

ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

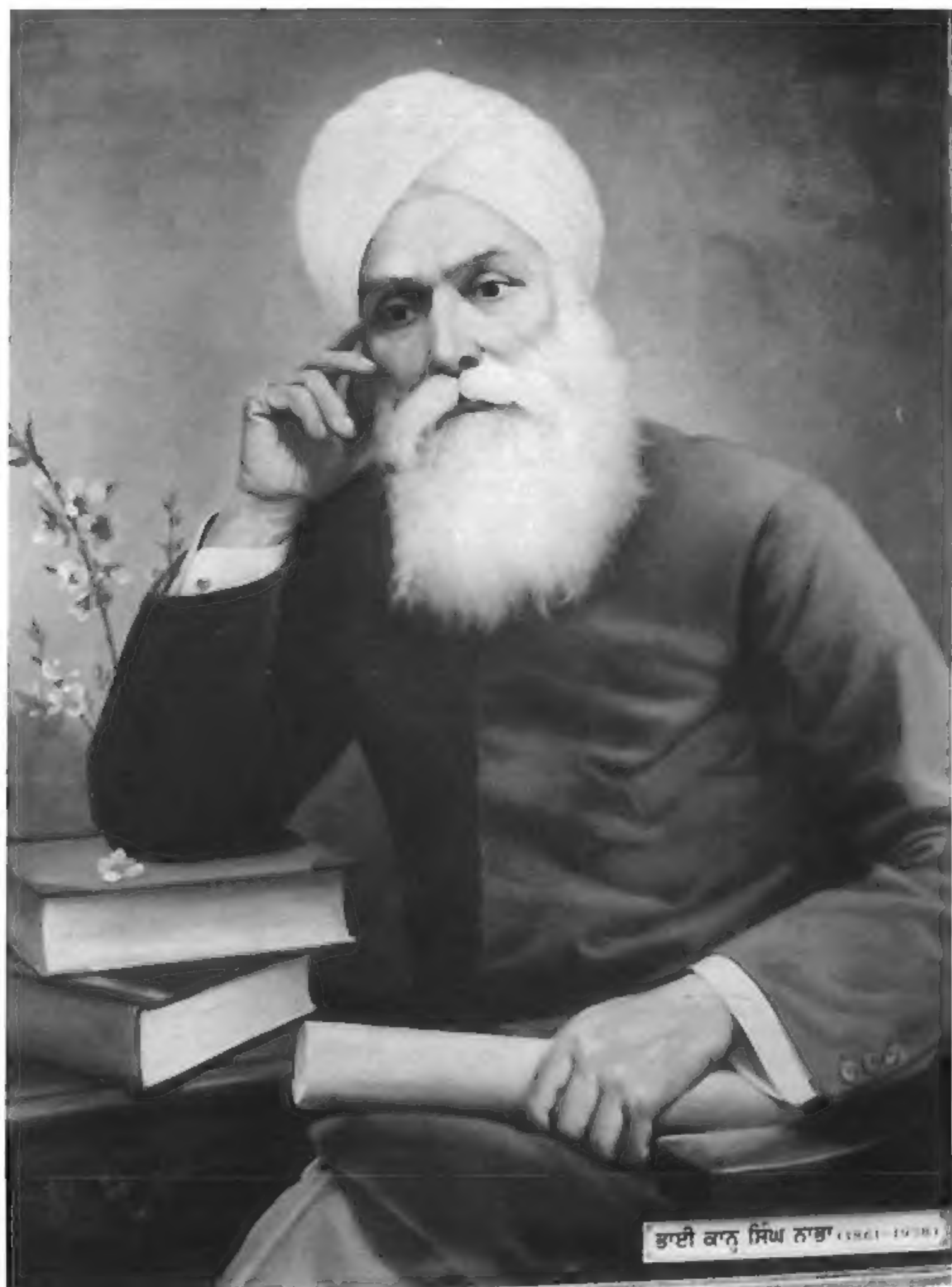
Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

lurpal singh chana

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ (1861-1938)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Library

NamdhariLibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

lurpal singh chana

ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ
(ਝ-ਫ)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

©
ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(1961 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ ਨੰ: 35 ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ)

GURUSHABAD RATNAKAR MAHAN KOSH *(Punjabi)*

VOLUME THREE

(ਤ—ਫ)

by
BHAI KAHAN SINGH NABHA

ISBN : 978-81-302-0115-3

ਸਾਲ: 2011
ਕਾਪੀਆਂ: 5000
ਮੁੱਲ: 800-00

ਲੇਜ਼ਰ ਸੀਟਿੰਗ:

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਏ. ਐੱਸ. ਚਵਲਾ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮੈ/ਸ ਆਨੰਦ ਸੰਨਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਦੇ ਸਬਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪਿਆ ਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ, ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਸਾਲੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਮ ਦਾ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ-ਸਰਮਾਇਆ ਏਨੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਅਖੁੱਟ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਕੀਤੇ ਇੰਦਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਂਗ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਹੈ। ੨੮ ਸਾਲ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਉਪਰੰਤ ੧੯੨੬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਓਦੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਰਗੇ ਉੱਤਮ ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਸੰਦ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਣਿਕ ਸ੍ਰੋਤ, ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਿਆਨ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਜਿਵੇਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਇੰਤਹਾਈ ਸਿਰਤ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਗਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਸਮੇਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਈ-ਕਈ ਸੰਸਕਰਨ ਛਾਪੇ ਹਨ ਪਰ ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ ਦੀ ਵੱਡੀ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੋਟੋ ਉਤਾਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉਪਰੰਤ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ੧੯੩੮ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦਮ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਦਰਸ਼ਨ, ਧਰਮ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ

ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ

ਵਿਭਾਗੀ ਸ਼ਬਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਖੋਜ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹਵਾਲਾ ਸਮਗਰੀ, ਸ੍ਰੋਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਤਨਸੀਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਕਰਨਾ ਇਹਨਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤੇ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੮੩੦ ਵਿਚ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਓਦੋਂ ਜਦੋਂ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਸ ਉੱਤਮ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ੬੪੨੬੩ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭੂਗੋਲ, ਵਿਗਿਆਨ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ ਜਨਮ ੧੮੬੧ ਵਿਚ ਨਾਭਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਬਜ਼ ਬਨੇਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ, ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ। ਉਹ ੧੮੮੩ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਦਵਾਨ Max Arthur Macauliffe ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਈ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਚੀਆਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ (ਡਾ.)
ਮੁਖੀ

ਮੁੱਖ ਬੰਧ

ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਤੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਅਰੰਭੇ ਹਨ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਵਡਿੱਤਣ, ਨਵਾਸਤ ਅਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ, ਵਡਿਆਉਣ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਚੇਰੀ ਸੂਝ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸੋਝਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕਈ ਸਾਰਥਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ *ਗੁਰੂਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼* ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਨਾਚਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਨਮੁਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਾਸਕੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇਸ ਇਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਮੱਤ ਹਨ ਕਿ *ਗੁਰੂਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼* ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਏਨੀ ਉੱਤਮ, ਨਿੱਗਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਵਾਲਾ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ, ਸੂਖਮ ਸੂਝ, ਤਾਰਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਿਖਰਲਾ ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭਾਸ਼ਾ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਦੁੱਤੀ ਸੋਝ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤਿਅੰਤ ਤਾਰਕਿਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ, ਫਲਸਫਾ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਏਨਾ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਅਤੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੰਦਰਾਜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਈ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਬਾਰੂਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਹ ਅਕੱਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੋਝ ਸਮਗਰੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਪਿਆ ਹੈ। ੩੩੩੮ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ੫੦੦ ਕਾਪੀਆਂ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਗਿਆਨ ਸਮਗਰੀ ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕ ਨਹੀਂ, ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਉਚਾਰਨ ਤੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਰਜੇ, ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣੇ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਸਮੇਂ ਧਨੀ ਰਾਮ ਚਾੜ੍ਹਕ ਦੀ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਨਵੇਂ ਫੋਂਟ ਘੜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹਿਤ ਬੜੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੇ। ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ੧੯੫੫ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਫੋਂਟ ਉਤਾਰੇ

ਵਰਤਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਕਾਲਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਛਪਾਈ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਮੂਲ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਕੇ ਘੜੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਫੋਂਟ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਜਾਪਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਏਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਕੰਪੋਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਪੱਖੋਂ ਉਂਦਲੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਰਤਣ ਪੱਖੋਂ ਸੁਖਿਨ ਤੇ ਸੁਹਜਮਈ ਹੋਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ੧੯੩੮ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅੰਤਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਥਾਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਆਮ ਪਾਠਕ ਲਗਪਗ ਇਸ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਲਈ ਮੇਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਨਿੱਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ (ਰੇਅਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ੬੫੬੩੨-੬੫੬੩੯) ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਂਚ ਨਾ ਆਵੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਜਿਲਦ ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਪੀ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ, ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ. ਕੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਏ ਮੂਲ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਬਿੰਦੀ, ਕੌਮੇ ਤੱਕ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਲਈ ਕਈ ਪੜ੍ਹਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ. ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੱਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਈਪਸੈੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਇੰਤਹਾ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਿਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਜਾਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਅਤੇ ਉੱਜਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਧਰਮ, ਦਰਸਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਲੱਗੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ
ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇੰਚਾਰਜ

FOREWORD

(੧੯੩੦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੰਧ)

Sardar Kahan Singh is one of the few learned Sikhs still left to us. His knowledge of the Sikh Scriptures and History is most profound and unrivalled. Besides being trained in the old school of Sikh scholarship wherein depth of knowledge and mastery of detail was more emphasised, he has also cultivated the variety and vastness of view which is characteristic of western learning. He not only possesses an intimate knowledge of the most obvious and the most distant facts, but he also knows how to marshall them and use them to some purpose, which is rare in old scholars, who in their fondness for the wealth of detail often lose hold of the essential bearings, so that the reader cannot see the wood on account of the trees.

Sardar Kahan Singh is exceptionally well-fitted to interpret Sikhism. Belonging to the earliest batch of the *Singh Sabha* reformers, he has had a great share in the formation of the modern opinion about Sikhism. Even the inevitable Mr. M. A. Macauliffe, the author of the *Sikh Religion*, found in him a guide, philosopher and friend. If Bhai Dit Singh and others were responsible for the social and religious reform, Bhai Gurmukh Singh and Bhai Jawahir Singh for organizing higher education, Bhai Kahan Singh has worked for the whole movement as a writer, articulating its principles in works which will stand as permanent monuments to his genius. His books, *Gurmat Prabhakar* and *Gurmat Sudhakar* are the standard guide-books and sometimes the only stock-in-trade of the modern preacher.

The present work, *Gurushabad Ratnakar* is his *Magnum Opus*. It is a Dictionary and Encyclopædia combined of Sikh Literature, a magnificent fruit of the author's fifteen years' hard and incessant labour. It contains 64263 words occurring in the original Sikh Scriptures as well as in other allied books. i.e. the *Holy Granth*, *Daxam Granth*, works of Bhai Gurdas, Bhai Mani Singh and Bhai Nand Lal, *Rahatnamas*, *Sarabloh Prakush*, *Gur-Sobha*, *Gurbilas*, *Nanak Prakash*, *Suraj Prakash*, *Panth Prakash*, *Gurpad Prem Prakash*, *Bhai Bala's Sakhi*, *Gosht Mecca and Medina*, etc.

To facilitate reference all the words have been arranged strictly in accordance with the order of letters and vowel signs of the Punjabi alphabet. Each word is dealt with most comprehensively, all the available and up-to-date information bearing on the different meanings being supplied with rare correctness and precision. The book is written on most approved lines, containing quotations and illustrations drawn from all the needful sources of religion, history, geography, science, medicine, language, prosody, rhetoric, etc., showing an immense store of knowledge drawn from innumerable books, eastern and western, ancient and modern. When we look at the volume of the work undertaken and carried out single-handed by the author, it appears nothing short of a marvel.

The prominent features of the work to be noted are :-

- (1) All references to the Vedas and Shastras, the Bible, the Quran and religious books

are fully traced. The different religions and their respective terms and symbols are adequately dealt with, comments being made in a very liberal spirit without showing any trace of sectarianism.

(2) The historical references are explained concisely but exhaustively, advantage being taken of the most recent researches. (See *AKBAR*). The author does not hesitate to point out different errors of fact occurring in the standard works.

(3) The geographical places, especially those belonging to Sikh History, are located correctly, the most helpful part being the information about Gurdwaras illustrated with maps.

(4) The names of trees and herbs are explained with corresponding botanical terms used in European Science.

(5) The names of diseases and medicines have been so fully dealt with that one could gather a complete pharmacopœia from it.

(6) Names connected with natural philosophy have, as far as possible, been fully explained.

(7) Musical and metrical systems are discussed comprehensively, and their distinctions are supported with quotations and authorities. The information given on Prosody and Rhetoric is most complete and handy.

(8) Metrical riddles, so common in old literature but now so difficult to understand, are also explained.

(9) Each word is treated etymologically, and the different meanings, with apt illustrations, are given in Punjabi and Hindi under serial numbers.

(10) It embodies more than seven thousand Arabic and Persian words. To show their correct derivation and pronunciation, they are also given in the Persian characters. In like manner the Sanskrit words are given in the Devnagri characters.

(11) The book is profusely illustrated with maps and pictures.

The book is the first of its kind in Punjabi, and supplies a long-felt want. It is not only an all-inclusive work for ready reference, but contains solid articles on great and intricate topics connected with the Sikh History and Religion. It is a whole library of literature on Sikhism. Some rare works, found mostly in manuscript, are quoted herein full. One cannot overestimate the importance of such a work. It is the most valuable book on Sikhism produced in the modern days.

KHALSA COLLEGE,

AMRITSAR:

18th January, 1930.

TEJA SINGH, M.A.

ਭੂਮਿਕਾ

ਸੰਮਤ ੧੯੫੫ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ “ਗੁਰਗਿਰਾਥ ਕੋਸ਼” ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ “ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼” ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਅਰ ਅੱਖਰ ਤਬਾ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਕੇ, ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕੇ।^੧ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਜਦ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ Encyclopædia Britannica ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚਿੰਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਕੋਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਯੋਗਤਾ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੰਮਤ ੧੯੬੩ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸਰਵਲੋਹਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰਵਿਲਾਸ, ਗੁਰਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰਪਦਮਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟ ਕੀਤੇ, ਅਰ ਸ਼ਾਬਦਗਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮੇ ਸਮੇ ਪੁਰ ਸਿਰੋਮਣਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਮੇਲਕੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਅਤੇ ਭਾਵ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ, ੨੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯ (੧੦ ਮਈ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਛੱਡਕੇ ਗਰਮੀ ਕੱਟਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਰ ਉੱਥੇ ੨੦ ਮਈ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ “ਗੁਰਸਬਦਰਤਨਾਕਰ” ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣਾ ਆਰੰਭਿਆ, ਜੋ ੨੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੨ (੬ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੬) ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ।

ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛਪਵਾਉਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਏ, ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੂਥ ਸਾਲ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਟਾਫ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਚੋਖੀ ਰਕਮ ਛਪਾਈ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਤਿਆਗਕੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ (Administrator) ਨੇ ਖਜਾਨੇ ਮਸਤਾਨੇ ਦੱਸਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਕਈ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਗ੍ਰਾਹਕ ਬਣਾਏ ਜਾਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਹਜਾਰ ਕਾਪੀ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਛਾਪਕੇ ਵੰਡੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਬਣੇ।^੨

ਪਬਲਿਕ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਗਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਭੇਜੀ ਕਿ ਆਪ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਇਸ ਨਾਭਦਾਇਕ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ; ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਇਲ ਸੱਦਕੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਾਗਤ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਖਰਚ ਪੁਰ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਘੱਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਵਾਪਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਧਨਯਵਾਦ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਰਕਮ ਮੌਤ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਉਤ, ਸਲਿਤਾ, ਸਮਲੰਥ, ਸਦਾ, ਸਹਜਾਸਮਾਧਿ, ਸਚਨ, ਸਮਾਨ, ਸਰਬ x x x ਆਦਿ, ਭਾਈ ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਨਸਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਓਕ, ਉਕਤ, ਉਖਰ, ਉਗਲਾਰੇ, ਓਘ, ਉਚ, ਉਛਾਹਤਾ, ਉਰੁ, ਉਜਲ, ਓਜਾਤ, ਉਭਰਤ, ਓਟ x x x ਆਦਿ।

ਆਕਾਂਕਾ ਪੁਨ ਯੋਗਤਾ ਸੰਨਿਧਾਨ ਪਹਿਰਾਨ। ਤਾਰਪਰਚ ਚੋਖੇ ਮਿਲੇ, ਹੋਵੇ ਸ਼ਾਬਦਗਾਨ। (ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿੜਿਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੪, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੭੦ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸਨ।

ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ੨੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੭ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ (੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੦) ਨੂੰ ਹੋਈ।

ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (Encyclopædia of Sikh Literature) ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਵਿਸਯ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਭੀ ਯੋਗਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

(੧) ਗਦਜ ਅਥਵਾ ਪਦਜ (ਨਸਰ-ਨਜ਼ਮ) ਜਿਤਨੇ ਪੁਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ,

(੨) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੁਮ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਮ ਭੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਅਉ, ਅਉਸਰ, ਅਉਹਠ, ਅਉਹਾਰ, ਅਉਖ, ਅਉਖਦ, ਅਉਗੁਣ, ਅਉਘਟ, ਅਉਚਰ, ਅਉਛਕ x x x ਅਇਆਨ, ਅਈਏ, ਅਸ, ਅਸਹ, ਅਸਤ, ਅਸਤਾ, ਅਸਥਿ, ਅਸਥਿਰ, ਅਸਨ, ਅਸਪ, ਅਸਬਾਬ, ਅਸਮਰਥ, ਅਸਮਾਨ, ਅਸ਼ਰਫੀ, ਅਸਾ, ਅਸਾਡਾ, ਅਸਾਧ, ਅਸਾਰ, ਅਸਿ, ਅਸਿਤ, ਅਸੀਸ, ਅਸੀਮ, ਅਸੀਲ, ਅਸੁ, ਅਸੁਚਿ, ਅਸੁਰ, ਅਸੁਆ, ਅਸੂਤ, ਅਸੇਖ, ਅਸੈ, ਅਸੈਕ, ਅਸੇਚ, ਅਸੇਖ, ਅਸੰਗਤ, ਅਸੰਭਵ, ਅੱਸੀ, ਅੱਸੂ, ਅਸੂ x x x ਆਦਿ,

(੩) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਵਰਤਪੱਤਿ ਦੱਸਕੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ੧੭੦੮ ਧਾਤੂਆਂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਅਰਥ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਅਸ੍ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਅਸਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਅਸ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਟਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਧਾਤੂ ਦੇ ਇਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁਹਾੜੇ, ਛਵੀ, ਟੋਕੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਸਿ ਆਖੀਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਸਿ ਸ਼ਬਦ ਤਲਵਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਸ੍ ਧਾਤੂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਅਰਥ ਭੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾਮਾਤ੍ਰ ਹੈ,

(੪) ਜੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅੰਗ ਦੇਕੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਸਾਰ, ਹਰਿ, ਕਾਮ, ਗਤਿ, ਗੁਣ, ਨਾਰ, ਨਿਹੰਗ, ਪੀਰ, ਰਾਮ, ਬਾਰ, ਰਾਮ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ,

(੫) ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ, ਅਸ਼ੁਮੇਧ, ਸੁਨਹਸੇਫ, ਗਜ, ਜਨਕ, ਪੁਰਖ, ਪਕ੍ਰਿਤਿ, ਮਧੁ, ਮਨੁ, ਯਾਗਯਵਲਕਯ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ,

(੬) ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ, ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਹਕੀਕਤਰਾਇ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਨੰਦ, ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ,

(੭) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਅਭਿਚਲਨਗਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਆਨੰਦਪੁਰ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਚਮਕੌਰ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ, ਬਗਦਾਦ, ਮੁਕਤਸਰ, ਲਹੌਰ x x x ਆਦਿ,

(੮) ਜੁਗਰਾਫੀਏ (Geography) ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਢੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਉੱਚ, ਕਾਬਾ, ਕਾਬੁਲ, ਦਿੱਲੀ, ਪੰਚਾਲ, ਮਦ੍ਰ, ਰਾਵਾ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ,

(੯) ਵਨਸਪਤਿ (Botany) ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਖਣਾ ਅਤੇ ਲੈਟਿਨ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਉਦੰਬਰ, ਅਕਾਸ਼ਬੇਲ, ਤਗਰ, ਤਿਲਕ, ਮੋਲਸਰੀ, ਲਸਣ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ,

(੧੦) ਸਾਇੰਸ (Science) ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸ਼ਰੀਹ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਘੰਮਣਘੋਰ, ਬਿਜਲੀ, ਭੁਚਾਲ x x x ਆਦਿ

ਸ਼ਬਦ

(੧੧) ਇਤਿਹਾਸਿਕ (ਐਤਿਹਾਸਿਕ) ਨਾਮ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਤ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲ ਚਾਲ ਨਾਲ ਅਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ ਕਠਿਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਵ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅਦ੍ਰਹਮਾਨ, ਅਬੂਤਬੇਲਾ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ, ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ, ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ, ਵਬਾਈ, ਲੋਣੀ ਅਖਤਰ x x x ਆਦਿ,

(੧੨) ਈਸਾਈ, ਪਾਰਸੀ, ਇਸਲਾਮ x x x ਆਦਿ ਧਰਮਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ

ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਨ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਸੋਧਣ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ੨੮ ਵਰ੍ਹੇ ਖਰਚ ਹੋਏ ਹਨ,

ਫੁੱਤ (ਫੁੱਤ) ਅੱਖਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹੀ ਪਿੱਛੋਂ ਆਈ ਅਤੇ ਅੱਸੂ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਅੱਖਰ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭੀਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੀਏ ਤਾਂ ਬਦਲੀ—ਕਸੂ ਹੋਵਣ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਫੁੱਤ ਅੱਖਰ ਪੂਰੇ ਨਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹਲ੍ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਹੁੰਸਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਲਾਦ ਅਤੇ ਪੁੰਦੋਕ੍ਰਿ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਲਕ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹੁ-ਲ ਅਤੇ ਪੁ-ਲ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਹਲ੍ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰ ਰਹਿਤ ਵਰਜਨ ਹੈ, ਅਰਹੀਨ ਵਰਜਨ ਅਗਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਵਰਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ, ਇੰਜੀਲ, ਈਸਾ, ਈਦ, ਹੱਜ, ਕੁਰਾਨ, ਖਲੀਫਾ, ਜਗਤ, ਨਮਾਜ਼, ਪਾਰਸੀ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ, ਮੁਹੰਮਦ, ਮੁਸਾ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੩) ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸੁਗਮਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਰਲਨਗਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲਸਤ੍ਰ, ਸਾਜ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ, ਨਾਨਕਪੰਥੀ, ਬਗਦਾਦ, ਲਹੌਰ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੪) ਸੰਗੀਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਿ, ਸੂਰ, ਠਾਟ, ਬਿਲਾਵਲ, ਭੈਰਵ, ਮੂਰਛਨਾ, ਰਾਗ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੫) ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਅਨੁਜਨਨਿ ਜਾ ਚਰ ਨਾਥ ਸਤ੍ਰ, ਬਖਸ਼ਰਸਤ ਧਰ ਧਰ, ਪ੍ਰਿਥਵੀਬਿੰਦ ਪੰਚਾਨਨ, ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਰਪਿਤ ਕਾਨਅਰਿ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੬) ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੌਂਫ, ਸੰਨਿਪਾਤ, ਹਲਕ, ਹੈਜਾ, ਜਵਾਇਨ, ਤਾਪ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਬਨਫਸਾ, ਮਿਰਗੀ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੭) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਅਥਵਾ ਅਰਥ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁੱਧ ਮੰਨਣੇ ਚਾਹੀਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੁੱਧ ਆਖਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ.

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅੱਠ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ—ਤਤ੍ਵਸਮ, ਅਰਥ ਤਤ੍ਵਸਮ, ਤਦ੍ਭਵ, ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ, ਅਨੁਕਰਣ, ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ, ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਅਤੇ ਸੌਂਕਿਪੁ.

(ੳ) ਤਤ੍ਵਸਮ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਉਹੀ ਰੂਪ ਅਤੇ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਉੱਤਮ, ਉਦਾਰ, ਉਪਕਾਰ, ਉਪਮਾ, ਅਨੰਤ, ਅਪਮਾਨ, ਅੰਤ, ਅੰਨ, ਇੱਛਾ, ਸੁਖ, ਸੁਗੰਧ, ਸੇਵਾ, ਹਠ, ਹਲ, ਹੰਸ, ਕਥਾ, ਕੀਲ, ਕੋਟ, ਗੁਣ, ਚਿੰਤਾ, ਚੰਚਲ, ਜਗਤ, ਜਾਪ, ਜਾਰ, ਤੇਜ, ਤੋਲ, ਦਾਸ, ਦਾਨ, ਦਿਨ, ਧਨ, ਧੂਪ, ਨਾਮ, ਨੀਰ, ਪਲ, ਪੁਲ, ਪ੍ਰਸਾਦ, ਪ੍ਰਾਣ, ਫਲ, ਬਲ, ਬੰਧਨ, ਭਜਨ, ਭਾਰ, ਭੋਗ, ਮੱਲ, ਮਿਤ੍ਰ, ਮੋਹ, ਮੰਗਲ, ਮੰਤ੍ਰ, ਰਸ, ਰਣ, ਰਬ, ਰਾਜਾ, ਰੂਪ, ਰੋਮ, ਲੋਕ, ਲੋਭ, ਵਸਤੂ x x x ਆਦਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ.

ਉੱਮਤ, ਅਮਾਨਤ, ਅਮੀਰ, ਔਰਤ, ਸਨਦ, ਸਬਬ, ਸਰਦਾਰ, ਸਲਾਮ, ਹਵੇਲੀ, ਹਿੰਮਤ, ਹੌਲ, ਕਥਾਬ, ਕਮਾਲ, ਕਮੀ, ਕਿਤਾਬ, ਕੁਰਸੀ, ਗੁਨਾਹ, ਚਮਨ, ਜਹਾਨ, ਜਲਸਾ, ਜਾਨ, ਜਿਗਰ, ਜੰਗ, ਤੀਰ, ਦਸਤਾਰ, ਦਰਗਾਹ, ਦਰਜਾ, ਦਰਦ, ਦਿਲ, ਦੀਨ, ਦੀਵਾਨ, ਦੇਗ, ਦੌਲਤ, ਨਹਿਰ, ਨਰਦ, ਨਰਮ, ਨਵਾਬ, ਨੌਕ, ਨੌਬਤ, ਬੰਦ, ਮਦਰਸਾ, ਮਰਦ, ਮਾਲ, ਮੁਰਦਾਰ, ਮੁਰੱਬੀ, ਮੁਰੀਦ, ਮੋਰਚਾ, ਮੌਜ, ਮੌਤ x x x ਆਦਿਕ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ.

ਅਪੀਲ, ਸਕੂਲ, ਸੋਭਾ, ਕਲਾਸ, ਕਾਲਰ, ਕਾਲਿਜ, ਕੇਸ, ਕੋਟ, ਕੋਰਟ, ਕੰਪੋਂਡਰ, ਗੇਮ, ਗੋਲ, ਟਾਈ, ਟੈਨਿਸ, ਟ੍ਰੈਮਵੇ, ਡਾਕਟਰ, ਨਿਬ, ਪਲੀਡਰ, ਪੇਲੋ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਬੂਟ, ਬੈਰਿਸਟਰ, ਬੋਰਡਿੰਗ, ਮਾਸਟਰ, ਮੈਚ, ਮੇਟਰ x x x ਆਦਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ.

(ਅ) ਅਰਥ ਤਤ੍ਵਸਮ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਬੋਤਾ ਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ, ਜਿਵੇਂ—ਉੱਚਾ, ਉੱਜਲ, ਉੱਦਮ, ਅਕਾਸ, ਅਗੰਮ, ਅਨਿੰਤ, ਇਕਾਂਤ, ਸਮਰੱਥ, ਸੂਰਜ, ਸੰਜੋਗ, ਕਲੋਲ, ਕਾਰਜ, ਕੋਸ, ਗਿਆਨ, ਛਿਤਿ, ਛਿਨ, ਜਮ, ਸੈ, ਜੋਗ, ਜੋਧਾ, ਦਇਆ, ਦੁਆਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਨੈਣ, ਪੁੰਨ, ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰਾਨਮੁਖਿ, ਬਾਹਰ, ਬਿਜੋਗ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਭਗਤ, ਭੈ, ਮਰਜਾਦਾ, ਮਾਇਆ, ਰਾਤ, ਲੱਛਮੀ, ਵਣਜ, ਵਰਖਾ, ਵਿੰਦਿਆ x x x ਆਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ.

ਸਹੀਦ, ਸੱਕਰ, ਸਜਾ, ਸਰਬਤ, ਸਾਹਬ, ਸਾਦੀ, ਸੈਤਾਨ, ਹਜਾਰ, ਹਾਜਰ, ਕਸਾਈ, ਕਬਜਾ, ਕਰਜ, ਕਾਗਜ, ਖਸਮ, ਗੁੱਸਾ, ਚਰਖਾ, ਜਰੂਰਤ, ਜੋਰ, ਤਮਾ, ਤੋਸਾ, ਨਗਾਰਾ, ਬਾਜ, ਮਨਜੂਰ, ਲਿਹਾਜ਼ x x x ਆਦਿਕ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ.

ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਲੂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਲੇਖਕੀਤੀ, ਪੂਰਵ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਅਸੁੱਧ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ—ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਣ, ਵਰਗਾ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਗਾ, ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੀ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੀ, ਆਖਯਾਯਤ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਅਖਿਯਾਯਤ, ਰਜਿਤਾ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰਯ, ਗਥਾਨੀ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗਥਾਨੀ, ਆਸ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹਨ. ਇਹੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ:—

aboute (about): bricke (brick): cahull (Kabul): gode (good): hande (hand): heuen (heaven): hight (height): hys (his). lande (land): Londinium (London): Neapolis (Naples): nyght (night): preuc (prove): speche (speech): tunne (ton). trouthe (truth) ਆਦਿ ਅਸੁੱਧ ਨਹੀਂ.

ਅਸਟਾਮ, ਅਫਸਰ, ਸਕਿੰਡ, ਕਪਤਾਨ, ਕਰਾਬੀਨ, ਕੁਨੈਨ, ਜਰਨੈਲ, ਟਿੱਕਸ, ਟੈਮ, ਡਿਗਰੀ, ਦਰੇਸੀ, ਪਤਲੂਨ, ਪਰੇਟ, ਪਿਸਤੌਲ, ਬੈਰਾ, ਬੋਤਲ, ਮਿੰਟ, ਮੀਲ, ਰਜਮਟ, ਰਪੋਟ, ਰਵਲ x x x ਆਦਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ।

(ੲ) ਤਦ੍ਭਵ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਵਰੂਪ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਚੰਗੀ ਢੰਗ ਹੋਵੇਗਾ—

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਪੰਜਾਬੀ	ਉਦਾਹਰਣ
ਉਸ਼ਣੀਸ	ਉਸਨੀਕ	“ਸਿਰ ਪਹਿ ਉਸਨੀਕਹਿ ਨੀਕ ਬਨਾਈ.” (ਨਾਪੁ)
ਉਦ੍ਗਿਰਣ	ਉਗਲਣਾ	“ਬਿਖੁ ਕਵੈ ਮੁਖ ਉਗਲਾਰੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਅਪ੍ਰਤ	ਅਉਤ	“ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਅਭਿਜਿਤ	ਅਭੀਚੁ	“ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਖੁ ਅਭੀਚੁ.” (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
ਸਪਤ੍ਰੀ	ਸਉਕਨਿ	“ਸਉਕਨਿ ਘਰ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਆਗੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਸਤ੍ਰਜਾਨਿਤ	ਸਤਿਨਿਰਤਿ	“ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
ਕਬੁਰ	ਕਬਰੇ	“ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੋਠਾਰੀ ਚਰਿਚਿ, ਕਬਰੇ ਹੋਤ ਫਿਰੇ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਕ੍ਰਿਕਾਟ	ਕਿਆਤਾ	“ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆਤਾ ਫਿਕਿਓਨੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
ਉਵਾਰੁ	ਖਰਬਾਰੂ	“ਖਰਬਾਰੂ ਖੀਰਾ.” (ਭਾਗੁ)
ਅਕੋਹਣਿ	ਖੁਹਣਿ	“ਖਿਮਾ ਵਿਹੁਣੇ ਖਪਿਗਏ ਖੁਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ.” (ਓਅੰਕਾਰ)
ਗਵੇਸਟਾ	ਗਾਖਣਾ	“ਨ ਕੱਲੀ ਗਾਖੀਐ.” (ਭਾਗੁ)
ਗੋਸ਼ਾਮੀ	ਗੁਸਾਈ	“ਗੁਸਾਈ! ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੇ ਭੀਠਾ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)
ਕੀਲਾਲ	ਕੁਲਾਲੁ	“ਕਮਲ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਸੈ ਹਥਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)
ਘਸੰਟ	ਘਸਣਾ	“ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ.” (ਕਲਿ ਮ: ੪)
ਜਾਹੂਵੀ	ਜਾਹਰਨਵੀ	“ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੇ ਭਗੀਰਥਿ ਆਈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪)
ਜੁਗਪ੍ਰਸਨ	ਗੋਪਣਾ	“ਜੋ ਕੁਰ ਕੋਪੇ ਆਪਣਾ, ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਸਨੈਸੂਰ	ਛਨਿਛਰ	“ਛਨਿਛਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੨)
ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ	ਜਵਾਈ	“ਕੁਤਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪)
ਜਲੋਕਾ	ਜੋਕ	“ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ.” (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ)
ਧੀਵਰ	ਈਵਰੁ	“ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛਲੀ, ਈਵਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਲੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ	ਡੀਠਿ	“ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਡੀਠਿ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)
ਤਤ੍ਰਵੇਤਾ	ਤਤਬਿੰਦ	“ਮੇਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ)
ਤ੍ਰਿਣਪਟ	ਤਪਤ	“ਤਪਤ ਭਾਤ ਵਿਛਾਇ.” (ਭਾਗੁ)
ਤਾਂਬੂਲ	ਤਮੋਲ	“ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤਮੋਲ ਰਸ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਧਵਲਹਮੰਤ	ਧਉਲਹਰ	“ਕਿਤਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
ਨਪਤ੍ਰਿ	ਨੱਤਾ	“ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪੜੋਤਾ ਨੱਤਾ.” (ਭਾਗੁ)
ਪੁਲਪਨ	ਪਇਅੰਪ	“ਨਾਨਕ ਪਇਅੰਪੇ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ.” (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਰਿਤ	ਪਰਾਫਤ	“ਸਗਲ ਪਰਾਫਤ ਲਾਭੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
ਪੁਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ	ਪਤੋਸਣਿ	“ਪਤੋਸਣਿ ਪੂਛਿਲੇ ਨਾਮਾ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਮਾਤ੍ਰਿਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ	ਮਾਸੀ	“ਮਾਸੀ ਔਰ ਮੋਸਾ ਜਗ ਵਿਵਿਧ ਵਿਖਾਤਾ ਹੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ)
ਲਵੰਗ	ਲਉਗ	“ਕਿਨਹੀ ਲਉਗ ਸੁਪਾਰੀ.” (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)
x x x	x x x	x x x x x x

ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ	ਪੰਜਾਬੀ	ਉਦਾਹਰਣ
ਕਫ਼ਸ	ਕਉਸ	“ਕਉਸੇ ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ.” (ਡੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਕਥਾ	ਕਵਾਇ	“ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲਿ ਪਹਿਨਾਈ.” (ਭਾਗੁ)
ਕੋਰਨਿਸ	ਕੁਨਸ	“ਕੁਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਖ਼ਾਜ਼ਹਸਰਾ	ਖ਼ੁਸਰਾ	“ਖ਼ੁਸਰੇ ਕਿਆ ਘਰਵਾਸੁ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)
ਖ਼ੁਰੀਰ	ਖ਼ੁਰਗੀਰ	“ਜੀਨ ਖ਼ੁਰਗੀਰ ਸਭੁ ਪਵਿਤ ਹਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)
ਜ਼ਜ਼ਾਮ-ਵਾਲਾ	ਜਜਮਾਲਾ	“ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਵੇ ਜਜਮਾਲਿਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਤਗੀਯਰ	ਤਗੀਰ	“ਮਰਹਟੇ ਦਖਣੀ ਕਿਯੇ ਤਗੀਰ.” (ਪ੍ਰਾਪੋਪੁ)
ਤਿਬਾਬਤ	ਤਬੀਬੀ	“ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਰੈ ਤਬੀਬੀ.” (ਭਾਗੁ)
ਤਅਲੁਕ	ਤਾਲਕਾ	“ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ਸੋਗਿ ਨ ਤਾਲਕਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਦੁਬਾਲਹ	ਦੁਮਾਲਤਾ	“ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲਤਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)
ਨਜਦੀਕ	ਨਜੀਕਿ	“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
ਨਮੂਸ	ਨਮੋਸੀ	“ਉਸ ਦੀ ਨਮੋਸੀ ਹੋਣ ਲਗੀ.” (ਜਸਾ)
ਨੀਯਤ	ਨੀਤ	“ਉਸ ਦੀ ਨੀਤ ਬਦਲੀ ਵੇਖਕੇ.” (ਜਸਾ)
ਨਖ਼ਦੀ	ਨੁਗਦੀ	“ਨੁਗਦੀ ਮੋਦਕ ਆਦਿਕ ਬਿੰਦ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਬਜ਼ਹਕਾਰੀ	ਬਜਗਾਰੀ	“ਕਿਉਕਰਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ?” (ਭਾਗੁ)
ਮਸਲਹਤ	ਮਸਲਤਿ	“ਬੀਚਿ ਪੂਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ.” (ਗੋਡ ਮ: ੫)
ਮਸਤਵਰ		
ਮਸਜਿਦ	ਮਸੀਤਿ	“ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰ ਨਾਏ?” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
ਮਜ਼ਦੂਰ	ਮਜ਼ੂਰ	“ਬਿੰਦ ਮਜ਼ੂਰ ਲਗੇ ਤਬ ਆਇ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਮੁਅਤਬਰ	ਮਾਤਬਰ	“ਪਠ੍ਹੋ ਮਾਤਬਰ ਤਾਕੇ ਪਾਸ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਮੁਤਸੱਦੀ	ਮੁਸੱਦੀ	“ਅਨਿਕ ਮੁਸੱਦੀ ਕਰਤੇ ਕਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਲਿਹਾਫ਼	ਲੇਫ	“ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ.” (ਵਡ ਅਲਾਹਟੀ ਮ: ੧)
x x x	x x x	x x x x x x

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਪੁਰਤਗਾਲੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦੇ ਤਦ੍ਰਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਬਤ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਥਾ:—
 ਅਜੀਟਣ—Adjutant; ਅੜਦਲੀ—Orderly; ਹਸਪਤਾਲ—Hospital; ਕਮਾਣ—Command; ਕਰਨੈਲ—Colonel; ਕਾਰਤੂਸ—Cartouche; ਕੁਮੇਦਾਨ—Commandant; ਗ੍ਰਨਾਡੀਲ—Grenadier; ਗਿਟਸ—Gaiters; ਗੁਲਜਰੀ—Bull's-eye; ਦੋਜਨ—Dozen; ਪਲਟਣ—Battalion or Platoon; ਪਾਦਰੀ—Padre; ਫਲਾਨੈਨ—Flannel; ਬਟਨ—Bouton; ਮੇਮ—Madam; ਰਪੋਟੀਆ—Reporter; ਰੰਗਬੂਟ—Recruit; ਲਫਟੈਂਟ—Lieutenant; ਲਾਟ—Lord; ਲਾਲਟੈਂਟ—Lantern x x x ਆਦਿ.

(ਸ) ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ (ਮਿਸੇ) ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸੁਦਰਸਨ ਪ੍ਰੇਸ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਹਕੀਕਤਚਾਇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੋਤੀ, ਹੁਕਲੀਬੰਦਰ, ਕੁਬੇਲ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮਿਘ, ਗੁਰੂਡਮ, ਜਾਰਜਨਗਰ, ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ, ਰੇਲਗੱਡੀ, ਲਾਹਲਪੁਰ x x x ਆਦਿ.

(ਹ) ਅਨੁਕਰਣ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਧੁਨਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸਾਂ ਸਾਂ, ਸੂੰ ਸੂੰ, ਟਣ ਟਣ, ਟੈਂ ਟੈਂ, ਠਾਹ ਠਾਹ, ਠੈਂ ਠੈਂ, ਝੁਗ ਝੁਗ, ਝੌਂ ਝੌਂ, ਧੜਮ x x x ਆਦਿ.

(ਕ) ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਾਧੂ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਕੱਟ ਵੱਢ, ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ, ਪਾਣੀ ਧਾਣੀ, ਪੂਰੀ ਊਰੀ, ਮਾਰ ਧਾਤ x x x ਆਦਿ.

(ਖ) ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਜਾਂ ਭਾਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖਾਸ ਅਰਥ ਦੀ ਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।
 ‘ਕਈ ਪੇੜ, ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ—ਕਤੀ ਕਰੋਰੀ, ਪਤੀ ਪੂਰੀ, ਕਤੀ ਰੋਟੀ x x x ਆਦਿ ਤੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ

ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮੂਰਖ ਲਈ ਉੱਲੂ ਅਤੇ ਗਧਾ, ਘੀ ਲਈ ਪੰਜਵਾਂ, ਲੂਣ ਲਈ ਸਰਵਰਸ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਨੰਦ x x x ਆਦਿ.

(ਗ) ਸੰਕਿਪੁ ਸਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸਬਦ ਜਾਂ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਾਦਬਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਬਾ, ਸ਼ੁਕਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਲ ਦਿਨ ਦਾ ਬਦੀ x x x ਆਦਿ.

(੧੮) ਸਾਹਿਤਜ ਦੇ ਅੰਗ. ਛੰਦ ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਸ, ਅਨੁਪਾਸ, ਸਵੈਯਾ, ਸਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ, ਛੱਪਯ, ਦੀਪਕ, ਦੋਹਰਾ, ਭਾਵ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ, ਰਸ, ਰੂਪਕ x x x ਆਦਿ ਸਬਦ.

(੧੯) ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੋਧਨ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ, ਧੂਬਰੀ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ x x x ਆਦਿ ਸਬਦ.

(੨੦) ਕਿਸੇ ਰਸਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਰੀਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਔਸੀ, ਕਾਂਝੋਂ ਉਡਾਉਣਾ, ਚੂਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਉਣਾ, ਤਈ ਛੁਹਣੀ, ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾ x x x ਆਦਿ ਸਬਦ.

(੨੧) ਔਖੇ ਸਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੇ ਸਬਦ ਜਾਂ ਪਦ ਲਿਖਕੇ ਸਾਰੇ ਸਬਦ ਅਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, “ਅਣਮਤਿਆ ਮੰਦਲ ਬਾਜੈ.”—“ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ.”—“ਏਕ ਮਰੰਤੇ ਦੇਇ ਮੂਏ.”—“ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ.”—“ਫੀਲੁ.”—“ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੁ ਪਿਛਰੀ ਮਾਈ.” x x x ਆਦਿ ਸਬਦ.

(੨੨) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਕਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਕੋਸ਼ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਗੜਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯, ਗੁਲਾਲੁ ੨, ਪਗਾਰ ੩, ਪਰਲ ੨, ਪਾਵਸ x x x ਆਦਿ ਸਬਦ.

(੨੩) ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ, ਕਈ ਸਬਦ ਵਾਧੂ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਧਪੜੇ ਗੜਾਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਅਰਥ, ਸਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਜਿਵੇਂ—ਚਉਤ ਅੱਗੇ ਚਉਤਿ ਅਤੇ ਰਿੰਨੁ ਅੱਗੇ ਰਿੰਨਿ ਸਬਦ ਵੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਗੁਰਿ, ਜਪਿ, ਮਨਿ, ਮੰਘਰਿ x x x ਆਦਿ ਸਬਦ ਦੇਖੋ.

(੨੪) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਬਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ.:

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ; ਸਾਧਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ.

ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ) ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇੱਕ ਸਬਦ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਮਾਤ੍ਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸਯ ਤੇ ਅੰਗ ੧੭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਬਦਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਤਵੱਭਵ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ.

(੨੫) ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,^੧ ਅਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ “ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰਾਸਤਾ, ਔਖ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਅਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਅਰ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਯਾਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੱਯੰਤ ਕ੍ਰਿਤਗਜ਼ ਅਤੇ ਧਨਯਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਬਦ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਜੀ

^੧ਕਈ ਗੜਾਨੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਜੋ ਚਉਤਿ ਦਾ ਚਉਤੁ ਸੰਖੇਪਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ —“ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿਨਿ ਖਾਇਆ” ਦਾ “ਕੁਹਬਿ ਕਰਾਰ ਨ ਖਾਇਆ” —

ਮਦਾ ਅਲੋਪ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਭੂਮਿਕਾ ਪਿਛੇ ਦਿੱਤੇ “ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ”

^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਦਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ.

ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਉਦਾਸੀਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ.ਏ. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮਅਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ (revision) ਵੇਲੇ ਅਮੋਲਕ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਸਰ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਾਲੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਮੁਕੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਬੁਦਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਭਾ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਧਨੌਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਮੌਲਾਨਾ ਮੌਲਵੀ ਹਕੀਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਨਜੀਰ ਸਾਹਿਬ “ਅਰਬੀ,” ਮੁਨਸ਼ੀ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਪੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ। ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ “ਚਾਰੂਕ” ਮਾਲਿਕ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਟਾਈਪ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਾਕਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਨਰੂਪ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕੋਸ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਮੇਰੇ ਇਸ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤਗਤ ਹਾਂ।

ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਅਤੇ ਅਲਪਗਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੁਭਾਵਿਕ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜੋ ਸੱਜਣ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਧਨਯਵਾਦ ਕਰਾਂਗਾ।

ਨਾਮਾ

੧ ਵੈਸਾਖ, ਸੰਮਤ ਗੁ: ਨਾ: ੪੬੧
ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੯੮੭
੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੦

ਵਿਦਵਾਨਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਸੇਵਕ
ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ

੧੦੦੦ ਦੀ ਥਾਂ ੫੦੦ ਥਾਪੀ ਛਪਣ, ਅਤੇ ੩੦੦੦ ਦੀ ਥਾਂ ੩੨੩੮ ਸਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਰ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਤਥਾ ਛਾਪਾਈ ਵੇਲੇ ਖਾਸ ਵਿਦਵਾਨਮੰਡਲੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰਨ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਲਾਗਤ ੭੦ ਦੀ ਥਾਂ ੧੧੦ ਰੁਪਏ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਮੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਿਸ਼ਾਖ ਦੇ ਥੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ

ਉਪ. ਉਪਸਰਗ. Preposition.

ਅ. ਅਸਪਦੀ ਅਤੇ ਅਧਯਾਯ.

ਅ. ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਅਸਫੋ. ਸਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਕਾਲ. ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਜਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਅਜ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਜੈ ਸਿੰਘ. ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਨੁ. ਅਨੁਕਰਣ. ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਕਲ. Onomatopoeia.

ਅਰਹੰਤਾਵ. ਅਰੰਤ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਆਸਾ. ਆਸਾ ਰਾਗ.

ਏ.ਡੀ. A.D. ਈਸਵੀ ਸਨ.

ਅੰ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸ. ਸਲੋਕ.

ਸਹਸ. ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ.

ਸਨ. ਈਸਵੀ ਸਨ (ਸਾਲ).

ਸਨਾਮ. ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਨਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਮੁਦੁਮਥਨ. ਸਮੁੰਦਰ ਚਿਤਕਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਰਵ. ਸਰਵਨਾਮ. ਪੜਨਾਉਂ. Pronoun.

ਸਲੋਹ. ਸਰਵਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ.

ਸਵਾ. ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ.

ਸਵੈਯੇ ਫਰ. ਤੇਜੀ ਸਵੈਯੇ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਾਰ. ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ.

ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸੂਹੀ. ਸੂਹੀ ਰਾਗ.

ਸੂਰਜਾਵ. ਸੂਰਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸੋਰ. ਸੋਰਠ ਰਾਗ.

ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸੰਗਣਾ. ਨਾਮ. Noun.

ਸੀਮਤ. ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ.

ਸ੍ਰੀ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ.

ਹਕਾਯਤ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਫ਼ਰਨਾਮੇ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਇਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਹਜਾਰੇ ੧੦. ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਹਨੂ. ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ, ਹਿੰਦੂਯੋਗਮ ਕਿਤ.

ਹਿੰ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਹੀ. ਹੀਬ੍ਰੂ (Hebrew) ਭਾਸ਼ਾ. ਇਬਰਾਨੀ.

ਕੱਸਪਾਵ. ਕਸ਼ਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਕੱਛਾਵ. ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਕਲਕੀ. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਕਲਿ. ਕਲਿਆਨ ਰਾਗ.

ਕਵਿ ਪੜ. ਬਾਵਨ ਕਵਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ.

ਕਾਸ਼. ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਕਾਨ. ਕਾਨਤਾ ਰਾਗ.

ਕੇਦਾ. ਕੇਦਾਰਾ ਰਾਗ.

ਕ੍ਰਿ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ. Verb.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. Adverb.

ਮਾ. ਮਾਲਸੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ.

ਖਾਮ. ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਕਉ. ਕਉਤੀ ਰਾਗ.

ਕੁਜ. ਕੁਜਰਾਤੀ. ਭਾਸ਼ਾ.

ਕੁਪ੍ਰਸੂ. ਕੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼).

ਕੁਰਪਦ. ਕੁਰਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਕੁਵਿ ੬. ਕੁਰੁਵਿਨਾਸ ਛੀਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.

ਕੁਵਿ ੧੦. ਕੁਰੁਵਿਨਾਸ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.

ਕੁਜ. ਕੁਜਰੀ ਰਾਗ.

ਕੌਰ. ਕੌਰ ਰਾਗ.

ਕੜਾਨ. ਕੜਾਨਪ੍ਰਬੰਧ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚਉ. ਚਉਬੇਲੇ.

ਚਰਿਤ੍ਰ. ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਯਾਨ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੋਪਈ. ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੌਬੀਸਾਵ. ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੧. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਤਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੨. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਫੋਟਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੩. ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਦਾਵ. ਚੰਦਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਬਾ. ਚੰਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਜ. ਜਨਮ.

ਜਸਭਾਮ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ.

ਜਸਾ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ.

ਜਗਰਾਜ. ਜਗ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਜਜਾਤਿ. ਰਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਨਮੇਜਯ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਫਰ. ਜਫਰਨਾਮਹ.
 ਜਲੰਧਰਾਵ. ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਿੰਦਗੀ. ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ.
 ਜੈਜਾ. ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ.
 ਜੈਤ. ਜੈਤਸਰੀ ਰਾਗ.
 ਜੰਗਨਾਮਾ. ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤੀ ਜ਼ੋਬੰਨਿਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੈ.
 ਟੋਭੀ. ਟੋਭੀ ਰਾਗ.
 ਡਿੰਗ. ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ.
 ਤਨਾਮਾ. ਤਨਖਾਹ ਨਾਮਾ.
 ਤਿਲੰ. ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ.
 ਤੁ. ਤੁਰਕੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਤੁਖਾ. ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ.
 ਬਲੀ. ਬਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਦਖ. ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਦੱਤਾਵ. ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਦਿਲੀਪ. ਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਦੀਗੋ. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ. (ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਕਜ਼ਲਾ)
 ਦੇ. ਦੇਹਾਂਤ.
 ਦੇਵ. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਰਾਗ.
 ਧਨਾ. ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ.
 ਧਨੰਤਰਾਵ. ਧਨੰਤਰਿ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਧਾ. ਧਾਤੁ. ਮਸਦਰ. Verbal root.
 ਨਸੀਹਤ. ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ.
 ਨਟ. ਨਟ ਰਾਗ.
 ਨਰਸਿੰਘਾਵ. ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਰਨਾਰਾਯਣ. ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਰਾਵ. ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਾਪੁ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼.
 ਪਰਾ. ਪਹਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪਰਸਰਾਮਾਵ. ਪਰਸੁਰਾਮ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪਰੀਛਤਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪਰੀਛਿਤ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪਾ. ਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪਾਰਸਾਵ. ਪਾਰਸੀਨਾਮ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪੁਰਤ. ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪੂਰ. ਪੂਰਵੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਪੇਠੋ. ਪੇਠੋਹਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪੰਪੁ. ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਗ਼ਜ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਪੁਤਰ. ਪੁਤਰਕ. Suffix.
 ਪੁਝਾ. ਪੁਝਾਤੀ ਰਾਗ.
 ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਫ੍ਰ. ਫ੍ਰੈਂਚ. French.
 ਬਸੰ. ਬਸੰਤ (ਵਸੰਤ) ਰਾਗ.
 ਬਾਂਗਰ. ਬਾਂਗਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਬਾਵਨ. ਬਾਵਨਅਖਰੀ.
 ਬਿਹਾ. ਬਿਹਾਗਤਾ ਰਾਗ.
 ਬਿਲਾ. ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ.
 ਬੀ.ਜੀ. B.C. ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.
 ਬੇਨਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਬੇਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਬੈਰਾ. ਬੈਰਾਤੀ ਰਾਗ.
 ਬੰਨੋ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀਤ.
 ਬੁਹਮਾਵ. ਬੁਹਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਭਗਤਵਾਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਵਜਾਖ਼ਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਭਾਗੁ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ.
 ਭਾਰੁਕ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਿੱਤ.
 ਭੈਰ. ਭੈਰਵੁ (ਭੈਰਵ) ਰਾਗ.
 ਮ: ਮਹਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ)
 ਮਗੋ. ਮੱਕੇ ਮਈਨੋ ਦੀ ਗੈਸਟਿ.
 ਮੱਛਾਵ. ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਨੁ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ.
 ਮਨੁਰਾਜ. ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਰਾ. ਮਹਾਰਾਸਟ੍ਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮਲਾ. ਮਲਾਰ ਰਾਗ.
 ਮਾ ਸੰ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ.
 ਮਾਗਧੀ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮਾਭ. ਮਾਭ ਰਾਗ.
 ਮਾਂਧਾਤਾ. ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਾਰ. ਮਾਰਵਾੜੀ.
 ਮਾਰੂ. ਮਾਰੂ ਰਾਗ.
 ਮਾਲੀ. ਮਾਲੀਗੋਤਾ ਰਾਗ.
 ਮੁਲ. ਮੁਲਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮੋਹਨੀ. ਮੋਹਿਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਭਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਣਾ.

ਭਰਪ. ਸੰਗਤ—ਭਰਪ. ਭਰਪਟ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਦਾ ਲਪੇਟ.
ਭਰਲਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਭਰਨਾਹਟ. ਬਰਬਰਾਟ. ਕੰਬਣੀ. "ਭਰਲਾਣੀ
ਉੱਠੀ ਦੇਵਤਾ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਭਰਾਕ } ਸੰਗਤ—ਭਟਕਾ. ਭਰਾਕਾ। ੨ ਭਨਤਕਾਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ
ਭਰਾਕਾ } ਖੜਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭਰਾਕ ਭਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਰਿ. ਭਤਕੇ. "ਨਿੰਦਕ ਐਸੇ ਹੀ ਭਰਿ ਪਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
੨ ਦੇਖੋ, ਭਰੀ.

ਭਰੀ. ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਰੀ.
"ਲਗੀ ਭਰੀ ਬਰਖਾ ਬਹੁ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ
ਚਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਭਰਕੇ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਭਰੀਟ. ਸੰਗਤ—ਕੰਡੇ ਆਦਿ ਦੀ ਰਗਤ ਨਾਲ ਖਲੜੀ ਪੂਰ ਹੋਈ
ਲੀਕ. "ਜਿਨ ਕੇ ਲਗੀ ਭਰੀਟ ਵਿਸੇਖੀ." (ਨਾਪੁ)

ਭਰੋਕਾ } ਸੰਗਤ—ਹਵਾ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਸਤੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ
ਭਰੋਕਾ } ਛੋਟਾ ਛਿਦ੍ਰ. ਸੰ. ਭਵਾਕ.

ਭਲ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਿਖਾ। ੨ ਲਿਸਕ.
ਚਮਕ. ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਪਲੀਤਾ ਤਿਨਿ ਤੈਸੀ
ਭਲ ਦੇਖੀ." (ਕਉੜੀ) ੩ ਸੰ. ਤਾਪ. ਦਾਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਲ.

ਭਲਹਲ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕਦਮਕ. "ਭਲਹਲੰਤ ਤਰਵਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਲਕ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਰਿ. ਪੁਭਾ.

ਭਲਕਣਾ }
ਭਲਕਣੁ } ਕਿ—ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ.
ਭਲਕਣਾ }

ਭਲਕਾ. ਸੰ. ਭਲਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਪ੍ਰਿ.

ਭਲਜੀਹਾ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਭਲ (ਲਾਟਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ,
ਅੱਗ. ਅਗਨਿ.

ਭਲਣਾ } ਕਿ—ਅੱਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਧਰਤਿ ਅਸਮਾਨੁ ਨ ਭਲਣੀ."
ਭਲਣੁ } (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ.

"ਸਾਮ੍ਹਿ ਸੇਲ ਸਮਰ ਮੇ ਭਲਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਹਿਲਾਉਣਾ.
ਕੰਬਾਉਣਾ. "ਲੇ ਪਖਾ ਪ੍ਰਿਅ ਭਲਉ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਲਮਲ } ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਭਲ (ਲਾਟਾ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਲੀ, ਅੱਗ।
ਭਲਮਲਾ } ੨ ਭਾਵ—ਚਮਕ ਦਮਕ. ਪੁਭਾ.

ਭਲਾ. ਸੰਗਤ—ਭੱਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਪੱਖਾ. "ਭਲੇ ਤਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ."
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕਿਰਣ। ੩ ਧੁੱਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ.

ਭਲਾਂਗ. ਸੰਗਤ—ਭਲਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਭਲਾ ੨. ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖੋ, ਭਲਾਂਗੇ.

ਭਲਾਭਲ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ ਦਮਕ। ੨ ਵਿ—ਚਮਕੀਲਾ.

ਭਲਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਰਟ।
੨ ਫੂਲ. ਨਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੩ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਸੰਘਣੀ
ਝਰੀ.

ਭਲੀ. ਸੰਗਤ—ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਭਲੀ ਰੇ" (ਆਸਾ
ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭੱਲੀ.

ਭਲੁ. ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਨਾਪਨ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਪਾਗਲਪੁਣੇ ਦਾ ਤਰੰਗ.
"ਤੂੰ ਭਉ ਕਰਿ ਭਲੁ ਭਵਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਭਲੁੰਡਲੈ. ਅੰਡ (ਜਲ) ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਡੋਰਾ ਮਾਰਕੇ. ਸਨਾਨ
ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਭਲ, ਭਲ ਅਤੇ ਭਲਿਭਲੁੰਡਲੈ.

ਭਲੁਠਨ. ਕਿ—ਭੁਲਸਣਾ. "ਅਗਨਿ ਭਲੁਠੇ ਬਾਇ." (ਮਗੋ)

ਭਲੰਕ }
ਭਲੰਕਨਾ } ਦੇਖੋ, ਭਲਕ ਅਤੇ ਭਲਕਣਾ.

ਭੱਲ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ. "ਕਿਲਾ ਕੋਟ
ਬਾ ਸਿੰਘਨ ਭੱਲ." (ਪੰਪੁ) ੨ ਸਿਰਭ. ਪਾਗਲਪਨ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ
ਲਹਿਰ। ੪ ਪੱਖੇ ਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਕਾ। ੫ ਸੰ. ਭੰਡ. ਮਮੋਲੀਆ।
੬ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਪਟ.

ਭੱਲਣ. ਦੇਖੋ, ਭਲਣਾ। ੨ ਉਹ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸਤੀਰ, ਜੋ ਖੂਹ
ਉੱਤੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚੱਕਲੇ ਦੀ ਲੱਠ (ਧੁਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ
ਰੱਖਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਭੱਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਲਣਾ.

ਭੱਲਰੀ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਸਯਾਘੰਟਾ। ੨ ਧਾਤੂ ਦੀ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜੀ ਖੰਜਰੀ।
੩ ਚੜੇ ਫੈਣੇ.

ਭੱਲਾ. ਸੰਗਤ—ਪੱਖਾ। ੨ ਸਿਰਤਾ. ਸੋਦਾਈ। ੩ ਫੋਟੇ ਰੋਗ ਦਾ
ਕੁਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਲਰੀਰ ਕੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਭੱਲੀ. ਵਿ—ਸਿਰਤੀ. ਦੀਵਾਨੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੧ ਕੋਹ
ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮਾਰਟ ਤੋਂ
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਭਵਰਾਉਣਾ } ਕਿ—ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ.
ਭਵਰਾਨਾ } "ਚੇਮ ਸਕੰਧ ਕਨਿਨ ਭਵਰਾਏ." (ਨਾਪੁ)

ਭਤ. (ਸੰ. ਭਾਟ. ਧਾ—ਫਸਟਾ, ਜੁਤਨਾ) ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਜੁਤਨਾ. "ਭਤ ਚਖਤ ਚਿਹਾਣ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਜਿੰਦੇ
(.ਕੁਫਲ) ਦੀ ਕਮਾਈ। ੩ ਧਾਤੂ ਦੇ ਕੀਲ ਦਾ ਕੁੱਟਕੇ ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ
ਸਿਰਾ.

ਭਤਨਾ. ਕਿ—ਭਿਗਣਾ. ਪਤਨ. "ਭਤਿ ਭਤਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ."
(ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਪੜ੍ਹੁ ਭੁਰਜੇਣ ਭਤੀਅੰ." (ਗਾਥਾ)

ਭਤਪ. ਸੰਗਤ—ਭਪਟ। ੨ ਮੁਠਭੇਤ। ੩ ਹੱਲਾ.

ਭਤਵਾਲ. ਸੰਗਤ—ਮੇਘ (ਬੱਦਲ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਹੈ.
"ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਅਰ ਤਤਵਾਨ ਦੀ ਕਿਉ ਵਰਸੈ ਪਾਣੀ?" (ਭਾਗੁ) ਧੁੰਦੇ ਦੇ
ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਵਰਸੈ?

ਭਤਾਕ } ਸੰਗਤ—ਭਟਕਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.
ਭਤਾਕਾ } "ਭਤਾਕ ਭਾਰੈ." (ਸਲੋਹ)

ਭਤਿ. ਭਤਕੇ. ਦੇਖੋ, ਭਤਨਾ.

ਭਤੀ. ਸੰਗਤ—ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਣੀ ਭਤਨਾ. "ਬਰਸੈ

ਲਾਇ ਭਤੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)
 ਭਤੇ ਭਤਿ. ਭਤ ਭਤਕੇ. "ਪਤ ਭਤੇ ਭਤਿ ਪਾਰਿ." (ਸ ਫਰੀਦ)
 ਭਤੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁਲਭਤੀ ਅੰਗਾਰਾਂ ਦੇ ਭਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਾਹੋਂ
 ਨਿਸੰਗ, ਉਂਨੈ ਭਤੰਗ." (ਚੰਡੀ ੨)
 ਭਾਉਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਈ (ਅਕਸ) ਦਾ ਚਿਲਾ. ਸਿੰਧੀ. ਭਾਂਵਿਰੇ.
 ਨਜਰ ਦਾ ਧੁੰਧਲਾਪਨ। ੨ ਧੁੰਧਲਾਰੂਪ, ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ।
 ੩ ਵਿ—ਧੁੰਧਲੀ ਨਜਰ ਵਾਲਾ.
 ਭਾਉ. ਸੰ. ਚਾਵੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਤ. ਚੁਰਾ.
 ਭਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ. "ਜੇਕੀ ਕੀ ਭਾਈ ਦਰਸਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੩)
 ਭਾਈ ਮਾਈ. ਵਿ—ਫਾਯਾਅਕ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਰੂਪ। ੨ ਪਲ ਵਿੱਚ
 ਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਮਾਈ.
 ਭਾਂਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਲੇਖਾ. ਪੋਖਾ. ਫਲ। ੨ ਧੋਖੇ ਲਈ ਦਾਬਾ ਮਾਰਨਾ।
 ੩ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ 'ਬਲਵੰਤਨਗਰ'
 ਹੈ. ਇਹ ਚਿਰਫਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧੬੧੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ
 ਸੀ. ਭਾਂਸੀ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੭੬੯ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ੭੦੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਜੀ.
 ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫਾਉਂਟੀ
 ਭੀ ਹੈ.
 ਭਾਹਾ. ਸੰ. ਜਾਹਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਡੇਦਾਰ ਚੁਰਾ, ਜੋ ਭਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਡੇਲਾ. ਅੰ. Hedge hog.
 ਭਾਕ ਅਬਵਾ ਭਾਕੁ. ਸੰਗਤਾ—ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ। ੨ ਦੇਖਣ (ਤੱਕਣ)
 ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਖ. "ਬਿੰਦਕ ਨਦਰਿ ਭਾਕੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
 ੩ ਆਸ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਉਮੇਦ. "ਤਿਨਾ ਭਾਕ ਨ ਹੋਰੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
 ੪ ਤਿਜਕ. "ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਗਇਓ ਸਭ ਭਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਇਸ
 ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਹਨ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਜਹਾਕ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਲ ਭਾਕ ਹੈ.
 ਭਾਕਣਾ } ਭਿ—ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖਣਾ.
 ਭਾਕਨਾ }
 ਭਾਕਨਿ } ਸੰਗਤਾ—ਗਿਰਭ. ਗਿੱਧ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ.
 ਭਾਕਨੀ } "ਭੂਤ ਸਿੰਘਲਨ ਕਾਕਨ ਭਾਕਨਿ ਭਾਕਨਿ ਸੁਨ ਅਘਾਇਕੈ
 ਪੀਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਭਾਕਵਾਲ. ਵਿ—ਭਾਕਣ ਵਾਲਾ. ਲੋਭੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੰਗਤਾ, ਜੋ
 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ.
 ਭਾਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਦਾਰ. ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਝੰਕ. ਚਿਤਕ.
 ਭਾਕਿ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਰਿਸਕਕੇ.
 ਭਾਕੀ } ਸੰਗਤਾ—ਦਰਸ਼ਨ. ਦੀਦਾਰ.
 ਭਾਕੀ }

ਦੇਖੀ ਅਮਰਾਵਤੀ ਮੇ
 ਦੇਵਨ ਕੀ ਸਭਾ ਬੀਰ
 ਬੇਭਾ ਧੁਤ ਭਾਂਕੀ

ਮਹਾਰਾਜ ਅਮਰੇਸ਼ ਕੀ,
 ਦੇਖਕੇ ਚਤੁਰਾਨਨ ਕੇ
 ਰਿਖੀਅਨ ਦੇਤ ਸੰਥਾ
 ਯੋਗ ਧਰਾਨ ਲੀਨ ਪੇਖੀ
 ਮੂਰਤਿ ਮਹੇਸ਼ ਕੀ,
 ਰਿਸਭ ਕੇ ਤਤਾਰੀ ਅਰੁ
 ਰਾਘਵ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ
 ਨੀਤਿ ਮੇ ਨਿਪੁਨ ਦੇਖੀ
 ਮੰਡਲੀ ਵਿਜੇਸ਼ ਕੀ,
 ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਏਕ ਹੀ
 ਸ਼ਬਾਨ ਹੁਏ ਭਾਨ ਹਮੇ
 ਦੇਖੀ ਸਭ ਥਾਂਕੀ ਚਾਂਕੀ
 ਸੁਆਮੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੀ.

੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ. ਨਜਾਰਾ। ੩ ਤਰੇਖਾ. ਉਹ ਛੇਕ ਜਿਸ ਵਿਚਦੀ
 ਦੇਖੀਏ.

ਭਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਕ.

ਭਾਖ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਝਬੁਝਾਣਾ। ੨ ਬਕਰਾਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਖ। ੪ ਭਾਕ
 ੨ ਅਤੇ ੩ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਭਾਂਖ. ਸੰਗਤਾ—ਨਰ ਚਿੰਤਲ ਮ੍ਰਿਗ। ੨ ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ, ਭੰਖਾਰ.
 ਭਾਖ ਭਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬਕਰਾਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਰਾਉਣਾ. "ਬੇਤਾ
 ਬੋਲਣ ਬੋਲ, ਨ ਭਾਖ ਭਖਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ
 ਬਰਤਾਉਣਾ. "ਤੀਜੈ ਭਾਖ ਭਖਾਇਆ, ਚਰਿਥੈ ਭੋਰੁ ਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ
 ਮ: ੫)

ਭਾਂਖਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਖਾਰ.
 ਭਾਖਿ. ਦੇਖੋ, ਭਾਖ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭਾਖਕੇ ਬਕਰਾਦ ਕਰਕੇ.
 ਭਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਕ. ਫੇਨ। ੨ ਜੇਰਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ. ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.
 "ਭਾਕ ਸਿਹਬੀ ਬੁਣ ਕਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) "ਭਾਕ ਭਾਗ ਸੁਤੀਰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਭਾਹੁਣਾ. ਅਵਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਿ। ੪ ਉਨੀਂਦਾਪਨ।
 ੫ ਭਖ. ਮੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬਲੁ.

ਭਾਂਕ. ਸੰਗਤਾ—ਵਢਾਕ. ਭਾਂਗੇ ਹੋਏ ਬਿਰਫ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ.
 ਢਾਂਕ.

ਭਾਕਣੁ } ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਪਗਾਹਣ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਣਾ। ੨ ਲੰਮਾ ਸਫਰ
 ਭਾਗਨਾ } ਕਰਨਾ. "ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਮੇ ਸਗਲੇ ਭਾਗੇ." (ਸੂਰੀ ਮ:
 ੫) ੩ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨਾ। ੪ ਉਲੰਘਣਾ. "ਹਉਮੈ ਬਿਖ ਭਾਗੇ." (ਬਿਲਾ
 ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਭਾਕੜੁ. ਵਿ—ਭਕਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਭਾਗਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭੱਗ (ਕਾਈ) ਹਟਾਕੇ. "ਨਿਕਟਿ ਨੀਰੁ ਪਸੁ
 ਪੀਵਸਿ ਨ ਭਾਗਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਹਕੇ. ਫਿਰਕੇ. "ਪਰਦੇਸ
 ਭਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ ਆਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ,
 ਬਿਬਲੁ.

ਭੇਡ ਭਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਭੇਡ ਭਾਤ. ਏਥਾ ਫਿਸਾਦ.

ਭੇਡਾ } ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕਦਮਾ. ਭਗਤਾ. ੨ ਫਿਸਾਦ. ਉਪਦ੍ਰਵ.
ਭੇਡੋ }

ਭੇਸਾ } ਸੰਗਤਾ—ਭਟਕਾ. ਧੱਕਾ. "ਮਾਰਡਰੋ ਮਘਵਾ ਸੰਗ ਭੇਸੇ."
ਭੇਸੋ } (ਕਿਸਨਾਵ)

ਭੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੋਣ ਦਾ ਭੁੱਲਾ. ਹਵਾ ਦੀ ਲਹਿਰ। ੨ ਪੀਘ ਹਿੰਡੋਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਚੂਟਾ (ਚੂਟਾ). ੩ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦਾ ਝੁਕਾਉ. ਟੂਲ. ਪੀਨਕ। ੪ ਆਨੰਦ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ. ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਚੂਟਾ. "ਅਨੰਦ ਸਹਜਪੁਨਿ ਭੋਕ." (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ) ੫ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਈਧਨ. ਪੱਤੇ ਫੂਸ ਆਦਿ ਜੋ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਚੋਕੇ ਜਾਣ। ੬ ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੁਕਾਉ। ੭ ਗੀਤ ਦਾ ਲੰਮਾ ਰਹਾਉ. ਟੇਕ. ਅਸਥਾਈ। ੮ ਕਲਗੀ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਫੂਸਣ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਭੋਕ ਐਸੇ ਨਸੇ ਜੋਤਿ ਫੁੰਦਨ ਇਸੇ ਸੇਭ ਅਪਾਰ ਨਹਿ ਬਰਨਿ ਆਵੈ." (ਗੁਰਸੋਭਾ) ੯ ਦੇਖੋ, ਚੋਕਿ.

ਭੋਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਫੂਸ ਪੱਤਾ ਆਦਿ ਧਕੇਲਣਾ। ੨ ਅੱਥੇ
ਭੋਕਣੁ } ਧੱਕਣਾ।

ਭੋਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੂਟਾ. ਚੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ। ੨ ਹਵਾ ਦਾ ਭੁੱਲਾ। ੩ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਈਧਨ ਭੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਭੋਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਝੁਕਕੇ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਕੇ. "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਭੋਕਿ ਵਰਸਦਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਫੂਸ ਪੱਤਾ ਧੱਕਕੇ.

ਭੋਜਾ. ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਭੋਟ } ਸੰਗਤਾ—ਭੋਟੀ. ਚੂੜਾ. ਬੋਦੀ. "ਜਾਂ ਜਮੁ ਆਇ ਭੋਟ ਪਕਰੈ."
ਭੋਟ } (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਲਰਹੋ ਭਾਲ ਭੋਟ ਧਰ ਮਾਰੋ." (ਸਲੋਹ)

ਭੋਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਸਾ. ਮਹਿਸ. ਮੈਹਾਂ.

ਭੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਆਰੰਭਣਾ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ। ੨ ਚਲਾਉਣਾ. ਫੇਰਨਾ. "ਪੁੱਤ ਚੁੱਪੁਤ ਚੱਕੀ ਉਠ ਭੋਣੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚੱਕੀ ਭੋਣੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੋਨਾ.

ਭੋਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੀਣਾ. ਕੰਗੁਣੀ ਜੇਹਾ ਸਾਉਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ। ੨ ਧਾਨ. Paddy। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੋਣਾ.

ਭੋਪਰੀ }
ਭੋਪਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀਆ. ਭੋਪਤੀ. ਫਪਰੀ. ਫੰਨ.
ਭੋਪਤੀ }

ਭੋਰਤ } ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਤਸੀਲ ਸਰਸਾ, ਬਾਣਾ ਰੋੜੀ
ਭੋਰਤੀ } ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਤਾ ਗੁਤਹ (Bata-Gudali) ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੱਖਣ ਜਾਂਦੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਬਿਰਫ਼ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ.

ਭੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਰੇਵਾ. ਪਛਤਾਵਾ.

ਭੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭੋਲੀ. "ਜੁਗੀਆ ਅਘੋਰੀ ਮੁਹਿ ਭੋਰੀ ਮੇ ਧਰਤ ਹੈ." (ਹਨੂ)

ਭੋਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲਿਆ ਖਾਰ। ੨ ਗਿਲਟ. ਚਾਂਦੀ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਤੇ ਪੇਚਾ। ੩ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਹੀਂ ਰਿਤਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਨੂੰ ਝਕੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਾਕਤ ਕਰਮ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਮਥੀਐ ਨਿਤ ਪਾਣੀ ਭੋਲ ਭੁਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਨਿਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਜੈਸੇ ਤੋ ਸਰੋਵਰ ਸਿਵਾਲਕੈ ਅਛਾਦਯੋ ਜਲ, ਭੋਲ ਪੀਐ ਨਿਰਮਲ ਦੇਖਿਐ ਅਛੋਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੫ ਬੁਝਾੜ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗਿਰਨਾ. "ਕਾਲਾਂ ਕੰਢੁ ਨਦੀਆਂ ਮੀਹ ਭੋਲ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੬ ਚੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ. "ਮਾਇਆ ਤਾਸੁ ਨ ਚੋਲੈ ਦੇਵ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੭ ਹਵਾ ਦਾ ਚੋਕਾ। ੮ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇ ਜਣੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ। ੯ ਹਾਥੀ ਦਾ ਭੁੱਲ. ਭੁਲ. "ਟਿਰਤੰਤ ਟੀਕ ਭਿਰਤੰਤ ਚੋਲ." (ਕਲਕੀ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਡਿਗਦੇ ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਚਰੀਟੀਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਖਮ. ਝੁਕਾਉ.

ਭੋਲ ਚੁਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਲ ਅਤੇ ਚੁਲਾਰ.

ਭੋਲਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿੰਡੋਲਾ. ਭੁਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਫੁੰਦ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲਨੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ। ੩ ਚੋਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿੱਚ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਵਿਖਮਪਦ "ਭੋਲਨਾ" ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ੨੧, ੪੧, ੪੬, ੪੧ ਅਤੇ ੪੧ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ,
ਸਬਦ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ਨਾਮੁ ਨਵ ਨਿਧਿ ਅਪੈ,
ਰਸਨਿ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਰਸੈ, ਸੋਤਿਕਰਿ ਜਾਨੀਅਹੁ,
ਫੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮਰੰਗ ਪਾਈਐ, ਕੁਰਮੁਖਹਿ ਧਿਆਈਐ,
ਅੰਨਮਾਰਗ ਤਜਹੁ, ਭਜਹੁ ਹਰਿ ਗੁਰਾਨੀਅਹੁ,
ਬਚਨਗੁਰ ਰਿਦ ਧਰਹੁ ਪੰਚ ਭੂ ਬਸਿ ਕਰਹੁ,
ਜਨਮੁ ਭੁਲ ਚੁੱਧਰਹੁ, ਦੁਾਰਹਰਿ ਮਾਨੀਅਹੁ,
ਜਉਤ ਸਤ ਸੁਖ ਇਤ ਉੱਤ ਤੁਮ ਬੰਢਹੁ,
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਪ੍ਰਾਨੀਅਹੁ.

(ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ)

੪ ਕ੍ਰਿ—ਛਿਤਕਣਾ. ਝੁੱਕਣਾ। ੫ ਘੋਲਨਾ. ਹੱਲ ਕਰਨਾ.

ਭੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾ ਦਾ ਚੋਕਾ. ਭੁੱਲਾ. "ਤੁਏ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਭੋਲਾ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਲਾ.

੩ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਫੋਟਾ. ਸੰ. ਕਲਾਯਪੰਜ. ੋ ਸਲ. Palsy. ਇਹ ਵਾਤਦੋਸ ਤੋਂ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ. ਆਦਮੀ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ ਠਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ, ਜੋੜ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਹੁੱਖਾ ਬਾਸੀ ਖਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਜਾਦਾ ਭੋਗ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਤ ਜਾਗਣਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਧਾੜ ਨਾਸ਼ ਹੋਣੀ, ਢਾਕੇ ਕੱਟਣੇ, ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣੀ, ਬਹੁਤੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚਾਹ ਹੀ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਚਰਣ ਛਾਉਣ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ

ਆਦਿ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ—ਇਰੰਡ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕਿਰ੍ਹ ਪੀਸਕੇ ਕਰ੍ਹ ਦੇ ਚੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਿੰਨ੍ਹਕੇ ਖਾਣੀ.

ਚਾਇਸਨ (ਚੰਜਣ) ਦੇ ਬੀਜ ਚਾਰ ਤੇਲੇ, ਗੁੱਗਲ ਪੰਜ ਤੇਲੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਬੁੱਟਕੇ ਮਾਸੇ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕਰ੍ਹ ਦੇ ਗਰਮ ਚੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ. ਨਾਰਾਘਣੀ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ। ੪ ਵਿ—ਫਿਤਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲਨਾ ੪. "ਚਰਣ ਧੋਇ ਚਰਣੋਦਕ ਚੋਨਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚੌਲਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਰਿੜਕਕੇ. ਮਥਨ ਕਰਕੇ. "ਚੌਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਹਟਾਕੇ. ਹਿਲਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲ ੪. ਚੌਲੀ. ਸੰ. ਦੋਲਿਕਾ ਅਥਵਾ ਚੌਲਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਚੋਲਾ. ਚੋਲੀ। ੨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਭਿਖਤਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕੁਬਲੀ. "ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਚੋਲੀ." (ਜਪੁ) ੩ ਕੱਛ ਪਜਾਮੇ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਟ। ੪ ਪਹਿਰੇ ਹੋਏ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪੇਟ ਅੱਗੇ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਭਾਗ.

ਚੌਲੀ ਪਾਉਣਾ } ਕਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੋਈ
ਚੌਲੀ ਲੈਣਾ } ਵਿੱਚ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਉਣਾ. ਪੁਤ੍ਰ ਕੋਈ
ਲੈਣਾ.

ਚੌਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲ ੬.

ਚੌ. ਸੰਗਤਾ—ਖੁਰਕ (ਮਾਰਿਸ) ਦੀ ਲਹਰ. ਖੁਜਲੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਠਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਫੁਨਸੀਆਂ ਅਤੇ ਧਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੌਂ ਹੋਣੀ.

ਚੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਉਲਾ.

ਚੌਕਾਰ, ਦੇਖੋ, ਭਨਤਕਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਖਾਰ.

ਚੰਖ ਅਥਵਾ ਚੰਖੁ. ਸੰਗਤਾ—ਭਕਬਾਦ. ਸਿਰ ਖਪਾਈ. "ਕਬੀਰ ਚੰਖੁ ਨ ਚੰਖੀਐ." (ਸਲੋਕ)

ਚੰਖਨਾ. ਕਿ—ਭਕਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਸਿਰ ਖਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਖ। ੨ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ. ਪਛਤਾਉਣਾ। ੩ ਖਿਭਣਾ. ਫੁੜਨਾ। ੪ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. "ਧਨ ਬਿਨ ਨਾਰਿ ਚੰਖਤ ਅਤਿ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੪)

ਚੰਖਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ. Stag. Swamp-deer. L. cervus duvanceli. "ਨਿਕਸਰੇ ਤਰਾਂ ਏਕ ਚੰਖਾਰਾ। ਦ੍ਰਾਦਸ ਜਾਕੇ ਸੀਂਗ ਅਪਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੪)

ਚੰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਚੰਖ.

ਚੰਗ. ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ 'ਚੰਗ ਮਘਿਆਣਾ', ਜੋ N.W Ry. ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਚੰਗ ਪੂਰ ਕੁਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜੰਗਲ. ਵਨ (ਬਣ).

ਚੰਗੜ. ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ ਰਾਮਾ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ.

ਚੰਜ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਾ.

ਚੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਂਡ. ਵਡੇ ਛੋਟੇ. ਕਾਂਸੇ. ਤਾਲਰ। ੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂ.

ਚੰਡਟ. ਸੰਗਤਾ—ਭਮੇਲਾ. ਬਖੇਤਾ. ਫਿਸਦਾ। ੨ ਉਲਝਾਉ. ਗੁਲਝਟ. ਚੰਡਰ. ਵਿ—ਜੁਰੜੀਆਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਝਰਾ. "ਦੁਰਬਲ ਤਨ ਚਰ ਚੰਡਰ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਚੰਚਾ. ਸੰ. ਚੰਖਤਾ। ੨ ਤੇਜ਼ ਪੌਣ ਦੀ ਝਾਂ ਝਾਂ ਧੁਨਿ.

ਚੰਚੀ } ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਰਾਮਾ ਚੰਚੀ ਆਖੀਐ." (ਭਾਗੁ)
ਚੰਚੂ }
ਚੰਚੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਚੋਟੀ.

ਚੰਚੋਰਨਾ. ਕਿ—ਚਕਚੋਲਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਮਥਨ। ੨ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਛਾਤਨਾ. "ਵਾਲ ਚੰਚੋਰਤ ਬਦਨ ਚਲਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਚੰਟਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁੰਡ. ਟਾਹਟੀਆਂ ਦੀ ਫਤਰੀ. ਬਿਰਛ ਦੀ ਸਾਖਾ ਦਾ ਸੰਘਟ. "ਉੱਪਰ ਝੁਲੈ ਚੰਟਲਾ ਠੰਢੀ ਛਾਉਂ ਸੁਥਾਉਂ ਸੁਹਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੋਏ ਵਾਲ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਉੱਗਲ ਲੰਮੇ ਹੋਣ। ੨ ਨਿਉਲਾ। ੩ ਕਰੀਰ ਦਾ ਬੂਟਾ.

ਚੰਡਣਾ. ਕਿ—ਸਿਰ ਮੁੰਨਣਾ. ਚੰਡ ਲਾਹੁਣੀ। ੨ ਛਾਵ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥੇ ਨਾਲ ਠਕਣਾ.

ਚੰਡ ਲਾਹੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਣਾ.

ਚੰਡਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧੁਜਾ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਬਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਚਾਨ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਚੋਰਤ ਤੋਂ ਛੀ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੩੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਸਿਆਣੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਬਰਨਾਲ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮਹਾ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਾਲ ਯਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਖੰਡਾ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾ ਭਾਈ.

ਭੰਡਾਸਾਹਿਬ. ਕੁਰਦਾਰਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਅਥਾਨੀਧੁਜਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੰਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਭੰਡਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਬਾਣਾ ਫਗਵਾੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਚੱਕਪ੍ਰੇਮ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਫਰਨਾਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ "ਭੰਡਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਫੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਬਿਰਛ ਪਾਸ ਇੱਕ ਖਸਤਾਹਾਲ ਬੜਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭੰਡੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਬੁਲਾਰ ਤੋਂ ਵੇਰ ਸਿਆਣੇ ਆ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ.

ਭੰਡਾ ਸਿੰਘ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀ ੨.

ਭੰਡਾ ਗੱਡਣਾ. ਕਿਸੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਆਪਣਾ ਭੰਡਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਗੱਡ ਕੇ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਣਾ। ੨ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਭੰਡਾ ਗੱਡ ਕੇ ਯੋਧਿਆ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਕਿ ਇਸ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਓ ਅਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚੰਡਾ ਨਾ ਪੁੱਟਣ ਦੇਓ. "ਭੰਡਾ ਗੱਡ ਗਾਵੇ। ਮੰਡੇ ਰੋਸ ਬਾਵੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਭੰਡਾ ਵੈਰੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹਾਰਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਆਦਿ ਆਸ਼ੁਮਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਯਮ ਕਰਨਾ.

ਭੰਡਾਬੁੰਗਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਹੂਡੀ ਅੱਗੇ ਉਹ ਬੁੰਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਉੱਚੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਬੂਟੇ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਚੱਖੜ ਨਾਲ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਭੰਡਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਪੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਰਦਾਰ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਨੇ ਲਵਾਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਭੰਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੱਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਇਹ ਬੁੰਗਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਕਾਰਸੇਵਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਭੰਡਾ ਭਾਈ. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਪਤੋਤਾ ਭਾਈ ਭੰਡਾ ਜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ "ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ" ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਬਾਵਿਕ ਭਾਈ ਭੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੋ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਹ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ. ਭਾਈ ਭੰਡਾ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅਫ਼ੋਲ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਰਿਹਾ. ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਬਾਂ ਤੋਂ ਬੁਲਾਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਭੰਡੇਆਣਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤਲਵੰਡੀ' ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਛਮ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਭੰਪ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਰੁਦਾੜੀ. ਛਾਲ. ਉਫਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭੰਪਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਭੰਪ-ਯਾਨ. ਉਫਲਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਵਾਰੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਕੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਭੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਾਤਨਾ. ਫਟਕਾਰਨਾ. ਛਟੀ ਨਾਲ ਛਪਾਹ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰਦ ਅਤੇ ਫੂਸ ਨਿਖੇਰਨਾ.

ਵ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਤਾਲੁ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਥੈਲ। ੩ ਗਾਯਨ. ਗਾਉਣਾ। ੪ ਘੁਰ ਘੁਰ ਸਬਦ. ਘੁਰਾਘੁਰਾਹਟ। ੫ ਤਿਲਡੀ ਚਾਲ। ੬ ਦੋਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕੁ.

ਵਉ. ਜਉ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜਉ. ਜਬ. ਜੈ. ਜਦ.

ਵਕਾਰ } ਦੇਖੋ, ਵੰਦਾ.
ਵਵਾ }

ਵਤਨ. ਸੰਗੜਾ—ਜਤਨ (ਯਤਨ). ਉਪਾਯ. "ਵਤਨ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਹੁ. ਸਰਵ—ਉਸ ਨੇ. ਜਿਸ ਨੇ. "ਵਾਹੁ ਕੀਚਿ ਸੰਜੋਗ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਇਸ ਹੀ.

ਵਾਕੈ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਦੇ. ਜਾਕੈ. "ਵਾਕੈ ਹਾਥਿ ਸਮਰਥ ਤੇ ਕਾਰਨ ਬਰਨੈ ਜੋਗ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣ. ਸੰਗੜਾ—ਗ਼ਜ਼ਾਨ (ਗ਼ਜ਼ਾਨ).

ਵਾਣਹੁ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ. "ਵੰਦਾ ਵਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿਤ ਸਹੀ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣਤ. ਜਾਣਤ. ਸਮਝਤ. "ਵਾਣਤ ਸੋਈ ਸੰਤ." (ਬਾਵਨ)

ਵਾਣੋ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ.

ਵਾਨ } ਸੰਗੜਾ—ਗ਼ਜ਼ਾਨ (ਗ਼ਜ਼ਾਨ). "ਵਿਆਨੋ ਬੋਲੈ ਆਪੇ ਸੂਝੈ." ਵਿਆਨ } (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਵਿਕ. ਇੱਕ. ਏਕ. "ਵਿਕਸਤ੍ਰਆ ਅਨੇਕ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਤੂੰ ਇੱਕ ਹੈਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਹੈਂ.

ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਜੈ. "ਵੈ ਪੇਖਉ ਸੋ ਬਿਨਸਤਉ." (ਬਾਵਨ)

ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਵਉ.

ਵੰਦਾ. ਵ ਅੱਖਰ. "ਵੰਦਾ, ਵਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿਤ ਸਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਵ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਕਾਰ.

ਟ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੁਧੀ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ। ੩ ਪੈਰ. ਪਾਦ। ੪ ਨਾਰਿਯਲ (ਨਰੇਲ) ਦਾ ਖੋਪਰ। ੫ ਵਾਮਨ, ਬਾਉਂਨਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੮ ਬੁਢੇਪਾ, ਜਰਾ।

ਟਉਨਾ, ਸੰਗਤ—ਟੂਣਾ, ਜੰਤੂ, ਥੰਤੂ।

ਟਸਕ, ਸੰਗਤ—ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ, ਚਸਕ, “ਟਸਕਰੋ ਨ ਹਿਯੋ ਕਸਕਰੋ ਨ ਕਸਾਈ.” (ਕੁਸਨਾਵ) ੨ ਡਿੰਗ, ਅਹੰਕਾਰ, ਘਮੰਡ, “ਟਸਕ ਕਢਰੋ ਦਾਨਵ ਕੋ ਸਾਰੋ.” (ਸਲੋਹ) ੩ ਅੰ. Tusk, ਹਾਥੀ, ਸੂਰ ਆਦਿ ਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਦੰਦ।

ਟਸਰ, ਸੰਗਤ—ਮੋਟਾ ਰੇਸ਼ਮ। ੨ ਮੋਟੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟਸਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੰਤੂ ਮੋਟਾ ਰੇਸ਼ਮ ਹੈ।

੩ ਰੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਕਬ, Tsar, ਦੇਖੋ, ਜਾਰ ਨੰ: ੧੧.

ਟਹਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਖਿਤਨਾ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ, “ਧੰਨ ਅਨਾਦਿ ਤੂਖੇ
ਟਹਕਣਾ } ਕਵਲ ਟਹਕੇਵ.” (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) “ਸੀਚਰੋ ਜਲ ਕਿੰਹ
ਆਨਕੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਟਹਕਾਯੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟਹਣਾ } ਸੰਗਤ—ਕਾਂਡ, ਟਾਂਸ, ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ
ਟਹਣੀ } ਸ਼ਾਖਾ, ਟਾਹਣਾ, ਟਾਹਣੀ, “ਉਤਰੇ ਤਰੇ ਫੇਰਕਰ ਟਹਣੇ.”
ਟਹਨਾ } (ਨਾਪੁ) “ਇਕ ਟਹਨੋ ਪੁਝ ਕੀ ਦਿਸਾ, ਇਕ ਸਿੱਧਨ ਦਿਸਿ
ਟਹਨੀ } ਆਹਿ.” (ਨਾਪੁ)

ਟਹਲ, ਸੰਗਤ—ਸੇਵਾ, “ਟਹਲ ਕਰਉ ਤਉ ਏਕ ਕੀ.” (ਬਾਵਨ)

ਟਹਲਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਲਣਾ, ਮੰਦਗਤਿ ਨਾਲ ਫਿਰਨਾ.

ਟਹਲਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਹਲਾਇਓ, ਦੇਖੋ, ਟਹਿਲਾਇਓ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਹਲਾਨਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫੇਰਨਾ, ਮੰਦਗਤਿ ਨਾਲ ਤੇਰਨਾ.

ਟਹਲਾਵਾ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਟਹਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਕੇ, “ਹਸਤ ਪੁਨੀਤ ਟਹਲਾਵਾ,” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਟਹਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ.

ਟਹਲੁਆ, ਸੰਗਤ—ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਿਦਮਤਗਾਰ, ਸੇਵਕ.

ਟਹਿਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਟਹਕਣਾ.

ਟਹਿਲ, ਦੇਖੋ, ਟਹਲ.

ਟਹਿਲਣਾ, ਦੇਖੋ, ਟਹਲਨਾ.

ਟਹਿਲਨ, ਟਹਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦਾਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਨਾ.

ਟਹਿਲਪੁਰਾ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਬਾਣਾ ਮੁਲੇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ ਤਦ ਗ੍ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲੀ ਤੋਂ ਇਹ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਟਹਿਲਾ, ਸੰਗਤ—ਹਰੀਰਾ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤੀ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਖਾ—ਟਹਿਲ ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ, ਸੇਵਾ.

ਟਹਿਲਾਇਓ, ਟਹਲ-ਲਾਇਓ, “ਸੰਤਨ ਟਹਿਲਾਇਓ,” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਹਲਾਨਾ.

ਟਕ, ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਉ, ਸੇ. ਆਦਤ, “ਸੁਨ ਨਿਪ ਬਰ, ਇਕ ਟਕ ਮੁਹਿ ਪਰੀ,” (ਬਰਿਕੁ ੩੩) ੨ ਫਿਬਰਦਿਸ਼੍ਰਿ, ਗਡੀ ਹੋਈ ਨਜਰ, “ਧਰ ਧਰ ਇਕ ਟਕ ਦਰਸਤੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਬਡ ਭੀਰੰ,” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਟੱਕ। ੪ ਦੇਖੋ, ਟਕਾ.

ਟਕਸਾਲ, ਸੰ. ਟਕਸਾਲਾ—ਟੰਕਕਸਾਲਾ, ਸੰਗਤ—ਟਕੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਘਰ, ਜਿੱਥੇ ਰੁਪਯਾ ਆਦਿ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਉਹ ਮਕਾਨ.¹ Mint, “ਘਤੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ,” (ਜਪੁ) ੨ ਭਾਵ—ਸਤਸੰਗ। ੩ ਉੱਤਮ ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। ੪ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ.

ਟਕਸਾਲਿ, ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ.

ਟਕਸਾਲੀ } ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਉੱਤਮ
ਟਕਸਾਲੀਆ } ਅਸਥਾਨ ਰਹਿਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ
ਸਿੱਖੀ ਹੈ.

ਟਕਟਕੀ, ਸੰਗਤ—ਫਿਬਰਦਿਸ਼੍ਰਿ.

ਟਕਟੈਸ, ਸੰਗਤ—ਬਕਬਾਦ, ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਪੁਨਿ.

ਟਕਟੋਹਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਤੁਕ-ਤੋਲਨ, ਟਕਟੋਲਨਾ, ਰੱਬ ਨਾਲ ਫੁਹਿਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ, ਢੁੰਡਣਾ, ਟਟੋਲਣਾ.

¹ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ ਆਦਿ ਰੱਬਾਂ ਨਾਲ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਕਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਏ ਹਨ.

ਟਕਟੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਟੋਹਨਾ. "ਥਾਡ ਸੁ ਚੋਚਨ ਸੋਂ ਟਕਟੋਲਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਟਕਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਭਿੜਨਾ. ਟੱਕਰ ਲਗਾਉਣਾ. ਪਰਸਪਰ ਦੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਠੱਕਰ ਖਾਣਾ.

ਟਕਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟਕ. ਟਕਟਕੀ. ਲਗਾਤਾਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ. "ਆਖਨ ਸਾਥ ਲਗੈ ਟਕਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਟਾਕੁਆ.

ਟਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰ. ਟੱਕਕ. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ. ਰੁਪਯਾ.

"ਲਖ ਟਕਿਆਂ ਕੇ ਮੁੰਦਤੇ ਲਖ ਟਕਿਆਂ ਕੇ ਹਥ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

"ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ ਟਕਾ ਚਾਚ ਗਾਠੀ." (ਸਾਥ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਸਾ.

੧੪੫ ਭੇਂ ਚਰਿਤੁ ਵਿੱਚ ਦਸ ਲਾਖ ਟਕਾ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਰਫੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇ ਪੈਸੇ. ਅੱਧਾ ਆਨਾ। ੪ ਧਨ. ਦੋਲਤ.

ਕਰੈ ਕੁਲਾਹਲ ਟਕਾ, ਟਕਾ ਮਿਰਦੰਗ ਬਜਾਵੈ,

ਟਕਾ ਚਵੈ ਸੁਖਪਾਲ, ਟਕਾ ਸਿਰ ਫੜੁ ਧਰਾਵੈ.

ਟਕਾ ਮਾਇ ਅਰੁ ਬਾਪ, ਟਕਾ ਭੈਯਨ ਕੇ ਭੈਯਾ,

ਟਕਾ ਸਾਸੁ ਅਰੁ ਸਸੁਰ, ਟਕਾ ਸਿਰ ਲਾਭ ਲਭੈਯਾ,

ਟੇਕ ਟਕੇ ਬਿਨ ਟੁਕਟੁਕਾ ਹੋਤ ਰਹਿਤ ਹੈ ਰਾਤ ਦਿਨ,

"ਭੈਤਾਲ" ਕਹੈ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸੁਨੇ

ਧਿਕ ਜੀਵਨ ਇਕ ਟਕੇ ਬਿਨ.

੫ ਸਵਾ ਸੇਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ.

ਟਕਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਟੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਹਾਨੀ ਨਾਲ ਲਕੜੀ ਤੇ ਚਿੱਰਟ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਟਕਾਈ ਦੀ ਉਸਰਤ.

ਟਕੁਆ. ਵਿ—ਟੱਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਖਾਣਾ। ੩ ਟਾਕੁਆ. ਛੋਟਾ ਕੁਹਾੜਾ. ਸਥਾਜੰਗ.

ਟਕੌਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਲਕੀ ਸੱਟ. ਟੱਕੌਰ। ੨ ਨਗਾਰੇ ਪੁਰ ਚੋਬ ਦੀ ਸੱਟ। ੩ ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਸੋਜ ਜਾਂ ਪੀੜ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗਰਮ ਰੋਤਾ ਟਿੱਟ ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਕ.

ਟਕੌਰਾ. ਵਿ—ਟਕੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਤਿੱਖੇ ਕਰੀਏ ਹਨ। ੩ ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਪੰਛੀ। ੪ ਕਠਫੋੜਾ ਪੰਛੀ.

ਟੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਹਾੜੇ ਕਹੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਦੇਖੋ, ਟੱਕ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚਨਾਬ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਟੱਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਿੜਨ ਦਾ ਧੱਕਾ। ੨ ਮੀਚੇ (ਛੱਤਰੇ) ਝੱਟੇ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਧੱਕਾ.

ਟੱਕ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਅਬਦਾ ਗ੍ਰਾਮ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਟੱਕ ਲਗਾਉਣਾ. "ਟੱਕ ਲਗਾਵਨ ਆਯਸ ਦਏ." (ਰੁਪਸੁ)

ਟਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਇਤਨੇ ਰੂਪ ਹਨ:—SSS, IIS, ISIS, SII, IIIS, ISSI, SISI, IISI, SSII, IISII, ISII, SIII, IIISII.

ਟਗਰੀ } ਸੰਗਤਾ—ਟੱਗੜੀ. ਲੱਤ. "ਲੈ ਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੇਰੀ." ਟੱਗਰੀ } (ਠੇਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ.

ਟਟਰ. ਮੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕੜਾਹਾ। ੨ ਫੂਸ ਦਾ ਫਿੜਕਾ. ਫੂਸ ਦੀ ਕੰਧ। ੩ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਟੋਟਣ। ੪ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਸੰਜੇ ਨਾਲ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ. "ਕਟੇ ਟਟਰੰ." (ਕਲਕੀ) ਟਟਰਿ. ਕੜਾਹੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਟਟਰ ੧. "ਰਸੁ ਕਸੁ ਟਟਰਿ ਪਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥ)

ਟਟਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਕੰਜ.

ਟਟਾ. ਟ ਅੱਖਰ. "ਟਟਾ ਬਿਕਟ ਖਾਟਿ ਘਟ ਮਾਹੀ." (ਗੁਰੂ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਟ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਟਕਾਰ। ੩ ਫੈਰਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਟਟਿਯਾ } ਦੇਖੋ, ਟੱਟੀ. ਟਟੀਆ }

ਟਟੀਹਰੀ. ਸੰ. ਟਿੱਟਿਭੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਟਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਚਿੜੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਖਾਉਤ ਹੈ ਕਿ ਟਟੀਹਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੱਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਸੋਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਭਿੰਨ ਨਾ ਪਵੇ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਉਸ ਆਦਮੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਮਰਥ ਹੋਣ ਪੂਰ ਤੀ ਆਖੇ ਕਿ ਅਮੁਕਾ ਵਡਾ ਕੰਮ ਮੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਦ ਆਵਾਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪਾਨੀਪਤ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ੇਖ ਝਾਹਿਰ ਨੂੰ ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਪਤ.

ਟਟੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਟਟੀਹਰੀ.

ਟਟੁਆ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਟੱਟੂ. ਟੈਰਾ.

ਟਟੋਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਟਕਟੋਹਨਾ. ਟਟੋਲਨਾ }

ਟੱਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਖਸ ਥਾਂਸ ਅਬਦਾ ਸਰਗੁੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਕੰਧ, ਅਬਦਾ ਪਤਦਾ. ਟਟਿਯਾ। ੨ ਪਾਖਾਨੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਓਟ। ੩ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਖਾਨੇ (ਵਿਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਭੀ ਟੱਟੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਟੱਟੂ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਘੋੜਾ. ਟੈਰਾ. ਟਟੁਆ.

ਟਣਾਣਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦੜੋਤ. ਜੁਗਨੂ. "ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਟਣਾਣਾ } ਨ ਹੋਇ ਟਣਾਣੈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਖਦੜੋਤ ਅਤੇ ਜੁਗਨੂ.

ਟਨ. ਅਨੁ. ਟਨ ਟਨ ਸ਼ਬਦ. ਘੰਟੇ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਅੰ. Ton. ਅਠਾਈ ਮਣ ਪੱਕਾ ਤੋਲ.

ਟਨਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਣਾਣਾ, ਖਦੜੋਤ ਅਤੇ ਜੁਗਨੂ. ਟਨਾਨਾ }

ਟਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੋਧਕਣ ਦਾ ਗਿਰਨਾ. ਚੁਇਣਾ. ਤੁਪਕਣਾ। ੨ ਫਲ ਦਾ ਸਾਖਾ ਤੋਂ ਪੱਕਕੇ ਡਿਗਣਾ.

ਟਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਟਪੁਸੀ ਮਾਰਨੀ. ਉਛਲਣਾ. ਕੁੱਦਣਾ. "ਨਚਿ ਨਚਿ

ਟਪਹਿ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਕਉ ਮ: ੩)
 ਟਪਾਉਣਾ. ਕਿ—ਬੁਢਾਉਣਾ। ੨ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਗੁਜਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ.
 ਟਪਿ. ਟੱਪਕੇ.
 ਟੱਪਾ. ਸੰਗਤ—ਟਪੁਸੀ. ਛਾਲ। ੨ ਗੀਤ ਦੀ ਤੁਕ। ੩ ਵਿੱਥ. ਅੰਤਰ.
 ਟਬਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. ਟੱਬਰ. "ਟਬਰ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ."
 (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ੨ ਡਿੰਕ. ਟਾਬਰ. ਛਾਲਕ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ.
 ਟਮਕ. ਦੇਖੋ, ਟਮਕਾ ੨ ਚਮਕ. ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ ਚਮਕ
 ਦਾ ਹੋਣਾ.
 ਟਰ. ਸੰਗਤ—ਭੱਫ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਟੈਂ ਟੈਂ ਧੁਨਿ। ੨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਉਣ
 ਵਾਲੀ ਧੁਨਿ. ਕਰਣਕਟ ਵਾਕਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਟਰਨਾ.
 ਟਰਹੁ. ਹਟੇ. ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਟਾਰੇ. ਹਟਾਓ. ਦੂਰ ਕਰੋ. "ਦੁਬਿਧਾ
 ਦੂਰਿ ਟਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
 ਟਰਕਣਾ } ਕਿ—ਜਗਾ ਤੋਂ ਖਿਸਕਣਾ. ਟਰਨਾ. ਡਿਰਨਾ. "ਭਏ
 ਟਰਕਣਾ } ਠਿਕਨੇ ਟਰਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਟਰ ਟਰ ਕਰਨਾ.
 ਟਰਨਾ. ਕਿ—ਟਲਨਾ. ਹਟਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਗਰਭਵਾਸ ਤੇ
 ਟਰਿਆ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫)
 ਟਰਿ. ਟਲਕੇ. ਹਟਕੇ। ੨ ਤੁਰਕੇ. ਵਧਕੇ. "ਆਖੇ ਟਰਿ ਤਾਏ ਤਿਨ
 ਲੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)
 ਟਲ. ਸੰ. ਟਲ. ਧਾ—ਛੋੜ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਲਣਾ। ੩ ਗੁਰਯਸ਼
 ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਸੁਕਹੁ ਟਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)
 ਟਲਣਾ } ਕਿ—ਖਿਸਕਣਾ ਸਰਕਣਾ। ੨ ਹਟਣਾ. "ਟਲਹਿ ਜਾਮ
 ਟਲਨਾ } ਕੇ ਦੂਤ." (ਬਾਨ)
 ਟਲਪਲੈ. ਟਲ ਪੈਦਾ ਹੈ. ਟਲ ਪੜਤਾ ਹੈ. ਟਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਇਸੁ
 ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਪਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਟਲਾਧਾ. ਵਿ—ਟਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਰਜਿਆ. ਹਟਾਇਆ. "ਟਲੈ
 ਨ ਟਲਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
 ਟਲੁ. ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. ਇਹ ਟਲ ੩ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.
 ਟੱਲ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਘੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਾ ਸ਼ਬਦ.
 ਟੱਲਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿੰਡ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸੈਟਾ। ੨ ਵਿੰਡ ਨੂੰ ਲਾਈ ਬੱਲੇ ਦੀ
 ਠੋਕਰ। ੩ ਗੋਦ ਦੇ ਉਫਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.
 ਟੱਲਿਕਾ } ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. ਸੰ. ਘੰਟਾਲੀ.
 ਟੱਲੀ }
 ਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.
 ਟਾਉਣਾ. ਤਾਉ ਥਾਂ. ਤਾਪਸਥਾਨ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਜਵਾ ਤੋਂ ਓਟ ਹੋਵੇ
 ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਧੁੱਪ ਲੱਗੇ.
 ਟਾਈਪ. Type. ਦੇਖੋ, ਡਾਪਾ ੩.
 ਟਾਂਸ. ਸੰਗਤ—ਕਾਂਡ. ਡਾਹਣਾ. "ਜਬਾ ਬਿਰਛ ਕੇ ਸਾਖਾ ਟਾਂਸ."
 (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਸਿਫਾ ੨। ੨ ਚੀਸ. ਚਸਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ.
 ਟਾਹਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਹਨਾ ਅਤੇ ਟਹਲੀ.
 ਟਾਹਣੀ }

ਟਾਹਰ. ਸੰਗਤ—ਟੋਰ. ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦਾ। ੨ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਪੁਜਾਰੀ
 (ਭਿਰਾਈ) ਦਾ ਰੋਟ ਆਦਿ ਭੇਟਾ ਪੁਰ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ
 ਦਰੁਦ। ੩ ਗੱਪ. ਹੱਕਾਰ ਭਦੀ ਠੀਸ. ਲਾਭ ਮਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਭੁੱਬ (ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ. ਨਜ਼ਾਮਤ
 ਬਰਨਾਲਾ. ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ) ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ
 ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਕ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ
 ਇੱਕੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਕੁਰੂ ਜੀ 'ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ' ਤੋਂ ਆਏ ਇੱਥੇ
 ਟਾਹਲੀ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ.
 ਉਹ ਬਿਰਛ ਹੁਣ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ.
 ਫੇਰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹੋਏ
 ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.
 ਦਸਮਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੌਮੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਦਾ ਭੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੫੦
 ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੈਂਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ
 ਵੱਲ ਛੇਵ ਮੀਲ ਹੈ.
 ਟਾਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੀ.
 ਟਾਹਲੀਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੀਆਣਾ.
 ਟਾਹਲੀਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੀਸਾਹਿਬ.
 ਟਾਕ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਾਵਟ. ਰੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.
 ਟਾਂਕ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਪਰਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤੋਲ. ਪੱਚੀ
 ਸੇਰ ਪੁਆਣ. ਪੱਚੀ ਸੇਰ ਬੋਝ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਉਣ ਤੋਂ ਜੋ ਧਨੁਖ
 ਪੂਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਖਿਚਾਵਟ ਠੀਕ
 ਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਸਮਝੋ ਕਿ ਕਮਾਣ ਇੱਕ ਟਾਂਕ ਦੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਨੁਖ ਨੌ ਟਾਂਕ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ
 ਕੋਈ ਯੋਧਾ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਸੀ. "ਕਮਠੇ ਏਇ ਲਹੋਰ ਕੇ ਨੋਟਾਕੀ
 ਦੀਏ." (ਪੰਪੁ) ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੮। ੨ ਟੰਕ. ਚਾਰਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ.
 "ਟਾਂਕ ਤੋਲ ਤਨ ਨਾ ਰਹੜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੩ ਟਕਾ. "ਦਰਬ
 ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ ਬਹੁ ਸੁਤ ਤਿਯ ਦਿਯੋ ਨ ਟਾਂਕ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਸੰ.
 ਟਾਕੂ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੱਕ ਆਦਿ
 ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕਨਾ।
 ੬ ਸਰਹੰਦੀ ਇਲਾਕੇ ਭੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ
 ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ "ਕਤੀਬੇਲ" ਪਠਾਣਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
 ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਨੌਨਿਹਾਲ
 ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੜੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ੭ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ
 ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ "ਰਾਜਾਥਾਨ" ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.
 ਟਾਕਣੀ. ਵਿ—ਟਾਕਣ (ਵਰਜਨ) ਵਾਲੀ. ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ,
 ਦੁਰਗਾ.
 ਟਾਕਨਾ. ਕਿ—ਰੋਕਣਾ. ਵਰਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟਾਕਿਮ.
 ਟਾਂਕਨਾ. (ਸੰ. ਟਕਕ—ਟੰਕ. ਧਾ—ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੋੜਨਾ). ਕਿ—
 ਟਾਂਕ (ਤੋਪਾ) ਲਾਉਣਾ. ਭੱਠਣਾ ੨ ਜੋੜਨਾ। ੩ ਅਫ਼ੀਮੀਆਂ ਦੀ

ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਅਮਲ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਦੇਣਾ. "ਮਿਲ ਟਾਂਕ ਅਫੀਮਨ ਭਾਂਡ ਚੜ੍ਹਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ੪.

ਟਾਕਰਾ. ਸੰਗਤ—ਭੇੜ. ਟੱਕਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸਮਤਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ. Comparison. ਜਿਵੇਂ—ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰੋ.

ਟਾਂਕਾ. ਸੰਗਤ—ਤੋਪਾ ੨ ਜੋੜ. ਗੱਠਾ ੩ ਧਾਤੂ ਦੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਮਸਾਲਾ. ਟਾਕਿ. ਟੱਕਕੇ। ੨ ਵਰਜਕੇ. ਰੋਕਕੇ.

ਟਾਕਿਮ. ਮੈਂ ਰੋਕਾਂ. ਮੈਂ ਨਿਕਰੂ ਕਰਾਂ. "ਆਜੁ ਮਿਲਾਵਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ, ਟਾਕਿਮ ਕੁੰਜਤੀਆਂ." (ਆਸਾ) ਜੇ ਮੈਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਰੋਕ ਲਵਾਂ, ਅੱਜ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੈ. ਭੜਾਨੀ ਕੁੰਜਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਟਾਕੀ. ਸੰਗਤ—ਲੀਰ. ਵਸਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਭੱਜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਭਾਂਡੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗੱਠ.

ਟਾਕੁਆ. ਸੰਗਤ—ਟਕੁਆ. ਛੋਟਾ ਭੁਹਾਭਾ. ਸਫਾਜੰਗ.

ਟਾਕੇ. ਟੁੱਕੇ. ਵੱਢੇ. "ਕਹੂੰ ਟੀਕ ਟਾਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੩) ਕਿਤੇ ਟਿੱਕੇ ਵੱਢ ਸੁਟੇ.

ਟਾਂਕ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗ ਅਤੇ ਟੰਕਣਾ.

ਟਾਂਗਤਰੇ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗ ਹੇਠਲੀ ਲੰਘਣਾ.

ਟਾਂਗੁ. ਸੰਗਤ—ਬਿਰਭ ਤੇ ਜਾਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ (ਟੀਂਗਿਆ) ਆਦਮੀ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਦੇਵੇ.

ਟਾਟ. ਸੰਗਤ—ਸਟ ਦਾ ਕਪੜਾ। ੨ ਤੱਪੜ। ੩ ਛੋਲੇ ਦੀ ਫਲੀ। ੪ ਚੁੱਭੜੀ ਪੀੜ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਚੀਸ. ਚਸਕ। ੫ ਫੁਲ. ਗੋੜ.

ਟਾਟ. ਸੰਗਤ—ਖੋਪਰੀ. ਕਪਾਨ. ਟੱਟਰ.

ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਣ } ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਾਜਿਨ੍—ਔਟਪ੍ਰਹਾਸੀ. ਔਟਪ੍ਰਹਾਸਿਨੀ.
ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਣ } ਵਿ—ਉੱਚੇ ਜੁਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਸਣਾ. "ਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸਣ." (ਅਕਾਲ)

ਟਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਟੱਟੀ. "ਸਭੇ ਉਡਾਨੀ ਕੁਮ ਕੀ ਟਾਟੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਟਾਡ. Colonel James Tod. ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਈਸ਼੍ਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਬਣਕੇ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਅਨੇਕ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ (A.G.G.) ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਪੈਨਸਨ ਲੈਕੇ ਟਾਡ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਤਿਹਾਸ "ਰਾਜਸਥਾਨ" ਸਨ ੧੮੨੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਰਈਸਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ.

ਟਾਂਡ. ਸੰਗਤ—ਪਰਛੱਤੀ. ਆਲੇ ਅਬਰਾ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਹੋਈ ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੌਦਾ. ਵਪਾਰ. ਦੇਖੋ,

ਟਾਂਡਾ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਰੁਜਬੰਦ. ਅੰਕਦ. "ਟਾਂਡ ਰੁਜਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਟਾਂਡਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਢੰਡ. "ਮੇਰਾ ਟਾਂਡਾ ਲਾਇਆ ਜਾਇ ਰੇ।" (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੩ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ। ੪ ਜਵਾਰ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦਾ ਭਾਂਡ. ਕਾਨਾ। ੫ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਟਿਲਾਕੇ ਫੈਜਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕਰ, ਜੋ ਗੋਕਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਵਾਕੇ ਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਨਮਨ ਬਣਦੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਇੱਥੇ ਦੀਆਂ ਛੀਟਾਂ ਅਤੇ ਜਾਮਦਾਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਟਾਲੂਸਾਹਿਬ ਪ.

ਟਾਂਡਾਉਰਮੁਰ } ਟਾਂਡਾ ਅਤੇ ਉਤਮੁਤ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ ਹੈ
ਟਾਂਡਾਉਰਮੁਤ } ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਕ੍ਰਾਮ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਦਸੂਹਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹਨ. ਹੁਣ ਜਲੰਧਰ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਤੇ ਟਾਂਡਾ ਉਰਮੁਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਖੀਸਰਵਰ (ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਪੂਜਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰਦਾਸ ੨. ਟਾਂਡੇ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਡਾ.

ਟਾਣਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਟਣਾਣਾ. "ਚਾਨਣ ਚੰਚ ਨ ਪੁੱਜਈ ਚਮਕੈ
ਟਾਨਾਣਾ } ਟਾਨਾਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਟਾਪ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੁੰਮ ਪੈਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਚੋਤੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਰੋਟੀ.

ਟਾਪੂ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼. ਦ੍ਰੀਪ. ਜਜੀਰਹ. Island.

ਟਾਪੈ. ਟਪਦਾ ਹੈ. "ਨਾਚੈ ਟਾਪੈ ਅਵਰੇ ਗਾਵੈ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਟਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਟਬਰ.

ਟਾਮਸ. George Thomas. ਇਹ ਆਇਰਲੈਂਡ (Ireland) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੮੧ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਇਆ. ਫੇਰ ਸਮਝੂ ਬੇਗਮ ਦਾ (ਜੋ ਸਰਧਨੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਸਨ ੧੭੮੬ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਫੇਰ ਇਸ ਨੇ ਹਾਂਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਕੇ ਚੰਗੀ ਹੁਕੂਮਤ ਕੀਤੀ. ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਹਾਰ ਖਾਈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਪੇਰੋਂ (Perron) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ. ਯਲਕੱਤੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ੨੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੦੨ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਹੋਈ.

ਟਾਮਨ. ਸੰਗਤ—ਤੰਤ੍ਰ. ਜਾਦੂ. ਟੂਣਾ. "ਟਾਮਨ ਹੈ ਕੀਨੋ ਇਨ ਭਯੋ ਵਿਪਰੀਤ ਸੋਊ." (ਨਾਪੁ)

ਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ ੨. "ਨਹਿ ਇਸ ਮੇ ਕਢੁ ਟਾਰ ਵਿਚਾਰਹੁ." (ਭੁਸ਼ੁ)

ਟਾਰਣ } ਕ੍ਰਿ—ਟਾਲਨਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਹਟਾਉਣਾ, ਵਰਜਣਾ. “ਟਾਰੀ
ਟਾਰਨ } ਨ ਟਰੈ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਹਾਨਾ
ਟਾਰਨਾ } ਕਰਨਾ. “ਨਹੀ ਟਾਰ ਕੀਨਸ ਕਹੁ ਕੈਸੇ.” (ਗੁਪਤੁ)
੩ ਵਿਤਾਉਣਾ, ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. “ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਕੋਤਿਕ ਦਿਨ ਟਾਰੇ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਟਾਰਾ, ਸੰਗਤ—ਟਾਲਾ, ਟਲ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
“ਜੇ ਨਿਜ ਭਲਾ ਚਹੈ, ਕਰ ਟਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਬਹਾਨਾ, ਹੀਲਾ.
ਟਾਰਿ, ਹਟਾਕੇ, ਵਰਜਕੇ.
ਟਾਰੀ, ਦੇਖੇ, ਟਾਰਨ.

ਟਾਲ, ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਢੇਰ, ਅੰਬਾਰ। ੨ ਟਾਲ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਵੇਲਾ ਟਪਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਨਹਿ ਇਸ ਮੇ ਕਛ ਟਾਲ ਵਿਚਾਰੇ.”
(ਗੁਪਤੁ) ੩ ਟੋਲ, ਘੱਟਾ. “ਭਾਰੁ ਟਾਲ ਬਜੈ ਕਰਨਾਈ.” (ਨਾਪੁ)
੪ ਸੰ. ਫਲ ਚਿਕਟ ਦੀ ਮੰਗੀ.

ਟਾਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕਾਉਣਾ। ੨ ਹਟਾਉਣਾ, ਵਰਜਣਾ।
ਟਾਲਨਾ } ੩ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਣਾ। ੪ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ
ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਕੇ ਜ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ.

ਟਾਲਾ, ਸੰਗਤ—ਟਲਣ (ਹਟ ਜਾਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਜੇ ਸੁਨਕਰ ਜਾਵੈ
ਕਰ ਟਾਲਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਹੀਲਾ, ਬਹਾਨਾ। ੩ ਜ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ
ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਟਾਲਾਟੋਲਾ, ਸੰਗਤ—ਟਾਲਮਟੋਲ. ਹੀਲਾ ਬਹਾਨਾ. “ਟਾਲੇਟੋਲੇ ਦਿਨ
ਗਇਆ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਟਾਲਿ, ਟਾਲਕੇ, ਦੇਖੇ, ਟਾਲ ਅਤੇ ਟਾਲਣਾ.

ਟਾਲ੍ਹਾਸਾਹਿਬ, ਦੇਖੇ, ਟਾਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ.

ਟਾਲ੍ਹੀ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ੀਸ਼ਮ, ਸਿੰਥਪਾ. ਇਸ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ
ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਕੁਰਸੀ ਮੇਜ਼ ਆਦਿ ਉੱਤਮ ਸਾਮਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਸਿੰਥਪਾ.

ਟਾਲ੍ਹੀਆਣਾ, ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਰਾਇਕੋਟ
ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ
ਚੱਲਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਇੱਕ ਫਪੜੀ ਤੇ ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ.
ਇਸੇ ਥਾਂ ਕਲ੍ਹਾਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ
ਅਰ ਨੂਰੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਮੁਥਰ
ਮੰਗਵਾਈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਰੀਦੀ
ਹੋਈ ਸਾਬ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਫੱਤ੍ਹੂ ਸੰਮੁਕੀ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ੧੫
ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਫੱਤ੍ਹੂ ਅਤੇ ਸੰਮੂ ਨਾਮਕ ਫੋਗਰਾਂ ਨੇ
ਵਸਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਵਿਦਾਇਗੀ ਵੇਲੇ ਲੁੰਗੀ ਅਤੇ ਖੋਸ
ਅਰਪਿਆ. ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਥਾਂ ਬੇਰਗੜ੍ਹ
ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਬੇਰਗੜ੍ਹ ੨.

ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਟਾਲ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ

ਕੋਈ ਵਿਰਾਜਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:—

੧ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਟਾਲ੍ਹੀ,
ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਿਰਾਜਿਆ
ਕਰਦੇ ਸਨ।

੨ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਸੰਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਤੋਂ
ਪੱਛਮ, ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਟਾਲ੍ਹੀ, ਜਿਸ
ਹੇਠ ਬੈਠਕੇ ਧਰਮ ਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ
ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ
ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ
ਇੱਥੇ, ਅਤੇ ੨੦੦ ਵਿੱਘੇ ਥਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਤੇਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਯੇ
ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਅੱਸੂ ਬਦੀ ੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ, ਬਾਣਾ ਸ਼ਾਹਗਰੀਬ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਖੱਕਾਬੋਟਲੀ ਹੈ. ਉਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਆਬਾਦੀ ਦੇ
ਪਾਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਟਾਲ੍ਹੀ ਬਿਰਫ਼ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ,
ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.
ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖਰਗੋਬ ਦੀ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਮੁਕੁ ਕੀਤਾ,
ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਪਿੰਡ ਕਲ੍ਹਾਬੁਹਾ ਦੇ ਪਾਸ ਸਭਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.
ਭਾਈ ਰਤੋਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਥਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਦਿਨ
ਇਸ ਟਾਲ੍ਹੀ ਹੇਠ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਵਿੱਘੇ
ਜ਼ਮੀਨ, ਅਤੇ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਰੋਵਾਲ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੪ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਸ਼ਹਿਰ, ਬਾਣਾ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਪਿੰਡ
ਦੌਲਤਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ
ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਦਿਨ
ਇੱਥੇ ਟਾਲ੍ਹੀ ਹੇਠ ਰਹੇ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ
ਹੈ. ੧ ਹਾਭ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੯
ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੫ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਦੁਸਹਾ, ਬਾਣਾ ਟਾਂਡਾ ਦੇ ਪਿੰਡ
‘ਮੂਣਕ’ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਇੱਥੇ ਆਏ. ਟਾਲ੍ਹੀ ਦੇ ਨਾਲ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੰਧਾ ਸੀ. ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ
ਅਹਾਤਾ ਹੈ. ਹਾਤ ਵਦੀ ੧ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ
ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਨਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟਾਂਡਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ
ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ।

੬ ਨਹੌਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਟਾਲ੍ਹੀ।

੭ ਦੇਖੇ, ਰਹਿਸਮਾ ਦਾ ਅੰਗ ੩.

ਟਾਂਵਾਂ } ਵਿ ਅਤੇ ਸਰਵ—ਕੋਈ. ਵਿਰਲਾ. ਵਿਰਲੀ. ਕੋਈ ਕੋਈ.

ਟਾਂਵੀ } “ਟਾਂਵੀ ਤੁਪਕ ਚਲੈ ਕਥ ਕਬੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਟੀਪ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ। ੨ ਬਾਹਰਲੀ ਸ਼ੇਡਾ. ਦਿਖਾਵਾ. ਆਡੰਬਰ। ੩ ਇੰਟਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਚੁਨੇ ਕਲੀ ਆਦਿ ਮਸਾਲੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੪ ਉੱਚਾ ਸੁਰ. ਉੱਚੀ ਤਾਨ। ੫ ਚੋੜੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੋਤਲ ਆਦਿ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਰਕ ਤੇਲ ਆਦਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ pipe ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ. ਫ੍ਰੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ “ਪੀਪ” ਹੈ.

ਟੀਪਟਾਪ. ਸੰਗਤਾ—ਸਜਪਜ. ਠਾਟਬਾਟ. ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਆਡੰਬਰ. “ਕਿਥੇ ਟੀਪ ਟਾਪੇਂ ਬਈ ਕੋਟਿ ਝੁਕੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩)

ਟੀਪੂ ਸੁਲਤਾਨ. ਮੇਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਹੈਦਰਾਬਾਦੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ, ਅੰਤ ਸਨ ੧੭੯੯ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮੇਸੂਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਮੋਇਆ ਅਤੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕੁਬਰ ਪਾਸ ਲਾਲਬਾਝ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ.

ਟੀਪੂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਕਲਕੱਤੇ ਟਾਲੀਕੰਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰੁਜ਼ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਟੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਟਿੱਲਾ.

ਟੁਕ ਅਥਵਾ ਟੁਕੂ. ਵਿ—ਅਲਪ. ਥੋੜਾ. ਜਰਾ. “ਅੰਜਨ ਦੇਇ ਸਭੈ ਕੋਈ, ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ ਬਿਭਾਨੁ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਕਟਾਕ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਵਿਲਕਣਤਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਹਰੇਕ ਸੁਰਮੇਂ ਵਾਲੀ ਔਖ ਉਹ ਕਟਾਕ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ੨ ਅੱਧਾ. ਅਰਧ. “ਟੁਕੁ ਦਮੁ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਬਰਉ.” (ਤਿਲ ਕਬੀਰ) ਅੱਧਾ ਸ਼ਾਸ ਜੇ ਮਨ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਕਰੇ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ. ਜਰਾ ਸਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਟੁੱਕਰ.

ਟੁਕਟੋਰ. ਟੁਕੜੇ ਲਈ ਟੋਰਨ (ਪ੍ਰਕਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਟੁੱਕਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਟੁਕੜਗਦਾ.

ਟੁਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਟੁਕੜਾ. ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕ. ਟੁੱਕੜ.

ਟੁਕਰਗਦਾ } ਟੁਕੜੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕੜਗਦਾ.
ਟੁਕਰਗਦਾਇ } “ਟੁਕਰਗਦਾਇ ਪੇਖ ਮੁਹਿ ਜਰੇ.” (ਫੁਪੁਸ਼ੁ)
ਟੁਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕੜਾ.

ਟੁਕੜ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕਰ.

ਟੁਕੜਗਦਾ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਟੁਕਟੋਰ. ਤਿਖਮੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾ ੨.

ਟੁਕੜਗਦਾਈ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ। ੨ ਟੁਕੜਗਦਾ. ਟੁਕੜਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.

ਟੁਕੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੨ ਰੋਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਟੁੱਕਰ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਟੁਕੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ। ੩ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਤਰੇਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੱਤਕਸਨਾਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ.

ਟੁਕੂ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕ.

ਟੁੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੰਗਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਪਗੜੀ ਦਾ ਪੇਚ ਟੁੰਗਣਾ.

ਟੁਚਾ. ਵਿ—ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਘਟੀਆ.

ਟੁਟਣਾ } (ਸੀ. ਤੁਦ—ਤੁਦ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਤੋਤਨਾ). ਕ੍ਰਿ—ਅਲਗ
ਟੁਟਨਾ } ਹੋਣਾ. ਟੁੱਟਣਾ.

ਟੁਟਪੁੰਜੀਆ. ਉਹ ਵਪਾਰੀ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਪੁੰਜੀ ਦਾ ਘਾਟਾ (ਤੁਟਿ) ਹੈ. ਅਸਲ ਰਾਸ ਜਿਸ ਦੀ ਖੋਈ ਗਈ ਹੈ.

ਟੁਟੜੀ } ਵਿ—ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ. ਤੁਟਿਸਹਿਤ.
ਟੁੱਟੀ }

ਟੁੱਟੀ ਗੰਢਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੌਕਿਆਂ ਕਰਨਾ. ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਸੁਧਾਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾ ਸਿੰਘ ੩.

ਟੁੰਡਾ. ਸੀ. ਚਾਣ—ਰੁੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਧੜ। ੨ ਭਾਹਣੇ ਬਿਨਾ ਬਿਰਫ਼। ੩ ਵਿ—ਲੁਲਾ. ਲੁੰਜਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ. “ਰੁਹਲਾ ਟੁੰਡਾ ਅੰਗੁਲਾ ਕਿਉ ਗਲਿ ਲਗੈ ਧਾਇ?” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਦੇਖੋ, ਟੁੰਡਾਲਾਟ.

ਟੁੰਡਾਲਾਟ } ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਹਾਰਡਿੰਗ (Sir Henry Harding)
ਟੁੰਡੀਲਾਟ } ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ੨੩ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੪੪ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਲਾਰਡ ਹਾਰਡਿੰਗ ਨੇ ਲਿਗਨੀ (Ligny) ਦੇ ਮਕਾਮ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ੧੬ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੫ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖੋਬਾ ਹੱਥ ਖੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟੁੰਡਾਲਾਟ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਯਥਾ—
“ਸੱਠਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦਾ ਪੰਧ ਸੀ ਲੁੱਧੇਆਣਾ ਰਾਤੇ ਰਾਤ ਕੀਤੀ ਟੁੰਡੇ ਦੇਤ ਮੀਆਂ। ਉਹ ਭੀ ਲੁੱਧਿਆ ਲਾਟ ਨੇ ਆਇ ਭੇਰਾ ਸਭੇ ਖੋਹਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਚੋੜ ਮੀਆਂ.” (੮੫) (ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ)।

੨ ਲਾਰਡ ਇਰਵਿਨ (E.F.L. Wood, Baron Irwin of Kirby Underdale) ਜੋ ਸਨ ੧੯੨੬ ਤੋਂ ੧੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੧ ਤਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਾਯਸਰਾਯ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਖੋਬੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ.

ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੇ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (੮)

ਟੁਬਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋੜਾ ਟੁੱਬੀ. “ਨਿਕਸੇ ਨ ਤਟੈ ਟੁਬਕੀ ਇਕ ਲੀਨੀ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੁਰਗਾਬੀ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੋਝੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ.

ਟੁੰਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਟੁਕਰਾਉਣਾ. ਠੋਕਰ ਮਾਰਨੀ। ੨ ਫੁਹਣਾ. ਸਪਰਲ ਕਰਨਾ. “ਪੈਰੀ ਟੁੰਬ ਉਠਾਨਿਆ.” (ਭਾਗੂ) “ਟੁੰਬ ਪਾਵ ਹਜਰਤਹਿ ਜਗਾਧੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨)

‘ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਵਟਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਦੌਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੦੫ ਬੋਤ (ਅਭਿਯੰਤ) ਹਨ.

ਟੁਬੀ }
ਟੁਬੀ } ਦੇਖੇ, ਟੁਬਕੀ.
ਟੁੱਬੀ }

ਟੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੇ, ਟੁੰਬਣਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ. ਟੁੰਮਣਾ.

ਟੁਰਣਾ } ਕਿ—ਤੁਰਾ-ਗਮਨ. ਛੇਤੀ ਚਲਣਾ. ਤੁਰਨਾ। ੨ ਅਚੰਤ
ਟੁਰਨਾ } ਹੋਣਾ. ਜਾਰੀ ਹੋਣਾ.

ਟੁਲ. ਸੰਗਤ—ਟੋਲ. ਗਰੋਹ. ਭੰਡ। ੨ ਉਫ਼ਾਲ. ਭਰਕੇ ਉਫ਼ਾਲਣ ਦਾ
ਭਾਵ. ਫੁਲੁਣਾ. ਦੇਖੇ, ਟੁਲਿਟੁਲਿ.

ਟੁਲਕਣਾ } ਕਿ—ਗਿਰਨਾ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਉਫ਼ਲਣਾ। ੩ ਉਬਲਕੇ
ਟੁਲਨਾ } ਬਾਹਰ ਭਿਗਣਾ.

ਟੁਲਿਟੁਲਿ. ਉਫ਼ਲ ਉਫ਼ਲਕੇ. ਫੁਲੁ ਫੁਲੁਕੇ. "ਹਰਿਰਸ ਟੁਲਿ ਟੁਲਿ
ਪਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਰ ਮ: ੪) ਦੇਖੇ, ਟੁਲ ੨.

ਟੁਲੇਰੀ. ਟੋਲ ਨੂੰ. ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ. "ਬਰਨ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕ ਟੁਲੇਰੀ."
(ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਟੋਲ ਨੂੰ ਭੀ ਮੈ ਵਰਣਨ
ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੁ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਹੈ, ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਨਿਰਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਟੁਸਾ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਗੁਭਾ. ਚੁੰਮਨ। ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਛੋਭੀ.

ਟੁਕ. ਸੰਗਤ—ਟੁਕਤਾ. ਖੰਡ। ੨ ਚੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕਤਾ. ਟੁੱਕਰ। ੩ ਦੇਖੇ,
ਅੰਡਟੁਕ। ੪ ਪੁਸ਼ੁਕ ਵਿੱਚੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਪਾਠ, ਜੋ ਹਾਸੀਏ ਤੇ ਲਿਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਟੁਕਚ }
ਟੁਕਚਾ } ਦੇਖੇ, ਟੁਕਤਾ.

ਟੁਟਨਾ. ਦੇਖੇ, ਟੁਟਣਾ. "ਟੁਟਿ ਪਰੀਤਿ ਕਈ ਬੁਰਬੋਲਿ." (ਉਅੰਕਾਰ)
"ਟੁਟੀ ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਅਧਬੀਚ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਪਟਣਾ. ਹੱਲਾ
ਕਰਨਾ.

ਟੁਟਨਿ. ਸੰਗਤ—ਅਣਬਣ. ਨਾਚਾਕੀ. "ਫਲਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ
ਟੁਟਨਿ ਹੋਈ." (ਪੁਛਾ ਅ: ਮ: ੫) ਕਪਟਰੂਪ ਸਰਪਣੀ (ਮਾਇਆ)
ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਟੁਟਿ. ਦੇਖੇ, ਝੁਟਿ। ੨ ਟੁੱਟਕੇ.

ਟੁਟੀ. ਵਿ—ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੇ, ਝੁਟਿ. "ਟੁਟੀ ਗਾਂਧਨਾਰ ਗੋਪਾਲ."
(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਤੂਤਰੀ. ਸੰ. ਤੂਟੀ।
੩ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਮੁਖ, ਜਿੱਥੋਂ ਧਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਟੁਠਾ. ਦੇਖੇ, ਝੁਠ ਅਤੇ ਝੁਠਾ.

ਟੁਣਾ }
ਟੁਣਾ } ਸੰਗਤ—ਤੰਤ੍ਰ. ਜਾਦੂ. ਟਾਮਨ.

ਟੁੰਬਣਾ. ਦੇਖੇ, ਟੁੰਬਣਾ.

ਟੁਮ. ਸੰਗਤ—ਗਹਿਣਾ. ਝੂਸਣ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਟੁਮਨਾ. ਦੇਖੇ, ਟੁੰਬਣਾ.

ਟੁਲ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਸ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤੂ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ
ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਅਵੀਮੀਆਂ ਦੀ ਪੀਨਕ ਨਬੇ

ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦਾ ਬੁਕਾਉ.

ਟੋਸੁ. ਸੰਗਤ—ਕੋਸੁ. ਕਿੱਸੁਕ. ਪਲਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਪਲਾਸ. ਵੱਕ.
ਟੋਹਲਪੁਰਾ. ਦੇਖੇ, ਟਹਿਲਪੁਰਾ.

ਟੋਕ. ਸੰਗਤ—ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. ਭਰੋਸਾ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ
ਟੋਕ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੇ ਏਕ ਟੋਕ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ,
ਆਨ ਕਰਾਨ ਧਰਾਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ) ੨ ਉਹ
ਲਕੜੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਣ ਲਈ
ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ. "ਟੋਕ ਦੇ ਦੇ ਉਚੇ ਕਰੇ." (ਦੇਵੀਦਾਸ) ੩ ਸੋਟੀ.
ਟੋਹਣੀ. "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੋਕ." (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਮੂਲ. ਬੁਨਿਆਦ.
"ਰੇਵਨਹਾਰੇ ਕੀ ਕਵਨ ਟੋਕ?" (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੫ ਰਹਾਉ. ੧੪੬੧.
ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਤੁਕ ਹਟ ਹਟ ਅੰਤਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਵੇ। ੬ ਡਿੱਕ. ਹਠ.
ਜਿੰਦ.

ਟੋਕਣਾ } ਕਿ—ਧਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. ਜੈਸੇ—ਮੱਥਾ ਟੋਕਣਾ। ੨ ਆਧਾਰ
ਟੋਕਨਾ } ਦੇਣਾ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ
ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਟੋਕਨੀ. ਸੰਗਤ—ਸੋਟੀ। ੨ ਚੰਮ੍ਰੀ.

ਟੋਕਰੀ } ਸੰਗਤ—ਟੋਕ. ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ। ੨ ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ
ਟੋਕੜੀ } ਟੋਕਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਟਿੱਬੀ, ਪਹਾੜੀ. ਦੇਖੇ, ਅਬਿਚਲ
ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

ਟੋਕੁ. ਦੇਖੇ, ਟੋਕ.

ਟੋਟਾ. ਸੰਗਤ—ਭਗਤਾ. ਫਿਸਾਦ। ੨ ਵਿਰੋਧ। ੩ ਦਾਉ. ਪੇਚ.

ਟੋਟੁਆ. ਸੰਗਤ—ਤਖਤ ਦੀ ਚੂਲ ਦਾ ਆਧਾਰ. ਉਹ ਲੱਕੜ ਅਥਵਾ
ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਖਤ ਦੀ ਚੂਲ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ.

ਟੋਟੇ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹਨਾ.

ਟੋਝੇ. ਵਿ—ਟੋਚਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਭੁਟਿਲਤਾ ਵਾਲਾ.

ਟੋਝ. ਸੰਗਤ—ਵਿੰਗ. ਟੋਚਾਪਨ. ਵਕੂਤਾ. "ਹਉ ਅਭਿਮਾਨ
ਟੋਝਪਕਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਟੋਝਾ. ਵਿ—ਵਿੰਗਾ. ਵਕੁ। ੨ ਫਲ ਸਹਿਤ. ਕਪਟੀ. "ਚਲਤ ਕਰ
ਟੋਝੇ ਟੋਝੇ?" (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਟੋਝੀ ਪਾਠ ਟੋਝੇ ਚਲੇ." (ਕੇਦਾ
ਕਬੀਰ)

ਟੋਝੀ. ਟੋਚਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਟੋਝੇ. ਟੋਚਾ. ਵਿੰਗਾ. "ਐਡੋ ਟੋਝੇ ਜਾਝੁ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਟੋਰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ। ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ
ਲਾਈ ਹੋਈ ਤਾਨ.

ਟੋਰਨਾ. ਕਿ—ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਚਾੜ੍ਹਕ ਜਨ ਬਿਨ ਟੋਰੇ."
(ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੱਦਣਾ. ਆਖਣਾ. "ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋਤ ਜਬ
ਨਿਆਰੇ ਟੋਰਤ ਪ੍ਰੇਤ ਪੁਕਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੩ ਅਟੋਰਨਾ ਦੀ ਥਾਂ
ਭੀ ਟੋਰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਟੇਲਿਗ੍ਰਾਫ਼. ਅੰ. Telegraph. ਯੂ—ਟੇਲਿ (ਦੂਰ) ਗ੍ਰੈਫ਼ (ਲਿਖਣਾ).
ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਖ ਸਕੀਏ, ਐਸਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਤਾਰਬਰਕੀ. ਇਸ

ਦੀ ਕਾਢ M. Chappe ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਕੱਚੀ ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੨ ਅੰਦਰ ਪੁਰਾਣ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੬ ਅੰਦਰ. ਕਲਕੱਤੇ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦਾ ਤਾਰ ਸੰਬੰਧ ੧੭ ਮਈ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਲੰਡਨ ਦੀ ਤਾਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ੨੩ ਜਨਵਰੀ ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਟੇਲਿਫੋਨ. ਅੰ. Telephone. ਯੂ—ਟੇਲਿ (ਫੂਰ) ਫੋਨੇ (ਆਵਾਜ਼). ਜਿਸ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਦੂਰੋਂ ਸੁਣੀਏ.

ਟੇਵ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਆਦਤ. ਸੁਭਾਵ. ਬਾਣ. “ਟੇਵ ਏਹ ਪਰੀ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਢਾਟ. ਚਸਕਾ. ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਟੇਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਟੀਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟੇਵ.

ਟੈ. ਸੰਗਤਾ—ਐਠ. ਆਕੜ। ੨ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼.

ਟੈਕਸ. ਅੰ. Tax. ਸੰਗਤਾ—ਕਰ. ਮਹਿਸੂਲ. ਮੁਆਮਲਾ.

ਟੈਰ. ਟੈਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਟਟਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਟੈਰਾ.

ਟੈਰਾ. ਸੰ. ਟਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਟੱਟ. ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਘਟੀਆ ਘੋੜਾ.

ਟੋਆ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਤ. ਗਰਤ. ਗਵਾ.

ਟੋਹ. ਸੰਗਤਾ—ਖੇਜ. ਤਲਾਸ਼। ੨ ਖਬਰ. ਸੁਧ। ੩ ਸਪਰਸ਼. ਫੁਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਟੋਹਣਾ. ਬਿ—ਫੁਹਿਣਾ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਟਟੋਲਣਾ। ੨ ਪੁਸ਼ੰਗ ਫੇੜਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਟੋਘਨਾ. ਟੋਆ. ਗਵਾ.

ਟੋਹਣੀ. ਵਿ—ਟੋਹਣ ਵਾਲੀ. ਟਟੋਲਣ ਵਾਲੀ. “ਮੈਂ ਅੰਧਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਕੁਣੀ ਟੋਹਣੀ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੋਟੀ. ਲਾਠੀ. “ਜਿਉ ਅੰਧਲੇ ਹਰਿ ਟੋਹਣੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਟੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਟੋਹਣਾ.

ਟੋਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਟੋਹਣੀ. “ਪ੍ਰਿਅ ਕਾ ਨਾਮ ਮੈ ਅੰਧਲੇ ਟੋਹਨੀ.” (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ. ਦੇਖੋ ਭਾਲੇ. ਵੇਖੋ ਚੁੰਡੇ “ਟੋਹੇ ਟਾਹੇ ਬਹੁ ਭਵਨ.” (ਬਾਵਨ)

ਟੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ.

ਟੋਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਰੋਕਣਾ. ਅਟਕਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਵਡਾ ਟੋਕਣਾ } ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾਉ ਆਦਿ ਪਕਾਈਦਾ ਹੈ.

ਟੋਕਨੀ. ਛੋਟਾ ਟੋਕਣਾ. ਬਲਟੋਹੀ.

ਟੋਕਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਤੂਤ ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਅਬਵਾ ਬਾਂਸ ਆਦਿ ਦਾ ਟੋਕਰੀ } ਬਣਿਆ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀ ਤਰਕਾਰੀ ਫਲ ਅਤੇ ਘਾਸ ਆਦਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਟੋਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਖੇਤੀ ਟੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ। ੨ ਟੁੱਕਣ (ਵੱਢਣ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਡੰਡਾਸਾ ਹੈ। ੩ ਟੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਚਾਰਾ. ਖਵੀਦ ਚਰ੍ਹੀ ਆਦਿ ਦਾ ਕੁਤਰਾ। ੪ ਕਨਫੋਤੇ ਪੜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਟੋਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ.

ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਨਾਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਟੋਟਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਨਾਹਣ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਦਬਮੇਸ਼ ਇੱਥੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ੧੨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਲਾਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰੰਘੜਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਸਕਰ ਦੇ ਉਠ ਚੁਕਾ ਲਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਰ ਲਾਹੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਟੋਟਾ ਰੱਖਿਆ.

ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਣ ਵੱਲੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਡੇਢ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਮੀਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੮੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਾੜੇ ਤੋਂ ਤੀਹ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਹਣ ਤੋਂ ੮ ਕੋਹ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਟੋਘਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟੋਆ. ਛੱਪੜ. “ਇਹ ਟੋਘਨੀ ਨ ਛੁਟਸਹਿ ਫਿਰਿਕਰਿ ਸਮੁੰਦੁ ਸਮੁਲਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੱਪੜਾਂ (ਪਾਖੰਡਕਰਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਜਾਲ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮੂੰਹ ਮੋਤਕੇ) ਸਮੁੰਦਰ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ.

ਟੋਟ } ਦੇਖੋ, ਤੂਟਿ। ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੩ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ। ਟੋਟਾ } ੪ ਵੀਮ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ. ਅਮਲ ਦਾ ਲਹਾਉ। ੫ ਦੇਖੋ, ਟੋਕਾਸਾਹਿਬ.

ਟੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਟੂਟੀ ੨.

ਟੋਡਰਮੱਲ. ਭਗਵਤੀਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੂਹਣੀਆ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਗ਼ਰੀਬ ਖੜੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੨੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਮਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਏ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੋਡਰਮੱਲ ਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਕੀਤਾ. ਟੋਡਰਮੱਲ ਬਹਾਦੁਰ ਜਰਨੈਲ ਭੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਨ ਜਲੂਸੀ ੩੪ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹਕੀਮਾਂ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭਾਟੀ) ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਟੋਡਰਮੱਲ ਦੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਯਸਬ (ਕਾਇਸ) ਅਤੇ ਬਾਣੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਨ ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਟੋਡਰਮੱਲ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਭੀ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ—

ਗੁਣ ਬਿਨ ਜੜੋਂ ਕਮਾਨ ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਜੈਸੇ ਗਜ਼ਾਨ
ਮਾਨ ਬਿਨ ਦਾਨ ਜੈਸੇ ਜਲ ਬਿਨ ਸਰ ਹੈ,
ਕੰਠ ਬਿਨ ਗੀਤ ਜੈਸੇ ਹਿਤੁ ਬਿਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੈਸੇ
ਵੇਸ਼ਣਾ ਰਸਗੀਤਿ ਜੈਸੇ ਫਲ ਬਿਨ ਤਰ ਹੈ,

ਤਾਰ ਬਿਨ ਯੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ ਸਭਾਨੇ ਬਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ
ਪਤਿ ਬਿਨ ਨਾਰਿ ਜੈਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਨ ਘਰ ਹੈ,
“ਟੋਡਰ” ਸੁ ਕਵਿ ਤੈਸੇ ਮਨ ਮੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖੇ
ਧਰਮ ਵਿਹੀਨ ਧਨ ਪਕੀ ਬਿਨ ਪਰ ਹੈ.

੨ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਛੋਟੇ
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧੀਰਯ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਇਸੇ ਨੇ ਕੀਤਾ
ਸੀ।

ਟੋਡਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਲਵਾਣ। ੨ ਮਕਾਨ ਦਾ ਛੱਜਾ। ੩ ਜਿਲਾ
ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਬਾਣਾ ਵਾਲੀ ਕੋ ਰਾਇਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ, ਜੋ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਮਾਣਕਟੋਬਰਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ੪ ਮਹਿਤਾ ਗੋਤ ਦਾ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀ। ੫ ਚੂਠ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਬੋਤਾ। ੬ ਸਤਿਕੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਝੱਟ.
ਦੇਖੋ, ਭਿੱਖਾ ੩.

ਟੋਡੀ, ਇਹ ਟੋਡੀਨਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ
ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੋਧਮ ਭੀਵ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ। ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ
ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ — ਸ ਰ ਗਾ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ — ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਗਾ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਟੋਡੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬਾਰਵਾਂ ਹੈ।

ਟੋਨਾ, ਸੰਗਤਾ—ਤੱਤ੍ਰ, ਟੂਣਾ, ਜਾਦੂ, ਟਾਮਨ. “ਟੋਨਾ ਕਰ ਮੇਹੇ ਜਨੁ
ਸੋਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਟੋਪ } ਸੰਗਤਾ—ਕੁਲਾਹ. ਪਿਆਲੇ ਅਤੇ ਟੋਕਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ
ਟੋਪਾ } ਸਿਰਤੁਣ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੂ. ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ
ਪਿਆਨਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਅਥਵਾ ਦੋ ਸੋਰ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੩ ਸੀ.
ਟੋਪਰ, ਛੋਟਾ ਬੈਲਾ.

ਟੋਪੀ, ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਟੋਪ, ਕੁਲਾਹ। ੨ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦੀ
ਟੋਪੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਮਸਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘੋੜਾ ਬਰਸਣ ਤੋਂ
ਅੱਗ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Gun-cap.

ਟੋਪੀ ਦੇਣੀ } ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਟੋਪੀ ਧਾਰੀ ਸਾਧੂ, ਆਪਣਾ
ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਾਉਣੀ } ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੇਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਆਪਣੀ
ਟੋਪੀ ਅਥਵਾ ਨਵੀਂ ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹ ੨.

ਟੋਂਬੂ, ਸੰਗਤਾ—ਪਰਚਾ, ਹੁੰਡੀ, ਟੋਮੂ.

ਟੋਡਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਤੱਧ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਹੈ ਆਭਾ (ਬੋਭਾ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ.
ਟੋਡਤੀ } ਛੱਪਤ—ਛਪਤੀ, ਕੱਚਾ ਤਾਲ, ਤਲਾਈ. “ਮੀਹਿ ਟੂਠੈ
ਟੋਡਾ } ਗਲੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਟੋਡਿਆਂ ਕਾ ਜਲੁ ਜਾਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ

ਸੁਰਸਰੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਪੂਜਣ ਲਈ
ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹਰ
ਵਰ੍ਹੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਕੱਢਦੇ ਹਨ. “ਜੇਧ ਜਠੇਰੇ ਮੰਨੀਅਨ
ਸਤੀਆਂ ਸਉਤ ਟੋਡਤੀ ਟੋਏ.” (ਭਾਗੁ) “ਮਤ੍ਰੀ ਟੋਡਤੀ ਮਠ ਅਰੁ
ਗੋਰ। ਇਨਹੁ ਨ ਸੇਵਹੁ ਸਭਾ ਦਿਹੁ ਛੋਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟੋਮੂ. ਦੇਖੋ, ਟੋਂਬੂ.

ਟੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਟੋਆ.

ਟੋਰ, ਸੰਗਤਾ—ਗਤਿ, ਚਾਲ, ਤੋਰ। ੨ ਢੁੰਡ, ਤਲਾਸ਼, ਟੈਲ। ੩ ਲੰਮਾ
ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਟਾਹਣਾ, ਬੱਲੀ। ੪ ਟੋਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ, ਜਿਵੇਂ—
ਗੰਡੀ ਟੋਰ.

ਟੋਰਨ } ਕ੍ਰਿ—ਤੋਰਨਾ, ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਟੈਲਨਾ, ਭਾਲਣਾ ਢੁੰਡਣਾ.
ਟੋਰਨਾ } “ਸੋ ਨਰ ਕਰੈਂ ਮਗ ਟੋਰਨ ਜਾਈ?” (ਨਾਪੁ)

ਟੋਰਾ, ਸੰਗਤਾ—ਚਾਲਾ, ਤੁਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਟੋਲਿਆ, ਭਾਲਿਆ.
“ਗੁਰੁ ਰਸਨਾ ਕੀ ਲਾਇਕ ਟੋਰਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟੋਰੈ, ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਟੋਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਲਦਾ ਹੈ. “ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ
ਕਰਿ ਟੋਰੈ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਟੋਲ, ਸੰਗਤਾ—ਢੁੰਡ, ਤਲਾਸ਼, ਖੋਜ, ਦੇਖੋ, ਟੋਲਣਾ। ੨ ਸਮੁਦਾਯ,
ਢੁੰਡ, ਕਰੋਹ. “ਆਵਤ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਟੋਲ ਹਜਾਰਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੋਭਾ
ਦੇ ਸਾਮਾਨ, ਵਸਤੂ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. “ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ
ਬਿਣੁ ਸਭੇ ਟੋਲ ਬਿਣਾਸੁ.” (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧)

ਟੋਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਢੁੰਡਣਾ, ਖੋਜਣਾ, ਭਾਲਣਾ. “ਭਾਹਰ ਟੋਲੈ ਸੋ ਭਰਮ
ਟੋਲਣਾ } ਭੁਲਾਚੀ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਟੋਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਮੰਡਲੀ, ਕਰੋਹ, ਚੁੰਡੀ, ਢੁੰਡ, ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਸੋਭਾ
ਟੋਲਿ } ਦੇ ਸਾਮਾਨ, ਦੇਖੋ, ਟੋਲ ੩. “ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ.”
ਟੋਲੀ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੩ ਟੋਲ ਨੂੰ. “ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ
ਅੰਬਤਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੪ ਦੇਖੋ, ਟੋਲਣਾ। ੫ ਟੈਲ (ਭਾਲ)
ਕੇ. ਢੁੰਡਕੇ. “ਅਗਰੁ ਪਿਛਹੁ ਟੋਲਿ ਭਿਠਾ.” (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
ਟੋਲੁ, ਦੇਖੋ, ਟੋਲ.

ਟੋਵਾ, ਦੇਖੋ, ਟੋਆ. “ਟੋਵਾ ਭਯੋ ਕਫੁਕ ਗੰਭੀਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟੋਵੈ, ਟੋਏ ਵਿੱਚ. “ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਵਣਾ ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਟੋਡੀ, ਦੇਖੋ, ਟੋਡੀ.

ਟੋਂਕ, ਵਿ—ਵਿਖਮ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਕ.
ਜੈਸੇ—ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਪੰਜ ਆਦਿ.

ਟੋਨਾ, ਦੇਖੋ, ਟੂਣਾ ਅਤੇ ਟੋਨਾ.

ਟੋਰ } ਸੰਗਤਾ—ਸੋਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਚੋਰ ਦੀ
ਟੋਰਾ } ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. “ਫੋਰਤ ਲਾਂਗੁਲ ਟੋਰ ਕਰਾਲਾ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚੋਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਰਬੰਦ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਲਤ
ਅਥਵਾ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਢੇ ਦਾ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਸਿਰਾ। ੩ ਸੂਟੇ ਦੀ ਮੰਜਰੀ, ਸਿੱਟਾ. “ਇਸ ਕੋ ਟੋਰ ਉਰੇਰੇ ਨਿਕਸਰੇ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਟੰਕ. ਸੰ. ਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਰ ਮਾਥੇ ਭਰ ਤੋਲ। ੨ ਕੁਦਾਲ. ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੩ ਗੰਭਾਸਾ। ੪ ਕੁਧਾ ਪ ਤਲਵਾਰ। ੬ ਟੰਗ. ਲੱਤ। ੭ ਹੰਕਾਰ। ੮ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ੧. “ਧਨੁਖ ਨਿਰੁਰ ਨੋ ਟੰਕ ਖਿਚੰਤੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੯ ਦੇਖੋ, ਟੰਕੁ। ੧੦ ਟੰਕ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਟੰਕ ਦਈ ਤਬ ਨਿਖੁਟਰੇ ਪਾਨੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ਜਦ ਚਸਮੇ ਦੇ ਸੋਤ ਨੂੰ ਟੁੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ.

ਟੰਕਕ. ਟਕਕ. ਸੰਗਤਾ—ਟਕਾ। ੨ ਕੁਪਯਾ। ੩ ਅਸਰਦੀ. ਮੁਹਰ। ੪ ਰਾਜਮੁਦਾ. ਸਿੱਕਾ.

ਟੰਕਕਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਸਾਲ.

ਟੰਕਣ. ਸੰ. ਟਕਣ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਹਾਕਾ. Borax. L. Soda. Biboras.

ਟੰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਟਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕਾ.

ਟੰਕਾਰ. ਸੰ. ਟਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਾਣ ਖਿੱਚਣ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿਰਤਾਉਣਾ। ੨ ਟਨਕਾਰ. ਟਨ ਟਨ ਧੁਨਿ.

ਟੰਕੁ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਰ ਮਾਥੇ ਦਾ ਵੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ. “ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੀ ਅੰਬਰ ਤੋਲੀ ਪਿਛੇ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥੇ) ਚਾਰ ਮਾਥੇ ਦੇ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਖਗੋਲ ਤੋਲ ਲਵਾਂ, “ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ, ਪਿਛੇ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪) ਧਰਤੀ ਜੇਹੀ ਵਡੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਟੰਕ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਤੋਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਝੁੱਝ ਹੈ।

੭ ਤਕਤੀ ਤੋਲਣ ਸਮੇਂ ਦੋਹਾਂ ਪਲਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਪਾਸੇ ਪਾਇਆ ਭੋਤ. ਪਾਸੰਕ. ਪਾਸਕੁ.

ਟੰਕੋਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਟੰਕਾਰ.

ਟੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਲੱਤ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੬। ੨ ਸੰ. ਬੇਲਚਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਹੀ। ੩ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਮਧਰੀ ਤਲਵਾਰ.

ਟੰਗ ਹੇਠਦੀ ਲੰਘਣਾ. ਕਿ—ਹਥ ਮੰਨਣੀ. ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ.

ਟੰਗਣਾ. ਕਿ—ਉੱਪਰ ਲਟਕਾਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕਿੱਲੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲਟਕਾਏ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਸਰਬੰਦ ਨਾਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਸਿਰਾ ਖੋਸਨਾ (ਟੰਗਣਾ). ੩ ਸੰਗਤਾ—ਦੋਹੀਂ ਸਿਰੀਂ ਰੱਸੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਛੰਡਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਸਤੂ ਟੰਗੇ ਜਾਣ। ੪ ਛਿੱਕਾ. ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਲਟਕਾਈ ਟੋਕਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲੀ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਟੰਗਰੀ } ਸੰਗਤਾ—ਲੱਤ. ਟੰਗ. ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ੬। ੨ ਦੇਖੋ, ਲੇਧਾ.
ਟੰਗਤੀ }

ਟੰਚ } ਸੰਗਤਾ—ਕੁਪਣਤਾ. ਕੰਜੁਸੀ। ੨ ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ। ੩ ਸੰਗਦਿਲੀ.
ਟੰਚਿ } ਚਿੱਤ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ. “ਟੰਚ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ?” (ਆਸਾ
ਟੰਚੁ } ਪਟੀ ਮ: ੧) ੪ ਚਮਕ ਦਮਕ। ੫ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੰਗਤ, ਜਿਥੇ—
੧੦੦ ਟੰਚ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ.

ਟੰਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਖੇਤਾ. ਚਗਤਾ। ੨ ਪੁਖੰਚ. ਫਲ.

ਟੰਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੌਜੀ ਵਰਦੀ. ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ. ਇਹ ਭਟਾਂਬਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. “ਕੰਬਰ ਕੇ ਰਹੁ ਟੰਬਰ ਅੰਬਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫)

ਟੰਬਾ. ਅਣ-ਘਤ ਸੌਂਟਾ। ੨ ਭਾਂਡ. ਲਾਠੀ (Cudgel).

ਟੰਮਕ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਨਗਾਰਾ, ਟਮ ਟਮ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. “ਵਾਤ ਵਜਨਿ ਟੰਮਕ ਤੋਰੀਆਂ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਟ੍ਰੇਨ. ਅੰ. Train. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕੁਝਾਰ. ਪੰਛਿ। ੨ ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਕੁਝਾਰ.

‘ਕਈ ਕੁਝਾਂ ਵਿੱਚ ਟੰਕ ਦਸ (੧੦) ਮਾਥੇ ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਟਾਂਕ.

ਠ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਮੂਧਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਮੰਡਲ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ੍ਰ ਅਤੇ ਸਬ ਦੇ ਥਾਂ ਤੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਰਿਠਿ, ਮ੍ਰਿਸ੍ਰ ਦੇ ਥਾਂ ਮੁਠ, ਅਸ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਠ, ਸਬਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਠਾਂ, ਸਬਗ ਦੀ ਥਾਂ ਠਗ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ।

ਠਉਰ } ਸੰਗਤਾ—ਸਬਾਨ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. ਠਾਹਰ. “ਪਾਇਓ
ਠਉਲ } ਸੇਈ ਠਉਰ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) “ਜਾਂਇ ਕਿਧੋ ਇਕ
ਠਉੜ } ਠਉਲਨ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ)
ਠਇਓ. ਠਟਿਆ. ਥਣਿਆ. “ਬਹੁ ਦਿਸਿ ਠਾਟ ਠਇਓ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਠਈ. ਠਟੀ. ਰਚੀ. ਥਣਾਈ। ੨ ਠਹਿਰਾਈ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ ਕੀਤੀ.

ਠਸਕ. ਸੰਗਤਾ—ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਨਖਰਾ.

ਠਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਠਸਕ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਨ, ਤਸੀਲ ਥਨੇਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ ਬਾਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਠਹਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਠੋਕਰ। ੨ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ.

ਠਹਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਠੁਕਰਾਉਣਾ. ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਆਪੋਵਿੱਚੀ
ਠਹਕਨਾ } ਟਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਭਿੜਨਾ. ਲੜਨਾ.

ਠਹਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਠਹਕਕੇ. ਟਕਰਾਕੇ. “ਠਹਕਿ ਠਹਕਿ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਮੁਏ.” (ਬਾਵਨ)

ਠਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਠਹਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਠਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਿਥਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਰੁਕਣਾ। ੩ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ.

ਠਹਰਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਸਿਥਤ ਕਰਨਾ. ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ।

ਠਹਰਾਨਾ } ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਸਾਉਣਾ.

ਠਹਰਾਯਉ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਠਹਰਾਉਣਾ ੨. “ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਅਨਭਉ ਠਹਰਾਯਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਠਕਰਵਾਲ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇੱਥੇ “ਨਾਨਕਸਰ” ਨਾਮੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਠਕਰਾਇਤ } ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰਾਇਤ ਅਤੇ ਠਕੁਰਾਈ.
ਠਕਰਾਈ }

ਠਕੁਰ. ਸੰ. ਠਕੁਰ—ਠੱਕੁਰ. ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜਯਇਸ਼੍ਟਦੇਵਤਾ. “ਕਵਿ

ਕਲਤ ਠਕੁਰ ਹਰਦਾਸਤਨੇ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਕਵਿ ਕਲਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਇਸ਼੍ਟ। ੨ ਸੁਆਮੀ. ਰਾਜਾ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਪਦਵੀ.

ਠਕੁਰਾਇਤ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਭੂ. ਸੁਆਮੀਪਨ. ਸਰਦਾਰੀ. ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ.
ਠਕੁਰਾਈ } “ਤੂੰ ਮੀਰਾਂ ਸਾਰੀ ਠਕੁਰਾਈ.” (ਮਾਥ ਅ: ਮ: ੫)
“ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਠਕੁਰਾਈ ਤੇਰੀ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਠਾਕੁਰਾਂ (ਰਾਜਪੂਤਾਂ) ਦੀ ਜਮਾਤ.

ਠਕੁਰਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਠੱਕੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਠਾਕੁਰ (ਰਾਜਪੂਤ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਭਟਿਆਈ ਠਕੁਰਾਈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਠਗ. ਸੰ. ਸਬਗ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਧਨ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. ਢੰਬਕ.

“ਠਗੈ ਸੇਤੀ ਠਗ ਰਲਿਆ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ-

ਕਰਤਾਰ. ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ.

“ਹਰਿ ਠਗ ਜਗ ਕਉ ਠਗਉਚੀ ਲਾਈ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਠਗਉਰ. ਠਗ-ਔਰ. ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਠਗਣ ਲਈ. “ਚਿਤਵਤ ਰਹਿਓ

ਠਗਉਰ, ਨਾਨਕ ਫਾਂਸੀ ਗਲਿ ਪਰੀ.” (ਸ. ਮ: ੯) ਵਿਚਾਰਦਾ

ਚਿਹਾ ਹੋਰਨਾ ਦੇ ਠਗਣ ਲਈ, ਪਰ ਫਾਂਸੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਗਲ ਪਈ।

੨ ਦੇਖੋ, ਠਗਮੋਰ.

ਠਗਉਚੀ } ਸੰਗਤਾ—ਠਗਮੂਰੀ. ਠਗਬੂਟੀ. ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ,

ਠਗਉਲੀ } ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਠਗ ਧਨ ਲੁਟਦਾ ਹੈ. “ਬਿਖੇ

ਠਗਉਚੀ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਖਾਈ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) “ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ

ਪਾਈਆ.” (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਠਗਮੂਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੁੱਧਾ ਆਦਿ

ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਮਨ ਚੁਰਾਉਣਾਕੁਪ ਸਾਧਨ ਵੀ

ਠਗਉਚੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. “ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਕਰਿ ਭਗਤਿ

ਠਗਉਚੀ.” (ਕਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਪ੍ਰੇਮ ਠਗਉਚੀ ਪਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ

ਮ: ੫)

ਠਗਆਯੁਧ. ਸੰਗਤਾ—ਠਗ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਠਗਹਾਰ. ਠਗਣ ਵਾਲਾ. ਠਗਟਹਾਰ. “ਸੁਨੋ ਨਗਰਿ ਪਛੋ ਠਗਹਾਰੇ.”

(ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ.

ਠਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਭਣ, ਜੋ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਠਗਣ ਦੇ

ਇਹ ਸਰੂਪ ਹਨ:—

ISS, S1S, IIIS, SSI, IIS1, ISII, SIII, IIIII.

੨ ਕ੍ਰਿ—ਠਗਣਾ. ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਧਨ ਹਰਨਾ. “ਅਖੀ ਤ ਮੀਟਹਿ

ਨਾਉ ਪਥਰਹਿ ਠਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)
 ਠਗਣਹਾਰ. ਵਿ—ਠਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਠਗ। ੩ ਭਾਵ—
 ਆਤਮਗਤਾਨੀ. "ਠਗਣਹਾਰ ਅਣਠਗਦਾ ਠਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਜੋ
 ਜਗਤ ਅਥਵਾ ਵਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ ਗਤਾਨੀ ਠਗਦਾ ਹੈ.
 ਠਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣ ੨.
 ਠਗਣੀ. ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ। ੨ ਮਾਇਆ.
 ਠਗਦੇਉ } ਸੰਗਤ—ਠਗਰਾਜ. ਮੁਖੀਆ ਠਗ. "ਐਸੇ ਹੀ ਠਗਦੇਉ
 ਠਗਦੇਵ } ਬਖਾਨੇ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਠਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣ ੨.
 ਠਗਨੀਰ. ਸੰਗਤ—ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ. ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ
 ਜਨ. ਭਾਵ—ਮਾਯਿਕ ਭੋਗ. "ਠਨਾ, ਇਹੈ ਦੂਰਿ ਠਗਨੀਰਾ." (ਗੁਰੂ
 ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਤੂਰੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਠਗ ਦਾ ਸਰਬਤ.
 ਠਗਬਾਜੀ } ਸੰਗਤ—ਠਗਣ ਵਾਲੀ ਬਾਜੀ. ਠਗਣ (ਫਲਣ) ਦੀ
 ਠਗਬਿਦਯਾ } ਵਿਦਯਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫਿਲਮ.
 ਠਗਮੂਰੀ. ਠਗਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ "ਫੂਲੇਂ ਚੇ, ਠਗਮੂਰੀ ਖਾਇ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਠਗਮੋਦਕ. ਜਹਿਰ ਮਿਲੇ ਲੰਝੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਕੇ ਠਗ ਧਨ ਠਗਦਾ ਹੈ.
 ਠਗਮੋਰ. ਵਿ—ਠਗਾਂ ਦਾ ਮੁਕੁਟ (ਮੌਲਿ). ਠਗਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ.
 ਠਗਰਾਜ.
 ਠਗਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਠੱਗੀ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਠਗਮੰਡਲੀ. "ਇਹ
 ਠਗਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਘਰ ਗਾਲੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)
 ਠਗਵਾਲਾ } ਵਿ—ਠਗਣ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਠਗਵਾਤਾ ਠਗੀ ਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਠਗਵਾਤਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਠਗਵਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਵਾਰੀ। ੨ ਠਗਵਾਤੀ. ਠਗਾਂ ਨੇ. ਠੱਗੀ ਕਰਨ
 ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ. "ਠਗੀ ਠਗਵਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
 ਠਗਉ. ਵਿ—ਠਗਣ ਵਾਲਾ. ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਹਰਨ ਵਾਲਾ. "ਅਗਰਕ
 ਉਸ ਕੇ ਬਭੇ ਠਗਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਠਗਾਈ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.
 ਠਗ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਵਾਲਾ.
 ਠਗਾਈ. ਸੰਗਤ—ਠਗਪਣਾ. ਠਗਵਿਦਯਾ. "ਕਰਹਿ ਬੁਰਾਈ ਠਗਾਈ
 ਦਿਨ ਰੈਨ." (ਸਚ ਮ: ੫) ੨ ਠਗ ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਠਗਾਨਾ. ਠਗਲੀਤਾ. ਠਗਲੀਨਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਜਗਤ
 ਠਗਾਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਠਗਿਆ ਗਿਆ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ.
 ਠਗਿਆਈ. ਸੰਗਤ—ਠੱਗੀ. ਠਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲੋਕ ਦੁਰਾਇ
 ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)
 ਠਗੀ. ਸੰਗਤ—ਠਗਪਣਾ. ਠਗ ਦਾ ਕੰਮ. "ਬੂਤ ਠਗੀ ਰੁਤੀ ਨਾ
 ਰਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਠਗਦਾ ਹਾਂ. "ਹਉ ਠਗਵਾਤਾ ਠਗੀ
 ਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਠਗੀ. ਠਗਾਂ ਨੇ. "ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਠਗ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ. ਠਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਲਵਾ.
 ਠਗੁ. ਦੇਖੋ, ਠਗ.

ਠਗੌਰ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰ.
 ਠਗੌਰਿ }
 ਠਗੌਰੀ } ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ.
 ਠਗੌਲੀ }
 ਠਟ. ਸੰਗਤ—ਭੀੜ. ਜਨ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਰਚਨਾ. ਠਾਟ. "ਸਭ ਹੀ
 ਠਟ ਬੱਧ ਕਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਕਲਪ. ਮਿਆਲ.
 ਠਟਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠਠਕਣਾ.
 ਠਟਣਾ } ਕਿ—ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ. "ਜਗਦੀਸ ਬਿਚਾਰਕੈ ਜੁੱਧ
 ਠਟਨਾ } ਠਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨਾ. ਮਿਆਲ ਵਿੱਚ
 ਲਿਆਉਣਾ.
 ਠਟਿ. ਠਟਕੇ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ। ੨ ਬਣਾਕੇ. ਰਚਕੇ.
 ਠੱਟਾ. ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜੋ ਸਿੰਧੂਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ
 ਕਿਨਾਰੇ ੭ ਮੀਲ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਪੂਰਬ ੫੦ ਮੀਲ ਹੈ.
 ਇਹ ਸਨ ੧੪੪੫ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵਡਾ
 ਧਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.
 "ਠੱਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਸਤ੍ਰੇ ਤਹਿ ਛਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਥੀੜ
 ਥਾਥਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ। ੩ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦਾ
 ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਨਾਵਾਲੇ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.
 ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ
 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹਰ ਮਸਤਾ
 ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
 ਠਠ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.
 ਠਠਕਣਾ } ਕਿ—ਕੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ। ੨ ਚਿਜਕਣਾ.
 ਠਠਕਣਾ }
 ਠਠਾ. ਠ ਅੱਖਰ. "ਠਠਾ ਮਨੁਆ ਠਾਹਹਿ ਨਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਠ
 ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਠਕਾਰ। ੩ ਠਠਾ. ਅੰਟਹਾਸ, ਹਾਸੀ. ਮਖੌਲ.
 ਠਠਿਆਰ } ਸੰ. ਠਨ ਠਨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਭਾਂਡੇ ਘਤਨ ਵਾਲਾ.
 ਠਠੇਰਾ } ਕੰਸੇਰਾ. ਕਾਂਸੀ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ
 ਕਾਰੀਗਰ.
 ਠਠੈ. ਠ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ. "ਠਠੈ, ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਠਠੈ (ਮਖੌਲ) ਨਾਲ.
 ਠਠੋਲ. ਠਠਾ (ਮਖੌਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਠਠੰਬਰਨਾ. ਕਿ. ਸੁੰਡਨ. ਭੈ ਸ਼ੋਕ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹ
 ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਠਕਣਾ.
 ਠੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਠਠਾ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਥੀੜ ਥਾਥਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.
 ਠੱਡਾ. ਸੰਗਤ—ਹੁੰਦ (ਸੀਮਾ) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਤੋਖਾ. (a boundary
 pillar)
 ਠਣਕ } ਸੰਗਤ—ਠਨ ਠਨ ਧੁਨਿ. ਖੜਕਾਰ. ਠਨਕਾਰ.
 ਠਣਕਾਰ }
 ਠਨਕ. ਸੰਗਤ—ਘਤਿਆਲ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦੇ ਵਜੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਠਨਕਾ. ਸੰਗਤ—ਆਖਾਤ. ਪੁਹਾਰ. ਚੋਟ. ਸੱਟ. “ਕਹਾਂ ਬਿਸਾਸ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ? ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ.” (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਠਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਠਣਕਾਰ.

ਠਨਗਨ. ਸੰਗਤ—ਠਨਠਨ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਜੇ, ਅਜੇਹਾ ਵਾਜਾ. ਘੰਟਾ. ਟੱਲ. “ਨਕਟੀ ਕੇ ਠਨਗਨ ਬਾਡਾਫੁੰ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਾਡਾਫੁੰ.

ਠਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਠਾਨਨਾ. ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਠਨੀ. ਠਾਨੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ। ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਈ. ਨਿਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ.

ਠਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਥਾਪਨਾ. ਥਾਪਨਾ। ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ। ੩ ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਠੱਪਣਾ. ਛਾਪਣਾ. ਵਸਤੂ ਉੱਤੇ ਚੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲ ਬੂਟੇ ਛਾਪਣਾ। ੫ ਧੋਏ ਹੋਏ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮੂੰਗਲੀ ਨਾਲ ਤਹਿ ਕਰਨਾ.

ਠੱਪਾ. ਸੰਗਤ—ਛਾਪਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਮੁਹਰ ਦੀ ਬਕਲ ਦਾ ਕਾਠ ਜਾਂ ਧਾਤੂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਛਾਪਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਔਖਰ ਅਬਕਾ ਬੋਲ ਬੂਟੇ ਆਦਿ ਉੱਕਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਕਦ ਮੁਆਮਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਨਸ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਦ ਵੰਡਾਈ ਕਰਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾਰੋਜ਼ੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਤੇ ਗਿੱਲਾ ਰੇਤਾ ਚੱਪਕੇ ਠੱਪਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਤਾਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ.

ਠਮ. ਦੇਖੋ, ਠਾਮ.

ਠਰ. ਦੇਖੋ, ਠਰਣਾ ਅਤੇ ਠਰ੍ਹਾ। ੨ ਠੰਢ. ਪਾਲਾ. “ਅਛਨੀ ਜਾਰਿ ਜਾਰਿ ਠਰ ਖੈਵੇ.” (ਗੁਪਤ)

ਠਰਹਰ. ਵਿ—ਅਚਲ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. “ਠਰਹਰ ਪਾਯੰ.” (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਤ—ਸੀਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਾਂਝਾ.

ਠਰਕ. ਸੰਗਤ—ਵਰਜਨ. ਵਾਈ। ੨ ਸਿਰਤ. ਜਹੂਨ.

ਠਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਠੱਢਾ ਹੋਣਾ. ਸੀਤਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਆਕਤ
ਠਰਨਾ } ਜਾਣਾ.

ਠਰਵਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਠਰਾ. ਦੇਖੋ, ਢੇਜ ੨.

ਠਰ੍ਹਾ. ਵਿ—ਸੀਤਲ. ਦੇਖੋ, ਠਰਣਾ. “ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰ੍ਹਾ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ) “ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਠਰ੍ਹਾ ਸੀਨਾ ਹੋ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਠਰ੍ਹਰ } ਵਿ—ਠਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੀਤਲ. “ਹੋਰਿ ਜਪਿ ਭਈ
ਠਰ੍ਹਰਾ } ਠਰ੍ਹਰੇ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿਮਾਲਯ.
ਠਰ੍ਹਰੁ } “ਜਿਤੁ ਸੁ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ਤੂ ਓਹੁ ਠਰ੍ਹਰੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ
੩) ੩ ਸ਼ਾਂਤਮਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਠੰਢਾ ਹੈ.

ਠੱਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰੋਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ. ਠੇਲਣਾ.

ਠਵਰ } ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਠੌਰ. ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. “ਖੇਟੇ ਠਵਰ
ਠਵਰਿ } ਨ ਪਾਇਨੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸਥਿਰ.
ਠਵਰੁ } ਵਿ—ਅਚਲ. ਸਿਥਰ. ਕਾਇਮ.

ਠਾ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਸਥਾ. ਠਹਿਰਾਉ. ਸਿਥਤਿ। ੩ ਸੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਲੰਬ ਗਤਿ, ਜੋ ਦੂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਠਾਂ } ਥਾਂ. ਸਿਥਤੀ. “ਸੰਤ ਕੇ ਦੇਖੀ ਕਉ ਨਾਹੀ ਠਾਉ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
ਠਾਉ } ਦੇਖੋ, ਠਾਇ.

ਠਾਓਠਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਗਹਿਬਜਗਹਿ, ਥਾਓਥਾਈਂ. ਹਰ ਜਗਹਿ. ਠਾਇ } ਸਿੰਧੀ. ਠਾਇ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਜਗਾ. “ਸੋਹੰਦਤੋ
ਠਾਇ } ਸਭ ਠਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਅਬਕੇ ਫੁਟਕੇ ਠਉਰ
ਠਾਇਓ } ਨ ਠਾਇਓ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਸਿਥਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ.
ਠਾਇਆ }

ਠਾਈ. ਸਥਾਨੇ ਮੇਂ, ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ. “ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਠਾਈਸ. ਅਸ੍ਰਵਿੰਸਤਿ. ਅਠਾਈਸ. “ਠਾਈਸ ਦਰੋਸ ਲੋ ਸੇਵ ਕਰੀ.” (ਕੁਸਨਾਵ)

ਠਾਹ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. “ਲਾਗੈ ਅਨ ਠਾਹੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਢਾਹ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਢਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਗੋਲੀ ਗੋਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਬਰਣ। ੪ ਠਾਹਣਾ ਬ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਠਾਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਢਾਹਣਾ. ਡਿਰਾਉਣਾ. “ਠਠਾ ਮਨੁਆ ਠਾਹਿ ਨਾਹੀ.”
ਠਾਹਣੁ } (ਬਾਵਨ) “ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ, ਠਾਹਣੁ ਮੂਲ ਮਰਾਯਾ.”
(ਸ. ਫਰੀਦ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰਤਨ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢਾਹੁਣਾ
(ਤੋਤਨਾ) ਮੂਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. “ਕਹੀ ਨ ਠਾਹੇ ਓਰ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨
ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਢਾਹੁੰਦਾ.

ਠਾਹਰ } ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਜਗਾ. “ਅਵਰ ਨ ਸੂਏ
ਠਾਹਰੁ } ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਨ ਠਾਹਰ.
ਠਾਹਰੈ } ਠਹਰਦਾ ਹੈ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਜੈਸੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿ
ਬਲਹਰ ਨਾ ਠਾਹਰੈ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਲਹਰ.

ਠਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਠਾਹਣਾ. “ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿੰਦਕ (ਮਨ) ਨਾ ਢਾਹ। ੨ ਜਗਾ. ਸਥਾਨ। ੩ ਕ੍ਰਿ.
ਵਿ—ਢਾਹਕੇ.

ਠਾਕ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਾਵਟ. “ਮੰਨੈ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ.” (ਜਪੁ)
ਠਾਕਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਾਵਟ. ਮਨਾਹੀ “ਉਨ ਕਉ ਖਸਮ ਕੀਨੀ
ਠਾਕਹਾਰੈ.” (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਠਾਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਰੋਕਣਾ. ਵਰਜਨ. “ਠਾਕਹੁ ਮਨੁਆ ਰਾਖਹੁ
ਠਾਕਨਾ } ਠਾਇ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਤ੍ਰ ਦੇ
ਬਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ.

ਠਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ.

ਠਾਕਿ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਾਵਟ. ਦੇਖੋ, ਠਾਕ. “ਠਾਕਿ ਨ ਹੋਤੀ ਤਿਨਹੁ
ਦਰ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰੋਕਕੇ. ਵਰਜਕੇ.

ਠਾਕਿਰਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਰਜ ਰੱਖਣਾ. “ਅਵਣੁ ਜਣਾ ਠਾਕਿਰਹਾਏ.”
(ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੧)

ਠਾਕਿਰਹਾਈ, ਵਰਜਰੱਖੀ. "ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿਰਹਾਈ." (ਸੈਰ ਮ: ੫)

ਠਾਕੀਆ. ਵਿ—ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾ ਹਉ ਬਕਾ ਨ ਠਾਕੀਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਠਾਕੁਰ. ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰ. "ਠਾਕੁਰ ਸਰਬੇ ਸਮਾਣਾ." (ਸੁੀ ਮ: ੫)
੨ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਏਕਤਾ.

ਠਾਕੁਰਦੁਆਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠੱਕੁਰ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ।
੨ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਘਰ.

ਠਾਕੁਰਵਜੀਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਸਰਣਿ ਪਇਓ ਠਾਕੁਰਵਜੀਰਾ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਠਾਕੁਰਿ. ਠਾਕੁਰ (ਠੱਕੁਰ) ਨੇ. ਸੁਆਮੀ ਨੇ. "ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਠਾਕੁਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਠਕੁਰਾਈ. ਸੁਆਮੀਪਨ "ਜੈਪੈ ਦੇਬ ਚਾਕਰੀ ਤੋ ਠਾਕੁਰੀ ਯਹੀ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੋਯ ਨੈਕ ਆਦਮ ਸਨਾਸੀ ਕੀ." (ਨਵਲ ਸਿੰਘ) ੨ ਪ੍ਰਭੂਤਾ। ੩ ਹੁਕਮਤ.

ਠਾਕੁਰੋ. ਦੇਖੋ, ਠਕੁਰ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ.

ਠਾਗਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਠਗਉਰੀ.

ਠਾਗੀ. ਠਗੀ. ਛਲਣਈ. "ਮਾਇਆ ਹਰਿਜਨ ਠਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਠਾਗੈ. ਠਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਠਗਣਹਾਰ.

ਠਾਂਚਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਂਚਾ. ਸੰਚਾ। ੨ ਘੜਤ. ਬਣਾਉਣ.

ਠਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ. "ਜਾਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ ਠਾਟਾ." (ਸੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਮਾਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੩ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਮੂਰਛਨਾ' ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਜਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਪਤਕਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.^੧

ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਸ ਠਾਟ ਕਲਪੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਗਾਏ ਅਤੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.^੨

(ੳ) ਕਲਜਾਣ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਤੀਵੁ ਬਾਦੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਅ) ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ੲ) ਕਮਾਚ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ ਹੈ, ਯਥਾ—

^੧ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਅਵਾਟ, ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸੁਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਛਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਠਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਦਾ ਮੁਕਤਾ ਅੱਖਰ ਸ਼ੁੱਧ ਦਾ, ਬੰਨੇ ਵਾਲਾ ਕੋਮਲ ਦਾ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਤੀਵੁ ਦਾ ਭੇਧਕ ਹੈ.

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਸ) ਭੈਰਵ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਰਿਸਤ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਹ) ਭੈਰਵੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੋਮਲ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਕ) ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਖ) ਟੋਡੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁੱਧ, ਤਿੰਨ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੀਵੁ ਸੁਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਗ) ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਦੋ ਕੋਮਲ, ਇੱਕ ਤੀਵੁ ਸੁਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਘ) ਮਾਰਵਾ^੧ ਅਬਵਾ ਮਾਰੂ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਇੱਕ ਕੋਮਲ, ਇੱਕ ਤੀਵੁ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

(ਙ) ਕਾਵੀ ਠਾਟ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਦੋ ਕੋਮਲ ਸੁਰ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ.

ਰਾਗ ਹੋਯਾ ਦੂਰ ਸੁਰ ਬਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਠੀਕ
ਤਾਲੋਂ ਸਭ ਘੁੰਬੇ ਭਾਰੀ ਰਾਮਰੋਲਾ ਪਾਯਾ ਹੈ,

ਗੁਮ ਗੁਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੰਦਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਸੰਗ

ਤਾਨ ਖੋਇ ਬੈਠੇ ਲਯਨਾਮ ਬਿਸਰਾਯਾ ਹੈ,

ਰੰਕਭੂਮਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੂਰਛਨਾ ਦਸਾ ਵੇਖ

ਕਰਤਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪਠਾਯਾ ਹੈ,

ਅਬਲਾ ਲੁਕਾਈ ਤਾਈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਜ ਸੰਗ

ਠਾਟ ਇੱਕ ਕਰਨ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਆਯਾ ਹੈ.

੪ ਸੁਰ ਮੇਲਨ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ੫ ਸ਼ੇਤਾ। ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ।

੭ ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ.

ਠਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ. "ਜੈਸੇ ਕਸਟ ਠਗਨ ਕਹਿ ਠਾਟਤ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਠਾਠ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ.

^੧ਇੱਥੇ ਇਹ ਥੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਾਰਵੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਏਰ ਠਾਟ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਚਲਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੋਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਮਾਰਵੇ ਦੀ ਸਰਗਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ. ਇਸ ਠਾਟ ਵਿੱਚ ਸੋਹਨੀ, ਜੈਤ, ਪੂਰੀਆ, ਪੰਚਮ, ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰਾਗ ਭਾਏ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਠਾਟਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਬਾਬਤ ਸਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਠਾਠਾਬਾਗਾ. ਸੰਗਤ—ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਥੋੜਾ. ਠਾਠਾਬਾਗਾ. ੨ ਭਾਵ—
ਬਾਹਰਲੀ ਬਣਾਉਣਾ। ੩ ਬਾਹਰ ਦਾ ਮੇਲਜੋਲ. “ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਮੇਰਾ
ਠਾਠਾਬਾਗਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਠਾਢ. ਵਿ—ਠਾਢਾ. ਖਤਾ. “ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰ ਕਰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਠਾਢ. ਸੰਗਤ—ਠਾਢ. ਸੀਤਲਤਾ.

ਠਾਢਾ. ਵਿ—ਖਤਾ. ਖਲੋਤਾ. “ਠਾਢਾ ਬੁਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ.”
(ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਠਾਢਾ. ਸੀਤਲ. “ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਢਾ ਹਰਿਨਾਉ.”
(ਲੁਖਮਨੀ)

ਠਾਢਾ. ਵਿ—ਠਾਢਾ. ਸੀਤਲ.

ਠਾਢਿ. ਸੰਗਤ—ਠਾਢ. ਸੀਤਲਤਾ. “ਤਪਤ ਮਾਹਿ ਠਾਢਿ ਵਰਤਾਈ.”
(ਸੁਖਮਨੀ) “ਠਠੈ, ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ.” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:
੧)

ਠਾਢੀ. ਵਿ—ਖਲੋਤੀ. ਖਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਢੀ.

ਠਾਢੀ. ਵਿ—ਠਾਢੀ. ਸੀਤਲ. “ਜਾਕਾ ਮਨ ਸੀਤਲ, ਓਹ ਜਾਣੈ
ਸਗਲੀ ਠਾਢੀ.” (ਜੋਰ ਮ: ੫) “ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਠਾਢੀ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਠਾਢੇ. ਵਿ—ਖਲੋਤੇ. ਖਤੇ. “ਦਰਮਾਦੇ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ.” (ਬਿਲਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਠਾਢੇ. ਸੀਤਲ। ੩ ਸਿਬਤ. ਅਚਲ. “ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਆ
ਮਨ ਠਾਢੇ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੪)

ਠਾਢੇ. ਵਿ—ਖਲੋਤਾ. ਖਤਾ. “ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਠਾਢੇ ਧਰਮਰਾਇ.”
(ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਠਾਢੇ. ਵਿ—ਠਾਢਾ. ਸੀਤਲ.

ਠਾਣ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. “ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਚਲਠਾਣ.” (ਸਵੈਯੋ
ਮ: ੨ ਕੇ) ਅਚਲ ਅਸਥਾਨ. ਅਵਿਨਾਸੀ ਪਦ.

ਠਾਣਾ. ਸੰਗਤ—ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ. “ਨਿਹਰਲੁ ਤਿਨ
ਕਾ ਠਾਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਪੋਲੀਸ (Police) ਦੀ ਚੌਕੀ ਦਾ
ਅਸਥਾਨ. ਥਾਣਾ.

ਠਾਣੀ. ਠਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ। ੨ ਸਥਾਨੋਂ ਮੇਂ. ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ. “ਤਕਹਿ
ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆਂ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧)

ਠਾਣੇਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਥਾਨ (ਥਾਨੇ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਠਾਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ
ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਨਾ। ੨ ਰਚਣਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਠਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ.

ਠਾਨੀ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਬੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਠਾਨਨਾ.

ਠਾਮ } ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. “ਨਮਸਤੰ ਅਠਾਮੇ.” (ਜਾਪੁ)
ਠਾਯ } ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਠਾਰ } ਵਿ—ਠਾਢਾ. ਸੀਤਲ. “ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ ਠਾਰ ਬੀਚਿ.”

ਠਾਰੂ } (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਠਾਰਨ ਵਾਲਾ. “ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ ਠਾਰੂ
ਗਤਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਆਪੇ ਸੀਤਲ ਹੈ ਗਤੋ (ਓਲੇ) ਨੂੰ ਭੀ
ਠਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਅਤਯੰਤ ਸੀਤਲ। ੩ ਸੰ. ਠਾਰ. ਸੰਗਤ—

ਪਾਲਾ. ਕੋਹਰਾ. ਕੱਕਰਾ। ੪ ਠਾਢ. ਸੀਤਲਤਾ. ਜਿਵੇਂ—ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗ
ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਠਾਰ ਭੰਨ ਦਿਓ.

ਠਾਢ } ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂਉਂ.
ਠਾਢ }

ਠਿਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਠੀਕਰੀ.

ਠਿਕਾਣਾ } ਸੰਗਤ—ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਘਰ.
ਠਿਕਾਨਾ } ਮਕਾਨ.

ਠਿੰਗਣਾ. ਵਿ—ਮਧਰਾ. ਛੋਟੇ ਕੁੱਦ ਦਾ. ਨਾਟਾ. ਠਿੰਗਨਾ.

ਠਿੰਗਲਾ. ਸੰਗਤ—ਠੇਂਗਾ. ਕੁਤਕਾ. ਮੁਸਲ. “ਜਪੈ ਹਿੰਗੁਲਾ
ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ ਦੇਵੀ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਠੇਂਗਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ.

ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ. ਵਿ—ਕੁਤਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ. “ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ
ਦੇਵੀ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਭੈਰਵ.

ਠਿੰਗਲੀ. ਵਿ—ਠੇਂਗੇ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਠਿੰਗਲਾਪਾਣਿ.

ਠਿਠ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਠਿਠ.

ਠਿਠਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਕੁਕਣਾ. ਠਹਿਰਨਾ। ੨ ਭਿਜਕਣਾ.
ਠਿਠਕਨਾ }

ਠਿਠਕੀ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. ਅਪਮਾਨਿਤ. “ਸੰਤ ਕੀ ਠਿਠਕੀ ਫਿਰੈ
ਬਿਚਾਰੀ.” (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਠਿਠ.

ਠਿਠ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. ਬਦਨਾਮ। ੨ ਨੀਸਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ,
ਠਿਠ.

ਠਿਣਕ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ
ਭਾਵ.

ਠਿਣਕਿਓਨੁ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਸਿਬਰ ਕੀਓਨੁ, ਠਹਿਰਾਇਆ।
੨ ਠਣਕਾਇਆ. ਠਕੋਰਕੇ ਰੋਖਿਆ. “ਜਿਣਿ ਮੀਵਣੁ ਪਿਛ
ਠਿਣਕਿਓਨੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਹਸੀ,
ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛ.

ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧੀਮੇਪਨ ਸੇ ਰੁਮਕ ਰੁਮਕਕੇ. ਸੁਹਾਉਣੀ
ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਨਾਲ. “ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ ਪਗ ਧਰੇ ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ.” (ਵਭ
ਫੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਰੁਮਕ.

ਠਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਕੇਲੇ ਜਾਣਾ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ।
੩ ਵੇਗ ਨਾਲ ਪੁਰੋਸ ਕਰਨਾ.

ਠੀਸ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾ. ਧਤਕਾ. ਫਿਕਰ। ੨ ਸੋਖੀ. ਲਾਭ. “ਕੂਤੀ
ਕੂਤੈ ਠੀਸ.” (ਜਪੁ) ੩ ਚੋਟ. ਸੱਟ. ਸਦਮਾ.

ਠੀਸਮਾਰ. ਸੋਖੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਆਖਣ ਵਾਲਾ.

ਠੀਹ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ.

ਠੀਹਾ. ਸੰਗਤ—ਅੱਡਾ. ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਸਥਾਨ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ
ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਾਣ ਨਿਵਾਣ ਦਾ ਲਾਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਸਰਹੱਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਤੋਖਾ. ਠੰਡਾ। ੪ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਕੜੀ ਫਸਾਕੇ
ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਦੇ ਹਨ.

ਠੀਕ. ਵਿ—ਸਹੀ. ਯਥਾਰਥ. ਦੁਰਸੂ। ੨ ਉਚਿਤ. ਯੋਗਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ.

ਠੀਕਰ } ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ.
ਠੀਕਰ } “ਜਾਂ ਭਜੇ ਤਾਂ ਠੀਕਰੁ ਹੋਵੇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ)
੨ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਰਤਨ। ੩ ਭਾਵ—ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.
“ਠੀਕਰ ਫੇਰ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇਹ
ਰੂਪ ਮਟਕਾ ਤੰਨਕੇ.

ਠੀਕਰੀ. ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਭੱਜਾ ਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ.
੨ ਖਾ. ਰੂਪਯਾ. ਦਮਤਾ.

ਠੀਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਠੀਕਰ.

ਠੀਕਾ } ਸੰਗਤ—ਠੋਂਕਾ. ਸੋਟਾ. ਦੰਡ. ਮੂਸਲ. “ਕਾਲ ਕਾ ਠੀਕਾ
ਠੀਕਾ } ਕਿਉ ਜਲਾਈਅਲੇ?” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਠੀਥਾ. ਵਿ—ਫਿੱਡਾ. ਫਿੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੈਠਵਾਂ. “ਪੀਛੇ ਠੀਥਾ ਨੋਕ
ਦਰਾਜ.” (ਗੁਪਤੂ) ਸੁੱਤਾ ਅੱਡੀ ਵੱਲੋਂ ਫਿੱਡਾ ਅਤੇ ਨੋਕ ਲੰਮੀ.

ਠੁਕਣਾ. ਕਿ—ਠੋਕੇ ਜਾਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਦੋ ਚਪੇਤਾਂ ਠੁਕ ਗਈਆਂ।
੨ ਧਸਣਾ. ਗਡਣਾ.

ਠੁੱਕ. ਸੰਗਤ—ਭੀਤ. ਸੰਖੋਟ। ੨ ਸਮਾਜ. ਮਜਲਿਸ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ.
ਮਾਨ. ਵਡਿਆਈ। ੪ ਯੋਗਤਾ. ਜਿਵੇਂ—ਕੋਈ ਠੁੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ.

ਠੁੰਗ. ਸੰਗਤ—ਪੱਛੀ ਦੀ ਚੁੰਜ ਦਾ ਆਖਾਭਾ। ੨ ਚੁੰਜ. ਚੌਂਚ.

ਠੁੰਗਣਾ. ਕਿ—ਪੱਛੀ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਖਾਣਾ।
੨ ਚੁੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ.

ਠੁੱਡਾ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਦਾ ਅਕਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ.

ਠੁਮਕ. ਸੰਗਤ—ਉਮੱਕ ਤਰੀ ਮੰਦਗਤਿ. ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਜੋ ਮਨ ਦੀ
ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ.

ਠੁਮਣਾ. ਸੁੰਤਨ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਕਿਸੇ ਭਾਂਡੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਹਿੱਲਣ ਜਾਂ
ਚੁੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸਹਾਰਾ. ਅਭੋਕਣ.

ਠੁਮਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪੱਥਰ ਦਾ ਮਟਕਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਗਲਾਜ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਮਣਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਠੁਮਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਬੇਲਾਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਠੁਸਣਾ. ਕਿ—ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭੋਣਾ.

ਠੁਹਾਂ. ਸੰਗਤ—ਬਿੱਛੂ. ਵਿਸ਼ਚਿਕ. ਅਨੂਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਿੱਛੂ.

ਠੁੰਗਾ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੁੰਜ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨੋਕਦਾਰ
ਚੀਜ ਦੀ ਠੋਕਰ.

ਠੁਠ } ਸੰਗਤ—ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਬਿਰਫ ਦਾ ਮੁੱਚਰਾ। ੨ ਸ਼ਾਖਾ ਬਿਨਾ
ਠੁਠ } ਬਿਰਫ ਦਾ ਧਤਾ। ੩ ਅੰਗੂਠਾ (ਗੂਠਾ). ਜਿਵੇਂ—ਮੈਂ ਜਦ ਰੂਪਯਾ
ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੁਠ ਵਿਖਾਇਆ.

ਠੁਠਾ. ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਠੁਠਾ ਫੜਨਾ. ਕਿ—ਮੰਗਣ ਲਈ ਭਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੱਥ ਲੈਣਾ.
ਮੰਗਣ ਦੀ ਵਿੱਤਿਤ ਧਾਰਨੀ.

ਠੂਠੀ. ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਿਆਲੀ। ੨ ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ
ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਟੋਰੀ। ੩ ਠੂਠੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ.
ਜੋ ਸਿਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ. ਉਤਰਵਾਂ ਅਤੇ ਝੁੰਘਾ ਚੌਕ.

ਠੂਠੀ ਮੂੰਹ ਲਗਣੀ. ਕਿ—ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਵਾਦੀ ਪੈਣੀ.

ਠੋਹ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੨ ਠੋਕਰ. ਠੋਡਾ. “ਅੰਤਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਏ
ਠੋਹ.” (ਮਲਾ ਮ: ੧) “ਜਮਕਾਲਿ ਠੋਹ ਮਾਰਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਠੋਕਣਾ } ਕਿ—ਛਾਪਣਾ. ਕਿਸੇ ਸੰਚੇ ਅਥਵਾ ਮੁਹਰ ਨਾਲ ਛਾਪਾ
ਠੋਕਣਾ } ਲਾਉਣਾ। ੨ ਟੋਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਠੋਕਾ. ਸੰਗਤ—ਉਜਰਤ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ
ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਇਜਾਰਾ। ੩ ਛਾਪਾ. ਠੋਕਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੪ ਮ੍ਰਿਦੰਗ
ਜੇਤੀ ਆਦਿ ਸਾਜ ਨਾਲ ਬਜਾਈ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਦੀ ਗਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਲ
ਇਹ ਹੈ—

ਧ ਚੀ ਗ ਧਾ, ਧ ਚੀ ਗ ਤਾ,

੧॥ ੧ ॥ ੧ ੧॥ ੧ ॥ ੧

ਤਾ ਤੀ ਗ ਧਾ, ਧ ਚੀ ਗ ਧਾ.

੧॥ ੧ ॥ ੧ ੧॥ ੧ ॥ ੧

ਠੋਂਗਾ } ਸੰਗਤ—ਸੋਟਾ. ਦੰਡ. “ਲੈਕਰਿ ਠੋਂਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ.” (ਗੋਂਡ
ਠੋਂਗਾ } ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ. “ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਠੋਂਗਾ ਪਰਿਹੈ.”
(ਗੁਜ ਕਬੀਰ) “ਜਮ ਕਾ ਠੋਂਗਾ ਬੁਰਾ ਹੈ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਅੰਗੂਠਾ. ਠੋਸਾ.

ਠੋਠ. ਵਿ—ਨਿਰਾ. ਨਿਰੋਲਾ. ਖਾਲਿਸ। ੨ ਖੋਸ਼. ਉੱਤਮ.

ਠੋਡਾ. ਸੰਗਤ—ਠੁੱਡਾ. ਠੋਕਰ. ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ। ੨ ਬਿਤਕਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾ ਜਮਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. “ਠੋਡੇ ਖਾਏ ਖਾਲਸਾ.”
(ਗੁਪਤੂ)

ਠੋਲਨਾ. ਕਿ—ਧਕੇਲਣਾ. ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਰੇਲਣਾ.

ਠੈਹ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਠਿਕਾਣੇ ਸਿਰ.
ਥਾਂ ਉੱਤੇ.

ਠੈਹਰ. ਦੇਖੋ, ਠਾਹਰ.

ਠੈਨ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. “ਸੈ ਨਹੀ ਇਹ ਠੈਨ.” (ਪਾਥਸਾਥ)
੨ ਦੇਖੋ, ਠਾਨਾ.

ਠੋਸ. ਵਿ—ਨਿੱਕਰ. ਜੋ ਵਿੱਚੋਂ ਬੋਥਾ (ਖਾਲੀ) ਨਹੀਂ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ.
ਮਜਬੂਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਠੋਸਣਾ.

ਠੋਸਣਾ. ਝੁੰਨਣਾ. ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਠੁਸਣਾ.

ਠੋਸਾ. ਸੰਗਤ—ਅੰਗੂਠਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗੂਠਾ
ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਠੋਕ. ਸੰਗਤ—ਸੋਟ. ਚੋਟ। ੨ ਠੋਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਠੋਕਣਾ } ਕਿ—ਮਾਰਨਾ. ਛੁੱਟਣਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ. ਗੱਡਣਾ. ਖੁਭੋਣਾ.
ਠੋਕਣਾ }

ਠੋਕ ਬਜਾਉਣਾ } ਕਿ—ਪਰੀਖਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਠੋਕ ਬਜਾਕੇ ਦੇਖਣਾ } ਪਰਖਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਮਿੱਟੀ ਅਥਵਾ ਧਾਤੂ ਦੇ
ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ ਠੋਕਰ ਦੇਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਰ
ਤੋਂ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੈ ਜਾਂ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਸੇ
ਤਰਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਰੀਖਣਾ ਕਰਨੀ.

ਠੋਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਟ. ਸੱਟ. ਧੱਕਾ। ੨ ਬਾਸੀਨ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਕਰ, ਇੱਟ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ (ਨਯਾਮ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਸੰਮ.

ਠੋਕ ਵਜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਠੋਕ ਬਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਠੋਕਿ.

ਠੋਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਖਾਣ ਬਾਦੀ, ਜੋ ਮੰਜੇ ਆਦਿ ਠੋਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੁੱਜ ਨਾਲ ਕਲੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਕਾਠਫੋੜਾ. Wood-pecker.

ਠੋਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਠੋਕਕੇ. ਠੋਕਰ ਲਗਾਕੇ. "ਸਭ ਦੇਖੀ ਠੋਕਿਬਜਾਇ." (ਸ ਕਬੀਰ) "ਠੋਕਵਜਾਇ ਸਭ ਛਿਠੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ—ਪੱਕੇ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ. "ਕਾਹੂੰ ਲੈ ਠੋਕਿ ਬੰਧੇ ਉਰ ਠਾਕੁਰ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਠੋਡੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿਬੁਕ. ਮੁਖ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਫੋਲ ਭਾਗ (Chin).

ਠੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਠੁਕਰਾਉਣਾ. ਠੋਕਰ ਮਾਰਨੀ.

ਠੋਲ੍ਹ. ਤੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਚਪਟੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਮੱਥੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੋਤਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਗ D.

ਠੋਰ] ਸੰਗਤਾ—ਸਥਾਨ. ਰਹਿਰਨ ਦੀ ਜਗਾ. "ਸਭ ਠੋੜ ਨਿਰੰਤਰ
ਠੋੜ] ਨਿੱਤ ਨਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਠੰਢ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਦੀ. ਜਾਡਾ. ਸੀਤਲਤਾ.

ਠੰਢਤਾ. ਵਿ—ਸੀਤਲ. ਸਰਦ। ੨ ਸਾਂਤ. ਕੁੱਧ ਰਹਿਤ। ੩ ਸੁਸਤ.

ਆਲਸੀ। ੪ ਨਾਮਰਦ. ਮੈਥੁਨਸ਼ਕਤਿ ਰਹਿਤ.

ਠੰਢਤੀ. ਠੰਢਤਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ ੨.

ਠੰਢਾ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢਤਾ.

ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰਣਾ. ਹਾਹੁਕਾ ਲੈਣਾ.

ਠੰਢਾਈ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢਿਆਈ। ੨ ਸੀਤਲਤਾ. ਠੰਢ ਦਾ ਭਾਵ.

ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰਣਾ. ਹਾਹੁਕਾ ਲੈਣਾ.

ਠੰਢਾ ਹੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮਰਨਾ. ਲਹੂ ਦੀ ਕਰਮੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ।

੨ ਸਾਂਤ ਹੋਣਾ. ਕੁੱਧ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦਾ ਬੁਝਣਾ।

੪ ਨਾਮਰਦ ਹੋਣਾ. ਪੁਰੁਸਤ੍ਰ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਠੰਢਿਆਈ. ਸੰਗਤਾ—ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦਾਈ. ਬਾਦਾਮ, ਕੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਕਕੜੀ ਦੇ ਬੀਜ ਆਦਿ ਘੋਟਕੇ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀਤਲ ਪੀਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੀਂਦੇ ਹਨ.

ਠੰਢੀ. ਵਿ—ਠਰੀ ਹੋਈ. ਸੀਤਲ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ. "ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ ਖਾਈ" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਦੀ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਸੀਤਲਾ. ਚੇਚਕ. "ਅਬ ਜਾਨੇ ਇਹ ਬਾਲਕ ਠੰਢੀ ਖਾਇਯੋ." (ਕੁਵਿ ੬)

ਠੰਢੀ ਰਾਤੀ ਮਿਟੀ. ਨਦੀ (ਭਾਵ ਜਲ), ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਠੰਢੀ ੨.

ਤ

ਡ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅਠਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੁਧੀ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਫੌਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਤਵਾ ਅਗਨਿ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਅੱਗ। ੩ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੪ ਸਿਵ। ੫ ਡਰ। ੬ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ—ਟਰ ਦੀ ਥਾਂ ਡਰ, ਦਾ ਦੀ ਥਾਂ ਡਾ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਥਾਂ ਡੁਧ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ।

ਡਉ. ਸੰਗਤਾ—ਦਵ. ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ। “ਆਗੈ ਦੇਖਉ ਡਉ ਜਨੈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਵ ੨.

ਡਉਰ. ਦੇਖੋ, ਡੋਲ। ੨ ਸੰ. ਡਬਰ—ਡੰਬਰ. ਅਸਪਸ਼ੁ ਕਬਜ਼. ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਵਨ। ਦੇਖੋ, ਡਉਰੀ.

ਡਉਰੀ. ਬਕਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸਾਫ਼ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਡਉਰ ੨. “ਘੜੇ ਤ ਡਉਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਡਉਰੂ } ਸੰ. ਡਮਰੂ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਵਜਾ, ਜੋ ਇੱਕੋ ਹੱਥ ਨਾਲ
ਡਉਰੂ } ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਡਾਕ ਪਤਲਾ ਅਤੇ
ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਚੌੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮਥ੍ਹੇ ਚਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਛੋਡੀਆਂ ਲੰਮੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਧੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਹੱਥ ਨਾਲ ਡੌਰੂ ਹਿਲਾਈਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਛੋਡੀਆਂ ਚੰਮ ਉੱਪਰ ਜਾਕੇ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਮ ਡਮ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਵ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਵਜਾ ਹੈ। “ਬਰਦ ਚਰੇ ਡਉਰੂ ਵਮਕਾਵੈ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਡਸਕਾ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਛਾਣਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਹੈ। ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠਸਕਾ ਸਮਝਕੇ ਫੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਾਹਡੀਖ.

ਡਸਣਾ } ਸੰ. ਦੰਸਨ. ਕ੍ਰਿ—ਡੰਡ ਮਾਰਨਾ. ਦੰਦ ਖੁਡੋਣਾ. ਸਰਪ ਆਦਿ
ਡਸਨ } ਜੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਡੰਡ ਦਾ ਲਗਣਾ. “ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ
ਡਸਨਾ } ਡਸਾਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. “ਨੀਤ ਭਸੈ ਪਟਵਾਰੀ.” (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਪਟਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਯਮ ਹੈ.

ਡਸਵਾਉਣਾ } ਦੰਸਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਡੰਡ ਲਵਾਉਣਾ। ੨ ਡਹਾਉਣਾ.
ਡਸਾਉਣਾ } ਵਿਛਵਾਉਣਾ. ਜੈਸੇ—ਮੰਜਾ ਡਸਾਉਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਸਾਉਣਾ.

ਡਸਾਨਾ. ਡਸ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਡਸਣਾ. “ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੁਅ ਡਸਾਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਡਹਕ. ਸੰਗਤਾ—ਲਾਲਚ। ੨ ਨਿਦਾਣ। ੩ ਛਲ। ੪ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ

ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਉਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਉੱਪਰੋਂ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਵੇ। ੫ ਡਿੰਕ. ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੬ ਦੁਖਦੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ (ਅੱਝੂ) ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਡਹਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਫਲ ਕਰਨਾ. ਧੱਖਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਭਟਕਣਾ. “ਬੂਠਾ
ਡਹਕਣੁ } ਜਗੁ ਡਹਕੈ ਘਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ
ਡਹਕਣਾ } ਢਸਣਾ। ੪ ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. “ਚਨ ਡਾਕਨਿ ਡਹਕਰ
ਦਿਰਤ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੫ ਸਿੰਧੀ. ਡਹਕਣੁ. ਕੰਬਣਾ. ਕੰਪਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ.

ਡਹਕਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਫਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਉਣਾ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ।
ਡਹਕਾਨਾ } ੨ ਭਟਕਾਉਣਾ। ੩ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ.
ਡਹਕਾਵਨ } “ਜਗਤੁ ਡਹਕਾਇਆ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ.”

(ਰੂਜ ਮ: ੩) “ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਏ.” (ਬਾਵਨ) “ਕਤ ਕਉ ਡਹਕਾਵਉ ਲੋਕਾ?” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) “ਜਤਨ ਕਰੈ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਵੈ, ਚਿਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਜਗਤ ਕਉ ਡਹਕੈ ਅਪਨੇ ਉਦਰ ਭਰੈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਡਹਕੂ ਬੇਰ. ਗਲਾਘੋਟੂ ਬੇਰ. ਬਾਹਰੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੇਰ. “ਬਨੇ ਠਨੇ ਆਵਤ ਘਨੇ × × × ਡਹਕੂ ਬੇਰ ਸਮਾਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਡਹੱਕ } ਸੰਗਤਾ—ਡੌਰੂ ਦੀ ਧੁਨਿ. “ਡਹੱਕ ਡਾਮਰੈ ਸੁਰੈ.” (ਕਲਕੀ)
ਡਹਡਹ } “ਡਹਡਹ ਡਾਮਰੂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਡਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਹਿਣਾ.

ਡਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਰਕ. ਚਸਤਾ। ੨ ਬੀਤ. ਜੰਗਲ। ੩ ਕੁਦ. ਤਾਲ। ੪ ਦਹਲ. ਧਤਕਾ. “ਠੰਕ ਹੈ ਬਿਡੀਖਨ ਸੇ ਡੋਲਤ ਡਹਰ ਮੇ.” (ਹੰਸਰਾਮ) ੫ ਦੇਖੋ, ਦਹਰ.

ਡਹਰਨ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਚਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਟਹਲਣਾ. “ਡਹਰਤ ਕਠਿਨ ਮਸਾਨ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਡਹਲ. ਦਹਲ. ਹੌਲ. ਧਤਕਾ.

ਡਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਡ. ਸੋਟਾ। ੨ ਹਰੀਚੁਗ ਹਰਿਆਉ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦੋਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਟਕਾਇਆ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੱਠ ਨ ਸਕੇ.

ਡਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਡਹਾ ੨.

ਡਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਦਹਨ ਕਰਨਾ. ਫੁਕਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਹਿਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਡਾਹਣਾ.

ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗ.

ਭਾਗੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ ਦੀ ਥਾਂ, ਜੋ ਪੱਟੀ ਦੇ ਤਾਣਨ ਅਤੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਿਲੀ. "ਅਨਦ ਕੇ ਮਧਿ ਬਾਤ ਭਾਗੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਿਛੀ ਹੋਈ. ਜਿਵੇਂ—ਅਰ ਅੰਦਰ ਮੰਜੀ ਭਾਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਲੱਗੀ ਤਤਪਰ ਹੋਈ. ਜਿਵੇਂ—ਉਹ ਖਾਣ ਭਾਗੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਭਾਗਣਾ. ਉ—ਮੂੰਹ ਤੀਕ ਭਰਨਾ। ੨ ਅਘਾਣਾ. ਪੁਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਰੋਕਣਾ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ.

ਭਾਗਰਾ. ਸੰਗਤ—ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਟੁਕ. "ਬੰਦ ਸੂਰਜ ਕੇ ਭਾਗਰੇ ਕਰੈ." (ਗੁਪਤ)

ਭਾਗਰਾਉਣਾ } ਕਿ—ਬੈਲ ਮਿਗ ਆਦਿ ਦਾ ਥੋਲਣਾ. ਬੜਕਣਾ.
ਭਾਗਰਾਨਾ } ਕਰਜਣਾ। ੨ ਭਾਗਰ ਲੈਣਾ.

ਭਾਗਡਕ. ਵਿ—ਲਥਾਲਥ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੁਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਿਨੀ.

ਭਾਗਰ, ਦੇਖੋ, ਉਦਗਾਰ। ੨ ਭਾਗਰ. ਭੰਕੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭੰਕੁ ਭਾਗਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਬਾਖ ਸੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭਾਗਰਤ ਕੋਲ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭਾਗਰਾਨਾ.

ਭਾਗੈ. ਭਾਗਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਰਾਨਾ ੧. "ਭਾਗੈ ਫੁਕੈ ਖੋਹ ਉਡਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦਾ ਅਤੇ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਸਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਭਾਗੈਤ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ. ਲੁਟੇਰਾ.

ਭਾਗੈਤੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ ਦਾ ਕਰਮ. ਲੁੱਟਮਾਰ. ਜੋਰ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਾਗੈਤ } ਸੰਗਤ—ਭਾਗਪੁਤ੍ਰ. ਗਵਾਲਨ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਗ ਬਾਹਰ
ਭਾਗੈਤ } ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਭਾਗੈਤ ਸਨੇਸੂਰ (ਭਨਿੰਡਰ) ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ,
ਸਗਨਾ (ਸਲੂਨਾ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਰੇਖਾ ਦੇ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ.
ਭਾਗੈਤੀ. ਭਾਗੈਤ.

ਭਾਗੈਤੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗੈਤ ਦਾ ਕਰਮ. ਭਾਗੈਤ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ.

ਭਾਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਰਾ.

ਭਾਗਾ. ਸੰਗਤ—ਤਿਣਕਾ। ੨ ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਭਾਗਣਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਭੂਮਿ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਚਥਾਤ ਮੁਲਤਾਨ, ਸਾਹੀਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਚਨਾ ਹੈ ਉਹ 'ਭਾਗਣੇ' ਨਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਦ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਭ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

"ਹੁ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਭੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ." × × ×

"ਹਭੇ ਭੁਖ ਉਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) × × ਆਦਿ.

ਭਾਗਣੇ. ਭਾਗਣਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਭਾਗ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿ-ਪਕ. ਦੋ ਵਾਰ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਜਿਤਨੀ 'ਦੇਖੋ, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨.

ਲੰਬਾਈ ਹੋਵੇ. ਭੇਵ ਗਜ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਚਾਲ ਵੇਲੇ ਪੈਰ ਦੇ ਉਠਾਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਭਾਗ ਭਈ ਵਾਮਨ ਕੀ ਸਾਵਨ ਕੀ ਰਤਿਯਾਂ." (ਸੋਨਾਪਤਿ) ੩ ਵਿ—ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ

ਭਾਗਡੋਲ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਦੇ ਬਿਤਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਤਕਣੀ ਚਾਲ. ਭਾਗਣ. ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਚਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਭਾਗਣ ਦੇ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹਨ:—

SS, SS, SS, SS, III.

ਭਾਗਮਗ. ਸੰਗਤ—ਭਾਵਾਂਡੋਲ। ੨ ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ। ੩ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ—ਏਧਰ ਓਧਰ ਨੱਠਣਾ. "ਭਾਗਮਗ ਭਾਭ, ਚੇ ਮਨ ਬਉਰਾ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਭਾਗਰ } ਸੰਗਤ—ਭਾਗ ਧਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮਾਰਗ. ਰਾਸ਼ਾ. ਰਾਹ.
ਭਾਗਰਾ } "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਭਾਗਰੇ ਪਾਇਆ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)
੨ ਉਪਾਉ ਦੱਸਣਾ. "ਸੁਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਮਗ ਕੇ ਭਾਗਰਾ." (ਗੁਪਤ)

ਭਾਗਰੀ. ਵਿ—ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਭਾਗਰ (ਮਾਰਗ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਗਮਗੀ. ਉਖਤਵੀ. "ਭਾਗਰੀ ਚਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਫੁਨ ਅਧੁਲੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਅੰਗਨ ਮੇ ਭਾਗਰੀ ਸੀ ਫਿਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਾਗਰੂ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੇਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਰੋਲੀ ਦੇ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਇਸ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਠਾਂ ਚੁੰਨਾ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ 'ਭਰੋਲੀ' ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬਿਰਫ਼ ਤਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੋਜੂਦ ਹੈ. ਫੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਅੱਠ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ 'ਤੰਬੂਸਾਹਿਬ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਤੰਬੂ ਲਗਾਏ ਸਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਾਗਰੂ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

ਭਾਗਰੇ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਰਾ.

ਭੱਗਾ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਭੰਡਾ. ਭੰਕਾ.

ਭੱਗੀ. ਸੰਗਤ—ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਗਠੜੀ। ੨ ਫੋਟਾ ਤਾਲ. ਚਲਾਈ.

ਭਟਣਾ } ਕਿ—ਦ੍ਰਿਚ ਤਿਸੂਨ. ਜਮਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. ਦ੍ਰਿਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ
ਭਟਨਾ } ਠਹਿਰਨਾ.

ਭੱਟਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਟ. ਗੱਟਾ. "ਖੋਜ ਕਹੈ ਨਹਿ ਮੁਖ ਵਿਚ ਭੱਟਾ." (ਗੁਪਤ)

ਭੱਡ. ਦੇਖੋ, ਭੱਡ.

ਭਡਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭਡਵਾਲ.

ਭਡਾ. ਭ ਅੱਖਰ. "ਭਡਾ, ਭੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਭ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਫੋਲੇ ਦੀ ਟਾਟ (ਹਰੀਫਲੀ)

ਭਡੀਆ. ਸੰ. ਬਥਲ—ਦੁਧਸ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸ਼ਾਕ. ਲਿਬਾਸ. ਸਾੜੀ

ਆਦਿ ਵਸਤੂ. "ਕਹੁ ਭਡੀਆ ਬਾਧੈ ਧਨ ਖੜੀ ਪਾਹੁ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਉ ਆਏ" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਰੂਹ ਵਹੁਟੀ ਹੈ ਮੁਕਲਾਉ ਪਰਾਹੁਣੇ ਯਮਦੁਤ ਹਨ.

ਭੜੁਚੀ. ਵਿ—ਕੱਦਰੀ. ਅਧਪੱਕੀ. ਸਿੰਧੀ. ਭੜੁਚੁ. "ਹਰੀ ਨਹੀ ਨਹਿ ਭੜੁਚੀ ਪਕੀ ਬਚਣਹਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਭੜੁ } ਸੰ, ਦੁੱਰੀ. ਦੁੱਰ. ਮੋਂਡਕੀ. ਮੋਂਡਕ.
ਭੜੁ }

ਭੜ. ਵਿ—ਦਗਧ. "ਕੋਪ ਕੀ ਆਕ ਮਹਾਂ ਬਦਕੈ ਭੜਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਤੁ. ਦੁੱਸਟਾ. "ਫਟੀ ਨੱਖ ਸਿੰਘ ਮੁਖੰ ਭੜ ਕੇਲ." (ਚੰਡੀ ੨) ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੱਘਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਇਉਂ ਪਾਟ ਕਈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੋਲ (ਸੂਰ) ਦੀ ਭੜ (ਗੁੱਡ) ਨਾਲ ਖੇਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਭੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਜਲਣਾ.

ਭੜਵਾਰ } ਰਾਜਪੂਤ ਸਾਤਿ. ਦਾਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਕੋਤੂ ਦੇ
ਭੜਵਾਲ } ਹਨ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਭੜਵਾਲ ਬਹੁਤ ਪਾਈਏ
ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਭੜਾ. ਵਿ—ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. ਦਾਧਾ. ੨ ਭਾਵ. ਬਲਵਾਨ. "ਭੜੇ ਭੜਵਾਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਭਾਵੇ ਭੜਵਾਲੀਏ.

ਭੜਿਆਈ. ਸੰਗਤ—ਭਾਵਾਪਨ. ਜੋਰਾਵਰੀ. ੨ ਦ੍ਰਿੜਤਾ. ਧੀਰਯ. "ਬਾਹਰ ਸੇ ਭੜਿਆਈ ਕਰਕੈ ਕਹਿਆ." (ਜਸਤਾਮ)

ਭੜੇ. ਦਗਧ ਹੋਏ. ੨ ਭਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਭੜਾ ੨.

ਭੜਜੇ. ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. "ਪਾਵਕ ਮੇ ਤਿਨ ਅੰਗ ਭੜਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭੜ. ਭਾ. ੨. ਦੜ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜਿਆ ਯੋਨ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਭੜੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਭੜੜਾ. ਭੜਲਾ.

ਭੜਾਲਚੀ } ਭੜ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੜਲਚੀ.
ਭੜਾਲੀ }

ਭਬ. ਸੰਗਤ—ਦਾਕ. ਧੰਬਾ. ੨ ਬੈਲਾ. ਖੀਸਾ.

ਭਬਰ } ਸੰਗਤ—ਭੱਪੜ. ਟੋਭਾ.
ਭਬਰਾ }

ਭੱਬਾ. ਸੰਪੁਟ. ਵੱਕਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤ੍ਰ. ੨ ਵਿ—ਚਿੱਟੇ ਕਲੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦਾ, ਜਿਵੇਂ—ਭੱਬਾ ਕੁੱਤਾ, ਖੋਸ ਅਤੇ ਬੈਲ. ੩ ਭੁਲਬਹਿਰੀ (ਚਿੱਟੇ ਕੋਤੂ) ਵਾਲਾ.

ਭੱਬੀ. ਸੰਗਤ—ਭਿਬੀਯਾ. ਭੋਟਾ ਸੰਪੁਟ. ਅਭੀਮ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ੨ ਭੱਬਾ ੨ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ—ਭੱਬੀ ਗਾਂ.

ਭਮਕ. ਸੰਗਤ—ਭਮ ਭਮ ਧੁਨਿ.

ਭਮਰ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰੂ. ੨ ਭਿੰਗ. ਸੁਗੰਧ. ਖੁਸ਼ਬੂ.

ਭਮਰੂ } ਦੇਖੋ, ਭਉਰੂ.
ਭਮਰੂ }

ਭਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਭਮੇਲੀ.

ਭਮੰਕ. ਦੇਖੋ, ਭਮਕ.

ਭਰ. ਸੰ. ਦਰ. ਸੰਗਤ—ਭੈ. ਮੋਡ. ਤੁਸ. "ਭਰ ਚੁਕੇ ਬਿਨਸੇ ਅੰਧਿਆਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਰਨਾ. "ਲਾਲ ਕਰੇ ਪਟ ਪੈ ਭਰ ਕੇਸਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੇਸਰ ਭਾਲਕੇ. "ਕੋਊ ਭਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਕ੍ਰਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਸ ਭਾਲਦਾ ਹੈ. "ਕੰਚਨ ਕੋਟ ਕੇ ਉਪਰ ਤੇ ਭਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਭਰਣ } ਕ੍ਰਿ—ਭੈ ਕਰਨਾ. ਮੋਡ ਖਾਣਾ. ਭਯਭੀਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਭਰਣਾ } ਭਰ. "ਭਰਿ ਭਰਿ ਭਰਣਾ ਮਨ ਕਾ ਸੈਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੧)
੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾ.

ਭਰਨ } ਕ੍ਰਿ—ਭੈ ਕਰਨਾ. ਮੋਡ ਖਾਣਾ. "ਨਿਰਭਉ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ
ਭਰਨਾ } ਬਸਤੇ ਇਹੁ ਭਰਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ?" (ਗਉ ਮ: ੫)
੨ ਸੰਗਤ—ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਬਣਾਉਣੀ ਮਨੁੱਖ ਅਬਵਾ ਭਯੰਕਰ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ. "ਜਿਉ ਭਰਨਾ ਖੇਤ ਮਾਹਿ ਭਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਰਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਰਨਾ. ਭਯਭੀਤ ਹੋਣਾ. ਭਰ ਪੈਣਾ. "ਭਰਪਤ ਭਰਪਤ ਜਨਮ ਬਹੁਤੁ ਜਾਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਭਰਪੈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਨਖਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਸਧੁਸੰਗਿ ਨਹਿ ਭਰਪੀਐ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਭਰਪਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਰਾਉਣਾ. "ਸੈ ਭਰ ਕੇਹਾ ਜਿਉ ਭਰ ਭਰਪਾਇ?" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਭਰਪੋਕ. ਵਿ—ਭਰਾਯੁਲ. ਭਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਰ.

ਭਰਭਉ } ਮੋਡ ਅਤੇ ਭਯ (ਸੰਕਟ). ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਭਰ. ਦੇਖੋ, ਭਯ ੨.
ਭਰਭਇ } "ਜਮ ਕਾ ਭਰ ਭਉ ਭਾਗੀ." (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਭਰਾਂਉ. ਵਿ—ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯੰਕਰ. "ਭਾਈ ਰੇ! ਭਵਜਲ ਬਿਖਮ ਭਰਾਂਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਰਦਾ ਹਾਂ.

ਭਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਰਾਨਾ. ਭਯ ਦੇਣਾ. ੨ ਵਿ—ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਇਆ. ਭਰ (ਭਯ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ੨ ਭਰਾਵਨਾ. ਭੈਦਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾ. ੩ ਭਲਵਾਇਆ. ਪਵਾਇਆ.

ਭਰਾਯੁਲ. ਸੰ. ਦਰਾਯੁਲ. ਵਿ—ਦਰ (ਭਯ) ਨਾਲ ਵਜਾਯੁਲ. "ਧੀਰਜ ਫੇਰ ਭਰਾਯੁਲ ਬੈਲਤ." (ਰੁਪਸੁ)

ਭਰਾਬਾ. ਸੰਗਤ—ਧਮਕੀ. ਭਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਰਾਰਾ. ਵਿ—ਭਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਯਾਨਕ. "ਬਹੁ ਭੀਲ ਭਰਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਭਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭਰ ਨਾਲ. ਮੋਡ ਸੇ. "ਜਮ ਭਰਿ ਮਾਰੀਐ." (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਭਰਕੇ.

ਭਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰ.

ਭਰੁ ਭੁਮਭਉ. ਭੁਮਭਵਦਰ. ਭੁਮ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਭਰ. "ਭਰੁ ਭੁਮ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਭਰੂਆ. ਸੰਗਤ—ਭਰ. ਭਯ. ੨ ਵਿ—ਭਰਾਵਨਾ. ਭਯਾਨਕ. "ਜਾਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਜਮ ਨਹੀ ਭਰੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਭਰੇ. ਭਾਰੇ. "ਤਿਨ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੰਡ ਕਲ ਭਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਸਿਰ ਕਾਲ ਨੇ ਭੰਨ ਸੁੱਟੇ।

ਡਰੈ. ਡਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਡਾਲਤਾ (ਪਾਉਂਦਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਡਰ ੨.

ਡਰੋਲ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਮੀਆਂ ਕੋਲਾ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਡਰੋਲੀ } ਡਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਡਰੋਲੀ } ਜਿੱਥੇ ਮਾਈ ਰਾਮੋ ਦਾ ਪਤਿ ਭਾਈ ਸਾਈਦਾਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਝੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਤਿ ਪਤਨੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸ ਹੋਕੇ ਫੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਵਾਰ ਡਰੋਲੀ ਆਕੇ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ.

ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਸੀਤਲ ਜਲ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਨੰਦਰੰਦ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰੰਦ.

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ. ਮਾਭਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਹਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ੧੮੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਕਵੰਜਾ ਰੂਪਯੋ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਦੋ ਸੌ ਰੂਪਯੋ ਸਾਲਾਨਾ ਪਿੰਡ ਚੰਗੀਆਂ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਗਰੂ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਡਲ. ਸੰਗਤਾ—ਡਲਾ, ਟੁਕਤਾ, ਖੰਡ. ੨ ਢੀਲ. ਵਿਸ਼ਾਖ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. ੩ ਚੌਪੜ ਦਾ ਡਾਲਨਾ. "ਡਲ ਡਾਲਹਿ ਨਰਦਨ ਕੋ ਰਹੈ." (ਗੁਪਤ) ਡਾਲਨਾ ਸਿੱਟਕੇ ਨਰਦਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਡੱਲ. ਡਲਹੌਜੀ. James Andrew Broun Ramsay Dalhousie. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੮੧੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ੧੨ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤੋਂ ੨੯ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੬ ਤੀਕ ਰਿਹਾ. ਇਸ (ਡਲਹੌਜੀ) ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕੂਜ਼ੀ ਰਾਜ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਹਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ. ਇਸੇ ਪਾਲਿਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਡਲਹੌਜੀ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸਿੱਖਰਾਜ ਛਿੱਨ ਛਿੱਨ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਅਵਧ ਆਦਿ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਅਕੂਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕਿਸ Marquess ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ. ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯ ਦਿਸੰਬਰ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

February 29. 1856 Lord Dalhousie resigned the Governor Generalship and left Calcutta for England, his successor, Lord Canning, having assumed the Government. The strong-minded, strong-witted, and Imperious "Thane"

੨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਆਬਾਦੀ, ਜੋ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਕੂਜ਼ੀ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਚੰਬੇ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਲੈ ਕੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ. ਡਲਹੌਜੀ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੫੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੭੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਿਆਈ ੭੬੮੭ ਫੁੱਟ ਹੈ.

ਡਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਟੁਕਤਾ, ਖੰਡ. ਢੇਲਾ ਢੀਮ। ੨ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕਤਾ. ਡਲੀ } ਬੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ। ੩ ਸੰ. ਦਲਿ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਡਲੀ. ਢੀਮ.

ਡਲੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਫਲਣਾ। ੨ ਟਪਕਣਾ, ਚੁਇਣਾ.

ਡਲੁਕਾ. ਉਫਲਕੇ ਡਿਭਿਆ ਹੋਇਆ ਤੁਬਕਾ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਕਲਮ ਤੋਂ ਡਿਭਿਆ ਤੁਬਕਾ। ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਏ ਦੇ ਫੇਕ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅੰਧ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਡੱਲ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੱਸੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਜਲ ਸਿੰਜੀਦਾ ਹੈ.

ਡੱਲਾ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਸੁਨਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੋਹੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਭਾਈ ਲਾਲੋ, ਭਾਈ ਪਾਚੋ ਆਦਿ ਇਸ ਥਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—"ਡੱਲੇ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਭਾਰੀ." ਇਸੇ ਥਾਂ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੨੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ
quitted India only to die. He reached England indeed, but in a condition which rendered it impossible for him to meet attacks, and to justify before the Public a course of Policy unmistakably marked with the impress of his own genius. We have, therefore, no vindication by himself of the acts of his Viceroyalty. He has only left behind him that remarkable farewell minute, which, in language somewhat reminding the reader of the self-laudatory inscriptions of Darius the Mede and other Oriental sovereigns, recapitulates the incidents and the great successes, as some of them doubtless were, of his administration. That his lordship's mind was distinctly bent on the gradual assumption of direct authority by the Company over the territories still governed by minor independent potentates-on "Annexation", as it is briefly termed-results plainly enough from his own straightforward declarations. (Life of Sir Henry Lawrence. Page 536)

ਸੀ. ਵਿਆਹ ਦੇ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁਰੁ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਥੇ ਬਾਦਲੀ ਲਵਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਭੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ।

੨ ਸਾਬੋ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਬੈਰਾਤ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨-੬੩ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਭੱਲੇ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਾਉਂ ਭੱਲਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਖੜਕ ਤਥਾ ਆਪਣੇ ਵਸਤੂ ਬਖਸ਼ੇ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਬਮਬੇਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਪਾਸ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ।

ਭੱਲੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਮਿ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ, ਅੱਥ ਲੱਗਣਗੇ, ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਆਦਿਕ। ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੰਬਰ ੧। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ।

ਭੱਲਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਭੱਲਾ ੨.

ਭੱਲੂ. ਵਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਭੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਭੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਖੜੀ ਭੱਲੇ ਵਾਲ ਪਿੰਡ (ਬਿਸਤ ਦੁਆਬੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਫੇਰ ਕੰਡ ਜੱਟ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਇਲਾਕਾ ਮੰਨਿਆ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਮੁਸਤਫ਼ਾਬਾਦ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਬਡਬਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕੰਗ ਦੇ ਰਈਸ, ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਭੱਥ. ਸੰ. ਦਵ. ਸੰਗਤ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਅੱਗ. ਦਾਵਾਗਨਿ.

ਭਵਬੁ. ਦੇਖੋ, ਭਉਰੂ.

ਭਵਿ. ਦਵ (ਦਾਵਾਗਨਿ) ਨਾਲ. ਦਾਵਾਗਨਿ ਦੁਆ. "ਜਿਉ ਭਵਿ ਦਧਾ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸੰਗਤੀ ਅੱਗ ਦਾ ਝੁਲਸਿਆ ਕਾਨਾ.

ਭਵੰਕ. ਦੇਖੋ, ਭਮਕ ਅਤੇ ਭਮੰਕ. "ਭਾਵਰੂ ਭਵੰਕੇ." (ਅਕਾਲ)

ਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉ.

ਭਾਉਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿਆਰੀਆ. ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਭੱਠੀ ਦੀ ਖਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵਲਾ.

ਭਾਇਣ } ਸੰ. ਭਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੱਤਲ. ਬੂਤਨੀ. ਪਿਸ਼ਾਚਿਨੀ.
ਭਾਇਨਿ } "ਨਾਚਾਇਣ ਏਤ ਭਾਨੇ ਭਾਇਣ." (ਗੋਤ ਮ: ੫)

ਭਾਂਸ. ਸੰ. ਫਕਿੰਨ—ਦੀਟੀ. ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਭੰਗ ਮਾਰਨ

ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਸੱਪ ਆਦਿ। ੩ ਮੱਛਰ.

ਭਾਹ. ਸੰ. ਦਾਹ. ਸੰਗਤ—ਤਾਪ. ਦਾਹ. ਜਲਨ. ਸਾੜਾ.

ਭਾਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਦਾਹਨਾ. ਸਾੜਨਾ। ੨ ਭਾਸਨਾ. ਬਿਛਾਉਣਾ. ਜੈਸੇ—
ਭਾਹਨਾ } ਮੰਜਾ ਭਾਹਣਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਕਾਂਡ. ਬਿਰਛ ਦੀ ਮੋਟੀ
ਸਾਖਾ. ਟਾਹਣਾ.

ਭਾਹਪਣ. ਸੰਗਤ—ਦਾਹਪਨ. ਜਲਨ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਸਾੜਾ. ਈਰਖਾ.
ਭਾਹਪਣਿ. ਦਾਹਪਨ (ਸਾੜੇ) ਵਿੱਚ. "ਭਾਹਪਣਿ ਤਨਿ ਸੁਖ ਨਹੀ." (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਭਾਹਪਣੁ. ਦੇਖੋ, ਭਾਹਪਣ.

ਭਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾਹਣਾ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਭਾਕ. ਸੰਗਤ—ਵਮਨ. ਭਯ. ਭਰਦ. ਭਾਕੀ। ੨ ਸਵਾਰੀ ਅਥਵਾ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪੜਾਉ ਪੜਾਉ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਆਏ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇਕੇ ਨਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ। ੩ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ. "ਬਹੁਰ ਭਾਕ ਮੇ ਲੁਧ ਤਤਕਾਲ." (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਅੰ. Dock. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਹਾਜ਼ ਲੱਗਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਉਤਰਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ.

ਭਾਂਕ. ਸੰਗਤ—ਭੰਕ. ਏਸ. ਬਿੰਝੂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਦੇ ਦੰਦ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਚਮਕੀਲੀ ਧਾਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਹੀਰੇ ਆਦਿ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਜੜੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਰਤਨ ਦੀ ਚਮਕ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਭਾਕਟਰ. ਅੰ. Doctor. ਵਿਦੁਾਨ. ਪੰਡਿਤ। ੨ ਵੈਦਕ. ਤਬੀਬ.
ਭਾਕਣ ਬਾਹਣ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਭਾਕਿਨੀ (ਭੈਣ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ
ਤਰਕ (ਤਰਕੁ). ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਭਾਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਲਟੀ ਕਰਨੀ. ਵਮਨ ਕਰਨਾ.

ਭਾਕਣੀ } ਦੇਖੋ, ਭਾਕਿਨੀ.
ਭਾਕਨੀ }

ਭਾਕਰ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤਮ ਜਾਤਿ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਰੇਤੋਂ ਅਤੇ ਪੀਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੇ.

ਭਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਾਟਪਾਰੀ. ਧਨ ਖੋਹਣ ਨਈਂ ਕੀਤਾ ਹੋਲਾ. ਭਾਕੂਆਂ ਦਾ ਧਾਵਾ.

ਭਾਕਿ } ਸੰ. ਭਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੱਤਲ. ਪਿਸ਼ਾਚੀ. ਭਾਇਣ.
ਭਾਕਿਨੀ } "ਭਾਕਿ ਅਓ ਕਹੂੰ ਸੁੱਣ ਭਕਾਭਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਭਾਕੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਹੋਜਾ ਅਤੇ ਭਰਾਇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਕਿਨੀ.
"ਭਾਕੀ ਕੇ ਚਿਤਿ ਕਛੁ ਨ ਨਾਗੈ ਚਰਨਕਮਲ ਸਰਨਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਕਿਨੀ ਦੀ ਚਿਤਵਨ (ਚਿਤਿ) ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ. ਭਾਵ—ਬੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਦਿ ਰੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ੩ ਭਿੰਗ. ਵਿ—ਪੁਬਲ. ਪੁਚੇਡ.

ਭਾਕੀਆ. ਭਾਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ.

ਭਾਕੂ. ਸੰਗਤ—ਲੁਟੇਰਾ. ਖ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਭਾਖੜਾ } ਦੁੱਖਪ੍ਰਦ. ਵਿ—ਦੁਖਦਾਈ. ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਆਵਣ
ਭਾਖੜੇ } ਵੰਞਣ ਭਾਖੜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ

(ਜਨਮ ਮਰਨ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਡਾਂਗ. ਸੰਗਤ—ਲੰਮਾ ਸੈਟਾ. ਲੱਠ (bludgeon).

ਡਾਂਗ ਡਰੂਸਾ. ਸੰਗਤ—ਦੰਡਯੁੱਧ. ਲਾਠੀ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਕਿ.

ਵਿ—ਡਾਂਗੋ ਡਾਂਗੀ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਡਾਂਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. “ਕੁਰੂ ਪੂਰੇ ਬਿਨ ਡਾਂਗ ਡਰੂਸੇ.” (ਭਾਕੁ)

ਡਾਂਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡੰਗਰ.

ਡਾਂਗੀ } ਵਿ—ਡਾਂਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੰਡਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਸ
ਡਾਂਗੀਆ } ਬਰਦਾਰ. ਚੋਬਦਾਰ. “ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਜਾਏ ਡਾਂਗੀਆ.” (ਮਲਾ
ਨਾਮਦੇਵ)

ਡਾਂਜੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜੁ.

ਡਾਟ. ਸੰਗਤ—ਬੋਤਲ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਡੱਟਾ
(Cork)। ੨ ਮਿਹਰਾਬ ਲਾਉਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੩ ਮਿਹਰਾਬ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਡਾਟਣਾ.

ਡਾਟ. ਸੰਗਤ—ਧਮਕੀ. ਘੁਰ. ਤਿਤਕ. ਦਬਾਉ.

ਡਾਟਣਾ } ਕਿ—ਡਾਟ ਲਗਾਉਣਾ। ੨ ਬੰਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਡਾਟਨਾ.

ਡਾਟਨਾ } ਤਾਤਨਾ. “ਬਿਨ ਡਾਟੇ ਇਹ ਸੀਖ ਨ ਲੋਗੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਡਾਂਡ } ਸੰਗਤ—ਦੰਡ. ਸਜਾ. “ਜਮ ਕੇ ਦੁਖ ਡਾਂਡ.” (ਬਿਲਾ ਮ:

ਡਾਂਡਾ } ੫) “ਮਿਲੈ ਜਮਭਾਂਡ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜੁਰਮਾਨਾ. ਚੋਟੀ.

ਡਾਂਡੀ } ਸੰ. ਕਥਿਤਨ. ਵਿ—ਦੰਡ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਯਮ।

ਡਾਂਡੀ } ੩ ਚੋਬਦਾਰ। ੪ ਭਜਾ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਣਨਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ.

ਜਰੀਬਕਸ਼. “ਨਹੀ ਡਾਂਡੀ ਦਸ ਮੁੱਸਫ ਧਾਵਹਿ.” (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਨੇ

ਗੋਲਕ ਜਰੀਬਕਸ਼ ਅਤੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਮੁਨਸਿਫ। ੫ ਇੱਕ ਕਿਸਤੀਨੁਮਾ

ਸਵਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਡੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ

ਰੱਖਕੇ ਚੁਲੀ ਚਲਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਵਾਰੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ

ਵਿਖਤੇ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਡਾਂਡੇ. ਵਿ—ਡੰਡੇ ਹੋਏ. ਦੰਡ ਨੂੰ ਪੁਪਤ. “ਇਆ ਮਾਇਆ ਕੇ ਡਾਂਡੇ.”

(ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਡਾਂਢ. ਸੰਗਤ—ਜਾੜ੍ਹ. ਦਾੜ੍ਹ. ਦੰਸ਼ਟ੍ਰਾ। ੨ ਦਾੜ੍ਹ. ਦਾੜ੍ਹ। ੩ ਡਾਂਢਾਪਨ.

ਸਖਤੀ. ਜਿਵੇਂ—ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਡਾਂਢ ਨਹੀਂ ਝਲ ਸਕਦਾ.

ਡਾਂਢ. ਸਿੰਧੀ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ.

ਡਾਂਢਸ. ਸੰਗਤ—ਦੁਬਰਾ. ਧੀਰਯ. ਸਾਹਸ. “ਡਾਂਢਸ ਕੈ ਅਪਨੇ

ਮਨ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਾਂਢਾ. ਵਿ—ਦੁਬਰਾ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਪ੍ਰਬਲ. ਸਿੰਧੀ. ਡਾਂਢੇ.

“ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾਂਢਾ ਹੋਇ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨ ਦਗਧ

ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ। ੪ ਦਾੜ੍ਹ. ਜਾੜ੍ਹ.

ਡਾਂਢਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਦਾਵਾਂ (ਹੁੰਡਾਂ) ਵਾਲਾ ਸੂਰ.

ਡਾਂਢੀ. ਸੰਗਤ—ਦਾੜ੍ਹੀ. ਸਮਸੂ. ਰੀਝ. ਸੰ. ਦਾਬਿਕਾ। ੨ ਵਿ—

ਦਾਧੀ. ਜਲੀ ਹੋਈ. “ਡਾਂਢੀ ਕੇ ਰਖੇਯਨ ਕੀ ਡਾਂਢੀਸੀ ਰਹਿਤ ਡਾਂਡੀ.”

ਇਹ ਕਾਰਕ ਬੰਕ (Cork-oak) ਦੇ ਹਲਕੇ ਫਿਲਕੇ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਬਿਰਛ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

(ਕ੍ਰਿਸਣ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾ ਜੀ ਤੋਂ ਡਾਂਡੀ

ਸਤੀ ਜੇਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਚੁੱਚਧਨਿ. ਬੁਲੰਦ ਅਵਾਜ਼. “ਬਾਣੀ

ਕੋਈ ਡਾਂਢੀ ਜਪਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਹਉਲੀ ਜਪਦੇ ਹਨ.” (ਭਗਤਾਵਲੀ)

੪ ਡਾਂਢਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ—ਮੈਨੂੰ ਡਾਂਢੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ.

ਡਾਂਢੀ ਹੂੰ ਡਾਂਢਾ. ਵਿ—ਬਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਲੀ. ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਬਲ. “ਹਰਿ

ਡਾਂਢੀ ਹੂੰ ਡਾਂਢਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਡਾਂਣਾ. ਵਿ—ਅੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਸਾਰਿਆ. “ਆਇ ਹੈ ਜਾਨ ਕਿਧੋਂ

ਮੁਹ ਡਾਂਣੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਾਨ ਅਬਦਾ ਡਾਨੁ. ਸੰ. ਦੰਡ. ਸੰਗਤ—ਸਜਾ. “ਜਾਂਕੇ ਚਾਕਰ

ਕਉ ਨਾਹੀ ਡਾਨੁ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਰਾਜਕਰ.

“ਆਨ ਕੇ ਮਾਨਕੈ ਡਾਨ ਕੇ ਦੇਵਤ.” (ਗੁਪਤ)

ਡਾਨਉ. ਦੰਡ ਦਿਓ। ੨ ਡਾਨਉਂ. ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ. “ਸੰਤਾ ਮਾਨਉ

ਦੂਤਾ ਡਾਨਉ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਡਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਡਾਨ.

ਡਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਡਬਰਾ.

ਡਾਬਤੁ. ਦੇਖੋ, ਡਾਂਵਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਬਰਾ.

ਡਾਡ. ਸੰਗਤ—ਦੰਡ. ਪੰਨੀ। ੨ ਅੰਬ ਦੀ ਮੰਜਰੀ. ਅੰਬ ਦਾ ਸਿੱਟਾ.

ਡਾਂਡ } ਦੇਖੋ, ਡੰਡਣਾ. “ਪਾਵਕ ਡਾਂਡ ਉਠਾਵਤ ਨਾਵ.” (ਗੁਪਤ)

ਡਾਂਡਨਾ } ਡਾਂਡਨਾ

ਡਾਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਰਾਹੀਤੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਹੈ—ਯੋਗਡਾਮਰ,

ਸ਼ਿਵਡਾਮਰ, ਦੁਰਗਾਡਾਮਰ, ਸਾਰਸ੍ਵਤਡਾਮਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਡਾਮਰ।

੨ ਵਿ—ਅਦਭੁਤ. ਅਣਖਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਡਾਮਰੁ ੨.

ਡਾਮਰੀ. ਵਿ—ਡਾਮਰ (ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਤੰਤ੍ਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ

ਭਾਤਾ। ੨ ਡਾਮਰੁ (ਡੋਰੂ) ਦੀ. “ਡਾਮਰੀ ਡਾਮਰੀ ਉਠੈ.” (ਰਾਮਾ)

ਡੋਰੂ ਦੀ ਡਾਮਰੀ (ਧੁਨਿ) ਉਠਦੀ ਹੈ.

ਡਾਮਰੁ } ਦੇਖੋ, ਡਾਮਰੁ। ੨ ਡੋਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਡੋਰੂ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਡਾਮਰੁ }

ਡਾਮਾਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਡਾਂਵਾਡੋਲ.

ਡਾਮਾਰ. ਡੋਰੂ. ਦੇਖੋ, ਡਾਮਰੁ. “ਕਿ ਡਾਮਾਰ ਬਾਜੈ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਡਾਰ. ਸੰਗਤ—ਡਾਲ. ਥਾਂਡ. ਟਾਹਣਾ. “ਤਰਵਰੁ ਏਕ ਅਨੰਤ ਡਾਰ

ਸਾਖਾ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ੁ ਡਾਹਣੇ ਅਤੇ

ਸਾਖਾ। ੨ ਪੰਥਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ. ਜਿਵੇਂ—ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਮ੍ਰਿਗਾਂ

ਦੀ ਡਾਰ ਆਦਿ। ੩ ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ. “ਬਿਨ ਡਰ ਬਿਣਨੀ ਡਾਰ.”

(ਓਅੰਕਾਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਨਸ਼ੁ ਹੋ

ਗਈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਡਾਰਨ.

ਡਾਰਨ } ਕਿ—ਡਾਲਨਾ. ਪਾਉਣਾ। ੨ ਸਿੱਟਣਾ. ਫੈਕਣਾ. ਤੜਕਣਾ.

ਡਾਰਨਾ } “ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਡਾਰਉ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) “ਨਾਨਕ

ਸਰਨਿ ਚਰਨਕਮਲਨ ਕੀ ਤੁਮ ਨ ਡਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤੇ.” (ਮਲਾ ਮ:

੫) “ਕਲਮਲ ਡਾਰਨ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਭਾਰਾ, ਸਿੱਟਿਆ, ਫੈਂਕਿਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਲਾ, ਕਾਂਡ, ਟਾਹਣਾ, ਭਾਰਿ, ਭਾਲੀ (ਸ਼ਾਖਾ) ਨੂੰ, “ਬਨਵਲ ਪਾਕੇ ਕੁਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਗਹਿ ਭਾਰਿ,” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਲ (ਸਿੱਟ) ਕੇ, ਫੈਂਕਕੇ, “ਮਟਕੀ ਭਾਰਿਧਰੀ,” (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਲੋਕਲਾਜ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤੀ।

ਭਾਰੀ, ਸਿੱਟੀ, ਤਜਾਗੀ। ੨ ਸਿੱਟਕੇ, ਛੱਡਕੇ, ਤਜਾਗਕੇ, “ਮਾਇਆਮਗਨ ਚਲੇ ਸਭਿ ਭਾਰੀ,” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਮਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਿੱਟਕੇ ਚਲੇ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਲੀ, ਸ਼ਾਖਾ, ਟਾਹਣੀ, “ਬੁਹਮੁ ਪਾਤੀ ਬਿਸਨੁ ਭਾਰੀ,” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਭਾਲ, ਸੰਗਤਾ—ਹੈਜਾ। ੨ ਕਯ, ਵਮਨ। ੩ ਸੰ, ਟਾਹਣੀ, ਸ਼ਾਖਾ, ਕਾਂਡ, “ਪੇਭ ਮੁਢਾ ਹੂੰ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਭਾਲ ਸੁਕੰਦੇ,” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਭਾਲਣਾ } ਫਿ—ਪਾਉਣਾ, ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਿੱਟਣਾ, ਫੈਂਕਣਾ।
ਭਾਲਨਾ } ੩ ਸੰਗਤਾ—ਚੰਪਤ ਦਾ ਪਾਸਾ। ੪ ਚੁਕੋਣਾ, ਛੇ ਕੋਣਾ ਅਥਵਾ ਅੱਠ ਕੋਣਾ ਲੰਕਤ ਜਾਂ ਧਾਤੁ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਅੰਖਰ, ਅੰਗ ਜਾਂ ਸਿਫ਼ਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਲਕੇ (ਸਿੱਟਕੇ) ਲੋਕ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮਾਲੂਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਪਰੀਛਾ ੨, ਭਾਲਰ, Dollar, ਇਹ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਐਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲਿੰਗ ਦੇ ਪੈਂਸ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਭਾਲਾ, ਸੰਗਤਾ—ਕਾਂਡ, ਟਾਹਣਾ, ਦੇਖੋ, ਭਾਲ ੩, “ਭਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਭਾ ਗਟਕਾਹਿ,” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਇਆ, ਘੱਤਿਆ, ਦੇਖੋ, ਭਾਲਨਾ।

ਭਾਲੀ, ਪਾਈ, ਘੱਤੀ, ਦੇਖੋ, ਭਾਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਾਖਾ, ਟਾਹਣੀ, ਦੇਖੋ, ਭਾਲ ੩, “ਮਲਿ ਤਖਤ ਬੈਠਾ ਸੈ ਭਾਲੀ,” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਤਖਤ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ, ਮੱਲ ਬੈਠਾ, “ਭਾਲੀ ਲਾਗੇ ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਕਵਾਇਆ,” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਕਰਤਾਰ ਮੂਲ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਭਾਲੀਰੂਪ ਹਨ। ੩ ਫਲ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਨਲ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਟੋਕਰੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨਪੁਰੁਸ਼ ਅਥਵਾ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, “ਮਾਲੀ ਰਚ ਭਾਲੀ ਕੇ ਲਾਏ,” (ਗੁਪਸੂ)

ਭਾਵਰ, ਦੇਖੋ, ਭਾਮਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਾਵਰਾ।

ਭਾਵਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਬੱਚਾ, ਲਤਕਾ, ਦੇਖੋ, ਭਾਵਤੋ। ੨ ਮਰਾ, ਖੱਬਰੂ, ਭਾਵਰਾ } ਖੋਬੇ ਹੋਭ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ, ਸਿੰਧੀ, ਭਾਬਤੁ ਭਾਵਰੂ, ਦੇਖੋ, ਭਾਮਰ, ਭੋਰੂ।

ਭਾਵਲਾ, ਸੰਗਤਾ—ਭਾਉਲਾ, ਨਿਆਹੀਆ, ਦੇਖੋ, ਭਾਉਲਾ, “ਚੁਣ ਚੁਣ ਭਾਤਉ ਕੰਢੀਅਨ, ਰੇਤ ਵਿਚਹੁ ਸੁਇਨਾ ਭਾਵਲੇ,” (ਚੰਡੀ ੨)
ਭਾਵਤਾ } ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰ, ਪੁਤ੍ਰੀ, ਭਾਲਕ, ਬਾਲਕੀ,
ਭਾਵਤਾ } “ਕੁਲਾਲ ਬੁਝਾ ਚਤੁਰਮੁਖ ਭਾਵਤਾ,” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
ਭਾਵਤੀ } ਬਾਲਕ ਚਤੁਰਮੁਖ ਬੁਝਾ ਭਾਵੇ ਘਤਨ ਵਾਲਾ।
ਭਾਵਤੋ }

ਭਾਵਾਡੋਲ, ਵਿ—ਧਾਵਨ ਅਤੇ ਦੌਲਨ ਵਾਲਾ, ਡਗਮਗਾਉਂਦਾ, ਚੰਚਲ, ਬਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ।

ਭਿਉਢ, ਦੇਖੋ, ਭਿਉਢਾ

ਭਿਉਢਾ, ਵਿ—ਅੱਧੇ ਸਹਿਤ ਇੱਕ, ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਤੀਯ ਅਧ, ਸੰਧੈਕ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੋਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਿਉਢ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਦੁਭੰਗੀ” ਅਤੇ “ਮਦਨਹਰ” ਭੀ ਹੈ, ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦਾ ਅਨੁਪਾਸ ਮਿਲਵਾਂ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਲਘੁ ਅੰਤ ਇੱਕ ਗੁਰੂ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ
ਜੋ ਸਿਰ ਪੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਧਰੈ, ਸਭ ਦੁੱਖ ਹਰੈ।

ਕਰ ਰੰਕਨ ਰਾਜਾ, ਦੇਇ ਸਮਾਜਾ,
ਸਤਾਨ ਕੇ ਸਮ ਸਿੰਘ ਕਰੈ, ਬਲ ਤੇਜ ਭਰੈ, x x x

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਵਿਸ਼ੁਮ ਪੁਰ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੂ, ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਸ ਦਾ ਮੇਲ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਲਘੁ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਰਉਪਕਾਰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਰਦਾ, ਧਰੇ ਨ ਮਨ
ਹੰਕਾਰਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ। ਭੁਜਬਲ ਸਾਥ ਕਮਾਏ
ਰੋਜੀ, ਕਦੇ ਨ ਹੋਭ ਪਸਾਰਾ, ਬਿਨ ਕਰਤਾਰਾ, x x x

(੮) ਭਿਉਢਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ “ਫਣੀਸ਼” ਛੰਦ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ, ਤੀਜਾ, ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਵਿਸ਼ੁਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਸ ਆਪੋਵਿੰਦੀ ਮਿਲਵਾਂ, ਚੌਥੇ ਅਰ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿਸ਼ੁਮ ਦਾ ਅਨੁਪਾਸ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਵਾਂ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨ ਮਨਮਤਿ ਤਜਾਕੀ, ਗੁਰੁਮਤਿ ਪਾਗੀ,
ਭੇ ਅਨੁਰਾਗੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁਬਾਨੀ, ਜੋ ਸੁਖਦਾਨੀ, x x x

ਭਿਉਢੀ, ਵਿ—ਡੇਢ ਗੁਣੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਛੋੜੀ। ੩ ਰਾਜਭਵਨ ਦਾ ਸਿੰਘਪੋਰ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਭਿਉਢੀਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਛੋੜੀ ਵਾਲਾ।

ਭਿਸ, ਸੰ, ਦ੍ਰਸ਼—ਦ੍ਰਿਸ਼, ਨਜਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ। ੨ ਨੇੜ, ਅੱਖ, ਭਿਸਣੁ, ਸਿੰਧੀ, ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਨਜਰ ਆਉਣਾ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭਿਸੰਦਾ } ਵਿ—ਭਿਸਦਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਂਵਦਾ, ਨਜਰ ਪੈਂਦਾ, ਦੇਖੋ,
ਭਿਸੰਦੋ } ਭਿਸ, “ਸੇ ਅਖਤੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਭਿਸੰਦੇ ਮਾਪਿਰੀ,”
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿਕਰ } ਡਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦਕਾਰ. "ਫਿਰਤ ਕਹੂੰ ਰਨ ਡਿਕਰਤ
ਡਿਕਾਰ } ਡਕਨਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) "ਡਕਨੀ ਡਿਕਰ." (ਰਮਾਵ)
ਡਿਖ. ਦੇਖੋ, ਡਿਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿੱਖ.

ਡਿਖਾ. ਦੇਖਾ. "ਮੁ ਦਸ ਡਿਖਾ ਪਿਰ ਕੇਰੀਆ." (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫)
੨ ਦਿਖਾ. ਦਰਸਨ ਕਰਵਾ.

ਡਿਖਾਉ. ਦੇਖੋ, ਡੇਖਾਉ.

ਡਿਖੰਦੇ. ਸਿੰਧੀ. ਡਿਸੰਦੇ. ਦੇਖੰਦੇ. "ਪਿਰੀ ਡਿਖੰਦੇ ਤਾ ਜੀਵਸਾ."
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿੱਖ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ
ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਤ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ
ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਨਾਕ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਫਰੂ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕਿਤਾਰਬ ਕਰਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.
ਮੱਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਡਿਗ. ਦੇਖੋ, ਡਿਗਣਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿਗ (ਨੂਗ). ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ
ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੱਠਾ ਵੱਸੀ ਇੱਕ ਪੁਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ
ਪਯੋਸ਼ਟੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਕੀਤੇ. ਇਸ ਦੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ
ਗਊ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁਤ ਇਸ ਦੇ ਵੱਗ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ
ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਜਿਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਗਊ
ਮਿਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਨਿਗ ਨੂੰ ਸੁਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਰਲਾ ਹੋਜਾ. ਇਸ
ਕਿਰਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. "ਏਕ ਰੂਪ ਫੜੀ ਡਿਗ
ਨਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨਿਗ.

ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਵਿੰਗ. ਵਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿੰਘ.

ਡਿਗਣਾ } ਕਿ—ਗਿਰਨਾ. ਪਤਨ ਹੋਣਾ. "ਡਿਗੋ ਨ ਡੋਲੈ ਕਰਹੁ ਨ
ਡਿਗਨਾ } ਧਾਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਡਿਗਰੀ. ਅੰ. (degree) ਸੰਗਤ—ਪਦਵੀ. ਭੁਤਕਾ। ੨ ਦਰਜਾ।
੩ ਪਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤੀਰਣ (ਪਾਸ) ਹੋਣੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਪਦਵੀ।
੪ Decree. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਉਹ ਫ਼ੈਸਲਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ
ਫ਼ਰੀਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੁੱਧ ਅਥਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ.

ਡਿੰਗਲ. ਸੰਗਤ—ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਦੀ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਭੱਟ ਚਾਰਣ ਆਦਿ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦੇ ਸਨ. "ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਰਾਸੋ"
ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਲਿਤ
ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਭਿੰਨ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਨੀਚ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ.

ਡਿੰਗਾ. ਵਿ—ਵਿੰਗਾ. ਟੇਢਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਜਰਾਤ ਜਿਲੇ ਦੀ ਖਾਰੀਆ
ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਾਲਮੂਸਾ-ਮਲਕਵਾਲ ਰੇਲਵੇ
ਲੇਨ ਤੇ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ੨.

ਡਿੰਘ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿ—ਅੰਧਿ. ਦੇ ਪੈਰ. ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ
ਜਿਤਨੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਰੱਖੀਏ ਹਨ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਭੇਦ ਗਤ ਦੀ
'ਉਦਾਹਰਣ—'ਪੁੱਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਕਵਣ ਕੁਣ ਅਵਫ਼ਾ ਕਵਣ ਮੁਘੇਣ। ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਕੀ
ਕੁੰਹਤੀ ਚੰਪੜੀ ਅਵਰੇਣ." ਉਸ ਪੁੱਤ ਦੇ ਜੰਮੇ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਅਤੇ ਮਲੇ ਤੋਂ ਕੀ
ਹਾਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਤੋਂ ਭੋਗੀ ਗਈ ਹੈ.

ਲੰਬਾਈ. ਕਰਮ.

ਡਿਠ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ. ਭੀਠ. ਦੀਠ.

ਡਿਠਮੁ. ਦੇਖਿਆ. ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਤਾ.

ਡਿਠਤਾ. ਦੇਖਿਆ.

ਡਿਠਤਿਆਂ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ, ਦੇਖਨੇ ਸੇ.

ਡਿਠਤੋਂ } ਦੇਖਿਆ. "ਡਿਠਤੋਂ ਹਭ ਠਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿਠਾ } "ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਜਗਤ

ਡਿਠੁ } ਜਲੰਦਾ ਡਿਠੁ ਮੈ." (ਵਾਰ ਸੇਰ ਮ: ੩)

ਡਿਠੇ. ਦੇਖੋ. "ਡਿਠੇ ਸਰੇ ਬਾਵ." (ਫ਼ਨਹੇ ਮ: ੫)

ਡਿਠੈ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. ਦੇਖਨੇ ਸੇ. "ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ." (ਵਾਰ
ਵਡ ਮ: ੩)

ਡਿਠੋਮ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਮੈ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਤਾ.

ਡਿਠੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਠੋਨਾ.

ਡਿੰਡਿਮ. ਸੰ. ਡਿਐਫ. ਸੰਗਤ—ਡਿਮਡਿਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਵਾਜਾ. ਡੋਂਡੀ. ਫੁਗਫੁਗੀ.

ਡਿੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਮਾ ੪.

ਡਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਣਾ. ਦਾਨ.

ਡਿਨਾ. ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਮਾਣਿਕੁ ਮੋਹਿ ਮਾਉ ਡਿਨਾ." (ਵਾਰ
ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡਿੰਬ. ਸੰ. ਡਿਸ. ਸੰਗਤ—ਉਪਦ੍ਰਵ. ਡਿਸਾਦ। ੨ ਆਂਡਾ। ੩ ਫੇਫੜਾ।
੪ ਭੈ. ਡਰ.

ਡਿੰਬੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਪੀ. ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਭਿਛਾਪਾਕੂ. ਖੱਪਰ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਡੰਬੀ.

ਡਿੰਡ. ਸੰ. ਫਸ—ਦੰਡ. ਸੰਗਤ—ਪਾਖੰਡ. "ਡਿੰਡ ਕਰੇ ਅਪਨੀ ਪਤ
ਧੁਰੇ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੨ ਸੰ. ਡਿਸ. ਵਿ—ਮੁਰਖ. ਅਗਿਆਨੀ।
੩ ਸੰਗਤ—ਬੱਚਾ. "ਕੁੰਤੀ ਡਿੰਡ ਸੁੰਡ ਕੁਜਦੰਡੇ." (ਗੁਪਤ) ਹਾਥੀ ਦੇ
ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁੰਡ ਜੇਹੇ ਕੁਜਦੰਡ ਹਨ। ੪ ਆਂਡਾ। ੫ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਨੌਮੇ
ਸਕੰਧ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਇੱਕ
ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ ਜੋ, ਅਨੰਤ
ਸੁਰਯਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਉਹ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ
ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ.

ਡਿੰਡਜ. ਡਿੰਡ (ਆਂਡੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਡਜ. ਪੰਛੀ ਸਰਪ
ਆਦਿ

ਡਿੰਡੀ. ਵਿ—ਦੰਡੀ. ਪਾਖੰਡੀ.

ਡਿਮਡਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਡਿੰਡਿਮ.

ਡਿਲਾਰਾ. ਵਿ—ਡੀਲ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਦਾਰ. "ਭਟ ਭਾਜਤ ਹੈਂ ਅਤਿ
ਡੀਲ ਡਿਲਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਡਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਿਯਾ.

ਡਿਵਦਾ. ਡਿਉਵਾ. ਡੋਰੇਦਾ. "ਡਿਵਦਾ ਚੁਨਤ ਭਈ ਤੁਪਖਾਨਾ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੨) ਡੋਰੇਦਾ ਤੋਪਖਾਨਾ ਚੁਣਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਵਾ

ਡਿਵਾਦਿ } ਦੇਖੋ, ਡਿਉਵੀ.
ਡਿਵਾਦੀ }

ਡਿਵੈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੈ. "ਕੁਰੰਕ ਜੈਸੇ ਨਾਦ ਸੁਣਿ ਸੁਣਈ ਹੀਉ ਡਿਵੈ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੫)

ਡਿੜ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿੜ. "ਡਿੜ ਸੀਵਧਾਰ." (ਗੁਰੂਸੇਭਾ) ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਕਰਕੇ.

ਡੀ. ਦੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ। ੨ ਸੰ. ਧਾ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣਾ.

ਡੀਅਰ ਅਬਦਾ ਡੀਹਰ. ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਿੱਧ. ਗਿਰਥ. "ਡੀਹਰ ਦਲ ਕਾਕ ਚੀਲ ਜੰਬੁਕ ਕਰਾਲ ਭੀਲ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਭਾਕਿਨੀ. ਪਿਛਾਚੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਕਿਨੀ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਚਾਰਿਣੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਮਸਾਨ ਤੂਤ ਡੀਅਰ ਕੁਲ ਨਾਚੋਂ." (ਸਲੋਹ) "ਡੀਹਰ ਨਿਆਈ ਮੁਹਿ ਫਾਕਿਓ ਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਭਾਇਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਨ੍ਹ ਫੱਕ (ਹਤੱਪ) ਲਿਆ ਹੈ.

ਡੀਹ. ਡਾ. ਦੇਹ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਮ. ਪਿੰਡ। ੨ ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਥੋਹੀ. "ਸੰਗਲ ਮੇ ਇਕ ਡੀਹ ਪੁਰਾਨੀ." (ਗੁਪੁਸ਼ੁ)

ਡੀਹਰ. ਦੇਖੋ, ਡੀਅਰ.

ਡੀਹਤਾ } ਸਿੰਧੀ. ਡੀਹੁ. ਪ੍ਰਾ. ਦਿਆਹੋ. ਸੰ. ਦਿਵਸ. ਸੰਗਯਾ—ਦਿਨ.

ਡੀਹੁ } "ਜੋ ਜੋ ਵੈਵੈ ਡੀਹਤਾ ਸੁ ਉਮਰ ਹਥ ਪਵੰਨੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਡੀਕ. ਸੰਗਯਾ—ਤ੍ਰਿਪਤੀ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. "ਡੀਕ ਅਗਨਿ ਕੀ ਉਠੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਮੋਤੀਆਬੰਦੁ।

੪ ਚਾਘੀ. ਇੱਕਰਸ ਪੀਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਜਿਵੇਂ—ਡੀਕ ਨਾਕੇ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ.

ਡੀਗ. ਸੰਗਯਾ—ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਡੀਗਿ।

੨ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਨ ਭਾਵੇਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਹਾਰੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ. ਡੀਗ ਭਰਤਪੁਰ ਅਤੇ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਡੀਗ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਕਾਰ। ੨ ਸ਼ੇਖੀ. ਲਾਡ। ੩ ਵਿੰਗ. ਵਲ.

ਡੀਗਨ. ਸੰਗਯਾ—ਪਤਨ. ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਡੀਗਨ ਭੋਲਾ ਤਉ ਲਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਡੀਗਨਡੋਲਾ. ਡਾਢਾ ਭੋਲ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਡੀਗਨ.

ਡੀਗਰ. ਵਿ—ਡੀਗ (ਲਾਡ) ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੇਖੀਮੇਰਾ.

ਡੀਗਿ. ਡਿਗਕੇ. ਗਿਰਾਉ ਵਿੱਚ ਆਕੇ. ਦੇਖੋ, ਡੀਕ. "ਰੇ ਮਨ ਡੀਗਿ ਨ ਭੋਲੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਮਨੁ ਡੀਗਿਡੋਲਿ ਨ ਜਾਇ ਕਤਹੀ." (ਬਿਲਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੧)

ਡੀਘ. ਦੇਖੋ, ਡਿੰਘ.

ਡੀਠ. ਦੇਖੋ, ਡਿਠ। ੨ ਦੇਖਕੇ. "ਮੇਰਾ ਕਮਲੁ ਬਿਗਸੈ ਸੰਤ ਡੀਠ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਡੀਠਾ. ਦੇਖੋ, ਡਿਠਾ. "ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਇ." (ਸੇਦਰੁ)

ਡੀਠਿ. ਸੰਗਯਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ. "ਛੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਡੀਠਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਡੀਠਿਆ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਆਉਂਦਾ. "ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰੁ ਭੋਲ ਨੈਣਿ ਨ ਡੀਠਿਆ." (ਜੈਤ ਫ਼ਤ ਮ: ੫)

ਡੀਠੀ. ਦੇਖੀ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਿਨਹੁ ਡੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਡੀਠੁ. ਦੇਖੋ, ਡਿਠੁ. "ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈ ਡੀਠੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਡੀਠੁਲਾ. ਦੇਖ ਲਿਆ. ਦੇਖਿਆ. "ਦਿਰਲੇ ਕਾਹੂ ਡੀਠੁਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਡੀਠੋ. ਦੇਖੋ, ਡਿਠੋ. "ਕੋਟਿ ਫਲਾ ਦਰਸਨ ਗੁਰ ਡੀਠੋ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਡੀਡ. ਸੰਗਯਾ—ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. ਲੀਕ.

ਡੀਢ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ. ਦ੍ਰਿੜੁ. ਮਜਬੂਤ.

ਡੀਨ. ਦੇਖੋ, ਡਿਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੀਨ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਉਡਾਰੀ. ਪਰਵਾਜ਼.

ਡੀ ਬੋਈਂ. ਦੇਖੋ, ਬਥਾਈ.

ਡੀਮਡਾਮ. ਸੰਗਯਾ—ਆਫ਼ੰਬਰ. ਠਾਟਬਾਟ.

ਡੀਲ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਭ. ਕੱਦਾ। ੨ ਸਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਡੀਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਟਿੱਕ ਘਾਸ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਤਰ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਘਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

ਡੀਲਾਰਾ. ਵਿ—ਡੀਲ ਵਾਲਾ. ਕੱਦਵਾਰ.

ਡੁਸਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡੁਸ ਡੁਸ ਕਰਨਾ. ਹਿਚਕੀ ਲੈ ਕੇ ਰੋਣਾ.

ਡੁਸਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਰੋਣ ਦੀ ਹਿਚਕੀ। ੨ ਦੁੱਖ ਭਰਿਆ ਹਾਹੁਕਾ.

ਡੁਕਡੁਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਡੁਕ ਡੁਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੱਡ. ਡੁਕਡੁਕੀ. ਫੋਟਾ ਡੇਰੂ.

ਡੁਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਡੋਕਰਾ.

ਡੁੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫੁੱਫਣਾ. ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨਾ.

ਡੁੱਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁੱਕਾ. ਘਸੁੰਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡੁਕਾ.

ਡੁਖ } ਸੰਗਯਾ—ਦੁੱਖ. ਕਸੂ. ਸਿੰਧੀ. ਡੁਖੁ. "ਡੁਖੇ ਕੋਤਿ ਨ ਡੁਖ." ਡੁਖਤਾ } (ਵਾਰ ਮਾਥੂ ੨ ਮ: ੫) "ਹਤੇ ਡੁਖਤੇ ਉਲਧ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਡੁਖੀ. ਵਿ—ਦੁਖੀ. "ਡੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਡੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਡੁਖ.

ਡੁਗਡੁਕੀ. ਦੇਖੋ, ਡਿੰਡਿਮ ਅਤੇ ਡੁਕਡੁਕੀ.

ਡੁੱਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡੁਗਰ.

ਡੁੱਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡੁਗਰ. "ਅਗੈ ਡੁੱਗਰ ਪੁੰਧਲੀ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਡੁਡਹੁ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਡਕੇਰਾ. ਰੋਣ ਦੀ ਹਿਚਕੀ. ਡੁਸਕਾ.

ਡੁਡਹੁਲਿੱਕਾ. ਵਿ—ਹਡਕੇਰੇ ਲੈਂਦਾ. ਹਿਚਕੀ ਨਾਲ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਡੁਡਹੁਲਿੱਕਾ ਮਾਂ ਪੁਣੈ." (ਭਾਗੁ) ਧੂਵ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਡਕੇਰੇ ਲੈਂਦਾ ਪੁਣਦਾ ਹੈ.

ਡੁੱਡਾ. ਵਿ—ਲੱਡਾ. ਲੱਡ.

ਭੁੰਦੀ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਬਾਨੋਸਰ, ਥਾਣਾ ਲਾਡਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਾਈ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੂਕੇੜ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ।

ਭੁਪੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਹੀਂ. ਦਧਿ.

ਭੁਬਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਾ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੰਦ ਦੀ ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭੇਡੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਭੁਬਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਕਨ ਹੋਣਾ. ਭੁਬਨਾ। ੨ ਫਿਪਣਾ. ਅਸੁ ਹੋਣਾ। ੩ ਭਾਬ—ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ। ੪ ਮਨ ਖਚਿਤ ਬਰਨਾ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ।

ਭੁਬਣਿ. ਡੁੱਬਣ ਦਾ. “ਥੇਤੇ ਡੁਬਣਿ ਨਹਿ ਭਉ.” (ਜਵਾ ਮ: ੧)

ਭੁਬਦਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭੁਬਤਾ. ਭੁਬਦਾ ਹੋਇਆ. “ਭੁਬਦੇ ਪਾਬਰੁ ਮੇਲਿਲੈਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩)

ਭੁਬਿ. ਡੁੱਬਕੇ. “ਭੁਬਿ ਮੁਏ ਬਗ ਬਪੁਤੇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਭੁਬਿਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਬਕੀ. ਟੁੱਬੀ. ਗੋਤਾ. “ਜਬ ਭੁਬਿਯਾ ਕਹਿ ਭੁਪਤਿ ਲੀਨਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵੰਓ)

ਭੁਬੰਦਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭੁਬਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿ—ਭੁਬਣ ਵਾਲਾ.
ਭੁਬੰਦੇ } “ਜੇ ਭੁਬੰਦੇ ਆਪਿ, ਸੇ ਤਰਾਏ ਕਿਨ ਖੇ?” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਅਪ ਭੁਬਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਭੁੱਬੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁਬਿਯਾ.

ਭੁੰਡ } ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਟੋਆ. ਨਦੀਕੁੰਡ। ੨ ਟੋਆ. ਡਰਾ.
ਭੁੰਮ }

ਭੁਮਣਾ } ਵਿ—ਦੋਮਨਾ, ਦੁਚਿੱਤਾ. ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ. ਦੁਚਿਤਾ ਸਹਿਤ.
ਭੁਮਣਾ } “ਹੰਸ ਚਲਸੀ ਭੁੰਮਣਾ.” (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਹੰਸ ਤੋਂ ਭਾਬ
ਭੁਮਣੀ } ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ. “ਹੰਤੀ ਵੰਞਾ ਭੁਮਣੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
ਭੁਮਣੇ }

ਭੁੰਮਿ. ਟੋਏ ਵਿੱਚ. “ਗੰਦੇ ਭੁੰਮਿ ਪਈਆਸੁ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਭੁੰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਮ.

ਭੁਮੇਟਾ. ਭੁਮ-ਥੇਟਾ. “ਇਕੁ ਭੁਮੇਟਾ ਨਾਲ ਹੈ.” (ਜਸਾ)

ਭੁਮੇਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਬੰਡਸਾਹਿਬ ੫.

ਭੁਰਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਭੋਰ ਸਾਥ ਲਗਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾਉਣਾ. “ਘੇਰੇ
ਭੁਰਿਆਉਣਾ } ਸੰਗ ਲੀਨ ਭੁਰਿਆਇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਭੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਲਨਾ.

ਭੁਲੁਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁੜਨਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਵਿਖਰਨਾ. ਖਿੰਡਣਾ.

ਭੁੱਲਤ. ਭੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਲਨਾ.

ਭੁ. ਵਿ—ਢਿ. ਦੋ। ੨ ਢੁ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਢੁ.

ਭੁੰ. ਵਡ—ਸੇ. ਤੋਂ। ੨ ਢੁ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਢੁ.

ਭੁਇ. ਵਿ—ਢਿ. ਦੋ. “ਸੁਖ ਘਟਾਉ ਭੁਇ ” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਮਾਰੂ ਸੁਖ ਹੈ.

ਭੁਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਜਨੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮਾ ਅੰਗੂਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਗੂਠਾ ਕੱਢਕੇ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਮੁੱਕੀ. “ਨਾਤ ਮੁਸਟਿ ਭੁਕਨ ਪਰਹਰਹੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਭੁਗਰ } ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾਤ. ਪਰਬਤ ਸੰ. ਰੁੜ੍ਹਗਿਰਿ—ਤੁੰਗਗਿਰਿ.
ਭੁੰਗਰ } ਉੱਚਾ ਪਹਾਤ. “ਇਕਿ ਬਨ ਮਹਿ ਬੈਸਹਿ ਭੁਗਰਿ ਅਸਬਾਨੁ.”

(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾਤ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਪਹਾਤ ਦਾ ਟਿੱਲਾ.

ਭੁਗਰਦਾਸ. ਤਕਿਆਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ.

ਭੁਗਰਿ. ਪਹਾਤ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ. “ਭੁਗਰਿ ਵਾਸੁ ਤਿਖਾ ਘਣੀ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਭੁਗਰ ਤੋਂ ਭਾਬ ਹੋਸੀ ਹੈ। ੨ ਪਹਾਤ ਵਿੱਚ.

ਭੁੰਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਗਰ. “ਭੁੰਗਰੁ ਦੇਖਿ ਭਰਾਵਣੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਬ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਹੈ.

ਭੁੰਘਾ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਬੱਲਾ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਹੋਵੇ.

ਭੁਜਰੋ }
ਭੁਜਤਾ } ਵਿ—ਭੁਜਾ. ਦ੍ਰਿਤੀਯ. “ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੈ ਭੁਜਤੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਭੰਤ
ਭੁਜਤੋ } ਮ: ੫)
ਭੁਜਾ }

ਭੁਜੈ }

ਭੁਭ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਚਾ ਅਤੇ ਭੋਭ.

ਭੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਨਾ.

ਭੁਬਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਭੁਬਣਾ. “ਭੁਬਤ ਪਾਹਨ, ਪੁਰੁ ਮੇਰੇ ਲੀਜੈ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਭੁਬਿ. ਡੁੱਬਕੇ. “ਭੁਬਿ ਮੁਏ ਅਹੰਕਾਰੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਭੁੰਮ } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਭਮ, ਭੋਮ, ਅਤੇ ਭੋਂਬ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ
ਭੁੰਮ } ਸੰਕੀਰਣਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਲਈ ਆਏ ਹਨ. ਭੁੰਮ
ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ
ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਤ ਆਦਿ ਰਬਾਬੀ ਭੀ ਭੁੰਮ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ
ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ—

“ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਰਾਇ ਬਲਵੰਤ ਤਥਾ ਸਤੈ ਭੁੰਮ ਆਖੀ.”

ਭੁਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਮਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾਤੀ ਮਖਿਆਲ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੱਧੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਕੁੱਧ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਭੁੰਮਿ. ਭੁੰਮ ਨੇ. ਭੁਮਾਂ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਮ.

ਭੇਉ. ਦੇਵਉ ਦੇਉ. ਦੇਹ.

ਭੇਉਵਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਵਾ.

ਭੇਉਢੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਢੀ.

ਭੇਉ. ਦੇਉ. ਦਿੰਦਾ. ਦੇਵਾਂ. “ਆਨ ਨ ਭੇਉ ਚਿਤ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਡੇਈ. ਦੇਵਾਂ. "ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਸਿਰ ਉਤਾਰਕੇ ਦੇਵਾਂ.

ਡੇਹ. ਸੰ. ਦੜ. ਦਿਵ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. day. "ਨਾਨਕ ਮੇਲੁ ਨ ਚੁਕਈ ਰਾਤੀ ਅਤੇ ਡੇਹ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹ। ੩ ਹਿੰਦੀ ਫੌਜੀਆਂ ਵਿੱਚ the officer of the day—ਨਈ "ਡੇਹਵਾਲਾ ਅਫਸਰ" ਬਬਦ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਡੇਹਮੂ. ਦੇਖੋ, ਖਖਰ ਅਤੇ ਡੇਮੂ.

ਡੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ.

ਡੇਹਰਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਬਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਲੋਹਾਰ' ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਵੱਲ, ਅਤੇ 'ਜਾਮਰਾਏ' ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਛਮ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪੱਠੇਵੰਡ' ਸੀ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਤਲਵੰਡੀ ਮੁਲਾਜਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਵਾਇਆ. ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਪਿੰਡ 'ਜਾਮਰਾਏ' ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੱਕੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਚੇਤ, ਹਾਤ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਰ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ.

ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ.

ਡੇਹਲਾ. ਦੇਖੋ, ਡੇਲਾ.

ਡੇਹਲੌਂ. ਇਹ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਧਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਣਾ ਖਾਸ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਕਿਲਾ ਰਾਇਪੁਰ' ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ 'ਜਗੋਤੇ' ਤੋਂ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਡੇਹਿ. ਦੇਖੋ, ਡੇਹ ੧। ੨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਤਨ ਕੇਲੁ ਪੀਤੀਐ ਰਤੁ ਨ ਭੇਰੀ ਡੇਹਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਡੇਹੀਆਂ. ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ. "ਤਿਸੁ ਆਕੈ ਮਨੁ ਭੇਹੀਆਂ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਡੇਕ. ਇੱਕ ਨਈ, ਜੋ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਢਲਵਾਣ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਸੋਧੂਪੁਰਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਦੀਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਦੇਕਾ.

ਸੰਗਤਾ—ਧ੍ਰੁਕ. ਬਕਾਇਣ. ਨਿੰਮ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਛਾਇਆਦਾਰ ਬਿਰਫ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਹਲਕੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਵਾਸੀਰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. *L. Melia Sempervirens*. ਡੇਖਣ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖਣਾ. "ਡੇਖਣ ਕੂ ਮੁਸਤਾਬੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡੇਖਣਹਾਰ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼ਾ. "ਡੇਖੇ ਡੇਖਣਹਾਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਡੇਖਾਊ. ਦੇਖਾਂ. ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ. "ਮੁਖ ਡੇਖਾਊ ਪਲਕ ਛਾਏ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਰੂ.

ਡੇਖੁ. ਦੇਖ. ਤੱਕ. "ਬਿਆ ਨੇਹੁ ਬੁਝਾਵੇ ਡੇਖੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਡੇਖੇ. ਦੇਖੋ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਡੇਖਣਹਾਰ.

ਡੇਗਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਕਿਰਾਉਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ.
ਡੇਗਨਾ }

ਡੇਡਰੋ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਡੱਢ. ਮੋਂਡਕ. ਸੰ. ਦਦੁੰਰ.

ਡੇਢ. ਵਿ—ਸਾਧਿਕ. ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਔਧਾ ਹੋਰ.

ਡੇਵਮਾਸੀਆ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਕ)

ਡੇਮੂ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿ-ਮੁਖ. ਦੋ ਮੂੰਹ. ਮੁਖ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨਾਲ ਵੱਡਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਦੰਦਈਆ। ੩ ਭਰਿੰਡ. (*hornet*).

ਡੇਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਰ.

ਡੇਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਡਡਾ ਡੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਤੰਬੂ. ਮੇਮਾ.

ਡੇਰਾ ਨਾਨਕ } ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ.
ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ }

ਡੇਰੀ. ਦੇਰੀ, ਚਿਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਡਿੰਡਿਮ. ਡੁਗਡੁਗੀ. "ਡਮੱਕ ਡਾਮਡੇਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਵਿ—ਟੇਦੀ. ਵਿੰਗੀ. "ਬੰਕੇ ਬਾਲ ਪਾਕ ਸਿਰਿ ਡੇਰੀ." (ਸੋਚ ਰਵਿਦਾਸ)

ਡੇਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਤਲੀ. ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਡ। ੨ ਕਰੀਰ ਦਾ ਫਲ। ੩ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. *L. Jasminum Pubescens*. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕੁੰਦ ਹੈ.

ਡੇਲੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਸਰਦ ਬਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. *Dahlia*. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਕਚਾਲੂ ਜੇਹੀਆਂ ਗੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਫੁੱਲੇ ਵਾਂਗ 'ਸਵੀਡਨ ਨਿਵਾਸੀ Dahl ਨਾਮਕ ਬਿਦੂਨ ਨੇ ਇਹ ਧੂਰਪ ਅੰਦਰ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ ਵੇਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਪਿਆ.

ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੋਲੀਏ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਭੋਲ੍ਹੇ. ਦੇਖੋ, ਭੋਹਲੇ.

ਭੋਵਸਾਂ. ਦੇਵਸਾਂ—ਦੇਵਾਂਗਾ. “ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈਥੁ ਭੋਵਸਾਂ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਭੋਵਸੀ. ਦੇਵਸੀ. ਦੇਵੇਗਾ.

ਭੋਵਣੁ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਵਨ. ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਭੋ. ਵਿ—ਦੇ. ਦ੍ਰਿ.

ਭੋਈ. ਸੰਗਤ—ਦਵੀ. ਕਤਫੀ. ਕਾਠ ਦੀ ਕਤਫੀ. “ਪਰੀ ਤੀਰ ਭੋਈ.” (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਕਾਠ ਦੇ ਦਸ੍ਰੇ ਵਾਲੀ ਧਾਤੂ ਦੀ ਵਡੀ ਕਤਫੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨਵਾਈ ਵਰਦੇ ਹਨ.

ਭੋਸ } ਸੰ. ਦੋਸ. ਸੰਗਤ—ਅਵਗੁਣ. ਐਬ. “ਮੰਵ ਕੁਚਜੀ
ਭੋਸਤਾ } ਅੰਮਾਵਣਿ ਭੋਸਤੇ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਭੋਸਾ

ਭੋਹ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ. ਅਵਗੁਣ. ਨੁਕਸ.

ਭੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰਾ। ੨ ਭੋਟੀ ਭੰਡੀ ਦਾ ਵਡਾ ਕਤਫਾ, ਜੋ ਪਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਦੇ ਝਰਫਾ. ਦੁਹਰਾ. “ਸੰਘਰ ਭੋਹਰੇ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗ.

ਭੋਹਾਗਣਿ } ਵਿ—ਦੁਹਾਗਣੀ. ਸੰ. ਦੁਭੰਗਾ. ਬੁਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ.
ਭੋਹਾਗਣੀ } ਦੁਰਭਾਗਿਨੀ. “ਮੈ ਭੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) “ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਭੋਹਾਗਣੀ ਨਾ ਪਿਲੁ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਭੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹੀ.

ਭੋਕਰਾ } ਭਿੰਗ. ਬੁੱਢਾ. ਬੁੱਢੀ. ਬ੍ਰਿੱਧ. ਬ੍ਰਿੱਧਾ.
ਭੋਕਰੀ }

ਭੋਕਰੇ. ਭਿੰਗ. ਪੁਰ. ਭੋਕਰਾ.

ਭੋਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸੇਵੇ (ਚੁੰਧ) ਤੋਂ ਬਣੀ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਰਭ ਧਾਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਗਊ ਭੋਂਸ (ਮੱਝ) ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਦਿੱਛਾ.

ਭੋਗਰ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੋਗਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਸਤੀਆਂ ਨਈਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭੋਗਰ ਬਹੁਤ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਭੋਗਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੋਸ਼ਧੁ ਦੋਸ਼ਧਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁਹਨ (ਚੋਣ) ਵਾਲਾ.

ਭੋਗਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁੰਗਰ.

ਭੋਗਰਾ. ਵਿ—ਭੁੰਗਰ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਹੈ.

ਭੋਗਰਾ ਮੰਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ੫ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ੨.

ਭੋਗਰੀ. ਭੋਗਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ੩ ਭੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਭੋਂਕਾ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਨੌਕਾ. ਸ਼ਿਕਾਰਾ.

ਭੋਂਡ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜੀ ਕਾਉਂ। ੨ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਲਾਲ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਕੁਰਦਾਰਾ ਲੰਭਵਾਲੀ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੰਭਵਾਲੀ.

ਭੋਂਡਾ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸਤ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਭੋਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਜਿਵੇਂ—ਕੋਲਡੋਡਾ.

ਭੋਂਡੀ. ਸੰਗਤ—ਬਿਨਾ ਖਿਤੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ। ੨ ਭੋਂਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਝਟਨ.

ਭੋਂਡੋ. ਸੰਗਤ—ਗੁਟਾਰ. ਕੁਰਸਲ.

ਭੋਂਢਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਂਢਾ. “ਭੋਂਢੇ ਗਣਨ ਸਵਾਇ.” (ਨਾਪੁ) ਭਿਉਂਢੇ ਅਤੇ ਸਵਾਏ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਕੋਠੇ ਗਿਣਨੇ.

ਭੋਂਨਾ. ਸੰ. ਦ੍ਰੋਣ. ਸੰਗਤ—ਪੀਤਿਆਂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਟੋਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਝੂਨਾ. ਦੋਨਾ.

ਭੋਂਬਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਦੁਵ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਉਣਾ. ਝੁਝਾਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ
ਭੋਂਬਣਾ } ਮਗਨ ਕਰਨਾ. ਗੋੜਾ ਦੇਣਾ. ਝੁਝਕੀ ਦੇਣੀ.

ਭੋਂਝਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋੜਾ. ਝੁਝਕੀ. ਟੁੱਥੀ। ੨ ਗ਼ਸ਼. ਮੂਰਛਾ.

ਭੋਂਝਿ. ਭੋਂਝਕੇ.

ਭੋਂਝੇ. ਭੋਂਝ ਦਿੱਤੇ. “ਦੁਬਿਧਾ ਭੋਂਝੇ ਪੂਰੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਭੋਂਮ. ਦੇਖੋ, ਭੂਮ. “ਭੋਂਮ ਚੰਡਾਰ ਮਲੇਛ ਮਨ ਸੋਇ.” (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਭੋਂਰ. ਸੰਗਤ—ਤਾਜ਼ਾ. ਸੁਤ. ਭੋਰਾ. ਰੱਸੀ. “ਹਾਥਿ ਤ ਭੋਰ ਮੁਖਿ ਖਾਇਓ ਰੰਬੋਰ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਰੰਗ, ਬਾਜ਼, ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਭੋਰ ਹੈ, ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ੂਨ (ਪਾਨ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਭੂਮਬੰਦ. “ਹਾਰ ਭੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ.” (ਕੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਭਾਵ—ਤਦਾਕਾਰ ਵਿੱਤਿ. “ਭੋਰ ਰਹੀ ਨਿਵ ਨਾਈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਭੋਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਭੋਰ ਕੂਪ ਤੇ ਨਾਰਿ ਨਿਕਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੭)

ਭੋਂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਲਾ. “ਭਾਰ ਲਯੋ ਭੋਰਾ ਮਹਿ ਤਬੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੧) ੩ ਵਿ—ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ. “ਨਾਮ ਨ ਸੁਨਈ ਭੋਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਅੱਖ ਦੀ ਸੂਖਮ ਰਗ ਜੋ ਭੋਰੇ ਦੀ ਸਫੇਦੀ ਅੰਦਰ ਲਾਲੀ ਦੀ ਰਾਹ ਨਾਲ ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ: “ਤੋਂ ਚਿਤਵਨ ਭੋਰੇ ਦਰੁਣਿ ਅਸਿ ਕਟਾਰ ਬੰਧ ਤੀਰ। ਕਟਤ ਫਟਤ ਬਾਂਧਤ ਵਿਧਤ ਜਿਯ ਹਿਯ ਤਨ ਮਨ ਬੀਰ.”

ਭੋਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੋਰ ਨਾਲ ਨਾਉਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਲਗਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਗਡੋਰ ਪਾਕੇ ਤੋਰਨਾ. ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਸਵਾਰ ਜਦ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਦ ਸਾਈਸ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਗਡੋਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਹੱਥੀਂ ਫੜ ਕੇ ਕਦਮ ਕਦਮ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਭੋਰਿ. ਦੇਖੇ, ਭੋਰੀ.

ਭੋਰਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋਲੀ. ਪੜਦੇਦਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. "ਕੜੁ ਕੇ ਲਹਿਤ ਭੋਰਿਕਾ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੮) ਕਿਲਾ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਭੋਲੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦੇਖੇ, ਭੋਰੀ.

ਭੋਰੀ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਭੋਲ ਨੂੰ ਬੱਧੀ ਲੱਜ. ਸੰ. ਵੋਲਕ—ਦੋਲਪੁਰੀ। ੨ ਭੋਲੀ. ਪੜਦੇਦਾਰ ਭੰਪਾਨ. "ਦੂਰ ਟਿਕਾਇ ਉਤਰ ਕਰ ਭੋਰੀ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਜਰੀਬ. ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਜੰਜੀਰ. "ਭੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁੰਦਣ ਦੀ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਥਵਾ ਰੰਗੀਨ ਸੂਤ ਉੱਨ ਆਦਿ ਦੀ ਰੱਸੀ। ੫ ਲਗਨ. ਪ੍ਰੀਤਿ. ਲਿਵ. "ਚਰਨਕਮਲ ਸੰਗਿ ਲਾਗੀ ਭੋਰੀ." (ਨਟ ਮ: ੫) "ਭੋਰੀ ਲਪਟਰਹੀ ਚਰਨਹ ਸੰਗਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਸੁੰਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਭੋਰੀ ਧਰੀ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ) ੬ ਸੁਹਰਤ. ਪੁਸ਼ਿੰਧੀ. "ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੋਰੀ ਉੱਭਰਗਈ ਜੈ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਡਾ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੭ ਵਿ—ਭੋਲੀ. ਬਹਿਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ੮ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਆਪਣੇ ਭੋਖ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਭੀ ਭੋਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਬੀਰਪੰਥ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਭੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਭੋਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀਆਂ ਭੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਭੋਲ. ਸੰ. ਦੋਲ. ਸੰਗਤ—ਬੁਲਾ। ੨ ਰੱਸੀ (ਭੋਰੀ) ਨਾਲ ਝੂਲਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਭੋਲੁ ਬਧਾ ਕਸਿ ਜੇਵਰੀ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਕਰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਧਾ ਜੀਵ ਭੋਲ। ੩ ਬੋਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ, ਧਤ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਕੱਦ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਭੋਲਾ. ਧੱਕਾ। ੫ ਭੋਲਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮਮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੋਜ.

ਭੋਲਣ } ਕਿ—ਸੰ. ਦੋਲਨ. ਲਟਕਣਾ. ਹਿੱਲਣਾ. ਝੂਲਣਾ. "ਮਾਇਆ
ਭੋਲਨ } ਭੋਲਨ ਲਾਗੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਕਿੰਗੁਰੀ ਪੂਰ ਮੋਹਿਤ
ਭੋਲਨਾ } ਹੋਕੇ ਮਾਇਆ ਝੂਲਣ ਲੱਗੀ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. "ਭੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਅਸੁੱਧਾ ਹੋਣੀ. "ਮਨ, ਭੀਗਿ ਨ ਭੋਲੀਐ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਭੋਲਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਕਣ ਦੀ ਚਾਟੀ. ਉਹ ਮਟਕੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਦਹੀਂ ਪਾਕੇ ਚਿੜਕੀਦਾ ਹੈ. "ਮਾਇਆ ਭੋਲਨੀ ਪਵਨ ਭਕੋਲਨਹਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਭੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਫਡੀ ਭੋਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦੇਦਾਰ ਭੰਪਾਨ. ਸੰ. ਦੋਲਾ. ਦੇਖੇ, ਭੋਲੀ। ੨ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਹੁਟੀ। ੩ ਭੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੰਚਲਤਾ. "ਭੀਗਨ ਭੋਲਾ ਤਉ ਲਉ ਜਉ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭੋਲਾ ਦੇਣਾ. ਕਿ—ਸਾਕ ਦੇਣਾ. ਕੰਨੜਾ ਦੇਣੀ.

ਭੋਲਿ. ਭੋਲਕੇ. ਭਟਕਕੇ. "ਇਤ ਉਤ ਭੋਲਿ ਭੋਲਿ ਸੁਮੁ ਪਾਇਓ."

(ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਭੋਲੀ. ਸੰ. ਭੋਲਕ. ਪਾਲਕੀ. ਪਰਦੇਦਾਰ ਭੰਪਾਨ। ੨ ਭਾਵ—ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਰਾਝਾ. ਵਹੁਟੀ.

ਭੋਲੁ. ਦੇਖੇ, ਭੋਲ.

ਭੋਲੇਤ. ਭੋਲਦਾ. "ਨਾਹੀ ਭੋਲੇਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਭੋਲੈ. ਭੋਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਭੁਲਾਵੈ. "ਭੋਲੈ ਵਾਉ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇਸ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਭੋਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਭੁਝਦਾ ਨਹੀਂ.

ਭੋਂ. ਦੇਖੇ, ਭਉ.

ਭੋਂਡੀ. ਦੇਖੇ, ਭਿੰਡਿਮ.

ਭੋਰ. ਸੰਗਤ—ਭੋਲ. ਬੱਟ. "ਖੇਤ ਭੋਰ ਪਰ ਸਰਬ ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਦੇਖੇ, ਭੋਲ.

ਭੋਰ ਭੋਰ. ਦੇਖੇ, ਤੋਰ ਭੋਰ. "ਭਏ ਸਤ੍ਰ ਬੋਰੇ। ਮਹਾ ਭੋਰ ਭੋਰੇ." (ਗੁਪਤ)

ਭੋਰੁ. ਦੇਖੇ, ਭਉਰੁ ਅਤੇ ਭਮਰੁ.

ਭੋਲ. ਖੇਤ ਦੀ ਬੱਟ (ਵੱਟ)। ੨ ਰੂਪ. ਆਕਾਰ। ੩ ਢੰਗ. ਭਰੀਕਾ.

ਭੋਲਨਾ. ਕਿ—ਘਤਨਾ. ਬਣਾਉਣਾ.

ਭੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਬੁਹਟੀ ਅਤੇ ਮੇਵੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬਾਂਹ ਦਾ ਭਾਗ. ਝੁਜਦੰਡ.

ਭੰਸ. ਸੰ. ਦੰਸ. ਸੰਗਤ—ਭੰਗ. "ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਭੰਸ ਲਗਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਭੰਕ. ਸੰਗਤ—ਭੰਕਾ. ਚੋਬ. "ਬਾਜੀਗਰ ਭੰਕ ਬਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਚਮਕੀਲਾ ਪਤਲਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਰਤਨ ਦੀ ਆਬ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਾਜ਼ੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਭੰਕ. ਦੰਸ.

ਭੰਕਤ. ਭੰਕਾ ਦਿੰਦਾ. ਚੋਬ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਰ ਕਰਦਾ, "ਵੈਲਨ ਬਜਾਇ ਭੰਕਤ ਦਮਾਮ." (ਗੁਪਤ) ਦਮਾਮੇ (ਨਗਾਰੇ) ਪੁਰ ਭੰਕੇ ਮਾਰਦੇ.

ਭੰਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚੋਬ. ਨਗਾਰਾ ਭਜਾਉਣ ਦਾ ਭੰਡਾ। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਦੋਲ. ਸੰ. ਵੱਕਾ.

ਭੰਕੇ. ਭੰਕਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੇ, ਭੰਕਾ। ੨ ਭੰਕੇ (ਵਰਜੇ) ਹੋਏ. "ਮਿਟੈਂ ਨਾਹਿ ਭੰਕੇ." (ਰੁਦਾਵ)

ਭੰਗ. ਸੰਗਤ—ਦੰਸ. ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦੰਦ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭੇਮੁ ਬਿੰਝੁ ਮੰਡਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਕੰਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨੋਬ. "ਮਫਰ ਭੰਗ ਸਾਇਰ ਭਰ ਸੁਭਰੁ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੩ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੪ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਆਸਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਭੰਗ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ.

ਭੰਗਟਪਾਉ. ਵਿ—ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੇਲਾ ਟਪਾਉ.

ਭੰਗਣਾ. ਕਿ—ਦੰਬਨ. ਭੰਗ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੇ, ਭੰਗ ੧ ਅਤੇ ੨। ੨ ਸੂਟੇ ਨਾਲ ਮੋਟੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨੀ. ਜਿਵੇਂ—ਬੋਰੀ ਭੰਗੀਦੀ ਹੈ.

ਭੰਗਰ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ. ਢੋਰ। ੨ ਸੰ. ਝੜਾ. ਝੂਸਾ. ਭੋਹ। ੩ ਸੇਵਕ। ੪ ਵਿ—ਨੀਰ. ਕਮੀਨਾ.

ਭੰਗੋਰੀ. ਸੰਗਤ—ਭੰਗਰ ਹੱਕਣ ਦੀ ਲਾਠੀ। ੨ ਸੋਟੀ.

ਭੰਭੁ. ਸਿੰਧੀ. ਪੀੜਾ. ਦਰਦ। ੨ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਭੰਭ } ਸੰਗਤ—ਦਾਹ. ਦਾਭ. ਸਿੰਧੀ. ਭੰਭਣ ਅਤੇ ਭੰਭੇ. "ਪੁਰ
ਭੰਭਾ } ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਚੁਕੀ ਭੰਭਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮਨ ਬੀਆ
ਭੰਭੇ } ਠੰਢਾ ਚੁਕੀ ਭੰਭਾ." (ਵਡ ਭੰਭ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਦ. ਪੀੜ.

"ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਮਿਟਵੀ ਭੰਭਾ." (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਵਾਸਨਾ.
ਇੰਫਾ. "ਅਤਿ ਤਿਸਨਾ ਉਭਣੈ ਕੀ ਭੰਭ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਭੰਭ. ਸੰਗਤ—ਚੋਲਾ. ਬੋਰ. "ਦੋਤੀ ਭੰਭ ਉਭਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩)
੨ ਸੰ. ਵਧ—ਦੰਭ. ਦੰਭਾ. ਭੰਭਾ. "ਦੰਭ ਕਮੰਡਲ ਸਿਖਾ ਸੁਤੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੩ ਸਜਾ. "ਜਮ ਦੇਤ ਭੰਭ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

੪ ਬੁਜਦੰਭ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਭੰਭ ਦੁਕੁਲ ਬਣੇ ਤਿਹ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇਵੇਂ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋ ਗਏ। ੫ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ
ਕਸਰਤ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਭੰਭੇ (ਦੰਭ) ਵਾਂਗ ਪੈਕੇ ਗੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਭੰਭ ਪੇਲਣ ਦਾ ਅਭਾਸ. "ਦੋਨਹੁ ਕਾਲ ਭੰਭ ਕੇ ਪੇਲੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਭੰਭਉਤ } ਸੰ. ਵਾਧਧਤ—ਦੰਭਵਤ. ਸੰਗਤ—ਭੰਭੇ ਵਾਂਗ
ਭੰਭਉਤ ਬੰਦਨਾ } ਸਿੱਧੇ ਪੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ. ਅਸਟਾਂਗਪੁਟਾਮ.
ਭੰਭਉਤਿ } "ਕਰਿ ਭੰਭਉਤ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ)
"ਭੰਭਉਤਿਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਬਾਰ." (ਭਾਵਨ)

ਭੰਭਕਾਰ. ਸੰ. ਵਾਧਕਾਰਾਧ—ਦੰਭਕਾਰਨਤ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ
ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਗਲ, ਜੋ ਵਿੰਧਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕੋਦਾਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੀਕ
ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ. ਦੰਭਕ ੨. "ਭੰਭਕਾਰ ਕੇ ਬੀਰ ਜਥੇ
ਤ੍ਰਿਯਾ ਵੈ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੯)

ਭੰਭਧਰ } ਵਿ—ਦੰਭਧਰ. ਦੰਭਧਾਰੀ. ਭੰਭਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਭੰਭਧਰਿ } ੨ ਸੰਗਤ—ਚੋਬਦਾਰ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਕਮਾ। ੫ ਘੁਮਿਆਰ.
ਭੰਭਧਾਰ } ਕੁੰਭਕਾਰ। ੬ ਬੁਹਮਚਾਰੀ। ੭ ਸੰਨਤਾਸੀ. "ਕਾਹੂ ਹੈ
ਭੰਭਧਾਰੀ } ਭੰਭਧਰਿ ਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੮ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ.
ਭੰਭਲੀ. ਦੰਭ ਦਿੰਦਾ. ਕਲੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ. "ਦੁਖ ਨ ਭੰਭਲੀ." (ਕਲਿ
ਮ: ੫)

ਭੰਭਵਤ. ਦੇਖੋ. ਭੰਭਉਤ.
ਭੰਭਾ. ਸੰਗਤ—ਦੰਭ. ਸੋਟਾ. "ਜਮ ਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭੰਭਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਸੰਨਤਾਸੀ ਦਾ ਦੰਭ. "ਭੰਭਾ ਮੁੰਦਾ ਖਿੰਭਾ ਆਧਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਭੰਭਾਲ. ਭੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਾ. ਪੋਸਾ. ਭੰਭੇ (ਚੋਬ) ਦਾ ਜਿਸ
ਉੱਤੇ ਪੁਰਾਹ ਬੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਭੰਭੀ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟਾ ਦੰਭ. ਸੋਟੀ। ੨ ਤਰਾਬੂ ਦੀ ਫਟੀ. ਜਿਸ ਨਾਲ
ਦੇਵੇਂ ਪਲਤੇ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. "ਜਿਹਬਾ ਭੰਭੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਫਾਬਾ." (ਮਾਰੂ ਮ. ੧) ੩ ਦੰਭ ਜੇਹੀ ਸਿੱਧੀ ਪਗਭੰਡੀ। ੪ ਵੀਣਾ ਦਾ ਦੰਭ.

ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤੁੱਥੇ ਜਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਭਉ ਭਉ ਦੁਇ ਪਤ ਨਾਇ ਜੋਗੀ, ਇਹੁ ਸਰੀਰ ਕਰਿ
ਭੰਡੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੨) ਦੇਖੋ. ਪਤ। ੫ ਸੰ. ਵਧਿਭਜ. ਵਿ—
ਭੰਡਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗਤ—ਸੰਨਤਾਸੀ. "ਕਹੂੰ ਭੰਡੀ ਪੈ ਪਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਕੀ. ਦੇਖੋ. ਭਾਂਡੀ ੫.

ਭੰਡੀਆ. ਵਿ—ਦੰਭ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੰਭ (ਸਜਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਰਾਜਾ। ੪ ਕਮ.

ਭੰਡੋਤ. ਦੇਖੋ. ਭੰਭਉਤ.

ਭੰਨ } ਸੰਗਤ—ਦੰਭ. ਸਜਾ। ੨ ਜੁਰਮਾਨਾ. ਚੱਟੀ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਮੁਆਮਲਾ.
ਭੰਨੁ } ਕਰ. ਮਹਿਸੂਨ.

ਭੰਫ } ਸੰ. ਦੰਭ. ਸੰਗਤ—ਪਾਖੰਡ. "ਭੰਫੁ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ?"
ਭੰਫੁ } (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) "ਭੁਠਾ ਭੰਫੁ ਭੁਠੁ ਪਾਸਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)
੨ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਭੋਰੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. ਇਹ ਭਫ ਤੋਂ
ਭਿੰਨ ਹੈ.

ਭੰਬ. ਸੰ. ਭਾਥ. ਧਾ—ਫਲ ਕਰਨਾ, ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ.

ਭੰਬਰ. ਆਭੰਬਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਚੰਦੋਆ. ਸਾਇਬਾਨ। ੩ ਸੰ. ਧੁਨਿ.
ਆਵਾਜ਼। ੪ ਸਮੁਦਾਯ. ਭੁੰਭ. ਇਕੱਠ.

ਭੰਭ. ਸੰਗਤ—ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ. ਸਿੰਧੀ. ਭੰਭੁ। ੨ ਦੇਖੋ. ਭੰਭਣਾ.

ਭੰਭਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਦਾਕਣਾ. ਮਚਦੇ ਹੋਏ ਭੰਭੇ ਨੂੰ ਪਲੀਤੇ ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ.
ਭੰਮਣਾ } "ਤਬ ਬਾਬਕ ਨੇ ਭੰਭ ਪਲੀਤਾ." (ਗੁਪਤੁ) "ਭੰਮ ਭੰਮ
ਸਾਨੁ ਉਜਾਤੀ ਮੁੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਨੁ ਨੂੰ ਦਾਗ ਦੇਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਭੰਭ
ਦਿੱਤਾ.

ਭੰਭੁ. ਦੇਖੋ. ਭੰਭ.

ਭੰਭਾਫ. ਵਿ—ਅਭਿ. ਦੇਵੇਂ ਨੇੜ. "ਬਿਕਟ ਬਾਬ ਬਡ ਭੰਭਾਫ ਬਡੇ
ਅਭਿਮਾਨ ਧਰੇ ਮਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਭੀਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਔਛਾ, ਵਡੇ
ਕੰਦ ਦਾ ਹੈ.

ਭੰਭੋਦਾ. ਦੇਖੋ. ਭਿਉਦਾ ਅਤੇ ਭੇਉਦਾ.

ਭੰਭੋਦੀ. ਦੇਖੋ. ਭਿਉਦੀ.

ਭੰਭੋਦੀਦਾਰ } ਸੰਗਤ—ਦੁਰਪਾਲ. ਦਰਵਾਨ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ,
ਭੰਭੋਦੀਵਾਨ } (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ) ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਭੰਭੋਦੀਵਾਲਾ } ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਰਾਜਮੰਦਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਪੁਰ

ਹੁਕਮ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਤਾ ਬਿਨਾ ਰਾਜਭਵਨ ਦੀ
ਤਿਹੁਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਖਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਲ
ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਸੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.
Chamberlain.

ਭੁਮ. ਦੇਖੋ. ਦਰਾਮ ੨.

ਢ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਉੱਨੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੁਧਾਂ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਫੱਤ) ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਨ। ੩ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਧੁਨਿ. ਆਵਾਜ਼। ੬ ਗੁਣਹੀਨ. ਨਿਰਗੁਣ.

ਢਕੁਆ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਅੱਧੇ ਆਨੇ ਬਰੋਬਰ ਸੀ.

ਢਈਆ. ਸੰਗਤਾ—ਢਾਈ ਕੁਣਾਂ ਡਿਣਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੋਨਾ। ੨ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਰਾਸਿ ਤੇ ਸ਼ਨੈਸਚਰ (ਫਨਿੱਛਰ) ਗੁਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੩ ਢਾਈ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਢਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਢ ਨਾਲ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਢ. ਢਾਹ। ੩ ਪਤਨ. ਗਿਢਾਉ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਢਹਗਿ. ਢਹੇਗੀ. ਡਿਹੇਗੀ. “ਥਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਢਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਗਿਰਨਾ. ਡਿਗਣਾ। ੨ ਵਿਨਸਨਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ।
ਢਹਨਾ } ੩ ਮੱਲਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨਾ. ਚਿੱਤ ਡਿਗਣਾ। ੪ ਹੋਮੇ ਤਜਾਕਕੇ ਨੰਮੁ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਿਣਾ। ੫ ਸਮਤੀ ਤਜਾਕਕੇ ਨਰਮ ਹੋਣਾ. “ਲੋਹਾ ਮਾਰਣਿ ਪਾਈਐ ਢਹੈ ਨ ਹੋਇ ਕਪਾਸ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਢਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਦੀ ਵਾਢ ਤੋਂ ਭਣਿਆ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਢਾਹਾ। ੨ ਆਸਰਾ. ਓਟ. “ਸੇ ਲੈਦੇ ਢਹਾ ਢਿਰਾਹੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ੩ ਦਾਉ. ਪੇਰ. ਜਿਵੇਂ—ਉਹ ਚੁਆਚੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ.

ਢਹਿ. ਡਿਗਕੇ. ਢੋਕੇ। ੨ ਢਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਢਹਿਣਾ } ਦੇਖੋ, ਢਹਣਾ. “ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਢਹਿਪਉ.” (ਮ: ੩
ਢਹਿਨਾ } ਵਾਰ ਸੇਰ) “ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ ਢਹਿਪਇਆ ਦੁਆਰੈ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਢਹੇਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾਉ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਾ ੩.

ਢਹੈ. ਢਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਢਹਣਾ.

ਢਕਣ. ਦੇਖੋ, ਢਕਣਾ ਅਤੇ ਢੱਕਣ.

ਢਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਆਢਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਪਿਧਾਨ. “ਢਕਣ ਭੂ ਪਤਿ
ਢਕਨਾ } ਮੇਰੀ.” (ਵਾਰ ਗੁੱਜ ੨ ਮ: ੫)

ਢਕਵੰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਭੂਠਾ ਆਭੰਬਰ. ਪਾਖੰਡ. ਢੱਕ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ

ਢੱਕ.

ਢਕੋਸਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਸਲਾ. ਡਨਣ ਲਈ ਘੜਿਆ ਮਸਲਾ.

ਢਕੋਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ, ਰਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭੋਰਾਬਸੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘੰਗਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੇ ਬੁੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਅਰ ਬਰਫ਼ਾ ਮਾਰਕੇ ਜਲ ਕੀਓਆ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਪਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੰਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਢੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲਾਸ਼. ਪਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਢਾਕ ਅਤੇ ਪਲਾਸ। ੨ ਕੁੰਦੀ. ਭੰਧੂਆ। ੩ ਓਲ੍ਹਾ. ਪਛਾਦਾ. “ਢਹੇ ਢਾਲ ਢੱਕੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਢਾਲਾਂ ਦੇ ਓਲ੍ਹੇ ਮਿਟ ਕਦੇ.

ਢੱਕਣ } ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਕੱਜਣ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ ਸਿਰਪੇਸ਼ ਚੱਪਣ
ਢੱਕਨ } ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਡਕਫ਼ਨ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਕਿਵਾਤ ਦੇਣਾ.

ਢੱਕਾ } ਸੰ. ਡਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਡੰਕਾ। ੨ ਡੋਰੂ.
ਢਕਾ }

ਢਗਣ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਕਣ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ:—IS, SI, II.

ਢੱਗ. ਸਿੰਧੀ. ਢੱਗੇ. ਸੰਗਤਾ—ਬੈਲ। ੨ ਪਸ਼ੂ.

ਢਟ. ਸੰਗਤਾ—ਬੈਲ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ ਉੱਭਰਵਾਂ ਮਾਂਸਪਿੰਡ. ਸੰ. ਕਕੁਦ.

ਢਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਕੁਦ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ, ਨਰ ਬੈਲ, ਸਾਨੂ. ਸਾਂਡ.

ਢਟੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲਿਢਟੋਨਾ.

ਢਠਾ. ਦੇਖੋ, ਢਟਾ। ੨ ਵਿ—ਢਹਿਆ ਹੋਇਆ.

ਢਠੀਆ } ਢਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ. “ਢਠੀਆ ਕਮਿ ਨ ਆਵਨੀ.” (ਸੂਹੀ
ਢਠੀਆ } ਮ: ੧)

ਢਡ } ਸੰਗਤਾ—ਢੱਕਾ. ਡੋਰੂ। ੨ ਡੋਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜਾ,
ਢਵ } ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੱਥੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਢੀ (ਵਾਢੀ) ਸੰਗਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਢਵਾ. ਢ ਅੱਖਰ. “ਢਵਾ, ਢੁੰਢਤ ਕਹ ਢਿਰਹੁ?” (ਬਾਵਨ) ੨ ਢ ਦਾ

ਉੱਚਾਰਣ. ਵਕਾਰ.

ਵਚਾਰ. ਸੰਗਤ—ਵੱਡ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਢਾਡੀ। ੨ ਤੰਬੂਰ. ਢੋਲ.

“ਵਮੱਕੇ ਵਚਾਰੇ” (ਚੰਡੀ ੨)

ਵਚੋਰਾ. ਦੇਖੋ. ਢਿੱਡੋਰਾ.

ਵਚੋਲਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਢੁੱਢਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਵਚੋਲਿ. ਖੋਜਕੇ. ਫਾਨਬੀਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ. ਵਚੋਲਨਾ. “ਬਹੁ ਸਾਸਤੁ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਵਚੋਲਿ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਵਪਣਾ } ਬ੍ਰਿ—ਵਾਪਣਾ. ਵਕਣਾ. ਆਵਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਪਿਧਾਨ.
ਵਪਨਾ }

ਵਬ. ਵੱਗ. ਤਰੀਕਾ. ਪੱਖ. ਤਰਫ਼ ਦੇਖੋ. ਵਬੁ.

ਵਬਦਾਰ. ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੱਖੀ. ਤਰਫ਼ਦਾਰ. “ਕਿਤਕ ਨੁਰੰਗੇ ਕੇ ਵਬਦਾਰ.” (ਗੁਪਤ)

ਵਬਾਈ. ਸਰਦਾਰ ਚਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਨੋਆ ਭੀ ਬੋਈ (Count Benoit de Boigne) ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. “ਹੁਤੇ ਵਬਾਈ ਫਰਾਂਸੀਸ ਫਿਰੰਗੀ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਇਹ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਨਗਰ ਚਾਮਬਰੀ (Chambry) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿਖੇ ਜਨਮਿਆ, ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਸਨ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਧੋ ਜੀ ਸੋਧੀਆ ਦਾ ਸਨ ੧੭੮੫ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਿਆ ਅਰ ਸਨ ੧੭੮੭-੮੮ ਦੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ. ਸਨ ੧੭੯੫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ.

ਵਬੁ. ਸੰਗਤ—ਵੱਡ. ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. ਤਰੀਕਾ. “ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਵਬੁ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ. ਵਬ.

ਵਬੁਆ. ਮਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪੈਸਾ। ੨ ਸਿੱਕਾ. ਰਾਜਮੁਦਾ. “ਉਘਰਿ ਗਇਆ ਜੈਸਾ ਬੋਟਾ ਵਬੁਆ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫਾ ਆਇਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਮਕ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰੇ ਭੋਰੂ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਮਕਾਰ. ਵਮਕਾ ਵਮਕਾਵੇ. ਵਮਵਮ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭੋਰੂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਬਰਦ ਚਢੇ ਭਉਰੂ ਵਮਕਾਵੇ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਵਮਾਕ } ਦੇਖੋ. ਵਮਕ.
ਵਮਾਕਾ }
ਵਮੱਕ }

‘ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਰਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਈ ਬੰਸੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹੀ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

“ਮਰਹੱਟਾ ਨਿਪ ਅਤਿ ਬਲੀ ਵੱਖਨ ਜਾਂਚੇ ਦੇਸ।

ਨਗਰ ਸਤਾਰਾ ਮੇ ਸੁਨੀ ਤਿਹ ਰਜਧਾਨੀ ਬੇਸ।

ਤਾਂਕੇ ਨਿਜ ਨੋਕਰ ਹੁਤੇ ਵਰਾਸੀਸ ਇਕ ਬੀਰ।

ਨਾਮ ਵਬਾਈ ਤਾਸ ਕੇ ਹੁਤੇ ਬਡੇ ਰਣਪੀਰ.”

ਵਰਕਣਾ } ਬ੍ਰਿ—ਖਿਸਕਣਾ. ਗਿਰਨਾ. ਲੁੜਕਣਾ. ਵਲਕਣਾ।
ਵਰਕਨਾ } ੨ ਸਿਥਿਲ ਹੋਣਾ. ਸੁਸਤ ਹੋਣਾ. “ਚਰਨ ਰਹੇ, ਕਰ ਵਰਕਿਪਰੇ ਹੈਂ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਵਰਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਵਲਨਾ. ਪਿਘਲਣਾ। ੨ ਪਸੀਜਣਾ. ਰੀਝਣਾ. “ਜਾਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤਾ ਪਰ ਤੂਹੀ ਵਰੈ.” (ਮਾਧੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਲੁੜਕਣਾ. ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਰੁੜਨਾ.

ਵਲਹਲ. ਸੰਗਤ—ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਚਿਤਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. “ਵਲਹਲ ਵਾਲੰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਵਲਕ. ਸੰਗਤ—ਵਲਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ। ੨ ਵਲਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਵਲਕਣਾ } ਬ੍ਰਿ—ਰੁੜਨਾ। ੨ ਫਿਸਲਣਾ. ਤਿਲੁਕਣਾ। ੩ ਮੁਰਝਾਉਣਾ।
ਵਲਕਨਾ } ੪ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕਣਾ.

ਵਲਨਾ. ਦੇਖੋ. ਵਰਨਾ। ੨ ਮੁਰਝਾਉਣਾ. ਖੁਸਕ ਹੋਣਾ. “ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਮਿਉ ਵਲਿ ਭੁਨਿ ਜੁਮਣਹਾਰੁ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਵਲਵਾਂ. ਵਿ—ਪਘਰੀ ਹੋਈ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਭੁਕਵਾਂ.

ਵਲਵਾਣ } ਸੰਗਤ—ਵਲਵਾਂ ਅਸਥਾਨ. ਨਿਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ.
ਵਲਵਾਨ }

ਵਲਿ. ਵਲਕੇ. ਪਘਰਕੇ। ੨ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਟਕੇ.

ਵਲਿਵਲਿ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਮੁਰਝਾ ਅਤੇ ਖੁਸਕ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ. ਵਲਨਾ.

ਵਲੈਤ. ਸੰਗਤ—ਵਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ. “ਆਗੇ ਬਲਹਿੰ ਵਲੈਤ ਕੁਫ, ਕਹਿ ਖਤਗਰੁ ਵਾਲੇ.” (ਗੁਪਤ)

ਵਾਉ. ਵਿ—ਵਾਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਵਾਈ. ਦੇ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਧਾ.

ਵਾਈ. ਵਿ—ਸਾਧੰ ਵ੍ਰਯ. ਅਵਾਈ. ਅਧੰਵ੍ਰਯ. ੨-੧

ਵਾਈਆ. ਦੇਖੋ. ਵਈਆ.

ਵਾਈ ਘਰ. ਦੇਖੋ. ਖੜੀ.

ਵਾਈ ਫੱਟ ਲੜਾਈ ਦੇ. “ਮਿਲਣ ਭਜਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਇ। ਲਤ ਮਰ ਮੁੱਕਣ ਅੱਧਾ ਸੇਇ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਵਾਸਣਾ } ਚੂਹ-ਆਸਨ. ਵੋਹ-ਆਸਨ. ਸਹਾਰਾ. ਟੇਕ। ੨ ਤਕੀਆ.
ਵਾਸਨਾ }

ਵਾਹ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਰ। ੨ ਵਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਾਉ। ੩ ਧਾਹ. “ਵਾਹਾਂ ਮਾਰਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗੀ.” (ਭਾਗੁ)

ਵਾਹਣੁ } ਬ੍ਰਿ—ਗਿਰਾਉਣਾ. ਪੁੰਸਨ. “ਵਾਹਨ ਲਾਗੈ ਧਰਮਰਾਇ.”
ਵਾਹਨ } (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ. ਵਾਹਿਆ.

ਵਾਹਨਾ }
ਵਾਹਾ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੇ ਖਾਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਨਦੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ. “ਸਿਉਂ ਦਰੀਆਵੈ ਵਾਹਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਵਾਹਿ. ਵਾਹਕੇ. ਗਿਰਾਕਰ. ਤੇਗਕੇ. “ਵਾਹੇ ਵਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਆਪੇ.” (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਟੀ)

ਵਾਹਿਗਾ, ਗਿਰਾਇਆ, ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨਾ। ੨ ਘੜਿਆ, ਰਚਿਆ,
“ਵਲੁ ਫਲੁ ਕਰਿਕੈ ਖਾਵਦੇ ਮੁਹਰੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਵਾਹਿਗਾ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਵਾਹੁਣਾ, ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨਾ,

ਵਾਕ, ਸੰਗਤਾ—ਵੱਕ, ਪਲਾਹ, Butea frandosa, “ਸੈ ਕੁਲ
ਵਾਕ ਪਲਾਸ,” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਹ ਵੰਸ ਵੱਕ ਦਾ ਪਲਾਸ (ਪੱਤਾ) ਹੈ।
੨ ਲੱਕ, ਕਮਰ ਕਟਿ। ੩ ਕੁੰਫੜ, ਗੋਦ। ੪ ਝਾੜੀ, ਸੂਝਾ। ੫ ਪਹਾੜ
ਦੀ ਢਲਵਾਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਢਕਨਾ। ੭ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਹਾੜੀ
ਲੋਕ ਸਿਖਿਰ ਰੁੱਤ (ਖਿਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਵਾਕ ਆਖਦੇ ਹਨ,

ਵਾਕਨ, ਕਿ—ਢਕਣਾ, ਅਛਾਦਨ ਕਰਨਾ, ਪੜਦਾ ਪਾਉਣਾ, “ਵਾਕਨ
ਕਉ ਟਿਕ ਹਰੇ,” (ਟੋੜੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੜਦਾ, “ਵਾਕਨ
ਵਾਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਮੇਰੇ,” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਵਾਕਨਹਾਰ, ਵਿ—ਢਕਣ ਵਾਲਾ, ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ,
“ਵਾਕਨਹਾਰੇ ਪੁਝੁ ਹਮਾਰੇ,” (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਵਾਕਪਲਾਸ, ਵੱਕ ਦਾ ਪਲਾਸ (ਪੱਤਾ), ਪਲਾਸ ਦਾ ਪੜ, ਦੇਖੋ,
ਪਲਾਸ ੫,

ਵਾਕਾ, ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਣਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ
ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੫੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਇਹ
ਬੁੰਦੀਕੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਵਾਕੇ ਵਿੱਚ “ਵਾਕੇਸੁਰੀ”
ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ
ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਗਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ,

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਕੇ ਦੀ ਮਲਮਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤੂ
ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੫੬੪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਆਪ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸ਼ੇਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ “ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ” ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਹੈ,

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਗੁਰਪੁਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਇਮ ਕੇਤਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਗੋਸਾਈ।

ਵਾਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਲ ਸਮੁਦਾਈ।

ਵਾਕੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰ ਮਸੰਦ।

ਬਸਹਿ ਬੁਲਾਕੀਦਾਸ ਬਿਲੰਦ।।

ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਤ ਬਿਧਾ ਬਹੁ ਤਨ ਕੀ।

ਬੜੀ ਨਾਲਸਾ ਗੁਰਦਰਸਨ ਕੀ।

ਕਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਜ ਸਦਨ ਮਝਾਰਾ।

ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਏਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੁਧਾਰਾ।

ਆਸਤਰਨ ਸੋ ਛਾਦਨ ਕਰੜੇ।

ਸੇਜਬੰਦ ਸੰਗ ਕਸ ਕਰ ਧਰੜੇ।।

ਤੁਲ ਸੁਧਾਰ ਆਪਨੇ ਹਾਥ।

ਪੁਨ ਕਾਤਯੋ ਸੁਖਮ ਹਿਤ ਸਾਥ।

ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਸੋ ਬਸਤੁ ਬੁਨਾਵਾ।

ਕੁਰੁ ਹਿਤ ਪੋਸ਼ਥ ਸਕਲ ਬੁਨਾਵਾ।।

ਆਰਬਲਾ ਮਮ ਭਈ ਬਿਤੀਤ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਕੁਰੂਪਯ ਪ੍ਰੀਤਿ।

ਲਖਕਰ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

ਲੀਨਸਿ ਤਿਸ ਘਰ ਕੇ ਮਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਜਾਇ ਨਾਢ ਹੋਏ ਤਿਸ ਪੌਰ।

ਸੁਧ ਭੇਜੀ ਅੰਤਰ ਜਿਸ ਠੌਰ।।

ਹਰਬਰਾਇ ਸੁਨ ਤੂਰਨ ਆਈ।

ਚਰਨਕਮਲ ਗਹਿਕਰ ਲਪਟਾਈ।

ਆਸ ਘਰੀ ਪਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤੇ ਪੁਰਵੀ ਆਸ ਹਮਾਰੀ।।

ਤਿਸ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਰ ਆਨ ਬਿਠਾਏ।

ਹਰਖਤ ਚਾਰੁ ਬਸਤੁ ਨਿਕਸਾਏ।

ਅਪਨੇ ਕਰ ਤੇ ਕਰੇ ਬੁਨਾਵਨ।

ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸੋ ਕਿਯ ਪਹਿਰਾਵਨ।।

ਵਾਕੇ ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ
ਆਪਣਾ ਪੈਰ ਜਮਾਇਆ, ਅਤੇ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ
ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ,

ਵਾਕਿ, ਢਕਕੇ। ੨ ਵਾਕ ਉੱਤੇ, ਕੁੰਫੜ ਤੇ,

ਵਾਕਿਲੀਆ, ਢਕਲੀਤਾ, “ਸਤਿਗੁਰਿ ਵਾਕਿਲੀਆ ਮੋਹਿ ਪਾਪੀ
ਪੜਦਾ,” (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਵਾਕੁ, ਦੇਖੋ, ਵਾਕ,

ਵਾਕੈ, ਢਕਦਾ ਹੈ, “ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਵਾਕੈ,” (ਸੁਖਮਨੀ)
੨ ਵਾਕ (ਲੱਕ) ਤੇ ਕਮਰ ਨਾਲ, “ਨ ਵਾਕੈ ਟੰਗੈ,” (ਭਾਗੂ) ਲੱਕ
ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ, ਭਾਵ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ
ਲੱਕ ਰੂਪਯਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ,
ਵਾਕ ੨। ੩ ਵਾਕ (ਕੁੰਫੜ) ਵਿੱਚ,

ਵਾਂਗਾ, ਸੰਗਤਾ—ਲੰਮਾ ਬਾਂਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੂਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ
ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਾਤ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ
ਕੱਟ ਲਈਦੀਆਂ ਹਨ,

ਵਾਂਚਾ, ਸੰਗਤਾ—ਸੰਚਾ, ਕਲਬੂਤ (ਕਾਲਬੂਦ), ੨ ਠੱਟਰ, ਪਿੰਜਰ,

ਵਾਂਠਾ, ਚੱਠਾ, ਚਰਿਆ, “ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਡੋਰਾ ਵਾਂਠਾ,” (ਸੂਹੀ ਫੰਤ
ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕੁਮਾਲ,

ਵਾਂਠੀ, ਵਹੀ, ਫਿਰੀ, “ਵਾਂਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ,” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ:
੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਪੱਟੀ,

ਵਾਂਡ, ਦੇਖੋ, ਢਡ। ੨ ਦਫ਼ਤ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ। ੩ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ,
ਲਾਂਬੂ,

ਵਾਂਡਸ, ਸੰਗਤਾ—ਦਿਤ੍ਰਤਾ, ਪੀਰਯ, ਤਸੱਲੀ, “ਵਾਂਡਸ ਕੈ ਅਪਨੇ

ਮਨਕੇ." (ਕਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਚਾਂਢਸੁ. ਆਡੰਬਰ. ਦਿਖਾਵਾ.
ਵਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਢੇ.

ਵਾਂਡੀ. ਸੰਗਤ—ਵੱਡ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਂਢਿਸੈਨ ਅਤੇ ਵਾਂਢੀ.
ਵਾਂਢੜੀ. ਦਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੱਗ. ਦਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕੋਪਰ
ਓਤੇ ਵਾਂਢੜੀ ਜਲਤੀ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ)

ਵਾਂਢਿਸੈਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਜਦ ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ ਨਾਲ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਤਦ
ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਵਾਂਢੀਆਂ ਦਾ ਮੂਰਿਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਬਦਨ
ਪ੍ਰਸੇਦ ਧਰਨਿ ਜੋ ਪਰਾ x x x ਵਾਂਢਿਸੈਨ ਵਾਂਢੀ ਬਪੁ ਲਯੋ। ਕਰਖਾਬਰ
ਚਿਰਾਰਤ ਭਯੋ."

ਵਾਂਢੀ. ਸੰਗਤ—ਵੱਡ (ਵੱਢ) ਬਜਾਕੇ ਧੌਂਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ
ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਯਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਵਾਂਢੀ ਹਰਿ ਪੁਰੁ
ਖਸਮ ਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਵਾਂਢੀਕਾ. ਤੁਫ (ਅਦਨਾ) ਵਾਂਢੀ. ਦੇਖੋ, ਕ ੧੯. "ਹਉ ਵਾਂਢੀਕਾ
ਨੀਚ ਜਾਤਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵਾਂਢੋ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤ—ਡੰਗਰ. ਪਸ਼ੂ.

ਵਾਂਡੀ. ਸੰਗਤ—ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ. ਜਮਾਤ.

ਵਾਂਪਣਾ } ਕਿ—ਬਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਕੱਜਣਾ.
ਵਾਂਪਨਾ }

ਵਾਂਬ. ਸੰਗਤ—ਦੋਹ-ਆਬ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰੁੜ੍ਹਕੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਮਾ
ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹਾ ਟੋਡਾ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਕੱਚੇ ਤਾਲ
ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਭਾਬਰ.

ਵਾਂਬ ਮਤਾ } ਦੇਖੋ, ਦੋਦੇਵਾਲੀ.
ਵਾਂਬ ਮਤੇਵਾਲੀ }

ਵਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਵੰਗ. ਰੀਤਿ. ਤੁਰੀਕਾ. "ਬਰਜਹਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਇਹ ਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੁਰੁ ਦੇਹਿ ਦਰਸ ਤਿਮ ਬਰਹੁ ਵਾਰ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਨਾਹ. ਓਟ। ੩ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. "ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਸਿ
ਵਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਢਲਵਾਨ. ਨਸ਼ੇਬ। ੫ ਦੇਖੋ, ਵਾਰਨਾ.

ਵਾਰਸ. ਧੌਯ. ਧੀਰਜ.

ਵਾਰਨਾ. ਕਿ—ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਭੇਕਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੨ ਧਾਤੁ ਆਦਿ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨਿ ਦੇ ਤਾਉ ਨਾਲ ਪਿਘਾਰਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ
ਜੇਹੀ ਪਤਲੀ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੪ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਵਾਰ
ਸਿੱਟਣਾ. ਸਿਰ ਉੱਪਰਦੀਂ ਘੁਮਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਾਰਨਾ.

ਵਾਰਿ. ਢਾਲਕੇ. ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਨਾ ੪. "ਹਮ ਤਨ
ਦੀਓ ਹੈ ਵਾਰਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਵਾਲ. ਸੰਗਤ—ਰੀਤਿ. ਵੰਗ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਉ ਬਿਨਸਨਾ
ਇਹੁ ਧੁਰ ਕੀ ਢਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਹੋਮੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਣਾ ਧੁਰ
ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। ੨ ਢਲਣ (ਪਿਘਾਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵਾਰ। ੪ ਸੰ.
ਵਾਲ. ਸਿਪਰ. ਚਰਮ. ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਚਮਤੇ ਅਬਵਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ, ਜੋ
ਤਲਵਾਰ ਤੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਢਲੰਤ ਢਾਲ

ਮਲਕੀ ਖਹੰਤ ਬੰਗ ਬੇਤਕੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਦੋਉ
ਵਾਲਰੀ ਢਾਲ ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦਾਨ." (ਗਜਾਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਵਾਲਿ.

ਵਾਲਦੀ. ਵਿ—ਵਾਲਧੀ (ਫਾਲਧੂ). ਢਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਿਪਰ
(ਚਰਮ) ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲ ਪ.

ਵਾਲਣ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਣਾ। ੨ ਵਿ—ਤੁਲਣ. ਮਾਨਿੰਦ. "ਕਹਿਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਕਨ ਵਾਲਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਕਲ ੨.

ਵਾਲਣਾ } ਕਿ—ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਪਘਰਾਉਣਾ. ਠੋਸ
ਵਾਲਣਾ } ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਦੇ ਤਾਉ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਕਰਨਾ।
੩ ਪਘਰੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਨੂੰ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ। ੪ ਚੁੱਪਤ ਦਾ ਪਾਸਾ
ਅਬਵਾ ਪਰੀਛੇ ਦਾ ਡਾਲਨਾ ਗਿਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਲਿ.

ਵਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਬਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ. "ਕੱਚਨ ਕਾਇਆ ਸੁਇਨੇ ਕੀ
ਵਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਖਾ. ਵਾਲ. ਸਿਪਰ. "ਸਤਗੁਰੁ
ਵਾਲਾ ਤੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਾਲਿ } ਸੰਗਤ—ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੁਲਣ ਹੋਈ ਠੋਸ ਵਸਤੂ ਦੇ
ਵਾਲਿ } ਢਲਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਿਤੁ ਵਾਲਿ."
(ਜਪੁ) ੨ ਵਾਲਨ (ਰੋੜ੍ਹਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੇਤਿ ਵਾਲਿ ਪਾਸਾ."
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਵਾਲਿ. ਢਾਲਕੇ.

ਵਿਸਰਨ. ਕਿ—ਢਲਕਣਾ. ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਖਿਸਕਣਾ। ੨ ਵਿਸਲਣਾ.
ਚਪਟਣਾ। ੩ ਝੁਕਣਾ.

ਵਿਗ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦੇ ਵਾਹੇ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ
ਭਾਰੀ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਖਾਨਿ (ਕਾਨ) ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੇਦਣ ਤੋਂ
ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਕੋਲੇ.
"ਭੈ ਕਰ ਵਿਗ ਨਹਿ ਆਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਵਿਗਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਢੇਦਾਰ ਡਾਪਾ. ਭਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੀਂਗੁਲੀ।
੩ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਖੁੰਬ, ਜਿਸ ਦੀ
ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਵਿਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੀਂਗੁਲੀ.

ਵਿਠਾਈ. ਸੰਗਤ—ਵੀਲਤਾ. ਗੁਸ਼ਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵੀਲਤੁ.

ਵਿੰਡੇਰਾ. ਸੰਗਤ—ਭਿੰਡਿਮ (ਭੌਂਡੀ) ਬਜਾਕੇ ਈਰਿਤ (ਕਹਿਆ
ਹੋਇਆ) ਵਾਕ. ਭੁਕਤੁਕੀ ਬਜਾਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ.
ਮਲਾਦੀ.

ਵਿੰਡ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੨ ਗਰਭ. ਹਮਲ.

ਵਿੰਡ ਹੋਣਾ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਹੋਣਾ.

ਵਿੰਡ ਕਢਵਾਉਣਾ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਕਿਰਵਾਉਣਾ. ਸਕਾਤ ਹਮਲ
ਕਰਵਾਉਣਾ.

ਵਿੰਡਲ. ਵੱਡੇ ਵਿੰਡ ਵਾਲਾ. ਪੇਟਲ.

ਵਿੰਢ. ਦੇਖੋ, ਵਿੰਡ.

ਵਿੰਡੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿੰਡੇਰਾ.

ਵਿਮਵਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲੀ। ੨ ਚਾਰਯਾਰੀ. "ਵਿਮਵਾਣੀ
ਉਨ ਲਈ ਬਨਾਇ." (ਪ੍ਰਾਪ੍ਰਪ੍ਰ)

ਵਿਮਾਦਿਮੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਮ ਵਿਮ ਸਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਮਕ. ਭਿੰਡਿਮ. “ਉਧੇ ਸੂਧੇ ਹੋਗਯੋ ਸੁਨਿ ਕੋਪਿਨ ਕੇ ਬੋਲ। ਤਿਸ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਬਜਾਈ ਵਿਮਾਦਿਮੀ, ਉਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਜਾਯੋ ਵੋਲ.”

ਵਿਲ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਸ਼ੀ। ੨ ਬਿਲੰਬ. ਦੇਰੀ. “ਆਪੇ ਦੇਵੇ ਢਿਲ ਨ ਪਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਵਿਲਵਾਂ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਨਹੋਰ, ਬਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਚੱਲੀਆਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਆ ਬੈਠੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਫੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਅਟਾਰੀ’ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਫੂਲ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਧਨੌਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਭੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੋਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ. ਨਾਭਾ ਪੱਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦ ਵਿੱਚ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਧੌਲੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਛੋੜਾ ਸਮਾਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੧੨) ਸਾਲਾਨਾ ਧੂਪਈਪ ਦੇ ਖਰਚ ਲਈ ਨੌਕੇ ਹੋਏ ਹਨ.

(ਅ) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ, ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਣਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਤਪੇ’ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਢਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ.

ਵਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਲ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੌਲ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲਾ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਉਤਾਰਕੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੀਲੀ ਚਾਦਰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾੜਨ ਸਮੇਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—

“ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਲੇ ਕਪਰੇ ਫਾਰੇ

ਤੁਰਕ ਪਠਾਈ ਅਮਲ ਗਇਆ.”

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਲਾ ਚੋਲਾ ਹੁਣ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ‘ਗੁਰੂਸਰ’ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਵਿਲਾ. ਵਿ—ਢੀਲਾ. ਸਿਥਿਲ. “ਨਵੇ ਸੋਤ ਸਭ ਵਿਲਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧) ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ.

ਵਿਲੋਂ. ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲੋਂ.

ਵਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਢਿਲ ਅਤੇ ਢੀਲ.

ਵਿੱਲਵ } ਦੇਖੋ, ਵਿਲਵਾਂ ਅਤੇ ਢਿਲਵਾਂ ਕਲਾਂ.

ਵਿੱਲੜ } ਵਿ—ਸੁਸਤ, ਆਲਸੀ। ੨ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਢਿੱਲਾ } ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਬਰਾ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਵਿੱਲੀ. ਵਿ—ਢੀਲੀ. ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਵਿੱਲੋਂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸਿਰੋਹਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ ਢਿੱਲਵ ਅਬਦਾ ਵਿੱਲਵਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗਾਹ.

ਵੀਹ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ। ੨ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ.

ਵੀਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ. ਕੁਤਕਾ। ੨ ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ। ੩ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕੰਢਾ. ਵਾਹਾ। ੪ ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ.

ਵੀਹੇ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਉੱਚੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾਉਪੇਚ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨਾ.

ਵੀਂਗ. ਸੰਗਤਾ—ਵੀਂਗੁਲੀ ਦੇ ਹੇਠ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਵਜਨ, ਜੋ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਫੌਜ—ਫੌਜ. ਲੰਮੀ ਟੰਗਾਂ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਚੁੰਜ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਮਾਸਅਹਾਰੀ ਹੈ. ਲਮਚੀਂਗ. Adjutant (L. Ciconia argala). “ਚੋਚੈ ਭਡੀ ਭਾਂਤ ਜਿਨ ਢੀਂਗਾ.” (ਰਹਿਤੁ ੪੦੫) ਲਮਚੀਂਗ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਦਾ ਭਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਵੀਂਗਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋੜਾ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਛਾਪਾ। ੨ ਭਾਵ—ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਚੰਬੜਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ.

ਵੀਂਗਲੀ } ਸੰਗਤਾ—ਵੀਂਗਲੀ ਢੇਂਕਲੀ. ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀਂਗੁਲੀ } ਯੰਤ੍ਰ. ਦੋ ਖੜੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆੜੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਲੰਮੀ ਬੱਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਜਨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਡੋਲ ਬੋਕਾ ਆਦਿ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ ਚੁਕਯੋ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੋਕਾ ਭਰੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਬੋਭ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜਦ ਹੇਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਪਾਤ੍ਰ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਜਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉੱਥੇ ਵੀਂਗੁਲੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਕੇ ਖੇਤੀ ਵਾੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. Shadoof.

ਵੀਟ. ਸੰਗਤਾ—ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਭੀਡ.

ਵੀਠ ਅਬਦਾ ਵੀਨੁ. ਸੰ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ—ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਬੇਅਦਬ। ੨ ਨਿਡਰ.

ਨਿਧਤਕ। ੩ ਨਿਰਲੱਜ। “ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਫੀਨੁ ਹੋਇ ਮਾਂਗਉ।” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਥਾਂ ਧੀਰਯ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਲਈ ਢੀਠ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ:— “ਤਾਂਕੋ ਢੀਠ ਬੰਧਾਯਕੈ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੨)

ਢੀਠਤ੍ਰ } ਸੰ. ਬ੍ਰਯਤਾ—ਪ੍ਰਿਸ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਢੀਠਪਨ. ਬੇਅਦਬੀ.
ਢੀਠਤ੍ਰ } ਢੀਠਾਈ। ੨ ਬੇਮੋੜੀ. ਨਿਡਰਤਾ. “ਢੀਠਤ੍ਰ ਆਪਨ ਚਿਤ
ਮੇ ਗਹੀਅਹੁ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੨) ੩ ਨਿਰਲੱਜਤਾ. ਬੇਹਯਾਈ.

ਢੀਠਾ. ਸੰਗਤਾ—ਢੀਠਪਨ. ਢੀਠਤ੍ਰ. “ਬਿਨਸਿਓ ਢੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਫੂਟਾ।” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਬਿਨਸਿਓ ਮਨ ਕਾ ਮੁਖਭੁ ਢੀਠਾ।”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ਮਨ ਦਾ ਮੁਖਭੁ ਅਤੇ ਢੀਠਤ੍ਰ ਬਿਨਸਿਓ। ੨ ਵਿ—
ਢੀਠ. ਢੀਠਤਾ ਵਾਲਾ. ਬੇਅਦਬ। ੩ ਨਿਰਲੱਜ.

ਢੀਠਾਈ. ਦੇਖੋ, ਢੀਠਤ੍ਰ. “ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੀ ਢੀਠਾਈ।” (ਮਲਾ ਮ:
੫)

ਢੀਠੁ. ਦੇਖੋ, ਢੀਠ.

ਢੀਠੋ. ਵਿ—ਢੀਠਤਾ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਢੀਠ. “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਸੇ ਮਦ
ਢੀਠੋ।” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਢੀਡਾ } ਸੰਗਤਾ—ਗੁਲੇਲਾ। ੨ ਗੋਲ ਪੱਥਰ। ੩ ਸਿੱਧੀ. ਢੀਡੁ. ਇੱਕ
ਢੀਡਾ } ਚਮਾਚ ਜਾਤੀ. ਭਾਵ—ਨੀਚ. “ਹਮ ਢੀਢੇ ਢੀਮ ਬਹੁਤ ਅਤਿ
ਭਾਰੀ।” (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਢੀਮ. ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਨਾ. ਢੇਮ। ੨ ਭਾਵ ਜਤੁਮਤਿ.

ਢੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਸ਼ੀ। ੨ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. ਢਿੱਲ. “ਢੀਲ ਨ ਪਰੀ ਜਾ
ਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਏ।” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਢੀਲਾ. ਵਿ—ਸੁਸ਼ੁ. ਆਲਸੀ. “ਲਾਹੇ ਕਉ ਤੂੰ ਢੀਲਾ ਢੀਲਾ।”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਾ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਢੀਲਿਆ। ੪ ਸੰਗਤਾ—
ਬਿਲੱਬ. ਦੇਰੀ. “ਇਕੁ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਜੈ ਢੀਲਾ।” (ਗੁਜ ਮ: ੫)
੫ ਸਾਹਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤਿ.

ਢੀਲਿਆ. ਵਿ—ਆਜ਼ਾਦ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. “ਇਕਿ ਭਾਧੇ ਇਕਿ
ਢੀਲਿਆ ਇਕਿ ਸੁਖੀਏ ਹਰਿਪ੍ਰੀਤਿ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਢੁਕਣਾ } ਸੰ. ਢੋਕੁ. ਧਾ—ਜਾਣਾ। ੨ ਕਿ—ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਣਾ। ੩ ਜਵ
ਢੁਕਣਾ } ਦਾ ਲਾਭੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਘਰ ਤੇ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਅੰਪੜਨਾ.
ਢੁਕਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਢੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜਨੇਤੀਆਂ ਦਾ ਕੁਤਮਾਂ ਦੇ
ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਕਰਮ. “ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਪੁਰ ਨਿਕਟ
ਕਰਨੇ ਜਹਾਂ ਢੁਕਾਉ।” (ਨਾਪੁ)

ਢੁੱਚਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੁੰਜਤ. ਤਰਕ। ੨ ਢੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਢੁੰਡਾ. ਸੰ. ਭੁਭਡਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ
ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੇਲਿਕਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਵ ਦਾ ਵਰ
ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੜੇਗੀ. ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦੇ ਆਖੇ
ਢੁੰਡਾ ਪੁਰਲਾਦ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਲੈਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਥੋਠ ਗਈ, ਪੁਰਲਾਦ
ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਢੁੰਡਾ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ
ਗਈ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਹੀਰੀ ਹੇਲਿਕਾ ਦਹਨ ਤਯੋਹਾਰ (ਫਗੁਣ ਸੁਦੀ ੧੫)
ਨੂੰ ਇਸੇ ਢੁੰਡਾ ਦੀ ਸੁਆਹ ਉਡਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਢੁੰਡਿ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ. ਕਾਸ਼ੀਖੰਡ ਵਿੱਚ
ਢੁੰਡਿਰਾਜ } ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਯਾਤਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਚੁੰਢੇ ਹੋਏ
ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਢੁੰਢਾਰ. ਸੈਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਢੁੰਮਣਵਾਣਾ. ਟੋਲਾ. ਢੁੰਡ. ਗਰੋਹ. ਜਥਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਢਾਣੀ.

ਢੁਰਨਾ. ਕਿ—ਢਲਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਵਹਿਣਾ। ੨ ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ।
੩ ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਢਲਕਣਾ। ੪ ਚੀਰਣਾ. ਪਸੀਜਣਾ.

ਢੁਰਾਨਾ } ਕਿ—ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਾਉਣਾ। ੨ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਰੋੜ੍ਹਨਾ।
ਢੁਰਾਵਨ } ੩ ਹਿਲਾਉਣਾ. ਕੰਢਾਉਣਾ. “ਸੁਨ ਸੀਸ ਢੁਰਾਵਹਿ ”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਢੁਰਿ. ਢਲਕੇ. ਢੁਰ ਹੋਕੇ. “ਤਿਉ ਢੁਰਿ ਮਿਲਿਓ ਜੁਲਾਹੈ।” (ਧਨਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਰੁੜ੍ਹਕੇ। ੩ ਚੀਰਕੇ. ਪਸੀਜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਢੁਰਨਾ.

ਢੁਲਕਣਾ. ਕਿ—ਹੇਠ ਵੱਲ ਖਿਸਕਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਹਿੱਲਣਾ. ਫਿਰਨਾ.
ਕੰਢਣਾ. “ਢੁਲਕੈ ਚਵਰ।” (ਰਾਮ ਬੇਟੀ)

ਢੁਲਨਾ. ਕਿ—ਲੁੜਕਣਾ. ਫਿਸਲਣਾ। ੨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿੱਲਣਾ.
ਲਹਰਾਉਣਾ. “ਚਵਰੁ ਸਿਰਿ ਢੁਲੈ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਢੁਵਣਾ.
ਪਿਘਲਣਾ। ੪ ਚੀਰਣਾ. ਪੁਸ਼ਨ ਹੋਣਾ.

ਢੁਲਾਉਣਾ } ਕਿ—ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿਲਾਉਣਾ.
ਢੁਲਾਨਾ } ਲਹਰਾਉਣਾ। ੩ ਢੁਕਾਉਣਾ. “ਪਾਇਨ ਸੀਸ
ਢੁਲਾਵਨ } ਢੁਲਾਇਰਹੀ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਢੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਾਉਣਾ. ਢੁਆਉਣਾ.

ਢੁਲਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਢੁਵਕੇ. ਢਲਕੇ. ਢੁਵੀਫੂਤ ਹੋਕੇ. “ਹਰਿ ਤੁਠੈ ਢੁਲਿ
ਢੁਲਿ ਮਿਲੀਆ।” (ਗਉ ਮ: ੪) “ਓਹ ਸੁੰਦਰਿ ਹਰਿ ਢੁਲਿ ਮਿਲੀ।”
(ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਢੁਵੰਤਾ. ਕਿ. ਵਿ—ਢੇਵੰਤਾ. ਢੋਂਦਾ. “ਰਵਿਦਾਸ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤ।”
(ਆਸਾ ਪੰਨਾ)

ਢੁਸਰ. ਥਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਵੈਸ਼ਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ।
੨ ਕਈ ਢੁਸਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋ ਮੇਨਦੇ ਹਨ.

ਢੂਹ. ਸੰਗਤਾ—ਅਧਾਰ. ਆਸਰਾ। ੨ ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਢੂਹੀ.
ਢੂਹਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ. ਪੀਠ। ੨ ਗੁਦਾ। ੩ ਚਿੱਤਤ. ਨਿਤੰਬ.
ਢੂਹੀ }

ਢੂਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢੁਕਣਾ.

ਢੂੰਡ. ਦੇਖੋ, ਢੂੰਵ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਲਾ। ੩ ਟਿੱਬੇ ਦੀ
ਸਕਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਹਾੜੀ.

ਢੂੰਡਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੂੰਵਨਾ.

ਢੂੰਡੀਆ. ਵਿ—ਥੋਲੀ. ਮੁਤਲਾਸੀ. ਜਿਗੜਾਸੁ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜੈਨ
ਸਾਧੂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਡਿੰਗਲਤਾਸਾ
ਵਿੱਚ ਢੂੰਡ ਨਾਮ ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਬੇ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੁਰ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨਗਰ
ਤਯਾਗਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੋ
ਗਈ. ਇਹ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ “ਸ਼੍ਰੇਤਾਂਬਰ” ਡਿਰਕਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੈਨੀ.

ਢੁੰਢ. ਸੰ. ਢੁਢ—ਢੁੰਢ. ਧਾ—ਢੁੰਢਣਾ, ਖੋਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਾਲ, ਤਲਾਸ਼. “ਢੁੰਢ ਵੰਢਾਈ, ਬੀਆ ਬਿਤਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
ਭਾਲ (ਤਲਾਸ਼) ਮਿਟ ਗਈ, ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ.
ਢੁੰਢਣਾ } ਢਿ—ਟੋਲਣਾ ਭਾਲਣਾ. ਖੋਜਣਾ. “ਢੁੰਢਣ ਇਆ ਮਨ
ਢੁੰਢਣੁ } ਮਾਹਿ.” (ਬਾਵਨ) “ਅਥ ਢੁੰਢਣ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ.” (ਸੋਰ
ਢੁੰਢਣਾ } ਮ: ੫) “ਢੁੰਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੁ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਢੁੰਢਾਈ. ਸੰਗਤ—ਢੁੰਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਖੋਜ. ਭਾਲ. ਤਲਾਸ਼.
ਢੁੰਢਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਢੁੰਢੇਲਿਮੁ.
ਢੁੰਢਿਆ, ਦੇਖੋ, ਢੁੰਢਿਆ.
ਢੁਲ. ਸੰਗਤ—ਆਧਾਰ, ਆਸਰਾ। ੨ ਢੁਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਢੁਲ.
ਲਹਿਰਾਉ. “ਬਚਿਰਢੁਲ ਜਾਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
ਢੁਲਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਟ ਦਾ ਕਲਬੁਤ (ਕਾਲਬੁਟ). ਭਾਟ ਦਾ ਆਧਾਰ.
ਢੇਢੁ. ਸੰਗਤ—ਤਰੰਗ. ਲਹਿਰ। ੨ ਨਦੀ ਦਾ ਝਾਵ (ਚੜ੍ਹਾਉ) ੩ ਇੱਕ
ਬਿਰਭ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਇਹ ਗਾਤ੍ਰੀ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਦਰਖਤ ਹੈ.
ਢੇਢੁ ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.
L. Artocarpus Integrifolia। ੪ ਉਹ ਲਾਟੂ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਖੁਮਾਕੇ ਉਂਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਭੋਰਾ ਵੱਟੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਬੇਸਮਥ.
ਢੇਸੀ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਢੇਸੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਈਦੇ
ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ
ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.
ਢੇਂਕਲੀ } ਦੇਖੋ, ਢੀਂਕਲੀ. “ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਜੈਸੇ ਢੇਂਕਲੀ ਨਿਵਾਏ
ਢੇਂਕਲੀ } ਸੀਸ.” (ਭਾਕੁਕ)
ਢੇਡ. ਦੇਖੋ, ਢੇਡ.
ਢੇਡੀ. ਸਤਾਹਰਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਕੱਢ
ਵਿੱਚ ਜਰਾ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਦੇਸੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ. ਇਸ ਦਾ
ਗੁਜਾਰਾ ਸਾਲੂ, ਚਮਰਤਿੱਕਾਂ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਖਾ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.
ਢੇਢ. ਸੰਗਤ—ਕਾਉਂ. ਕਾਗ। ੨ ਚਮਾਰ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ
ਵਾਲਾ ਨੀਚ. “ਏ ਪੰਛੀਆ ਮੇਂ ਕਉ ਢੇਢ ਕਹਤ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
੩ ਵਿ—ਮੁਰਖ.
ਢੇਢੁਆ. ਦੇਖੋ, ਵਢੁਆ ਅਤੇ ਵਢੁਆ.
ਢੇਮ. ਦੇਖੋ, ਢੀਮ. “ਮਤ ਕੋਉ ਮਾਰੈ ਈਟ ਢੇਮ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)
ਢੇਰ. ਸੰਗਤ—ਅੰਬਾਰ ਗੰਜ। ੨ ਟਿੱਬਾ. ਟਿੱਲਾ. “ਖਾਲੀ ਰਹੇ ਢੇਰ
ਜਿਉ ਪਾਨੀ.” (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਵਿ—ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.
ਢੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਢੇਰਾ ੧.
ਢੇਰਾ. ਸੰਗਤ—ਸੂਤ ਵੱਟਣ ਦਾ ਲਾਟੂ. ਢੇਰਨਾ। ੨ ਮੋਟੀ ਜੁੱ. ਵਡੀ
ਯੂਕਾ.
ਢੇਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ “ਦੁਜੇਭਾਵ ਕੀ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੀ
ਢੇਰੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਵਿ—ਅਹੰਕਾਰੀ. “ਢੇਰੀ ਜਾਮੇ,

ਜਮਿ ਮਰੈ.” (ਬਾਵਨ)
ਢੇਰੀ ਸ਼ਾਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਕਸਿਲਾ.
ਢੇਰੀ ਢਾਹੁਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਮਨੋਰਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮਿਟਾਉਣੀ. ਸੰਕਲਪ
ਤਨਾਕਣਾ। ੨ ਹੌਸਲਾ ਹਾਰਨਾ। ੩ ਖੁਦੀ ਦਾ ਤਜਾਭ ਕਰਨਾ. “ਢੇਰੀ
ਢਾਹੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ.” (ਬਾਵਨ)
ਢੇਲਤੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਰੋੜੀ. ਡਲੀ. ਦੇਖੋ,
ਢੇਲਾ.
ਢੇਲਤੀਪਤਿ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਰਾਜਾ. ਢੇਲਤੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ
ਸੁਆਮੀ। ੨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ.
ਢੇਲਾ. ਸੰਗਤ—ਭਲਾ. ਢੀਮ.
ਢੇਲਾ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮੂੜ੍ਹ ਤਜਾਭਕੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਗੀ ਹੁੰਦਾ ਨੂੰ ਢੇਲੇ
ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਇਸਤਿਸਾ.
ਢੇਲਾਚੋਬਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਬਰਚੋਬਿ.
ਢੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢਹਣਾ.
ਢੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵਈਆ.
ਢੈਲਾ. ਵਿ—ਢਿੱਲਾ. ਸੁਸਤ। ੨ ਮੁਰਠਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਢਲਕਿਆ
ਹੋਇਆ.
ਢੈ. ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ। ੨ ਵੈਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਿਵੇਂ—ਬੁਹਾ
ਢੈ ਦਿਓ, ਇੱਟਾਂ ਢੈ ਲਓ.
ਢੈਅ. ਸੰਗਤ—ਪਨਾਹ. “ਦਰਿ ਢੈਅ ਨ ਲਹਿਨੀ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੨ ਰਸਾਈ. ਪਹੁਚ। ੩ ਧਾਵਾ. ਹਮਲਾ. “ਤਬੈ ਢੈਅ ਕੈ ਕੈ ਸੁ ਨੀਕੇ
ਸਿਧਾਯੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
ਢੈਆ. (ਦੇਖੋ, ਢੈਕ. ਧਾ). ਸੰਗਤ—ਭੁਕਾਉ. ਬਰਾਤ ਦੇ ਢੁੱਕਣ ਦਾ
ਭਾਵ. “ਮਿਲਿ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਏ ਸਹਜਿ ਢੈਏ.” (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
੨ ਮੁਲਚਾਤ. ਮਿਲਾਪ. “ਬਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰਿਗਏ ਗੈਸਟਿ ਢੈਆ.”
(ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. “ਸਚੇ ਦਾ ਸਚਾ ਢੈਆ.”
(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਧਾਵਾ. ਹੱਲਾ. “ਪੰਜੇ ਬਧੇ ਮਹਾ ਝਲੀ ਕਰਿ ਸਚਾ
ਢੈਆ.” (ਵਾਰ ਝਲੀ) ੫ ਲਾਤੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ ਵੱਲੋਂ
ਭੇਜਿਆ ਵਸਤੂ ਭੂਸਣ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੬ ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਛੋਟਾ ਲਈ ਪੇਸ਼
ਕੀਤਾ ਸਾਮਾਨ. ਸੰ. ਤਧਰੀਕ.
ਢੈਇ. ਦੇਖੋ, ਢੈਆ ੨ ਢੈਕਰ. ਢੈਕੇ.
ਢੈਇਆ. ਦੇਖੋ, ਢੈਣਾ.
ਢੈਈ. ਸੰਗਤ—ਓਟ. ਪਨਾਹ. “ਜਾਕਉ ਮੁਸਕਲ ਅਤਿ ਬਣੈ, ਢੈਈ
ਕੋਇ ਨ ਢੈਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ. ਮ: ੫) ੨ ਦਾਖਲ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼. “ਹਰਿਦਰਗਹ
ਢੈਈ ਨਾ ਲਹਿਨੀ.” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਹੱਲਾ. ਧਾਵਾ “ਕਰੋ
ਕਰੋ ਨ ਢੈਈ?” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਢੈਣਾ.
ਢੈਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਢੈਣਾ.
ਢੈਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਾਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੁਰ ਦਿੱਤਾ ਚੰਮ ਦਾ ਟੋਪਾ. ਅੰਧੇਰੀ.
“ਢੈਕੇ ਢੁਟੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਢੁਧਵਾਨ ਕਿਧੋਂ ਚਕਵਾ ਉਠ ਬਾਜਹਿ ਮਾਰਗੇ.”

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਸਬਦ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼.

ਵੇਟਾ } ਵਜ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਲਕ. ਲਤਕਾ. ਵਟੋਨਾ. ਲੜਕੀ.
ਵੇਟੀ }

ਵੇਣਾ } (ਦੇਖੋ, ਵੇਕ ਧਾ). ਕ੍ਰਿ—ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ
ਵੇਣਾ } ਥਾਂ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੁੱਕਕੇ ਜਾਂ ਲੱਦਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ. ਵਹਨ ਕਰਨਾ.
ਲੈ ਜਾਣਾ। ੨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਰਨਾ. ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ. “ਓਥੈ ਪਕਤਿ ਓਹ
ਦੇਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੩ ਭੇਤਨਾ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇ
੨.

ਵੇਰ. ਸੰ. ਧੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਹਲ ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜੈਤਣ ਲਾਇਕ
ਪਸ਼ੂ. “ਅਨਿਕ ਰਸਾ ਖਾਏ ਜੈਸੇ ਵੇਰ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਸ਼ੂਵੇਰ.
ਵੇਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਬਲਕਾਉਣਾ. ਵਹਾਉਣਾ. ਟਪਕਾਉਣਾ. “ਇਕ
ਵੇਰਨਾ } ਵੇਰਤ ਹੇਰਤ ਨੰਦ ਦੁਖੀ.” (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਫੇਰਨਾ. ਲਹਰਾਉਣਾ.
“ਬਮਰ ਸੀਸ ਪੈ ਵੇਰਤ.” (ਗੁਪਸੂ)

ਵੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਰ। ੨ ਫੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ. ਕੋਠੇ ਵਿੱਚ
ਰੱਖੇ ਫੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੀਤਾ ਖਾਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜੇ
ਦਾਣਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸੁਆਹ ਪਾਕੇ ਹਵਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ
ਇਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਵੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਦੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਫੋਲ ਲਕੜੀ ਦੇ ਦੋਹੀਂ
ਪਾਸੀਂ ਚਮਤਾ ਮੜਕੇ ਇਹ ਸਾਜ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮਿਦੰਗ
ਜੇਹੇ ਬਾਜੇ ਨੂੰ ਖਮਦਾਰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਭੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਫਲ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਕੇ
ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਛਾ ॥ ਦੁਹਲ.

ਵੋਲਕ } ਸੰਗਤਾ—ਵੋਟਾ ਵੋਲ (ਦੁਹਲ). ਦੁਹਲਕ.
ਵੋਲਕੀ }

ਵੋਲਚੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵੋਲ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਹਲਚੀ.

ਵੋਲਨ } ਵਿ—ਪਿਆਰਾ. “ਭਾਖੋ, ਵੋਲਨ ਕਹਾਂ ਰੇ?” (ਰਾਮਾਵ)

ਵੋਲਾ } “ਸਦਰੰਗ ਵੋਲਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ.
ਦੁਲਹਾ. ਲਾਤਾ.

ਵੋਲਾਰਨ } ਦੇਖੋ, ਵੁਰਾਵਨ, ਵੁਲਾਵਨ ਅਤੇ ਵੋਰਨ. “ਨਾਮ ਤੇਰਾ
ਵੋਲਾਵਨ } ਤੁਹੀ ਚਵਰ ਵੋਲਾਰੇ.” (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) “ਦੇਉ ਸੂਹਨੀ
ਸਾਧੁ ਕੈ ਬੀਜਨੁ ਵੋਲਾਵਉ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਵੋਲਿ. ਢਲਾ (ਪੜਾਰੇ) ਨੇ. “ਦੁਰਮਤਿ ਪਰਹਰਿ ਡਾਡੀ ਵੋਲਿ.”
(ਓਅੰਕਾਰ) ਦੁਰਮਤਿ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤਿ ਨੇ ਤਜਾਭ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਵੋਲੀ. ਵੋਲਚੀ. ਵੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵੋਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਵੋਲੀਐ. ਵੋਲਾ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਦੇ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਲਈ. “ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ
ਆਵਲ ਬਾਵਲ ਤਿਸੁ ਕਾਭਣਿ ਹਰਿ ਵੋਲੀਐ.” (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਤਿਸੁ
ਵੋਲਾ ਹਰਿ ਲਈ ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ। ੨ ਫੇਰੀਏ. ਲਹਰਾਈਏ.
ਜੈਸੇ—ਚਵਰ ਵੋਲੀਐ.

ਵੋਲੇ. ਡਿੰਗ. ਪਤਿ. ਸੁਆਮੀ.

ਵੋਵਣੁ } ਦੇਖੋ, ਵੋਣਾ. “ਜਲ ਵੋਵਉ ਇਹ ਸੀਸ ਕਰਿ.” (ਬਿਲਾ ਮ:
ਵੋਵਨ } ੫) “ਉਹ ਚੋਵੈ ਚੋਰ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਵੋਵੰਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵੋਂਦਾ.

ਵੋਕ. ਸੰ. ਡੀਕ. ਧਾ—ਚਲਾਉਣਾ, ਪੁਰਨਾ, ਪਹੁਚਣਾ, ਅਰਪਣਾ,
ਨੇਤੇ ਲਿਆਉਣਾ.

ਵੋਚਾ } ਸੰਗਤਾ—ਸਾਢੇ ਚਾਰ ੪½ ਦਾ ਪਹਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਠਾ.
ਵੋਚਾ }

ਵੋਕਾ. ਦੇਖੋ, ਡੰਕਾ. “ਲਕੇ ਰੋਲ ਵੋਕੇ.” (ਰੰਡੀ ੨) ੨ ਵੱਕਾ. ਵੋਲ.
ਡੋਰੂ। ੩ ਢਮਕਾ. ਢਮਕਾਰ.

ਵੋਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਢਮਕਾਰ. ਢਮਢਮ ਧੁਨਿ. ਵੋਲ ਡੋਰੂ ਆਦਿ ਦਾ
ਲਕਦ.

ਵੋਗ. ਸੰਗਤਾ—ਗੀਤਿ. ਤੁਰੀਕਾ। ੨ ਚੁਪਾਧ. ਯਤਨ। ੩ ਬਨਾਵਟ.
ਰਚਨਾ। ੪ ਆਚਰਣ.

ਵੋਗੀ. ਵਿ—ਵੰਗ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਵੰਗ.

ਵੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਵੰਗ.

ਵੋਡ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਬਾਣਾ ਨਹੋਰੀਮਲ
ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.
ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਸ ਢਿਲਾਥੇ ਆਏ
ਸਨ. ਪਹਿਲਾਂ ‘ਘਸੇਲ’ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰੇ, ਫਿਰ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ.
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਥਾਰਣ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ
ਮਕਾਨ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸ
ਬੁਪਕੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਸੀ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਰਸਾਲਦਾਰ
ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਗਾਈ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ.
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਛੱਪਤ ਹੈ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਚਰਣ ਧੋਤੇ ਸਨ. ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਹੁਣ ਇਸ ਛੱਪਤ ਨੂੰ
ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਭਾਵੇਂ ਵੀ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਵੋਡੋਰਨ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਡੋਰਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੰਡੋਲਨ.

ਵੋਡੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਡੋਰਾ.

ਵੋਵੋਰੀ. ਵੋਵੋਰਾਂ (ਵਿਡੋਰਾਂ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੋਲਕ.

“ਰਥਾਬੀਆਂ ਦੂਤਚਾ ਤੇ ਵੋਵੋਰੀ ਆਣ ਖੜਕਾਈ.” (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਵੋਵੋਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਵੁੱਢਣਾ. ਖੋਜਣਾ। ੨ ਟਟੋਲਣਾ. ਟੇਹਕੇ ਮਾਲੂਮ
ਕਰਨਾ. “ਪਕਤਿ ਵੋਵੋਲੇ ਬਾਂਹ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਨਿਰਣੇ
ਕਰਨਾ. “ਵੋਵੋਲਤ ਦੂਦਤ ਹਉ ਫਿਰੀ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਸਿੱਧੀ.
ਧਾਂਧੋਲਣ. ਅੱਡੇ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਣਾ.

ਵੋਵੋਲਿਮੁ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ. ਤਹਕੀਕ ਕਰਨਾ. “ਵੋਵੋਲਿਮੁ
ਭੁੱਝਿਮੁ ਭਿਨੁ ਮੈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਤਹਕੀਕ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਭੁੱਝ
(ਖੋਜ) ਕੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਖੋਜ ਕਰਨਾ। ੩ ਟਟੋਲਣਾ.

ਵੋਵੋਲੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵੋਵੋਲਕੇ. ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ. “ਖੋਜਿ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖਿ
ਵੋਵੋਲੀ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਖੋਜੀ. ਵੁੱਢਣ ਵਾਲਾ

ਣ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਮੂੰਹ ਦੀ ਛੱਤ (ਸੂਰਜ) ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਤਾਨ। ੩ ਨਿਰਣਯ. ਖੋਜ। ੪ ਫੁਸਣ. ਗਹਿਣਾ। ੫ ਜਨ। ੬ ਸਿਵ। ੭ ਦਾਨ। ੮ ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ। ੯ ਪ੍ਰਾ. ਵੜ—ਨ. ਨਾ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ।
 ਠਹ } ਵੜ—ਨਹੀਂ. ਨਾ. “ਣਾ ਹਉ, ਠਾ ਤੂੰ, ਠਹ ਫੁਟਹਿ.”
 ਠਹਿ } (ਬਾਵਨ)
 ਠਗਣ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ, ਜੋ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ:—੧, ॥.
 ਠਮੋ } ਪ੍ਰਾ. ਨਮਸਕਾਰ. “ਠਮੋ ਆਯਰਿਯਾਣੰ (ਸਾਮਾਧਿਕ
 ਠਮੋਕਾਰ } ਸੁਤ੍ਰ) ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਣਾ. ਵੜ—ਨਾ. ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਠਹ.
 ਠਾਣਾ. ਠ ਅੱਖਰ. “ਠਾਣਾ, ਠਣ ਤੇ ਸੀਠੀਐ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਠ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਠਕਾਰ.
 ਠਾਪ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਪ. ਮਾਪ ਮਿਣਤੀ.
 ਠਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ. “ਠਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਆਦਮੀ.” (ਉਅੰਕਾਰ)
 ਠਿਆਰਾ. ਵਿ—ਨਿਆਰਾ, ਅਲਗ. ਵੱਖ। ੨ ਅਣੀਆਲਾ. ਅਨੀਆਰਾ. ਨੱਕਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀਆਰੇ.
 ਠੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਤੁ ਦੇ ਵਾਸਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਠੋਕ.
 “ਠੰਕ ਦਈ ਤਬ ਨਿਖੁਟਰੇ ਪਾਨੀ.” (ਗੁਪਤ੍ਰ)

ਤ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਇਕੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਦੰਤ (ਦੰਦ) ਹੈ। ੨ ਵਜ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ. ਯਕੀਨਨ। ੩ ਨਿਰਾ. ਫ਼ਕਤ. ਥੋੜ੍ਹਾ. “ਬਾਣੀ ਤ ਭਾਵਹੁ ਕੁਰੂ ਕੇਰੀ.” (ਅਨੰਦ) ੪ ਤੋ. ਤਾਂ. “ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੫ ਤਦ. ਤਬ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਇ ਦਇਆਨੁ ਤ ਸਰਧਾ ਪੂਚੀਐ.” (ਵਾਰ ਮਾਥ ਮ: ੧) “ਤ ਧਰਿਓ ਮਸਤਕਿ ਹਥ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੬ ਔਰ. ਅਤੇ। ੭ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਝੂਠ. ਅਸਤਰ। ੮ ਰਤਨ। ੯ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੧੦ ਨੌਕਾ. ਨਾਵ। ੧੧ ਚੋਰ। ੧੨ ਮਲੋਛਾ। ੧੩ ਪੂਛ. ਦੁਮ। ੧੪ ਫਰਝਾ। ੧੫ ਕੇਦ. ਗੋਦੀ। ੧੬ ਤਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਭਣ ੭। ੧੭ ਡਾ ٭ ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰਾ। ੧੮ ਪੂਰਤ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਇਹ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਵ ਬੋਧਕ ਸੰਗਤਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ—ਇਨਸਾਨਿਯਤ, ਲਯਾਕਤ ਆਦਿ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਰੂਪ ਝੁ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੁਣਾ (ਪਨ) ਹੈ.

ਤਉ. ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. ਤੇਰੀ. “ਤਉ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਾਰਗਿ ਪਾਈਐ.” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜਾ ਤਉ ਧਿਰਿ ਜੁਲਦੇ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. “ਜੇ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੈਈ ਬੀਸੀ.” (ਸੋਪੁਰਖ) ੩ ਤੈਂ. ਤੈਨੇ. “ਜੇ ਤਉ ਕੀਲੇ ਆਪਣੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਤਿਸ. “ਜਾਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੫ ਤੂੰ. “ਸੁਨੀਅਤ ਪੁਛੁ ਤਉ ਸਕਲ ਉਧਾਰਨ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੇ. ਤਾਂ. “ਤੁਮ ਤਉ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੭ ਤਬ. “ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੮ ਤਾਂਭੀ. ਤਉ. ਤਥਾਪਿ. ਤਾਹਮ. “ਤਉ ਨ ਪੁਜਹਿ ਹਰਿਕੀਰਤਿ ਨਾਮ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) “ਮਾਧਵੇ! ਤੁਮਨ ਤੇਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਨਹੀ ਤੋਰਹਿ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਹੇ ਮਾਯਾ ਪਤਿ! ਜੇ ਆਪ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋਤ ਭੀ ਲਓ, ਤਉ (ਤਾਂ ਭੀ) ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਤੋਤਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ—“ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ?” ਦੇਖੋ, ਤੁਮਨ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

ਤਉਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸਾਰ.

ਤਉਕ. ٭ توك ਤੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਕੰਠਾ. ਮੁਕਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਗਲਬੰਧਨ ਪਟਾ। ੩ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਇਆ ਭਾਰੀ ਕਤਾ ਅਥਵਾ ਜੱਜੀਰ. “ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਤਉਕ, ਪਗਿ ਬੇਰੀ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਅਵਿਦਨਾਰੂਪ ਤੋਕ, ਅਤੇ ਤੁਮ ਮੁਲਕ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਖੇਤੀ.

ਤਉਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਤੋਧ (ਜਲ) ਕਣ (ਕਨਕਾ). ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਣਕੇ
ਤਉਕਨਾ } (ਤੁਥਕੇ) ਫਿਰਾਉਣੇ. ਜਲ ਛਿੜਕਣਾ. “ਬਲਤੋ ਜਨਤੋ
ਤਉਕਿਆ ਕੁਰ ਚੰਦਨੁ ਸੀਤਲਾਇਓ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਉਨ. ਸਰਵ—ਤਵਨ. ਸੈ. ਵਹ. ਉਹੀ. “ਭਈ ਬਾਤ ਤਉਨੈ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ੨ ਉਸ. ਤਿਸ. “ਭਯੋ ਤਉਨ ਕੇ ਬੰਸ ਮੇ ਰਾਮ ਰਾਜਾ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ੩ ਉਸ ਨੇ. ਤਿਸ ਨੇ. “ਤਉਨ ਤੈਜੇ ਨਿਹਾਰੇ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਤਉਪਰਿ. ਵਜ਼—ਤਬ ਹੀ. ਤਭੀ. “ਘੁੰਘਟੁ ਤੇਰੇ ਤਉਪਰਿ ਸਾਢੈ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਸ ਪੁਰ. ਤਿਸ ਪੁਰ.

ਤਉਲ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲਕ.

ਤਉਲਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਬ ਤਕ. ਤਦੋਂ ਤੀਕ. ਓਦੇ ਤੇਤੀ. ਤੋਲੋ.
ਤਉਲਗ } “ਤਉਲਉ ਮਹਲਿ ਨ ਲਾਭੈ ਜਾਨ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ,
ਵਾਰ ੭)

ਤਉ. ਵਜ਼—ਤਾਂ ਭੀ. ਤੋਂ ਭੀ. ਤਥਾਪਿ. “ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ,
ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨਪਾਵੈ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ.
“ਨੀਹੁ ਮਹਿੰਜਾ ਤਉ ਨਾਲਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਥੁ ੨ ਮ: ੫)

ਤਉਆ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਤ. ਤਾਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. “ਤਉਅਨ ਮਾਰਹੁ ਸਾਬ ਚਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਉਫੰਗ. ਚੰਦ੍ਰਕ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫੰਗ. “ਤਉਫੰਗ ਨਾਮ ਪਛਾਨ.” (ਸਨਾਮ) ੨ ਵਿ—ਤੁਫੰਗ ਦਾ.

ਤਉਲਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤਉਲਗ. “ਜਉਲਗੁ ਪੁਾਨ ਤਉਲਗੁ ਸੰਗੇ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਤਅੱਲੁਬ. ٭ تالوب ਤਅੱਲੁਬ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਸਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵੱਟਣਾ, ਮਚੋਤਨਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਪੱਖ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬਾਰ ਨੂੰ ਵਲਕੇ (ਮਚੋਤਕੇ) ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਯਾ, ਤਅੱਲੁਬ ਹੈ. Fanaticism.

ਤਅੱਲੁਬ. ٭ تالوب ਸੰਗਤਾ—ਅਚੰਭਾ. ਆਬਚਰਯ (ਅਚਰਜ). ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਸਬ ਹੈ.

ਤਅੱਲੁਲ. ٭ تالول ਸੰਗਤਾ—ਸੋਚ. ਫਿਕਰ। ੨ ਚਿਜਕ। ੩ ਧੀਰਯ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਮਲ (ਉਮੇਦ) ਹੈ.

ਤਅੱਲੁਕ. ٭ تالوك ਸੰਗਤਾ—ਸੰਬੰਧ. ਫਿਲਾਫ਼ਾ. ਮੇਲ. ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਲਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ

ਨਿਰਤਰ ਹੋਣਾ, ਨਟਕਣਾ ਆਦਿ.
 ਤਅਕੁਬ. ਅ تَكْوِبُ ਸੰਗਤ—ਅਕੁਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.
 ਪਿੱਛੇ ਪੈਣਾ.
 ਤਈ. ਵਿ—ਤਪੀ. ਤਪਤ. ਤਈ. "ਘਤਿ ਭਾਭੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ
 ਸਾਜੀ, ਚਾਤਨ ਵਾਹੈ ਤਈ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਉਸੇ ਨੇ
 ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਭਾਭੇ ਚਾਤੁਕੇ ਪਕਾਏ ਹਨ। ੨ ਅ تَعِيਨ ਤਅਈਨ.
 ਤਿਆਰ ਮੁਕੱਰਰ. ਨਿਯਤ. "ਅਜਥਾਈਲੁ ਫਰੋਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ
 ਤਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਤ—ਤਾਊ. ਆਂਚ. ਸੇਕ.
 ਤਈ. ਵਰ—ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਦੇਖੇ, ਤਾਈ.
 ਤਈਉਂਨ. ਅ تَعِيْن ਵਿ—ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ.
 ਤਈਸਵੇਂ. ਵਿ—ਤੇਈਸਵਾਂ. ਤ੍ਰਿਵਿੰਸਤਿਤਮ. "ਗੁਰੂ ਤਈਸਵੇਂ ਤਿੰਹ
 ਕੀਨ." (ਦੱਤਵ)
 ਤਈਨਾਤ. ਅ تَعِيْن ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਤਈਉਂਨ ਦਾ. ਦੇਖੇ, ਤਈਉਂਨ.
 ਤਈਲੰਕ. ਦੇਖੇ, ਤਿਲੰਕ.
 ਤਸ. ਸੰ. ਜਾਦ੍ਰਾ—ਤਾਦ੍ਰਸ. ਵਿ—ਤੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਤੋਹਾ. "ਯਥਾ
 ਮੁਕਰ ਨਿਰਮਲ ਅਤਿ ਹੋਵੈ. ਜਸ ਮੁਖ ਕਰ, ਤਸ ਤਿਸ ਮਹਿ ਜੋਵੈ."
 (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਤਸਜ. ਫੀਵਾਂ ਕਾਰਕ. ਤਿਸ ਦਾ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਜੈਦੇਵ
 ਆਇਓ ਤਸ ਸਭਟੈ." (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੇ, ਸਭਟਾ. ੩ ਸੰਗਤ—
 ਤਸਕਰ (ਚੋਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਭਵਨ ਭਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਤੁਸ ਤਸ
 ਕੇ." (ਭਾਫੁ ਕ) ੪ ਭਿੰਕ. ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ. ਦੇਖੇ, ਤਸੈ.
 ਤਸਕਰ } ਸੰ. ਜਸਕਰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਰ. "ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੈ ਨਾਮ ਨ
 ਤਸਕਰੁ } ਲੇਵਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਠਕ. ਠਠਕਤਰਾ. "ਤਸਕਰੁ
 ਚੇਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਕਉ." (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਸਬਦ ਸਪਰਸ ਆਇ
 ਠਕ, ਅਤੇ ਕਾਮਾਇ ਚੋਰ.
 ਤਸਕਰੁ ਚੋਰੁ. ਦੇਖੇ, ਤਸਕਰ ੨.
 ਤਸਕੀਨ. ਅ تَكِيْن ਸੰਗਤ—ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯਾ। ੨ ਦਿਲਾਸਾ.
 ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.
 ਤਸਖੀਸ. ਅ تَخِيْس ਤਸਖੀਸ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ਚਾ। ੨ ਨਿਰਣਯ
 (ਨਿਰਨਾ). ੩ ਰੋਗ ਦੀ ਪਛਾਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.
 ਤਸਟਾ. ਡਾ اَسْطِ ਅਬਵਾ اَسْਟ ਤਸਤ. ਸੰਗਤ—ਤਾਬੇ ਦਾ ਇੱਕ
 ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਬਾਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ
 ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਸਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਤਸ੍ਰਾ. ਵਿ—ਫਿੱਲਣ
 (ਤੱਫਣ) ਵਾਲਾ.
 ਤਸਤ. ਸੰਗਤ—ਬਾਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਝੁੰਘੇ ਬੱਲੇ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ.
 ਬਾਲ. ਦੇਖੇ, ਤਸਟਾ ੧.
 ਤਸਤਰੀ. "ਫਾ طَرْيِ ਤਸੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਬਾਲੀ. ਰਿਕਾਬੀ ਛੋਟਾ
 ਤਸਤ. ਦੇਖੇ, ਤਸਟਾ ੧.
 ਤਸਦੀਆ. ਅ تَصْدِيْج ਤਸਦੀਆ. ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਦੁਖਾਉਣ ਦੀ
 ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ (ਸਿਰਪੀਤ) ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ
 ਸ਼ਬਦ ਤਸੀਹਾ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਤਸਦੀਕ. ਅ تَصْدِيْق ਤਸਦੀਕ. ਸੰਗਤ—ਸਚਾਈ ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ.
 ਪੁਸ਼ਟ ਦੁਆ ਪੁਸ਼ਿ (ਪੱਕ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਵਾਹੀ. ਇਸ ਦਾ
 ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ (ਸਚਾਈ) ਹੈ.
 ਤਸੱਦੁਕ. ਅ تَصَدُّق ਤਸੱਦੁਕ. ਸੰਗਤ—ਸਦਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਨਿਵਾਰ. ਬੁਰਬਾਨੀ.
 ਤਸੱਦੁਦ. ਅ تَصَدُّدُ ਸੰਗਤ—ਸਖਤੀ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ (ਸਖਤੀ
 ਕਰਨਾ) ਹੈ.
 ਤਸਨੀਫ. ਅ تَصْنِيْف ਤਸਨੀਫ ਸੰਗਤ—ਕਾਵਰਚਨਾ. ਗੁੰਬਰਚਨਾ.
 ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ (ਤਰੀਕਾ) ਹੈ.
 ਤਸਫੀਆ. ਅ تَصْفِيْة ਤਸਫੀਆ. ਸੰਗਤ—ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੨ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ. ਚਗਤਾ ਨਿਬੇੜਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ (ਸਫਾਈ)
 ਹੈ.
 ਤਸੱਫੀ. ਅ تَصْوِيْ سੰਗਤ—ਦਿਲਾਸਾ। ੨ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ.
 ਤਸਬੀ. ਅ تَصْوِيْ ਤਸਬੀਹ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਅਬਵਾ ਸੁਬਹਾਨ
 ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰਰੂਪ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇਮਾਮ (ਮੇ.
 ਰੂ) ਨੂੰ ਫੱਫ ਕੇ ਜੋ ਮਣਕੇ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਖੁਦਾ ਦਾ ਜਾਤੀ ਨਾਮ "ਅੱਲਾ"
 ਅਤੇ ਸਿਫਾਤੀ ਸੋ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸਿਮਰਨੀ.
 ਅੱਲਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸੋ ਨਾਮ ਇਹੋ ਹਨ:—
 ੧ ਅਲੀਜ਼ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਾ ਵਾਲਾ), ੨ ਅਜੀਮ (ਬਹੁਤ ਵਡਾ),
 ੩ ਅਦਲ (ਨਰਾਯ ਕਰਤਾ), ੪ ਅਕੁੱਵ (ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ),
 ੫ ਅਲੀ (ਵਡਾ), ੬ ਅਲੀਮ (ਪੂਰਣ ਗਿਆਤਾ), ੭ ਅਵਲ (ਪਹਿਲਾ),
 ੮ ਅਖਿਰ (ਪਿਛਲਾ), ੯ ਸਹੀਦ (ਕਵਾਹ-ਸਾਬੀ), ੧੦ ਸ਼ੁਰੂਰ
 (ਕਦਰਦਾਨ), ੧੧ ਸੱਤਾਰ (ਪੜਦਾ ਵਕਫ ਵਾਲਾ), ੧੨ ਸ਼ੁਰੂਰ
 (ਸਬਰ ਵਾਲਾ), ੧੩ ਸਮਦ (ਸ਼ੇਖਰਵਾ), ੧੪ ਸਮੀਅ (ਬਹੁਤ ਸੁਣਨ
 ਵਾਲਾ) ੧੫ ਸਨਾਮ (ਸਨਾਮਤ), ੧੬ ਹੁਸੀਬ (ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ), ੧੭ ਹੁਕਮ (ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੧੮ ਹੁਕੀਮ
 (ਹੁਕਮਤੀ), ੧੯ ਹੁੱਕ (ਸਤਾਰੂਪ), ੨੦ ਹੁਮੀਦ (ਸਲਾਹਿਆ
 ਹੋਇਆ), ੨੧ ਹੁੱਯ (ਜੀਵਨਰੂਪ), ੨੨ ਹੁਲੀਮ (ਬੁਰਦਬਾਰ-
 ਸਹਨਬੀਲ), ੨੩ ਹੁਫ਼ਿਜ਼ (ਰਕਕ), ੨੪ ਕਹਾਰ (ਕਹਿਰ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ), ੨੫ ਕਬੀਰ (ਬਹੁਤ ਵਡਾ), ੨੬ ਕਰੀਮ (ਦਾਨ ਕਰਤਾ),
 ੨੭ ਕਵੀਯ (ਪੁਬਲ), ੨੮ ਕਾਦਿਰ (ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ),
 ੨੯ ਕਾਬਿਜ਼ (ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ), ੩੦ ਕੁੱਦੁਸ (ਪਵਿਤ੍ਰ), ੩੧ ਕੈਯੁਮ
 (ਕਾਯਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੩੨ ਮਬੀਰ (ਸ਼ਬਰਦਾਰ), ੩੩ ਮਾਫ਼ਿਜ਼
 (ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਫੇਰਣ ਵਾਲਾ), ੩੪ ਮਾਲਿਕ (ਕਰਤਾਰ), ੩੫ ਗਨੀ
 (ਭੇਪਰਵਾ), ੩੬ ਗ਼ਫੂਰ (ਖਿਆਪਨ ਕਰਤਾ), ੩੭ ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ (ਸ਼ਖਸ਼ਤ
 ਵਾਲਾ), ੩੮ ਜਬਾਰ (ਪੁਬਲ), ੩੯ ਜਲੀਲ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ),
 'ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅੱਲਾ ਨਾਮ ਸਮੇਤ ਸੋ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਮਾਮ ਸਮੇਤ ਸੋ
 ਮਣਕੇ ਦੀ ਤਸਬੀ ਦੱਸੀ ਹੈ
 'ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਥੇ ਲਿਖ
 ਦਿੱਤੇ ਹੋ.

੪੦ ਜਾਹਿਰ (ਪ੍ਰਗਟ), ੪੧ ਜਾਮਿਅ (ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ),
 ੪੨ ਜਾਰ (ਨੁਕਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੪੩ ਜੁਲ ਜਲਾਲੇ ਵਲ
 ਇਕਰਾਮ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਵਾਲਾ), ੪੪ ਤੱਵਾਬ (ਤੋੜ ਕਬੂਲ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੪੫ ਨਾਇਮ (ਨਫਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੪੬ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ),
 ੪੭ ਫ਼ਤਾਹ (ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ), ੪੮ ਬਸੀਰ (ਬਹੁਤ
 ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ), ੪੯ ਬਦੀਅ (ਨਵੀਂ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫੦ ਬੌਰ
 (ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫੧ ਬਾਇਸ (ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ),
 ੫੨ ਬਾਸਿਤ (ਬਹੁਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੫੩ ਬਾਕੀ (ਸਭ ਤੋਂ
 ਥੋੜਾ), ੫੪ ਬਾਤਿਨ (ਗੁਪਤ), ੫੫ ਬਾਰੀ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੫੬
 ਮਜੀਦ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਾਲਾ), ੫੭ ਮਤੀਨ (ਤਕੜਾ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ),
 ੫੮ ਮਲਿਕ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ), ੫੯ ਮਜਿਦ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਾਲਾ), ੬੦
 ਮਨਿਅ (ਮਨਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ), ੬੧ ਮਨਿਕੁਲੁਲਕ
 (ਦੇਸ਼ਪਤਿ), ੬੨ ਮੁਅੱਖਿਰ (ਪਿਛੇ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ), ੬੩ ਮੁਅੱਤੀ
 (ਅੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਦਾਨੀ), ੬੪ ਮੁਇੱਬ (ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੬੫
 ਮੁਈਦ (ਫੇਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ), ੬੬ ਮੁਸੀਵਰ (ਸੁਰਤਾਂ ਰਚਣ ਵਾਲਾ),
 ੬੭ ਮੁਹੱਈ (ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਪ੍ਰਾਣ ਦਾਤਾ),
 ੬੮ ਮੁਹੱਸੀ (ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ), ੬੯ ਮੁਹੈਮਿਨ (ਨਿਗਹਬਾਨ—ਦ੍ਰਸ਼ਾ),
 ੭੦ ਮੁਕਸਿਤ (ਮੁਨਸਿਫ਼), ੭੧ ਮੁਕਤਦਿਫ (ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਾਲਾ),
 ੭੨ ਮੁਕੱਦਿਮ (ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੩ ਮੁਲੀਤ (ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ),
 ੭੪ ਮੁਗਨੀ (ਭੇਦਰਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੫ ਮੁਜਿਲ (ਜਿੱਲਤ—
 ਖੁਆਰੀ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੭੬ ਮੁਜੀਬ (ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ—ਅਲਦਾਸ—ਕਬੂਲ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੭੭ ਮੁਤਅਲੀ (ਚੁੱਕਾ—ਮਹਾਨ), ੭੮ ਮੁਤਕੱਬਿਰ
 (ਵਛਿਆਈ ਵਾਲਾ), ੭੯ ਮੁਤਕਿਮ (ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜਾ ਦੇਣ
 ਵਾਲਾ) ੮੦ ਮੁਨਇਮ (ਨਿਆਮਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੮੧ ਮੁਬਦੀ (ਆਰੰਭ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੨ ਮੁਮੀਤ (ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੩ ਮੇਮਿਨ (ਅਮਲ
 ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੮੪ ਰਫ਼ੀਫ਼ (ਮਿਹਰਬਾਨ), ੮੫ ਰਈਦ (ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ
 ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ), ੮੬ ਰਹਮਨ (ਕੁਪਾਲ), ੮੭ ਰਹਿਮ (ਰਫ਼ਾਲ),
 ੮੮ ਰਕੀਬ (ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੮੯ ਰੱਜਾਕ (ਰਿਜ਼ਕ—
 ਰੋਜ਼ੀ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੯੦ ਰਾਇਅ (ਵਡਾ ਦਰਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੯੧
 ਲਤੀਫ਼ (ਸੂਕਸ਼ਮ ਦ੍ਰਸ਼ਾ) ੯੨ ਵੱਹਾਬ (ਦਾਤਾ), ੯੩ ਵਕੀਲ (ਕਾਰਜਸ਼),
 ੯੪ ਵਦੂਦ (ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੯੫ ਵਲੀ (ਮਾਲਿਕ), ੯੬
 ਵਸਿਅ (ਖੁਲ੍ਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ), ੯੭ ਵਾਹਿਦ (ਇਕੱਲਾ—ਅਦੁਤੀ),
 ੯੮ ਵਾਜਿਦ (ਸਭ ਕੁਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ), ੯੯ ਵਾਰਿਸ (ਸਰਵਨਾਸ਼
 ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਬਾਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ), ੧੦੦ ਵਾਲੀ (ਮਾਲਿਕ—ਸੁਆਮੀ).

عقار	مطار	مطي	ماني	مافس	مخير
معار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار
مبار	مبار	مبار	مبار	مبار	مبار

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਤਸਬੀ ਕਢੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੌਧਮਤ ਦੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ਵਹਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਣ ਵੀ ਤਸਬੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਹ ਦੁੱਗਲੀਆਂ
 ਉੱਪਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਕਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ “ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ.”
 (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) “ਤਸਬੀ ਯਾਦ ਕਰਹੁ ਦਸ ਮਰਦਨ.” (ਮਾਰੂ
 ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ.

ਤਸਬੀਹ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਸਿਬਹ (ਤੁਲਤ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਤ, ਮਿਸਾਲ. ੨ ਰੂਪਕ.

ਤਸਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਸਵੀਰ.

ਤਸਮਈ } ਤੋਸਮਈ. ਸੰਗਤ—ਆਨੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜਾ.
 ਤਸਮਈ } ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਾਉਲ ਰਿੰਨੁਕੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਜਨ. ਪਾਘਸ.
 ਖੀਰ. ੨ ਤਸਮੇ. ਬਜ਼ੁਰਬੀ ਵਿਭਕਤਿ, ਤਿਸ ਤਾਈਂ. “ਤਸਮਈ ਨਮੇ
 ਨਮ:” (ਸਲੋਹ)

ਤਸਮਾ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਬੱਧਰੀ.

ਤਸਮਾਤ. ਸੰ. ਜਸ਼ਾਜ਼—ਤਸਮਾਤ. ਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਵਜ਼—ਤਿਸ
 ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਤਿਸ ਲਿਖੇ (ਲਈ).

ਤਸਰ. ਦੇਖੋ, ਟਸਰ.

ਤਸਰੀਹ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ
 ਮੂਲ ਸਰਹ ਹੈ.

ਤਸਰੀਫ਼. ਅ. ਸੰਗਤ—ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਮਹਤ੍ਵ. ਵਛੱਪਨ. ਇਸ
 ਦਾ ਮੂਲ ਸਰਫ਼ (ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਹੈ.

ਤਸਲਾ. ਸੰਗਤ—ਤਸੁ. ਵਡੀ ਥਾਲੀ. ਵਡੀ ਥਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਸਟਾ.
 ਤਸਲੀਸ. ਅ. ਤਸਲੀਸ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. Trinity. ਖੁਦਾ,
 ਕੁਹੁਲਕੁਦਸ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ੪। ੨ ਬੁਹਾ.
 ਵਿਸਨੁ, ਸ਼ਿਵ.

ਤਸਲੀਮ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸਲਾਮ. ੨ ਸ੍ਰੀਕਾਰ.
 ਅੰਗੀਕਾਰ. ਹਾਮੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਲਮ (ਅੰਗੀਕਾਰ) ਹੈ.

ਤਸਲੀਮਾਤ. ਤਸਲੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਤਸਲੀਮਾਤ ਕਰੋ ਤਿਸ

عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم
عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم	عظيم

ਫਿਨ ਮੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤਸੱਲਾ } ਅ ਤਸੱਲਾ—ਵਾਰਸ. ਪੀਰਯਾ. ੨ ਵਜ਼ਾਕੁਲਤਾ ਦੀ
ਤਸੱਲੀ } ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਲਵ (ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ) ਹੈ. "ਨਹੀ
ਤਸੱਲਾ ਕਿਸਤੇ ਹੋਈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤਸਵੀਆ. ਅ ਤਸਵੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਬਰਾਬਰ ਕਰਨਾ।
੨ ਠੀਕ ਕਰਨਾ। ੩ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ.

ਤਸਵੀਸ. ਅ ਤਸਵੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਹੈਰਾਨੀ. ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ.
ਚਿੰਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਵਲ (ਘਬਰਾਹਟ) ਹੈ. "ਨਾ ਤਸਵੀਸ
ਖਿਰਾਜ ਨ ਮਾਲ." (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਸਵੀਰ. ਅ ਤਸਵੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੂਰਤਿ. ਚਿਤ੍ਰ. ੨ ਸੂਰਤ.
ਸਕਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੂਰ (ਸਕਲ) ਹੈ.

ਤਸਵੀਰਗਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਸਵੀਰ (ਮੂਰਤਿ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਕਾਰੀਗਰ. ਮੁਸੱਵਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ.

ਤਸੱਤੁਫ. ਅ ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮ ਪਰਾਯਣ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਆਤਮ
ਵਿਚਾਰ। ੩ ਬੁਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਤਸੱਤੁਰ. ਅ ਤਸੱਤੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਖਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੂਰ (ਸੂਰਤ) ਹੈ.

ਤਸਿ. ਦੇਖੋ, ਤਸਤ.

ਤਸਿੰਬਲੀ ਸਵਾਰਿਆਂ ਦੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਰਸੀਲ
ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਲਾਲਕੁ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ
ਕੁਮ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ
ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਮਾਰਤ
ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ
ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੇਂਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ
ਇੱਕ ਮੀਲ ਪਾਸੇ ਤੇ ਹੈ.

ਤਸੀਹਾ. ਅ. ਤਸਵੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਕਸ਼. ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਤਸਵੀਆ.

ਤਸੀਲ } ਦੇਖੋ, ਤਹਸੀਲ ਅਤੇ ਤਹਸੀਲਦਾਰ.
ਤਸੀਲਦਾਰ }

ਤਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਇਮਾਰਤੀ ਭਜ ਦਾ ਚੋਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਭਾਵ—
ਜਰਾ. ਤਨਿਕ. ਬੋਤਾ. "ਜੇ ਬਦੀ ਕਰੇ ਤਾ ਤਸੁ ਨ ਫੀਜੈ." (ਧਨਾ ਮ:
੧)

ਤਸੁਆ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਸੁ ਮਾਤ੍ਰ ਭਾਵ ਬੋਤਾ ਜੇਹਾ। ੨ ਭਾਵ—ਬੋਤੀ
ਦੂਰ ਤਕ. "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਤੇਰੇ ਤਸੁਆ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਤਸੈ. ਸੰ. ਨ੍ਰਥ—ਤ੍ਰਿਸ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਸ. ਤੇਹ. "ਬੁਖ ਨ ਤਸੈ."
(ਭਾਗੁ) ਨਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਹੈ.

ਤਸੈਨੁਜ. ਅ ਤਸੈਨੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਕਿੱਚ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ
ਸਨਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਗ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਸੁੰਝੜਨਾ. ਦੇਖੋ,
ਖੱਲੀ.

ਤਸਤ. ਫੀਵੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਉਸ ਕਾ. ਤਿਸ ਦਾ. "ਨਿਹਦਲੰ ਤਸਤ
ਜਨਮਸਤ." (ਸਹਸ ਮ: ੧) ਨਿਸਦਲ ਤਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਿ (ਹੈ).

ਤਹ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਹਾਂ. ਓਥੇ. "ਤਹ ਜਨਮ ਨ ਮਰਣ ਆਵਣ
ਜਾਣ." (ਸੂਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਸੰਗਤਾ—ਤਲ. ਖੱਲਾ।
੩ ਪਰਤ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੋਟਾਈ ਦਾ ਦੂਸਰੀ ਵਸਤੂ ਪੁਰ
ਵੇਲਾਉ.

ਤਹਸੀਲ. ਅ ਤਹਸੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਗਰਾਹੀ. ਵਸੂਲੀ। ੩ ਉਗਰਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ।
੪ ਉਗਰਾਹੀ (ਵਸੂਲੀ) ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਸੂਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਣਾ) ਹੈ। ੫ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਸੀਲਦਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤਹਸੀਲਦਾਰ. ਭਾ ਤਹਸੀਲਦਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਆਮਲਾ
ਉਗਰਾਹਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਮਾਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ
ਮੁਆਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਤਸੀਲ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.

ਤਹਕੀਕ. ਅ ਤਹਕੀਕ. ਸੰਗਤਾ—ਸਚਾਈ. ਯਥਾਰਥਤਾ। ੨ ਸਰਤ ਦੀ
ਖੋਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੱਕ (ਸਚਾਈ) ਹੈ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ.
ਯਕੀਨਨ. "ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਸਚਮੁਚ.

ਤਹਕੀਕਤ } ਭਰੂਚਰਨ ਤਹਕੀਕ ਦਾ. "ਏ ਤਹਕੀਕਤ ਯਾ ਸਿਰ
ਤਹਕੀਕਤ } ਕੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੧) ਦੇਖੋ, ਤਹਕੀਕ.

ਤਹਮਾਨਾ. ਭਾ ਤਹਮਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਦਮਾਨਾ. ਘਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਣਾਇਆ
ਭੋਰਾ.

ਤਹਜੀਬ. ਅ ਤਹਜੀਬ. ਸੰਗਤਾ—ਸਭਤਤਾ. ਭਲਮਨਸਥਿ
ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਜਬ (ਸਭਾਈ) ਹੈ.

ਤਹੱਜਦ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਂਦ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਧਰਮਪਰਾਇਣ
ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਰਾਤਜਗਾ.

ਤਹਤ. ਅ ਤਹਤ. ਕਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਖੇਰ. ਹੇਠਾਂ। ੨ ਵਿ—ਅਧੀਨ.
ਤਾਬੇਦਾਰ.

ਤਹਤੀਕ. ਇਹ ਤਹਕੀਕ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਹਕੀਕ.

ਤਹੱਤੁਕ. ਅ ਤਹੱਤੁਕ ਤੇਜ਼ ਚਲਣਾ। ੨ ਛਿੱਲਣਾ। ੩ ਅ ਤਹੱਤੁਕ
ਤਹੱਤੁਕ. ਬੇਪਰਦ ਹੋਣਾ। ੪ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੋਣਾ. ਹਤਕ (ਅਪਮਾਨ) ਸਹਿਣਾ.

ਤਹਮਤ } ਭਾ ਤਹਮਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪੋਤੀ. ਤੇਰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤੂ.
ਤਹਮਦ }

ਤਹੱਮੁਲ. ਅ ਤਹੱਮੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹਮਲ (ਬੋਝ ਉਠਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਸੰਭਾਲਣਾ। ੨ ਬਦਸਲੂਕੀ ਦੇ ਸਹਾਰਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਧੀਰਯ. ਸਹਨਸੀਲਤਾ.

ਤਹਰੀਕ. ਅ ਤਹਰੀਕ. ਸੰਗਤਾ—ਹਰਕਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੇ
ਬਾਤ ਦਾ ਉਠਾਉਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਰਕ (ਹਿਲਨਾ) ਹੈ.

ਤਹਰੀਰ. ਅ ਤਹਰੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਲਿਖਤ. ਲੇਖ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਰਰ
(ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ) ਹੈ.

ਤਹਲਕਾ. ਅ ਤਹਲਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਤਰਬੱਲੀ.
ਹਲਚਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਲਕ (ਨਸ਼ ਹੋਣਾ) ਹੈ.

ਤਹਲੀਲ. ਅ ਤਹਲੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹੱਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਘੁਲਮਿਲ

ਜਾਣਾ। ੨ ਗੱਠ ਬੇਲੁਣੀ।

ਤਹਵਾ। ਦੇਖੋ, ਤਹਿਵਾ।

ਤਹਵੀਲ। ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਸਪੁਰਦਗੀ, ਸੌਪਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤਹਵੀਲਦਾਰ। ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾਲੇ (ਸਪੁਰਦ) ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਮਜ਼ਾਨਚੀ, ਦੇਖੋ, ਤਹਵੀਲ।

ਤਹਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਥਾਂ, ਵਹਾਂ, ਤਹੁ. “ਤਹਾ ਬੈਠੁੰਠ ਜਹ
ਤਹਾ } ਕੀਰਤਨੁ ਤੇਰਾ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਹਾਰਤ। ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤਹਰ (ਪਾਕੀਸ਼ਕੀ) ਹੈ।

ਤਹਿ। ਦੇਖੋ, ਤਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਹਿੰ।

ਤਹਿੰ। ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਹਾਂ, ਤਹੁ. ਉਸ ਥਾਂ, ਉਥੇ।

ਤਹਿਜ } ਸਰਵ—ਤੇਰਾ, ਤੇਰੀ, “ਰੰਗਵਲਾ ਪਿਰੀ! ਤਹਿਜਾ
ਤਹਿਜਾ } ਨਾਉ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਜੇ ਭੁਨੀ ਜੇ ਚੁਕੀ
ਤਹਿਜੀ } ਸਾਈ! ਤੀ ਤਹਿਜੀ ਕਾਢੀਆ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)
ਤਦ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਤਹਿਣਾ। ਕ੍ਰਿ—ਤੁਸਨ, ਭਰਨਾ। ੨ ਭਰ ਨਾਲ ਭੱਜਣਾ, ਪਰੇ ਹੋਣਾ।
“ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰਹੁ ਤਹਿਣਾ.” (ਭਾਫੁ)

ਤਹਿਤੋਤ। ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਰਾਉਠਾ, ਕੁੱਧੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਚਕਲੇ ਪੂਰ ਵਿਛਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੀ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ ਲੈਣੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਫੇਰ ਬੇਲਕੇ ਤਵੇ ਪੂਰ ਪਕਾਉਣ ਤੋਂ ਤਹਿਤੋਤ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਹਾਂ ਘੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਲਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਅਥਿਚਲਨਗਰ ਤਹਿਤੋਤ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਹੈ।

ਤਹਿਦ, ਦੇਖੋ, ਤਹਤ।

ਤਹਿਮਤ। ਦੇਖੋ, ਤਹਮਤ।

ਤਹਿਰੁ। ਸੰਗਤਾ—ਜੀਨ (ਕਾਠੀ) ਦੀ ਤਹ ਹੇਠ ਪਾਇਆ ਵਸਤੂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ਜੀਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਖੂਹੀਰ (ਖੁਰਗੀਨ)

ਤਹਿਵਾ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਥਾਂ, ਤਹਾਂ, ਦੇਖੋ, ਜਹਿਵਾ।

ਤਹੀ। ਸੰਗਤਾ—ਤਰ ਲਗਾਈ ਵਸਤੂ, ਤਹ ਲਗਾਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਬਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸੇ ਥਾਂ, ਤਹੁ ਹੀ, “ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਤਬ ਹੀ, ਤਭੀ, “ਚੇਤਹਿ ਏਕ, ਤਹੀ ਸੁਖ ਹੋਇ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੪ ਸਰਵ—ਉਸ ਨੂੰ, ਤਿਸੇ, “ਫਿਰਿ ਓਲਾਮਾ ਮਿਲੈ ਤਹੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਹੀਂ। ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸੇ ਥਾਂ, ਵਹਾਂ ਹੀ, ਉਥੇ ਹੀ।

ਤਹੀਮਲ, ਦੇਖੋ, ਤਹੀਮਲ।

ਤਕ, ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਕ। ੩ ਵਜ—ਤੀਕ, ਤੇਤੀ, ਪਕੌੜ। ੪ ਸੰ. ਵਿ—ਬੁਰਾ, ਬਦ। ੫ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਹਨਸੀਲ।

ਤਕਸੀਮ। ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਵੰਡ, ਭਾਗ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਿਸਮ ਹੈ। ੨ ਕਿਸਮਵਾਰ ਵੰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਤਕਸੀਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਅਪਰਾਧ, ਕਸੂਰ।
੨ ਭੁੱਲ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਸਰ (ਘਟ ਜਾਣਾ) ਹੈ, “ਮੈ ਬਹੁਤੀ ਕੀਨੀ ਤਕਸੀਰ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਕਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਟਕ ਲਾਕੇ ਦੇਖਣਾ, “ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਜਾਂਚਨਾ। ੩ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ, “ਮੈ ਤਕੀ ਤਉ ਸਰਣਾਇ ਜੀਉ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਕੁਣਵੰਤੀ)

ਤਕਦੀਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਗ, ਕਿਸਮਤ, ਨਸੀਬ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਦਰ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ) ਹੈ।

ਤਕਬੀਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਕਿਬਰ (ਵਡਿਆਈ ਬਜ਼ੁਰਗੀ) ਦਾ ਭਾਵ, ਵਡਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ, ਵਿੱਧੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, “ਹੁਕਮ ਸੱਤ ਹੈ”—“ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੱਤ ਹੈ” ਦੀ ਧੁਨੀ ਕਰਨੀ, ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਪੁਰਬਨਾ, ਭਾਵ—ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ, “ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਜਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਕਬੀਰ। ੩ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤਕਬੀਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ, “ਬਹੀ ਭਗੋਤੀ ਗੁਰ ਕੇ ਕਰ ਕੀ। ਕਰ ਤਕਬੀਰ ਤੁਰਤ ਦੇ ਧਰ ਕੀ.” (ਗੁਪਸੂ) ੪ ਜਿਬਹ ਕਰਨਾ, ਵਧ ਕਰਨਾ, “ਗਉ ਫਰੀਬ ਕਉ ਲਗਾ ਤਕਬੀਰ ਕਰਨ.” (ਮਗੀ)

ਤਕੱਬਰ } ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਹੌਸੀ, ਅਹੰਕਾਰ, ਖੁਦੀ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ
ਤਕੱਬਰੀ } ਕਿਬਰ (ਵਡਾਈ) ਹੈ, ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਵਡਾ ਸਮਰਣ ਦਾ
ਭਾਵ, “ਤਕੱਬਰ ਕੀਤਾ ਅਲੀਸਾ” ਨੇ ਕਲ ਲਲਤ ਜਾਮ,” (ਸੰਗਨਾਮਾ)
ਤਕਮਾ, ਦੇਖੋ, ਤਮਗਾ, “ਕੇ ਤਕਮਾ ਕਰ ਹੈ ਨਿਰਜਾਮ.” (ਗੁਪਸੂ)
੨ ਤੁ ਫ ਬਟਨ (ਗੁਦਾਮ) ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਛਿੜ (ਢੋਕ)।

ਤਕਮੀਲ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਕਮਾਲ (ਪੂਰਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ, ਪੂਰਣਤਾ।

ਤਕਰਾਈ, ਦੇਖੋ, ਤਕਤਾਈ, “ਚਹੂੰ ਇਸਿ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂ ਤਕਰਾਈ.” (ਗੁਪਸੂ)

ਤਕਰਾਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਵਾਰੰਵਾਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਵਿਵਾਦ।
੨ ਤਰਕ, ਹੁੱਜਤ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੱਰ (ਵੁਬਾਰਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ) ਹੈ।
੩ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਕਰਾਰ ਲਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, “ਜੇ ਤਕਰਾਰ ਤੋਹਿ ਸੰਗ ਕੀਨੋ.” (ਗੁਪਸੂ)

ਤਕਰਾਰੀ, ਤਕਰਾਰ (ਤਰਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹੁੱਜਤੀ।

ਤਕਰੀ, ਸੰਗਤਾ—ਤਰਾਜ਼ੂ, ਤੁਲਾ, “ਕਰ ਤਕਰੀ ਪਕਰਤ ਰਹਜੇ ਕਸੀ ਨ ਕਮਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫) ੨ ਵਿ—ਤਕਤੀ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਅਜ਼ਾਤ।

ਤਕਰੀਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਵਤਾਖਤਾ, ਕੁਫਤਗੁ, ਭਾਸਣ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਾਰ (ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ) ਹੈ।

ਤਕਰੁਰ, ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਾਰ (ਇਸਥਿਤੀ) ਹੈ।

ਇਲਾਜੀ ਸ਼ਿਤਾਨ.

ਤਕਲਾ. ਸੰ ਤਕੁ. ਸੰਗਤਾ—ਚਰਖੇ ਦੀ ਉਹ ਸਲਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਤ ਕੱਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ ਜਿਸ ਪੁਰ ਲਿਪਟਕੇ ਗਲੋਟਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਤਕਲੀਦ. ਅ تكلید ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਲਦ (ਕਲ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਪਾਉਣੀ) ਹੈ.

ਤਕਲੀਫ਼. ਅ تكلیف ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ. ਕਸ਼. ੨ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸ਼ੀਬਤ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੁਲਫਤ (ਰੱਜ) ਹੈ.

ਤਕੱਲੁਫ਼. ਅ تكلف سੰਗਤਾ—ਸਿਸ਼ੂਚਾਰ. ਸਭਤਾ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਸ਼ ਉਠਾਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਲਫ਼ (ਧਯਾਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ) ਹੈ.

ਤਕਵਾ. ਚਰਖੇ ਦਾ ਰੱਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਲਾ.

ਤਕਵੀਯਤ. ਅ تكویات سੰਗਤਾ—ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਸ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ. ਕੁੱਵਤ ਹੈ.

ਤਕੜਾ. ਵਿ—ਤਾਕਤਵਰ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ.

ਤਕੜਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਕਤਵਰੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ. ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ. ੨ ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ.

ਤਕੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਾਫ਼. ਤੁਲਾ. “ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਰਮਲ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ। ਬਿਨ ਤਕੜੀ ਤੋਲੈ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਕਰਤਾਰ ਸਰਵਗਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਕੜੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ. ਇਸ ਵਿਸਯ ਦੇਖੋ. ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਅੰਬੀਆ. ਆਯਤ ੪੭। ੨ ਵਿ—ਬਲ ਵਾਲੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.

ਤਕਾਉਣਾ. ਕਿ—ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਾਉਣਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਤੱਕਣ (ਦੇਖਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਵਾਉਣੀ। ੩ ਦੇਖਣਾ. ਟਕ ਲਾਉਣੀ.

ਤਕਾਜਾ. ਅ تكاج سੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਉੱਤੇਜਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਦਾਵਾ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਜਾ (.ਹੁਕਮ) ਹੈ.

ਤਕਾਵੀ. ਅ تكاوی سੰਗਤਾ—ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਜ਼. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ. ਕੁੱਵਤ ਹੈ.

ਤਕਿਆਰ. ਛੋਟੇ ਸਰੀਰ ਖੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੇੜ. “ਬੁਕਰਦਾਸ ਭਲੇ ਤਕਿਆਰਾ.” (ਭਾਰੂ)

ਤਕੀਆ. ਅ تكیة ਤਕੀਯਹ. ਸੰਗਤਾ—ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. “ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਕੀਆ.” (ਕਉ ਮ: ੫) “ਬਲ ਧਨ ਤਕੀਆ ਤੇਰਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਰਾਣਾ. ਉਪਧਾਨ। ੩ ਆਸ਼ੁਮ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. “ਗੁਰੂ ਕੈ ਤਕੀਐ ਨਾਮਿ ਅਧਾਰੇ.” (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਤੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਜਾਂਚ. ਅਨੁਮਾਨ। ੨ ਵਡੀ ਤਕੜੀ (ਤਰਾਫ਼). ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ.

“ਪੁਨੈ ਦੇ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਤੋਲਣ ਲਈ ਅਸੀਂ. ਤੱਕੜੀ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੇ ਰਾਈ ਸਿਨਾ ਜੁਲਮ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਈ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਮ ਭੀ ਤੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਨਿਆ ਮੌਰੂਫ਼ ਕਰਾਂਗੇ. ਅਰ ਹਿਸਾਬ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਬੱਸ ਹਾਂ.”

ਤੱਕਣਾ. ਕਿ—ਜਾਂਚਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਟਕ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ. ਤੱਕੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਲਾ.

ਤਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. ਛਾਛ ਘੋਲ. ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਦਹੀਂ ਰਿਤਕਣ ਤੋਂ, ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਦਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਤਕੁ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੱਤ ਨੂੰ ਥਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਦੇ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰਕ, ਵੀਰਯ ਪ੍ਰਸੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਅਤੇ ਅਤੀਸਾਰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਮਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਤਕੁਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ.

ਤਕੁਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਮਧਾਣੀ. ਮੱਥਨੀ.

ਤਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਸਿਲਾ। ੨ ਸੰ. ਰਕ. ਧਾ—ਕੱਟਣਾ, ਛਿੱਲਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਤੱਛਣਾ ਹੈ.

ਤਕਸਿਲਾ. ਸੰ. तक्षिला, Taxila ਸੰਗਤਾ—ਦਸਰਬ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਭਰਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ “ਤਕ” ਦੀ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਗੰਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਟੈਕਸੀਲਾ ਨਾਮਕ ਨਾਰਬ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਜਿਲੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਗਰ ਬੌਧਮਤ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦਾ ਵੈਦਯ “ਜੀਵਕ” ਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕਸਿਲਾ ਵਿੱਚ ਵੈਦਯਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵੈਦਯ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਕਸਿਲਾ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ, ਰਦ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ “ਅੰਭੀ” ਸੀ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਡੇ ਵਿਸ਼ੁਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ “ਚੇਰੀਸ਼ਾਹਾਨ” ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ “ਫਾਹਿਯਾਨ” ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ “ਤਕਸਿਲਾ” ਨਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਕਸਿਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ.

ਸਰ ਜਾਨ ਮਾਰਸ਼ਲ (Sir John Marshall) ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਕੋਲਾਂ ਲੱਭਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਅਜਾਇਬਘਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਲੱਭੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਤਕਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਦੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਨਾਗ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪਰੀਕਿਤ ਨੂੰ ਡੌਂਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜਯ ਦੇ ਸਰਪਯੋਧ ਯਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਆਸ਼੍ਰਿਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਬਚਾਏ ਸਨ। ੨ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ। ੩ ਤਖਾਣ. ਦੇਖੋ, ਤਕ ਧਾ। ੪ ਇੱਕ ਕਤਿਯ ਜਾਤਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਈ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਜਨਮੇਜਯ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਨਕ ਵੰਸ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਤਕਕ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਚਿਰਤੀਕ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਅੰਤਿਮ ਤਕਕ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂਨੰਦ ਹੋਇਆ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਨਾਸਰਾਇ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਵੀਹ ਮੀਲ ਹੈ.

ਤਖਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਕ.

ਤਖਤ. ਡਾ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਬੈਠਣ ਦੀ ਚੋਂਕੀ। ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ.

“ਤਖਤਿ ਬਹੈ ਤਖਤੈ ਕੀ ਨਾਇਕ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਤਖਤ:—ਅਕਾਲਬੁੱਢਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਿਰ, ਕੇਸਕਤੂ ਅਤੇ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ).

ਤਖਤਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਖਤ ੩। ੩ ਕੀਰਤਪੁਰ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਖਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ.

ਤਖਤਹਜ਼ਾਰਾ. ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N.W.F. Province) ਵਿੱਚ ਸੁਲੇਮਾਨ ਤਖਤ (ਕੈਸਰਗੜ੍ਹ) ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫਫ ਹਜ਼ਾਰਾ। ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਨਾਂ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਏ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ.

ਤਖਤਗਾਹ. ਤਖਤ ਦੀ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਧਾਨੀ.

ਤਖਤ ਝਾਊਸ } ਝਾਊਸ (ਮੋਰ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ, ਜੋ
ਤਖਤਝਾਊਸੀ } ਸਾਹਜਰਾਂ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਨੇ ਸੰਤ ਕਰੋਤ ਦਸ ਲੱਖ
ਰੁਪਯੇ ਖਰਚਕੇ ਰਤਨਜਟਿਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਤਖਤ ਨੂੰ ਸਨ
੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਨਾਇਰਬਾਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ. ਉਸ
ਦੇ ਮਰਣ ਪੂਰ ਇਹ ਤਖਤ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਨਾਮ
ਦਾ ਇੱਕ ਤਖਤ ਫ਼ਤਹਾਲੀਸ਼ਾਹ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉੱਨੀਹਵੀਂ
ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਘਟੀਆ ਕੀਮਤ
ਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਹਜਰਾ.

ਤਖਤਨਸ਼ੀਨ. ਡਾ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਵਿ—ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ.

ਤਖਤਪੋਸ਼. ਤਖਤਪੋਸ਼. ਤਖਤੇ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਫ਼ਰਸ਼ ਅਥਵਾ
ਛੱਤ। ੨ ਤਖਤਿਆ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਵਡੀ ਚੋਂਕੀ। ੩ ਤਖਤ ਢਕਣ
ਦਾ ਵਸਤੂ.

ਤਖਤਮੱਲ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਚੌਧਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਹੋਇਆ। ੨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ
ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਦਸੌਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ
ਸੀ। ੩ ਨੱਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ
ਅਮ੍ਰਿਤਪੁਰਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ. ਇਹ ਦੰਡ ਤੋਂ ਭਰਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਖ
ਧਾਰ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਖਿਆ ਦਾ ਯਾਚਕ ਹੋਇਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼
ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਣੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ
ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ.

ਤਖਤਰਵਾਂ. ਡਾ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਸੰਗਤਾ—ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਤਖਤ.
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ
ਹਵਾਖੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਹੀਏਦਾਰ ਰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਵਡੀ
ਚੋਂਕੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਬੈਠਕੇ

ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਕੁਤਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ.

ਤਖਤਾ. ਡਾ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਤਖਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਕੜ ਦਾ
ਫੱਟ. ਪੱਲਾ। ੨ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਤਾਉ। ੩ ਮੁਰਦਾ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸੀੜੀ, ਜੋ
ਤਖਤੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. ਵਿਮਾਨ। ੪ ਖੇਤ ਦਾ ਚੌਕੌਰ ਚਮਨ.

ਤਖਤਿ. ਤਖਤ ਉੱਪਰ. “ਤਖਤਿ ਰਾਜਾ ਸੈ ਬਹੈ ਜਿ ਤਖਤੈ ਨਾਇਕ
ਹੋਈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ. “ਭਜਗੁ
ਭਵਾਏ ਆਪਣਾ ਤਖਤਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਸੋਇ.” (ਉਅੰਕਾਰ)

ਤਖਤੀ. ਛੋਟਾ ਤਖਤਾ। ੨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪੱਟੀ (ਫੱਟੀ).

ਤਖਤੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਤਖਤੁਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੭.

ਤਖਤੈ. ਤਖਤ ਉੱਪਰ। ੨ ਤਖਤ ਦਾ, ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਤਖਤਿ.

ਤਖਤੀਫ਼. ਅ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਸੰਗਤਾ—ਕਮੀ. ਨਤੂਨਤਾ। ੨ ਹਲਕਾ (ਹੌਲਾ)
ਕਰਨ ਦੀ ਥਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਿਫ਼ (ਹਲਕਾ) ਹੈ.

ਤਖਮੀਨਾ. ਅ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਸੰਗਤਾ—ਅਟਕਲ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ (estimate).
ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਮਨ (ਅਟਕਲ) ਹੈ.

ਤਖਲੀਆ } ਅ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਸੰਗਤਾ—ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ
ਤਖਲੀਯਹ } ਖਲਾ (ਖਾਲੀ) ਹੈ.

ਤਖਲੁਸ. ਅ. ਤੁਲਸ਼ਿ ਤਖਲੁਸ. ਸੰਗਤਾ—ਕਵਿ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ
ਨਾਉਂ. ਕਵਿ ਦਾ ਉਪਨਾਮ. ਛਾਪ. nom de plume. ਇਸ ਦਾ
ਮੂਲ ਖਲਸ (ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ) ਹੈ ਅਰਥਾਤ—ਆਪਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ
ਨਾਉਂ.

ਤਖਾਣ } ਸੰਗਤਾ—ਤਕਕ. ਤਰਾਸ਼ਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਢੀ. ਥਾਢੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਤਖਾਨ } ਤਰਖਾਨ.

ਤਖੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖੀਰ.

ਤਗ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਗਾ. ਭੋਰਾ। ੨ ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਤਗੁ। ੩ ਸੰ.
ਗੜ—ਤਗੜ. ਵਿ—ਤਗੜ. ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. “ਜਿਉ ਤਗ
ਅਕੇ ਅਗ ਅਰਕਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ਜਿਵੇਂ ਤਗੁਗਾਨੀ ਦੇ ਅੱਕੇ ਅਗਾਨੀ
(ਅਗੜ) ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਗਣ. ਇੱਕ ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—SSI.

ਤਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ.

ਤਗਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਮਾ ਅਤੇ ਤਮਗਾ.

ਤਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼, ਜੋ ਅਭਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ,
ਭੂਟਾਨ ਅਤੇ ਕੋਂਕਣ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ
ਲਕੜੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.
ਤਗਰ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਜੜ,
ਲੱਕੜ ਅਤੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ.
ਤਗਰ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਥਾਈ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.
Valeriana Wallachii.

ਤਸ਼ਰੂਥ. ਅُ سَیْجَا ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗਤੀ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਸ਼ਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਬਨ ਕਰਨਾ. ਸੌਪੇ ਹੋਏ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਖਯਾਨਤ ਕਰਨੀ.

ਤਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕਤਾ.

ਤਗਾਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸਣ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਕਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਕਾਜਾ.

ਤਗਾਰ. ਤُ سَیْجَا ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਥਾਲ। ੨ ਖੁੰਡਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਬਿਰਫ ਦਾ ਆਲਬਾਲ. ਗੋਲ ਵੱਟ.

ਤਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕਰੀ ੨। ੨ ਛੱਟਾ ਤਗਾਰ.

ਤਗਿ. ਦੇਖੋ, ਤਕ ੨। ੨ ਭਾਕੇ ਮੇ. ਸੁਤ ਵਿੱਚ. “ਨਾਨਕ ਤਕ ਨ ਝੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਗੀਐ. ਤੁੰਗ (ਉੱਚਾ) ਹੋਈਐ. ਵਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਐ. ਤੁਗੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ. “ਕੂਤਹੁ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸ ਧਰਮੇ ਤਗੀਐ.” (ਵਾਰ ਭੂਸ ੨ ਮ: ੫)

ਤਗੀਦ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕੀਦ. “ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹਿ ਤਗੀਦ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਗੀਰ. ਅُ تَغِيرُ ਤਗੀਯੋਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਅਥਵਾ ਸਾਕੀਰ ਦੇ ਖੋਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਮਰਹਟੇ ਦਖਣੀ ਕੀਏ ਤਗੀਰ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਤਗੀਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਗੀਰੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਚਬਦੀਲੀ. ਪਰਿਵਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਤਗੀਰ. “ਪਰਮ ਧਰਮ ਅਰੁ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ। ਧਰੈ ਆਪ, ਦੇ ਅਪਰ ਤਗੀਰੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਲੀ ੩.

ਤਗੁ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਗਾ. ਭੋਗ। ੨ ਜਨੇਊ. ਯਗਯੋਪਵੀਤ. “ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮੁਟੁ ਵਟੇ ਆਇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਗ ੩.

ਤਗੀ. ਤੁਗਦਾ ਹੈ ਵਿੱਧੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਨਿਭਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਣਾ. “ਪਾਪੀ ਮੂਲ ਨ ਤਗੀ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਤਗਤ. ਤਤ੍ਰਕਤਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਗ ੩। ੨ ਉਸਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਤਤ੍ਰ-ਗਤ.

ਤਚਨ } ਕਿ—ਅਚਛਿ (ਅੱਕ) ਵਿੱਚ ਤਪਣਾ. ਤਪੁ ਹੋਣਾ। ੨ ਕੁੰਧਕਰੀ ਤਚਨਾ } ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਘੁਰਨਾ. “ਚੰਡ ਪੁਚੰਡ ਤਚੀ ਅਖੀਆਂ.” (ਚੰਡੀ ੧) “ਅਨੁਜ ਬਛਾਈ ਦੇਖਿ ਤਚਤ ਹੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਫਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਕ.

ਤਫਣ } ਸੰ. ਤਕਣ. ਕਿ—ਲੱਕੜ ਤਰਾਸ਼ਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨਾ। ਤਫਣਾ } ੨ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਖੋਦਕੇ ਮੂਰਤਿ ਬਣਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੱਫਣ.

ਤਫਾਉਣਾ. ਕਿ—ਤਕਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਕਟਵਾਉਣਾ. ਫਿਲਵਾਉਣਾ. “ਆਪ ਤਫਾਵਹਿ ਦੁਖ ਸਹਹਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਤਫਣ.

ਤਫਾਮੁੱਛ. ਤੱਫ (ਕੱਟ) ਕੇ ਬੀਤਾ ਹੋਇਆ ਟੁਕੜਾ. ਕੱਟਵੱਛ. “ਤਫਾਮੁੱਛ ਤਰਵਾਰਨ ਕਰਕੈ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਫਿਨ. ਤਤ੍ਰ-ਕਣ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤੱਫਨ. “ਤਫਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੈ ਪਰਈਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੧)

ਤੱਫਕ. ਦੇਖੋ, ਤਕਕ.

ਤੱਫਜਾ. ਤਕਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਸਰਪ. ਤਕਜ. “ਤੱਫਜਾ ਲਾਜਹੀਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੨)

ਤੱਫਣ. ਦੇਖੋ, ਤਫਣ। ੨ ਸੰ. ਨਾਨਾ—ਤਤ੍ਰਕਣ. ਕਿ. ਵਿ—ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਫੋਰਨ.

ਤੱਫਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਫਣਾ.

ਤੱਫਨ. ਤਤ੍ਰਕਣ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤੱਫਣ ੨. “ਤੱਫਨ ਨੱਫਨ ਦੇਕੈ ਪੁਟੱਫਨ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਤੱਫਮੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਤਫਾਮੁੱਛ. “ਗਿਰੇ ਸੁ ਤੱਫਮੁੱਛੀਅੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤਜ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਲਚੀਨੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਫ, ਜੋ ਮਾਲਾਬਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਜਪਤੁ ਹੈ. ਤਜ ਦਾ ਇਤਰ ਭੀ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਫਿੱਲ ਅਰ ਪੱਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ. L. Laurus Cassia. ਤਜ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਰੀਹ ਅਤੇ ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਜਲੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਿਰਕੇ ਨਾਲ ਘਸਾਏ ਲੇਪ ਕੀਤਾ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਸੋਜ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਜਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਜਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਜਜ.

ਤਜਈਆ } ਵਿ—ਤਜਗਣ ਕਰੇਯਾ. ਤਜਜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੰਗ ਛੱਡਣ ਤਜਈਯਾ } ਵਾਲਾ. ਭਰੋਣਾ. “ਤਜਈਯਾ ਜਤੋਂ ਨਸਾਤ ਹੈਂ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤਜਹੀਜ਼. ਅُ تَجَازِ سੰਗਤਾ—ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਖੱਫਣ ਕਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਤਜਕਰਾ. ਅُ تَجَكَّرُ ਤਜਕਰਾ. ਜਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਕੁੰਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਿਕਰ (ਹਾਲ) ਹੋਵੇ.

ਤਜਣਾ } (ਸੰ. ਟਯਕ. ਧਾ—ਛੱਡਣਾ, ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ). ਸੰ. ਤਜਜਨ. ਤਜਨਾ } ਸੰਗਤਾ—ਤਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਜਾਗ. “ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਬੀਸਰਹਿ ਪਿਆਰੇ! ਸੈ ਕਿਉ ਤਜਣਾਜਾਇ?” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਕੁਰਕਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ਤਜਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) “ਤਜਿਓ ਮਨ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) “ਜਿਹ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਤਜੀ.” (ਸ. ਮ: ੯)

ਤਜਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਜੁਬ.

ਤਜਬਜੁਬ. ਅُ تَجَبُّزُ ਤਜਬਜੁਬ. ਸੰਗਤਾ—ਜਬਜਬ (ਕੰਬਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜੇ ਜੋਕ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਤਜਰਬਾ. ਅُ تَجَرُّبُ ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜਰਬ (ਪਰੀਖਿਆ) ਹੈ. Experience.

ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਵਿ—ਆਜ਼ਮੁਦਹਕਾਰ. Experienced.

ਤਜਵੀਜ਼. ਅُ تَجْوِيزُ ਸੰਗਤਾ—ਫੈਸਲਾ. ਨਿਰਣਾ। ੨ ਇੰਤਜਾਮ. ਪ੍ਰਬੰਧ। ੩ ਸੰਮਤਿ. ਰਾਯ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋਜ਼ (ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੇਣਾ) ਹੈ.

ਤਜਾਇਣ. ਤਜਾਗ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਫੁੱਡਵਾਉਣਾ. "ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਪਾਪ ਤਜਾਇਣ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਤਜਾਤ. ਤਜਦਾ. ਤਜਾਗਦਾ. "ਨ ਤਜਾਤ ਕਬਿਲਾਸ ਕੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਕੈਲਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ.

ਤਜਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਜਾਰਤ.

ਤਜਾਰਾ. ਫਾ. ਤਜਾਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਾਫਿਰ। ੨ ਨਵਾਂ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਜਾਰਾ.

ਤਜਾਰੀ. ਤਜਜਨਾਰੀ. ਛੱਡਣ ਲਾਇਕ. ਤਜਾਜਗ। ੨ ਤਜਾਗਕੇ. ਤਰਕ ਕਰਕੇ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤਜਾਰੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਤਜਾਵੁਜ਼. ਅ. ਤਜਾ ਸੰਗਤਾ—ਅੱਗੇ ਵਧ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਧਿਕਤਾ. ਤਜਿ. ਸੰ. ਟਪ੍ਰ. ਧਾ—ਤਜਾਗਣਾ, ਛੱਡਣਾ, ਤਰਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਜਾਗਕੇ, ਛੱਡਕੇ. "ਤਜਿ ਆਪੁ ਮਿਟੈ ਸੰਤਾਪੁ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਤਜਿਐ. ਤਜਾਗਣ ਤੋਂ. ਤਜਾਗਣੇ ਸੇ. "ਤਜਿਐ ਅੰਨਿ ਨ ਮਿਲੈ ਗੁਪਾਲ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਅੰਨ ਦੇ ਛੱਡਿਆਂ.

ਤਜੀਅਲੇ. ਤਜਾਗੀਏ. ਤਜਾਗਏਰਿ। ੨ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤੇ. "ਤਜੀਅਲੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਤਜੀਨੁ. ਤਜਜਨ. ਦੇਖੋ, ਤਜਨਾ. "ਸਗਲ ਤਜੀਨਿ ਕਰਨ ਦੁਇਰਾਵਉ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਸਰਵ ਤਜਾਗ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ (ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ) ਵਿੱਚ ਦੋਤਾਵਉ.

ਤਜੀਮ. ਦੇਖੋ, ਤਜੀਮ. "ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਤਜੀਮ ਬਖਾਨੀ." (ਨਾਪੁ)

ਤਜੀਰ. ਅ. ਤਜੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਜਾ ਦੇਣਾ. ਤਾਤਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਜਰ ਹੈ.

ਤਜੀਲੇ. ਤਜਾਗ ਦਿੱਤਾ. ਛੱਡਿਆ. "ਤਜੀਲੇ ਬਨਾਰਸ ਮਤਿ ਭਈ ਚੋਰੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਤਜੀਵਣ. ਵਿ—ਤਜਜਨ ਯੋਗ. ਤਜਜਨੀਯ. "ਰਮਈਆ ਜਪਹੁ ਪੁਣੀ, ਅਨ ਤਜੀਵਣ ਬਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਤਜੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤਜਈਆ.

ਤਜੰਤ. ਤਜਜਨ ਕਰੰਤ. ਤਜਾਗੰਤ. "ਤਜੰਤ ਲੋਭੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੱਜਬ. ਦੇਖੋ, ਤਅੱਜਬ.

ਤਟ. ਸੰ. ਟਟ. ਧਾ—ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. "ਤਟ ਤੀਰਬ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭੂਮਿਓ." (ਸੋਚ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੫ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ। ੬ ਚਟ (ਤਤਕਾਲ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਟਏ ਬਰ ਪਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਟਾਬ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਕਟਵਰਤੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਸੀਨ।

ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਗ਼ਲਤੀ ਇਹ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—"ਅਨਤ ਜੀਵਣ ਬਾਣੀ." ਅਨਤ ਜੀਵਨ (infinite life) ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ.

"ਨਸ਼ਟਾਧ" (ਮਹਾਭਾਰਤ ੧੨/੨੮੪/੬੬)

੪ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਲਕਣ, ਜੋ ਸ਼ਰੂਪ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਵੇ. ਤਟਾਬ ਲਕਣ। ੫ ਸ਼ਿਵ.

ਤਟਾਬ ਲਕਣ } ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਉਹ ਸਿਫਤ, ਜੋ ਉਸ ਤਟਾਬ ਲੱਛਣ } ਦੇ ਸ਼ਰੂਪ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ. ਜਿਵੇਂ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਧਰਾ ਕੁੰਦ ਸ਼ਾਮ ਹੱਥ ਫੋਟਾ ਨੱਕ ਆਦਿ ਲੱਛਣ ਤਜਾਗਕੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਬਸੰਤੀ ਪੱਛ ਵਾਲਾ ਕੋਨੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਮੁਕ ਪੁਰੁਸ ਹੈ.

ਤਟਾਬਟਹ. ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਤਟ (ਕਿਨਾਰੇ) ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਖਟਕਰਮਾ ਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ. "ਤਟਹ ਖਟਹ ਬਰਤ ਪੂਜਾ ਗਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤੁ ਕਰਨ ਸਗਲ ਫਲ ਪੁਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ਤਟ (ਬਿਵ) ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟ (ਫੀ) ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟ, ਕਰਮ ੩.

ਤਟਤ. ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਤਿਤ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਤਟਤ ਸ਼ਬਦ ਤਟਿਨੀ (ਨਦੀ) ਲਈ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੧੬੦. ਤਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਭਟਿਨੀ.

ਤਟਾ. ਸੰ. ਤਟਾਗ. ਸੰਗਤਾ—ਤਤਾਗ. ਤਲਾਉ. ਭਾਲ. "ਜੇ ਓਹ ਬੁਪ ਤਟਾ ਦੇਵਾਵੈ." (ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) ਖੂਹ ਅਤੇ ਤਲਾਉ ਲਾਕੇ ਦਾਨ ਕਰੇ.

ਤਟਾਥ } ਤਲਾਉ. ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਟਾ ਅਤੇ ਤਤਾਥ.

ਤਟਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਟ (ਕਿਨਾਰਿਆਂ) ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. ਨੈ.

ਤਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ. ਤਟਿਨੀ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. ਤਟ। ੩ ਘਾਟੀ.

ਤਟੰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਟੰਕ.

ਤੱਟੇ. ਤਾਤਨ ਕੀਤੇ. ਤਾਤੇ. "ਜਾਦਵ ਸਭ ਤੱਟੇ." (ਭਾਗੁ)

ਤਡ. ਦੇਖੋ, ਤਤ ੪। ੨ ਸੰ. ਤਡ. ਧਾ—ਤਾਤਨਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ.

ਤਡਣਾ. ਕਿ—ਤਰਨਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਪਸਾਰਨਾ. ਵਧਾਉਣਾ. ਅੱਡਣਾ. "ਹਥੁ ਤਡਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਤਡਾਇਆ. ਫੈਲਾਇਆ. ਪਸਾਰਿਆ. "ਅਚੇਤਾ ਹਥ ਤਡਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ.

ਤਡਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤਤਿਤ.

ਤਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਨਾ.

ਤਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਨ ਅਤੇ ਫਾ. ਤਨਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਪਤ। ੨ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜਤਾ। ੩ ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਹਣਕੇ ਅਸੁਰ ਰਾਵਣ ਤਣਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਸੰ. ਤਨਤ੍ਰ. ਵਿ—ਭਰਜਦਾ (ਭੱਜਦਾ) ਹੋਇਆ. "ਦੂਤਾ ਆਇਓ ਜਮਹਿ ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਦੂਤਾ.

ਤਣਾਉ } ਸੰਗਤਾ—ਖਿਚਾਉ. ਖਿੱਚ। ੨ ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸਥਾਰ। ੩ ਤੰਬੂ ਤਣਾਵ } ਆਦਿ ਦੀ ਡੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨਾਥ.

ਤਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਗਰਖੇ ਆਦਿ ਦੀ ਉਹ ਡੇਰ, ਜੋ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਤਾਣਕੇ

ਰੱਖੇ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮੰਗਲਮਈ ਝੋਰੀ। ਦੇਖੋ, ਤਣੀ ਫੁਹਣੀ।

ਤਣੀਆ। ਸੰਗਤ—ਤਣੀਦਾਰ ਲਿੰਗੋਟ। ੨ ਚੋਲੀ। ੩ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਨੰਗੇਜ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਤਣੀਦਾਰ ਵਸਤੂ। ਜੋ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕੋਣਾਵਾਦਨ।

ਤਣੀ ਫੁਹਣੀ। ਕਿ—ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਸਮ। ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮੰਗਲਭੋਰੀ ਨੂੰ ਫੁਲਹਾ ਘੋੜੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਫੁਹਦਾ ਹੈ।

ਤਣੀ ਟੁੱਟਣੀ } ਕਿ—ਆਨੰਦ ਅਬਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਤਣੀ ਤੋੜਨੀ } ਫੁੱਲਣਾ ਕਿ ਜਾਮੇ ਦੀ ਤਣੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ। “ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਉਠਨੈ ਤਣੀ ਤੋੜ ਭਾਰੰ।” (ਗੁਣਨ)

ਤਤ. ਸੰ. ਜਨ. ਸੰਗਤ—ਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸਰਵ—ਉਸ। “ਤਤ ਆਸ੍ਰਯੰ ਨਾਨਕ।” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਜਨ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਾਕ, ਵੈਲਾਊ। ੪ ਤਾਰਦਾਰ ਵਜਾ। “ਤਤ ਵੀਣਾਦਿਕੰ ਵਾਦਨੰ।” (ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ। ੫ ਪੋਟ. ਵਾਯੂ। ੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਤਪੁ (ਤਤਿ) ਲਈ ਭੀ ਤਤ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। “ਭਾਰਿ ਭਯੋ ਤਤ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਤਤ ਲਈ ਭੀ ਤਤ ਸਬਦ ਹੈ। “ਤਤ ਸਮਦਰਸੀ ਸੰਤਹੁ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਮੋਧਾਹੀ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਤਤਦਰਸੀ ਅਤੇ ਸਮਦਰਸੀ ਕਰੋੜਾਂ ਮੱਧੇ ਕੋਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਤਤੁ। ੧੦ ਤਤੁ. ਤਤੁ. ਅਨਾਸਰ। “ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੋ ਤਨ ਰਚਿਓ।” (ਸ: ਮ: ੯) ੧੧ ਕਿ. ਵਿ—ਤਤੁ. ਵਹਾਂ, ਓਥੇ। “ਜਤੁ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਨਲੁ ਭੈਲਾ।” (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) “ਜਤਕਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਤਤ ਤਮਹੀ।” (ਗਉ ਮ: ੫) ੧੨ ਤਤਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. “ਹੋਇ ਗਇਆ ਤਤ ਫਾਰ।” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਤਤ ਸਾਰਖਾ. ਵਿ—ਤਤ (ਵਾਜੇ) ਜੇਹਾ. ਵਾਜੇ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ “ਜਕੈ ਘਰਿ ਈਸਰੁ ਬਾਵਲਾ ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਤਤ ਸਾਰਖਾ ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ।” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਿਵ ਆਪ ਕੁਝ ਗੁਣਨ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਵਾਜੇ ਵਾਂਗ ਬਜਾਇਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਤਤਹ. ਕਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ। “ਤਤਹ ਕੁਟੰਬ ਮੋਹ ਮਿਥਣਾ।” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਤਤੁ. ਵਹਾਂ. ਤਤੁ ਹੀ। “ਜਤਹ ਕਤਹ ਤਤਹ।” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਤਕਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁੰਬ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਦਾ ਤਤੁ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਸੂਚੀਪਤ੍ਰ. Index.

ਤਤਕਾਰ. ਅਨੁ. ਤਤਕਾਰ. ਤਾਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। “ਕਰੈ ਹਾਥਨ ਕੇ ਤਤਕਾਰ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਤਕਾਲ.

ਤਤਕਾਲ } ਸੰ. ਗਤਕਾਲ—ਗਤਕਾਲ. ਕਿ. ਵਿ—ਉਸੇ ਵੇਲੇ. ਉਸ ਤਤਖਿਣ } ਹੀ ਸਮੇਂ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. “ਸਿਰ ਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਪਰ ਅਤੁ ਤਤਖਿਣ } ਲਗੈ ਤਤਕਾਰ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਨਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇਆਵੈ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਸੰਤ ਉਧਾਰਉ ਤਤਖਿਣ ਤਾਲਿ।” (ਗੋਂਡ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤਾਲਿ.

ਤਤੱਖ. ਤਤਕਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਉਸੇ ਵਕਤ. ਤੁਰੰਤ.

“ਤਤੱਖ ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ।” (ਰਾਮਾਵ)

ਤਤਗਤ. ਸੰ. ਤਤੁਗਤ. ਵਿ—ਤਤੁ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬ੍ਰਹਮਗਤਾਨੀ। ੩ ਤਤੁ-ਗਤ. ਉਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਤਤਛਨ } ਦੇਖੋ, ਤਤਖਿਣ.
ਤਤਛਿਨ }

ਤਤਜੋਗ. ਸੰਗਤ—ਤਤੁਯੋਗ. ਸਹਜਯੋਗ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਨਾਮਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਵ ਲਾਉਣਰੂਪ ਯੋਗ. “ਐਸੇ ਜਨ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕ ਜੋ ਤਤਜੋਗ ਕਉ ਬੋਝੇ।” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਹਜਜੋਗ। ੨ ਯੋਗ ਦਾ ਤਤੁ (ਨਿਚੋੜ—ਸਿੱਧਾਂਤ)

ਤਤਤੁਲ. ਸੰ. ਜਤੁਲਯ—ਤਤੁਲਜ. ਵਿ—ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਉਸ ਬਰਾਬਰ. ਤਤੱਬਈ. ਤਾਲ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਬੋਲ. ਨ੍ਰਿਤਜ ਸਮੇਂ ਆ—ਧਾ. “ਨਚੇ ਜੰਗ ਰੰਗੀ ਤਤੱਬਈ ਤਤਬਜੰ।” (ਰਾਮਾਵ)

ਤਤਦਰਸੀ. ਸੰ. ਜਤਦਰਸਿੰ. ਤਤੁਦ੍ਰਸ਼ਾ ਦੇਖੋ, ਤਤ ੯.

ਤਤਪਰ. ਸੰ. ਜਤਪਰ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ. ਮੁਸੈਦ। ੨ ਚਤੁਰ। ੩ ਤਦਾਸਕੁ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰਗਤ—ਨਿਮੇਸ਼ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ.

ਤਤਪਰਾਵਹੁ. ਤਤਪਰ ਹੋਵੇ. ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ. “ਅਉਗਣ ਫੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ, ਐਸੇ ਤਤਪਰਾਵਹੁ।” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਤਬਿਤਾ } ਸੰ. ਜਤਬੇਤਾ—ਤਤੁਵੇੱਤਾ. ਵਿ—ਤਤੁ ਦੇ ਜਾਣਨ ਤਤਬਿੰਦ } ਵਾਲਾ. ਆਤਮਵੇੱਤਾ. “ਸਾਹਿਬ ਭਾਨਾ ਤਤਬਿਤਾ, ਅਪਰ ਕਿਤਕ ਸਿਖ ਤੀਰ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) “ਮੇਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ।” (ਨਾਪੁ)

ਤਤਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਬੀਰ. “ਬਨਜਾਰੇ ਤਤਬੀਰ ਬਿਚਾਰੀ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਤਬੇਤਾ. ਤਤੁਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤਬਿਤਾ. “ਆਨੰਦ ਲਹੜੇ ਪਰਮ ਤਤਬੇਤਾ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਤਬੋਧ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁਬੋਧ.

ਤਤਮਇ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁਮਯ.

ਤਤਰਸ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁਰਸੁ.

ਤਤਵਿੰਦ. ਤਤੁਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤਬਿੰਦ. “ਗੁਣਾਨੀ ਧੁਣਾਨੀ ਜੋ ਤਤਵਿੰਦ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਤਾ. ਸੰ. ਤਪੁ. ਵਿ—ਤੱਤਾ. ਕਰਮ। ੨ ਕੋੜਾ. ਭੀੜਾ. ਤਿਕੁ. “ਇਕਿ ਤਤੇ ਇਕਿ ਬੋਲਨਿ ਮਿਠੇ।” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੩ ਸੰਗਤ—ਤ ਅੱਖਰ. “ਤਤਾ ਤਾਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ।” (ਬਾਵਨ) ੪ ਤ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਤਕਾਰ.

ਤਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤਾਰ.

ਤਤਾਰਚਾ. ਤਾ ਤਤੁ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ. “ਤੀਰ ਖੰਡ ਤਤਾਰਚੇ।” (ਸਨਾਮਾ) “ਕਹਿਲ ਤਤਾਰਚੇ।” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਭਾਲਾ. ਨੇਜਾ। ੩ ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਤਾਤਾਰੀ “ਤੁਰੇ ਤਤਾਰਚੇ।” (ਰਾਮਾਵ) ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ.

ਤਤਾਰੀ. ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤਾਰੀ. “ਨੰਚੇ ਤਤਾਰੀ।”

(ਪਾਰਸਾਵ) ਤਾਤਾਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੱਚੇ.

ਤਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ਼ਾਕ. ਫੈਲਾਉ. ੨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੇਕਤਿ. ਕਤਾਰ।
੩ ਵਿ—ਉਤਨਾ, ਤਿਤਨਾ.

ਤਤਿਖਿਆ } ਦੇਖੋ, ਤਿਤਿਖਿਆ.
ਤਤਿਖਿਆ }

ਤਤਿਮਾ. ਅ. ਖੁ ਉਪ-ਤਤਕਰਾ. Appendix.

ਤਤੀ. ਵਿ—ਤਪੁ. ਤਤੀ. ਗਰਮ. "ਤਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ." (ਮਾਥਾ
ਅ. ਮ: ੫)

ਤਤੀਬਾਉ } ਦੇਖੋ, ਤਤੀਵਾਉ.
ਤਤੀਬਾਲ }

ਤਤੀਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਯ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਧਾਰ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਤੁ
ਹੀ. ਓਥੇ ਹੀ. "ਜਹਾ ਪਠਾਵਉ ਜਾਉ ਤਤੀਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਤੀਵਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪੁ ਵਾਯੁ. ਗਰਮ ਹਵਾ. ਨੂ. ਨੈ. ੨ ਭਾਵ—
ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪੱਤਿ. "ਨਹ ਲਗੈ ਤਤੀ ਵਾਉ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫
ਗੁਣਵੰਤੀ) "ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ." (ਸ੍ਰੀ
ਅ: ਮ: ੫)

ਤਤੁ. ਸੰ. ਰਕਤ—ਤਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ
ਆਦਿਕ ਭੂਤ. ਅਨਾਜਿਰ. "ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਕਾਇਆ ਕੀਨੀ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸਾਰ. ਸਾਰਾਂਸ਼. "ਤਤੁ ਗਿਆਨ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ. "ਜਲ ਮਥੈ ਤਤੁ ਲੋੜੈ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨ!" (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ, ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਅਸਲੀਅਤ. ਯਥਾਰਥਤਾ।
੬ ਕਿ. ਵਿ—ਤਤਕਾਲ. ਫੌਰਨ. "ਜੇ ਪਿਰੁ ਕਹੈ ਸੇ ਧਨ ਤਤੁ ਮਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੫)

ਤਤੁਗਿਆਨ, ਸੰਗਤਾ—ਤਤੁਗਿਆਨ. ਸਾਰਗਿਆਨ. ਯਥਾਰਥਗਿਆਨ।
੨ ਆਤਮਗਿਆਨ. ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ.

ਤਤੁਬੇਗਲ, ਤਤੁਵਿਗਨ ਦੀ. ਤਤੁਵੇਤਾ ਦੀ. ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ.
"ਤਤੁਬੇਗਲ ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਗਲ.
ਤਤੁਯੰ. ਤਤ—ਤਤੁ. ਓਹ ਤਤੁ। ੨ ਤਤੁ-ਅਯੰ. ਤਤੁਰੂਪ ਇਹ. "ਸੁਭੰ
ਤਤੁਯੰ ਅਚੁਤ ਗੁਨਗਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਤੁਚਸੁ. ਤਤੁਰਸ. ਸਾਰਰਸ. ਆਤਮਰਸ. "ਪੁਣੈ ਨਾਮਾ ਤਤੁਰਸੁ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਤੈ. ਤਤੁ ਦੀ. "ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ਗੁਰੁ ਬਾਝਹੁ." (ਅਨੰਦੁ)
੨ ਤਤੈ (ਤਕਾਰ) ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਤਤੈ, ਤਾਮਸਿ ਜਲਿਓਹੁ
ਮੂੜੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੩ ਤਤੁ ਨੂੰ. "ਕਿਉ ਤਤੈ ਅਵਿਗਤੈ
ਪਾਵੈ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਅਵਤਰੁ ਤਤੁ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵੇ?

ਤਤੈ ਤਤੁ. ਤਤੁ ਦਾ ਤਤੁ. ਪਰਮ ਤਤੁ. "ਤਤੈ ਤਤੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ
ਮਾਨੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਕੇਵਲ ਤਤੁ. ਤਤੁ ਹੀ ਤਤੁ.

ਤਤੰ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁ। ੨ ਵਿ—ਤਤ (ਪੌਣ) ਰੂਪ. ਹਵਾ ਜੇਹਾ ਚਾਲਾਕ.

"ਚਤਰੇ ਤਤੰ ਤਾਜੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤਤੰਸਮਾਪਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਤੰਸਮਾਪਿ. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਅਭਿਆਸ
ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਦਾ ਨਗਣਾ. ਸਹਜਸਮਾਪਿ.

ਤਤੰ ਖਾਲਸਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੧ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੇ
ਮਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਵਿਛਾ ਪੂਜਾ
ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਚੇ
ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ
ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੋ ਦਲ ਹੋ
ਗਏ. ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਪੁਰ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ
"ਤਤੰ ਖਾਲਸਾ" ਕਹਾਏ ਅਰ ਜੋ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲੇ, ਉਹ
"ਬੰਦਈ ਖਾਲਸਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਧਰਮਪੁਸ਼ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਰ ਸਾਰੇ
ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਤਤੰ ਦੀ ਰਹਿਤ } "ਅਪ ਤੇਜ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ। ਐਸੀ
ਤਤੰ ਦੇ ਗੁਣ } ਰਹਿਤ ਰਹਉ ਹਰਿ ਪਾਸਾ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)
ਜਲ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ; ਅਗਨੀ ਦੀ ਰਹਿਤ
ਰੁੱਖ, ਮਿੱਸਾ, ਤਰ, ਖੁਸ਼ਕ ਜੇਹਾ ਮਿਲੇ ਖਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ
ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣਾ; ਪਵਨ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਸਪਰਸ਼
ਕਰਨਾ ਅਰ ਜੀਵਨ ਦੇਣਾ; ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਧੀਰਯ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ
ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾ; ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਸੰਗ ਰਹਿਣਾ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਤਤੰ ਦੇ ਗੁਣ ਇਹ ਮੰਨੇ
ਹਨ:—

ਹੱਡ, ਮਾਸ, ਨਖ, ਤੁਰਾ, ਰੋਮ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਗੁਣ.

ਵੀਰਯ, ਲਹੂ, ਮਿੱਜ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਜਲ ਦੇ ਗੁਣ.

ਨੀਂਦ, ਰੁੱਖ, ਪਿਆਸ, ਪਸੀਨਾ, ਆਲਸ ਅਗਨਿ ਦੇ ਗੁਣ.

ਧਾਰਣ (ਫੜਨਾ), ਚਾਲਨ (ਧਕੇਲਨਾ), ਢਾਂਕਣਾ, ਸਮੇਟਣਾ,
ਫੈਲਾਉਣਾ ਪਵਨ ਦੇ ਗੁਣ.

ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਲੋਭ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਗੁਣ.

ਤਤੁ. ਸੰ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਹਾਂ. ਉੱਥੇ. "ਜਤੁ ਤਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ
ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ." (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰੇਮਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਫੈਲਿਆ ਹੈ.

ਤਤੁ ਗਤਿ. ਵਹਾਂ ਗਤਿ (ਪਹੁੰਚ). ੨ ਉਹੀ ਚਾਲ. ਉਹੀ ਰੀਤਿ.
"ਤਤੁ ਗਤੇ ਸੰਸਾਰਹ ਨਾਨਕ ਸੇਕਹਰਖੰ ਬਿਆਪਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਦਗਤੇ: ਸੰਸਾਰਹ. ਤਿਸੀ ਗਤੀ ਸੇ ਸੰਸਾਰ ਕੇ.

ਤਤੁਯਾਤ. ਤਤੁ-ਆਗਤ. ਤਤੁ (ਉੱਥੇ) ਆਇਆ. "ਮਿਟੀਤਿ ਤਤੁਯਾਤ
ਭਰਮ ਮੋਹੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਉਸ ਥਾਂ ਆਏ ਦਾ.

ਤਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤਤੁ.

ਤਤੁਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤਤੰ ਦੇ ਗੁਣ.

'ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਭਾਵ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਕਈ
ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ "ਫਤੇ ਦਰਲਨ" ਪਦ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ,
ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ.

ਤਰ੍ਹਗਤ. ਸੰ. ਰਜਕਭ. ਵਿ—ਤਰ੍ਹ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਗਤਾਨੀ. ਤਰ੍ਹਵੇਂਤਾ.

ਤਰ੍ਹਗਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰ੍ਹਗਿਆਨ.

ਤਰ੍ਹਬੋਧ. ਸੰਗਤਾ—ਆਤਮਗਤਾਨ. ਬ੍ਰਹਮਗਤਾਨ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਸਮਝ.

ਤਰ੍ਹਭਾਸੀ. ਵਿ—ਯਥਾਭੰ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਤਰ੍ਹਵਾਦੀ.

ਤਰ੍ਹਮਸਿ. ਤਰ੍ਹ-ਤ੍ਰੇ-ਅਸਿ. ਜੋ ਤ੍ਰੇ ਹੈ. "ਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਿ ਨਾਗੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤ੍ਰੇ ਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਾਕ ੪.

ਤਰ੍ਹਮਯ. ਵਿ—ਤਰ੍ਹਰੂਪ. ਜੋ ਤਰ੍ਹ ਤੋਂ ਬਿੰਨ ਨਹੀਂ.

ਤਰ੍ਹਰਸ. ਦੇਖੋ, ਤਰ੍ਹਰਸੁ.

ਤਰ੍ਹਵਾਦੀ. ਸਾਰਵਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰ੍ਹਭਾਸੀ.

ਤਰ੍ਹਵੇਂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰ੍ਹਕਤ.

ਤਥ. ਦੇਖੋ, ਤਥ। ੨ ਵਤ੍ਰ—ਤਥਾ. ਤਿਵੇਂ. ਤੇਹਾ. "ਕਲੰ ਤਥ ਨੀਰੰ." (ਵੈਰਾਹ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਰ੍ਹ. ਓਥੇ. ਦਹਾਂ. "ਤਥ ਲਗਣੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਨਕ." (ਗਾਥਾ)

ਤਥਾ. ਸੰ. ਵਤ੍ਰ—ਔਰ. ਅਤੇ. "ਵਾਰ ਮਾਰ ਕੀ ਤਥਾ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧." ੨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਇਵੇਂ ਹੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸਤਤ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ.

"ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਾਇ ਤਥਾ ਚਿਤ੍ਰ ਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੫ ਹੁੰਦ. ਜੀਮਾ. ਤਥਾਸੁ } ਵਤ੍ਰ—ਤਥਾ—ਅਸੂ. ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇ. ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੋ. "ਕਹਿਕੈ ਤਥਾਸੁ } ਤਥਾਸੁ ਭੇ ਅੰਤ੍ਰਧਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) "ਕਹਿ ਤਥਾਸੁ ਭੀ ਲੋਪ ਚੰਡਿਕਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤਥਾਚ. ਵਤ੍ਰ—ਤੋਹੀ. ਤਾਹਮ. ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ.

ਤਥਾਪਿ. ਸੰ. ਵਤ੍ਰ—ਤੋਹੀ. ਰਦ ਭੀ. ਤਾਹਮ.

ਤਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਰ੍ਹ. ਓਥੇ. ਉਸ ਥਾਂ. ਤਰ੍ਹ ਹੀ. "ਮੁੰ ਰੁਲਾਉਂ ਤਥਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਥੁ. ਸੰ. ਤਥਤ. ਸਤਤ. ਯਥਾਰਥ. "ਸੇਵਕ ਦਾਸ ਕਹਿਓ ਇਹ ਤਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਾਰ. ਤਰ੍ਹ. ਤਾਵ—ਮੱਖਣ. "ਪੀਡਿਤ, ਦਹੀ ਬਿਲੋਈਐ ਭਾਈ, ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਤਥੁ." (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੧)

ਤਥੇਈ. ਦੇਖੋ, ਤਤੱਥਈ ਅਤੇ ਤਥੇਈ.

ਤਥੇਵ. ਵਤ੍ਰ—ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਤੈਸੇ ਹੀ. ਤਿਵੇਂ ਹੀ.

ਤੱਥ. ਤਰ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਤਥੁ. "ਕਰ ਤੱਥ ਸੁਣਾਯੋ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤੱਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰ੍ਹ ਤੋਂ ਬੋਥਾ. ਪੀੜਿਆ ਹੋਇਆ ਭੰਨਾ.

ਤੱਥਿਯੰ } ਦੇਖੋ, ਤਤੱਥਈ "ਤੁਟੰਤ ਤਾਲ ਤੱਥਿਯੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਥਜ. ਦੇਖੋ, ਤਥ.

ਤਥਜਗਤਾਨ } ਯਥਾਭੰ ਗਤਾਨ. ਸਾਰ ਬੋਧ. ਤਰ੍ਹਗਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰ੍ਹ. ਤਥਜਬੋਧ }

ਤਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਦਾ. ਤਥ. ਤਦੋਂ. ਉਸ ਸਮੇਂ. "ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਦ ਹੀ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਰਦ. ਵਿ—ਉਹ.

ਵਹ। ੩ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਾਇਕ।

੫ ਅਕਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੬ ਸੰਗਤਾ—ਬ੍ਰਹਮ.

ਤਦਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਵੇਲੇ. "ਤਦਹੁ ਹੋਰ ਨ ਕੋਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

ਤਦਕਾ. ਓਦੋਂ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਦ. "ਰਿਜਕ ਦੀਆ ਸਭਹੁ ਕਉ ਤਦਕਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ.

ਤਦਗੁਣ. ਰਦਗੁਣ. (ਉਸੇ ਦਾ ਗੁਣ). ਆਪਣਾ ਗੁਣ ਛੱਡਕੇ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ "ਤਦਗੁਣ" ਅਨੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਹਾ ਬਿਖਸਦੀ ਦੁਸਟ ਅਪਵਾਦੀ ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਸੰਗਾਰੇ. *

ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਸੁਦੀ ਤੇ ਸੁਸਟਾਈਰੇ.

(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਭ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤ੍ਰਮਾਰੇ ਬਾਸਾ,

ਨੀਚਰੁਖ ਤੇ ਉਚ ਭਏ ਹੈਂ ਗੰਧਿ ਲੁਗੰਧਿ ਨਿਵਾਸਾ.

(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਰਮਲਭਏ ਉਜਲ ਜਸਗਾਵਤ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਵਤਕਾਰੋ.

(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਸੁਰਸਰੀਸਲਿਨ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਚੇ,

ਸੰਤਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੰ,

ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਤੁ ਅਵਰ ਜਨ ਚੇ,

ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ.

(ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੰਦਨਵਾਸ ਬਣਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ,

ਅਸ੍ਰਧਾਤੁ ਇਕਧਾਤੁ ਕਰ ਸੰਗ ਪਾਰਸ ਢੇਵੈ,

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਰਤੇ ਮਿਲ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ,

ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ ਸਾਧੁਸੰਗ ਪਾਪਾਂਮਲ ਧੋਵੈ.

(ਭਾਗੁ)

ਤਦਨੰਤਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ. ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ. ਤਦੰਤਰ.

ਤਦਪਿ. ਸੰ. ਵਤ੍ਰ—ਤਦਾਪਿ. ਤਥਾਪਿ. ਤੋਭੀ. "ਤਦਪਿ ਪਿਆਨ ਨ ਆਏ." (ਯਜੁਰੇ ੧੦)

ਤਦਬੀਰ. ਅ. ੬੨ ਸੰਗਤਾ—ਯੁਕ੍ਤਿ. ਤਰਕੀਬ। ੨ ਯਤਨ. ਉਪਾਧ (ਉਪਾਊ).

ਤਦਰੀਜ. ਅ. ੬੨ ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ (ਯਥਾਕ੍ਰਮ) ਕੰਮ ਕਰਨਾ.

ਤਦਰੂਪ. ਸੰ. ਤਦ੍ਰੂਪ. ਵਿ—ਉਸ ਜੇਹਾ. ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕ ੬.

ਤਦਵਤ. ਸੰ. ਰਫ਼ਤ. ਵਿ—ਉਹੋ ਜੇਹਾ. ਉਸ ਵਾਂਗ। ੨ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ.

ਤਦਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਥ. ਉਸ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਦਾਉ.

ਤਦਾਇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਥ. ਉਸ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਦਾਉ.

ਤਦਾਕਾਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਉਸੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. ਉਹੋ ਜੇਹਾ। ੨ ਤਨਮਯ.

ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ,

ਤਦਾਪਿ } ਦੇਖੋ, ਤਦਪਿ.
ਤਦਾਪੀ }ਤਦਾਰਕ } ਅ. ۱۱۱ ਸੰਗਤਾ—ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੀ ਪਤਤਾਲ।
ਤਦਾਰੁਕ } ੨ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ੩ ਸਜਾ. ਦੰਡ.

“ਜੇ ਨ ਤਦਾਰਕ ਦਿਹੁ ਤਿਸ ਤਾਂਦੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਦਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਬ. ਉਸ ਵੇਲੇ. “ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਖ, ਨਾ ਮਾਫਿੰਦੇ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧)

ਤਦਿਸ. ਤਿਸ ਦਿਵਸ. ਉਸ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿਪਾਨਿਜ.

ਤਦਿਨ. ਤਤ-ਦਿਨ. ਉਸ ਦਿਨ. ਤਾਂ ਦਿਨ. “ਬਿਤਨ ਨਾਮ ਤਿਹ
ਤਦਿਨ ਕਹਾਯਸ.” (ਹੁਦਾਬ) ਦੇਖੋ, ਬਿਤਨ ੨.

ਤਦੀ. ਦੇਖੋ, ਤਦਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਤੱਦੀ.

ਤਦੁਆ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤੂਆਂ (ਤੰਦਾਂ) ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਇੱਕ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦੁਆ. “ਜਲਿ ਕੁੰਬਰ ਤਦੁਆ ਬਾਧਿਓ.” (ਨਟ
ਮ: ੪) ਜਲ ਵਿੱਚ ਫਸਰਾਜ ਨੂੰ ਤੰਦੂਏ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਸ ੩.ਤਦੇ } ਕਿ. ਵਿ—ਉਸ ਵੇਲੇ. ਤਬ ਹੀ. “ਦੁਬਿਧਾ ਤਦੇ ਬਿਨਾਸੀ.”
ਤਦੇ } (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਤਦ.

ਤਦੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਨੰਤਰ.

ਤੱਦੀ. ਅ. ۱۱۱ ਤਅਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰੁਲਮ. ਸਿਤਮ। ੨ ۱۱۱
ਤਹੱਦੀ. ਭਗਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਹੱਦੋਂ ਵਧ ਜਾਣਾ। ੪ ਤਾਤਨਾ.
ਭਾਟਣਾ.

ਤਦਰਪਿ. ਵਜ—ਤੋਭੀ. ਤਬਾਪਿ. ਦੇਖੋ, ਤਦਪਿ.

ਤਧਨੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਦਨੰਤਰ.

ਤੱਧਿਤ. ਸੰ. ਨਫਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਵਜ਼ਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦਾ ਪ੍ਰਤਯਯ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ:—(ੳ) ਅਪਤਰਵਾਚਕ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਔਲਾਦ ਅਬਵਾ ਉਪਾਸਕ ਆਦਿ
ਸੰਬੰਧ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਜਿਵੇਂ—ਦਸਰਬ ਤੋਂ ਦਾਸਰਬੀ, ਸਿਵ ਤੋਂ
ਸੈਵ, ਰਾਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਆਦਿ.(ਅ) ਬਰਤ੍ਰਿਵਾਚਕ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਬੋਧ
ਹੋਵੇ. ਜਿਸੇ—ਕੱਲੀ ਤੋਂ ਕੱਲੀਵਾਨ, ਲਕੜੀ ਤੋਂ ਲਕੜਹਾਰਾ, ਵਣਜ ਤੋਂ
ਵਣਜਾਰਾ ਆਦਿ.(ੲ) ਭਾਵਵਾਚਕ—ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਖ ਤੋਂ ਮੁਰਖਪੁਣਾ, ਢੀਠ ਤੋਂ
ਢੀਠਾਈ, ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉਚਾਈ, ਕਠੋਰ ਤੋਂ ਕਠੋਰਤਾ ਆਦਿ.(ਸ) ਉਨਤਵਾਚਕ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮੀ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ. ਜਿਸੇ—ਖੜੀ
ਤੋਂ ਖਤਰੇਟਾ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੋਂ ਮੁਸਲਾ ਆਦਿ.(ਹ) ਗੁਣਵਾਚਕ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ—
ਮੈਲ ਤੋਂ ਮੈਲਾ, ਠੰਢ ਤੋਂ ਠੰਢਾ, ਗੁਣ ਤੋਂ ਗੁਣੀ, ਸੁਖ ਤੋਂ ਸੁਖਦਾਇਕ
ਆਦਿ.ਤਨ. ਸੰ. ਨਜ਼. ਧਾ—ਫੈਲਾਉਣਾ, ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ, ਤਣਨਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਪਨ। ੪ ਡਾ ۱੭ ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸਮ.ਦੇਹ. ਬਰੀਰ. “ਤਨ ਸੁਚਾ ਸੇ ਆਖੀਐ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸਾਚਾਨਾਉ.” (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਤਾਨ. “ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ
ਬਾਹਰਿ.” (ਆਸਾ ਪੰਨਾ) ੬ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ. ਸਾਥ. “ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ
ਉਰਹਿ ਤਨ ਲਾਗੀ.” (ਸੂਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) “ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ.”
(ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੭ ਸੇ. ਤੋਂ. “ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਨ ਜਾਹਿ ਨਿਹਰਹੇ.”
(ਚੋਪਈ)ਤਨਉਰ } ਸੰ. ਤਾਭੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਨਫੂਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ
ਤਨਉਰਾ } ਦਾ ਗਹਿਣਾ. “ਉਪਮਾ ਤਾਹਿ ਤਨਉਰ ਕੀ ਸੂਰਜ ਸੀ ਹੈ
ਤਨਉਤਾ } ਸੁੱਧ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਕੰਨ ਤਨਉਤੇ ਕਾਮਣੀ.” (ਤਾਗੁ)
ਤਨਈਆ. ਸੰ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. “ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਤਨਈਆ ਹੈ ਨ.”
(ਗੜਾਨ) ੨ ਵਿ—ਤਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਤਨਯਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨੀਆ.
ਤਨਸੀਖ. ਅ. ۱੭ ਨਸਖ (ਰੱਦ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. ਮਨਸੁਖ
ਕਰਨਾ.ਤਨਸੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਨੈਨਸੁਖ ਸੇਹਾ ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ
ਸਮੇਂ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਂਦਾ ਸੀ।੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ
ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

“ਰਨਸੁਖ ਖੜੀਬਸੈ ਲਹੌਰ,
ਕਲਮਰੇਖ ਆਏ ਬੰਭੋਰ,^੧ × × ×
ਸੰਮਤ ਸਕੂਹ ਸੈ ਇਕਰਾਨਿਸ,
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਸਨ ਸੰਤਾਇਸ,^੨
ਹਿਤਚਿਤ ਲਾਇ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰੀ,
ਬਹਨਤ ਹੀ ਅਤਿ ਲਗੀ ਪਿਆਰੀ, × × ×
ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਰਾਤੇ ਕਹੀ ਸੁਧਾਰ, × ×
ਕਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੁਨ ਹਾਰਯੋ ਬੁਹਮਾ,
ਇਕ ਤਿਲ ਤਾਂਕੇ ਮਰਮ ਨ ਪਾਯਾ,
ਸੇਖ ਸਹਸ ਫਨਿ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤ,
ਫਨਤ ਫਨਤ ਤਿਹ ਅੰਤ ਨਾ ਆਯਾ,
ਇੰਦਾਇਕ ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜੇਤੇ,
ਹੋਰਤ ਹੋਰਤ ਸਬੈ ਹਿਰਾਯਾ,
ਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਤਰਜਾਮੀ,
ਪ੍ਰਭਟ ਦਰਸ ਸੰਗਤਿ ਦਿਖਰਾਯਾ, × × ×
ਕਲਿਜੁਗ ਮਾਹਿ ਤਯੇ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ,
ਜਾ ਸਮ ਦੁਸਰ ਔਰ ਨ ਕੋਈ,
ਚਿੰਧਿ ਸਿੰਧਿ ਦੇਉ ਦਰ ਠਾਢੇ,
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਿਹ ਆਗਯਾ ਜੋਈ,
ਮੁਕਤਿ ਬੰਦ ਆਯਸ ਤਿਹ ਮਾਹੀ,

^੧ਦੇਖੋ, ਰਨਬੰਭੋਰ.^੨ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਜਨਮੀ ਸਨ ੨੭, ਅਰਥਾਤ ਤਖਤ ਚੋਟਣ ਤੋਂ ਸਭਾਈਵਾਂ ਸਾਲ.

ਤਾਤਕਾਲ ਜੋ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਈ,
ਤਨਸੁਖਾ ਹੋਇ ਦਰਸ ਦੇਖਤ ਹੀ,
ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ."

ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ.

ਤਨਹਾ. ਡਾ ۱۰ ਵਿ—ਇਕੱਲਾ. ਏਕਾਕੀ.

ਤਨਕ. ਦੇਖੋ, ਤਨਿਕ.

ਤਨਕੀਹ. ਅ ۱۰ ਸੰਗਤ—ਨਿਰਣਾ. ਖੋਜ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਕਹ
(ਮਗਜ਼ ਕੱਢਣਾ) ਹੈ.

ਤਨਖਾਹ. ਡਾ ۱۰ ਤਨਖਾਹ. ਸੰਗਤ—ਤਲਬ. ਮਾਹਵਾਹੀ ਜਾਂ
ਵਰ੍ਹਾ ਬੋਧੀ ਬੋਤਨ। ੨ ਖਾ. ਧਰਮਦੰਡ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਈ ਹੋਈ
ਚੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨਖਾਹੀਆ.

ਤਨਖਾਹਦਾਰ. ਤਨਖਾਹਦਾਰ. ਤਨਖਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ।
੨ ਖਾ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਸਤਸੰਕ ਨ ਸਵੈ।
ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵਹ ਵਡਾ ਕਹਾਵੈ." (ਤਨਾਮ)

ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ
ਜੀ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟ ਉੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ
ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਕਰਣ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹ (ਧਰਮਦੰਡ) ਯੋਗਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ.

ਤਨਖਾਹੀਆ. ਵਿ—ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਤਕੀ.
ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਤਨਖਾਹੀਆ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤਨਖਾਹਦਾਰ.
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਖਾਲਸਾ
ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਫੀਰਾਂ ਮਿਲਤ
ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਕੇ ਅਪਨੇ ਕਾਬੂ ਚੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ
ਕੀਤਾ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪਾਸ
ਰਹਿ ਕੇ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣੀ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਉਹ ਅਣਖੀਲੇ ਭਾਈਆਂ ਤੋਂ
"ਤਨਖਾਹੀਏ" ਸੱਦੇ ਗਏ. ਸਨੇ ਸਨੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਕਾਰਤ
ਭਰਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਲਈ
ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ.

ਤਨਖਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਨਖਾਹ ੧.

ਤਨਜ. ਅ ۱੦ ਤਨਾ. ਮੋਹਣਾ.

ਤਨਜੀਮ. ਅ ۱੦ ਤਨਜੀਮ. ਸੰਗਤ—ਨਜ਼ਮ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਕਰਨ ਦਾ
ਭਾਵ. ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਰੋਣਾ। ੩ ਸਤਾ
ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹਣੇ.

ਤਨੱਚੁਲ. ਅ ۱੦ ਨਜ਼ਲ (ਉਤਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ.
ਤਨਤ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਤਨਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਤ—ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਤਾ)
ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਵਰ. ਬਖਤਰ. "ਪਹਿਲੇ ਤਨਤ੍ਰਾਣ ਫਿਰੋਂ ਤਹਿ
ਬੀਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤਨਦਿਹੀ. ਡਾ ۱੦ ਸੰਗਤ—ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਦੇ ਲਾਉਣ ਦਾ
ਭਾਵ. ਮਿਹਨਤ. ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ। ੨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਪ੍ਰਯਤਨ.

'ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਨੂੰ ਸੁਖ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਦਾ ਨਾਮ.

ਤਨਦੁਰਸੁ. ਡਾ ۱੦ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਹੈ. ਅਰੋਗ.
ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਤਨਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਤਨਦਿਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਨਦੇਹ.

ਤਨਨਾ. (ਸੰ. ਜਨ. ਧਾ—ਫੈਲਾਉਣਾ, ਲੰਮਾ ਕਰਨਾ) ਕ੍ਰਿ—ਕਸਣਾ.
ਖਿੱਚਣਾ. "ਚਲੇ ਤਨਕੇ ਤਨੀਆਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਮੇ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ
ਤਣਕੇ ਚਲੇ। ੨ ਤਾਣੀ ਦਾ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਤਣਨਾ. "ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ ਸਭ
ਤਜਿਓ ਹੈ ਕਬੀਰ." (ਗੁਜ ਕਬੀਰ) "ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤ ਤਨਹਿ ਨਿਤ
ਭਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਨਮਹਿ. ਸੰ. ਜਨਮ. ਵਿ—ਤਦ੍ਰੁਪ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਤਿਨ ਤੀ
ਤਨਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਕਬੀਰ) ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ
ਹੋਇਆ ਮਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੨ ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਵਿੱਚ.

ਤਨਮਯ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਹਿ ੧.

ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਜਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਸਾਖਰ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ
ਦਾ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ ਆਦਿ ਰੂਪ. ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ.
ਉਤਪੱਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਮਹਤਤ੍ਵ
ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਮਹਤਤ੍ਵ ਤੋਂ ਅਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ
ਪਦਾਰਥ ਉਪਜਦੇ ਹਨ—

ਪੰਜ ਕਾਸ਼ਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰ ਅਤੇ
ਮਨ. "ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਤਤ੍ਵ ਉਪਾਯਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤਨਮਾਤ੍ਰ ਬਨਾਵਾ."
(ਨਾਮ)

ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਾਤ੍ਰ.

ਤਨਮੈ. ਵਿ—ਤਦ੍ਰੁਪ. ਲਿਵਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਹਿ ੧.

ਤਨਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ.
ਦੇਖੋ, ਤਨ ੧.

ਤਨਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਦੇਖੋ,
ਤਨੀਯਾ.

ਤਨਰਿਪੁ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਭਗ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਰੋਗ।
੨ ਵਿਕਾਰੀ. ਐਬੀ.

ਤਨਰੁਹ. ਸੰ. ਤਨੁਰੁਹ. ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਰੋਮ.
"ਤਨਰੁਹ ਖਰੇ ਤਰੇਵਰ ਜਾਲ." (ਗੁਪਤੂ) ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ ਇਉਂ ਖਰੇ
ਹਨ, ਮਾਨੋ ਬਹੁਤ ਬਿਰਫ ਹਨ.

ਤਨਾ. ਤਣਿਆ. ਫੈਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਨਨਾ. "ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ਰੂਮ
ਤਨਾ" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਰਥ. ਫੈਲਾਉ. "ਸਗਲ
ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਾਕਾ ਤਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਡਾ. ਬਿਰਫ ਦਾ ਧਤ।
੪ ਬਿਰਫ ਦੀ ਸ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਜਤ. ਪ੍ਰਤਾਨ। ੫ ਤਨਯ
(ਪੁਤ੍ਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਨਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੬ ਨਿਘੰਟੂ ਵਿੱਚ ਤਨਾ
ਦਾ ਅਰਥ ਧਨ ਹੈ. "ਸਰਣਿਸਹਾਈ ਸੰਤਹ ਤਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਮ: ੫) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧਨ.

ਤਨਾਉ. ਸੰਗਤ—ਤਣਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਖਿੱਚ.

"ਇਸ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕੋ ਫੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੋ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩)

ਤਨਾਈ. ਤਨਨ ਕਰਵਾਈ. ਫੈਲਾਈ. "ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ.

ਤਨਾਸੁਖ. ਅ. ८५६ ਨਸਖ (ਅਦਲਬਦਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਆਵਾਗਮਨ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਹ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. Transmigration. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਗਮਨ.

ਤਨਾਜਾ. ਅ. ८५६ ਤਨਾਜਾ. ਸੰਗਤ—ਨਜਾ (ਭਗਤਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭਗਤ. ਵਿਵਾਦ.

ਤਨਾਨੰ. ਤਨਾਂ ਨੂੰ. ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ. "ਪੁਛੇਦੈ ਤਨਾਨੰ." (ਗੁਰਮਤਿ)

ਤਨਾਬ. ਅ. ८५६ ਸੰਗਤ—ਤਣਨ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਛੋਰੀ. ਤਣਾਵ. ੨ ਚੋਲ ਮਿਦੰਗ ਆਦਿ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਬੰਧਰੀ ਅਥਵਾ ਛੋਰਾ. ੩ ਜਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ੬੦ ਗਜ ਲੰਮੀ ਸਰੀਬ.

ਤਨਾਲ. ਅ. ८५६ ਤਨਾਵਲ. ਸੰਗਤ—ਪਕਤਨ ਦੀ ਬਿਯਾ. ਗਰਿਫਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਪੂਰ ਲੱਗਿਆ ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨੇ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਸੰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡੇ ਲਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸਮਾ ਪਾਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਵੱਲ ਮਿਆਨ ਦੇ ਠੋਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ 'ਮਨਾਲ' ਹੈ. ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਤਹਨਾਲ' ਹੈ. "ਜਿਸ ਕੇ ਲਗੇ ਮਨਾਲ ਤਨਾਲ." (ਗੁਪਤ) ੩ ۞ ਤਨਾਉਲ. ਜੁੱਤੀ ਦੀ ਖੁਰੀ. ੪ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਲੋਹਾ. ਨਾਲ. Horse-shoe.

ਤਨਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਨਾਬ. ੨ ਖਿੱਚ. ਭਟਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਨਾਵਲ } ਅ. ਤਨਾਵਲ. ਸੰਗਤ—ਫਤਨ ਦੀ ਬਿਯਾ. ੨ ਰਾਸ
ਤਨਾਵਲ } ਭੜਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
ਤਨਿ. ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਕਰਕੇ. "ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ ਭਗਵਾਨ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਹ ਮੇਂ. "ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੇ ਤਨ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਹ ਕੇ. ਸਰੀਰ ਨੂੰ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੪ ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਉੱਪਰ. "ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਅਹਿ ਨਾਨਕਾ, ਸੇ ਤਨੁ ਹੋਵਹਿ ਛਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਸਰੀਰ ਦੇ. "ਜੇਕੁ ਚੁਗਤਿ ਤਨਿ ਭੋਦ." (ਜਪੁ) ਭਾਵ—ਖਟਸਨੁ ਆਦਿ ਦਾ ਗ਼ਰਾਨ. "ਤਨਿ ਧੋਤੇ ਮਨੁ ਹਟਾ ਨ ਹੋਇ." (ਵਛ: ਮ ਕ)

ਤਨਿਕ. ਵਿ—ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ. ਬਹੁਤ ਕਮ.

ਤਨਿਛਾਇ. ਤਨ-ਇੱਛਾ-ਆਇ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਆਦਿ ਕਰਮ. "ਅਨਿਕ ਦੇਖਾ ਤਨਿਛਾਇ ਪੂਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਤਨਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯਾ ਅਤੇ ਤਨੀਯਾ.

ਤਨੀ. ਤਣੀ ਹੋਈ. ਕਸੀ ਹੋਈ. ੨ ਪ੍ਰਬਲ. ਤੀਵ. "ਤੋਰੀ ਨ ਤੁਣੈ ਛੋਰੀ ਨ ਛੁਟੈ ਐਸੀ ਮਾਧੋ ਖਿੱਚ ਤਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਜੇਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਖਿੱਚ ਹੈ. ੩ ਸੰਗਤ—ਜਾਮੇ ਦੀ ਤਣੀ. ਤਣਨ ਦੀ ਛੋਰੀ. "ਕਥੈ ਤਨੀ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਰੈ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਦੇਖੋ, ਤਣੀ.

ਤਨੀਆ } ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯਾ. "ਜਨਮੀ ਤਨੀਯਾ ਸੁਮਤਿ
ਤਨੀਯਾ } ਪੁਰੀਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਣੀਆ.

ਤਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਤਨੁ ਧਨੁ ਆਪਨ ਬਾਪਿਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਮਤਾ. ਤੁਚਾ. ੩ ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ੪ ਥੋੜਾ. ੫ ਕੋਮਲ. ੬ ਸੁੰਦਰ. ੭ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟ. ਉਦਰ. ੮ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਲਈ ਭੀ ਤਨੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ਸਰਬਮੈ ਸਰਜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਤਨੁਕ. ਵਿ—ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ.

ਤਨੁਜ. ਸੰਗਤ—ਤਨੁ (ਸਰੀਰ) ਤੋਂ ਜ (ਜਨਮਿਆ) ਪੁਤ੍ਰ.

ਤਨੁਜਾ. ਸੰਗਤ—ਤਨੁ (ਸਰੀਰ) ਤੋਂ ਜਾ (ਉਪਜੀ) ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਤਨੁਤੁ } ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. ਦੇਖੋ, ਤਨਤੁਣ.
ਤਨੁਤੁਣ }

ਤਨੁਤੁਣਨੀ. ਸੰਗਤ—ਤਨੁਤੁਣ (ਕਵਚ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤਨੁਤੁਣਨੀ ਰਿਪੁ. ਸੰਗਤ—ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤਨੁਦੇਹ. ਤਨੁ (ਤੁਚਾ) ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੇਟ ਆਦਿ ਅੰਗ. "ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪਿਰੁ ਤਨੁਦੇਹ." (ਜਪੁ) ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਤਨੁ ੨ ਅਤੇ ੨.

ਤਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ. ਦੇਹ. ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ੩ ਗਉ. ੪ ਜਲ.

ਤਨੁਕਾ. ਸੰਗਤ—ਤਿਨਕਾ. ਤ੍ਰਿਣ. "ਦਸਨ ਤਨੁਕਾ ਪਕਰਾਯੋ ਹੈ." (ਹਨੁ) ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਫੜਾਇਆ.

ਤਨੁਜ. ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ ਤਨੁਜ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਤਨੁਜ." (ਗੁਪਤ)

ਤਨੁਜਨਿ } ਪੁਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਨੁਜਾ.
ਤਨੁਜਾ }

ਤਨੁਰ. ਅ. ੮५६ ਸੰਗਤ—ਭੱਠੀ. ਚੁਨ੍ਹਾ. "ਤਨ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਨੇ } ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨਯ. "ਹਰਦਾਸਤਨੇ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ." (ਸਵੈਯੇ
ਤਨੈ } ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ." (ਮਲਾ
ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਨੀਯਾ. ਵਿ—ਤਣਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਤਨੀਯਾ ਹੈ ਨ ਮੇਯਾ ਸਾਂਝੇ ਭੈਯਾ ਕੋਉ." (ਕੁਰਾਨ) ੩ ਤਨਯਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਤਨੈ. ਤਨਯ. ਪੁਤ੍ਰ. "ਪ੍ਰਸਿਧ ਤੇਜੇ ਤਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਤਨੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਉਤਾ.

ਤਨ੍ਹੀ. ਸੰ. ਸੁਖਮ ਅੰਗ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ, ੨ ਸੁਖਮ. ਪਤਲੀ.

ਤਪ. ਸੰ. ਤਪ. ਧਾ—ਭੱਤਾ ਹੋਣਾ, ਜਲਨਾ, ਤਪ ਕਰਨਾ, ਪਛਤਾਉਣਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਨਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੁਤ. ਤਪਸਤਾ. "ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਸਰੁ ਭ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਭੋਗੀ." (ਲਖਮਨੀ) "ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਜੋਜਮ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੩ ਅਗਨਿ. ੪ ਗਰਮੀ. ੫ ਗੁੰਘਮ ਰੁੱਤ. ੬ ਬੁਖਾਰ. ਜੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ. ੭ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਭਾਵ. ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਦਬਦਬਾ. "ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਪ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਡਿੱਗ. ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਗ

ਸੇਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਪਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਯ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਪੰਡੀ। ੪ ਸੰ. ਰਧਸ੍. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੁੱਤ ਆਦਿਕ ਕਰਮ। ਤਪਸਤਾ। ੫ ਨਿਯਮ। ਨੇਮ। ੬ ਧਰਮ। ੭ ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼।

ਤਪਸਚਰਯਾ. ਸੰ. ਰਧਵਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ। ਤਪ ਤਪਣਾ।

ਤਪਸਤਪੀ. ਵਿ—ਤਪ ਤਪਣ ਵਾਲਾ। ਤਪਸ੍ਰੀ।

ਤਪਸਪਤੀ. ਵਿ—ਤਪਸ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤਿ। ਮਹਾਨ ਤਪੀ। “ਅਗਸ੍ਰਿ ਆਦਿ ਜੇ ਛੇ ਤਪਸਪਤੀ ਇਸ਼ੇਖਿਐ।” (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਰਧਸ੍ਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸਨੁ। ੩ ਤਪ੍ਰਾਸ਼ਪਤੀ. ਸੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸਿਤਸਪਤੀ।

ਤਪਸਾ } ਤਪ ਕਰਕੇ, ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਹੈ। “ਦਾਨੇ ਨ ਕਿੰ ਤਪਸਿਆ } ਤਪਸਾ?” (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਪ. ਦੇਖੋ, ਤਪਸਤਾ। “ਅਨਿਕ ਤਪਸਿਆ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰ।” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਪਸੀ } ਵਿ—ਤਪਸ੍ਰੀ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। “ਤਪਸੀ ਤਪਹਿ ਰਪਸੀਅ } ਰਾਤਾ।” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਪੀਆ।

ਤਪਸੀਅਹ } “ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਤਪਸਤਾ. ਤਪ. “ਤਪਸੀ ਕਰਿਓ ਦੇਹੀ ਸਾਧੀ।” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਰਪਸੀਦਿਲ. ਡਾ ਤਪਸੀਦਿਲ. ਵਿ—ਤਪਿਸ਼ (ਜਲਨ)

ਸਹਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ. ਬੇਕਰਾਰ ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਤਪਸੀਦਨ। ਤਪਸਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪਸਚਰਯਾ. ਤਪ। ੨ ਛੰਗੁਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਤਪਸ੍ਰੀ. ਸੰ. ਰਧਸ੍ਵਿਨ੍. ਵਿ—ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਪੀਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਪੀਆ ਪੁਰੁਸ਼।

ਤਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਪੁ ਹੋਣਾ. ਗਰਮ ਹੋਣਾ. ਭਖਣਾ। ੨ ਤਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਿੰਤ ਵਿੱਚ ਸਤਨਾ।

ਤਪਤ. ਵਿ—ਤਪੁ. ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ। “ਤਪਤ ਕਤਾਰਾ ਭੁਭਿਕੁਇਆ, ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ।” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਪ. ਦਾਹ. ਜਲਨ। “ਤਪਤ ਮਾਹਿ ਠਾਂਢਿ ਵਰਤਾਈ।” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਪਤਨੀ. ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. (ਸਨਮਾ) ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ।

ਤਪਤਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪ ਨਾਲ ਤਪਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਪਸਤਾ ਦਾ ਕਸ੍ਰ. “ਅਸੰਖ ਪੂਜਾ ਅਸੰਖ ਤਪਤਾਉ।” (ਜਪੁ)

ਤਪਤਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ—ਤਪ ਤਪਣਾ. ਤਪਸਤਾ ਕਰਨੀ। “ਤਪਤਾਪਨ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੇ।” (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਤਪ ਤਾਪਨ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੇ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜ ਕ.

ਤਪਤਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਲੁ।

ਤਪਤਿ. ਸੰ. ਰਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਕ. ਆਂਚ. ਜਲਨ। “ਤਪਤਿ ਨ ਕਤਹਿ ਬੁਝੈ।” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤਪਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਹਾਤਾਚਤ ਅਤੇ ਤਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਛਾਯਾ ਦੇ ਗਰਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸੀ ਰਾਜਾ

ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੫, ਅ: ੧੯.

ਸੰਬਰਣ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਫੇਰ ਇਹ ਨਦੀਰੂਪ ਹੋਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਗੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤਪਨੀ, ਤਪਤੀ, ਸਤਾਮਾ, ਕਾਪਿਲਾ, ਸਨਕਾ, ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਤਪੀ ਭੀ ਹਨ. ਇਹ ਸਤਪੁਰਾ ਪਹਾੜਧਾਰਾ (ਛੋਨਾਨਾ ਗਿਰਿ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੪੩੬ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. “ਤਪਤੀ ਨਦੀ ਤੀਰ ਤਿਹ ਬਹੈ। ਸੂਰਜਸੁਤਾ ਤਾਹਿ ਜਗ ਕਹੈ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ਦੇਖੋ, ਸਨਮਾ ੩੩੬.

ਤਪਤੈ. ਤਪਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਤਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਤਵਦਾ ਹੈ. ਤੀਵੁ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਾਤੁਲ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. “ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ।” (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਤਪਦਿੱਕ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩ ਅਤੇ ਦਿੱਕ ੪.

ਤਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪ. ਦਾਹ. ਆਂਚ। ੨ ਸੂਰਯ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮ ਚੁੱਤ। ੪ ਧੁੱਪ। ੫ ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੬ ਭਿਲਾਵਾ.

ਤਪਨਤਪੁ. ਵਿ—ਤਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁੱਤਮ ਤਪ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਪ. “ਤਪਨਤਪੁ ਕੁਰਕਿਅਨ।” (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਰਮ ਹੋਣਾ. ਤਪੁ ਹੋਣਾ। ੨ ਤਪ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਲਣਾ. ਕੁੜਨਾ. ਸਤਨਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਤਪ. ਤਪਿਸ਼. “ਗੁਰੁਸਿ ਦੇਖੇ ਲਹਿਜਾਇ ਸਭਿ ਤਪਨਾ।” (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਤਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ.

ਤਪਨੀਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. “ਚੰਕ ਤਪਨੀਯ ਸਮਾਨਾ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਧਰੁਰਾ। ੩ ਵਿ—ਤਪਾਉਣ ਲਾਇਕ.

ਤਪਨੁ. ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਵਰਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਪਨ.

ਤਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾ ਪਰ. ਇਸ ਪੁਰ. ਰਬਹੀ. ਤਦੇ. “ਚਰਣ ਤਪਰ ਸਕਯਕ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਤਪਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੌਥੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਤਪਾਇਆ (ਚਿੰਨ੍ਹਿਆ) ਜਾਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਥਲਾ.

ਤਪਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਣ ਪਟ. ਘਾਸ ਫੂਸ ਦਾ ਕਪੜਾ. ਚਟਾਈ। ੨ ਸਣ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਟਾ ਵਿਛਾਉਣਾ. “ਤਪਤ ਭਾਤ ਵਿਛਾਇ।” (ਭਾਗੁ) ੩ ਚੁੰਹ ਜਮੀਨ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਦੇ ਪਤਦੇ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਅਣਵਾਹੀ ਜਮੀਨ। ੪ ਘਾਹ ਦੀ ਰੱਸੀਆਂ ਦੀ ਬੁਣਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਜੁੱਤੀ. ਰਪਲੀ.

ਤਪਤੀ. ਛੋਟਾ ਤਪਤ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤ.

ਤਪਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪਸ੍ਰੀ. ਤਪੀਆ. “ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਰੁ ਲੋਭੀ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ਦੇਖੋ, ਤੁਤ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਂਟੰਡਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਲੈਨ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ ਅਰ ਨਾਲ ਜਮੀਨ ਲਾਈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਤਪਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਕ. ਆਂਚ. ਤਪਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਪਾਉਸ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਵਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼।

ਤਪਾਉਣਾ. ਕਿ—ਤਪੁ (ਤੱਤਾ) ਕਰਨਾ. “ਤਨ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ.” (ਸ. ਵਰੀਦ)

ਤਪਾਕ. ਫ਼ਾ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਜੋਸ਼. ਚਿੱਤ ਦੀ ਉਮੰਗ। ੨ ਬੋਭ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਹੁਲਾਸ, ਉਮੰਗ.

ਤਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਉਣਾ.

ਤਪਾਵਸ } ਸੰਗਤ—ਨਿਆਉਂ. ਇਨਸਾਫ਼. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ “ਦਿਵਸਨਾਯ”
ਤਪਾਵਸੁ } ਹੋਇਆ (ordea) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਤੱਤੋ
ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ, ਅੱਗ ਨਾਲ ਲਾਲ ਲੇਹੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਉਠਾਕੇ ਅਤੇ
ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪੁਰੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬੇਦਾਗ਼ ਰਹੇ ਉਹ ਸੱਚਾ, ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਅੱਗ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵਜਾਏ ਉਹ ਝੂਠਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਯਕ ਲਈ
“ਤਪਾਵਸ” ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਸ ੯। ੨ ਅ ٲٲٲ
ਤਪਾਵਸ. ਤਹਿਫ਼ੀਕਤ. ਖੋਜ. ਨਿਰਣਾ. “ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਇ
ਤਪਾਵਸੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਤਪਿ. ਤਪਕੇ. ਤਪੁ ਹੋਕੇ. “ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੇ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ.” (ਧਨਾ
ਮ: ੧) ੨ ਤਪ ਤੋਂ, ਤਪਸਤਾ ਸੇ.

ਤਪਿਆਣਾ } ਤਪ-ਅਯਨ. ਤਪਸਥਾਨ. ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ।
ਤਪਿਆਨਾ } ੨ ਖੜੂਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ
ਗੁਰਧਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤਪਸਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਦੇਖੋ,
ਖੜੂਰ.

ਤਪਿਸ਼. ਫ਼ਾ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਕਰਮੀ. ਆਂਚ, ਤਪ. ਤਾਉ.

ਤਪੀ } ਸੰਗਤ—ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਪਸ਼ੀ. “ਤਪੀਆ ਹੋਵੇ
ਤਪੀਆ } ਤਪੁ ਕਰੇ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਭਿੰਨ ਵਿੱਚ ਤਪੀ ਦਾ
ਅਰਥ ਸੁਰਜ ਹੈ.

ਤਪੀਸ } ਤਪੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਪੀਆ. “ਤਪੀਸਰ ਜੋਗੀਆ
ਤਪੀਸਰ } ਤੀਰਥਿ ਗਵਨੁ ਕਰੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਪੀਦਨ. ਫ਼ਾ ٲٲٲ ਕਿ—ਤਪਣਾ.

ਤਪੁ. ਦੇਖੋ, ਤਪ. “ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ.” (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ.
ਵਿ—ਤਪ ਸਾਹਿਤ. ਗਰਮ। ੩ ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ। ੪ ਸੁਰਜ।
੫ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਤਪੇਸ. ਤਪੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਤਪੀਆ.

ਤਪੇਦਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਤਾਂਨੁਕੇ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਪਰਛਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.
ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਤੱਪਾ (ਤਾਅਲੁਕਾ) ਹੈ.

ਤਪੇਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਨੇ ਤਪਸਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਾ ਧਨ ਸਮਝਿਆ
ਹੈ. ਤਪਸ਼ੀ. ਤਪੀਆ. “ਦੇਸ ਫਿਰਿਓ ਕਰ ਤੇਸ ਤਪੇਧਨ.” (ਅਕਾਲ)

ਤਪੇਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਪਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪੇਧਨ.

ਤਪੇਧਨ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਪਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਦਾ ਵਨ (ਜੰਗਲ)
ਤਪੇਧਨ } ੨ ਉਹ ਵਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਤਪਸਤਾ ਹੋ
ਸਕੇ। ੩ ਫਿੰਦਾਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਨ, ਜੋ ਚੀਰਥਾਟ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ.

ਤੱਪਾ. ਸੰਗਤ—ਫਿਲਾਫ਼ਾ. ਪਰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪੇਦਾਰ.

ਤੱਪੇਦਾਰ. ਪਰਛਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਫਿਲਾਫ਼ੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਪੇਦਾਰ.
“ਸੱਦੇ ਉਨ ਤਹਿ ਤੱਪੇਦਾਰ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਤਪੁ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤ.

ਤਪੁਮੁਦਾ. ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤਪਾਕੇ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਛਾਪਾ. ਜਿਵੇਂ—
ਦਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੈਸਨਵ ਸੰਖ ਚਕੁ ਆਦਿਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਦੇ ਹਨ।
੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਭੀ ਤਪੁਮੁਦਾ ਦਾ ਦਾਗ਼ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ
ਸੀ.

ਤਫ਼. ਫ਼ਾ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਕਰਮੀ. ਤਪਿਸ਼। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ।
੩ ਦੁਰਗੰਧ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼.

ਤਫ਼ਸੀਦ ਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਤਪਸੀਦ ਦਿਲ.

ਤਫ਼ਸੀਦਨ. ਫ਼ਾ ٲٲٲ ਤਪਤ (ਤੱਤਾ) ਹੋਣਾ. ਤਪਣਾ.

ਤਫ਼ਸੀਰ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਵਤਾਖਤਾ ਅਰਥ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਣ
ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਟੀਕਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ
ਫ਼ਸਰ (ਅਰਥ ਦੀ ਵਤਾਖਤਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਸੀਲ. ਅ ٲٲٲ ਤਫ਼ਸੀਲ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਾਸਿਲਾ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਨਾ. ਨਿਖੇਤਰੇ ਦੱਸਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਸਲ
(ਵੱਖ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਤੀਸ਼. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤਸ਼ (ਖੋਜ) ਕਰਨਾ. ਟੈਲਨਾ.
ਚੁੰਡਣਾ.

ਤਫ਼ਰਕਾ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਫ਼ਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ.
ਅਰਥਣ.

ਤਫ਼ਰੀਹ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਫ਼ਰਹ (ਆਨੰਦ) ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.
ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਤਫ਼ਰੀਕ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਫ਼ਰਕ (ਭੇਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਵੰਡ.

ਤਫ਼ਵੀਜ਼. ਅ ٲٲٲ ਤਫ਼ਵੀਜ਼. ਸੰਗਤ—ਹਵਾਲੇ (ਸਪੁਰਦ) ਕਰਨਾ.
ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ੋਜ਼ (ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ਾਉਤ } ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਭੇਦ. ਫ਼ਰਕ. “ਪਰੈ ਤਫ਼ਾਉਤ
ਤਫ਼ਾਵਤ } ਮਿਟ ਹੈ ਨਾਹਿ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ. ਇਸ
ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ੋਤ (ਭੁਜਰ ਜਾਣਾ) ਹੈ.

ਤਫ਼ੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤੋਫ਼ੀਕ.

ਤਫ਼ੰਗ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫ਼ੰਗ.

ਤਬ. ਕਿ. ਵਿ—ਉਸ ਵੇਲੇ. ਓਦੋਂ. “ਤਬ ਅਰੋਗ ਜਬ ਤੁਮ ਸੰਗਿ
ਬਸਤੋ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤਬਾਅ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਤਬੀਅਤ. ਸੁਭਾਉ. ਖਾਸਲਤ.

ਤਬੱਸੁਮ. ਅ ٲٲٲ ਸੰਗਤ—ਮੁਸਕਰਾਨਾ. ਬਿਨਾ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਹੱਸਣਾ.
ਸੰ. ਸੁਖਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬਸਮ.

ਤਬਹ. ਦੇਖੋ, ਤਬਾਅ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਬ. ਓਦੋਂ. ਉਸ ਵੇਲੇ।
੩ ਤਬਹੀ.

ਤਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕ। ੨ ਅ ٲٲٲ ਤਬਕ. ਸੰਗਤ—ਲੋਕ. ਦੇਸ਼.

ਖੰਡ. "ਤਬਕ ਚੋਦਹਿ ਜਾਨੀਏ." (ਸਲੋਹ)

ਤਬਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਬਕ ੨.

ਤਬਦੀਲੀ. ਅ. تَبْدِيل سَکَرَا—ਬਦਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਵਰਤਨ. ਬਦਲੀ.

ਤਬਰ. ਡਾ. تَبَر سَکَرَا—ਫਵੀ. ਨੰਮਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਗੰਢਾਸਾ.

"ਰੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ." (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਤਬਰੁਕ. ਅ. تَبَرُک سَکَرَا—ਬਰਕਤ (ਵਰਦਾਨ) ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਰਦਾਨ ਮਿਲੇ। ੩ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ। ੪ ਮਹਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਤਬਲ. ਅ. تَبَل سَکَرَا—ਬੋਲ. ਪੈਸਾ. "ਤਿੱਬਤ ਜਾਇ ਤਬਲ ਕੇ ਈਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨)

ਤਬਲਗੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਬ ਤਕ. ਓਦੋਂ ਤੀਕ. "ਤਬ ਲਗ ਕਰਤਾਜੋਨਿ
ਤਬਲਗੁ } ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤਬਲਗੁ ਧਰਮਰਾਇ
ਦੇਇ ਸਜਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਬਲਬੀ } ਸੰਗਤ—ਨਗਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਟੋਰਾ। ੨ ਡਾ. تَبَلَب سَکَرَا
ਤਬਲਬਾਜ਼ } ਨਗਰਬੀ. ਪੈਸਾ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਤਬਲਬਾਜ਼
ਬੀਚਾਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਤਬਲਬਾਜ਼
ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ੩ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਬੱਖਕੇ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਨਗਰਾ. "ਤਬਲਬਾਜ਼ ਘੁੰਘਰਾਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਘੁੰਘਰੂਦਾਰ ਨਗਰਾ.
ਤਬਲਾ. ਅ. تَبَل سَਕَرَا—ਜੋਤੀ. ਤਾਲ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ
ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਸਿਆਹੀਦਾਰ ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਸਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਪੁਰ ਆਟਾ ਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਤਬਾ. ਦੇਖੋ, ਤਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਬਾ.

ਤਬਾਬੀਰ. ਅ. تَبَابِير سَکَرَا—ਬੰਸ (ਵੰਸ਼) ਲੋਚਨ.
ਵੰਸ਼ ਸ਼ਕੰਕਾ. Bamboo sugar. ਇਸ ਦੀ ਤਾਬੀਰ ਸਰਦ ਮੁਸਕ
ਹੈ. ਹੁਕੀਮ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ
ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ
ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਈ ਕੁਝ (ਫਰਾਇ) ਅਤੇ ਖੂਨੀ ਦਸਤਾਂ ਨੂੰ
ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਰਮੀ ਦੇ ਤਾਪ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਛਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ
ਹੈ. ਪਿਆਸ ਰੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਤਬਾਹ. ਡਾ. تَبَاه سَکَرَا—ਬਰਬਾਦ. ਨਸ਼ੁ ਤ੍ਰਸ਼ੁ.

ਤਬਾਹੀ. ਡਾ. تَبَاهِي سَکَرَا—ਬਰਬਾਦੀ.

ਤਬਾਕੁ. ਅ. تَبَاک سَکَرَا—ਵਛਾ ਥਾਲ. ਪਰਾਂਤ.

ਤਬਾਪ. ਤਬ-ਆਪ. "ਸਕਨ ਪੁਰਖ ਕੇ ਰੇਖ ਤਬਾਪ ਬਨਾਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਤਬਾਰ. ਡਾ. تَبَار سَکَرَا—ਬੁਲ. ਵੰਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਬਾਰ.

ਤਬਾਲੀ. ਵਿ—ਤਬਲ (ਨਗਾਰਾ) ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚੋਟਾਂ ਪਾਨ
ਤਬਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਤਬਾਲੀ. ਤਬਲਿਆਂ ਤੇ.

ਤਬੀਅਤ. ਅ. تَبِيع سَکَرَا—ਚਿੱਤ. ਮਨ। ੨ ਮਸਲਤ. ਸੁਭਾਉ.
ਆਦਤ.

ਤਬੀਤ. ਦੇਖੋ, ਤਬੀਅਤ ਅਤੇ ਤਾਵੀਜ਼.

ਤਬੀਬ. ਅ. تَبِيب سَکَرَا—ਡਿੱਬ (ਫਿਲਾਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦਕ.
ਤਬੀਬੀ. ਡਾ. ਤਬੀਬਤ. ਹੁਕੀਮੀ. ਫਿਲਾਜ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕਰੈ
ਤਬੀਬੀ." (ਭਾਗੁ)

ਤਬੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਤਬੀਅਤ.

ਤਬੇ. ਦੇਖੋ, ਤਬਾ. "ਤੁੰਦ ਤਬੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਬੀ.
ਤਬ ਹੀ.

ਤਬੇਲਾ. ਅ. تَبِيل سَکَرَا—ਤਬੇਲਾ. ਨੰਮਾ ਰੱਸਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ।
੨ ਭਾਵ—ਅਸਤਬਲ. ਅਸੁਸਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਤਬਲ.

ਤਬੇ. ਦੇਖੋ, ਤਬੇ.

ਤਬੇਲ. ਸੰ. तबल—ਤਾਬੂਲ. ਪਾਂਨ. "ਭਉ ਸੀਗਾਰ ਤਬੇਲ ਰਸ
ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਸੁਹੀ ਮ: ੩)

ਤਬਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਾਜ ਨਾਲ ਬੰਬਣਾ, ਅਥਾਨਕ ਦਹਿਲਣਾ.

ਤਬੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਬ ਹੀ. ਤਬੇ। ੨ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ. ਇਸੀ ਲਿਖੇ.

ਤਮ. (ਸੰ. तम. ਯ—ਸਾਹ ਖੁਟੇ ਜਾਣਾ, ਭਕ ਜਾਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ)
ਸੰਗਤ—ਤਮੋਗੁਣ. "ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਲ ਤੇਰੀ ਛਾਇਆ" (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਅੰਧਕਾਰ. ਅੰਧੇਰਾ. "ਤਮ ਅਗਿਆਨ ਮੋਹਤ
ਘੁਪ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਾਪ. "ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸਨ ਤਮ
ਹਰਨ." (ਮਾਭ ਦਿਨਰੋਣ) ੪ ਕ੍ਰੋਧ। ੫ ਅਗਿਆਨ। ੬ ਨਰਕ।
੭ ਕਲਿਸ. ਸ਼ਾਮਲਾ. "ਤਮ ਸੰਸਾਰ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ." (ਮੁੰਦਵਣੀ
ਮ: ੫) ੮ ਪ੍ਰਤਰ—ਅਤਰੰਤ ਹੀ. ਬਹੁਤ ਵਧਕੇ. ਤਰੀਨ. ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ
ਅੰਤ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਸਿਵੇਂ—ਪ੍ਰਿਯਤਮ. Superlative degree.
ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੰਮ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਰਰ ੧੧.

ਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾ.

ਤਮਾਅਹਿ. ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਤਮਾਅੰਧ. ਵਿ—ਅੰਧਤਮ. ਅਤਰੰਤ ਹੀ ਅੰਧੇਰੇ ਵਾਲਾ. "ਤਮਾਅੰਧ
ਰੂਪ ਤੇ ਉਧਾਰੇ ਨਾਮੁ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਅੰਧਤਮ ਰੂਪ ਤੇ.

ਤਮਸ. ਸੰ. तमस. ਸੰਗਤ—ਤਮੋਗੁਣ। ੨ ਅੰਧਕਾਰ. ਹਨੇਰਾ.

ਤਮਸਾ. ਸੰ. तमसा—ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ
ਸਰਮੋਰ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਸ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਔਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ
ਸਰਧੂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਆਜਮਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਭੂਲੀਆ
ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩ ਰੀਵਾ ਰਾਜ (ਸੀ.ਪੀ.) ਵਿੱਚ
ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਤਸਯਪੁਰਾਣ ਦੇ ੧੧੪ ਵੇਂ
ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਤਮਸਾ ਨਦੀ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ Tonse
ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਹਠ ਨਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸਦਾ ਲੁਕਾਵਟੀਆ
ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਸਾ ਨਾਮ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਦਰਿਆ Thames ਦਾ ਹੈ.

ਤਮਸੀਲ. ਅ. تَمَسِيل سَکَرَا—ਤਮਸੀਲ. ਮਿਸਾਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਿਸ਼੍ਰਾਂਤ.
ਨਜ਼ੀਰ.

ਤਮੱਸੁਕ. ਅ. تَمَسُك سَکَرَا—ਮਸਕ (ਫੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦਾ

ਭਾਵ। ੨ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ।
 ਤਮਹਰ. ਸੰਗਤ—ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ
 ੩ ਦੀਪਕ।
 ਤਮਹੀਦ. ਅ. مہد (ਬਿਛਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਬਾਤ
 ਨੂੰ ਫਿਰਾਉਣਾ। ੩ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਰਾ. ਪ੍ਰਤਾਪਨਾ. ਮੁਖਬੰਧ।
 ਤਮਕ. ਸੰਗਤ—ਤਮੋਗੁਣ। ੨ ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਤਮਕਨਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ,
 ਤਮਕਨਤ। ੪ ਸੰ. ਦਮੇ ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ
 ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜਕਾ) ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ਤਮਕਨਤ. ਅ. مکت سگت—ਵਛਾਈ. ਬਚੁਰਗੀ। ੨ ਆਕਤ.
 ਐਂਠ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੁਕਨਤ (ਬਲ—ਸਾਮਰਥਤ) ਹੈ।
 ਤਮਕੀਨ. ਅ. مکت سگت—ਵਛਾਈ। ੨ ਮਾਨ. ਇੱਜ਼ਤ।
 ਤਮਗਾ. ਤੁ. مکت سگت—ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਭੋਧਕ ਸਿੱਕਾ।
 ਤਕਮਾ. ਸੋਭਨ. (medal)। ੨ ਟੈਕਸ. ਮਹਿਸੂਲ। ੩ ਚੁੰਗੀ।
 ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮਾਲ ਤੇ ਜਗਤ. ਤੁਜ਼ਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ
 ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਮਗੇ ਤੋਂ
 ਮੁਆਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
 ਤਮਚਰ. ਸੰ. ਤਮਚੁਰ. ਵਿ—ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਚਰ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਚੋਰ। ੩ ਚੁੰਨ੍ਹ। ੪ ਰਾਖਸ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ
 ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੯੮੦।
 ਤਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਮਚਰ।
 ਤਮਚੁਰ. ਚੋਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਮਚੁਰ।
 ਤਮਤਾਰ. ਤਾਰਤਮਸ਼, ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ, ਨਤੁਨਾਧਿਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਤਮਸ਼।
 “ਨਿਰੰਤਰ ਆਪ ਰਮੈ ਤਮਤਾਰਨ.” (ਫੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)
 ਤਮਤੇਜ. ਸੰਗਤ—ਅਨੁਭਵੇ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਤਾਰਾ।
 ਨਕਤੁ. “ਭਾਨੁ ਉਢੇ ਲਖ ਸਭ ਹੀ ਤਮਤੇਜ ਪਧਾਰੇ.” (ਰਾਮਾਵ)
 ੨ ਚੁਗਨ੍ਹ. ਟਣਾਣਾ. ਖਦੜੋਤ।
 ਤਮੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਮੰਨਾ।
 ਤਮਰਾਰਸੁਰ. ਤਮਰਾਰ—ਅਸੁਰ. ਅੰਧਕ ਦੈਤਤ. “ਹਨਹੋਂ
 ਤਮਰਾਰਸੁਰੇ.” (ਗੁਦਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਧਕ ੩।
 ਤਮਵਾਲੀ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਅੰਧੇਰੇ ਵਾਲੀ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਤਮੀ।
 ਤਮਾ } ਅ. مہ ਤਮਾ. ਸੰਗਤ—ਲਾਲਚ. ਹਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ।
 ਤਮਾਉ } “ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਉ.” (ਜਪੁ) “ਤਿਸ
 ਤਮਾਇ } ਨੇ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਈ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰ.
 ਤਮਾਈ } ਤਮਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ। ੩ ਸੰ. ਰਾਸ—ਤਮ. ਇੱਛਾ।
 ਚੁੰਗੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮਾਇ ੪।
 ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ. ਤਾ. مکت سگت ਸੰਗਤ—ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਭਾਵ—ਵੇਸ਼ਵਾਗਮੀ।
 ਤਮਾਸ਼ਾ. ਅ. مکت سگਤ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਮਸ਼ੀ (ਵਿਚਰਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
 ੨ ਚਿੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ. ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਾਰਾ. “ਕਉਤਕ
 ਕੋਛ ਤਮਾਸ਼ਿਆ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਤਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ “ਚੰਦਲਚੀਤ

ਨ ਜਾਇ ਤਮਾਸ਼ੇ.” ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ
 ਵੇਸ਼ਵਾਗਮੀ ਦਾ ਅਖਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤਮਾਕੂ } ਤਾ. مکت سگਤ ਤਮਾਕੂ. ਅ. مکت سگਤ ਦੁਖਾਨ, ਪੁਰਤ. Tabacco.
 ਤਮਾਖੂ } ਸੰ. ਤਮਾਕੂਟ ਅਤੇ ਕਲੰਜ. L. Nicotiana
 tabacum.

ਇਹ ਅਸਲ ਬੂਟੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ
 tabaco ਹੈ। ਯੂਰਪ ਦੇ ਯਾਤਰੀ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਥੋਂ
 ਦੇ ਨਾਮ ਸਮੇਤ ਲੈ ਆਏ ਹਨ। ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਨ
 ੧੫੬੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ
 ਨੇ ਸਨ ੧੬੦੫ ਵਿੱਚ ਤਮਾਕੂ ਬੀਜ ਸਮੇਤ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
 ਫੈਲਾਇਆ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਮਾਕੂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਮਕਰੂਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ
 ਲਈ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਹਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਮਾਕੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ
 ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਨਿਕਾਰਕ
 ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਮਾਕੂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਤੇ ਅਨੇਕ ਲੇਖ
 ਲਿਖੇ ਹਨ:—^੧

‘ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੂਟੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ
 ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੱਲ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਭੋਲੇ
 ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਭਾਵ ਫਲਪਣੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।’

^੨The results of decimating wars, devastating plagues,
 floods, fire, tornadoes, earthquakes, and other convulsive
 forces of nature are as nothing compared with the besom
 of destruction involved in the tobacco habit.

It cannot be any exaggeration to state that today
 tobacco represents the greatest single menace to the
 mental, physical and moral integrity of the human family.

The Late Sir B. W. Richardson, one of the best
 informed of modern medical men, said: I do not hesitate
 to say that if a community of both sexes, whose
 progenitors were finely formed and powerful, were to
 be trained to the early practice of smoking, and if marriage
 were confined to the smokers, an apparently new and
 physically inferior race of men and women would be
 bred up.

Professor Lorand of Carlsbad, whose expert medical
 advice is sought from all over the world, in one of his
 recent books, speaking of the effects of tobacco on
 women, states how amazed he has been to find the

continue..

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਣ ਤਜਾਫ਼ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤਜੂਠ, ਬਿਖੜਾ ਤਥਾ ਗੰਦਾਧੂਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਜਗਤਜੂਠ ਤੇ ਰਹਿਏ ਦੂਰ." (ਗੁਪਤਸੂ) "ਬਿਖੜਾ ਕਿਰਿਆ ਭੱਦਨ ਤਜਾਓ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਗੰਦਾਧੂਮ ਬੰਸ ਤੇ ਤਜਾਗਹੁ। ਅਤਿ ਕਲਾਨਿ ਇਸ ਤੇ ਧਰ number of women coming to him once famously beautiful, who have in a few short years become prematurely old, wizened, and most unattractive in appearance.

(The Oriental Watchman)

ਹੁਕਮ ਸਾਹਿਬੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਪਣੇ ੧੨ਵੇਂ ਸਨ ਜਲੂਸ ਅੰਦਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

In consequence of the disturbance that tobacco brings about in most temperaments and constitutions, I had ordered that no one should smoke it. My brother Shah Abbas has also become aware of the mischief arising from it and has ordered that in Iran no one should venture to smoke.

Extract from "HEALTH AND LONGEVITY" by A.C. Selmon, M.D. published by Oriental Watchman Publishing House, Salisbury Park, Poona, India.

CHAPTER 17

In every 100 ounces of dried tobacco leaves, there are two ounces of a deadly poison called nicotine. Nicotine is a much more deadly poison than arsenic. It is so deadly that one drop of it placed on the skin of a rabbit will produce death. Two drops on the tongue of a cat or dog will prove fatal. Fatal poisonings have occurred in man from swallowing tobacco. In China, a common method of committing suicide is to drink water out of a huqqa which contains nicotine.

Usually, the first time any one smokes tobacco, he becomes very sick. These facts fully demonstrate that tobacco is a very harmful poison.

(Page 105)

A few years ago when some American officials were examining applicants for the Naval Academy, there were 412 young men who made applications to enter the Academy; but 298 of these were rejected because, through using tobacco, they had permanently injured their hearts, and other vital organs. (Page 107)

ਭਾਕਰੁ." (ਗੁਪਤਸੂ) "ਕੁੱਠਾ ਹੁੱਕਾ ਚਰਸ ਤਮਾਖੂ ××× ਇਨ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂ ਦੇਖੇ." (ਪ੍ਰਸਨੈਂਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ)

ਤਮਾਖਾ. ਤੁ. ੨੪੨ ਫਾ ੨੬੬ ਤਪੰਚਹ. ਸੰਗੜਾ—ਲਫੇੜਾ. ਬੰਪਤ. ਪੰਛਾ. ਚਪੇੜ. "ਲੇਪਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤਮਾਖਾ." (ਗੁਪਤਸੂ)

Surgeons find that a surgical operation from which a non-tobacco-user would quickly recover, often causes the death of a tobacco user. Some years ago the President of the United States was shot and died in a short time. The physicians who treated him affirm that if he had not smoked so much tobacco he would have recovered.

Tobacco is a common cause of blindness. It is also a common cause of cancer of the lips, tongue, and throat.

(Pages 108-109)

In an investigation made in ten of the largest schools in a large city in America of twenty boys who smoke, and twenty who do not smoke in each school, the following is the average of the abnormal conditions found: Among every twenty boys who smoked, fourteen had some disease; while among every twenty non-smoking boys, only one had any disease of the nervous system. Out of every twenty smokers, eighteen were dull and stupid, while among every twenty non-smokers, there would be found only one dull stupid boy. (Page 109)

CHAPTER 29

Tobacco-using injures the stomach almost as much as alcohol and should be included among the common causes of dyspepsia.

(Page 188)

CHAPTER 36

Those who use tobacco are often troubled with a cough that ceases as soon as they stop smoking tobacco. (Page 236)

CHAPTER 33

Tobacco-using injures the lungs and throat, and prepares the way for one to contract consumption very easily. (Page 245)

CHAPTER 44

Tobacco-smoking, cigarette-smoking and drinking any kind of alcohol injures the eyes and causes a large amount of eye disease. (Page 278)

੨ ਚਪਟ. ਤੇਜੀ ਦਾ ਹੱਲਾ. "ਅਸਵਾਰਨ ਦਲ ਹੈ ਸਮੁਦਾਈ, ਏਕ ਤਮਾਚਾ ਰਣ ਕੋ ਮਾਰਹੁ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਤੁ ਤੁ ਤੁ ਤਮੇਚਾ. ਪਿਸਤੋਲ. Pistol. "ਕਾਢ ਕਮਰ ਤੇ ਹਨੜੇ ਤਮਾਚਾ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਤਮਾਮ } ਅ ੧੭ ੭੭ ਵਿ—ਪੁਰਾ. ਸਾਰਾ. ਸਭ। ੨ ਸਮਾਪਤ.
 ਤਮਾਮੀ } ਖਤਮ.
 ਤਮਾਮੁਲਗੁਰੂ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਵੱਲ ਕੁਜੁ (ਧਰਮਪਰਾਇਣ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਤਮਾਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮ-ਅਰਿ. ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਪੁਕਾਸ। ੩ ਦੀਵਾ.
 ਤਮਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲਸੂਜ. ਮਹਾਬਲ. ਵੀਹ ਪੱਚੀ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਸਦਾਬਹਾਰ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਬੋਝੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਕਸਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦੇ ਹਨ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਤਮਾਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਫੁੱਟ ਲਿਖੇ ਹਨ. L. Xanthocymus pictorius। ੨ ਤੇਜਪਤ੍ਰ। ੩ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤਮਾਲ ਨਾਮ ਤਮਾਚੁ ਦਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.
 ਤਮਾਲਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮਾਲ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਤਮਾਚੁ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਲ ੩। ੩ ਤੇਜਪਤ੍ਰ ਦਾ ਪੱਤਾ.
 ਤਮਿ. ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ। ੨ ਅੰਧੇਰੇ ਦੇ ਕਾਰਣ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਸ਼ਬਾ। ੪ ਮੋਹ. ਅਗਤਾਨ। ੫ ਹਲਦੀ. ਹਰਿਦ੍ਰਾ.
 ਤਮਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤਮੀਸ਼.
 ਤਮਿਸ਼ੁ. ਸੰ. ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਕੁੰਧ। ੩ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਰਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਤ੍ਰਾ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ.
 ਤਮਿਪਤਿ. ਸੰ. ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਪਤੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਰੁਕਕ ਤੇਜ ਤਮਿਪਤਿ ਕੋ ਤਾਭਰ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਤਮੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਲਦੀ। ੨ ਰਾਤ੍ਰਿ. ਨਿਸ਼ਾ.
 ਤਮੀਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.
 ਤਮੀਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਚੋਰ। ੨ ਉੱਨ੍ਹ। ੩ ਰਾਖਸ਼.
 ਤਮੀਜ਼. ਅ ੧੭ ਸੰਗਤਾ—ਮੈਰ (ਫਰਕ) ਸਮਝਣ ਦੀ ਢਿਯਾ. ਵਿਵੇਕ. ਨਿਰਣਾ। ੨ ਭੇਦਕਰਾਨ. "ਤਮੀਜੁਲ ਤਮਮੇ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸੰਗਤਾ.
 ਤਮੀਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮੀ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਘਿਰਤੋ ਤਮੀਪਤਿ ਤਮ ਕਰ ਮਾਨੋ." (ਜਾਪੁ)
 ਤਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰ.
 ਤਮੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਬੂਰਾ.
 ਤਮੇਸਰ. ਸੰ. ਗਾਥੇਵਰ—ਤਮੇਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਦਕ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂਬਾ. ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਮ. ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬੇਸਰ। ੨ ਤਮੂਰਸ.
 ਤਮੈ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾ. "ਤਮਾਗ ਤਮੈ ਸਭ ਧਾਮਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਮੋਗੁਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧਕਾਰਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤੀਜਾ ਗੁਣ। ੨ ਅਗਤਾਨ। ੩ ਕੁੰਧ.
 ਤਮੋਘ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਮ-ਘ੍ਰ. ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਦੀਵਾ। ੫ ਭਾਗਨ। ੬ ਸਤਿਗੁਰੂ.
 ਤਮੋਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਵਾਕਰ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਦੜੇਤ. ਜੁਗਨ੍ਹ. ਟਣਾਣਾ। ੨ ਗੋਮੇਦਕ ਰਤਨ.
 ਤਮੋਰ } ਸੰ. ਗਾਥਾ—ਤਾਂਬੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨ. ਨਾਫ਼ਥੇਲਿ ਦਾ
 ਤਮੋਲ } ਪੱਤਾ. "ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤਮੋਲ ਰਸ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਤ੍ਰ ਜੋ ਖਿਲਾਅਤ (ਸਰੋਪਾ) ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਤਮੋਲ ਜਾਂ ਤੰਬੋਲ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਤਮੋਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁੰਡ ਭੋਟਾ ਆਪ ਦੇ ਪਾਨਾਂ ਲਈ ਹੈ.
 ਤਮੱਕ. ਦੇਖੋ, ਤਮਕ.
 ਤਮੱਚਾ. ਪਿਸਤੋਲ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਚਾ ੩.
 ਤਮੰਨਾ. ਅ ੧੭ ਸੰਗਤਾ—ਆਚਰ੍ਯ. ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨਾ (ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ) ਹੈ.
 ਤੁਯ. ਅ ੭ ਵਿ—ਸਮਾਪੁ. ਪੁਰਾ ਕੀਰਾ ਹੋਇਆ. ਨਿਬੇਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਬਚਿਤ. ਮੁਕੱਰਰ। ੩ ਸੰ. ਰਧ. ਧਾ—ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ, ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ.
 ਤਯੰਮਮ. ਅ ੧੭ ਸੰਗਤਾ—ਯੰਮ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਹੋਣ ਦੀ ਢਿਯਾ. ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿੱਟੀ ਅਬਾਵਾ ਰੇਤੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਢੂੰਡਣਾ.
 ਤਯਾਰ. ਆ ੧੭ ਤਯਾਰ. ਵਿ—ਉਪਯੁਕ੍ਤ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਉਦਤਤ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੩ ਮੌਜੂਦ। ੪ ਮੋਟਾ ਤਾਜ਼ਾ. ਹਿਸ਼ਪ੍ਰਸ਼ੁ.
 ਤਯਾਰ ਬਰ ਤਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ.
 ਤਯਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੈਯਾਰੀ. ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ.
 ਤਯੰ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ. "ਤਯੰ ਮਾਰਥੇ ਕਾਜ ਬਿਸਨੈ ਹਕਾਰੇ." (ਫ਼ਰੁਸ਼ੇਭਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਯ.
 ਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਹਿਸੂਲ, ਜੋ ਨਦੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਤਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੫ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੬ ਬਿਰਛ. ਤਰ ਅਤੇ ਤਰੂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹਨ. "ਤਰ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਸੰ. ਤਰ੍ਹੰ. ਤੁਰ. ਕਪਤਾ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਬੋਲਣ. "ਫੋਫੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ, ਨ ਤਰ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ." (ਫ਼ਕੀਰ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਭੱਠ ਨੂੰ ਤਰ (ਤੁਰ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੮ ਹਿੰਦੀ. ਕਕੜੀ, ਖੱਖੜੀ. ਖੀਰੇ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਾਂਮ ਹਰਾ ਫਲ, ਜੋ ਕਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੯ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਤਲੇ. "ਹੋਵਰ ਉਪਰਿ ਛਤ੍ਰ ਤਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਸੀਤਲ ਜਲ ਕੀਜੈ ਸਮ ਓਰਾ ਤਰ ਉਪਰਿ ਦੇਕਰ ਬਹੁ ਸ਼ੇਰਾ." (ਗੁਪਤੁ)

“ਜਾਕੀ ਦਹਸਤ ਸਾਰਦੂਲ ਸੁਰ ਤਰ ਹੈ.” (ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ) ਸੇਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੇਠ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੦ ਵਜ਼—ਦਾਰਾ. ਸੇ. “ਜਾ ਤਰ ਜੱਫ ਕਿਨਰ ਅਸੁਰਨ ਕੀ ਸਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹਿਰਾਨੀ.” (ਪਾਦਸ਼ਾਹ) ੧੧ ਸੰ. ਅਤੇ ਛਾ. ਪ੍ਰਤਯਯ. ਇਹ ਗੁਣਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਅਧਿਕਤਾ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਸੁੱਧਤਰ, ਬਿਹਤਰ ਆਦਿ. Comparative degree.¹ “ਜਨ ਦੇਖਨ ਕੇ ਤਰਸੁੱਧ ਬਨੇ.” (ਕਲਕੀ) ਸੁੱਧਤਰ ਬਨੇ. ਵਛੇ ਸੁੱਧ ਬਨੇ. “ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ ਤੰਨ ਤਰ.” (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਮੁਖਤਰ ਦੂਜੇ. ਗੁਰਮੁਖਤਮ, ਨੀਕੇ ਲਖ ਤੀਜੇ.” (ਗੁਪਤੂ) ੧੨ ਛਾ. ੭ ਵਿ—ਗਿੱਲਾ. ਤਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੧੩ ਤਾਜਾ। ੧੪ ਸਾਫ਼। ੧੫ ਬੀਧਾ.

ਤਰਈ. ਤਰਦਾ ਹੈ.

ਤਰਈਯਾ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੈਰਾਕ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰਾ ਗਣ. ਸਿਤਾਰੇ. “ਕਾਨ੍ਹ ਭਯੋ ਸਸਿ ਸੁੱਧ ਮਨੈ ਸਮ ਰਜਤ ਗੁਰਨਿ ਤੀਰ ਤਰਈਯਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਰਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. “ਸਤਾਮ ਬਹੈ ਜਮੁਨਾ ਤਰਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਰਸ. ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਰਹਮ। ੨ ਸੰ. ਮਾਸ। ੩ ਛਾ. ੭ ਡਰ. ਡੈ. ਸੰ. ਰੂਸ. “ਨ ਤਰਸ ਜਵਾਲ.” (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) “ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਤਰ੍ਹ. ਅਭਿਲਾਖਾ. ਇੱਛਾ. “ਜਿਧ ਸਾਧਿਕ ਤਰਸਹਿ.” (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੫ ਪਿਆਸ. ਤੇਹ. ਤਿਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੬ ਸਮੁੰਦਰ। ੭ ਬੇਤਾ. ਜਹਾਜ਼। ੮ ਸੂਰਜ। ੯ ਅ. ੭ ਤਰਸ. ਸੰਗਤਾ—ਹਲਕਾ (ਚਿਛਾ) ਪਨ। ੧੦ ਬਈ.

ਤਰਸਣ. ਸੰ. ਰਕੰਧ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਾਸ. ਤੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੨ ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ। ੩ ਤ੍ਰਾਸਨ (ਡਰਾਉਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਬੰਠ ਰੋਮ ਕਰ ਤਰਸਤ ਘਨ ਕੇ.” (ਨਾਪੁ) ਨਿਸਿੰਹ ਆਪਣੀ ਅਯਾਲ ਨਾਲ ਬੰਦਲਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਤਰਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਿਆਸੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਤਾਂਘਣਾ. ਦੇਖੇ. ਤਰਸਣ. “ਨੈਣ ਮਹਿਜੇ ਤਰਸਦੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤਰਸਨ. ਦੇਖੇ. ਤਰਸਣ. “ਤਰਸਨ ਕਉ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਇੱਛਾਵਾਨ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਓ. ਤ੍ਰਿਖਾਤਰ ਨੂੰ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ.

ਤਰਸਨਾ. ਦੇਖੇ. ਤਰਸਣਾ. “ਉਮਗ ਹੀਉ ਤਰਸਨਾ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤਰਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡਰਾਉਣਾ. ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਣਾ। ੨ ਇੱਛਾਵਾਨ ਕਰਨਾ. ਲੋਡ ਵਧਾਉਣੀ.

ਤਰਸੀਦਨ. ਛਾ. ੭ ਡਰਨਾ. ਡੈ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਤ੍ਰਾਸਨ.

ਤਰਸੁ. ਦੇਖੇ. ਤਰਸ.

ਤਰਸੋਂ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਦਿਵਸ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ. ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਦਿਨ.

¹ਦੇਖੋ, ਤਮ ੮.

ਤਰਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ. ਨੀਚੇ। ੨ ਅ. ੮ ਡਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਰ. ਰੀਤਿ. ਭਾਂਤਿ। ੩ ਉਪਾਯ. ਯੁਕ੍ਤਿ. ਤਦਬੀਰ। ੪ ਸਮਸਤਾ. ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਦ। ੫ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ. ਨੀਹ.

ਤਰਕ. ਸੰ. ਰਕ੍. ਧਾ—ਬੋਲਣਾ. ਚਮਕਣਾ. ਬੰਕਾ ਕਰਨਾ. ਹੁੱਜਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਚਾਰ. ਸੋਚ। ੩ ਯੁਕ੍ਤਿ. ਦਲੀਲ. ਚੈਰਵੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ. “ਤਰਕ ਨਚਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਤਰਕੁ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਾਘਆਤ. ਅੰ. Hyena. “ਬੋਲ ਜਸੇ ਨਕੁਲੇ ਤਰਕੈ ਗਨ.” (ਗੁਪਤੂ) ੫ ਅ. ੭ ਤਰਾਗ. “ਦੁਨੀ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਦੇਉ ਤਰਕੈ। ਮਾਨ ਜਿ ਮੋਹ ਨਿਪਾਯ ਨ ਉਰ ਕੇ.” (ਨਾਪੁ) ੬ ਵੈਰਾਗ. ਉਪਰਾਮਤਾ. “ਉਪਜੀ ਤਰਕ ਦਿਗੰਬਰ ਹੋਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੭ ਹਿੰ. ਅਨੁ. ਤਤਾਕਾ. ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. “ਤਰਕੀ ਹੈ ਤਨੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਮੇ ਦੀ ਤਣੀ ਤਤਕੀ। ੮ ਟਾਕੀ. ਟੱਲੀ. ਲੀਰ. ਤਰਾਸ. “ਚਾਰ ਤਰਕ ਕੀ ਬੁਲਹ ਬਨਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ ਹੈ. ਟਾਕੀ ਅਤੇ ਤਤਾਗ.

ਤਰਕਸ. ਛਾ. ੭ ਤੀਰਕਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗਤਾ—ਤੱਥਾ. ਨਿਖੇਡ. “ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਤਰਕਸਬੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰਕਸ (ਤੱਥਾ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ.

ਤਰਕਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਰਕੰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਨਾਯਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. Logic.

ਤਰਕਣ } ਸੰ. ਰਕੰਧ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਹਿਸ. ਤਰਕਨ } ਚਰਚਾ। ੨ ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ. “ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਉ ਤਰਕਨ ਲਾਗ ਤਤਜੋਗ ਨ ਪਛਾਨੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਰਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਤਕਣਾ. ਤਤਾਕਾ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੇ. ਤਰਕ ੭। ੨ ਤਤਕਾ ਲਾਉਣਾ. ਛਮਕਣਾ। ੩ ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਹੁੱਜਤ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੇ. ਤਰਕਣ। ੪ ਚੁਣਨਾ. ਕਢਣਾ. “ਬਤੀਆਂ ਅਹਿ ਕੀ ਤਰਕੀ ਮਨ ਮੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਦੇਖੇ. ਤੁੱਕਣਾ.

ਤਰਕਵਿਦਤਾ. ਤਰਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਦਿਲਮ. ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਦੀ ਵਿਦਤਾ. ਦੇਖੇ. ਤਰਕਸਾਸਤ੍ਰ.

ਤਰਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਤਕਾ. ਭੋਰ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ। ੨ ਛਮਕਾ. ਘੀ ਤਪਾਏ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਅ. ੭ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਮਾਨ। ੪ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਉਹ ਮਾਲ ਧਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਿਆ ਹੈ.

ਤਰਕਾਰਿ. ਦੇਖੇ. ਤਰਕਾਰੀ ੩.

ਤਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰ ਕਤ੍ਰੀ. ਭਾਜੀ. ਲਾਵਣ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ੩ ਸੰ. ਤਕਾਰਿ. ਕੱਢੂ. ਅੱਲ. ਘੀਆ.

ਤਰਕੀਬ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਜਤਨ. ਉਪਾਯ। ੩ ਰਚਨਾ। ੪ ਸੰਯੋਗ. ਮੇਲ। ੫ ਯੁਕ੍ਤਿ.

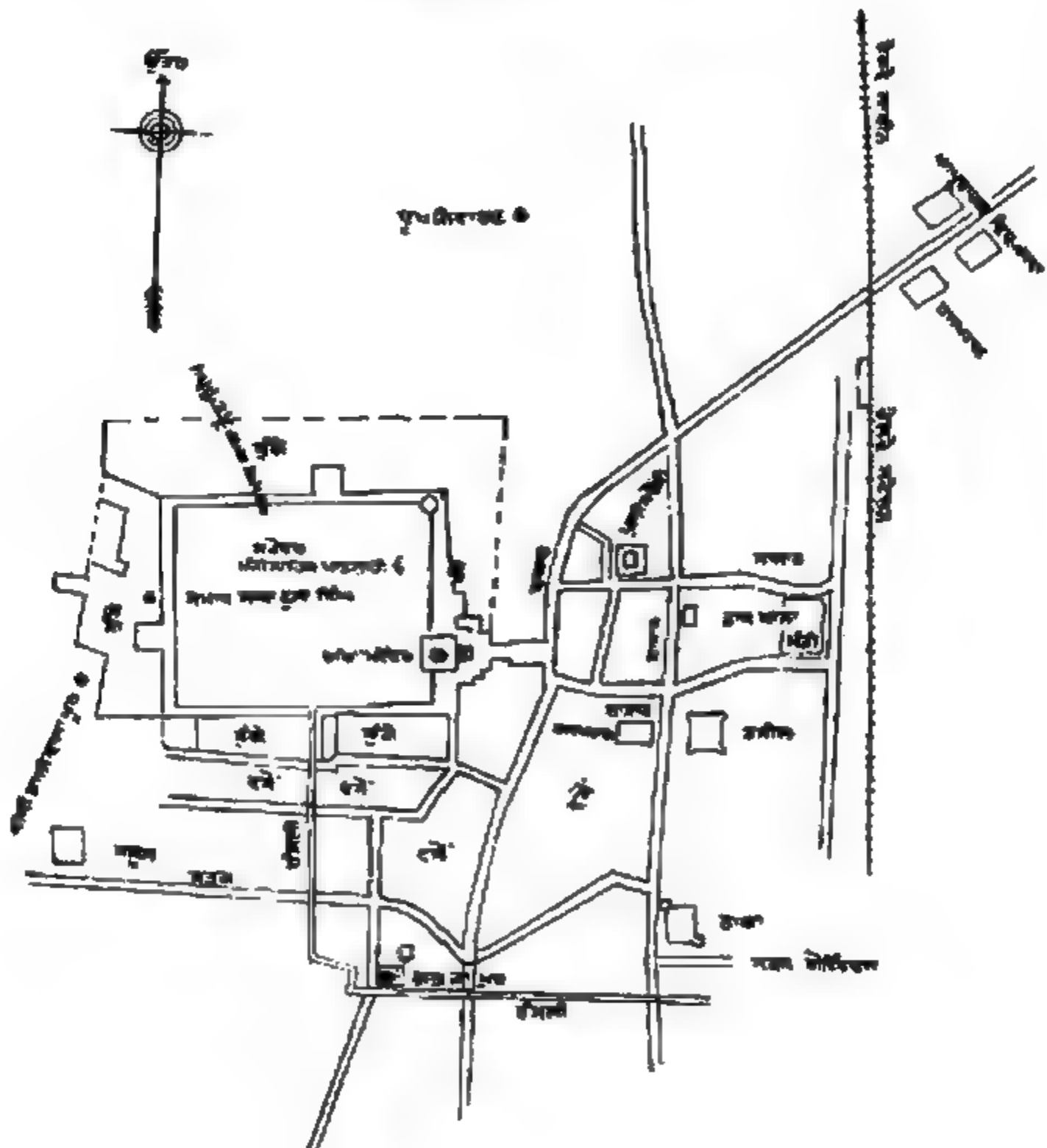
ਤਰੱਕੀ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਰਕੀ (ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿੱਧੀ.

ਦਰਬਾਰ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ

ਨਕਸ਼ਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ

ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ

ਨਕਸ਼ਾ ਤਰਨਤਾਰਨ

ਉਂਨਤੀ.

ਤਰਖ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪.

ਤਰਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਕ. ਲਹਿਰ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪ੍ਰਾਸ। ੩ ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ। ੪ ਵਿ—ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਰਿਕ. "ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਰ ਅਮਰਖਾ। ਮਨ ਸਾਂਤ ਸਦਾ ਇਨ ਤੇ ਤਰਖਾ." (ਨਾਪੁ) ਈਰਖਾ, ਰੁੱਖਾ ਬੋਲਣਾ, ਫਲ ਅਤੇ ਕੁੱਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਿਕ ਹੋਕੇ ਮਨ ਸਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਤਰਖਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਕ. ਤਖਾਣ. ਤਰਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਟਾ ٧٥٧ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਨਸਬਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਅਜੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ.

ਤਰਗਸ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਸ.

ਤਰਗੋ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੀ ਸਾਹਿਬ.

ਤਰਜ. ਸੰ. ਜਰ੍ਹ. ਧਾ—ਦੋਸ ਲਾਉਣਾ, ਡਰਾਉਣਾ, ਤਾੜਨਾ, ਮਕੋਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਅ ٧٥٧ ਤਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਬਨ. ਸੁਰਤ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਰਹ। ੪ ਚੀਤਿ. ਵੰਗ। ੫ ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ। ੬ ਤਰ੍ਹ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ.

ਤਰਜਨ. ਤਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਮਕੀ। ੨ ਕੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜ.

ਤਰਜਨੀ. ਸੰ. ਤਜਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਉੱਗਲ, ਜੋ ਤਜਨ (ਤਾੜਨ) ਵੇਲੇ ਖਤੀ ਬੀਤੀ ਜਾਂਦੇ. ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਅੰਗੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੂਲਿ. ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰ (ਤਰ੍ਹ—ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਕੁੰਦਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. "ਮੇਰ ਸਿਪਰ ਭਿਦ ਸਕੈ ਨ ਤਰਜ ਬਾਸਨੀ." (ਗੁਰੂ ੧੦) ਮੇਰੀ ਢਾਲ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ (ਭਾਵ—ਗੋਲੀ) ਨਹੀਂ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਕਦੀ.

ਤਰਜੀ. ਧਮਕੀ. ਧੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਜਨ. "ਹਰਿ ਕੀ ਫਤੀਆਂ ਤਰਜੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਤਰਜੀਹ. ਅ ٧٥٧ ਸੰਗਤਾ—ਰਜਹ (ਗਲਿਬ ਆਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾ. Preference.

ਤਰਜੁਮਾ. ਅ ٧٥٧ ਸੰਗਤਾ—ਉਲਥਾ. ਅਨੁਵਾਦ (translation).

ਤਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਾਰਨ. "ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਭੂਬੇ, ਡੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਰਹਨ ਵਾਲਾ ਤਖਤਾ. ਬੇੜੀ। ੩ ਨਿਸ਼ਚਾਰ. ਉੱਧਾਰ. "ਪ੍ਰਾਣਿ ਤਰਣ ਕਾ ਇਹੋ ਸੁਆਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਸੂਰਗ. ਬਹਿਸ਼ੁ.

ਤਰਣਤਾਰਣ. ਵਿ—ਤਰਣ (ਜਹਾਜ਼) ਵਾਂਗ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ.

"ਤਰਣਤਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੋ ਨਾਉ." (ਰਾਮਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਤਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੈਰਨਾ। ੨ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਉੱਧਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ.

ਤਰਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ. "ਕਿਮ ਤਮ ਤੈਮ ਤਰਣਿ ਕੇ ਪਾਸੇ?"

(ਗੁਪਤ) ੨ ਕਿਰਣ। ੩ ਭਾਂਬਾ. ਤਾਮ੍ਰ। ੪ ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੫ ਵਿ—ਫੇਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਤਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਕਿਸਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ. ਤਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ ਅਤੇ ਤਰਣਾ. "ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ ਭਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਤਾਰੁਣਜ. ਜਵਾਨੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ.

ਤਰਤਾਰੀ ਅਬਵਾ ਤਰੁਤਾਰੀ. ਸੰ. ਜਰ੍ਹਰੀਕ—ਤਰ੍ਹਰੀਕ. ਸੰਗਤਾ—ਬੇੜੀ. ਨੌਕਾ. "ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁਤਾਰੀ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਤਰੁਤਾਰੀ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਸੁ ਚੀਤ੍ਰ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧)

ਤਰਤੀਬ. ਅ ٧٥٧ ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਇਸਥਿਤਿ. ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰੁਤਬਾ ਹੈ.

ਤਰਬੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਾਢਾ. ਹਲਚਲੀ.

ਤਰਦੀਦ. ਅ ٧٥٧ ਸੰਗਤਾ—ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੰਡਨ.

ਤਰੱਦੁਦ. ਅ ٧٥੭ ਸੰਗਤਾ—ਆਮਦਰਫ਼ਤ. ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਸੋਚ. ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ੩ ਯਤਨ. ਉਪਾਉ.

ਤਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ। ੩ ਸੂਰਯ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ੩. "ਜਮ ਤਮ ਸਮ ਭਿਹ ਰਰਨ ਸੈ." (ਨਾਪੁ)

ਤਰਨਤਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਤਾਰਣ। ੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਗੁਰਧਾਮ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸ ਤਰਨਤਾਰਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿੰਡ ਖਾਰਾ ਅਤੇ ਪਲਾਸੂਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਲੱਖ ਸਰਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖਰੀਦਕੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤਾਲ ੧੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੪੭ ਨੂੰ ਖੁਦਵਾਇਆ.^੧ ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਾਲ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਤਥਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਰਚਣ ਲਈ ਆਰੇ ਲਗਵਾਏ. ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਦੇ ਪੁੱਤ ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਨੇ ਜਬਰਨ ਇੱਟਾਂ ਖੋਹਕੇ ਸਰਾਇ ਨੂੰ ਲਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਏ.^੨ ਸੰਮਤ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਇਹ ਦਿਮਾਰਤਾਂ ਢਾਹਕੇ ਤਾਲ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋਤੀਰਾਮ ਕਾਰਕੁਨ ਦੀ ਮਾਰਵਤ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੧ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ. ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰਿਭੂਮਾ ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਈ. ੧੬੨ ਫੁਟ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ. ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਆਸ਼ੁਮ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ "ਦੁਖਨਿਵਾਰਣ"

^੧ਤਾਲ ਦੀ ਜੰਬਾਈ ੮੯੯ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੮੯੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਪੇੜੀਆਂ ੨੦ ਹਨ.

^੨ਨੂਰੁੱਦੀ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਹੈ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ੭੬੬੭) ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ੨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਹਨ। ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ।

ਪਰਿਕੁਮਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਵਿਰਾਜਕੇ ਤਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਬਹਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਨਗਵਾਇਆ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਖੂਹ" ਹੈ। ਇੱਥੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਲਵਾਇਆ "ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਵਾਲਾ ਖੂਹ" ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਪਤੀ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਲਈ ਰਸੂਲ ਪੁਰ ਘਰਾਣਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹਰ ਤੋਂ ਹਸਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਸੀਮੇਂਟ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਛੱਤਵੀਂ ਸੰਮਤ ੧੮੮੫-੮੬ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ।

ਹਰ ਅਮਾਵਸ਼ਾ (ਮੇਸ) ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੨੦ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਰਨਦੇਵ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁਣਪਨ (ਜਵਾਨੀ) ਨੂੰ ਦੰਸ਼ਨ (ਡਸਨ) ਵਾਲਾ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮ)

ਤਰਨਦਾਜ਼ ਫੀਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਮਾਨਕਾ" ਭੀ ਹੈ। ਨੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਰ, ਜ, ਗ, ਯ, ਲ, S. ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਲਖ ਕੁਮ ਨਾਲ ਸੰਤ ਔਖਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਾਭ ਸੁਭ ਸਭ ਕੇ,
ਲਾਗ ਹੈ ਅਕਾਜ ਕੇ. x x x

(ਕਲਕੀ)

ਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. "ਨਾ ਤਰਨਾ ਤੁਲਹਾ ਹਮ ਬੁਛਸਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਤਰਨਾਪੇ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁਣਾਪਾ. ਸੰ. ਗਾਰਧਾ, ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਤਰਨਾਪੇ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੇਇਓ." (ਰਾਮ ਮ: ੯)

ਤਰਨੀ } ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕਾ. ਬੇਤੀ. ਕਿਸਤੀ. "ਤਰਨੀ ਬਿਘਨਾ
ਤਰਨੀ } ਸਲਿਤਾਪਤਿ ਕੀ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ ਅਤੇ ਤਰੁਨਿ।
੪ ਸੰ. ਤਰਣਿ. ਸੂਰਜ.

ਤਰਪਣ } ਸੰ. ਰਪਧ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਤਰਪਣ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ
ਤਰਪਨ } ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਅਰਘੇ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ ਕਰਕੇ

'ਸ਼ੇਖ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਸ਼ੂਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪੁਰੰਭ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਸਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੁਪਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰੰਭ ਅੰਦਰ ਨੇ ਆਂਦਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਵਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ ਅਰ ਚੰਗੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ. "ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣੁ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਤਰਪਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਪਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਤਰਪਾ ਕਰਕੈ ਉਚਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਫਿਰ ਬੈਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਵੇਸ਼ਾ। ੩ ਵਿ—ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਨੱਜਿਤ.

ਤਰਫ਼. ਅ. ۴۰۰ ਸੰਗਤਾ—ਦਿਸ਼ਾ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਪਾਸਾ। ੩ ਪੱਖ. ਪਾਸਦਾਰੀ. "ਤਰਫ ਜਿਣੈ ਸਤਭਾਉ ਦੇ." (ਵਾਰ ਸੁਹੀ ਮ: ੨)

ਤਰਫ਼ਦਾਰ. ਫ਼. ۴۰۰ ਵਿ—ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਮਾਇਤੀ. ਤਰਫ਼ਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਤਫਣਾ. ਤਤਪਨਾ.

ਤਰਫ਼ਰਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤਫਦਾ ਹੋਇਆ. "ਤਰਫਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰਜੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਤਤਫਦਾ ਹੈ.

ਤਰਫਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵੱਲੋਂ. ਓਰ ਸੇ. "ਮੁਖ ਊਜਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਤਤਫਿਆ.

ਤਰਬ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰੰਦੇ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਉਹ ਤਾਰ, ਜੋ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਤਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੈਰਨਾ. "ਭਉਜਲ ਤਰਬੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਰਬੁਜ } ਸੰ. ਰਾਮ੍ਬੁਜ—ਤਰੰਬੁਜ. ਮਿਫਟ ਭਾ ۴۰۰ ਅਥਵਾ
ਤਰਬੁਜਹ } ۴۰۰ ਸੰਗਤਾ—ਹਿੰਦਵਾਨਾ. ਮਤੀਰਾ. Water
ਤਰਬੁਜ } melon. L. Citrullus Vulgaris. ਮਤੀਰੇ ਦੀ
ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ। ਜਿਗਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਤ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਫੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਮਾਰੂ ਜਮੀਨਾਂ ਦਾ ਮਤੀਰਾ (ਜੋ ਕੇਵਲ ਵਰਖਾ ਦੇ ਸਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਵਾਦ ਅਤੇ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਤਰਬੇ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੈਰਨਾ.

ਤਰਤਰ. ਅਨੁ. ਤਤਤਤ ਸ਼ਬਦ. "ਤਰਤਰ ਪਰ ਸਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਤਤਤਤੀ ਪੈ ਕਦੀ.

ਤਰਮੀਮ. ਅ. ۴۰ ਸੰਗਤਾ—ਰਮ (ਮੁਰੰਮਰ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੁਰ੍ਰਸੀ. ਲੇਧਨ.

ਤਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਰਾ ਅਤੇ ਤੁਰਰਾ.

ਤਰਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਚਲ. ਹਿਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨ ੨। ੨ ਅਸਿਥਰ। ੩ ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਵਾ। ੪ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਰ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਹਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਹੀਰਾ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਲੋਹਾ। ੯ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੧੦ ਭੋਰਾ. ਭੁਮਰ.

ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ. ਵਿ—ਚਮਕਦੀ ਜਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਲ ੪. "ਗੁਰਕਨਿ ਕੋਕਿਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤਰਲਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਪਲਤਾ. ਚੰਚਲਤਾ। ੨ ਪਤਲਾਪਨ. ਦੁਵੜ. ਪਿਘਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚੁੰਬਕ ਨਾਲ ਚੰਚਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਦੀ ਤਰਲ ਸੰਗਤਾ ਹੈ

ਤਰਲਨਯਨ. ਇੱਕ ਫੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਨਗਣ. ॥, ॥, ॥, ॥.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਰ ਮਨ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰ,
ਬਬਹੁ ਨ ਗਮਨਹੁ ਪਰਘਰ,
ਨਿਜ ਸਮ ਲਖ ਜਗ ਸਭਿ ਨਰ,
ਗੁਰਮਤ ਨਿਯਮਨ ਅਨੁਸਰ.

ਤਰਲਾ. ਸੰਗਤ—ਆਤੁਰਾਲਪ. ਮਿੰਨਤ. ਵਸਤਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਜੋਆ (ਜਵਾਂ) ਦਾ ਉਥਾਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਛਾਤ੍ਰਾ ਰਸ. ਜਵਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ। ੩ ਸਰਾਬ। ੪ ਕਾਂਸੀ। ੫ ਸਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ੬ ਤਰਲਤਾ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਲ. “ਤਰਲਾ ਜੁਆਣੀ ਆਪਿ ਭਾਣੀ.” (ਵਡ ਮ: ੧)

ਤਰਵ. ਸੰਗਤ—ਤਰਵਾ. ਪੈਰ ਦਾ ਤਲਾ. ਪਾਤਲੀ. ਪਾਦਤਲ. “ਤਰਵ ਚਰਨ ਪਰ ਬਿਸਫੋਟ ਸਘਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਰਬ

ਤਰਵਰ. ਸੰ. ਤਰਵਰ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਅਤੇ ਨੁੰਦਰ ਬਿਰਛ। ੨ ਦਰਖਤ. “ਤਰਵਰ ਫੂਲੇ ਬਨ ਹਰੇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) “ਤਰਵਰੁ ਕਾਇਆ ਪੱਖਿ ਮਨੁ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਵਿ—ਉੱਤਮ ਬਿਰਛ.

ਤਰਵਰ ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗ ਭੁਇਅੰਗਮ ਘਰਿ ਪਿਰੁ ਧਨ ਸੇਰਾਕੈ.” (ਸਾਰ ਮ: ੧) ਬੰਦਨ ਵਰਸਣ ਤੋਂ ਫਿਕ, ਵਿਸ (ਬੈਲ), ਪੰਛੀ, ਸਰਪ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਤਿ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਲੁਭਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ—ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ, ਪਸ਼ੁਭੂਧਿ, ਤਜਾਗੀ, ਤਾਮਸੀ, ਉਪਾਸਕ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਤਰਵਰਿ. ਬਿਰਛ ਉੱਪਰ. “ਤਰਵਰਿ ਪੰਛੀ ਪੈਰ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਪੰਖੀ। ੨ ਬਿਰਛ ਨੂੰ.

ਤਰਵਰੀਆ. ਵਿ—ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਖਤਗਧਾਰੀ. “ਹੱਠੇ ਤਰਵਰੀਏ ਹੰਕਾਰੈ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਤਰਵਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ.

ਤਰਵਾ. ਹਥੇਲੀ ਅਤੇ ਪਾਤਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਾ. ੨ ਤਲਾ. ਥੱਲਾ.

ਤਰਵਾ ਤਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰ ਦੇ ਬੱਲੇ. ਤਲੇ ਦੇ ਨੀਚੇ. “ਬਹੀ ਇਹ ਭਾਂਤ ਚਹੀ ਤਰਵਾ ਤਰ.” (ਚੰਡੀ ੧) ਤਲਵਾਰ ਅਸਿਹੀ ਚੱਲੀ ਕਿ ਪੈਰ ਦੇ ਤਲੇ ਜਾ ਠਹਿਰੀ, ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਚੀਰ ਗਈ। ੨ ਵਿ—ਤਰਬਤਰ. ਚੰਡੀ ਤਰਾਂ ਤਰ ਹੋਇਆ.

ਤਰਵਾਯਾ } ਵਿ—ਤਲੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ. ਮੁਧਾ. ਔਧਾ. “ਲਟਕੈ ਨ ਤਰਵਾਯੋ } ਸਿਰ ਤਰਵਾਯੋ ਹੈ ਕਰਭ ਬੀਚ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਰਵਾਰ } ਸੰ. ਜਰਗਰਿ. ਸੰਗਤ—ਬੁਝਾਈ ਦੀ ਗਤਿ (ਚਾਲ) ਨੂੰ ਤਰਵਾਰਿ } ਜੋ ਵਾਰਣ ਕਰੇ (ਰੋਕੇ), ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਰਵਾਰਿ ਹੈ.

ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਕਰਬਾਲ. ਸਮਸ਼ੇਰ. ਸੁੰਸਾਹਿਬ. ਭੜੋਤੀ.

“ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੇ ਖਤਗ ਸੈਫ ਤੇਗ ਤਰਵਾਰ.”

(ਸਨਾਮ)

ਲੀਲਮ ਅੰ ਹਰਿਦਾਰ ਬੰਦਰੀ ਹਲੱਥੀ ਪਟਾ,

ਮਾਨਬਾਹੀ ਖੰਡਾ ਧੋਪ ਉਨਾ ਭੇਗ ਤਰਨੋ,

ਮਿਸਿਰੀ ਨਿਵਾਜ਼ਖਾਨੀ ਗੁਪਤੀ ਜੁਨੱਬੀਖਾਨੀ,

ਇਲੇਮਾਨੀ ਮੁਰਾਸਾਨੀ ਕੱਤੀ ਤੇਗਾ ਕਰਨੋ,

ਸੈਫ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਐ ਦੁਦੰਮੀ ਰੂਸੀ

ਮੱਕੀ ਹੈ ਦੁਧਾਰੀ ਤਰੱਹੀ ਭੋਤ ਨਾਮ ਧਰਨੋ,

ਗੁਰਦਾ ਫਿਰੋਜ਼ਖਾਨੀ ਮਕਰਬੀ ਐ ਸਿਰੋਹੀ

“ਤਾਨੁ” ਕਵਿ ਏਤੀ ਤਰਵਾਰਿ ਜਾਤਿ ਬਰਨੋ

ਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਹ। ੨ ਭਾ। ੨ ਤਰਾ. ਤੁਝ ਕੋ. ਤੈਨੂੰ. “ਬੁਝਿ ਨਾਨਕ ਬੰਦਿਖਲਾਸ ਤਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਤਰਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਤਰਿਆ.

ਤਰਾਉ. ਸੰਗਤ—ਤਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਾਰ. ਵਲਵਾਣ। ੩ ਤਰਾਉਂ. ਹੌਊ (ਮੈ) ਤਰਦਾ ਹਾਂ.

ਤਰਾਉਤ. ਸੰਗਤ—ਤਰਾਵਟ. ਤਰਾਵਤ. ਨਮੀ. ਤਰ (ਗਿੱਲਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬੰਧਿਆਈ. ਸੁਨਿਗੁਧਤਾ.

ਤਰਾਉਤੀ ਅਬਵਾ ਕੁਵਤੀ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਕਰਨਾਲ, ਬਾਣਾ ਬਟਾਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਾਹੀ ਜਗਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਫਸੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਂ, ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਾਉਤੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ-ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਮੀਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੂਰ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਰਾਜਲੱਛਮੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ.

ਤਰਾਇਣੁ. ਵਿ—ਤਚਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉੱਧਾਰ. ਨਿਸਤਾਰਾ. “ਹਰਿਨਾਮਿ ਤਰਾਇਣੁ.” (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਤਰਾਈ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ ਦੀ ਜਤ ਪਾਸ ਦਾ ਸੇਵਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤਰਾਵਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ.

ਤਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਸ। ੨ ਸੰ. ਜਰਕ—ਤਰਸੁ. ਸੰਗਤ—ਬੈਤਾ.

“ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਤਰੇ ਤਰਾਸ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਭਾ। ੨

ਤਰਾਬ. ਕਾਟ. ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਬਨਾਵਟ. ਭੜੋਤ.

ਤਰਾਸਿ. ਤਰਸ (ਥੋੜੇ) ਦੁਆ. ਨੋਕਾ ਸਾਬ. “ਇਉ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਤਰਾਸਿ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਰਾਸ ੨.

ਤਰਾਬੀਦਨ. ਭਾ। ਕੱਟਣਾ. ਫਿੱਲਣਾ. ਘਤਨਾ.

ਤਰਾਹਿ. ਰਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਰਚਾਹਿ. ਤਰਦੇ ਹਨ.

ਤਾਰਦੇ ਹਨ. “ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸੰਗੀ ਤਰਾਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੪ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਹਿ.

ਤਰਾਕ. ਦੇਖੋ, ਤਤਾਕ. “ਲਾਜ ਕੀ ਬੇਲਿ ਤਰਾਕ ਤੁਟੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਦੇਖੋ, ਤੈਰਾਕ.

ਤਰਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਤਾਕਾ.

ਤਰਾਕੀ. ਸੰਗਤ—ਤਰਨਵਿਦਯਾ। ੨ ਵਿ—ਤੈਰਾਕ. ਤਰਨ ਵਿਦਯਾ

ਦਾ ਗਣਤਾ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਤਰੈ ਤਰਾਢੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)
 ਤਰਾਜੀ } ਫਾ ۱۱۱ ਤਰਾਜ਼. ਸੰਗਤਾ—ਤੱਕਤੀ. ਚੋਲਣ ਦਾ ਧੰਨੁ.
 ਤਰਾਜ਼ } "ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਸਰੁ
 ਤਰਾਜੀ ਤੋਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
 ਤਰਾਥਾ. ਵਿ—ਤਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.
 ਤਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੀਨ. "ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਸੁੱਧ ਤਰਾਣੀ." (ਤਾਰੂ)
 ਸੁੱਧਰੀਨ. ਸੁੱਧਤਮ. ਅਤੱਤ ਹੀ ਸੁੱਧ.
 ਤਰਾਤ. ਤਾਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਤੁਤ. ਵਿ—ਰਕਿਤ.
 ਰਖਤਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.
 ਤਰਾਤਰ. ਅਨੁ. ਤਤਾਤਤ. "ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਤਰਾਤਰ ਬਰਖਤ." (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਵਿ—ਤਰਬਤਰ. ਅਤੱਤ ਤਰ.
 ਤਰਾਤਰੀ. ਆ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ਜਿਵੇਂ—"ਤਰਾਤਰੀ ਗੱਫਾ." ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਹੁਤ ਘੀ ਲਾਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ. ਸੁਨਿਕ੍ਧ ਭੋਜਨ.
 ਤਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਤਾਰੂ—ਤੁਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੂ
 ਨਾਨਕ ਸਮਦਰਸੀ ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ ਤਰਾਂਤਿ." (ਮਲਾ
 ਮ: ੪) ਸਮਦਰਸੀ ਤੁਤ੍ਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ
 ਤਰੀ। ੨ ਤਰਣ-ਅਤੱਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.
 ਤਰਾਧੋ. ਤਾਰਦਾ ਹੈ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪਿ ਤਰੇ ਕੁਨ ਸਭਲ
 ਤਰਾਧੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)
 ਤਰਾਨਥ. ਤਰਦਾ ਹੈ. ਤਰਦੇ ਹਨ. "ਸਭ ਏਕੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾਨਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)
 ਤਰਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤ-ਰ-ਨ ਅੱਖਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣ, ਐਸਾ
 ਚਲਤਾ ਗੀਤ. Symphony. "ਕੁਦ ਦਾਨੀ ਦਾਨੀ ਤੇਮਦਾਨੀ ਤਲਲ
 ਤੇਮ ਦਿਠਨਾ." (ਸਲੋਹ)
 ਤਰਾਫ. ਅਤੱਤ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅਤੱਤ.
 ਤਰਾਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਉੱਧਾਰ. ਨਿਸ਼ਚਾਰ. "ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ
 ਮਿਲ ਹੋਇ ਤਰਾਥਾ." (ਭਾਗੂ) ੨ ਆਥ (ਭਵਜਲ) ਤੋਂ ਉੱਧਾਰ.
 ਤਰਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰ-ਧਾਰਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕਰਸ ਫਿਕਦੀ ਹੋਈ
 ਧਾਰਾ। ੨ ਨਸੇ ਦੀ ਅਖੰਡ ਲਹਿਰ। ੩ ਫਾ ۱۱۱ ਤੱਰਾਰਹ. ਚੇਰ।
 ੪ ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ.
 ਤਰਾਵਤ. ਅ ۱۱۱ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਜ਼ਗੀ। ੨ ਨਮੀ. ਗਿੱਲ।
 ੩ ਬੰਧਿਆਈ.
 ਤਰਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਉਤੀ.
 ਤਰਿ. ਤਰਕੇ. ਤੈਰ ਕਰ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕਾ. ਬੇਤੀ. ਦੇਖੋ,
 ਨੌਕਾ। ੩ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਲੜ.
 ਤਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕਾ. ਕਿਸਤੀ.
 ਤਰਿਯਾ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੈਰਾਕ. ਤਾਰੂ. "ਤਰੀਯਾ ਹੁਤੇ ਨ,
 ਮਰੇ ਬੁਝਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੨)
 ਤਰੀ. ਤਰ ਕਈ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤ ਪੁਤਨਾ
 ਤਰੀ." (ਕੋਢ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕਾ. ਬੇਤੀ. "ਚਢ ਕਰ

ਤਰੀ ਭਏ ਪੁਨ ਪਾਰੀ." (ਗੁਪਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ. "ਤਰੀ ਤਰੀ ਸੰਗ
 ਔਰ, ਤਰੀ ਤਰੀ ਤਰ ਤਰ ਉਤਰ। ਨਰ ਵਰ ਸੁਰ ਸਿਰਮੋਰ, ਵਾਰ
 ਵਾਰ ਵਾਰਿ ਵਰ." (ਗੁਪਸੂ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਰੀ (ਬੇਤੀ)
 ਨਾਲ, ਸਾਹੁਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਨੌਕਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ
 ਤਰੀ, ਬੇਤੀ ਤੋਂ ਤਲੇ (ਹੇਠ) ਉਤਰਕੇ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਅਤੇ
 ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੜਕੇ ਵਾਰੰਵਾਰ
 ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾਲ ਵਾਰਕੇ (ਹਟਾਕੇ) ਸਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ
 ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ। ੩ ਕਦਾ। ੪ ਕੱਪੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪਿਟਾਰੀ। ੫ ਫਾ
 ੭੭ ਨਮੀ. ਗਿੱਲਪਨ। ੬ ਉਹ ਭੂਮਿ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਪਾਣੀ
 ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤਾਈਂ ਠਹਿਰੇ। ੭ ਉਤਰਾਈ, ਨਿਵਾਣ। ੮ ਕੇਸਰ.
 ਤਿਰੀ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਪੱਖਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਾਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੯ ਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਰਸਾ. ਸੋਰਵਾ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਭਤੀ.
 ਤਰੀਆ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰਲੇ, ਨੀਚੇ, ਬੱਲੇ.
 ਹੇਠਾਂ. "ਸਭਲ ਬਟਰੀਆ ਬਿਰਖ ਇਕ ਤਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)
 ਸਾਰੇ ਬਟੇਰੀ (ਚਾਹੀ) ਇੱਕ ਬਿਰਛ (ਸੰਸਾਰ) ਹੇਠ ਹਨ.
 ਤਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ.
 ਤਰੀਕਤ } ਅ ۱۱۱ ਤਰੀਕਤ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੀ ਸੁੱਖੀ
 ਤਰੀਕਤਿ } ਦਾ ਤਰੀਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਫੀ. "ਤਰੀਕਤਿ ਤਰਕ ਖੋਜ
 ਟੋਲਾਵਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ
 ਪੁਸ਼ਟ. ਹਦੀਸ ਆਦਿ. "ਤਰਕ ਤਰੀਕਤਿ ਜਾਨੀਐ ਹਿੰਦੂ ਕੇਦ ਪੁਰਾਨ." (ਕਹਿ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)
 ਤਰੀਕਾ. ਅ ۱۱۱ ਸੰਗਤਾ—ਢੰਗ. ਰੀਤਿ। ੨ ਧੁਕਤਿ. ਉਪਾਧ.
 ਜਤਨ.
 ਤਰੀ ਤਾਕਰੀ. ਤਤੀ ਅਤੇ ਤਾਕਰੀ (ਗਿਲਾਫ). ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ ਖਿੜਕੀ
 ਦੀ ਤਤੀ (ਚਟਖਨੀ) ਅਤੇ ਜਾਲੀਦਾਰ ਗਿਲਾਫ. "ਤਰੀ ਤਾਗਰੀ
 ਫੁਟੀ." (ਆਸ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਤਾਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਰਾ ਅਤੇ ਚਿਰਕਟ.
 ਤਰੀਨ. ਫਾ—ਪੁਤਰ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.
 ਦੇਖੋ, ਤਮ ੮.
 ਤਰੀੜ. ਦੇਖੋ, ਤਤੀੜ.
 ਤਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ. ਦਰਸਤ। ੨ ਗੁੰਦ. ਗੋਂਦ। ੩ ਵਿ—
 ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੁਰ ਅਤੇ ਗਜਨਵ। ੫ ਤਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ
 ਅਮਰ. "ਤਰੁ ਭਉਜਲੁ." (ਗਉ ਮ: ੪)
 ਤਰੁ ਅਰਜਨ. ਅਰਜੁਨ (ਇੰਦੂ) ਦਾ ਤਰੁ (ਬਿਰਛ). ਕਲਪ ਵਿਕ.
 "ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਜਾਨਿਯਤ ਮਾਨੋ ਤਰੁ ਅਰਜਨ." (ਗੁਪਸੂ)
 ਤਰੁਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ.
 ਤਰੁਅਰਿ ਰਿਪੁ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ,
 ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ.
 (ਸਲਾਮਾ)
 ਤਰੁਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁੰਦ. ਗੋਂਦ। ੨ ਕਪੂਰ.
 ਤਰੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਫਲ। ੨ ਗੁੰਦ ਗੋਂਦ।

੩ ਲੱਕੜ. ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤਰੁਜਨਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁਜ (ਕਾਠ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਅਮਰੋਟ,
(ਸਨਾਮਾ)

ਤਰੁਜਨਾਥ ਪ੍ਰਿਸਟਟਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁ (ਥਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ
ਕਾਠ, ਕਾਠਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰੋਟ ਦਾ ਕਾਠ, ਉਸ ਦਾ ਹੈ ਕੁੰਦਾ ਜਿਸ
ਦਾ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਰੁਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਵਾਨ. ਯੁਵਾ। ੨ ਨਵਾਂ. ਨਯਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—
ਸੂਰਜ। ੪ ਏਰੰਡਾ। ੫ ਮੋਤੀਆ। ੬ ਤਾਰੁਣਤ (ਜਵਾਨੀ) ਲਈ ਤੀ
ਤਰੁਣ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਤਰੁਣਤਾ. “ਤਰੁਣ ਤੇਜ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਮੁਖ
ਜੋਹਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਤਰੁਣ ਤਰੁਜਾ. ਸੰ. ਤਰੁਣਿ ਤਰੁਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁਣਿ (ਸੂਰਜ)
ਦੀ ਤਰੁਜਾ (ਪ੍ਰਤੀ) ਯਮੁਨਾ, ਜਮਨਾ ਨਦੀ.

ਤਰੁਣ ਦਲ. ਜਦ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਦਲ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ, ਤਦ
ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਥੇ ਕਾਇਮ
ਕੀਤੇ. ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਦਾ ਨਾਮ
ਤਰੁਣ ਦਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਦਾ
ਨਾਮ ਵਿੱਧ ਦਲ (ਬੁੱਢਾ ਦਲ) ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਬਰਾਜ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ
ਹੋਏ.

ਤਰੁਣ ਦਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਜਥੇ ਬਾਧੇ ਗਏ:—

ੳ—ਜਥਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ,
ਕੁਰੁਬਸ਼ਜ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਸਨ.

ਅ—ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ
ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ.

ੲ—ਭੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸੋਧਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ,
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਭਗਤੂ ਕਾ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਕੁਰੁਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਭੱਲੇਵਾਲੇ
ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ.

ਸ—ਬਾਬੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ,
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਹੱਲੇਵਾਲੀਆ ਸਨ.

ਹ—ਮਜਹਬੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਉਣ
ਸਿੰਘ, ਮਦਨ ਸਿੰਘ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਮਜਹਬੀ ਸਰਦਾਰ ਸਨ.

ਤਰੁਣਾਈ }
ਤਰੁਣਾਪਨ } ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰੁਣਤ. ਤਰੁਣਤਾ. ਜਵਾਨੀ. ਯੁਵਾ
ਤਰੁਣਾਪੇ } ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.
ਤਰੁਣਾਪੇ }
ਤਰੁਣਾਪੇ }

ਤਰੁਣਿ } ਸੰ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. ਯੁਵਤੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਤਰੁਣੀ } ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ
'ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ' 'ਤਰੁਣਿ' ਸ਼ਬਦ ਸੂਰਯ ਖੇਪਕ ਹੈ ਇਸੇ ਤੋਂ ਤਰੁਣ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ
ਬਣਾਇਆ ਹੈ.

ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਰੁਣੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤਰੁਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਤਾਰੀ.

ਤਰੁਤੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਥਿਰਛ ਦੀ ਰੁਝਾ (ਤੁਚ—ਫਿਲਕਾ). ਦੇਖੋ, ਤੁਕ
੪.

ਤਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ.

ਤਰੁਨਾਪੇ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣਾਪੇ

ਤਰੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣੀ ੨. “ਜਿਉ ਤਰੁਨਿ ਭਰਤ ਪਰਾਨ.” (ਭਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੫)

ਤਰੁਨੇ. ਸੰ. ਰਾਜਾ: ਤਰੁਣਿ (ਸੂਰਯ) ਦਾ. “ਰਾਜ ਗਯੋ ਤਰੁਨੇ,
ਮਗ ਰੈਨ ਲਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਾਜ (ਦਿਨ) ਵੀਤਿਆ,
ਰਾਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਲੀਤਾ.

ਤਰੁਮ੍ਰਿਕ. ਭਾਂਦਰ। ੨ ਲੰਗੂਰ.

ਤਰੁਰਿਪੁ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਅਰਿ.

ਤਰੁਵਰ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ.

ਤਰੁਵਾ. ਤਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਵ.

ਤਰੁਵੈਰੀ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਅਰਿ.

ਤਰੁ } ਦੇਖੋ, ਤਰੁ. “ਸੈਲ ਤਰੁਅ ਕਲ ਫੁਲ ਦੀਅਉ.” (ਸਵੈਯੋ
ਤਰੁਅ } ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤਰੁਏ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ, ਨੀਚੇ। ੩ ਸੰਗਤਾ—
ਚੁੱਤੀ ਦੇ ਤਲੇ.

ਤਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ। ੨ ਤਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤਰੇ ਸ਼ਬਦ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੇ ਤਰੇ.” (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਉਹ
ਭੀ ਉੱਧਾਰ ਕਰੇ। ੩ ਤਰ ਗਏ. ਪਾਰ ਉਤਰੇ. “ਗੁਰਕੇ ਸਬਦਿ ਤਰੇ
ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ.” (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤਰੇਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਾਤਨਾ. ਘੁਰਨਾ. ਤਿਉਤੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ. “ਸੁਨ ਸਿੱਖਨ
ਦਿਸ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ.” (ਗੁਪਤ)

ਤਰੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. “ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਕੈਕੁੰਠ ਤਰੈ.”
(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ—ਕੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਭੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।
੨ ਤਰਦਾ ਹੈ.

ਤਰੈਯਾ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰੇ. ਨਕੜ. ਦੇਖੋ,
ਤਰਈਯਾ.

ਤਰੇਈਤਰੇ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਾ ੪.

ਤਰੇਰੁਹ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੁ (ਥਿਰਛ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਫਲ.
“ਤਿਸੀ ਥਾਗ ਹੂੰ ਮੇ ਤਰੇਰੁਹ ਚਬੈਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭)

ਤਰੇਵਰ } ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰ. “ਤੂੰ ਵਡਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਤਰੇਵਰੁ, ਹਮ
ਤਰੇਵਰੁ } ਪੰਥੀ ਤੁਝ ਮਾਹੀ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਰੋਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੋਨਾ. ਸੰ. ਰਾਡੰਕ. ਕਰਣਫੂਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ
ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ.

ਤਰੰਕ } ਡਾ ੬ ਅਤੇ ੬ ਅਨੁ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵੱਜਣ
ਤਰੰਕਾਰ } ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.

ਤਰੰਗ. ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਸੰਗਤਾ—ਲਹਿਰ. ਮੋਜ਼. ਵੀਚਿ. "ਜਿਉ ਜਲਤਰੰਗ ਫੇਨੁ ਜਲ ਹੋਈ ਹੈ." (ਸਥ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ. ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਲਹਿਰ. "ਅਘ ਪੁੰਜ ਤਰੰਗ ਨਿਵਾਰਨ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਥ ਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰਰੂਪ ਕਲਪੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਧਯਾਤ ਤਰੰਗ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਤਾਨ. "ਭਗਤਿ ਹੋਤਿ ਭਰਸਬਦਿ ਤਰੰਗ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਡਾ ٧; ਗੁਰਜ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਖੜਕਾਰ। ੬ ਘਾਉ. ਜਖਮ। ੭ ਜੇਲ. ਕਾਰਾਗਾਰ. ਕੈਦਖਾਨਾ.

ਤਰੰਗਣਿ } ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗਣੀ.
ਤਰੰਗਣਿ }

ਤਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗ ੪। ੨ ਤਰੰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਤਰੰਗਾਲੀ } ਸੰ. ਰਵਫ਼ਿਯੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਰੰਗ
ਤਰੰਗਣੀ } ਉਠਦੇ ਹਨ.
ਤਰੰਗਣੀ }

ਤਰੰਗਿਨੀ ਜਾ ਚਰ ਨਾਯਕ ਸਤ੍ਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਬੰਦੂਕ. ਤਰੰਗਿਨੀ (ਨਦੀ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਠ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਯਕ (ਸੁਆਮੀ) ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਤਰੰਗੀ. ਸੰ. ਰਵਫ਼ਿਯੀ. ਵਿ—ਲਹਿਰੀ. ਮੋਜ਼ੀ. "ਸਫਲ ਜਖੀਹ ਤਰੰਗੀ." (ਕਣਿ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਵਿ—ਘਾਉ (ਫੱਟ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗ ੬. "ਕਿਪਾਨੈ ਨਈ ਐਚ ਮਜਾਨੈ ਤਰੰਗੀ." (ਗੁਪਸੂ)

ਤਰੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਤਰੰਗੀ ੨. "ਤੂ ਮੇਰਾ ਤਰੰਗੁ, ਹਮ ਮੀਨ ਤੁਮਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਰੰਤ. ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਡੰਡ। ੩ ਰਾਖਸ। ੪ ਬੇੜਾ. ਜਹਾਜ਼.

ਤਰੰਤਿ. ਤਰਣ ਕਰੰਤਿ. ਭਰ ਜਾਂਦਾ (ਜਾਂਦੀ) ਹੈ. "ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤਿ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤਰਤਉ. ਤਰਣ ਕੀਤਾ. ਤਰ ਗਿਆ. "ਤਰਤਉ ਸੰਸਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤਲ. ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਧਾ—ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ, ਪੂਰਣ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਤਲਾ। ੩ ਜਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ। ੪ ਪੈਰ ਦਾ ਤਲਾ. "ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਤਲ ਰੋਲੀਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੫ ਹਥੇਲੀ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰਤਲ ਤਾਂਕੇ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਦੇਸ਼. ਅਸਥਾਨ. ਸਥਲ. "ਜਨੁ ਰੰਭਾ ਮਹਿਤਲ ਪਛਧਾਰੀ." (ਗੁਪਸੂ) ੭ ਜੰਗਲ। ੮ ਦਸ਼ਾ. ਮੁੱਠ। ੯ ਆਧਾਰ. ਸਹਾਰਾ। ੧੦ ਸੱਤ ਪਾਤਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਾਤਲ। ੧੧ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ. ਨੀਰੇ. ਦੇਖੋ, ਤਲਿ। ੧੨ ਬੋਲਿਓ. ਹੇਠੋਂ. ਅੰਦਰੋਂ. "ਰਤਾ ਸਚਿਨਾਮਿ ਤਲਹੀਅਲੁ." (ਪੁਭਾ ਮ: ੧) ਸਤਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹਿਦਾਸ਼ਤਲ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਲਾ ੨।

੧੪ ਤਾਲ ਲਈ ਭੀ ਤਲ ਬਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੰਖੀਆ ਜਿਨੀ ਵਸਾਏ ਤਲ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੫ ਦੇਖੋ, ਤਲਨਾ.

ਤਲਹੀਅਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੧੨.

ਤਲ ਕਾ ਬੁਹਮੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੂ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਵਨ. ਵਧਾਪਕਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲਈ ਬੁਹਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਤਲ ਕਾ ਬੁਹਮੁ ਲੇ ਗਗਨਿ ਚਰਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਉਪਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅਧੋਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉੱਚਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ.

ਤਲਕੀ. ਡਾ ٧ ਤਲਬੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕਟੁਤਾ. ਕੌਤਾਪਨ। ੨ ਈਰਖਾ. ਜਲਨ। ੩ ਤਅਲੁਕ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਧੀਨਤਾ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ (dependence). "ਤਿਸ ਕਉ ਤਲਕੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ਦੇਖੋ, ਤਅਲੁਕ.

ਤਲਕੀਨ. ਅ ٧ ਸੰਗਤਾ—ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਤਲਖ. ਡਾ ٧ ਵਿ—ਕੌਤਾ. ਕਟੁ। ੨ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਤਲਖੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲਕੀ.

ਤਲਤੁਫ. ਅ ٧ ਸੰਗਤਾ—ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੁਭ ਹੈ.

ਤਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੇਲ ਜਾਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣਾ. "ਜੇ ਰਾਖਸ ਤਲ ਲੇਵਹਿ ਖਾਏ." (ਨਾਪੁ)

ਤਲਪ. ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਜਾ. ਮੰਜਾ. "ਤਲਪ ਸੁਗੰਧ ਛਿਟਕਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਅਟਾਰੀ. ਔਟਾਲਿਕਾ. ਮੰਮਟੀ.

ਤਲਪ ਕੀਟ. ਮਾਂਗਫ਼. ਖਟਮਲ. ਥਣਆ.

ਤਲਪਾ. ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਸੰਗਤਾ—ਤਲਪ (ਮੰਜੇ) ਪੁਰ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੨ ਸੋਜਬੰਦ.

ਤਲਪੀ. ਵਿ—ਤਲਪਕਾ. ਸੇਜਾ ਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੁਰਤਲਪੀ.

ਤਲਫ. ਦੇਖੋ, ਤਲਫਨਾ। ੨ ਅ ٧ ਵਿ—ਨਸ਼. ਬਰਫਾਦ। ੩ ਮੋਇਆ. ਮਰਿਆ.

ਤਲਫਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਤਫਨਾ. ਤਤਪਨਾ. "ਪਾਨੀਆ ਬਿਨੁ ਮੀਨੁ ਤਲਫੈ." (ਕੌੜ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਲਫੁਜ. ਅ ٧ ਲਫਜ਼ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉੱਚਾਰਣ. Pronunciation.

ਤਲਬ. ਅ ٧ ਤਲਬ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਜ. ਢੂੰਢ। ੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. "ਜੀਵਨਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਤਨਖ਼ਾਹ. ਵੇਤਨ. ਨੌਕਰੀ। ੪ ਸੱਦਾ. ਬੁਲਾਹਟ. "ਆਈ ਤਲਬ ਫੋਪਲਰਾਇ ਕੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਲਬਾਂ ਪਉਸਨਿ ਆਈਆਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੫ ਸੰ. ਗਵੈਯਾ. ਰਾਗੀ। ੬ ਸੰ. ਰਵਫ਼. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰਗੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ.

ਤਲਬੀ. ਡਾ ٧ ਤਲਬੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਲਬ ਕਰਨ (ਸੱਦਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਬਾਕੀ ਵਾਲਾ ਤਲਬੀਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਲਵੇਲੀ
ਤਲਮੱਛੀ
ਤਲਮਲਾਹਟ
ਤਲਮਲਾਟ

ਸੰਗਤ—ਬੇਚੈਨੀ, ਸਥਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਜਿਵੇਂ ਤਤਵਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਤਵਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਫਟਪਟੀ।

ਤਲਵਕਾਰ, ਦੇਖੋ, ਕੋਨ ਬ.

ਤਲਵਰੀਆ, ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਤਰਵਰੀਆ.

ਤਲਵਾਇਆ } ਵਿ—ਤਲੇ (ਨੀਚੇ) ਨੂੰ ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਲਟਾ.
ਤਲਵਾਹਾ } ਮੂਧਾ. "ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ ਡਿੱਗੇ, ਜੜ੍ਹੋਂ ਨਟ ਬਾਜੀਆਂ."
ਤਲਵਾਯਾ } (ਗੁਪਤੁ)

ਤਲਵਾਰ, ਦੇਖੋ, ਤਰਵਾਰ.

ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ, ਦੇਖੋ, ਖੰਡੇਧਾਰ. "ਧਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪੰਥ ਕਰਾਰ ਹੈ ਚੇ! ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੇ ਹੈ." (ਬੋਧ ਕਵਿ)

ਤਲਵਾੜ } ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਛੀ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਸੈਂਸਾਰਾ
ਤਲਵਾੜੀ } ਤਲਵਾੜ ਸੁਖਾਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤਲਵੰਡਿਕਾ } ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ
ਤਲਵੰਡੀ } ਵਿੱਚ ਦੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:—

੧ "ਚਾਇਭੋਇ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ," ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਚਾਇਪੁਰ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਨਨਕਾਨਾ ਜਾਂ ਨਾਨਕਿਆਨਾ (ਨਾਨਕ-ਅਯਨ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ।

੨ ਗਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿੱਚ "ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ," ਜਿਸ ਕਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੧.

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਕੀ, ਦੇਖੋ, ਤਲਵੰਡੀ ੨ ਅਤੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੧. ਤਲਵੰਡੂਨ, ਅ ੧੭੫ ਸੰਗਤਾ, ਚੰਡ ਬਰੰਡਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਉ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੋਨ (ਰੰਗ) ਹੈ.

ਤਲਾ, ਸੰਗਤਾ—ਬੱਲਾ. ਹੇਠਲੀ ਸਤ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਲਾਉ.

ਤਲਾਉ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲ, ਸਰ, ਤਾਲਾਬ. "ਅਗੈ ਅਗਨਿਤਲਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਤਲਾਸ਼, ਤੁ. ੧੭੫ ਸੰਗਤਾ—ਖੋਜ, ਭਾਲ, ਖੁੰਭ.

ਤਲਾਸ਼ੀ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ (ਖੁੰਭਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਚੋਰੀ ਦੀ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਲਾਹਾ, ਵਿ—ਬੱਲੇ ਦਾ, ਤਲੇ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ ਵੱਲ, ਬੱਲੇ ਨੂੰ. "ਉਰਧ ਮੂਲ ਜਿਸ ਸਾਖ ਤਲਾਹਾ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਰਧ.

ਲੋਕ ਨਨਕਾਣਾ ਅਤੇ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਤਲਾਕ਼, ਅ ੧੭੫ ਸੰਗਤਾ—ਤਲਾਕ਼ (ਅਲਾਕ਼ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਛੁਟਕਾਰਾ। ੨ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਲਾਕ਼, Divorce. "ਦਈ ਤਲਾਕ਼ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕੀ ਨਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ਤਲਾਕ਼ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਲਾਕ਼ ਦੋ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ:—

੧ ਤਲਾਕ਼ ਰਜਈ (ਅਰਥਾਤ—ਤਲਾਕ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਨਿਕਾਹ ਬਿਨਾ ਹੀ ਫੇਰ ਘਰ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ)

੨ ਤਲਾਕ਼ ਬਾਯਨ (ਅਰਥਾਤ—ਤਲਾਕ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਕਾਹ ਦੀ ਰਸਮ ਨਾਲ ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ)

੩ ਤਲਾਕ਼ ਮੁਕੱਲਿਜ਼ਹ (ਅਰਥਾਤ—ਪਤੀ ਤਲਾਕ਼ੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ).

ਪਰੰਬਰ ਮੁਸਾ ਨੇ ਭੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਲਾਕ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਬਲ Deut. xxiv. 1. ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਨੇ ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਲਾਕ਼ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Matt. v. ੩੧-੩੨. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰਨੀ ਦਾ ਤਲਾਕ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਵਿਭਚਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਯਥਾ: "ਪਰ ਕੀ ਰਮਤੀ ਨਾਰੀ ਫੇਰ। ਜੋ ਅਪਨੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਹੈ ਠੋਰ." (ਰਤਨ ਮਾਲ)

ਤਲਾਤਲ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੱਤ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਤਾਲ, ਤਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਨਾ। ੨ ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਉਣਾ. ਤਲਾੜੀ, ਅ ੧੭੫ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪਾਉਣਾ। ੨ ਬਦਲਾ, ਘਲਟਾ.

ਤਲਾਯਹ, ਦੇਖੋ, ਤਲਾਵਾ.

ਤਲਾਵ, ਦੇਖੋ, ਤਲਾਉ ਅਤੇ ਤਲਾਬ.

ਤਲਾਵਾ, ਅ ੧੭੫ ਤਲਾਯਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸੈਨਾ ਦਾ ਉਹ ਟੋਲਾ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਰਖਤਾ ਲਈ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ. "ਤਿਮਿਰ ਵਿਖੇ ਇਹ ਦੂਰ ਤਲਾਵਾ, ਘੋਰ ਰਖੇ ਚਹੂੰ ਘਾਈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤਲਿ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਲੇ, ਨੀਚੇ. "ਵਾਸਾ ਆਇਆ ਤਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਵਸਣਾ ਆਇਆ. "ਜਿਉ ਮੈਗਲੁ ਮਸਤੁ ਦੀਜੇ ਤਲਿ ਕੁੰਡੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਸਬਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾ. ਜਗਾ. "ਖੇਲਿਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੁ ਜੇ ਚੁਗਏ ਸਰਤਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸਰਾਬਲੀ ਵਿੱਚ ਚੁਗਏ ਸਨ। ੩ ਤਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਤਲਨਾ.

ਤਲਿਕਾ, ਦੇਖੋ, ਜੇਰਬੰਦ.

ਤਲੀ, ਸੰਗਤਾ—ਹਥੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੫. "ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਫਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਤਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੪. "ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਨੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਲਿ ੨.

ਤਲੀਮ, ਦੇਖੋ, ਤਾਲੀਮ.

ਤਲੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੱਲੇ, ਨੀਚੇ. "ਪਾਵਕ ਤਲੇ ਜਰਾਵਤ ਹੇ." (ਬਿਲਾ
ਤਲੇ } ਮ: ੫) "ਸਭਹੁ ਤਲੇ, ਤਲੇ ਸਭ ਉਪਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਅਤੇ ਨੀਚ ਲੋਕ ਸਾਥੋਂ ਉੱਪਰ.

ਤਲੋਰ, ਦੇਖੋ, ਤੁਕਦਾਰੀ.

ਤਲੰਬਾ ਅਥਵਾ ਤੁਲੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਸੱਜਣ ਠੱਕ ਅਤੇ ਮਖੜਮਪੁਰ.

ਤੱਲ. ਸੰ. ਜਲ. ਟੇਅ. ਗੁਰੂ. ੨ ਤਿਸ ਮੇਂ ਲੀਨ.

ਤੱਲਕਾ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ ਤੁਲੰਬਕ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਲਕਾ. ਪਰਗਣਾ. ਜਿਲਾ.

ਤਵ. ਸੰ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰਾ. “ਤਵ ਗੁਨ ਬੁਹਮ ਬੁਹਮ ਤੂ ਜਾਨਹਿ.”

(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਹੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਬੁਹਮ! ਤਵ ਗੁਣ ਤੂ ਜਾਣਹਿ, ਦੇਖੋ, ਬੁਹਮ.

ਤਵਕ } ਸੰ. ਤਵਕ. ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. “ਤਵਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ.”

ਤਵਕ } (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤਵਕਅ } ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਕਅ (ਉਤਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭਰੋਸਾ।

ਤਵਕਾ } ੨ ਉਮੀਦ. ਆਸਾ.

ਤਵਕੁਫ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਕੁਫ (ਠਹਿਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਨਾ.

ਸਸਤਾਉਣਾ.

ਤਵੱਜਹ } ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਜਹ (ਮੁਖ ਫੇਰਨ) ਦੀ

ਤਵੱਜਹ } ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਿਆਨ. ਰੁਖ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਵੇਖਣ

ਤਵੱਜੈ } ਲਈ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਕੇ ਮੁਤਵੱਜਿਹ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਵਨ. ਸਰਵ—ਤੈਨ. ਵਹ. ਸੋ. “ਕਉਰਉ ਹਰ ਤਵਨ ਤੇ ਸੁਝਾ.”

(ਗ਼ਜ਼ਨ) ਕੈਰਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਹਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁੱਚਿਆ.

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੨ ਤੇਰੀ ਦਫ਼ਾ ਹੋਵੇ! ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ

ਇਹ ਪਦ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਪਹਿਰਨ ਸਮੇਂ ਕਹਿਣਾ

ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੇ

ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੋ.

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਤੇਰੀ ਦਫ਼ਾ ਦੁਆ.

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਥਤਾ. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਕਈ ਛੰਦਾਂ

ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ! ਤੇਰੀ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਵਿ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਤਵੱਰੁਕ. ਦੇਖੋ, ਤਬੱਰੁਕ. “ਵਹੀ ਤਵੱਰੁਕ ਮੁਤ ਕਉ ਦੀਜੈ.”

(ਗੁਪਤੁ)

ਤਵੱਲੁਦ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਲਦ (ਬੱਚਾ) ਹੋਣਾ. ਉਪਜਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ.

ਜਨਮਣਾ। ੨ ਜਨਮਿਆਂ.

ਤਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਗੋਲ ਤੇ ਚਪਟਾ ਵਰਤਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁਲ੍ਹੇ ਤੇ

ਰੱਖਕੇ ਚੋਟੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ. “ਦੋਤ ਜਰੇ ਜੈਸੇ ਬੂੰਦ ਤਵਾ ਪੈ.” (ਚੰਡੀ

੧) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਰਖਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗੋਲ ਲੋਹਾ.

ਤਵਾਂ. ਤੁਲੰਬਾ (ਤਾਕਤ) ਰਖਦੇ ਹਨ. ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਹ

ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—ਤਵਾਂ ਕਰਦ.

ਤਵਾਇਸ. ਤਵ-ਆਇਸ. ਤੇਰੀ ਆਗਤਾ. “ਅਸ ਕੇ ਜੁ ਤਵਾਇਸਿਆਂ

ਮਲਿਆਂ?” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਅਜਿਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਆਗਤਾ ਨੂੰ

ਮਰਦਨ ਕਰੇ (ਚੰਦ ਕਰੇ)?

ਤਵਾਸੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਬਾਸੀਰ.

ਤਵਾਚੀ. ਤੁ. ਜਰਨੈਲ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ। ੨ ਜਰਨੈਲ ਦਾ ਨਾਯਬ.

ਤਵਾਜਾ } ਅ. ਤੁਲੰਬਾ ਤਵਾਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ।

ਤਵਾਜੁਅ } ੨ ਮਿਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਆਉਂਭਗਤ. “ਕੀਜੈ ਤਵਾਜਾ, ਨ

ਕੀਜੈ ਗੁਮਾਨ.” (ਨਸੀਹਤ) ੩ ਮੁਤਵੱਜਿਹ (ਮੁਤਵੱਜਿਹ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ

ਤਵਾਜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਨਿਜ ਦਿਸ ਥਾਹ ਤਵਾਜੈ ਹੋਵਾ.”

(ਗੁਪਤੁ)

ਤਵਾਨਨ. ਤਵ-ਆਨਨ. ਤੇਰਾ ਮੁਖ.

ਤਵਾਨਮ ਚੀਸੁ. ਤੁਲੰਬਾ ਤਵਾਨਮ ਮੇਂ ਜੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ.

ਤਵਾਨੀ. ਤੁਲੰਬਾ ਤਵਾਨੀ ਤੇਰੇ ਹੈ ਸਕੇ. ਤੂ ਕਰ ਸਕੇਂ.

ਤਵਾਫ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਾਫਾ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣਾ. ਘੁੰਮਣਾ.

ਤਵਾਯਫ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵਾਯਫਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ

ਟੇਲੇ। ੨ ਨਿਤਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਸਤੀਆਂ.

ਤਵਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵੁਆਟਈ. ਗਿਰਦਨੀ. ਚੱਕਰ. “ਖਾਇ ਰਵਾਰ

ਧਰਾ ਪਰ ਤੂਮ ਗਿਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਵਾਰੀਖ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦਿਨਚਰਯਾ

ਦਾ ਹਾਲ. ਇਤਿਹਾਸ. ਉਹ ਕਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਵਾਰ ਹਾਲ

ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. History.

ਤਵਾਲਤ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਤੁਲ. (ਲੰਬਾਈ) ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਸ਼ਾਰ.

ਤਵਾਲਯ. ਤਵ-ਆਲਯ. ਤੇਰਾ ਘਰ. “ਜੇ ਕਫ਼ ਮਾਲ ਤਵਾਲਯ ਸੇ

ਅਥ.” (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ਜੇ ਮਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਹੈ.

ਤਵੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵਭਾ ਤਵਾ. ਲੋਹ। ੨ ਸੰਮੁ ਨਗਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ

ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਤਵੀ ਨਦੀ ਦਾ ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਜੋ “ਸੰਮੁ

ਤਵੀ” ਕਰਕੇ ਸੰਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੨੫ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ

ਤੋਂ ੫੨ ਮੀਲ ਹੈ.

ਤਵੀਤ. ਦੇਖੋ, ਤਾਵੀਤ.

ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ. ਚਾਸ਼ਨੀ ਬਣਾਕੇ ਤਵੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਈ ਹੋਈ

ਮਿਸ਼ਰੀ. ਇਹ ਚੋਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸ਼ਰਬਤ ਬਣਾਉਣ

ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. Loaf-sugar.

ਤਵੀਲ. ਅ. ਤੁਲੰਬਾ—ਵੀਲ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਹੁਤ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ

ਕਸੀਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ਤਵੀਲ। ੪ ਅਰਬੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤਵੀਲ

ਦਾ ਵਚਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—“ਫ਼ੁਲੁਨ ਮਛਾਈਲੁਨ ਫ਼ੁਲੁਨ ਮਛਾਈਲੁਨ.”

ਤਵੇਕ. ਤਵ-ਏਕ. ਤੇਰਾ ਇੱਕ. “ਤਵੇਕ ਨਾਮ ਰੱਤਿਅੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤਵੰਗਰ. ਤੁਲੰਬਾ ਤਵੰਗਰ (ਤਾਕਤ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੀ.

ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਤਵੰਗਰੀ. ਤੁਲੰਬਾ ਤਵੰਗਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਵੰਗਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਧਨ-ਵਿਭੂਤੀ. ਦੌਲਤਮੰਦੀ.

ਤੜ. ਕਿ. ਵਿ—ਭਟ. ਤੜਤ. ਫੌਰਨ. “ਤਿਸਨਾ ਤੁਖ ਉਤਰੈ ਹਰਿ

ਸਾਂਤਿ ਤੜ ਆਵੈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) “ਤੜ ਸੁਣਿਆ ਸਭਤੁ

ਜਗਤ ਵਿਚਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਮਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਨਾਰਾ.

‘ਤੜ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਣਾ (ਕੱਚਨੀਆਂ) ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਟ। ੩ ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤ। ੪ ਸਿੰਧੀ, ਤਭ, ਸਹਾਰਾ, ਓਟ। ੫ ਸਿੰਧੀ, ਤਤ, ਸਨਾਨ (ਇਸਨਾਨ), ੬ ਸਨਾਨ ਦਾ ਘਾਟ। ੭ ਅਨੁ—ਤਤ ਤਤ ਸਬਦ, ਤਤਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ—ਦਾਣੇ ਤਤ ਤਤ ਭੁਜਦੇ ਹਨ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤਤ ਤਤ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਤਤਕ, ਦੇਖੋ, ਤਤਕਾ।

ਤਤਕਾ, ਸੰਗਤਾ—ਸਵੇਰਾ, ਭੋਰ, ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ। ੨ ਤਪੇ ਹੋਏ ਘੀ ਅਥਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਤਤ ਤਤ ਸਬਦ। ੩ ਫਮਕਾ, ਤਤਕਟ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਤਤਤ } ਦੇਖੋ, ਤਤਿਤਾ।
ਤਤਤਾ }

ਤਤਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਬੰਦ ਹੋਣਾ, ਮੁੰਦੇ ਜਾਣਾ। ੨ ਤਪਣਾ। ੩ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣਾ, ਕਸੇ ਜਾਣਾ।

ਤਤਫਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਕੇ ਤਤਪਨਾ, ਫਟਪਟਾਨਾ।
ਤਤਫਨਾ } “ਤਤਫਿ ਮੁਆ ਜਿਉ ਸਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨਾ,” (ਭੋਰ
ਤਤਫਤਾਉਣਾ } ਮ: ੫) “ਜਲ ਬਾਝ ਮਫਲੀ ਤਤਫਤਾਵੇ,”
(ਰਾਮ ਮ: ੫ ਚੁਤੀ)

ਤਤਫਿ, ਤਤਫਕੇ, ਦੇਖੋ, ਤਤਫਣਾ।

ਤਤਭਤ, ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਛੋਤੀ, ਝੁਰੰਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਣੇ ਭੁੱਜਣ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ, “ਤਤਭਤ ਭਈ ਵਿਸਾਲ,” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਤਤਾਕ, ਦੇਖੋ, ਤਤਾਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਤਾਗ।

ਤਤਾਕਾ, ਸੰਗਤਾ—ਤਤਕਾਰ, ਤਤ ਤਤ ਸਬਦ, ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਤਿੱਖੀ ਧੁੱਪ ਦਾ ਤਾਉ।

ਤਤਾਗ, ਸੰ, ਤਤਾਗ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲ, ਸਰ, ਤਲਾਉ, ਪੰਜ ਸੌ ਧਨੁਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਤਤਾਗ ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਧਨੁਸ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਤਾਗਪਤਿ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਪਤਿ, ਵਰੁਣ, (ਸਨਾਮਾ)

ਤਤਾਗਪਤਿ ਸਸਤ੍ਰ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ (ਪਾਸ਼), (ਸਨਾਮਾ)

ਤਤਾਗੀ, ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰ ਨੂੰ ਘੇਰਣ ਵਾਲੀ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਡੋਰੀ ਅਥਵਾ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ, ਮੇਖਲਾ, ਕਾਂਚੀ।

ਤਤਾਲ, ਡਿੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਬਿਜਲੀ, ਤਤਿਤ।

ਤਤਿ, ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਭਟਿਤ, ਡੋਰਨ, ਦੇਖੋ, ਤਤ। ੨ ਸੰ, ਗਫਿ, ਸੰਗਤਾ—ਸੱਟ, ਚੋਟ। ੩ ਵਿ—ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਤਤਿਤ } ਸੰ, ਗਫਿ—ਤਤਿਤ, ਸੰਗਤਾ—ਬਿਜਲੀ, ਸੌਦਾਮਿਨੀ।
ਤਤਿਤਾ } “ਕਰਕੀ ਤਤਿਤ ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਰਬੀ,” (ਨਾਪੁ) ਕਤਕੀ
ਬਿਜਲੀ।

ਤਤੀ } ਸੰਗਤਾ—ਅਤਿੱਕਾ। ੨ ਧਮਕੀ। ੩ ਬਲ, ਸ਼ਕਤਿ।
ਤਤੀਤ } ੪ ਹਮਲਾ, ਝਪਟ, “ਕਰ ਤਤੀਤ ਵਰ ਸਹਿਰੇ ਆਯੋ,”
(ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਉ (ਤਾਪ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਸੇਕ, ਆਂਚ। ੨ ਸੰ ਪ੍ਰਤਤ—ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਭਾਵ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਨ, ਪੁਣਾ, ਜਿਵੇਂ—ਸਤ੍ਰਤਾ, ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ, ਦੇਖੋ, ਤਾਮਸਤਾ। ੩ ਵਤ—ਤੱਬ, ਤਦ, “ਤਾ ਮੁਖ ਹੋਵੇ ਉਜਲਾ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸਰਵ—ਤਿਸ, “ਤਾ ਸਿਉ ਟੂਟੀ ਕਿਉ ਬਨੈ?” (ਜ, ਕਬੀਰ) ੫ ਉਸ ਨੇ, ਤਿਸ ਨੇ, “ਸੂਤ ਮੇਲ ਤੇ ਦੈਤ ਰਚੇ ਜੁਗ ਤਾ,” (ਚੰਡੀ ੧) ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਮਿਲ ਤੋਂ ਦੋ ਦੈਤ ਰਚੇ। ੬ ਡਾ ੮ ਵਤ—ਤੀਕ, ਤੋਰੀ, ਪਰਯੰਤ, “ਮਿਤ੍ਰ ਨੁਤੋਨਿ ਸੁ ਖਾਧਾਤਾ,” (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ਖਾਣ ਪਰਯੰਤ, ਸਦ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਲੋੜਦੇ, “ਦੋਨਤੇ ਅਜ ਮਾਹ ਤਾ ਮਾਹੀ ਤੁਰਾਸਤ,” (ਜਿੰਦਗੀ)

ਤਾਂ, ਵਤ—ਤਬ, ਤਦ, “ਵਿਦਿਆ ਵੀਰਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ,” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਤੋ, “ਤੈ ਤਾਂ ਹਦਰਬਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨ,” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੈਨੇ ਤੋ ਹਜਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ਮਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਉ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਪ, ਸੇਕ ਆਂਚ, “ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ,” (ਜਪੁ) “ਭਹੁਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ਤਾਉ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਤਪਨ, ਤਪ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, “ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ,” (ਜਪੁ) ੩ ਕਸ੍ਰ, ਖੇਦ, “ਤਾਉ ਦੇ ਬੂਝ ਦੂਹੂੰ ਕਹਿੰ ਭੂਪਤਿ,” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੪ ਕਾਗਜ ਦਾ ਤਪਤਾ।

ਤਾਉਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਤਾਪ ਦੇਣਾ, ਤਪਾਉਣਾ।

ਤਾਉਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉਹ ਬਰਤਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਪਾਈਏ, ਚੁਲ੍ਹੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੨ ਘਤਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮਟਕਾ।

ਤਾਉਤੀ, ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਤਾਉਤਾ, ਮਟਕੀ, ਮੱਘੀ, ਹਾਂਡੀ।

ਤਾਉ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਇਆ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੨ ਤਾਪ, ਗਰਮੀ। ੩ ਤਪ, ਬੁਝਾਰ, ਜੁਰ, “ਪਾਲਾ ਤਾਉ ਕਛੁ ਨ ਬਿਆਪੇ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤਾਉਸ, ਅ ੭੪੪ ਸੰਗਤਾ—ਮੋਰ, ਮਯੂਰ। ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸਾਜ।

ਤਾਉਸ ਤਖਤ, ਦੇਖੋ, ਤਖਤ ਤਾਉਸ ਅਤੇ ਸਾਹਜਗਾਂ।

ਤਾਉਨ, ਅ ੭੪੫ ਤਾਉਨ (ਨੇਜੇ ਦੀ ਚੋਭ) ਜੇਹੀ ਚੁਭਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, (plague), ਇਹ ਫੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਦ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਕੱਢੀ, ਚੱਝੇ, ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਕਿਲਟੀ ਸੁੱਜਕੇ ਫੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਤਾਪ ਅਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਫੋਫੜੇ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਫੋੜਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜੋ ਖੁਲ੍ਹੀ ਰਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਨੂੰ ਚੂਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਤਾਉਤ, ਅ ੭੪੬ ਸੰਗਤਾ—ਬੰਦਗੀ, ਭਗਤੀ। ੨ ਤਾਬੇਦਾਰੀ,

ਅਧੀਨਤਾ.

ਤਾਇ, ਦੇਖੋ, ਤਾਉ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਪਾਕੇ. ਤਾਉ ਦੇਕੇ.

ਤਾਇਆ. ਵਿ—ਤਪਾਇਆ. ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ. “ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨ
ਤਾਇਆ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ. “ਸਿਮਰਿ ਚਰਣਾਰ
ਬਿੰਦ ਸੀਤਲ ਹੋ ਤਾਇਆ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ
ਵਡਾ ਭਾਈ. ਤਾਤ. “ਤਾਇਆ ਚਾਚਾ ਜਾਣੀਐ, ਤਾਈ ਚਾਚੀ ਮਾਇਆ
ਮੋਤਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਤਾਇਤ, ਦੇਖੋ, ਤਾਅਤ.

ਤਾਇਫਾ. ਚੁਫੇਰੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਵਾਧਫ.

ਤਾਈ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਏ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੨ ਵਤ—ਤੀਕ. ਤੋਤੀ. ਤਕ.
“ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਈ.” (ਕੁੰਝ ਫੰਤ ਮ: ੨) ੩ ਲਈ. ਵਾਸਤੇ.
ਨਿਮਿੱਤ. “ਕੀਓ ਸੀਗਾਰੁ ਮਿਲਨ ਕੈ ਤਾਈ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)
੪ ਵਿ—ਤਾਉਰੁਕ. ਅਧੀਨ. “ਜੀਵਨੁ ਮਰਣਾ ਸਭੁ ਤੁਧੈ ਤਾਈ.”
(ਮਾਯ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਤਾਉ (ਆਰ) ਵਿੱਚ. “ਦਬਹਿ ਮਨਮੁਖ ਤਾਈ
ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧)

ਤਾਈਂ. ਵਤ—ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਕੋ। ੨ ਤੀਕ. ਤੋਤੀ. ਤਕ.

ਤਾਈਜਾ. ਤਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ. ਤਪਾਈਦਾ. “ਫਿਰ ਨਾਹੀ ਤਾਈਜਾ
ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਤਾਈ ਦੀ ਧੀ.

ਤਾਈਦ, ਅ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਐਦ (ਤਾਕਤ) ਪੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਪ੍ਰਸ਼ੀ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ.

ਤਾਏਰ, ਵਿ—ਤਾਏ ਦੇ. ਤਾਏ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ.

ਤਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਚਰਚਫਤ (ਜਦੀ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆ) ਕਪੜਾ,
ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾ ਰੋਸ਼ਮ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
“ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ ਚਮਕ ਮਹਾਨੇ.” (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰੇਸ. ਵਿ—
ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਵਣਾ. “ਤਾਸ ਨੇਜੇ ਤ੍ਰੇਸੇ ਘੋਰ ਬਾਜੇ ਬਸੈ ਰਾਮ ਲੀਨੇ
ਦਲੈਂ ਆਨ ਚੂਕੇ.” (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਫਾ ਅਤੇ ਅ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—
ਬਾਲ। ੪ ਪਿਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਝ lasse. ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ
ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਟਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਫਾ ੬੬ ਤਾਸ. ਸਾਬੀ. ਸੰਗੀ।
੬ ਹਿੰਦੋਦਾਰ। ੭ ਸ਼ਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. “ਦੁਖਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ.” (ਬਾਵਨ)
੮ ਦੇਖੋ, ਤਾਸੁ। ੯ ਸਿੰਧੀ. ਪਾਸ. ਤ੍ਰਿਸਾ (ਤ੍ਰਿਖਾ). ੧੦ ਪੱਤਿਆਂ
ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਡ. Playing-card. ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਰੰਗ ਅਤੇ ੫੨
ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਤਾਸਨ, ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ ਕੋ. “ਕੋਠਨ ਪੈ ਨਿਰਖੇਂ ਚਢ
ਤਾਸਨ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਾਸਨ.

ਤਾਸ ਬਾਦਲਾ, ਦੇਖੋ, ਤਾਸ ੧ ਅਤੇ ਬਾਦਲਾ.

ਤਾਸੀਰ, ਅ ੬੬ ਤਾਸੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਰ ਕਰਨਾ (effect).
ਤਾਸੁ. ਸਰਵ—ਤਸਤ. ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦੇ. “ਤਾਸੁ ਚਰਨ ਲੇ ਰਿਦੈ
ਬਸਾਵਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਉਹ. ਵਹ. “ਤਾਸੁ ਗੁਰੂ, ਮੈ
ਦਾਸ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਹ ਗੁਰੂ, ਮੈ ਚੇਲਾ। ੩ ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸ ਤਾਈ.
“ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਚੰਗਿਆਈਆ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕਿਆ ਤਾਸੁ?” (ਸ੍ਰੀ ਅ:

ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਭਰ. ਭੈ. “ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ
ਧਿਆਇ ਤੂ ਸਭ ਕਿਨਵਿਖ ਕਟਹਿ ਤਾਸੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)
੫ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਹਿ. ਵਤ—ਬਚਾਓ. ਰਖਣਾ ਕਰੋ. “ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਧਰਮ
ਚਾਇ ਜਪਤ ਹੈ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ! ਧਰਮਰਾਜ ਬੋਲਦਾ
ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਥਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਹ. ਪਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ ੯.
“ਜਪਿ ਹਰਿਚਰਨ ਮਿਟੀ ਖੁਧ ਤਾਸੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਭੁੱਖ ਤੇ
ਪਾਸ। ੭ ਸੰ. ਤ੍ਰੇਸ. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. “ਉਚਉ ਪਰਬਤ ਗਾਖਤੋ ਨਾ
ਪਉਤੀ ਤਿਤੁ ਤਾਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾ ਪੌਤੀ ਹੈ ਨਾ ਰੋਸ਼ਨੀ.
ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸੁ ੫.

ਤਾਸੁੱਥ, ਦੇਖੋ, ਤਾਅਸੁਥ.

ਤਾਸੈਂ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਸੇ.

ਤਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਹਿ.

ਤਾਹਣਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸਨ. ਭਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭਰਾਕੇ ਹਟਾਉਣਾ.
ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਹੁਣਾ, ਤ੍ਰਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਾਹਿ ਹੈ ਗਏ
ਹਨ.

ਤਾਹਮ. ਫਾ ੬੬ ਵਤ—ਤਾਭੀ. ਤੋ ਤੀ. ਫਿਰ ਭੀ.

ਤਾਹਰੀ. ਅ ੬੬ ਤਹਰੀਤ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਥਕੇ ਕਤ੍ਰੀ ਜੇਹਾ ਹੋਇਆ
ਮਾਸ. ਮਾਸ ਦੀ ਕਤ੍ਰੀ. “ਤਾਹਰੀ ਔਰ ਪੁਲਾਘ ਘਨੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਤਾਹਰੂ. ਦੇਖੋ, ਤਹਿਰੂ. “ਤਾਹਰੂ ਭਾਥ ਜੀਨ ਕਰ ਲੀਨ.” (ਗੁਪਸੂ)
ਤਾਹਾ. ਕਿ. ਵਿ—ਭਾਹਾਂ. ਉੱਥੇ. “ਜਨਮ ਮਰਨ ਨ ਤਾਹਾ.” (ਬਿਲਾ
ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. “ਨਾਮਰਤਨ ਮਨਿ ਤਾਹਾ
ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਪਾਸੋਂ. “ਲੇਖਾ ਕੋਇ
ਨ ਮੰਛੈ ਤਾਹਾ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩)

ਤਾਹਿ } ਸਰਵ—ਉਸ ਨੂੰ. ਉਸੇ. “ਤਾਹਿ ਕਹਾ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ
ਤਾਹਿ } ਜਾਕੈਬਸੀਸਿ ਧਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਬੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਜਿਸ ਦੇ ਅਥ ਸਿਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ.

ਤਾਹਿਆ. ਭਰਾਕੇ (ਤ੍ਰਾਸਨ ਕਰਕੇ) ਭਜਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ.

ਤਾਹਿਰ. ਅ ੬੬ ਵਿ—ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਤਾਹਿਰੀ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਿਰ।
੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਹਰੀ.

ਤਾਹੀ. ਵਤ—ਤਬ ਹੀ. ਤਭੀ. “ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ.” (ਸੋਰ
ਮ: ੧) ਅੰਦਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤਬ ਹੀ। ੨ ਤਹਾ ਹੀ. ਓਥੇ ਹੀ. “ਠਾਕੁਰ,
ਜਾਂ ਸਿਮਰਾ ਤੂੰ ਤਾਹੀ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੩ ਤਿਸੀ. ਉਸੀ. ਤਿਸ ਹੀ.
“ਤਾਹੀ ਸਮੇਤ ਹਨੇ ਤੁਮ ਕੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਤਾਹਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ
ਜੁਤਕਾਲ.

ਤਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ.

ਤਾਹੂ. ਵਿ—ਤਾਹਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ। ੨ ਸਰਵ—ਬਹੀ. ਓਹੀ.

“ਤਾਹੂ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਤਿਸੇ ਹੀ. ਉਸੇ ਹੀ.

“ਜਿਨਿ ਮੋਹੇ ਬੁਹਮੰਡ ਖੰਡ ਤਾਹੂ ਮਹਿ ਪਾਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

੪ ਤਿਸ ਦੇ. ਉਸ ਦੇ. “ਸਕਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂ.” (ਸਾਚ ਮ:

੫) ੫ ਵਜ—ਤਾਹਮ. ਤੋਝੀ. ਤਿਸ ਪਰ ਭੀ. "ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ, ਤਾਰੂ ਪੁਛ ਤਿਭੰਨਕਨ." (ਸਦਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਪ ਤਾਰੂ ਹੈ, ਤਾਝੀ ਤਰਣਵਿਦਯਾ ਪੁੱਛ.

ਤਾਕ. ਸੰਗਤ—ਅਵਲੋਕਨ. ਤੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਜਰ ਦੀ ਟਕ। ੨ ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. ਭਾਲ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਤੱਕਕੇ. ਦੇਖਕੇ. "ਰੀਤਤ ਤਾਕ ਬਠੇ ਨਿਪ ਐਸਹਿ." (ਅਜਰਾਜ) ੪ ਅ ਜੁ ਤਾਕ. ਮਿਹਰਾਬ. ਛਾਟ। ੫ ਛਾਟਦਾਰ ਮਕਾਨ। ੬ ਤਾਕੀ. ਦਰੀਚੀ। ੭ ਅਲਾ. ਆਲਮਾਰੀ। ੮ ਕਪਾਟ. ਖਿੜਕੀ. "ਉਪਾਰਿਗਏ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਤਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੯ ਵਿ—ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ. "ਵਰਤੈ ਤਾਕ ਸਬਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੧੦ ਖਾਸ. ਮਖਸੂਸ। ੧੧ ਅਜੀਬ। ੧੨ ਟੌਕ. ਵਿਖਮ. ਤਾਖ. ਜੈਸੇ ਇੱਕ, ਤਿੰਨ, ਪੰਜ ਆਦਿ। ੧੩ ਸੰ. ਗਾਢ. ਸੰਗਤ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੧੪ ਸਿੰਧੀ. ਤਾਕ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ। ੧੫ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਪੁਣ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਉਹ ਗੁਣਾ ਵਿੱਚ ਤਾਕ ਹੈ.

ਤਾਕਤ. ਅ ਤੁ ਸੰਗਤ—ਜੋਰ. ਬਲ। ੨ ਸਾਮਰਥਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਰ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦਾ. "ਜਤ੍ਰ! ਜਾਪ ਤਾਕਰ ਜਾਪ." (ਬੁਹਮਾਵ)

ਤਾਕਾ. ਤੌਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤੱਕਣਾ। ੨ ਤਾਂ ਕਾ. ਤਿਸ ਦਾ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਾਕਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੈ." (ਜੁਖਮਨੀ)

ਤਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕਾ ੨.

ਤਾਕਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਬ-ਕਿ. ਤਿਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਤੱਕ (ਦੇਖ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਅਸਾਹ ੨.

ਤਾਕੀ. ਸਰਵ—ਉਸ ਦੀ. ਤਾਕੀ. "ਤਾਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਦਾਸ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਉਸ ਦੇ. ਤਾਕੇ. "ਆਇ ਜੁਗਾਦਿ ਬਗਤਸਨ ਸੇਵਕ ਤਾਕੀ ਬਿਖੇ ਅਧਾਰਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਤਾਕੇ ਵਿਸਯ ਅਧਾਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਤਾਕ। ੪ ਤੱਕੀ. ਤਕਾਈ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ. "ਏਕ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਤਾਕੀ ਓਟਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਅ ਜੁ ਤਾਕੀ. ਦੋ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। ੬ ਉੱਚੀ ਟੋਪੀ.

ਤਾਕੀਦ. ਅ ਤੁ ਅਕਦ (ਮਜਬੂਤ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੱਕ ਕਰਨਾ. ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਤਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੮. "ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਮਨਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘਤੈ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਚ) "ਖੁਲੈ ਭਰਮ ਤਾਕੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੯.

ਤਾਕੁਬ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕਾਕੁਬ.

ਤਾਕੈ. ਸਰਵ—ਉਸ ਦੇ. ਤਾਕੇ। ੨ ਤੱਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਕਣਾ. "ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਤਾਕੇਤਾਕੁ. ਪੂਰਣ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਅਦੁਤੀ. ਇੱਕੋ ਇੱਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੯ ਅਤੇ ੧੫. "ਵਰਤੈ ਤਾਕੇਤਾਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਖ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕ ੧੨.

ਤਾਖਤ. ਛਾ ਤੁ ਸੰਗਤ—ਦੋੜ. ਭਾਜ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਹੱਲਾ। ੩ ਲੁੱਟ ਮਾਰ.

ਤਾਖਤਨ. ਛਾ ਤੁ ਕਿ—ਦੋੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ। ੨ ਦੋੜਾਣਾ. ਨਠਾਉਣਾ. ਤਾਖਤੀ. ਤੂੰ ਦੋੜਿਆ. ਨੱਠਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖਤਨ। ੨ ਭਾਜ. ਦੋੜ. ਭਾਵ—ਕੁਚ. ਧਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਖਤ ਅਤੇ ਤਾਖਤਨ. "ਇਕਨੀ ਬਧੇ ਭਾਰ ਇਕਨਾ ਤਾਖਤੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਤਾਖੀਰ. ਅ ਤੁ ਸੰਗਤ—ਅਖਰ (ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਰੀ. ਢਿੱਲ.

ਤਾਗ. ਸੰਗਤ—ਤਾਗ. ਭੋਰਾ। ੨ ਭਾਵ—ਜਨੇਊ. "ਫੂਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਕਲਿ ਤਾਗ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਗਰੀ. ਸੰਗਤ—ਤਾਗਿਆਂ ਦੀ ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਜਾਲੀ, ਜੋ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਪਰ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਤਤਾਗੀ। ੩ ਛਾ ਤਗਾਰੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਾਲੀ ਅਸਵਾ ਪਰਾਤ. ਸਾਨੂਕੀ.

ਤਾਗਤੀ. ਕਟਿਸੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਤਾਗੀ.

ਤਾਗਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋਰਾ. ਤੰਤ੍ਰ. ਧਾਗਾ. "ਬਿੰਬਾ ਜਲਿ ਕੋਟਿਲਾ ਭਈ ਤਾਗੇ ਆਚ ਨ ਲਾਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਬਿੰਬਾ ਦੇਹ ਹੈ, ਚੇਤਨਸੰਤਾ ਤਾਗਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਗਛ—ਤਕੜ. ਵਿ—ਤਕੜਗੜ. ਤਕੜ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਸਹਿ ਧਿਆਇਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿ ਤਾਗਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਗੜਾਨੀ. ਕੜਾਰਾ. "ਸਗਲ ਘਟਾ ਮਹਿ ਤਾਗਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਕੜਾਰਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ੪ ਤੁਕਣਾ ਦਾ ਝੂਤਕਾਲ. ਝੂਕਿਆ. ਨਿਭਿਆ. ਤਾਗੀਦ. ਦੇਖੋ, ਤਾਕੀਦ. "ਪੱਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਪੈਵਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਤਾਗੂ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚ ਆਦਿ ਦੀ ਲਾਗ ਵਾਲਾ ਤਾਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ, ਐਸਾ ਚੋਰ. ਇਸ ਤਾਗੇ ਨਾਲ ਜੰਦਾ ਬੇੜੀ ਆਦਿ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਤਾਗੋ. ਤਾਗਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਗਾ। ੨ ਤਗੜ (ਤਤ੍ਰਗੜਾਤਾ) ਹੋਏ. "ਸਦਾ ਹਰਿਜਨ ਤਾਗੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਤੁਗੇ. ਨਿਭੇ. ਤਾਗੋ. ਤਗੜ—ਹੋਵੇ. ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਬਣੇ. "ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੇ ਤਾਗੇ." (ਰਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਤੁਗੇ. ਨਿਭੇ.

ਤਾਘ. ਸੰਗਤ—ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਉਝੀਕ. ਇੰਤਜਾਰੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰ. ਤੁਖ ਧਾਤੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਣਾ. ਤਾਘੀ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਦੀ. ਉਸ ਦੀ. "ਕਹਿਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾਘੀ ਆਣਿ." (ਸਚ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਚਨਾ.

ਤਾਢੇ. ਸਰਵ—ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਹਹਿ ਤਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਤਿਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਤੋਂ. "ਤਾਢੇ ਹੰਸਾ ਸਕਲੇ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਤਾਂਤੇ. ਇਸ ਲਈ. "ਤਾਢੇ ਮੇਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ ਰਾਮਚੇ ਨਾਮ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਤਾਢੇ. ਤਿਸ ਦਾ. ਉਸ ਦਾ। ੨ ਉਸ ਨੂੰ. "ਤਾਢੇ ਮਾਰਗ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਤਾਵੀ. ਤਕਕ (ਤੱਕਕ) ਦੀ ਕੰਨੜਾ ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਾਸਟੀ. ਤ੍ਰਾਸਾ (ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ) ਦੀ. "ਕੈ ਇਹ ਕਿੰਨਰ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਕਿਧੋਂ ਨਾਗਨ ਕੀ, ਕਿਧੋਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਵੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤਾਜ. ਅ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕੁਟ. ਬਾਦਸਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਕੁਸ਼ਣ. "ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ." (ਗਉ ਮ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਾਜਣ } ਸੰਗਤਾ—ਤਾਜੀ ਦੀ ਮਈਨ. ਅਰਥ ਦੀ ਖੋਤੀ. ਦੇਖੋ,
ਤਾਜਨ } ਤਾਜੀ ੪. "ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)
ਤਾਜਨਿ } ੨ ਡਾ ੨੫੭੬ ਤਾਜਯਾਨਹ. ਕੋਰਤਾ. ਰਾਬੁਕ. "ਤਾਜਨ ਮਾਰ ਪਹੁਚੈ ਜਾਇਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੮)

ਤਾਜਮਹਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਤਾਜਰ. ਅ ੭੬ ਤਾਜਿਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਜਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਪਾਰੀ. ਤਾਜਾ. ਡਾ ੭੬ ਤਾਜਹ. ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. ਸੱਜਰਾ.

ਤਾਜੀ. ਵਿ—ਨਵੀਂ. ਸੱਜਰੀ. ੨ ਡਾ ੭੭੬ ਸੰਗਤਾ—ਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ. ੩ ਅਰਥ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਾ. ੪ ਅਰਥੀ ਘੋਤਾ. "ਤਾਜੀ ਕੁਚਕੀ ਸੁਣਿਨਾ ਰੁਪਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੫ ਸੰ. ਤਾਜਿਕ. ਫਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ.

ਤਾਜੀਆ. ਅ ੭੭੭ ਤਾਜੀਯਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਤਮ. ਸ਼ੋਕ. ੨ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਇਨ। ੩ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਵਿਮਾਨ, ਜੋ ਮਕਬਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤਾਜੀਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਮੁਖਤਾਰ ਬਿਨ ਅਬੂ ਅਬੀਦੁੱਲਾ ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ ਅੰਗ (ਅ) ੯ ਅਤੇ ਮੁਹੱਰਮ ੨.

ਤਾਜੀਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜਨ ੨.

ਤਾਜੀਮ. ਅ ੭੭੮ ਤਾਜੀਮ. ਅਜਮਤ (ਵਡਾਈ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਨਮਾਨ. ੨ ਅਦਬ. ੩ ਆਦਰ ਲਈ ਖਲੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਤਾਜੀਮੀ ਸਰਦਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖਲੋਕੇ ਨਜਰ ਲਵੇ.

ਤਾਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜੀਰ.

ਤਾਜੁੱਬ. ਦੇਖੋ, ਤਾਜੁੱਬ.

ਤਾਟਤ. ਤਾਤਰ. ਤਾਤਨਾ ਕਰਦਾ. "ਤਾਟਤ ਹੈ ਸਭ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤਾਟੈਕ. ਸੰ. ਤਾਟਕ ਅਤੇ ਤਾਡਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਨਕੂਨ. ਤਨੋਤਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਟਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਮਗਣ ੩੩੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਪੈ ਤਿਵੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ,

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਵੈਗੇ,

ਭਗਤਜਨਾ ਕੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਲੋਚਾ,

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈਗੇ. × × ×

(ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

(ਅ) ਤਾਟੈਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ. ਅੰਤ ਮਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅੰਤਰਿ ਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰਿ ਮੁੰਦਾ,

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਦੂਰਿ ਕਰੀ,

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨਿਵਾਰੈ,

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁ ਸਮਝ ਪਰੀ,

ਖਿੰਬਾ ਭੋਲੀ ਭਰਿਪੁਰਿ ਰਹਿਆ,

ਨਾਨਕ ਤਾਰੈ ਏਕੁ ਹਰੀ,

ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਰੀ ਨਾਈ,

ਪਰਖੈ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਤ ਖਰੀ.

(ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਤਾਡਕਾ. ਤਾਡਕਾ ਰਾਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੪.

ਤਾਡਵ. ਸੰ. ਟਾਡਵ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਡਰਿਖੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਨੱਚਣ ਦੀ ਚੀਜ਼. ਉਡਨਵਾਂ ਨਾਰ. ਕੁਦਾਈਆਂ ਮਾਰਕੇ ਨੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਰ ਤਾਡਵ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸਰ ਹੈ. "ਪੂ ਨ੍ਰਾਤ੍ਰ ਟਾਡਵ ਧੋਕ੍ਰਾ ਜੀ ਨ੍ਰਾਤ੍ਰ ਕਾਸ੍ਰਾਸੁਧਰੇ." ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਰ ਬਹੁਤ ਪਸ਼ਾਦ ਹੈ. "ਹਰ ਨਏ ਪਰਲੈ ਤਾਡਵਾ." (ਸਲੋਹ)

ਤਾਣ. ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ ੧. "ਤਾਣ ਹੋਏ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣ." (ਸ. ਚਰੀਟ) ੨ ਤਣਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਤਣਨਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਭਾਣ. ੪ ਦੇਖੋ, ਤਾਣ.

ਤਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਣਾ. ੨ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਪਸਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. teino. ਤਾਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਣੇ ਹੋਏ ਤੰਤੂਆਂ (ਰੰਦਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ੨ ਕਪੜੇ ਦੇ ਲੰਮੇ ਰੁਖ ਦੇ ਤੰਦ.

ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ } ਤਾਣਾ ਅਤੇ ਪੇਟਾ. ਸੰ. ਰਾਨਵਾਨ. ਚਿਤਪੋਰ (warp
ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ } and woof). "ਇੱਕ ਸੂਤ ਕਰ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ." (ਭਾਯ)

ਤਾਣਿ. ਫੈਲਾਕੇ. ਭਾਵ—ਹੱਥ ਵਧਾਕੇ. "ਚਿਨੀ ਰੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਾਣਨਾ.

ਤਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕਪੜੇ ਦਾ ਲੰਮੇ ਰੁਖ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ.

ਤਾਣੁ. ਬਲ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣ ੧. "ਤਾਣੁ ਬਨੁ ਖੀਨ ਭਇਆ." (ਬਿਹਾ ਵੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਮਰਥਤਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾ. "ਕੁਝੈ ਕਤਿਐ ਕੁਤਾ ਤਣੀਐ ਤਾਣੁ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਤਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਫੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਬਿਖ ਖਾਤ ਮਰ ਜਾਤ ਤਾਤ." (ਭਾਯ ਕ) ੨ ਵਿ—ਤਪ੍ਰ. ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮਨੈ ਤਾਤ ਤਵਾ ਪਰ ਬੁੰਦ ਪਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਤੇ ਬੁੰਦ ਪਈ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਰੁਚਿ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਮੋਹਿ ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ ਤਾਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਜੋ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਕ ਕਰੇ, ਪਿਤਾ. "ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾ ਕਰ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਪੁਤ੍ਰ. "ਤਾ ਕਹੁ ਤਾਤ ਅਨਾਥ ਜਤੋਂ

ਆਸ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੭ ਤਾਇਆ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੮ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੯ ਵਿ—ਪਸਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਮਿਤ ਹੋ ਸੋਊ ਤਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਹ ਪਸਾਰਾ ਮਿਤ ਹੋਵੇ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਤਾਅਤਾ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਤਾਤਿ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਤੁ। ੧੩ ਸਿੰਧੀ. ਚਰਚਾ। ੧੪ ਨਿੰਦਾ। ੧੫ ਖਬਰਦਾਰੀ। ੧੬ ਤਾਬੇਦਾਰੀ.

ਤਾਂਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤੁ. ਤੰਦ. ਤਾਗਾ. ਤੋਰਾ। ੨ ਅੰਤਤੀ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਤੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ ਤ। ੩ ਸੰ. ਗਾਨ. ਵਿ—ਬੰਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਤਾਤਓ. ਵਿ—ਤਪੁ (ਤਪਿਆ) ਹੋਇਆ. "ਤੇਲੁ ਤਾਵਣਿ ਤਾਤਓ." (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੧) ਤੰਤੋ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਤਾਤਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਰਕਾਲ.

ਤਾਤਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਾਤਾਤ.

ਤਾਤਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਰਾ. ਮਾਈ. "ਬਸਹੁ ਤਾਤ ਨਿਜ ਤਾਤਨੀ ਪਾਸ ਜਾਇ ਤੁਮ ਤਾਤ." (ਨਾਪੁ) ਹੋ ਪੁਤ੍ਰ, ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਤਤਕਾਲ (ਫੌਰਨ) ਜਾਕੇ ਵਸੋ.

ਤਾਤਪਰਜ } ਸੰ. ਗਾਵਾਯ—ਤਾਤਪਯ. ਸੰਗਤਾ—ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ.
ਤਾਤਪਰਯ } ਆਸ਼ਯ. ਮਤਲਬ। ੨ ਅਰਥ। ੩ ਵਾਕਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜੋ ਅਰਥ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਥੋੜਾ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਵਾਕਤ ਅਰਥ ਕੇ ਜਨਨ ਕੀ ਆਹਿ ਯੋਗਤਾ ਜੋਇ। ਤਾਤਪਰਜ ਪੁਨ ਵਾਕ ਮੇ ਕਹੈ ਵਿਦਾਂਤੀ ਸੋਇ." (ਭਾਣੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ)

ਤਾਤਾ. ਵਿ—ਤਪੁ. ਤੰਤਾ. "ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਚੋਲਾ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਤਿਯੁ. ਕੋਤਾ. ਤੀਤਾ. "ਬਿਖੁਫਲੁ ਮੀਨਾ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾਤਾ." (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਤਾ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਜੁਥਾਨ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਬਖਲਾਪਨ. ਲੁਕਨਤ. "ਲਖ ਲਖ ਨਉਤਨ ਨਾਉਂ ਲੈ ਲਖ ਲਖ ਸੇਖ ਵਿਸੇਖਨ ਤਾਤਾ." (ਭਾਵੁ) ਸ਼ੇਸਨਾਗ ਲੱਖਾਂ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲੈ ਕੇ ਬਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੁਥਾਨ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਤਪੁਤਾ. ਦਾਹ. ਜਲਨ. ਈਰਖਾ. "ਵਿਸਰੀ ਤਿਸੈ ਪਰਾਈ ਤਾਤਾ." (ਕਉ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ—ਫੌਜ ਦਾ ਤਾਤਾ.

ਤਾਂਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਾਰ. ਪੰਕਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਜਿਵੇਂ—ਫੌਜ ਦਾ ਤਾਂਤਾ.

ਤਾਤਾਰ. ਤਾ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਮਧਤ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਕੈਸਪਿਯਨ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚੀਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਤੀਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮਰਕੰਦ, ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ। ੨ ਤਾਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਜਾਤਿ. Tartar.

ਤਾਤਾਰ ਖਾਨ. ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤ ਖਾਨ.

ਤਾਤਾਰੀ. ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤਾਰ. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗੋਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਤਾਰੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Scythian.

ਤਾਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪੁ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਲਨ. ਈਰਖਾ. "ਬਿਸਰਿਗਈ

ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਈ ਭਲਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਤਾਤੀ. ਵਿ—ਤਪੁ. ਤੰਤੀ. "ਕਨਿ ਤਾਤੀ ਠਾਵਾ ਹਰਿਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)

੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨੀ. "ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਨਦੀ (ਭਾਵ—ਪਾਣੀ) ਅਗਨੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

੩ ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. "ਤਾ ਹਮ ਕੈਸੀ ਤਾਤੀ?" (ਰਾਮ ਮ: ੪)

੪ ਈਰਖਾ. ਹਸਦਾ. ੫ ਸੰ. ਤੰਤੀ. ਵੀਣਾ. "ਤਾਤੀ ਕਹੁ ਆਤਮ

ਬਸਿਕਰ ਕੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੬ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਥਾਤੁਨੀ।

੭ ਖਬਰਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੀ। ੨ ਸੰ. ਤੰਤੁਵਾਯ. ਤੰਤੁ (ਤੰਦ) ਤਣਨ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ, ਜੁਲਾਹਾ. "ਤਹਿ ਤਾਂਤੀ ਮਨ ਮਾਨਿਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਾਤੀਲ. ਅ. تال تال ਤਾਤੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਤਲ (ਬੇਕਾਰ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੁੱਟੀ.

ਤਾਤੀ ਵਾਉ. ਤਪੁ ਵਾਯੁ. ਦੇਖੋ, ਤਤਵਾਉ. "ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਲਵਾਉ ੨. ਤਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤਾ ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪਸਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ ੯. "ਜਿਨਿ ਕਨ ਬੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਭ। ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੈ ਤਾਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਪ੍ਰਿਯ ਵਾਣੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਤਾਤੁਕ. ਸੰ. ਤਾਤੁਕ. ਵਿ—ਤੰਤਾ ਦਾ. ਤੂਤਾ ਦਾ. "ਤਾਤੁਕ ਤਾਂਹਿ ਵਿਕਾਰ ਨ ਕੋਈ." (ਨਾਪੁ)

ਤਾਤੁਲ. ਤਾਤ-ਤੁਲਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਿਤਾ ਤੁੱਲ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ ਤੁਲਤ। "ਕਹਿ ਕਿਨੀਤ, ਬਖਸ਼ਹੁ ਜਨ ਤਾਤੁਲ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਤਾ-ਤੁਲਤ. ਉਸ ਬਰਾਬਰ.

ਤਾਤੇ } ਸਰਵ—ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਸੇ. "ਤਾਤੇ ਅੰਗਦ ਭਇਅਉ."
ਤਾਤੇ } (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਤਿਸ ਹੋਤੁ ਸੇ. "ਤਾਤੇ ਮੈ ਧਾਰੀ ਓਟ ਰੁਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਤਾਤੋ. ਵਿ—ਤਪੁ. ਤੰਤਾ। ੨ ਕੁੰਧੀ.

ਤਾਂਤੁਕ } ਸੰ. ਗਾਨਿਕ. ਵਿ—ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ
ਤਾਂਤੁੀ } ਵਾਲਾ। ੨ ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਤਾਤਾ. ਯੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਥ } ਦੇਖੋ, ਤਥੁ.
ਤਾਥੁ }

ਤਾਦਾਤਮ. ਸੰ. ਗਾਵਾਯ—ਤਾਦਾਤਮਤ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਤਾਵ। ੨ ਕਾਰਯ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਇੱਕ ਵਰਜਨਾ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ ਦਾ ਥੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਆਖੀਏ ਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਤਾਦਾਦ. ਅ. تاداد ਤਾਦਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਅਦਦ (ਸੁਮਾਰ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਣਤੀ. ਸੰਗਤਾ.

ਤਾਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਗਾਫ਼ ਅਤੇ ਗਾਫ਼ਾ. ਵਿ—ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਵੈਸਾ.

ਤਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਣਨ ਦਾ ਤਾਵ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨ ਧਾ। ੨ ਸੁਰਾਂ (ਸੂਰਾਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਤਜ (ਸਤਜ) ਤੋਂ ਨਿਖਾਦ (ਨਿਸਾਦ) ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਤੋਂ ਸਤਜ ਸੁਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗੀਤਦਾਮੋਦਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ੪੯ ਤਾਨਾਂ ਹਨ, ਸੰਗੀਤਸਾਰ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ੮੪ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਸਾਰ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਵੰਦ ਅਨੰਤ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੁਰਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਕੇ ਤਾਨਾਂ ਭੀ ਅਨੰਤ ਹਨ, ਜੋ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਦ ਦੋ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਨਾਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ. ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਆਰੋਹੀ, ਹੇਠ ਵੱਲ ਆਉਣਾ ਅਵਰੋਹੀ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਤਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭੇਦ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

ਆਰਚਿਕ—ਇੱਕ ਸੁਰ ਦੀ.

ਗਾਥਿਕ—ਦੋ ਸੁਰ ਦੀ.

ਸਾਮਿਕ—ਤਿੰਨ ਸੁਰ ਦੀ.

ਸੁਰਾਂਤਰ—ਚਾਰ ਸੁਰ ਦੀ.

ਚਿਤਵ—ਪੰਜ ਸੁਰ ਦੀ.

ਸਾਤਵ—ਛੇ ਸੁਰ ਦੀ.

ਸੰਪੂਰਣ—ਸੱਤ ਸੁਰ ਦੀ

ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹੋਰ ਭੀ ਬਾਧੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਸੁੱਧ ਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਸੁਰ ਲੱਗਣ. ਜੈਸੇ—ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ. ਦੂਜੀ ਕੁਟਤਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟੇਢੇ ਸੁਰ ਹੋਣ, ਯਥਾ—ਸ ਗ ਰ, ਮ ਧ ਪ ਆਦਿ.^੧

“ਬਾਜਾ ਮਾਫ਼ੁ ਤਾਫ਼ੁ ਤਤਿ ਤਾਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੨ ਤਾਲ ਦੇ “ਸਮ” ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ. “ਤਨ ਸਮੇ ਗੁਰੂ ਅਹੈ! ਉਚਾਰੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤੰਤ੍ਰਾਂ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਤਾਣਾ. ਬੁਣਨ ਲਈ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ। ੫ ਸਰਵ—ਤਾਂ ਨੇ. ਤਿਸ ਨੇ. “ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਤਾਨ ਮਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਤੁਣ (ਰਖਾ) ਅੰਦਰ ਆਏ (ਸ਼ਰਣਾਗਤ) ਲਈ ਭੀ ਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ. “ਤਾਨ ਕੈ ਸੁਖ ਦੀਅੰ.” (ਬੈਰਾਹ) ੭ ਤਾਣ. ਬਲ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨਿ.

ਤਾਨਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਉਤਾ.

ਤਾਨਸੇਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਮਿਸ਼੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਵਿੰਦਾਵਨ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰਾਮੀ ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੁਰ ਤਕ ਜਾਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਸਤਜ ਤੋਂ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ‘ਗਿਭ’ ਤੋਂ ਸਤਜ; ਅਰ ਸੁਰ ਦੀ ਸੂਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਿ ਦਾ ਕੰਪ ਅਤੇ ਭਤਿ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ.

‘ਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ tune ਅਤੇ tone ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ.

ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਭਾਟ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ ਬਘੇਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਪਾਇਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣਕੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਅਰ ਮਾਨ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ.^੧ ਗਵਾਲੀਅਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪੀਰ ਗੋਸਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਨਾਮ ਤਾਨਸੇਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਤਾਨਸੇਨ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿੱਚ ਭਵੇਯੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਅਰ ਕਬਰ ਪਾਸ ਜੋ ਇਮਲੀ ਦਾ ਬਿਰਫ਼ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬਹੁਤ ਗਾਇਕ ਇਸ ਲਈ ਚਬਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਠ ਸੁਰੀਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ.^੨ ਤਾਨ ਕਲੋਲ. ਤਾਨ (ਸੁਰ ਵਿਸਤਾਰ) ਦੀ ਕਲੋਲ (ਲਹਿਰ). ਤਾਨ ਦੀ ਉਮੰਗ. ਤਾਨ ਦਾ ਵਧਾਉ ਘਟਾਉ. ਕੰਠ ਹਿਰਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਾਨ ਦੇ ਕੰਢਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਉਠਹਿ ਤਾਨ ਕਲੋਲ.” (ਰਾਗ ਮਾਲਾ)

ਤਾਨਤਰੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਤਾਨ ਦਾ ਆਲਾਪ. “ਉਘਟਤ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਅਤਿ.” (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

੨ ਤਾਨਸੇਨ ਭਵੇਯੋ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਉੱਤਮ ਗਾਇਕ ਸੀ.

ਤਾਨਤਾਨ. ਬਲ ਦਾ ਬਲ। ੨ ਸੁਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਨਮੋ ਤਾਨਤਾਨੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਤਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣਨਾ.

ਤਾਨਪੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰਾ

ਤਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾ. “ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤ ਤਨਹਿ ਨਿਤ ਤਾਨਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਅ. ੨ ਤਾਨਹ. ਨੇਜਾ ਮਾਰਨਾ। ੩ ਤਾਵ—ਮੇਹਣਾ. ਭਰਕ. “ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਦੇਤ ਹੈ ਤਾਨੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਅੰਬੁਲਹਸਨ ਸੀ. ਇਹ ਗੋਲਕੰਡਾ (ਦੱਖਣ) ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਸਨ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੋਲਕੰਡਾ ਦਿੱਲੀਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ. ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੭੦੪ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਹ ਕੁੜਬਸ਼ਾਹੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. “ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ ਜੁ ਦੱਖਣ ਕੇਰਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕੋਲਕੰਡਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਤਾਨਾਬਾਨਾ } ਦੇਖੋ, ਤਾਣਾਵਾਣਾ. “ਤਾਨਾ ਬਾਨਾ ਕਫੂ ਨ ਸੂਝੈ.”
ਤਾਨਾਵਾਨਾ } (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਤਾਨਿ. ਤਾਣ ਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. ਫੈਲਾ ਕੇ. “ਸਮੂਹ ਬਾਨ ਤਾਨਿ ਤਾਨਿ ਤਾਨਤੇ ਪੁਹਾਰਤੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. ਤਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੨.

ਤਾਨੁ. ਤਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ ਅਤੇ ਤਾਨਾ. “ਸਾਕਤ ਸੂਤ ਬਹੁ ਗੁਰਚੀ ਭਰਿਆ, ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਾਨੁ ਤਨੀਜੈ?” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ.

ਤਾਨੈ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਨੇ. “ਤਬ ਸਰੀਰ ਕੋ ਬਲ ਕਰ ਤਾਨੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

‘ਤਾਨਸੇਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

‘ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਲੀ ਲੋਕ ਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਲੋਕ ਕਬਰ ਪਾਸ ਦੇ ਨਿੱਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚੰਢਦੇ ਹਨ.

੨ ਫੈਲਾਵੇ, ਵਿਸ਼ਾਰ ਕਰੇ। ੩ ਖਿੱਚੇ, ਚਾਣੇ, "ਸੋ ਸੁਰਤਾਨੁ ਜੁ ਦੁਇ ਸਰ ਤਾਨੈ" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਦੇ ਤੀਰ (ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਭਗਤਿ) ਖਿੱਚੇ, ਤਾਪ, (ਦੇਖੋ, ਤਪੁ ਧਾ.) ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਗਤੀ, ਤੇਜ. ਉਸ਼ਣਤਾ। ੨ ਸੰ. ਸੁਰ, ੪. ਹੁੰਮਾ, Fever, ਬੁਖਾਰ, ਜੁਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਪ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਯੋਗ ਅਹਾਰ ਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਕੋਠੇ ਦੀ ਅਗਨਿ ਲਹੂ ਨੂੰ ਤਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਤਪਣਾ ਹੀ ਤਾਪ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤਾਪ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤੀ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਆਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਬੇਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਵਾਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ ਕਾਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਡਭੰਨਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਦਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ, "ਤਾਪ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਤਾਪ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੁੱਝ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖਮਤ ਦੇ ਕੁੱਝਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਅੰਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਭ ਅੱਗੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਉਸਨ ਤਾਪ, ਦੇਖੋ, ਉਸਨ ਤਾਪ,

(ਅ) ਅਠਵਾਤਾ ਤਾਪ, ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਅਤੇ ਛੀ ਦਿਨ ਬੇਮਾਲੂਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਛੀ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੇਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ—

ਫਟਕਤੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਲੋਂਕ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਮਿਸਰੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸਭ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਸਤਾਈ ਪੁਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ, ਇੱਕ ਪੁਤੀ ਸਵੇਰੇ, ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸੰਝ ਨੂੰ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਾਉਣੀ,

ਮੁਲੰਠੀ, ਪਟੋਲਪਤ੍ਰ, ਕੜੂ, ਅੰਬ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਹਰਤ ਦੀ ਫਿੱਲ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ, ਕਾੜਾ ਬਣਾਕੇ, ਮਿਸਰੀ ਪਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ,

ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ, ਕੜੂ, ਨਾਗਰਮੋਬਾ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਗਿਲੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਦੇਣਾ, ਖਸਰੇ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਤਾਪ ਭੀ ਅਠਵਾਤਾ ਤਾਪ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, "ਅਸਟ ਦਿਵਸਿਯਾ ਅਰੁ ਬੀਸਾਯਾ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ੲ) ਸੀਤ ਜੁਰ ਅਬਵਾ ਸੀਤਲ ਜੁਰ, ਪਾਲਾ ਲੱਕੜੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ, ੪. ਹੁੰਮਾ ਗਿੱਬ, ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਤਾਪ, Aguefever, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ—ਗੰਦੀ ਸਤੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਮੱਛਰਾਂ ਦਾ ਲੜਨਾ, ਸਲੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਨਾ ਰੱਖਣਾ, ਅੰਤਤੀ ਵਿੱਚ ਮਲ ਦਾ ਜਮਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ,

ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ—ਰੋਟੀ ਛੱਡਕੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਡੱਕ ਫਲੂ ਦਾ ਕੋਸਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਸੰਯਤਰੇ ਆਦਿ ਫਲ ਖਾਣੇ, ਨਸਾਦਰ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਨੂਣ ਛੀ ਮਾਸੇ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਸਭ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਮਾਸੇ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪੁਤੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਕਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਨਿੱਤ

ਖਾਣੀਆਂ,

ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਫੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਫੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਾਰ ਫਲੂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ,

ਫਟਕਤੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਨਾਲ ਮਿਸਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਸੇ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤੀਆਂ ਜਲ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਛਕਣੀਆਂ,

ਸੀਤ ਜੁਰ ਲਈ ਕੁਨੀਨ ਸਿੱਧ ਔਖਪ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੋਲੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਗੰਧਕ ਦੇ ਤੇਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੌਲ ਕਰਕੇ ਅਰਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ,

ਪਾਨ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸਾ ਨਸਾਦਰ ਜੋ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਬਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, "ਸੀਤਲ ਜੁਰ ਅਰ ਉਸਨ ਤਾਪ ਭਨ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਸ) ਸੂਖਾ ਜੁਰ, ਸੰ. ਗੋਬ ਜਵਰ, ਸੋਸਜੁਰ, Anaemia fever, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਨੀਂਦ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵੇਰ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਸੋਧਨ ਕਰਨਾ, ਸਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਕੁੱਧ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਰੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਰਹਿਣਾ, ਰੁੱਖੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਰਾਬਤ ਦਾ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅਹਾਰ ਨੀਂਦ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ,

ਇਸ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਬਰੀਰ ਦੀ ਤੁਚਾ ਰੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋੜ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਤਪਦਿੱਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ—ਦਾਲ (ਦਾਰੂ) ਚੀਨੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਮਘਾਂ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਬੰਸਲੋਚਨ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਮਿਸਰੀ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਦੁਗਣਾ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਘੀ ਮਿਲਾਕੇ ਛੀ ਛੀ ਮਾਸੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚਟਾਉਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਤਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣੇ, ਗਊ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ, ਚਾਵਲ ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਭੋਜਨ ਉੱਤਮ ਹਨ, "ਸੂਖਾ ਜੁਰ ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਯਾ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਹ) ਚੌਥਾਯਾ ਤਾਪ, ਚਾਰੁਰਥਿਕ ਜੁਰ, ੪. ਹੁੰਮਾ ਬੁਬਯੁ Quartan fever, ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਹੋਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਕੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਮੂਲੀ ਤਾਪ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਛੀ ਮਲੇਰੀਏ (malaria) ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਪ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯਰਕਾਨ, ਖੂਨੀਖਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਇਹੀ ਭਯੰਕਰ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਤਾਪ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸਰਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਤਰਨ ਵੇਲੇ ਤੁਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—ਫਟਕਤੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਛੀ ਰੱਤੀ, ਖੰਡ ਇੱਕ ਮਾਸਾ,

ਐਸੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤੀਆਂ ਰੋਜ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਣੀਆਂ।

ਕੁਨੀਨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਗ੍ਰੇਨ ਖਵਾਉਣੀ।

ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਛਕਾਉਣੇ।

ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ ਤਿੰਨ ਮਾਥੇ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਕੁਤ, ਤਾਪ ਦੀ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਵਾਉਣਾ।

ਸੱਤ ਦਿਨ ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਖਵਾਉਣਾ।

ਸੁੱਢ, ਨਾਫਰਮੋਬਾ, ਕੁਟਕੀ, ਚਰਾਇਤਾ, ਲਾਲਚੰਦਨ, ਆਉਲੋ, ਗਿਲੋ, ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਮਾਥੇ ਨੈਕੇ ਕਾੜਾ ਕਰਕੇ ਪਿਆਉਣੇ। “ਸੁਖਾ ਜੁਰ ਤੇਈਆ ਚੋਬਾਯਾ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਕ) ਭੇਵਮਾਸੀਆ ਤਾਪ. ਇਹ ਤਾਪ ਭੇਵ ਮਹੀਨਾ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਭੇਵ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੀ ਵਿਖਮ ਜੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਤੇਈਏ ਚੋਬਾਏ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ ਭੀ ਭੇਵ ਮਹੀਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਬੀਸਾਯਾ ਤਾਪ. “ਭੇਵਮਾਸੀਆ ਕੁਨ ਤਪ ਭਯੋ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਖ) ਤੇਈਆ ਤਾਪ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਕ ਜੁਰ تريتك جور ਹੁੰਮਾ ਸਲਾਸਿਯਹ. Tertian fever. ਇਹ ਤਾਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ (ਗਾਝਾ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ। ਇਹ ਮਲੇਰੀਏ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨੌਬਤੀ ਬੁਧਾਰ ਹੈ। ਸੁਸ਼ੁਤ ਵਿੱਚ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੰਠ ਕਤ ਦੋਸ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਮਾਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਤੇਈਏ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ।

ਕਫ ਅਤੇ ਪਿੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਪਿੱਠ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਪਿੱਠ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਚੋਬਾਏ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਨੀਨ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਇਸ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਕੁਟਕੀ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਨਿੰਮ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਗਿਲੋ, ਚਰਾਇਤੇ ਅਤੇ ਧਨੀਏ ਦਾ ਕਾੜਾ, ਪੁਨਕੰਭੇ ਦੇ ਵਾਈ ਪੱਤੇ, ਸੁਦਰਸਨ ਚੂਰਨ ਆਦਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਭੀ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਬਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਲਕਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਮੂੰਗੀ ਪਾਲਕ ਚਾਉਲ ਆਦਿਕ ਨਰਮ ਗਿਜਾ, ਪੀਣ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਣਾ ਲੋੜੀਏ। ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਸੁੱਢ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਕਈ ਲੋਕ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਜੰਤੂ ਮੱਝ ਟੂਟੇ ਆਦਿ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਯਮਾਨ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ। “ਸੁਖਾ

ਜੁਰ ਤੇਈਆ ਚੋਬਾਯਾ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

(ਗ) ਪੀਤਜੁਰ. ਜਰਦ ਬੁਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਸਨ ਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ.

(ਘ) ਬੀਸਾਯਾ ਤਾਪ. ਇਹ ਭੀ ਵਾਰੀ ਦਾ ਤਾਪ (ਨੌਬਤੀ) ਹੈ, ਜੋ ਚੋਬਾਏ ਤੇਈਏ ਵਾਲੇ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,

ਜੋ ਵੀਹ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਤਾਪ ਰਹੇ, ਉਹ ਭੀ ਬੀਸਾਯਾ ਹੈ بیسایا ਹੁੰਮਾ ਮੁਤਬਿਕਾ ਮੁਤਨਾਕਿਸਹ. Typhoid fever. ਅਥਵਾ ਬਾਨਰ ਯਕਰ—ਆਂਤ੍ਰਜੁਰ Enteric fever. ਤੋਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ. ਪਾਣੀਚਾ. ਇਹ ਤਾਪ ਆਂਦ ਵਿੱਚ ਸਭੇ ਬੁਸੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਤੀ ਅੰਦਰ ਫਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਫੂਤ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਬੀਸਾਏ ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਪਸਲੀ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਦਬੂਦਾਰ ਮਲ ਦਸਤਾਂ ਨਾਲ ਝਤਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਪ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਅਨਾਜ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਦੁੱਧ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਅਰਕ ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ ਅਰਕ ਕਾਉਜੁਬਾਨ ਪਿਆਉਣਾ, ਮੰਜੇ ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ, ਘਰ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ, ਸੁੱਢ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਸੁਕੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣਾ, ਧਨੀਆ, ਚੰਨਣ ਦਾ ਬੂਰ, ਕਪੂਰ, ਸਿਰਕਾ, ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਸੁੰਘਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਤੀਆਂ ਬੀਸਾਏ ਤਾਪ ਦਾ ਸਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹਨ—
ਵੰਸਲੋਚਨ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਤਗਿਲੋ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਕੋਲਡੋਡੇ ਦੀ ਗਿਰ੍ਹ, ਮਿਸਰੀ, ਇਹ ਸਭ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਧ ਅਤੇ ਅਭਰਕ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਥੇ, ਕਹਿਰਵਾ ਤਿੰਨ ਮਾਥੇ, ਮੋਤੀ ਅਟਵਿੱਧ ਇੱਕ ਮਾਥਾ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਕੂਹ ਕੇਉਤੇ ਵਿਚ ਖਰਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਾਥਾ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਥ ਮਿਲਾਉਣੇ, ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਖੁਬਕਲਾ ਸਾਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਾਸਠ (੬੨) ਪੁਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਜੁਆਨ ਚੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੁਤੀਆਂ ਰੋਜ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਗਾਉਜੁਬਾਨ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਦੇਣੀਆਂ। “ਅਸਟ ਦਿਵਸਿਯਾ ਅਰੁ ਬੀਸਾਯਾ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਸੰਤਾਪ. ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੪ ਫਿਕਰ. “ਤਾਪ ਪਾਪ ਸੰਤਾਪ ਬਿਨਾਸੇ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਤਪਸਤਾ. “ਹਰਿਧਨ ਜਾਪ ਹਰਿਧਨਤਾਪ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) “ਜਾਪ ਤਾਪ ਗਿਆਨ ਸਭ ਧਿਆਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ.

ਤਾਪਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਗੁਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਪਿਸ਼.

ਤਾਪਸਤਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਤਪਸ੍ਵੀਪੁਣਾ. “ਤਾਪਸਤਾਈ ਕੇ ਤਾਗ ਤਪੀਸੁਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੪)

ਤਾਪਸੀ. ਤਪਸ੍ਵੀ. ਤਪੀਆ। ੨ ਸੰ. ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤਾਪਹ } ਸਰਵ—ਉਸ ਤੋਂ. ਉਸ ਪਾਸੋਂ। ੨ ਤਪਦਾ ਹੈ. ਤਪ ਕਰਦਾ ਤਾਪਹਿ } ਹੈ.

ਤਾਪਕ. ਵਿ—ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—
ਬੁਨ੍ਹਾ. ਅੰਗੀਠੀ। ੪ ਉਹ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨੀਏ ਅਤੇ
ਝੁੰਨੀਏ.

ਤਾਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ.

ਤਾਪਕੁਈ } ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ. "ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ਤਾਪਕੁਈ
ਤਾਪਕੁਯ } ਮੋਚਨ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਪਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰਿਪੁ ਤਾਪਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜਾ ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਪਤਾਪਨ.

ਤਾਪਰ } ਤਾ—ਉਪਰਿ. ਉਸ ਉੱਤੇ. "ਜਾਕੀ ਫੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ
ਤਾਪਰਿ } ਨਾਗੈ ਤਾਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਤਾਪਰੁ.

ਤਾਪਰੁ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰਛੀ. ਰਛ ਹੀ. "ਸਰੁ ਤਾਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ
ਰਿਦੈ ਸਗਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤਾਪੀ. ਦੇਖੋ, ਤਪਤੀ। ੨ ਤਪਿਆ. ਤਪਸ਼ੀ। ੩ ਭੁਖਾਰ (ਜੂਰ) ਦਾ
ਫੁਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸੰ. ਗਾਧਿਨ੍. ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਪੁ. ਸੁਰ. ਭੁਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ. "ਤਾਪੁ ਗਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
੨ ਸੰਤਾਪ. ਸਾਤਾ.

ਤਾਪੈ. ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਪਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਪੈ.

ਤਾਪੈ. ਸਰਵ—ਉਸ ਪਾਸ। ੨ ਉਸ ਉਪਰ.

ਤਾਫਤ. ਫਾ ੨੬ ਵਿ—ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ. ਘੁਮਾਇਆ। ੨ ਚਮਕਿਆ.
ਦੇਖੋ, ਰਾਫਤਨ.

ਤਾਫਤਨ. ਫਾ ੨੬ ਕਿ—ਫੇਰਨਾ। ੨ ਵੱਟਣਾ। ੩ ਮਰੋਤਨਾ।
੪ ਚਮਕਣਾ। ੫ ਕੁੱਧ ਹੋਣਾ। ੬ ਸੁਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ.

ਤਾਫਤਾ. ਫਾ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਦੋ ਰੰਗ ਦੇ ਤਾਣੇ ਵਾਣੇ ਵਾਲਾ ਚਮਕੀਲਾ
ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ. ਧੁੱਪਫਾਉਂ. ਅੰਗੂਈ ਅਤੇ ਇਟਾਲੀਅਨ taffeta
ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ ਪਸ਼ਮ ਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਵਸਤੂ
ਤਾਫਤਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਤਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਤਾਰਾਂ ਤਾਣੇ ਅਤੇ
ਦੋ ਪੇਟੇ ਵਿੱਚ. ਤਾਫਤਾ ਇਤਨਾ ਸੁਖਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ
ਮਾਪ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅੰਗੂਠੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਫੇਰਿਆ
ਹੋਇਆ. ਘੁਮਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਤਾਥ. ਫਾ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੨ ਚਮਕ ਦੀਪ੍ਰ. "ਅਸ
ਕੋ ਤਾਥ ਸਹੈ ਸਤਗੁਰੂ ਕੀ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਕੁੱਧ। ੪ ਥਲ. ਸ਼ਕਤਿ।
੫ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ.

ਤਾਥਦਾਨ. ਫਾ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ. ਮੋਘਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ
ਧੁੱਪ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਵੇ.

ਤਾਥਨਾਕ. ੨੬ ਵਿ—ਚਮਕੀਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ। ੨ ਤਾਪਕ. ਗਰਮੀ
ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਥਾ } ਸੰ. ਤਾਮ੍. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਧਾਤੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ
ਤਾਥਾ } ਤਾਮ੍ਰਕ, ਤਪਨੇਸ਼ੁ, ਰਕਤਧਾਤੁ ਆਦਿ ਹਨ. Copper.
"ਪਾਰਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਤਾਥਾ ਬਿਗਰਿਓ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਕਿਨਹੀ

ਬਨਜਿਆ ਕਾਸੀ ਤਾਥਾ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਤਾਥਾਂ. ਫਾ ੨੬ ਵਿ—ਤਾਥ (ਚਮਕ) ਵਾਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ
ਤਾਥਾਂ.

ਤਾਥਾਲੋਯਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਤਾਥੇ (ਤਾਮ੍ਰ) ਰੰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ
ਕੋਇਲ. ਕੋਕਿਲਾ.

ਤਾਥਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਾਥੇ.

ਤਾਥੀਰ. ਅ. ਸੁਪਨਫਲ.

ਤਾਥੁਤ. ਅ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਥ ਬੰਦ
ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. Coffin. "ਤਾਥੁਤ ਅੰਦਰ ਦਖਲ ਕਰ ਤਟ ਪਠੇਦੀਨੇ
ਸਾਹ ਪੈ." (ਸਲੋਹ)

ਤਾਥੁਲ. ਸੰ. ਗਾਮ੍ਰੂਲ. ਸੰਗਤ—ਨਾਗਰਬੋਲ (ਨਾਗਵੱਲੀ) ਦਾ ਪੱਤਾ.
ਪਾਨ। ੨ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀਤਾ.

ਤਾਥੁਲਿਕ } ਸੰ. ਗਾਮ੍ਰੂਲਿਕ. ਸੰਗਤ—ਤੰਬੋਲੀ. ਪਾਨ ਵੇਚਣ
ਤਾਥੁਲੀ } ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤਾਥੇ. ਅ ੨੬ ਤਾਥਿਆ. ਵਿ—ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਗਾਮੀ।
੨ ਅਧੀਨ. ਮਾਤਹੁਤ.

ਤਾਥੇ ਬੈਠਣਾ. ਫਰੂ ਕੁੰਭ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਾਜਰੀ ਵਿੱਚ ਚੌਰ ਨੈ ਕੇ
ਬੈਠਣਾ.

ਤਾਥੁ. ਸੰ. ਤਾਮ੍ਰ. ਤਾਥਾ.

ਤਾਥੁਧਰਾ. ਤਾਮ੍ਰਧਰਾ. ਤਾਥੇ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ
ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਥੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਜਗਰ ਸੱਪ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਾਰ ਪ੍ਰਚਾਉਣ ਲਈ ਅੰਧੇਰੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਮਿੱਟੀ
ਚੱਟਕੇ ਸੱਪ ਫੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਤਾਥੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ
ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਥੁਧਰਾ ਹੈ.

ਤਾਥੁਪਣ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ੍ਰਪਣ.

ਤਾਥੀ. ਵਡ—ਤੇ ਭੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ. "ਤਾਥੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਿਸ
ਮਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤਾਥੀ ਮਾਰਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰੰਜ ਨਹੀਂ
ਰਖਦੀ.

ਤਾਮ. ਸੰ. ਤਾਮਸ. ਸੰਗਤ—ਤਮੋਕੁਣ. "ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ
ਬਿਨਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤਾ. ਫਿਕਰ। ੩ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼।
੪ ਵਿ—ਭਯੋਕਰ. "ਜਿਨੈ ਕਿੱਤਯੋ ਜਿੱਤਯੋ ਫੋਜ ਤਾਮ੍ਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
੫ ਅ ੨੬ ਤਾਮ੍ਰਾਮ. ਸੰਗਤ—ਸੁਆਦ. ਲੱਜਤ। ੬ ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ।
੭ ਅ ੨੬ ਵਿ—ਸੰਪੂਰਣ. ਪੂਰਾ.

ਤਾਮਾ. ਅ ੨੬ ਵਿ—ਤਾਮਾ ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ. ਲੋਭੀ
ਤਾਮਸ. ਸੰ. ਤਮੋਕੁਣ ਦਾ ਕਾਰਯ। ੨ ਕੁੱਧ। ੩ ਅਗਯਾਨ। ੪ ਸਰਪ।
੫ ਅੰਧੇਰਾ.

ਤਾਮਸਤਾ. ਸੰਗਤ—ਤਮੋਕੁਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਤਾਮਸਤਾ ਮਮਤਾ ਨਮਤਾ
ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧ ਫੁਹੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ਤਮੋਕੁਪਾ, ਰਜੇ
(ਮਮਤਾ) ਰੂਪਾ, ਨਮਤਾ (ਸਤੋ) ਰੂਪਾ, ਕਵਿਤਾਰੂਪਾ ਸ਼ਕਤਿ, ਕਵਿ
ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ.

ਤਾਮਸਿ } ਵਿ—ਤਮੋਗੁਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਤਮੋਗੁਣੀ. “ਆਪ ਨ ਚੀਨਹਿ
ਤਾਮਸੀ } ਤਾਮਸੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਤਮੋਗੁਣ ਵਿੱਚ.
ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਹਿਕਸ) ਮੇਂ. “ਤਾਮਸਿ ਲਗਾ ਸਦਾ ਫਿਰੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਬਿਹਾ)

ਤਾਮਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਸ ੧. “ਅੰਤਰਿ ਲਾਗਿ ਨ ਤਾਮਸੁ ਮੂਲੇ.” (ਸੁੀ
ਮ: ੩) ੨ ਤਮੋਗੁਣੀ. “ਰਾਜਸੁ ਸਾਤਕੁ ਤਾਮਸੁ ਭਰਪਹਿ.” (ਮਾਰੂ
ਮ: ੫)

ਤਾਮਜਾਨ } ਸੰਗਤਾ—ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਕੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਤਾਮਝਾਮ } ਕਹਾਰ ਕੰਨੇ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਤਾਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ। ੨ ਘੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਮੁ.

ਤਾਮਰਸ. ਜੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਮਰ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਸ (ਸੋਣ) ਵਾਲਾ,
ਕਮਲ. “ਸੰਤ ਤਾਮਰਸ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸੇ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ।
੩ ਤਾਂਬਾ। ੪ ਧਰੁਰਾ। ੫ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੬ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਲੰਛਣ—ਨ ਜ
ਜ ਯ. III, ISI, ISJ, IS. ਉਦਾਹਰਣ—“ਸਰਨ ਗਹੀ ਕੁਰੂ ਕੀ
ਸੁਖਦਾ” * * *

ਤਾਮਤਾ. ਸੰ. ਤਾਮੁਤ. ਵਿ—ਤਾਂਬੇ ਰੰਗਾ. ਲਾਲੀ ਦੀ ਚਲਕ ਸਹਿਤ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ.

ਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਂਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ ਪ। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ
ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੰਤ ਦੀ ਖੁਰਾਕ,
ਜੋ ਪੰਛੀ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੋਰ ਮਾਸ ਭੀ ਦਿੱਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤਾਮਾ ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੱਖੀ। ੪ ਭਾਵ—
ਮਾਸ. “ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਤਾਮਾ ਤੋਂ ਲਗ ਤਰੇਈ ਤਰੇ, ਖਾਲਸਾ ਸਰੂਪ
ਸਿੰਘ ਜੋ ਲਗ ਛਕੈ ਨਹੀਂ.” (ਗੁਪਤੁ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਰੂਪ ਤਾਮਾ,
ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੀਕ ਹੀ ਤਰਾਤਰ (ਬਹੁਤ ਜਾਂਦਾ) ਹੈ, ਜਦ ਤੀਕ ਸਿੰਘਰੂਪ
ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਤਾਮਿ. ਤ (ਤਬ) ਆਮਿ (ਆਮਯ). “ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗੁ ਭਇਆ,
ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਉਦਮ
ਥਰਕੇ ਦੁਖ ਉਠਾਉਣਾ ਦਾਰੂ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਖੰਡੋਗ ਅਤੇ ਆਰਾਮਤਲਬੀ
ਰੋਗ ਹੈ. ਜਦ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਦਵਾ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਦ
ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਭਾਵ—ਨਿਤਤ ਅਰੋਗ ਰਹੀਦਾ ਹੈ।
੨ ਤਾਮਾਮ (ਖਾਣੇ) ਦੀ. “ਤਾਮਿ ਪਰੀਤਿ ਵਸੈ ਘਰਿ ਆਇ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਦੇ. ਤਬ ਹੀ. “ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ
ਸਾਚਾ, ਤਾਮਿ ਸਾਚਾ ਪਾਈਐ.” (ਵਡ ਫੱਤ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—
ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰੋਧ. ਸੁਸ ਦਾ ਸੰਧਮ.

ਤਾਮੀਰ. ਅ ترميز ਤਾਮੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਭਾਵ—ਇਮਾਰਤ. ਉਸਾਰੀ.

ਤਾਮੀਲ. ਅ تامل ਤਾਮੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਮਲ ਕਰਨਾ. ਅਫ਼ਕਾ
ਪਾਲਨ.

ਤਾਮੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਸ਼ਰਤਿ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਮੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਤਮੇਸਰ.

ਤਾਮੰ. ਗਜ਼—ਤਾਨੁ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਗਜ਼-ਸਸ—ਤਾਨਮਮ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਮੇਰੀ. “ਨਮਸਕਾਰ ਤਾਮੰ.” (ਵਿਚਿਤੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਮ.

ਤਾਮੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਂਬਾ। ੨ ਲਾਲ ਰੰਗ। ੩ ਮਹਿਖਾਸਰ ਦਾ ਇੱਕ
ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਵਰਗਾ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ੪ ਵਿ—ਤਾਂਬੇ
ਰੰਗ.

ਤਾਮੁਚੂੜ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੀ ਕਲਗੀ ਵਾਲਾ. ਲਾਲ ਚੋਟੀ
ਵਾਲਾ ਮੁਰਗਾ.

ਤਾਮੁਪਣ. ਤਾਮੁ (ਤਾਂਬੇ) ਦਾ ਪਣ (ਸਿੱਕਾ) ਪੈਸਾ ਆਦਿਕ. “ਤੀਨ
ਤਾਮੁਪਣ ਮੋਲ ਸੁਨਾਯੋ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਾਮੁਪਰਣੀ. ਲੰਕਾ. ਰਾਵਣ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਲੰਕਾ। ੨ ਟਿਨੇ
ਵੰਨੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ ਜੋ ਅਗਸਤਿਕੁਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ
ਮੋਤੀ ਕਢਦੇ ਹਨ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਕੋਲਕੈ ਬੰਦਰ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ
ਸੀ.

ਤਾਯਬ. ਅ. ਤੇਬਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਇਆ.

ਤਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਤ ਬਿਰਫ. “ਤਾਰ ਪੁਮਾਨਾ ਉਚਾਨ ਧੁਜਾ ਲਖ.”
(ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਤੰਤੁ ਫੇਰਾ। ੩ ਧਾਤੁ ਦਾ ਤੰਤੁ. ਸੁਵਰਣ ਚਾਂਦੀ ਲੋਹੇ
ਆਦਿ ਦੀ ਤਾਰ। ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਓਅੰਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਵ। ੬ ਸੁਗੰਧ ਦੀ ਫੋਜ
ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ। ੭ ਤਾਰਾ. ਨਕਤੁ। ੮ ਸਿਵ। ੯ ਵਿਸਨੁ।
੧੦ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਠਾਟ ਦੀ ਸਪਤਕ. ਸੰਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ
ਸਮੁਦਾਯ। ੧੧ ਉੱਚਾ ਸੂਰ. ਟੀਪ. “ਤਾਰ ਘੋਰ ਭਾਜਿਤੁ ਤਹਿ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੧੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੧੩ ਟਕ. ਨੀਭ.
“ਅਚਲਵਿਸ਼੍ਰਿ. “ਮਛੀ ਨੇ ਤਾਰ ਲਾਵੈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
“ਲੋਚਨ ਤਾਰ ਲਾਗੀ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੧੪ ਵਿੱਤਿ ਦੀ ਟੇਕਾਗੁਤਾ.
ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ. “ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ.” (ਨਾਪੁ) ੧੫ ਵਿ—
ਅਖੰਡ. ਇੱਕ ਰਸ. ਲਗਾਤਾਰ. “ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ.”
(ਜਪੁ) ੧੬ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ। ੧੭ ਵਤ—ਤਰਹਿ. ਵਾਛ, ਸੈਸੇ—“ਮਨ
ਭੂਲਉ ਭਰਮਸਿ ਭਵਰ ਤਾਰ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੧੮ ਤਾਲ. ਦੋਹਾਂ
ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਤਾਤੀ. “ਵਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰ.”
(ਗੁਪਤੁ) ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਉਡਾਉਣ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦਾ ਤਾਲ (ਤਾਤੀ).
੧੯ ਡਾ. ੧੦ ਸੰਗਤਾ—ਸੂਤ. ਤੰਤੁ। ੨੦ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸਤਾਹ।
੨੧ ਦੇਖੋ, ਨਾਦ। ੨੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਲ। ੨੩ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਵਿੱਚ ਤਾਰਬਰਕੀ
(Telegraph) ਨੂੰ ਭੀ ਤਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਟੈਲਿਗ੍ਰਾਫ.

ਤਾਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰਾ. ਨਕਤੁ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੩ ਇੱਕ
ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੪ ਇੱਕ
ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਟਿੰਦੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਾਰਿਆ।
੫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ
ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ “ਰਾਮਤਾਰਕ” ਮੰਤ੍ਰ (ਰਾਂ ਰਾਮਯ
ਨਮ:). ੬ ਜਹਾਜ਼. ਬੋਤਾ. ਤੁਲਹਾ। ੭ ਮਲਾਹ. ਕਰਨਧਾਰ. “ਰਾਮਨਾਮੁ
‘ਤਾਰ ਪੁਮਾਣ ਤੋ ਤਿਨ ਸੋ ਹੋਬ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਤਾਰ ੪.

ਸਭ ਜਗ ਕਾ ਤਾਰਕ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੮ ਵਿ—ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ।
੯ ਅ. ਤਾਰਿਕ. ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਰਕੀ. "ਤਾਰਕ ਹੈ
ਜਿਸ ਫਾਰਤ ਲੱਖਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਲੱਖਾ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
੧੦ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਅਸਤਾ" ਅਤੇ "ਤੇਟਕ"
ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ
ਸਗਣ, ॥੪॥, ॥੪॥, ॥੪॥, ॥੪॥.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਰਿਸਾਵਹਿਗੇ

ਭਟ ਓਘ ਪੁਯੋਘ ਗਿਰਾਵਹਿਗੇ. * * *

(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸਗਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਗੁਰੂ
ਲਾਉਣ ਤੋਂ "ਤਾਰਕ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ
"ਤਾਰਕਾ" ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੩.

ਤਾਰਕਮੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਗਤ ਤੋਂ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਹਗੁਰੂ।

"ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਸਭਿਨ ਪਰ ਛਾਯਾ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ ਜਪਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੫.

ਤਾਰਕਾਰਿ. ਤਾਰਕ-ਅਰਿ. ਤਰਕ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਅਤੇ

ਵਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਤਾਰਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਕਤੁ. ਤਾਰਾ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੩ ਇੱਕ

ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ.

॥੪॥, ॥੪॥, ॥੪॥, ॥੪॥, ੪.

ਦਿਜਦੇਵ ਤਬੈ ਗੁਰੂ ਚੋਬਿਸ ਕੈਕੈ,

ਗਿਰਿਮੇਰੁ ਗਏ ਸਭ ਹੀ ਮੁਨਿ ਲੈਕੈ.

(ਦੱਤਾਵ)

੪ ਸੰ. ਤਾਰਕਾ. ਸੁਕੇਤੁ ਯਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੁੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ

ਮਾਰੀਚ ਦੀ ਮਾਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵਰ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਦਾ

ਬਲ ਸੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਪੁਰਣਾ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ

ਮਾਰਿਆ. "ਰਾਹ ਮਾਰਤ ਰਾਛਸੀ ਸਹ ਤਾਰਕਾ ਗਨ ਨਾਮ." (ਰਾਮਾਵ)

ਤਾਰਕਾਸੁਰ. ਤਾਰਕ ਦੈਤਯ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਤਾਰਕਾਰਿ. ਤਾਰਕਾ (ਤਾਰਕਾ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੀਰਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ,

ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਅਤੇ ਤਾਰਕਾਰਿ.

ਤਾਰਕਿਕ. ਸੰ. ਗਾਨਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਕਸਾਸਤ੍ਰ (ਨਤਾਕ) ਦੇ

ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ—ਮੰਤਕੀ.

ਤਾਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੬—੭—੮ ਅਤੇ ੯.

ਤਾਰਗਿ. ਤਾਰੇਗਾ. ਤਾਰੇਗੀ. "ਨਾਵ ਹਰਿਸੇਵਾ ਜੋ ਚੜੈ ਤਿਸੁ ਤਾਰਗਿ

ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤਾਰਚਾ. ਤਤਾਰਚਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ "ਤੀਖਨ ਤੀਖਨ ਤਾਰਚੇ ਕੋਸਨ ਲਗ

ਮਾਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤਤਾਰਚਾ.

ਤਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਉੱਧਾਰ. ਨਿਸਤਾਰ।

੩ ਜਹਾਜ਼. "ਨਾ ਤਰਨਾ ਤੁਲਹਾ ਹਮ ਬੁਝਸਿ, ਤਾਰ ਲੋਹਿ ਤਾਰਣ

ਰਾਇਆ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਨਾ ਤਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ
ਤੁਲਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਜਹਾਜ਼ਰੂਪ ਸੁਆਮੀ! ਤਾਰਨੈ। ੪ ਸੰ. ਤਾਰਣ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਣ
(ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਤਾ—ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ। ੬ ਘਾਸ
(ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਮਹਿਸੂਲ.

ਤਾਰਣਹਾਰ. ਵਿ—ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤਾਰਣਤਰਣ. ਵਿ—ਤਾਰਣ ਨਈ ਜਹਾਜ਼ਰੂਪ. "ਪਾਰਬੁਹਮੁ ਮੇਰੇ
ਤਾਰਣਤਰਣ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਰ ਕਰਨਾ. ਤੈਰਾਨਾ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੂਜੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਰਾਉਣਾ. "ਚਲੁ ਰੇ! ਬੈਠਨੁ ਤੁਝਹਿ ਲੈ ਤਾਰਉ." (ਗਉ
ਕਬੀਰ)

ਤਾਰਤਮ। ਸੰ. ਤਾਰ-ਤਮ. ਤਾਰ ਤਮਤ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮੀਥੇਸੀ.

ਤਾਰਤਮ। ਘਾਟਾਵਾਧਾ. ਨਤੁਨਾਧਿਕਤਾ. "ਜੇ ਉਪਮੇਯ ਤਾਰਤਮ

ਉਪਮਾ." (ਨਾਪੁ) ਉਪਮਾਨ ਨਈ ਜਿਤਨੇ ਉਪਮੇਯ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਮਿਯਾਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਚਦੀ, ਕਰੋਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤੁਨਾਧਿਕਤਾ ਹੈ.

ਤਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣ। ੨ ਤਾਤਨ. "ਬਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਬੈ

ਕਰਤਾਰਨ." (ਨਾਪੁ) ਪੰਛੀਰੂਪ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਡਾਉਣ ਨਈਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ

ਪਰਸਪਰ ਤਾਤਨਾ (ਤਾਲੀ ਬਜਾਉਣੀ) ਹੈ। ੩ ਜਹਾਜ਼. "ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ

ਜੌਂ ਕਰ ਤਾਰਨ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ. "ਭਨ ਦੰਤ ਛਪੇ

ਸਵਿਤਾ ਕਰ ਤਾਰਨ." (ਨਾਪੁ)

ਤਾਰਨ ਤਰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣ ਤਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ ਅਤੇ

ਤਰਣਾ. "ਤਾਰਨ ਤਰਨੁ ਤਬੈ ਲਗ ਕਹੀਐ, ਜਬ ਲਗ ਭਤੁ ਨ

ਜਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਤਾਵ—ਦੰਦ, ਭਰਮਦਸਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਤਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਣਾ। ੨ ਤਾਤਨਾ. "ਅਧਿਕ ਤਾਰਨਾ ਤਾਰਨ

ਕਰਹੀ." (ਨਾਪੁ) ਵਧੀ ਤਾਤਨਾ ਨਾਲ ਤਾਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਤਾਰ ਬਰਕੀ. ਦੇਖੋ, ਟੈਲਿਗ੍ਰਾਫ.

ਤਾਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਕਤੁ. ਸਿਤਾਰਾ. "ਜਿਮਿ ਤਾਰਾ ਗਣ ਮੇ ਸਸਿ

ਰਾਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਖੋਹ

ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬ੍ਰਹ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਬਾਲੀ

ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਸੁਖੇਣ (ਸੁਸੇਣ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ

ਸੁਕ੍ਰੀਵ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ੪ ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ). ਦੇਖੋ, ਤਾਲਾ. "ਤਾਰਾ

ਰਿਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਖੋਲਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਆਜਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਤਾਰਾਆਜਮ

ਆਇਆ ਹੈ। ੬ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਰਕ. ਮਲਾਹ. "ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੇੜੀ

ਤੁਲਹਾ ਤਾਰਾ." (ਫਉ ਮ: ੪) ੭ ਉਤਾਰਾ (ਉਤਾਰਿਆ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

"ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਰ ਅਬਰਬਣ ਤਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੮ ਤਾਰਿਆ. ਪਾਰ

ਕੀਤਾ. "ਤਾਰਾ ਭਵੇਦਧਿ ਤੇਜਨ ਕੈ ਗਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਅੱਖ ਦੀ

ਪੁਤਲੀ. ਧੀਰੀ. "ਤਾਰਾ ਵਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ " (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਮੋਚਕ

ਤਾਰੇ ਬਰ ਮਧੁਕਰ ਸੇ." (ਨਾਪੁ) ਅੱਖ ਦੇ ਕਾਲੇ ਤਾਰੇ ਭੋਰ ਜੇਹੇ।

੧੦ ਸਿਤਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪਣ। ੧੧ ਤਾਈ

ਬਹਿਲੋ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਤਾਈ, ਜੋ ਪਨੁਖਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ

ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.
“ਭਾਈ ਬਹਿਲੇ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸ। ਅਰੁ ਦੂਸਰ ਤਾਰਾ ਪਿਖ ਪਾਸ.”
(ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ਸਬਦ ਦੇ

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਾਰਾ ਬਿਲੋਚਨ ਸੋਚਨ ਮੋਚਨ
ਦੇਖ ਬਿਸੇਖ ਬਿਸੈ ਬਿਸ ਤਾਰਾ,
ਤਾਰਾ ਭਵੇਦਧਿ ਤੇ ਜਨ ਕੋ ਗਨ
ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ ਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰਾ,
ਤਾਰਾ ਮਲੇਫਨ ਕੇ ਮਤ ਕੋ ਉਦਤੇ
ਦਿਨਨਾਥ ਜਥਾ ਨਿਸਿ ਤਾਰਾ,
ਤਾਰਾ ਰਿਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੇਲਤ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ.

(ਗੁਪਤੁ)

੧੭ ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਤਾਰਾਆਜਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ ਪ. “ਤਾਰਾਆਜਮ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰੈ.”
(ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਆਜਮਸ਼ਾਹ.

ਤਾਰਾਸਿੰਘ. ਜਿਲਾ ਨਹੋਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੁਰ ਦੇ ਵਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ
ਬਸਨੀਕ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁੱਟਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ
ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੀ. ਸਾਹਿਬਰਾਇ ਚੌਧਰੀ ਨੌਸ਼ੇਰਾ ਨੇ
ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਲਏ ਮਿਲਦਾ ਜਾਫ਼ਰਬੇਗ
ਪੱਟੀ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਂਦਾ. ਏਧਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸਿੰਘ ਜਮਾ ਹੋ ਗਏ. ਮੁਠਬੇਤ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕੀ
ਸੈਨਾ ਦੇ ਪੈਰ ਹੱਲ ਕਏ. ਨਹੋਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਮੋਮਿਨਖਾਂ
ਨੂੰ ਹੋਰ ਫੌਜ ਦੇਕੇ ਤੇਜਿਆ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੮੩ (ਐਨ
੧੭੨੫) ਵਿੱਚ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੀਦ ਹੋਏ. ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੀ
ਖ਼ਾਦਿਮਗਤੀ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

੨ ਗਿਝਵਤੀ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਨਰੋਂਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਭੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ. ਇਹ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਭੇ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੜਾਨੀ ਸਨ. ਸੰਤ ਤਾਰਾ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਯਥਾ—ਸੰਮਤ ੧੮੨੨
ਵਿੱਚ ਮੋਖਪੰਥ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤਰੁ ਕੋਸ਼, ਸੰਮਤ
੧੮੨੪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣਯ ਸਾਫ਼ਰ, ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ
ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂਵੰਸ਼ ਤਰੁ ਦਰਪਣ, ਸੰਮਤ ੧੮੩੬
ਵਿੱਚ ਜਪੁ ਰਹਿਰਾਸ ਸੋਹਿਲਾ ਅਤੇ ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ
੧੮੨੯ ਵਿੱਚ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ
ਗੁਰੁਤੀਰਥਸੰਗ੍ਰਹ, ਸੰਮਤ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਮਤ
੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼.

ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:—

‘ਵਾਂ ਅਤੇ ਤੱਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਿਲਵਾ ਨਾਮ ਭੱਲ ਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਸੁਤੇਸਿੰਧ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਨਿਤਤ ਨਿਵਿਕਾਰ ਰੂਪ
ਨਿਜੁੰਰ ਨਿਰੀਹ ਨਿਰਦੋਖ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ,
ਅਜ ਅਬਿਨਾਸੀ ਆਦਿ ਅੰਤ ਸੇ ਬਿਹੀਨ ਰੂਪ
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਪਾਰ ਨਿਖਲ ਪਸਾਰ ਹੈ,
ਏਕ ਰੂਪ ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕ ਸੁਖ ਏਕ ਓਤ
ਏਕ ਨਿਧੀ ਏਕ ਦੇਵ ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ,
ਵਹੀ ਨਿਜ ਮਾਯ ਮੇ ਪਸਾਰ ਜੋਤਿ ਤੀਨ ਰੂਪ
ਧਾਰਕੇ ਕਹਾਯੋ ਗਿਰਾਸਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ,
ਕਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਰੇ ਸਭੀ ਗੁਰੁ ਪਯਾਰੇ ਭਾਰੇ
ਕੋਮਲ ਚਿਤੈ ਸੇ ਪੇਖੇ ਗੁਰੁਦਰ ਜਗ ਸੀ,
ਰਾਖੀਏ ਧਰਮਹਿੰਦ ਛਾਟੀਏ ਯਵਨ ਬੁਲ
ਜਾਪੀਏ ਪੁਰਾਨੇ ਸਾਪ ਚਾਲ ਜਾਹ ਮਗ ਸੀ,
ਭਾਖੋ ਹਮ ਚਿਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਵੇ ਤੋ ਸਮ ਬਾਜ ਸਿੰਘ
ਕੈਸੇ ਹਮ ਮਾਰ ਲੇਂ ਕੁਹਾਰੇ ਨਿਜ ਪਕ ਸੀ?
ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਭੀਨੇ ਇਹ ਸਭੀ ਜਨ ਭਾਜ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬੰਦੋ ਪਛ ਲਗ ਸੀ.

੩ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਤਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ
ਦਸੂਹੇ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ) ਹੋਇਆ.

੪ ਕੰਠ ਸੰਟ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਭੱਲੇ
ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ
ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕ ਮੌਲਿਆ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਹੋਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੦੭ (ਸੰਮਤ ੧੮੬੪)
ਵਿੱਚ ਨਰਾਇਣਗੜ੍ਹ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ
ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੈਨ ਮਾਂ.

ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ. ਸ਼ਹਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ
“ਤਾਰਾਪੁਰ” ਦੇ ਕੋਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.
ਸੰਗ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਿਲਾ
ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਢਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ
ਅਜੇ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ
ਹੀ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ
ਇਸ ਅਹੁੜੇ ਦੀ ਬਾਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਤਾਰਾਗੁਹਣਿ. ਸੰਗਤ—ਰਾੜੀ. ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਾਰਾਚੰਦ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ
ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਕਾਰਭੇਟ ਵਜੂਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ.
ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਅਤੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਗਿਆ। ੨ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਹਲੂਰ
ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰਉ ਪ.

ਤਾਰਾਜ. ਡਾ ੮੮੮ ਸੰਗਤ—ਲੁੱਟਮਾਰ। ੨ ਮੁਲਕ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ।
੩ ਦੇਖੋ, ਤਰਾਰੂ.

ਡਾਰਾਜੀ } ਦੇਖੋ, ਤਰਾਜੀ ਅਤੇ ਤਰਾਜ਼ੂ. "ਧਰਿ ਤਰਾਜੀ ਅੰਬਰੁ
ਤਰਾਜ਼ੂ } ਤੇਲੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) "ਧਰਿ ਤਰਾਜ਼ੂ ਤੇਲੀਐ."

(ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨੁ ਤਰਾਜੀ ਚਿਤ੍ਰੁ ਝਲਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)
ਸੰਕਲਪਵਿੱਤਿ ਤਰਾਜ਼ੂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਵੱਟਾ.

ਤਾਰਾ ਟੁੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਉਲਕਾ ੩.

ਤਾਰਾ ਝੁੱਬਣਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਅਸੂ ਹੋਣਾ. ਜਿਸ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ
ਹੋਵੇ, ਜੋ ਉਸੇ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਭੀ ਉੱਦੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅੰਸ
ਬਰਾਬਰ ਰਹਿਣ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ
ਛਿਪੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਸੂ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਤਾਰਾ ਝੁੱਬਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਤ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਵਰਜੇ ਹਨ.

ਤਾਰਾਨਾਥ } ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਚੰਦਮਾ। ੨ ਭਾਲੀ।
ਤਾਰਾਪਤਿ } ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਤਾਰਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ.

ਤਾਰਾਮੀਰਾ. ਸਰ੍ਹੋਂ ਅਤੇ ਤੋਤੀਏ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. ਇਹ ਹਾਤੀ ਦੀ
ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਵੇਰੇ
ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Rocket.

ਤਾਰਾਮ੍ਰਿਗ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਗਸਿਰਾ.

ਤਾਰਾਲਯ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਰਾਤ੍ਰੀ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤਾਰਾਲੰਮਾ. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. ਧੂਮਕੇਤੂ. Comet। ੨ ਵਿਰਸਪਤਿ
ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਿ ਤੇ ਤੇਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਛਨਿਛੱਰ ਜੋ ਵਾਈ
ਥਰੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ੪ ਭਾਵ—ਆਰਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਤਾਰਾ
ਚਤਿਆ ਲੰਮਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤਾਰਿ. ਤਾਰਕੇ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਕੇ. "ਤਾਰਿ ਪਾਰ ਕੀਨੇ." (ਸਲੋਹ)
੨ ਸੰ. ਤਾਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਤਾਤ. "ਤਰੁ ਤਾਰਿ
ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਰੇ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਤਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਜ਼ੇ
ਵਾਲਾ ਰਸ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤੀ। ੩ ਸੰ. ਜਾਰਿਨ. ਵਿ—
ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬੂਝਤ ਪਾਹਨ ਤਾਰਹਿ
ਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀ। ੫ ਤਾਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ
ਅਮਰ. ਤਾਰਣ ਕਰ. "ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ."
(ਕਾਨ ੧: ੫)

ਤਾਰਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਤਾਰਿਆ. ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. "ਸਾਧਜਨਾ ਕੈ
ਸੰਗਿ ਭਵਜਨੁ ਤਾਰਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਯਤਾਰਧਨੁ.
ਤਾਰੇ ਗਏ.

ਤਾਰਿਅਮੁ. ਯਤਾਰਧਨੁ. ਮੈਨੂੰ ਤਾਰਿਆ. "ਕੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ ਤਾਰਿਅਮੁ."
(ਵਾਰ ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤਾਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕ ੯। ੨ ਤਾਰ-ਇੱਕ. ਇੱਕ ਤੰਤ੍ਰ (ਤੰਦ).
"ਚੀਰ ਭਸਾਯੋ ਭੀਜੋ ਤਾਰਿਕ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪੁ) ਜਲ ਪੁਰ ਵਸਤੂ
ਵਿਛਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਤੰਦ ਨਾ ਭਿੱਜਿਆ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—
ਨਦੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਣ ਦਾ ਭਾਤਾ. ਉਤਰਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਤਾਰਿਕਾਮੰਡਲ. ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੧.

"ਤਾਰਿਕਾਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਤਾਰਾਮੰਡਲ ਮਾਨੇ ਮੋਤੀ
ਹਨ.

ਤਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁ ਤਾਰੀ."
(ਗੁਜ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਭਰਮੁਖਿ ਤਾਰੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਟਕ.
ਟਕਟਕੀ. "ਨੈਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)
੩ ਤਾਲੀ. ਚਾਬੀ. ਕੁੰਜੀ. "ਬਿਨ ਤਾਰੀ ਤਾਰੇ ਭਿਰਜੇ ਖੁਲੇ ਨ ਕਰੈ
ਉਪਾਯ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਯੋਗਾਭਾਸ ਦਾ ਆਸਨ. ਚੌਕਤੀ. ਪਲਥੀ
(ਪਥਲੀ). ਪੰਥੀ. "ਹੋਇ ਅਉਧੁਤ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਤਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ:
੫) ੫ ਸਮਾਧਿ. "ਫੁਟੀ ਬ੍ਰਹਮ ਤਾਰੀ, ਮਹਾਰੁਦ੍ਰ ਨਚਰੇ." (ਗਯਾਨ)
੬ ਤਾਲੀ. ਤਾਤੀ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਤਾਤਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.
ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰੀ। ੭ ਤਾਤ ਦੀ ਸਰਾਬ. ਭਾਤੀ। ੮ ਨਦੀ। ੯ ਨੌਕਾ.
ਕਿਸਤੀ। ੧੦ ਵਿ—ਤਾਰਕ. ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮਨਾਮ ਭਉਜਲ
ਬਿਖੁ ਤਾਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੧੧ ਸਿੰਧੀ—ਕ੍ਰਿਪਾ। ੧੨ ਸਹਾਇਤਾ.
ਇਮਦਾਦ.

ਤਾਰੀਅਲੇ. ਤਾਰ ਨੀਏ. ਉੱਧਾਰ ਨੀਤੇ. "ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ
ਤਾਰੀਅਲੇ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਰੀਕ. ਡਾ $\frac{1}{2}$ ਕਾਲਾ. ਸਤਾਹ। ੨ ਅੰਧੇਰੇ ਸਹਿਤ.

ਤਾਰੀਕੀ. ਡਾ $\frac{1}{2}$ ਸੰਗਤਾ—ਸਤਾਹੀ. ਸਤਾਮਤਾ। ੨ ਅੰਧਕਾਰ.
"ਤਾਰੀਕੀ ਹੈਨ." (ਸਲੋਹ) ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ.

ਤਾਰੀਖ. ਅ $\frac{1}{2}$ ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ. ਤਿਥਿ। ੨ ਉਹ ਦਿਨ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ੩ ਤਵਾਰੀਖ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ
ਕਦੇ ਤਾਰੀਖ ਬਝਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਤਾਰੀਫ. ਅ $\frac{1}{2}$ ਤਾਰੀਫ. ਸੰਗਤਾ—ਅਰਫ (ਜਾਣਨ) ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਤੁਤਿ. ਵਡਾਈ.

ਤਾਰੀਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀਅਲੇ. "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਕਾ ਬਿਨਰੂਪ ਕੁਬਜਾ."
(ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤਾਰੁਣੀ. ਤਾਰੁਣ (ਚੁਆਨੀ) ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣੀ. "ਨਮੋ ਤਾਰੁਣੀਐਂ
ਨਮੋ ਬ੍ਰਿੰਧ ਬਾਲਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਤਾਰੂ. ਵਿ—ਤਰਨ ਵਾਲਾ. ਤੇਰਾਕ. "ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਇ." (ਸਵਾ
ਮ: ੧) ੨ ਅਥਾਹ. ਜੋ ਤਰੇ ਬਿਨਾ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਲੰਘਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.
"ਤਤੈ ਤਾਰੂ ਭਵਜਨ ਹੋਆ ਤਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ
ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਭੁੱਖਾ ਜਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੀਏ.
"ਮਛੀ ਤਾਰੂ ਕਿਆ ਕਰੇ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ। ੫ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਤਾਰੂਸਿੰਘ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ
ਪੁਲਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਨਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸ਼ੁਰ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀ
ਭਜਨੀਕ, ਪੰਥਸੇਵੀ ਸਿੰਘ ਸਨ. ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ
ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ ਨੇ ਖਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਪਾਸ ਚੂਠੀ ਸ਼ਕਾਯਤ
ਕਰਕੇ ਕਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਅਰ ਚੋਰੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਦ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਲਾਂ ਸਮੇਤ ਖੋਪਰੀ ਰੰਬੀ ਨਾਲ ਜੱਲਾਦ ਤੋਂ ਉਤਰਵਾ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਤਾਂਹੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤਿਚਿਤ ਹੋਏ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਮੰਗਲਵਾਰ ੨ ਸਾਵਨ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ (੨ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੭੪੫) ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਧਰਮਵੀਰ ਤਾਹੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ।

ਤਾਰੇਸੁਰ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਚੰਦਮਾ, (ਸਨਾਮਾ)

ਤਾਰੇਦੜੇ, ਵਿ—ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰੇਦੜ, ਤਰਨ ਵਿਦੜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ, “ਤਾਰੇਦੜੇ ਭੀ ਤਾਰ,” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤਾਹੁ ਹੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਾਰੋ, ਤਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਤਾਰੀ ੩.

ਤਾਲ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਥੇਲੀ, ਹੱਥ ਦਾ ਤਾਲ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਲੈ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਲੀ ਦੀ ਧੁਨਿ, “ਰੋਟੀਆਂ ਕਾਠਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤਾਂਡਵ ਨ੍ਰਿਤਤ ਤੋਂ ‘ਤਾ’ ਅਤੇ ਪਾਰਵਤੀ ਦੀ ਲਾਸਤ ਨ੍ਰਿਤਤ ਤੋਂ ‘ਲ’ ਲੈ ਕੇ ‘ਤਾਲ’ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ। ੩ ਤਾਜ, ਛੈਣੇ, “ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਮੇਰੇ ਤਾਲ ਛਿਨਾਏ,” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) “ਰਥਾਬ ਪਖਾਵਸ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ। ੫ ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ। ੬ ਤਾਲਾ, ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ), ੭ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ, ਕੁਝਾ। ੮ ਤਾਲ ਬਿਰਛ Borassus Flabelliformis, “ਤਾਲ ਤਮਾਲ ਕਦੰਬਨ ਜਾਲ,” (ਗੁਪਤਸੂ) ੯ ਤਲਾਉ, ਸਰ, “ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ,” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਤਾਲਿ ਅਤੇ ਤਾਲੂ। ੧੧ ਹਰਿਤਾਲ, ਹਤਤਾਲ.

ਤਾਲਕ } ਅ. تالک ਤਾਲਕ, ਸੰਗਤਾ—ਅਲਕ (ਲਟਕਣ) ਦਾ ਤਾਲਕਾ } ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ—ਲਗਾਉ, ਸੰਬੰਧ, “ਸਤਿਨ ਜੀਵਿਕਾ ਤੁਮਰੇ ਤਾਲਕ,” (ਗੁਪਤਸੂ) “ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ਜੰਗਿ ਨ ਤਾਲਕਾ,” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤਾਲਕੇਤੂ } ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਤਾਲ ਬਿਰਛ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਾਲਧੁਜ } ਹੈ, ਬਲਰਾਮ। ੨ ਭੀਸਮ.

ਤਾਲਪੂਰਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਗਾਉਣ ਬਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਲੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਹੱਥ ਅਥਵਾ ਵਾਜੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ, “ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ,” (ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਤਾਲਬ, ਦੇਖੋ, ਤਾਲਿਬ.

ਤਾਲਵੜ, ਸੰ. ਵਿ—ਤਾਲੂਏ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਅੱਖਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ (ਅ) ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ.

ਤਾਲਾ, ਸੰਗਤਾ—ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ), ਕੁਝਾ, “ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਠੇ ਵਿਚਿ ‘ਭਗਤੀ ਗ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਰਾਖਿਆ ਬਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਲਾ,” (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੨) ੨ ਅ. تال تال ਤਾਲਾ, ਬਚਰਕ ਹੈ, ਵਡਾ ਹੈ। ੩ ਮੁਦਾ ਤਾਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਦੇਖੋ, ਹੱਕਤਾਲਾ.

ਤਾਲਾਬ, ਭਾ. تالاب ਸੰਗਤਾ—ਤਲਾਉ, ਤਾਲ, ਤਤਾਕ.

ਤਾਲਾਬੇਲੀ, ਸੰਗਤਾ—ਤਲਮੱਛੀ, ਦੇਖੋ, ਤਲਬੇਲੀ, “ਮੋਹਿ ਲਾਗਤੀ ਤਾਲਾਬੇਲੀ,” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੈਨੂੰ ਤਲਮੱਛੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਤਾਲਿ, ਤਾਲ ਤੋਂ, ਭਾਵ—ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ, “ਸੰਤ ਉਧਾਰਉ ਤਤਖਿਣ ਤਾਲਿ,” (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤਕਾਲ, ਡੌਰਨ, “ਉਠਿ ਚਲਣ ਮੁਹਤਕਿ ਤਾਲਿ,” (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਟ, ਆਖਾਤ.

ਤਾਲਿਬ, ਅ. تاليب ਸੰਗਤਾ—ਤਲਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਖੋਜਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਗਤਸੂ, “ਮੈ ਤਾਲਿਬ ਮੋਲਾ ਕੋ ਏਕ,” (ਗੁਪਤਸੂ)

ਤਾਲੀ, ਸੰਗਤਾ—ਗੁੰਜੀ, ਚਾਬੀ, ਤਾਲਿਕਾ, ਤਾਲਿਕਾ। ੨ ਤਾੜ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਤਾਲ, ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਜਾਈ ਭਾਤੀ.

ਤਾਲੀਫ਼, ਅ. تاليف سੰਗਤਾ—ਸੰਗ੍ਰਹ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੂਕ ਰਚਣਾ.

ਤਾਲੀਮ, ਅ. تاليم ਤਾਲੀਮ, ਸੰਗਤਾ—ਟਿਲਮ (ਵਿਦੜਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸਿਕਾ, ਉਪਦੇਸ਼.

ਤਾਲੂ, ਦੇਖੋ, ਤਾਲ ੨, “ਤੁਲਿਆ ਚੁਕਿਗਇਆ ਤਪ ਤਾਲੂ,” (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਤਾਲਾਬ, ਤਾਲ, “ਕਰੈ ਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਇਆ,” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਤਾਲੂਆ, Palate। ੪ ਤਾਲੁਕੰਟਕ, ਕਾਊਂ, Palate-thorn.

ਤਾਲ } ਦੇਖੋ, ਤਾਲ ੨ ਅਤੇ ੪.
ਤਾਲੂਆ }

ਤਾਵ, ਸੰਗਤਾ—ਤਾਉ, ਸੇਕ, ਆਚ, “ਕੌਨ ਰਾਵ ਸੇ ਤਾਵਨ ਕੀਨਾ?” (ਨਾਪੁ) ੨ ਚੁੱਖ, ਕਲੇਸ਼, ਤਾਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਾਉ ੪, “ਤਾਤਕਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਰਚ ਲੀਨੇ। ਏਕ ਤਾਵ ਕੇ ਚਾਰ ਸੁ ਕੀਨੇ,” (ਗੁਵਿ ੬)

ਤਾਵਕ, ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਕਵਿ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰ. ਸ੍ਰਾਵਕ, ਤਾਵਣ, ਕ੍ਰਿ—ਤਪਾਉਣਾ, ਰਾਪਨ.

ਤਾਵਣਿ, ਸੰਗਤਾ—ਤਪਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਤਾਉ, ਆਚ। ੨ ਤਪਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕਤਾਹੀ ਆਦਿ। ੩ ਤਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, “ਤੇਲ ਤਾਵਣਿ ਤਾਤਓ,” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਤਾਵਤ, ਸੰ. तावत, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਈਂ, ਓਦੋਂ ਤੀਕ। ੨ ਓਥੋਂ ਤੀਕ, ਵਹਾਂ ਤਕ। ੩ ਉਤਨੇ ਪਰਿਮਾਣ ਦਾ। ੪ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ—ਤਾਵਦ੍ਰੁਣ ਅਤੇ ਤਾਵਨ੍ਮਾਤ੍ਰ ਆਦਿ.

ਤਾਵਦ } ਦੇਖੋ, ਤਾਵਨ ੪.
ਤਾਵਨ }

ਤਾਵਾਨ, ਭਾ. तावा सੰਗਤਾ—ਹਾਨੀ ਦਾ ਬਦਲਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਤਨਾ, ਉਸ ਕਦਰ। ੩ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕ.

ਤਾਵੀਜ਼. ਅ. ۲۰۷ ਤਾਵੀਜ਼. ਸੰਗਤ—ਔਜ (ਪਨਾਹ) ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਧਾਤੁ ਵਸਤੁ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਨਪੇਟਕੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬੰਧਾ ਜੰਤੁ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਮਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਨਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਤਾਵੀਲ. ਅ. ۲۰੮ ਸੰਗਤ—ਸੁਪਨਫਲ। ੨ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ।

ਤਾਡ. ਸੰਗਤ—ਖੋਜਦਿਸ਼੍ਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਣਨ ਲਈ ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ. ਨੀਰ। ੨ ਸੰ. ਤਾਡ. ਤਾਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੁੱਟਣਾ। ੩ ਖਜੂਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼. ਤਾਲ. L. Sabal Palmetta ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਾੜੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤਾੜਪਤੁ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਿ। ੪ ਤਿੰਨ ਸੌ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਛੇਵੇਂ ਸੌ ਗਜ਼ ਭਰ ਮਿਣਤੀ. "ਤਾੜ ਪੁਮਾਣ ਕਰ ਅਸਿ ਉਤੰਗ * * * * ਤੂੰ ਸੈ ਹੱਥ ਉਤੰਗੀ ਖੰਡਾ ਧੁਹਿਆ." (ਕਲਕੀ)

ਤਾਡਕਾ. ਇੱਕ ਰਾਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾ ੪.

ਤਾਤਕਾਰਿ. ਤਾਤਕਾ ਰਾਖਸੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਕਾਰਿ.

ਤਾਤਨ } (ਸੰ. ਜਵ. ਧਾ—ਮਾਰਨਾ, ਤਾਤਨ ਕਰਨਾ). ਕਿ—
ਤਾਤਨਾ } ਕੁੱਟਣਾ. ਪੀਟਨਾ। ੨ ਛਾਟਨਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੩ ਦੰਡ
ਦੇਣਾ। ੪ ਨੀਰ ਲਾਏ ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ ੧.

ਤਾਤਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ ੩.

ਤਾਤਪੁਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਤਾਤ ੪.

ਤਾੜਾ. ਸੰਗਤ—ਹੂੰ ਤਾਤਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਕੁਲਚਾਪ.

ਤਾੜੀ. ਸੰਗਤ—ਤਾਲ. ਤਾਲੀ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਸਨ. ਚੋਕਤੀ. ਚਪਲੀ। ੩ ਸਮਾਧਿ. "ਨਿਜਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਵਣਿਆ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਿਰਭੈ ਤਾੜੀ ਲਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਕੁਬਜ਼ੇ ਪੁਰ ਹੱਥ ਨੂੰ ਬਥਾਉਣ ਲਈ ਚਿਟ। ੫ ਸੰ. ਤਾਤ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ.

ਤਿ. ਵਿ—ਤਿੰਨ (ਤੂਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜੈਸੇ—"ਤਿਲੋਕ" (ਤਿੰਨ ਲੋਕ). ੨ ਸੰਗਤ—ਤਿਯਾ (ਫਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤਿ ਡਾਡ ਧਰਮਵਾ ਨਸੈ." (ਕਲਕੀ) ਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵਿਵਾਹਿਤਾ) ਛੱਡਕੇ। ੩ ਸਰਵ—ਤਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਰ.

ਤਿਉ } ਕਿ. ਵਿ—ਤਿਉਂ. ਤਿਵੇਂ. ਤੈਸੇ. ਵੈਸੇ. ਉਸ ਤਰਾਂ. "ਜਿਉ
ਤਿਉਂ } ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਉ ਹੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨
ਮ: ੫)

ਤਿਉਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਤਿਥਿ-ਵਾਰ. ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਪਰਬ ਦਾ ਦਿਨ. ਤਰੋਹਾਰ. ਵੈਸਾਖੀ, ਹੋਲੀ, ਝੰਦ, ਅਤੇ Christmas day ਆਦਿ.

ਤਿਉਰੀ } ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਵਲ. ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਪਾਏ ਤਿੰਨ ਵਲ. ਮੱਥੇ
ਤਿਉਰੀ } ਵੱਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤ੍ਰਿਵਲਿ. "ਤਿਉਰ ਚਦਾਏ

ਤਿਉਰ } ਮਾਥ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ (ਦਹੀਂ—
ਤਿਉਰੀ } ਅਧਿਤਕ—ਦੁੱਧ) ਦਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਪੇਯ ਪਦਾਰਥ 'ਤਿਉਰ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਉਰ ਪਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
੩ ਤੇਵਰ (ਤਿੰਨ ਵਸਤੁ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤਿਉਰ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ
ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ ਤੇਵਰ.

ਤਿਆ. ਸੰਗਤ—ਫਤ੍ਰੀ. ਤਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੇਰੂ. ਵਹੁਟੀ.
ਤਿਆਕਤ. ਸੰ. ਤਾਕਤ. ਵਿ—ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਰਕ ਕੀਤਾ।
੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਾਕਤ. ਤਾਕਤਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਤਿਆਕਤ ਜਲੰ ਨਹਿ
ਜੀਵ ਮੀਨੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਤਿਆ. ਸੰਗਤ—ਫਤ੍ਰੀ ਤਿਯਾ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੇਰੂ. ਵਹੁਟੀ.
ਤਿਆਸ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਿਆਸ. ਤੇਹ. "ਮਿਟੀ ਤਿਆਸ
ਅਕਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ. ਲਾਲਚ. "ਅਧਿਕ
ਤਿਆਸ ਭੇਖ ਬਹੁ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਤਿਆਸਾ. ਸੰ. ਭਸਿੰਤ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪਿਆਸਾ.

ਤਿਆਗ. ਸੰ. ਤਾਗ. ਸੰਗਤ—ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ
ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸ਼ੁੱਧ ਚੁੱਕ ਲੈਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਰਮ ਫਲ ਦਾ ਤਾਗ।

ਤਿਆਗਣਾ } ਕਿ—ਤਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ.
ਤਿਆਗਨ } "ਤਿਆਗਨ ਤਿਆਗਨ ਨੀਕਾ ਕਾਮ ਕੁੰਧ ਲੈਭ
ਤਿਆਗਨਾ } ਤਿਆਗਨਾ." (ਮਾਥੁ ਅ: ਮ: ੫)

ਤਿਆਗਨੁ }
ਤਿਆਗਿ. ਤਾਗਕੇ. ਛੱਡਕੇ. "ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਗੁਰਸਰਣੀ
ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਤਿਆਗੀ. ਸੰ. ਵਧਾਧਿ. ਵਿ—ਤਾਗਣ ਵਾਲਾ. ਤਾਰਿਕ. "ਬਿਨ
ਹਉ ਤਿਆਗਿ, ਕਹਾ ਕੋਉ ਤਿਆਗੀ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਤਿਆਗਿਤ. ਸੰ. ਤਾਗਤ. ਵਿ—ਤਾਗਨੇ ਯੋਗਤ. "ਅਹੰ ਛੋਡਿਓ
ਹੈ ਤਿਆਗਿਤ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ.

ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ. ਮਾ. ਵਿ—ਪੂਰਾ ਤਿਆਰ. ਝਟਪਟ ਕੰਮ
ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ. ਜਿਵੇਂ—"ਖਾਲਸਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੈ।"
੨ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.

ਤਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰੀ.

ਤਿਸ. ਸਰਵ—ਉਸ. "ਤਿਸ ਉਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ." (ਜਪੁ)
੨ ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਤੇਹ. ਪਤਾਸ। ੩ ਤ੍ਰਿਸਨਾ. "ਤਿਸ ਚੂਕੈ ਸਹਜੁ
ਉਪਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਤਿਸਕਾਰ. ਸੰ. ਤਿਰਸਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ. "ਜਮ
ਨ ਕਰੈ ਤਿਸਕਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤਿਸਕੇ. ਸੰ. ਰੂਥਿਰ—ਤ੍ਰਿਸਿਤ. ਵਿ—ਪਤਾਸਾ. "ਸਤ ਲਾਭੀ ਤਿਸ
ਤਿਸਕੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਪਤਾਸੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਲਾਭੀ (ਲੱਥੀ).

ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੮, ਸ: ੨.

ਤਿਸਟ. ਸੰ. ਤਿਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿਥਤੁ ਹੋਣਾ.
“ਨਿਰਵੈਰਾ ਨਾਲਿ ਜਿ ਵੈਰੁ ਚਲਾਇਏ ਤਿਨ ਵਿਚਹੁ ਤਿਸਟਿਆ ਨ
ਕੋਇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਤਿਸਟਸਿ. ਸੰ. ਤਿਸਟਸਿ. ਠਹਿਰਸਿ। ੨ ਤਿਸੁਤਿ. ਠਹਿਰਦਾ.
ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ. “ਤਿਸਟਸਿ ਨਾਹੀ ਦੇਹਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:
੫)

ਤਿਸਤਾਸ. ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਉਸ ਕੀ ਪਤਾਸ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸਿਤਾਂਸੁ.
ਸੰਗਤਾ—ਸੁਰਜ. ਤ੍ਰਿਸਿਤ (ਚਮਕਦੀਆਂ) ਅੰਸੁ (ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਲਾ.
ਤਿਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਤਾਸ. “ਤਿਸਨ ਬੁਝੀ ਆਸ ਪੁੰਨੀ.”
(ਵਾਰ ਰੂਪ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਸਨਾ.

ਤਿਸਨਗੀ } ਤ੍ਰਿਸਾ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਾਸ ਤ੍ਰਿਸਾ. ਤੇਹ.
ਤਿਸਨਗੀ }

ਤਿਸਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਰੁਥਾਨਾ) ਪਤਾਸ. ਤੇਹ। ੨ ਨਾਲਚ.
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੀ ਇੱਛਾ. “ਤਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ.” (ਸੂਹੀ
ਮ: ੪) ੩ ਤ੍ਰਿਸਨਹ. ਵਿ—ਪਤਾਸ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.

ਤਿਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਤਾਸ। ੨ ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ. “ਸਭਏ ਸੁਣਿ
ਤਿਸਾ ਮਿਟਾਵਣਿਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) “ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਾ ਰੂਖ
ਅਤਿ ਬਹੁਤੀ.” (ਭੋਰ ਮ: ੩)

ਤਿਸਾਇਓ } ਵਿ—ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪਤਾਸ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਾਲੀ. ਪਤਾਸੇ.
ਤਿਸਾਇਆ } “ਸੇ ਸੰਚਿਓ ਜਿਤੁ ਰੂਖ ਤਿਸਾਇਓ.” (ਟੋਡੀ ਮ:
ਤਿਸਾਈ } ੫) “ਪ੍ਰਭੁਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ.”
ਤਿਸਾਏ } (ਗਉ ਮ: ੫) “ਰਸਨ ਰਸਾਏ ਨਾਮ ਤਿਸਾਏ.”

(ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਪਤਾਸ ਦੀ ਜਲਨ. ਦਾਭ. “ਤਿਸ ਬਿਨੁ ਘਤੀ
ਨਹੀ ਜਕਿ ਜੀਵਾ ਐਸੀ ਪਿਆਸ ਤਿਸਾਈ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)
ਤਿਸੁ. ਸਰਵ—ਉਸ. “ਤਿਸੁ ਊਪਰਿ ਮਨ ਕਰਿ ਤੂ ਆਸਾ.” (ਗਉ
ਮ: ੫)

ਤਿਸੈ. ਸਰਵ—ਉਸੇ ਨੂੰ. ਉਸੀ ਕੋ. “ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ!”
(ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਹ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਹ. ਪਿਆਸ। ੨ ਸਰਵ—ਉਸ. ਤਿਸ. “ਤਿਹ
ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਉ.” (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਹੁ.

ਤਿਹਟਤਾ. ਵਿ—ਸਿਮੰਜਲਾ. ਤਿੰਨ ਮੰਜਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਤਿਛੱਤਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਸਾਧਨ ਦੁਆ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ
ਵਾਲਾ ਸਾਧੁਸੰਗ. “ਤਿਹਟਤੇ ਬਾਜਾਰ ਸਉਦਾ ਕਰਨਿ ਵਣਜਾਰਿਆ.”
(ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਜੋ ਪਾਤਾਲ ਮਰਤਯਲੋਕ ਅਤੇ ਸ੍ਵਰਗ
ਤਿੰਨ ਹੋਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਤਿਹੱਡਾ. ਤਿੰਨ ਹੱਡ ਜਿਸ ਥਾ ਜੁਤਨ, ਕਮਰ (ਲੱਕ) ਦੀ ਥਾਂ.
ਤਿਹਣ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹਣ.

ਤਿਹੱਤਰ. ਤ੍ਰਿਸਪੁਤਿ. ਸੱਤਰ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ—੭੩.

ਤਿਹੱਥੜ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ. ਮੱਥੇ
ਫਾਤੀ ਅਤੇ ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਸ਼ੇਕਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਸਿਆਪਾ.

“ਸਪਤ ਤਿਹੱਥੜ ਹਨ ਬਰ ਦੇਹੀ.” (ਨਾਪੁ) ਪਰਸੁਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ
ਰੇਣੁਕਾ ਨੇ ਪਤਿ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਸੱਤ ਤਿਹੱਥੜ ਮਾਰੇ. ਇਸ ਲਈ
ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਸੱਤ ਤੀਆ ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਦੇਖੋ, ਜਮਦਗਨਿ ਪਰਸੁਰਾਮ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ.
ਤਿਹਰ. ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਲ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਤਿਹਰਾ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਲਪੇਟ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਤਹਿਆਂ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਵਾਰ
ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ. ਵਾ—(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤਿਹਰੇ ਤਗ
(ਜਨੇਊ) ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਜਨੇਊ.

ਤਿਹਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ.

ਤਿਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਤੇਹ. ਪਿਆਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਹਾ.

ਤਿਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੇਹਾਂ. ਤਿੰਨਾਂ. “ਸੇ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕੀ
ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਤਿਹਾਇਆ. ਤਸਿੰਤ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ. ਪਿਆਸਾ. “ਤਿਖਾ
ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ ਲਹੈ.” (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਖਾ. ਤੇਹ.
ਪਿਆਸ. “ਰੂਖ ਤਿਹਾਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਤਿਹਾਈ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਖਾ ਵਾਲੀ. ਪਿਆਸੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੀਜਾ ਭਾਗ.
ਤੀਸਰਾ ਹਿਸਾ.

ਤਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰ.

ਤਿਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰਾ.

ਤਿਹਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ. ਤੂਤ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ
ਭਵਿਸ਼ਯ। ੨ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ, ਮਧਯਾਨ ਕਾਲ ਅਤੇ ਸਾਯੰ ਕਾਲ. “ਤ੍ਰੈਪਾਲ
ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਪਾਲ। ੩ ਅ ਜੁ
ਤਿਹਾਲ. ਤਿੱਲੀ ਲਿੰਗ.

ਤਿਹਾਵਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਾਹ ਪ੍ਰਸਾਵ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੀ ਮੈਦਾ ਖੰਡ
ਤਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸਮ ਹੋਣ. “ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲ ਹੋਵਤ ਭੋਰਾ। ਪਰ
ਅਰਦਾਸ ਧ੍ਰਮ ਕਰ ਜੋਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਤਿਹਾਤਾ. ਸਰਵ—ਤੇਹਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ,
ਜੋ ਲੁਢਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਅਤੇ ਪੱਥੇਵਾਲ ਅੰਦਰ ਹੈ.
ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਬੇਟ, ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਆਧ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ
ਵੱਲ ਦਾ ਮਾਲਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
“ਤਿਹਾਤਾ” ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਤਿਹਿ. ਸਰਵ—ਉਸ ਨੂੰ. ਤਿਸੇ। ੨ ਉਸ ਮੇ ਉਸ ਵਿੱਚ. “ਤਿਹਿ
ਨਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ.” (ਸ: ਮ: ੮)

ਤਿਹੀ. ਸਰਵ—ਤਿਸੇ. ਉਸ ਕੋ. “ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੇਚ.” (ਆਸਾ
ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ. ਤੀਨੋ. “ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ
ਭ੍ਰਮ ਸੁਤਾ.” (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤੇਹੀ.

ਤਿਹੁ. ਵਿ—ਤਿੰਨ. “ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਹ.

ਤਿਹੁਪਖ. ਤਿੰਨ ਪਕ. ਤਿੰਨ ਰਿਸਤੇ. "ਤਿਹੁ ਪਖਾਂ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਹੁਰੇ.

ਤਿਹੁ } ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ. ਤੀਨੋਂ ਹੀ. "ਤਿਹੁ ਲੋਕ ਕਾਪੀਉ." (ਗਉ ਬਿਤੀ
ਤਿਹੁ } ਕਬੀਰ) ੨ ਤਿਨ ਹੂੰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤਿਹੁ ਨ ਜਾਨੇ ਭੇਦ." (ਸਲੋਹ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਤ ਨਾ ਜਾਣਿਆ.

ਤਿਹੰਜਾ } ਸਰਵ—ਤੇਰਾ, ਤੇਰੀ. ਦੇਖੇ, ਤਹਿੰਜਾ ਅਤੇ ਤਹਿੰਜੀ.
ਤਿਹੰਜੀ } "ਹਉ ਆਇਆ ਸਾਮੈ ਤਿਹੰਡੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫
ਤਿਹੰਡਾ } ਪੈਪਾਇ)
ਤਿਹੰਡੀ }

ਤਿਕ. ਸੰਗਤ—ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕ. ਤਿੱਕ. ਤਿਹੰਡਾ. ਲੱਕ.

ਤਿਕਤ. ਦੇਖੇ, ਤਿਕੁ.

ਤਿਕਲਿ. ਤ੍ਰਿਕ (ਲੱਕ) ਨਾਲ. ਦੇਖੇ, ਤਿਕ. "ਬ੍ਰਹਾ ਖਡਿ ਨ
ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨਿ ਫਜ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਭਵ—ਆਪਣਾ
ਉੱਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਚੇਲੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਤਿਕਾਲ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਤਿੰਨ ਕਾਲ (ਵੇਲੇ). "ਸੱਧਿਆ ਕਰਮ
ਤਿਕਾਲ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤਿਕੋਣ. ਦੇਖੇ, ਤ੍ਰਿਕੋਣ.

ਤਿੱਕੁਰ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਿਉਂਕਰ. ਤਿਵੇਂ. ਤਿਸ ਪੁਕਾਰ.

ਤਿੱਕੁੰ. ਕਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ. ਤਿਸੀ ਪੁਕਾਰ.

ਤਿਥੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੋਤਾ. ਤੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਿੱਤਪਾਪਤਾ।
੩ ਚਿਰਾਇਤਾ.

ਤਿਖ. ਸੰ. ਰੂਪ. ਧਾ—ਪਿਆਸ ਲਗਣੀ, ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ. ਸੰਗਤ—
ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਿਆਸ. ਭੋਹ. ਤ੍ਰੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਹਰਿਰਸ ਚਾਖਿ ਤਿਖ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਤਿਖ ਬੁਰਿਗਈ ਮਿਲਿ ਜਾਪੁਜਨਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
੨ ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਤਿਖਈਆ } ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਾਤੁਰ. ਪਿਆਸਾ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਤਿਖਹਾਰਾ } ਜਲਤ ਤਿਖਈਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਮ: ੪) "ਹਮ
ਚਾਤ੍ਰਕ ਤਿਖਹਾਰੇ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਤਿਖਾ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਿਆਸ. "ਤਿਖਾ ਰੂਪ ਬਹੁ ਤਪਤ
ਬਿਆਪਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਛਾ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ. "ਗੁਰੁ ਲਾਹੀ
ਸਗਲ ਤਿਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੇ, ਤਿੱਖਾ.

ਤਿਖਾਈ. ਵਿ—ਤਿਹਾਈ. ਤ੍ਰਿਸਾ ਵਾਲੀ. ਪਿਆਸੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪਿਆਸ. "ਮਿਟੀ ਤਾਕੀ ਤਿਖਾਈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤਿੱਖਾਪਨ.

ਤਿਖਾਟ. ਸੰਗਤ—ਤਿਖਾਵਟ. ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਸਾ. "ਸਭ ਲਾਭੀ ਰੂਪ
ਤਿਖਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਤਿਖਾਣ. ਦੇਖੇ, ਤਖਾਣ.

ਤਿਖਾਤੀ } ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਾਤੁਰ. ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਕੇ ਆਰਤ. ਪਿਆਸਾ.
ਤਿਖੰਤ } "ਬਰਜੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਤਿਖਾਤੀ." (ਨਾਪੁ) "ਬੂਖੇ
ਕੇ ਭੋਜਨ ਤੋਇ ਤਿਖੰਤ ਕੇ." (ਨਾਪੁ)

ਤਿੱਖਾ. ਸੰ. ਤੀਕਣ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ।

੨ ਆਲਸ ਰਹਿਤ. ਉੱਦਮੀ। ੩ ਤੁੰਦ ਮਿਜਾਜ. ਗੁਸੈਲਾ। ੪ ਚਰਪਰੇ
ਸੁਆਦ ਵਾਲਾ। ੫ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਫੇਹਲਾ.

ਤਿਗਮ. ਸੰ. ਤਿਆ. ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. ਪ੍ਰਚੰਡ. "ਕਿਸ ਨੇ ਤੇਜ
ਤਿਗਮ ਤਪਤਾਯੋ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਤ—ਵਜ੍ਹ.

ਤਿਗਮਕਰ } ਸੰਗਤ—ਤਿਗਮ (ਤਿੱਖੀਆਂ) ਹਨ ਅੰਸੁ (ਕਿਰਣਾਂ)
ਤਿਗਮਾਂਸੁ } ਜਿਸ ਦੀਆਂ, ਸੂਰਜ

ਤਿਗੁਣਾ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ. ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਅਧਿਕ. ਤ੍ਰਿਗੁਣ.

ਤਿੱਗ. ਦੇਖੇ, ਤਿਕ.

ਤਿੱਘਣਾ. ਕਿ—ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ. ਕਿਨੂਣਾ. ਦੇਖੇ, ਤਾਘਣਾ.

ਤਿਚਰ } ਕਿ. ਵਿ—ਤਾਵਤ-ਚਿਰ. ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ. "ਬ੍ਰਹਾ
ਤਿਚਰੁ } ਭਲਾ ਤਿਚਰੁ ਆਖਦਾ ਜਿਚਰੁ ਹੈ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ." (ਸੂਹੀ
ਤਿਚਿਰ } ਅ: ਮ: ੩) "ਤਿਚਰ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲਤੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤਿੱਛ. ਵਿ—ਤੀਕਣ. ਤੇਜ਼. "ਬਹੈ ਗਣ ਤਿੱਛ." (ਕਲਕੀ)

ਤਿਜ. ਦੇਖੇ, ਤੇਜ.

ਤਿੱਜਣ. ਦੇਖੇ, ਤੇਉਣ ੩.

ਤਿਜਾਰਤ. ਅ. ۛۛۛ ਸੰਗਤ—ਤਸਰ (ਲੈਣ ਦੇਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਸੰਦਾਗਰੀ. ਵਪਾਰ.

ਤਿਡ } ਦੇਖੇ, ਟਿੱਡ—ਟਿੱਡਾ. "ਅਕਤਿਡ ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ."
ਤਿਡਾ } (ਭਾਗੁ) "ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਡਾ." (ਮ: ੧
ਤਿੱਡ } ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਦੇਖੇ, ਤੇਡਾ.
ਤਿੱਡਾ }

ਤਿਣ. ਸੰ. ਰੂਪ—ਤ੍ਰਿਣ. ਸੰਗਤ—ਘਾਸ। ੨ ਤਿਨਕਾ. ਛੱਕਾ।
੩ ਡਿੱਕ. ਸਰਵ—ਤਿਨ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ. ਤਿਨ੍ਹੇ.

ਤਿਣਡਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਣ—ਡਿਤਿ. ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ
ਘਾਸ ਹੋਵੇ. ਚਰਾਗਾਹ. ਥੀਤ. "ਤਿਣਡਿਤਿ ਕੀ ਬਹੁ ਰਹਿ ਰਖਵਾਰੀ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤਿਣੈ. ਦੇਖੇ, ਤਿਣ। ੨ ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. "ਕਾਮ ਬ੍ਰੋਧ
ਮਿਟਾਉ ਜੁ ਤਿਣੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਤਿਤ. ਦੇਖੇ, ਤਿਤੁ। ੨ ਸਰਵ—ਉਸ. "ਤਿਤ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ
ਪੁਜ." (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧)

ਤਿਤਹੀ. ਰਤੁ ਹੀ. ਉੱਥੇ ਹੀ. "ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਜਿਤੁ ਕੈ ਲਾਇਆ."
(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਤਿਤਨਕ }
ਤਿਤਨਾ } ਕਿ. ਵਿ—ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ. ਉਤਨਾਕ. ਉਤਨੀ. ਉਤਨੇ.
ਤਿਤਨਿਕ } "ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ×× ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ
ਤਿਤਨੀ } ਕੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
ਤਿਤਨੇ }

ਤਿਤਰ. ਦੇਖੇ, ਤਿੱਤਰ.

ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ. ਵਿ—ਤਿੱਤਰ ਵਾਯ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ (ਫੈਲਿਆ) ਹੋਇਆ.
ਜਿਵੇਂ ਲਿਕਾਓ ਵੇਲੇ ਭੈ ਨਾਲ ਤਿੱਤਰ ਜਿਧਰ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਧਰ ਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਫਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਇਆ।

ਤਿਤਤਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਤਨਾ. ਤਿਤਨੇ. "ਜਿਤਤੇ ਫਲ ਮਨਿ
ਤਿਤਤੇ } ਬਾਢੀਅਹਿ ਤਿਤਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
ਤਿਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ.

ਤਿਤਿਕਾ } ਸੰਗਤਾ—ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਰੂਪ ਤੋਹ ਆਦਿ ਸਹਾਰਨ
ਤਿਤਿਖਿਆ } (ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਸਾਮਰਥਤਾ. ੨ ਕਮਾ.
ਸ਼ਾਂਤਿ, ਸੁਰਦਬਾਰੀ.

ਤਿਤਿਖੁ. ਸੰ. ਤਿਤਿਭੁ. ਵਿ—ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਰੂਪ
ਤੋਹ ਆਦਿ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਕਮਾਵਾਨ. ਖਿਆ ਵਾਲਾ.
ਤਿਤਿਫਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤਿਤਿਖਿਆ.

ਤਿਤੀਰਖਾ. ਸੰ. ਤਿਤੀਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਜਲ ਤੋਂ
ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਉਤਰਨ ਦੀ ਚਾਹ.

ਤਿਤੁ. ਸਰਵ—ਉਸ ਦੀ. "ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਔਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਨਿ."
(ਜਪੁ) ੨ ਉਸ. "ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਸਖੀਏ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ." (ਮਾਭ ਮ:
੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤੁ. ਵਹਾਂ. ਉੱਥੇ. "ਵਡਭਾਗੀ ਤਿਤੁ ਨੁਵਾਈਐ."
(ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਤਿਤੁਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਵੇ,
ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਪਦ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸੈਰਭਿ
ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ—"ਕਿਸੁ ਹਉ ਜਾਚੀ ਕਿਸੁ ਅਚਾਪੀ."

ਤਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਤਨੇ. ਤਿਤਨੇ. ੨ ਤਤੁ. ਉੱਥੇ. ਉਧਰ.

ਤਿਤੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸੇ. "ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਤਿਤੈ ਘਰਿ ਸੋਹਹਿ."
(ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਉਸੇ ਪਾਸੇ. ਉਧਰ.

ਤਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕਦਰ. ਤਾਵਤ.

ਤਿੱਤਰ. ਸੰ. ਤਿੱਤਰ. ਭਾ ਦੁੱਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ ਜੋ
ਬੂਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Partridge. ਕਾਲੇ
ਤਿੱਤਰ (francolinus entellus) ਨੂੰ 'ਸੁਬਹਾਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ,
ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ 'ਸੁਬਹਾਨ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ' ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ
ਖਿਆਲ ਭੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਜਾਤਿ ਦੇ ਤਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ
ਪਾਲਕੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨੈਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਜੰਗਲੀ
ਤਿੱਤਰ ਲਤਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਧੰਦਾਲ (ਫੰਦੇ) ਵਿੱਚ
ਫਸਦੇ, ਜਾਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਤਿੱਤਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸੀਦਪੁਰ ਅਤੇ ਮਾਈਸਰ ਖਾਨਾ.

ਤਿੱਤਰਖੰਡੀ. ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਜੇਹੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬੱਦਲੀ.
Clouds Cirrus. "ਤਿੱਤਰਖੰਡੀ ਹੋਇਸੀ। ਕੀ ਕਰੇ ਪਾਧਾ
ਜੋਇਸੀ?" (ਲੋਕੋ) ਭਾਵ—ਤਿੱਤਰ ਖੰਡੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ,
ਪਾਧੇ ਜੋਤਸੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ.

ਤਿੱਤਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਤਿਥ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ. ੨ ਬਾਮਦੇਵ. ੩ ਕਾਲ. ਸਮਾਥ.
ਵੇਲਾ. ੪ ਦੇਖੋ, ਤਿਥਿ.

ਤਿਥਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਵਹਾਂ ਸੇ. ਉੱਥੋਂ.

ਤਿਥਾਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉੱਥੇ. ਤਿਸ ਅਸਥਾਨ. ਵਹਾਂ. ੨ ਉੱਥੇ ਹੀ.
ਤਿਥਾਈ } ਵਹਾਂ ਹੀ. "ਤਿਥਾਉ ਮਉਚੁਦ ਸੋਇ." (ਕਉ ਵਾਰ ੨
ਮ: ੫) "ਜਿਥੈ ਰਖਹਿ ਬੈਰੁਠ ਤਿਥਾਈ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਤਿਥਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਸੁਮਾਰ
ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. ਮਿਤਿ. ਰਾਚੀਖ. ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ
ਲਈ ਤਿਥਾਂ ਦੇ ਨਾਨ ਸੁਦੀ ਬਦੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਦੇ ਹਨ. ਸ਼ੁਕਲ (ਚਿੱਟਾ)
ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸੂਦਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਦੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਲ
(ਕਾਲਾ) ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਬਦਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ
ਹੈ। ੨ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਤਿਥਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ.

ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਪਤ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ
ਹੋਵੇ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ. ਸੰਤ੍ਰੀ. Almanac.

ਤਿਥੈ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤੁ. ਉੱਥੇ. ਵਹਾਂ. "ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ ਪੰਚ ਪਰਵਾਧੁ."
ਤਿਥੈ } (ਜਪੁ)

ਤਿੱਥ. ਪ੍ਰਾ. ਤੀਰਥ.

ਤਿੰਦਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਦ੍ਰਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ
ਨਾਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਤਿੰਦਕ ਮੋਹ ਜਿਸੈ
ਗਰਸਾਯੋ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਤੰਦ੍ਰਾ, ਤਿੰਦ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤੰਦ੍ਰਾ. ੨ ਦੇਖੋ,
ਤਿੰਦੁਕ.

ਤਿੰਦਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ. ਸਿਦਰੀ.

ਤਿੰਦਰੀ. ਤਿੰਨ ਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਦਰੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਦ੍ਰੀ.

ਤਿਦਾਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਸ ਦਾਉ. ਉਸ ਪਾਸੇ. ਉਧਰ. "ਵਹਣੁ
ਤਿਦਾਉ ਕੰਉ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਤਿਦਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਦਾਰਕ.

ਤਿਦਿਨ. ਤਿਸ-ਦਿਨ. ਉਸ ਦਿਨ.

ਤਿੰਦੁਕ. ਸੰ. ਤਿੰਦੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਦ੍ਰਾ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਤੋਂਦ੍ਰ. ਕੋਂਦ੍ਰ.
L. Diospyros embryopteris. ੨ ਦੋ ਤੋਨਾ ਭਰ ਵਜਨ.
ਤਿੰਦੁ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਤੋਂ. "ਰਿੰਦੁ ਕਿਛੁ ਗੁਣਾ ਨ ਹੋਇਆ." (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਤਿੰਦ੍ਰਾ. ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਲਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਦਕ ਅਤੇ
ਤੰਦ੍ਰਾ. "ਨਾਰਾਇਣ ਕੱਛ ਮੱਛ ਤਿੰਦ੍ਰਾ ਕਹਿਤ ਸਭ." (ਅਕਾਲ)

ਤਿਧਰ

ਤਿਧਰਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਸ ਪਾਸੇ. ਉਸ ਓਰ. ਉਸ ਰਹਵ.

ਤਿਧਿਰ

ਤਿਨ. ਸਰਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਦਸਾਇਆ."
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) ੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਤਿਨ ਪੀਛੇ ਲਾਗਿ
ਫਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਣ. ਘਾਸ. ਫੂਸ. "ਅਉਧ
ਅਨਲ ਤਨੁ ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਦਿਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਸ
ਪਾਸੇ. ਉਧਰ. "ਭੇਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਕੜੀ, ਜਿਨ ਖਿੰਚੇ ਤਿਨ ਜਾਈਐ."

(ਓਅੰਕਾਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ.

ਤਿੰਨ. ਵਿ—ਤੀਨ. ਤ੍ਰਯ (ਤ੍ਰੈ).

ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ:—

੧ ਭੋਮ ਅਥਵਾ ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਯ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਥਣਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੨ ਦਿਵਤ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀਰੂਪ ਹੈ।

੩ ਉਦਰ ਅਥਵਾ ਜਠਰ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਫ਼ਰਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖਾਧੀ ਗਿਜ਼ਾ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਇਹ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ:—

(ੳ) ਗਾਹਪਤਰ (ਗਾਹ੍ਵਧ੍ਵ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗ ਦੇ ਭਰਤਨ ਤਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੱਗ ਨਿਮਿੱਤ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਸਾਮੁਕੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਆਹਵਨੀਯ, ਗਾਹਪਤਰ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਲੈਕੇ ਯੱਗਮੰਡਪ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹਵਨ ਵਾਸਤੇ ਚੱਖੀ ਹੋਈ ਅਗਨਿ.

(ੲ) ਦਾਕਿਨਤ (ਦਾਕਿਯਯ), ਯੱਗਮੰਡਪ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੱਗਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੱਫਣਾ ਲੈਕੇ ਯਜਮਾਨ ਨੂੰ ਸੁਸ਼੍ਰਿਵਾਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਤਿਨਹਿ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ੨ ਤ੍ਰਿਣਹਿ. ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਨੂੰ. ਘਾਸ ਨੂੰ. “ਯੁਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਲੋਭ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਘਾਸ ਖਾਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਵ ਨਿਰਵਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਖਾਨ ਪਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਹੈ। ੩ ਤ੍ਰਿਣ ਦੇ. ਭੱਕੇ ਦੇ. “ਮੇਰੂ ਤਿਨਹਿ ਸਮਾਨਿ.” (ਕਲਿ ਮ: ੫) ਤਿਨਕਾ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਣ. ਭੱਕਾ. ਘਾਸ. “ਪੀਛੇ ਤਿਨਕਾ ਲੈਕਰਿ ਹਾਥਤੀ.” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਸਯਆਨੰਦ ਰੂਪ ਘਾਸ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵਿਖਾਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇਹਰੂਪ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਘਾਸ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਸਤੇ ਤੁਰੀਏ, ਤਦ ਤੇਜ ਚਾਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਘਾਸ ਤੀਕ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇਈਦਾ.

ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਥਾਲਕ ਨੂੰ ਬਦ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਿਨਕਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਕੇ ਤੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। “ਤੋਰ ਤੋਰ ਤ੍ਰਿਣ ਭਾਰਤ ਪੀਠਾ। ਕਹੈ ਕਿ ਲਗਹਿ ਨ ਕਾਹੂ ਡੀਠਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਮੇਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ, ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਕੇ ਸਿੱਟਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟਾ. “ਤਨ ਕੋ ਦਾਹਤ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾ। ਪੁਨ ਤਿਨ ਤੋਰਹਿ ਆਇ ਅਕਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧ ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਤਿੰਨ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਤ ਗੁਣ. ਅਰ ਗੁਣ ੩—੧੦ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ੨.

ਤਿੰਨ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪਤ੍ਰਯ. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ (ਕਲੇਸ਼) ਮੰਨੇ ਹਨ:—

੧ ਆਧਸ਼ਾਤਮਿਕ. ਦੇਹ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਕੁੱਧਾਦਿ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ.

੨ ਆਧਿਭੌਤਿਕ. ਜੋ ਦੁੱਖ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ ਮੱਛਰ ਸਰਪ ਖੋਰ ਆਦਿ ਤੋਂ.

੩ ਆਧਿਦੈਵਿਕ. ਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ. ਜੈਸੇ ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ ਹਨੂਰੀ ਯੋਲੇ (ਫੜੇ) ਆਦਿ.

ਤਿਨ ਤੋਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ.

ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ. ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ, ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਸੂਰਯ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ ਹਨ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਹਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਗਤ ਰਚਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਲਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੰਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੌਰਾਣਿਕਾਂ ਨੇ ਸਰੂਪ ਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ.

ਤਿੰਨ ਨਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ੧.

ਤਿੰਨ ਨਾਤੀਆਂ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਨੁਖਮਨਾ. ਨੱਕ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਤਾ, ਸੱਜੇ ਪਿੰਗਲਾ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਧਯ ਸੁਖਮਨਾ (ਬੁਥੁਸ੍ਯਾ).

ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ. ੧. ਚੋਰਕ. ਰੁਚਿਕਰ. ਸਿਵੇਂ—ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨੇ ਦੁਰਲਭ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਸਿਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

੨. ਭਯਾਨਕ—ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ. ਯਮਯੁਗਾਂ ਦੀ ਤਾਤਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ.

੩. ਯਥਾਰਥ—ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਰੋਗ, ਮਨ ਪੁਸ਼ੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਿਤੀਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਤਿੰਨ ਭੇਦ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫ਼ਰਕ—

੧ ਸਜਾਤੀਯ. ਉਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਭੇਦ, ਜੈਸੇ—ਪੂਰਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਦੱਖਣੀ ਮਨੁੱਖ. ਕਾਬੁਲੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਘੋੜਾ ਆਦਿ.

੨ ਵਿਜਾਤੀਯ. ਦੂਜੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੈਸੇ—ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ. ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਬਿਲਛ ਆਦਿ।

੩ ਸ੍ਰਗਤ. ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦਿ.

ਤਿੰਨ ਮੰਗਲਾਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ ੨.

ਤਿਨਰ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. “ਤਿਨਰ ਵੁਖ ਨਹਿ ਵੁਖ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਤਿਸ—ਨਰ.

ਤਿੰਨ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਅਤੇ ਲੋਕ.

ਤਿੰਨਵਸਤਾਂ } ਦੇਖੋ, ਬਾਲ ੨.
ਤਿੰਨਵਸਤੂ }

ਤਿੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤੇਰਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਮੇ ਨਾ ਤੇਰਹ ਮੇ.

ਤਿਨਾ. ਸਰਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਉਨ੍ਹਾਂ. “ਤਿਨਾ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਤਿਨਾਹਾ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. “ਨਿਹਚਲੁ ਰਾਜ ਤਿਨਾਹਾ

ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੨)

ਤਿਨਾਡਾ } ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ. "ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨਾ
ਤਿਨਾਡੀ } ਨਾਮੁ ਤਿਨਾਤਾ ਹਾਲੁ ਕਉਣੁ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਅਜਹੁ ਤਿਨਾਤੀ ਆਸਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਰਾ)

ਤਿਨਾਡੀਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ. "ਰੀਸਾ ਕਰਹਿ
ਤਿਨਾਡੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਤਿਨਿ. ਸਰਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. ੨ ਤਿਸ ਨੇ. ਉਸ ਨੇ. "ਧਰ
ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ। ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਧਰ. ਉਸ ਪਾਸੇ. "ਹਉ ਪੰਥ ਦਸਾਈ ਨਿਤ ਖਤੀ
ਕੋਈ ਪੁਤ੍ਰ ਦਸੇ ਤਿਨਿ ਜਾਉ." (ਸੁੀ ਮ: ੪) ੪ ਰੀਯਿ—ਤ੍ਰੀਣਿ.

ਤਿਨਿ. "ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ) "ਬਾਲ ਚਿਚਿ ਤਿਨਿ ਵਸਤੁ
ਪਈਓ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ) ੫ ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਂ. "ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ

ਪਾਰਬੁਹਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਬਣ ਵਿੱਚ. ਤ੍ਰਿਣ ਵਿੱਚ. ਪਰਬਤ ਵਿੱਚ
ਪਾਰਬੁਹਮ ਵਰਾਪਕ ਹੈ.

ਤਿਨਿਕ. ਤਿਨ-ਇੱਕ. ੨ ਤ੍ਰਿਣ-ਇੱਕ.

ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ. ਤਿਨ ਗੁਣ। ੨ ਤਿਨ ਦੇਵਤੇ. ਦੇਖੋ, ਲਾਏ ੪.

ਤਿਨਿ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਿ ੪ ਅਤੇ ਬਾਲ ੨.

ਤਿਨੀ. ਸਰਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਤਿਨੀ ਜਨਮ ਜੁਐ ਹਾਰਿਆ."

(ਅਨੰਦ) ੨ ਤਿਨੀ. ਤੇਰਾਂ ਨੇ। ੩ ਤਿਤਨੀ. ਉਤਨੀ.

ਤਿਨੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ.

ਤਿਨੇਹਾ. ਵਿ—ਭੋਹੋ ਜੇਹਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. "ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ."

(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਤਿਨੇਹਿ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ. "ਬਿਨੁ ਜਲ ਮਰਣ
ਤਿਨੇਹਿ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਿਪ. ਸੰ. ਤਿਪ੍. ਧਾ—ਸਿੱਜਣਾ, ਢਰਨਾ, ਚੁਣਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਬੁੰਦ. ਰੁਥਕਾ.

ਤਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤ.

ਤਿਪਤਾਇ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ. ਰੱਜਕੇ.

ਤਿਪਤਾਸੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਤਿਪਤਾਸੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਤਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਤਿਪਤਿ ਨਹੀ ਮਾਇਆਮੋਹ ਘਸਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਆਖੁਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. "ਨੱਕ ਤੀਕ
ਰੱਸਣ ਦਾ ਭਾਵ." (ਅੰਨੁ ਧੰਨੁ ਬਹੁਤੁ ਉਪਜਿਆ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਰਜੀ
ਤਿਪਤਿ ਅਘਾਇ. (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

ਤਿਪਤੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਰੱਜਦਾ. "ਨਹਿ ਤਿਪਤੈ ਰੁਖ ਤਿਹਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਤਿਪਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਦਾ. ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਦ ਹੋਣ.
ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ ਵਿੱਚ—"ਦੁਖ
ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸਾ"—ਸ਼ਬਦ.

ਤਿਪਰਾਰ } ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਰਾਰਿ.
ਤਿਪਰਾਰਿ }

ਤਿਪੀਆ } ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ (ਹੋਈ). ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈਆਂ. "ਲਗਤੀਆਂ
ਤਿਪੀਆਂ } ਪਿਰੀਅੰਨਿ ਪੇਖੰਦੀਆ ਨਾ ਤਿਪੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨
ਮ: ੫) ਅੱਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਵੱਲ ਲੱਗੀਆਂ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀਆਂ.

ਤ੍ਰਿਫਲ. ਅ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਬੱਚਾ. ਬਾਲ.

ਤ੍ਰਿਫਲੀ. ਡਾ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਬਰਪਨ. ਬਾਲਗ. ੨ ਫਿ—ਤ੍ਰਿਫਲ
(ਬੱਚੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਤਿਬਾਬਤ. ਦੇਖੋ, ਤਬੀਬੀ.

ਤਿੱਬ. ਅ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਇਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ।
੨ ਵੈਦਕਵਿਦਤਾ.

ਤਿੱਬਤ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਰਦ ਦੇਸ਼. ਭੌਂਟ.
ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਚੀਨ, ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੈਪਾਲ ਭੂਟਾਨ ਤੇ
ਹਿਮਾਲੇ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ
ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੬੨,੨੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੨,੦੦੦,੦੦੦
ਹੈ. ਤਿੱਬਤ ਚੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਹੁਕਮਰਾ ਦਲਾਈ
ਲਾਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਸਾ (Lhasa) ਹੈ. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਨ
ਕਸਤੂਰੀ ਸੋਨਾ ਖੰਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਹਨ. ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਨਸਰ ਭਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ
ਨਿਵਾਸੀ ਬੌਧ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਤ੍ਰਿਵਿਸ੍ਰੁਪ"
ਦਸਦੇ ਹਨ. ਚੀਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਛੱਤ (Roof of the
World) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ.

ਤਿੱਬਤੀ. ਵਿ—ਤਿੱਬਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਵਸਤੁ।
੨ ਤਿੱਬਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਤਿੱਬਤੀ ਧਿਆਇ ਦੇਖ ਦੇਹ ਕੇ ਦਲਤ
ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਤਿੱਬੀ. ਵਿ—ਤਿੱਬ (ਵੈਦਕਵਿਦਤਾ) ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਬ.

ਤਿਭਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਭਰ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਕੰਬਣਾ. ਤ੍ਰਿਭਕਣਾ. ਤ੍ਰੁਕਣਾ.

ਤਿਮ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਨਫਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ। ੨ ਧੁੱਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿ.

ਤਿਮਰ. ਸੰ. ਤਿਮਿਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ,
ਜਿਸ ਤੋਂ ਧੁੰਧਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਜਰ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲ, ਅੰਧਨੇਰਾ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ। ੩ ਭਾਵ
ਅਗਨਾਨ. ਵਿਵੇਕਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਨਯਨ ਕੇ ਰਿਮਰ ਮਿਟਹਿ
ਖਿਨੁ." (ਸਵੀਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ."
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਬਿਨਾ) "ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ ਕੁਰੰਗਿਆਨੁ
ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਤੇਜਬਲ.

ਤਿਮਰਹਰਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਸੂਰਜ. "ਤਿਮਰਹਰਨ ਸੇ ਤਿਮਰ ਮੋਹ ਫਾਸ ਕੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਅਗਨਾਨ
ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਤਿਮਰਮੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਚੰਦਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੂਰਜ.

ਤਿਮਰਚਦਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨੂੰ ਅਰਦਨ (ਦਲਨ) ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸੂਰਜ.

ਤਿਮਰਚਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧਕਾਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ। ੨ ਤੁਮੁ—ਅਰਿ. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਹਾ.

ਤਿਮਰਚਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੂਰਜ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਿਮਰਲੰਗ. ਅਥਾਣ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਿਮਰਲੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰਲੰਗ ਅਤੇ ਤੈਮੂਰ.

ਤਿਮਰਲੰਗ. ਲੰਗਾ ਤੈਮੂਰ. (Tamerlane) ਦੇਖੋ, ਤੈਮੂਰ. “ਆਦਿ ਤਿਮਰਲੰਗ ਤੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਏ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਤਿਮਰਾਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿਰ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸੂਰਜ। ੨ ਦੀਪਕ. ਚਰਾਗ। ੩ ਅਗਤਾਨ ਵਿਨਾਸਕ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਤਿਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਲ.

ਤਿਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ. ਤਿਸ ਪੁਕਾਰ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਵਡੀ ਮੱਛੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ Whale ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੨। ੩ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਤਿਮਿਕੋਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਮਿ (ਮੱਛੀਆਂ) ਦੇ ਲੁਕਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿ ੨.

ਤਿਮਿੰਗਿਲ } ਤਿਮਿ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਜੋ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ। ੨ ਤਿਮਿੰਗਿਲ
ਤਿਮਿੰਗਿਲ ਗਿਲ } ਨੂੰ ਜੋ ਨਿਗਲੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੨.

ਤਿਮਿਰ. ਜਿਸ ਰੰਗ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਿਮਿਰ (ਅੰਧੇਰਾ) ਭਾ ਜਾਵੇ. ਲਿੰਗਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਉੱਲ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰ.

ਤਿਮਿਰਹਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ।
ਤਿਮਿਰਹਾ } ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੀਪਕ। ੪ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੰਜਨ। ੫ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਤਿਮਿਰਹਾ ਭਗਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤਿਮਿਰਹਾ ਭਗਨਿਜਾ ਚਰਨਾਬਸਤੂ. (ਸਨਾਮਾ) ਤਿਮਿਰਹਾ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ) ਭਗਨਿ (ਭੈਣ) ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਠ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਲੋਚ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਤਿਮਿਰਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਰਾਰਿ। ੨ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਤਿਮਿਰ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਜਨ.

ਤਿਮੰਗਲ. ਤਿਮਿੰਗਲ. ਜੋ ਤਿਮਿ ਨਾਮ ਦੀ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਰਾਘਵ ੨.

ਤਿਯ } ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਰੁਤੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੈਰੂ. ਵਹੁਟੀ.
ਤਿਯਾ }

ਤਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਣਾ ਅਤੇ ਤਿਰੁ.

ਤਿਰਸਕਾਰ. ਸੰ. ਤਿਰਸਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ.

“ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਹਿ ਭਵੰਤਿ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਕਾਵਯ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਵਗਤਾ.

ਤਿਰਸਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਤਿਰਸਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਅਪਮਾਨਿਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਤਿਰਹੁਤ. ਸੰ. ਤੀਰਭੂਕਿ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਦੇਹ ਅਤੇ ਮਿਥਿਲਾ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜਨਕ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਮੁਜੱਫਰਪੁਰ ਅਤੇ ਦਰਭੰਗਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. “ਬਲਵੰਤਸਿੰਘ ਤਿਰਹੁਤ ਕੋ ਨਿਪ ਭਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੦)

ਤਿਰਕੁਟਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ.

ਤਿਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖਾ.

ਤਿਰਛਾ. ਵਿ—ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਤਿੱਖਾ.

ਤਿਰਜਕ. ਸੰ. ਤਿਯਕ—ਤਿਯਕ. ਵਿ—ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਟੇਢਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. “ਤਿਰਜਕ ਜੋਨਿ ਜੁ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਤਿਰਜਕ ਜੁਨ } ਸੰ. ਤਿਯਯੋਨਿ. ਤਿਯਕ—ਯੋਨਿ. ਜੋ ਆਦਮੀ
ਤਿਰਜਕ ਜੋਨਿ } ਵਾਂਗ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਨਾ ਚਲ ਸਕਣ. ਟਿੱਛੇ, ਕੀੜੇ, ਕਿਰਲੇ, ਸੱਪ ਆਦਿਕ.

ਤਿਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੈਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਰਣਾ. “ਜੀਤੋ ਬੂਝੇ, ਹਾਰੋ ਤਿਰੈ.” ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਤਿਰਯਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਜਕ.

ਤਿਰਲੀਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ੧੧.

ਤਿਰਵਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਉੱਪਰ ਤੇਲ ਆਦਿ ਦੀ ਤਰਾਵਤ. ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਫੈਲੀ ਬੰਧਿਆਈ.

ਤਿਰਾਸੀ. ਕੁਸ਼ਲੀਤਿ. ਅੱਸੀ ਪੁਰ ਤਿੰਨ—੮੩.

ਤਿਰਾਨਵੇ. ਤ੍ਰਿਨਵਤਿ. ਨੌਵੇ ਪੁਰ ਤਿੰਨ—੮੩.

ਤਿਰਿ. ਤਰਕੇ. ਤਰਣ ਕਰਕੇ. ਤੈਰ ਕਰ. “ਹਰੁਣੇ ਹਰੁਣੇ ਤਿਰਿਗਏ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤਿਰਿਯਾ } ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਰੁਤੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੈਰੂ.
ਤਿਰੀਆ } ਵਹੁਟੀ. “ਲਣ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਤਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੁ। ੩ ਵਿ—ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਬੋਤਾ. ਤਨਿਕ. “ਤਿਰੁ ਕੀਮ ਨ ਪਰੀਐ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਦਾਯ ਮ: ੫)

ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ.

ਤਿਰੋਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਵਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਦ੍ਰਿਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਰਹੁਤ.

ਤਿਰੋਧਾਨ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਤਰਧਾਨ. ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਤਿਰੋਭਾਵ } ਰੂਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਰੂਪਤ ਭਾਵ. ਛਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ.

ਤਿਲ ਅਥਵਾ ਤਿਲੁ. (ਸੰ. ਤਿਲ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਚੋਪਤਨਾ) ਸੰ. ਤਿਲ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਲ ਦਾ ਬੂਟਾ. “ਜਿਉ ਬੂਆਤ ਤਿਲੁ ਖੇਤ ਮਾਹਿ

ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਤਿਲ ਦਾ ਬੀਜ. ਤਿਲਫਲ, ਪਿਤ੍ਰਿਤਲਪਣ. 'ਸਨੇਹਫਲ. ਅ. ਸਿਮਸਿਮ. L. Sesamum Indicum. ਤਿਲ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮਤਰ ਹੈ। ੩ ਤਿਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ, ਜੋ ਤੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਾਲ. mole. "ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਮੇ ਤਨਿਕ ਤਾਰਿਕਾ ਸਰਾਮ, ਤਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤਿਲ ਤਿਲਕ ਤੁਲੇਕ ਕੇ." (ਭਾਗੁਕ) ੪ ਵਿ—ਤਿਲ ਜਿੰਨਾ. ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. "ਜੇਕੇ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ." (ਜਪੁ) ੫ ਕਣਮਾਤ੍ਰ. "ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਜਾਵੈ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੬ ਅ. ੭ ਤਿਲ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਖਾ ਫਲ. "ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਨਾ ਤਿਲੁ ਤਿਲ ਨ ਤਮਾਇ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਪਟ ਹੈ ਨਾ ਝਮਝਾ ਹੈ.

ਤਿਲਸਮ. ਅ. ੮ ਤਿਲਸਮ. ਯੂ—ਟੇਲਿਸਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤ੍ਰ. ਟੁਟਾ. ਜਾਦੂ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ.

ਤਿਲਸਮਾਤ. ਤਿਲਸਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਤਿਲਸਾਰ. ਵਿ—ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਤਿਲ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਨਹਿ ਬਚਨ ਘਟਨ ਤਿਲਸਾਰ." (ਭਾਵਨ)

ਤਿਲਕ ਅਥਵਾ ਤਿਲਕੁ. ਸੰ. ਤਿਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਜੋ ਬੋਝਾ ਦੇਵੇ, ਐਸਾ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਭਸਮ ਆਦਿ ਦਾ ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਟੀਕਾ. ਟਿੱਕਾ. ਕਸਦਹ. "ਕਲਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਿਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ ਤ੍ਰਿਪੁੰਡੁ ਆਤਾ (ਟੇਵਾ) ਤਿਲਕ, ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਖੜਾ ਤਿਲਕ (ਚੂਰਧਪੁੰਡੁ) ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁੰਡੁ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨੂੰ ੧੨ ਤਿਲਕ ਭਾਰਾਂ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਏ:—

ਕੇਸਵ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ, ਪੇਟ ਪੁਰ ਨਾਰਾਯਣ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਮਾਧਵ, ਕੰਠ ਪੁਰ ਕੇਵਿੰਦ, ਸੱਜੀ ਕੁੱਖ ਪੁਰ ਵਿਸਨੁ, ਸੱਜੀ ਥਾਂਹ ਪੁਰ ਮਧੁਸੂਦਨ, ਸੱਜੇ ਕੰਧੇ ਪੁਰ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ, ਖੱਬੀ ਕੁੱਖ ਪੁਰ ਵਾਮਨ, ਖੱਬੀ ਥਾਂਹ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀਧਰ, ਖੱਬੇ ਕੰਧੇ ਪੁਰ ਹ੍ਰਿਸੀਕੇਸ਼, ਪਿੱਠ ਤੇ ਪਦਮਨਾਭ ਅਤੇ ਘਮਰ ਪੁਰ ਦਾਮੋਦਰ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ ਮਿਟਾਇਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਤਿਲਕ ਨੀਸਾਣ ਚਤਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਤਿਲਕ (ਟਿੱਕੇ) ਦੀ ਰਸਮ। ੩ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪੁੰਨਾਭ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਫ, ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੂਤ ਵਿੱਚ ਫੁਲਦਾ ਹੈ. L. Clerodendrum phlomisoides। ੫ ਮਰੂਆ। ੬ ਗੁੰਬ ਦੀ ਵਰਾਖੜਾ, ਟੀਕਾ। ੭ ਤਿਲ ਦਾ ਥੂਟਾ। ੮ ਕਤ੍ਰਸੰਕਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਤਿਲਕ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਪਾਸ ਆਇਆ, ਤਿਲਕ ਨੇ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਢਕ ਲਏ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ 'ਦੇਖੋ, ਤਿਲਜਲੀ.

ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ. "ਤਿਲਕ ਤਿਲੋਕਾ ਪਾਠਕਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੯ ਵਿ—ਸਿਰੋਮਣਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਰਘੁਬੰਸਿ ਤਿਲਕੁ ਸੁੰਦਰੁ ਦਸਰਥ ਘਰਿ ਮੁਨਿ ਬੰਢਹਿ ਜਾਕੀ ਸਰਣ." (ਸਵੈਧੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੧੦ ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ. ਥੋਤਾ. ਤਿਲ-ਇਕ। ੧੧ ਤੁ. ੭ ਤਿਰਲੀਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਾਨਾ ਕੁਤਤਾ. ਫਰਾਖ ਕੁਤਤੀ. "ਦਸ ਦਸ ਮਨ ਤਿਲਕੈ ਭਈ ਖਟ ਮਨ ਭਈ ਇਜਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮) ਪਾਣੀ ਪੈਕੇ ਦਸ ਦਸ ਮਣ ਦੀਆਂ ਕੁਤਤੀਆਂ ਅਤੇ ਛੀ ਛੀ ਮਣ ਦੀਆਂ ਸੁੱਬਣਾਂ ਹੋ ਕਈਆਂ.

ਤਿਲਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੁਕਣਾ

ਤਿਲਕਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਫਸਲਿ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਸਰ ਨਾਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਤਿਲਕਲਿਲਾਟ. ਦੇਖੋ, ਲਿਲਾਟ ਤਿਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ.

ਤਿਲਕਤੀਆ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਉਗਾਧ" ਅਤੇ "ਯਸ਼ੋਦਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ, ਗ, IS, S, S. ਚਟਾਕ ਚੋਟੈ। ਅਟਾਕ ਚੋਟੈ। ਚਟਾਕ ਚਾਤੈ। ਤਤਾਕ ਤਾਤੈ।।

(ਰਾਮਾਵ)

ਤਿਲਕਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਅਕਵਾ" "ਅਜਬਾ" ਅਤੇ "ਕਨੜਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਮ, ਗ, SSS, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭੱਯੇ ਵੀਰੰ। ਲੱਯੇ ਤੀਰੰ।
ਪਿਖੇ ਰਾਮੰ। ਧਰਮੰ ਧਾਮੰ।।

(ਰਾਮਾਵ)

(੨) ਤਿਲਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਸਫਟ. IS, IS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੁ ਕੋ ਸਿਖ ਹੈ। ਨਹਿ ਪਾਪਨ ਹੈ।
ਮ੍ਰਿਦੁ ਬੋਲ ਰਹੇ। ਸਭ ਸੇਵ ਕਰੇ।।

ਦੇਖੋ, ਹਰਿਬੋਲਮਨਾ ਅਤੇ ਹਮਾਣਕਾ.

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਲਖ ਲੋਗ ਸਭੈ। ਬਿਸਮੇ ਸੁ ਤਬੈ।
ਇਨ ਸਾਚ ਕਰਜੈ। ਉਨ ਧੂਠ ਰਰਜੈ।।

ਤਿਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ.

ਤਿਲਕੁਲਿਲਾਟਿ. ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਤਿਲਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ ਜਾਣੈ ਪੁਤ੍ਰ ਏਕੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਤਿਲਗੰਜੀ. ਪਾਲੀਪੁਰ (Palipour) ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ

ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ। ਇੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਵਰਤਾਓ ਛਕਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕੇਰੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਿਲ ਭੋਟਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿਲ ਨੂੰ ਘੋਟਕੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ।

ਤਿਲਚਾਉਲੀ } ਸੰਗਤ—ਤਿਲ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੀ ਖਿਰਤੀ।
ਤਿਲਚਾਵਲੀ } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ। ੨ ਕਈ ਹਿੰਦੂ, ਤਿਲ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਮਿਲਾਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣਾ ਮਹਾ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿਲਚਾਵਲੀ ਕੀਤੀਆਂ ਦੀ ਖੁੰਡਾਂ (ਭੋਟਾਂ) ਪਾਸ ਵਿਖੇਰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਲਚੁਕਨਾ, ਸੰਗਤ—ਤੋਲੀ, ਤੋਲਿਕ।

ਤਿਲਤ, ਸੰਗਤ—ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਤੋਲ, ਤੋਲ। “ਭੂਤਤ ਦੀਪਕ ਮਿਲਤ ਤਿਲਤ।” (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਭੁਰਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤੋਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਤਿਲ ਤਿਲਨਾ, ਵਿ—ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ, ਤਿਲ ਮਾਨਿੰਦ, “ਓਹ ਘਟੇ ਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਘਟਾਈ ਇਕੁ ਤਿਲ ਤਿਲਨਾ,” (ਗੋਂਡ ਮ: ੪)

ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ, ਤਿਲ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੌਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਿਲਵਾ, ਸੰਗਤ—ਤਿਲ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਕੁੱਟਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ।
ਤਿਲੋਆ, “ਕੋਊ ਕਰੇ ਤਿਲਵਾ ਮਿਲਾਇ ਗੁਰ ਬਾਰਿਕੈ,” (ਭਾਗੁ ਕ)
ਗੁਰ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਤਿਲਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਲਾ, ਅ ॥ ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ, ਸੋਨਾ ੨ ਸੁਦਿਨੇ ਦੀ ਤਾਰ, ਬਰੀ। ੩ ਲੇਖ।

ਤਿਲਾਂਜਲੀ, ਸੰ. ਤਿਲਾਂਜਲੀ, ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਢੁਲੀ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਏ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਤਿਲ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅੰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਦਾਨ ਵਡਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੨ ਹੁਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਤਰਕ ਕਰਨਾ (ਭੱਭਣਾ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤਿਲਿਸਮ, ਦੇਖੋ, ਤਿਲਸਮ।

ਤਿਲੀ, ਸੰਗਤ—ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣ, ਫਿਲਕਾ ਲਾਹਕੇ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਤਿਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿੱਲੀ।

ਤਿਲੁ, ਦੇਖੋ, ਤਿਲ। ੨ ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ, ਭਾਵ—ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ, ਤਨਿਕ।

ਤਿਲੁਸਾਰ, ਤਿਲਮਾਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਤਿਲਸਾਰ।

ਤਿਲੋਕ, ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ।

ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ, ਨਾਭੇ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ, ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ

ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:—

“ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਤੇਲੋਕਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ ਤੁਧ ਜਮੀਅਤ ਲੈਕੇ ਅਸਥੇ ਹਜੂਰ ਆਵਣਾ ਮੇਰੀ ਤੇਰੇ ਉਪਰਿ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਹੈ ਤੁਧੁ ਹੁਕਮੁ ਦੇਖਦਿਆ ਹੀ ਛੋਤੀ ਅਸਥੇ ਹਜੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਅਸੀਂ ਤੁਧੁ ਸਿਤਾਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਆਵਣਾ ਤੁਸਾਂ ਅਸਵਾਰ ਲੈਕੇ ਆਵਣਾ ਜਰੂਰ ਆਵਣਾ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਅਸਾਡੀ ਭਾਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨਗੀ ਅਸੀਂ ਤੈ ਆਵਣਾ ਇਕ ਜੋਤਾ ਭੋਜਾ ਹੈ ਰਖਾਵਣਾ ਭਾਏ ੨ ਸੀਮਤ ਪੜੇ॥” (੧੭੫੩)'

ਇਹ ਅਸਲ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭਾਰਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਜ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਨਾਭੇ ਅਰ ਸੰਗਰੂਰ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼।

ਤਿਲੋਕਤੀ, ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਖਰੀ।

ਤਿਲੋਕਾ, ਪਾਠਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਫ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਛੇਲਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਦੇਖੋ, ਰਾਸਿ ੨ ਅ: ੪੦। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਕੜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੩ ਸੇਖੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਜਵੰਧਾ, ਜੋ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ, ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸੇਖੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ।

ਤਿਲੋਕੀ, ਸੰਗਤ—ਤਿਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਉਪਚਿਤ੍ਰਾ” ਭੀ ਹੈ, ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰ ਅਰ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਐਖਰ, ਅਤੇ ਚਰਣ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੂ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਤਨਾਮੁ ਆਦਿ ਕਲੀਯੁਗੁ ਅੰਤੇ,
ਜਹਿ ਤਹਿ ਆਨਦ ਸੰਤ ਮਹੰਤੇ,
ਬਾਜਤ ਤੂਰੰ ਗਾਵਤ ਗੀਤਾ,
ਜਹਿ ਤਹਿ ਕਲਕੀ ਜੁਧਨ ਜੀਤਾ।

(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਭੀ ਹੈ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧—੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅਸ਼੍ਰਿ, ਹੈ

ਪੰਡਿਤ, ਸਲੋਖ।

ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਲਿਖਤਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਦਸੁਖਤ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਬਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀਆਂ ਬਕਾਵਾਂ।

ਅੰਤ ਲਖੁ ਕਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਬਖਾਨ, ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਸੁਨੇ,
ਪਰਸੁਖ ਕੇ ਸੁਖ ਮਾਨ, ਦੁੱਖ ਕੇ ਦੁਖ ਗੁਨੇ,
ਚੁਲਮ ਮਿਟਾਵਨ ਹੇਤ, ਕਮਰ ਬਾਂਧੇ ਚਹੇ,
ਨਿਜ ਵਡਿਆਈ ਮਾਨ, ਸੁਪਨ ਮੇ ਨਾ ਚਹੇ.

ਰਿਲੇਖਰੀ } ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਧ ਕੁ ਮੀਲ ਪਰੇ ਇੱਕ
ਤਿਲੇਖਰੀ } ਪਿੰਡ. "ਜਿਸ ਬਲ ਕੇ ਤਿਲੇਖਰੀ ਨਾਮ। ਨਿਕਟ ਵਸੇ
ਜਮੁਨਾ ਅਭਿਰਾਮ." (ਗੁਪਤ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਲੇਖਰੀ
ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਗ (੪).

ਤਿਲੇਚਨ. ਸੀ. ਤਿਲੇਚਨ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਹਨ ਲੋਚਨ (ਨੇਤ੍ਰ) ਜਿਸ
ਦੇ, ਸਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ
ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰ ਤਿਲੇਚਨ." (ਮਾਧੂ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ,
ਤਿਲੇਚਨ.

ਤਿਲੇਤਮ } ਸੀ. ਤਿਲੋਤਸਾ. ਹਿਰਨਾਯ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁੰਦ ਅਤੇ
ਤਿਲੇਤਮ } ਉਪਸੁੰਦ ਨੇ ਤਪਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਰ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਨਾ ਮਰੀਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ
ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲੈਆਈ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰ
ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿਲ ਤਿਲ ਉੱਤਮਤਾ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ ਰਚੀ, ਜੋ
ਤਿਲੇਤਮਾ ਕਹਾਈ. ਜਦ ਤਿਲੇਤਮਾ ਵਿੰਧਤ ਪਰਬਤ ਤੇ ਗਈ ਜਿੱਥੇ
ਕਿ ਸੁੰਦ ਉਪਸੁੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਦੋਵੇਂ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ
ਅਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ.
ਤਿਲੇਤਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਬਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਯੁੱਧ
ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਪਾਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਉਸੀ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਵੇਂ ਆਪੇ
ਵਿੱਚੀਂ ਲੜ ਮੇਟੇ. "ਭੀਰ ਤਿਲੇਤਮ ਕੇ ਚਲ ਆਏ. * * * ਦੂਹੂੰ ਕੁਤ
ਵਧਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਗਈ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਧਾਇ. * * * (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੬)

ਤਿਲੇਦਕ. ਸੰਗਤ—ਤਿਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਉਦਕ (ਪਾਣੀ). ਦੇਖੋ,
ਤਿਲਾਂਜਲੀ.

ਤਿਲੇਨਾ } ਸੰਗਤ—ਤਿਲ ਅਤੇ ਰਕਤ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ
ਤਿਲੇਨਾ } ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਵਟਣਾ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੁਲਹਾ ਦੇ, ਅਤੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ
ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਮਲੀਦਾ ਹੈ. "ਕਿਨਹੁ ਤਿਲੇਨਾ ਅਰੁਨ ਸਰੀਰ।
ਚੁਰਨ ਜੰਗ ਧਰੇ ਤਨੁ ਚੀਰ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਤਿਲ ਦਾ ਤੇਲ। ੩ ਵਿ—
ਤੇਲ ਕਰਕੇ ਲਿਪੂ. ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ. "ਸਭ ਤਨ ਵਸਤੁ ਤਿਲੇਨਾ
ਧਰਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸਭਨ ਲਈ ਤੇਲ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰੇ.

ਤਿਲੰਗ. ਸੰ. ਜੈਲੰਗ—ਤੈਲੰਗ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁੰਬਾਂ ਵਿੱਚ
ਤ੍ਰਿਕਲਿੰਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲਿੰਗ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ ਤੋਂ
ਚੇਲ ਰਾਜਯ ਦੇ ਮੱਧ ਤੀਕ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ, ਕਾਲੇਸੂਰ ਅਤੇ ਭੀਮੇਸੂਰ ਨਾਮਕ ਤਿੰਨ ਪਹਾੜ

ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ, ਆਦਿ ਪਰਚ, ਅ: ੨੧੧.

ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਸਿਵਲਿੰਗ ਹਨ। ੨ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ
ਇੱਕ ਔੜਵ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ.
ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ. ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ
ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਚੇਹੀ—ਸ ਕ ਮ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੇਹੀ—ਸ ਨ ਪ ਮ ਕ ਸ.

ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਵਤ ਸੁਰ ਲਏ ਸਾਡਵ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਤਿਲੰਗ ਦੀ ਵਾਰ. ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ (ਗੋਸ਼੍ਠੀ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ
ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਕੋਂ
ਚੀ ਹੈ.

ਤਿਲੰਗ } ਤਿਲੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਤੈਲੰਗ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ
ਤਿਲੰਗੀ } ਸਿਪਾਹੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਲਟਨ
ਵਿੱਚ ਤਿਲੰਗ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ,
ਇਸ ਲਈ ਸਿਪਾਹੀਆਤੁ ਦਾ ਨਾਮ "ਤਿਲੰਗ" ਪੈ ਗਿਆ।
੩ ਤਿਲੰਗਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤਿਲੰਗੀ. ਤੇਲਗੂ.

ਤਿਲੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਕਟੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ। ੨ ਵਿ—
ਤਿਲੁਕਣ ਵਾਲਾ.

ਤਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਾ.

ਤਿੱਲੀ. ਸੰ. ਪੁਲੀਹ. Spleen. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਫ.

ਤਿਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ. ਭਿਮਿ. ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਤਿਵੇਂ. "ਜਿਉ ਤੁਮ
ਰਾਖਹੁ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਿਨਾ." (ਕਥੂ ਮ: ੫) "ਜਿਵ ਕੁਹਮਾਏ ਤਿਵ
ਤਿਵ ਪਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਤਿਵਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ. ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਤਿਵੇਂ. ਉਵੇਂ.

ਤਿਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉੜੀ.

ਤਿਵਾਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਵੇਂ ਹੀ. ਤੈਸੇ ਹੀ. ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਸਭੋਂ ਜਲ
ਕਮਲ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਘਰਬਾਰੀ ਕੁਰਸਿੱਖ ਤਿਵਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)
੨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਹਾਈ.

ਤਿਵਾਹੀ } ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ. ਤਿੰਨ ਵੇਦ
ਤਿਵਾਤੀ } ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਪੰਡਿਤ ਹੁਤੇ ਤਿਵਾਹੀ
ਸਾਰੇ." (ਗੁਪਤ)

ਤਿਵੇਂ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੈਸੇ. ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਜਿਵ ਤੁ ਚਲਾਇਹਿ ਤਿਵੇਂ
ਤਿਵੇਂ } ਚਲਹ." (ਅਨੰਦੁ)
ਤਿਵੇਂ }

ਤਿਵੰਜਾ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਿਪੰਚਾਸ਼ਤ੍ਰ—ਪੜ.

ਤਿੜਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਾਟਣਾ. ਸੁੱਕਕੇ ਤੇੜ ਖਾਣਾ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ
ਤਿੜਨਾ } ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਤੋੜਨਾ.

ਤਿੜੀ. ਸੰਗਤ—ਧਮਕੀ. ਘੁਰਕੀ। ੨ ਸਕਤਿ. ਬਲ। ੨ ਅਤਿੱਕਾ.

ਤਿਤੰਨਕਲ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਨਵਿਦਤਾ. ਤੇਰਨੇ ਦੀ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੂ
੫.

ਤਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਣ-ਜਤ. ਖੋਬਲ ਘਾਹ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸ਼ਾਖਾ, ਜਿਸ ਦੀ
ਹਰੇਕ ਗੱਠ ਜਤ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਤੀ. ਸੰ. ਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. ਨਾਰੀ. ਅਥਲਾ. “ਕਿਉ
ਤੀ ਜੁਤ ਜਾਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. “ਪਰ
ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਤੀ ਨਿੰਦਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਤ੍ਰਯ.
ਤਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਨੈਜਰਿਆ ਅਤੇ ਇਕੱਤੀ, ਬੱਤੀ ਆਦਿ ਸੰਖਤਾ.

ਤੀਂ. ਵਤ—ਸੇ. ਤੋਂ. “ਵਿਖੇ ਭੋਗ ਤੀਂ ਨਿਰਸ ਹੋਏ ਹਨ.” (ਜਸਤਾਮ)
੨ ਤੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤਿੰਨ.

ਤੀਅ. ਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆ.

ਤੀਆ. ਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆ. “ਏਕ ਦਿਵਸ ਦੇਉ ਤੀਆ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੩) ੨ ਵਿ—ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ. “ਭਾਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮਹਿ
ਤੀਆ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਤੀਜਾ ਦੀਨ.

ਤੀਆਂ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਥਨ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ ਤ੍ਰਯੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਸ
ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਭਾਹਰ ਇਕੱਠੀਆਂ
ਹੋਕੇ ਪੀਂਘਾਂ ਝੂਟਦੀਆਂ ਹਨ. ਤੀਜ ਤਿਥਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਤਸਵ
ਚਹਿਣ ਕਰਕੇ ਤੀਆਂ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ
ਨਾਉਂ “ਗੋਰੀ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ” ਹੈ.

ਤੀਐ. ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ. ਤੀਜੇ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆ ਤੀਆ.

ਤੀਸ. ਸੰ. ਰਿਵਾਜ—ਕ੍ਰਿਸਤ. ਵਿ—ਤੀਹ—੩੦. “ਤੀਸ ਬਰਸ
ਕਛੁ ਦੇਵ ਨ ਪੂਜਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤੀਸ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ ਕੋਈ
ਵਸਤੂ, ਯਕਾ—ਤੀਸ ਦਿਨ ਮਹੀਨੇ ਦੇ, ਤੀਸ ਰੋਜ਼ੇ, ਆਦਿ.

ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ, ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ.” (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੩ ਕੇ) ਤੀਸ ਫਾਰਸੀ ਔਖਰ ਅਤੇ ਪੈਤੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਔਖਰਾਂ ਨਾਲ
ਇੱਕ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗਾਂ
(ਗਾਯਨ, ਵਾਦਨ, ਨਯ, ਤਾਲ, ਨ੍ਰਿਤਤ) ਵਿੱਚ ਤੀ ਕਰਤਾਰਸਿੱਧੀ
ਦੀ ਕਾਮੀ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ—ਬੋਲਣ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਤੀਸ ਬਤੀਸ. ਤੀਹ ਅਥਵਾ ਬਤੀਹ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਦੰਦਵੀਤੀ. “ਜੈਸੇ
ਕਾਰੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੇ ਰਸਨਾ ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੇਰੀ.” (ਗੁਰੂ
ਮ: ੪)

ਤੀਸ ਬਯਾਮਾਨ. ਤੀਸ-ਵਯਾਮ-ਮਾਨ. ਸੱਠ ਗਜ ਪੁਮਾਣ. ਦੇਖੋ,
ਬਿਆਮਾਨ.

ਤੀਸਰ } ਵਿ—ਤ੍ਰਿਤੀਯ. ਤੀਜਾ. ੨ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਲਈ ਤੀ ਤੀਸਰ
ਤੀਸਰਾ } ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਤੀਸਰ ਜੁਗ ਭਯੋ ਰਾਘਵਾ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਘਵ ਹੋਇਆ.

ਤੀਸਰਾ ਮਜਬ. ਦੇਖੋ, ਤੀਆ ੨ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦੀਨ.

ਤੀਹ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਹ. ਤ੍ਰਿਖਾ. ੨ ਤ੍ਰਿਯਤ. ਤੀਸ. ੨ ਤੀਸ ਸੰਖਤਾ
ਵਾਲੀ ਵਸੂ. “ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਖੇ ਪੰਜ ਕਰਿ ਸਾਖੀ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਤੀਸ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਬਣਾਇਆ.

ਤੀਕ } ਵਤ—ਤਕ. ਤੋਤੀ. ਪਰਯੰਤ. “ਇਕ ਕੋਸ ਤੀਕ ਤਿਨ ਗੈਲ
ਤੀਕਰ } ਜਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੀਕਣ. ਸੰ. ਤੀਣਾ. ਵਿ—ਤਿੱਖਾ ਤੇਜ਼. ੨ ਚਰਪਰਾ. ਮਿਰਚ ਜੇਹੇ
ਸੁਆਦ ਵਾਲਾ. ੩ ਚਾਲਾਕ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ. ਜਹਿਰ. ੫ ਫੋਲਾਦ
ਲੋਹਾ. ੬ ਚੁੱਧ. ਸੰਗ. ੭ ਮੋਤਾ. ੮ ਸਮੁੰਦੀ ਲੂਣ.

ਤੀਕਣਾਂਸੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਰਜ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਔਲ੍ਹ (ਕਿਰਣਾਂ)
ਤਿੱਖੀਆਂ ਹਨ.

ਤੀਖਣ }
ਤੀਖਨ } ਦੇਖੋ, ਤੀਕਣ. “ਤੀਖਣ ਬਾਣ ਚਲਾਇ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ:
ਤੀਖਾ } ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੀਕਣ ੩. “ਤੀਛਨ ਘੋਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਤੀਖੜਨ } ਚਾਲਾਕ ਘੋਰੇ.
ਤੀਛਨ }

ਤੀਜ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਰੀਯਾ—ਕ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੀਜੀ
ਤਿਥਿ. ੨ ਸਾਥਨ ਸੁਦੀ ੩, ਤੀਆਂ ਦਾ ਤ੍ਰਯੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੀਆਂ.

ਤੀਜਤਾ } ਵਿ—ਤ੍ਰਿਤੀਯ. ਤੀਸਰਾ. ਤੀਸਰੀ. “ਤੀਜਤੀ ਲਾਵ ਮਨਿ
ਤੀਜਤੀ } ਚਾਉ ਭਇਆ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) “ਤੀਜਾ ਪਹਰੁ
ਤੀਜਤੋ } ਭਇਆ.” (ਬੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਤੀਜੇ ਪਹਰ ਤੋਂ ਭਾਵ
ਤੀਜਾ } ਪਚਾਸ ਅਤੇ ਪਛੱਤਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ.

ਤੀਜਾਦੀਨ } ਸੰਗਤਾ—ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ
ਤੀਜਾਮਤ } ਹੈ. “ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਮਨਸੁਖ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ।
ਤੀਜਾ ਲੋਕ } ਤੀਜ ਦੀਨ ਚਲਾਇਆ ਮੁਸਕਲ ਬਿਆ ਅਸਾਨ॥”
(ਮਕੇ) “ਕੀਨੇ ਤੀਜਾ ਲੋਕ.” (ਚਤਨਮਾਲਾ)

ਤੀਤਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿੱਤਰ.

ਤੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਕੁ.

ਤੀਨ. ਵਿ—ਤ੍ਰੀਣਿ. ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ. ੨ ਤਿੰਨ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ ਵਾਰੂ,
ਯਕਾ—ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ, ਤਿੰਨ ਰਾਪ, ਤਿੰਨ
ਕਾਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤੀਨਿ.

ਤੀਨਉ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਿੱਨੇ. ਤੀਨ ਹੀ.

ਤੀਨ ਅਸਥਾਨ. ਸੁਰਗ, ਮਰਤਤ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ.

ਤੀਨ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ. “ਮਨਹੁ ਅਗਨਿ ਤੀਨਹੁ
ਤਨ ਧਾਰੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੀਨ ਆਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਆਵਰਤ.

ਤੀਨ ਸਿਰ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ.

ਤੀਨ ਖੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਤਾ ੨.

ਤੀਨ ਦੇਖ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੇਖਾ ੨ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਅਤੇ ਵਾਣੀ ਦੇ ਦੇਸ.

ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ. ਸਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਨਯਨ.

ਤੀਨ ਪ੍ਰਫੇਦੀ. “ਬੇਦ ਕਹੈ ਨਹਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਫੇਦੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਫੇਦ (ਵੰਡ) ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ. ੨ ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਸਜਾਤਿ ਵਿਜਾਤਿ ਅਤੇ ਸੁਗਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ.

ਤੀਨ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਸ਼ਬਦ } “ਦੇਵ ਸਬਦ ਕਹੁ ਆਦਿ ਬਖਾਨਹੁ।
ਤੀਨ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਪਦ } ਨਿਪ ਪਦ ਤੀਨ ਬਾਰ ਪੁਨ ਠਾਨਹੁ।
ਤੀਨ ਬਾਰ ਨਿਪ ਪਦ } ਸਤ੍ਰੁ ਸਬਦ ਕੇ ਬਹੁਰ ਭਣਿਜੈ। ਨਾਮ
ਤੀਨ ਬਾਰ ਪਤਿ ਪਦ } ਤੁਪਕ ਕੇ ਸਭ ਜਹਿ ਲਿਜੈ।

(ਸਨਾਮ) ਦੇਵ ਨਿਪ ਨਿਪ ਨਿਪ ਸਤ੍ਰੁ, ਦੇਵਰਾਜ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ
ਸ੍ਰਾਮੀ ਕਸ਼ਾਪ, ਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਪੁਜਾ ਦਾ ਸ੍ਰਾਮੀ ਯੋਧਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ
ਬੰਦੂਕ ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰੁ ਨਾਮਮਾਲਾ ਸ਼ਬਦ।

ਤੀਨਮੁੰਡ, ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ, “ਪਠਨੋ ਤੀਨਮੁੰਡ,”
(ਰਾਮਾਵ)

ਤੀਨ ਮੁਦ੍ਰਾ, ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਮੁਦ੍ਰਾ।

ਤੀਨ ਮੇ ਨਾ ਤੇਰਹ ਮੇ, “ਕੁੰਭਕਾਨ ਨਾਮ ਕਹਾਂ ਪੈਯੋ ਮੇਤੇ ਜਾਨ
ਰਾਮ! ਏ ਰੁ ਤੁਮ ਮਾਰੇ ਹੋ ਨ ਤੇਰਹ ਮੇ ਨ ਤੀਨ ਮੇ,” (ਹਨੂ)

ਤੀਨ ਲੇਖ, ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ, ਮੰਦ। ੨ ਸਾਤ੍ਰਿਕ, ਰਾਜਸ, ਤਾਮਸ।
“ਦਰਗਹਿ ਘਤੀਐ ਤੀਨੇ ਲੇਖ,” (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਤੀਨ ਲੋਕ, ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਅਤੇ ਲੋਕ।

ਤੀਨਿ, ਸੰ. ਰੀਞਿ—ਤ੍ਰੀਣਿ, ਵਿ—ਤਿੰਨ, “ਤੀਨਿ ਕੁਣਾ ਮਹਿ
ਬਿਆਪਿਆ,” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤਿੰਨੇ, ਤੀਨੇ।

“ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋਤਿ ਤੇਤੀਸਾ” (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਤੇਹਾਂ, ਤਿੰਨਾਂ।

“ਤੀਨਿ ਤਵਣ ਮਹਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ,” (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤੀਨਿ ਸਮਾਏ ਏਕ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ
ਪੁਰੁਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ (ਮੋਕ) ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ—ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ
ਸਮਾਏ।

ਤੀਨਿ ਸਮਾਏ ਚੌਥੈ ਵਾਸਾ, (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ
ਤੋਂ ਪਰੇ ਚੌਥਾ ਅਰਮਾ। ੨ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤ੍ਰਿਰੀਕ (ਤ੍ਰੀਆ)
ਪਦ, ਨਿਰਵਾਣ।

ਤੀਨਿ ਛੰਦੇ ਖੇਲ, ਦੇਖੋ, ਛੰਦ ਖੇਲ।

ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ, ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ, “ਤੀਨਿ ਜਗਾਤੀ
ਕਰਤ ਰਾਹਿ,” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਤੀਨਿ ਦੇਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ, “ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੋਰਹਿ,”
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮ ੪।

ਤੀਨਿਦੋਖੀ, ਤਿੰਨ ਦੋਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਤਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ (ਵੈਰੀ), “ਪੰਚ
ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੋਖੀ ਏਕ ਮਨੁ ਅਨਾਥ,” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ
ਦਾਸ ੨।

ਤੀਨਿ ਨਦੀ, ਇਤਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ। ੨ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ,
ਸਰਸ੍ਵਤੀ, “ਤੀਨਿ ਨਦੀ ਤਹਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮਾਹਿ,” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ
੨)

ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ, ਦੇਖੋ, ਬਾਣੀ ੧।

ਤੀਨੋ } ਕਿ. ਵਿ—ਤਿੰਨੇ, ਤੀਨ ਹੀ, “ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ,”

ਤੀਨੋ } (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) “ਤੀਨੋ ਜੁਗ ਤੀਨੋ ਦਿਤੇ, ਕਲਿ ਕੇਵਲ

ਤੀਨੋ } ਨਾਮ ਅਧਾਰ,” (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਲੇਖ।

ਤੀਬਰ } ਸੰ. ਤੀਵ, ਵਿ—ਅਤੰਤ, ਬਹੁਤ। ੨ ਤਿੱਖਾ, ਤੇਜ।
ਤੀਬੁ } ੨ ਬਹੁਤ ਫਰਮਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ
ਸੁਰ। ਦੇਖੋ, ਸੁਰ। ੫ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਿਵ। ੬ ਲੋਹਾ। ੭ ਨਦੀ ਦਾ
ਕਿਨਾਰਾ।

ਤੀਮਾਰ, ਡਾ ੫੮ ਫ਼ਸ, ਫ਼ਿਕਰ, ਚਿੰਤਾ।

ਤੀਮਾਰਦਾਰੀ, ਡਾ ੫੫੮ ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ,
ਫ਼ਸਤਾਹੀ। ੨ ਰੰਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਬਰਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ।

ਤੀਯ } ਸੰਗਤਾ—ਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਨਾਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ, ਵਹੁਟੀ
ਤੀਯਾ }

ਤੀਰ, ਸੰ. ਰੀਰ, ਧਾ—ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਦਾ, ਤਟ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਹੱਥ ਤੀਕ
ਦਾ ਅਸਥਾਨ, “ਭੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ,” (ਸ, ਕਬੀਰ)

੩ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਸ, ਨੇੜੇ, “ਨਾ ਲਾਗੈ ਜਮ ਤੀਰ,” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:
੧) ੪ ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤਾ, ਸਮੀਪਤਾ, “ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ, ਰਾਵਰੇ ਅਚਰਜ
ਚਰਿਤ ਗੰਤੀਰ। ਸਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਬੋ ਪਰਖ ਕੈ ਬਖਸ਼ਤ ਹੈ ਨਿਜ ਤੀਰ,”

(ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ, ਆਰਣਯ ਕਾਂਡ) ਸਤ੍ਰੁ
ਨੂੰ ਵਾਣ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮੀਪਤਾ। ੫ ਸੰ. ਤੀਰੁ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਤ੍ਰੁਤਿ,

“ਕਾਹੁ ਤੀਰ ਕਾਹੁ ਨੀਰ ਕਾਹੁ ਬੇਦਬੀਚਾਰ,” (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਸ਼ਿਵਭਗਤਿ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੀਰਥਸੇਵਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਦਾਭਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ

ਹੈ। ੬ ਡਾ ੫੮ ਸੰਗਤਾ—ਵਾਣ, ਸੁਰ, ਸੰ. ਤੀਰਿਕਾ, “ਮੇਰੈ ਮਨਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਲਗੇ ਹਰਿ ਤੀਰ,” (ਗੋਡ ਮ: ੪) ੭ ਕੋਲੀ, “ਤ੍ਰੁਫੰਗ ਕੈਸੇ ਤੀਰ
ਹੈ,” (ਰਾਮਾਵ) ੮ ਫ਼ਸ। ੯ ਤੱਕਤੀ ਦੀ ਡੰਡੀ। ੧੦ ਸਤੀਰ, ਬਾਲਾ।

੧੧ ਪਾਰਾ। ੧੨ ਬਿਜਲੀ। ੧੩ ਸੋਭਾ। ੧੪ ਹਲ ਦਾ ਢਾਲਾ।
੧੫ ਕੁੱਪਾ। ੧੬ ਬੁੱਧ ਤਾਰਾ।

ਤੀਰਹ ਦਿਲ, ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ਦਿਲ।

ਤੀਰਗਰ, ਡਾ ੫੮ ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਰੀਗਰ,
ਤੀਰਸਾਜ਼, ਸ਼ਰਕਾਰ।

ਤੀਰ ਗਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾਣੀ।

ਤੀਰ ਚੁਗਣਾ, ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਯੋਧਾ
ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਖਰੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰੁ ੨੯।

ਤੀਰਣਾ, ਦੇਖੋ, ਅਕਵਾ।

ਤੀਰਥ ਅਥਵਾ ਤੀਰਥ, ਸੰ. ਤੀਥ, ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸ ਦੁਆ ਪਾਪ ਤੋਂ
ਬਚ ਜਾਈਏ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਧਰਮਭਾਵ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਾਪ
ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਥਾਂ ਤੀਰਥ ਮੰਨ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਦਰਸਨ ਅਤੇ

ਸਪਰਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਫਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ

ਕੋਈ ਨਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ
‘ਤੀਵ ਸੁਰ ਕੇਵਲ ਅਧਰਮ (ਮੱਧਮ) ਹੋਇਆ ਬਰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ਤ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯਥਾਰਥ ਤੀਰਥ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ:—

“ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ, ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ।” (ਧਨਾ ਮ: ੧ ਫੰਤ) “ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੱਨੇ ਹੋਏ ਤੀਰਥਾਂ ਬਾਬਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: “ਤੀਰਥ ਨੁਤਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਮਨ ਮਹਿ ਮੈਲ ਗੁਮਾਨ?” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

“ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਜੇ ਜਤਨ ਕਰੈ, ਤਾਂ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ।” (ਗੁਜ ਮ: ੩)

“ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਨ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲ। ਧਰਮ ਧਰਮ ਸਭ ਹਉਮੈ ਫੈਲ।” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੨ ਧਰਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੩ ਉਪਾਯ, ਯਤਨ। ੪ ਯੋਨਿ, ਭਗ। ੫ ਗੁਰੂ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਕਰਤਾਰ। ੮ ਸੰਨ੍ਹਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੀਰਥ ਸ਼ਬਦ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “ਤੀਰਥਨ ਬੀਚ ਜੇ ਸਿੱਖ ਕੀਨ। ਤੀਰਥ ਸੁ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਬੀਨ।” (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨ੍ਹਾਸੀ। ੯ ਅਤਿਥਿ, ਅਭਾਗਤ। ੧੦ ਮਾਭਾ ਪਿਤਾ। ੧੧ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਗ, ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ—

ਮੰਤ੍ਰੀ, ਪੁਰੋਹਿਤ, ਯੁਵਰਾਜ (ਟਿੱਕਾ), ਰਾਜਾ, ਡਿਹੜੀ ਵਾਲਾ, ਜਨਾਨਖਾਨੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਜੇਲ ਦਾ ਦਾਕ਼ਤਾ, ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਦੀਵਾਨ), ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਕੋਤਵਾਲ, ਦਿਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਸਭਾਪਤੀ, ਅਦਾਲਤੀ, ਜੰਗੀ ਕਿਲੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਸਰਹੰਦੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਸੈਨਾਪਤਿ ਅਤੇ ਦੂਤ (ਫਕੀਲ)। ੧੨ ਖੇਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੧੩ ਉੱਪਲ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਭਰਾਜੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ।

ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ, ਸੰਗਤ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਚੀਰਬਾਣਨ।

ਤੀਰਥਰਾਜ, ਸੰਗਤ—ਸਤਸੰਗ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੪ ਹਿੰਦੁਸਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਯਾਗ।

ਤੀਰਥਾ, ਸੰਭਵਤਾਨ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਚੰਦਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਮੰਵ।

ਤੀਰਥਿ, ਤੀਰਥ ਵਿੱਚ, ਤੀਰਥ ਉੱਪਰ, “ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ।” (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਤੀਰਥ ਤੋਂ, ਤੀਰਥ ਦੁਆਰਾ, ਤੀਰਥੁ, ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥ। ੩ ਸੰ. ਰੀਯਾਥਿੰਨ—ਤੀਰਥਾਥੀ, ਵਿ—

ਤਰਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ, “ਅਧੇ ਤੀਰਥੁ ਤੁਲਹਾ ਪਿਆਰਾ, ਆਪਿ ਤਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ।” (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਤੀਰਥੰਕਰ, ਸੰ. ਰੀਯਾਥਕਰ, ਜੋ ਤੀਰਥ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਨੂੰ ਕਰੇ (ਰਚੇ), ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਰਤਾ, ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਰਿਖੀ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚੌਵੀਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਵੀਤ ਗਈ ਉਤਸਰਪਿਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ੨੪ ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਹਨ:—

ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ, ਸਾਯਰ, ਮਹਾਸਾਧੂ, ਵਿਮਲਪ੍ਰਭ, ਸ਼੍ਰੀਧਰ, ਸੁਦੱਤ, ਅਮਲਪ੍ਰਭ, ਉੱਧਰ, ਅੰਗਿਰ, ਸੰਮਤਿ, ਸਿੰਧੁਨਾਥ, ਭੁਸੁਮਾਂਜਲਿ, ਸਿਵਗਣ, ਉਤਸਾਹ, ਗਯਾਨੇਸ਼ੁਰ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਵਿਮਲੇਸ਼ੁਰ, ਯਸ਼ੋਧਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮਤਿ, ਗਯਾਨਮਤਿ, ਬੁੱਧਮਤਿ, ਸ਼੍ਰੀਤ੍ਵ, ਅਤਿਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿਰ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਵਸਰਪਿਣੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ੨੪ ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਹਨ—

ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ, ਅਜਿਤਨਾਥ, ਸੰਭਵਨਾਥ, ਅਭਿਨੰਦਨਨਾਥ, ਸੁਮਤਿਨਾਥ, ਪਦਮਪ੍ਰਭ, ਸੁਪਾਸ਼੍ਰਿਨਾਥ, ਚੰਦ੍ਰਪ੍ਰਭ, ਪ੍ਰਸਪਦੰਤ, ਸ਼ੀਤਲਨਾਥ, ਸ਼੍ਰੇਯਾਂਸਨਾਥ, ਵਾਸੁਪ੍ਰਯਾਜ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਵਿਮਲਨਾਥ, ਅਨੰਤਨਾਥ, ਧਰਮਨਾਥ, ਸ਼ਾਂਤਿਨਾਥ, ਕੁੰਬੁਨਾਥ, ਅਮਰਨਾਥ, ਮੌਲਿਨਾਥ, ਮੁਨਿਰੁਭੂਤ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਨਮਿਨਾਥ, ਅਰਿਸ਼੍ਰਨੇਮਿ, ਪਾਸ਼੍ਰਨਾਥ, ਅਤੇ ਮਹਾਵੀਰ (ਵਰਧਮਾਨ) ਸ਼੍ਰਾਮੀ।

ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ ਦਾ ਬੈਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਸੰਭਵਦੇਵ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਮਲ, ਕੱਢੂ, ਗੈਂਡਾ ਆਦਿ ਦੇ ਜੁੱਦੇ ਜੁੱਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਅਤੇ ਉਮਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵਿੱਤਾਂਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਕਾਊ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਭਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ “ਰਿਸ਼ਭ” “ਮਰੁਦੇਵੀ” ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਵਧ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਥਮਤੀ ਰੰਗ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਲ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ੫੦੦ ਥਾਂਸਾਂ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ੮,੪੦੦,੪੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਉਮਰ ਤੇਗੀ, ਜਦ ਇਹ ਰਾਜਗੰਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਇਹ ੨,੦੦੦,੦੦੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ, ਰਿਸ਼ਭ ਨੇ ੧੦੦,੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਵੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ‘ਸੱਤ’ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੋਰ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਜਦ ਇਸ ਦੀ ੨੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਰਾਜਪਾਟ ਛੱਡਕੇ ਤਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ੭੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਮੁਕੁ ਹੋ

‘ਥਾਸ (ਥੰਸ) ਥਾਰਾ ਹੋਥ (ਫੀ ਕਰ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆ। ਮਹਾਵੀਰ (ਅਥਵਾ ਵਰਧਮਾਨ) ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੪੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੯੩੦ ਈਸਵੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦਾ ਸੰਮਤ ੨੪੫੬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੫੨੬ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਦਾ ਲੇਖ } ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਦੀ ਲਿਖਤ } ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਦਸੁਖਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੀ ਦੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕਲਮ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਲਮ ਦੀ ਬਾਗਤ ਅਤੇ ਖੰਡ ਦੇਖਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਤੀਰਮਦਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਤੀਰੰਦਾਜ਼.

ਤੀਰਾ } ਸਰਹੱਦੀ ਹੱਦ (N.W.F.P.) ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇੱਕ ਤੀਰਾਹ } ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਬਿਸਰ ਪਾਸ ਅਤੇ ਮਾਨਕੀ ਘਾਟੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਿਕਕਸ਼ਈ ਅਤੇ ਅਫਰੀਦੀ ਪਠਾਣ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਆਸ਼ਾਦ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਤਾ ਦਰਿਆ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੀ ਤੀਰਾ ਦੀ ਨੜਾਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ. ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ਦਿਲ.

ਤੀਰਾ ਦਿਲ. ਫ਼ਾ. ੧੨੨ ਤੀਰਹ (ਸ਼ਾਹ) ਦਿਲ. ਕਾਲੇ ਮਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ ੨.

ਤੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਾ. ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇਤੋ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. “ਨ ਲਕੈ ਜਮ ਤੀਰੁ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ. ਤੀਰੰਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ. ੧੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਧਨੁਰਧਰ.

ਤੀਲ } ਸੰਗਤਾ—ਸੀਖ. ਲੰਮਾ ਛੱਕਾ. ਜੋ ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀ ਨਾਲੀ. ਤੀਲਾ } “ਜੈਸੇ ਪੇਲ ਤੀਲ ਤੇ ਕਿਲਾਲ ਕੇ ਸੁ ਫੂਕ ਨਾਲ ਖੋਚ ਲੇਰ ਬਾਲਕ.” (ਗੁਪਤ) ਪੇਲੇ ਤੀਲੇ ਵਿਚਦੀਂ ਫੂਕ ਦੇ ਜੇਰ ਬੱਚੇ ਕੀਲਾਲ (ਪਾਣੀ) ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਤੀਲੀ. ਛੋਟਾ ਤੀਲਾ. ਸੀਖ. ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਝੂਫਣ.

ਤੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰੁ.

ਤੀਰੁਗੰਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਅਜਵਾਧਨ. ਜਵਾਇਣ. ੨ ਹਿੰਗੁ.

ਤੁ. ਵਤ—ਔਰ. ਅਤੇ. ਪਰੰਤੂ. ੨ ਜੇ. ਤੋਂ. “ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸਰਵ—ਤੁ. ਤੇਰਾ. “ਤੁ ਘਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਵਤ—ਕਿੰਤੂ. ੫ ਭੇਦ. ੬ ਧਾਰਣ.

ਤੁਅ. ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. “ਤੁਅ ਚਰਨ ਆਸਰੇ, ਈਸ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਤੈਨੂੰ. ਤੁਭੇ. “ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤੁਆ. ਸਰਵ—ਤੂੰ. ਤੂੰ. “ਸਮਸਤੁਆ ਪ੍ਰਧਾਨ.” (ਫ਼ਤਾਨ)

ਤੁਆਨਾ. ਫ਼ਾ. ੧੨ ਤਵਾਨਾ. ਸਿੰਧੀ. ਤਵਾਨੇ. ਵਿ—ਤਾਕਤਵਰ.

ਪੁਬਲ. ਸਕਤਿਮਾਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤਵਾਨਿਸ਼ੁਨ (ਤਾਕਤ ਰੱਖਣਾ) ਹੈ. “ਮਨ ਤੁਆਨਾ, ਤੁ ਕਦਰਤੀ ਆਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਤੁਆਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮ ੪.

ਤੁਇ. ਦੇਖੋ, ਤੁਅ.

ਤੁਈ. ਸਰਵ—ਤੁਹੀ. ਕੇਵਲ ਤੁ. “ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਈ.

ਤੁਸ. ਸੰ. ਤੁਸ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਨ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਛਿਲਕਾ. ਤੁਹ. ਤੁਹਤ. “ਜਠਕੇ ਮਨੇ ਪਾਵਕ ਬੀਰ ਤੁਸਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਆਡੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ. ੩ ਸੰ. ਰੁਖ. ਧਾ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਤੁਸਣਾ ਤੁਸ੍ਰਿ ਤੋਸ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਤੁਸਹਿ. ਤੁਸ੍ਰ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩. “ਜਾ ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਬਾਨ!” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਤੁਸਟ } ਦੇਖੋ, ਤੁਸ੍ਰ ਅਤੇ ਤੁਸ੍ਰਿ. ਤੁਸਟਿ } ਤੁਸਟੀ }

ਤੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੁਸ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਚੀਝਣਾ. ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੁਸਾ } ਸਰਵ—ਤੁਸੀਂ. ਆਪ ਨੇ. ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ. ਧੁਆਂਨੂੰ. “ਤੁਸਾ ਤੁਸਾਂ } ਕਿਉਂਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ?” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਤੁਸਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਨਲ.

ਤੁਸਾਰ. ਸੰ. ਤੁਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਮ. ਬਰਫ਼. ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਬਣਕੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋਕੇ ਜੋ ਬਰਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਤੁਸਾਰ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. “ਧਰਨੀ ਪਰ ਆਨ ਤੁਸਾਰ ਪਰਜੇ ਹੈ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਾਲਾ. ਠੰਢ. ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਤੁਸਾਰਸਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸਾਰ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਵੀਰੀ ਤਾਪ. ਫ਼ਰਮੀ. ੨ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਲ ਨਾਲ ਬਰਫ਼ ਪਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸੁਰਜ.

ਤੁਸਾਰਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸਾਰ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਅਇ (ਪਹਾੜ) ਹਿਮਾਲਯ. ਤੁਸਾੜਾ } ਸਰਵ—ਤੁਸਾਂ ਦਾ. ਆਪ ਦਾ. ਆਪ ਦੀ. ਰੁਹਾਡਾ. ਤੁਸਾੜੀ } ਤੁਹਾਡੀ. “ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤੁਸਾੜੀਆ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਤੁਸਾੜੀਆ ਮ: ੫)

ਤੁਸਿ } ਤੁਸ੍ਰ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਕੇ. ਚੀਝਕੇ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩. “ਗੁਰਿ ਪੁਰੈ ਤੁਸਿਕੈ } ਤੁਸਿ ਦੀਆ.” (ਜੋਰ ਮ: ੫) “ਤੁਸਿ ਆਪੇ ਲਇਅਨੁ ਛਡਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) “ਟੇਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਿਤੀ ਤੁਸਿਕੈ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਤੁਸੀ } ਸਰਵ—ਆਪ. ਤੁਮ. ਤੂੰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਤੁਸੀ ਭੋਗਹੁ ਤੁਸੀਂ } ਭੁੰਚਹੁ ਭਾਈ ਹੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਤੁਸ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਤੋਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ. ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੩.

ਤੁਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ੩ ਦੁਰਗਾ.

ਤੁਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀ. "ਸਰਵ ਚਰਾਚਰ ਰੂਪਾ ਤੁਸੀ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਤੁਹ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸ. ਰੂਸ. ਫਿਲਕਾ. "ਤੁਹ ਮੁਸਲਹਿ ਫਰਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਤੁਹ ਕੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਈ, ਪਲੈ
 ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਸਰਵ—ਤੁਥੇ. ਤੇਨੂੰ.
 ਤੁਹਨੂੰ } ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ ਤੁਥੇ. "ਗਵਹਿ ਤੁਹਨੇ ਪਉਣੁ ਪਾਈ ਬੈਸੰਤਰੁ." (ਜਪੁ)
 ਤੁਹਨੇ } (ਜਪੁ)
 ਤੁਹਫਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫਾ.
 ਤੁਹਮਤ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਸ
 (ਕਲੰਕ) ਲਾਉਣਾ, "ਤੁਹਮਤ ਦੇਤ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਰਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤੁਹਾਡਾ }
 ਤੁਹਾਡੀ } ਸਰਵ—ਆਪ ਥਾ. ਆਪ ਦੀ. ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਮਾਰੀ.
 ਤੁਹਾਰ } ਤੇਰੀ. ਤੇਰਾ. "ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)
 ਤੁਹਾਰਉ } "ਨਾਮ ਤੁਹਾਰਉ ਲੀਨਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਭਗਤ
 ਤੁਹਾਰਾ } ਤੁਹਾਰਾ ਸੋਈ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਦੋਖ ਰੋਗਾ
 ਤੁਹਾਰੀ } ਪੁਛੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਹਾਰੀ ਹਾਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)
 ਤੁਹਾਰੀਆ } "ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)
 ਤੁਹਾੜਾ }
 ਤੁਹਾੜੀ }
 ਤੁਹਾੜੀਆ }

ਤੁਹਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸਾਰ. ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ ਠੰਢ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ
 ਜਮਕੇ ਭਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਬਰਫ. ਤੁਹਰਾ. ੨ ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਕਾ.
 ੨ ਸਰਦੀ. ਪਾਲਾ. ੪ ਵਿ—ਠੰਢਾ.
 ਤੁਹਿਨਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਮਾਂਬੁ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਨਾਂ ਠੰਢੀਆਂ
 ਹਨ.

ਤੁਹਿਨਗਿਰਿ }
 ਤੁਹਿਨਾਚਲ } ਸੰਗਤਾ—ਤੁਹਿਨ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ.
 ਤੁਹਿਨਾਦ੍ਰਿ }

ਤੁਹੀ. ਸਰਵ—ਕੇਵਲ ਤੂੰ. "ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ." (ਅਕਾਲ)
 ਤੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫੰਦ ਦਾ ਚਰਣ। ੨ ਫੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ
 ਅੱਖਰ। ੩ ਸੰ. ਰੁਕ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ। ੪ ਸੰ. ਤੁਰ. ਖੱਲ. ਫਿਲਕਾ.
 "ਤਰੁ ਤੁਕ ਕੀ ਕਟਿ ਕੀਨ ਕੁਪੀਨਾ." (ਨਾਪੁ) ਬਲਕਲ ਦੀ ਕੋਪੀਨ.

ਤੁਕਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਗਦਾਰੀ.
 ਤੁਕਲੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਆਵਾਜ਼ ਲੈਣੀ.
 ਤੁਕਾਂਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤ. ਤੁਕ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਦ ਅਤੇ
 ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਾਸ.

ਤੁੱਕਲ. ਸੰਗਤਾ—ਵਡਾ ਪਤੰਗ. ਕਾਗਜ ਦੀ ਬਣਾਈ ਵਡੀ ਗੁੱਡੀ, ਜੋ
 ਮੋਟੀ ਡੋਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਾਈਦੀ ਹੈ.

ਤੁੱਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਢਲ। ੨ ਮੱਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ
 ਦਾਣੇ ਲਾਹੇ ਗਏ ਹਨ। ੩ ਫਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ
 ਮੁਖੀ ਕੁੰਡੀ ਵਾਂਗ ਮੁਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਤੀਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟ

ਜਾਵੇ ਤਦ ਔਖਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਤੁਫੰਗ ਤੁੱਕਨ ਕੇ ਮਾਰੇ." (ਚਰਿਤੁ
 ੪੦੫) "ਸਮ ਸੇਨ ਕਿਤਕ ਤੁੱਕੇ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤੁਖ. ਸੰ. ਤੁਸ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ ੧. "ਚਾਵਲ ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ
 ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਬੋਧਰ ਤੁਖ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤੁਸਮ. ਫਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬੀਜ। ੨ ਮੂਲ ਕਾਰਣ. ਮੂਲ ਵਸਤੂ।
 ੩ ਆਂਡਾ। ੪ ਮਨੀ. ਵੀਯੰ। ੫ ਸੰ. ਨੋਕਸ—ਤੋਕਮ. ਅੰਕਰ. ਡੰਘੂਰ.
 ਤੁਸਮਰੇਬੀ. ਫਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਤ
 ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਵਿਖੇਰਣਾ.

ਤੁਖਾਈ. ਵਿ—ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ
 ੧ ਅਤੇ ੨. "ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪੁਛੁ ਜਾਪੈ ਸਾ ਧਨ ਧੰਨ ਤੁਖਾਈਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਇਸ ਥਾਂ ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
 ਤੁਖਾਰ.

ਤੁਖਾਗਨਿ } ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸ (ਰੂਸ) ਦੀ ਅਨਲ (ਅੰਗ). ਹਿੰਦੂਮਤ
 ਤੁਖਾਨਲ } ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਗ ਨਾਲ
 ਸਤ ਮਰਨਾ ਅਤੇ ਮਾਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਤੁਮਾਰਲ ਭੱਟ (ਭੱਟਪਾਦ) ਬੋਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ
 ਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਪਾਪ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਤੁਖਾਨਲ
 ਵਿੱਚ ਸੜਕੇ ਮਰ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਕਰ ਦਿਗਵਿਜਯ, ਸਰਗ ੭।
 ੨ ਭਾਵ—ਬੋਝਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. ਰੂਸ ਦੀ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ,
 ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ.

ਤੁਖਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਬਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਉੱਤਰ
 ਪੱਛਮ ਦਾ ਦੇਸ਼. "ਸੁਯੇਨਤਾਈ" ਚੀਨੀਯਾਤ੍ਰੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ
 ਵਿੱਚ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ
 ਇਸ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ. ਤੁਖਾਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮਾਸ ਕਰਕੇ
 ਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਜਿਕ ਅਤੇ
 ਤੁਖਾਰ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਰੁਕਾਵਰ—
 ਤੁੱਖਾਰ. ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ
 ਵਸਨੀਕ. ਤੁਖਾਰੀ। ੩ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਘੋੜਾ. "ਤਾਜੀ ਰਥ ਤੁਖਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਤਾਜੀ (ਅਰਥ ਦੇ ਘੋੜੇ) ਸਵਾਰੀ ਲਈ, ਅਰ
 ਤੁਖਾਰ ਰਥ ਜੋਤਨ ਲਈ। ੪ ਘੋੜੇ ਮਾਰੂ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਤੁਖਾਰ ਸਬਦ
 ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ. "ਕਿਤੇ
 ਪੀਲ ਤੁਥੇ ਕਿਤੇ ਬੁਖਭਾਹਨ ਕਿਤੇ ਉਸੁਥਾਹਨ ਚੜ੍ਹੇ ਬਹੁ ਤੁਖਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਲਫ਼ਮਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

ਤੇਲੀਆ ਤਿਲਕਦਾਰ ਤੁਰਕੀ ਲਖੋਰੀ ਲੱਖੀ,
 ਲਫ਼ਮਨਸਿੰਘ ਜਾਤਿ ਫੌਤਿਸ ਤੁਖਾਰੇ ਹੈ.

ਕਵਿ ਮੁਰਾਦੀਦਨ ਨੇ ਤਿੰਗਲ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਸਿੰਧੂਤਵ
 ਕਾਂਬੇਜ ਸੁਣ ਖੁਰਾਸਾਣ ਤੇਖਾਰ." ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰੂ ਰਾਮਦਾਸ

ਸੰ. ਗਾਜਿਕ ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ. Persian.
 'ਤਾਜੀ ਬਥਰ ਬਾਧਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤਾਜਿਕ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ.

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਘੋੜੀ ਲਈ ਤੁਖਾਈ (ਤੁਖਾਰੀ) ਬਰਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਈ ੨। ੫ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। “ਔਰ ਤੁਖਾਰ ਦਿਖੇ ਹਿਤ ਭਾਰਨ।” (ਨਾਪੁ) ੬ ਸੰ. ਰੁਬਾਰ—ਤੁਸਾਰ. ਹਿਮ. ਬਰਫ. “ਮਨੋ ਪਰਾਥ ਕੇ ਸਿੰਗਰੁ ਤੇ ਧਰਨੀ ਪਰ ਆਨ ਤੁਖਾਰ ਪਰਤੈ ਹੈ।” (ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਪਾਲਾ. ਸੀਤ. “ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ।” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੮ ਕਪੂਰ। ੯ ਵਿ—ਠੰਢਾ. ਸੀਤਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰੁ।

ਤੁਖਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਤੇ ਤੁਖਾਰ ਦੇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੨ ਤੁਖਾਰ ਦੀ ਘੋੜੀ। ੩ ਘੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਈ ੨। ੪ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਹ ਸੁਰ ਸਤਜ, ਵਾਦੀ ਰਿਸਤ, ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਅਨੁਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਛਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ।

ਸ ਰ ਗ ਗ ਮ ਮ ਪ ਧ ਨ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਮੰਨਕੇ ਤੁਖਾਰੀ ਸਤਵ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸਤਜ ਗਾਂਧਾਰ ਨਿਨਾਦ ਸੁੱਧ, ਰਿਸਤ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵੁ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ, ਸਤਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਸੁੀ ਕੁਹ ਗ੍ਰੀਬ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਤੁਖਾਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬਾਈਹਵਾ ਹੈ।

ਤੁਖਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ ੬-੭. “ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਤੁੱਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ ੨.

ਤੁੰਗ. ਸੰ. ਰੁਝ. ਵਿ—ਊਂਚਾ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. “ਚਾਣਾ ਰਾਉ ਨ ਕੈ ਰਹੈ ਰੰਗੁ ਨ ਤੁੰਗੁ ਫਕੀਰ.” (ਚਮਕਾਰ) ਨਾ ਰੰਕ ਨਾ ਮੁਖੀਆ ਨਾ ਫਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗੁ ੪। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਖੋਪੇ ਦਾ ਬਿਰਫਾ। ੪ ਪਹਾੜ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੰਗਮ। ੬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਕੁਸ਼ੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੁਖਭੰਜਨੀ ਪਾਸ ਛੱਡਕੇ, ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਿਖਣਾ ਲੈਣ ਗਈ ਸੀ। ੭ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ। ੮ ਭਾ ੬ ਬੈਰੀ. ਬੋਲੀ.

ਤੁੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੁੰਗ (ਊਂਚਾ) ਹੋਣਾ। ੨ ਢਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਤਰੱਕੀ ਪਾਉਣੀ। ੩ ਨਿਤਣਾ.

ਤੁੰਗਤਾਰ } ਤਲੋਰ. ਤੁੰਗਤਾਕ. ਤੁੰਗਤਾਰ. ਹੁਬਾਰੀ. ਖਰਚਾਲ.
ਤੁੰਗਦਾਰੀ } Bustard (Eupodotis Edwardsii) ਇਸ ਦਾ ਕੰਦ ਵਡੇ ਕੁੱਕੜ ਜੇਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੰਗ ਸਫੇਦੀ ਮਾਇਲ ਮਾਕੀ. ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰਦੀਂ ਜੁਲਫਾਂ ਵਾਂਗ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾਹ ਨਾਲ ਪੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸਦਾ ਅਸਲ ਘਰ ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਕੱਟਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਤੁੰਗਦਾਰੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਕੰਕਰ ਹਰੇ ਫੋਲੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਆਦਿ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਟਿੱਡੇ ਕੀਤੇ ਭੀ ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਖੰਭ ਵਡੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤਕੀਏ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ

ਨੱਠਦੀ ਹੈ. ਤੁੰਗਦਾਰੀ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਅੰਡੇ ਭੀ ਜਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਚੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੰਦੂਕ, ਫੌਫੇ, ਬਾਜ ਅਤੇ ਚਰਗ ਨਾਲ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਸ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਸਲੂਣਾ ਪੁਲਾਉ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਹਰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਤੁੰਗ ਅਤੇ ਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਣਨ ਕਾਰਣ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੨੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਨਾਭੂ (ਮਕਰਮੱਛ) ਬਹੁਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਅਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਤੁੰਗਯਾਨੀ. ਫਾ ਪੁੰਨਾ ਬਾਤੁ. ਚੜ੍ਹਾਉ.

ਤੁੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਤਵੰਗਰ.

ਤੁੰਗਲ. ਸੰਗਤਾ—ਬਰਨ ਕੁੰਡਲ. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਾਲੇ.

ਤੁੰਗਲਕ. ਤੁ ਜੁੰ ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੩੨੧ ਤੋਂ ੧੪੧੨ ਤਕ ਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਤੁੰਗਲਕਾਬਾਦ. ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬਸਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਗਾਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁੰਗਲਕ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਸਨ ੧੩੨੧ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ.

ਤੁੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਗ.

ਤੁੰਘਰ. ਤੇਰਾ ਘਰ. ਤੁ ਕ੍ਰਿਹ. ਭਾਵ—ਸੰਸਾਰ। ੨ ਤੇਰਾ ਦਰਬਾਰ। ੩ ਸਤਸੰਗਤਿ.

ਤੁੰਘਰਿ. ਤੇਰੇ ਘਰ ਮੇਂ. ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. “ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ ਏਕੈ ਨਿਮਖ ਤੁੰਘਰਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਤੁਚ } ਸੰ. ਤੁਚ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਲਕਾ। ੨ ਖਲਤੀ. “ਤੁਚਾ ਦੇਹ ਤੁਚਾ } ਕੁਮਲਾਨੀ.” (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤੁਫ } ਸੰ. ਰੁਚ. ਵਿ. ਬੋਧਾ. ਖਾਲੀ। ੨ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ।
ਤੁਫਮਾਤ } ੩ ਅਲਪ. ਬੋਝਾ. “ਹਮ ਤੁਫ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਬੇ.”
ਤੁਫ } (ਕਲਿ ਮ: ੪) “ਤੁਫਮਾਤ ਉਣਿ ਉਣਿ ਵਖਾਣਹਿ.”
ਤੁਫਮਾਤੁ } (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਤੁਫਮਾਤੁ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੪ ਸੰਗਤਾ—ਕੂਸਾ. ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਤ੍ਰਿਣ. ਭੋਹ.

ਤੁਜਕ. ਤੁ ਜੁ ਸੰਗਤਾ—ਸੋਭਾ. ਛਬਿ। ੨ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਤਾਪ। ੩ ਕਾਨੂਨ. ਕਾਇਦਗ। ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਿਜਾਮ. ਜਿਵੇਂ—“ਤੁਜਕ ਬਾਬਰੀ.” ਆਦਿ.

ਤੁਜਾਰ } ਅ ਜੁ ਤੁਜਾਰ. ਤਾਜਰ (ਸੋਦਾਗਰ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.
ਤੁਜਾਰਾ } “ਇਕਿ ਨਿਰਧਨ ਸਦਾ ਭਉਕਦੇ, ਇਕਨਾ ਭਰੇ ਤੁਜਾਰਾ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਇੱਕ ਧਨ ਵਸਤੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਕਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਮਾਸਤਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਜਾਰਾ.

ਤੁਝ. ਸਰਵ—ਤੁਤਰ੍ਹਾਂ. ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. “ਤੁਝ ਸੇਵੀ ਤੁਝ ਤੇ ਪਤਿ ਹੋਇ.”

(ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਤੁਝੀ ਤਨੁ. ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਰੀਰ. ਤੇਰਾ ਰੂਪ. "ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪੁਣ" (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੁਝੇ } ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰੇ ਕੇ. "ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਭਾਤਾ ਭੇਲਾ." (ਗਉ
ਤੁਝੈ } ਮ: ੫) ੨ ਤੁਝ ਮੇਂ. ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ. "ਕੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਧਿਆਇ
ਤੁਝੈ ਸਮਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਤੇਥੋਂ. ਤੇਰੇ. "ਤੁਝੈ ਬਿਨਾ
ਹਉ ਕਿਤਹੀ ਨ ਲੇਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤੁਟ. ਸੰ. ਰੁਦ. ਧਾ—ਭਗਤਨਾ। ੨ ਸੰ. ਰੁਦ. ਧਾ—ਕੱਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ.
ਤੁਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਟੁੱਟਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟ. "ਬਿਨ ਕੁਰੁ ਰੋਗ
ਨ ਤੁਟਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੇਤੇ ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਤੁਟੜਾ } ਟੁੱਟੀ. ਅਲਗ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟ. "ਤੁਟੜੀਆ ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਿ."
ਤੁਟੜੀ } (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਤੁਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ ਇਲਾਯਚੀ। ੨ ਸੰ. ਤੁਟਿ. ਸੰਗਤਾ—
ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਤੁਨਤਾ। ੩ ਤੁੱਲ. ਖੜਾ। ੩ ਥੱਕ. ਸੰਸਾ.

ਤੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟਿ। ੨ ਟੁੱਟੀ. ਤੰਗ ਹੋਈ. ਟੁਟੀ.

ਤੁਠ. ਸੰ. ਤੁਸ੍ਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼। ੨ ਤੁਪਤ ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ.
ਤੁਠੜਾ. ਤੁਸ੍ਰਿਤ. ਤੁਸ੍ਰਤ ਹੋਇਆ. ਖੁਸ਼ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਇਆ. "ਸਤਿਨਾਮੁ
ਕੁਠੜਾ ਦਸੈ ਹਰਿ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਤੁਠਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਠ ਅਤੇ ਤੁਠੜਾ. "ਤੁਠਾ ਸਚਾਪਤਿਸਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤੁਠਿ. ਸੰ. ਤੁਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕਰ.

ਤੁਝ. ਸੰ. ਰੁਦ. ਧਾ—ਕੱਟਣਾ, ਤਾੜਨਾ.

ਤੁਝ. ਸੰ. ਰੁਧ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਖ. ਮੂੰਹ। ੨ ਚੁੰਜ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ
ਪਿਪਲਾ. ਨੋਕ। ੪ ਸਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਤੁਝਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁੰਜ। ੨ ਚੁੰਨਿ. ਨਾਭਿ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਤਰਵੀਂ
ਚੁੰਨ (ਚੁੰਨੀ)

ਤੁਝੀ. ਸੰ. ਰੁਧਿਨ੍. ਵਿ—ਚੁੰਜ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਭ ਵਾਲਾ। ੩ ਤੁੰਨਲ.
ਉਥਰੀ ਹੋਈ ਤੁੰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਗਣੇਸ਼.

ਤੁਣ. ਸੰ. ਕੁਣਿ ਅਤੇ ਕੁਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਫ਼, ਜੋ
ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨੀਂਹ ਜੇਹੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਭੀ
ਨੀਂਹ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਸੰਤੀ ਚੰਗ ਬਣਦਾ ਹੈ.
ਲਕੜੀ ਆਲਮਾਰੀ, ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L.
Cedrela Toona.

ਤੁਣਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਣਾ. ਭਟਕਾ ਮਾਰਕੇ ਤਾਣਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਉਕਨਾ.

ਤੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ.

ਤੁਤਰਾ } ਵਿ—ਤੋਤਲਾ. ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ
ਤੁਤਲਾ } ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਵਾਕ ਨਾ ਨਿਕਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤੋਤਲਾ.

ਤੁੱਥ. ਸੰ. ਰੁਧ. ਧਾ—ਪੜਦਾ ਪਾਉਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ—
ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲਾ ਸੁਰਮਾ. ਨੀਲਾ ਬੋਰਾ. ਤੁਤਿਯਾ।

੪ ਪੱਥਰ। ੫ ਅਗਨਿ.

ਤੁੱਥ ਮੁੱਥ. ਵਿ—ਢਕੇ ਮੁਖ. ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
੨ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਚੀਜ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ
ਉੱਪਰੋਂ ਦਿਖਾਵਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਤੁੱਦ. ਸੰ. ਰੁਦ. ਧਾ—ਚੋੜਣਾ, ਘਾਉ ਕਰਨਾ, ਵੱਖ ਦੇਣਾ.

ਤੁੱਦ. ਸੰ. ਰੁਦ. ਧਾ—ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੋਂਦ. ਢਿੱਡ.
ਪੇਟ। ੩ ਗੋਗਤ. ਨਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਪੇਟ। ੪ ਡਾ ੨ ਵਿ—ਤੋਜ਼.
ਤਿੱਖਾ. ਸੰ. ਚੁੰਦਾ ਪ ਚਾਲਾਕ। ੬ ਕੁੱਧੀ.

ਤੁੱਦਰ. ਡਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਤਰੱਜ ਘਨਘੋਰ. "ਤਬਲ ਤੁੱਦਰ ਬਸੇ."
(ਸੁਰਯਾਵ)

ਤੁੱਦਲਾ. ਵਿ—ਪੇਟਲ. ਢਿੱਡਲ. ਗੋਗਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਦ ੨ ਅਤੇ ੩.
ਤੁੱਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਤੀ. ਧੁੰਨੀ. ਧੁੰਨ। ੨ ਡਾ ੨ ਤੋੜੀ।
੩ ਚਾਲਾਕੀ। ੪ ਗੁੱਸਾ। ੫ ਸੰ. ਰੁਧਿਨ੍. ਵਿ—ਗੋਗਤੀਆ. ਦੇਖੋ,
ਤੁੱਦ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਤੁਧ } ਸਰਵ—ਝੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਗਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪਵਤੁ
ਤੁਧ } ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ." (ਸੋਦਰੁ) "ਤੁਧ ਜੇਵਤੁ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲਿਆ."
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਤੁਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁੰਨ.

ਤੁਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣੀਰ.

ਤੁੰਨ. ਨਾਭਿ. ਧੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦੀ ੧.

ਤੁੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੁੰਦ (ਢਿੱਡ) ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਭਰ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਦ ੨।
੨ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਰਨਾ. ਘੁਸੋੜਨਾ.

ਤੁਪ. ਦੇਖੋ, ਤੋਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਪਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.
"ਘਾਟ ਘਾਟੋਂ ਰੁਕੇ ਬਾਟ ਬਾਟੋਂ ਤੁਪੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਹਰੇਕ ਘਾਟ ਅਤੇ
ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਓ.

ਤੁਪਕ. ਡਾ ੨ ਤਪਕ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ ਤੋਪ। ੨ ਬੰਦੂਕ. ਤੁਫੰਗ.
"ਚਿਨੀ ਤੁਪਕ ਭਾਣਿ ਚਲਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੁਪਕ
ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਤੁਫੰਗ.

ਤੁਪਖਾਨਾ. ਤੋਪਖਾਨਾ. "ਡਿਵਾ ਚੁਨਤ ਭਈ ਤੁਪਖਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੩੩੨)

ਤੁਪਚੀ } ਤੋਪਚੀ. ਤੋਪ ਬਰਦਾਸ਼ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. "ਤੁਪਚੀ ਰਹੜੇ ਨ
ਤੁਪਦਾਰ } ਕੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਤੁਪਦਾਰ ਤਬੈ ਸੁ ਭੁਲਾਇ ਲਏ."
(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਤੁੱਪਾ. ਤੋਪਾ. ਬਖੀਆ. ਦੇਖੋ, ਮੋਹਰਕੁਲੀ.

ਤੁਫ. ਡਾ ੨ ਵਤ—ਭੂਕ. ਫਿਟਕਾਰ. ਪਿਕ. ਹਾ!

ਤੁਫਾਨ. ਅ ੨ ਤੁਫਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁੱਫ (ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ) ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਭਯੰਕਰ ਬਾਢ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਅੰਧੇਰੀ, ਜੋ ਘਨਘਟਾ
ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ. Typhoon। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਭਗਤਾ. "ਤੁਮ
ਦਿਸ ਅਨਿਕ ਤੁਫਾਨ ਉਠਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਆਫ਼ਤ. ਆਪੱਤਿ।
੫ ਤੁਹਮਤ. ਦੋਸਾਚੋਪਣ.

ਤੁਫੈਲ. ਅ. ੧੧. ਚੁਫਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ. ਜੋ ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨੌਬੁਨਿਚੇਤ ਵਾਂਗ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਫੈਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਵਸੀਲਾ (ਜਰੀਅਹ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ

ਤੁਫੰਗ. ਫਾ. ੧੨. ਸੰਗਤ—ਤੋਪ। ੨ ਬੰਦੂਕ. “ਨਾਮ ਤੁਫੰਗ ਚੀਨ ਚਿਤ ਲੀਜੈ.” (ਸਨਾਮ)

ਤੁੰਬ. ਸੰ. ਰੁਸ਼. ਸੰਗਤ—ਤੁੰਬਾ। ੨ ਅੱਲ ਕੱਦੂ.

ਤੁੰਬਣਾ } ਕਿ—ਤਾੜੇ ਜਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰ ਸਾਫ ਕਰਨੀ. ਹੁੰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਫ
ਤੁੰਬਨ } ਰੇਸੇ ਕੱਢਣੇ. “ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਤੇ ਤੁੰਬਨ ਕਰਕੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਤੁੰਬਰੂ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਰੂ.

ਤੁੰਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਾਰ.

ਤੁੰਬੀ. ਸੰ. ਰੁਸ਼ੀ. ਸੰਗਤ—ਤੁੰਬੀ। ੨ ਅੱਲ। ੩ ਬਹੇਤੇ ਦਾ ਬਿਰਫ.

ਤੁੰਬਰੂ. ਸੰ. ਰੁਸ਼ਕੁ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦੂ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗਵੇਯਾ, ਜੋ ਗੰਧਰਵ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਨ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ. ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਬ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਗ ਰਾਗਿਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਤੁੰਬਰੂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ) ਫੇਰ ਠੀਕ ਹੋਏ। ੨ ਧਣੀਆ। ੩ ਤੇਜਬਲ.

ਤੁੰਬਰੂਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਰੂ.

ਤੁੰਬੇਯੰ } ਸਰਵ—ਤੁਫਜ਼. ਤੈਨੂੰ. ਤੇਰੇ ਤਾਈ. “ਨਮਸ ਤੁੰਬੇਯੰ.”
ਤੁੰਬੇਯੰ } (ਸਲੋਹ)

ਤੁਮ. ਸਰਵ—ਤੂ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤੁਸੀਂ. “ਤੁਮ ਸਾਰੇ ਹਮ ਤੁਮ ਹੀ ਰਾਏ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਤੁਮ ਸਮਸਰਿ } ਤੁਮਾਰੇ ਸਵਿਸ਼. ਤੁਮਾਰੇ ਜੇਹਾ. “ਤੁਮ ਸਮਸਰਿ
ਤੁਮ ਸਰਿ } ਅਵਰੁ ਕੇ ਨਾਹੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ, ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ.” (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੁਮਹਿ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ। ੨ ਆਪ ਹੀ. “ਤੁਮਹਿ ਪਛਾਨੂੰ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤੁਮਹੀ. ਸਰਵ—ਆਪ ਹੀ. “ਤੁਮਹੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤੁਮਘਾ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ. “ਲੋਚ ਪੂਰਿ ਜਨੁ ਤੁਮਘਾ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਣ ਕਰੋ.

ਤੁਮਚੇ. ਦੇਖੋ, ਚੇ ੨.

ਤੁਮਣ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮੁਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਮਨ ੨—੩.

ਤੁਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬਣਾ.

ਤੁਮਨ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਮਾਰੇ. “ਤੁਮਨ ਦੁਰ ਪਰ ਸੀਸ ਆਪਨ

ਆਪ ਤੁਸੀਂ “ਮਾਧੋ! ਤੁਮਨ ਤੋਕਹੁ, ਤਉ ਹਮ ਨਹੀਂ ਤੋਕਹਿ.” (ਜੋਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਆਪ ਥੇਲੀ ਤੋਤ ਲਓ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਤਉ (ਤਉ) ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਤੋਤਦੇ. ਦੇਖੋ, ਤਉ ੮.

ਝੁਕਾਉਂ.” (ਛੱਕੋ) ੨ ਫਾ. ੧੨. ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ. ਅਸੁਤ। ੨ ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. “ਤੁਮਨ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਤਿਸੈ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਤ ਆਨ.” (ਚਰਿਤੁ ੨੨੧) ੪ ਝਾਂਦੀ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਰਕੀ ਸਿੱਕਾ.

ਤੁਮਨਫਾ } ਸਰਵ—ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ. “ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ
ਤੁਮਨਥਾ } ਤੁਮਨਫੇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੪) “ਫੁਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ
ਤੁਮਨਥਾ } ਪੁਰੁ ਤੁਮਨਥੇ.” (ਕਲਿ ਮ: ੪) “ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ
ਤੁਮਰਾ } ਤੁਮਨਥਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) “ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ
ਤੁਮਰੇ } ਅੰਤ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਤੁਮਰੇ ਹੋਇ ਸੁ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਵੈ.”
(ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੁਮਲ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮੁਲ.

ਤੁਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੀ.

ਤੁਮਾ. ਸਰਵ—ਤੁਸੀਂ. ਤੁਮ ਨੌਕ. ਸੁਮਾ. “ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਮਾ ਵ ਸੁਮਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤੁੰਬ. ਕੋਤਤੁਮਾ. ਇੰਦ੍ਰਯਨ. “ਤੁਮੀ ਤੁਮਾ ਵਿਸੁ ਅਕੁ ਧਤੁਰਾ ਨਿਮੁ ਫਲੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਦੇਖੋ, ਤੁੰਮਾ.

ਤੁੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਯਨ. “ਪੇਖੰਦਤੋ ਕੀ ਬੁਲ ਤੁੰਮਾ ਦਿਸਾਏ ਜੋਗਣਾ.” (ਵਾਰ ਸੈਤ) ਤੁੰਮਾ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਖਰਬੁਜੇ ਜੇਹਾ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੋਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤੁੰਮਾ ਦਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਬਾਦੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬਪਟੀ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਨੂੰ ਤੁੰਮੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲ ੩ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

ਤੁਮਾਹੀ. ਸਰਵ—ਤੁਮਹੀ. ਤੁਮ ਨੇ ਹੀ. “ਤੁਮਾਰਾ ਮਰਮੁ ਤੁਮਾਹੀ ਜਾਨਿਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਤੁਮਾਤੀ. ਸਰਵ—ਆਪ ਦਾ. ਤੁਹਾਡਾ. “ਸਭ ਖੇਲੁ ਤੁਮਾਤੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਤੁਮਾਨ. ਤੁ. ਪਰਕਾਨਾ. ਪ੍ਰਾਂਤ. Province.

ਤੁਮਾਰ. ਸਰਵ—ਤੁਹਾਡਾ. ਆਪ ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਮਾਰ.

ਤੁਮਾਰਾ } ਸਰਵ—ਆਪ ਦਾ. ਤੁਸਾਡਾ.
ਤੁਮਾਰੇ }

ਤੁੰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੰਬੀ। ੨ ਕੋਤੀ ਤੁੰਬੀ. ਕਟੁ ਤੁੰਬਿਕਾ.

ਤੁਮੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫੌਜ ਦਾ ਬੋਰ। ੨ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੁਠਭੇੜ. ਪਰਸਪਰ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ. “ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਣ ਤੁਮੁਲ ਭਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਟੇਲਾ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ.

ਤੁਮੇਵ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰੇ ਹੀ. “ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚੀਅੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਤੂੰ-ਏਵ. ਕੇਵਲ ਤੂ.

ਤੁਮੈ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰੇ ਕੋ। ੨ ਤੁਮ ਹੀ. ਆਪ ਹੀ. “ਰਾਖਨਹਾਰ ਤੁਮੈ ਜਗਦੀਸ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਤੁਮੈਸ. ਤੁਮ-ਐਸ. ਆਪ ਅਜੇਹੇ.

ਤੁਮਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮਾਰਾ.

ਤੁਮ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਤਿਲ। ੩ ਬਲਵਾਨ। ੪ ਸੰਗਤ—ਦੈਤਜ. ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਹਾ.

ਤੁਮਰਿ. ਤੁਮ੍ਹ (ਦੈਤ) ਅਰਿ (ਵੈਰੀ). ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.
ਤੁਯ. ਸਰਵ—ਤੂੰ. ਤੇਰਾ. “ਤੰਦੁਲ ਮਾਂਝਨ ਹੈ ਤੁਯ ਕਾਰਜ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤੁਯੋਂ. ਸਰਵ—ਤੂੰ. ਤੂੰ. “ਸੁਭੰਤ ਤੁਯੋਂ ਅਚੁਤ ਕੁਣਕਰੰ.” (ਸਹਸ ਮ:
੫)

ਤੁਯੋਂ ਧਨੇ. ਤੂੰ ਧਨਤ ਹੈ. “ਪਪੀਲਕਾ! ਸਿਮਰਣੰ ਤੁਯੋਂ ਧਨੇ.”
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਤੁਰ. ਸੰ. ਸੁਰ. ਧਾ—ਫੇਤੀ ਜਾਣਾ, ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ।
੨ ਸੰ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ। ੩ ਵਿ—ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰ.
ਤਕੁੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਬੁਲਾ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਲੋਠ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੁਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ ਨਪੇਟੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਜਨਵ। ੬ ਨਿਅੰਤੁ ਵਿੱਚ ਤੁਰ
ਦਾ ਅਰਥ ਯਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਤੁਰਸ਼. ਭਾ ਤੁਰ ਵਿ—ਖੱਟਾ। ੨ ਭਾਵ—ਕੁੱਧੀ. ਕੁਸੈਨਾ.

ਤੁਰਸੀ. ਭਾ ਤੁਰ ਸੰਗਤਾ—ਖਟਿਆਈ। ੨ ਨਾਰਾਜਗੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਤੁਲਸੀ. “ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)
ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ ੨.

ਤੁਰਹੀ. ਸੰ. ਤੁਰੁੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰੀ. ਰਣਸਿੰਘਾ.

ਤੁਰਕ. ਭਾ ਤੁਰ ਸੰ. ਤੁਰਸ਼ਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ।
੨ ਸਿੱਖਰੀਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ. “ਕੋਈ ਕਹੈ ਤੁਰਕ, ਕੋਈ ਕਹੈ ਹਿੰਦੂ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਤੁਰਕੰਫ. ਵਿ—ਤੁਰਕੀ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ. “ਤੁਰਕੰਫ ਤੁਰਕ ਸਪੱਫ
ਬਡੇ.” (ਕਲਕੀ)

ਤੁਰਕਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਲਮਾਨੀ। ੨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤੁਰਕਤਾਜੀ. ਭਾ ਤੁਰ ਸੰਗਤਾ—ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨਾ. ਤੁਰਕ
ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਧਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਜੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ
ਤਾਖਤਨ (ਨੱਠਣਾ) ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਕੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ
ਕਰਨਾ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਤੁਰਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਣੀ.

ਤੁਰਕਮਾਨ. ਭਾ. ਵਿ—ਤੁਰਕ ਜੇਹਾ. ਤੁਰਕ ਮਾਨਿੰਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਤੁਰਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਨੁੱਖ. Turkoman. ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ
ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਤੁਰਕ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਛਾਵਨੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ
ਨਾਉਂ “ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ.”

ਤੁਰਕਮੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਕਲਮਾ. “ਤੁਰਕਮੰਤ੍ਰ
ਕੰਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾ.

ਤੁਰਕਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕ ਦੀ ਸਵਾਣੀ. ਤੁਰਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਮੁਸਲਮਾਨੀ. “ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ.” (ਆਸਾ ਅ:
ਮ: ੧)

ਤੁਰਕਾਨਾ. ਵਿ—ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। ੨ ਤੁਰਕਾਂ
ਜੇਹਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕ ਸਮੁਦਾਯ. ਤੁਰਕਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਮਾਨ.
ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ. ਭਾ ਤੁਰ ਸੰ. ਤੁਰਸ਼ਕ ਸਥਾਨ. ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ

ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਭਾਗ ਚੀਨ ਦੇ
ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੪੩੧,੮੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ
੧,੨੦੦,੦੦੦ ਹੈ. ਪੱਛਮੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਰੂਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ,
ਜਿਸਦਾ ਰਕਬਾ ੪੧੯,੨੧੯ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੨,੨੦੦,੦੦੦ ਹੈ.

੨ ਅਨੇਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਲਤਨਤ ਰੂਮ (Turkish Empire)
ਨੂੰ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਤੁਰਕਿੰਦ. ਤੁਰਕ-ਇੰਦੁ. ਤੁਰਕਰਾਜ. ਭਾਵ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. “ਤੁਰਕਿੰਦ
ਉਡਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਤਿਨੇ.” (ਨਾਪੁ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਡਿੰਦ (ਚੰਦਮਾ) ਨੂੰ,
ਦਿਨਿੰਦ (ਸੂਰਜ) ਸਮਾਨ ਹਨ.

ਤੁਰਕਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਕਣੀ.

ਤੁਰਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੀ
ਵਸਤੂ। ੩ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ. “ਤਸੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਣਿਨਾ ਰੂਪਾ.”
(ਕਉ ਮ: ੧)

ਤੁਰਕੁ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨ. “ਹਿੰਦੂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ, ਤੁਰਕੁ
ਕਾਣਾ.” (ਕੌਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ ੩.

ਤੁਰਕੇਸੁਰ } ਤੁਰਕ-ਈਸ਼ੁਰ. ਤੁਰਕਪਤਿ. ਭਾਵ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ
ਤੁਰਕੇਸੁਰ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.

ਤੁਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜਾ, ਜੋ ਤੁਰ (ਫੇਤੀ) ਗ (ਗਮਨ) ਕਰਦਾ
ਹੈ। ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤਾ। ੩ ਵਿ—ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ.

ਤੁਰਗਦਾਨਵ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ ੨.

ਤੁਰਗੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੀ.

ਤੁਰਣ } ਕ੍ਰਿ—ਚਲਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ.
ਤੁਰਣਾ }

ਤੁਰਤ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰਿਤ. ਫੌਰਨ. ਸੀਘ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ. “ਤੁਝ ਤੁਰਤ
ਤੁਰਤੁ } ਫੜਾਉ ਮੇਰੇ ਕਹਿਓ ਮਾਨਿ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਤੁਰਦੇ ਕਉ ਤੁਰਦਾ ਮਿਲੈ, ਉਡਤੇ ਕਉ ਉਡਤਾ। ਜੀਵਤੇ ਕਉ
ਜੀਵਤਾ ਮਿਲੈ, ਮੁਏ ਕਉ ਮੁਆ. (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਭਾਵ—ਹਮ
ਜਿਨਸਾਂ ਦਾ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਤੇ ਦਾ ਅਰਥ ਗ਼ਰਾਨਵਾਨ
ਅਤੇ ਮੁਆ ਦਾ ਅਰਥ ਅਫ਼ਰਾਨੀ ਹੈ.

ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗ਼ਰਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਤੁਰਦਾ (ਪਾਣੀ)
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਡਤਾ (ਪੌਣ) ਪੌਣ ਨਾਲ, ਜੀਵਤਾ
(ਅਫ਼ਰਿਨ) ਅਫ਼ਰਿਨ ਨਾਲ, ਮੁਆ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਲ. ਅਰਥਾਤ
ਦੇਹ ਦੇ ਤੱਤ, ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਤੁਰਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਤੋਪਾ ਲਾਉਣਾ. ਟਾਂਕਣਾ. ਸਿਉਣਾ.
ਤੁਰਪਣਾ }

ਤੁਰਡਾ. ਆ ਤੁਰ ਅਜਬ. ਅਦਭੁਤ. “ਦਿਲੇ ਦੀਵਾਨੇ ਮਾ ਤੁਰਡਾ
ਬਹਾਰੇ ਦਾਰਦ.” (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ੨ ਅੱਖ ਦਾ ਫੇਰ. ਨਿਮੇਸ.

ਤੁਰਬਤ. ਆ ਤੁਰ ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਕੁਬਰ. ਗੋਰ.
“ਤੁਰਬਤ ਹਮਰੇ ਬਡਿਨ ਕੀ ਹੈ ਨਹੇਰ ਕੇ ਮਾਂਹਿ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਤੁਰਮ. ਸੰ. ਤੁਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰੀ. ਅੰ. trump ਅਤੇ trumpet.

ਤੁਰਮਚੀ. ਤੁਰਮ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਰਮਤੀ.

ਤੁਰਮਤਾ } ਇਹ ਸਤਾਹਚਲਮ ਸਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ
ਤੁਰਮਤਾਈ } ਘਰ ਪੰਜਾਬ ਹੈ. ਕੱਦ ਘੁੰਗੀ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿਰ
ਤੁਰਮਤੀ } ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਦੀ ਭਲਕ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ
ਹੈ. ਨਰ ਨੂੰ ਤੁਰਮਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜੋਤਾ ਮਿਲਕੇ ਛੋਟੀਆਂ
ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਚੰਡੇਲ ਦਾ
ਸਿਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਮਦੀਨ
ਉੱਚੇ ਬਿਰਫਾਂ ਤੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ
ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਫੀ ਮਹੀਨੇ ਰਖਦੇ ਹਨ.
ਤੁਰਯ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕ. ਤੁਰੰਗ. ਘੋੜਾ.

ਤੁਰਰਾ. ਅ. ۱۰۰. ਤੁਰਹ. Aigrette. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਤੀ ਆਦਿ
ਚਤਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਦੇ
ਹਨ. "ਤੁਰਰਾ ਧਰੜੇ ਅਪਰ ਸੁਭ ਚੀਰਾ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਬਰੀ ਦੀ
ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਫੀ ਤੁਰਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੩ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਿਰਬੰਦ ਦਾ ਸਿਰਾ (ਸਮਲਾ)

ਤੁਰਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰੀ. ਤੁਰਮ. "ਤੁਰਰੀ ਭਵ ਗਨ ਪਟਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ."
(ਗੁਪਤ)

ਤੁਰਲੀਆ. ਵਿ—ਤਰਲਤਾ (ਚੰਚਲਤਾ) ਵਾਲਾ. ਤੁਰਿਤ ਗਮਨ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. ਚਲਾਕ. "ਪਾਵ ਤੁਰਲੀਆ ਜੈਬਨਿ ਬਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ:
੫) ਚਪਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਰਕਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਹੈ.

ਤੁਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਗ. ਘੋੜਾ. "ਹਰ ਰੰਗੀ ਤੁਰੇ ਨਿਤ ਪਾਲੀਅਹਿ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਡਾ ੧/੨ ਸਰਵ—ਤੁਰੇ. ਤੇਨੂੰ. ੩ ਤੇਰਾ. "ਨਲਕ
ਬੁਯੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੋਤੀ. ਛੋਰਨ.
"ਕੈਨੈ ਤੁਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰੂ ਕੈ ਕਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਤੁਰਾ.

ਤੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਾਨਾ.

ਤੁਰਾਸਾਹ } ਸੰ. ਤੁਰਾਸਾਹ ਅਤੇ ਤੁਰਾਸਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਤੁਰਾ
ਤੁਰਾਖਾੜ } (ਵੇਗ) ਨੂੰ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ
ਸਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਾਸਾਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਤੁਰਾਖਾੜ ਪਿਤਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਾਸਾਟ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦੇ ਪਿਤਾ
(ਕਸ਼ਤਪ) ਦੀ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਰਾਨਾ. ਤੁਰਾਉਣਾ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਵਾਉਣਾ. "ਇਸਹਿ ਤੁਰਾਵਹੁ
ਘਾਲਹੁ ਸਾਟਿ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਤੇਰਨਾ.

ਤੁਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੋਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ. "ਨਾਨਕ ਲਗੀ ਤੁਰਿ
ਮਰੈ ਜੀਵਣ ਨਾਹੀ ਤਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਤੁਰਕੇ. ਚੱਲਕੇ. ੩ ਸੰ.
ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤੁਰ. ਕੱਪੜਾ ਲਪੇਟਣ ਦੀ ਲੱਠ.

ਤੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਕੁੱਚ. "ਤੁਰੀ ਨਾਰਿ ਕੀ ਛੋਤੀ
ਬਾਤਾ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਕੁੱਚ ਅਤੇ ਨਾਰਿ (ਨਲਕੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ
ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ. ੨ ਸੰ. ਤੁਰਗੀ. ਘੋੜੀ. "ਇਕ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ."
(ਧਨਾ ਧੰਨਾ) "ਹਰਿਰੰਗੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ." (ਵਫ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)
੩ ਤੁਰੀਯ (ਚੌਥੀ) ਅਵਸਥਾ. "ਭਰੁ ਚੇਲੇ ਵੀਵਹੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ."

(ਭਾਗੁ) ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਤੁਰੀ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ—ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਤੁਰੀਯ
ਅਵਸਥਾ, ਵੀਵਹੁ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੁਰਮ, ਤੁਰਰੀ
ਅਤੇ ਤੁਰੀ.

ਤੁਰੀਅ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਯ.

ਤੁਰੀਆ. ਸੰ. ਰੁਘਾ—ਰੁਘਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ. ਉਹ ਹਾਲਤ,
ਜੋ ਜਾਗਤ ਸੁਪਨ ਸੁਖਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ—ਗ਼ਜ਼ਾਨਦਸ਼ਾ.
"ਤੁਰੀਆ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) "ਤੀਨਿ ਬਿਆਪਹਿ
ਜਗਤ ਕਉ ਤੁਰੀਆ ਪਾਵੈ ਕੋਇ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਤੁਰੀਆਕੁਣ } ਸੰਗਤਾ—ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਵਸਥਾ.
ਤੁਰੀਆਪਦ } ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਆ. "ਤੁਰੀਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ
ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ } ਤੁਰੀਆ ਕੁਣ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੀਆ." (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੪) "ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਸੰਤਸਭਾ ਕੀ ਓਟ
ਲਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਤੁਰੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੌਥਾ. ਚਤੁਰਥ. ਤੁਯ. ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੁ,
ਭੈਸਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀਆਪਦ। ੪ ਵੈਖਰੀ
ਵਾਣੀ ਜੋ ਚੌਥੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਤੁਰੂ. ਤੁਰਿਤ ਹੀ. ਛੋਰਨ. "ਕਾਲ ਕੈ ਕਾਲ ਕਰੈ ਚੁ ਤੁਰੂ." (ਨਾਪੁ)
ਤੁਰੇ. ਤੁਰਗ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਘੋੜੇ. "ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣ ਵੇਗ."
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਤੁਰੇ ਤੁਰੰਗ. ਵਿ—ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ. ਤੁਰ (ਛੋਤੀ) ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਤੁਰੇ. "ਤੁਰੇ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੁਰੈ. ਸਰਵ—ਤੇਰੇ. ਤਵ. "ਕਨੂ! ਤੁਰੈ ਤਨ ਫੁਵਤ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੨ ਤੁਰਦਾ ਹੈ.

ਤੁਰੰਗ. ਸੰ. ਤੁਰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਤੀ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਘੋੜਾ. ਵੇਗ ਨਾਲ
ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਤੁਰੰਗ
ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੁਦਤ." (ਅਕਾਨ) ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤਾ. ੩ ਗਰੁੜ। ੪ ਡਾ
੬/੭ ਜੇਲ. ਕੈਦਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ੨। ੫ ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ. ਤੀਰ
ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਤੁਰੰਗਨਿ } ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤੁਰੰਗਨੀ } ੨ ਤੁਰੰਗੀ. ਘੋੜੀ.

ਤੁਰੰਗਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ (ਯਵ), ਜੋ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.
ਤੁਰੰਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜਾ ੨ ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰੰਗ ੩ ਇੱਕ
ਛੱਟ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਕਣ, ਦੋ ਗੁਰੂ. III, III.
5, 5.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਰਬ ਸੁਖ ਲਹੈ ਸੋ। ਨਿਕਮ ਸੁਭ ਕਹੈ ਜੋ। × × ×
ਤੁਰੰਜ. ਡਾ ੬/੭ ਸੰਗਤਾ—ਚਕੋਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਤਰਾ ੨ ਨਿੰਬੂ.
ਤੁਰੰਜਬੀਨ. ਅ. ۱۰۰. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੱਕਰ, ਜੋ
ਮੁਰਾਸਨ ਵਿੱਚ ਉੱਟਕਟਾਰੇ ਦੇ ਥੁਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਯਵਾਸ ਸ਼ਕੀਰਾ" ਹੈ. ਧੁਨਾਨੀ ਹਕੀਮਾਂ ਦੇ ਮਤ

ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਅਤੇ ਦੁਵਕ ਹੈ। ਵੇਦਕ ਕੁਰਬਾਨ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਜਬੀਨ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀ ਦੀ ਮਲ ਭਾਲਦੀ ਹੈ। ਛਾਤੀ ਦੀ ਪੀੜ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ।

ਤੁਰੰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ.—ਭੋਤੀ. ਫੋਰਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ.

ਤੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਤੁਰ. ਤੁਰਮ.

ਤੁਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਰਾ.

ਤੁਲ. ਸੰ. ਤੁਲ. ਧਾ—ਤੋਲਣਾ (ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ), ਪੁਰਣ ਕਰਨਾ।

੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਲਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਲ.

ਤੁਲਸਾ. ਭੱਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਾਤਿਅਤਿਮਾਨ ਤਾਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਵਹੁਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ।

ਤੁਲਸਾ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਕੇ ਪਰਮ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਚਲੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੁੱਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਤੁਲਸੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਆਪਣੀ ਤੁਲਤਾ (ਬਰਾਬਰੀ) ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਤੁਲਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਸਿਸ ਦੇ ਤੁਲਤ ਹੋਰ ਥੁਟਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਲਸੀ ਮਰੂਣੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਚਰਪਰਾ ਪੌਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਕਢ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਵੈਦ ਤਪ ਆਦਿਕ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚਾਢ ਵਾਂਗ ਉਥਾਸਕੇ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੇਏ ਅਤੇ ਬਿਥੜੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। *L. Ocimum Sacrum*. ਅੰ. *Sweet basil*.

ਵੈਸਨਵ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਰ ਖਾਲਗੁਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਤੁਲਸੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਧਾ ਦੀ ਸਖੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਤੁਲਸੀ ਨੂੰ ਖੋਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਰਾਧਾ ਨੇ ਸੁਆਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਣ ਕਰ। ਇਸ ਪੁਰ ਤੁਲਸੀ ਰਾਜਾ ਧਰਮਧੁਜ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਹੋਈ। ਅਤੇ ਸ਼ੰਖਚੂਤ ਰਾਖਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ। ਸ਼ੰਖਚੂਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ, ਓਦੋਂ ਤੀਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕੇਗਾ। ਸ਼ੰਖਚੂਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਜਿੱਤ ਲਏ ਅਰ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ। ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸ਼ੰਖਚੂਤ ਦਾ ਭੋਸ ਧਾਰਕੇ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਕੀਤਾ। ਤੁਲਸੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਸੁਆਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਹੋਵੇ। ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸਦਾ ਲਕਸ਼ਮੀ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਰਹੇਗੀ। ਤੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਗੰਢਕਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਥੁਟਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੁਆਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵਿਸ਼ਨੁ ਖਾਲਗੁਮ ਹੋਏ, ਜੋ ਗੰਢਕਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ

ਥੁਟਾ ਬਣੀ। ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਬਦ।

ਬਹੁਤ ਵੈਸਨਵ ਤੁਲਸੀ ਅਤੇ ਖਾਲਗੁਮ ਦਾ ਵਿਆਹ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਸੱਕਤ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਕੰਠੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੂਜਨ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ਅਮਾਵਸ (ਮੌਸ) ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿਥਿ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਹਨ—

ਵਿਸ਼ਨੁਵੰਨਭਾ, ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ, ਵਿੰਦਾ, ਪਵਨੀ, ਵਹੁਪਤ੍ਰੀ, ਸ਼ਯਾਮਾ, ਤ੍ਰਿਦੇਬ ਮੰਜਰੀ, ਮਾਧਵੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਸੁਰਵੰਲੀ. “ਨਾ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀਦਾਸ.

ਤੁਲਸੀਆ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ੨ ਭਾਰਵਾਜੀ ਬੁਧ-ਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋਇਆ।

ਤੁਲਸੀਦਾਸ. ਰਾਜਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਬਾਂਦਾ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਤਮਾਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਹੁਲਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਸੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਮਹਾਕਵਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਅਨਨਤ ਭਗਤ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਰਹਰਿ ਦਾਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਨਾਵਤੀ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ ਸੀ। ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੮੦ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ੀ ਹੋਇਆ। “ਸੰਬਤ ਸੋਲਹ ਸੌ ਅਸੀ, ਅਸੀ ਗੰਗ ਕੇ ਤੀਰ। ਸੁਵਣ ਸੁਕਲਾ ਸਪੁਮੀ ਤੁਲਸੀ ਤਜੜੇ ਸਰੀਰ.”

ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਯਣ. ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਬ੍ਰਿਤ ਰਾਮਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ। ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਦੋਹਾ, ਕਬਿੱਤ, ਬਰਵਾ ਆਦਿ ਕਈ ਰਾਮਾਯਣ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਉੱਤਮ, ਮਾਨਸ ਰਾਮਾਯਣ, ਜੋ ਚੌਪਈ ਦੋਹਾ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ‘ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਯਣ’ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੰਦੇਹਿਤ ਹੈ। ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਰਾਮਚਰਿਤਮਾਨਸ” ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਤੁਲਹਤਾ } ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਰੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਰ
ਤੁਲਹਾ } ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਤੁਲਾ. *Raft*. “ਨਾ ਬੋਤੀ ਨਾ ਤੁਲਹਤਾ.”
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) “ਅਗੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧਉ.” (ਸਾਰ ਕਥੀਰ)
ਤੁਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਰਾਬਰੀ. ਤੁਲਤਾ। ੨ ਉਪਮਾ। ੩ ਤੋਲ.

ਤੁਲਾ. ਸੰਗਤ—ਤੁਲਾ. ਤੁਲਾ. “ਕਿਸੀ ਤੁਲਾ ਦੇ ਕਿਹਿ ਸਰਨਾਈ.” (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਤਰਾਜ਼. ਤੋਂਕਤੀ. “ਤੁਲਾ ਪਾਰਿ ਤੋਲੇ ਸੁਖ ਸਕਲੇ.”

‘ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੮੯ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਚਰਿਤ ਮਾਨਸ (ਰਾਮਾਇਣ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੮ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ।

‘ਰਾਮਚਰਿਤ ਮਾਨਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਈ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੇਕ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ

ਹੀਰਾ ਮੇਂ ਹਲਾਕੁਧ ਮੇਂ ਹਾਸ ਮੇਂ ਹਿਮਾਰਾ ਮੇਂ,
ਸੀਸਾ ਮੇਂ ਸੁਧਾ ਮੇਂ ਬੀਰਸਾਫਰ ਮੇਂ ਸਵਿਤਾ ਮੇਂ,
ਸਾਰਦਾ ਮੇਂ ਸਰਿਤਾ ਮੇਂ ਸਰ ਮੇਂ ਸਿਤਾਰਾ ਮੇਂ.

(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਧਰਸੁਧਾ)

ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ ਨਾਲ ਉੱਜਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ
ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਤੁਵ. ਦੇਖੋ, ਤਵ.

ਤੁਵਾ. ਸਰਵ—ਤੁਯਾ. ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ. ਤੇਰੇ ਸੇ। ੨ ਤੁੰ. ਤੂੰ. “ਜਗ ਤੁਵਾ
ਪੁਰਖਣ.” (ਗਰਾਨ)

ਤੁਤ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਬਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦਾ
ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਉੱਤਰ
ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਜੇਹੀ ਔਤ ਲੱਗੀ ਕਿ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਾ ਡਿਗੀ.
ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕੰਠੇ ਹੋਕੇ ਦਾਦੂ ਨਾਮਕ ਤਪੇ ਪਾਸ (ਜੋ ਖੜੂਰ ਵਿੱਚ ਹੀ
ਵਸਦਾ ਸੀ) ਗਏ, ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਜਦ ਤਾਈਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਖੜੂਰ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਤੀਕ ਵਰਖਾ
ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ. ਜੇ ਉਹ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ. ਇਹ
ਬਾਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕਹੀ, ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇਥੇ ਆ ਗਏ. ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ
ਪਿੰਡ “ਛਾਪਰੀ” ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਈ.
ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਹੇ. ਫਿਰ ਭਰੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਖੜੂਰ
ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਜ਼ੇਈ ਮੰਨਕੇ ਮੁਤ
ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਏ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਾਧਾਰਨ ਅਸਥਾਨ ਸੀ. ੨੦-੨੨ ਸਾਲ ਤੋਂ
ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਠਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ
ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਨਿੱਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਦਸ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਦਾਰ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ
ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਤੁਟਿ. ਘਟਾ.
ਥਮੀ.

ਤੁਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਾਨਾ ੧ ਅਤੇ ਤੋਤਨਾ.

ਤੁਤੀਦਿਆਂ. ਗ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੋਤਦਿਆਂ. ਤੋਤੀਦਿਆਂ. “ਫੰਢੇਦਿਆਂ ਫਿਅ
ਮਾਹ, ਤੁਤੀਦਿਆਂ ਹਿਕੁ ਖਿਨੈ.” (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਤੁਤੁ } ਡਾ ੧ ਸਰਵ—ਤੂੰ. “ਤੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਹੀ ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ.”
ਤੂੰ } (ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧) “ਤੂੰ ਉਚ ਅਬਾਹੁ ਅਪਾਰ ਅਮੋਲਾ.”
(ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਤੁਈ. “ਸਰਵ—ਤੂੰ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਤੂੰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੁਈ. ਕਾਟਾ।
੨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅੰਕੁਰ. ਭੰਘੂਰ। ੪ ਡਾ ੧੧ ਤੁ ਹੈ.

ਤੁਸ. ਅ. ੧੧. ਤੁਸ. ਮੁਰਾਸਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ
‘ਮਸਹਦ’ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੨ ਅ. ੧੧੬ ਤਾਉਸ. ਮੋਰ ਦੀ ਬਕਲ

ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਜਾ. “ਤੁਰਹੀ ਤੁਸ ਮੁਚੰਗ.” (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ,
ਸਜ.

ਤੁਸਕ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸਕ.

ਤੁਸਦਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰਤੁਸਦਾਨ. ਕਾਰਤੁਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬੋਲਾ.

ਤੁਸਨ } ਸੰ. ਕੁਝੀ—ਤੁਸੀ. ਵਿ—ਮੋਨ. ਚੁਪ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਤੁਸਨੀ } ਖਾਮੋਸ਼ੀ. ਚੁੱਪ.

ਤੁਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਵ—ਮੁਰਾਸਨੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ.
“ਹਨੇ ਰੂਸਿ ਤੁਸੀ.” (ਕਲਕੀ)

ਤੁਹਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ.

ਤੁਹੀ } ਸਰਵ—ਕੋਲਵ ਤੁ. ਤੁਹੀ. ਤੁਹੀਓ. “ਤੁਹੀ ਬਨ ਤੁਹੀ
ਤੁਹੀ } ਭਾਉ.” (ਭਾਉ ਮ: ੫) “ਤੁਹੀ ਹੀ ਗਾਵਣਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ
ਸੋਰ)

ਤੁਕ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ.

ਤੁਛ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਛ.

ਤੁਟਸਿ. ਟੁੱਟੇਗੀ.

ਤੁਟਨਾ. ਗ੍ਰਿ—ਟੁੱਟਣਾ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. “ਤੁਟਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੀ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਬਸਤਾ ਤੁਟੀ ਉੱਪਤੀ.” (ਵਾਰ ਜੀਤ) ਦੇਖੋ, ਤੁਟ.

ਤੁਠ } ਦੇਖੋ, ਤੁਠ ਅਤੇ ਤੁਠਾ. “ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਠਾ ਸਹਜੁ ਭਇਆ.”
ਤੁਠਾ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੁਠਿ } ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਠਿ। ੨ ਮੁਸ ਹੋਕੇ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ.

ਤੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣਿ। ੨ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ। ੩ ਸੰ. ਕੂਯ.
ਧਾ—ਭਰਨਾ, ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ.

ਤੁਣਿ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਭੱਥਾ.
ਤੁਣਿਰ } ਭਰਕਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੁਣ ੨. “ਤੁਣਿ ਕਸੇ ਕਟਿ ਚਾਪ ਗਹੇ
ਕਰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਤੁਣੀਰਾਲਯ } ਸੰਗਤਾ—ਤੁਣੀਰ (ਭੱਥਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਲਯ
ਤੁਣੀਰਾਲੈ } (ਘਰ), ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਤੁਤ. ਸੰ. ਅਤੇ ਡਾ ੧੧; ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ
ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਟੀਆਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ
ਹਨ. ਮਾਘ ਫੱਲੁਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਪੱਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.
Morus alba. ਪਿਉਂਦੀ ਤੁਤ ਦੀ ਸ਼ਹਤੁਤ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਸਤੁਤ.

ਤੁਤ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ
ਚਕਰੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਤੁਤ ਬਿਰਛ ਤਲੇ ਆਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ
ਤੁਤ ਅਜੇ ਮੋਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਹੈ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਥਵਾ ਕੋਈ
ਚੰਗਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਤਦੇ ਹੀ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਭੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ
ਕੱਚਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ

ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਚੁੰਗੀਖਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਡ ਦੇ ਕੁਰੀਬ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ।

ਤੁਹਿਯਾ. ਫਾ ੮੭ ਅਥਵਾ ੮੮ ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ. "ਮਾਕੇ ਰਾਹਸ ਤੁਹਿਯਾ ਯੇ ਰਸਮੇ ਮਾਸੁ." (ਜਿੰਦਗੀ) ੨ ਨੀਲਾਬੋਥਾ. ਸੰ. ਤੁੱਥ.

ਤੁਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਤ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਨਫੀਰੀ। ੩ ਫਾ ੧੭ ਅਥਵਾ ੧੮ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਤੋਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਬੈਂਗਣੀ, ਖੰਭ ਹਰੇ ਅਤੇ ਬੁੱਝ ਪੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। "ਸੁਕ ਸਾਰਿਕਾ ਤੁਤੀ." (ਸਲੋਹ)

ਤੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰੋਦਾ.

ਤੁਪੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸ ਨੂੰ ਧੂਤੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੇਸਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ ਹੈ। ਕੱਦ ਬੇਸਰੇ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਬੇਸਰਾ.

ਤੁਨ } ਦੇਖੋ, ਰੂਟ ੩ ਅਤੇ ਤੁਣੀਰ.
ਤੁਨੀਰ }

ਤੁਨੀਰਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਤੁਣੀਰਾਲੈ.

ਤੁਫਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤੁਫਾਨ.

ਤੁਬ. ਸੰ. ਰੁਬ—ਤੁੱਬ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁੱਬਾ। ੨ ਕੋਤ ਤੁੱਬਾ. ਕੋਤਤੁੱਮਾ.

ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ ਅਤੇ ਤੁੱਮਾ. "ਤੁਬ ਨਚਾਤੁਰ ਰੇ." (ਮਾਥੂ ਮ: ੧)

ਤੁਬ-ਨਚ-ਇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨਚਾਤੁਰ.

ਤੁੱਬਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬਣਾ ਅਤੇ ਤੁੱਮਣਾ. "ਦੈਤਨ ਕੇ ਰਨ ਤੁਲ ਜਰੋ ਤੁੱਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ਰੂੰ ਵਾਝ ਤੁੱਬ ਦਿੱਤੇ.

ਤੁਬਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੀਣਾ (ਬਿਨਾ ਸਿੰਗਾਂ) ਬੈਲ। ੨ ਦਾਝੀ ਬਿਨਾ (ਖੋਜਾ) ਆਦਮੀ.

ਤੁੱਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁੱਬ. ਤੁੱਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬੁਰ. "ਨਾਰਦ ਤੁੱਬਰ ਲੈਕਰ ਬੀਨ." (ਭ੍ਰਿਸ਼ਨਾਥ) ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬੁਰਾ.

ਤੁੱਬਰੀ } ਸੰ. ਤੁੱਬ ਅਤੇ ਤੁੱਬੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਦੂ. ਤੁੱਬਾ. ਐਲ.
ਤੁੱਬਤਾ } ਕੋਤਤੁੱਮਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬਾ। ੨ ਭਾਵ—ਫਲ. "ਜਿਨਾ
ਤੁੱਬਤੀ } ਵੇਲਿ ਨ ਤੁੱਬਤੀ ਮਾਇਆ ਠਕੇ ਠਕਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਨਾ ਭਗਤਿਰੂਪ ਵੇਲ ਅਤੇ ਨਾ ਗੁਣਨਰੂਪ ਫਲ.

ਤੁਬਾ. ਅ ੨੪ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਜੋ ਬਹਿਸੂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਮੇਵੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਸੁਗੰਧ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। "ਸਾਯਾ ਏ ਤੁਬਾ ਏ ਫਿਰਦੋਸ ਨ ਖਾਹਦ ਹਰਗਿਜ਼." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਧਾ)

ਤੁੱਬਾ } ਕੱਦੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਵੇਲ ਨੂੰ ਲਕਦਾ ਹੈ.
ਤੁੱਬਿਕਾ } Tumba gourd. L. Asteracantha longifolia.
ਤੁੱਬੀ } ਤੁੱਬੇ ਤੁੱਬੀ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰਦਾਚ ਵਜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ.
ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜਕੇ ਭੀ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗਢਵੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਤੁੱਮਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬਰ। ੨ ਫਲ. "ਆਕ ਨੀਮ ਕੇ ਤੁੱਮਰੁ." (ਆਸਾ

ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਤੁਵਰ. ਵਿ—ਕਸੈਲੇ ਰਸ ਵਾਲਾ.

ਤੁੱਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁੱਬਤੀ. "ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੁੱਮਤੀ ਅੰਦਰ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਤੁਮਾਰ. ਅ ੨੪ ਸੰਗਤਾ—ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ। ੨ ਮੁਬਾਲਿਗਾ. ਅਤਿਸ਼ਯੋਕਿ। ੩ ਦਫਤਰ। ੪ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ.

ਤੁਰ. ਸਰਵ—ਤੋਰਾ. ਤੇਰੀ. ਤੋਰ. "ਸੈਈ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਸਕੈ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਤੁਰ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਤੁਯੈ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਮ. ਰਣਸਿੰਘਾ.

"ਜਗ ਜਸ ਤੁਰ ਬਜਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਬਲ. ਜੋਰਾਵਰ. "ਅਧਮ ਉਧਾਰੇ ਤੁਰ ਭੁਜੇ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਵਿਜਯੀ.

ਜਿੰਤਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਅ ੨੭ ਤੁਰਕ। ੭ ਬਹਾਦੁਰ. ਸੁਰਵੀਰ। ੮ ੨੪ ਤੁਰ. ਮਿਸਰ ਦਾ ਇੱਕ

ਖਾਸ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀਨਾ (Sinai) ਹੈ (ਕੋਹਤੁਰ). ਭਾਈਬਲ ਅਤੇ ਤੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪੁਰ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਸਾ ਨਾਲ

ਖੁਦਾ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਾ। ੯ ਰੁ. ਕੱਸੇ ਜਾਂ ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਬੰਧੇ ਕਾਠ ਦੇ ਟੁਕੜੇ, ਜੋ ਕਿਲੇ ਜਾਂ ਔਖੇ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੌੜੀ

ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਧਾਤੂ ਦੀ ਢਾਲ (ਸਿਪਰ) ਜੋ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚੌਕਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਤੁਰਜ. ਫਾ ੮੭ ਸੰਗਤਾ—ਫਰੀਦੁਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਤੁਰਾਨ ਵਲਾਇਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ

ਈਰਜ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਲਾਇਤ ਤੁਰਾਨ। ੩ ਤੁਰਕ। ੪ ਯੋਧਾ. ਵੀਰ.

ਤੁਰਣ } ਸੰ. ਰੂਣ. ਭ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰੁੱਠਤ. ਸੀਘ੍ਰ. ਫੋਰਨ.
ਤੁਰਨ }

ਤੁਰਨਗਾਮੀ. ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਕਾਰਾ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੩ ਸਾਂਝਨੀ ਸਵਾਰ। ੪ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼.

ਤੁਰਨਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਣਤਾ. ਸੀਘ੍ਰਤਾ. "ਤਿਨ ਤੇ ਤੁਰਨਤਾ ਪਹਿਚਾਨੀ." (ਨਾਪੁ)

ਤੁਰਾਨ. ਫਾ ੮੭ ਸੰਗਤਾ—ਫਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੁਰਜ.

ਤੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁਰ ੨. "ਫੁਰਿ ਬਜਾਵੈ ਤੁਰੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਤੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰੂੰ. ਰੂਈ. ਬੜੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲਗ ਹੋਈ ਕਪਾਹ. ਸਿੰਮਲ ਅੱਕ ਆਦਿ ਦੀ ਰੂੰ ਭੀ ਤੁਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਲੋਨ ਤੇਲ ਤੁਲੰ ਵਿਵਹਾਰ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਸੰ. ਤੁਲੜ. ਵਿ—ਸਮਾਨ.

ਬਰਾਬਰ. "ਮੁਰ ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਤੁਲ." (ਬੁਧਾਵ) ੪ ਅ ੧੭ ਤੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਲੰਬਾਈ.

ਤੁਲਚਾਪ. ਪੰਜੇ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਰੂੰ ਪਿੰਜਦਾ ਹੈ. ਧੁਨਕੀ. ਤਾੜਾ.

ਤੁਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਲੰਦਾ. ਗੱਠਾ. "ਹਾਭ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਲਕਰੀ ਕਾ ਤੁਲਾ." (ਗੋਭ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਕਪਾਸ.

ਤੁਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰੰਗਣ ਦੀ ਕੁਚੀ. ਮੁਸੱਵਰ ਦੀ ਕੁਚੀ। ੨ ਨੀਲ

ਦਾ ਪੈਦਾ,

ਤੁਝੀ, ਸੰਗਤ—ਤੁਸ. ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਨੀਰਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ
ਕਣਕ ਅਤੇ ਜੌਂ ਦੀ ਤੋਤੀ ਹੋਈ ਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਝ ਧਾ.

ਤੇ. ਸਰਵ—ਉਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵੇ. ਓਹ. ਵਹ. "ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ
ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਵਡ—ਜੇ. ਤੋਂ. "ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ
ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਨ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਅਤੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ
ਤੇ ਅਮਲਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੀ ਹੋਈ ਸਹਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਉਂਤੇ (ਉੱਪਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਚਤੇ ਰਬੀ ਗਜ ਘੋੜਿਈ ਮਾਰ ਰੁਇ ਤੇ
ਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੫ ਸੰ. ਤੁਮ ਸੇ. ਤੁਧਾ.

ਤੇਉਣ. ਸੰ. ਬਨੋਬਨ—ਅੰਤੋਵਨ, ਸੰਗਤ—ਜਨਾਨਮਾਨੇ ਦਾ ਭਾਗ.
ਕੀਭਾਬਨ। ੨ ਸੰ. ਤੇਵਨ. ਕੀਤਾ. ਖੇਲ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਤਣ
ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਤੇਉਣ ਆਖਦੇ
ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿੰਜਣ ਭੀ ਹੈ.

ਤੇਉਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਵਰ.

ਤੇਉ. ਸਰਵ—ਵਹੀ. ਓਹੀ. "ਤੇਉ ਉਤਰਿ ਪਾਇਪਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਲੀਨੇ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਹ ਭੀ. ਉਹ ਭੀ.

ਤੇਇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੇਈਆ.

ਤੇਈ. ਸਰਵ—ਓਹੀ. ਵਹੀ. "ਬਿਖਮ ਸਾਗਰੁ ਤੇਈ ਜਨ ਤਰੇ."
(ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਈਸ.

ਤੇਈਆ } ਸੰਗਤ—ਤੁਧਾਹਿਕ ਸੁਰ, ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਖ) "ਸੂਖਾ
ਤੇਈਆ ਤਾਪ } ਸੁਰ ਤੇਈਆ ਚੋਭਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਤੇਈਸ. ਸੰ. ਰਿਕਿਗਤਿ—ਤ੍ਰਿਵਿੰਬਤਿ. ਵਿ—ਵੀਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ—
੨੨.

ਤੋਂਸਾ. ਡਾ ਤੋਸਹ. ਸੰਗਤ—ਲੋਕਤ ਤਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਤਖਾਣਾ ਸੰਦ.
ਬਹੋਲਾ.

ਤੇਹ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪ੍ਰਸਾਸ। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ
ਤੇਹ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਤੇਜ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਜਬ ਰਿਪੁ ਰਨ ਕੀਨੋ ਘਨੇ
ਬਵਜੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤਨ ਤੇਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸਰਵ—ਤਿਹਿ. ਉਸ ਨੇ.
"ਤੇਹ ਪਰਮਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਓਹ. ਵਹ. "ਤੇਹ ਜਨ
ਤ੍ਰਿਪਤ ਆਪਾਏ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੬ ਤਿਸ ਸੇ. ਤਿਸ
ਕਰਕੇ. "ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੋਹਿਬ ਭਏ ਨਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਤੇਹ."
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੇਹ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਨੇ. "ਆਨ ਉਪਾਵ ਨ ਜੀਵਤ ਮੀਨਾ ਬਿਨੁ ਜਲ
ਮਰਨਾ ਤੇਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਤੇਹਣ } ਵਡੇ ਸਰੀਰ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਤ੍ਰੇਹਣ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਹਨ } ਅੰਗਦ ਜੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ.

ਤੇਹਰ. ਸੰਗਤ—ਤਿਹਰਾਪਨ। ੨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਲ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਹੋਈ
ਜ਼ਮੀਨ.

ਤੇਹੜ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰੇਤਾ. ਤੇਰਾਪਨ. "ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂੰ." (ਵਾਰ
ਸੋਰ ਮ: ੩) ਅਹੋਤਾ ਤ੍ਰੇਤਾ ਤ੍ਰੇ ਛੱਡਾ ੨ ਸਿੰਧੀ—ਤੇਈਆ ਤਾਪ. ਦੇਖੋ,

ਤਾਪ (ਖ)

ਤੇਹਾ. ਵਿ—ਤੈਸਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. "ਤੇਹਾ ਹੋਵੇ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ."
(ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਤੇਹਿ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਨੂੰ. ਉਸ ਕੋ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਤੇਹਿ."
(ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਤੋਂ.

ਤੇਹੀ. ਵਿ—ਤੈਸੀ। ੨ ਭੁੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹ ੩। ੩ ਸਨੇਹੀ. ਤੇਹ
(ਪ੍ਰਧਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸਰਵ—ਤਿਸ ਸੇ. ਉਸ ਤੋਂ. "ਅਨਿਕ
ਜਨਾ ਜੇ ਧੋਵੈ ਦੇਹੀ। ਮੇਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਸੁਧੁ ਨ ਤੇਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)
ਤੇਹੁ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹ.

ਤੇਹੇ. ਵਿ—ਤੇਹਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤੈਸੇ. ਵੈਸੇ.

ਤੇਹੇ. ਵਿ—ਤੈਸਾ. ਤਿਸ ਜੈਸਾ. "ਜੇਹਾ ਡਿਠਾ ਮੈ ਤੇਹੇ ਕਹਿਆ."
(ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਤੇਹੋਜੇਹਾ } ਵਿ—ਤਿਸ ਜੈਸਾ. ਤਿਸ ਜੈਸੀ. ਤੈਸਾ. ਤੈਸੀ. "ਤਿਸ ਦੇ
ਤੇਹੋਜੇਹੀ } ਦਿਤੈ ਨਾਨਕਾ ਤੇਹੋਜੇਹਾ ਧਰਮ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:
੩) "ਤੇਹੋਜੇਹੀ ਦੇਹੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਤੇਗ. ਡਾ ਤੋਂ ਤੇਗ. ਸੰਗਤ—ਡੋਲਾਦ ਦਾ ਜੋਹਰ। ੨ ਤਲਵਾਰ.
ਖਤਗ. "ਏਗ ਤੇਗ ਸਗ ਮੈ ਏਉ ਚਲੈ." (ਚੌਪਈ) ਦੇਖੋ, ਏਗਤੇਗ।
੩ ਸੁਰਯ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ। ੪ ਵਿ—ਤੇਜ਼. ਤਿੱਖਾ.

ਤੇਗਾਅਸਮਾਈ. ਡਾ ਤੋਂ ਤੇਗਾ—ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਪਰੀਖਤਾ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਾਵ—ਸੰਗ. ਯੋਧਾਪਨ.

ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਵਿ—ਤਲਵਾਰ
ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇਰ ਅਤੇ ਨਿਪੁਣ. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਧਨੀ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦਨ, ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਯੋਂ ਸੁਧ ਪਾਈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਜਨਮ ੫ ਵੈਸਾਖ (ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੬੭੮ (੧ ਏਪ੍ਰਿਲ
ਸਨ ੧੬੨੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ, ਮਾਤਾ
ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੯
ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ.
ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੨੪ ਚੇਤ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ (੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ
੧੬੬੫) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਅਨੰਤ
ਜੀਵੇ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. ਪੁਰਾਰ ਲਈ ਜੰਗਲ (ਮਾਲਵਾ) ਪੁਆਧ,
ਬਾਂਗਰ, ਪੁਰਵ, ਬਿਹਾਰ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਸੱਚਾ ਧਰਮ
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਜੇਹੀ ਅਦਭੁਤ
ਹੈ ਕਿ ਕਠੋਰ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੀ
ਹੈ.

ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਰੀਦਕੇ
ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਾਸੀ ਹੈ.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਜੁਲਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਰ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਰੱਖਣ ਲਈ
ਆਪ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੱਗਵੇਦੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ, ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ
੫ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ (੧੨ ਮੱਘਰ, ੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੭੫) ਨੂੰ

ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

“ਠੀਕਰ ਫੇਰ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ ਪੁਝੁਪੁਰ ਕਿਯਾ ਪਯਾਨ,
ਤੋਗਬਹਾਦੁਰ ਸੀ ਖਿਯਾ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂ ਆਨ।”

ਨੌਵੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ “ਸੀਸਗੰਜ” ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀਚੌਕ ਵਿੱਚ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ “ਰਕਾਬਗੰਜ” ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ੧੦ ਵਰ੍ਹੇ ੭ ਮਹੀਨੇ ੧੮ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੫੪ ਵਰ੍ਹੇ ੭ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਅਸਵਥਾ ਭੋਗੀ। “ਤੋਗਬਹਾਦੁਰ ਸਿਮਰੀਐ ਘਰਿ ਨੋ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ।” (ਚੰਡੀ ੩)

ਤੋਗਬਹਾਦੁਰਨੰਦਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ।

ਤੋਗਬੰਦ। ਵਿ—ਤੇਗ (ਤਲਵਾਰ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ਖਤਗਧਾਰੀ।

“ਕਹਾ ਸੁ ਤੋਗਬੰਦ ਗਾਏ ਰਤਿ?” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗਾਥਾ ੫।

ਤੇਗਾ। ਫਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਪੱਧਰੀ ਅਤੇ ਚੌਤੀ ਤਲਵਾਰ। ੨ ਮੰਜਰ।

ਤੇਗੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ, ਦੇਖੋ, ਸਮਝੋਰੇ ਹਿੰਦੀ।

ਤੇਜ। ਸੰ. ਤਿਯ। ਧਾ—ਤਿੱਖਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। “ਆਪ ਆਪ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ਤੇਜ ਤੇਜੁ ਸਮਾਨਾ।” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਾ (ਸਮਾਇਆ)। ੩ ਬਨ। ਸਕਤਿ। ੪ ਅਗਨਿ। “ਅਪ ਤੇਜ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸ਼।” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੫ ਵੀਰਯ। ੬ ਮਿੱਜ। ੭ ਘੀ। ੮ ਕ੍ਰੋਧ। “ਤੀਰਥਿ ਤੇਜੁ ਨਿਵਾਰਿ ਨ ਨ੍ਹਾਤੇ।” (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੯ ਫਾ ੬ ਤੇਜ਼। ਵਿ—ਤਿੱਖਾ। ੧੦ ਚਾਲਾਕ।

ਤੇਜਉ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜਭਾਨੁ।

ਤੇਜਸਿੰਘ। ਜਮਾਦਾਰ ਖੁਸਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਤੀਜਾ (ਨਿੱਧੇ ਮਿੱਸਰ ਦਾ ਬੇਟਾ), ਜੋ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ। ਸਨ ੧੮੧੬ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜਨ ਦੀ ਕਮਾਣ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜਰੋਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਝੁਕੜ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਤਕਾਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਫੇਤੇ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੇਜਸ੍ਰੀ। ਸੰ. ਰੋਜਸ਼ਿਕ੍ਰ। ਵਿ—ਤੇਜ ਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ। ਪੁਤਾਪੀ। ਤੇਜਧਾਰੀ।

‘ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਤਿਨ ਜੀਵਾਦ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਯਦ ਜਲਾਨੁੰਦੀਨ ਸਮਾਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ।

J.D. Cunningham ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖਦਲ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗ ਫੇਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਗੁਪਤ ਚਾਲ ਦਾ ਭੇਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਰੋਬਰ ੨ ਦੇ ਫੁੱਟ ਨੋਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਤੇਜਣਿ। ਵਿ—ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲੀ, ਚਾਲਾਕ। “ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ।” (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਦੇਹਰੂਪ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੀ। ੩ ਤਾਜੀ ਦਾ ਸੁੀਲਿੰਗ। ਤਾਜਨ।

ਤੇਜਧਾਰੀ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜਸ੍ਰੀ।

ਤੇਜਨ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜਣਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤੇਜ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਬਾਂਸ। ੪ ਮੁੰਜ। ੫ ਰਾਈ।

ਤੇਜਨਤੀ। ਵਿ—ਤੇਜ ਵਾਲੀ। ੭ ਤੇਜੀ ਵਾਲੀ, ਚਾਲਾਕ। “ਦੇਹ ਤੇਜਨਤੀ ਹਰਿ ਨਵਰੰਗੀਆ।” (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਤੇਜਪਤ੍ਰ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਲਚੀਨੀ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ। ਤੇਜਪਤ੍ਰ ਦੀ ਲਕੜੀ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਤੇਜਪਤ੍ਰ ਕਛ ਬਾਈ ਅਤੇ ਅਰੁਚਿ ਨਾਸ਼ਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਾਸੀਰ ਫਰਮ ਤਰ ਹੈ। L. Laurus Cassia.

ਤੇਜਬਲ। ਸੰ. ਤੇਜੋਵਤ। ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਜੇਹੀ ਚਰਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਦਾਤਣ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਣ ਲਈ ਸੌਣੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀ ਫਿੱਲ ਦਾ ਚੌਬਣਾ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਰਿਮਰ” ਭੀ ਹੈ। L. Scindapsus officinalis.

ਤੇਜਭਾਨੁ } ਬਾਸਰਕੇ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ,
ਤੇਜਭਾਨੁ } ਭੱਲਾ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਫੂਸਣ ਬਾਬਾ ਤੇਜਭਾਨੁ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਤੇਜਉ ਅਥਵਾ ਤੇਜੋ ਹੈ।

ਤੇਜ ਮਨੋ ਮਨ ਸੀਖਨ ਆਏ। (ਚੰਡੀ ੧) ਸੁੰਡ ਨਿਬੰਧ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ, ਮਾਨੋ ਮਨ (ਦਿਲ), ਤੇਜ ਚਾਲ ਸਿੱਖਣ ਆਏ ਹਨ। ਭਾਵ—ਘੋੜੇ ਮਨ ਨਾਲੋਂ ਚਾਲਾਕ ਹਨ।

ਤੇਜਮਾਣ } ਸੰ. ਤੇਜੋਵਾਨ। ਵਿ—ਤੇਜਸ੍ਰੀ। ਤੇਜ ਵਾਲਾ। “ਰਿਸ਼ਟੇ
ਤੇਜਮਾਨ } ਤੇਜਮਾਣੀ।” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ।

ਤੇਜਵੰਸੀ। ਸੰ. ਰੋਜਸ਼ਿਕ੍ਰ—ਤੇਜਸ੍ਰੀ। ਵਿ—ਤੇਜਵਾਨ। “ਤੇਜਨ ਮਹਿ ਤੇਜਵੰਸੀ ਕਹੀਐਹਿ।” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੇਜਵੰਤ } ਵਿ—ਤੇਜਵਾਨ, ਤੇਜਸ੍ਰੀ।
ਤੇਜਵੰਦ }

ਤੇਜਸਿੰਘ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ।

ਤੇਜਾਬ। ਫਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਤੇਜ-ਆਬ। ਗੰਧਕ ਸ਼ੇਰੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਜਲ।

ਰੋਜੀ। ਫਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਤੇਜ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ਤੀਕਣਤਾ। ੨ ਸ਼ੀਖ੍ਰਤਾ। ਕਾਹਲੀ। ੩ ਪੁਰੰਡਤਾ।

ਤੇਜੁ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜ।

ਤੇਜੋ। ਦੇਖੋ, ਤੇਜਭਾਨੁ।

ਤੇਜੋਤਨਯ } ਬਾਬੇ ਤੇਜਭਾਨੁ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਜੋਤਨਾ } ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ. "ਭਲਉ ਭ੍ਰਹਮ ਤੇਜੋਤਨਾ." (ਸਵੈਯੇ
ਤੇਜੋਤਨੈ } ਮ: ੩ ਕੇ) "ਭਲਉ ਪ੍ਰਸਿਧ ਤੇਜੋਤਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
ਤੇਜੋਤਨੈ } ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਹਮ.

ਤੇਟਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਤਾਤਨਾ. ਛਾਟਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਟੈ ਜਮੁ ਨ ਤੇਟੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ਯਮ ਨਹੀਂ ਤਾਤਦਾ। ੨ ਤਟ ਹੋਣਾ. ਨੇਤੋ ਵੱਛਣਾ. "ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਤੇਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਤੇਟਿ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾਤਨ ਕਰਕੇ. "ਸਰਦਾਰਨ ਤੇਟਿ ਬਰੰਗਨ ਤੇਟੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) ਵਰਾਂਗਨਾ (ਅਪਸਰਾ) ਨੂੰ ਮਿਲੇ.

ਤੇਡਾ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਉਤਨਾ ਵਡਾ.

ਤੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. ਉਸ ਕਦਰ. "ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਰੇਤ ਪਛਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜੇਤੀ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਜਨਾਈ ਰਸਾ ਰੇਤ ਭਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੇਤਾ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤਾਵੀਜ਼. ਧਾਤੁ ਵਿੱਚ ਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਜੇਤ੍ਰ. "ਜਬ ਤੇਤਾ ਇਹ ਕਰ ਤੇ ਲੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਤੇਤਾ ਯੁਗ. "ਸਤਗੁਰਿ ਸਤ੍ਰ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਤੇਤਾਲੀ, ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ.

ਤੇਤਿਕ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. ਤਾਵਨਮਾਤ੍ਰ.

ਤੇਤੀ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਤਨੀ. ਤਾਵਤ। ੨ ਵਿ—ਤੰਹਿ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ.

ਤੇਤੀਸ. ਸੰ. ਯਧਿਚਿਗਯ—ਤ੍ਰਯਸਤ੍ਰਿੰਸਤ੍ਰ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਤੀਹ. ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ—੩੩। ੨ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ. "ਤਿਤ੍ਰ ਨਾਮਿ ਨਾਗਿ ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਵਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ.

ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ } ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ. ਤ੍ਰਯ: ਤ੍ਰਿੰਸਤ ਕੋਟਿ ਦੇਵ.
ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ } "ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ, ਬੁਧ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ, ਮੁਨਿਜਨ." (ਪਨਾ ਮ: ੪) "ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇਤੀਸ ਭੇਦ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵ ਹਨ:—

ਔਠ ਵਸੁ, ਯਜਮਾਨਾਂ ਰੁਦ੍ਰ, ਬਾਹਾਂ ਅਦਿਤ੍ਯ, ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਜਾਪਤਿ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਜਾਪਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ.

ਤੇਤੋ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਾਵਤ. ਉਤਨਾ. "ਖੀਲੈ ਬਿਯੋਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਭ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਖੇਡਦਾ ਅਤੇ ਹਸਦਾ ਹੈ.

ਤੇਥਉ } ਤੇਰੇ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਥਉ.
ਤੇਥੋ }

ਤੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਤਿਨ੍ਦੁਕ—ਤਿੰਦੁਕ ਬਿਰਭ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਦੁਕ.

ਤੇਨ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ." (ਭਾਨ ਮ: ੪) ਦਿਲ ਕੱਟਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ। ੨ ਤਿਸ ਕਰਕੇ। ੩ ਤਿਸ ਨੇ. "ਤੇਨ ਕਲਾ ਅਸਬੰਧ ਸਰੋਵਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤਿਸ ਨੇ ਅਪਣੀ

ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਚੌਕ ਲੱਖਿਆ ਹੈ.

ਤੇਪਾ, ਤੁਬਕਾ. ਬੁੰਦ. ਜਿਧੀ. ਟੇਪੇ.

ਤੇਮ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਿਮਿ. ਤੇਸੇ. ਤਿਵੇਂ. "ਮਿਲੀ ਤੇਮ ਸੀਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਿੱਲਾਪਨ. ਨਮੀ.

ਤੇਯੰ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਤੇਭਾ: "ਨਮਸਕਾਰ ਤੇਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਤੇਰ. ਸੰਗਤ—ਤੁੱਤਾ. ਤੇਰਾਪਨ. "ਮੇਰ ਤੇਰ ਜਬ ਇਨਹਿ ਚੁਕਾਈ" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਤੇਰਾ। ੩ ਤੇਤ. ਦਰਜ। ੪ ਲੱਕ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਤਹਮਦ ਦੀਨੋ ਤੇਰ ਨਵੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤੇਰਉ } ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. "ਤਾਣ ਤਕੀਆ ਤੇਰਉ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ਤੇਰਉ } ੧)

ਤੇਰਸ } ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਪੰਖ ਦੀ ਤੇਰਵੀਂ ਤਿਥਿ.
ਤੇਰਸਿ } "ਤੇਰਸਿ ਤੇਰਹ ਅਗਮ ਬਖਾਣਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਿਤੀ) ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ ਅਗਮ. "ਤੇਰਸਿ ਤਰਵਰ ਸਮੁਦ ਕਨਾਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਬਿਤੀ)

ਤੇਰਹ. ਵਿ—ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼. ਤੇਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਸਿ.

ਤੇਰਹਅਗਮ. ਤੇਰਾਂ ਅਗਮ—ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਤੇਰਹਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਅਉਰਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੇਰਾਂ ਤਾਲ.

ਤੇਰਹਪਦ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰਾਂ ਪਦ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਵਿਧਾਨ ਹਨ. "ਤੇਰਹ ਪਦ ਕਰ ਜੱਫ ਵਿੱਚ ਪਿਤ੍ਰਕਯਮ ਕਰ ਭਰਮ ਭੁਨਾਯਾ." (ਭਾਯੂ) ਤੇਰਾਂ ਪਦ ਇਹ ਹਨ:—ਛਤ੍ਰੀ, ਜੋਤਾ, ਵਸਤ੍ਰ, ਛਾਪ, ਕਮੰਡਲੁ, ਆਸਨ, ਰਸੋਈ ਦੇ ਪੰਨ ਪਾਤ੍ਰ, ਸੈਟੀ, ਤਸ਼ਟਾ, ਕੱਚਾ ਅੰਨ, ਪੱਕਾ ਅੰਨ, ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ.

ਤੇਰਹਰਤਨ. ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਸ (ਜ਼ਹਿਰ) ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਤਦ ਤੇਰਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. "ਤੇਰਹ ਰਤਨ ਅਕਾਰਬੇ ਕੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਰਤਨ ਧਨ ਪਾਯਾ." (ਭਾਯੂ)

ਤੇਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ.

ਤੇਰਾ. ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. ਤਵ.

ਤੇਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ.

ਤੇਰਾਜੋਰ. ਤੇਰਾ ਬਲ. ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਕਈ ਥਾਂਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੁਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ—"ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸੋਂ ਕੁੰਭਾ ਕਬਤਾ." ਪਾਠ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਤੇਰਾਂ ਤਾਲ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਲ ਇਹ ਹੈ:—

ਧਾਤ੍ਰਿਕ ਧੀੰਨਾ, ਕਿੰਨਾ ਤੀੰਨਾ, ਧਾਧਾ ਧੀੰਨਾ, ਧਾਧਾ ਤੀੰਨਾ, ਤੀੰਨਾ, ਧਾਧਾ ਧੀੰਨਾ.

ਤੇਰਾਂ ਧਰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਧਰਮ.

ਤੇਰਾਂ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਤੇਰਹ ਰਤਨ.

ਤੋਰਿਆ. ਸਰਵ—ਤੇਰੇ. "ਤੋਰਿਆ ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਬਾਛਉ ਪੂਰਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਤੇਰੀ } ਸਰਵ—"ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਤੇਰੇ } "ਤੇਰੇ ਜਨ ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਤ ਉਮਾਹਿਓ" (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤੇਲ ਅਥਵਾ ਤੇਲੁ. ਸੰ. ਤੇਲ. ਸੰਗਤ—ਤਿਲ ਦਾ ਵਿਕਾਰ. ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੱਢਿਆ, ਇਸ ਨਈ ਨਾਮ ਤੇਲ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਸਰਸੋਂ (ਸਰ੍ਹੋਂ) ਆਦਿ ਦਾ ਰਸ ਭੀ ਤੇਲ ਹੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. "ਤੇਲ ਜਲੇ ਬਾਤੀ ਠਹਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸ੍ਰਾਸ ਤੇਲ, ਆਧੁ ਬੱਤੀ. "ਦੀਪਕੁ ਬਾਧਿ ਧਰਿਓ ਬਿਨੁ ਤੇਲ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਤੇਲਕ. ਸੰ. ਤੈਲਿਕ. ਸੰਗਤ—ਤੇਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਤੇਲੀ. "ਕੁਮਰ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ." (ਕੁਜ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਪਿ ਪ.

ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ } ਕਿ—ਮੰਗਲ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਦਾ ਵਰਤਣਾ.
ਤੇਲ ਚੋਣਾ } ਪੜ੍ਹਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਘਰ ਪਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ } ਅੱਗੇ ਤੇਲ ਚੋਣਾ. ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ
ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ } ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ. "ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਇਹ ਰਸਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Samuel ਕਾਛ ੧੦ ਅਤੇ ੧੬.

ਤੇਲਾ. ਸੰਗਤ—ਮਜੀਠ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ. ੨ ਤੇਲ ਜੇਹਾ ਚਿਕਨਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲੱਗਕੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਤੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲਕ. "ਤੇਲੀ ਕੇ ਘਰੁ ਤੇਲੁ ਆਵੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)
ਤੇਲੀਆ. ਵਿ-ਤੇਲ ਜੇਹਾ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਤੇਲਾ ੨. ੩ ਤੇਲਾ ਖੋੜਾ. ਸਜਾਹੀ ਦੀ ਬਲਕ (ਭਾਹ) ਵਾਲਾ ਚਿਕਨਾ ਲਾਲ. ੪ ਇੱਕ ਵਿਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲੀਆ ਹੈ. ਸਿੰਗੀਆ. ਸੰ. ਸਿੰਗਿਕ.

ਤੇਲੀਆਕੁਮੇਤ. ਚਮਕੀਲਾ ਕੁਮੇਰ ਰੰਗ. ਚਿਕਟਾ ਕੁਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੇਤ.

ਤੇਲੀਆਬੁੱਧ. ਵਿ—ਸੁਕਮ ਬੁੱਧ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਪਾਣੀ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹਰ ਵਿਸਯ ਤੇ ਫੈਲੇ.

ਤੇਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤੇਲ.

ਤੇਲੋਕਸਿੰਘ } ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ.
ਤੇਲੋਕਾ }

ਤੇਲੰਗ } ਦੇਖੋ, ਤਿਲੰਗ ਅਤੇ ਤਿਲੰਗਾ.
ਤੇਲੰਗਾ }

ਤੇਵ. ਕਿ. ਵਿ—ਤੇਸੇ. ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਤਿਵੇਂ.

ਤੇਵਡ } ਵਿ—ਤਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਉਤਨਾ ਵਡਾ. "ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ ਤੇਵਡੁ
ਤੇਵਡੁ } ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ." (ਸੋਦਰ)

ਤੇਵਰ } ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ
ਤੇਵਰੁ } ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂ—ਸੁੱਬਣ, ਕੁੜਤੀ ਤੇ ਚਾਦਰ.

੨ ਵਿ—ਤਿਹੁਰਾ. ਤਿਹੁਣਾ. "ਦੇਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤਿਹੁਣਾਤਮਕ ਖਾਈ. ੩ ਦੇਖੋ, ਤਿਉਰ ੧

ਤੇਵਾੜੀ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਵਾੜੀ.

ਤੇਵੇਹਾ } ਕਿ. ਵਿ—ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਤੇਸੀ. "ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ, ਜੇਵੇ
ਤੇਵੇਹੀ } ਰੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਤੇਵੇਹੋ }

ਤੇੜ. ਸੰਗਤ—ਤੇੜ. ਦਰਾਚ. ਬਿਗਾਫਾ. ੨ ਕਮਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ.

ਤੇੜਿ. ਤੇਤ (ਕਮਰ) ਪੁਰ. ਤੇਤ ਵਿੱਚ. "ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕਖਾਈ ੨.

ਤੈ. ਸਰਵ—ਤੂੰ. "ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਤੈ ਭੀ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਾ?" (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਉਸ ਦੇ. ਤਿਸ ਦੇ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ, ਤੈ ਤਨਿ ਉਡੈ ਖੇਹ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. "ਜੈ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਤਿਸ ਨੂੰ. ਤਿਸੇ. "ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ੫ ਤੁਝ. "ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੇ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ?" (ਵਡ ਮ: ੧) ੬ ਤੇਰੇ. "ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਇ ਗਏ" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੭ ਵਿ—ਤਿੰਨ. ਤੁਕ. "ਬਾਲੈ ਵਿਚ ਤੈ ਵਸਤੁ ਪਈਓ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਗੁਜ ਸਾਵੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੮ ਸੰਗਤ—ਬੈ. ਅਸਥਾਨ. ਬਾਉਂ. ਜਕਾ. "ਜੇਕਰ ਸੂਤਕ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੯ ਤਾਉ. ਸੇਕ. ਆਚ. "ਚਲੇ ਤੇਜ ਤੈਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੧੦ ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਮਨਮੁਖ ਕੁਣ ਤੈ ਬਾਹਰੇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ੧੧ ਕਾ. ਕੇ. "ਸਦਾ ਇਕ ਤੈ ਰੰਗ ਰਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੧੨ ਵਜ—ਪਰਯੰਤ. ਤੀਕ. ਤੇਤੀ. "ਜੈ ਜੁਗ ਤੈ ਕਰਹੈ ਤਪਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਰਬ) ੧੩ ਅਤੇ. ਔਰ. "ਅਵਧੁ ਦੁਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੇ ਤੈ ਮਰਿਜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੁਜ ੧) "ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੰਸਾਰੀਆ ਜੋਤੁ ਕਏ ਨ ਆਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੧੪ ਦੇਖੋ, ਤਪ.

ਤੈ. ਸਰਵ—ਤੂੰ. ੨ ਤੈਨੇ. ਤੁਨੇ.

ਤੈਸ. ਵਿ—ਤੈਸਾ. ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੇਹਾ. ੨ ਅ. ਤੈਸ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧ. ਜੇਬਾ. ੩ ਸੰ. ਤੈਸ. ਧੋਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਤਿਸਤ (ਪੁਸਤ) ਨਕਤੁ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ.

ਤੈਸਉ } ਵਿ—ਤਾਦ੍ਰਿਸ਼. ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਵੈਸਾ. ਤੇਹਾ. "ਜੈਸੀ ਮੈ
ਤੈਸਤਾ } ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸਤਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨ ਵੇ
ਤੈਸਾ } ਲਾਲੇ!" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੈਸੀ ਬਿਖ
ਤੈਸੇ } ਖਾਟੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਤੈਸੇਜੇਸਾ ਕਾਢੀਐ, ਜੈਸੀ ਕਾਰ
ਤੈਸੇਜੇਸਾ } ਕਮਾਇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਤੈਕੁ. ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈਕੁ ਭੇਵਸਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਤੋਜਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕੀਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਚਾਲਾਕ ਖੇਤਾ।
੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਰਾਜਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਅਹੰਕਾਰ, ਜੋ ਗ਼ਜ਼ਾਬਾਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ
ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੁਪਨਾਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵ।
੬ ਘੀ. ਘਿਤ੍ਰ। ੭ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੮ ਵਿ—ਤੇਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ।

ਤੋਡਾ } ਸਰਵ—ਤੋਰਾ. ਤੋਰੀ. "ਜੇ ਤੂਧ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੂ ਮੈ, ਹਉ
ਤੋਡਾ } ਤੋਡਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਤੋਡੀ ਬੰਦਸਿ ਮੈ ਕੋਇ
ਤੋਡੀ } ਨ ਡਿਠਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
ਤੋਡੀ }

ਤੋਣ. ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹੇ. ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਤੂ ਬਲ ਪੁਤਾਪ ਬਰਨੇ ਸੁ ਤੋਣ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ)

ਤੋਣੀਰਾਨੈ. ਬੱਚਾ. ਤੀਰਕਸ਼. ਦੇਖੋ, ਤੂਣੀਰਾਨਕ.

ਤੋਤਰੀਯ ਸੰ. ਰੈਜ਼ਿਰੀਯ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ
ਤੋਤਰੀਯ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ, ਜੋ ਤਿਤਿਰਿ ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਬੀ ਹੋਈ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਸ ਵਿਸਯ ਵੇਦ ਸ਼ਬਦ.

ਤੋਨ. ਤੋਨ. ਤਿਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਤਿਸ ਨੂੰ. "ਕਹੇ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੋਨ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਗਤ—ਬਲ. ਤਾਣ. "ਤੋਨ ਕਰ ਜੋਰਗੀ." (ਕਲਕੀ)
ਬਲ ਨਾਲ ਕਮਾਣ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੋਣ.

ਤੋਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਤਈਨਾਤ.

ਤੋਮੂਰ. ਤੂ, ਮੁਗਲਵੰਸੀ ਸਮਰਕੰਦ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਤੋਮੂਰ ਬੇ
ਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਮਰਲੰਕ ਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤੁਰਕਾਈ
ਦੇ ਘਰ ਤਕੀਨਾ ਖ਼ਾਤੂਨ ਦੇ ਉਦਰੋਂ "ਕੁਸ" ਵਿੱਚ ੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ
੧੩੩੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ ਛੋਟੀ ਉਮਰ
ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਰ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸਵਿੱਚੀ
ਫੁੱਟ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਦੇ ਤੋਮੂਰ ਨੇ ੧੭
ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੩੯੮ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਫੜੇ ਕਰ ਲਈ. ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ
ਤਰਾਂ ਲੁੱਟ ਢੁਕਕੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਫੇਰ ਮੇਰਟ
ਹਰਿਦੁਾਰ ਜੰਮੂ ਆਦਿਕ ਥਾਈਂ ਕਤਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ
ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਲਈ ਫੜਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾ
ਗਿਆ. ਸਮਰਕੰਦ ਵਿੱਚ ੨੮ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੪੦੫ (੧੭ ਸ਼ਾਬਾਨ
ਹਿਜਰੀ ੮੦੭) ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਜਰਾ
ਬਾਬਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੇਖੋ।

੨ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਥਾਪ ਨੇ
ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਮਗਰੋਂ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ
ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਘੇਰ ਯੁੱਧ
ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਹ ਲਹੌਰ ਖਾਲੀ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਰ ਖ਼ਬਜ਼ਾ ਹੋਇਆ.
ਤੋਮੂਰਸ਼ਾਹ ਸਨ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੧੭

ਮਈ ਸਨ ੧੭੯੩ ਨੂੰ ਮੋਇਆ.

ਤੋਮੂਰਲੰਕ. ਲੰਕਾ ਤੋਮੂਰ. ਤਿਮਰਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਤੋਮੂਰ.

ਤੋਯਾਰ } ਦੇਖੋ, ਤਯਾਰ ਅਤੇ ਤਯਾਰੀ.
ਤੋਯਾਰੀ }

ਤੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ. ਤਰਣ.

ਤੋਰਕ. ਵਿ—ਤਰਣ ਵਾਲਾ. ਤਰਣਵਿਦਯਾ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਤਾ.

ਤੋਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ.

ਤੋਲੰਗ } ਦੇਖੋ, ਤਿਲੰਗ ਅਤੇ ਤਿਲੰਗਾ.
ਤੋਲੰਗਾ }

ਤੋ. ਵੜ—ਤਬ. ਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤਉ। ੨ ਡਾ ੩ ਸਰਵ—ਤਵ. ਤੇਰਾ,
ਤੇਰੇ. "ਤੇ ਤਨ ਤਯਾਕਤ ਹੀ ਸੁਨ ਰੇ ਜਤ੍ਰ!" (ਸਵੈਯੇ ੩੩) "ਯਕ
ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਤੋਅ. ਸੰ. ਤੋਯ. ਸੰਗਤ—ਜਲ. ਪਾਣੀ. "ਪਾਵਕ ਤੋਅ ਅਸਾਧ
ਘੇਰੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਾਵਕ ਤੋਅ.

ਤੋਅਮ. ਅ, ਤੋਅਮ. ਕ੍ਰਿ—ਚੱਖਣਾ. ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ.

ਤੋਆ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਅ. "ਤੋਆ ਆਖੇ ਹਉ ਬਹੁ ਰਿਧਿ ਹਯਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਤੋਇ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਅ. "ਤਤੀ ਤੋਇ ਨ ਪਲਵੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਦੇਖੋ, ਪਲਵੈ. "ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ, ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ
ਕੰਨਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਤੋਯ (ਜਲ) ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਦੀ ਗਣਨਾ
(ਰਚਨਾ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਹੈ). ੨ ਸਰਵ—ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ. ਤੋਹਿ. "ਸੈ ਘਰੁ
ਰਾਖੁ ਵਡਾਈ ਤੋਇ." (ਜੋਹਿਲਾ)

ਤੋਇਦ } ਸੰਗਤ—ਤੋਯ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੰਦਲ. ਮੇਘ. ਤੋਯ
ਤੋਇਧਿ } (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਤੋਸ. ਸੰ. ਤੋਸ਼. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਸਾ. ਵਧ। ੨ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਵਧਿਕ. ਬਧਕ। ੩ ਸੰ. ਤੋਸ. ਸੰਤੋਸ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਦੇਖੋ,
ਤੁਸ ੩.

ਤੋਸਹ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸਾ.

ਤੋਸਕ. ਤੂ. ਤੋਸ਼. ਸੰਗਤ—ਬਿਛੋਨਾ. ਫ਼ਰਸ਼। ੨ ਰੁਲਾਈ. ਇਸ
ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤੁਸਕ ਤੀ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਤੋਸਕ. ਵਿ—ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਤਾ.

ਤੋਸਕ ਖਾਨਹ. ਡਾ ਤੋਸ਼. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਫ਼ਰਸ਼ ਅਤੇ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਸਤੂ ਰੱਖੀਏ

ਤੋਸਕਚੀ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਸਤਰ ਸਪੁਰਦ ਹੋਵੇ.
ਪਲੰਘ ਦਾ ਨਫ਼ਰ. ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸਕ. "ਤੋਸਕਚੀ
ਤਾਹੀ ਸਮੇ ਵਸਤੁ ਸਬੈ ਕਰ ਲੀਨ." (ਜ਼ੁਲੁਫ਼ੋਭਾ)

ਤੋਸਣ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸ
੩.

ਤੋਸਦਾਨ. ਡਾ ਤੋਸ਼. ਤੋਸ਼ਹ—ਦਾਨ. ਸੰਗਤ—ਤੋਸ਼ਾ ਰੱਖਣ ਦਾ
ਫ਼ੈਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੁਸਦਾਨ.

ਤੋਸਲ. ਕੰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਬਲਵਾਨ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜੋ ਚਾਨੂਰ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ ਅਤੇ ਮੁਸਟ.

ਤੋਸਾ. ਛਾ ٧٧ ਤੋਸਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸਫ਼ਰਖਰਚ। ੨ ਖਰਚ ਤੇ ਖਰਾਕ, ਜੋ ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਵਨ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮ ਤੋਸਾ ਨਹੀ ਪਾਇਓ.”

(ਟੋਡੀ ਮ: ੫) “ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਉਹਾਂ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤੋਸੇਖਾਨਾ. ਛਾ ٧٧ ਤੋਸੇਖਾਨਹ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਲੰਸੀਖਾਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਸਕ ਖਾਨਹ। ੩ ਹੁਣ ਗਹਿਣੇ ਵਸਤੂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੋਸੇਖਾਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਤੋਸੇ. ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ. ਤੇਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. “ਤੋਸੇ ਨ ਦਾਤਾ, ਨ ਮੋਸੇ ਭਿਖਾਰੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਤੋਹ. ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ। ੨ ਤੂੰ. ਤੂੰ. “ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਸਰਬ ਤੋਹ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਤੁਹ.

ਤੋਹਮਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਹਮਤ.

ਤੋਹਾਰ } ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਰਉ.
ਤੋਹਾਰਾ }
ਤੋਹਾਰੋ }

ਤੋਹਿ. ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ। ੨ ਤੇਰੇ. “ਤੋਹਿ ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਗੇ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਤੂੰ ਹੈਂ. “ਤੇਰੇ ਜੀਅ, ਜੀਆ ਕਾ ਤੋਹਿ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਤੋਹੀ. ਸਰਵ—ਤੈਨੂੰ. ਤੁਝੇ. “ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਚੀਝੈ ਤੋਹੀ?” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ. ਤੁਝ ਮੇ. “ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ.” (ਸੁੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ.

ਤੋਕਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ. “ਤੋਕਕ ਕੇਕਿ ਜਿ ਭੋਕ ਅਨੇਕ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਨੀਲਕੰਠ.

ਤੋਕਮ. ਸੰ. ਤੋਕਮ. ਸੰਗਤਾ—ਬੰਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਹਰਾ ਚੰਗ। ੩ ਜੋ ਆਦਿ ਦਾ ਨਵਾਂ ਅੰਕੁਰ। ੪ ਕੰਠ ਦੀ ਮੈਲ.

ਤੋਖ. ਦੇਖੋ, ਤੋਸ ੩—੪.

ਤੋਖਣ. ਸੰ. ਤੋਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰਤੋਸ.

ਤੋਖਤ. ਸੰ. ਤੋਸਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. “ਭਕਤੀ ਤੋਖਤ ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਤੋਖਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਸਿਤਤਾ. ਤੋਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਤਸੱਲੀ. “ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੋਖਤਾ ਧਰਿਕੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਤੋਖਿਓ } ਤੋਸਣ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ. “ਨਾਨਾ ਝੂਠਿ ਲਾਇ ਮਨ
ਤੋਖਿਆ } ਤੋਖਿਓ” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਤੋਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤੋਖਤ.

ਤੋਖਾਰ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰੰਗ. ਘੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਖਾਰ.

ਤੋਖੀਲੇ. ਤੋਸਣ ਕਰ ਲਿਆ. ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ. “ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ

ਤੋਖੀਲੇ ਹਰੀ.” (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਸਲਿਬਿਸਲਿ.

ਤੋਟ. ਦੇਖੋ, ਤੋਟਿ.

ਤੋਟਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਗਤਾਨੁ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ. ਇਸ ਨੇ ਤੋਟਕ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਗੁੰਝ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਤੋਟਕ” ਹੈ। ੩ ਸਖਤਕਲਾਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਅਸਤਾ”, “ਕਿਲਕਾ” ਅਤੇ “ਤਾਰਕ” ਵੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ. ॥੩, ॥੩, ॥੩, ॥੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਰੁਖੰ,

ਜਿਹ ਤਾਪ ਨ ਸਾਪ ਨ ਸੋਕ ਸੁਖੰ,

ਜਿਹ ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਦੁਖੰ,

ਜਿਹ ਖੇਦ ਨ ਭੇਦ ਨ ਤੋਟ ਫੁਖੰ,

(ਅਕਾਲ)

ਤੋਟਾ } ਸੰ. ਤੁਟਿ—ਤੁਟਿ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੱਲ. ਖੜਾ। ੨ ਸੰਸਾ. ਸੰਦੇਹ।
ਤੋਟਿ } ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. “ਜਿਉ ਨਾਹਾ ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ.” (ਜਪੁ)

ਤੋਵਕ. ਸੰ. ਤੋਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਸਖਤਕਲਾਮੀ. “ਕਰ ਕਰ ਤੋਵਕ ਬਰਲ ਚਲਾਯਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਤੋਣ } ਸੰਗਤਾ—ਤੋਯਣਿ. ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. “ਸੱਸੰਸੁੱਛੰ।
ਤੋਣਿ } ਤੋਤੋਤੋਣੰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਸ੍ਰੋਣਤ (ਲਹੂ) ਦੀ ਤੋਣ (ਨਦੀ) ਵਹਿਤੁਰੀ.

ਤੋਤ. ਦੇਖੋ, ਤੋਤਾ. “ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਤੋਤਰਾ } ਵਿ—ਤੁਤਲਾ. ਜੋ ਸਪਸ਼ (ਸਾਫ) ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ. “ਬੋਲੈ
ਤੋਤਲਾ } ਬਚਨ ਤੋਤਰੇ ਮੀਠੇ.” (ਨਾਪੁ) “ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਤੋਤਲੇ ਮੁਖ ਕਹੰਤ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੀ. “ਤੋਤਲਾ ਸੀਤਲਾ ਸਾਕਿਨੀ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤੋਤਾ. ਛਾ ٧٧ ਤੁਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਕ. ਕੀਰ. ਹਰੇ ਚੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਲਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤੋਤੇ ਅਨੇਕ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਚੰਗ ਦੇ ਭੀ ਵੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. Parrot (Poloearnis lorquatus) “ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਖ ਦਿਆਨੁ ਹੁਇ ਹੱਥਹੁ ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਤੁਸ ਤੋਤਾ.” (ਤਾਕੁ) ੨ ਤੋਤੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋਤਾ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਪਲੀਤੇ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਚਿਮਟੀ. “ਤੋਰਾ ਉਡਾਰ ਤੋਤੇ ਜਤੰਤ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਮਹਿਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ.

ਤੋੜਾਚਸਮ. ਛਾ ٧٧ ਸੰਗਤਾ—ਤੋਤੇ ਵਾਂਗ ਅੱਖ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਚੱਥੀ ਆਦਮੀ.

ਤੋਰਾ. ਡਾ ੨੨ ਤੋਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਰ. ਅੰਬਾਰ। ੨ ਉੱਚੀ ਵੱਟ।
੩ ਤੀਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਈ ਬਣਾਈ ਕੰਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੀ ਨਰਮ
ਮਿੱਟੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਖਾਕਤੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲੈਸ ੨.

ਤੋਪ. ਤੁ ੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰੂਦ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਤ੍ਰ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਲਾ ਦੂਰ ਫੈਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Cannon. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ
ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਮਾਰ ਦੀਆਂ
ਤੋਪਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਪਿਛਲੇ ਵੱਡੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਤੋਪ
ਅਜੇਹੀ ਬਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਗੋਲਾ ੭੦-੮੦ ਮੀਲ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਦਾ
ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿ ਅਸਤ੍ਰ ੨। ੨ ਡੋਜ ਸੈਨਾ.

ਤੋਪਹਿ. ਸਰਵ—ਤੇਰੇ ਪਾਸ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਤੇਰੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ.
“ਤੋਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜ਼੍ਹਰੀ ਵੈਹਉ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਤੋਪਕੀ. ਦੇਖੋ, ਤੋਪਚੀ.

ਤੋਪਖਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ। ੨ ਤੋਪਾਂ ਦੀ
ਸੈਨਾ. Artillery.

ਤੋਪਚੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਪ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਲੰਦਾਜ਼.

ਤੋਪਣਾ. ਕਿ—ਤੋਪਾਂ ਲਾਉਣਾ. ਸਿਉਂਟਾ। ੨ ਗੱਠ ਲਾਉਣਾ. “ਅਰ
ਨਹੀ ਜਿਹ ਤੋਪਉ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਚੰਬਾ—ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ.

ਤੋਪਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟਾਂਕਾ. ਬਖੀਆ.

ਤੋਫਾ. ਅ ੨੨ ਰੁਹਾਵਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਟਾ. ਸੋਗਤ.

ਤੋਬਰਾ. ਡਾ ੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋੜਾ ਦਾਣਾ
ਖਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਟੋਪਰ.

ਤੋਬਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰੁੰਬੀ. ਰੁੰਬੀ. “ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰੈ
ਤੋਬਰੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਲਹੂ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਰੁੰਬੀ. ਸਿੰਗੀ. “ਜੈਸੇ ਜੋਕ
ਤੋਬਰੀ ਲਗਾਈਅਤ ਰੋਗੀ ਤਨ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਤੋਬਾ. ਅ ੨੨ ਤੋਬਹ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਜਾਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ.
ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਨਾਲ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਮੰਦ ਕਰਮ ਤਜਾਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ.
“ਤੋਬਾ ਪੁਕਾਰੇ ਜੁ ਪਾਵੈ ਅਜਾਬ.” (ਨਸੀਹਤ) ੨ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ.
Repentance.

ਤੋਮ. ਤੁ. ੨੨ ਤੁਮਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੨ ਪਰਗਨਾ। ੨ ਸੰ.
ਸੁੰਮ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੪ ਜੱਗ ਯਗਤ। ੫ ਉਸਤਤਿ. ਤਾਅਰੀਫ਼।
੬ ਮਸਤਕ. ਮੱਥਾ.

ਤੋਮਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਜਾ. ਬਰਛਾ. ਫਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ. IIS, ISI, ISI.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਕਲੰਕ ਰੂਪ ਅਪਾਰ,

ਸਭ ਲੋਕ ਸੋਕ ਉਧਾਰ,

‘ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਨੇ ਉਸਤਾਦ ਅਲੀ ਤੋਂ ਇਕ ਰੋਪ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ
ਪਰੀਖਣ ੧੦ ਵਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਮਾਰ
ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਛੀ ਸੌ ਕਦਮ ਸੀ. ਇਤਨੀ ਮਾਰ ਦੀ ਤੋਪ ਬਣਾਉਣ ਪੂਰ ਯਾਰੀਗਰ
ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਤੇ ਜਾਕੀਰ ਮਿਲੀ ਸੀ.

ਕਲਿਕਾਲ ਕਮੀਬਹੀਨ,
ਸਭ ਕਮ ਧਮ ਪ੍ਰਬੀਨ.

(ਅਕਾਲ)

(ਅ) ਤੋਮਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਮੰਨਕੇ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਕਿ ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਖੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ,^੧

ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰਨ ਆਸ, × × ×

ਪੁਤ੍ਰ ਤੁਧ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ,

ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੰਦ ਚਕੋਰ. × × ×

(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ਪ)

(ੲ) ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੋਮਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹੈ—

ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ “ਮੁਕਤਾਮਟਿ” ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ, ਅਰਥਾਤ
ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਾਮ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਖੁ.
ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਚਰਣ “ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ” ਛੰਦ ਦੇ, ਯਥਾ—
ਰੇਮਹਰਖ ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ, ਸੇਉ ਆਇਓ ਰਹਿੰ ਦੋਰ,
ਹਲੀ ਮਦਿਰਾ ਪੀਤ ਬੋ, ਕਵਿ ਸਤਾਮ ਤਾਹੀ ਰੋਰ,
ਸੋ ਆਯ ਠਾਢ ਤਯੋ ਭਰਾਂ ਜਤ੍ਰ, ਤਾਹਿ ਸਿਰ ਨ ਨਿਵਾਯਕੈ,
ਬਲਭਦ੍ਰ ਕੋਪ ਕਮਾਨ ਲੈਕਰ, ਮਾਰਿਓ ਤਿਹ ਧਾਯਕੈ.

੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਕਰ ਚੰਦ ਕਵਿ ਨੇ
ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਰਾਧਸੋ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਾਤਿ ਨੂੰ
ਰੂਧਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਰਾਜ
ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਤੋਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ. “ਨਹ ਛਿਜੰਤਿ ਤਰੰਗ ਤੋਯਣਹ.” (ਸਹਸ
ਮ: ਪ) ੨ ਪੂਰਵਾ ਸਾਭਾ ਨਕਤ੍ਰ.

ਤੋਯਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਯ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ।
੨ ਬਿਰਛ। ੩ ਘਾਸ.

ਤੋਯਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਯ (ਪਾਣੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੰਦਨ. ਮੇਘ।
੨ ਨਾਯਰਮੇਥਾ। ੨ ਘੀ। ੪ ਵਿ—ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖੋ, ਜਲਦਾਨੀ.

ਤੋਯਧਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਯ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਲ
ਤੋਯਧਿ } ਦੀ ਨਿਧਿ, ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਯਨਿਧਿ }

ਤੋਰ. ਸਰਵ—ਤਵ. ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. “ਪਛ ਲਾਯਉ ਤੋਰ.” (ਬਸੰ ਅ:
ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ (ਤੋਰਨਾ) ਅਤੇ ਤੋਰਿ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਚਾਲ.
ਤੁਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ—ਹੀਤਿ. “ਮਿਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਤੋਰ.”
(ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ) ੪ ਤੁੰਤਾ. ਤੋਰਾਪਨ. “ਤਜ ਮੇਰ ਤੋਰ.”
(ਬਸੰ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਤੋਰੁ.

‘ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਪਾਸ ਹੈ.

‘ਨਗੀ ਦੀ ਘਿਹਾਈ ਨੂੰ ਲਿਖਾਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਤੋਰਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਰਕੀ. ਤੁਰਕ ਭਾਸ਼ਾ. “ਆਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਪਾਰਸੀ ਹੈ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ. Typhoid fever. ਪਾਣੀਭਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (੫)

ਤੋਰਣ } ਸੰ. ਤੋਰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਮਹਾਦੇਵ. ਸਿਵ। ੨ ਭਰਦਨ. ਤੋਰਨ } ਗ੍ਰੀਵਾ। ੩ ਘਰ ਅਬਦਾ ਨਗਰ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੪ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਗਤ ਲਈ ਫੁੱਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਦੁਹਰ। ੫ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਸਤੋਂ ਲਟਕਾਈ ਜਾਵੇ. ਬੰਦਨਵਾਰ. “ਦਰ ਪਰ ਤੋਰਣ ਸੁੰਦਰ ਬਾਂਧਤ.” (ਨਾਪੁ) ੬ ਤੋਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਤੋਰਨਾ. ਕਿ—ਤੋਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਭੰਗ ਕਰਨਾ. “ਅਕਿਆਨੀ ਅੰਧਲੇ ਭੁਮਿ ਭੁਮਿ ਫੁਲ ਤੋਰਾਵੈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਚਲਾਉਣਾ. ਤੋਰਾ. ਸਰਵ—ਤੋਰਾ. ਤਵ. “ਸਧਨਾ ਜਨ ਤੋਰਾ.” (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਾਲਾ. ਹੁਕਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. “ਅਪਨੇ ਤੋਰਾ ਕਰਹਿ ਬਿਸਾਲ.” (ਗੁਪਸੂ) ੪ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮੱਟਾ ਛੋਰਾ. ਤੋੜਾ. “ਤਹਿ ਕੋ ਤਾਕ ਝੁਕਾਯੋ ਤੋਰਾ.” (ਗੁਪਸੂ) ੪ ਤੋੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਤੋੜਾ.

ਤੋਰਾਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਾਦਾਰ। ੨ ਵਿ—ਤੋੜਾ (ਘਾਟਾ) ਦਾਇਕ. ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਗੁਰੁਨ ਕੋ ਵੰਸ਼ ਚਲੀਆਈ ਹੰਸਰਾਮ ਸਦਾ, ਗੁਨੀ ਸੇ ਚੁੰਦਾਰ, ਤੋਰਾਦਾਰ ਤਰਵਾਰ ਕੋ.” (ਕਵਿ ੫੨) ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਤੋਰਾਵੈ. ਤੋੜਾਵੈ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ. ਤੋਰਿ. ਤੋੜਕੇ. “ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਰਾਮਲਿਵ ਲਾਈ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ?” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਤੋਰੀ. ਸਰਵ—ਤੋਰੀ. “ਬਿਨਵਤਿ ਨਾਨਕ ਓਟ ਪੁਤ੍ਰ ਤੋਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ (ਤੋੜਨਾ). “ਤੋਰੀ ਨ ਚੂਟੈ ਫੋਰੀ ਨ ਚੂਟੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਲਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀ. ਤੁਰਈ. *Luffa Acutangula*. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਤੋਰੀ ਬਾਦੀ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤੋਰੀਆ. ਸਰ੍ਹੋਂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਅੰਨ ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਦੋਹਾਂ ਵਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਤੋੜੀਆ. Rape. ਇਸ ਦਾ ਸਾਗ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦਾ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਤੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰ। ੨ ਛਾ, ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੈ. ਭਰ. “ਜਮ ਜਾਗਤਿ ਨ ਲਾਗੈ ਤੋਰੁ.” (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਤੋਰੋ. ਸਰਵ—ਤੋਰਾ. ਤਵ। ੨ ਤੋੜੋ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਨਾ. “ਅਹੰ ਤੋਰੋ ਮੁਖ ਜੋਰੋ” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. “ਲੇਤ ਹੈ ਪੇਚ ਮਨੋ ਅਹਿ ਤੋਰੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਿਆਨਵੇ (੧੬) ਰੱਤੀਤਰ ਵਜਨ. ਤੋਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲ. ਤੋਲ. ਤਰਾਜ਼ੁ. ਤੱਕਤੀ। ੩ ਵਜਨ. ਭਾਰ ਦਾ ਮਾਨ ਸਾਰੰਗਧਰ ਵਿੱਚ ਤੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

੩੦ ਪੁਮਾਣੁ ਦਾ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ (ਅਬਦਾ ਵੰਸ਼ੀ).

੬ ਤ੍ਰਸਰੇਣੁ ਦਾ ਮਰੀਚਿ.

੬ ਮਰੀਚਿ ਦਾ ਰਾਈ.

੩ ਰਾਈ ਸਸੰਪ.

੮ ਸਸੰਪ ਦਾ ਜੋਂ (ਯਵ).

੪ ਜੋਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾ (ਰੱਤੀ).

੬ ਗੁੰਜਾ ਦਾ ਮਾਸਾ. ਮਾਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਹੋਮ” ਅਤੇ “ਧਾਨੜਕ” ਭੀ ਹੈ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਅੱਠ ਖਸਖਸ ਦੀ ਰਾਈ, ਚਾਰ ਰਾਈ ਦਾ ਚਾਵਲ, ਅੱਠ ਚਾਵਲ ਦੀ ਰੱਤੀ, ਅੱਠ ਰੱਤੀ ਦਾ ਮਾਸਾ, ਗ਼ਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਸੇ ਦਾ ਤੋਲਾ, ਦੋ ਤੋਲੇ ਦੀ ਸਰਸਾਹੀ, ਦੋ ਸਰਸਾਹੀ ਦਾ ਅੱਧ ਪਾ, ਦੋ ਅੱਧ ਪਾ ਦਾ ਪਾਈਆ, ਚਾਰ ਪਾਉ ਦਾ ਸੇਰ, ਪੇਜ ਸੇਰ ਦੀ ਪੰਜਸੇਰੀ, ਦੋ ਪੰਜਸੇਰੀ ਦੀ ਧੜੀ, ਦੋ ਧੜੀ ਦਾ ਧੌਣ (ਅਧੰਮਨ), ਦੋ ਧੌਣ ਦਾ ਮਣ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਣ ਦਾ ਭਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਫ਼ਰੂਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਏਕ ਮਨ ਆਠ ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਪਾਂਚ ਟੁਕ
ਟੁਕ ਟੁਕ ਚਾਰੁ ਫਾਰਿ ਫਾਰ ਏਇ ਫਾਰ ਹੈ.
ਰਾਹੁ ਤੇ ਪਈਸੇ ਔ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ,
ਟਾਂਕ ਟਾਂਕ ਮਾਸੇ ਚਾਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ.
ਮਾਸਾ ਏਕ ਆਠ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਆਠ ਚਾਵਰ ਕੀ,
ਹਾਟ ਹਾਟ ਕਨੁ ਕਨੁ ਤੋਲ ਚੁਲਾਧਾਰ ਹੈ.
ਪੁਰ ਪੁਰ ਪੁਰ ਰਹੇ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ,
ਵਸ ਆਵੈ ਕੈਸੇ ਜਾਂਕੇ ਏਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ.

(ਭਾਗੁ ਕ)

ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿੱਚ “ਮਨ” ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ—ਦਿਲ ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਸੇਰ ਤੋਲ. ਅੱਠ ਖੰਡ—ਅੱਠ ਪੰਜਸੇਰੀਆਂ. ਪੰਚ ਟੁਕ—ਪੰਜ ਸੇਰ. ਚਾਰ ਫਾਤ—ਚਾਰ ਪਾਈਏ. ਐਸੇ ਹੀ ਅੱਧ ਪਾ, ਸਰਸਾਹੀ, ਟਾਂਕ, ਮਾਸਾ, ਰੱਤੀ, ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਜਾਣੇ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੋਲ ਇਹ ਹੈ—

੮ ਚਾਵਲ, ਰੱਤੀ.
੮ ਰੱਤੀ, ਮਾਸਾ.
੧੨ ਮਾਸੇ, ਤੋਲਾ.
੫ ਤੋਲਾ, ਫਟਾਂਕ.
੪ ਫਟਾਂਕ, ਪਾਵ (ਪਾਈਆ).
੧੬ ਫਟਾਂਕ, ਸੇਰ.
੪੦ ਸੇਰ, ਮਨ.

ਤੋਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲਾ ਭਰ ਵਜਨ. ਤੋਲਣਾ. ਕਿ—ਤੋਲਨ. ਵਜਨ ਕਰਨਾ. ਤਰਾਜ਼ੁ ਨਾਲ ਭਾਰ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਕਰਨਾ. ਭਾਰ ਜੋਖਣਾ.

‘ਦੇਖੋ. ਸੇਰ ੧ ਫੁਟ ਨੌਟ ਲਮੇਤ.

ਤੋਲਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲਣਾ.

ਤੋਲ ਬੋਲ ਦਾ ਪੁਰਾ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ਨ (ਸੁ-ਸਨਮਾਨ) ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਰ ਪ੍ਰਤਿਗਤ ਹੈ. "ਧਨ ਧਰਨੀ ਧਰੁ ਆਪਿ ਅਜੋਨੀ ਤੋਲਿ ਬੋਲਿ ਸਚ ਪੁਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਲਕ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਤੋਲ ਅਤੇ ਤੋਲਕ. ੧੨ ਮਾਸਾ ਭਰ ਵਜ਼ਨ. ਡਾ ੭੭ ਤੋਲਹ. "ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਹਰਖ ਬੋਕ ਨਾਲ ਕਦੇ ਫੁਲਦਾ ਕਦੇ ਘਟਦਾ.

ਤੋਲਾਇਆ, ਤੋਲ ਕਰਵਾਇਆ. ਤੁਲਵਾਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੁਲਾਵਾ. ਤੋਲਕ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਤੋਲਾਹਾ } ਵਿ—ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਜ਼ਨ ਮੇਂ. ਤੋਲ ਵਿੱਚ. "ਸਤਿ ਤੋਲਾਹਾ" } ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗਿ ਪੁੰਨ ਤੋਲਾਹਾ। ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਤੋਲਿ. ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਕਰਕੇ. "ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਤੋਲੀ. ਵਿ—ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੋਲੀ. ਤੋਲਦਾ ਹਾਂ. "ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੇ ਸਹੁ ਤੋਲੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤੋਪ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੁਰ ਸਿਸਤ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਤੋਪਚੀ.

ਤੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ। ੨ ਵੱਟਾ. ਵਜ਼ਨਾ. "ਸਹੁ ਤਰਾਜੀ ਤੋਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਤੋੜ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਲਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲੇਟੇ ਵਿੱਚ ਦੇਕੇ ਸੂਤ ਅਟੇਰੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਅੰਤ. ਸਿਰਾ. ਹੁੰਦਾ. ੩ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਦੇਖੋ, ਤੋੜਨਾ.

ਤੋੜਨਾ. (ਸੰ. ਨੁਕ. ਧਾ—ਤੋੜਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ) ਕਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ. ਸੰਬੰਧ ਸੁਦਾ ਕਰਨਾ.

ਤੋੜ ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਕਿ—ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ.

ਤੋੜ ਪਹੁਚਾਉਣਾ. ਕਿ—ਧੁਰ ਪੁਚਾਉਣਾ.

ਤੋੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਬੈਲੀ। ੨ ਗਲ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਕੱਠਾ. ਜੰਜੀਰੀਦਾਰ ਕੱਠਾ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤੋਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦਾ ਛੋਰਾ. ਪਲੀਤਾ. ਫਲੀਤਾ. "ਕਲਾ ਪੈ ਜਤੇ ਮੋਤ ਤੇਤੇ ਧੁਖੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੋੜਾਉਣਾ. ਕਿ—ਚੁੜਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਾਵੈ ਅਤੇ ਤੋੜਨਾ.

ਤੋੜਾ ਭਾੜਨਾ. ਕਿ—ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਤੋੜੇ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦਾ ਚਿੰਗਾੜਾ ਪਲੀਤੇ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਪੁਰ ਭਾੜਨਾ। ੨ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਦਿਲ ਭੁੜਕਾਉਣਾ. "ਸਿੰਘਨ ਉਪਰ ਤੋੜਾ ਭਾੜਾ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ਤੋੜਾਦਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬੰਦੂਕ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸਸੜ.

ਤੋੜਾ ਮੋੜਨਾ. ਕਿ—ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਤੋੜੇ ਨੂੰ ਕੁੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋੜ ਕੇ ਪਲੀਤੇ 'ਕੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਢਿੰਦ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਏ ਏ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਲਖ ਪਾਠ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੰਗੀਤ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਵੱਲ ਕਰਨਾ. "ਕਲਾ ਪੈ ਜਤੇ ਮੋਤ ਤੇਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੋੜਿ. ਤੋੜਕੇ. "ਤੋੜਿ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਕਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਤੋੜਨਾ ਕਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਨਾਨਕ ਕਚਤਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਤੋੜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰੀਆ.

ਤੋੜੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਾਦਾਰ.

ਤੋ. ਤਬ. ਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤਉ.

ਤੋਅਮ. ਅ ۱۱۲ ਸੰਗਤਾ—ਜੋੜੇ ਬੱਚੇ. ਯਮਲ (twins).

ਤੋਸੀਫ. ਅ ۱۱۲ ਤੋਸੀਫ. ਸੰਗਤਾ—ਵਸਫ (ਗੁਣ) ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਅਰੀਫ ਕਰਨਾ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ.

ਤੋਹੀਦ. ਅ ۱۱੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਾਹਦ (ਇੱਕ) ਸਮਝਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਅਵੈਤਤਾ। ੨ ਅਵੈਤਵਾਦ. Monism (unitarianism).

ਤੋਹੀਨ. ਅ ۱۱੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਾਹਨ (ਸੁਸਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ. ਹਤਕ.

ਤੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕ.

ਤੋਕਣਾ. ਤੋਯ (ਪਾਣੀ) ਦੇ ਕਣ (ਤੁਬਕੇ) ਛਿੜਕਣੇ. ਦੇਖੋ, ਤਉਕਣਾ.

ਤੋਕੀਰ. ਅ ۱੨੨ ਵਕਰ (ਵਿੱਜਤ) ਦਾ ਭਾਵ. ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਾ. ਕਦਰ.

ਤੋਖਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਦੇਸ਼ਾ. ਚਿੰਤਾ. ਧਤਕਾ. ਅ ੧੨੨ ਰਸਿਯੁੱਲ.

ਤੋਨ. ਦੇਖੋ, ਤਉਨ। ੨ ਤਿਸ ਦਾ. ਤਿਸ ਦੀ. "ਪਠੈ ਸੁਨੈ ਮਨ ਮੇ ਗੁਨੈ ਪੁਰੈ ਕਾਮਨਾ ਤੋਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤੋਡੀਕ. ਅ ੧੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਡਕ. (ਯੋਗਤ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਾਮਰਥਤ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਤੋਰ. ਅ ੧੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਓਗ. ਚਾਲਦਾਲ. "ਗੁਰੂ ਕੈ ਤੋਰ ਹੋਰ ਬਿਧਿ ਔਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ.

ਤੋਰ ਭੋਰ. ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਚੰਗ. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਭਾਉ ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ.

ਤੋਰਾਤ } ਅ ੨੨੨ ਯਹੂਦੀਆਂ (ਮੁਸਾਈਆਂ) ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਤੋਰੇਤ } ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ. Old Testament ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਚ ਕਿਤਾਬਾਂ (Pentateuch). ਦੇਖੋ, ਮੂਸਾ.

ਤੋਲ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ ੨.

ਤੋਲਕ. ਦੇਖੋ, ਤਉਲਕ.

ਤੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਤੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਗਿੰਨਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਪਲਾ। ੨ ਉਹ ਭਾਭਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਦਾ ਮਾਨ (ਵਜ਼ਨ) ਮਾਨੂਮ ਕਰੀਏ.

ਤੋਲੀਆ. ਅੰ. Towel. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਨਾ. ਸਰੀਰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਮਾਲ. ਅੰਕੌਫਾ.

ਤੋੜਾ } ਦੇਖੋ, ਤਉੜਾ ਅਤੇ ਤਉੜੀ। ੨ ਕਰਤਾਲੀ (ਤਾਤੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਤੋੜੀ } ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਤੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਤੰ. ਸਰਵ—ਤਿਸ ਨੂੰ.

ਤੰਕ. ਸੰ. ਤਫ਼. ਸੰਗਤਾ—ਡਰ. ਤੈ। ੨ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਦੁੱਖ। ੩ ਪੱਥਰ ਕੱਟਣ ਦੀ ਟਾਂਕੀ.

ਤੰਗ. ਸੰ. ਤਫ਼. ਧਾ—ਕੰਥਣਾ, ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗਣਾ। ੨ ਡਾ ੬ ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਜੀਨ ਕਸਣ ਦੀ ਪੇਟੀ. "ਤੰਗ ਐਚ ਤਬ ਕੀਨਸ ਤਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਵਿ—ਸੰਕੁਚਿਤ. ਭੀਤਾ। ੪ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਦੁਖੀ, ਹੈਰਾਨ. "ਵਿਨੁ ਨਵੇ ਕੁਤਿਆਰੁ ਅਉਖਾ ਤੰਗੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਤੰਗ ਕਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਗ ਲੈਣਾ.

ਤੰਗਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰੰਗੀ. ਤਕਲੀਫ਼. "ਪੰਚ ਦੂਤ ਤਜਿ ਤੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਡਾ ੬ ਤੰਗਨਾਧ. ਬਠਿਨਾਈ. ਔਖਾ ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਮਿਲਾਪਨ.

ਤੰਗਲੈਣਾ. ਕਿ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਤੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੱਸਣਾ. ਤੰਗ ਦੀ ਢਿੱਲ ਮਿਟਾਉਣੀ. "ਪੁਰੁ ਬੁਚ ਕਰ, ਲੈ ਘੋਰਨ ਕੇ ਤੰਗ." (ਫ਼ਵਿ ੧੦)

ਤੰਗੀ. ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਤੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਕੋਚ. ਭੀਤਾਪਨ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ. ਗ਼ਰੀਬੀ। ੩ ਮੁਸੀਬਤ.

ਤੰਗੀਐ. ਤੰਗ ਹੋਈਏ. ਤੰਗੀ ਵਿੱਚ ਪਈਏ. ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੰਗ ਪ.

ਤੰਗੁਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਧ-ਅੰਗੁਲੀ. ਸਲੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਡੇਦਾਰ ਚਾਤ ਖੇਤ ਤੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਾਹਣ ਨੂੰ ਉਡਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲੈ ਕਿਰਸਾਨ ਮਨੇ ਤੰਗੁਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜੜੇਂ ਨਭ ਬੀਚ ਉਡਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਤੰਜਣ. ਸਿੰਧੀ. ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੂਤ ਤਾਣੀ ਆਦਿ ਦੇ ਲਪੇਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤੰਵਣ ੨.

ਤੰਜੋਰ. ਸੰ. ਰੁੜ੍ਹਪੁਰ—ਤੰਗਪੁਰ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤੰਜਾਪੁਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਵੀਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੰਜਾਨ ਰਾਖਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਸਿਆ ਸ਼ਹਿਰ. ਤੰਜੋਰ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਅਨ ਰੇਲਵੇ (S.I. Ry.) ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ੨੧੮ ਮੀਲ ਹੈ.

ਤੰਵਣ. ਦੇਖੋ, ਤੰਜਣ। ੨ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ, ਜੋ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਲਈ ਜੁੜਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤੋਉਣ ੩ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਵਣ.

ਤੰਡ. ਸੰ. ਰਾਫ਼. ਧਾ—ਕੁੱਟਣਾ, ਤਾਤਨਾ.

ਤੰਡੁਲ. ਸੰ. ਰਾਫ਼ੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੱਟੇ ਹੋਏ ਧਾਨ. ਚਾਵਲ.

ਤੰਤ. ਤੰਦ ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਤ੍ਰ. "ਤੰਤ ਕਉ ਪਰਮਤੰਤੁ ਮਿਲਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਤੰਤਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ ਅਤੇ ਮੰਤੁ.

ਤੰਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ.

ਤੰਤਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤੁ (ਵੀਣਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸਰਸੂਤੀ

ਤੰਤਿ] ਸੰ. ਰਾਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰ. "ਬਿਰੁ ਭਈ ਤੰਤੀ ਤੁਟਸਿ ਤੰਤੀ] ਨਾਹੀ ਅਨਹਦ ਕਿੰਗੁਰੀ ਬਾਜੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੇਰੀ. ਹੱਸੀ। ੩ ਸੰ. ਤੰਤੁ ਵੀਣਾ. ਕਿੰਗਰੀ. "ਜਿਉ ਨਟੁਆ ਤੰਤੁ ਬਜਾਏ ਤੰਤੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਤੰਤਿਨੁ. ਵਿ—ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਤਾਰ ਦਾ ਸਾਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਤੰਤੁ. ਸੰ. ਰਾਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਗਾ. "ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਤੰਤੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ। ੨ ਮੱਛੀ ਫਤਨ ਦਾ ਜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਤੰਤੁ। ੩ ਤਾਰ. "ਤੁਟੀ ਤੰਤੁ ਰਬਾਬ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਰਬਾਬ ਦੇਹ, ਤੰਤੁ ਪ੍ਰਾਣ। ੪ ਤੰਦੁਆ. ਗ੍ਰਾਹ। ੫ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੬ ਪੱਠੇ. Nerves। ੭ ਸੰ. ਤਤ੍ਰ. "ਤੰਤੈ ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੮ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਪੇ ਤੰਤੁ ਪਰਮਤੰਤੁ ਸਭ ਆਪੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪੇ। ੯ ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ. "ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡ ਨ ਕੋਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਫੁਰਿ ਦੀਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਤੰਤੁਕੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਕਤੀ। ੨ ਰੋਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਭੰਦ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਤੰਤੁਮੰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ ਅਤੇ ਮੰਤੁ. "ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡ ਨ ਜਾਣਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਤੰਤੁਵਾਪ] ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਦ (ਸੂਤ) ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਜੁਲਾਹਾ। ਤੰਤੁਵਾਧ] ੨ ਰੋਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਕਤੀ ਆਦਿ.

ਤੰਤੁ. ਸੰ. ਰਾਫ਼. ਧਾ—ਫੈਲਾਉਣਾ, ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ, ਕੁਟੰਬ ਪਾਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੂ. ਕਪੜਾ। ੩ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੫ ਔਸਧ. ਦਵਾ। ੬ ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੭ ਉਪਾਯ. ਜਤਨ। ੮ ਰਾਜਤਾ। ੯ ਰਾਜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ੧੦ ਸੈਨਾ. ਫੌਜ। ੧੧ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੧੨ ਆਨੰਦ। ੧੩ ਘਰ। ੧੪ ਧਨ। ੧੫ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੧੬ ਕਸਮ. ਪ੍ਰਤਿਕਤਾ। ੧੭ ਟੂਣਾ. ਜਾਦੂ. "ਜੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨ ਤੰਤੁ ਜਾਕੇ ਆਇ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੧੮ ਅਧੀਨਤਾ. ਵਸਿਕਾਰ. "ਨਮੋ ਦੇਕ ਤੰਤੁ ਨਮੋ ਦੇਕ ਤੰਤੁ." (ਅਕਾਲ) ੧੯ ਨੀਤਿਵਿਦਯਾ। ੨੦ ਬਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤੰਤੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੨੧ ਤਾਰ. ਧਾਤੂ ਜਾਂ ਭੰਦ ਦੀ ਤਾਰ. ਤੰਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਰਾਫ਼. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਅਰ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਚਰਨਾ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸਯ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ.

ਤੰਤੁਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦਾ.

ਤੰਤੁਾਸਨ. ਤੰਤੁ (ਤਾਰਾਂ) ਦਾ ਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਧਰੀ.

ਤੰਤੁਾਲਿਕਾ. ਵਿ—ਤੰਤੁਵਿਦਯਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਤੰਤੁ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ੬੪ ਤੰਤੁ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ. ਤੰਤੁ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਫ਼ਰਕਾ ਅਤੇ ਅਭਾਸੀ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸੰਦੇਹ ਹੈ. ਕਈ ਕੁਮਕ੍ਰਸਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤੰਤੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਬੁੱਧਾ ਪੁਰਖ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਲਿਖ ਕੇ ਕੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰ-ਜੋਤੁ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ

“ਕਿ ਮੰਤ੍ਰਾਵਲੀ ਹੈ, ਕਿ ਤੰਤ੍ਰਾਲਿਕਾ ਛੈ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਤੰਤ੍ਰੁ } ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਨ
ਤੰਤ੍ਰੀ } ਵਾਲਾ. ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ। ੨ ਸੰ. ਜਾਂਚੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਨਾਤੀ. ਰਗ।
੩ ਵਾਜੇ ਦੀ ਤਾਰ। ੪ ਰੱਸੀ। ੫ ਉਹ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਾਰਾਂ ਹੋਣ,
ਜੈਸੇ—ਸਿਤਾਰ ਵੀਣਾ ਆਦਿ। ੬ ਵਿ—ਆਲਸੀ. ਸੁਸਤ। ੭ ਅਧੀਨ.
ਤਾਬੇਦਾਰ.

ਤੰਬ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰ੍ਹ. ਸਾਰ. ਤਬਰ.

ਤੰਦ. ਸੰ. ਜਾਂਚ. ਧਾ—ਨਰਮ ਹੋਣਾ, ਢਿੱਲਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਦੇਖੋ, ਤੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਤੰਤ੍ਰਿ। ੩ ਭੇਡ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ
ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਤਾਂਤ. ਨਸਾਂ ਦੀ ਡੋਰੀ. Gut.

ਤੰਦਈਆ. ਤੰਦ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ, ਭਰਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ, ਇੱਕ
ਮਲਾਯੀਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੰਤੋਯਾ
(ਦੰਸਨ ਕਰੋਯਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਭਿਰਭ ਤੰਦਈਏ ਬ੍ਰਿੰਦ ਫਿਰੰਤੇ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਤੰਦ ਮਰੋੜਨਾ. ਕਿ—ਸਾਜ ਨਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੰਟੀ ਮਰੋੜਕੇ ਤੰਦ
ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਕਸਣਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ
ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਿਰਫ਼ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾੜਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਮੰਤ੍ਰਜਪ
ਨਾਲ ਗੱਠ ਦੇਣੀ. “ਲਖ ਤੰਦ ਮਰੋੜੀ.” (ਭਾਗੁ)

ਤੰਦੁਲ. ਚਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਤੰਡੁਲ. “ਲੈਕੇ ਤੰਦੁਲ ਚੌਬਿਓਨ.” (ਭਾਗੁ)

ਤੰਦੂਆ. ਸੰਗਤਾ—ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਲਜੀਵ.
ਅਜੂਪਦ. Octopus ਅਥਵਾ Octopoda. ਇਸ ਦੀ ਤੰਦਾਂ ਸਮੇਤ
ਲੰਬਾਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੧੪ ਫੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਜਿਉਂ ਬੁੱਝਤੁ ਤੰਦੂਆ
ਪਕਰਿ ਚਲਾਇਓ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ
ਮਕਰਮੰਡ ਨੂੰ ਤੰਦੂਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ.

ਤੰਦੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨੂਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰ. “ਬੱਜੇ ਤੰਦੂਰ.” (ਰਾਮਾਵ)
੩ ਡਾ. ਕਰਜ. ਕਤਕ.

ਤੰਦ੍ਰਾ. ਸੰ. ਜਾਂਚ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤ੍ਰਾ. ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ। ੨ ਜਾਗੋਮੀਟੀ
ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਉੱਘਾਈ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ ਧਾ.

ਤੰਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦ੍ਰਾ. “ਚਲੇ ਬਰਬਰੀ ਅਰਮਨੀ
ਛਾਡ ਤੰਦ੍ਰੀ.” (ਕਲਕੀ) ੨ ਬ੍ਰਿਕੁਟੀ. ਤੋਂਗ। ੩ ਵਿ—ਤੰਦ੍ਰਾ ਵਾਲਾ.
ਉੱਘਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੁਸਤ.

ਤੰਨ. ਦੇਖੋ, ਤਨ. “ਸੇਈ ਤੰਨ ਫੁਟੰਨਿ ਜਿਨਾ ਸਾਂਈ ਵਿਸਰੈ.” (ਵਾਰ
ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ. ਉਨ੍ਹਾਂ. “ਖਾਕੁ ਲੋੜੇਦਾ ਤੰਨਿਖੇ.”
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਯ ਲੋੜੇਦਾ। ੩ ਤਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨ ਦਾ
ਸੰਯੋਗ. ਰਜ—ਤੰਨ. ਉਹ ਨਹੀਂ.

ਤੰਨਿ. ਤਨ ਮੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ. “ਤੰਨਿ ਜਤਾਈ ਆਪਣੈ.” (ਸਦਾ ਮ:
੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤੰਨ ੨.

ਤੰਨੁ. ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਤਨੁ. “ਮਨੁ ਤੰਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਦੇਖ ਦਰਸਨ.”
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਰਜੁ ਬਿਨੁ ਤੰਨੁ ਨ ਹੋਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ
੧)

ਤੰਪਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਗਉ, ਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬਾ ੩.

ਤੰਬਾ. ਡਾ. ਤੰਬਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਜਾਮਾ. ਖੁਲੀ ਸਲਵਾਰ। ੨ ਚੰਮ
ਦਾ ਪਜਾਮਾ। ੩ ਸੰ. ਰਸਾ. ਗੱਡਣ ਗਉ.

ਤੰਬਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਕੂ.

ਤੰਬੀ. ਛੋਟਾ ਤੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬਾ.

ਤੰਬੀਰ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਨਬਹ (ਜਗਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ ਨਸੀਹਤ.
ਬਿਕਾ। ੨ ਦੰਡ. ਸਜ਼ਾ.

ਤੰਬੂਰ. ਦੇਖੋ, ਤੰਬੂਰ.

ਤੰਬੂ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਮਾ. ਵਸਤੂ ਦਾ ਘਰ. “ਤੰਬੂ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਖਰਾ ਸੋਢਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵਣ (ਜਾਲ) ਬਿਰਫ਼ ਹੇਠ ਆਏ
ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਮੁਕਤਸਰ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੈਂਪ ਸੀ, ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ
ਚਾਤਾਂ ਪੁਰ ਵਸਤੂ ਪਾਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਤੰਬੂ ਦਿਖਾਏ ਯਕੀਨ
ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੇਅੰਤ ਫ਼ੌਜ ਉਤਰੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਮੁਕਤਸਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ.

ਤੰਬੂਰ. ਡਾ. ਤੰਬੂਰ ਅਥਵਾ ਤੰਬੂਰ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਢੋਲ.
Tambour। ੨ ਤੰਬੂਰੇ ਦੀ ਬਾਂ ਤੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.
“ਪੁਛੁ ਜੀ! ਲੋਹੁ ਤੰਬੂਰ ਕੋ.” (ਨਾਪੁ)

ਤੰਬੂਰਾ. ਸੰ. ਗੁਜਰਾਤੀ ਗੀਤ—ਤੰਬੂਰਾਵੀਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਨਪੂਰਾ.
ਤੰਬੂਰੁ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਵੀਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.
ਤੰਬੂਰੇ ਨੂੰ ਤੰਬੀ ਲਗਾਕੇ ਇਹ ਸਾਜ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁਰ ਆਧਾਰ
ਕਦੇਧੇ ਗਾਯਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਤੰਬੂਲ. ਤਾਂਬੂਲ. ਦੇਖੋ, ਤਬੋਲ ਅਤੇ ਤਮੋਲ.

ਤੰਬੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਤਮੇਸਰ. “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਮੋਹ ਕ੍ਰਿਦੋਖੁ ×××
ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਚਨ ਤੰਬੇਸਰ ਪੁਰੀ.” (ਨਾਪੁ) ਗੁਰੁਵਚਨ, ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ
ਲਈ ਤਾਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪੁਤੀ ਹੈ.

ਤੰਬੇਰਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ.

ਤੰਬੋਰ } ਤਾਂਬੂਲ. ਦੇਖੋ, ਤਬੋਲ ਅਤੇ ਤਮੋਲ. “ਮੁਖ ਖਾਇਓ ਤੰਬੋਰ.”
ਤੰਬੋਲ } (ਗਉ ਕਬੀਰ) “ਇਹ ਤੰਬੋਲਾ ਖਾਇਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਤੰਬੋਲਾ }

ਤੰਬੋਲੀ. ਸੰ. ਗਾਮ੍ਹਲਿਜ਼. ਸੰਗਤਾ—ਤਮੋਲੀ. ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਅਤੇ
ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ.”

‘ਤੰਨ ਤਾਰ ਪੱਕੇ ਫੌਜਾਦੀ ਅਤੇ ਰੋਥਾ ਪਿੰਤਲ ਦਾ. ਪਹਿਲੇ ਤਾਰ ਦਾ ਲੁਰ ਪੱਚਮ. ਚੂਜੇ
ਤੀਜੇ ਤਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਸਤਜ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਿੰਤਲ ਦੇ ਤਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਪਹਿਲੀ ਸਪਰਕ ਦਾ
ਗੰਭੀਰ ਸਤਜ ਜੋ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਤੰਬੂਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਮੱਧਮ ਦੀ
ਤਰਾਂ ਧੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੱਕੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਾਰ ਮੱਧਮ. ਦੋ
ਪਿੰਤਲ ਦੇ ਸਤਜ, ਰੋਥਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੱਚਮ, ਪੰਜਵਾਂ ਪਿੰਤਲ ਦਾ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ
ਗੰਭੀਰ ਸਤਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਜੈਸੇ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤਸਕੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਕਤ.

ਤਸਜ. ਸੰ. ਲਯ. ਧਾ—ਛੱਡਣਾ, ਤਰਕ ਕਰਨਾ.

ਤਸਜਨ. ਦੇਖੋ, ਤਜਣਾ.

ਤਸਾਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਕ.

ਤਸਾਗਪਕੁ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਇ ਦੇ ਤਸਾਗ ਦੀ ਨਿਖਤ. ਬੇਦਾਵੇ ਦੀ ਤਹਰੀਰ. ਤਲਾਕਨਾਮਾ.

ਤਸਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਗੀ.

ਤਸਾਜਜ. ਦੇਖੋ, ਤਿਆਗਿਜ.

ਤਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਂ.

ਤਸੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਉਹਾਰ.

ਤੁ. ਤੁਯ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਤਿੰਨ। ੨ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਥਾਂ. ਠਿਕਾਣੇ. ਜਿਵੇਂ—ਤਤੁ, ਪਰਤੁ.

ਤੁਧਿਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਧੇਦਸੀ. "ਤੁਧਿਦਸੀ ਤੀਨਿ ਤਪ ਸੰਸਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫ ਬਿਭੀ)

ਤੁਇ. ਸੰ. ਤੁਯ. ਵਿ—ਤਿੰਨ। ੨ ਤੀਜਾ. ਤੀਸਰਾ.

ਤੁਈ. ਸੰ. ਤੁਯੀ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ਤਪ ਕੁਈ ਮੋਚਨ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਆਪਿ ਵਿਆਪਿ ਉਪਾਪਿ ਤਿੰਨੇ ਤਪ। ੨ ਬੁਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਰਿਕ ਯਰੁਰ ਸਾਮ ਤਿੰਨੇ ਵੇਦ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਪਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕੰਨਯਾ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਤੁਸ. ਸੰ. ਰਸ. ਧਾ—ਭਰਨਾ, ਭਰਾਉਣਾ, ਭੱਜ ਜਾਣਾ, ਖੋਹ ਲੈਣਾ, ਚੋਕਣਾ, ਵਰਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਨ, ਜੰਗਲ.

ਤੁਸਰ. ਸੰ. ਰਸ. ਵਿ—ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੀਤਿ. "ਨ ਤੁਸਰੈ ਨ ਗੁਸਤੈ." (ਅਕਾਲ)

ਤੁਸਨ. ਕਿ—ਤੁਸ (ਭਯ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਪਿਖੰਡਿਹ ਕਲਮਲ ਤੁਸਨ." (ਸਵੈਕੇ ਮ. ੨ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਤੁਸਨੁ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਰ. ਭਯ.

ਤੁਸਨੁ. ਸੰ. ਰਸ. ਵਿ—ਭਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਰਪੋਕ.

ਤੁਸਰੇਣੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਚਲ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ. ਮਹਾ ਸੁਕਮ ਕਣ, ਜੋ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੂਰਯ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿੱਚ ਡਿਰਦਾ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਫੀ ਪਰਮਾਣੁ, ਅਥਵਾ ਤਿੰਨ ਦ੍ਰਸ਼ਟਕ ਦਾ ਤੁਸਰੇਣੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਤੁਸਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸਤ.

ਤੁਹਕ. ਤਿਭਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭਰ. ਧਰਕਾ. ਹੋਲ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨਗਰ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਤੁਕੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕੁਲਾ.

ਤੁਕਣਾ. ਸਭਨਾ. ਬੁਸਣਾ. ਗਲਕੇ ਵਹਿਣਾ.

ਤੁਖਿ. ਸੰ. ਰੁਖਿਤ—ਤੁਸਿਤ. ਵਿ—ਪੜਾਅ. "ਹਮ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰੇ ਤੁਖਿ ਭਾਇਨਿ." (ਗੋਭ ਕਬੀਰ) ਸਾਨੂੰ ਲਗੂ ਦੀ ਪੜਾਸੀ ਭਾਇਨੀ ਨਜਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਤੁਟ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਤੁਖਾ. ਪਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਤੁਟਿ.

ਤੁਠਣਾ. ਕਿ—ਤੁਰਾ—ਨਠਣਾ. ਛੇਤੀ ਭੱਜਣਾ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣਾ.

ਤੁਪਣ. ਪੋਠੇ. ਟੱਪਣਾ. ਟਪਸੀ ਮਾਰਨੀ.

ਤੁਪਾ. ਸੰ. ਰਸ. ਧਾ—ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਭਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਲੱਜਾ. ਸਰਮ। ੩ ਕੀਰਤਿ. ਯਸ। ੪ ਵੇਸ਼ਣਾ. ਕੰਚਨੀ.

ਤੁਪਾਉਣਾ. ਕਿ—ਭਰਾਉਣਾ. ਚਾਬੁਕ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਅਤੇ ਟਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤੁਪਣ ਅਤੇ ਤੁਪਾ. "ਤਾਜੀ ਤੁਪਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਤੁਪਾਉਣਾ.

ਤੁਮਾਟ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਾ. ਪੌਸਾ.

ਤੁਮੰਕ. ਦੇਖੋ, ਤਮਕ. "ਤੇਕ ਤੁਮੰਕਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਤੁਯ. ਦੇਖੋ, ਤੁਇ.

ਤੁਯੀ. ਦੇਖੋ, ਤੁਈ.

ਤੁਯੋ. ਤੀਜਾ. ਤੁਤੀਯ। ੨ ਤਿੰਨ. ਤੁਯ. "ਤੁਯੋ ਥਾਣ ਲੈ ਬਾਮ ਪਾਣ ਚਲਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਤੁਯੋਦਸ. ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਦਸ. ਤੇਰਾ—੧੩.

ਤੁਯੋਦਸੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੋਰਵੀਂ ਭਿਥਿ. ਚੋਰਸ. ਤੁਯੋਬਕ. ਸੰ. ਰਸ. ਧਾ—ਤੁਯੋਬਕ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਬਕ (ਨੇਤ੍ਰ). ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਠੇ ਨਾਸਿਕ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਨਾਸਿਕ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਛਾਰੀ ਕੁੰਡਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ ੧੦.

ਤੁਯੋਬਕਾ. ਸੰ. ਤੁਯੋਬਕਾ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਅੰਬਕ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਯ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਅੰਬਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਤੁਾ. ਸੰ. ਧਾ—ਰਖਤਾ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਕਕ.

ਤੁਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਰ. ਭਯ. ਦੇਖੋ, ਤੁਾਸ. "ਤੁਾਸ ਮਿਟੈ ਜਮਪੰਥ ਕੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਕਸ੍. ਤਕਲੀਫ਼. ਦੁੱਖ. "ਭਰ ਕੈ ਹੱਥੋਂ ਦਾਨਵੀ, ਦਿਲ ਅੰਦਰਿ ਤੁਾਸ ਵਧਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਤੁਾਸਹਰਤਾ } ਵਿ—ਤੁਾਸ (ਭਰ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਯ ਦੂਰ
ਤੁਾਸਹਰਾ } ਕਰਤਾ. "ਨਾਮ ਜਨ ਕੀ ਤੁਾਸਹਰਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤੁਾਸਕ } ਵਿ—ਤੁਾਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਤੁਾਸਕਰ }

ਤੁਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਤੁਸਤ। ੨ ਤੁਾਸ—ਦੇਤ. ਭਯ ਦੇਤ. "ਜੌ ਤੁਸਕਰ ਕੇ ਤੁਾਸਤ ਬੇਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਤੁਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਰਾਉਣ ਵਾ ਭਾਵ. ਭਰ ਦੇਣਾ.

ਤੁਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁਾਸ.

ਤੁਾਹਿ. ਸੰ. ਵਸ—ਬਚਾਓ. ਰਕਾ ਕਰੋ. ਪਨਾਹ ਦੇਓ. "ਤੁਾਹਿ ਤੁਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤੁਾਹਿ ਦੇ

ਅਰਬ ਚਾੜਕੇ ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ ਭੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਹਿਕੇ ਪਰੇ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਹਣਾ.

ਤ੍ਰਾਘ } ਦੇਖੋ, ਤਾਘ. "ਆਗਾਹਾ ਕੁੰ ਤ੍ਰਾਘ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ਤ੍ਰਾਘਿ) ੫) ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ. ਭਾਵ—ਉੱਨਤਿ ਵਾਸਤੇ ਬਲ ਖਰਚ ਕਰ. "ਸੁਰ ਕਾਨੁਰ ਕੀ ਸੁਨਬੇ ਕਹੁ ਤ੍ਰਾਘੀ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਨੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੋਈ. ਤ੍ਰਾਛਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਾਸ਼ਨ (ਫਿੱਲਟ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੱਛਣਾ. ਤ੍ਰਾਟਕ. "ਪੂਰਕ ਬੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਤ੍ਰਾਟਕ ਧਾਇਆ." (ਭਾਗੁ ੨੨) ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ ੨ (ਹ).

ਤ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰਖਤਾ. ਹਿਫ਼ਾਜਤ. "ਤ੍ਰਾਣ ਕਰੈ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਣ (ਬਲ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਤ੍ਰਾਣ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਾਣ ਲਾਇਆ.

ਤ੍ਰਾਤ, ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਮਹਾਨੁਜ. ਤ੍ਰਾਤਾ. ਸੰ. ਚਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਰਕਕ. ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ. "ਸੋ ਕੀਨੋ ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਤ੍ਰਾਤਾ." (ਨਾਪੁ) ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ.

ਤ੍ਰਾਮਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ.

ਤ੍ਰਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਤਰਾਉਤੀ ਅਤੇ ਸਹਾਬੁੰਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ.

ਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਿੰਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਰ੍. ਤਰਨਾ. ਤੈਰਨਾ.

ਤ੍ਰਿਅ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. "ਤ੍ਰਿਅ ਅਸਥਾਨ ਤੀਨ ਤ੍ਰਿਅ ਖੰਡਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਮਧਮ ਅਧਮ ਤਿੰਨ ਭਾਗ। ੨ ਫੜੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੈਥੇ ਨੇਤ੍ਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤ੍ਰਿਅਸਿਤ. ਵਿ—ਫੜੀਸਿਤ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸਗੁ ਤ੍ਰਿਅਸਿਤ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਆ. ਫੜੀ. ਔਰਤ.

ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ. ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਯੰਬਕ. "ਤ੍ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ ਕਾਸੀਪੁਰ ਮਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਤ੍ਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖ.

ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਸਕਾਰ. "ਹੈ ਤਾਂਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਸਕ੍ਰਿਤ.

ਤ੍ਰਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਤਿਸਟ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੋਖਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਟੈ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

"ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੇਹਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਰੁਝ.

ਵਿ—ਪਯਾਸਾ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.

ਤ੍ਰਿੰਸਤ. ਸੰ. ਤੀਸ. ਤੀਹ—੨੦.

ਤ੍ਰਿੰਸਤਿ. ਸੰ. ਤੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਤ੍ਰਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੂਝੈ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਸਨਕ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਾਤੁਰ. ਪਯਾਸਾ. ਫਾ. ਤਿਸਨਹ। ੨ ਤ੍ਰਿਸਨਾਵਾਨ.

ਲਾਲਚੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਕ ਜਿਮਿ ਇਹੁ ਕੈਸੇ ਧਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. ਰੁਝਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰੂਖ ਸਭ ਨਾਸੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਨਾਨੁ. ਲਾਲਚੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖਾ ੨.

ਤ੍ਰਿਸਿਖ } ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸਿਰਜ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ } ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਲੰਕਾਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਕਰ ਮਹਾਚਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਖਰ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਅਤੇ ਦੰਡਕ ਵਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੪ ਕੁਬੇਰ.

ਤ੍ਰਿਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸਿਰਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਤ੍ਰਿਸੂਲ.

ਤ੍ਰਿਸੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਸੂਲ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਤ੍ਰਿਸੂਲੀ. ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ. ਤ੍ਰਿਸੂਲਿਨ. ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ } ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸਾਕ੍ਰੁ. ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ } ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਹਿਤ ਸੂਰਗ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਵਸਿਸ਼੍ਟ ਤੋਂ ਯੋਗ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਵਸਿਸ਼੍ਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਨੂੰ ਸੂਰਗ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਯੋਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਸੂਰਗ ਪੁਚਾਇਆ. ਜਦ ਸੂਰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆ, ਤਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ. ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਨੂੰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਯਾਤੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰਯ ਵ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਘਰ ਪਾ ਲਈ ਸੀ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਦੇਖਕੇ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਚੰਡਾਲ ਹੋਜਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਤ੍ਰਯਵ੍ਰਤ ਚੰਡਾਲਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤ੍ਰਯਵ੍ਰਤ ਨੇ ਵਸਿਸ਼੍ਟ ਦੀ ਗਉ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈ ਅਤੇ ਆਪ ਭੀ ਖਾਧੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਵਸਿਸ਼੍ਟ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਬਾਪ ਨਾਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਦੂਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਤੀਜੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਖਾਧਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਾਂ ਸੰਕਾਯੋਗਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਦੁਰਭਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਤ੍ਰਯਵ੍ਰਤ ਨੇ ਰਖਤਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਖੀ ਨੇ ਪੁਸ਼ੇਨ ਹੋਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਇਸ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ (ਸਤ੍ਰਯਵ੍ਰਤ) ਨੇ ਕੇਕਯ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਪਤਰਥਾ ਨਾਮਕ ਕੰਨਯਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤ੍ਰਯਵਾਦੀ ਰਾਜਾ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਜਨਮਿਆ। ੩ ਬਿੱਲਾ। ੪ ਭਾਮਕਤ. ਪਤੰਗ। ੫ ਚਾਤਕ. ਪਖੀਹ। ੬ ਟਣਾਣਾ, ਜੁਗਨੂ. ਖਟਕੇਤ. ਤ੍ਰਿਸੰਧਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਲ ਸੰਧਯਾ.

ਤ੍ਰਿਹ. ਵਿ—ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਯ. "ਤ੍ਰਿਹਾ ਗੁਣਾ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਚਾ." (ਮਾਰੂ

ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਖਾ, ਤੇਹ, ਪਿਆਸ.

ਤ੍ਰਿਹਦਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਹਦਸ.

ਤ੍ਰਿਹਵਲ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਹਵਲ.

ਤ੍ਰਿਹੁ. ਵਿ—ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. “ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪੁਰੁ ਤਿੰਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

“ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣਾ ਵਿਚਿ ਸਹਿਜੁ ਨ ਪਾਈਐ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

੨ ਤ੍ਰਿਖਾ. ਪਿਆਸ.

ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ. ਸੰ. ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼. ਤੇਰਾਂ, ਤੇਰਹ—੧੩. “ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ਮਾਲ

ਰਖੇ ਜੋ ਨਾਨਕ ਮੇਖ ਮੁਕਤਿ ਸੇ ਪਾਵੈ.” (ਕੂਜ ਅ: ਮ: ੧) ਚੇਰਰੂਪ

ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਅਤੇ ਦਸ ਵਿਸਯ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਰਾਕੇ

ਦੇਖੇ। ੨ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦਸ਼—ਤ੍ਰਿਦਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਸਣ

ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ, ਸੁਰ. ਤ੍ਰਿਦਸਮਾਲ. ਦੈਵੀਸੰਪੱਤਿ. ਦੈਵੀ ਗੁਣ.

ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਹੁਦਸ ੨.

ਤ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਕਰਮ. ਲੋਕ. ਤਿਕ.

ਤਿੱਕਾ ੨ ਤ੍ਰਿਫਲਾ (ਹਰਤ ਬਰੇਤਾ ਆਉਲਾ).

ਤ੍ਰਿਕਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਕੋਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਸੁੰਢ ਕਾਲੀ

ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਮਘਪਿੱਪਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ.

ਤ੍ਰਿਕਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਵਰਣ ਗਣ.

ਦੇਖੋ, ਗਣ ੮। ੩ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਲ.

ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਾਣਡ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪੁਕਰਣ. “ਵੇਦਨ ਕਹਾ

ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਵਿਧਾਨ। ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਆਚਮਨਗਯਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡ ਹਨ. ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਸ਼। ੩ ਅਮਰਕੋਸ਼

ਜੋ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਕਾਂਡ ਸੰਦੀਦਾ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਕਾਮ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਦਾ

ਪਿਆਰਾ. “ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਤ੍ਰਿਕਾਮੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਕਾਲ. ਰੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਯਤ। ੨ ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ,

ਮਧਯਾਨੁ ਅਤੇ ਸਾਧਕਾਲ.

ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਿਆ } ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਧਯਾਵਿਧਿ. ਸੰਧਿ

ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਸੰਧਯਾ } (ਦੋ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਜੁੜਨ) ਸਮੇਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਰਮ

ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਧਯਾ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ

ਵਿਧਿ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ, ਮਧਯਾਨੁ ਅਤੇ ਸੰਧ ਸਮੇਂ.

“ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਕਰੇ.” (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਕਾਲਗ } ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਾਲਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਗਰਿਨ੍ਹ. ਸੰਗਤਾ—

ਤ੍ਰਿਕਾਲਗਰ } ਸਰਵਗਤ. ਰੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਦੀ

ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ } ਬਾਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ

ਤ੍ਰਿਕਾਲਦੂਸ਼ਾ } ਤੋਂ ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ

ਚਾਲ ਤੋਂ ਜਮਾਨਾ ਹਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤਥਾ ਵਿਦਯਾ ਬਲ

ਦੁਆਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ

ਵਾਲਾ. ਨੀਤਿਵੇਤੋਤਾ.

ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ. ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ. ਲੱਛਾ ਵੇਲਾ. ਦਿਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ

ਤੋਂ ਛੇ ਵਜੇ ਤਕ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੨ ਸੰਭ. ਸ਼ਾਮ. ਸਾਧਕਾਲ.

ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕੁਟ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਕੋਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਸੁੰਢ ਮਘਪਿੱਪਲੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਮੇ ਲਈ

ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਉੜੀ. ਮੱਥੇ ਪਏ ਤਿੰਨ ਵਲ. “ਮਾਥੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ

ਵ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੂਰ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲ. “ਗੁਰ

ਮਿਲਿ ਗੁਣਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰੇ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ

ਉਪਾਸਨਾ. “ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਤ੍ਰੈ ਮੂਰਤਿ××× ਗੁਰੁਪਰਸਾਦੀ

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟੈ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੪ Trinity. ਤਸਲੀਸ.

ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ. ਖੁਦਾ, ਰੂਹਉਲ ਬਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਈਸਾ).

੫ ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕੁਟਚਕ੍ਰ. ਦੋਹਾਂ ਭੋਹਾਂ ਦੇ ਮਧਯ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਤ੍ਰਿਕੁਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਕੁਟ (ਚੋਟੀਆਂ) ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ

ਪੁਰ ਲੱਕਾ ਨਗਰੀ ਵਸੀ ਹੈ। ੨ ਜੈਸਲਮੇਰ ਜਿਸ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਵਸਿਆ

ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟ ਹੈ। ੩ ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੂ

ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪਰਵਤ। ੪ ਯੋਗਮਭ ਅਨੁਸਾਰ ਡੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ

ਚਕ੍ਰ, ਜੋ ਭੋਹਾਂ ਦੇ ਮਧਯ ਹੈ। ੫ ਤਿਕੋਣਾ ਪਕਵਾਨ. ਸਮੋਸਾ. ਦੇਖੋ,

ਤਣੀਆ ੩.

ਤ੍ਰਿਕੋਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਿੰਨਾਂ ਕੁਣਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਤਿਕੋਣਾ. Triangle।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਤ੍ਰਿਕਲ. ਵਿ—ਤਿਗੁਨਾ. ਤਿਹਰਾ. “ਤ੍ਰਿਕਲ ਸੰਗਲ ਸਰਾ ਦਾ.”

(ਮਭੋ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ ਵਰਣ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਲਾ

(ਮਾਤ੍ਰਾ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਲ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ

੬.

ਤ੍ਰਿਖ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੀਰਾ. ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦੀ ਕਕੜੀ। ੨ ਸੰ. ਰੂਥ.

ਧਾ—ਪੜਾਸ ਦਾ ਲੱਕਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਪੜਾਸ.

ਤ੍ਰਿਖਾ. ਵਿ—ਤੀਕਣ. ਤੀਖਾ. ਤੇਜ਼। ੨ ਸੰ. ਰੂਥਾ—ਤ੍ਰਿਸਾ. ਸੰਗਤਾ—

ਪਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਖ ੨. “ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ.”

(ਮਾਭ ਮ: ੫) ੩ ਲੋਭ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇੱਛਾ.

ਤ੍ਰਿਖਾਈ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਾਕੁਰ. ਤ੍ਰਿਖਾਵਾਨ. ਪਿਆਸਾ. “ਤੇ ਨਰ ਤ੍ਰਿਸਨ

ਤ੍ਰਿਖਾਈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਖਾਰਤ. ਸੰ. ਰੂਥਾਰਤ. ਵਿ—ਤਿਖਾ ਕਰਕੇ ਆਰਤ (ਦੁਖੀ).

ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਇਆ.

ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ. ਵਿ—ਤ੍ਰਿਸਾ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਸਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤ੍ਰਿਸਾਵਾਨ

ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ. “ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਪੀਵਰ ਠੰਢਾ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਤਿਯੰਕ—ਤਿਯੰਕ ਅਤੇ ਤਿਯੰਗ—ਤਿਯੰਗੋ. ਵਿ—

ਤਿਰਛੀ ਹੈ ਭਤਿ ਜਿਸ ਦੀ. ਤਿਰਛਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖਲੋਕੇ

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰਿਭੂ ਕੂੜ (Huly Ghost). ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ

ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਜ਼ਰਾਈਲ ਰਹਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇ

ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂਗੀ ਅਤੇ

ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਿਰਾ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਢਾ ਵਿੱਚ ਪੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਣ ਦਾ

ਪਿਕਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਨਾ ਤੁਰੇ। ੨ ਟੇਰੀ ਗਤਿ (ਚਾਲ) ਵਾਲਾ। ੩ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਗਤਿ (ਪਹੁੰਚ) ਜਿਸ ਦੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਅਰ ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। “ਨਰਪਾਲ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕਰਾਲ ਕ੍ਰਿਗੰ.” (ਅਕਾਲ)
ਕ੍ਰਿਗਤ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਗਤ—ਤ੍ਰਿਗਤ. ਸੰਗਤ—ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ। “ਕ੍ਰਿਗਤ ਦੇਸ ਦੇਸੁਰ ਹੂੰ ਆਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੜ) ੨ ਕ੍ਰਿਗਤ ਦੇਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਗਦ.
ਕ੍ਰਿਗਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ “ਅਕਵਾ” ਅਤੇ “ਅਜਬਾ” ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਮ, ਛ, SSS, S. ਭੇਦ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਅੱਖਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜੁਝਾਰੂ ਮਾਰੂ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤੋਂ ਤੋਂ ਤੀਰੰ. ਬੰਬ ਬੀਰੰ.

ਢੰਢੰ ਢਾਲੰ. ਜੰ ਜੰ ਜੁਲੰ. (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ “ਤਤ ਤੀਰੰ—ਬਬ ਬੀਰੰ” ਭੀ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਐਸੀ ਦੁਆ ਵਿੱਚ ਲੱਛਣ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਸ, ਛ, II, S, S. ਪਿੰਗਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਦੇਵੀ” ਅਤੇ “ਰਮਾ” ਹੈ.
ਕ੍ਰਿਗਦ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਯੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਯੰਗਤ. ਵਿ—ਤਿਰਛਾ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਟੇਰੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ. ਸੱਪ ਮੋੜਕ ਆਦਿ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ. “ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਕ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਤੇ ਮੰਦਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਤਿੰਨ ਗਦ (ਰੋਗ). ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਤਾਪ.
ਕ੍ਰਿਗਦਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਗਦ.
ਕ੍ਰਿਗਰਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਗਤ.
ਕ੍ਰਿਗਣ. ਵਿ—ਤਿਰਛਾ. ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਖਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿ ਗਣ.
ਕ੍ਰਿਗਣਾਤਮਕ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ. ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਗਣਾਤੀਤ } ਵਿ—ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ (ਸਤ ਰਜ ਤਮ) ਤੋਂ ਗੁਜਰਿਆ
ਕ੍ਰਿਗੁਨਾਤੀਤ } ਹੋਇਆ (ਪਰੇ). “ਕਹੂੰ ਕ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੈ.” (ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰਿਚਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲ ਚਾਵਲੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ (ਤਿੰਨ) ਚਾਵਲ (ਦਾਣੇ). ਤਿਲ ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਖਸਖਸ.

ਕ੍ਰਿਜਕ } ਸੰ. ਤ੍ਰਿਯੰਕ. ਵਿ—ਤਿਰਛਾ. ਟੇਵਾ. ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋਕੇ
ਕ੍ਰਿਜਗ } ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਗਦ.

ਕ੍ਰਿਜਟ. ਤਿਹਰੀ ਜਟਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿਵ. ਕ੍ਰਿਜਟੀ.

ਕ੍ਰਿਜਟਾ } ਤ੍ਰਿਯਟਾ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਤਿਹਰੀ ਜਟਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ
ਕ੍ਰਿਜਟੀ } ਵਿਭੀਸਣ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ.
“ਤਬ ਕਹੇ ਬੈਣ ਕ੍ਰਿਜਟੀ ਬੁਲਾਇ.” (ਰਾਮਾਵ) ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ

ਦੇਖੋ. ਰਾਮਾਵਣ, ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਡ ਅ: ੨੭—੩੦.

ਕ੍ਰਿਜਟਾ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਬਿਰਫ ਭੀ ਕ੍ਰਿਜਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਜਟੀ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਜੜ. ਡਿੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕਟਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਜਾਮਾ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾਮਾ. “ਘਟੀ ਏਕ ਦੇ ਜਾਮ ਕ੍ਰਿਜਾਮਾ ਬਿਭੀ ਹੁਤੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਕ੍ਰਿਵਣ. ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਯ-ਘਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਕੱਤਣ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਤੇਉਣ, ਤੰਜਣ ਅਤੇ ਤੰਵਣ.

ਕ੍ਰਿਟ } ਸੰ. ਕ੍ਰੁਟ. ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਸਾ. ਪਿਆਸ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.
ਕ੍ਰਿਟਿ } “ਕ੍ਰਿਟਿ ਕਾਮ ਘਨੇਰੀ.” (ਨਾਪੁ) “ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਕ੍ਰਿਟਿ ਹੈ ਜਹਾਂ.” (ਨਾਪੁ)

ਕ੍ਰਿਡੀਠ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦੀਠ.

ਕ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਕ੍ਰਾ. ਧਾ—ਘਾਸ ਖਾਣਾ, ਚਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ. ਕੱਖ. ਤਿਨਕਾ. “ਕ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਕਫੁ ਸੋਗਿ ਨ ਜਾਵੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਵਿ—ਬੋਤਾ. ਕ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨ. ਤੁੱਛ. ਤਨਿਕ. “ਰੁਧੁ ਲੇਪ ਨ ਲਗੈ ਕ੍ਰਿਣ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅਦਨਾ. “ਕ੍ਰਿਣ ਤ ਮੇਰੰ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੁ.

ਕ੍ਰਿਣਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਅਗਨਿ. ਕ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਹਾਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਣਅਰਿ ਅਰਿ.

ਕ੍ਰਿਣਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਣ ਟਿਣ ਆਦਿ ਅਨੁਕਰਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਣ ਟਿਣ.

ਕ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਕ੍ਰਾਸ ਦੀ ਅੱਗ. ਭਾਵ—ਬੋਤਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. “ਕ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹਤ ਕਾ ਜਲੁ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੁਧਾਨਲ.

ਕ੍ਰਿਣਚਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਸ਼ੂ. ਘਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਚਰ ਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਸਿੰਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਚਰ ਪਤਿ ਅਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਸਲੋਕਾ ਨਾਯਾਯ. ਜੇਕ ਦੇ ਤਿਨਕਾ ਫਤਨ ਵਾਂਗ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਜੇਕ ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਿਣ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਫਰਦੀ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੂਜੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਣ ਟਿਣ. ਇਹ ਛੰਦ “ਅਕਰਾ”, “ਅਣਕਾ” “ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ” ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ III, ਦੇਖੋ, ਭਾਸਲੀਰਦੀ ਤੰਤ੍ਰ.

ISS. ਨਾਮ ਦਾ ਬਾਰਣ ਕੇਵਲ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਅਰ ਮੁੱਢ “ਕ੍ਰਿਣ ਟਿਣ” ਪਾਠ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕ੍ਰਿਣ ਟਿਣ ਤੀਰੀ। ਬ੍ਰਿਣ ਟਿਣ ਬੀਰੀ।

ਕ੍ਰੁਣ ਟਣ ਢਾਲੀ। ਜ੍ਰੁਣ ਟਣ ਚਾਲੀ।

(ਰਾਮਾਵ)

ਕ੍ਰਿਣ ਤੋੜਨਾ, ਦੇਖੋ, ਤਿਨਕਾ ਤੋੜਨਾ।

ਕ੍ਰਿਣਰਾਜ, ਸੰ. ਰੁਧਰਾਜ, ਸੰਗਤ—ਖਸੂਰ। ੨ ਨਾਰਿਯਲ (ਨਰੇਨ) ਦਾ ਦਰਖਤ। ੩ ਤਾਤ ਬਿਰਫ਼।

ਕ੍ਰਿਣਰਿਪੁ ਨਾਇਕ ਰਿਪੁ, ਸੰਗਤ—ਘਾਸ ਦਾ ਵੇਰੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦੀ ਵੇਰਣ ਬੰਦੂਕ, (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਣਾਲਯ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਣਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਕੁੱਲੀ, ਭੁੱਗੀ।
ਕ੍ਰਿਣਾਲੈ } ਛੱਪਰ।

ਕ੍ਰਿਣਾਵਰਤ } ਸੰ. ਰੁਧਰਾਜ, ਸੰਗਤ—ਵਾਉਵਰੇਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਕ੍ਰਿਣਾਵੂਤ } ਕ੍ਰਿਣਾਂ (ਕੱਖਾਂ) ਦਾ ਆਵਰਤ (ਚਕ੍ਰ) ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੨ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਇਹ ਵਾਉਵਰੇਲਾ ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, “ਕ੍ਰਿਣਾਵਰਤ ਸੋ ਕਹਰੋ ਜਾਹੁ ਤਾਕੋ ਤਿਖੇ,” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਕ੍ਰਿਤਾਪ, ਦੇਖੋ, ਤਾਪ ਤੁਧ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਤਾਪ।

ਕ੍ਰਿਤਾਲੀ, ਕ੍ਰਿਤਾਰੀਸਤ, ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ—੪੨।

ਕ੍ਰਿਤਿਯ, ਸੰ. ਕ੍ਰਤੀਯ, ਵਿ—ਤੀਜਾ, ਤੀਸਰਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰੇਤਾਯੁਗ, “ਸਤ ਦੁਆਪੁਰ ਕ੍ਰਿਤਿਯ ਕਲਿਜੁਗ,” (ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰਿਤੀਅ, ਸੰ. ਕ੍ਰਤੀਯ—ਕ੍ਰਿਤੀਯ, ਵਿ—ਤੀਜਾ, ਤੀਸਰਾ, “ਕ੍ਰਿਤੀਅ ਬਿਵਸਥਾ ਸਿੱਚੇ ਮਾਇ,” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੀਜੀ, ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਜਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਤੀਆ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰੇਤਾਯੁਗ, “ਕ੍ਰਿਤੀਏ ਮਹਿ ਕਿਫ਼ ਭਇਆ ਦੁਤੇਤਾ,” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੀਜੇ, ਤੀਸਰੇ, “ਕ੍ਰਿਤੀਆ ਆਏ ਸੁਰਸਰੀ,” (ਰੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਤੀਯ, ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤਿਥਿ, “ਕ੍ਰਿਤੀਆ ਤ੍ਰੇਕੁਣ ਬਿਖੇਵਨ,” (ਗਉ ਮ: ੫ ਬਿਤੀ)

ਕ੍ਰਿਤੀਯਾ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੀਆ ੩।

ਕ੍ਰਿਦਸ, ਸੰ. ਰਿਵਸ, ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ, ਸੁਰ। ੨ ਸੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਸੁਰਗ। ੪ ਵਿ—ਤੀਸ—੩੦।

ਕ੍ਰਿਦਸਪਤਿ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਦਸ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ।

ਕ੍ਰਿਦਸਾਲਯ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਦਸ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਸੁਰਗ, “ਕ੍ਰਿਦਸਾਲਯ ਕੀ ਜਨੁ ਭਾਤਿ ਹਰੀ,” (ਦੱਤਾਵ) ਸੁਰਗ ਦੀ ਗਾਂਤਿ (ਸੋਭਾ) ਮਾਨੋ ਚੁਰਾ ਲਈ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਦਸੇਸ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਦਸ (ਦੇਵਤਾ) ਦਾ ਈਸ਼, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ
ਕ੍ਰਿਦਸੇਸੁਰ } ਈਸ਼ੁਰ ਇੰਦ੍ਰ, “ਕ੍ਰਿਦਸੇਸ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ,” (ਗਜਰਾਜ)

“ਬਲ ਗੁਨ ਬੀਰਜ ਮੇ ਜਨੁਕ, ਕ੍ਰਿਦਸੇਸੁਰ ਕੇ ਭਾਇ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨)

ਕ੍ਰਿਦਿਵ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਗ। ੨ ਅਕਾਸ਼। ੩ ਸੁਖ, ਆਨੰਦ।

ਕ੍ਰਿਦਿਵੇਸ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਦਿਵ (ਸੁਰਗ) ਦਾ ਈਸ਼, ਸੁਰਗ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਇੰਦ੍ਰ।

ਕ੍ਰਿਦੀਨ, ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਨਯਨ, ਕ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ, ਜਿਵ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਨਯਨ।

ਕ੍ਰਿਦੇਖ, ਰਿਦੇਖ, ਸੰਗਤ—ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦਾ ਬਿਗਾਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ, ਸਰਸਾਮ।

ਕ੍ਰਿਦੰਡ, ਸੰ. ਰਿਦਙਙ, ਸੰਗਤ—ਸੰਨਤਾਸੀ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਦੰਡ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ—ਸੋਟਾ, ਚਾਰ ਉੱਗਲ ਪੁਮਾਣ ਲੀਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਡਢੀ ਦੀ ਢੁੱਨ ਦੀ ਰੱਸੀ, ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਸੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਲੀਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦੰਡੀ।

ਕ੍ਰਿਦੰਡੀ, ਸੰ. ਰਿਦਙਙਿਨ੍, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਦੰਡ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਨਤਾਸੀ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦੰਡ। ੨ ਮਨ ਵਚਨ ਅਤੇ ਕਰਮ, ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ, ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

ਗਾ੍ਰ ਦਙਙੋਸ਼ਯ ਸਜੀ ਦਙਙ: ਕਾਧ ਦਙਙਸੁਖਯੋਧਚ।

ਧਸ੍ਯੋਰੇ ਨਿਭਤਾ ਕੁਣੀ ਤ੍ਰਿਦਙਙੀਤਿ ਥ ਚਘ੍ਯੇ।।

(ਅ: ੧੨, ਸ਼: ੧੦)

ਕ੍ਰਿਧਾ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ, ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਕਰਕੇ। ੨ ਵਿ—ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਦਾ।

ਕ੍ਰਿਨ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਣ।

ਕ੍ਰਿਨਯਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੁਰਯ ਅਗਨਿ ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ। ੨ ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿਦਵਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸਿ ੪।

ਕ੍ਰਿਨਾਰਿ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਣ-ਅਰਿ, ਮ੍ਰਿਗ, (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਘਾਸ ਦਾ ਸਤ੍ਰ, ਅਗਨਿ, “ਉਠੈ ਇਕ ਬਾਰ ਕ੍ਰਿਨਾਰਿ ਭਫੁਕੇ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਕ੍ਰਿਨਾਲਯ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਣ-ਆਲਯ, ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਕੁਟੀਆ,
ਕ੍ਰਿਨਾਲੈ } ਛੱਪਰ, “ਨਦੀ ਤੀਰ ਇਕ ਰਚਰੋ ਕ੍ਰਿਨਾਲੈ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੦)

ਕ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਨਯਨ।
ਕ੍ਰਿਨੈਨ }

ਕ੍ਰਿਪ, ਸੰਗਤ—ਬੁੰਦ, ਤਿੱਧ, ਤੁਝਕਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਪ, ਧਾ—ਕ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ, ਕ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ

ਕ੍ਰਿਪਤ, ਸੰ. ਕ੍ਰਪ, ਵਿ—ਚੱਜਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪ ੨। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼।

ਕ੍ਰਿਪਤਰ, ਕ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਣੁ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ. “ਨਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਣੁ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ. “ਜੋ ਪੀਵੇ ਤਿਸ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ—ਆਸੁ. ਚੁਰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਿ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. “ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਸੀ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਵੇਗਾ. “ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਜਲ ਪੀਐ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪਤਰਾਲ)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੁਤ. ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ. ਤ੍ਰਿਪਤਾਗਾ. ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ. “ਜਿਨ ਪੀਆ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਗਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਤ੍ਰਿਪਤਾਤ. ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ. “ਭਏ ਸੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤ.” (ਸਲੋਹ) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ—ਅਤਿ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤਨਯ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੁਤ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ } ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਈ. ਰੱਜੀ. “ਰਸਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ” ਹਰਿ ਹਰਿ ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪਤਿ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ.

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇਹਾਂਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੬. ਦੇਖੋ, ਚਾਹਲ ੨.

ਤ੍ਰਿਪਤਾਧੈ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਜਦਾ ਹੈ. “ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਧੈ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰ. ਰੂਪਿ. ਸੰਗਤਾ—ਰੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਈ ਸਭੁ ਭੋਜਨ ਖਾਇਆ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਤੋਖ. ੩ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪ ੨.

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ. ਗਾਥਾ ਗ੍ਰੰਥਿ—ਅਘਾਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨੱਕ ਤੀਕ ਰੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤਿ. “ਸੇ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ.” (ਸੋਰ ਸ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਤੀਵਨਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਬੀਵਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. “ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀਵਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਤ੍ਰਿਪਥ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪਥ (ਮਾਰਗ). ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ, ਗਿਆਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ.

ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਪਥਗਾਮਿਨੀ } ਗੰਗਾ ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਗੰਗਾ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾ ਹੋਕੇ ਵਹੀ. ਜਮੀਨ ਤੇ ਭਾਗੀਰਥੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੰਦਾਕਿਨੀ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਗਵਤੀ.

ਤ੍ਰਿਪਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਤ੍ਰਿਪਾਈ. ਦੇਖੋ,

ਅੰ. Tripod। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਦਾ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਮਨਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਤਿੰਨ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਲਿ ੫ ਅਤੇ ਭਰੋਚ.

ਤ੍ਰਿਪਦਾ } ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਵਾਲੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਅਨੁਸ਼ਟੁਭ ਛੰਦ ਤ੍ਰਿਪਦੀ } ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ. ਅਠ ਅਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਦਾਂ ਵਾਲੀ.

ਤ੍ਰਿਪਲ. ਸੰ. ਰੂਪਲ. ਵਿ—ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਅਭਿਲਾਖੀ. ਇੱਛਾਵਾਨ.

ਤ੍ਰਿਪਲੁ. ਸੰਗਤਾ—ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਅਭਿਲਾਖਾ. ਵਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਲ.

“ਤਾਤੀ ਨਾਗੀ ਤ੍ਰਿਪਲੁ ਪਲਟੀਐ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ.

ਤ੍ਰਿਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਚਲਾਉਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛੇਤਨ ਵਾਲੇ ਸਵਾਰ ਤਿੰਨ ਪੈਰਾਂ ਪੁਰ ਨਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੀਤਿ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. “ਬਾਜੀ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਾਇ ਭਯੋ ਆਗੇ.” (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਟਪਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਪਾਉਣਾ.

ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਪਾਠਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਾਥਿ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਪਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪੌਲਿਆਂ ਦੀ ਤੰਬੋਟੀ। ੨ ਅੰ. Tarpaulin. ਹਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ਟਾਟ. ਤਿਰਪਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਾਲ ੨.

ਤ੍ਰਿਪਿਸ੍ਰਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ.

ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪਿਟਾਰ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਿਟਿਕਾ. ਬੌਧਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿਟਕ (ਕਾਂਡ) ਹਨ. ਸੂਤ੍ਰ ਪਿਟਕ, ਵਿਨਯ ਪਿਟਕ ਅਤੇ ਅਭਿਧਰਮ ਪਿਟਕ. ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਟਕ (ਪਿਟਾਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਤਿੰਨ ਪਿਟਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਰੱਖਣ ਕਾਰਣ ਤ੍ਰਿਪਿਟਿਕਾ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਪਿਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਿਟਿਕ.

ਤ੍ਰਿਪੁਟ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਅਵਰਣ. ਤਿੰਨ ਪੜਦੇ। ੨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ। ੩ ਤੀਰ। ੪ ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ). ਤਾਲਾ.

ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਜੈਸੇ—ਗਯਾਤਾ, ਗਯਾਨ, ਗਯੋਯ, ਧਯਾਤਾ, ਧਯਾਨ, ਧਯੋਯ; ਦ੍ਰਸ਼ਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ, ਦਰਸਨ ਆਦਿ. “ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਬਨੀਰਹਿਤ ਹੈ ਤਦੇ” (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਛੋਟੀ ਇਲਾਯਚੀ। ੩ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਪਦੀ (ਗਾਯਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—“ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਜਾਪ ਵਿਖੇ ਮਤਿ ਭੀਨੀ”

ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ } ਸੰ. ਰਿਪੁਣਡ. ਸੰਗਤਾ—ਗੱਲੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੰਡ (ਪੋਰੀਆਂ) ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ } ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਭਾਸਮ ਆਦਿ ਦਾ ਟੇਢਾ ਤਿਲਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੈਵ ਲੋਕ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰੂਰਧ ਪੁੰਡ ਅਤੇ ਆਡਾ ਟੀਕਾ.

ਤ੍ਰਿਪੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਨਗਰ. ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ 'ਉਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਇਕ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਇਟਲੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਦਰ ਹੈ

Tripoli ਅਰਥਾਤ three cities.

ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਰਕ ਦੈਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਤਾਰਕਾਕ, ਕਮਲਾਕ, ਵਿਦਰਨਮਾਲੀ) ਲਈ ਮਥ ਦਾਨਵ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਪੁਰੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੁਰਣ ਦੀ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ, ਤੀਜੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੁਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੌ ਸੌ ਯੋਜਨ ਸੀ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਦਾਨਵਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖਾਏ, ਤਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇੱਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਪੁਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਈ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। “ਕ੍ਰਿਪੁਰੇਂ ਇੱਕ ਦੈਤ ਬਚਯੋ ਕ੍ਰਿਪੁਰੇਂ।” (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵ ਬਾਣ ੨। ੩ ਵਾਣਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ।

ਕ੍ਰਿਪੁਰਖੁ } ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ।
ਕ੍ਰਿਪੁਰਦਹਨ } ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੁਰ।
ਕ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ }

ਕ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕਅਰਿ, ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ, ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਪੁਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੁਰ।

ਕ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿਅਰਿ, ਕਾਮ ਦੇਵ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ ਅਰਿ, (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਪੁਰਤੇ, ਕ੍ਰਿਪੁਰ ਹੁੰਦੇ। “ਪੀਵਤ ਸੰਤ ਨ ਕ੍ਰਿਪੁਰਤੇ।” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਫਲ } ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਫਲਾਂ, ਤਿੰਨ ਫਲਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ—ਹਰਤ, ਕ੍ਰਿਫਲਾ } ਬੇਦਤਾ ਅਤੇ ਆਉਲਾ, ਵੈਦਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਫੁਟ ਚੁੱਖ ਵਧਾਉਣਾ, ਲਧੂ ਸਾਵ ਕਰਨਾ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਅਧਿਕ ਕਰਨੀ, ਸੂਰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਬਕ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯੰਬਕ।

ਕ੍ਰਿਬਰਕ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਵਰਕ।

ਕ੍ਰਿਬਲਿ } ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਬਲੀ, ਪੇਟ ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਵਲ, ਕ੍ਰਿਬਲੀ ਕ੍ਰਿਬਲੀ } ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕ੍ਰਿਬਲੀ ਨਾ ਬਹੁਤ ਦੁਬਲੇ ਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਮੋਟੇ ਦੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਚੰਮ ਮੜਿਆ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਡੋਰੂ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਕਿਹੜੀ (ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ) ਹੈ ਤਾਕਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ।

“ਏਕ ਬਲੀ ਕੇ ਜੋਰ ਤੈਂ ਜਗ ਮੇ ਬਰੈ ਨ ਕੋਇ,

ਰੁਵ ਕ੍ਰਿਬਲੀ ਕੇ ਜੋਰ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਬਚਯੋ ਹੋਇ?”

ਇਸ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਬਲੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਬਾਧ, ਵਿ—ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ।

ਕ੍ਰਿਬਿਧ, ਵਿ—ਕ੍ਰਿਵਿਧ, ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਤਿੰਨ ਤਰਹਿ।

ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਬਿਧ।

ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਕਰਮ, ਕਾਯਕ ਵਾਚਿਕ ਮਾਨਸਿਕ ਕਰਮ। ੨ ਉੱਤਮ ਮੱਧਮ ਮੰਦ ਕਰਮ। “ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਈਐ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਜੋਗ, ਉੱਤਮ, ਮਧਮ, ਅਧਮ। ੨ ਸਾਤ੍ਵਿਕ, ਰਜਸ, ਤਾਮਸ। ੩ ਹਠਯੋਗ, ਕਰਮਯੋਗ, ਸਹਜਯੋਗ। “ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਲੋਗਾ, ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜੋਗਾ।” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਬੰਧਨ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ। ੨ ਸੰਚਿਤ, ਪ੍ਰਾਬਧ, ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ। “ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟਹਿ ਗੁਰਸਬਦੀ।” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਮਨਸਾ } ਸਤ ਰਜ ਤਮਰੂਪ ਮਨ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਮਾਇਆ } ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਮਾਇਆ। “ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਮਨਸਾ ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ ਮਾਇਆ।” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ ਕ੍ਰਿਬਿਧਿ, ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਲੋਗ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਬਿਧਿਜੋਗ।

ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਵੇਣੀ, ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ } ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ } ਸਰਸੁਤੀ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ। “ਤਬ ਹੀ ਜਾਤ ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ ਭਏ। ਪੁੰਨਦਾਨ ਇਨ ਕਰਤ ਬਿਤਏ।” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਗੁਗਲੀ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ (ਗੰਗਾ, ਯਮੁਨਾ, ਸਰਸੁਤੀ) ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਤੀਰਥ। ੩ ਕ੍ਰਿ (ਕ੍ਰਿਤੀਯ) ਥੇਨੀ (ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ) ਤੀਜੀ ਧਾਰਾ, ਭਾਵ—ਸਰਸੁਤੀ ਨਦੀ। “ਦਾਂਤ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ ਰਨ ਸਾਮ, ਸੁ ਲੋਹੂ ਬਹਯੋ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ।” (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਾ ਪਿੰਡਲਾ ਅਤੇ ਸੁਲਮਨਾ ਦਾ ਸੰਗਮ। “ਸੰਚਿ ਪਇਆਨਿ ਗਗਨਸਰ ਭਰੈ। ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਬੇਣੀ ਮੰਜਨ ਕਰੈ।” (ਰਤਨਮਾਲਾ)

ਕ੍ਰਿਭਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਤਿਭਕਣਾ।

ਕ੍ਰਿਭਵਣ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿਵਵਨ, ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਸੁਰਗ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ। “ਕ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾਰਣਹਾਰ ਸੁਆਮੀ।” (ਗਉ ਮ: ੧) “ਕ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ।” (ਜਾਪੁ) ੨ ਕ੍ਰਿਭਵਨਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। “ਸਉ ਕ੍ਰਿਭਵਣ ਤਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵਾ।” (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰਿਭਵਣਨਾਥ, ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ। “ਅਨਿਕ ਪਾਤਕ ਹਰਤਾ ਕ੍ਰਿਭਵਣਨਾਥ ਰੀ।” (ਧਨਾ ਕ੍ਰਿਲੇਖਨ)

ਕ੍ਰਿਭਵਨ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਭਵਣ।

ਕ੍ਰਿਭਵਲੀ, ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ, ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ, ਕਤਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲਈ ਸਮ ਵਜਨ ਦਾ ਘੀ ਆਟਾ ਅਤੇ ਖੰਡ, ਦੇਖੋ, ਤਿਹਵਲ।

ਕ੍ਰਿਭੁਗਤ, ਵਿ—ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੋਗ (ਭੋਗਤਾ), ੨ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੋਗਰੂਪ, ਦੇਖੋ, ਭੁਕਤ।

ਕ੍ਰਿਭੁਵਨ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਭਵਣ।

ਕ੍ਰਿਭੰਗੀ, ਤਿੰਨ ਭੰਗ (ਬਨ) ਹੋਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੇਕਾ, ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੂਰਲੀ ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਥਾਂਕੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੇਟ, ਕਮਰ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਖੰਮ ਪਾਕੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੨ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੈਚਾਂ ਵਾਲਾ, ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਰੂਪ। “ਕ੍ਰਿਭੰਗੀ ਅਨੰਗੇ।” (ਜਾਪੁ) ੩ ਤਿੰਨ ਦੇਵ ਰੂਪ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੂਰਤਿ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਭੰਗੀ ੨। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਘੰਗਲਾ ਵਿਸ਼ਾਮ ਦਸ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਅੱਠ ਅਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ

ਜਨ ਪੀ ਹਰਾ, ਗਿਰ ਦਰਗਾਹਾ. x x x

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗਣਫੇਦ ਤਿਭੰਗੀ ਨੂੰ “ਦੀਰਘ” ਪਦਵੀ

विद्यार्थक—

ਜਬ ਮਨ ਮੇ ਬਸ ਹੈ ਸੁੀ ਗਰੁ ਆਈ ਅੰਤਸਹਾਈ. * *

ਤ੍ਰਿਮਾਨ. ਵਿ-ਬੁਧੀ-ਮਾਨਤ. ਤਿੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਜਤ. "ਤ੍ਰਿਮਾਨ
ਦੇਵ." (ਜਾਪੁ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਜਤ। ੨ ਤਿੰਨ ਕਾਲ
ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤ.

ਤ੍ਰਿਮੁਕਤ, ਵਿ-ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ, “ਤ੍ਰਿਮੁਕਤ ਬਿਝਤਿ ਹੈ.” (ਜਾਪ)

ਤਿਮੰਡ, ਦੇਖੋ, ਤੀਨ ਮੰਡ ਅਤੇ ਤਿਸਿਰਾ.

ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ. ਸੰ. ਰਿਸ਼੍ਵਤਿ. ਸੰਕਸ਼ਾ—ਤਿੰਨ ਰੂਪ, ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਅਗਨਿ, ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ
ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ, ਰੂਹਹਿਲਸ਼ੁਦਸ ਅਤੇ
ਹਸਰਤ ਈਸਾ।^{੨੪} ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਕਣਾਤਮਕ ਕਰਤਾਰ.

ਤਿਯ, ਸੰਗਤਾ-ਸਤੀ, ਐਚਤ, ਨਾਰੀ.

ਤ੍ਰਿਯੁਕ. ਦੇਖੋ, ਤਿਰਜਕ, ਤ੍ਰਿਗਦ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲਕ
ਤ੍ਰਿਯਾ. ਸ੍ਰੀ. "ਮਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਬੀਚ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ)
ਤ੍ਰਿਯਾਪਾਰਬ. ਪਾਰਬ (ਅਰਜਨ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਯਾਮ (ਪਹਰ) ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ, ਰਾਤ੍ਰਿ.
ਰਾਤ ਦਾ ਸੰਭ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਕੱਟਕੇ ਅਸਲ ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ
ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ.
ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ.

ਤ੍ਰਿਲੋਚ. ਸੰ. ਤਿੰਨ ਲੋਚ (ਧਾਤਾਂ). ਸੁਇਨਾਂ, ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਤਾਂਬਾ.
ਤ੍ਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਲੋਕ. ਸੂਰਕ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਤਾਲ। ੨ ਉੱਤਮ
ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਲੋਕ। ੩ ਗੋਰੇ, ਕਣਕਵੰਨੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ.

ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ 'ਤਿਨਾਂ ਰਿਝੰਗੀ ਫੰਦਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਵੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ ਬਥਦ ਦੇ ਫਟਨੋਟ ਵਿੱਚ।

ਏਥੋਂ, ਤਿਥਟੀ ਦਾ ਅੰਗ ੪ ਫਟਲੋਟ ਸਮੇਤ.

ਵੈਸ਼ਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਾਰਸੀ (ਜਿਲਾ ਬੋਲਾਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੩੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। “ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕੁਰੁ ਮਿਲਿ ਭਈ ਸੁਖ,” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ੨। ੩ ਵਿਦਵਾਨ, ਗਿਆਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਦਯਾਰੂਪ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਿ ੪।

ਤ੍ਰਿਵਰਣ, ਸੰ. ਬਿਬਾਧ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਤ੍ਰਿਫਲਾ। ੩ ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ। ੪ ਤਿੰਨ ਪਦਾਂ ਵਾਲੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ, ਤ੍ਰਿਪਦਾ। ੫ ਸਤ ਰਜ ਤਮ। ੬ ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ। “ਨਮਸ੍ਤ੍ਰਿਵਰਣੇ,” (ਜਾਪੁ)

ਤ੍ਰਿਵਰਣ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੰਗਤਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਲੀ।

ਤ੍ਰਿਵਿਸ੍ਰੁਪ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਿਸ੍ਰੁਪ. ਸੂਰਗ. ਬਹਿਸ਼ੁ। ੨ ਤਿੰਨਤ ਦੇਸ਼. ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਸਨ ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਮਿਟ ਲਿਆ ਸੀ। ੨ ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ੁ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ—ਸੂਰਜ ਦਾ ਉਦਯ ਹੋਣਾ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਅਸੁ ਹੋਣਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਮਯੰਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਵੀ।

ਤ੍ਰਿਵਿਧ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਿਧ।

ਤ੍ਰਿਵਿਧਸਮੀਰ } ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ. “ਸੀਤ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧ
ਤ੍ਰਿਵਿਧਪਵਨ } ਚਲਿਓ ਸਰਬ ਬਾਨ ਸਮਾਨ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) “ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਮੰਦ ਭੂਖਨ ਪ੍ਰਭੰਜਨਿ ਕੋ.” (ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ)

ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ।

ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਣਾਤਾ. ਰਿਗ, ਯਜੁਰ ਅਤੇ ਸਾਮਵੇਦ ਦਾ ਪੰਡਿਤ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਸ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤ੍ਰਿਵੇਦਗਣਾਨ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿਤੁ. ਖੰਬਲ ਘਾਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸਾਖ ਦੇਖੋ, ਤਿਤੁ. ਤ੍ਰਿਤਕਾ. ਇਹ “ਅਕਵਾ” ਅਥਵਾ “ਸ਼ਲਿਵਦਨਾ” ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ “ਤ੍ਰਿਟਕਾ” ਸੰਗਤਾ—ਬਬਦ ਅਨੁਕਰਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਲੱਛਣ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਨ, ਯ, III, ISS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤ੍ਰਿਤ ਰਿਤ ਤੀਰੰ। ਬ੍ਰਿਤ ਰਿਤ ਬੀਰੰ।

ਵ੍ਰਿਤ ਰਿਤ ਢੋਲੰ। ਬ੍ਰਿਤ ਰਿਤ ਬੋਲੰ।

(ਕਲਕੀ)

ਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੀਅ।

ਤ੍ਰੀਅ } ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੁ. ਵਹੁਟੀ. “ਤਬ
ਤ੍ਰੀਅ } ਇਹ ਤ੍ਰੀਅ ਉਹ ਕੰਤੁ ਕਹਾਵਾ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)
ਤ੍ਰੀਆਲੈ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਤ੍ਰੀ-ਆਸਯ. ਜਨਾਨਮਾਨਾ. ਅੰਤਹਪੁਰ. “ਪੈਠ
ਪੈਠ ਗਏ ਤ੍ਰੀਆਲੈ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਤ੍ਰੀਯ } ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੀਅ ਅਤੇ ਤ੍ਰੀਆ।
ਤ੍ਰੀਯਾ }

ਤ੍ਰੁਟ. ਸੰ. ਤ੍ਰੁਟ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਤੋਤਨਾ, ਸ਼ੰਕਾ ਮਿਟਾਉਣੀ.
ਤ੍ਰੁਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਭੁੱਲ. ਸਤਾ। ੩ ਸ਼ਚਨਤੰਗ.
ਵਾਯਦੇ ਮਿਲਾਫੀ। ੪ ਸੰਸ਼ਾ. ਸੰਦੇਹ। ੫ ਚਾਰ ਕਣ ਭਰ ਵੇਲਾ।
੬ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੭ ਤ੍ਰੁਸਰੇਫ਼ੁ.

ਤ੍ਰੋਸ. ਕਾਸ਼. ਪਾਨੀ. ਜਲ.

ਤ੍ਰੋਸਠ } ਤ੍ਰਯ: ਸਸ੍ਰਿ. ਸੱਠ ਅਤੇ ਤਿੰਨ—੬੩.
ਤ੍ਰੋਹਠ }

ਤ੍ਰੋਹੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤੇਹੁਣ.

ਤ੍ਰੋਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਨੀਆਂ। ੨ ਦੂਜਾ ਯੁਗ. “ਤ੍ਰੋਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰਿ,” (ਰਾਮ ਮ: ੪) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰੋਤੈ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਤ੍ਰੋਤਾਂਤਕ. ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਗੁੱਲਕੇ ਸ਼ਸਰੂਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ “ਤ੍ਰਾਤਾਂਤਕ” ਦੀ ਥਾਂ ਤ੍ਰੋਤਾਂਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸਨਾਮ ੩੯੫. ਤ੍ਰਾਤ੍ਰਿ-ਅੰਤਕ. ਤ੍ਰਾਤਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲ। ੨ ਤ੍ਰੋਤੈ ਯੁਗ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਾਪਰ.

ਤ੍ਰੈ. ਵਿ—ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ. “ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) “ਜਲੁ ਤਲੰਗ ਅਕਨੀ ਪਵਨੀ ਭੁਨਿ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ.” (ਪੁਸ਼ਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰੰਗ ੨। ੨ ਮਨ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ। ੩ ਮਨ. ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਚਾ. “ਮਾਈ ਮਾਗਤ ਤ੍ਰੈ ਲੋਭਾਵਹਿ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਤ੍ਰੈਅ. ਵਿ—ਤ੍ਰਯ. ਤਿੰਨ.

ਤ੍ਰੈਅਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਅਸ.

ਤ੍ਰੈਸਤ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਅਰ ਸੱਤ, ਦਸ. “ਤ੍ਰੈਸਤ ਅੰਗੁਲ ਵਾਈ ਕਹੀਐ,” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸ਼ਾਸ ਦੀ ਗਤਿ ਹੈ। ੨ ਤਿੰਨ ਬਤ (ਸੋ)—੩੦੦.

ਤ੍ਰੈਸੈ ਸਠਿ ਤੀਰਥ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਏ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸੱਠ ਦਿਨ. “ਤੀਰਥ ਪਰਸੈ ਤ੍ਰੈਸੈ ਸਠਿ.” (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਤ੍ਰੈਕਾਲਦਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਕਾਲਦਰਸੀ. “ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ.” (ਰਜਾਰੇ ੧੦)

ਤ੍ਰੈਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰੈਗੁਣ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ—ਸਤ ਰਜ ਤਮ. “ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਭ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਤਾ,” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਤ੍ਰੈਗੁਣ—ਤ੍ਰੈਗੁਣਕ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਰਮ. “ਸਾਮਵੇਦੁ ਰਿਗੁ ਰਜਗੁ ਅਥਰਬਣੁ. ਬ੍ਰਹਮੇ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤ੍ਰੈਗੁਣ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਜੰਜਾਲਾ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

“ਤ੍ਰੈਗੁਣਯ ਵਿਭਯਾ ਬੰਦਾ, ਨਿਰਤ੍ਰੈਗੁਣਯੋ ਅਗਯੁਨ.”

(ਅ: ੨, ਸ ੪੫)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਣੀਆ. ਵਿ—ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਾਈ ਮੋਹਿਆਈ, ਕਹਿਉ ਬੇਦਨ
ਕਾਹਿ!" (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਣ. ਤਿੰਨੇਤ੍ਰ ਸਿਵ। ੨ ਗੁਣਾਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ
ਵਿਦਵਾਨਰੂਪ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ. "ਰੁਮ ਕਹੋ ਜਥਾਮਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੰਤ." (ਅਕਾਲ) ਗੁਣਾਨੀ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਹੋ। ੩ ਤਿੰਨ. ਤ੍ਰਿਨਿ,
ਭਾਵ—ਤਿੰਨ ਵੇਦ. "ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਮੁਕਤਿ ਨਹਿ ਹੋਤ ਦੱਤ। ਤ੍ਰਿਹਿ ਕਹੋ
ਯਥਾਮਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੰਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਕ੍ਰਿਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੱਖ.

ਕ੍ਰਿ ਪਤ੍ਰਕ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ (ਤ੍ਰਯ) ਪੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ,
ਪਲਾਸ. ਢੱਕ। ੨ ਬਿੱਲ ਦਾ ਬਿਰਛ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੨ ਤਿੰਨ
ਹਨ ਪਾਲਾਂ (ਤ੍ਰਯ) ਜਿਸ ਦੀਆਂ, ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਤ੍ਰਿਪਦਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕ੍ਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੀ } ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਪਣਾਂ ਵਾਲੀ. "ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੇ ਕ੍ਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੀ ਪਵਨ
ਕ੍ਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੀ } ਰਲਤ ਸੁਖਕਾਰ." (ਗੁਰਸਿਖਾ ਪ੍ਰਭਾਕਰ) ਸੀਤਲਤਾ.
ਸੁਗੰਧ ਅਤੇ ਮੰਦਗਤਿ ਪੌਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਪਣ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਵਿਧ
ਸਮੀਰ.

ਕ੍ਰਿਤੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਤੰਗੀ। ੨ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਏ ਬਣਾਈ
ਹੋਈ ਇੱਕ ਮੂਰਤਿ. ਕ੍ਰਿਮੂਰਤਿ ਦੇਵ. "ਸੇਰਾਂਬਰ ਪੀਤਾਂਬਰ ਕਾਛੇ
ਬਾਘੰਬਰ ਕਟਿ ਸਾਜੇ। ਤ੍ਰਿਯਲੋਚਨ ਦ੍ਰਿਗ ਅਸ੍ਰੁ ਦੁ ਨੇਤਰ ਕ੍ਰਿਤੰਗੀ ਬਪੁ
ਛਾਜੇ." (ਸਲੋਹ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤੂ, ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਪੀਲੇ, ਸ਼ਿਵ ਦੇ
ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਅੱਠ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ
ਦੋ.

ਕ੍ਰਿਮੁਦਾ. ਸੰਗਤ—ਮਾਲਸੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਖਣਾ
ਮਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ (ਲਾਜ਼ਮੀ) ਦੱਸਿਆ. "ਕ੍ਰਿਮੁਦਾ ਕੱਛ ਕੇਸ ਕਿਰਪਾਨੰ." (ਸਲੋਹ) "ਕੱਛ ਕੇਸ ਕਰਦ ਸੁ ਗੁਰੂ ਤੀਨ ਮੁਦਾ ਯਹਿ ਪਾਸ ਤੇ ਨ ਦੂਰ
ਕਰੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਧਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ
ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਮੁਦਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਕ੍ਰਿ
ਮੁਦਾ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਿੰਨ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਲੇਖ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਸ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ
ਕੰਘਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਕਤਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ ਇਤਿਹਾਸ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੋ ਆਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ.

ਕ੍ਰਿਲੋਇਣੀ. ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿਵ। ੨ ਵਿਦਵਾਨ ਪੱਤਿਭਾ। ੩ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਯਮਗਣ. "ਕ੍ਰਿ ਜਮ ਜੋਹਣ ਲੋਇਣੀ." (ਮ:
੧ ਬੰਨੇ) ਕ੍ਰਿ ਲੋਇਣੀ ਯਮ ਜੋਹਨ.

ਕ੍ਰਿਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ.

ਕ੍ਰਿਲੋਭਾਵਹਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿ ੩.

ਕ੍ਰਿਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਬਲੀ.

ਕ੍ਰਿਟਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਛੇਦਕ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਤੋੜਨਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਣ. ਕ੍ਰਿਣੀਰ. ਭੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਣਿ. "ਕਮੇ ਸਸਤ੍ਰੁ ਕ੍ਰਿਣੰ। ਗੁਰੂ ਜਾਨੁ
ਦ੍ਰਿਣੰ." (ਕਲਕੀ)

ਕ੍ਰਿੜਿ. ਦੇਖੋ, ਤੋੜਨਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਣ. "ਠਗਾ ਨੀਹੁਮ ਤੋੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ
੨ ਮ: ੫) ੨ ਤੋੜਕੇ.

ਕ੍ਰਿਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਕ੍ਰਿਕਣਾ.

ਕ੍ਰਿਦਸ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯੋਦਸ.

ਕ੍ਰਿਦਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯੋਦਸੀ.

ਕ੍ਰਿਜੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯੰਬਕ.

ਕ੍ਰਿਜੰਬਕਾ } ਸੰ. ਖਧਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ.
ਕ੍ਰਿਜੰਬਿਕਾ } ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ
ਦੇ.

ਕ੍ਰਿ. ਸੰ. ਤਵ. ਸਰਵ—ਤੇਰਾ. ਤੇਰੇ. "ਕ੍ਰਿ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕੰਬਿ ਕਵਨ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਕ. ਵਜ—ਜੁਦਾ. ਭਿੰਨ. ਅਨਜ। ੩ ਵਿ—ਇੱਕ। ੪ ਕ੍ਰਿ
ਸਬਦ ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗ ਕੇ ਧਰਮ ਬੋਧਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਵੇਂ—ਪੁਰੁਸਤ੍ਰ (ਮਰਦਉ), ਦਾਸਤ੍ਰ (ਦਾਸਪੁਟਾ)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰ. ਕਾਦ੍ਰ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ
ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ (Chief Engineer). ੨ ਸਿਵ। ੩ ਤਖਾਣ.
ਕਾਢੀ.

ਕ੍ਰਿਕ } ਸੰ. ਕਾਕ. ਧਾ—ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ (ਕਾਟਣਾ), ਲਪੇਟਣਾ।
ਕ੍ਰਿਗ } ੨ ਸੰ. ਕਾਕ. ਸੰਗਤ—ਫਿਲਕਾ। ੩ ਖੱਲ. ਚਮਤਾ. ਤੁਚਾ।
ਕ੍ਰਿਚ } ੪ ਸਪਰਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੋਵਿਯ, ਜੋ ਤੁਚਾ
ਤੁਚਾ } ਵਿੱਚ ਰਾਪੂ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਦੀਯ. ਸੰ. ਸਰਵ—ਕ੍ਰਿਮੁਰਾ.

ਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ.

ਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਕ੍ਰਿਰ. ਸੰ. ਕਾਦ੍ਰ. ਧਾ—ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ, ਸੀਘ੍ਰ ਜਾਣਾ.

ਕ੍ਰਿਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੀਘ੍ਰਤਾ (ਕਾਹਲੀ).

ਕ੍ਰਿਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੇਤੀ ਨਾਲ. ਛੋਰਨ.

ਕ੍ਰਿਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਤੇਜ਼. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸੀਘ੍ਰਤਾ ਸੇ. ਛੇਤੀ.
ਛੋਰਨ.

ਕ੍ਰਿਰਿਤਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਗਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ.

ਕ੍ਰਿਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰ. ਕਾਦ੍ਰਾ. ਵਿ—ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ.

ਕ੍ਰਿਸ੍ਰ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਸੋਭਾ.

ਕ੍ਰਿਸਿਤ. ਵਿ—ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ.

ਕ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸਰਵ—ਕ੍ਰਿ.

ਬ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਾਈਸਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭੈ. ਭਰ। ੩ ਮੰਗਲ। ੪ ਰਖਣਾ, ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ। ੫ ਪਹਾੜ। ੬ ਆਹਾਰ, ਭੋਜਨ।

ਬਉ. ਪੁਤਰ. ਜੇ. ਤੋਂ. "ਇੰਦਰ ਜੇਹਾ ਜੇਹਾ ਮੈਂ ਬਉਂ ਤੀਜਿਆ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਮਨ ਬਉਂ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੇ)

ਬਈ. ਸੰਗਤਾ—ਬਹੀ. ਬਿਟਕੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਢੇਰ. ਤਹਿ। ੨ ਸੰ. ਸਥਾਧਿਕ—ਸਥਾਈ. ਵਿ—ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਮ. "ਬਈ ਹਮਥੋਂ ਪਈ ਸਦਾ ਫੈ." (ਸਲੋਹ)

ਬਹ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੨ ਬਹੀ. ਤਹਿ.

ਬਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬਿਤਕਣਾ, ਕੰਬਣਾ. ਚੰਚਲ ਹੋਣਾ. "ਚਮਕੀ ਅਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਨੰਗੀ। ਬਹਰਤ ਹਾਥਨ ਸੁੰਦਤ ਰੰਗੀ." (ਕੁਪੁਸ਼੍ਰ)

ਬਹਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹ। ੨ ਤਹਿ.

ਬਹਿ ਪਈ. ਮੰਨੀ. ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ.

"ਕੈ ਪਾਯਸ, ਕੈ ਕਹਿ ਬਹਿ ਪਈ।

ਜਵ ਕੀ ਦੋਤ ਕਿਨਹੁ ਅਚ ਲਈ."

(ਕੁਪੁਸ਼੍ਰ)

ਬਹਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਹਰਨਾ.

ਬਹੁ. ਸੰਗਤਾ—ਭੇਤ। ੨ ਹਾਲ। ੨ ਮਿਆਲ। ੪ ਬਾਹੁ.

ਬਕਣਾ } (ਮੰ. ਸਥਾ. ਪਾ—ਬਕਣਾ, ਠਹਿਰਨਾ) ਕ੍ਰਿ—ਸਥਾਨ. ਬਕਨਾ } ਬਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਛਾਦਨ। ੨ ਹਾਰਣਾ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੁਕ ਜਾਣਾ.

ਬਕਾਉ } ਸੰਗਤਾ—ਸਥਾਨ. ਬਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬਕਾਣ } ਬਕਾਨ } ਬਕਾਵਟ }

ਬਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੱਕਕੇ. ਹਾਰਕੇ. "ਬਕਿ ਪਰਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ.

ਬਕਿਤ. ਵਿ—ਸਥਾਗਿਤ. ਬੱਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਬਕਿਪਾਹਿ. ਬਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲੈਏ ਬਕਿਪਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਬਕੇਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਵਟ.

ਬਟ. ਸੰਗਤਾ—ਠਾਟ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸਥਲ. ਥਾਂ.

ਬਟਣ. ਸੰਗਤਾ—ਰਚਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਾਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਸਥਾਪਨ. "ਬਟਣਹਾਰੇ ਬਾਟੁ ਆਪੇ ਹੀ ਬਟਿਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨

ਮ: ੫)

ਬਟਣਹਾਰਾ } ਵਿ—ਸਥਾਪਨਹਾਰ. ਠਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ਬਟਣਹਾਰਾ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ.

ਬਟਨ. ਦੇਖੋ, ਬਟਣ.

ਬਟਿਆ. ਰਚਿਆ. ਠਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਬਟਣ.

ਬਟੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ। ੨ ਠਹਿਰਾਈ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ. "ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਤਿਨੇ ਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਬਟੂਆ. ਵਿ—ਠਾਟਣ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੁਾਂਗ. ਆਡੰਬਰ. "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਬਾਟਹਿ ਕਰਿ ਬਟੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਭੋਖ ਕਰਹਿ ਖਿੰਚਾ ਬਹੁ ਬਟੂਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਣ. ਸੰ. ਸੂਨ. ਸੰਗਤਾ—ਮੰਮਾ. ਕੁਝ. ਪਿਸ਼ਾਨ.

ਬਣੀ. ਸੂਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਬਣੇਂ ਜੇ. "ਮੁੰਧ ਨ ਕਰਬੁ ਬਣੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬਣ। ੨ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚ. ਸੂਨੇਂ ਮੇਂ. "ਫੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਈ." (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ)

ਬਥਾ. ਬ ਅੱਖਰ. "ਬਥਾ, ਬਿਰ ਕੋਊ ਨਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਬ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਬਕਾਰ.

ਬਨ. ਦੇਖੋ, ਬਣ. "ਬਨ ਰੋਖਤਾ ਮਾਖਨੁ ਘੂਟਨਾ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਨਾਏ. ਸਥਾਨਾਂਤਰ ਮੇਂ. "ਬਾਨ ਬਨਾਏ ਸਰਬ ਸਮਾਏ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਬਨੇਸਰ } ਸੰ. ਸਥਾਵ—ਈਸ਼ੁਰ. ਸਥਾਵੇਸ਼ੁਰ. ਮਹਾਦੇਵ. ਸਿਵ ਦਾ ਬਨੇਸਰ } ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬਨੇਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਬਰਨਾਲਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਕੁਰੂਕੇਤੂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੦੬੯ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨੇ, ਅਤੇ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ਖੁਬ ਲੁੱਟਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਤੰਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਨੇਸਰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ.

ਬਨੇਸਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਕੁਰੂਕੇਤੂ ਤਾਲ ਦੇ ਪਾਸ "ਸਿੱਧਬਟੀ" ਨਾਮਕ ਫੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਕੁਰੂਕੇਤੂ ਕ੍ਰਹਿਣ ਪੁਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਨੇ ਇੱਥੇ ਸੁਮਤਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੁਰਖੁ ਤਕਤਹਿ." ਸਲੋਕ ਇਸੇ ਥਾਂ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਭੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਥਨੇਸਰ ਸ਼ਹਿਰ Thanesar city ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

(੨) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹੱਲਾ ਖਾਕਰੋਥਾਂ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕੁਰਦਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਥਨੇਸਰ ਸਿਟੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਆ ਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ।

(੩) ਸਨੇਤ (ਸੋਨਾਯਤ) ਨਾਮਕ ਤਾਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪਹੋਏ ਵਾਲੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਾਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਸਹਿਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵੱਲੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਮਾਈ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮਣ ਆਟਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੪) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਸ਼ੇਖਚੱਲੀ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਕੋਲ ਬਾਨਤੀਰਥ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਧੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

(੫) ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕੋਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੇ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ, ਖੁੱਜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੱਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਥਾਂ ਕਰਣ ਦੇ ਬੇਹ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ।

(੬) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਸੋਦਾਕਰਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੰਘਪੁਰੀਆਂ ਮਿਸਲ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ “ਖਾਨਪੁਰ” ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

(੭) ਸੋਤੀਸਰ। ਇੱਥੇ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਸੋਤੀਸਰ।

ਬਨੰਤਰ. ਸੰ. ਸ਼ਬਾਨਾਂਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।

“ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਆਪਿ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਬਨੰਤਰਿ. ਸ਼ਬਾਨਾਂਤਰ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਬਨੰਤਰ.

ਬਪਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੋਮਲ ਹੱਥ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਦੇਣੀ। ੨ ਹੌਜਲਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ।

ਬਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪਣਾ.

ਬੱਪੜ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਛਾ. ਤਮਾਚਾ. ਲਫੇੜਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ।

ਬਪਜਉ. ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਬਾਪਿਆ. “ਰਾਮਦਾਸ ਸੇਵੀ ਬਿਰ

‘ਬਰਣ ਦਾ ਬੇਹ ਇਸ ਲਈ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਰਣ ਅਤੇ ਅਕਸੁਨ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਣ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਪਜਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਬਮ. ਦੇਖੋ, ਬਮ.

ਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਬਲ. ਥਾਂ. ਬਲ। ੨ ਤਹਿ. ਪਰਤ। ੩ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗੁਫਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਘੁਰਾ। ੪ ਝੁੰਡ. ਗਰੇਹ. “ਜਹਾਂ ਮੁਕਰਾਜਨ ਕੇ ਬਰ ਧਾਈਅਤ ਹੈਂ.” (ਹੰਸਰਾਮ) ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੱਠਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ—ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ.

ਬਰਹਰ } ਸੰਗਤਾ—ਕਾਂਬਾ. ਕੱਪ। ੨ ਧਤਕਾ. ਖਟਕਾ. “ਬਰਹਰ ਬਰਹਰੀ } ਕੱਪੇ ਬਾਲਾ ਜੀਉ” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਬਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੰਬਣਾ. ਭੋਲਣਾ.

ਬਰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਬਰਹਰ. “ਬਰਬਰ ਕੱਪੇ ਜੀਅਤਾ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਬਰਬੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਬਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਹਿੱਲਣਾ. ਖੁਚਾਲ। ੨ ਹਲਚਲੀ.

ਬਰਮਾਮੀਟਰ. ਅੰ. Thermometer. ਯੂ. ਬਰਮੇ (ਗਰਮੀ) ਮੀਟਰ (ਮਾਪ). ਸੰਗਤਾ—ਤਾਪਮਾਨ. ਗਰਮੀ ਮਿਣਨ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਾਏ ਤੋਂ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ. ਪਾਰਾ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਸੁਕੜਦਾ ਹੈ. ਸਿਫਰ (zero) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ (boiling point) ਦੀ ਗਰਮੀ ਤਕ ਬਰਮਾਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਗ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਬਰਮਾਮੀਟਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਤੇ ਚੁੱਤ ਦੀ ਗਰਮੀ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਦਰਜਾ (temperature) ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ—

Maximum. ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ.

Minimum. ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ.

Mean. ਦਰਮਿਆਨੀ, ਮੁਤਵੱਸਿਤ.

Normal. ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ, ਜਿਤਨਾਕਿ ਚਾਹੀਏ.

Sub-Normal. ਨਾਰਮਲ ਤੋਂ ਘੱਟ.

ਬਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਤਾ.

ਬਰਿਯਾ. ਪੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਲੀ. ਸ਼ਬਾਲੀ. “ਬਰਿਯਾ ਦਈ ਉਭਾਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੫)

ਬਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਤੀ. ਛੋਟਾ ਰਸੂਤਰਾ. “ਵਧੁ ਭੀਤਿ ਰਚ ਕੀਨਸ ਬਰੀ.” (ਕੁਪੁਸ਼ੁ)

ਬਲ. ਸੰ. ਸਬਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੨ ਸੁੱਕੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਭਿੰਗ. ਟਿੱਬਾ. “ਭਾਣੈ ਬਲ ਸਿਰਿ ਸਰੂ ਵਰੈ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ਟਿੱਬੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਗੇ। ੪ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੇਆਬ ਦੇ ਅੰਤਰਕਤ ੧੫੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੫੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਬਲਚਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਲ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਭੂਚਰ.

ਬਲ ਬੀਰ. ਸਿਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਬਤਾ. “ਚਿਨਵਾਵਹੁ

ਬਲ ਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨ ੨.

ਬਲਿ. ਸਥਾਨ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ. ਬਾਨਕ ੩। ੨ ਬਲ ਦੇ. "ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਬਲਿ ਸਿਰਿ ਸਰਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਬਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸਥਲੀ. ਬਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਜਲ ਰਹਿਤ ਕ੍ਰਮੀ. ਮੁਸਕ ਜ਼ਮੀਨ. "ਬਲੀ ਕਰੈ ਅਸਥਾਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ੩ ਡਿੰਡ. ਟਿੱਬੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਰੇਤਲਾ ਇਲਾਕਾ.

ਬਲੀ. ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬਲੀ ੨.

ਬੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਲ. ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਪੇਂਦਾ. ਤਹਿ. ਤਲਾ.

ਬਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਬੰਧਿਤ. ਚੋਤਰਾ. ਚਬੂਤਰਾ.

ਬਤਾਸਾਹਿਬ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬਤਾ (ਚਬੂਤਰਾ), ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਚੋਤਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ੨ ਅਕਾਲਬੁੱਢੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੩ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਚੋਤਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਰਚੀ ਹੈ। ੪ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਬਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਰੁਤਾ ਮਿਲੀ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਬਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ੬ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਚੋਬਾਰੇ ਪਾਸ ਉਹ ਬਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ—"ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਉਰੇ ਮੰਦਰ" ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਸੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ ੨. x x x ਬਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਸਬੰਧਿਤ. ਚੋਤਰੀ. "ਬਤੀ ਬਨਾਵੈ ਰੁਚਿਰ ਪੁਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਬਤਾ } ਦੇਖੋ, ਬਤਾ ਅਤੇ ਬਤੀ.
ਬਤੀ }

ਬਾ. ਹੈ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਸੀ. "ਹਜ ਕਾਥੇ ਹਉ ਜਾਇ ਬਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਬਾਂ } ਸੰਗਤਾ—ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. ਠਿਕਾਣਾ. "ਸਕਲ ਰੋਗ ਕਾ ਬਾਉ } ਬਿਨਸਿਆ ਬਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਬਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਫਿਰਦੇ ਰਖੀਅਹਿ ਨਿਹਚਲ ਹੋਵੈ ਬਾਉ." (ਵਾਰ ਮਾਤ ਮ: ੧) ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਰਦਿਸ਼ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਅਚਲ ਕਰ ਦੇਈਏ.

ਬਾਉ ਕੁਬਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਗਤ ਅਯੋਗਤ. ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ. ਇਹ ਬਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗ਼ਜ਼ਨ. "ਬਾਉ ਕੁਬਾਉ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਵਿਕਾਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਬਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ. "ਸਾਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜਬਾਇ."

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਇਵਜ ਮੇਂ. ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ. "ਭੁੰਨੇ ਹੋਠ ਜਲਾਈਐ ਬਲਣ ਸੰਦੈ ਬਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਬਾਂ ਤੇ. ਬਾਂ ਸਿਰ. ਬਾਇਪੈਣਾ. ਕਿ—ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣਾ. "ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਬਾਇਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਬਾਈ. ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਸਥਾਨੇ ਮੇਂ. "ਰਵਿਆ ਸੂਬ ਬਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਬਾਈ. ਵਿ—ਕੁਇਮ. ਸਿਬਰ.

ਬਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਅਦਿ ਦਾ ਬੱਲਾ. ਗਹਿਰਾਈ ਦਾ ਅੰਤ. "ਤਿਚਰੁ ਬਾਹ ਨ ਪਾਵਈ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨) ੨ ਭੁੰਘਿਆਈ ਦਾ ਪਤਾ। ੩ ਹੁੰਦ. ਅੰਤ.

ਬਾਕ. ਸਿੰਧੀ. ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਾਂ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਕਾ.

ਬਾਕਸਿ. ਬਕਦਾ. ਬਕਦੀ. "ਏਕ ਨ ਬਾਕਸਿ ਮਾਇਆ." (ਸੂਰੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਕਣਾ.

ਬਾਕਾ. ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਇਆ. ਬੱਕਿਆ. "ਬਾਕਾ ਤੇਰੁ ਚੁਡਿਆ ਮਨ ਪੰਖੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਬਾਕਿ. ਬੱਕਕੇ.

ਬਾਕੀ. ਬੱਕੀ। ੨ ਸਬੰਧਿਤ. ਸੁੰਭਿਤ. ਅਚਲ. "ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਕੀ." (ਨਾਪੁ)

ਬਾਕੇ. ਬੱਕ ਗਏ. ਹਾਰ ਗਏ. "ਪਤਿ ਪਤਿ ਪੰਡਿਤ ਮੇਨੀ ਬਾਕੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਬਾਂਗ. ਮਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠਿਕਾਣਾ. ਬਾਂ। ੨ ਬਾਹ. ਬੱਲਾ। ੩ ਖੋਜ. ਭਾਲ.

ਬਾਂਗੀ } ਵਿ—ਬਾਂਗ (ਬਾਹ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਬਾਹ ਦਾ ਭੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗ.
ਬਾਂਘੀ } "ਨਿਕੁਸਾਏ ਬਹਿਗਏ ਬਾਂਘੀ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਭਾ } ਰਹਗੀਰ. ਬੱਲਾ ਫਤਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਬੰਮੁਣ ਵਾਲਾ. ਦਸੁਗੀਰ। ੪ ਬਾਂਗ (ਖੋਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਸੂਸ.

ਬਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਠਾਟ. ਬਨਾਫਟ. ਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਸਿਆਲ. "ਮੁਕਤ ਭਏ ਬਿਨਸੇ ਕ੍ਰਮ ਬਾਟ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਹਰਿ ਬਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਤਲ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. thought.

ਬਾਟਨ. ਸੰਗਤਾ—ਸਥਾਪਨ. ਠਾਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਬਾਟਹਿ ਕਰਿ ਬਟਾਓ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜੈ ਸੁਣਿ ਬਾਟਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਚ ਕਾ ਪੰਥਾ ਬਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਆਪੇ ਸਭ ਬਿਧਿ ਬਾਟੀ." (ਜੇਰ ਮ: ੫)

ਬਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਬਾਟ. "ਜਦਹੁ ਆਪੇ ਬਾਟੁ ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਰਾ)

ਬਾਣਾ } ਅਸਥਾਨ. ਬਾਂ. ਜਗਾ. ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ। ੨ ਪੋਲੀਸ
ਬਾਣੇ } (Police) ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਵਡੀ ਚੌਕੀ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਠਾਣਾ.

ਬਾਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਜੀ. ਰਾਸਿ. “ਬਾਤੀ ਪਾਈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮ.”
(ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਮਾ ਕੀਤਾ ਧਨ। ੩ ਬੈਲੀ.

ਬਾਏ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ
“ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ” ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਬਾਨ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਬਾਂ. “ਬਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਮਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰਾ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੋਰੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਟੁਕੜਾ.

ਬਾਨਸਟ. ਸੰ. ਸਬਾਨਸਬ. ਵਿ—ਸਬਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ।
੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਜਾਰ ਸਬਾਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ. ਮਹੰਤ. “ਬਾਨਸਟ ਜਗ
ਭਰਿਸਟ ਹੋਏ ਭੂਬਤਾ ਦਿਵ ਜਗੁ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਇਸ—
ਸਬਾਨ. ਧਰਮਸਬਾਨ.

ਬਾਨਕ. ਸੰ. ਸਬਾਨਕ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ। ੨ ਨਕਰ.
ਆਬਾਦੀ। ੩ ਡਿੰਗ. ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ. “ਬੋਝੈ ਬਨਿ ਬਾਨਕ ਆਰੰਭੈ.”
(ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਬਾਨਤੀਰਥ. ਸੰਗਤ—ਤੀਰਥਸਥਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਸੰ.
ਵਿਆਹੁ ਰੀਝ—ਸਬਾਨੁ ਤੀਰਥ. ਕੁਰੁਕੇਤੂ ਵਿੱਚ ਸਿਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਨੇਸਰ. “ਕੁਰਗਿਆਨ ਸਾਚਾ ਬਾਨਤੀਰਥ.” (ਧਨਾ
ਭੰਤ ਮ: ੧) ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਕਰਾਨ ਸੱਚਾ ਸਬਾਨੁਤੀਰਥ ਹੈ.

ਬਾਨਭਰਿਸਟ } ਸੰ. ਸਬਾਨਭ੍ਰਸੁ. ਵਿ—ਬਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ.
ਬਾਨਭ੍ਰਸਟੁ } ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ. “ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਬਾਨਭ੍ਰਸਟੁ
ਬਾਨਭ੍ਰਿਸਟ } ਹੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਸਾਕਤ ਬਾਨਭਰਿਸਟ
ਫਿਰਾਹੀ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਬਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਾ.

ਬਾਨਾਨਾ. ਸੰ. ਬਾਨਿਨਾ. ਵਿ—ਬਾਂ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. “ਜੇ
ਜਨ ਗਾਇ ਪਿਆਇ ਜਸ ਠਾਕੁਰ ਤਾਸੁ ਪੁਛੁ ਹੈ ਬਾਨਾਨਾ.” (ਗਉ
ਕਬੀਰ)

ਬਾਨਿ. ਠਿਕਾਣੇ ਤੇ. ਬਾਂ ਸਿਰ. “ਨਿਬਾਏ ਕਉ ਤੁਮ ਬਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ.”
(ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਾਨਿਹਾ. ਸੰਗਤ—ਠਿਕਾਣਾ. ਮੂਲ ਅਸਥਾਨ. “ਪਾਇਓ ਪੇਡ
ਬਾਨਿਹਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਹਾਦਨ ਬਾਂ. ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਬਾਂ.
ਦੇਖੋ, ਬਾਂ ਅਤੇ ਨਿਹਾਦਨ.

ਬਾਨੀ. ਵਿ—ਸਬਾਨੀ. ਜਗਾ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਸਬਾਨ ਪੁਰ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ.

ਬਾਨੇ. ਸਰਵ—ਬਾਰੇ. ਬੁਆਡੇ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰ.

ਬਾਨੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬਨੇਸਰ.

ਬਾਨੇਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਬਾਨੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਪੁਨਿਸ ਦਾ
ਕਰਮਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਾ ੨.

ਬਾਨੰਤਰ. ਸੰ. ਸਬਾਨੰਤਰ. ਸੰਗਤ—ਦੂਸਰਾ ਅਸਥਾਨ.

ਬਾਨੰਤਰਿ. ਸਬਾਨੰਤਰ ਮੇਂ. ਦੂਸਰੇ ਸਬਾਨ ਵਿੱਚ.

ਬਾਨਿਤ. ਸੰਗਤ—ਸਬਾਨ. ਜਗਹਿ। ੨ ਸਬਾਨੋਂ ਮੇਂ ਬਾਵਾਂ ਵਿੱਚ.
“ਭਗਵਾਨ ਰਮਣੰ ਸਰਬਤੁ ਬਾਨਿਤੰ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਬਾਪ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤਬਲੇ ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਦੰਗ ਪੁਰ ਪੂਰੇ
ਹੱਥ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਬਪਕੀ. “ਲਗਤ ਵੈਲਕ ਬਾਪ ਹੇ.” (ਸਲੋਹ)
੩ ਬੱਪਤ. ਤਮਾਚਾ। ੪ ਸਿਥਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. “ਬਾਪੜੇ ਸਭੇ ਜਿਹ
ਬਾਪ.” (ਜਾਪੁ) ੫ ਬਾਪਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਾਰ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਪਕੀ
ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪਿ ੨.

ਬਾਪਨ. ਸੰ. ਸਬਾਪਨ. ਸੰਗਤ—ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੁਬਾਪਨ
ਦਾ ਭਾਵ. “ਬਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ.” (ਜਪੁ) ੨ ਕਿਸੇ
ਅਧਿਕਾਰ (ਪਦਵੀ) ਤੇ ਬਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ. “ਜਲਪਿ ਬਾਪਿ ਪੂ
ਬਾਪਿਓ ਹੋ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਬਾਪਯੈ. ਵਿ—ਸਬਾਪੜ. ਸਬਾਪਨ ਯੋਗਤ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਲਾਇਕ. “ਕਿ
ਸਰਬਤੁ ਬਾਪਯੈ.” (ਜਪੁ)

ਬਾਪਰ. ਸੰਗਤ—ਬੱਪਤ. ਤਮਾਚਾ. “ਬਾਪਰ ਸੋਂ ਸੋਧੁ ਮਾਰਫਰੜੇ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬਾਪਤਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਣਤੀ
ਬੁੱਝਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਬਾਪਤਨਾ. ਬਪਕੀ (ਬਾਪੀ) ਲਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪ ੫.

ਬਾਪਿ. ਅਸਬਾਪਨ ਕਰਕੇ. ਬਾਪਕੇ। ੨ ਬਾਪਤਕੇ. ਭਾਵ—ਪਤਾਰ
ਨਾਲ ਪਲੱਸਕੇ. “ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਬਾਪਿ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫)
ਬਾਪਿ ਉਬਾਪਿ. ਸਬਾਪਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮੇਟਕੇ. “ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਬਾਪਿ
ਉਬਾਪਿ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਬਾਪਿਐ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪਯੈ.

ਬਾਪੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਪਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬਪਕੀ. ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਤੇ
ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਕੁਰਿ ਬਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡਿ ਜੀਉ.” (ਸੁੀ ਮ:
੫ ਪੈਪਾਇ) ੩ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਚੂਨਾ ਕੁੱਟਣ ਦੀ ਚਪਟੀ ਮੋਗਰੀ.

ਬਾਭ. ਸੰਗਤ—ਸੁੰਭ. ਢਮਲਾ. ਸਤ੍ਰਨ. “ਬਿਨ ਹੀ ਬਾਭਹ ਮੰਦਿਰ
ਬੰਭੈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਬਾਮ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਬਾਂ. ਜਗਾ। ੨ ਬੰਮੁਣ (ਸੁੰਭਨ) ਦਾ ਭਾਵ.
ਰੇਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਅਨਿਕ ਡਿਧੁ ਬੋਹਿਬ ਕੇ ਫੁਟਕਤ ਬਾਮ ਨ ਜਾਹੀ
ਕਰੇ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਬੰਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ.

ਬਾਮਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸੁੰਭਨ. ਠਹਿਰਾਉਣਾ. ਰੇਕਣਾ. ਆਸਰਾ ਦੇਣਾ. “ਜਿਉ
ਮੰਦਰ ਕਉ ਬਾਮੈ ਬੰਮਨੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਲ. “ਤਤਫਿਨ ਪੂਰਯੋ ਬਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਬਾਰਉ } ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ.
ਬਾਰਾ }

ਬਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਬਾਲੀ। ੨ ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰੀ. ਤੁਹਾਡੀ. “ਮਨਸਾ
ਪੂਰੇ ਬਾਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਬਾਰੋ. ਸਰਵ—ਤੁਮਾਰਾ. ਤੁਹਾਡਾ.

ਬਾਲ. ਸੰ. ਸਬਾਲ. ਸੰਗਤ—ਪਾਤੁ. ਬਰਤਨ। ੨ ਚੌਤਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਲਾ
ਭਾਂਡਾ. “ਬਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੁ ਪਾਈਓ, ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ.”
(ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਬਾਂ ਬਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਹੈ। ੩ ਸਬਲ. ਬਾਂ. ਜਗਾ. “ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ,

ਬਨ ਜਲ ਪੂਰਨ ਬਾਲ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹੇ ਵਨ ਜਲ
ਆਇ ਸਬਾਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ.

ਬਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਟਾ ਬਾਲ। ੨ ਸੰ. ਸਬਾਲੀ. ਵਲਟੇਹੀ. ਦੇਕਰੀ।
੩ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ.

ਬਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਬਾਨ. ਬਾਉਂ. "ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਬਾਵ." (ਜਪੁ)

ਬਾਵਹੁ. ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਸਭ ਤੁਝਹੀ ਬਾਵਹੁ ਮੋਕਦੇ." (ਧਨਾ ਮ:
੪) ੨ ਸਬਾਨ ਤੋਂ ਸਬਾਨ ਜੇ. "ਕਿਥੁ ਬਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ?" (ਗਉ
ਮ: ੧)

ਬਾਵਰ. ਸੰ. ਬਾਵਰ—ਸਬਾਵਰ. ਪ੍ਰਾ. ਬਾਵਰ. ਵਿ—ਠਹਿਰਨ
ਵਾਲਾ. ਅਚਲ. "ਬਾਵਰ ਸੰਗਮ ਕੀਟ ਬਿਧਾਤਾ." (ਨਾਪੁ)
੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਨਿੱਫਰ (ਸਨੈਸੂਰ) ਕੂਹ. ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਮ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਫਨਿੱਫਰ ਵਾਰ. "ਬਾਵਰ
ਬਿਰੁ ਕਰ ਰਾਖੇ ਸੋਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਪਰਬਤ.
ਪਹਾੜ। ੫ ਵਿਕ. ਬਿਰਫ.

ਬਾਵਰੀ. ਸੰ. ਸਬਾਵਰ. ਵਿ—ਬਲਵਾਨ. ਲਕਤਮਾਨ. "ਪੁਰੁ ਮੇਰਾ
ਬਿਰ ਬਾਵਰੀ, ਹੋਰ ਆਵੈ ਜਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਨਮਾਨ
ਯੋਗਤਾ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ.

ਬਿਓਂ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. "ਪਛਾਣੁ ਬਿਰਲੇ ਬਿਓਂ." (ਵਾਰ ਗਉ
੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ. ਬਿਅਣੁ.

ਬਿਅਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਿ—ਹੋਣਾ "ਸਚਾ ਸੈ ਬਿਅਣੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨
ਮ: ੫)

ਬਿਆਉਣਾ. ਕਿ—ਹੱਥ ਆਉਣਾ. ਲੱਭਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.
ਬਿਏ. ਹੋਏ. ਭਏ. ਦੇਖੋ. ਬਿਅਣੁ.

ਬਿਗਲੀ. ਸੰ. ਸਬਾਗਨ. ਆਛਾਦਨ. ਢਕਣਾ। ੨ ਟਾਕੀ. ਪਾਟੇ ਹੋਏ
ਥਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਨੀਰ. "ਤਾਗਾ ਕਰਿਕੇ ਨਾਈ ਬਿਗਲੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਬਿਤ } ਸੰ. ਸਿਬਤ. ਵਿ—ਕਾਇਮ. ਅਚਲ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.
ਬਿਤਾ } "ਭੁੰਢ ਵੰਞਾਈ, ਬੀਆ ਬਿਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
ਖੋਜ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ. ਮਨ ਠਹਿਰ ਗਿਆ.

ਬਿਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਬਤਿ ਠਹਿਰਾਉ ਕਾਇਮੀ. "ਬਿਤਿ ਪਾਈ
ਚੁਕੇ ਭ੍ਰਮ ਗਵਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਤਿਬਿ ਸਬਦ ਦਾ ਉਲਟ ਭੀ ਬਿਤਿ
ਹੈ. "ਬਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ. ਜੋਗੀ ੪.

ਬਿਤੀ. ਤਿਬਿ. ਦੇਖੋ. ਬਿਤਿ ੨. "ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਸਤਿ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭) ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਬਾਣੀ
ਜੋ ਤਿਬਿ ਪਰਬਾਇ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਰਾਗ ਕਉਤੀ ਅਤੇ ਬਿਲਾਵਲ.

ਬਿੰਤੀ. ਤਿਬਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤਿਬੋਂ. ਤਿਬੀਆਂ. ਦੇਖੋ. ਕਉਤੀ ਵਿੱਚ
"ਬਿੰਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ."

ਬਿੰਧਾ. ਵਿ—ਬੰਧਾ. ਚਿਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਘੀ। ੩ ਤੋਲ.

ਬਿਧਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਬੰਧਿਆਈ. ਚਿਕਣਾਈ. "ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਨਿ ਪੂਰਿ

ਬਿਧਾਈ।" ਸਾਧੂਰਿ ਕਰਿ ਸੁਧ ਮੰਜਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਬਿਬਣਾ. ਕਿ—ਬਿਤਕਣਾ. ਕੰਬਣਾ। ੨ ਫਿਸਲਣਾ. ਰਪਟਣਾ.

ਬਿਮਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਮ ਬਿਮ ਸਬਦ. "ਬਿਮਕ ਬਿਮਕ ਬੁੰਦੇ
ਜੇ ਪਰਹੀਂ." (ਗੁਪਸੂ) ੨ ਛੱਤ ਦਾ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਾ.

ਬਿਯਤ. ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ, ਹੁੰਦੀ. ਸਿਬਤਿ ਸਹਿਤ. "ਫਕਰਾਵਤ
ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਬਿਯਤ." (ਗੁਪਸੂ)

ਬਿਰ. ਵਿ—ਸਿਬਰ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਇਮ. ਅਚਲ. "ਬਿਰ
ਬਿਰ ਚਿਤ ਬਿਰਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ।
੩ ਨਿਸਚਿਤ.

ਬਿਰਕਣਾ } ਕਿ—ਬਿਤਕਣਾ. ਕੰਬਣਾ. ਹੱਲਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ.
ਬਿਰਕਨਾ }

ਬਿਰਚਿਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸਿਬਰ ਹੈ. ਅਭੌਲ ਮਨ ਵਾਲਾ.
ਬਿਰਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਬਰਤਾ. ਸਿਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉ.
ਕਾਇਮੀ. "ਬਿਰਤਾ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਮਾਹਿ ਨਖ." (ਨਾਪੁ)

ਬਿਰਬਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਬਰਬਾਨ. ਅਚਲ ਠਿਕਾਣਾ. ਆਤਮਪਦ.
ਕਾਨਾਪਦਵੀ. ਤੁਰੀਯਪਦ। ੨ ਸਤਸੰਗ.

ਬਿਰਬਾਨਿ. ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ. ਤੁਰੀਆ ਪਦਵੀ ਵਿੱਚ. "ਘਰੁ ਦਰੁ
ਬਾਪਿ ਬਿਰਬਾਨਿ ਸੁਹਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਬਿਤੀ)

ਬਿਰਬਾਵ. ਦੇਖੋ. ਬਿਰਬਾਨ.

ਬਿਰਬਾਵਰੀ. ਦੇਖੋ. ਬਾਵਰੀ। ੨ ਸਿਬਰਬਾਨ ਵਾਲਾ.

ਬਿਰਾ. ਵਿ—ਸਿਬਰ. ਅਚਲ. "ਨਹੀ ਬਿਰਾ ਰਹਾਇ." (ਗਉ
ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਿਬਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ. ਅਚਲਾ.

ਬਿਰੁ. ਦੇਖੋ. ਬਿਰ. "ਬਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਬਿਤਕਣਾ. ਦੇਖੋ. ਬਿਰਕਣਾ.

ਬੀ. ਕਿ—ਹੈ ਸਬਦ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ ਜੀ. ਬਾ। ੨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.
"ਤਿਨ ਹੀ ਜੈਸੀ ਬੀਰਹਾ." (ਚੰਦਕਾਰ) ਹੋਰਹਾਂ. "ਜੈ ਗੁਣਵੰਤੀ
ਬੀਰਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਮਗਨ
ਬੀ ਰਹਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ—ਸਿਬਤ. ਕਾਇਮ. "ਮੈ
ਜਗ ਚਾਰ ਲਗੇ ਨਹਿ ਬੀਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੨)

ਬੀਉ. ਸਿੰਧੀ. ਬੀਅਣੁ ਕਿਧਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਹੋਜਾ. ਬਣ ਜਾ. "ਬੀਉ
ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਬੀਉ ਰੇਣੁ ਜਿਨੀ ਪੁਰੁ
ਧਿਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਬੀਓਂ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ. ਬੀਉ. "ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗੁਰੁ ਬੀਓਂ
ਭਰਮਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਬੀਓਂਸਿ } ਹੋ ਗਿਆ. ਭਇਆ. ਦੇਖੋ. ਬੀਓਂ. "ਹਰਿਓ ਬੀਓਂਸਿ."
ਬੀਓਂਮ } (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜਤਾ ਸੈ ਕੋਹਾ
ਬੀਓਂਮਿ } ਬੀਓਂਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸਿੰਧੀ. ਬਿਓਂਮਿ.

'ਕਈ' 'ਬਿਧਾਈ' ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਹਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

'ਕਿਸੇ' ਅਵਾਧ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਪਾਠ ਬਿਯਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

'ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਚਲ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਬੀਅਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਹੋਣਾ.

ਬੀਅਨਿ. ਸਿੰਧੀ. ਹੋਣ. ਹੋਵੇ.

ਬੀਆ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. "ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਸੁਪਨ ਬੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਬੀਆਉ. ਹੋ ਜਾਵਾਂ. ਹੋਵਾਂ. "ਮੂ ਬੀਆਉ ਸੇਜ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਬੀਐ. ਹੋਵੇ. ਬਣੇ.

ਬੀਇ. ਹੋਕੇ. "ਤਿਨ ਜਰੁ ਵੈਰੀ ਨਾਨਕਾ, ਜਿ ਬੁਢੇ ਬੀਇ ਮਰੰਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਬੀਈ. ਹੋਵੇਗਾ. "ਲੋਕਾ ਨ ਸਲਾਹਿ ਜੈ ਮਰਿ ਖਾਕੁ ਬੀਈ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਹੋਈ. ਭਈ.

ਬੀਏ. ਭਏ. ਹੋਏ. "ਸਾਈ ਬੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਬੀਏਟਰ. Theatre. ਥੂ. Theatron. ਚੰਡਲਾਲਾ. ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇ ਖਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਨਾਟਸ਼ਾਲਾ.

ਬੀਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ਹੋਸੀ. "ਜੇ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੇਈ ਬੀਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖ)

ਬੀਜੀ. ਹੋਈਜੀ. ਹੋਈਦਾ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ ਬੀਜੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬੀਅਣ.

ਬੀਣ } ਸਿੰਧੀ. ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਅਣ.

ਬੀਤ. ਵਿ—ਸਿਥਤ. ਅਚਲ. ੨ ਦੇਖੋ, ਬੀਤਿ.

ਬੀਤਿ. ਸੰਗਤ—ਸਿਥਤਿ. ਠਹਿਰਾਉ. ਵਿਸ਼ੁਮ. "ਉਤਸਾਹ ਬੀਤਿ ਕਰ ਵਸੇ ਪੁਰ ਬੀਤਿ ਕਰ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਤਿਥਿ. ਤਾਰੀਖ. "ਸਗਲੀ ਬੀਤਿ ਪਾਸਿ ਡਾਹਿਰਾਖੀ." (ਭੈਰ ਮ. ੫) ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ.

ਬੀਤੇ. ਸਿਥਤ ਹੋਏ. ਵਿਰਾਜੇ. "ਕ੍ਰਿਹ ਪ੍ਰਿਯ ਬੀਤੇ ਸਦ ਬਾਏ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਬੀਏ. ਸਿੰਧੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ੨ ਹੋਵੇ. ੩ ਹੁੰਦਾ.

ਬੀਧਾ. ਵਿ—ਬੰਧਾ. ਸਨਿਧਾ. ੨ ਸਨੇਹ ਸਹਿਤ. "ਭੇਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰੈ ਜਨੁ ਬੀਧਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਬੀਮਨ. ਸੰਗਤ—ਅਸ੍ਰਿਤ. ਹੋਂਦ. ਦੇਖੋ, ਬੀਅਣ ਅਤੇ ਬੀਵਨ. ੨ ਸੰ. ਸਬੇਮਨ. ਦ੍ਰਿੜਤਾ. ੩ ਕਾਇਮੀ.

ਬੀਰ. ਵਿ—ਸਿਥਰ. ਕ੍ਰਾਇਮ. ਅਚਲ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਭੁ ਸੀਤਲੁ, ਪਾਇਆ ਸੁਖੁ ਬੀਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅਵਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਪਾਇਆ. ੨ ਦੇਖੋ, ਬਲਬੀਰ.

ਬੀਰਾ. ਵਿ—ਸਿਥਰ ਹੋਇਆ. ਅਚਲ.

ਬੀਵਣ } ਸੰਗਤ—ਬੀਅਣ. ਅਸ੍ਰਿਤ. ਹੋਂਦ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਬੀਵਹਿ ਬੀਵਣੁ } ਲਾਲਾ ਅਤਿ ਗੁਲਾਲਾ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਸਦਾ ਬਿਰ ਬੀਵਨ } ਬੀਵਤੇ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਸਰਸੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤ

ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਬੀਧਾ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ.

ਬੀਵਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਪਹਿਰੇ) "ਤਨੁ ਮਨੁ ਬੀਵੈ ਹਰਿਆ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) "ਖੁਆਰ ਸਾਕਤ ਨਰ ਬੀਵੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

"ਹਰਿ ਬੁੰਦ ਪਾਨ ਸੁਖ ਬੀਵਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਵੇਖੋ! ਫਿਟਿਤਿ ਬੀਵਦੋ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਬੀਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਅਣ. "ਵਿਰ ਨਾਂਗੇ ਨਹੀ ਬੀਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਬੁਕ. ਸੰਗਤ—ਜੀਤ ਦੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਤਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪਾਚਕ (ਚੂਰਣ) ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਬੁਕ. ਨਾਰ. Saliva. "ਭਲਕੇ ਬੁਕ ਪਵੈ ਨਿਤ ਦਾਤੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਬੁਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁੱਕ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਟਣਾ. ਬੁਕਨਾ. ਸੰ. ਸ੍ਰੀਵਨ. ਬੁਕਨਾ } ਬੁਤਕਾਰ.

ਬੁਬਨੀ. ਸੰਗਤ—ਸੰ. ਪ੍ਰੇਬ. ਘੋੜੇ ਸੁਰ ਆਇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮੂੰਹ.

ਬੁਰ } ਸੰਗਤ—ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. ਨਤੂਨਤਾ. "ਧਨ ਕੀ ਬੁਰ ਨਾਹੀ." ਬੁਤ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੯)

ਬੁਤੀਦੋ. ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ. ਬੁਤਦਾ. "ਤਿਥਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁਤੀਦੋ." (ਸਥਾ ਮ: ੫)

ਬੂ. ਸੰਗਤ—ਬੁਤਕਾਰ ਬੁੱਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ੨ ਵਜ—ਪਿੱਕਾਰ. ਨਾਨਤ. ਬੂਹਨੀ. ਸੰਗਤ—ਸਤ੍ਰੁਨ. ਸੁੰਭ. ਬੂਨੀ. ਸਥੂਣਾ.

ਬੂਕ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕ. "ਬੂਕ ਮੁਖਿ ਪਈਆ." (ਗੁਜ ਮ: ੪) ੨ ਪਿੱਕਾਰ. ਫਿਟਕਾਰ.

ਬੂਟਿਟਿ. ਦੇਖੋ, ਬੂਟਿਟਿ.

ਬੂਣਾ } ਸੰ. ਸਥੂਣਾ. ਸੰਗਤ—ਬੰਮੀ. "ਦੁਬਿਤੇ ਕੀ ਦੁਇ ਬੂਨਿ ਬੂਣਿ } ਗਿਰਾਨੀ." (ਭਉ ਕਬੀਰ) "ਬਾਝੁ ਬੂਨੀਆ ਫਪਰਾ ਬੂਣੀ } ਬਾਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਫੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੂਨਿ } ਆਸਰੇ ਬਿਨਾ ਰੱਖ ਛੱਡਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਬੇਗਾਨੀ ਆਸ ਤਤਾਯ ਬੂਨੀ } ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ੨ ਮੁੰਨੀ. ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ. "ਬੂਨੀ ਪਾਈ ਬਿਤਿ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਬੂਨੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੁੰਧਾ ਹੈ.

ਬੂਨੀ ਖਨਨ ਨਜਾਯ. ਸੰ. ਸਥੂਣਾ ਨਿਖਨਨ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ ੧੫.

ਬੂਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੱਬਕੇ ਭਰਨਾ. ਅਜਿਹਾ ਭਰਨਾ ਕਿ ਪੇਲ ਨਾ ਰਹੇ. ਠੇਸਣਾ. ੨ ਸੰ. ਬੁਵੰਣ. ਮਾਰਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੂਰਨਾ ਨੌ ੧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ. ਕੁੱਟਕੇ ਭਰਨਾ.

ਬੂਲ. ਸੰ. ਸਥੂਲ. ਵਿ—ਮੋਟਾ. ਭਾਰੀ. ਵਿਸ਼ੁਰ ਵਾਲਾ. "ਸਿਮਰਹਿ ਬੂਲ ਸੁਖਮ ਸਤਿ ਜੰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਬੂਲਤਾ. ਸੰਗਤ—ਸਥੂਲਤਾ. ਮੋਟਾਪਨ. ਮੋਟਾਪਾ. "ਹੁਤੀ ਬੂਲਤਾ ਤਨ ਸਭ ਚਾਨਾ." (ਗੁਪਤ)

ਬੂਲਨਾਸ. ਸਥੂਲ (ਮੋਟਾ) ਹੈ ਨੱਕ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੁਰ.

ਬੋ. ਬਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਸਥਾਨ ਮੇਂ. ਬਾ ਵਿੱਚ. "ਹੋਰ ਬੋ ਮਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੩ ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹੁ ਬੋ ਰਹਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਭਿੰਗ. ਸਰਵ—ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ. "ਬੋ ਭਾਵੈ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਂ ਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡ ਬੋਸੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ ਹਠੀ **ਭਾਵੈ**.

ਬੋਂ. ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਏਕ ਬੋਂ ਕੀਏ ਬਿਸਥਾਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਬੋਈ. ਸੰਗਤ—ਠਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਤਿਥਿ. ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਦਿਨ। ੨ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਲੈਣ ਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਦਿਨ. ਇਸ ਦਿਨ ਨਾ ਦੁੱਧ ਜਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਦਹੀਂ ਰਿਤਕੀਦਾ ਹੈ.

ਬੋਸੋਂ. ਤੇਰੇ—ਸਵਿਸ਼. ਤੇਰੇ ਜੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋ ੪.

ਬੋਹ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੁ.

ਬੋਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਬੜੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਬੋਹ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੁ। ੩ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ੪.

ਬੋਹੁ. ਸੰਗਤ—ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਦਾ ਥਾਂ. ਵੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਨਗਰ। ੨ ਨਗਰ. ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਰਸੀ ਦੇਹ ਹੈ. "ਉਸਤ ਬੋਹੁ ਵਸਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਸ਼ਹੀਰ ਨਗਰ, ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰਿ ਸਚੇ ਬਧਾ ਬੋਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਮਾਲੁ ਖਜਾਨਾ ਬੋਹੁ ਘਰੁ." (ਕਹਿ ਮ: ੫) ੩ ਅਸਥਾਨ. ਠਿਕਾਣਾ. "ਨਿਹਚਲੁ ਤੁਧ ਬੋਹੁ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਸਿਥਿਤ. ਫਾਇਮੀ. "ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਬੋਹੁ." (ਭਾਗੁ)

ਬੋਕ. ਸੰਗਤ—ਮਿਆਨ. ਨਯਾਮ. "ਗੁਣ ਕੀ ਬੋਕੈ ਵਿਚਿ ਸਮਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਗੁਬਲੀ. ਬੈਲੀ.

ਬੋਗਰੀ } ਦੇਖੋ, ਬਿਗਲੀ.
ਬੋਗਲੀ }

ਬੋਟ. ਸੰਗਤ—ਸਿਥਤ ਹੋਣ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ, ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਸ਼ੇਟ. ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਥਾਂ.

ਬੋਟਾ. ਸੰਗਤ—ਮੇਲਾ. ਸੰਗਮ. "ਬਾਨਾਰਸ ਕਰ ਗੰਗਾ ਬੋਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਬੋਵਾ. ਸੰਗਤ—ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ ਨਗੀਨਾ. "ਬੋਵਾ ਅਚਰਜ ਲਾਇਆ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਬੋਵਾ ਆਤਮਕਯਾਨ ਹੈ.

ਬੋ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਈਐ ਹੋਰਬੈ ਸੁਖ ਨ ਭਾਲ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਠਿਕਾਨੇ ਸਿਥ. ਮੋਕੇ ਪੁਰ. "ਆਪੇ ਬੈ ਸਭ ਰਖਿਓਨੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪਾਸ. ਕੋਲ. "ਪੁਕਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਬੋ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ.

ਬੋਂ. ਸਰਵ—ਤੁਝੇ. ਤੈਨੂੰ. "ਬੋਂ ਭਾਵੈ ਦਰ ਲਹਹਿ ਪਿਰਾਇ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾ ਪੁਣੀ ਦਰ ਲਹੈ। ੨ ਪੁਤਰ—ਸੇ. ਤੋਂ.

ਬੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਬਲਾ. ਬੋਰਾ.

ਬੋਲੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਬੋਲਾ। ੨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਗੁਬਲੀ। ੩ ਵਾਲੇ

ਹੋਏ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਭਲੀ. "ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਬੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਭੇ ਕਨਿਕ ਵਖਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਨਕਦੀ. "ਸੰਚਤ ਸੰਚਤ ਬੈਲੀ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਮਾਇਆ. ਦੌਲਤ. "ਬੈਲੀ ਸੰਚਹੁ ਸੁਮ ਕਰਹੁ ਬਾਕਿਪਰਹੁ ਭਾਵਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਬੋ. ਹੈ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਸੀ. ਭਾ. ਬੀ.

ਬੋਹਰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਡੇਦਾਰ ਭਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਮੋਹੰਡ. L. Euphorbia Nerriifolia. ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਵਾੜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡੰਡਾਬੋਹਰ ਹੈ. ਬੋਹਰ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਗੁੱਦਾ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬੋਹਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕੁਮਲਾਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਬਾਦੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬੋਕ } ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ. ਚੀਜ਼. ਪਦਾਰਥ. "ਸਭੇ ਬੋਕ ਪਰਾਪਤੇ." ਬੋਕੜਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਲਭੇ ਹਭੇ ਬੋਕੜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਵੇਰ. ਗੰਜ। ੩ ਚੋਕ. ਨਕਦ। ੪ ਇਕੱਠਾ ਬੋਚਣ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰੀ ਮਾਲ. ਬੋਕ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਬੋਕ ਫਰੋਸ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਤੀਆਂ ਬੋਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵੇਚਨ ਵਾਲਾ ਮੁਰਦ ਫਰੋਸ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਬੋਬਰ } ਵਿ—ਵਿੱਚੋਂ ਪੋਲਾ. ਬੋਖਲਾ। ੨ ਸਾਰ ਰਹਿਤ. "ਕਣ ਬਿਨਾ ਬੋਬਰਾ } ਜੈਸੇ ਬੋਬਰ ਤੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੁਖ ਅਲਾਵਣ ਬੋਬਾ } ਬੋਬਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੱਖਣਾ. ਖਾਲੀ. "ਅੰਦਰਹੁ ਬੋਬਾ ਬੂਤਿਆਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ. "ਬੋਬਰ ਵਾਜੈ ਬੋਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਬੋਪੀ. ਸੰਗਤ—ਧੰਡਾ. ਚਪੇੜ. "ਮਾਰਤ ਹੈ ਮੁਝ ਕੋ ਵਹ ਬੋਪੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੋਮ. ਭਾ. ਤੁਮਾ. ਸੰਗਤ—ਲਸਣ. ਲਸੂਨ. ਗਿੰਜਨ. Garlic. "ਬੋਮ ਨ ਵਾਸ ਕਬੂਰੀ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਬੋਰਤਾ } ਵਿ—ਬੋਤਾ. ਕਮ. ਘੱਟ. ਨਹੂਨ. ਬੋਤੀ.
ਬੋਰਤੀ }
ਬੋਰਾ }

ਬੋਰੀ. ਵਿ—ਬੋਤੀ. ਘੱਟ. ਕਮ. ਤੁੰਡ. "ਕਹਾਂ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਬੋਰੀ ਬਾਤ?" (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਅਹੇਤੀਆਂ ਜੇਹੀ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬੋਰੀ ਲੋਕ ਬਾਉਰੀਏ ਅਤੇ ਧਾਣਕਾਂ ਵਾਂਗ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਐਸਾ ਹੀ ਬਚਦੇ ਹਨ, ਜੇਹਾਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕ੍ਰਿਮਾਂਸ ਤੋਂ। ੨ ਸੰ. ਸਬੂਰ. ਵਿ—ਵਡਾ. "ਬੋਰੀ ਤੁਮ ਆਪਨ ਬਿਰਦ ਰਖਾਵਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਆਪ ਆਪਣਾ ਉੱਚ ਵਿਰਦ ਪਾਲਨ ਕਰੋ। ੪ ਸਥਾਈ (ਸਥਾਧਿਨ). ਫਾਇਮ. ਸਿਥਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਹਾਹਾ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂੜੇ! ਕਛੂ ਨ ਬੋਰੀ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੫ ਭਿੰਗ. ਸਿਕਾਰੀ. ਅਹੋਰੀ। ੬ ਪੰਨੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਖੱਚਰਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਤੇ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੋਰੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬੋਝੜਾ } ਵਿ—ਘੱਟ. ਕਮ. ਤੁੱਛ. ਨਤੂਨ. “ਕਚਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਾ
ਬੋਝੜੀ } ਬੋਝੜਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਿ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧) “ਕਿਆ
ਬੋਝਾ } ਬੋਝੜੀ ਬਾਤ ਗੁਮਾਨੁ?” (ਸੁੀ ਮ: ੫)
ਬੋਝੀ }

ਬੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਬਹੁ.

ਬੰਧਾ. ਵਿ—ਚਿਕਣਾ. ਸਨਿਗਧ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਘੀ. ਘਿਤ। ੩ ਤੇਲ.
ਬੰਧਿਆਈ. ਸੰਗੜਾ—ਚਿਕਨਤਾ. ਚਿਕਣਾਈ.

ਬੰਭ. ਸੰ. ਵਾਧਾ—ਸੁੰਭ. ਸੰਗੜਾ—ਬਮਲਾ. ਸਤੂਨ. “ਪੁਭੁ ਬੰਭ ਤੇ
ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੁੰਭਨ.
“ਦੂਸਰ ਬਰੀ ਬੰਭ ਕੇ ਕਾਸੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧) ਦੂਜੀ ਗੋਲੀ (ਵੱਟੀ)
ਦਸੂ ਰੋਕਣ ਲਈ.

ਬੰਭ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਬਮਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

(੨) ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦੀਵਾਨ ਦਾ
ਕਮਰਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਟਾਲੀ ਦਾ ਬੰਭਾ ਲਾਇਆ
ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ B (੩).

(੩) ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਉਹ ਸੁੰਭ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਤਕੇ ਬਾਲੜ ਅਸਵਥਾ
ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਖੜੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ
ਦਾ ਅੰਗ ੨।

(੪) ਦੇਖੋ, ਜੰਬਰ। (੫) ਫੁਮੇਲੀ (ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ
ਫਗਵਾੜਾ) ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ.
ਇੱਥੇ ਚੁਕੋਣਾ ਬਮਲਾ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਮ ਜੀ ਆਖਦੇ
ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ
ਰਿੰਨ ਖੁਹਾਂ ਸਮੇਤ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ
ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੁਰ) ਦਸ ਮੀਲ ਹੈ।

(੬) ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਉੱਦੋਕੇ ਦੀ
ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਬੂਨੰਗਲ
ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ
ਘਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਬਮਲੇ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ
ਲੈ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ
ਬੰਭਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕੁਰੀਬ ਸੌ ਵਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੭) ਦੇਖੋ, ਖੋਮਕਰਨ. x x x

ਬੰਭ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਭਸਾਹਿਬ ੫.

ਬੰਭਣ } ਸੰ. ਸੁੰਭਨ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
ਬੰਭਨ } ੨ ਸਿੱਧੀ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ.

ਬੰਭਾ. ਸੰਗੜਾ—ਸੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ. “ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ
ਬੰਭਾ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬੰਭੋਰ } ਦੇਖੋ, ਤਨਸੁਖ ਅਤੇ ਰਨਬੰਭੋਰ.
ਬੰਭੋਰ }

ਬੰਮ. ਸੁੰਭ. ਬਮਲਾ. ਸਤੂਨ. “ਤਪਤ ਬੰਮ ਗਲਿ ਲਾਇ.” (ਮਾਰੂ ਮ:
੫)

ਬੰਮਸਾਹਿਬ } ਦੇਖੋ, ਬੰਭਸਾਹਿਬ.
ਬੰਮਜੀ }

ਬੰਮਣ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ.

ਬੰਮਣਾ ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ. “ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ.”

ਬੰਮਣੁ (ਆਲਾ ਫੱਤ ਮ: ੩) “ਸਾਂਝ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ.”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਬੰਮਨ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ. “ਜਗ ਬੰਮਨ ਕਉ ਬੰਮ ਦੀਜੈ.” (ਕਲਿ ਅ:
ਮ: ੪) ੨ ਪਹਾੜ. ਪਰਬਤ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ
ਇਕੱਠਾ ਹੋਣੇ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. “ਆਪੇ ਜਲ ਆਪੇ ਬਲ ਬੰਮਨ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਲ, ਬਲ ਅਤੇ ਪਰਬਤ.

ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਪਿੰਡ
ਫਰਵਾਹੀ ਤੇਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਬੰਮਨ
ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਰਤਾਕੇ ਫਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਤਪਸ਼ੀ
ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸਿਆਦਾ ਇਸਤਮਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ
ਹਲਤ ਅਜੇਹੀ ਮਸਤਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ
ਬਹੁਤ ਤੇਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਕੇ ਰੋਸਨੀ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਕਿ
ਇਹ ਰੋਸਨੀ ਰੂਸ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਹੈ, ਅਜ ਰੂਸ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੇ ਚੋਬਲਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰੇਗਾ. ਇਹ
ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਮਨੁਮ ਹੋਈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਫਰਮਾ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਬਾਬਤ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਰੇ ਨਾ ਗਏ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ
ਮਿਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਯਤ
ਕਰਕੇ ਬੰਮਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਭ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਈ
ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੰਡ ਬੰਮਿਆਣੇ ਵਿੱਚ
ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਰ ਫਰਵਾਹੀ
ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਡੇਰਾ ਹੈ.

ਬੰਮਨੁ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ। ੨ ਸੁੰਭ. ਬਮਲਾ. ਸਤੂਨ. “ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ
ਬਾਮੇ ਬੰਮਨੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਬੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ ਅਤੇ ਬੰਮ.

ਬੰਮੀ. ਸੰਗੜਾ—ਸੁਭਾ. ਬੰਭੀ.

ਬੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ ਅਤੇ ਬੰਮ। ੨ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਸਤੂਨ (ਬਮਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ
ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਭਾ. “ਘਰੁ ਬੰਧਹੁ ਸਚ ਧਰਮ ਕਾ ਗਡਿ ਬੰਮੂ ਅਹਲੈ.”
(ਵਾਰ ਡਉ ੨ ਮ: ੫)

ਬੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭ ਅਤੇ ਬੰਮ.

ਬੰਮੂਣ. ਦੇਖੋ, ਬੰਭਨ.

ਬੰਮੂਣਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ.

ਬੂਟਿਟਿ. ਸੰ. ਸ਼ੁਰਵਟੀ. ਲੇਡਾ. ਮੋਢਣ. ਯੋਹੇ ਦੀ ਗੋਲੀ. “ਜੈਸੇ
ਪਨਕਤ ਬੂਟਿਟਿ ਹਾਂਕਤੀ.” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਬਰ ਦੀ
ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਮਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਭੁੰਡੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਨਕਤ.

ਪਿੰਡ ਬੰਮਿਆਣਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ (ਬੁਲਾਡਾ) ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਦਾ ਹੈ

ਦ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੇਈਸਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਹਨ. ਜੀਭ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਪਰਲੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਤਾ ੩ ਦੰਦ. ਵਾਂਤ। ੪ ਰਖਤਾ. ਹਿਭਾਜਤ। ੫ ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੬ ਵਿ—ਦਾਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਨੱਕਕੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸੁਖਦ, ਜਲਦ ਆਦਿ.

ਦਉਣੁ. ਸੰ. ਦਮਨ. ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੁਥੈ ਦੁਰਜਨ ਦਉਣੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਛੰਨੋ) ਵਿਕਾਰਰੂਪ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜੁੱਧ ਕਰੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਉਣ.

ਦਉਤ. ਸੰ. ਦੜੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ. "ਚਉਥਾ ਪਹਿਰੁ ਭਇਆ ਦਉਤ ਬਿਹਾਕੈ ਰਾਮ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਰੋਥੇ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰੋਥੀ ਅਵਸਥਾ (ਵਿੱਧਾਵਾਸਥਾ) ਹੈ. ਬਿਹਾਕ (ਵਿਹਕ—ਸੁਰਜ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਟੇਕ ਹੈ ਨਿਸਿ ਦਉਤ ਸਵਾਰੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਅਵਿਦਯਾਰੂਪ ਰਾਤ੍ਰਿ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੩ ਦਰੁ. ਦਿਨ.

ਦਉਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਤ. ਭਾਜ. "ਭੀਤ ਕੀ ਦਉਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੨ ਅ ॥ ਦੋਰ. ਚਕ੍ਰ. ਗੇਤ। ੩ ਸਮਾਂ. "ਉਠਾ ਧਰਮ ਕੈ ਦਉਰ." (ਕਲਕੀ) ਧਰਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਗਿਆ.

ਦਉਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੌਰਨਾ. ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਸੁਨੈ ਥੇਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਉਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੌਰ (ਚਕ੍ਰ) ਲਗਾਵਾਉਣਾ. ਦੌਤਾਉਣਾ. ਨਠਾਉਣਾ. "ਦਹ ਦਿਸਿ ਲੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦਉਰਾਇਓ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਦਉਲਤ. ਅ ॥ ਦੌਲਤ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਕੁਮਤ। ੨ ਰਾਜਤਾ ੩ ਧਨ.

ਦਉਲਤਮਾਂ ਲੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਮਾਨ ਲੋਦੀ.

ਦਉਲਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਉਲਤ. "ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਦਓਜਈ. ॥ ਦਓਦਜਈ. ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਮੱਗੀਜਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. "ਦਓਜਈ ਅਫਰੀਦੀਏ ਕੋਪ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਦਇਅਲੀਆ. ਵਿ—ਦਯਾਲੁ. ਮਿਹਰਬਾਨ। ੨ ਦਯਾਲੁ ਦੀ. "ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਦਇਅਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਇਆ. ਸੰ. ਦਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚਿੰਤ ਦੇ

ਦੁਵਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਰੁਣਾ. ਰਹਮ. "ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਕਮਾਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਧੋਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਧੋਲੁ ਧਰਮੁ.

ਦਇਆ ਮਇਆ. ਕਰੁਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਕਹਿ ਦਇਆ ਮਇਆ, ਦਿਆਲ ਸਾਰੇ!" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਇਆ.

ਦਇਆਰ. ਸੰ. ਦਯਾਲੁ. ਵਿ—ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹੀਮ. "ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ ਦਇਆਰ." (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.

ਦਇਆਰਾ } ਵਿ—ਦਯਾਲੁ. ਰਹੀਮ. ਦਇਆ ਵਾਲਾ. "ਨਾਨਕ ਦਇਆਰੂ } ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਦਇਆਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਬਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਇਆਰੂ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਰ ੧. "ਦਇਆਲ, ਭੇਰੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਰਾਰ. "ਸਭਿ ਜਾਚਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਦਇਆਲ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲ ਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਦਯਾਲੁ.

ਦਇਆਲਾ. ਵਿ—ਦਯਾਲੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹੀਮ। ੨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਇਆਲਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਇਆਲੁ. ਵਿ—ਦਯਾਲੁ. ਦਯਾਵਾਨ. ਰਹੀਮ.

ਦਇਆਲੁ ਦੇਉ. ਸੰਗਤਾ—ਦਯਾਲੁ ਦੇਵ. ਕਰਤਾਰ.

ਦਈ. ਸੰ. ਦੇਵ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਧਾਤਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਸੀਬਲ ਸੀਤਿ ਦਇਆਲ ਦਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਦਿੱਤੀ. ਦਾਨ ਕੀਤੀ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗਤਾ ਦਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਈਆ. ਸੰਗਤਾ—ਦੈਵ. ਕਰਤਾਰ। ੨ ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ। ੩ ਦੇਵ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ. "ਸੈਣ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਦਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਈਤ. ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤ ੨.

ਦਈਮਾਰਾ. ਵਿ—ਦੈਵ (ਈਸ਼ੁਰ) ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦਈਵ. ਦੇਖੋ, ਦੈਵ। ੨ ਦੇਵਤਾ. "ਠਟੇ ਦਈਵਦਾਨੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵ ਬਾਪੇ.

ਦਏ. ਦਿੱਤੇ. ਦਾਨ ਕੀਤੇ. ਦੀਏ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਯਾ. ਕਰੁਣਾ. "ਅਜਾਨ ਅਗਿਆਨੀ ਰਾਖੇ ਧਾਰਿ ਦਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦਸ. ਸੰ. ਦਸ. ਵਿ—ਜੋ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ—੧੦. "ਦਸ ਦਿਸਿ ਖੋਜਤ ਮੈ ਫਿਰਿਓ." (ਗੁਰੂ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਦਸ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬੋਧਕ. ਜੈਸੇ—"ਦਸ ਦਾਸੀ ਕਰਿਦੀਨੀ ਤਤਾਰਿ."

(ਸੂਰੀ ਮ: ੫) ਭਰਤਾ ਨੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾਸੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।
੩ ਦਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੇਵਕ. "ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਦੁਖਮਾਇਆ ਕਰਿਲੀਨੇ
ਅਪਦਸੇ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਕਰਲੀਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੱਸਣਾ।
੫ ਸੰ. ਵਜ੍ਹ. ਧਾ—ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਥੱਕਣਾ। ੬ ਸੰਗਤ—ਰਾਖਸ.
ਦਸਉਅਲ. ਵਿ—ਦੋ ਸੱਲ (ਸਲੜ) ਵਾਲਾ. ਦੋ ਹੋਣ ਘਾਵ (ਜ਼ਖਮ)
ਜਿਸ ਦੇ. "ਕਵੇ ਦਸਉਅਲ ਫੂਟ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) ਤੀਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ
ਨਿਕਲ ਗਏ. ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੱਲ ਉੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਜਿੱਥੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸੱਲ ਉਸ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ
ਹੈ.

ਦਸ ਅਉ ਚਤੁਰ ਦਸਾ ਵਪੁ ਧਰਕੈ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰਾਂ
ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਕੈ.

ਦਸ ਅਉਤਾਰ. ਸੰਗਤ—ਦਸਾਵਤਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਸ
ਅਵਤਾਰ—ਮੱਛ, ਕੱਛ, ਵਰਾਹ, ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਸਤਯੁਗ ਦੇ
ਅਵਤਾਰ; ਪਰਸੁਰਾਮ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਤ੍ਰੇਤ ਦੇ ਅਵਤਾਰ; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ; ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਕਲਕੀ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ.
"ਦਸ ਅਉਤਾਰ ਰਾਜੇ ਹੋਇ ਵਰਤੇ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੫)

ਦਸਅਸਟ. ਵਿ—ਅਸ੍ਰਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ. "ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਦਸਅਸਟ
ਪੁਰਾਣਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ) ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ
ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਭੋਧਕ. "ਦਸਅਸਟ ਖਸਟ ਸੁਵਨ ਸੁਨੇ." (ਸਾਰ
ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੰਨੀ ਸੁਣੇ.

ਦਸਅਸਟ ਖਸਟ ਸੁਵਨ ਸੁਨੇ. (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ
ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਦਸਅਸ੍ਰਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਦਸਾਸ੍ਰਮੇਧ.

ਦਸਅਠ. ਵਿ—ਅਸ੍ਰਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਸੰਖਤ ਵਾਲੀ
ਵਸਤੂ ਦਾ ਭੋਧਕ. "ਦਸਅਠ ਲੀਖੇ ਹੋਵਹਿ ਪਾਸਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)
ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪਾਸ ਹੋਣ.

ਦਸ ਅਠ ਵਰਣ } ਅਸ੍ਰਾਦਸ਼ ਵਰਣ. ਅਠਾਰਾਂ ਜਾਤੀਆਂ. "ਆਪੇ
ਦਸਅਠ ਵਰਣ } ਦਸਅਠ ਵਰਣ ਉਪਾਇਅਨੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ
ਬਿਹਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰਣ ਇਹ
ਹਨ—

ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕੜਿਯ, ਵੈਸ਼ਯ, ਸੂਦ੍ਰ, ਇਹ ਚਾਰ ਸੁੱਧ ਵਰਣ ਅਖਾਉਂਦੇ
ਹਨ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਔਲਾਦ ਫੜਾਣੀ ਤੋਂ, ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੂਦ੍ਰਾ
ਤੋਂ; ਫੜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੂਦ੍ਰਾ ਤੋਂ; ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ
ਔਲਾਦ ਸੂਦ੍ਰਾ ਤੋਂ; ਇਹ ਛੀ ਵਰਣ ਅਨੁਲੋਮਜ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਣਿਆਣੀ ਤੋਂ ਸੂਦ੍ਰ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਫੜਾਣੀ ਤੋਂ ਸੂਦ੍ਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ,
ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਸੂਦ੍ਰ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਫੜਾਣੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਸੰਤਾਨ,
ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਯ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੋਂ ਫੜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ.
ਇਹ ਛੀ ਪ੍ਰਤਿਲੋਮਜ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੀ ਕੰਨਯਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸੰਤਾਨ "ਕਾਨੀਨ"

ਅਤੇ "ਅੰਤਰਜ" ਹੈ.

ਦਸਅਠਾ. ਵਿ—ਅਸ੍ਰਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ। ੨ ਅਠਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀ
ਵਸਤੂ ਦਾ ਭੋਧਕ. "ਦਸਅਠਾ ਅਠਸਠੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)
ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਅਠਾਸਠਿ ਤੀਰਥ.

ਦਸ ਅਠਾਰ ਮੈ ਅਪਰੰਪਰੇ ਚੀਨੈ. (ਸੂੀ ਮ: ੧) ਚਾਰ ਵੇਦ
ਅਰ ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ ਦਸ, ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰੰਪਰ ਨੂੰ
ਜਾਣੇ.

ਦਸ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਉਤਾਰ.

ਦਸਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਪੰਜ ਕਰਮ ਅਤੇ ਪੰਜ ਗਣਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ.
ਦਸਏਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਸਵੇਂ. ਦਸਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਵਿ—ਦਸਮ.
ਦਸਵਾਂ. "ਰਾਈ ਦਸਏਂ ਭਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ—ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ
ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ
ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਦੇਖੋ, ਅਕਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਦਸਸੀਸ. ਸੰ. ਦਸਵੀਥ. ਸੰਗਤ—ਰਾਵਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਸ ਸ਼ਿਰ
ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਦਸ ਸੰਸਕਾਰ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਦਸ ਸੰਸਕਾਰ ਇਹ ਹਨ:—
ਕਰਤਾਧਾਨ, ਪੁੰਸਵਨ, ਸੀਮੰਤੋਂਨਯਨ, ਜਾਤਕਰਮ, ਨਿਸਕ੍ਰਾਮਣ,
ਨਾਮਕਰਣ, ਅੰਨਪ੍ਰਾਸਨ, ਚੂਤਾਕਰਣ, ਉਪਨਯਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਹ.
ਘਰਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਭੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਸਕਾਰ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ.

ਦਸ ਸੰਨਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਯਾਸੀ.

ਦਸਹਰਾ } ਸੰ. ਦਸਹਰਾ. ਸੰਗਤ—ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੦, ਜਿਸ ਦਿਨ
ਦਸਹਿਰਾ } ਦਸ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਨਮ ਪੁਰਾਣਾਂ
ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦਸ ਪਾਪ ਇਹ ਦੱਸੇ ਹਨ:—

ਇਕੁਰਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਹਿੰਸਾ, ਵੇਦਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ,
ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਕੁਥਾਕਤ ਕਹਿਕੇ ਮਨ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ, ਚੂਠ, ਚੁਗਲੀ,
ਚੋਰੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ ਅਤੇ ਵਿੱਥਾ ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ।

੨ ਵਿਜਯਾ ਦਸਮੀ. ਅੰਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦. ਇਸ ਦਿਨ ਦਸ ਸੀਸਧਾਰੀ
ਰਾਵਣ ਦੇ ਵਧ ਲਈ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ. "ਤਿਥਿ
ਵਿਜਯਦਸਮੀ ਪਾਇ। ਉਠਚਲੇ ਸੁੀ ਰਾਘੁਰਾਇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)
੩ ਸੰ. ਦਸਾਹ. ਦਸ ਦਿਨ। ੪ ਮ੍ਰਿਤਥਾਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ ਖਾਸ
ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ
ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਆਦਿਕ ਕਰਮ.

ਦਸ ਹੁਕਮ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਾ.

ਦਸ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਸ ੩ ਅਤੇ ਦਸਗੁਣ.

ਭੀਲ ਕਿਥਾਤ ਆਦਿ ਅੰਤਰਜ ਵਰਣ ਅੰਦਰ ਹਨ.

ਦਸਕੰਠ } ਦਸ ਗਰਦਨਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ. ਦਸਗ੍ਰੀਵ. "ਦੇਹੁ ਸਿਯਾ
ਦਸਕੰਧ } ਦਸਕੰਧ!" (ਰਾਮਾਵ)
ਦਸਕੰਧਰ

ਦਸਖਤ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਖਤ. "ਅਛੇ ਲਿਖਾਰੀ ਕੇ ਦਸਖਤ." (ਅਕਾਲ)
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ
ਪਾਠ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਦਸਖਤ (ਹਸਤਾਖਰ) ਹਨ.
ਦਸਗਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਗਾਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਢੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਿੰਡੋਂ
ਦਸ ਦਿਨ ਦਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ
ਗਾਤ੍ਰ (ਸਰੀਰ) ਬਣਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸਿਰ, ਦੂਜੇ
ਦਿਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੱਕ ਕੰਨ ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ
ਪੈਰ ਬਣਕੇ ਦੇਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਦਸਗ੍ਰਾਣ. "ਜੰਗ ਦਾਨ ਤਪ ਧਰਮ ਸਤਿ ਸਮ ਦਮ ਧੀਰਯਵੰਤ।
ਸਹਨਸ਼ੀਲ ਮਤਸਰ ਰਹਿਤ ਦਸ ਗ੍ਰਾਣ ਇਹੀ ਗਨੰਤ." (ਨਾਪੁ)

ਦਸ ਗੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਬਹੀਆਂ.

ਦਸਗ੍ਰੀਵ. ਦੇਖੋ, ਦਸਕੰਠ.

ਦਸਚਾਰ. ਵਿ—ਚਤੁਰਦਸ਼. ਚੌਦਾਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹਿ ਵਿਦਯਾ.
ਦੇਖੋ, ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ.

ਦਸਚਾਰ ਹੱਟ. ਦੇਖੋ, ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ.

ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ. ਚੌਦਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ, ਅਠਾਰਾਂ. ਤਾਵ—ਅਠਾਰਾਂ
ਵਿਦਯਾ.

ਬ੍ਰਹਮਾਨਿ ਬੇਦਾਵਤਕਾਰੀ ਸੀਸਾਂਜਾ ਨ੍ਯਾਯ ਵਿਸ਼ਰ:।

ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੁਰਾਣਾਭ ਵਿਧਾਛੇਨਾਵਤੁਰ੍ਵਯ।

ਬਾਧੁਰ੍ਵਕੀ ਬਾਧੁਰ੍ਵਕੀ ਬਾਧੁਰ੍ਵਕੀ ਬਾਧੁਰ੍ਵਕੀ ਜੇ ਤ੍ਵਯ:।

ਬ੍ਰਹਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਾਧੁਰ੍ਵਕੀ ਵਿਧਾਛੇਨਾਵਤੁਰ੍ਵਯ ਜੁ॥

(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ)

ਚਾਰ ਵੇਦ, ਫੀ ਅੰਗ ਵੇਦ ਦੇ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਨੜਾਯ, ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ,
ਪੁਰਾਣ, ਆਯੁਰਵੇਦ, ਧਨੁਰਵੇਦ, ਗਾਂਧਰਵ ਵੇਦ ਅਤੇ ਅਥੀਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.
ਇਹ ਅਠਾਰਾਂ ਵਿਦਯਾ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. "ਦਸਚਾਰ
ਚਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ." (ਅਕਾਲ) "ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ ਨਿਧਾਨ." (ਪਰੀਛਤ
ਰਾਜ)

ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ. ਚਤੁਰਦਸ਼ ਲੋਕ. ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. "ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ ਤੁਧੁ
ਸਾਜਿਆ, ਵਾਪਾਭੁ ਕਰੀਵੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਦਸਟਾਂਤਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਟਾਂਤਕਰ.

ਦਸਠਾਟ. ਦੇਖੋ, ਠਾਟ ੩.

ਦਸਤ. ਡਾ ੨, ਦਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਲਾ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਮਲ
ਗਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਲਾ ਪਾਖਾਨਾ. ਵਿਰੋਚਨ। ੨ ਦਸੁ. ਹੱਥ।
੩ ਨਛਾ. ਲਾਭ। ੪ ਭਲ. ਸ਼ਕਿੰ। ੫ ਡਾ ੨, ਦਸੁ. ਜੰਗਲ. ਰੋਹੀ।
੬ ਮਰੁ ਭੂਮਿ. ਜਲ ਰਹਿਤ ਚਮੀਨ। ੭ ਕਬਰਿਸਤਾਨ.

ਦਸਤਕ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਤਾੜੀ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਦੀ

ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟ ਖਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸਮਨ
(Summon) ਤਲਬੀ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ। ੪ ਰਾਹਦਾਰੀ ਦਾ ਪੱਟਾ ਜਾਂ
ਪਰਵਾਨਾ (pass). ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਮੁਸਲਮਾਨੀ
ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤਾਜਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਖਾਉਣ
ਤੇ ਮਲ ਉੱਤੇ ਚੁੰਗੀ ਜਾਂ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ. ਇਸ "ਦਸਤਕ"
ਦੇ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਵਾਬ ਮੀਰ ਕਾਸਿਮ ਨਾਲ ਝਗੜਾ
ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਦਸਤਕਾਰੀ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ.

ਦਸਤਖਤ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹਸੂਕਰ।
੨ ਸਹੀ. ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਹੇਠ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣਾ.

ਦਸਤਗੀਰ. ਡਾ ੨, ਵਿ—ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਸਹਾਇਕ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੀਰ
ਅਬਦੁਲਕਾਦਿਰ, ਜੋ ਫਾਰਸ ਦੇ ਜੀਲਾਨ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੦੭੮
ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਵਡਾ ਕਰਦੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ. ੨੨
ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੧੬੬ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬਗਦਾਦ ਮੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ
ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਪੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ
"ਦਸੂਗੀਰ" ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਦਰਵੇਸ਼ "ਕਾਦਿਰੀ" ਕਹਾਉਂਦੇ
ਹਨ. ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਾਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸਾਧੂ ਫ਼ਾਰੀਦ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਦਸੂਗੀਰ
ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ 'ਦਸੂਗੀਰ' ਪਦਵੀ ਵਾਲੇ ਸਨ. "ਪੁਛਿਆ ਫਿਰਕੈ
ਦਸਤਗੀਰ, ਕੌਣ ਫ਼ਕੀਰ ਕਿਸ ਕਾ ਘਰਾਨਾ?" (ਭਾਰੁ) ਦੇਖੋ,
ਬਗਦਾਦ.

ਦਸਤਗੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸੂਗੀਰੀ.

ਦਸਤਜ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੋਰਦਸੁ.

ਦਸਤਦਰਾਜੀ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਫੜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਹੱਥ ਚੁੱਕਣਾ. ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ.

ਦਸਤਪਣਾ } ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਦਾ ਰਕਕ. ਚਿਮਟਾ.
ਦਸਤਪਨਾਹ }

ਦਸਤਪੰਜਾ. ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੇਲੇ ਹੱਥ
ਮੇਲਣਾ. "ਤਬ ਦਸਤ ਪੰਜਾ ਲੈਕਰ ਬਹਿ ਗਿਆ." (ਜਸਾ)

ਦਸਤਬਸਤਾ. ਡਾ ੨, ਵਿ—ਹੱਥ ਜੁੜੇ ਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥ
ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ.

ਦਸਤਬੋਸੀ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਈ
ਦਸਤਬੋਸੀ ਉਠ ਪੀਰ." (ਨਾਪੁ)

ਦਸਤਰਖ਼ਾਨ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਚਾਦਰ, ਜਿਸ ਤੇ
ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਦਸਤਰਵਾਂ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤੀਰ
ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਥਾਨੇ ਦਾ ਅਭਰਾਸ.

ਦਸਤਰਾਗ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਦਸ਼ੂਨਾ. "ਫੁਟੰਤ ਜਿਰਹਿ
ਦਸਤਰਾਗ." (ਕਲਕੀ)

ਦਸਤਾ. ਡਾ ੨, ਦਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਕਬਜਾ. ਮੁੱਠਾ. ਹੱਥ। ੨ ਟੋਲਾ:

ਕਰੋਹ, ਭੰਡ। ੩ ਸੋਟਾ, ਭੰਡ। ੪ ਕਾਗਜ ਦੇ ਚੋਬੀਹ ਤਾਉ ਦਾ ਕੱਠਾ।
ਦਸਤਾਂ. ਡਾ ੭੮, ਸੰਗਤਾ—ਫਰੇਬ, ਡਨ। ੨ ਗੀਤ। ੩ ਦਸਤਾਨ.
ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ.

ਦਸਤਾਨਾ. ਡਾ ੭੮, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤੂ।
੨ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਤਾੜੀਦਾਰ ਕਬਜ਼ਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਦਸਤਾਰ. ਡਾ ੮੭, ਸੰਗਤਾ—ਪੱਗ. “ਸਾਬਤ ਸੁਰਤਿ ਦਸਤਾਰ
ਸਿਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਸਾਬਤ ਸੁਰਤ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ
ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਫਤਾਰ.

ਦਸਤਾਰ ਪੇਚ. ਤੁਰਕ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਨਫ਼ਰ ਜੋ
ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਪੇਸ਼
ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਦਸਤਾਰ ਬਦਲਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ.

ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ. ਕਿਸੇ ਖ਼ੁਰਗ
ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਪੁਰੂ ਆਦਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ
ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਜ਼ਾਕਤਾਂ
ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਬਾਪਣ ਸਮੇਂ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ. ਦੇਖੋ,
ਐਲਫਿਨਸਟਨ (Elphinstone) ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ
ਕਾਡ ੮.

ਦਸਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਾਰ. ਖਾਲਸਾ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਤਾਰਾ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਦਸਤਾਰੇਜ਼. ਡਾ ੭੮, ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ. ਸਨਦ.

ਦਸਤੂਰ. ਡਾ ੮੭, ਸੰਗਤਾ—ਰਸਮ. ਗੀਤ। ੨ ਨਿਯਮ. ਕਾਇਦਾ।
੩ ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜੀਹ। ੪ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਨਗਰ “ਦਸਤੂਰ” ਸੱਦੀਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਈ ਦਸਤੂਰ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਦਸਤੰਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਗੀਰ ੧. “ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ.” (ਤਿਲੰ
ਮ: ੧)

ਦਸਦਸ਼ਾ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਦਸ ਹਲਤਾਂ
ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ,
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ,
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ,
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ,
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ,
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ,
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰਵਾਸੁ,
ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ,
ਨਾਵੈ ਧਉਲੈ ਉਤੇ ਸਾਹ,

ਪੰਛ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰ (ਵਿਚਰ) ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਅਤੇ
ਰੱਖੇ ਹਾਂ.

ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ.

(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

੨ ਕਾਵਯਕ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀਆਂ ਦਸ
ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

“ਅਭਿਲਾਖ, ਸੁ ਚਿੰਤਾ, ਕੁਣਕਥਨ, ਸਿਮ੍ਰਤਿ, ਉਦਬੇਗ, ਪੁਲਾਪ।
ਉਨਮਾਦ, ਵਰਾਧਿ, ਜਤ੍ਰਤਾ ਭਯੋ ਹੋਤ ਮਰਣ ਪੁਨ ਆਪ.”
(ਕਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਦਸ ਦਸ਼ਾ ਇਹ
ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

ਕਰਭਵਾਸ, ਜਨਮ, ਬਾਲਕ, ਕੌਮਾਰ, ਪੋਕੰਫ, ਯੋਵਨ, ਸ਼ਬਦਿਯੰ,
ਜਰਾ, ਪ੍ਰਾਣਰੋਧ ਅਤੇ ਮਰਣ.

ਦਸਦਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ੨.

ਦਸ ਦਿਸ] ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ (ਸਿਮਤ) ਇਹ ਹਨ:— ਪੂਰਬ, ਅਗਨਿ
ਦਸ ਦਿਸਾ] ਕੋਣ, ਦੱਖਣ, ਨੈਰਿਤੀ ਕੋਣ, ਪੱਛਮ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ,
ਉੱਤਰ, ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਰਾਨ. “ਦਸ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਮੈ
ਫਿਰਿਓ.” (ਗੁਰੂ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ ਅਤੇ ਦਿਕਪਾਲ.

ਦਸਦੁਆਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਦੁਆਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦਸ ਛਿਦ੍ਰ, ਦਸ
ਦਰਵਾਜ਼ੇ—

ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਨੱਕ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ, ਮੁਖ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ
ਤਾਲੂਆ. “ਦਸਮੀ ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਬਸਿ ਕੀਨੇ.” (ਗੁਰੂ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)
ਦਸ ਦੇਇ ਦੁਆਦਸ ਮੰਤ੍ਰ. (ਗਜਾਨ) ਚੌਥੀਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ,
ਕਾਯਤ੍ਰੀ.

ਦਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਨ. ਦੰਦ। ੨ ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ। ੩ ਦੰਸ਼ਨ. ਡੰਗ
ਮਾਰਨਾ. “ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ ਭੁਯੰਗੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭਾਬੁਤੀ ਨਿਵਾਰਣੀ.” (ਭਾਬਾ)
ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਭੁਯੰਗ (ਸੰਪ) ਦੰਸ਼ਨ ਰਹਿਤ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਸ ਨਖ ਕੀ ਕਾਰ. ਦਸ ਨੌਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ. ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ.
ਧਰਮਕਿਰਤ. ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ. “ਦਸ ਨਖ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਰ
ਕਮਾਵੈ.” (ਰਹਿਤ ਦੋਸਾ ਸਿੰਘ)

ਦਸਨਫ. ਵਿ—ਏਕੋਨਵਿਸਤਿ. ਉੱਨੀ. ਉੱਨੀਸ—੧੯। ੨ ਦਸ
ਅਤੇ ਨੌ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਦਸਨਾ. ਦਸਾਂ ਦਾ. ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ. “ਚਰਣ ਮਲਉ ਹਰਿਦਸਨਾ.”
(ਕੋਫ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਸਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਸ਼ਨ। ੪ ਦੰਸ਼ਣਾ. ਜਿਵੇਂ—
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਸਨਾ ਹਾਂ.

ਦਸ ਨਾਮ ਉਦਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.

ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਯਾਸੀ. ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਸ ਫ਼ਿਰਕੇ. ਦਸ
ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸੰਨਯਾਸੀ—ਤੀਰਥ, ਆਸ਼ੂਮ, ਵਨ, ਅਰਫ਼ਕ, ਗਿਰਿ,
ਪਰਵਤ, ਸਾਗਰ, ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ. “ਦਸ ਨਾਮ
ਸੰਨਯਾਸੀਆ, ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਚਲਾਏ.” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ
ਦੱਤਵਤਾਰ। ੨ ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸੰਕਰਾਚਾਰਯ ਤੋਂ

ਹੋਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਚੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦਸ ਭੇਦ ਹੋਣੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਵਿਸ਼ਰੂਪ ਤੋਂ—ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਆਸ਼ਮ.

ਪਦਮਪਾਦ ਤੋਂ—ਵਨ ਅਤੇ ਅਰਣਯ

ਤ੍ਰੇਟਕ ਤੋਂ—ਗਿਰਿ, ਪਰਵਤ ਅਤੇ ਸਾਗਰ.

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਧਰ ਤੋਂ—ਸਰਸੂਤੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੁਰੀ.

ਦਸ ਨਾਰੀ. ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਗ਼ਰਾਨ ਅਤੇ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਗਾਨਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਵਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨ ਦਸਨ—ਅਰਿ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਦਸ ਨਾਰੀ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ. (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਦਸ ਪਰਬ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪੁਰਬ.

ਦਸ ਪਾਤਉ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਉ.

ਦਸ ਪੁਰਬ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਦਸ ਪਰਬ. ਦਸ ਤਜੇਹਾਰ. "ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਦਸ ਪੁਰਬੀਂ ਕੁਰਪੁਰਬ ਨ ਪਾਇਆ." (ਭਾਫੂ) ਦਸ ਪਵਿ ਇਹ ਹਨ—ਅਸ਼੍ਰਮੀ, ਚਤੁਰਦਸ਼ੀ, ਅਮਾਵਸ, ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ, ਉੱਤਰਾਯਨ, ਦਕਿਣਾਯਨ, ਵਜ੍ਞਿਪਾਤ, ਚੰਦ੍ਰਕ੍ਰਹਣ ਅਤੇ ਸੂਰਯਕ੍ਰਹਣ.

ਦਸਪੰਚ. ਦਸ ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਦਰਾਂ. ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ. "ਮਰਮ ਦਸਾਂ ਪੰਚਾਂ ਕਾ ਸੂਚੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ, ਬੰਨੋ)

ਦਸਪ੍ਰਾਣ. ਸ਼ਾਸ ਦੇ ਦਸ ਭੇਦ—

"ਪੈਨ ਦਸ ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ ਅਪਾਨ ਦੇਉ.

ਜਾਨਿਯੋ ਸਮਾਨ ਉਦਿਆਨ ਹੈ ਬਿਆਨ ਸੇ.

ਨਾਗ ਔਰ ਕੂਰਮ ਕ੍ਰਿਕਲ ਦੇਵਦੰਤ ਨਖੇ.

ਦਸਵੀਂ ਧਨੰਜੈ ਨਾਮ ਕਰਤ ਬਖਾਨ ਸੇ."

(ਨਾਪ੍ਰ)

ਪ੍ਰਾਨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ, ਅਪਾਨ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ, ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ, ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਉਦਾਨ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਯਾਪਕ ਬਰਾਨ, ਡਕਾਰ ਦਾ ਹੇਤੂ ਨਾਭ, ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਕੂਰਮ, ਕ੍ਰਿਕਲ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਦਾ ਲਗਣਾ, ਦੇਵਦੰਤ ਤੋਂ ਅਵਾਸੀ, ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਫੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਨੰਜੈ.

ਦਸ ਬਿਘਿਆਤੀ। ਦਸ ਵਯਾਪ੍ਰੀ. "ਦਸ ਬਿਘਿਆਤੀ ਲਈ ਦਸ ਬਿਘਿਆਤੀ ਨਿਵਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਗ਼ਰਾਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਦਸ ਬੈਰਾਗਾਨਿ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਈਆਂ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

"ਦਸ ਬੈਰਾਗਾਨਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਸਮ. ਵਿ—ਦਸਮ. ਦਸਵਾਂ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਸਕੰਧ. "ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਉਤ ਕੀ ਖਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਵੈਸਨਵ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਹੀ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਦੇਵੀ

ਭਾਗਵਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਰਾਧਾ (ਰਾਧਿਕਾ) ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ੪ ਸੰ. ਵਸ. ਵਿ—ਅਣੋਖਾ. ਅਜੀਬ.

ਦਸਮ ਸਥਾਨ. ਸੰਗਤ—ਦਸਮ ਸਥਾਨ. ਦਸਵਾਂ ਦੁਾਰ. ਦਿਮਾਗ. "ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਭੋਨ ਕਹੋ?" (ਭਾਗੁਕ) ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ ੨ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਘਰ.

ਦਸ ਮਹਾ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਤ ੨.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ. ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਖੇਪਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਪੇ ਗਏ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਢੰਗੀ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਢੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਰਚਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਚੌਥੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਥਾਂ ਜੁੜੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ, ਜਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਵਢੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ਮਈ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਦ—"ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਖਕੇ ਪੰਥ ਨੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਕੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੂਰ ਪੰਥ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ (ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ. ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਚਿਰ ਰੋੜੀ ਇਸ ਬੀੜ ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੁੜੀ ਜੁੜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਏਕਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਰਹਿਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਣੀ ਗ਼ਰਾਨੀ ਵਿਦਯਾਰਥੀ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਕਰ ਸਕਨ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਿਲਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ. ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਰਚਨਾ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਅਰ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਜਾਵਨ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੋਰ ਸਭ ਬਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀਆਂ ਜੜੀ ਕੀ ਤੜੀ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਜਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਬੀੜ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ.

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਤਰਕ ਵਿਤਰਕ ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੀਰਾ ਕੋਟੀਏ, ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ (ਸੰਮਤ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ) ਦਰਬਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਉੱਪੜਨ ਲਈ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ, ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆ ਪੁੱਜੇ. ਪੰਥ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਭੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਬਾਬਤ ਲਈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਮੱਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮੁੜ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਬੀੜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਿਲਦ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਜੁਦੀਆਂ ਜੁਦੀਆਂ ਪੇਥੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ. ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਪਾਮਰ ਅਨਯਾਈ ਮੱਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ. ਪੰਥ ਨੇ ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ) ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੋਬੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਬਾਮਲ ਕਰਕੇ ਇਕੋ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਇੱਕ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ (ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ) ਨੇ ਛੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੱਕੇ ਭਰੋੜੀ ਸਤੋਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਰ ਨਾਮ "ਖਾਸ" (ਬੀੜ) ਰਖਿਆ.

ਅਵਾਣ ਅਤੇ ਮਨਮੋਜੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਭੀ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਬਾਂ ਤੋਂ ਅਨਰਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਦਸਮਦੁਆਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਦਸਮਦੁਾਰ, ਦਿਮਾਕ. "ਦਸਮਦੁਆਰਾ
ਦਸਮਦੁਆਰਾ } ਅਕਮ ਅਪਾਰਾ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ)

ਦਸਮਰਦਨ. ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਢਮਨ. ਦਸਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਸਬੀ ਯਾਦ ਕਰਹੁ ਦਸਮਰਦਨ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਦਸ ਮਿਰਗੀ. ਸੁਭ ਕਰਮਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਚੁਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ ਬੰਧਿ ਆਨੀ." (ਤੈਰ ਮ: ੫)

ਦਸਮੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਮੀ. ਓਦਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਦਸਮੀ ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਬਸਿ ਕੀਨੇ." (ਗਉਂਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਦਸਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼.

ਦਸਮੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ। ੨ ਕ੍ਰਿਦੇਵ. ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਾ. ਚਾਰ ਮੁਖ ਬੁਹਾ ਦੇ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ, ਪੰਜ ਸ਼ਿਵ ਦੇ.

ਦਸਮੁਖਾਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਮੁਖ (ਰਾਵਣ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨਾ ਵਾਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ। ੨ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ) ਰਾਵਣ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ਸੀ.

ਦਸਮੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਮ-ਵੇਸ਼. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ.

ਦਸਯਨ. ਦਸਮ ਕਰਕੇ. ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰਾ. "ਦਸਯਨ ਬੋਰੈ ਰਿਸ ਰਾਤੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦਸਵੇਂ ਮੁਖ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਬੋਰੈ (ਭੋਲਦਾ ਹੈ).

ਦਸਰਬ. ਅਯੋਧਯਾ ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਖੁਵੰਸੀ ਅਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਬ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਫਿਰਦਾ ਸੀ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤਿਵੰਜਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕੋਸਲਯਾ, ਕੈਕੇਯੀ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸਨ. ਕੋਸਲਯਾ ਤੋਂ ਰਾਮ, ਕੈਕੇਯੀ ਤੋਂ ਭਰਤ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਜਨਮੇ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦਸਰਬ ਯੁਵਰਾਜ ਬਾਪਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ. (ਦੇਖੋ, ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੨, ਅ: ੨)

ਇੱਕ ਵੇਰ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਦਸਰਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ੇਨ ਹੋਕੇ ਦੋ ਵਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਤ ਨੂੰ ਯੁਵਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ੧੪ ਵਰ੍ਹੇ ਵਨਵਾਸ ਦਿਓ. ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮਜਬੂਰਨ ਮੰਨਣੀ ਪਈ, ਪਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਨਵਾਸ ਦੇ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਤੜਾਕੇ ਦਿੱਤੇ. "ਉਤ ਦਸਰਬ ਤਨ ਕੈ ਤਜਰੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਖੁਬੀਰ ਵਿਯੋਗ." (ਰਾਮਾਵ)

ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧੂ (ਸੁਵਣ) ਨਾਮਿਕ ਤਪੀਆ ਜੋ ਸੁਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵੈਸ਼ਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਅੱਧੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਲ ਤੋਂ ਜਲ ਭਰਣ ਆਇਆ ਸੀ. ਦਸਰਬ ਉਸੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ. ਘਰੇ ਭਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸਮਝ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦਵੇਧੀ ਭਾਣ ਨਾਲ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਜਾਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਦ ਦਸਰਬ ਵਡਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ. ਮਰਦੇ ਹੋਏ ਤਪੀਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਕੇ ਦਸਰਬ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਜਲ ਦੇਹ. ਰਾਜਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਬਾ ਸੁਣਾਕੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ. ਅੱਧ ਤਪੀਏ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਾ! ਤੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਤੜਾਕੇਂਗਾ.

੨ ਅਸ਼ੋਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਕਣਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ). ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਦਸਰਬਸੁਤ } ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। ੨ ਭਰਤ, ਲਛਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ.
ਦਸਰਬਤਨਯ }

ਦਸਲਕਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਹਨ ਲਕਣ ਜਿਸ ਦੇ, ਧਰਮ, ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ.

ਦਸਲਾ ਕਰਤਿਬ ਆਦੀ. (ਸਨਾਮ) ਦੂ ਸਲਾ ਅਤੇ ਕਤੀਬ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਦੁਰਯੋਧਨ.

ਦਸਵਾ } ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ੧. "ਮੰਦਰੁ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:
ਦਸਵਾਂ } ੧)

ਦਸਵਾ ਆਕਾਸ਼. ਦਸਮ ਦੁਆਰ. "ਮਨੁ ਚਤ੍ਰਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਪਦਮਪੁਸ਼ਟ ਦੇ ਉੱਤਰਾੰਧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮਚੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਕਸ਼ਮੰਧ ਵਿੱਚ ਦਸਰਬ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਦੁਆਰੁ.

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਦਸਵੰਧ. ਦਸਮਾਂਸ਼. ਦਸਵਾਂ ਭਾਗ. "ਜੋ ਅਪਨੀ ਕਛੁ ਕਰਹੁ ਕਮਾਈ।
ਗੁਰੁ ਹਿਤਿ ਦਿਹੁ ਦਸਵੰਧ ਬਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਦਸੋਂਧ.

ਦਸਾ. ਸੰ. ਦਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਲਤ. ਅਵਸਥਾ. ੨ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੰਤੀ।
੩ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਨਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਸਦਸਾ.

ਦਸਾਉਣਾ. ਕਿ—ਪੁੱਛਣਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ. "ਹਉ ਪੰਥ ਦਸਾਈ
ਨਿਤ ਖੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਰਾਹੁ ਦਸਾਈ ਨਾ ਜੁਲਾਂ." (ਵਡ ਮ:
੧) "ਹਉ ਪੁੰਜੀ ਨਾਮ ਦਸਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) "ਪੰਥ ਦਸਾਵਾ
ਨਿਤ ਖੜੀ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਦਸਾਇ } ਪੁੱਛਕੇ. ਪੁੱਛਣਾ। ੨ ਦਸਾਂ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸਦਸਾਇ
ਦਸਾਇਣੁ } ਅਤੇ ਦਸਦਸਾਇਣੁ.

ਦਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕਿਯਾ. "ਹਰਿ
ਸਜਣ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ, ਮਿਲਿ ਪੰਥੁ ਦਸਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)
ਦਸਾਸੁਮੇਧ. ਸੰ. ਦਸਾਸੁਮੇਧ. ਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿੱਥੇ
ਰਾਜਾ ਦਿਵੇਦਾਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬੁਹਾ ਨੇ ਦਸ ਅਸੁਮੇਧ ਯੋਗ
ਬੀਤੇ ਸਨ। ੨ ਅਸੁਮੇਧ ਯੋਗ ਦੇ ਦਸ ਭੇਦ:—

ਪੁਝ, ਵਿਝ, ਵਸ੍ਰਿਸ਼, ਵਿਧਿਤਿ, ਵਜ੍ਰਿਤਿ, ਚੂਰਜਸ੍ਰ, ਪਯਸ੍ਰਾਨ,
ਬ੍ਰਹਮਵਰਰਸ, ਅਤਿਵਜ੍ਰਾਧਿ ਅਤੇ ਦੀਰਘ.

ਦਸਾਹਰਾ. ਵਿਜਯ ਦਸਮੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਹਰਾ ਅਤੇ ਦਸ ਪੁਰਬ।
੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਤੇਰਾ ਖੇਲ
ਦਸਾਹਰਾ ਜੀਉ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਦਸਾਕੀ. ਸੇਵਕੀ ਅਤੇ ਦਾਸ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ.

ਦਸਾਕਰ. ਪਿੰਡਲਸਾਸਰੁ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਕਣਾਂ ਦੇ ਅੱਠ, ਅਤੇ ਲਘੁ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ, ਜੋ ਫੰਦਵਿਦਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ—

ਮ ਭ ਜ ਸ ਨ ਯ ਰ ਤ ਲ ਕ.

ਦਸਾਂਗਪੁਪ. ਦੇਖੋ, ਧੂਪ ੨.

ਦਸਾਂਗੁਲ. ਸੰ. ਦਸਾਂਗੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਖਰਬੂਜ਼ਾ. ਦਸ ਫਾਤੀਆਂ
ਵਾਲਾ. ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਤਪਸ਼ੀ ਲਈ ਅਯਾਸ ਤੋਂ
ਫਲ ਭਿੰਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੋਚਿਆ, ਅਤੇ
ਦਸ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸ ਪੁਰ ਹੋ ਗਏ. ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਕਰਕੇ ਦਸ ਫਾਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਦਸਾਨਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਆਨਨ (ਮੁਖਾਂ) ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ.

ਦਸਾਨਨ ਅਰਿ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬ੍ਰੀ ਰਾਮ.

ਦਸਾਂ ਨੋਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਖ ਕੀ ਕਾਰ.

ਦਸਾਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਅਉਤਾਰ.

ਦਸਿ. ਦੱਸਕੇ. ਬਤਾਕੇ। ੨ ਦੱਸਣਾ ਕਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੱਸ. ਬਤਾ.

"ਸੈਈ ਦਸਿ ਉਪਦੇਸਤਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਕੁਣਵੰਤੀ)

ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ (Trumpp) ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾਸਾਹ (ਦਸਾਹ) ਕਲਪਿਆ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਸਤ ਹੈ

ਦਸਿਹੁ. ਦੱਸੀਓ. ਬਤਾਈਓ. "ਮੈ ਦਸਿਹੁ ਮਾਰਗੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨
ਮ: ੫)

ਦਸੁਣੀ. ਵਿ—ਦਸ ਗੁਣੀ. "ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੁਣੀ
ਹੋਇ." (ਜਪੁ)

ਦਸੇ. ਦਸੋਂ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਦੁਆਰ ਅਤੇ ਦਸਮੀ। ੨ ਦੱਸੇ. ਬਤਾਵੇ
ਦਸੇਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਸੋਰ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਦਸੋਤਰ. ਸੰ. ਦਸੋਤਰ. ਵਿ—ਸੋ ਤੋਂ ਦਸ ਉੱਪਰ. ਇੱਕ ਸੌ ਦਸ।
੨ ਕਿਸੇ ਫਿਣਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਉੱਪਰ.

ਦਸੋਦਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਿਸਾ ਅਤੇ ਦਿਸਾ.

ਦਸੋਨਾਗ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੨੧੭ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿਲਾ ਨਾਗ (ਦਿੱਗਜ)
ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਅਵਾਟ ਨਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਣ
ਗਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥੀ ਚਾਲ ਕੀਨੋ ਦਸੇ ਨਾਗ ਭਾਗੇ." ਜੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ—
"ਦਿਸਾਨਾਗ ਭਾਗੇ." ਦਿੱਗਜ ਹਾਥੀ ਨੱਠੇ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਗਜ.

ਦਸੋਂਧ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸਮਾਂਸ਼. ਦਸਵਾਂ ਭਾਗ. ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. Tithe
ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਕਰਤਾਰ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ
ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਦਸ ਨਖ ਕਹਿ ਜੇ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ। ਤਾਂ ਕਰ ਜੇ ਧਨ ਘਰ
ਮਹਿ ਆਵੈ। ਤਿਸ ਤੇ ਗੁਰਦਸੋਂਧ ਜੇ ਦੇਈ। ਸਿੰਘ ਸੁਯਸ ਬਹੁ ਜਗ ਮੇ
ਲੇਈ." (ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ) "ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਖੱਟਕੈ ਸਿੱਖਾਂ
ਦੇ ਮੁਖ ਪਾਇ." (ਮਕੋ) ਦਸੋਂਧ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ
ਹੈ. ਦੇਖੋ, Gen XIV ੨੦ ਅਤੇ XXVIII ੨੨.

ਪਰਾਸਰ ਰਿਖੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ
ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਵਤਿਆਂ ਅਰਥ ਇਕੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਵੇ.

ਦਸੋਂਧੀਆ. ਦਸੋਂਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਬਾਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਸੋਂਧ
ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਰੀਤਿ ਇਉਂ ਸੀ—ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੰਰਾਨ ਅਰਥ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਪੁਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਬਾਲਕ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਦਸੋਂਧ
ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਦੇਵਾਂਗੇ. ਜਦ ਲਤਕਾ ਤੁਰਣ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ,
ਤਦ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ,
ਉਸ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ. "ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਰ
ਦਸੋਂਧੀਆ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸੋਂਧੀਆ ਕੀਤਾ।

੩ ਮਰਹਟਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਸੋਂਧੀਆ ਉਹ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਸੀ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ,
ਅਰ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜਤ ਦਸੋਂਧੀਏ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਦਸੰਚਾਰ ਚਉਦਾਹ ਵਿਦਤਾ. (ਕਯਾਨ). ਅਠਾਈਸ ਵਿਦਤਾ.
"ਦਸਚਾਰ ਚਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ੧੮ ਵਿਦਤਾ ਨਾਲ ਦਸ
ਹੋਰ ਜੋਤਨ ਤੋਂ ੨੮ ਵਿਦਤਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ ੧੦ ਅਤੇ
੧੧ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਕਲਾ ੨.

ਦਸੰਤੁ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ਾਨੁਤਰ—ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼.

ਅਨੜ ਦੇਸ਼ "ਦਿਸੰਤੁ ਜਾਸ ਫੋਲੀਐ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਜਿਸ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਫਿੱਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਦਸੰਦਾ. ਦੱਸਦਾ. ਬਤਾਉਂਦਾ। ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ। ੩ ਪੁੱਛਦਾ. ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਦਾ. "ਯਾਰ ਵੇ, ਤੈ ਰਾਵਿਆ ਲਾਲਨੁ ਮੁ ਦਸਿ ਦਸੰਦਾ." (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) ਯਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮਕਾਨੀ ਸੱਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ.

ਦੱਸ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਧ. ਖਬਰ. ਸਮਾਚਾਰ। ੨ ਦੱਸਣਾ ਦਾ ਅਸਰ. ਦੱਸਣਾ. ਕਿ. ਸਮਝਾਉਣਾ. ਬਤਾਉਣਾ. ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਖਾਓ.

ਦਸੂ } ਦੇਖੋ, ਦਸਤ.

ਦਸੂ ਅਫ਼ਸਾਦਨ. ਫ਼ਾ دستور , ਕਿ—ਹੱਥ ਭਾਤਨਾ। ੨ ਭਾਵ—ਹੱਥ ਉਠਾ ਲੈਣਾ. ਅਰਥਾਤ—ਫੌਡ ਦੇਣਾ.

ਦਸੂਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤਗੀਰ.

ਦਸੂਗੀਰੀ. ਫ਼ਾ دستگیری , ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਦਸੂਗੀਰੀ ਏਹ, ਦਿਲਾਵਰ!" (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦਸਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਰ. ਲੁਟੇਰਾ। ੨ ਵੈਰੀ। ੩ ਅਗਨਿ (ਅੱਗ). ੪ ਇੱਕ ਅਸਭਤ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਆਰਯਾਂ ਨੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਸਭਤ ਲੋਕ ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਸਤੁ" ਥਾਪਿਆ ਸੀ.

ਦਹ. ਸੰ. ਵਫ਼. ਧਾ—ਜਲਾਉਣਾ, ਨਸ਼ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦਾਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਹ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਦਗਧ ਕਰਕੇ. ਕੁਕਰੇ. "ਕੂਨਾ ਹੋਵੇ ਉਜਲਾ ਦਹ ਪੱਥਰ ਕੁੱਟੇ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਫ਼ਾ داه , ਵਿ—ਦਸ਼. "ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਹੀ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੇ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਦਹਸਤ. ਸੰ. دست , ਸੰਗਤਾ—ਭਰ. ਭਯ। ੨ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ. ਵਜ਼ਾਬੁਲਤਾ.

ਦਹਸਿਰ. ਸੰ. ਦਸ਼ਾਬੀਬ—ਦਸ਼ਸ਼ੀਬ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ. "ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰ ਲੰਕ ਗਵਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਦਹਕ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਕ.

ਦਹਕਾਨ. ਆ دكان , ਦਹਗਾਨ ਦਾ ਬਦਲ. ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੇਂਡੂ. ਗੰਵਾਰ. ਅਸਭਤ.

ਦਹਣ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ. "ਭੂਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦਹਣ ਸੀਤਲ ਸੁਖ ਵਾਤਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦਹਦਿਸ } ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਿਸਾ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਦਸੇ ਦਿਸਾ ਵਿੱਚ.

ਦਹਦਿਸਿ } ਭਾਵ—ਸਾਰੇ. "ਦਹ ਦਿਸ ਪੁਰਿਚਹਿਆ ਜਸੁ ਸੁਆਮੀ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਦਹ ਦਿਸਿ ਪੁਜ ਹੋਵੈ ਹਰਿਜਨ ਕੀ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੩)

ਦਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਸਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਾਹ. "ਸਰੂ ਦਹਨ ਹਰਿਨਾਮ ਕਰਨ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਦਹਨ ਭਏ ਮਲ." (ਟੈਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਅਗਨਿ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਹਨ ਬਿਖੇ ਜੇ ਦਹਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਕ੍ਰੋਧੀ ਪੁਰੁਸ। ੪ ਫ਼ਾ دहन , ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ ੧. "ਦੁਤਹ ਦਹਨੁ ਭਇਆ, ਗੋਵਿੰਦ

ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਦਹਰ. ਆ دهر , ਸੰਗਤਾ—ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਸੰ. ਭਾਈ. ਭ੍ਰਾਤਾ। ੪ ਬਾਲਕ। ੫ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ। ੭ ਨਰਕ। ੮ ਚੂਹੀ। ੯ ਵਿ—ਛੋਟਾ। ੧੦ ਬੇਤਾ। ੧੧ ਦੁਬੰਧ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦਹਰਹ } ਫ਼ਾ دهره , ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ। ੨ ਮੰਜਰ.

ਦਹਰੀ. ਆ دهری , ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਸਮਝ (ਕਾਲ) ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਰਚਣ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸਿਕ. ਈਸ਼ਰ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. Atheist.

ਦਹਲ. ਆ دول , ਦਹਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹੌਲ. ਧਤਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਰੋਗ. دول ਖੜਕਾਨ. ਹੌਲਦਿਲ. ਦਿਲ ਦਾ ਧੜਕਣਾ. ਹਰ ਵੇਲੇ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ. ਅਚਾਨਕ ਚੌਕ ਉਠਣਾ. ਇਹ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਬਹੁਤ ਮਿਸ਼ਨ, ਦਿਮਾਗੀ ਮਿਹਨਤ, ਰੰਜ, ਭਰ, ਵਾਧੂਗੋਲਾ, ਸਰਾਬ ਭੰਗ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸੇਵਨ, ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਬਹੁਤ ਥਕਾਣ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਰੋਗ ਆਦਿ.

ਦਹਲ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਭਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਛੋਟੀ ਹਜਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਫਲ ਮੁਰੱਬੇ ਦੁੱਧ ਮੱਖਣ ਮਲਾਈ ਆਦਿ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ. ਸ਼ਰਬਤ ਅਨਾਰ ਸ਼ਰਬਤ ਸੰਦਲ ਪਿਆਉਣੇ ਲੈਂਤੀਏ. ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਪਾਉ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ. ਜੋ ਦਵਾਈਆਂ ਉਨਮਾਦ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ ਉਹ ਦਹਿਲ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਉਦਮਾਦ.

੨ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਵਿੱਧ ਕੁਰੂ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਦੰਡ ਮਿਲੇ, ਦਹਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਹੌਲਦਿਲ ਦਾ ਇਹੀ ਇਲਾਜ ਉੱਤਮ ਹੈ ਕਿ ਕੁਕਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਦਹਲੀਤ. ਫ਼ਾ دولیت , ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹਲੀ. ਦੇਹਲ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚੌਖਟ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਲੱਕੜ. ਮੁਹਾਠ. ਬੁਹਾਠ.

ਦਹਾ. ਫ਼ਾ دها , ਦਹਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਹਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਦੇ ਦਿਨ. ਮੁਹਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ। ੨ ਭਾਵ—ਤਅਜ਼ੀਬਹ (ਤਾਜੀਆ). ਦੇਖੋ, ਤਾਜੀਆ ੨.

ਦਹਾਨ. ਫ਼ਾ دهان , ਸੰਗਤਾ—ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦਹਾਨਾ. ਫ਼ਾ دهانا , ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਦਹਾਨ (ਮੂੰਹ) ਦੇਣ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਅੰਕੁਤਾ. ਲਗਾਮ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੋਖਾ. ਨੱਕ. ਖਾਲ ਅਥਵਾ ਰਾਜਵਾਹੇ ਦਾ ਮੁਖ। ੩ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਅਕੇ ਮਿਲੇ.

ਦਹਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ دهانیدن , ਕਿ—ਦਿਵਾਉਣਾ. ਦਿਲਾਨਾ. ਦਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਦਹਿਣੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਉੱਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਮੱਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਵੱਸੀਏ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਦਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੱਜੀ. ਦਾਹਿਨੀ.

ਦਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਹਿਨਾ.

ਦਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਹਰੀ.

ਦਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਦਹੀ. ਸੀ. ਦਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਟਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਪੰਡਿਤ ਦਹੀ ਵਿਲੋਦੀਐ ਭਾਈ.” (ਸੋਹ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਸਾਥ ਕਰਮ.

ਦਹੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ. ਪਹਿਲਾ ਦਹੋਕਾ।

੨ ਵਿ—ਦਗਧ ਕਰੇਯਾ. ਦਹਨ ਕਰਤਾ.

ਦਹੀਂਡੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਹੀਂ ਦੀ ਹਾਂਡੀ. “ਦਹੀਂਡੀ ਦੇ ਸਿਰ ਆਕੇ ਕਰਿਓ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਦਹੀਰ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮਤ ਜ਼ਮਾਨਾ. ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਂ.

ਦਹੁਮ. ਭਾ. ਵਿ—ਦਸਮ. ਦਸਵਾਂ.

ਦਹੁਸ. ਅ. ਬਥਰ ਸੋਰ. ਕੇਸਰੀ ਸਿੰਘ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦਹੁਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਲਵਾਨ ਜਾਹਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਦਹੇਜ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜ.

ਦਹੀਂਦਿਸਿ. ਦੇਖੋ, ਦਹ ਦਿਸ.

ਦਹੜੇ. ਦਗਧ ਕੀਤਾ. ਦਹਨ ਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਹੀ. ਦਧਿ. ਦੇਖੋ, ਮਹੜੇ.

ਦਕ. ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਦਕੀਕਾ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿੱਕ (ਸੂਕਮ) ਥਾਤ। ੨ ਯੁਕਿ. ਉਪਾਯ. ਤਦਬੀਰ। ੩ ਕਣ. ਲਹਜਾ. ਖਿਨ। ੪ ਕਮੀ. ਨਰੂਨਤਾ. ਘੱਟਾ.

ਦਕੋਦਰ. ਦਕ (ਜਲ) ਉਦਰ (ਪੇਟ). ਦੇਖੋ, ਜਲੋਦਰ.

ਦਕ. ਸੀ. ਦਕ. ਧਾ—ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ, ਯੋਗਤ ਹੋਣਾ, ਵਧਣਾ, ਬਲਵਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ. ਭਰਤ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਅਗੁੰਠੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਕ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਦਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸੂਤਿ ਹੈ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਪ੍ਰਚੇਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਕ ਹੈ. ਇਸ ਕੱਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਇੱਕਮਤ ਹਨ ਕਿ ਦਕ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਵਡਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੰਨਿਆ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ, ਤੇਰਾਂ ਕਸ਼ਯਪ ਨੂੰ, ਸਭਾਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇੱਕ (ਸਤੀ) ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ. ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਦਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਕੇ ਬਕਰੇ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਉੱਤੇ ਜੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮ ਅਤੇ ਗਾਲੂ ਬਜਾਨਾ ੬।

੪ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕਤ। ੫ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਵਿਸਨੁ। ੮ ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੯ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੧੦ ਵਿ—ਸੱਜਾ.

ਦਕਸੁਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਦਕ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਤੀ. ਸ਼ਿਵ }
ਦਕਕਨਤਾ } ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ }
ਦਕਜਾ } ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਦਕ.
ਦਕਤਨਯਾ }

ਦਕਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਯੋਗਤਤਾ. ਲਿਆਕਤ.

ਦਕਿਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਸੱਜਾ. ਦਾਹਿਨਾ। ੨ ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—

ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ. ਸੂਰਯ ਵੱਲ ਪ੍ਰਾਤਰ ਕਾਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦਕਿਣ (ਸੱਜੇ) ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ। ੪ ਵਿਸਨੁ। ੫ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ। ੬ ਉਦਰ. ਪੇਟ.

ਦਕਿਣ ਨਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ ਪ। ੨ ਕਮ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ.

ਦਕਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖਿਣਾ.

ਦਕਿਣਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਕ ਚੇਖਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਮਕਰ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸੂਰਯ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ੨੧ ਚੂਨ ਤੋਂ ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਰਾਯਣ.

ਦਖਣ. ਦੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ.

ਦਖਣਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣਾਯਨ.

ਦਖਣਿ. ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਉਤਰਿ.

ਦਖਣੀ. ਵਿ—ਦਕਿਣੀਯ. ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਜਿਵੇਂ—ਦਖਣੀ ਵਡਹੰਸ. ਦੇਖੋ, ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧, ਸ਼ਬਦ ੩.

ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ.ਪੀ.) ਦੇ ਨਿਮਾਧ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਧਾਤਾ ਵ੍ਰੀਪ (ਟਾਪੂ) ਅੰਦਰ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਉਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ, ਜੋ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੋਹਰ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ “ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ ਇਹ ਰਚਨਾ ਭੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਾਂਝ ਅੱਖਰਾਂ ਪਰਚਾਇ ਹੈ.

ਦਖਣੀਰਾਇ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਪੁਤਾਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕਪਿਆਲ ਅਤੇ ਬਟਰਿਆਨਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ. ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਘਰਾਚੋਂ (ਨਜਾਮਤ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ) ਵਿੱਚ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੭੨ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਘਰਾਚੋਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕਰਾਮ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਵਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਲਗਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਦਯਾਰਥੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ—

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ

।

ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ
।
ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ
।
ਕਰਨਮੱਲ ਜੀ
।
ਸੋਹਨਮੱਲ ਜੀ
।
ਨਿਰੰਜਨਗਾਇ ਜੀ
।
ਦੱਖਣੀਗਾਇ ਜੀ

ਦਖਣੂਤਾ. ਦੁਖਮੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖੁਤਾ.
ਦਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ ੨. "ਦਖਨ ਦੇਸ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ, ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਦਕਿਣ (ਸ੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ) ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਸ਼ੂਮ (ਕਾਕਾ) ਮੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪਛਿਮਿ.
ਦਖਮਾ. دما, ਦਖਮਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮਕਬਰਾ। ੨ ਉਹ ਹਾਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਤਿਸ਼ਯਪਰਸੂ ਪਾਰਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. Tower of silence. ਹਸਣ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ਅਤੇ ਹਸਣਿ.
ਦਖਲ. اخل, ਸੰਗਤਾ—ਅਧਿਕਾਰ. ਕਬਜ਼ਾ। ੨ ਪਹੁੰਚ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼.
ਦਖਿਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ.
ਦਖਿਣਾ] ਸੰ. ਦਕਿਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਕਿਣ (ਸੱਜੇ) ਹੱਥ ਨਾਲ ਅਰਪਨ
ਦਖਿਣਾ] ਕੀਤੀ ਭੇਟਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਬਥਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਭੇਟਾ। ੩ ਭਾਵ—ਦਾਨ. "ਇਕ ਦਖਿਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ.
ਦਖੀਲ. ਵਿ—ਦਖਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖਲ.
ਦਖੁਤਾ. ਦੁੱਖ-ਮੁਤੁ. ਸੰ. ਸੂਰਕੁਘੁ. ਮੁਤੁਕਿਫੁ. دلمه. ਇਹਤਬਾਸੁਲਬੋਲ. Retention of Urine. ਦੁੱਖ ਹੋਕੇ ਅਤੇ ਰੁਕ ਰੁਕਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਆਉਣਾ.
ਗਰਮ ਮੁਸ਼ਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ, ਸਰਾਬ ਪੀਣ, ਰੱਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੀ ਹਾਜਤ ਅਤੇ ਤੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਰੋਕਣ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਕੇ ਮੈਥੁਨ ਕਰਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਰੁਕਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਸ ਮਸਾਲੇ ਚਟਨੀ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਛੱਡਕੇ ਦੁੱਧ ਚਾਵਲ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.
ਭਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਜਰੂਸਲਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਥੂਰ ਸਾਮ (Psalm) ੮੨. "His foundation is in the holy mountains. The Lord loveth the gates of Zion more than all the dwellings of Jacob. Glorious things are spoken of thee, O city of God."

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਦੁਖਮੂਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.
(੧) ਫੈਂਟੀ ਇਲਾਇਗੋ, ਬੁੱਧ ਸਿਲਜੀਤ, ਕੱਕੜੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਸੋਧਾ ਲੂਣ, ਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਪੀਣਾ.
(੨) ਭੱਖਤੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਖੀਰੇ ਦੇ ਮਗਜ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਕਾਸਨੀ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਪੀਣੀ.
(੩) ਸਰਬਤ ਸੰਦਲ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਸਿਕੰਜਬੀ ਪੀਣੀ.
(੪) ਜੌਖਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਾ ਕਲਮੀ ਮਾਸ਼ਾ ਮਾਸ਼ਾ ਦੁੱਧ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਛੱਕਣਾ.
(੫) ਧਨੀਆਂ ਅਤੇ ਭੱਖਤਾ ਉਬਾਲਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.
(੬) ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਜੜ ਨੂੰ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਸ ਛਾਣਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਜੇ ਦਖੁਤ੍ਰੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਖਬਰ ਨਾ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਸੁਜਾਗ ਪੁਮੇਹ ਆਦਿਕ ਭੈਤੇ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਚਿਣਗ ਪੁਮੇਹ ਭਗਿੰਦੁ ਦਖੁਤ੍ਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)
ਦੱਖ. ਦੇਖੋ, ਦਫ.
ਦੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਦਕਿਣ.
ਦੱਖਣ ਸੱਖਣ ਭੱਖਣ. (ਸਨਾਮਾ) ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਖਤਭਾ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ.
ਦਗ. ਦਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਦਗਬਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਗ.
ਦਗਣਾ. ਬ੍ਰਿ-ਦਗਧ ਹੋਣਾ. ਮੱਝਣਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਦਾਗੇ ਜਾਣਾ। ੩ ਚਮਕਣਾ.
ਦਗਧ. ਸੰ. ਕਾਧ. ਵਿ—ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਮਲ ਦਗਧ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਦਗਧ ਅੱਖਰ] ਪਿੰਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹ. ਭ. ਠ. ਭ. ਹ. ਇਹ ਪੰਜ
ਦਗਧਾਕਰ] ਅੱਖਰ. ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹ ਤ
ਧ ਰ ਸ ਭ ਘ ਨ ਇਹ ਅੱਠ ਦਗਧ ਹਨ. ਛੰਦ ਦੇ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਦੇਣਾ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਜਿਆ ਹੈ.
ਦਗਬਾਜ. دما, ਦਗਬਾਜ. ਵਿ—ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ. "ਦਗਬਾਜਨ ਜੀਵਤ ਜਾਨ ਨ ਦੀਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਦਗਰ. ਦੇਖੋ, ਡਗਰ ਅਤੇ ਦਗਰਾ.
ਦਗਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਡਗ (ਡਿੰਘ) ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮਾਰਗ. ਹਸਤਾ. "ਕਬੀ ਨ ਜਾਵੇਂ ਤਾਕੇ ਦਗਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਰ. ਬਿਲੰਬ. ਚਿਰ। ੩ ਦਗਰ (ਮਾਰਗ) ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. "ਰਾਮਰਸਾਇਣ ਪੀਉ, ਰੇ ਦਗਰਾ!" (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਦਗਲਾ। ੫ ਅਨਲ ਅਤੇ ਹੁਮਾ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਉੱਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. "ਦਗਰਾ ਪੰਛੀ ਪਚਨ ਪਰ ਲਿਖਾ ਕੁਰਾਨ ਮਤਾਤ." (ਗੁਵਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁਢ ਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਟਕਾਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ)

੧੦) ਇਸ ਪੰਛੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕੇਵਲ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਈ ਕਥਾ ਹੈ।

ਦਗਰੀ. ਦਗਰ (ਰਾਹ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਂਧੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਲੀ।

ਦਗਰੋ. ਦੇਖੋ, ਦਗਰਾ.

ਦਗਲਾ } ਛਾ ੬, ਦਗਲਹ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਟ. ਭੁਤਤੀ. “ਪਹਿਰਉ
ਦਗਲੀ } ਨਹੀਂ ਦਗਲੀ ਲਗੀ ਨ ਪਾਲਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ
ਦਗਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ, ਪਾਲਾ ਦਾ ਅਰਥ ਯਮਦੰਡ ਹੈ।

ਦਗਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚੀ ਧਰਤੀ. ਟਿੱਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਗਰਾ.

ਦਗਾ. ਛਾ ੬, ਸੰਗਤਾ—ਛਲ. ਕਪਟ. ਧੋਖਾ.

ਦਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਗਧ ਕਰਾਉਣਾ. ਤੇਪ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿਵਾਉਣੀ।

੨ ਤੱਤੀ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ ਲਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਗਾਨਾ.

ਦਗਾਈ. ਦਾਗ ਹੈ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. “ਮਾਥੇ ਮੇਰੇ ਦਗਾਈ.” (ਰਾਮ
ਕਬੀਰ) ਸਨਮੁਖ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਖਾਕੇ ਮੈਂ ਮੱਥੇ ਤੇ ਬਖਸ਼ਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਵਾਇਆ
ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਸ਼ੁਲਿਤ ਕੀਤੀ. ਮਚਾਈ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੪ ਦਾਗਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਦਗਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਾਗ ਲਗਾਉਣਾ. ਧਾਤੂ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ
ਲਾਉਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ,
ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੨ ਦਾਗਿਆ. ਦਾਗ ਲਗਾਇਆ.
“ਹਮਰੈ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗ ਦਗਾਨਾ.” (ਕਉ ਮ: ੭)

ਦਗਾਬਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਦਗਬਾਜ਼.

ਦਗੇ. ਦਾਗੇ ਹੋਏ. ਚਕ੍ਰਾਂਕਿਤ. ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਛਾਪਾ ਲਵਾਉਣ ਵਾਲੇ.

“ਦਗੇ ਦਿਗੰਬਰ ਵਾਦ ਕਰਾਏ.” (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ—ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਅਤੇ
ਸੰਨਿਆਸੀ ਭਗਤਦੇ ਹਨ.

ਦੋਗ. ਵਿ—ਚਮਕੀਲਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਦਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਗਧ.

ਦਗੜੇ. ਦਾਗਿਆ ਗਿਆ। ੨ ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. “ਆਗ
ਲਗੇ ਗਨ ਸਾਲ ਦਗੜੇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਸਾਲ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਧ
ਭਸਮ ਹੋਇਆ.

ਦਘ੍. ਧਾ—ਪਹੁੰਚਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ, ਜਾਣਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ.

ਦਛ. ਦੇਖੋ, ਦਛ ਅਤੇ ਦੱਛ.

ਦਛਨ. ਦੇਖੋ, ਦਛਿਣ ਅਤੇ ਦਖਨ.

ਦਛਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖਿਨਾ.

ਦੱਛ. ਦੇਖੋ, ਦਛ. “ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਏ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੱਛਨ. ਦੇਖੋ, ਦਛਿਣ ਅਤੇ ਦਖਨ.

ਦਝ. ਦੇਖੋ, ਦਝਣ ਅਤੇ ਦਝਿ.

ਦਝਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਗਧ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਲਣਾ. “ਇਕਿ
ਦਝਹਿ ਇਕਿ ਦਝੀਅਹਿ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਦਝਿ. ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੀ ਹੈ।

੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਗਧ ਹੋਕੇ. ਸਭਕੇ. “ਮਨਮੁਖ ਦਝਿ ਮਗੋਨਿ.” (ਸੁਹੀ
ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਵਿ—ਦਹੜ. ਦਗਧ ਕਰਨ ਧੋਗੜ. ਜਲਾਨੇ ਲਾਇਕ.

ਦਝੈ. ਦਗਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਲਦਾ ਹੈ. “ਆਪਣੇ ਰੋਹਿ ਆਪੇ ਗੀ ਦਝੈ.”

(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਦਝੀਨਿ. ਦਗਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਸਤਦੇ ਹਨ. “ਦਝੀਨਿ ਵੌਨ੍ਹ ਮੇ ਪਤੇ.”
(ਸਲੋਹ)

ਦਟਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧.

ਦੱਟ. ਸੰਗਤਾ—ਛਾਂਟਨਾ. ਤਾੜਨਾ. “ਜਿਨੈ ਦੁਸਟ ਦੱਟੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੨ ਦਪਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚਪਟ. ਹਮਲਾ.

ਦਤ. ਸੰ. ਵਜਿ—ਦੱਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਨ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ
ਦਤ ਕਰਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਤੁ ਅਤੇ ਦੱਤ.

ਦਤਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਣ.

ਦਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰ.

ਦਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਤ.

ਦਤੀਆਂ. ਦੱਦੀਆਂ.

ਦਤੁ. ਸੰ. ਵਜਿ. ਵਿ—ਦਾਨ ਕੀਤਾ. ਦਿੱਤਾ. “ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ.”
(ਸਪੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਨ. “ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟਿ ਦਤੁ ਕਰੀ.” (ਸੁੀ ਅ:
ਮ: ੧) ੩ ਤਾੜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਸੂਰ ਸਭ ਖੋੜਾ
ਦਤੁ ਕੀਆ.” (ਮਧੂ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਤ। ੫ ਦੇਖੋ,
ਦੱਤ.

ਦਤੋਨ. ਦੰਤਧਾਵਨ. ਦਾਤਨ. “ਕਹਿ ਸੋਚਾਰਾ ਪੁਨ ਕਰੈ ਦਤੋਨਾ.”
(ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ)

ਦੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦਤੁ। ੨ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਦਾ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ.
ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. “ਤਬ ਹਰਿ ਬਹੁਰ ਦੱਤ ਉਪਜਾਯੋ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੱਤ ਦੀ
੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਸ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ
ਚੌਥੀਸ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ
ਕੀਤਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਥੀਸ ਗੁਰੂ ਇਹ ਹਨ:—

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਅਗਨਿ, ਸੂਰਯ,
ਕਬੂਤਰ, ਅਜਗਰ ਸਰਪ, ਸਮੁਦ੍ਰ, ਹਾਥੀ, ਭੋਰਾ, ਪਤੰਗ, ਸ਼ਹਿਦ
ਚੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸ਼ੀ, ਮ੍ਰਿਗ, ਮੱਛੀ, ਪਿੰਗਲਾ ਵੇਸ਼ਣਾ, ਗਿਰਝ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ,
ਬਾਲਕ, ਕੁਆਰੀ ਕੰਨੜਾ, ਤੀਰਥਰ, ਮਕਤੀ ਅਤੇ ਤਿਤਲੀ

ਮਾਰਕੰਡੇਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਵਰ
ਮੰਗਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ “ਸੋਮ” ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਵਿਸ਼ਨੁ
“ਦੱਤ” ਹੋਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ “ਦੁਰਵਾਸਾ” ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ.

ਦੱਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਈ ਲਿਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਮੁਤਬੰਨਾ.

ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. ਅਤ੍ਰਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦੱਤ ੨.

ਦੱਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਤ.

ਦੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਤੱਥਾ.

ਦਦ. ਸੰ. ਵਧ. ਧਾ—ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਤਾੜਾਣਾ। ੨ ਵਿ—ਦਾਤਾ.
ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੱਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਦਾ.

ਦਦਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਦੇ ਦੀ ਬਾਲਾ. ਦਾਦੇ ਦਾ ਘਰ. ਦਾਦਕੇ.
“ਨਹੀਂ ਦਦਸਾਰ ਪਿਤ ਪਿਰਾਮਾ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਦਦਾ. ਦ ਅੱਖਰ. "ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਦਕਾਰ.

ਦਦਿ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਾਤਾ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦਦੁ. ਵਿ—ਦਾਤੁ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਦਦੁ ਨਿਰਵਾਣ." (ਗੁਪਤ) ਮੁਕਤਿਦਾਤਾ

ਦਦੇਹਸ. ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਮਾਂ. ਦਾਦੀ ਸੌਸ.

ਦੱਦ } ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹ—ਦਦੁ (੨) ਕੁਝ Ringworm.
ਦੱਦਰ } ਮੈਲਾ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਲਗਣ ਤੋਂ ਗਿੱਲਾ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਨ ਤੋਂ ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੋਟੇ ਕੁਸ਼ਾ (ਕੋੜ੍ਹਾਂ) ਅੰਦਰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਭੀ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਵਧਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੱਦ ਵਿੱਚ ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਖਜ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਜਾਵਾ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਤੁਰਾ ਉੱਚਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਕ ਦੇ ਸਬੂਟ ਨਾਲ ਦੱਦ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਧੋਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੇ.

ਕੱਥ, ਮਾਸੂ, ਗੰਧਕ, ਤੇਲੀਆ ਸੁਹਾਗਾ, ਚੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਪਤਫਾਣ ਕਰਕੇ ਕੁੰਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਦੇਕੇ ਅਜੇਹਾ ਘੋਟੇ ਜੋ ਲੇਸ ਛੱਡ ਦੇਣ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵੱਟਕੇ ਡਾਢੇ ਸੁਕਾ ਲੈਣੀਆਂ. ਇਹ ਗੋਲੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਸਾਕੇ ਦੱਦ ਉੱਪਰ ਲੇਪ ਕਰਨੀ ਅਰ ਜਦ ਤੀਕ ਦਵਾ ਖੁਸ਼ਕ ਨਾ ਹੋ ਸਾਢੇ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਢਕਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਸੰਘਾਤੋ ਦਾ ਆਟਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਅਫੀਮ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜੀ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਟਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ.

ਚਰਾਇਤਾ ਆਦਿ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਔਖਧਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਛੁਟਕਾਰੀ ਹਨ. ਦੱਦ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਖਣ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ.

ਦਦੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੱਦ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਦੱਦ. ੨ ਕੱਢ. ਕੁੰਮਾ.

ਦਧ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦਧਿ. ੩ ਦੁਗਧ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

"ਧਰ ਰੂਪ ਗਧੁ ਦਧਸਿੰਧੁ ਗਈ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਕੀਰਸਮੁਦ੍ਰ ਨੂੰ ਗਈ.

੪ ਡਿੰਗ. ਸਮੁੰਦਰ. ਉਦਧਿ.

ਦਧਸਿੰਧੁ. ਕੀਰਸਮੁਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਧ ੩. ਦਧਸਿੰਧੁ. ਦਹੀ ਦਾ ਸਾਗਰ.

ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਸਾਗਰ.

ਦਧਸੁਤਨੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਉਦਧਿਸੁਤਾ, ਲੱਛਮੀ.

ਦਧਾ. ਦਗਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ. "ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਧ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥ)

ਦਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਹੀ. ਜਮਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ. "ਦਧਿ ਕੈ ਭੋਲੈ ਬਿਰੋਲੈ ਨੀਰ." (ਗੁਰੂ ਬਖੀਰ) ੨ ਵਸਤੂ. ੩ ਉਦਧਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਮੁੰਦਰ. "ਜੈਸੇ ਦਧਿ ਮੱਧ ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਬੋਹਬ ਚਲੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਧਿਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੱਖਣ. ਨਵਨੀਤ.

ਦਧਿਸੁਤ. ਸੰਗਤਾ—ਦਹੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੱਖਣ. ੨ ਉਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ)

ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਚੰਦਮਾ. ੩ ਮੋਤੀ. ੪ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮ)

ਦਧਿਸੁਤ ਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਦਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਸਰ (ਤਾਲ). ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਗੁਵਿ ੬) ਇਹ ਪਹੋਲੀ ਵਾਂਗ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਦਧਿਸੁਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਦਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਲੱਛਮੀ. ੨ ਸਿੱਖੀ.

ਦਧਿਖੀਰ. ਸੰ. ਫੀਰੋਦਧਿ—ਕੀਰੋਦਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਕੀਰ ਸਾਗਰ.

ਦਧਿਜ } ਸੰਗਤਾ—ਮੱਖਣ. ੨ ਉਦਧਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ
ਦਧਿਜਾਇਆ } ਚੰਦਮਾ. ੩ ਮੋਤੀ. "ਭਾਲਰ ਦਧਿਜਾਏ." (ਗੁਵਿ
ਦਧਿਜਾਤ } ੬) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲਰ. ੪ ਦੇਖੋ, ਦਧਿਸੁਤਾ.
ਦਧਿਰਿਪੁ ਧਨਨੀ. ਬਸਤੁਨਾਮਾਲਾ ਦੇ ੫੮੬ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦੁਪਰਿਪੁ ਧੁਨਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੁਪ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ੨ ਬੰਦੂਕ.

ਦਧੀਚ } ਸੰ. ਵਧਣ—ਦਧਜੰਚ ਅਥਵਾ ਦਧੀਚਿ ਦੇਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ
ਦਧੀਚਿ } ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਅਥਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ
ਦਧਜੰਚ } ਵੈਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਧੁ ਵਿਦਯਾ ਇਸ ਸ਼ਬਤ ਪੁਰ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਊ. ਅਸ਼ਿਨੀਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਨੂੰ ਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਧੀਚਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ ਜੜ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਘੋੜੇ ਵਾਲਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅਸ਼ਿਨੀਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਦਾ ਅਸਲ ਸਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ.

ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ੮੧੦ ਫੁਤ੍ਰ ਦੌਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਧੀਚਿ ਨੇ ਯਮ ਕੋਲੋਂ ਵਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਗਦਾ ਕੋਲੋਂ ਵਧੀਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਵਜ੍ਹ ੨ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ. ਦਨੁ. ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਾਨਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਦਨੁਜ. ਦਨੁ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਦਾਨਵ.

ਦਨੁਜੇਸ. ਦਨੁਜ-ਈਸ਼. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਸੁਾਮੀ. ਦਾਨਵਰਾਜ. ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ ਰਾਵਣ ਆਦਿ.

ਦਨੁਪਤਿ. ਕਸ਼ਯਪ. ਦੇਖੋ, ਦਨੁ.

ਦਨੁਬੰਸ. ਦਾਨਵ ਵੰਸ਼. ਦਾਨਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ.

ਦਨੋਤਿ. ਸੰ. ਦੁਨੋਤਿ—ਦਨੋਤਿ. ਪੀੜਾ ਦਿੰਦਾ (ਦੁ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਪ ਦੇਣਾ, ਪੀੜਨਾ ਹੈ) "ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਅੰ." (ਕੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਯਸਜ ਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾ ਆਧਿ ਮਰਣ ਦਾ ਭੈ ਨ ਦਨੋਤਿ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦਨੂਨ.

ਦਪਟ. ਸੰਗਤਾ—ਘੁਰਕੀ. ਧਮਕੀ। ੨ ਦੋਤ. ਧਾਵਾ. ਦਵਸ. “ਦਪਟ
ਪੈਠਜੋ ਚਮੁ ਮਹਿ.” (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼. ਅ. ۶۰; ਸੰਗਤਾ—ਡਫ. “ਬਜੇ ਦਫ ਨਫੀਰ.” (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼ਾਉਤਨ. ਅ. ۶۱; ਕਿ. ਵਿ—ਅਜਾਨਕ. ਅੱਚਣਚੇਤ.

ਦਫ਼ਤਰ. ਫ਼ਾ. ۶۲; ਸੰਗਤਾ—ਕਾਰਜਾਲਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ
ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ. ਆਫਿਸ (office) ੨ ਮਿਸਲਾਂ ਦਾ
ਬੁਰਜ਼ਾ. (ਬਸੂ).

ਦਫ਼ਤਰਿ. ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ. “ਜਾਏ ਦਫ਼ਤਰਿ ਪੁਣੈ ਨ ਲੇਖਾ.” (ਗੁਰੂ
ਅ: ਮ: ੫)

ਦਫ਼ਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਤਰ ੨. “ਦਫ਼ਤਰੁ ਦਈ ਜਬ ਕਾਵ ਹੈ.” (ਸ:
ਕਬੀਰ)

ਦਫ਼ਨ. ਅ. ۶۳; ਸੰਗਤਾ—ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਰਦੇ
ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਮੁਰਦਾ ਦੱਬਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਭਾਵੇਂ
ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਅੰਕ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਮਤ
ਦੇ ਸੰਨਾਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਲਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ
ਦਫ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦਾ
ਦੱਬਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
ਦਫ਼ਨਾਨਾ. ਕਿ—ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਗੱਡਣਾ. “ਪੁਨ ਹੁਤੇ ਮੁਰੀਦੁ ਰੁ
ਅਰਧ ਲੇ ਨੀਕੇ ਤਹਿ ਦਫ਼ਨਾਇ ਦਿਯ.” (ਨਾਪੁ) ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਦਾ ਅੱਧਾ ਚਾਦਰਾ ਦਫ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਦਫ਼ਾ. ਅ. ۶۴; ਦਫ਼ਾਅ: ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰ. ਵੇਰ. “ਅਨਿਕ ਦਫ਼ਾ
ਸਮਝਾਵਨ ਕੀਨੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਧਾਰਾ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਪੰਕ੍ਤਿ. “ਰਾਖ ਨਈ
ਸਭ ਗੋਪ ਦਫ਼ਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕਾਨੂਨੀ ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਸੀਧਪਤ੍ਰ
ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਗ. ੪ ਅ. ۶੫; ਦਫ਼ਾਅ. ਹਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ.
“ਵਾਨਥ ਕਰ ਦਫ਼ਾ.” (ਸਲੋਹ)

ਦਫ਼ੀਨਹ. ਅ. ۶੬; ਵਿ—ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ.
ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ
ਧਨ.

ਦਬਕਣਾ. ਕਿ—ਡਰ ਨਾਲ ਦਬ ਜਾਣਾ। ੨ ਦਬਕਾ ਦੇਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ.
ਦਬਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੱਬਾ. ਦਬਾਉ. ਦਬਦਬਾ. “ਦਿੱਲੀ ਮੇ ਦਬਕਾ
ਬਹੁ ਪਰਜੋ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਦਾ ਤਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਰ
ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਦਭੱਟ.

ਦਬਗਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਮ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਸਾੜਕੇ ਲੇਵੀ ਦੀ ਲਕਲ ਦਾ
ਬਣਾਕੇ ਕੁੱਪੇ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਬਟ. ਸੰਗਤਾ—ਦਬਾਕਤ. ਦੱਬਾ। ੨ ਡਰ ਨਾਲ ਦਬ ਜਾਣ ਦਾ
ਭਾਵ. “ਦਾਨਵ ਇਉਂ ਦਬਟੇ ਹੈ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਬਟੀਐ. ਦਬਾਉ ਦੇਈਐ। ੨ ਦਾਨ ਬਾਟੀਐ. “ਆਪ ਖਹਈ,
ਖੇਰਿ ਦਬਟੀਐ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਆਪ ਖੇਰਾਤ ਖਾਧੀ, ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ

ਦਫ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਕਬਰ ਸਬਦ.

ਦੇਖੋ, kings II, ੧੦ ਅਤੇ XVI, ੬, ੨੮ ਆਦਿ.

ਨੂੰ ਵੰਡੀ.

ਦਬਣਾ. ਕਿ—ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਨ. “ਅਨਤਾ ਧਨੁ ਧਰਿ
ਦਬਿਆ. (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)”

ਦਬਦਬਾ. ਅ. ੬੭; ਸੰਗਤਾ—ਰੋਬਦਾਬ. ਪ੍ਰਤਾਪ. ਦਬਾਉ.

ਦਬੱਲਣਾ. ਕਿ—ਦੱਬਾ ਦੇਕੇ ਨਠਾਉਣਾ. ਡਰਾਕੇ ਧੱਕਣਾ.

ਦਬਤੁ ਖੁਸਤੁ. ਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਬਕਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੁਸ ਜਾਣ
ਵਾਲਾ. ਕਾਇਰ। ੨ ਲੋਕਲਾਜ ਅਤੇ ਮਨਮਤੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਕੇ
ਕੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਵਿੱਲਾ.

ਦਬਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਦੱਬਾ. ਧਮਕੀ। ੨ ਬੋਤ। ੩ ਰੋਬਦਾਬ.

ਦਬਾਉਣਾ. ਕਿ—ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੱਬਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਫ਼ਨ। ੨ ਦੱਬਾ ਦੇ
ਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੩ ਮੱਲਣਾ. ਕੁਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਦਬਾਉ. ਵਿ—ਦਬਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ ਪਿੱਛੇ
ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਕਰਜ਼ ਦੇ ਬੋਤ ਹੋਣ ਦਬਿਆ.

ਦਬਾਕਤ } ਅ. ੬੮; ਸੰਗਤਾ—ਦਾਬ. ਦਬਾਉ. ੨ ਕੁਅੁਬ.
ਦਬਾਗਤ }

ਦਬਿਸਤਾਨ. ਫ਼ਾ. ੬੯; ਅਦਬ (ਵਿਦਯਾ) ਦੀ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੋਂ ਵਿਲਮ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ. ਮਦਰਸਾ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ. ۷۰; ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਜਾਹਬ.
ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸੰਬਾ ਦਾ ਮਦਰਸਾ. ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ
ਨਿਯਮ ਮਲੂਮ ਹੋਣ. ਸ਼ੇਖ ਮਹੀਬੁੱਲਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਹਸਿਨ,
ਜਿਸ ਦਾ ਤਖੱਲੁਸ “ਫ਼ਾਨੀ” ਹੈ ਫਾਰਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ
ਜਨਮ ਦਾ ਸਨ ੧੬੧੫ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਉਮਰ
ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਹਿਕੇ ਬਿਤਾਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਦਬਿਸਤਾਨੇ
ਮਜਾਹਬ ਕਿਤਾਬ, ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੬੪੫ ਦੇ ਨਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੁੀ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਵਿਵਹਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੇਕ
ਵਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ
ਹੋਏ ਸਿੱਖਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ
ਸਨ ੧੬੭੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦਬੀਰ. ਅ. ੭੦; ਸੰਗਤਾ—ਲਿਖਾਰੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ.

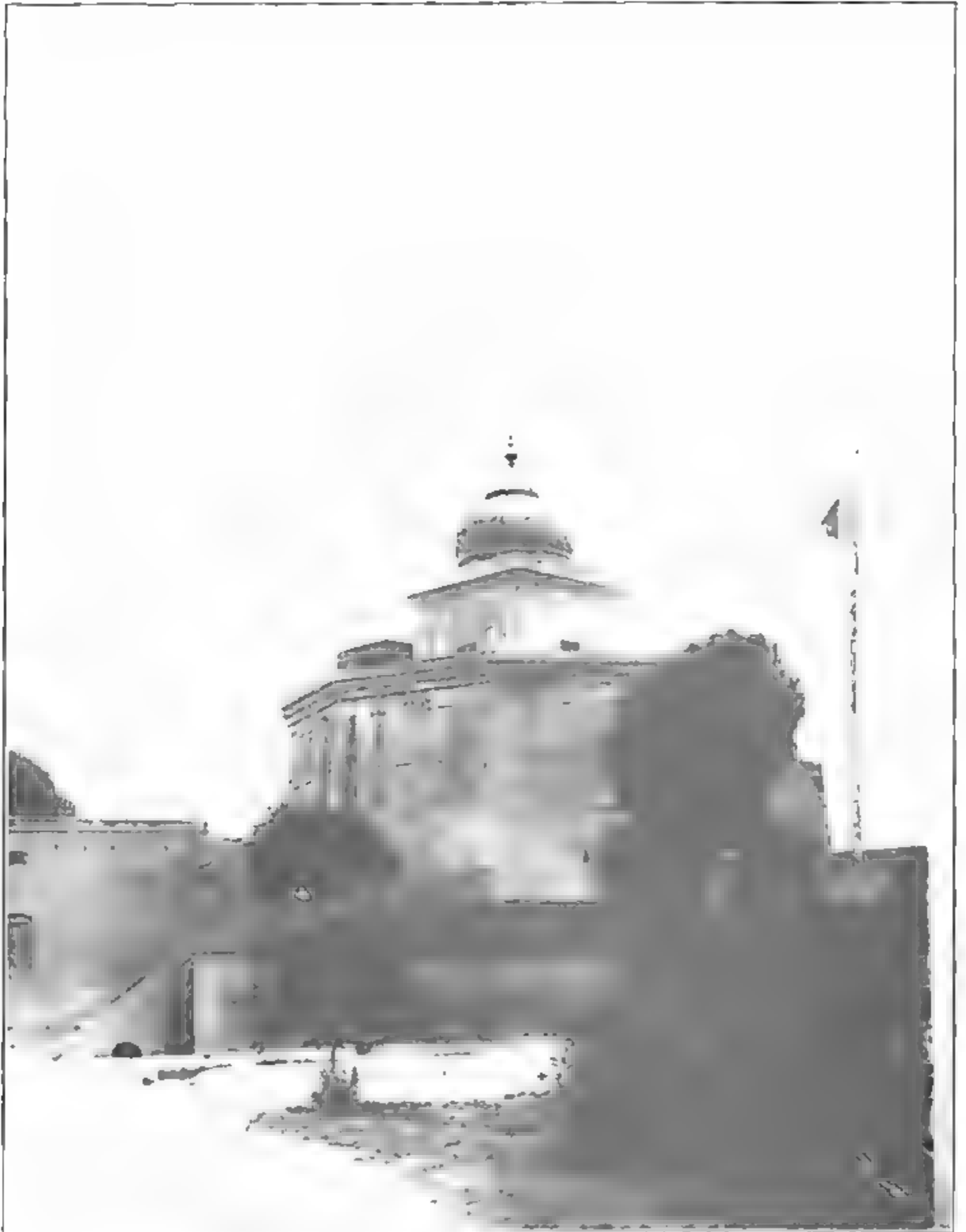
ਦਬੁ. ਸੰ. ਦੁਵਜ. “ਘਬੁ ਦਬੁ ਸਬ ਜਾਰੀਐ ਬਿਫ਼ਰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲ.”
(ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਗ੍ਰਿਹਦੁਵਜ.

ਦਬੈਲ. ਵਿ—ਦੱਬੇ ਹੋਠ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੋਤ ਹੋਠ ਆਇਆ।
੩ ਕਰਜ਼ ਦਾ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦਬੰਗ. ਵਿ—ਦਬਾਉਣਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ (ਸਰੀਰ), ਰੋਬਦਾਬ
ਵਾਲਾ. ਨਿਡਰ. ਨਿਧਤਕ.

ਦਬ } ਸੰ. ਦਸ. ਧਾ—ਧੱਕਾ ਦੇਣਾ, ਠਗਣਾ, ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ,
ਦਬੁ } ਦੱਬਾ। ੨ ਸੰ. ਦਭੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੱਬ. ਕੁਸ਼ਾ. “ਬੀਉ ਪਵਾਹੀ
ਦਬੁ.” (ਸ: ਫਰੀਦ) ਪਹੇ (ਰਾਹ) ਦੀ ਦੱਬ ਹੋ ਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾ.

‘ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮੀਰ ਜੁਲਫਕਾਰਅਲੀ, ਉਪਨਾਮ
ਮੁਬਿਦਬਾਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ)

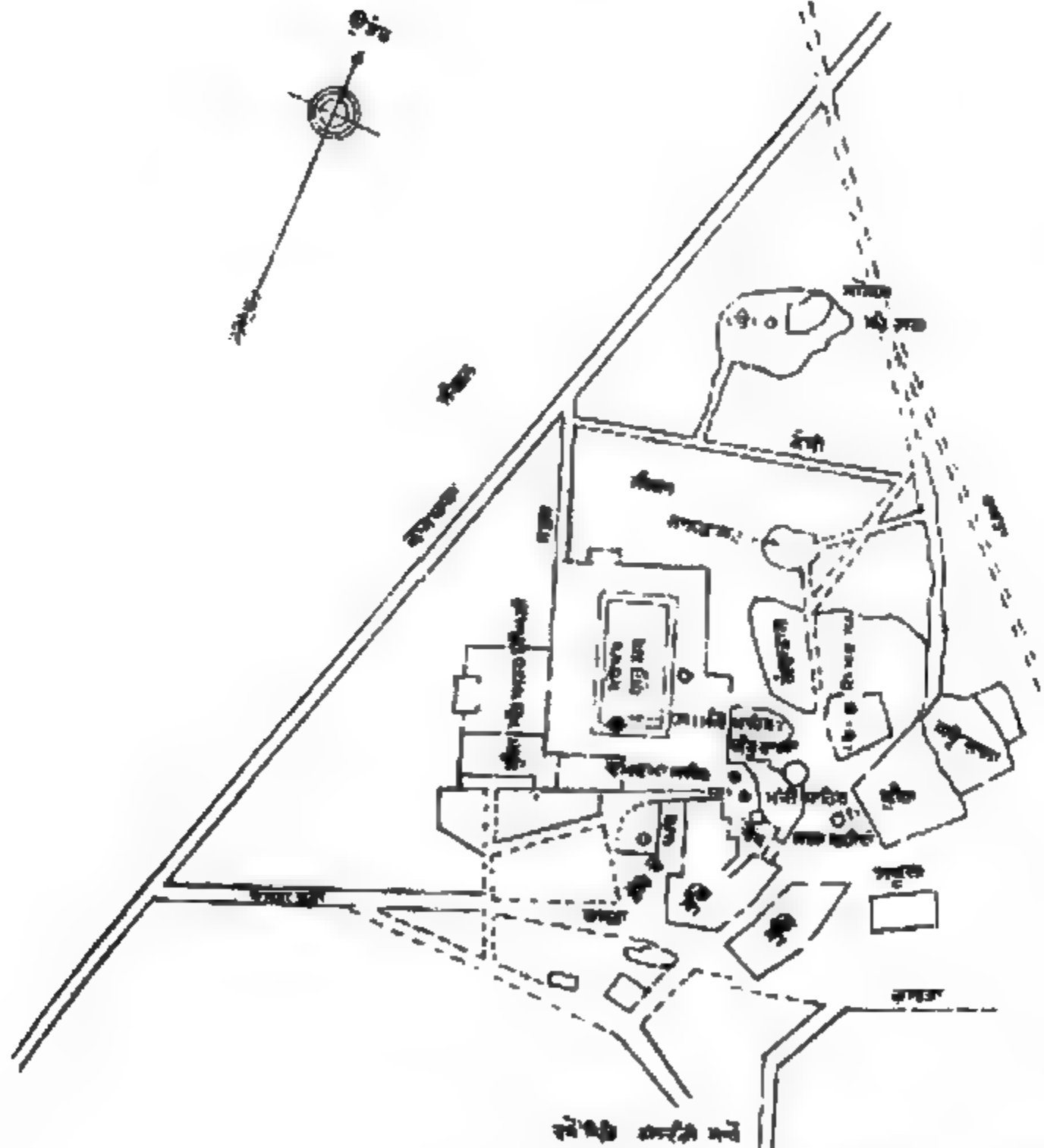
ਨਕਸ਼ਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਬੋਕੀ ਵਲਦੀਸ਼ੀ

ਨਜ਼ਦਕ ਚੁਰਚੁਰਾ

ਮਹਾਨਗਰ ੩

੧੯੫੧ ਈ. ਵਿੱਚ ਲਿਆ

ਨਕਸ਼ਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ

ਦੱਤ, ਦੇਖੋ, ਦਤੁ ੨.

ਦਮ. ਸੰ. ੨੫. ਧਾ—ਦਮਨ ਕਰਨਾ, ਸਾਂਤ ਕਰਨਾ, ਜਿੱਤਣਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਨਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਭਾਈ। ੫ ਮਨੁੱਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਸੁਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੬ ਡਾ ੧ ਸ੍ਰਾਸ. “ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕਦਮੀ.” (ਧਨਾ ਮ : ੧) ੭ ੧੭ ਦਮ. ਨਕਦੀ. “ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ ਸਦ੍ਰਿਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦਿਰਹਮ ਅਤੇ ਦਿਰਮ। ੮ ਦਮਤੀ. “ਸੁਮ ਕਰਤੇ ਦਮ ਆਭ ਕਉ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੯ ੧੭੧ ਹੁਸੇ ਦਮ. ਪੁਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ. ਪੁਆਯਾਮੁ ਸ੍ਰਾਸ ਦਾ ਨਿਰੋਧ. “ਜਬ ਸਭ ਦਮ ਕਰਕੈ ਇਕ ਵਾਰ। ਪਹੁੰਚੈ ਜਹਿ ਖੁਦਾਇ ਦਰਬਾਰ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਦਮਕ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ। ੨ ਦਮ. ਦੰਮ. ਧਨ. “ਦਮਕ ਦੇ ਦੇਖ ਦੁਖ ਅਪਸਰ ਲੈ ਅਸਾਧੁ.” (ਭਾਗ ਕੁ) ਅਸਾਧੁ (ਪਾਮਰ), ਧਨ ਦੇਕੇ ਦੋਸ, ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ.

ਦਮਕਣਾ. ਬਿ—ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ.

ਦਮਕਿਜਹੁ. ਦਮ ਨਾਲ, ਧਨ ਤੋਂ. ਦਮ ਸੇ. “ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਦਮਕਿਜਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ.” (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੂਪਯੋ ਨਾਲ ਵੱਟਤ ਹੁੰਦੀ.

ਦਮਘੋਸ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸੁਪਾਲ

ਦਮਜੋਤਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਦਮ (ਰੁਪਯਾ) ਜੋਤਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ਕੰਰੁਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਦਮਦਮਾ. ਡਾ ੧੭੧ ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਾ. ਦਮਾਮਾ ੨ ਕਿਲੇ ਦਾ ਬੁਰਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ.

ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ, ਥਤਾ (ਚਬੂਤਰਾ) ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਧਾਮ ਇਹ ਹਨ:—

(੧) ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਮਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਬੋਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਥਾਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੋਲੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰਾਮੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਪਾਠ ਲਿਖਵਾਇਆ.¹ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਰ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥ ਨੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ

ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.²

ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਥਾਨੀਆਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸੋ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਲੰਗਰ ਲਈ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਈਸਰਖਾਨੇ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਰਾਮਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੀ.ਬੀ. ਐਂਡ ਸੀ, ਆਈ ਰੋਲਵੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਪਿੰਡ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) ਵਿੱਚ ਡੱਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਗੁਰੂ ਵਸਤੂਆਂ, ਸਰਦਾਰ ਬਮਸੇਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਇਹ ਹਨ:—

ਇੱਕ ਖਤਕ, ਦੋ ਦਸਤਾਰਾਂ, ਦੋ ਚੋਲੇ, ਦੋ ਪਜਾਮੇ, ਇੱਕ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਡੋਰਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰੇਕ ਚਾਨਣੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਡੱਲਾ ੨.

ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਜੰਡਸਰ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵੰਡੀ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

(ਅ) ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹੱਲਸਰ ਹੈ.

(ੲ) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(ਸ) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨. ਗੁਰੂਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਚ ਕੱਢੀ ਸੀ.

(ਹ) ਲਿੱਖਣਸਰ. ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਇੱਥੇ ਲਿੱਖਣਾਂ (ਕਲਮਾਂ) ਘਤਕੇ ਵਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਵਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ. ਯਥਾ—

ਇਹ ਹੈ ਪੁਗਟ ਹਮਾਰੀ ਕਾਸੀ।

ਪੜ੍ਹਹੋ ਇਹਾਂ ਚੋਰ ਮਤਿਰਾਸੀ।

ਲੇਖਕ ਗੁਨੀ ਕਵਿੰਦ ਭਿਆਨੀ।

ਬੁੱਧਿਸਿੰਧੂ ਹੈਹੋ ਇਤ ਆਨੀ।।

ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕਲਮ ਕਵ, ਦੇਤ ਪੁਗਟ ਹਮ ਭਾਰ,

ਸਿੱਖ ਸਖਾ ਇਤ ਪੜ੍ਹੈਗੇ ਹਮਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ.

¹Dip Singh xxx was installed as first Mahant of a newly established Gurdwara, known as Damdama Sahyib.

(ਚੀਫ਼ਸ ਐਂਡ ਫੋਮਿਨੀਜ਼ ਆਫ ਨੈਟ, ਪੰਨਾ ੫੧, ਜਿਲਦ ੧)

(ਗੁਰੂ ੧੦)

(੨) ਪਿੰਡ ਕਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਖੜੂਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਪਿਛਲਖੁਰੀਂ ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸਾ) ਦਾ ਜਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਾਨ ਲਈ ਲਿਆਉਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ, ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸੂਰ ਮਾਰਕੇ ਵਿਸ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ.

(੪) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰੇ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦਿਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੫) ਉੱਨੇ ਪਾਸ ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੬) ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੭) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਥਮੀ ਨਗਰ ਪਾਸ ਉੱਚਾ ਦਮਦਮਾ, ਜੋ ਬੁਹਮਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਮੀ.

(੮) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਾਲਮੰਡੀ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕਏ ਹਨ.

(੯) ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

(੧੦) ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ੬.

(੧੧) ਦੇਖੋ, ਰਕਬਾ ੪. x x x

(੧੨) ਦੇਖੋ, ਭੋਗਰੀ ੨.

ਦਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੰਡ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕੁਹ.

ਦਮਨਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਬਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਮ ਮਜ਼ਨ. ਛਾ ੮੭੭ ਦਮ ਨਾ ਮਾਰ. ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾ.

ਦਮਯੰਤੀ. ਵਿਦਰਭਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭੀਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਨਿਸਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਸੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਰਾਜਾ ਨਲ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਸਰਬੰਸ ਹਾਰ ਗਿਆ ਅਰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਗੁਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਲ ਨਾਲ ਫੇਰ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਵਸਥਾ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੫੭ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਲ ੨.

ਦਮਰਾ. ਦਮਨ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਅਥੇਨ ਪੁਰਸਾ ਦਮਰਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਥੇਨ। ੨ ਦਮਤਾ. ਰੁਪਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੨.

ਦਮਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਤੀ.

ਦਮਵੰਤੀ. ਦਮਯੰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮਯੰਤੀ. “ਦਮਵੰਤੀ ਪੁਨ ਤਿਹ ਬਰਤੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੭)

ਦਮਤਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਵਤ. ਦਾਮ. ਰੁਪਯਾ. ਸਿੱਕਾ, ਧਨ, ਦੋਲਤ. “ਦਮਤਾ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ, ਨਾ ਕੋ ਦੇਵੈ ਧੀਰ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦਮਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੋਬਾ ਹਿੱਸਾ.

ਦਮਾ. ਛਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਫੁਕਣੀ. ਅੱਗ ਸੁਲਗਾਉਣ ਦੀ ਨਲਕੀ। ੨ ਇੱਕ ਫਿਫੜੇ ਦਾ ਰੋਗ. ਸ਼੍ਰਾਸ ਰੋਗ. ਦਮਕਸ਼ੀ. ਅ. ضيق النفس ਜ਼ੈਲੁਨਫਸ. Asthma. ਕਢਪੁਧਾਨ ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੂ, ਅੰਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਹੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਕੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦੀ ਨਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਾਹ ਖਿੱਚਕੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਫਿਫੜੇ ਦੀਆਂ ਨਲਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਹਟ, ਮੱਥਾ ਭਾਰੀ, ਪੇਟ ਦਾ ਫੁੱਲਣਾ, ਖੰਘ ਵੇਲੇ ਕਸ਼, ਕਏ ਕੀ ਆਜਾਣੀ ਆਦਿ, ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ. ਦਮਾ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਜਾਦਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਮੇ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ—

ਮਹਾ ਸ਼੍ਰਾਸ, ਉਰਧ ਸ਼੍ਰਾਸ, ਛਿੱਨ ਸ਼੍ਰਾਸ, ਤਮਕ ਸ਼੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਧ ਸ਼੍ਰਾਸ.

ਦਮੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਰੁੱਖੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਬਿਜ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਕਢ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ, ਬੇਹਾ ਖਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਫੁੱਕਣੀ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਬਹੁਤ ਸੈਬੁਨ ਬਰਨਾ, ਫਾਕੇ ਕਰਨੇ, ਪਿਆਸ ਰੋਕਣੀ, ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿਕ. ਇਹ ਰੋਗ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਭੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਮੇ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

- (੧) ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਕੁਝ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣੀਆਂ.
- (੨) ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ.
- (੩) ਥਾਂਸੇ (ਅੜੁਸੇ) ਦੇ ਕਾੜੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ.
- (੪) ਬਿੱਲਪਤ੍ਰ ਦਾ ਕਾੜਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣਾ.
- (੫) ਬਾਰਾਂਸਿੰਕੇ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ.
- (੬) ਜੌਂ ਦੇ ਕਸੀਰ ਲੈਕੇ ਇੱਕ ਕੁੱਜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਅੱਕ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਤਹ ਕਰਕੇ, ਕੁੱਜੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦੇਣੇ. ਠੰਢਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜੌਂ ਦੇ ਕਸੀਰਾ ਨੂੰ ਪੀਹ ਲੈਣਾ ਦੇ ਚਾਉਲ ਤੋਂ ਦੇ ਰੱਤੀ ਤੀਕ ਸ਼ਹਿਦ ਜਾਂ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ ਵਿੱਚ ਖਵਾਉਣੇ.

(੭) ਬਨਫਸਾ ਫੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਕਾਹਜਬਾਂ (ਗਾਉਚੁਬਾਨ) ਫੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਅੰਜੀਰ ਦੇ ਦਾਣੇ, ਉਨਾਬ ਸੱਤ ਦਾਣੇ, ਲਸੂਤੀਆਂ ਗਿਆਰਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਿਉਂ ਰੱਖਣਾ, ਸਵੇਰੇ ਉਥਲਕੇ ਥੋੜੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਕੀ ਨੂੰ ਪਿਆਉਣੇ.

(੮) ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਪੀਲੇ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਜੜ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੀਣਾ ਦਮੇ ਰੋਗ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਧ ਇਲਾਜ ਹੈ.

ਦਮੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਭੋਜਨ ਪਿਛੋਂ ਦੋ ਘੜੀ ਤੀਕ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਵੇ, ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੀਵੇ। ਨਰਮ ਅਤੇ ਸੁਖਰੀ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ। ਖਟਾਈ, ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਲੇਸਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੇ।
ਦਮਾ. ਡਾ ੭੫, ਵਿ—ਭੜਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੁੱਧ ਨਾਲ ਪੁਰਣ। ਗੁਲਬਨਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਮਾਨ।

ਦਮਾਦ. ਦੇਖੋ, ਦਮਾਦ.

ਦਮਾਨ. ਡਾ ੭੫, ਸੰਗਤ—ਵੇਲਾ. ਸਮਝ। ੨ ਵਿ—ਆਨੰਦ ਅਬਦਾ ਕੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਦਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮਾਮ. “ਢੇਲਨ ਬਜਾਇ ਡੰਕਤ ਦਮਾਮ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਦਮਾਮਾ. ਡਾ ੭੫, ਦਮਾਮਹ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਾ. ਪੈਂਸਾ. “ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਜਿਓ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਤਵ—ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੇਟ ਲੱਗੀ.

ਦਮਾਲਤਾ } ਦੇਖੋ, ਦਮਾਲਤਾ.
ਦਮਾਲਾ }

ਦਮਾਵਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਮਯੰਤੀ. “ਜਨੁ ਨਲ ਮਿਲੀ ਦਮਾਵਤਿ ਆਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੮)

ਦਮਿ. ਦਮ (ਸ਼ਾਸ) ਵਿੱਚ. “ਦਮਿ ਦਮਿ ਸਦਾ ਸਮਾਨਦਾ.” (ਮ. ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਨਿੱਤ ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਾ.

ਦਮਿਅੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਯੰਤੀ.

ਦਮੀ. ਵਿ—ਦਮ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਸ ਵਾਲਾ. “ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਦਮਿਨ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਦਮੀਦਨ. ਡਾ ੭੫, ਕ੍ਰਿ—ਕੁੱਧ ਨਾਲ ਭੜਕ ਉਠਣਾ। ੨ ਉਕਣਾ. ਅੰਕੁਰਿਤ ਹੋਣਾ। ੩ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਉਦਯ ਹੋਣਾ। ੪ ਫੂਕ ਮਾਰਨਾ.

ਦਮੁ. ਸਾਹ. ਸ਼ਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੬. “ਇਕੁ ਦਮੁ ਸਾਰਾ ਵੀਸਰੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਦਮੈ ਤੈ. ਦਮਾਂ ਤੋਂ. ਦਮ ਸੇ. “ਫਕਰਦੇਸ ਕਿਉਂ ਮਿਲੈ ਦਮੈ ਤੈ?” (ਤਾਗੁ) ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ (ਸਾਧੁ ਸਮਾਗਮ) ਮੁੱਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਦਮੋਦਰ. ਦੇਖੋ, ਦਮੋਦਰ ੨. “ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਇਆਲ ਦਮੋਦਰ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਮੋਦਰਿ } ਦੇਖੋ, ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ. “ਰੂਪ ਦਮੋਦਰਿ ਕੋ
ਦਮੋਦਰੀ } ਜਿਮਿ ਸੁੰਦਰ, ਤਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਵਿਸਾਲਾ.”
ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ } (ਗੁਪਤੁ) “ਪਿਖ ਦਮੋਦਰੀ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਪਲਤ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਰਧਾਰੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਦਮੰਕ. ਦੇਖੋ, ਦਮਕ। ੨ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਮਕ. “ਦਮਾਂ ਦਮੰਕੇ.” (ਮੱਛਾਵ)

ਦਯੁ. ਧਾ—ਢੰਡਣਾ (ਤਕਸੀਮ ਕਰਨਾ), ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਰਹਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾ.

ਦਯਧਨਿ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਾਲਾ ਦੇ ੪੪੧ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਪਨੀ ਦੀ ਬਾਂ

ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦਯਧਨਿ ਨਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਪ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ) ਅਨੀ (ਫੌਜ).

ਦਯਾ. ਸੰ. ਦਯੁ. ਧਾ—ਦਯਾ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰੁਣਾ. ਰਹਮ. “ਦਯਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਥ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੈਵ. ਵਿਧਾਤਾ. ਦਯਾ. “ਦਯਾ ਕੀ ਸਹੁੰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਦਯਾਸਾਗਰ. ਦਯਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਦਯਾਸਿੰਧੁ.

ਦਯਾ ਸਿੰਘ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ ਸੋਢਤੀ ਖੜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ (ਆਨੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ.

ਜਫਰਨਾਮਾ ਲੋਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਇਹੀ ਸੱਜਨ ਕਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੧੧.

ਦਯਾਕੌਰ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ, ਰਈਸ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ. ਇਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ. ਦਯਾ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦੀਏ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਫ਼ਤੇਮਾ ਟਵਾਣੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਮੋਇਆ. ਦਯਾ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਯਾਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਦਯਾ ਧਰਜਚਰ ਰਾਇ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਇਹ ਨਾਮ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਜਚਰ ਰਾਇ.

ਦਯਾਨਤ. ਅ ੭੫, ਸੰਗਤ—ਈਮਾਨਦਾਰੀ. ਸੱਚਾਈ. ਰਾਸਤੀ.

ਦਯਾਨਤਦਾਰ. ਡਾ. ਵਿ—ਈਮਾਨਦਾਰ. ਸਾਰਖਾ. ਸੱਚਾ.

ਦਯਾਨਤਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਨਤ.

ਦਯਾਨਿਧਾਨ } ਵਿ—ਦਯਾ ਦਾ ਮਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ.

ਦਯਾਨਿਧਿ }

ਦਯਾਨੰਦ ਸਰਸੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਆਰਯਸਮਾਜ.

ਦਯਾਮਯ. ਵਿ—ਦਯਾਰੂਪ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ.

ਦਯਾਰ. ਵਿ—ਦਯਾਲੂ. ਰਹੀਮ. “ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਦਯਾਰੈ.” (ਸਹਸ ਮ:

੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਵਦਾਰ। ੩ ਅ ੫, ੫੨। ੪ ਦੇਸ਼. ਮੁਲਕ. ਵਲਾਇਤ.

ਦਯਾਰਾਮ. ਜਾਤੀਮਲਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅੰਤਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਕੁਪਕੇ ਦੇਵਤੇਸੰ ਦਯਾਰਾਮ ਜੁੱਧੋ,
ਕਿਯੋ ਦੁੱਖਕੀ ਜਕੋਂ ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧੋ.”

ਦਯਾਲ, ਬਿਭਤਵਾਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਨਾਦੋਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ—

“ਤਹਾਂ ਏਕ ਬਾਜਰੋ ਮਹਾ ਬੀਰ ਦਯਾਲੰ,
ਰਖੀ ਲਾਜ ਜੋਨੈ ਸਭੈ ਬਿਭਤਵਾਲੰ.”

੨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਦਯਾਲ ਅਬਵਾ ਦਿਆਲ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਿੱਖ “ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ” ਸੱਦੀਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ ੪.

ਦਯਾਲਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਬਾਗਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸੇ ਬਖ਼ਸ਼ਰਕ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਅਤੇ ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ। ੨ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਵਡਾ ਧਰਮਵੀਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜਲਮਾਂ ਨਾਲ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨਖ਼ਾਨ.

ਦਯਾਲਦਾਸ. ਇਹ ਭਾਈ ਭਗਤ ਦਾ ਪੋਤਾ ਗੋਰੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ ਫੁੱਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਠਹਿਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨਈਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਨੇ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੀ.

ਦਯਾਲਪੁਰਾ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਨਜ਼ਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰੂਸਣ ਬਾਬਾ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਂਗੜ ਗੁਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਅਤੇ ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਪਿੰਡੋਂ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਯਜੋਧ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਇੱਥੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ—ਇੱਕ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਕੇ ਨਾਮ “ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ” ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ੭੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ.

ਦੁਜਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ. ਰਾਯਜੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾਂਗੜ ਠਹਿਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਝਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਸੱਲਾਂ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

੨ ਜਿਲਾ ਗੁੜਗਾਂਵਾਂ, ਤਸੀਲ ਬਲਬਗੜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਸੇਵੀਆਂ.

ਦਯਾਲਪੁਰਾ ਸੇਵੀਆਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਬਾਣਾ ਨਾਲਗੁ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਬਨੂਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਸੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇਆ ਸੀ.

ਇਹ ਸੇਵੀ ਬੀਬੀ ਰੂਪ ਕੌਰ (ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਨੀਆਸਰੇ ਮਾਤਾ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ. ਉੱਥੇ ਚੰਗਾ ਨਿਰਬਾਹ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਿਆਸਤ ਨੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪ ਕੌਰ.

ਦਯਾਲਪੁਰੀ. ਜੀਤਲਪੁਰੀ ਸੰਨੜਾਸੀ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਦੇਖਕੇ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਫ਼ਤ ਜਾਣਕੇ, ਏਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਦੀਨੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਡੇਰਾ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾਵਲ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ.

ਦਯਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਆਲਾ.

ਦਯਾਲਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਆਲਾ ੩.

ਦਯਾਲੂ

ਦਯਾਵਾਨ } ਵਿ—ਦਯਾ ਵਾਲਾ, ਕਰੁਣਾ ਵਾਲਾ. ਰਹੀਮ.
ਦਯਾਵੰਤ }

ਦਯਿ } ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਦੈਵ. “ਦਯਿ ਮਾਰੇ ਦਯੂ } ਮਹਾ ਹਤਿਆਰੇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੪) “ਦਯੂ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਰਣਾ.” (ਬਾਲਹਮਾਹਾ ਮਾਰ)

ਦਯੈ. ਦੈਵ ਨੂੰ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. “ਮੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਦਯੈ ਸੇਵਤੀ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਦਯੋਸ. ਦਿਵਸ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰੋਸ.

ਦਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤਰ. “ਏਕ ਮਹਾਂ ਬਲਵੰਤ ਦਯੰਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਰ. ਸੰ. (ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿ ਧਾ). ਸੰਗਤ—ਡਰ. ਭਯ (ਭੈ). “ਕਾ ਦਰ ਹੈ ਜਮ ਕੋ ਤਿਨ ਜੀਵਨ, ਅੰਤ ਭਜੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ?” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬੰਖ. “ਕਦਾ ਚਕ੍ਰ ਦਰ ਅੰਬੁਜ ਧਾਰੂ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਗੁਫਾ ਕੰਦਰਾ। ੪ ਪਾਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਦਾਰਣ। ੫ ਡਾ ੫ ਦਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ਾ. “ਦਰ ਦੇਤ ਬਤਾਇ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਕੋ.” (ਨਾਪੁ) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅੰਦਰ ਵਿੱਚ. “ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਦਾ ਅੰਗ ੪ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ

“ਆਇ ਪੁਵੇਸੇ ਪੁਰੀ ਦਰ ਜਨ ਉਦਰੇ ਸੁ ਚੰਦ੍ਰ। ਨਿਜ ਦਰ ਦਰ ਦਾਰਾ
ਖਰੀ ਲੈ ਮਾਲ ਬਲੰਦ੍ਰ।” (ਗੁਪਤੁ) ੭ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. “ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਦਰ ਕਾ ਬੀਰਾਚ।” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੮ ਹਿੰ. ਨਿਰਖ. ਭਾਉ। ੯
ਕਦਰ. ਮਹਿਮਾ। ੧੦ ਕਈ ਥਾਂ ਦਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦਰ ਸ਼ਬਦ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਰਿ ਨਾਲੇ.” (ਜਪੁ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ
ਮੰਡਲੀ (ਸਭਾ) ਸਾਥ.

ਦਰਆਵੇਸ਼ਤਨ. ਡਾ. ۲۰۰۰, ۱۰, ۱, ਕਿ—ਲਟਕਾਉਣਾ. ਲਟਕਣਾ।
੨ ਹੱਥੋਪਾਈ ਕਰਨੀ.

ਦਰਸ. ਸੰ. ਦਸ਼ੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਮਾਵਸ. ਮੌਸ. “ਦਿਨ ਗੁਰਪਰਬ
ਦਰਸ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਦਸ਼ੰ. ਦੀਦਾਰ. “ਮਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਨਿਰੰਜਨ ਦਰਸ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ “ਬੇਦ ਚਾਰ ਖਟ
ਦਰਸ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਅ. ۲۰, ਸਬਕ. ਸੰਬਾ.

ਦਰਸਨ. ਸੰ. ਦਸ਼ੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖਣ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਨੇਤ੍ਰ। ੨ ਦੀਦਾਰ.
“ਦਰਸਨ ਕਉ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੈਈ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਕਾਵਰਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

(ੳ) ਸੁਭਣ ਦਰਸਨ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਕੁਣ ਰੂਪ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਦਾ
ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ਤ ਕਰਨਾ. “ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿਧਿਆਨੁ.”
(ਜਪੁ) “ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ ਤੁਮਾਰੀ। ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ
ਭਾਰੀ.” (ਮਾਝ ਮ: ੫)

(ਅ) ਚਿਤ੍ਰ ਦਰਸਨ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਦੀਦਾਰ. “ਗੁਰ ਕੀ
ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ.” (ਕੌਂਡ ਮ: ੫) “ਮੋਹਨ ਮੀਤ ਕੇ ਚਿਤ੍ਰ
ਲਖੇ ਭਈ ਚਿਤ੍ਰ ਹੀ ਸੀ, ਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਹਾ ਹੈ?” (ਪਦਮਾਕਰ)

(ੲ) ਸੁਪਨ ਦਰਸਨ. ਪੜਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ. “ਸੁਣਿ
ਸਖੀਏ ਮੇਰੀ ਨੀਵ ਭਲੀ ਸੈ ਆਪਨਤਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ.” (ਕਉ ਛੰਤ
ਮ: ੫)

(ਸ) ਪ੍ਰਤਿਮ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਸਾਫ਼ਤ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ.
“ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਸੇ ਦੇਖਿਆ ਕੁਰਮਖਿ ਆਖੀ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

੩ ਸੀਸ਼ਾ. ਦਰਪਣ। ੪ ਧਰਮ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੁੰਬ. ਦੇਖੇ, ਖਟ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. “ਖਟ ਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਕੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਗਮ
ਅਪਾਰਾ” (ਆਸਾ ਮ: ੩) “ਦਰਸਨ ਡੇਡਿ ਭਏ ਸਮਦਰਸੀ.”
(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਖਟ ਦਰਸਨਾਂ ਦਾ ਪਛ ਤਤਾਗਕੇ ਸਭ ਦਰਸਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ੫ ਛੀ ਸੰਖਣ ਬੋਧਕ, ਕੌਂਕਿ
ਦਰਸਨ ਛੀ ਹਨ। ੬ ਧਰਮ. ਮਜ਼ਹਬ. “ਇਕਨਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ
ਨ ਆਈਆ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੭ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ ਭੋਖ.
ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. “ਸਿੱਧੀ ਮਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸਨ ਲੇਵੇ
ਬਾਲਾ.” (ਭਾਗੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਭੋਖ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ
ਲਵੇ.

ਦਰਸਨਿ. ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ. “ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ.” (ਵਾਰ
ਆਸਾ)

ਦਰਸਨੀ. ਵਿ—ਦਸ਼ੰ. (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. “ਦਰਸਨੀ
ਹੋਤ ਖਟ ਦਰਸ ਅਤੀਤਕੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਕੁਰਦਸ਼ਨੀ (ਕੁਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ
ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਟ ਦਸ਼ੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ। ੨ ਸੰ. ਦਸ਼ੰਨੀਯ.
ਦੇਖਣ ਯੋਗਤਾ. ਦੀਦਾਰੀ. ਸੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੇ, ਦਰਸਨੀ ਹੁੰਡੀ.

ਦਰਸਨੀ ਹੁੰਡੀ. ਉਹ ਹੁੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰੂਪਯਾ ਮਿਲ
ਜਾਵੇ. “ਲਿਖੀ ਦਰਸਨੀ ਤਿਹ ਕਰ ਦੀਨੀ,” (ਗੁਪਤੁ)

ਦਰਸਨੀ ਡਿਹੁਡੀ } ਵਿ—ਦਸ਼ੰਨੀਯ ਦੁਾਰ. ਦੇਖਣ ਯੋਗਤਾ
ਦਰਸਨੀ ਦਰਵਾਜਾ } ਦਰਵਾਜਾ. ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦੁਾਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਦਰਸਨੀ ਦੁਾਰ } ਰਾਜਭਵਨ ਅਥਵਾ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਦਾ ਉਹ ਵਡਾ
ਦਰਸਨੀ ਪੌਰ } ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ, ਸਿੰਹਪੋਰ।
੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਵਡੀ ਡਿਹੁਡੀ. “ਸੁੰਦਰ
ਬਨੌ ਦਰਸਨੀ ਪੌਰ” (ਗੁਪਤੁ)

ਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੇ, ਦਰਸਨ ੨. “ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ.”
(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦਰਸਾ. ਦੇਖੇ, ਦਰਸਨ ੨. “ਇਕਿ ਲੂਕਿ ਨ ਦੇਵਹਿ ਦਰਸਾ,” (ਸੁੀ
ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦਸ਼ੰ (ਅਮਾਵਸ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੌਸ ਦਾ.
ਦਰਸਾਉਣਾ. ਕਿ—ਦਰਸਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਸੁਭਾਉਣਾ।
੩ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਦਿਸਾਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣਾ.

ਦਰਸਾਇਆ. ਦਿਖਾਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਰਸਨ. ਦੀਦਾਰ.
“ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨੁ ਹੋਏ ਭੇਟਤਿ ਕੁਰਦਰਸਾਇਆ.” (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਇਣਾ. ਦੇਖੇ, ਦਰਸਾਉਣਾ। ੨ ਦਰਸਨ (ਦੀਦਾਰ) ਤੋਂ.
“ਬਲਿ ਬਲਿ ਕੁਰਦਰਸਾਇਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਨਾ. ਦੇਖੇ, ਦਰਸਾਉਣਾ। ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ.

ਦਰਸਾਨਿਓ. ਦਿਖਾਇਆ. ਦਰਸਨ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਦੇਖਿਆ.
ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ.

ਦਰਸਾਯਉ. ਦਿਖਾਇਆ. ਦਰਸਨ ਕਰਾਇਆ. “ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਰਸਾਯਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਦਰਸਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਦਸ਼ੰ. ਦੀਦਾਰ. “ਅਵਿਲੋਕਨ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ
ਦਰਸਾਰ } ਕਰਉ ਜਨ ਕਾ ਦਰਸਾਰੁ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) “ਹੀਤ
ਦਰਸਾਰੁ } ਚੀਤ ਸਭ ਪੁਨ ਧਨ ਨਾਨਕ ਦਰਸਾਰੀ.” (ਬਿਲਾ ਮ:
੫) “ਬਿਧਿ ਕਿਤੁ ਪਾਵਉ ਦਰਸਾਰੇ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—
ਦਸ਼ੰਨਾਫ. ਦਰਸਨ ਯੋਗਤਾ. ਦੀਦਾਰ ਲਾਇਕ
ਦਰਸਾਵਤਾ } ਦਸ਼ੰ. ਦੀਦਾਰ. “ਇਉ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਦਰਸਾਵਤਾ.”
ਦਰਸਾਵਾ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਕੁਣਵੰਤੀ) “ਨੈਣ ਤ੍ਰਿਪਤਸੇ ਦੇਖਿ
ਦਰਸਾਵਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਰਸਾਵੈ. ਦਰਸਨ ਦੀ. ਦੀਦਾਰ ਦੀ. “ਮਨਿ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ
ਦਰਸਾਵੈ.” (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
ਦਰਸਿ. ਦਰਸਨ ਵਿੱਚ. “ਨਾਨਕ ਦਰਸਿ ਲੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲਿ ਮੀਨਾ.”
(ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਸਨ ਦੁਆਰਾ.

ਦਰਸੀ. ਸੰ. ਦਸ਼ੰਨੀ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ

ਵਾਲਾ ਸੋਰਣ ਵਾਲਾ ਦੇਖੇ, ਸਮਦਰਸੀ ਅਤੇ ਦੁਰਦਰਸੀ।
 ਦਰਸੁ. ਦਰਸਨ ਦੀਦਾਰ। ੨ ਵ੍ਰਿ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. "ਦਰਸੁ
 ਸਫਲਿਓ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿਓ." (ਮਲਾ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫)
 ਦਰਸੇਰੈ. ਦਰਸਨ. ਦੀਦਾਰ. "ਦੇਖਿ ਸਾਧੁ ਦਰਸੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ:
 ੫) ੨ ਦਰਸਨ ਤਾਂਈ. ਦਰਸਨ ਨੂੰ.
 ਦਰਸੇ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ, ਜਿਸ ਦਾ
 ਹੁਸੈਨੀ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਨਾਲ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰਨਾ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੧੧, ਛੰਦ ੫੭.
 ਦਰਹਕੀਕਤ. ਡਾ. درخت. ਕਿ. ਵਿ—ਸਚਮੁਚ. ਅਸਲੋਂ. ਵਾਸੁਵ
 ਵਿੱਚ.
 ਦਰਹਾਲ. ਡਾ. درمال. ਕਿ. ਵਿ—ਫੋਤੀ. ਫੋਰਨ. ਤੁਰੰਤ.
 ਦਰਹਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਸੀਘਰਾ. ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਫੋਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਸਾ
 ਬਾਤ ਹੋਵੈ ਦਰਹਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
 ਦਰਹਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਹਾਲ. "ਬਲੁ ਦਰਹਾਲੁ ਦੀਵਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)
 ਦਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਡਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਰਪੇਕ. ਬੁਜਦਿਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੧।
 ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਕਨਾ. ੩ ਅ. در. ਦਖਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੪ ਪਾ ਲੈਣ (ਜਾਣ
 ਲੈਣ) ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਲਿਆਕਤ.
 ਦਰਕਣਾ } ਕਿ—ਡਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ੩ ਨਾਲ ਦਿਲ ਧੜਕਣਾ. ਦੇਖੋ,
 ਦਰਕਣਾ } ਦਰ ੧। ੨ ਪਾਣਣਾ. ਛਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੪. "ਦਾਰਮ
 ਦਰਕ ਗਏ ਪੇਖ ਦਸਨਨ ਪਾਤਿ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦਰਕੀ ਅੰਗੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਦਰਕਾਰ. ਡਾ. درکار. ਵਿ—ਜਰੂਰੀ. ਆਵਸ਼ਯਕ. ਲੋੜੀਂਦਾ.
 ਦਰਸਸ. ਡਾ. درش. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ। ੨ ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਸੀਦਨ.
 ਦਰਸਸੀ. ਡਾ. درشان. ਵਿ—ਚਮਕੀਲਾ.
 ਦਰਸਸੀਦਾ. ਡਾ. درشنده. ਵਿ—ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ.
 ਦਰਸਸੀਦਨ. ਡਾ. درشنيدن. ਕਿ—ਚਮਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ.
 ਦਰਖਤ. ਡਾ. درخت. ਸੰਗਤ—ਦੁਕ. ਬਿਰਛ. "ਦਰਖਤ ਆਬ
 ਆਸ ਕਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)
 ਦਰਖੁਰ. ਡਾ. درخور. ਨਾਇਕ. ਯੋਗਤ.
 ਦਰਖੁਸਤ. ਡਾ. درخواست. ਖੁਹਿਸ਼. ਇੱਛਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਲੋੜ
 ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ.
 ਦਰਗਹ } ਡਾ. درگاه. ਸੰਗਤ—ਦਰਬਾਰ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਾਰਸਤਾ.
 ਦਰਗਹ } "ਦਰਗਹ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਸੇ
 ਦਰਗਹ ਮਲ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਹਸਤਾ. ਸਤਸੰਗ.
 "ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਿਸਿ ਪ੍ਰਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਦਰਗਾਹਾ. ਭੰਡਾਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ,
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ
 ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ ੨.
 ਦਰਗੁਜਸਤ. ਡਾ. درگوش. ਦਰਗੁਜਸੁ. ਵਿ—ਗੁਜਰਿਆ. ਵੀਤ

ਗਿਆ। ੨ ਮਰ ਗਿਆ.
 ਦਰਗੁਜਸਤਨ. ਡਾ. درگوش. ਦਰਗੁਜਸੁਨ. ਕਿ—ਗੁਜਰ ਜਾਣਾ.
 ਲੰਘ ਜਾਣਾ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਮਰ ਜਾਣਾ.
 ਦਰਗੁਜਰ. ਡਾ. درگوش. ਦਰਗੁਜਰ. ਸੰਗਤ—ਮੁਆਫੀ. ਛਮਾਪਨ.
 ਦਰ ਘਰ. ਦਰਸਨੀ ਬਿਹੁਡੀ ਅਤੇ ਘਰ. "ਦਰ ਘਰ ਮਹਿਲਾ ਸੋਹਣੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸਿੰਘ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮਹਿਲ.
 ਦਰਜ. ਅ. در. ਵਿ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਗਜ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ।
 ੨ در. ਦਰਜ. ਸੰਗਤ—ਤੇਤ. ਦਰਾਰ.
 ਦਰਜਨ. ਅੰ. Dozen—ਡਜਨ. ਸੰਗਤ—ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਦ੍ਰਾਦਸ਼.
 ਦਰਜਾ. ਅ. درجه. ਸੰਗਤ—ਪਦਵੀ. ਉਹਦਾ। ੨ ਉਚਾਣ ਨਿਵਾਣ ਦੇ
 ਨਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ.
 ਦਰਜੀ. ਡਾ. درجي. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ. ਖਯਾਤ.
 ਦਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੀਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਠਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਲਨ.
 ਦਰਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਰ (ਡਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੌਫਨਾਕ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਕਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ
 ਕਿਨਾਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਿੰਗਰਫ. ਹਿੰਡੁਲ। ੪ ਡਾ. در. ਦੁੱਖ.
 ਪੀੜ. "ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਹਿ ਜਾਏ ਆਪੇ." (ਬਾਵਨ)
 ਦਰਦਦੁਖ. ਵਿ—ਭੈਦਾਇਕ ਦੁੱਖ. ਜਿਸ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਆਸ
 ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦ ੧. "ਦੀਨ ਦਰਦਦੁਖ ਭੰਜਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਹੇ ਦੀਨਾ ਦੇ ਭਯਾਨਕ ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ਦਰਦਨਾਕ. ਡਾ. درناك. ਵਿ—ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ। ਦੁੱਖਾਤੁਰ.
 ਦਰਦਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦਵੰਦ.
 ਦਰਦਰੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜਮੀਨ.
 ਦਰਦਵੰਤ } ਡਾ. دردمند. ਵਿ—ਦਰਦ ਵਾਲਾ. ਦੁਖੀ। ੨ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦਾ
 ਦਰਦਵੰਦ } ਦੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ. ਦਯਾਵਾਨ। ੩ ਦਾਰਿਦ ਵੰਤ.
 ਦਰਿਦਵੰਤ. ਨਿਰਪਨ. "ਦੁਖੀਆ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਆਇਆ." (ਸੁਹੀ
 ਰਵਿਦਾਸ)
 ਦਰਦੀ. ਵਿ—ਦਰਦ ਵਾਲਾ. ਦੁਖੀਆ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਦਰਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦਰ.
 ਦਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਣ ਅਤੇ ਦਲਨ. "ਹਮ ਮਿਲਿ ਦਰਨ ਲਗੇ ਦੂਤ
 ਦਾਨਾ." (ਨਾਪੁ)
 ਦਰਨਯਾਬਦ. ਡਾ. درنيازد. ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਮਹਸੂਸ ਨਹੀਂ
 ਕਰਦਾ.
 ਦਰਪ. ਸੰ. ਦਪ. ਸੰਗਤ—ਹੱਕਾਰ. ਗਰਬ. "ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ
 ਡਰਨ ਕੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਤਾਪ. ਜੁਰ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ.
 ਕਸਤੂਰਾ। ੪ ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ.
 ਦਰਪਣ } ਸੰ. ਦਪਣ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੀ
 ਦਰਪਨ } ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦਪ (ਗਰਬ) ਹੋਵੇ, ਥੀਸ਼ਾ. ਆਈਨਾ. ਦੇਖੋ,
 ਦਰਪ। ੨ ਉਤਸਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦਰਪੇਸ਼. ਡਾ ੭੬੭, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਾਮੁਣੇ. ਸੰਮੁਖ. “ਦਰਿਪੇਸਿ ਤੁ ਮਨੀ.” (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮਨੀ ੨.

ਦਰਬ. ਸੰ. ਦੁਵਤ. ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੁ. ਪਦਾਰਥ। ੨ ਧਨ. ਦੌਲਤ. “ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬੁ ਸੰਚਿਆ ਸੋ ਕਾਰਜ ਕੇਤੁ?” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. “ਪਾਵਕ ਵਿਖੇ ਦਰਬ ਕੇ ਡਾਢੇ.” (ਗੁਪਤੂ) ਘੀ ਜੋ ਖੰਡ ਮੇਵਾ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੪ ਦਵਾਈ. ਔਖਧ। ੫ ਸਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੬ ਵੈਸੇਸਿਕ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ, ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਮਨ, ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ੁਯ ਹਨ। ੭ ਸੰ. ਦਵ. ਰਾਖਸ। ੮ ਵਿ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਸਕ.

ਦਰਬਣੇ. ਸੰ. ਦੁਵਿਣ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਨ. ਦੁਵਤ. ਦੌਲਤ.

ਦਰਬਾਸਾ. ਦੁਵਤ—ਆਸ਼ਾ. ਧਨ ਦੀ ਆਸ. “ਪਭ ਦਰਬਾਸਾ ਨਰਿਮਾਸ ਤੁਲ ਜਾਨੀ ਰਿਦੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਪਰਾਏ ਧਨ ਦੀ ਆਸਾ.

ਦਰਬਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਜਾ.

ਦਰਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਟ ਅਤੇ ਦਰਿਵਾਟ.

ਦਰਬਾਨ. ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਦੁਰਵਾਨ. ਦੁਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਨਿਕ.

ਦਰਬਾਰ ਅਬਦਾ ਦਰਬਾਰੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਰ ਬ ਦਰ. ਦੁਰ ਦੁਰ.

“ਭਉਕਤ ਫਿਰੈ ਦਰਬਾਰੁ.” (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਭਾ. “ਦਰਬਾਰਨ ਮਹਿ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰਾ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ। ੫ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ੬ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੀ ਦਰਬਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅੱਜ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਰਬਾਰ ਭਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਿਰ.

ਦਰਬਾਰਹ. ਡਾ ੭੬੭, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵਾਸਤੁ. ਲਿਖੇ. ਲਈ. ਬਾਬਤ.

ਦਰਬਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ.

ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ. ਸਚਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ, ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸੀ, ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਰਬਾਰਿ } ਸੰਗਤਾ—ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਸਭਾਸਦ. “ਮੇਟੀ ਦਰਬਾਰੀ } ਜਾਤਿ ਹੁਏ ਦਰਬਾਰਿ.” (ਗੋਤ ਰਵਿਦਾਸ)। “ਹਮ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਦਰਬਾਰੀ” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ. “ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨਵਾ ਭਾਗਿ ਕਏ, ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਕਾਸਤਕਾਰ (ਗੜਾਨ ਇੰਦ੍ਰਯ) ਨਠ ਗਏ, ਯਮ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ੩ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ। ੪ ਦਰ (ਦੁਆਰ) ਤੇ. “ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ

ਪ ਪਿੰਡ ਮਜੀਠੇ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲੁੰਬਾ ਖੜੀ ਤਾਈ ਦਰਬਾਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ। ੬ ਕਾਨੜੇ ਰਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਰਬਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸਾਤਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਹੈ.

ਦਰਬਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਰ.

ਦਰਬਿ. ਦੁਵਤ (ਧਨ) ਨਾਲ. ਦੌਲਤ ਦੁਆ. “ਦਰਬਿ ਸਿਆਣਪਿ ਨ ਓਇ ਰਹਤੇ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਬੀ.

ਦਰਬੀ. ਸੰ. ਦਵੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਵੀ. ਚਮਚਾ. ਡੋਈ। ੨ ਘੀ ਆਦਿ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅੱਛ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਮਚਾ। ੩ ਸੰਪ ਦਾ ਫਣ.

ਦਰਬੀਭਾ. ਦੂਜਾ ਦਰ. ਦੇਖੋ, ਬੀਭਾ.

ਦਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬ ੧ ਤੋਂ ੬.

ਦਰਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭ ੨.

ਦਰਤਸਰ } ਦਭ (ਦੱਭ) ਦੀ ਜੜ. ਮਸ.
ਦਰਤਜੜ }

ਦਰਮਨ. ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਦਵਾਈ। ੨ ਦਿਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਾਰੂ ਦਰਮਲ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਦਰਮਯਾਨ. ਡਾ ੭੬੭, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ.

ਦਰਮਯਾਨਾ } ਵਿ—ਮਧਰ ਦਾ. ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਮੇਲ ਦਾ.
ਦਰਮਯਾਨੀ }

ਦਰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਦਰਮਨ ੨.

ਦਰਮੀ. ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਦਿਲਾਜ. ਉਪਾਉ। ੨ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਦਰਮਾਹਾ. ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਮਾਹਵਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ. ਮਾਸਿਕ ਵੇਤਨ. “ਕਰ ਦਰਮਾਹਾ ਢਿਗ ਰਖਲੇਤ.” (ਗੁਪਤੂ)

ਦਰਮਾਦਾ. ਡਾ ੭੬੭, ਵਿ—ਦੀਨ. ਆਸਿਜ। ੨ ਬੌਧਿਕਾ ਹੋਇਆ. “ਦਰਮਾਦੇ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰਿ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦਰਮਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਦਰਮਯਾਨ.

ਦਰਯਾ. ਡਾ ੭੬੭, ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਦਾ ਵਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਨਦ. ਨਦੀ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਸਾਗਰ.

ਦਰਯਾਈ. ਵਿ—ਦਰਯਾ (ਦਰਿਆ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ ੨.

ਦਰਯਾਈ ਘੋੜਾ. ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਛੋਟੇ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦਰਯਾ ਦੀ ਦਲਦਲ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ਝਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. Hippopotamus। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਘੋੜਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ

ਚਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹੋ: ਸ਼ੁਵਾ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਨ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ, ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਉਸ ਦੀ ਨਸਲ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਲ ਵਾਂਗ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਦਰਿਆਇਲ. ਫ਼ਾ. ਵਿ—ਉਦਾਰ. ਦਾਨੀ.

ਦਰਿਆਪੰਥੀ. ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਉਡੇਰੋਲਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਬਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਉਡੇਰੋ ਲਾਲ ਨਾਮੇ ਬਾਲਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ ਜੋ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਿੰਧ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਉਡੇਰੋਲਾਲ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪੀਰ ਕਲਪਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ੇਖ਼ ਤਾਹਿਰ, ਖ਼ਾਜਾ ਖ਼ਿਜਰ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗਪੀਰ ਤੀ ਹਨ।

ਦਰਿਆਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ. دریاوت ماکوم ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦਰਿਆਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. دریاوت ماکوم ਕਿ—ਪਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਾਕੂਮ ਕਰਨਾ.

ਦਰਿਆਬ. ਫ਼ਾ. دریا ب. ਪਾ ਲੈ. ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਰਿਆਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਦਰਿਆਯੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ ੨.

ਦਰਰਸੀਦਹ } ਫ਼ਾ. در رسيد } ਵਿ—ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਹੁੰਚਿਆ
ਦਰਰਸੀਦਾ } ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਆਤਮਗਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿ
ਦਰਵੇਸ਼ ਹਸੀਦ.

ਦਰਰਨ. ਕਿ—ਦਰੜਨਾ ਮਲਣਾ. ਪਾਤਨਾ. ਕੁਚਲਣਾ.

ਦਰਰਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦਰੜਨ (ਦਲਨ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ, ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮ)

ਦਰਵਾਜ਼ } ਫ਼ਾ. درواز } ਸੰਗਤ—ਦੁਆਰ. ਪੋਰ. ਡਿਹੜੀ. "ਨਉ
ਦਰਵਾਜ਼ਾ } ਦਰਵਾਜ਼ ਨਵੇਂ ਦਰ ਛੀਕੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਨੋ
ਗੋਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਛੀਕੇ ਹਨ.

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ. ਬਕਾਲੇ ਗੁਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕਦੇ ਕਦੇ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬਕਾਲਾ.

ਦਰਵਾਟ. ਦੁਆਰ ਵਾਟ. ਵਾਟ (ਸਭਾ) ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਵਾਟ। ੨ ਸੰ. ਵਵਾਟ. ਮੰਤ੍ਰ (ਮਸਵਰਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਮਰਾ.

ਦਰਵਾਣ } ਦਰਬਾਨ. ਦੁਆਰਪਾਲ. "ਦਰਿ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਮੂਲੇ
ਦਰਵਾਣੀ } ਪੁਛ ਤਿਸੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਕਾਮ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖ
ਦਰਵਾਨ } ਸੁਖ ਦਰਵਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੌਕੀਦਾਰੀ.
ਦਰਵਾਨੀ } ਦੁਆਰਪਾਲ ਦਾ ਕਰਮ. ਡਿਹੜੀ ਬਰਦਾਰੀ. "ਦਿਲ
ਦਰਵਾਨੀ ਜੇ ਕਰੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਦਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬਾਰ. "ਸਾਧੂ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਦਰਵਾਰ." (ਗੋਤ ਕਬੀਰ)

ਦਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਬੀ.

ਦਰਵੇਸ਼. ਫ਼ਾ. درويش ਸੰਗਤ—ਦਰ-ਆਵੇਜ਼. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਆਵੇਜ਼

(ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ). ਮੰਗਤਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਯਾਚਕ, ਭਗਤ. ਸਾਧੂ. "ਦਰਵੇਸੀ ਕੋ ਜਾਣਸੀ ਦਿਰਲਾ ਕੋ ਦਰਵੇਸ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਕਈ ਵਿਦੁਆ ਨੇ ਦਰਵੇਸ਼ (ਮੋਤੀ ਜੇਹਾ) ਤੋਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਦਰਵੇਸਾਵੀ. ਵਿ—ਦਰਵੇਸ਼ ਵਾਲੀ. ਸਾਧੂਜਨ ਦੀ. "ਦਰਵੇਸਾਵੀ ਚੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਦਰਵੇਸੀ. ਸੰਗਤ—ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਾਧਵਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਵੇਸ਼.

ਦਰੜਨਾ. ਕਿ—ਦਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਪਾਤਨਾ। ੨ ਕੁਚਲਣਾ. ਦਲਣਾ.

ਦਰਾ. ਫ਼ਾ. در } ਸੰਗਤ—ਖਾਟੀ. ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਮਧਯ ਦਾ ਰਸਤਾ
(pass). "ਕਾਬੁਲ ਦਰਾ ਬੰਦ ਜਬ ਭਯੋ." (ਬਰਿਤ ੧੯੫) ੨
ਦਰ (ਦਰਬਾਰ) ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰ. "ਏਕ ਮੁਕਾਮ ਖੁਦਾਇ ਦਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦਰਾਂ. ਫ਼ਾ. دران } ਦਰ—ਆਂ. ਉਸ ਵਿੱਚ. ਉਸ ਮੇਂ.

ਦਰਾਇਦ. ਦਰ-ਆਯਦ. ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਜੰਗ ਦਰਾਇਦ ਕਾਲਜਮੰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਰਾਹਿ. ਦਰ—ਮਾਹਿ. ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ. "ਜੈਸੇ ਦਾਨੋਂ ਚਕੀ ਦਰਾਹਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਚੌਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੀਲੀ ਪਾਸ ਲੱਗਾ ਦਾਣਾ ਪਿਸਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਰਾਹੂ. ਦਰ ਤੋਂ. ਦਰ ਜੇ. "ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਸਮਿ ਦਰਾਹੂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਦਰਾਜ਼. ਫ਼ਾ. دراز } ਵਿ—ਵਡਾ. ਦੀਰਘ. ਲੰਮਾ। ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ।
੩ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਬਦ drawer ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਮੇਜ਼ ਆਲਮਾਰੀ ਆਦਿ
ਦਾ ਉਹ ਖਾਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਖਿੱਚ ਲਈਏ.

ਦਰਾਮ. ਕਿ. ਵਿ—ਦਰਮਯਾਨ. ਭੀਤਰ. ਵਿੱਚ. ਅੰਦਰ. "ਜਾਣਾ ਕੀਨੇ ਕਿਲੇ ਦਰਾਮ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ੨ ਅੰ. Drachm. ਸੰਗਤ—ਔਸ ਦਾ ਔਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਅਬਵਾ ਪੋਣੇ ਦੋ ਮਾਸਾ ਭਰ.

ਦਰਾਰ. ਸੰਗਤ—ਭੇਤ. ਦਰਜ. ਦੇਖੋ, ਦਰ. "ਕੂਮਿ ਦਰਾਰ ਕੋਇ ਪਹਿਚਾਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਦਰਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਵਿੱਚ. ਭੀਤਰ. "ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਦੀਦਾਰਿ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ. "ਬਿਆ ਦਰੁ ਨਾਹੀ, ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਉ?" (ਸੂੀ ਮ: ੧) ੩ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ। ੫ ਦਫਤਰ ਦੇ. "ਧਰਮ ਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦਰਿਆ } ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ.
ਦਰਿਆਉ }

ਦਰਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਈ। ੨ ਰਾਮਸਨੇਹੀ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਦਰਿਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਪੁਰੁ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਉਹ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੱਟ ਆਈ. ਇੱਕ ਪੱਜੇ ਨੇ ਉਸ ਬਾਲਕ

ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਰਿਆਈ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਰਿਆਈ ਸਿਆਣਾ ਹੋਕੇ ਰਾਮਚਰਨਦਾਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਰੋਲਾ ਬਣਕੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਾਤਕ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਭੀ ਦਰਿਆਈ ਕਹਾਏ। ਦਰਿਆਈਆਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਕੱਦੀ ਮੋਰਤੀ (ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ) ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ। ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ।

ਦਰਿਆਦਾਸੀ } ਦੇਖੋ, ਦਰਿਆਪੰਥੀ ਅਤੇ ਦਰਿਆਈ ੨.
ਦਰਿਆਪੰਥੀ }

ਦਰਿਸਟ। ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟ।

ਦਰਿਸਟਿ। ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ।

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ। (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦਰ ਰਸੀਦਹ ਦਰਵੇਸ਼। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਪੁੱਜਾ ਹੋਇਆ ਸੰਤ। ਤਾਵ—ਪਰਮਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਅਨੰਤ ਭਗਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਆਸ ਦਾ ਤਜਾਗ।

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ਼ੁ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੰਤ। ਜੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ।

ਦਰਿੰਦਾ। ਡਾ ੬੬੬ ਸੰਗਤ—ਪਾਤਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ਸ਼ੇਰ ਬਾਘ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ।

ਦਰਿਦੁ। ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਰਧਨ, ਕੰਗਾਲ। ੨ ਦੀਨ। ੩ ਸੰਗਤ—ਨਿਰਧਨ ਆਦਮੀ। ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍ਰਾ। ੪ ਦਰਿਦ੍ਰੁਜ਼। ਨਿਰਧਨਤਾ, ਕੰਗਾਲੀ।

ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਗਾਲੀ। ਨਿਰਧਨਤਾ। ਦਰਿਦ੍ਰੁਜ਼। ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍ਰਾ।

ਦਰਿਦ੍ਰਾ। ਸੰ. ਧਾ—ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਹੋਣਾ, ਦੁਖਿਤ ਹੋਣਾ, ਕਿਸ (ਮਾੜਾ) ਹੋਣਾ।

ਦਰਿਦ੍ਰੀ। ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦ੍ਰੁ।

ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ। ਨਜਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ) ਵਿੱਚ। ਦੇਖੋ, ਬੀਨਾਈ ੨।

ਦਰਿਯਾ। ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ।

ਦਰਿ ਵਾਟ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ। ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਟ। “ਦਰਿ ਵਾਟ ਉਪਰਿ ਖਰਬੁ ਮੰਨਾ, ਜਬੈ ਦੇਇ ਤ ਖਾਹਿ।” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਰੀ। ਸੰਗਤ—ਫਰਸ਼ ਦਾ ਮੋਟਾ ਵਸਤੂ। ਸ਼ਤਰੰਜੀ। ੨ ਸੰ. ਕੰਦਰਾ। ਗੁਫਾ। ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ। “ਅਤਿ ਆਰਤਵੰਤ ਦਰੀਨ ਧਸੇ ਹੈ।” (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਖਿੜਕੀ। ਤਾਕੀ। ਇਹ ਦਰੀਚੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ। ੪ ਡਾ ੭੭੭ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਲਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰ ਪੁਰ ਬੰਜਣ ਵਾਲੀ ਨੌਬਤ। “ਦੀਹ ਦਮਾਮੇ ਬਾਜਤ ਦਰੀ।” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਦਰੀਂ। ਡਾ ੭੭੭ ਦਰ-ਦੀਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ।

ਮੋਰਤਾ ਲਿਆਸਰ ਜੋਧਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਹ ਮੋਰਤਾ ਰੋੜ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਜੋਧਪੁਰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ੯ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਸਨ ੧੪੮੮ ਚੇ ਕਰੀਬ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਦਰੀਆ } ਸਮੁਦ੍ਰ। ੨ ਨਦ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾ। “ਤੂਹੀ ਦਰੀਆ
ਦਰੀਆਉ } ਤੂਹੀ ਕਰੀਆ।” (ਗਉ ਕਬੀਰ) “ਤੂੰ ਦਰੀਆਉ
ਦਰੀਆਇ } ਸਤ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ।” (ਸੋਪੁਰਖ) “ਕਿਰੀ ਇਕੁ
ਦਰੀਆਇ ਵੰਵਨਿ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਰੀਚਾ } ਡਾ ੬੬੬ ਦਰੀਚਹ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਤਾਕੀ.
ਦਰੀਚੀ } ਮੋਰੀ।

ਦਰੀਦਨ। ਡਾ ੭੭੭ ਕਿ—ਪਾਤਨਾ, ਚੀਰਨਾ।

ਦਰੀਦਾ। ਡਾ ੬੬੬ ਵਿ—ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ।

ਦਰੂਦ। ਡਾ ੭੭੭ ਸੰਗਤ—ਦੁਆ, ਬੇਨਤੀ, “ਪੜਦੇ ਰਹਨਿ ਦਰੂਦ।” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੁਰਬਨਾ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਤੋਤ੍ਰ। “ਬਾਝਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ ਬੈਠਾ ਰਾਬੁ ਦਰੂਦ।” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦਰੂਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੁਆ ਰੋਟ ਆਦਿ ਛੋਟਾ ਅਰਪਣ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਰੂਨ। ਡਾ ੭੭੭ ਕਿ. ਵਿ—ਅੰਦਰ, ਭੀਤਰ, ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਿਲ, ਰਿਦਾ।

ਦਰੇ। ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ। “ਹਰਿ ਦਰੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਭਗਤ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਦਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੩ ਦਲੇ, ਦਰਤੇ। “ਦਰੇ ਕਦੇ ਸੈਨਾ ਕੇ ਧਾਵਤ।” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ਦਰੇਸ਼। ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਛਪੀ ਹੋਈ ਮਲਮਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Dress. ਜਿਵੇਂ—ਫੌਜ ਦਰੇਸ ਹੋਈ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਦਰੇਸੀ। ਅੰ. Dress. ਬ੍ਰੇਸ, ਸੰਗਤ—ਤਿਆਰੀ। ਦਰੂਸੀ।

ਦਰੇਡ। ਡਾ ੬੬੬ ਸੰਗਤ—ਕਮੀ, ਕਸਰ। ੨ ਅਫਸੋਸ, ਲੋਕ। ੩ ਸੰਕੋਰ, ਸਲੂਕ ਵਿੱਚ ਤੰਗੀ।

ਦਰੇਡਾ। ਡਾ ੭੭੭ ਵਡ—ਹਾਇ ਲੋਕ। ਅਫਸੋਸ!

ਦਰੇਰ। ਦੇਖੋ, ਦਰਾਰ। ੨ ਦਰਤਨ (ਕੁਚਲਨ) ਦਾ ਭਾਵ।

ਦਰੇਰਾ। ਦਰਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੱਲਾ। ਦਿਲੋਰਾਨਾ ਹੁਮਲਾ। “ਧਰਮ ਸਿੰਘ! ਤੁਮ ਯੋਂ ਕਰੇ ਦੇਹੁ ਦਰੇਰਾ ਜਾਇ।” (ਗੁਰੂਸੋਭਾ)

ਦਰੇਗ। ਡਾ ੬੬੬ ਸੰਗਤ—ਝੂਠ, ਮਿਥਤਾ, ਅਸਤਯ। “ਦਰੇਗ ਪਤਿ ਪਤਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ।” (ਤਿਲ ਕਬੀਰ)

ਦਰੇਗਾ। ਦੇਖੋ, ਦਾਰੇਗਾ।

ਦਰੇਗੀ। ਸੰਗਤ—ਦਾਰੇਗੇ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਦਰੇਗੋਈ। ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਰਿਯਾ। “ਪਰਹਰ ਦੁਜਾਬਾਉ ਦਰੇਗੀ।” (ਭਾਗੂ)

ਦਰੇਜੇ। ਦੇਖੋ, ਦਰਵਾਜਾ। “ਦਰੇਜੇ ਹਿਲਾਕੈ ਲਓ ਬੋਭ ਸਾਈ।” (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਦਰੇਦਰੀ। ਕਾਬ. ਜੁਆਰੀਆ. ਜੁਦੇਬਾਜ਼।

ਦਰੇਬਸਤ। ਡਾ ੭੭੭ ਵਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਕੁੱਲ।

ਦਰੰਗ। ਡਾ ੬੬੬ ਸੰਗਤ—ਚਿਰ. ਦਿੱਲ. ਦੇਰੀ। “ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ।” ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਦਰੰਤ। ਦਰਤੰਤ. ਦਰਤਦੇ (ਕੁਚਲਦੇ) ਹਨ।

ਦਲ। ਸੰ. ਵਕ. ਧਾ—ਚੀਰਨਾ, ਪਾਤਨਾ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ,

ਕੁਮਲਾਉਣਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੱਤਾ, ਪਤ੍ਰ. “ਤਰ੍ਹ ਦਲ ਹਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਖੁਤੀ. “ਲੋਚਨ ਅਮਲ ਕਮਲ ਦਲ ਜੇਸੇ.” (ਨਾਪੁ) ੪ ਦਲੀਆ. ਮਲੀਦਾ. “ਤਹ ਕਰਦਲ ਕਰਨਿ ਮਹਾ ਬਲੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਉੱਥੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਬਲੀ ਦੂਤ ਹੋਥ ਨਾਲ ਮਲੀਦਾ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ੫ ਸਮੂਹ. ਝੰਡ. “ਰਹੈ ਕਿਰਮ ਦਲ ਖਾਈ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੬ ਫੌਜ. “ਚਰੁਰੰਗਨਿ ਦਲ ਸਾਜ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਮੋਟਾਈ। ੮ ਬਸਤੁ ਦਾ ਕੋਸ਼. ਮਿਆਨ। ੯ ਧਨ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਦਲਨ.

ਦਲਸਿੰਗਾਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾਤ ਨੇ ਗ਼ਜ਼ਾਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. “ਜੰਗਲ ਬਿਖੇ ਕਪੂਰਾ ਜਾਟ। ਕੋਤਿਕ ਗੁਮਨ ਕੇ ਪਤਿ ਰਾਠ। ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨ ਦੈਕੈ। ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਤੁਰੰਗਮ ਲੈਕੈ। ਸੌ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇ ਦਘੇ ਪੁਰਾਈ। ਦੇਖਕੇ ਬਹੁ ਬਲ ਸੌ ਰਪਲਾਈ। ਅਪਨੇ ਚਢਥੇ ਹੇਤ ਥੰਧਾਯੋ। ਦਲ ਸਿੰਗਾਰ ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਦਲਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਧਾ, ਜੋ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਦਲਹਾ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਦਲਹਾ.

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ “ਪਾਸ਼ਯੁੱਧ” ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਪਾਸ਼ ਨੂੰ ਫੌਕਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਗਲੇ ਪਾਕੇ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਸਨ.

ਦਲਹੋਜੀ. ਦੇਖੋ, ਡਲਹੋਜੀ.

ਦਲਕ. ਵਿ—ਦਲਨ. ਕਰਤਾ. ਕੁਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ. ੁ, ਦਲਕ.

ਕਮੀਨਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਗੋਦਤੀ. ਕੰਥਾ। ੪ ਅ. ੁ, ਦਲਕ. ਬਰੀਰ

ਮਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਾਲਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦਲਕਣਾ.

ਦਲਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ-ਦਹਿਲਣਾ. ਧਤਕਣਾ. “ਸੁਨ ਪੁਸੰਗ ਦਲਕਣੇ ਤਿਹ
ਦਲਕਣਾ } ਰਿਦਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਲਖਰ. ਵਿ—ਕੁਰ-ਦਲਿਤ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਚਲੀ ਹੋਈ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ

ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਦਰਤੀ ਹੋਈ. “ਦਲਖਰ ਕਰੀ ਅਨੀ ਛਟਵਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਲਘਾ. ਦਲ (ਸਮੁਦਾਯ) ਅਘ (ਪਾਪ). ਸਾਰੇ ਪਾਪ. “ਬਿਨਸੇ

ਦਾਲਦ ਦਲਘਾ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਦਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਲਨ.

ਦਲਦਲ. ਸੰ. ਦਲਾਵਤ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਕਤ. ਜਿਲੂਣ. ਯਭਣ. ਪਾਸਣ (bog ਅਤੇ marsh).

ਦਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਰਭਨਾ.

ਦਲਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।

੩ ਭੀਮ ਜੱਟ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੌਤ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਦਮਦਮੇ) ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਹ ਦੁੱਧ ਦਾ ਘੜਾ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਬਝਾਈ.

‘ਵਰਾਕਰਣ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਤੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਣ ਜੇਹੇ ਮਹਾਬਲੀਆਂ ਦਾ ਮਲੀਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

*ਦਲਵਿਦਾਰ ਘੋੜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ.

ਦਲਬਾ. ਬਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਕਾਊਂ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਭ ਡੋਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਛੱਡਣਾ, ਦਲਬਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਣਾਉਣੀ ਪੰਛੀ.

ਦਲਬਾਦਲ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਮੋਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਹਜਰਾਂ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਂਦਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰੀ ਤੰਬੂ ਨੂੰ ‘ਦਲ ਬਾਦਲ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਟਾ ਜੇਹਾ ਫੌਜ ਦਾ ਗਰੋਹ.

ਦਲਬਿਭਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਲਵਿਦਾਰ.

ਦਲਲੇ. ਦਲਲੀਏ. ਦਲ ਦਿੱਤੇ. “ਸਭ ਦਾਲਦ ਦੁਖ ਦਲਲੇ.” (ਨਟ ਮ: ੪)

ਦਲਵਾਲੀ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਿਹਾਰ ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਅਤੇ ਰਾਧਾ ਸੁਾਮੀ ੨.

ਦਲਵਿਭਾਰ } ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ
ਦਲਵਿਦਾਰ } ਖਾਸ ਘੋੜਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ
ਦਸਮੇਸ਼ ਇਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਦਲ ਸਿੰਗਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ.

ਦਲਾਯਲ. ਅ. ੁ, ਦਲੀਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਦਲਾਲ. ਅ. ੁ, ਦੱਲਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਰਹਨੁਮਾ. ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸੌਦਾ ਕਰਾਵੇ. “ਵਢੀਅਹਿ ਹਬ ਦਲਾਲ ਕੇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭਾਵ—ਜੋ ਰੂਠ ਬੋਲਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪੁਰਾਉਣ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਲਾਲਤ. ਅ. ੁ, ਸੰਗਤਾ—ਰਹਨੁਮਾਈ। ੨ ਯੁਕਤਿ. ਅਨੁਮਾਨ.

ਦਲਾਲੀ. ਡਾ ੁ, ਦੱਲਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਲਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਦਲਾਲ ਦੀ ਉਜਰਤ. “ਜਪੁ ਤਪੁ ਦੇਉ ਦਲਾਲੀ ਰੇ।” (ਰਾਮ

ਕਬੀਰ) ੩ ਦਲਾਯਲ ਦੀ ਬਾਂ ਭੀ ਦਲਾਲੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

“ਧਰਮ ਰਾਇ ਹੈ ਦੇਵਤਾ ਲੈ ਗਲਾਂ ਕਰੇ ਦਲਾਲੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇਵਤਾ ਹੈ. ਦਲੀਲਾਂ (ਯੁਕਤੀਆਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਜਿਗੜਾਸੂਆਂ ਦੇ ਸੱਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦਲਿ. ਦਲਨ ਕਰਕੇ. ਚੂਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦਲਿਮਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਲੀ ੨।

੩ ਦੇਖੋ, ਡਲੀ ੩.

ਦਲਿਤ. ਵਿ—ਦਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੁਚਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੀਣੀ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਉੱਚੀ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

੩ ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ.

ਦਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਦਲਨ ਕਰਿੰਦਾ. “ਦੇਖ ਕੇ ਦਲਿੰਦਾ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ)

ਦਲਿਦੁ. ਦੇਖੋ, ਦਰਿਦੁ.

ਦਲਿਮਲਿ. ਦਲਮਲਕੇ. ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਕੇ. “ਦਲਿ ਮਲਿ ਦੈਤਰੁ ਕੁਰਮਖਿ ਗਿਆਨੁ.” (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਦੈਤਰੂਪ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ.

*ਜੋ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਇਥੇ ਧਮਰਾਜ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਹੀਂ ਲਭਦੇ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ

ਦਲੀ, ਵਿ—ਦਲਨ ਕਰਤਾ “ਕਿ ਸਰਬੰ ਦਲੀ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ੨ ਦਲ (ਸੈਨਾ) ਵਾਲਾ। ੩ ਪੱਤੇ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ਼।

ਦਲੀਆ, ਸੰਗਤ—ਦਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਦਾ ਪਥਾਇਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਦਲ (ਮਸਲ) ਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚੂਨੀ ਕਪੜਾ। ੪ ਵਿ—ਦਲਣ ਵਾਲਾ।

ਦਲੀਸ } ਦਲ-ਈਸ਼, ਦਲੇਸ਼, ਸੈਨਾਪਤਿ। ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਯ
ਦਲੀਸਰ } ਦਾ ਈਸ਼ਰ, ਪੁਜਾਪਤਿ. “ਤਬ ਆਨ ਦਲੀਪ ਦਲੀਸ
ਭਏ.” (ਦਿਲੀਪ) “ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਲੀਸਰ ਦੁਯੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ.”
(ਅਕਾਲ) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਿਲੀਸ.

ਦਲੀਜ਼, ਦੇਖੋ, ਦਹਲੀਜ਼.

ਦਲੀਪ, ਦੇਖੋ, ਦਿਲੀਪ.

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ^੧, ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਜੋ ੨੩ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੯੫ (ਸਿਤੰਬਰ ੪ ਸਨ ੧੮੭੮ ਵਿੱਚ)^੨ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਲਹੌਰ ਜਨਮਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ੧੮ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੭੮ (ਸੰਮਤ ੧੮੦੧) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ^੩ ਅਤੇ ਸੂਰਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਛਿੜ ਪਏ। ਪਹਿਲੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਲਹ ਹੋਕੇ ੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੬ ਨੂੰ ਸੰਧਿਪਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ੇਲਾਂ ਧਾਰਾ (ਦਫ਼ਰ) ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ:—

(੧) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਹੇਗੀ।

(੨) ਸਰਨਜ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮਧਯ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਲੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(੩) ਫੇਰ ਕਰੇਤ ਰੂਪਯਾ ਜੰਗ ਦਾ ਖਰਚ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ.^੪

(੪) ਪੱਚੀ ਪਲਟਣਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਖੁਤਚੜ੍ਹੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਰੱਖ ਸਕੂਗਾ, ਦੇਵੁੰ ਵੱਧ ਨਹੀਂ।

^੧ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਰੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ Dhalip Singh ਅਤੇ Duleep Singh ਅਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

^੨ਖ਼ੈਣੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੭ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਗ਼ੁੱਲ ਹੈ।

^੩Among the Sikh barons who stood around the throne of the young Maharaja Dalip Singh, there was not one, who honestly laboured for his country, or who would have made the smallest sacrifice to save her. (The Panjab Chiefs by L.H. Griffin)

^੪ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਇਹ ਰਕਮ ਅਢਾ ਕਰੋੜੇ ਅਸਮਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ੭੫ ਲੱਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਕਮ ਦੇ ਕੇ ਖਰੀਦ ਲਿਆ। (ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਰਹੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੁਰ ਭਾਰ

(੫) ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਥਵਾ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(੬) ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਕਦੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਚੈਂਸਲਰ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਅਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਉਸ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ੨੨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਜੇ ਬੈਠਾ ਚਿਰ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੮ ਤੋਂ ਫੇਰ ਜੰਗ ਛਿੜ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ੨੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਜਾਨ ਲੌਗਿਨ (Sir John, Spencer Login) ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਫਤਹਗੜ੍ਹ ਭਰੋਤ ਰੂਪਯਾ ਨਕਦ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਜੋ ਫੇਰ ਭਰੋਤ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਬੇਵਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੰ: ੫ ਦੇ ਫੂਟਨੋਟ.)

‘LAST TREATY OF LAHORE.

I. His Highness the Maharaja Duleep Singh shall resign for himself, his heirs, and his successors all right, title, and claim to the sovereignty of the Punjab, or the any sovereign power whatever.

II. All the property of the state of whatever description and wheresoever found, shall be confiscated to the Honourable East India Company, in part payment of the debt due by the State of Lahore to the British Government and of the expenses of the war

III. The gem called the Koh-i-noor, which was taken from Shah Sooja-ool-moolk by Maharaja Runjeet Singh, shall be surrendered by the Maharajah of Lahore to the Queen of England.

IV. His Highness Duleep Singh shall receive from the Honourable East India Company, for the support of himself, his relatives, and the servants of the State, a pension of not less than four, and not exceeding five, Lakhs of Company's rupees per annum.

(ਯੂ.ਪੀ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਰਹੁਖ਼ਾਬਾਦ) ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।¹

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਰ ਜੋ ਨਾਲ ਅਹਿਲਕਾਰ (ਅਧੁਧਾਪੁਸਾਦ, ਪੁਰੋਹਿਤ ਕੁਲਾਬਰਾਇ, ਫ਼ਕੀਰ ਜਗੁਰੁੰਦੀਨ) ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜਰਾ ਤੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫ਼ਰਹੁਖ਼ਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਬਾਨੀਆਂ, ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਲੀਮ ਪਾਕੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਮੁਕ਼ਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ੮ ਦਿਸੰਬਰ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਮੈਂ ਈਸਾਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਨਾ ਹਾਂ, ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ੨ ਅਗਸਤ ੧੮੫੧ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਰ ੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੫੩ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਪਾਦਰੀ gay ਤੋਂ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈ ਕੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।² ਈਸਾਈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਤੋਢੇ ਦੇ ਤੌਰ ਪੁਰ ਲੇਡੀ ਲੌਗਿਨ ਦੀ

V. His Highness shall be treated with respect and honour. He shall retain the title of Maharajah Duleep Singh Bahadour, and he shall continue to receive during his life such portion of the abovenamed pension as may be allotted to himself personally, provided he shall remain obedient to the British Government, and shall reside at such place as the Governor-General of India may select.

Granted and accepted at Lahore on the 29th of March, 1849, and ratified by the Right Honourable the Governor-General on the 5th of April, 1849.

(Signed)

Dalhousie-

Maharajah Duleep Singh.

H.M. Elliot Raja Tej Singh H.M. Lawrence. Raja Deena Nath. Bhacc Nihdan Singh.

Fakeer Noorooddeen. Gundur Singh (Agent to Sirdar Shere Singh, Sindunwallah)

Sirdar Lal Singh. (Agent and son of Sirdar Utur Singh Kakeewallah).

¹ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਲਹੌਰੋਂ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਯਾ ਅਤੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਫਰੇਡਰਿਕ ਪੁੱਜਾ.

²ਭਜਨ ਲਾਲ ਭਾਬਰ ਲੇਡੀ ਲੌਗਿਨ ਲਿਖਦੀ ਹੈ—during the three years he (Bhajan Lal) had been with Maharaja for he was indeed almost a christian at heart and certainly had been under God, the instrument of confirming the desire of

ਭੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

੧੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਅਰ Norfolk ਵਿੱਚ ਐਲਵੇਡਨ (Elveden) ਇਸਟੇਟ (estate) ਖਰੀਦਕੇ Castle menzies ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ.³ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਸੌਦਾਗਰ ਦੀ ਲੜਕੀ Miss Bamba Muller ਨਾਲ, ਜੋ ਕੈਰੋ (Cairo) ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ the Maharaja to come out from among the people.

(Sir John Login and Dulip Singh page 321)

³ਇਹ ਇਸਟੇਟ ੧੩੮੦੦੦ ਪੌਂਡ ਨੂੰ ਘਰੀਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ੨੨੦੦੦ ਪੌਂਡ ਦੀ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ੮੦੦੦ ਪੌਂਡ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਖਰੀਦਿਆ.

⁴ਮਹਾਰਾਜਾ Victor Dalip Singh, Frederick D S. ਅਤੇ Edward D.S.

The late Maharaja Duleep Singh, son of the "Lion of the Punjab," was still a child at the time of the annexation of the Punjab. He received an allowance \$50,000 a year and went to England, where he eventually settled down in Norfolk as a country gentleman. He left two sons, who were brought up as English gentlemen. The elder, Prince Victor, held a commission in the 1st Royal Dragoons and married a daughter of the Earl of Coventry. He died in 1918 at the age of 52 and the death of his younger brother, Prince Frederick, is now announced at the age of 58. (August 1926)

Prince Frederick was educated at Eton and Magdalene College, Cambridge, where he took the History Tripos and later took his M.A. He held a commission in the Suffolk Yeomanry and then transferred to the Norfolk Yeomanry. He resigned his commission in 1909 but rejoined the corps in 1914 and was for two years on active service in France. He was awarded the Territorial Decoration Prince Frederick was deeply interested in archaeology and became a fellow of the society of Antiquaries and contributed articles to various periodicals on the subject. He lived at his father's country house, Blo'Norton Hall in Norfolk.

(C. & M. Gazette August 18, 1926)

ਹੋਈਆਂ।¹ ਇਸ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੇਡੀ Miss Ada Douglas Wetherill ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਪਿੰਡੇ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੯੩੦ ਵਿੱਚ ਮੋਈ।²

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਵਸਥਾ ਵਡੇ ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ। ਉਸ ਦਾ ਕੁਜ਼ਾਰਾ ੨੫੦੦੦ ਪੌਂਡ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸੂਦ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਕੇ ੧੭੭੬੧ ਪੌਂਡ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਖੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਝ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ੧੫੨ ਪਿੰਡ (ਕੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ੬੧, ਕੁਜਰਾਤ ਦੇ ੧੦, ਜਿਹਲਮ ਦੇ ੫੫, ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਦੇ ੧੮, ਕੁਚਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ੬, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ੨ ਪਿੰਡ) ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਫ਼ਤਹ ਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਬਤ ੧੯੮੧੮੨ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ "The Maharajah Duleep Singh and the Government" ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੮੪ ਨੂੰ ਛਪਵਾਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਰਿਫ਼ਟ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨਸਟੇਬਲ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਦਨ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗਦਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਈ।³

੨੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੯੩ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਗ੍ਰੈਂਡ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰੀ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਸਟਰਲੈਂਡ Col. D.W. Sutherland ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਨਾਮ Princess Bamba Sutherland ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਲਾਡਲ ਭਲਮੋਚੀ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ। ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਚਾਜ਼ ਲੋਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਇਸੇ ਭੱਲੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਪੁਰ ਚਿੰਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ। ਸਦ ਫਤੇ ਗੜ੍ਹ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਹਿਤੀ ਤਾਂ ਲਾਡਲ ਭਲਮੋਚੀ ਨੇ ਲੋਕਿਕ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤੀ ਲਿਖੀ:—

"The marriage of the Maharaja is a more difficult matter for us to arrange. I should object decidedly, and do not wish to countenance any relation henceforth between the Maharaja and the Sikhs, either by alliance with a Sikh family, or sympathy with sikh feeling. (Sir John Login and Dulip Singh, page 230)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਰਤਾਉ ਬਾਬਤ Colonel J.D. Malleon, ਕਿਤਾਬ Sir John Login and Duleep Singh ਦੇ Introduction ਸਫ਼ੇ XVI ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

I have myself always held that the treatment dealt out to Duleep Singh after the close of the second Sikh

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ। ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਿਆਕੇ "ਐਲਵਡਨ" ਦੇ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਦਲੀਲ. ਅ. ਜੁ., ਸੰਕਰਾ—ਤਰਕ. ਯੁਕਿ। ੨ ਚਰਚਾ.

ਦਲੇਸ } ਦਲ-ਈਲ. ਦਲ-ਈਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਰਾ—ਫੋਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.
ਦਲੇਸੁਰ }

ਦਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਲੇਰ.

ਦਲੇਲ. ਦੇਖੋ, ਦਲੀਲ. "ਖੇਰ ਦਲਾਲ ਦਲੇਲ." (ਭਾਗੂ) ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਯੁਕਤਿ ਨਾਲ। ੨ ਅੰ. Drill. ਡ੍ਰਿਲ. ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਦੰਡ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ ਕਵਾਇਦ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀ "ਦਲੇਲ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਦਲੀਯਾ. ਵਿ—ਦਲਨ ਕਰੇਯਾ. ਦਲਨ ਵਾਲਾ.

ਦੱਲਾ. ਸੰਕਰਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਦੱਲਾਲ. ਨੀਚ ਕਰਮ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡੇਟੂ. ਭਰੂਆ.

ਦਵ. ਸੰ. ਸੰਕਰਾ—ਬਣ (ਫਨ). ਜੰਕਲ। ੨ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਅੱਗ. ਡਢੀ. ੩ ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ.

ਦਵਣ } ਦੇਖੋ, ਦਮਨ. "ਦੂਰਤ ਦਵਣ ਸਕਲ ਭਰਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
ਦਵਨ } ੪ ਕੇ) "ਅਰਿਦਵਨ ਅਜੈ ਅਨੰਦਕਰ." (ਪਾਰਸਾਵ)
੨ ਅਗਨਿ. "ਹਰਖਤ ਆਏ ਧਰਨੀ ਦਵਨਾ." (ਕੁਪੂਰੁ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ.

ਦਵਰ. ਸੰਗਰਾ—ਦੋਤ. ਭਾਜ. "ਗੇ ਦਵਰੀ ਭਿਹ ਸੇ ਹਿਤ ਕੀਜੇ."

war was alike impolitic and unjust. When that war broke out Duleep Singh was the ward of the British Government. He was a child of nine years old, and took no part whatever in the administration of the country of which the British Government had recognized him to be the Sovereign, but of which the English Resident and a council of native nobles were the actual ruler. The revolt of Moolraj, and the outbreak of Sikh chieftains in the Hazarah which followed that revolt, were directed against the actual Government of Lahore, which, as I have said, was presided over by an English Resident, and which ruled in the name of Duleep Singh. Yet when those risings were suppressed on the field of Gujeral, the British Government, then absolute master of the situation, visited the sins of Moolraj and the Hazarah chiefs on their innocent ward, deprived him of his kingdom, and, he has always asserted—though this would seem to be denied—of the estates which his father had accumulated consigned him to the care of Doctor—afterwards Sir John Login.

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਅਸੂਨ ਕੇ ਦਵਰਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਦਵਰਾਨਾ. ਕਿ—ਦੋਤਾਉਣਾ. ਭਜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਵਰ ਅਤੇ ਦਵੀਦਨ.
 ਦਵਰੀ. ਦੋਤੀ. ਭੱਜੀ. ਨੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਦਵਰ.
 ਦਵਾ. ਅ. ੧੧ ਸੰਗਤਾ—ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. ਔਸਧ.
 ਦਾਰੂ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦਵ ਅਤੇ ਦਵਾ. "ਸੁਰਿਣ ਕੇ ਪਾਨ ਕਰਤੇ ਜਤੋ ਦਵਾ
 ਹਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ਜਿਵੇਂ ਦਵਾਅਗਨਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪੀ ਲਈ ਸੀ।
 ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁਆ.
 ਦਵਾਂ. ਡਾ. ੧੧ ਵਿ—ਦੋਤਾਉਣਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਵੀਦਨ.
 ਦਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾ ੧.
 ਦਵਾਗਨਿ. ਸੰ. ਦਵਾਗਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦਵਾਨਲ. ਵਨ (ਜੰਗਲ) ਦੀ
 ਅੱਗ.
 ਦਵਾਜ਼ਦਹ. ਡਾ. ੧੧ ਦਵਾਜ਼. ਬਾਰਾਂ.
 ਦਵਾਤ. ਅ. ੧੧ ਸੰਗਤਾ—ਸਤਾਹੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਮਸਿਧਾਨੀ.
 ਦਵਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਗਨਿ.
 ਦਵਾਮ. ਅ. ੧੧ ਵਜ—ਹਮੇਸ਼ਾ. ਨਿਤਜ. ਸਦੇਵ.
 ਦਵਾਮੀ. ਅ. ੧੧ ਵਿ—ਸਥਾਈ. ਨਿਤਜ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.
 ਦਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਾਲਾ.
 ਦਵਿਜ਼. ਦੇਖੋ, ਧੋਜ਼.
 ਦਵੀਦਨ. ਡਾ. ੧੧ ਕਿ—ਦੋਤਾਉਣਾ, ਨੱਠਣਾ.
 ਦਵੰਤ. ਦਵੰਤ. ਦਬਦਾ, ਦਬਦੀ ਹੈ। ੨ ਦਮਨ ਹੇਵੰਤ. "ਦਵੰਤ
 ਦੁਸਟਮੰਡਲੀ." (ਗਯਾਨ)
 ਦੜ. ਦਰ. ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਦਰ ੬ ਅਤੇ ਦਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੜਨਾ.
 ਦੜਕਨਾ. ਕਿ—ਦਰ (ਫਰ) ਕਰਨਾ. ਵੀਰੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਤੇ ਦਬਾਉ
 ਪਾਉਣਾ. ਭਰਜਣਾ. ਨਲਕਾਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ.
 ਦੜਨਾ. ਕਿ—ਦਰ-ਵੜਨਾ. ਅੰਦਰ ਲੁਕਣਾ. ਭਰਕੇ ਦਰ ਜਾਣਾ.
 ਮਚਲਾ ਹੋਣਾ.
 ਦੜਪ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਦੇ ਮਧੜ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਰਚਨ
 ਦੋਆਬ। ੨ ਦਰ-ਅਪ. ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਕਛਾਰ
 (alluvial land).
 ਦੜਬੜਾਟ. ਅਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦੜ ਬੜ ਆਹਟ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਦੌਰਨ ਤੋਂ
 ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਦੜਬੜਾਇ ਘੋੜਾ ਤਬ ਛੋੜਾ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਦੜ ਵੱਟਣੀ. ਦਬ ਜਾਣਾ, ਮਚਲੇ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੜਨਾ.
 ਦੜਾਦੜ. ਅਨੁ. ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਦੜ ਦੜ. "ਧਰ ਪਰ
 ਪਰਿਹੰ ਦੜਾਦੜ ਜੋਧੇ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਦਤਿ. ਦਰਿ. ਅੰਦਰ. ਭੀਤਰ. "ਦਤਿ ਦੀਬਾਣਿ ਨ ਜਾਹੀ." (ਮ: ੧
 ਵਾਰ ਮਾਰ)
 ਦਤੋਲੀ ਭਾਤਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ
 ਉੱਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
 ਹੈ.
 ਦਾ. ਸੰ. ਦਾ. ਧਾ—ਦੇਣਾ, ਸੌਂਪਣਾ, ਰੱਖਣਾ, ਲੈਣਾ, ਕਤਰਨਾ।

੨ ਵਿ—ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਦਾ ਬਰ ਚਾਰ" (ਨਾਪੁ)
 ੩ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤੀਕ. ਕਾ. "ਤਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ
 ਕੋਈ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਉ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾ
 ਕਹਿੰ ਪਰੈ." (ਗਯਾਨ)
 ਦਾਂ. ਡਾ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਾਂ. "ਖੁਦਪਰਸ੍ਰੀ ਕਾਰੇ ਨਾਦਾਂ
 ਆਮਦਹ." (ਜਿੰਦਗੀ)
 ਦਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਵ. ਘਾਤ. ਯੋਗਤ ਮੋਕਾ. ਡਾ. ਦਾਉ. "ਅਬ
 ਜੂਝਨ ਕੇ ਦਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. ਅਵਸਰ. "ਬਿਖੜੇ
 ਦਾਉ ਲੰਘਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)
 ਦਾਉਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦਮਨ. ਰੱਸੀ। ੨ ਮੱਜਾ ਕਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਦਾਵਣ.
 ਦਾਉ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਨੇ
 ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ
 ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ। ੩ ਵਡਾ ਭਾਈ.
 ਦਾਉਦ. ੧੧ David. ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ੀ ਜਰੂਸਲਮ ਦਾ ਇੱਕ
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਜੈਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ
 ਗਿਣਤੀ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜ਼ਬੂਰ (੧੫੭) ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸੇ ਨੂੰ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ (Psalms of David) ਸੰਗਤਾ
 ਹੋਈ. ਦਾਉਦ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਕੇ ਜਰੂਸਲਮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ,
 ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਵਿਦਗਮਾਨ ਹੈ.
 ਥਾਈਬਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰੂਸਲਮ ਦਾਉਦ ਨੇ ਹੀ
 ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਉਦ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ (City
 of David) ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਦਾਉਦੀ. ਅ. ੧੧ ਸੰਗਤਾ—ਹਜ਼ਰਤ ਦਾਉਦ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ
 ਵਾਲਾ ੨ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਲੋਕ ਰੰਗੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ
 ਹਨ, ਇਹ ਫੁਲਦਾਉਦੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. Chrysanthemum.
 ਦਾਉਜਦੀ. ੧੧ ਅਬਾ ਦਾਉਦਜਦੀ. ਮਨਸੂਰ ਅਤੇ ਮੰਗੀਜ਼ਦੀ
 ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. "ਚਲੇ ਚੁੱਕੇ ਦਾਉਜਦੀ ਬੀਰ ਆਏ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਤੇ ਇੱਕ
 ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਉਜਦੀ ਪਠਾਣ ਵਸਦੇ ਹਨ.
 ਦਾਇ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਯ.
 ਦਾਇਆ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲਾ.
 "ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ." (ਜਪੁ)
 ਦਾਇਕ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਯਕ.
 ਦਾਇਜ. ਦੇਖੋ, ਦਾਜ. "ਦੋਉ ਕੁਲ ਗੀਤਿ ਕੀਨ ਦਾਇਜ ਬਹੁਤ
 ਦੀਨ." (ਨਾਪੁ)
 ਦਾਇਮ } ਅ. ੧੧ ਦਾਯਮ ਅਤੇ ੧੧, ਕਿ. ਵਿ—ਨਿਤਜ. ਹਮੇਸ਼ਾ.
 ਦਾਇਮਾ } ਸਦੇਵ. "ਕਰਿ ਫਕਰੁ ਦਾਇਮ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)
 ਦਾਇਮੁ } "ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਤਿਸਾਹੀ." (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਗੁਰੂ)
 ਦਾਇਯਹ. ਅ. ੧੧ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਛਾ. ਚਾਹ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ.

ਦੇਖੋ, ਦਾਈਆ। ੩ ਸਬਬ. ਕਾਰਣ.

ਦਾਇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਯਰਾ.

ਦਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਉ. ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਦਾਉ ਨੂੰ ਵਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਭਾਗ ਬਲੈਂ ਨਹਿ ਦੇਤ ਗਹਾਈ। ਅਤਿ ਲਖਤਾ ਕਰ ਫੈਰੈਂ ਦਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦਾਯਰ. ਚੁੰਘਾਵੀ. ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਆ। ੩ ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਯਕ. (ਦਾਧਿਨ). “ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੪ ਦਾਉ (ਘਾਤ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. “ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਈ.” (ਭਾਵੁ)

ਦਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਯਹ. “ਦਾਈਆ ਸੀਸ ਦੈਨ ਲੈ ਰਖਤੇ.” (ਪੰਪੁ)

ਦਾਈਐ. ਦਾਇਯਹ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਯਹ. “ਹੁਕਮੀ ਸਿਰਿ ਜੰਦਾਰ ਮਾਰੈ ਦਾਈਐ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ)

ਦਾਸ. ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ. ਧਾ—ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਭੇਟਾ ਅਰਪਣਾ। ੨ ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ. ਧਾ—ਦੇਣਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸੇਵਕ. “ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕੈ ਤੂ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਉਪਾਸਕ. ਪੂਜਕ. “ਦਾਸਹਿ ਏਕੁ ਨਿਹਾਰਿਆ.” (ਬਾਵਨ) ੫ ਨੌਕਰ। ੬ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਵੈਯਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. “ਅਬ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਭਾਟ ਕੀ ਨਾਜ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੭ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਦੀ ਡਾਪ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲ ਸਿੰਘ ੩। ੮ ਭਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਡਾਪ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ ੬। ੯ ਰਾਖਸ. ਦਸਤੁ. “ਪੰਚ ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੈਖੀ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੧੦ ਗੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਨੌਕਰ. “ਦਾਸਾ ਕਾ ਦਾਸ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਹੋਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੧੧ ਮਾਹੀਗਿਰਿ. ਧੀਵਰ. “ਦਾਸ ਜਾਲਪਾਨ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ)

ਦਾਸ ਅਨਨਜ } ਵਿ—ਅਨਨਜ ਦਾਸ. ਉਹ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ } ਸੁਆਮੀ ਤੋਂ ਭੁੱਟ ਅਨਜ (ਹੋਰ) ਨੂੰ ਨਾ ਉਪਾਸੇ. “ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜਰੂਪ.” (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦਾਸਤ. ਸੰ. ਦਾਸਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਸਪਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸਤਭਾਇ. ੨ ਡਾ داس, ਦਾਸਤ. ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ. ਪਰਵਰਿਸ਼। ੩ ਵਿ—ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸਤਨ.

ਦਾਸਤਨ. ਡਾ داس, ਕ੍ਰਿ—ਰੱਖਣਾ.

ਦਾਸਤਭਾਇ. ਦਾਸਤੁਭਾਵ. ਦਾਸਪਨ ਦਾ ਮਿਆਲ. “ਆਪੁ ਫੋਤਿ ਹੋਹਿ ਦਾਸਤਭਾਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਦਾਸਤਾਂ ਹਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਰ ਦਾਸਤਾਂ ੨.

ਮਨੁ ਨੇ ਔਰਥੋਂ ਅਧਰਾਯ ਦੇ ਰਾਰ ਸੋ ਪੇਦ੍ਰਥੋਂ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਦਾਸ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

“ਘਾਯਾ ਕੁਨੀ ਸਕਤਦਾਜੀ, ਗੁਫਾਯ: ਜੀਤਦਤ੍ਰਿਯੀ। ਧੀਤ੍ਰਿਯੀ ਦਯਯ ਵਾਜਯ ਜਪੀਰੋ ਵਾਜ ਯੋਨਯ:।” ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਤਿਆ, ਹਿੰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਦਾਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਤ, ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ, ਦਾਸ (ਦੇਹਜ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਪੁਸਤੈਨੀ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਇਆ ਦਾਸ, ਇਹ ਸੰਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ।

ਦਾਸਤਾਨ. ਡਾ داس, ਸੰਗਤਾ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ.

ਦਾਸਤੁ } ਸੰਗਤਾ—ਦਾਸਤੁ. ਦਾਸਪਨ. ਦਾਸਭਾਵ.

ਦਾਸ ਦਸਤਣ ਭਾਇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸਤੁ ਭਾਵ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਿਆਲ. “ਦਾਸ ਦਸਤਣ ਭਾਇ ਮਿਟਿਆ ਤਿਨਾ ਗਉਣ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸਦਸਾਇ } ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਦਾਸਦਸਾਇਣ } ਗੁਲਾਮ. “ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਇ.” (ਬਾਵਨ) ਦਾਸਦਸਾਈ } “ਤੇਰੈ ਦਾਸਨ ਦਾਸਦਸਾਇਣ.” (ਨਟ ਮ: ੫) ਦਾਸਦਸਾਕੀ } “ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਦਸਾਕੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਦਾਸਦਸਾਣੀ } “ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਣੀ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ਦਾਸਦਸਾਵਣਾ } “ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਨਿਓ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦਾਸਦਸੇਨਾ } “ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਾਵਣਿਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ਦਾਸਦਸੰਤਣ } “ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸੇਨਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਦਾਸਦਸੰਤਣਭਾਇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸਤੁਭਾਵ. “ਦਾਸਦਸੰਤਣਭਾਇ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਾਸਦਸੰਨਾ } ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. “ਸਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸਦਸਰੋ } ਦਾਸਦਸੰਨਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) “ਨਾਨਕ ਜਨ ਦਾਸਦਸੇਰਾ } ਕਾ ਦਾਸਨਿਦਸਨਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਦਾਸਦਸੰਨਾ } ਦਾਸਨਿਦਸਨਾ

ਦਾਸਨਿਦਾਸ ਦਸਾਇਣ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ ਦਾ ਦਾਸਤੁ.

ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਕੀ. “ਕਰ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਦਸਾਕੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਦਾਸਨਿਦਾਸਾ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. “ਦਾਸਨਿਦਾਸਾ ਹੋਇ ਰਹੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਦਾਸਨਿਦਾਸੁ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ. “ਦਾਸਨਿਦਾਸੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਪਾਏ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਦਾਸਰਬ } ਵਿ—ਦਾਸਰਬ ਦਾ. ਰਾਜਾ ਦਸਰਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਸਰਬਿ } ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਸਰਬਪੁਤ੍ਰ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ। ਦਾਸਰਬੀ } ੩ ਭਰਤ, ਲਛਮਣ, ਸਤ੍ਰਘਨ.

ਦਾਸਰਾ } ਦਾਸ. ਦਾਸੀ. ਦਾਸਭਾਵ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). “ਦਾਸ ਦਾਸ ਦਾਸਰੀ } ਕੇ ਦਾਸਰਾ ਨਾਨਕ ਕਰਿਲੇਹ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਭੇ ਰੇ ਦਾਸਰੇ ਕਉ ਕਿਸ ਕੀ ਕਾਣਿ?” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਸੰਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਇ. ਦਾਸੀਆਂ ਹਨ. “ਜਾਂਕੇ ਕੋਟਿ ਐਸੀ ਦਾਸਾਇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਇਹਾ. ਦਾਸ-ਆਹਿਆ. ਸੇਵਕ ਹੈ.

ਦਾਸਾਇਣ } ਦਾਸਕੁ. ਦਾਸਭਾਵ.

ਦਾਸਾਨਿਦਾਸ } ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ.

ਦਾਸਾਰ } ਦਾਸ ਦਾ. ਦਾਸਾਂ ਦੀ. "ਨਾਨਕ ਰੋਨੁ ਦਾਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਦਾਸਾਰ) ਮ: ੫)

ਦਾਸਾਵੀਆ. ਦਾਸਭਾਵ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਮਨ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਚਰਨਦਾਸਾਵੀਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਸਿ } ਸੰਗਤ—ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਜਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦਾਸਿਕਾ } ਕਵਲਾ ਦਾਸਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੀਨੀ ਦਾਸੀ } ਦਾਸਿ ਕੀਨੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਠਾਕੁਰ ਛੋਡਿ ਦਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਹੈ। ੨ ਮੁਹਰ. ਅਸਰਫੀ. "ਦਾਸੀ ਪਾਂਚ ਭੇਟ ਧਰਦੀਨੀ." (ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਦਾਸ ਨੇ. "ਹਰਿ ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਪਾਇਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਸੀ.

ਦਾਸੀ. ਦਾਸਾਂ ਨੇ. "ਦਾਸੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਇਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਾਸੀਸੁਤ. ਦਾਸੀ ਪੁਤ੍ਰ. ਟਹਿਲਣ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਦਾਸੀਸੁਤ ਜਨ ਬਿਦਰ." (ਗੁਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰ ੨.

ਦਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ. "ਦਾਸੁ ਕਬੀਰ ਤੇਰੀ ਪਨਹਿ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਦਾਸੁ. ਦਾਤਾ. ੩ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ.

ਦਾਸੁ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਖੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੮੧ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਜਨਮੇ.

ਦਾਸੇ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਹਮ ਦਾਸੇ, ਤੁਮ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਦਾਸਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਸਕੁ. ਦਾਸਪਨ.

ਦਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਲਾਣਾ. ਸਵਦਾਹ. ਦੇਖੋ, ਸਸਕਾਰ. ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ. ੨ ਜਲਨ. ਤਪਾ. ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਫਲ ਸੁਕਦਾ ਹੈ. ਜਲਨ. ਸੜਨ. ਦਾਹ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਤ ਦਾਹ, ਮਦਰ ਦਾਹ ਆਦਿ ਇਸ ਦੇ ਸੰਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਰਮੀ ਬਹੁਤ ਵਧਣ, ਖੂਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਮਾਰਨ, ਤ੍ਰਿਖਾ ਰੋਕਣ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਬਹੁਤ ਭੋਗ ਕਰਨ, ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ, ਨਿਰਾਹਾਰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣ, ਨਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਦਾਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦਾਹ ਤੋਂ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਸੜਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਦਾਹ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ, ਤਿੱਖੇ ਰੁੱਖੇ ਥੋੜਲ ਖਾਣੇ ਛੱਡਕੇ ਨਰਮ ਅਤੇ ਸਾਂਤਕੀ ਭੋਜਨ ਵਰਤਣੇ. ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਆਉਲੇ, ਬੇਰ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਅਥਵਾ ਸੀਤਲ ਜਲ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕੋਲੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਲੇਟਣਾ, ਅਰਕ ਕੁਲਾਬ ਕੇਉੜਾ

ਬੇਦਮੁਸ਼ਕ ਚੰਦਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਅਤੇ ਪੀਣਾ. ਨਹਿਰ ਨਦੀ ਫੁਹਾਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠਣਾ. ਗੁਲਾਬ ਆਦਿ ਫਿਤਰ (ਅਤਰ) ਸੁੰਘਣੇ. ਸਰਬਤ ਸੰਦਲ, ਸੰਗਤਰਾ, ਨਿੰਬੂ, ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਤਣਾ. ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਅਤੇ ਸੀਤਲ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮਲ ਨਾ ਰਹੇ.

ਦਾਹਕ. ਵਿ—ਦਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਹਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸਸਕਾਰ. ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ.

ਦਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਾਹ ਕਰਨਾ. ਜਲਾਣਾ। ੨ ਵਿ—ਸੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਿਨਾ.

ਦਾਹਨ. ਸੱਜਾ. ਦਾਹਿਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦਗਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ. "ਮਾਨਸ ਦਾਹਨ ਜੇ ਬਿਧਿ ਦਾਹਨ, ਦਾਹਨ ਦੇਸਨ ਹੋਤ ਸੁ ਹਾਦਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਹਨੇ (ਸਧਾਯਕ) ਹੋਵੇ ਵਿਧਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਹਨੇ ਹੈ, ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਦਾਹਨੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਾਹਿਨੇ. ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ. "ਤਜਿ ਭਾਵੇ ਦਾਹਨੇ ਬਿਕਾਰਾ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਥਾਵੇਂ ਦਾਹਨੇ.

ਦਾਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜੀ.

ਦਾਹਾ. ਸੰਗਤ—ਦਹੱਕਾ. ਦਸ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨ ਦੇਖੋ, ਦਹਾ। ੩ ਦਿਨ. ਦਿਹ. ਦੜ. "ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ, ਤੇ ਪਾਹੁਨ ਦੇ ਦਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੋ ਦਿਨਾ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ ਹਨ.

ਦਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹ। ੨ ਦਾਹਕੇ. ਦਗਧ ਕਰਕੇ.

ਦਾਹਿਣਾ } ਵਿ—ਦਕਿਣ. ਸੱਜਾ.

ਦਾਹਿਨ } ਵਿ—ਦਕਿਣ. ਸੱਜਾ.

ਦਾਹਿਨੇ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹਨੇ.

ਦਾਹੋਦਾਹੇ. ਦਸ ਦਹੱਕੇ - ੧੦੦

ਦਾਕਿਨੜ. ਸੰ. ਦਾਕਿਯ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਦਾਈ. ਪ੍ਰਬੀਣਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੩ ਵਿ—ਦਕਿਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੱਖਣੀ.

ਦਾਖ } ਸੰ. ਦਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਅੰਗੂਰ. L. Vitis

ਦਾਖਾ } Vinifera. "ਲੋੜੇ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦਾਖਿਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਕਿਨੜ ੩.

ਦਾਖਿਲ. ਅ. ਜਾਂ, ਵਿ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ. ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ.

ਦਾਗ. ਭਾ. ਜਾਂ, ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਧੱਬਾ. ਕਲੰਕ. "ਦਾਗ ਦੇਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਜਲਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਗੇ.

ਦਾਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਾਗ ਦੇਣਾ. ਤਪੀ ਹੋਈ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ ਲਗਾਉਣਾ। ੨ ਤੋਪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣੀ.

ਦਾਗਦਗਾਨਾ. ਦਾਗ ਦਾਗਿਆ. ਤਪੀ ਹੋਈ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੀਤਾ. "ਹਮਰੇ ਮਸਤਕਿ ਦਾਗ ਦਗਾਨਾ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਦਾਗ ਬਰੂ.

ਦਾਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਕਣਾ.

ਦਾਗਬਰ ਰੂ } ਫਾ ۱۱۱۱. ਸੰਗਤ—ਗੁਲਾਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਾਨੀ
ਦਾਗਬਰੂ } ਤੇ ਦਾਗ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤਪੀ
ਹੋਈ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ
ਰਹੇ. ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਜੁਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ
ਮੱਥੇ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ
ਰਹਿਣ.

ਦਾਗਰ. ਵਿ—ਦਾਗਲ. ਦਾਗਦਾਰ. ਕਲੀਕਿਤ। ੨ ਫਾ ۱۱, ਦਗਲ.

ਸੰਗਤ—ਫ਼ਰੋਬ. ਕਪਟ. ਮਕਰ. "ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰ." (ਮ: ੪
ਵਾਰ ਕਾਨ) ੩ ਵਿ—ਖੋਟਾ। ੪ ਮੱਕਾਰ.

ਦਾਗਾਦਾਗ. ਦਾਗ ਪੁਰ ਦਾਗ. ਮਹਾਨ ਕਲੀਕ. "ਸਤਾ ਕਾਲਖ
ਦਾਗਾਦਾਗ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਦਾਗੀ. ਵਿ—ਦਾਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਲੀਕਿਤ. ਦੋਸੀ। ੩ ਕਾਂਕੜੇ ਅਤੇ
ਸਿਮਲੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕੋਲੀਆਂ ਤੁੱਲ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਦਾਗੇ. ਵਿ—ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ. "ਦਾਗੇ ਹੋਇ ਸੁ ਰਨ ਮਹਿ ਜੁਝਹਿ,
ਬਿਨੁ ਦਾਗੇ ਭਗਿਜਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਉਹ ਭੈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵਾਰ
ਖਾਧਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ ਨੌਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦਾਘ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਰਮੀ. ਦਾਹ. ਜਲਨ.

ਦਾਜ } ਸਿੰਧੀ. ਭਾਰ. ਅ ۲۸ ਸਹੇਜ. ਸੰ. ਦਾਘ. ਉਹ ਧਨ ਆਦਿ
ਦਾਜ } ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨੜਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ, ਭ੍ਰਾਤਾ ਆਦਿ
ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ. ਦਹੇਜ. Dowry. "ਹੋਰਿ ਮਨਮੁਖ ਦਾਜੁ
ਜਿ ਰਖਿ ਦਿਖਾਲਹਿ ਸੁ ਕੂੜੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਚੁਪਾਜੇ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ:
੪)

ਦਾਝ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਦਾਘ। ੨ ਪਿਆਸ. ਤ੍ਰਿਖਾ। ੩ ਦਗਧ ਹੋਣ
ਦਾ ਭਾਵ. "ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)
੪ ਸੰ. ਦਾਹੜ. ਵਿ—ਦਗਧ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. ਜਲਾਉਣ ਲਾਇਕ।
੫ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਦਾਹ ੩.

ਦਾਝਨੁ. ਸੰਗਤ—ਜਲਨ. ਦਾਹ. "ਦਾਵੈ ਦਾਝਨੁ ਹੋਤ ਹੈ." (ਸ.
ਕਬੀਰ)

ਦਾਝਿ. ਸੰਗਤ—ਦਹਨ. ਅਗਨਿ. ਦਗਧ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਵਿ—ਦਗਧ. ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦਾਝਿ ਭਏ ਤ੍ਰਿਣ
ਪਾਪ ਸੁਮੇਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਪਾਪਰੂਪ ਤ੍ਰਿਣਾਂ ਦੇ ਪਹਾਤ ਦਗਧ ਹੋ
ਗਏ.

ਦਾਝੜੀ. ਸੰਗਤ—ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ. "ਕੋਪਰ ਉਤੈ
ਦਾਝੜੀ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੇ)

ਦਾਝਿਕਾ } ਸੰਗਤ—ਦਾਝੀ. ਸਮਝੂ. ਰੀਬ. ਦੇਖੋ, ਦਾਝੀ। ੨ ਵਿ—
ਦਾਝੀ } ਦਗਧ ਕੀਤੀ. ਜਲਾਈ. "ਆਵਤ ਹੀ ਦਾਝੀ ਫਾਤੀ
ਦਾਝੀ ਫਿਤਿਪਾਲਨ ਕੀ." (ਕਵਿ ਪ੨) ਦਾਝੀ ਆਉਂਦੇ ਹੀ (ਜਵਾਨ
ਹੁੰਦੇ ਹੀ) ਰਾਜਿਆਂ ਕੀ ਫਾਤੀ ਜਲਾਈ.

ਦਾਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣੂ.

ਦਾਣਵ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ.

ਦਾਣਾ. ਸੰਗਤ—ਅਨਯ ਦਾ ਬੀਜ. ਕਣ. ਦਾਨਾ. ਫਾ ۱۱, ਦਾਨਹ.
"ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾ ਖਾਣੇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਫਾ 11, ਵਿ—
ਦਾਨਾ. ਅਕਲਮੰਦ. ਗੜਾਤਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਸਾਹੁ ਪਾਇਓ ਵਡ ਦਾਣਾ."
(ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦਾਣੀ. ਵਿ—ਦਾਨੀ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ
ਦਾਣੀ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਦਾਣੂ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ ੧. "ਪਹਿਲਾ ਧਰਤੀ ਸਾਧਿਕੈ ਸਚੁਨਾਮੁ ਦੇ
ਦਾਣੂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸਤਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਪਾਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਨ.
"ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਦਾਣੂ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਦਾਣੂ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨਵ. ਦੈਤ.

ਦਾਤ. ਸੰ. ਦਾਤੁ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਦਾਤੀ. "ਲੈ ਲੈ
ਦਾਤ ਪਹੁਤਿਆ ਲਾਵੇ ਕਰਿ ਤਈਆਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ,
ਦਾਤਿ। ੩ ਸੰ. ਦਾਤ. ਵਿ—ਖੰਡਿਤ. ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਸ਼ੁੱਧ.
ਪਵਿਤ੍ਰ। ੫ ਦਾਤਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਦਾਤ ਹੈ.

ਦਾਤ. ਸੰ. ਦੰਤ. ਸੰਗਤ—ਦੰਦ. "ਜਿਨ ਦਾਤਨ ਘਾਸ ਗਹੜੇ ਬਲ
ਹਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਵਾਜ. ਵਿ—ਦਮਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਦਮਨ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੰਦ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦਾਤਕ. ਦੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਕ. "ਰਿਸਤੇ ਟੁਕ ਦਾਤਕ ਠੇਲੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੨ ਦਾਤ (ਦਮਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤ ੨.

ਦਾਤਣ } ਸੰ. ਦੰਤਧਾਵਨ. ਸੰਗਤ—ਦੰਦ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁਚੀ.
ਦਾਤਨ } "ਦਾਤਨ ਨੀਤਿ ਕਰੇਇ, ਨਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਲਾਲ ਜੀ."
(ਤਨਾਮਾ) ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਦੰਦ ਰੋਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖ
ਵੱਖ ਦਾਤਣਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਲਈ ਨਿੱਤ ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ ਹੈ. ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ ਦੀ ਕੁਚੀ ਨਾਲ ਨੂਣ ਅਤੇ
ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ ਦੰਦ ਸਾਫ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ,
ਦਾਤਣ ਜਿਤਨੀ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ ਉਤਨੀ ਵਾਰ ਹੀ ਧੋ ਕੇ
ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਬਿਨਾ ਧੋਤੇ ਦਾਤਣ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਅਰ ਰਾਹ
ਜਾਂਦੇ ਦਾਤਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਸਫ਼ਤ ਹਨ.

ਹਾਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਏਕਮ, ਮੌਸ, ਫਠ ਅਤੇ ਨੌਮੀ
ਨੂੰ ਜੋ ਦਾਤਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਕੁਲ ਭਾਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ ੪, ਸ਼: ੧੦. ਅਤ੍ਰਿ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਂਗਲ ਨਾਲ
ਦੰਦ ਸਾਫ ਕਰਨੇ, ਗੋਮਾਂਸ ਖਾਣ ਤੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼:
੩੧੩. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਤਣ ਚੌਥੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੋਟੀ ਅਤੇ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਬਾਰਾਂ ਉਂਗਲ. ਭੜੀ ਲਈ ਨੌ, ਵੈਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਅੱਠ
ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਲਈ ਛੇ ਉਂਗਲ ਲੰਮੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ.

ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮਘਿਆਣਾ ਕਲਾਂ। ੨ ਮਹਾਂਨਦੀ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਕਟਕ (Cutack) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦਾਤਨ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਵਿਰਫ਼ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ

ਪੁਰੀ (ਜਗੰਨਾਥ) ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਾਵਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ I.E.S. ਇਸ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦਾਂਤਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦੰਦਣ. ਮੁਰਛਾ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਜੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. “ਛਿਤਿ ਗਿਰਗਈ ਦਾਂਤਨੀ ਪਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੨ ਵਿ—ਵਢੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ.

ਦਾਂਤਲੀ. ਸੰਗਤ—ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦਾਤੀ. ਦਾਤੀ.

ਦਾਂਤਵਸਨ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਪਤਦਾ ਹੋਣ. ਹਦਫਦ.

ਦਾਂਤਵਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੇਣ ਯੋਗਤ. ਦੇਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਦਾਰਤਾ.

ਦਾਂਤੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. “ਹਰਿ ਦਾਂਤੜੇ ਮੇਲਿ ਗੁਰੂ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਦਾਂਤੜੀ. ਸੰਗਤ—ਦਾਤ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਏਹਾ ਪਾਈ ਮੁ ਦਾਂਤੜੀ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦਾਂਤਾ } ਸੰ. ਧਾਰੂ—ਦਾਤ੍ਰਿ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਨੀ. “ਦਾਂਤਾ ਦਾਂਤਾਰ } ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦਾਂਤਾਰਕੋਰ. ਸਰਦਾਰ ਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨਕਈ ਰਈਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਵਲੀਅਹਿਦ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੋਰ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਜ ਕੋਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਂਤਾਰ ਕੋਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ “ਨਕੈਣ” ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦਾਂਤਾਰ ਕੋਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦਾਂਤਾਰ ਮਲਿਕ. ਕੁਤਬਖਾਨ ਦਾ ਭਾਈ.

ਦਾਂਤਾਰਿ. ਦਾਂਤਾਰ ਨੇ. ਦਾਂਤੇ ਨੇ. “ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਦਾਂਤਾਰਿ ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੂ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਦਾਂਤਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤਾਰ. “ਦਾਂਤਾਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਸੁਆਮੀ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ. “ਦਾਂਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਸਰਿਆ ਦਾਂਤਾਰਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦਾਂਤਵੜ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਵਸਤੂ. “ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਂਤਿ ਹੈ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤਾ. ਦਾਨੀ. “ਮਾਣਸ ਦਾਂਤਿ ਨ ਹੋਵਈ, ਤੂੰ ਦਾਂਤਾ ਸਚਾ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨੁੱਖ ਦਾਤ੍ਰਿ (ਦਾਂਤਾ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤੂੰ ਪੂਰਣ ਦਾਂਤਾ ਹੈਂ। ੪ ਦਾਨ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਦਾਂਤਿ ਖਸਮ ਕੀ ਪੁਰੀ ਹੋਈ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਮਨ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਿਕੁਹ। ੨ ਨੰਮੂਤਾ. ਹਲੀਮੀ.

ਦਾਂਤੀ. ਸੰ. ਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਦਾਤ੍ਰ. ਖੇਤੀ ਘਾਹ ਆਦਿ ਵੱਢਣ

‘ਕਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਭੁਆ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਕੋਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤਿ. “ਦਾਂਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੩ ਧਾਰੂ—ਦਾਤ੍ਰਿ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). “ਹਰਿ ਕੀ ਤਗਤਿ ਫਲਦਾਂਤੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਦਾਂਤ ਤੋਂ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸੇ. “ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੀ ਦਾਂਤੀ ਰਾਜਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਛਾਂਦਾ.

ਦਾਤ੍ਰ. ਸੁਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੪ ਵਿੱਚ ਖੜੂਰ ਜਨਮੇ.

ਦਾਤ੍ਰਿ } ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤ ਅਤੇ ਦਾਂਤੀ। ੨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤੀ ਕ. ਦਾਤ੍ਰੀ } “ਸਿੰਧਿਦਾਤ੍ਰੀ ਸਭਿਨ.” (ਸਨਾਮਾ)

ਦਾਂਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਸਭੈ ਸਰਮੈ ਬਾਹਰੇ ਅਗੈ ਨਹਿ ਨ ਦਾਂਦ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਸੰ. ਦਧੂ. ਚਮੜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਦ। ੩ ਡਾ , ਇਨਸਾਫ਼. ਨਜ਼ਾਫ਼. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦੀ। ੪ ਫ਼ਰਿਆਦ.

ਦਾਂਦ. ਦੰਤ. ਦਾਂਤ। ੨ ਭੈਲ (ਬਲਦ).

ਦਾਂਦਹ. ਡਾ , ਵਿ—ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ.

ਦਾਂਦਕ. ਵਿ—ਦਾਂਦੇ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਂਦੇ ਦਾ ਵੰਸ਼. ਦਾਂਦਾ ਕੁਲ. “ਨਾਨਕ ਦਾਂਦਕ ਸਾਹੁਰੇ.” (ਭਾਗੁ)

ਦਾਂਦਨ. ਡਾ , ਬਿ—ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ.

ਦਾਂਦਰ. ਸੰ. ਦਵੰਰ. ਸੰਗਤ—ਛੱਡੂ. ਮੋਡਕ. ਭੋਕ. “ਦਾਂਦਰ ਤੂੰ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਦਾਂਦਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਿਸੇ ਲੰਪਟ ਜੀਵ ਹੈ.

ਦਾਂਦਰੀ. ਸੰਗਤ—ਜਵਾਹ ਅੰਨ. “ਦਾਂਦਰੀ ਚਬਾਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) ੨ ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸੀਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੮੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ। ੩ ਦਵੰਰੀ. ਮੋਡਕੀ, ਛੱਡ. ਦਾਂਦਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪਿਤਾਮਹ. “ਪਿਊ ਦਾਂਦੇ ਕਾ ਖੇਲਿ ਭਿਠਾ ਖਜਾਨਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀਰੂਪ ਭੰਡਾਰ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦਰ.

ਦਾਂਦਿ. ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦੀ ੨.

ਦਾਂਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦਰ. “ਕੁਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਂਦਿਰਾ ਕਢ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੁਰ.” (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦਾਂਦੀ. ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਪਿਤਾਮਹੀ। ੨ ਡਾ. ਦਾਂਦ (ਇਨਸਾਫ਼) ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਰਿਆਦੀ. “ਦਾਂਦੀ ਦਾਂਦਿ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ, ਬੁਪੀ ਨਿਰਨਉ ਪਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੈ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਵਾਵੇਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਬੁਪਕੀਤੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਪਾ ਲਿਆ. ਭਾਵ—ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਪੂਰ ਅਸਲ ਬਾਤ ਸਮਝਕੇ ਆਮੋਜ਼ੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ। ੩ ਤੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦਨ.

ਦਾਂਦੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦਰ. “ਜਿਉ ਭਏ ਦਾਂਦੁਰ ਪਾਨੀ ਮਾਰੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਦਾਂਦੁਰੀ. ਦਵੰਰੀ. ਛੱਡ. ਮੋਡਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਂਦਰੀ.

ਦਾਦੂ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ ਦਾ ਜਨਮ ਅਹਮਦਾਬਾਦ (ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਪੀਂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਵਿਵੇਕੀ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭੇਰਾ ਪਿੰਡ ਨਾਰਾਯਣੇ ਜੈਪੁਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਫੁਲੋਰਾ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਬੰਬੇ ਬਰੋਦਾ ਸੇਂਟਰਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਫੋਟੀਲੋਨ) ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਦੂਦਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਾਦੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਰਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

“ਘੀਵਾ ਦੂਧ ਮੇ ਰਮਿ ਰਹਾ, ਵਯਾਪਕ ਸਭ ਗੀ ਠੋਰ।
ਦਾਦੂ ਵਯਤਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਮਥਿ ਕਾਵੇਂ ਤੇ ਔਰ।
ਯਹ ਮਸੀਤ ਯਹ ਦੇਹੁਰਾ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਯਾ ਦਿਖਾਯ।
ਭੀਤਰ ਸੇਵਾ ਬੰਦਗੀ, ਬਾਹਰ ਕਾਹੇ ਜਾਯ?”

ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾਦੂਦਾਰੇ ਦਾ ਮਹੰਤ ਜੈਤਰਾਮ ਜੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ—ਮਹੰਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦਾ ਵਚਨ ਸੁਣਾਓ, ਜੈਤਰਾਮ ਨੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ—

“ਦਾਦੂ ਦਾਦਾ ਦੂਰਿ ਕਰ ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੇ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੇ ਈਟ ਢਿਮ ਲੀਜੇ ਸੀਸ ਚਢਾਇ।”

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ—ਮਹੰਤ ਜੀ! ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹੋ—

“ਦਾਦੂ ਦਾਦਾ ਰੱਖਕੇ ਕਲਿ ਕਾ ਲੀਜੇ ਭਾਇ।
ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੇ ਈਟ ਢਿਮ ਪਾਥਰ ਹਨੇ ਰਿਸਾਇ।”

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਮਾਣ ਦੇ ਗੋਬੇ ਨਾਲ ਦਾਦੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮੜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਰਮ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪਰੀਕਸ਼ਾ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਨਤਾ ਨਾਲ ਧਰਮਦੰਡ (ਤਨਖਾਹ) ਦੇਕੇ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਸੁਤ ਭੀਤ ਤੋਰੀ।

ਦਾਦੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਨਿਸਚਲਦਾਸ ਵਡਾ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਯੂਕ੍ਰਿਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ, ਵਿੱਤਿਪੁਤਾਕਰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਹਨ। ਨਿਸਚਲਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਧਣਾਨਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਖਜੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਤਪਾ। ਦੇਖੋ, ਤੁੜ। ੩ ਪੰਡੋਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੀਰਮੁੰਨ ਦੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਮੀਰਕੋਟੀਏ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇਕੇ ਬਚਾਈ ਸੀ।

ਦਾਦੂਦਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਦਾਦੂਪੰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਦਾਦੂਮਾਜਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕਲੋਤ 'ਘੀ-ਇਵ. ਘੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ.

ਪਾਸ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਫ਼ਰਦੂਦਾਰਾ ਪਿੰਡ ਭਗਤਾਣੇ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਭਗਤਾਣਾ. ਦਾਦੇਦਿਹੰਦ. دادي ديهن. ਵਿ—ਦਾਦ ਦਿਹੰਦਹ. ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. “ਨ ਦਾਦੇ ਦਿਹੰਦ ਆਦਮੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਦਾਧ. ਦੇਖੋ, ਦਗਧ.

ਦਾਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਗਧ ਕਰਨਾ. ਜਲਨਾ.

ਦਾਧਾ. ਵਿ—ਦਗਧ ਹੋਇਆ. “ਦੀਸਹਿ ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਨ ੨। ੨ ਦਗਧ ਕੀਤਾ. ਜਲਾਇਆ.

ਦਾਧੀ. ਵਿ—ਦਗਧ ਹੋਈ. ਜਲੀ ਹੋਈ. “ਬਨ ਕੀ ਦਾਧੀ ਲਾਖਰੀ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦਗਧ ਕੀਤੀ, ਜਲਾਈ.

ਦਾਧੀਲੇ. ਜਲਾ ਦੀਆ. ਦਗਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. “ਦਾਧੀਲੇ ਲੰਕਾਗੜ ਉਪਾਝੀਲੇ ਰਾਵਣਬਟੁ.” (ਧਨਾ ਤੁਲੋਚਨ)

ਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਸਿਰਾਤ. “ਦਾਨ ਦਾਤਾਰਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ.” (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ ਤੂੰ ਮੁਖੇ। ਦੈ ਦਾਨ ਨ ਤੁਧੁ ਲਇਆ.” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੪) ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਤੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੂ ਜੋ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ੩ ਮਹਿਸੂਲ. ਕਰ. ਟੈਕਸ. “ਰਾਜਾ ਮੰਗੇ ਦਾਨ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ ਮਦ. “ਦਾਨ ਕਜਕੰਡ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਅਪਾਰ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ) ੫ ਯਗਤ. “ਸਰੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੬ ਰਾਜ ਨੀਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ. ਕੁਝ ਧਨ ਆਦਿ ਦੇਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਧਿ. “ਸਾਮ ਦਾਨ ਅਰੁ ਦੰਡ ਭੇਦ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਡਾ ੮, ਦਾਨਹ (ਦਾਣਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਣ. ਅੰਨ ਦਾ ਬੀਜ। ੯ ਦਾਨਿਸਤਨ ਮਸਦਰ ਤੋਂ ਅਮਰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਦਾ ਸੀਕਾ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੯ ਡਾ ੧੦, ਪੁਤਰ—ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਨ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੁਲਮਦਾਨ. ਜੁਜਦਾਨ, ਆਤਿਸ਼ਦਾਨ ਆਦਿ। ੧੦ ਕਾਸ਼. ਬੈਲ. ਬਲਦ.

ਦਾਨਸ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਿਸ਼.

ਦਾਨਸਬੰਦੁ } ਡਾ داندو, ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁੱਧਿਵਾਨ. ਬਤੁਰ.
ਦਾਨਸਮੰਦ } ਕੜਾਨੀ. “ਦਾਨਸਬੰਦੁ ਸੋਈ ਦਿਲ ਧੋਵੈ.” (ਧਨਾ ਦਾਨਸਵੰਦ ਮ: ੧)

ਦਾਨ ਸਿੰਘ. ਮਹਿਮਾਸਰਜਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮਾਲਵਈ ਬੈਰਾਤ, ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਜਦ ਬੇਰਾਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ, ਤਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਧਨ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਅੱਗੋਂ ਉਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—“ਸੁਨਕੈ ਦਾਨਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰੇ। ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਸਭ ਘਰ ਮੇਰੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸਿੱਖੀ ਮੁਝ ਦੀਜੈ। ਅਪਨੇ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ ਕਰ ਲੀਜੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ. “ਦਿਗਰ ਦਾਨਹ ਰਾ ਬਸਤ ਮੁੰਗੀ ਪਟਨ.”

(ਹਥਾਯਤ ੨) ੨ ਵਿਦਾਨ. ਗਯਾਨੀ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਦਾਨਤ ਵੰਡਨ. ਦਾਨ ਅਤੇ ਵੰਡਣਾ. "ਦਾਨਤ ਵੰਡਨ ਦੇਕੈ ਪੁੱਛਣ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਾਨਦ. ਫਾ ੬, ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਜਾਣੇ. ਜਾਣੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਦਾਨਿਸਤਨ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ.

ਦਾਨਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੨। ੨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਉਤਸਾਹੀ. ਅਤੰਤ ਦਾਨੀ.

ਦਾਨਮ. ਫਾ ੬, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ.

ਦਾਨਯੋ. ਵਿ—ਦਾਨ ਕਰਤਾ. "ਚੜ੍ਹਚ ਚੜ੍ਹ ਦਾਨਯੋ." (ਜਾਪੁ)

੨ ਦਾਨੀਯ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ। ੩ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਾ.

ਦਾਨਵ. ਦਕਪੁਤੀ ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਤ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਰਾਖਸ਼.

"ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਾਜੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਦਾਨਵਗੁਰੂ. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਚਾਯ.

ਦਾਨਵਾਰਿ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨਵਾਂ (ਰਾਖਸ਼ਾਂ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਦੇਵਤਾ। ੨ ਇੰਦੁ.

ਦਾਨਵੀ. ਵਿ—ਦਾਨਵ ਦੀ. ਦਾਨਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਨਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਦਾਨਵੇਂਦੁ. ਦਾਨਵ—ਇੰਦੁ. ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜਾ ਬਲਿ.

ਦਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਣਾ ਅਤੇ ਦਾਨਹ. ਦਾਨਾ. ਕਣ. ਅੰਨ ਦਾ ਬੀਜ। ੨ ਦਾਨ ਕਰਤਾ. ਦਾਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪੁਸ਼੍ਟ ਸਮਰਥ ਸਰਥ ਸੁਖਦਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਫਾ ੬, ਗਯਾਨੀ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਨਾ ਦਾਤਾ ਸੀਲਵੰਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੪ ਸਰਵਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ.

ਦਾਨਾਈ. ਫਾ ੬, ਸੰਗਤ—ਅਕਲਮੰਦੀ. ਚੜ੍ਹਾਈ. ਦਾਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦਾਨਾਧਯਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨ ਦੇ ਵੰਡਣ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਦਾਨ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਦਾਨਾਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਕੋਹ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਸਨ. ਜਿਸ ਹਾਂਡੀ ਵਿੱਚ ਖਿਚੜੀ ਪਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅਰਪੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ" ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ.

ਦਾਨਾਬੀਨਾ. ਫਾ ੬, ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗਯਾਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਸ਼ਾ. "ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਈ ਮੈਡਾ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨੀ। ੨ ਦਾਨ ਤੋਂ. ਦਾਨ ਕਰਕੇ। ੩ ਦਾਨ ਵਿੱਚ.

ਦੇਖੋ, ਦਾਨਿਮਤਿ.

ਦਾਨਿਯੋ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਯੋ.

ਦਾਨਿਸ਼. ਫਾ ੬, ਸੰਗਤ—ਅਕਲ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਗਯਾਨ. ਜਾਣਨ

ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਾਨਿਸਤਨ. ਫਾ ੬, ਫਿ—ਜਾਣਨਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ.

ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੋਹ. ਫਾ ੬, ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੋਹ. ਵਿ—ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਖੇਜਕ. ਦਾਨਾਈ ਫੁੱਡਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਨਿਮਤਿ. ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਤਿ (ਨੀਯਤ). "ਤੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਦਾਤਾ ਦਾਨਿਮਤਿ ਪੂਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਦਾਨਿਯੋ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਯੋ.

ਦਾਨੀ. ਸੰ. ਦਾਨਿਕ. ਵਿ—ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਸਭ ਏਕੇ ਦਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਦਾਤਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਮੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾ ੫। ੩ ਫਾ ੬, ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ. "ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਜੇ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਵੇ, ਤਦ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਸਖੁਨਦਾਨੀ, ਰਾਜਦਾਨੀ ਆਦਿ। ੫ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਏ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਰੱਖਣ (ਧਾਰਨ) ਵਾਲੀ ਅਰਥ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸੁਰਮੇ ਦਾਨੀ, ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ ਆਦਿ.

ਦਾਨੀਆ. ਹੋ ਦਾਤਾ! ੨ ਹੋ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ. "ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ!" (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀ.

ਦਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨ. "ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਭਾ ਰਲੀਖਾਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਦਾਨੁ. ਝੁੰਦ. ਕੜਕਾ। ੩ ਚਿਸ. ਸ਼ਬਨਮ। ੪ ਦੇਣ ਯੋਗਤਾ ਧਨ। ੫ ਸੁਖ। ੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਦਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ. "ਦਾਨੁ ਨਖ ਨਿਵਾਸ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੇ) ਦਾਨੇ ਦਾ ਚੌਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਹਲਾ ੨.

ਦਾਨੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕਤਿ. ਦਾਨ ਕਰਕੇ. ਦਾਨ ਸੇ. "ਦਾਨੇਨ ਕਿੰ ਜਕੇਨ ਕਿੰ?" (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ)

ਦਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਵ ਅਤੇ ਦਾਨੁ. "ਹਨੇ ਸਰਬ ਦਾਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਹਿ.

ਦਾਨੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨ। ੨ ਦਾਨਵ. ਦਾਨੇ. ਦਨੁ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਸਭੀ ਦੇਵ ਦਾਨੰ." (ਵੈਰਾਹ)

ਦਾਪ. ਸੰ. ਦਪ. ਸੰਗਤ—ਅਹੰਕਾਰ. ਅਤਿਮਾਨ. "ਦ੍ਰਸ਼੍ਟ ਦਾਪ ਖਾਪ ਪਰਤਾਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੨ ਬਲ। ੩ ਉਤਸਾਹ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ.

ਦਾਬ. ਸੰਗਤ—ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੁਅਬ. ਹੁਕਮਤ ਦਾ ਦਬਾਉ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਇਕ ਨੇ ਦਾਬ ਲੀਨ ਰਲਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੪ ਬਿਰਫ ਅਬਦਾ ਬੋਲਿ ਦੀ ਬਾਖਾ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਦੱਬਣਾ, ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜੜ ਲੱਗਕੇ ਨਵਾਂ ਬੂਟਾ ਬਣ ਜਾਵੇ.

ਦਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਦਬਾਉ। ੨ ਹੁਕਮਤ ਦਾ ਰੁਅਬ. "ਬੰਦੇ ਕੋ ਅਤਿ ਦਾਬੇ ਭਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਦਾਮ. ਸੰ. ਦਾਸਕ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ. "ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਮ ਤੇ ਔਚਨ ਹੋਏ."

(ਗੁਪਤ) ੨ ਮਾਲਾ. ਜਪਨੀ। ੩ ਹਾਰ। ੪ ਸਮੂਹ. ਉਂਡ। ੫ ਲੋਕ. ਵਿਸ਼। ੬ ਡਾ ੧੫ ਜਾਲ. ਫੰਧਾ। ੭ ਪੁਰਾਣਾ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੰਜਾਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਚਾਲੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੩-੪। ੮ ਮੁੱਲ. ਕ੍ਰੀਮਤ। ੯ ਧਨ. ਮਾਲ. "ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੧੦ ਰੁਪਯਾ. ਨਕਦੀ. "ਜਿਉ ਬਿਕਾਰੀ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦੀਜਹਿ ਦਾਮ." (ਕਉ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਾਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ. ਡੋਰੀ. "ਦਾਮਨ ਰੂਪ ਬਿਖੇ ਲਟਕਾਈ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਡਾ ੧੫ ਪੱਲਾ. ਲਤ. "ਨਿਜ ਰਾਬਨ ਦਾਮਨ ਤੇ ਖੇਲੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦਾਮਨਗੀਰ. ਡਾ ੧੫, ਵਿ—ਪੱਲਾ ਫਤਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਤ ਲੱਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੁੱਦਵੀ, ਜੋ ਪੱਲਾ ਫਤਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲ ਖਿਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਨਗੀਰ.

ਦਾਮਨਾ. ਫੱਟੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨ ੧. "ਦਾਮਨਾ ਪੁਬੀਨ." (ਅਕਾਲ)

ਦਾਮਨਿ } ਸੰਗਤ—ਦਾਮ (ਫਾਹੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਦਾਮਨੀ } ੨ ਸੰ. ਸੋਦਾਮਿਨੀ. ਬਿਜਲੀ. ਤਤਿਤ. "ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਛਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ ਖੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਦਾਮਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦਾਮਨ. ਰੱਸੀ। ੨ ਦਮਤੀ.

ਦਾਮਲਾ. ਜਿਲੇ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁੰਜਪੁਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਠਾਣ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਵਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਝਾੜੀ ਫੌਜ ਤੋਂ ਮੌਕੂਫ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਈ ਬੁੱਧੁ ਬਾਹ ਸਚੇਰੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਯਾ ਸੀ, ਅਰ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਦੁਗਾ ਕਰਕੇ ਵੀਰੀ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ ਸਨ. ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨਮਕਹਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ. "ਨਗਰ ਦਾਮਲਾ ਏਕ ਸੁ ਜਾਨ। ਤਹਾ ਹੁਤੇ ਕੁਛ ਮਾਨਹ ਮਾਨ." (ਗੁਪਤ)

ਦਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮ। ੨ ਸਿੱਕਰ. ਰਾਜਮੁਦ੍ਰਾ. ਰੁਪਯਾ ਅਸਰਫੀ ਆਦਿ. "ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ ਦਾਮਾ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਦਾਮਾਦ. ਡਾ ੧੫, ਦਾਯਮ ਆਬਾਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਤਰ ਵੇਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ). ਬੇਟੀ ਦਾ ਪਤਿ.

ਦਾਮਾਦੀ. ਡਾ ੧੫, ਦਾਮਾਦ (ਜਵਾਈ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾਮਾਦੀ ਹੈ ਅਬ ਧਨ ਲੇਵੇਂ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਲਾਈ। ੩ ਮੰਗੋਵਾ. ਮੰਗਣੀ. ਸਗਾਈ.

ਦਾਮਾਨ. ਇਹ ਦਾਮਨ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਪੱਲਾ. ਲਤ.

ਦਾਮਿ. ਦਾਮ ਤੋਂ. ਦਾਮ ਕਰਕੇ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਲ. ਫੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮ ੧.

'ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਖਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਯੂਨਾਨੀ drachma ਹੈ

ਦਾਮਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨੀ.

ਦਾਮੀ. ਦਾਮ (ਧਨ) ਕਰਕੇ. ਧਨ ਸੇ. "ਕਿਆ ਗਰਬਹਿ ਦਾਮੀ?" (ਦਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਧਨੀ. ਮਾਲਦਾਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ। ੪ ਡਾ ੧੫ ਸਿਕਾਰੀ. ਬਧਕ। ੫ ਦਵਾਮੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦਵਾਮ (ਨਿਰੰਤਰ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਮੋਦਰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਨੂੰ, ਕ੍ਰਿਸਨ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਲਤ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਲਈ ਯਸ਼ੋਦਾ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਪਾਕੇ ਉੱਖਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.^੧ ੨ ਕਰਚਾਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਬੁਹਮੰਡ ਹੈ. "ਦਾਸਾਨਿ ਗੋਕ ਨਾਸਾਨਿ ਗਾਨਿ ਧਸ਼ੋਦਰਾਨਰੇ। ਤੈਨ ਦਾਸੋਦਰੋ ਦੇਵ."^੨ "ਦਾਮੋਦਰ ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੩੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਦੱਖਣ, ਭਾਗੀਰਥੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਦਾਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ. ਭਾਗਭਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜਲਕਾ ਖੜੀ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ੧੧ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਨੂੰ ਡਰੇਲੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ. "ਗੁਰੁਖਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਦ੍ਰਿਤਿਯ ਨਾਨਕੀ ਜਾਨ." (ਗੁਪਤ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮੋਦਰੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ.

ਦਾਯ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਦਾਉ ਅਤੇ ਦਾਇ। ੨ ਸੰ. ਦੇਣ ਯੋਗ ਧਨ। ੩ ਦਾਜ (ਦਰੋਜ) ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਾਇਕ ਧਨ। ੪ ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ੫ ਦਾਨ. ਦਾਯਕ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਸੁਖ ਦਾਯਕ ਸੂਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਤਾ.

ਦਾਯਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਮ.

ਦਾਯਰ. ਅ ੧੫, ਵਿ—ਫਿਰਦਾ ਹੋਇਆ. ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਰੀ. ਚਲਦਾ.

ਦਾਯਰਾ. ਅ ੧੫, ਸੰਗਤ—ਫੋਲ ਘੇਰਾ. ਵਲਕਣ. ਕੁੰਡਲਕਾਰ ਮੰਡਲ। ੨ ਫਕੀਰ ਦਾ ਤਕੀਆ.

ਦਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਇਆ. "ਨ ਪੁਤ੍ਰੁ ਨ ਪੋਤ੍ਰੁ ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾ. "ਤੋ ਲਖਹੀ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ." (ਨਾਪੁ) ਤਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਕਰੇ.

ਦਾਯਨਿ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਦਾਯੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਈ। ੨ ਸੰ. ਦਾਧਿਨ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦਾਯੰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਈ. "ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਲ. "ਗੋਧੂਮ ਕੋ ਚੂਨ ਮਾਖ ਦਾਰ ਲੋਨ ਪ੍ਰਿਤ ਬਹੁ."

^੧ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫, ਅ: ੬.

^੨ਦਰਾਜ ਅਤੇ ਸੁਖਿਧ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੂਸਹਸ੍ਰਨਾਮ ਦਾ ਸੰਕਰ ਰਾਸ਼. ਸ਼: ੫੩

(ਨਾਪ) ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ ਅਤੇ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ। ੨ ਸੌ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿ ਅਤੇ ਦਾਰੁ। ੪ ਡਾ ੧੫ ਪੁਤਰ—ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦਦਾਰ, ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਗਤ—ਸੁਲੀ. ਸਲੀਬ. “ਮਨਸੂਰ ਵਾਰ ਹਰ ਕਿ ਸੁਣੇ ਦਾਰ ਮੇ ਰਵਦ.” (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਦਾਰਸਣੀਤ } ਸੌ. ਦਾਣਾਨਿਕ. ਵਿ—ਵਿਸ਼੍ਵਾਂਤ ਸੰਬੰਧੀ.
ਦਾਰਸਣੀਤਿਕ } Explained by an example.

ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ. ਸੌ. ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ. ਵਿ—ਦਰਸ਼ਨ (ਖ਼ਾਸਤੁ) ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸ਼ਨ ੪.

ਦਾਰਕ. ਸੌ. ਸੰਗਤ—ਲਤਕਾ। ੩ ਪੁਤਰ। ੩ ਵਿ—ਪਾਤਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਦੀਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਰੁਕ.

ਦਾਰਚੀਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦਾਰੁ-ਚੀਨ. ਚੀਨ ਦੀ ਲੱਕੜ. Cinnamon. L. Cinnamomum Cassia. ਦਾਲਚੀਨੀ. ਭਜ ਬਿਰਛ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਜੋ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗੁਣਪਾਚਕ, ਉੱਤੋਜਕ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦਾਰਚੀਨੀ ਕਾਮਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਨੁਨ ਜਲੇਦਰ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਮਲਣ ਤੋਂ ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਾਰਚੀਨੀ ਲੋਕਾ, ਮਾਲਾਬਾਰ, ਚੀਨ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦਾਰਣ. ਸੌ. ਸੰਗਤ—ਚੀਨ ਅਥਵਾ ਪਾਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੀਰੀਏ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾਰੁਣ.

ਦਾਰਦ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਿਦ। ੨ ਡਾ ੧੫, ਰਖਦਾ ਹੈ. “ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ.” (ਤਿਲੀ ਮ: ੧) ੩ ਉਹ ਰੱਖੇ। ੪ ਉਹ ਰੱਖੇਗਾ। ੫ ਸੌ. ਦਾਰਦ. ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਪਾਥਾ। ੭ ਸ਼ਿੰਗਰਫ਼। ੮ ਵਿ—ਦਰਦ ਦੇਖ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਦ ੨.

ਦਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਣ ਅਤੇ ਦਾਰੁਣ. “ਦਾਰਨ ਦੁਖ ਦੁਤਰੁ ਸੰਸਾਰ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਾਰਮ. ਸੌ. ਦਾਰਿਸ—ਦਾਰਿਸਮ. ਸੰਗਤ—ਅਨਾਰ. “ਦਾਰਮ ਦਰਕਗਯੋ ਪੇਖ ਦਸਨਨ ਪਾਂਤਿ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਦਾਰਮਦਾਰ. ਡਾ ੧੫, ਦਾਰੋਮਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਆਸੁਯ. ਠਹਿਰਾਉ। ੨ ਕਾਰਯ ਦਾ ਭਾਰ. ਕੰਮ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ। ੩ ਚਕਤਾ ਨਿਬੇਤਨ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਾਰਵ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਮ। ੨ ਸੌ. ਵਿ—ਦਾਰੁ (ਲੱਕੜ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦਾਰਾ. ਡਾ ੧੫ ਵਿ—ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਪੁਜਾਪਤਿ। ੪ ਕੋਯਾਨ ਵੰਸ਼ੀ ਦਾਰਾ ਨਾਮ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦਰਾਯੁਸ, ਦਾਰ ਬਦੁਸ, ਡੇਰੀਅਸ (Darius) ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਾਰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ:—

‘ਯੁਨਾਨੀ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

(ੳ) ਹੁਸਤਾਸਪ, ਜੋ Hystaspes ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ B.C. ੫੨੧—੪੮੫ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੰਧੁ ਦਰਿਆ ਦੀ ਵਾਦੀ (Indus Valley) ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(ਅ) Nothus. ਇਹ B.C. ੪੨੩—੪੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

(ੲ) Codomanus ਇਹ B.C. ੩੩੫—੩੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. “ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਲੀਸਰ ਦੂਜੇਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ.” (ਅਕਾਲ) ੫ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਦਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. “ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਯਾ.” (ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। ੬ ਸੌ. ਦਾਰ. ਭਾਰਯਾ. ਦਾਰਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਦਾਰਾ ਮੀਤ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨਬੰਧੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੭ ਸੌ. ਦਾਰੁ. ਲੱਕੜ. “ਰੱਜੁ ਸੰਗ ਬੰਧ ਕਰ ਦਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੮ ਵਿ—ਦਾਰਕ. ਵਿਦਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੀਰਣ ਵਾਲਾ. “ਭੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ ਦਾਰਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਦਾਰਾਇਦੀਨ. ਡਾ ੧੫, ੧੬, ੧੭ ਵਿ—ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਰਕਕ.

ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ } ਮੁਮਤਾਜ਼ ਮਹਲ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ
ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ } ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੧੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੬੩੭ ਵਿੱਚ ਨਾਦਿਰਾ ਬੇਗਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਬੇਗਮ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਵੰਡਾਉਂਦੀ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੬੪੮ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾ ਰੁਜਰਾਤ ਦਾ ਸੂਬਾ ਮੁਕੱਰਿਓ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੬੫੨ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ) ਵੱਲੋਂ ਹੋਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਮਈ ੨੯, ਸਨ ੧੬੫੮ ਨੂੰ ਸਾਮੁਗੜ੍ਹ (ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਔਰ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵੱਲ) ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਭਜਦੇ ਹੋਏ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ) ਦੇ ਨਾਗੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਈ ਸੌ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕੰਢਾ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵਧਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ. ਬਹੁਤ ਬਾਈਂ ਭੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਦਾਦਰ (ਦਰਾ ਬੋਲਾਨ) ਦੇ ਪਾਸ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨਮੱਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੈਦੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ. ੨੯ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਝੁਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ੩੦ ਅਗਸਤ ੧੬੫੯ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਾਰਸ਼ਕੋਹ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਜਾਕੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ.

ਦਾਰਾ ਸੂਫ਼ੀ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਦਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਨ ਸੀ. ਇਹ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਛਾਪ “ਕਾਦਿਰੀ” ਸੀ.

ਦੇਖੋ, ਉਪਨਿਸਦ ੨ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ

ਦਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉਣ। ੨ ਪੱਲਾ. ਲਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨ.

ਦਾਵਣਿ. ਦਾਮਨ ਵਿੱਚ. ਪੱਲੇ. ਲਤ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੨ ਰੱਸੀ ਨਾਲ। ੩ ਦਾਉਣ ਵਿੱਚ. ਦਾਵਤ. ਅ. ੨, ਦਾਵਤ ਸੰਗਤ—ਸੱਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ। ੩ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਨਮੋਂਦਾ.

ਦਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਣ। ੨ ਸੰ. ਦਾਮਨ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ। ੩ ਸੰ. ਦਾਸਨ. ਵਿ—ਦੇਣ ਯੋਗ. "ਹਤ ਬਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੁਖਦਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ) ਦਾਵਨਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨਗੀਰ. "ਹੈਰੋਂ ਦਾਵਨਗੀਰ ਤੁਹਾਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਦਾਵਨਿ. ਦਾਮਨ (ਰੱਸੀ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਨ ੨. "ਦਾਵਨਿ ਬੀਧਿਓ ਨ ਜਾਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਾਮਨੀ ੨.

ਦਾਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗਤ ਦੀ ਅੱਗ. ਬਿਰਫ਼ਾ ਦੇ ਖਹਿਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਗਨਿ. ਦਾਵਾਗਨਿ. ਦਾਵਾ ਨਾਲ. "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇਥੇ ਦਾਵਾ-ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਖਹਿਣ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਹੋਏ ਸਾਝੇ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਅ. ੨, ਦਾਵਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਾਵਾ ਕਾਧੁ ਕੋ ਨਹੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਾਵਾਅਗਨਿ } ਦੇਖੋ, ਦਾਵਾ ੧.
ਦਾਵਾਗਨਿ }

ਦਾਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਤ.

ਦਾਵਾਨਲ. ਦੇਖੋ, ਦਾਵਾ ੧.

ਦਾੜ. ਸੰ. ਦੰਦਾ. ਜਾੜ। ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੰਡ.

ਦਾੜਗਾੜ } ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੁੰਡ. ਦਾੜ ਦੇ ਧਾਰਣ
ਦਾੜਧਰ } ਵਾਲਾ ਸੂਰ। ੨ ਵਰਾਹ ਚਕਵਾਨ. "ਧਰਯੋ ਵਿਸਨੁ ਤਉ ਦਾੜਗਾੜਵਾਰੰ." (ਵਰਾਹ) "ਧਰਦਾਤ ਜਰੋਂ ਰਣ ਭਾਰ ਹੈ." (ਕਲਕੀ)

ਦਾੜਪੀੜ. ਦਾੜ (ਦੰਦਾ) ਦਾ ਦਰਦ. ਦਾੜ ਦੀ ਪੀੜ. "ਦੰਤ ਰੋਗ ਅਰੁ ਦਾੜਪੀੜ ਭਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਦੰਤਰੋਗ.

ਦਾੜਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਰਮ ਅਤੇ ਦਾੜਿਮ.

ਦਾੜਵੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾੜਿਮੀ. "ਦਾੜਵੀ ਪ੍ਰਦੰਤੋ." (ਅਕਾਲ) ਕਵਿਜਨ ਅਨਾਰ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਤੁੱਲ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੇਂਕ੍ਰ ਨਿਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦਾਵੰਤ ਸਹਿਤ. ਮਜਬੂਤੀ ਸਹਿਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ.

ਦਾੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦੰਦਾ. ਹੁੰਡ. "ਦਾੜਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਿਥਮਿ ਧਰਾਇਣ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜਾੜ. ਦਾੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦਾੜਾ.

ਦਾੜਿਮ } ਸੰ. ਦਾੜਿਮ—ਦਾੜਿਮੀ. ਸੰਗਤ—ਅਨਾਰ ਦਾ ਬੂਟਾ।
ਦਾੜਿਮੀ } ੨ ਅਨਾਰ ਦਾ ਫਲ.

ਦਾੜੀ } ਸੰ. ਦਾੜਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਠੋਡੀ ਉੱਪਰਲੇ ਹੋਮ. ਸਮਝ. ਰੀਸ.
ਦਾੜਾ } "ਸੇ ਦਾੜੀਆਂ ਸਚੀਆਂ ਜਿ ਗੁਰਚਰਨੀ ਲਗੰਨਿ." (ਸਵਾ
ਦਾੜੀ } ਮ: ੩) ੨ ਮੁੱਛ. "ਭਰੀਬਾ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿਜੈ ਦਾੜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੋ ਮੁੱਛ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਲ

ਦੱਸਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਆਪਣਾ ਮਰਦੰਊ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗਿਰਿਧਰ ਕਵੀ ਨੇ ਦਾੜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਇੱਕ ਕੁੰਡਲੀਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.—

"ਦਾੜੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ਚਿਤ ਲਾਇ, ਕਾਲੀ ਧੋਲੀ ਦੇ ਰਕਮ ਕੱਕੀ ਕਹੀ ਬਨਾਇ, ਕੱਕੀ ਕਹੀ ਬਨਾਇ ਬਹੁਰ ਚੋਬੀ ਹੈ ਸੂਸੀ, ਚੌਪੁ ਕੁੱਚੀ ਕੁੱਚ ਸੂਜਨੀ ਕੱਕੜ ਭੂਸੀ, ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿ ਰਾਯ, ਦੁਵਾਂਕੀ ਚੱਬੁ ਭਾਤੀ, ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਭਗਵੰਤ ਅੰਤ ਦੁਰ ਫਿੱਟੇ ਦਾੜੀ."

ਦਿਉ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ.

ਦਿਉਸ. ਸੰ. ਦਿਵਸ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ. "ਦਿਉਸ ਚਾਰ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਸੰਗੀ." (ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਦਿਉਸਰਾਣ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵਸਰਾਜ. ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ. "ਰਾਤ੍ਰਿ ਬੀਤੀ ਉਦ੍ਯੋ ਦਿਉਸਰਾਣ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਿਉਹਾੜੀ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁਤ੍ਰਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਹਰ ਰੋਜ਼. ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਸਿੰਧੀ. ਡਿਹਾੜੀ. "ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦਵਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾੜੀ.

ਦਿਉਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸਰੂਰ.

ਦਿਉਸ. ਦੇਖੋ, ਦਿਉਸ.

ਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੀਆ.

ਦਿਆਨਤ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਨਤ.

ਦਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.

ਦਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦਇਆਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ.

ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ.

ਦਿਆਲ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ.

ਦਿਆਲ ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ ਦਾਸ.

ਦਿਆਲਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲਪੁਰਾ.

ਦਿਆਲਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਲ ਪੁਰੀ.

ਦਿਆਲਾ. ਵਿ—ਦਯਾਲੂ. ਦਯਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਦਯਾਲੂ।

੩ ਸੰਗਤ—ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੰਘ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਜਦ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਜੀ ਆਏ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਨੂੰ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਕੇ ਸਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਇਸ ਘੋਰ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਕਰਕੇ ਜਾਤਾ ਅਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਪੁਰੀ ਨੂੰ ਪਧਾਰਿਆ. ਦਿਆਲਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਆਲਾ ੩.

ਦਿਸ. ਸੰ. ਦਿਸ਼. ਧ—ਦਿਖਾਉਣਾ, ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾ. ਚਿਰ. ਤਰਫ਼. ਸਿਮਤ.

ਦਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟ.

ਦਿਸਟਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ.

ਦਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਾ.

ਦਿਸਟਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ। ੨ ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾਂਤ. ਸੰਗਤ—ਮੱਤ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਰ.

ਦਿਸਟਾਨਿਓ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਇਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਿਓ. ਦਿਸਟਾਵੇ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਆਵੇ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ. "ਕਛੁ ਆਨ ਨਹੀ ਦਿਸਟਾਵੇ." (ਨਟ ਮ: ੫)

ਦਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਤਾ-ਨਜਰ. ਨਿਗਾਹ. "ਜਾਕੀ ਦਿਸਟਿ ਨਾਇ ਲਿਵ ਲਾਗੇ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਿ.

ਦਿਸਟਿਬਗਾ. ਸੰਗਤਾ-ਵਕਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਬਗੁਲੇ ਜੇਹੀ ਨਜਰ. ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਕੇ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ. "ਠਗ ਦਿਸਟਿਬਗਾ ਲਿਵ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਟੀ)

ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ } ਸੰਗਤਾ-ਵਿਕਾਰਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਪਰਧਨ ਦਿਸਤ੍ਰੀ
ਦਿਸਟਿਵਿਕਾਰੀ } ਆਇ ਵੱਲ ਖੋਟੀ ਨਜਰ. "ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨ ਬਾਧੈ, ਹਉ ਤਿਸ ਕੇ ਬਲਿ ਜਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)
"ਦਿਸਟਿਬਿਕਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ-
ਵਿਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਾਲਾ. "ਦਿਸਟਿਵਿਕਾਰੀ ਨਾਹੀ ਭਉ ਭਾਉ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧)

ਦਿਸਟੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਵੇ. ਦਿਸਦਾ ਹੈ. "ਜੇ ਦਿਸਟੈ ਸੇ ਗਾਫੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

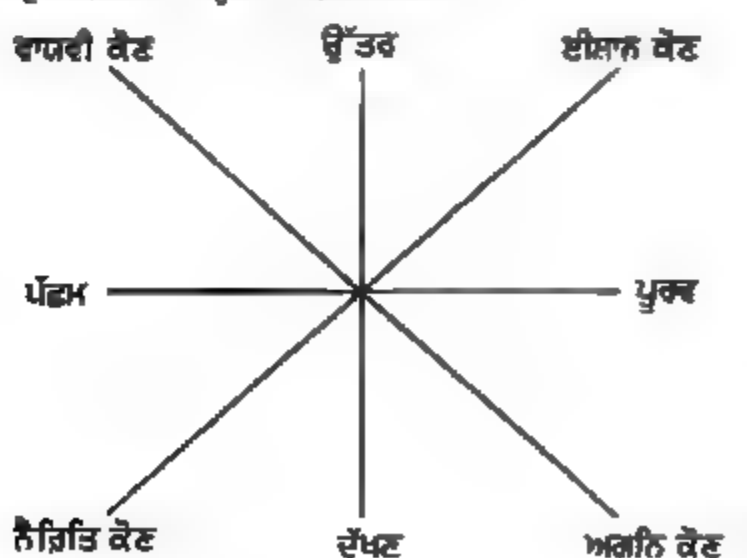
ਦਿਸਣਾ. ਕਿ-ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ. ਨਜਰ ਆਉਣਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਿਗਾਹ) ਪੈਣਾ.

ਦਿਸਦਾ. ਸੰਗਤਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ. ਜੋ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦਿਸਦਾ ਸਭਾਭਿ ਚਲਸੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਦਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਣਾ.

ਦਿਸਪਟ. ਸੰਗਤਾ-ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤੂ). ਦਿਗੰਭਰ. ਨੰਗਾ. "ਬਹੁਤ ਬੈਸਨੇ ਦਿਸਪਟ ਸਤੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਸਾ. ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਤਾ-ਤਰਫ਼. ਓਰ. ਸਿਮਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ (Cardinal points) ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ (ਪੂਰਵ, ਪਸ਼੍ਚਿਮ, ਉੱਤਰ, ਦਕਿਣ-ਮੁਸ਼ਥਿਕ, ਮਗਰਿਬ, ਸੁਮਾਲ, ਜਨੁਬ-East, West, North, South) ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ (ਕੋਣਾਂ) ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ:-

ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਚੁੰਧ ਅਤੇ ਅਧੇ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਰੋੜਿਕ ਦਿਸ਼ਾ ਦਸ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ।

ਦਿਸਾਉਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾਵਰ.

ਦਿਸਾਸੂਲ. ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾਸੂਲ. ਸੰਗਤਾ-ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਿਨ ਅਰ ਵੇਲਾ ਸੂਲ ਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਈ. ਜਿਵੇਂ-ਪੱਛਮ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ. ਉੱਤਰ ਲਈ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਬੁਧ. ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਸੋਮ. ਦਕਿਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀਰਵਾਰ.

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ-ਸੂਲ ਮੰਨਣਾ. ਅਵਿਦਯਾ ਕਰਮ ਦੌਸਆ ਹੈ, ਯਥਾ:-"ਬਿਤਿ ਵਾਰ ਭਯਾ ਭਰਮ ਦਿਸਾਸੂਲ ਸਹਸਾ ਸੰਸਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦਿਸਾਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਦਸੈ ਨਾਗ ਅਤੇ ਦਿੰਗਜ.

ਦਿਸ਼ਾਨਾਥ } ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ ਅਤੇ ਦਿਗਪਤਿ.
ਦਿਸ਼ਾਪਤਿ }

ਦਿਸਾਪੁਰੀ. ਕਿ. ਵਿ-ਪਰਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ. ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਠ ਦਿਸਾਪੁਰੀ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਦਿਸਾਬਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਪਟ ਅਤੇ ਦਿਗੰਭਰ. "ਦਿਸਾ ਬਸਤ੍ਰ ਰਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵਸਤ੍ਰਰੂਪ ਦਿਸ਼ਾ.

ਦਿਸਾਭੂਮ. ਸੰਗਤਾ-ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭੂਲੇਖਾ. ਭੁੱਲਕੇ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਜਾਣ ਲੈਣਾ. "ਭੂਮਦਿਸਿ ਭਯੋ ਨ ਜਾਨਕੈ ਕਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਦਿਸਾਰਨਿ. ਵਿ-ਦਿਸਾਵਰ (ਅਪਰ-ਦਿਸ਼ਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ. ਪਰਦੇਸ਼. "ਏਕ ਦਿਸਾਰਨਿ ਜੋ ਰਹੈ ਤਾਥੀ ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪)

ਦਿਸਾਵਰ. ਸੰਗਤਾ-ਦੇਸ਼-ਅਪਰ. ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. "ਬਹੁਤ ਦਿਸਾਵਰ ਪੰਧਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ-ਅਨੇਕ ਜਨਮ. ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੋਤਾ.

ਦਿਸਾਵਰੀ. ਵਿ-ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਦਾ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ. ੨ ਅਪਰ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਿਦੇਸ਼) ਨੂੰ. "ਪੰਥੀ ਚਲੇ ਦਿਸਾਵਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ. ਸੰਗਤਾ-ਦਿਸ਼ਾ-ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸ਼ਾ, ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਸਾ. "ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ." (ਜਾਪੁ)

ਦਿਸਿ. ਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ. ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਾ. ੨ ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ-ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਸੰਗਤਾ-ਨਜਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਨਿਗਾਹ.

ਦਿਸਿਆਵਦਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜਰ) ਆਂਦਦਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. "ਫੁਟੰਬ ਦਿਸਿਆਵਦਾ, ਸਭ ਚਲਣਹਾਰੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧)

ਦਿਸੇ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਵੇ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ. "ਨਾਨਕ ਜੀਵਤ ਦਰਸ ਦਿਸੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਕੇ.

ਦਿਸੇਸ. ਸੰਗਤਾ-ਦਿਸ਼ਾ-ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਤਿ.

ਦਿਸੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. ਦੇਖਦਾ. “ਅਠਦਸ ਬੇਦ ਸੁਨੇ ਕਰ ਭੋਰਾ।
ਕੋਟਿ ਪੁਗਾਸ ਨ ਦਿਸੈ ਅੰਧੇਰਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਅਠਦਸ ਪੁਰਾਣ
ਅਤੇ ਵੇਦ ਬੋਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੁੱਝ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਹੋਣ ਪੁਰ
ਅੰਧਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਇਲਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਤੀ
ਅਗਨੀ, ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਸੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ.

ਦਿਸੰਤਰਿ } ਦੇਸਾਂਤਰ ਵਿੱਚ. “ਜੋਗ ਨ ਦੇਸਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ.”
ਦਿਸੰਤਰੀ } (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) “ਭੂਲੀ ਫਿਰੇ ਦਿਸੰਤਰੀ.” (ਸੁੀ ਅ:
ਮ: ੧)

ਦਿਸੰਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ. “ਦਿਸੰਤਰੁ ਭਵੇ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ ਭਾਲੇ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਦਿਸੰਦਤਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਵੰਦਾ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ.

ਦਿਸੰਦਤਿਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਪੁਰ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. “ਜਿਨਾ
ਦਿਸੰਦਤਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੈ ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਭਤੇ ਸੇਈ.” (ਵਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ੨
ਮ: ੫)

ਦਿਸੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਦਾ.

ਦਿਸੰਨਿ. ਨਜਰ (ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ) ਆਵੰਨ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. “ਸੇ ਮੁਹ
ਸੋਹਣੇ ਦਰਿ ਸਚੈ ਦਿਸੰਨਿ.” (ਜਵਾ ਮ: ੩)

ਦਿਸ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗਤ. ਕਿਸਮਤਾ ੨ ਉਪਦੇਸ਼। ੩ ਭਾਲ।
੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ.

ਦਿਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਉਤਸਵ। ੩ ਭਾਗਤ. ਕਿਸਮਤ।
੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ.

ਦਿਹ. ਸੰ. ਦ੍ਰੁ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. “ਨਪਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਅਵੰਨਿ.”
(ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹ। ੩ ਭਾ ੨, ਦਾਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਹ. ਦਾਨ
ਕਰ। ੪ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਨਗਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਜਿਵੇ—ਆਰਾਮਦਿਹ.

ਦਿਹਦ. ਭਾ ੨, ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਦਿਹਮ. ਭਾ ੨, ਸੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ.

ਦਿਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ.

ਦਿਹਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ.

ਦਿਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਦਿਹਾ. ਦਿਨਾ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹ ੧. “ਏਥੈ ਧੰਧਾ ਭੂਤਾ ਚਾਰ ਦਿਹਾ.”
(ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਦਿਹਾਈ. ਵਿ—ਦਿਨ ਦੀ. ਦਿਹ (ਦ੍ਰੁ) ਕੀ. “ਤੇਰੀ ਖਿੰਝਾ ਦੇ
ਦਿਹਾਈ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਖਿੰਝਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਦਿਹਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਹਾਰਾ. ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. ਦ੍ਰੁ. “ਇਕੁ ਖੜੀ
ਦਿਨਸ ਮੋਕਉ ਬਹੁਤ ਦਿਹਾਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾਰੀ.

ਦਿਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾਰਾ. “ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਏਕ ਦਿਹਾਰੇ.” (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਦਿਹਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਥਵਾ ਨੌਕਰੀ. “ਨਾਹਾ
ਖਟਿਹੁ ਦਿਹਾਰੀ.” (ਅਨੰਦੁ) “ਕਛੁ ਨਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾਰੀ.” (ਬਸੰ
ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਦਿਨ ਦਾ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ. “ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾਰੀ
ਮਿਹਮਾਨੁ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਹਿ } ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰੁ. ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. “ਜਿ ਦਿਹਿ ਨਾਨਾ ਕਪਿਆ.”
ਦਿਹੁ } (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਿਸ ਦਿਨ (ਜਨਮ ਸਮੇਂ) ਨਾਲੁਆ ਕੋਟਿਆ।
੨ ਭਾਵ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਗਿਆਨ. “ਓਥੈ ਦਿਹੁ ਐਥੈ ਸਤ ਰਾਤਿ.” (ਮਲਾ
ਮ: ੧)

ਦਿਹੁਦੀਵੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਿਨ ਅਤੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ. ਬਾਹਰ
ਸੂਰਯ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. “ਦਿਹੁਦੀਵੀ
ਅੰਧ ਖੋਰ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਅਕਲ ਅਤੇ ਇਲਮ ਹੁੰਦਿਆਂ.

ਦਿਹੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ਅਤੇ ਦੇਹਲੀ.

ਦਿਹੰਦ } ਭਾ ੨, ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. “ਦਿਹੰਦ ਸੁਈ.” (ਮ: ੧
ਦਿਹੰਦਾ } ਵਾਰ ਮਾਤ) ਸੇਈ (ਵਹੀ ਕਰਤਾਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.
“ਖੋਰ ਖੁਬੀ ਕੈ ਦਿਹੰਦਾ.” (ਗਿਆਨ)

ਦਿਕ. ਸੰ. ਦਿਕ. ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾ, ਤਰਫ਼. ਚਿਰ। ੨ ਅ ੩, ਦਿਕ.
ਵਿ—ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ। ੩ ਤੰਗ. ਦੁਖੀ। ੪ ਸੰਗਤ—ਖਈ ਰੋਗ.
ਤਪਦਿਕ. Consumption (phthisis) ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਦਿਕਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ ਪੁਰਾਣਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਦਸ ਦੇਵਤਾ ਹਨ—ਪੂਰਵ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ,
ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦਾ ਅਗਨਿ, ਦਕਿਣ ਦਾ ਯਮ, ਨੈਰਿਤੀ ਕੋਣ ਦਾ
ਨੈਰਿਤ ਰਾਖਸ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਵਰੁਣ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦਾ ਵਾਯੂ, ਉੱਤਰ
ਦਾ ਕੁਬੇਰ, ਈਸ਼ਾਨ ਦਾ ਸ਼ਿਵ, ਉੱਰਧ (ਉੱਪਰ ਵੱਲ) ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ
ਅਧੋ (ਹੇਠ ਵੱਲ) ਦਾ ਸ਼ੇਸਨਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਾਲ। ੩ ਇੱਕ ਫੰਦ.
ਦੇਖੋ, ਦਿਗਪਾਲ ੨.

ਦਿੱਕਤ. ਅ ੩, ਸੰਗਤ—ਬਾਰੀਕੀ. ਸੂਖਮਤਾ। ੨ ਕਸੂ. ਕਠਿਨਾਈ.
ਅੱਖ.

ਦਿਖ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖ.

ਦਿਖਆਕਨੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਾਲਾ ਦੇ ੧੧੨੫ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ
ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ “ਇਖੁਆਸਨੀ” ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਜੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਇਖੁਆਸਨੀ.

ਦਿਖਹੁ. ਦੇਖੋ, ਤੱਕੋ.

ਦਿਖਣ } ਸੰਗਤ—ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਜਰ ਆਉਣਾ.
ਦਿਖਨ }
ਦਿਖਨਬੇ. ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ. ਦੇਖਨੇ ਲੀਯੇ. “ਨੇਰਹ ਪ੍ਰਸੁ ਦਿਖਨਬੇ.”
(ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਦਿਖਰਾਵਾ } ਦਿਖਾਇਆ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਕਰਾਵਾ (ਕਰਾਇਆ)
ਦਿਖਲਾਵਾ } ੨ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ. ਨਜਾਰਾ. “ਸੋ ਪਾਯੋ ਜਗ ਕੈ
ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਬਾਰੀਕ (ਸੂਖਮ) ਹੈ ਇਹ ਤਾਪ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਤਾ ਸੂਖਮ ਹੋਂਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਰੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਦਿਖਰਾਵਾ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਖਾ. ਦੇਖਾਂ. "ਦਿਖਾ ਕਿਨੈ ਕਿਹੁ ਆਇ ਚਤਾਇਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ਦੇਖੋ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਧਨ ਚਤਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖਿਆ. "ਸਭ ਤੂਹੇ ਤੁਹੀ ਦਿਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗਿਆਨਦ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਾ. "ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ, ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ ਸੇਈ ਜਨੁ ਦਿਖਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੪ ਦੇਖੋ, ਦੀਕਾ.

ਦਿਖਾਉਣਾ. ਕਿ—ਦਰਸਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜ਼ਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਦਿਖਾਇਥਾ } ਦਿਖਾਉਣਾ. "ਦਰਸ ਦਿਖਾਇਥਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦਿਖਾਧਾ } ਜਗਨਾਥ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦਿਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖਿਆ.

ਦਿਖਾਰਿਆ. ਦਿਖਾਇਆ.

ਦਿਖਾਲਣਾ. ਕਿ—ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਦਿਖਾਵਾ. ਸੰਗਤ—ਬਾਹਰ ਦਾ ਠਾਣ. ਆਹੰਬਰ। ੨ ਵਿ—ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਖੀਤਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ. "ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਰੁ ਦਿਖੀਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦਿਖੈਯਾ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਗ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕ ੧.

ਦਿਗ ਦਰਸਨ. ਸੰ. ਦਿਵਾਨ. ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾਰਾ. ਸੰਨਤ.

ਸੈਨਤ। ੨ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਮੂਨਾ। ੪ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. Mariner's Compass. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬਨੁਮਾ.

ਦਿਗਦਾਹ. ਸੰ. ਦਿਗਫ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਪਸ਼ਕੁਨ. ਸੂਰਯ ਦੇ ਛਿਪਣ ਜਾਣ ਪੂਰ ਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਲਾਲ ਮਚਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੀਆਂ. "ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਿ ਦਿਗਦਾਹ ਲਖਜੇ ਸਬ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਗਦਿਸੈ. ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕੋਣਾਂ। ੨ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ. "ਦਿਗਦਿਸੈ ਸਰਾਇਚਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸਰਾਇਚਾ.

ਦਿਗਪਤਿ. ਸੰ. ਦਿਕਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਜੌਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਾਮੀ ਅੱਠ ਦੇਵਤਾ—ਦੱਖਣ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਸ਼ਨੀ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਬੁਧ, ਪੂਰਬ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਨੈਰਿਤੀ ਦਾ ਰਾਹੁ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਿਹਸਪਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ.

ਦਿਗਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦਿਕਪਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮ੍ਰਿਦਗਤਿ" ਤੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਪੰਜਵੀਂ ਅਤੇ ਸਤਾਰਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਘੁ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਤਾ, ਦਾਸਾਨ ਰਾਜ ਦਾਤਾ,
ਹਿਤ ਦੇਸ ਪੁਤ੍ਰ ਪਯਾਰੇ, ਵਾਰੰਤ ਤਾਤ ਮਾਤਾ,

ਸੂਰਤੁ ਕਰਾਨ ਸਾਂਤੀ, ਆਗਾਰ ਰਾਜਨੀਤੀ,

ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੁ ਸੇ, ਕੀਜੈ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰੀਤੀ

ਦਿਗਬਿਜੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਗਵਿਜਯ.

ਦਿਗਰ. ਡਾ ॥ ਅਥਵਾ ॥ ਦੀਗਰ. ਵਿ—ਦੂਜਾ. ਦੁਤੀਯ. "ਦਿਗਰ ਕੋ ਨਹੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦਿਗਵਿਜਯ } ਸੰ. ਵਿਗਿਯਯ. ਸੰਗਤ—ਸੈਨਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਾਂ ਦਿਗਵਿਜੈ } ਵਿਦਵਾਬਲ ਸਾਥ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਰੈ ਦਿਗਵਿਜਯ ਸੰਸੈ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਗਵਿਜੈ ਹੇਤ ਸਾਜ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇਤੁ ਦਲ,

ਚਲੇ ਦੰਡ ਦਲਬੇ ਕੋ ਦਲਨ ਬਿਦਾਰਿਯਾ,

ਭਗਤਿ ਕੀ ਕੇਤੁ ਪਟ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਮੇਤ ਕਰ,

ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਘਹਿਰਾਨੇ ਘਰ ਭਾਰਿਯਾ,

ਕਰਾਨ ਕੋ ਖਤਰ ਧਰ ਜੁਗਤਿ ਕਮਾਨ ਕਰ,

ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਲੀਨ ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਧਾਰਿਯਾ,

ਜਹਾ ਦਿਵ ਕੋਟ ਤਹਾ ਕਰਾਮਾਤ ਤੇਪ ਸੰਗ,

ਵਾਹਿਕੈ ਸੇਦਾਨ ਬੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ ਹਾਰਿਯਾ.

(ਨਾਪੁ)

ਦਿਗੰਤ. ਦਿਕ—ਅੰਤ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਤ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ।

੨ ਦਿਗ—ਅੰਤ. ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਆ.

ਦਿਗੰਬਰ } ਸੰਗਤ—ਦਿਕ (ਦਿਸ਼ਾ) ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਬਰ (ਵਸਤੂ).

ਦਿਗੰਬਰੁ } ਨੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (sky-clad). ੨ ਇੱਕ ਜੈਨ ਫਿਰਕਾ। ੩ ਸਿਵ। ੪ ਵਿ—ਨੰਗ. "ਉਪਜੀ ਤਰਕ ਦਿਗੰਬਰੁ ਹੋਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਿੱਗਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਕ-ਗਜ. ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਹਾਥੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਹਾਥੀ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਚੰਮੀ ਖਲੋਤੇ ਹਨ:—

ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਐਰਾਵਤ, ਪੂਰਵ ਦੱਖਣ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਪੁੰਡਰੀਕ, ਦੱਖਣ ਵਾਮਨ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮੁਦ, ਪੱਛਮ ਅੰਜਨ, ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਪਦੰਤ, ਉੱਤਰ ਸਾਰਵਭੋਮ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਸੁਪ੍ਰਤੀਕ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦੀਆਂ ਹਥਣੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹਨ:— ਅਭਰਮੁ, ਕਪਿਲਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਅਨੁਪਮਾ, ਅੰਜਨਵਤੀ, ਬੁਭਦ੍ਰੀ, ਅੰਜਨਾ ਅਤੇ ਤਾਮ੍ਰਕਰਣੀ.

ਦਿੱਗਜਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦਿੱਗਜਾਂ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

੨ ਦਿੱਗਜ ਦੀ ਹਥਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਗਜ.

ਦਿਚਹਿ } ਦੀਜੀਏ, ਦੇਈਏ. "ਦੇਹੀ ਦਿਚੈ ਦੁਰਜਨਾ." (ਸਵਾ ਮ:

ਦਿਚੈ } ੧) ੨ ਦੇਓ. ਦੀਜੀਏ. "ਮੇਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਬਾਉ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਦਿਚੰਨਿ. ਦੀਜੀਅਨ. "ਜੇ ਕਰ ਦੂਜਾ ਦੇਖਦੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਢਿਦਿਚੰਨਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ਦੂਜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇਰੁ ਕੱਢ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ.

ਦਿਜ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਜ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਜਨਮ. ਗਰਭ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕ੍ਰਿਤ੍ਤਿਯ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣ, ਕੌਰੋਂਕ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭਾਗਤ੍ਰਿਮਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਦਿਜ (ਦ੍ਰਿਜ) ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਮਾਨਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵੈਸ਼ਣ ਲਈ ਦਿਜ ਸ਼ਬਦ ਹੈ—“ਜਿਮ ਤਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿਜ ਸੁਤਵਿਛੋਗ” ੨ ਦੰਦ, ਕੌਰੋਂਕ ਇਹ ਦੋ ਵਾਰ ਜਨਮਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਛੀ, ਇਹ ਭੀ ਦੋ ਵਾਰ ਜਨਮਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਤੋਂ। ੪ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਜਿਵੇਂ—ਕੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਆਦਿ। ੫ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਦ੍ਰਿਜ ਹਨ, ਕੌਰੋਂਕ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ. “ਸਤਿਨਾਮ ਕੈ ਜਨਮੇ ਕਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਦਿਜਗਦਯਾਰਦਨੀਅੰ. ਦ੍ਰਿਜਾਕ੍ਰਮ-ਦਯਾ-ਆਦ੍ਰਿਨੀ. ਦ੍ਰਿਜਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਤੇ ਦਯਾ ਨਾਲ ਪਸੀਜਨੇ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. (ਚੰਡੀ ੨)

ਦਿਜਚਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਜ (ਬ੍ਰਹਮ) ਚਰਯ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. “ਦਿਜਚਰਜ ਤੁੱਲ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਅਰੋਹ.” (ਦੱਤਾਵ) ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਵਾਂਗ.

ਦਿਜਦੇਵ. ਦ੍ਰਿਜਦੇਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ. “ਦਿਜਦੇਵ ਤਬੈ ਗੁਰੂ ਚੋਖਿਸ ਕੈਕੈ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਦਿਜਪਤਿ } ਸੰ. ਦ੍ਰਿਜ ਰਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਜਪਤਿ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
ਦਿਜਰਾਜ } ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. “ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸਬੇ ਕੇ ਸੇਈ ਦਿਜਰਾਜ ਹੈਂ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਗਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਦਿਜ.

ਦਿਜਰਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਬ੍ਰਹਮ. “ਤੁਹੀ ਆਪ ਦਿਜਰਾਮ ਕੇ ਰੂਪ ਧਰ ਹੈਂ। ਨਿਛਤ੍ਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਵਾਚ ਇੱਕੀਸ ਕਰ ਹੈਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਦਿਜਾਇ. ਦ੍ਰਿਜ-ਆਇ. “ਜਲ ਲੈਨ ਦਿਜਾਇ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਜਾਦਿਜ. ਦ੍ਰਿਜ-ਅਦ੍ਰਿਜ. ਤ੍ਰਿਵਰਣ ਅਤੇ ਸੂਦ੍ਰ ਆਦਿ.

ਦਿਜਿਸਟ. ਇਸ੍ਰ-ਦ੍ਰਿਜ. ਪੂਜਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. “ਬਿਸਿਸਟ ਕੋ। ਦਿਜਿਸਟ ਕੋ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਜਿੰਦ੍ਰ. ਦ੍ਰਿਜ-ਇੰਦ੍ਰ. ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਦ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. “ਬਾਰ ਗਹੀ ਤਤਕਾਲ ਦਿਜਿੰਦ੍ਰਹਿ.” (ਮਾਧਾਤਾ)

ਦਿਜੇਸ. ਦ੍ਰਿਜ-ਈਸ਼. ਬ੍ਰਹਮਾ. “ਕੋਊ ਦਿਜੇਸ ਕੋ ਮਨਤ ਹੈ.” (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਦਿਜੋਤਮ. ਦ੍ਰਿਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੨ ਉੱਤਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੈ.

ਦਿਠੋਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਈਠ (ਬਦ ਨਜ਼ਰ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲਾ

ਟਿੱਕਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ. “ਡੀਠ ਨ ਲਗੈ ਦਿਠੋਨਾ ਦੀਨੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਿਢ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢ.

ਦਿਢਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਢਤਾ.

ਦਿਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦ੍ਰਿਢ ਕਰਾਉਣਾ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮਜਬੂਤ ਕਰਨਾ.

ਦਿਣ. ਸੰ. ਦਿਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਤ੍ਰ. ਦਿਵਸ. ਚੋਜ਼.

ਦਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦਤ੍ਰ.

ਦਿਤਨੋਂ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. “ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਮੇ ਦਿਤਨੋਂ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦਿਤਮੁ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੀਆ ਹੈ। ੨ ਮੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਦਿਤਯਾਦਿੱਤ. ਦੈਤਯ-ਆਦਿਤਯ. ਦਿਤਿ ਅਤੇ ਅਦਿਤਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਦੈਤਯ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ. “ਦਿਤਯਾਦਿੱਤ ਕਾਦੇ ਦ੍ਰੁਹੰ ਚਿਰ ਗਾਜੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦)

ਦਿਤਤਾ } ਦਿੱਤਾ—ਦਿੱਤੀ. “ਤਨੁ ਮਨੁ ਦਿਤਤਾ.” (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:
ਦਿਤਤੀ } ੫) “ਬਾਭਨਿ ਦਿਤਤੀ ਦੂਰਿ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਦਿਤਾ. ਦੱਤ. ਦੀਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. “ਦੋਦੇ ਬਾਵਹੁ ਦਿਤਾ ਚੰਗਾ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਥ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਪਦਾਰਥ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਦਿਤਿ. ਸੰ. ਦੱਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਨ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਖਰਚੇ ਦਿਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਸੰ. ਦਿਤਿ. ਦਫ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੈਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. “ਬਿਨਤਾ ਕਦ੍ਰੁ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਏ ਚਿਖਿ ਬਲੀ ਬਨਾਇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਰਿਖਿ (ਕਸ਼ਯਪ) ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ.

ਦਿਤਿਸੁਤ } ਸੰਗਤਾ—ਦੈਤਯ. ਦਿਤਿ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਹਿਰਣਯਾਕ.
ਦਿਤਿਨੰਦ } “ਸੂਰ ਦਿਤਿਨੰਦ ਪਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਸੂਰ (ਵਰਾਹ
ਦਿਤਿਪੁਤ੍ਰ } ਅਵਤਾਰ) ਦਿਤਿਪੁਤ੍ਰ (ਹਿਰਣਯਾਕ) ਪੂਰ ਬਲਵਾਨ ਹੈ.

ਦਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤਿ.

ਦਿਤੀਮੁ. ਦਿੱਤੀ ਹੈ. “ਈਧਣੁ ਕੀਤੇ ਮੁ ਘਣਾ, ਭੋਰੀ ਦਿਤੀਮੁ ਭਾਹਿ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਦਿੱਤ੍ਰ. ਸੰ. ਦਤ੍ਰਮੰਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ. ਰੋਸ਼ਨ. “ਸੁਖਸਾਗਰੁ ਪਾਇਅਉ ਦਿੱਤ੍ਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਦਿਤੈ. ਦੇਣ ਤੋਂ. ਦੇਨੇ ਸੇ. “ਤਿਸ ਏ ਦਿਤੈ ਨਾਨਕਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਦਿਤੋਨ } ਉਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. “ਦਿਤੋਨੁ ਭਗਤਿਭੰਡਾਰ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ:
ਦਿਤੋਨੁ } ੩) ੨ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਦਿਤੋਮੁ

ਦਿਤੰ. ਦੈਤਯ. ਦਿਤਿਪੁਤ੍ਰ. “ਪਪਾਤ ਭੂਤਲੰ ਦਿਤੰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੈਤ ਜਮੀਨ ਤੇ ਡਿਗਦੇ ਹਨ.

ਦਿੱਤ. ਦੱਤ. ਦਿੱਤਾ. ਦਿੱਤੀ. “ਸੂਰਜਦਿੱਤ ਉਹੀ ਪੈ ਹੈ ਮਨਿ.”

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸੀ ਪਾਸ ਸੂਰਯ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਮਣਿ ਹੈ।
 ਦਿਤਰਾਦਿਤਿ. ਦੈਤਰ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ. ਦਿਤਿ ਅਤੇ ਅਦਿਤਿ ਦੀ
 ਐਲਾਦ. "ਛਕੇ ਦੇਖ ਦੈਤ੍ਰ ਦਿਤਰਾਦਿਤਿ ਭੂਪੰ." (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ)
 ਦਿਦਾਰ. ਦੇਖੇ, ਦੀਦਾਰ.
 ਦਿਦਾਰ ਅਲੀ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਖਲਸਖਾਂ
 ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
 ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਰ ਪੈਦੇਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.
 ਦਿਦਾਰੀ. ਵਿ—ਦੀਦਾਰ ਲਾਇਕ. ਦੇਖਣ ਯੋਗਤ. ਸੁੰਦਰ. ਦਸੰਨੀਯ.
 ਦਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਯ ਚਕ੍ਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਵੇਲਾ.
 "ਦਿਨ ਤੇ ਸਬਖਰ ਪਉਸੀ ਰਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅੱਠ ਪਹਿਰ
 (੨੪ ਘੰਟੇ) ਦਾ ਸਮਾਂ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ
 ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਦਿਨ ੪੩੨੦੦੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ
 ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕਯਾਮਤ ਦਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰਾਬਰ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਦਾਨ ਦੇਣਾ. "ਪੰਥ ਬਤਾਵੈ ਪੁਛ ਕਾ, ਕਹੁ ਤਿਨ
 ਕਉ ਕਿਆ ਦਿਨਬੇ?" (ਕਲਿ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਦਿਨਬੇ।
 ੪ ਸੱਤ ਸੰਖਤਾ (ਗਿਣਤੀ) ਬੋਧਕ. "ਸਸਿ ਰੁਤ ਸੰਮਤ ਦਿਨ ਤਤ
 ਚੀਨਾ." (ਗੁਰਿ ੬) ਸਸਿ (੧) ਰੁੱਤ (੬) ਦਿਨ (੨) ਤੱਤ (੫).
 ਸੰਮਤ ੧੬੭੫.

ਦਿਨਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)
 ਦਿਨਆਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਦਿਨ ਚਕ੍ਰਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ.
 ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ. "ਸਬਦ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟਤ ਦਿਨਆਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪
 ਕੇ)

ਦਿਨਸੁ } ਸੰਗਤਾ—ਦਿਵਸ. ਦਿਨ. ਰੋਜ਼. "ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ
 ਦਿਨਸੁ } ਰੈਣਾ ਰੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਦਿਨਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)
 ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਕਰ } ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ. "ਦਿਨਕਰੇ ਅਨਦਿਨੁ ਖਾਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
 ਦਿਨਕਰੇ } (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਉਮਰ ਖਾ
 ਦਿਨਕੰਤ } ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਦਿਨਘਾਤਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਤ੍ਰਿ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਚਰਯਾ. ਸੰ. ਦਿਨਬਧ੍ਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਧੰਧਾ.
 ਦਿਨ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਾਜ। ੨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮ.

ਦਿਨਛੇ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦਿੱਤੀ ਹੈ. "ਸੇਭਾ ਹਰਿ ਪੁਕੁ ਦਿਨਛੇ." (ਬਸੰ
 ਮ: ੪)

ਦਿਨਬੇ. ਦੇਈਏ. ਦੇਵੀਏ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ ੩.

ਦਿਨਦੂਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਰੁਣ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਯ ਦਾ ਰਬਵਾਨ,
 ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਰਮੀ ਦਿਨ ਚਕ੍ਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਦਿਨਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਨਮਣਿ. ਸੂਰਯ.
 "ਦਿਨਧਿ ਲਟਕੇ ਨਿਸਪਤਿ ਲਟਕੇ." (ਗੁਰਿ ੧੦)

ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪੁਮਾਣ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਦਿਨਪੁਜ } ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ. ਮਾਰਤੰਡ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ. "ਚਕਵੀ
 ਦਿਨਪੁਜ } ਵਾਰਿਜ ਸੁਨੇ ਪਿਆਰੇ ਦਿਨ ਧੁਜ ਲੇਤ ਨ ਤੀਰ
 ਦਿਨਨਾਇਕ } ਹਕਾਰੇ." (ਗੁਰਿ ੧੦)
 ਦਿਨਨਾਥ }
 ਦਿਨਨਾਯਕ }
 ਦਿਨਪਤਿ }

ਦਿਨ ਪਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਬੁਝਾ ਦਿਨ ਆਉਣਾ. ਮੰਦ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਣਾ.
 ਦਿਨ ਪੈਣਾ } ਵਿਪਦਾ ਆਉਣੀ. "ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦਿਨ ਪਰੈ."
 (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ. ਨਿਰਤ. ਹਮੇਸ਼ਾ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ
 ਦਿਨ ਬਦਿਨ } ਕਰੈ ਕਰੈ ਪਛਤਾਪੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦਿਨਮਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਯ.

ਦਿਨਮਣਿ ਸੁਤ ਅਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਯ ਦਾ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਯਮ, ਉਸ
 ਦਾ ਸਸਕੁ ਭਾਸੀ (ਪਾਸ). (ਸਨਾਮਾ)

ਦਿਨਮਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦਿਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ. ਸੂਰਜ
 ਚਕ੍ਰਨ ਤੋਂ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਇਹ ਉੱਤਰਾਘਣ ਅਤੇ ਦੱਖਣਾਯਨ
 ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਯਨ ੨.

ਦਿਨਰਾਉ } ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ.
 ਦਿਨਰਾਇ }
 ਦਿਨਰਾਜ }

ਦਿਨਰਾਜ ਨੰਦ } ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਯਮ. "ਦਿਨਰਾਜ
 ਦਿਨਰਾਜ ਨੰਦਨ } ਨੰਦ ਕਮੰਦੰ ਕਟਾਉ." (ਗੁਰਿ ੧੦) ਯਮ ਦੀ
 ਛਾਹੀ ਕਟਾਵਾਂ। ੨ ਕਰਣ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਦਿਨਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪੁਮਾਣ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਦਿਨਰੈਣਾਰ. ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਰ. ਭਾਵ—ਨਿਰੰਤਰ. "ਕਲਾਣੇ ਦਿਨ
 ਰੈਣਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਦਿਨਰੈਣਿ. ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ. ਦਿਨਰਾਤ। ੨ ਭਾਵ—ਨਿਰੰਤਰ.
 ਸਦੇਵ। ੩ ਮਾਭ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਬਦ ਦੀ ਖਾਸ ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਕਰਮ ਦੱਸੇ ਹਨ—

"ਸੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਣਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ਦਿਨ ਸਭਿ ਰੋਇ."
 (ਮਾਭ ੫)

ਦਿਨਰੈਣਾਈ. ਦਿਨਰਾਤ ਭਰ. ਭਾਵ—ਲਗਾਤਾਰ. ਨਿਰੰਤਰ.

ਦਿਨਾਂਤ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤ, ਸੰਭ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਧਰ ਹੋ
 ਦਿਨਾਂਤਵਤਾਰ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ) ਦਿਨਾਂਤ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰੰਗਾ.

ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫੇਰ. ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਕਰੀਦਸ

ਵਿਧਿ ਹੇਤ ਵ੍ਰਹਰ ਕਲਪਤਯੁ ਬ੍ਰਹਰ ਸੋ
 ਤ੍ਰਮਿਸੁਰ ਬ੍ਰਹਰ ਕੀ ਹੇਤ ਪਰਿਪਾਟੀ ਕੋ,
 ਭੂਪਤਿ ਮੰਗੇਯਾ ਹੇਤ ਕਾਮਧੇਨੁ ਗੈਯਾ ਹੇਤ
 ਕਸੰਦ ਮਦਰੁਵਤ ਸੁ ਚੇਰਾ ਹੇਤ ਚਾਟੀ ਕੋ,
 'ਸ੍ਰੀਪਤਿ' ਸੁਜਾਨ ਰਨੇ ਬੈਰੀ ਨਿਜ ਬਾਪ ਹੇਤ

ਪੁੰਨ ਮੇ ਜੁ ਪਾਪ ਹੋਤ ਸਾਪ ਹੋਤ ਸਾਈ ਕੋ,
ਨਿਧਨ ਕੁਵੇਰ ਹੋਤ ਸਾਧ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹੋਤ
ਦਿਨਨ ਕੇ ਫੇਰ ਸੋ ਸੁਮੇਰੁ ਹੋਤ ਮਾਟੀ ਕੋ.
ਦਿਨਾਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਨੇ
ਨਜਰ ਨਾ ਆਵੇ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ
ਦਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ। ੩ ਉੱਨ੍ਹ.
ਦਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾਰ.
ਦਿਨਿ. ਦਿਨ ਵਿੱਚ. “ਰਾਤੀ ਕਾਲੁ ਘਟੈ ਦਿਨਿ ਕਾਲੁ.” (ਵਾਰ
ਮਲਾ ਮ: ੧) ਕਾਲ (ਸ਼ਿਮਰ) ਘਟੈ.
ਦਿਨਿਸ }
ਦਿਨਿੰਦ } ਦਿਨ ਦਾ ਈਸ਼. ਦਿਨ ਦਾ ਸੂਮੀ, ਸੂਰਜ. ਦਿਨੇਸ਼. ਦਿਨੇਂਦੁ.
ਦਿਨਿੰਦੁ }
ਦਿਨੀਅਰ } ਸੰ. ਦਿਨਕਰ. ਸੂਰਜ. “ਕਦ ਦਿਨੀਅਰੁ ਦੇਖੀਐ?”
ਦਿਨੀਅਰੁ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਨ. ਦਿਵਸ. ਰੈਨਿ
ਦਿਨੀਅਰੁ. }
ਦਿਨੀਅਰੁ ਸੂਰ. ਦਿਨਕਰ ਦੀ ਸੂਲ. ਭਾਵ—ਚੁੜਣ ਵਾਲੀ ਧੁੰਪ.
ਤਪਸ਼. “ਦਿਨਅਰੁ ਸੂਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪)
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਬੁਝ ਗਈ.
ਦਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨ. “ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਸਿਮਰਤ ਸਦਾ ਨਾਨਕ.” (ਸਾਰ
ਮ: ੫)
ਦਿਨੁਰੈਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨਰੈਨਾਈ. “ਜਪਿ ਨਾਭੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ.”
(ਰਾਮ ਮ: ੫)
ਦਿਨੇਸ. ਦਿਨ-ਈਸ਼. ਦਿਨੇਸ਼. ਸੂਰਜ.
ਦਿਨੇਂਦੁ. ਦਿਨ ਦਾ ਫਿੰਦੁ. ਸੂਰਜ.
ਦਿਨੇਂਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਨਪਤਿ.
ਦਿਨੰਤ. ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤ, ਸੰਭ. ੨ ਦਿਨਕੰਤ. ਦਿਨਕਾਂਤ. ਸੂਰਜ.
“ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤ ਕੀਏ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਬਿਤੀ) ਰਾਤ੍ਰਿਕੰਤ ਅਤੇ
ਦਿਨਕੰਤ ਬੀਤੇ.
ਦਿੱਨਾ }
ਦਿਨੇਂ } ਦਿੱਤਾ. ਦੱਤ. ਦੀਆ.
ਦਿਪਣਾ. ਫਿ—ਦੀਪੁ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ. ਚਮਕਣਾ.
ਦਿਪਤ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਤ. “ਦਿਪਤ ਜੋਤਿ ਦਿਨਮਣਿ ਦੁਤਿ ਮੁਖ ਤੇ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਅਬਵਾ ਦੀਪਾਲਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਮਾਟਗੁਮਰੀ ਦੀ
ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੨੪
ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ
ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,
ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨੰ: ੩.
ਦਿਪੀਯਾ. ਵਿ—ਦੀਪਿ ਵਾਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਦਿਬ. ਸੰ. ਦਿਵ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ. “ਦਿਬ ਕੀ ਝਤ ਚਲਨ ਜਬ

ਨਾਗੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਵ ਅਤੇ ਦਿਵਰ.
ਦਿਬਦਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦਿਘਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ—ਦਿਵਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਸੰਗਤ—ਅਲੌਕਿਕ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਦੇਵਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਰੂਪਤ ਅਸਥਾਨ ਨਜਰ ਆਉਣ।
੨ ਕਰਾਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਨਜਰ. “ਅੰਦਰੁ ਖੋਲੈ ਦਿਬਦਿਸਟਿ
ਦੇਖੈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)
ਦਿਬਦੇਹ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵਰ ਦੇਹ, ਮਾਨੁਸ ਦੇਹ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ
ਸਰੀਰ.
ਦਿਬਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸਟਿ. “ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਦਿਬਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ.” (ਅਨੰਦੁ)
ਦਿਬਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਜਾ.
ਦਿੱਬ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਰ. ਨਾਯਕ.
ਦਿੱਬਬਰਖ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਰਬਰਖ.
ਦਿਬਰਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸਟਿ. “ਦਿਬਰਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾਰਣ
ਕਰਣੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਦਿਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਬ.
ਦਿਮਾਗ. ਅ. ८, ਸੰਗਤ—ਮਗਜ਼. ਮਸਤਿਸ਼ਕ. Brain. ਬੁੱਧਿ
ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ
ਨੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਬੁੱਧਿ.
ਸਮਝ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ. ਘਮੰਡ.
ਦਿਮਾਗਦਾਰ. ਡਾ. ८, ਵਿ—ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਸਮਝਦਾਰ।
੨ ਅਭਿਮਾਨੀ. ਮਗਰੂਰ.
ਦਿਯ. ਦਿੱਤਾ. ਦੱਤ. ਦੀਆ.
ਦਿਯਬ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਣਾ. “ਕਾਮਕੰਦਲਾ ਕੈ ਦਿਯਬ
ਤਉ ਨ ਹਮ ਤੇ ਹੋਤ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)
ਦਿਯਰਾ } ਸੰਗਤ—ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. “ਦਿਯਾ ਜਰਾਵੈ ਧਾਮ.”
ਦਿਯਾ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੭)
ਦਿਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰ.
ਦਿਰਸ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਕ.
ਦਿਰਹਮ. ਅ. ८, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ
੨੪ ਰੱਤੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿਰਮ.
ਦਿਰਘ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰਘ.
ਦਿਰਬ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵਰ. ਧਨ. ਦੌਲਤ. “ਜਿਮ ਦਿਰਬਹੀਣ ਕਛੁ ਕਰ
ਬਿਪਾਰ.” (ਰਾਮਾਵ)
ਦਿਰਬਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਵਰਪਾਲ. ਧਨਪਤਿ. ਕੁਬੇਰ. “ਚਿਤੰ ਤਾਸ
ਚੀਨੈ ਸਹੀ ਦਿਰਬਪਾਲੁ.” (ਅਜਰਾਜ) ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. ਧਨਜੋਤੁ.
ਦਿਰਮ. ਡਾ. ८, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਹੁਣ
ਦੇ ਦੇ ਆਨੇ ਝੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਸਾਵੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ.
ਦਿਰਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਵਰਾਨੀ. “ਸੁਨਹੁ ਜਿਠਾਨੀ
ਸੁਨਹੁ ਦਿਰਾਨੀ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)
ਦਿਲ. ਡਾ. ੭, Heart. ਸੰਗਤ—ਇਹ ਖੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ,

ਜੋ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲੋਂ ਮਰਦ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਵਜਨ ਜ਼ਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਰਗ (aorta) ਦੁਆਰਾ ਲਹੂ ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੇ ਸੱਜੇ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਦਾ ਖੂਨ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਖੂਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਹਰਕਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਦਿਲ ਬੇਤੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਤੁਰਤ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਕੋਚ ਅਤੇ ਫੈਲਾਉ ਤੋਂ ਹੀ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਕਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਹੀ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਝਾਲ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਝਾਲ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਉਮਕੇ ਹੋਏ ਲਹੂ ਦਾ ਤਰੰਗ ਹੈ। ਦਿਲ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ੭੨ ਵਾਰ ਸੁੰਕਤਾ ਅਤੇ ਫੈਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਅਰੇਗਤਾ ਵਿੱਚ ਨਬਜ਼ ੭੨ ਵਾਰ ਧਤਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ੧੨੦ ਵਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੀ ੭੨ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੨ ਮਨ. ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਾਈ ਪਰਗਟੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੰਕਲਪ. ਖਿਆਲ.

ਦਿਲ ਅਫਜ਼ਾਈ. ਡਾ. الافزائي ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਤਸਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਨ. ਦਿਲ ਤੋਤਨ ਵਾਲਾ. ਮਨਭੰਕ ਕਰਤਾ.

ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਨੀ. ਡਾ. الشكني ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਤੋਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦਿਲਸੋਜ਼. ਡਾ. الوسوس ਸੰਗਤ—ਮਨ ਦੀ ਜਲਨ। ੨ ਵਿ—ਪੜਾਵਾ. ਮਨਭਾਵਨ. ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਖਤਨ (ਜਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਨ ਤੋਂ ਮਨ ਜਲਦਾ ਹੈ.

ਦਿਲਹਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਨ.

ਦਿਲਹੁ. ਦਿਲ ਤੋਂ. ਮਨੋ. "ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ ਸੇਈ ਸਾਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਦਿਲਕਸ਼. ਡਾ. الكلش ਵਿ—ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਮੋਹਨ.

ਦਿਲਕਸ਼ਜ. ਡਾ. الكلشجي ਦਿਲਕਸ਼ਜ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਵਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਿਲਕਸ਼ਜ ਕਬਜ਼ਾ ਕਾਦਰੋ." (ਤਿਲ ਮ: ੫)

ਦਿਲਕੁਸ਼ਾ. ਡਾ. الكلشا ਵਿ—ਦਿਲ ਖੇਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਗੀਰ. ਡਾ. الكلير ਵਿ—ਦਿਲ ਜਿਸ ਦਾ ਫਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਕਮਗੀਨ. ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. "ਤੇ ਦਿਲਗੀਰ ਜੁ ਹੈਂ ਹਿਤਕਾਬੁ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਲਗੀਰੀ. ਸੰਗਤ—ਉਦਾਸੀ. ਦਿਲ ਫਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਦਿਲਚਸਪੀ. ਡਾ. الكلشي ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਦਾ ਲਗਾਉ. ਚਿੰਤ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਦਿਲਜੋਈ. ਡਾ. الكلشي ਦਿਲਜੁਈ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਜੁਸੂਨ (ਝੁੰਝਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯ. ਦਿਲਾਸਾ.

ਦਿਲਦਰਬਾਨੀ } ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਪੁਰ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਦਿਲਦਰਵਾਨੀ } ਦਿਲ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ

ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ. "ਦਿਲ ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਕਰੇ ਦਰਵੇਸੀ ਦਿਲ ਰਾਸਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਦਿਲਦਾਰ. ਡਾ. الكلدار ਵਿ—ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਰ. ਦਾਤਾ। ੨ ਰਸੀਆ। ੩ ਪੜਾਵਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ.

ਦਿਲਨਸ਼ੀਂ. ਡਾ. الكلشيشي ਵਿ—ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਲਪਜੀਰ. ਡਾ. الكلشيري ਦਿਲਪਜੀਰ. ਵਿ—ਦਿਲ ਦਾ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦਿਲਪਸੰਦ.

ਦਿਲਫਰੋਬ. ਡਾ. الكلشيري ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਫਰੋਜ਼. ਡਾ. الكلشيري ਵਿ—ਦਿਲ ਨੂੰ ਅਫਰੋਜ਼ (ਰੋਲਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦਿਲਬਰ. ਡਾ. الكلبر ਵਿ—ਦਿਲ ਬੁਰਦਨ (ਲੈ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ ਪੜਾਵਾ. ਪ੍ਰਿਯ.

ਦਿਲਬਾਗ਼. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਬਾਗ਼.

ਦਿਲਬੰਦ. ਡਾ. الكلبند ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੜਾਵਾ। ੩ ਪੁਰ੍ਹ.

ਦਿਲਰੁਬਾ. ਡਾ. الكلربا ਦਿਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਸੂਕ। ੨ ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਜਾ. Guitar.

ਦਿਲਵਾਲੀ. ਵਿ—ਦਿਲਵੀ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ. "ਦਿਲਵਾਲੀ ਤੇਰੀ ਆਗਤਾ ਮੇ ਚਲਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਦਲਵਾਲੀ ਸਿੰਘ.

ਦਿਲਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਦੇ ਆਸ਼ੁਮਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਸੱਲੀ. ਧੀਰਯ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਲਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦਿਲਾਰਾਮ. ਡਾ. الكلرام ਮਾਸੂਕ. ਪਿਆਰਾ.

ਦਿਲਾਵਰ. ਡਾ. الكلوار ਵਿ—ਦਿਲ ਆਬੁਰਦਨ (ਲਿਆਉਣ) ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦੁਰ. ਸੂਰਵੀਰ. "ਦਸੂਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਵਰ!" (ਤਿਲ ਮ: ੫) ੨ ਉਤਸਾਹੀ. ਹਿੰਮਤੀ.

ਦਿਲਾਵਰਮਾਨ. ਦੌਲਤ ਮਾਨ ਲੈਂਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤ ਮਾਨ। ੨ الكلوار ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਰ੍ਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਤਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰ ਬਕਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜ ਗਿਆ. "ਤਬ ਲੋ ਖਾਨ ਦਿਲਾਵਰ ਆਏ। ਪੁਤ ਅਪਨ ਹਮ ਓਰ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦਿਲਾਵਰੀ. ਡਾ. الكلواري ਸੰਗਤ—ਬਹਾਦੁਰੀ। ੨ ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ. ਦਿਲਿ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. "ਦਿਲਿ ਕਾਤੀ ਗੁਰੂਵਾਤਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ) ਦਿਲੀ. ਵਿ—ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਹਾਰਦਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਦਿਲੀਸ } ਦਿੱਲੀ-ਈਸ. ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ. ਦਿੱਲੀਪਤਿ।
ਦਿਲੀਸਰ } ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ. "ਠੀਕਰ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ "ਦਲੀਸ" ਸ਼ਬਦ

ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਲੀਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਦਲੀਲ।
ਦਿਲੀਪ, ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਅੰਸ਼ਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ
ਭਗੀਰਥ ਦਾ ਪਿਤਾ। “ਭਯੋ ਦਿਲੀਪ ਜਗਤ ਕੋ ਰਾਜਾ।” (ਦਿਲੀਪ)
੩ ਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹਕਾਇਤ ੧ ਵਿੱਚ ਹੈ—
“ਹਕਾਯਤ ਸੁਨੀਦੇਮ ਰਾਜਹ ਦਿਲੀਪ। ਨਿਸ਼ਸ੍ਰੁਹ ਬੁਦਹ ਨਿਜਦ
ਮਾਨੋਮਹੀਪ”। ੪ ਵਿ—ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪਤਿ (ਸੁਮੀ), ਦਿੱਲੀਪਤਿ।

ਦਿਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਦੇਖੋ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ।

ਦਿਲੋਸ, ਦਿੱਲੀ-ਈਸ਼, ਦਿੱਲੀਪਤਿ। ੨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, “ਜਹਾਂ ਨ
ਦਿਲੋਸ ਕੇ ਪੁਤਾਪ ਛਾਈਅਤ ਹੈ।” (ਹੰਸਰਾਮ) ਦੇਖੋ, ਅਚਲੋਸ।

ਦਿਲੋਸਾ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਬਬਦ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ, “ਸੁਨ ਭਗਨੀ ਦੇਤ ਦਿਲੋਸਾ,” (ਨਾਪੁ)

ਦਿਲੋਰ, ਡਾ ۱۰, ਵਿ—ਦਿਲਾਵਰ, ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਉਤਸਾਹੀ।

ਦਿੱਲੀ, ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਨਗਰੀ, ਜੋ
ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਸ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।^੧ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ^੨
ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਨਗਰ ਸੀ, ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਯੋਗਿਨੀਪੁਰ ਹੋਇਆ,
ਤੋਮਰਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਾਇਸੇਨ ਨੇ ਸਨ ੯੧੯—੨੦ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ
ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਯਮ ਕੀਤੀ।

ਮਧੁਰਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਿਲੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ।^੩ ਸਨ
੧੧੫੧ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ ਵਿਸ਼ਾਲਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਬਣਾਇਆ, ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ (ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ) ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਨ ੧੧੯੨
ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਸ਼ਾਹਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੌਰੀ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਕਾਯਮ
ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋ ਪੱਕੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ
ਬਸਤੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਉਸ
ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ੧੬ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ
੧੬੩੯ ਨੂੰ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਗ਼ੌਰਤਖ਼ਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ
ਵਿੱਚ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ
“ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਨਾਬਾਦ” ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਦਿੱਲੀ
ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਈ,
ਭਾਵੇਂ ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ ਮੁਗਲ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ, ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਫ਼ਦਰ
ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲੀ, ਅਰ ੧੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ
ਅਕਾਲ ਉਸਤਰਿ ਦੀ ਰੂਕ—“ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ ਦਿਲੀਪ ਰੋਸੇ ਫ਼ਤ੍ਹਾਵਾਰੀ”—
ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਹਦ ਅੰਸ਼ਮਾਨ ਦਾ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ ਹੋਵੇ।

ਦੇਖੋ, Colonel Sir Gordon Hearn ਕ੍ਰਿਤ The seven cities
of Delhi.

^੧ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ ਮੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂ ਰਹੇ ਮਾਸ ਤਭ ਚਾਰ,” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

^੨ ਦਾਸਮਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਹਕਾਯਤ ੧ ਵਿੱਚ ਫੋਲੇ ਦੀ ਦਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਉਂ ਦਾ ਮੂਲ ਦੱਸਿਆ
ਹੈ—“ਵਧਾ ਦਾਲ ਨੇ ਸ਼ਹਰ ਆਚਮ ਬਬਸੁ। ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਧਾ ਸ਼ਹਰ ਦਿਲੀ
ਬੁਦਸੁ,” (੨੬)

੧੯੧੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜਪੰਚਮ (George v) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੜ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ੧੫ ਦਿਸੰਬਰ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (New Delhi) ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ
ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ, ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ
ਅਲਗ ਕਰਕੇ ਚੀਫ਼ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਮਹਲ ਅੰਦਰ
ਲਾਰਡ ਇਰਵਿਨ ਨੇ ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੨੯ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ੧੦
ਫਰਵਰੀ ੧੯੩੧ ਨੂੰ ਕੈਨਾਡਾ, ਸਾਉਥ ਐਫਰੀਕਾ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ
ਅਤੇ ਨਯੂਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਸੁੰਭ (Dominion
Columns) ਖੋਲੇ ਗਏ ਅਰ ੧੨ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ Indian War
Memorial Arch ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੋਈ।

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਹੌਰ ੨੯੭, ਕਲਕੱਤਾ ੯੫੬, ਬੰਬਈ ੯੮੨ ਅਤੇ
ਕਰਾਚੀ ੯੦੭ ਮੀਲ ਹੈ।

ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ
੩੦੪੪੨੦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ੧੭੪੩੦੩, ਮੁਸਲਮਾਨ
੧੧੪੭੦੪, ਈਸਾਈ ੮੭੯੧, ਸੈਨੀ ੩੮੬੨, ਸਿੱਖ ੨੬੬੯,
ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੌਧ ਪਾਰਸੀ ਯਹੂਦੀ ੯੧ ਹਨ।

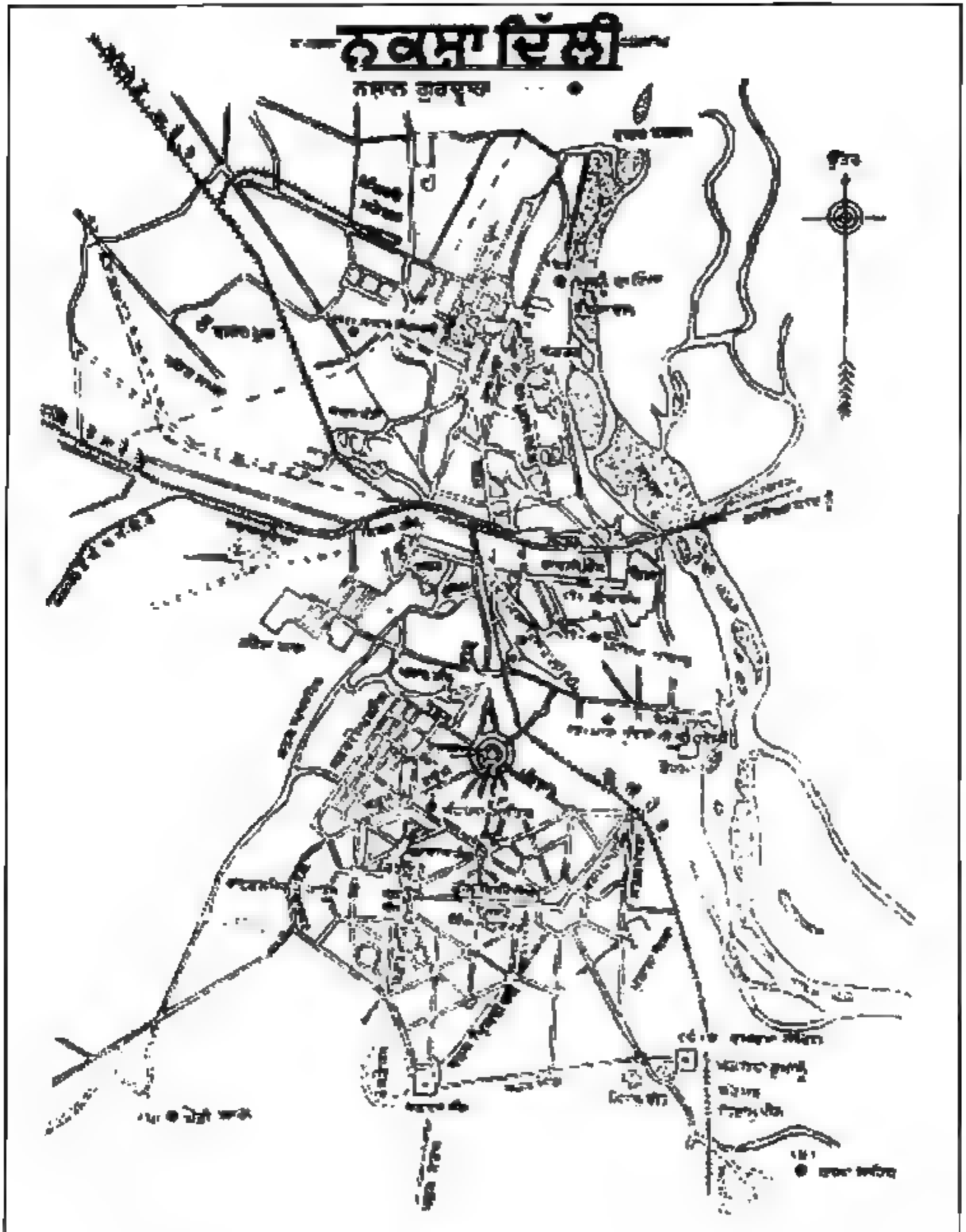
ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—^੧

(੧) ਸੀਸਗੰਜ, ਇਹ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੱਥੇ ੧੨ ਮੱਘਰ
ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ
ਖਾਤਿਰ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ
ਬਖ਼ੋਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਵਾਇਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਚਾਹਕੇ ਪਾਸ ਮਸੀਤ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਦੇ ਅੰਤ
ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦਪਤਿ ਨੇ ਸੀਸਗੰਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ
ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ, ਅਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ
ਪੱਥਰ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਿੱਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ (ਭੋਟਾ ਪੂਜਾ) ਤੋਂ ਛੁੱਟ, (ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ
ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਹੈ), ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ
ਸਾਲਾਨਾ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਹੈ:—

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਦਿੱਤਾ ਪਿੰਡ “ਦੁਸਾਂਝ” (ਤਸੀਲ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ
ਵਿੱਚ) ਹੈ,^੨ ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ੨੦੦), ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨),
ਰਿਆਸਤ ਨਾਤੇ ਤੋਂ ੨੧੫), ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੩੮੦)—
ਜ਼ੀਨਤ ਮਹਿਲ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸੌ ਚਾਲੀ, ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਇੱਕ
ਸੌ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਰਾਇਸੀਨਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਨੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਰਦਾਰ ਬਖ਼ੋਲ ਸਿੰਘ ਕਰੋੜੀਆ ਮਿਸਲ
ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਏ ਸਨ, ਇਸ ਪਿੰਡੋਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ
“ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਂਝ।

ਨਕਸ਼ਾ ਦਿੱਲੀ

ਸੀਸਗੰਜ ਅਤੇ ਰਕਾਬਗੰਜ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜੋ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਮਿਸਰੀ (Promissory) ਨੋਟ ਖਰੀਦੇ ਗਏ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਦੀ ਰਕਮ ਬੰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸ਼ੁਦ ਸਾਲਾਨਾ ੧੧੫੨) ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ੧੫ ਮੁਰਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਮਾਯੂਲ ਆਮਦਨ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ.ਏ. ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੨) ਰਕਾਬਗੰਜ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੌਡ ਰੇ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦੋਸਾਂਭ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ੩੩੨), ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਡਾਲੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਕਮ ੧੩੬੦) ਹੈ, ਰਾਇਸੀਨਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਖਰੀਦੇ ਪ੍ਰਾਮਿਸਰੀ ਨੋਟਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਦ ੧੩੬੮), ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪੂਜਾ ੧੪੦), ਕਿਰਾਇਆ ਕੋਠੜੀਆਂ ੨੫੦), ਅੱਠ ਏਕੜ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਬਾਗ, ਜਿਸਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ੨੫੦) ਹੈ, ਪੰਦਰਾਂ ਮੁਰਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ, ਜੋ ਠੇਕੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੩) ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ। ਜਯਸਿੰਘਪੁਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੭੦ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਅੰਬਰਪਤਿ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਗਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਚੌਡ ਅਤੇ ਕੈਂਟਨਮੈਂਟ ਰੋਡ (Cantonment Road) ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੋਸਾਂਭ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ੧੬੬), ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੪੪), ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨), ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੪੦), ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸ਼ੁਦ ੨੨੦) ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੪) ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ। ਤਿਲੋਖਰੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਰਾਪੁਲਾ ਲੰਘਕੇ ਨਾਲੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ—ਦੁਸਾਂਭ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ੭੦੨), ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨), ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬੰਧਾਨ ੧੭੫) ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੩੦੬), ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੦੬), ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ੪੦) ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਿਖਣਾ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫੁੱਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਬਰ ਸੀ ਅਰ ਜਯਪੁਰ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਥਰ

ਜੀ ਹਨ।

(੫) ਮੋਤੀਬਾਗ਼। ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਪਾਏ ਸਨ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ੨੫) ਬੰਧਾਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੧੪੦) ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੬) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ। ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਬੀ ਨਾਲ ਚੋਟੇ ਦੀ ਲਤਾਈ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ੧੪੦) ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ ੩੮ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜੇਗਾਬਾਈ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ੬੪) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਰਖੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੭) ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜੋ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ਛੇਵ ਮੀਲ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇਹਾਂਤ ਤੀਕ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੨੫) ਬੰਧਾਨ, ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੫੧) ਹੈ। ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੬੨) ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਖਰੀਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸ਼ੁਦ ੪੮) ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੮) ਮਜਨ੍ਹ ਕਾ ਟਿੱਲਾ। (ਇਸ ਥਾਂ ਮਜਨ੍ਹ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਤਪੀਆ) ਸਾਧੂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਹ ਥਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਜਨ੍ਹ ਫਕੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। “ਗੁਰੂ ਪਰ ਮਜਨ੍ਹ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੇ।” (੨੦੬) ਇੱਥੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਮੁਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਚੰਦਾਵਲ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਬਿਸਨਦਾਸ ਜੀ ਹਨ।

(੯) ਕੁਚਾ ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੰਘ। ਇਹ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਸੀਸਗੰਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਇੱਥੇ ਰਹੇ। ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਲਿਤਪੁਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ, ਤੁਰਕਮਾਨ ੨.

ਬਣਾਇਆ, ਹਿੰਦੂ ਅਰੋੜੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਸਦੇ ਹਨ।

(੧੦) ਮਟੀਆ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚਿਤਲੀਕਬਰ ਮਹਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਉਹ ਬਸਤ੍ਰ ਸਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ। ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਸਤ੍ਰ ਕੁਰਦਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ੧੦੧੩) ਅਤੇ ਪੂਜਾ ੭੪) ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਨਾਥੇ ਤੋਂ ੨੦) ਅਤੇ ਦੁਸਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ੭੦) ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(੧੧) ਨਾਨਕਪਿਆਉਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਜਲ ਕੱਢਕੇ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਰਨਾਲ ਰੋਡ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲਜੰਜ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ “ਪਉ ਸਾਹਿਬ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਹੰਤ ਨਿਰੰਜਨਦਾਸ ਜੀ ਹਨ।

(੧੨) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵਾਲੀਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਰਹੇ, ਤਦ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਤੇ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਢਲੇ ਆਗਰੇ ਤੇ ਸਭ ਆਏ,
ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਪਿਖੜੇ ਸਮੁਦਾਏ,
ਸੁਨੜੇ ਘਾਸ ਜਹਿ ਖਰੇ ਉਦਾਰੇ,
ਪੰਜ ਕੋਸ ਪੁਰ ਤਯਾਗ ਪਧਾਰੇ,
ਹਰਿਤ ਤਿਰਫ ਦੇਖਤ ਹਰਖਾਏ,
ਕਰੜੇ ਸਿਵਿਰ ਉਤਰੇ ਸਮੁਦਾਏ,
ਅਬ ਲੋ ਤਿਸ ਥਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਖੰਤੇ,
ਜਗਾ ਬੁੱਧ ਕੀ ਲੋਕ ਕਹੰਤੇ,”

(ਗੁਪਤ ਰਾਸਿ ੪, ਅ. ੬੧)

ਇਹ ਥਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੋਂ ਜਮਨਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ, ਅਰ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਚਤੁਰ ਭਾਈ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੈ:—“ਜਬ ਨੋਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੁਰੂ ਗਏ ਬਹੁੰਨ ਮਝਾਰ, ਕੁਰੂ ਦਿੱਤਾ ਬ੍ਰਿਧ ਵੰਸ਼ ਕੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਹਾਰ, ਤਜਿ ਦਿੱਲੀ ਤਤਫਿਨ ਰਲਿ ਗਯੋ, ਪੰਚ ਕੋਸ ਪਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਯੋ, ਅਪਨ ਵਡੇ ਕੋ ਪਿਖੜੇ ਸਥਾਨਾ, ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਵਿਧ ਰਹੜੇ ਸੁਜਾਨਾ, ਪੌਢੜੇ ਤਹਾਂ ਕੁਸਾਸਨ ਕਰਿਕੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੂਰਤਿ ਉਰ ਧਰਿਕੈ, ਦਸਮੇਦਾਰ ਪੈਨ ਤੇ ਫੋਰਾ, ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਕੋ ਫੋਰਾ, ਹੋਰ ਨਰਨ ਤਿਹ ਠਾਂ ਸਸਕਾਰਾ, ਅਬ ਲੋ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਬਾਨ ਨਿਹਾਰਾ.” (ਗੁਪਤ, ਕੁੰਤ ੧, ਅ: ੫)

ਦਿਵ. ਸੰ. ਵਿਭ. ਧਾ—ਕੁੰਤਾ ਕਰਨਾ, ਤੇਜਸ਼ੀ ਹੋਣਾ, ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜ। “ਮਾਨਹ ਪੁਨ ਚਲਤੋ ਦਿਵ, ਆਨਨ ਕਜ ਵਿਦਾ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਪੈ ਆਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਦਿਨ। ਰੋਜ਼। ੫ ਡਿੰਗ। ਵਨ। ਸੰਗਲ। ੬ ਦੇਵ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦਿਵ ਬਥਦ ਆਇਆ ਹੈ। “ਦਿਵ ਪਿਤ੍ਰਿ ਨ ਪਾਵਕ ਮਨਹਿਕੋ.” (ਕਲਕੀ)

ਦਿਵਉਨਾ. ਵਿ—ਦਿਵੈਯਾ. ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ. “ਸਾਧਨ ਕੋ ਬਰਦਾਨ ਦਿਵਉਨਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਵਈ ਹੈ. ਦਿਵਾਯੋਗਾ. ਦਿਲਵਾਯੋਗਾ. “ਨਰਰ ਕੁਪਕਾ ਦਿਵਈ ਹੈ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦਿਵਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੋਜ਼. ਦਿਨ. “ਦਿਵਸ ਚਾਰ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਾਹਿਬੀ.” (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਦਿਵਸਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨਪਤਿ, ਸੁਰਜ. ਦਿਨਨਾਥ.

ਦਿਵਸੁ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਸ. “ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ.” (ਜਪੁ)

ਦਿਵਕਰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨਕਰ. ਸੁਰਜ.

ਦਿਵਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵ (ਸੁਰਜ) ਦਾ ਪਤਿ. ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਦਿਵ (ਦਿਨ) ਦਾ ਪਤਿ, ਸੁਰਜ.

ਦਿਵਪਤਿਸੁਤ. ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ। ੨ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਸੁਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਮ। ੪ ਕਰਣ। ੫ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਦਿਵਬਾਸੀ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵ (ਸੁਰਜ) ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਦੇਵਤਾ. “ਦਿਵਬਾਸੀ ਸਗਰੇ ਅਨਖਾਏ.” (ਗੁਪਤ)

ਦਿਵੰਯਾ. ਵਿ—ਦਿਵੈਯਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ.

ਦਿਵਰਾਜ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵ—(ਸੁਰਜ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਇੰਦ੍ਰ, “ਦੇਵਨ ਜੁਤ ਦਿਵਰਾਜ ਭਰਾਨਾ.” (ਚੰਬੀ ੨) ੨ ਦਿਵ (ਦਿਨ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੁਰਜ. “ਦਿਨ ਆਧਿਕ ਮੈ ਦਿਵਰਾਜ ਬਿਰਾਜੜੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦਿਵਰਿਯਾ } ਪ੍ਰ. ਵਿ—ਦੇਵਨ (ਦੇਣ) ਵਾਲਾ, ਦਿਵੈਯਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਦਿਵਰੀਆ } ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ. “ਜਾਹੁ ਦਿਵਰਿਯਾ ਛਾਪ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩)

ਦਿਵਾ, ਦੇਵਾਂ. ਅਰਪਣ ਕਰਾਂ. “ਇਹ ਜੀਉ ਸਭ ਦਿਵਾ.” (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ. ਦਿਵਸ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਦਿਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੯.

ਦਿਵਾਇਆ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਦਿਲਵਾਇਆ। ੨ ਦੇਵਯੂ (ਪਵਿਤ੍ਰ—ਧਾਰਮਿਕ) ਕੀਤਾ. “ਕਰਤੈ ਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਯਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦਿਵਾਇਯਾ. ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਈ ਹੈ। ੨ ਦਿਵਾਯੋਗਾ. ਦਾਨ ਕਰਾਯੋਗਾ. “ਰਹਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਦਿਵਾਇਯਾ.” (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਦਿਵਾਕਰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜ. ਦਿਨਕਰ.

ਦਿਵਾਚਾਰੀ. ਵਿ—ਦਿਨ ਨੂੰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਵਾਜਾ. ਛਾ ੨ ੫, ਅ. ੨ ੫, ਦੇਵਾਚਾ—ਦੀਬਾਜਾ. ਸੰਗਤ—

ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੁਸ਼ੁਕ ਸਿੰਗਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਢ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ। ਗੁੰਥ ਦਾ ਮੁਖਬੰਧ। ੩ ਰੇਸ਼ਮੀ ਲਿਬਾਸ। ੪ ਭਾਵ—ਚਮਕ ਦਮਕ, ਆਬੰਧਰ। “ਏ ਭੂਪਤਿ ਸਭ ਦਿਵਸ ਚਾ ਕੇ ਹੁਠੇ ਕਰਤ ਦਿਵਾਜਾ।” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) “ਅਵਰਿ ਦਿਵਾਜੇ ਦੁਨੀ ਕੇ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਦਿਵਾਂਧ। ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਂਨ੍ਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ।

ਦਿਵਾਂਧੜ। ਸੰਗਤ—ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਰੋਗ। ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ।

ਦਿਵਾਨ। ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ।

ਦਿਵਾਨਾ। ਡਾ ۱۱۲, ਦੀਵਾਨਹ। ਵਿ—ਦੇਵ (ਭੂਤ) ਜੇਹਾ। ਪਾਗਲ। ਸਿਰਤਾ, “ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨਾ।” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ ਆਤਮਗਣਨ ਬਿਨਾ ਚੱਲੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੨ ਇਸਕ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਰੂ, “ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕ ਸਚ੍ਰਿਰਾਨਾ।” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ਜੋ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨੇ। ਦਿਵਾਨੀ। ਵਿ—ਦੀਵਾਨੀ। ਸਿਰਤੀ, “ਸਾਸੁ ਦਿਵਾਨੀ ਬਾਵਰੀ।” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਭਾਵ ਅਵਿਦਤਾ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ। ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।

ਦਿਵਾਨੁ। ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ। ਪਾਗਲ, “ਮਨਮੁਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨੁ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਦਿਵਾਨੇ। ਹਰੀਆ ਅਤੇ ਬਾਲਾ ਜੱਟ, ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਮੋਰਪੰਥ ਦਾ ਮੁਕੁਟ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪੰਥ ਚੱਲਿਆ ਉਸ ਦੀ, ਦਿਵਾਨੇ ਸੰਗਤ ਹੋਈ। ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਕੱਦੀ ਪਿੰਡ ਕੋਟਪੀਰ ਮਲਵੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਇਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਹੈ। ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਧੂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਧਰਮਪੁਸ਼ੁਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।

ਦਿਵਾਤਿਸਾਰਿਕਾ। ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਦਿਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੰਕੋਤ ਕੀਤੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਉੱਜਲ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ।

ਜੋ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕ੍ਰਿਸਨਾਤਿਸਾਰਿਕਾ ਹੈ।

ਜੋ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ੇਦ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁਕਲਾਤਿਸਾਰਿਕਾ ਆਖੀਦੀ ਹੈ।

‘ਬਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ੰਗ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਛਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਗੁੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਟਿਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕੱਦੀ ਤੇ ਕੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਠੇ ਮਹੰਤ ਇਹ ਹਨ:—ਕ੍ਰਿਸਨ ਦਾਸ, ਨਾਨਕ ਬਖਸ਼, ਸੰਤ ਦਾਸ, ਜੋ ਰਾਮ ਦਾਸ, ਨਿੰਕਲ ਦਾਸ

ਦਿਵਾਰ। ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ। ੨ ਦੇਵ-ਅਰਿ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤੜ। “ਜੀਤਾ ਸੁਰੇਸ ਹਾਰੇ ਦਿਵਾਰ।” (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੩ ਦੇਵਨਹਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. “ਜੇ ਬਰਦਾਨ ਚਹੈ ਸੈ ਮਾਂਗੇ ਸਭ ਹਮ ਰੁਮੈ ਦਿਵਾਰ।” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦਿਵਾਰਦਨ। ਦੇਵ-ਅਰਦਨ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਦੰਨ (ਪੀਤਨ) ਵਾਲੇ ਦੈਤੜ. “ਕਰ ਰੋਸ ਦਿਵਾਰਦਨ ਧਾਇ ਪਰੇ।” (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਵਾਰਿ } ਦੇਵ-ਅਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤੜ. “ਲਖ ਦੇਵ ਦਿਵਾਰਿ } ਦਿਵਾਰਿ ਸਭੈ ਬਹਰੇ।” (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) “ਦੇਵ ਦਿਵਾਰਿ ਲਖ ਲੋਭੋ।” (ਰਾਮਾਵ)

ਦਿਵਾਲ। ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ. “ਦੇਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ।” (ਗੁਰੂ ਮ: ੧)

ਦਿਵਾਲਯ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵ-ਆਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਦੇਵਾਲਯ. “ਸੋਭ ਦਿਵਾਲਯ ਪਾਵਹਿਗੇ।” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੂਰਗ. ਦੇਵਲੋਕ. “ਰਣ ਸੀਭਿ ਦਿਵਾਲਯ ਪਾਵਹਿਗੇ।” (ਕਲਕੀ) ਦਿਵਾਲਾ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. “ਜਗੰਨਾਥ ਕੇ ਨਿਰਖ ਦਿਵਾਲਾ।” (ਬਰਿਤ੍ਰ ੨੬੧) ੨ ਦੀਪ-ਬਾਲਾ. ਦਿਯਾ-ਬਾਲਾ, ਵਯਾਪਾਰੀ (ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ) ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਦ ਉਸ ਪਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮਰਥ ਨਾ ਰਹੇ। ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟਾਕੇ ਉੱਪਰ ਚੌਮੁਖਾ ਦੀਵਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਾਲਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੀਵਾ ਮਰਾਕੇ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮਰਥ ਦਾ ਅਭਾਵ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖ਼ਿਯਾ।

ਦਿਵਾਲੀ। ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ. ਚਾਰਦਿਵਾਰੀ. “ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਲੀ।” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ. ਦੀਪਾਵਲਿ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੪ ਅਤੇ ੩੦ ਦਾ ਤਕ਼ੋਹਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਨ ਦਾ ਪਰਵ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀਵੇ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਚਲਾਈ, ਕਨੌਕ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਿਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕਵਾਲਿਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਦਿਵਾਲੀਆ। ਵਿ—ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਵਾਲਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸ ਰਿਣ ਚੁਕਾਉਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਾ ੨. “ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਨਾਮਧਨ ਨ ਖਟਿਓ, ਸੇ ਦਿਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਦਿਵਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲਯ ਅਤੇ ਦੇਵਾਲਯ.

ਦਿਵੈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੈ. “ਦਾਨ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਿਵੈ।” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਮੰਤਿਭਿ ਤਤ੍ਰ ਆਇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰੌਦੇ ਦੀ ਸੰਭ ਨੂੰ ਮੌਸ ਤਿਥਿ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਮੌਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਅਮਾਵਸ ਦੀ ਸੰਭ ਨੂੰ ਇਹ ਤਿਹਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਸੁਖਰਾਤ੍ਰਿ” ਹੈ।

ਦਿਵੇਯਾ. ਦਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦਿਵੇਦਾਸ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਮਰਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਧਨੁਰਤਰਿ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਤਰਦਨ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਪੁਸ਼ੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਅਹਲਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰਤਮਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੰਬਰ ਰਾਖਸ ਦੀਆਂ ਸੋ ਪੁਰੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ
ਦਿਵੋਕਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਓਕਸ (ਘਰ). ਸੂਰਗ ਨਿਵਾਸੀ ਦੇਵਤਾ.

ਦਿਵੰਗਨਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਦੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ਅਪਸਰਾ. "ਨਿਰਖ ਦਿਵੰਗਨ ਕੇ ਮਨ ਲਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੬)
੨ ਦੇਵੰਗਨਾ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ.

ਦਿਵਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਿਵ (ਸੂਰਗ) ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਸੂਰਗੀਯ। ੨ ਚਮਕੀਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ। ੩ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ। ੪ ਸੰਗਤ—ਜੋ. ਯਵ। ੫ ਲੋਂਗ। ੬ ਸਫੇਦ ਚੰਦਨ। ੭ ਜੀਰਾ। ੮ ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਦੇਵਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸੈਸੇ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੀ। ੯ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਆਉਂ (ਇਨਸਾਫ) ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (Ordeal). ਦੋ ਆਦਮੀ ਭਗਤਦੇ ਹੋਏ ਹਾਕਿਮ ਪਾਸ ਜਦ ਪਹੁੰਚਦੇ, ਤਦ ਲਿਖਤ ਗਵਾਹ ਆਦਿਕ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਚਾ ਝੂਠਾ ਪਰਖਣ ਲਈ "ਅਗਨਿਦਿਵਜ" ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਅੱਗ ਅਥਵਾ ਅੱਗ ਨਾਲ ਤਪਾਏ ਲੋਹੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਨਾ ਸਾਤਨ, ਉਹ ਸੱਚਾ, ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਭ ਜਾਣ ਉਹ ਝੂਠਾ. ਇਵੇਂ ਹੀ "ਜਲਦਿਵਜ" ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬਕੇ ਅਤੇ "ਵਿਸਦਿਵਜ" ਜਹਿਰ ਖਵਾਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦਿਵਜ ਸਨ. ਇਸ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਆਗਨੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਧਯਾਯ ੨੫੫ ਅਤੇ ਯਾਗਯਵਲਕਯ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਵਜਵਹਾਰਾਧਯਾਯ, ਦਿਵਜ ਪੁਕਰਣ, ਤਥਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਮਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਆਦਿ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਦਿਵਜਨਾਯਾ ਹੁਕਮਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਪਾਵਸ. "ਤਿਹ ਤੇ ਤੁਮ ਦਿੱਬ ਸੁ ਹਾਬ ਧਰੇ। ਨਹ ਔਰ ਕਛੁ ਮਨ ਫਰਕ ਕਰੇ." (ਗੁਰਿ ੧੦)

ਦਿਵਜਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਬਦਿਸ਼੍ਟਿ.

ਦਿਵਜਪੁਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ. ਜਾਨੂਵੀ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ.

ਦਿਵਜਨਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਜ ੯.

ਦਿਵਜਵਰਖ. ਸੰ. ਦਿਕ੍ਯ ਕਾਫ਼. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ, ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰੇਬਰ ਹੈ. "ਦਿਵਜ ਸਹਸ੍ਰ ਵਰਖ ਪਰਮਾਨਾ। ਪਾਵਹਿ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ੯ ਦਿਵਜ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, Hindu law and customs by Dr Jolly

ਨਰਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਖਾਨਾ." (ਨਾਪੁ)

ਦਿਤ. ਸੰ. ਫੁਫ—ਦਿਢ. ਵਿ—ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਜਬੂਰ. ਪੱਕਾ। ੩ ਅਚਲ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ. "ਦਿਤ ਕਰਿ ਚਰਣ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦਿਤਤਾ. ਦਿਢਤਾ. ਸੰਗਤ—ਮਜਬੂਤੀ. ਪਕਿਆਈ। ੨ ਸਿਬਰਤਾ. ਕਾਇਮੀ। ੩ ਅਚੱਲ ਸੁੱਧਾ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਤ ਦਿਤਤਾ ਆਵੈ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਦਿਤਮਤਿ. ਸੰਗਤ—ਅਚਲਮਤਿ. ਸਿਬਰਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜਮਤਿ ਵਾਲਾ.

ਦਿਤਵਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਯਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ੧੫ ਮੀਲ ਸੰਗਤੀਵਾਲੇ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਦਿਤਵੈ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਿਸਚੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਫ਼ਕਿਫ—ਦ੍ਰਵਿਤ. ਸੰਗਤ—ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਉਤੀਸੇ ਦੇ ਦੱਖਣ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਤੀਕ ਹੈ। ੩ ਦ੍ਰਵਿਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦ੍ਰਵਿਤ. "ਦਿਤਵੈ ਤਿਲੰਗੀ ਪਹਿਚਾਨੈ ਧਰਮਧਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਦ੍ਰਿੜਵੈ ਪਾਠ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਇਹੋ ਹੈ.

ਦਿਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦ੍ਰਿਵਾਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ (ਦ੍ਰਿਵ) ਕਰਾਉਣਾ. ਨਿਸਚੇ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਾਉਣਾ.

ਦਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤ.

ਦਿਤ੍ਰਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤਮਤਿ.

ਦਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਵ.

ਦਿਤ੍ਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਤਵਾ.

ਦੀ. ਦਿੱਤੀ. "ਜਚਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਬਾਕੀ." (ਸੂਹ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾਨ ਕੀਤੀ। ੩ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਤਯਯ. ਕੀ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਥੁ ਹੋਇ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਦੀਉ } ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸ ਦੀਉ." (ਮਾਰੂ
ਦੀਉ } ਮ: ੫)
ਦੀਅ }

ਦੀਅਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾ. ਦੀਪਕ. "ਉਤਮ ਦੀਅਰਾ ਨਿਰਮਲ ਬਾਤੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਦੀਆ. ਦਿੱਤਾ. "ਦੀਆ ਆਚਰੁ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. "ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰਿ ਦੀਆ ਨ ਬਾਤੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੀਈ. ਦਿੱਤੀ. ਦਾਨ ਕੀਤੀ. "ਕਬੀਰ ਦੀਈ ਸੰਸਾਰ ਕਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਦੀਏ. ਦਿੱਤੇ. ਦਾਨ ਕੀਤੇ। ੨ ਦੀਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੀਵੇ. "ਚੰਦ

ਸੁਰਜ ਮੁਖਿ ਦੀਏ।" (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਮੁੱਖ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਦੀਪਕ।

ਦੀਸ. ਦੇਖੋ, ਦੀਸਿ।

ਦੀਸਤ. ਕਿ. ਵਿ—ਵਿਸ਼ਿ ਆਵਤ। ੨ ਦੇਖਦੇ. ਨਜਰ ਦੇ ਸੰਮੁਖ।

"ਦੀਸਤ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਹਿ ਬਿਲਾਈ।" (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਮਨ ਦੀ ਵਿੱਤੀ, ਭੋਗਦੇ ਸਾਮਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਪੁਰ ਤੀ ਉਪਰਾਮ ਹੈ।

ਦੀਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸਣਾ।

ਦੀਸਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਵਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਤ—ਨਜਰ. ਵਿਸ਼ਿ. ਨਿਗਾਹ।

ਦੀਸਿਆਵਤ. ਵਿਸ਼ਿ ਆਉਂਦਾ (ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ). "ਦੀਸਿਆਵਤ ਹੈ ਬਹੁਤ ਭੀਹਾਲਾ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੀਸੀ. ਸੰ. ਦੇਸ਼ਿਕ. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੂ. "ਕਰ ਸੁਕਦੀਸੀ।" (ਦੱਰਾਵ) ਦੱਤ ਨੇ ਤੋਤਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ।

ਦੀਹ. ਵਿ—ਦੀਰਘ. ਲੰਬਾ (ਲੰਮਾ). ੨ ਵਡਾ. "ਦੇਰੇ ਦੇਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ।" (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਗੁਰੂ ਅਕਰ. ਦੋ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ। ੪ ਭੰਗ. ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹ।

ਦੀਕਾ } ਸੰ. ਵੀਜ਼. ਧਾ—ਯਗਤ ਕਰਨਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਧਰਮ
ਦੀਖਿਆ } ਸਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੀਕਾ. ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼.
ਵਿਦੁਆਨਾਂ ਨੇ ਦੀਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਿਆਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ
ਅਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੰਧਨ ਛੱਡ ਹੋ ਜਾਣ. "ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਪੂਰੀ ਦੀਖਿਆ।"
(ਜੁਖਮਨੀ)

ਦੀਗ. ਸੰ. ਦਿਕ. ਦਿਸ਼ਾ. ਡਰਾ. "ਦੇਉ ਦੀਗ ਵੇਲ ਬਾਜੈ।" (ਸਲੋਹ)

ਦੀਗਰ. ਡਾ ੨, ਵਿ—ਦੁਜਾ. ਦੂਸਰਾ। ੨ ਅਨੜ. ਹੋਰ। ੩ ਬੇਗਨਾ. ਉਪਰ।

ਦੀਛਾ } ਦੇਖੋ, ਦੀਛਾ.
ਦੀਛਿਆ }

ਦੀਜੈ. ਦਾਨ ਕਰੀਜੈ. "ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਬਹੈ ਗੁਨ ਭਾਇ।" (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਦੀਠ } ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਵਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਤ—ਨਜਰ. ਨਿਗਾਹ.
ਦੀਠਿ }

ਦੀਠਿਬੰਦ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਿ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦੇ ਖੇਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਦਿੱਸੇ. ਭਾਵ—ਹੱਥ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਚਾਲਾਕੀ ਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਣ. Legerdemain.

ਦੀਤ } ਦਿੱਤਾ. ਦੱਤ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿਜਸ ਦੀਤ।" (ਨਟ
ਦੀਤਾ } ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) "ਤਿਸੁ ਅਭੈਦਾਨੁ ਦੀਤਾ।" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੀਦ. ਡਾ ੨, ਵਿ—ਦੇਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤਮਾਸ਼ਾ.

ਦੀਦਹ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਵਿ—ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ.

ਦੀਦਨ. ਡਾ ੨, ਵਿ—ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ।" (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦੀਦਬਾਨ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਚੇਦਾਰ। ੨ ਉਹ ਸੁਰਾਮ (ਫਿਦੂ) ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀ ਦੇਖੀਏ। ੩ ਬੰਬੂਕ ਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਣ ਦਾ ਫਿਦੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀ ਮੱਖੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਨਜਰ ਜੋਤੀਏ.

"ਦੀਦਮਾਨ, ਮਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ, ਲਛ, ਮੱਖੀ ਜੁਤ ਸਤ ਸੋਇ। ਪਾਂਚੋਂ ਜੇ ਇਕਸੂਤ ਹੈਂ ਹਤਏ ਬਰੈ ਨਹਿ ਕੋਇ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੀਦਮ. ਡਾ ੨, ਸੰ. ਦੇਖਿਆ.

ਦੀਦਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਬਾਨ.

ਦੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਹ.

ਦੀਦਾਰ. ਡਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਦਰਬਾਨ.

ਦੀਦਾਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਬੁਕਮਾਜਰਾ.

ਦੀਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਦਾਰੀ.

ਦੀਦਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਾਰ. "ਦੀਦਾਰੁ ਪੂਰੇ ਪਾਇਸਾ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਦੀਦੇਮ. ਡਾ ੨, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ.

ਦੀਦੈ. ਦੇਖੋ, ਚਸਮਦੀਦ, ਦੀਦਨ ਅਤੇ ਦੀਦਮ. "ਬੰਦੇ। ਚਸਮਦੀਦੈ ਫਨਾਇ।" (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦੀ ਧਰ ਮੋਰ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਾ—ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਧਰਾ (ਜਮੀਨ) ਮੋਰੀ. ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਮੋਰੀ ਠਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਭੂਮਿ.

ਦੀਧਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨ। ੨ ਚਮਕ.

ਦੀਨ. ਦਿੱਤਾ. ਦਿੱਤੀ. "ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ ਆਪਨੀ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ "ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ" ਦਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"ਦਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਕੇ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ,

ਸੈ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ."

੩ ਸੰ. ਵਿ—ਦਰਿਦੁ. ਡਰੀਬ. "ਦੀਨਦੁਖ ਭੰਜਨ ਦਯਾਲ ਪੁਰੁ।"

(ਸਹਸ ਮ: ੫) ੪ ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਭਾਵਨਾ ਯਕੀਨ ਦੀਨ।" (ਅਕਾਲ)

੫ ਅਨਾਥ. "ਦੀਨ ਦੁਆਰੇ ਆਇਓ ਠਾਕੁਰ।" (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ.

ਦੀਨੜ. ਸੰਗਤ—ਦੀਨਤਾ. "ਦੂਖ ਦੀਨ ਨ ਭਉ ਬਿਆਪੈ।" (ਮਾਰੂ

ਮ: ੫) ੭ ਅ. ੮, ਧਰਮ. ਮਜਹਬ. "ਦੀਨ ਬਿਸਾਖਿਓ ਰੇ ਦਿਵਾਨੇ।"

(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੮ ਪਰਲੋਕ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ।" (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਦੀਨਦਿਲਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਦਿਨ ਕਾ ਬਚੁਰਾ. ਵਿ—ਮਤਾਧ. ਮਜਹਬ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ. "ਖਬਰਿ ਨ ਕਰਹਿ ਦੀਨ ਕੇ ਬਚੁਰੇ।" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ } ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਦੀਨਕ੍ਰਿਪਾਲ } "ਮੋਹਨ ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ।" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਦੀਨਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਡਰੀਬੀ. ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ। ੨ ਉਦਾਸੀ. ਮਨ ਦੀ

ਦੀਨਤਾ } ਖਿੰਨ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਅਪਮਾਨਫਰੀ ਨੰਮਤਾ.

ਦੀਨਦਇਆਰ } ਵਿ—ਦੀਨਦਯਾਲੁ. ਦੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨ

ਦੀਨਦਇਆਲ } ਵਾਲਾ. "ਕਰ ਦੇਇ ਰਾਖਹੁ, ਗੋਬਿੰਦ

ਦੀਨਦਯਾਲ } ਦੀਨਦਇਆਰਾ।" (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਦੀਨਦਿਆਲ } "ਦੀਨਦਇਆਲ ਸਦਾ ਦੁਖਭੰਜਨ।" (ਧਨਾ

ਮ: ੯) "ਦੀਨਦਯਾਲ ਪੁਰਖ ਪੁਰੁ ਪੂਰਨ।" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

ਮ: ੫)

ਦੀਨਦੁਨੀ } ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ. ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਲੋਕ. ਵਿਹਾਰ
ਦੀਨਦੁਨੀਆਂ } ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ. "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ" (ਤਿਲ ਮ: ੫) "ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਟੇਕ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
ਦੀਨਦੇਆਲ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਦਯਾਲ. "ਦੀਨਦੇਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਦੀਨਪਨਾਹੀ. ਛਾ ੯੬੫, ਸੰਗਤ—ਧਰਮਰਖਤਾ, ਧਰਮਪਾਲਨ.
ਦੀਨਬਾਂਧਵ } ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਬੰਧੁ (ਸਹਾਇਕ). ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਮਨ
ਦੀਨਬੰਧ } ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.
ਦੀਨਬੰਧਪ } "ਦੀਨਬਾਂਧਵ ਭਗਤਵਛਲ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਦੀਨਬੰਧ ਸਿਮਰਿਓ ਨਹੀ
ਦੀਨਬੰਧਰੋ } ਕਥਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯) "ਦੀਨਬੰਧ ਜੀਅਦਾਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ 'ਦੀਨ ਬੰਧਰੋ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ
ਦੀਨਬੰਧੁ } ਦੀਨਬਾਂਧਵ ਦਾ ਭੀ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਦੀਨਬੰਧਰੋ ਦਾਸ ਦਾਸਰੇ." (ਸਾਰ
ਮ: ੫) ਦੀਨ ਬਾਂਧਵ ਦਾ ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ.

ਦੀਨਮਨਾ. ਵਿ—ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੀਨਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਸਕੁਚਤ ਦੀਨਮਨਾ ਕਰ ਜੋਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੀਨਾ. ਦਿੱਤਾ. ਦੀਆ. "ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ ਫੁਰਿ ਮਨੁ ਦੀਨਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੀਨ ਦਾ. ਦੀਨ ਦੀ. "ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

੩ ਸੰਗਤ—ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਕਾ, ਛਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਲੋਹਗੜ੍ਹ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕਰੀਬ ਦੋ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਕੁਲ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਜੈਤੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਫਰ ਨਾਮਾ" ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ "ਜਫਰਨਾਮਾ" ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਕਲਗੀਧਰ ਕਾਂਗੜ ਵਿਰਾਜਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਜਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਫਾਲਪੁਰਾ. ੪ ਸੰ. ਚੂਹੀ. ਮੁਸਿਕਾ.

ਦੀਨਾਦੀਨ. ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾ ਦੀਨ. ਅਤਿ ਦੀਨ. ੨ ਦੀਨ ਨੂੰ ਅਦੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਦੀਨਾਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਹੋ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪)

ਦੀਨਾਧੀਨ. ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ. ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵਸ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਦੀਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ.

ਦੀਨਾਨਗਰ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਦੇਖੋ. ਬੋਤ ੫੮.

ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਫ਼ਰਮੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਖਸਦ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਦੀਨਾਨਾਥ. ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਸਕਲ ਭੈਰਜਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਦੀਵਾਨ ਦੀਨਾ ਨਾਥ. ਬਖਤਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ ਪੁਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਨ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਆਇਆ ਅਰ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਹਰ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ (Finance Minister) ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ. ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਨਾਮ, ਤਨਖ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.

ਇਹ ਵਡਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਢਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਵਰਤੇ, ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ, ਸਗੋਂ ਸਰ ਹੋਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਅਤੇ ਜਾਨ ਲਾਰੈਂਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਨਾਬਾਲਿਗ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ਕਲਨੌਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਰਾਜਾ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨੀ ੪੬੪੬੦) ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਸੀ. ਦੀਨਾਨਾਥ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਜਿਲ੍ਹੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹੈ.

ਦੀਨਾਬੇਗ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਦੀਨਾਬੇਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਦੀਨਾਬੇਗ.

ਦੀਨਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ੨ ਬੱਤੀ ਰੱਤੀ ਤੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ੩ ਇੱਕ ਚਾਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਇਹ ਸਿੱਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ "ਦੀਨਾਰ" ੬, ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਤੋਲ ਫੀ ਮਾਸ਼ੇ ਭਰ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਅਰਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ ਸੀ.

ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਮ. ਛਾ ੬੬੬, ਸੰਗਤ—ਅਸਰਫੀ. ਮੁਹਰ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ.

ਦੀਨੁ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨ ੭-੮. "ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਨੀ ਸਿਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦੀਨੁੱਧਰਨ. ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਤਾ. "ਤਬ ਆਪਨ ਕਹਿੰ ਦੀਨੁੱਧਰਨ ਕਹਾਈਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਦੀਨੇਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾ ੩.

ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਰਫੀ ਨੂੰ "ਦੀਨਾਰ ਸੁਰਮ" ਆਖਦੇ ਸਨ.

ਦੀਨੈ. ਧਰਮਰੂਪ। ੨ ਦਾਨਕਰਤਾ. ਦੇਣਵਾਲਾ. “ਕਿ ਸਰਬਤੁ ਦੀਨੈ।
ਕਿ ਸਰਬਤੁ ਲੀਨੈ.” (ਜਾਪੁ)

ਦੀਪ. ਸੰ. ਦੀਪ. ਧਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ਼. “ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਦੀਪ.” (ਜੋਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ.
ਦੀਪ. ਦੀ-ਆਪ. ਦੇ ਜਲ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ
ਦੇਸ. ਟਾਪੂ. ਦੇਖੋ. ਸਪਤਦੀਪ. “ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ
ਮੰਡਲ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਸੱਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕੌੜੀਂਕ ਦੀਪ
ਸੱਤ ਮੰਨੇ ਹਨ. “ਸਤ੍ਰੇ ਸੇ ਪੈਤਾਲਿ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੭। ੫ ਦੀਪੁ (ਚਮਕ) ਦੀ
ਥਾਂ ਤੀ ਦੀਪ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਚੰਦ ਦਿਨੀਸਹਿ ਦੀਪ ਦਈ.”
(ਅਕਾਲ)

ਦੀਪ ਸਿਖਾ. ਦੀਵੇ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ (ਲਾਟ)

ਦੀਪ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ
ਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ
ਸੀ. ਪੈਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ
ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ. ਦੀਪਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ.

ਦੀਪਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ. ਇਹ ਪਰਗਣੇ ਲਹੌਰ ਦੇ ਪੋਹੂਵਿੰਡ ਪਿੰਡ
ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖਰ੍ਹਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ
ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਅਨੇਕ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ
ਲਈ ਜਾਨ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਸਨ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਜਿੱਤੇ. ਦਰਬਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ
ਰਖਤਾ ਲਈ ਆਪ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਪਾਸ ਧਰਮਯੁੱਧ
ਕਰਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਸਨ.

ਦੀਪਸੁਤ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਵੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬੱਜਲ.

ਦੀਪਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਵਾ. “ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਮਾਇਆ ਕੇ ਛੇਦੇ.”
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ—ਗੜਾਨ. “ਅੰਧਲੇ ਦੀਪਕ ਦੇਇ.” (ਆਸਾ
ਮ: ੧) ਦੇਖੋ. ਤੇਲ। ੩ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਉਪਮੇਯ ਤੇ
ਉਪਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕ ਹੀ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਅਥਵਾ ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ
ਇੱਕ ਹੀ ਕਾਰਕ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ “ਦੀਪਕ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਰ ਤਾਰ ਹੀ ਤੇ ਗੀਤ ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕਰੇ ਤੇ ਤੀਤਿ
ਸਾਚ ਕੀ ਮਿਤਾਈ ਮੀਤ ਜੋਧਾ ਜੁਟੇ ਜੰਗ ਤੇ,
ਅੰਜਨ ਦਿਯੋ ਤੇ ਦ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿਖਲਾਯੋ ਖੇਲ
ਫੂਲ ਸ੍ਰਿਗ ਸੋਰਭ ਸੁ ਮੰਦਿਰ ਉਤੰਗ ਤੇ,
ਵਾਰਿਧਿ ਤਰੰਗਨ ਤੇ ਅੰਗਨਾ ਸੁ ਅੰਗਨ ਥੇ
ਵਿਦ੍ਰੁਮ ਸੁਰੰਗਨ ਤੇ ਪਟ ਚਢੇ ਰੰਗ ਤੇ,
ਸਤੀ ਸਤ ਹੀ ਜਤੀ ਜਤ ਤੇ ਟਹਲ ਸਿੰਘ
ਮਾਨੁਸ ਸੁਮਤਿ ਯੁਤ ਸੋਭਤ ਸੁਸੰਗ ਤੇ.

(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਮਾਨੁਸ ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਸਾਚੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਨੂੰ
ਇੱਕ “ਸੋਭਤ” ਪਦ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਦ੍ਰੁਮਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹੋਰ ਬਾਧੇ ਹਨ,
ਅਰਥਾਤ—ਕਾਰਕ ਦੀਪਕ, ਮਾਲਾ ਦੀਪਕ, ਆਵ੍ਰਿਤੀਦੀਪਕ ਅਤੇ
ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਲਈ ਜੋ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ
ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਅਥਵਾ ਇੱਕੋ ਕਾਰਕ ਕਰੀਏ, ਤਦ “ਕਾਰਕ
ਦੀਪਕ” ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਆਪੇ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਸਤ੍ਰ ਸਿੰਚੈ ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਹਿ ਪਾਏ,
ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ ਆਪੇ ਦੇਇ ਦਿਵਾਏ,
ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪੇ ਹੈ ਰਾਖਾ ਆਪੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ,
ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਵਡਿਆਈ ਆਖੈ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਕੀ,
ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲ ਨ ਤਮਾਏ.

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਕਰਤਾ “ਹਰਿ ਕਰਤਾ”
ਇੱਕੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

(ੲ) ਪਹਿਲੇ ਕਹੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਵਸਤੁ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
ਕਰਨ ਲਈ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ “ਮਾਲਾ ਦੀਪਕ” ਅਲੰਕਾਰ
ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੁਸੇਵਾ ਮਨ ਕਰਤੀ ਨਿਰਮਲ,
ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਤੇ ਗੜਾਨ,
ਗੜਾਨ ਭਏ ਆਤਮਸੁਖ ਪਾਵੈ,
ਜਾਂਤੇ ਸਭ ਦੁਖ ਹਾਨ.

(ਸ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਅਥਵਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਇਹ “ਆਵ੍ਰਿਤੀ
ਦੀਪਕ” ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਪਦਾਵ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ
ਅਰਥਾਵ੍ਰਿਤਿ. ਜੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਤਦ ਪਦਾਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ,
ਯਥਾ—

ਹਰਿਧਨ ਜਾਪ ਹਰਿਧਨ ਤਾਪ ਹਰਿਧਨ ਭੋਜਨ ਭਾਇਆ.

(ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਸਤ੍ਰੁ,
ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਭਾਈ.

(ਗੁਜ ਮ: ੩)

ਸੋਈ ਗਿਆਨੀ ਸੋਈ ਧਿਆਨੀ ਸੋਈ ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਈ.

(ਸੋਚ ਮ: ੫)

ਪੰਡਿਤ ਜਨ ਮਾਤੇ ਪਤ੍ਰਿ ਪੁਰਾਨ,
ਜੋਗੀ ਮਾਤੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ,
ਸੰਨਿਆਸੀ ਮਾਤੇ ਅਹੰਮੇਵ,

ਤਪਸੀ ਮਾਤੇ ਤਪ ਕੈ ਭੇਦ,
ਸਭ ਮਦ ਮਾਤੇ ਕੋਊ ਨ ਜਾਫ,
ਸੰਗ ਹੀ ਚੋਰ ਘਰੁ ਮੁਸਨਨਾਫ.

(ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਜੇ ਪਦ ਭਿੰਨ ਹੋਣ, ਪਰ ਅਰਥ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ ਤਦ "ਅਰਥਾਵ੍ਰਿਤਿ"
ਦੀਪਕ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਨਾਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨ ਰਹਿਆ,
ਨਾ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ, x x x
ਸਭ ਕੇ ਮੀਤ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ,
ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ.

(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਆਪਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਸਭਿ ਕੀਨੇ,
ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ ਚੀਨੇ.

(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਭਏ ਸੁਖਸਾਸੀ, ਮਿਲੀ ਸੇਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋ.

(ਨਾਪੁ)

ਪੇਖ ਛਬਿ ਦੇਖ ਦੁਤਿ ਨਾਰਿ ਸੁਰ ਲੋਭਹੀਂ.

(ਕਲਕੀ)

ਉੱਪਰਲੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਪਦਾਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਜੇ ਇੱਕ ਹੀ ਪਦ ਪਿਛਲੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਾਏ, ਤਦ "ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦੀਵਾ ਦੇਹਲੀ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਹਮ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿਗੇ.

(ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਇੱਥੇ "ਕ੍ਰਿਪਾ" ਪਦ ਕੀਜੈ ਅਤੇ ਨਿਧਾਨ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ। ੪ ਕਾਮਦੇਵ, ਮਨਮਥ। ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਤੁੱਖ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੭ ਬਜ਼ ਪੰਛੀ। ੮ ਹਨੁਮਤ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗ੍ਰਹ ਸੂਰ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਕਈ ਸੰਗੀਤ ਕ੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਕਲਾਤਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਦੱਸ ਕੇ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਸੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਿਜਾਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਨਿਸਾਦ ਦੋਵੇਂ ਵਰਜਿਤ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੯ ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਉਜਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਪਕੁ, ਦੀਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ. "ਦੀਪਕੁ ਤੇ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਿਆ."

(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੀਪਕੁਤਿਹਲੋਇ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਸੂਰਜ. "ਗੁਰੁ

ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ. ਘ੍ਰਿਤਦੀਪਕ ਘ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦੀਵਾ. "ਧੂਪ ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ." (ਧਨਾ ਸੈਣ)

ਦੀਪਤ. ਸੰ. ਦੀਪੁ. ਵਿ—ਰੋਸਨ. ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਣ. ਸੋਨਾ। ੩ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ.

ਦੀਪਤਿ. ਸੰ. ਦੀਪੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਛਾ. ਚਮਕ. ਰੋਸਨੀ. "ਦੀਪਕ ਦੀਪਤਿ ਪਰਹੀ ਫੀਕੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦੀਪਦਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਵਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਰਤੀ ਨਾਨ ਦੇਵਪੂਜਨ. "ਦੀਪਦਾਨ ਤਰੁਨੀ ਤਿਨ ਕੀਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੩) ਹਿੰਦੁਮਤ ਵਾਕ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੀਪਦਾਨ ਦੀ ਰਸਮ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Ex ਕਾਂਡ ੪੦ ਆਯਤ ੨੪ ਅਤੇ ੨੫.

ਦੀਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਕਰਨ (ਮਚਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨਿ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੂਰਣ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ. ਸੁੰਢ, ਜੀਰਾ, ਪੇਦੀਨਾ, ਅਜਵਾਇਨ, ਮਘਪਿੱਪਲੀ, ਦਾਲਚੀਨੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ 'ਦੀਪਨ' ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਦੀਪਮਾਲਾ } ਦੀਪਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨.
ਦੀਪਮਾਲਿਕਾ }

ਦੀ ਪਰਥਵੀ. ਭਾ (ਪ੍ਰਥਵੀ) ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮ ਰਖਣਾ. ਚੀਨ ਦੀ ਹਿਫਾਜਤ.

ਦੀਪਾ. ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ. ਦੀਪ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਏ ਦੀਪਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਭਰਾਜੀ ਸਿੱਖ। ੫ ਕਾਸਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਲਾਂਕਰੀ ਸੀ.

ਦੀਪਾਇਓ } ਦੀਪੁ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ, ਮਚਾਇਆ. ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ
ਦੀਪਾਇਆ } ਕੀਤਾ। ੨ ਰੋਸਨ ਹੋਇਆ. "ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਤਨਿ
ਦੀਪਾਇਹੁ } ਚੰਦੁ ਦੀਪਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਭੰਤ ਮ: ੧)

ਦੀਪਾਈ. ਦੀਪੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ. "ਚਰਾਕ ਦੀਪਾਈ." (ਭਵਾ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੀਪੁ. ਪੁਛਾ. ਰੋਸਨੀ. "ਕਲਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੀਪਾਰਾ. ਦੀਪਕਰੂਪ ਹੈ. ਰੋਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਦੀਪ ਲੋਅ ਦੀਪਾਰਾ." (ਜੇਤ ਮ: ੪)

ਦੀਪਾਹਿ. ਦੀਪੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ. "ਅੰਧਕਾਰ ਦੀਪਕ ਦੀਪਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੀਪਾਯਉ. ਦੀਪੁ (ਰੋਸਨ) ਕੀਤਾ. "ਸਬਦੁ ਦੀਪਕ ਦੀਪਾਯਉ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਦੀਪਾਲਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਨੰ: ੨.

ਦੀਪਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨.

'ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮੋਢੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਿਮਿੱਤ ਭੀ ਦੀਵਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾ ੨.

ਦੀਪੁ } ਦੇਖੋ, ਦੀਪਤ ਅਤੇ ਦੀਪਤਿ.
ਦੀਪੁ }

ਦੀਪਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਲਾਨੇ ਯੋਗਤ. ਮਚਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਅਜਵਾਯਨ। ੩ ਜੀਰਾ। ੪ ਕੁੰਘ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਦੀਪਤਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਰੋਸ਼ਨ.

ਦੀਬਾਚਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਜਾ.

ਦੀਬਾਣ } ਅ. ਗੁਰੂ. ਦੀਵਾਨ. ਸੰਗਤ—ਦਰਬਾਰ. ਸਭਾ. “ਜੋ
ਦੀਬਾਣੁ } ਮਿਲਿਆ ਹਰਿਦੀਬਾਣੁ ਸਿਉ ਜੋ ਸਭਨੀ ਦੀਬਾਣੀ
ਦੀਬਾਨ } ਮਿਲਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ) ਸੋ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ
ਦੀਬਾਨੁ } ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਮੋਢਰ
ਹੈ। ੨ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਨੜਾਯਆਲਾ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. ਹਕਿਮ. “ਜੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨ ਵਸਿਆ ਤਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) “ਦੀਬਾਨੁ ਏਕੋ ਕਲਮ ਏਕਾ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੪ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਨਾਜਿਮ (ਸੂਬੇ) ਦਾ ਮਾਲੀ ਮੰਤਰੀ। ੫ ਬਹੁਤ
ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ ੨.

ਦੀਬੋ. ਸੰਗਤ—ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਯਾ. ਦੇਣਾ.

ਦੀਮਕ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਂਕ.

ਦੀਯਾ. ਸੰਗਤ—ਦੀਪਕ. ਦੀਪ. “ਪਤੰਗ ਜਿਉਂ ਟੂਟ ਪਰੇ ਅਵਿਲੋਕ
ਦੀਯਾ.” (ਕਿਸਨਾਵ) ੨ ਦਿੱਤਾ. ਦਾਨ ਕੀਤਾ.

ਦੀਰਘ. ਸੰ. ਦੀਘ. ਵਿ—ਲੰਮਾ। ੨ ਚੋੜਾ. ਮੋਟਾ। ੩ ਵਡਾ।

੪ ਸੰਗਤ—ਤਾਲ ਬਿਰਛ। ੫ ਚੁੰਟ. ਸੁਤਰ। ੬ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅੱਖਰ.
ਗੁਰੂ. “ਆਪਸ ਕਉ ਦੀਰਘ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਰਨ ਕੋ ਲਗ ਮਾਤ.”
(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦੀਰਘ (ਗੁਰੂ) ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਪੁ
ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ੫.

ਦੀਰਘਸੂਤਰੀ. ਸੰ. ਦੀਰਘਸੂਤਰਿ. ਵਿ—ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਸੂਤ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਖਾਣ ਅਤੇ ਰਾਜ। ੨ ਭਾਵ—ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਰਘਕਾਇ } ਵਿ—ਦੀਘ (ਲੰਮਾ) ਹੈ ਕਾਯ (ਜਿਸਮ) ਜਿਸ ਦਾ।
ਦੀਰਘਕਾਯ } ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਦੈਤ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ
ਉੱਚਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਦੀਰਘਕਾਇ ਐਸ ਰਿਪੁ
ਭਯੋ.” (ਸੂਰਜਾਵ) ਦੇਖੋ, ਬਾਣ ੫। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਯ ੮.

ਦੀਰਘਕੰਠ. ਸੰਗਤ—ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ ਬਕੁਲਾ. ਨਤੀ।
੨ ਇੱਕ ਮਾਸ ਦੈਤ। ੩ ਸੁਤਰ. ਚੁੰਟ। ੪ ਵਿ—ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ.

ਦੀਰਘਜੀਵੀ. ਸੰ. ਦੀਰਘਜੀਵਿ. ਵਿ—ਚਿਰਜੀਵੀ. ਦੇਰ ਤਕ
ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ੨.

ਦੀਰਘਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਬ.

ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੀਰਘ.

ਦੀਰਘਦਰਸੀ. ਸੰ. ਦੀਰਘਦਰਸਿ. ਵਿ—ਦੂਰਦੇਸ਼. ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ
ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. “ਦੀਰਘਦਰਸੀ ਜੋ ਮਰਿਵਾਨ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੀਰਘਦਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਵਡੀਆਂ ਦਾਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ

ਦੈਤ, ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ੨। ੩ ਵਰਾਹ
ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹੁੰਡਾਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਸਨ.

ਦੀਰਘਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ } ਸੰਗਤ—ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ. ਦੂਰਦੇਸ਼ੀ.
ਦੀਰਘਦ੍ਰਿਸ਼ਿ }

ਦੀਰਘਪਤ੍ਰ. ਤਿੰਨ. ਸੰਗਤ—ਲੰਮੀ ਝੂਕਾਂ ਵਾਲਾ ਯੁਗ. ਪਿਆਜ।
੨ ਕੇਲਾ.

ਦੀਰਘਬਪੁ. ਦੀਘ ਹੈ ਵਪੁ (ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਦੀਰਘਕਾਯ.

ਦੀਰਘਬਾਹੁ. ਵਿ—ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ.
ਦੇਖੋ, ਭਾਰੀ ਬੁਜਾਨ.

ਦੀਰਘਰੋਗ. ਵਿ—ਵਡਾ ਰੋਗ. ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ. ਪੁਰਾਣਾ
ਰੋਗ. “ਹਉਮੈ ਦੀਰਘਰੋਗ ਹੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੀਰਘਾ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ.

ਦੀਰਘਾਯੁ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਹੈ. ਚਿਰਜੀਵੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਕਾਉਂ। ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਰਿਖੀ। ੪ ਸਿੰਮਲ ਬਿਰਛ। ੫ ਕੋਈ ਜੀਵ
ਅਥਵਾ ਬਿਰਛ ਆਦਿਕ ਜੋ ਚਿਰ ਤਕ ਨਾ ਮਰੇ.

ਦੀਰਣ. ਸੰ. ਦੀਣ. ਵਿ—ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਦੀਰਣ ਕੀਤਾ.
ਪਾਤਿਆ. ਰੀਰਿਆ.

ਦੀਵਟ } ਸੰਗਤ—ਦੀਪਾਟਿਕਾ. ਦੀਪਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ।
ਦੀਵਟੀ } ੨ ਮਸਾਲ. ਮਸ਼ਅਲ. “ਜਾਰ ਦੀਵਟੈਂ ਤਸਕਰ ਧਾਏ.”

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੬) ੩ ਦੀਵੇ ਦੀ ਵੱਟੀ. “ਜੋਤਿ ਦੀਵਟੀ ਘਟ ਮਹਿ
ਜੋਇ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭) ੪ ਦੀਵੇ ਦੀ ਟੂਠੀ. “ਦੇਹ ਦੀਵਟੀ
ਕੇ ਵਿਖੇ ਨੇਹ ਮੇਹ ਤਰਪੁਰ। ਬਾਤੀ ਵਿਸਯਨ ਵਾਸਨਾ ਅਗਨਿ ਗਯਨ
ਤੇ ਦੂਰ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੀਵਨ } ਦੇਣਾ. ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਵਨ. “ਪੁਰੁ ਬਿਪਾਲੁ ਜਿਸ
ਦੀਵਨਾ } ਦੀਵਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੀਵਰਾ } ਸੰਗਤ—ਦੀਪਕ. ਦੀਪ. ਚਰਾਗ. “ਜਉ ਕੁਮ ਦੀਵਰਾ,
ਦੀਵਰਾ } ਤਉ ਹਮ ਬਾਤੀ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) “ਦੀਵਰੇ ਗਇਆ
ਦੀਵਾ } ਬੁਝਾਇ.” (ਜ. ਫਰੀਦ) ਇੱਥੇ ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ.

“ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੀਵਰੇ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ
ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਣ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੁਧ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਦੀਪਦਾਨ,
ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ. “ਦੀਵਾ
ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ” (ਆਸਾ ਮ: ੧) “ਐਸਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲੈ ਕੋਇ।
ਨਾਨਕ ਸੇ ਪਾਚੰਗਤਿ ਹੋਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਬਾਨ. “ਸਭਨਾ ਦੀਵਾਨ ਦਇਆਲਾ.” (ਵਡ ਮ:
੩) ੨ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੂਕ ਵਿੱਚ. ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ
ਕੁੰਬ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨ ਕੋਯਾ.

ਦੀਵਾਨਾਮ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਦੀਵਾਨ (ਸਭਾ ਸਮਾਜ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਆਮ ਲੋਕ ਜਮਾ ਹੋਣ. ਸਰਵ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋ
ਸਕਣ। ੨ ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਜਾਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ
ਬੈਠ ਸਕਣ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਆਗੇ ਲਹੌਰ ਆਦਿ

ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਸਤੂਨਾਂ (ਬਮਲਿਆਂ) ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅਲੀਸ਼ਾਨ "ਦੀਵਾਨ ਆਮ" ਹੈ। ਜੋ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਆਸਫ਼ਖਾਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ੩ ਉਹ ਦੀਵਾਨ (ਮਜਲਿਸ) ਜੋ ਪੁਜਾ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ। House of Commons.

ਦੀਵਾਨ ਖਾਸ. ਉਹ ਦੀਵਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਲੋਕ ਜਾ ਸਕਣ। ੨ ਉਹ ਮਕਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੁਕਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ੩ ਖਾਸ ਪਦਵੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ. House of Lords.

ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ دewan-khana ਸੰਗਤ—ਸਭਾਘਰ। ੨ ਰਾਜਾ ਦੇ ਅਬਵਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਕਬਜ਼ਾਹੀ ਦਾ ਮਕਾਨ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਬਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰਾ.

ਦੀਵਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ Dewan-gi ਸੰਗਤ—ਪਾਗਲਪਨ. ਸਿਰਤ। ੨ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਮਸ਼ੀ. ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ.

ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ 'ਗੋਯਾ' ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ, ਭਗਤਿ, ਕੁਰਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ. ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਉੱਤਮ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹਨ—ਬਾਵਾ ਬ੍ਰਿਜਬੱਲਭ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਪ੍ਰੇਮਪਟਾਚੀ", ਅਤੇ ਭਾਈ ਮੇਖਰਾਜ ਕ੍ਰਿਤ "ਪ੍ਰੇਮਫੁਲਵਾਤੀ."

ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ. ਮਿਸਰ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਨੌਕਈ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਵਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੌਕਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗ਼ੋਸ਼ ਖ਼ਾਨ ਪਾਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਕੀਤਾ. ਗ਼ੋਸ਼ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਇਹ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਖਾਈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਹੋਰ ਭੀ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਗੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਤਾਬ "ਜ਼ਫ਼ਰਜੰਗ ਬਹਾਦੁਰ" ਮਿਲਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਦੀਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨਾ.

ਦੀਵਾਨਿ. ਦੀਵਾਨ ਨੇ। ੨ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ. "ਦੀਵਾਨਿ ਬੁਲਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਨੀ। ੨ ਦਰਬਾਰੀ. ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਦਾਸੁ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਦੀਵਾਰ } ਫ਼ਾ Dewar ਅਬਵਾ Dewar ਸੰਗਤ—ਕੰਧ. ਭੀਤ. ਭਿੱਤਿ.

ਦੀਵਾਲੀ. ਦੀਪਾਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀ ੨. "ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤਿ

ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਨਿ." (ਭਾਰੁ)

ਦੀਵਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਦਿਵਾਲੀਆ.

ਦੁ. ਵਿ—ਦੇ (ਦ੍ਰਿ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੁ ਪਕ ਨ ਭੱਜੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਚਿਤਾ, ਦੁਵਿਧਾ ਆਦਿ.

ਦੁਅ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿ. ਦੋ.

ਦੁਅਸਪ. ਫ਼ਾ. ਮੁਕਲ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਉਹ ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ ਨੌਕਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋ ਘੋੜੇ ਰੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੁਹਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ.

ਦੁਆ } ਸੰਗਤ—ਔਸਧ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਉ } ਦਵਾ। ੨ ਆ dua ; ਦੁਆ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ। ੩ ਅਸੀਸ. ਦੁਆਇ } ਆਖੀਰਵਾਦ. "ਅੰਧਾ ਅਖਰੁ ਵਾਉ ਦੁਆਉ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਅੰਧਾ ਅਖਰ ਅਤੇ ਵਾਉ ਦੁਆਉ. "ਲੈਦਾ ਬਦਦੁਆਇ ਤੂੰ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) "ਦੇਨਿ ਦੁਆਈ ਸੇ ਮਰਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਦੁਆਸਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼—ਦ੍ਰਿਸ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੁਬਾਰਾ. ਦੁਨੀ ਵਾਰ.

"ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ, ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕੁੰਧੁ ਚੰਡਾਲ." (ਸੁੀ ਮ: ੪) ਕਿਤੇ ਅਰਾਨਕ ਇੱਕ ਵੇਰ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਨਈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਦੁਆਤ. ਦੇਖੋ, ਦਵਾਤ.

ਦੁਆਦਸ. ਸੰ. ਦੁਾਦਸ਼. ਵਿ—ਛਾਰਾਂ, ਦੋ ਅਤੇ ਦਸ਼—੧੨.

ਦੁਆਦਸ ਅੰਗੁਲ. ਛਾਰਾਂ ਅੰਗੁਲ ਪਵਨ (ਸ਼ਾਸ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਤੋਂ ਛਾਰਾਂ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਵਸਿਸ਼੍ਟ ਨੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਛਾਦਸਾਂਗੁਲ ਧਰ੍ਯੰਜੇ ਨਾਜਾਗੇ ਕਿਸਲੇਂਭਰੇ."

ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ. ਦੁਾਦਸ਼ (ਛਾਰਾਂ) ਸਿਲਾ (ਪਾਖਾਣ). ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਛਾਰਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ. ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਛਾਰਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ—

(ੳ) ਵਿਸਨੁ, ਲਕਸ਼ਮੀ, ਸ਼ਿਵ, ਪਾਰਵਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸਰਸੁਤੀ, ਗ਼ਣੇਸ਼, ਕਾਲੀ, ਭੈਰਵ, ਸੁਰਯ, ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਯਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ.

(ਅ) ਵੈਦਕਲਾਬ ਮਹਾਤਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਛਾਰਾਂ ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ— ੧ ਦੁਾਰਕਾ ਤੋਂ ਸੱਠ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਪਰਿਭਾਸ ਕੇਤੂ ਵਿੱਚ "ਸੋਮਨਾਥ." ਦੇਖੋ, ਮਹਾਮੁਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ.

੨ ਕਿਸਕਿੰਧਾ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੈਲ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ ਤੇ "ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨ," ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

੩ ਉੱਜੈਨਿ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ "ਮਹਾਕਾਲ." ਸਨ ੧੨੩੧ ਵਿੱਚ ਅਲਤਮਸ਼ ਇਸ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਚੂਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

੪ ਮਘੜ ਭਾਰਤ (C.P.) ਦੇ ਨੀਮਾਤ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ "ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼ੁਰ." ਇਸ ਲਿੰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਸਬੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼ੁਰ" ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਮਮਲੇਸ਼ੁਰ (ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ) ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ

ਹੈ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਜੋਤਿਰਲਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਓਅੰਕਾਰੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ।

੫ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੇਵਗੜ੍ਹ (ਦੇਵਘਰ) ਨਾਮਕ ਨਗਰ ਵਿੱਚ “ਵੈਦਨਾਥ” ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੦੧ ਮੀਲ ਹੈ।

੬ ਪੂਨੇ ਪਾਸ ਸਾਕਿਨੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ “ਭੀਮਸ਼ੰਕਰ.”

੭ ਲੰਕਾ ਦੇ ਪੁਲ (ਸੇਤੁਬੰਧ) ਪਾਸ “ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ.” ਦੇਖੋ, ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ੪.

੮ ਦੁਾਰਕਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰ “ਨਾਗੇਸ਼ੁਰ.”

੯ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ “ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੁਰ.

੧੦ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੰਜਵਟੀ ਪਾਸ, “ਕੁਪੰਥਕ.”

੧੧ ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ ਬਦਰੀ ਨਾਰਾਯਣ ਪਾਸ “ਕੇਦਾਰਨਾਥ.”

੧੨ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਪਾਸ “ਪ੍ਰਿਸ਼ਟੇਸ਼ੁਰ.” (ਧ੍ਰੁਸ਼ਟੇਸ਼ੁਰ). “ਜੇ ਓਹ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦੈ.” (ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਲਿੰਕ ੫.

ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ. ਬਾਰਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ (ੳ). ੨ ਬਾਰਾਂ ਜੋਤਿਰ ਲਿੰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ (ਅ). ੩ ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ੪ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਕ੍ਰਿਯਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਹ ਹੈ—

ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚਲਣਾ, ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪਰਿਰੂਪਾ, ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਧਾਮ ਪਰਸਟ ਲਈ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਦਸੇਵਾ ਹਨ.

ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਫੁੱਲ ਪੱਤੇ ਤੋਤਨੇ, ਭਾਤੁ ਦੇਣਾ, ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਸਨਾਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰਾਉਣਾ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਰਮੇਵਾ ਹਨ.

ਨਾਮਕੀਰਤਨ, ਇਹ ਬਾਣੀਸੇਵਾ ਹੈ.

ਹਰਿਕਥਾ ਸੁਣਨੀ, ਇਹ ਕਰਣਸੇਵਾ ਹੈ.

ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਇਹ ਨੇਤ੍ਰਸੇਵਾ ਹੈ.

ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਇਹ ਦੋ ਸਿਰ ਸੇਵਾ ਹਨ.

ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਫੁੱਲ ਸੁੰਘਣੇ ਨਾਸਿਕਾ ਸੇਵਾ ਹਨ. “ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੁਆਦਸ ਦਲ. ਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਰਾਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਦਾ ਮਣਿਪੁਰ ਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ. “ਦੁਆਦਸ ਦਲ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਮੰਤ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਣਿਪੁਰ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪੀਦਾ ਹੈ.

ਦੁਆਦਸਬੁਸਣ } ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਾਦਸ (ਬਾਰਾਂ) ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਦੁਆਦਸਬੁਖਣ } ਕਹਿਣੇ:—

੧ ਸਿਰਕੁਸਣ, ੨ ਮਸੂਕੁਸਣ, ੩ ਨਾਸਿਕਾਕੁਸਣ, ੪ ਕੰਠਕੁਸਣ, ੬ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੁਸਣ, ੮ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਦੇ ਕੁਸਣ, ੯ ਆਰਸੀ ਮੁੰਦੀ ਆਦਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਕੁਸਣ, ੧੦ ਕਟਿਕੁਸਣ, ੧੨ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਕੁਸਣ.

ਸੁਭਗੁਣ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕੁਸਣ—

ਸੀਲ ਔ ਲਜ ਮਿਠਾਸ ਬਤਾਨ ਮੇ

ਤੈਸ ਦ੍ਰਿਵਾਈ ਸੁਧਮ ਮਯੂਸਨ,

ਸਧੁਰਾ ਔ ਪਤਿਵੰਤ ਅਦੋਸ ਮਿਤਾਈ

ਸਥੈ ਜੋ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਦੂਸਨ,

ਤੈਸ ਵਿਨੈ ਔ ਅਚਾਰ ਡਿਮਾ ਗੁਰੁ—

ਲੋਕਨ ਸੇਇਬੋ ਹੈ ਬਿਨ ਦੂਸਨ,

ਏਈ ਤਿਯਾਨ ਕੇ ਤੀਰਥ ਸੇ ਸੁਖ

ਕੀਰਤਿਕਾਰਿ ਦੁਆਦਸ ਕੂਸਨ.

ਦੇਖੋ, ਕੁਖਣ.

ਦੁਆਦਸ ਢਾਕ. ਬਾਰਾਂ ਵਾਕੜ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਾਕ ੪. “ਆਦਿ ਦੁਆਦਸ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਆਦਸਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸੀ.

ਦੁਆਦਸਿਮੁਦ੍ਰਾ. ਮਜਹਬੀ ਬਾਰਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ—ਜਨੇਊ, ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ, ਮੁੰਜ ਦੀ ਤਤਾਕੀ, ਕਮੰਡਲੂ, ਨਿਖਾ, ਇਹ ਪੰਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਤਿਲਕ, ਕੰਠੀ, ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ, ਤਿੰਨ ਵੈਸਨਵ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਬੁਦਾਕਮਾਲਾ, ਤ੍ਰਿਪੁੰਢ੍ਰ, ਸ਼ੈਵ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਮੁਦ੍ਰਾ (ਮੁੰਦਾ) ਯੋਗੀਮੁਦ੍ਰਾ.

ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਮੁਦ੍ਰਾ. “ਦੁਆਦਸਿਮੁਦ੍ਰਾ ਮਨੁ ਅਉਧੁਤਾ.” (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ਬਾਰਾਂ ਮੁਦ੍ਰਾ ਤੋਂ ਮਨ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੁਆਦਸੀ ਤਿਥਿ ਵਿੱਚ “ਭੋਖਮੁਦ੍ਰਾ” (ਦਿਖਾਏ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ) ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਰਭੁ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਦੁਆਦਸੀ. ਸੰ. ਦੁਆਦਸੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਬਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. “ਦੁਆਦਸੀ ਦਇਆ ਦਾਨ ਕਰਿ ਜਾਣੈ.” (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧)

ਦੁਆਪਰ. ਸੰ. ਦੁਆਪਰ. ਸੰਗੜਾ—ਦੇ (ਸਤਯੁਗ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਤਾ) ਤੋਂ ਪਰਲਾ ਤੀਸਰਾ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ। ੨ ਸੰਸਯ. ਸੰਸਾ. ਸੰਕ.

ਦੁਆਪਰਿ } ਦੁਆਪਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. “ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾਚਾਰ.” (ਰਾਮ ਦੁਆਪੁਰਿ } ਮ: ੩) “ਦਇਆ ਦੁਆਪਰਿ ਅਧੀ ਹੋਈ.” (ਮਾਭੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਆਬ } ਸੰਗੜਾ—ਦੇ ਜਲਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦੁਆਬਾ } ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼. ਵ੍ਰੀਪ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਕਿਆਸ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁਆਬਿਆਂ ਦੇ ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਾਸ ਸੰਕੇਤ ਹਨ—ਬਿਸਤ, ਬਾਰੀ, ਰਚਨਾ, ਚਜ.

ਦੁਆਰ. ਸੰ. ਦੁਾਰ. ਸੰਗੜਾ—ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦਰ. “ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗੋਲਕ. “ਨਉ ਦੁਆਰੇ ਪੁਗਟ ਕੀਏ ਦਸਦਾ ਗੁਪਤ ਰਖਾਇਆ.” (ਅਨੰਦੁ)

ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਰ ਬਦਰ. ਪੁਤਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ. “ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਭੋਲਤ.” (ਆਸਾ ਮ: ੮)

ਦੁਆਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਵਤੀ.

“ਕਿਆਸ ਸਤਲੁਜ” ਘਿਲਤ, “ਕਿਆਸ ਰਾਵੀ” ਬਾਰੀ, “ਰਾਵੀ ਰਨਾਥ” ਰਜਲਾ, “ਚਨਾਥ ਜਿਹਲਮ” ਚਜ.

ਦੁਆਰਕੇਅ. ਦੁਾਰਿਕੇਯ. ਵਿ—ਦੁਾਰਕਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. (ਸਨਾਮ)

ਦੁਆਰਕੇਅਨਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਕਾ ਵਾਲੇ (ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ) ਦੀ ਰਾਣੀ, ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਦੁਆਰਕੇਦੁ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਕਾ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੇਵ. (ਸਨਾਮ)

ਦੁਆਰਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਪਾਲ. ਡਿਹੜੀ ਬਰਦਾਰ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਪਹਿਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਾਰਪਾਲ ੨.

ਦੁਆਰਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰੁ.

ਦੁਆਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਾਰਵਤੀ.

ਦੁਆਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਿਕਾ. “ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ.”

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਦੁਾਰ। ੩ ਵਜ਼—ਜਰੀਅਹ ਸੇ.

ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. “ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਕੋ ਪਾਵਏ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੩)

ਦੁਆਰਿ. ਦੁਾਰ (ਦਰ) ਤੇ. ਝੁਹੇ ਉੱਪਰ. “ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਦੁਆਰਿ.”

(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ। ੨ ਦੁਆ. ਮਾਰਫਤ. ਦੇਖੋ,

ਦੁਆਰਾ ੩.

ਦੁਆਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਾਰਵਤੀ.

ਦੁਆਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਤਾਕੀ। ੨ ਯਜਰਿਅਹ. ਮਅਰਫਤ.

“ਪਾਈਐ ਗੁਰੁ ਦੁਆਰੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦੁਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ.

ਦੁਆਰੈ. ਵਜ਼—ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਾ ੩। ੨ ਭਾਂਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਸੇ. ਢੰਗ ਨਾਲ. “ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਥੈ ਲੋਹੁ ਉਛਾਰਿ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਦੁਆਲ. ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ। ੨ ਡਾ ੫,; ਦੁਵਾਲ. ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ. “ਦੁਆਲ ਪਾਰੰ ਪਧਾਰੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਚਿਲਤਾ। ੩ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ। ੪ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਛਕੂਤ ਚਮਕੀਲੀ ਹੋਵੇ। ੫ ਨਕਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਰੀਮ ਦੀ ਬੱਧਰੀ। ੬ ਫਲ. ਕਪਟ.

ਦੁਆਲਭਾਥਾ. ਦੁਵਾਲਭਾਥਾ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦੀ ਦੁਵਾਲ (ਬੱਧਰੀ). ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਥਾ (ਭੀਰਕਸ) ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ.

ਦੁਆਲਾ. ਸੰਗਤ—ਗਿਰਦਾ. ਘੇਰਾ। ੨ ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ.

ਦੁਆਲੈ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਫੇਰੇ. ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ. “ਮਸਤਕਿ ਪਦਮੁ ਦੁਆਲੈ ਮਣੀ.” (ਰਾਮ ਬੋਣੀ) ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ਾਰ ਦਲ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਮਣੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਲ (ਪਰੁ) ਹਨ. ਭਾਵ—ਨਿਰਲੇਪ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਖਿਤਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਮਾਗ.

ਦੁਆ ੧ ਵਿ—ਵਿ. ਦੋ. “ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਜੂਨਾ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਦੁਇ ੨ ਦੋਤ. ਦੇਖੋ, ਬਰੀ। ੩ ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. “ਦੁਇ

ਕਰ ਜੋਤਿ ਕਰਉ ਅਰਦਾਸਿ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਦੁਇ ਅਖਰ. ਦੋ ਅੱਖਰ “ਫਾਹ”, “ਸਤਿ” ਅਬਵਾ “ਰਾਮ”.

“ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਸੰਸਾਰ

ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਣ ਲਈ ਨੌਕਾ ਰੂਪ ਹਨ.

ਦੁਇ ਸਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾ ੧.

ਦੁਇ ਸੁਰ. ਦੋ ਸੁਰ. ਇਤਾ ਪਿੰਗਲਾ.

ਦੁਇ ਤੂੰ ਬਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਰੀ.

ਦੁਇ ਦੀਵੇ. ਦੋ ਦੀਪਕ. ਚੰਦਮਾ ਅਤੇ ਸੁਰਜ. “ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਹ ਹਟਨਾਲੇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੨ ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦੁਇ ਨਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਅਖਰ.

ਦੁਇ ਪਖ. ਦੋ ਪਕ. ਪੇਚੁਕੇ ਅਤੇ ਸਾਚੁਚੇ। ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

“ਦੁਖੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ਦੁਇ ਪਖ ਹੀਨੀ.” (ਸੁਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ। ੪ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਅਤੇ ਚਨਣਾ ਪੱਖ.

ਦੁਇ ਪੰਖੀ ੧ ਦੋ ਪੰਛੀ. “ਨਾਨਕ ਰਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੁ” ਆਹਿ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

“ਛਾ ਚੁਧਾਯਾ ਸਧੁਯਾ ਸਭਾਯਾ ਸਮਾਜੰ ਭੂਯੰ ਪਰਿਵਾਕੁ ਯਾਜੇ। ਨਯੋਰਨਾ ਪਿਘਲੰ ਸਗੁਨਾਯਨ ਰਜਨਾਯੋ ਬਸਿ ਬਾਕਸੀਸਿ.”

(ਨਿਰੁਕਤ ਅ: ੧੪)

ਦੋ ਪਕੀ (ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਈਸ਼ੁਰ) ਸਦਾ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਬਿਰਭ (ਜਰੀਰ) ਨੂੰ ਅਲਿੰਗਨ ਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਸ੍ਵਾਦੁਕਲ (ਕਰਮਫਲ) ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ (ਈਸ਼ੁਰ) ਨਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਹੈ.

ਦੁਇ ਪੰਦੀ. ਦੋ ਪੰਦ (ਸਿਖਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ. ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ. “ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਰਾਹ.

ਦੁਇ ਫਲ. ਸੁਖ ਦੁਖ. ਲਾਭ ਹਾਨੀ. “ਸੰਸਾਰ ਬਿਰਖ ਕਉ ਦੁਇ ਫਲ ਲਾਏ.” (ਬਸੰ ਮ: ੩)

ਦੁਇ ਬਾਪ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਮਾਈ.

ਦੁਇ ਭਾ. ਵਿ—ਵਿਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾ. ਦੋ ਗੁਣੀ. “ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਬੀ ਨਾਤਿਆ, ਦੁਇਭਾ ਚਤੀਅਸੁ ਹੋਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਦੁਇ ਮਾਈ. ਦੋ ਮਾਤਾ. “ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪ ਪਤੀਅਹਿ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮਨ ਬਾਲਕ ਦੀ ਅਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਮਾਤਾ, ਈਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਪਿਤਾ.

ਦੁਇ ਮੂਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੋ.

ਦੁਇ ਰਾਹ. ਦੋ ਮਾਰਗ. ਪ੍ਰਵਿੱਤੀ ਨਿਵਿੱਤੀ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨਾਸ਼੍ਰਿਕਤਾ. “ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਵਾਦ ਵਧੋਦਿਆ.” (ਮ: ੧ ਧਨਾ ਡੰਤ)

ਦੁਇ ਰਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਰਾਹ। ੨ ਦੋ ਖੰਡ ਹੋਇਆ ਰਾਹੁ. ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੁ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. “ਜੇ ਦੇਹੋ ਦੁਖ ਲਾਈਐ ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਦੁਇ ਲੋਚਨ. ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ. ਸ਼ਬੁਲ ਅਤੇ ਸੁਭਮ ਨੇਤ੍ਰ. ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਅਤੇ

ਆਤਮਿਕ ਨੇੜ. "ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ! ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ
ਨ ਦੇਖਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)
ਦੁਈ. ਵਿ—ਦੁਜੀ. ਦੁਸਰੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੁਤ. ਦੁਵਿਧਾ। ੩ ਕਿ.
ਵਿ—ਦੇਵੇਂ. ਦੇਨੇਂ. "ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
ਦੁਈਆ. ਵਿ—ਦੁਤੀਯ. ਦੁਜਾ. ਦੁਸਰਾ. "ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਵੈ ਬਿਨ
ਹਰਿ ਕੇ ਦੁਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)
ਦੁਸ. ਸੰ. ਦੁਖ. ਧਾ—ਅਸੁੱਧ ਹੋਣਾ. ਬੁਰਾ ਆਚਾਰ ਕਰਨਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੋਸ. ਕਲੰਕ. "ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਫੀਪਾ ਦੁਸ ਟਾਰਿਓ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਛੀਬੇ ਦਾ ਦੋਸ ਟਾਰਿਆ (ਮਿਟਾਇਆ)
ਦੁਸਹ] ਸੰ. ਦੁ:ਸਹ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਸਹ
ਦੁਸਹਿ] ਦੁਖ ਤਵ ਖੰਡਨੇ." (ਰਾਮ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਡਿੰਕ.
ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸਮਣ. ਵੈਰੀ.
ਦੁਸਕਰ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਕਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.
ਦੁਸਟ ਅਥਵਾ ਦੁਸਟ. ਸੰ. ਦੁਸ਼. ਵਿ—ਦੋਸ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕੀ।
੨ ਖੇਟਾ. ਦੁਰਜਨ. "ਦੁਸਟ ਦੁਤ ਪਰਮੇਸਰਿ ਮਾਏ." (ਕਉ ਮ: ੫)
"ਦੁਸਟ ਏਖਿ ਤੈ ਲੋਹੁ ਬਚਾਈ." (ਚੋਪਈ) ਦੇਖੋ, ਦੁਸਤ। ੩ ਵੈਰੀ.
ਦੁਸਮਨ (ਫੇਫਟ). "ਸਤ੍ਰੁ ਸਥਦ ਪ੍ਰਿਥਮਿ ਕਹੈ ਅੰਤ ਦੁਸਟ ਪਦੇ
ਭਾਖ." (ਸਨਾਮ) ਸਤ੍ਰੁਦੁਸਟ. ਵੈਰੀ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਤਲਵਾਰ. "ਜੇ
ਅਸਿਧੁਜ ਤਵ ਸਰਣੀ ਪਰੇ। ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਸਟ ਦੁਖਿਤ ਹੈ ਮਰੇ." (ਚੋਪਈ)
ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾਤਮਾ ਅਤੇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ.
ਦੁਸਟਚਉਕਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸ਼ਮੰਡਲੀ. ਪਾਮਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ.
"ਦੁਸਟਚਉਕਤੀ ਸਦਾ ਕੁਤ ਕਮਾਵਹਿ, ਨਾ ਬੁਝਹਿ ਵੀਚਾਰੇ." (ਸੋਰ
ਮ: ੩) ੨ ਦੁਰਯੋਧਨ, ਦੁ:ਸ਼ਾਸਨ, ਕਰਣ ਅਤੇ ਸ਼ਕੁਨਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ
ਦੀ ਟੋਲੀ.
ਦੁਸਟਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸ਼ਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਖੋਟਿਆਈ. ਬਦੀ.
ਦੁਸਟਦਮਨ. ਵਿ—ਦੁਸ਼ਦਮਨ. ਦੁਸ਼ (ਪਾਮਰਾਂ) ਨੂੰ ਦਮਨ (ਕੁਚਲਣ)
ਵਾਲਾ. ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਤਨਮਾਲ ਅਤੇ
ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ,
ਜੋ ਹੇਮਕੁੰਟ ਤੇ ਤਪਸਾਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. "ਤਪਨ ਤਪੇ ਨਿਤ ਉਗ੍ਰ
ਤੇਜ ਹੈ, ਦੁਸਟਦਮਨ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਦੁਸਟਨੀ. ਵਿ—ਦੁਸ਼ਤਾ ਵਾਲੀ. ਦੁਸ਼ਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸ਼ (ਵੈਰੀ)
ਦੀ ਅਨੀ (ਫੌਜ). (ਸਨਾਮ)
ਦੁਸਟਭਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸ਼ਭਾਵ. ਖੋਟਾ ਮਿਆਲ. ਨੀਚਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਨੀਚਤਾ.
ਬਦੀ. "ਦੁਸਟਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿੰਦ ਪਰਾਈ." (ਮਲਾ ਮ. ੧) ਸਿਮੁਤਿਕਾਰ
ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਛੇ ਮਲਾਂ (ਰਾਗ, ਦੋਸ, ਈਰਖਾ, ਅਸੁਧਾ, ਪਰ ਅਪਕਾਰ
ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ) ਨੂੰ ਦੁਸ਼-ਭਾਵ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਦੁਸਟਾਂਤਕਰ. ਵਿ—ਦੁਸ਼ (ਵੈਰੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼ਨਾਸ਼ਕ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ) ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ
ਅਸੁੱਧ ਪਾਠ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਦੁਸਟਾਂਤਕਰ ਅਤੇ

ਦੁਸਟਾਂਤਕਰ.

ਦੁਸਟਾਤਮਾ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਟਾਤਮਾ. ਵਿ—ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ
ਮਨ ਬਦੀ ਵਸਦੀ ਹੈ.
ਦੁਸਟਾਰਿਓ. ਦੋਸ-ਟਾਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸ ੨। ੨ ਦੁਸ਼ਤਾ ਅਰੁ
(ਯੋਗਤ) ਕੀਤਾ. ਦੁਰਕਾਰਿਆ. ਦੋਸੀ ਠਹਿਰਾਯਾ.
ਦੁਸਟਾਰੀ. ਦੁਸ਼-ਅਰੀ. ਪਾਮਰ ਵੈਰੀ. ਅਕਾਰਣ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਲੋਕ. "ਹਰਿ ਜਪਿ ਮਲਨ ਭਏ ਦੁਸਟਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)
ਹਰਿਜਪ ਦੁਰਾ ਪਾਮਰ ਵੈਰੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ
ਨਾ ਹੋਈ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਦੁਸਟਿ ਦੁਸਟਾਰੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਨੀਚ
ਸ਼ਕੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਤਾ ਹੈ.
ਦੁਸਟੀ] ਸੰ. ਦੁਸ਼ਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਸ਼ਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਖੋਟਿਆਈ. ਬਦੀ.
ਦੁਸਟੀ] "ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੀ ਤੇ ਕਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ?" (ਸੋਰ ਮ:
੩) "ਵਿਰਿ ਹਉਮਿ ਦੁਸਟੀ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
ਦੁਸਟੀਸਭਾ. ਦੁਸ਼ਤਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਦੁਸ਼ਮੰਡਲੀ। ੨ ਦੁਸ਼ਾਂ ਦੀ
ਸੰਗਤਿ ਦੁਰਾ. "ਦੁਸਟੀਸਭਾ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧)
ਦੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ. "ਦੁਸਟ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਾਰਿ ਪਚਾਏ." (ਗੋਂਡ
ਅ: ਮ: ੫)
ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਾਤਮਾ. "ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ
ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਦੁਸ਼ਾਤਮਾ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਹੈ.
ਦੁਸਤ. ਭਾ ੨੨; ਵਿ—ਬੁਰਾ. ਖੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਦੁਸਟ (ਦੁਸ਼).
ਦੁਸਰਰ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਰ ਜਾਣਾ
ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ.
ਦੁਸਤੂਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਤੂਰ.
ਦੁਸਨਾਮ. ਭਾ ੨੨; ਸੰਗਤਾ—ਗਾਲੀ. ਨਾਮ ਦੁਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੁਸਨਾਮ ਦੇਤ ਤਬ ਗੁਰੁ ਕਉ." (ਗੁਵਿ ੬)
ਦੁਸਪ੍ਰਾਪਤ. ਸੰ. ਦੁਖਗਾਧ—ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਾਪਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.
ਦੁਸਮਣ] ਭਾ ੨੨; ਦੁਸਮਨ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਰੀ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਦੁਸ਼ਿਤ ਹੈ ਮਨ
ਦੁਸਮਨ] ਜਿਸ ਦਾ. "ਦੁਤ ਦੁਸਮਣ ਸਭ ਸਜਣ ਹੋਏ." (ਮਾਭ ਮ:
੫) "ਦੁਸਮਨ ਕਢੇ ਮਾਰਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)
ਦੁਸਮਨ ਕਜ਼ੀਦ. ਭਾ ੨੨; ਵਿ—ਦੁਸਮਨ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ
ਵਾਲਾ। ੨ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਦੁਸਮਨੀ. ਭਾ ੨੨; ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. ਵੈਰ.
ਦੁਸਰ. ਕਿ. ਵਿ—ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ. ਦੁਜੀ ਵੱਲ. "ਰੰਗ ਸੁੰਨਤ ਰੰਤ ਕੱਢੇ
ਦੁਸਰੇ." (ਸੁਰਜਾਵ) ਤੀਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਲ.
ਦੁਸਲ. ਦੋ-ਸਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਰ. ਜਦ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਭੇਦਕੇ ਤੀਰ ਪਾਰ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਦੋ ਛੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੁ:ਸਲ.
ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ.
ਦੁਸਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁ:ਸਲਾ. ਗਾਂਧਾਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ
ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਭੈਣ. ਇਹ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਜਯਦੁਥ ਨੂੰ

ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਫਰਤ ਤੋਂ ਸੁਰਬ ਜਨਮਿਆ।
ਦੁਸਲੀ. ਵਿ—ਦੋ ਸਲਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਤੀਰ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚਦੀਂ
ਪਾਰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। “ਕਿ ਕਾਮਾਦਿ ਦੁਸਲੀ.” (ਦੱਤਾਵ) ਕਾਮਾਦਿ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਦਨ ਵਾਲਾ।

ਦੁਸਵਾਰ. ਦਾ ۱۱۳; ਵਿ—ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ੨ ਦੁਸਹ.
ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਦੁਸਾਸਨ. ਸੰ. ਦੁ:ਸਾਸਨ. ਵਿ—ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਾਸਨ (ਕੁਰੁਮਤ ਕਰਨੀ)
ਔਖੀ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬਾਉ ਨਾ ਮੰਨੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ
ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਰੁਕੋਧਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ
ਦੁੱਪਦੀ ਨੂੰ ਰਣਵਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ
ਸੀ. ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਦੇ
ਬਦਲੇ ਦੁਸਾਸਨ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਏਗਾ; ਸੋ ਕੁਰੁਕੋਤ੍ਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੋਲਵੇਂ
ਦਿਨ ਦੁਸਾਸਨ ਦਾ ਵਿੱਡ ਪਾਝਕੇ ਭੀਮ ਨੇ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ
ਪੀਤੀਆਂ। “ਅੰਦਰ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਨੈ ਮੋਕੇਵਾਲ ਦੁੱਪਤੀ ਅੰਦੀ.” (ਭਾਗੁ)

ਦੁਸਾਸਨੈ. ਦੁ: ਸਾਸਨ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਸਨ.

ਦੁਸਾਂਗੀ. ਦੋ ਨੌਕਾਂ ਵਾਲੀ ਬਰਛੀ। ੨ ਸਟਕਾ ਸੰਦ. ਸਲੰਘ। ੩ ਮਾ.
ਪਸਾਮਾ. ਘਟੁੰਨਾ. ਸਲਵਾਰ.

ਦੁਸਾਂਝ ਅਬਵਾ ਦੋਸਾਂਝ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ
ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਬਾਣਾ ਬੰਗਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ
ਮੀਲ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਾਨਮ ਪਿੰਡ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਹੈ, ਇਸ
ਬਾਬਤ ਸਨ ੧੯੨੦ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ
ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—

“ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ ੧੨, ਤਾਰੀਖ ੨ ਨਵੰਬਰ ੧੯੪੭
ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਹਿੰਦ, ਯਹ ਦੇਹ (ਪਿੰਡ) ਅਹਿਦਸਿੱਖਾਨ ਸੇ ਜਾਰੀਰ ਤਾ
ਕਿਆਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾਇ ਜੈਲ—ਸੀਸਕੰਜ, ਰਕਾਬਗੰਜ, ਬੰਗਾ ਸਾਹਿਬ,
ਬਾਲਾਸਾਹਿਬ, ਡੇਰਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਔਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਦੇਵਾਂ
ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਸਤੁਹਾਇ, ਵਾਕਿਆ ਦਿੱਲੀ, ਮੁਆਫ਼ ਹੈ.”

ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਫਲੌਰ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ।
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ। ੧੮ ਘੁਮਾਉਂ
ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖੁਹਾਂ ਸਮੇਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼
ਹੈ। ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੰਡਲੀ ਤੋਂ ਚਾਈ
ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

ਦੁਸਾਰ. ਦੁਸਰੇ ਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਰ. “ਬਾਨ ਸਨਾਹ ਦੁਸਾਰ ਕਢੇ.”
(ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਸਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ਼ਾਲਾ. ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਦੋ ਸਾਲ (ਚਾਦਰਾਂ) ਦਾ
ਜੋਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁਈ ਨਾਲ ਬੇਲ ਬੂਟਾ ਕੀਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
“ਲੇ ਕਰ ਛਾਪ ਦੁਸਾਲਾ ਗਯੋ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋ ਸਾਲਾ.

ਦੁਸੀਲ. ਸੰ. ਦੁ: ਸੀਲ. ਵਿ—ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਦੁਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ.

ਦੁਸ੍ਰ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟਭਾਉ.

ਦੁਸਰੰਤ. ਸੰ. ਦੁਸਰੰਤ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ,
ਜੋ ਸਕੁੰਤਲਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਾ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਭਰਤ ਪੁਤ੍ਰ
ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਭਾਰਤ” ਹੋਇਆ. ਕਵਿ
ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੇ “ਅਭਿਗਤਾਨ ਸ਼ਾਕੁੰਤਲ” ਵਿੱਚ ਦੁਸਰੰਤ ਦੀ ਮਨੋਹਰ
ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਦੁਹ. ਸੰ. ਦੁਹ. ਯ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਦੋਹਨ. ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹ ਲੇਇ
ਅਹੀਰ.” (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਦਿ. ਦੋ. “ਦੁਤੀਆ ਦੁਹ ਕਰਿ
ਜਾਨੇ ਅੰਗ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਿਤੀ) ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਬੁਹਮ.

ਦੁਹਸਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਸਨ. “ਦੁਹਸਾਸਨ ਕੀ ਸਭਾ ਦੁੱਪਤੀ ਅੰਬਰ
ਲੇਤ ਉਥਾਰੀਅਲੇ.” (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੁਹਸਾਧ } ਸੰ. ਦੁ: ਸਾਧ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ
ਦੁਹਸਾਧਜ } ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ.

ਦੁਹਸੀਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸੀਲ.

ਦੁਹ ਸੁਪਨ. ਸੰ. ਦੁ:ਸੁਪਨ. ਅਮੰਗਲ ਸੂਚਕ ਸੁਪਨ. ਖੋਟਾ ਸੁਪਨਾ.
“ਔਚਕ ਉਠੀ ਪਾਇ ਦੁਹ ਸੁਪਨੇ.” (ਗੁਪਤੁ)¹

ਦੁਹਕਰ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਕਰ. ਵਿ—ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ
ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਹਕਰਮ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਕਰਮ. ਸੰਗਤ—ਨੀਚ ਕਰਮ. ਖੋਟਾ ਕਰਮ.
ਕੁਕਰਮ. “ਕਰੈ ਦੁਹਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਦਿਖਾਉਂਦਾ
ਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮ.

ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ } ਸੰ. ਦੁਸ਼ਕ੍ਰਿਤਿ—ਦੁਸ਼ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਾ ਕਰਮ.
ਦੁਹਕ੍ਰਿਤਿ } ਕੁਕਰਮ. “ਤਜ ਸਕਲ ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ.” (ਗੁਜ
ਜੀਵੇਵ)

ਦੁਹਚਾਰ. ਸੰ. ਦੁਸੁਚਿਤ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਾਚਾਰ. ਬਦਚਲਨੀ। ੨ ਵਿ—
ਬਦਚਲਨ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ.

ਦੁਹਚਾਰਣਿ } ਵਿ—ਦੁਸੁਚਿਤਾ. ਬੁਰੇ ਆਚਾਰਵਾਲੀ. ਖੋਟੇ ਚਲਨ
ਦੁਹਚਾਰਣੀ } ਵਾਲੀ. ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਬਦਚਲਨ. “ਦੁਹਚਾਰਣਿ
ਦੁਹਚਾਰੀ } ਬਦਨਾਉ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) “ਦੁਹਚਾਰਣੀ
ਦੁਹਚਾਰੀਆ } ਕਹੀਐ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ:
੩) “ਤੇ ਨਰ ਤਾਗ ਹੀਨ ਦੁਹਚਾਰੀ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) “ਹਮ ਮੈਲੁ
ਭਰੇ ਦੁਹਚਾਰੀਆ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਦੁਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ.

ਦੁਹਬੇ. ਦੋਨੋ ਸੇ. ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ. “ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਬੇ ਰਹੈ.” (ਸਵੈਯੋ ਮ:
੪ ਕੋ)

¹ਬੁਹਮ ਵੈਦਕਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਦੁ:ਸੁਪਨ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਟਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੇ
ਹਨ.

ਦੁਹੱਥਤ. ਸੰਗਤ—ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਥੱਪਤ। ੨ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਾਰਣਾ (ਆਘਾਤ). “ਤੀਨ ਦੁਹੱਥਤ ਹਤ ਕਰ ਦੇਹੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਹਣ.

ਦੁਹਨਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਟ ਪ.

ਦੁਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਨੀ.

ਦੁਹਨੇਸ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਿਣੇਸ.

ਦੁਹਮਾਰਗ. ਕੁਮਾਰਗ. ਖੇਟਾ ਰਾਹ.

ਦੁਹਮਾਰਗਿ. ਕੁਮਾਰਗ ਵਿੱਚ. “ਦੁਹਮਾਰਗਿ ਪਰੇ ਪਚਾਈ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਹਰ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤੁ। ੨ ਦੋ ਵਾਰ ਵਾਹੀ ਚਮੀਨ.

ਦੁਹਰਾ. ਵਿ—ਦੋ ਤਹ ਦਾ। ੨ ਦੁਗੁਣਾ.

ਦੁਹਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਹਰੀਚੋਥ. ਸੰਗਤ—ਨਕਾਰੇ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਫੰਕਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਨਕਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਇਕੱਠਾ ਦੋ ਦੋ ਚੋਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ. “ਦੁਹਰੀ ਚੋਥ ਦਮਾਮੇ ਦੀਨ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਹਲ } ਦੇਖੋ, ਢੋਲ ਅਤੇ ਢੋਲਕ.
ਦੁਹਲਕ }

ਦੁਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਹਾਂ. ਦੋਨੋਂ. ਭਾਵ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਉਤਪੱਤਿ ਪੁਨੀ. “ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਖਸਮ ਆਪਿ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ. ਚੋਣਿਆ.

ਦੁਹਾਈ. ਸੰਗਤ—ਦੋਹਨ (ਚੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਗਉ ਦੁਹਾਈ ਬਛਰਾ ਮੇਲਿ.” (ਭੈਰ ਨਮਦੇਵ) ੨ ਦੋਹਨ ਕਰਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਚੋਣ ਦੀ ਉਜਰਤ। ੩ ਦੋ ਹੱਥ ਉਠਾਕੇ ਆਗੂਨ (ਬੁਲਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਦੀ ਸੰਦ. “ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ! ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ.” (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਦੁਹਾਗ. ਸੰ. ਦੁਹਾਗਤ. ਸੰਗਤ—ਬੱਟੀ ਕਿਸਮਤ. ਮੰਦ ਭਾਗ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਪਤਿ ਦਾ ਹੱਥ ਪਰੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਰੰਡੇਪਾ.

ਦੁਹਾਗਣ } ਸੰ. ਦੁਭੰਗਾ. ਵਿ—ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਵਿਧਵਾ.
ਦੁਹਾਗਣਿ } “ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਣਿ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)
ਦੁਹਾਗਣੀ } ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮੈ ਰੰਡੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਭਾਵ
ਦੁਹਾਗਣਿ } ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.
ਦੁਹਾਗਣੀ }

ਦੁਹਾਜੁ. ਸੰ. ਦੁਭਾਜ. ਵਿ—ਦੂਜੀ ਭਾਗਯਾ (ਵਹੁਟੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਘਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਦੁਜ. ਦੋਗਲਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਬਾਪ ਦਾ ਨਹੀਂ.

ਦੁਹਾਵਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦੋਹਨ (ਚੋਣ) ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਦੋਹਨ ਕਰਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਦੁਹਾਵੈ. ਦੋਹਨ ਕਰਾਵੈ. ਕੁਆਵੈ। ੨ ਦੋਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਾ ਹੈ.

“ਬੈਲ ਕਉ ਨੇੜਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੁਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਨ.

ਦੁਹਿਤਾ. ਸੰ. ਦੁਹਿਤ—ਦੁਹਿਤੁ. ਦੁਮਤਰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨਤਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਧਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ. ਦੋਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਿਰਨੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨਤਾ ਗਉ ਚੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨਤਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੋਹਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੁਹਿਤਾ ਹੈ.

ਦੁਹਿਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਨ ਅਤੇ ਦੁਹਿਣ.

ਦੁਹੀ. ਵਿ—ਦੋਹਨ ਕੀਤੀ. ਚੋਣੀ। ੨ ਦੁਹੀਂ. ਦੋਹਾਂ ਨੇ. ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ. “ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਅਖਵਾਏ.

ਦੁਹੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. ਦੋਹਾਂ. “ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਕਾਰਜੁ ਧ੍ਰਿਪੀ.”
ਦੁਹੁ } (ਗਉ ਕਬੀਰ) “ਦੁਹੁ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
੨ ਸੰਗਤ—ਦੁੰਦੁ. ਦੁੰਦ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ. “ਦੁਹੁ ਬਿਥ ਹੈ ਸੰਸਾਰ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਦੁਹੇਰਾ } ਸੰ. ਦੁਹੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਔਖੀ ਖੇਡ. ਕਠਿਨ ਕੰਮ. “ਸੇਜ
ਦੁਹੇਰੀ } ਏਕ, ਪੈ ਮਿਲਨ ਦੁਹੇਰਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ—
ਦੁਹੇਲਾ } ਦੁਖੀ. “ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ.” (ਗਉ ਮ: ੧) “ਤਿਸੁ
ਦੁਹੇਲੀ } ਬਿਨੁ ਤੂਹੀ ਦੁਹੇਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਬਿਨੁ ਗੋਬਿੰਦ
ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਨੇਹਾ, ਓਹੁ ਜਾਣਹੁ ਸਦਾ ਦੁਹੇਲਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)
੩ ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. “ਪੁਰ ਸਲਾਤ ਕਾ ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ.” (ਸੁਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)
ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੩ ਅਤੇ ਪੁਰ ਸਲਾਤ.

ਦੁਕ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਕ.

ਦੁਕਧਾ } ਸੰਗਤ—ਵਮਨ. ਕੁਧ. ਡਾਕੀ. ਡਰਦ. “ਭੋਜਨ ਅੰਦਰ
ਦੁਕੱਧਾ } ਮੱਖ ਜਿਉ ਹੋਇ ਦੁਕਧਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਦੁਕਤਾ } ਸੰਗਤ—ਦੋ ਦੀ ਜੋੜੀ. ਇੱਕ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ
ਦੁਕਤੀ } ਵਸਤੁ। ੨ ਦੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬੰਧੀ.

ਦੁਕਾਨ. ਅ. ੭੪; ਦੁਕਾਨ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੋਵੇ.

ਦੁਕਾਨਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਜੋ ਸੌਦਾ ਵੇਚਦਾ ਅਤੇ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ. ਵਪਾਰੀ. ਹਟਵਾਈਆਂ। ੨ ਭਾਵ—ਧਰਮ ਦਾ ਆਫ਼ੋਲਰ ਰਚਕੇ ਸ਼੍ਰਾਬ ਸਿੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਗੂ.

ਦੁਕਾਲ. ਸੰ. ਦੁਸ਼ਕਾਲ. ਸੰਗਤ—ਅਕਾਲ. ਦੁਰਤਿੱਖ. ਕਹਿਤੁ. “ਆਦਿ ਦੁਕਾਲ ਹੋਤ ਉਤਪਾਤਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੋ ਸਮੇਂ. ਦੋ ਵੇਲੇ. ਭਾਵ—ਜਨਮ ਮਰਣ. “ਦੁਕਾਲ ਪੁਣਾਸੀ ਦਯਾਲ ਸਰੂਪੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਦੁਕਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਕ.

ਦੁਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਪਤਾ. ਵਸਤੁ. “ਲਿਯੋ ਦੁਕੁਲ ਅਛੇਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਚੋਖਾਮੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਦੋ-ਕੁਲ. ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ. ਦੋ ਕੰਢੇ. “ਭੰਡ ਦੁਕੁਲ ਭਏ ਤਿਹ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਉਸ ਨਦੀ ਦੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋ ਕਏ.

ਦੁੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਦਾ ਜੋਤਾ. ਦੋ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਰਜ. ਸਿੰਘਨਾਦ.

ਦੁਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ. "ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮੰਧੋ ਸੀਸਾਰ ਸਕਲਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਦੁਖ. ਸੰ. ਦੁ:ਖ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਛਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਸੂ. ਕਲੇਸ਼. ਤਕਲੀਫ਼. 'ਸਾਖਿਜ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਖ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ—

(ੳ) ਆਧਿਕਾਰਿਕ—ਬਰੀਬ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਲੇਸ਼.

(ਅ) ਆਧਿਭੌਤਿਕ—ਜੋ ਵੈਰੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆ ਤੋਂ ਹੋਵੇ.

(ੲ) ਆਧਿਦੈਵਿਕ—ਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ.

ਜੈਸੇ—ਅੰਧੇਰੀ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਡਿਗਣਾ, ਤਪਤ, ਸਰਦੀ ਆਦਿ. "ਦੁਖ ਸੁਖ ਹੀ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਖਹਰ } ਵਿ—ਦੁੱਖ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.
ਦੁਖਹਰਣ } "ਦੁਖਹਰ ਭੈਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ:
ਦੁਖਹਰਤ } ੫) "ਦੁਖਹਰਣ ਦੀਨਸਰਣ ਸੁਧਰ ਚਰਨਕਮਲ
ਦੁਖਹਰਤਾ } ਅਰਾਧੀਐ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖਹਰਤ
ਦੁਖਹਰਨ } ਕਰਤਾ ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

"ਦੁਖਹਰਤਾ ਹਰਿਨਾਮ ਪਛਾਨੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਦੁਖਹਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਮੋਹਨ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦੁਖਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਕਰ. "ਤਿਨ ਕਾਮ ਕਰਤੇ ਦੁਖਕਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੁਖ ਦਾਇਕ. ਤਕਲੀਫ਼ ਦਿਹ.

ਦੁਖਕਾਗਰ. ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼. ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਵਹੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਲਿਖਤ. "ਤਿਨ ਜਮਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਦੁਖਕਾਗਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਦੁਖਨੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖੂਤਾ.

ਦੁਖਤਰ. ਛਾ ੨; ਸੰਗਤਾ—ਦੁਹਿਤ੍ਰਿ. ਦੁਹਿਤਾ. ਭੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. daughter.

ਦੁਖਦ. ਵਿ—ਦੁ:ਖਦ. ਦੁਖਦਾਈ. ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਖ ਦਰਦ. ਵਿ—ਭੈ ਦਾਇਕ ਦੁੱਖ. ਦਰਦ (ਭਰਾਵਣਾ) ਦੁੱਖ. "ਵਿਣ ਨਵੈ ਦੁਖ ਦਰਦ ਸਰੀਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਦਰਦ.

ਦੁਖਦਾਇਕ } ਵਿ—ਦੁ:ਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਕਲੀਫ਼ਦਿਹ.
ਦੁਖਦਾਈ }
ਦੁਖਦਾਯਕ }

ਦੁਖਦਾਰੀ. ਵਿ—ਦੁੱਖਨਾਸ਼ਕ. ਦੁ:ਖਵਿਦਾਰਕ. "ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੁਖਦਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦਾਰੀ.

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਭਾਇਆ. ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਦਵਾ ਹੈ. ਆਰਾਮਤਲਬੀ ਰੋਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਿ.

ਦੁਖਦਾਲ. ਵਿ—ਦੁ:ਖ ਦਲਨ ਕਰਤਾ. ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੀੜਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰਿ ਦਾਰਦਭੰਜ ਦੁਖਦਾਲ." (ਨਟ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪)

'ਧਤਿਕ੍ਰੁਜ. ਬੰਦਨੀਯ ਦੁ:ਖ.

ਦੁਖਨਾਸ } ਵਿ—ਦੁ:ਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ.
ਦੁਖਨਾਸਕ } "ਭਵਭੰਡਨ ਦੁਖਨਾਸ ਦੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)
ਦੁਖਨਾਸਨ }

ਦੁਖਪ੍ਰਦ. ਵਿ—ਦੁ:ਖ ਪ੍ਰਦ. ਦੁਖਦਾਇਕ. ਦੁਖਦਾਈ.

ਦੁਖਬਦੁਖ. ਦੁੱਖ ਪੁਰ ਦੁੱਖ. ਕਸੂ ਤੇ ਕਸੂ। ੨ ਕੇਵਲ ਦੁੱਖ. ਮਹਾਨ ਕਲੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਮਝ.

ਦੁਖਬਿਦਾਰਨ } ਵਿ—ਦੁ:ਖ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ.
ਦੁਖਭੰਜਨ } "ਦੁਖਬਿਦਾਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਕਾਨ ਮ:
੫) "ਦੁਖਭੰਜਨ ਭੁਟਤਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਦੁਖਭੰਜਨੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਾਲ ਦੇ ਚਤੁਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਥੇਰੀ ਵਾਲੇ ਘਾਟ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਨੀਓਂਦ ਖੜ੍ਹੀ (ਮਾਫੀਦਾਰ ਪੱਟੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਦਾ ਕੁਸ਼ੀ ਪਤੀ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਦੁਖਮੂਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁ:ਖ ਸਾਥ ਮੂਤ੍ਰ ਦਾ ਆਉਣਾ. ਮੂਤ੍ਰ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਪੀੜ ਹੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦਖੂਤਾ.

ਦੁਖਰੋਗ. ਵਿ—ਰੋਗ ਦਾ ਦੁੱਖ. ਰੋਗ ਦੀ ਪੀੜ. "ਕਾਟਿਆ ਦੁਖਰੋਗ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੁਖਵੈ. ਦੁਖਾਵੈ. ਦੁਖ ਦੇਵੈ. "ਦੁਖਵੈ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਾਮ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ)

ਦੁਖਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁ:ਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਖ.

ਦੁਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਸਤਾਉਣਾ.

ਦੁਖਾਨ. ਅ ੭੮; ਧੁਆਂ। ੨ ਭਾਪ. ਵਾਸਪ। ੩ ਤਮਾਕੂ.

ਦੁਖਾਰਤ. ਸੰ. ਦੁ:ਖਾਂਤ. ਵਿ—ਕਸੂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਕੁਲ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਦੰਨ ਹੋਇਆ.

ਦੁਖਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਖਾਰਤ. ਦੁਖੀਆ। ੨ ਦੁਖ ਵਾਲੀ। ੩ ਦੁੱਖ-ਅਰਿ. ਦੁੱਖਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਦੁਖਾਰੀ" (ਨਾਪੁ)

ਦੁਖਾਲਾ. ਵਿ—ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ. ਦੁਖਦਾਈ. "ਐਸਾ ਦੇਨ ਦੁਖਾਲਾ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਖੀਆ. "ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ਦੁਖਾਲਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਦੁਖਾਲੀ. ਵਿ—ਦੁੱਖ ਵਾਲੀ. ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਚਾਕਰੀ ਵਿਡਾਈ ਖਰੀ ਦੁਖਾਲੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਦੁਖਿਆ. ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ. ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ. ਦੁ:ਖਿਤ ਕੀਤਾ. "ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੁਖਿਆ ਪ੍ਰਿਸਟਥਾਪੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ੪.

ਦੁਖਿਆਰਾ } ਵਿ—ਦੁ:ਖਿਤ. ਦੁ:ਖਾਰਤ. ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ. "ਦੁਖੀਏ
ਦੁਖਿਆਰਾ } ਕਾ ਮਿਟਾਵਹੁ ਪੁਛੁ ਸੋਗ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
ਦੁਖੀਆ }

ਦੁਖੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਖੂਤਾ.

ਦੁਖੰਤ. ਦੁੱਖ ਦੇਵੰਤ। ੨ ਦੁੱਖ-ਅਤਰੰਤ. "ਦੁਖੰਤ ਗ੍ਰਿਹਚਿੰਤਾ." (ਸਹਸ ਸ: ੫)

ਦੁੱਖਤਾ. ਵਿ—ਦੁ:ਖਿਤਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਈ. ਦੁਖਵਾਲੀ. "ਭਈ ਦੁੱਖਤਾ

ਸਰਬੰਗ. " (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁੱਖਰੀ. ਵਿ—ਦੁੱਖ-ਹਰੀ. ਦੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਸਾਵਜਾ ਸੰਤਿਹੀ ਸਿੰਧੁਲਾ ਦੁੱਖਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦੁੱਖੜ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਖ.

ਦੁੱਖੜਤ. ਵਿ—ਦੁੱਖਿਤ. ਦੁੱਖੀ. "ਰੂਪ ਸੁ ਦੁੱਖੜਤ ਹੈ ਅਤਿ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁੱਗਣ } ਵਿ—ਦੋ ਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾਂ. ਦੋ ਗੁਣੀ. "ਤੇ ਪਹਿ ਦੁੱਗਣੀ
ਦੁੱਗਣਾ } ਮਜ਼੍ਹਰੀ ਦੋਹਰੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਫੋਗੁਯਾ—
ਦੁੱਗਣੀ } ਦੋਗੁਣਕ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨਿ.

ਦੁੱਗਧ. ਸੰ. ਦੁੱਖ. ਸੰਗਯਾ—ਦੋਹਰ ਗੀਤਾ (ਚੋਇਆ) ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਦੁੱਧ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਧ. ੨ ਬੰਦਲਾਂ ਦਾ ਜਲ.

ਦੁੱਗਧਨਿਧਿ. ਸੰਗਯਾ—ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਫੀਰਨਿਧਿ.

ਦੁੱਗਧ ਪਰੀਖਯਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਉਹ ਲਾਟ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲਿਸ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲਿਆ. Lactometer.

ਦੁੱਗਧਾਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਧਧਾਰੀ.

ਦੁੱਗਣਾ } ਦੇਖੋ, ਦੁੱਗਣ.
ਦੁੱਗਣੀ }

ਦੁੱਗਣਾ } ਦੋ-ਗਣਾ. ਦੋ ਗੰਭੇ. ਅੱਠ ਗੰਭੀਆਂ. "ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਏਕ
ਦੁੱਗਣਾ } ਦੁੱਗਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਦਮਣੀ ਮੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਭਾ
੨੬, ਦੁੱਗਣਹ. ਵਿ—ਦੁੱਗਣ. ਦੋ ਗੁਣਾ. ੩ ਨਾਮਜ਼ ਵੇਲੇ ਦੇ
ਰਕਾਤਾਂ ਦਾ ਪਾਠ. ਦੇਖੋ, ਰਕਾਅਤ. "ਜਹਾਂ ਨਮਾਜੀ ਪੜ੍ਹਤ ਦੁੱਗਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹੜ)

ਦੁੱਗਾਮਾ. ਦੁਹਿਰੀ ਕਾਮਚਲ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਮ ਦਾ ਦੁਹਿਰਾ ਕਦਮ ਉਠਣਾ.

ਦੁੱਗਾੜਾ. ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ. ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕਸੀਆਂ ਦੋ ਗੁਲਿਕਾ.

ਦੁੱਗੁਣ } ਵਿ—ਦੋ ਗੁਣ. ਦੋ ਗੁਣਾਂ. ਦੋ ਗੁਣੀ. "ਖਟ ਕਰਮਾ ਤੇ
ਦੁੱਗੁਣਾ } ਦੁੱਗੁਣੇ ਪੁਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)
ਦੁੱਗੁਣੀ }
ਦੁੱਗੁਣਿ }
ਦੁੱਗੁਣੀ }

ਦੁੱਗਲ. ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਦੁੱਘਟ. ਦੋ-ਘਟ. ਦੋ ਘੜੇ. "ਮਿਲੀ ਦੁੱਘਟਧਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦੋ ਘੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਸ਼ੁਕੁਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਪਸਗਨ। ੨ ਸੰ. ਦੁੱਘਟ. ਵਿ—ਜੋ ਮੁਸਕਲ ਨਾਲ ਬਣ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਘਟਘਟ.

ਦੁੱਘਟਘਟ. ਵਿ—ਦੁੱਘਟ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਣਬਣ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਵਾਲਾ. "ਦੁੱਘਟਘਟ ਤਉਤੰਜਨ ਪਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁੱਘਟ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਘਟ.

ਦੁੱਘੜੀਆ ਮੁਹੂਰਤ. ਸੰਗਯਾ—ਦੋ ਘਟਿਕਾ ਮੁਹੂਰਤ. ਹੋਰਾ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੱਠ ਘੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਕੇ, ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਵਿਚਾਰ.

ਹਿੰਦੁਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁਹੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਆਰੰਭ ਤਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੋਵੇ.

ਦੁੱਘਰੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਚਮਕੋਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੋਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ "ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ" ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਵਾਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੰਘ ਹੀ ਚਾੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਦੁੱਢਿਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਇੱਕ ਥਾਤ ਤੇ ਫ਼ਾਇਮ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੋ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਦੁੱਢਿਤ। ੨ ਸੰ. ਦੁਰਥਿਤ—ਦੁਸ਼ਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਖਟਕਾ. ਚਿੱਤ। ੩ ਘਬਰਾਹਟ.

ਦੁੱਢਿਤਈ } ਸੰਗਯਾ—ਚਿੱਤ ਦੀ ਅਭਿਰਤਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਇੱਕ
ਦੁੱਢਿਤਾ } ਥਾਤ ਪੁਰ ਨਾ ਲਗਣਾ. ਦੋ ਵੱਲ ਚਿੱਤ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ
ਦੁੱਢਿਤਾਈ } ਭਾਵ. ਸੰਸਾ. "ਦੁੱਢਿਤੇ ਕੀ ਦੁਇ ਧੁਨਿ ਕਿਰਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਦੁੱਬਦ. ਡਾ ੨੨; ਸੰਗਯਾ—ਚੋਰ. ਭਸਕਰ.

ਦੁੱਬਦੀ. ਡਾ ੨੨; ਸੰਗਯਾ—ਚੋਰੀ.

ਦੁੱਬਦੀਦਨ. ਡਾ ੨੨; ਵਿ—ਦੁਰਾਉਣਾ. ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ.

ਦੁੱਜਨ. ਸੰ. ਦੁਜੰਨ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਾ ਆਦਮੀ. ਖੋਟਾ. ਖਲ.

ਦੁੱਜਨਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦੁਜੰਨਤਾ. ਦੁਸ਼ਤਾ. ਖੋਟਾਪਨ.

ਦੁੱਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਜਾਤਿ। ੨ ਨੀਰ ਜਾਤਿ.

ਦੁੱਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਜਨ. "ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਪਲ ਮੇ ਦਲ ਭਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੁੱਜਾ } ਵਿ—ਦੁਜਾ. ਦੁੱਤੀਯ. ਦੁਸਰਾ. "ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੁੱਜੇ ਕਵਨ?"
ਦੁੱਜੇ } (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਦੁੱਝੇ. ਦੋਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੁਹੜਤਿ. ਚੋਂਦਾ ਹੈ. "ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਝਗਤ ਕਰ ਦੁੱਝੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਨਿਪੀੜੀਦਾ ਹੈ. "ਸੰਖ ਨਿਸੰਖਣ ਹਸਰਨ ਦੁੱਝੇ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁੱਫਕ. ਦੋ-ਫਕ. ਦੋ ਖੰਡ. ਦੋ ਟੁਕੜੇ.

ਦੁੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਤ ੩.

ਦੁੱਤਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਵਿਛਾਈ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁੱਤਰ } ਸੰ. ਦੁਸੁਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.
ਦੁੱਤਰੁ } "ਕਿਉਕਿਰਿ ਦੁੱਤਰੁ ਭਰਿਆਜਾਇ?" (ਗਉ ਮ: ੩)

"ਜਕੈ ਰਾਮ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹੀ। ਸੈ ਜਨ ਦੁੱਤਰੁ ਪੇਖਤ ਨਾਹੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਦੁਰੁੱਤਰ. ਸੰਗਯਾ—ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਜਵਾਬ. ਹੁਸਤਾਖਾਨਾ

ਉੱਤਰ. "ਕਿਨੈ ਨ ਦੁਤਰੁ ਤਾਖੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਤਰੰਗੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਤਰੰਗੀ. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲੀ, ਖਿਜਲੀ, ਸੋਦਮਿਲੀ.

"ਘਨ ਮੇ ਚਮਕੈ ਦੁਤਰੰਗੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਤ ਅਤੇ ਰੰਗ.

ਦੁਤਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਤਾਰ ਦਾ ਸਾਜ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਕੁਲੀ ਵੀਣਾ ਹੈ. "ਸੁਰ ਕੇ ਕਰਤ ਬਜਾਇ ਦੁਤਾਰਾ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਸਾਜ.

ਦੁਤਿ. ਸੰ. ਦੁਤਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚਮਕ. ਰੋਸ਼ਨੀ। ੨ ਬੋਝਾ. ਛਬਿ। ੩ ਕਿਰਨ. ਅੰਸ਼.

ਦੁਤਿਆ } ਵਿ—ਦੁਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ. "ਜਗਜੀਵਨ ਐਸਾ

ਦੁਤਿਆ } ਦੁਤੀਅ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਦੁਤੀਅ } ਦੁਤਤਾਵ. "ਦੁਤੀਅ ਕਏ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਦੁਤੀਆ } ੩ ਦੁਪਾਰ. ਯੁਗ. "ਦੁਤੀਆ ਅਰਧੋਅਰਧਿ ਸਮਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੁਪਾਰ ਵਿੱਚ ਔਧਾ ਧਰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ੪ ਦੁਤੀਯਾ.

ਦੂਜ ਤਿਥਿ. ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤਿਥਿ. "ਦੁਤੀਆ ਦੁਰਮਤਿ

ਦੂਰਿ ਕਰਿ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਦੁਤੀਆ ਬਬਦ ਸਲੇਸ ਹੈ.

ਦੂਜ ਅਤੇ ਦੂਤ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੂਸਰੇ, ਦੂਜੇ. "ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਕਏ." (ਤੁਖਾ ਭੰਤ ਮ: ੪) ਕੁਰੁਕੇਤੂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ

ਜੀ ਸਮੁਨਾ ਪੁਰ ਗਏ.

ਦੁਤੀਆਭਾਉ } ਸੰਗਤਾ—ਦੁਤਤਾਵ. ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਬੇਗਾਨੇ ਦਾ

ਦੁਤੀਆਭਾਉ } ਭਾਵ (ਖਿਆਲ). ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ

ਸ਼ਰੀਕ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਦੁਤੀਆਭਾਉ ਮਿਟਾਇ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਦੁਤੁਕਾ } ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੰਗਤਾ,

ਦੁਤੁਕੀਆ } ਜਿਸ ਦਾ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦਾ.

ਦੁਤੇਤਾ. ਦੋ ਤੁਟਿ. ਦੋ ਦਾ ਘਾਟਾ। ੨ ਕਮੀ. ਨਜ਼ੁਨਤਾ. "ਤ੍ਰਿਤੀਏ

ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਭਇਆ ਦੁਤੇਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ

ਘਟ ਗਿਆ। ੩ ਦੁਵਿਧਾ. ਦੁਤਤਾਵ। ੪ ਦੋ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਵਿੱਥ. ਭਾਵ—

ਫੁੱਟ ਦਾ ਖਿਆਲ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਦੁੱਤ. ਸੰ. ਛਿਤ. ਦੁਹਰਾ. ਜਿਵੇਂ—ਦੁੱਤ ਔਖਰ.

ਦੁੰਦ. ਸੰ. ਦੁੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ। ੨ ਸਤੀ ਪੁਰਸ਼.

ਨਰ ਨਾਰੀ। ੩ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਵੇਂ—ਅੰਧਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,

ਗਰਮੀ ਸੀਤ, ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿ। ੪ ਭਗਤਾ. ਕਲਹ। ੫ ਹਲਚਲ.

ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫਿਸਾਦ. "ਦੁੰਦ ਪਵੇਗਾ ਮੁਲਖ ਵਿਚ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

੬ ਨਗਾਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁੰਦ ਬਜਾਵਤ ਆਏ." (ਗੁਪਤੁ) ਘੋੜੇ ਤੇ ਦੋ

ਨਗਾਰੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੁੰਦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਦੁੰਦਜੁੱਧ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ. ਉਹ ਲੜਾਈ, ਜੋ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ

ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਦਖਲ ਨ ਦੇਵੇ. Duel.

ਦੁੰਦਭ } ਸੰ. ਦੁਨੁਸਿ—ਦੁੰਦਭਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰਾ. ਧੌਸਾ. ਨਿਰੁਕੁ

ਦੁੰਦਭਿ } ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਅਨੁਕਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ

ਹੈ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਲੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।

੪ ਜਹਿਰ. ਵਿਸ.

ਦੁੰਦਭਿਘੋਖਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਘੋਸ (ਧੁਨਿ) ਜਿਸ

ਵਿੱਚ, ਸੈਨਾ, ਭੋਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁੰਦਰ. ਸੰ. ਫੁੱਫਾਕੁ—ਦੁੰਦਾਨੁ. ਵਿ—ਭਗਤਾਨੁ. ਫਿਸਾਦੀ।

੨ ਭਾਵ—ਰਾਗ ਦੋਸ ਆਦਿ ਦੁੰਦ. "ਦੁੰਦਰ ਬਾਧੇ ਸੁੰਦਰ ਪਾਵੇ."

(ਤੈਰ ਕਬੀਰ) "ਦੁੰਦਰ ਦੂਤ ਭੂਤ ਭੀਹਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਦਲ. ਦੋ—ਦਲ. ਦੋ ਫੌਜਾਂ। ੨ ਦੋ ਪੜ (ਪੱਤੇ). ੩ ਦੁਦਲ. ਜਿਸ ਦਾ

ਦਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. "ਦੁਧ ਬਿਨ ਪੇਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

੨ ਸਿੱਧੀ. ਦਹੀ. ਦਧਿ. ਭੂਧੁ.

ਦੁਧਕਲ. ਦੇਖੋ, ਦੋਧਕ ੩.

ਦੁਧਖਿਲ. ਦਹੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਦੁਧ ੨। ੨ ਦੁਗਧ (ਚੋਇਆ

ਹੋਇਆ) ਖੀਰ (ਕੀਰ).

ਦੁਧਨੀ. ਵਿ—ਦੁਗਧ ਵਾਲੀ. ਲਵੇਰੀ. ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਦੁਧਤਿਭਜਾ } ਸੰਗਤਾ—ਦੁਗਧਤਿਭਾ. ਦੁੱਧ ਦਾ ਭਜਾ. ਦੁੱਧ ਮੰਗਣ

ਦੁਧਤਿਭਜਾ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬਿਨਾ ਦੁਖਾਉਣ ਤੋਂ ਲਈ ਹੋਈ ਭਿਕਾ.

ਭ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਕੇ ਲਈ ਭੀਖ. ਜੈਸੇ ਗਉ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ

ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾ ਦੁੱਧ ਲਈਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੀ ਕੈਸੀ ਜੈ ਕਿਮ ਦੇਇ।

ਯਥਾਸਕਤਿ ਦੁਧਤਿਭਜਾ ਲੇਇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਧਰ. ਵਿ—ਦੋਧਾਰਾ. ਜਿਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਧਾਰਾ ਹਨ। ੨ ਦੋਹਾਂ

ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ। ੩ ਦੋ ਧਿਰਾਂ. ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ। ੪ ਦੁਧਰ. ਜਿਸ ਦਾ

ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦੁਧਰਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਧਰਖ.

ਦੁਧਰੀ. ਵਿ—ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਲਵੇਰੀ. "ਮਰਗੀ ਦੁਧਰੀ ਬਛਰੇ

ਅਰੁ ਬਾਂਝਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੋ ਧਾਰੀ. ਦੋ ਧਾਰ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ।

੩ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਧਰੀ ੨.

ਦੁਧਵਾਨੀ. ਵਿ—ਦੁੱਧ ਜੇਹੇ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਵਾਲਾ. ਚਿਟੋਰੰਗਾ. "ਭਏ

ਕੇਸ ਦੁਧਵਾਨੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ)

ਦੁਧਾ. ਵਿ—ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ. ਚੋਇਆ. "ਦੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਈ." (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ) ਦੋਹਨ ਕੀਤਾ ਦੁੱਧ, ਮੁੜ ਬਣਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

੨ ਦੁਧਾ. ਦੋ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੋ ਟੁਕੜੇ. "ਕੋਪ ਮਲੇਫਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਨਾ ਸੁ

ਦੁਧਾ ਕਰਕੇ ਸਤਧਾ ਕਰਛਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੁਧਾਰਾ. ਵਿ—ਦੋ ਧਾਰਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਦੁਧਾਰੀ. ਵਿ—ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਟਾਰੀ.

ਦੁਧਾਲੀ. ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ—ਦੁਧਾਲੀ ਗਾਂ.

ਦੁਧਿੱਠ. ਵਿ—ਦੁਧਾ ਹੋਇਆ. ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਲਕ. ਦੁਗਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ੍ਰ (ਪਜਾਰਾ).

ਦੁਧੀਰਯ } ਸੰਗਤਾ—ਮਾਹੀਗੀਰ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਮੱਛੀ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ

ਦੁਧੀਰਾ } ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬਰਕਦਾ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ "ਅਵਿਲੋਕ ਦੁਧੀਰਯ ਏਕ ਤਹਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਾਰਵਾਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ. ਦੁਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ. "ਫਰੀਦਾ, ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁਰੂ ਮਾਖਿਓ ਮਾਤਾ ਦੁੱਧ." (ਸ)

ਦੁੱਧੀਲ. ਵਿ—ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੁੱਧ ਦੇਵੇ.

ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ. ਦੁਧ ਤੇ ਦੁਧ. ਨਾਰੀ, ਗਾਂ, ਬਕਰੀ, ਮੱਥ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ (mammary glands) ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗਿਲਟੀ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਅੰਸ਼ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਦੁੱਧ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਬੀਧਾ, ਲੂਣ, ਨਸ਼ਾਸਤਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਬਕਰੀ ਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਗਾਧੀ ਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਗਊ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਿੰ (ਮੱਥ) ਦਾ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਬੰਧਾ ਹੈ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਦੇਖੋ, ਖੋਆ।

ਦੁੱਧਦੰਦ. ਉਹ ਦੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਿਆ ਹੈ। ਬਰਪਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੰਦ। ੨ ਉਹ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੇ.

ਦੁੱਧਰ. ਵਿ—ਦੋ ਹਨ ਧਾਰਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ. ਦੋ ਵੱਲ ਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ.

"ਕਚੀ ਸੁ ਤੇਕ ਦੁੱਧਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਧ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਨੋਂ ਓਰ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ. "ਬਰੰਤ ਘਾਵ ਦੁੱਧਰੰ." (ਕਲਕੀ) "ਬਜੰਤ ਨਾਦ ਦੁੱਧਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਵਿ—ਦੁੱਧੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਦੁੱਧਰੀ. ਵਿ—ਦੋ ਧਾਰੀ। ੨ ਦੁੱਧੀ. ਜੋ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਕਰਕੇ ਦਬਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ. "ਸੁ ਪ੍ਰਭਾ ਦੁੱਧਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਦੁਧਰੀ.

ਦੁੱਧਿਨ. ਵਿ—ਦੁੱਧੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਦੁਨਈ. ਵਿ—ਦੁਨਿਆਵੀ. ਵਿਵਹਾਰਿਕ. "ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬਨੈ ਦੁਨਈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਨਾਲੀ. ਦੋ ਨਾਲ ਵਾਲੀ. Double-barreled.

ਦੁਨਿਆਈ. ਵਿ—ਦੁਨਿਆਵੀ. ਸੰਸਾਰੀ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰ. ਖਲਕਤ. ਲੋਕ. ਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਈ.

ਦੁਨਿਯਵੀ. ਅ. ੧੫੬; ਵਿ—ਸੰਸਾਰ ਦਾ. ਸੰਸਾਰੀ.

ਦੁਨਿਯਾ. ਅ. ੧੫; ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ.

ਦੁਨਿਯਾਸਾਜ਼. ਡਾ ੫੮੫; ਵਿ—ਸੁਾਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੋਕਾ ਦੇਖਕੇ ਕੰਮ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਮਾਨੇਸਾਜ਼.

ਦੁਨਿਯਾਦਾਰ. ਡਾ ੫੮੫; ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ. ਘਰ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ.

ਦੁਨੀ [ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਯਾ. "ਅਉਰ ਦੁਨੀ ਸਭ ਭਰਮਿ ਝੁਲਾਨੀ." ਦੁਨੀਆ] (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) "ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ. ਧਨ. "ਦੁਖੀ ਦੁਨੀ ਸਰੋਤੀਐ, ਜਾਹਿ ਤ ਲਗਾਹਿ ਦੁਖ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਇਸ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆ ਹੈ." (ਜਸਾ)

ਦੁਨੀਆਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਆਈ. "ਦੁਨੀਆਈ ਆਖੈ ਕਿ ਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੁਨੀਆ (ਖਲਕਤ) ਆਖਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੇ?

ਦੁਨੀਆਈਐ. ਦੁਨੀਆਂ (ਸੰਸਾਰ) ਦੇ. "ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਦੁਨੀਆਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਦੁਨੀਆਵਾ. ਵਿ—ਦੁਨੀਆ ਦਾ. ਸਾਂਸਾਰਿਕ.

ਦੁਨੀਚੰਦ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੋਢੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ ਸੁਧਕਰਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਦੱਸਕੇ ਸਤੜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਖਭੰਜਨੀ। ੩ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਦਾ ਪੋਤਾ ਮਾਭੇ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੫੦੦ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਾਪਕੇ ਅਗਮਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਖੀਏ ਮਠੈਲ ਸਿੰਘ ਇਹ ਸਨ—ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਸਬੇਕ ਸਿੰਘ, ਸੁਜਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਕੌਲ ਸਿੰਘ, ਕੁਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਕੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਚੇਤ ਸਿੰਘ, ਟੇਕ ਸਿੰਘ, ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ, ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਕੋਬਰੀ ਚੰਦ ਜਸਵਾਲੀਏ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਇਰ ਹੋਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠਾ ਅਤੇ ਕੰਧ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਟੰਗ ਝੁੜਾਈ। ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਈਮਾਰ ਪਿਆ ਸੀ, ਚਾਤ ਨੂੰ ਸੱਪ ਲੜਨ ਤੋਂ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ, ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਕੇ ਭੁਨਾਰ ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ ਅਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹੇ.

ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ. ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜੋ ਕੜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਜਬੂਤ ਸੀ। ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਜਦ ਈਹੀ ਫੌਜ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਕੜੀ ਵਿੱਚ ਆਖੀ ਹੋਕੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਰਸਦ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ, ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਕਠਿਨਾਈ ਹੋਈ. ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸੌਂਹ ਖਾਥੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੜੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਬੇਜਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੭੨ ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ.

ਦੁਨੀਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨਿਯਾਦਾਰ. "ਫਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਫਡਾ ਹੋਣਾ ੩.

ਦੁਨੀਮਣੀ. ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਣੀ.

ਦੁਨੋਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਨੋਤਿ.

ਦੁੱਠਾ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਤੁ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਖਾਨਦਾਨ ਭਦੋਤ ਅਤੇ ਕੋਟਦੁੱਠਾ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼. ਦੁਪਹਰ [ਦੁਪਹਰ. ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਪਹਿਰ ਵੀਤਣ ਦਾ ਦੁਪਹਿਰ] ਸਮਾਂ. ਮਧਯਾਨੁਕਾਲ.

ਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਪਹਿਰ (ਮਧਯਾਨੁਕਾਲ) ਵਿੱਚ ਖਿਤਨ

ਵਾਲਾ, ਬੰਧੁਕ, ਨਾਲਹ, ਦੇਖੇ, ਬੰਧੁਕ.

ਦੁਪਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇ ਪੱਟ (ਪਾਟ) ਮਿਲਾਕੇ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ.

ਦੁਪਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇ ਪਾਟ (ਦੇ ਬਰ) ਦੀ ਚਾਦਰ.

ਦੁਪਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿ ਪਦ. ਦੇ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਗ ਨਿਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹੋਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਦੇ 'ਚਉਪਦਾ ਦੁਪਦਾ' ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਗ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਪਦ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤੀ ਚਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸੀ ਦਾ—"ਜੋ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ।" × × × ੨ ਦੇ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਛੰਦ। ੩ ਮਨੁੱਖ, ਜੋ ਦੋ ਪੈਰ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਦੁਪਲ. ਦੋ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਦੇ ਫਾਤ. ਦੇ ਟੁਕ. ਦੇ ਖੰਡ. "ਅਖੰਡ ਖੰਡ ਦੁਪਲਾ." (ਗ਼ਜ਼ਨ) ਅਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਦੋ ਟੁਕ.

ਦੁਫਸਲਾ. ਵਿ—ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅੰਨ ਫਲ ਆਦਿ। ੨ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੁਫਾਰ. ਦੋ ਫਾਤ. ਦੇ ਟੁਕ. "ਸੀਸ ਕੀਨੋ ਦੁਫਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਫੇਤ. ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਫੇਟਕ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ.

ਦੁਬਹੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਬਾਹੁ. ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਆਦਮੀ। ੨ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ (ਹੱਥਾਂ) ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾ ਸਕੇ. "ਗਹਿ ਗਹਿ ਪਾਣਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੁਬਹੀਆ ਚਣ ਭਿਰੇ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਦੁਬਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਬਿਧਾ.

ਦੁਬਲ } ਸੰ. ਦੁਬਲ ਅਤੇ ਦੁਬਲਾ. ਵਿ—ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਜੇ ਕੇ ਹੋਵੇ
ਦੁਬਲਾ } ਦੁਬਲਾ, ਨੰਗ ਫੁਖ ਕੀ ਪੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਮ: ੫) ੨ ਮਤਾ.
ਦੁਬਲਿ } ਮਤੀ. ਕ੍ਰਿਸ. "ਧਨ ਬੀਈ ਦੁਬਲਿ ਕੰਤਹਾਵੈ." (ਗਉ
ਦੁਬਲੀ } ਫੰਤ ਮ: ੧) "ਸਾਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ.
ਦੁਬਲੀਆ } (ਗਉ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਦੁਬੱਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋ-ਵੱਲ. ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ. "ਦੁੰਦਭਿ ਦੁਬੱਲ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੁੰਬਾ. ਡਾ ੨; ਦੁੰਬਹ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲ. ਕਪਟ। ੨ ਚਿੰਤਤ. ਨਿਤੰਬ। ੩ ਮੀਢੇ ਦੀ ਚੱਕੀ। ੪ ਮੀਢਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਕੀ ਹੋਵੇ. "ਦੁੰਬਾ ਕ੍ਰਹਿ ਤਿਨ ਮਾਸ ਬਨਾਯੋ." (ਨਾਪੁ)

ਦੁਬਾਹ. ਸੰ. ਫਿਕਾਹੁ. ਦੋ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲਾ. ਮਨੁੱਖ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਬਹੀਆ. "ਦੁਰੰਤ ਦੁਬਾਹ." (ਅਕਾਲ) ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ.

ਦੁਬਾਜਰਾ. ਵਿ—ਦੋ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਰਜ. ਹਰਾਮੀ। ੨ ਜੋ ਇੱਕ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਇਸ਼ੁ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਦੁਬਾਜਰਾ ਤਜ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਤਕਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦੁਬਾਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੁਸਰੀ ਵਾਰ. ਦੂਜੀ ਦਫ਼ਾ. "ਜਿਤ੍ਰੇ ਦੁਬਾਰ." }
ਦੁਬਾਰਾ } (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਦੁਬਿੰਸਤ. ਸੰ. ਫਾਕਿੰਸਤਿ. ਦੋ ਅਤੇ ਵੀਹ. ਬਾਈ. "ਭਾਰ ਦੁਬਿੰਸਤ ਭੋਜ ਗਮੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਰੂਪ ਵਿਰਫ਼ ਦੇ ੨੨ ਭਾਹਲੇ

(ਕਾਂਭ) ਹੋਏ, ਭਾਵ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਦੁਬਿਧ } ਵਿ—ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਦੁਵਿਧ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੁਵਿਧਾ. ਦੇ
ਦੁਬਿਧਾ } ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੁਭਾਂਤੀਪਨ. ਦੁਭਾਵ. "ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਬਿ
ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਗੁਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਕੀ ਹੈ ਮਾਰੀ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਬੁਹਮ ਬੀਚਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੁਬਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਬਲਾ.

ਦੁਬੇਲਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਬੇਨ (ਪਿੱਠ) ਤੇ ਦੋ ਬੈਠੇ ਹੋਣ. ਦੋ ਸਵਾਰੀ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰੇ ਅਹੈ ਦੁਬੇਲਾ ਘੋਰਾ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਦੁੱਬ. ਸੰ. ਦੁਵੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰਹਾ ਖੰਬਲ. ਨਵਾਂ ਉੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ. L. Panicum dactylon. ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਦੁੱਬ ਦੇਕੇ ਇਹ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦੁੱਬ ਵਾਂਗ ਵਧੇ. ਦੁੱਬਦੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਬ.

ਦੁਭਰ. ਵਿ—ਭਯਾਨਕ. ਭੈ ਦਾਇਕ. "ਉਠੰਤ ਨਾਦ ਦੁਭਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੁਭਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇ.

ਦੁਭਾਸੀ } ਸੰ. ਫਿਸਾਸਿਨ—ਦੁਭਾਸਿਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਭਾਸਾ
ਦੁਭਾਸੀਆ } (ਬੋਲੀਆਂ) ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੁਝਾਨਾਂ ਬੋਲਣ
ਦੁਭਾਖੀਆ } ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.
Interpreter. "ਜੀਵ ਪਰਾਤਮ ਮੇਲ ਕੇ ਕਿਧੈ ਦੁਭਾਸੀ ਚਾਰ." (ਨਾਪੁ) ਚਾਰ ਅੱਖਰ (ਵਾਹਗੁਰੂ) ਜੀਵ ਬੁਹਮ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦੁਭਾਸੀ ਹਨ.

ਦੁਭਿਤ. ਦੋ ਭਾਂਤ. ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਦੁਭਿੰਤੀ ਆਹਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸੀਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ. ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਂਤ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ~~ਲਾਪਟ~~

ਦੁਭੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਉਂਦਾ ੩.

ਦੁਮ. ਡਾ ੨; ਸੰਗਤਾ—ਪੁਛ. ਪੁੱਛ. ਪੁਛਲ.

ਦੁਮਚੀ. ਡਾ ੨; ਸੰਗਤਾ—ਚਾਰਜਮੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਬੰਧਰੀ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁੰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੁਮ. ਪੁਛ. "ਦੁਮਚੀ ਮੇ ਦੁਮਚੀ ਪਹਿਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਮਣੀ } ਵਿ—ਦੁਮਨਾਂ. ਦੋ ਪਾਸੇ ਮਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੰਤ ਇੱਕ
ਦੁਮਣੀ } ਵੱਲ ਨਹੀਂ. "ਮੁੰਧ ਇਆਣੀ ਦੁਮਣੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਦੁਮਣੀ } ਸੁਹੀ)

ਦੁਮਾਲੜਾ } ਡਾ ੨; ਦੁੰਬਾਲਹ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਮ. ਪੁਛ। ੨ ਸਮਨਾ.
ਦੁਮਾਲਾ } ਦਸਤਾਰ ਅਥਵਾ ਸਾਢੇ ਦਾ ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਲਤਾ। ੩ ਕਲਕੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਪੁਰ ਫਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਅਥਵਾ ਸਾਢੇ ਦਾ ਲਤ. "ਮੈ ਕੁਰ ਮਿਲਿ ਉਰ ਦੁਮਾਲੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਇਹ ਹੈ—

'ਜੇ ਇਸ ਭੁਕ ਤੋਂ ਨਿਗੰਭ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੁਮਾਲੇ (ਦੁਮਾਲੇ) ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੋਂ ਅਵਾਣ ਹਨ.

ਮੱਲਾਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾ ਲੜ ਤੁਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਫਰਿਰਾਕੇ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫਤੇ ਪੁਕਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਪਛਾਤਨ ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਖਿਲਤ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ੪ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਰਹਰੇਦਾਰ ਦਸਤਾਰਾ, ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ ੨.

ਦੁਮੁਹਾ. ਵਿ—ਦੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਬੁਝਾਨ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਭਾਂਤੀ ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਦੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਆਦਿ ਸੀਵ.

ਦੁਮੁਹੀਂ. ਵਿ—ਦੋ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੋਂਦੀ। ੩ ਲੇਖਣੀ. ਕਲਮ. ਲਿੱਖਣ.

ਦੁਮੰਜਿਲਾ. ਭਾ ਮੰਜਲ ਵਿ—ਦੋ ਮੰਜਲ ਦਾ. ਦੋ ਮਰਾਤਿਬ ਦਾ। ੨ ਦੋ ਛੱਤਾ.

ਦੁਯ. ਵਿ—ਦੁਯ. ਦੋ.

ਦੁਯਾ. ਵਿ—ਦੁਤੀਯ. ਦੂਜਾ. "ਦੁਯਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨਾ ਜਾਣਦਾ." (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਫੁੱਟ, ਦੂਜਾ ਕਾਗਲ ਮੈ ਚਿੱਤਣਾ (ਲਿਖਣਾ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. "ਭਾਉ ਦੁਯਾ ਬੁਠਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਦੁਯਾਭਾਉ. ਸੰਗਤ—ਦੁਤੀਯਭਾਵ. ਦੁਤਭਾਵ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਦੂਜੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦਾ ਖਿਆਲ.

ਦੁਯੀ. ਵਿ—ਦੁਜੀ. ਦੂਸਰੀ. "ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਦੁਯੀ ਕਣਭ ਨਾਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਵਿਧਾ. ਦੁਤ.

ਦੁਰ. ਵਜ—ਕੁਸਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਦੁਰ ਹੋ। ੨ ਸੰ. ਦੁਰ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲੱਗਕੇ ਬੁਰਾ, ਦੁੱਖ, ਨਿੰਦਿਤ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦੁਰਦਸਾ, ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਆਦਿ। ੩ ਭਾ ,; ਸੰਗਤ—ਮੋਤੀ. ਮੁਕਾ. ਫੇਰਾ। ੪ ਮੋਤੀ ਅਥਵਾ ਮੋਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਰਣਕੁਸ਼ਟ. ਦੁਰਸੀਸ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਾਸਿਸ. ਬਦਦੁਆ. "ਡਰਤ ਮਾਤ ਨਹਿ ਕਹਿ ਦੁਰਸੀਸ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਰਕਟ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੁਰ ਕਰਨਾ. ਦੁਰਦੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਪਰੇ ਹਟਾਉਣਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਰਗ. ਸੰ. ਦੁਗੰ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ ਭਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਔਖਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਿਲਾ. ਭੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਖੜਦੁਰਗ। ੩ ਕੁਰੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਗੰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੨ ਅ: ੨੮.

ਦੁਰਗਤਿ. ਸੰ. ਦੁਗੰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸਾ। ੨ ਅਪਗਤਿ. ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਦਸਾ। ੩ ਵਿ—ਜਿੱਥੇ ਔਖੀ ਗਤਿ ਹੋ ਸਕੇ. ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਕਲ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ. "ਤਹਾਂ ਦੁਰਗ 'ਇਸਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਰਗਮ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਦੁਰਗਤਿ ਬਛੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੫)

ਦੁਰਗਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਦੁਗੰ (ਕਿਲੇ) ਦੇ ਪਲਾਟ ਵਾਲਾ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਕਕ. ਕਿਲੇਦਾਰ. ਦੁਗੰਧਸਕ.

ਦੁਰਗਮ. ਵਿ—ਦੁਗੰਮ. ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਰਗਮ ਸਥਾਨ ਸੁਗੰਮ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੁਰਗ ਦੈਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਦੁਰਗਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਾ ੨.

ਦੁਰਗਾ. ਦੁਗੰ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਦੁਗੰ) ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗ ੩. "ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਸੰਘਰੇ ਰਾਖਸ ਖੜਗ ਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਰਗ ਅਥਵਾ ਦੁਰਗਮ ਦੈਤ ਨਈ ਭੀ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਇਤਿ ਮਹਿਕਾਸੁਰ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ਦੁਰਗਾ ਆਇਆ. ਚੌਦਸਿ ਲੋਕਹਿ ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ ॥" (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ। ੪ ਭੰਡੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਮਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਕੀਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਪਦਮਰੇਖਾ ਦੇਖਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਚਕੁਰਤੀ ਸਹਨਸਾਹ ਬਣੇਗੇ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ। ੫ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੬ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੀ ਇਕ ਔਤਵ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੇਪਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੁੱਧ ਜਾਵੇਲੀ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਕਮਾਰ ਠਾਟ ਦੀ ਮੰਨਕੇ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ. ਦੁਰਗਾਸ੍ਰਮੀ. ਦੁਗੰ ਪੂਜਨ ਦੀ ਅੱਠੇ ਰਿਥਿ. ਚੇਤ ਅਤੇ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ਅਸ਼ੁਮੀ.

ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸਤੀ. ਸੰਗਤ—ਦੁਗੰ ਸਪੁਸਤੀ. ਸੱਤ ਸੌ ਜਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਮਾ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੮੧ ਤੋਂ ਅ: ੮੪ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਤੀ.

ਦੁਰਗਾਹ. ਸੰ. ਦੁਗੰਹਗ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਅਵਗਾਹਨਾ (ਗਾਹੁਣਾ) ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਗਾਦਿ } ਸੰ. ਦੁਗੰਧ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਭੰਧ. ਬਦਬੂ. ਸਤਿਆਨ. ਦੁਰਗਾਧ } "ਮਿਲਤ ਸੀਕਿ ਪਾਪਿਸਟ ਤਨ ਹੋਵੇ ਦੁਰਗਾਦਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬੁਠਿ ਸੀਕਿ ਦੁਰਗਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੁਰਗਾਧਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਗੰ-ਅਧਸਕ. ਕਿਲੇਦਾਰ. ਦੁਰਗਪਾਲ. ਦੁਰਗਾਨੋਮੀ. ਦੁਗੰਪੂਜਾ ਦੀ ਰਿਥਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਨਵਮੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ ਮਧਯਾਨੁ ਅਤੇ ਸਾਧੰਕਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪੂਜਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ੨ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ਨਵਮੀ। ੩ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਨੋਮੀ.

ਦੁਰਗਾਪਾਠ. ਦੁਗੰ ਸਪੁਸਤੀ ਦਾ ਪਾਠ. "ਦੁਰਗਾਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪੋਤੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਸਤਸਤੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾਸਪਤਸਤੀ. ਦੁਰਗਾਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਬਾਣਾ ਰਾਹੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਛੇਵ ਮੀਲ ਪੂਰਵ

ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸੁੰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਂਦੋਵਾਲ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਏਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੈਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਚਮੀਨ ਭੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਨੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਦੁਰਗਿਆਣਾ। ਦੁੱਗਾ ਦਾ ਆਯਨ (ਘਰ)। ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਤਾਲ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਰਘਟ ਪਾਸ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ (ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪੁਤਾਪ ਸੂਰਯ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ ਤੀਜੀ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਸੰਮਤ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਦੁਰਗਿਆਣੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੀਤਲਾ ਪੂਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਟਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗਤ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੧੯੫੧ ਤੋਂ ੫੫ ਤੱਕ।

ਦੁਰਗੋਇ } ਸੰ. ਦੁਰੱਧ—ਦੁਰਗਿਯ। ਵਿ—ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਨ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ
ਦੁਰਗੋਯ } ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। “ਦੀਹ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੋਯ ਬਛੇ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਗੰਧ } ਸੰਗਤ—ਦੁਰੱਧ, ਬਦਬੂ। “ਮੁਖਿਆਵਤ ਤਾਂਕੇ ਦੁਰਗੰਧ।”
ਦੁਰਗੰਧਿ } (ਸੁਖਮਨੀ) ਇਥੇ ਦੁਰਗੰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੌਤੀ ਅਤੇ ਕਪਟ ਭਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਅਪਕੀਰਤਿ। ਬਦਨਾਮੀ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਪਦਾਰਥ। “ਜੋ ਦੁਸੈਭਾਇ ਸਾਕਤ ਕਾਮਨਾਅਰਥਿ ਦੁਰਗੰਧ ਸਰੇਵਦੇ।” (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੪ ਵਿਸੈ ਵਿਕਾਰ। “ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਨਾਕਾ ਦੁਰਗੰਧ।” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਦੁਰਗ੍ਰਹ। ਵਿ—ਦੁਗ੍ਰਹ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਤਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਦੁਰਘਟ। ਵਿ—ਦੁਘਟ। ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।

ਦੁਰਘਟਨਾ। ਸੰਗਤ—ਦੁਘਟਨਾ। ਬੁਰੀ ਵਾਰਦਾਤ। ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਯੋਗ।

ਦੁਰਜਨ। ਸੰਗਤ—ਦੁਜਨ। ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ। ਦੁਸ਼ ਜਨ। “ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ ਨੇਹੁ ਰਚਾਇਓ।” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਦੁਰਜਨਾਂਤ। ਵਿ—ਦੁਜਨਾਂਤਕ। ਦੁਸ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। “ਦੁਰਜਨਾਂਤ ਦੁਖਹਰਨ ਬਿਕਟ ਅਤਿ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਵੈਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖਤਰਾ। (ਸਨਾਮ)

ਦੁਰਜਯ } ਵਿ—ਦੁਜਯ। ਜਿਸ ਦਾ ਜਿੱਤਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। “ਇਹ ਜੋਧਾ
ਦੁਰਜੈ } ਦੁਰਜੈ ਸਭ ਮਾਂਗੀ।” (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦਾ 'ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ ਮ: ੫। “ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਆ ਕੁਰਦੇਵ।” ਸਾਭਾ ਸਭਦ।

ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਵਿਸਨੁ। ੪ ਸੁੰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਦੁਰਜੋਧਨ। ਸੰ. ਦੁਰਜੋਧਨ। ਵਿ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਾਂਧਾਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਇੰਦੁਪ੍ਰਸਥ (ਚਿੱਲੀ) ਵਿੱਚ ਜਦ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗ਼ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੇਖਕੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਜਲ ਗਿਆ ਅਰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਨਾਬ ਦਾ ਉਪਾਉ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਲਥੁਨਿ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਚੁਆ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜੇਹੀ ਚੁਤਰਾਈ ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੀਤੀ ਕਿ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਸਭ ਰਾਜ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਬਲਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਤੀ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰੀ ਗਈ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਆਗਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ। ਇਸ ਪੁਰ ਦ੍ਰੋਸ਼ਾਸਨ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆਇਆ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪੱਟਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗਦਾ ਨਾਲ ਚੂਰਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਕਾਰਣ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਨਵਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਰੂਪਤ ਵਾਸ ਕੱਟਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਸੁਲਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਹਿਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਗੱਲ ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ ਵਧੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲਭੇਤ੍ਰ (ਕੁਰੁਕੁਤ੍ਰ) ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਆਰੰਭੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਪੱਟ ਗਦਾ ਨਾਲ ਚੂਰਨ ਕੀਤੇ। “ਬੂਭਾ ਦੁਰਜੋਧਨ ਪਤਿ ਖੇਟੀ।” (ਗਉ ਆ: ਮ: ੧)

ਦੁਰਣ } ਵਿ—ਦੁਰ ਹੋਣਾ। ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ। ਨੁਕਟਾ।
ਦੁਰਣਾ }

ਦੁਰਤ } ਸੰ. ਦੁਰਿਤ। ਸੰਗਤ—ਪਾਪ, ਦੋਸ਼। “ਕਲਿਜੁਗ ਦੁਰਤ ਦੂਰਿ
ਦੁਰਤੁ } ਕਰਬੇ ਕਉ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਦੁਰਤੁ ਗਵਾਇਆ ਹਰਿ ਪੁਭਿ ਆਪੇ।” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਪਾਪੀ

ਦੁਰਤੈ } ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਸ਼ੁਰ। ਜਿਸ ਦਾ
ਦੁਰਤਯ } ਲੰਘਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਦੁਰਦ। ਸੰ. ਦੁਰਦ। ਸੰਗਤ—ਦੋ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀ।

ਦੁਰਦਸਾ। ਸੰ. ਦੁਦੈਸਾ। ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ। ਮੰਦ ਅਵਸਥਾ।

ਦੁਰਦਗਾਮਿਨੀ } ਵਿ—ਦੁਰਦ (ਹਾਥੀ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ।

ਦੁਰਦਗਾਮੀ } ਗਜਗਾਮਿਨੀ। ਹਾਥੀ। ਵਾਂਙ ਚਲਣ ਵਾਲੀ।

ਭਾਵ—ਉੱਤਮ ਚਾਲ ਵਾਲੀ। ਹਸੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ।

ਦੁਰਦਨਿ। ਸੰਗਤ—ਦੁਰਦ (ਹਾਥੀ) ਸੈਨਾ। ਗਜਸੈਨਾ। (ਸਨਾਮ)

ਦੁਰਦਰੂਤ। ਵਿ—ਦੁਰਦਾਰੂਤ। ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਵਾਰ

ਦੁਰਦਾਨਨ। ਸੰਗਤ—ਦੁਰਦ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼। “ਸੰਗ ਪੋਚਾਨਨ ਤਾਤ ਖਤਾਨਨ ਹੈ ਦੁਰਦਾਨਨ ਸੋਭ 'ਦੇਖੋ, ਰੂਆ ਬਬਦ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ

ਬਢਾਏ." (ਨਾਪੁ)

ਦੁਰਦਿਨ. ਬੁਰਾ ਦਿਨ. ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਡਿੰਗ. ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਦਿਨ.

ਦੁਰਧਰ. ਸੰ. ਦੁਰੱਖ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਫੜਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਾ। ੩ ਮਹਿਬਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਕਰ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੪ ਵਿਸਨੁ। ੫ ਰਾਵਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਦੁਰਧਰਖ. ਸੰ. ਦੁਰੱਖ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਕਠਿਨਾਈ ਨਾਲ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਪੁਬਲ. "ਦੁਰਧਰਖ ਭਟ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਦੁਰਨਤਾ. ਲੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਛਿਪਾਉ.

ਦੁਰਨਯ. ਸੰ. ਦੁਨੀਯ. ਸੰਗਤ—ਅਨਯਯ. ਏ ਇਨਸਾਫੀ। ੨ ਕੁਰੀਤਿ. ਕੁਚਾਲ.

ਦੁਰਨਾ. ਕਿ—ਦੂਰ ਹੋਣਾ. ਔਖਾਂ ਤੋਂ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. ਛਿਪਣਾ. ਦੁਰਨਿਰੀਛ. ਦੁਨਿਰੀਛਯ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ. "ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਅਤਿ ਪੁੰਜ ਤੇਜ ਕੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਭਾਯੰਕਰ. ਡਰਾਵਣਾ। ੩ ਬਦਸ਼ਕਲ. ਕੁਰੂਪ.

ਦੁਰ ਨਿਰੀਛਨਾ. ਦੁਰਨਿਰੀਛ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਦੁਰਨਿਰੀਛਨਾ ਪ੍ਰਭਨ ਕੀਨੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਰਬਚਨ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਵਚਨ. ਖੋਟਾ ਵਚਨ. ਭੋਤਾ ਬੋਲ. ਕੁਵਾਕਯ. "ਦੁਰਬਚਨ ਭੇਦ ਭਰਮੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ੯.

ਦੁਰਬਰ. ਸੰ. ਦੁਰਵਰ. ਵਿ—ਜੋ ਵਰਜਿਆ (ਰੋਕਿਆ) ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ. "ਦੁਰਬਰ ਵੇਸ." (ਕਲਕੀ) ਦੁਰਵਰ ਯੋਧਾ ਦਾ ਨਿਬਾਸ। ੨ ਦੁਬਲ. ਕ੍ਰਿਸ਼. ਦੁਬਲਾ. "ਦੁਰਬਰ ਤਨ ਭਰ ਭੰਤਰ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਰਬਲ. ਵਿ—ਦੁਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼. ਪਤਲਾ. ਦੁਬਲਾ। ੩ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ. "ਸੋਈ ਮੁਕੰਦ ਦੁਰਬਲ ਧਨ ਲਾਧੀ." (ਕੋਡ ਗਵਿਦਾਸ)

ਦੁਰਬਾਸਾ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸ੍ਰ—ਦੁਰਵਾਸਾ. ਵਿ—ਮੇਲੇ ਵਸਤਾਂ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੇ ਵਸਤਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਤ੍ਰਿ ਅਤੇ ਅਨਸੂਯਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਉਰਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਦੱਤ ੨. ਦੁਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ. ਬੜਾ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤੇ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇੰਦੁ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇੰਦੁ ਦੇ ਰਾਖੀ ਐਰਾਵਤ ਨੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਇੰਦੁ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਤੋਂ ਟਲ ਜਾਵੇ. ਸਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇੰਦੁ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਦੈਤਾਂ

'ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਿਰਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਰਵਾਸਾ ਹੈ

ਕੋਲੋਂ ਹਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਬਰਣ ਜਾ ਪਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਕ੍ਰਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਤਨ ਕੱਢੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁੜ ਬਲਵਾਨ ਹੋਏ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਵਾਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਖਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਸਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਹ ਚੁੱਕਣੇ ਬੁੱਲ ਗਏ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਕ੍ਰੋਧੇ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਫੱਧਕ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇਂਗਾ.

ਦੁਰਵਾਸਾ ਦੇ ਹੀ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਂਬ ਦੇ ਪੇਟ ਪੁਰ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ, ਯਾਦਵਕੁਲਨਾਸ਼ਕ, ਮੁਸਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ ੫ ਅ: ੩੭. "ਦੁਰਵਾਸਾ ਸਿਉ ਕਰਤ ਠਗਉਰੀ ਜਾਦਵ ਦੇ ਫਲ ਪਾਏ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਬਰੀਸ.

ਦੁਰਬੁੱਧਿ. ਸੰ. ਦੁਰੁੱਧਿ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਅਕਲ। ੨ ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਖੋਟੀ ਹੈ.

ਦੁਰਬੋਧ. ਸੰ. ਦੁਰਬੰਧ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਬ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਦੁਰੁੱਤ—ਦੁਰਵ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਬੁਰੇ ਚਲਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ. "ਦੁਰਬ੍ਰਿਤ ਚਿਤਵਰੇ ਪਾਪ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੁਰਭਗ. ਸੰ. ਦੁਰੰਗ. ਵਿ—ਬਦਨਸੀਬ. ਮੰਦਭਾਗੀ.

ਦੁਰਭਰ. ਸੰ. ਦੁਰੰਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਚੱਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰਭਾਗ. ਸੰ. ਦੁਰੰਗਯ. ਸੰਗਤ—ਖੋਟੀ ਕ੍ਰਿਸਮਤ. ਮੰਦ ਭਾਗ. ਦੁਰਭਿਖ] ਸੰ. ਦੁਰੰਭਿ. ਸੰਗਤ—ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਿਕਾ ਦੁਰਭਿੰਭ] ਮਿਲਨੀ ਔਖੀ ਹੋਵੇ. ਕੁਹੜ. ਕਾਲ (ਅਕਾਲ).

ਦੁਰਭਿਦ. ਸੰ. ਦੁਰੰਦ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦਨ (ਵਿੰਨੁਣਾ) ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. ਦੁਰੰਦਯ.

ਦੁਰਭੇਦਯ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਭਿਦ.

ਦੁਰਭੂਮਾ. ਵਿ—ਦੁਰਿ-ਭੂਮਾ. ਵਿ—ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲੀ. ਸਾਰੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਗਾ. (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ੨ ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.

ਦੁਰਮਤਿ] ਸੰ. ਦੁਰੰਤਿ. ਵਿ—ਕਮ. ਅਕਲ ਵਾਲਾ. ਬੇਸਮਤ. ਖਲ. ਦੁਰਮਤੀ] "ਦੁਰਮਤਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਫਿਧਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਤ—ਬੇਸਮਤੀ. ਨਾਦਾਨੀ. ਮੁਰਖਤਾ. "ਤਜਿ ਸਕਲ ਦੁਰਭ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ." (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ)

ਆਖ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਿਬਾਸ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਅਤੇ ਚਿੱਠ ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਦੀ ਸਕਲ ਦਿਖਾ ਕੇ ਯਾਦਵਾਂ ਨੇ ਦੁਰਵਾਸੇ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਰਣ ਤੋਂ ਕੀ ਜਾਮੇਗਾ? ਦੁਰਵਾਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਕਰਣ ਤੋਂ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਸਲ ਜਾਮੇਗਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਮੋਢਲ ਪਰਚ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਣ, ਵਿਦੁਅਿਤ੍ਰ, ਕਨ੍ਹ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਆਦਿ ਇਕ ਵਾਰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੱਝਲ ਕਰਨ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਜੇਹੇ ਦਾ ਮੁਸਲ ਜੰਮਣ ਦਾ ਸੁਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਦੁਰਮਦ. ਸੰ. ਦੁਮੰਦ. ਵਿ—ਨਲੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਰ. ਉਨਮੰਤ। ੨ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. ਅਭਿਮਾਨੀ. “ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਦੁਰਮਦ ਬਣੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੁਰਮਿਲ. ਦੁਮਿਲ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੫.

ਦੁਰਮੁਖ. ਸੰ. ਦੁਮੁਖ. ਵਿ—ਭੈਰੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ। ੩ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਅਛਸਰ। ੫ ਘੋੜਾ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਵਿ—ਬਦਚੁਕਾਨ.

ਦੁਰਯੋਧਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਯੋਧਨ.

ਦੁਰਲਭ } ਸੰ. ਦੁਲੰਭ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਭਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਜੋ ਦੁਰਲਭਤ੍ਰ } ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ. “ਜਿਹ ਪੁਸਾਇ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਪਤੰਤਿ ਮੋਹਰੂਪ ਦੁਰਲਭਤ੍ਰ ਦੇਹੰ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦੁਰਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਬਚਨ.

ਦੁਰਵਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਵਾਸਾ.

ਦੁਰਵਿਗੋਯ. ਸੰ. ਦੁਰਿੰਦ੍ਰਯ. ਵਿ—ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਯੋਗਤ. ਜੋ ਔਖਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ.

ਦੁਰਵਿਦਗਧ. ਸੰ. ਦੁਰਿੰਦਾਧ. ਵਿ—ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਲਿਆ। ੨ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੌਕਿਆ ਨਹੀਂ। ੩ ਅਧਪੜਿਆ ਅਹੰਕਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਦਯਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਦੁਰਾਉ. ਸੰਗਤ—ਲੁਕਾਉ. ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਔਖਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੁਰਾਵ. “ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ.” (ਫਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਵਰਣ. ਅਭਰਾਨਰੂਪ ਪਤਦਾ. “ਸਹਜੇ ਮਿਟਿਓ ਸਗਲ ਦੁਰਾਉ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੁਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਔਖਾ ਤੋਂ ਓਲ੍ਹੇ ਕਰਨਾ. ਲੁਕੋਣਾ. ਦੁਰਾਵਨਾ.

ਦੁਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੁਕੋਕੇ. ਛਿਪਾਕੇ. “ਲੋਕ ਦੁਰਾਇ ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ.” (ਮਨਾ ਮ: ੫) “ਨਾਮ ਦੁਰਾਇ ਚਲੈ ਸੇ ਚੋਰ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਜੋ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਰੂਪਤ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਕੇ ਕੰਨਾਢੂਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚੋਰ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਲੁਕਾਉ. “ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੋਗਿ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਾਇ ਦੁਰਾਇ?” (ਬਵਨ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੌੜਾਕੇ. ਨਠਾਕੇ. “ਮੰਦ ਦੁਰਾਇ ਤੁਰੰਕਨ ਚਲੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਾਇਣੁ. ਸੰਗਤ—ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉ.

ਦੁਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਈ.

ਦੁਰਾਈਂ. ਦੂਰ ਹੈ. ਕਠਿਨ ਹੈ. “ਠਾਕੁਰ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਈਂ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਦੁਰਾਸ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਛੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਸਾ ੨.

ਦੁਰਾਸਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. “ਕੀਨ ਦੁਰਾਸਦ ਤਪ ਜਿਹ ਭਾਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਰਾਸਾ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਖੋਟੀ ਆਸਾ. ਭੂਠੀ ਉਮੀਦ।

੨ ਦੁਰਾਸਕ. ਬੁਰਾ ਧਿਆਨ. “ਤੈਂ ਦੁਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਮੇ ਹੋਰਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ—ਬੁਰੇ ਆਬਯ ਵਾਲਾ. ਖੋਟੇ ਧਿਆਨ ਵਾਲਾ. “ਬੋਲਕੇ ਬਹੁਰੇ ਬਚਨ ਦੁਰਾਸਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਰਾਸੀ. ਵਿ—ਦੁਰਾਸਾ ਵਾਲਾ. ਭੂਠੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. “ਸੇ ਤਸਕਰ ਦੁਰਮਤੀ ਦੁਰਾਸੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਾਸੀਸ. ਸੰ. ਦੁਰਾਸਿਜ. ਸੰਗਤ—ਬਦਦੁਆ। ੨ ਬਦਖੁਆਹੀ. ਦੁਰਾਹਾ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਰਾਹ ਮਿਲਨ. ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ। ੨ ਵਿ—ਦੋ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਉਸੁਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਰਾਹਾ.

ਦੁਰਾਹੀ. ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ—ਜੋ ਇੱਕ ਮੱਤ ਤੇ ਕਾਯਮ ਨਹੀਂ.

ਦੁਰਾਹੀ. ਔਖਾ. ਕਠਿਨ. “ਇਉਂ ਜਾਨੇ ਬਿਨ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਹੀ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੁਰਾਉਂਦੇ (ਲੁਕੋਂਦੇ) ਹਨ। ੩ ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ.

ਦੁਰਾਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਗਮਨ.

ਦੁਰਾਗੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਾ ਹਠ. ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਜਿੰਦ.

ਦੁਰਾਚਰਣ } ਸੰਗਤ—ਬੁਰਾ ਆਚਾਰ. ਖੋਟਾ ਚਾਲ ਚਲਨ. ਨਿੰਦਿਤ ਦੁਰਾਚਾਰ } ਕਰਮ.

ਦੁਰਾਚਾਰੀ. ਵਿ—ਖੋਟੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਕੁਕਰਮੀ. ਬਦਚਲਨ. “ਦੁਰਮਤਿ ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਰਾਚਾਰੀ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੁਰਾਫੈ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰ-ਇੱਛਾ. ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ. “ਆਇ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਗੁਰਚਰਨੀ ਤਉ ਉਤਰੀ ਸਗਲ ਦੁਰਾਫੈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਦੁਰਾਤਮ } ਸੰ. ਦੁਰਾਤਮਜ. ਵਿ—ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼ਾਤਮਾ. ਦੁਰਾਤਮਾ }

ਦੁਰਾਤੇ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ. “ਪੰਚ ਤਤ ਮਿਲਿ ਭਇਓ ਸੰਜੋਗਾ ਇਨ ਮਹਿ ਕਵਨੁ ਦੁਰਾਤੇ?” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲੁਕਾਉ ਹੈ?

੨ ਸੰ. ਦੁਰਤਤਕ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਦੁਸੂਰ.

ਦੁਰਾਧਰ } ਸੰ. ਦੁਰਾਧਸ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਦੁਰਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਦੁਰਾਧਰਸ } ਜੋ ਵਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ. “ਛੁਟਹਿ ਕਲੇਸ ਅਸੇਸ ਦੁਰਾਧਰਥ } ਦੁਰਾਧਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੁਰਾਨਨ } ਵਿ—ਭੈਰੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. “ਕੁਰ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਪੰਥਿ ਦੁਰਾਨਨੀ } ਦੁਰਾਨਨ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ—ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ. ਛਿਪਿਆ.

ਦੁਰਾਨੀ. ਲੁਕੀ. ਛਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਭਾ ਮੁੜ ਦੁਰਾਨੀ.

ਸੰਗਤ—ਸੰਦੋਸ਼ਈ ਪਠਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਅਬਦਾਲੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ “ਦੁੱਰੇ ਦੁਰਾਨ” (ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਮੋਤੀ) ਪਦਵੀ ਛਕੀਰ ਸਾਬਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦੁਰਾਨੀ ਹੋ ਗਿਆ. ਹੁਣ ਸੰਦੋਸ਼ਈ ਪਠਾਣ ਦੁਰਾਨੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦੁਰਾਨੇ. ਲੁਕਿਆ. ਛਿਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੁਰ-ਆਨਨ ਵਾਲਾ. ਭੈਰੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ. “ਚੀਰਾ ਦਾਗੜਚ ਦੁਰਾਨੇ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੁਰਾਨਨ ਦੈਤ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ.

ਦੁਰਾਪ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੁਸਪ੍ਰਾਪਤ. ਦੁਰਲਭ.

ਦੁਰਾਧਾਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ.

“ਦੁਰਾਧਾਧ ਸੇ ਲਖ ਪਰਮੇਸੁਰ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਰਾਲਾ. ਵਿ—ਦੁਰ ਦਾ. ਲੰਮਾ. ਦੂਰ ਦਾ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਨਾਲ.

“ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਰਾਲਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਦੁਰਾਲਾਪ. ਸੰਗਤ—ਖੇਟਾ ਵਚਨ। ੨ ਵਿ—ਬੁਰਾ ਵਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉ. “ਕਰ ਬਹੁ ਅਪਨ ਦੁਰਾਵ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਰਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਾਉਣਾ.

ਦੁਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਤ.

ਦੁਰੀ. ਲੁਕੀ. ਛਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਣਾ.

ਦੁਰਸੁ. ਭਾ. ੨ ਵਿ—ਜੇ ਹੱਥੀ ਵਸਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਠੀਕ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼। ੩ ਸਹੀ. ਸੁੱਧ.

ਦੁਰੁਖਾ. ਦੋ ਵੱਲ ਰੁਖ (ਮੁਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੋ ਰੂਪ।

ਦੁਰੁੱਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਾ ਜਵਾਬ। ੨ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਲੰਘਣਾ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇ.

ਦੁਰੇਫ. ਸੰ. ਦੁਰੇਫ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਦੋ ਰੇਫ (ਰਾਏ) ਲੱਗਣ, “ਭੂਮਰ”. ਭੋਰਾ.

ਦੁਰੰ. ਦੁਰੰਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਸੋਊ ਨਾਸ ਕਰੈ ਰਿਹੰ ਦੈਤ ਦੁਰੰ.” (ਭੁਵਾ) ਦੇਖੋ, ਦੁਰੰਤ ੬.

ਦੁਰੰਗ. ਦੋ-ਰੰਗ.

ਦੁਰੰਗਤ. ਦੂਰ-ਗਤ. ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਵਡੀ ਮੰਜਿਲ ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਸੁਭਾਹੁ ਦੁਰੰਗਤ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਦੁਰੰਗਮ. ਸੰ. ਦੁਰੰਗਮ. ਵਿ—ਦੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰੰਗੀ. ਵਿ—ਦੋ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਵੁਧਿਯਾ. ਦ੍ਰਿਤ.

ਦੁਰੰਟਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੋਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਗ ਦੀ ਰਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਰਖੜਾ ਲਈ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਭੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਕੰਡੇਦਾਰ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. *Duranta plumieri*.

ਦੁਰੰਤ. ਸੰ. ਦੁਰੰਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਅਪਾਰ. “ਦੁਰੰਤ ਆਸਾ.” (ਕੁਜ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਘੋਰ. ਪ੍ਰਚੰਡ. “ਜਿਮ ਜੇਠ ਸੂਰ ਕਿਰਣੇ ਦੁਰੰਤ.” (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਮੈਲਾ. “ਉਪਰ ਭਾਰਜੋ ਵਸਤੁ ਦੁਰੰਤ.” (ਭੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. “ਦੁਰੰਤ ਕਰਮ ਕੋ ਕਰੈ.” (ਸੁਰਜਾਵ) ੫ ਬੁਰਾ ਹੈ ਅੰਤ (ਨਤੀਜਾ) ਜਿਸ ਦਾ। ੬ ਦੁਸ਼. ਖਲ.

ਦੁਰੰਤਰ. ਦੂਰ-ਅੰਤਰ. ਦੂਰ ਦੀ ਵਿੱਥ. “ਦੁਰੰਤਰ ਤਰੁ ਗੰਧ ਮਾਯੁਤ ਨ ਲਾਭੇ ਹੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ.

ਦੁੱਰਹ. ਅ. ੨ ਵਿੱਚ. ਕੋਰਤਾ. ਕਸਾ. ਚਾਬੁਕ.

ਦੁਲਹ

ਦੁਲਹਣੀ

ਦੁਲਹਨ

ਦੁਲਹਨੀ

ਦੁਲਹਨੀ

ਦੁਲਹਾ

ਦੁਲਹਿਨ

ਦੁਲਹਿਨੀ

ਦੁਲਹੀ

ਦੁਲੱਤਾ

ਦੁਲੱਤੀ

ਸੰਗਤ—ਲਾਤਾ. ਲਾਤੀ. ਵਰ. ਵਧੂ. “ਗਾਉ ਗਾਉ ਭੀ ਦੁਲਹਨੀ ਮੰਗਲਚਾਰਾ.” (ਆਮਾ ਕਥੀਰ)
“ਰੀਤਿ ਬਰਾਤਨ ਦੁਲਹ ਕੀ, ਬਾਸੁਦੇਵ ਸਬ ਕੀਨ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਦੁਲਹੁ ਦੁਲਹਨ ਆਗੇ ਜਾਵਤ.” (ਨਾਪੁ)

ਸੰਗਤ—ਦੋ-ਲਤਾਅ. ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਲਤਾ ਪ.

ਦੁਲਦੁਲ. ਅ. ੨ ਵਿ—ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖੱਬਰ (ਅਸ਼ੁਰ), ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸਤਾਹ ਰੰਗ ਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਹ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਫੇਰ ਇਹ ਖੱਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ੨ ਮੁਹੰਮਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਦੁਲਦੁਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਮੁਰਤਜਿਬ” ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਉਹ ਸਵਾਰ ਸੀ। ੩ ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਦੁਲਦੁਲ ਸ਼ਬਦ ਘੋੜੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਸਤਾਮ ਕਰਨ ਦੁਲਦੁਲ ਦਰਿਆਈ.”

ਦੁਲਦੁਲ ਸਵਾਰ. ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ, ਜੋ ‘ਦੁਲਦੁਲ’ ਖੱਬਰ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਦੁਲ। ੨ ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਦੁਲੱਦੀ. ਨਾਭੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਕੋਟਲੇ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਬਤ ਦੋਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਝਗੜਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਕਈ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ. ਦੁਲੱਦੀ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਿਬੇੜਨ ਲਈ ਜੀਂਦ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਮਿਤ੍ਰਰਾਵ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਫੇਰ ਹੱਦ ਦਾ ਝਗੜਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਠੰਡੇ ਬੰਦੀ ਹੈ.

ਦੁਲਭ. ਸੰ. ਦੁਲਭ. ਵਿ—ਜੋ ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ. “ਦੁਲਭ ਜਨਮ ਪਾਇਚਿਓ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਖੋਈ ਅਗਿਆਨੀ.” (ਮਾਓ ਮ: ੫)

ਦੁਲਭਾਇਆ } ਦੁਰਲਭ ਹੈ. ਦੁਰਲਭਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ. “ਤਿਨ ਕਉ ਦੁਲਭਾਵਉ } ਮਹਿਲ ਦੁਲਭਾਵਉ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੁਲਭਾਵਹੁ } ਉੱਚੇ ਸੂਰ ਨਾਲ ਹਿਣਕਣ ਕਰਕੇ (ਘੋੜੇ ਦਾ) ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ

ਦੁਲਹਾਣੇ. ਦੁਲਹਾਣੇ. ਲਡਾਏ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਹਾਣਾ. "ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾਈਅਨ ਦੁਲਹਾਣੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੁਲਹਾਣਾ. ਕਿ—ਲਾਭ ਕਰਨਾ. ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਪਯਾਰ ਕਰਨਾ.

ਦੁਲਹੀ. ਦੇ-ਲੜੀ. ਦੋ ਲੜੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਭੁਸਣ.

ਦੁਲਾਈ. ਸੰਗਤ—ਵਿਚਕਾਰ ਰੁੱ ਰਖਕੇ. ਦੇਹੀ ਪਾਸੀ ਦੇ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਣ. ਪਤਲੀ ਰਜਾਈ.

ਦੁਲਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਭ, ਪਯਾਰ. "ਸਹਿਤ ਦੁਲਾਰ ਅੰਕ ਕੇ ਮਾਹੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦੁਲਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਹਾਣਾ.

ਦੁਲਾਰਾ. ਪਯਾਰਾ. ਪਯਾਰਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਨਡਾਇਆ.

ਦੁਲਾਰਿਓ. ਨਡਾਇਆ, ਪਯਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਦੁਰਾਇਆ (ਫੁਪਾਇਆ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੁਲਾਰਿਓ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਨ ਰਾਏ ਦੀ ਥਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ ਤਿਸਤੇ ਕਹਾ ਦੁਲਾਰਿਓ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੁਰਾਰਿਓ. ਦੂਰ ਹੈ.

ਦੁਲਾਰੀ. ਵਿ—ਲਾਡਲੀ. ਪਯਾਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਡਾਈ.

ਦੁਲੀਚਾ. ਭਾ ਫੁਲੀਚਹ. ਸੰਗਤ—ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬੋਲ ਬੁਟੇਦਾਰ ਗੁਦਗੁਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਭਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. ਗਲੀਚਾ. ਕਾਲੀਨ. "ਬੀਜਓ ਸੂਰੇ ਕੇ ਨਹੀਂ ਛਹੇ ਦੁਲੀਚਾਪਾਇ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਾਕਿਮ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲੀਚਾ ਵਿਛਾਕੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ. "ਨਾਲ ਸੁਪੇਦ ਦੁਲੀਚਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਅਵਨਿ ਦੁਲੀਚਾ ਪੇ ਬਿਤਾਨ ਆਛੇ ਆਸਮਾਨ." (ਕਿਸ਼ੋਰ ਕਵਿ)

ਦੁਲੀਚੇ ਬੈਠਣਾ. ਕਿ—ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ. "ਤਿ ਨਹ ਦੁਲੀਚੇ ਬਹਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਦੁਲੀਚਾ.

ਦੁਲੰਡ } ਦੁਰਲਭ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਭ. "ਇਹ ਮਾਫਸ ਜਨਮ ਦੁਲੰਡ ਹੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)
ਦੁਲੰਡੁ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਦੁਲੰਡੁ ਹੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੁੱਲਣ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਦੁਵੱਯਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵੈਯਾ.

ਦੁਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਲ ੨.

ਦੁਵਾਲ ਭਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਲਭਾਬਾ.

ਦੁਵੈਯਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ "ਦੋਵੈ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਰਨਕਮਲ ਕਲਿਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ,
ਉਰ ਧਰ ਧਯਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੇ,
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੇ,
ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ ਪੁਣ ਜਿਨ ਕੇ. x x x

(ਨਾਪੁ)

੨ ਜੇ ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ, ਤਦ ਇਸ ਦੀ "ਸਾਰ" ਅਤੇ

"ਲਲਿਤਪਦ" ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀਧਰ ਮੋਹਨ ਸਗਲ ਉਪਾਵਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁਖਦਾਤਾ. x x

(ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਦੁਤੋਤਰਾ. ਵਿ—ਦੋ ਉੱਪਰ. ਦੋ ਅਧਿਕ. "ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਦੁਤੋਤਰੇ ਸਾਲ ਸੁ ਬਿਕ੍ਰਮਰਾਇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ਸੰਮਤ ੧੮੦੨.

ਦੂ. ਵਿ—ਦੂ. ਦੋ. "ਦ੍ਰਿਕ ਦੂ ਪਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਪੁਤ੍ਰ—ਸੇ. ਤੋਂ. "ਇਕਦੂ ਜੀਭੋ ਨਖ ਹੋਹਿ." (ਜਪੁ) "ਸਭ ਦੂ ਉਚਾ ਸੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਦੂ. ਵਿ—ਬੇਚੈਨ। ੪ ਸੰਗਤ—ਰੋਗ.

ਦੁਆ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤੀਕ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜਾ. "ਨਾਨਕ ਅਵਰ ਨ ਦੁਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਤਭਾਵ. ਵਿਰੋਧ. "ਉਨਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੇਲਿਓ ਦੁਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਗਣਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ.

ਦੁਆਤੀਆ. ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਅੰਗ। ੨ ਦ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਤ. ਦੋ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਰਥਾਤ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ. ਖੁਦਾ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਯਾਰ ਦੁਆ, (ਦ੍ਰਿਤ). ਖੁਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੂਹ ਇਹ ਤੀਆ, (ਤ੍ਰਿਤ). Trinity. "ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਭੁਨਿ ਦੁਆ ਤੀਐ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁਸਾਚਾ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ. "ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਦੁਆ ਤੀਐ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੁਆ ਤੀਐ. ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਤੀਆ.

ਦੁਈ. ਵਿ—ਦੂਜੀ. ਦੂਸਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਤ. Duality.

ਦੂਸਣ. (ਸੰ. ਕ੍ਰ. ਧਾ—ਦੂਸਣ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਦੂਸਿਤ ਕਰਨਾ). ਸੰ. ਦੂਸਣ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ਼. ਅਵਗੁਣ। ੨ ਦੋਸ ਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਖਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਚਵਟੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸੁਪਨਖਾ (ਸੁਪੰਨਖਾ) ਦਾ ਨੌਕ ਕੰਨ ਵੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ੪ ਵਿ—ਦੋਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੂਸਣਹਿ. ਦੂਸਣ ਦੇ ਵੈਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ.

ਦੂਸਰ } ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤੀਕ. ਦੂਜਾ. "ਦੂਸਰ ਹੋਇ ਰ ਸੋਚੀਪਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਦੂਸਰਾ } (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੂਸਰਾਸੁ ਹੈ ਮਾਲੀ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧) ਵਾ—ਦੂਸਰਾ ਅੰਸੁਮਾਲੀ (ਸੁਗਯ) ਹੈ.

ਦੂਖ. ਦੇਖੋ, ਦੁਖ. "ਸਭ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸੇ ਰਾਮਰਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੂਸਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੈਸੇ ਕੋਊ ਸੁ ਕਥਿ ਕੁ ਕਥਿ ਕੇ ਕਥਿੰਤ ਸੁਨ, ਸਤਾ ਬੀਚ ਦੁਖ ਕਰ ਮਾਨਤ ਨ ਬਾਝ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੂਖਕ. ਸੰ. ਦੂਸਕ. ਵਿ—ਦੋਸ ਨਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੋਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲ ਪਦਾਰਥ.

ਦੂਖਣ. ਦੂਸਣ. ਦੋਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਸਣ ੩. "ਦੂਖਣ ਔ ਖਰ ਦੋਤ 'ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਕ ਕੁਰਾਨ, ਸੁਰਤ ਨੂਰ, ਆਯਤ ੫੨.

ਪਠਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)
 ਦੁਖਤ. ਵਿ—ਦੁੱਖਿਤ. ਦੁਖੀ. "ਦੁਖਤ ਮੋਹਿ ਕਰੈ ਬਿਨ ਜਾਨੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁੱਖਿਤ.
 ਦੁਖਦਰਦ. ਵਿ—ਭਯਾਨਕ (ਖੌਫ਼ਨਾਕ) ਦੁੱਖ. ਦਰ (ਡਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੁੱਖ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਸਾਧ ਰੋਗ. "ਦੁਖ ਦਰਦ ਮਨ ਤੇ ਬਉ ਜਾਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਦੁਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਸਟ ੩.
 ਦੁਖਨਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਸਟ ਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿੰਦਾ. "ਸੰਤ ਕੀ ਦੁਖਨਾ ਸੁਖ ਤੇ ਟਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰਦੁਖਨਾ ਕਰਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.
 ਦੁਖਨਾਸ. ਵਿ—ਦੁੱਖਨਾਸਕ. "ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਖ ਦੁਖਨਾਸ, ਮਨਹਿ ਅਰਾਧ ਹਰੈ." (ਬਾਵਨ)
 ਦੁਖਨਿ. ਦੁਸਟ (ਦੋਸ) ਨਾਉਣ ਤੋਂ. "ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਆਰਜਾ ਘਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਦੁਖਨਿਵਾਰਣ } ਵਿ—ਦੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ, ਦੁਖਨਿਵਾਰਣ } ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਦੁਖਨਿਵਾਰਣੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਦੁਖਨਿਵਾਰਣ } ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਬਰ ੨ ਅਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ।
 ੪ ਪਟਿਆਲੇ ਪਾਸ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਯਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਕਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਾ ਭੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.
 ਦੁਖਬਿਭਾਰਣ. ਵਿ—ਦੁੱਖ ਵਿਚਾਰਣ (ਜੀਰਨ—ਪਾੜਨ—ਮਿਟਾਉਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.
 ਦੁਖਭੰਜ. ਵਿ—ਦੁੱਖ ਭੰਜਕ. ਦੁੱਖ ਤੋਤਨ ਵਾਲਾ. "ਦੁਖਭੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)
 ਦੁਖ ਰੋਗ. ਪੀੜ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ। ੨ ਦੋਸ ਅਤੇ ਰੋਗ. "ਦੁਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੇ ਭੈ ਭਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਦੁਖਵਿਸਾਰਣ. ਵਿ—ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ-ਲਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਣ. "ਦੁਖਵਿਸਾਰਣ ਸੇਵਿਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)
 ਦੁਖਿਤ. ਸੰ. ਦੁਸਿਤ. ਵਿ—ਦੋਸ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕਿਤ.
 ਦੂਜ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤਿਥਿ। ੨ ਵਿ—ਦੂਜਾ. ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ.
 ਦੂਜਣ. ਦੂਸਰਾ ਜਨ. ਦ੍ਰਿਤੀਯ ਜਨ. ਦੂਜਾ ਪੁਰੁਸ਼.
 ਦੂਜਤਾ } ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਸਰੀ. "ਹਰਿ ਦੂਜਤੀ ਨਾਵ ਦੂਜਤੀ } ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)
 ਦੂਜਤੋ }
 ਦੂਜਾ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਦੂਸਰਾ. "ਦੂਜਾ ਸੇਵਨਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇ ਪਰਿ ਪਰਿ ਮੁਏ ਅਜਾਨ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰੇਤਭਾਵ. "ਦੂਜਾ ਜਾਇ ਇਕਤ੍ਰ ਘਰਿ ਆਨੈ." (ਸਿਧਯੋਸਤਿ)
 ਦੂਜਾਣੈ. ਦੂਜੇ ਨਾਲ. ਦੂਸਰੇ ਸੇ. "ਜਿਨਾ ਨੇਹੁ ਦੂਜਾਣੈ ਲਛਾ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੂਜਾਭਾਉ } ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰੇਤਭਾਵ. ਦੁਵਿਧਾ। ੨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੂਜਾਭਾਇ } ਵਿਚ ਇਸ ਅਤੇ ਪਤਿਭਾਵ. "ਦੂਜਾਭਾਉ ਵਿਸਾਰੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਦੋਹਾਕਣੀ ਮੁਠੀ ਦੂਜੇਭਾਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)
 ਦੂਜੀ. ਵਿ—ਦੂਸਰੀ. "ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤਰਫ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਵਿਦਯਾ. ਦ੍ਰੇਤ. "ਜਬ ਲਕ ਦੂਜੀ ਰਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ਰਾਈਮਾਰੂ ਦ੍ਰੇਤ ਹੈ.
 ਦੂਜੈ. ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ. "ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਦੂਜੇ. ਦੇਖੋ, ਦੂਜਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਪੋਤਾ. ਪੋਤ੍ਰ.
 ਦੂਣ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਗੁਣ. ਦੁਗੁਣਾ. "ਦੂਣ ਚਉਣੀ ਦੇ ਵਡਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੂਨ ੨.
 ਦੂਣਾ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਗੁਣ. ਦੋਗੁਣਾ.
 ਦੂਣਿ. ਸੰ. ਦੂਹਨ. ਹਾਨਿ. ਨੁਕਸਾਨ. "ਦੂਣਿ ਨ ਪਲਈ ਫੰਕ ਵਿਚਾਏ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਫਲ ਦੀ ਛਾੜ (ਸੀਵਾਤਮਾ) ਦਾ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ੨ ਵਿੱਥ. ਭੇਦ.
 ਦੂਣੀ. ਵਿ—ਦੋ ਕੁਣੀ. ਦੁਗਨੀ. "ਦੂਣੀ ਮਲ ਲਾਗੀ ਆਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩)
 ਦੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਕੀਲ. ਬਸੀਨ। ੨ ਹਰਥਾਰਾ. ਚਿੰਨੀਰਸਾ। ੩—੪—੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੂਤ ਦਾ ਅਰਥ ਗਣ (ਦਾਸ), ਚੁਕਲ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਦੂਤਾ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਕਵਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਫਤ ਲਓ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦੂਤ. "ਦੂਸਟ ਦੂਤ ਕੀ ਚੁਕੀ ਬਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਚੁਗਲ ਦੀ ਕਾਢ ਚੁਕੀ. "ਦੂਤ ਲਗੇ ਫਿਰਿ ਚਾਕਰੀ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ਅਰ—"ਦੂਤਨ ਕੇ ਦਲ ਆਨ ਮਿਲੇ ਜਬ." (ਗਉ ੧੦) ਇਸ ਥਾਂ ਵੈਰੀ ਅਰਥ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੂਤ.
 ਦੂਤਿਕਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਚਾਣਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੂਤੀ } "ਤਾਰਿ ਦੂਤਿਕਾ ਰਾਯ ਸੇਂ ਭੇਦ ਕਹਤੇ ਸਮਝਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) "ਤਬ ਦੂਤੀ ਇਹ ਬਾਤ ਬਨਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੭) ੨ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਕਾਵਤ ਵਿੱਚ ਦੂਤੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ—
 (ੳ) ਉੱਤਮਾ, ਜੋ ਮਿੱਠੇ ਪੜਾਏ ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਯ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ.
 (ਅ) ਮਧਮਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਮਿੱਠੇ ਕੁਝ ਕੌੜੇ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਮੜਲਬ ਕੱਢਦੀ ਹੈ.
 (ੲ) ਅਧਮਾ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਕੌੜੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
 ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੂਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਚੁਕਲੀ ਭੀ ਹੈ. "ਦੂਤੀ ਕਰੀ ਜੇ ਰਾਮ ਪੈ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਦੂਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੂਤੀ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੂਤਾਂ ਨੇ. "ਜਮਦੂਤੀ ਹੈ ਹੋਰਿਆ ਦੁਖ ਹੀ ਮਹਿ ਪਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ

੨ ਮ: ੫)

ਦੁੱਦ. ਡਾ ੨, ਪੁੰਆ। ੨ ਦੁਖ ਭਰੀ ਆਹ.

ਦੁੰਦ. ਦੇਖੇ, ਦੁੰਦ। ੨ ਉਧਮ. ਉਪਦ੍ਵ.

ਦੁੰਦਰ. ਦੇਖੇ, ਦੁੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੇ, ਉਂਦਰ ਦੁੰਦਰ.

ਦੁਧ. ਦੇਖੇ, ਦੁਧ.

ਦੁਧਪੁਤ. ਦੁਧ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ. ਭਾਵ—ਸੰਪਤਿ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ.

ਦੁਧਾਹਾਰੀ } ਸੰ. ਕੁਧਾਹਾਰਿਨ—ਦੁਧਾਹਾਰੀ. ਜੋ ਦੁੱਧ ਪੀਕੇ
ਦੁਧਾਹਾਰੀ } ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੇ. ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਜਗ
ਮਹਿ ਬਕਤੇ ਦੁਧਾਹਾਰੀ." (ਗੋਭ ਕਬੀਰ) ੨ ਉਹ ਥੋੜਾ ਜਿਸ ਦੇ ਦੰਦ
ਨਹੀਂ ਆਏ. ਸ਼ੀਰਸ਼ੇਰ.

ਦੁਧੀਆ. ਵਿ—ਦੁੱਧਰੰਗ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੰਖੀਆ.

ਦੁੱਧ. ਦੇਖੇ, ਦੁੱਧ.

ਦੁਨ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਗਣ. ਦੁਣਾ. "ਦਿਨਪੁਤਿ ਦੁਨ ਚਰਿਨ ਬਿਸਾਲਾ."
(ਨਾਪੁ) ਦੇਖੇ, ਦੁਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੋ ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਸਿਦਾਨ
ਅਥਵਾ ਘਾਟੀ. Valley. ਸੰ. ਦੁੱਣਿ. ਸੈਸੇ—ਦੇਹਰਾ ਦੁਨ. "ਕਿਤਕ
ਪਹਾਰਨ ਕੀ ਜਹਿ ਦੁਨ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ।
੪ ਦੁਖੀ। ੫ ਅ ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦.ਦੁਨਾ } ਦੇਖੇ, ਦੁਣਾ ਅਤੇ ਦੁਣੀ.
ਦੁਨੀ }ਦੁਬ. ਦੇਖੇ, ਦੁੱਬ। ੨ ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਦੁਜਾ. "ਦੇਕ ਤੁਮਾਰੇ ਦੇਭ ਸਹਿ
ਅਵਰ ਨ ਜਾਨੇ ਦੁਬ." (ਗੁਪਤ)ਦੁਬਖੁਰਚਣਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਵਾ ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਖੁਰਪਾ। ੨ ਸਬਰ
ਘਾਹ ਖੇਦਣ ਦੀ ਗ੍ਰਿਯਾ.ਦੁਬਰਾ } ਦੇਖੇ, ਦੁਬਲਾ. "ਕਬੀਰ ਹਰਨਾ ਦੁਬਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਦੁਬਲਾ } ਹਰਨ (ਇਨਸਾਨ) ਦੁਬਲਾ (ਇਖਲਾਕੀ ਬਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ)
ਦੁਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੇ, ਡਾ ੨, ੩, ੪, ੫, ੬, ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦.

ਦੁਰਸਬ. ਵਿ—ਦੁਰ ਇਸਥਿਤ. ਦੁਰ ਦਾ.

ਦੁਰਦਰਸੀ. ਸੰ. ਦੂਰਦਰਸ਼ਿਨ. ਵਿ—ਦੁਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੰਮੀ
ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਰੰਦੇਸ਼.

ਦੁਰਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰ. ਦੂਰਦ੍ਰਿਸ਼. ਸੰਗਤ—ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਰ. ਦੁਰੰਦੇਸ਼ੀ.

ਦੁਰਥਾ. ਦੇਖੇ, ਦੁੱਥ। ੨ ਦੁਰਵਾਸਾ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਵਾਸਾ. "ਦੁਰਥਾ
ਪੁਰੁਖਿ ਅੰਗਰੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਸ ਗਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)
ਦੁਰਵਾਸਾ, ਪੁਰੁਖਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰਾ ਨੇ.

ਦੁਰਬੀਨ. ਡਾ ੨, ੩, ੪, ੫, ੬, ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦.

ਦੁਰਵਰਤੀ. ਸੰ. ਦੂਰਵਰਤਿਨ. ਵਿ—ਦੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਦੁਰਾਈ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅੰਤਰ. ਫਾਸਿਲਾ. "ਕਥਹਿ

ਨ ਭਇਓ ਦੁਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਜਦੋਂ ਨਹੀਂ ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹ
ਮਾਨੇ, ਤਦੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਦੁਰਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਿ—ਵਿ—
ਫਾਸਿਲੇ ਪੁਰ.ਦੁਰਾਰੀ. ਕਿ. ਵਿ—ਦੁਰੀ ਪੁਰ. ਵਿੱਥ ਤੇ. ਫਾਸਿਲੇ ਪੁਰ. "ਸੋ
ਮਾਰਕ ਸੰਤ ਨ ਦੁਰਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਵਿੱਥ. ਫਾਸਿਲਾ. ਦੁਰਤ. ਅੰਤਰ.

ਦੁਰੁ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰ. "ਤੁਧੁ ਸੁਭੈ ਦੁਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਦੁਰੰਤਰ. ਵਿ—ਦੁਰੰਤ-ਤਰ. ਅਤੰਤ ਘੋਰ. ਮਹਾ ਫਯਾਨਕ. "ਦੁਰਤ
ਦੁਰੰਤਰ ਨਾਸੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੇ, ਦੁਰੰਤ ੨। ੨ ਵਿੱਥ ਤੇ.
ਦੁਰੰਦੇਸ਼. ਡਾ ੨, ੩, ੪, ੫, ੬, ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦.ਦੁਲਹ. ਲਾਤਾ. ਦੇਖੇ, ਦੁਲਹ. "ਦੁਲਹ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਸਗਨਿ ਪਰਿਓ."
(ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੁਲਹ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਅਥਵਾ ਜਿਗਤਾਸ ਹੈ.

ਦੁਲਹਦੇਈ. ਦੇਖੇ, ਚੋਪਈ.

ਦੁਲਹਾ } ਲਾਤਾ. ਲਾਤੀ. ਦੇਖੇ, ਦੁਲਹਾ. "ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਬੈ ਦੁਲਹ
ਦੁਲਹਿ } ਹੋਰਨ ਹੋਤ." (ਨਾਪੁ) "ਬੈਠੇ ਤਬੈ ਦੇਉ ਦੁਲੈ ਦੁਲਹੀ
ਦੁਲਹੀ } ਸੁਹਾਵਤੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ)
ਦੁਲੈ }ਦੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁੱਤ. ਧਾਵਨ. ਹਰਕਾਰਾ. ਸਿੰਧੀ—ਦੁੱਤ. "ਦੁਤਾ
ਆਇਓ ਜਮਹਿ ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੇ, ਤਣਾ ੪.ਦੇ. ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੇ ਕੁਨਾ ਸਤਿ ਭੈਣ ਭਰਾਵਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ
੩) ਦੇਵੀ ਸੰਪਤਿ ਦੇ ਕੁਣ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
"ਬੀਚਿ ਨਕਟ ਦੇ ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਬ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਦੇ
ਸਸਤ੍ਰ ਪੁਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ।
੩ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਕੁਣ ਵੀਤਿਆ ਕੁਣ ਦੇ." (ਜਪੁ) ੪ ਕਿ. ਵਿ—
ਦੇਕੇ. "ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੫ ਸੰਬੰਧ ਭੋਧਕ
ਪੁਤ੍ਰਯਕ. ਕਾ. ਕੇ. ਦਾ. "ਲੱਤਾ ਵੱਲ ਖੁਦਾਇ ਦੇ." (ਭਾਗੁ)ਦੇਉ. ਸੰ. ਦੇਵ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ ਹੈ ਦੇਉ."
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿਮੁਰਤਿ." (ਮਲਾ
ਮ: ੪) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨਦੇਉ." (ਵਾਰ
ਆਸਾ) ੩ ਦੇਓ. ਦੇਵੇ. "ਦੇਉ ਸੁਹਨੀ ਸਾਧੂ ਕੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
੪ ਡਾ ੨, ੩, ੪, ੫, ੬, ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦.

ਦੇਉਟਣੀ ਏਕਾਦਸੀ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵੇਂਬਾਨ ਏਕਾਦਸੀ.

ਦੇਉਰ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵਰ.

ਦੇਉ. ਜੱਟ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ
ਹਨ। ੨ ਦੇਵੇਗਾ। ੩ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.ਦੇਅ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ. ਦੇਵ. "ਤਕੜੇ ਫੀਰ ਸਾਮੁਦ੍ਰ ਦੇਅੰ ਅਦੇਅੰ."
(ਕੱਛਾਵ) ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਾਖਸਾਂ ਨੇ। ੨ ਦੇਖੇ, ਦੇਯ.

ਦੇਇ. ਦੇਕੇ. “ਦੇਇ ਅਹਾਰੁ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੇ.” (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)
੨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. “ਤਿਨਾ ਭੀ ਰੋਜੀ ਦੇਇ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨)
੩ ਦੇਵੀ. ਦੇਈ. “ਦੇਇਵਿਚਿਤੁ ਪਾਂਚ ਨਿਪ ਮਾਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)
ਵਿਚਿਤ੍ਰਦੇਵੀ ਨੇ ਪੰਜ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ। ੪ ਦੇਖੇ, ਦੇਖ.

ਦੇਈ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. “ਸਭਾਹਿਨ ਕੇ ਰੋਜੀ ਨਿਤ ਦੇਈ.” (ਭੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਵੇਂ.
ਦਾਨ ਕਰੇ। ੩ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵੀ. “ਦੇਈ ਮਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ
ਗਰਜੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਦੇਸ. ਸੰ. ਦੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਲਕ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਵਡਾ ਖੰਡ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਹੋਣ. “ਦੇਸ ਛੇਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ.”
(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਹ ਦਾ ਅੰਗ. “ਦੇਸ ਵੇਸ ਸੁਵਰਨ ਰੂਪਾ
ਸਗਲ ਚੂਣੇ ਕਾਮਾ.” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਨਿਬਾਸ ਅਤੇ
ਭੂਸਫ. ੩ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਆਰੋਹੀ
ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਰਿਸਭ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ
ਨਿਸਾਦ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਤੇ ਠਹਿਰਨ ਤੋਂ ਸੋਰਠ ਦੀ ਸਕਲ
ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਹੈ.
ਦੇਸਹਿਤੈਸੀ. ਸੰ. ਵੇਸ਼ਾਹਿਨੈਥਿਨ੍. ਵਿ—ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ
ਵਾਲਾ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਸ਼ਿਰਮੁਖ.

ਦੇਸਕ. ਦੇਖੇ, ਦੇਸਿਕ.

ਦੇਸਕਾਲ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਂ. ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵੇਲਾ. Space & Time.
ਦੇਸਗੜ. ਸੰ. ਵੇਸ਼ਾੜ. ਵਿ—ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਹਾਨ
ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਦੇਸਚਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ. ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਾਤਿਤ।
੨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਤਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨ. “ਦੇਸਚਾਲ ਹਮ ਤੇ
ਪੁਨ ਭਈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੀਤਿ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਚਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼ ਗੀਤਿ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਤਲੋਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ। ੨ ਵਿ—ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
ਉਲਟ ਪੁਲਟ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਦੇਸਤਲੋਟੀ ਬਸਨ ਨ
ਦੇਵਹਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੨)

ਦੇਸਦਿਸੰਤਰ. ਦੇਸ਼ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ. ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ
ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੇ, ਦੇਸਦਿਸੰਤਰਿ.

ਦੇਸਧਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਯਮ।
੩ ਦੇਸ਼ਚੀਤਿ.

ਦੇਸਨਿਕਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਲਾਵਤਨੀ.
ਨਿਵਾਸਨ। ੨ ਦੇਸ਼ੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦੰਡ.

ਦੇਸਬਿਦੇਸ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼. ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਪਰਾਇਆ
ਦੇਸ਼। ੨ ਭਾਵ—ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ.

ਦੇਸਭਾਸਾ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ. ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ
ਦੇਸਭਾਖਾ } ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ.

ਦੇਸਮੁਖ. ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੈਲਦਾਰ.

ਦੇਸਰਾਜ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕੁਰਬਾਨਤ ਖੜੀ ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ
ਕਰਕੇ ਅਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦੇ ਵਾਹੇ ਹੋਏ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਮੁੜ
ਉਸਾਰਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਨੇ
ਝਗੁਤ ਉੱਤਮ ਚੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ। ੨ ਦੇਖੇ, ਦੇਸੁ.

ਦੇਸਾ. ਸੰ. ਦੇਸ਼. ਵਿ—ਦਾਤਾ. ਮਹਾਦਾਨੀ. ਅਤਰੰਤ ਉਦਾਰ. “ਹਮ
ਪਾਪੀ ਤੁਮ ਪਾਪਖੰਡਨ ਨੀਕੋ ਠਾਕੁਰ ਦੇਸਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਵਸਾਂ
ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੈਕੁ ਦੇਸਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਦੇਸਾਂ. ਮਾਲਵੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੱਟੀ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ
ਕਰਕੇ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੀ ਦੀ ਸਰਣ ਗਈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਰਦਾਨ
ਤੋਂ ੭ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ। ੨ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ
ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤੇਈ। ੩ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਮਤੇਈ. ਦੇਖੇ, ਨਾਭਾ. (ਨੰਬਰ ੨ ਅਤੇ ੩ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ
ਵਿੱਚ ਦੇਸੋ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ)। ੪ ਸਰਦਾਰ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨਕਈ ਦੀ
ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
ਨਾਲ ਸੰਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ
ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ੫ ਦੇਵਸਾਂ. ਦੇਵਾਂਗਾ.

ਦੇਸਾਉਰ. ਦੇਖੇ, ਦਿਸਾਵਰ.

ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੇ, ਕੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ
ਕਲਾ ੮। ੨ ਦੇਸੁ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੇ,
ਭਗਤੁ ਭਾਈ.

ਦੇਸਾਂਗਿਚਿ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਪਤਾ.
“ਪ੍ਰਫੁੱਧਿ ਦੀਨ ਭਾਂਤ ਕਰਿ ਕੇਊ ਕਹੈ ਪ੍ਰਿਅ ਦੇਸਾਂਗਿਚਿ.” (ਸਾਰ ਮ:
੫)

ਦੇਸਚਾਰ. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਿਵਾਜ.

ਦੇਸਾਟਨ. ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਸ਼ਮੁਖਣ. ਦੇਸਾਂ
ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ.

ਦੇਸਾਂਤਰ. ਦੇਸ਼-ਅੰਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਦੇਸ਼. ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਪਰਦੇਸ਼.

ਦੇਸਾਂਤਰਿ. ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ.

ਦੇਸਾਧੀਸ. ਦੇਸ਼-ਆਧੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਦੇਸਿਕ. ਸੰ. ਦੇਸਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਹੀ. ਪਾਧੀ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼ਕ।
੩ ਆਗੂ. ਮੁਖੀਆ.

ਦੇਸਿਦਿਸੰਤਰਿ. ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਵਿੱਚ. “ਜੇਗੁ ਨ ਦੇਸਿ
ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਦੇਸੀ. ਸੰ. ਦੇਸੀਯ. ਵਿ—ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।
੨ ਸੁਦੇਸੀ। ੩ ਦੇਵਸੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਦੇਸੀ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ.” (ਸੁਹੀ
ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਹਿੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. “ਤੁਹਿ ਦੇਖਤ ਦੇਸੀ
ਉਹਿ ਦਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੮)

‘ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਰਾ ਇੱਥੇ ਹਨ ਦੇਖੇ, ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚੱਥਾ. ਦੇਖੇ, ਕੁਪ੍ਰਸੂ,
ਅਯਨ ੧, ਅ: ੨੧.

ਦੇਸੂ. ਤਿੱਖੀ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੁਲਤਾਨ ਉਪਾਸਕ, ਚਾਹਲ ਜੱਟ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖਸ਼ੇ, ਪਰ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਦਿਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਸ ਰਾਜ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੈਂਡਾ.

ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਭਕਤੂ ਭਾਈ.

ਦੇਸੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼-ਈਸ਼. ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜਾ. “ਦੇਸੇਸ ਨਾਯਕ ਨਹਿ ਕਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੪)

ਦੇਸੈ. ਦੇਖੋ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ੨ ਅਤੇ ਦੇਸਾ ੨—੩.

ਦੇਸੈਂਨਤਿ. ਸੰ. ਵੇਗੋਜਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼-ਉੱਨਤੀ. ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿੱਧਿ. ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ.

ਦੇਸੈਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਸ਼-ਅਪਰ. ਔਰ ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. “ਹਰ ਤਾਂਕੇ ਦੇਸੈਰ ਸਿਧਾਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)

ਦੇਸੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਦੇਸਾਂਤਰ.

ਦੇਹ. ਸੰ. (ਦਿਹ. ਧਾ—ਲੇਪਨ ਕਰਨਾ, ਵਧਣਾ). ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ. ਤਨ. “ਜਿਹ ਪੁਜਾਇ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਛਾ ੧, ਅਬਢਾ ੨ ਪਿੰਡ. ਕੁਮ.

ਦੇਹ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਤ. ਦਿਨ. “ਅਨਿਕ ਸੂਖ ਚਕਵੀ ਨਹੀ ਚਾਹਤ, ਅਨਦ ਪੁਰਨ ਪੇਖਿ ਦੇਹ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਦੇਹਸਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ.

ਦੇਹਤਾਗ. ਸੰਗਤਾ—ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣਾ.

ਦੇਹ ਦੀ ਦਸ ਹਾਲਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਦਸਾ ਅਤੇ ਦਸਾ.

ਦੇਹਧਰ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰੀ. ੨ ਮਨੁੱਖ.
ਦੇਹਧਾਰੀ } “ਦੇਹਧਾਰ ਅਰੁ ਦੇਵਾ ਭਰਪਹਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਦੇਹਪਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਦੇਹ ਦੇ ਛਿਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਦੇਹਬਾਸੀ ਅਰਿਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਹਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਜਿਸ ਥਾਂ. ਸਮਾਧਿ. ੨ ਸਮਾਧਿ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੰਦਿਰ। ਕ ਦੇਵਗ੍ਰਿਹ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. “ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੈਈ.” (ਅਕਾਲ)

ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਗੁਸਿਆਰਪੁਰ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਸਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਵ, ਪਿੰਡ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੁਲਸਾਹ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਭੀ “ਦੇਹਰਾਸਾਹਿਬ” ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਵਡਾ. ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦੇਹਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੰ: ੯.

ਦੇਹਰਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਸਸਕਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੰ: ੩.

ਦੇਹਰਾਦੂਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ.

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ. ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਸੀਲ ਬਟਾਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੂਰ ਉਹ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਲੈਪ ਹੋਣ ਪੂਰ ਲਕਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਯਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਲਪਿਤ ਸਮਾਧਿ ਬਣਵਾਈ. ਇਸ ਦੇਹਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾਲਾ ਚੰਦੂਲਾਲ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਸੁਧ ਸਿੰਘ ਤਥਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਤਾਲਿਆ ਪੂਰ ਰਸੀਲ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੨੦੦), ਕਮਾਲਪੁਰ ਰਸੀਲ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੮੦੦), ਕਿਲਾ ਨੱਥੂ ਸਿੰਘ ਰਸੀਲ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੦੦੦), ਚੌਥੀਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ੧੩੦੦), ਬਾਕੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕੁਲੀਤ ੧੮੫੮) ਰੂਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਥਾਨਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਨਗਰ, ਕਬਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ, ੨੦ ਛੰਗਣ ਅਤੇ ਸੁੱਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਭੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੇਰਕਾ ਲੈਨ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਕਸਬੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ।

੨ ਪੱਖੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਲਕਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ ਮੇਹਰਚੰਦ ਨੇ ਭੀ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂਲਾਲ ਹੈਦਰਾਬਾਦੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਨਾਨਕਚੰਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲਾਕੇ ਸੁੰਦਰ ਚੌਰਿਆ, ਅਰ ਫੇਰ ਸ਼ੇਰਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਖੇ.

ਦੇਹਰਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ. ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹਰਿਦੁਾਰ ਤੋਂ ੪੦ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੂਰ ਪਹਾੜੀ ਦੂਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ਿਮਾਰਤ ਸਨ ੧੬੯੯ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਲਾਕੇ ਅਰ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਲੂਹਸਨਾ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਮਹੰਤ ਹਨ, ਅਰ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਭੀ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ

ਕਲਗੀਧਰ, ਮਾਤਾ ਪੰਜਾਬ ਕੋਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦੂਸ੍ਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ
ਦੰਡ ਦੇਣ ਪਾਵਟੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ।

ਦੇਹਰੀ. ਸੰ. ਦੇਹਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚੋਖਟ ਦੀ ਹੇਠਲੀ
ਲੱਕੜ. ਦਹਲੀਜ਼. ਦੇਹਲ. "ਦੇਹਰੀ ਬੈਠੀ ਮਿਹਰੀ ਰੋਵੈ." (ਕੇਦਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ.

ਦੇਹਰੀਵਾਲਾ ਕਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੫.

ਦੇਹਲ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ੧.

ਦੇਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੀ ੧। ੨ ਦਿਹਲੀ (ਦਿੱਲੀ) ਲਈ ਭੀ ਦੇਹਲੀ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਦੇਹਲੀਦੀਪ ਨਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਹ) ਅਤੇ ਨਾਯਕ ੨੯.

ਦੇਹਵਾਨ. ਵਿ—ਦੇਹਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰਧਾਰੀ.

ਦੇਹਵੰਤ. ਵਿ—ਦੇਹਵਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਦੇਹਤਿ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ. ਤਨ. ਬਦਨ। ੨ ਦੇਹਰੂਪ. "ਚਤਿ ਦੇਹਤਿ
ਦੇਹਤੀ } ਘੋੜੀ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ਦੇਹਰੂਪ ਘੋੜੀ ਪੂਰ ਸਵਾਰ
ਹੋਕੇ.

ਦੇਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਦੇਹਾਂਤ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ ਦਾ ਅੰਤ. ਦੇਹਪਾਤ. ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ. ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ.

ਦੇਹਾਂਤਕ. ਯਮ। ੨ ਮਾਦਕ. ਨਸ਼ਾ। ੩ ਆਤਮ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੇਹਾਤੀ. ਵਿ—ਦੇਹ (ਗੁਮ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੇਂਡੂ.
ਕੁਮੀਣ.

ਦੇਹਾਧਯਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਫੁਮ.

ਦੇਹਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਹਾਤੀ.

ਦੇਹਿ. ਦੇਓ. ਦਾਨ ਕਰੋ. "ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਆਖੈ ਸਬੁਕੋਈ." (ਓਅੰਕਾਰ)
੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਹ ੧। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਹੀ ੨। ੪ ਅਰਪਨ ਕਰ. "ਮਨੁ ਤਨੁ
ਅਪਨਾ ਤਿਨ ਜਨ ਦੇਹਿ." (ਸੁਖਮਜੀ)

ਦੇਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ. ਤਨ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ
ਦੇਵ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਹੀ. ਦੇਵੇਂ। ੩ ਸੰ. ਵੇਢਿਯ. ਜੀਵਾਤਮਾ.

"ਮਨ ਕਾ ਜੀਉ ਪਵਨ, ਪਤਿਦੇਹੀ, ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਦੇਉ ਸਮਝਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਮਨ ਕਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਣ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਤਿ ਜੀਵਾਤਮਾ,
ਦੇਹੀ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਉ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
੪ ਦੇਹ ਵਾਲਾ.

ਦੇਹੁ. ਦੇਓ. ਦਾਨ ਕਰੋ. "ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਤੁਖਾ
ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦੇਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰਾ. "ਫੇਰਦੀਆ ਦੇਹੁਰਾ ਨਾਮੇ ਕੋ." (ਮਲਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸ਼ਰੀਰ. ਬਦਨ. "ਮਾਟੀ ਕਾ ਲੋ ਦੇਹੁਰਾ ਕਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਦੇਹੁਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ. ਜਿਸਮ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਤੈ ਸਚਿ ਰਾਤੀ ਦੇਹੁਰੀ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹਲੀ. ਦਹਲੀਜ਼. "ਦੇਹੁਰੀ ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ
ਰੋਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਹੁਰੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ

ਦੇਹੁਰੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖ)

ਦੇਹੇਮ. ਡਾ ੨੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਜ. ਬਾਹੀ ਮੁਕੁਟ.

ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੋਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ
ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣਾ. ਇਹ
ਪਦ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ
ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਹੈ.

ਦੇਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਨਜਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਵੀਕਣ ਕਰਨਾ.
ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਖਣਾ। ੨ ਜਾਂਚਨਾ. ਪੜਤਾਲਣਾ. ਪਰਖਣਾ.
"ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਲੀਨੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੇਖਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਦੇ ਹੀ. ਦੇਖਣਸਾਰ. "ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਪਾਪ ਸਭ
ਨਾਸਹਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖਣਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—
ਦੇਖਣ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਨੇਤ੍ਰ. "ਚਰਨ ਕਰ ਦੇਖਤ ਸੁਣਿ ਬਕੇ." (ਮ: ੩
ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਪੈਰ, ਹੱਥ, ਨੇਤ੍ਰ, ਕੰਨ ਬੰਕ ਕਰਦੇ.

ਦੇਖਦਿਆਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ. ਨਜਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ.

ਦੇਖਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖਣਾ.

ਦੇਖਨਹਾਰ } ਵਿ—ਦ੍ਰਸ਼ਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖਨਹਾਰੂ }

ਦੇਖਨੀਯ. ਦੇਖਣ ਯੋਗਤ. "ਦੇਖਨੀਯ ਤਰੁਵਰ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਦੇਖਾਦੇਖੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਖਕੇ
ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਨੁਕਰਣ. "ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਸਭ ਕਰੇ ਮਨਮੁਖ
ਭੂਤ ਨ ਪਾਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) "ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਮਨਹਠਿ ਜਲਿਜਾਈਐ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੇਖਾਲਿਹੁ. ਦਿਖਾਓ. ਦਿਖਲਾਓ. "ਮੈ ਦੇਖਾਲਿਹੁ ਤਿਸੁ." (ਮਾਰੂ
ਮ: ੧)

ਦੇਖਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜਰ. "ਏਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਕੇ. "ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਪੂਰਨ ਭਈ
ਆਸਾ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਦੇਖਿਆ. ਵੇਖਿਆ। ੨ ਪੜਤਾਲਿਆ. ਪਰਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਖਣਾ ੨.
ਦੇਕ. ਡਾ ੨੨, ਸੰਗਤਾ—ਚੋੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਵਡਾ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਭੋਜਨ ਪਕਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਲੰਗਰ. "ਦੇਕ ਤੇਕ ਜਗ ਮੇ ਦੇਉ
ਚਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ (ਅ).

ਦੇਕਚਾ. ਡਾ ੨੨, ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ ਦੇਕ.

ਦੇਕ ਤੇਕ. ਦੇਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ. ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਭਾਵ—
ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ.

ਦੇਕ ਤੇਕ ਛਤਹ. ਇਹ ਮਾਲਸੇ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ. ਭਾਵ—
ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਫਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਅਨਾਥਾਂ
ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਰ ਦੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ. "ਦੇਕ ਤੇਕ ਜਗ ਮੇ ਦੇਉ
ਚਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਦੇਕੋ ਤੇਕੋ ਛਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ। ਯਾਛਤਜ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ." ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ (ਅ).

ਦੇਗ ਮਸਤ. ਮਾ. ਲੰਗਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ

ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਨਾ ਪੈਣ ਦੀ ਹਾਲਤ।

ਦੇਗ। ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਅਤੇ ਦੇਗਚਾ।

ਦੇਗੁਣ } ਦੇਵੀ ਗੁਣ। ਦੇਵੀ ਸੰਪਤਿ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣ। ਦੇਖੋ, ਦੇ ੧.
ਦੇਗੁਣ }

ਦੇਣ। ਸੰਗਤ—ਕਰਜ਼। ਰਿਣ। ਦੇਖੋ, ਦੇਣ ੫।

ਦੇਣਦਾਰ। ਸੰਗਤ—ਕਰਜ਼ਦਾਰ। ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ੨ ਮਾ.
ਤਨਖਾਹੀਆ। ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਦੇਣਾ। ਕ੍ਰਿ—ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਬਖਸ਼ਣਾ।

ਦੇਣਿ। ਦੇਣੇ ਮੈਂ। ਦੇਣ (ਦਾਨ) ਦਾ। “ਦੇਣਿ ਨ ਅੰਤੁ।” (ਜਪੁ)

ਦੇਤ। ਕ੍ਰਿ। ਵਿ—ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ। ਦੇਤੇ। “ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦੇਤ ਨ ਬਾਰ।”
(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਦਾ। ਕ੍ਰਿ। ਵਿ—ਦਿੰਦਾ। ਦਾਨ ਕਰਦਾ। “ਦੇਦਾ ਰਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਭੋਗ।”
(ਸੋਦਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਦਾਤਾ। “ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਦੇ ਬਕਿ
ਪਾਹਿ।” (ਜਪੁ) “ਦੇਦੇ ਬਾਵਹੁ ਦਿਤਾ ਚੰਗਾ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਲ)

ਦਾਤਾ ਨਾਲੋਂ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਪਦਾਰਥ ਚੰਗਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਦੇਦੀਪਤ } ਸੰ. ਵਿ—ਦਗ ਦਗ ਕਰਦਾ। ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ।
ਦੇਦੀਪਤਮਾਨ } “ਦੇਦੀਪਤ ਬੈਸਾਤਰਹ।” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦੇਨ। ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਣਾ। ਦਾਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਨ।

ਦੇਨਹਾਰ। ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ। “ਦੇਨਹਾਰ ਦੇਰਹਿਓ ਸੁਜਾਨਾ।” (ਬਾਵਨ)

ਦੇਨਾ। ਦੇਖੋ, ਦੇਣਾ।

ਦੇਨਿ। ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਦੇਨ ੧। “ਦੇਨਿ ਦੁਆਈ ਸੇ ਮਰਹਿ।”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਦੇਨੁਹਾਰ। ਦੇਖੋ, ਦੇਨਹਾਰ। “ਦੇਨੁਹਾਰ ਪ੍ਰਭ ਫੋਡਿਕੈ।” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦੇਬ। ਦੇਖੋ, ਦੇਵ।

ਦੇਬਰਿ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵ-ਅਰਿ। ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਰਾਖਸ਼। (ਸਨਮਾ)

ਦੇਯ। ਸੰ. ਵਿ—ਦੇਣ ਯੋਗਤ। ਦੇਣੇ ਲਾਇਕ।

ਦੇਰ। ਭਾ ੧/੧ ਸੰਗਤ—ਚਿਥ, ਵਿਲੰਬ। ੨ ਦੇਵਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ।
੩ ਦੇਵਰਾਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ਦਿਗਾਨੀ। “ਦੇਰ ਜਿਠਾਣੀ ਮੁਈ ਦੂਖਿ
ਸੰਤਾਪਿ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੋਂ ਹੈ।
“ਦੇਰ ਜੇਠਾਨਤੀ ਆਹ।” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੇਰੀ। ਦੇਖੋ, ਦੇਰ ੧।

ਦੇਰੀਨਹ } ਭਾ ੨/੧ ਵਿ—ਦੇਰ ਦਾ। ਪੁਰਾਣਾ। ਪੁਰਾਣਿਨ।
ਦੇਰੀਨਾ }

ਦੇਵ। ਸੰ. ਦੇਵ। ਧਾ—ਖੇਡਣਾ, ਕ੍ਰੀਡਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ।
ਸੁਰ। “ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ ਦੇਵ ਤੇਤੀਸ।” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ,
ਲੈਟਿਨ Deus। ੩ ਗੁਰੂ। “ਦੇਵ, ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਮੇਰਿ ਮਾਰਗਿ
ਲਾਵਹੁ।” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਰਾਜਾ। ੫ ਮੇਘ। ਬੱਦਲ। ੬ ਪੂਜਤ
ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ। “ਬਾਹਰਿ ਦੇਵ ਪਖਾਨੀਐ ਜੇ ਮਨ ਧੋਵੈ ਕੋਇ।”
(ਗੁਜ ਮ: ੧) ੭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ਕਰਤਾਰ। ੮ ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ
ਜੰਦ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਅਸੂਰ ਹੈ। ੯ ਦੇਖੋ, ਦੇਉ ੩ ਅਤੇ ੪।

ਦੇਵ ਅਸਥਲ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵਸਥਲ। ਦੇਵਸਥਾਨ। ਦੇਵਮੰਦਿਰ।

੨ ਸਾਧੁਸਮਾਜ। ੩ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਦੇਵ ਅਰਦਜਾਰਦਨੀ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵ ਅਰਿੰਦਮ ਅਰਦਨੀ।
ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ। (ਚੰਡੀ ੨)
ਦੇਵਅਰਿ। ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਦੈਤ।

ਦੇਵਦਿਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਦੇਖੋ, ਦੇਵਪਤਨੀ।

ਦੇਵਸਥਲ } ਦੇਵਸਥਲ। ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ
ਦੇਵਸਥਾਨ } ਕ੍ਰੀਤਾ ਦੇ ਕੈਲਾਸ, ਸੁਮੇਰ ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਥਾਂ।

੩ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ਕੁਰਦਾਰਾ। ਸਤਸੰਗ। ੪ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਦਾ
ਦਿਮਾਗ਼। “ਦੇਵਸਥਾਨੇ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ? ਤਹ ਬਾਜੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ
ਬਾਣੀ।” (ਰਾਮ ਬੇਣੀ)

ਦੇਵਸਥਾਨਿ। ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਪੁਰ। “ਜਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵਸਥਾਨਿ।”
(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ।

ਦੇਵਸਮਾਜ। ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਕਾਨਨਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਸਤਯਨੰਦ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ (ਦੇਵਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ) ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ
ਜਨਮ ੨੦ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਅਕਬਰਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਕਾਨਪੁਰ)
ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਕੁਤਕੀ ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ
ਤਾਲੀਮ ਪਾਕੇ ਓਵਰਸੀਅਰੀ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਸਨ ੧੮੬੮ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ
ਕਰਕੇ ਨੌ ਵਰ੍ਹੇ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬ੍ਰਹਮਸਮਾਜ
ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੭
(ਸੰਮਤ ੧੯੪੩) ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਜੁਦਾ ਮਤ ਦੇਵਧਰਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਵਿਗਿਆਨਮੂਲ ਧਰਮ (The Science Grounded Religion)
ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਹੌਰ ਖ਼ਾਯਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰੋਹ ਦੇਵਸਮਾਜ ਕਹਾਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਯਨੰਦ
ਈਸ਼ੁਰਵਾਦੀ ਰਿਹਾ, ਸਨ ੧੮੯੧ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਛੱਡਕੇ
ਅਨੀਸ਼ੁਰਵਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੨੯
(ਚੇਤ ਬਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫) ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ।

ਦੇਵਸਮਾਜ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ “ਦੇਵਸ਼ਾਸਤ੍ਰ” ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜ
ਦੇ ਸੰਬਰ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਸ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਰਨਾ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ:—

- ੧ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣੀ ਧੋਖਾ ਕਪਟ ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਨਾ।
- ੨ ਚੋਰੀ।
- ੩ ਉਧਾਰ ਲੈਕੇ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਧਰੋਹਰ ਦੱਬ ਲੈਣੀ।
- ੪ ਬਨ ਜਾਂ ਫਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ ਖੋਹ ਲੈਣੀ।
- ੫ ਜੁਆ।
- ੬ ਨਿਕੰਮਾ ਰਹਿਣਾ।
- ੭ ਵਤਭਿਚਾਰ।
- ੮ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ।
- ੯ ਮਾਂਸ ਅੰਡਾ ਆਦਿ ਖਾਣਾ।
- ੧੦ ਹਤਯਾ।

ਦੇਵਸਰੀ. ਦੇਵਨਦੀ, ਭੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਸਰੀ.

ਦੇਵਸੀ. ਦੇਵੇਗਾ. "ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ." (ਸੁੀ ਮ: ੪)

ਦੇਵਸੁਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਸੁਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸੁਨੀ (ਭੁੱਤੀ).

ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਭੁੱਤੀ "ਸਰਮਾ."

ਦੇਵਹੁਤੀ. ਸ੍ਰਾਯੰਭੁਵ ਮਨੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਰਦਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਾਖਜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਪਿਲ ਮੁਨਿ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਦੇਵਕ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਵਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਭੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਾ ਦੇਵਕ ਸੀ, ਪਰ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਹੈ, ਕਰਕੇ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੇ ਭਾਈ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਬੇਟੀ ਕਰਕੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ.

ਦੇਵਕਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ ਨਿਮਿੱਤ ਭੀਤਾ ਕਰਮ. ਹੋਮ ਬਲਿ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕਰਮ। ੨ ਸੁਤਕਰਮ.

ਦੇਵਕਾ. ਵਿ—ਦੇਵਨ ਕਰਤਾ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਅਪੁਛਿਆ ਦਾਨ ਦੇਵਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਦੇਵਕਿ } ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਦੇਵਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਸੁਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਦੇਵਕੀ } ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਅਤੇ ਦੇਵਕ.

"ਧਨਿ ਧਨਿ ਤੂ ਮਾਤਾ ਦੇਵਕੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੇਵਕੀਸੁਤ

ਦੇਵਕੀਰਨਯ

ਦੇਵਕੀਨੰਦਨ

ਦੇਵਕੀਪੁਤ੍ਰ

ਦੇਵਕੀਲਾਲ

ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ.

ਦੇਵਕੁਲ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਵੰਸ਼. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ. "ਦੇਵਕੁਲ
ਦੇਵਕੁਲੀ } ਦੈਤਕੁਲ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਦੇਵਕੁਲੀ ਲਖਮੀ ਕਉ
ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੪)

ਦੇਵਕੁਲਜਾ

ਦੇਵਕੁਲਾ

ਸੰ. ਦੇਵਕੁਲਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗੰਗਾ ਨਦੀ.

ਦੇਵਖਟਕ. ਸੰ. ਦੇਵਸਟਕ. ਭੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀ ਪੂਜਤ ਦੇਵਤਾ—ਗਣੇਸ਼, ਸੁਰਜ, ਅਕਸ਼ਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹ-ਵਿਵਰਤ. ਪੁਰਾਣ.

ਦੇਵਗਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਦੇਵਵਰਗ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ.

ਦੇਵਗਿਰਿ. ਰੈਵਤਕ ਪਰਵਤ ਜੋ ਰੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਰਿਨਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੌਲਤਾਬਾਦ। ੩ ਚੰਬਲ ਦੇ ਦੱਖਣ, ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੪ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਔਤਵ

ਸੰਪੂਰਣ ਚਾਕ, ਜਿਸਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ. ਸਤਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਦੇਵਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਕਲਯਾਣ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ.

ਦੇਵਗੁਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਦੇਵਗੁਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਵਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ੨। ੨ ਕਸ਼ਤਪ.

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ. ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਸਤਜ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਮ ਭ ਰ ਸ.

ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਤਜ ਪੰਚਮ ਮੱਧਮ ਸੁੱਧ, ਰਿਸਤ ਗਾਂਧਾਰ ਪੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਕੰਮਲ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਡੀਵਾਂ ਹੈ.

ਦੇਵਕ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੨ ਚੜਵਨ ਰਿਖੀ ਦਾ ਆਸ਼ੁਮ ਜੋ ਭਯਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਦੇਵਘਨਾਕਰੀ

ਦੇਵਘਨਾਛਰੀ

ਦੇਖੋ, ਘਨਾਕਰੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਸ).

ਦੇਵਜਨਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਅਦਿਤਿ.

ਦੇਵਜਾਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਯਾਨੀ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰ ੨. "ਕਿਧੋਂ ਦੇਵਜਾਨੀ ਕਿਧੋਂ ਮੈਨਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦)

ਦੇਵਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਯਾ. "ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੇਵਣਹਾਰ

ਦੇਵਣਹਾਰੁ

ਵਿ—ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦੇਖੇਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਦੇਵਣਵਾਲੇ ਕੈ ਦੇਵਣਵਾਲਾ" ਹਥਿ ਦਾਤਿ." (ਭੁਪ੍ਰਸੁ)

ਦੇਵਣੀ. ਦੇਉ (ਸਿੰਨ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਹੁਤੀ ਦੇਵਣੀ ਇਕ ਤਿਨ ਮਾਹੀ." (ਭੁਪ੍ਰਸੁ)

ਦੇਵਤਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਵ੍ਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਦੇਵਤਰੰਗਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਨਦੀ, ਭੰਗਾ.

ਦੇਵਤਾ. ਦਰੋਤਮਾਨ੍ (ਦੀਪ੍ਰਿਮਾਨ੍) ਵਰ੍ਹਿਕੁ. ਯੋਜਨਾ ਵੇਖ। ੨ ਸੁਰਗਨਿਵਾਸੀ ਅਮਰ. ਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ੩ ਉੱਤਮ ਪੁਰੁਸ. "ਸਾਧੁਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ। ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)। "ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਭਏ ਪਿਆਇਆ ਨਾਮ ਹਰੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁੀ) ੪ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਦਾਰਥ. "ਅੰਨ੍ਹ ਦੇਵਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਕਾਤਰਾਯਨ ਰਿਸਿ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰਿਪਾਦਰ (ਦੱਸਣ ਯੋਗਤ) ਵਾਤੁ ਹੈ, ਉਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਭੀਤਾ ਅ. ੧੬, ਬ ੧ ਤੋਂ ੬.

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਦੇਵਤੇਸ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼. ਇੰਦੁ. ਦੇਵਰਾਜ. “ਦੇਵਤੇਸ ਸਹਸੁ ਭੇ ਭਗ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਖੀਆ. “ਕੁਪਯੋ ਦੇਵਤੇਸੰ ਦਯਾਚਾਮ ਜੁੱਧੋ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਦੇਵਤੇਸੇਸਣੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੁਮੀ ਇੰਦੁ ਦੀ ਸੁਮਿਨੀ, ਦੁਰਗਾ. (ਚੰਡੀ ੨)

ਦੇਵਦੱਤ. ਵਿ—ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਸੰਖ। ੩ ਦਸ ਪੁਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਯੂ. ਦੇਖੋ, ਦਸਪੁਾਣ.

ਦੇਵਦਾਸੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਅਰਪ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੀਆਂ. ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੰਦਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲਤਕੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਦੇਲਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਦੇਵਦਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਦਯਾਰ. ਦਿਆਰ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਿਤਰ ਤੋਂ ਛੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁਟ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਉੱਚਿਆਈ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਫ਼ਿਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. L. Cedrus Deodara.

ਦੇਵਦੇਵ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਯਤ ਦੇਵ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਕਟੇਸ਼.

ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵਾਕਰ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦੇਵ, ਕਰਤਾਰ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਭੀ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ, “ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਰੇਰੀ ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ!” (ਪੁਛਾ ਕਬੀਰ)

ਦੇਵਪੁਨਿ } ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ਕੰਗ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ.
ਦੇਵਪੁਨਿ }

ਦੇਵਨ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰੀਤਾ. ਖੇਲ। ੩ ਬਹੀਚਾ।

੪ ਕਮਲ। ੫ ਸ਼ੁਤਿ. ਉਸਤਤਿ। ੬ ਜੁਆ। ੭ ਲੋਕ. ਰੰਜ.

ਦੇਵਨਹਾਰ } ਵਿ—ਦੇਵ ਵਾਲਾ. “ਦੇਵਨਹਾਰ ਵਾਤਾਰੁ ਅੰਤ ਨ
ਦੇਵਨਹਾਰੁ } ਪਾਰਵਾਰ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) “ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਬਿਸਰਿਓ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦੇਵਨਦੀ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਨਦੀ. ਗੰਗਾ.

ਦੇਵਨਾਗਰੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਕਰਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੀਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਤ (ਲਿਪਿ) ਕੱਢੀ, ਤਦ ਨਾਗਰੀ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਗਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਨਾਗਰੀ ਸਦਾਈ.

ਦੇਵਪਤਨੀ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪਤ੍ਰੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ

ਦੀਆਂ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੈਸੇ—
ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪਾਰਵਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਲਕਸ਼ਮੀ, ਇੰਦੁ ਦੀ ਸ਼ਚੀ ਆਦਿ. ਪਰ
“ਵੈਤਾਨਸੂਤ੍ਰ” ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

ਅਗਨਿ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਵਾਤ ਦੀ ਵਾਯ, ਇੰਦੁ ਦੀ ਸੇਨਾ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਧੇਨਾ, ਪ੍ਰਸਨ ਦੀ ਪਬਤਾ, ਵਸੁ ਦੀ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਰੂਦ੍ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਆਦਿਤ੍ਰ ਦੀ ਜਗਤੀ, ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਟੁਤ, ਵਰੁਣ ਦੀ ਵਿਰਾਜ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਪੰਕ੍ਰਿ. ਸੋਮ ਦੀ ਦਿਕਾ.

ਦੇਵਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਰਾਜ, ਇੰਦੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਦੇਵਪੁਰ } ਸੰਗਤ—ਸੂਰਗ. ਸੁਰਗ। ੨ ਵੈਰੁੱਠ। ੩ ਸੱਚਖੰਡ.
ਦੇਵਪੁਰੀ } “ਦੇਵਪੁਰੀ ਮਹਿ ਗਯਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੪ ਸਾਧੁ
ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਥਾਨ.

ਦੇਵਬਧੂ. ਸੰ. ਦੇਵਬਧੂ. ਸੰਗਤ—ਅਪਸਰਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਵਰ੍ਹਟੀ.
ਦੇਵੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਪਤਨੀ.

ਦੇਵਬਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੋਦਯਾਨ.

ਦੇਵਬਾਨੀ. ਸੰ. ਦੇਵਵਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਆਕਾਸ਼
ਤੋਂ ਹੋਈ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ। ੩ ਗੁਰਬਾਣੀ।
੪ ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ.

ਦੇਵਭਵਨ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਗ. ਸੁਰਗ। ੨ ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੩ ਗੁਰਮੁਖਾਂ
ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ.

ਦੇਵਮਣਿ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਯ। ੨ ਕੋਸਤੁਭ ਮਣਿ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਗਲ
ਪੁਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰੋਮਰੇਖਾ.

ਦੇਵਯਾਣ } ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਯਾਨ (ਚਾਰ). ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ
ਦੇਵਯਾਨ } ਮੰਨਿਆ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਉਪਨਿਸਦਾਂ ਵਿੱਚ
ਜੀਵ ਦੇ ਦੋ ਮਾਰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਦੇਹ ਤਯਾਗਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਦਾ
ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਿਤ੍ਰਿਯਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ,
ਅੰਨ ਔਸਧ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ, ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਗਰਭ ਦੁਆਰਾ ਜਨਮਦਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਵਿਦਯਾ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇਵਯਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ
ਸੁਰਯਲੋਕ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ, ਵਿਮਾਨ। ੩ ਦੇਵਤਿਆਂ
ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਦੇਵਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਜਾਨੀ ਅਤੇ ਕਰ ੨.

ਦੇਵਰ. ਸੰਗਤ—ਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. “ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੇਵਰਾਜ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦੁ. ਸੁਰਪਤਿ.

ਦੇਵਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ੫.

ਦੇਵਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਰਾਨੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ).
ਦੇਵਵਧੂ. ਦੇਵੀ.

ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣਯਕ ੬. ੨-੧੫ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਸ਼ਾਂਤਿਪਰਵ, ਅ- ੧੨, ੩.
੧੫-੧੬.

ਦੇਵਰਿਖ, ਸੰ. ਦੇਵਸਿੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰਿਖੀ। ੨ ਦੇਵਯੋਗਿ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਖੀ ਪਦ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਸੇ—ਨਾਰਦ ਸਨਕਾਦਿ.

ਦੇਵ ਰੁਖ. ਦੇਵਤਰੁ. ਕਲਪ ਵਿਰਫ. ਦੇਖੇ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਦੇਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੁਜਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੁਜਾਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸ਼੍ਵਯੁਕ ਨਾਉਂ ਪੁਸਿੰਧ ਹੋਇਆ। ੩ ਇੱਕ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਥਤਾ ਰਿਖੀ। ੪ ਵਸਕਰਣ ਦੇ ਪੁਸਿੰਧ ਆਚਾਰਯ ਪਾਣਿਨੀ ਦਾ ਦਾਦਾ। ੫ ਸੰ. ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ. “ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹਤੀ ਦੇਸਹਿ ਉਗਵਤ ਸੁਰ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸੁਰਯ ਚੜ੍ਹਦੇ ਮੰਦਿਰ ਮੰਦਿਰ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰੋਗਾ. “ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵਲ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਰਾਖਸ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰੂਂ ਦੇਵਾਲਯ (ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਿਰ) ਹੈ. “ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਇਅਉ ਦੇਵਲ.” (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਦੇਵਲੋਕ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਕ. ਬਹਿਸ਼ੁ.

ਦੇਵਵਤੀ. ਦੇਖੇ, ਸੀਤਾ ੮.

ਦੇਵਵਧੂ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵਬਧੂ। ੨ ਦੇਵੀ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਦੇਖੇ, ਦੇਵਪਤਨੀ.

ਦੇਵਵਤ. ਦੇਖੇ, ਭੀਸਮ ੪.

ਦੇਵਾ. ਵਿ—ਦੇਵ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. “ਜੀਵਨਦੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਸੇਵਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ. “ਸੇ ਮੁਰਤਿ ਹੈ ਦੇਵਾ.” (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਵੀ. ਦੁਰਗਾ. “ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਦੇਵਾ ਬਿਰਾਜੈ.” (ਜਲੋਹ) ੪ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਦੇਵ।

ਦੇਵਾਕਰ. ਦੇਖੇ, ਦਿਵਾਕਰ ਅਤੇ ਦੇਵਦੇਵਾਕਰ.

ਦੇਵਾਗਨਾ. ਸੰ. ਕੇਗਨਾ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ). ੨ ਅਪਸਰਾ. ਰੂਰ. Nymph। ੩ ਦੇਖੇ, ਦੇਵ ਪਤਨੀ.

ਦੇਵਾਂਤ } ਸੰ. ਕੇਗਨਾਕ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਦੇਵਾਂਤਕ } ਦੈਤ. ਰਾਖਸ। ੨ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. “ਨਾਕੁਦੀ ਨਰਾਂਤਕ ਕਿਰਤ ਦਾਕੁਦੀ ਦੇਵਾਂਤਕ ਧਾਯੋ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਦੇਵਾਦੇਵ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵਦੇਵ। ੨ ਦੇਵ—ਅਦੇਵ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ. ਦੇਵਾਪਿਦੇਵ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਮਹਾਨਦੇਵ. ਕਰਤਾਰ. “ਓਇ ਪਰਾਪੁਰਖ ਦੇਵਾਪਿਦੇਵ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਦੇਵਾਪਿਪ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਇੰਦੁ. ਦੇਵਾਨਾ. ਦੇਖੇ, ਦਿਵਾਨਾ. “ਸੇ ਕਹੀਐ ਦੇਵਾਨਾ ਅਪੁ ਨ ਪਛਾਣਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਦੇਵਾਪਿ. ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਸੌਂਪੁ. ਦੇਖੇ, ਕਲਕੀ.

ਦੇਵਾਰਦਨ } ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਦੰਨ (ਕੁਚਲਣ) ਵਾਲੇ ਦੈਤ.
ਦੇਵਾਰਿ } ਦੇਵ-ਅਰਿ. ਦੇਵਸਤ੍ਰ.

ਦੇਵਾਲ. ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ.

ਦੇਵਾਲਯ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵ-ਆਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ।

੨ ਸੁਰਕ.

ਦੇਵਾਲਾ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵਾਲਯ। ੨ ਦੇਖੇ, ਦਿਵਾਲਾ.

ਦੇਵਾਲੀਆ. ਦੇਖੇ, ਦਿਵਾਲੀਆ. “ਹਰਿਨਾਮ ਧਨੁ ਨ ਖਟਿਓ, ਸੇ ਦੇਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਦੇਵਾਲਯ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ.

ਦੇਵਾਲੋਈ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵ ਨੈਣ. ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੇ, ਲੋਵਾਦੋਈ.

ਦੇਵਿਸ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵੇਸ ਇੰਦੁ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਵਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਘਾਘਰਾ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਗਮ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦੇਵੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੇ, ਦੇਵਪਤਨੀ। ੨ ਦੁਰਗਾ. “ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾਕਉ ਸੇਵਹਿ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਸ਼ਕਤਿ. ਮਹਾ ਮਾਯਾ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, “ਦੁਰਗਾ ਸਪੁਸਤੀ” ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੫. “ਯਾ ਦੇਵੀ ਸਵੰਭੂਤੋਸੁ ਵਿਸ੍ਵਮਾਯੋਤਿ ਸ਼ਬਦਿਤਾ। ਚੇਤਨੋਤਤਭਿਧੀਯਤੇ ਬੁੱਧਿ ਰੂਪੇਣ ਸੰਭਿਤਾ। ਨਿਦ੍ਰਾ ਰੂਪੇਣ, ਬੁਧਾ ਰੂਪੇਣ, ਭਾਯਾ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਰੂਪੇਣ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਜਾਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਲੱਜਾ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਸ਼ੁੱਧਾ ਰੂਪੇਣ, ਕਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਲਭਾਮੀ ਰੂਪੇਣ, ਬਿੱਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਸਿਮੁਤਿ ਰੂਪੇਣ, ਵਯਾ ਰੂਪੇਣ, ਤ੍ਰਿਸ਼੍ਣਾ ਰੂਪੇਣ, ਮਾਤ੍ਰਿ ਰੂਪੇਣ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪੇਣ ਸੰਭਿਤਾ, ਨਮਸ੍ਤਸ੍ਯੈ ਨਮਸ੍ਤਸ੍ਯੈ, ਨਮਸ੍ਤਸ੍ਯੈ ਨਮੋ ਨਮ:।” ੪ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਵਿ—ਦੇਵ ਵਾਲੀ. “ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਵੀ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ. “ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਬਾਪੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧) ੭ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੇ, ਤ੍ਰਿਗਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ੭.

ਦੇਵੀਚੰਦ. ਕੋਇੰਦਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਦੇਵੀਦਾਸ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ੨ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਵੀਦਾਸ ਦੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਕਬਿੱਰ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.^੧ ਇਹ ਕਰੌਲੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੈਯਾਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਹੁਸਣ ਸੀ.

“ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੌਦਨ ਕੇ ਸੁਰਨ ਕੀ ਬਾਰ ਕਰੈ

ਪਾਤਰੇ ਸੇ ਰੂਪਨ ਕੇ ਪਾਨੀ ਕਰ ਪਾਲਯੋ,

ਨੀਚੇ ਗਿਰਗਏ ਤਿਨੈ ਟੇਕ ਦੇ ਦੇ ਉੱਚੇ ਕਰੈ

ਉੱਚੇ ਬਚਕਏ ਤੈ ਜਰੂਰ ਕਾਟਭਾਰਯੋ,

ਫੂਲੇ ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਸਬ ਬੀਨ ਟੇਕ ਠੌਰ ਕਰੈ

ਘਨੇ ਘਨੇ ਤਰੁ ਟੇਕ ਠੌਰ ਤੈ ਉਪਾਰਯੋ,

^੧ਵਿਹਿਲ ਸੋਹਿਤਾ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੌਤਾਈ ਅਤੇ ਬਲੰਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਦੇਵੀਦਾਸ ਦਾ ਨੀਤ ਸ਼ਕਤ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋ ਕਬਿੱਰ ਹਨ) ਪ੍ਰਕ੍ਰਨਯੋਗ ਹੈ.

ਰਾਜਨ ਕੇ ਮਾਲਿਨ ਕੇ ਨਿਤਪੁਤਿ ਦੇਵੀਦਾਸ

ਰਾਰ ਘਰੀ ਰਾਤਿ ਰਹੇ ਇਤਨੇ ਵਿਚਾਰਬੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਹ. "ਦੈ ਰੇ ਦੈ ਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਬ ਦੇ.

ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਲੋਕਸੰਖਯਾ ੧੮੦੦੦ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪ ਪੁਰਾਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਦੇਵੀਮਹਾਤਮ. ਸੰ. ਦੇਵੀਮਹਾਤਮਾ (ਦੇਵੀਸਾਹਸ਼ਤ੍ਰਯ). ਦੇਖੋ, ਦੁਰਗਾਪਾਠ.

ਦੇਵੇਸ਼ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵ-ਈਸ਼. ਦੇਵ-ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ. ਸੁਰਪਤਿ. ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ } ਇੰਦ੍ਰ.

ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਫੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੁਟ (Major Broadfoot) ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਲਹੌਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਅਤੇ ਸਾਭਾ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਗੱਦੀਓਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਥੁਰਾ ਗੱਦਿਆ, ਫੇਰ ੮ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੫ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਲੈਆਂਦਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸਸਕਾਰ ਸ਼ਾਮ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕੋਰ.

ਦੇਵੇਂਬਾਨ ਏਕਾਦਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਜਾਗਣ ਦੀ ਤਿਥਿ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧. ਹਾਤ ਸੁਦੀ ੧੧ ਨੂੰ ਸੌਂਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੀਂਦ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਉਟਣੀ ਇਕਾਦਸੀ ਹੈ. ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਇੱਖ (ਕਮਾਵ) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਉਦਯਾਨ (ਬਾਗ) ਦੇਵਵਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਬਾਗ ਮੰਨੇ ਹਨ—ਨੰਦਨ, ਚੈਤੁਰਬਯ, ਵੈਸ਼ਾਜ ਅਤੇ ਸਰਵਤੋਭਯ.

(ੳ) ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਬਾਗ ਨੰਦਨ ਹੈ.

(ਅ) ਇਲਾਵਤ ਖੰਡ ਦੇ ਪੂਰਵ ਚਿਤੁਰਬ ਦਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਗ ਚੈਤੁਰਬਯ ਹੈ.

(ੲ) ਸੁਮੇਰੂ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿਸਕੰਭ (ਵਿਪੁਲ) ਪਹਾੜ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਜ ਹੈ.

(ਸ) ਸੁਮੇਰੂ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੰਧਮਾਦਨ ਉੱਪਰ ਨਿੰਮਾਂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਸਰਵਤੋਭਯ ਹੈ.

ਦੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਕੇ. "ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯ ਉਪਾਯਨ ਦੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਪੁਤ੍ਰਯਕ. ਕੇ. ਦੇ. "ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਹੈ."

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਹ. "ਦੈ ਰੇ ਦੈ ਰੇ ਦੀਹ ਦਮਾਮਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਬ ਦੇ.

ਦੈਆ. ਸੰ. ਦਯਾ. ਕਰੁਣਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਜਤੁ ਜਤੁ ਚਾਵਲ ਦੈਆ ਕਣਕ ਕਰਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੈਯਾ.

ਦੈਆਰ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. ੨ ਦਯਾਵਾਨ. ਦਯਾਲੂ. "ਅਪਾਰ ਦੈਆਰ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਵਦਾਰੂ.

ਦੈਆਲ } ਵਿ—ਦਯਾਲੂ. ਦਯਾਵਾਨ. "ਦੀਨਾਨਾਥ ਦੈਆਲ ਦੇਵ." } (ਮਾਭ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) "ਜਉ ਹੋਇ ਦੈਆਲੁ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦੈਸ } ਸੰ. ਦੈਸਿਕ. ਵਿ—ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਸੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਸਿਕ.

ਦੈਸਿਕ } ਦੈਣੀ. ਵਿ—ਦਾਯਿਨ. ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. "ਜੀਅਦਾਨ ਗੁਰੂ ਦੈਣੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਦੈਤ. ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵਤ. "ਭਾਨ ਦੈਤ ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਜਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਦੈਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਇਤਿ ਦੇ ਭਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. "ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਅਭਿਆਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਦਾਯਿਤ. ਵਿ—ਪੜਾਯਾ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਦੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੇ ਲਖਕੇ ਸੁ ਦੈਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਦੈਤਕੁਲ. ਦੈਤਕ ਵੰਸ਼. "ਦੇਵਕੁਲ ਦੈਤਕੁਲ ਜਖ ਕਿੰਨਰ ਨਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਦੈਤਕੁਰੂ. ਦੈਤਕੁਰੂ. ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਕੁਰੂ. ਸ਼ੁਕੁ.

ਦੈਤਨਿ. ਦੈਤਕ-ਅਨੀਕਿਨੀ. ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ } ਦੈਤਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤਰਪਣੁ } ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ } ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਛੁ ਸੰਜਮ ਨ ਪਤੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੈਤਬਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਬਕੁ.

ਦੈਤਕ. ਦੇਖੋ, ਦੈਤ ੨.

ਦੈਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੁੰਨਦਾਨ ਬਹੁ ਦੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦਿੱਤੋਨ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੈਨ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਦਿਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਿਨ ਦਾ. ਦੈਨਿਕ. ੪ ਦੇਖੋ, ਦੈਨਕ. ੫ ਅ. ੮, ਬਰਜ, ਉਧਾਰ.

ਦੈਨਹਾਰ } ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਨ ਕਰਤਾ. "ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ } ਦੈਨਹਾਰੁ } ਬਿਬੇਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਪਤਤ ਲ ਮ: ੫) "ਦੈਨਹਾਰੁ ਸਦ ਜੀਵਨਹਾਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਦੈਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਨਪੁਣਾ. ਦੀਨਤਾ. ੨ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ. ਦੈਬੋ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਣਾ.

ਦੈਯਾ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਵੇਯਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੈਵ. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ.

ਦੈਰ. ਅ. ੮, ਸੰਗਤਾ—ਗੁੰਬਜ. ਮੰਡਪ. ੨ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੌਦਰ.

ਦੇਰੇ ਖਰਾਬ. ਛਾ ۱۰۰۰ ਚਹਿ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਜ. ਤਵ—
ਸੰਸਾਰ.

ਦੈਲਾ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੀਆ. “ਛੀਪੇ ਕੇ ਘਰਿ ਜਨਮ ਦੈਲਾ.” (ਆਸਾ
ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੈਵ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਮਫਲ
ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਭਾਗ. ਨਸੀਬ. ਕਿਸਮਤ.

ਦੈਵਗ } ਸੰ. ਵੈਸ਼ਣ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ,
ਦੈਵਕਤ } ਜਤੋਤਿਸੀ. “ਦੈਵਕ ਜੇ ਹਰਿਦਾਸ ਪੁਖੀਨਾ.” (ਨਾਮੁ)

ਦੈਵਜੋਗ } ਸੰਗਤ—ਭਾਗ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਫਲ.
ਦੈਵਯੋਗ } “ਦੈਵਜੋਗ ਤੇ ਇਹ ਬਲ ਹੋਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਇਤਿਫਾਕ.

ਸੰਯੋਗ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ. ਇਤਿਫਾਕਨ. ਅਚਾਨਕ. ਸੁਭਾਵਿਕ.
ਦੈਵਾਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਕਸਮਾਤ. ਅਚਾਨਕ. ਦੈਵਯੋਗ ਸੇ.

ਦੈਵੀ. ਵਿ—ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਵਤਾਓਂ ਕੀ.
ਦੈਵੀਸੰਪੱਤਿ } ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭੂਤਿ। ੨ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਸੰਪਦਾ.

ਦੈਵੀਸੰਪਦਾ } ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਤਾ ਅ: ੧੬ ਸ:
੧-੨-੩.

ਦੈ. ਵਿ—ਦ੍ਰਾਵ. ਛਾ ੧੧। ੨ ਦੇਣਾ ਭਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਓ.
ਦੇਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਨੇ. ਦੇਵੇ। ੨ ਵਿ—ਦ੍ਰਾਵ. ਦ੍ਰੁਤੀ. “ਨਹੀ ਹੋਤ

ਦੇਉ } ਕਛੁ ਦੇਉ ਬਾਰਾ.” (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰੈਤ. “ਯਾ
ਜਾਰਉ ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਉ.” (ਬਾਵਨ)

ਦੇਉ ਪੱਛ. ਦੇਨੇ ਪਛ. ਪਿਤਾਭੁਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾਭੁਲ. “ਦੇਉ ਪੱਛ
ਭੀਤਰ ਉਜਿਯਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧)

ਦੋਆਬ } ਸੰਗਤ—ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਮਧਰ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦੇ
ਦੋਆਬਾ } ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਬਾ.

ਦੋਆਲੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਨੇ ਝਰਛਾ। ੨ ਚੌਢੇਰੇ. ਇਲਦ ਗਿਰਦ. “ਭੂਠਾ
ਰੁਦਨ ਹੋਆ ਦੋਆਲੈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਦੋਇ. ਵਿ—ਦ੍ਰਾਵ. ਦੋ. “ਦੋਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੰ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੨ ਸੰਗਤ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਦੋਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਨੇ. ਦੋਵੇਂ ਹੀ. “ਕੁਤ ਕਪਟ ਨ ਦੇਈ.” (ਸੁਹੀ
ਫੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰੈਤ. ਦ੍ਰੈਤਭਾਵ.

ਦੋਸ. ਸੰ. (ਦੁਖ. ਧਾ—ਕਲੰਕਿਤ ਹੋਣਾ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਅਮਰਾਧ
ਕਰਨਾ) ਦੋਸ. ਸੰਗਤ—ਪਾਪ। ੨ ਅਵਗੁਣ. ਐਸ਼. ਵਸਨ।

੩ ਕਲੰਕ. “ਦੋਸ ਨ ਕਾਹੂ ਦੀਜੀਐ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਵੈਦਕ
ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਮਿਲਤ—ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ। ੫ ਸੰ. ਦੋਸ਼.

ਭੁਜਾ. ਬਾਹੁ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੇਸੁ। ੭ ਛਾ ੧੧. ਦੋਸ. ਮੋਢਾ. ਕੰਧਾ।
੮ ਵੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਨ. ਕਲੁ.

ਦੋਸਗੁਹੀ. ਵਿ—ਦੋਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਗ੍ਰਹਣ ਨੂੰ ਤਾਕਤਕੇ
ਕੇਵਲ ਅਵਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦੋਸਤ. ਛਾ ੧੧. ਦੋਸੁ. ਵਿ—ਚਿਪਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਸੰਗਤ—ਮਿਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸੇਹੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਦੋਸਤੀ. ਛਾ ੧੧. ਸੰਗਤ—ਦੋਸੁਪਨ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. “ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕੀਚੈ
ਦੋਸਤੀ?” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੋਸ ਦਰਸੀ. ਦੋਸ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਐਸ ਜੋ.
ਦੋਸਾ. ਸੰ. ਦੋਬਾ—ਦੋਸਾ. ਸੰਗਤ—ਸੰਭ। ੨ ਰਾਤ.

ਦੋਸਾਂ. ਦੋਸੀਆਂ (ਅਪਰਾਧੀਆਂ) ਦਾ. “ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲ?”
(ਸ. ਫਰੀਦ)

ਦੋਸਾਂਝ. ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਂਝ.
ਦੋਸਾਰੋਪਣ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ-ਆਰੋਪਣ. ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਭਿਯਾ.

ਦੋਸਾਲਾ. ਵਿ—ਦੋ ਸਾਲ (ਵਰ੍ਹੇ) ਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਸਾਲਾ.

ਦੋਸੀ. ਸੰ. ਦੋਬਿਜ. ਵਿ—ਦੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਪਰਾਧੀ.
ਕੁਸੁਰਵਾਰ। ੩ ਕੁਕਰਮੀ. ਪਾਪਾਤਮਾ. “ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ.” (ਜਪੁ)

ਪਾਪਾਤਮਾ ਭੀ ਉਸ ਪੁਰ ਕਲੰਕ ਆਰੋਪਦੇ ਹਨ.
ਦੋਸੁ. ਦੇਖੋ, ਦੋਸ. “ਦੋਸੁ ਨਹੀ ਕਾਹੂ ਕਉ ਮੀਰਾ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ,

ਦਿਵਸ. ਦੋਸ. ਦਿਨ. “ਬੁਖ ਬਿੰਦ ਉਪਰਿ ਆਖਣੁ ਦੋਸੁ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਸਾਰ) ਖਿਨ (ਕਣ) ਪਲ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਨਾਮ ਆਖਣਾ.

ਦੋਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨੀ.
ਦੋਹਤਾ } ਦੋਹਤੀ } ਚੋਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰ. ਦੋਹਿਤ—ਦੋਹਿਤੀ. ਸੰਗਤ—

ਦੋਹਤਾ } ਦੋਹਤਾ (ਦੁਖਤਰ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰੀ.
ਦੋਹਤੀ }

ਦੋਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਣ ਦੀ ਭਿਯਾ. ਗਧ੍ਰਿ ਆਦਿ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢਣੀ.
ਦੇਖੋ, ਦੁਹ ਧਾ.

ਦੋਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੋਣਾ. ਬਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਧ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ
ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਚੋਟੀਏ.

ਦੋਹਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਧ ਚੋਣ ਦੀ ਹਾਠੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਨ.

ਦੋਹਰਾ. ਵਿ—ਦੁਹਰਾ. “ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਦੋਹਰੇ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰਗਤ—
ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਫੰਦ, ਦੋਹਾ. ਲੰਛਣ—ਦੋ ਚਰਣ (ਤੁਕਾਂ) ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ੨੪

ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਮੁ।
ਇਸ ਲਛਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਨਿਯਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ ਜਗਣਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾ ਆਵੇ. ਦੋਹੇ ਦੀ ਚਾਲ ਤਦ
ਸੁੰਦਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਛਕਣ ਅਥਵਾ ਚਗਣ ਰੱਖੀਏ, ਅਰਥਾਤ

ਚੌਕਲ ਨਾਲ ਚੌਕਲ ਦਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿੰਕਲ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿੰਕਲ ਦਾ ਸੰਯੋਗ
ਕਰੀਏ. ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਹੀ “ਦੋਹਾ” ਨਾਮ ਹੈ।

ਮਾਤ੍ਰਿਕਗਣਾਂ ਦੇ ਏਰ ਫੇਰ ਕਰਕੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਅਨੰਤ ਰੋਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ
ਕਲਪੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਉਹ ਰੂਪ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਿੱਖਕਾਵਯ

ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ.
(੧) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੪੦ ਨਾਮੁ ਹੋਣ, ਉਸ

ਦੀ “ਵਸਾਲ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.
ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੁਕ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਚਰਣ ਮੱਲਕੇ ਚਾਚ ਚਰਣ ਹਨ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਚਰਣ
ਦੀ ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਕਤਾਰਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਿਹ ਪਰ ਰੂਪਨ ਸਸਤ੍ਰ ਲਖੁ, ਰਤਨ ਪੁਰਟਮਯ ਜਾਜ,
ਚਮਕਤ ਦਮਕਤ ਨਦਨ ਡਥਿ, ਚਕਤ ਬਕਤ ਕਵਿਰਾਜ.

(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੨) ਜਿਸ ਦੇਹਰੇ ਵਿੱਚ ੫ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੩੮ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ
“ਅਹਿਵਰ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਰ ਅਮਰਜੀ, ਸਰਨ ਨਰਨ ਦੁਖ ਚਰਨ,
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁ ਜਾਨ ਮਨ, ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਚਰਨ.

(ਨਾਪੁ)

(੩) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੬ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੩੬ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ
“ਸਾਰਦੂਲ” ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਯਾਦਿ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਸਘਨ ਘਨ, ਅਨਗਨ ਭੇ ਮਗ ਬੀਚ,
ਪੁਲਯ ਪ੍ਰਭੰਜਨਿ ਪ੍ਰਬਲ ਵਤ, ਦਿਯ ਉਭਾਯ ਹਨ ਨੀਚ.

(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੪) ਜਿਸ ਦੇ ਸੱਤ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੩੪ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਹ “ਮੱਛ”
ਦੇਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਪ ਕ੍ਰਿਯ ਜਿਨਹਿ ਸਥਾਸਨਾ, ਜਨਮ ਅਲਭ ਧਰ ਸੋਇ,
ਪਾਇ ਰਾਜ ਜਗ ਬਿਧਿ ਫਸ, ਨਰਕ ਭਾਨ ਪੁਨ ਹੋਇ.

(ਨਾਪੁ)

(੫) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੮ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੩੨ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ
“ਕੱਛਪ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਵਿਘਨ, ਬਦਨ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਲ,
ਪਰਨ ਸਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਧਰ ਭਾਲ.

(ਨਾਪੁ)

(੬) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੯ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੩੦ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਹ “ਤ੍ਰਿਕਲ”
ਦੇਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦਰਸਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ ਕੇ, ਨਿਪੁਨ ਹਰਨ ਜੁਰ ਤੀਨ,
ਚਰਨ ਮਨੋਹਰ ਬੰਦਨਾ, ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ ਦੀਨ.

(ਨਾਪੁ)

(੭) ਜਿਸ ਦੇਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੦ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੨੮ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਹ
“ਵਾਨਰ” ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਗਤੀ, ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਦਇਆਲ,
ਏਕ ਅਖਰ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸਤ, ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ.

(ਬਾਵਨ)

(੮) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੧ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੨੬ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਹ “ਚਲ”
ਅਥਵਾ “ਬਨ” ਸੰਗਤਾ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨ ਭਜਨ, ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਡਾਰ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਮਾਵਣਾ, ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਧਨ ਸਾਰ.

(ਲੁਖਮਨੀ)

(੯) ਜਿਸ ਦੇਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੨ ਲਖੁ ਅਤੇ ੨੪ ਗੁਰੂ ਹੋਣ, ਉਸ
ਦੀ “ਚਾਰਣੀ” ਅਥਵਾ “ਪਯੋਧਰ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਤੰਜਨਾ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥ ਅਨਾਥ,
ਸਰਣਿ ਰੁਮਾਰੀ ਆਇਓ, ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਥ.

(ਲੁਖਮਨੀ)

ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਜਨ ਰਾਖਸੀ, ਦੁਸਮਨ ਕੌਨ ਬਿਚਾਰ?
ਫੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਂਹ ਕੇ, ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਗਵਾਰ.

(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

(੧੦) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੩ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੨੨ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ
ਨਾਉਂ “ਕਯੰਦ” ਅਤੇ ਮਦਕਲ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਏਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ, ਉਚਰਯੋ ਮਤਿ ਸੇ ਬੈਨ,
ਸਬ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਦੀਸ ਕੇ, ਕਹੇ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਬੈਨ.

(ਅਕਾਲ)

(੧੧) ਚੌਦਾਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਵੀਹ ਲਖੁ ਵਾਲਾ ਦੇਹਾ “ਹੰਸ” ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਏਕੰਕਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ,
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ, ਵਿਘਨਵਿਨਾਸਨ ਸੋਇ.

(ਨਾਪੁ)

(੧੨) ਪੰਦਰਾਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਲਖੁ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਉਹ
“ਨਰ” ਦੇਹਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ,
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ, ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ.

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

(੧੩) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੬ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੧੬ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਹ
“ਕਰਭ” ਦੇਹਰਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਹੈ ਸੁ ਸਮ ਕਾਸੋਂ ਕਹੈ, ਦਮ ਕੇ ਬਹਾਂ ਬਹੰਤ?
ਕੈ ਸੂਰਾ ਦਾਤਾ ਕਵਨ, ਕਹੈ ਤੰਤ ਕੈ ਮੰਤ?

(ਅਕਾਲ)

(੧੪) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੭ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੧੪ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ
“ਮਲਕਟ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਹਾਂ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਹਾਂ, ਕਹਾਂ ਗਜਾਨ ਅਗਜਾਨ?
ਕੋ ਰੋਗੀ ਸੋਗੀ ਕਵਨ, ਕਹਾਂ ਭਮ ਕੀ ਹਾਨ?

(ਅਕਾਲ)

(੧੫) ਜਿਸ ਦੋਹਰੇ ਵਿੱਚ ੧੮ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੧੨ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਸੰਗਤ" ਸੰਗਤਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪੰਗ ਦਾ ਮਤ ਸਿਲੀ ਹੋ ਜਾਇ,
ਗਹਿਲਾ ਬੁਹ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਰ ਭੀ ਮਿੱਟੀ ਖਾਇ।

(ਸ. ਫਰੀਦ)

(੧੬) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੯ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੧੦ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੋਹੇ ਦੀ ਸੰਗਤ "ਸ਼ਬਦ" ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪੁਰਾ ਪੁਰਾ ਆਰਾਧਿਆ, ਪੁਰਾ ਜਾਕਾ ਨਾਉ,
ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਪਾਇਆ, ਪੁਰੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ।

(ਲੁਖਮਨੀ)

(੧੭) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੧ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੋਹੇ ਦੀ "ਬ੍ਰਾਮਰ" ਸੰਗਤਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੜਾਰੇ ਖਾਲਸੇ, ਬਾਕੇ ਭਾਰੀ ਬੀਰ,
ਵੈਰਾਗੀ ਤਜਾਗੀ ਤਪੀ, ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਧੜਾਨੀ ਧੀਰ।

(ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੧੮) ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ "ਦੇਹਰਾ ਵਡਾ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਦੋਹਾ ਛੰਦ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੫ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਘੁ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹੈ ਚੁਤਰ ਬਹੁਤ ਅਸ੍ਰਾਕਰੀ, ਨਰਸਿੰਘੀ ਜਿਹ ਕੇ ਭੋਸ,
ਪੁਹਲਾਦ ਉਥਾਰਜੇ ਦੁਖ ਹਰਜੇ, ਹਰਨਾਖਸ ਹਰਨੋਨਰੇਸ।

ਦੇਹਰਾ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਨੰ: ੧੮.

ਦੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰਾ ੨.

ਦੋਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾਈ ੩.

ਦੋਹਾਗ }
ਦੋਹਾਗਣ } ਦੇਖੋ, ਫੋਹਾਗਣ, ਦੁਹਾਗ ਅਤੇ ਦੁਹਾਗਣਿ.
ਦੋਹਾਗਣਿ }

ਦੋਹਾਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹਾਗਣੀ. "ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ?
ਖਸਮਹੁ ਘੁਬੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਦੋਹਿਤਾ }
ਦੋਹਿਤੀ } ਦੇਖੋ, ਦੋਹਤਾ.

ਦੋਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਹਾਈ. ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ. "ਸਿਵ ਸਿਵ
ਕਰਤ ਸਗਲ ਕਰ ਜੋਰਹਿ ਸਰਬ ਮਇਆ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ."

(ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਨੋਟਿਸ. ਇੱਤਲਾ. "ਦੋਹੀ ਦਿਓ ਦੁਰਜਨਾ." (ਸਵਾ
ਮ: ੧) ਪਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਫੇਰ ਅਸਾਫੇ ਪਾਸੇ ਨਾ
ਆਉਣ। ੩ ਢੰਡੇਰਾ. ਛੋਟੀ ਪਿੱਟਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਖਬਰ. "ਸਭ ਜਗ
ਮਹਿ ਦੋਹੀ ਫੇਰੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਿਰਿ ਬਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
"ਲਹਿਣੇ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੋਹੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੪ ਦੋਹੀ
ਦੀ ਬਾਂ ਤੀ ਦੋਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਾਨ ਮੋਹੀ ਪੰਚ ਦੋਹੀ."
(ਕਾਨ ਮ: ੫) ੫ ਦੁਹੀ. ਦੁਹਨ ਕੀਤੀ. ਚੋਈ.

ਦੋਖ. ਦੇਖੋ, ਦੋਸ ੧. "ਦੋਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਗੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ:
੫) ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਜੋਤੀ। ੨ ਵਜਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦੋਸ ੨.
"ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਭਰ ਏਥ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ." (ਆਸਾ
ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੋਸ ਦੀ ਬਾਂ ਭੀ ਦੋਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਰਾਗ
ਦੋਖ ਤੇ ਨਿਆਰੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਰਾਗ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ
ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਦੋਖਤ. ਸੰ. ਦੁਸਿਤ. ਵਿ—ਕਲੰਕਿਤ. ਦੋਸ ਸਹਿਰ.

ਦੋਖਤਨ. ਡਾ ੂੜ, ਸਿਉਟਾ.

ਦੋਖਤੁਯ. ਤਿੰਨ ਦੋਸ—ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ। ੨ ਮਨ ਵਾਢੀ ਅਤੇ
ਕਰਮ ਦੇ ਦੋਸ.

ਦੋਖਨ. ਸੰ. ਦੁਸਟ. ਦੋਸ. ਐਥ. ਭੁਰਿਆਈ. "ਦੀਨਇਆਲ ਦਯਾਨਿਧਿ
ਦੋਖਨ ਦੇਖਰ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਤ ਨ ਹਾਰੈ." (ਅਕਾਲ)

ਦੋਖਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਸ. ਅਵਗੁਣ.

ਦੋਖਤੈ. ਦੋਸ ਕਰਕੇ. ਦੋਸ ਸੇ. "ਕੈ ਦੋਖਤੈ ਜਤਿਓਹਿ?" (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਦੋਖੀ. ਸੰ. ਦੋਖਿਨ. ਵਿ—ਦੋਸ ਰਾਲਾ. ਕਲੰਕੀ. ਐਥੀ. "ਦੋਖੀ
ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਫੋਖਿਨ—ਦੋਸੀ.
ਵਿਰੋਧੀ. "ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਮਰਾ ਹਤਿਆਰਾ." (ਲੁਖਮਨੀ)

ਦੋਖੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੁਸਿਤ ਕਰਨ ਪੁਰ. "ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦੋਖੇ ਮੁਆ,
ਰਾਲਤ ਕੁਲ ਕੀ ਬਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਸਿਤ (ਕਲੰਕਿਤ) ਕੀਤੇ.
ਦੋਗਲਾ. ਡਾ ੂੜ, ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਗੱਲਹ. ਦੋ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ. ਬੇਰਤਾ।

੨ ਭਾਵ—ਜੋ ਅਸਲ ਬਾਪ ਦਾ ਨਹੀਂ. ਹਰਾਮੀ.

ਦੋਗਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾਤਾ.

ਦੋਗੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਗੁਣਾ.

ਦੋਘੜੀਆ ਮੁਹੁਰਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਘੜੀਆ ਮੁਹੁਰਰ.

ਦੋਸ. ਦੋ ਤੋਂ ਜਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੋਗਲਾ. ਹਰਾਮੀ. ਜਾਰਜ। ੨ ਦੋਸ਼
ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਜਰਾਈਲ ਨ ਦੋਸ ਠਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਅਜਰਾਈਲ ਦੋਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਵੇਗਾ.

ਦੋਜਕ. ਦੇਖੋ, ਦੋਜਕੁ.

ਦੋਜਕਿ. ਦੋਸ਼ (ਨਰਕ) ਵਿੱਚ. "ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ."
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ. ਨਰਕ ਵੱਲ. "ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ
ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਦੋਜਕੁ } ਡਾ ੂੜ, ਦੋਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ। ੨ ਰੰਜ। ੩ ਨਰਕ.
ਦੋਸ਼ਮ } "ਦੋਜਕੁ ਭਿਸਤੁ ਨਹੀ ਖੈ ਕਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਦੋੜਸੀ. ਭਾ ੧੭, ਵਿ—ਨਾਰਕੀ. ਦੋੜਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਪਾਪੀ. ਭੁਕਰਮੀ।

ਦੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਜਨ. “ਦੋਜਨ ਛਾਡ ਪਰੇ ਹਰਿ ਭਯੋ ਜਨ, ਜੋ ਫਲ
ਜੋ ਤਿਹ ਕੇ ਹਰਲੈ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੁਰਜਨ (ਵੈਰੀ) ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜੋ
ਬਚਾਉ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਬਰਣਾਫਤ ਨੂੰ ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਫਲ
ਨਾਲ ਲੁੱਟ ਲਵੇ। ੨ ਦੋ ਜਣੇ. ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਇੱਕ ਨਿਖੜਕੇ
ਧੰਧੇ ਨਾਲ ਲੁੱਟ ਲਵੇ।

ਦੋਭਾ. ਸੰ. ਦੇਖ. ਸੰਗਤ—ਚੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੋਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ।
੩ ਚੋਣਵਾਲਾ. ਦੇਤੀ. ਧਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ।

ਦੋਠੀ. ਦੇਖੋ, ਦੋਠਾ ੩.

ਦੋਤ. ਸੰ. ਦੋਤੋਤ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. “ਭਾਨੰ ਮਨੋ ਦੋਤ.” (ਕਲਕੀ)
੨ ਸਿੰਗਾਰ. ਸਜਾਵਟ। ੩ ਵਿ—ਉਦਿਤ. ਉਦਯ ਹੋਇਆ।

ਦੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਤਾ. ਦੋਹਿਤਾ। ੨ ਦੋਤੋਤ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ। ੩ ਛਾ
੬, ਦੁਹਿਰਾ। ੪ ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੫ ਕਮਰ ਦਾ ਝੁਕਾਉ. ਕੁੱਝੇ ਹੋਣ
ਦਾ ਭਾਵ।

ਦੋਤਿ. ਚੜ੍ਹ ਪ੍ਰਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰੋਜਾਨਾ. ਦਿਨ ਦਿਨ ਦਾ. “ਦੋਤਿ
ਉਚਾਪਤਿ ਲੇਖੁ ਨ ਲਿਖੀਐ.” (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਨਿਤਰਕਰਮਾਂ
ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਦਾ।

ਦੋਤੁ. ਦੇਖੋ, ਦੋਤ ੨. “ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤੁ ਸਵਾਰਿ.” (ਬਸੰ ਅ:
ਮ: ੧) ਨਾਮ ਜਪੇ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੋ।

ਦੋਬਣੀ } ਦੋ ਬਣ (ਸੁਨ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ. “ਕੌਨ ਦੋਬਣਿ ਜੋ
ਦੋਬਣਿ } ਜਨਾ ਚੁ ਨ ਮਾਨ ਹੈ ਤਿਹ ਤੁਸ?” (ਪਾਰਸਾਵ) “ਕੌਨ
ਦੋਬਣੀ } ਦੋਬਣੀ ਨੇ ਕਿਮ ਜਾਯੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਦੋਦੜਾ. ਰਿਆਸਤ ਸੀਦ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੰਗਰੂਰ, ਥਾਣਾ ਕੁਲਾਰ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਉਹ ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ
ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ
ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਮਾਏ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ, ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ
ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਦੋਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ੨ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਭੀ ਇੱਕ
ਜਾਤਿ ਹੈ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਫੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ.
ਸ਼ਾਬਦ ਇਹ ਦੋਦਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ।

ਦੋ ਦਾਹਾ. ਵਿ—ਬੀਸ, ਵਿਸ਼ਤਿ। ੨ ਦੋ ਦਿਣ ਦਾ. “ਤੇ ਪਾਹਨੁ ਦੋ
ਦਾਹਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਦੋ ਦਿਨ ਪਰਾਹੁਣਾ, ਤੀਏ ਦਿਨ ਤਾਹੁਣਾ.”
(ਲੋਕੋ)

ਦੋਦੇਵਾਲ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਦੋਦੇਵਾਲ”
ਨਾਉਂ ਦਾ ਟੋਭਾ ਪਿੰਡ ਬਹਿਬਲ ਅਤੇ ਸਿਉਰਸੀ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸਨਾਨਾ ਕੀਤਾ. “ਦੋਦੇਵਾਲ ਤਾਲ

ਕੋ ਨਾਮੁ। ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਸੁਨਿ ਜਲ ਕੇ ਅਤਿਰਾਮੁ.” (ਗੁਪਤੁ) ਇਸ
ਢਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਦੋਦੇਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮੱਤੋਵਾਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਹ
ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਿੰਡ ਸਰਾਵ (ਸਰਾਂਵਾਂ) ਦੇ ਪਾਸ
ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਢਾਬ ਤੇ ਮਾਘੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਦੇਵਾਲੀਢਾਬ. ਦੇਖੋ, ਦੋਦੇਵਾਲ.

ਦੋਧਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਬੰਧੁ” ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ,
ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ ਦੋ ਕੁਰੂ—JII, JII, JII, S, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬਜਾਹ ਸੁਤਾ ਨਿਪ ਕੀ ਨਿਪ ਬਾਲੰ,
ਮਾਂਗ ਬਿਦਾ ਮੁਖ ਲੀਨ ਉਤਾਲੰ,
ਮਾਤਨ ਵਾਰ ਪਿਯੋ ਜਲ ਪਾਨੰ,
ਦੇਖ ਨਰੇਸ ਰਹੇ ਛਬਿ ਮਾਨੰ.

(ਰਾਮਾਵ)

ਬਾਂਹ ਭਹੀ ਤੁ ਨਿਬਾਹਦਈ ਹੈ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਦੀ ਨਹਿ ਭੰਗਕਈ ਹੈ,
ਸੁਰਬ ਭਜਾਕ ਕਰੰਤ ਭਲਾਈ,
ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਤੇ ਜਗ ਭਾਈ.

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ “ਮੋਦਕ” ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ ਦੋਧਕ
ਆਇਆ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਭਗਣ—JII,
JII, JII, JII.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਸੁ ਬਾਣ ਭਟੰਗਣ
ਅੰਤ ਗਿਰੇ ਪੁਨ ਜੂਝ ਮਹਾਰਣ. x x x

(ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

੩ ਦੁਧਕਲ ਨਾਮ ਦੀ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਦੱਦ
ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਧਾਤੁ ਪ੍ਰਸੂ
ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੋਨਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋਵੇਂ. “ਦੋਨਉ ਬਰਨ ਗਵਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਦੋਨੋ }

ਦੋਪਹਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਪਹਰ.

ਦੋਮ. ਭਾ ੧੭ ਦੁਵਮ. ਵਿ—ਦੂਜਾ. ਦੂਸਰਾ. “ਦੋਮ ਨ ਸੋਮ, ਏਕ ਸੋ
ਆਹੀ.” (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ,
ਉਹ ਅਦੁਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੂਆ ਤੀਆ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਦੋਯ. ਵਿ—ਦੁਯ. ਦੋ.

ਦੋਯਮ. ਦੇਖੋ, ਦੋਮ.

ਦੋਰਾਹ. ਦੋ ਮਾਰਕ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ।
੩ ਆਸ਼ਿਕ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਿਕ.

ਦੋਰਾਹਾ. ਦੁਵਿਧਾ ਦਾ ਰਾਹ. ਦੂਤ ਮਾਰਗ. “ਦੁਰਮਤਿ ਕਾ ਦੋਰਾਹਾ
ਸਿਉਰਸੀ ਦਾ ਹੀ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਹੈ।" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਦੋਰਾਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ। ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪੈਰ ਧਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਰੇਲ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੋਰਾਹਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ।

ਦੋਲ. (ਸੰ. ਦੂਜ਼. ਧਾ—ਉਠਾਉਣਾ, ਭੋਲਾਉਣਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ). ਸੰਗਤ—ਭੋਲਾ। ੨ ਚੰਡੋਲ. ਝੁਲਾ. "ਸੰਪਤ ਦੋਲ ਭੋਲ ਸੰਗ ਝੁਲਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਡਾ ٧٥ ਭੋਲ. ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੪ ਖੀਸਾ. ਬੋਲੀ। ੫ ਵਿ—ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਸ਼ਰਮ.

ਦੋਲਕ. ਡਾ ٧٦; ਦੁਹਲਕ. ਸੰਗਤ—ਦੋਲਕ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ. "ਦੋਲਕ ਦੁਨੀਆ ਵਾਜਹਿ ਵਾਜ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦ੍ਰੋਤਰੂਪ ਦੋਲਕ.

ਦੋਲੀਚਾ. ਕਾਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲੀਚਾ. "ਤਖਤ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਦੋਵਰ. ਵਿ—ਦੁਹਰਾ. "ਦੋਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਆਵਰਣ ਵਿਕੇਪ ਦਾ ਕੋਟ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਈ.

ਦੋਵੇ } ਭਿ. ਚਿ—ਦੋਨੋਂ.
ਦੋਵੇ }

ਦੋਵੇ. ਭਿ. ਚਿ—ਦੋਨੋਂ. ਦੋਵੇ. "ਦੋਵੇ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇਤੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਜਨਮ ਮਰਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਵੇਯਾ.

ਦੋਵੇ ਸਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਦੋਵੇ ੧.

ਦੋਵੇ ਬਾਵ. ਦੋਨੋਂ ਸਥਾਨ. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ.

ਦੋੜ. ਸੰਗਤ—ਭਹਿਦਾਰ ਰੋਟੀ. ਆਟੇ ਦੇ ਦੋ ਪੇੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਖੀ ਲਗਾਏ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ. "ਜਬ ਕੀ ਦੋੜ ਕਿਨਹੁ ਅਚਲਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੋੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਬਰ ਦਾ ਮੋਟੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵਸਤੂ.

ਦੋ } ਦੇਖੋ, ਦਵ. "ਪਾਨ ਕਰਤੋਂ ਹਰਿ ਜੀ ਹਰਿ ਵੈਂ ਤਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਦੋ } ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਗਨਿ (ਦਵਾਗਨਿ) ਪੀ ਲਈ।

੨ ਦਾਹ. ਜਲਨ. "ਗ੍ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਵਧ ਮਨ ਦੋਂ ਲਾਗੀ." (ਨਾਪੁ) ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਦੋਧਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨੰ: ੪.

ਦੋਨ. ਦੇਖੋ, ਦੂਨ ੨. "ਸਿਰੀਨਗਰ ਤੇ ਐਂਚ, ਦੋਨ ਮੇ ਲਾਯਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮਨ। ੩ ਦੋਨੋਂ. ਦੋਵੇਂ. "ਜਰਥ ਰੀਤਿ ਸੈ ਸਮ ਹੈਂ ਦੋਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੋਨਾ. ਭੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਨਾ.

ਦੋਰ. ਸੰਗਤ—ਦੋੜ. ਭਾਜਾ। ੨ ਆ ٧٧ ਚੱਕਰ. ਝੁਮਣ। ੩ ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ। ੪ ਅਣਮੜਿਆ ਨਗਾਰੇ ਦਾ ਫੋਲਾਕਾਰ ਭਾਂਡਾ. "ਦੋਨਹੁ ਦੋਰ ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਤਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ. ਚਕ੍ਰਿਕਾ। ੬ ਵਡਾ ਭੁੰਡਾ.

ਦੋਰਪ. ਦੁਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਪ.

ਦੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਝੁਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਦੋਰ ੨.

ਦੋਲਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਲਤ: ੨ ਦੋਲਤਾਂ ਲਈ ਭੀ ਦੋਲਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੋਲਤਾਂ. "ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੋਲਤ ਦਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਦੋਲਤਖਾਨ ਲੋਦੀ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਯੂਸਫ਼ ਸੈਲ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚ ਤਾਤਾਰ ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਵਰਨਰ, ਜੋ ਵਿਲੇਸ ਕਰਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਰਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਦੋਲਤਖਾਨ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਰੂਪਤ ਭੇਤ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਹ ਕੈਦ ਵਿਚ ਭੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ. ਦੋਲਤ ਖਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਲੀਖਾਨ ਭਾਜੀਖਾਂ ਹਜੀਖਾਨ ਪੀਰਖਾਨ ਅਤੇ ਦਿਲਾਵਰਖਾਨ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਪਾਤ੍ਰ ਰਹੇ.

ਦੋਲਤਖਾਨ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਦੋਲਤਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਦੌਲੇਵਾਲ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫ਼ਤ੍ਹਾਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੩੨ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਓਮਾਸੇ ਦੀ ਮੋਸਮ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਕਰਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਚੌਕੀ ਸੀ. ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀ ਸੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਖੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਦੋਲਤਪਰਸੂ. ਡਾ ٧٨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਲਾਲਚੀ.

ਦੋਲਤਪੁਰ. ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੂ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੪.

ਦੋਲਤਡਿਬਾ. ਡਾ ٧٩ ਦੋਲਤ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਪਦਾ ਦੀ ਵਿੱਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦੋਲਤਾਂ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਾਈ. "ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਦੋਲਤਾਂ ਦਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਦੋਲਤਾਬਾਦ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਦੇਵਗਿਰਿ ਸੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗਲਕ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੋਲਤਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ. ਦੋਲਤਾਬਾਦ ਦਾ ਕਿਲਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਔਰਲਹਸਨ (ਤਾਨੇਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਹੀ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਚਾਂਦ ਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਮਹਲ, ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ. ਦੋਲਤਾਬਾਦ ਪਾਸ ਪਹਾੜ ਖੋਦਕੇ ਬਣਾਏ ਮੰਦਿਰ (Ellora Caves) ਦੇਖਣ ਲਈ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੋਲਾਬਾਹ. ਗੁਜਰਾਤ (ਪੰਜਾਬ) ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦਰਵੇਸ਼. ਵੀਰੋ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਕੜੀਏ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਜਦਕਿ ਭਾਈ ਕੜੀਆ ਪੁਰਾਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਸਾਹਦੋਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੁੱਧਾਨੁ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਾਂਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ੧੦੦ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਭੇਟਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੋਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋਲਾ ਸਾਹ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਮੁਜਾਵਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਛੋਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਲਾ ਸਾਹ ਦੇ ਚੂਹੇ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੂਮ ਦੀਆਂ ਕੁਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਔਲਾਦ ਪੀਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਤੋਂ ਭਾਗਵਾਨ ਸੰਤਾਨ ਜਨਮਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਛੋਟੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਮੁਜਾਵਰ ਪਿੰਡੀਂ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦੋਲਾਸਾਹ. "ਦੋਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ ਮੈ ਬਸਰ ਸੁਨੇਕ ਅਪਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੫)

ਦੋਲੇਵਾਲ } ਦੇਖੋ, ਦੋਲਤਗੜ੍ਹ.
ਦੋਲੇਵਾਲ }

ਦੋੜ. ਸੰ. ਦੁਵਣ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਜ. ਦਵਜ਼। ੨ ਧਾਵਾ.

ਦੋੜਨਾ. ਭਿ—ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋੜ.

ਦੰਸ. ਸੰ. ਵੰਜ਼. ਧਾ—ਭਸਣਾ, ਦੰਦ ਮਾਰਨਾ, ਕਵਚ ਪਹਿਰਨਾ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਸਣਾ। ੩ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ।

੪ ਸੰ. ਵੰਜ਼. ਧਾ—ਬਰਬਾਦ (ਤਬਾਹ) ਕਰਨਾ.

ਦੰਸਕ. ਵਿ—ਭੰਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਸਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਦੇਖੋ, ਦੰਸ.

ਦੰਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਵਚ. ਜਿਹਰ.

ਦੰਸਟ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ, ਦਾਂਗ। ੨ ਸੂਰ, ਸੂਕਰ.

ਦੰਸਟ੍ਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਤ੍ਰ. ਦਾਤ੍ਰ। ੨ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੰਡ.

ਦੰਗ. ਡਾ ੧, ਵਿ—ਹੋਰਾਨ. ਆਸ਼ਚਰਯ। ੨ ਮੁਰਖ। ੩ ਦਰਧ ਹੋਇਆ. ਜਲਿਆ. "ਦਵੰ ਜਨ ਦੰਗ." (ਚੰਡੀ ੨) ਮਾਨੋ ਦਵਾਅਗਨਿ ਨੇ ਫੂਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੪ ਤੁ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਦਿਰਗਮ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ.

ਦੰਗਈ. ਵਿ—ਦੰਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਿਸਾਦੀ.

ਦੰਗਲ. ਡਾ ੧, ਸੰਗਤਾ—ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਖਾਤਾ। ੨ ਰਣਤ੍ਰਿਮਿ.

ਦੰਗਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਪਦ੍ਰਵ. ਚਗਤਾ. ਬਖੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਗਲ.

ਦੰਗੈਤ } ਵਿ—ਦੰਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਿਸਾਦੀ. ਲਤਾਕਾ.
ਦੰਗੈਲ }

ਦੰਡ. ਸੰ. ਵਧ. ਧਾ—ਤਾੜਨਾ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਭੰਡਾ. ਸੋਟਾ। ੩ ਸਜ਼ਾ। ੪ ਜੁਰਮਾਨਾ। ੫ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ।

੬ ਸੱਠ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਇੱਕ ਘੜੀ. "ਪਰਸਾਦ ਫਕਕੈ ਏਕ ਦੰਡ ਵਿਰਾਜ." (ਪੰਪੁ) ੭ ਛਮ। ੮ ਟਾਹਣਾ. ਕਾਂਡ। ੯ ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਦੰਡ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ ੨.

ਦੰਡ ਸੰਕਾਸ. ਭੰਡੇ ਤੁੱਲ. ਭੰਡੇ ਵਾਂਭ ਸਿੱਧਾ.

ਦੰਡਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ।

੨ ਦੰਡਕ ਵਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ੍ਰਾਕੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੰਡ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ਦੰਡਕਾਰਨਤ੍ਰ. ਇਹ ਵਿੰਧੜ ਪਰਵਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੀਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਲੁੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿੰਚ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸਨ।

੩ ਛੰਦਜਾਤਿ. ਕੇਸਵਦਾਸ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਥਾਂ ਦੰਡਕ ਬਥਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਮਾਨਤ੍ਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ.

ਜੋ ਛੰਦ ਕੜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਿਕਦੰਡਕ, ਅਰ ਜੋ ਛੰਦ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਰਣਦੰਡਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਰਖਾ ਦਬਿੱਤ ਆਦਿਕ ਛੰਦ "ਦੰਡਕ" ਹਨ.

ਜਿਵੇਂ—ਬੇਵਲ "ਛੰਦ" ਪਦ ਕਈ ਥਾਈਂ ਕਵਿ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ "ਦੰਡਕ" ਪਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਚੀਤੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ, ਕਰੋਕਿ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਹਤਾ ਦੰਡਕ ਹੈ.

ਦੰਡਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯਾ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਦੰਡਕਾਰ. ਦੰਡਕਾਰਣਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ ੨. "ਦੰਡਕਾਰ ਮੇ ਸਦਨ ਸਵਾਰਤ੍ਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਦੰਡਕਾਰਨਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਧਕਾਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ ੨.

ਦੰਡਣ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਨ.

ਦੰਡਧਰ } ਵਿ—ਦੰਡਨ. ਭੰਡਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਾ।

ਦੰਡਧਾਰ } ੩ ਯਮ. ਯਮਰਾਜ। ੪ ਕੁੰਤਕਾਰ (ਕੁਜੀਗਰ) ਜੋ ਹੱਥ

ਦੰਡਧਾਰੀ } ਵਿੱਚ ਭੰਡਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੰਨਤਾਸੀ ਸਾਧੂ. ਦੰਡੀ.

"ਦੰਡਧਾਰ ਜਟਧਾਰੇ ਪੇਖਿਚਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ।

੭ ਚੇਬਦਾਰ। ੮ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦੰਡ

ਬਥਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਬਡੇ ਦੰਡਧਾਰੀ। ਹਣਤ੍ਰੇ ਕਾਲ ਭਾਰੀ."

(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਡਾਂ ਸਨ, ਉਹ

ਭੀ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੯ ਸਲੋਤਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ.

ਦੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ਾਸਨ.

ਦੰਡਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੰਡ ਦੇਣ ਯੋਗਤ੍ਰ. ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਲਾਇਕ.

ਦੰਡਪਾਣਿ. ਵਿ—ਸੋਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਯਮਰਾਜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਡਧਾਰੀ। ੪ ਸਲੋਤਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ।

੫ ਚੇਬਦਾਰ.

ਦੰਡਵਤ } ਸੰਗਤਾ—ਭੰਡੇ ਵਾਂਭ ਸਿੱਧੇ ਪੈਕੇ ਨਮਸਕਾਰ

ਦੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ } ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਾਸ੍ਰੰਗ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ,

ਅਸਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ ਅਤੇ ਭੰਡਉਤ.
 ਦੰਡਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੰਡਾ. ਸੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡ.
 ਦੰਡਾਦੰਡੀ. ਭਾਂਗੋਭਾਂਗੀ. ਲਾਠਮਲਾਠੀ.
 ਦੰਡਾਧਿਪ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਡ-ਅਧਿਪ. ਰਾਜਾ. ੨ ਧਰਮਰਾਜ.
 ਦੰਡਾਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮਸ੍ਰ
 ਹਾਥੀ। ੩ ਧੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚੱਕ। ੪ ਵਾਹਨ. ਸਵਾਰੀ.
 ਦੰਡਿਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲੀ ਹੈ. ਭੰਡਿਆ ਹੋਇਆ.
 ਦੰਡੀ. ਸੰ. ਦਫ਼ਤਰ ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਭੰਡਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
 ਰਾਜਾ। ੩ ਯਮ। ੪ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੫ ਚੋਬਦਾਰ। ੬ ਸੰਨੜਾਸੀ ਸਾਧੂ. ਦੇਖੋ,
 ਤ੍ਰਿਦੰਡੀ। ੭ ਸ਼ਿਵ। ੮ ਨਿਹੰਕ ਸਿੰਘ। ੯ 'ਦਲਕੁਮਾਰ' ਅਤੇ
 'ਕਾਵਰਾਦਰਸ਼' ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ, ਜੋ
 ਕਾਲਿਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.
 ਦੰਡੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ
 ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ.
 ਦੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਂਤ. ਦੰਦ. ਲੈਟਿਨ dent. "ਦੰਤ ਰਸਨ ਸਕਲ
 ਘਸਿ ਜਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ
 ਹਨ—ਫੇਦਨਦੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ. ਚਰਬਣਦੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ
 ਚਿੱਬੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਬੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕੌਣਕਿ ਦੰਤ ੩੨ ਹਨ।
 ੩ ਦੰਤ (ਦਿੱਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੰਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—"ਸੁਰਦਾਨ
 ਦੰਤ." (ਗਯਾਨ) ੪ ਦੰਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਦੰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—
 "ਆਵਹੁ ਵੈਰੀ ਦੰਤ ਹੇ।" (ਸਲੋਹ)
 ਦੰਤਈਆ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦਈਆ.
 ਦੰਤ ਸ਼ਰਕਰਾ. ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕੀਤਾ. ਕਰੇਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ
 ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਖੁਰਚਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਜੇ ਨਿੱਤ
 ਲੂਣ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਲਦੇ ਅਤੇ ਮਿਲ ਜਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ
 ਰੋਗ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.
 ਦੰਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤ. ਦਾਂਤ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ.
 ਦੰਤਕਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ. ਜਿਸ ਬਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ
 ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵੇਹਲੀ ਚਰਚਾ.
 ਦੰਤਕਾਸ਼ੂ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਂਤਣ. ਦੰਤਧਾਵਨ.
 ਦੰਤਛਦ. ਸੰ. ਦੰਤਾਛਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਢਕਣ ਵਾਲਾ ਹੇਠ.
 ਬੁਲ੍ਹ.
 ਦੰਤਧਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ. ਦੰਤੀ। ੨ ਵਰਾਹ। ਦੇਖੋ, ਦੰਤਧਾਰੀ ੮.
 ਦੰਤਧਾਵਨ } ਦੰਦ ਧੋਣ (ਸਾਫ਼ ਕਰਨ) ਦੀ ਕੁਚੀ. tooth brush.
 ਦੰਤਧਾਵਨੀ } ਦੇਖੋ, ਦਾਂਤਨ.
 ਦੰਤਬਕਤੂ } ਸੰ. ਦੰਤਬਕਤ—ਦੰਤਵਕਤੂ. ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਹਨ ਜਿਸ
 ਦੰਤਬਕਤੂ } ਦੇ ਵਕਤੂ (ਮੁਖ) ਵਿੱਚ. ਪ੍ਰਿਥੁਕੀਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ
 ਵਿੱਧੁਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰੁਸ਼ਾ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦਾ
 'ਦੰਤਬਕਤੂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਟੇਢੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ. ਅਜਲ ਨਾਉਂ ਇਸ ਦਾ ਦੰਤਵਕਤੂ ਸੀ.
 ਵੇਰਣਮਾਨ ਸਾਹਾਬਾਦ ਦਾ ਜਿਲਾ ਕਰੂਸ਼ ਹੈ.

ਭਾਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ
 ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਦਤੀਹੇ ਨਕਰ ਹੋਈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਰਨਕਸ਼ਿਪੁ
 ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ. "ਦੰਤਬਕਤੂ
 ਤਬ ਚਿੰਤ ਮੇ ਅਤਿ ਹੀ ਕੋਪ ਬਢਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) "ਉਰੈ
 ਦੰਤਬਕਤੂ, ਇਤੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)
 ਦੰਤਰੋਗ. ੧/੨ ਅਲਮੁਲਸਨ. Toothache ਫੱਦੀ ਜੂਠ ਜਮਾ
 ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਕੀਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ, ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪੀਕੇ ਤੁਰੰਤ
 ਹੀ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਥੁਰਲੀ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਬਰਫ਼ ਵਰਤਣ ਤੋਂ,
 ਲਹੂ ਗੰਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਮਸੂਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀਪ ਪੈਣ ਤੋਂ, ਕਰੇਤਾ (ਦੰਤ
 ਸ਼ਰਕਰਾ) ਲਗਣ ਤੋਂ, ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜੇ
 ਹਜ਼ਮਾ ਚੰਗਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਦੇ
 ਇਹ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹਨ—
 ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ, ਅੱਕ ਜਾਂ ਨਿੰਮ ਦੀ ਦਾਤਣ ਕਰਨੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ
 ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਝੁੰਦਾਂ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਫਟਕਤੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਦੰਦਾਂ ਤੇ
 ਮਲਨਾ. ਨਸ਼ਾਦਰ ਤੇ ਕਲੀ (ਚੂਨਾ) ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬੋਤਾ
 ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਪ ਸੁੰਘਣੀ. ਹਿੰਗ, ਨਸ਼ਾਦਰ,
 ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਕਪੂਰ, ਬਾਇਬਤਿੰਗ, ਸੇਧਾਲੂਣ, ਸਾਰੇ ਪੀਸਕੇ
 ਦੁਖਦੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਲਣੇ ਅਤੇ ਖੋੜ ਵਿੱਚ ਭਰਨੇ. ਨਿੱਤ ਦਾਤਣ ਦੇ
 ਨਾਲ ਲੂਣ ਲਾਕੇ ਘਸਾਉਣਾ.

ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਇਟਸਿਟ, ਮਘਾਂ, ਚੂਰੰਡ, ਕੁੰਠ, ਬਚ,
 ਪਿਪਲਾਮੂਲ, ਸੁੰਢ, ਹਰਤ, ਕੱਥ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਚੂਰਣ
 ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ.

ਧਾਵੇ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਮਾਂਦੀ, ਜੰਗਹਰੜਾਂ, ਮਾਝੂ, ਸੁਪਾਰੀ, ਅਨਾਰ ਦੇ
 ਫੁੱਲ, ਮਜੀਠ, ਮਜਤਕੀ, ਖਤੀਆ ਮਿੱਟੀ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਕੱਥ, ਫਟਕਤੀ
 ਦੀ ਖਿੱਲ, ਆਉਲੇ, ਸੇਲਖਤੀ, ਬੋਲ, ਸੂਰਾ ਸੰਦਲ, ਕਪੂਰ, ਬਦਾਮਾਂ
 ਦੀ ਫਿੱਲ ਦੇ ਕੋਲੇ, ਅੱਕ ਦੀ ਜੜ ਦੇ ਕੋਲੇ, ਕੋਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਸਭ
 ਸਮ ਵਜਨ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖਣੇ. ਇਹ ਮੰਜਨ ਸਵੇਰ
 ਸੰਤ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੰਤ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਜੇ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਖਰਾਬੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ
 ਉੱਪਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ
 ਤੋਂ ਪਟਵਾ ਦੇਣਾ ਅਥਵਾ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਭਰਵਾ ਦੇਣਾ ਹੀ
 ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ.

"ਦੰਤਰੋਗ ਅਰੁ ਦਾੜ੍ਹਪੀੜ ਗਨ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਦੰਤਲੀ. ਵਿ—ਲੰਮੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੂਰ.

ਦੰਤਵਕਤੂ } ਦੇਖੋ, ਦੰਤਬਕਤੂ.
 ਦੰਤਵਕਤੂ }

ਦੰਤਵਜੂ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਦੰਤਵੀਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦਾਂ ਜੇਹੇ ਹਨ ਬੀਜ ਜਿਸ ਦੇ, ਅਨਾਰ.

ਦੰਤਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ (ਦੰਤ) ਹਨ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦੇ, ਸੂਰ.

ਦੰਤਾਰ } ਸੰ. ਵਜ੍ਜ੍ਯ—ਦੰਤੁਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਦੰਦ ਹੋਣ.
ਦੰਤਾਰਾ } ਦੰਦੂ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ. ਦੰਤੀ. “ਮਨੋ ਕੰਜ ਜੁਟੇ ਦੰਤਾਰੇ
ਦੰਤਾਲ } ਦੰਤਾਰੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮਾਨੋ ਵਡੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ ਗਰਜਕੇ
ਜੁਟੇ (ਭਿੜੇ) ਹਨ.

ਦੰਤਾਲਯ. ਦੰਤ-ਆਲਯ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਦੰਤਾਵਲਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤ-ਆਵਲਿ. ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੱਕਤੀ. ਦੰਦਵੀਤੀ.

ਦੰਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੀ. “ਸੇਤ ਦੰਤਿ ਮੰਗਇਕੈ ਭਰੁ.”

(ਪਰੀਛਤਰਾਜ)

ਦੰਤਿਨਿ } ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤੀ (ਹਾਥੀ) ਸੈਨਾ. ਕਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)
ਦੰਤਿਨੀ }

ਦੰਤੀ. ਸੰ. ਵਜ੍ਜ੍ਯ. ਵਿ—ਨੀਮੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ.

ਦੰਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤਰ. “ਸਭ ਦੰਤੁ ਸਘਟਿ.” (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੰਦਾਂ ਦਾ

ਮੰਜਨ. “ਦਮੇਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਤ.

ਦੰਤੁਰ }
ਦੰਤੁਲ } ਦੇਖੋ, ਦੰਤਾਰ.
ਦੰਤੁਲਾ }

ਦੰਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦਈਆ.

ਦੰਤਜਰਿ } ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤੀ-ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)
ਦੰਤਜਰਿ }

ਦੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤ. ਭਾ ੭੫੫ ਦੰਦਾਨ। ੨ ਵਿ—ਦਾਇਕ. ਦਾਤਾ.

“ਦੁਖਦੰਦ ਹੈ ਸੁਖਕੰਦ ਜੀ.” (ਕਲਕੀ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਸੁਖ ਦੇ ਕਦਨ (ਨਾਸ਼) ਬਰਤਾ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੰਦ। ੪ ਭਾ ੫,
ਕੰਗਾਲ, ਨਿਰਧਨ.

ਦੰਦਈਆ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਸਨ ਕਰੋਯਾ. ਇੱਕ ਭਿਰਤ (ਭਰਿੰਡ) ਜੇਹਾ
ਜੀਵ. ਤੰਦਈਆ.

ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕਰਨੇ. ਕ੍ਰਿ—ਅਜੇਹੀ ਹਾਰ ਦੇਣੀ ਕਿ ਫੇਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ
ਕਰ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਟੇ ਦੰਦ ਚੱਥਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੰਦਖੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਦਾ ਖੰਡ. “ਦੰਦਖੰਡ
ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਦੰਦਘਸਾਈ. ਸੁੱਧ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਤੀ
ਹੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਖਿਆਲ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ
ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਹਿਤ ਵਸਤੇ ਦੰਦ ਘਸਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭੋਟਾ
ਦੇਣੀ ਯੋਗ ਹੈ.

ਦੰਦਣ. ਸੰਗਤਾ—ਮੂਰਛਾ ਵਿੱਚ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਜੁੜਨਾ ਕਿ ਮੂੰਹ
ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਛਾ.

ਦੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਦੰਦਣ। ੨ ਦੁੰਦਿਨ (ਦੁੰਦਯੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਦੀ ਥਾਂ

ਭੀ ਦੰਦਨ ਬਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—

“ਮਧੁਦੰਦਨਨੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਦਿ ਤਣਿੰਜੀਐ।
ਜਾਚਰ ਕਹਿਕੈ ਪੁਨ ਸਬਦੋਂਦੁ ਕਹਿੰਜੀਐ।
ਸਤੁ ਸਬਦ ਕੈ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਬਖਾਨੀਐ।
ਹੋ ਸਕਲ ਰੂਪਕ ਕੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪਛਾਨੀਐ.”

(ਸਨਾਮਾ)

ਮਧੁ ਦੰਤ ਨਾਲ ਦੁੰਦਯੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਯਾ
ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ,
ਉਸ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਦੰਦਲ. ਵਿ—ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੰਤਾਲ.

ਦੰਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਆਰੇ ਬਲੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਦਾਂਤ (ਦੰਦ).

ਦੰਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦੰਦ.

ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ. ਇਹ
ਸਿੱਧ ਬਰਨਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪ ਦਾ ਪਸ਼ੂ ਹਾਂ. “ਜਿਨ ਦਾਂਤਨ ਘਾਸ ਗਹੜੇ
ਬਲ ਹਾਰਜੇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਦੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤੀ। ੨ ਦਾਂਤੋਂ ਮੇਂ. ਦੰਦੀਂ. “ਦੰਦੀ ਮੈਲੁ ਨ ਕਰੁ
ਮਨ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਭਾਵ—ਅਭੱਖ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ.

ਦੰਪਤਿ } ਸੰ. ਦਘਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਸ਼ (ਪਤਿ ਪਤਨੀ)
ਦੰਪਤੀ } ਦਾ ਜੋਤਾ.

ਦੰਫ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਤ. ਪਾਖੰਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਫਨ.

ਦੰਫਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਭਕਰਮ. ਪਾਖੰਡਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹੋਖੇਬਾਜ਼ੀ.
“ਸੰਧਿਆਕਾਲ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਵਰਤਾ ਜਿਉ ਸਫਰੀ ਦੰਫਾਨ.” (ਸਾਰ
ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਸਫਰੀ (ਮਾਹੀਗੀਰ) ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਲਈ ਅਚਲ ਹੋ ਕੇ
ਥੋਠਾ ਅਰ ਮਾਸ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ
ਫਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਗ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਆਤ
ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਫਰੀ ੨.

ਦੰਤ. ਸੰ. ਦਘ ਅਤੇ ਦਘ. ਧਾ—ਠਗਣਾ, ਚੀਰਨਾ, ਇਕੱਠਾ
ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਖੰਡ. ਵੋਗ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਛਲ.
ਕਪਟ.

ਦੰਤਾਰੀ. ਦੰਭ-ਅਰੀ. ਵਿ—ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਪਾਖੰਡਵਿਨਾਸਕ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. “ਬੋਲੇ ਬ੍ਰੀ ਦੰਤਾਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੰਭੀ. ਸੰ. ਵਜ੍ਜ੍ਯ. ਵਿ—ਪਾਖੰਡੀ। ੨ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ.

ਦੰਮ. ਦੇਖੋ, ਦਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮ। ੩ ਸੰ. ਦਘ. ਸੋਲਾਂ ਪੈਸਾ ਭਰ
ਤੋਲ। ੪ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਦੰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਝੂੰ
ਵੀਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੈ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ.” (ਭਾਗੁ)

ਦੰਮਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਹਲ. ਢੋਲ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ੨ ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਦੰਮਾਦੰਮਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਮ. ਬਦਮ. ਹਰ ਵੇਲੇ. “ਮਾਇਆ ਮਨਹੁ
ਨ ਵੀਸਰੈ, ਮਾਂਝੈ ਦੰਮਾਦੰਮਿ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਦੰਮੁ. ਸਾਰ. ਸ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਮ. “ਜਿਚਰੁ ਵਿਚਿ ਦੰਮੁ ਹੈ, ਤਿਚਰੁ ਨ
ਚੇਤਈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦਮ.

ਦਰਧਨੀ. ਸ਼ਬਦੁਨਮਮਲਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਪਨੀ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੪੪੨.
 ਦਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦਿਲਵਾਕੇ. ਦਿਲਵਾਕਰ. “ਬਹੁ ਧਨ ਦਰਾਇਕਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੨) “ਕਿਹਿ ਧਨ ਦਰਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਦਰਾਰਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਗ ਦਰਾਰਦਨੀਆਂ.
 ਦਰਾਲ. ਦੇਖੋ ਦਰਾਲ.
 ਦਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸੂਰਯ.
 ਦਰੁਚਰ. ਦਰੁ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਚਰ (ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ) ਪੰਛੀ. ਸੂਰਯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤਾਰੇ ਤੀਰ ਆਦਿ.
 ਦਰੁਤਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰੁਤ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਮਕ। ੩ ਕਿਰਨ। ੪ ਖੋਭਾ. ਡਬਿ.
 ਦਰੁਪ. ਦੇਖੋ, ਦਰੁਪਤਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਪ.
 ਦਰੁਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦਰੁ (ਦਿਨ) ਪਤਿ. ਸੂਰਯ. ਸੂਰਯਪਤਿ. ਦਿੰਦ੍ਰ.
 ਦਰੁਮਣਿ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨਮਣਿ. ਸੂਰਯ.
 ਦਰੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਜੁਆਰੀ.
 ਦਰੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੁਆ “ਖੇਲਤ ਦਰੁਤ ਜੁਧਿਸਟਰ ਰਾਉ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਧਨ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਉ ਲਾਕੇ ਖੇਡਿਆ ਹੋਇਆ ਖੇਡ.
 ਦਰੁਤਕਾਰ. ਵਿ—ਜੁਏਬਾਜ਼. ਜੁਆਰੀ.
 ਦਰੁਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਬੇਕਾਰੁਰ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ.
 ਦਰੋਸ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵਸ. ਦਿਨ. “ਦਰੋਸ ਨਿਸਾ ਸਸਿ ਸੂਰ ਕੈ ਦੀਪ.” (ਚੰਡੀ ੧)
 ਦਰੋਸਈਸ. ਸੰਗਤ—ਦਿਵਸ—ਈਸ. ਦਿਨੋਸ. ਸੂਰਯ.
 ਦਰੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ. “ਦਰੋਤ ਕਰਚੰਡ ਮਹਿ.” (ਨਾਪੁ) ਚੰਡਕਰ (ਸੂਰਯ) ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਸੁ। ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ.
 ਦਰੋਤਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ.
 ਦਰੋਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੀਪਕ। ੩ ਥਿ—ਚਮਕੀਲਾ.
 ਦੁਉਣ. ਦੇਖੋ, ਦੁਣ ੨.
 ਦੁਸ਼ਾ. ਵਿ—ਦੁਸ਼ਟ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ.
 ਦੁਹੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਹੀ.
 ਦੁਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਦ—ਅਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ (ਸਨਾਮਾ)
 ਦੁਪ. ਦੇਖੋ, ਦਰਪ. ਮੁਰਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਦੁਪ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਦੁਬ } ਸੰ. ਦੁਵਰ. ਸੰਗਤ—ਧਨ। ੨ ਵਸਤੂ. ਪਦਾਰਥ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ.
 ਦੁਬੁ } “ਅਰਬੁ ਦੁਬੁ ਦੇਖੁ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਚਲਨਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਦਰਬ.
 ਦੁਭ. ਦੇਖੋ, ਦਭ ੨.
 ਦੁਮਕ } ਅਨੁ. ਚੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਦੀ ਢਮਕ. “ਦੁਮ ਦੁਮ ਦੁਮਕੀ ਦੁਮਦੁਮ } ਮਿਰਦੰਗਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਦੁਵ. ਸੰ. (ਦੁ. ਧਾ—ਦੌੜਨਾ, ਵਹਿਣਾ) ਸੰਗਤ—ਵਹਾਉ। ੨ ਪਘਰਾਉ। ੩ ਦੌੜ। ੪ ਵੇਗ। ੫ ਵਿ—ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ.
 ਦੁਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਹਾਉ। ੨ ਗਮਨ. ਦੌੜ। ੩ ਪਘਰਨ ਅਥਵਾ ਪਸੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਚਿੱਤ ਦੇ ਕੋਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦਿਲ ਦਾ ਪਘਰਨਾ. “ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਆਤਮ ਨਹਿ ਦੁਵੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਨਤ ਮੇਰਾ ਮਨ ਦੁਵਿਆ.” (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਦੁਵਿਣ.
 ਦੁਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵਣ.
 ਦੁਵਤਾ } ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਸੀਜਣ ਦੁਵਤੁ } ਦਾ ਕਰਮ.
 ਦੁਵਤ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵਿਤ.
 ਦੁਵਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵੀਰਤ
 ਦੁਵਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਧਨ। ੨ ਸੁਇਨਾ. ਕਾਂਚਨ। ੩ ਬਲ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. “ਫੇਡ ਰਣ ਭਜਤ ਦੁਵਿਣ ਗਣ.” (ਕਲਕੀ)
 ਦੁਵਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਦੱਖਣ, ਪੂਰਬੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਤੱਕ ਹੈ। ੨ ਦੁਵਿਤ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਜਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਆਦਿ ਗੋਤ ਹਨ.
 ਦੁਵੀਰੁ } ਵਿ—ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਲਾ ਹੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ.
 ਦੁਵੀਰਤ } ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੁਵਿਆ। ੨ ਪਸੀਜਿਆ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ.
 ਦੁਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਧਨ। ੨ ਪਦਾਰਥ. ਵਸੂ. ਚੀਜ਼.
 ਦੁਵਰ ਵਾਚਕ ਸੰਗਤਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੁਵਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ—ਕਲਗੀਧਰ, ਬਾਜਾਵਾਲਾ, ਚਕ੍ਰਧਰ, ਪਿਨਾਕੀ ਆਦਿ.
 ਦੁਕ. ਸੰ. ਦਾਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫੇਟੀ. ਤੁਰੰਤ ਹੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਨਾਲ. ਦੁਗ.
 ਦੁਕਾ. ਸੰ. ਦਾਖ. ਅੰਗੂਰ.
 ਦੁਕਾਸਵ. ਸੰ. ਦਾਖ ਤੋਂ ਬਣੀ ਮਦਿਰਾ. ਅੰਗੂਰੀ ਸਰਾਬ.
 ਦੁਕ. ਦੇਖੋ, ਦੁਕ.
 ਦੁਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਹਾਉ। ੨ ਪਸੀਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਟਪਕਣਾ.
 ਦੁਵਕ. ਵਿ—ਪਘਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਤਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਿਲ ਪੁਰ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਸੁਹਾਗਾ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ ਮਣਿ। ੫ ਜੁਲਾਬ ਦੀ ਦਵਾਈ.
 ਦੁਵਤ. ਵਿ—ਦੁਵਿਤ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਵਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਵਿਤ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੁਪ੍ਰਤ ਸੁਭ ਦੁਵਤ ਦੇਸਹਿ ਏਸ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੪)
 ਦੁਵਿਤੀ. ਸੰ. ਦੁਵਿਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਛੋਟੀ ਇਲਾਦਿਥੀ.
 ਦ੍ਰਿ. ਸੰ. ਦ੍ਰੁ. ਧਾ—ਤੌੜਨਾ, ਫਿਸਲਣਾ, ਅਲਗ ਕਰਨਾ.
 ਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਦ੍ਰੁਸ਼. ਧਾ—ਦੇਖਣਾ, ਭਵਿਸ਼ਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸੰਸ਼ਯ (ਸੰਸਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨੇਤ੍ਰ. “ਜਿਸ ਕੇ ਨਹੀ ਅਨਿਕਤਾ ਦ੍ਰਿਸ ਮੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) “ਨਮੇ ਸਰਬਦ੍ਰਿਸੀ.” (ਜਾਪੁ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵ—ਦ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ—ਵੇਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਕਟ. ਪ੍ਰਤੱਖ (ਪ੍ਰਤੱਖ).

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਉ. ਵਿ—ਵੇਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੋ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ. “ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਉ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਇ.” (ਸਾਰ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕ੍ਰੁਟ. ਸੰ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਕ੍ਰੁਟ. ਗੁਭ ਫਲ। ੨ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵਸਾਜ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ. ਵਿ—ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹਿਆ ਹੈ. ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਪਿਆ ਹੈ. “ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ ਸਫਲ ਮਿਥੇਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਆਇਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ। ੨ ਵਿਖਾਇਆ. “ਗੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ ਸਭਨੀ ਠਾਈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਗਿਓ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਆਗਾਇਓ. ਨਜਰ ਆਇਆ. “ਉਦਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਗਿਓ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ. ਸੰ. ਦ੍ਰਵਾਨਤ. ਸੰਗਤ—ਉਦਾਹਰਣ. ਨਿਦਾਸ਼ਨ. ਮਿਸਾਲ. parable। ੨ ਸ਼ਾਬੁ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਥਵਾ ਵਾਤੁ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਫ਼ਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਮਾਨ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਵਾਤੁ ਦਾ ਕਥਨ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮੇਯ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਮਿਸਾਲ ਦਾ ਵਰਣਨ, “ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ,
ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ,
ਮੂਲ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ,
ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ,
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ,
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਚੰਗਿ.

(ਜਪੁ)

ਓ ਮਨ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੋਹਿ,
ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾਤੀਐ ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੋਹਿ. × ×
ਓ ਮਨ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਮਛਲੀ ਨੀਰ. × ×
ਬਿਨੁ ਜਲ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਈ ਪੁਣੁ ਜਾਣੈ ਅਭਾਪੀਰ,
ਓ ਮਨ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੇਹ,
ਸਰ ਭਰਿ ਥਲ ਹਰੀਆਵਲੇ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੋਹ. × ×
ਓ ਮਨ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਦੁਧ ਹੋਇ,
ਆਵਟਣੁ ਆਪੇ ਖਵੈ ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਾਇ ਨ ਦੇਇ. × ×
ਓ ਮਨ! ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਚਵਈ ਸੂਰ,
ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵਈ ਜਾਣੈ ਦੂਰਿ ਹਜੂਰਿ।”

(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਿਉ ਬਾਰਕੁ ਪੀ ਖੀਰੁ ਅਘਾਵੈ,
ਜਿਉ ਨਿਰਧਨ ਧਨ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ,

ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਪੀਵਤ ਠੰਢਾ,
ਤਿਉ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਇਹੁ ਮਨ ਭੀਨਾ ਜੀਉ,
ਜਿਉ ਅੰਧਿਆਰੈ ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਗਾਸਾ,
ਭਰਤਾ ਚਿਤਵਤ ਪੂਰਨ ਆਸਾ,
ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਿਉ ਹੋਤ ਅਨੰਦਾ
ਤਿਉ ਹਰਿਗੰਗ ਮਨ ਰੰਗੀਨਾ ਜੀਉ.

(ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਗੁਰੁ ਜਿਉਂ ਸਦਾ ਸੁਆਨ ਤਜਤ ਨਹੀ ਨਿਤ,
ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਭਜਉ ਇਕਮਨ ਹੋਇ ਇਕਚਿਤ.
ਤੀਰਥ ਬੁਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ,
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ.

(ਸ. ਮ: ੯)

ਪੁਨ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰਿਤੁ ਕੀਨੋ ਜੋਰਾ,
ਤਪਤ ਭਈ ਅਤਿ ਸੈ ਚਹੂੰ ਓਰਾ,
ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ ਸਿਮ ਮਤਸਰਧਾਰੀ,
ਤਿਉਂ ਤਪਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ.
ਬਹਿਤ ਜੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ,
ਜੋ ਤਾਪਹਿ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸ਼ਰੀਰਾ,
ਜਿਉਂ ਖਲ ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਵਾਲੀ,
ਰਿਦਾ ਤਪਾਇਦੇਤ ਰਿਸ ਨਾਲੀ.
ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ ਚੰਡ ਮਰੀਚਾ,
ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਨਘੁ ਤਾਲਨ ਭੀਚਾ,
ਜਿਉਂ ਜਗ ਭਗਤਿਹੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ,
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿ ਨਿਤ ਦੁਖਖਾਨੀ.
ਸੁਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ ਬਿਹਰਾਨੀ,
ਜਨ ਖੁਮੀ ਉਚ ਸੀਖ ਸਿਖਾਨੀ.
ਸਹਿਤ ਧੂਰਿ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤ ਭਘੂਰੇ,
ਜਿਉਂ ਮਤਿ ਭ੍ਰਮਤ ਬਿਨਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ.
ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੈ ਹੋਰਹਿ ਨੀਰਾ,
ਦੋਰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਨੀਰਾ,
ਜਿਉਂ ਮਨ ਵਿਸਯਸੁਖਨ ਹਿਤ ਧਾਈ,
ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤ ਨ ਬਿਰਤਾ ਪਾਈ.
ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੋਰਹਿ ਤਰੁਫਾਯਾ,
ਬੋਸਹਿ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ,
ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਿਗਰਾਸੀ,
ਜਿਉਂ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੁਖਰਾਸੀ।
ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ ਪਾਨੀ,
ਤਾਕ ਜਗੇ ਜਿਉਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ.
ਅਸ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈ,
ਬਿਚਰਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤ ਸੁਹਾਈ.

(ਨਾਪੁ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਕਾਰ. 'ਸਸਤੁਨਾਮਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੁੱਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਕਾਰ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਾ } ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. ਨਜਰ ਆਇਆ. "ਜੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਿਓ } ਸਾ, ਤੈਸਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਵਨੁ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਨਿਓ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਅਹੰ (ਯੋਗਤ). "ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੁਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਧਾਰੀ. ਨਜਰ ਕੀਤੀ. ੨ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਸਾ, ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਨਿਰਕੁਨ ਤੇ ਸਰਕੁਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰੀ." (ਬਾਵਨ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਸੰ. ਵ੍ਰਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਬਕਤਿ. ਨਜਰ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਆਵੈ ਸਭ ਏਕੰਕਾਰ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਨੇਤ੍ਰ. ੩ ਧਰਮ. ਵਿਚਾਰ. ੪ ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਲੋਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਹਿਰ ਅਤੇ ਗਾਯਬ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਆਵਨੁ ਜਾਵਨੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ. ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਧਾਰੀ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਗੋਚਰ. ਵਿ—ਜੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਔਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਗੜਾਨ ਹੋਵੇ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਬੰਦ } ਸੰਗਤਾ—ਨਜਰਬੰਦ. ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੇਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਬੰਧ } ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ਯਥਾਚਥ ਵਸਤੂ ਨ ਦੇਖ ਸਕਣ, ਕਿੰਤੂ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਵੇਖਣ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਬੰਦ ਕਰਤੀ ਅਸ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੧) ੨ ਹੱਥ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਚਾਲਾਕੀ ਕਿ ਖੇਡ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਔਖ ਨਾ ਤਾੜ ਸਕੇ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਭੋਗ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਭੋਗ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਸਭ ਬਿਨਸੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਜਾ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਜਾਤ. ਨਜਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. "ਅਮਿਉ ਤੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਹ. ਦੇਖਿਆ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਨਿਰਮਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਹ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਣ. ਦੇਖਣ ਕਰਕੇ. ਦੇਖਣ ਤੋਂ. "ਮਸਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਣ ਮਿਥਿਆ." (ਗਾਥਾ) ਮਰਣ (ਵਿਨਸਨ) ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਣ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਤਤਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਤਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਦੇਤਾ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ. "ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਵ ਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੈ. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੈ

ਏਕ ਸਰਬ ਮੇ ਸੋਈ." (ਸਲੋਹ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਗਨਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਮੇਂ ਗਣਨਾ. "ਅਮਿਓਧਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰਾ ਦੀ ਗਣਨਾ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤ } ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤਿ } ਏਕੋ ਸੁਨੀਅੰਤ ਏਕੋ." (ਵਾਰ ਜੋਤ) ੨ ਦੇਖਦਾ, ਤੱਕਦਾ. "ਨਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੰਤਿ ਜਮਦੁਤਨਰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਰ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ } ਸੰ. ਵ੍ਰਤਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਨਜਰ. ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ } ਚਮਕ. ੩ ਸਾਸਤ੍ਰ. ੪ ਨੇਤ੍ਰ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ੁ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਭੋਗ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਮੈਥੁਨ. ਨਜਰ ਨਾਲ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਭੋਗ ਕੀ ਇਹ ਠਾਂ ਗੀਤੀ." (ਨਾਪੁ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ. ਵਿ—ਜੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਏਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ. ੨ ਦੇਖਣ ਯੋਗਤ. ੩ ਸੁੰਦਰ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਵਸਤੂ. ੫ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਨਾਟਕ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ ਕਾਵਤ. ਉਹ ਵਾਕਤ, ਜੋ ਚੰਕੜਮਿ (ਅਖਾਤੇ) ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਨਾਟਕ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਤਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ.

ਦ੍ਰਿਕ } ਸੰ. ਵ੍ਰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤ੍ਰ. ਔਖ. ੨ ਦੋ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਕ } ਬੋਧਕ, ਕਰੋਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ. "ਸੰਮਤ ਸੋਮ ਔ ਤੰਤ ਮਿਲੇ ਦ੍ਰਿਕ ਚੁੱਤ ਸਭੈ ਜਗ ਮੰਗਲ ਛਾਯਾ." (ਗੁਰੂ ੬) ੧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਲ ੧੫੨੬.

ਦ੍ਰਿਗੀ. ਵਿ—ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ, ਉੱਤਮ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ. ਸੰ. ਵ੍ਰਾਜਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿਗ-ਅੰਚਲ. ਔਖ ਦਾ ਪਤਦਾ, ਪਲਕ. "ਚਖ ਜਿਨ ਚੰਚਲ ਨਚਤ ਦ੍ਰਿਗੰਚਲ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦ੍ਰਿਢ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੇ ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜੋ ਢਿੱਲਾ ਨਹੀਂ. ੨ ਕਰਤਾ. ਸਖਤਾ. ੩ ਬਲਵਾਨ. ੪ ਨਿਡਰ. ੫ ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ. ੬ ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹਾ. ੭ ਵਿਸਨੁ. ੮ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਦ੍ਰਿਢਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਕਿਆਈ ਮਜਬੂਤੀ. ੨ ਕਠੋਰਤਾ. ਸਖਤੀ. ਦ੍ਰਿਢਤ੍ਵ }

ਦ੍ਰਿਢਮੁਸ਼ਿ. ਮਜਬੂਤ ਮੁੱਠ (ਕਬਜੇ) ਵਾਲਾ ਖੜਗ. ੨ ਕੰਜੂਸ, ਜੋ ਮੁੱਠ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ.

ਦ੍ਰਿਢਵ੍ਰਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਮ ਦਾ ਪੱਕਾ ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ. ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ. ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ. ੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਫੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ.

ਦ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਵ੍ਰਤ. ਵਿ—ਆਦਰ ਸਹਿਤ. ਸੰਮਾਨਿਤ. ੨ ਪਾਤਿਆ 'ਸੋਮ ੧, ਤੰਤ ੫, ਦ੍ਰਿਗ ੨, ਭੁੱਤਾ ੬

ਹੋਇਆ. ਚੀਰਿਆ.
 ਦ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਮ ਦੀ ਬੈਲੀ। ੨ ਮਸਕ. ਕੁਨੁ।
 ੩ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਹਨਾਈ। ੪ ਮੱਛੀ। ੫ ਗਾਂ ਬੈਲ ਦੇ ਗਲ
 ਨਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਚਮਤਾ। ੬ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.
 ਦ੍ਰਿਤਿਪੁਟ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਕਾ. ਚਰਸ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰਿਤਿ.
 ਦ੍ਰਿਦਿ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰਿਤਿ ੨. "ਦ੍ਰਿਦਿ ਸਾਗਰ ਤੇ ਲੋਹੁ ਉਥਾਰ." (ਸਲੋਹ) ਸਹਨਾਈ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰੇ.
 ਦ੍ਰਿਦੁ. ਦੇਖੇ, ਦਰਿਦੁ.
 ਦ੍ਰਿਬ. ਦੇਖੇ, ਦਰਬ ਅਤੇ ਦੁਬਜ਼. "ਅਖੁੱਟ ਤੁੱਟ ਦ੍ਰਿਬਕੰ." (ਗਯਾਨ)
 ਦ੍ਰਿਬਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਬਜ਼ ਹਰਣ ਵਾਲਾ, ਠਗ. (ਸਨਾਮਾ)
 ਦ੍ਰਿਝ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰਿਝ. "ਦ੍ਰਿਝ ਭਗਤਿ ਸਚੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੨)
 ਦ੍ਰਿਝਈਆ. ਦ੍ਰਿਝ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਝ ਕਰਾਈ ਹੈ. "ਧਰਮੁ ਕਰਹੁ
 ਖਟੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿਝਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦ੍ਰਿਝ ਕਰਨੇ
 ਵਾਲਾ। ੩ ਦ੍ਰਿਝ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨਾਮ
 ਦ੍ਰਿਝਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)
 ਦ੍ਰਿਤਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕਿਆਈ. ਮਜਬੂਤੀ। ੨ ਕਠੋਰਤਾ।
 ੩ ਸਿਬਰਤਾ. ਕਾਇਮੀ। ੪ ਅਟਲ ਸੁੱਧਾ. "ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਤਤਾ ਤਖੈ
 ਹੋਇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
 ਦ੍ਰਿਤਧਨੁ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਧਨਿਕੁ. ਵਿ—ਕਰਤੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ।
 ਦ੍ਰਿਤਧਨੀ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੩ ਅਰਜੁਨ.
 ਦ੍ਰਿਤਵੈ. ਦੇਖੇ, ਦਿਤਵੈ ੨.
 ਦ੍ਰਿਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦ੍ਰਿਝ ਕਰਾਉਣਾ. ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਣਾ. "ਗੁਰਿ
 ਪੂਰੇ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿਤਾਇਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) "ਆਪੇ ਭਗਤਿ
 ਦ੍ਰਿਤਾਏ." (ਜੋਰ ਅ: ਮ: ੪)
 ਦ੍ਰਿਤੰਤ. ਦ੍ਰਿਝ ਕਰੰਤ. "ਦ੍ਰਿਤੰਤ ਨਾਮੰ ਤਜੰਤ ਲੋਭੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ਦ੍ਰਿਝੁ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰਿਝ.
 ਦ੍ਰਿਝਾਯਉ. ਦ੍ਰਿਝ ਕਰਵਾਇਆ. ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ
 ਦ੍ਰਿਝਾਯਉ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੫ ਕੇ)
 ਦ੍ਰੁ. ਧਾ—ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਰਾਉਣਾ, ਪਛਤਾਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਨੱਠਣਾ, ਵਹਿਣਾ.
 ਦ੍ਰੁਸਟ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰੁਸਟ. "ਦ੍ਰੁਸਟ ਦ੍ਰੁਤ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਛਾਣਿ." (ਬਿਲਾ
 ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰੁਸਟਾ.
 ਦ੍ਰੁਸਟਾ. ਸੰ. ਛੋੜ—ਦ੍ਰੋਸਟਿ. ਵਿ—ਦ੍ਰੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਰੋਧ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦ੍ਰੁਸਟਾ ਸਖਾ ਸਜਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—
 ਸਤ੍ਰ. ਵੈਰੀ.
 ਦ੍ਰੁਸਟਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰੁਸਤਾ। ੨ ਵਿ—ਦ੍ਰੁਸਤਾ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰੋਸੀ. "ਕਾਮ
 ਕ੍ਰੋਧ ਦ੍ਰੁਸਟਾਈ." (ਬਾਵਨ)
 ਦ੍ਰੁਹ. ਦੇਖੇ, ਦ੍ਰੋਹ.
 ਦ੍ਰੁਹਣ } ਸੰ. ਦ੍ਰੁਹਿਣ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਰਮਾ. ਚੜ੍ਹਾਨਨ. "ਦ੍ਰੁਹਣ
 ਦ੍ਰੁਹਿਣ } ਗਿਰੀਸ ਗਯੋ ਢਿਭ ਵਿਸਨੁ." (ਨਾਪੁ)
 ਦ੍ਰੁਹਿਣੇਸ. ਦ੍ਰੁਹਿਣ ਅਤੇ ਈਸ਼. ਬੁਰਮਾ ਅਤੇ ਸਿਵ। ੨ ਬੁਰਮਾ ਦਾ

ਸੁਆਮੀ. ਕਰਤਾਰ.
 ਦ੍ਰੁਹੀ. ਵਿ—ਦ੍ਰੋਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰੋਸੀ. ਵਿਰੋਧੀ. ਦ੍ਰੋਸਟਿ. ੨ ਸੰ.
 ਸੰਗਤਾ—ਕੰਨੜਾ. ਦੁਸਤਰ.
 ਦ੍ਰੁਕ } ਅਨੁ. ਨਕਾਚੇ ਢੋਲ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਦ੍ਰੁਕੇ ਨਿਸਾਨੰ."
 ਦ੍ਰੁਕ } (ਗਯਾਨ) "ਨੀਸਾਣ ਦ੍ਰੁਕੇ." (ਚੰਡੀ ੨)
 ਦ੍ਰੁਗਤਿ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਗਤਿ. "ਜਹਾਂ ਦੁਰਗ ਕਲਧੋਤ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਦੁਰਗਤਿ
 ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੨) ਸੋਨੇ (ਅਥਵਾ ਚਾਂਦੀ) ਦਾ ਕਿਨਾ, ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ.
 ਦ੍ਰੁਗਮ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਗਮ। ੨ ਭਾਵ—ਦਸਵਾਂ ਦੁਬ. "ਅਗਮ ਦ੍ਰੁਗਮ
 ਭਤਿ ਰਚਿਓ ਭਾਸ." (ਤੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਰੁਚੀਆ ਪਦ.
 ਦ੍ਰੁਗੰਧ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਗੰਧ. "ਰੁਧਿਰ ਦੁਗੰਧਾ." (ਭਾਬਾ)
 ਦ੍ਰੁਗੰਧਤ. ਵਿ—ਦੁਰਗੰਧ ਧੁਕੂ. ਬਦਬੁਦਾਰ. "ਮਹਾ ਦੁਗੰਧਤ ਵਾਸੁ
 ਸਭ ਕਾ ਛਾਹੁ ਤਨ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)
 ਦ੍ਰੁਘਣ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਰਮਾ. ਚੜ੍ਹਾਨਨ, ਦੇਖੇ, ਦੁਹਿਣ.
 ਦ੍ਰੁਜਨ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਜਨ ਅਤੇ ਦੁਜਾਨ.
 ਦੁਜਾਨ. ਦੁਰਜਨਾਂ ਨੂੰ. "ਸਾਜ ਸਨਾਹ ਦੁਜਾਨ ਦਲੈਂਗੇ." (ਅਕਾਲ)
 ਦੁਜੈ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਜਾਯ.
 ਦੁਜੋਧਨ. ਦੇਖੇ, ਦੁਰਜੋਧਨ. "ਦੁਜੋਧਨ ਜੇ ਮਾਨਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)
 ਦੁਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੁਵੀਭੂਤ. ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਛੇਤੀ ਜਾਣ
 ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੇਤੀ. ਤੁਰੰਤ. "ਜਾਹਗੁ ਦੁਤ ਪੁਨ
 ਐਕੈ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਸੰਗਤਾ—ਗਾਉਣ ਦੀ ਲੈ, ਜੋ ਮਧਯਮ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼
 ਹੋਵੇ. ਦੂਨ. ਦੁਕਣ। ੫ ਬਿੱਲਾ। ੬ ਬਿੱਛੂ.
 ਦੁਤਵਿਲੰਬਿਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੇ, ਸੁੰਦਰੀ.
 ਦੁਪਤ. ਦੇਖੇ, ਦੁਪਦ.
 ਦੁਪਤੀਸ. ਦੁੱਪਦੀ-ਈਸ਼. ਦੁੱਪਦੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਰਜੁਨ. "ਰਤਿਮਾਨੀ
 ਦੁਪਤੀਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ੨ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਆਦਿ ਪਾਂਡਵ.
 ਦੁਪਦ. ਪ੍ਰਿਅਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਉੱਤਰ ਪਾਂਚਾਲ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਵੀਰੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ
 ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਵਦਤਮਨ, ਸਿਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾ (ਦੁੱਪਦੀ) ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ
 ਦਾ ਨਾਮ ਯਯਸ਼ਸੇਨ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਚੌਦਵੇਂ
 ਦਿਨ ਦੁੱਤ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.
 ਦੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ. ਤਰੁ. ਦਰਖਤ. "ਦੁਮ ਕੀ ਛਾਇਆ
 ਨਿਹਚਲੁ ਗ੍ਰਿਹ ਬਾਂਧਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੁਬੇਰ. ਧਨਦ।
 ੩ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਪਾਰਿਜਾਤ
 ਨਾਮਕ ਦੇਵਵਨ ਦਾ ਦੁਕ.
 ਦੁਮਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਹਾਥੀ। ੨ ਕੁਹਾਤਾ।
 ੩ ਦੇਖੇ, ਦੁਮਾਰਿ.
 ਦੁਮ ਅਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਬਿਰਛ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ,
 ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.
 ਦੁਮਸਪੁਰ. ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਬਿਰਛ. "ਦੁਮ ਸਪੁਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ."
 (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਦੁਮਛਾਇਆ } ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਉਂ। ਭਾਵ—ਨਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ
ਦੁਮਛਾਇਆ } ਪਦਾਰਥ। ਇੱਕ ਰਸ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ।

“ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੁਮਛਾਇਆ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਦੁਮਜ਼. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਫਲ. “ਯਹਿ ਸੇਈ
ਦੁਮਜ਼ਾਹਿ ਜੁ ਮੇ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਦਯੋ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯) ਓਹੋ ਦੁਮਜ਼
(ਫਲ) ਆਹਿ (ਹੈ). ੨ ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦੂਕ ਦਾ
ਕੁੰਦਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਮਜ਼ ਨਾਇਕ. ਦੁਮ (ਬਿਰਛ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਠ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਸਰਦਾਰ ਅਖਰੋਟ ਦਾ ਕਾਠ.

ਦੁਮਜ਼ ਬਾਸਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁੰਦਾ, ਉਸ
ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਮਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਮਨੀਜ } ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਛ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ
ਦੁਮਨੀਜਾ } ਹੋਇਆ ਘਾਸ. ਦੁੱਬ, ਦੁਰਵਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਮਨੀਜਾਚਰ. ਦੁਮਨੀ (ਜਮੀਨ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਦੁੱਬ, ਉਸ
ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ.

ਦੁਮਾਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਮ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਵੇਰੀ. ਹਾਥੀ। ੨ ਕੁਹਾਤਾ।
੩ ਪੁਚੰਡ ਪੋਣ. ਹਨੇਰੀ। ੪ ਤਖਾਣ। ੫ ਅਭਨਿ.

ਦੁਮਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੨.

ਦੁਲਭ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਲਭ. “ਚਿਰੰਕਾਲ ਪਾਈ ਦੁਲਭ ਦੇਹ.” (ਰਾਮ ਮ:
੫)

ਦੁਹ. ਸੰ. ਦੁਹ. ਧਾ—ਦੁਸ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨ ਲਈ ਭਕਾਉਣਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੈਰ। ੩ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਅਸੁਭ ਚਿੰਤਨ.

“ਪਰਦੁਹ ਕਰਤ ਵਿਭਾਭ ਨਿੰਦਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਦੁਹਦ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਦੁਰਹਿੰਦ (ਦੁਬੰਦ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ
ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. “ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ ਦੇਖਨੇ ਦੁਹਦ.” (ਨਾਪੁ) ਖੋਟੇ
ਰਿਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੀਚ ਪੁਰਖ ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ.

ਦੁਹੀ. ਸੰ. ਦੁਹਿੰ. ਵਿ—ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ
ਵਾਲਾ. “ਪਰਦੁਹੀ ਠਗ ਮਾਇਆ.” (ਭਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਵੈਰੀ. ਦੁਸਮਨ.

ਦੁੱਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਨੌਤਾ. ਥਾਠ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕੱਚਾ ਬੱਤੀ ਸੋਰ
ਤੋਲ। ੩ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਫੂਨਾ। ੪ ਦ੍ਰਿਕ. ਦਰਖਤ। ੫ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਨੁਕਰਣੀ ਸ਼ੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੁੱਣਾਚਲ
ਦੇਖੋ, ਸਰਬੋੱਖਧਿ ਪਰਵਤ। ੬ ਕੋਲਾ।

੨ ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ
ਕਿਨਾਰੇ ਭਰਦੁਜ ਰਿਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਪ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ
ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਾਠ
ਦੇ ਦੁੱਣ (ਬਰਤਨ) ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਿਆ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ
ਦੁੱਣ ਕਹਾਇਆ. ਦੁੱਣ ਨੇ ਭਰਦੁਜ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਭਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖੀ, ਅਤੇ ਸਰਦਵਾਨ ਦ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਈ,

ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸ਼ੁੱਥਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੁੱਣ ਨੇ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਪਰਵਤ ਤੇ
ਜਾਕੇ ਪਰਸ਼ੁ ਰਾਮ ਤੋਂ ਭੀ ਅਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖੀ. ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ
ਦੁੱਣ ਨੂੰ ਘਰ ਲੱਖਕੇ ਵਡਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ
ਦੁਰਯੋਧਨਵੰਦ ਅਤੇ ਪੰਡ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ, ਭੀਮ ਆਦਿ ਦੁੱਣ ਦੇ ਚੇ
ਲੇ ਕੀਤੇ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦੁੱਣ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ
ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਸ਼ਦਯੁਮਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਟਿਆ. “ਭਏ ਦੁੱਣ ਸੇਨਾਪਤੀ ਸੈਨਪਾਲੰ।
ਭਯੋ ਘੋਰ ਯੁੱਧੋ ਤਹਾਂ ਤੋਨ ਕਾਲੰ.” (ਜਨਮੇਜਯਰਾਜ) ੮ ਪਿਆਲਾ.
ਕਟੋਰਾ. “ਭਰ ਭਰ ਦੁੱਣ ਸ਼੍ਰੇਣ ਅਭੁ ਮੇਦਾ ਪੀਵਤ ਭੁਤ ਸਕਾਮੰ.”
(ਸਲੋਹ)

ਦੁੱਣਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣ ਦਾ ਵੇਰੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਦਯੁਮਨ.

ਦੁੱਣਸਿੱਖ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁੱਣਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣ (ਕਨੌਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ.

“ਕਿਯੋ ਦੁੱਣਕੀ ਜਤੋਂ ਮਹਾਜੁੱਧ ਸੁਧੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣ ੨.

ਦੁੱਣਜ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਸ਼ੁੱਥਾਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੁੱਣ
(ਕਨੌਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ, ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ.

ਦੁੱਣਜਪਿਤਾ. ਅਸ਼ੁੱਥਾਮਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁੱਣਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣਅਰਿ.

ਦੁੱਣਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣ ੫.

ਦੁੱਣਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣ ੨.

ਦੁੱਣਿ. ਸੰ. ਫ਼ੀਯਾਧਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸ਼ੁੱਥਾਮਾ. “ਨਹਿ
ਭੀਖਮ ਦੁੱਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਭੁ ਦੁੱਣਿ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਦੂਣ.
“ਗਿਰਿ ਦੁੱਣੀ ਪਰ ਠਾਢਾ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤੋਲ, ਜੋ
੧੨੮ ਸੋਰ ਕੱਚੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਦੁੱਣੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣਿ.

ਦੁੱਣ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਣ.

ਦੁੱਪਤੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਪਦੀ. “ਜਿਉ ਪਕਰਿ ਦੁੱਪਤੀ ਦੁਸਟਾਂ ਆਨੀ.”
(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਦੁੱਪਦਸੁਤ. ਦੁੱਪਦ ਪੁਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਸ਼ਦਯੁਮਨ। ੨ ਸਿੱਖੰਡੀ। ੩ ਦੁੱਪਦਸੁਤਾ
ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ—“ਸਿਮਰਨ ਦੁੱਪਦਸੁਤ ਉਧਰੀ.” (ਗੋਂਡ
ਨਾਮਦੇਵ) ਦੁੱਪਦ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਦੁੱਪਦੀ) ਉੱਧਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ.

ਦੁੱਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਪਦੀ. “ਦੁੱਪਦੀ ਲਜਾ ਨਿਵਾਰਿ ਉਧਾਰਣ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਦੁੱਤ. ਦੇਖੋ, ਦੇਤ, ਦੁਵਿਤ ਅਤੇ ਦੁਵਤ

ਦੁੱਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਸ਼ੁੱਥਾਮਾ.

ਦੁੱਪਦੀ. ਦੁੱਪਦ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ
ਪਤਨੀ (ਕਹੁਟੀ) ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁੱਪਦ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੁੱਪਦ ਨੇ ਇੱਕ ਮੱਛਰੂ
ਚਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਮਛ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵੇਖਕੇ ਤੀਰ
ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹੇਗਾ, ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਵਰੇਗਾ. ਅਰਜੁਨ ਨੇ
ਪਹਿਲੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੱਡਿਆ ਅਭ ਦੁੱਪਦੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ

ਪਹੁੰਚਿਆ, ਕੁੰਤੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਦੁੱਪਦੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਪਤਨੀ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ। ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਤੋਂ ਪੁਤਿਵਿੰਧੜ, ਤੀਮਸੇਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਤਸੇਮ, ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਤਕੀਰਤਿ, ਨਕੁਲ ਤੋਂ ਸ਼ਤਾਨੀਕ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁਤਕਰਮਾ।

ਜਦ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਸਭ ਰਾਜ ਹਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਦੁੱਪਦੀ ਭੀ ਦਾਉ ਵਿੱਚ ਲਾਕੇ ਹਾਰੀ ਗਈ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਦੁੱਸਾਸਨ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਪਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੰਗਵਾਈ ਅਰ ਨੰਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਨਮਨਾ ਦੁੱਪਦੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਨੰਗੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। “ਕੰਪਤ ਕੋਟ ਉਸਰਿਆਨੁ ਥੱਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਵਸਾਂਦੀ।” (ਭਾਗੁ)

ਦੇਖੋ, ਦੁੱਸਾਸਨ ਅਤੇ ਦੁਰਯੋਧਨ।

ਦੁੱਪਦੀ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਨੌਮੇ ਸਕੰਧ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਤਾ ਹੀ ਦੁੱਪਦੀ ਹੈ ਕੇ ਜਨਮੀ ਸੀ।

ਦੁ } ਵਿ—ਦੁਖ. ਦੋ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ.
ਦਾ }

ਦੁਆਦਸ਼. ਵਿ—ਦੋ ਅਤੇ ਦਸ਼. ਬਾਰਾਂ—੧੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ਼.

ਦੁਆਦਸ਼ ਅਕਰ } “ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।”

ਦੁਆਦਸ਼ ਅੱਖਰ } ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ—“ਚਿਨਮੇ ਭਗਵਤੇ ਵਾਸੁ ਦੇਵਾਯ।”

ਦੁਆਦਸ਼ਸਿਲਾ } ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ਼ ਸਿਲਾ, ਦੁਆਦਸ਼ ਸੇਵਾ ਅਤੇ
ਦੁਆਦਸ਼ਸੇਵਾ } ਦੁਆਦਸ਼ ਰੂਸਣ.

ਦੁਆਦਸ਼ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮਾਂ ਤੇ ਦੁਗਣੇ.

ਦੁਆਦਸ਼ਕੋਣ. ਵਿ—ਬਾਰਾਂ ਕੁਣਿਆਂ ਵਾਲਾ (dodecagon).

ਦੁਆਦਸ਼ਰੂਸਣ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ਼ ਰੂਸਣ.

ਦੁਆਦਸ਼ ਮਹਾਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਵਾਕ ੪.

ਦੁਆਦਸ਼ ਮੁਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ਼ਿ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਦੁਆਦਸ਼ਰਵਿ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂ ਸੂਰਜ.

ਦੁਆਦਸ਼ ਲੋਚਨ. ਬਾਰਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਖੜਾਨਨ, ਭਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਛੇ ਸਿਰ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਦੁਆਪਰ. ਦੇਖੋ, ਦੁਆਪਰ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਦੁਾਰ. ਦਰ. ਦਰਵਾਜ਼ਾ. “ਗਹੜੇ ਤੁਹਾਰੇ ਦੁਾਰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰ.

ਦੁਾਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਾਰਾਵਤੀ. “ਦੁਾਰਕਾ ਨਗਰੀ ਕਾਹੇ ਕੇ ਮਗੋਲ.” (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ)

ਦੁਾਰਕਾਦਾਸ. ਇੱਕ ਭੱਲਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰੀਏ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਥਕਾਲੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਗੁਰੂ ਰੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਤਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ ੨.

“ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਕਣ ਦੁਾਰਿਕਾ ਭੀ ਹੈ

ਦੁਾਰਕਾਬ. ਦੁਾਰਕਾ ਪਾਸ ਦਾ ਆਬ (ਸਮੁੰਦਰ). ਕੁਜਰਾਤ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਾਗਰ.

ਦੁਾਰਪ } ਦੇਖੋ, ਦੁਆਰਪਾਲ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਦੁਰਗਾ
ਦੁਾਰਪਾਲ } ਦੇ ਚਾਰ ਦੁਾਰਪਾਲ ਹਨ. ਪੂਰਵ ਗਣੇਸ਼, ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਕੇਤੁਪਾਲ, ਦੱਕਣ ਵਟੁਕ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਯੋਗਿਨੀ.

ਦੁਾਰਵਤੀ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਾਵਤੀ. ਦੁਾਰਕਾ.

ਦੁਾਰਵਤੀ ਨਾਇਕ. ਸੰਗਤ—ਦੁਾਰਕਾ ਦਾ ਨਾਇਕ. (ਸ੍ਰਾਮੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੁਾਰਵਤੀ ਨਾਇਕਨਨਿ ਜਾਚਰ ਪਤਿ ਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੁਕ.

ਦੁਾਰਾ. ਦੁਾਰ। ੨ ਵਰ—ਜਰਿਆਹ ਸੇ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. “ਗੁਰੂ ਦੁਾਰਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ ੨.

ਦੁਾਰਾਵਤੀ. ਬਹੁਤ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਗਰੀ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਥੇ ਕਾਠੀਆਵਾਤ ਵਿੱਚ ਬਤੌਰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਦੁਾਰਾਵਤੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਜੋ ਹੁਣ ਆਬਾਦੀ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਫੇਰ ਵਸੀ ਹੈ. ਦੁਾਰਾਵਤੀ ਬਤੌਰ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ੨੭੦ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ “ਰਣਭੋਰ” ਨਾਮ ਦੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤਿ ਹੈ.

ਦੁਾਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦੁਾਰਕਾ ਅਤੇ ਦੁਾਰਾਵਤੀ.

ਦੁਾਲ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਰ ਅਤੇ ਦੁਆਲ.

ਦ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋ.

ਦ੍ਰਿਜ } ਦੇਖੋ, ਦਿਜ.
ਦ੍ਰਿਜਨਮਾ }

ਦ੍ਰਿਜਪਤਿ } ਦੇਖੋ, ਦਿਜਰਾਜ.
ਦ੍ਰਿਜਰਾਜ }

ਦ੍ਰਿਜਾਤਿ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਦੁਾਰਾ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੜਿਯ ਵੈਸ਼ਣ। ੨ ਸੰਜਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੪ ਦੰਦ.

ਦ੍ਰਿਣਕ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਣਕ.

ਦ੍ਰਿਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਤੀਆ ੪.

ਦ੍ਰਿਤੀਯ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਤੀਅ.

ਦ੍ਰਿਧਾ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਧਾ ੨.

ਦ੍ਰਿਪ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ (ਸੁੰਭ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ) ਹਾਥੀ.

ਦਿਪਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਸ਼ੇਰ.

ਦਿਪਦ. ਵਿ—ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਨੁੱਖ। ੩ ਪੰਡੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦਾ

ਦਿਪਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਦੁਪਨੀ.

ਦਿਪਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਦਿਪਅਰਿ.

ਦਿਪ ਰਿਪੁ ਧੁਨਿਨੀ. ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਦਿਪਰਿਪੁ ਧਨਨੀ.

ਦਿਬਾਹੁ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਨੁੱਖ.

ਦਿਮੁਖ. ਵਿ—ਦੋ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਮੂੰਹਾਂ ਸੱਪ.

ਦਿਰਦ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਰਦ.

ਦਿਰਗਮਨ. ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਆਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਆਉਣਾ. ਮੁਕਲਾਵਾ.

ਦਿਵਿਦ. ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ, ਜੋ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਸਰਾਬ ਦਾ ਘੜਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ.

ਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪ ੩.

ਦੀਪਨਿ } ਸੰਗਤ—ਸੱਤ ਦੀਪ (ਦੀਪਾਂ) ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ. (ਸਨਾਮ)
ਦੀਪਵਤੀ }

ਦੇਸ } ਸੰ. ਫੇਕ—ਦੇਸ. ਧਾ—ਵੈਰ ਕਰਨਾ. ਵੀਰਖਾ ਕਰਨੀ।

ਦੇਖ } ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਸ. ਦੁਸਮਨੀ. ਵੈਰ.

ਦੇ. ਸੰ. ਦੁਧ. ਵਿ—ਦੋ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੋ. ਦੋਨੋ. ਦੋਵੇਂ.

ਦੇਸੀ } ਸੰ. ਫੇਕਿਨ. ਵਿ—ਦੇਸ (ਵਿਰੋਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਦੇਖੀ } ਵੈਰੀ. ਦੁਸਮਨ.

ਦੇ ਘਟ ਆਠ. ਦੋ ਘੱਟ ਅੱਠ, ਅਰਥਾਤ ਛੇ. “ਦੇ ਘਟ ਆਠ ਰਬੀ ਬਲਵੰਡ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੈਤ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਦਾ ਮਿਆਲ. ਭੇ ਦਰਾਵ। ੩ ਦੁਵਿਧਾ. ਭ੍ਰਮ। ੪ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ. Duality.

ਦੈਤਵਾਦ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਜੁਦੇ ਮੰਨੀਏ. ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੈਤਵਾਦੀ

ਹਨ। ੨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮਤ. Dualism.

ਦੈਤਵਾਦੀ. ਸੰ. ਫੈਰਗਾਦਿਨ. ਦੈਤਵਾਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਜੀਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੈਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਨੇ ਵਾਸ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤਸੂਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਰਚਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਭਾਸ਼ਣ ਲਿਖਕੇ ਬੰਕਰਾਚਾਰਯ ਨੇ ਅਦੈਤਵਾਦ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਦੈਪੀਭਾਵ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮਿਆਲ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਨਾ ਜਾਣਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਭਾਵ। ੩ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਗੁਣ ਦੈਧ. ਦੁਸਮਨ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ, ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਫੌਜ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਫੋਟਕ ਪਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਦੈਪਾਯਣ } ਸੰਗਤ—ਦੀਪ-ਆਯਨ. ਵਾਸ. ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਦੀਪ ਵਿੱਚ
ਦੈਪਾਯਨ } ਜਨਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਸਰ
੨ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ੪.

ਦੈਭੇਯਾ. ਸੰਗਤ—ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. ਦ੍ਰਿਤੀਯਭ੍ਰਾਤਾ. ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਣ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਜਨਮਿਆ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੋ ਸਕੇ ਭਾਈ (ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. (ਸਨਾਮ)
ਦੈਮਾਤੁਰ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ, ਗਣੇਸ਼. ਇਹ ਰਾਜਾ ਵਰੇਣਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾ ਅਤੇ ਪਾਰਸ਼ੂ ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਪਵਤਸਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼। ੨ ਜਰਾਸੰਧ ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ.

ਦੈਯਾ. ਵਿ—ਦੇਵੇਯਾ. ਦਾਤਾ. “ਦੈਯਾ ਰਾਜਰਾਜ ਕੇ ਵਿਪੈਯਾ ਸੁਖਸਾਜ ਕੇ ਰਬੇਯਾ ਦਾਸ ਲਾਜ ਕੇ ਕਰੈਯਾ ਕਵਿਕਾਜ ਕੇ.” (ਗੁਪਤ) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਵੇਯਾ.

ਦ੍ਵੰਦੀ. ਸੰ. ਫ਼ਾਇਨ. ਵਿ—ਦ੍ਵੰਦ (ਦੋਵੇਂ) ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ। ੨ ਜੋੜੇ ਦਾ। ੩ ਫ਼ਿਸਾਦੀ. ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਦ੍ਵੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵੰਦ.

ਦ੍ਵੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਵੰਦੀ.

ਦੁਸ਼ਟੁ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੋ ਅਣੂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਅਣੂ.
ਦੁਸ਼ਟਕੁ }

ਧ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਚੌਵੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਈਦ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨ। ੩ ਧਰਮ। ੪ ਕੁਬੇਰ। ੫ ਧੁਹਮਾ।

ਧਉ } ਹਿੰ. ਵਜ—ਧੋ. ਧੋਂ. ਨਾ ਜਾਣੀਏ. ਕੱਟ ਜਾਣੇ. “ਤੁਮਹੀ ਧਉ ਧਉ } ਕਹਾ ਗਤਿ ਹੈ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਯਾ. ਅਥਵਾ. ਜਾਂ। ੩ ਕਤਾ. ਕੀ। ੪ ਪੁਤਰ—ਤੋਂ. ਸੇ. “ਭਰਮ ਅਧੋਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤ ਧਉ?” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਭੁਮ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿੱਥੋਂ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਗਿਆ?

ਧਉਣ } ਸੰਗਤਾ—ਗਰਦਨ. ਗੀਵਾ। ੨ ਅਲਧ ਮਣ. ਅੱਧਾ ਮਣ. ਧਉਨ } ਵੀਹ ਸੇਰ। ੩ ਬਾਰੀ ਖੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਟਿੱਕ ਜਾਤਿ. “ਧਉਣ ਮੁਰਾਰੀ ਕੁਰਸਰਣਾਈ.” (ਤਾਰਾ)

ਧਉਲ ਅਥਵਾ ਧਉਲੁ. ਸੰ. ਧਵਲ. ਵਿ—ਚਿੱਟਾ. ਉਜਲਾ। ੨ ਨਿਰਮਲ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਮੀਨ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਖਲੋਤਾ ਹੈ. “ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਜਗਤ ਤੇ, ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਿਦਿਨ ਰੋਆ.” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ। ੪ ਹਿਮਾਲਯ। ੫ ਚਿੱਟਾ ਮੰਦਰ. “ਚੜ੍ਹੀ ਸਭ ਸੁਭ ਧਉਲ ਉਤਲ.” (ਰਾਮਾਵ) “ਇਤਨੇ ਸੁਖ ਨਾ ਹਰਿਧਉਲਨ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਇਤਨਾ ਆਨੰਦ ਹਰਿ (ਸੁਵਰਣ) ਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ। ੬ ਕੈਲਾਸ਼। ੭ ਧੌਣਾ. ਚਪੇੜ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲੁ.

ਧਉਲਹਰ } ਸੰ. ਧਵਲਗ੍ਰਿਹ ਅਥਵਾ ਧਵਲ ਹਮੀਰ. ਚਿੱਟੇ ਰਾਜਮੰਦਰ ਧਉਲਰ } ਅਤੇ ਸਫੇਦ ਘਰ. “ਕਿਤਹੀ ਕਾਮ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਧਉਲਰੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਧਵਲਾ. ਗੌਰੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਵਿ—ਧਉਲਰ ਵਾਲਾ.

ਧਉਲਾ. ਵਿ—ਧਵਲ. ਚਿੱਟਾ. “ਪੁੰਡਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) “ਮਹਾਦੇਉ ਧਉਲੇ ਬਲਦ ਚੜਿਆ ਆਵਤ ਦੇਖਿਆ ਥਾ.” (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੌਲਾ ੨.

ਧਉਲਾਲੀ. ਧਵਲ-ਵਾਲੀ. ਚਿੱਟੇ ਬੈਲ ਵਾਲੀ। ੨ ਸਫੇਦ ਪਹਾੜ ਵਾਲੀ. ਧਵਲਗਿਰਿ ਵਾਲੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ.

ਧਉਲੀ. ਵਿ—ਧਵਲ. ਚਿੱਟੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧੌਲਿਆਂ (ਚਿੱਟੇ ਚੱਮਾਂ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ. ਧਵਲੀ. “ਕਾਲੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ ਰਾਵਿਆ, ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਧਉਲੁ. ਦੇਖੋ, ਧਉਲ.

ਧਈ. ਧਾਈ. ਦੌੜੀ. ਨੱਠੀ.

ਧਏ. ਧਾਏ. ਦੋਤੇ. “ਧਏ ਸਾਮ੍ਹੇ ਵੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਧਸਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਿਠਾਹਾਂ ਗਡ ਜਾਣਾ. ਧਸਣਾ. “ਧੌਸਾ ਕੀ ਪੁੰਕਾਰ ਸੁਨ ਧਰਾ ਧਸਕਤ ਹੈ.” (ਕਵਿ ੫੨)

ਧਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਧਸ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਡਣ. ਖੁਭਣ. ਦਲਦਲ.

ਧਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੁਭਣਾ. ਭਡਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪੈਠਨਾ.

ਧਸਤ. ਧਸਦਾ ਹੈ. ਗਡਦਾ ਹੈ.

ਧਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਡਾਉਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ.

ਧਹਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧਮਕਾ. ਧਮਾਕਾ. ਧਮ ਬਬਦ.

ਧਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧੜਕਾ. ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਧਕਧਕ } ਸੰਗਤਾ—ਦਹਿਲ. ਧੜਕਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਖਟਕਾ. ਹੌਲਦਿਲੀ. ਧਕਧਕ } “ਰਹਿ ਪਾਇਆ ਚੂਕੇ ਧਕਧਕੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ਧਕਧਕੀ }

ਧਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਕੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੱਕਾ. “ਜਾ ਭਖਸੇ ਤਾ ਧਕਾ ਨਹੀਂ.” (ਵਾਰ ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ਜਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਧੱਕੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ. “ਭਾਵੈ ਧੀਰਕ ਭਾਵੈ ਧਕੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਜੋਰਾਵਰੀ. ਸੀਨਾਜੋਰੀ.

ਧਕਾਧਕੀ } ਸੰਗਤਾ—ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ. ਕਸਮਕਸ਼. ਚੈਲਪੇਲ. “ਧਕਾਧਕੀ ਧਕਾਧੀਕ } ਧੱਕੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਧਕੋਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਧੱਕਾ ਦੇਣਾ. ਠੇਲਣਾ. ਧਕੋਲਨਾ }

ਧੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਕਾ.

ਧੱਖ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁੱ ਦਾ ਖੱਚਾ. ਛੋਟੀ ਜੁੱ. ਧੂਕਾ ਦਾ ਅੰਡਾ.

ਧਗ. ਦੇਖੋ, ਧੱਗ.

ਧਗੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਹਿੰਤ-ਧਵ (ਪਤੀ). ਨਿੰਦਿਤ ਧਵ. ਜਾਹ. ਉਪਪਤਿ. ਧੱਗ. ਸੰ. ਫਗਾ—ਢੱਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਢਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਨੌਬਤ. “ਜੁੱਟੇ ਵੀਹ ਜੁਝਾਰੇ ਧੱਗਾਂ ਵੰਜੀਆਂ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਧਬਾਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਿੰਗੋਜੋਰੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਧਿਬਾਣਾ.

ਧਜ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਜ. ਧੁਜਾ। ੨ ਲੀਰ. ਟੱਲੀ. “ਪਾਤਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਲਕੜੀ। ੪ ਠਾਟ. ਸਜਾਵਟ.

ਧਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਜ ਧੁਜਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. “ਸਿਖਰਿ ਧਜਾ ਫਹਿਰਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਧਣਾ } ਸੰ. ਢੱਟਾ. ਸਾਨ੍ਹ. ਸਾਂਡ. "ਧਣੇ ਖੇਰੂ ਕਰਿ ਗਏ." (ਮ: ੧
ਧੱਟਾ } ਬੰਨੇ)

ਧਣ. ਡਿੰਕ. ਵਹੁਟੀ. ਪਤਨੀ. ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਨ ੫। ੨ ਸੰ.
ਧਨ੍ਹ. ਚਾਪ. ਕਮਾਣ. "ਬਾਣਹਿ ਤਾਣ ਧਣ੍ਹ." (ਰਾਮਾਵ)

ਧਣਕ } ਸੰ. ਧਨੁਸ. ਸੰਗੜਾ—ਕਮਾਣ. ਤੀਰ ਫੌਂਕਣ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ.
ਧਣਖ } "ਫਗਨੰਤਰਿ ਧਣਖੁ ਚਤਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
ਧਣਖੁ } "ਧਣਖੁ ਚਤਾਇਓ ਸਤਿ ਦਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਧਣੀ. ਵਿ—ਧਨੀ. ਧਨਵਾਨ। ੨ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗਲ. ਮਾਲਿਕ.
ਸ਼ਾਮੀ. "ਸਗਲ ਸਿਸਟਿ ਕੋ ਧਣੀ ਕਹੀਜੈ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੩ ਪਤੀ.
ਭਰਤਾ. "ਧਣੀ ਵਿਹੂਣਾ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਭਾਰੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੇ." (ਸਵਾ
ਮ: ੫)

ਧਣੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀਆ.

ਧਣੀਐ. ਧਨੀ (ਸ਼ਾਮੀ) ਹੈ. "ਵਡਾ ਹੈ ਸਭਨਾ ਦਾ ਧਣੀਐ."
(ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਧਣੀ (ਸ਼ਾਮੀ) ਨੇ। ੩ ਧਣੀ ਨੂੰ.

ਧਤ. ਸੰਗੜਾ—ਧਿਤ. ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਭੋਤੀ ਵਾਲੀ.
ਬੁਟੇਵ। ੨ ਵਜ਼—ਦੁਰਕਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਣ
ਦਾ ਸ਼ਬਦ.

ਧਤੂਰਾ. ਸੰ. ਧਤੂਰ ਅਤੇ ਧੁਸਤੂਰ. ਸੰਗੜਾ—ਇੱਕ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਪੌਦਾ,
ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਲੇ ਭੋਲ ਫਲ ਕੰਡੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. L. Datura
Alba. ਅੰ. Thorn-apple. ਵੈਦਕ ਧਤੂਰੇ ਨੂੰ ਦਮੇ ਆਦਿ ਕਈ
ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਠਗ ਲੋਕ ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਬੀਜ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ
ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਧਨ ਠਗਣ ਲਈ ਖੁਥਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਧਤੂਰੇ ਦੇ
ਫੁੱਲ ਸਿਵ ਚੁੰਪਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਮਨਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੰਧੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. ਇਸ
ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਹਨ—ਕਨਕ, ਮਦਨ, ਸ਼ਿਵਸ਼ੇਖਰ, ਖਲ, ਕੰਟਕਫਲ,
ਸ਼ਿਵਪ੍ਰਿਯ.

ਧਤੂਰਾ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਣ
ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਧਧਕ. ਸੰਗੜਾ—ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਾਮਕ। ੨ ਅਗਨਿ ਦੀ
ਲਾਟਾ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਧਧਕਾਰ. ਸੰਗੜਾ—ਧਮਾਕਾ. ਧਧ ਧਧ ਧੁਨਿ। ੨ ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ.
ਫਿਟਕਾਰ.

ਧਧਾ. ਧ ਅੱਖਰ. "ਧਧਾ, ਧੁਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨ੍ਹਆ." (ਬਾਵਨ)
੨ ਧ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਧਕਾਰ.

ਧਧੇਲਾ. ਸੰਗੜਾ—ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਰ ਜਾਤਿ. "ਅਘੇਲੇ ਧਧੇਲੇ ਖੁੰਦੇਲੇ
ਚੰਦੇਲੇ." (ਗਹਿਰੂ ੩੨੦)

ਧਨ. ਸੰ. ਧਨ੍ਹ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਫਲਣਾ।
੨ ਸੰਗੜਾ—ਦੌਲਤ. "ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਗਲ." (ਸ: ਮ: ੯)
੩ ਪੜਾਰੀ ਵਸੂ। ੪ ਸੰਪਤਿ. ਵਿਭੂਤੀ। ੫ ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਜੁਆਨ
ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)
੬ ਭਾਵ—ਰੂਹ. "ਸਾ ਧਨ ਪਕਤੀ ਏਕ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

੭ ਬਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਜਾ ਸਾਬੀ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਾਨਿ."
(ਸੁੀ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਿਉ ਦੇ ਧਨਹਿ ਦਿਲਾਸਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:
੫) ਪ੍ਰਿਯ (ਪਤਿ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਧਨ ਤੋਂ ਦੇਹ ਹੈ। ੮ ਸੰ.
ਧਨੜ. ਵਿ—ਸਲਾਹੁਣ ਥੋੜੜ. "ਧਨ ਓਹੁ ਮਸਤਕ." (ਗਉ ਮ:
੫) ੯ ਵਜ਼—ਵਾਹ! ਖੂਬ! "ਪਿਰ ਵਾਤਤੀ ਨ ਪੁਛਈ, ਧਨ ਸੋਹਯਾਣਿ
ਨਾਉ!" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਧਨ ੪। ੧੧ ਧੁੰਸਨ (ਨਾਬ
ਕਰਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਧਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਨਾਮ ਮ੍ਰਿਗਨ
ਸਬ ਕਹਿ ਧਨ ਸਬਦ ਉਚਾਰੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਮ੍ਰਿਗ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ
ਖੜਗ। ੧੨ ਨਿਧਨ (ਵਿਨਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਧਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਹੈ.

ਧਨਸੱਤ. ਸੰ. ਸਤਧਨ੍ਹਾ. "ਧਨਸੱਤ ਕੀ ਜਾਂ ਹਿਤ ਦੇਹ ਕਈ ਹੈ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸਤਧਨ੍ਹਾ.

ਧਨਹਰ } ਵਿ—ਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਚੋਰ. ਠਗ.
ਧਨਹਰਤਾ } (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨਹਿ. ਧਨ ਹਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੈਸੇ ਅਪਨੇ ਧਨਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਰਨ
ਮਾਏ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਧਨ ਨੂੰ.

ਧਨਹੀਨ. ਵਿ—ਧਨ ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ.

ਧਨਕ } ਸੰ. ਧਨੁਸ. ਸੰਗੜਾ—ਕਮਾਣ. ਚਾਪ. "ਤਿਨਿ ਬਿਨ ਬਾਣੈ
ਧਨਖ } ਧਨਖੁ ਚਵਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
ਧਨਖੁ }

ਧਨਜ. ਦੇਖੋ, ਧਨੁਜ.

ਧਨਠੀ. ਸੰ. ਧਨਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਨਟ
ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਆਪਨ ਹੈ ਧਨਠੀ ਭਗਵਾਨ ਤਿਹੋ ਪਹਿ ਤੇ ਬਹੁ
ਨਾਚ ਨਚਾਯੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧਨ ਕੂਯੋਦਸ਼ੀ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੪. ਇਸ ਤਿਥਿ ਤੋਂ ਲੱਛਮੀ ਦਾ
ਪੂਜਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਚੌਦੇ ਵੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਧਨਦ. ਵਿ—ਧਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਉਦਾਰ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ
ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਕੁਬੇਰ। ੩ ਖਜ਼ਾਨਚੀ. ਕੋਸ਼ਪਾਲ। ੪ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਧਨਧਨੀ. ਵਿ—ਧਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾ ਧਨੀ. "ਤੂਮ ਧਨਧਨੀ ਉਦਾਰ
ਤਿਆਗੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਧਨਧਾਨ. ਧਨ ਅਤੇ ਅੰਨ. ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ.

ਧਨਧਾਮ. ਧਨ ਅਤੇ ਘਰ। ੨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਖਾਨਦਾਨ.

ਧਨਧੀ. ਸੰ. ਧਨਿਨ੍ਹ—ਧਨੀ. ਵਿ—ਧਨੁਸ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ।
੨ ਸੰਗੜਾ—ਧਨੁਸਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਨਪਤਿ. ਸੰਗੜਾ—ਕੁਬੇਰ। ੨ ਲਾਹੁਕਾਰ। ੩ ਦੌਲਤਮੰਦ। ੪ ਰਾਜਾ।
੫ ਦੇਖੋ, ਧਨਪਿਰੁ.

ਧਨਪਾਤੀ } ਸੰਗੜਾ—ਧਨੀ. ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨਪਤਿ.
ਧਨਪਾਤ੍ਰ } "ਧਨਪਾਤੀ ਵਡ ਭੂਮੀਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਕੁਬੇਰ.
"ਧਨਪਾਤੀ ਜਾਨੁਕ ਪੁਰਹੁਤਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਧਨਪਾਲ. ਵਿ—ਧਨ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਕੁਬੇਰ.

ਧਨਪਿਰੁ. ਧਨਿਕਾ (ਦੁਲਚਨ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਯ (ਦੁਲਹਾ). ਲਾਤੀ ਲਾਤਾ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਤਿ. "ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ। ਏਕ ਜੋਤਿ ਦ੍ਰਿਸਿ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ." (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੂਹੀ)

ਧਨਭਾਗ. ਧਨਿਕਾ (ਦੁਲਚਨ) ਦਾ ਭਾਗੜ, ਸੁਹਾਗਾ ੨ ਧਨਭਾਗ. ਉੱਤਮ ਭਾਗੜ. ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ.

ਧਨਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧਨੁਰਪਾਣਿ. "ਧਨਰਪਾਨ ਧ੍ਰਿਤਮਾਨ ਪਰਾਧਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਧਨਵਾਨ. ਵਿ—ਧਨਵਾਲਾ. ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ.

ਧਨਵੰਤ } ਵਿ—ਧਨਵਾਨ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਧਨਵੰਤ ਨਾਮ ਕੇ ਵਣਜਾਰੇ." ਧਨਵੰਤਾ } (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਧਨਵੰਤਾ ਇਵਹੀ ਕਹੈ ਅਵਰੀ ਧਨ ਕਉ ਜਾਉ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਪੁਰੁ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ." (ਲੁਖਮਨੀ)

ਧਨਵੰਤੀ. ਵਿ—ਧਨਵਤਾ ਵਾਲੀ. ਧੰਨਤਾ ਯੋਗੜ. "ਧਨਾਸਰੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜਾਣੀਐ, ਭਾਈ! ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਧਨਵੰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਗੜਾ ਮੰਨਕੇ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਗੁਜਰਿ ਅਰੁ ਕਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਧਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਦੌਲਤ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ. ਧਨਾ. ਸੰ. ਧਨਿਕਾ. ਸੰਗੜਾ—ਚੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਰੂਹ. "ਭੀਤਰਿ ਬੈਠੀ ਸਾ ਧਨਾ." (ਕਉ ਮ: ੧)

ਧਨਾਸ. ਸੰਗੜਾ—ਧਨਾਸ਼ਾ. ਧਨ ਦੀ ਆਸ. "ਏਸ ਬਿਦੇਸ ਧਨਾਸ ਕਲੋਲਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਧਨਾਸਰੀ. ਸੰ. ਧਨਾਸ਼੍ਰੀ. ਇਹ ਕਾਫੀਠਾਣ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਭੀਮਪਲਾਸੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵੀ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੀ ਰੰਗਤ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਪੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ. ਸਤਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ, ਰਿਸਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੋਧਮ ਤੀਵੁ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਗ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਫ ਰਾ ਧ.

ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਤਜ ਰਿਸਭ ਪੰਚਮ ਪੈਵਤ ਸੁੱਧ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਮੋਧਮ, ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਧਨਾਸਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦਸਵਾਂ ਹੈ।

੨ ਸੰ. ਧਨੈਸ੍ਵਰ. ਧਨ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤੀ. "ਧਨਾਸਰੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜਾਣੀਐ ਭਾਈ, ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਧਨਵੰਤਾ ਦਾ ਧਨ ਐਸੂਰਯ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ.

ਧਨਾਵ } ਵਿ—ਮਾਲਦਾਰ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਧਨਾਵਿ ਆਵਿ ਭੰਡਾਰ ਧਨਾਵਿ } ਹਰਿਨਿਧਿ, ਹੋਤ ਜਿਨਾ ਨ ਚੀਰ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫) ਧਨਾਵੜ } ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਓਵਣ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ

ਹਰਿਨਿਧਿ ਦਾ ਭਾਂਡਾਰ ਪਾਕੇ ਧਨਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਹੋ ਗਏ.

ਧਨਾਂਧ. ਵਿ—ਧਨ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੌਲਤ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਾਲਾ.

ਧਨਾਧਿਪ } ਸੰਗੜਾ—ਕੁਬੇਰ। ੨ ਸਜਾਨਚੀ। ੩ ਦੌਲਤ ਮੰਦ, ਧਨ ਧਨਾਧਰਮ } ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਨਾਰਬੀ. ਸੰ. ਧਨਾਧਿਨ—ਵਿ—ਧਨ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਧਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.

ਧਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀ। ੨ ਸੰ. ਧਨੜ. ਵਿ—ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਵਡਾਈ ਯੋਗੜ. "ਧਨਿ ਧਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿਤਾਯਉ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਧਨ ਨਾਲ. ਧਨ ਤੋਂ. "ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਧਨਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਧਨੀ. ਸੰ. ਧਨਿਕ. ਵਿ—ਧਨ ਵਾਲਾ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਣੀ.

ਧਨੀਆ. ਸੰ. ਧਨਕ ਅਬਵਾ ਧਨੜਾਕ. L. Coriandrum Sativum. ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖ ਵਾਲੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਚਟਾਈ ਅਤੇ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਧਨੀਏ ਦਾ ਤੇਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨੂੰਹ. "ਮੇਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਕੋ ਧਨੀਆ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਧਨੀਤਾ. ਵਿ—ਧਨਪਾਤ੍ਰ. ਧਨਪਤਿ. ਦੌਲਤਮੰਦ. "ਸੁਖੁ ਕਰਤੇ ਦਮ ਆਵ ਕਉ, ਤੇ ਕਨੀ ਧਨੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਧਨੁ. ਵਿ—ਧਨੜ. ਧੁਨਵਾਨ। ੨ ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਪੁਸ਼ਾਂਸ ਯੋਗੜ. "ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਾ ਨਾਮਧਨ ਖਟਿਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) "ਧਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਧਨ. ਸੰਗੜਾ—ਦੌਲਤ. "ਧਨੁ ਸੀਚਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕਮਾਣ. ਧਨੁਖ. ਚਾਪ. "ਜਬ ਧਨੁ ਧਰਕਰ ਧਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਜੌਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌਮੀ ਰਾਸ਼ੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਧਨ.

ਧਨੁਸ. ਸੰ. ਧਨੁਸ਼ ਅਤੇ ਧਨੁਥ. ਸੰਗੜਾ—ਕਮਾਣ. ਚਾਪ ਸਰਾਸਨ. ਕੇਦੰਡ। ੨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. ਦੋ ਗੜ ਭਰ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਕੌੜੀਕ ਧਨੁਖ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਹੋਯਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਧਨੁਸ ਧਨੁਸ ਪਰ ਸੁਰ ਬੈਠਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) ਚਾਰ ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠਾਏ.

ਧਨੁਸਰ. ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਤੀਰ। ੨ ਸੰ. ਧਕ—ਧੂਸ. ਵਿ—ਵਿਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨਾਮ ਮ੍ਰਿਗਨ ਸਭ ਕਹਿ ਧਨੁਸਰ ਉੱਚਾਰੀਐ." (ਸਨਾਮ) ਮ੍ਰਿਗਧੁੰਸੀ ਖਭਗ.

ਧਨੁਹੀ. ਸੰਗੜਾ—ਛੋਟਾ ਧਨੁਸ. ਕਮਾਨਚਾ.

ਧਨੁਕ } ਸੰ. ਧਨੁਸ ਅਤੇ ਧਨੁਸ਼ਕ. ਸੰਗੜਾ—ਕਮਾਣ. ਚਾਪ. ਇਹ ਧਨੁਖ } ਬਾਂਸ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਧਨੁਖਅਰਦਨ. ਸੰ. ਧਨੁਸ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ)

ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਵਾਣ ਨਾਲ ਧਨੁਸ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਨੁਖਸੁਤ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਤੀਰ. (ਸਨਮਾ) ਦੇਖੋ, ਧਨੁਜ. ਧਨੁਖ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕਿ—ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਕਮਾਨੇ ਚਿੱਲਾ ਉਤਾਰਕੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਰਬਾਰੀ ਉੱਠਕੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ, ਉਹ ਸੈਨਾਪਤੀ ਬਾਪਕੇ ਗ਼ਨੀਮ ਪੁਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਧਨੁਖਗ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਸ ਦੇ ਅੱਛੇ ਜੋ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦੇ, ਤੀਰ. “ਬਿਸਿਖ ਬਾਨ ਧਨੁਖਗ੍ਰ ਭਨ.” (ਸਨਮਾ)

ਧਨੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਜੋ ਵੈਰੀ ਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਤੀਰ. ਧਨੁਖਸੁਤ. “ਦੀਨੋ ਧਨੁਜ ਬਲਾਇ, ਧਨੁਖ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਾਧਕਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੫) “ਬਿਸਿਖ ਬਾਣ ਸਹ ਧਨੁਜ ਭਨ.” (ਸਨਮਾ)

ਧਨੁਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁ (ਕਮਾਣ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਮਾ)

ਧਨੁਰਦੂਮ. ਸੰ. ਧਨੁਦੂਮ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਂਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਧਨੁਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਧਨੁਰਧਰ. ਸੰ. ਬਨੁਖਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਸ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਧਨੁਖਧਾਰੀ.

ਧਨੁਰਪਾਣਿ } ਵਿ—ਧਨੁਸਪਾਣਿ. ਧਨੁਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ।
ਧਨੁਰਪਾਨਿ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਧਰ ਪੁਰਖ. ਤੀਰੰਦਾਬ.

ਧਨੁਰਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਧੁਣਕਾਉ.

ਧਨੁਰਵੇਦ. ਸੰ. ਧਨੁਵੇਦ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਰਵੇਦ ਦਾ ਉਪਵੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਹੈ. ਧਨੁਰਵੇਦ ਦੇ ਪੰਜ ਪਾਦ ਹਨ.

੧ ਯੰਤ੍ਰਮੁਖੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਲ (ਮਸ਼ੀਨ) ਨਾਲ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ—ਤੀਰ ਗੁਲੇਲਾ ਆਦਿ.

੨ ਅਮੁਖੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ ਜਾਂਦੇ, ਜੈਸੇ—ਖਤਗ ਕਟਾਰ ਆਦਿ.

੩ ਪਾਣਿਮੁਖੁ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੇ ਬਲ ਦੁਆਰਾ ਫੈਂਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ—ਚਕ੍ਰ.

੪ ਸੰਧਾਚਿਤਮੁਖੁ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਫੈਂਕੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਪਾਸ਼ (ਫਾਸੀ).

੫ ਬਹੁਯੁਧ. ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਦਾਉ ਪੇਚ.

ਧਨੇ. ਧਨਜ ਹੈ. “ਪਪੀਲਕਾ ਸਿਮਰਣੰ ਤ੍ਰਯੰ ਧਨੇ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਧਨੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਧਨ-ਈਸ਼. ਧਨ ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ. ਧਨਪਤਿ. ਕੁਬੇਰ। ੨ ਦੌਲਤਮੰਦ. ਧਨੀ.

ਧਨੇਸਰੀ } ਧਨ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਲੱਛਮੀ। ੨ ਵਜੇਗਜ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਨੇਸਰੀ } ਵਿਪਦਾ, ਤਕਲੀਫ ਆਦਿ ਦਾ ਖੋਧਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦੇਵਾਂ ਤੇਨੂੰ ਧਨੇਸਰੀ?

ਧਨੇਸ਼ੁਰ. ਦੇਖੋ, ਧਨੇਸ਼.

ਧਨੰਜਯ } ਸੰ. ਧਨਯਯ ਵਿ—ਧਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਜਿੱਤਕੇ ਧਨੰਜੈ } ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਜਿਸ

ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਧਨੰਜੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਹੈ ਮਹੀਐ.” (ਮਾਥੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਧਨੁਸ ਦੁਆਰਾ ਧਨ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿਸਨੁ। ੬ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਵਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣਵਿਯੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਧਨੰਤਰ } ਸੰ. ਧਨੰਤਰਿ. “ਧਰ ਅਵਤਾਰ ਧਨੰਤਰ ਜਾਈ.” ਧਨੰਤਰਿ } (ਧਨੰਤਰਾਵ) ਦੇਖੋ, ਧਨੰਤਰਿ.

ਧਨਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਨ੍ਯਵਾਨ. ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ। ੨ ਸਲਾਖ ਯੋਗਜ. ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ.

ਧਨਜਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ. ਤਅਰੀਫ਼. ਪ੍ਰਸੰਸਾ. ਸਾਧੁਵਾਦ. ਸ਼ੁਕਰੀਯਹ.

ਧਨੁ. ਸੰ. ਬਨੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਸ. ਕਮਾਣ. ਚਾਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਨੰਤਰਿ.

ਧਨ੍ਹਾ } ਸੰ. ਧਨਿਯ. ਵਿ—ਧਨੁਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧਨ੍ਹੀ } ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਪੁਰਖ. “ਮਹਾ ਉਗ੍ਰ ਧਨ੍ਹਾ.” (ਅਜਰਾਜ) ੩ ਸਿਵ। ੪ ਅਰਜੁਨ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ। ੬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ.

ਧਨੰਤਰਿ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੈਦਯ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਣ ਸਮੇਂ ਕੀਰਸਮੁਦ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਆਯੁਰਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਹ ਭਾਰੀ ਵੈਦਯ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ ਅਤੇ ਭਰਦਵਾਜ ਤੋਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦਯ ਹੋਇਆ. ਭਾਵਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਯੁਰਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ੨ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਯ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਦਯ। ੩ ਸੂਰਜ.

ਧਪ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਧਪਕ। ੨ ਥੱਪੜ. ਧੱਛਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਪ.

ਧਪਟ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਵਾ. ਦੌੜ। ੨ ਹੁੱਟ. ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਮ. “ਖੁਲੇ ਕਪਟ ਧਪਟ ਭੁਭਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ.” (ਕੇਵਾ ਮ: ੫) ਭਰਮ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਹੁੱਟ ਮਿਟ ਗਿਆ.

ਧੱਪਾ } ਸੰਗਤਾ—ਧਪ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ. ਤਮਾਚਾ. ਧੱਛਾ } ਲਫੇੜਾ. ਲੱਪੜ.

ਧੱਬਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਗ਼। ੨ ਕਲੱਕ.

ਧਮ. ਸੰ. ਧਮ. ਧਾ—ਧੌਕਣ (ਫੁਕਣਾ), ਸਾਹ ਲੈਣਾ, ਅੱਛ ਮਚਾਉਣਾ। ੨ ਅਨੁ—ਧਮਾਕਾ. ਧੰਮ.

ਧਮਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧਮ ਧਮ ਸ਼ਬਦ. ਧਮਾਕਾ. ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਅਬਵਾ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕੰਪ (ਕਾਂਬਾ).

ਧਮਕਾਉਣਾ } ਕਿ—ਭਰ ਦੇਕੇ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉਣਾ. ਘੂਰਨਾ. ਤਾੜਨਾ. ਧਮਕਾਨਾ } ਸੰ. ਧਮੰਣ.

ਧਮਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁਰਕੀ.

ਧਮਤਾਨ } ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਦੀ ਤਸੀਲ
ਧਮਧਾਣ } ਨਰਵਾਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਮਤਾਨ
ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ। ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ
ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਗਰ ਤੋਂ ਆਗਰੇ
ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ
ਦੱਗੇ ਜਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ
ਲਈ ਖੂਹ ਲਗਵਾ ਦੇਈਂ। ਦੱਗੇ ਨੇ ਸ਼ਰਬਤਸ਼ ਹੋਕੇ ਖੂਹ ਆਪਣੀ
ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਿਆ, ਜੋ ਗਰਕ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ
ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ
ਹੈ, ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬੱਤੀ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਰੀ ਹੈ।
ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਬਾਈ ਸੌ ਵਿੰਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।
ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਚੌਦਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਮੇਲਾ ਦਸਹਿਰੇ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹੰਤ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ
ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵਡੀ ਰੋਣਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਘਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ
ਗੁਰਮੁਖ ਮਹੰਤ ਹਨ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਹੈ।

ਭਾਈ ਮੀਰੋਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਂ
ਸਾਹਿਬ।

ਧਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੱਲ ਅਥਵਾ ਫੁਕਣੀ ਨਾਲ ਹਵਾ ਧੌਂਕਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ।

ਧਮਨਿ } ਸੰਗਤ—ਹਵਾ ਧੌਂਕਣ ਦੀ ਖੱਲ. ਹਵਾ ਫੁਕਣ ਦੀ ਨਲਕੀ.
ਧਮਨੀ } ਦੇਖੋ, ਧਮ ਧਾ। ੨ ਨਾਤੀ. ਨਬਜ, ਜੋ ਧਮਨੀ ਵਾਂਗ ਦਿਲ
ਦੇ ਫੈਲਣ ਅਰ ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਲਹੂ ਨੂੰ ਨਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। “ਹੋਰਤ
ਧਮਨੀ ਕਰ ਕਰ ਧਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੱਥ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ
ਫਤਕੇ ਵੇਦਤ ਨਬਜ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਧਮਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਧਮ ਧਮ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਮਕਾ। ੨ ਚੌਥੇ ਮੂੰਹ
ਵਾਲੀ ਫੋਟੀ ਨਾਲੀ ਦੀ ਬੰਦੂਕ “ਅਲਪ ਧਮਾਕੇ ਬਡ ਜਸੋਲ.” (ਗੁਪਸੁ)
ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਧਮਾਣ } ਸੰਗਤ—ਤਖਾਣ ਅਤੇ ਲੁਹਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ
ਧਮਾਨ } ਮੂਲ “ਧਮਨ” ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਧਮਨ. ਧੌਂਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਧਮਨ। ੩ ਹਵਾ ਨਾਲ ਫੁੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧਿਆਣ.

ਧਮਾਰ } ਸੰਗਤ—ਫੁੱਦਣ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਡੰਡ ਰੋਲਾ.
ਧਮਾਲ } “ਗਨ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਪਾਵਤ ਧਮਾਰ.” (ਗੁਪਸੁ) ੩ ਹੋਲੀ ਦਾ
ਗੀਤ. “ਮਾਘ ਬਿਤੀਤ ਭਈ ਰੁਤ ਫਾਗੁਨ ਆਇ ਗਈ ਸਭ ਖੇਲਤ
ਹੋਰੀ × × ਖੇਲਤ ਸਭਾਮ ਧਮਾਰ ਅਨੁਪ ਮਹਾ ਮਿਲ ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਵਲ
ਗੋਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਹੈ. ਧੀਨ ਧੀਨ
ਧਾ ਧੀਨ ਤੀਨ ਤੀਨ ਤਾ ਤੀਨ. ਇਹ ਸੱਤ ਅਥਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਧਮਾਰ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ,

ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਖ ਰਾਗਿਣੀ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਗਾਉਣ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਕਾਫੀ ੩.

ਧਮਿਆਲ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਾ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ
ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਇੱਥੋਂ
ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਰੋਚਾਰਾਮ ਅਤੇ ਅਨਾਹ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮਿਆ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ
ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੇਤੇ
ਬਖਸ਼ੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭਾਈ ਨਾਰਾਯਣ
ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋਤਾ ਸਾਦਾ ੧੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ, ਪੱਥ
ਪਾਸੋਂ ਚੌਤਾ ੩।। ਇੰਚ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤਾ ੯ ਇੰਚ ਅਤੇ ਤਿੰਨ
ਇੰਚ ਤਿਲੋਦਾਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਖਣ.

ਧਮਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਮਨੀ। ੨ ਵਿ—ਧੌਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਧਮਨ ਕਰਤਾ.

ਧਮੁੜੀ. ਭਰਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਭੇਮੂ.

ਧਮੋਟ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ
ਪਾਇਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਚਾਵਾ ਪਾਇਲ” ਤੋਂ
ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੮ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਪਾਇਲ ਤਕ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਕੀ
ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ੨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਘੁਭਾਣੀ
ਤੋਂ ਸੈਰ ਲਈ ਆਏ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਸਧਾਰਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਜੀ ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੪ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.
ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਧਮਡਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਮਿਆਲ.

ਧਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ.

ਧਯੋ. ਧਯਾ (ਧਾਇਆ). ਦੰਡਿਆ. ਨੱਠਾ.

ਧੰਧਾ. ਸੰਗਤ—ਧੰਧਾ. ਧੀਲਧਾ। ੨ ਵਿ—ਧਾਵਨ ਕਰੋਧਾ. ਦੰਤਨ
ਵਾਲਾ.

ਧਰ. ਸੰਗਤ—ਧਤ. ਚੁੰਭ. ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ।
“ਸਿਰ ਟੁਟ ਪਰਤੋ ਧਰ ਠਾਢੇ ਰਹੈ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਲਾਗੈ
ਅਰਿ ਭਰ ਭੈਰੋ ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ.” (ਗੁਪਸੁ) ੨ ਨਾਭਿਚਕ੍ਰ।
੨ ਬੱਚੇਦਾਨ ਦਾ ਮੁਖ. ਰਿਹਮ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰਾ।
੪ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼. “ਰੂਪ ਨੇ ਫੇਡਿ ਜਾਈਐ ਪੁਰੁ ਕੈਂ ਧਰਿ?” (ਆਸਾ
ਮ: ੫) ਕਿਸ ਵੱਲ ਜਾਈਐ? “ਨਿਸਰਤ ਉਹ ਧਰ.” (ਰਮਾਵ)
ਤੀਰ ਉਸ (ਦੂਜੇ) ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫ ਓਟ ਪਨਾਹ. ਆਸਰਾ.
“ਨਾਨਕ ਮੈ ਧਰ ਅਵਰੁ ਨ ਕਾਈ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) “ਮੈ ਧਰ
ਤੇਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੬ ਧੁਰ. ਡੰਡੇ ਦੀ ਉਹ ਕਿੱਲੀ,
ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਹੀਆ ਹੈ. “ਧਰ ਤੂਟੀ ਗਾਡੇ ਸਿਰਭਾਰਿ.” (ਰਾਮ
ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਡੰਡਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਧਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਡੋਠ ਹੈ। ੭ ਧਰਾ.
ਪ੍ਰਿਥਵੀ. “ਜਿਨਿ ਧਰ ਸਾਜੀ ਗਗਨ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਸੋ
ਤਨੁ ਧਰ ਸੰਗਿ ਰੁਲਿਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੮ ਸੰ. ਧਰ. ਪਹਾਤ
ਪਰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਧ੍ਰਿ (ਧ੍ਰ) ਧਾ “ਗਿਰੈਂ ਧਰੈਂ ਧੁਰੰਧਰੈਂ ਧਰੈਂ ਜਿਵੈਂ.”

(ਰਾਮਾਵ) ਮੁਖੀਏ (ਧਰੰਧਰ) ਯੋਧਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਪਰਾਤਾਂ ਵਾਂਭ ਡਿਗਦੇ ਹਨ। ੯ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਕੱਢ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਹੇਠ ਹੈ। ੧੦ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੧੧ ਸੰ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. “ਭਰੁ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣ.” (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵ) “ਸਭ ਕਿਰਨਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹਿ ਧਰ ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ.” (ਸਨਾਮ) ਕਿਰਨਧਰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਿ। ੧੩ ਪਕਤ.

ਧਰਈਆ. ਵਿ—ਧਾਰਨ ਕਰੇਯਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਧਰਏਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾ—ਈਸ਼ੁਰ. ਰਾਜਾ। ੨ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮ)

ਧਰਏਸਰਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਾ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਮਤਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ।

੨ ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ, ਭੂਮਿ. (ਸਨਾਮ)

ਧਰਸਣ. ਡਿੰਗ. ਵਿਭਚਾਰੀ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਗਾਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਖਨ.

ਧਰਸੁਹਾਗ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸੋਭਾਗਤ, ਵਸੰਤ.

ਰਿਤੁਰਾਜ। ੨ ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ। ੩ ਨਾਯਕਾਰੀ ਰਾਜਾ.

ਧਰਹੁ. ਧਾਰਣ ਕਰੇ. ਪਕਤ. “ਧਰਹੁ ਧਰਹੁ ਮਾਰਹੁ ਕਹਿ ਧਾਕੇ.”

(ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਧਰ ੧੩.

ਧਰਕਟ } ਸੰ. ਧਿਕ੍ਰੁਤ—ਧਿਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਧਿਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਧਰਕਟੀ } ਫਿਟਕਾਰਿਆ. ਮਲਹਿਨ. “ਓਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ

ਕੁਸੁਧਮਨਿ ਜਿਉ ਧਰਕਟ ਨਾਰੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) “ਮਾਇਆ

ਮੇਹ ਧਰਕਟੀ ਨਾਰਿ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਧਰਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਕਣਾ.

ਧਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਕਾ.

ਧਰਖਣ } ਸੰ. ਧਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਮਕੀ.

ਧਰਖਨ } ਘੁਰਕੀ। ੨ ਅਨਾਦਰ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਨ

ਦਾ ਭਾਵ. “ਕਰਕੀ ਤਤਿਤ ਨਰਨ ਧ੍ਰਿਤਿ ਧਰਖੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਧਰਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾਚਕ੍ਰ. ਭੂਕੋਲ. “ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ।

ਜਿਨਿ ਧਰਚਕ੍ਰ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ

ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਚੁੰਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਧਰਚਰੀ. ਵਿ—ਧਰਾਚਾਰੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੰਗਮ.

ਵਿਹੰਗਮ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਟਿਕਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ. “ਧਰਤ ਧਰਤ

ਧਰਚਰੀ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਧਰਛਤ. ਫੜਧਾਰ (ਅਫੀਮ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ

ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਵਿਜਿਯਾ ਧਰਛਤ ਅਮਲ ਮੰਗਾਵੈ.” (ਗੁਰਿ

੧੦)

ਧਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਿਰਛ। ੨ ਭ੍ਰਿਣ.

ਘਾਹ. “ਹੈ ਗੈ ਪਸੁ ਜਿਤਕ ਤਿਹ ਥਾਨੈ। ਧਰਜ ਬਿਨਾ ਜਸ ਦੁਖਿਤ

ਪਛਾਨੈ ” (ਗੁਰਿ ੧੦)

ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ

ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ. “ਦਯਾ ਧਰਜ ਚਰ

ਰਾਇ.” (ਗੁਰਿ ੧੦) ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ

ਇਹ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ ਸਤ੍ਰੁ. (ਸਨਾਮ) ਸੰਗਤਾ—ਭੰਦੁਕ, ਜੋ ਸੋਰ ਦੇ

ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ.

ਧਰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਰਿਹਮ. ਬੱਚੇਦਾਨ। ੨ ਨਾਭਿਚਕ੍ਰ ਦੀ ਨਾਤੀ। ੩ ਸੰ.

ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰਿਫਤ। ੪ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ੨੪ ਚੱਤੀ

ਭਰ ਹੈ। ੫ ਪੁਲ। ੬ ਸੂਰਯ। ੭ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. “ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਗਲ

ਧਰਣ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ, ਧਰਣਿ.

ਧਰਣ ਕਢਵਾਉਣੀ. ਨਾਭਿ ਚਕ੍ਰ ਦੀ ਨਾਤੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਹੋਈ ਰੀਹ

ਨੂੰ ਮਾਲਿਸ਼ ਅਥਵਾ ਲੇਪ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਕਢਵਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ

ਕਰਨੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਰਾਮ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਵੈਦਯ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਮੰਨਦੇ

ਹਨ.

ਧਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਰੱਖਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—

ਅੰਨ ਜਲ ਛੱਡਕੇ ਰਠ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ ਅਤੇ

ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਨਾ ਉਠਣਾ. ਵਾਲਮੀਕ

ਅਧਯਾਯ ਕਾਂਡ ਦੇ ੧੧੧ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਣਾ

ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਧਰਣਿ.

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. “ਕਲਾ ਉਪਾਇ ਧਰੀ ਸਭ ਧਰਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:

੫)

ਧਰਣਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਾ ੩.

ਧਰਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜਮੀਨ. “ਧਰਣਿ ਗਕਨ

ਨਹਿ ਦੇਖਉ ਦੋਇ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. “ਜੱਗ ਧਰਣੀ ਜਾਣੀਐ.” (ਭਾਗੁ)

ਧਰਣੀਸੁਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਸੀਰਾ.

ਧਰਣੀਧਰ ਸੰ. ਧਰਣਿਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਢੂ। ੨ ਸੋਸਨਾਗ। ੩ ਧਵਲ.

ਚਿੱਟਾ ਬੋਲ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ (ਵਿਸ਼ੁ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.

“ਧਰਣੀਧਰ ਤਿਆਗਿ ਨੀਬਕੁਲ ਸੇਵਹਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

੪ ਜਿਮੀਂਦਾਰ। ੪ ਪਹਾੜ. ਅਚਨ.

ਧਰਣੀਧਰਈਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਣਿਧਰ (ਸੋਸਨਾਗ), ਉਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ

ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਸੋਸਨਾਗ, ਕੱਢੂ ਅਤੇ ਬੋਲ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ.

“ਧਰਣੀਧਰਈਸ ਨਰਸਿੰਘ ਨਾਰਾਇਣ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

੩ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਰਾਜਾ.

ਧਰਤ. ਦੇਖੋ, ਧਰਤੀ। ੨ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰਖਦਾ ਹੈ. “ਧਰਤ

ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨ.” (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਧਰਤਕੋੜ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਭੇੜਾ. Revolution of the Earth.

ਧਰਤਚਕ੍ਰ. Rotation of the Earth.

ਧਰਤਾ. ਸੰ. ਥਰ੍—ਧਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ.

“ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਤਿ } ਸੰ. ਧਰਿਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ,

ਧਰਤੀ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. “ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿਕੈ.”

(ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਨੁ ਧਰਤੀ, ਤਨੁ ਹੋਇਗਇਓ ਧੁਤਿ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਤੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੰਖਯਾਕ੍ਰਮ. ਤੋਲਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਦੇ ਤਿਨ ਆਦਿ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਉੱਚਾਰਣ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਤੋਲ (ਵਜ਼ਨ) ਦੀ ਸਮਤਾ.

ਧਰਤੇਵ. ਧਰਤਿ (ਧਰਿਤ੍ਰੀ) ਏਵੰ. ਐਸੇ ਹੀ ਧਰਤੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ. "ਸਾਗਰ ਇੰਦ੍ਰਾ ਅਰੁ ਧਰਤੇਵ." (ਤੈਰ ਕਬੀਰ)

ਧਰਤ੍ਰ. ਸੰ. ਥਰ੍. ਸੰਗਤਾ—ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ.

ਧਰਤ੍ਰੀ. ਅਸ੍ਰੁਧਾਰੀ. "ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਧਰਤ੍ਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੮)

ਧਰਦਾਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਧਰ.

ਧਰਦ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤੀ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਦ੍ਰਿਤਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਦ੍ਰਿਤ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣ ੩. "ਹਰਨ ਧਰਨ ਪੁਨਹ ਪੁਨ ਕਰਨ." (ਰਾਮ ਪਭਤਾਲ ਮ: ੫) ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਲਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਣ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਧਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਾ। ੨ ਧਰਣਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਧਾਰੀ ਸਭ ਧਰਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਰਨਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣਿ. "ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਰਨਿਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਸੀਤਾ. ਧਰਣਿਸੁਤਾ। ੨ ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨਿਸਾ ਚਰ ਸਤ੍ਰੁ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਘਾਹ, ਉਸਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ. "ਧਰਨਿ ਸਬਦ ਕੋ ਆਇ ਉਚਾਰੋ। ਜਾ ਚਰ ਪਏ ਪਾਏ ਤਿਹ ਭਾਰੋ। ਸਤ੍ਰੁ ਸਬਦ ਕੋ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨੋ। ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪਕ ਕੇ ਜਾਨੋ." (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਨਿ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਭੰਡੋਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਟਣਾ। ੨ ਦੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਨਿਉਣਾ। ੩ ਹੋਸੇ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨੱਮ੍ਹ ਹੋਣਾ. ਗਰੀਬੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ. "ਧਰਨਿ ਪਏ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨ ਕਾਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਣੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਧਨੁ ਧਰਨੀ ਅਰੁ ਸੰਪਤਿ ਸਗਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਵਿ—ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ.

ਧਰਨੀਸੁਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਣਿਸੁਤਾ, ਸੀਤਾ.

ਧਰਨੀਸੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਦੇਵਤਾ, ਸਾਧੁਜਨ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ, ਰਾਜਾ। ੪ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ. ਧਰਨੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਣੀਧਰ.

ਧਰਨੀਪਤਿ } ਸੰਗਤਾ—ਧਰਣੀ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ, ਰਾਜਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ।
ਧਰਨੀਰਾਵ } ੨ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਰਮ. ਸੰ. ਥਰ੍. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਿਸ਼ੁ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਿਯਮ. "ਸਭ ਕੁਲ ਉਧਰੀ

'ਧਾਰਣਾਫਲੰ ਮਿਲਾਯੁ ਧਰਮੰ ਧਾਰਣੀ ਧਰਮਾ: (ਮਹਾਰਾਤਰ. ਭਾਂਡਿ ਪਰਬ ਅ: ੧੦੯ : ੧੨)

ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਭ ਕਰਮ.

"ਨਹਿ ਬਿਲੰਬ ਧਰਮੰ, ਬਿਲੰਬ ਪਾਪੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿਤੇ ਸਭਿ ਧਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸਾਧੂ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ

ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਧਰਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅਧਰਮ। ੩ ਮਨਹਥ. ਦੀਨ. "ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉਤੀ." (ਸੈਰ ਮ: ੫) ੪

ਪੁਨਰੂਪ. "ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਤ੍ਰੁ ਧਰਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਭਉ ੧) ੫ ਰਿਵਾਜ. ਰਸਮ. ਕੁਲ

ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੬ ਫਰਜ਼. ਡਰੂਟੀ। ੭ ਨਜ਼ਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼। ੮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੁਭਾਵ। ੯ ਧਰਮਰਾਜ. "ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੧੦ ਧਨੁਸ. ਕਮਾਣ. ਚਾਪ। ੧੧ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਣ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਉਪਮਾ.

ਧਰਮ ਅਧਰਮ. "ਆਪਸੁੰਬ ਸੂਤ੍ਰ" ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਰਮ ਬੇਸ੍ਰੁ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੁਆ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਧਰਮ, ਜੋ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਧਰਮ ਹੈ. ੨

ਧਰਮਅੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮਾੰਗ. ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ:—ਧੀਰਕ, ਛਮਾ (ਧਿਆ), ਮਨ ਦਾ ਵਲ ਕਰਨਾ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਤਜਾਗ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ, ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਤਕ, ਕੁੰਧ ਦਾ ਤਜਾਗ; ਇਹ ਦਸ ਅੰਗਰੂਪ ਧਰਮ ਹੈ.

ਧ੍ਰੁਤਿ: ਭਾਸ਼ਾ ਵਸੋऽਸ੍ਰੱਧੇ ਭੀਥ ਮਿਤ੍ਰਿਧ ਨਿਯੁਭ:।

ਧੀਰਿਧਾ ਜਸ੍ਵਸਭੀਧੋ ਵਜਾਕੰ ਧਰਮੰ ਜਯਾਨਮੁ॥

(ਮਨੁ ਅ: ੬, ਸ: ੬੨)

੨ ਬੌਧਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ ਅੱਠ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧ ੩।

੩ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਗ ਤਿੰਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ. ਮਨੁ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਧਰਮਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮਸਾਸਤ੍ਰ. ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਧਰਮਪ੍ਰਸੂਕ.

ਧਰਮਸ਼ਾਂਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਤਕ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ. ਪਾਤਕ ਸਮਾਪ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ ੩.

ਧਰਮਸਾਲ } ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮਸਾਲ. ਧਰਮਮੰਦਿਰ। ੨ ਬਿਨਾ ਕਰਾਇਆ
ਧਰਮਸਾਲਾ } ਲੈਣ ਦੇ ਜਿਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਅਤਿਥਿ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਅੰਨ ਮਿਲੇ, ਅਰ ਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ ਜਾਵੇ. "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਲਹਦਾ ਭਾਲਿਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਥਾਉ ਸੰਤਧਰਮਸਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩। ੪ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ. "ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮਸਾਲ." (ਜਪੁ) ੫ ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ

"ਬ ਭਿਕਸ਼ਾਯਾ ਵਾਸਿ: ਧਰਮਸਾਲਿ ਸ ਧਰਮੰ, ਬ ਗਵੰਤਿ ਜੀਭਾਧਰਮੰ।"

ਪਹਾੜੀ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਲਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੭੧੧੨ ਫੁਟ ਹੈ ਅਰ ਕਾਂਗੜੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਰੇਵਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੫੨ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਕਾਂਗੜਾਵੇਲੀ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਧਰਮਸਾਲਾ ਰੋਡ” ਤੋਂ ੧੦-੧੧ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ।

ਧਰਮਸਾਲੀਆ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ।

ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਾਠਾਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ।

ਧਰਮਸੁਤ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ। ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ।

੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੇਟਾ, God-child.

ਧਰਮਸੁਤ ਤ੍ਰਿਯਾ, ਧਰਮਪੁਤ੍ਰ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਦ੍ਰੋਪਦੀ। (ਸਨਾਮ)

ਧਰਮਸੁਵਨ, ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਨ (ਪੁਤ੍ਰ)। ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸੁਤ।

ਧਰਮਾਥ, ਵਿ—ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਈਮਾਨ ਕਾਇਮ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਾਯਕਰਤਾ, ਅਦਾਲਤੀ, ਜਜ਼।

ਧਰ ਮਹਤਉ } ਸੰਗਤ—ਧਰਾ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦਾ ਮਹਿਤਾ (ਮਾਲਿਕ)।
ਧਰ ਮਹਤਾ } ਬਿਸਵੇਦਾਰ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਦੇਖੋ, ਮਹਿਤਉ।
ਧਰ ਮਹਿਤਾ }

ਧਰਮਹੰਤਾ, ਸੰ. ਧਰਮ-ਹੰਤਾ, ਧਰਮਨਾਸ਼ਕ, ਈਮਾਨ ਖੋਟ ਵਾਲਾ।

ਧਰਮਕਲਾ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮਵਿਦਯਾ। ੨ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, “ਧਰਮਕਲਾ ਹਰਿ ਬੀਧ ਬਹਾਲੀ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਮਖੰਡ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੨ ਸਾਧੁਸੰਗ। ੩ ਫ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਸੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਜਾਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “ਧਰਮਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ।” (ਜਪੁ)

ਧਰਮਗ } ਸੰ. ਧਰਮ-ਗ, ਵਿ—ਧਰਮ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਧਰਮਗਤਾ।
ਧਰਮਗਤ } “ਆਦਿ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਧਰਮਗ ਭਾਰੇ।” (ਗੁਪਤੁ)

ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਮਤ (ਮਜਹਬ) ਹੈ। ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।

ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਸੇ ਮਾਲਸੇ ਦੇ ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੰਡ।

ਧਰਮਚੰਦ, ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੭੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਧਰਮਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਣਕਚੰਦ, ਮੋਹਰਚੰਦ, ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼।

ਧਰਮਜ, ਸੰਗਤ—ਸੁਖ, ਜੋ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ।

“ਜਰੈਥਾ ਕ: ਜੁਹੁਭਿਰਥ ਜਰੈਥਾ ਕ ਹਿਰੇ ਰਗ:। ਭਰੰਗਾ ਸਨਗਾ ਗਾਥਾ ਜ ਥਾਥੈ ਬੇਦ, ਜਾਯਜੇ।” (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਭਾਂਤਿ ਪਰਵ, ਅ: ੭੬੧, ਸ: ੯)

ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸੁਤ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵ। “ਧਰਮਜ ਜਥੈ ਜੁਪ ਕੋ ਖੇਲਾ।” (ਨਾਪੁ) ੩ ਧਰਮ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪੁਤ੍ਰ। **ਧਰਮਣੈ**, ਧਰਮ ਨੂੰ। ੨ ਸੰ. ਥਰਿੰਨ੍ਹ, ਵਿ—ਧਰਮੀ, ਧਰਮਵਾਲਾ, “ਤਜੰਤ ਧਰਮਣੈ ਨਰੰ।” (ਕਲਕੀ)

ਧਰਮਣੈ ਤ੍ਰਿਯਾ, ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। “ਤਤਾਭ ਧਰਮਣੈ ਤ੍ਰਿਯਾ, ਭੁਨਾਰਿ ਸਧੁ ਜੋਗਿੰਗੇ।” (ਕਲਕੀ)

ਧਰਮਤਾਤ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ। ੨ ਧਰਮਸੁਤ, ਧਰਮਦਾਸ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ ਹੋਇਆ। ਕਬੀਰ ਬੀਜਕ ਪੁਸ਼੍ਤਕ ਇਸੇ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਖੋਸਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ।

ਧਰਮਦੂਤ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦੂਤ, ਯਮਗਣ, “ਧਰਮਦੂਤਹਿ ਭਿਠਿਆ।” (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੬ ਅ: ੨ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹਨ—ਸਤ੍ਯ, ਯਗ੍ਯ, ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਨਾਮਸਮਰਪਣ। ੨ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਸਨਾਨ, ਕਰਾਨ, “ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ।” (ਭਾਗੁ)

ਧਰਮਧਾਮੀ, ਵਿ—ਧਰਮ ਦਾ ਘਰ, ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧਾਮ (ਘਰ) ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਚਨ ਵਾਲਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ, “ਕਹੂੰ ਧਰਮਧਾਮੀ, ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਠੋਰ ਭਾਮੀ।” (ਅਕਾਲ) ਕਿਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਿਤੇ ਜੰਗਮ ਸਧੂ।

ਧਰਮਧੀਰ, ਵਿ—ਧਰਮਬਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਮਧੀਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧੁੰਮਧੀਰੁ।

ਧਰਮਧੁਜਾ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦਾ ਪੂਜਾ (ਚੰਡਾ), ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਖਾਥੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਦੇਖੋ, ਅਖਾਥਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਸ ਪੁਰ, ਐਸੀ ਪੂਜਾ।

ਧਰਮਧੁਜੀ, ਦੇਖੋ, ਧਰਮਧੁਜੀ।

ਧਰਮਧੁਰ, ਵਿ—ਧਰਮ ਦਾ ਧੁਰਾ, ਧਰਮਰੂਪ ਪਹੀਏ ਦਾ ਆਸਰਾ, “ਧਰਾ ਧੀਰਦਾ ਧਰਮਧੁਰ।” (ਨਾਪੁ)

ਧਰਮਧੌਲ, ਦੇਖੋ, ਧੌਲ ਧਰਮੁ।

ਧਰਮਧੁਜੀ, ਸੰ. ਧਰਮ-ਧੁਜਿਨ੍ਹ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਖੰਡੀ।

ਧਰਮਨ, ਸੰ. ਧਰਿੰਨ੍ਹ, ਵਿ—ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਧਰਮੀ, “ਸੰਕਰ ਵਰਨ ਪੂਜਾ ਭਈ, ਧਰਮਨ ਕਤਰੂੰ ਰਹਾਨ।” (ਕਲਕੀ) ੨ ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੧੦੫੭ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਧੀਮਨਿ (ਬੁੱਧਿਵਾਲੀ) ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਮਨ ਸ਼ਬਦ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧਰਮਨਾਰੀ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮਵਿਧੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਧਰਮਪਤਨੀ, “ਤਜੈ ਧਰਮਨਾਰੀ ਤਕੈ ਪਾਪਨਾਰੰ।” (ਕਲਕੀ)

ਧਰਮਨਿਆਉ, ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਨਿਆਂ (ਨਜਾਯ),

ਬਿਨਾਂ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ. “ਹਰਿ ਧਰਮਨਿਆਉ ਕੀਓਇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਧਰਮਨਿਸ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਧਮ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧਾ.

ਧਰਮਪਤਨੀ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਆਹੀ ਪਤਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਨਾਥੀ.

ਧਰਮਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਨੁਸਾਰ ਪਾਣਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਰਤਾ। ੨ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰੁਸ਼ (ਪੁਰਖ).

ਧਰਮਪਾਲ. ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਿਸਾਲੀ ਦਾ ਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਲੀ.

ਧਰਮਪਿਤਾ. ਧਰਮ ਦਾ ਬਾਪ. God-father.

ਧਰਮਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਸੁਤ.

ਧਰਮਬੀਰ. ਧਰਮਵੀਰ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰ। ੨ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ। ੩ ਭੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ। ੪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ। ੫ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਸ਼ਹੀਦ। ੬ ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭ ਦਾ (ਸ).

ਧਰਮਭਾਈ } ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ
ਧਰਮਭੈਣ } ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ. ਧਰਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮਭਗਿਨੀ.
ਗੁਰਭਾਈ, ਗੁਰਭੈਣ.

ਧਰਮ ਮੂਰਤਿ. ਧਰਮ ਦਾ ਸਰੂਪ. ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਾਸਿਲੇ ਅਤੇ ਰੁੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ “ਧਰਮ ਮੂਰਤਿ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ” ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਉੱਤਲ ਦੀਵਾਰ.

ਧਰਮ ਯੁੱਧ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਜੋ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਛਲ ਕਪਟ ਅਸਤਤ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਯੁੱਧ ਹੋਵੇ.

ਧਰਮਰਾਇ } ਸੰਗਤ—ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ।
ਧਰਮਰਾਜ } ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਯਮਰਾਜ. “ਧਰਮਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੇ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੇ ਲੋਖਾ?” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਯਮ ਅਤੇ ਧਰਮਰਾਜ ਇੱਕੋ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੂਰਯ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਅਰ ਯਮੀ ਭੀ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਜੰਮੀ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਯਮ ਅਤੇ ਯਮੀ ਜੋੜੇ ਹਨ. ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਯਮਨੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲੀਚੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚਾਰਭੂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਰਜਿਸਟਰ ਦਾ ਨਾਮ (ਜੋ ਬਿਡੂ ਗੁਪਤ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੈ) ਅਗ੍ਰਸੰਧਾਨੀ ਹੈ.

ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਆ. ਸੰਗਤ—ਤਾਪ. ਜੁਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਜ ੨.

ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਆ. ਸੰਗਤ—ਨੀਂਦ. ਨਿਦਾ.

ਧਰਮਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ ੩. “ਧਰਮਰਾਜਾ ਬਿਸਮਾਦ ਹੋਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਰਮਰਿ. ਵਿ—ਧਰਮ—ਅਰਿ. ਧਰਮ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਧਰਮਲਕਣ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਅੰਗ.

ਧਰਮਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਬੀਰ, ਵੀਰ ੭ ਦਾ (ਸ) ਅਤੇ ਰਸ ੯ ਦਾ (ਹ).

ਧਰਮਵੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਗਤ.

ਧਰਮਵੰਤ. ਵਿ—ਧਰਮ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਰਮੀ.

ਧਰਮਵਤਾਧ. ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਿਥਿਲਾਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭਗਤਿ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਕੌਸ਼ਿਕ ਰਿਖੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਧਰਮਵਤਾਧ ਪਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸਿਖਤਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.

ਧਰਮਾ. ਉੱਦਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਸਾਧੂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ। ੩ ਵਿ—ਘਰਿੰਜ—ਧਰਮੀ. “ਇਹੁ ਮਨ ਕਰਮਾ ਇਹੁ ਮਨ ਧਰਮਾ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਮਾਈ. ਵਿ—ਧਰਮਾਤਮਾ. ਧਰਮਵਾਨ। ੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਇਆਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਤੀਫਿਆ.

ਧਰਮਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅੰਗ.

ਧਰਮਾਤਮਾ. ਸੰ. ਘਰਿੰਜ. ਧਰਮੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਧਰਮਾਤਾ. ਵਿ—ਧਰਮਤ. ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਭਿਰਸਤੀ ਭਿਰਸਤ ਪਰਮਾਤਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਧਰਮਾਧ. ਸੰਗਤ—ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾ. ਦੂਜੇ ਮਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਘਟੀਆ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਨਯਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਧਰਮਾਪੁਰ. ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ.

ਧਰਮਾਪੁਰਿ. ਵਿ—ਧਰਮ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਦਾ। ੨ ਸਾਧੁਜਨਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਦਾ. “ਧਰਮ ਧਰੇ ਧਰਮਾਪੁਰਿ.” (ਓਅੰਕਾਰ)

ਧਰਮਾਰਥ. ਧਰਮਾਰਥ. ਧਰਮ ਵਸਤੋ. ਧਰਮ ਲਈ.

ਧਰਮਾਵਤਾਰ. ਸੰਗਤ—ਸਾਖਤਾਤ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਧਰਮਾਵਤੀ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਸੰਯਮਨੀ.

ਧਰਮਿ } ਵਿ—ਧਰਿੰਜ. ਧਰਿੰਭ. ਧਰਮਵਾਲਾ. ਈਮਾਨਦਾਰ।
ਧਰਮਿਸੂ } ੨ ਮਜਹਬ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਧਰਮੀ ਧਰਮੀ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਗਵਾਵਹਿ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਫਲ ਖੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਧਰਮੀਓ ਸੇ. ਧਰਮੀਆਂ ਨਾਲ. “ਓਇ ਧਰਮਿ ਰਲਾਏ ਨਾ ਰਲਨਿ, ਓਨਾ

ਅੰਦਰਿ ਰੂਤੁ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਧਰਮ ਦੁਚਾ.
ਧਰਮ ਜੇ. "ਕਾਹੁ ਜੁਗਤਿ ਕਿਤੈ ਨ ਪਾਈਐ ਧਰਮਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਧਰਮਿਸ਼੍ਵਰ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਧਰਮੀਤ } ਸੰ. ਧਰਮੀਤ—ਧਰਮੀਤ. ਵਿ—ਧਰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ
ਧਰਮੀਤ } ਬਲਾਘਾ ਯੋਗ. ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮੀ ਲੋਕ ਵਡਿਆਈ
ਕਰਨ.

ਧਰਮੀਤਿਆ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਧਰਮੀਤ! ਦੇਖੋ, ਧਰਮੀਤ. "ਬੋਲਿ ਸੁ
ਧਰਮੀਤਿਆ। ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਰਮੀ?" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਧਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ. "ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿਤਹੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ." (ਸੁਹੀ
ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਧਰਮੁਧੀਰਾ. ਸੰ. ਧਰਮੀਵਰ, ਧਰਮ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਵੰਧਾ ਨਾਉਣ
ਵਾਲਾ. ਮਜਹਬੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਧਰਮੁਧੀਰਾ ਕਲਿ ਅੰਦਰੇ ਇਹੁ ਪਾਪੀ
ਮੂਲਿ ਨ ਤਰੀ." (ਵਾਰ ਮਾਠੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧਰਮੁ ਦਾ ਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੀਸਰ.

ਧਰਮੁਰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ. ਧਰਮੁਰਤਿ. ਗੁਰੂ.
"ਧਰਮੁਰਤਿ ਘਾਸਾ ਚੁਗੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਧਰਲੰਕੁਰ. ਸੰ. ਲਾਵਾਲੁਬਰ—ਲਾਂਗੂਲਪਰ. ਵਿ—ਲਾਂਗੂਲ (ਪੁਛ)
ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਰਲੰਕੁਰ.

ਧਰਵਾਸ } ਸੰਗਤ—ਧਰਵਾ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾਸਨ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤਿ
ਧਰਵਾਸ } ਅਤੇ ਰਸੋਲੀ ਦਾ ਭਾਵ. "ਧਰਿਤ ਇਹਾ ਜੇ ਸਦਨ ਨ
ਆਵਤ, ਤੋਂਦਪਿ ਜੀ ਧਰਵਾਸ." (ਨਾਪੁ)

ਧਰਵਾਰ ਅਥਵਾ ਧਾਰਵਾਰ. ਬੁੱਧਈ ਦੇ ਫਿਲਾਥੇ ਇੱਕ ਨਕਰ, ਜੋ
ਧਰਵਾਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. "ਧਰਵਾਰਨ ਤਾਂਕੇ ਧਨ
ਮਾਰਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ੨ ਧਾਰਵੀ. ਧਾੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧੜਾ. "ਪੁਨ ਕਹਿ ਬਦ ਧਰਾ ਅਨਵਯੋ." (ਗੁਪਤੁ)
ਵੱਟਾ ਅਤੇ ਧੜਾ ਮੰਗਵਾਇਆ. ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਧਰਿਆ.
੨ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ. "ਸੇ ਦਰਵੇਸੁ ਜਿਸੁ ਸਿਫਤਿ ਧਰਾ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਧਰਤੀ. ਜ਼ਮੀਨ. "ਵਡਤਾਕਨ ਜਾਨਹੁ ਇਹ
ਧਰਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਛ ਧਰਾ." (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਮਿੱਥ. ਮੱਥਾ.
ਮਿੱਥਾ. ੬ ਨਾਭੀ. ਰਗ. ੭ ਦੇਖੋ, ਉਪਲਕੜ ੨.

ਧਰਾਇਣੁ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
ਧਰਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੪)

ਧਰਾਇੰਦ }
ਧਰਾਇੰਦੁ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ, ਰਾਜਾ. ੨ ਪਰਵਤ.
ਧਰਾਈਸ } ਪਹਾੜ. ੩ ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮ) ੪ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.
ਧਰਾਏਸ }

ਧਰਾਏਸਟੀ. ਸੰਗਤ—ਧਰਾਈਸ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਡੋਜ. (ਸਨਾਮ)
ਧਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਧਰਵਾਸ. ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਾਸ.

ਧਰਾਸੁਤ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ. ਦੇਖੋ, ਮੰਗਲ
੫. ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ. ੩ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮ) ੪ ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮ)

ਧਰਾਕਿਵਰਣਤਾ ਭਈ. (ਕਲਕੀ) ਵਾ—ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ
ਏਕ ਵਰਣਤਾ ਹੋਈ. ਭਾਵ—ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਮਿਟ ਗਏ.

ਧਰਾਤਾਤ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਭੋਮਾਸੁਰ. "ਜਿਮ ਤਾਤਧਰਾ ਸੁਰਪੱਤਿ
ਲਰਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਰਾਸੁਤ.

ਧਰਾਧਰ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ੇਸਨਾਭ. ੨ ਪਹਾੜ. ੩ ਰਾਜਾ. ੪ ਕਰਤਾਰ.
ਵਾਹਗੁਰੂ. ੫ ਬਿਰਫ. ਧਰਾ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮ)
ਧਰਾਧਾਰ. ਸੰਗਤ—ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਬਿਰਫ.
(ਸਨਾਮ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਧਰਾਧਿਪ } ਸੰਗਤ—ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ. ਭੂਮਿ ਦਾ
ਧਰਾਧੀਸ } ਸ਼੍ਰਮੀ, ਰਾਜਾ. ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਪ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤ—ਪਰਵਤ. ੨ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮ)

ਧਰਾਨਾਇਕ } ਸੰਗਤ—ਰਾਜਾ. ੨ ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਇੰਦੁ.
ਧਰਾਨਾਥ } ਦੇਵਰਾਜ. (ਗੁਰੂ ੧੦) ੪ ਪਹਾੜ. ੫ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ
ਧਰਾਨਾਯਕ } ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜਗਤਨਾਥ. ੨ ਰਾਜਾ. ੩ ਜ਼ਮੀਨ
ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰਾਪਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਰੱਜਣਾ, ਦੇਖੋ, ਧੁਪਣਾ.

ਧਰਾਰਾਜ } ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ.
ਧਰਾਰਾਟ } ੩ ਰੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਧਰਿ. ਧਾਰਣ ਕਰ. ਰੱਖ. "ਧਰਿ ਜੀਅਰੇ। ਇਕ ਟੇਕ ਤੂੰ."
(ਬਾਵਨ) ੨ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਰੱਖਕੇ. "ਧਰਿ ਤਾਰਾਚੁ ਤੋਲੀਐ."
(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਵੱਲ. ਓਰ. ਤਰਫ. ੪ ਧਰਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਧਰਿਓਨੁ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਧਰਿਆ (ਰੱਖਿਆ). "ਲਹਿਣੇ
ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਉਸ ਨੇ ਰੱਖਿਆ.

ਧਰਿਅਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ.

ਧਰਿਆ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ. "ਤਾਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ
ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਧਰ. ਆਧਾਰ. ਆਸ਼ੁਯ. "ਲੋਕ
ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)

ਧਰਿਸ. ਸੰਗਤ—ਧਰਾ-ਈਸ. ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮ)

ਧਰਿਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰ ੬.

ਧਰਿਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਧਰਚਕੁ.

ਧਰਿਧਾਰਣ. ਸੰਗਤ—ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.
"ਧਰਿਧਾਰਣ ਦੇਖੇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਧਰਿਲੰਕੁਰੁ. ਲਾਂਗੂਲ (ਦੁਮ) ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ. "ਹਣਵੰਤੁ ਜਾਗੇ
ਧਰਿਲੰਕੁਰੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧੜੀ. ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. "ਸੁਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨਿ ਸੁਲਖਨੀ
ਸਰਜੇ ਉਦਰਿ ਧਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਧਰਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ
ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ੪ ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ. "ਧਰੀ ਨਗਨ ਕੇ
ਨਾਮ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮ)

ਧਰੀਆ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. "ਧਰੀਆ ਸਭ ਹੀ ਬਰ ਅਤੁਨ

ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਸ੍ਰੁਤਾਂ ਦੇ ਧਰੀਆ.

ਧਰੀਜੀ. ਧਾਰਣ ਕਰੀਜੀ. ਰੱਖੀਏ.

ਧਰੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾ-ਈਸ. ਰਾਜਾ ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.

ਧਰੇਲ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮ (ਪ੍ਰਿਤਾ)

ਧਰੇਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ. "ਮਾਛਿੰਦ੍ਰ ਧਰੀ ਸੁ ਧਰੇਲਾ." (ਭਾਗੁ)

(ਭਾਗੁ) ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ ਨੇ ਯੋਗਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੋਢੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗਲੰਪਣ ਦੇਖਕੇ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਜਾਕੇ ਗੜਪਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਛਿੰਦ੍ਰਨਾਥ ਨੂੰ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ.¹

ਧਰੇਯਾ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ. ਰਖੇਯਾ.

ਧਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਦੂਹ ਅਤੇ ਧੂਹ.

ਧਰੋਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਧਰੀ ਵਸਤੂ. A deposit. ਸੰ. ਨਿਕੋਪ.

ਧਰੀਮ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੁੰਮ। ੨ ਵਿ—ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਮੂਲ ਭਾਲ ਧਰੀਮੇ." (ਭਾਗੁ)

ਧਰਜਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ. "ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਹਥ ਧਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧਲੇਉ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਟਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਢੂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ. ਇੱਕ ਜੋਗੀ ਦੀ ਬਲਗਣ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਫੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਸੀ. ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਕਮਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੩ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਇਬ ਨਾਜਿਮ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧੭੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੮੧ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰਿੰਦ੍ਰਪੁਰੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਫੀ ਮੀਲ ਦੇ ਕੁਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਧਵ. ਸੰ. ਧਵ. ਧਾ—ਦੌੜਨਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤੀ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸੁਆਮੀ। ੪ ਮਹੂਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩। ੫ ਛਰੇਬ. ਫਲ.

ਧਵਤ. ਧਾਵਤ. ਦੌੜਦਾ. "ਗਹਿ ਗਹਿ ਧਵਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਟਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਧਵਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ। ੨ ਧੌਣ. ਗਰਦਨ.

ਧਵਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਿੱਟਾ. ਸਫੇਦ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਬੈਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ. "ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ ਕੇਤਾ ਭਾਗੁ?" (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਧਉਲ ੪। ੪ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫ਼ੂਰ। ੫ ਚਿੱਟਾ ਬੂਸੂ. ਫੁਲਵਹਿਰੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਫੱਪਧ ਦਾ ਰੂਪ ੫.

¹ਅਜੇਹੀ ਕਥਾ ਬੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦੀ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਧਵਲਹਰ } ਧਵਲਗ੍ਰਿਹ ਅਥਵਾ ਧਵਲ-ਹਰਮਤ (ਫਲਸਫ਼). ਚਿੱਟਾ
ਧਵਲਹਰੁ } ਮਹਲ. "ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ." (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਾਤ) ਦੇਖੋ, ਧਉਲਹਰ.

ਧਵਲਗਿਰਿ. ਚਿੱਟਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਗਿਰਿ। ੨ ਕੈਲਾਸ.

ਧਵਲਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਟੇ ਬੈਲ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ)

ਧਵਲਧਰਿਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧਵਲ ਦੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸੁਆਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮ)

ਧਵਲਧਰਿਸਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਵਲਧਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਧਵਲਾ. ਵਿ—ਚਿੱਟੀ. ਗੋਰੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਟੀ ਗਉ. ੩ ਗੋਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਦੈਤ ਸੰਘਾਰ ਕਰ ਧਵਲਾ ਚਲੀ ਅਵਾਸ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਵਲਾਂਗ. ਧਵਲ (ਚਿੱਟਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ (ਸਰੀਰ). ਹੰਸ। ੨ ਮਹਾਦੇਵ. ਸਿਵ। ੩ ਨਾਰਦ.

ਧਵਲਾਗਿਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ। ੨ ਧਵਲਗਿਰਿ. ਹਿਮਾਲਯ. "ਤੇ ਧਵਲਾ ਗਿਰਿ ਚਿਰ ਪਠਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਵਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਗਿਰਿ। ੨ ਧਵਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. "ਧਰਨੀ ਧਵਲਾਰ ਅਕਾਰ ਸਬੈ." (ਗੁਰੂਸੋਭਾ)

ਧਵਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਧਵਲਾਂਗ.

ਧਤ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਮੇਦਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ ਹਨ. ਕਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਕਮਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਚੁੰਡ. ਕਬੰਧ. ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਹੇਠ ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਭੀ ਧਤ ਆਖੀਦਾ ਹੈ. "ਸੀਸ ਬਿਨਾ ਧਤ ਰਣ ਗਿਰਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਗਹੇ ਹੋਏ ਅੰਨ ਦੀ ਭੂਸੇ ਸਮੇਤ ਲਾਈ ਢੇਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਤਨਾ। ੪ ਵੇਲ। ਦੇਖੋ, ਧੰਮਤ। ੫ ਸਿੱਪੀ. ਤੋਲਣ ਅਤੇ ਮਾਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਤੁ. ਧਤਹਤ. ਸੰਗਤਾ—ਦਹਿਲ. ਹੌਲ. "ਧੌਲ ਧਤਹਤਿਓ." (ਰਾਮਾਦ) ਧਤਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੱਥਣਾ. ਦਹਿਲਣਾ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਉਫਲਣਾ। ੩ ਚਿੰਤਾ. ਖਟਕਾ.

ਧਤਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਤਾਕਾ. ਧਮਾਕਾ। ੨ ਦਹਿਲ. ਹੌਲ। ੩ ਚਿੰਤਾ. ਖਟਕਾ.

ਧਤਪੁੱਤ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਾ-ਉੱਧਤ. ਟਿੱਬਾ। ੨ ਢੇਰ ਗੰਜ. "ਤਿਉ ਤਿਉ ਦਰਬ ਹੋਇ ਧਤਪੁੱਤੇ." (ਭਾਗੁ)

ਧਤਧੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਧੰਮਤ.

ਧਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਤ ਧਤ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬਾਪਤਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਤੀਐ ਅਤੇ ਧੰਮਤ.

ਧਤਬ. ਸੰਗਤਾ—ਧਤਵਾਈ ਦਾ ਕੰਮ. ਧਤਵਾਈ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ. "ਸੋਂਪੀ ਧਤਬ ਮੋਰਿ ਤਿਨ ਸਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਧਤਵਾਈ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਯਾਗਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਧਤ ੫. ਸੰ. ਬਟਿਨ।

੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬਾਣੀਆਂ।

ਧੜਾ. ਸੰ. ਧਟ. ਸੰਗੜਾ—ਭਰਾਜ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਲਤੇ ਸਮਾਨ ਵਜਨ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਯਕੀਨ ਪਾਸੇ ਪਾਇਆ ਬੋਤ। ੨ ਪੱਖ. ਪਕਾ. ੩ ਸਹਾਇਕ ਟੋਲਾ. “ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧੜਾ ਕੀਆ ਖਕਿਨਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਤ ਨਾਲਿ ਬਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਧੜਾਕਾ. ਸੰਗੜਾ—ਧੜਾ ਸ਼ਬਦ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਜਾਂ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦਿਨ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਧੜਾਧੜ. ਦੇਖੋ, ਧੜਧਮੜਾ। ੨ ਤੋਪ ਆਦਿ ਦੇ ਦਗਣ ਦੀ ਨਗਾਰਤਾਰ ਧੁਨਿ।

ਧੜੀ. ਸੰ. ਧਟਿਕਾ. ਸੰਗੜਾ—ਪੰਜ ਸੇਰ ਭਰ ਤੋਲ। ੨ ਹੁਣ ਦਸ ਸੇਰ ਵਜਨ ਧੜੀ ਹੈ। ੩ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. ਲੀਕਾ। ੪ ਵਸਤੂ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਫੋਨ. ਮਗਲੀ. ਗੋਟੇ ਕਨਾਰੀ ਦਾ ਹਾਸੀਆ. “ਸਚੁ ਧੜੀ ਧਨ ਮਾਂਡੀਐ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਡਿੱਗ. ਧਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਰਨਬੂਸਣ. “ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਚੀਰਨੀ ਅੰਦਰ ਸੰਧੂਰ ਦੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਧੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. “ਧੜੀ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਲਾਵਦੀ ਲੈ ਲੈ ਸਿਰ ਦਾ ਖੁੰਨ.” (ਹਾਮਦ)

ਧੜੀਆ. ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਟਵਾਣੀਆ। ੩ ਧਾਤਵੀ. “ਧੜੀਏ ਬਟਪੜੀਏ.” (ਗੁਰਸੋਭਾ)

ਧੜੀਐ. ਧੜ ਧੜ ਕਰੀਐ। ੨ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ. “ਮਾਂਦਲ ਬੇਦਸਿ ਬਾਜਣੇ ਘਣੇ ਧੜੀਐ ਜੋਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਸਿ (ਤਿੰਨ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਢੋਲ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ਫੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਧੜਨਾ. ਧੜੁ. ਦੇਖੋ, ਧੜ ੪.

ਧੜੇਬੰਦੀ. ਸੰਗੜਾ—ਪੱਖ ਭਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਥੇਬੰਦੀ. ਜਮਾਤਬੰਦੀ.

ਧੜੇ. ਸਿੰਧੀ. ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ। ੨ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ.

ਧੜੰਗ } ਵਿ—ਧੜ-ਨਕਨ. ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਧੜ ਪੁਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ।
ਧੜੰਗਾ } ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਧੜ ਦੇ ਅੰਗ.

ਧੜੰਮ. ਸੰਗੜਾ—ਕਿਸੀ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. ਧਾ. ਸੰ. ਧਾੜੁ. ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਪਹਿਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ, ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਵਕਣਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਧਰਾਨ ਦੇਣਾ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ, ਆਕੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਬੁਹਾ। ੩ ਵਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਵਤ ਸੁਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ। ੫ ਤਬਲੇ ਦਾ ਬੋਲ ਅਤੇ ਸਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਵਿ—ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਕ। ੭ ਪੁਤ੍ਰ—ਭਾਤਿ. ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ—ਨਵਧਾ ਭਵਿ (ਭਗਤਿ). ੮ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵੰਡਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਤਧਾ ੨ ਅਤੇ ਦੁਧਾ ੨.

ਧਾਉਣਾ. ਦੌੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. “ਧਾਇਓ ਰੇ ਮਨ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਇਓ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧਾਇ. ਸੰਗੜਾ—ਧਾੜੀ. ਦਾਈ। ੨ ਸੰ. ਧਾਤਕੀ. ਇੱਕ ਝਾੜੀ, ਜਿਸ

ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਦਰਵਾਸਿਨੀ, ਮਦਰਪੁਸਪਾ, ਤੀਵੁਜ਼ਾਲਾ, ਅਗਨਿਜ਼ਾਲਾ ਆਦਿ ਹਨ. L. Woodfordia Floribunda. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਸੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਾਹਣ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ. “ਜੇ ਸਉ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੀਐ, ਭੀ ਬਿਖੁ ਫਲ ਲਾਗੈ ਧਾਇ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਧਾਵ ਅਤੇ ਧਾਵਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੌੜਕੇ. ਨੱਠਕੇ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. “ਧਾਇ ਧਾਇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਸੁਮ ਕੀਨੋ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧਾਇਆ. ਦੌੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਉਣਾ। ੨ ਧਾਪਿਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ. “ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸ, ਰਜਾ ਧਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਧਾਇਜਾਇ. ਅਸਰ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. “ਕਉਤਤਨੁ ਧਾਇਜਾਇ.” (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਧਾਈ. ਸੰਗੜਾ—ਧਾੜੀ. ਦਾਈ. ਧਾਯ। ੨ ਧਾਵਾ. ਦੌੜ. ਹਮਲਾ. “ਦੂਤ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਧਾਈ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਚੋਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ. ਯੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੌੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਨਾਨਕ ਸਿਮਰੈ ਏਥੁ ਨਾਮ, ਭਿਰਿ ਬਹੁਤਿ ਨ ਧਾਈ.” (ਵਾਰ ਬਸੰਤ) “ਗਣਤ ਮਿਟਾਈ ਚੂਕੀ ਧਾਈ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਵਿ—ਧੁਪੀ. ਸੰਤ੍ਰਸ੍ਟ ਹੋਈ. “ਰਜੀ ਧਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਜਾਕਾ ਭੂ ਮੀਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਧਾਈਂ. ਸੰਗੜਾ—ਧਾਨ. ਮੁੰਜੀ ਧਾਨ. “ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਘਾਹ ਲੈਆਇਆ ਧਾਈਆਂ ਵਿਚਹੁ.” (ਜਸਾ)

ਧਾਂਸ. ਸੰ. ਧੁਮਾਂਸ ਅਥਵਾ ਧੂਮ-ਸ੍ਰਾਸ. ਸਾਹ (ਸ੍ਰਾਸ) ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੋੜਾ ਧੂਆਂ ਜਾਂ ਮਿਲਚ ਆਦਿ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਣ, ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਥੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਾਂਸ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਖਾਂਸੀ.

ਧਾਹ } ਸੰਗੜਾ—ਜੋਕ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਭਾਤਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ.
ਧਾਹੜੀ } “ਗਏ ਸਿਫੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ.” (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧)
੨ ਜੋਕ ਦੀ ਪੁਕਾਰ. “ਦੇਵਲ ਦੇਵਲ ਧਾਹੜੀ ਦੇਸਹਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਧਾਹੀ. ਧਾਹਾਂ ਨਾਲ. ਧਾਹੋਂ ਸੇ. “ਸੇ ਅੰਤਿ ਧਾਹੀ ਚੁੰਨਿਆ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗੜਾ—ਧਾਹ.

ਧਾਕ. ਸੰਗੜਾ—ਧੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧੱਕਾ. ਧਕੇਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਕ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ. ਧਾਰਕ। ੩ ਸੰਗੜਾ—ਕਰਭਾਰ। ੪ ਢੱਟਾ. ਸਾਨ੍ਹ। ੫ ਅੰਨ। ੬ ਬੰਤਾ. ਸਤ੍ਰੁਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਧਾਕ.

ਧਾਂਕ. ਸੰਗੜਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਬੁਹਰਤ। ੨ ਦਬਦਬਾ. ਪ੍ਰਤਾਪ. ਧਾਕਨ. ਸੰਗੜਾ—ਧੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧਕੇਲਣਾ.

ਧਾਕੁ. ਸੰਗੜਾ—ਧੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਕ ੧. “ਜਿਸਹਿ ਦਿਖਾਲੇ ਮਹਲੁ, ਤਿਸੁ ਨ ਮਿਲੈ ਧਾਕੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) “ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਤਿਨਿ ਦੀਨਾ ਧਾਕੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਧਾਗਾ. ਸੰਗੜਾ—ਤਾਗਾ. “ਸੁਈ ਧਾਗਾ ਸੀਵੈ.” (ਮ. ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਡੋਰਾ। ੩ ਜਨੇਊ. ਯਗਯੋਪਵੀਤ. “ਤਿਲਕ ਧਾਗਾ ਕਾਠ ਦੀ ਮਾਲਾ ਧਾਰੇ, ਸੇ ਤਨਖਾਹੀਆ.” (ਰਹਿਤ ਦਯਾ ਸਿੰਘ) ੪ ਭਾਵ—ਚੇਤਨਸੰਤਾ. “ਸਭ

ਪਰੋਈ ਇਕਤੁ ਧਾਰੀ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਧਾਰੀ. ਧਾਰੀ (ਤਾਰੀ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾ ੪। ੨ ਧਾਰੇ ਨੂੰ.

ਧਾਣ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ.

ਧਾਣਕ. ਸੰ. ਧਾਨੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਧਾਰੀ। ੨ ਭੀਲ ਕਿਰਾਤ ਆਦਿ ਜੰਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਧਾਣਕ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਨੁਖ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਭੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ. "ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਣਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਸੀ.

ਧਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨੀ.

ਧਾਤ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ। ੨ ਧਾਵਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੋਤਦਾ.

ਧਾਤਕੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਇ ੨.

ਧਾਤਯਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਧਾਤਾ. "ਸਿਰ ਧਾਤਯਮਾਨ ਦੁਖੰਡ ਕਰਤੇ." (ਮਾਂਧਾਤਾ) ਮਾਂਧਾਤਾ ਨੇ ਸਿਰ ਦੇ ਟੁੱਕ ਕੀਤਾ.

ਧਾਤਰਿ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤ੍ਰ.

ਧਾਤਾ. ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ—ਧਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਰਖਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਪਾਲਕ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਧਾਤਿ. ਸਿੰਧੀ. ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੨ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ.

ਧਾਤੁ. (ਦੇਖੋ, ਧਾ ਧਾਤੁ). ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਅਸੁਨੁ ਇਕੁਧਾਤੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ—ਰਸ, ਰਕ੍ਤ, ਮਾਸ, ਮੇਦ, ਅਸ਼ਿ, ਮੱਜਾ ਅਤੇ ਵੀਰਯ। ੩ ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇਹ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਖਿਲਤ। ੪ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਦਾਰਥ—ਜੇਨਾ (ਸੁਵਰਣ), ਚਾਂਦੀ, ਤਾਂਬਾ, ਲੋਹਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਉਪਧਾਤੁ ਅਤੇ ਅਸਟਧਾਤੁ. "ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸਭ ਧਾਤੁ ਹੈ ਮਾਟੀ ਰਲਿਜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਇਹ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ. "ਹਰਿ ਆਪੇ ਪੰਚਤਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ਵਿਚਿ ਧਾਤੁ ਪੰਚ ਆਪਿ ਪਾਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) "ਇੰਦ੍ਰੀਧਾਤੁ ਸਬਲ ਕਹੀਅਤ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕੁਣਧਾਤੁ। ੬ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਵਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਧਾਤੁ ਮਰਿਜਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੭ ਪੰਜ ਤੱਤ, ਜੋ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜਬ ਚੁਕੈ ਪੰਚਧਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੮ ਮਾਇਆ. "ਲਿਵ ਧਾਤੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਰਗ ਹਨ. "ਨਾਨਕ ਧਾਤੁ ਲਿਵੈ ਜੋਤ ਨ ਆਵਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੯ ਅਵਿਦਯਾ. "ਸੇਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ, ਫਿਰਿ ਧਾਤੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ." (ਗੁਜ ਮ: ੩) ੧੦ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨ ਧਾਤੁ ਕਉ ਸਿਫਤੀ ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੧੧ ਕੁਣ. ਸਿਫਤ. "ਜੇਹੀ ਧਾਤੁ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੧੨ ਵਸਤੁ. ਦ੍ਰਵਯ ਪਦਾਰਥ. "ਤੈ ਕੁਣ ਸਭਾ ਧਾਤੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੧੩

ਸੁਭਾਉ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਵਾਦੀ. "ਕੁਤੇ ਚੰਦਨ ਲਾਈਐ ਭੀ ਸੋ ਕੁਤੀ ਧਾਤੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੧੪ ਵਾਸਨਾ. ਰੁਚਿ. "ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੧੫ ਵੀਰਯ. ਮਣੀ। ੧੬ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਸਦਰ. Verbalroot. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ੧੭੦੮ ਧਾਤੁ ਹਨ। ੧੭ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਊ। ੧੮ ਭਾਵ—ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਜਹਬ. "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਇੱਕ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹੈ। ੧੯ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਤਾਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਗਾਉਣ ਯੋਗਤ ਪਦ। ੨੦ ਸੰ. ਬਾਥਿਜ—ਧਾਵਿਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਇਮਾਨ. "ਹੋਰੁ ਬਿਰਹਾ ਸਭ ਧਾਤੁ ਹੈ, ਜਬਲਗੁ ਸਾਹਿਬੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਧਾਤੁ ਪੰਚ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੫ ਅਤੇ ੨.

ਧਾਤੁਰ. ਸੰ. ਧੱਤੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਤੁਰਾ. ਕਨਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੂਰਤ.

ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਤੁਰੇਬਾਜੀ. ਠਗਮੂਰੀ. "ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ ਸਬਾਇ ਨਿਵਾਰੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਧੂਰਤਬਾਜੀ. ਠਗਬਾਜੀ.

ਧਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੫. "ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਦੇਖ ਅਸਾਧ ਪੰਚ ਧਾਤੁ, ਹਰਿ ਕੀਏ ਖਿਨਿ ਪਰਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਧਾਤ੍ਰਿ ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਹਾਇਕ।

ਧਾਤ੍ਰੀ ੩ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਧਾਤਾ. ਰਿਕਵੇਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਤ੍ਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ, ਪਾਲਦਾ, ਸੰਤਾਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਸਥ ਆਸ਼ੁਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਜੋਤਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਸੇ ਨੇ ਸੂਰਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਅਕਾਸ਼, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਰਚੇ ਹਨ. ਕਈ ਏਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ੫ ਪ੍ਰਾਰਥਾ. ਕਿਸਮਤ। ੬ ਸੰ. ਧਾਰੀ. ਮਾਤਾ। ੭ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੮ ਦਾਈ। ੯ ਮਾਇਆ। ੧੦ ਆਉਲਾ। ੧੧ ਇਮਲੀ। ੧੨ ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ ਧਾਤ੍ਰੀਦੇਵੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧਾਤ੍ਰੀਫਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਉਲੇ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਇਮਲੀ ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤ੍ਰੀ ੧੦ ਅਤੇ ੧੧.

ਧਾਤ੍ਰੀਵਿਦਯਾ. ਦਾਈ ਦੀ ਵਿਦਯਾ. Midwifery.

ਧਾਂਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧੰਧਾ। ੨ ਵਿ—ਧੰਧੇ (ਕੰਮਕਾਜ) ਵਿੱਚ ਜੁੱਤਾ. "ਨਾ ਉਸ ਧੰਧਾ ਨਾ ਹਮ ਧਾਧੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਂਧਾ.

ਧਾਂਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਲਾਲਤ. ਰੋਕਦਸਾ.

ਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ. ਸਾਲਿ। ੨ ਛਿਲਕੇ (ਰੁਸ) ਸਮੇਤ ਦਾਣਾ. ਕਣ। ੩ ਅੰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨੁ। ੪ ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ.

"ਜੀਅ ਧਾਨ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁੰਨ ਅਧਾਰੀ." (ਸਵੇਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

"ਤੂਹੀ ਮਾਨ ਤੂਹੀ ਧਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੫ ਧਾਰਣ.

ਧਾਨਕ. ਦੇਖੋ, ਧਾਣਕ.

ਧਾਨਡੇ ਬੀਜਣੇ. ਕਿ—ਕੰਨੜਾ ਵਿਆਹਕੇ ਘਰੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਨੀ. ਕੰਨੜਾ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਾਨਾਂ (ਖਿੱਲਾਂ) ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਸ਼ਰੀਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਈਸਾਈ ਭੀ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਧਾਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅਥਵਾ ਚਾਉਲ। ੨ ਧਣੀਆਂ। ੩ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ। ੪ ਧਾਇਆ. ਦੋਤਿਆ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ. "ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਧਾਨਿ. ਧਾਨ (ਅੰਨ) ਦੇ. "ਏਤ੍ਰ ਧਾਨਿ ਖਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਧਾਨ ਅਤੇ ਧਾਨੜ। ੨ ਅੰਨ (ਬੀਜ) ਨਾਲ. "ਇਹੁ ਮਨ ਸੀਤੋ ਤੁਮਰੈ ਧਾਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਬੀਜ ਨਾਲ ਮਨ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵੀਜਿਆ ਹੈ.

ਧਾਨੀ. ਵਿ—ਧਾਨ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜੇਹਾ ਹਰੇ ਰੰਗਾ। ੨ ਸੰ. ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਨੀ। ੩ ਸੰਗੜਾ—ਜਗਹ. ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. "ਤੁਰੇਦਸ ਬਰਖ ਬਸੈ ਬਨਧਾਨੀ." (ਰਾਮਾਵ) "ਬਸੁਦੇਵ ਕੋ ਨੰਦ ਚਲਜੇ ਰਨਧਾਨੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧੂਮ੍ਰਦ੍ਰਿਯ ਧਰਨਿ ਧਰ ਧੂਰ ਧਾਨੀ ਕਰਨਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਵਿ—ਮੋਢੀ. ਮੁਖੀਆ. "ਢੱਠਾ ਵਿੱਚ ਸਿਦਾਨ ਦੇ ਰਾਸਿਆਂ ਦਾ ਧਾਨੀ." (ਸੰਗਨਾਮ)

ਧਾਨੁ. ਦਾਣਾ. ਅੰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ ਬ. "ਧਾਨੁ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾ ਖਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਭੁਸ ਸਮੇਤ ਚਾਉਲ। ੩ ਅਛੱਤ. ਅਟਟੇ ਚਾਵਲ. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ ਧਾਨੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਧਾਨੁਵਾ. ਦਾਨਵਾ. ਜਾਤੁਧਾਨ ਭਟ. ਏਤੜ ਭਟ. "ਕਰਜੇਰਿ ਠਾਢੇ ਧਾਨੁਵਾ." (ਸਲੋਹ)

ਧਾਨੈ. ਆਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਨ ੪. "ਅਕਲ ਕਲਾ ਹੈ ਪ੍ਰਵ ਸਰਬ ਕੋ ਧਾਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਧਾਨੜ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਧਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੋਲਤਮੰਦੀ। ੨ ਵਿ—ਅਨਾਜ ਦਾ, ਵਾਇਆ ਦਾ.

ਧਾਪਣਾ] ਕਿ—ਤ੍ਰਿਪੁ ਹੋਣਾ। ੨ ਪੁਸੰਨ ਹੋਣਾ. "ਮੁੰਡੀਆ ਅਨੁਦਿਨੁ ਧਾਪਣਾ] ਧਾਪੇਜਾਹਿ." (ਕੋਡ ਕਬੀਰ)

ਧਾਮ. ਸੰ. ਧਾਸਨ. ਸੰਗੜਾ—ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ, ਧਾਮ ਹੁ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ। ੩ ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਉਠੀ ਧੂਲਿ ਲਿਯ ਫਾਦ ਧਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸਿੱਖ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ. ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਆਦਿ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਦਰੀਨਾਥ, ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਵਾਰਾਣਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ। ੫ ਜਨਮ। ੬ ਸੁਰਗ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਧਾਮਣ] ਸੰ. ਧਮਨ. ਸੰਗੜਾ—ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਘਾਹ. ਨਰਕਟ. ਧਾਮਨ] ਨਰਸਲ. ਇਹ ਵਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਉਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਚਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਬਿਬਫ, ਜੋ ਗੜਵਾਲ ਦੇ ਦਿਲਾਕੇ, ਸਿਕਿਮ, ਗੁਜਰਾਤ, ਬਿਹਾਰ ਆਸਾਮ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਲਚਕੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਾਰਾਂ ਦੀ ਵਹਿੰਗੀ ਅਤੇ

ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਬੰਬਾਂ ਲਈ ਲਹੂਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. Grewia Scabrophylla.

ਧਾਮਾ. ਸੰਗੜਾ—ਭਿਖੜਾ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਧਾਮ (ਘਰਾਂ) ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਧਾਮ (ਘਰ) ਤੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਸੱਦਾ. "ਨਿਪ ਭੀ ਸਿਖ ਕੇ ਧਾਮਾ ਲੀਓ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪਰੋਸਾ. ਉਤਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਨ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ। ੪ ਜੋੜੀ (ਪਥਾਵਜ) ਦਾ ਬਾਇਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੰਭੀਰ ਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਟਾ ਲਗਾਈਦਾ ਹੈ.

ਧਾਮੀ. ਵਿ—ਧਾਮ (ਘਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਗ੍ਰਿਹਸਥ. ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। ੩ ਰੰਬਾ—ਜਯਾਫ਼ਤ। ੪ ਸਿਮਲੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ. ਧਾਯ. ਦੇਖੋ, ਧਾਇ.

ਧਾਯਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ.

ਧਾਯੰਤੇ. ਧਾਵੰਤੇ. ਧਾਵਨ ਕਰੰਤੇ. ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਧਾਯੰਤੇ ਗੋਪਾਲਕੀਰਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ. "ਧਾਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸਹਿ ਗੁਸਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਤ. "ਪਰੀ ਧਾਮ ਤਵ ਧਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਗਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗਊ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢਣੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਟੂਣਾ. ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਰਾਬ, ਤੇਲ, ਜਲ ਆਦਿ ਦੀ ਘਰ ਜਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਧਾਰ ਦੇਣੀ. "ਧਾਰ ਪੇਟ ਪੂਜਾ ਏ ਏਹੈ." (ਪੰਪੁ) ੫ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਢ. "ਯਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਰਾਰ ਹੈ ਰੇ, ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੋ ਹੈ." (ਬੋਧ ਕਵਿ) ੬ ਸੰ. ਧਾਰ. ਚੋਰ ਦਾ ਮੀਂਹ। ੭ ਵਰਖਾ ਦਾ ਜਲ। ੮ ਉਧਾਰ. ਰਿਣ। ੯ ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਭਹਰਾ. ਭੁੰਘਾ.

ਧਾਰਸ. ਸੰਗੜਾ—ਧੀਰਯ. ਦਿਲਾਸਾ. ਢਾਰਸ.

ਧਾਰਕ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਪਾਕੁ. ਬਾਸਨ. ਭਾਂਡਾ.

ਧਾਰਕੱਢਣੀ. ਕਿ. ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰ ੩.

ਧਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਫਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਤਨਾ ਵਸਨ, ਜੋ ਤੋਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਰਾਸ਼ੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਤੀ ੨-੩.

ਧਾਰਣਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਧਾਰਣ ਕਰਤਾ.

ਧਾਰਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਗਲ ਤੁਮਾਰੀ ਧਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਉਹ ਕ੍ਰਿਤਿ, ਜੋ ਬਾਤ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਮਝ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਭੁੱਲਕੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਧਰਮ ਦੀ ਰਹਿਤ। ੬ ਫੰਦਪਾਠ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ.

ਧਾਰਣਿ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਧਾਰਣਿ ਧਾਰਿਰਹਿਓ ਬ੍ਰਹਮੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ)

"ਵੇਦਾ ਬਯਾ ਭਿਜਤਥ ਧਾਰਾਯਾ." (ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ ਚਿਕ੍ਰਤਿਪਾਦ ਸੂਤ੍ਰ ੧)

ਧਾਰਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਭੀ. ਨਖਜ। ੨ ਪੰਥਿ. ਸੁਣੀ. ਕਤਾਰ।
੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਧਾਰਣੀਯ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤ.

ਧਾਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਧਰ। ੨ ਭਿੰਗ. ਇੰਦ੍ਰ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਪਤਿ ਦੇਵਤਾ.

ਧਾਰਧਾਰ. ਧਾਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਧਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧਾਰਧਾਰ.

ਧਾਰਨ } ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ ਅਤੇ ਧਾਰਣਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਸਗਲ ਤ੍ਰਿਮੁਖੀ ਧਾਰਨਾ."
ਧਾਰਨਾ } (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਧਾਰਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣਕ.

ਧਾਰਨੀਯ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣੀਯ.

ਧਾਰਥਾਰਿ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ। ੨ ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਥਾਰਿਧਰ.

ਧਾਰਮਿਕ. ਸੰ. ਧਾਰਮਿਕ. ਵਿ—ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.
ਧਰਮ ਵਾਲਾ.

ਧਾਰਯ. ਸੰ. ਧਾਰਯ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਲ.
ਪਾਣੀ.

ਧਾਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਵੀ.

ਧਾਰਤਾ. ਧਾਰਾਘਟ, ਧਾਰਾਘਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਧਾਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਆਦਿ ਦੁਵ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਵਹਾਉ, ਅਥਵਾ
ਤਤੀਹਰੀ. "ਚਲੀ ਵਿਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲਧਾਰਾ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ
ਤੇਜ਼ ਸਿਰਾ. ਧਾਰ. ਬਾਝ। ੩ ਭੋਜ ਦੀ ਪੰਥਿ. ਸਫਾ. ੪ ਸੰਤਾਨ.
ਐਲਾਦ। ੫ ਲਕੀਰ. ਰੇਖਾ। ੬ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਕਤਾਰ). Mountain
Range. ੭ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੮ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਥਵਾ ਦਫ਼ਤਰ. "ਆਵਣੁ
ਜਾਣੁ ਨਹੀਂ ਜਮਧਾਰਾ." (ਮਾਧੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧) ਯਮਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ
ਦੀ ਦਫ਼ਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨਹੀਂ। ੯ ਮਾਲਵਾ (ਮਧਯ ਭਾਰਤ)
ਦੀ ਇੱਕ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇਹ ਚੇਦਿ ਦੇ ਪੱਛਮ
ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਜ
ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਭੋਜ ਸੰਮਤ ੧੦੬੮ ਵਿੱਚ
ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਸੀ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਭਰਥਰੀ (ਭਰਤ੍ਰਿਹਰੀ)
ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਕੋ ਰਹੈ ਭਰਥਰਿ
ਰਾਵ ਸੁਜਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੮) ੧੦ ਦੇਖੋ, ਧਾਤਾ. "ਏਕ ਦਿਵਸ
ਧਾਰਾ ਕੋ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੫) ੧੧ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਣ.
"ਏਹੁ ਆਕਾਰੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਧਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਧਾਰਾਘਟ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਧਾਰਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਜਲਧਾਰਾ ਵਾਸਤੇ ਅਟਦਾ (ਘੁੰਮਦਾ) ਹੈ.
ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੨ ਬੱਦਲ। ੩ ਮਸਤ ਹਾਥੀ। ੪ ਘੋੜਾ.

ਧਾਰਾ ਤੀਰਥ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ. ਇਹ
ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਪੰਜੋਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ
ਪੂਜਨ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜੋਰ.

ਧਾਰਾਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਬਸਤ੍ਰ। ੨ ਜਲਧਾਰਾ
ਧਾਰਨਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਦੇਖ ਦਾਨਧਾਰਾ, ਧਾਰਾਧਰ ਬਰਮਾਨੇ

ਹੈ." (ਸੇਖਰ)

ਧਾਰਾਧਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਰਾਧਰ (ਬੱਦਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ.
(ਸਨਾਮ)

ਧਾਰਾਧਰਦਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਰਾਧਰ (ਮੇਘ) ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ
(ਜਲ), ਉਸ ਦੇ ਧਰ (ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ), ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਤਾਲ.
ਧਾਰਾਧਰ ਧੁਨਿ. ਮੇਘ ਜੇਹੀ ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,
ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ.

ਧਾਰਾਧਰ ਧੂਦ. ਧਾਰਾਧਰਦ ਧਰ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾਧਰਦਧਰ.
ਧਾਰਾਧਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਤਿੱਖੀਧਾਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ. "ਅਸਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਾਧਰੀ." (ਸਨਾਮ) ੨ ਨਦੀ.

ਧਾਰਾਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰਾ ੯.

ਧਾਰਾਪਥ. ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਜਲਧਾਰਾ ਨਿਕਲੇ, ਜਲਯੰਤ੍ਰ.
ਭੰਦਾਰਾ (ਫੁਹਾਰਾ). ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰਸਮ.

ਧਾਰਾਲਾ } ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਖੜਗ ਅਤੇ ਕਟਾਰੀ.
ਧਾਰਾਲੀ }

ਧਾਰਾਵਾਹੀ. ਵਿ—ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਰਸ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.
ਧਾਰਿ. ਧਾਰਕੇ. ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ. "ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹਾਥ ਦੇ
ਰਾਖਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਧਾਰਾ ਮੇਂ, ਧਾਰ ਵਿੱਚ. "ਬੂਝੇ ਕਾਲੀ
ਧਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਧਾਰਣਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਧਾਰਣ ਕਰ.
"ਭੇ ਨਰ! ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਧਾਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ.

ਧਾਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਧਾਰਿਆ.

ਧਾਰੀ. ਵਿ—ਧਾਰਿਤ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਕੀਤੀ. "ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ
ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ. "ਸਾਈ
ਸੁਹਾਗਣਿ ਠਾਕੁਰ ਧਾਰੀ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਭੋਰੀ. ਤੰਦਾ ਨੂੰ
ਮਿਲਾਕੇ ਵੱਟਿਆ ਡੋਰਾ. "ਪਉਣ ਹੋਵੈ ਸੁਤਧਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)
੪ ਮਨੋਤ. ਅਹੰਤਾ. "ਬਿਨਸੈ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਜੰ.
ਧਾਰਿਨ੍. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰਾ (ਬਾਝ) ਵਾਲਾ।
੭ ਸੰਗਤਾ—ਤੇਜ਼ ਬਸਤ੍ਰ। ੮ ਨਦੀ. ਨਦ. ਦਰਿਆ.

ਧਾਰੀਵਾਲ. ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਤੰਟੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ
ਤੋਂ ਧਾਰੀਵਾਲ ਬਬਦ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਮਹਰ ਮਿੱਠਾ ਧਾਰੀਵਾਲ
ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪਠਾਨਕੋਟ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੩੬ ਮੀਲ
ਹੈ. ਇੱਥੇ ਉਂਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਸਨ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ
ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਇੱਥੇ ਭਾਰੀ ਕਾਰਖਾਨਾ (Egerton Woollen
Mills) ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਧਾਰੂ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.
ਧਾਰੋ. ਸੂਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ
'ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰੀਵਾਲ ਭੀ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ।

ਧਾਰਜਉ. ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਜਿਸਹਿ ਧਾਰਜਉ ਧਰਤਿ ਅਰ ਵਿਉਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਧਾਲੀਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਧਾਰੀਵਾਲ ੧.

ਧਾਵ. ਸੰ. ਥਾਕ. ਧਾ—ਦੌੜਨਾ (ਨੱਠਣਾ), ਧੋਣਾ, ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਸਿੰਜਣਾ. ਧਾਵਸਿ. ਦੌੜਦਾ ਹੈ. "ਉਆ ਕਉ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਧਾਵਸਿ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੨ ਧਾਵਸੀ. ਦੌੜੇਗਾ.

ਧਾਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਈ. ਵਸਤੂ ਧੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ.

ਧਾਵਣ. ਧੋਣ ਅਥਵਾ ਧਾਵਣ ਇੱਕ ਖੜੀ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੨ ਮਾਂਟਫੁਮਰੀ ਦੇ ਬਾਸਤਕਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਨ.

ਧਾਵਣਾ. ਕਿ—ਦੌੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੨ ਵਿ—ਧਾਵਣ ਭੇਡ ਦਾ. "ਮੂਲਾ ਸੁਜਾ ਧਾਵਣੇ." (ਤਾਗੁ)

ਧਾਵਣੀ. ਵਿ—ਧਾਵਨ (ਦੌੜਨ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧਾਵਨ (ਦੌੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਾਵਾ. ਹਮਲਾ. "ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਧਾਵਤਾ } ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ. ਚਲਾਇਮਾਨ. "ਧਾਵਤ ਕੇ ਧਾਵਹਿ ਬਹੁ ਧਾਵਤੁ } ਭਾਤੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਚੰਚਲ. ਜੋ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ—ਮਨ. "ਧਾਵਤੁ ਲੀਓ ਬਰਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਥਾਕਿਰ. ਵਿ—ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਕਾਰਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਿਤ.

ਧਾਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੌੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨੱਠਣਾ. "ਮਨ ਮੇਰੇ ਧਾਵਨ ਤੇ ਫੂਟਿਓ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੨ ਦੂਤ. ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. "ਜਹਿ ਬਹਿ ਧਾਵਨ ਕਰੇ ਪਠਾਵਨ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਜਲ, ਸਾਬਣ ਆਦਿ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਧੋਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੫ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਣ.

ਧਾਵਣੀ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਣੀ.

ਧਾਵਰਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾ—ਵ੍ਰਿਤਾ. ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚਿ. ਸੰਚਯ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ. "ਅਨਿਕ ਕਾਜ ਅਨਿਕ ਧਾਵਰਤਾ ਉਰਚਿਓ ਅਨ ਜੰਜਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਥਾਕਿਤ—ਧਾਵਤੁ. ਵਿ—ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਰੀ.

ਧਾਵਰੀ. ਸੰ. ਧਾਵਿਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਖਾ. ਵਰਜਨ. "ਬੈਠ ਪਰਜੰਕ ਪਰ ਧਾਵਰੀਨ ਧਾਇ ਕੈ." (ਭਾਗੁਕ) ਦਾਈਆਂ ਪੱਖੇ ਭੱਲਦੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵਰਤਾ ੨.

ਧਾਵਲ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਵਲ ਦੀ ਉਠਾਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਧਾਵਲੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਵਲ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸੁਆਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧਾਵਲੇਸਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਵਲੇਸ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਧਾਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੌੜ, ਭਾਜ। ੨ ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੁਛ ਦੇ ਰੰਮ ਦਾ ਪੱਖਾ ਧਾਵਤੁ ਹੈ.

ਧਾਇ ੨. ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਸਰਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਸਾਲਾ ਹੈ. "ਗੁੜ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਧਾਵਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਧੌਤਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼.

ਧਾਵੈ. ਧਾਵਨ ਕਰਦਾ (ਦੌੜਦਾ) ਹੈ। ੨ ਧੜਾਵੈ. ਆਚਾਧੈ. "ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ ਧਾਵੈ." (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਅਹਿ ਨਿਸ ਧਾਵਨ ਧਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਧਾਵਾ ੩.

ਧਾੜ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨਹਾਰ ਟੋਲਾ. ਭਾਕੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਭਾਕੂਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ. ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਧਾਵਾ.

ਧਾੜਵੀ. ਸੰਗਤਾ—ਲੁਟੇਰਾ. ਭਾਕੂ.

ਧਾੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਕਾ. ਬਲ ਨਾਲ ਨੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਧਾੜਾਪੇੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੁੱਟ ਦਾ ਪਦਾਰਥ.

ਧਾੜੀ. ਧਾੜਵੀ. ਧਾੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਕੂ.

ਧਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਫੜਨਾ.

ਧਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ। ੨ ਧਿਆਉਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਆਉਣਾ.

ਧਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ। ੨ ਧਯਾਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਧਿਆਉਣਾ.

ਧਿਆਉਣਾ. ਕਿ—ਧਯਾਨ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਧਿਆਈਐ ਅਪਨੇ ਸਦਾ ਹਰੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਧਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਯ। ੨ ਧਯਾਨ ਕਰਕੇ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ.

"ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਭਗਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧਿਆਇ ਬਈ. ਧਯਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ. ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ. "ਫੂਟੈ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਬਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਧਿਆਇਨਿ. ਧਯਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਾਜਨਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਧਿਆਈ. ਧਯਾਨ ਕਰਕੇ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. "ਨਾਲਕ ਨਾਮ ਧਿਆਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

"ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਸੇ ਜਨੁ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਥਾਕਿਨ. ਵਿ—ਧਯਾਨ ਪਰਾਇਣ.

ਧਯਾਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. "ਆਤਮੇ ਹੋਇ ਧਿਆਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਧਿਆਨ } ਸੰ. ਧੜੈ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਧਿਆਨੁ } ਧਯਾਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਲਿਵਲੀਨ ਕਰਨਾ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਇੱਕ ਵਿਸਯ ਤੇ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਤੰਜਲ ਦਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਤਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤਧਯੇਕਤਾ ਧਿਆਨਮ੍" (ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ, ੩—੨) "ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ." (ਜਪੁ) "ਧਿਆਨੀ ਧਿਆਨੁ ਨਾਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਵ। ੩ ਧਿਆਨ. ਚਿੰਤਨ.

ਧਿਆਵਣਾ } ਕਿ—ਧਯਾਨ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਧਿਆਵਉ ਧਿਆਵਨਾ } ਭਾਵਉ ਕੁਣ ਭੋਵਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮੁਕਤੋ ਨਾਮਧਿਆਵਣਿਆ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮਚਿੰਤਨ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨ

ਰਹਿਤ ਹਨ.
 ਧਿਸ. ਸੰ. ਬਿਥ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.
 ਪਿਸਟਾਨ } ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਧਿਸ੍ਠਾਨ. “ਰਜੁ ਪਿਸਟਾਨ
 ਪਿਸਠਾਨ } ਆਹਿ ਅਗਜਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਧਿਕ. ਸੰ. ਬਿਥ. ਵੜ—ਗਿਨਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨਾਦਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.
 ਲਾਨਤ. ਫਿਟਕਾਰ.
 ਪਿਕਾਰ. ਸੰ. ਬਿਥਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ.
 ੨ ਤਿਰਸਕਾਰ. ਅਨਾਦਰ. “ਲੋਕ ਪਿਕਾਰ ਕਹੈ ਮੰਗਤਜਨ, ਮਾਂਗਤ
 ਮਾਨ ਨ ਪਾਇਆ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧)
 ਧਿਖ. ਦੇਖੋ, ਧਿਸ.
 ਪਿਖਣ. ਸੰ. ਧਿਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਹਮਾ। ੨ ਵਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ।
 ੩ ਵਿਸਨੁ। ੪ ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ. ਅਕਲਮੰਦ। ੫ ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ.
 ਦੇਖੋ, ਧਿਸ.
 ਪਿਖਣਾ. ਸੰ. ਧਿਸਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਅਕਲ. ਬੁੱਧਿ. “ਭੋਰਖ ਨੇ ਪਿਖਣਾ
 ਨ ਦੀਨੀ ਤੋਹਿ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਫਤ੍ਤਿ (ਉਸਤਤਿ). ਵਡਿਆਈ।
 ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.
 ਪਿਖਣੀ. ਸੰ. ਪਿਖਣਾ. ਵਿ—ਧਿਸਣਾ ਵਾਲਾ. ਅਕਲਮੰਦ।
 ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗਵਿਦਤਾ ਦੀ ਹੈ ਚਤੁਰਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਐਸੀ ਸੈਨਾ.
 ਭੋਜ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਪਿਖਣੀਰਿਪੁ.
 ਪਿਖਣੀਸ. ਵਿ—ਧਿਸਣ-ਈਸ਼. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪੰਡਿਤਰਾਜ.
 “ਕਵਿ ਕੋਵਿਓ ਪਿਖਣੀਸ ਜੋ ਆਵਤ ਚਲ ਦਰਬਾਰ.” (ਗੁਵਿ ੧੦)
 ਪਿਖਣੀਰਿਪੁ. ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਰ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ, ਚੰਦ੍ਰਕ. “ਪਿਖਣੀ
 ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਰਿਪੁ ਪਦ ਅੰਤ ਉਚਾਰ.” (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਬੁੱਧਿਵਾਨ
 ਦਾ ਵੈਰੀ, ਮੁਰਖ.
 ਪਿਗ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕ.
 ਪਿੰਗ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਵ-ਅੰਗ. ਮਸਬੂਤ। ੨ ਧੱਕੇਬਾਜ਼. ਸੀਨਾਚੋਰੀ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਉਪਦ੍ਰਵ.
 ਪਿੰਗਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਖਾਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਇੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ
 ਹੋਇਆ. ਇਹ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਤਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ
 ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਮੱਦ੍ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ
 ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ
 ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿੰਗਭ ਭੀ ਹੈ. “ਪਿੰਗਤ ਮੱਦ੍ਰ
 ਜਾਣੀਅਨ ਵਡੇ ਸੁਜਾਣ ਤਖਾਣ ਅਪਾਰਾ.” (ਭਾਗੁ)
 ਪਿੰਗੜ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਣ। ੨ ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਜਾਤਿ। ੩ ਵਿ—ਪਿੰਗ
 (ਧੱਕਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪਿੰਗਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਗਾਈ. ਜ਼ੋਰਵਰੀ. ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ.
 ਪਿਗੁ. ਦੇਖੋ, ਧਿਕ. “ਪਿਗੁ ਤਿਨਾ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਾ ਵਿਡਾਈ
 ਆਸ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) “ਪਿਗੁ ਪੈਨਣੁ ਪਿਗੁ ਖਾਣੁ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ
 ਸੋਰ)
 ਪਿੰਡਣ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਣ.

ਪਿੰਡਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ.
 ਇਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਹੰਸ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਹੋਇਆ.
 ਪਿਛਾਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਗਾਈ. ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਅਨਯਾਯ.
 ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ. “ਦੇਦਾ ਨਰਕਿ, ਸੁਰਕਿ ਲੈਦੇ, ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਪਿਛਾਣਾ!”
 (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਵਿ—ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪਿਛਾਣੈ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ. “ਤਉ ਕਤੀਐ ਜੋ ਕਿਵੁ ਹੋਇ ਪਿਛਾਣੈ.”
 (ਭੋਰ ਮ: ੫)
 ਪਿਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧੀਰਜ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਤੀਜਣਾ. ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ.
 ਏਤਬਾਰ ਰੱਖਣਾ.
 ਪਿਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਧੀਰਜ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਏਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣਾ.
 ਪਿਠ } ਸੰ. ਧ੍ਵਣ—ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਅਕਲਮੰਦ. ਦਾਨਾ ੨ ਉਦਾਰ।
 ਪਿਠਾ } ੩ ਦਲੇਰ। ੪ ਨਿਰਲੱਜ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਿਠ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ.
 ਪਿੱਠ }
 ਪਿਧਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਕਾਰ. “ਨਤੁ ਸਾਹਜਹਾ ਪਿਧਕਾਰ ਕਹੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਪਿਧਿਕਟ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਕਟ.
 ਪਿਮਾਣ. ਸਿੰਧੀ. ਧਮਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਚੇਹਰੇ ਪੁਰ
 ਅਸਰ. “ਮੁਖਿ ਪਿਮਾਣੈ ਧਨ ਖਤੀ,” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ
 ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਿਗਤਾਸੁਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਮੁਖ
 ਖਤੀ ਹੈ. ਭਾਵ—ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਭਾਵ ਚਲਕਦਾ ਹੈ.
 ਪਿਮਾਣੈ. ਦੇਖੋ, ਪਿਮਾਣ.
 ਪਿਰ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿਰ. ਵੱਲ. ਤਰਫ਼। ੨ ਪੱਖ. “ਸਭੇ ਧਿਰਾਂ
 ਨਿਖੁਟੀਅਸੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੩ ਆਸਰਾ. ਸਹਾਰਾ।
 ੪ ਧੀਰਯ ਨਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਨਹਿ ਕੈ ਪਿਰ
 ਧਰਿ ਆਗੈ ਬਿਰੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਪਿਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਕਾਰ. “ਨਿੰਦਕ ਪਿਰਕਾਰਜੋ ਸਭ ਲੋਗਨ.”
 (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਪਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਤ.
 ਪਿਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਤਿ.
 ਪਿਰਾਜਰਾਜ. ਵਿ—ਰਾਜਾਪਿਰਾਜ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ.
 “ਪਿਰਾਜਰਾਜ ਪ੍ਰਬੀਨ.” (ਅਕਾਲ)
 ਪਿਰਿ. ਵੱਲ. ਚਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰ ੧. “ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜਾ ਤਉ ਪਿਰਿ
 ਜੁਲਦੇ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
 ਪੀ. ਸੰ. ਧਾ—ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ, ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਹੋਣਾ, ਕ੍ਰਪਤ ਹੋਣਾ,
 ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ. ਅਕਲ. “ਵਿਸਾਲ ਪੀ
 ਪੁਲ ਹੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਨ। ੪ ਕਰਮ। ੫ ਵਿਚਾਰ. ਧਰਾਨ।
 ੬ ਇੱਛਾ। ੭ ਸੰ. ਪੀਤਾ. ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ “ਪੁਤ ਪੀ ਖਾਇ.” (ਗਉ
 ਮ: ੪)
 ਪੀਅ. ਦੇਖੋ, ਪੀ ੭. “ਪੀਅ ਪੁਤ ਸੰਜੋਗ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
 ਪੀਸ. ਸੰ. ਅਧੀਸ਼. ਅਧਿਕ—ਈਸ਼. ਵਡਾ ਸ੍ਰਾਮੀ. ਬਹਨਸ਼ਾਹ.

ਧੀਰਗ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਗ.

ਧੀਜ. ਸੰ. ਧੈਯ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਤ ਦੀ ਕਾਇਮੀ. ਧੀਰਜ. “ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਈ ਬਹੁਤ, ਕਿਵੇਂ ਨ ਧੀਜਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) “ਕਹਿਣਿ ਸੁਨਣਿ ਨ ਧੀਜਏ.” (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੧)

ਧੀਜਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਧੈਯ ਕਰਨਾ ੨ ਪਤੀਜਣਾ. ਦੇਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣਾ.

ਧੀਜੈ. ਪਤੀਜੈ. ਧੀਰਜ ਕਰੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਧੀਜਾ ੨ ਧਰੀਜੈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਅੰਤਰਿ ਪੰਚ ਅਗਨਿ, ਕਿਉ ਧੀਰਜੁ ਧੀਜੈ?” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੀਠ } ਦੇਖੋ, ਧਿਠਾ ੨ ਸੰ. ਧ੍ਰੁਵ—ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ—ਨਿਰਲੋਜ. ਬੇਹੁਯਾ. ਧੀਠਾ } “ਕਿਛੁ ਸਾਦ ਨ ਪਾਵੈ ਧੀਠਾ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਧੀਠਾ

੨ ਸੰ. ਧ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ—ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ.

“ਬਿਨਸਿਆ ਕ੍ਰਮ ਭਉ ਧੀਠਾ ਜੀਉ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਭੈ ਜੋ ਜਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੋ ਵਿਨਾਸ ਹੋਇਆ.

ਧੀਨ. ਸੰ. ਅਧੀਨ. ਵਿ—ਤਾਬੇਦਾਰ. “ਸੋ ਠਾਕੁਰ ਤਿਸ ਹੀ ਕੇ ਧੀਨ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਧੀ-ਨ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੁੱਧਿ ਨਹੀਂ. ਬੇ ਅਕਲ. ੨ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹਾ.

ਧੀਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਅਧੀਨਤਾ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ. ੨ ਵਿ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੀ (ਭੁੱਧਿ) ਨਾ (ਨਹੀਂ). ਬੇਸਮਝ. ਬੇਅਕਲ.

ਧੀਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਧੀ (ਬੇਟੀ) ਦਾ ਪਤਿ. ਜਵਾਈ.

ਧੀ ਪਤਿ. ਜਵਾਈ. ਦਮਾਦ. ੨ ਅਕਲ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ੨ ਆਤਮਾ.

ਧੀਮਤ } ਸੰ. ਧੀਸਤ ਅਤੇ ਧੀਸਨ੍ਤ. ਵਿ—ਧੀਮਾਨ. ਅਕਲਮੰਦ. ਧੀਮਨ } ਦਾਨਾ. “ਧਰਮਰੁ ਕਿਰਤਿ ਧੀਮਤ ਕੀ ਸਦਾ ਹੈ ਜੀਤ ਸਭ ਚਾਈ.” (ਸਲੋਹ)

ਧੀਮਨਿ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਨ ੨.

ਧੀਮਾ. ਵਿ—ਧੀਰਯ ਵਾਲਾ. ੨ ਮੱਠਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਾਲਾਕ ਨਹੀਂ. ੩ ਧੀਮਾਨ (ਭੁੱਧਿਮਾਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਧੀਮਾਨ } ਦੇਖੋ, ਧੀਮਤ. ਧੀਮੰਠ }

ਧੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੀਰਜ (ਧੈਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਦਮਤਾ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ, ਨਾਕੇ ਦੇਵੈ ਧੀਰ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਡੇਢੀ ਘਬਰਾਵੇ ਨਾ. ਸ਼ਾਂਤ. “ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਮਨ ਧੀਰ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੩)

੩ “ਧੀਰ ਤੁਰੰਗਨਿ ਰੁਚਿਰ ਮਹਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬਲਵਾਨ. ੪ ਨੈਮ੍ਰ. ਹੋਸੇ ਰਹਿਤ. ੫ ਗੰਭੀਰ. ੬ ਸੰਗਤਾ—ਕੇਸਰ. ੭ ਇੱਕ ਖੜੀ ਜਾਤਿ. “ਧੀਰ ਨਿਹਾਲੁ ਤੁਲਸੀਆ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੮ ਧੀਰਤਾ.

ਧੀਰਤ੍ਵ. ਧੀਰਜ ਦਾ ਤਾਵ. “ਤਗਰ ਆਨੰਦਮੈ ਪੇਖਿ ਪੁਭ ਕੀ ਧੀਰ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੯ ਡਿੰਗ. ਸੂਰਜ.

ਧੀਰਉ. ਵਿ. ਧੀਰਜ (ਧੈਯ) ਵਾਲਾ. “ਧੀਰਉ ਸੁਨਿ ਧੀਰਉ ਪੁਭ ਕਉ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਧੀਰਕ } ਸੰਗਤਾ—ਧੀਰਜ. ਚਿੱਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ. “ਅੰਦਰਿ ਧੀਰਕ ਧੀਰਕੁ } ਹੋਇ ਪੂਰਾ ਪਾਇਸੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

੨ ਧਰਵਾਸਾ. ਦਿਲਾਸਾ. “ਭਾਵੈ ਧੀਰਕ ਭਾਵੈ ਧਕੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) “ਜਾਕੀ ਧੀਰਕ ਇਸੁ ਮਨਹਿ ਸਧਾਵੈ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਧੀਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਧੈਯ ਕਰਤਾ. “ਧੀਰਕ ਹਰਿ ਸਾਥਾਜਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਧੀਰਜ } ਸੰ. ਧੈਯ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਤ ਦਾ ਟਿਕਾਉ. ਦ੍ਰਿੜਤਾ. ਧੀਰਜੁ } ਇਸਤਿਕਲਾਲ. ਕਲੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੀ ਇਸ਼ਿਬਤਿ.

“ਧੀਰਜ ਮਨਿ ਭਏ ਹਾਂ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਧੀਰਜੁ ਜਸੁ ਸੇਭਾ ਤਿਹ ਬਨਿਆ.” (ਬਾਵਨ)

ਧੀਰਜੁ ਧੁਰਿ. ਧੈਯ ਧੁਯ. ਧੀਰਯ ਦਾ ਮੋਢੀ. “ਜਿਸੁ ਧੀਰਜੁ ਧੁਰਿ ਧਵਲੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਨੇ ਧਵਲ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੱਕਣ ਵਾਲੇ ਬੈਲ) ਨੂੰ ਧੀਰਯਧਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਧੀਰਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਜਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ.

ਧੀਰਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੀਰਯ (ਧੈਯ) ਭਾਵ. ਮਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ. ਧੀਰਤ੍ਵ } ੨ ਚੰਚਲਤਾ ਦਾ ਅਤਾਵ. ਗੰਭੀਰਤਾ.

ਧੀਰਦਾ. ਧੀਰਦ (ਧੈਯ) ਦਾਤਾ. “ਧਰਾ ਧੀਰਦਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਧੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਣ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧੀਰਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਧੀਰਜ ਬੀਵਨ.

ਧੀਰਨਿ. ਧੈਯ ਵਾਲੇ ਹੋਵਨ. “ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ, ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਛੋਹ?” (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਧੀਰਮੋਲ. ਮਾਤਾ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧੩ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੬੮੩ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੰ: (B).

ਧੀਰਮੋਲੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੋਲ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਧੀਰਮੋਲ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਧੀਰਝ. ਇੱਕ ਖੜੀ ਜਾਤਿ.

ਧੀਰਾ. ਵਿ—ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਇਆ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਪਰਾਇਸ਼੍ਰੀ ਰਮਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਵਜੋਗ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਕੈਪ ਪੁਗਟ ਕਰੇ. ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਗ਼ੜਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਹੀਰੇ ਸਹਿਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਧੀਰਿਓ. ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ੨ ਟਿਕਿਆ. ਠਹਿਰਿਆ. ਵਸਿਆ. “ਕਵਨ ਬਾਨ ਧੀਰਿਓ ਹੈ ਨਾਮਾ, ਕਵਨ ਵਸਤੁ ਅਹੰਕਾਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਅਰ ਮੈ ਅਮਕਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਹੈ?

ਧੀਰੀ. ਵਿ—ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ.

ਧੀਰੀਐ. ਧੀਰਯ ਸਹਿਤ ਹੋਵੀਐ. “ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਧੀਰੀਐ?” (ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰ.

ਧੀਰੋ. ਧੀਰਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੋ ਮਨੁ ਮੇਰਾ?" (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਧੀਰੋ. ਧੀਰਯਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਯੁ। ੨ ਧੀਰ ਗੋਤ ਦਾ. "ਭਾਵਾ ਧੀਰੋ ਬਸੇ ਉਜੈਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਧੀਰ ੨.

ਧੀਰੋਂਦਿ. ਵਿ—ਧੀਰਯ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਦਯ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ. ਧੀਰਤਾ ਸਹਿਤ. "ਬਿਰਹੀ ਨਾ ਧੀਰੋਂਦਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਧੀਵਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਧੀ (ਬੁੱਧਿ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). ਤੇਜ ਅਕਲ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੱਛੀ ਵਤਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ.

ਮਛੂਆ. ਭੀਵਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਹੈ। ੨ ਮਲਾਹ. ਕੇਵਟ.

ਧੀਵਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੀਵਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਿਉਰੀ.

ਧੀਵਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੀਤਾ. ਪੁਤ੍ਰੀ. ਭੇਟੀ.

ਧੁੱਸ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਰ ਨਾਲ ਧਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧੱਕਾ.

ਧੁੱਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ. ਦੇ ਵਰ ਦਾ ਉੱਨੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਦੋ ਤਹਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖਤੀ ਜਾਤਿ.

ਧੁੱਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਲ ਨਾਲ ਧਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧੁੜਧੁਤੀ ਕੰਪ. "ਧੁੱਸੀ ਲੀਤੀ ਦੇਖ ਕੁਢੰਗੇ." (ਭਾਗੁ)

ਧੁਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਦੋਹ ਕਰਨਾ. "ਵੇਖਦਿਆ ਹੀ ਮਾਇਆ ਧੁਹਣਾ } ਧੁਹਿਗਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਅੰਤਿਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ, ਜਿਥੈ ਹਥੁ ਨ ਪਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਧੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ। ੨ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧਮਧਮ. "ਧੁਕ ਧੁਕ ਪਰੈ ਕਬੰਧ ਝੂਅ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਪਤਨ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਧੁੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਧੁੰਕਾਰ. ਗੰਤੀਰ ਧੁਨਿ. "ਧੁੰਕੇ ਨਿਸਾਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਧੁਕਣੁ. ਸਿੱਧੀ. ਧਿਕਣੁ. ਕ੍ਰਿ—ਧਕੇਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦੌਤਨਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਦ੍ਰੁਤਗਮਨ" ਹੈ. "ਕੋਠੇ ਧੁਕਣੁ ਕੇਤਤਾ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਧੁਕਧੁਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ. ਕੋਝੀ। ੨ ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦੀ ਹਰਕਤ. ਭੀ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਨਟਕਣ ਵਾਲੀ ਸਤਾਉ ਚੌਕੀ, ਜੋ ਕਲ ਪਹਿਰੀਦੀ ਹੈ. "ਇਕ ਧੁਕਧੁਕੀ ਮੇਲ ਬਹੁ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧੁੰਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੌਂਸੇ ਆਦਿ ਦੀ ਧਮਕ. "ਧੌਂਸਾ ਕੀ ਧੁੰਕਾਰ ਧਰਾਧਰ ਧਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ਪ੨)

ਧੁਖਣਾ } (ਸੰ. ਧੁਖ—ਧੁਕ. ਧਾ—ਮਚਾਉਣਾ, ਜਲਾਉਣਾ, ਬਕ ਜਾਣਾ) ਧੁਖਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜਲਗਣਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮੱਚਣਾ. "ਅਗਨਿ ਨ ਅੰਤਰਿ ਧੁਖੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਧੁਖ ਜਿਉ ਮਾਲੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਬਕਜਾਣਾ. "ਰਾਤੀ ਵਡੀਆ ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠਨਿ ਪਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਇਆਂ ਅੰਗ ਬਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਧੁਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਤਾਪ. "ਸਭਨਾ ਦੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰ ਧੁਖਾ." (ਭਾਗੁ)

ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ.

ਧੁਖਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜਲਾਉਣਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ. "ਚਰਚਹਿ ਧੁਖਾਰਨਾ } ਰੰਦ ਨ ਧੁਪ ਧੁਖਾਰਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਧੁਖਿ. ਧੁਖਕੇ. ਬਕਕੇ. ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ ੨.

ਧੁਖੁ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲਨ. ਸੰਤਾਪ. ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਧੁਖਣਾ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਿਰਿ ਗਰਭ ਨ ਧੁਖੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੧)

ਧੁਗਧੁਗੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਕਧੁਕੀ. "ਕਲਗੀ ਔਰ ਧੁਗਧੁਗੀ ਆਨੀ." (ਗੁਰਸੋਭਾ)

ਧੁੰਗਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ. ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਧੁੰਆਂ ਦੇਕੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਨਾ. ਕਿਸੇ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਮਸਾਲੇ ਦੀ ਖੁਸਬੂ ਦੇਣ ਲਈ ਧੁੰਆਂ ਕਰਨਾ.

ਧੁਜ. ਸੰ. ਧੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਭੰਡਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜ। ੨ ਡਿੱਗ. ਕਲਾਲ.

ਧੁਜਈਆ. ਵਿ—ਧੁਜਾ (ਧੁਜ) ਧਰੋਯਾ. ਨਿਸ਼ਾਨਧਾਰੀ.

ਧੁਜਨੀ. ਸੰ. ਧੁਜਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ, ਡੋਜ. ਸੈਨਾ. "ਭਾਜ ਗਈ ਧੁਜਨੀ ਸਭੈ ਰਹੜੇ ਨ ਕਛੂ ਉਪਾਉ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ. ੧੬੨ ਹਾਥੀ, ੧੬੨ ਰਥ, ੪੮੬ ਘੋੜੇ, ੮੧੦ ਪਿਆਦੇ। ੩ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਉਹ ਹੱਦ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਰਫਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਲਾਈ ਜਾਵੇ.

ਧੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜ, ਧੁਜ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ, ਸ੍ਰੇਤ ਧੁਜਾ. ਭਾਵ—ਬੀਰਤੀ ਦਾ ਭੰਡਾ. "ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਬੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਆਪ ਦਾ ਚਿੰਟਾ ਭੰਡਾ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਨਾ ੨.

ਧੁਜਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜਨੀ.

ਧੁਜੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਜੀ.

ਧੁੰਟਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਪੁਣਕਵਾਉ } ਸੰ. ਧਨੁਵੰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਵਾਤਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੁਣਖਵਾਉ } ਪਠੇ ਖਿਚਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਧਨੁਖ (ਕਮਾਟ) ਵਾਂਗ ਝੁਕ ਜਾਵੇ. ५१ ਕੁਚਚ. Tetanus. ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਿਮਿ (ਅਣਕੀਟ) Bacillus of Tetanus ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਨੁਰਵਾਤ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਡੰਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਆਕਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਸੱਟ ਅਤੇ ਫੱਟ ਦੇ ਵਿਗਾਤ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਦੇ ਇਹ ਰੋਗ ਦੌਰੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਮਰਣ ਤਕ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ. ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਦੌਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੁੱਢਿਆਂ ਲਈ ਪੁਣਖਵਾਉ ਬਹੁਤ ਬੈਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿਆਣੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—ਸੁੱਧ ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਤੇਲੀਏ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ. ਨਸਨ ਦੀ ਖੀਰ ਖਾਣੀ. ਨਾਰਾਯਣੀ

ਤੇਲ, ਤੇਲ ਕੁਠ ਬਥੂਨਾ, ਤੇਲ ਤਾਰਪੀਨ, ਤੇਲ ਜੈਤੂਨ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ। ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਅਫੀਮ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ।

ਸਿੰਗਰਫ ਰੂਮੀ ਇੱਕ ਤੇਲਾ, ਬਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ, ਜਵਿਤ੍ਰੀ, ਅਕਰਕਰਾ, ਲੌਂਗ, ਜਾਫਲ, ਦਾਲਚੀਨੀ, ਸੁਇਨੇ ਦੇ ਵਰਕ, ਇਹ ਸਭ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਲੈਕੇ ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਪਹਿਰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਏ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਚਾਤ ਨੂੰ ਮਲਾਈ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣ ਤੋਂ ਧੁਣਪਵਾਉਂਦੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਤਰ ਮੇਵਾ ਅਤੇ ਲਸਨ ਅਦਰਕ ਆਦਿ ਦਾ ਖਾਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

ਧੁਣਨ, ਸੰ. ਧੁਨਨ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਕੰਬਾਉਣ (ਕੰਪਨ) ਦਾ ਭਾਵ. “ਹਾਥ ਪਛੋਤੇ ਸਿਰ ਧੁਣੈ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧)

ਧੁਤੀਆ, ਸੰਗਤਾ—ਧੋਤੀ. ਤੇਤ ਦੀ ਚਾਦਰ। ੨ ਧੁਤੀ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. “ਲਗਰ ਚਗਰ ਧੁਤੀਆ ਜੁਰਚਾਨ.” (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਧੁਤੀ।

ਧੁੰਦ, ਸੰਗਤਾ—ਧੂਮ ਕਰਕੇ ਅੰਧਕਾਰ. ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦ ਮਿਲਕੇ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ। ੨ ਸੀਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਜਲਕਣ. ਭੁਹਰਾ (mist). ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧ।

ਧੁੰਦਲ, ਸੰਗਤਾ—ਦਲਿਤ ਧੂਲਿ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬਾਰੀਕ ਪਿਸੀ ਹੋਈ ਚਾਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ। ੨ ਦਲ (ਸੈਨਾ) ਦੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ)।

ਧੁੰਧ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਦ। ੨ ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰਚੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਧੁੰਧਲਾ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. “ਨੇਤ੍ਰੀ ਧੁੰਧਿ ਕਰਨ ਭਏ ਬਹਰੇ.” (ਤੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁੰਦ ੨। ੩ ਭਾਵ—ਅਵਿਦਯਾ. “ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਗਟਿਆ, ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗਿ ਚਾਨਣ ਹੋਆ.” (ਭਾਗੁ)

ਧੁੰਧਰਾਨਾ, ਕਿ—ਧੂਲਿ ਉਤਾਨਾ. “ਇਨ੍ਹੇ ਮੁੰਡੀਅਨ ਮੇਰਾ ਖਰ ਧੁੰਧਰਾਵਾ.” (ਆਸਾ ਬੀਰ) ੨ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਨਾ. ਹਨੇਰਾ ਕਰਨਾ।

ਧੁੰਧਲਾ, ਕਿ—ਧੁੰਦ ਵਾਲਾ. ਧੁੰਧ ਸਹਿਤ। ੨ ਧੁੰਧ ਚੰਗਾ. ਦੁੱਧੀਆ ਕਾਸਨੀ. ਖਾਕੀ. “ਨਾ ਮੈਲਾ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ ਨਾ ਭਗਵਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਧੁੰਧਾਰ. ਧੂਮਧਾਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਧੁੰਦੇਂ ਦੀ ਧਾਰਾ।

ਧੁੰਧਿ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧ। ੨ ਧੁੰਧ ਦੇ ਕਾਰਣ. ਧੁੰਧ ਕਰਕੇ।

ਧੁੰਧੁ. ਸੰ. ਧੁੰਧੁ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜੋ ਮਧੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੇਤਲੀ ਝਮੀਨ ਹੇਠ ਲੁਕਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਂ ਤੋਂ ਉਠੀ ਹਨੇਰੀ ਅਰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਅੰਗਿਆਰ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਦ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਉੱਤੱਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਕੁਵਲਯਾਸ ਨੂੰ ਧੁੰਧੁ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਅਰ ਵਿਸਨੁ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੁਵਲਯਾਸ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧਾਇਆ. ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਧੁੰਧੁ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ

ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੯੭ ਰਾਖਸ ਦੇ ਸੁਆਂ ਨਾਲ ਭਾਸਮ ਹੋ ਗਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੁਵਲਯਾਸ ਨੇ ਧੁੰਧੁ ਮਾਰ ਲਿਆ ਅਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ “ਧੁੰਧੁਮਾਰ” ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਧੁੰਧੁਮਾਰ. ਰਾਜਾ ਕੁਵਲਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧੁ।

ਧੁੰਧੁਕਾਰ. ਸੰ. ਧੁੰਧੁਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧਕਾਰ. ਹਨੇਰਾ। ੨ ਜਗਤਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਚੰਦ ਸੂਰਯ ਆਦਿ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ. “ਧੁੰਧੁਕਾਰ ਨਿਰਾਲਮ ਬੈਠਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਧੁੰਧੁਪੰਤ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ਪ.

ਧੁਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਪ. ਕੰਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਨ ਦਾ ਤਰੰਗ. ਮਿਆਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿ ੨.

ਧੁਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿਕਾਰ.

ਧੁਨਕੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਖੀ.

ਧੁਨਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਨਾ. “ਤਹਿੰ ਇਕ ਰੂਮ ਧੁਨਖਣੇ ਨਹਾ.” (ਦੌਰਾਵ)

ਧੁਨਖੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੀਂਜਾ (ਧੁਨੀਆਂ) ਨੂੰ ਧੁਨਨ ਕਰਦਾ (ਪਿੰਜਦਾ) ਹੈ. ਤੂਲਚਾਪ.

ਧੁਨਨਾ. ਕਿ—ਕੰਬਾਉਣਾ. “ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁੰਡ ਧੁਨੇ ਪਛਤਈ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਸ ਕਬੀਰ) ੨ ਧੁਨਖੀ ਨਾਲ ਨੂੰ ਨੂੰ ਤਾਤਨਾ ਅਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਣਨ ਅਤੇ ਧੁਨ.

ਧੁਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ। ੨ ਸੰ. ਧੁਨਿ. ਸਬਦ. ਨਾਦ. “ਧੁਨਿ ਵਜੇ ਅਨਹਦ ਘੋਰਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ. “ਬਹੁ ਕੁਨਿ ਧੁਨਿ, ਮੁਨਿ ਜਨ ਖਟਬੇਤੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਗੁਣੀ ਅਤੇ ਖਟਬਾਸਤ੍ਰਵੇਂਤਾ ਮੁਨਿਜਨ.

ਧੁਨਿਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਨਿਕਰਤਾ, ਥਾਪਾ. ਵਾਦਿਤ੍ਰ. “ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ.” (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਧੁਨਿਤ. ਸੰ. ਧੁਨਿਤ. ਵਿ—ਸਬਦਿਤ. ਆਲਾਪਿਤ. ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ. “ਅਨਿਕ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਸੰਗੀਤ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਧੁਨਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਨਦੀ.

ਧੁਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ. ਦਰਿਆ। ੨ ਸੰ. ਧੁਨਿ. ਸਬਦ. ਨਾਦ. “ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੩ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਗੂੰਜ। ੪ ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕੂਢ ਅਰਥ ਦਾ ਭਾਵ, ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਰਜਨਾ ਸਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ—“ਮੋਟੀ ਜਾਤਿ ਹੁਏ ਦਰਬਾਰਿ.” (ਕੋਛ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਧੁਨੀ (ਧੁਨਿ) ਨਿਕਲੀ ਕਿ ਜੋ ਜਾਤਿਅਭਿਮਾਨੀ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ੫ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੰਗ. ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਤੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੌ ਵਾਰਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰਾਣੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ, ਅਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਿਖੇ. ਸ਼੍ਰੀ 'ਸਬਦ ਤੋਂ ਅਭਯ, ਅਰਥ ਤੋਂ ਵਰੋਗ, ਵਰੋਗ ਤੋਂ ਧੁਨਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਾਡੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੌਂ ਧੁਨੀਆਂ ਵੀਰ ਰਸ ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਲਈ ਛਵਾਈਆਂ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਟਕਸਾਲੀਏ ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੁਨੀਆਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਛਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਤਰ ਹੈ।

ਨੌਂ ਧੁਨੀਆਂ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ. ਮਲਕ ਮੁਰੀਦ ਤਬਾ ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਸੋਰੀਆ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਮਲਿਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਅਤੇ ਸੋਹੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਦੇਵੇਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਵਿਰੋਧ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਰਹੰਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਮਲਿਕ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ. ਮਲਿਕ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਮੁਲਕ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉੱਥੇ ਠਹਿਰਿਆ. ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਨੇ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਮਲਿਕ ਮੁਲਕ ਤੇ ਕਾਬਿਜ ਹੋਕੇ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਨੂੰ ਮਲਿਕ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਠਿਕਾਣੇ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ. ਦੇਵੇਂ ਯੋਧਾ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਟਕੇ ਮਰ ਗਏ. ਵਾਡੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਜ਼ਨ ਤੇ ਬਣਾਈ—

“ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰੀਦਖਾਂ ਫੜਿਆ ਬਡ ਸੋਰ,
ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਨੈ ਫੌਜ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬਡ ਤੋਰ,
ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹ ਸੁਤੇ ਦਾਮਾਮੇ ਦੋਰ,
ਸਸਝੁ ਪਜੁਤੇ ਸੁਹਿਆਂ ਸਿਰ ਬੰਧੇ ਟੋਰ,
ਹੋਲੀ ਖੇਲੇ ਚੰਦ੍ਰਹਤਾ ਚੰਗ ਲੱਗੇ ਸੋਰ,
ਦੇਵੇਂ ਤਰਵਾਂ ਜੁੱਟੀਆਂ ਸਰ ਵੱਧਨ ਕੋਰ,
ਮੈ ਭੀ ਰਾਇ ਸਦਾਇਸਾਂ ਵੜਿਆ ਨਾਹੋਰ,
ਦੇਵੇਂ ਸੁਰੇ ਸਾਮਣੇ ਸੁਰੇ ਉਸ ਠੋਰ.”

ਇਸ ਨਾਲ ਅਠ ਤੁਕੀ ਪੌਤੀ ਮਾਝ ਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖੋ—“ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਆਪਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਤੀ.” ×××

(ਅ) ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫. ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਮੋਜਦੀ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਲਿਕ ਕਮਾਲੁੱਦੀਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਬਹਿਰ ਦੇਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਬਾਲਿਗ ਮੁਅੱਜੁਦੀਨ (المعجدة) ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪੈਕੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੀ. ਜਦ ਮੁਅੱਜੁਦੀਨ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਦ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਅਰ ਅਜੇਹੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਕਿ ਕਮਾਲੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗਣਾ ਪਿਆ. ਵਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਜ਼ਨ ਪੁਰ ਰਚੀ:—

“ਰਾਣਾ ਰਾਇ ਕਮਾਲਦੀ ਰਣ ਭਾਰਾ ਬਾਹੀ,

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਛਾਉਣ ਲਈ ਘਾਂਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਛਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਲੱਛੀ ਦੇ ਕੀਤ ਦੀ ਯਾਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਬਚਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਲੱਛੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਅਕਰਾਨ ਹੈ.

ਮੋਜ਼ੁਦੀਂ ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸਾਬਾਹੀ,
ਚਾਲੀਂ ਅੰਬਰ ਛਾਇਆ ਫੁੱਲੇ ਅਕ ਕਾਹੀ,
ਜੁੱਟੇ ਆਮ੍ਹੇ ਸਾਮੁਣੇ ਨੇਜੇ ਬਲਕਾਹੀ,
ਮੋਜੇ ਘਰ ਵਧਾਈਆਂ ਘਰ ਚਾਚੇ ਧਾਹੀ.”

ਇਸ ਨਾਲ ਧੁਨੀ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌਤੀ ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖੋ, “ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ.” ×××

(ੲ) ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ. ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜੇ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਰਾਜ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਫੋਟੀ ਮਾਂ ਜੋ ਨਵਯੋਵਨਾ ਸੀ, ਅਸਰਾਜ ਤੇ ਮੇਹਿਰ ਹੋ ਗਈ, ਅਰ ਆਪਣੀ ਮੰਦਗਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਧਰਮ ਪਾਲਿਆ. ਮਤੇਈ ਨੇ ਵਿਸਯਲਪਟ ਚਾਜੇ ਨੂੰ ਭਾਤਕਾਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਲੰਕ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਕਟਵਾਕੇ ਦੇਸੋਂ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਦੋਵਯੋਗ ਨਾਲ ਟੁੰਡਾ ਅਸਰਾਜ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ. ਜਦ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਅਸਲ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਤਦ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਕੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਪਰ ਅਸਰਾਜ ਦੀ ਮਤੇਈ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਫ਼ੌਜਾਂ ਲੈਕੇ ਵਢੇ ਭਾਈ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਸਰਾਜ ਨੇ ਵਤੇ ਪਾਕੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ. ਸਾਰੰਗ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ ਪੁਰ ਨੀਜਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਕੇ ਆਪ ਏਕਾਂਤਵਾਸ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਰਚੀ ਉਸ ਦੀ ਪੌਤੀ ਇਹ ਹੈ:—

ਭਬਕਿਆ ਸੇਰ ਸਰਦੂਲ ਰਾਇ ਰਣ ਮਾਰੂ ਬੰਜੇ,
ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਡ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਰਣ ਦੇ ਕੰਜੇ,
ਖਤ ਲਿਖੇ ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਸਾਹੀ ਅੰਜੇ,
ਟਿੱਕਾ ਸਾਰੰਗ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿਤਾ ਭਰ ਲੰਜੇ,
ਵਤੇ ਪਾਇ ਅਸਰਾਜ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰ ਸੱਜੇ.

ਇਸ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌਤੀ ਨਾਲ ਆਸਾ ਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੌਤੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲਾਈ “ਆਪੀ ਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਚਚਿਓ ਨਾਉ.”

(ੳ) ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ. ਸਿਕੰਦਰ ਬਿਰਾਹਿਮ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਇੱਕੋ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਰਈਸ ਸਨ. ਇਬਰਾਹੀਮ ਵਿਤਰਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੰਨੜਾ ਦਾ ਧਰਮਤੰਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ. ਕੰਨੜਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਬਰਣ ਗਿਆ ਅਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਅਤ੍ਰਾਚਾਰ ਦੱਸਿਆ. ਸਿਕੰਦਰ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਕੈਦੀ ਕਰ ਲਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ. ਇਸ ਪੁਸ਼ੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਬਣੀ ਉਸ ਦੀ ਪੌਤੀ ਇਹ ਹੈ:—

“ਪਾਪੀ ਖਾਨ ਬਿਰਾਮ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੇਕੰਦਰ,
ਭੋਰ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਬਡ ਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ,

ਫਤਿਆ ਖਾਨ ਬਿਰਾਮ ਨੂੰ ਕਰ ਬਡ ਆਬੰਬਰ,
ਬੱਧਾ ਸੰਗਲ ਪਾਇਕੈ ਜਣੁ ਕੀਲੇ ਬੰਦਰ,
ਅਪਨਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਇਕੈ ਛੱਡਿਆ ਜਗ ਅੰਦਰ."

ਇਸ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਪੰਜ ਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਦੇਖੇ,
"ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਤਦਹੁ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ." x x x

(ਹ) ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ. ਨਾਲ ਬਹਿਲੀਮਾ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਨਲਾ ਅਤੇ ਬਹਿਲੀਮਾ ਪਤੰਸੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਸਨ. ਨਲਾ ਦਾ ਫਿਲਾਕਾ ਖੁਸ਼ਕ ਅਰ ਬਹਿਲੀਮਾ ਦਾ ਸਰਸਬਜ਼ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਰਸਾਤ ਕਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਲਾ ਨੇ ਬਹਿਲੀਮਾ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕੁਲੂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਅਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਫੀਵਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਫਸਲ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੂਰ ਨਲਾ ਬਰਨੇਂ ਫਿਰ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਪੂਰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਰ ਫਤੇ ਬਹਿਲੀਮਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪੋਤੀ ਇਉਂ ਹੈ—

"ਕਾਲ ਨਲਾ ਦੇ ਦੇਸ ਦਾ ਖੋਇਆ ਬਹਿਲੀਮਾ,
ਹਿੱਸਾ ਛੁਠਾ ਮਨਾਇਕੈ ਜਲ ਨਹਿਰੋਂ ਦੀਮਾ,
ਭਿਰਾਹੁਨ ਹੁਇ ਨਲਾ ਨੇ ਰਣ ਮੰਡਿਆ ਧੀਮਾ,
ਭੇਤ ਦੁਹੂੰ ਇਸ ਮੱਚਿਆ ਸਟਪਟੀ ਅਜੀਮਾ,
ਸਿਰ ਧਤ ਡਿੱਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂ ਵਾਹਣ ਫੀਮਾ,
ਮਾਰ ਨਲਾ ਬਹਿਲੀਮਾ ਨੇ ਰਣ ਮੇ ਧਰ ਸੀਮਾ."

ਇਸ ਪੋਤੀ ਦੇ ਬਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਡਹੰਸ ਵਾਰ ਦੀ ਪੋਤੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਮਿਲਾਈ—"ਰੂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਆਪਿ ਹੈ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ." x x

(ਕ) ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੨. ਜੋਧੇ ਵੀਰੋ ਪੂਰਬਾਣੀ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਪੂਰਬਾਣੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋਧ ਅਤੇ ਵੀਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਧਾਤਵੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਨੌਕਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਇਹ ਕਰਾਵਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਓਹ ਰਾਜਪੂਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਧੀਆਂ ਵੇਚਕੇ ਤੇਰੀ ਕੁਲਾਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੁਤਵੀਂ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਬਤ ਭੰਨਣ ਨੂੰ ਫੌਜ ਭੇਜੀ ਅਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਲੜ ਮੋਏ. ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਜਨ ਦੀ ਵਾਰ ਬਣਾਈ—

ਜੋਧ ਵੀਰ ਪੂਰਬਾਣੀਏ ਦੇ ਕੱਲਾਂ ਕਰੀ ਕਰਾਰੀਆਂ,
ਫੌਜ ਚੜਾਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਰਣ ਭਾਰੀਆਂ,
ਸਨਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਜਪੂਤ ਸੁਤਰੀ ਰਣਕਾਰੀਆਂ,
ਧੂਹ ਮਿਆਨੋ ਕੱਢੀਆਂ ਬਿਜੁੱਲਚਮਕਾਰੀਆਂ,
ਇੰਦਰ ਸਣੇ ਅਪੱਛਰਾਂ ਮਿਲ ਕਰਨ ਜੁਹਾਰੀਆਂ,
ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਜੋਧ ਵੀਰ ਪਤਸਾਹੀ ਗੱਲਾਂ ਸਾਚੀਆਂ.

ਇਹ ਫੀ ਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਫੀ ਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮਿਲਾਈ—

"ਸਚੇ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ਬੈਸਣ ਕਉ ਜਾਈ." x x x

(ਖ) ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ. ਰਾਇ ਮਹਿਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ ਧੁਨਿ. ਮਹਿਮਾ

ਹਸਨਾ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਸਨ. ਹਸਨਾ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਮੌਕੂਫ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਮਹਿਮੇ ਦੀ ਪਨਾਹ ਲਈ ਮਹਿਮੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਪਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਰਿਹਾ. ਹਸਨੇ ਨੇ ਰਾਜਕਰ (ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਆਮਲਾ) ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਖਿਲ ਕਰਵਾਕੇ ਮਹਿਮੇ ਨੂੰ ਕ਼ੈਰਹਾਜਿਰ ਲਿਖਵਾਇਆ. ਮੁਆਮਲਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅੰਤ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਪੂਰ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਹਸਨੇ ਨੂੰ ਕਰਮਲਲ ਚੁਕਤਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਮੇ ਨੇ ਫਤੇ ਪਾਕੇ ਹਸਨਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਦੰਨਤਾ ਪੂਰ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਹਸਨੇ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰ ਰਚੀ—

ਮਹਿਮਾ ਹਸਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਇ ਭਾਰੇ ਭੱਟੀ,
ਹਸਨੇ ਬੇਈਮਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮਹਿਮੇ ਭੱਟੀ,
ਭੇਤ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਸਰ ਵਗੇ ਸਫੱਟੀ,
ਮਹਿਮੇ ਪਾਣੀ ਫਤੇ ਰਨ ਕਲ ਹਸਨੇ ਘੱਟੀ,
ਬੰਨ ਹਸਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਸ ਮਹਿਮੇ ਖੱਟੀ.

ਇਸ ਪੰਜਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰੰਗ ਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਮਿਲਾਈ ਗਈ—

"ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ."

(ਗ) ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ. ਰਾਏ ਕੈਲਾਸ ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ ਕੀ ਧੁਨਿ. ਰਾਏ ਕੈਲਾਸਦੇਵ ਅਤੇ ਮਾਲਦੇਵ ਰਾਜਪੂਤ, ਦੋਵੇਂ ਸਕੇ ਭਾਈ ਪਹਾੜੀ ਰਈਸ ਸਨ. ਵਡੇ ਭਾਈ ਨੇ ਰਾਜ ਪਾਕੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨਾਲ ਅਯੋਗ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ. ਮਾਲਦੇਵ ਅਣਖ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਸੂਮ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਕੈਲਾਸਦੇਵ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਿਕਸੂ ਦੇਕੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ. ਜਦ ਕੈਲਾਸ ਨੇ ਪਛਤਾਕੇ ਭਾਈ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ, ਤਦ ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਾਲਦੇਉ ਨੇ ਅੱਧੀ ਰਿਆਸਤ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਜੋ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ—

"ਧਰਤ ਘੋਤਾ ਪਰਬਤ ਪਲਾਣ ਸਿਰ ਟੱਟਰ ਅੰਬਰ,
ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਤੰਨਵੇ ਚਾਣਾ ਜਲ ਕੰਧਰ,
ਢੁੱਕਾ ਰਾਇ ਅਮੀਰਦੇ ਕਰ ਮੇਘਅਬੰਬਰ,
ਆਨਤ ਖੰਡਾ ਰਾਣਿਆ ਕੈਲਾਸੇ ਅੰਦਰ,
ਬਿਜੁੱਲ ਜੜੋਂ ਚਮਕਾਣੀਆਂ ਤੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ,
ਮਾਲਦੇਵ ਕੈਲਾਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰ ਸੰਘਰ,
ਫਿਰ ਅੱਧਾ ਧਨ ਮਾਲ ਦੇ ਛੱਡਿਆ ਗੜ੍ਹ ਅੰਦਰ,
ਮਾਲਦੇਉ ਜਸ ਖੌਟਿਆ ਜਿਉਂ ਸਾਹ ਸਿਕੰਦਰ."

ਇਸ ਅਠਤੁਕੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਮਲਾਰ ਵਾਰ ਦੀ ਅਠਤੁਕੀ ਧੁਨਿ ਮਿਲਾਈ. "ਆਪੀ ਨੇ ਆਪੁ ਸਾਜਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ." x x x

(ਘ) ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਵਾਰ. ਮੁਸੇ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਮੁਸਾ ਰਾਠ

੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤਾਪ. ਆਤਪ. ਧੁੱਪ। ਪ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ. ਸ਼ੋਭਾ. "ਕੁਲ ਰੂਪ ਧੁਪ ਗਿਆਨ ਹੀਨੀ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੫)

ਸੁਪਘੜੀ. ਸੁਪਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ੩.

ਸੁਪ ਛਾਂਹ } ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਛਾਂਹਿਆ ੨ ਭਾਵ—ਦੁਖ ਸੁਖ. "ਸੁਪ ਛਾਂਹ
ਸੁਪ ਛਾਂਹ } ਜੋ ਸਮਕਰਿ ਸਹੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਇੱਕ
ਚੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਜੋ ਦੋਰੰਗੇ ਤਾਣੇ ਵਾਣੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਪਦਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪ ਧੁਖਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਸੁਪਦੀਪ. ਧੁਪ ਅਤੇ ਦੀਵਾ. "ਸੁਪ ਦੀਪਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ ਆਰਤੀ." (ਧਨਾ ਸੈਣ)

ਸੁਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਪ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੇ ਅਉਧੁਤੀ ਜੋ ਸੁਪੇ ਆਪ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਜੋ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਤਮਸਰੂਪ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸੁਪੀਆ. ਸੰਗਤ—ਸੁਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ੨ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਸੁਪ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪੀਆ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਸੁਪੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਪਨ.

ਸੂਬਰੀ. ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕੋਆਲਪਾਰਾ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੭੯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੋਆਲਪਾਰਾ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਦਰ ਮਕਾਮ (head quarters) ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. ਸੂਬਰੀ ਈਸ਼ਰਨ ਬੰਗਾਲ ਸਟੇਟ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੩੯ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅੰਬਰਪਰਿ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩-੨੪ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.^੧ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ.^੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ 'ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਕ'—

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਮਰਜੀ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧ ਮਹਿਪਾਲ। ਕਰਤੈ ਕੂਚ ਅਯੋ ਚਲਤੈ ਲਖੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਸਾਨ." (ਗੁਪਤੁ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੪) ਘਰ ਇਹ ਭਾਈ ਫੁਲ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਮਰੂਪ ਜਾਣ ਲੱਭੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਮਕਾਲਿਟ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ਿਤ ਸਿੱਖ ਹੀਨੀਜਨ (The Sikh Religion) ਚੌ ਜਿਲਦ ੪, ਪੰਨਾ ੩੪੮ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਬਰਨੈਲ ਜੇਮਸ ਟਾਡ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਬਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:— Ram Singh, who succeeded (Mirza Jai Singh), had the mansab of four thousand (ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰੀ) conferred on him, and was sent against the Assamese. Upon his death, Bishan Singh *** succeeded.

ਇਸ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਬਣਨ ਬਾਰਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਦਾਸਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਛੱਕੀ ਉੱਚਾ ਢੇਰ (ਦਮਦਮਾ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਦਿਵਾਨ ਮਜ਼ਾਇਆ.

ਹੈ ਕਿ ਸੂਬਰੀ ਇੱਕ ਧੋਬਣ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਵਸੀ ਹੈ।^੩

੨ ਸੂਬਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਸੂਮ. ਸੰਗਤ—ਧੂਮ. ਬੋਰ. ਹੱਲਾ. ਕੋਲਾਹਲ। ੨ ਸੁਹਰਤ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਜੋ ਦੂਏਂ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਤਿਸ ਕੀ ਸੂਮ ਪ੍ਰਗਟ ਭੀ ਸਾਰੇ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਸੰ. ਸੂਆਂ. "ਸੂਮ ਅਧੋਮੁਖ ਸੂਮਹੀ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਲਟਕਕੇ ਸੂਆਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਸੂਨੀ. ਸੂਣੀ. "ਸੂਮ ਡਰੈਂ ਤਿਹ ਕੇ ਗਿਹ ਸਾਮੁਰਿ." (ਕੁਸਨਾਵ) ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਸੂਣੀ ਛਾਲੋਂਗੀ (ਪਾਵਾਂਗੀਆਂ). ੫ ਸੂਮਨੈਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੂਮ ਸੁਕਾਰਣ ਦਰਪ ਮਥੇ." (ਅਕਾਲ) ੬ ਧੌਮੜ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧੌਮੁ.

ਸੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮ ੩. "ਸੁੰਮਬਾਦਰ ਸਭਿ ਮਾਇਆਸਾਜ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਸੂਮਕੇਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਤੁ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਸੂਆਂ ਹੈ। ੨ ਬੋਈ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. ਪੁੰਡਨ ਤਾਰਾ. Comet. "ਚੋਟੀ ਜਾਵੁ ਦਿਖਾਈ, ਤਾਥੇ ਸੂਮਕੇਤੁ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੋਜੀ ਸਰਦਾਰ। ੪ ਸੂਰਯ.

ਸੂਮਧਾਮ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੂਏਂ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ—ਯੱਗ ਆਦਿ ਉਤਸਵ। ੨ ਉਤਸਵ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਭੀਤ ਭੜੱਕਾ.

ਸੂਮਧੁਜ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮਕੇਤੁ ੧.

ਸੂਮ ਧੁਜਾ ਮਨ ਧੋਰ ਧਰਾ ਧਰ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਰਨ ਕੈਪਕੈ ਆਏ. (ਕੁਸਨਾਵ) ਸੂਮ ਸਿੰਘ, ਧੁਜਾ ਸਿੰਘ, ਮਨ ਸਿੰਘ, ਧੌਲ ਸਿੰਘ, ਧਰਾ ਸਿੰਘ, ਧਰ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕੁੰਧ ਕਰਕੇ ਆਏ.

ਸੂਮਧੁਜ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮਕੇਤੁ ੧.

ਸੂਮਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮਪਾਨ.

ਸੂਮਪੋਤ. ਦੂਏ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼. ਅਗਨਿਸ਼ੇਟ. Steamer. ਸੂਮਬਾਦਰ } ਸੂਮ (ਦੂਏ) ਦਾ ਮੇਘ. ਭਾਵ—ਪਲ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ
ਸੂਮਬਾਦਲ } ਸੰਸਾਰ. "ਉਡਿਜਾਇਗੇ ਸੂਮਬਾਦਰੇ." (ਸੈਰ ਮ: ੫)

ਸੂਮਮੁਕਤ. ਵਿ—ਸੂਮ ਰਹਿਤ. ਦੂਏਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਸਾਰ ਧਾਰ ਧਰ ਸੂਮਮੁਕਤ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੂਏਂ ਰਹਿਤ ਦਗਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਜੇਹੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਧਾਰ ਧਾਰਕੇ (ਸਹਾਰਕੇ) ਯੋਧਾ ਲੋਕ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟੇ, ਭਾਵ—ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ.

ਸੂਮਯੋਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੂਏਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਗਨਿ। ੨ ਬੰਦਨ. ਮੇਘ.

ਸੂਮਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮੁ.

ਸੂਮਰਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮਲੋਚਨ.

ਸੂਮਰਾਛ. ਦੇਖੋ, ਸੂਮੁਅੱਛ.

ਸੂਮਰੀ. ਵਿ—ਸੂਮੁ ਵਰਣ ਦੀ. ਦੂਏਂ ਰੰਗੀ. "ਸੂਮਰੀ ਪੂਰਿ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

^੧"ਸੁਨ ਧੋਬਨ। ਧੋਬਨ ਧੁੜ ਇਹਾਂ। ਰਹਤੁ ਬੈਠ ਬਿਤ ਤਵ ਤਰੁ ਜਹਾਂ। *** ਰੋਹਿ ਨਾਮ ਪਰ ਗੁਮ ਬਸਾਇ। *** ਜਹਿ ਧੋਬਨ ਕੇ ਬਿਰਛ ਟਿਕਾਏ। ਏਕ ਗੁਮ ਤਰੁ ਤਰਾਂ ਬਸਾਏ." (ਗੁਪਤੁ ਰਾਸਿ ੧੨, ਅ: ੧੧)

ਧੁਮਾਧਾਮ. ਦੇਖੋ, ਧੁਮਾਧਾਮ. ਭੀੜ ਅਤੇ ਕੁਲਾਹਲ. "ਅਇ ਪਰੇ
ਧਰਮਰਾਇ ਕੇ ਬੀਚਹਿ ਧੁਮਾਧਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਧੁਮਾਵਤੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਿਵ ਤੋਂ
ਖਾਣ ਨਈਂ ਮੰਗਿਆ. ਜਦ ਤੇਜਨ ਮਿਲਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਭੁੱਖ
ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਸਿਵ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਲਿਆ,
ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਧੂਆਂ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ
ਉਸ ਦੀ ਧੁਮਾਵਤੀ ਔਲ ਪੈ ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ, ਅਧਯਾਯ
੩੧.

ਧੂਮੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਧੂਏਂ ਰੰਗਾ. "ਧੂਮੁ ਬਾਜੀ ਰਬ ਫਾਜਤ." (ਪਾਚਸਾਵ)
੨ ਸੰਗਤਾ—ਧੂਮੁ ਨੈਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕੁੱਧ ਕੈ ਧੂਮੁ ਚਤੇ ਉਤ ਸੈਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਧੂਮੁਅੱਛ. ਸੰ. ਧੂਮੁਛ. ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮੁਛ.
ਧੂਮੁਹੰਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਮੁਨੈਨ ਦੇਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ. "ਨਮੋ
ਧੂਮੁਹੰਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਧੂਮੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਓਂ. ਬੁਤਰ.

ਧੂਮੁਕੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਏਂ ਰੰਗੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜਿਸਦਾ
ਝੁਜਾ ਨਾਉਂ ਕਾਲਨੇਮਿ ਸੀ. ਇਹ ਵਿੰਦਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦਾ
ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਧੂਮੁਕੇਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਹੈ ਧੂਜਾ ਜਿਸ ਦੀ, ਵੀਰਯਨਾਦ
ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਨਾਨੀ। ੨ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. ਧੂਮਕੇਤੁ.

ਧੂਮੁਦ੍ਰਿਗ } ਸੰਗਤਾ—ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਧੂਮੁਲੋਚਨ ਦੇਤ।
ਧੂਮੁਨਯਨ } ੨ ਭਾਵੇਂ ਧੂਮੁਛ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਧੂਮੁਲੋਚਨ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ
ਧੂਮੁਨੈਨ } ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮੁਲੋਚਨ ਅਤੇ ਧੂਮੁਛ.
"ਧੂਮੁਨੈਨ ਗਿਰਿਰਾਜ ਤਟ ਉੱਚੇ ਕਹੀ ਪੁਕਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਧੂਮੁਪਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਆਂ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੂਮਪਾਨ. ਇੱਕ
ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਤਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਧੂਆਂ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ
ਅੰਨ ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਇਕ ਕਰਤ ਕਸਟ ਕਰ
ਧੂਮਪਾਨ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਧੂਮ ੩। ੨ ਸ਼ੁਕਾ ਪੀਣ ਦਾ ਕਰਮ.
ਸ਼ੁਕਾਨੇਸ਼ੀ। ੩ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦਾ ਧੂਆਂ ਵੈਦ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ
ਪੀਣਾ.

ਧੂਮੁਲੋਚਨ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਏਂ ਰੰਗੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੇਤਰ, ਜੋ ਸੁੰਭ
ਦਾ ਛੋਟੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ. "ਤਹਾਂ ਧੂਮੁਲੋਚਨ ਚਲੇ ਚਤੁਰੰਗਨਿ ਦਲ
ਸਾਜ." (ਚੰਡੀ ੧) ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਕਬੂਤਰ. ਕਪੋਤ।
੩ ਵਿ—ਕਬਲੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ.

ਧੂਮੁ ਵਰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਏਂ ਜੇਹਾ ਰੰਗ। ੨ ਵਿ—ਧੂਏਂ ਰੰਗਾ.

ਧੂਮੁਛ. ਦੇਖੋ, ਧੂਮੁਅੱਛ. ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ
ਛੋਟੀ ਸਰਦਾਰ. "ਸੇਤਦਾਤ੍ਰ ਧੂਮੁਛ ਵਿਕਟ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)
੨ ਇੱਕ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਇਹ
ਅਕੰਪਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. "ਧੂਮੁਅੱਛ ਸੁਜਾਂਬੁਮਾਲਿ ਬੁਲਾਇ ਬੀਰ
ਪਠੈਦੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਧੂਮੁਲੋਚਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਆਇਆ

ਹੈ—"ਧੂਮੁਛ ਬਿਧੁੰਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਧੂਰ. ਸੰ. ਧੂਲਿ. ਸੰਗਤਾ—ਰਜ. ਫਰਦ. ਧੂਤ.

ਧੂਰਜਟੀ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਯਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਘਣੀ ਜਟਾ ਵਾਲਾ, ਸਿਵ.
ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸੰਕਰ.

ਧੂਰਤ. ਸੰ. ਧੂਰ. ਵਿ—ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ। ੨ ਵੱਚਕ. ਠਗ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਧੂਰਤੁ.

ਧੂਰਤਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਤਪ੍ਰਣਾ. ਛਲ. ਕਪਟ। ੨ ਠੱਗੀ.

ਧੂਰਤੁ. ਵਿ—ਧੂਰ-ਚਤ. ਮੁਲਾਬਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਧੂਰਤੁ
ਸੋਈ ਜਿ ਧੂਰ ਕਉ ਲਾਗੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਧੂਰਤ.

ਧੂਰਧਾਨੀ. ਧੂਲਿਰੂਪ ਰਾਜਧਾਨੀ. "ਧੂਰਧਾਨੀ ਕਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧)
ਦੇਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਧੂਲਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਰਦ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼। ੩ ਪਵਨ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਧੂਲਿਧਾਨੀ ੨.

ਧੂਰਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿਮਯ. ਧੂਤਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਧੂਰਮ ਧੂਰਮ ਜੋਤਿ
ਉਜਾਲ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਧੂਰਮ.

ਧੂਰਰਾਟ. ਦੇਖੋ, ਧੂਰਿਰਾਟ.

ਧੂਰਰਾਟ ਅਰਿਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿਰਾਟ (ਬਿਰਛ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ
ਹਾਥੀ, ਉਸ ਵਾਲੀ ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚੂਰਣ. ਧੂਲਿ ਜੇਹਾ ਬਾਰੀਕ ਪੀਠਾ ਪਦਾਰਥ।
੨ ਬਾਰੀਕ ਪੀਠੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਭੁੱਕਣ (ਛਿਤਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਧੂਰਾ
ਕੀਆ ਤਵਨ ਕੇ ਅੰਗਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧)

ਧੂਰਾਵਾ. ਧੂਲਿ (ਰਜ) ਨਾਲ. "ਮਸਤ ਮੁਨੀਤ ਸੰਤ ਧੂਰਾਵਾ." (ਸਾਰ
ਮ: ੫) ਮਸ਼ੁਕ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਧੂਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿ. ਰਜ. "ਧੂਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਸਤਕਿ ਲਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਮਲੀਨਤਾ. "ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਲਾਗੈ ਧੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿ (ਰਜ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ।
੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਧਰਨਿਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿਧਰ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਨਿਧਿ, ਜਲ.
(ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਪੂਰਿਨ.

ਧੂਰਿਰਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਰਾਟਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧੂਲਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿਰਛ,
ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਧੂਰਿਰਾਟ ਅਰਿਣੀ. ਧੂਰਿਰਾਟਅਰਿ ਦੇ ਅੰਤ ਟੀ ਪ੍ਰਤਯਯ ਲਗਾਕੇ
ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਵਾਲੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ,
ਧੂਰਰਾਟ ਅਰਿਣੀ.

ਧੂਰੀ } ਦੇਖੋ, ਧੂਰਿ ਅਤੇ ਧੂਲਿ.
ਧੂਲ }

ਪੁਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰਜ. ਪੂਤ. ਗਰਦ। ੨ ਭਾਵ—ਸਾਧੁਚਰਣ ਰਜ. ਪੁਲਿਕਰਣ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਵੀਰਯਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਬਲੋਹ ਅ: ੨. “ਫੇਦ ਚਿੰਫੁਰ ਬਿਤਾਰਾਸੁਰ ਪੁਲਿਕਰਣ ਖਪਾਇ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ)
 ਪੁਲਿਧਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਧਾਨੀ। ੨ ਪੁਲਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ. “ਪੁਲਿਧਾਨੀ ਕੇ ਪੁਜੈਯਾ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ੩ ਗ਼ਦਾ. “ਕਦੇ ਕੋਪ ਗਾਤ੍ਰੇ ਲਏ ਪੁਲਿਧਾਨੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੪ ਜੰਜੈਲ. ਲੰਮੀ ਬੰਦੂਕ. “ਕਹੂੰ ਪੁਲਿਧਾਨੀ ਫੁਟੈਂ ਫੀਲਨਾਲੈਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) “ਭਤਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ। ਧਰੇ ਪੁਲਿਧਾਨੀ.” (ਬੁਝਾਵ)
 ਪੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿ.
 ਪੁਲੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿਕਰਣ.
 ਪੂਤ } ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿ. ਭਾਵ—ਚਰਣ ਰਜ. “ਪੂਤਿ ਤਿਨਾਕੀ ਜੇ ਪੂਤਿ ਮਿਲੈ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)
 ਪੂਤਿਮਣੀ. ਪੁਲਿ (ਮਿੱਟੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਦੇਹ. “ਪੂਤਿਮਣੀ ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ.” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੁਲਿਮਯ ਗਾਡੀ.
 ਪੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿ ਅਤੇ ਪੂਤਿ. “ਪੂਤੀ ਵਿਚਿ ਲੁਭੰਦਤੀ ਸੋਹਾਂ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫)
 ਪੋ } ਦੇਖੋ, ਧੜੇਯ. “ਪੋ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰ ਜਾਨ.” (ਨਾਪੁ)
 ਪੋਇ }
 ਪੋਣ. ਦੇਖੋ, ਪੋਣ.
 ਪੋਣਵਾ. ਸੰ. ਯੋਜਕ: ਪੋਨੁ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਨਦੀਆ ਹੋਵਹਿ ਪੋਣਵਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)
 ਪੋਣੁ. ਸੰ. ਪੋਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਸਜਲਵੇਰ ਗਾਂ. ਨਵੀਂ ਸੁਈ ਹੋਈ ਗਊ। ੨ ਭਾਵ—ਕਾਮਪੋਨੁ. “ਸੰਤਸਭਾ ਗੁਰ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਪੋਣੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਪੋਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦ. ਦਰਿਆ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੋਨੁ.
 ਪੋਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਸੂਤ (ਸੁਈ) ਹੋਈ ਗਊ। ੨ ਗਾਂ. “ਪੋਨੁ ਦੂਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਕਾਮਪੋਨੁ. “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਰਨ ਪੋਨੁ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਕਟ.” (ਭਾਯੁਕ)
 ਪੋਨੁਕ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਤਾਲ ਬਿਰਫਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗਊ ਚਰਾਉਂਦੇ ਇਸ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਰ ਤਾਲਫਲ ਤੋਤਨ ਲੱਗੇ. ਪੋਨੁਕ ਗਧੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਦੁਲੱਤੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਪੋਨੁਕ ਨੂੰ ਟੰਗਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਤਾਲ ਬਿਰਫ ਨਾਲ ਪਟਕਾਕੇ ਮਾਰਿਆ. “ਪੋਨੁਕ ਕ੍ਰੋਧ ਮਹਾ ਕਰਕੈ ਦੇਉ ਪਾਉ ਹਿੰਦੇ ਤਿਹ ਸਾਥ ਪੁਹਾਰੇ। ਗੋਡਨ ਤੇ ਗਹਿ ਫੈਂਕ ਦਯੋ ਹਰਿ ਜਯੋ ਸਿਰ ਤੇ ਗਹਿ ਭੁਕਰ ਮਾਰੇ।” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)
 ਪੋਨੁ ਪੁਲਿ ਵੇਲਾ. ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗਰਦ ਉੱਡਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਸੰਭ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਜਦ ਵੱਗ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਤਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੇਲਾ ਸੁਤ ਕਾਰਜਾਂ (ਮਾਸ ਕਰਕੇ

ਵਿਵਾਹ) ਲਈ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. “ਪੋਨੁ ਕੇ ਪੁਲਿ ਕੇ ਵੇਲਾ ਭਯੋ, ਤਬ ਛੁਟਨ ਲਾਗੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹਵਾਈ.” (ਨਾਪੁ)
 ਪੋਨੁਪਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ.
 ਪੋਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ ੨ ਪੀਣ ਯੋਗਤਾ ੩ ਪਾਲਨ ਯੋਗਤਾ. ਪੋਸਣ ਯੋਗਤਾ ੪ ਦੇਖੋ, ਧੜੇਯ. “ਧਯਾਤਾ ਧਯਾਨ ਸੁ ਪੋਯ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰ ਜਾਨ.” (ਨਾਪੁ)
 ਪੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਧੇਲਾ.
 ਪੋਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਧਾ ਰੁਪਯਾ. ਅਠਿਆਨੀ.
 ਪੋੜ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚੀ ਵੱਟ। ੨ ਬੰਨੇ ਦਾ ਟਿੱਬਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਘਾਹ ਹੋਵੇ.
 ਪੈ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਧਮਕ. “ਪੈ ਕੈ ਮੇਕੇ ਪਟਕਾਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੦) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ। ੩ ਧਰਕੇ. ਰੱਖਕੇ. “ਲੈ ਲੈ ਆਵਹੁ ਪੈ ਪੈ ਜੈਯਹੁ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੩)
 ਪੈਰ. ਸੰ. ਪੁਯੰ. ਵਿ—ਜੋਤਣ ਲਾਇਕ. “ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹਿ ਧੰਧਾ ਪੈਰ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪੈੜ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਜ.
 ਪੈਰਯ. ਦੇਖੋ, ਧੀਰਜ.
 ਪੈਵਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀਵਾਂ ਸੁਰ. ਪੰਚਮ ਅਰ ਨਿਸਾਦ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਸੁਰ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਤਿਯਾਂ ਤਿੰਨ ਹਨ—ਰਮਤਾ, ਰੋਹਿਣੀ ਅਤੇ ਮਦੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ੪.
 ਪੈਂ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਧੋਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.
 ਪੈਅਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਧੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੋਣ.
 ਪੋਈ. ਵਿ—ਧੋਤੀ ਹੋਈ. ਸਾਫ ਕੀਤੀ. “ਐਸਾ ਜੰਤੁ ਇਕ ਦੇਖਿਆ ਜੈਸੀ ਪੋਈ ਲਾਖ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਫ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਧੋਹੀ ਅਤੇ ਧੋਹੀ.
 ਪੋਹ. ਸੰਗਤਾ—ਛਾਪੇ ਅਤੇ ਘਾਹ ਆਦਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਨਾਲ ਛਿੜਕ ਕੇ ਠੰਢਾ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. “ਰਚੀ ਪੋਹ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰੇ.” (ਗੁਪੁਸੁ) ੨ ਧੋਹ. “ਮੋਹ ਮਾਨ ਪੋਹ ਭਰਮ ਰਾਖਿਲੀਐ ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਧੋਹੁ.
 ਪੋਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਠਗ ਲੈਣਾ। ੨ ਧੋਹ (ਵੈਰ) ਕਰਨਾ.
 ਪੋਹੀ. ਵਿ—ਧੋਹੀ.
 ਪੋਹੁ. ਧੋਹ. ਦੇਖੋ, ਧੋਹ. “ਪੋਹੁ ਨ ਚਲੀ ਖਸਮ ਨਾਲਿ.” (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਫਲ. ਫਰੇਬ. “ਬਾਬਾ, ਮਾਇਆਰਚਨਾ ਪੋਹੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਪੋਹੇ. ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ. ਠਗੇ. ਛਲੇ. “ਬਿਨੁ ਗੋਪਾਲ ਪੋਹੇ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ)
 ਪੋਹੈ. ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧੋਂਦਾ ਹੈ. “ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈਮਲੁ ਪੋਹੈ.” (ਗੁਜ ਮ: ੪)
 ਪੋਕ. ਬਾਂਗਰ. ਆਧਾਰ. ਆਸਰਾ। ੨ ਬੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਣਾਮ। ੩ ਜੋਤਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੋਤਕੇ. ਮਿਲਾਕੇ. “ਕਰ ਪੋਕ

ਠਾਢੇ ਆਇ ਸੰਮੁਖ." (ਸਲੋਹ)
 ਧੋਖ. ਦੇਖੇ, ਧੋਖਾ. ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. "ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ." (ਸੁੀ
 ਮ: ੧)
 ਧੋਖਾ. ਸੰਗਤ—ਫਲ. ਫਰੇਬ. ਦਗਾ. ੨ ਮਿਥਤਾਯਾਨ. "ਰਹਿਧਨ
 ਲਾਹਿਆ ਧੋਖਾ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੩ ਦਿਲ ਦਾ ਧੜਕਾ. ਫਿਕਰ.
 "ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਗਨਿ ਰਸ ਸੋਧੇ,
 ਮਰੀਐ ਧੋਖੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)
 ਧੋਖੇ. ਦੇਖੇ, ਨਰਦੇਵ ੩.
 ਧੋਖੇਬਾਜ਼. ਫਰੇਬੀ. ਫਲੀਆ.
 ਧੋਣਾ } ਭਿੰਗ. ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ.
 ਧੋਣੇ }
 ਧੋਣ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਧੋਤੀ ਗਈ ਹੈ।
 ੨ ਧੋਵਨ (ਧੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਧੋਣਾ. ਦੇਖੇ, ਧਾਵਨ ੩. ਦੇਖੇ, ਧਾਵ.
 ਧੋਤਾ. ਸੰ. ਧੋਤ. ਵਿ—ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ.
 ਧੋਤਿਆ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧੋਣ ਤੋਂ. ਧੋਨੇ ਸੇ. "ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ."
 ਧੋਤਿਆ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)
 ਧੋਤੀ. ਵਿ—ਧੋਤ. ਧੋਤੀ ਹੋਈ. "ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਚੁੰਬਤੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ
 ਨਿਕੋਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਧੋਵਸਤੂ. ਧਰ—
 ਵਸਤੂ. ਧਟਤਿ. ਤੇੜ ਦੀ ਚਾਦਰ. "ਧੋਤੀ ਖੋਲਿ ਵਿਛਾਏ ਹੋਠਿ."
 (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਧੋਤਿ. ਯੋਗਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਯੋਗਕ੍ਰਿਯਾ,
 ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੈ—ਦੋ ਉਂਗਲ ਚੋੜਾ ਅਤੇ ਅੱਠ ਦਸ ਹੱਥ
 ਲੰਮਾ ਕਪੜਾ ਗਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਨਿਕਲਣਾ
 ਅਰ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਠਹਿਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ
 ਅੰਤਰੀ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਧੋਤਿ ਵਰਤਦੇ
 ਹਨ। ੪ ਮੇਦਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੀਰ। ੫ ਸੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਯੋਗਮਤ
 ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧੋਤੀ (ਧੋਤਿ) ਹੈ—ਅੰਤ੍ਰ ਧੋਤਿ, ਦੰਤ ਧੋਤਿ,
 ਕ੍ਰਿਦਯ ਧੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਦਾ ਧੋਤਿ.
 ਧੋਨਾ. ਦੇਖੇ, ਧੋਣਾ.
 ਧੋਪ. ਸੰਗਤ—ਬਿਨਾ ਖਮ ਸਿੱਧੀ ਪਤਲੀ ਤਲਵਾਰ. "ਨਮੇ ਧੋਪ
 ਪੱਟ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੇ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਜਾਹਿਰ. "ਸਾਹੁ
 ਸੁ ਸੁੱਧ ਜਗ ਰਹਜੇ ਲੋਪ। ਬਹੁ ਧਾਵ ਦੰਭ ਅਨਸਾਧੁ ਧੋਪ." (ਗੁਰੂ
 ੧੦)
 ਧੋਪਈ. ਧੋਤਾ ਜਾਂਦਾ. "ਪਾਣੀ ਚਿਤ੍ਰ ਨ ਧੋਪਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ
 ਸਾਰ)
 ਧੋਪੈ. ਧੋਇਆ ਜਾਵੇ. "ਮਾਟੀ ਕਾ ਕਿਆ ਧੋਪੈ ਸੁਆਮੀ?" (ਰਾਮ
 ਮ: ੫)
 ਧੋਬਪੁਰ } ਦੇਖੇ, ਧੁਬਰੀ.
 ਧੋਬਤੀਗੁਮ }
 ਧੋਬੀ. ਸੰ. ਧਾਵਕ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਧੋਣ ਵਾਲਾ. ਰਜਕ। ੨ ਭਾਵ—

ਨਿੰਦਕ. "ਹਮਰੇ ਕਪਰੇ ਨਿੰਦਕ ਧੋਇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
 ੩ ਆਤਮਕਯਾਨੀ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
 "ਧੋਬੀ ਧੋਵੈ ਬਿਰਹ ਬਿਰਾਤਾ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਧੋਬੀਆ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੇ, ਧੁਬਰੀ.
 ਧੋਮ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਧੂਪ (ਧੂਏਂ) ਵਾਸਤੇ ਧੋਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.
 ਦੇਖੇ, ਧੋਮਧਾਰ.
 ਧੋਮਧਾਰ. ਸੰ. ਧੂਮਧਾਰ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ, "ਧੋਮਧਾਰ ਕੇ ਧਰੋਯਾ."
 (ਗੁਰੂ ਮ: ੨) ਸੰ. ਧੂਮਧਾਰ. ਧੂਏਂ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਆਕਾਸ਼.
 ਧੋਮੁ. ਸੰ. ਧੋਮਤ. ਸੰਗਤ—ਧੂਮ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਉੱਦਾਲਕ ਦਾ ਗੁਰੂ
 ਅਤੇ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਫੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ.
 "ਗਵੈ ਗੁਣ ਧੋਮੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)
 ਧੋਰ. ਬਾਂਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਕੋਲ। ੨ ਕਿਨਾਰੇ. ਕੰਢੇ. "ਕਰਿ
 ਦਇਆ ਚਾਰਹੁ ਧੋਰ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੰਢੇ ਚਾੜ੍ਹੇ.
 ਧੋਰਾ. ਬਾਂਗਰ. ਸੰਗਤ—ਆਸਰਾ. "ਈਹਾ ਉਹਾ ਤੁਹਾਰੈ ਧੋਰਾ."
 (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜਾ. "ਮੈ ਆਹਿਓ ਤੁਮਰਾ ਧੋਰਾ."
 (ਗੁਜ ਮ: ੫)
 ਧੋਰਾਹਾ. ਵਿ—ਧੂਰ ਦਾ. ਮੁੱਢ ਦਾ.
 ਧੋਰੀ. ਸੰ. ਧੋਰੇਯ. ਵਿ—ਧੂਰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮੁਖੀਆ.
 ਆਗੂ। ੩ ਪ੍ਰ. ਨੀਚ.
 ਧੋਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਕੋਲੇ.
 ਧੋਵਣ } ਸੰਗਤ—ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੇ, ਧਾਵ ਅਤੇ ਧਾਵਨ ੩. "ਧੋਤੇ
 ਧੋਵਨ } ਮੂਲਿ ਨ ਉਤਰਹਿ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣ ਪਾਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ
 ਮਾਤ੍ਰ)
 ਧੋਵਾਹਾ. ਵਿ—ਧੋਣ ਯੋਗਤਾ। ੨ ਧੋਵਨ ਕਰਾਹਾ. "ਮੈਲ ਪਾਪ ਧੋਵਾਹਾ."
 (ਜੈਤ ਮ: ੪)
 ਧੋਵੰਦੇ. ਧੋਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧੋਣ. ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਧੋਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਪੈਰ ਧੋਵੰਦੇ ਪੀਵਸਾਂ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)
 ਧੋ } ਦੇਖੇ, ਧਉ ਅਤੇ ਧਉ.
 ਧੋ }
 ਧੋਸ } ਭਾ. ੴ ਦਵਿਸ਼. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ
 ਧੋਸ } ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ. ਤਾਕੁਥ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ। ੨ ਧੋਸ (ਨਾਸ)
 ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ। ੩ ਵਡੇ ਧੋਸੇ (ਨੋਬਤ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
 ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਬਡ ਬਾਸੀ ਧੋਸ ਗਹੀਰ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਧੋਸਾ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ.
 ਧੋਂਕਣਾ } ਸੰ. ਧਾ. ਧਾ—ਢੁੱਕਣਾ. ਅੱਗ ਸੁਲਗਾਉਣੀ. ਮਚਾਉਣਾ।
 ਧੋਂਕਣਾ } ੨ ਕ੍ਰਿ—ਢੁੱਕਣੀ ਅਥਵਾ ਖੱਲ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦੇਣੀ.
 ਧੋਂਕਨੀ. ਸੰਗਤ—ਢੁੱਕ (ਹਵਾ) ਦੇਣ ਦੀ ਨਲਕੀ ਅਥਵਾ ਖੱਲ ਦੀ
 ਥੇਲੀ.
 ਧੋਂਕਲ. ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨ ਪੀਰ
 ਦਾ ਭਾਰੀ ਪੀਰਖਾਨਾ ਹੈ. ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਥੇ ਭੀ

ਚੌਕੀ ਭਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ ੪.

ਧੌਕਲੀਆ ਪੀਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ ੪ ਅਤੇ ਧੌਕਲ.

ਧੌਖੜਾ. ਸੰਗੜਾ—ਟਪੂਸੀ ਚਾਲ। ੨ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਅਤੇ ਸਰਪਟ ਭੱਜਣ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਚਾਲ.

ਧੌਚਾ. ਦੇਖੋ, ਉਠਾ ਅਤੇ ਢੋਰਾ.

ਧੌਣ. ਦੇਖੋ, ਧੌਰਣ.

ਧੌਤ. ਦੇਖੋ, ਧੌਤਾ.

ਧੌਤਿ. ਦੇਖੋ, ਧੌਤੀ ੨, ੪ ਅਤੇ ੫.

ਧੌਮ } ਦੇਖੋ, ਧੌਮ.
ਧੌਮੜਾ }

ਧੌਰਾ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲਾ.

ਧੌਲ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲ ਅਤੇ ਧੌਲ ਧਰਮ.

ਧੌਲਹਰ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲਹਰ.

ਧੌਲਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆਗਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਮਰੋਲੀਆ ਜੱਟਵੰਸ਼ੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੫੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਭਰਤਪੁਰ ਕਰੋਲੀ ਆਦਿਕ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਧੌਲਪੁਰ ਜੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੫੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧੌਲਪੁਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਨਰੋਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਬੀਬੀ.

ਧੌਲਰ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲਰ ਅਤੇ ਧੌਲਰਹ.

ਧੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਫੂਲ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਧਨੋਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਕੱਚੀ ਮੱਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਇੱਕ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੋ ਹਲ ਦੀ (੭੦ ਘੁਮਾਉਂ) ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੰਦਿਆਵੇ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹੀਵਾਲ.

ਧੌਲੀ ਧਾਰ. ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਧਾਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਦਾ ਬਰਫ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਚੰਡਾ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਧੌਲੁ. ਦੇਖੋ, ਧੌਲ ਅਤੇ ਧੌਲ ਧਰਮ.

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ. ਧਰਮੁ ਰੂਪ ਚਿੱਟਾ ਬੈਲ', ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ.

"ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ." (ਜਪੁ)^੨

ਧੌਲੂ. ਸੰਗੜਾ—ਲਢੇੜਾ. ਬੱਪੜ.

ਧੌੜੀ. ਸੰਗੜਾ—ਉਪਿਤ ਚਮੜੀ. ਡਾਂ ਮਹਿੰ ਦਾ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ

"ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੋ ਹਿ ਸਧਕਾਨ੍ ਧਰਮਃ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੋ ਜੀਵੇਤੁ ਆਰਥ!" (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ, ਸੌਕ ਧਰਮ, ਅ: ੩੪੭ ਬ: ੮੬) "ਧਰਮ ਧੌਲ ਪੁਕਾਰੇ ਤਲੇ ਖਲੋਆ." (ਭਾਗੁ)

"ਕਥਾ ਧਰਮਸਯ ਜਨਸਮੂਹਿ:" (ਭਾਣਕੜ ਸੂਤ੍ਰ ੨੩੬)

ਰੋਗਿਆ ਹੋਇਆ ਚੰਮ.

ਧੰਦਾ } ਸੰਗੜਾ—ਧਨ-ਦਾ. ਧਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ. ਉਹ ਕਿਰਤ ਜਿਸ ਧੰਧ } ਤੋਂ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿਹਾਰ. ਕੰਮ. "ਸਗਲ ਜਗਤ ਧੰਧ ਅੰਧ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਬਾਬ. ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਅਲਾਲਤ। ੪ ਖੁਸ਼ੀ.

ਧੰਧਕ. ਦਿ—ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਹਾਰੀ.

ਧੰਧਪਿਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਣਾ. "ਮਨਮੁਖ ਧੰਧ ਪਿਟਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਧੰਧਬੰਧ. ਬੰਧਨਰੂਪ ਕਾਰਜ. "ਧੰਧਬੰਧ ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆ ਕੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਧੰਧਲੀ. ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ. ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਗਨ. "ਅੰਧੁ ਬੂਝੇ ਧੰਧਲੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਧੰਧੜਾ } ਦੇਖੋ, ਧੰਦਾ. "ਮੈ ਫੜਿਆ ਸਭੋ ਧੰਧੜਾ." (ਸੂੀ ਮ: ੫)

ਧੰਧਾ } ਪੈਪਾਇ "ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਿਓ ਸਗਲੇ ਧੰਧਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਐਥੈ ਧੰਧਪਿਟਾਈ." (ਸੂੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਹਾਰ.

ਸੰਬੰਧ. "ਪਰਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਧੰਧੇਰ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. "ਕੰਭੇਲੇ ਬਘੇਲੇ ਧੰਧੇਰੇ ਪਛਾਚੇ."

ਧੰਧੇਰੇ (ਬਰਿਤ ੮੧)

ਧੰਨ. ਦੇਖੋ, ਧਨਿ ੨, ਧਨੁ ੨—੩ ਅਤੇ ਧਨੜ.

ਧੰਨਾ. ਟਾਂਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਦੇਉਲੀ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ) ਸੰਮਤ ੧੪੭੩ ਵਿੱਚ ਜੱਟਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਈ. ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੀਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਰਤੀਪੂਜਕ ਰਿਹਾ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਰੂਪ ਜਗਤਨਾਥ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਬਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ. "ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਕੁਸਾਈਆ ਧੰਨਾ ਵਡਭਾਗਾ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਧੰਨਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਵਿਦੁਾਨ ਕਵੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਇੱਕ ਸਵੈਯਾ ਬਣਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰੇ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਡਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੁਪਰ ਦੇ ਘਾਹੀ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਸਵੈਯਾ ਇਹ ਹੈ:—

"ਨਵਸਾਤ ਤਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਕਿਯੇ

ਨਵਸਾਤ ਪਿਯੇ ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਏ,

ਨਵਸਾਤ ਰਚੇ ਨਵਸਾਤ ਬਚੇ

ਨਵਸਾਤ ਪਿਯਾਪਹਿ ਦਾਯਕ ਪਾਏ,

ਜੀਤ ਕਲਾ ਨਵਸਾਤਨ ਕੀ

ਨਵਸਾਤਨ ਕੇ ਮੁਖ ਅੰਚਰ ਛਾਏ,

ਮਾਨਹੁ ਮੇਘ ਕਿ ਮੰਡਲ ਮੇ

ਕਵਿ ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਕਲੇਵਰ ਛਾਏ."

ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ, ਉਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੋਲਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਪਰਦੇਸ਼ੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਏ, ਸੋਲਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਚੌਪੜ ਦੀ ਬਾਜੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਰਚੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ, ਸੋਲਾਂ ਨਰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ਜਦ ਪਤਿ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ, ਤਦ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ ਚੰਦੁ ਵਤ ਮੁਖ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਛੁਪਾ ਲਿਆ, ਮਾਨੋ ਚੰਦੁਮਾ ਮੇਘ ਵਿੱਚ ਢਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਸੁਨ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਅਰਥ ਬਖਾਨਾ,
ਤ੍ਰਿਯ ਖੇਤਸ ਬਰਖਨ ਬਯ ਵਾਨਾ,
ਤਨ ਖੇਤਸ ਸਿੰਗਾਰ ਸੁਹਾਯੋ,
ਖੇਤਸ ਮਾਸਨ ਮੇ ਪਿਯ ਆਯੋ,
ਖੇਤਸ ਘਰ ਕੋ ਚੌਪਰ ਰਚਯੋ,
ਖੇਤਸ ਦਾਵ ਲਾਯ ਸੁਖ ਮਚਯੋ,
ਸੋਈ ਖੇਤਸ ਪਜਾਰੇ ਲਾਯੋ,
ਖੇਤਸ ਕੀ ਬਾਜੀ ਜੈ ਪਾਯੋ,
ਖੇਤਸ ਕਲਾ ਚੰਦਮੁਖ ਜੋਈ,
ਹਾਰ ਪਾਯ ਤ੍ਰਿਯ ਛਾਵਤ ਸੋਈ,
ਮਨਹੁ ਮੇਘ ਮੇ ਨਿਸਪਤਿ ਛਾਯੋ
ਇਮ ਅੰਚਰ ਮਹਿ ਮੁਖ ਦਰਸਾਯੋ।

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰੁੱਤ ੫ ਅ: ੨੫)

ਚੰਦਨ ਕਵਿ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਲੱਜਿਤ ਹੋਇਆ ਅਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਬਾਬਤ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ।

ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੰਦਨ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਵੈਯੇ ਸੁਣਾਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਰਥ ਕਰ, ਪਰ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਸਵੈਯੇ ਇਹ ਹਨ:—

“ਮੀਨ ਮਰੈ ਜਲ ਕੇ ਪਰ ਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ,
ਹਾਥਿ ਮਰੈ ਮਦ ਕੇ ਪਰ ਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਤਨ ਤਾਪ ਕੇ ਆਏ,
ਤੀਯ ਮਰੈ ਪਤਿ ਕੇ ਪਰ ਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਏ,
ਗੁਰੂ ਮੇ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜ ਰਾਜ
ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾ ਚਿਤਲਾਏ,
ਕੌਲ ਮਰੈ ਰਵਿ ਕੇ ਪਰ ਸੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਸਜਿ ਕੀ ਛਬਿ ਪਾਏ,
ਮਿਤ੍ਰ ਮਰੈ ਮਿਤ ਕੋ ਮਿਲਕੈ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਜਬ ਦੂਰ ਸਿਧਾਏ,

ਸਿੰਘ ਮਰੈ ਜਬ ਮਾਸ ਮਿਲੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਮਰੈ ਜਬ ਹਾਥ ਨ ਆਏ,
ਗੁਰੂ ਮੇ ਬਾਤ ਕਹੀ ਦਿਜ ਰਾਜ
ਬਿਚਾਰ ਸਕੈ ਨ ਬਿਨਾ ਚਿਤਲਾਏ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਕਬਹੂ ਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਅਰਥ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

“ਮੀਨ ਮਰੈ ਜਲ ਕੇ ਪਰ ਸੇ ਕਬਹੂ ਨ,
ਮਰੈ ਪਰ ਪਾਵਕ ਪਾਏ।” x x x ਆਦਿਕ।

ਧੰਨਿ. ਸੰ. ਧਨਜ. ਵਿ—ਪੁਨ੍ਯਵਾਨ. ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ। ੨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ.
ਤਾਅਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ. “ਜਹਕੋਬਿੰਦਗਤ ਸੇ ਧੰਨਿ ਦੇਸ.” (ਬਸੰ ਮ:
੫) “ਧੰਨਿ ਸੁ ਬਾਨ ਧੰਨਿ ਓਇ ਭਵਨਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਧੰਨਿਆ. ਦੇਖੇ, ਧਨਾ.

ਧੰਨਿਕਾ. ਵਿ—ਧਨਤਤਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਧਾਨਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ.

ਧੰਨੀ. ਵਿ—ਧਨਤਤਾ ਯੋਗਜ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਲਾਇਕ. “ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ.” (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਧਨਜ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੇਹਲਮ ਵਿੱਚ ਤਸੀਲ ਚਕਵਾਲ ਦਾ ਟਿਲਾਕਾ. “ਧੰਨੀ ਘੋਬ ਕਿ ਪੇਠੇਹਾਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਧੰਨੁ. ਸੰ. ਧਨਜ. ਵਿ—ਸਲਾਹੁਣ ਲਾਇਕ. ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗਜ। ੨ ਪੁਨ੍ਯਵਾਨ. “ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੨) ੨ ਸੰਗਤ—ਧਨ. ਦੂਬਰ. “ਅੰਨੁ ਧੰਨੁ ਬਹੁਤ ਉਪਜਿਆ.” (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਭਿੰਗ. ਧਨੁ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ.

ਧੰਨੜ. ਦੇਖੇ, ਧਨਜ.

ਧੰਨੜਵਾਦ. ਦੇਖੇ, ਧਨਜਵਾਦ.

ਧੰਨੜਾ } ਵਿ—ਧਨੁਖਧਾਰੀ. ਦੇਖੇ, ਧਨਾ. “ਮਹਾਂ ਉਗ੍ਰਧੰਨੜਾ ਬਡੀ ਧੰਨਾ } ਵੇਜ ਲੈਕੇ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਧੰਮ. ਪ੍ਰਾ. ਬਘਾ. ਸੰਗਤ—ਧਮ (ਧਰਮ). ੨ ਅਨੁ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਧਮਾਕਾ.

ਧੰਮਣ } ਇੱਕ ਖੜੀ ਜਾਤਿ। ੨ ਇੱਕ ਤਖਾਣ ਜਾਤਿ.
ਧੰਮਨ }

ਧੰਮੜ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚਾ ਚੰਮ ਗ਼ਲ ਕੇ ਦਬਗਰ ਦਾ ਬਣਾਯਾ ਹੋਯਾ, ਕੁੱਪਾ. “ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਧੜ ਧੰਮੜ ਧੜਿਆ.” (ਭਾਗੁ) ਜਿਵੇਂ ਧਮਲ (ਕੁੱਪਾ) ਦਬਗਰ ਤੋਂ ਧੜ ਧੜ ਲਬਦ ਨਾਲ ਧੜੀਦਾ (ਕੁੱਟੀਦਾ) ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਲਜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੇਲ ਵਜਾਣ ਦਾ ਡੱਗਾ. ਦੁੰਦੁਭਿ ਦੰਡ.

ਧੰਮੀ. ਵਿ—ਧਰਮੀ. ਧਰਮਵਾਨ. ਦੇਖੇ, ਧੰਮ। ੨ ਧਾਮ (ਘਰ) ਕਰਕੇ. ਦੇਖੇ, ਕੁਤਿਈਂ। ੩ ਪੇਠੇ. ਸੰਗਤ—ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਤਤਕਾ. “ਉੱਤੋਂ ਕਈ ਥਾਂ ਫੁਰਕਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿਆੜੀ ‘ਘ’ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਤਿ (ਸਤਰ), ਧੰਨਿ (ਧੰਨਜ), ਨਿਤਿ (ਨਿਤਤ).

ਵੀਛਿਆ ਸੀ. ਯੁੱਧ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੌਣ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਲੰਬਾਮਾ ਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਰ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. "ਹਣ੍ਹੇ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧੇਨ." (ਭਗਵਾਨ)

ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਸ ੪.

ਪ੍ਰਿਕਟ. ਅਨੁ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ. "ਪਿਪਿਕਟ ਪ੍ਰਿਕਟ ਮ੍ਰਿਦੰਗ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪ੍ਰਿਕੋਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੋਕ (ਭੋਕ) ਦਾ ਫਲ. "ਗੁੱਛਾ ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਕੋਨਿਆ ਕਿਉ ਵਝੀਐ ਦਾਖੇ." (ਭਾਗੁ)

ਪ੍ਰਿਗੁ } ਦੇਖੋ, ਪਿਕ. "ਪ੍ਰਿਕ ਸਨੇਹੀ ਭਾਤ ਬਾਂਧਵਹ." (ਸਹਸ ਮ: ਪ੍ਰਿਗੁ } ੫) "ਪ੍ਰਿਗੁ ਪ੍ਰਿਗੁ ਖਾਇਆ ਪ੍ਰਿਗੁ ਪ੍ਰਿਗੁ ਸੋਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਪ੍ਰਿਗੰਤ. ਪਿੱਕਾਰ ਯੋਗਤ. ਅਤਰੰਤ ਪਿਕ. "ਪ੍ਰਿਗੰਤ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਨੇਹੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ। ੨ ਪਕਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤਰਾਸਟ੍ਰ—ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰ. ਬੰਤਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਂ ਨਿਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਾਸ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕੋਰਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗਾਂਧਾਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੰਨਯਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸੀ. ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਕੰਦੀ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਪਾਂਡੂ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਹ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ. "ਭਏ ਤੋਨ ਕੇ ਵੰਸ ਮੇ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟ੍ਰ." (ਭਗਵਾਨ) ੨ ਇੱਕ ਨਾਕਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਜਨਮੋਜਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਰਾਸਟ੍ਰ (ਰਾਜ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਪ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਰਿਛਰ। ੨ ਨਿਬਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਧੀਰਤਾ. ਇਸਤਿਕਲਾਲ.

ਪ੍ਰਿਤਿਧਰ } ਵਿ—ਧੀਰਯ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਧੀਰਤਾ ਵਾਲਾ.
ਪ੍ਰਿਤਿਮਾਨ } "ਧਨੁਰਪਾਣਿ ਪ੍ਰਿਤਿਮਾਨ ਧਰਾਧਰ." (ਗਜਾਰੇ ੧੦)
ਪ੍ਰਿਤਿਵਾਨ }

ਪ੍ਰੀਕਣ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਣਾ. ਧੂਹਣਾ. "ਪ੍ਰੀਕ ਨ ਸਿੰਧੀ ਪ੍ਰੀਕਣ ਪ੍ਰੀਕੈ." (ਭਾਗੁ) ਰੁੱਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕ ਖਿੱਚ ਘਸੀਟ ਕੀਤੇ ਸਿੰਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਪ੍ਰੂ. ਸੰ. ਧਾ—ਅਚਲ ਹੋਣਾ (ਸਿਥਰ ਹੋਣਾ), ਗਮਨ ਕਰਨਾ (ਜਾਣਾ).

ਪ੍ਰੂਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੂਤ. ਛੇਤੀ. "ਪਤਣ ਕੂਕੇ ਪਾਤਣੀ ਵੰਦਹੁ ਪ੍ਰੂਕਿ ਵਿਲਾਤਿ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵਿਲਾਤਿ.

ਪ੍ਰੂਪਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਪਦ.

ਪ੍ਰੂਵ. ਸੰ. ਧਾ—ਸਿਥਰ ਰਹਿਣਾ, ਖੜਾ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਣਾ (ਗਮਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਵਿ—ਸਿਥਰ. ਅਚਲ. "ਗੁਰੂ ਸਮਰਥੁ ਗਹਿ ਕਰੀਆ ਪ੍ਰੂਵ ਭੁਧਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਬਰਵਾ।

੪ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜੋ ਸਦਾ ਅਚਲ ਹੈ। ੫ ਆਕਾਸ਼। ੬ ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੭ ਖਗੋਲ ਦੀ ਧੁਰ. ਪ੍ਰਵਤਾਰਾ. Polc-star।

੮ ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦੇ ਦੋ ਰਾਣੀਆਂ ਸੁਨੀਤਿ ਅਤੇ ਸੁਰੁਚਿ ਸਨ. ਸੁਨੀਤਿ ਦੇ ਭਰਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵ ਅਤੇ ਸੁਰੁਚਿ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਉੱਤਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਰੁਚਿ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਉੱਤਮ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਵ ਨੇ ਭੀ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ. ਸੁਰੁਚਿ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਬਾਲਕ! ਤੂੰ ਐਸਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕਰ, ਕਰੋਂਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਭਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉੱਪਰ ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਵ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਸੁਨੀਤਿ ਪਾਸ ਆਇਆ ਅਰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ. ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਤਾਚੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਸੌਕਣ ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜੇਹੀ ਅਭਾਗਣ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਜਨਮਕੇ ਰਾਜਆਸਨ ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈਂ? ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉੱਚਪਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਤਪਸਤਾ ਕਰ. ਪ੍ਰਵ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰਿਖੀ ਮਿਲੇ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲਕ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਪ੍ਰਵ ਨੇ ਮਧੁਵਨ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅਜੇਹਾ ਘੋਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਸਾਕਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਪ੍ਰਵ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਦ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵਡੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਯਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਪ੍ਰਵ ਦੇ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ. ਭ੍ਰਮਿ ਅਤੇ ਇਲਾ. ਭ੍ਰਮਿ ਦੇ ਭਰਭ ਤੋਂ ਕਲਪ ਅਤੇ ਵਤਸਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਇਲਾ ਦੇ ਉਤਫਲ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ. ਪ੍ਰਵ ੩੬ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਚਲ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਵਿਰਾਜਿਆ.

ਪ੍ਰੂਵਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਪਦ.

ਪ੍ਰੂਵ ਦਰਸ਼ਕ. ਕੁਤਬਨੁਮਾ. 'Mariner's Compass.

ਪ੍ਰੂਵਪਦ. ਸੰ. ਪ੍ਰੂਵਕ. ਸੰਗੀਤਰਤਨਾਯਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਆਭੋਗ ਦੇ ਪਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਪਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਫੀ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੨੬ ਤੀਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸੰਗੀਤਦਾਮੋਦਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੂਵਪਦ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਭੇਦ ਹਨ—
ਜਯੰਤ, ਸੋਖਰ, ਉਤਸਾਹ, ਮਧੁਰ, ਨਿਰਮਲ, ਕੁੰਤਲ, ਕਮਲ, ਸਾਨੰਦ, ਮੋਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ—

"ਫਿਰਾਜਬਰੰਘ ਪੂਰੁਯ ਵਪਾਜਾਯਕੁ ਚਪਿਯੇ।

ਬੱਧਯੋ ਗਾਨੁਦੰਗਯ ਗੁਣਗਾਯ ਵਰਸਾਧਿਯੇ."

(ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਲ ੧ ਅ: ੧੧ ਸ਼: ੫)

ਪ੍ਰੂਵਪਦ ਕੁਲਮ, ਰੁਦ੍ਰ, ਨਾਮੀ ਤਾਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਓਦ੍ਰੇਖੇਖਰ, ਸੁਖਦ, ਕੁਮੁਦ, ਜਾਯੀ, ਕੰਦਰਪ, ਜਯਮੰਗਲ, ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਲਲਿਤ। ਜਯੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੧ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੇਖਰ ਦੇ ਬਾਰਾਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਲਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫੀ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਚ ਉੱਤਮ, ਪੰਜ ਦਾ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਾ ਅਧਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਾਚ ਨਾਲ ਪਖਾਵਜ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ, “ਸਾਥ” ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵ ੮. “ਪ੍ਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਬਿਦਰੁ ਦਾਸੀਸੁਤੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਤਰੇ।” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਹ. ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼।

ਪ੍ਰਅ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵ ੮. “ਨਾਰਦ ਕਹਿਤ ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਅ ਬਾਰਿਕ ਭਜਨ ਮਾਹਿ ਲਪਟਾਨੇ।” (ਬਿਨਾ ਮ: ੯) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਤਤਾ ਨਾਲ।

ਪੰਕੇ ਤੋਰ. “ਜਿਨਹੁ ਬਾਤ ਨਿਸੁਲ ਪ੍ਰਅ ਜਾਨੀ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਪ੍ਰੇਕ. ਸੰ. ਫੇਗਾ—ਦ੍ਰੇਕਾ. ਸੰਗਤ—ਡੇਕ. ਦੇਖੋ, ਡੇਕ.

ਪ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ. “ਪ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟਨਾਈ।” (ਬਾਵਨ) ੨ ਪ੍ਰਹ (ਖਿੱਚ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਭਾਂ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ ਪ੍ਰੋਹ ਪਿਆ।” (ਜਸਾ)

ਪ੍ਰੋਹਨਿ] ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹਿਣੀ. ਵਿ—ਵੇਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅਸੁਭ ਚਿਤਵਨ ਪ੍ਰੋਹਨੀ] ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ. “ਬਿਨ ਸਾਧੁ ਸਭਿ ਪ੍ਰੋਹਨਿ ਪ੍ਰੋਹੇ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰੋਹੀ. ਦ੍ਰੋਹੀ। ੨ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰੋਹ. “ਨਾਮ ਵਿਹੁਣਿਆ ਸੁੰਦਰ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰੋਹੁ।” (ਵਾਰ ਸਿਤ)

ਪ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਧਰੋਹੁ.

ਪ੍ਰੰਮ] ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮਧੀਰ “ਪ੍ਰੰਮਪ੍ਰਜਾ ਫਹਰੰਤ ਸਦਾ.” ਪ੍ਰੰਮਧੀਰੁ] (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ) “ਪ੍ਰੰਮ ਧੀਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਭੀਰੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੋ)

ਪ੍ਰਜ] ਸੰ. ਘਜ. ਸੰਗਤ—ਨਿਬਾਨ. ਓਛਾ. ਯੁਕਿਕਲਪਤਰੁ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਾ] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜ ਦੇ ਅੱਠ ਭੇਦ ਹਨ—ਜਯਾ, ਵਿਜਯਾ, ਭੀਮਾ, ਚਪਲਾ, ਵੈਜਯੰਤਿਕਾ, ਦੀਰਘਾ, ਵਿਸ਼ਾਲਾ, ਲੋਨਾ.

ਜਯਾ ਦਾ ਓਛ (ਓਛਾ) ਪੰਜ ਹੱਥ ਲੰਮਾ, ਵਿਜਯਾ ਦਾ ਡੀ ਹੱਥ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਨਾ ਦਾ ੧੨ ਹੱਥ ਦਾ ਓਛਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਜਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਜਨੀ.

ਪ੍ਰਜੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਜਿਨ੍. ਪ੍ਰਜਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਹਾਤ। ੩ ਚਟ. ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ੪ ਮੋਰ.

ਪ੍ਰਨ. ਸੰ. ਘਨ੍. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਢਕਣਾ.

ਪ੍ਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨਿ ੨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਨੀ ੨। ੨ ਭਾਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸੰਗਤਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨੀ ੪.

ਪ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ.

ਪ੍ਰੈ. ਧੋਕੇ. “ਪਾਯਨ ਪ੍ਰੈ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਲੀਨੇ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰੰਸ. ਸੰ. ਘਜ ਅਤੇ ਘਜ੍. ਧਾ—ਚੁਰਨ ਹੋਣਾ, ਚੁਰਨ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ, ਹੋਣਾ ਭਿਗਣਾ.

ਪ੍ਰੰਸਕ. ਵਿ—ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰੰਸਨ. ਸੰਗਤ—ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਾਹੀ. ਘਜ.

ਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪਚੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਅਸਥਾਨ ਦੰਦ ਅਤੇ ਨੱਕ ਹੈ। ੨ ਸ਼. ਸੰਕੜਾ—ਉਪਮਾਂ. ਮਿਸਾਲ। ੩ ਚਤਨ। ੪ ਬੰਧਨ। ੫ ਨਕਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੬ ਵਿ—
 ਫੁਰਤ. ਤਅਰੀਫ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ੭ ਵੜ—ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ.
 ਨਾ. ਡਾਰਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਇਹੀ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
 "ਨ ਅੰਤਰੁ ਭੀਜੈ ਨ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ." (ਮਾਥੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
 ੮ ਬਹੁਵਚਨ ਬੋਧਕ. "ਅਘਨ ਕਟਹਿ ਸਭ ਤੇਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪
 ਕੇ) ਤੇਰੇ ਸਭ ਅਘਨ (ਅਘਗਣ) ਕੱਟਹਿ. "ਦੁਖਨ ਨਾਸ." (ਸਵੈਯੇ
 ਮ: ੪ ਕੇ) ੯ ਪ੍ਰਤਤ—ਕਾ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੀ. "ਕਸ ਨਾਕੈ ਮਸਤਕ
 ਚਰਨਨ ਰਜ?" (ਭਾਫੂ ਕ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੁਤ ਕਦੋਂ ਮਥੇ ਲੱਗੇ।
 ੧੦ ਪ੍ਰਤਿ. ਨੂੰ. ਤਾਈਂ. "ਆਪਨ ਤਰੈ, ਅਉਰਨ ਲੇਤ ਉਧਾਰ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਨਉ } ਸੰ. ਨਵ. ਵਿ—ਨੌ, "ਨਉਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਨਉ } ੨ ਛਾ, ਨੌ. ਨਵਾਂ, ਨਵੀਨ, ਨਯਾ. "ਜਾ ਜੋਬਨ ਨਉ ਹੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਵਜ—ਨੂੰ. ਕੋ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਜਿਸ ਨਉ ਆਪੇ ਲਏ
 ਮਿਲਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਭਟਤੈ ਨਉ ਸੁਖ ਨਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
 ਨਉਸਹ, ਛਾ ੩, ਨੌਸਹ. ਸੰਗਤ—ਨਵਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਭਾਵ—ਲਾਤਾ.
 ਦੁਲਹਾ. "ਵਾਰਕੈ ਪਾਨਿਨ ਨਉਸਹ ਕੰਠ ਲਗਾਵਤ ਭੀ." (ਸਲੋਹ)
 ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ. (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)
 ਦੇਖੇ, ਮਹਲਤਿ.

ਨਉਂ ਸਰ, ਸੰਗਯਾ—ਨਵ (ਨੌਂ) ਤਲਾਉ. ਭਾਵ—ਨੌਂ ਦੁਆਰ. “ਨਉਂ ਸਰ ਸੁਭਰ ਦਸਵੈ ਪੂਰੇ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਤਿੰਨਵੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਫੋਟੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨਤਿੰਨਵੈ ਅਨਸਠ ਤੀਰਥ ਗੰਗ ਸਮਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ—ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰਥ.

ਨਉਹਰ, ਦੇਖੋ, ਨੌਹਰ,

ਨਉਹੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਲਾ ਅਤੇ ਨਉ ੨। ੨ ਅ ੫ ਨੁਹੁਲਾ.
ਸੰਗਤਾ—ਦਾਤ. ਬਖਸਿਸ਼.

ਨਉਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅੰਗ. ਨਾਇਆਂ। ੨ ਸੌ. ਨੌਕਾ. ਕਿਸਤੀ. ਬੇਤੀ. ਨਾਵ. “ਬੂਡਿਮੁਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ.” (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ਦੇਖੋ. ਨੌਕਾ.

ਨਉਕੁਲ ਨੋ ਬੁਲ (ਘਰ). ਭਾਵ—ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਅਜਰੂ ਜਰੈ ਤ ਨਉ
ਕੁਲ ਬੰਧੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਨਚਿਖੰਡ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨੌ (ਨਵ) ਖੰਡ, "ਨਉ ਖੰਡ ਸੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨ
ਬਨੰਤਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਵਖੰਡ.

ਨਉਂ ਘਰ, ਨਵੇਂ ਦੁਆਰ, ਨੌਂ ਕੋਲਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ. "ਨਉਂ ਘਰ ਦੇਖਿ
ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਚੁਲੀ." (ਗਉਂ ਕਬੀਰ)

ਨਉ ਟੰਕੀ, ਨੌ ਟੰਕ ਦਾ, ਦੇਖੋ, ਟੰਕ ਅਤੇ ਟੰਕ ੮.

ਨਉ ਚੰਦ, ਦੇਖੋ, ਨੌ ਚੰਦ.

ਨਉ ਭਾਡੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਡੀ ੪.

ਨਉਤਨ } ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ ਨਯਾ. "ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਉਤਨੁ } ਹਉ ਨਉਤਨੁ ਚੇਲਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਵਾਨ. ਯੁਵਨ.
ਨਉਤਨੋ } "ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੁ ਨਉਤਨੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ; ਮ: ੧)

ਨਉਦਰ } ਨਵ ਦਾਰ. ਨੈ ਗੈਲਕ. "ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਥਤ
ਨਉਦਰਵਾਜ } ਰਹਾਏ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) "ਨਉ ਦਰਵਾਜ
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ } ਨਵੇ ਦਰ ਫੀਕੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਉ
ਦਰਵਾਜੇ ਥਾਇਆ ਕੇਟੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਨਉ ਦੁਆਰ, ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦੁਾਰ. "ਨਉ ਦੁਆਰੇ ਪਰਗਟੁ ਕੀਏ,
ਦਸਵੇਂ ਰੁਪਤੁ ਰਖਾਇਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਨਰਿੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਿੰਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੈਧਾ ੨.

ਨਉਧਾ ਭਗਤਿ. ਦੇਖੇ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨਉਂ ਨਾਇਕ ਕੀ ਭਗਤਿ. (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਇਕ (ਸੁਮੀ) ਦੀ ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ। ੨ ਸਦਾ ਨਵੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੁਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ। ੩ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ.

ਨਉਨਾਥ, ਦੇਖੋ, ਨਵੇ ਨਾਥ.

ਨਉਂਨਿਧਿ, ਸੰਗਰਾ—ਨਵ ਨਿਧਿ, ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ, ਨੌ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਕੁੱਝਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਿਧੀਆਂ ਹਨ—

ਪਦਮ, ਮਹਾਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ, ਮਗਰ, ਕੰਡਪ, ਮੁਕੁੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ ਅਤੇ ਵਚੀ। "ਪ੍ਰਭੂ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ" (ਸਾਖਮਨੀ) ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇਯਪੁਰਾਣ ਦੇ ੬੮ ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਦਮਿਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਦਯਾਦੇਵੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਿਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ

॥ नदमोऽस्मिन्निवा महापदमः शङ्खो मकर कच्छपा,
मृदुन्द कुन्द नीलः वर्धोऽपि निघयो नव ॥ (उत्तराहली)

ਹਨ. ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਸ
ਸ਼ਾਸ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—
ਪਦਮਨਿਧਿ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੁੱਤ ਪੋਤੇ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਸੈਨਾ ਚਾਂਦੀ
ਆਦਿ ਧਾਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਮੁਕੁੰਦ ਨਿਧਿ ਰਜੋਗੁਣ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤਵਿਦਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਵੀ
ਗਵੇਯੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਮਕਰ ਨਿਧਿ ਤਮੋਗੁਣੀ ਹੈ,
ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਤੇ ਹੁਕੁਮਤ ਕਰਦਾ
ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਨਉਪਰੀ. ਸੰ. ਨੁਪੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਂਵਟਾ. ਪਾਯਜੇਬ. ਭਾਂਸਰ.
“ਨਉਪਰੀ ਭੁਨੰਤਕਾਰ ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਗ ਭਾਉ ਬਰਤ ਫਿਰਤ.” (ਸਾਰ
ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫) ਨੁਪਰਾਂ ਦਾ ਭਨਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਗ (ਕਾਮ) ਭਾਵ.
ਨਉਬਤ } ਅ. ۱۰; ਨੋਬਤ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰੀ. ੨ ਦਥਾ. ਹਾਲਤ.
ਨਉਬਤਿ } ੩ ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. ੪ ਪਹਿਰਾ. ੫ ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. “ਕਬੀਰ
ਨਉਬਤਿ ਆਪਨੀ ਦਿਨ ਦਸ ਲੋਹੁ ਬਜਾਇ.” (ਸਲੋਕ) ਭਾਵ ਦਸ
ਦਿਨ ਰਾਜ ਕਰ ਲਉ.

ਨਉਮੀ. ਸੰ. ਨਵਮੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਪੰਖ ਦੀ ਨੌਮੀ (ਨਾਵੀ)
ਤਿਥਿ. “ਨਉਮੀ ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ ਅਪਵੀਤ.” (ਕਥੁ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)
ਨਉ ਮੁਨੀ } ਨਵ ਮੁਨਿ. ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਸਕੰਧ ੪ ਅ: ੨ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਨਉ ਰਿਖੀ } ਨੌ ਮੁਨਿ ਹਨ—ਮਹਾਂਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ, ਅੰਗਿਰਾ, ਪੁਲਸ੍ਤ੍ਰ,
ਪੁਲਹ, ਕੁਤ, ਕ੍ਰਿਗੁ, ਵਸਿਸ੍ਠ ਅਤੇ ਅਸ਼ਵੀਣਿ. ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ
ਮੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ—

ਕਲਾ, ਅਨਸੂਯਾ, ਸ਼ੁੱਧਾ, ਹਵਿਸ਼੍ਵੰਗ, ਕਾਤਿ, ਕ੍ਰਿਧਾ, ਖਡਾਤਿ,
ਅਰੁੰਧਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਿ. “ਨਉ ਮੁਨੀ ਧੂਰਿ ਲੈ ਨਾਵੈਗੋ.” (ਕਾਨ ਅ:
ਮ: ੪)

ਨਉਚੋਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌ ਚੋਜ.

ਨਉਚੰਗ. ਨਵੀਨ ਚੰਗ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵਚੰਗ.

ਨਉਚੰਗਾ. ਵਿ—ਨਵੇਂ ਚੰਗ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਨਉਚੰਗੀ. ਵਿ—ਨਵੇਂ ਚੰਗ ਵਾਲਾ. ਨਵਚੰਗੀ. “ਪ੍ਰੇਮ ਸਦਾ ਨਉਚੰਗੀ.”

(ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਰੰਗੀ. ਨਾਰੰਜ. ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਫੋਟੀ
ਕਿਸਮ. ਨੁਰੰਗੀ.

ਨਉਆ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਪਿਤ ਨਾਈ. ਹੱਜਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨੌਆ.

ਨਾਮਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲ ੯-੧੦-੧੧.

ਨਇਆ. ਵਿ—ਨਵੀਨ. ਨਯਾ. ਨਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. New.

ਨਈ. ਸੰਗਤਾ—ਨਈ. “ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

੨ ਵਿ—ਨਵੀਂ. ਨਵੀਨ. ਨਯੀ. ੩ ਨੀਤਿਵਾਨ. ਨੀਤਿਵੇਂਤਾ.

ਨਈਆ. ਸੰ. ਨਿਯੰਤ੍ਰ—ਨਿਯੰਤਾ. ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਇਦਾ
ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. “ਨਈਆ ਦੇ ਬੈਰੇਕੰਨਾ.” (ਧਨਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ਨਿਯੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਰ (ਬਾਹਰ) ਏਕ ਨਾ. ੨ ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ. ੩ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੪ ਹਿੰਦੀ—ਨੋਕਾ. ਕਿਸਤੀ. ਨੈਯਾ.
੫ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ. “ਨਈਆ ਖੁੱਲਰ ਗੁਰੂ

ਪਿਆਰਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਨਈਬੇਦ. ਸੰ. ਨੈਵੇਦਯ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਨਿਵੇਦਨ ਕੀਤਾ
(ਅਰਪਿਆ) ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਉਹ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ
ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ. “ਪ੍ਰਪਦੀਪ ਨਈਬੇਦਹਿ ਬਾਸਾ.” (ਗੁਜ ਰਵਿਦਾਸ)
ਪ੍ਰਪ ਦੀਵਾ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਗੰਧ, ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ
ਵਾਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਨਈਮਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸ.

ਨਈਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਸ.

ਨਈਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਈਬੇਦ.

ਨਸ. ਸੰ. ਨਜ਼. ਧਾ—ਨਸ਼ ਹੋਣਾ, ਖੋਇਆ ਜਾਣਾ, ਦਿਖਾਈ ਨਾ
ਦੇਣਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਨਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ. ੩ ਸੰ. ਨਜ਼. ਸੰਗਤਾ—
ਨੱਕ. ਨਾਸਿਕਾ. ੪ ਸੰ. ਜਾਧੂ. ਨਾਤੀ. ਰਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Sinew.
ਨਸਈ. ਵਿ—ਨਸ਼ਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਅਮਲੀ.

ਨਸਹ. ਅ. ੮ ਨਸਹ. ਸੰਗਤਾ—ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਸਿਖਤਾ.
ਪੰਦਾ. ੨ ਸ਼ਿਰਝਾਰੀ.

ਨਸਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਾਬ ਦੇ ਮਾਰੇ ਝੁਕਣਾ. ਦਬਣਾ. ਧਰਾ ਧਸਕਤ
ਫਟੀਫਣ ਨਸਕਤ ਹੈ.” (ਹੰਸਰਾਮ)

ਨਸਟ. ਦੇਖੋ, ਨਸ਼.

ਨਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ. ੨ ਨਸ਼ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਸ ੧.

ਨਸਤਰ. ਡਾ ۱۰ ਨਿਸਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਸੀਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਹੂ
ਭੱਫਣ ਅਤੇ ਫੋਤਾ ਆਦਿ ਚੀਰਨ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਚਾਕੂ. A Lancel.

ਨਸਤਰੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਨਫੀਰੀ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਕੰਠ ਦੀ ਨਸ
(ਨਾਬਾਂ) ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਵਜਦਾ ਹੈ.

ਨਸਤਾਲੀਕ. ਅ. ۱۰ ਨਸਤਾਲੀਕ. ਨਸਸ ਅਤੇ ਤਾਲੀਕ
ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਖੜ. ਮੌਜੂਦਾ ਫਾਰਸੀ ਲਿਖਤ.
੨ ਖੁਸ਼ਖਤੀ. Calligraphy. ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਤ.

ਨਸਬ. ਅ. ۱ ਸੰਗਤਾ—ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ੨ ਜਾਤਿ. ਕੌਮ. ੩ ਅ. ۱
ਨਸਬ. ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੪ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨਾ.

ਨਸਬਨਾਮਾ. ਡਾ ۱੦ ਕੁਰਸੀਨਾਮਾ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ

ਨਸਰ. ਅ. ੮ ਨਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਦਰ ਕਾਵਰ. ਵਾਰਤਿਕ ਰਚਨਾ.
ਨਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਖੇਰਨਾ ਹੈ. ੨ ਅ. ੮ ਨਸਰ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੈਲਾਉਣਾ. ੩ ਡਾ. ਨਸਰ. ਪਤਛਾਵਾਂ. ਸਾਯਹ. ੪ ਪਹਾਤ ਦੇ
ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਝੋਂਪਤਾ.

ਨਸਰਤ. ਦੇਖੋ, ਨੁਸਰਤ.

ਨਸਰਤਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰ ਮਾਨ ਅਤੇ ਨੁਸਰਤ ਮਾਨ.

ਨਸਲ. ਅ. ੮ ਸੰਗਤਾ—ਵੰਸ਼. ਕੁਲ. ਔਲਾਦ.

ਨਸਵਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁੰਘਣ ਦਾ ਦੁਵਜ. ਸੁੰਘਣੀ.
Snuff. ਸਿਰ ਪੀੜ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਨਸਵਾਰ
ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਨਸਵਾਰ
ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਭ ਦੀ ਬਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਨਸਾ. ਅ. نَسَا ਨਸਹ, ਸੰਗਤ—ਅਮਲ. ਮਾਦਕ ਦ੍ਰਵਜ. ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਭੇਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਨਸੀਲੇ (ਮਾਦਕ) ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਖੁਮਾਰੀ (ਭੇਡ ਅਵਾਥਾ)

ਨਸਾਇ. ਨੱਸਦਾ (ਨਠਦਾ) ਹੈ। ੨ ਨਸ਼ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ। “ਨਸਾਇਕੈ ਆਪਕੈ.” (ਨਾਪੁ) ਆਪਾ (ਹੋਸੀ) ਖੋਕੇ।

ਨਸਾਦਰ. ਡਾ. نَسَاَدَر ਨੱਸਾਦਰ. ਸੰ. ਨਰਸਾਰ. ਵਜ਼ੂਕਾਰ. ਚੂਲਿਕਾ ਨਵਣ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਪਾਖਾਨੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Sal-aminoniac. L. Ammonium Murians. ਇਹ ਪੇਸ਼ਾਬ ਆਦਿ ਰੋਕ ਲਿਫ਼, ਖਾਂਸੀ, ਵਾਊਗੋਲਾ, ਸੁਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਦਰ ਕੋ ਪਿਤਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਾ. ਗੰਦਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਸਾਦਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂਵਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਨਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ.

ਨਸਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ.

ਨਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ.

ਨਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨੀ.

ਨਸਾਫ. ਡਾ. نَسَاَف ਨਸਾਫ. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਨ-ਇਨਸਾਫ ਦਾ. ਅਨਿਆਯ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਨਸਾਰ. ਸੰ. ਸਾਰਣਿ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਲ. ਖੂਹ ਦਾ ਪਤਨਾਲਾ। ੨ ਡਾ. نَسَاَر ਡਾਉਂ। ੩ ਚੰਦੋਆ। ੪ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਰ.

ਨਸਾਰਾ } ਅ. نَسَارَا ਨਸਾਰਾ. Nazareth (ਨਾਸਿਰਹ) ਨਕਰ ਨਸਾਰੀ } ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੈਗੰਬਰ ਈਸਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਸਿਰੀ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦਾ ਪੈਰੋ ਨਸਰਾਨੀ, ਨਸਰਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਨਸਾਰਾ. ਨਸਿ. ਨੱਸਕੇ. ਦੋਤਕੇ. ਭਾਵ—ਛੋਟੀ. ਛੋਟਾ. “ਨਸਿ ਵੰਵਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ ਹੋਕੇ.

ਨਸਿਆ. ਨੱਸਿਆ. ਨੱਠਾ. ਦੋਤਿਆ. “ਦੁਖ ਦਰਦ ਭੁਮ ਭਉ ਨਸਿਆ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ ਹੋਇਆ. ਨਾਸ ਹੋਇਆ. ਮੋਇਆ. “ਜਾ ਨਸਿਆ ਕਿਆ ਚਾਕਰੀ, ਜਾ ਨੰਮੇ ਕਿਆ ਕਚ?” (ਵਾਰ ਸਾਥ ਮ: ੧)

ਨਸਿਆਰਾ. ਵਿ—ਨਸਿਆ—ਵਾਲਾ. ਅ—ਨਸਿਆ (ਭੁੱਲ—ਖਤਾ), ਵਾਲਾ. ਭੁੱਲਤ. “ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ.” (ਭਾਗੁ) ੨ ਡਾ. ਨਿਸਿਆ (ਵਿਰੋਧ—ਮੁਖਾਲਫਤ) ਵਾਲਾ। ੩ ਡਾ. نَسَاَر ਨਸਾਰਹ. ਸੰਗਤ—ਮੁਲਮਾ, ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ.

ਨਸੀਹਤ. ਅ. نَسِيْهُت ਨਸੀਹਤ. ਸੰਗਤ—ਬੇਰਖ਼ਾਹੀ. ਬੁਝਾਉਤਨ। ੨ ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਖਤਾ.

ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ. ਐਸਾ ਪੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਰਚਿਆ

ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

“ਕੀਚੈ ਨੋਕਨਾਮੀ ਜਿ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ.” × × × ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਚਨਾ ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਤਤਾਬਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਰਥਾਇ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਖੋਜ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ. ਅਰ ਨਸੀਹਤਨਾਮੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ.

ਨਸੀਨ. ਡਾ. نَسِيْن ਵਿ—ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਬਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਤਖਤਨਸੀਨ, ਕੁਚਸੀਨਸੀਨ ਆਦਿ। ੨ ਭੁੰ ਬੈਠ.

ਨਸੀਬ. ਅ. نَسِيْب ਨਸੀਬ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ. ਕਿਸਮਤ. ਪੁਰਬਪ। ੨ ਹਿੱਸਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਨਸੀਮ. ਅ. نَسِيْم ਸੰਗਤ—ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਲਕੀ ਪੌਣ. Breeze. ਨਸੀਫੁੰਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਬਕਤਗੀਨ.

ਨਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸੂਰ. “ਰਹੈ ਵਿਕਾਰ ਨਸੂਰ ਸਦਾਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਸੇਬ. ਡਾ. نَسِيْب ਸੰਗਤ—ਨਿਵਾਣ. ਚਲਵਾਣ. ਨੀਵਾਂ ਅਸਥਾਨ.

ਨਸ੍. ਸੰ. ਵਿ—ਨਾਸ਼ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਡਾ. ਨਸ੍. ੨ ਲੋਪ. ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ੩ ਧਨਹੀਨ. ਨਿਰਧਨ। ੪ ਨੀਚ।

ਨਸੂਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਯੋਗ. ਵਿਨਸਨਹਾਰ. “ਨਸੂਰ ਅਹੈ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਹ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ। ੨ ਸੰ. ਨਹਿ. ਡਾ. نَهِي ਵਜ਼. ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਨਾ. ਨਹੀਂ. “ਨਹ ਕਿਫੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਫੁ ਮਰੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਕੌਰੋ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ. “ਜੀਵਤਿਆ ਨਹ ਮਰੀਐ?” (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਜੀਵਤਿਆ ਕਿਵੇਂ ਮਰੀਐ? ੪ ਸੰਗਤ—ਨਖ. ਨਹੁੰ. ਨਾਮੂਨ. “ਚਾਕਰ ਨਹ ਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦਰਿੰਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਜਕਰਮਚਾਰੀ ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਪਾਤ ਖਾਵੇ ਹਨ.

ਨਹੁਸ. ਅ. نَهِيْس ਵਿ—ਮਨਕੂਸ. ਭੁਰਾ. ਨਾਮੁਬਾਨਿਕ. ਬਦਸਗਨਾ.

ਨਹਜ. ਅ. نَهْج ਰਾਹ. ਮਾਰਗ। ੨ ਝਰੀਕਾ. ਰੀਤਿ.

ਨਹਨ. (ਸੰ. ਨਹ. ਧਾ—ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੋਤਨਾ, ਸਮਤੁ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰਗਤ—ਭਵਚ ਆਦਿ ਸਸੂ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਜੋਤਨ (ਜੋਤਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਨਹੇ ਪਿੰਗ ਬਾਜੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ਰਬ ਨੂੰ ਪੀਲੀ ਭਾਹ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ। ੫ ਨਹਨ ਅ. ਸਚਵ—ਅਸੀਂ. ਹਮ.

ਨਹਰ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਰ.

ਨਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਰੀ.

ਨਹਾਏ. ਨੁਤੇ. “ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਮੱਜ ਨਹਾਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ) ਮੱਜ (ਭੋਤ ਮਾਭ ਕੇ) ਨੁਤੇ.

ਨਹਾਂਕਰਾ. ਸੰ. ਨਿਫਨ੍ਹ—ਨਿਹੰਤਾ. ਵਿ—ਵਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. “ਬੀਰ ਬਾਂਕਰੇ ਨਹਾਂਕਰੇ ਹਕਾਰਤੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

‘ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਨਾ ਮਰੀਏ ਭਾਵ—ਅਮਰ ਹੋਇਏ ਪਰ ਅੱਗੇ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਤਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ

ਨਹਾਰ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਨਹਾਰ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਛਿਪਣ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਛਾ. ਫਾਕਾ. ਨਾਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਨਿਰਾਹਾਰ. ਨਹਿ. ਸੰ. ਵਤ—ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਧਾਮ ਹੂੰ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ)

ਨਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਨਹਸ.

ਨਹਿਨ. ਵਤ—ਨਹੀਂ. ਨਾ. "ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਹਿ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

ਨਹਿਰ. ਅ. ۱੦ ਨਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਅਬਵਾ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਬਣਾਉਣੀ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਨੇ ਸਨ ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੇਲੇ ਰਾਵੀ ਵਿਚੋਂ ਬਲਾਮਾਥ ਬਾਗ਼ ਲਈ ਨਹਿਰ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਹਲ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਖੇਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਪਾਸੀ ਲਈ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ ਸੀ.

ਨਹਿਰੀ. ਵਿ—ਨਹਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਹਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬੀਮੀਨ, ਜੋ ਨਹਿਰ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀ ਜਾਵੇ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਗਾਮ (ਦਹਾਨਾ), ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਿੱਤਿਆਂ ਕੁੱਝ ਖਾ ਨਾ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਹਾਰ ੨. "ਜੜੋਂ ਨਹਿਰੀ ਕੰਟਕ ਮੁਖ ਦੀਨੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਨਹੀ } ਵਤ—ਦੇਖੋ, ਨਹਿ. "ਨਹੀ ਛੋਡਉ ਰੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਨਾਮ." }
ਨਹੀ } (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਨਹੀਐ. ਨਹੀਂ-ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਸਰ ਨਹੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਉਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਨਹਨ ਕਰੀਐ. ਜੈਤੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

ਨਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਨਹਿਨ. "ਮੋਹਿ ਐਸੇ ਬਨਜ ਸਿਉ ਨਹੀਨ ਕਾਜੁ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਨਹੁ. ਵਤ—ਨਾ. ਨਹਿ. "ਸੇਜ ਇਕੋਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਤਿਨਰ ਨਿਧਨ ਨਹੁ ਕਹੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਇਨਕਾਰ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਨ ਦੇਖਿਅਉ, ਨਹੁ ਕੀਅਉ, ਤੇ ਅਕਯਬ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਸ਼ ਹਨ. ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਯਬ ਹਨ। ੩ ਵਿ—ਨਵ. ਨੈ ਛਾ ੨ ਨਹੁ. "ਤਿਨਰ ਸੇਵ ਨਹੁ ਕਰਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਨੌ ਜਿਵੇਂ—Suez canal. Panama canal ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ, ਭਿਆਸ, ਰਾਵੀ ਜੇਹਲਮ ਆਦਿ ਦੀ ਨਹਿਰਾਂ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸੁੰਧ ੧੦. ਅ: ੬੫. ਸ: ੨੩ ਤੋਂ ੩੧. ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫. ਅ: ੨੫. ਸ: ੮ ਤੋਂ ੧੪ "ਨੀਰ ਚਹਰੇ ਨਾਨਾ ਕਿਸ ਮਨ, ਸੁ ਐਰ ਲਈ ਹਲਸੋਂ ਕਵਿਯਾਯੋ" (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ ੨੨੫੫)

ਮੁਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਹੀ ਮੁਨੀ.

ਨਹੁਖ. ਸੰ. ਨਹੁਸ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਭਾਨਵੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਆਯੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸਨੇ ਅਸ਼ੋਕ ਸੁੰਦਰੀ ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਛੀ ਪੁੱਤ (ਯਤਿ, ਯਯਾਤਿ, ਸਚਯਾਤਿ, ਆਯਾਤਿ, ਵਿਯਾਤਿ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਿ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ.

ਵ੍ਰਿਤ੍ਰਾਸੁਰ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਹਤਤਾ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਕਮਲਨਾਲਿ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਿਆ, ਤਦ ਵਿ੍ਰਹਸਪਤੀ ਨੇ ਨਹੁਖ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬਾਪਿਆ. ਨਹੁਖ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਸੱਤ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਜੋੜਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਡੂੰ ਆਵੇਂ, ਤਦ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਾਗੀ. ਨਹੁਖ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਲਕੀ ਚੁਕਵਾਕੇ ਤੇਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਪ-ਸਰਪ (ਫੋਤੀ ਰੂਰੇ) ਕਹਿ ਕੇ ਭੱਦੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਗਸਤਤ ਮੁਨਿ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਓ, ਸਰਪ ਬਣ ਜਾਓ. ਨਹੁਖ ਸਰਪ ਹੋ ਕੇ ਸੁਰਕੋਂ ਡਿੱਗਾ. ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਨਹੁਖ ਨੂੰ ਸਰਪਯੋਨਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ.

ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਨਹੁਖ ਨੂੰ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਅੰਬਰੀਸ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਹੁਰ. ਦੇਖੋ, ਨੋਹਰ.

ਨਹੁਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਚਵਾ.

ਨਹੁਰਾ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤਾ—ਪਸ਼ੁਸ਼ਾਲਾ. ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਨਹੇ. ਜੈਤੇ. ਜੈਤੇ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ ੨.

ਨਹੇਰਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਖ ਹਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਨੌਹ (ਨਾਮੂਨ) ਬੱਟਣ ਦਾ ਔਜਾਰ.

ਨਹੇਰਨਾ ਸਿੰਘ. ਖਾ. ਨਾਈ ਸਿੰਘ. ਨਹੇਰਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.

ਨਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸਿਕਾ. ਨਾਕ। ੨ ਸੰ. ਨਕ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ। ੩ ਸੰ. ਨਕੁ. ਨਾਲੂ. "ਜਪੰਤ ਪੰਨਗੰ ਨਕੰ." (ਗ਼ਾਨ)

ਨਕਈ. ਵਿ—ਨੱਕੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨੱਕਾ ੩। ੨ ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਨਕਸ਼. ਅ. ੧੦ ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਤ. ਸਕਲ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਨਿਆਕਤ. ਯੋਗਤਤਾ। ੪ ਯੰਤ੍ਰ. ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ.

ਨਕਸਚੀ. ਛਾ ੧੦ ਖੋਜੀ. ਸੁਰਾਗ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਪੈੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਕਚੀ.

ਨਕਸ਼ਾ. ਅ. ੧੦ ਸੰਗਤਾ—ਚਿਤ੍ਰ. ਤਸਵੀਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਮੂਨਾ। ੨ ਭੂਗੋਲ ਅਬਵਾ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ. Map.

ਨਕਸੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸਿਕਾ-ਸ਼ਿਰਾ. ਨੱਕ ਦੀ ਸ਼ਿਰਾ (ਨਾਤੀ). ੨ ਨੱਕ ਦੀ ਸ਼ਿਰਾ (ਰਗ) ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਗਣ ਦੀ ਥਿਯਾ. ੩ ਰੁਆਫ਼. Epistaxis. ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਗਾਭ ਤੋਂ, ਧੁੱਪ ਲਗਣ ਤੋਂ, ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਤਿੱਖੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਅਤੇ ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਸੈਬੁਨ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਆਦਿ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਨਕਸੀਰ ਵਗਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ—ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਾਰਨੇ, ਸੀਤਲ ਜਲ ਨੱਕ ਨਾਲ ਖਿੱਚਣਾ, ਅੰਬ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਅਤੇ ਅਨਾਰ ਦੀ 'ਰਹਿਵੰਸ਼' ਵਿੱਚ ਨਹੁਖ ਦੀ ਮਾਂ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਖੀ ਹੈ

ਕਲੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸ਼ਾਬਰ ਲੈਣੀ, ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਧੜੀਏ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਟਪਕਾਉਣਾ, ਰੌਕਨ ਕੱਢੂ ਅਤੇ ਬਦਮਰੋਗਨ ਸਿਰ ਤੇ ਮਲਣਾ, ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਸਰਬਤ ਬੀਹਦਾਏ ਦਾ ਲੁਬਾਬ ਸਰਬਤ ਨੀਲੋਫਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ।

ਨਕਕਟਾ } ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਕਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਸਿਕਾ
ਨਕਖੀਨਾ } ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬੇ ਬਰਮ ਆਦਮੀ, ਨਿਰਲੋਜ
ਨਕਖੀਨੀ } ਪੁਰਖ, "ਨਾਮਹੀਣ ਫਿਰਹਿ ਸੇ ਨਕਟੇ." (ਰਾਮ ਮ:
ਨਕਟਦੇ } ੪) ੩ ਨਿਰਲੋਜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਨਕਟਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ,
ਨਕਟਪੰਥ } ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਨਿਰਲੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ।
ਨਕਟਾ } "ਨਕਟ ਪੰਥ" ਹੈ ਮੀਟਿਆ, ਮਿਲਿ ਨਰਕ ਨਿਬਾਹੈ."

(ਭਾਗੂ) ੪ ਨਕਟ ਦੇਵੀ, ਮਾਇਆ, ਸਾਧੁਜਨਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਕੱਟਕੇ ਨਕਟੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਨਕਖੀਨੀ ਸਭ ਨਬਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ:
ਮ: ੪) ਨਕਟੀ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਸਾਰੇ ਨੱਥ ਲਏ ਹਨ, "ਬੀਚਿ ਨਕਟਦੇ ਚਾਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਵਾਮਨਾਚਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਰਥ ਵਿਚਕਾਰ ਨਕਟਦੇਵੀ ਹੈ।

ਨਕਟੀ, ਨਕਵੱਢੀ, ਨਕਟਾ ਦਾ ਸਤੀ ਲਿੰਗ, "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁੰਦਰਿ ਹੈ ਨਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁੰਦਰੀ ਭੀ ਨਕਟੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨਕਟੀ, ਨਾਸਿਕਾ, ਨੱਕ। ੩ ਭਾਵ—ਮਾਯਾ, "ਸਕਲ ਮਾਹਿ ਨਕਟੀ ਕਾ ਵਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਕਟੂ } ਸੰ. ਨਕੁਟ ਅਤੇ ਨਕੁਟੀ, ਨਾਸਿਕਾ, ਨੱਕ, "ਨੈਨੁ ਨਕਟੂ
ਨਕਟੂ } ਸੁਵਨੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਕਟਾ।

ਨਕਤ, ਸੰ. ਨਕੁ, ਸੰਗਤਾ—ਰਾਤ, ਸ਼ਬ, ਰਾਤ੍ਰਿ। ੨ ਇੱਕ ਵ੍ਰਤ, ਜੋ ਰਾਤ੍ਰਿ ਸਮੇਂ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਿਥਿ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਗਿੱਲਾ। ੪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਕਤਕ (ਅੰਕੜੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਨਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, "ਕਟਿ ਕੁਪੀਨ ਇਕ ਨਕਤ ਕਰ ਦੇ ਦੁਪਟੇ ਸੰਬਯਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਲੱਕ ਲਿੰਗੋਟੀ, ਇੱਕ ਪਰਨਾ ਰੱਥ, ਦੋ ਦੇਬਰੇ ਚਾਦਰੇ।

ਨਕਤਕ, ਸੰ. ਨਕੁਕ, ਸੰਗਤਾ—ਭਾਤਨ, ਕੁਮਾਲ, ਅੰਗੋਛਾ।

ਨਕਤ ਮਾਲ, ਸੰ. ਅਲਮਾਲ, ਕਰੰਜ, ਕੰਜਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜ।

ਨਕਤਾ, ਸੰ. ਨਕੁ, ਸੰਗਤਾ—ਰਾਤ੍ਰਿ, ਰਾਤ, ਨਿਰਕੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਕੁ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਓਸ (ਤੁਲ) ਨਾਲ ਨਕੁ (ਗਿੱਲਾ) ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਲਦੀ।

ਨਕਤਾਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਨਕਤਾਧਜ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਰਾਤ-ਅਨੁ ਰੋਗ, ਦੇਖੋ, ਅੰਧਨੇਤ੍ਰਾ।

ਨਕੁਦ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਧਨ। ੨ ਵਿ—'ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚਾਨਾਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨੱਕ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੋਸ ਲੁਕੋਟ ਲਈ ਪੁਕਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੱਕ ਕਟਾਣ ਤੋਂ ਸੂਰਗ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਨੱਕ ਵੱਢ ਸੁਟੇ ਅਰ "ਨਕਟਪੰਥ" ਨਾਉਂ ਦੀ ਨਕਟਿਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਬਣ ਗਈ।

ਤਿਆਚ, ਪ੍ਰਸਤੁਤ।

ਨਕੁਦੀ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰੋਕ, ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦੋਲਤ।

ਨਕੁਬ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤ, ਸੰਨ੍ਹ।

ਨਕੁਰ, ਅ. ਦਾਣਾ ਚੁਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਲਕਤੀ ਚੀਰਨੀ। ੩ ਰਣਸਿੰਘ ਵਜਾਉਣਾ।

ਨਕੁਲ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਨੁਕਰਣ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਾਰਾ, ਕਾਪੀ (Copy), ੩ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਟਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਜਾਰੇ ਦੀ ਹੂਬਹੂ ਭਾਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, Farce, Drama.

ਨਕੁਲਨਵੀਸ, ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ, (Copyist).

ਨਕੁਲੀਆ, ਅ. ੨ ਨਕੁਲ, ਸੰਗਤਾ—ਨਕੁਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਾਂਗੀ।

ਨਕੁਵਾਨੀ, ਨਾਕ-ਪਾਨੀ, ਨੱਕ ਤੀਕ ਜਲ, ਭਾਵ—ਝੁੱਝਣਵਾਲੇ।

"ਲੋਗ ਭਏ ਸਭ ਹੀ ਨਕੁਵਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਨਕਾਸ, ਦੇਖੋ, ਨੱਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ।

ਨਕਾਹ, ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਹ।

ਨਕਾਹਤ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਕਾਹ (ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਉਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ।

ਨਕਾਬ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰੀਕ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਬਥਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਕਾਰ, ਨੰਨਾ ਅੱਖਰ। ੨ ਨ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੩ ਧੁਨਿ, ਸ਼ਬਦ।

੪ ਇਨਕਾਰ, ਨਾਂਹ, "ਨਹਿ ਨਕਾਰ ਤਿਨ ਕੋ ਕਤ ਹੋਵਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਨਕਾਰਾ, ਨਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਕੰਮਾ, ਮਖੱਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਕਾਰਾ।

ਨਕੀਹ, ਅ. ੨ ਵਿ—ਨਕਾਹਤ (ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਵਾਲਾ।

ਨਕੀਜ, ਅ. ੨ ਨਕੀਜ, ਸੰਗਤਾ—ਨਕਜ (ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ, ਵਿਰੋਧ, ਮੁਕਾਲਫਤ।

ਨਕੀਬ, ਅ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਕੁਬ (ਆਵਾਜ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਅਤੇ ਯਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਚਾਰਣ, ਵਿਰਦ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲਾ, "ਮਹਾਰਾਜ ਸਲਾਮਤ" ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, "ਬੋਲਤ ਜਾਤ ਨਕੀਬ ਅਕਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਆਗੂ।

ਨਕੀਬੀ, ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਕੀਬ ਦਾ ਕਰਮ, ਅ. ੨ ਨਕੁਬਤ।

ਨਕੁੰਭ, ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭ।

ਨਕੁੰਭਲਾ, ਦੇਖੋ, ਨਿਕੁੰਭਲਾ।

ਨਕੁਲ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਉਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਯੁਪਿਸ਼ਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਮਾਦ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਅਸ਼੍ਰਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ। ੪ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਨਹੀਂ।

ਨਕੁਲੀ ਵੀਣਾ, ਦੇਖੋ, ਦੁਤਾਰਾ।

ਨਕੇਲ, ਸੰਗਤ—ਨਾਸਿਕਾ-ਕੀਲ. ਉੱਠ ਆਦਿ ਪਧੁਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਲਾਟੂ, ਡੌਲਾ, ਰੱਸਾ ਆਦਿ. ਨੱਕ. ਨਕੈਣ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੱਕੇ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਇਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਾਰਕੌਰ, ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਅਤੇ ਨੱਕਾ. ਨਕੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਥੇਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਹੋਮਰਾਜ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਣੀਆਂ ਦੇ ਪਰਛਨੇ ਬਹਿਤਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਮਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਵਡੀ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਫੀ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁੜਝੜੇ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਹਿਤਵਾਲ ਸੀ. ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਲੀਅਹਿਦ ਖਤਰਾ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ. ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹਤਵਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂਗਾਂਥ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਨਕੰ. ਸੰਗਤ—ਨਕੁ. ਨਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਨਕ ੩.

ਨਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕੰਦ.

ਨੱਕ. ਨਾਕ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨਕੁ. ੩ ਸੰ. ਨਕ. ਧਾ—ਵਧ (ਕੁਤਲ) ਕਰਨਾ.

ਨੱਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸੁਈ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਕਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ੨ ਕਿਆਰੇ ਖਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ (ਦਹਾਨਾ), ਜਿਸ ਵਿਚਦੀਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ੩ ਨਹੋਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਮੱਧ ਚਾ ਦੇਸ਼. "ਇਕ ਨੱਕੇ ਮੇਂ ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ." (ਗੁਪਤ)

ਨੱਕਾਸ਼. ਅ. ੧੬ ਸੰਗਤ—ਨਕਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਚਿਰੇਰਾ. ਨਕਸ਼ੇ ਨਵੀਸ.

ਨੱਕਾਸ਼ੀ. ਸੰਗਤ—ਨੱਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਨਕਸ਼ੇ ਨਵੀਸੀ.

ਨੱਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਕਲੀਆ.

ਨੱਕੀ ਪੂਰ } ਇਹ ਜੁਆਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ. ਨੱਕੀ
ਨੱਕੀ ਮੂਠ } ਇੱਕ ਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰ ਚਾਰ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਜਦ ਕੋਢੀਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੁਆਰੀਏ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਥਕੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਿਥਿਆ ਨੰਬਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਤਵ ੫.

ਨਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨ-ਕੁਮ. ਜੋ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਠਿਕਾਣੇ ਪੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮਗਰਮੱਛ ਘਤਿਆਲ. ਨਾਕੁ. ਨਿਰੰਗ. ਸ਼ੇਰਾਬੀ. Crocodilus palustris.

ਨਕਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਾਰਾ. ਸਿਤਾਰਾ. ੨ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹ. ੩ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਮਿਲਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ 'ਦੇਖੋ, ਨੱਕਾ ੩.

ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਗੋਲ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਮਾਰਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇਸੇ ਰਾਹ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਕਤੁ ੨੨ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ਅਸ਼ਿਨੀ, ਭਰਣੀ, ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ, ਰੋਹਿਣੀ, ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ, ਆਰ੍ਦ੍ਰਾ, ਪੁਨਰਵਸੂ, ਪੁਸ਼ਤ, ਸ਼ਲੇਸ਼ਾ, ਮਘਾ, ਪੂਰਵਾਫਾਲਗੁਨੀ, ਉੱਤਰਾ ਫਾਲਗੁਨੀ, ਹਸੁ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਸ੍ਵਾਤੀ, ਵਿਸਾਖਾ, ਅਨੁਰਾਧਾ, ਜਯੇਸ਼੍ਠਾ, ਮੂਨ, ਪੂਰਵਾਸਾਧਾ, ਉੱਤਰਾ ਸਾਧਾ, ਸ਼ੁਵਣ, ਧਨਿਸ਼੍ਠਾ, ਸ਼ਤਾਭਿਸ਼ਾ, ਪੂਰਵਾਭਾਦ੍ਰਪਦਾ, ਉੱਤਰਾਭਾਦ੍ਰਪਦਾ ਅਤੇ ਰੇਵਤੀ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਕਤੁਆਂ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਵਿਸਾਖਾ ਨਕਤੁ ਸਹਿਤ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੈਸਾਖ, ਜਯੇਸ਼੍ਠਾ ਨਕਤੁ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਕਰਕੇ ਜੇਠ ਆਦਿ.

ਨਕਤੁਨਾਥ } ਸੰਗਤ—ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਨਕਤੁਜ.
ਨਕਤੁਪਤਿ }

ਨਕਤੁੀ. ਦੇਖੋ, ਨਫਤੁੀ.

ਨਕਤੁਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਫਤੁੀ ਮਹੀਨਾ.

ਨਕਤੁਸ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤੁਨਾਥ.

ਨਖ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਹੂੰ. ਨਾਖੁਨ. "ਹਲਨਾਖਸੁ ਫੇਦਿਓ ਨਖਚਿਦਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕਤਾ. ੩ ਛਾ ੪ ਨਖ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਡੋਰਾ. ਪਤੰਗ ਦੀ ਡੋਰ.

ਨਖਸਿਖ. ਸੰ. ਨਖਸਿਖ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਦੇ ਨੌਹ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਚੋਟੀ ਤੀਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ. ਭਾਵ—ਸਰਵਾਂਗ. "ਜਬ ਨਖਸਿਖ ਇਹੁ ਮਨ ਚੀਨਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ. ਉਹ ਕਾਵਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਖ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੰਤ ਨਖਸਿਖ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵਿ ਗੁਲ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਨਖਸਿਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਬਿੱਤ ਇਹ ਹੈ:—

ਪਾਨਪ ਪਰਮ ਮੰਤ੍ਰ ਮੁਕਤਾ ਸਰਮ ਖਾਂਹਿ
ਝੁਝੇ ਸਿੰਧੁ ਅਗਮ ਅਦਮ ਗਮ ਕੋਰ ਕੇ,
ਤਾਰੇ ਤੇਜਵਾਰੇ ਤੇ ਨਕਾਰੇ ਨਿਸਤਾਰੇ ਪਰੈ
ਇਵਸ ਭਰਾਰੇ ਰਹੈ ਦੁਰ ਮੁਖ ਮੋਰਕੇ,
ਭਾਲ ਕਵਿ ਫਬ ਫਬ ਛਬਿ ਜੋ ਛਪਾਕਰ ਕੀ
ਦਬ ਦਬ ਦੂਬਰੈਂ ਕੁਮੁਦ ਜਿਮਿ ਭੋਰ ਕੇ,
ਯਾਂਤੇ ਜਗ ਪਖ ਨਖ ਮਖ ਮੇਂ ਨ ਪਰ ਸਖ
ਪਦ ਨਖ ਚਖ ਨਖ ਨਵਲਕਿਸ਼ੋਰ ਕੇ.

ਨਖਫਤ. ਦੇਖੋ, ਨਖਫਤ.

ਨਖਚੀਰ. ਛਾ ੧ ਸਿਕਾਰ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ.

ਨਖਚੀਰਗਾਹ. ਸੰਗਤ—ਨਖਚੀਰ (ਸਿਕਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ. ਸਿਕਾਰਗਾਹ. ਸਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਰਖਿਆ ਜੰਗਲ.

ਨਖਫਤ. ਸੰਗਤ—ਨਖਫਤ. ਨਖ-ਫਤ. ਨਾਖੁਨ ਦਾ ਘਾਉ. ਨਹੂੰ ਦੇ

ਘਾਉ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਮਾਧਾਂਕੁਸ ੨.

ਨਖੱਟੂ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾ ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੁਝ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.
ਮਖੱਟੂ.

ਨਖਤ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ.

ਨਖਤੋਸ. ਸੰਗਤਾ—ਨਕਤ-ਈਸ. ਨਕਤੋਸ. ਚੰਦਮਾ.

ਨਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਕਰੁ.

ਨਖਤੋਸ. ਨਕਤ-ਈਸ, ਦੇਖੋ, ਨਕਤਨਾਥ.

ਨਖਪੁਸੇਵ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸੇਵ.

ਨਖਬਿਦਾਰ. ਨਾਖੁਨ (ਨਹੁੰ) ਨਾਲ ਵਿਦਾਰਣ (ਪਾਤਨ) ਵਾਲਾ
ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਖ.

ਨਖਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰ.

ਨਖਰਾ. ਡਾ ,/ ਸੰਗਤਾ—ਚੰਚਲਤਾ ਦੀ ਰੇਸ਼ਾ. ਚੋਚਲਾ.

ਨਖਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨੇਖਾਸ.

ਨਖਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਖ (ਨਹੁੰ) ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸਸਤ੍ਰ)
ਸ਼ੇਰ। ੨ ਬਿੱਲਾ। ੩ ਕੁੰਕੜ. ਮੁਰਗਾ। ੪ ਬਘਿਆੜ ਬਾਜ ਆਦਿ।

੫ ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ (ਨਰਸਿੰਘ) ਅਵਤਾਰ.

ਨਖਾਲਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਾਲਸ.

ਨਖਿਅਤੁ } ਦੇਖੋ, ਨਕਤੁ. "ਨਖਿਅਤੁ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰਧਿਆਵਹਿ."
ਨਖਿਆਤ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ
ਨਖਿਆਤਿ } ਨਖਿਆਤਿ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਖੀ. ਸੰ. ਖਥਿਨ. ਵਿ—ਨੋਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੇਰ।

੩ ਨ੍ਰਿਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ। ੪ ਬ੍ਰਿਹ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਹੁੰ ਵਧਾਲਏ ਹਨ.

ਨਖੁ. ਦੇਖੋ, ਨਖ ੧.

ਨਖੁਸਤੀਨ. ਡਾ ,/ ਵਿ—ਪਹਿਲਾ. ਅੰਵਲ. ਮੁੱਢਲਾ.

ਨਖੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਨਿਖੁਟਣਾ.

ਨਖੁਦ. ਡਾ ,/ ਸੰਗਤਾ—ਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਛੋਲਾ.

ਨਖੰਡ. ਵਿ—ਨ-ਖੰਡ. ਪੂਰਨ. ਪੂਰਾ. ਪੂਰੀ. "ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨਖੰਡ
ਵਿਹਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ਠੀਕ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੀਤੀ.

ਨਖਜਤੁ } ਦੇਖੋ, ਨਕਤੁ. "ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖਜਤੁ ਮਹਿ ਏਕੁ."

ਨਖਿਜਤੁ } (ਸੁਖਮਨੀ) "ਘਟੰਤ ਰਵਿ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਜਤੁ ਕਰਨੰ."
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਗ. ਸੰਗਤਾ—ਜੈ ਗਮਨ ਨਾ ਕਰੇ. ਪਰਬਤ. "ਪੱਛ ਪਸੂ ਨਗ ਨਾਗ
ਨਗਾਧਿਪ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਘਰ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਡਾ ,/ ਤਾਲੂਆ।

੫ ਨਗੀਨਾ. "ਨਾਮ ਨਗ ਹੀਰ ਮਣਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

੬ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ. ਅਦਦ. ਨੰਬਰ, ਜਿਵੇਂ—ਚਾਰ ਨਗ ਬਾਲ, ਦਸ
ਨਗ ਗਲਾਸ ਆਦਿ.

ਨਗਉਰ } ਦੇਖੋ, ਨਗੋਰ ਅਤੇ ਨਗੋਰੀ
ਨਗਉਰੀ }

ਨਗਈ. ਵਿ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਦਾ. ਪਹਾੜੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾੜ ਦੀ
ਵਸਤੂ. ਪਹਾੜੀ ਆਦਮੀ.

ਨਗਸਰੂਪਿਣੀ } ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ" ਭੀ ਹੈ.
ਨਗਸਰੂਪੀ } ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਚ, ਲ,
ਨਗਸਰੂਪਿਣੀ } ਡ, ਲ, ਲ, ਲ, ੧, ੨.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਤਾਰਣੀ,

ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਕਾਰਣੀ,

ਸੁਰੇਸ ਭਾਇ ਰੂਪਿਣੀ,

ਸਮਿੱਧ ਸਿੰਧਿ ਰੂਪਣੀ.

(ਰਾਮਾਵ)

ਨਗਸਰੂਪੀ ਅਰਥ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੁਧੀ" ਭੀ ਹੈ.
ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਜ, ਡ, ਲ, ਲ, ੨.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨ ਨਾਜਿਯੋ। ਨ ਭਾਜਿਯੋ।

ਰਘੋਬ ਕੋ। ਬਨੇਸ ਕੋ ।

(ਰਾਮਾਵ)

ਨਗਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਰਤਨ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਡਾ ,/ ਨਗਜ. ਵਿ—ਉੱਤਮ. ਸ਼ੇਸ਼. "ਨਗਜ
ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਨਗਜਕ. ਡਾ ,/ ਅੰਬ. ਆਮ. ਆਮ. ਰਸਾਲ.

ਨਗਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ), ਹਿਮਾਲਯ
ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਨਦੀ.

ਨਗਣ. ਵਰਣਿਕ ਗਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, III.

ਨਗਦ. ਵਿ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਦ (ਚੰਗ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ।
੨ ਦੇਖੋ, ਨਕਦ.

ਨਗਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਕਦੀ.

ਨਗਧਰ. ਪਹਾੜ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਰ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.
(ਸਨਆ).

ਨਗਧਰ ਸੁਤ ਧਰ ਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ
ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦਮਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਉਸ
ਵਿੱਚ ਉੱਡਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਆ)

ਨਗਨ. ਸੰ. ਨਗ. ਵਿ—ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਨੰਗਾ ਸਾਧੂ। ੩ ਕਾਵੜ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ. ਚਮਤਕਾਰ ਚਹਿਰ ਰਚਨਾ.

ਜਿਸ ਬਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅਲੰਕਾਰ ਰੂਪ ਭੂਸਟ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਾਏ ਗਏ. "ਅੰਧ
ਜੁ ਬਧਿਰ ਪੰਗੁ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਨਗਣ.

ਨਗਨਿਕਾ. ਸੰ. ਨਗ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਕੰਨੜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਤੁ
ਨਹੀਂ ਆਈ.

ਨਗਨੀ. ਵਿ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਪਹਾੜਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਵਤੀ.
ਹਿਮਾਲਯ ਆਦਿ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਨਰੀ ਨਾਗਨੀ ਨਗਨੀ ਇਨ ਮੇ

ਕਵਨ ਤੁਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੯)

ਨਗਨੋਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਉੱਨਾ

ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ।

ਨਗਪਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਪਤਿ. ਹਿਮਾਲਯ।
੨ ਸੁਮੇਰੂ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ।

ਨਗਮਾ. ਅ. ਨਗਮਹ. ਸੰਗੀਤ. ਰਾਗ. ਬਹੁਵਚਨ ਨਗਮਾਤ.

ਨਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਜੇਹੇ ਹੋਣ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ.
ਸਹਿਰ. ਪੁਰ. “ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ.” (ਬਿਲਾ
ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. “ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰ ਬਹੁ
ਭਰਿਆ.” (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੁੱਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਵਸੋਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ
ਵੇਲੇ ਕੁੱਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਕਾਂਡੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਬਡਿਵੀਜ਼ਨ
ਹੈ. ਕੁਲ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਫਰਮੀ
ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ ਹੀ ਜਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਭਾਂਗਤਾ।
੫ ਨਾਗਰ (ਚੜ੍ਹਦ) ਦੀ ਬਾਂ ਭੀ ਨਗਰ ਬਸਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਨਗਰਨ
ਕੇ ਨਗਰਨ ਕਹਿ ਮੋਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪) ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਨਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ
ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਨਗਰਕੀਰਤਨ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਕੀਰਤਨ, ਜੋ ਨਗਰ (ਸ਼ਹਰ)
ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਗੁਰਪਰਬ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ
ਪਹਿਲਾਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ.

ਨਗਰਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਭਾਂਗਤਾ.

ਨਗਰਗੰਧਰਬ } ਗੰਧਵੰ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਚੰਦੋਰੀ. “ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਨਗਰਗੰਧੁਬ } ਪੇਖਿ ਵੁਲਣੇ ਵੁਣੇ ਨਗਰਗੰਧੁਬ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫)
ਨਗਰੱਛਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਗੋਵਰਧਨ ਅੰਗੁਲਿ ਤੇ ਰੱਖਕੇ
ਗੋਪਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਨਗਰਿ } ਨਗਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਹਰ. ਨਗਰ. ਪੁਰ।
ਨਗਰੀ } ੩ ਭਾਵ—ਦੇਹ ਸ਼ਰੀਰ. “ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਨਗਰੀ ਕਾਰੀ.”
(ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮਨ ਰਾਜਾ। ੪ ਸੰ. ਜਗਤਿ. ਵਿ—ਸ਼ਹਰੀ. ਨਗਰ.

ਨਗਲੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਲੁ.

ਨਗਾਸੁਨ. ਡਾ ੫੬੬ ਕਿ—ਲਿਖਣਾ.

ਨਗਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ ੪.

ਨਗਾਹੀਆ. ਨਗਾਹੇ ਦੇ ਪੀਰ (ਸੁਲਤਾਨ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.
ਸਰਵਰੀਆ.

ਨਗਾਧਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ-ਅਧਿਪਤਿ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੂ।
੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗਪਤਿ.

ਨਗਾਰਚੀ. ਡਾ ੫੬੬ ਨੱਕਾਰਚੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਨਗਾਰਬੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਾਰਾ (ਨੱਕਾਰਹ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ
ਅੱਗੇ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜੇ, ਭਾਵ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ, “ਨਹੀਂ ਨਗਾਰਬੰਦ ਕੀ ਰਹੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ
ਕੋਈ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ.

ਨਗਾਰਾ. ਡਾ ੫੬੬ ਨੱਕਾਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਧੌਸਾ. ਦੁੰਦੁਤਿ.

ਨਗਾਰੰਦ. ਡਾ ੫੬੬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਲਿਖੇਂ. ਲਿਖਣਗੇ.

ਨਗਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਡ.

ਨਗਿੰਦੁ. ਪਰਬਤ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗੋਂਦੁ. “ਸਿੰਧੁ ਬਿੰਧ ਨਗਿੰਦੁ.”
(ਅਕਾਲ)

ਨਗੀ. ਵਿ—ਨਗ (ਪਹਾੜ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਪਹਾੜੀ. ਪਹਾੜਨ। ੩ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਆਦਿ. “ਨਰੀ
ਨਾਗਨੀ ਨਗੀ ਬਿਚਾਰੀ ਕੋਨ ਮਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੫)

ਨਗੀਂ. ਡਾ ੫੬੬ ਨਗੀਨਾ. ਨਗ. ਬੇਰਾ

ਨਗੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ-ਈਸ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਗਪਤਿ.
ਨਗੀਚ. ਡਾ ੫੬੬ ਨਜਦੀਕ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨਿਕਟ. ਸਮੀਪ.
ਨੇੜੇ.

ਨਗੀਨਾ. ਡਾ ੫੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਚਮਕੀਲੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੇਰਾ, ਜੋ ਛਾਪ
ਵਿੱਚ ਜਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਰਤਨ.

ਨਗੀਨਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਦਾ ਅੰਗ ੬.

ਨਗੂਲ. ਡਾ ੫੬੬ ਨਗੂਲ. ਕਿ. ਵਿ—ਬਖ਼ੂਬੀ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ. “ਭਾਖਸ
ਜਿੰਨ ਨਗੂਲ ਜੁਟੇ ਸਮਰ ਬਹੁ ਐਤੁ,” (ਸਲੋਹ) ਕਈ ਅਯੁਤਾਂ ਭਾਖਸ
ਜਿੰਨ ਖੁੰਧ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਟੇ। ੨ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗੂਲ ਨਾਮ ਜਿੰਨ
ਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨ. ਭਾਵ—ਦੇਵਤਾ.

ਨਗੋਸ਼ੁਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗ-ਇੰਦੁ. ਨਗਰਾਜ. ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ
ਨਗੋਂਦੁ } ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੂ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਨਗੋਂਡਾ } ਦੇਖੋ, ਨਿਗੋਂਡਾ ਨਿਗੋਂਡੀ.
ਨਗੋਂਡੀ }

ਨਗੋਰ } ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਦਿਲਾਏ ਇੱਕ
ਨਗੋਰ } ਨਗਰ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਬਲਦ (ਬੈਲ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਕੰਦਾਕਰ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਬ ਗੱਡੇ ਆਦਿਕ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਨਗੋਰੀ. ਵਿ—ਨਗੋਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਗੋਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ
ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. “ਆਇ ਨਗੋਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮੀਪਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਨਘ. ਸੰਗਤਾ—ਅਘ. ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. “ਨੰਦ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਨਘ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨ—ਅਘ.

ਨਚ. ਸੰ. ਵਡ—ਨ-ਚ. ਨਹੀਂ ਅਤੇ। ੨ ਨਾ. ਨਹੀਂ. “ਨਚ ਰਾਜਸੁਖ
ਮਿਸਟੰ ਨਚ ਤੋਗਰਸ ਮਿਸਟੰ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਨਚਕੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਚਿਕੋਤਾ.

ਨਚਣਾ } ਸੰ. ਕਰਨ. ਨੱਤਨ. ਨਾਚ ਕਰਨਾ. ਨ੍ਰਿਤਜ. “ਨਚਣੁ
ਨਚਣੁ } ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ ” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਚਨਿ. ਨਚਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਇਨਿ.

ਨਚਵਾਰ. ਵਿ—ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਨੱਤਕ.

ਨਚਾ. ਦੇਖੋ, ਨਚਣਾ ਅਤੇ ਨਚਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਚ. “ਤਰਫੁ
ਨਚਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਚਾਉਣਾ. ਕਿ—ਨਾਚ ਕਰਾਉਣਾ. ਨ੍ਰਿਤਜ ਕਰਾਉਣੀ. “ਜਿਉ ਨਾਨਕ
ਆਪਿ ਨਚਾਇਦਾ ਤਿਵ ਹੀ ਕੈ ਨਚਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਨਚਾਤੁਰ. ਨਚ-ਇਤਰ. ਨਚੇਤਰ. ਹੋਰ ਨਹੀਂ. ਅਨਜ ਨਹੀਂ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
‘ਦਸ ਗਜਾਚ ਨੂੰ ਆਪਣੁ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੰਡ ਦੁੱਧ ਮਧੁ ਸੰਬੰਧਿ, ਤੂਬ ਨਚਾਰੁ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਅਮ੍ਰਿਤ
ਖੰਡ ਦੁੱਧ ਸ਼ਹਿਦ ਆਦਿ ਨਾਲ਼ ਤੂਬੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੇਚਨ ਕਰੇ (ਸਿੰਜੇ),
ਪਰ ਉਹ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿੰਤੂ ਕੌੜਾ ਤੂਬਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

ਨਚਾਰ. ਵਿ—ਨਿਤਰਕਾਰ. ਨੱਤਕ. ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਚਾਰ.
ਨਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੱਚਕੇ. ਨਿਤਰ ਕਰਕੇ. "ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ."
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਚਿਕੇਤਾ. ਸੰ. ਨਚਿਕੇਤਸ੍, ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ। ੨ ਇੱਕ ਰਿਖੀ.
ਤੈਤੀਰੀਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਕਠ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਨਚਿਕੇਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵਾਜਸ਼ਵਸ੍ (ਅਥਵਾ ਅਰੁਣਿ) ਨੇ ਸੁਰਗਲੋਕ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਈ ਯਗਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ, ਨਚਿਕੇਤਾ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪਿਤਾ! ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ
ਮੈਂ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸੋ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂਗਾ? ਜਦ
ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਫੁੱਸੇ
ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਯਮ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ
ਨਚਿਕੇਤਾ ਯਮ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਉੱਥੇ ਰਿਹਾ. ਯਮ
ਨੇ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗ, ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ ਤਾਂ ਇਹ
ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ
ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ਼ ਰਹੀਏ. ਯਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਰ ਮੰਗ, ਇਸ ਪੁਰ
ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੇ ਆਤਮਵਿਦਯਾ ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਉਸ ਨੇ ਨਚਿਕੇਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ.

ਨਚਿੰਤ } ਸੰ ਨਿਸ਼੍ਚਿੰਤ. ਵਿ—ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਖੇਡਿਕਰ.
ਨਚਿੰਦ }
ਨਚੀਤ }

ਨਛਕੂ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤੂ.

ਨਛਤ੍ਰੀ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਸਨਮਲਗਨ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਨਕਤੂ ਹਨ. ਅੰਡੇ
ਗੁਹਾਂ ਵਾਲਾ. ਵਾ. ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ. "ਸੂਰ ਬੀਰ ਬਨਵਾਨ ਨਛਤ੍ਰੀ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੮੩)

ਨਛਤ੍ਰੀ ਮਹੀਨਾ. ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਜੋ ਨਛਤ੍ਰਾਂ (ਨਕਤ੍ਰਾਂ) ਦੇ ਹਿਸਾਬ
ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ. ਨਾਕਤ੍ਰ ਮਾਸ. ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ੨੭ ਨਛਤ੍ਰਾਂ
ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਾਵੇ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਅਸ਼ਿਨੀ ਨਛਤ੍ਰ
ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Sidereal month. ਦੇਖੋ, ਮਾਸ.
ਨੱਛ. ਸੰ. ਨਕ੍. ਧਾ—ਪਾਸ ਜਾਣਾ, ਪਹੁੰਚਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਸ
ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ ਖੇਦ ਗਹੈ ਰਮ, ਕੋਊ ਕਹੈ ਇਹ
ਨਾਹਨ ਨੱਛੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਜ਼ਦ. ਡਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਕੋਲ.

ਨਜ਼ਦੀਕ. ਡਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਨਿਕਟ.

ਨਜ਼ਮ. ਅ. ਨਜ਼ਮ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ। ੨ ਪਦ
ਕਾਵਜ਼. ਫੰਦ ਕਾਵਜ਼। ੩ ਅ. ਨਜ਼ਮ. ਸਿਤਾਰਹ. ਤਾਰਾ। ੪ ਬੇਲ.
ਲਤਾ

ਨਜਰ ਅਥਵਾ ਨਜਰਿ. ਅ. ਨਜਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

"ਨਜਰਿ ਭਈ ਘਰੁ ਘਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਧਰਾਨ.
ਤਵੱਜੋ. ੩ ਅ. ਨਜਰ. ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ। ੪ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. ਪੁਣ.
ਨਜਰ ਸਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਜਰਸਾਨੀ, ਪੁਨਰਵਲੋਕਨ, (revision).
ਨਜਰਬੰਦ } ਦੇਖੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਬੰਧ. "ਕਹੈ ਕਿ ਨਜਰਬੰਦ ਸਾ ਕੀਨਾ."
ਨਜਰਬੰਧ } (ਨਾਪੁ) ੨ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਿਪਾਹੀ
ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰੇ.

ਨਜਰਾਨਾ. ਡਾ. ਨਜਰਾਨਾ. ਸੰਗਤ—ਨਜਰ (ਭੇਟਾ) ਕੀਤਾ
ਹੋਇਆ ਧਨ। ੨ ਭੇਟਾ. ਉਪਹਾਰ.

ਨਜ਼ਲਾ. ਅ. ਨਜ਼ਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ। ੨ ਧੁਨਾਨੀ ਹਿਕਮਤ
ਅਨੁਸਾਰ ਬਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਗਰਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਿਰੋਂ
ਢਲਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਅੰਗ ਵੱਲ
ਇਹ ਢਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ
ਜੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਸ਼ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ. ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਤਦ ਨਜ਼ਰ ਮੱਧਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕੰਨਾਂ ਪੁਰ
ਡਿੱਗੇ ਤਾਂ ਸੁਣਾਈ ਘੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਕ ਤੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਇਤਯਾਦਿ।

੨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰੋਗ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਯਾਯ. ਰੋਜ਼ਸ਼. ਰੋਜ਼ਾ. Catarrh.
ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ—ਨਾਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਦਾ ਗੰਧਲਾ ਕਰਮ ਪਾਣੀ
ਵਹਿਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਆਉਣਾ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਰੋਭ ਅਤੇ ਖੁਰਕ
ਹੋਣੀ, ਡਿੱਕਾਂ (ਨਿੱਛਾਂ) ਆਉਣੀਆਂ, ਸਿਰਪੀੜ, ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ
ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਅਚੁਰੀ ਹੋਣੀ, ਹਲਕਾ ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਕੰਠ ਦੇ ਸੁਰ ਦਾ
ਵਿਕਤਾਨ ਆਦਿਕ.

ਨਜਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਮੇਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤਤੀ ਗੰਦੀ ਹੋਣੀ, ਮਲ
ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਰੋਕਣੇ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਢੱਕਣੀ, ਅਚਾਨਕ ਠੰਢੀ ਹਵਾ
ਦਾ ਲਗਣਾ, ਕੁੱਧ ਕਰਨਾ, ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲ, ਜੰਦੇ ਥਾਂ ਦੀ ਹਵਾਤ
ਸਾਹ ਰਸਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੀ, ਨਜਲੇ ਦੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਫੂੜ ਲੱਗਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਨੱਘਨ ਕਰਨਾ, ਗਉ ਦਾ ਕਰਮ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ,
ਅੰਤਤੀ ਤੋਂ ਮਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਨੀ, ਫੋਲਿਆਂ ਦਾ ਗਰਮ ਰਸਾ ਪੀਣਾ,
ਬੇਸਣ ਦੀ ਹਲਕੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਰੋਟੀ ਆਦਿ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਅਫ਼ੀਮ ਘਸਾਕੇ
ਨੱਕ ਅਤੇ ਪੁਤਪੁਤੀਆਂ ਤੇ ਮਲਨੀ, ਖਸਖਸ ਬਦਾਮ ਇਲਾਇਚੀਆਂ
ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਘੱਟਕੇ ਕੋਸ਼ੀਆਂ ਕੋਸ਼ੀਆਂ ਪੀਣੀਆਂ, ਅੰਡਿਆਂ ਦੀ
ਖੀਰ ਖਾਣੀ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਕੁਲਬਨਫ਼ਸਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਰੋਸਖਤਨੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਤੂ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ
ਪੀਣਾ ਨਜਲਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਥਫਲ, ਕੁਠ, ਕੱਕਤਸਿੰਗੀ, ਸੁੰਦ, ਮਿਰਚਾਂ, ਮਘਪਿੱਪਲ,
ਜਵਾਸ, ਅਜਵਾਯਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕਾਤੂ ਭੀ ਲਾਭਦਾਇਕ
ਹੈ.

ਜਦ ਨਜਲਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇਸ ਦੀ "ਪੀਨਸ"
(Ozena) ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੀਨਸ ੨.

ਨਜ਼ਾਕਤ. ਡਾ. ਨਜ਼ਾਕਤ—ਨਾਰੁਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੋਮਲਤਾ.

ਨਜਾਤ. ਅ. ۱۰۴ ਸੰਗਤ—ਫੁਟਕਾਰਾ. ਮੇਕ. ਮੁਕਿ. ਦੇਖੇ, ਮੁਕਤਿ.
ਨਜਾਤਿ. ਸੰਗਤ—ਨੀਬ ਜਾਤਿ. “ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭਰਮੁ.”
(ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਜਾਬਤ. ਦੇਖੇ, ਨਿਜਾਬਤ.

ਨਜਾਬਤਖਾਨ. ۱۰۵۰۰ ਨਿਜਾਬਤਖਾਨ. ਕੁੰਜਪੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇਹ ਸੈ
ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਨਮਕਹਰਾਮ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਉਂਟੇ
ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਫੌਤਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ
ਮਿਲਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਗੋਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੇ,
ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ—“ਮਾਰ ਨਜਾਬਤਖਾਨ ਕੇ ਸੰਗੇ ਜੁਝੇ ਜੁਝਾਰ.”

ਨਜਾਮ. ਦੇਖੇ, ਨਿਜਾਮ.

ਨਜਾਮਾਬਾਦ. ਦੇਖੇ, ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ.

ਨਜਾਮੁਦੀਨ. ਦੇਖੇ, ਨਿਜਾਮੁਦੀਨ ਔਲੀਆ.

ਨਜਾਰਾ. ਅ. ۱۰۶ ਨਜਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਸ਼ਮਣ. ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
੨ ਦੁਸ਼ਿ. ਨਜਰ.

ਨਜਿਕਾਨਾ. ਕਿ—ਨਜਦੀਕ ਆਨਾ. ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਣਾ. ਦੇਖੇ,
ਨਿਜਕਾਨਾ.

ਨਜੀਕ } ਕਿ. ਵਿ—ਨੇਤੇ. ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. ਨਿਕਟ. ਦੇਖੇ, ਨਜਦੀਕ.
ਨਜੀਕਿ } “ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਮ: ੩) “ਗੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਹੈ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਜੀਬ. ਅ. ۱۰੭ ਵਿ—ਭਲਾ ਮਾਨਸ. ਸਰਾਵਤ ਵਾਲਾ. ਬਰੀਕ।
੨ ਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਉਦਾਰ.

ਨਜੀਰ. ਅ. ۱੦੮ ਨਜੀਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਜਰ (ਜਮਾਨਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ.
ਉਦਾਹਰਣ. ਮਿਸਾਲ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ। ੨ ਨਜੀਰ. ਵਿ—ਨੰਗਾ. ਨਾਂਗਾ।
੩ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੪ ਭਯੰਕਰ ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
੫ ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਟੰਕਾਰ। ੬ ਨਜੀਰ, ਵਿ—ਛੋਟਾ। ੭ ਨਜੀਰ.
ਸੰਗਤ—ਸੇਨਾ। ੮ ਚਾਦੀ। ੯ ਵਿ—ਉੱਜਲ। ੧੦ ਡਾ. ਨਜੀਰ.
ਸੰਗਤ—ਮਾਵਾ. ਪਾਣ. ਲੋਦੀ.

ਨਜੂਮ. ਅ. ੧੦੯ ਸੰਗਤ—ਨਜਮ (ਨਕਤੁ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਤਾਰੇ।
੨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਇਲਮ. ਜ਼ੋਤਿਸ਼ਵਿਦਯਾ.

ਨਜੂਮੀ. ਸੰਗਤ—ਨਜਮ ਦਾ ਜਾਣੂ. ਮੁਨਜਿਮ. ਦੇਖੇ, ਨਜਮ ੩ ਅਤੇ
ਨਜੂਮ ੨. ਨਜੂਮ (ਜ਼ੋਤਿਸ਼ਵਿਦਯਾ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Astrologer.
“ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਨਜੂਮੀਏ ਸਭ ਸ਼ਾਹ ਸਦਾਏ.” (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਨਜੁਲ. ਅ. ੧੧੦ ਨਜੁਲ. ਉਤਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਜਲਾ। ੩ ਉਹ
ਵਸਤੂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਛਿੜ ਪਈ ਹੈ। ੪ ਹੱਕਦਾਰ ਨਾ
ਚਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਆਈ ਸੰਪਦਾ.

ਨਟ. ਸੰ. ੧੧੧ ਧਾ—ਨੱਚਣਾ, ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਣਾ, ਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣਾ,
ਕੰਬਣਾ, ਸਰਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਸ਼ਮਣਕਾਵਰ
ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ.” (ਗੁਰੂ ਮ:
੫) ੩ ਬਿਲਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸਾਤਵਾਂ ਰਾਗ. ਇਸ
ਆਚੇਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸੁਰ.

ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੈਵਤ
ਬਹੁਤ ਕੋਮਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ
ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਉਨੀਹਵਾਂ ਹੈ।
੪ ਦੇਖੇ, ਨਟਨਾ ੧. “ਨਟ ਕਰ ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਮੁਖ ਕੂਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਮੁਕਰਕੇ ਝੂਠ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ.

ਨਟਆਸਨ. ਕੇਕਸਾਸਤੁ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਣ.

ਨਟਸਾਲ. ਸੰਗਤ—ਟੁੱਟ ਬੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੋਈ ਤੀਰ ਦੀ
ਕਾਨੀ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਜੋ ਟੁੱਟਕੇ (ਨਸ਼ ਹੋਕੇ) ਸ਼ਲਾਹ (ਘਾਉ) ਵਿੱਚ
ਰਹਿ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੇ, ਵਿਹਾਰੀ—“ਲਾਗਤ ਹਿਥੇ ਦੁਸਾਰਕਰ ਤਉ ਰਹਿਤ
ਨਟਸਾਲ.” “ਜਿਮ ਨਟ ਸਾਲ ਕਰਕ ਬਹੁ ਰਦਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੩ ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਕਸਕ. ਚੀਸ। ੪ ਲੋਟ ਪੋਟ. “ਲਾਗਤ ਹੀ ਨਟਸਾਲ
ਭਯੋ, ਤਨ ਮੇ ਬਲਭਦੁ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਟਸਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨਾਟਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਟ
ਖੇਡ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਅੰਤਰਿ ਕੋਧੁ ਪਤਹਿ ਨਟਸਾਲਾ.” (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੧) ਜੋ ਸੁੰਗੀ ਗੁਰੂ ਨਟ ਜੋਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਠਸ਼ਾਲਾ
ਵਿੱਚ ਸਿਖਣਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਜੋ
ਆਮਿਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਨਟਸੇਵਕ. ਸੰਗਤ—ਨਟਵਟ. ਨਟ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਜਮ੍ਹੂਰਾ. “ਨਟਸੇਵਕ
ਜੌਂ ਪਿਖ, ਨਾ ਭਰਮਾਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਟਣੀ. ਦੇਖੇ, ਨਟਨੀ.

ਨਟਨਾ. ਕਿ—ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਮੁਕਰਨਾ. ਬਦਲ ਜਾਣਾ. “ਨਟਤ
ਭਯੋ ਨਹਿ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਨਾਟਕ ਕਰਨਾ, ਨਾਟਕ
ਖੇਡਣਾ.

ਨਟਨਾਇਕ. ਸੰਗਤ—ਨਟਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਸਿਵ। ੩ ਦੇਖੇ,
ਨਟਨਾਇਕ.

ਨਟਨਾਰਾਇਣ } ਸੰ. ਨਟਨਾਰਾਯਣ. ਸੰਗਤ—ਸੋਮੇਸ਼ੁਰ ਸੰਗੀਤ
ਨਟਨਾਰਾਇਨ } ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.
ਨਟਨਾਰਾਯਣ } ਨਟ, ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਕਲਯਾਣ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ
ਬਣਦਾ ਹੈ. ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਕਈ
ਇਸ ਨੂੰ ਛੇ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ ਦੱਸਕੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਲਾਉਣਾ ਵਰਜਦੇ
ਹਨ. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਟਨਾਇਕ ਭੀ ਹੈ—
“ਨਟਨਾਇਕ ਸੁੱਧਮਲਾਰ ਬਿਲਾਵਲ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਟ ਰਾਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਮਾਚ ਠਾਟ ਦਾ
ਅੰਤਵ ਸਾਤਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ
ਕੋਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਤਰਿਆ ਸੁਰ ਨਹੀਂ. ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ
ਲਗਦੇ, ਧੀਮੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਹਨ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਰਿਸਲ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਹੈ, ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸ਼.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ਼.

ਨਟਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਨਟਵਟ. ਸੰਗਤ—ਨਟਵਟੁ. ਨਟ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਨਟਸੇਵਕ, ਜਮੂਰਾ। ੨ ਨਟਵਤ, ਨਟ ਵਾਂਗ, “ਨਟਵਟ ਖੇਲੈ ਸਾਰਿਗਪਾਨਿ.” (ਗੁਰੂ ਗਬੀਰ)

ਨਟਵਟਿ. ਨਟ ਦੀ ਕੋਲੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਖੇਲ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਟਵਟੁ. ਦੇਖੋ, ਨਟਵਟ.

ਨਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਮਾਇਆ.

ਨਟੂਆ. ਦੇਖੋ, ਨਟ ੨. “ਨਟੂਆ ਭੋਖ ਦਿਖਾਵੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਟੇਸ } ਸੰਗਤ—ਨਟ-ਈਸ਼. ਨਟਰਾਜ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਮਾਇਆ ਨਟੀ
ਨਟੇਸੁਰ } ਨੂੰ ਨਥਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.
ਨਠਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਸੁ ਹੋਣਾ. “ਨਠੇ ਤਾਪ ਦੁਖ ਰੋਗ.” (ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼
ਨਠਨਾ } ੨ ਮ: ੫) ੨ ਨਾ ਠਹਿਰਨਾ, ਦੌੜਨਾ, ਭੱਜਣਾ.

ਨਠਯੋ } ਨਸੁ ਹੋਇਆ, ਭੱਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰਲ. “ਨਠਯੋ ਦੁਖ
ਨਠਯੋ } ਤਾਪ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਨਠ੍ਰੰਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਠ੍ਰੰਗਤਾ.

ਨਠ੍ਰੰਗਤਾ } ਨ-ਉਚ. ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਦੀ
ਨਠ੍ਰੰਗਤਾ } ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ, ਨਠ੍ਰੰਗਤਾ। ੨ ਸੰ. ਨਵੇਵਾ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ
ਨਠ੍ਰੰਗਤਾ } ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਠਦ } ਸੰ. ਜਨਨ. ਅਥਵਾ ਜਨਾਨ੍—ਨਨਾਦਿ. ਸੰਗਤ—ਜੋ
ਨਠਨਾਨ } ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਆਨੰਦ (ਖੁਸ਼) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਪਤਿ
ਦੀ ਭੈਣ, ਨਨਦ, ਨਨਾਣ.

ਨਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਵਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਨੰਮੁ।
੨ ਤਿਰਛਾ. ਵਿਗਾ। ੩ ਸੰ. ਨਤੁ. ਵਤ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਹੀਂ ਤੋਂ.
ਅਥਵਾ. “ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ, ਸੁਰਸੁਰੀ ਮਿਲਤ
ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੰ.” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰਾਬ, ਅਥਵਾ
ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਲ.

ਨਤਰ } ਵਤ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ. “ਨਤਰ ਕੁਧਕਾ ਦਿਵਦੀ ਹੈ.” (ਬਿਲਾ
ਨਤਰ } ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਾਤਰੁ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤਾਣੀ ਦੇ ਤਣੇ ਹੋਏ
ਧਾਗੇ.

ਨਤਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਣਾ.
ਨਤਾਨਾ }

ਨਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਨੰਮੂਤਾ. ਝੁਕਣ ਦਾ
ਭਾਵ.

ਨਤੀਜਾ. ਅ ੨ ਸੰਗਤ—ਨਤਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ
ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਟਾ. ਸੰ. ਨਿਮਿੱਤਤਾ. ੨ ਭਾਵ—ਪਰਿਣਾਮ. ਫਲ.
ਨਤੁ. ਸੰ. ਵਤ—ਵਰਨਹ. ਅਥਵਾ. ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਹੀਂ ਤੋਂ. “ਨਤੁ
ਅਦ੍ਰੈਤ ਵਿਖੇ ਲਿਵ ਲਾਵੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨੱਤਾ. ਸੰ. ਨਧ੍ਰ—ਨਪਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਤ—ਨਹੀਂ ਪਤਨ ਹੁੰਦੇ (ਡਿਭਦੇ)
ਪਿਤਰ ਜਿਸ ਕਰਕੇ. ਪੁਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ। ੨ ਪਤੋਤਾ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ. “ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪਤੋਤਾ ਨੱਤਾ.” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਨੱਤਾਨੰਦ। ੩ ਦੋਹਤੇ
ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਨੱਤਾਨੰਦ. ਨਪਤ੍ਰਿ ਨੰਦਨ. ਪਤੋਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

“ਗੁਰੂ ਕਹਨੇ ਮੁਰਖ ਚਵਕੰਤਾ,
ਦਸੁ ਕੁਪੱਤਾ ਮੱਡਾ ਮੰਦ,
ਦੁਹਮਤਿ ਰੱਤਾ ਹੈ ਬਿਨ ਸੱਤਾ
ਹੱਤਾ ਦੁਰਕਨ ਤੇਜ ਬਲੰਦ,
ਹੋਕਰ ਰੱਤਾ ਅਰੁ ਉਨਮੱਤਾ
ਬਨੈ ਅਵੱਤਾ ਘੱਤਾ ਦੁੰਦ,
ਗੁਰੂ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਬਾਬਰ ਲਿੱਤਾ
ਇਹ ਖੋਵੈ ਤਿਸ ਨੱਤਾਨੰਦ.”

(ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਭਾਬਰ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੁਮਾਯੂੰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਕਬਰ, ਉਸ ਦਾ
ਜਹਾਂਗੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.

ਨੱਤੀ. ਨੱਤਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨੱਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਨੱਤੀ
ਮਾਤਾ। ੩ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਸਣ. ਛੋਟੇ ਤੁੰਗਲ.

ਨੱਤੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੱਤੀ ਮਾਤਾ.

ਨਥ. ਸੰ. ਨਸਤਾ. ਸੰਗਤ—ਨਕੇਲ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਸੀ. “ਨਕਿ
ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਦਾ
ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

ਨਥਹਾਰ } ਵਿ—ਨਕੇਲ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ
ਨਥਹਾਰ } ਨਕੇਲ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਰਕ. ਵਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ.

ਨਥਣਾ } ਸੰ. ਨਸਾ ਕਰਣ. ਕ੍ਰਿ—ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਨਕੇਲ ਪਾਉਣੀ।
ਨਥਨਾ } ੨ ਕਾਝ ਕਰਨਾ. “ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਸਭ ਨਥੀਅਨੁ.” (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਨਥਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਘਨੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ
“ਜੰਡ ਮਘੋਲੀ” ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੂਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਮੇ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ
ਹਿੰਦੁਸਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਨੱਤੇ ਤੋਂ ਜਲ ਔਨ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਪਿਤਰ ਆਪਣੀ
ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਡਿਭਦੇ ਨਹੀਂ.

ਭਾਬਰਾਂ ਨੱਤਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੱਤਾਨੰਦ.

ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ। ੧੦੦ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਮੇਲਾ ਲੋੜੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਭੂ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਘਨੌਰ ਵਾਲੀ ਕੱਚੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ੨ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸਹੂਰ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭੁੱਚੋ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂਨਾਬ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਜੰਗ ਫੜੇ ਹੋਣ ਪੂਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਨਾਲ ਪਰਮਗਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ੨੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਚੇਤੁਰਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਨਬੀ. ਸੰਗਤ—ਤਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਤੇ ਕਾਕਜ ਆਦਿ ਦੀ ਤਹਿ। ੨ ਨਾਬਤ. ਪੁਸ਼ਤਾ. "ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਬੀ ਸਭ ਜਾਂਕੀ." (ਮਾਥੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਨੱਬੀ ਹੋਈ.

ਨਬੀਆ } ਫਿ—ਨੱਬਣ ਵਾਲਾ. ਨਕੇਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਲੀਨਬੀਆ ਨਬੀਯਾ } ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ" (ਸਨਾਮਾ)

ਨੱਬਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ. ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਲਈ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਦੀ ਥੋਰ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਆਪਣੀ ਜਾਗੀਰ ਉਸ ਮੌਜੂਦ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਨੱਬਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਅਲਮਸਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਫੋਟਾ ਚੇਲਾ ਖੁਲਾਸਾ ਛਕੀਰ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਲਈ ਵਾਕੇ ਦੀ ਮਲਮਲ ਉੱਤਮ ਬਣਵਾਏ ਭੋਜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਜਦ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਕੇ ਗਏ ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. "ਭਾਈ ਨੱਬਾ ਤਾਖਹਿ ਨਾਮ। ਵਾਕੇ ਬਿਖੇ ਬਸਹਿ ਸੁਭ ਧਾਮ." (ਗੁਪੁਸ਼ੁ)

ਭਾਈ ਨੱਬਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨੱਬਾਰਾਮ ਭੀ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨੱਬਾਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

"ਬਿਅੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਘ ਜਗੋਟਾ ਕਮਰ ਜੰਜੀਰ। ਖੋਫ ਕੀ ਖਵਨੀ ਸੁਰਤ ਕੇ ਤੀਰ। ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਕਭੀ ਨ ਆਇਆ। ਉੱਚੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਨਾਦ ਬਜਾਇਆ। ਕਮਰ ਕਛੋਟੀ ਕਸਕਰ ਧਾਰਾ। ਬਿੰਦੂਆ ਭਾਵ ਨ ਸੁਪਨੇ ਭਾਰ। ਸੰਜਮ ਕਰ ਅਤਿ ਜਪ ਤਪ ਕੀਨਾ। ਸਿੰਧ ਤਏ ਪਰਮਾਤਮ ਚੀਨਾ। ਜਟਾ ਮੁਕਤਿ ਸਮ ਬਿਗਲੀ ਧਾਰੀ। ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਤਾ ਲਗੀ ਪਿਆਰੀ। x x x ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਜਬ ਆਗਤਾ ਦੀਨਾ। ਵਾਕਾ ਦੇਸ ਰਵਾਨਾ ਕੀਨਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੋ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ। ਨੌਵਮ ਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਪਾਈ।" ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਢਾਡੀ. "ਸਤਿ ਵਚਨ ਢਾਡੀ ਕਹੇ, ਨੱਬ ਦੱਤ ਬਜਾਇ। ਅਬਦੁੱਲ ਹਾਥ ਰਬਾਬ ਨੈ ਠਾਢਾ ਗੁਰੁ ਸਮੁਹਾਇ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਨੱਬਾਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨੱਬਾ ਭਾਈ ੧.

ਨੱਬੂ. ਦੇਖੋ, ਨੱਬਾ ਭਾਈ ੨.

ਨਦ. ਸੰ. ੧੬. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਸੋਰ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਦਰਿਆ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੁ ਆਦਿ ਪੁਲਿੰਗ ਵਾਚੀ ਜਲਪੁਦਾਹ। ੩ ਢੱਟਾ. ਸਾਂਭ. ਸਾਨ੍ਹ। ੪ ਨਰ ਘੋੜਾ.

ਨਦਉਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੋਨ.

ਨਦਏਸ ਏਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਨਦਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਵੀਰੁਰ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਫਾਂਸੀ (ਪਾਸ). (ਸਨਾਮਾ).

ਨਦਜ. ਸੰਗਤ—ਨਦ (ਦਰਿਆ) ਦੀ ਤਰਾਵਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦਜਚਰ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਨਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਕ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਨਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਦਾਂ (ਦਰਿਆਵਾਂ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਨਦਨੀ ਜਾ ਚਰ ਸਤ੍ਰੁ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਕ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਨਦਮ. ਦੇਖੋ, ਨਦਾਮਤ.

ਨਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਦਰਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਖਾਦਰ।

੩ ਵਿ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਰ (ਭਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨਿਡਰ.

ਨਦਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਪਹਿਰੂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ. ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ. "ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਿਆ, ਏਨਾ ਨੂੰ ਨਦਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ." (ਭਗਤਵਾਲੀ)

ਨਦਰਿ. ਅ. ੪ ਨਜਰ. ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ. "ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਬਰਾਇਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਚੁ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਦਰੀ.

ਨਦਰੀ. ਵਿ—ਨਾਜਿਰ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਜਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੁ." (ਜਪੁ)

"ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਨਾਨਕ

ਨਦਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੩ ਨਜਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ

"ਨਦਰੀ ਬਾਹਰਿ ਨ ਕੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਨਜਰ ਅੰਦਰ.

ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਵਿੱਚ. "ਸਭ ਨਦਰੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ." ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੫

ਨਜਰ ਕਰਕੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ. "ਨਦਰੀ ਇਹੁ ਮਨ ਵਸਿ ਆਵੈ,

ਨਦਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਵਭ ਮ: ੩)

ਨਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਾਨ.

ਨਦਾਮਤ. ਅ. ੪ ਸੰਗਤ—ਨਦਮ (ਲੱਜਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਸਰਮਿੰਦਗੀ.

ਨਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਤ੍ਰੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਦੀ.

ਨਦਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦ (ਸ਼ੇਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਲਧਾਰਾ. ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਅਤੇ ਗਲੀ ਹੋਈ ਬਰਫ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਜਲਧਾਰਾ, ਜੋ ਸਦਾ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਤਜਾਯਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁਸਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸਦਾ ਪਾਣ (ਚੌੜਾਈ) ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗਜ਼ ਤੋਂ ਕਮ ਹੋਵੇ. ਉਹ ਨਦੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ. “ਨਦੀਆਂ ਵਿਚਿ ਟਿਬੇ ਦੇਖਾਲੇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਨਦੀਅ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀ ਅਤੇ ਨਦੀਅਜ਼.

ਨਦੀਅਜ਼. ਸੰ. ਨਦੀਜ਼. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ (ਗੰਗਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਭੀਸਮ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਘਾਹ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀਆ. ਸੰ. ਨਵਦੁਪ. ਸੰਗਤਾ—ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਲਕਸ਼ਮਣਸੇਨ ਨੇ ਈਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਵੈਸਨਵ ਮਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰਕ ਚੈਤਨਜ, ਪੰਦ੍ਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਥਾਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਨਦੀਆਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਜਾ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸੇਨ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀਆ.

ਨਦੀਸ } ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਵੀਜ਼. ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ
ਨਦੀਚੇਨਾਥ } ਸਮੁੰਦਰ. “ਸਿਖਰਿ ਸੁ ਨਾਗਰ ਨਦੀਚੇ ਨਾਥ.”
(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਦਾ. ਡਾ. ੧੨. ਵਿ—ਅਣਦੇਖਿਆ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਣੇਖੀ ਵਸਤੂ.
ਨਦੀਨ. ਸੰਗਤਾ—ਖੇਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ. ਨਦੀਨ.
“ਇਹੁ ਨਦੀਨ ਕੇ ਬਾਂਧਹੁ ਭਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ।
੩ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਨਾਇਕਜ ਭਗਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ,
ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ.
(ਸਨਾਮਾ)

ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ. ਚੌਥੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ. ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਣ
ਵੇਲੇ ਨੌਕਾ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

“ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਜਿਉ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਿਲਿਹੈ ਆਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਨਦੀਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨਦੀਰਾਟ ਸੁਤ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਰਤਨ.

ਨਦੇੜ. ਦੇਖੋ, ਅਥਿਚਲਨਗਰ.

ਨਦੋਣ } ਦੇਖੋ, ਨਾਦੋਨ.
ਨਦੋਨ }

ਨੌਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ. “ਨੌਦ ਤੋਰੋਂ ਕਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਨੌਧ. ਸੰ. ੧੬. ਵਿ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੱਠ. ਗਿਰਹ.
ਗੁੰਥ.

ਨਨ. ਸੰ. ਨਨੁ. ਵਜ਼—ਨਹੀਂ. ਕਦੇ ਨਹੀਂ. “ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ, ਨਨ
ਧਨੁਸ ਚਾਚ ਹੋਬ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ.” (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Nonel ੨ ਸੰਦੋਹ
ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ.

ਨਨਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਨੇ ਦੀ ਬਾਲਾ. ਨਾਨੀ ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ. ਨਨਕੇ.
“ਨਹੀਂ ਨਨਸਾਰ ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ.” (ਭਾਗੁਕ)

ਨਨਹੇੜਾ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ.
ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖਨੌਰ
ਤੋਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ
ਰਾਇਬਹਾਦਰ ਸੇਠ ਬਨਾਰਸੀਦਾਸ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿੰਘ
ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ
ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਨਨਹੇੜੀ. ਰਿਆਸਤ. ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਘਨੌਰ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਫਤੇਚੰਦ ਮਸੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ
ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੰਭੂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਨਨਹੇੜੀ ਵਿੱਚ ਘੱਗੇ ਮਸੰਦ
ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ
ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਨੇ ਨਨੇੜੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਨੇੜੀ.

ਨਨਕਾਣਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.
ਨਨਕਾਨਾ }

ਨਨਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇਨਕਾਰ. “ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਨਨਕਾਰ.”
(ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਨਨਦ. ਦੇਖੋ, ਨਣਦ. “ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨਦ ਗਹੇਲੀ.” (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਨਨਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਮਤਿ ਹੈ.

ਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਨ. “ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ.” (ਸੋਹਿਲਾ)
੨ ਦੇਖੋ, ਨਨਾ ੩ ਸੰ. ਮਾਤਾ ੪ ਕੰਨੜਾ.

ਨਨਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਨਕਾਰ ਅਤੇ ਨਨਾਕਾਰ.

ਨਨਾਦ. ਸੰ. ਨਿਨਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਨਿ. ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਬਦ. ਆਵਾਜ਼. “ਕਹੂੰ
ਨਾਦ ਕੋ ਨਨਾਦ.” (ਅਕਾਲ)

ਨਨਿਹਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਨੇ ਦਾ ਕੁਟੰਬ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ।
੨ ਨਾਨਕੇ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ.

ਨਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਨ.

ਨਨੁਨਚ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ. ਇਨਕਾਰ ਅਤੇ ਹੁੰਜਤ. ਸ਼ੰਕਾ
ਪੰਕਾ.

ਨਨੇਂਦੁ. ਵਿ—ਅਨਿੰਦਤ. ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਤ ਨਹੀਂ. ਸਲਾਘਾ ਯੋਗਤ.
ਉੱਤਮ. “ਇਕ ਕਾਲ ਨਰੇਂਦੁ ਸੰਤ ਨਨੇਂਦੁ ਕਰੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰ.”
(ਨਾਪੁ).^੨

^੧ਇਸ ਦਾ ਪਠ “ਸੰਤਨ ਨੇਂਦੁ” ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ (ਨਿਮੰਕੁਟ) ਦੇ
ਕੇ

ਨਨੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਨਹੇਤੀ. “ਕੁਮ ਨਨੇਤੀ ਨਿਕਟ ਅਹਿ ਜਹਿ। ਘੋਘਾ ਨਾਮ ਮਸੰਦ ਬਸਤ ਤਹਿ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਨੇਤਾ. ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੇਲੇ ਧਨੀ ਸੈਫਦਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫੜੇ ਕੀਤਾ।

ਨਨ੍ਹਾ. ਵਿ—ਨਨ੍ਹਨ. ਘੱਟ। ੨ ਛੋਟਾ।

ਨਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨੱਪਣਾ।

ਨਪਾਕ. ਛਾ ਛਾ ਨਾਪਾਕ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. “ਸਾਕਤ ਮੂਤ ਨਪਾਕ.” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਨਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ।

ਨਪੁੰਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੁੰਸਕੁ (ਪੁਰੁਸਕੁ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ. ਨਾਮਰਦ। ੨ ਹੀਜਤਾ। ੩ ਕਾਇਰ. ਭਰਪੋਕ. “ਜਬਹਿ ਨਪੁੰਸਕ ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ.” (ਨਾਪੁ)੪ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ. ਜੈਸੇ—ਆਕਾਸ਼, ਬ੍ਰਹਮ ਆਦਿ ਬੰਬਦ ਹਨ।

ਨਪੁੰਸਕਤਾ. ਨਾ ਹੋਵੇ ਪੁੰਸਕੁ (ਮਰਦਊ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ. ਕੁਲੀਵਤ੍ਰ. ۱۰۰ ਇਨਾਨਤ. impotency. ਨਾਮਰਦੀ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ, ਇੱਕ ਜਨਮ ਤੋਂ, ਦੂਜਾ ਆਪਣੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਤੋਂ. ਜਨਮ ਤੋਂ ਆਸੇਕਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਨਪੁੰਸਕ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤੀਆਂ ਪੁਰਖੰਤ ਪੁਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਪੁਰਖਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਅੰਕ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਹੀਜਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ।

ਆਪਣੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਨਪੁੰਸਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦੇ ਇਹ ਕਾਰਣ ਹਨ—

ਆਤਸ਼ਕ ਹੋਣਾ, ਸੁਜਾਖ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਮੇਹ ਰੋਗ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਹੱਥੀ ਵੀਰਜ ਨਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਨਨੇਂਦ੍ਰੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਵਰਤਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀਰਜ ਡਿੱਕਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਵਹਿਣੀ, ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਭੈ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਹੁਤ ਮੇਟਾ ਹੋਣਾ, ਅਫੀਮ ਚਰਸ ਚੰਭੂ ਤਮਾਖੂ ਪੋਸਤ ਭੰਗ ਬਰਾਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਰਤਣਾ ਆਦਿ।

ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਤੋਂ ਭੀ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਨਪੁੰਸਕਾਂ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਦਾ ਸਿਥਿਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੀ ਮਣੀ ਖੇਤੀ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਖਾਰਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਦਿਕ।

ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—ਕਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ, ਕਲੀ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ, ਮਿਸਰੀ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਕੁੰਦ, ਜਵਿਤ੍ਰੀ, ਜਾਫਲ, ਅਕਰਕਰਾ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਮਸਤਕੀ ਰੂਮੀ, ਬੁੱਧ ਕੁਚਲਾ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੋਲਾਦ, ਇਹ ਸਭ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਲੈ

ਕੇ ਇੱਕ ਮਾਸਾ ਵਰਕ ਸਿਉਨੇ ਦੇ ਸਾਬ ਮਿਲਾਉਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਾਨ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਚਾਚ ਪਹਿਰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਫਾਵੇਂ ਸੁਕਾਉਣੀਆਂ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੋਲੀ ਤਕ ਕਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ।

ਸਾਲਬਮਿਸਰੀ, ਦੇਵੇਂ ਮੁਸਲੀਆਂ, ਦੇਵੇਂ ਬਹਮਨ, ਤਾਲ ਮਖਣਾ, ਸਤਾਵਰ, ਇਮਲੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਕੱਚ ਬੀਜ, ਬੀਜ ਉਟੋਗਣ, ਬਹੁਫਲੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਲੀ, ਬੀਜ ਬੰਦ, ਮਿਸਰੀ, ਇਹ ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੀਸਕੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਵਰਤਣੀਆਂ।

ਸਾਲਬ ਮਿਸਰੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਪੀਸਕੇ ਅੱਧ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ।

ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸਤਾਵਰ ਦੇ ਆਂਡੇ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਅੱਧ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਘੀਰ ਛਣਾਏ ਖਾਣੇ।

ਕੰਪੋਝ ਫਾਸਫੋਰਸ Compound Phosphorus ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਭੀ ਨਪੁੰਸਕਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹਨ। ਨਾਮਰਦੀ ਨਾਸ਼ਕ ਭੋਲ ਆਦਿ ਜੋ ਬਣੇ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਕਾਇਰਤਾ।

ਨਪੋਲੀਅਨ. ਦੇਖੋ, ਐਲਾਰਡ।

ਨੱਪਣਾ } ਸੰ. ਨਿਪੀਡਨ. ਜੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟਣਾ. ਘੁੱਟਕੇ ਫੜਨਾ।
ਨੱਪਣਾ } ੨ ਦਲਣਾ. ਮਲਣਾ।

ਨਫ਼ਸ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਜਾਨ. ਰੂਹ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ। ੩ ਅਸਲੀਅਤ। ੪ ਮਨ। ੫ ਇੱਛਾ. “ਨਫ਼ਸ ਸੈਤਨ ਹੈ.” (ਹਾਜਰਨਾਮਾ) ੬ ਉੱਤਮਤਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠਤਾ।

ਨਫ਼ਸ ਹਵਾਈ. ਛਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋਗਵਾਸਨਾ. ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਕਲਪ।

ਨਫ਼ਰ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੨ ਭਾਵ--ਸੇਵਕ. ਨੌਕਰ। ੩ ਫੜੇ. ਜਿੱਤ। ੪ ਭਰਨ ਦਾ ਭਾਵ।

ਨਫ਼ਰਤ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਘ੍ਰਿਣਾ. ਕਲਾਨੀ।

ਨਫਰੂ. ਸੇਵਕ. ਦੇਖੋ, ਨਫਰ ੨. “ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨੰਗਾ ਝੁਖਾ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਨਫਰੂ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿਖਾਏ?” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਨਫਾ. ਅ. ਨਫਾਅ. ਸੰਗਤ—ਲਾਭ. ਫਾਇਦਾ।

ਨਫੀ. ਅ. ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ। ੪ ਨਿਸ਼ੇਧ. ਨਹੀਂ।

ਨਫੀਸ. ਅ. ਵਿ—ਉਮਦਾ. ਉੱਤਮ। ੨ ਸਾਰ। ੩ ਮਾਲਿਸ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਫ਼ਸ (ਉੱਤਮਤਾ) ਹੈ।

ਨਫੀਰੀ. ਛਾ. ਸੰਗਤ—ਬਹਾਈ. ਭੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜਾ, ਜੋ ਭੇਰੀ (ਛੋਟੀ ਨੱਬਤ) ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਨੱਬਤ ਨਫੀਰੀ ਬੱਜਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. “ਨਾਇ ਨਫੀਰੀ ਜਾਤ ਨ ਕਨੀ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਵੰਸਕ } ਦੇਖੋ, ਨਵੰਸਕ. "ਵਰੀਆਮੁ ਨਵੁਸੀ ਕੋਈ." (ਵਡ ਫੰਤ
ਨਵੁਸੀ } ਮ: ੩) ਕੋਈ ਵੀਰਤ੍ਵਵਾਨ (ਬਹਾਦਰ) ਅਤੇ ਕੋਈ
ਨਵੁਸੀ } ਨਵੰਸਕ ਹੈ.

ਨਵੁਰ. ਅ. ۱۰ ਵਿ—ਨਵਰਤ (ਪ੍ਰਿਣਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਬਜ. ਅ. ۱۰ ਨਬਜ. ਸੰਗਤ—ਚਗ. ਧਮਨੀ. ਨਾਤੀ. Pulse
੨ ਨਾਤੀ (ਰਕ) ਦੀ ਚਾਲ. ਧਮਨੀਗਤਿ.

ਨਬਰਦ. ਡਾ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਜੰਗ. ਧੁੱਪ. ਲਤਾਈ.

ਨਬਾਤ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਵਨਸਪਤਿ. ਸਾਫ਼ ਰਕਾਰੀ. ੨ ਡਾ.
ਮਿਸ਼ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਤ.

ਨਬਾਤਾਤ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਨਬਾਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ੨ ਬੂਟੀਵਿਦਯਾ.
Botany.

ਨਬਾਬ. ਅ. ۱۰ ਨਵਾਬ. ਸੰਗਤ—ਨਬਾਬਤ (ਨਾਇਬੀ) ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. ੨ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਬਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ. ਵਾਇਸਰਾਇ.

Viceroy. ੩ ਅਮੀਰ.

ਨਬਾਲਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਬਾਲਿਗ.

ਨਬੀ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਛੰਬਰ.

ਨਬੀਉਲਕਿਤਾਬ. ۱۰ ਉਹ ਨਬੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਆਸਮਾਨੀ
ਕਿਤਾਬ ਉਤਰੀ ਹੈ. ਰਸੂਲ. ੨ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਭਾਵ—ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿਛੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
"ਹਕੀਕਤ ਸਨਾਸੇ ਨਬੀਉਲ ਕਿਤਾਬ." (ਜਬਰ)

ਨਬੀਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਨੀਖਾਂ.

ਨਬੀਬਖਸ਼. ਅਬਦੁਲਖਾਂ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੁਝ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਆਇਆ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਸਕਤੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੇਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਨਬੀਰਾ. ਡਾ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਪੋਤਾ. ਪੋਤੀ. ੨ ਵੇਹਤਾ. ਵੇਹਤੀ.

ਨਬੁਰਦ. ਡਾ. ۱۰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦਾ. ਵੱਢਦਾ ਨਹੀਂ.

ਨਬੇ. ਦੇਖੋ, ਨਵੈ ੩.

ਨਬੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬੇਤਾ ਅਤੇ ਨੇਬੇਤਾ.

ਨੱਬ. ਸੰਗਤ—ਸੱਜਰਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਖਣ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਨਵਤ (ਨਵਾਂ ਤਾਜ਼ਾ) ਹੈ.

ਨਭ. ਸੰ. ੧੧. ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼. ਆਸਮਾਨ. ੨ ਬਿੰਦੀ (ਸਿਫਰ)
ਦਾ ਬੋਧਕ. ੩ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ੪ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.
੫ ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇਤਾ. ੬ ਆਸ਼ੁਕ. ਆਧਾਰ. ੭ ਸਿਵਾ. ੮ ਜਲ.
੯ ਮੇਘ. ਬੰਦਨ. ੧੦ ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ.

ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ. ਆਕਾਸ਼ਗਤਿ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
੨ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਭ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹਿ ਹਤੀ
ਸਰ ਸੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਨਭਗ. ਦੇਖੋ, ਨਭਚਰ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨਭਾਗ.

ਨਭਚਰ. ਸੰ. ਨਭਸੂਰ. ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ.
੨ ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀ. ੩ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ) ੪ ਬੰਦਨ. ੫ ਦੇਵਤਾ

੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ. ੭ ਵਿਮਾਨ. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਦਿ.

ਨਭਚਰਿ } ਸੰਗਤ—ਨਭਚਰ (ਤੀਰ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)
ਨਭਚਰੀ } ੨ ਇੱਲ ਗਿਰਭ ਆਦਿ.

ਨਭਚਾਰੀ. ਨਸਚਾਰਿਨ. ਦੇਖੋ, ਨਭਚਰ.

ਨਭ ਨੀਰ. ਓਸ. ਤੁਲ. ਸ਼ਬਨਮ. ੨ ਮੀਂਹ ਦਾ ਜਲ.

ਨਭਨੀਰਪ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ.
ਕਦਿ ਨਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਤਕ ਸੁਤਿਬੁੰਦ ਹੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ.

ਨਭਬਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ਼ਬਾਨੀ.

ਨਭਾਗ. ਸੰ. ਨਭਗ. ਵਿ—ਬਦਨਸੀਬ. ਅਭਾਗ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾਗ.

ਨਮ. ਸੰ. ੧੧. ਧਾ—ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਝੁਕਣਾ (ਨਿਉਣਾ).
੨ ਸੰਗਤ—ਨਮਸ਼. ਨਮਸਕਾਰ. ਪੁਟਾਮ. "ਨਮ ਸਤਗੁਰੁ ਦੇਵਾ."

(ਭਾਗ) ੩ ਡਾ. ੧ ਵਿ—ਗਿੱਲਾ. ਤਰ. ੪ ਸੰਗਤ—ਤਰਾਵਤ. ਤਰੀ.
ਨਮਸ. ਸੰ. ੧੧. ਵਤ—ਝੁਕਣਾ. ੨ ਬਥਦ ਕਰਨਾ. ੩ ਨਮ:

ਨਮਸਕਾਰ. "ਲੈਕ ਬੇਦ ਗੁਣਨ ਕੋਟਿ ਬਿਸਮ ਨਮਸ ਕੇ." (ਭਾਗੁਕ)

ਨਮਸਕਾਰਾ. ਸੰ. ਨਮਸਕਾਰੀ. ਵਿ—ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗਤ. "ਗੁਰਦੇਵ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਮਸਕਾਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਨਮਸਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਮਸਕਾਰ. ਝੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਟਾਮ.
ਬੰਦਨਾ. "ਨਮਸਕਾਰ ਭੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਮਸਕਾਰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ) "ਨਮਸਕਾਰਨੀ ਤੇ
ਫੂਟ ਗੁਲਕਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਨਮਸਤਸਤੁ. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਨਮਸਤੁਭਯਮਾਤੁ ਦਾ. ਤੇਰੇ ਭਾਂਈ
ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ. "ਨਮਸਤਸਤੁ ਰਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਰਮਤ (ਮਨੋਹਰ) ਨੂੰ
ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ.

ਨਮਸਤੋ } ਨਮਸਤੋ—ਨਮਸ੍ਤੁ. ਨਮਸਤ੍ਵਾਸ੍—ਨਮਸ੍ਤ੍ਵਾਂ. ਤੈਨੂੰ
ਨਮਸਤੰ } ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ. "ਨਮਸਤੰ ਅਰੁਪੇ. x x x ਨਮਸਤ੍ਵੰ
ਨਮਸਤ੍ਵੰ } ਅਕਾਲੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਨਮਸਤਸਤ੍ਵੰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਤੂੰ
ਨਮਸ੍ਤੁ } ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗਤ ਹੈ.

ਨਮਕ. ਡਾ. ੧੦ ਸੰਗਤ—ਲਵਣ. ਨੂਣ. ਲੂਣ.

ਨਮਕਹਰਾਮ. ਡਾ. ੧੦ ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਖੁਰਾ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਿਤਘਨ. ਦੇਖੋ, ਲੂਣ ਹਰਾਮ.

ਨਮਕਹਲਾਲ. ਡਾ. ੧੦ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਾਮੀ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਕੇ ਸਦਾ
ਕ੍ਰਿਤਕਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਮੀ ਦਾ ਭਗਤ.

ਨਮਕੀਨ. ਡਾ. ੧੦ ਵਿ—ਸਲਵਣ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਲੂਣਾ.

ਨਮਕੀਰਾ. ਡਾ. ੧੦ ਸੰਗਤ—ਚ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਸ਼ਬਨਮ (ਓਸ-
ਤੁਲ) ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰੇ. ਚੰਦੋਆ. ਸਾਇਬਾਨ. ਓਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ
ਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ.

ਨਮਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. ੨ ਨਟ. ੩ ਵਿ—ਨੰਮੁ
"ਨਮਤ ਸੁਭਾਵ ਨ ਕਬਹੂ ਤਗਾਗੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਅ. ੧੦ ਨਮਤ.

ਸੰਗਤਾ—ਦਸਤੂਰ, ਤਰੀਕਾ।

ਨਮਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਮਤਾ. “ਮਾਨੈ ਸੁਧਾ ਨਮਤਾ ਤੁਮ ਪੀਤੀ.” (ਨਾਪੁ)

੨ ਸਤੋਗੁਣ. “ਤਾਮਸਤਾ ਮਮਤਾ ਨਮਤਾ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਨਮਤਾਬੰਕਰਾ. ਨਮਤ (ਨਿਮਤਾ) ਅਤੇ ਅਵੰਕਤਾ (ਸਰਲਤਾ) “ਸਮਤਾ ਨਮਤਾਬੰਕਤਾ.” (ਰਤਨਮਾਲ)

ਨਮਦਾ. ਭਾ ੫ ਨਮਦ. ਸੰਗਤਾ—ਉਨ ਦਾ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕੰਬਲ ਚਿਛੋਣਾ ਆਇ.

ਨਮਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਬਿਸਤਰ ਗੋਲ ਕਰਨਾ. ਫੂਚ ਕਰਨਾ. ਨਮਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਲਪੇਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ। ੨ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਨਮਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਾਰ ਸਹਾਰਨ ਅਤੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.

ਨਮਨ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਉਣਾ. ਭੁਕਾਉ। ੨ ਨਮਸਕਾਰ. ਪੁਣਾਮ.

ਨਮਰੂਦ. Nimrod. ਇੱਕ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨, ਆਯਤ ੬੦ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੨੧, ਆਯਤ ੫੨-੭੫.

ਨਮਾ. ਵਿ—ਨਵ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੁਮਾ.

ਨਮਾਇਮ. ਭਾ ੫੦ ਮੈ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ. ਦਿਖਾਵੇਂਗਾ। ੨ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਕਰਾਂਗਾ.

ਨਮਾਈ. ਭਾ ੫੦ ਤੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈਂ. ਦਿਖਾਵੇਂਗਾ। ੨ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ. ਕਰੇਂਗਾ.

ਨਮਾਜ਼. ਭਾ ੫੦ ਅ. ੧ ਸਲਾਤ. ਨਮਾਜ਼ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਉਸੂਲ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਸੁੰਨਤ ਅਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

੧ ਸਲਾਤੁਲਫਜਰ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਸ਼ੁਬਹ. ਪਰ ਫਟਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੀਕ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੨ ਸਲਾਤੁਲਤਹਰ. المشرق ਨਮਾਜ਼ੇ ਪੋਸ਼ੀਨ. ਜਦ ਸੂਰਜ ਢਲਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੩ ਸਲਾਤੁਲਅਸਰ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਦੀਗਰ. ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੪ ਸਲਾਤੁਲ ਮਗਰਿਬ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਸ਼ਾਮ. ਸੂਰਜ ਢਿਪਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਸਮਾਨ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਮਿਟ ਜਾਣ ਤੀਕ.

੫ ਸਲਾਤੁਲਇਸ਼ਾ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਖੁਫਰਨ. ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

ਇਹ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਫਰਜ਼ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤਿੰਨ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਅਖਤਿਆਰੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਵਾਬ ਹੈ:—

੧ ਸਲਾਤੁਲ ਇਸਰਾਫ਼. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਇਸਰਾਫ਼ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚੜ੍ਹ ਆਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼.

੨ ਸਲਾਤੁਲਰਹਾ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਚਾਸ਼ਤ. ਕਰੀਬ ਗ਼ਫ਼ਾਰਾਂ ਵਜੇ ਦਿਨ ਦੇ.

੩ ਸਲਾਤੁਲਤਹਰੁਦ. المغرب ਨਮਾਜ਼ੇ ਤਹੱਜੁਦ. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਿੱਛੋਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੋ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਈਦੁਲ-ਫ਼ਿਤਰ ਦੀ, ਦੂਜੀ ਈਦੁਲਅਜ਼ਹਾ ਦੀ.

“ਸਹੀਹੇ ਮੁਸਲਿਮ” ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨੋਂ ਮੁੜੇ, ਤਦ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਡੀਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਮਿਲਿਆ. ਮੂਸਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ. ਮੂਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਉੱਮਤ ਨੇ ਕਦੇ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ. ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਬੱਝ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ. ਜਾਹ, ਮੁੜਕੇ ਖੁਦਾ ਤੋਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛ. ਜਦ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਇਹ ਮਜਬੂਰੀ ਦੱਸੀ, ਤਦ ਖੁਦਾ ਨੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ. ਮੂਸਾ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਜਦ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ. ਜਾਹ, ਖੁਦਾ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੁਣ ਭਾਰ ਭਾਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਾਂਗਾ.

ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਰਬੀ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ. ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਖੁੱਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਜੇ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਮਹੀਤ ਦੇ ਮੀਨਾਰ ਪੂਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅਜਾਨ (ਬਾਂਗ) ਦਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਸਮਾਂ ਹੋ ਜਾਣ. ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਜੁੱਤੀ ਉਤਾਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਸਿਰੋਂ ਨੰਗੇ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਮਾਜ਼ ਅਬਵਾ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਭੀ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਰ ਕਾਂਡ ੧੧੯, ਆਯਤ ੧੬੪.

ਨਮਾਜ਼ੀ. ਭਾ. ੫੦ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਜੀ ੧.

ਨਮਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣਾ.

ਨਮਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣੀ.

‘ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਨਿਯਮ ਬਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਗ ਨਮਾਜ਼ ਆਇ ਸਭ ਤੁਰਕੀ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣ. ਜੇ ਭੋਲੀ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਭਜਨ ਪਾਠ ਨਾਵਾਜ਼ਕ ਨਹੀਂ

‘Seven times a day do I praise Thee

ਨਮਾਂਦਹ. ਛਾ ੫੫ ਨਾ ਰਿਹਾ.

ਨਮਾਨਥੋਆ. ਵਿ—ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ. ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਤਨਦੁਰਸਤ.
ਦੇਖੋ, ਨਵਾਨਿਥੋਆ.

ਨਮਾਨਾ } ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ.
ਨਮਾਨੀ }

ਨਮਾਮਿ. ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਨਮਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ. ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿੱਤ.

ਨਮੀ. ਵਿ—ਨਵੀਨ. ਨਯੀ. ਨਵੀਂ। ੨ ਛਾ ੭ ਸੰਗਤ—ਤਰਾਵਤ. ਗਿੱਲ.

ਨਮੀਤਾ. ਨੀਮਤ (ਨੀਵਾਂ) ਹੋਇਆ. “ਫਲ ਸੰਗ ਨਮੀਤਾ.” (ਨਾਪੁ)
ਨਮੁਚਿ } ਸੰ. ਨਮੁਚਿ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਨਮੁਚੀ } ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦੁ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਭੈਦਾਨ
ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਗਤਾ
ਨਾਲ ਇੰਦੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ. ਨਮੁਚਿ ਦਾ ਜਿਕਰ
ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ. “ਦ੍ਵੈਸਿਰ ਸੰਬਰ ਨਮੁਚੀ ਜੈਉ.” (ਨਾਪੁ)

੨ ਅਸੁਰਰਾਜ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ.
ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਪ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਦਨੁ ਦੇ
ਗਰਭੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਜਦ ਇੰਦੁ ਨੇ ਨਮੁਚਿ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ
ਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇੰਦੁ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ,
ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਂਭ ਲਿਆ. ਸ਼ੁੰਭ
ਨੇ ਸੁਧੀਰ ਦੂਤ ਨੂੰ ਵਿੰਧਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਥਾਤਰਾਯਨੀ ਦੇਵੀ ਪਾਸ
ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ
ਪਸੰਦ ਕਰੇਂ ਵਰਲੈ. ਦੇਵੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ
ਨਹੀਂ ਵਰਦੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਘੇਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧ੍ਰੁਮੁਲੋਚਨ,
ਰਕਤਬੀਜ, ਚੰਡ, ਮੁੰਡ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਮਾਰੇ ਗਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ
ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ਦੇਵਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜ
ਇੰਦੁ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁੰਭ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ. ਅਨੰਗ.

ਨਮੁ.

ਨਮੁ. ਆ ੫ ਵਧਣਾ. ਵਿੱਧੀ. ਵੱਧਾ.

ਨਮੁਜ. ਸੰਗਤ—ਉਰੂਸ. ਝਰੰਕੀ. ਵਿੱਧੀ। ੨ ਮਨ. ਪੁਤ੍ਰਿਸ਼ਾ.
ਨਮਵਰੀ। ੩ ਆ ੫੫ ਅਨਮੁਜਜ. ਨਮੁਨਾ.

ਨਮੂਦ. ਛਾ ੫੫ ਵਿ—ਦਿਖਾਇਆ। ੨ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਦਿਖਾਵਾ।
੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਨਮੂਦਨ.

ਨਮੂਦਸ. ਛਾ ੫੫ ਦਿਖਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ। ੨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ.

ਨਮੂਦਹ. ਛਾ ੫੫ ਕੀਤਾ। ੨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਦਿਖਾਇਆ।
੪ ਦਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਨਮੂਦਨ. ਛਾ ੫੫ ਕ੍ਰਿ—ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਕਰਨਾ.

ਨਮੂਦਾਰ. ਛਾ ੫੫ ਵਿ—ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਯ.

ਨਮੂਨਾ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਵੰਨਗੀ। ੨ ਤੁਲਤਾ. ਸਮਾਨਤਾ।

੩ ਨਜੀਰ. ਮਿਸਾਲ. “ਬੇਸੁਬਰਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਮੇ. ਛਾ ੫ ਵਰ—ਨਹੀਂ. ਨਾ. ਨਿਸੇਧ.

ਨਮੇ. ਨਮਸਕਾਰ. “ਹਰਿਸੰਤਨ ਕਰਿ ਨਮੇ ਨਮੇ.” (ਗਉ ਅ; ਮ;
੫) ਪ੍ਰਾ. ਟਮੇ.

ਨਮੇਸੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮੁਸ ੩.

ਨਮੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਨੀਤ. ਹਲੀਮ. ਹੋਮੈ ਰਹਿਤ.

ਨਮੁਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭੁਕਾਉ। ੨ ਹਲੀਮੀ.

ਨਯ. ਸੰ. ਨਯ. ਧਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ, ਪਹੁੰਚਣਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਨੀਤਿ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼. ਨਯਾਯ. “ਸਮਸ ਮਨਿੰਦ ਪੁਕਾਸ
ਨਯ, ਤਮ ਅਨਯ ਨਸਾਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਨਯ (ਇਨਸਾਫ਼) ਦਾ ਪੁਕਾਸ
ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਨਯ (ਅਨੀਤਿਰੂਪ) ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ। ੪ ਵਿਸਨੁ। ੫ ਨਦੀ ਦੇਖੋ, ਨੈ.

ਨਯਗ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਨਯਗ੍ਰੋਧ.

ਨਯਣ. ਸੰ. ਨਯਨ. ਸੰਗਤ—ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. “ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ ਪਿਖਰੁ
ਨਯਣ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਯਣਿ. ਨੇਤ੍ਰੀ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ. “ਨਯਣਿ ਕੁਰੁ ਅਮਰ ਪਿਖਿਜੈ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਯਨ. ਦੇਖੋ, ਨਯਣ.

ਨਯਨਛਦ. ਅੱਖ ਦਾ ਪਤਵਾ. ਨਯਨਪਟ. ਪਲਕ.

ਨਯਨਜਲ. ਅੰਤ੍ਰ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ. ਅਸੂ.

ਨਯਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਯ (ਨਦੀਆਂ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

੨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਯਣਿ, ਨੈਣੀ ਅਤੇ ਨੈਨੀ.

ਨਯਪਾਲ. ਵਿ—ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਤਿ ਪਾਲਕ।

੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ.

ਨਯਰਜਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਯਰਜਦ.

ਨਯਾ. ਵਿ—ਨਵ. ਨਵੀਨ. ਨਵਾਂ.

ਨਯਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਯਾਯ.

ਨਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਯਾਸ.

ਨਯਾਜ } ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ ਅਤੇ ਨਿਆਜੀ.
ਨਯਾਜੀ }

ਨਯਾਮ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਗਿਲਾਫ਼. ਕੋਸ਼. ਖੋਲ. ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ
ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ “ਮਿਆਨ” ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. Sheath.

ਨਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਯਾਯ.

ਨਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਰਾ। ੨ ਨਯ (ਨਮੁਤਾ) ਵਾਲਾ. ਭੁਕਿਆ
ਹੋਇਆ. “ਦੁਮੰ ਤਾਲ ਨਯਾਰੇ.” (ਚਮਾਵ) ਤਾਲ ਬਿਰਫ਼ ਝੁਕੇ ਹੋਏ.

ਨਯੰਤਾ. ਸੰ. ਨਿਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਯਮ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

੨ ਪ੍ਰੇਰਣਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ “ਏਕ ਨਯੰਤਾ ਸਦਾ ਮਾਯ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰੁਸ਼. ਮਰਦ. ਮਨੁੱਖ. “ਨਰ ਤੇ ਸੁਰ ਹੋਇਜਾਤ

ਨਿਮਖ ਮੈ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ.

“ਸੁਰਿ ਨਰ ਕਣ ਕੰਧਰਬੇ ਜਪਿਓ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੩ ਦਕ

ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਕੰਨਾ "ਅਹਿੰਸਾ" ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ। ੪ ਅਰਜੁਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। "ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਭਯੋ ਅਰਜੁਨ।" (ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ) ੫ ਵਿਸਨੁ। ੬ ਸ਼ਿਵ। ੭ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੮ ਕਰਤਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। "ਨਰ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਭਉ ਨਉ।" (ਗਉ ਮ: ੧) ੯ ਯੋਧਾ। ੧੦ ਪਤਿ। ਭਰਤਾ। ੧੧ ਰਾਮਕ੍ਰਪੂਰ। ੧੨ ਵਿ—ਉਂਦਮੀ। ਪੁਰੁਸਾਰਥੀ। "ਨਰ ਮਨੁਖਾਂ ਨੇ ਏਕੁ ਨਿਧਾਨ।" (ਬਿਲਾ ਮ: ੨) ੧੩ ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੨। ੧੪ ਫਾ / ਪੁਲਿੰਗ। ਮੁਲੰਕਰ। ੧੫ ਵਿ—ਦਿਲੇਰ। ਹਿੰਮਤੀ।

ਨਰਸਿੰਹ] ਸੰ. ਨ੍ਰਸਿੰਹ। ਹਰਿਵੰਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਰਸਿੰਘ] ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ ਨਿ (ਆਦਮੀ) ਦਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਸਿੰਹ (ਸ਼ੇਰ) ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਧਰਵ ਨਾਗ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮਰਾਂ। ਨਾ ਦਿਨ ਅਰ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋਵੇ, ਇਤਯਾਦਿ। ਇਹ ਵਰ ਪਾਕੇ ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਵਡਾ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਦੇਵ ਲੋਕ ਖੇਹਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ।

ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼੍ਪਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਹਲਾਦ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਸਨੁਭਗਤ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਹਲਾਦ ਦੀ ਰਖਤਾ ਲਈ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਨਿਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ ਨੇਹਾਂ ਨਾਲ ਢੀਰਦਿੱਤਾ ਅਰ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆ, ਜਦ ਨਾ ਦਿਨ ਸੀ ਨਾ ਰਾਤ, ਕਿੰਨ੍ਹ ਸੰਧਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਖਸ (ਹਿਰਣ੍ਯਕ) ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਹਲਾਦ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। "ਹਰਨਾਖਸ ਦੁਸਟ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪੁਹਲਾਦ ਤਰਾਇਆ।" (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਹੇਤ ਨਰਸਿੰਘ ਭੇਵ।" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) "ਗਰਜੇ ਨਰਸਿੰਘ ਨਰਾਂਤਕਰੰ। ਦ੍ਰਿਗ ਰੰਤ ਕਿਯੇ ਮੁਖ ਸੁੰਟ ਭਰੰ।" (ਨਰਸਿੰਘਾਵ) ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ੨ ਬ੍ਰੇਸ਼ੁ ਪੁਰੁਸ। ਉੱਤਮ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ। ੪ ਕਰਤਾਰ। ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਨਰ ਸਿੰਘ ਚੌਦੇਂ। ਨ੍ਰਸਿੰਹ ਧਰੁਵੀ। ਵਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪। ਇਸ ਦਿਨ ਨਰ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਕਟੇ ਸਨ।

ਨਰਸਿੰਘਾ. ਸੰ. ਨਲਜ੍ਯੁਕ—ਨਲਸਿੰਘ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ 'ਕਣੀ ਪੰਡਿਤ ਕੜਾਨੀ, ਹਰਨਾਖਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਧਾਕਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਤ ਮਰੇਤ ਕੇ ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਸਿੰਘ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਤਰੇਦ ਅਰ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਅਤੇ ਭਵੀਆਂ ਨੇ ਨਿਸਿੰਹ ਦੁਆ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ।

ਤਾਂਬੇ ਪਿੱਤਲ ਆਦਿ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਗਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਗੋਮੁਖ ਭੀ ਹੈ।

ਨਰਸੀ. ਇਹ ਭਗਤ ਸੰਮਤ ੧੫੦੭ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਜੁਨਾਕਤ (ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਏਸੇ ਨਰਸੀ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਸਾਵਲਸਾਹ ਨੇ ਦੁਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀ ਸੀ। ਨਰਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੭੨ ਵਿੱਚ ਕੁਜਰਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਾਵਲਸਾਹ।

ਨਰਹ. ਸੰ. ਨਿਰੀਹ. ਵਿ—ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਨਰਹ ਨਿਹਕੇਵਲ ਰਵਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਈ।" (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਨਰ-ਹਯ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਕਿੰਨਰ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਤ ਆਦਮੀ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ ਹੈ।

ਨਰਹਨਰਿੰਦ. ਸੰਗਤ—ਨਰ ਹਯ (ਕਿੰਨਰ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੁਬੇਰ. ਕਿੰਨਰਪਤਿ. "ਅਸਪਤਿ ਗਜਪਤਿ ਨਰਹਨਰਿੰਦ, ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ।" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਅਸਪਤਿ ਸੂਰਜ, ਗਜਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ, ਕਿੰਨਰਪਤਿ ਕੁਬੇਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ।

ਨਰਹਨਰੁ. ਨਿਰੀਹ ਪੁਰੁਸ. ਬੇ ਪਰਵਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਰਹਨਰੁ." (ਬਿਅੰਕਾਰ) ੩ ਪੁਰੁਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ।

ਨਰਹਰ. ਸੰਗਤ—ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ. ਠਗ. ਕਠ ਕਤਰਾ. "ਨਰਹਰ ਅਰੁ ਬਟਪਾਰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਨਰਹਰਿ. ਨ੍ਰਸਿੰਘ। ੩ ਕਰਤਾਰ. "ਨਰਹਰ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰ ਨਿਹਕਾਮੁ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਸਭ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਨਰ ਨਰਹਰੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਨਰਹਰਿ] ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ। ੨ ਪੁਰੁਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਨਰਹਰੀ] ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਵਨਾਮਕ.

ਨਰਹਰੀਐ. ਨਰਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ. "ਮੈ ਦਸੇ ਹਰਿ ਨਰਹਰੀਐ ਜੀਓ". (ਮਾਭ ਮ: ੪)

ਨਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੋਜਮ. ਜਹੰਨਮ. ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੈ। ਮਨੁ ਨੇ ਇੱਕੀਹ ਨਰਕ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ:—ਤਾਮਿਸੁ, ਅੰਧਤਾਮਿਸੁ, ਰੈਰਵ, ਮਹਾਰੋਰਵ, ਨਰਕ, ਮਹਾਨਰਕ, ਕਾਲਸੂਤ੍ਰ, ਸੰਜੀਵਨ, ਮਹਾਵੀਚਿ, ਤਪਨ, ਸੰਪ੍ਰਤਾਪਨ, ਸੰਹਾਤ, ਸੰਕਾਯੋਲ, ਕੁਡਮਲ, ਪ੍ਰਤਿਮੂਰਤਿਕ, ਲੋਹਸੰਧੂ, ਰਿਜੀਸ, ਬਾਲਮਲੀ, ਵੈਤਰਣੀ, ਅਸਿਪਤ੍ਰਵਨ ਅਤੇ ਲੋਹਦਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੪. ਬ: ੮੮, ੮੯, ੯੦. ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ੮੬ ਨਰਕਕੁੰਡ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ਅ: ੨੭. "ਕਵਨ ਨਰਕ ਬਿਆ ਸੁਰਗ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਦੇਉ ਰਾਦੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼। ੩ ਕੁਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਸ ਦੇ ਫੀਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਕਰਮ ਸੁਰਗ, ਅਤੇ ਕੁਕਰਮ ਨਰਕ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਨਰਕਗਾਮੀ. ਵਿ—ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਨਰਕ ਕੁਯੋਦਸੀ, ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੪ (ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ). ਇਸ ਦਿਨ ਨਰਕ (ਭੋਮਾਸੁਰ) ਦੈਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਨਰਕਦੁਆਰਾ } ਨਰਕ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ
ਨਰਕਦੁਆਰ } ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕਦੁਆਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸੋਸ
ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ:
੫)

ਨਰਕਪਾਤੀ } ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ ਜੀਵ. "ਸੋ
ਨਰਕਪਾਤਿਨ } ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਰਕਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਨਰਕਾਂਤਕ. ਨਰਕ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ।
੨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਨਰਕ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਨਰਕਿ. ਨਰਕ ਵਿੱਚ. ਨਰਕ ਨੂੰ. "ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ
ਜਾਏ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਨਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਨਰਕ.

ਨਰਕੁਟ. ਡਿੰਗ. ਨੱਕ. ਨਾਕ. ਨਕੋਤਾ.

ਨਰਕੇਸਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨਰ (ਮਨੁੱਖ) ਅਤੇ ਕੇਸਰੀ (ਸਿੰਹ). ਨਿਸਿੰਘ.
ਦੇਖੋ, ਨਰਸਿੰਘ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੇਰ (ਬਹਾਦੁਰ).

ਨਰਗਸ } ਭਾ ੧, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ.
ਨਰਗਿਸ } ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਕਵਿਜਨ ਇਸ ਫੁੱਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ
ਹਨ. L. Narcissus. Odoratimus. "ਖਤਰ ਬਾਥ ਜਨੁ
ਧਰੇ ਪੁਰਖ ਨਰਗਸ ਤਟ ਕੋਹੈ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੨ ਭਾਵ—ਨੇਤ੍ਰ.
ਅੱਖ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—"ਬੀਮਾਰ ਨਰਗਸੇਮ ਕਿ
ਨਰਗਸ ਗੁਲਾਮ ਓਸੁ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਨਰਜਾ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਤਰਾਜ਼ੁ. ਤੱਕਤੀ. ਤੁਲਾ. "ਨੈ ਨਰਜਾ ਮਨ
ਤੇਲੈ ਦੇਵ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਨਰਕਨਾ. ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.
(ਸਨਾਮਾ)

ਨਰਣੀ. ਸੰਗਤ—ਨਰਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ,
ਸੈਨਾ. ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਰਤ. ਸੰ. ਨਤੰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਚ. ਨ੍ਰਿਤਤ.

ਨਰਤਕ. ਸੰ. ਨਤੱਕ. ਵਿ—ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਨਟ.

ਨਰਦ. ਭਾ ੧, ਸੰਗਤ—ਚੋਪਤ ਦਾ ਡਾਲਨਾ. ਗੋਟ। ੨ ਸੰ. ਨਦੰ.
ਧਾ—ਗੱਜਣਾ. ਰੰਤਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਫਰਜ਼.
ਗੱਜਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਸੋਰ. ਰੱਲਾ। ੫ ਸੁਤਿਤ. ਤਾਰੀਫ਼। ੬ ਵੰਡੇਰਾ.
ਨਰਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਾਛਰ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਾਂਗਰ. "ਨਰਦਕ ਦੇਸ
ਬਿਖੈ ਗਮਨੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਨਰਦੇਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਤਾਰੂਪ, ਸਾਧੂ. "ਸੁਰ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਰਦੇਵ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਖਿਨੁ ਬੋਲਹੁ ਕੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ:
੫) ੨ ਰਾਜਾ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. "ਕਹਾ ਭਇਓ ਨਰਦੇਵਾ ਧੋਖੇ." (ਗਉ

ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅੱਗੇ ਪੁਣਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਦੇਖੋ,
ਧੋਕਨਾ.

ਨਰ ਨਰਹ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ਅਤੇ ਨਰਹਨਰਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਨੂੰ.
"ਨਰ ਨਰਹ ਨਮਸਕਾਰੰ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਰਨਾਹ }
ਨਰਨਾਹਿ } ਸੰਗਤ—ਨਿਨਾਬ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਰਾਜਾ।
ਨਰਨਾਬ } ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਨਰਨਾਰਾਇਣ } ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਧਰਮਰਾਜ
ਨਰਨਾਰਾਯਣ } ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ.
ਵਾਮਨਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕ੍ਰਮੋਰਵਸ਼ੀਯ
ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿ ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਤਪਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ
ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਪਸਰਾ ਭੋਜੀਆਂ
ਕਿ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰਨ. ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਉਰੁ (ਪੇਂਟ) ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਸੁੰਦਰ
ਅਪਸਰਾ ਨਿਕਲੀ ਜੋ ਸੁਰਗੀਯ ਅਪਸਰਾ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਅਤੇ
ਉਰੁ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਰਵਸੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ
ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪਸਰਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀਆਂ ਹੋਕੇ ਮੂਤ
ਦੇਵਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ. ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ
ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ.

ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਰਭ ਜੀਵ ਦਾ
ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਢ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਨਰ
ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਨਰ ਰਿਖੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਦਾ ਨਾਰਾਯਣ ਰਿਖੀ ਬਣ
ਗਿਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ, ਅਤੇ ਨਰ ਨੇ
ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਦ੍ਰਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
"ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ ਅੰਤਰਜਾਮਿ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨਰਪਤਿ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ. "ਨਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣਹਿ."
(ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ
ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ।
੪ ਕੁਸ਼ੇਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਾਚਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਰਪਤਿ ਰਾਇ.

ਨਰਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ.
ਨਰਪ੍ਰਾਣੀ. ਉੱਦਮੀ ਪੁਰੁਸ਼. ਹਿੰਮਤੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ੧੨.
"ਨਰਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਧਨ ਖਾਟੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਨਰਬਦ. ਨਰ-ਅਵਦ. ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਜੋ ਨਾ ਬਧਾਨ (ਬਿਆਨ)
ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਬਨ-ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ. "ਅਰਬਦ
ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੁਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਆਰਥਪ (ਆਰੰਭ)
ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਨਰ ਅਵਦ ਧੁੰਧੁਕਾਰ ਸੀ. ਭਾਵ—ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਸੁੰਨਦਸ਼ਾ ਸੀ.

ਨਰਬਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦਾ.

ਨਰਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮੇਧ.

ਨਰਮ. ਭਾ ੧੮ ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਮੁਲਾਇਮ। ੨ ਸੰ. ਜਸ. ਸੰਗਤ—
ਖੇਲ (ਖੇਡ). ੩ ਹਾਸੀ। ੪ ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਨਰਮਦਾ. ਸੰ. ਜਸਦਾ. ਨਰਮ (ਆਨੰਦ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਕਲ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਕਲਾ ਅਥਵਾ ਮੇਕਲਕੰਨੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਨਰਮਦਾ ਨੂੰ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਏਸੇ ਨੇ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪੁਸ਼ਨ ਹੋਕੇ ਨਾਗਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਰਮਦਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਨਰਮਦਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਮਤਸਯਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਸਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰੁਕੁਤਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ "ਰੇਵਾ" ਅਤੇ "ਪੁਰਵਗੰਗਾ" ਭੀ ਦੱਸੇ ਹਨ. ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੋਣ ਤੋਂ "ਦਿੰਦੁਜਾ" ਅਤੇ "ਸੋਮੋਦਭਵਾ" ਭੀ ਨਰਮਦਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ.

ਇਹ ਨਦੀ ਅਮਰਕੰਟਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਭੱਤਚ ਪਾਸ ਖੰਡਾਤ ਦੀ ਖਾਡੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ੮੦੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮਦੇਸ਼ੁਰ। ੨ ਕੋਸਿਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਿਕ ੯ ਅਤੇ ਮਾਂਭਵ.

ਨਰਮਦੇਸ਼ } ਸੰ. ਜਸਦੇਸ਼. ਨਰਮਦਾ ਦਾ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ
ਨਰਮਦੇਸ਼ੁਰ } ਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ ਖੰਡ ਅ:
੯੨। ੨ ਨਰਮਦਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਜੈਸੇ ਗੰਭੀਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ.
ਭੈਸੇ ਨਰਮਦਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ.

ਨਰਮਨੁਖ. ਪੁਰੁਸਾਰਥੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ੧੨.

ਨਰਮਾ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਕਪਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੂਤ ਬਹੁਤ ਭਰੀਕ ਅਤੇ
ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਰਮੇ ਦੇ ਸੂਤ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਨਰਮ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲਾ
ਕਪੜਾ.

ਨਰਮੀ. ਭਾ ੧੮ ਸੰਗਤ—ਕੋਮਲਤਾ. ਮਿਢਲਤਾ। ੨ ਨੰਮੁਤਾ.
"ਮਾਅਨੀਯੇ ਨਰਮੀ ਕਰੀਬੀ ਆਮਦਹ." (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)

ਨਰਮੇਧ. ਜੁਸੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਮੇਧ ਯਕੜ. ਪੁਰੁਸਮੇਧ. ਪੁਰਾਣੇ
ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਯਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਆਹੁਤੀ
ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਨਰਬਲਿ. ਨਰਮੇਧ ਯਕੜ ਚੇਤਸੁਦੀ ੧੦ ਤੋਂ
ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ੪੦ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਵੈਦਿਕ
ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਿਨਾ ਸੰਕੋਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
ਸੁਨਹਸ਼ੇਫ.

ਨਰਯਾਨ. ਉਹ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਜੋ ਆਦਮੀ ਕਰਕੇ ਉਠਾਈ ਅਥਵਾ
ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੇ, ਜੈਸੇ ਪਾਲਕੀ ਰਿਕਸ਼ਾ ਆਦਿ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ,
ਨਰਵਾਹਨ.

ਨਰਲੋਕ. ਸੰਗਤ—ਮਨੁੱਖ ਲੋਕ. ਮਤੰਤ ਲੋਕ.

ਦੇਖੋ, ਸੁਕਨ ਯਜੁਰਵੇਦ ਅ. ੩੦ ਅਤੇ ੩੧.

ਨਰਵਰ. ਵਿ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬ੍ਰੇਸ਼ੁ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਸਧ ਦੇਸ਼.
ਦੇਖੋ, ਨਿਸਧ। ੩ ਨਲਪੁਰ. ਕਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ੪੦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ
ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. "ਨਰਵਰ ਕੋ
ਰਾਜਾ ਬਣੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧).

ਨਰਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਬੇਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਰ ਜਾਤਿ ਦਾ
ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਸਵਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਜੋਤਿਆ ਜਾਵੇ,
ਪਾਲਕੀ ਭੰਪਨ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਯਾਨ.

ਨਰਵਿਰਤਿ. ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵ੍ਰਤਿ—ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ
ਮਨ ਦੇ ਹਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਵਿਰਤਿ
ਨਰਵਿਰਤਿ ਪਛਾਣੈ." (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ) ੨ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵ੍ਰਤਿ—ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ.
ਸੁਖ. ਸਾਂਤਿ। ੩ ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵ੍ਰਤਿ—ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ. ਪੁਰਤਤਾ। ੪ ਬਦਚਲਨੀ।
੫ ਉਪਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਨਰਵੈ. ਵਿ—ਨਰਵਰ. ਨਰਵਰ. ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ. "ਕਹਿਰ
ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਨਰਵੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਨਰੜ. ਨਰਝਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੰਧਨ. ਜਿਵੇਂ— "ਜੈਤੀਆਂ ਜਗ ਬੇਤੀਆਂ
ਗਲ ਨਰੜ ਬਹੁਤੇਰੇ." ਭਾਵ—ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਜੈਤੀਆਂ
ਘਟ ਹਨ, ਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਕਰ
ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਹਸਥੀ ਬਹੁਤ ਹਨ.

ਨਰਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਪੀਡਨ ਕਰਨਾ. ਜਕਤਨਾ. ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.
ਨਰਤਾ. ਸੰਗਤ—ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਖਰ ਕੀਲ,
ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਨਰਮ ਗੁੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਰਾਇਣ } ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣ.
ਨਰਾਇਣ }

ਨਰਾਇਣਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ.

ਨਰਾਇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਰਾਗਸ. ਦੇਖੋ, ਨਰਗਸ. "ਨਰਾਗਸ ਨੇ ਦੇਖਕੈ ਨਾਕ ਐਠਾ."
(ਰਾਮਾਵ)

ਨਰਾਚ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਚ। ੨ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਰਜ",
"ਨਾਕਰਜ", "ਪੰਚ ਰਾਮਰ" ਅਤੇ "ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—
ਚਾਚ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਅੱਖਰ. ਅੱਠ
ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼ਾਮ. ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ,
ਜ, ਗ. ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੧੮, ੧੯, ੨੦.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਗੰਜ ਆਦਿ ਦੇਵ ਹੈ, ਅਭੰਜ ਭੰਜ ਜਾਨਿਐ,
ਅਕੁਤ ਕੁਤ ਹੈ ਸਦਾ, ਅਕੰਜ ਗੰਜ ਮਾਨਿਐ,
ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਅਭੇਵ ਨਾਥ ਹੈ,
ਸਮਸੁ ਸਿੱਧਿ ਬਿੰਧਿ ਦਾ, ਸਦੀਵ ਸਬੰ ਸਾਥ ਹੈ.

(ਅਕਾਲ)

ਨਰਾਚਨ. ਨਰ-ਅਚਨ. ਆਦਮੀ ਖਾਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਭਕਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖੋਜਾ.

ਨਰਾਚਨੀ. ਆਦਮੀਖਾਣੀ. ਯੋਗਿਨੀ. ਪਿਸ਼ਾਚਨੀ. ਡਾਇਣ. ਡਾਕਿਨੀ.

“ਪੀਵਤ ਰੁਧਿਰ ਨਰਾਚਨੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਨਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ੨.

ਨਰਾਜ ਅਰਧ. ਇਹ ਛੰਦ ਨਗਸ਼੍ਰੁਪਿਣੀ ਅਥਵਾ ਪੁਮਾਣਿਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰਾਜ ਜਾਂ ਨਰਾਚ ਛੰਦ ਦਾ ਅੱਧਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਲਘੁ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਅੱਖਰ. ਅਥਵਾ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ISI, SIS, I, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁ ਧੁਮ ਧੁਮ ਧੁਮ ਹੀ,
ਕਰੰਤ ਸੈਨ ਧੁਮ ਹੀ,
ਬਿਅੰਤ ਧਨਾਨ ਧਰਾਵਹੀ,
ਦੁਰੰਤ ਠੋਰ ਪਾਵਹੀ.

(ਸੁਰਜਾਵ)

ਨਰਾਜ ਬ੍ਰਿਧ. ਲਘੁ ਨਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ “ਬ੍ਰਿਧ” ਪਦ ਹੈ. ਰਾਸਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ਦਾ ਪੂਰਣ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ੨.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਲੀ ਸੁਕੰਤ ਸੀਘ੍ਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣਿ ਧਾਰਕੀ,
ਉਠੇ ਸੁਗ੍ਰਿਧ ਬ੍ਰਿਧ ਔਰ ਡਾਕਿਨੀ ਡਕਾਰਕੀ. x x x

(ਚੰਡੀ ੨)

(ਅ) : ਹੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ “ਅਨੰਗਸੇਖਰ” ਛੰਦ ਨੂੰ “ਨਰਾਚ ਵਿੰਧ” ਅਥਵਾ “ਮਹਾਨਰਾਚ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਗਸੇਖਰ. ਨਰਾਜ ਲਘੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਸੁਧੀ” ਅਤੇ “ਹੋਰਾ” ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅੱਖਰ. ਅਥਵਾ, ਜ, ਗ, ISI, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਲੇ ਹਰੀ। ਬਲੇ ਹਰੀ।
ਉਰੇ ਹਰੀ। ਬਨੇ ਹਰੀ ॥

(ਅਕਾਲ)

ਨਰਾਂਤ } ਵਿ—ਨਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨੁੱਖ ਮਾਰਨ
ਨਰਾਂਤਕ } ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋ ਅੰਗਦ
ਨਰਾਂਤਕਰ } ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਨਰਾਂਤ ਦੇਵਾਂਤ ਦੂਜੇ ਕਲੀ.” (ਰਾਮਾਵ)
ਨਰਾਧਮ. ਅਧਮ—ਨਰ. ਨੀਚ ਪੁਰੁਸ਼. ਕਮੀਨਾ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੀਚ.

ਨਰਾਧਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਰ-ਅਧਿਪਤਿ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਕੁਬੇਰ.

ਨਰਾਧਿਪੀ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਧਿਪ। ੨ ਕੁਬੇਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਵਾਹਨ ਅਤੇ ਗਜਾਧਿਪੀ.

ਨਰਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮੇਧ.

ਨਰਾਯਨਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

‘ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਨਰਾਂਤਕ ਦਾ ਮਰਨਾ ਦਧਿਬਲ ਵਾਨਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਰਿਏਰ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਰਿਸ. ਦੇਖੋ, ਨਰੇਸ. “ਇਬਕਤੰਬੋਲ ਨਰਿਸ ਤਹਿੰ ਕੋ ਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੩) ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ.

ਨਰਿੰਦ } ਦੇਖੋ, ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨਰਿੰਦ੍ਰ. “ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ
ਨਰਿੰਦ੍ਰ } ਆਪਣਾ ਸੋਈ ਰਾਜਨਰਿੰਦ੍ਰ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਨਰਿਯਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨਰੀ. ਮਾਨੁਸ਼ੀ. “ਨਰੀ ਆਸ਼ੁਰੀ ਕਿੰਨੁਨੀ” (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਲੀ। ੩ ਡਾ ੫ ਬੱਕਰੇ ਜਾਂ ਮੀਢੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਖੱਲ.

ਨਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਮਣ.

ਨਰੀਫਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੀਫਨ.

ਨਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਰ ਅਤੇ ਨਰੂ.

ਨਰੁਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਰਜਾ.

ਨਰੂ. ਦੇਖੋ, ਨਰ. “ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਨਰੇਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਰੇਸ. ਨਰ-ਈਸ਼. ਨਰਪਤਿ, ਰਾਜਾ.

ਨਰੇਸੁਣਿ. ਸੰਗਤ—ਨਰੇਸੁਰ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਰੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਨਰੇਂਦ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਨਰ-ਇੰਦ੍ਰ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੨ ਕੁਬੇਰ ਦੇਵਤਾ.

ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮੱਘਰ ਬਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ (੨੬ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦਾ ਪੁੰਜ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਬਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬) ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੂਰਵੀਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੫੭-੫੮ ਦੇ ਗਦਰ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸੰਚਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਅੰਗਲੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਰਨੋਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ. ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੧ ਨੂੰ ਕੇ.ਸੀ.ਐਸ.ਆਈ. (K. C. S. I.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਫੂਲਕੀਆਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸਨਦ ੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋ ਸਾਬੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਜੋ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਾਧੇ ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਹਿਦੋ ਪੈਮਾਨ ਠਹਿਰਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬੁੱਧਿਮੱਤਾ (ਦਾਨਾਈ) ਅਤੇ ਦੂਰਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਉਨਤਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੧੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ

ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਨਰੋਂਦੁ ਮੰਡਲ. (the chamber of Princes). ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਜਾਂ (Ruling Princes) ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਵਾਬ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨ ਯੋਗਤਾ ਸਭਾ, ਜੋ ੮ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿੱਲੀ ਇਜਲਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਰੰਭਕ ਸਪੀਚ ਵਾਇਸਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੈਨਸਲਰ (Chancellor) ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸਨ, ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੬ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੂਪੇਂਦੁ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਹਨ.

ਨਰੋਂਦੁ ਮੰਡਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵਜ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨਾਲ ਜੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੰਧਿਪਤ੍ਰਾਂ (treaties) ਅਤੇ ਸਨਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸੀਨੇਰੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ.

ਨਰੋਰ } ਸੰ. ਨਾਰਿਕੇਲ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਰਿਕਲ. ਖੋਪੇ ਦਾ ਫਲ. “ਕੁਝ ਨਰੇਲ } ਕੁਝ ਕਰ ਪਈ ਨਰੋਰ ਨਚਾਯਕੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ਚਿਤਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨਚਾਯਕ ਨਚਾਯਕੇ ਕੁੱਟ ਪਈਆਂ. ਸਤੀਆਂ ਨਲੇਰ ਸੰਪੂਰ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ ਚਿਤਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ.

ਨਰੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਰੋਆ. ਵਿ—ਰੂਜ ਰਹਿਤ. ਨੀਰੋਕ. ਅਰੋਕ.

ਨਰੋਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਨਰ-ਸੁ. ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁ (ਧਨ) ਸੰਪੱਤਿ. “ਕਬੀਰ ਨਿਰਕੁਣ ਨਾਮ ਨਰੋਸੁ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਧਨ ਹੈ.

ਨਰੋਤਮ. ਵਿ—ਨਰੋਤਮ. ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਨਰੋਮਣਿ. ਵਿ—ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਤਨ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਆਮਿਲ ਅਤੇ ਆਲਿਮ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ

ਸ਼ਾਹ.

ਨਰੰਕਾਰ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ.

ਨਲ. ਸੰ. ਨਲ. ਧਾ—ਸੁੰਘਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲ ੨-੪। ੩ ਅੰਡਕੋਸ (ਫੋਤਿਆ) ਦੀ ਨਾਤੀ। ੪ ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ। ੫ ਸੰ. ਕਮਲ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਦਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

੭ ਨਿਸਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੰਦਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਬੀਰਸੇਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਿਦਰਭਪਤੀ ਭੀਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਮਯੰਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਨਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਪੁਸ਼ਕਰ ਨੇ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਵਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਨਲ ਦਮਯੰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀਤਾ ਰਾਮ

ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਹੈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਲ ਨੇ ਫੇਰ ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਪਾਕੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਪਿਸ ਲਈ. “ਨਲ ਰਾਜਾ ਦੱਖਨ ਇਕ ਰਹਿਈ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਭਾਂਕੇ ਜਗ ਕਹਿਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੭) ੮ ਖੁੱਚ ਦੀ ਨਾਤ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪੀੜ (Scialica) ਨੂੰ ਭੀ ਨਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਨਲਕੀ. ਸੰ. ਨਲਕ. ਥੋਥੀ ਹੱਡੀ। ੨ ਥੋਥੀ ਹੱਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਧਾਤੁ ਅਬਦਾ ਕਾਨੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪੇਰੀ.

ਨਲਕੁਬਰ. ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਮਣਿਕੀਵ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਰਾਬ ਪੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਿਰਲੋਜ ਹੋ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਲਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਭ ਦਾ ਜੋਤਾ (ਯਮਲਾਰਜੁਨ) ਹੋਕੇ ਵਿਜਯੂਮੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਵੋ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਭਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉੱਖਲ ਫਸਾਕੇ ਪੁੱਟਿਆ ਅਰ ਸੁਾਪ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ. “ਨਲਕੁਬਰ ਘਾਯਲ ਕਿਯੋ ਅਤਿ ਜਿਯ ਕੋਪ ਬਢਾਇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਮਲਾਰਜਨ.

ਨਲਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਲਿਨੀ.

ਨਲਣੀਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਲਿਨੀਧਰ. ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ (ਨਲਿਨੀ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਮਲ. “ਹਰਣੀ ਪਤਿ ਸੇ ਨਲਣੀਧਰ ਸੇ.” (ਕਲਕੀ) ਨੇਤ੍ਰ ਮਿਯ ਜੇਹੇ ਅਤੇ ਕਮਲ ਜੈਸੇ.

ਨਲਨਿ } ਸੰਗਤਾ—ਨਲਕੀ. ਨਾਲੀ। ੨ ਤੋਤਾ ਫਾਹੁਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਲਨੀ } ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਾਲੀ (ਨਾਲਿਕਾ) ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਨਲਿਨ } ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਸਰੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਕੇ ਥੋਥੀ ਨਲਿਨੀ } ਨਲਕੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਤੋਤਾ ਉਸ ਪੁਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਦ ਨਲਕੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤੋਤਾ ਸਿਰਪਰਣੇ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਲਟਕਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਡ ਦਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਤੋਤਾ ਨਲਨੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਅਤੇ ਫੜਿਆ ਜਾਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਬਾਂਧਿਓ ਜਿਉ ਨਲਿਨੀ ਫੁਮਿ ਸੁਆ.” (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰ. ਨਲਿਨੀ. ਕਮਲਿਨੀ. ਨੀਲੋਫਰ. ਭਮੁਲ। ੪ ਨਦੀ। ੫ ਨਲਿਨੀਨੰਦਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਹਾਰੀ ਧਨੇਸੁਰ ਕੀ ਨਲਿਨੀ ਛਬਿ, ਯੋਂ ਨਲਿਨੀ ਵਿਕਸੈਂ ਸੁਖਕਾਰੀ.” (ਗੁਪਤ) ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਬਾਡ (ਨਲਨੀ ਨੰਦਨ) ਦੀ ਸੋਭਾ ਹਥ ਗਈ ਹੈ, ਐਸੀਆਂ ਕਮਲਿਨੀਆਂ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਿੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ੬ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾਤੀ.

ਨਲਿਨੀਨੰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਡ. ਦੇਖੋ, ਨਲਿਨੀ ੫.

ਨਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਲਕੀ. ਨਾਲੀ। ੨ ਨਲਕੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਹੱਡੀ। ੩ ਪਿੰਜਣੀ ਦੀ ਹੱਡੀ। ੪ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਾਲੀ. “ਛੋਡੀ ਨਲੀ ਤੰਤ੍ਰ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਨਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਾਹਰਗ (wind-pipe) ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਸ ਹੈ। ੬ ਨੱਕ ਤੋਂ ਲਟਕਦੀ ਹੋਈ ਸੌਂਢ ਦੀ ਗਾਢੀ ਧਾਰਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਨਲਕੀ.

ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਬਾਡ ਚੇਤੁਰਭਯ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੇਦਾਸ.

ਨਲੀਏਰ. ਸੰ. ਨਾਰਿਕੇਲ ਅਤੇ ਨਲਿਕੇਰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਪੇ ਦਾ ਬਿਰਫ
Cocos nucifera. ਛਾ ਨਾਰਜੀਲ। ੨ ਖੋਪੇ ਦਾ ਫਲ.

ਨਲੂਆ. ਸੰਗਤਾ— ਨਾਲੂਆ. ਨਾਭਿ ਦੀ ਨਾਲਿਕਾ। ੨ ਨਾਲਾ.
ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਵਾਹ.

ਨਲੂਫੀ. ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ, ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ। ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੁਲਾਂ ਪਾਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕਰੀਬ
ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਾਵਲ-ਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਮੁਜੱਫਰਾਬਾਦ ਤੀਕ ਤਾਂਗੇ ਮੋਟਰਾਂ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.
ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਕਬਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਿਤਾਰਬ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ
ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਰਫਾ ਮਾਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਜਲ ਦਾ ਚਸਮਾ
ਕੱਢਿਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ
ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਲਗਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ
ਕਰਕੇ ਛਕ ਗਏ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਹਰ
ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਲੋਰ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਲੈਨ. ਅ. نالن نالن. ਨਾਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਵਚਨ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਦੇ
ਜੋੜੇ. "ਪੈਰੀਂ ਨਲੈਨਾ ਦਸਤੀ ਦਸਤਾਨੇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਨਲਜ. ਗੁਰੁਪਸ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਨਲਜ ਕਵਿ ਪਾਰਸਪਰਸ
ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਨਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਤੋਤ੍ਰ. ਉਸਤਤਿ। ੨ ਵਿ—ਨਵਾਂ ਨਯਾ. ਨਵੀਨ।
੩ ਸੰ. ਨਵਜ—ਨਵਨ. ਨੌ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਦਸ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੀਨ ਨਵ
ਚਾਰ.

ਨਵਸਾਤ. ਨੌ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸੇਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ.

ਨਵਹਾਇਣ } ਵਿ—ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਵਾਂ ਹੋਵੇ. ਨੌ
ਨਵਹਾਇਣ } ਜਵਾਨ. "ਨਵਹਾਇਣ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ. "ਨਵਕਾ ਸੇ ਰਬੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਵਕੁਮਾਰੀ. ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ੯ ਤੀਕ,
ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ—ਕੁਮਾਰਿਕਾ,
ਤ੍ਰਿਮੂਰਤਿ, ਕਲਾਣੀ, ਰੋਹਿਣੀ, ਕਾਲੀ, ਚੰਡਿਕਾ, ਸਾਂਭਵੀ, ਦੁਰਗਾ
ਅਤੇ ਸੁਭਦ੍ਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦੁਰਗਾ ੨.

ਨਵਖੰਡ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਨੌ ਵਿਭਾਗ. ਵਸ਼. ਭਰਤ, ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ,
ਕਿੰਪੁਰੁਸ, ਭਦ੍ਰ, ਕੇਤੁਮਾਲ, ਹਰਿ, ਹਿਰਣ੍ਯ, ਰਮ੍ਯ ਅਤੇ ਕੁਸ਼.
"ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ." (ਜਪੁ) "ਨਵ ਖੰਡਨ ਕੋ ਰਾਜ
ਕਮਾਵੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਜੋੜ. "ਸਾਠ ਸੁਤ
ਨਵਖੰਡ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਨਵਗ੍ਰਹ } ਜਯੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ. ਸੂਰਯ. ਸ਼ਮਸ (Sun).
ਨਵਗ੍ਰਹ } ਚੰਦ੍ਰਮਾ (Moon), ਮੰਗਲ (Mars), ਬੁੱਧ
ਪ੍ਰਸ਼੍ਰਿਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਹੀ ਗ੍ਰਹ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਗ੍ਰਹ
ਨਹੀਂ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਭੀ ਉਪਗ੍ਰਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ਦਾ ਝੁਟ ਨੋਟ

(Mercury), ਵਿਹਸਪਤਿ (Jupiter), ਸ਼ੁਕ੍ਰ (Venus), ਸ਼ਨੈਸ਼ੁਰ
(Saturn). ਰਾਹੁ (Seizer). ਕੇਤੁ (the dragon's tail)
"ਨਵਗ੍ਰਹ ਕੋਟਿ ਠਾਢੇ ਦਰਬਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ
ਗਉਹਾਟੀ ਪਾਸ 'ਚਿਤ੍ਰਾਚਲ' ਤੇ ਨਵਗ੍ਰਹ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ
ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਮੂਰਤਾਂ ਹਨ:— ਸੂਰਯ,
ਸ਼ਮਸ, ਸ਼ੁਰਸ਼ੀਦ. Sun, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਕਮਰ. ਮਾਹ. Moon, ਮੰਗਲ.
ਮਰੀਖ. ਬਹਿਰਾਮ. Mars, ਬੁੱਧ. ਅਤਾਰਦ. ਤੀਰ. Mercury,
ਵਿਹਸਪਤਿ. ਮੁਬਤਰੀ. ਬਰਜੇਰ. Jupiter, ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਜ਼ੁਹਰਾ. ਨਾਹੀਦ.
Venus, ਸ਼ਨੈਸ਼ੁਰ. ਜੁਹਰ. ਕੀਵਾਂ. Saturn, ਰਾਹੁ, ਰਾਸ. Seizer,
ਕੇਤੁ—ਜਨਬ. The dragon's tail

ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ
ਬਣਾਨ ਲਈ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਧਾਤ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ,
ਜਿਵੇਂ—ਸੂਰਯ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਤਾਂਬੇ ਦੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਬਲੌਰ ਦੀ, ਮੰਗਲ
ਦੀ ਲਾਲ ਚੰਨਣ ਦੀ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਹਸਪਤਿ ਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ
ਚਾਂਦੀ ਦੀ, ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਲੋਹੇ ਦੀ, ਰਾਹੁ ਦੀ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਦੀ
ਕਾਂਸੀ ਦੀ। ੨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦੁਾਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਨਵਗ੍ਰਹ ਜੀਤਿ
ਦਸਮਪੁਰ ਵਾਸਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਨਵਘਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦੁਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ ੨। ੨ ਨੌ
ਦੁਆਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ. ਦੇਹ. "ਨਵਘਰ ਬਾਪਿ ਮਹਲ ਘਰ ਉਚ੍ਰਧਿ."
(ਤੁਖਾ ਬਾਹਮਾਹਾ) ਉੱਚੇ ਮਹਲ (ਦਸਮਦੁਆਰ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ.
ਨਵ ਫਿਅ ਖਟ. ਨੌ ਵਜ਼ਾਕਰਣ. ਫੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ.
"ਨਵ ਫਿਅ ਖਟ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖਆਗਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਨਵ ਫਿਅ
ਖਟ ਕਾ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰ" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਨਵਟਾਂਕ } ਨੌ ਟਾਂਕ. ਦੇਖੋ, ਟਾਂਕ ਅਤੇ ਟਾਂਕ ੮.
ਨਵਟੰਕ }

ਨਵਤਨ } ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ—ਨਯਾ. ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. "ਕਈ ਕੋਟਿ
ਨਵਤਨੁ } ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਧਿਆਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ
ਕਿ ਸ਼ੇਸਨਾਭ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਵਾਨ.
ਜਰਾ ਰਹਿਤ. "ਛੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਵਤਨੁ ਸਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
ਨਵਤੋਸ. ਸੰਗਤਾ—ਨੌਬਤ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਨੌਬਤੀਆਂ
ਦਾ ਈਸ਼. ਵਡਾ ਨਗਾਰਚੀ. "ਸੁਣ ਤਾਈ ਬਤੀਆਂ ਨਵਤੋਸਾ!" (ਗੁਵਿ
੧੦)

ਨਵੱਤੀ. ਸੰ. ਨਵਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਵਾਂਪਨ ਨਵੀਨਤਾ. "ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ
ਤਰੰਗ ਨਵੱਤੀ." (ਤਾਫ਼ੁ) ੨ ਸੰ. ਨਵਤਿ. ਨਵੇ—੯੦.

ਨਵਦੁਰਗਾ. ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਨਵਕੁਮਾਰੀ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ—ਸ਼ੈਲਪੁਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿਣੀ, ਚੰਦ੍ਰਘੰਟਾ, ਕੁਸਮਾਂਡਾ,
ਸ਼ੁਕੰਦਮਾਤਾ, ਕਾਤਯਾਯਨੀ, ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ, ਮਹਾ ਗੌਰੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧਿਦਾ.
ਨਵਦੁਾਰ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦਰਵਾਜ਼ੇ. ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ,
ਮੁਖ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ ਅਬਦਾ ਭਗ.

ਨਵਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਨਦੀਆ.

ਨਵਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਨੌ ਤਰਹਿ.
ਨਵਧਾਭਗਤਿ. ਸੰ. ਨਵਧਾ ਭਕ੍ਤਿ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.
ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. “ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਅਤਿ ਜਾਗੀ.” (ਨਾਪੁ)
“ਭਗਤਿ ਨਵੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਭਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਇਹ ਲਿਖੀ ਹੈ:—

(੧) ਸੁਰਣ. ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਯਸ ਸੁਣਨਾ.

“ਕੋਟਿ ਕਰਣ ਦੀਜਹਿ ਪੁਝ ਪ੍ਰੀਤਮ,
ਹਰਿ ਕੁਣ ਸੁਣੀਅਹਿ ਅਭਿਨਾਸੀ ਰਾਮ,
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈ
ਕਟੀਐ ਕਾਲ ਕੀ ਫਾਸੀ ਰਾਮ.”

(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

(੨) ਕੀਰਤਨ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ.

“ਲਾਖੁ ਜਿਹਵਾ ਦੇਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ,
ਮੁਖ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ.

(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

“ਆਨਦ ਸੁਖ ਮੰਗਲ ਬਨੇ ਪੇਖਤ ਕੁਨ ਭਾਉ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਚਾਕ ਨਾਏ ਧੁਨਿ ਇਹ ਬਨਿਓ ਸੁਆਉ.”

(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

(੩) ਸਿਮਰਣ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਤ ਚਾਰਾ ਚਿੰਤਨ.

“ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਕੁ ਨ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ।
ਈਹਾ ਚਿਹਾ ਸਰਬਸੁਖ ਦਾਤਾ ਸਗਲ ਘਟੈ ਪਤ੍ਰਪਾਏ”

(ਕਉ ਮ: ੫).

“ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵਤਾ ਜਿਤੁ ਪੁਝੁ ਅਵੈ ਚਿਤਿ.”

(ਰਾਗ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

(੪) ਪਾਦਸੇਵਨ. ਚਰਣਸੇਵਾ.

“ਹਰਿਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੇ,
ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ.”

(ਸੋਹਿਲਾ)

“ਪੈ ਪਾਇ ਮਨਾਈ ਸੋਇ ਜੀਉ.”

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

(੫) ਅਰਚਨ. ਚੰਦਨ ਭੁੱਲ ਆਦਿ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪੂਜਨ.

“ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨੁ ਚਿਰਸਾ ਹੋਇ,
ਕਰਣੀ ਕੁੰਭੁ ਜੇ ਚਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ.”

(ਗੁਜ ਮ: ੧)

“ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ
ਭਾਵਨ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰੈ,
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ
ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਤੁ ਰਹੈ.”

(ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

(੬) ਵੰਦਨ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.

“ਪੁਝ ਜੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਅਧਾਰੇ।
ਨਮਸਕਾਰ ਭੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨਾ
ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਜਾਉਬਾਰੈ.

(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

(੭) ਸਖੜ. ਇਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ.

“ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤ।
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤ.”

(ਕਉ ਮ: ੫)

“ਸਜਣ ਸਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰਿਸਾਹਾ ਏ ਸਾਹੁ.”

(ਸਵਾ ਮ: ੫)

(੮) ਦਾਸਤ. ਸੇਵਕ ਭਾਵ.

“ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ.”

(ਮਾਭ ਮ: ੫)

“ਬੈਖਰੀਦ ਹਉ ਦਾਸਰੇ ਤੇਰਾ।

ਤੂ ਭਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੁਣੀ ਗਹੇਰਾ.”

(ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

(੯) ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ. ਆਪਣਾ ਆਪ ਅਰਪਨ.

“ਤੁਧ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ
ਜੀਉ ਪਿੰਛੁ ਸਭ ਤੇਰਾ.”

(ਆਸਾ ਮ: ੫)

“ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਰਖਉ ਹਰਿ ਆਗੈ
ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ.”

(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਾਰਦ ਦੇ ਭਕ੍ਤਿਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ੧੧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।
ਨਵਨ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਨਮਨ. ਨਮਸਕਾਰ. ਪ੍ਰਣਾਮ। ੨ ਨਿਉਲਾ।
੩ ਨਿਮਾਣ (ਨਿਵਾਣ). ਨਸ਼ੇਬ. “ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ.” (ਭਾਗੁ ਕ)
ਨਵਨਾਇਕਾ. ਦੇਖੇ, ਨਾਇਕਾ ੩ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਵਨਾਥ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨੌ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗੀ:—ਆਦਿਨਾਥ, ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ,
ਉਦਯਨਾਥ, ਸੰਤੋਖਨਾਥ, ਕੰਬਭਨਾਥ, ਸਤਯਨਾਥ, ਅਚੰਡਨਾਥ,
ਚੇਰੰਗੀਨਾਥ ਅਤੇ ਗੋਰਖਨਾਥ. “ਕੁਣ ਗਵਹਿ ਨਵ ਨਾਥ.” (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੧ ਕੇ) ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਅਨੁਸਾਰ—ਆਦਿਨਾਥ,
ਸ਼ੈਲਨਾਥ, ਸੰਤੋਖਨਾਥ, ਅਚੰਡਨਾਥ, ਗਜਕੰਠਨਾਥ, ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ,
ਮਛੇਂਦ੍ਰਨਾਥ, ਗੋਰਖਨਾਥ ਅਤੇ ਗਯਾਨਸੂਰ੍ਧੀਨਾਥ.

ਨਵਨਾਮਕ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ “ਨਰਹਰਿ” ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਗਣ, ਦੋ ਲਘੁ, II, III, I, I.
ਉਦਾਹਰਣ—

‘ਕੁਣ ਮਹਾਰਾਮਾਸਕਿ, ਰੂਪਾਸਕਿ, ਪ੍ਰਜਾਸਕਿ, ਸਮਰਣਾਸਕਿ, ਦਾਸਾਸਕਿ,
ਸਖਾਸਕਿ, ਕਾਂਤਾਸਕਿ, ਵਾਤਸਲਾਸਕਿ, ਆਤਮਨਿਵੇਦਨਾਸਕਿ, ਤਨਮਯਾਸਕਿ
ਅਤੇ ਪਰਮ ਰਿਭਾਸਕਿ (ਸੂਤ੍ਰ ੮੨) ਮਧੁਰਦਨ ਸਰਸੁਤੀ ਨੇ ‘ਭਕ੍ਤਿ ਰਸਾਯਨ’
ਵਿੱਚ ਭਕ੍ਤਿ ਦੀਆਂ ੧੧ ਕ੍ਰਮਿਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਤਰਖਰ ਪਰ ਸਰ। ਨਿਰਖਤ ਸੁਰ ਨਰ।
ਹਰਪੁਰ ਪੁਰ ਕਰ। ਨਿਰਖਤ ਬਰ ਨਰ।

(ਰਾਮਾਵ)

ਨਵਨਾਯਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਵ ਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਨਿਧਿ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ."
(ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨਵਨੀ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਵਾਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਮੱਖਣ. ਨੈਨੂ.
ਨਵਨੀਤ }

ਨਵਨੂਤ. ਵਿ—ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ. ਅਤਿ ਨਵੀਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੱਖਣ.

ਦੇਖੋ, ਨਵਨੀਤ. "ਤਬ ਸੁੰਦਰ ਨਵਨੂਤ ਨਿਕਾਲੇ." (ਨਾਪੁ)

ਨਵਪਦ. ਨਵਾਂ ਚੁਤਬਾ. ਨਵੀਨ ਪਦਵੀ.

ਨਵਪਦੀ. ਇਹ ਚੋਪਈ ਅਤੇ ਅਤਿਲ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ.

ਲੱਛਣ—ਚਾਬ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਭਗਣ 511.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਹਿ ਤਹਿ ਕਰਨ ਨਗੇ ਸਭ ਪਾਪਨ,
ਧਰਮ ਕਰਮ ਤਜਕਰ ਹਰਿਜਾਪਨ,
ਪਾਹਨ ਕਉ ਸੁ ਕਰਤ ਸਭਿ ਬੰਦਨ,
ਭਾਰਤ ਧੂਪ ਦੀਪ ਸਿਰ ਚੰਦਨ.

(ਕਲਕੀ)

ਨਵਮ. ਵਿ—ਨੌਵਾਂ. ਨਹਮ.

ਨਵਮੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਨੌਮੀ ਤਿਥਿ.

ਨਵਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉਮੁਨੀ.

ਨਵਰਸ. ਕਾਵਤ ਦੇ ਨੌ ਰਸ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਸੁ ਹਾਸਤ ਰਸ
ਕਰੁਣਾ ਰੋਦੁ ਸੁਵੀਰ। ਭਯ ਬੀਰਤਸ ਬਖਾਨਿਯੋ ਅਦ੍ਰੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁ
ਧੀਰ।" (ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ) ਦੇਖੋ, ਰਸ ੯। ੨ ਨਾਦੋਨ ਪਾਸ ਇੱਕ
ਪਹਾੜੀ ਟਿੱਬਾ. "ਤਿਨ ਕਠਕੜੁ ਨਵਰਸ ਪਰ ਬਾਧੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਵਰਤਨ. ਨੌ ਰਤਨ—ਮੋਤੀ, ਪੰਨਾ, ਮਾਣਿਕ, ਗੋਮੇਦ, ਹੀਰਾ,
ਮੂੰਗਾ, ਲਹਸੁਨਿਯਾ, ਪੁਖਰਾਜ (ਪਦਮਰਾਜ) ਅਤੇ ਨੀਲਮ। ੨ ਰਾਜਾ
ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਯ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਨੌ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਜੋ ਰਤਨ ਰੂਪ
ਸਨ—ਧਨੁੰਤਰਿ, ਛਪਣਕ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਕੁ, ਵੇਤਾਲਭੱਟ,
ਘਟਕਪੀਰ, ਕਾਲਿਦਾਸ, ਵਰਾਹਮਿਹਿਰ ਅਤੇ ਵਰਕੁਚਿ.

ਨਵਰਤਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੂਜਬੰਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਰਤਨ ਜਤੇ ਹੋਣ.

ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ. "ਨਵਰਤਨੇ ਦਮਕਤ ਦੁਤਿ ਖਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਵ ਰਦ. ਨਵਾਂ ਦੰਦ. ਨਵੇਂ ਦੰਦ.

ਨਵਰਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੯ ਤੀਕ ਨੌ ਰਾਤਾਂ,
ਅਰ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ੯ ਤੀਕ ਨੌ ਰਾਤਾਂ. ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨੌ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,
ਨਵਰਮਾਰੀ ਅਤੇ ਨਵ ਦੁਰਗਾ. ਜਦ ਪੂਜਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦ
ਨੌ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਕੁਆਰੀਆਂ ਲਤਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਧਨ
ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਲਪਾ ਅਸਭਵ ਹੈ.

ਦਸਤੁ ਆਦਿ ਅਰਪਦੇ ਰਨ.

ਨਵਰੋਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌ ਰੋਜ. "ਤਹਿ ਨਵਰੋਜ ਕਰੇ ਮਿਲ ਸੁੰਦਰ."

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਵਰੰਗ. ਵਿ—ਨਵਾਂ ਰੰਗ। ੨ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਨੌ ਜਵਾਨ.

"ਨਵਰੰਗ ਲਾਲੁ ਸੋਜ ਰਾਵਣ ਆਇਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਨਵਾਂ
ਨਾਟਕਅਸਥਾਨ. ਨਵੀਨ ਬੀਏਟਰ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਨਵਰੰਗਰਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਬਸੰਤ. ਰਿਤੁਰਾਜ.

"ਮਦਨ ਕਿ ਨਵਰੰਗ ਰਾਇ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਨਵਰੰਗਤਾ } ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ, ਨਵੀਨ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ,
ਨਵਰੰਗਤੀਆ } "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਵਰੰਗਤੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੪
ਨਵਰੰਗੀ } ਘੋੜੀਆਂ)

ਨਵਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ। ੨ ਨਿਰਮਲ। ੩ ਜਵਾਨ.

ਯੁਵਾ। ੪ ਸੁੰਦਰ. "ਨਵਲ ਨਵਤਨ ਨਾਹੁ ਬਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ:
੫)

ਨਵਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛਟੀ. ਪਤਲੀ ਛਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ
ਪਾਸੇ ਫੁੱਲ ਫੁੰਦਕੇ ਲਗਾਏ ਹੋਣ. "ਨਵਲਾ ਸੀ ਨਿਯੋ ਕਰਵਾਰ ਕਟਾਰੀ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਨਵਲਾ ਹਥ ਗਹੀ ਚਪਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ.
ਨਵਯੋਵਨਾ. ਸੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਵਲਾਇਆ. ਨੁਲਾਇਆ. ਨੁਵਾਇਆ. ਸਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ.
"ਫੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਵਲਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਨਵਲੂ. ਸੁੀ ਕੁਝ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਡਾ
ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਕਰਦੇ
ਸਨ. ਇਹ ਯੋਧਾ ਭੀ ਅਦੁਤੀ ਸੀ.

ਨਵਾ } ਵਿ—ਨਵ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ. (new).
ਨਵਾਂ }

ਨਵਾਸਾ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਦੋਹਤਾ. ਛੋਟੀ ਦਾ ਛੋਟਾ.

ਨਵਾਸੀਦ. ਨਾਸੂਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸੂਰ ਅਤੇ ਭਗਿੰਦਰ.

ਨਵਾਹ. ਭਾ ੬੫ ਨਾਹੀਯਾ (ਕਿਨਾਰਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ
ਦੇਸ.

ਨਵਾਮਤਨ. ਭਾ ੫੫ ਕ੍ਰਿ—ਵਡਾ ਕਰਨਾ. ਫਿੱਜਤ ਦੇਣਾ.

ਨਵਾਂ ਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੰਦ. ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ
ਦੂਸ ਦਾ ਚੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਮ ਰਾਮ.

ਨਵਾਬ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਨਵਾਜਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਡਿਆਉਣ
ਵਾਲਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਵੇਂ—ਗ਼ਰੀਬਨਵਾਜ਼ ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼.

ਨਵਾਜਿਸ਼. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਨਵਾਜਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਵ. ਵਡਾ
ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ.

ਨਵਾਦ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਜਬਾਨ. ਬੋਲੀ. ਭਾਸ਼ਾ.

ਨਵਾਦੀ. ਵਿ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਦ (ਚਰਚਾ) ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਜਿਸ ਨੂੰ.

ਅਵਿਦਰ. "ਨੀਚ ਨਵਾਦੀ ਜਾਨ." (ਗੁਰਿ ੬) ੨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.
 ਨੀਚਨਵਾਦੀ, ਬਦਜਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਦ.
 ਨਵਾਨਿਰੋਆ. ਵਿ—ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ. ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਅਤੇ
 ਨੀਰੁਜ. "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਵਾਨਿਰੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
 ਨਵਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਬਾਬ.
 ਨਵਾਬੀ. ਸੰਗਤ—ਨਵਾਬ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਨਵਾਬ ਦਾ ਕਰਮ.
 ਨਵਾਂਬੁਦ. ਨਵ-ਅੰਬੁਦ. ਨਵਾਂ ਬੰਦਲ. ਨਯਾ ਮੇਖ.
 ਨਵਾਰ. ਭਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਹਾਸੀਯਹ. ਮਗਜੀ। ੨ ਫੀਤਾ। ੨ ਵਿ—
 ਅਪਰਾਧ ਰਹਿਤ. ਬੇ ਕੁਸੂਰ.
 ਨਵਾਲਾ. ਭਾ ੨, ਨਿਵਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਸ. ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ.
 ਨਵਾਲੇ ਪਜਾਲੇ ਦਾ ਯਾਰ. ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼. "ਅਹੋ ਨਵਾਲੇ
 ਪਜਾਲੇ ਯਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)
 ਨਵਿਸਤ. ਭਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਲੇਖ. ਤਹਰੀਰ। ੨ ਵਿ—ਲਿਖਿਆ.
 ਨਵਿਸਤਹ. ਭਾ ੨, ਵਿ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—
 ਲਿਖਤ, ਤਹਰੀਰ। ੩ ਕਰਮ ਲੇਖ. ਕਿਸਮਤ. ਤਕਦੀਰ.
 ਨਵਿਸਤਨ. ਭਾ ੨, ਕਿ—ਲਿਖਣਾ, ਤਹਰੀਰ ਕਰਨਾ.
 ਨਵਿਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਿਸਤਹ
 ਨਵਿਤ } ਸੰ. ਨਿਮਿੱਤ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. "ਵਿਤ ਨਵਿਤ
 ਨਵਿੱਤ } ਕੁਮਿੱਤ ਬਹੁ ਭਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਕਾਹੇ ਕੇ ਨਵਿੱਤ
 ਕੇ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਨਾਈ ਹੈ?" (ਕੁਸਨਾਵ)
 ਨਵੀਸ. ਭਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਇਸ ਬਸ਼ਤ ਦਾ
 ਵਰਤਾਉ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਅਰਜੀਨਵੀਸ,
 ਨਕਲਨਵੀਸ ਆਦਿ। ੨ ਨਵਿਸਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਲਿਖ. ਤਹਰੀਰ ਕਰ.
 ਨਵੀਸਿੰਦ } ਭਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਲਿਖਾਰੀ. ਲੇਖਕ. ਮੁਨਸ਼ੀ.
 ਨਵੀਸਿੰਦਹ } "ਮਿਲ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੋ ਬੈਸੇ." (ਨਾਪੁ)
 ਨਵੀਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਨਯਾ। ੨ ਨਵੇਂ ਦੰਡ ਦਾ. ਅਪੂਰਵ।
 ੩ ਕਵਿ ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ ਦੀ ਛਾਪ. ਦੇਖੋ, ਲੁਧਾਸਰ ੨.
 ਨਵੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਨੌਹੀ. "ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ ਅਪਵੀਤ." (ਗੁਰਿ ਬਿਤੀ ਮ:
 ੫) ੨ ਵਿ—ਨਵੀਨ. ਨਯੇ. ਨਵੇਂ. "ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ." (ਵਾਰ
 ਆਸਾ) ੩ ਨਵੇ. ਦੇਖੋ, ਨਵੇ ੨.
 ਨਵੇਸੇਤ. ਨਵ-ਸੇਤ. ਨੌ ਚਸਮੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦੁਾਰ. "ਨਵੇ ਸੇਤ
 ਸਭਿ ਢਿਲਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰਿ)
 ਨਵੇਕਲਾ. ਵਿ—ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲਗ. ਵੱਖਰਾ.
 ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਮ ਰਾਮ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਚਾਨਣੇ
 ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦਮਾ ਦੇਖਕੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਆਖਦੇ ਅਤੇ
 ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਤਜੇਹਾਰ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੰਨਿਆ
 ਗਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਸਾਡੇ
 ਤਜੇਹਾਰਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਤੁਰੀ ਵਜਾਓ, ਇਹ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਲਈ
 ਕਾਨੂਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ." ਦੇਖੋ, ਬੱਝਰ ਸਾਮ (Psalm)

੮੧, ਆਯਤ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ. ਨੌ ਦੁਾਰ. ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਨਉਮੀ ਨਵੇ ਛਿਦ੍ਰ ਅਪਵੀਤ." (ਗੁਰਿ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਈਬੇਦ, ਨਿਵੇਦਨ ਅਤੇ ਨੈਵੇਦ। ੨ ਭਾ ੨, ਸੰਗਤ—
 ਮੁਸ਼ਖਬਰੀ. ਮੰਗਲ ਸਮਾਚਾਰ.

ਨਵੇਲ } ਵਿ—ਨਵਲ. ਨਵਲਾ. ਨਵ. ਨਵੀਨ. ਜਵਾਨ. ਯੁਵਾ.
 ਨਵੇਲਤਾ } ਤਰੁਣੀ. "ਨਾਨਕ ਮੁੱਧ ਨਵੇਲ ਸੁੰਦਰਿ." (ਬਿਲਾ
 ਨਵੇਲਤੀ } ਫੰਤ ਮ: ੧) "ਮੁੱਧ ਨਵੇਲਤੀਆ ਗੋਇਲਿ ਆਈ." (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)
 ਨਵੇਲਾ } "ਓਹੁ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ ਅਪਨੇ
 ਨਵੇਲੀ } ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਲਾਗਿਰਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਵੈ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ੩। ੨ ਸੰ. ਨਵਕ. ਨੌ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ).
 ੩ ਸੰ. ਨਵਤਿ. ਨਵੇ. ਦਸ ਘੰਟ ਸੋ—੮੦. "ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ." (ਮ:
 ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਨਵੈ ਖੰਡ ਕੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ. ਦੇਖੋ, ਬਟੂਆ ੨.

ਨਵੈ ਘਰ. ਨੌ ਘਰ. ਨੌ ਦੁਾਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਗੋਲਕ. "ਕਹਿਤ
 ਕਬੀਰ ਨਵੈ ਘਰ ਮੁਸੇ." (ਗੁਰਿ ਕਬੀਰ)

ਨਵੈ ਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਦਰਵਾਜ਼.

ਨਵੈ ਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਨਵਨਾਥ. "ਨਵੈਨਾਥ ਸੂਰਜ ਅਰੁ ਚੰਦਾ." (ਭੈਰ
 ਕਬੀਰ)

ਨਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨਵੇਦਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਵ-ਉਦਾ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਵਹੁਟੀ. ਨਈਵਧੁ।
 ੨ ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਵਯੋਵਨਾ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਭੈ ਦੇ
 ਕਾਰਣ ਨਾਇਕ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਨਾ ਚਾਹੇ.

ਨਵੰਤ. ਨਵਕ. ਨੌ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਨਵੰਤ ਦੁਾਰੰ ਭੀਤ ਰਹਿਤੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕਿਵਾਡ ਰਹਿਤ ਹਨ.

ਨਵੰਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉਨਿਧਿ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਵੰਨਿਧਿ ਪਾਈ." (ਬਡ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਨੜ } ਸੰ. ਨਡ. ਸੰਗਤ—ਬੋਝਾ ਕਾਨਾ. ਥੋਈ ਥਾਂਸੀ. L.
 ਨੜਾ } Arundinacea Falcata.

ਨੜਾਲੀ. ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਤਸੀਲ ਗੁੱਜਰਮਾਨ, ਬਾਣਾ ਜਾਤਲੀ
 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੌਲਤਾਲਾ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੱਖਣ
 ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ
 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਤਪਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ.
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਪਾ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ
 ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.
 ਦਾਲਾਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ
 ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਤਿੰਨਮੇ } ਵਿ—ਨਵਨਵਤਿ. ਨੌ ਅਤੇ ਨਵੇ—੮੮.
 ਨਤਿੰਨਵੇ }

ਨੜੀ. ਸੰਗਤ—ਬੇਬੀ ਬਾਂਸੀ ਦੇਖੋ, ਨਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਬਗੁਲੇ ਜਾਤਿ ਦੀ ਵਡੀ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ, ਜੋ ਜਲਜੀਵ ਖਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩ ਹੁਕੇ ਦੀ ਨਲਕੀ।

ਨੜੀਮਾਰ. ਮਾ. ਸੰਗਤ—ਹੁਕੇ ਦੀ ਨੜੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ।

ਨੜੇਆ. ਮੁਰਦਾ, ਸ਼ਵ। ੨ ਮੱਢੇ ਪੁਣੀ ਨਾਲ ਸਮਸ਼ਾਨ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਨਾ. ਸੰ. ਅਤੇ ਛਾ: ਵਜ—ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸੰ. ਨ. ਨਹੀਂ. “ਨਾ ਓਇ ਜਨਮਹਿ ਨਾ ਮਰਹਿ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਤ—ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਤਾਤੇ ਸੇਵੀਅਲੇ ਰਾਮ ਨਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਰਾਮ ਨਾਮ ਭਜੇ। ੩ ਪੈਂਠੇਹਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨਾ (ਉਸ ਦਾ).

ਨਾਉ. ਸੰ. ਨੌਕਾ. ਨਾਵ. ਕਿਸਤੀ. “ਭਵਜਲ ਬਿਖਮ ਡਰਾਉ, ਗੁਰੂ ਤਾਰੇ ਹਰਿਨਾਉ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਾਮ. “ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸਨਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਉਣਾ. “ਅੰਤਰਿਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ.” (ਜਪੁ) ੪ ਨਜਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼. “ਨਾਉ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਕਰੈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਨਾਉਧਰੀਕ. ਨਾਮ ਨੂੰ, ਗੁਰੂਦਾਰਾ, ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ. “ਨਾਉਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਣ.” (ਜਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਮਧਰੀਕ.

ਨਾਉ. ਸੰਗਤ—ਨਾਈ. ਨਾਪਿਤ. “ਨਾਉਕੇ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰੁ ਸੋ ਤਾਂ ਕੇ ਰਹੈ ਪਿਆਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮) ੨ ਨਾਉਂ. ਨਾਮ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੇਖਤ ਭੋਤ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਉਂ ਸੇਖਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਨਾਉਂ ਸੇਖਤ. ਦੇਖੋ, ਨਾਉ ੩.

ਨਾਓ. ਸੰਗਤ—ਨਾਮ. “ਜਿਨਿ ਦਿਤਤਾ ਨਾਓ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਨੌਕਾ. ਨਾਵ.

ਨਾਇ. ਨਾਮ. ਨਾਮ ਵਿੱਚ “ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੇ ਜਿਣਿਗਏ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਨੁਕੇ. ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ, “ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ.” (ਜਪੁ) ੩ ਨੁਤੇ ਤੋਂ. ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਪੁਰ. “ਨਾਇ ਨਿਵਾਜਾ ਨਾਤੈ ਪੂਜਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੪ ਛਾ: ੨. ਨਾਯ. ਭੰਸਰੀ. “ਨਾਇ ਨਫੀਰੀ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ.” (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਅ. ੬. ਨੌਅ. ਪਾਸ. ਭਾਵ—ਹਿਰਸ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ. “ਬੁਝੈ ਬਲੰਤੀ ਨਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੬ ਸੰ. ਨਾਯ. ਨੀਤਿ. “ਸਭ ਸੈਨ ਜੁਰੇ ਮੁਹਿ ਨਾਇ ਬਧੈਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਭ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਵਧ ਕਰਨਾ ਨੀਤਿ ਹੈ.

ਨਾਇ. ਨਾਮ.

ਨਾਇਓ. ਨਾਮ. “ਸੁਨਤ ਤੁਹਾਰੇ ਨਾਇਓ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਮ ਦਾ। ੩ ਨਿਮਾਇਆ. ਨਿਵਾਇਆ. ਝੁਕਾਇਆ. ਨਮ੍ਹ ਕੀਤਾ. ਨਾਇਐ. ਕਿ. ਵਿ—ਨੁਕੇ. ਨਹਾਕੇ. ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਨਾਉਣ ਤੋਂ. ਨਹਾਨੇ ਸੇ. “ਕਸਮਲ ਜਾਹਿ ਨਾਇਐ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ.

ਨਾਇਕ. ਸੰ. ਨਾਯਕ. ਸੰਗਤ—ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ

ਵਾਲਾ. ਨੇਤਾ. ਆਗੂ। ੨ ਸੁਮੀ. ਮਾਲਿਕ। ੩ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸਾਰੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਲਬਾਣਾ ਅਤੇ ਨਾਇਕੁ ੨। ੪ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਗਾਰਰਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰੂਪ ਯੁਵਾ ਪੁਰੁਸ਼, ਯਥਾ—

“ਸੁੰਦਰ ਗੁਣਮੰਦਿਰ ਯੁਵਾ ਯੁਵਤਿ ਵਿਲੋਕੈ ਜਾਂਹਿ।

ਕਵਿਤਾ ਰਾਗ ਰਸਗਤ ਜੋ ਨਾਯਕ ਕਹਿਯੋ ਤਾਂਹਿ.”

(ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

“ਅਭਿਮਾਨੀ ਤਯਾਗੀ ਤਰੁਣ ਕੋਕਿਲਾਨ ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਭਬਰ ਛਮੀ ਸੁੰਦਰ ਧਨੀ ਸੁਚਿ ਰੁਚਿ ਸਦਾ ਕੁਲੀਨ.”

(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਕਾਵਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ:—

੧ ਪਤਿ, (ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਲਾ).

੨ ਉਪਪਤਿ, (ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਰ).

੩ ਵੈਸਿਕ, (ਵੇਸ਼ਯ—ਗਣਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ)

ਅੱਗੇ ਪਤਿ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ (ਅਨੁਕੂਲ-ਦਕਿਣ-ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ-ਸਠ ਅਤੇ ਅਨਭਿਗਤ) ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਪਪਤਿ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ (ਵਚਨ ਚਤੁਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਚਤੁਰ) ਲਿਖੇ ਹਨ.

੫ ਕਿਸੇ ਕਾਵਤਚਰਿਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਨਾਟਕ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰੁਸ਼. Hero. ਜੈਸੇ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ.

ਨਾਇਕਾ } ਸੰ. ਨਾਯਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਨਾਇਕਿ } ਜੋ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ ਚੱਲੇ। ੨ ਸੁਮਿਨੀ. “ਘਰ ਕੀ ਨਾਇਕਿ ਘਰ ਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਘਰੁ ਮੇਰਾ ਇਹ ਨਾਇਕਿ ਹਮਾਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ—

“ਉਪਜਤ ਜਾਂਹਿ ਵਿਲੋਕਕੈ ਚਿੰਤ ਬੀਚ ਰਸਭਾਵ।

ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਤ ਨਾਯਿਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਵਿਰਾਵ.”

(ਰਸਰਾਜ)

ਜਾਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ:— ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸੰਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸਿਨੀ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਸੁਭਾਵ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—ਉੱਤਮਾ, ਮਧਮਾ ਅਤੇ ਅਧਮਾ.

ਜਿਵੇਂ ਕਾਵਤ ਵਿੱਚ ਨਾਯਿਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਵਸਥਾ (ਹਾਲਤ-ਦਬਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਯਿਕਾ ਦੇ ਭੀ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ—

੧ ਸੁਕੀਯਾ, (ਜੋ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਯਿਕ ‘ਪਤਿ’ ਹੈ).

੨ ਪਰਕੀਯਾ, (ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਯਿਕ ‘ਉਪਪਤਿ’ ਹੈ).

੩ ਸਾਮਾਨਤਾ ਅਥਵਾ ਗਣਿਕਾ, (ਜੋ ਧਨ ਲੈ ਕੇ ਅਨੇਕ ਪੁਰਖਾਂ

ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਇਕ 'ਵੈਲਿਕ' ਹੈ।

ਸੁਕੀਯਾ ਦੇ ਮੁਗਧਾ, ਮਧਯਾ ਅਤੇ ਪੁੰਞਾ ਆਦਿ ਭੇਦ, ਪਰਕੀਯਾ ਦੇ ਉਚਾ, ਅਨੁਚਾ, ਗੁਪਤਾ, ਵਿਦਗਧਾ, ਲਕਿਤਾ, ਕੁਲਟਾ, ਅਨੁਸਯਾਨਾ ਅਤੇ ਮੁਦਿਤਾ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ।

ਰਸਲੀਨ ਕਵਿ ਨੇ ਰਸ ਪ੍ਰਬੋਧ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੧੩੫੨, ਚਿਰਜੀਵੀ ਕਵਿ ਨੇ ਲਕਸ਼ਮੀਵਿਨੋਦ ਵਿੱਚ ੩੨੪੦, ਸਰਦਾਰ ਕਵਿ ਨੇ ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚ ੯੨੨੨ ਭੇਦ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਾਵਯ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਬੂ ਜਗਨਾਥਪ੍ਰਸਾਦ (ਭਾਨੂ ਕਵਿ) ਨੇ ੪੭੮੮ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ—ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸੰਖਿਨੀ, ਹਸਿਨੀ, ਉੱਤਮਾ, ਮਧਯਮਾ, ਅਧਮਾ, ਸੁਕੀਯਾ, ਪਰਕੀਯਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਯਾ, ਇਹ ਨੌਂ ਹੀ ਭੇਦ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਹਨ।

੪ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਵਯਚਰਿਤ ਦੀ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇ। Heroine. ਜੈਸੇ—ਸੁਯੰਵਰ ਕਥਾ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਜਾਨਕੀ, ਚੰਡੀਚਰਿਤ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਦੁਰਗਾ, ਦੇਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਨਾਇਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—ਉਗ੍ਰਚੰਡਾ, ਪ੍ਰਚੰਡਾ, ਚੰਡੋਗ੍ਰਾ, ਚੰਡਨਾਯਿਕਾ, ਅਤਿਚੰਡਾ, ਚਾਮੁੰਡਾ, ਚੰਡਾ ਅਤੇ ਚੰਡਵਤੀ। ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ, ਅ: ੬੧।

ਕਾਵਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਸ੍ਰਨਾਯਿਕਾ ਹਨ:—ਸ੍ਰਾਧੀਨਪਤਿਕਾ, ਉਤਕਲਾ, ਵਾਸਕਸੰਜਾ, ਅਭਿਸੰਧਿਤਾ, ਕਲਹਾਤਰਿਤਾ, ਖੰਡਿਤਾ, ਪ੍ਰੇਸਿਤਪ੍ਰੇਸੀ ਅਤੇ ਵਿਪੁਲਬਧਾ ੬ ਸੰਖੇਪਨ। ਹੇ ਨਾਯਕ! "ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ।" (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਇਕੁ, ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ ੧. "ਤੂੰ ਨਾਇਕੁ ਸਗਲ ਭਉਣ।" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ ੩. "ਨਾਇਕੁ ਏਕੁ ਬਨਜਾਰੇ ਪਾਂਚ।" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਨਾਇਕ, ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਵਣਜਾਰੇ।

ਨਾਇਕੁ } ਕ੍ਰਿ—ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਨਾਉਣਾ। ਨਹਾਨਾ। "ਗਿਆਨ ਸਚਿ ਨਾਇਕੁ } ਨਾਇਕੁ।" (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ ੨।

ਨਾਇਨ, ਦੇਖੋ, ਨਾਇਣ। ੨ ਨਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਨਾਪਿਤੀ।

ਨਾਇਰਸੀਅਤਾ, ਨਾਮਰਸੀਆ, ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਨੈਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਰਸੀਅਤਾ।

ਨਾਈ, ਸੰਗਤਾ—ਨਾਪਿਤ, ਨਹੂੰ ਨਾਹੁਣ ਅਤੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। "ਨਾਈ ਉਧਰਿਆ ਸੈਨ ਸੇਵ।" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਨਾਮ ਵਾਲਾ, ਨਾਮੀ। "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇਪਾਤਿਸਾਹ, ਤੂੰ ਸਚੀ ਨਾਈ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਨਾਮ ਕਰਕੇ, ਨਾਮ ਸੇ। ਨਾਮ ਦੁਆ। "ਤੀਰਥ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ।" (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਨਾਮੋਂ ਮੇ। ਨਾਮ ਵਿੱਚ। "ਜੁਠਿ ਨ ਅੰਨੀ ਜੁਠਿ ਨ ਨਾਈ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਹਿੰਦੂਧਰਮਾਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ. ੩ ਸ: ੯। ੫ ਨਿਵਾਕੇ, ਬੁਕਾਕੇ। "ਤੁਰਕ ਮੁਏ ਸਿਰੁ ਨਾਈ।" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੬ ਅ: ੭੬ ਨਾਈ, ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਰਾਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਡਾ: ੭੬ ਨਾਈ (ਨਫੀਰੀ) ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ (flute-

player)।

ਨਾਈਐ, ਨਹਾਈਐ, ਸਨਾਨ ਕਰੀਐ। ੨ ਨਾਮ ਹੈ। "ਟੇਕ ਤੇਰੇ ਇਕੁ ਨਾਈਐ।" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਾਏ, ਨਹਾਏ, ਨਾਤੇ। "ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਗ ਨਾਏ ਧੂਰਿ।" (ਸਾਰ ਮ: ੪) ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪਗਧੂਰਿ ਨਾਏ। ੨ ਨਾਮ ਸੇ। ਨਾਮ ਕਰਕੇ। "ਸਭ ਸੁਖ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਏ।" (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਨੌਕੇ, ਨਾਏਂ। "ਨੋ ਨਾਏ ਏਕਾਸੀਹ।" (ਭਾਗੁ) ੪ ਨਿਵਾਏ, ਬੁਕਾਏ।

ਨਾਸ, ਸੰ. ਗਜ਼. ਧਾ—ਖਰਚਾਟਾ ਮਾਰਨਾ, ਸ਼ਾਸ (ਸਾਹ) ਨਾਲ ਖਰ ਖਰ ਬਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸਾ ਨੌਕ। ੩ ਸੰ ਨਾਸ, ਵਿਨਾਸ਼, ਤਬਾਹੀ। ੪ ਜਦ ਨਾਸ ਬਬਦ ਯੋਗਿਕ ਹੋਕੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਨਾਸਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—"ਭੈ ਭੰਜਨ ਅਘ ਦੂਖਨਾਸ।" (ਬਾਵਨ) "ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਭਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ।" (ਬਾਵਨ) ੫ ਅ: ੭੬ ਆਦਮੀ, ਮਨੁੱਖ। ੬ ਭਰਿਸ਼ਤਾ। ੭ ਡਾ. ਨਾਸ, ਕੀਰਣੇ, ਵਿਲਪ, ਨਾਸਕ, ਸੰ. ਵਿ—ਨਾਸਕ, ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕ, ਨਾਸਕਾ, ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕਾ।

ਨਾਸਤਾ, ਡਾ: ੬੬ ਅਬਵਾ: ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਮਾਲੀ ਪੇਟ। ੨ ਭਾਵ—ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰ, ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਕੀਤਾ ਥੋੜਾ ਭੋਜਨ। ਨਾਸਤਿ, ਸੰ. ਨਾਸਿ, ਨ-ਅਸਿ, ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ, ਇਕੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ।" (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਨਾ-ਹੋਂਦ, ਨ-ਅਸਿਜੁ, "ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ ਏਕੋ ਨਾਉ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਨਾਸਤਿਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ।

ਨਾਸਤਿਕ, ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕ।

ਨਾਸਨ, ਸੰ. ਨਾਸਨ, ਸੰਗਤਾ—ਨਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਯਾ। "ਨਾਸਨ ਭਜਨ ਥਾਕੇ।" (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ।

ਨਾਸਨੀ, ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜ਼ਹਰ, ਵਿਸ. (ਸਨਾਮਾ) ਨਾਸਪਾਤੀ, ਤੁ: ੭੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਖ, ਅੰ. pear. L. Pyrus Communis. "ਨਾਸਪਾਤੀ ਖਾਤੀ ਤੇਸਨਾਸਪਾਤੀ ਖਾਤੀ ਹੈ।" (ਭੂਸਣ) ਨਾਸਪਾਲ, ਡਾ: ੭੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਅਨਾਰ ਦਾ ਫਿਲਕਾ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਕਾਬਿਜ਼ ਹੈ, ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਸੂਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਜ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਵਾਸੀਰ ਦੇ ਮੱਸੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਸਵਾਨ } ਵਿ—ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਨਿਤਤ।
ਨਾਸਵੰਤ }

ਨਾਸਾ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸਿਕਾ, ਨੌਕ। ੨ ਨੌਕ ਦਾ ਫਿਦ੍ਰ (ਫੇਕ)।

ਨਾਸਾਕੁ, ਸੰਗਤਾ—ਨੌਕ ਦੀ ਨੌਕ, ਨੌਕ ਦੀ ਕੁਮਲ।

ਨਾਸਾਬੁਰੁ, ਡਾ: ੭੬੬ ਨਾਸਬੂਰ, ਵਿ—ਜੇ ਸਾਬਿਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬਰ (ਸੱਤੋਖ) ਨਹੀਂ, ਬੇਸਬਰਾ, "ਨਾਸਾਬੁਰੁ ਹੋਵੇ ਫਿਰਿ ਮੰਗੇ।" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

'ਧੁਨਾਨੀ ਮਿਠੇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਫਿੱਲ ਸਰਦ ਭਰ, ਅਤੇ ਖੰਟੇ ਦਾ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਨਾਸਿਰ. ਅ. ۸: ਨਾਸਿਰ. ਵਿ—ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਸਹ.
ਨਾਸਿਕ. ਸੰ. ਨਾਸਿਕ. ਵਿ—ਨੱਕ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨੱਕ
ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਭਿਨੀਕੁਮਾਰ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਦੇ
ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮੇ ਸਨ। ੩ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼। ੪ ਨਾਸਿਕ ਦੇਸ਼
ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੇ ਹਾਤੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ
ਹੈ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ
ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਨਾਸਿਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ
ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਵਫ਼ੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਲਫ਼ਜ਼ ਨੇ
ਜਿਸ ਪੰਚਵਟੀ ਵਿੱਚ ਸੂਪਨਖਾ ਦਾ ਨੱਕ ਵੱਢਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਸਿਕ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਪਾਸੇ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਨਾਸਿਕ ਦਾ
ਨਾਂਉ “ਗੁਲਸ਼ਨਾਬਾਦ” ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਨਾਸਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨੱਕ. ਨਾਕ.

ਨਾਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਕ.

ਨਾਸਿਕ. ਵਿ—ਨਾਸਕ. ਬਿਨਾਸ ਕਰਤਾ. “ਸਰਬ ਨਾਸਿਕ ਹੈ.”
(ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਸਕ.

ਨਾਸਿਰ. ਅ. ۸: ਨਾਸਿਰ. ਸਹਾਇਕ.

ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ. ਇਹ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਜਾਲਿਮ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ
ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਬੰਮੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਤਿਆ ਅਤੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ।

ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ. ۸: ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ. ਵਿ—ਹਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ।
੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਲਾਮ ਵੰਸੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ,
ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੨੪੬ ਤੋਂ ੧੨੬੬ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੮।

੩ ਤੁਗ਼ਲਕ ਵੰਸੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਸਨ ੧੩੯੦ ਵਿੱਚ
ਗ਼ੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਤੇ ੯੪ ਤਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ
ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੧੯।

੪ ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਨਾਸਿਰ ਅਲੀ.

ਨਾਸੀ. ਸੰ. ਨਾਸਿਰ. ਵਿ—ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਹੀ. ਭੱਜੀ.
ਦੇਖੋ, ਨਸਣਾ.

ਨਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸ ੩-੪.

ਨਾਸੂਰ. ਅ. ۸: ਅਬਵਾ ۸: ਨਾਸੂਰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਰਖਮ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚੋਂ ਸਦਾ ਪੀਪ ਵਹਿੰਦੀ ਰਹੇ. ਨਾਤੀਦੂਦ.

ਨਾਸੂ. ਸੰ. ਨ—ਅਸੂ. ਨਹੀਂ ਹੈ. “ਦਇਆ ਸੁਚਿ ਨਾਸੂ.” (ਸਵੈਯੇ
ਸੁੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਾਸੂਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਈਸ਼ੁਰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ
ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ (atheist).

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗੁਰੂ ਕੁੰਭ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤ
ਲੰਕੇ ਵੇਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਕਈ ਪੁਸ਼ਕ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਹੈ—“ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅੱਗ ਨੱਕੀ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪.”

ਨਾਸੂਕਤਾ. ਸੰਗਤ—ਨਾਸੂਕਪੁਣਾ (atheism).

ਨਾਸੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਾਸਾ (ਨੱਕ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਨੱਕ
ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ). ੩ ਸੰਗਤ—ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ
ਹੋਈ ਚੱਸੀ. ਨੱਥ. ਨਕੇਨ। ੪ ਸੰ. ਨਾਸੁ. ਵਿ—ਨਾਸ (ਬਰਬਾਦੀ)
ਲਾਇਕ.

ਨਾਹ. ਸੰਗਤ—ਨਾਥ ਸੁਾਮੀ, ਪਤਿ. (ਦੇਖੋ, ਨਹਨ). “ਜਿਨਿ ਨਾਹ
ਨਿਰੰਤਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਨੀ.” (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵੜ—ਨਹੀਂ.
ਨਾ. “ਭਿਨ ਕੇ ਜਮ ਡਰ ਨਾਹ” (ਫੁਪੁਸ਼ੁ) ੩ ਸੰਗਤ—ਇਨਕਾਰ.
ਨਨਕਾਰ. ਨਾਹ. “ਕਰੇ ਨਾਹ, ਕੈ ਅੰਗੀਕਾਰੇ.” (ਸਲੋਹ)
ਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹ ੩.

ਨਾਹਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਾ—ਹੱਕ. ਵਿਥਾ. ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਐਵੇਂ. “ਨਾਹਕ
ਤੂ ਭਰਮੀ ਮਨ ਮੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਾਹਣ } ਵੜ—ਨਹੀਂ. ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. “ਨਾਹਨ ਕੁਨ ਨਾਹਨਿ
ਨਾਹਨ } ਕਫ਼ ਬਿਦਿਆ.” (ਰਾਮ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੰਜਾਬ ਦੀ
ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ.
ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਮੋਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ
ਰਾਜਾ ਮੇਦਿਨੀਪੁਕਾਸ਼ (ਮਸੂ ਪੁਕਾਸ਼) ਦਾ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਮੰਨ ਕੇ ੧੭
ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਮਹਲ ਦੇ ਪਾਸ
ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੇਡ (Parade) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਧੂਪ ਦੀਪ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ
ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦਸ਼ਹਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਹਨ
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਵਾਂ ਫਰਹਰਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਅਤੇ
ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ
ਰਾਜਾ ਮੇਦਿਨੀ ਪੁਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਖਸ਼ਿਆ
ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇ
ਸ਼ਨ ਬਰਾੜੇ ਤੋਂ ਨਾਹਨ ੩੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਨਾਹਨ ਨਗਰ ਸਨ
੧੬੨੧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕਰਮਪੁਕਾਸ਼ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੩੨੦੭ ਫੁਟ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਦਾ ਦਰਜਾ
ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਵਾਂ ਹੈ. ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੯੮
ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੪੦੪੪੮ ਹੈ. ਨੀਤੀ ਸੰਬੰਧ ੧ ਨਵੰਬਰ
੧੮੨੧ ਤੋਂ ਏ.ਜੀ.ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ. ਨਾਹਨ (ਸਰਮੋਰ)
ਦੀ ਕੱਦੀ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸਰ ਅਮਰ ਪੁਕਾਸ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਮੋਰ ਦੇ
੪੬ਵੇਂ ਰਾਜਾ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਦਿਨੀਪੁਕਾਸ਼.

ਸਰਮੋਰ, ਪਾਉਂਟੇ ਦੀ ਤਰੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਥੋਹ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੧੩੯
ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਰਾਜਾ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ ਗਿਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਹਵੇ ਨਾਲ ਸਰਮੋਰ
(ਰਾਜ-ਕੁਲ ਸਮੇਤ) ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੰਮਤ ੧੧੫੨ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਰ ਦੇ ਰਾਵਲ
ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਭਾ ਰਾਵਲ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਕੇ ਸਾਕਾ ਇਨਕਾ
ਫਤੋ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਥਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਰਕੇ ਸੁਭੇਜ ਪੁਕਾਸ਼ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਹੋਇਆ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਰਾਜਕੁਲ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੈ.

ਨਾਹਨਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ ੧.

ਨਾਹਰ. ਸੰਗਤਾ—(੧-੬) ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ. "ਨਾਹਰ ਜੜੋਂ ਕਰਜੇ ਰਣ ਮੇਂ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਲਕਤਬਘਾ. ਵਰਾਘ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ. ੩ ਲੋਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਫੋਰਾ ਗ਼ਾਜ਼ੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੪ ਨਾਹਰਖਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰਖਾਨ.

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲੇ ਮਾਮੂਰ ਸੀ.

ਨਾਹਰਖਾਨ. ਹੁਸਰਤਖਾਨ ਅਤੇ ਵਲੀਮੁਹੰਮਦਖਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਲੋਰ ਦਾ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. "ਚੁ ਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਯਾਮਦ ਬਜੰਗ." (ਜਵਰ)

ਨਾਹਰਨਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਹ ਜੇਹਾ ਹਥਿਆਰ. ਬਾਘਨਖਾ. ਇਹ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਪੇਟੀ ਨਾਲ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਮੁਠਤੋਤ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਨਾਹਰਿ. ਨਾਹਰ (ਸ਼ੇਰ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸ਼ੇਰਨੀ.

"ਭੋਰਹੂੰ ਤੇ ਗਚਜੈ ਨਰਜੈ
ਵਰਜੈ ਸਭ ਲੋਗ ਰਹੈ ਨਹਿ ਠਾਨੀ.
ਸਾਸਕੇ ਕੁਸ ਨ ਆਵਸ ਸਾਸ
ਦੁਆਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਤ ਜਿਠਾਨੀ,
ਪਾਸ ਪਰੋਸਨਿ ਵਾਸ ਕਹੜੇ ਵਨ
ਲੋਗ ਤਏ ਸਭ ਹੀ ਨਕਵਾਨੀ,
ਪਾਨੀ ਕੇ ਮਾਂਗਤ ਪਾਬਰ ਮਾਰਤ
ਨਾਰਿ ਕਿਧੋ ਘਰਿ ਨਾਹਰਿ ਆਨੀ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਬਾਬ ੨. ਕਹਾਣੀ ੩੧.

ਨਾਹਿ } ਵੜ—ਨਹੀਂ. ਨਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਬ. ਪਤਿ. "ਤਾਕੇ
ਨਾਹਿ } ਨਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕਛ ਪਾਵੈ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਨਾਕੇ. ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ. ਨਾਇ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਸਮਲ ਧੋਵਹਿ ਨਾਹਿ."
(ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੨)

ਨਾਹਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਤਰੁ. ਨਹੀਂ ਤਾਂ. "ਨਾਹਿਤ ਪਾਹੀ ਪਾਹਿ."
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਨਾਹਿਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਨ ੧. "ਨਾਹਿਨ ਕੁਨੁ ਨਾਹਿਨ ਕਛੁ ਜਪੁ
ਤਪੁ." (ਜੋਰ ਮ: ੯)

ਨਾਹੀ. ਵੜ—ਨਾ. ਨਹੀਂ. "ਨਾਹੀ ਬਿਨ ਹਰਿਨਾਉ ਸਰਬਸਿਧਿ."
(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਉਂਦਾ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ. "ਬਾਹਰਿ ਕਾਹੇ ਨਾਹੀ?"

(ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਅ. ੬: ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ. "ਨਾਹੀ ਦੇਖਿ
ਨ ਭਜੀਐ, ਪਰਮ ਸਿਆਨਪ ਏਹ." (ਗਉ ਬਵਨ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ
ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪਿਛੇ ਨਾ ਹਟੀਏ। ੪ ਡਿੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਭੀ. ਤੁੰਨ. ਪੁੰਨੀ.

ਨਾਹੁ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਬ. ਸੁਆਮੀ. "ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਹੁ ਮਿਲਿਆ."
(ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਨਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨ-ਅਕ. ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਕ (ਦੁੱਖ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ,
ਸੁਰਗ. "ਖੇਦ ਮਿਟਾਇ ਨਾਕ ਅਬ ਜਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਆਕਾਸ਼।
੩ ਸੰ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ. "ਨਾਕਹਿ ਬਿਨਾ, ਨਾ ਸੋਹੈ ਬਤੀਸਲਖਣਾ."
(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਨਕੁ. ਨਾਕੂ. "ਨਾਕਹਿ ਤੇ ਪੁਛੁ ਰਾਖਲਯੋ
ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਜ ਨੂੰ ਨਾਕੂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ੫ ਛਾ. ੬ ਨਾਕ.
ਪੁਤਰ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੂਰਣ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸੋਫਨਾਕ, ਫ਼ਮਨਾਕ ਆਦਿ.

ਨਾਕਸ. ਛਾ. ੬ ਵਿ—ਕਸ (ਮਨੁੱਖ) ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਕਾਇਰ. ਭੀਰੁ। ੩ ਅ. ੬ ਨਾਕਿਸ. ਕਮੀਨਾ। ੪ ਸ਼ਰਮ ਅਥਵਾ
ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏ ਹੋਏ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਕਿਸ। ੬ ਸੰ. ਨੈਕਸ
(ਨੈਕਸੇਯ) ਰਾਖਸ. "ਏਧੂੰ ਪਾਏਂ ਓਤ ਪਾਥ ਹਰ ਨਾਕਸ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
ਕਉਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤਕ
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰਾਖਸ ਹਰ ਕੇ (ਮਾਰ ਕੇ).'

ਨਾਕਸਰ. ਨਾਕਸੁਰ. ਨਾਕਦਮ. ਨੱਕਜਿੰਦ. "ਆਵਤ ਜਾਤ ਨਾਕਸਰ
ਹੋਈ." (ਕੋਛ ਕਬੀਰ)

ਨਾਕਹ. ਅ. ੬ ਸੰਗਤਾ—ਊਟਨੀ. ਸੁਤਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਉਸ਼ਟੀ।
੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਕਾ.

ਨਾਕਚਰ. ਨਾਕ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ।
੨ ਸੁਰਗ। ੩ ਪੰਡੀ

ਨਾਕਦਮੁਦਾ. ਛਾ. ੬ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਦਮੁਦਾ (ਵਿਆਹਿਆ), ਕੁਆਰਾ.
ਕੁਆਰੀ.

ਨਾਕਨਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਦੀ ਨਟਣੀ, ਅਪਸਰਾ.

ਨਾਕਨਦੀ. ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ. ਮੰਦਾਕਿਨੀ.

ਨਾਕਨਾਬ. ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕਪਤਿ.

ਨਾਕਨਾਰੀ. ਅਪਸਰਾ.

ਨਾਕਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਦਾ ਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ. ਨਾਕੇਸ਼ੁਰ.

ਨਾਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨੱਕਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ. ਤੰਗ ਘਾਟੀ। ੨ ਅ.
ਨਾਕਾ. ਨਾਕੁਹ. ਊਟਨੀ. ਉਸ਼ਟੀ.

ਨਾਕਾਲਯ } ਸੰਗਤਾ—ਨਾਕ (ਸੁਰਗ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਲਸ
ਨਾਕਾਲੇ } (ਘਰ), ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ.
ਨਾਕਾਲੈ } ਮੰਦਾਕਿਨੀ। ੩ ਦੇਵਤਾ. ਸੁਰ.

ਨਾਕਿਸ. ਅ. ੬ ਨਾਕਿਸ. ਵਿ—ਨਿਕੰਮਾ. ਮਰਾਬ। ੨ ਨਾਲਾਇਕ।
੩ ਅਧੂਰਾ. ਅਪੂਰਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਕਸ.

ਨਾਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨੱਕੇ ਤੋਂ ਤੱਕੇ ਪਾਣੀ ਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਾਣ।
੨ ਨਕੁ. ਨਾਕੂ. "ਨਾਗਭਏਂਗ ਨਾਕੀ ਤਾਗਭਏਂਗ ਤਾਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)
ਜਿਵੇਂ ਨਾਕੂ ਤਾਲ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰ. ਨਾਕਿਨ੍. ਵਿ—ਨਾਕ (ਸੁਰਗ)
ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ.

ਨਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕਾ। ੨ ਸੰ. ਵਰਮੀ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਮਿੱਟੀ
ਕਈ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—"ਹਨ ਰਾਕਸ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕਉਂ." ਸਹੀ ਪਾਠ
ਹੈ, ਜੋ ਨਿਖਾਰੀ ਦੀ ਖੁੰਨ ਨਾਲ ਹਰਨਾਕਸ ਹੋ ਗਿਆ.

ਦਾ ਢੇਰ.

ਨਾਗੁ. ਵੱਡੇ ਨੱਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਤਿਆਲ ੩ ਅਤੇ ਨੱਕੁ.

ਨਾਕੋਸ } ਨਾਕ-ਈਸ਼ਵਰ. ਇੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕਪਤਿ.
ਨਾਕੋਸ਼ੁਰ }

ਨਾਕੰਦ. ਡਾ ॥ ਸੰਗਤਾ—ਅਲੋਲ ਵਫੇਰਾ, ਵਫੇਰੀ.

ਨਾਕਤੁਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਫਤੀ ਮਹੀਨਾ ਅਤੇ ਮਾਸ.

ਨਾਖ. ਸੰ. ਨਿਸੇਧ. ਖੰਡਨ. "ਨਹੀਂ ਵਾਕ ਨਾਖਾ." (ਗੁਪਤੁ)

੨ ਉਲੰਘਨ. "ਨਾਖ ਰਲੇ ਜਮਨਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਡਾ ॥ ਨਾਖ.

ਨਾਤੀ। ੪ ਕਸਮੀਰ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਨਾਸਪਤੀ.

ਨਾਖਚ. ਇਹ ਨਾਖ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਖ.

ਨਾਖਤ. ਉਲੰਘਨ ਕਰਦਾ. ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ. "ਨਾਖਤ ਦੇਸ ਨਦੀ ਪੁਰ ਸੁੰਦਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਨਾਖ ੨.

ਨਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਸੇਧ ਕਰਨਾ. ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. "ਬਡੋਂ ਕੀ ਸੀਖ ਨਾਖਤੇ ਨ ਸੇਵਾ ਬਿਖੇ ਗਾਖਤੇ." (ਗੁਪਤੁ) "ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮ ਨਰਨ ਸਭ ਨਾਖਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਲੰਘਣਾ.

ਨਾਖਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਖਨਾ.
ਨਾਖੀ }

ਨਾਖੁਨ } ਡਾ ॥ ਸੰਗਤਾ—ਨਖ. ਨੋਹ.
ਨਾਖੁਨ }

ਨਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ. ਹਸੀ. "ਆਰੂਤ ਤੇ ਅਸੂ ਰਬ ਨਾਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਗੁਰੁਵਚ ਅੰਕੁਸ, ਨਾਗ ਮਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਸਰਪ.

ਸੰਪ. "ਪੌਛਿ ਪਸੁ ਨਗ ਨਾਗ ਨਰਾਧਿਪ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਸ਼ਰੀਰ

ਬਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ (ਪਵਨ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਛਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਨਾਗ ਔਰ ਕੂਰਮ ਕ੍ਰਿਕਲ ਦੇਵਦੰਤ ਲਖੇ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਦਾਸਪੁਣ।

੪ ਕਦੂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਤ ਦੀ ਸੰਤਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਗਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਤਿਹਾਸਵੇੱਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਕਵੰਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਨਾਗਵੰਸ਼

ਹੈ. ਜਦ ਸਿਕੰਦਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤਦ ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ

ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸੰਪ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਨਿੱਤ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੫ ਸੰਧੂਰ. ਸਿੰਦੂਰ। ੬ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ,

ਨਾਗਪੁਰ ੨। ੭ ਥਾਸ. ਚਸਮਾ. ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ. ਜਿਵੇਂ—ਅਨੰਤ ਨਾਗ.

ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਆਦਿ.^੧

^੧ਅਨੰਤ ਨਾਗ ਚਲਮੇ ਤੋਂ ਪਾਸ ਦੀ ਅਥਾਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਅਨੰਤਨਾਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਵੈਰੀ ਨਾਗ

ਚਗਮਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੀ ਨਾਗ ਲਿਖਦਾ ਹੈ) ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ ਦਾ ਮੁਖ ਹੈ.

ਕਸਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਥਾਂ ਹੈ. ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੧੦੨੯ (A.D.

1620) ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਚਲਮੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ. ਸਨ

ਹਿਜਰੀ ੧੦੬੬ (A.D. 1627) ਵਿੱਚ ਬਾਹਜਰਾਂ ਨੇ ਹੋਦਰ ਅਕਲਾਵਰ ਦੀ

ਮਾਰਫਤ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ. ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਤੋਂ ਇੱਕ

ਸੈਕੰਤ ਵਿੱਚ ੭੦ ਕੁਸੇਕ (Cusecs) ਫੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਨਾਂਗ. ਵਿ—ਨੰਗਾ. ਨਗੁ "ਨਾਂਗ ਸਿਧਾਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਾਗਉਰ } ਦੇਖੋ, ਨਗੋਰ ਅਤੇ ਨਗੋਰੀ.
ਨਾਗਉਰੀ }

ਨਾਗਸਦਨ. ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ.

ਨਾਗਹਾਂ. ਡਾ ॥ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਚਾਨਕ. ਅਕਸਮਾਤ.

ਨਾਗਕੁਲ } ਨਾਗਵੰਸ਼. ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ੮ ਕਿਤਨਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਨਾਗਕੁਲੀ } ੯ ਨਾਗਕੁਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ

ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਸ਼ਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਨਾਗ ਉਪਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਗਕੁਲ ਹੋਇਆ. "ਜੁਰਤੋ ਅਸੂ ਕੁਲ ਨਾਗ ਅਪਾਰਾ."

(ਸਲੋਹ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੁਲ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਨਾਗ ਇਹ ਹਨ—

ਅਨੰਤਸੇਸ, ਵਾਸੁਕਿ, ਕੰਬਲ, ਕਕੋਟ, ਪਦਮ, ਮਹਾਪਦਮ, ਸੰਖ

ਅਤੇ ਕੁਲਿਕ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਤਕਕ ਨੇਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਨੌਂ ਕੁਲ

ਕਲਪੇ ਹਨ. ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਕੁਲ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,

ਅਠਾਰਹ ੩.

ਨਾਗਚੂੜ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਵ, ਜੋ ਚੂੜ (ਸਿਰ) ਪੁਰ ਸੱਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਦੇ ਚੂੜੇ ਤੇ ਸਰਪ ਲਿਪਟੇ ਹਨ.

ਨਾਗਭਾੜ. ਭਿੰਕ. ਅਹਿਫੇਨ. ਅਫੀਮ. ਅਫਯੂਨ.

ਨਾਗਣੀ. ਨਾਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸਰਪਣੀ. ਸੱਪਣ। ੨ ਬਰਛੀ। ੩ ਦੇਖੋ,

ਨਾਕਨੀ ੨.

ਨਾਗ ਨਾਥ. ਸੇਸ ਨਾਗ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਉਹ ਰਾਜਾ ਜਿਸ

ਪਾਸ ਹਾਥੀ ਹਨ.

ਨਾਗਨਿ. ਨਾਗਿਨੀ. ਨਾਗ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਨਾਕਨੀ. ਸੱਪਣ. "ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾਂ ਧਰ ਵਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧)

"ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਕਨੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੨ ਨਾਗ

(ਹਾਥੀਆਂ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਗਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਨਾਥ.

ਨਾਗਪੱਤਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਪੱਤਨ.

ਨਾਗਪਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਰੂਪ ਪਾਸ (ਫਾਹੀ). ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦਾ

ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ

ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਨਾਗਪਾਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ

ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਨਾਗਪਿਤਣੀ ਇਸਣੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਡੋਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਪਤਾਤਣੀ

ਇਸਣੀ.

ਨਾਗਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨਾਪੁਰ। ੨ ਮੱਧਭਾਰਤ (C P.) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਨਗਰ ਜੋ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਰੇਲ ਦੇ

ਰਸਤੇ ੫੨੦, ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੭੦੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਨਾਗ ਨਦੀ ਤੇ ਵਸਣ

ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਗਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਈਸਵੀ

ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੌਂਡ ਰਾਜਾ ਬਖਤਬਲੰਦ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ

ਹੈ। ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਸੰਗਤਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਸਮਝੇ ਗਏ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦੇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਨਾਗਪੰਚਮੀ। ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੫। ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਨਾਗਫਾਸ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਪਾਸ।

ਨਾਗਫੇਨ। ਅਫੀਮ। ਦੇਖੋ, ਅਹਿਫੇਨ। "ਨਾਗਫੇਨ ਕੋ ਖਾਇ।" (ਗੁਰੂ ੧੦) ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀਬੱਲਤਾ।

ਨਾਗਬਾਨੀ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ। ਨਾਗਵੰਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ। ਦੇਖੋ, ਤਕਕ। "ਕਹੂੰ ਨਾਗ ਬਾਨੀ।" (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ।

ਨਾਗਬੇਲਿ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਵੰਸੀ। ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਗਬੇਲਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। "ਨਾਗਬੇਲਿ ਨਿਪ ਕੀਨ ਅਗਾਰੇ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਨਾਗਬੰਸ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੁਲ।

ਨਾਗਬੰਸੀ। ਨਾਗਵੰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਪੁੰਡਰੀਕ ਨਾਗ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਆਖਦੀ ਹੈ।

ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ } ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬਾਨੀ। ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ } ਨਾਗਭਾਸ਼ਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਨਾਗਮਣਿ। ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੀ ਮਣਿ। ਦੇਖੋ, ਫਨਿਮਨਿ।

ਨਾਗਮਤਾ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਮੇਤ੍ਰ। ਸਰਪਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਮਤਾ।

ਨਾਗਮਾਤਾ। ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਕਦ੍ਰੁ। ੨ ਸੁਰਸਾ। ੩ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ।

ਨਾਗਮੇਧ। ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਯਕਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। "ਨਾਗਮੇਧ ਖਟ ਯਕਸ਼ ਕਰਾਏ।" (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਯਕਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗ (ਸੱਪ) ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਨਾਗਰ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਰ ਦਾ। ਸ਼ਹਰੀ। "ਨਾਗਰ ਜਨਾ। ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੀ।" (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਚਤੁਰ। ਸਭਰ। ਨਿਪੁਣ।

"ਉਧਰੁ ਹਰਿ ਨਾਗਰ।" (ਸੂਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁੰਤਰਿ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਚਤੁਰ ਹੈ। "ਕਲਪਤਰੁ ਸਿਖਰਿ ਸੁ ਨਾਗਰ ਨਦੀਰੇ ਨਾਥੰ।"

(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੪ ਸੁੰਬ। ਸੁੰਠਿ। ੫ ਗੁਜਰਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੬ ਨ-ਅਗ੍ਰ। ਵਿ—ਜੋ ਵਧਕੇ ਨਹੀਂ। "ਨੈਨ ਨਾਗਰੀ ਕੇ ਹੈ ਨਾਗਰ।" (ਗੁਪਤੁ) ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਧਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ—ਘਟੀਆ ਹਨ। ੭ ਉੱਤਮ। ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਬੋਧਕ ਭੀ ਨਾਗਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। "ਟੂਟੀ ਨਾਗਰ ਲਜੁ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ਉਮਰਗੁਪ ਉੱਤਮ ਗੱਸੀ ਟੂਟੀ।

ਨਾਗਰਕੋਟੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੋਟੀ।

ਨਾਗਰਕੋਟੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੋਟੀ।

ਨਾਗਰਕੋਟੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੋਟੀ।

ਨਾਗਰਕੋਟੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੋਟੀ।

ਨਾਗਰਬੇਲਿ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬੇਲਿ।

ਨਾਗਰਮੋਥਾ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਰਮੁਸ਼ਾ। ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਗੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਮੋਥਾ ਅਨੇਕ ਚੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। L. Cyperus-pertenuis.

ਨਾਗਰਾ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਰੀ। ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। "ਨਾਗਰਾ ਕੇ ਨੈਨ ਹੈ।"

(ਰਾਮਾਵ) ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੱਗਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਚਾਚਦੀਵਾਰੀ ਹੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਢਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਪੁਰਵ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ।

ਨਾਗਰਾਜ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗਾਂ (ਸੱਪਾਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸਨਾਗ। ੨ ਨਾਗਾਂ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਐਰਾਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਰਾਜ ੨।

ਨਾਗਰਿ। ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ। (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੀ।

ਨਾਗਰਿਪੁ। ਸੰਗਤਾ—ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕਰੁੜ। "ਨਾਗ ਨਾਗਰਿਪੁ ਦੇਵ ਸਭ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਨਮੇਜਯ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ।

ਨਾਗਰੀ। ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਹਰ ਦੀ। ਨਾਗਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। "ਚੰਚਲ ਮਨੇ ਨਾਗਰੀ ਨੈਨ।" (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਨਾਗਰ (ਸ਼ਹਰੀ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ। ਦੇਖੋ, ਦੇਵਨਾਗਰੀ।

ਨਾਗਰੰਗ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਰੰਗੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੰਗੀ।

ਨਾਗਾਸੂ. ਦੇਖੋ, ਉਰਗ ਅਸਤ੍ਰ.

ਨਾਗਾਹੋ. ਡਾ ੫: ਕਿ—ਵਿ—ਅਚਾਨਕ. ਨਾਗਾਹੋ. ਅਕਾਮਾਤ.

ਨਾਗਾਂਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਪ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂਤਾ.

੨ ਮੋਰ। ੩ ਜਨਮੇਜਯ। ੪ ਨਾਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਰ.

ਨਾਗਾਇ. ਸ਼ੇਸਨਾਗ ਅਇ. “ਨਾਗਾਇ ਭੁਯੰਗਮ.” (ਸਵਿਯੋ ਮ: ੧ ਕੋ)

ਨਾਗਾਪੱਤਨ } “ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਭਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ”

ਨਾਗਾਬੰਦਰ } ਅਤੇ ਗੁਰੁਨਾਨਕਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਗਪੱਤਨ ਦਾ

ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੱਜੋਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੰਦਰ

ਹੈ. ਲੰਕਾ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅੰਡਾ ਹੈ. ਇਹ ਡਚ

(Dutch) ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੭੮੧ ਵਿੱਚ ਲਿਆ

ਸੀ.

ਨਾਗਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਾਰਿਪੁ.

ਨਾਗਿਨ } ਨਾਗ ਦੀ ਮਈਨ. ਸਰਪਣੀ. ਸੱਪਣ। ੨ ਭਾਵ—

ਨਾਗਿਨੀ } ਮਾਇਆ.

ਨਾਗੀ. ਵਿ—ਨੰਗੀ. ਨਗੂ. “ਪ੍ਰਣਵਤ ਨਾਨਕ ਨਾਗੀ ਦਾਏ.” (ਗਉ

ਮ: ੧) ਦੇਹ ਨੰਗੀ ਦਗਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ. ਸਰਪਾਂ ਨੂੰ. “ਮੰਤ੍ਰੀ

ਹੋਇ ਅਨੂਹਿਆ, ਨਾਗੀ ਲਗੀ ਜਾਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਭਾਵ—

ਬਿਦਯਾ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਸਮਝਕੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ।

੩ ਸੰ. ਜਾਗਿਜ. ਵਿ—ਸੱਪਾਂ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਜਿਵ.

ਨਾਗੁਨ. ਸੰ. ਨਿਗੁਣ. ਸਤ੍ਰ, ਰਜ ਅਤੇ ਰਮ, ਤੇਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. “ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਤ ਮੇ ਵਡ

ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ.” (ਨਾਪੁ) ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਲੋਂ.

ਨਾਗੇ. ਨੰਗੇ. ਨਗੂ. “ਨਾਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਗੇ ਜਾਨਾ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

੨ ਨਾਗੇ. ਨਾਗਾਂ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਨਾਗੇਸ. ਨਾਗ-ਈਸ਼. ਸ਼ੇਸ ਨਾਗ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ

ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਨਾਗੇ ਕੀ ਸਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ.

ਨਾਗੋਂਦੁ. ਨਾਗ-ਇੰਦੁ. ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸ ਨਾਗ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ

ਰਾਜਾ ਐਰਾਵਤ। ੩ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਅਮੀਰ.

ਨਾਗੋਰ } ਦੇਖੋ, ਨਗੋਰ ਅਤੇ ਨਗੋਰੀ.

ਨਾਗੋਰੀ } ਦੇਖੋ, ਨਗੋਰ ਅਤੇ ਨਗੋਰੀ.

ਨਾਗੁਕੋਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਰਕੋਟ (ਕਾਂਗੜੇ) ਦੀ ਦੇਵੀ. ਜ਼ਾਲਾਮੁਖੀ.

“ਨਮੋ ਨਾਗੁਕੋਟੀ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਾਘਨ } ਬ੍ਰਿ—ਉਲੰਘਨ. ਪਾਰ ਜਾਣਾ. “ਪੰਥ ਵਿਖਮ ਕੇ ਨਾਘਤ

ਨਾਘਨਾ } ਆਏ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਨਾਚ. ਸੰਗਤਾ—ਨ੍ਰਿਤਤ. ਪ੍ਰਾ. ਟਾਂਚ. “ਨਾਚ ਰੇ ਮਨ, ਗੁਰੂ ਕੇ

ਆਕੈ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਾਚਮ. ਡਾ ੮: ਸੰਗਤਾ—ਦੋ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਭਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ

ਦੀਆਂ ਦੋ ਨੋਕਾਂ ਹੋਣ. “ਨਾਚਮ ਬਨੈਟੀ ਜੰਗ ਦਾਰੁਨ.” (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ,

ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਫੋਟਾ ਨੋਜ਼.

ਨਾਚਨ } ਕਿ—ਨ੍ਰਿਤਤ ਕਰਨੀ. ਲਯ ਤਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ

ਨਾਚਨਾ } ਦੀ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖਿਲੋਨਾ. ਪੁਤਲੀ.

ਨਾਚਨੁ } “ਨਾਚਤ ਹੈ ਨਾਚਨ ਸੈ.” (ਅਕਾਲ) ੩ ਨਟੀ. ਨ੍ਰਿਤਤ

ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਮਾਇਆ. “ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੰਤੀ ਨਾਚਨਾ.”

(ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਨਚਾਚ. ਨ੍ਰਿਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਨਾਚਨੁ ਸੋਇ ਜੁ

ਮਨੁ ਸਿਉ ਨਾਚੈ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਨਾਚਬ. ਸੰਗਤਾ—ਨ੍ਰਿਤਤ. ਨੱਚਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਨਾਚਬ

ਸੁਖ ਆਯੈ.” (ਗੁਰਾਨ) ਪਸੰਦ ਆਇਆ.

ਨਾਚਾਰ. ਡਾ ੫: ਵਿ—ਵਿਵਸ. ਨਾਚਾਰ. ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਕ।

੨ ਦੇਖੋ, ਨਚਾਰ.

ਨਾਚੀਜ਼. ਡਾ ੮: ਵਿ—ਜੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੨ ਨਿਕੰਮਾ.

ਨਾਚੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨਚੁਖ.

ਨਾਡਿੰਨਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਅਖੰਡ. ਫੀਟਤਾ ਰਹਿਤ.

ਨਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਜ਼। ੨ ਡਾ ੮: ਨਾਜ਼. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਡ. ਪਿਆਰ।

੩ ਹਾਵਭਾਵ. ਨਮਰਾ.

ਨਾਜਦਾਨ. ਡਾ ੫: ਵਿ—ਨਾਡ ਪਿਆਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਾਵ

ਭਾਵ ਦਾ ਗਤਾਤਾ.

ਨਾਜਨੀ. ਡਾ ੮: ਵਿ—ਨਾਡਲੀ। ੨ ਪ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਨਭਾਵਨੀ

(amiable).

ਨਾਜਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਜਿਮ.

ਨਾਜਰ } ਅ. ੫: ਨਾਜਿਰ. ਵਿ—ਨਜਰ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਜਰੁ } ਦ੍ਰਸ਼ਾ. “ਸਦ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ਨਾਜਰੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਚੀ.

ਨਾਜਾਂ. ਡਾ ੮: ਵਿ—ਨਾਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਜਿਮ. ਅ. ੫: ਨਾਜਿਮ. ਵਿ—ਨਜਮ (ਇੰਤਜਾਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਬੰਧਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਿਲ੍ਹੇ ਅਬਦਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨ

ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਨਜਮ (ਛੰਦ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਵਿ.

ਨਾਜਿਰ. ਦੇਖੋ, ਨਜਰ.

ਨਾਜਿਲ. ਅ. ੫: ਵਿ—ਉਤਰਿਆ. ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਉਤਰਣ

ਵਾਲਾ। ੩ ਘਟੀਆ.

ਨਾਜੁ. ਸੰਗਤਾ—ਅਨਾਜ. ਅੰਨ. “ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ, ਟਕਾ ਚਾਰ

ਗਾਂਠੀ.” (ਸਾਧ ਕਬੀਰ) “ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਨਾਜੁ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਾਜੁਕ. ਡਾ ੮: ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਮੁਲਾਇਮ। ੨ ਪਤਲਾ. ਮਹੀਨ।

੩ ਮਤਰਨਾਕ, ਜਿਵੇਂ—“ਜਮਾਨਾ ਵਡਾ ਨਾਜੁਕ ਹੈ.”

ਨਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨ੍ਰਿਤਤ. ਨਾਚ। ੨ ਨਕਲ. ਸ਼ਾਂਗ. “ਸੁਖ ਨਾਹੀ

ਪੇਖੇ ਨਿਰਤ ਨਾਟੇ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਾਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਪੁਰੁਸ਼, ਜੋ ਨਾਟ (ਸ਼ਾਂਗ) ਕਰੇ।

੨ ਹਾਵਭਾਵ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਵਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ

ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਵੇ।

੩ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਾਵਯ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਜੇਹੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਣ, ਜੋ ਅਖੌਤੀ ਵਿੱਚ ਨਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਣ. ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੁਖ ਆਚਾਰਯ ਭਰਤ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਅਨੁਪਦ ਸੂਤ੍ਰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲਾਲੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਸ਼ ਨੇ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸਾਢੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਟਕ ਬਿਨਾ ਪਰਦੇ ਹੀ ਖੇਡੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਪਰਦਿਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ "ਜਵਨਿਕਾ" ਹੋਯਾ. ੪ ਕਾਮਾਖਯਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਨਾਟਕਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ. ਰੰਗਭਵਨ. ਥੀਏਟਰ (theatre).

ਨਾਟਕਾ. ਨਾਤ. ਨਬਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਿਕਾ.

ਨਾਟਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕਾਵਯ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਟੀ (ਨਟਣੀ). "ਨਾਟਨੀ ਨਿਪਟਿ ਨਿਤਟਿ ਬਖਾਨੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੪)

ਨਾਟਾ. ਨਾਟ (ਨਾਚ) ਕੀਤਾ. ਨੱਚਿਆ. "ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮਨ ਬਹੁ ਨਾਟਾ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਟ ਗਿਆ. ਮੁਕਰਿਆ. ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਇਆ. ੩ ਮਧਰਾ. ਛੋਟੇ ਕੁੱਦ ਦਾ. ਠਿੰਗਣਾ.

ਨਾਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਕ ੩. "ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਾਡਿਕਾ. ਨਾਤੀ. ਨਬਜ. "ਬੈਦਕ ਨਾਟਿਕ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾਨੇ, ਮੇ ਹਿਰਦੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪੁਮਪੀਰ ਲਗਾਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ਪੀਤ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਵੈਦਨ ਨਬਜ ਦੇਖਕੇ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਏ.

ਨਾਟਿਕਾ. ਨਾਤੀ. ਨਬਜ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟਿਕ ੨.

ਨਾਟੀ. ਵਿ—ਮਧਰੀ. ਪਸੁਕੱਦੀ. ਠਿੰਗਣੀ.

ਨਾਟੇ. ਦੇਖੋ, ਨਾਟ.

ਨਾਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਟ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਨਿਤਤ ਗੀਤ ਅਤੇ ਵਾਦਨ. ਨੱਚਣਾ, ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ। ੩ ਨਕਲ. ਸੁੰਗ.

ਨਾਠਾ. ਨੱਠਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਠਣਾ. "ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ ਨਾਠਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਨਸ੍ਰਹੋਇਆ.

ਨਾਠੀ. ਨੱਠੀ. ਦੌਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਠਣਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜਵਾਈ. ਦਾਮਾਦ। ੩ ਭਾਵ—ਪਰਾਹੁਣਾ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ, ਕੈ ਘਰਿ ਨਾਠੀ ਅਜੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਅੱਜ ਕਿਸ ਘਰ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ਹੋਵੇਗਾ?

ਨਾਠੀਅਤਾ } ਵਿ—ਨਸ੍ਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨੱਠਣ ਵਾਲਾ.
ਨਾਠੀਆ } ਹਰਕਾਰਾ। ੩ ਪਰਾਹੁਣਾ. ਮੇਹਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਠੀ
੨ ਅਤੇ ੩. "ਧਨੁ ਜੇਬਨੁ ਅਰੁ ਭੁਲਤਾ ਨਾਠੀਅਤੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ. "ਸਾਬ ਲਭੇ ਤਿਨ ਨਾਠੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਠੁੰਗਤਾ. ਨੱਠਣ ਦਾ ਗੱਡਾ. ਉਹ ਗੱਡੀਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਛੋਟੇ

ਬੱਚੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ. "ਨਾਰਾਇਣ ਲਇਆ ਨਾਠੁੰਗਤਾ ਪੈਰ ਕਿਥੈ ਰਖੇ?" (ਮ: ੫ ਗੁਰੂ ਵਚ ੧) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਜਿਸ ਬਾਲਕ (ਅਗਸਤੀ) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਲੀਤਾ, ਭਾਵ—ਖੋਹਲਿਆ, ਉਹ ਪੈਰ ਕਿਥੈ ਰਖੇ? ੨ ਧਾਵਨ. ਹਰਕਾਰਾ.

ਨਾਠਾ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਪੰਜੋਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੰਬੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਨਾਤਾ. "ਬਚਨ ਨੇਹ ਕੇ ਨਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਨਾਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਤ.

ਨਾਤਰ } ਨਹੀਂ ਤਾਂ. ਵਰਨਹ. ਦੇਖੋ, ਨਤਰੁ. "ਨਾਤਰੁ ਖਰਾ ਚਿਸੈਹੈ
ਨਾਤਰੁ } ਰਾਇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਨਾਤਵਾਂ. ਡਾ ਨਾਤਵਾਂ. ਵਿ—ਦੁਰਬਲ. ਨਿਰਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਨਾਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰਿਸ਼ਤਾ. ਸੰਬੰਧ. "ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂੰ ਮੇ ਨ ਦੇਖੜੇ, ਜੈਸੇ ਫੁਰਸਿਖ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਕੇ ਨਾਤਾ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰ. ਸੂਤ. ਵਿ—ਨਾਤਾ. "ਸਾਧੂਧੂਰੀ ਨਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਨਾਤਾ ਧੋਤਾ ਭਾਇ ਨ ਪਾਈ." (ਮਾਤ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਾਤਿਕ. ਅ ਨਾਤਿਕ (ਬੋਲਣ) ਵਾਲਾ. ਵਕੂ. ਨਾਤਿਕ ਹੁਕਮ. ਉਹ ਆਗਤਾ, ਜੋ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਬੋਲਕੇ ਲਿਖਾਈ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਮੁਕਦਮੇ ਦਾ ਅਦਾਲਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਬਜ਼ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ. ਨਾਤੀ. ਸੰ. ਸੂਤਾ. ਵਿ—ਨਾਤੀ ਹੋਈ. "ਨਾਤੀ ਧੋਤੀ ਸੰਬਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਾਤਾ (ਸੰਬੰਧ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. "ਨਾਤੀ ਸਭ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਨਾਪਿ—ਨਾਪ. ਪਤੌਤੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਅਤੇ ਦੋਹਤੇ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਇਥੁ ਨਖ ਪੂਤ ਸਵਾ ਲਖੁ ਨਾਤੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਾਤਾ. ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਨਾਤਾ ੧. "ਸੋ ਹਰਿ ਬੀਚ ਅਹੀਰਨ ਕੇ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਕੌਤਕ ਕੀਨ ਸੁ ਨਾਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਨਾਥ. ਸੰ. ਚਾਖ. ਧਾ—ਬੁੰਮਾਨ ਹੋਣਾ (ਵਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ), ਸੁਆਮੀ ਹੋਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੁਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੁਆਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਨਾਥ ! ਕਵਾਅ ਨ ਜਾਨਉ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਖੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਨਾਥ। ੪ ਭਰਤਾ. ਪਤਿ। ੫ ਨੌਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਸੀ। ੬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੌਕ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਨੱਥ. "ਦੇਹਿ ਜਿਥਾਯਸ ਪਰਕੈ ਨਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਾਥਣਹਾਰਾ. ਵਿ—ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ. ਨਕੋਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਥਾਥੁ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਨਾਥਾਂ ਨਾਥਣਹਾਰਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਨਾਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨੱਥਣਾ. ਨੌਕ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਨਕੋਲ ਪਾਉਣੀ। ੨ ਥਾਥੁ ਕਰਨਾ। ੩ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

'ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਨਾਥ" ਨਾਮਕ ਯੋਗੀਰਾਜ ਤੋਂ ਨਾਥ ਸੰਗਤਾ ਚੱਲੀ ਹੈ.

ਨਾਥ ਪਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ. "ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਨਾਥਪਰਾਣਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਥੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਥਪਨ. ਪ੍ਰਭੂਤਾ. "ਆਪਿ ਨਾਥ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾਣੀ." (ਜਪੁ) ੨ ਨਾਥ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੩ ਸੰ. ਨਾਥਿਨ੍. ਵਿ—ਨਾਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਮੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ੪ ਨਾਥੀ ਦਾ ਅਰਥ ਨੱਥੀ ਹੋਈ (ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ) ਭੀ ਹੈ.

ਨਾਦ. (ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ਧਾ). ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਬਦ. ਧੁਨਿ. "ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ." (ਵਾਰ ਸੈਤ) ਵਿਦੁਆ ਨੇ ਨਾਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੇ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਧੁਨਿ ਰੂਪ, ਜੈਸੇ—ਘੰਟੇ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਸਬਦ. ਦੂਜਾ ਵਰਣਰੂਪ, ਜੈਸੇ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਬਾਧੇ ਹਨ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣੀਭਾਵ, ਜੋ ਜਾਨਦਾਰ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਦੂਜਾ ਅਪ੍ਰਾਣੀ ਭਾਵ, ਜੋ ਬੇਜਾਨ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਜੈਸੇ ਵੀਣਾ ਆਦਿ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਤੀਜਾ ਉਤਪਤਿ ਸੰਭਵ ਜੈਸੇ ਬਾਸ਼ੁਰੀ ਨਵੀਰੀ ਆਦਿ। ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੰਚ ਸਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਆਦਿ ਨਾਦ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜਹਿ ਨਾਦ." (ਜਪੁ) ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਵ ਆਤਮਿਕ ਅਖੰਡ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਅਭਿਰਾਸੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਥ. "ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਰਹਿ ਨਾਦ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸੁਰਵਿਦਯਾ. ਸੰਗੀਤ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੫ ਨਿਘੰਟੂ ਵਿੱਚ ਨਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀਏ ਉਹ ਨਾਦ ਹੈ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਨ (ਪ੍ਰਾਣ) ਦ (ਅਗਨਿ). ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਕਨੀ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਜੋ ਸੁਰ ਉਪਜੇ, ਸੋ ਨਾਦ. ਇਸ ਨਾਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਸਥਾਨ ਹਨ—ਹਿਦਯ, ਕੰਠ ਅਤੇ ਮਸੂਕ. ਹਿਦਯ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਨਾਦ ਦੀ "ਮੰਦ੍ਰ" ਸੰਕਤਾ ਹੈ, ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਨਾਦ ਦੀ "ਮਧਯਮ" ਸੰਕਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਸੂਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਨਾਦ "ਤਾਰ" ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਅਨਹਤ ਨਾਦ.

ਨਾਦਉਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੋਨ.

ਨਾਦਸਤ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ੧੪ ਅਤੇ ਚੰਦਸਤ.

ਨਾਦ ਕਵਿਤ. ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਤ. ਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਜ. "ਤਹਿ ਹਰਿਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਨਾਦ ਕਵਿਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਨਾਦਬਿੰਦੁ. ਸੰ. ਨਾਦਵਿੰਦੁ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਦਵਿੰਦੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਨਾਦ (ਧੁਨਿ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਲਹਿਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ. ਦਸਮਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਅਖੰਡ ਗੂੰਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਦਬਿੰਦੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਣ. "ਨਾਦਬਿੰਦੁ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਦੀ ਬਿੰਦੀ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਉੱਚ ਸੁਰ (ਟੀਪ) ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਅਖੰਡ ਠਹਿਰਨਾ, ਨਾਦਵਿੰਦੁ ਹੈ। ੪ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਸੋਚਿਦਾਨੰਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ਕਿ, 'ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ ਬ-ਬ.

ਸ਼ਕਿ ਤੋਂ ਨਾਦ, ਨਾਦ ਤੋਂ ਵਿੰਦੁ (ਵੀਜਰੂਪ ਪ੍ਰਣਵ—ਓਅੰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ.

ਨਾਦਬੇਦ. ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਆਤਮਗਤਾਨ ਵਿਦਯਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਤ.

ਨਾਦਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਮ.

ਨਾਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰ.

ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ.

ਨਾਦਵਣ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੋਨ.

ਨਾਦਵਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਬਿੰਦੁ.

ਨਾਦਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਬੇਦ.

ਨਾਦਾਨ. ਛਾ ਮ: ਵਿ—ਅਣਜਾਣ. ਅਗਿਆਨੀ.

ਨਾਦਿਨ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੮੦੯ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਨਾਦਿਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਦਿਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਨਾਦਿਨੀ (ਨਦ ਨਦੀਆਂ ਵਾਲੀ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਸੰ. ਨਾਦਿਨ੍. ਵਿ—ਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਦਿਮ. ਆ ਮ: ਵਿ—ਲੌਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਨਿੰਦਾਮ ਹੈ.

ਨਾਦਿਰ. ਆ ਮ: ਵਿ—ਅਦਭੁਤ. ਅਣੋਖਾ.

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ. ਆ ਮ: ਨਾਦਿਰ ਕੁਲੀ. ਇਹ ਇਮਾਮਕੁਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤ ਇੱਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਯਾਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਖੁਰਾਸਾਨ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿਬਲ ਨਾਲ ਪਰਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਤਹਮਾਸਪ ਦੀ ਅਹਲਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸ ਨੂੰ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾਯਾ. ੨੬ ਅਗਸਤ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਤਹਮਾਸਪ ਦੇ ਤਖ਼ਤੋਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਨਾਯਬੁਲ ਸਲਤਨਤ ਬਣਿਆ. ਅੱਬਾਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ੨੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੩੬ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ.

ਸਨ ੧੭੩੭ ਵਿੱਚ ਕੰਧਾਰ ਕਾਬੁਲ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ੬ ਨਵੰਬਰ ੧੭੩੮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ੧੮ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੭੩੯ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਤੋਂ ਲਹੌਰ ਲੀਤਾ, ੧੩ ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿੱਤਕੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦਾ ਮਾਰਦਾ ੯ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾਚਾਰ ਹੋਕੇ ਨਾਦਿਰ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਭੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਇੱਕ ਭੰਗੜ ਦਿਹਲਵੀ ਨੇ ੧੦ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਗੱਪ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਾਦਿਰ ਬਿਲੇ ਅੰਦਰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਾਦਿਰ ਦੇ ਕਈ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ੧੧ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਨਾਦਿਰ ਤਲਵਾਰ ਧੁਹਕੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਆ ਬੈਠਾ ਅਰ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ.^੨ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਾਦਿਰ ਦੀ 'ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਡੇਢ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਪ ਹੈ.

ਤਲਵਾਰ ਮਿਆਨ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਤਲਾਮ ਬੰਦ ਹੋਈ।¹

ਨਾਦਿਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨਸਰੁੱਲਾਖਾਨ ੨੬ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਪੋਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ, ੫੭ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿ ਕੇ ੫ ਮਈ ੧੭੨੯ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਰਸਤੇ ਤਾਊਸ (ਮਯੂਰਸਿੰਘਾਸਨ), ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ ਆਦਿ ਸੰਤਰ ਕਰੇਤ ਦਾ, ਮਲ ਧਨ^੨ ਲੈਕੇ ਈਰਾਨ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮਾਲਮੇ ਨੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰਕੇ ਵਡਾ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਲੁੱਟ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਾਲ ਖੋਹਿਆ।

ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਨਾਦਿਰ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਸਿੰਧ ਨਦ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸੀ, ਈਰਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।

ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ੨੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੪੭ (ਸੰਮਤ ੧੮੦੪) ਨੂੰ ਕੂਚਨ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹੱਥੋਂ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟਾ ਪਿਆ ਵਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ. ਸੰਗਤ—ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਜੋਹੀ ਅਤਰਾਥਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਜੋਹੀ ਲੁੱਟ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ, ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਜਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ.

ਨਾਦਿਰ ਸੀਖਰ. ਅ. ੨੨੨ ਵਿ—ਅਣੇਖੇ ਸੁਤਾਉ ਵਾਲਾ. ਅਜੀਬ ਆਦਤਾਂ ਵਾਲਾ.

ਨਾਦਿਰਾ ਬੇਗਮ. ਦੇਖੋ, ਅਨਾਰਕਲੀ.

ਨਾਦਿਰੀ. ਵਿ—ਨਾਦਿਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫਾਰਸ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁਰਦੀ' ਹੈ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਨਾਦਿਰੀ ਰਾਖੀ. ਇਹ ਇੱਕ ਕੋਟ ਹੈ ਜੋ ਕੁਹਣੀਆਂ ਤੱਕ ਛਾਹਾਂ, ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਲੰਬਾਈ, ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਟਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਇਹ ਪੜਾਰੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਸੀ. ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਦਿਰੀ ਭਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਅਰ ਇਹ ਵਡਮੁੱਲੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਨਾਦੀ. ਸੰ. ਨਾਦਿਨ. ਵਿ—ਨਾਦ (ਧੁਨਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੇਲਾ. ਸਿੱਖ. ਨਾਦ (ਉਪਦੇਸ਼) ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤ੍ਰਤਾਵ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਸਬਦੀ ਮੋਨੀ ਜਮ ਕੇ ਪਟੇ ਲਿਖਾਇਆ." (ਸੋਧ ਕਬੀਰ) ਨਾਦੀ, ਬਿੰਦੀ, ਸ਼ਾਸਤਰਬਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮੋਨੀ, ਸਭ ਜਮ ਦੇ ਚਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ੩ ਰਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਗੀ. ਕੀਰਤਨੀਆ। ੪ ਅ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ.

ਨਾਂਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਿਭੂਤੀ. ਸਮੁੱਧੀ। ੨ ਨਾਟਕ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵੇਲੇ ਦਾ ਮੰਗਲ. ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਉਸਤਤਿ ਗਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨੰਦ (ਆਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਂਦੀ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਭਰਤਮੁਨਿ ਨੇ ਨਾਂਦੀ ਦੇ ਦਸ ਪਦ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ "ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ ਕਤਨਾਮ" ਕਹਾਵਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ

ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਤਾਂਭੇ ੩੦ ਕਰੋੜ ਦੇ, ਜਵਾਹਰਤ ੨੫ ਕਰੋੜ ਦੇ, ਰਸਤ ਤਾਊਸ ੯ ਕਰੋੜ ਦਾ, ਵਸਤੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ੨ ਕਰੋੜ ਦਾ, ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ੪ ਕਰੋੜ ਦਾ

ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਨਾਦੀਆ. ਸੰ. ਨੀਂਦ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਘੋਨੁ.

ਨਾਦੀ ਬਿੰਦੀ } ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦੀ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ
ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ }
ਨਾਂਦੀਮੁਖ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿੱਧੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸ਼ੁੱਧਕਰਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿੱਧਿ ਸ਼ੁੱਧ" ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਨਮ ਵਿਆਹ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਆਦਿ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।^੨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁੱਧਕਰਮ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਂਦੀਮੁਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਨਾਂਦੀਮੁਖ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਵਾਯੋ। ਵੇਦਨ ਵਿਧਿ ਜਿਮਿ ਵਿਪੁ ਬਤਾਯੋ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਖੂਹ ਦਾ ਢੱਕਣ.

ਨਾਦੇਤ. ਦੇਖੋ, ਅਭਿਚਲਨਕਰ.

ਨਾਦੋਣ } ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਹਮੀਰਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਲਜੀ
ਨਾਦੋਨ } ਵਿੱਚ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਕਾਂਗੜੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ੨੦ ਮੀਲ ਵਿਪਾਸ (ਬਿਆਸ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਨਾਦੋਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਿਪਾਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੬੦ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅਹਾਰੇ ਅੰਦਰ ਛੀ ਪਿੱਪਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖਿਰਾਜ ਨਾ ਪੁੱਜਣ ਕਰਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਮੀਆਂਖਾਨ ਫੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ. ਮੀਆਂਖਾਨ ਆਪ ਜੰਮੂ ਵੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਅਲਫ਼ਖਾਨ ਨੂੰ ਨਾਦੋਣ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਦੋਣ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਲਫ਼ਖਾਨ ਹਾਰਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ.

ਨਾਧਾ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨੱਧ.

ਨਾਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਨ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਲ. ਇਸਨਾਨ. "ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਦਾਨ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਵਿ—ਨਜੂਨ. ਘਟੀਆ. ਅਦਨਾ. "ਕਿਆ ਹਮ ਬਿਰਮ ਨਾਨ ਨਿਕ ਕੀਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਨ੍ਹਾ। ੪ ਛਾ ਛਾ ਚੋਟੀ.

ਨਾਨਕ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਾਖਤਾ ਵਿਦੁਆਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ—

ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨੇਕਤ੍ਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਅਵੈਤਰੁਪ). ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ ਨਕਾਰ ਨਾ ਪੁਮਾਨ ਅਭਿਧਾਨ ਜਾਨ

^੧ ਛਾਯਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਥਾਵੈਧੁ ਚਰੇਤੀ ਸਭ ਬੰਦਸਰ: ਸਮਮ

ਜਾਨੀਸੁਕੰ ਧਿਰੁਜਾਗੰ ਗ੍ਰਯਯੇਤੁ ਭਯਰੀ ਗ੍ਰਥੀ."

(ਬੁਧਤਤ੍ਰ)

ਤਾਹੂੰ ਤੇ ਅਕਾਰ ਲੇ ਅਨਕ ਪੁਨ ਤੀਨ ਹੈ,
ਦੂਸਰੇ ਨਕਾਰ ਤੇ ਨਿਕਾਰਕੈ ਅਕਾਰ ਇਕ
ਭਯੋ “ਅਨ ਅਕ” ਚਾਰ ਵਰਣ ਸੁ ਕੀਨ ਹੈ,
ਅਕ ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੇ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਜਕਤ ਮਧ
ਜਾਹਿ ਨਰ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ਹੈ,
ਐਸੇ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਅਰਥ ਚੀਨ
ਸੋਚਿਦ ਅਨੰਦ ਨਿਤ ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਹੈ।’

ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਨੇ ਰੂਪ—
ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦਸਮ ਤੀਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ “ਨਾਨਕ” ਸੰਕਯਾ ਹੈ।
੩ ਵਿ—ਨਾਨਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨਾਲੇ ਦਾ। ੪ ਸੰਕਯਾ—
ਨਾਨੇ ਦਾ ਵੰਸ਼. “ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਨਾਉ ਨਾ ਕੋਈ.” (ਭਾਗੁ)

ਨਾਨਕਸਰ. ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਦਾ ਉਹ ਤਾਲ, ਜੋ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ,
ਤਸੀਲ ਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭਿੰਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭਾਲ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਸੱਤ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.
ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਿੰਡੇ ਤੋਂ ਪੈਂਟ ਮੀਲ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਮਾਟਕੁਮਰੀ, ਬਾਣਾ ਖਾਸ ਹੱਥਪਾ. ਹੱਥਪਾ ਨਗਰ ਤੋਂ ਪੈਂਟ
ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਦਸ
ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ੧-੨-੩ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੱਥਪਾ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ
ਪੱਛਮ ਹੈ।

੪ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਬਾਣਾ ਸੰਭਾਸ਼ਿਆਲ ਦਾ ਪਿੰਡ
ਸਾਹੋਵਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਗੋਂਕੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ
ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟੋਂ ਇੱਥੇ
ਆਏ ਅਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਛੱਤ ੨੫
ਘੁਮਾਉਂ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ. ਛੋਟਾ
ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੫ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਵੇਰਕਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕਿਆਣੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਣਾਲੇ
ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ
ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ,
ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਸੰਕਤਾਂ ਪਾਸੋਂ

‘ਭ’ (ਜੁਝ) ਨਫਿਰਫ਼ਸ਼ ਭਭ (ਫੁ.ਭ). ੩ ਭਭ ਫਿਧਰੇ ਬਧ
ਜਾਂਡਭ. ਜਾਂਡਧ. ਧੁਸਾਭਾਜੀ ਭਭਕ ਹਰਿ ਜਾਨਕ.

ਕਰਾਈ ਹੈ. ਨਗਰਵਾਸੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਨਿੱਤ
ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਵਿੰਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

੬ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਬਾਣਾ ਬੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ
ਹਕੀਮਪੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੀਹਰਾਮ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.
ਹਕੀਮਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ
ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਭੁਭ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਪਲਾਂ ਅਤੇ
ਨਿੱਮਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੰਧੇ ਸਨ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ
ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ.
ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਸਨ.

੭ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਬਾਣਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ
ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਤਖਤਪੁਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਲ
ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਤਖਤਪੁਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ, ਗੁਰਅਸਥਾਨ “ਨਾਨਕਸਰ”
ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ—

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦ ਇੱਥੇ ਚਰਣ
ਪਾਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਫੀ ਗੋਪੀਚੰਦ, ਭਰਥਰੀ ਸੀ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਪਾਸ ਹੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ
ਸੁੰਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਤਾਲਾਬ
ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਛੱਪੜ ਸੀ।

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਦਮਦਮਾ ਹੀ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਂਗੜ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ
ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਨਕਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਸਮੇਤ
ਘੋੜੇ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਉੱਚਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਲੋੜੀਂ ਅਤੇ
ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੮੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ
ਹੈ.

੮ ਦੇਖੋ, ਟਿੱਬਾ ਅਬੋਹਰ। ੯ ਦੇਖੋ, ਠਕਰਵਾਲ। ੧੦ ਦੇਖੋ,
ਪਕਪਟਨ.

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ. ਸੰਕਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਸੰਮਤ
੧੮੩੫ (ਸਨ ੧੭੭੮) ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ
ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਚਲਾਇਆ ਰੁਪਯਾ.
ਇਸੇ ਸਿੱਕੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ
ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪਯਾ ਸਨ ੧੮੦੦
ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ ਸੀ.

ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ. ਇਹ ਸਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸੂਰਯੋਦਯ. ਵੇਦੀ ਕਣੇਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸ਼ਾਖੀ, ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਰ ਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਨਾਨਕਚੰਪਾ. ਇਹ ਸਦਾਬਹਾਰ ਬਿਬਫ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲਦੀ ੨੦ ਫੁਟ ਤੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. L. Pterospermum Acerifolium.

ਨਾਨਕਫੌਕ. ਦੇਖੋ, ਫੌਕ.

ਨਾਨਕਚੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਰ.

ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ, ਅਯਾਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸੂਰਯਰੂਪ ਸਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ (੨੦ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੪੬੮) ਨੂੰ ਬੇਦੀ ਕਾਲਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਰੂਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ, ਰਾਇਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ) ਹੋਇਆ।

ਸੰਮਤ ੧੫੩੨ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਹਿੰਦੀ, ਸੰਮਤ ੧੫੩੫ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੩੯ ਵਿੱਚ ਮੋਲਵੀ ਯੁਤਬੁੱਦੀਨ ਪਾਸ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਾਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਕਿਰਦ ਬਣਾਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਤੱਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਭੀ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਫੜੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਵਯਾਲ ਕੁਲਪੁਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨੇਊ ਪਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਜਨੇਊ ਲੈ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਫਲ ਪਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਨੇਊ ਨੂੰ ਜਾਤਿਬੰਧਨ ਜਾਣਕੇ ਪਹਿਰਾਏ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ—“ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ” ਆਦਿ ਬਲੇਕ ਉਚਾਰੇ, ਜੋ ਵਾਰ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ 'ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਨਾਨਕਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਕੰਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੧ (ੳ) ਆਦਿ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਜਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਲਾਕੋਟ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾ ਠਾਕੁਰਦਾਸ ਸੋਨੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਜੋਥ ੩ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੧ (ੳ) ਸੰਮਤ ਵਿਕ੍ਰਮ ਨਿਪਤਿ ਕੇ ਪੰਦਰ ਅਹਸ ਪਰੀਸ।

ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤਿਥੀ ਤੀਜ ਕੇ ਧਰਮੋ ਸੰਤ ਵਪੁ ਟੀਸ।

ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵੱਲ ਘੱਟ ਧਯਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਪੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁਝ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਦਾ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ, ਸਾਰਾ ਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਵਾਸਤੇ ਅਰਪ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਘਰ ਆਏ ਤਦ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ਜੋ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪੂਰਣ ਕਯਾਨੀ ਸੰਤ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ। ਸੰਮਤ ੧੫੪੧ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤੀ ਜੈਰਾਮ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਗਿਆ ਅਰ ਸਭ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੌਲਤਖਾਂ ਲੋਦੀ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਮਤ ੧੫੪੨ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭਿਆ।

੨੪ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੫੪੪ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੁਲਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਲਖਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਨਾਮੀਦਾਸ ਜੀ ਜਨਮੇ।

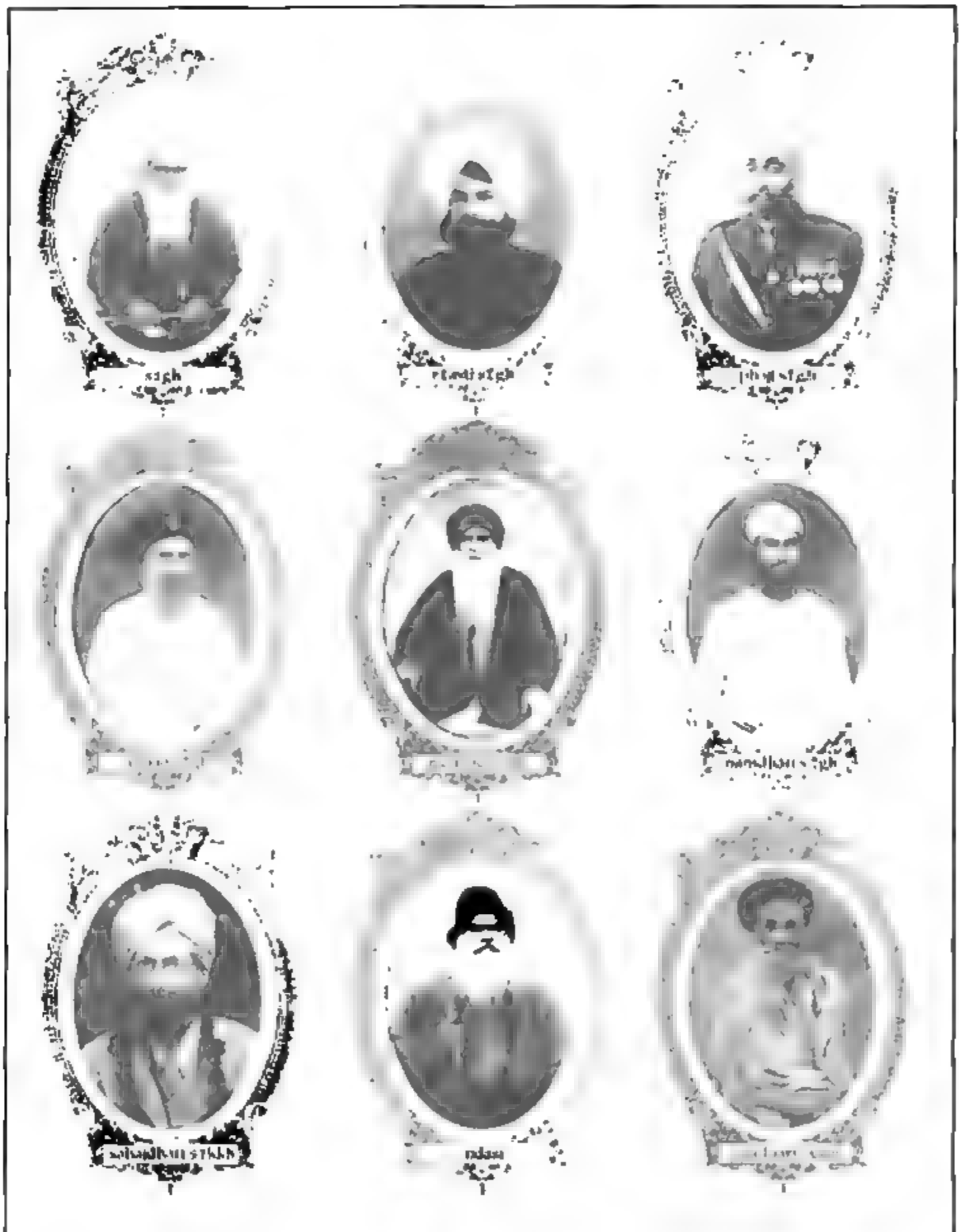
ਰਾਜਕੋਟੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਘਰ ਬੈਠਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਫੁਟ ਈਰਖਾ ਵੈਰ ਨਾਲ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਨਾਮ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਦੁਤੀ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ^੧ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਤ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੫੪ ਵਿੱਚ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਯਾਰਕੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਆਰੰਭਿਆ।^੨ ਏਮਨਾਯਦ ਵਿੱਚ ਲਾਲੇ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਚਹਿਕੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੀ ਭੂਤ ਛਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾਇਆ ਅਤੇ ਮਲਿਕ ਭਾਕੇ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਹਰਮਖੇਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ। ਹਰਿਦੁਰ ਜਾਕੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣਾ ਅਵਿਦਯਾਕਰਮ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ। ਇੱਲੀ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਯਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿੱਥੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਜਗੰਨਾਥ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੱਚੀ ਅਚਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਜੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਪ ਨੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਅਰਥੁਦਗਿਰਿ (ਕੋਹਆਬੁ) ਸੇਤੁਬੰਦ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਸਿੰਹਲਦ੍ਰੀਪ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਤੀਜੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਕੇ ਸਰਮੋਰ ਕੜਵਾਲ ਹੇਮਕੁੰਟ ਗੋਰਖਪੁਰ ਸਿਕਿਮ ਫੂਟਨ ਤਿੱਬਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਅਨਨ੍ਯ ਉਪਾਸਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

ਚੌਥੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਉਪਕਾਰੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੀਤੀ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਰ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਸਰਵਵਯਾਪੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ

“ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਧਯਾਨ ਧਰ, ਜਲਤੀ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਦਿਸਿ ਆਈ * * * ਚਤਿਆ ਸੋਧਣ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ.” (ਭਾਗੂ)

ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ

ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰਨੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤੀ। ਕੁਮ ਬਕਸ਼ਦਾਈਰਾਨ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਧਾਰ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸੰਤਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ, ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਵਲੀਕੀਧਾਰੀ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ), ਵਿਰਾਜਕੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਨਾਲ ਅੰਨ ਦਾ ਨੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਯੋਗਤ ਪੁਰੁਸ਼ ਹੀ ਆਚਾਰਯ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਤਾ ਦੇ ਕੇ ੨੩ ਔਸ਼ (ਸੁਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ (੨੨ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੯) ਨੂੰ ਜੈਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ। ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁਤ ਵਿਵਾਦ ਹੋਇਆ, ਕੌੜੀਕ ਇਹ ਸਭ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਸਤੂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਬਰ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ" ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭੦ ਵਰ੍ਹੇ, ੪ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ੩ ਦਿਨ ਦੀ ਸੀ।

"ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ?" (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ)

"ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਜੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ। ਸੇ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ।" (ਗਉ ਮ: ੫)

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਕਉ ਭਇਆ ਦਇਆਲਾ। ਸੇ ਜਨੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲਾ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਨੇਖਾ ਨਿਬਤਿਆ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ।" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

"ਭਗਤਿਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਉਪੇ, ਫਿਰਿ ਨੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ।" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

"ਜੇ ਜੇ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਭੈਦਾਨ ਸੁਖ ਪਾਏ।" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

"ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸੁਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੇ ਆਪਿ ਤਰੈ, ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਪੇ।" (ਕਾਨ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪)

"ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਯਉ ਸਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁੰਹਰੇ ਰਹਿਓ।" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

"ਤਿਨ ਬੇਦਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਪੁਗਟੇ ਨਾਨਕ ਰਾਇ। ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੇਖੇ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ।"

ਸੁਖ ਦੇਏ, ਜਹਿ ਤਹਿ ਭਏ ਸਹਾਇ। ਤਿਨ ਇਹ ਕਲਿ ਮੇ ਧਰਮ ਚਲਾਯੋ। ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਹ ਬਤਾਯੋ। ਜੇ ਤਾਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਆਏ। ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਪ ਸੰਤਾਏ। ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਤਵਨ ਕੇ ਪਰੇ। ਤਾਪ ਪਾਪ ਤਿਨਕੇ ਪੁਰੁ ਹਰੇ। ਦੂਖ ਦੁਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਸਤਾਏ। ਜਾਲ ਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਏ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਦੇਖੇ, ਸੰਤ ਰੇਣੂ ਦਾ ਫੁੱਟਨੋਟ, ਨਾਨਕਪਿਆਉ, ਦੇਖੇ, ਦਿੱਲੀ।

ਨਾਨਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੨ ਬੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ।

ਨਾਨਕਪੋਤ੍ਰਾ, ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ੨ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ।

ਨਾਨਕ ਪੰਥ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ, ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।

ਨਾਨਕਪੰਥੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ।

"ਨਾਨਕਪੰਥੀ ਜਿਨ ਕੋ ਨਾਮ,
ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਪਿ ਰਹਿਤ ਅਕਾਮ,
ਸੇ ਯਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਦੇਖਨਪੈਰੋਂ,
ਸੁਖ ਸੋ ਗਤਿ ਪੁਪਤ ਤਿਨ ਹੋਰੈ।"

(ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਫਿਰਕੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਤਿੰਨ ਹੀ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਉਦਾਸੀ, ਸਹਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹੰਗ, ਨਿਰਮਲੇ, ਕੁਕੇ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ)। "ਏਕ ਤੇ ਫਕੀਲੇ ਫੈਲ ਰੂਪਨ ਕੇ ਰੁਪਭਾਲ ਭਾਰੀ ਰੋਜ ਭਾਨੁ ਸੇ ਚਵਾਈ ਨਿੱਤ ਜੰਗ ਕੀ, ਏਕ ਧਨ ਕਿਰਤ ਕਮਾਇ ਕੇ ਛਕਾਵੈ ਜਨ, ਏਕ ਤੋਨ ਮੇ ਵਿਰਾਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧੁ ਸੰਗ ਕੀ, ਏਕ ਤੋਂ ਵਿਰੰਚਿ ਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਹੂੰ ਨ ਹੋਰੈ ਰੰਚ, ਲੀਨ ਹੈ ਨਿਜਾਪ ਮੇਂ ਨ ਚਾਹ ਨੀਰ ਗੰਗ ਕੀ, ਕਾਰੇ ਪੀਰੇ ਧੋਰੇ ਲਾਲ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਧਾਰੇ, ਸਿੱਖੀ ਦੀਨਬੰਦੁ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਰੰਗ ਰੰਗ ਕੀ।" (ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੱਖ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਫੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਚਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਯਾਯ ੧੨੦ ਹਨ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬੁਤੀਏ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਤਿਹ ਤੀਰ ਬੁਤੀਆ ਨਕਰ ਇਕ
ਕਵਿ ਨਿਕੇਤ ਲਖਿਯੋ ਤਹਾ,
ਕਰ ਕ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕੈ ਤਲੇ
ਗੁਰੁਯਸ ਜਿਸ ਮਹਿ ਸੁਠ ਮਹਾ,
ਏਕ ਆਂਕ ਅਰੁ ਅਸ੍ਰ ਕਰ
ਬਹੁਰ ਅਸ੍ਰ ਪਰ ਸੁਨ,

ਕਾਤਕ ਪੂਰਨਮਾ ਬਿਖੇ
ਭਯੋ ਗੁੱਬ ਬਿਨ ਉਨ. ॥

(ਨਪੁ)

ਦੇਖੇ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ.

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੇ, ਸੋਹਵਾਨ.

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ. ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਨੈਨੀਤਾਲ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਤਾਰਗੰਜ ਅੰਦਰ ਪੀਲੀਭੀਤ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਟੀਆ ਤੋਂ ੧੦ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਪਹਿਲਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੋਰਖਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ "ਭੋਰਖਮਤਾ" ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਗੈਰਖ ਦੇ ਚੇਲੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਭੰਗਰਨਾਥ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਫ਼ਜ਼ਲ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉ "ਨਨਕਮਤਾ" ਹੈ. ਇਹ ਜਗਾ ਹੁਣ ਜੰਗਲ ਸਮੇਤ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਪਾਸ ਹੈ.

ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਫ਼ੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿਪਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ ਅਰ ਮਹੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਦੀ ਪੱਧਤਿ ਦਾ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਸਤ ੨.

ਨਾਨਕਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਨਾਨਕਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਨਾਨਕਿ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ. "ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਸੁ ਦ੍ਰਿਤ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ." (ਸਵੀਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਾਨਕਿਆਨਾ } ਨਾਨਕ-ਅਯਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਯਨ
ਨਾਨਕਿਆਨਾ } (ਖਰ). ਨਹੋਰੇ ੪੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਜਿਲਾ
ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਂਉ ਰਾਇਪੁਰ ਫੋਰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇਭੋਇ ਦੀ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਨਾਨਕਿਆਨਾ (ਨਨਕਾਨਾ ਸਾਹਿਬ) ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ" ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਧਾਮ ਨਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ (੧੭੫੪੯ ਘੁਮਾਂ) ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਸੌ ਬਾਨਵੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਪਾਤਮਾ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ੧੦ ਫਰਵਰੀ ਸੰਮਤ ੧੯੭੭ (੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧) ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਘੋਰ ਸਾਫ਼ਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਏ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ, ਇਸ ਕਾਰਣ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਮੇਲਾ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦, ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫.

ਮਹਿਮਾ ਪੁਕਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ "ਭਯੋ ਟਹਿਲੋਏ ਰਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਲੰਗਰ ਕਰਾ ਦੀਨੇ, ਚੌਦਾ ਭਾਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰੇਟਾ ਕਰੀ."

ਨਿਮਾਣੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਇਸ ਥਾਂ ਇਤਨੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਨਗਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸਮੀਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖਾਧੀ ਪੈਲੀ ਹਰੀ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੪੫ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(ਅ) ਭੰਬੂ ਸਾਹਿਬ. ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਹਤਕਾਣੇ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਸੈਦਾ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਵਣ ਦੇ ਬਿਰਫ਼ ਹੇਠ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁੱਬਜਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਰਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ.

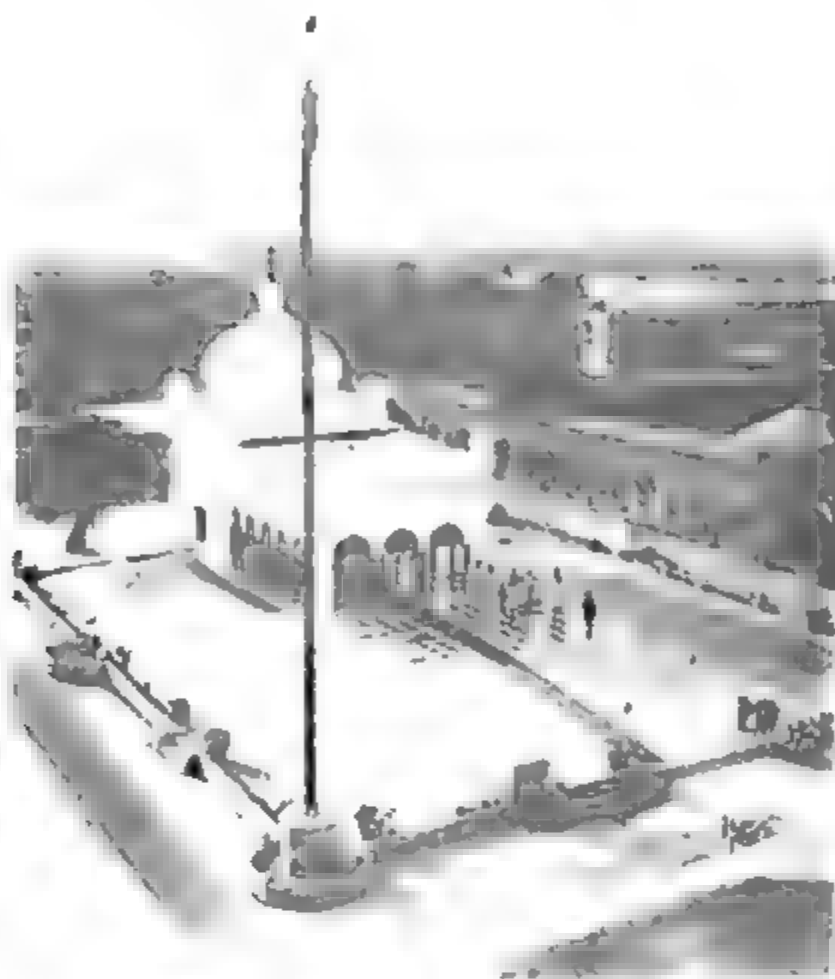
(ੲ) ਪੱਟੀ ਸਾਹਿਬ. ਕਸਬੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਲੀਲੂ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਅਪਣਾ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਸੀ. ਆਸਾ ਪੱਟੀ ਬਾਣੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਰੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਅਨੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(ੳ) ਬਾਨਲੀਲੂ ਅਬਵਾ ਬਾਲ ਕੀਤਾ. ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਤਾਲਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਰਾਇਬੁਲਾਚ ਨੇ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੨੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੩੧ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

(ੴ) ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੱਥੀਆਂ ਰਾਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਮਾਲ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸੁਰਜ ਦੇ ਵਨਣ ਤੋਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੇਂ ਨਹੀਂ ਟਲੀ ਸੀ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਰਪ ਨੇ ਵਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ੧੮੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੫੦ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਉਹ ਵਣ (ਮਾਲ) ਦਾ ਬਿਰਫ਼, ਜਿਸ ਤਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਮੋਜੂਦ ਹੈ.

(ਕ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਥਾਨ. ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਆਏ, ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਇਹ ਮੇਲਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਣ ਦੇ ਬਿਰਫ਼ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੋਜੂਦ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

(ਖ) ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ (ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਦਾ ਖੂਹ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬੇੜੀ ਦੂਰ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਖੂਹ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿੱਬ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਰਖਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਬੁੱਢੇ ਸਾਹਿਬ"

ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਸਦਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ

ਕਹਿਦੇ ਹਨ, ਅਸਲੋਂ ਇਸ ਬਿਰਛ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਲਦੁ ਅਥਵਾ ਕਰਮ (Odina Cordifolia) ਹੈ। ਇਸਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੇ ਸੰਦ ਅਤੇ ਅਲਮਾਰੀ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਅਰ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

੨ ਸੰਗਰੂਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਮੁੰਗਵਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇੱਥੇ ੧੫ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। ਪਾਸ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋਲਾਂ ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਨਾਭੇ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਮਾਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖੇ ਇੱਕ ਸੁੱਕੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠਾਂ ਛੋਰਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪਾਸ ਹੀ ਨੂਰੀ (ਨੌਰੀਗਾ) ਨਾਮੇ ਕੋੜੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਤੇ ਪਾਕ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ। ਦਰਬਾਰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਿੱਪਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਜੁਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੂਰੀ ਲੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੁਬਰ ਭੀ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ “ਮਨਚਾਰੀਆਂ” ਵਿੱਚ ਕੰਬੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਬੇਦੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੰਬੂਰਾਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਹਰੂਰਾ ਸਿੰਘ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਮੰਜੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੌਣੇ ਛੀ ਫੁਟ ਲੰਮੀ, ਤਿੰਨ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਸਥਾ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸੂਤ ਨਾਲ ਬੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਪਾਵੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵੇਲਦਾਰ ਚਿਤ੍ਰੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਲਮਾਰੀ ਦਲਾਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਮੇਤ ਭਾਈ ਨੰਬੂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਜੋ ਅਲਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਕਾੜਾ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ।

ਨਾਨਕੀ। ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ।

੩ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਰਈਸ ਦੀ ਸੁਪੜੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਣੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ ੨ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ।

ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੩੨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਜੈਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁਨਤਾਨਪੁਰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੀ।

ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। ਹਰਿਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹਰੀਚੰਦ ਲੰਬ ਖੜੀ ਬਕਾਲੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਨਮੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ।

ਨਾਨਕੁ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. “ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਨਾਨਕੇ। ਨਾਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਨਾਨੇ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਨਗਰ ਅਤੇ ਘਰ।

ਨਾਨੜੁ } ਸੰ. ਨਾਨਾੜੁ. ਸੰਕੜਾ—ਅਨੇਕਤਾ. ਭਿੰਨਤਾ. ਭੇਦ. “ਸੈ ਨਾਨੜੁ } ਨਾਨੜੁ ਪਰ ਫੁਰਨ ਕਰੈ ਨ. ਜਿਹ ਨਾਨੜੁ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਰਾਈ.” (ਰੂਪਸੁ)

ਨਾਨਨਿਕ. ਵਿ—ਨਨ੍ਹੇ ਤੋਂ ਨਨ੍ਹਾ (ਨਿੱਕਾ). ਅਤਿ ਲਘੁ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ. “ਭਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਨਾਨਨਿਕ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਨਾਨਬਾਈ. ਭਾ ਯੁਮ ਸੰਗਤ—ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨ ੪. ਨਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਨਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਨਾਨ੍ਹਾ. “ਹਮ ਨਾਨੇ ਨੀਚ, ਤੁਮੇ ਬਡ ਸਾਹਿਬ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

੩ ਵਜ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ. “ਨਾਨਾ ਕਰਤ ਨ ਫੁਟੀਐ ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਹਿ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਨਾਸਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਫੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੇ। ੪ ਸੰ. ਵਿ—ਅਨੇਕ. ਬਹੁਤ. “ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਜਿਉ ਸੁਆਰੀ ਦਿਖਾਵੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਸਭ ਕੀਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪)

ਕੇ) ੫ ਬਾਜੀਰਾਉ ਪੇਸ਼ਵਾ (੨) ਪੁਨਾਪਤਿ ਦਾ ਪਾਲਿਤ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਯਾਰਾ ਨਾਮ ਨਾਨਾ (ਨਾਨਾ ਸਾਹਿਬ) ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ “ਜਨਾਰਦਨ ਭਾਨੁ ਜੀ” ਸੀ। ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਧੁੰਧੁਪੰਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰ “ਬਿਨੂਰ” ਸੀ। ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੩ ਨੂੰ ਬਾਜੀਰਾਉ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਅਰ ੧੮੫੭ ਦੇ ਫ਼ਦਰ ਵਿੱਚ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਮੇਮਾਂ ਅਤੇ ਬੌਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ। ਨਾਨਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਭਿੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਨਾਨਾ ਦੇ ਫ਼ਤਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਨਾਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ੫.

ਨਾਨਾੜੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨੜੁ.

ਨਾਨੀ. ਸੰਕੜਾ—ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਂ. “ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆਂ.” (ਮਾਰੂ

ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਨਨ੍ਹੀ. ਫੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨ੍ਹੀ.

ਨਾਨੂ. ਇੱਕ ਦਿਗਵਿਜਯੀ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰੂਕੇਤ੍ਰ ਪੁਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ੨ ਓਹਰੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਭਾਈ ਬਹਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਬਾਬਾ ਅਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਨੂ ਮੱਲ.

ਨਾਨੂਮੱਲ. ਸੁਨਾਮ ਦਾ ਅਗਵਾਲ ਬਾਣੀਆਂ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਦੀਵਾਨ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਨਾਨੇਹਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨਨਿਹਾਲ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ. ਨਾਨੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ. ਨਾਨੇ. ਨਟਕਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਤਮਕਣਾਨੀ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ੨ ਡਾ. ਨੇਰੀ.

ਨਾਨ੍ਹਾ. ਵਿ—ਨਨ੍ਹਨ. ਛੋਟਾ. ਝੁੱਛ. ਨਨ੍ਹਾ. “ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਨਾਨ੍ਹਾ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਇ.” (ਮ: ੩ ਕੁਜ ਵਾਰ ੧) “ਹੁਕਮੇ ਨਾਨ੍ਹਾ ਵਡਾ ਬੀਵੈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ੪.

ਨਾਨ੍ਹੀ. ਵਿ—ਨਨ੍ਹੀ. ਫੋਟੀ. “ਨਾਨ੍ਹੀ ਸੀ ਬੁੰਦ ਪਵਨੁ ਪਤਿ ਖੇਵੈ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਾਪ. ਸੰਗਤ—ਮਾਪ. ਪਰਿਮਾਣ. ਮਿਣਤੀ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਉਚਾਈ, ਗਹਿਰਾਈ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਿਮਾਣ.

ਨਾਪਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਮਾਪਣਾ. ਮਿਣਨਾ.

ਨਾਪਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਡਹ। ੨ ਨਾਪਿਆ. ਮਿਣਿਆ.

ਨਾਪਾਕ } ਡਾ. ੨. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੋਲਾ. “ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ,
ਨਾਪਾਕੁ } ਪਾਥੁ ਨਹੀਂ ਸੁਭਿਆ.” (ਪੁਸ਼ਾ ਕਬੀਰ) “ਸੁਲਹੀ ਹੋਇ ਮੁਆ ਨਾਪਾਕੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਾਪਾਯਦਾਰ. ਡਾ. ੨. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਪੈਰ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਠਹਿਰ ਨਾ ਸਕੇ। ੨ ਭਾਵ—ਕਣਭੰਗੁਰ.

ਨਾਪਿਤ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਈ. ਨਚੁਆ. ਨਾਇਣ. ਨਾਈ ਦੀ
ਨਾਪਿਤੀ } ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨਾਪੈ. ਮਾਪਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਪਨਾ। ੨ ਨਾਪੈ. ਨਾਈਏ. ਸਨਾਨ ਕਰੀਏ. “ਸੰਤਪ੍ਰਭੀ ਨਿਤ ਨਾਪੈ.” (ਸੁਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਫ਼. ਡਾ. ੨. ਸੰਗਤ—ਨਾਫ਼ਿ. ਧੁੰਨੀ.

ਨਾਫ਼ਹ } ਡਾ. ੨. ਸੰਗਤ—ਮਿਥਨਾਫ਼ਿ. ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲੇ ਮਿਥ ਦੀ
ਨਾਫ਼ਾ } ਨਾਫ਼ਿ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿਥਮਾਦ (ਕਸਤੂਰੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨਾਫ਼ਿਰ. ਦੇਖੋ, ਨਫੀਰੀ. “ਮਿਦੰਗ ਭਾਲ ਨਾਫ਼ਿਰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਨਾਬ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸੁੱਛ। ੨ ਖਾਲਿਸ. ਸੁੱਧ. ਨਿਰੋਲ। ੩ ਨਾਯਾਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੁਰਲੱਭ.

ਨਾਬਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਬਾਬ.

ਨਾਬਾਲਿਗ. ਡਾ. ੨. ਵਿ—ਜੋ ਬਲੁਗਤ (ਜਵਾਨੀ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਜੋ ਪੂਰੀ ਗੜਾਨਾਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਨਾਬਿਰ. ਵਿ—ਇਨਕਾਰੀ. ਮੁਨਕਿਰ। ੨ ਵਿਰੋਧੀ.

ਨਾਬੀਨਾ. ਡਾ. ੨. ਸੰਗਤ—ਬੀਨਾਈ (ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ) ਰਹਿਤ. ਅੰਨ੍ਹਾ. ਅੰਧ। ੨ ਭਾਵ—ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਨਾਬੂਦ. ਡਾ. ੨. ਵਿ—ਨਸ਼. ਹਸੀ ਰਹਿਤ. ਫਨਾ. ਬਰਬਾਦ.

ਨਾਭ. ਸੰ. ਨਭਤ. ਸੰਗਤ—ਪਹੀਏ ਦਾ ਮੱਧ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਫਜ਼ ਨੁਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਧੁਰ (ਲੱਠ) ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਿ.

ਨਾਭਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ “ਮਿਸਲ ਫੂਲਕਿਆਨ” ਦੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਖ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਹੈ. ਭਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਭੇ ਨੂੰ “ਚੌਧਰੀ ਦਾ ਘਰ” ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁਜਾ ਦੇ ਜੋਰ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਅਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾ ਲਿਆ. ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਰਤੀਆ ਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੫੨ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਚੌਧਰੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਪੋਤਾ (ਸੁਰਤੀਏ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਦਾ ਮਲਿਕ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਰਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਭਿਆ ਅਰ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਮੌਲਿਆ. ਕੱਚਕ ਸੰਮਤ ੧੮੧੨ (ਸਨ ੧੭੫੫) ਵਿੱਚ ਨਾਭਾ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ੩੨ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਚਈਸਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਹਾਦੁਰ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੈਨਖਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਵੀਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸਨ ੧੭੭੬ ਵਿੱਚ ਰੋਤੀ ਦੇ ਪਰਕਨੇ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਇਆ.

ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾਹੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਬਡਬਰ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੀ ਫੌਦੀ ਤੇ ਭੈਣ. ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਈ ਦੇਸੇ, (ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਨ ਸਿੰਘ ਰੋਤੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤੇਈ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਖਣਾ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੭੮੦ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਦੇਸੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ, ਅਰ ਸਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ.

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਡਾ ਦੂਰਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਜਾਪਾਲਕ, ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਫਸਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਸਭ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।^੧

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ੩ ਮਈ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਨਾਭਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਖਤਾ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਜਾ ਰੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਤੋਸੀ ਲੋਕ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੨੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਫ਼ਿਆਹਨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।^੨ ਸ਼ਰਮ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀਏ^੩ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਹਰ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੨੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੨੯ (ਸਨ ੧੮੨੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ (ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ੫ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਅਠਾਥਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ।^੪

ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਦਪਸੰਦ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ ਜਯਗੋਪਾਲ (ਕੌਲ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰੀ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪਤੋਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਕੁਸੂਰ 'Sir David Ochterlony had formed a high opinion of the Raja's abilities; writing to Government, he observed: "Jaswant Singh is one of the principal Sirdars under our protection, and by far superior in manner, management, and understanding to any of them I have yet seen." (The Rajas of the Punjab, p. 386)

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਕਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਨਿਮਦਾ ਹੈ:—

The late Raja had been a faithful ally of the British Government. In 1804 he refused to assist Holkar against the English; he gave assistance in supplies and carriage during the Ghurakha campaign of 1810, and in that of Bikaner in 1818; and during the northward march of the British army to Kabul in 1838, he advanced a loan of six lakhs of rupees to the Government. (p. 397)

ਇਹ ਜੋਧਪੁਰ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਭਟਿੰਡੇ ਪਾਸ ਹੈ

ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਦਲੀਅਹਿਦ) ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੌਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫ਼ਾਟਾ ਸਨ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਦੇ ਬੈਠਾ।

ਬਦਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੁਰਮਾਨੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੰਦਰੋਂ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਏ।

ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਫ਼ਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੂਟ (Major Broadfoot) ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਲਹੌਰ ਦਾ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿਤੁ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਰੋਕਾ ਹਿੱਸਾ ਜਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।^੫ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਮਥੁਰਾ ਫ਼ਿੰਦਾਵਨ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ੮ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੫ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਦੇਹ ਨਾਭੇ ਲਿਆਕੇ ਸ਼ਰਮ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਸਮਕਾਲੀ ਗਈ।

ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਚੰਗੜਨਗਲ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਜ ਸੁਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭ (ਸਨ ੧੮੪੦) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਚੌਥੇ' ਲਾਹਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ। ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਰਾਣੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੇ ਹੱਥ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਯ ਭੋਰ ਰਹੀ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾਹੀਆ, ਸਰਦਾਰ ਭਤੇ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਬਹਾਲੀਮੇਲ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸੰਬਰ ਬਾਪੇ ਗਏ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਣਾ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਕੁਰਦੁਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਾਕੇ ਸਿੰਘੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ ਸਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਨਿੱਤਨੇਮੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ, ਪਤੋਸੀ ਰਈਸ, ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਦੇ 'ਭਾਵੇਂ' ਮੇਜਰ ਬ੍ਰਾਡਫੂਟ (ਜੋਗ ਦਿੱਤ ਮਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ) ਫੈਸਲੇ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਮੇਟ ਅਤੇ ਨੋਟਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਫਰੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜਬਤ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ੨੧੨੭੫) ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਅਮਦਨ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੂੰ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਵੰਡਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ੨੮੭੬੬) ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਅਮਦਨ ਦਾ ਫ਼ਵਰਨਮੋਟ ਨੇ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਲ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਪਣੇ ਗਬਜੇ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕਿਆ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਠਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵਾਪਿਸੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਫ਼ਵਰਨਮੋਟ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਆਮਲਾ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਦਿਲ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਸਨਮਾਨ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਜਿਹੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕੰਮ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਭਾਏ ਰਹਿਣ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਤਿਕ੍ਰੁਦਿਆਲ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰਨਾ ਲਈ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵਾਂ।¹

ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਕਦਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਨਮਵਰੀ ਪਾਈ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਦਿਲੇਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਸੰਥੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ।²

¹Raja Bharpur Singh was a remarkable exception to what is unfortunately a very general rule. The excellence of his disposition and his natural intelligence were such as to enable him to resist the deteriorating influences which surrounded him, and he gave promise of being one of the most liberal Princes in Northern India. A taste for learning is rare among the Sikhs, but the Raja was of a studious disposition. He had thoroughly mastered the Indian vernaculars, and studied English three or four hours a day, whenever the duties connected with the administration of his State allowed him leisure. The work of all departments he supervised himself, and a private memorandum, drawn up in English and containing rules for the disposition of his time, was a very remarkable document, showing how earnestly he was resolved to neglect no opportunity for self-improvement, and to govern for the good of his people. It concluded with these words:-

"In conclusion, I invoke a blessing from the Almighty, and from the Darbar Sri Satgur dial, to preserve me steadfast in the discharge of these my duties, and to enable me to pass my life, that, under the Almighty's shadow & protection. I may live to His glory, & be a blessing to others."

(The Rajas of the Punjab, p. 432-33)

²Raja Bharpur Singh attained his majority a few months after the breaking out of the mutiny of

ਫਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਭੀ ਉਦਾਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖਿਲਤ ਖਿਤਾਬ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਵਲ ਕਾਂਟੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਫੂਲਕੀਆ ਦੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜੋ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰ, (ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ, ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨਾ, ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਖਲ ਨਾ ਹੋਣਾ) ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ।³

੧੬ ਸਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਨਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ (Queen Victoria) ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾਵ ਬਾਬਤ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਉੱਤਮ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਵਯਵਿਦਯਾ ਦਾ 1857. At this critical time he acted with the utmost loyalty and intelligence, and his services were as distinguished as those of the other Phulkian Chiefs.XXX

Raja Bharpur Singh was anxious himself to march to Delhi at the head of his troops, as the Raja of Jind had done. This was not allowed. He was very young, and such service was more onerous than could be fairly asked from him. A detachment, however, of his force, about 300 in number, did good service at Delhi under Sardar Didar Singh throughout the siege.

In addition to this, the Raja enlisted many hundred new troops, he furnished supplies and carriage, arrested mutineers marching through his State, and performed every service required of him with the utmost loyalty and good-will. At a time when money was urgently wanted, he advanced to Government a loan of two and a half lakhs of rupees.

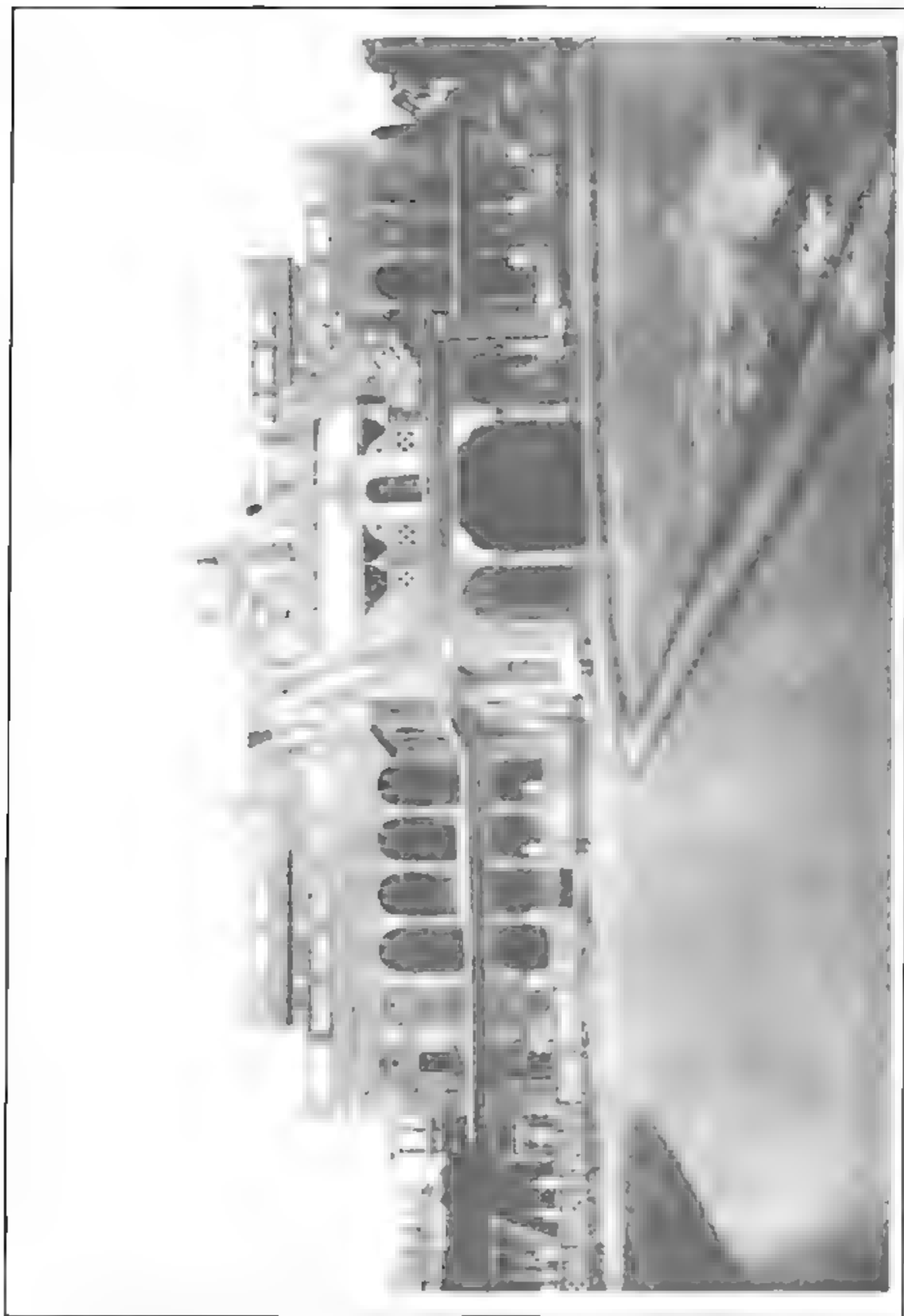
(The Rajas of the Punjab, P. 422-23)

³In addition to these honours, there were conferred upon him those privileges which he, in common with his kinsmen of Patiala and Jind, had asked from Government in their Paper of Requests in 1858—the power of life and death, the right of adoption, and the promise of non-interference of the British Government in the domestic affairs of the family and the internal management of the state.

(The Rajas of the Punjab, P. 424)

ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰੀਰਾ ਮਹਲ ਨਾਭਾ

ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ। ਗੁਲ ਕਵਿ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਵਜਗੁੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਲ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਜਾਖਤਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ:—

ਕਾਹੂੰ ਤੇ ਨ ਕਮ ਇਤਮਾਮਾ ਹਰ ਕਾਮਨ ਮੇ
ਕਬਹੂ ਨ ਹੋਯ ਕਮ ਜਿਸ ਕੋ ਕਲਾਮ ਹੈ,
ਗਜ਼ਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਹਰਿਧਯਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਕਬੂ
ਦਾਨ ਮੇ ਨ ਕਮ ਐ ਨ ਕਮ ਧਨ ਧਾਮ ਹੈ,
ਗੁਲ ਕਵਿ ਤੇਜ ਮੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੇ ਨ ਕਮ ਕਰੋਂ ਹੂੰ—
ਹੁਕਮ ਮੇ ਨ ਕਮ ਐ ਨ ਕਮ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ,
ਯਾਹੀ ਤੇ ਗਰੀਬ ਕੋ ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰਦੇਵ ਜੂ ਨੈ
ਰਾਖੜੋ ਮਹਾਰਾਜ “ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ” ਨਾਮ ਹੈ.

ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਐਲਗਿਨ (Algin) ਨੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਾਪਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਤਾਪ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਪਲਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ

ਮਾਈ ਮਾਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੪੨ (ਮਘਰ ਵਈ ੧੨ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲਦ ਮਰਨ ਤੇ ਇਹ ੧੭ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਰਮਦਿਲ ਅਤੇ ਆਰਾਮਪਸੰਦ ਸੀ. ਇਸ ਤੇ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਥੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ. ੩੧ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੧ ਨੂੰ ਤਪਦਿੱਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੬ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੮੦੦ (੨੧ ੧੮੪੩) ਨੂੰ ਮਾਈ ਰਾਜਕੌਰ (ਸਰਦਾਰ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਤਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਡਰੁੱਖੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੨੮ (੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੭੧) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾਏ ਗਏ.^੨

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਸ ਯੋਗਤਾ ਚੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪ ਦਾ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇਨਕਿਸ਼ਾਮ—ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਮੇਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ. ੫ ਮਈ ੧੮੬੦ ਦੀ ਸਨਦ ਦੀ ਦਰ “...[I]f, however, at any time, the Raja of Nabha should die

ਵਜੀਵੇ ਦਿੱਤੇ. ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ “ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜ਼ਨ” ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ.

ਖਾਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚਕੇ ਅਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਖਰਚਿਆ.

ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕਸੁਰ ਸਨ.^੩

“without male issue and without adopting a successor. it will still be open to the Maharaja of Patiala and the Raja of Jhond, in concert with the Commissioner or Political Agent of the British Government to select a successor from among the Phulkian family.”

੯ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੨ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕਰਜ਼ਨ (Lord Curzon) ਵਾਟਿਸਰਾਇ ਹਿੰਦ ਨੇ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਯਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਨਾਭੇ ਸਪੀਚ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ—

XXX There is no chief whose hospitality I receive with keener pleasure or whose health it is a greater satisfaction to me to propose, than His Highness the Raja of Nabha. We recognise in him a ruler devoted to his sovereign, his religion, and his people; the three supreme objects of attachment for a worthy Prince. For 32 years he has presided over the fortune of the Nabha state, and has conducted the administration with equal ability and success; and at Delhi in January last we recall his chivalrous figure as he rode at the head of his troops. I selected him to represent the Sikh Princes of the Punjab at the coronation of His Majesty the King Emperor in England, and it was only ill health that prevented him from carrying out this mission. Sometimes His Highness talks to me as he was growing old and would like to rest, but I always tell him in reply that he is younger than the Sovereign who bears on his shoulders not the burden of a single state, but the burden of entire British empire, and I add further that The Raja is indispensable to his people and his state. I hope, therefore that for years to come they may continue to profit by his great experience and by his keen devotion to duty XXX

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਾਤੀ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸਨ, ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੌਰ ਰੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ^੨, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਲੋਗੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੯-੮੦ ਦੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ, ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੇ ਤੀਰਾਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਸਨਾਮੀ ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਤੋਂ ੧੩, ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ੧੫ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸਨ ੧੮੭੯ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਸੀ.ਐਸ ਆਈ ; ਸਨ ੧੮੯੩ ਵਿੱਚ "ਭਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ" ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ। ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਸੀ.ਆਈ.ਈ. ਅਤੇ ੧੪ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ (King George's own) ਦੇ ਕਰਨੈਲ ਹੋਏ।^੩ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ।

੧੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧) ਨੂੰ ਬੈਰਾਤਵੰਸ਼ ਸਰਮੋਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ

ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਸਰਦਾਰ ਅਟੋਖ ਸਿੰਘ ਲੋਗੋਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਣੀ 'ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੋਲਪੁਰਪਤਿ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਸ਼ਾਨਤਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

^੨Since that time he has governed his estate with great energy & ability, while he has given repeated proofs of his unswerving loyalty and friendship to the sovereign power. In 1872, when trouble was raised by the Kukas, he at once dispatched a force to quell the disturbance at the request of the Deputy Commissioner, & the Governor-General expressed his entire satisfaction at the conduct of the Nabha troops. Raja Hira Singh also sent a force of two guns, 200 cavalry and 500 infantry for service on the frontier during the Afghan War of 1879-80, and these troops did excellent service in the Kurram

ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਨਾਇਕ ਬਣਾਇਆ।

੨੯ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੯੫੮ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ^੧ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੨੩ ਅਸੂ ਸੰਮਤ ੧੯੬੪ (੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੭) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆ ਰਵਿਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹੋਈ।

ਸਨ ੧੯੦੬ ਤੋਂ ੮ ਤਕ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਨੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ। ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸ਼ੀਅਲ ਕਨਫ਼ੈਂਸ (Indian National Social Conference) ਦੇ ਸਨ ੧੯੦੯ ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਪ੍ਰਾਜ਼ੀਡੈਂਟ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਹੋਏ। ਸਨ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੨੨ ਜੂਨ ੧੯੧੧ ਨੂੰ H.M. ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਵੈਸਟਮਿਨਸਟਰ ਏਬੀ (Westminster Abbey) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਆਪ ੧੧ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੪ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਕੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਅਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ੨੦ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੨ ਨੂੰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਲੀ ਦਾ ਖਿਲਤ ਮਿਲਿਆ। ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਛਿਤਨ ਪੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਗਈ, ਪਰ ਸਨ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਮੈਜੇਪੋਟੇਮੀਆ

Valley throughout the first phase of the campaign. In recognition of this the Grand Cross of the Star of India was conferred on the campaign. In recognition of this the Grand Cross of the Star of India was conferred on the Raja in 1879, and in 1893 he was given the title of Raja-i-Rajgan. His salute was raised to 13 guns as a personal distinction in 1887 and to 15 guns in 1898. At the Delhi Coronation Darbar in January 1903, he was invested with the Grand Cross of the Indian Empire and was also appointed Honourary Colonel of the 14th Sikhs.

(Chiefs and families of note in the Punjab, By Col. C.F. Massy, P.414)

ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਤ੍ਰ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੯੪੧ (ਸਨ ੧੮੮੩) ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਸਿਰੋਪਾ ਸਾਹਿਬ' ਨਾਭਾ

ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਮਾਨਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ

(Mesopotamia) ਭੋਜੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਮਹੀਨੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਕਰਨੈਲ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਣ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਨ ੧੯੧੭-੧੮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਜੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਨੇਕ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਸਨ ੧੯੧੯ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਮੇਜਰ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਰਾਇਪੁਰੀਏ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਸਰੋਜਨੀ ਦੇਵੀ (ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ) ਨਾਲ ਲਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੫ ਔਸੁ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ (੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੯) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

ਕਈ ਸ਼ਾਬਦੀ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਰ ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਏਧਰੋਂ ਓਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਤਦ੍ਰਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲ ਵਿਭਾ ਅਨੇਕ ਭਗਤੇ ਛਿੱਤ ਪਏ। ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਵਧਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ੨੫ ਹਾਥ ਸੰਮਤ ੧੯੮੦ (੯ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੨੩) ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਕੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਗਰਬਨਮੇਂਟ ਵੱਲੋਂ ਆਗਤਾ ਹੋਈ। ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ (administrator) ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ।

੨੫ ਮਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੩ (੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੭) ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਬਿਚਲਨਕਰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕ ਕੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਦਲਿਆ।

੧੯ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਜਰਾ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਜਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਰ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋਤੇ ਬਾਨਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੧੩ ਦਿਸੰਬਰ, ੧੯੪੩ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। (ਭਾਈ

‘Mr. J. Wilson Johnston ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਫੁੱਟੀ ਪੁਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਦ Mr. C.M.G. Ogilvie. ਓਗਿਲਵੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

੨੭ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੪੦ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਰਕਮ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ (Kodaikanal) ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਮਦੁਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਥਲੀਵੀ ੭੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ਸੜਕ ਹੱਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ

ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਹਰੀ ਜੀ)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ

੨੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਏਜੈਂਟ ਨੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਪਹੁੰਚਕੇ ਟਿੱਕਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਰਾਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਨਸਾਹ ਨੇ ਨਾਤੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਮਾਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਅਤੇ ਮਸੂਰੀ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਦਯਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ੧੪ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੯੩੩ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਤੇ ਤਬਰੀਫ ਲਿਆਏ। ੧੫ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦਰਬਾਰ ਹੋਯਾ। ਪੂਜਾ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੩੪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਤਥਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ।

ਰਿਆਸਤ ਨਾਤੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ੯੬੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ। ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੨੬੩, ੭੯੪ ਹੈ।

ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਹੈ। ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾਤੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਹੋਣ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਜ਼ਈਦ (return visit) ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਲਾਮੀ ੧੩ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੨੪੦੦੦੦੦ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ।

ਨਾਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਇੱਕ ਮਿਡਲ ਕਰਲ ਸਕੂਲ, ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ਡੇਈਸ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ। ਨਾਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿਵਲ ਹਾਸਪਿਟਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭੋਜੀ ਹਾਸਪਿਟਲ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਬ੍ਰਿਸਪੋਸਰੀਆਂ ਹਨ। ਫੌਜ-ਅਕਾਲ ਇਨਫੈਂਟਰੀ (Infantry) ੪੫੦, ਪੁਲਿਸ ੪੧੫ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ—ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ (His Highness) ਫਰਜੰਦੇ ਅਰਜਮੰਦ ਅਕੀਦਤ ਪੇਵੰਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਬੈਰਾਤਵੰਸ਼ ਸਰਮੌਰਾ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇਂਦੁ ਬਹਾਦਰ।

ਨਾਤੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਪੇਂਡੋਂ ਵੱਲ ਦੇ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ “ਸਿਰੋਪਾਉ” ਹੈ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ:—

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਰਿਲੇਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੋਸ਼ਮੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਮਸਰੂ, ਅੰਦਰ ਮਲਾਹੀਰੀ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਹੈ।

ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਾੜ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਤੇ ਕਨਾਲ ਰੋਡ (Kodai Kanal Road) ਤੋਂ ੩੨ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ

‘ਸੰ. ਇਕਮੋਲਿ. ਸਿਰ ਦਾ ਮੁਕੁਟ. ਸ਼ਰਤਾਜ.

(ਅ) ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ਇਹ ਅਸਲ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ. ਨਕਲ ਨਾਭੇ ਹੈ. ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਦਾ ਪਾਠ ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ.

(ੲ) ਦਸਤਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਈਂ ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ ਸਚੇਰੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ.

(ਸ) ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੰਘਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹੇ ਹੋਏ ਕੇਸ ਹਨ.

(ਹ) ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦ, ਜੋ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਹੈ.

(ਕ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ. ਇਹ ਚਾਰੇ ਵਸਤਾਂ (ਨ: ੲ, ਸ, ਹ, ਕ) ਸਾਈਂ ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਮਾਥੁਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੈਲੀਆਂ ਸਨ.

(ਖ) ਕੋਰਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਭੰਡੀ ਬੈਤ ਦੀ ਹੈ.

(ਗ) ਤੇਗਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.

(ਘ) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਦਮਦਮੇ ਬਖਸ਼ਿਆ. ਇਸਦੇ ਇੱਕ ਤਰਫ ਪਾਠ ਹੈ—“ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸ.” ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ—“ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸ.”

(ਙ) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ, ਜੋ ਬਛਰੂਖਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਭੇ ਲਿਆਏ, ਇਸ ਉੱਪਰ ਪਾਠ ਹੈ—“ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਮਰ ਕੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈਗੀ, ਥਪੇ ਦੇਗ ਤੇ, ਯਾ ਭੇਡ ਤੇ.” ਕਬਜ਼ੇ ਪੁਰ ਪਾਠ ਹੈ—“ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇ.”

(ਚ) ਤਲਵਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ. ਇਹ ਕੋਟਲੇ ਵਾਲੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਰੀਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. ਇਸ ਪੁਰ Genua^੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

(ਛ) ਖੰਜਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜੋ ਫੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਮਰ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਪੁਰ ਪਾਠ ਹੈ—

“ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਹਾਇ।”

ਤੁਹੀ ਖਤਗਧਾਰਾ ਤੁਹੀ ਬਾਦਵਾਰੀ।

ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ।

ਹਲੱਬੀ ਜਨੱਬੀ ਮਕਰਬੀ ਤੁਹੀ ਹੈ।

ਨਿਹਾਰੇ ਜਹਾਂ ਆਪ ਨਾਥੀ ਵਹੀਂ ਹੈ। × × ×

(ਜ) ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦੋ ਫੁੱਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ.

(ਤ) ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਹੈ—

^੧ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ

^੨Genua (ਅਥਵਾ Genova) ਇਟਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ. ਜਦ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਉਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਆਈਆਂ. ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਉੱਤਮ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਦਸਮੇਸ਼, ਆਨੰਦਪੁਰ ਇੱਕ ਸਿੱਮਲ ਦੇ ਬਿਰਫ ਵਿੱਚ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਉਹ ਬਿਰਫ ਕੁਝ ਚਰ੍ਹੇ ਵੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁੱਕਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ. ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਮੁਖੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ.

(ੲ) ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਤੇ ੩੦੦ ਹਨ. ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲੈ ਲਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਨੰਬਰ (੫) ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਨਾਭੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗਤਾ ਹੈ।

੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਬਾਣਾ ਲਾਲੜ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘੱਗਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਭਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਰਿਆਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਉਂਟੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਭਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਘਣੇ ਸੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਇੱਥੀ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਖ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ. ੫੧ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਜੀ.

ਨਾਭਾਗ. ਰਾਮਘਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ੩। ੨ ਭਾਗਹੀਲ, ਬਦਨਸੀਬ.

ਨਾਭਾਜੀ } ਭਕੁਮਾਲਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਭਾਦਾਸ } ਭੂਮ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਵਾਲੀਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਸੀ. ਇਹ ਅਕੁਦਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਵੈਸ਼ਵ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ੧੦੮ ਫੱਪੜ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਭਕਤਮਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਅਤੇ ੧੬੮੦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣਾਈ ਹੈ.^੧ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਕਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਜੀਵਨਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ, ਪਰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਹ ਪੋਥੀ ਕੁਝ ਭੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ.^੨ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ:—

“ਬੰਕਰ ਸੁਕ ਸਨਕਾਦਿ ਕਪਿਲ ਨਾਰਦ ਹਨੁਮਾਨਾ,

ਵਿਸ਼੍ਵਕਸੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਲਿਰੂ^੩ ਤੀਸਮ ਜਗ ਜਾਨਾ,

ਅਰਜੁਨ ਧ੍ਰੁਵ ਅੰਬਰੀਸ ਵਿਭੀਸਣ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ,

^੧ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵਧਾਕੇ ੩੧੬ ਛੰਪੜ ਦਾ ਕੁੰਝ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

^੨ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਭਕਤਮਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯਦਾਸ, ਨਾਲਾ ਜੀ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ.

^੩ਬਲਿ-ਅਰੁ.

ਅਨੁਰਾਗੀ ਅਕੂਰ ਸਦਾ ਉੱਧਵ ਅਧਿਕਾਰੀ,
ਭਗਵਤਭਗਤੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀਰਤਿ ਕਹਿਤ ਸੁਜਾਨ,
ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ ਰਸ ਸੁਾਦ ਕੇ ਭਕੁ ਇਤੇ ਪਰਧਾਨ."

ਨਾਭਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤੁੰਨ. ਨਾਭ. ਧੁੰਨੀ. "ਨਾਭਿ ਬਸਤ ਬੁਹਮੈ ਅੰਤੁ
ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਪਹੀਏ ਦੀ ਧੁਰ. ਨਾਭ.
ਨਤਰ। ਕੇ ਕਸਤੂਰੀ। ੪ ਮਧਤ ਬਾਗ.

ਨਾਭਿਸੰਭਵ. ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਤੁੰਨ (ਧੁੰਨੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਮਲ
ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਨਾਭਿਕਮਲ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਮਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਵਿਸਨੁ ਦੀ
ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਉਪਜੇ." (ਗੁਜ ਮ: ੧) ੨ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਭਿ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਚਕ੍ਰ. "ਨਾਭਿਕਮਲ ਅਸਥੰਭ ਨ ਹੋਤੇ,
ਤਾ ਪਵਨੁ ਕਵਨ ਘਰਿ ਰਹਿਤ?" (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)

ਨਾਭੀ. ਨਾਭਿ ਅਤੇ ਨਾਭੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਨਾਭਿ.

ਨਾਮ. ਸੰ. ਨਾਮਕ. ਛਾ ੧. ਦੇਖੋ, ਅੰ. name. ਸੰਗਤ—ਨਾਉਂ.
ਸੰਗਤ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ
ਅਰਥ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਸੋ ਨਾਮ ਹੈ. ਨਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭੇਦ ਦੋ ਹਨ—
ਇੱਕ ਵਸਤੁਵਾਚਕ, ਜੈਸੇ—ਮਨੁੱਖ ਬੈਲ ਪਹਾਡ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਭਾਵ
ਵਾਚਕ, ਜੈਸੇ—ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕਠੋਰਤਾ, ਭਲਮਨਸਯੁ, ਭਰੱਪਣ ਆਦਿ.
"ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂ ਨਹਿ ਜਾਹਿ." (ਜਾਪੁ)
੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ "ਨਾਮ" ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੋਧਕ
ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹੈ,^੨ ਯਥਾ—"ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਫਲੇ ਜੰਤ। ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ
ਖੰਡ ਬੁਹਮੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਨਾਮ. ਵਤ—ਅੰਗੀਕਾਰ।
੪ ਸਮਰਣ. ਚੇਤਾ ਪ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ. ਨਾਮੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ
ਤਾਤਪਰਯ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਿੰਤਵਿੱਤਿ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜੋਤਨ ਦਾ
ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪਰਿਪੱਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਨਾਮ
ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ "ਲਿਵ" ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਆਨੰਦ ਨੂੰ
"ਸਹਜ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਾਮਸ. ਛਾ ੧. ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ.

ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ. ਨਾਮ ਚ ਅਰਥ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ
ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੀ ਵਿਤਿ ਲਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ
ਸਮਰਣ ਹੈ.

ਨਾਮਹ. ਛਾ ੧. ਸੰਗਤ—ਮਤ. ਚਿੰਨੀ. ਪਤ੍ਰ। ੨ ਕਿਤਾਬ. ਪੁਸਤਕ.

ਨਾਮਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਉਂ ਦਾ. named.

"ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮਕ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ."
(ਜਸਤਾਮ) ੨ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. "ਹੋਇ ਕਏ ਤਨਮੈ ਕਛੁ ਨਾਮਕ."

ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ (ਪਰਮ ਉਤਮ) ਭਗਤ

ਬਾਇਬਲ (Bible) ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਨੂੰ Word ਲਿਖਿਆ ਹੈ

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਨਾਮਕਰਣ. ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ. ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰੀਤਿ.
ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਗ਼ਰਬੇਂ ਯਾ
ਬਾਰਵੇਂ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖੇ. ਬ੍ਰਾਹਮਣਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ
ਸ਼ਰਮਾ, ਕਾਤਿਯ ਦੇ ਵਰਮਾ, ਵੈਸ਼ਣ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਸੂਦਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ
ਦਾਸ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਨ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ੪੦ ਦਿਨ ਦੀ
ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲਕ ਬਾਲਕੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਪੁ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੋਤੀਆਂ ਦਾ
ਪਾਠ, ਜਲ ਵਿੱਚ ਖੰਡਾ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਿਆ
ਕੇ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅੱਖਰ ਨਾਮ ਦੇ ਆਦਿ ਲਗਾਇਆ
ਜਾਵੇ. ਕਨਕਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਤ ਕੋਰਿ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੰਡੇ ਦਾਸ,
ਰਾਮ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੇਵ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਧਾਰੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ
ਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਨਾਮਕੀਰਤਨ. ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ. ਨਾਮ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਨਾਮਜਪ.
ਨਾਮਗਾਇਨ.

ਨਾਮਕੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਮਰਕੋਸ਼.

ਨਾਮਤਤ੍ਵ } ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਾਮ ਦਾ ਤਰ੍ਹ. ਨਾਮ ਦਾ ਭਾਵ
ਨਾਮਤਤ੍ਵ } (ਸਿੱਧਾਂਤ).

ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ } ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, "ਨਾਮ
ਨਾਮ ਦਾਨ ਸਨਾਨ } ਦਾਨ ਸਨਾਨ" ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਛ ਦਾ ਆਕਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਪਿਤਾ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਸਿਮਰਣ
ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਰਬਵਤ੍ਰਾਪੀ ਮੰਨਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ
ਭੁਕਣਾ.

ਦਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਵਿਦਵਾ ਬਲ ਹੁਨਰ ਆਦਿਕ
ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਬਣਾਕੇ, ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ
ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਅਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਾ ਪਸਾਰਨਾ, ਸਗੋਂ
ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਸਭ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—

"ਬੁਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ ਸਭ ਚੁਪਰਿ ਹਾਥ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਸਨਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ, ਸਰੀਰ, ਆਚਰਣ, ਵਸਤੂ, ਘਰ
ਆਦਿਕ ਮਲੀਨਤਾ ਰਹਿਤ (ਨਿਰਮਲ) ਰੱਖਣੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਤਮਾ
ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿੰਨ ਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ.

"ਦ੍ਰਿਤ ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਸੁ ਚਾਰੀ."

(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

"ਸੁਣਿ ਕਲਾ ਕੂਰ ਪਹਿ ਆਇਆ। ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦ੍ਰਿਤਾਯਾ."

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

"ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦ੍ਰਿਤਾਯਾ."

(ਭਾਗੁ)

“ਨਾਮਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਬਿਣ ਕਰੈ ਨ ਅਨ ਸਿਉ ਨੇਹ.”

(ਤਨਾਮ)

ਨਾਮਦਾਰ. ਭਾ. ਵਿ—ਨਾਮਵਰ. ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਨਾਮੀ.

ਨਾਮਦੇ } ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਸਤਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਰਸੀਬਾਮਨੀ
ਨਾਮਦੇਉ } ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਮੋਦਰੀ ਫੀਪੇ (ਗਿਲਿਧ) ਦੇ ਘਰ
ਨਾਮਦੇਅ } ਗੋਣਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੩੨੮ ਵਿੱਚ
ਨਾਮਦੇਇ } ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ
ਨਾਮਦੇਵ } ਗੋਬਿੰਦਸ਼ੇਟੀ ਦੀ ਥੋਟੀ ਰਾਜਾਬਾਈ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ
ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਨਾਰਾਯਣ, ਮਹਾਦੇਵ, ਗੋਵਿੰਦ, ਵਿੱਠਲ) ਅਤੇ ਇੱਕ
ਥੋਟੀ (ਲਿੰਬਾ ਬਾਈ) ਉਪਜੇ.

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਿਵ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਚਰ ਅਤੇ ਗੜਾਲਦੇਵ ਆਦਿਕ ਗੜਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਗੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰਿਮਰ ਦਾ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਡਰਪੁਰ (ਪੰਡਰੀਕਪੁਰ) ਵਿੱਚ (ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਲਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ), ਵੀਤਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੪੦੮ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਔਚੀ.

ਮਰਾਠੀ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਦ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ “ਅਭੰਕ” ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਭ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਪੜਾਰਾ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ “ਵਿੱਠਲ” ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਾਖੜਾ “ਬੀਠਲ” ਸ਼ਬਦ ਪੁਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ.

ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬਾਰ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਕਈ ਅਸਥਾਨ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰੋਮਣਿ ਘੁੰਮਨ (ਜਿਲਾ ਫੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਉੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ੨ ਮਾਘ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੀਂਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਬਾਝੇ ਹੈ.

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੁਗ਼ਲਕ ਮੁਤਾਅੱਸਬ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਫਸ ਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਫੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ.

ਨਾਭਾ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯੋਗਤਾ ਹੈ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ.

“ਨਾਮਦੇਉ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕਬੀਰ ਦਾਸਰੇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)

“ਨਾਮਦੇਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਸੇਤੀ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

“ਨਾਮਦੇਇ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ.” (ਬਿਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

“ਭਭਿ ਵਿਜਯ” ਮਹੀਪਤਿ ਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਕੰਤਕ ਲੁਕੇ ੧੧ ਬੰਕ ਸੰਵਤ ੧੧੮੨. ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਤ੍ਰ ਵਈ ੧੩ ਬੰਕ ਸੰਵਤ ੧੨੭੨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੩੨੨ ਅਤੇ ੧੪੦੨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

“ਨਾਮਦੇਵ ਹਰਿਜੀਉ ਬਸਹਿ ਸੰਕਿ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਾਮਧਰੀਕ. ਵਿ—ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ. ਨਾਮਮਾਤ੍ਰ. ਨਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਧਾਰਕ. ੨ ਨਾਮ ਉਪਾਸਕ. ਨਾਮਭਾਸੀ. ਫੁਰਦੀਖੜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਉਧਰੀਕ. ਨਾਮਧਾਰੀ } ਦੇਖੋ, ਨਾਮਧਰੀਕ. “ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ.”
ਨਾਮਧਾਰੀਆ } (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਮੰਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ੩ ਬੁਕਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

ਨਾਮਧਾਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਧਰੀਕ. “ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਤੂਠੇ ਸਭਿ ਸਾਕ.” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਉਧਾਰੇ, ਭਗਤਹ ਸੰਸਾ ਕਉਨ?” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਨਾਮਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਹਿਮਾ. “ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ ਦੀਪਾ.” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਮਬੁਰਦਸ਼ਚਮਾਨ. ਭਾ. ਜਮਾਨਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ.

ਨਾਮਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਅਭਾਸ.

ਨਾਮਰਸਿ. ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ. ੨ ਨਾਮਰਸ ਦੁਆਰਾ. “ਨਾਮਰਸਿ ਜੈ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਾਮਰੂਪ. ਨਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ. ਭਾਵ—ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ.

ਨਾਮਲੇਵਾ. ਵਿ—ਨਾਉਂ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. “ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮਲੇਵਾ ਨਾ ਰਹਿਆ.” (ਜਸਾ)

ਨਾਮਵਰ. ਭਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਡੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ.

ਨਾਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਮ. ੨ ਵਹੀ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਿਸਾਬ. ੩ ਨਾਮਦੇਵ ਭਗਤ. “ਨਾਮਾ ਉਥੈ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਭਾ. ਨਾਮਹ. ਮਤ੍ਰ. ਪਤ੍ਰ. ਚਿੱਠੀ. ੫ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਕਸ਼. ੬ ਕਿਤਾਬ. ਪੁਸਤਕ.

ਨਾਮਾਬੰਸੀ. ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ੩ ਸਾਰੇ ਫੀਥੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਾਮਾਬੰਸੀ ਅਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਨਾਮਾਭਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਅਭਾਸ.

ਨਾਮਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮੀ ੩. “ਸੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਿ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ. ੨ ਨਾਮ ਕਰਕੇ. ਨਾਮ ਸੇ. “ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੈ ਉਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਮ ਵਿੱਚ. “ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਣੁ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਾਮੀ. ਸੰ. ਨਾਮਿਨ੍. ਵਿ—ਨਾਮਵਾਲਾ. ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਵਿਖੜਾਤ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਨਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮ. “ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ.” (ਜਪੁ) ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. “ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਾਮੁ ਜਪੁ ਜਪਿਆ.” (ਬਾਵਨ)

ਨਾਮੁਸ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਜ਼ਤ. ੨ ਖੁਦਾਈ—ਧਰਮ. ਅਕਾਲੀ ਮਜਹਬ. ੩ ਸਰਮ. ਲੱਜਾ. ਨਮੋਸੀ ਅਥਵਾ ਨਮੋਸੀ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਨਾਮੋ. ਨਾਮੋ ਕਰਕੇ. ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ. "ਨਾਮੋ ਸਕਲੇ ਕੁਲ ਉਧਰੇ." (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ. "ਨਾਮੋ ਸੇਈ ਸੇਵਿਆ." (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਾਮੋਨਾਮਿ. ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾਮ ਮੇਂ. "ਨਾਮੋਨਾਮਿ ਚਹੈ ਬੇਰਾਗੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਨਾਮੋ. ਨਾਮ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਨਾਮ. "ਨਾਮੋ ਗਿਆਨ, ਨਾਮ ਇਸਨਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨਾਮੈ. ਨ-ਆਮਯ (ਰੋਗ). ੨ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ. ੩ ਨਾਮ ਵਿੱਚ.

ਨਾਯ. ਨਿਵਾ (ਭੁਕਾ) ਕੇ. ਨੰਮੁ ਕਰਕੇ. "ਸੀਸ ਨਾਯ ਇਮ ਭਾਖੀ ਗਾਥਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਉਪਾਯ. ਜਤਨ। ੩ ਆਗੂ. ਰਹਨੁਮਾ। ੪ ਨੀਤਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਇ.

ਨਾਯ. ਨਾਉ. ਨਾਮ.

ਨਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰ ਤਵੀਨ.

ਨਾਯਦ. ਭਾ ੫ ਨ-ਆਯਦ. ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ. ਨਾ ਆਵੇ. ਨਾ ਆਵੇਗਾ.

ਨਾਯਬ. ਅ ੫: ਸੰਗਤ—ਸਹਾਇਕ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਥੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਾਰਹਿਤ.

ਨਾਯਾਬ. ਭਾ ੫: ਵਿ—ਦੁਰਲੱਭ.

ਨਾਯਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਇਕਾ.

ਨਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਲਾ. ਇਜਾਰਬੰਦ. "ਨਾਰ ਬਧੈਹੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭)

੨ ਫਿ. ਵਿ—ਨਲ. ਸਾਬ. ਸੰਗ. "ਰਹੋ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਸਦ ਨਾਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਕਿਤਕ ਪਯਾਏ ਕਮਨੇ ਨਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

੩ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੀਤ. ਨਰ ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਸੁੰਦ. ਸੋਠ।

੫ ਜਲ. ਪਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣ। ੬ ਵਿ—ਨਰ (ਮਨੁੱਖ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਆਦਮੀ ਦਾ। ੭ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—

ਗਰਦਨ. ਬੰਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ. "ਲਯੋ ਗਹਿ ਨਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਮਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਬਹੀ ਦੈਤ ਕੀ ਨਾਰ ਮੇ ਧਾਰ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨) ੮ ਅ ੫

ਅਗਨਿ. ਆਤਿਸ਼ਾ. ੯ ਨਰਕ। ੧੦ ਅਨਾਰ. ਦਾਤਿਮ. "ਨਰਿਕਲ ਨਾਰ ਨਾਰਗੀ ਰਾਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬) ੧੧ ਸੰ. ਨਾਲ. ਨਲਕੀ. ਨਲੀ।

੧੨ ਨਾਰੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਲਈ ਭੀ ਨਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਰ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਹੋ." (ਅਕਾਲ)

ਨਾਰਸਿੰਘ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਿੰਹ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਵਿਸਨੁ. "ਨਾਰ ਸਿੰਘ ਬਧ੍ਰਿਯਾ ਰੁਹੀ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ—ਨਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਨਿਸਿੰਘ ਦਾ.

ਨਾਰਕੀ. ਸੰ. ਨਾਰਕਿਨ. ਵਿ—ਨਰਕ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਪੀ.

ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ. ਜਲ (ਨਾਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕੇਤ (ਘਰ).

ਨਾਰਾਯਣ. ਜਲਸਾਯੀ. "ਕਹੂੰ ਮਾਰੁਤ ਅਹਾਰੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਹੋ." (ਅਕਾਲ) ਭਾਵ—ਕਿਤੇ ਸਿਵ ਕਿਤੇ ਨਾਰਾਯਣ ਹੋਂ.

ਨਾਰਕੇਰ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.
ਨਾਰਕੇਲ }

ਨਾਰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰੰਗੀ.

ਨਾਰਜ. ਸੰਗਤ—ਨਾਰ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਨਾਰਜ ਪਾਣਿ ਮੇਲ ਕਹਿ ਲਾਨੁ." (ਨਾਪੁ) ਹਸਕਮਲ ਜੋਤਕੇ ਲਾਨੁ ਆਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਿਜ.

ਨਾਰਜੀਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ ਅਤੇ ਨਰੀਅਲ.

ਨਾਰਦ. ਇਕ ਰਿਖੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਰਚੇ ਹਨ.

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਨੁ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ

ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਦਫ਼ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ, ਤਦ ਦਫ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ

ਧੋ ਕੇ ਮੁਤ ਜਨਮ ਲੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦਫ਼ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਤਾਂ ਦਫ਼ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਕਿ ਨਾਰਦ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਦਫ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਜਨਮ ਲਏ. ਏਸ ਲਈ

ਏਸ ਨੂੰ "ਬ੍ਰਾਮੁ" ਅਤੇ "ਦੇਵਬ੍ਰਹਮਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਨਾਰਦ ਗੰਧਰਵ ਅਬਦਾ ਸੁਰਗੀਯ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਵੀਣਾ ਵਜਾਕੇ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭਰੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਰਸੈਯਾ

ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—"ਦੇਵਦਜਾਮਿਸਾੰ ਭੀਯਾ ਸ੍ਵਰਗਯ ਕਿਮੂਚਿਤਾਯ। ਸੂਚਿਕਿਤਾ ਹਰਿਕਥਾ ਯਾਯਾਯ ਭਾਯਾਯਾਯ।" (ਭਾਰਤ, ਸਕੰਧ ੧, ਅ: ੬, ਸ਼: ੩੩)

ਇਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਨਾਲ ਭੀ ਸੰਬੰਧ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਕਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੰਸ ਨੇ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਬਾਲਕ ਮਾਰੇ।

ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਭਕ੍ਰਿ ਸੂਤ੍ਰ, ਨਾਰਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਨਾਰਦੀਯ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ

ਭੂਠਾ ਭਰੂ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਰਹੇਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੋਂ. ਇਸ

ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰੋਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰਨ. "ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਕ ਬਿਆਸ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਚਲੇ ਨਾਰਦਉ ਰਾਬ ਬੀਣਾ ਸੁਹਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

੨ ਨਾਰਦ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਭੀ ਪੁਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਏਧਰ ਓਧਰ ਧੁਤੀ ਲਾਕੇ ਭਗਤੇ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਚੁਗਲ ਅਤੇ

ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਅੰਗ ੪੮ ਅਤੇ ੪੯.

ਫਿਸਾਦੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। "ਨਾਰਦ ਕਰੇ
ਖੁਆਰੀ।" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

੨ ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਦ ਨਾਮ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਹੈ,
ਯਥਾ—

"ਨਾਰਦ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੀਅਹਿਕੇ।"

"ਨਾਰਦ ਨਾਰੇ ਕਲਿਕਾ ਭਾਉ।" (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਾਰਦਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਨਾਰਦਪੰਚਰਾਤ੍ਰ. ਨਾਰਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਦੇ
ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹਨ—

੧ ਅਭਿਗਮਨ—ਥਾਂ ਦਾ ਲੇਪਨ, ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ
ਕਰਨਾ.

੨ ਉਪਾਯਾਨ—ਭੁੱਲ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਪੂਜਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜਮਾ ਕਰਨੀ.

੩ ਇਸ਼ਤ—ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ.

੪ ਸ੍ਵਾਧਿਆਯ—ਮੰਤ੍ਰਜਪ ਕਰਨਾ.

੫ ਯੋਗ—ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਨਾਰਦਿ. ਨਾਰਦ ਨੇ, "ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ." (ਵਾਰ
ਬਿਹਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦੀ.

ਨਾਰਦੀ. ਸੰ. ਨਾਰਦੀਯ. ਵਿ—ਨਾਰਦ ਸੰਬੰਧੀ. ਨਾਰਦ ਦਾ. ਨਾਰਦ
ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਧਿ. "ਨਾਰਦੀ ਨਰਹਰਿ
ਜਾਣਿ ਹਰਦੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਰਵਜਾਪੀ ਜਾਣਨਾ ਹੀ
ਨਾਰਦੀ ਨਿਤਯ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਹੈ.

ਨਾਰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦ.

ਨਾਰਨਾਗੀ. ਸੰਗਤ—ਨਾਰ (ਗਰਦਨ) ਵਿੱਚ ਨਾਗ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ,
ਸ਼ਿਵ. "ਗਿਰਿਜਾ ਕੇ ਕਹੈ ਨਾਰਨਾਗੀ ਨੈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ."

ਨਾਰਨੈਲ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਮਹੇਂਦ੍ਰਗੜ੍ਹ ਨਜ਼ਾਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਨਗਰ, ਜੋ ਰਿਵਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਮਾਲਵਾ ਰੇਲ
ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਿਵਾਤੀ ਫੁਲੋਰਾ ਲਾਈਨ ਪੁਰ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੯੧੪ ਦੇ ਡਦਰ
ਪਿੰਡੋਂ ਨਵਾਬ ਭੱਜਰ ਦੇ ਜਥਤ ਹੋਏ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ.
ਮਹਾਰਾਜਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਰਾਸ਼ਟ੍ਰ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
"ਨਾਰਨੈਲ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ ਬਿਜੈਸਿੰਘ ਇਕ ਨਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੪)

ਨਾਰਵਾ ਅਥਵਾ ਨਹੁਰਵਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਾਯੰਕ੍ਰਿਮਿ. ناروا ਅਥਵਾ ناروا
'ਕਈ ਪੌਰਾਣਿਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਹੀ ਨਾਰਦ ਨਹੀਂ,
ਜਿਸ ਬਾਰਤ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੁਸ਼ੰਗ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਤੂ ੨ ਨਾਰਦ ਹਨ. ਦਿਲਨੁ
ਭਗਤ ਨਾਰਦ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਭੀ ਨਾਰਦ ਇਹ ਹਨ— (੧) ਪਰਵਾਰ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਸੇ
ਵੰਤਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ, (੨) ਅਭਿਯੰਤੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਦਾ ਸਾਲਾ, (੩) ਡੱਧਰਵ
ਨਾਰਦ, ਜੋ ਭਾਰੀ ਉਪਦ੍ਰਵੀ ਸੀ, (੪) ਕੁਛੇਬ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਭਾ ਦਾ
ਭੂਸਣ ਨਾਰਦ, (੫) ਜਨਮੇਜਯ ਨੂੰ ਸਰਥ ਵਿਧੁੰਸੀ ਯਤਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ ਨਾਰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਸੀ, (੬) ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ
ਸਭਾ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਧਰਮ ਭਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਣਸਥਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ.

ਟਿਰਕਮਦਨੀ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ. Dracunculus. (Guinea
Worm). ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ—ਖੱਟੇ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਗਰਮ
ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਗੰਦੇ ਮੰਦੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣੇ, ਟੋਭਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਣਾ,
ਨੱਕੋ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨਾ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਨਾਰਵਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ
ਲੰਮਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ
ਤੁਰਾ ਪਾਤਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸੋਜ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਫੁਨਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਘਾਉ ਵਿੱਚੋਂ ਧਾਕੇ ਜੇਹਾ ਜੀਵ ਨਿਕਲਦਾ
ਹੈ. ਜੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ
ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਬਲੀ (ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵੱਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ)
ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਲੋਕ ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਵਿੱਚ ਹਿੰਗ
ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਵਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ
ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—ਫੁੱਲੇ ਜੋ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ
ਰਿੰਨੁਕੇ ਲੁੱਪਰੀ ਬਣਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਠੰਢੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੱਤੀ ਹਿੰਗ
ਘੋਲਕੇ ਪੀਣੀ. ਕਿੱਥਰ ਦੇ ਖੀਜ ਜਲ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਤਿੰਨ
ਦਿਨ ਗਊ ਦਾ ਘੀ ਪੀਕੇ ਫੇਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸੰਗਲੂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ
ਪੀਣਾ. ਅਸਰਗੰਧ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਘੀ ਵਰਤਣਾ. ਇਸ਼ਕਪੇਥੇ (ਕਾਲੇ
ਦਾਣੇ) ਦੇ ਖੀਜ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਜੋਲ ਦੇਕੇ
ਗਰਮ ਗਰਮ ਨਾਰਵੇ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣੇ, ਠੰਢੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕੁਚਲਾ ਘਸਾਕੇ ਲੇਪ
ਕਰਨਾ. ਮਿੱਠੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਚੋਪੜਕੇ ਅੱਕ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਧੜੂਚੇ ਦੇ ਪੱਤੇ
ਬੰਨ੍ਹਣੇ.

ਨਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਮਹਾਂਬੋਗ ਸੰਗਾ
ਲਘੁ ਏਕ ਨਾਰਾ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਇਜ਼ਾਰਬੰਦ. "ਨਾਰਾ ਕੇ ਹੋਵਾ
ਘਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ੩ ਅ. نارا ਨਾਰਹ. ਉੱਚਪੁਨਿ. ਲਲਕਾਰਾ.
ਸਿੰਘਨਾਦ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰੁਆਨ ਬੈਲ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਚੇ ਸਿੱਧੇ
ਸਿੰਗੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਰਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਨਾਰਾਇਣ } ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
ਨਾਰਾਇਣੁ } "ਨਾਰਾਇਣ ਸਭ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸ." (ਗੋਡ ਮ: ੫)
ਨਾਰਾਇਨ } "ਨਾਰਾਇਣ ਨਰਹਰਿ ਦਇਆਲ." (ਰਾਮ ਮ:
੫) "ਨਾਰਾਇਣੁ ਭੁਪੁਸੰਨ ਹੋਏ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਨਾਰਾਇਨ
ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਅਰਕਸਾਜ. ਨਾਰ (ਅਰਕ)
ਸਰਬਤ ਆਦਿ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰ ੫. "ਆਪੇ
ਵੈਦੁ ਆਪਿ ਨਾਰਾਇਣੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਆਪ ਵੈਦ ਹੈ,
ਆਪ ਦਵਾਸਾਜ ਹੈ.

ਨਾਰਾਇਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ.

ਨਾਰਾਇਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣੀ.

ਨਾਰਾਚ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ
ਛੱਡੀ ਹੋਵੇ ਅਰ ਪੰਜ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਹੋਣ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਕਈ ਥਾਈਂ
ਨਾਰਾਚ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਰਾਚ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਰਾਚ ਛੰਦ ਜੁਦਾ
ਨਾਰਾਚ ਬਿਨਾਂ ਖੰਡਾਂ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਨਕਣ ਅਤੇ ਚਾਰ ਚਗਣ, III, III, SIS, SIS, SIS, SIS, ਨੌਂ ਨੌਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਮਹਾਮਾਸਿਕਾ” ਭੀ ਹੈ

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਰਤ ਨਰ ਸਦਾ ਰੁਚੀ, ਧਮ ਕੇ ਕਮ ਮੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ,
ਜਗਤ ਮਹਿ ਸੁਖੀ ਰਹੈ, ਅੰਤ ਕੇ ਮੇਖ ਹੈ ਨੇਮ ਸੇ. x x x

ਨਾਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਯ ੨। ੨ ਛਾ ੫੫ ਨਾਰਾਜ. ਵਿ—ਅਪ੍ਰਸੰਨ.
ਨਾਖੁਸ਼.

ਨਾਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਯ.

ਨਾਰਾਯਣ. ਸੰ. ਨਰਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਨਾਰ, ਉਹ ਹੈ ਅਯਨ (ਘਰ) ਜਿਸ ਦਾ, ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ। ੨ ਨਰ (ਕਰਤਾਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੌਤ ਨਾਰ, ਉਹੀ ਹਨ ਘਰ ਜਿਸ ਦਾ. ਅਰਥਾਤ ਤੌਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਾਯਕ ਰੂਪ.

नरायणात्मनि तत्त्वानि नारायणीति विदुर्बुधाः
नारायणात्मनं यच्च तेन नारायणः स्मृतः

(ਮਹਾਭਾਰਤ)

ਬ ਨਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲ ਹਨ ਨਾਰ, ਉਹ ਪੂਰਵਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹਨ ਘਰ ਜਿਸ ਦਾ, ਉਹ ਨਾਰਾਯਣ.¹

आपो नारा इति घोला आपोर्वा नरसूनुष-
ता यदस्यायनं पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः

(ਮਨੁ)

੪ ਜਲਜੰਤੁ. ਨਾਰ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

“ਨਾਰਾਯਣ ਕੱਛ ਮੱਛ ਤਿੰਦੂਆਂ ਕਹਿਤ ਸਭ.”²

(ਅਕਾਲ)

੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਇਣ.

ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪਿੱਥੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੰਡੋਂ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹੰਤ ਬਾਪੇ ਗਏ. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੋ ਬਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ. ਆਪ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਬਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਆਪ ਦੇ ਕੰਠਗੂ ਸੀ, ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਚਾਰ ਪਾਠ ਆਪ ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਬਿੰਨ ਬਾਰ

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਚਿਰਫ ਇਹ ਹੈ—

ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜ: ਸੰਮਤ ੧੮੪੦

ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੮੧੮

ਜ: ੧੮੬੫

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੇ: ੧੮੦੩

ਜ: ੧੮੯੮

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੇ: ੨੦ ਵੈਸਾਖ ੧੮੭੩

ਜ: ੧੮੧੮ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ

ਜ: ੧੮੨੭ ਮੀਰਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੪ ਹਾਤ ੧੮੯੪

ਜ: ੧੮੩੦ ਮਹੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ: ੧੩ ਮੱਘਰ ੧੮੯੩

ਜ: ੧੮੪੮ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਹਰੀ ਜੀ)

ਜ: ੧੮੫੫ ਬੀਬੀ ਭਗਵੰਤ ਕੌਰ

ਜ: ੧੮੫੭ ਪ੍ਰਦਮਨ ਸਿੰਘ

ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ—ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ—ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ

ਦੇਖੋ, ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੈਣਸਿੰਘ.

¹ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਬਾਇਬਲ ਦੇ Genesis ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਾਬ ਦੀ ਦੂਜੀ ਆਯਤ ਨਾਲ—“And the spirit of God moved upon the face of the waters.”

²ਗੁਰਸ਼ਬਦਰਤਨਾਕਰ ਦਾ ਕਰਤਾ

³ਇਹ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਅਰਥ ਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਆਕੇਪ ਹੈ.

⁴ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ.

ਆਪ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਇੱਕ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ 'ਅਤਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਪਾਠ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਇੱਕ ਕਹਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਉਠਾਈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਉਂਦੇ ਆਪ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਨੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਫ਼ਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਕਰਮ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਨਾਰਾਯਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੨੦ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੋਟੇ ਸੁਪੁਰ੍ਹ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਏ।

ਨਾਰਾਯਣਚੂਰਣ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰਰੋਗ.

ਨਾਰਾਯਣਤੇਲ. ਅਸਗੰਧ, ਗੰਗੋਰਨ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਬਿਲ ਦੀ ਗਿਰ੍ਹ, ਪਾਠਾ, ਕੰਡਿਆਰੀ ਵਡੀ ਅਤੇ ਡੋਟੀ, ਗੋਖਰੂ, ਅਤਿਬਲਾ, ਨਿੰਮ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਪੁਨਰਨਥਾ, ਸਕੋਨਾਥ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ, ਅਰਣੀ, ਇਹ ੧੩ ਦਵਾਈਆਂ ਔਧ ਔਧ ਸੇਰ ਪੱਕੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਰਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਣ ਰੋੜੀ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਨਾ, ਜਦ ਰੋੜੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਰੇਲ ਚਾਰ ਸੇਰ, ਸਤਾਵਰੀ ਦਾ ਰਸ ਚਾਰ ਸੇਰ ਅਤੇ ਫਕੂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅੱਠ ਸੇਰ ਮਿਲਾਉਣਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੋਲੇ ਕੁਠ, ਇਲਾਇਚੀ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ, ਮੁਰਬਾ, ਵਰ, ਜਟਾਮਾਸੀ, ਸੋਧਾ ਨੂਣ, ਅਸਗੰਧ, ਗੰਗੋਰਨ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਰਾਇਸਨ, ਸੌਫ, ਦੇਵਦਾਰੂ, ਸਾਲਪਰਣੀ, ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰਪਰਣੀ, ਮਾਸਪਰਣੀ, ਮੁਦਗਪਰਣੀ, ਤਗਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਮੱਠੀ ਆਂਚ ਤੇ ਪਕਾਉਣਾ, ਜਦ ਕੇਵਲ ਤੇਲ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਬੋਰਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੋਤਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਵਾਈ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਸੁਸਤੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾ ੨ ਛੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੁਲਕਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਦਾਮੋਦਰੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ।

ਨਾਰਾਯਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਾਰਾਯਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਲਕਸ਼ਮੀ। ੨ ਗੰਗਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ। ੪ ਕਮਾਚ ਠਾਣ ਦੀ ਔਤਵ ਸਾਤਵ ਰਾਗਿਣੀ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸਤ ਹੈ, ਨਾਰਾਯਣੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਝਲਕ ਸਚੰਗ ਦੀ ਹੈ।

ਨਾਰਾਯਣੀਤੇਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਤੇਲ.

ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ੨.

ਨਾਰਿ. ਸੰ. ਨਾਲ. ਨਲਕੀ. "ਤੁਰੀ ਨਾਰਿ ਕੀ ਫੋਡੀ ਬਾਤਾ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਬੁਰਫ (ਕੁੱਚ) ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਫੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਤੁਰੀ। ੨ ਸੰ. ਨਾਡੀ. ਨਕਜ. ਨਾਤੀ. "ਜਬ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਾਰੀ. "ਸੰਗੀ ਜੋਗੀ ਨਾਰਿ ਲਪਟਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਯੋਗੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ। ੪ ਮਾਇਆ. "ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਾਰਿ, ਨਾਰਿ ਮਹਿ ਪੁਰਖਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਫੂਲਜਈ. ਨਾਰਿਕੇਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.

ਨਾਰਿਜ. ਸੰਗਤ—ਨਾਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ. ਖੂਨ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਜ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮ)

ਨਾਰਿਜ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਆਸਤ੍ਰ ਢਾਹੀ. ਪਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਿਜ ੩. "ਨਾਰਿਜ ਆਇ ਉਚਾਰਕੈ ਈਸਰਾਸਤ੍ਰ ਪਦ ਦੇਹੁ। ਨਾਮ ਸਕਲ ਸ੍ਰੀ ਪਾਸ ਕੇ ਚੀਨ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮ)

ਨਾਰੀ. ਸੰ. ਨਾਡੀ. ਸੰਗਤ—ਰਗ. ਨਾਤੀ. "ਪਵਨ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੁਖਮਨਾ। ੨ ਸੰ. ਨਰ ਦੀ ਮਈਨ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਔਰਤ. "ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਪਿਆਰੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਸੀਕਾਰੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

"ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਰਾਵੈ, ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

"An astonishing case of sex changing has been brought to light in the mining town of Lachore, Fifehire;

The central figure in the case is the 15 year old daughter of a colliery manager.

The girl was regarded as perfectly normal until a few weeks ago, when she became seriously ill. Her parents noticed a changes in her habits and demeanour, and on the advice of the family doctor she was removed to a nursing home in another part of Fife.

It was in this home that the amazing change of sex took place. The girl quickly assumed all the mental and physical characteristics of a male, and when the change had been thoroughly completed "she" was discharged as a well developed boy.

Since returning home "she" has had "her" hair cut short and has been fitted with male dress.

continue...

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—ਪਦਮਿਨੀ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ, ਸ਼ੀਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸਿਨੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਨਰ ਹਨ—ਸ਼ਸ਼ਕ, ਮ੍ਰਿਗ, ਵਿਸਥ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁ। ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ਜਾਤਿ।

ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਾਰੀ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ—ਬਾਲਾ, ਤਰੁਣੀ, ਪ੍ਰੋਢਾ ਅਤੇ ਵਿੱਧਾ। ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਬਾਲਾ, ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਤਰੁਣੀ, ਪੰਜਾਹ ਤੀਕ ਦੀ ਪ੍ਰੋਢਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਿੱਧਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ ਨਾਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ—ਸਾਧੀ, ਭੋਗਤਾ ਅਤੇ ਕੁਲਟਾ। ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀਭਾਵ ਰੱਖਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਧੀ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭੋਗਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਪਤਿ ਨੂੰ ਸੇਵਨ ਵਾਲੀ ਭੋਗਤਾ ਹੈ। ਕਪਟ ਅਰ ਨਾਲਚ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਮਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੁਲਟਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ (ਆਜ਼ਾਦੀ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੫, ਸ਼ਲੋਕ ੧੪੭-੪੮ ਅਰ ਵੇਦਵਿਦਯਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਭੀ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ

The erstwhile girl is now an excellent specimen of virile boy-hood, upright, square shouldered, and alert in every way. "She" does not now possess a single characteristic of "her" form or sex, and "she" is to take a post as a male clerk in a brick yard office.

"She" has adopted a new Christian name, and is taking the change very philosophically.

"We are very happy now that our period of anxiety is over," the father explained in an interview. "The boy can now begin a new life."

The father added that an eminent medical specialist in Edinburgh was taking a keen interest in the case and was tracing its history for future medical reference.

Medical records contain numerous cases of sex changes. In 1931, a Danish artist's change of sex from male to female was officially recognized by the marriage registrar. The "man" was registered as a woman and his marriage was nullified.

Just over two years ago a Manchester mother took her 18 year old daughter to a specialist for examination on a general ailment, and was greatly surprised when the specialist told her that the patient was a young man." (The Khalsa Review Lahore, 29th April 1934)

ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਵਰਜੇ ਹਨ, ਯਥਾ—“ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ, ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਗਿਆਨਣਾਂ, ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜੀਆਂ ਅਤੇ ਬੂਠ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹਨ।” (ਮਨੁ ਅ: ੯ ਬ: ੧੮)

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਵਾਕ:—

“ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਣੀ ਸਭ ਸੰਤਤਿ ਪੂਤ।
ਅਗਿਆਨਕਾਰੀ ਸੁਖਤ ਸਰੂਪ।
ਇਛ ਪੂਰੇ ਮਨ ਕੰਤ ਸੁਆਮੀ।
ਸਕਲ ਸੰਤੋਖੀ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੀ।
ਸਭ ਪਰਵਾਰੇ ਮਾਹਿ ਸਰੇਸਟ।
ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ।
ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਤੁ ਪੁਕਟੀ ਆਇ।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖੇ ਸੁਖਿ ਵਿਹਾਇ।”

(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਸੋ ਕਿਉਂ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ? (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ, ਬਹਿਨ ਇਕਠੇ ਹੋਇ। ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਅਹਿ ਸੋਇ।” (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੂਹੀ) “ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਮੋਖ ਦੁਆਰੀ, ਰੁਹਮੁਖ ਸੁਖਭਲ ਨਿਹਚਉ ਨਾਰੀ।” (ਭਾਗੂ)

੩ ਨਾਰੀ ਦਾ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਯੋਨਿ, ਭਕ, “ਤਰੁ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਰੁ ਨਾ ਨਾਰੀ।” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਪ੍ਰਾ. ਨਾਰ, ਗਰਦਨ, ਗ੍ਰੀਵਾ, “ਮੁਖ ਨਾਇ ਰਹੀ ਨ ਉਚਾਵਤ ਨਾਰੀ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੩) ੫ ਅ. ਧ੍ਰੁਵ ਨਾਰ (ਅਗਨਿ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ੈਤਨ, “ਨਾਰੀ ਹੁਕਮ ਨ ਮੰਨਿਆ ਰਖਿਆ ਨਾਉਂ ਸ਼ੈਤਨ।” (ਮੱਥੇ ੬ ਵਿ—ਦੋਸ਼ੀ, ਨਾਰਕੀ। ੭ ਡਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪੋਸਾਖ, ਪੋਲਿਸ਼।

ਨਾਰੀਅਲ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.
ਨਾਰੀਏਲ }

ਨਾਰੂ, ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸੀਏ.

ਨਾਰੂਆ, ਦੇਖੋ, ਨਾਰਵਾ.

ਨਾਰੋ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਾਲ ਹੀ. ਸਾਬ ਹੀ. “ਇਹ ਭੀ ਪਟਕੋਂ ਇਹ ਕੋ ਅਬ ਨਾਰੋ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਾਰਾ (ਨਾਲਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਨਾਰੀਗ, ਡਿੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਲਹੂ, ਖੁਨ.

ਨਾਰੀਗੀ } ਸੰ. ਨਾਗਰਝ—ਨਾਗਰੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗ (ਸੰਧੂਰ)
ਨਾਰੀਜੀ } ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ. ਸੰਗਤਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੰਦ ਵਿੱਚ ਫੋਟੀ ਅਤੇ ਨਾਲੀ ਦੀ ਭਾਚ ਵਾਲੀ ਪੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਰਾ. “ਨਾਰੀਜੀ ਮੀਠਾ ਬਹੁ ਲਾਗੇ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬)

ਨਾਲ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲਾਗੇ. ਕੋਲੇ। ੨ ਸਾਬ, ਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ ਦੀ ਭੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ। ੪ ਨਲਕੀ, ਨਲੀ. “ਨਾਲ ਬਿਖੇ ਬਾਤ ਕੀਏ ਸੁਨੀਅਤ ਕਾਨ ਦੀਏ।” (ਭਾਗੂ ਕ)

੫ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ. "ਛੁਟਕੰਤ ਨਾਲੰ." (ਕਲਕੀ) ੬ ਲਾਟਾ. ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਿਖਾ. "ਉਠੈ ਨਾਲ ਅੰਕੰ." (ਵਰਾਹ) ੭ ਛਾ ਜੁ ਕਾਨਾ ਕਾਨੀ ਅਤੇ ਕਲਮ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਨਲਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੁਤਾ ੮ ਨਾਲੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਰੋ. ਰੁਦਨ ਕਰ। ੯ ਅ ਜੁ ਜੋੜੇ ਅਬਦਾ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਹੇਠ ਲਾਇਆ ਲੋਹਾ, ਜੋ ਘਸਣ ਤੋਂ ਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੦ ਜੁੱਤੀ. ਪਾਪੋਸ਼। ੧੧ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ (ਨਯਾਮ) ਦੀ ਠੋਕਰ, ਜੋ ਨੌਕ ਵੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧੨ ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਨਾਲੀ (ਮਹਲ) ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ.

ਨਾਲਹੁ. ਕਿ. ਵਿ—ਸਾਬ ਸੇ. ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. "ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲਹੁ ਚੁਟੀਆ ਭਲੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਨਾਲਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਲੀ ਪਾਲਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਮੋਹਰਾਬ ਹੋਵੇ.

ਨਾਲਕੋਰ } ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ.
ਨਾਲਕੋਲ }

ਨਾਲਦ. ਛਾ ਜੁ ਰੋਂਦਾ. ਹੈ. ਚੋਵੇ. ਚੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਾਲੀਦਨ ਹੈ.

ਨਾਲਬੰਦ. ਛਾ ਜੁ ਨਾਲਬੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਨੂੰ ਨਾਲ (ਨਾਲ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਨਾਲਬੰਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਲ (ਨਾਲ) ਲਾਉਣ ਦੀ ਕਿਯਾ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣੇ। ੨ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਟੈਕਸ. ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ "ਨਾਲਬੰਦੀ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਕੇਵਲ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਨਾਲਬੰਦੀ ਦਾ ਖਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ. "ਨਾਲਬੰਦੀ ਆਇ ਧਨ ਕਛੁ ਨ ਪਹੁਚਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਨਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਨਾਲਿਆ ਟੋਭਿਆ ਕਾ ਜਲੁ ਜਾਇ ਪਵੈ ਫਿਰਿ ਸੁਰਸਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਇਜ਼ਰਬੰਦ। ੩ ਨਾਲੂਆ. "ਜਿ ਇਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਨਾਮ। ੫ ਛਾ ਜੁ ਰੋਣਾ. ਰੁਦਨ। ੬ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨਾ.

ਨਾਲਾਂ. ਛਾ ਜੁ ਵਿ—ਰੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਫਰਿਆਦੀ. ਨਾਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਾਯਕ.

ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਹੰਭੂਰ.

ਨਾਲਾਯਕ. ਵਿ—ਜੋ ਲਾਯਕ (ਯੋਗਤ) ਨਹੀਂ (unfit).

ਨਾਲਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਸਾਬ, ਸੰਗ. "ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕੁ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ." (ਜਪੁ) "ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਨਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਨਲਕੀ. ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ। ੩ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਖਲੀ ਊੜੀ.

ਨਾਲਿਬ. ਛਾ ਜੁ ਸੰਗਤਾ—ਫਰਿਆਦ। ੨ ਸ਼ਿਕਾਯਤ.

ਨਾਲਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਲੀ (ਕਾਨੀ) ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਟੰਬ (ਖੁਲ),

ਬੁਹਮਾ. "ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ ਸਾਬਿ ਵਰਦਾਤਾ ਬੁਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸਿਸਟਿ ਗਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਨਾਲਿਕੁਟੰਬ ਵਰਦਾਤਾ ਬੁਹਮਾ ਸਾਬਿ (ਸੁਥੀ) ਸਿਸਟਿ ਭਾਲਣ ਗਿਆ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਹਮਾ ਨੂੰ ਮਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ. ਫੇਰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ. ਫੇਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੁੱਛ ਕਮਲ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਬੁਹਮਾ ਨੇ ਕਮਲ ਤੇ ਜੋਰ ਦੀ ਲੱਤ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਪਰਣੇ ਧਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਯੁਗ ਤੀਕ ਵਿੱਚੇ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਭਿਮਾਨ ਤਰਾਗ ਕੇ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਞ ਆ ਫਿਰਾਜਿਆ.

ਨਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਵਹਿਣ ਦੀ ਖਾਲੀ। ੨ ਨਾਲ. ਨਲਕੀ। ੩ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਾਲੀਅਰ } ਨਾਰਜੀਲ. ਦੇਖੋ, ਨਲੀਏਰ. "ਨਾਲੀਏਰ ਫਲੁ ਸੋਬਰਿ
ਨਾਲੀਏਰ } ਪਾਕਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸੋਬਰ (ਸਿੰਮਲ) ਕੁਸੰਗ ਅਤੇ ਨਾਲੀਏਰ (ਨਾਰਿਕੇਲ) ਸਤਿਸੰਗ. ਪਾਮਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨਰੇਲ ਦਾ ਫਲ ਸਿੰਮਲ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਹੈ. ਅੰ. coconut. L. Cocus Nucifera.

ਨਾਲੀਦਨ. ਛਾ ਜੁ ਕਿ—ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ.

ਨਾਲੂਆ. Navelsring. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਾ ੩.

ਨਾਲੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਸਾਬ, ਸੰਗ. "ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇੰਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਨਾਲ ਹੀ. ਸਾਬ ਹੀ. "ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਲਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਵਿ—ਕਾਮੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਾ ੨.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਜਤੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਤਰਾਗੀ. ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਭੈਣ ਬੇਟੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਨਾਲੇ ਦਾ ਢਿੱਲਾ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.

ਨਾਲੈਨ. ਦੇਖੋ, ਨਲੈਨ.

ਨਾਲੋਂ. ਕਿ. ਵਿ—ਸਾਬ ਤੋਂ. ਪਾਸੋਂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਹੁ.

ਨਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਮ. "ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਬਾਵ." (ਜਪੁ) "ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ਼. ਛਾ ਜੁ "ਭਵਸਾਗਰ ਨਾਵ ਹਰਿਸੇਵਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਨਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਮ। ੨ ਨੌਕਾ. ਕਿਸਤੀ. "ਸਾਧ ਨਾਵ ਬੈਠਾਵਹੁ ਨਾਨਕ, ਭਵਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਾਵਉ. ਨਾਵੋ. ਸਨਾਨ ਕਰੇ। ੨ ਨਾਮ ਤੋਂ.

ਨਾਵਹੁ. ਨਾਮ ਸੇ. ਨਾਮ ਤੋਂ. "ਨਾਵਹੁ ਭੁਲਾ ਜਗੁ ਫਿਰੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ.

ਨਾਵਕ. ਛਾ ਜੁ ਥੋਥੀ ਨਲਕੀ. ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਵ

ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀ ਤੀਰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। “ਜਸ ਨਾਵਕ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਏ” (ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਪੜ) ੨ ਦੰਦੇਦਾਰ ਤੀਰ। ੩ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੪ ਮੱਖੀ ਭਰਿੰਡ ਆਇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕੰਡਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਾਵਕ।

ਨਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਨੁਉਣਾ. ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ. “ਨਾਵਹੁ ਪੋਵਹੁ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਵਹੁ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) “ਨਾਵਹੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ.” (ਤੁਖ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅਭੀਚ.

ਨਾਵਣਿ. ਨੁਉਣ ਲਈ. ਸਨਾਨ ਵਾਸਤੇ. “ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣਿ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ.” (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨਾਵਣੀ. ਸੰਗਤ—ਨੁਉਣ (ਸਨਾਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰਿਤੁ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਨਾਨ। ੨ ਰਜ. ਰਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਨਾਵਣੀ.

ਨਾਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ.

ਨਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਣ. “ਨਾਵਨ ਕਉ ਤੀਰਥ ਘਨੇ.” (ਕਉ ਬਖੀਰ)

ਨਾਵਰਾ } ਸੰਗਤ—ਨਾਮ. “ਫੈਲਰਹੜੇ ਦਸੇਂ ਦਿਸ ਨਾਵਰਾ.”

ਨਾਵੜਾ } (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਨਾਵੜਾ ਲਈਐ ਕਿਸੁ?” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਨਾਵਾ. ਨਾਵ (ਨੌਕਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. “ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ.”

(ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਨਵਮ. ਨੌਮਾ. “ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਲੀਰ.” (ਮ: ੨)

ਵਾਰ ਮਾਤ) ੩ ਨੁਵਾਂ. ਸਨਾਨ ਕਰਾਂ. “ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ

ਭਾਵਾ.” (ਜਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਨਾਮਾ.

ਨਾਵਾਂ. ਨਾਮਾਂ. ਨਾਮ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦਾ ਨਾਵਾਂ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਹਿਸਾਬ. ਜਿਵੇਂ—ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਵਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ.

ਨਾਵਾਰੇ. ਨੁਵਾਏ. ਨੁਲਾਏ। ੨ ਨੁਵਾਏ. ਸਨਾਨ ਕਰਾਏ. “ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵਾਰੇ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਨਾਵਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੁਵਾਕੇ. ਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ. ਧੋਕੇ. “ਪੂਜ ਕਰੇ ਰਖੇ ਨਾਵਾਲਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਨਾਵਾਲਿਆ. ਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਨੁਵਾਲਿਆ. ਨੁਲਾਇਆ. “ਜਲਿ ਮਲਿ ਜਾਨੀ ਨਾਵਾਲਿਆ.” (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ਜਲ ਨਾਲ ਮਲਕੇ ਜਾਂਵੀ (ਮੁਰਦਾ) ਨੁਵਾਇਆ.

ਨਾਵਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਵ (ਨੌਕਾ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ. ਭੇਵਟ. ਕਰਣਧਾਰ.

ਨਾਵੈ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨੁਉਂਦਾ ਹੈ. “ਹਰਿਨਾਮਿ ਨਾਵੈ ਸੇਈ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਾਵ ੧. “ਨਾਵੈ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਨਾਮ ਦਾ, ਦੇ.

“ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ.” (ਵਡ ਮ: ੩)

ਨਾੜਾ. ਸੰਗਤ—ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਰੋਸਾ. ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਵੱਧਰੀਆਂ ਦਾ

ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਰੋਸਾ। ੨ ਨਾਲਾ. ਇਜਾਬਬੰਦ.

ਨਾੜਿ } ਸੰ. ਨਾੜਿ—ਨਾੜਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਰਗ. Artery।

ਨਾੜਿਕਾ } ੨ ਨਬਜ। ੩ ਥੋਥੀ ਨਲਕੀ। ੪ ਨਾੜੀਆਂ (ਅੰਦਰਾਂ)

ਨਾੜੀ } ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਚੌਸੀ. ਚਮੜੇ ਦੀ ਚੌਸੀ। ੫ ਛੀ ਕਣ

(ਖਿਨ) ਭਰ ਸਮਾਂ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅੱਧਾ ਮੁਹੂਰਤ ਨਾੜੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਨਿ. ਸੰ. ਵੜ—ਇਹ ਇੱਕ ਉਪਸਰਗ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਗਕੇ

—ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਸਦੈਵ, ਨਿਸ਼ੇਧ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੰਦਰ ਆਇ ਅਨੇਕ

ਅਰਥ ਪੁਕਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਨਿਗਮ, ਨਿਗ੍ਰਹ, ਨਿਦਾਨ, ਨਿਦੇਸ਼, ਨਿਆਣਾ, ਨਿਖਾਲਸ ਆਦਿ.

ਨਿ: ਦੇਖੋ, ਨਿਹ.

ਨਿਉ. ਸੰਗਤ—ਨੀਵ. ਬੁਨਿਆਦ. ਨਿਉਂ. ਨੀਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਮੁ

ਹੋਕੇ. ਝੁਕਕੇ। ੩ ਯੋ. ਐਸੇ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਇਵੇਂ। ੪ ਨਿਉਣਾ ਦਾ

ਅਮਰ. ਨਮੁ ਹੋ.

ਨਿਉਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਨਿਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਮਨ. ਝੁਕਣਾ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ. ਨਮੁ ਹੋਣਾ.

ਨਿਉਤਾ } ਸੰਗਤ—ਨਿਮੇਤ੍ਰਣ. “ਪਠੜੇ ਮ੍ਰਿਗਵਾ ਬਹਿ ਕੇਹਰਿ

ਨਿਉਂਦਾ } ਨਿਉਤਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਲਾਦੀ ਆਇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ

ਫੁਲਾਏ ਹੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਰਕਮ.

ਨਿਉਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਲ.

ਨਿਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ.

ਨਿਉਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ ਅਤੇ ਨਿਵਲ.

ਨਿਉਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨਕੁਲ. ਨੇਵਲਾ. Ishneumon.

ਨਿਉਲੀ. ਸੰ. ਨੌਲਿ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਯੋਗਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਇਹ ਹੈ—ਦੇਵੇਂ ਕੰਨ੍ਹੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੰਢਕੇ ਸਿੱਧਾ

ਬੈਠਣਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ, ਖੱਬੇ, ਹੇਠ ਉੱਪਰ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਟਕੇ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਨਾਲ ਦਹੀਂ

ਫੇਰੀਦਾ ਹੈ. “ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਆਸਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

੨ ਨਿਉਲੇ ਦੀ ਮਈਨ. ਨਕੁਲੀ.

ਨਿਉਲੀਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ ੧.

ਨਿਅਮਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਅਮਤ.

ਨਿਅਰ. ਵੜ—ਨਿਕਟ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. near.

ਨਿਅਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨੇੜੇ ਆਉਣਾ. ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚਣਾ। ੨ ਨੇੜੇ (ਪਾਸ)

ਆਇਆ. “ਕੁਮ ਨਿਅਰਾਨਾ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਨਿਆਉ } ਸੰ. ਨਾਯਕ. ਸੰਗਤ—ਇਨਸਾਫ਼. ਅਦਲ. ਨਿਆਂ.

ਨਿਆਉ } “ਤੇਰੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਆਉ.” (ਆਸਾ ਮ:

ਨਿਆਇ } ੫) “ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਸਕੰਦਨ ਬੈਠਕੈ ਸੂਰਨ ਕੇ ਨਿਪ

ਨਿਆਉ ਚੁਕਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਕਹੂੰ ਨਿਆਇ ਰਾਜਵਿਭੂਤਿ.”

(ਅਕਾਲ)

ਨਿਆਈ. ਸੰ. ਨ੍ਯਾਇਕ. ਵਿ—ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਆਦਿਲ.

“ਹਰਿ ਸਚਾ ਨਿਆਈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੨ ਤੁਲਤ. ਸਮਾਨ.

“ਪਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਇਓ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਫਾ ਜੁ ਨ-ਆਈ.

ਤੂ ਨਾ ਆਇਆ.

ਨਿਆਈਂ. ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਭੋਇਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ,

ਨਿਆਈ ੨.

ਨਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਨਾਸ ਅਤੇ ਨਾਸ.

ਨਿਆਜ਼. ਡਾ ۛ: ਸੰਗਤ—ਲੋੜ. ਇੱਛਾ. ੨ ਸਾਧੂ ਅਬਦਾ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪੂਜਾ. “ਕਰੋ ਕਬੂਲ ਨਿਆਜ਼ ਖਨੇਰੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਬੇਨਤੀ.

ਨਿਆਜੀ. ਵਿ—ਨਿਆਜ਼ ਅਰਪਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ਼. ੨ ਸੰਗਤ—ਨਸੀਰ ਗਿਲਜਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. “ਲੋਦੀ ਸੂਰ ਨਿਆਜੀ ਚਲੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਨਿਆਣਾ. ਵਿ—ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਰਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ. ਅਕਰਾਨੀ. ਅਜਾਣਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਬਾਲਕਾ ੩ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਰੱਸੀ. ਨਹਨਰਜ਼. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ.

ਨਿਆਫਤ. ਡਾ ۛ: ਨਾ-ਯਾਫਤ. ਨਾ ਪਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਯਾਫਤਨ. ਨਿਆਮਤ } ਅ ۛ: ਨਿਆਮਤ. ਸੰਗਤ—ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਮਤਿ } ਵਲੀਨਿਆਮਤਿ. ੨ ਮਾਲ. ਧਨ. ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ.

ਨਿਆਯਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਯਦ.

ਨਿਆਰਉ } ਵਿ—ਅਨਗ. ਜੁਦਾ. ਵੱਖ. “ਹਰਖ ਸੇਕ ਤੇ ਰਹੀ ਨਿਆਰਾ } ਨਿਆਰਉ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਨਿਆਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਸੁਆਹ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਂਦੀ ਸੇਨਾ ਨਿਆਰਾ (ਰੱਖ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਾਵਲਾ.

ਨਿਆਵ. ਸੰਗਤ—ਨਾਯ. ਇਨਸਾਫ਼. ਨਿਆਂ. ਅਦਲ. “ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਨਿਅੰਤਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ. ਦੇਖੋ, ਨਯੰਤਾ.

ਨਿਸ. ਸੀ. ਨਿਸ਼. ਧਾ—ਧਰਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ, ਸਮਾਧਿ ਲਾਉਣੀ. ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, L. Nox. “ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਰਾਣ, ਸਮਤਰ ਨਹਿ ਰੇ ਅਜਾਨ.” (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਹ.

ਨਿਸਸਤ. ਡਾ ۛ: ਸੰਗਤ—ਬੈਠਣ ਦਾ ਡਾਵ. ਬੈਠਕ.

ਨਿਸਸਤਹ. ਡਾ ۛ: ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ. ਸਿਬਤ. “ਦੋਨੋਂ ਚਸਮ ਰੁਸਾਵ ਨਿਸਸਤਹ ਸਾਮੁਹੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਿਸਸਤਨ. ਡਾ ۛ: ਕਿ—ਬੈਠਣਾ. ਸਿਬਤ ਹੋਣਾ.

ਨਿਸਕਚੀ. ਇਹ ਨਕਸ਼ਚੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਖੋਜੀ. ਸੁਰਾਜ਼ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਪੈੜ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਚੀ. “ਤਬੈ ਲਾਹ ਨਿਸਕਚੀ ਦੁਤਾਏ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਨਿਸਕਪਟ. ਸੰ. ਨਿਯਕਪਟ. ਵਿ—ਕਪਟ ਰਹਿਤ. ਫਲ ਬਿਨਾ. ਸਫਲ.

ਨਿਸਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਕਰ.

ਨਿਸਕਰਸ } ਸੰ. ਨਿਯਕ. ਸੰਗਤ—ਨਿਚੋਤ. ਸਾਰ. ਰੰਤਾ. ਨਿਸਕਰਖ } ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ. ਸ਼ੁੱਧਾ.

ਨਿਸਕਲ. ਸੰ. ਨਿਯਕਲ. ਵਿ—ਚੋਸ਼ਾ ਰਹਿਤ. ਹਰਕਤ ਬਿਨਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. ੩ ਦੁੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਫੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਹਜਾਸਣੀ. ੪ ਵਿ—ਕਲਾਹੀਨ.

ਨਿਸਕਲੰਕ. ਸੰ. ਨਿਯਕਲੰਕ. ਵਿ—ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਸਕਾਮ. ਸੰ. ਨਿਯਕਾਮ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ. ੨ ਕਾਮਨਾ ਬਿਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ.

ਨਿਸਕਾਮੀ. ਸੰ. ਨਿਯਕਾਮਿਨ੍. ਵਿ—ਉਹ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰੀਹ

ਨਿਸਕੰਟਕ. ਸੰ. ਨਿਯਕਾਟਕ. ਵਿ—ਕੰਟਕ (ਬੈਰੀ) ਬਿਨਾ. ੨ ਕਲੇਸ਼ ਬਿਨਾ. ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ.

ਨਿਸਕੁਮਣ. ਸੰ. ਨਿਯਕੁਮਣ. ਸੰਗਤ—ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੱਕੇ ਵਧਣਾ. ਨਿਕਲਣਾ. ੨ ਹਲਾ, ਹਮਲਾ, ਧਾਵਾ.

ਨਿਸਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਨਿਯਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਛੁਟਕਾਰਾ. ਨਿਸ੍ਵਾਰ. ੨ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਰਿਤ. ਪਾਪ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਪੁੰਨਕਰਮ.

ਨਿਸਖਣ. ਵਿ—ਮੂਲੋਂ ਖਾਲੀ. ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ. “ਮਹਿਨ ਨਿਸਖਣ ਰਹਿ ਕਏ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਸਖਣਾ.

ਨਿਸਚਉ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਸਚਹਾ. ਵਿ—ਨਿਸ਼ਾਚਰਹਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਾਖਸ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. “ਤਿਮਰਿ ਬਲ ਵਿਤ ਨਿਸਚਹਾ ਕਹਿ ਸੁਤ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ। ਆਧੁਧੁਚਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਨ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿ ਨਾਮ ਅਪਾਰ.” (ਸਨਾਮਾ) ਰੁਮੁ (ਦੈਤਜ) ਅਰਿ, ਬਲ ਅਤੇ ਵਿਤੁ ਨਿਸ਼ਾਚਰਹਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਤੀਰ.

ਨਿਸਚਯ. ਨਿਸ਼ਚਯ. ਸੰਗਤ—ਯਕੀਨ. ਵਿਸ਼ਵਾਸ. ਡਰੋਸਾ. ੨ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਕਰਾਨ. ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ (ਪੱਕਾ) ਸੰਕਲਪ.

ਨਿਸਚਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਚਰ.

ਨਿਸਚਲ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਚਲ. ਵਿ—ਅਚਲ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲੇ.

ਨਿਸਚਲਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਨਿਸਚਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਸਚਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਚਿਤ. ਵਿ—ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ. “ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਮਹਿ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਾਏ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਨਿਸਚਿੰਤ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ. ਵਿ—ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫਿਕਰ.

ਨਿਸਚੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਯਕੀਨਨ.

ਨਿਸਚੋ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚੋ.

ਨਿਸਟ. ਦੇਖੋ, ਨਸ਼. ੨ ਸੰ. ਨੇਛ. ਨ-ਇਸ਼. ਜੋ ਪੜਾਚਾ ਨਹੀਂ. ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼.

ਨਿਸਠ } ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼, ਨਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼੍ਰਿਤ. ਨਿਸਠਾ } ਨਿਸਠਿਤ }

ਨਿਸਠੁਰ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਠੁਰ. ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਸਮਤ. ੨ ਦਯਾਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ.

ਨਿਸਤਰਣ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਤਰਣ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਦਾ ਕਰਮ. ੨ ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੋਕ. ਉੱਧਾਰ.

“ਤਿਨਕੈ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਨਿਸਤਰੀਐ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫) “ਐਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੇ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ?” (ਕੇਦਾ) “ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਨਿਸਤਰਿ. ਨਿਸ਼ੁਰਣ ਹੋਕੇ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ ਤਰੇ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਬਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਰਿਮਨ, ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਤਰਣ.

ਨਿਸਤਾਰ } ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਸੰਗਤ—ਪਾਥ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਰਕੇ
ਨਿਸਤਾਰਾ } ਪਾਥ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵੁਟਕਾਰਾ. ਉੱਪਾਰ. ਮੋਕ.
“ਤੁਮਹੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਿਸਤਾਰ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) “ਹਨਤਿ ਪਲਤਿ
ਸਦਾ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੩ ਜਹਾਜ਼. “ਗੁਰ ਕੇ
ਚਰਨ ਜੀਅ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ। ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਕਰੁ ਜਿਨਿ ਖਿਨ ਮਹਿ
ਤਾਰਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਨਿਸਤਾਰੀ, ਵਿ—ਨਿਸ਼ਾਰਕ, ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਪਾਧਕ, “ਹਰਿ
ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੀ,” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

ਨਿਸੱਤਾ, ਵਿ-ਸੱਤਾ ਰਹਿਤ, ਅਸਾਚ, ਅਸਤਤ, “ਕੁਟੰਬ ਸਭ
ਨਦੀਨਾਵਸੰਜੋਗ ਨਿਸੱਤਾ.” (ਭਾਰੁ)

ਨਿਸਤਰਿੰਸ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਰਾ. ਸੰਗਰਾ—ਉਹ ਖਤਰ (ਤਲਵਾਰ), ਜੋ
 ਤੀਹ ਉਂਗਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿ—ਦਯਾਚਹਿਤ.
 ਬੇਚਰਮ.

ਨਿਸਤ੍ਰਿਸ਼ਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਤ੍ਰਿਸ਼ (ਖੜਗ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ.
(ਸਨਮਾ)

ਨਿਸਤ੍ਰੇ, ਨਿਸੁਢੇ, ਨਿਸ਼ਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ, ਪਾਰ ਹੋਏ, ਮੁਕਤ ਹੋਏ, ਏਥੇ, ਨਿਸਤਾਰ, "ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਜਪੀ ਤੇਈ ਸਭਿ ਨਿਸਤ੍ਰੇ," (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਸਦਨ. ਸੰ. ਨਿਬਦਨ. ਸੰਗਤਾ—ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਿਵਾਸ.
ਰਹਾਇਸ਼. “ਸੁਖੀਧਿ ਨਿਸਦਨੀ.” (ਰਾਮਾਯ)

ਨਿਸਦਿਨ, ਬ੍ਰਿ, ਵਿ—ਨਿਸ਼ਿਦਨ, ਰਾਤ ਦਿਨ, ਨਿਰੰਤਰ, ਸਦਾ.
ਨਿਤਰ, “ਨਿਸਦਿਨ ਸੁਨਿਕੈ ਪੁਰਾਨ ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਰੇ ਅਜਾਨ!”
(ਜੈਸਾ ਮ: ੯)

ਨਿਸਪ. ਸੰ. ਨਿਸਪ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਾਉਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਕਿਸੇ
ਸਮੇਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਨਲ (ਦਮਯੰਤੀ ਦੇ ਪਤਿ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਨਿਸਪਧਤਿ. ਰਾਜਾ ਨਲ, ਜੋ ਨਿਸਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਾਮੀ ਸੀ।

ਨਿਸ਼ਨ, ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਨ.

ਨਿਸਨਾਇਕ }
 ਨਿਸਨਾਥ } ਸੰਗਤ—ਨਿਸਨਾਥ. ਚਾਤੁ ਦਾ ਸੁਖੀ ਰੰਦਮਾ.
 ਨਿਸਨਾਯਕ }

ਨਿਸਨਾਯਕ ਭਗਨੀ, ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਚੰਦੁਮਾ, ਉਸ 'ਕਰਨਨ ਟਾਂਡ' ਨੇ ਨਿਸਥ ਮਾਝਵਾਰ ਦਾ ਇਨਾਯਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਈ ਚਿਦ੍ਰਾਨ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਨਰਵਰ ਸ਼ਬਦ ਨਲਪੁਰ ਤੋਂ ਵਿਕਤਭੇ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਨਰਵਰ ਤ.

ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਪਤਿ, ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸਪਤਿ, ਰਾਤ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.
ਨਿਸਪਤਿ, ਸੰ. ਨਿਸਪਤਿ, ਸੰਗਤਾ—ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤ। ੨ ਕਾਮਯਾਬੀ.
ਸਿੱਧਿ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਨਿਸ਼ੇਧ। ੪ ਨਿਸਚਾ, ਯਕੀਨ.

ਨਿਸਪਲਕ. ਵਿ—ਪਲਕ ਚਮਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਅੱਖ ਚਮਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. “ਰਖੁ ਨਿਸਪਲਕ ਬਿਰਜੋਰਹਿ ਆਗੇ.” (ਗੁਪਤੂ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਚਮਕਦਾ.

ਨਿਸਪਾਪ. ਸੰ. ਨਿਸਪਾਪ. ਵਿ—ਪਾਪਰਹਿਤ. ਦੋਸ ਰਹਿਤ.
ਨਿਸਪਾਲ } ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਪਾਲ. ਇੰਰ ਫੰਦ, ਲੰਫਟ—ਚਰ ਚਰਣ.
ਨਿਸਪਾਲਿਕਾ } ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ. ਭ, ਜ, ਸ, ਨ, ਰ, ਸ਼, ਲ, ਸ਼.
ਨਿਸ, ਨਿ, ਸ਼.

ਵਿਦਾਰਥ—

ਧਾਇ ਭਟ ਆਇ ਰਿਸ ਖਾਇ ਅਸਿ ਤਾਰਹੀ,
ਸ਼ੇਰ ਕਰ ਜੇਰ ਸਰ ਤੋਰ ਅਰਿ ਭਾਰਹੀ,
ਪ੍ਰਾਨ ਤਜ ਪੈ ਨ ਭਜ ਭੂਮਿਰਣ ਸੇਠਹੀ,
ਪੇਖ ਛਾਇ ਦੇਖ ਦੁਤਿ ਨਾਰਿਸਰ ਲੋਭਹੀ।

(बाल्मीकी)

ਨਿਸਪੰਦ. ਸੰ. ਨਿਬੰਧ, ਵਿ—ਬਿਨਾ ਕੰਪ. ਅਡੋਲ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. “ਤੁਮੇਵ ਨਿਸਪੰਦ ਸਪੰਦਸ੍ਯੁ.” (ਸਲੋਹ) ਤੂੰ ਹੀ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਚੰਚਲ ਹੈਂ.

ਨਿਸਪੰਨ. ਸੰ. ਨਿਘੋਸ਼. ਵਿ—ਸਮਾਪਤ (ਪੂਰਾ) ਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਰਣੈ
ਕੀਤਾ. ਨਿਸਚੇ ਕਰਿਆ.

ਨਿਸਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਸੰ. ਨਿਬਯੋਜਨ. ਦਿ—ਬਿਨਾ ਮਝਲਬ. ਵਰਰਬ.
ਨਿਰਰਬਕ.

ਨਿਸਪ੍ਰਿਹ } ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚੁਫ਼. ਵਿ—ਨਿਪ੍ਰਹਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ, ਕਾਮਨਾ
ਨਿਸਪ੍ਰੇਰ } ਰਹਿਤ.
ਨਿਸਪੇਹੀ }

ਨਿਸ਼ਫ. ਅ. ਨਿਸ਼ਫ. ਵਿ-ਅੰਧਾ. ਅਰਧ.

ਨਿਸਫਲ, ਸੰ. ਨਿਯੁਕਤ, ਵਿ. ਫਲ ਰਹਿਤ, ਵਜਰਬ, ਬੇਵਾਇਦਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਧਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ। ੩ ਖੋਸੀ, ਅੰਡਕੋਲ ਰਹਿਤ।

ਨਿਸਬਤ. ਅ. سید سید—ਸੰਬੰਧ, ਤਾਅਲੁਕ। ੨ ਵਿਆਹ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ, ਮੰਗਣੀ, ਸਰਾਈ। ੩ ਤੁਲਨਾ, ਤਲਖ਼ਤਾਂ, ਸਮਾਨਤਾ.

ਨਿਸਥਾਸਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਿਸਿਵਾਸਰ. ਰਾਤਦਿਨ, ਸਦਾ, ਨਿਰਜ.
ਨਿਸਥਾਸਰੁ } “ਨਿਸਥਾਸਰ ਬਿਖਿਅਨ ਕਉ ਧਾਵਤੁ.” (ਸੋਰ ਮ:
੯) “ਨਿਸਥਾਸਰ ਭਜ ਤਾਹਿ ਮੀਤੁ.” (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਸਰਣ, ਸੰ. ਵਿਚਾਰ, ਸੰਗਤ—ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਕਿ੍ਯਾ. "ਸੰਘਰ
ਨਿਸਰ ਆਏ ਭਟ ਜਿਤੇ." (ਸਲੋਹ) "ਨਿਸਰ ਚਲੇ ਸਾਯਕ ਸਨੁ
ਫਟੇ." (ਗਿਆ) ੨ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਾਸ। ੩ ਚੜ੍ਹਨਾ.

ਟਪਕਣਾ: "ਕਰਿ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਇ ਨਿਸਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਨਿਸਰਾਫ਼ਟ, ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸ਼ਾਨਾਬ, ਰਾਤੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਚੰਦਮਾ, (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਰਾਟ ਭਗਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਮਾ)
ਨਿਸਰਿ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾ-ਅਰਿ. ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਰੀ, ਸੂਰਜ. "ਦਿਵਕਰ
ਦਿਨਪਤਿ ਨਿਸਰਿ ਭਨ." (ਸਨਮਾ)

ਨਿਸਰੁ. ਸੰ. ਨਿਸੂ. ਵਹਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ.

ਨਿਸਲ } ਸੰ. ਨਿਸਲ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਘਾਵ (ਫਟ)। ੨ ਦੁੱਖ
ਨਿਸਲੁ } ਬਿਨਾ. ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ. ਬੇਫਿਕਰ. "ਸਉ ਨਿਸਲ ਜਨ
ਟੰਗ ਧਰਿ" (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਹੋਇ ਨਰਿੰਦ ਨਿਸਲੁ ਹੋਇ
ਰਹੀਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਨਿਸਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾ ੩.

ਨਿਸਾ. ਸੰਗਤ—ਰਸੋਲੀ. ਸੰਤੋਖ. "ਤੁਮਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਇ ਹੈ ਤਭ
ਹੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਨਿਸਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. "ਨਿਸਾ ਨਿਸਿਨਾਥ ਜਾਨੈ."
(ਚਮਾਵ) ੩ ਅ. ੫. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਨਾਰੀਆਂ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ
ਨਿਸਵਾਨ ਹੈ.

ਨਿਸਾਸ } ਸੰ. ਨਿਸਾਸ. ਸੰਗਤ—ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ
ਨਿਸਾਸਾ } ਬ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਾਕਾ. ਉੱਭਾ ਸਾਹ. ਠੰਢਾ ਸ੍ਵਾਸ।
੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਸੇ ੨.

ਨਿਸਾਸੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਸ। ੨ ਨਿ: ਸੰਬਧ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ. "ਕਰਤ
ਨਿਸਾਸੇ ਉਰ ਨਿਸਏ ਉਦਥ ਕੇ." (ਗੁਪਸੁ)

ਨਿਸਾਸੂ. ਡਾ ੫੬ ਨਿਸਾਸੂਹ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਸਾਂਦਨ (ਬੈਠਾਉਣਾ)
ਹੈ. ਕਣਕ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੱਲੇ ਬੈਠਾਏ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਬਾਰੀਕ ਮਿਦਾ. ਨਿਸਾਸਤੇ ਦੀਆਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਬਣਾਏ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਰਦੀਆਂ
ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਲਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨਿਸਾਹੰਤ. ਸੰ. ਨਿਸਾਹੰਤੁ. ਸੰਗਤ—ਰਾਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਸੂਰਜ. (ਸਨਮਾ)

ਨਿਸਾਂਕ. ਸੰ. ਨਿਸਾਂਕੁ—ਨਿ:ਸ਼ੰਕ. ਵਿ—ਨਿਭਰ. "ਕਣੇ ਕਾਛਨੀ
ਤੇ ਸਭੇ ਹੀ ਨਿਸਾਂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਨਿਸਾਂਕਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾਂਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ
੪.

ਨਿਸਾਂਗਮ. ਨਿਸਾ-ਆਗਮਨ. ਰਾਤ ਦਾ ਆਉਣਾ. ਰਾਤ ਪੈਣੀ।
੨ ਸੰਭ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਨਿਸਾਮੁਖ.

ਨਿਸਾਂਚਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾਂਚਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਕਸ।
੨ ਗਿੱਦੜ। ੩ ਉੱਲ੍ਹ। ੪ ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੫ ਚਕਵਾ। ੬ ਚੋਗ।
੭ ਬਿੱਲਾ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਮਾ)

ਨਿਸਾ ਚਰਮ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਹਨੇਰਾ. ਅੰਧਕਾਰ.

ਨਿਸਾਂਚਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾਂਚਰੀ. ਨਿਸਾਂਚਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿੰਗ।
੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਖਸ਼ੀ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
ਇਸਤ੍ਰੀ. ਬੁਲਟਾ.

ਨਿਸਾਂਚਾਰੀ. ਸੰ. ਨਿਸਾਂਚਾਰਿਨ੍. ਵਿ—ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸਹ. ਨਾ—ਰਾਖਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਂਚਰ.

ਨਿਸਾਂਜਲ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਤੋਲ.

ਨਿਸਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ.

ਨਿਸਾਣੀ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨੀ. "ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਕਾਰ
ਨਿਸਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਸਾਂਤੁ. ਅ. ੫੬ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ। ੨ ਤਾਜ਼ਗੀ.

ਨਿਸਾਂਤ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਾ-ਅੰਤ. ਰਾਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ
ਵੇਲਾ. ਭੁਨਸਾਰ. ਭੋਰ. ਤਤਕਾ। ੨ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।
੩ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ.

ਨਿਸਾਂਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਾਦ.

ਨਿਸਾਂਦਨ. ਡਾ ੫੬ ਕਿ—ਬੈਠਾਉਣਾ. ਬੈਠਾਨਾ.

ਨਿਸਾਨ. ਡਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਭੰਡਾ. ਧੂਜ. "ਬਹੁਤ ਚੰਗ ਕੇ ਅਗ੍ਰ
ਨਿਸਾਨ। ਧੁਨਿ ਧੁੰਤੀ ਤੇ ਬਜਤ ਨਿਸਾਨ." (ਗੁਪਸੁ)

ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਇਆ ਬਰਦੇ
ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਹਜਧਾਰੀਆਂ
ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ (ਖਾਲਸੇ) ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਖਤਕ (ਖੰਡਾ) ਅਤੇ
ਫਰਹਰਾ ਬਸੰਤੀ ਚੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਲਕਣ (ਲੱਛਣ).
੪ ਝਾਹੀ ਫਰਮਾਨ। ੫ ਤਮਗਾ। ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੀਮਾ ਨਕਾਰਾ,
ਜਿਸ ਦਾ ਭੰਡਾ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਰਾ (ਫੁੰਘਾ) ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹੁਣ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਬਦ ਨਕਾਰੇਮਾਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਲਖੁ ਨਿਸਾਨ ਅਰੁ
ਬਜੀ ਨਫੀਰੀ." (ਗੁਪਸੁ) "ਬਜਰੇ ਨਿਸਾਨ ਇਹ ਸੰਬੁ ਦੀਪ" (ਫੜਾਨ)
੭ ਸੰ. ਨਿਸਾਨ. ਰਿੱਖਾ (ਤੇਜ) ਕਰਨਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਭੰਡਾ ੧. ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਦਾ ਭੰਡਾ. "ਵਾਹਨ ਸਿੰਗਾਰੇ ਰਹੇ ਬਾਜਤੇ ਨਗਾਰੇ ਰਹੇ ਦੂਜਨ ਫਰਾਏ
ਰਹੇ ਭਾਕੇ ਭੀਮ ਰਾਹਕੇ, ਸੰਗਤੇ ਆਬਾਦ ਰਹੇ ਆਵਤੇ ਪੁਸ਼ਾਦ ਰਹੇ
ਲਾਖੇ ਅਹਲਾਦ ਰਹੇ ਦੇਖਿਓ ਉਮਾਹਕੇ, ਗਾਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਰਹੇ
ਚੋਕੀਆਂ ਅਚਲ ਰਹੇ ਬੁੰਗੇ ਵਲਾਓਲ ਰਹੇ, ਪੂਰੇ ਉਤਸਾਹ ਕੇ,
ਲਾਡਤੇ ਦਿਵਾਨ ਰਹੇ ਕਾਵਤੇ ਸੁਜਾਨ ਰਹੇ, ਬੁਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੇ ਸਾਥੇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੇ." (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇਖੋ, ਭੰਡਾ ਸਾਹਿਬ, ਅਤੇ ਭੰਡਾ
ਬੁੰਗਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ਾਨ (ਭੰਡਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ
ਬਰਦਾਰ.

ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਰ
ਸਿੰਘ, ਦਸੋਧਾ ਸਿੰਘ, ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਮਨਸੂਰਵਾਲ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਸਨ. ਜਦ ਕਿਧਰੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਧਰਮਯੁੱਧ
ਹੁੰਦਾ, ਤਦ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭੰਡੇ ਫੜ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ
ਤੁਰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਿਸਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਸ਼ਾਨਵਾਲੀ ਪੈ ਗਿਆ.
ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਬਾਲਾ ਸੀ. ਹੁਣ ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਬਾਦੀਏ
ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਵੇਂ ਫਰਹਰੇ ਟੀ ਡੀ ਆਗਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ,
ਗੁਪਸੁ, ਕਾਇ ੧੧, ਅ. ੪੨. "ਇਕ ਭੰਡਾ ਭਗਵੇਂ ਫਨਵਾਯੋ। ਮੇਰਾਂ ਤਾ ਮਰੰਤ
ਹਕਾਯੋ "

ਸਰਦਾਰ, ਲੁਦਿਆਨਾ ਜਿਲੇ ਦੇ ਲੱਖੜ ਸਰਦਾਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਮਨਸੂਰਵਾਲੇ ਦੇ ਰਣੀਸ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਸੋਟੀ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ, ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ।

ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਛਾ. ੨੬ ਸੰਗਤ—ਲਕੜ. ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਿਸੂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੇ।

ਨਿਸ਼ਾਨਾਬ. ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਚੰਦਮਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ. ਲਕੜ ਵੇਪਨ. ਦੇਖੋ, ਦੀਦਸ਼ਾਨ ੩.

ਨਿਸ਼ਾਨੀ } ਛਾ. ੨੬ ਨਿਸ਼ਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਨ੍ਹ. ਅਲਾਮਤ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ } ੨ ਹਸੂਬਰ. ਸਹੀ. "ਪਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰਾਵਰ ਹਾਥ." (ਰੁਪਸ਼ੁ) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਉਪਮਾਨ" ਭੀ ਹੈ.

ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਬਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ

੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਕੁਰ.

ਉਦਾਹਰਣ

ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ, ਜਾਮਹਿ ਕੁਨ ਭਾਏ,

ਕਿਤਰੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਰੁਲਹਰ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਬਿਸਥਾਏ.

(ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਤੋਦ ੧੧.

ਨਿਸ਼ਾਪਤਿ } ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ਾ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਚੰਦਮਾ. ਰਾਤ

ਨਿਸ਼ਾਮਣਿ } ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਸ਼ਾਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਕਮ ੨.

ਨਿਸ਼ਾਰ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦੇ ਨਿ:ਸਰਣ (ਨਿਕਲਣ) ਦਾ ਪਤਨਾਲਾ.

ਪੂਰ ਦਾ ਪੁਨਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਟਿੱਛਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ।

੨ ਸੰ. ਨਿ:ਸਾਰ. ਵਿ—ਸਾਰਹਿਤ. ਫੋਗਾ ੩ ਅ. ੬ ਨਿਸ਼ਾਰ.

ਸੰਗਤ—ਨਸਰ (ਬਿਖੇਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਛਾਵਰ. ਸਰਕੁਰਬਾਨੀ.

ਵਾਰਨਾ.

ਨਿਸ਼ਾਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਰਣ ੩ ਅਤੇ ਨਿਸਰੁ.

ਨਿਸਿ. ਸੰ. ਨਿਸਿ. ਸੰਗਤ—ਰਾਤ. ਰਜਨੀ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਪੀ

ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਹਲਦੀ.

ਨਿਸਿਸ. ਨਿਸੇਸ਼. ਚੰਦਮਾ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ਦੇਖੋ, ਨਿਸੇਸ.

ਨਿਸਿਸਭਗਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸੇਸ਼ (ਚੰਦਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ

ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨਿਸਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸਿਤ. ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਰੇਜ਼ਾ ੨ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਨਿਸਿਨਾਦ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਾ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਜਾਇਆ

ਵਾਜਾ. ਅਹੋੜੀ ਦਾ ਘੰਟਾ. "ਜਿਉ ਕੁਰੰਕ ਨਿਸਿਨਾਦ ਬਾਲਹਾ."

(ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਿਸਿਪਾਲ } ਸੰਗਤ—ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ,

ਨਿਸਿਪਾਲਕ } ਨਿਸਪਾਲ.

ਨਿਸਿਪੁਸ਼ਪੀ. ਦੇਖੋ, ਰਜਨੀਗੰਧਾ.

ਨਿਸਿਬਾਸੁਰ } ਰਾਤ ਦਿਨ ਨਿਰੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਬਾਸਰ.

ਨਿਸਿਵਾਸਰ } ਨਿਸਿਬਾਸੁਰ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ." (ਛੋਡ ਮ: ੫)

ਨਿਸੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਸੁਹਾ ਰੰਗ ਸੁਪਨੇ ਨਿਸੀ."

(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਨਿਸੀਲ. ਵਿ—ਦੁ: ਸ਼ੀਲ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੀਲ ਬਦਚਲਨ। ੨ ਸਾਂਤ

ਸੁਭਾਉ ਬਿਨਾ.

ਨਿਸੁਨ. ਸੰ. ਨਿਸੁਨ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ. ਆਵਾਜ਼. "ਨਿਸੁਨ

ਨਾਦ ਡਹਡੱਹ ਡਾਮਰੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਨਿਸੁੰਭ. ਸੰ. ਨਿਸੁੰਭ. ਕਸ਼ਤਪ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਦਨੁ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ

ਹੋਇਆ ਦਾਨਵ. ਇਹ ਸੁੰਭ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. "ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ

ਪਠਾਯਾ ਜਮਦੇ ਧਾਮ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਨਮੁਚਿ ੨.

ਨਿਸੁਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਲ.

ਨਿਸੁਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਨਾ. ਵਧ ਕਰਨਾ. ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੁਦਨ

੩। ੨ ਵਿ—ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ

ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਵਿਨਾਸਕ) ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੰਸਨਿਸੁਦਨ.

ਨਿਸੇਸ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸਿ-ਈਸ਼. ਨਿਸੇਸ਼. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਚੰਦਮਾ.

ਨਿਸੇਸਾਨਨੀ. ਵਿ—ਨਿਸੇਸ਼ (ਚੰਦਮਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ

(ਮੁਖ). ਚੰਦਮੁਖੀ.

ਨਿਸੇਕ } ਸੰ. ਨਿ: ਸ਼ੇਕ. ਵਿ—ਸ਼ੇਕਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਰੰਜ. ਖੁਸ.

ਨਿਸੇਕ } ਪ੍ਰਸੰਨ. ਅਸੇਕ.

ਨਿਸੇਤ. ਵਿ—ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੰਯੁਕ੍ਤ. ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਖਾਲਿਸ.

ਜਿਵੇਂ—ਨਿਸੇਤ ਪਾਣੀ। ੨ ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ

ਤਾਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਸੇਥ.

ਨਿਸੇਥ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਤ੍ਰਿਵੀ. ਇੱਕ ਸੂਟੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਜੁਲਾਬ

ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਸੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ,

ਕਿਰਮ, ਕਫ ਆਦਿ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਟਕਾ (ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ), ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ,

ਲਿੰਫ, ਤਾਪ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਚਿੱਟੀ ਨਿਸੇਥ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Ipomoea Turpethum.

ਨਿਸੰਕ. ਸੰ. ਨਿ: ਸੰਕ. ਵਿ—ਸੰਕਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਡਰ. ਨਿਰਭਯ.

"ਬਹੁਰਿ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਿਸੰਖ. ਵਿ—ਸੰਖ ਆਦਿ ਕਿਣਤੀ ਰਹਿਤ. ਬੇਸੁਮਾਰ. ਅਗਿਣਤ.

ਨਿਸੰਗ } ਸੰ. ਨਿ: ਸੰਕ. ਵਿ—ਸੰਕਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਭਯ। ੨ ਨਿ:

ਨਿਸੰਗੁ } ਸੰਗ. ਥੇ ਲਾਗ. ਨਿਰਲੇਪ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ

ਨਿਸੰਗੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਹਰਿ ਭੋਟਿਆ ਰਾਉ ਨਿਸੰਗੁ."

ਨਿਸੰਭੁ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਨਿਸੰਤ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਾ (ਰਾਤ੍ਰਿ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

"ਨਿਸੰਤ ਜੀਤ ਜੀਤਕੈ ਅਨੰਤ ਸੂਰਮਾ ਲਏ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ,

ਨਿਸਾਂਤ ੧.

ਨਿਸੁ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ੧੬ ਮਾਸੇ ਦਾ

ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਕ.

ਨਿਸੁਯ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਸੁਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਲ.

ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਿਤ.

ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਿਤ.

ਨਿਸ੍ਰ. ਵਿ—ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਿਥਤ। ੨ ਤਤਪਰ. ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਸ੍ਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠਹਿਰਾਉ. ਸਿਥਤਿ। ੨ ਨਿਸ੍ਰਯ. ਸੁੱਧਾ। ੩ ਮਨ ਦਾ ਲਗਾਉ.

ਨਿਸ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਨਿਸ੍ਰਾ ਧੁਕੁ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲਾ. “ਅਜਰ ਜਰਨ ਨਿਸ੍ਰਿਤ ਧੁਕਮਕਤਾਨੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨਿਸ੍ਰੁਚ. ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਰੁਚ.

ਨਿਸ੍ਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਤਾਰ.

ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ } ਸੰ. ਨਿਸ਼ੇਯੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੀਏ. ਪੋਤੀ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ } ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਉਤੀ ੩ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਨਿਸ੍ਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਰੁਨ.

ਨਿਹ. ਸੰ. ਨਿਜ. ਨਿ: ਵਜ਼—ਇਹ ਨਿਸ਼ੇਯ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦਿ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸਰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਹਾ ਚਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਸੰਗ ਅਤੇ ਨਿਹਚਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਡਾ. ਨਹਿ. ਨਹੀਂ.

ਨਿਹਸਨੇਹ. ਵਿ—ਸਨੇਹ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਮੁਹੱਬਤ. ੨ ਤੇਲ ਬਿਨਾ। ੩ ਚਿਕਨਾਈ (ਬੰਧਿਆਈ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਹਸਪੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਪੰਦ.

ਨਿਹਸਪ੍ਰਿਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਪ੍ਰਿਹ.

ਨਿਹਸਾਸਨ. ਵਿ—ਸਾਸਨ ਰਹਿਤ. ਦੰਡ ਬਿਨਾ। ੨ ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੁਕੁਮਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਸਨਿ.

ਨਿਹਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਰ ੨.

ਨਿਹਸੰਸੇ. ਵਿ—ਸੰਸਯ ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਸੱਕ.

ਨਿਹਸੰਗ } ਵਿ—ਨਿ:ਸੰਗ. ਖੋਲ੍ਹਾ. “ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਨਿਹਸੰਗਾ.”
ਨਿਹਸੰਗਾ } (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਹਸੰਦੇਹ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੰਸਯ. ਬਿਨਾ ਸੁਬਹ.

ਨਿਹਸੂਮ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੂਮ. ਬਕਾਣ ਰਹਿਤ. ਅਥੱਕ। ੨ ਬਿਨਾ ਮਿਲਨਤ.

ਨਿਹਸ੍ਰੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ.

ਨਿਹਸ੍ਰਾਰਥ. ਵਿ—ਮੁਦਗਰਾਜੀ ਬਿਨਾ.

ਨਿਹਕ. ਸੰ. ਨਿਯਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜਤਾਉ ਭਹਿਣਾ। ੨ ਅਸਰਦੀ. ਦੀਨਚ। ੩ ਹੀਰਾ. “ਨਖਨ ਨਿਹਕ ਛਬਿਮੂਲ.” (ਨਾਪੁ) “ਭਰਜੇ ਨਿਹਕ ਮੁਕਤਾ ਬੇ ਸਾਬਾ.” (ਨਾਪੁ) ੪ ਸੋਨਾ। ੫ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ.

ਨਿਹਕਪਟ. ਸੰ. ਨਿਯਕਪਟ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਛਲ. ਸਰਲ. “ਨਿਹਕਪਟ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਬੁਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਟੁਕ ਕੇ ਲੋਭ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇ ਛੋਟੇ ਬਣਵਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ.

ਸੇਵਾ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਕੇਰੀ.” (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਨਿਹਕਚਮ } ਸੰ. ਨਿਯਕਚਮ. ਵਿ—ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪਤ
ਨਿਹਕਚਮਾ } ਨਾ ਹੋਵੇ. “ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਚਮ.”
ਨਿਹਕਚਮੀ } (ਸੁਖਮਨੀ) “ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਨਿਹਕਚਮੀ ਨ ਹੋਵੈ.”

(ਮਾਰੂ ਮ: ੩) ੨ ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਬਦਨਸੀਬ.

ਨਿਹਕਲਮਖ. ਨਿਯਕਲਖ. ਵਿ—ਕਲਮਲ (ਪਾਪ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਹਕਲੰਕ } ਸੰ. ਨਿਯਕਲੰਕ. ਵਿ—ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ. ਦਾਡ
ਨਿਹਕਲੰਕੀ } ਬਿਨਾ. ਨਿਰੰਜਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ. “ਅਥ ਨਿਹਕਲੰਕ ਚੌਬੀਸਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ.” ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

ਨਿਹਕਾਮ } ਸੰ. ਨਿਯਕਾਮ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ.
ਨਿਹਕਾਮਾ } “ਪੁਣੈ ਨਾਮਾ ਭਏ ਨਿਹਕਾਮਾ.” (ਮਾਲੀ) “ਸੇਵਾ
ਨਿਹਕਾਮੀ } ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਹਕਿੰਚਨ. ਸੰ. ਨਿਯਕਿੰਚਨ. ਵਿ—ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਪਨ। ੨ ਸਰਵਤਜਾਗੀ. “ਨਿਹਕਿੰਚਨ ਨਿਹਕੇਵਲ ਕਹੀਐ.” (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਹਕੇਵਲ } ਵਿ—ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਮਾਲਿਸ.
ਨਿਹਕੇਵਲੁ } ਸੁੱਧ। ੩ ਅਸੰਗ. ਨਿਰਲੇਪ. “ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਕੇਵਲ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਨਿਯਕੇਵਲ—ਨਿਸ਼ਕੇਵਲਤ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲਪਨ ਵਾਲਾ. ਅਦੁਤੀ। ੫ ਪਰਮਸੁੱਧ.

ਨਿਹਕੰਟਕ. ਸੰ. ਨਿਯਕੰਟਕ. ਵਿ—ਨਿਰਵਿਘਨ। ੨ ਸਤ੍ਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. “ਨਿਹਕੰਟਕ ਰਾਗੁ ਭੁੰਚਿ ਤੂੰ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਨਿਹਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਕਰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸਕੁਮਣ.

ਨਿਹਕ੍ਰਾਂਤ. ਵਿ—ਕਾਂਤਿ (ਸੋਭਾ) ਬਿਨਾ। ੨ ਨਿਸ੍ਰਕ੍ਰਾਂਤ. ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਗਿਆ। ੩ ਹੱਦੋਂ ਟੋਪਿਆ.

ਨਿਹਚਉ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ. “ਫੁਰੂ ਪੂਰੇ ਤੇ ਇਹ ਨਿਹਚਉ ਪਾਈਐ.” (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਯਕੀਨਨ. “ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਨਿਹਚਉ ਹੋਵੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੩)

ਨਿਹਚਲ. ਸੰ. ਨਿਯਚਲ. ਵਿ—ਅਭੋਲ. ਅਚਲ. ਕ੍ਰਾਇਮ. “ਨਿਹਚਲ ਰਾਜ ਹੈ ਸਦਾ ਤਿਸ ਕੇਰਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚਲੁ ੨.

ਨਿਹਚਲ ਬਾਨੁ. ਨਿਸਚਲ ਸਥਾਨ. ਅਵਿਨਾਸੀ ਪਦ. ਸਤਸੰਗ. “ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ। ਨਿਹਚਲ ਬਾਨੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਤਰੈ.” (ਕਉ ਮ: ੫)

ਨਿਹਚਲਾਇਆ } ਵਿ—ਨਿਸੁਲਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਭੋਲ. ਅਚਲ.
ਨਿਹਚਲਾਧਾ } ਕ੍ਰਾਇਮ. “ਹਰਿਧਨ ਨਿਹਚਲਾਇਆ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕ੍ਰੁਜ ੧) “ਇਕਿ ਸਾਧਬਚਨ ਨਿਹਚਲਾਧਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਿਹਚਲੁ, ਅਚਲ, ਅਵਿਨਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਚਲ. "ਤੂੰ ਨਿਹਚਲੁ ਕਰਤਾ ਸੇਈ." (ਸੋਪੁਰਖ) ੨ ਅਤਿ ਚੰਚਲ. ਬਹੁਤ ਚਪਲ. "ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਇਹੁ ਮਨੁਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਚਪਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿਥਰ ਕਰੇ.

ਨਿਹਚਾ, ਯਕੀਨ. ਭਰੋਸਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਯ.

ਨਿਹਚੇ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਚਮੁਚ. ਠੀਕ. ਯਕੀਨਨ.

ਨਿਹਚੇ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਯਕੀਨਨ। ੨ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚੇ ਪਿਆਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਿਹਟੇਵ. ਵਿ—ਖੋਟੀ ਬਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਰਜਨ ਨਹੀਂ। ੨ ਰਸ ਦਾ ਤਰਾਗੀ. ਚਸਕੇ ਤੋਂ ਵਿਰਕਤ.

ਨਿਹਣ. ਸੰ. ਨਹਨ. ਸੰਗਤ—ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬੰਧਨ. "ਸਚ ਕੂੜੈ ਨੈ ਨਿਹਣ ਬਹੋਦਾ." (ਭਾਗੁ) ਸੱਚ, ਝੂਠ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬੈਠਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਨਿਹਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਛਾੜਿਆ. ਪਟਕਾਇਆ.

"ਨਿਹਤੇ ਪੰਜਿ ਜੁਆਨ ਸੇ." (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ ਵਾਹ ਲਏ.

ਨਿਹਦ. ਡਾ ੫੫ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਨਿਹਨੱਦ. ਸ਼ੋਰ. ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਨਨਾਦ. "ਨਾਭਡਈ ਨਾਦ ਨਿਹਨੱਦ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬਿਨਾ ਨਾਦ. ਧੁਨਿ ਰਹਿਤ.

ਨਿਹਪਗ. ਪੈਰ ਬਿਨਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਨਿਬੰਧ—ਨਿਸਪ੍ਰਯੋਗ. ਮੁਰਖ. ਅਗਿਆਨੀ. ਭਾਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਨਿਹਪਗਿ. ਨਿਸਪ੍ਰਯੋਗ ਲੋਕਾਂ (ਅਗਿਆਨੀਆਂ) ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਪਗ ੨. "ਘਣੀ ਨਿਹਪਗਿ ਨਾਨਕਾ ਛਿੰਤ ਪਈ ਦਰਵਜਿ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ਯਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਛਿੰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਨਿਹਫਲ } ਦੇਖੋ, ਨਿਸਫਲ. "ਨਿਹਫਲ ਧਰਮ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨੇ." ਨਿਹਫਲੁ } (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਨਿਹਫਲੁ ਤਿਨਕਾ ਜੀਵਿਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕ੍ਰਮ ੧) ੨ ਖੋਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ (ਫੋਤੇ) ਨਹੀਂ.

ਨਿਹਭਾਗ } ਵਿ—ਭਾਗਤ ਰਹਿਤ. ਅਭਾਗ. ਬਦਨਸੀਬ. ਨਿਹਭਾਗਤੋਂ } "ਨਿਹਭਾਗਤੋਂ ਭਾਹਿ ਸੰਜੋਇਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨਿਹਮ. ਡਾ ੫ ਮੈ ਰਖਦਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਰੱਖਾਂ. ਮੈ ਰੱਖਾਂਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਦਨ.

ਨਿਹਮੇਵ. ਵਿ—ਅਹੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਅਭਿਮਾਨ ਬਿਨਾ. ਹੋਮੇ ਦਾ ਤਰਾਗੀ. ਨਿਹਰਵਾ. ਨਿਹਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵੇਖਿਆ. "ਸੇ ਦੁਤਿ ਜਾਨੈ ਜਿਨਹਿ ਨਿਹਰਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨਿਹਲੀਆ. ਵਿ—ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ. ਪੂਰਣਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ। ੨ ਨਿਹਾਰਿਆ. ਵੇਖਿਆ. "ਗਤਿ ਪਾਈ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਲੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਨਿਹਾਂ. ਡਾ ੫੫ ਛਿਪਿਆ (ਲੁਕਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਨਿਹਾਦ. ਡਾ ੫੫ ਵਿ—ਰੱਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ। ੩ ਸੁਭਾਉ. ਖਸਲਤ.

ਨਿਹਾਦਨ. ਡਾ ੫੫ ਕ੍ਰਿ—ਰੱਖਣਾ. ਟਿਕਾਉਣਾ.

ਨਿਹਾਯਤ. ਆ ੫੫ ਵਿ—ਅਤੀਤ. ਬਹੁਤ ਜਾਦਾ.

ਨਿਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਗਾਹ. ਨਜ਼ਰ। ੨ ਭਾਵ—ਬਦਨਜਰ. "ਰਾਈ ਵਾਰਤ ਸਾਸ ਇਕ ਜਿਨ ਇਹ ਲਾਗ ਨਿਹਾਰ." (ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਸੰ. ਨੀਹਾਰ. ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਤੁਲ.

ਨਿਹਾਰਣ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿਤਾਲਨ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. "ਜਮ ਨਿਹਾਰਨਾ } ਨਿਹਾਰੈ ਸਾਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਰਨਾ। ੨ ਡਾ ੫੫ ਨਹਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਹਜ਼ਰੀ.

ਨਿਹਾਲ. ਡਾ ੫੫ ਵਿ—ਪੂਰਣਕਾਮ. ਕਾਮਯਾਬ. ਮੁਰਾਦਮੰਦ. ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ." (ਕਾਨ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਰ ਅਤੇ ਨਿਹਾਰਨਾ. "ਸਾਲ ਤਮਾਲ ਬਡੇ ਜਹਿ ਬਜਾਲ ਨਿਹਾਲ ਤਿਨੈ ਕਵ ਨਾ ਭਰਪੈਹੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜਰਾਬੀ ਨਹੀਂ ਭਰਾਂਗੀ.

ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ. ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਲਹੌਰ ਚੂੰਨੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਸ ਗੋਬਿੰਦਕੁਟੀਆ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਨਾਟਕ, ਨਿਰਮਲਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਉੱਤਮ ਕੁੰਬ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਕਬਿੱਤ

ਪ੍ਰਾਤ ਹੀ ਪਿਯੂਖ ਸਮੇਂ ਭਾਤ ਕੇ ਪੁਨੀਤ ਕੀਨ
ਚੀਤ ਕੇ ਨ ਜਾਨਦੇਤ ਨੈਕਹੂੰ ਵਿਕਾਰ ਮੈ,
ਆਸਨ ਕੇ ਸਾਧਕੈ ਅਰਾਧਕੈ ਅਗਾਧਮੰਤ੍ਰ
ਬਾਂਧਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਮੈ,
ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਭ ਕੁੰਬ ਕੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੇਂ ਚਿਤਾਰੈ ਚਾਰੁ
ਕੰਜ ਜੇਂ ਅਲੇਪ ਹੈ ਸਦੀਵ ਜੇ ਵਿਹਾਰ ਮੈ,
ਨਮ੍ਰਤਾ ਉਦਾਰਤਾਈ ਭਾਵਨਾ ਅਕਾਲਪੰਥ
ਐਸੇ ਕੁਰਸਿੱਖ ਕੇ ਜੁਹਾਰੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੈ.
ਦੈਵੀਕ੍ਰਨ ਦੇਵ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੇ ਬਚਾਵੈ ਬੇਕ
ਸੁੰਤ ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਦ ਕੇ ਰਿਦਾਰੈ ਸੰਭੁਦਾਰਾ ਸੀ,
ਦਾਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੀ ਸੁਰਾਹੀ ਸੀ ਪਿਯੂਖ ਪੂਰੀ
ਤਾਂਬੇ ਚੀਤ ਸਤਾਹੀਕੇ ਦਿਲਾਹੀ ਮਾਕਪਾਰਾ ਸੀ,
ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਸਾਪਨ ਕੇ ਭਾਪਨ ਕੇ ਸਾਪਨ ਸੀ
ਪਾਪਕਲਾ ਕਾਪਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਦਾਂਤ ਆਰਾ ਸੀ,
ਕਾਮ ਸੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਜਾਪ੍ਰਤਨ ਕੇ ਕਾਟਏ ਕੇ
ਸਿੱਖੀ ਜੇ ਅਕਾਲ ਕੀ ਸੇ ਤਿੱਖੀ ਤੇਗਧਾਰਾ ਸੀ.

੨ ਸਥਾਜਪੁਰ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕੁਇਰਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਨਾ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨੀ ਕੁਇਰਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਨਿਹਾਲ

ਦੁਰਗ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇਸਾਧੂ ਦੇ ਚਾਟੜੇ ਹੋਏ। ਭਯਾਨੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵਰਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ। ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਵੀਦੁਪਕਾਸ ਗ੍ਰੰਥ^੧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੪੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਸੋਹਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਢੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਹ ਹੈ—

ਉੱਜਲ ਭਈ ਹੈ ਬੁੱਧਿ ਪੁਛੁ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਸੁੱਧ
ਚੰਚਲਤਾ ਚਪਲਾ ਜੌਂ ਚਪਲ ਚਲੀ ਗਈ,
ਵੁੱਢੀ ਹਰਿਨਾਮ ਤੇ ਫਲੀਲੀ ਫਲਵੰਤਨ ਕੇ
ਐਸੀ ਪੁਕ ਮਤਿ ਹੁਤੀ ਫਿਨ ਜੇ ਫਲੀ ਗਈ,
ਕਯਾਨ ਕੀ ਅਗਨਿ ਕੇ ਪੁਭਾਵ ਕੈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ
ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਕ੍ਰਿਯਾ ਤ੍ਰਿਣ ਲੋ ਜਲੀ ਗਈ,
ਸਤਸੰਗ ਕੇ ਪੁਭਾਵ ਭਯੋ ਰਿਦਾ ਸੁੱਧ ਆਇ
ਸੁਧਾਸਰ ਨੁਹਿ ਪਾਂਤਿ ਪਾਪ ਕੀ ਦਲੀ ਗਈ,
ਮੈਂਡਾ ਪ੍ਰਾਣਪਯਾਰਾ ਤੂੰ ਇਥਾਈਂ ਹੋਂਡ ਥਾਈਂ ਹਿੱਕੇ
ਤੈਂਡੇ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਮੈ ਬੀਵਾਂ ਸੰਤ ਦਾਸਰਾ,
ਸਾਥ ਵੰਞ ਵੰਞ ਵੈਂਦੇ ਡੇਖ ਡੇਖ ਭੁੰਮਣਾ ਮੈ
ਬੀਸੀ ਤਨੁ ਚੋਰੀ ਜਬੁੰ ਵੈਸੀ ਵੰਞ ਸਾਸਰਾ,
ਬੀਦਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ਮੈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੈਂਡੇਪਾਰ
ਅਰਜ ਕਰੇਂਦਾ ਤੂੰ ਸੁਣੇਂਦਾ ਨਿਸ ਬਾਸਰਾ,
ਤੈਥੀਂ ਲੋਕ ਮੰਗਦਾ ਨ ਸੰਗਦਾ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਈਂ ਮੈਕੂੰ ਤੈਂਡਾ ਆਸਰਾ,
ਵੰਡੇ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਤੂੰ ਜਪੇਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਨਾਮ
ਵੇਲਾ ਫਲਜਾਸੀ ਅੰਤਕਾਲ ਪਵਤੀਸੇਂ ਤੂੰ,
ਬੀਸੀ ਵਿਰਲਾਪ ਤੈਂਡੇ ਸੱਥਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ
ਜਮੁਆ ਫਤੇਸੀ ਪ੍ਰੇਤ ਕਰਕੇ ਸਡੀਸੇਂ ਤੂੰ,
ਫਿਰਸੀ ਪਿਟੇਂਦੀ ਨਾਰਿ ਤੈਂਡੀ ਤੇ ਖੁਚੇਂਦੀ ਵਾਲ
ਹਾਇ ਹਾਇ ਹੋਸੀ ਭੋਂਦੁ! ਕਥ ਲਗ ਜੀਸੇਂ ਤੂੰ?
ਆਖੇ ਲੱਗੁ ਮੈਂਡੇ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਣ ਵੰਞ
ਚਿਤਕ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਬੀਸੇਂ ਤੂੰ.

੩ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੈਯਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਿਆਲੀ ਗੋਤ ਦੇ ਖੜੀ ਸਿੱਖ ਮਹਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਬੱਸੀ (ਦੁਗੱਲ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਠਾਕੁਰ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪੰਡਿਤਾਂ ਅਰ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਠਾਕੁਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਕਰ ਕੇ ਸੱਦਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਦੁਤੀ ਪਖਾਵਜੀ ਅਤੇ ਗਵੇਯੇ ਸਨ। ਰਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਨਾਲ (ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਬੇ ਮਿਸਾਲ ਰਾਗੀ ਸੀ), ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਜੋੜੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਸੁੱਖੇ ਅਤੇ ਬੋਹੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ।

^੧ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੋਹਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਢੇ ਕਲਾਮੀ ਮੇਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਬੁੱਢਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵੰਨ ਦੀ ਬਾਹੀ ਦੇ ਬੁੱਜੇ ਤੇ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਨ ਦਾ ਬੋਹੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ “ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।^੨ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ ਸਨ। ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ “ਰਕੁਪਰ ਚਰਿਤੁ ਚਾਚੁ ਚੌਦ੍ਰਿਕਾ” ਰਚਿਆ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

੪ ਬੋਹਾ (ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਦੁਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ “ਗੁਚਾਰਬਦੀਪਿਕਾ” ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ। ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਛਾਡੀ।

ਨਿਹਾਲ ਕੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਅਨੇਤੀ ਮਾਤਾ.

ਨਿਹਾਲਨ] ਸੰ. ਨਿਭਾਲਨ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. “ਸਜਣ ਮੁਖ ਨਿਹਾਲਨਾ” ਅਨੁਪੁ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਨਿਹਾਲਸਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਏਨੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਕਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਇ ਨਿਹਾਲੀਐ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਹਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੨ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਬਨੇਸਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਨਿਹਾਲੀ. ਦੇਖੀ. ਵੇਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲਨਾ। ੨ ਨਿਹਾਲੀਂ. ਦੇਖਾਂ. ਤੁੱਕਾਂ. “ਨੈਨ ਨਿਹਾਲੀ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੈ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੩ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ. “ਗੁਰਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਲੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਭਾ ਜੁ ਸੰਗੜਾ—ਦੁਲਾਈ. ਰੋਸ਼ਕ. “ਇਕਿ ਨਿਹਾਲੀ ਪੈ ਸਵਨਿ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨਿਹਾਲੂ. ਧੀਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ।

੨ ਚੱਠਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੩ ਕੋਹਲੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੪ ਪਹਾਤੀਆ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੫ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੬ ਸੁਨਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੭ ਮਹਿਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ।

੮ ਪਟਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਿਵਲਾ ਦਾ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਾ ਧਰਮ ਪੁਰਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਐਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ

ਬਹੁ ਸੁਖ ਸੁਖੇ ਕੇ ਦਿਯੇ ਅਬ ਭੋਏ ਮੇਂ ਜਾਇ। ਦੁਖ ਭੰਜਤ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ, ਬਾਪੀ ਮਾਹਿ ਨਵਾਇ. (ਗੁਰਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦਾਸ ਮੰਡਲ)

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਨਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਵਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਰੱਖਿਆ।
ਨਿਹੁਰਨ } ਕਿ—ਸਿੱਧੀ. ਨਿਹੁਰਨਾ. ਝੁਕਣਾ. ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ. “ਕਰ
ਨਿਹੁਰਨਾ } ਅਰਦਾਸ ਸੀਸ ਨਿਹੁਰਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਨਿਹੁਰਨ } ਸੰ. ਮਨੋਹਾਰ. ਪ੍ਰਾਚਬਨਾ (ਬੇਨਤੀ) ਕਰਨੀ. “ਹਮ ਕਉ
ਨਿਹੋਰਨਾ } ਉਚਿਤ ਨਿਹੋਰਨ ਅਹੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਨਿਹੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮਨੋਹਾਰ. ਪ੍ਰਾਚਬਨਾ. “ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸੁ
ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ ਮ: ੫) ੨ ਇਹਸਾਨ. “ਜਉ ਤਨ ਕਾਸੀ
ਤਜੈ ਕਬੀਰਾ, ਰਮਈਐ ਕਹਾ ਨਿਹੋਰਾ?” (ਪਨਾ ਕਬੀਰ) “ਬਿਨਸਿਓ
ਸਗਲ ਨਿਹੋਰਾ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਨਿਹੰਗ. ਛਾ ੬ ਸੰਗਤਾ—ਖੜਗ. ਤਲਵਾਰ. “ਬਾਹਤ ਨਿਹੰਗ।
ਉੱਠਣ ਫੁਲਿੰਗ.” (ਸਲੋਹ) ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੁਲਿੰਗ
(ਚਿੰਗਾਭੇ) ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਲਮ. ਲੇਖਨੀ। ੩ ਅਤਿਅਲ.
ਮਕਰਮੱਛ. (ਸਕਾਰ ਸਕਸ) ਨਾਫ਼. Alligator. “ਜਨੁਕ ਨਹਿਰ
ਦਰਯਾਵ ਤੇ ਨਿਕਸਰੇ ਬਡੇ ਨਿਹੰਗ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨)
੪ ਡਿੰਗ—ਘੋੜਾ. ਅਸ਼ੁ. ਤੁਰੰਗ. “ਬਿਚਰੇ ਨਿਹੰਗ। ਜੈਸੇ ਪਿਲੰਗ.”
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚਿਤ੍ਰੇ ਵਾਂਗ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਘੋੜੇ ਬਿਚਰੇ। ੫ ਸੰ. ਨਿ-
ਸਫ਼ਕ-ਨਿਹਸੰਕ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ. ਬਹਾਦੁਰ.
ਦਿਲੇਰ. “ਨਿਰਭਉ ਹੋਇਓ ਛਇਆ ਨਿਹੰਗਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
“ਪਹਿਲਾਂ ਦਲਾਂ ਮਿਲੀਦਿਆਂ ਭੇਡ ਪਿਆ ਨਿਹੰਗਾ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੬
ਸੰ. ਨਿ-ਸਫ਼ਕ- ਨਿਹਸੰਕ. ਨਿਰਲੇਪ. ਆਤਮਗਤਾਨੀ. ਦੁੰਦ (ਦੁੰਦੁ)
ਦਾ ਤਿਆਗੀ. “ਨਿਹੰਗ ਕਹਾਵੈ ਸੈ ਪੁਰਖ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੰਨੇ ਨ ਅੰਗ.”
(ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) “ਮੁੱਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਬੁਝੈ ਬੁਝੈ ਫਕਰ ਨਿਹੰਗ.” (ਮਕੀ)

੭ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਸੀਸ ਪੁਰ ਫਰਹਰੇ ਵਾਲਾ ਉੱਚਾ
ਦੁਮਾਲਾ, ਚਕ੍ਰ, ਤੋਤਾ, ਖੰਡਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਫਜ਼ਕਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਅਰ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ. ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਮਰਣ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ
ਤਿਆਗ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ
ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫਤੇ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੀਸ ਤੇ ਦੁਮਾਲਾ ਸਜਾ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ
ਹਜ਼ੂਰ ਆਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੇ
ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਹੰਗਪੰਥ ਹੋਵੇਗਾ.

ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉੱਚ ਪੀਰ ਵਾਲਾ ਨੀਲਾ
ਬਾਣਾ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾੜਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਲੀਰ ਕਟਾਰ ਨਾਲ
ਬੰਨ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੀਲਾਂਬਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਚੱਲੀ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਸਕਲੇ ਫੁਕਚੁਕੇ ਨੀਲਾਂਬਰ ਤਨਿਕ ਤਿਸੀ ਤੇ ਰਾਖ ਲਯਾ,
ਜਮਧਰ ਸੰਗ ਬੰਧਕਰ ਸੋਧੁ ਪੰਥ ਬੇਖ ਹਿਤ ਸਭਿਨ ਫਯਾ.

(ਗੁਪਤੁ)

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਿਹੰਗ ਪੰਥ
ਚੱਲੇਗਾ, ਯਥਾ—

“ਹੈ ਪੁਸੰਨ ਬਰ ਦੇਵਤ ਜੇਵੈ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੇ ਤਵ ਹੋਵੈ।

ਤੁਭ ਸਮ ਬੇਖਾ ਸੁਭਾਉ ਬਿਸਾਲੀ।

ਨਾਮ ਨਿਹੰਗ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ.”

(ਗੁਪਤੁ)

ਬਹੁਤ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਇਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਦਮਾਲੇ ਦਾ ਫਰਹਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ
ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਾਪਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਵਿੱਧ ਵਿਵੇਕਾ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ (ਨਰਾਇਣ
ਸਿੰਘ) ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੌਜ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ
ਦਮਾਲਾ ਸਜਾਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਫਰਹਰਾ ਝੁਲਾਇਆ, ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਸਭ
ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵੇਹਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਬਸਤ੍ਰ ਭੀ ਚਲਾ ਸਕੇ.

ਬਾਬਾ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਾਟਣਾ ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਦਲ
ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਦੇ
ਉਪਾਸਕ ਅਤੇ ਅਕਾਲ! ਅਕਾਲ ! ਜਪਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ
“ਅਕਾਲੀ” ਨਾਮ ਭੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲੀ.

ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗਾਂ ਬਾਬਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਲਿਖਦੇ
ਹਨ—

ਧਮ ਕੇ ਧੁਰੰਧਰ ਉਦਾਰਤਾ ਕੇ ਧਾਰਾਧਰ
ਭੋਲੇ ਭਾਲ ਭ੍ਰਾਜਤੇ ਭਕੇਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮੈ,
ਸਬੰਲੇਹ ਪੜਾਰੇ ਅਬੰ ਖਬੰ ਲੈ ਨ ਦਬੰ ਬੰਧ
ਨੈਕ ਹੂੰ ਨ ਗਬੰ ਪੁੰਨ ਪਬੰ ਯਾਕੇ ਸੰਗ ਮੈ,
ਸਾਸਕੈ ਸੁਥਾਲੇ ਸੁਰ ਭਾਜਕੈ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਭੂਭਿ
ਭਾਜਕੈ ਭਾਨੀਮ ਕੈ ਬਿਦਾਰੈ ਜੋਰ ਜੰਗ ਮੈ,
ਮੋਦ ਕੇ ਤਰੰਗ ਮੈ ਉਮੰਗ ਕੈ ਉਤੰਗ ਪੰਥ
ਲੋਕ ਦੰਗ ਕੈਰੇ ਕੈ ਸੁ ਕੀਨੇ ਦੇ ਨਿਹੰਗ ਮੈ.

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹੰਗ ੨.

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ (ਛਾਵਣੀ). ਦੇਖੋ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ
ਛਾਵਣੀ ਅਤੇ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ.

ਨਿਕ. ਵਿ—ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. “ਹਮ ਨਿਕ ਕੀਰੇ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

੨ ਅਨਿਕ (ਅਨੇਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਸਾਸਤਰਸਿਮ੍ਰਤਿ ਜਾਨਤਥੇ ਨਿਕ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੪) ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਨੇਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੀਕ.

ਨਿਕਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਥ—ਨਿਕਸ. ਸੰਗਤਾ—
ਕਸੋਟੀ. ਘਸਪੱਟੀ। ੩ ਡਿੰਗ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਸਾਣ.

ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਹੰਗ ਵੇਸ ਧਰਦੇ ਸਨ.

ਨਿਕਸਣਾ } ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕ੍ਰਮਣ. ਕ੍ਰਿ—ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਨਿਕਲਨਾ.
ਨਿਕਸਣਾ } "ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ ਸਿਮਰੁ ਹਰਿ ਪਾਖ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਨਿਕਸਿਜਾਤਉ. ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ. "ਨਿਕਸਿਜਾਤਉ ਰਹੈ ਅਸਥਿਰੁ." (ਗੁਰੂ ਵੰਤ ਮ: ੧)

ਨਿਕਸਰੋਬ. ਨਿਕਸਰੋ-ਅਥ. ਹੁਣ ਨਿਕਲਿਆ. (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਨਿਕਟ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਸ ਦਾ. ਨੇੜੇ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਕੋਲ.

ਨਿਕਟਵਰਤੀ. ਸੰ. ਨਿਕਟਵਰਤਿਨ੍. ਵਿ—ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਜ਼ਿਰਬਾਸ.

ਨਿਕਟਾਨੀ. ਨਿਕਟ-ਆਨੀ. ਪਾਸ ਆਈ। ੨ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਹਰਿਜਨਹਿ ਨਹੀ ਨਿਕਟਾਨੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਪਾਸ (ਕੋਲ) ਲਿਆਂਦੀ.

ਨਿਕਟਿ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਟ ੨. "ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੂਰਿ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੪)

ਨਿਕਟਿਵਰਤਨਿ. ਵਿ—ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ. "ਨਿਕਟਿਵਰਤਨਿ ਸਾ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਨਿ." (ਜਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਿਕਟਵਰਤੀ.

ਨਿਕਟੀ. ਵਿ—ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਕਥਾ } ਨਿਕਲਦਾ. ਨਿਕਸਦਾ. "ਲੋਹੁ ਲਭੁ ਨਿਕਥਾ ਵੇਖੁ."
ਨਿਕਥਾ } (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਨਿਕਲਿਆ. "ਟੱਪ ਨਿਕਥਾ ਉੱਪਰ ਵਾਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਕਦਨ. ਨਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੰਦਨ. "ਤਵ ਬੰਧਨ ਭਏ ਨਿਕਦਨਾ." (ਨਾਪੁ) ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋ ਗਏ.

ਨਿਕਮਾਨ. ਬਿਨਾ-ਕਮਾਣ (ਧਨੁਖ). ਧਨੁਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਨਿਕਮਾਨ ਹੀ ਨੈਨ ਕੇ ਬਾਨ ਮਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੂਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਧਨ. ਨਿਧਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਕਲਨਾ "ਕਿੰਹ ਸੋ ਕਹੈ ਨ ਸੁਨੈ ਨਿਕਰ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨਿਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ ਅਤੇ ਨਿਕਲਨਾ. "ਨਾਮ ਸਕਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਨ ਕੇ ਨਿਕਰਤਜਾਂਹਿ ਅਨੰਤ." (ਸਨਾਮ)

ਨਿਕਰਮਾ. ਸੰ. ਨਿਕਰਮੀ. ਵਿ—ਜੋ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ. ਆਲਸੀ। ੨ ਕਰਮਤਰਾਗੀ। ੩ ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ.

ਨਿਕਲਸਨ. John Nicholson. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਆਯਰਲੈਂਡ (Ireland) ਵਿੱਚ ੧੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਅਰ ਨੇਕਨਾਮੀ ਪਾਈ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਿਖਾਈ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਅਤੇ ਬੰਨੂ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਫਰਦ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਿੱਖਾਂ

ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲਭੁੰਗੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪੀ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਹ ੧੪ ਸਿਤੰਬਰ ਨੂੰ ਫੋਲੀ ਨਾਲ ਫੱਟਣ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੨੩ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੭ ਨੂੰ ਮੋਇਆ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਸਨ ਪਾਰਕ (ਬਾਗ) ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਸਨ ਦਾ ਬੂਤ ਉਸ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਨਿਕਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਉਦਘ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਚਦੀਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ। ੪ ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ। ੫ ਗੁਜ਼ਰਨਾ. ਵੀਤਣਾ। ੬ ਰੋਖਾ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਾ. ਚਿੜ੍ਹਤ ਹੋਣਾ. "ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਕਾ.

ਨਿਕਾਇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਯ.

ਨਿਕਾਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਯ। ੨ ਨੇਕੀ. ਭਲਾਈ। ੩ ਨੀਕਾਪਨ.

ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੂਬਸੂਰਤੀ. "ਤਬ ਜਾਨੈ ਤਾਹਿ ਨਿਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨਿਕਾਸ. ਸੰ. ਨਿਕਾਸਾ—ਨਿਸ਼ਕਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਨਿਤਰਾਂ ਕਾਸ਼ਤੇ) ਮਕਾਨ ਦਾ ਛੱਜਾ ਵਰਾਭਾ ਆਦਿ। ੨ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਿੱਥੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਿਕਲੇ.

ਨਿਕਾਸਨਾ. ਸੰ. ਨਿਕਾਸਨ—ਨਿਸ਼ਕਾਸਨ. ਕੱਢਣਾ. ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. ਨਿਕਲਨਾ.

ਨਿਕਾਹੁ. ਅ. ੮੬ ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ. ਨਿਕਾਹੁ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਦਰਮਾਸਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਨਰੂਹੀ ਪੁਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੋ ਭਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ, ਜੋ ਬਾਲਿਕ, ਸਮਥ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ, ਨਿਕਾਹੁ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ. ਇਸ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ "ਮਹਰ" (ਇਸਤ੍ਰੀਧਨ) ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਲਾੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਗੁਣ ਕੁਲ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਦੀ ਹੈਸੀਯਤ ਦਾ ਧਰਾਨ ਰੱਖਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਮਹਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਦਸ ਦਿਰਹਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.

ਨਿਕਾਣ } ਵਿ—ਬਿਨਾ ਕਾਣ. ਨਰੁਤਤਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਿਨਾ ਦਬਾਉ.
ਨਿਕਾਣਾ } ਨਿਰੰਦੁਸ਼. "ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
ਨਿਕਾਣੀ } ੫ "ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਭਾਣੀ ਭਈ ਨਿਕਾਣੀ." (ਸੁਹੀ ਵੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਨਕਾਬ। ੨ ਭਾ ੮੬ ਸੰਗਤਾ—ਦਸੂਨਾ. ਦਸੁਪੇਸ਼.

ਨਿਕਾਮ } ਸੰ. ਨਿਕਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਛਾ। ੨ ਖੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।
ਨਿਕਾਮਾ } ੩ ਵਿ—ਇੱਛਾਵਾਨ। ੪ ਸੰ. ਨਿਸ਼ਕਾਮ. ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ.
"ਨਿਰਭੈ ਨਿਕਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਕੰਮਾ.

ਨਿਕਾਮੀ. ਵਿ—ਨਿਕੰਮੀ. ਵਰਚਥ. "ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਾਹਰੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਕਲ ਸਿੱਖ" ਸਦੇ ਸਨ.

ਅੰਦਰੂਨੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ ਸੀ, ਜੋ ੨੪ ਰੰਤੀ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ

ਸਭ ਫਿਰੇ ਨਿਕਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿਕਾਸਿ-
ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ. ਇੱਛਾ ਦਾ ਤਜਾਬੀ.

ਨਿਕਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁਦਾਯ. ਭੁੰਡ. ਭਰੋਹਾ ੨ ਸੈਨਾ. ਭੋਜਾ
੩ ਘਰ. ਨਿਵਾਸ (ਰਹਿਣ) ਦੀ ਥਾਂ.

ਨਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਰਨਾ. ੨ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਿ
ਨਿਕਾਰਸ." (ਗਯਾਨ) ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—
ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ। ੪ ਹਾਰ. ਪਰਾਭਵ.

ਨਿਕਾਰਨਾ } ਕੱਢਣਾ. ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਾਸਨਾ.
ਨਿਕਾਲਨਾ }

ਨਿਕਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਕੱਢੇ. "ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਨਿਕਿਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕਿਸ਼ੂ.

ਨਿਕੀ. ਵਿ—ਫੋਟੀ. ਨੰਨੀ. "ਏਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
੨ ਬਾਰੀਕ. "ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਪੁਰਸਲਾਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਿਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਲਾਂ ਅਤੇ ਬਿਰਝਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਥਾਂ.

ਨਿਕੁਟੀ. ਵਿ—ਨਿਕਟੀ. ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. ਕਰੀਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ.
"ਨਿਕੁਟੀ ਦੇਹ ਏਖਿ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਈ) ਪੜਾਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਮੂਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਨਿੱਕੀ. ਛੋਟੀ.

ਨਿਕੁੰਡ. ਸੰ. ਨਿਕੁਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਜਮਾਲਗੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਲਗੋਟਾ।
੨ ਭੁੰਡਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।

੩ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਂਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰ
ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਾਂ. ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ
ਅਤੇ ਕਈ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮੂੰਹ
ਵਾਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਭਾਨੁਮਤੀ ਨੂੰ ਰੁੱਝ ਲਿਆਇਆ,
ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਇਸ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ
ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ।
੪ ਪੁਰਲਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਨਿਕੁੰਡਲਾ } ਸੰ. ਨਿਕੁਸ਼ਿਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੰਕਾ ਦੇ ਪੱਛਮ ਪਾਸੇ
ਨਿਕੁੰਡਿਲਾ } ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗੁਫਾ। ੨ ਨਿਕੁੰਡਿਲਾ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ
ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ (ਭਦ੍ਰ ਕਾਲੀ). ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ
ਮੇਘਨਾਦ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. "ਥਲ ਗੜੇ
ਨਿਕੁੰਡਲਾ ਹੋਮ ਕਰਨ." (ਚਮਾਵ)

ਨਿਕੂ. ਡਾ. ਵਿ—ਨੇਕ. ਭਲਾ. ਹੱਛਾ. ਇਹ ਨੇਕ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ
ਹੈ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿੱਕੂ.

ਨਿਕੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘਰ। ੨ ਸਥਾਨ. ਥਾਂ.

ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਿਕੋ ਭੀ ਹੈ.

ਨਿਕੋਰ. ਸੰ. ਨਿਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੂਹ। ੨ ਰਾਸ਼ਿ. ਢੇਰ। ੩ ਵਿ—
ਖਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ. "ਸਪੇ ਦੁਧੁ ਪਿਆਈਐ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਮੂਲੋਂ ਕੋਰਾ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਕਾਯਾਤਮ.

ਨਿਕੋਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਕੋਰ। ੨ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੱਕਾਲ। ੩ ਬਹੁਤ
ਕੋਲ (ਨੇੜੇ).

ਨਿਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਾਕੰਦ ਅਤੇ ਨਿਕੰਦਨ.

ਨਿਕੰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਹੋਵਹਿ
ਵਿਖਨ ਨਿਕੰਦ." (ਪੰਪੁ)

ਨਿਕੰਮਾ. ਵਿ—ਨਕਾਰਾ. ਜੋ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਨਿਕਰਮਾ.

ਨਿੱਕਾ } ਵਿ—ਛੋਟਾ. ਛੋਟੀ। ੨ ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ.
ਨਿੱਕੀ }
ਨਿੱਕੂ }

ਨਿਕਿਸ਼ੂ. ਸੰ. ਵਿ—ਅਪਕਿਸ਼ੂ. ਨੀਚ. ਭੁੰਡ. ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ.
ਭੁਰਾ.

ਨਿਕੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰੋਹਰ. ਇਮਾਨਤ। ੨ ਵੰਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੩ ਤਜਾਬ.

ਨਿਖਉ. ਵਿ—ਬਿਨਾ-ਫਯ. ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਿਅਉ.

ਨਿਖਤ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ.

ਨਿਖਤਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤਪਤਿ. "ਲਸਿਤ ਲਖਿ
ਕੋਟਿ ਨਿਖਤਪਤਿ." (ਗਯਾਨ)

ਨਿਖਤੂ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤ.

ਨਿਖਦਤਾ. ਸੰ. ਨਿਸਦਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ.
ਛੋਟੀ ਚਾਰਪਾਈ. ਮੰਜੀ। ੨ ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਲੋਕ ਆਕੇ
ਬੈਠਣ. "ਸੋਦਾ ਵਿਸੇਖ ਹੀ ਦੇਖ ਨਿਖਦਤਾ ਮੈਂ." (ਨਾਪੁ)

ਨਿਖਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿਕਰਣ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਮੈਲ ਦਾ
ਨਿਖਰਨਾ } ਖਰਕੇ ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ਸਾਫ ਹੋਣਾ। ੨ ਨਿਖਰਨਾ.
ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ. "ਮਾਨ ਕੀਓ ਨਿਖਰੀ ਤਿਨ ਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਨਿਖਰਬ. ਸੰ. ਨਿਖਵੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਖਵੰ, ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦।
੨ ਵਿ—ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ.

ਨਿਖਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਿਲ.

ਨਿਖਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਅਲੱਗ (ਵੱਖ) ਹੋਣਾ. ਵਿਛੁੜਨਾ.

ਨਿਖਾਦ. ਸੰ. ਨਿਸਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ
ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਵੇਣ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ
ਮਸਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਠੋਂਡਣਾ ਪੁਰਖ
ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਨਿਸੀਦ (ਬੈਠਜਾ) ਜਿਸ
ਤੋਂ ਨਿਸਾਦ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਸਾਦ ਜਾਤਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ
ਫੈਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵੇਣ ੩। ੨ ਸੂਦਾ (ਸੁਦੀ) ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ.
ਦੇਖੋ, ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤ ਅ: ੧੦ ਬ: ੮। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤਵਾਂ ਸੂਰ.

ਦੇਖੋ, ਸੂਰ.

ਨਿਖਾਧ. ਇਹ ਨਿਖਾਧ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਨਿਖਾਲਸ } ਵਿ—ਬਹੁਤ ਮਾਲਿਸ. ਵਿਸ਼ੁਧ. ਨਿਰੋਲ. ਅਤੰਤ
ਨਿਖਾਲਿਸ } ਨਿਰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿ. "ਤਬ ਖਲਸਾ ਤਹਿ ਨਿਖਾਲਸ
ਜਾਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਨਿਖਿਅਉ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਕਯ. ਅਕਯ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ. "ਹੋਇ
ਨਿਖਿਅਉ ਅਖੇਪਦੁ ਲਹੈ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨਿਖਿਧ. ਸੰ. ਨਿਖਿਧ. ਵਿ—ਨਿਸੇਧ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ.
੨ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਰੱਦ ਕੀਤਾ. ੩ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੋਸੀ.

ਨਿਖਿਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਸੰਪੂਰਣ. ਸਭ. ਸਾਰਾ. ਤਮਾਮ. ਕੁੱਲ. "ਨਿਖਿਲ
ਜਗਤਾਧਾਰ ਹੇ." (ਸਲੋਹ)

ਨਿਖੁਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਮੁਕਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ. "ਇਹੁ ਧਨੁ
ਨਿਖੁਟਣਾ } ਅਖਟੁ ਨ ਨਿਖੁਟੈ ਨ ਜਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) "ਬਾਤੀ
ਨਿਖੁਟਣਾ } ਸੁਕੀ ਤੇਲੁ ਨਿਖੁਟਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਕ
ਪਿੰਡ ਬਖਸੀਸ ਕਾ ਕਬਹੂੰ ਨਿਖੁਟਸਿ ਨਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਿਖੇਧ. ਸੰ. ਨਿਸੇਧ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਨ। ੨ ਵਰਜਨ। ੩ ਰੁਕਾਵਟ.

ਨਿਖੇਝਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵੱਖ ਕਰਨਾ. Analysis.

ਨਿਖੇਟ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਖੇਟ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਨਿਖੰਗ. ਸੰ. ਨਿਖੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਲਗ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਭੱਥਾ. ਤੁਰੀਰ. ਤਰਕਸ਼. "ਤੂੰ ਨਿਖੰਗ ਅਨੁ ਬਾਨ." (ਸਨਾਮ)

ਨਿਖੰਗਬਾਸੀ. ਸੰਗਤ—ਤੀਰ, ਜੋ ਨਿਸੰਗ (ਭੱਥੇ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਨਿਖੰਗੀ. ਸੰ. ਨਿਖੰਗੀ. ਵਿ—ਭੱਥਾ (ਨਿਸੰਗ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.
ਤਰਕਸ਼ਬੰਦ.

ਨਿਖੰਜਨ. (ਸੰ. ਖੰਜ. ਧਾ—ਲੰਕਤਾਉਣਾ, ਨਿਕੰਮਾ ਹੋਣਾ). ਸੰਗਤ—
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰਨਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਜਨੇ.

ਨਿਖੰਜਨੁ } ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਜਨ। ੨ ਵਿ—ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਨਿਖੰਜਨੇ } ੩ ਅਸਮਰਥ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਭੈਂਭੰਜਨੁ ਅਤਿ
ਪਾਪ ਨਿਖੰਜਨੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) "ਜਮਦੂਤ ਕਾਲਨਿਖੰਜਨੇ." (ਰਾਮ ਸਦੁ)

ਨਿਖੰਡ. ਸਿੰਧੀ ਵਿ—ਅੱਧਾ। ੨ ਮੱਧ. ਵਿਚਕਾਰ.

ਨਿਖੰਡ ਅੱਧੀ ਰਾਤਿ. ਠੀਕ ਅੱਧੀ ਰਾਤਿ. "ਪਿਛੋਂ ਰਾਜਾ ਜਾਗਿਆ
ਅੱਧੀ ਰਾਤਿ ਨਿਖੰਡ ਵਿਹਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਨਿਖੰਡ.

ਨਿਖੰਡਨ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੂਰੀ ਤਰਦੀਦ।
੨ ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੁਕ ਟੁਕ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਗਹ. ਡਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ.

ਨਿਗਹਬਾ } ਸੰਗਤ—ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਕਕ।
ਨਿਗਹਬਾਨ } ੨ ਪਹਿਰੂ. ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ.
ਨਿਗਹਾਰ } "ਫੋਡਿ ਕਏ ਨਿਗਹਾਰ." (ਮਧੂ ਮ: ੫) ਡਾ

ਯਮਕਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਨਿਗਡ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗੁਲ. ਜੰਜੀਰ। ੨ ਬੇਤੀ. ਪਕਬੰਧਨ. "ਹੁਕਮ
ਸਾਹ ਕੇ ਨਿਗਡ ਨਿਕਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਸੰਗਲ.
ਨਿਗਤ } ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ. ਅਪਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਨਿਗਤਾ } ਹੋਇਆ. "ਨਿਪਰਿਆ ਧਰ, ਨਿਗਤਿਆ ਗਤਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਨਿਗਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗਤਿ. ਅਪਗਤਿ.

ਨਿਗਤਿਆਗਤਿ. ਵਿ—ਦੁਰਗਤਿ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਪਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੋਕ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ.

ਨਿਗਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ. ਭਾਸਣ. ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਪ੍ਰਬੋਧ.
ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰਭਾਗ. ਵੇਦ. "ਠਾਢਾ ਬੁਹਮਾ
ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ। ੩ ਬਾਜ਼ਾਰ।
੪ ਵਟਿਜ ਦਾ ਤਰੀਕਾ. ਵਪਾਰ ਦਾ ਢੰਗ। ੫ ਸੰ. ਨਿਮ੍ਰਗ ਦਾ
ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦਰਯਾ. ਨਦ. "ਜਾਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ ਠਾਣਾ। ਸਮੁੰਦੁ
ਬਿਲੇਵਨ ਕਉ ਮਾਟਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਨਿਗਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਜ਼ਾਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਕ ਦਾ ਨਤੀਜਾ
ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਕ. deduction.

ਨਿਗਮਬੋਧ. ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਾਟ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ
ਹੈ। ੨ ਵੇਦਗਾਨ। ੩ ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਇਲਮ। ੪ ਰਸਤੇ ਦਾ ਗਾਨ.
ਨਿਗਮਾਗਮ. ਨਿਗਮ (ਵੇਦ) ਆਗਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।
੨ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਕੁੰਬ.

ਨਿਗਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੋਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਗਰ। ੩ ਡਾ ੧ ਦੇਖੋ,
ਅਵਿਲੋਕ। ੪ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੂਸ਼ਾ.

ਨਿਗਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਲ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ. ਨਿਗਲਣਾ. ਡਾਢ—
ਭੋਜਨ ਫੁਕਣਾ.

ਨਿਗਰਾਨੀ. ਨਿਗਰਾਬਾਨੀ. ਪਹਰੇਦਾਰੀ.

ਨਿਗਰੀਸੂਨ. ਡਾ ੧ ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖਣਾ.

ਨਿਗਲਨ } ਦੇਖੋ, ਨਿਗਰਣ.
ਨਿਗਲਨਾ }

ਨਿਗਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਡ.

ਨਿਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਡ.

ਨਿਗਾਹਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਹਬਾਨ.

ਨਿਗਾਮੇਟ. ਦੇਖੋ, ਨਿਗਮਬੋਧ.

ਨਿਗਾਰ. ਡਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਚਿੰਨ੍ਹ. ਚਿਤ੍ਰ. ਨਕਸ਼ਾ। ੨ ਖੋਡਾ. ਸਿੰਗਾਰ।
੩ ਵਿ—ਪਛਾਰਾ। ੪ ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ
ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਤਾ, ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—
ਨਾਮਹਨਿਗਾਰ ਆਦਿ.

ਨਿਗਾਰੀਦਨ. ਡਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰੰਗਣਾ. ਚਿਤ੍ਰਣਾ। ੨ ਸਿੰਗਾਰਣਾ।

੩ ਲਿਖਣਾ.

ਨਿਰੁਸਾਈ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜੋਸਾਈ (ਮਾਲਿਕ) ਨਹੀਂ.
ਨਿਰੁਸਾਮਾ ੨ ਨਾਸਿਕਾ. ੩ ਨਿਰੁਰਾ. “ਨਿਰੁਸਾਏ ਬਹਿ ਗਏ.” (ਸ.
ਕਬੀਰ)

ਨਿਰੁਣ } ਸੰ. ਨਿਰੁਣ. ਵਿ—ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਮਾਇਆ ਦੇ
ਨਿਰੁਣਾ } ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਵਿਦਯਾ ਹੁਨਰ
ਨਿਰੁਣੀ } ਰਹਿਤਾ ੩ ਸੁਭਕਰਮ ਰਹਿਤ. ਦੋਸੀ. ਪਾਪੀ. ਕਲੰਕੀ.
ਨਿਰੁਣੀਆ } “ਨਿਰੁਣਿਆ ਨੇ ਆਪੇ ਬਖਸਿਲਏ.” (ਸੋਰ ਅ:
ਨਿਰੁਣ } ਮ: ੩) “ਮੁੱਧ ਇਆਈ ਭੋਲੀ ਨਿਰੁਣੀਆ ਜੀਉ.”
(ਗਉ ਫੰਤ ਮ: ੩)

ਨਿਰੁਰਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਰੂ ਨਹੀਂ. ਮਨਮੁਖ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਨਿਰੁਰੇ ਆਵਣ
ਜਾਵਣਿਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਿਰੁੰ. ਭਾ. ਵਿ—ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਮੁਧਾ. ਉਲਟਾ.

ਨਿਰੁਸਾਈ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਸਾਈ.
ਨਿਰੁਸਾਵਾ }

ਨਿਰੁਗਾ } ਵਿ—ਨਿਰੁਗ (ਬੰਧਨ) ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ, ਫਸੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਨਿਰੁਗੀ } ਬੰਧਨ. ਫਾਹੀ. “ਛੁਟੇ ਕਹਾਂ ਨਿਰੁਗੀ ਜਾਗੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੫੭) ਇਸ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮਬੰਧਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਨਿਰੁਗਰ. ਵਿ—ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਬੋਝਾ ਨਹੀਂ. ਠੋਸ. solid। ੨ ਕਰਤਾ.
ਸਖਤ। ੩ ਨਿ-ਗੁਹ.

ਨਿਰੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੋਕ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਪਾਚਉ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਰੁਹ
ਕਰਈ.” (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਬੰਧਨ। ੪ ਈਡ. ਸਜਾ। ੫ ਰਾਜ
ਦੀ ਹੁੰਦ. ਸੀਮਾ.

ਨਿਰੁਹਸਥਾਨ } ਸੰਗਤ—ਪਕੜ ਦੀ ਥਾਂ. ਫਰਿਫਤ ਦੀ ਜਗਾ.
ਨਿਰੁਹਕੋਟਿ } ਨਜਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਜੇ ਇੱਕ ਪੱਖ ਦਾ
ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਯੁਕਿ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ ਜਾਂ
ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ
ਹੋਵੇ, ਤਦ ਪ੍ਰਤਿਪਕੀ ਤਟ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ
ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਨਿਰੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਹ.

ਨਿਰੁਹੀ. ਸੰ. ਨਿਰੁਹਿ. ਵਿ—ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰੁਹੀਤ. ਵਿ—ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਫਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਰੁਹੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਹ. “ਹਠ ਨਿਰੁਹੁ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਫੀਜੈ.”
(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਠਨਿਰੁਹੁ.

ਨਿਰੁਧ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਧ.

ਨਿਰੁਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਣਾ. ਫਡਣਾ. “ਮੋਹ ਈਕਤਿ ਫਾਥੇ ਨਿਰੁਰਤ
ਹਮ ਜਾਤੇ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਨਿਰੁਰਾ. ਵਿ—ਘਰ (ਗ੍ਰਿਹ) ਰਹਿਤ. “ਨਿਰੁਰਿਆ, ਘਰਿ ਆਉ.”
(ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਧਸਿਆ (ਫਡਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਨਿਰੁਇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਯ. “ਦਲ ਦਯੋ ਨਿਰੁਇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਸੈਨਾ ਫੱਟਤ (ਕਾਖਮੀ) ਕਰ ਦਿੱਤੀ.

ਨਿਰੁਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੱਟ. ਚੋਟ। ੨ ਘਾਉ ਜ਼ਖਮ. ਫੱਟ.

ਨਿਰੁਯੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਸ਼ਤਪ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਦ ਦਾ ਕੋਸ਼,
ਜਿਸ ਪੁਰ ਧਾਮਕਮੁਨਿ ਨੇ “ਨਿਰੁਕੁ” ਨਾਮਕ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਇਹ ਭਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਕੁੰਬ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੇਦ ਦੇ ਬਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ
ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕਤ ੨.

ਨਿੱਘ. ਸੰ. ਨਿਦਾਘ. ਸੰਗਤ—ਗਰਮੀ. ਤਪਤ. ਸੇਕ.

ਨਿੱਘਾ. ਵਿ—ਨਿੱਘ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਘ.

ਨਿਚਲ } ਸੰ. ਨਿਸ਼ੁਲ. ਵਿ—ਅਚਲ. ਅਭੋਲ.
ਨਿਚਲਾ }

ਨਿਚਾਣ. ਸੰਗਤ—ਨੀਬ ਸਥਾਨ. ਨੰਮੁ ਸਥਾਨ. ਨੀਥਾਂ ਥਾਂ.

ਨਿਚਿੰਤ } ਦੇਖੋ, ਨਿਸਚਿੰਤ. “ਨਿੰਦਕ ਮਿਰਤਕ ਹੋਇ ਗਏ ਤੁਮ
ਨਿਚਿੰਦ } ਹੋਹੁ ਨਿਚਿੰਦ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਲੋਭ ਤਜਿ ਹੋਹੁ
ਨਿਚਿੰਦਾ } ਨਿਚਿੰਦਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਨਿਚੀਜ. ਵਿ—ਨਾਚੀਜ਼. ਭੁੱਛ. ਅਦਨਾ. “ਨਿਚੀਜਿਆ ਈਜ ਕਰੇ
ਮੇਰਾ ਕੋਬਿੰਦ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਨਿਚੀਤ. ਵਿ—ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ. ਬੇਫਿਕਰ. “ਆਜ ਹੁਕੈ ਨਿਚੀਤ.” (ਰਾਮਾਵ)
ਨਿਚੁਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿ-ਚਰਵਨ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਟਿਣਾ. “ਨੈਨ ਪਿਛ
ਨਿਚੁਰਨਾ } ਚਲਕੇ ਨਿਚੁਰਕੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਟਪਕ
ਚੱਲਿਆ.

ਨਿਚੋਹ. ਸੰ. ਨਿਚਯ. ਸੰਗਤ—ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. “ਦਯੋ ਬਿਧਨ
ਰਸ ਯਾਹਿ ਨਿਚੋਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਚੋਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਚੁਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਚੋਲਨਾ.

ਨਿਚੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ. ਪੋਲਾਕ. “ਲੀਨੇ ਕੁਚਿਰ ਨਿਚੋਲ.”
(ਨਾਪੁ) ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ. “ਨੀਲ ਨਿਚੋਲ ਸੇ ਨੈਨ ਲਸੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੧੪)

ਨਿਚੋਲਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿ-ਚਰਵਨ. ਟਪਕਾਉਣਾ. ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਨੂੰ
ਨਿਚੋਲਨਾ } ਦਬਾਕੇ ਪਾਣੀ ਚੁਆਉਣਾ. ਨਿਚੋੜਨਾ. “ਚੀਰ ਪਖਾਰਤ
ਨਾਦ ਉਠਾਯ ਨਿਚੋਰਤ.” (ਗੁਪਤੁ) “ਰਸ ਕਾਨੁ ਨਿਚੋਲੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
“ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਮਾਲ ਨੈ ਨਿਚੋਵਤੀ.” (ਕਵਿ ੫੨) ਮੁਸੀਬਤ ਦੀ
ਮਾਰੀ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਚੋਵੇਗਾ.

ਨਿਚੋੜ. ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ. ਤਤ੍ਵ. ਸਾਰ. Conclusion.

ਨਿਚੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਚੋਲਨਾ.

ਨਿਚੰਦੁ. ਵਿ—ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ. ਬੇਫਿਕਰ. “ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਚੰਦੁ.” (ਸੁੀ
ਮ: ੩)

ਨਿਛ. ਦੇਖੋ, ਨਿੱਛ.

ਨਿਫਤੁ. ਦੇਖੋ, ਨਕਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਫਤੀ।

ਨਿਫਤਾ } ਵਿ—ਫਤੁ ਰਹਿਤ। ੨ ਕਤਿਯ ਬਿਨਾ. ਕਤਿਯ (ਫਤੀ)
ਨਿਫਤੀ } ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਖਾਲੀ. “ਨਿਫਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਬਾਰ ਇੰਕੀਸ
ਕਰਹੈ.” (ਰਹਿਤੁ ੧) “ਇੰਕੀਸ ਬਾਰ ਨਿਫਤੀ ਧਰਨੀ.” (ਨਾਪੁ)
ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁਰਾਮ ੪.

ਨਿਫਾਵਰ. ਅ. ੬ ਨਿਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਰਣਾ. ਕੁਰਬਾਨੀ. ਸਿਰ
ਉੱਪਰੋਂ ਵਾਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਵਿਖੇਰਨਾ.

ਨਿਫੋਟ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ.

ਨਿਫ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਕਾ. ਫਿਕ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕ.

ਨਿਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਆਪਣਾ. ਸੁਕੀਯ, ਜੋ ਪਰਾਇਆ ਨਹੀਂ. “ਸੋਈ
ਜਨੁ ਸੋਈ ਨਿਜਤਗਤਾ.” (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਯਾਨ. “ਤੂੰ
ਨਿਜਪਤਿ ਹੈਂ ਦਾਤਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਨਿਜਪਤਿ। ੩ ਖਾਸ.
ਵਿਸ਼ੇਸ਼. “ਨਿਜਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ.” (ਸ: ਮ: ੯)

ਨਿਜਸੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਆਤਮ ਅਨੰਦ. “ਨਿਜਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ.”
(ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਜਕ. ਵਿ—ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਨਿਜਕਰਿ. ਵਜ—ਖਾਸ ਕਰਕੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਬਖੂਬੀ.
ਦੇਖੋ, ਨਿਜ ੩.

ਨਿਜਕਾਨਾ } ਨਜ਼ਦੀਕ (ਨੇੜੇ) ਆਨਾ. ਪਾਸ ਆਇਆ, ਆਈ.
ਨਿਜਕਾਨੀ } ਦੇਖੋ, ਨਿਜਕਾਨਾ. “ਸਾਵਸਤੀ ਤਨਪਰ ਨਿਜਕਾਨੀ.”
(ਫੁਪੁਸ਼ੁ)

ਨਿਜਗਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਆਪਣੀ ਦਸ਼ਾ. ਅਪਣੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਦੀ ਸਮਝ.

ਨਿਜਘਰ. ਆਪਣਾ ਘਰ। ੨ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ।
੩ ਆਤਮਸੁਰੂਪ.

ਨਿਜਘਰਿ. ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਆਤਮਸੁਰੂਪ ਵਿੱਚ. “ਜਿਨੀ
ਸੁਣਿਕੈ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਨਿਜਘਰਿ ਵਾਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਨਿਜਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਘਰ.

ਨਿਜਠਾਉ. ਆਪਣੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ. ਆਤਮਗਤਾਨ ਹੋਣ
ਪੂਰ ਪਰਮਪਦ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. “ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ
ਨਿਜਠਾਉ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਜਦ. ਡਾ. ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ.

ਨਿਜਧਨ } ਆਪਣਾ ਧਨ. ਸੁਕੀਯ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਖਾਸ ਧਨ.
ਨਿਜਧਨੁ } “ਨਿਜਧਨ ਗਿਆਨ ਭਗਤਿ ਗੁਰਿ ਦੀਨੀ.” (ਗਉ
ਕਬੀਰ)

ਨਿਜਪਤਿ. ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਆਪ. ਭਾਵ—ਸੁਤੰਤ੍ਰ
(independent). ਦੇਖੋ, ਨਿਜ ੧.

ਨਿਜਪਦ. ਆਪਣੀ ਪਦਵੀ. ਸੁ ਅਧਿਕਾਰ। ੨ ਆਤਮਪਦ. ਤੁਰੀਯ
(ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. “ਨਿਜਪਦ ਉਪਰਿ ਨਾਗੋ ਧਿਆਨੁ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
ਨਿਜਭਗਤ. ਅਨੰਨ ਭਗਤ. “ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਜਭਗਤ ਹੈ.”

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਖਾਸ ਭਗਤ.

ਨਿਜਭਗਤੀ. ਖਾਸ ਭਗਤੀ। ੨ ਅਨੰਨ ਭਗਤੀ. “ਨਿਜਭਗਤੀ
ਸੀਲਵੰਤੀ ਨਾਰਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਜਭਾਗੀ. ਵਿ—ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ. “ਕੇਵਲ ਰਾਮਭਗਤਿ ਨਿਜਭਾਗੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)
ਨਿਜਮਤ. ਸੰਗਤਾ—ਆਪਣਾ ਧਰਮ. ਸੁਕੀਯ ਧਰਮ। ੨ ਖਾਸ ਮਤ.
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਧਾਂਤ.

ਨਿਜਮਤਿ. ਆਪਣੀ ਰਾਇ (ਸੰਮਤਿ). “ਨਾਮੇ ਕੀ ਨਿਜਮਤਿ
ਏਹ.” (ਗੋਂਡ)

ਨਿਜਮਤੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਜਮਤ. “ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਜਮਤੁ ਸਾਧਨ ਕਉ
ਭਾਖਿਓ ਤੋਹਿ ਪੁਕਾਰਿ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਨਿਜਗਾ. ਵਿ—ਜਤ (ਮੂਲ) ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਜਤ. ਨਿਰਮੂਲ.

ਨਿਜਾਅ. ਅ. ੬ ਸੰਗਤਾ—ਭਗਤਾ. ਵਿਵਾਦ। ੨ ਫੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ.

ਨਿਜਾਬਤ. ਅ. ੨੫ ਭਲਮਨਸਊ। ੨ ਬਚੁਰਗੀ.

ਨਿਜਾਬਤਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਬਤਖਾਨ.

ਨਿਜਾਮ. ਅ. ੧੬ ਨਿਜਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ। ੨ ਹੈਦਰਾਬਾਦ
ਦੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਪਾਧਿ.

ਨਿਜਾਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ:—ਗਾਜ਼ੀਉੱਦੀਨ ਫਿਰੋਜ਼ ਜੰਗ
ਤੁਰਾਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚਿਨਕੀਲਿਚ ਖਾਨ (ਅਸਫ਼ਜਾਹ) ਸਨ ੧੭੧੩
ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਬਾਪਿਆ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ
“ਨਿਜਾਮੁਲਮੁਲਕ” ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਜਾਮ ਸੰਗਤਾ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਢਿੱਲੀ ਪੈਣ ਪੂਰ ਇਹ ੧੭੨੪
ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ
ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਸੀਰ ਜੰਗ
ਕੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਨਿਜਾਮ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਨਸੀਰ ਜੰਗ (੧੭੪੮-੧੭੫੦)

ਮੁਜ਼ੱਫ਼ਰ ਜੰਗ (੧੭੫੦-੧੭੬੨)

ਨਿਜਾਮ ਅਲੀ (੧੭੬੨-੧੮੦੩)

ਸਿਕੰਦਰਜਾਹ (੧੮੦੩-੧੮੨੯)

ਨਾਸਿਰੁੱਦੌਲਾ (੧੮੨੯-੧੮੫੭)

ਅਫ਼ਜ਼ੁੱਲੁੱਦੌਲਾ (੧੮੫੭-੧੮੬੯)

ਮੀਰ ਮਹਬੂਬ ਅਲੀ ਖਾਨ (੧੮੬੯-੧੯੧੧)

ਵਰਤਮਾਨ ਨਿਜਾਮ ਮੀਰ ਉਸਮਾਨ ਅਲੀ ਖਾਨ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ
ਕੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ.

ਅਬਿਚਲਨਕਰ (ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਜਾਮ ਰਾਜੜ
ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਮਨਮਾਡ ਤੋਂ ੨੧੮ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ੧੭੨ ਮੀਲ ਹੈ.
ਨਿਜਾਮਾਬਾਦ. ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਆਸਮਗੜ੍ਹ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ
ਤਮਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਜੌਨਪੁਰ ਤੋਂ ਵੀਹ ਅਤੇ ਕਾਸੀ ਤੋਂ
ਤੀਹ ਕੋਹ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਦਨਮਾਨ

ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਭੱਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸੁਮਾਰਕ ਪਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਤ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸੀ ਵਡੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਫੈਲਾਈ। ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਟਿੱਕ ਨਗਰ ਰਿਆਸਤ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਨਿਜਾਮੁਦੀਨ ਔਲੀਆ। $\mu\mu\mu\mu\mu\mu$ ਇਹ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਕੀਰ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੨੩੬ ਵਿੱਚ ਬਦਾਓਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗਯਾਸੁਦੀਨ ਬਲਬਨ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਡੇਰਾ ਜਮਾਇਆ। ਸਨ ੧੩੨੫ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਪਧਾਰੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ਼ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ।

ਨਿਜਾਵਲ } ਨਿਜ-ਆਵਲਿ, ਆਪਣੀ ਪੰਕਤਿ, ਆਪਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
ਨਿਜਾਵਲਿ } (ਕੁਤਾਰ), "ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲ
ਚੈ," (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਨਿਜਿ, ਸੰ. ਵਿ—ਜੁੱਧ, ਨਿਰੋਲ, ਖਾਲਿਸ਼।

ਨਿਜੁਟ, ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੁੜਾ। ੨ ਜਟਾ ਦੀ ਕੱਠ।
"ਨਿਜੁਟ ਸੁਧਾਰੰ," (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਨਿਜੋਸ, ਨਿਜ-ਈਸ਼, ਆਪਣਾ ਸੁਆਮੀ। ੨ ਆਪਣਾ ਪਤਿ, ਭਰਤਾ।
ਨਿਜੋਗ, ਦੇਖੋ, ਨਿਯੋਗ।

ਨਿਜੰਤ੍ਰ, ਸੰ. ਨਿਯੰਤ੍ਰ—ਨਿਯੰਤ੍ਰਿ, ਸੰਗਤ—ਨਿਯਮ ਭਾਇਮ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਣ ਕਰਤਾ, ਪ੍ਰੇਰਕ। ੩ ਸਿਖਤਾ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ
ਵਾਲਾ, "ਨਿਜੰਤ੍ਰ ਕੈਥੈ ਜਾਨੀਐ," (ਅਕਾਲ)

ਨਿੱਜ, ਵਿ—ਨਿਰਚਥਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ।

ਨਿਜੋਸ, ਯਸ਼ ਰਹਿਤ, ਨਿੰਦਿਤ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ।

ਨਿਤੰਕ, ਵਿ—ਨਿਭਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਝਕ (ਚਿਭਰ) ਨਹੀਂ ਹੈ, "ਤੁਕੇ
ਨਿਤੰਕ," (ਚੰਡੀ ੨)

ਨਿਭਰ } ਸੰ. ਨਿਭਰ, ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ, ਚਸਮਾ, ਜਲ
ਨਿਭਰ } ਦਾ ਸੋਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਝਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਨਿਭਰਧਾਰੁ
ਬੁਐ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ," (ਰਾਮ ਕਥੀਰ) "ਨਿਭਰੁ ਝਰੈ ਸਹਜਪੁਨਿ
ਲਾਰੀ," (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦੁਆਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਅਭਾਸ ਦੁਆਰ ਅਖੰਡ ਆਤਮਾਨੰਦ
ਤੋਂ ਨਿਭਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ
ਸਿੱਖ, ਜੋ ਰੰਧਾਵਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ।

ਨਿਭਰ, ਕਠੌਰ, ਕਰਤਾ, ਦੇਖੋ, ਨਿਸਠਰ, "ਵਜ੍ਯ ਸਮਾਨ ਨਿਭਰ ਤਨ
ਧਰਕੈ," (ਨਾਪੁ)

ਨਿਭਰਤਾ, ਸੰ. ਨਿਸ਼ਠਰਤਾ, ਸੰਗਤ—ਕਠੌਰਤਾ, ਸਖਤੀ।
ਇਸ ਦੀ ਉਪਾਧਿ "ਸੁਲਰਾਨੁਲ ਮਥਾਧਮ" ਸੀ।

੨ ਭੋਰਹਮੀ।

ਨਿਭਰ, ਸੰ. ਨਿਭਰ, ਵਿ—ਭਰ ਰਹਿਤ, ਬੇਖੱਟ, "ਨਿਭਰੇ ਕਉ
ਕੈਸਾ ਡਰੁ?" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨਿਭੀਯ, ਦੇਖੋ, ਨੀਭ।

ਨਿਭਾਲ, ਵਿ—ਬਿਨਾ ਪਨਾਹ, ਓਟ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਲ ਰਹਿਤ,
ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਨਿਣਾਨ, ਦੇਖੋ, ਨਣਦ।

ਨਿਤ, ਸੰ. ਨਿਤਰ, ਵਿ—ਜੋ ਸਦਾ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ
ਹੋਵੇ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ, "ਨਿਤ
ਉਠਿ ਗਵਹੁ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ," (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਨਿਤ, ਦੇਖੋ, ਨਿਰ, "ਸੁਨਿਤ ਹੈ," (ਸਾਪੁ)

ਨਿਤਹਿਨਿਤ } ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਨਿਤਰਪ੍ਰਤਿ, ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾ,
ਨਿਤਨਿਤ } ਸਦਾ, "ਕਾਲ ਨਿਤਹਿਨਿਤ ਹੋਰੈ," (ਦੇਵ
ਨਿਤਨਿਤਹਿ } ਮ: ੫) "ਨਿਤਨਿਤ ਕਾਇਆ ਮਸਨੁ ਕੀਆ,"
ਨਿਤਨੀਤ } (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤਨੀਤ,"
ਨਿਤਪੁਤ } (ਭਾਵਨ) "ਰਮੰਤ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਿਤਪੁਤਹ,"
ਨਿਤਪੁਤਹ } (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਨਿਤਪੁਤਿ ਨਾਵਟੁ ਰਾਮਸਾਹਿ
ਨਿਤਪੁਤਿ } ਕੀਜੈ," (ਗਉ ਮ: ੫)

ਨਿਤਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਰੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਰਨਾ, ਪਾਰ ਹੋਣਾ, ੨ ਬਹੁਤੇ
ਨਿਤਰਨਾ } ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ
ਹੋਣਾ, "ਨਿਤਰੇ ਬੀਰ ਮਰਨ ਭਰ ਜਾਹਿ ਨ," (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਪਰੀਖਣਾ
ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਰ (ਉਤੀਰਣ) ਹੋਣਾ।

ਨਿਤਰਾਂ, ਸੰ. ਨਿਰਾਜਾ, ਵਰ—ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ।

ਨਿਤਾ, ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ੪ ਦਾ ਰੂਪ (੮)।

ਨਿਤਾਣਾ, ਵਿ—ਤਣ (ਬਲ) ਰਹਿਤ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੁਣ
(ਰਖੜਾ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਨਿਤਾਂਤ, ਸੰ. ਵਿ—ਅਧਿਕ, ਬਹੁਤ। ੨ ਨਿਰਾ, ਨਿਪਟ, ਕੇਵਲ।

ਨਿਤਾਨੰਦ, ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਨੰਦ। ੨ ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛਿਤ, ਜੋ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਿਆ।

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ, ਦੇਖੋ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ, "ਵਰਤ ਨੇਮ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਪੂਜਾ,"
(ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੨)

ਨਿਤਾਰਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾਰਣ, ਤਰਾਉਣਾ, ਤਾਰਨਾ। ੨ ਦਾਲ
ਆਦਿ ਦਾ ਫੂਸ ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਾਰਕੇ ਕੱਢਣਾ। ੩ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ
ਭਰਨਾ।

ਨਿਤਾਰਾ, ਸੰਗਤ—ਨਿਤਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ, ਨਿਤਾਰਣਾ, "ਸਾਰ
ਝੂਠ ਰਥ ਕਰੈ ਨਿਤਾਰਾ," (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਨਿਤਿ, ਨਿਤਰ, ਦੇਖੋ, ਨਿਤ। ੨ ਨਿਤਰ ਹੀ, ਸਦੇਵ, "ਨਿਤਿ
ਜਪਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਪੁਰਖ ਅਤੋਲਈ ਜੀਉ," (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿਤੰਬ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮੀ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇੱਛਾ ਜਿਸ
ਦੀ, ਚਿੰਤਤਾ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਢਲਵਾਨ।

ਨਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ.

ਨਿੱਤਨੇਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਨੇਮ.

ਨਿਤੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤ.

ਨਿਤੜਕਰਮ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਨਿਤੜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਤੜ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਕਰਮ, ਜੈਸੇ—ਸਨਾਨ ਜਪ ਆਦਿ.

ਨਿਤੜਨਿਯਮ } ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਤੜ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਤੜਨੇਮ } ਨਿਯਮ ਹੈ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਤੜ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਕਰਮ। ੩ ਨਿੱਤ ਲਈ ਬਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨੇਮ.

ਨਿਤੜਪ੍ਰਤਿਹਿ } ਦੇਖੋ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ.
ਨਿਤੜਪ੍ਰਤਿ

ਨਿਤੜਪੁਲਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਕ.

ਨਿਤੜਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਤਨੰਦ। ੨ ਨਿਤੜ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਨੰਦ. ਅਵਿਨਾਸੀ ਸੁਖ.

ਨਿਤੜਨੇਤ. ਨਿਤ ਨਿਤ. ਹਰ ਰੋਜ਼. "ਬੰਦੋ ਨਿਤੜਨੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਿਬਾਣਾ. ਭਾਣੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੭ਵੀਂ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਨਬਾਣੇ ਨੂੰ ਨਿਬਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕੁਮ ਨਿਬਾਣਾ ਹੁੰਦੇ ਨਿਕਟ ਹੀ ਤਿਸ ਮਹਿ ਕਾਲੂ ਨਾਥ ਰਹੰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨਬਾਣਾ.

ਨਿਬਾਵ } ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਬਾਣਾ ਨਹੀਂ. "ਨਿਬਾਵੇ ਕਉ ਨਿਬਾਵਾ } ਕੁਮ ਬਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦ. ਸੰ. ਨਿਨ੍ਦ. ਧਾ—ਪਿੱਕਾਰਨਾ, ਦੋਸ ਲਾਉਣਾ, ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ ਥਾਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿੰਦੁ ਰਮਹਿ, ਬਕਹਿ ਸਾਧਨਿੰਦ." (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ. "ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਜੋਨ ਕੋ ਮੇਮ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਨਿੰਦਕ } ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ ਕਹਿਣ ਨਿੰਦਕੁ } ਵਾਲਾ. "ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਫਿਟਕੇ ਸੰਸਾਰੁ। ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਝੂਠਾ ਬਿਉਹਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕੁ ਕੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਚਿੰਦ. ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿਤਵਨ. ਦੋਸ ਆਰੋਪਣ ਦਾ ਖਿਆਲ. "ਨਿੰਦਚਿੰਦ ਕਉ ਬਹੁਤ ਉਮਾਹਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਣਾ } ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿੰਦਉ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ਬਾਤੇ." ਨਿੰਦਨ } (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਨਿੰਦਨੀਯ. ਵਿ—ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਤ. ਬਦਨਾਮੀ ਲਾਇਕ। ੨ ਬੁਰਾ. ਨਿਦਰਸਨ. ਸੰ. ਨਿਦਸੰਨ. ਸੰਗਤ—ਉਦਾਹਰਣ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ. ਨਜੀਰ.

ਨਿਦਰਸਨਾ. ਸੰ. ਨਿਦਸੰਨਾ. (ਦਿਖਾਉਣਾ. ਉਦਾਹਰਣ ਰਚਕੇ ਦੱਸਣਾ) ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇ, ਸੋ "ਨਿਦਰਸਨਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਜੋ' 'ਸੋ'

ਆਦਿਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪ੍ਰਿਥੀ ਵਿੱਚ ਛਿਆ ਜੋ ਹੈ ਧੀਰਜ ਸੋ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੀਤਲਤਾ ਚੰਦ ਦੀ ਜੋ ਸਾਂਤਿ ਸੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ. × ×

ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੋ ਹੈ ਰਵਿ ਵਿਖੇ ਤੇਜ ਸੋ ਹੈ ਜਸ ਸਤਗੁਰੂ ਦਾ ਸੋ ਚੰਦਨ ਮੇ ਗੰਧ ਹੈ. × ×

(ਅ) ਹੋਰ ਥਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਆਰੋਪਣਾ, ਨਿਦਰਸਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਲ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾਈ ਦੇਖੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆਈ, ਜਲਨ ਅੱਗ ਦੀ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ. × ×

ਹੋਰ—

ਸੁੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਸਿ ਸੂਰਜ ਕੇ ਲੀਨੋ ਬੇਭ ਤੇਰੇ ਬਰ ਬਲੀ ਭਾਜਿਰਾਜ ਕੇ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲੀਨੋ ਕੁਮਤੀ ਟਹਲਸਿੰਘ ਸੀਖੜੇ ਹੈ ਸੁਰਿੰਦ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਜੀਤਥੇ ਕੇ ਸਾਜ ਕੇ. × ×

(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

(ੲ) ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ (ਕਰਣੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ) ਤੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ, "ਨਿਦਰਸਨਾ" ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੂ ਚਤੁਰਬ ਸੁਚਿੰਦ ਕੇ ਭਾਰ ਸਮਸੁ ਸੇ ਪਾਵ, ਮਾਨਹਾਨਿ ਅਰੁ ਸੇਵ ਕੀ ਬਾਪਤ ਹੈ ਮਰਯਾਦ.

ਨਿਦਰਨਾ. ਬ੍ਰਿ—ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨਿਦਲਨ. ਸੰ. ਨਿਦੰਲਨ. ਸੰਗਤ—ਦਲਨ (ਚੁਰਣ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕੁਚਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਹਰੁ.

ਨਿੰਦਾ. ਅ. ੧. ਪ੍ਰਕਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ। ੩ ਦੁਆ.

ਨਿੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਜਵ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ ਥਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਦ. "ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ਉਠਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ੨.

ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ਵਯਾਜ ਸੁਤਿ.

ਨਿੰਦਾਈ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੋਡੀ. "ਅਸ ਕਹਿ ਨਾਗੜੇ ਕਰਨ ਨਿੰਦਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਨਿੰਦਾਸੁਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ ਵਯਾਜ ਸੁਤਿ.

ਨਿੰਦਾਘ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਧੁੱਪ. ਆਤਪ। ੨ ਗਰਮੀ। ੩ ਗਰਮ ਰੁੱਤ. ਕ੍ਰੀਖਮ. ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੪ ਮੁੜਕਾ. ਪਸੀਨਾ.

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ. ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿਤਵਨ. ਹਜਵ ਦਾ ਮਿਆਲ. "ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਨਿੰਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੨ ਰੋਫ਼ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਰੋਫ਼ ਦੀ ਪਰੀਖਤਾ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਰੋਸੀ। ੪ ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ. ਮਾਤਿਮ। ੫ ਨਾਦਾਨ (ਬੇਸਮਝ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿੰਦਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—"ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਨਿੰਦਾਨ ਦਿਵਾਨੇ!" (ਸੂਹੀ) "ਮਰ ਨਿੰਦਾਨ ਬਨ, ਮਤ ਨਿੰਦਾਨ ਕਰ, ਹਿੰਦਾ ਸੁੱਧ ਕਰ ਸਿਮਰੇ ਨਾਮ." (ਗੁਪਤ) ਮੁਰਖ ਨ ਬਣ, ਚਿੰਤਕ ਨਾ ਕਰ.

ਨਿੰਦਾਨਿ. ਆਖਿਰਕਾਰ. ਅੰਤ ਨੂੰ. "ਮਾਇਆ ਕਾ ਰੰਗੁ ਸਭੁ ਫਿਕਾ ਜਾਤੇ ਬਿਨਸਿ ਨਿੰਦਾਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾਨ ੪.

ਨਿੰਦਾ ਵਜਾਜ ਸੂਤਿ. ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਤੁਅਰੀਫ਼. ਦੇਖੋ, ਵਜਾਜ ਸੂਤਿ ੨.

ਨਿੰਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਾ. "ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾਹਿ ਜਿਹਿ." (ਸ. ਮ: ੯)

ਨਿੰਦਿਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਬਦਨਾਮ. ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿੰਦਿਧਰਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਰਭਾਰ ਚਿੰਤਵਿੱਤਿ ਨੂੰ ਧਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿੰਦੁ. ਸੰ. ਨਿੰਦਕ. ਵਿ—ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਤ. ਨਿੰਦਨੀਯ. ਧੁਰਾ. "ਜੇ ਅਨਿੰਦੁ ਨਿੰਦੁ ਕਰਿਭੇਭਿਓ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿੰਦੂ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੰਮ ਜੰਮਕੇ ਮਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਨਿੰਦੁਬਿੰਦੁ. ਨਿੰਦਕਵਿੰਦੁ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਬੁੰਦ. ਭਾਵ—ਰਕਤ ਅਤੇ ਵੀਰਯ. "ਨਿੰਦੁਬਿੰਦੁ ਨਹੀ ਜੀਉ ਨ ਜਿੰਦੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧)

ਨਿੰਦੇਸ. ਸੰ. ਨਿੰਦੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਆਗਤਾ. ਹੁਕਮ। ੨ ਕਥਨ. ਬਿਆਨ। ੩ ਪਾਸ. ਸਮੀਪਤਾ.

ਨਿੰਦੇਸਾ } ਸੰ. ਨਿੰਦੇਸ. ਵਿ—ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ। ੨ ਬੇਐਸ਼।
ਨਿੰਦੇਸਾ } ੩ ਨਿਰਪਰਾਧ. ਬੇਖੁਸ਼ੁਰ. "ਏਹੁ ਨਿੰਦੇਸਾ ਮਾਰੀਐ, ਹਮ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲ?" (ਸ. ਵਰੀਦ) ਹਮ ਦੇਸੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?

ਨਿੰਦੋਪਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਰਾਜਸੂਤਿ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਪਮਾ.

ਨਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦੁ.

ਨਿੰਦਾ } ਸੰਗਤਾ—ਨੀਂਦ. ਇਹ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਦ ਦਿਮਾਗ
ਨਿੰਦਾ } ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਥਕ ਕੇ, ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਚਿ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਕਮ ਪਰਚਣ ਤੋਂ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਤੁਰਤ ਸੌਣਾ, ਗ੍ਰੀਯਮ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੌਣਾ, ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ. ਜੁਆਨ ਅਤੇ ਅਰੋਗ ਲਈ ਸੌਤ ਘੰਟੇ ਸੌਣਾ ਪੂਰੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨੀਂਦ ਦਾ

ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਭਾਸ਼ਾ ਭਵਧਾਸਯਾਗਾ ਰੁਤਿਮਿਤਾ." (ਪਦ ੧, ਸੂਤ੍ਰ ੧੦) ਚਿੰਤ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੇ ਤਮੋਕੁਣ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿੰਦਾ ਹੈ.

ਸਮਾਂ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸੁਪਨੈ ਨਿਸਿ ਭੁਲੀਐ ਜਬ ਲਗ ਨਿੰਦਾ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਾਵ—ਅਵਿਦਯਾ। ੩ ਛਟਲਤ.

ਨਿੰਦੁਾਲੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਉੱਘਾਇਆ. ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ.

ਨਿੰਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੨ ਮਰਣ. "ਤਿਨਰ ਨਿੰਦਨ ਨਹੁ ਕਹੀਐ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਜੇ ਨੈ ਸਸਤ੍ਰੁ ਸਾਮੁਹੇ ਗਏ। ਤਿਤੇ ਨਿੰਦਨ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਕੁਲ. ਖਾਨਦਾਨ. "ਜਿਮ ਜਿਮ ਬਿਰਤਾ ਰਹੇ ਸੁਭਾਉ। ਤਿਮ ਤਿਮ ਨਿੰਦਨ ਕਰੇ ਬਿਰਧਾਉ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਸੰ. ਨਿੰਦਨ. ਵਿ—ਧਨ ਰਹਿਤ. ਕੰਗਾਲ. "ਨਿੰਦਨ ਸੁਨੈ ਧਨੀ ਹੈ ਜਾਵੈ" (ਸਲੋਹ) "ਨਿੰਦਨਿਆ ਧਨੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਨਿੰਦਨ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਿਰਧਨ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ.

ਨਿੰਦਨਾ. ਵਿ—ਨਿੰਦਨ. ਕੰਗਾਲ.

ਨਿੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਰ.

ਨਿੰਦਰਕ. ਵਿ—ਨਿੰਦਤਕ. ਨਿੰਦਰ. "ਨਿੰਦਰਕ ਬਾਤ ਇਨ ਕਹੀ." (ਗੁਪਤ)

ਨਿੰਦਰਾ. ਵਿ—ਨਿਰਧਾਰ. ਆਧਾਰ (ਆਸੁਯ) ਰਹਿਤ. "ਨਿੰਦਰਿਆ ਧਰ ਏਕ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨੇ." (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਤਕ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਤਕਾ (ਖਟਕਾ) ਨਹੀਂ. ਨਿੰਦਰ. ਬੇਮੋੜ। ੨ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਫਿਕਰ.

ਨਿੰਦਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਆਧਾਰ. ਆਸੁਯ (ਆਸਥਾ). ੨ ਸਥਾਪਨ. ਸਿਥਤਿ ਦਾ ਭਾਵ. "ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸੁ ਹੋਤ ਨਿੰਦਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਨਿਧਿ. ਭੰਡਾਰ. "ਸਭਿ ਨਿੰਦਾਨ ਦਸ ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰ ਤਨ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰ) ੪ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ.

ਨਿੰਦਾਰ } ਵਿ—ਨਿਰਧਾਰ. ਨਿਰਾਸ਼ੁਯ. "ਹੇ ਸੰਤਹ ਕੈ ਸਦਾ ਸੰਗਿ,
ਨਿੰਦਾਰਾ } ਨਿੰਦਾਰ ਆਧਾਰ." (ਬਾਵਨ)

ਨਿੰਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਕੈਸ਼. "ਨਿੰਦਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ। ੩ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਨੌ ਰਤਨ. ਨੌ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਿ ਨਿਧਿ। ੪ ਨੌ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੰਧਕ, ਕਰੌੜ ਨਿਧੀਆਂ ਨੌ ਹਨ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਘਰ. ਨਿਵਾਸਥਾਨ. "ਗੁਣਨਿਧਿ ਗਾਇਆ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਿਆਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਿਧਰਾਸਨ.

ਨਿੰਦਿਕੁਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਿ. "ਨਿੰਦਿਕੁਣ ਗਾਵਾ ਦੇਖਿ ਹਰੁਚਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿੰਦਿਫੀਰ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰਨਿਧਿ.

ਨਿੰਦਿਜਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨਿਧਿ.

ਨਿੰਦਿਨਾਮ } ਨਾਮਰੂਪ ਨਿਧਿ (ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ). ਨਾਮਧਨ. "ਨਿੰਦਿਨਾਮੁ
ਨਿੰਦਿਨਾਮੁ } ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ." (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਿੰਦਿਨਿਧਾਨ. ਵਿ—ਨਿਧਿ ਆਧਾਰ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਆਸਰਾ. "ਨਿੰਦਿਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੂਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਨਿਧਿਪਤਿ } ਸੰਗਤਾ—ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੁਮੀ. ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼.
ਨਿਧੀਸ } ਕੁਬੇਰ। ੨ ਪਾਰਬੁਰਹ. ਕਰਤਾਰ.

ਨਿੱਧਾ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਪਤਿ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਜੋ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ
ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਨਿਧਰਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਦਿਧਰਾਸਨ. "ਕਰ ਨਿਧਰਾਸਨ ਅਨਦ ਸੁ
ਠਾਨਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਨਿਨੰਦ. ਸੰ. ਨਿਨਦ. ਸੰਗਤਾ—ਸਬਦ. ਧੁਨਿ। ੨ ਕੁੰਜ. ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ.
ਨਿਨਾਉ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਨਾਮ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ (ਬੁਰਹਤ)
ਨਹੀਂ। ੨ ਬਦਨਾਮ. "ਜਿਉ ਵੇਸੁਆਪੁਤ ਨਿਨਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪
ਵਣਜਾਰਾ)

ਨਿਨਾਦ. ਧੁਨਿ. ਸਬਦ. ਦੇਖੋ, ਨਨਾਦ.

ਨਿਨਾਨ. ਨਣਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਣਦ. "ਸੁਨ ਤਨੁਜਾ, ਹੋ ਜਾਣਿਕੈ ਆਗੈ
ਭੇਰ ਨਿਨਾਨ." (ਨਾਪੁ)

ਨਿਨਾਨਵੇ. ਵਿ—ਨਵ ਨਵਤਿ. ਨਵੇ ਅਤੇ ਨੋ. ਇੱਕ ਘੱਟ ਸੌ—੯੯.

ਨਿਨਾਮ } ਵਿ—ਬਿਨਾ ਨਾਮ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਬਦਨਾਮ.

ਨਿਨਾਵ } "ਸਾਕਤ ਬੇਸੁਆਪੁਤ ਨਿਨਾਮ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਿਨਾਵਾਂ } ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ ੯.

ਨਿਨਿੰਦ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਨਿੰਦਾ. ਅਨਿੰਦਰ.

ਨਿਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਨੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਨਿੰਦ. "ਨਿਨੰਦ ਗੋਦ ਖੁੰਦਖੰ."
(ਗੁਰਾਨ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਚੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਬੁਰਜਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ, ਅਨਿੰਦਰ
ਹਨ। ੩ ਬਿਨਾ ਨੰਦ. ਪੁਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਔਤ.

ਨਿਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੜਾ. ਕਲਸ. ਫੁੰਡ.

ਨਿਪਜ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿ-ਉਪਜ. ਪੈਦਾਵਾਰ। ੨ ਲਾਭ। ੩ ਸੰ. ਨਿਪ
(ਕਲਸ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਕਸਤ ਰਿਖੀ.

ਨਿਪਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿ-ਉਪਜਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਧਣਾ. ਪ੍ਰਸੂ
ਹੋਣਾ. "ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਤਿਆਰ
ਹੋਣਾ.

ਨਿਪਜਿ. ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਜਣਾ ੨.

ਨਿਪਟ. ਵਰ—ਨਿਰਾ. ਕੇਵਲ। ੨ ਸਰਾਸਰ. ਬਿਲਕੁਲ. "ਨਿਪਟ
ਬਾਨੀ ਹਾਰਿ ਮੁਕਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਬਿਨਾ ਪਟ. ਖੁਲ੍ਹਾ.
ਪੜਦੇ ਬਿਨਾ.

ਨਿਪਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਾਉ।
੨ ਬਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਨਿਪਰਸ. ਵਿ—ਨਾ-ਨਿਪੁਸ਼ਟ. ਨਾ ਫੁਹਣ ਯੋਗਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸ.

ਨਿਪਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਿਰਾਉ. ਪਤਨ। ੨ ਬਿਨਾਸ਼। ੩ ਮੌਤ।
੪ ਅਵਸਥਾ ਪਦ.

ਨਿਪਾਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤਨ (ਡੋਗਣ) ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਮਾਰਨ
(ਵਧ ਕਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਨਾਸ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਪਤਨ. "ਮੁਨਿਰਾਜ,
ਨਿਪਾਤਨ ਤਰੈ ਜਗ ਜਾਨੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਨਿਪਾਤੀ. ਸੰ. ਨਿਪਾਤਿਨ੍. ਵਿ—ਡੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ.
ਦੇਖੋ, ਸੈਲਨਿਪਾਤੀ.

ਨਿਪੀਡਨ. ਸੰ. ਨਿਪੀਡਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਨਿਚੋਡਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਢੁੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਪੁੰਸਕ. ਦੇਖੋ, ਨਪੁੰਸਕ.

ਨਿਪੁਣ } ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁਣ (ਏਕਤ੍ਰ) ਕਰਦਾ
ਨਿਪੁਨ } ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣ ਧਾ. ਚੜ੍ਹਰ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ
ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਨਿਪੁਨਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਪੁਣਤ੍ਰ. ਚੜ੍ਹਰਤਾ. ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ.
ਨਿਪੁਨਤਾਈ } ਕੁਸ਼ਲਤਾ.

ਨਿਪੂਤ } ਵਿ—ਪੂਰ ਰਹਿਤ. ਅਪੂਰ. ਔਤ. ਨਿਪੂਤ੍ਰ. "ਜਬ ਕੀ
ਨਿਪੂਤਾ } ਮਾਲਾ ਲਈ ਨਿਪੂਤੇ." (ਬਿਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਨਿਪੂਤ.
ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼. ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਨਿਪੰਗ } ਸੰ. ਨਿਘੜ੍ਹ—ਨਿਸ੍ਪੰਘ. ਵਿ—ਚਿੱਕਤ ਬਿਨਾ।
ਨਿਪੰਗੁ } ੨ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ਼. "ਵਰਸੈ ਨੀਰੁ ਨਿਪੰਗੁ." (ਮ: ੩
ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਨਿਪੰਨ. ਨਿਪਜਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਜਣਾ.

ਨਿਪੰਨੇ. ਨਿਪਜੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪੰਨ. "ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ
ਭਕਤ ਨਿਪੰਨੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਨਿਫਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਫਲ. "ਜਾਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਫਲ ਨ ਹੋਵਤ." (ਗੁਰੂ
ਮ: ੫) ੨ ਮਸਾਲੇ (ਟੋਪੀ) ਦਾਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਡਿਊ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚਦੀ ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Nipple.

ਨਿਫਾਕ੍ਰ. ਅ. ੭੦ ਸੰਗਤਾ—ਕਪਟ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ
ਭਾਵ। ੨ ਵੈਰ. ਵਿਰੋਧ। ੩ ਫੁੱਟ. ਭੇਦ.

ਨਿਫਿਰ. ਦੇਖੋ, ਨਫੀਰੀ. "ਨਨੰਦ ਨਿਫਿਰੈ ਰਣੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨਿਫੁੰਸਕ } ਦੇਖੋ, ਨਪੁੰਸਕ.
ਨਿਫੁੰਸਕ }

ਨਿਫੋਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ.

ਨਿਫੋਟ. ਵਿ—ਨਿ-ਸ੍ਰੁਟ. ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼. ਸਪਸ਼੍ਟ.

ਨਿੰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿੰਮ. ਨੀਮ. Melia Azadirachta. ਨਿੰਮ
ਦਾ ਬਿਰਭ ਸੁੰਦਰ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ
ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਫਲ, ਪੱਤੇ ਆਦਿ
ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬਪੰਚਕ.

ਨਿਬਹਨ. ਸੰ. ਨਿਵਹਨ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈ ਆਉਣ, ਲੈ
ਜਾਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਨਿਰਭਾ. ਤੁਗਣਾ. "ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਨਿਬਹਤ
ਰਹੈ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) "ਕੇਊ ਨ ਨਿਬਹਿਓ ਸਾਬ." (ਸ. ਮ: ੯)
"ਨਿਬਹੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚਖੇਪ." (ਸਾਬ ਮ: ੫)

ਨਿਬਹੰਦੇ. ਪਹੁੰਚਦੇ। ੨ ਨਿਭਦੇ. ਪੁਗਦੇ.

ਨਿਬਗ. ਵਿ—ਅਤਿ ਉੱਜਲ. ਬਹੁਤ ਬੱਗਾ. "ਲੋਟੇ ਹਥਿ ਨਿਬਗ."
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਵ ਭੱਤ. ਨਵਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ.

ਨਿਬਟਨਾ. ਸੰ. ਨਿਵੰਤੰ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਵੰਤੰ ਹੋਣਾ. ਛੁੱਟੀ ਪਾਉਣਾ।
 ੨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. ੩ ਨਿਰਣਯ ਹੋਣਾ. ਤੁਯ ਹੋਣਾ। ੪ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ.
 ਨਿਬੰਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਕਤਿਆ। ੨ ਛੁੱਦਿਆ
 ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਾਜ (ਵਸਾ), ਜਿਸ
 ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਧਾਤੂ ਜਾਂ ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਦ ਬੰਧੇ ਹੋਣ, ਜਿਸੇ ਵੀਣਾ
 ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ.

ਨਿਬੰਧਚਕ. ਨਿਮ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਪੱਤੇ, ਫਿੱਲ,
 ਭੁੱਲ, ਫਲ ਅਤੇ ਜੜ. ਵੈਦਕ ਕੁੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਹੂ ਅਤੇ ਕਣ
 ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਨਿਬਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਟਨਾ. “ਸੋ ਕਬੀਰ ਰਾਮੇਹੁਇ ਨਿਬਰਿਓ.”
 (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) “ਸੋ ਸਲਿਤਾ ਕੰਗਾ ਹੁਇ ਨਿਬਰੀ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
 ਨਿਬਲ. ਸੰ. ਨਿਬੰਨ. ਵਿ—ਕਮਜ਼ੋਰ. ਦੁਰਬਲ. “ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਬਲ,
 ਨਿਬਲ ਬਿਬੇਕਬੁਧਿ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਿਬਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਟਨਾ. “ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨਿਬਤਿਆ.”
 (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਨਿਬਾਸਨ. ਵਿ—ਬਿਨਾ-ਵਾਸਨਾ. ਨਿਸ਼ਕਾਮ. ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. “ਬਾਸਨ
 ਮੇਟਿ ਨਿਬਾਸਨ ਹੋਈਐ.” (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਂਡੇ (ਬਰਤਨ)
 ਬਿਨਾ। ੩ ਵਾਸਨ (ਵਸਤੂ) ਬਿਨਾ. ਵਸਨ ਰਹਿਤ.

ਨਿਬਾਹ. ਸੰ. ਨਿਵਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਬਾਰਯ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲੇ
 ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੁਜਾਰਾ। ੩ ਕੰਮ
 ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. “ਕਾਜ ਤੁਮਾਰੇ ਏਇ ਨਿਬਾਹਿ.”
 (ਕਊ ਮ: ੫)

ਨਿਬਾਹਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਹ.
 ਨਿਬਾਹੁਣਾ }

ਨਿਬਾਹੁ. ਵਿ—ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਬਾਹੁ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜਸਪਤਿ ਦੀਵਾਨ.

ਨਿੰਬਾਦਿਤਰ } ਦੇਖੋ, ਬੈਸਨਵ (ੳ)
 ਨਿੰਬਾਰਕ }

ਨਿਬਾੜਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ. ਹਟਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾੜਾ.
 ਨਿਬਿੜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਿੜ.

ਨਿੰਬੂ. ਸੰ. ਨਿੰਬੂਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਂਬੂ. L. Citrus Acida.
 (Lemon). ਕਾਕੜੀ ਨਿੰਬੂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਨਿੰਬੂ ਜਿਕਰ ਅਤੇ
 ਮੇਦੇ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰੱਖ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਖਾ, ਸਿਰਪੀਤ,
 ਰਾਪ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿਕੰਜਬੀ ਬਹੁਤ ਫੁਟ
 ਕਰਦੀ ਹੈ. ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਮੁਰੱਬਾ ਭੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ.

ਨਿੰਬੂਨਿਚੋੜ. ਦੇਖੋ, ਨੇਂਬੂਨਿਚੋੜ.

ਨਿਬੇਰ } ਸੰ. ਨਿਵੰਤੰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੋ ਮਿਲੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ
 ਨਿਬੇਰਾ } ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਾਯਾ. ਨਿਆਂ. ਇਨਸਾਫ਼।
 ਨਿਬੇੜਾ } ੨ ਫੈਸਲਾ. “ਤਹਿ ਸਾਚ ਨਿਆਇ ਨਿਬੇਰਾ.” (ਸੋਰ
 ਨਿਬੇੜੁ } ਮ: ੫) “ਅੰਤਿ ਸਚਨਿਬੇੜਾ ਰਾਮ.” (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:

੩) “ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਥਿ ਨਿਬੇੜੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ.
 ਨਿਚੋੜ. “ਸਬਦੈ ਕਾ ਨਿਬੇੜਾ ਸੁਣਿ ਤੂ ਅਉਧੁ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)
 ੪ ਸਮਾਪਤੀ. ਖਾਤਮਾ. “ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੧)
 ੫ ਹਿਸਾਬ ਕੁਕਤਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ
 ਲੀਜੇ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਨਿਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੰਧਨ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਅਨੇਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ (ਨੇਮ) ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ। ੩ ਕੁੰਬ। ੪ ਛੰਦਕੁੰਬ।
 ੫ ਵਿ—ਬਿਨਾ ਬੰਧਨ. ਅਜਾਦ. “ਬੰਦਨ ਕਰੇ ਨਿਬੰਧ ਹੈ.” (ਕੁਪਸੂ)

ਨਿਭ. ਸੰ. (ਨਿ-ਭ) ਵਿ—ਸਮਾਨ. ਤੁਲਨਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨ.

ਨਿਭਣਾ. ਸੰ. ਨਿਵੰਹਣ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਕੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ।
 ੨ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ. ਚਲੇ ਚਲਣਾ। ੩ ਪੁਗਣਾ. ਤੁਕਣਾ.

ਨਿਭਰਮ. ਵਿ—ਨਿਭ੍ਰਮ. ਬਿਨਾ ਕੁਮ. ਸੰਸੇ ਬਿਨਾ.

ਨਿਭਰਾਤ } ਸੰ. ਨਿਸ੍ਰੁਤ. ਵਿ—ਮਾਮੇਸ਼. ਦੁਪਚਾਪ। ੨ ਛਿਪਣ
 ਨਿਭਰਾਤਿ } ਵਾਲਾ. ਅਸੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. “ਕਾਇਆਂ ਅਗਨਿ ਕਰੇ
 ਨਿਭਰਾਤੀ } ਨਿਭਰਾਤਿ.” (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਬੁਝਾਵੇ (ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੇ)
 ਨਿਭਰੰਤਾ } ੩ ਅਚਲ. ਨਿਸ੍ਰੁਤ. “ਸਹਨਸੀਲ ਪਵਨ ਅਰੁ ਪਾਣੀ
 ਬਸੁਧਾ ਖਿਮਾ ਨਿਭਰਾਤੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਨਿਬੰਧ. ਬਿਨਾ
 ਕੁੰਤਿ. ਮਿਥਰਾਕਰਨ ਰਹਿਤ. “ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ.” (ਮਾਰੂ
 ਮ: ੧) “ਅੰਤਹਿ ਬਿਖੁ ਬਾਹਰਿ ਨਿਭਰਾਤੀ ਤਾ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ.”
 (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਅੰਦਰ ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਮੁਹੱ
 ਕਬਾਰਬਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੱਲਾਂ. “ਰੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਦ ਨਿਭਰੰਤਾ.”
 (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿਭਵ } ਵਿ—ਨਿਭੰਧ. ਨਿਭਰ. “ਜਿਨਾ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ,
 ਨਿਭਵਾ } ਮੁਹ ਭਉ ਨਿਭਵਿਆਹ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ
 ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਡਾ ਖੇਡ ਹੈ.

ਨਿਭਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਹਨਾ.

ਨਿਭਾਭ } ਵਿ—ਭਾਗਭਹੀਨ. ਅਭਾਗ. ਬਦਨਸੀਬ.
 ਨਿਭਾਭੜੇ }

ਨਿਭ੍ਰਾਂਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਭਰਾਤ ੪.

ਨਿਭ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਨਿਸ੍ਰੁਤ. ਵਿ—ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ।
 ੩ ਨਿਬੰਧ ਕੀਤਾ। ੪ ਪੂਰਣ.

ਨਿਮ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਮੁਤਾ. ਨਮਨ. “ਨਮੇ ਨਿਮਕੁਪ ਨਿਰੰਜਨ.” (ਗੁਰਮਨ)
 ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿ। ੪ ਸੰ. ਕਿੱਲੀ. ਕੀਲਾ. ਖੁੰਟਾ.

ਨਿੰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ ਅਤੇ ਨਿੰਮੁ.

ਨਿਮਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਮਸਕਾਰ.

ਨਿਮਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਸਨ. “ਘਘਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਿਮਸੈ ਸੋਈ.”
 (ਕਊ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਸੈ (ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ)

ਨਿਮਕ. ਦੇਖੋ, ਨਮਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖ.

ਨਿਮਕਾ. ਨਿਮਖ ਮਾਤ੍ਰ. “ਮਿਲੈ ਦਾਨ ਹਰਿ ਨਿਮਕਾ.” (ਤੁਖਾ ਛੰਤ

ਮ: ੫)

ਨਿਮਖ. ਸੰ. ਨਿਮਿਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਉਤਨਾ ਵੇਲਾ, ਜੋ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਭੇਗਣ (ਝਮਕਣ) ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਨਿਮੇਸ਼ "ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਮਨ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ." (ਕੁੰਜ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਮਖ ਸ਼ਬਦ ਚਰਾ (ਚਰਾ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਕਰਿ ਸਰੀਰ ਕਟਾਵੈ." (ਲੁਖਮਨੀ)

ਨਿਮਖਕ. ਨਿਮਿਸ਼-ਇਕ. ਏਕ ਨਿਮਖ. "ਮੂਸਨ ਨਿਮਖਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਦੇਉ ਸਰਬ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਨਿਮਖਫਾ } ਨਿਮਿਸ਼ ਭਰ. ਨਿਮੇਖ ਮਾਤ੍ਰ. "ਭਰੁ ਰਾਮਨਾਮ ਹਰਿ
ਨਿਮਖਭਾ } ਨਿਮਖਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਮੁਖਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ
ਨਿਮਖਾ } ਨਿਮਖਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)
ਨਿਮਖਾਤੀ }

ਨਿਮਖਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖਕ.

ਨਿਮਖੇ. ਨਿਮਿਸ਼ਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ. "ਹਮਰੇ ਅਵਗਨ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੇ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਮਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਨਿਮਖ ਵਿੱਚ ਬਾਲ (ਦਗਧ ਕਰ) ਦਿੱਤੇ.

ਨਿਮਕਨ. ਸੰ. ਨਿਮਕੂ. ਵਿ—ਭੁੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਨੈ ਨੀਨ. ਤਨਮਯ. ਕਿਸੇ ਭਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਨਿਮਘਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਮਤਾ. ਨੰਮਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਮੇ ਕਉ ਦੀਸੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਨਿਮਘਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਨਿਮੇਂਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਨਾਨ। ੨ ਫੁਬਕੀ ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ.

ਨਿਮਣ } ਸੰ. ਨਿਮੰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਰਚਨਾ. ਬਨਾਵਟ। ੨ ਬਣਾਉਣ
ਨਿਮਣਾ } ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਭਰਤ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਚਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਨਿਮਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਨਿਮਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਿਤ. "ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਨਮਨਤਾ. ਨੰਮਤਾ. "ਨਿਮਤ ਬਲ ਜਲ ਪਹਿਚਾਨੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਮਨ. ਸੰ. ਨਿਮ੍. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਵਾਣ. ਗਹਿਰਾਈ। ੨ ਵਿ—ਭੁੱਖਾ. ਨਿਮਨਗਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਮ੍ (ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਨੂੰ) ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਨਦੀ. ਨਿਮਰੀਕ੍ਰੁਤ. ਵਿ—ਨਮ੍ਰੁਤ. ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ. "ਨਿਮਰੀਕ੍ਰੁਤ ਸਦੀਵ ਪਰਮ ਪਿਆਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਨਿਮਲ } ਸੰ. ਨਿਮੰਲ. ਪ੍ਰਾ. ਨਿੱਮਲ. ਵਿ—ਮੇਲ ਰਹਿਤ. ਸੁੱਧ
ਨਿਮਲੁ } ਉੱਜਲ. "ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿਮਲੁ ਅਵਤਰਾਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਿਮਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ.

ਨਿਮਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜੀ.

ਨਿਮਾਣ } ਸੰ. ਨਿਮੰਨ. ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ
ਨਿਮਾਣ } ਹੋਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਤਿਰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਨਿਮੰਨਿਆ ਹਰਿ

ਮਾਣੁ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਨਿਮ੍ ਸਥਾਨ. ਨੀਵਾਂ ਥਾਂ. ਢਲਵਾਣ.

ਨਿਮਾਣਾ } ਵਿ—ਨਿਮੰਨ. ਬਿਨਾ ਅਭਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣ ੧।
ਨਿਮਾਣਾ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕੁਸ਼ੀ. ਕੋੜੀ.

ਨਿਮਾਣੀ. ਵਿ—ਨਿਮ੍ਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹਰਿ ਬਿਨ ਕਿਉ ਪਾਵੈ ਸੁਖ?" (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਚਾ) ੩ ਭੁੱਖੀ. ਨੀਵੀਂ. "ਛੋਰ ਨਿਮਾਣੀ ਸਭ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਸੰਗਤਾ—ਬਿਨਾ—ਪਾਣੀ. ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਨਿਮਾਣੀ ਮਾਣੀਆ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਤੂੰ ਨਿਮਾਣੀ ਮਾਣੀਆ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਨਿਮਾਨ } ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣ, ਨਿਮਾਣਾ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੀ. "ਨਿਮਾਨੇ
ਨਿਮਾਨਣੀ } ਕਉ ਕੁਰਿ ਕੀਨੈ ਮਾਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰਹਿ
ਨਿਮਾਨਤੀ } ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ)
ਨਿਮਾਨਾ }
ਨਿਮਾਨੀ }
ਨਿਮਾਨੇ }

ਨਿਮਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਮੀਟਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਝਮਕੀਏ. ਨਿਮੇਸ਼। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜੋ ਦੱਤਾਕ੍ਰੇਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ੪ ਰਾਜਾ ਇਕ੍ਰਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਵਿਦੇਹ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਮਿ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੂੰ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੇ ਇੰਦੁ ਦਾ ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਯੱਗ ਕਰਾਕੇ ਜਦ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ, ਤਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਿਮਿ ਯੋਤਮ ਤੋਂ ਯੱਗ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੇ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਸੁਾਪ (ਸ਼ਾਪ) ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ. ਨਿਮਿ ਨੇ ਭੀ ਵਸਿਸ੍ਠ ਨੂੰ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਭੀ ਸਰੀਰ ਫੁਟ ਜਾਵੇਗਾ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਵਸਿਸ੍ਠ ਦੇਹ ਛੱਡਕੇ ਮਿਤ੍ਰਾਵਰੁਣ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦੁਆਰਾ ਫਿਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਅਮਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਨਿਮਿ ਨੇ ਮੁੜ ਮੁਰਦਾ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਨਿਮਿ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾ.

ਨਿਮਿਖ. ਸੰ. ਨਿਮਿਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਪਲਕ। ੨ ਉਤਨਾ ਵੇਲਾ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਪਲਕ ਡਿਗੇ. (twinkling the eye)

ਨਿਮਿਖਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖਾਤੀ.

ਨਿਮਿਤ } ਸੰ. ਨਿਮਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਰਣ. ਹੇਤੁ. ਸਥਾ. ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ.
ਨਿਮਿਤ } ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਸ਼ਬੁਨ. (ਸਕਨ).

ਨਿਮੀਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਨਾ ਸਮਾਂ ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਨੇੜੇ ਝਮਕੀਏ। ੩ ਮਰਣ. ਦੇਹ ਦਾ ਤੜਾਫ਼.

ਨਿਮੀਲਿਤ. ਵਿ—ਬੰਦ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ. “ਨਿੰਮੂ ਬਿਰਖ ਬਹੁ ਸੰਚੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਨਿਮੁਣਿਆਦਾ } ਵਿ—ਬਿਨਾ ਬੁਨਿਆਦ. ਨਿਰਮੂਲ. ਤਾਵ—
ਨਿਮੁਣਿਆਦੀ } ਨਾਪਾਇਦਾਰ. ਅਨਸਿਬਰ. “ਨਾਮ ਵਿਹੁਣਿਆ
ਨਿੰਮੁਣੀਆਦਾ } ਨਿਮੁਣਿਆਦੀ ਦੇਹ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
“ਕੁਝਿ ਕਪਟਿ ਬੀਚਿ ਨਿੰਮੁਣੀਆਦਾ ਬਿਨਸਿਗਇਆ ਤਤਕਾਲੇ.” (ਆਸਾ
ਮ: ੫) ਥੂਠ ਛਰੇਬ ਨਾਲ ਠਗਕੇ ਅਨਿਸਿਬਰ ਪੁਣੀ ਦਿਨਸੁ ਹੋ
ਗਿਆ.

ਨਿਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੂਲ.

ਨਿਮੇਖ. ਸੰ. ਨਿਮੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਖ ੧ ਅਤੇ ਨਿਮਿਖ. “ਮੇਖੁਲੀ
ਨਿਮੇਖ ਸੰਦੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨) ਪਨਕਾਰੂਪ (ਨੇੜਾਂ ਦੀ) ਤੜਾਫ਼ੀ ਹੈ.
ਨਿਮੇਭਾਣਾ. ਵਿ—ਨੰਮੂ (ਨੀਵਾਂ) ਚਾਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਸਰਮਿੰਦਾ.
ਲੋਜਿਤ.

ਨਿਮੋਰੀ } ਸੰਗਤ—ਨਿੰਮ (ਨਿੰਬ) ਦਾ ਫਲ. ਨਿਮੋਲੀ ਦਾ ਤੇਲ
ਨਿਮੋਲੀ } ਖਲਤੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਹੁ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ
ਨਿਮੋਰੀ } ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਉਂਦਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਦਾ. ਨਿਉਂਦਾ.
ਨਿਮੰਤ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਨਿਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ.

ਨਿਮੂਤਾ } ਸੰ. ਨਮੂਤ੍ਰ. ਨਮੂਤਾ. ਸੰਗਤ—ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਨਿਮ੍ਰਿਤਾ } ਹਲੀਮੀ. ਨਿਰਅਭਿਮਾਨਤਾ. “ਨੀਚ ਕੀਚ ਨਿਮ੍ਰਿਤ
ਘਨੀ.” (ਚਉਥੇਲੇ ਮ: ੫) “ਸੰਨਾਹੰਤਨ ਨਿਮ੍ਰਿਤਚ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)
ਨਿਯਗ੍ਰੋਧ. ਬੇਹਤ. ਵਟ. ਦੇਖੋ, ਨਜਗ੍ਰੋਧ.

ਨਿਯਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਯਮ ਦਾ ਭੋਧ। ੨ ਮਿਣਿਆ. ਤੋਲਿਆ।
੩ ਮੁਕੱਰਿਰ ਕੀਤਾ. ਠਹਿਰਾਇਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਅਤ.

ਨਿਯਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਸਤੂਰ. ਕਾਇਦਾ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ. ਪ੍ਰਣ।
੩ ਯੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਅਰਥਾਤ—ਤਪ, ਸੰਤੋਖ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ,
ਵਿਦਯਾਅਭਾਸ, ਦਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਲਨ। ੪ ਫਾ ੮ ਮੈ
ਨਹੀਂ ਹਾਂ.

ਨਿਯਰ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਰ.

ਨਿਯਰਜਦ. ਫਾ ੨੨ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ. ਕੀਮਤ ਯੋਗਤ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ.

ਨਿਯਰਾਵਾ. ਨਿਯਰ (ਨੇੜੇ) ਆਵਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਇਆ. “ਤਜਨ
ਸਰੀਰ ਸਮਾ ਨਿਯਰਾਵਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਾਸ.

ਨਿਯਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਜ਼.

ਨਿਯਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਰਫ਼. ਰਸਤਾ.

ਰਾਰ. “ਭੋਰਿਨਾਦ ਨਿਯਾਨ.” (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਭੇਰੀ ਦੀ ਧੁਨਿ.
ਨਿਯਾਬਤ. ਆ ੨੨ ਨਾਯਬ ਦੀ ਪਦਵੀ.

ਨਿਯਾਮਕ. ਵਿ—ਨਿਯਮ (ਕਾਇਦਾ) ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਬੰਧ
(ਇੰਤਜ਼ਾਮ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ।
੪ ਸੰਗਤ—ਮਨਾਹ. ਕੇਵਟ। ੫ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.
ਨਿਯੁਕਤ. ਸੰ. ਨਿਯੁਕਤ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.
ਨਿਯੋਗ. ਸੰ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੋਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗਤਾ.
ਹੁਕਮ. “ਕਾਨਨ ਗਮਨਯੋ ਬਿਨਾ ਨਿਯੋਗੁ.” (ਨਾਪ੍ਰ)

੩ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਵਾ
ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਿ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਨਾ
ਹੋਵੇ, ਉਹ ਦੇਵਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ
ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ.^੧ ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਨੇ ਆਰਯਾਂ ਨਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ
ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ.^੨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਿੰਦਿਤ ਰਸਮ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਭਚਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ.

ਨਿਯੋਗ੍ਰੋਧ. ਵਟ. ਬੇਹਤ. ਦੇਖੋ, ਨਜਗ੍ਰੋਧ. “ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਵਿਦਾਸਹੀਂ
ਨਿਯੋਗ੍ਰੋਧ ਕੀ ਛਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨਿਯੋਜਨ. (ਨਿ-ਯੁਜ) ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋਤਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੰਬੰਧ।
੩ ਬੰਧਨ। ੪ ਖੋਤੇ ਬੈਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਬ ਗੱਡੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋਤਣ ਦਾ
ਭਾਵ.

ਨਿਯੰਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਯੰਤਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿਯਨ੍ਰ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋਤਣ
ਵਾਲਾ। ੩ ਖੋਤੇ ਰਬ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰ. ਸੰ. ਨਿਰ. ਵਟ—ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹ, ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਨਿਰਜਨ
ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਨਿਰਸ. ਸੰ. ਵਿ—ਰਸ ਬਿਨਾ. ਔਸੁਆਦ। ੨ ਰਸ ਦਾ ਤੜਾਫ਼ੀ. “ਹੋਇ
ਨਿਰਸ ਸੁਰਸ ਪਹਿਚਾਨਿਆ.” (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਰਸ (ਜਲ)
ਬਿਨਾ. “ਨਿਰਸ ਮੇਘ ਹੈ ਕੇ ਨਿਲ ਦੇਸੁ.” (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਸ.

ਨਿਰਸਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਸੂ.

ਨਿਰਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਨਿਰਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਅਤ੍ਰ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਨਾ. ਵਧ। ੨ ਹਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ।
੩ ਫੈਂਕਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ। ੪ ਨਿਕਲਣਾ। ੫ ਨਿਰ-ਅਸਨ. ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ
ਨਿਰਾਹਾਰ.

ਨਿਰਸੰਸ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. “ਭਵਸਾਗਰ ਕੇ ਨਿਰਸੰਸ
ਤਰੇ.” (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਾਜ—ਨਿਸੰਸ. ਬੇਚਰਮ. ਕੂਰ. ਨਿਰਦਯ.

ਨਿਰਸੰਕ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਸੰਕਾ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਨਿ:ਸੰਕ.

ਨਿਰਸੂ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਤੜਾਗਿਆ. ਤਰਕ
ਕੀਤਾ। ੩ ਫੈਂਕਿਆ. ਵਗਾਹਿਆ. “ਨਿਕੇਤ ਤੇ ਲੇਜਾਇ ਨਿਰਸ
ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਆ: ੯, ਬ. ੫੯.

ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਚਤੁਰਥ ਸਮੁੱਲਾਸ.

ਤਹਿੰ." (ਨਾਪੁ) ਘਰੋਂ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਪਾਂਦੇ ਹਨ.
 ਨਿਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਹਾਰ. "ਨਿਰਹਾਰਵਰਤੀ ਆਪਰਸਾ." (ਸ੍ਰੀ
 ਅ: ਮ: ੫)
 ਨਿਰਹਾਰਵਰਤੀ. ਵਿ—ਨਿਰਹਾਰਵਰਤੀ. ਐਸਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ
 ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਨਾ ਕਰੇ.
 ਨਿਰਹਾਰੀ. ਵਿ—ਨਿਰਹਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਦਾ
 ਤਿਆਗੀ. "ਨਿਰਹਾਰੀ ਕੇਸਵ ਨਿਰਵੈਰਾ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)
 ਨਿਰਹੰਕਾਰ. ਵਿ—ਹੰਕਾਰ ਬਿਨਾ. ਹਲੀਮ.
 ਨਿਰਕਤ. ਸੰ. ਅਨੁਰਕੁ. ਵਿ—ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ. ਆਸ਼ਕ। ੨ ਲੀਨ.
 ਧਰਮਪਰਾਇਣ. "ਸਤ੍ਰੁ ਮੇ ਭਯੋ ਨਿਰਕਤ." (ਨਰਸਿੰਘਵ)
 ਨਿਰਕਰ. ਵਿ—ਜੋ ਅਕਰ ਨਾ ਜਾਏ. ਅਣਪੜ੍ਹ. ਉੱਮੀ.
 ਨਿਰਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਖਨਾ। ੨ ਭਾ ੬. ਨਿਰਖ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਉ.
 ਮੁੱਲ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾ। ੩ ਸੰ. ਨਿਰੀਕਤ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਯੋਗਤ. "ਤਬ ਲੋ
 ਨਿਰਖਹਿ ਨਿਰਖ ਮਿਲਾਵਾ." (ਗੁਰੂ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਤੱਕਣ ਵਾਲੇ
 (ਜਿਕਰਾਸੁ) ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਮਿਲਾਇਆ.
 ਨਿਰਖਣਾ } ਸੰ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. "ਨਿਰਖਉ ਰੁਮਲੀ ਓਰ." }
 ਨਿਰਖਨਾ } (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. ਧਰਮ ਕਰਨਾ.
 "ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਜਬ ਜਾਇ ਪਾਵਾ." (ਗੁਰੂ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)
 ਨਿਰਖਿਤ. ਸੰ. ਨਿਰੀਕਿਤ. ਵਿ—ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਂਚਿਆ.
 ਪੜਤਾਲਿਆ.
 ਨਿਰਖੀ. ਦੇਖੀ, ਦੇਖੋ, ਨਿਰਖਨਾ। ੨ ਨਿਰ—ਕੀਟ ਹੋਈ. ਗੁਜਰੀ.
 ਵੀਤੀ. "ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਚੈਨਿ ਸਭ ਨਿਰਖੀ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ:
 ੪) ਵੇਖਦੇ ਉਡੀਕਦੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵੀਤੀ.
 ਨਿਰੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਕਰ.
 ਨਿਰਕਨਿ. ਸੰ. ਨਿਰਾਜ. ਵਿ—ਅਗਨਿ ਹੋਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਾਗੀ.
 ਨਿਰਗਮ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਗਮ. ਬੋਲ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰ. ਨਿਰਮ. ਸੰਗਤਾ—
 ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਰਮਿਤ। ੩ ਨਿਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ
 ਨਿਰਗਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਆਗਮ ਨਿਰਗਮ ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
 ਨਿਰਗੁਣ. ਸੰ. ਨਿਰੁਣ. ਵਿ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ ਤੋਂ
 ਰਹਿਤ। ੨ ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ. "ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮ ਤਿਨੀ ਬੁਝਿ ਲਹਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) ੩ ਬਿਨਾ ਸਿਫਤ. ਗੁਣਹੀਨ. ਖੁਬੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ.
 "ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਬਲ ਰਹਿਤ.
 "ਇਕ ਨਿਰਗੁਣ ਬੈਲ ਹਮਾਰ." (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)
 ਨਿਰਗੁਣਆਰ } ਵਿ—ਗੁਣਹੀਨਤਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ
 ਨਿਰਗੁਣਆਰ } ਗੁਣ ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਗੁਣਵੰਤੀਏ! ਪਿਰ ਦੇਖਿ
 ਨਿਰਗੁਣਵੰਤ } ਹਦੂਰੇ." (ਵਡ ਫੰਤ ਮ: ੨)
 ਨਿਰਗੁਣਵੰਤਰਾ }
 ਨਿਰਗੁਣਵੰਤਤਾ }
 ਨਿਰਗੁਣਵੰਤਤੀ }
 ਨਿਰਗੁਣਵੰਤਾ }

ਨਿਰਗੁਣਿ. ਗੁਣਰਹਿਤ (ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ) ਨੂੰ. "ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ
 ਗੁਣ ਕਰੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਨਿਰਗੁਣ ਨੇ.
 ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣਆਰਾ.
 ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ. ਨਿਰਗੁਣ ਵਿੱਚ. ਗੁਣਹੀਨ ਮੈਂ. "ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ,
 ਕੋ ਗੁਣ ਨਾਹੀ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ ਦਾ
 ਬਹੁਵਚਨ.
 ਨਿਰਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣ ੧. "ਨਿਰਗੁਣ ਕਰਤਾ, ਸਰਗੁਣ
 ਕਰਤਾ." (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣ ੩. "ਨਿਰਗੁਣ ਨੀਚ
 ਅਨਾਥ ਅਪਰਾਧੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
 ਨਿਰਗੁਣੀਆਰ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਾ. "ਹਮ ਨਿਰਗੁਣੀਆਰ
 ਨਿਰਗੁਣੀਆਰਾ } ਨੀਚ ਅਜਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਨਿਰਗੰਧ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਗੰਧ (ਬੂ). "ਕਾਠ ਨਿਰਗੰਧ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
 ਨਿਰਘ. ਵਿ—ਅਘ (ਪਾਪ) ਬਿਨਾ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.
 ਨਿਰਘਾਤ. ਸੰ. ਨਿਘੀਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਪ੍ਰਬਲ
 ਅੰਧੇਰੀ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਤਕ। ੩ ਚੋਟ (ਪ੍ਰਹਾਰ)
 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ. "ਉਠੈ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਘਾਤ ਆਘਾਤ ਬੀਰੰ." (ਜਨਮੇਸ਼ਕ) ੪ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੫ ਭੂਚਾਲ.
 ਨਿਰਜਨ. ਵਿ—ਨਿਜੰਨ. ਜਨ ਰਹਿਤ. ਸੁੰਨਾ. ਭੈਰ ਆਬਾਦ।
 ੨ ਏਕਾਂਤ.
 ਨਿਰਜਰ. ਸੰ. ਨਿਜੰਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁਢਾਪਾ ਨਹੀਂ. ਜਰਾ
 ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ.
 ਨਿਰਜਲ. ਵਿ—ਨਿਜਲਿ. ਜਲ ਬਿਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ
 ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ.
 ਨਿਰਜਲ ਏਕਾਦਸ਼ੀ } ਨਿਜੰਨੇਕਾਦਸ਼ੀ. ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੧,
 ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ } ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ
 ਨਿਰਜਲੈਕਾਦਸ਼ੀ } ਸਨਾਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਦਾ
 ਤਿਆਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ
 ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬਿਨਾ ਜਲ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸ਼ੀ ਦੇ
 ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਵਰਤ ਉਪਾਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. (ਦੇਖੋ,
 ਹਰਿਭਕ੍ਤਿਵਿਲਾਸ, ਵਿਲਾਸ ੧੫). ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ
 ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੰਦ ਤੋਂ ਆਪ
 ਨੂੰ ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ
 ਹੋਵੇਗਾ.
 ਅੰਬ ਸਦਾਸੋਂ ਦੂਸ ਆਠਸੋਂ ਆਰੂ ਖਾਏ।
 ਖੀਰੇ ਕਈ ਹਜਾਰ ਕੱਕੜੀ ਖੇਤ ਮੁਕਾਏ।
 ਦਹੀ ਕਟੋਰੇ ਚਾਚ ਘੜੇ ਦੋ ਰਸ ਕੇ ਪੀਏ।
 ਲੱਛੂ ਪੇੜੇ ਅਧਿਕ ਖੁੰਬਚੇ ਖਾਲੀ ਕੀਏ।
 ਇਹ ਭਾਂਤ ਦਿਵਸ ਵੀਤਤ ਭਯੋ ਵ੍ਰਤ ਨਿਰਜਲ ਏਕਾਦਸ਼ੀ।
 ਚੈਨ ਸਭਰ ਕਰ ਸੋਰਹੋ, ਭੋਰ ਹੋਇਕੀ ਦੁਆਸੀ.
 ਨਿਰਜਾਸ. ਸੰ. ਨਿਯੰਸ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਫ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਰਸ,

ਜੋ ਗਾਧਾ ਹੋਕੇ ਕੁੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਾਰ. ਨਿਰੋਤ। ੩ ਨਿਰਣਯ.
 ਫੈਸਲਾ. "ਜਿਉ ਭਵੈ ਤਿਉ ਨਿਰਜਾਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਨਿਰਜਾਸਿ. ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ. ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਮਨਿ ਦੇਖਹੁ ਨਿਰਜਾਸਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)
 ਨਿਰਜਾਣ. ਸੰ. ਨਿਯੰਣ. ਸੰਗਤ—ਸਫਰ. ਯਾਤਰਾ। ੨ ਮੋਕ. ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ। ੩ ਮਰਨਾ.
 ਨਿਰਜੀਉ. ਸੰ. ਨਿਜੀਵ. ਵਿ—ਜੀਵ ਰਹਿਤ. ਬੇਜਾਨ. "ਸਰਜੀਉ ਕਾਟਹਿ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
 ਨਿਰਜੀਤ. ਵਿ—ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਅਜੇਯ। ੨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਿਜੀਵਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਜੀਤ ਲਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਪੁਰਸਾਰਥ ਤਤਾਗਕੇ ਜੀਵਨਦਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਰਦਾ ਹੈ. "ਜਾਣ ਭਰਾਵਾ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਜੀਤ ਪਰਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਨਿਜਿੱਤ. ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ.
 ਨਿਰਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜੀਉ.
 ਨਿਰਜੁਰ. ਸੰ. ਨਿਜੁਰ. ਵਿ—ਜੁਰ (ਤਾਪ) ਰਹਿਤ। ੨ ਅਰੋਗ। ੩ ਨਿਰਜਰ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਜੁਰ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਿਰਜੁਰ ਜਜਹਿ ਅੰਜੁਲੀ ਜੋਗੀ." (ਨਾਪੁ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਦੇਵਤੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਰ.
 ਨਿਰਜੋਗ } ਵਿ—ਨਿਯੋਗ. ਬਿਨਾ ਸੰਬੰਧ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ.
 ਨਿਰਜੋਗਾ } "ਆਪਹਿ ਰਸਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਨਿਰਜੋਗ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਵਭੈ ਭਾਗਿ ਪਾਏ ਹਰਿ ਨਿਰਜੋਗ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਲੰਕਾਰ. ਜੇਵਰ. ਗਹਿਣਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਬੈਲ ਆਦਿ ਦੇ ਸੋਝਣ ਦਾ ਸਾਜ.
 ਨਿਰਜੁਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜੁਰ.
 ਨਿਰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਭਰ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਰ. ਚਸਮਾ. Spring। ੩ ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੪ ਹਾਥੀ.
 ਨਿਰਣਉ } ਸੰ. ਨਿਣੰਯ. ਸੰਗਤ—ਵਿਵੇਕ. ਵਿਚਾਰ. ਸਤਰ ਅਸਤਰ
 ਨਿਰਣਯ } ਆਦਿ ਦਾ ਗੜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਫੈਸਲਾ. ਨਿਬੇਤਾ।
 ਨਿਰਣਾ } ੩ ਨੀਰ-ਨਵ (ਨਯਾ). ਨਵੀਨ ਜਲ. ਨੌ ਨੀਰ. "ਖੇਤ ਮਿਆਲਾ ਉਚੀਆ ਘਰਉਚਾ ਨਿਰਣਉ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)
 ਜਿਸ ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਦਾ ਨਵੀਨ ਜਲ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਾ ਦਾ ਉੱਚਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਸਦਾ ਹੈ.
 ਨਿਰਣਾਯਕ. ਨਿਣੰਯਕ. ਨਿਣੰਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. Arbitrator.
 ਨਿਰਣੀਤ. ਸੰ. ਨਿਣੀਤ. ਨਿਰਣਯ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.
 ਨਿਰਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਤਪਰ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਲਿਵਲੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਤਿ ਅਤੇ ਨਿਤਰ.
 ਨਿਰਤਕਾਰ. ਨਿਤਰ (ਨਾਚ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮੇਘ ਸਮੇ ਮੇਰ ਨਿਰਤਕਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਚਾਰ. ਨਤੰਕ.
 ਨਿਰਤਿ. ਅਤਰੰਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਰਵੀਐ ਹਰਿ ਨਿਰਤਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨਿਰਤ। ੨ ਸੰ. ਨਿਰਤਿ. ਅਤਰੰਤ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਅਖੰਡ ਮੁਹੱਬਤ। ੩ ਸੰ. ਨ੍ਰਤ—ਨਿਤਰ. ਲਯ ਤਚ ਨਾਲ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਾਚ. "ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਸੇ ਵਜਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੪ ਨਿ-ਰਤਿ (ਜ਼ਤਿ). ਮੰਗਲਰੂਪ. ਕਲਾਣਰੂਪ। ੫ ਮਾਰਗ ਖੋਜ. "ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ਗਈ ਸਹੰਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੬ ਅਨ੍ਰਤ (ਭਨ੍ਰਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨਿਰਤਿ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਅਸਤਰ. ਮਿਥਤਾ. "ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੂਝੇ ਜੇ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਜੋ ਕੋਈ ਸਤਰ ਅਸਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ। ੭ ਨਿਣੰਯ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਣੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ. "ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਵੈ ਅਸੰਖ ਗੁਣ." (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੮ ਸੰ. ਨਿਰਤਿ. ਨਿਰੀਤਿ. ਰਿਤਿ (ਘ੍ਰਿਣਾ—ਗਲਾਨਿ) ਰਹਿਤ। ੯ ਅਧਰਮ ਦੀ ਇਸ਼ਕੀ। ੧੦ ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ। ੧੧ ਮੌਤ। ੧੨ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਰੀਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਨਿਰਤਿਸਯ } ਸੰ. ਨਿਰਤਿਸਯ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਅਤਿਲਯ
 ਨਿਰਤਿਸੈ } (ਵਧਕੇ) ਨਾ ਹੋਵੇ. ਹੋਂਦ ਦਰਜੇ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.
 ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਤਰ (ਨਾਚ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਏਹੁ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਨਤੰਕ (ਨਚੰਕ). ਨਿਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਚਾਰ. "ਰਾਮ ਕੋ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)
 ਨਿਰਤਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਤਰ. ਨਾਚ. "ਨਿਰਤਰੰ ਕਰੋਤਿ ਜਥਾ ਮਰਕਟਹ." (ਸਰਸ ਮ: ੫)
 ਨਿਰਤਰਯ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਅਤਰਯ (ਨਾਸ਼) ਨਹੀਂ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
 ਨਿਰਦਇ } ਸੰ. ਨਿਦੰਯ. ਵਿ—ਦਯਾਹੀਨ. ਬੇਰਹਮ.
 ਨਿਰਦਇਆ } "ਨਿਰਦਇਆ ਨਹੀ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ." (ਰਾਮ
 ਨਿਰਦਈ } ਅ: ਮ: ੧)
 ਨਿਰਦਯ }
 ਨਿਰਦਲਨ. ਸੰ. ਨਿਦੰਲਨ. ਸੰਗਤ—ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੁਝਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਨਿਰਦਲਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ਨਿਰਦਾਵਾ. ਵਿ—ਦਾਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ. "ਨਿਰਦਾਵੈ ਚਹੈ ਨਿਸੰਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
 ਨਿਰਦਿਸ੍ਰ. ਸੰ. ਨਿਦੰਸ੍ਰ. ਵਿ—ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿਰਣਯ ਕੀਤਾ। ੨ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ.
 ਨਿਰਦੇਸ. (ਨਿਰ-ਦਿਸ਼) ਸੰ. ਨਿਦੰਸ਼. ਸੰਗਤ—ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗਤਾ. ਹੁਕਮ। ੩ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦੇਸ਼. ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਵ ਅਥਵਾ ਪੱਛਮ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ. "ਨਮਸ੍ਰੰ ਨਿਰਦੇਸੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨਿਰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਦਈ. "ਨਿਰਦੇ ਜੰਤੂ ਤਿਸੁ ਦਇਆ ਨ ਪਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਨਿਰਦੇਸ } ਵਿ—ਨਿਦੇਸ. ਬੇਐਬ. ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਪਰਾਧ
ਨਿਰਦੇਖ } ਬਿਨਾ. ਬੇਕੁਸੁਰ.

ਨਿਰਦੰਡ. ਵਿ—ਨਿਦੰਡ. ਪਾਖੰਡ ਰਹਿਤ। ੨ ਅਭਿਮਾਨ ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਧਨ. ਵਿ—ਨਿਧੰਨ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਧਨ ਨਹੀਂ. ਕੰਕਾਲ. "ਨਿਰਧਨ
ਕਉ ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਧਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨਿਰਧਾਤੁ. ਵਿ—ਧਾਤੁ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ ੫-੬-੭.

ਨਿਰਧਾਰਣ. ਸੰਗਤ—ਨਿਧਾਰਣ. ਨਿਸ਼ੇ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਰੂਟ
ਦੇਸ, ਸਤਰ ਅਸਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਨਿਰਪੂਤ. ਵਿ—ਨਿਪੂਤ. (ਨਿਰ-ਪੂਤ) ਕੰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਤਿਆ
ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਤਨਾਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਜਿਸ
ਨੇ ਵਿਕਾਰ ਭਾਤਕੇ ਪਰੇ ਸਿੱਟੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੪ ਸੰ. ਨਿਪੋਤ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਪੂਤ.

ਨਿਰਨਉ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਣਉ. "ਕਰਿ ਨਿਰਨਉ ਭੀਠਾ." (ਵਾਰ
ਨਿਰਨਾ } ਜੈਤ) ੨ ਨਿਰੰਨ. ਨਿਰਨਾ ਕਾਲਜਾ. ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਦ
ਰਾਤ ਤੋਂ ਜਾਗਕੇ ਅਜੇ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਧਾ ਹੋਵੇ.

ਨਿਰਨਾਥ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਥ (ਸ਼੍ਰਾਮੀ) ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਨਿਨਾਥ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਰਾਜਾ। ੩ ਕਰਤਾਰ.

ਨਿਰਪ. ਵਿ—ਅਪ (ਜਲ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਜਲ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿ-
ਪ. ਨਿਪ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪਤਿ ਰਾਜਾ. "ਨਿਰਪ ਧਾਵਹਿ ਨਤਿ ਦੁਖ
ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਨਿਰਪਰਾਧ. ਵਿ—ਅਪਰਾਧ ਰਹਿਤ. ਬੇਕੁਸੁਰ. ਨਿਰਦੇਸ.

ਨਿਰਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਾਲ.

ਨਿਰਪੇਖ } ਵਿ—ਨਿਰਪੇਕ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੇਕਾ (ਇੱਛਾ) ਨਾ ਹੋਵੇ.
ਨਿਰਪੇਛ } ਅਚਾਹ। ੨ ਲਗਾਉ ਬਿਨਾ. ਅਲਗ. ਅਸੰਗ.

ਨਿਰਬਹੀਐ. ਪਹੁੰਚੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਹ. "ਬਿਨੁ ਕੁਰੁ ਪੰਥੁ ਨ
ਸੁਝਈ, ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਨਿਰਬਹੀਐ?" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਬਲ. ਵਿ—ਨਿਬਲ. ਕਮਜ਼ੋਰ. ਬਲਹੀਨ.

ਨਿਰਬਾਹੁ } ਸੰ. ਨਿਵਾਹ. ਸੰਗਤ—ਸਰੰਜਾਮ. ਪ੍ਰਬੰਧ. ਇੰਤਜਾਮ।
ਨਿਰਬਾਹੁ } ੨ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ।

੩ ਪਾਲਨ. "ਅੰਤਿ ਭਰੈ ਨਿਰਬਾਹੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਜੀਵਿਕਾ.
ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੫ ਪਹੁੰਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਹੀਐ.

ਨਿਰਬਾਣ. ਸੰ. ਨਿਵਾਣ. ਸੰਗਤ—ਮੋਕ. ਫੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ।
੨ ਨਿਵ੍ਰਿਤ. ਹਟਣਾ। ੩ ਵਿਰਕੁ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਦੀ ਖਾਸ ਪਦਵੀ.
ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ। ੪ ਵਿ—ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਸਾਂਤ। ੬ ਮੁਕੁ।
੭ ਬਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੮ ਮੋਇਆ। ੯ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵਾਣ ੨.

ਨਿਰਬਾਣਸਰ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਿਰਬਾਣ
ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਤਾਲ.

ਨਿਰਬਾਣਪਦ. ਸੰਗਤ—ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਪਦ.

"ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਣਪਦ ਚੀਨਿਲੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)
"ਨਿਰਬਾਣਪਦ ਇਕ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ,
ਨਿਰਬਾਣ.

ਨਿਰਬਾਣੀ. ਵਿ—ਵਿਰਕੁ. ਤਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ. "ਆਪਿ
ਨਿਰਬਾਣੀ ਆਪੇ ਭੋਗੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਨਿਰਾਧੀ. ਜੋ
ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ. ਭੁੰਗਾ.

ਨਿਰਬਾਣੀਪਦੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣਪਦ. "ਸਬਦਿ ਰਪੈ ਘਰੁ ਪਾਈਐ
ਨਿਰਬਾਣੀਪਦੁ ਨੀਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਬਾਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵਾਤ.

ਨਿਰਬਾਣੀ. ਵਿ—ਵਾਦ (ਝਗੜਾ) ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਿਰਾਦਿਨ੍
—ਨਿਵਾਦੀ. ਅਪਵਾਦ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰਬਾਧ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਵਾਧ (ਰੁਕਾਵਟ). ੨ ਵਿਘਨ ਰਹਿਤ।
੩ ਵਾਧਾ (ਪੀੜਾ) ਬਿਨਾ. ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਬਾਨ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਰਬਾਣਪਦ. "ਪਵੈ ਪਦ
ਨਿਰਬਾਨਪਦ } ਨਿਰਬਾਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੯) "ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ
ਨਿਰਬਾਨੁ } ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਨਿਵਾਣ.
ਪ੍ਰਵਾਹ. ਵਹਾਉ. "ਸਨਿਲ ਨਿਰਬਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨਿਰਬਿਕਾਰ. ਵਿ—ਨਿਵਿਕਾਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.
ਇਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬੇਐਬ.

ਨਿਰਬਿਖ. ਵਿ—ਨਿਵਿੱਖ. ਬਿਨਾ ਜ਼ਹਿਰ। ੨ ਨਿਵਿੱਸਯ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ
ਕਰਕੇ ਜੋ ਕੁਹਿਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕਨਿਵਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ
੧੦) ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਬਿਖਈ. ਵਿ—ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਤਤਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਿਖ ੨.
"ਦਰਸਨ ਪੇਖਿ ਭਏ ਨਿਰਬਿਖਈ." (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ)

ਨਿਰਬਿਘਨ. ਵਿ—ਨਿਵਿੱਘ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਅਪੰਤਿ (ਆੜਤ)
ਬਿਨਾ। ੩ ਦੁੱਖ (ਕਲੇਸ਼) ਬਿਨਾ. "ਨਿਰਬਿਘਨ ਹੋਇ ਸਭ ਥਾਈਂ
ਫੁਠੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਬੇਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਵੇਦ.

ਨਿਰਬੇਧ. ਵਿ—ਨਿਬੇਧ. ਬੇਧ (ਗ਼ਤਾਨ) ਬਿਨਾ. ਅਜਾਨ.

ਨਿਰਬੰਧ. ਵਿ—ਬੰਧਨ ਬਿਨਾ. ਆਜ਼ਾਦ. "ਭਏ ਦੇਵ ਸਭ ਹੀ
ਨਿਰਬੰਧ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਨਿਬੰਧ. ਸੰਗਤ—ਹਠ. ਜਿਦ। ੩ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ.
ਅਰਜ। ੪ ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ। ੫ ਵਿ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੰਧਾ.

ਨਿਰਬੰਧੁ. ਵਿ—ਸਾਧ ਨਾਤੇ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧੀ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਭਉ } ਵਿ—ਨਿਭੰਧ. ਡਰ ਰਹਿਤ. ਬੇਮੋੜ. ਨਿਡਰ.
ਨਿਰਭਇ } "ਨਿਰਭਉ' ਨਿਰਵੇਦੁ." (ਜਪੁ) "ਤਉ ਨਾਨਕ
ਨਿਰਭਏ } ਨਿਰਭਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਨਿਭੰਧ ਭਏ.

ਨਿਰਭਯ } ਨਿਰਭਰ. ਨਿਭੰਧ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪੂਰਣ। ੨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਆਸ਼੍ਰਿਤ. ਆਸਰੇ ਲੱਗਾ।
ਦੇਖੋ, ਭਉ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

੪ ਨਿਰਾਇਤ. ਅਤਿ.

ਨਿਰਭਵ. ਵਿ—ਤਵ (ਜਨਮ) ਰਹਿਤ। ੨ ਨਿਰਭਵ. ਬੇਮੋਢ. ਨਿਰਭ.
“ਭੈ ਖੀਣਤ ਨਿਰਭਵਹ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਭਾਰ. ਵਿ—ਬੋਝ ਬਿਨਾ. ਹੋਲਾ. ਹਲਕਾ. “ਤੇ ਨਰ ਭਵ ਉਤਾਰਿ
ਕੀਏ ਨਿਰਭਾਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਹੋਲੇ
ਕੀਤੇ.

ਨਿਰਭਿਆਨ. ਵਿ—ਅਭਿਆਨ (ਅਹੰਕਾਰ) ਰਹਿਤ. ਹਲੀਮ.

ਨਿਰਭੀਤ. ਵਿ—ਨਿੰਭੀਤ. ਭਯ ਬਿਨਾ. ਨਿਰਭ.

ਨਿਰਭੇਦ. ਸੰਗਤ—ਨਿਰਭੇਦ. ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ (ਪਾਤਕੇ) ਬਾਹਰ ਆਉਣ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—ਅਖੰਡ. ਇੱਕ ਰਸ.

ਨਿਰਭੈ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਭਯ. “ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ ਤਗਵਾਨੁ.”
ਨਿਰਭਯ } (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) “ਬਿਚਰਤੇ ਨਿਰਭਯੋ ਸਤੁਸੈਨਾ.”
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਾਇਓ } ਰਚਿਆ. ਰਚੇ. ਬਣਾਇਆ. ਬਣਾਏ. ਦੇਖੋ,
ਨਿਰਮਾਏ } ਨਿਰਮਾਣ. “ਤਿਹ ਨਿਰਮਾਈ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕਾ.”
ਨਿਰਮਯ } (ਨਾਪੁ) ਉਸ ਨੇ ਰਚੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.
ਨਿਰਮਯੋ } “ਬੋਹਿਬਉ ਬਿਧਾਤੈ ਨਿਰਮਯੋ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩
ਕੇ)

ਨਿਰਮਰ. ਵਿ—ਮ੍ਰਿਤਕੁ ਰਹਿਤ. ਅਮਰ। ੨ ਨਿਮਲ. ਮੈਲ ਰਹਿਤ
ਸਾਫ. ਉੱਜਲ.

ਨਿਰਮਰਿ. ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. ਧੁੰਧਲੇਪਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. “ਆਨ ਨਾਹੀ
ਸਮਸਰਿ ਉਜੀਆਰੇ ਨਿਰਮਰਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲ ਅਬਵਾ ਨਿਰਮਲੁ. ਵਿ—ਨਿਮਲ. ਮੈਲ ਰਹਿਤ. ਸੁੱਧ.
“ਨਿਰਮਲ ਉਦਕ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਨਾਮ.” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਨਿਰਮਲ
ਤੇ, ਜੋ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
ਕਰਤਾਰ. “ਜੋ ਨਿਰਮਲੁ ਸੇਵੇ ਸੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ:
੩) ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਉਜਾਲਾ. “ਕਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ, ਕਿਉ ਕਰਿ
ਅੰਧਿਆਰਾ?” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੪ ਵਿ—ਰੋਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਖੇ ੨।
੫ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ. ਸੁਸੁਚਾਰੀ. “ਰਾਮ ਚੰਦ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖ.”
(ਭਾਗੁ) ੬ ਨਿਰਵੈਰ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੈਰ ਨਾ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ. “ਤੂੰ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਨਿਰਮਲ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ. ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ. ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ
ਉਪਜੀ ਯਥਾਰਥ ਸੋਭਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੂਨ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਲੋਸ ਨਹੀਂ.
“ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਕੀ ਬਾਨੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ
ਰਾਵੇਂ ਪਾਮਰ ਕੁਕਰਮੀ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਵਿ ਅਤੇ ਮੁਸਾਮਦੀ ਸੋਭਾ
ਪਏ ਗਾਉਣ, ਪਰ ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ. ਸੰਗਤ—ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਪਾਪ ਅਤੇ
ਪਾਖੰਡ ਬਿਨਾ ਕਰਮ. “ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾਕੇ ਕਰਮ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾ. ਵਿ—ਨਿਰਮਲ (ਸੁਭ) ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ.

ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ. ਸੰਗਤ—ਸੰਸਯ ਵਿਪਰੀਯ ਦੇਸ ਰਹਿਤ
ਆਤਮਕਯਾਨ. “ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ, ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨ.”
(ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਨਿਰਮਲਧਰਮ. ਸੰਗਤ—ਸਿੱਖਧਰਮ. ਖਾਲਿਸਧਰਮ.

ਨਿਰਮਲਪੰਥ. ਸੰਗਤ—ਸਿੱਖਸੰਪ੍ਰਦਾਯ। ੨ ਖਾਲਿਸਪੰਥ. “ਮਾਰਿਆ
ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਚਲਾਇਆ.” (ਭਾਗੁ)

ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ. ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ ਪੰਥ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲਪੰਥ ਦੇ
ਬਣਨ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੯੪੮
(ਸਨ ੧੮੯੧) ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਅਤੇ ਮਤਥਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹਰ
ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਛਪੀ.

ਨਿਰਮਲਬੁੰਦ. ਭਾਵ—ਗੁਰਦੀਖਤਾ. “ਨਿਰਮਲਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਆਕਾਸ਼ ਵਤ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲਈ.

ਨਿਰਮਲਭੋਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲਪੰਥ. “ਨਿਰਮਲਭੋਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸ
ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਲਿਬਾਸ ਜਿਸ ਦਾ.

ਨਿਰਮਲਾ. ਵਿ—ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ. “ਅਹਿਨਿਸਿ
ਨਵਤਨ ਨਿਰਮਲਾ, ਮੈਲਾ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ)
੨ ਅਵਿਦਯਾ ਮੈਲ ਰਹਿਤ. “ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਨਾਨਕ
ਪੂਰ ਕੈ ਰੰਗਿ.” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਨਿਰਮਲਧਰਮ
(ਖਾਲਿਸਧਰਮ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. “ਸਬਦਿ
ਚਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲੇ ੨.

ਨਿਰਮਲਾਇ. ਵਿ—ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. “ਭੈਸੰਤਰ ਅਲਿਪਤ ਸਦਾ
ਨਿਰਮਲਾਇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲੀ. ਵਿ—ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ। ੩ ਸੰਗਤ—
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਸਿੱਖਣੀ.

ਨਿਰਮਲੀਆ. ਵਿ—ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਾਲਾ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ
ਨਿਰਮਲੀਆ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਨਿਰਮਲੀ ਹੂੰ ਨਿਰਮਲਾ. (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਵਿ—
ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ. ਅਤਯੰਤ ਸੁੱਧ.

ਨਿਰਮਲੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲ ੨. “ਗੁਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲੁ ਜਾਣੀਐ.” (ਸ੍ਰੀ
ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਮਲੇ. ਨਿਰਮਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਲਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਗੰਡਾ
ਸਿੰਘ, ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੇ ਭੋਸ ਵਿੱਚ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਾਸ਼ੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
“ਨਿਰਮਲੇ” ਸੰਗਤ ਹੋਈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਚਾਟਤੇ ਜੋ ਨਿਰਮਲ
ਵਸਤੂ ਪਹਿਰ ਸ਼ਾਂਤਚਿੰਤ ਰਹਿਕੇ ਵਿਦਯਾ ਅਰ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ,

ਅਤੇ ਧਰਮਪੁਰਾਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਨਿਰਮਲੇ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਵਿਦਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਰ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਅਖੌਤਾ (੮) ਅਤੇ ਧਰਮਧੁਜਾ ੨.

ਨਿਰਮਾਣਿਕ } ਸੰ. ਨਿਮਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ
ਨਿਰਮਾਣਿਕ } ਵਸਤੂ ਉਹ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਣ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. “ਆਤਮ ਜਥੇ ਨਿਰਮਾਣਿਕ ਕੀਜੇ.” (ਰਾਮ
ਨਾਮਦੇਵ) ਜੋ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇਈਏ।
੨ ਵਿ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੁਰ ਮਾਯਲ (ਆਸਕੂ) ਨਹੀਂ. “ਪਿਰ ਨਿਰਮਾਣਿਕ
ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ.” (ਵਭ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ) ੩ ਮੇਲ ਰਹਿਤ.
ਨਿਰਮਲ. “ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਣਿਕ ਤਾਕੇ ਮੇਲ ਨ ਰਾਤੀ.”
(ਮਾਧੂ ਮ: ੧) “ਹਰਿ ਨਿਰਮਾਣਿਕ ਸੰਗੀ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)
ਨਿਰਮਾਣੀ. ਨਿਰਮਾਣ ਰੀਤੀ. ਰਚੀ. ਬਣਾਈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ.
ਨਿਰਮਾਣ. (ਨਿਰ-ਮਾਣ) ਸੰ. ਨਿਮਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਰਚਣਾ.
ਬਣਾਉਣਾ। ੨ ਰਚਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਿਣਨਾ।
੪ ਉਸਾਰਨਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ ੧. “ਅਧਾਨ ਬਿਖੇ ਹੋਇ ਨਿਰਮਾਣ
ਪ੍ਰਾਨੀ.” (ਭਾਗੁਕ)

ਨਿਰਮਾਣ. ਵਿ—ਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਰੰਕਾਰ ਬਿਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣ.
ਨਿਰਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣਿਕ। ੨ ਨਿਰਮਲ। ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲ
(ਮਾਇਆ ਧਨ) ਨਾਲ ਪੜਾਓ ਨਹੀਂ. ਵਿਰਕੁ. “ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ
ਉਪਦੇਸ ਨਿਰਮਾਲ ਕਾ.” (ਮਾਧੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫) ਪੂਰਣਤਾਗੀ ਕੁਰੂ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ ਹੈ.

ਨਿਰਮਾਲਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮਾਣਿਕ ੧.

ਨਿਰਮਿਤ. ਵਿ—ਨਿਮਿਤ. ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਣਾਇਆ. ਦੇਖੋ,
ਨਿਰਮਾਣ.

ਨਿਰਮੂਲ. ਵਿ—ਨਿਮੂਲ. ਜਤ ਰਹਿਤ। ੨ ਜਤ ਤੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.
ਨਿਰਮੋਹ. ਵਿ—ਨਿਮੋਹ. ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪੜਾਓ ਨਹੀਂ। ੨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ.

ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਰਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰੋਪੜ, ਦੇ ਪਿੰਡ
ਹਰਦੇ ਨਮੋਹ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਣਾਇਆ
ਦੁਰਗ, ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਗ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੭੫੭
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਮੋਹ
ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਖੇ ਇੱਕ ਟਿੱਬੀ ਪੁਰ ਆ ਵਿਰਾਜੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ
ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵੇਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਪੁਰ ਦੀਵਾਨ ਸਭਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ
ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਰਨਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਪਚੀ ਨੇ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ
ਸਿਸਤ ਲੈ ਕੇ ਗੋਲਾ ਚਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਚੌਰਬਰਦਾਰ
ਉਡ ਗਿਆ. ਕਲਕੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਪਚੀ ਦੀ ਉਸੇ
ਵੇਲੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ. 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ

ਤੋਪਚੀ ਦੀ ਕਬਰ ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਤੋਂ ਹੈ.

ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਨਾਲ ਜਾਗੀਰ ਸ਼ਾਮੀਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾ
ਬਹਿਰ ਤੋਂ ੩੨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਰੋਪੜ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੇੜੇ ਹੈ
ਕਰੋਂਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਕੁਝ ਰੋਪੜ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

ਨਿਰਮੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਮੋਕ. ਕੁਚਾ. ਖਲ। ੨ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ।
੩ ਆਕਾਸ਼.

ਨਿਰਮੋਖ. ਸੰ. ਨਿਮੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੂਰਣ ਮੁਕ੍ਤਿ. ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ
ਅਭਾਵ। ੨ ਤਤਾਗ.

ਨਿਰਮੇਲ } ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ (ਮੁਲਜ) ਨਹੀਂ. ਅਮੁਲਜ.
ਨਿਰਮੇਲਕ } ਅਮੇਲ. “ਐਸਾ ਨਾਮਰਤਨ ਨਿਰਮੇਲਕ.” (ਸੋਰ
ਨਿਰਮੇਲਾ } ਭੀਖਨ) “ਜਿਨਿ ਵੀਆ ਕੁਪੁ ਨੀਰੁ ਨਿਰਮੇਲਾ.”
(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਰਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਰਕ. ਦੇਜ਼ਖ. ਜਹੰਨਮ.

ਨਿਰਯਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਜਾਸ.

ਨਿਰਬ. ਸੰ. ਨਿਰਬੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਪਾਸ ਅਬੰ (ਧਨ) ਨਹੀਂ. ਬੰਗਾਲ।
੨ ਬਿਨਾ ਅਬੰ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ). ਬੇਭਾਯਦਾ. ਵਿਥਾ.

ਨਿਰਬਕ. ਸੰ. ਨਿਰਬੰਕ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਬੰ (ਮਤਲਬ) ਨਿਕਲਿ
ਗਿਆ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਮਤਲਬ. ਨਿਸਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਬੇਭਾਯਦਾ.

ਨਿਰਲਜ } ਵਿ—ਨਿਲੰਜ. ਨੱਜਾ (ਸ਼ਰਮ) ਰਹਿਤ. ਬੇਹਯਾ.
ਨਿਰਲੰਜ } “ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ਜੋਨਿਦੁਖ ਨਿਰਲਜੇ ਭਾਂਡ.” (ਬਿਲਾ
ਨਿਰਲਾਜ } ਮ: ੫)

ਨਿਰਲੇਪ } ਵਿ—ਨਿਲੇਪ. ਬਿਨਾ ਲੇਪ। ੨ ਰਾਗ ਦੂਸ ਆਇ
ਨਿਰਲੇਪਾ } ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਪੁਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਜੋ ਕਿਸੇ
ਨਿਰਲੇਪੀ } ਵਿਸਯ ਵਿੱਚ ਆਸਕੂ ਨਹੀਂ. “ਸੁਖ ਦੁਖ ਰਹਿਤ ਸਦਾ
ਨਿਰਲੇਪੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੮)

ਨਿਰਲੇਭ. ਵਿ—ਨਿਲੇਭ. ਨਾਲਚ ਰਹਿਤ. ਸੰਤੋਖੀ.

ਨਿਰਲੰਬ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਲੰਭ. “ਨਿਰਲੰਭ ਹੈ.” (ਸਾਪੁ) ੨ ਨਿਰ-
ਨਿਰਲੰਭ } ਅਲੰਭ. ਅਲੰਭ (ਸਪਈ) ਬਿਨਾ। ੩ ਅਲੰਭ (ਹਿੰਸਾ)
ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਵਦਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿੰਦਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਰਦੋਸ਼. ਅਨਿੰਦਜ.

ਨਿਰਵਧਿ. ਵਿ—ਅਵਧਿ (ਹੁੰਦ) ਬਿਨਾ. ਅਪਾਰ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਸਦਾ. ਹਮੇਸ਼ਾ.

ਨਿਰਵਯਵ. ਵਿ—ਅਵਯਵ (ਅੰਗ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ.

ਨਿਰਵਰਈ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਈ. ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. “ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੋਊ ਨਿਰਵਰਈ.” (ਕਉ ਬਾਵਨ
ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਵਲੰਬ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਅਵਲੰਬ (ਆਸਰਾ). ਆਪਾਰ ਰਹਿਤ.

ਨਿਰਵਾ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਨਜ਼ਦੀਕ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ. “ਕੋਈ ਬੋਲੈ
ਨਿਰਵਾ, ਬੋਈ ਬੋਲੈ ਦੂਰਿ.” (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਿਰਵਾਸ. ਵਿ—ਵਾਸ (ਵਸਤੂ) ਰਹਿਤ. ਨੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਨਿਵੀਸ. ਵਿਦੇਸ਼ਯਾਤਾ। ੩ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ।

ਨਿਰਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਹ.

ਨਿਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ। ੨ ਸਤਨਾਮੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ ੩.

ਨਿਰਵਾਤ. ਵਿ—ਨਿਵੀਤ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਾਤ (ਹਵਾ) ਨਾ ਲੱਗੇ. ਪਵਨ ਰਹਿਤ। ੨ ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ. ਸਿਥਰ. ਕਾਇਮ.

ਨਿਰਵਾਦ. ਸੰਗਤ—ਨਿਵੀਦ. ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ। ੨ ਅਵਗਤ. ਬੇਅਦਬੀ। ੩ ਵਾਦ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਨਿਰਵਾਰਣ. ਸੰਗਤ—ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ.

ਨਿਰਵਾਰੀ. ਹਟਾਈ. ਵਰਜੀ। ੨ ਨਿਖੇੜੀ. ਵੱਖ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. "ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨਿਰਵਾਰੋ. ਹਟਾਓ. ਵਰਜੋ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਖੇਤਨ (ਅਲਗ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਵਾਰੋ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਰਵਿਕਲਪ. ਸੰ. ਨਿਰਿਕਲਪ. ਵਿ—ਭੇਦਗਤਾਨ ਬਿਨਾ. ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨਾ. ਨਿਸ਼੍ਚਿਤ.

ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸਮਾਧਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੇਦਗਤਾਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਕੋਯੋਕ ਅਤੇ ਕਾਤਾ ਦਾ ਭੇਦ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ੨ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ, ਐਸੀ ਸਮਾਧਿ.

ਨਿਰਵਿਕਾਰ. ਵਿ—ਨਿਵਿਕਾਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਕ (ਦੇਸ) ਨਹੀਂ। ੨ ਜੋ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਿਖ। ੨ ਸੰ. ਨਿਵਿੱਖ. ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਰਵਿਰਤਿ } ਸੰ. ਨਿਰੁਤਿ—ਨਿਵਿੱਤਿ. ਸੰਗਤ—ਹਟ ਜਾਣ ਦੀ
ਨਿਰਵਿਰਤੀ } ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਦਾਸੀਨਤਾ. ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਦੇ ਉਪਰਾਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਆਪਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਆਪਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਨਿਰਵਿਵਾਦ. ਵਿ—ਨਿਵਿਵਾਦ. ਵਿਵਾਦ (ਤਗਤ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਵੇਦ. (ਨਿਰ—ਵਿਦ) ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਵੇਦ. ਵੈਰਾਗਤ. ਉਪਰਾਮਤਾ। ੨ ਅਪਮਾਨ। ੩ ਖੇਦ. ਦੁੱਖ। ੪ ਪਸਚਾਤਾਪ. ਪਛਤਾਵਾ.

ਨਿਰਵੈਰ } ਵਿ—ਨਿਵੈਰ. ਵੈਰ (ਦੁਸ਼ਮਣੀ) ਰਹਿਤ. ਦ੍ਰੇਸ਼ ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਵੈਰੁ } "ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. "ਬਸਿਓ ਨਿਰਵੈਰ ਰਿੰਦਤਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੩ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਨਿਰਵ੍ਰਣ. ਬਿਨਾ ਵ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਨਬ੍ਰਣ.

ਨਿਰਾ. ਵਿ—ਅਨਿਸ. ਬੁੱਧ। ੨ ਕੇਵਲ.

ਨਿਰਾਸ. ਵਿ—ਆਸਾਹੀਨ. ਨਿਰਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਰਾਸਤਾ. ਨਾਉਂਮੇਦੀ. "ਜਾਕੈ ਆਸ ਨਾਹੀ ਨਿਰਾਸ ਨਾਹੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ—ਨਿਰਾਸਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਾਸ਼ ਕਰਤਾ "ਹਰਿਧਨ ਰਾਸਿ, ਨਿਰਾਸ ਇਹ ਬਿਤੁ". (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਨਿਰਾਸ.

ਸੰਗਤ—ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਖੰਡਨ. "ਨਿਰਾਸ ਆਸ ਕਰਵੈ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਸਰੇ } ਸੰ. ਨਿਰਾਸ਼ੁਕ. ਵਿ—ਆਧਾਰ ਬਿਨਾ. "ਨਮਸਤੈ
ਨਿਰਾਸਰੇ } ਨਿਰਾਸਰੇ." (ਜਪੁ)

ਨਿਰਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿਰਾਸ਼ਾ. ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਨਾਉਂਮੇਦੀ। ੨ ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸੀ. "ਹੁਕਮੇ ਬੂਝੈ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਂਮੀਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ. "ਸੱਤ ਕਾ ਦੇਖੀ ਉਂਠਿਚਨੈ ਨਿਰਾਸਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਾਸੀ. ਵਿ—ਨਿਰਾਸ਼. ਜਿਸ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਹਤਾਸ਼। ੨ ਆਸ਼ਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਰਹਿਤ. ਉਦਾਸੀਨ.

ਨਿਰਾਸੇਰ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਸਰੇ. "ਨਿਰਾਸੇਰ ਮਾਨੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)
ਨਿਰਾਸ਼ੁਕ } ਵਿ—ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਧਾ

ਨਿਰਾਹਾਰ } ਨਹੀਂ. ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੨ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੁਖਦਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਧਿਆਇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਾਹਾਰੀ." (ਸਾਰ ਪਤਰਾਲ ਮ: ੪)

ਨਿਰਾਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਲਗ (ਵੱਖ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖੰਡਨ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਹਟਾਉਣਾ. ਨਿਵਾਰਣ.

ਨਿਰਾਕਾਰ. ਵਿ—ਆਕਾਰ (ਸ਼ਕਲ) ਰਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਆਕਾਸ਼.

ਨਿਰਾਕਾਰੀ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ.

ਨਿਰਾਕੁਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਕੇਤ ਰਹਿਰ. ਸ਼ਾਂਤ. "ਅਤਿ ਵਡਾਕੁਲਬੁੱਧਿ ਨਿਰਾਕੁਲ ਹੈ ਲਖ ਲਾਗੇ ਹੈ ਘਾਇ ਸਰੀਰਨ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਨਿਰਾਕੁਲ ਭੀ ਵਡਾਕੁਲ ਹੈ ਗਏ.

ਨਿਰਾਕੋ. ਨਿਰਾਕਰਣ ਕੀਤੇ. ਹਟਾਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਰਣ.

ਨਿਰਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਨਿਰਾਕ੍ਰਿਤਿ. ਵਿ—ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ਼ਕਲ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰਾਕਾਰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖੰਡਨ. ਤਰਦੀਦ.

ਨਿਰਾਕ੍ਰੁਹ. ਵਿ—ਆਕ੍ਰੁਹ (ਹਠ—ਜਿਦ) ਬਿਨਾ.

ਨਿਰਾਤ. ਨਿਅਰ—ਆਤ. ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ। ੨ ਸੰ. ਨਿੰਟੀਤ. ਵਿ—ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ. ਕੀਤੀ। ੩ ਵਿਚਾਰਿਆ. ਵਿਚਾਰੀ. "ਨਹੀ ਤਦਪਿ ਤਾਸ ਸੋਭਾ ਨਿਰਾਤ." (ਦੱਤਾਵ)

ਨਿਰਾਤੰਕ. ਵਿ—ਆਤੰਕ (ਫਰ) ਬਿਨਾ। ੨ ਜੋ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਦਰ. ਸੰਗਤ—ਆਦਰ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਅਪਮਾਨ.

ਨਿਰਾਧਾਰ. ਵਿ—ਆਸ਼ੁਯ ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਧਾਰ (ਸਹਾਰਾ) ਨਹੀਂ. "ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਯੁਕਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਨਿਰਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰਧਾਰ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ—"ਮੇਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪੁ) ਤੰਤਵੇਤਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਮੇਖ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਧਾਰਣ. ਨਿਰਾਪਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਪਰਾਧ. "ਨਿਰਾਪਰਾਧ ਚਿਤਵਹਿ

ਬੁਰਿਆਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਵਲ. "ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੇ ਨਾ ਪਵੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਰਾਵਲ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਨਿਰਾਮਯ. ਵਿ—ਆਮਯ (ਰੋਗ) ਬਿਨਾ. ਤਨਦੁਰਸੁ. ਨਰੋਆ.

ਨਿਰਾਮਿਖ. ਸੰ. ਨਿਰਾਮਿਸ. ਵਿ—ਅਮਿਖ (ਮਾਸ) ਬਿਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ—ਨਿਰਾਮਿਖ ਸੁੱਧਾ ੨ ਜੋ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਵੇ. vegetarian.

ਨਿਰਾਯਾਸ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਆਯਾਸ (ਜਤਨ). ਨਿਰਯਤਨ.

ਨਿਰਾਯੁਧ. ਵਿ—ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਰ } ਵਿ—ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲਗ. "ਮੋਹਨ ਰਹਿਤ ਨਿਰਾਰ." }
ਨਿਰਾਰਉ } (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਰਥ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰਰਥ ਅਤੇ ਨਿਰਰਥਕ. "ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ }
ਨਿਰਾਰਥਕ } ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨਿਰਾਰਾ } ਵਿ—ਜੋ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਾਲਾ, ਨਿਰਾਲੀ }
ਨਿਰਾਰੀ } ਅਸੰਕ. ਅਲਗ. "ਬੇਦ ਕਤੋਬ ਤੇ ਰਹਿਤ ਨਿਰਾਰਾ." }
ਨਿਰਾਰੋ } (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਸਭ ਹੂੰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਾਰਾ." }
(ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਵਿਲਕਣ. ਅਜੀਬ. "ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ }
ਨਿਰਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾਸ. "ਜਨ ਕੋ ਅੰਕ ਨਿਰਾਰੋ." }
(ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਨਿਰਾਲਸ } ਸੰ. ਨਿਰਾਲਸ. ਵਿ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲਸ ਨਹੀਂ. }
ਨਿਰਾਲਕ } ਫੁਰਤੀਲਾ. ਚੁਸ਼ਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਅਲਸ ਦਾ ਅਭਾਵ. }
ਉੱਦਮ. ਚੁਸ਼ੀ. ੩ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰੀ }
ਮੰਡੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਿਰਾਲਕ" ਹੈ.

ਨਿਰਾਲਮ. ਵਿ—ਆਲਮ (ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਅਲਗ. ਦੁਨਿਆ ਤੋਂ }
ਕਿਨਾਰੇ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਚਹੈ ਨਿਰਾਲਮੇ }
ਕਾਰ ਪੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰਲੇਪ. "ਜੈਸੇ }
ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲੰਬ.

ਨਿਰਾਲਾ } ਵਿ—ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਜੁਦਾ. ਜੁਦੀ. "ਭਫਤਾ ਕੀ }
ਨਿਰਾਲੀ } ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਏਕਾਂਤ. ੩ ਵਿਲਕਣ }
ਅਜੀਬ. ੪ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ. ਅਦ੍ਰਿਤੀਯ (ਅਦ੍ਰੁਤੀ).

ਨਿਰਾਲੰਬ. ਵਿ—ਆਲੰਬ (ਸਹਾਰੇ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ. "ਨਿਰਾਲੰਬ }
ਨਿਰਹਾਰ ਨਿਹਕੇਵਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਨਿਰਾਵਨ. ਸੰਗਤ—ਨਿਖੇਰਨ (ਅਲਗ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਖੇਤ }
ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁੱਛਣਾ. ੩ ਨੀਰ ਨਾਲ ਰੋਟੀ }
ਕਰਨੀ. ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ.

ਨਿਰਾਵਯਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਯਯਵ.

ਨਿਰਾਵਰਣ. ਵਿ—ਆਵਰਣ (ਪੜਦੇ) ਰਹਿਤ. ਜੋ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ }
ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਾਵਲੰਬ. ਵਿ—ਅਵਲੰਬ (ਆਸ਼੍ਰਯ) ਬਿਨਾ. ਨਿਰਾਧਾਰ. ਜੋ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਹੀਂ.

ਨਿਰਿੱਛ } ਸੰ. ਨਿਰਿੱਛ. ਵਿ—ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ. ਨਿਸਪ੍ਰਿਹ. }
ਨਿਰਿੱਛਿਤ }

ਨਿਰੀ. ਨਿਰਾ ਦਾ ਇਸੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨ੍ਰਿ. }
ਨਿਰੀਹ. ਸੰ. ਵਿ—ਈਹਾ (ਇੱਛਾ) ਰਹਿਤ. ਚਾਹ ਬਿਨਾ. ੨ ਚੇਸ਼ਾ }
ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਹਰਕਤ. ੩ ਵਿਰਕੁ. "ਨਿਰੀਹੰ ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ ਸਦਾ ਜੋ }
ਅਖੰਡ." (ਨਾਪੁ)

ਨਿਰੀਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਾਰ. "ਸੁਧ ਬੁਧ ਨਿਰੀਕਾਰ." (ਸਵੈਯੇ }
ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਈਕਾਰ (ਮਾਇਆ ਜਾਲ) ਜਿਸ }
ਵਿੱਚੋਂ.

ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ. ਖੇਤੀ ਪਿੰਡ ਦਾ (ਜੋ ਦਿਕੁਬੇ ਪਾਸ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ }
ਵਿੱਚ ਹੈ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ }
ਚੇਲਾ ਸਰਜੂਦਾਸ "ਸੱਤ ਨਿਰੀਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਜਪਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, }
ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ ਸ਼ਾਖ ਚੱਲੀ. ਇਹ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ }
ਸੱਤ ਨਿਰੀਕਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸਰਜੂਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੯੯ }
ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧੀ ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੈ, ਜਿਸ }
ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਨਿਰੀਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ }
ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਲਿੰਗੋਟੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਰਖਦੇ ਹਨ }
ਅਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਨੂੰ ਹਨੁਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

੨ ਨਿਰੀਕਾਰੀਏ ਇਸ ਢਿਰਕੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੀਕਾਰੀ ੪. }
ਨਿਰੀਕਣ } ਸੰਗਤ—ਨਿਰ-ਈਕਣ. ਦੇਖਣਾ. ਦਰਸ਼ਨ. ੨ ਨਿਗਰਾਣੀ. }
ਨਿਰੀਖਣ } ੩ ਦੇਖਣ ਦਾ ਢੰਗ. ਚਿਤਵਨ. ੪ ਨੇੜ. ਆਖ. }
ਨਿਰੀਛਨ }

ਨਿਰੁਕਤ. ਸੰ. ਨਿਰੁਕੁ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਕੁ (ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ). }
੨ ਸੰਗਤ—ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ }
ਵਯਾਖਣਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ }
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਯਾਸਕ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਿਘੰਟੂ ਕੋਸ਼ ਤੇ }
ਵਯਾਖਣਾਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੨ ਅਧਯਾਯ ਹਨ. ੩ ਨਿਰ-ਉਕੁ. }
ਵਿ—ਅਕਥਿਤ. ਜੋ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ. "ਨਿਰੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੈ." }
(ਜਾਪੁ)

ਨਿਰੁਕਤਿ. ਸੰ. ਨਿਰੁਕਿ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤੀ }
ਹੋਈ ਵਯਾਖਣਾ. ੨ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ. ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੇ }
ਅਰਥ ਪੁਰ ਚਮਰਕਾਰੀ ਯੁਕਤਿ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਨਿਰੁਕਿ }
ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਂਕੈ ਅਚਿੰਤ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ,
ਤਾਕਉ ਚਿੰਤਾ ਕਤਹੂ ਨਾਹਿ.

(ਗਉ ਮ: ੧)

ਬਕਾ ਬਕੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ,
ਇਹ "ਸਤ ਨਿਰਕਾਰ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤ ਹੈ.

ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਐਨਿ.

(ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਬੱਗਾ ਨਾਮ ਬਗੁਲੇ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬੱਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਨਾਰਾਯਨ ਕੱਢ ਮੱਛ ਤਿੰਦੂਆ ਰਹਿਤ ਸਭ
ਕੋਲਨਾਭਿ ਕੋਲ ਸਿਹ ਤਾਲ ਮੇਂ ਰਹਤ ਹੈ,
ਗੋਪੀਨਾਥ ਗੁਜਰ ਗੋਪਾਲ ਸਭੈ ਧੇਨੁਚਾਰੀ
ਰਿਖੀਕੇਸ ਨਾਮ ਕੇ ਮਹੰਤ ਨਹੀਯਤ ਹੈ,
ਮਾਧਵ ਭਵਰ ਐ ਅਟੇਰੂ ਕੇ ਕਨ੍ਹੇਯਾ ਨਾਮ
ਕੰਸ ਕੇ ਵਧੈਯਾ ਯਮਦੂਤ ਕਹਿਯਤ ਹੈ,
ਮੂਤ ਰੂਤ ਪੀਟਰ ਨ ਗੁਰੂਤਾ ਕੇ ਭੇਦ ਪਾਵੈਂ
ਪੁਜਤ ਨ ਤਾਂਹਿ ਜਾਕੇ ਰਾਖੇ ਰਹਿਯਤ ਹੈ.

(ਅਕਾਲ)

ਮੇਹਿ ਨਿਬਾਵਾ ਇਨ ਕਹੜੇ ਸੇ ਸਾਥ ਬਖਾਨੀ,
ਜਬ ਲੋ ਆਤਮਰੂਪ ਕੇ ਮਨ ਲੇਇ ਨ ਜਾਨੀ,
ਬਾਉਂ ਪਾਇਕਰ ਬਿਓ ਨਹਿ ਰਬ ਲਗੇਂ ਨਿਬਾਵਾ,
ਭਟਕਤ ਮ੍ਰਿਗਾਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਖੇ ਕਿਤ ਸਾਂਤਿ ਨ ਪਾਵਾ.

(ਗੁਪੁਸੁ)

ਭਯੋ ਸਭਿਨ ਕੇ ਮੋਹਰੀ ਨਾਮ ਮੋਹਰੀ ਤੋਹਿ.

(ਗੁਪੁਸੁ)

ਆਖਯ ਭਾਗਭਾਰੀ ਸੁਭ ਭੇਰਾ
ਸਾਰਥ ਭਾਗਭਾਰੀ ਅਥ ਹੇਰਾ.

(ਗੁਪੁਸੁ)

ਤਾਂਹਿ ਬਾਨ ਬਾਨੀ ਇਨਹੁ ਛੇਦਤ ਲੱਭ ਅਪਾਰ,
ਨਾਮ ਦੇਇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਯਾਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਖਕਾਰ.

(ਗੁਪੁਸੁ)

ਨਿਰੁਕੁ } ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕਤ ਅਤੇ ਨਿਰੁਕਤਿ.
ਨਿਰੁਕਿਯੁ }

ਨਿਰੁਜ. ਵਿ—ਰੁਜ (ਰੋਗ) ਰਹਿਤ. ਅਰੋਗ. ਨੀਰੋਗ. ਨੀਰੁਜ. ਤਨਦੁਰਸੁ.
ਨਰੋਆ.

ਨਿਰੁੱਤਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ. ਲਜਵਾਬ। ੨ ਜੇ
ਜਵਾਬੀ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ. ਭਾਯਲ.

ਨਿਰੁੱਦਮ } ਵਿ—ਉਦਮ (ਉਦਗੋਗ) ਰਹਿਤ. ਸੁਸਤ.
ਨਿਰੁਦਮ }

ਨਿਰੁੱਧ. ਸੰ. ਨਿਰੁਢ. ਵਿ—ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੋ ਰੋਧ ਬੀਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ. ਭੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ.

ਨਿਰੁਪਮ. ਵਿ—ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਲਨਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ.
ਬੇਨਜੀਰ. ਬੇਜੋੜ.

ਨਿਰੁਪ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਰੂਪ. ਅਰੂਪ. “ਨਿਰੁਪੰ ਨ੍ਰਿਬਾਣ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
੨ ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼। ੩ ਸੰ. ਨਿ—ਰੂਪ ਸਕਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੪ ਖੇਜ਼. ਭਾਲ। ੫ ਵਿਚਾਰ. ਧਰਾਨ.

ਨਿਰੁਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਜਿਹਾ ਕਥਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ
ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਕਥਨ
ਕੀਤੀ ਵਰਤਮਾ. Illustration.

ਨਿਰੁਪਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਪਮ.

ਨਿਰੈ. ਸੰਗਤ—ਨਰਕ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਯ. “ਨਰ ਘੇਰ ਨਿਰੈ ਮਰ ਸੇ
ਪਰਗੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਨਿਰੋਪਦ. ਨਰਕ ਪਦਵੀ. ਨਰਕਵਾਸ. “ਜਾਇ ਨਿਰੋਪਦ ਬੀਚ
ਪਰੜੇ.” (ਗੁਪੁਸੁ)

ਨਿਰੋਆ. ਵਿ—ਨਿਰੁਜ. ਨੀਰੋਗ. ਅਰੋਗ. “ਸਭ ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ਨਵਾ
ਨਿਰੋਆ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਨਿਰੋਸੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ੪ ਦਾ ਅੰਗ (ਅ).

ਨਿਰੋਗ. ਵਿ—ਅਰੋਜ. ਨੀਰੋਗ. ਨਰੋਆ.

ਨਿਰੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਾਵਟ। ੨ ਬੰਧਨ। ੩ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਦਾ
ਠਹਿਰਾਉ. “ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਨਿਰੋਧ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ਨਾਰਦ ਨੇ
ਪੂਰਣ ਤਤ੍ਵ ਨੂੰ ਨਿਰੋਧ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਨਿਰੋਧਕ. ਵਿ—ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਨ ਨੂੰ
ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਨਿਰੋਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨਿਰੋਧਰ } ਵਿ—ਨਿਰੋਧ (ਰੋਕਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚੰਚਲਤਾ
ਨਿਰੋਧਰਾ } ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਨਿਰੁਢਾ—ਨਿਰੁੱਧਾਰ.
ਨਿਰੋਧਰੂ } ਬੇਬਦਲ. ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ.

ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਜਾ
ਮੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਖ ਵੱਖ
ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦ ਕਰਨ ਲਈ
ਅਚੋਕਕਰਤਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ. ਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਬੇਅਸਰ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਨਿਰੁੱਧਾਰ ਹੈ. “ਗੁਰਦੇਵਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੋਧਰਾ.” (ਬਾਵਨ)
“ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ਨਿਰੋਧਰ ਮੰਤ੍ਰ.” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) “ਏਕ
ਸਬਦ ਰਾਮਨਾਮ ਨਿਰੋਧਰੁ.” (ਓਅੰਕਾਰ)

ਨਿਰੋਲ. ਵਿ—ਨਿਰਯਾ. ਰਲਾਵਟ ਬਿਨਾ. ਖਾਲਿਸ.

ਨਿਰੋਵਾ. ਵਿ—ਨਿਰੁਜ. ਨੀਰੋਗ. ਅਰੋਗ. “ਰਹੈ ਨਿਰੋਵਾ ਸੁਖ ਸੇਂ
ਬਯੈ ਬਹੁ.” (ਗੁਪੁਸੁ)

ਨਿਰੰਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨਰਹਰਿ.

ਨਿਰੰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਹਾਰ. “ਨਹ ਗਿਰਹ ਨਿਰੰਹਾਰੇ.” (ਰਾਮ
ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਿਰੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਕਾਰ. “ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਆਪਿ.”
(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ.
‘ਨਾਰਦ ਭਸ਼ਿ ਸੂਤ੍ਰ’ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਨਿਰੋਧਸ੍ਤੁ ਲੋਕ ਬੇਦ ਘਾਪਾਰ ਘੋਸ਼.”।

(ਸੁਤ੍ਰ ੮)

ਵਧ—ਉਮਰ.

“ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧)
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਦੇਸ. ਸਤਸੰਗ। ੨ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ।
੩ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ। ੪ ਤੁਰੀਆ ਪਦ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ ੨.
ਨਿਰੰਕਾਰੀ. ਵਿ—ਨਿਰੰਕਾਰ (ਨਿਰਾਕਾਰ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ. “ਆਤਮ
ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ. “ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਭਏ
ਨਿਰੰਕਾਰੀ.” (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

੪ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਸ ਫਿਰਕਾ. ਜੋ ਭਾਈ ਦਿਆਲ (ਦਯਾਲ)
ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ. ਪਿਸ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੁਰਸਹਾਇ ਜੀ
ਬਾਬੀ ਖੜੀ ਵਸਦੇ ਸਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਾਮਸਹਾਇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ,
ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭਾਈ ਵਸਾਖਾ ਸਿੰਘ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ
ਲਾਡਕੀ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੧੫ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦
(ਸਨ ੧੭੮੩) ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚਲਾਣਾ
ਕਰ ਗਈ ਅਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ
ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਬਹੁਤ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ. ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਈ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਭੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਦੇਈ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ
ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ—ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੱਤਾ ਜੀ ਜਨਮੇ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਅਤੇ
ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਓਂ
ਸਨ, ਇਸ ਲਈ “ਨਿਰੰਕਾਰੀ” ਸੰਗਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ ਔਲ ਪਈ.

ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਨਮ ਸੰਮਤ
੧੮੨੧) ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ੩ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ
੧੮੨੬ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ
ਭਾਈ ਰੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਦੀ ਸਾਂਭੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ
ਦਾਦਾ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ੨੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ
੧੮੬੫ ਨੂੰ ਰੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ
ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਹੋਏ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ
ਮੁਖੀਏ ਹਨ.

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਗਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਤਮ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

੫ ਵਿ—ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ. “ਹਉ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ਵਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ
ਨਾਮ ਧਿਆਵਣਿਆ.” (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ੪.

ਨਿਰੰਕਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਕਾਰ. “ਨਿਰੰਕਾਰੂ ਅਫਲ ਅਡੋਲੇ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਰੰਕੁਸ. ਵਿ—ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਕੁਸ (ਦਬਾਉ) ਨਹੀਂ.
ਸੁਤੰਤ੍ਰ। ੨ ਨਿਡਰ। ੩ ਬੇਅਦਬ.

ਨਿਰੰਕੋਰੈ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਤਾਈਂ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਨੂੰ. “ਮਾਨਿ ਏਕ
ਨਿਰੰਕੋਰੈ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ.

ਨਿਰੰਕੋਰੇ. ਵਿ—ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ.

ਨਿਰੰਕ. ਸੰ. ਨਿਰਾ. ਵਿ—ਅੰਗਹੀਨ। ੨ ਖਾਲਿਸ, ਕੇਵਲ. ਨਿਰਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੪ ਹਿੰ. ਵਿ—ਬਦਰੰਗ.
ਫਿੱਕਾ. ਉਦਾਸ. ਬੇਰੋਨਕ. “ਬਿਗਰੀ ਬਹੁਬਾਤ ਨਿਰੰਕਨ ਕੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼੍ਰ)
ਨਿਰੰਕ ਹੋਣ ਨੂੰ। ੫ ਦੇਖੋ. ਅਨੰਕ.

ਨਿਰੰਜਨ } ਵਿ—ਅੰਜਨ (ਕੰਜਨ) ਰਹਿਤ। ੨ ਦੇਸ਼ ਰਹਿਤ।
ਨਿਰੰਜਨਿ } ੩ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ. ਨਿਰਲੇਪ. “ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ
ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਤ ਚੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪
ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ.

ਨਿਰੰਜਨੀ. ਵਿ—ਨਿਰੰਜਨ (ਕਰਾਰਾਰ) ਦਾ. ਅਕਾਲੀ. “ਬੁਲੇ ਸੁ
ਛਤੁ ਨਿਰੰਜਨੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਨਿਰੰਜਨੀਏ. ਜੰਡਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੰਦਾਲ (ਹਿੰਦਾਲ) ਜੱਟ ਸੰਮਤ
੧੬੩੦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖੀ ਦੇ ਕਰਭ ਤੋਂ ਗਾਂਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ, ਇਸ ਦੀ
ਸ਼ਾਦੀ ਹਮੇਸ਼ੇ ਚਾਹਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਉੱਤਮੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਧੀਚੰਦ
ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਹੰਦਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਤ
ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਾਪ ਕੇ ਮੰਜੀ
ਬਖਸ਼ੀ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੰਡਿਆਲਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋਇਆ.
ਹੰਦਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ “ਨਿਰੰਜਨ-ਨਿਰੰਜਨ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ
ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਨਾਮ “ਨਿਰੰਜਨੀਏ”
ਪੈ ਗਿਆ. ਹੰਦਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹੰਦਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਧੀਚੰਦ ਕੁਥਰਮੀ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਦੀ ਸਾਖੀ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮੱਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਔਲਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਯਮ (ਉਸੂਲ) ਸਾਬਤ
ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ. ਹਰਿਭਗਤ ਆਦਿ ਕਈ ਹੰਦਾਲੀਏ ਮਹੰਤਾਂ
ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਾਲਿਮ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗਤਾ
ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.

ਨਿਰੰਜਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨ. “ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ.” (ਜਪੁ)
ਨਿਰੰਤਰ. ਸੰ. ਨਿਰੰਕਾਰ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਅੰਤਰ (ਵਿੱਥ). ਇੱਕ
ਰਸ. ਲਗਾਤਾਰ. “ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਮਹਿ ਸਮਾਨੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ.
ਨਿਰੰਤ੍ਰ. ਅੱਠ ਰਹਿਤ. ਨਿਰੰਕ.

ਨਿਰੰਤਰਿ. ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. “ਸੇ ਛੂਟੇ ਮਹਾਜਾਲ ਤੇ
ਜਿਸੁ ਕੁਰਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨਿਰੰਤਰੀ. ਵਿ—ਨਿਰੰਤਰਤਾ (ਜਾਨਕ) ਦੀ. ਅਵਿੱਛੇਦ ਦੀ।
੨ ਨਿਰੰਤਰ (ਇੱਕ ਰਸ) ਵਯਾਪਕ ਕਰਤਾਰ ਦੀ. “ਘਟਿ ਘਟਿ
ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਨਿਰੰਤਰੀ. ਵਿ—ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ. ਅਭੇਤਾ ਦੀ. “ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਨਿਰੰਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਮੂਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ। ੨ ਮਹਾ ਮੂਰਖ. ਅਕਾਨੀ.

ਨਿਰੰਧੂ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਨਿਰੰਧੂ.

ਨਿਲਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਲੱਜ. “ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ, ਨਾਸ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘਰ. ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ.

ਨਿਲਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਲੱਜ.

ਨਿਲੇਟ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੈਟਪੇਟ. “ਹਸਦਾ ਹਸਦਾ ਨਿਲੇਟ ਹੋਇਆ.” (ਜਸਾ)

ਨਿਵ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਤ.

ਨਿਵਸਸਿ. ਨਿਉਂਦਾ (ਨੰਮੁ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਝੁਕਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ, ਭਰਦੀ ਹੈ. “ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਵੇਂਗਾ. ੩ ਨਿ—ਵਸਸਿ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ (ਵਸਦਾ) ਹੈ.

ਨਿਵਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੨ ਗੁਮ. ਪਿੰਡ। ੩ ਘਰ.

ਨਿਵਛਾਵਰ. ਨਿਛਾਵਰ (ਨਜੇਛਾਵਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਤਨ ਮਨ ਅਟਕੈ ਚਰਨਕਮਲ ਸੋ, ਧਨ ਨਿਵਛਾਵਰ ਦੇਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਵਛ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿਛ.

ਨਿਵਣ } ਝੁਕਣਾ. ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਮਨ. “ਨਿਵਣ ਸੁ ਅਖਰੁ, ਨਿਵਣ } ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨਿਵਤਨ } ਨਿਉਂਦਾ. ਨਜੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ. “ਨਿਵਤਾ ਕਹਿਦੀਨ ਨਿਵਤਾ } ਚਹੂੰ ਵਰਨਾ.” (ਗੁਪਤ)

ਨਿਵਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਵਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸਮੀਪ. ਨੇੜੇ. ਪਾਸ.

ਨਿਵਰਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਬਿਨਾ ਵਰਣ.

ਨਿਵਰਤਨ. ਸੰ. ਨਿਵਰਤਨ. ਸੰਗਤ—ਹਟਾਉਣ (ਪਿੱਛੇ ਮੋੜਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਰਜਨ (ਵਰਜਣਾ). ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ, ਜੋ ੨੧੦ ਹੱਥ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਨਿਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. “ਨਿਵਰੇ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਭੈਰਾਈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨਿਵਰਾਯੋ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਹਟਾਇਆ. “ਆਵਤ ਬਾਨਨ ਕੋ ਹਰਿ ਮਾਰਗ ਮੇ ਨਿਵਰਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਨਿਵਰੀ. ਨਿਵਾਰਣ ਹੋਈ. ਨਿਵੁੱਤ ਹੋਈ. “ਜਲਿ ਨਿਵਰੀ ਫੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨਿਵਰੈ. ਹਟੈ. ਮਿਟੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ. “ਅਗਨਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਬੁਝਾਈ.” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਨੇੜੇ. ਕੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਰ ੨.

ਜਲਨ. ਸ਼ਾਸ਼.

“ਨਿਵਰੈ ਦੂਰਿ, ਦੂਰਿ ਫੁਨਿ ਨਿਵਰੈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਨਿਵਲ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਿੰਦਾ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉੱਠ ਦੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਤਾਲਾ. ਕੁਫਲ. “ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ ਪਾਸੁ ਨਿਵਲ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਮਨ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. “ਕਿਨ ਹੀ ਨਿਵਲ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਾਧੇ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਨੌਲੀ ਕਰਮ ਅਤੇ ਵ੍ਰਜੰਗਮ ਨਾਤੀ ਸਾਧਣ ਦਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ.

ਨਿਵਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲੂ ੮। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ.

ਨਿਵਲਾਦਿ ਕਰਮ. ਨਿਉਲੀ (ਨੌਲੀ) ਆਦਿ ਹਠਧੋਗ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ.

ਨਿਵਲਿ } ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. “ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ.” (ਸੋਰ ਅ: ਨਿਵਲੀ } ਮ: ੫) “ਨਿਵਲੀਕਰਮ ਬਹੁਤ ਬਿਸਥਾਰ.” (ਸਾਰ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫)

ਨਿਵਲੀਕਰਮ. ਨਿਉਲੀ (ਨੌਲੀ) ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ. “ਨਿਵਲੀਕਰਮ ਆਸਨ ਚਉਰਾਸੀਹ, ਇਨ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਨਿਵਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿਤ.

ਨਿਵਾਸ. ਸੰ. ਨਿਬਾਸ. ਧਾ—ਝਕਣਾ (ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ) ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਵਸਤੂ। ੪ ਰਹਾਇਸ਼. ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪੁਤ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਸ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਵਿਸ਼ੁਮ. ਟਿਕਾਉ. “ਮੀਨ ਨਿਵਾਸ ਉਪਜੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਸੰ. ਨਿਵਾਸ. ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਨਿਚਰੁਖ ਤੇ ਉਚ ਤਏ ਹੈਂ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ.” (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਓਂਡ ਦੀ ਗੰਧ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਸਹਿਤ ਹੋਏ ਹਾਂ.

ਨਿਵਾਸ. ਡਾ. ੨੭ ਵਿ—ਨਵਾਜਿੰਦਹ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਫਰੀਬਨਿਵਾਜ ਇਨ ਚੈਣਿ ਧਿਆਇ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ. “ਸਚ ਨਿਵਾਜ ਯਕੀਨ ਮੁਸਲਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨਿਵਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਡਾ ਕਰਨਾ. ਸਨਮਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਖਤਨ. “ਧੂ ਪੁਹਿਲਾਦ ਨਿਵਾਜਾ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) “ਜਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਸੈ ਜਨ ਸੁਰਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਨਿਵਾਜਿਸ਼. ਡਾ. ੨੭੭ ਸੰਗਤ—ਨਵਾਖਤਨ (ਵਡਾ ਕਰਨ) ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ.

ਨਿਵਾਜੀ. ਨਮਾਜੀ. ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. “ਜਿਉ ਭੁਕਪਉਨ ਨਿਵਾਜੀ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਜਨਾ.

ਨਿਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮਾਣ ੩.

ਨਿਵਾਤ. ਅ. ੨੫ ਨਬਾਤ. ਸੰਗਤ—ਸਥਾਨੀ. ਸਾਭ ਭਾਜੀ। ੨ ਡਾ. ਮਿਸਰੀ. “ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਨਿਵਾਤ ਗੁਤੁ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰ. ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਘਰ। ੪ ਅਤੇਦਰ ਕਵਰ. ਉਹ ਸੰਜੋਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾ ਛੇਦ ਸਕੇ। ੫ ਵਿ—ਨਿਰਵਾਤ. ਹਵਾ ਬਿਨਾ.

ਨਿਵਾਤਕਵਚ. ਵਿ—ਉਹ ਕਵਚ (ਸੰਜੋਆ), ਜੋ ਭੇਦਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਭੇਦਜ ਜਿਰਹਿ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸੰਹੁਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਦੀ ਵੰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।¹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਖੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ।² "ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਸਭ ਮਾਰੇ।" (ਨਰਾਚ)

ਨਿਵਾਨ. ਸੰਗਤ—ਨਮਨਤਾ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਢਲਵਾਨ. ਡਹਿਰਾਈ. "ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਹੋਇ ਨਿਵਾਨ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਨਮੁ—ਸਥਾਨ. ਨੀਵਾਂ ਥਾਂ.

ਨਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵਾਰ ੨. "ਕਾਹੂ ਪਲਖ ਨਿਵਾਰ।" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਨਿਵਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਰਜਨ। ੨ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ. ਫੁਟਕਾਰਾ.

ਨਿਵਾਰਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਹਟਾਇਆ। ੨ ਨਿਵਾਇਆ. ਨੀਵਾਂ (ਨੰਮੂ) ਕੀਤਾ. ਝੁਕਾਇਆ. "ਪਛਮ ਮੁਖ ਕਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਨਵਾਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰ ੨.

ਨਿਵਾਰਿ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਕੇ. ਦੂਰ ਕਰਕੇ. ਮਿਟਾਕੇ. "ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਉ." (ਰਾਮ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਨਿਵਾਰੀ. ਦੂਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਰਣ। ੨ ਨਿਵਾਰਕ. ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਤਾ. "ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕਨਿਵਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਨਿਵਾਰਜਉ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਵਰਜਿਆ. "ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਨਿਵਾਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਨਿਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਲਾ.

ਨਿਵਾਤਾ. ਨਿਵਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਹਟਾਇਆ. "ਜਿਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਸੇ ਤੁਧੁ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾਤਾ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਨਿਬੇਤਿਆ.

ਨਿਵਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਿਉਂਕੇ. ਨੰਮੂ ਹੋਕੇ. ਝੁਕ ਕੇ. "ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਨਿਵਿੜ. ਸੰ. ਨਿਵਿਡ. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. ਘਣਾ. ਡਹਰਾ। ੨ ਮਿੱਛਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਨੱਕ ਬੈਠਵਾਂ ਹੈ। ੩ ਛਿਦ੍ਰ (ਸੁਰਾਖ) ਰਹਿਤ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਿਬਿਡ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਨਿਵੀੜੀ. ਵਿ—ਨਿਵਿੜਤਾ ਵਾਲੀ. ਨਿਰੰਤਰ. ਬਿਲਾ ਨਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਿੜ. "ਮਾਣਿਕ ਮੇਤੀ ਚੋਕ ਨਿਵੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਨਿਵੇਸ. (ਨਿ-ਵਿਸ) ਸੰ. ਨਿਵੇਸ਼. ਸੰਗਤ—ਘਰ। ੨ ਸੇਮਾ। ੩ ਭੋਰਾ. ਰਹਾਇਸ਼. "ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਨਿਵੇਸ ਦੇ, ਵਚ ਮਧੁਰ ਬਖਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖਿਲਾ। ੫ ਵਿਆਹ. ਸਾਦੀ.

ਨਿਵੇਦਕ. ਵਿ—ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

¹ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਵਾਤਕਵਚ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ²ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਨ ਪਰਵ, ਅ: ੧੬੮-੧੭੩

ਨਿਵੇਦਨ. ਸੰਗਤ—ਵਿਨਯ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ੨ ਸਮਰਪਣ. ਨਿਵੇਰਨਾ. ਨਿਬੇੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬੇਰਾ.

ਨਿਵੰਤ. ਨੰਮੂ ਹੋਵੰਤ. ਨਿਉਂਦਾ. "ਨਿਵੰਤ ਹੋਵੰਤ ਮਿਥਿਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨਿਵੰਦਾ. ਨੰਮੂ ਹੋਵੰਦਾ. ਨਿਉਂਦਾ. ਝੁਕਦਾ। ੨ ਗਹਿਰਾ. ਡੁੰਘਾ. ਨਿਵੰਧਾ. ਵਿ—ਨਮਨਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੰਮੂ। ੨ ਨੀਵਾਂ. ਡੁੰਘਾ.

"ਹਥੁ ਨ ਅੰਬਤੈ ਤਿਤੁ ਨਿਵੰਧੈ ਤਾਲਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਹੱਥ ਵਿਚਾਰਬੁੱਧੀ, ਨੀਵਾਂ ਤਾਲ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਮਨ.

ਨਿਵ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਨਿਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਅਲਗ ਹੋਇਆ। ੩ ਵਿਰਕੁ.

ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਨਿਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਫੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਹਟਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਉਪਰਾਮਤਾ. ਵਿਰਕੁਤਾ.

ਨੀ. ਵਡ—ਸੰਬੋਧਨ ਸ਼ਬਦ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ ਬੋਧਕ. ਨਹੀਂ. "ਕਿਛੁ ਨੀ ਸੀ ਛੰਦਾ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕੁਛ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈਨ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—"ਆਏਨੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ।" ੪ ਸੰ. ਧਾ—ਨੈ ਜਾਣਾ, ਪੁਚਾਉਣਾ, ਚਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਪਾਸ ਹੋਣਾ, ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ.

ਨੀਉਂ } ਸੰਗਤ—ਭੁਨਿਯਾਦ. ਨੀਵ. ਨਿਉਂ. ਨੀਂਹ.

ਨੀਅਤ } ਅ. ۞ ਨੀਅਤ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. ਇਰਾਦਾ. ਨੀਅਤਿ } "ਮਿਲਦਿਆਂ ਵਿਲ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਵਡ)

ਨੀਅਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. near. "ਏਕ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ, ਇਕ ਨੀਅਰ ਹੈ, ਸੁਨ ਰਾਮ !" (ਰਾਮਾਚ)

ਨੀਸਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ। ੨ ਅਕਰ. ਲੇਖ। ੩ ਸਹੀ. ਦਸੂਖਤ. "ਧਰਮ ਦਲਾਲ ਪਾਏ ਨੀਸਾਣ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੪ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. "ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਣ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਨੀਸਾਣੁ ਅਤੇ ਨੀਸਾਨ.

ਨੀਸਾਣਿ. ਨਿਸਾਨ (ਭੰਡੇ) ਹੇਠ. "ਸਕਲ ਭਗਤ ਜਾਏ ਨੀਸਾਣਿ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੁਆਰਾ.

ਨੀਸਾਣੀ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨੀ. "ਪੁਤ ਮਿਲਣੈ ਕੀ ਏਹੁ ਨੀਸਾਣੀ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) "ਇਹ ਨੀਸਾਣੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸ ਭੇਟਤਿ ਤਰੀਐ." (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਨੀਸਾਣੁ } ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸਹੀ. "ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਏ, ਨੀਸਾਨ } ਤਿਥੇ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੩ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. "ਥਾਜੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਮਿਲਉ ਗੋਪਾਲ ਨੀਸਾਨ ਬਜਾਈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਲੇਖ. ਲਿਖਤ. "ਤਪ ਕਾਕਟ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਨ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਆਪੇ ਸਬਦ ਆਪੇ ਨੀਸਾਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੫ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਕੜੋਕਿ

ਇਹ ਧੂਸ (ਝੰਡਾ) ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ— “ਜਪੁ ਨੀਸਾਨੁ.”

ਨੀਸਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲਕਣ. “ਪਸੁ ਭਏ, ਨਹੀ ਮਿਟੈ ਨੀਸਾਨਾ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਲਕਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਕਾਰੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. “ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਨੀਸਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਨੀਸਾਣੀ। ੨ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲਕਣ. “ਸੁਨਿ ਸਖੀਏ, ਪੁਭ ਮਿਲਣ ਨੀਸਾਨੀ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਨਜੀਰ. ਮਿਸਾਲ. “ਇਹੁ ਨੀਸਾਨੀ ਸੁਨਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ, ਜਿਉ ਕਾਲਰ ਭੀਤ ਗਿਰੀਐ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨੀਸਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾਨ। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਦੁੰਦੁਭਿ. “ਭੈ ਸਬਦ ਨੀਸਾਨੁ ਬਜਾਇਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਨੀਸੀ. ਨਹੀਂ ਬੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀ ੨.

ਨੀਹ. ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ (base).

ਨੀਹਣ } ਸੰ. ਨਹਨ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ. ਗੁਣ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਜਿਹ. “ਸਬਰ ਨੀਹਣੋ } ਮੰਝ ਕਮਾਣ ਏ ਸਬਰੁ ਕਾ ਨੀਹਣੋ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੀਹਮ. ਦੇਖੋ, ਨੀਹਮ.

ਨੀਹਲ. ਸੰਗਤ—ਨੀਵਾਂ ਦੇਸ਼. ਨੰਮੁਸਬਲ। ੨ ਵਾਮਨੇ ਕੋਹ. ਪਹਾਡ ਦੀਆਂ ਜਗਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. “ਨੀਹਲ ਪਹਾਡੀ ਦੁਆਬੇ ਮਾਰਿ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਨੀਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੁੰਦ. “ਰਵਿ ਜਗੋਂ ਨਿਕਸ ਨੀਹਾਰਹਿ ਫੋਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਨੀਹਿ } ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਸਨੇਹ. ਨੇਹ. ਪੜਾਰ. ਮੁਹੱਬਤ. “ਗਲੀ ਨੀਹਿ } ਹਰਿਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) “ਠਕਾ ਨੀਹਮ ਨੀਹਮ } ਕੁੰਤਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਨਿਆਦ. ਨਿਉਂ “ਮਰਗ ਸਵਾਈ ਨੀਹਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਨੀਹਿ. ਨੇਹ (ਪੜਾਰ) ਨਾਲ. “ਨੀਹਿ ਜਿ ਵਿਧਾ ਮੰਨੁ.” (ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਨੀਹੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਰੀਤਿ. ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ.

ਨੀਕ. ਸੰ. ਨਿਕੁ. ਵਿ—ਸਾਫ਼. ਸੁੱਭ। ੨ ਚੰਗਾ. ਹੱਛਾ.

ਨੀਕਸ } ਦੇਖੋ, ਨਿਕਸਨਾ. “ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨੁ ਕਉ ਪੈਸਿ ਚੁ ਨੀਕਸਿ } ਨੀਕਸਿਜਾਹਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਨੀਕਸੈ }

ਨੀਕਤਾ. ਨੀਕਾਪਨ. ਚੰਗਿਆਈ. ਉੱਤਮਤਾ. “ਨਹੀਂ ਨੀਕਤਾ ਕਿਤ ਲਖ ਪਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੀਕਰ } ਦੇਖੋ, ਨਿਕਲਨਾ। ੨ ਨਿਕਲਕੇ. “ਕਿਲਬਿਖ ਦੇਖ ਨੀਕਰਿ } ਗਏ ਸਭ ਨੀਕਰਿ.” (ਨਟ ਮ: ੪) “ਦੁਰਮਤਿਮੇਲ ਨੀਕਲ } ਗਈ ਸਭ ਨੀਕਲਿ.” (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਨੀਕਲਿ }

ਨੀਕਾ } ਵਿ—ਚੰਗਾ. ਚੰਗੀ. ਭਲਾ. ਭਲੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀਕ. “ਕਿਛੁ ਨੀਕੀ } ਕੀਆ ਨ ਨੀਕਾ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. ਨਿੱਕੀ. ਨੰਨ੍ਹੀ. “ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੇ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩

ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. “ਨੀਕੀ ਸਾਧਸੰਗਾਨੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਸੁੀ ਅਰਜਨ ਸੁਤ ਤਿਨਹੁ ਕੈ ਗੁਨ ਗਨਤੇ ਨੀਕਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਅਰੋਗ. ਰੁਜ ਰਹਿਤ. “ਕਬ ਦਰਸਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿਭੇ ਕਰਹੋਂ ਪਦ ਨੀਕਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਨਗੇ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਤਾਲ ਲਯ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਨ੍ਰਿਤਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਇਕਾ “ਨੀਕੀ” ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਨੀਕੋ. ਵਿ—ਨੀਕਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਹੱਛੇ. ਉੱਤਮ. “ਨੀਕੇ ਸਾਰੇ ਕੇ ਵਪਾਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਨਿੱਕੇ. ਛੋਟੇ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ. “ਨੀਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਨੀਗਰ. ਸੰਗਤ—ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. “ਰਾਤੀਂ ਨੀਗਰ ਖੇਲਦੇ.” (ਭਾਗੁ) ਨੀਗਰੀ. ਭਾਲਕੀ. ਬੱਚੀ.

ਨੀਘਰ } ਵਿ—ਗ੍ਰਿਹ ਰਹਿਤ. ਨਿਘਰਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਨੀਘਰਿਆ } ਲਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ. “ਨੀਘਰਿਆ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਨੀਘਰੀਆ } ਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਇਹੁ ਨੀਘਰੁ ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਨੀਘਰੁ } ਪਾਏ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਿਸ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ. “ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੀਘਰੀਆ ਜੀਉ.” (ਗੁਰੂ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਨਿਘਰਿਆ (ਧਸਿਆ) ਹੋਇਆ. “ਨੀਘਰਿਆ ਨਿਤ ਭੋਗ ਰਸਨ ਮੇ.” (ਸਲੋਹ)

ਨੀਰ. ਸੰ. ਜੀਬ. ਧਾ—ਗੁਲਾਮੀ ਕਰਨਾ, ਦਾਸਪੁਟਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਸਾਤਿ ਗੁਣ ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨੀਵਾਂ. “ਨੀਚਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ.” (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੩ ਨੀਵਾਂ. ਨੰਮੁ. “ਨੀਰ ਗ੍ਰੀਵ ਬੈਠਨੋ ਇਕ ਥਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੁਸ਼. ਪਾਮਰ. “ਨੀਰ ਸੇ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੇ.” (ਹਨੁ) ੫ ਵਾਮਨ. ਬਾਉਨਾ.

ਨੀਚਨੀਚਾਇ. ਨੀਚ ਤੋਂ ਭੀ ਨੀਚਤਾ ਪਾਇ. “ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨ ਨੀਚਨੀਚਾਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੀਚਬਿਰਖ } ਸੰਗਤ—ਨੀਚਵਿਕ. ਨੀਚ ਰੂਹ. ਇਰੰਫ. “ਹਮ ਨੀਚਰੂਖ } ਨੀਚਬਿਰਖ, ਰੁਮ ਮੇਲਾਕਰ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਨੀਚਰੂਖ ਭੇ ਉਚ ਭਏ ਹੈ.” (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨੀਚਲ. ਸੰ. ਨੀਚੁਲ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਸਲ ਬਿਰਫ. L. Barringtonia acutaugula। ੨ ਬੈਤ. ਵੇਤੁ.

ਨੀਚਾ. ਵਿ—ਨੀਵਾਂ। ੨ ਨੀਚਤਾ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਚ.

ਨੀਚਾਣ } ਵਿ—ਨੀਚਤਾ ਵਾਨ. “ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਨੀਚਾਣ.” ਨੀਚਾਨ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਨੀਚਾ ਸਥਾਨ. ਨਿਵਾਣ. ਨਸ਼ੇਬ.

ਨੀਚੁ. ਦੇਖੋ, ਨੀਚ. “ਨੀਚੁ ਅਨਾਥੁ ਅਜਾਨੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਨੀਚੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਹੇਠਾਂ. ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ ਕੀ ਓਚ.

ਨੀਜ਼. ਫਾ ੫ ਵਕ—ਭੀ. ਅਪਿ.

ਨੀਝ. ਸੰਗਤ—ਟਕ. ਨਜਰ ਦਾ ਛਤਾਉ. ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਨੀਝਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਝਰ. “ਉਨਵ ਬਰਸੈ ਨੀਝਰ ਧਾਰਾ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ)

੨ ਨਿਤਰ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਤ) ਵਾਂਗ ਅਖੰਡ ਧੁਨਿ. "ਲੋਭਨਹਿਰ ਅਤਿ ਨੀਤਰ ਬਾਜੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨੀਠ } ਵਿ—ਪੁਰਟ. ਪੁਤੱਖ. "ਮਾਨਹੁ ਕੁਰਮ ਪੀਠ ਪੈ ਨੀਠ ਭਏ
ਨੀਠਿ } ਹੈਂ ਸਹਸੁਫਨੀ ਫਨ ਠਾਢੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਅਨਿਸ੍ਰਿ ਮਸੀਂ. ਜਤੋਂ ਤਤੋਂ ਕਰਕੇ. "ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਮਨੁ ਕੀਆ
ਧੀਰਾ." (ਕਰਿ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਨੀਡ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀ ਦਾ ਆਲਨਾ. "ਥਾਪ ਨੀਡ ਉਹ ਬਸੇ
ਸੁਖਾਰੇ." (ਗੁਪਸੂ)

ਨੀਡਜ. ਸੰਗਤ—ਨੀਡ (ਆਲਨੇ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਪੰਛੀ. ਖਡ.
ਨੀਡਜ. ਦੇਖੋ, ਨੀਡ. "ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ ਗਿਰਹਿ ਨੀਡਜ ਤੇ." (ਨਾਪੁ)

ਨੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਪੁਚਾਇਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਗੁਹਣ
ਕੀਤਾ. ਭਤਿਆ ਹੋਇਆ. ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ੪ ਦੇਖੋ, ਨੀਅਤ.

ਉੱਚੇ ਕਰ ਕਰੈ ਤਾਂਹਿ ਉੱਚੇ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ
ਉਨੀ ਮਨ ਆਨੈ ਦੁਨੀ ਹੋਤ ਹਰਕਤ ਹੈ,
ਜਤੋਂ ਜਤੋਂ ਧਨ ਧਰੈ ਸੈਤੈ ਤਤੋਂ ਤਤੋਂ ਬਿਧਿ ਖੋਰ ਖੋਰੈ
ਲਾਖ ਭਾਂਤਿ ਧਰੈ ਕੋਟਿ ਭਾਂਤਿ ਸਰਕਤ ਹੈ,
ਦੋਲਤ ਦੁਨੀ ਮੇ ਬਿਰ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਰਹੀ ਨ "ਕੇਮ"
ਪਾਛੇ ਨੇਕਨਾਮੀ ਬਦਨਾਮੀ ਖਰਕਤ ਹੈ,
ਰਾਜਾ ਹੋਯ ਰਾਯ ਹੋਯ ਸਾਹ ਉਮਰਾਯ ਹੋਯ
ਜੈਸੀ ਹੋਤ ਨੀਤ ਤੈਸੀ ਹੋਤ ਭਰਕਤ ਹੈ.

੫ ਨਿਰਤ. ਸਦੇਵ. "ਨੀਤ ਨੀਤ ਘਰ ਭਾਂਧੀਅਹਿ, ਜੇ ਰਹਣਾ
ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤ ੫. "ਦੇਹ ਨ ਗੋਹ ਨ ਨੇਹ ਨ ਨੀਤਾ." (ਸਵੈਯੇ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਨਿਤਰ ਨਹੀਂ.

ਨੀਤਾਨੀਤ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰ ਰੋਜ਼. ਸਦਾ. ਨਿਤਰਪੁਤਿ. "ਸੋਭਾ
ਨੀਤਾਨੀਤਾ } ਨੀਤਾਨੀਤ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ
ਨ ਕੋਈ ਹੋਹਿ ਨੀਤਾਨੀਤਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਨੀਤਿ. ਨਿਤਰ ਹੀ. ਹਰ ਰੋਜ਼. "ਰਵਿਦਾਸੁ ਦੂਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ."
(ਆਸਾ ਪੰਨਾ) "ਦਾਤਨ ਨੀਤਿ ਕਰੇਇ." (ਤਨਾਮਾ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—
ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੩ ਉਹ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਆਦਮੀ ਸੁਮਾਰਫ
ਚਲ ਸਕੇ. ੪ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਯਮ।

੫ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸ਼ੁਕ੍ਰਿ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੀ ਰੀਤਿ.

ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਧਰਮ ਧਰਮ ਹੀ ਤੇ ਸਭੈ ਸਿੱਧਿ
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਆਦਰ ਸਭਾਨ ਬੀਰ ਪਾਈਐ,
ਨੀਤਿ ਤੇ ਅਨੀਤਿ ਛੁਟੈ ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਲੂਟੈ
ਨੀਤਿ ਲੀਯੋ ਬੋਲੈ ਤਲੈ ਬਕਤਾ ਕਹਾਈਐ,
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਰਾਜ ਰਾਜੈ ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ
ਨੀਤਿ ਹੀ ਤੇ ਯਸ ਨਵਖੰਡ ਮਾਂਹਿ ਗਾਈਐ,

ਜਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਫੋਟਨ ਕੈ ਬਡੋ ਅਰੁ ਬਡੇ ਮਾਂਹਿ ਬਡੋ ਕਰੈ
ਤਾਂਤੇ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਰਾਜਨੀਤਿ ਹੀ ਸੁਨਾਈਐ.

(ਦੇਵੀਦਾਸ)

ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅਤੇ
ਰਾਜ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਹੋਣ (The
work on political ethics).

ਇਸ ਵੇਲੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਦੇਖੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ—ਐਸ਼ਨਸਸਤ੍ਰ,
(ਧੁਕਨੀਤਿ), ਚਾਣਿਕਸ਼ਨੀਤਿ (ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ), ਨੀਤਿਸਾਰ, ਨੀਤਿਸੂਤ,
ਨੀਤਿਮਾਲਾ, ਪੰਰਤੰਤ੍ਰ, ਯੋਧਿਸ੍ਰਿਰਨੀਤਿ ਅਤੇ ਵਿਦੁਰਨੀਤਿ.

ਨੀਤਿਗਤ. ਸੰ. ਜੀਤਿਗਤ. ਵਿ—ਨੀਤਿ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਠਸਿਫਤਾਂ.

ਨੀਤਿਘੋਸ਼. ਵਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਰਬ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ.

ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ.

(੧) ਸਾਮ (ਸਾਸਨ). ਪੜਾਏ ਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁੰਧ ਬਾਂਤ ਕਰਨਾ.

(੨) ਦਾਨ. ਧਨ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

(੩) ਦੰਡ. ਸਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਜਾ ਦੇਣੀ.

(੪) ਭੇਦ. ਫੋਟਕ ਪਾਛੇ ਕਾਜਸ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ.

ਨੀਦ } ਦੇਖੋ, ਨਿਦਾ. "ਨੀਦ ਭੂਖ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ."
ਨੀਦ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਘਟੁ ਦੁਖ ਨੀਦਤੀਏ, ਪਰਸਉ
ਨੀਦਤੀ } ਸਦਾ ਪਛਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਅਭਿਦਾ.
ਨੀਦਾ } "ਅਵੇਗੀ ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੇਵਉ?" (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)
ਨੀਦਾਵਲਾ. ਸੰ. ਨਿਦਾਨੁ. ਵਿ—ਨੀਦ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਾ ਨੈਣ
ਨੀਦਾਵਲੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੀਧ. ਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਜਨਨੀਧੇ.

ਨੀਧਸ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਧੌਸੇ ਦੀ ਪੁੰਕਾਰ.

ਨੀਧਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਧਨ. "ਨੀਧਨ ਕੋ ਧਨੁ ਨਾਮ ਪਿਆਰ." (ਪ੍ਰਭਾ
ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਧਨ.

ਨੀਧਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਧਰਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਧਾਰ. "ਨੀਧਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਧਰ ਤੇਰੀ." (ਗੋਡ ਮ: ੫)

ਨੀਧਰਿਆਧਰ. ਵਿ—ਨਿਰਾਧਾਰਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ. ਨਿਆਸਰਿਆਂ
ਦਾ ਆਸਰਾ. "ਨੀਧਰਿਆਧਰ ਪਨਹਿ ਖੁਦਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਨੀਪ. ਸੰਗਤ—ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ। ੨ ਬੰਧੂਕ ਬਿਰਛ। ੩ (ਨੀ-ਅਪ)
ਨੀਵਾਂ ਦੇਸ਼. ਭੁੰਘਾ ਥਾਂ। ੪ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ. ਦਾਅਨੇ ਕੋਹ.

ਨੀਂਬ } ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬ ਅਤੇ ਨਿੰਮੂ. "ਨੀਂਬੁ ਭਇਓ ਆਂਬੁ, ਆਂਬੁ
ਨੀਂਬਾ } ਭਇਓ ਨੀਂਬਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਵਿਸਯ ਵਿਕਾਰ ਮਿੱਠੇ
ਨੀਂਬੁ } ਲਗਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੈਵੀਗੁਣ ਕੌਤੇ ਹਨ.

ਨੀਂਬੁ } ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬੁ.
ਨੀਂਬੁ }

ਨੀਮ. ਵਜ—ਨਿਸ਼ੇਧ. ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ।

੩ ਕਿਲਾ. ਕਤੂ. "ਨੀਮ ਗੁਆਲਿਅਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ."

(ਰਗਤਾਵਲੀ) ੪ ਛਾ ੮ ਨਿੰਮ. ਨਿੰਬ। ੫ ਵਿ—ਅੱਧਾ. ਨਿਸ਼ਫ.
 ਨੀਮਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸਾਰਣਜ.
 ਨੀਮਚਾ. ਛਾ ੮ ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਖੰਡਾ.
 ਨੀਮ ਜੋ. ਛਾ ਅੱਧਾ ਜੋ. ਭਾਵ—ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ.
 ਨੀਮਾ. ਵਿ—ਨਿੰਮ. ਨੀਵਾਂ। ੨ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਛਾ ੮
 ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਅੰਗ। ੫ ਵਿ—ਅੱਧਾ. ਅਧੰ.
 ਨੀਮਾਸ਼ੀਨ. ਛਾ ੮ ਸੰਗਤਾ—ਨੀਮ ਅੱਧੀਆਂ ਆਸਤੀਨ (ਬਹਾਂ)
 ਵਾਲੀ ਫੜ੍ਹੀ. ਜਿਸ ਜਾਗਟ ਦੀਆਂ ਬਹਾਂ ਕੁਣੀ ਤਕ ਹੋਣ.
 ਨੀਮਿ. ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਨੀਮ ੧. “ਦਰੁ ਬੀਤਾ ਮੈ ਨੀਮਿ ਕੋ.” (ਆਸਾ
 ਅ: ਮ: ੧)
 ਨੀਮੀ. ਵਿ—ਨਿੰਮ. ਨੀਵੀਂ। ੨ ਮਧਰੀ। ੩ ਘਟੀਆ. ਨੀਚਕੁਲ ਦੀ।
 ੪ ਵਜ—ਨਿਸੇਧ. ਨਹੀਂ. “ਕੋ ਨੀਮੀ ਮੈਂਡਾ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)
 ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.
 ਨੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਨੀਅਤ ਅਤੇ ਨੀਤ ੪.
 ਨੀਰ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. “ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੀਰ.” (ਵਾਰ
 ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨੀਅਰ। ੨ ਮੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧੁ. ਆਂਸੂ.
 ਹੰਫ਼। ੩ ਵਿਖੇਰਨਾ। ੪ ਵਰਤਾਉਣਾ. ਪਰੋਸਣਾ। ੫ ਸੰ. ਰਸ।
 ੬ ਜਲ. ਪਾਣੀ. “ਸ਼ਰਮਲ ਨੀਰ ਬਹੈ ਜਮਨਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਨੀਰਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਅਰ. “ਨੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪੁਰੁ
 ਕਉ.” (ਜੋਤ ਮ: ੫)
 ਨੀਰਸ. ਸੰ. ਵਿ—ਰਸਹੀਨ. ਬਿਨਾ ਸੁਆਦ। ੨ ਤਰਾਵਤ ਬਿਨਾ। ਜੋ
 ਗਿੱਲਾ ਨਹੀਂ। ੩ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਖਾਲੀ.
 ਨੀਰਚਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਚਰ.
 ਨੀਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ।
 ੨ ਮੇਤੀ। ੩ ਮੱਛੀ। ੪ ਚਿਰਛ. (ਸਨਾਮ) ੫ ਛੇਦੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ
 ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਨੀਰਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਕੁਲਸਾਕ
 ਦੂਸਰੇ ਨੀਰਜ ਜਾਨੇ.” (ਅ: ੧੯, ਛੰਦ ੨੪੪)
 ਨੀਰਜਤਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮ)
 ਨੀਰਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਠ. (ਸਨਾਮ)
 ਨੀਰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਰ (ਪਾਣੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮੇਘ. ਬੰਦਲ।
 ੨ ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਰਦ (ਦੰਦ) ਨਹੀਂ.
 ਨੀਰਧ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਰਧਰ. ਬੰਦਲ. ਮੇਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਧਿ.
 ਨੀਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਧ ੧.
 ਨੀਰਧਰ ਧੁਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਰਧਰ (ਮੇਘ) ਧੁਨਿ (ਨਾਦ). ਰਾਵਣ
 ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮ)
 ਨੀਰਧਰ ਧੁਨਿ ਤਾਤ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ
 ਰਾਵਣ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ)
 ਨੀਰਧਿ } ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਨੀਰਨਿਧਿ.
 ਨੀਰਧੀ }
 ਨੀਰਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੋਸਣਾ. ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੪.

“ਮੈ ਨੀਰੇ ਅਨਿਕ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਜੇ ਸਉ
 ਭੋਜਨ ਮੈ ਨੀਰੇ.” (ਵਡ ਮ: ੫) “ਜੇ ਸਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੀਐ.” (ਸ੍ਰੀ
 ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਹ
 ਨਿਖੇਰਨਾ.

ਨੀਰਨਾਇਕ }
 ਨੀਰਨਾਥ } ਸੰਗਤਾ—ਜਲਪਤਿ. ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.
 ਨੀਰਨਾਥਕ }
 ਨੀਰਨਾਥਿਕ }

ਨੀਰਨਿਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ. ਜਲਨਿਧਿ.

ਨੀਰਪਤਿ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ.

ਨੀਰਰਾਸਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ)

ਨੀਰਵਾਹੀ. ਬੰਦਲ. ਪਾਣੀ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਫਹਾਰ.

ਨੀਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੂਤੀ ਭੋਹ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ.
 ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. “ਦੂਰਿ ਬਤਾਵਤ ਪਾਇਓ ਨੀਰਾ.” (ਕਉ ਬਿਤੀ
 ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸਮੀਪਤਾ। ੪ ਨੀਰ. ਜਲ. “ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੋ
 ਹੋਰਹਿ ਨੀਰਾ। ਦੌਰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਨੀਰਾ.” (ਨਾਪੁ)
 ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ, ਮ੍ਰਿਗ ਸਮੀਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ.

ਨੀਰਾਰਾ. ਵਿ—ਨਿਰਾਲਾ. ਅਲੱਗ। ੨ ਅਲੇਪ. ਅਸੰਕ.

ਨੀਰਾਲਯ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਰ (ਜਲ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ), ਸਮੁੰਦਰ.

ਨੀਰਾਲਯਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਸਮੁਦਾਯ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.
 (ਸਨਾਮ)

ਨੀਰਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਰਾਲਯ.

ਨੀਰਾਲੈ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਾਲਯ.

ਨੀਰਿ. ਪਾਣੀ ਨਾਲ. ਜਲ ਸੇ। ੨ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ. “ਪਾਹਣ ਨੀਰਿ
 ਤਰੇ.” (ਬਾਵਨ)

ਨੀਰੀਐ. ਪਰੋਸੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਨ ੧.

ਨੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੬. “ਨੀਰੁ ਬਿਰੋਲੈ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮਰਤਾ.” (ਸੁਹੀ
 ਮ: ੫)

ਨੀਰੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਰਨ ੧.

ਨੀਰੈ. ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਦਿੰਦਾ, ਦਿੰਦੀ ਹੈ. “ਸਾਰ ਸਮਾਲਿ ਮਾਤਾ
 ਮੁਖਿ ਨੀਰੈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਨੀਰ ੪। ੨ ਨੇੜੇ (ਸਮੀਪ) ਹੁੰਦਾ.
 ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ. ਤੁਲਨਾ ਹੁੰਦਾ “ਕਾਮਧੇਨੁ ਸੰਤਰੇਣੁ ਨ ਨੀਰੈ.”
 (ਤਾਰਾ). ੩ ਜਲ ਸੇ. ਪਾਣੀ ਤੋਂ. “ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਨੀਰੈ ਬਿਨਸੈ.”
 (ਸੋਰ ਮ: ੪).

ਨੀਲ ਸੰ. ਚੀਲ. ਨੀਲ. ਧਾ— ਰੰਗਣਾ, ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਲਾਉਣਾ।
 ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.
 Indigo। ੩ ਨੀਲ ਪੌਧੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ। ੪ ਸੱਟ ਨਾਲ
 ਲਹਿਰ ਪੁਰ ਪਿਆ ਨੀਲਾ ਦਾਗ਼। ੫ ਕਲੰਕ. ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ
 ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ. “ਜਾਮਵੰਤ ਸੁਖੇਨ ਨੀਲ.” (ਰਾਮਾਵ)
 ੭ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ ਖੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤਰ, ਜੋ ਰਮਯਕ

ਵਸੰ ਦੀ ਹੱਦ ਪੁਰ ਹੈ। ੮ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਿਧਿ। ੯ ਨੀਲਮ ਮਣਿ। ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਬ ਸੰਖਯਾ, ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦। ੧੧ ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੧੨ ਵਟ. ਬਰੇਟਾ. ਬੋਹਤ. ੧੩ ਵਿ— ਨੀਲਾ. ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ। “ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਨੁ” (ਵਾਚ ਆਸਾ)। ੧੪ ਮਲੀਨ. ਘਸਮੈਲਾ. “ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਅਗਨਿ ਇਕ ਠਾਈ” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਮਲੀਨ ਅਤੇ ਸੁਭਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨਿ. ਭਾਵ—ਤਾਮਸੀ ਅਤੇ ਰਜੋਭੁਣੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨਿ। ੧੫ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੇਖ। ੧੬ ਅ ੫ ਮਿਸਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਦੇਸ ਅਸਤ੍ਰ.

ਨੀਲਦੇਸ ਅਸਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਵਰ੍ਹਣ. ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਭਾਈ. ਪਾਸ. “ਨੀਲ ਆਇ ਸਬਦੁਰਕੈ ਏਸਰੁ ਅਸਤ੍ਰ ਬਖਾਨ.” (ਸਨਾਮ)

ਨੀਲਕੰਠ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚਿਤਕਣ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰ (ਕਾਲਕੂਟ) ਨਿਕਲੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਏ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਕਾਲਕੂਟ ਪੀਯੋ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਠ ਨੀਲਾ ਹੋਗਿਆ. “ਨੀਲਕੰਠ ਨਰਹਰਿ ਨਾਰਾਯਣ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਹੇ ਅਕਾਲ! ਤੁਹੀ ਨੀਲਕੰਠ ਨਿਰਿੰਹ ਅਤੇ ਜਲਸਾਧੀ (ਵਿਸਨੁ) ਹੈ। ੨ ਮੋਰ। ੩ ਚਿਤਾ. ਚਟਕ। ੪ ਗਰੁਤਾ। ੫ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ.

ਨੀਲਗੰਧੂ } ਸੰਗਤਾ—ਰੋਡ. ਗਵਯ. ਨੀਲਾਂਗਕ. ਗੋਮਿਗ.
ਨੀਲਗਾਯ } Boselaphus Tragocamelus.

ਨੀਲਗਰ. ਡਾ ਨੀਲ ਦਾ ਰੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਾਰੀ. ਨੀਲਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲ ੭। ੨ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਰ “ਉਤਕਮੰਡ” (Ootacamund) ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਰਮਣੀਕ ਪਹਾੜ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਥਲਦੀ ੭੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਹ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ੩੫੬, ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੦੫੨ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੧੩੭੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਇੱਥੇ ਗਰਮੀ ਕਟਦੇ ਹਨ.

ਨੀਲਗੁੰਧ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਕੰਠ.

ਨੀਲਨਗ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਗਿਰਿ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੀਲ ੭. “ਮਣੀ ਨੀਲਨਗੜੀ ਲਖੰ ਸੀਸ ਨਾਯਯੰ.” (ਦਿਚਿਤੁ) ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਮਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਨੀਲਮ ਮਣਿ ਅਤੇ ਨੀਲਗਿਰਿ ਸਿਰ ਤੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਨੀਲਬਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਲਮ } ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਨੌ ਰਤਨਾਂ
ਨੀਲਮਣਿ } ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. sapphire.

ਨੀਲਵਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲਾ ਵਸਤੁ। ੨ ਵਿ—ਨੀਲਾ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਾਂਬਰ ਧਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸਨਿ ਗੁਹ। ੪ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. “ਨੀਲਵਸਨ ਬਨਵਾਰੀ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਹੇ ਅਕਾਲ! ਤੂ ਹੀ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਵਨਮਾਲੀ ਹੈਂ। ੫ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ.

ਨੀਲਾ. ਵਿ—ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੇਤਾ. ਗਧਾ. “ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਅਰ ਨੀਲੇ ਪੈਰ.” (ਲੋਕੋ) ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਨੀਲਾਬੋਬਾ. ਸੰ. ਨੀਲਤੁੰਬ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਰ, ਜੋ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਤੁਤਿਯਾ.

ਨੀਲਾਬ. ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਦਾ ਆਬ (ਜਲ). ੨ ਨੀਲਾ ਪਾਣੀ. ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਫੁੰਘਾ ਜਲ। ੩ ਅਟਕ ਦਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ ੨। ੪ ਅਟਕ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੀਲ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਨੀਲਾਬ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸਮਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸੀ.

ਨੀਲਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਲਾਂਬਰੀ. ਨੀਲੇ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ। ੨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ.

ਨੀਲਾਮ. ਪੁਰਤ. ਨੀਲਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਲੀ ਬੋਲਕੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਚੰਗ. ਸਭ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਸਤੁ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਨੀਲਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲਗਰ. ਨੀਲ ਨਾਲ ਵਸਤੁ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ. ਚੰਗੇਰੇ. “ਨੀਲਾਰੀ ਦੇ ਮੱਟ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿੱਦੜ ਰੱਤਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਨੀਲੋਤਪਲ. ਸੰ. ਨੀਲੋਤਪਲ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਉਤਪਲ (ਕਮਲ). ੨ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਡਰ. ਭਮੁਲ.

ਨੀਲੋਡਰ. ਡਾ. ੫ ਦੇਖੋ, ਨੀਲੋਤਪਲ.

ਨੀਲੰਬਰ. ਨੀਲਾਂਬਰ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਵਸਨ.

ਨੀਲੰਬਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਾਂਬਰੀ.

ਨੀਵ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਊ. ਬੁਨਿਆਦ. “ਜਿਨਿ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਈ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਦੇ ਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਨੀਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਤ.

ਨੀਵਾਂ. ਵਿ—ਨੰਮੂ. ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ. ਹਲੀਮ। ੩ ਫੁੰਘਾ.

ਨੀਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਲਾ. ਇਜ਼ਾਰਬੰਦਾ. ੩ ਧੋਤੀ. ਸਾੜੀ। ੪ ਮੂਲ ਧਨ. ਪੁੰਜੀ.

ਨੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਨੀਵਿ। ੨ ਵਿ—ਨੀਵੀਂ. ਨੰਮੂ। ੩ ਛੋਟੀ. ਤੁੰਫ. “ਹਮ ਨੀਵੀ ਪੁਭੁ ਅਤਿ ਚੂਚਾ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਬਾਉਂਨੀ.

ਨੁ. ਵਿ—ਨੌਂ. ਨਵ. “ਚਾਪ ਨੁ ਟੰਕ ਤੇ ਡੋਰਰ ਹੋ ਸਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਨੌਂ ਟੰਕ ਦੀ ਕਮਾਣ ਤੋਂ ਤੀਰ ਛਡਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਧਾ—ਫਤ੍ਰਤਿ ਕਰਨਾ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਾ).

ਨੁਬਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨੌਸਹਰਾ.

ਨੁਸਮਾ. ਅ ੫ ਸੰਗਤਾ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਗਜ਼। ੨ ਕਾਪੀ. ਪੁਸ਼ੁਕ ਦੀ ਪੁਤਿ। ੩ ਵੈਦਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਪਰਚਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਹੋਵੇ. Prescription.

ਨੁਸਰਤ. ਅ ੫ ਨੁਸਰਤ. ਕੁਮਕ. ਸਹਾਇਤਾ. “ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ.” ਦੇਖੋ, ਦੇਗ ਕੇਗ ਫਤ੍ਰਹ.

ਨੁਸਰਤਮਾਨ. ਮਲੇਰੀ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਨਾਰਭਖਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ

ਦੇਵੇਂ ਚਮਕੋਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੋਜੂਦ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਨਾਹਰ ਮਾਨ.
 ਨੁਸਰਤ ਜੰਗ. ਕਮਰੁੱਦੀਨ (ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਦੇ ਬਾਪ) ਦਾ ਖਿਤਾਬ.
 ਨੁਹ. ਦੇਖੋ, ਨੁਹ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੁਹ। ੩ ਡਾ ੨ ਨੌ. ਨਵ।
 ੪ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਨੁਟ
 ਲਈ ਸੀ. ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਨੁਟ ਕੇ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ.
 ਨੁਹਾਰ. ਮੁੜਗਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਹਾਰ ੩.
 ਨੁਹੀ. ਦੇਖੋ, ਨੁਹ ੪.
 ਨੁਹਮ. ਡਾ ੨ ਨਵਮ. ਨੌਮਾਂ.
 ਨੁਕਸ. ਅ ੨ ਨੁਕਸ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਸ. ਖਰਾਬੀ। ੨ ਕਸਰ. ਕਮੀ.
 ਘਾਟਾ.
 ਨੁਕਸਾਨ. ਅ ੨ ਨੁਕਸਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਨਿ. ਜ਼ਿਆਨ. ਭਤਿ।
 ੨ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.
 ਨੁਕਤ. ਦੇਖੋ, ਨੁਕਤਾ ੩. “ਕਟਿ ਕੁਪੀਨ ਇਕ ਨੁਕਤ ਕਰ.”
 (ਨਾਪੁ)
 ਨੁਕਤਹ } ਅ ੨ ਨੁਕਤਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿੰਦੀ. ਸਿਫਰ. “ਇੱਕਤੁ
 ਨੁਕਤਾ } ਨੁਕਤੈ ਹੋਇ ਜਾਇ ਮਹਰਮ ਮੁਜਰਮ ਖੈਰ ਖੁਆਰੀ.”
 (ਭਾਗੁ) ੨ ਅ ੨ ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ. ਉੱਤਮ ਉਕ੍ਰਿ. ਕਟਾਕ. “ਮੁਖ ਤੇ
 ਮੁਕਤਾ ਨੁਕਤਾ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਵਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਨਕੁਕ.
 ਪਥਨਾ. “ਸਿਰ ਪਰ ਨੁਕਤਾ ਜੁਗਲ ਗਜ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇ ਗਜ ਦਾ ਸਾਰਾ.
 ਨੁਕਤਾਚੀ. ਵਿ—ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ ਚੁਗਟ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ. ਦੋਸ
 ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਐਕਸੋ. Caviller। ੨ ਨੁਕਤਹਦਾਂ. ਸੁਮਨਚੀ.
 Critic.
 ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ. ਡਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਾਰੀਕ ਬਾਤ ਚੁਗਟੀ.
 Criticism। ੨ ਗੁਣ ਦੋਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਸਮਾਲੋਚਨਾ। ੩ ਦੋਸ
 ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿਦੁ ਚੁੰਡਣ ਦਾ ਕਰਮ.
 ਨੁਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨੁਕਦੀ.
 ਨੁਕਰਾ. ਅ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਾਂਦੀ. ਰਸਤ। ੨ ਚਾਂਦੀਚੰਗਾ ਖੇਤਾ.
 ਨੁਕਲ. ਅ ੨ ਨੁਕਲ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੂੰਹ ਦਾ
 ਸਵਾਦ ਸਵਾਰਣ ਲਈ ਮਾਸ ਆਦਿ ਜੋ ਵਸੂ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ. “ਕਰੜੇ
 ਪਾਨ ਮੁਖ ਨੁਕਲ ਮੰਗਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਨਕੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਕਈ
 ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨੁਕਲ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.
 ਨੁਖਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨੁਕਸਾਨ.
 ਨੁਖਸਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਹੋਇ ਨੁਖਸਾਨੀ ਅੰਧੁ
 ਰੋਵੈ.” (ਭਾਗੁ)
 ਨੁਖਾ. ਸੰ. ਨੁਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਨੂੰਹ.
 ਨੁਖਸੂ. ਡਾ ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲੇ. ਪ੍ਰਥਮ.
 ਨੁਗਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੰਗ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਫੋਗ, ਜੋ
 ਫਾਣਨ ਵੇਲੇ ਪੇਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੁਕਦਾ ਮਾਰਨਾ.
 ਨੁਕਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੰਗ ਫਾਣਕੇ ਜੋ ਨੁਕਦਾ ਪੇਣੇ ਵਿੱਚੋਂ
 ਨਿਕਲੇ, ਉਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੱਟਕੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ

ਪੁਰ ਮਾਰਨੀ. ਭੰਗੜ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ—“ਆਇਆ ਨੁਕਦਾ,
 ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁਕਦਾ.” ਆਦਿ. “ਸਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਸਿਰ ਨੁਕਦਾ
 ਮਾਰੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਨੁਕਦੀ. ਡਾ ੨ ਨਮੁਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨੁਕਤੀ. ਨਮੁਦ (ਫੋਲਿਆਂ) ਦੇ
 ਆਟੇ (ਬੇਸਣ) ਦੀ ਘੀ ਅਬਵਾ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਨਮਕੀਨ
 ਪਕੌੜੀ. “ਨੁਕਦੀ ਅਰੁ ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਨੁਚਾਰਾ. ਨ—ਉਚਾਰਾ. ਨਾ ਆਖਿਆ. “ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਿਨ ਪਾਨਿ
 ਨੁਚਾਰਾ.” (ਕੁਦਾਵ) ਪਾਣੀ ਨਾ ਮੰਗਿਆ.
 ਨੁਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਬੋਧਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ.
 ਨੁਤਫਾ. ਅ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੀਰਜ. ਸ਼ੁਕੁ. “ਨੁਤਫਿ ਮਾਸ ਉਪਜਈ
 ਮਾਸਹੁ ਜੁੱਸੇ ਪਾਕ.” (ਜਸਾ) ੨ ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ.
 ਨੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਬੋਧ. ਤਅਰੀਫ. “ਸੁਨੀ ਨੁਤਿ ਕੋਰਤਾਤ.”
 (ਨਾਪੁ) “ਨੁਤਿਹ ਬਖਨਤ ਆਨਦਕੰਦਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਪ੍ਰਣਾਮ. ਬੰਦਨਾ.
 ਨਮਸਕਾਰ.
 ਨੁਦ. ਸੰ. ਨੁਦ. ਧਾ. ਧਕੇਲਣਾ, ਹੱਕਣਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ.
 ਨੁਦਯ } ਨ—ਉਦਯ. ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਲੈਪ। ੨ ਨਮੁਦਾਚ. ਪੁਗਟ. “ਪੁੰਨ
 ਨੁਦੈ } ਕੇ ਪੰਥਪੁਕਾਬ ਨੁਦੈ ਭਯੇ.” (ਜੇਖਰ) ਦੇਖੋ, ਨੁਦ ਧਾ.
 ਨੁਮਾ. ਡਾ ੨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪੁਤਰਯ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ
 ਲਗਕੇ ਵਾਲਾ (ਵਾਨ) ਅਰਥ ਪੁਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਰਹਨੁਮਾ.
 ਨੁਮਾਇਸ਼ } ਡਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਦਿਖਾਵਾ। ੨ ਆਡੰਬਰ।
 ਨੁਮਾਯਸ਼ } ੨ ਉਹ ਮੇਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ
 ਜਾਣ. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਨੀ. Exhibition.
 ਨੁਰਾਤੇ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਾਤੁ.
 ਨੁਰੰਗਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. “ਦਿੱਲੀਪੁਰ ਕੈ ਗਯੇ ਨੁਰੰਗਾ.”
 (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ.
 ਨੁਰੰਗਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ.
 ਨੁਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨਵਾਹ.
 ਨੂ } ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਪੁਤਰਯ. ਕੇ. ਪ੍ਰਤਿ. “ਕੀਰਤਨ
 ਨੂੰ } ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਵਣਾ.” (ਭਗਤਵਾਲੀ)
 ਨੂਹ. ਅ. ੨ ਵਿਲਾਪ. ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਨਾਮ
 (Lamech) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ Noah. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ
 ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਆਦਮ
 ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਇਸ ਦੀ ੫੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ
 ਉਮਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਬੇਟੇ (ਸਾਮ, ਹਾਮ ਅਰ
 ਯਾਫਸ) ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ,
 ਮੁਦਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਭਰਕ ਕਰਦੇਈ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਨੂਹ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ
 ਨਾਮ ਦਾ ਮਕਸਦ ਅਡਗਨਿਸ਼ਤਾਨ ਦੇ ਅਲੀਸ਼ੰਗ (Alisheng) ਪਥਕਨੇ ਦਿੱਤਾ
 5

⁵Sham, ham and Japheth.

ਹਥੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਜੋਤਾ ਲੈਕੇ ਕਿਸਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ, ਅਰ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਓਹ ਪੁਲੈ ਤੋਂ ਬਚਾਣਗੇ। ਨੂਹ ਨੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਮੀ, ਪੰਜਾਹ ਹੱਥ ਦੀ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਤੀਹ ਹੱਥ ਉੱਚੀ ਬੇੜੀ ਬਣਾਈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਟੰਬ ਅਰ ਹਰ ਨਸਲ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤਾਂ ਦਾ ਜੋਤ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਕਾਲ ਨਾਲ ਕਿਸਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਇਹ ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਲਿਆ, ਤਾਂ ੪੦ ਦਿਨ ਮੁਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੋਬੀ ਗਈ, ਅਰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ੧੫ ਹੱਥ ਪਾਣੀ ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਅਰ ਬੇੜੀ Ararat ਪਹਾੜ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਨਾਲ (ਜੋ ਆਰਮੇਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਬੱਧੀ ਗਈ। ਬਚਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨੂਹ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਰ ਜੋ ਜੀਵ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ। ਨੂਹ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨੌ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ।

ਨੂਹ ਸ਼ਬਦ "ਮਨੁ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ੩। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੂੰਹ।

ਨੂੰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਨੁਸਾ. ਬੇਟੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ।

ਨੂਟ. ਸੰਗਤਾ—ਲਵਣ, ਨੂਣ. ਨਮਕ।

ਨੂਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਸੰਸਿਤ। ੨ ਨੂਤਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਨੂਤਨ।

ਨੂਤਨ } ਸੰ. ਨੂਤਨ. ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਨਵੀਨ. ਨਯਾ। ੨ ਤਜਾ. ਸੰਜਰਾ।
ਨੂਤਨ } ੩ ਅਣਖਾ. ਅਨੁਠਾ।

ਨੂਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਹਤੁਤ ਦਾ ਬਿਰਢ ਅਤੇ ਫਲ।

ਨੂਨ. ਨੂਣ. ਦੇਖੋ, ਨੂਣ। ੨ ਘੱਟ. ਦੇਖੋ, ਨਹੂਨ।

ਨੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਨਹੂਨਤਾ. "ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਨੂਨਤਾ ਜੋਊ." (ਨਾਪੁ)

ਨੂਪਰ } ਸੰ. ਨੂਪਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਭਾਜਰ. ਪਾਜ਼ੇਬ.
ਨੂਪਰ }

ਨੂਰ. ਅ. , ਸੰਗਤਾ—ਚਮਕ. ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. "ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੋਫਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ. ਜ਼ਰੋਤਿਰੂਪ। ੫ ਪਾਕਦਾਮਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਇਹ ਨਵਾਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ. "ਹੁਰ ਨੂਰ ਮੁਸਕ ਖੁਦਾਇਆ ਬੰਦਗੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਬਹਿਸਤ ਦੀਆਂ ਅਪਸਰਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਹੈ। ੬ ਨਾਰ (ਅਗਨਿ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ।

ਨੂਰਸ਼ਾਹ } ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ
ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ } ਇੱਕ ਚੋਟਕੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਯੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਭਾਸ ਵਿੱਚ
ਬ੍ਰਿਮਰ ਗਵਾ ਰਹੀ ਸੀ। "ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਨਾਮੇ ਔਰਤ
ਹੈ ਸੀ." (ਜਸਾ) "ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਹੁੜੀ ਸਰਦਾਰ ਤਿਸ ਦੇਸ ਹੂੰ ਕੀ."
(ਨਾਪੁ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਕ ਪਾਇਆ ਸਾਖੀਆਂ
'ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਨਾਮੇ ਔਰਤ ਹੈ ਸੀ. (ਜਸਾ)

ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਨੂਰ ਨਿਸਾਹ ਪਾਠ ਤੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਨੂਰੁਨਿਸਾ" ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸਾ ੩.

ਨੂਰਜਹਾਂ نورجہان ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਯਾਸ ਬੇਗ ਖੁਰਾਸਾਨੀ (ਇਤਮਾਦੁੱਦੌਲਾ) ਦੀ ਅਸਮਾਤੁਲ ਨਿਸਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੭੭ ਭਾਰੀ ਵਿਪਦਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦਕਿ ਇਸਦਾ ਬਾਪ ਫਾਰਸ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਯਾ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਇਹ ਅਸਦਖ਼ਾਨ ਅਰ ਅਸਫ਼ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਭੈਣ, ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪਰਮਪਿਆਰੀ ਬੇਗਮ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਅਲੀਕੁਲੀਖ਼ਾਨ ਸ਼ੇਰਅਫ਼ਕਨਖ਼ਾਨ ਬਰਦਵਾਨ (ਬੰਗਾਲ) ਦੇ ਜਹਾਂਗੀਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਕਦਰਨਰ ਕੁਤਬਦੀਨ ਖਾਨ ਨਾਲ ਮੁਠਭੇੜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੇਰ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਸਨ ੧੬੦੭ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸਨ ੧੬੧੧ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਬਣਾਈ ਅਰ ਮੇਹਰੂਨਿਸਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੂਰਮਹਲ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਵਡੀ ਦਾਨਾ ਮਲਿਕਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫਟਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਠਾਰਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਸਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ (ਸ਼ਾਹਦਰੇ) ਦਫ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ।

ਨੂਰਨਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ.

ਨੂਰਦੀ } ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਨੂਰਦੀਨ.
ਨੂਰਦੀਨ }

ਨੂਰਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਿਖ਼ਦ ਨੇ ਲੱਲ ਦੇ ਮਤਾਮ ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਤ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਹਨ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ ਅਰ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪੂਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਬਾਸੀ ਨੂਰਪੁਰੇ ਕੋ ਸੁਭਮਤਿ ਮਕ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਮਿਲਨ ਚਹੰਤ." (ਗੁਪਤੂ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਸਲੋਹ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ. ਕਾਂਕੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜੋ ਤਸੀਲ ਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਧਨੋਰੀ ਸੀ. ਰਾਜਾ ਬਾਸੇ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਨੂਰ ਪੁਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ।

ਨੂਰਮਹਲ } ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਫਲੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਨੂਰਮਹਿਲ } ਜਿੱਥੇ ਬਾਣਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂਰਮਹਲ ਤੋਂ ਫੇਵ
ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਕੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਾਈਂ
ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਇੱਥੇ ਦੇ ਥਾਂ ਹਨ. ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ
ਵੀਂਬਿਆਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਾਸ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਦਸਮਦੁਆਰ। ੩ ਕਰਾਨ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ.
"ਨੂਰਮਹਲ ਕੋ ਸੋਧਕੈ ਕੁਰੂਬਲ ਧਸੈ ਜੁ ਦਾਸ." (ਗੁਰੂ ੧੦)

੫ ਨੂਰਜਹਾਂ ਬੇਗਮ ਦੀ ਭੀ ਨੂਰਮਹਲ ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਤਹਪੂਰ ਦਾ ਨੂਰ ਸੀ।

ਨੂਰਮਹਿਲ ਦੀ ਸਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਨੂਰ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰ.

ਨੋ. ਪੁਤਰ—ਸਕਰਮਕ ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਜਿਵੇਂ—“ਉਸ ਨੇ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ।”

੨ ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਹਨ. ਹੈਨ. ਜੈਸੇ—“ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ

ਕਰਦੇਨੇ.” ੩ ਨਿਹ (ਨਿਯ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨੇ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—

“ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ.” (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਨੇਕਲੰਕ.

ਨੋਉਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਨੋਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਂਦਾ.

ਨੇਸ. ਡਾ ۞ ਨੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਡੰਗ. ਦੰਸ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ

ਤਿੱਖਾ ਦੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਚੀਰਦੇ ਅਤੇ ਪਾੜਦੇ ਹਨ। ੩ ਨੇਸੂ ۞

ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਨੇਸ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਕਸਨੇਸ ਦਸਰੰਗੀਰ.” (ਤਿਲੰ

ਮ: ੧)

ਨੇਸਟਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਅਟਾਰੀ ਰੇਲਵੇ

ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ

ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਮੁਜੰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ

ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਿੱਲੀ ਹੈ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ

ਨਹੀਂ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ

ਸਨ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾ.

ਨੇਸਤ. ਡਾ ۞ ਵਿ—ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੰ. ਨਾਸਿ. ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਨੇਸੁਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੰਤਾ. ਤਨਿਕ. ਨੈਕ ਸਾ.

ਨੇਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾ.

ਨੇਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਨੈਸਿਕ. ਵਿ—ਨਿਸ਼ਾ (ਨਿਸ਼ੇ) ਵਾਲਾ।

੩ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ.

ਨੇਸ਼ੀ. ਡਾ ۞ ਸੰਗਤਾ—ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸੁਸਤੀ।

੩ ਬਰਬਾਦੀ. ਤਬਾਹੀ.

ਨੇਹ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰੋਹ. ਪੜਾਹ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਤੇਲ. “ਸਪਤ ਸੁਹਾਗਣਿ

ਨੇਹ ੧ ਨੇਹ ਚੜ੍ਹਾਵੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੇਹ ਨਾਨਾਸਿ ਕਿੰਚਨ'. ਇਹ (ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਨਾਲਾ

ਪਨ (ਅਨੇਕਤਾ) ਗੁਭ ਭੀ.

ਨੇਹਨਿਬਾਹਨ. ਸਨੇਹ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦਾ ਇੱਕਰਸ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ.

ਸਨੇਹ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ.

ਸੀਖੇ ਰਸਰੀਤਿ ਸੀਖੇ ਪੁੱਤਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਸਭੈ

ਸੀਖੇ “ਕੇਸੇਰਾਯ” ਮਨ ਮਨ ਕੇ ਮਿਲਾਯਥੇ,

‘ਜਨਜੰਗਨੁ ਦਯਯੰ ਮੇਭਜਾਨਾਜਿਗ ਚਿੰਤਨ.

(ਵਿਹਾਰਣਕ ਅ: ੪, ਬ੍ਰਹਮਣ ੪, ਮੰਤ੍ਰ ੧੯) ਮਨ ਕਰਕੇ ਕੀ ਦੇਖਣ

ਯੋਗ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਇਸ (ਆਤਮਾ) ਵਿੱਚ ਨਾਨਾਪਨ (ਅਨੇਕਤਾ) ਜਰਾ ਭੀ.

ਸੀਖੇ ਸੋਹੈ ਖਾਨ ਨਟ ਰਾਨ ਮੁਸਕਾਨ ਸੀਖੇ

ਸੀਖੇ ਸੈਨ ਬੈਨਨ ਮੇ ਹੱਸਥੇ ਹੱਸਾਯਥੇ,

ਸੀਖੇ ਚਾਹ ਚਾਹ ਸੋਂ ਜੁ ਚਾਹ ਉਪਜਾਯਥੇ ਕੀ

ਜੈਸੀ ਕੋਊ ਚਾਹੈ ਚਾਹ ਤੈਸੀ ਵਾਹ ਚਾਹਥੇ,

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸੀਖੇ ਏਸੀ ਬਾਝੈ ਘਾਝੈ ਤਾਂਤੇ ਤਬ

ਤਹਾਂ ਕਰੇ ਨ ਸੀਖਥੇ ਨੈਕ ਨੇਹ ਕੇ ਨਿਬਾਹਥੇ?

ਭਾਹਥੇ ਸਾਗਰ ਕੇ ਨ ਕਢੂ ਫਿਰ

ਭਾਰਥੇ ਸਤ੍ਰੁ ਸਮੂਹ ਅਫੇਹ ਕੇ,

ਦਾਹਥੇ ਮੇਰੁ ਕੇ ਬਾਤ ਕਿਤੀ ਫਿਰ

ਪਾਵਕ ਬੀਰ ਉਮਾਹਥੇ ਦੇਹ ਕੇ,

ਤਹੋਂ ਭਾਵਿ ਗੁਲ ਵਿਸਾਹਥੇ ਦੁੱਖ

ਕਹਾਂ ਫਿਰ ਚਾਹਥੇ ਸਿੰਘ ਸਤੋਹ ਕੇ

ਬਾਹਥੇ ਤੇਗ ਕੇ ਹੈ ਸਹਿਜਾ ਸੁ

ਪਰੈ ਕਠਿਨਾ ਜੁ ਨਿਬਾਹਥੇ ਨੇਹ ਕੇ.

ਨੇਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰੱਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਹਨ। ੨ ਅ ੧ ਨਹੀ. ਮਥਨ (ਰਿੜਕਣ)

ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮਟਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. “ਜਿਨਿ ਬਾਸੁਕ

ਨੇਤ੍ਰੇ ਘਤਿਆ ਕਰਿ ਨੇਹੀ ਤਾਣੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੪ ਅ ੧

ਸੰਗਤਾ—ਦੁਰਮੰਦੇਸੀ. ਪੇਸ਼ਬੀਨੀ. ਆਕਸ਼ਤ ਅੰਦੇਸੀ, “ਰਣਿ ਰੂਤਉ

ਨਰ ਨੇਹੀ ਕਰੈ.” (ਕਉ ਬਾਨ ਕਬੀਰ) ੫ ਸੰ. ਜੋਹਿੰਜ. ਵਿ—ਸਨੇ

ਹੀ. ਨੇਹ (ਸ਼੍ਰੋਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਗੁਰਚਰਨਨ ਕੇ ਨੇਹੀ.” (ਗੁਰੂਪਦ)

ਨੇਹੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰੋਹ. ਪੜਾਹ. “ਜਿਸੁ ਪੜਾਹੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ,

ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿਚਲੀਐ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਨੇਕ. ਡਾ ۞ ਵਿ—ਹੱਛਾ. ਭਲਾ. ਉੱਤਮ. “ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ.”

(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ। ੩ ਹਿੰਦੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਨਿਕ.

ਬੋਤਾ। ੪ ਵਿ—ਨ-ਏਕ. ਅਨੇਕ. “ਨਰ ਨਾਚਨ ਨੇਕ ਮਤੰ.” (ਕਲਕੀ)

ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਤ। ੫ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ

੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਕੁ ਦੀ ਥਾਂ ਨੇਕ ਲਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—

“ਤਹਾਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਜੀ ਬਹੇ ਨੇਕ ਜੈਸੇ.” ਅੰਗ ੧੭੧. ਘੋੜੇ ਮਗਰਮੱਛ

ਜੇਹੇ.

ਨੇਕਖੁ. ਡਾ. ਹੱਛੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.

ਨੇਕਚਲਨ. ਹੱਛੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਸਦਾਚਾਰੀ.

ਨੇਕਨਾਮ. ਹੱਛੇ ਨਾਉਂ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਯਸ਼ ਵਾਲਾ.

ਨੇਕਬਖਤ. ਡਾ ۞ ਵਿ—ਹੱਛੇ ਭਾਗ ਵਾਲਾ. ਮੁਸਲਮਾਨੀਬ.

ਨੇਕਲੰਕ ੧ ਵਿ—ਨਿਸ਼ਕਲੰਕ. ਦੇਸ ਅਤੇ ਦਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. “ਕਲੰਕ

ਨੇਕਲੰਕੀ ੧ ਬਿਨਾ, ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਨੇਕਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਤਸੀਲ ਕੁਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਨੇਕੀ. ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਭਲਾਈ। ੨ ਸੱਜਨਤਾ. “ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਨ ਲੁਕੈ

ਲੁਕਾਈ.” (ਭਾਗੁ)

ਨੇਖ. ਸੰ. ਨਾਸਿਸ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ

ਪ੍ਰੇਰਕ. "ਬੀਰ ਬਹੁਤੇ ਨੇਪ." (ਰਾਮਾਵ)

ਨੇਪਾਸ. ਅ. ੮ ਨੇਪਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਸੂ ਅਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਵੇਚੇ ਜਾਣ. "ਕਿਉਂ ਨੇਪਾਸ ਥਿਕਾਈ?" (ਪੁਤਾ ਅ: ਮ: ੧) ਹਰੀਸ਼ਚੰਦ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਕੜੇ ਵਿਕਦਾ? ੨ ਬਰਦਹਰੇਸ਼. ਨੇਗ. ਸੰਗਤਾ—ਲਾਗ. ਲਾਗੀਆਂ ਦਾ ਹੁੱਕ. ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਜੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਇਨਾਮ. "ਆਯਕੈ ਨਿਕੇਤ ਨੀਨ ਬੇਦੀਕੁਲਕੇ ਤੁ ਨੇਗ." (ਨਾਪੁ)

ਨੇਗਿ } ਸੰਗਤਾ—ਲਾਗੀ. ਨੇਗ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੨ ਕਾਂਗਤੇ
ਨੇਗੀ } ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਨੇਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮੁਖੀਆ. ਸਰਦਾਰ।
੩ ਡਿੰਕ. ਨਾਈ.

ਨੇਚਾ. ਡਾ ੪ ਨੇਚਾ. ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਨਤੀ.

ਨੇਜਬਾਜ. ਡਾ ੫ ਨੇਜਬਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਜਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.
"ਨੇਜਬਾਜ ਬਹੁ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ." (ਚਰਿਤੁ ੪੦੫)

ਨੇਜਾ. ਡਾ ੬ ਨੇਜਹ. ਸੰ. ਨੇਕਣ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਲਾ. ਬਰਫਾ.
"ਨੇਜਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਨੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਨਿਬਾਨ. ਭੰਡਾ।
੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਸੱਤ ਹੱਥ (ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ਜ਼) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਜਾ ਸਸਤੁ ਸੱਤ ਹੱਥ ਭਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.
"ਸੂਰਜ ਸਵਾ ਨੇਜੇ ਉੱਤੇ ਆਨ ਠਹਿਰੇ." (ਹੀਰ ਵਾਰਸਾਹ) ੪ ਚਿਲਗੋਜ਼ੇ (ਨੇਉਂਜੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਨੇਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੇਬਜਾ.

ਨੇਜੈ. ਨੈਜ. ਨਈਜ. ਨੈ (ਗੰਗਾ ਨਦੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ.
"ਅਰਜਨੁ ਧੂ ਪੁਹਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ ਨਾਰਦੁ ਨੇਜੈ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
੨ ਸੰ. ਨਯਜ. ਸੰਗਤਾ—ਨਯ (ਵਿਸਨੁ) ਤੋਂ ਜ (ਉਪਜਿਆ) ਬ੍ਰਹਮਾ, ਚਤੁਰਾਨਨ. ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਨਾਭਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤੁ ਅਤੇ ਨੇਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਤਰ. "ਕਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਨੇਤ ਹਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਨਿੱਤ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਨੇਤ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਨਿਯਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਠਹਿਰਾਈ ਬਾਤ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਹੋਨਹਾਰ. "ਈਸ਼ੁਰ ਨੇਤ ਅਵਸ ਦੈ ਗੁਨਿਯੇ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਨੇਤਿ.

ਨੇਤ ਨੇਤ. ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ. ਨ-ਇਤਿ, ਨ-ਇਤਿ. ਆਤਮਾ ਬਰੀਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨਹੀਂ. ਭਾਵ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. "ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਥੀਤਿ ਬੇਦਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨੇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤੁ। ੨ ਨ-ਇਤਰ. ਹੋਰ (ਅਨਰ) ਨਹੀਂ.
ਨੇਤਾ. ਸੰ. ਨੇਤੁ—ਨੇਤੁ. ਵਿ—ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਆਗੂ.

ਨੇਤਿ. ਨ-ਇਤਿ. ਅੰਤ ਨਹੀਂ. ਬਸ ਇਹੋ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਤਿ ੩।
੩ ਦੇਖੋ, ਨੇਤੀ ੨.

ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤ ਨੇਤ. "ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ."

(ਨਾਪੁ)

ਨੇਤੀ. ਸੰ. ਨੇਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਘੁਮਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤੁ। ੨ ਨੇਤਿ. ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਯਾ. ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਦਾ ਡੇਰਾ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਲੋਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਮੁਖ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਣਾ, ਦੇਖੋ ਸਿਰੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਵੜਕੇ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਠ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ.

ਨੇਤੀ ਧੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਧੋਤੀ ੩ ਅਤੇ ਨੇਤੀ ੨.

ਨੇਤੁ. ਨੇਤੁ. "ਧਨ ਚੰਗ ਮਸਤਕ, ਧਨੁ ਤੇਰੇ ਨੇਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)
੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਤ.

ਨੇਤੈ. ਨਿਤਰ ਹੀ. "ਦੇਕੈ ਦੇਕੀ ਨੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਨੇਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਮਨ ਦੀ ਢਿੱਤੀ ਲੈ ਜਾਵੇ. ਨਯਨ. ਅੱਖ. ਚਸਮ. ਚਕੁ. "ਨੇਤੁ ਪੁਨੀਤ ਪੇਖਰ ਹੀ ਦਰਸ." (ਗਉ ਮ: ੫)
੨ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਰੱਸੀ। ੩ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਜਤਾ। ੪ ਨਾਤੀ. ਰਗ। ੫ ਰਬ। ੬ ਦੋ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ, ਕੌੜੀਕ ਨੇਤੁ ਦੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਨੇਤੁਉ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤੁ ੨. "ਨੇਤੁਉ ਨੀਵ ਨ ਆਵੈ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ਅਵਿਦਵਾਨੀਂਦ ਦਾ ਨਾ ਆਉਣਾ ਨੇਤੁ ਹੈ.

ਨੇਤੁਛਦ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਪਤਲਾ. ਪਪੋਟਾ.

ਨੇਤੁਜਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਧ. ਆਂਸੂ. ਹੰਝੂ.

ਨੇਤੁਨੋਕਾ. ਮਾ. ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ.

ਨੇਤੁਤੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਨੇਤੁ ਜਿੱਥੇ ਸਤੀਰੂਪ ਵਿੱਚ ਡਿਗੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਾਤ ਦਾ ਟਿੱਲਾ. ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਦਾ ਪਹਾਡ. "ਨੇਤੁਤੰਗ ਕੇ ਚਰਨ ਤਰ ਸਰਦੂਵ ਭੀਰ ਭਰੰਗ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾਦੇਵੀ.
ਨੇਤੁਫੇਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਫੂਰਨਾ. ਨਿਮੇਸ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਕਾ ਨੇਤੁਫੇਰੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੇਤੁਰੰਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤੁ ਚੰਗਣ ਦਾ ਚੰਗ. ਕੱਜਲ. ਸੁਰਮਾ.
ਨੇਤੁਰਾ. ਸੰ. ਨੇਤੁ. ਰੱਸੀ. "ਬੈਲ ਕਉ ਨੇਤੁਰਾ ਪਾਇ ਦੁਹਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਮਧਾਣੀ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਜਿਨਿ ਭਾਸਕੁ ਨੇਤੁਰਾ ਘਤਿਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

"ਸੰਘਾਨੰ ਸੰਦਰੰ ਕ੍ਰਿਤਾ ਰਘਾ ਸੈਰੰਗ ਰਾਜੁਕਿਯੁ."

(ਮਹਾਭਾਰਤ, ਪਰਵ ੧, ਅ: ੧੮)

ਨੇਤੁਰਾਬੁ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤੁ-ਅੰਧ. ਨੇਤੁਜਲ. ਹੰਝੂ. ਆਂਸੂ. ਅਸੂ.

ਨੇਤੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ.

ਨੇਤੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤਾ। ੨ ਸੰ. ਨੇਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਦਾਰਨੀ। ੩ ਲਕਸ਼ਮੀ। ੪ ਨਦੀ। ੫ ਨੇਤੁਰੀ. ਨੇਤੁਰੀ ਸੇ. ਨੇਤੁਰੀ ਨਾਲ. "ਨੇਤੁਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਨੇਤੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਨੇਤੁਰੁ.

ਨੇਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿਧਾਨ. "ਗੁਣਦਾਤਾ ਨੇਧਾਨੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਨੇਪਾਸ. ਸੰ. ਨੇਪਾਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੂ ਫੂਸਣ ਆਦਿ ਵੇਸ਼। ੨ ਨਾਟਕ

ਦੇ ਅਖੌਰੇ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪੜਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

॥ ਪੜਦਾ ਬਾਨਤ।

ਨੇਪਰ. ਦੇਖੋ, ਨੁਪਰ.

ਨੇਪਾਲ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਹਿੰਦੂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜ, ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤਿੱਬਤ, ਪੂਰਬ ਸਿਕਿਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ, ਦੱਖਣ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਧ੍ਰ. ਪੀ. ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਪੱਛਮ ਕਮਾਉਂ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਨਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਰਖਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਿਭੂਮਿ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੪,੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੦੦੦੦੦੦ ਹੈ। ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਠਮੰਡੂ (Khatmandu) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲਦੀ ੨੬੪੬ ਫੁਟ ਹੈ।

ਇਹ ਨਗਰ "ਮੰਜੂ ਸ਼੍ਰੀ" ਰਾਜਾ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਨ ੭੨੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਯਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭਟਕਾਉਂ ਅਤੇ ਪਟਨ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਠਮੰਡੂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਪੈਂਟ ਮੀਲ ਤੋਂ ਚੌੜਾਈ ਮੀਲ ਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ "ਮੰਜੂ ਪੱਤਨ" ਸੀ।

ਨੇਛਾ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਜਮੇ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਨਾਲੇ (ਇਜ਼ਰਬੰਦ) ਪਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ।

ਨੇਬ. ਭਾ ੨ ਨਾਯਬ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਇਬ. ਮੰਤ੍ਰੀ. "ਕਾਮ ਨੇਬ ਸਵਿ ਪੁਛੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨੇਬ ਸ਼ਬਦ ਕਲਾਲ ਵਸਤੋ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਯ-ਆਬ (ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ) ਦਸਦੇ ਹਨ। ੩ ਚੌਬਦਾਰ ਲਈ ਭੀ ਨੇਬ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਯ (ਨੈ ਜਾਣਾ) ਹੈ। ਚੌਬਦਾਰ ਅੱਗੇ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੇਬ ਖਵਾਸ. ਨਾਯਬ ਅਤੇ ਅਰਜਬੇਗੀ. ਚੌਬਦਾਰ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ਕੁਸ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਵਾਸ.

ਨੇਬੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਯਬੀ. ਨਾਯਬ ਦਾ ਅਹੁਦਾ। ੨ ਚੌਬਦਾਰ. ਪੁਰੇਕਮ. ਨੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਨੇਬੀ ਮਹਤਾ ਸਕਲ ਬੁਲਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬)

ਨੇਬੁ. ਦੇਖੋ, ਨੇਬ.

ਨੇਬੁ. ਦੇਖੋ, ਨਿੰਬੁ.

ਨੇਬੁਨਿਚੋੜ. ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਨੇਬੁ ਦਾ ਰਸ ਨਿਚੋੜਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਬੇੜੀ ਜੇਹੀ ਸਾਂਝ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਾਰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਰੁਫੈਲ.

ਨੇਬੇਰਾ } ਫੈਸਲਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬੇੜਾ. "ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹਾ ਨੇਬੇਰਾ." ਨੇਬੇੜਾ } (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੇ ਨੇਬੇੜਾ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨੇਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਲ. ਵੇਲਾ। ੨ ਪੰਡ. ਟੁਕੜਾ। ੩ ਦੀਵਾਰ. ਘੇਰਾ. ਅਹਾਤਾ. "ਖਟ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਪੀ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਨਿਯਮ. "ਨੇਮ ਨਿਬਾਹਿਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਨੇਮਖਾਰੰਨ } ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸਾਰਣਤ. "ਨੇਮਖਾਰਨ ਭੀਤਰ ਆਯੋ " ਨੇਮਖਾਰਨ } (ਕਿਸਨਾਵ)

ਨੇਮਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਆਮਤ.

ਨੇਮਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹੀਏ ਦੀ ਪੁੱਠੀਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਜ ਨੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਨਾਭਿ ਪਹੀਏ ਦਾ ਮਧਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਮਿ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਹੈ। ੨ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ। ੩ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਤੇ ਗੱਖਿਆ ਕਾਠ ਦਾ ਗੋਲ ਖੜੋਜਾ.

ਨੇਮੀ. ਵਿ—ਨਿਯਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੇਮਿ ੧. "ਘੇਰੇ ਪੈਰ ਕੋ ਬਜੰਤੇ, ਨੇਮੀ ਸਬਦ ਉਠੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼) ੩ ਡਿੰਕ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਨੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇਤੇ. ਕੋਲੇ. "ਜਾਪੁਸੰਗ ਕੈ ਨਾਹੀ ਨੇਰ." (ਕਉ ਮ: ੧)

ਨੇਰਉ } ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤਾ. ਸਮੀਪਤਾ. "ਨੇਰਉ ਪਾਇਓ ਤਾਹ." (ਕਉ ਨੇਰਾ } ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਲੇ. ਪਾਸ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਵਰਤੈ ਨੇਰਾ." (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਨਿੱਕਾ. ਛੋਟਾ. "ਜਹ ਆਪਨ ਉਚ, ਆਪਨ ਆਪਿ ਨੇਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਨੇਰਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਲੇ. ਨੇਤੇ. "ਕੈਟਿ ਬਿਘਨ ਨਹਿ ਆਵਹਿ ਨੇ ਨੇਰੇ } ਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਾਲ ਨੇਰੈ ਆਇਆ." ਨੇਰੈ }

ਨੇਵਜਾ. ਭਾ ੨ ਚਿਲਕੋਜਾ ਅਬਵਾ ਜਲਕੋਜਾ. ਨਿਉਂਜਾ. ਚੀਲੂ ਦੇ ਢਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੇਵਾ. Ediblepine. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ.

ਨੇਵਰ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਡਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖਮ, ਜੋ ਗਿੱਟੇ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਨੁਪੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਂਜਰ. "ਪੜ ਨੇਵਰ ਫਨਕ ਫਨਹਰੀ." (ਗੋਤ ਬਬੀਰ)

ਨੇਵਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲਾ.

ਨੇੜ } ਸੰਗਤਾ—ਸਮੀਪਤਾ. "ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਨੇੜਾ ਤਿਸੁ ਹੇ." ਨੇੜਾ } (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਨੇੜਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਲੇ. ਪਾਸ. "ਨੇੜੈ ਦੇਖਉ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਵਾਰ ਨੇੜੇ } ਕਉ ੨ ਮ: ੫) ਨੇੜੈ }

ਨੈ. ਪੁਤਕ. ਦੇਖੋ, ਨੇ. "ਇਕਨੈ ਭਾਡੇ ਸਾਜੀਐ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨਕ. "ਮੁਰਕਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ." (ਜਿਧਕੋਸਟਿ) "ਸੋਦੀ ਮੇਹੀਵਾਲ ਨੂੰ ਨੈ ਤਰਈ ਰਾਤੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਭਾ ੨ ਨਲਕੀ. ਨਲੀ। ੪ ਬੰਸਰੀ. ਮੁਰਲੀ. "ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਨੈ. ਦੇਖੋ, ਨੈ ੨। ੨ ਹਰੀਕੋਪਤਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੈ ਸੰਗਤਾ— ਹੈ. "ਨੈ ਲਕ ਕਰਹੈ ਰਾਜ ਤੁਹਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼)

ਨੈਸਕ. ਦੇਖੋ, ਨੇਸੁਕ. "ਨੈਸਕ ਮੇਰ ਗਏ ਅਨਤੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੯)
ਮੇਰੇ ਬੇਤਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਨੈਸਿਕ. ਨਿਸਾ
(ਰਾਤ੍ਰਿ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਤ ਦਾ.

ਨੈਸਕਰ. ਡਾ ॥ ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਠਾ ਕਾਨਾ. ਗੰਨਾ. ਪੇਂਡਾ.

ਨੈਸਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਸਧ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਾ ਨਲ, ਜੋ ਨਿਸਧ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿ ਕਵਿ
ਕ੍ਰਿਤ ਨਲੋਪਾਖਯਾਨ ਕਾਵਯ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵਯ.

ਨੈਸਰਗਿਕ. ਸੰ. ਨੈਸਕਿਕ. ਵਿ—ਕੁਦਰਤੀ. ਸੁਭਾਵਿਕ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ
(Natural).

ਨੈਸਾਣੁ } ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ (ਸਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਦ. ਦਰਿਆ.
ਨੈਸਾਨੁ } "ਨਕ ਸਾਇਰੁ ਨੈਸਾਣੁ ਬੁੰਦ ਸਮਾਢਣੇ." (ਭਾਫੁ) ੨
ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਗਰਜਦਾ ਹੈ. "ਉਦਰੁ ਨੈਸਾਣੁ ਨ ਤਰੀਐ
ਕਬਹੂੰ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਆਸਾ ਅਸਮਾਨੁ। ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ
ਬੁਖ ਬਹੁਤੁ ਨੈਸਾਨੁ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਨਾਲਚ ਅਤੇ
ਅਭਿਮਾਨ.

ਨੈਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਨੈਸਕ ੨.

ਨੈਸੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸੁੰਡ.

ਨੈਸੂਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਸੂ (ਨਿਸਚੇ) ਵਾਲਾ. ਧਾਰਨਾ ਵਾਲਾ.

ਨੈਸੂਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਨੈਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਯੰਤਾ ਗ੍ਰਿਹ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਉਕਾ. "ਨੈਹਰ
ਕੁਟੰਬ ਤਜ ਬਡਾਹੇ ਸਸੁਰਾਰ ਜਾਇ." (ਭਾਫੁ ਕ)

ਨੈਕ } ਵਿ—ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਯਹ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ਕਰੈ."

ਨੈਕੁ } (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੨ ਨ-ਏਕ. ਬਹੁਤ। ੩ ਨ-ਐਕੜ. ਫੁੱਟ.
ਵਿਰੋਧ.

ਨੈਜਰਿਆ. ਅ. ਨਜੀਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ॥ ਨਜਾਯਰ. ਸੰਗਤਾ—
ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ. ਮਿਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਜੀਰ. "ਨਾਮੇ ਚੇ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੇ ਜਿਨ
ਤੀ ਨੈਜਰਿਆ." (ਗੁਜ ਨਮਦੇਵ) ਤਿੰਨ ਨਜੀਰਾਂ (ਮਿਸਾਲਾਂ)—

ੳ. ਆਵਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪੇਖਿਓ, ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਪੰਖੀਅਲੇ.

ਅ. ਜਿਉ ਜਲ ਮਾਝੈ ਮਾਛਲੇ.

ੲ. ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਖਤੂਅਲੇ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿਆ.

ਨੈਣ. ਸੰ. ਨਯਨ. ਸੰਗਤਾ—ਮਨ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜੋ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਨੇਤ੍ਰ.

"ਨੈਣ ਨ ਦੇਖਹਿ ਸਾਧ, ਸਿ ਨੈਣ ਬਿਹਾਲਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)
੨ ਨਾਈ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਨੈਣਹਜਾਰ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤਾ—ਹਜਾਰ ਨੇਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ.

ਨੈਣਭਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਤ੍ਰਭਾਰ. ਲਮਹਾ (ਲਹਮਾ). ਨਿਮੇਸ਼. ਅੱਖ ਦੇ
ਚਮਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਗਛੇਣ ਨੈਣ ਭਾਰੇਣ." (ਗਾਥਾ) ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਫੇਰ
ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਆਵੇ.

ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਚਤੁਰ ਸੀ.
ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਉਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਨਾਉਂ
'ਰੂਪੀ. ਤਿੰਨ.

ਨਚਾਘਣ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਉੱਚੇ ਦਮਾਲੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਨਿਹੰਗ ੭ ਅਤੇ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ.

ਨੈਣਾਕੋਟ. ਇਹ ਕਸਬਾ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਰਸੀਲ ਸੰਕਰਗੜ੍ਹ
ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ
ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਚਤੁਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮਕੁੰਵਰ) ਜੀ ਦਾ
ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ "ਰਾਮਦਾਸ" ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਧ ਹੋ ਗਈ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦੇ
ਧਰਮਪੁਰਾਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ
ਕਰਕੇ ਆਪ ਇੱਥੇ ਆ ਗਏ. ਇਹ ਨਗਰ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੇ
ਫਸਾਇਆ ਸੀ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ
ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਨੈਣਸੁਖ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ
"ਜੀ ਆਇਆਂ" ਕਹਿਕੇ ੧੯. ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ
ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇੱਤਾ. ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇੱਥੇ ਹੀ
ਚਲਾਣਾ ਕਰਗਏ. ਦੇਹਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਾਈ.
ਨਗਰ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ:—

੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਲੱਲੂਚੱਕ.

੭ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਸਾਉਣਚੱਕ ਕਤਿਆਲ.

੧੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.

੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮਮੀਆਂ.

੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਭਗਵਾਲ.

੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਕੈਠੇਬਾਹਮਣਾਂ.

੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਚੱਕਬੁਧਾ ਚੱਕਈਸਰ.

੫੨ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਮੰਜੂਆ.

੧੦ ਰੂਪਯੋ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਪਰਮਾਨੰਦ, ੯੦੦) ਰੂਪਯੋ
ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਹੈ.
ਮਹੰਤ ਪ੍ਰੇਮਦਾਸ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਲਗਾਇਆ ਹੈ. ਸਨ
੧੯੨੨ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿੰਘ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ
ਹੈ।

ਨੈਣਾਦੇਵੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਚੋਟੀ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ.
ਭਰਪੂਤਾਪਸੁਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨੈਣੇ ਜੱਟ ਦੀ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਕੀਤੀ ਦੇਵੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇ ਨਯਨ (ਨੇਤ੍ਰ) ਡਿਗੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ,
ਸਤੀ ੮. ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ— "ਨੇਤ੍ਰਤ੍ਰੰਗ ਕੇ
ਚਰਨ ਤਰ ਸਤਦੁਵ ਤੀਰ ਤਰੰਗ." (ਰਾਮਾਵ) ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ
ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ
ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਥਾਂ ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ
ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਡਬੰਕਰ ਤੋਂ ੩੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਹੁਣ ਰੋਪੜ

ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸਨ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰਉ ਪ.

ਨੈਣੀ. ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ. ਨਯਨੋਂ ਸੇ. "ਹਰਿ ਪੁਤ੍ਰ ਡਿਠਾ ਨੈਣੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਹਰਾ. ਦੇਖਣਮਾਤ੍ਰ. "ਅੰਤਰ ਚਿੰਤਾ

ਨੈਣੀ ਸੁਖੀ, ਮੁਲਿ ਨ ਉਤਰੈ ਭੁਖ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

੩ ਵਿ—ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ. ਸੁਜਾਖਾ.

ਨੈਣੂ. ਸੰਗਤ—ਨਵਨੀਤ. ਮੱਖਣ. "ਆਤਸਤੀ ਮੱਠਿ ਨੈਣੂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ—ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ। ੨ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਪਕਾ, ਜੋ ਚਿਕਨ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਰੈਣੂ, ਨਰੈਣੂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨੈਣੂ.

ਨੈਨ. ਨੇੜ. ਦੇਖੋ, ਨਯਣ ਅਤੇ ਨੈਣ. "ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ, ਨਨ ਨੈਨ ਹਰਿ ਤੋਹਿ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਨੈਨਸਲੋਨੀ. ਵਿ—ਲਾਵਨਤਾ ਸਹਿਤ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲੀ. ਸੁਲੋਚਨਾ.

"ਨੈਨਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ ਮਾਲਿ ਦੁਲੀਓ.

ਨੈਨਨੰਦਨੀ. ਵਿ—ਨਯਨ (ਨੇੜਾਂ) ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ ਨੇੜ ਆਨੰਦ ਹੋਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਾਇਆ. "ਉਧਰਣੰ ਨੈਨਨੰਦਨੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਨੈਨਾਹ. ਨੇੜਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਕਾਈ.

ਨੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣੀ. "ਨੈਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਭਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਨੈਨੂ. ਮੱਖਣ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣੂ. "ਨੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ ਅਤਿ ਸੁਮੁ ਪਵੈ, ਨੈਨੂ ਕੈਸੇ ਰੀਸੈ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਨਯਨ. ਨੇੜ. "ਨੈਨੂ ਨਕਟੁ ਸੁਬਰੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਨੈਨੁਪਤੀ. ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ. ਨੈਣੇ ਜੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ.

ਨੈਨੌਤਮ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤਮ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ, ਮਿਥ. ਹਰਿਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਨੈਪਾਲ. ਵਿ—ਨਯ (ਨੀਤਿ) ਪਾਲਕ। ੨ ਨੇਪਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਪਾਲ.

ਨੈਪੋਲੀਅਨ. ਦੇਖੋ, ਐਲਾਰਡ.

ਨੈਮਿਸ } ਯੂ ਪੀ. ਏ ਸੀਤਾਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ,
ਨੈਮਿਸਾਰਣਤ } ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਅਰਨਯ (ਜੰਗਲ) ਸੀ.
ਨੈਮਿਖਾਰ } ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ

ਗੌਰਮੁਖ ਨਾਮਕ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਸੁਰਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨਿਮਿਸ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਨੈਮਿਸਾਰਣਤ ਹੋਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਅਸ਼ੁਮੇਧ ਯਗੜ ਇਸੇ ਥਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਲੈਮਹਰਖਣ.

ਨੈਮਿਤਿਕ ਕਰਮ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਨਿਮਿਤ (ਕਾਰਣ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਤਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ—ਗੁਰੁਪਰਬ, ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਪੁਰ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਆਦਿ.

ਨੈਯਾ. ਵਿ—ਨਯੰਤਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨੋਕਾ. ਕਿਸਤੀ.

ਨੈਯਾਯਿਕ. ਵਿ—ਨਯਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ. ਨਯਾਯਵੇੱਤਾ.

ਨੈਰਤ } ਸੰ. ਨੈਰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਕੋਣ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਇਕ
ਨੈਰਿਤ } ਰਾਖਸ, ਜੋ ਨਿਰਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਜਯੋਤਿਸ਼ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ
ਰਾਹੁ ਨੂੰ ਨੈਰਿਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਨੈਰਿਤਿ } ਸੰ. ਨੈਰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੋਣ, ਜਿਸ
ਨੈਰਿਤੀ } ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਨੈਰਿਤ ਹੈ.

ਨੈਰੰਗ. ਡਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਧੋਖਾ. ਕਪਟ.

ਨੈਵਾਸ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਾਸ.

ਨੈਵੇਦ } ਦੇਖੋ, ਨਈਵੇਦ. "ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਨੈਵੇਦ ਕਰਉ." (ਆਸਾ
ਨੈਵੇਦਤ } ਨਾਮਦੇਵ)

ਨੋ. ਪੁਤ੍ਰ—ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕਿ ਪੁਤ੍ਰਯ. ਨੂੰ. ਕੇ.

"ਜਿਸਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ." (ਜਪੁ) "ਤੁਧਨੇ ਛੇਡਿ ਜਾਈਐ ਪੁਤ੍ਰ ਕੈਧਰਿ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

੩ ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. No.

ਨੋਬ. ਡਾ ੭ ਨੋਬੀਦਨ (ਪੀਣ) ਦਾ ਅਮਰ. ਪੀ. ਪਾਨ ਕਰ।
੨ ਵਿ—ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਰਾਬਨੋਬ। ੩ ਸੰਗਤ—ਸਹਿਦ. ਮਧ।
੪ ਬਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾ.

ਨੋਬਦ. ਡਾ ੨੭ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਪੀਵੇ. ਪੀਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨੋਬੀਦਨ.

ਨੋਬੀਦਨ. ਡਾ ੨੭੫ ਕ੍ਰਿ—ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨੋਕ. ਡਾ ੨੭ ਸੰਗਤ—ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ. ਅਣੀ। ੨ ਚੁੱਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਸਿਰਾ. "ਇਕ ਪਸ਼ ਪਨਹੀ ਨੋਕ ਭਭ." (ਨਾਪੁ)

ਨੋਕ ਚੋਕ. ਨੇਜੇ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਅਣੀ ਦੀ ਚੋਭ। ੨ ਤਰਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ. "ਕਿਤ ਕਿਤ ਨੋਕ ਚੋਕ ਮਗ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਨੋਖਾ } ਦੇਖੋ, ਅਣੇਖਾ. "ਨੋਖੇ ਨੇਹ ਨਿਗੋਭੇ ਲਾਗੇ." (ਚਹਿਤ੍ਰ ੨੦੬)
ਨੋਖੇ }

ਨੋਚਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਚੁੱਚਨ. ਉਖੇੜਨਾ. ਨਹੁੰ ਦੰਦ ਚੁੱਜ ਆਦਿ ਨਾਲ
ਨੋਚਨਾ } ਖਿੱਚਣਾ ਪੱਟਣਾ ਅਬਵਾ ਚੁੰਡਣਾ.

ਨੋਦ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਹੱਕਣਾ. ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਨੋਦਨਾ } "ਚਵੈਂ ਕਿਕਾਨ ਕ੍ਰਦਾਂਯ ਸੁ ਨੋਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਹ ਚੇਦਨਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਨੋਦਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੁਨਿ ਨੋਦਿਤ ਕਾਲ ਸਿਧਾਰ ਤਰਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਨੋਦਨਾ.

ਨੋਨ. ਸੰਗਤ—ਲਵਣ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਨੋਨਾ } ਵਿ—ਨਮਕੀਨ. ਖਾਰਾ। ੨ ਲਾਵਨਤਾ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਸੁੰਦਰ.

ਨੋਨੀ } ਉੱਤਮ. "ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਨੋਨੀ." (ਨਾਪੁ)

ਨੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਨਾਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ. "ਤਾਂਤੇ ਨੋਰਾ ਨੋਰਾ ਭਰ ਚਲਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਨੋ. ਸੰ. ਨਵ. ਵਿ—ਨੋ. ਦੇਖੋ, ਨਉਂ। ੨ ਡਾ; ਨਵਾਂ. ਨਯਾ. ਨਵੀਨ।

੩ ਬਹਾਦੁਰ.

ਨੋਆ. ਨਉਆ. ਨਾਪਿਰ. ਨਾਈ. "ਨੋਆ ਕੇ ਸੁਤ ਵਚਨ ਉਚਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮)

ਨੋਸਾਬਾ. ਛਾ ੬੭ ਨੋਸਾਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਮ੍ਰਿਤ. ਆਬੇਹਯਾਤ।
੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹੁਆ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ.
"ਨੋਸਾਬਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਿਲਾ ਸੀ." (ਜਸਤਾਮ)

ਨੋਸਹਰ } ਯੂਸਫ਼ਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕੇ ਅਕਬਰ ਦੇਲੇ ਜੈਨਮਾਨ
ਨੋਸਹਰਾ } ਕੋਕਾ ਦਾ ਵਸਾਯਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਾਬਲ (ਲੁੰਡੇ) ਦਰਯਾ
ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਲਹੌਰ ਵੱਲ ਹੈ.

ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ } ਛਾ ੭੫ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ. ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ } ਨਜ਼ਾਯਕਾਰੀ (ਆਦਿਲ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਸੁਬਾਦ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਗਨਿਪੂਜਕ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੫੩੧ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ.
ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੇ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ਵਡੇ ਤੇਜ ਪੁਤਾਪ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਦੇ
ਸਮੇਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ. "ਅਦਲ ਕੀਤਾ
ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜਸ ਜਗ ਵਿੱਚ ਛਾਇਆ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਨੋਹਰ. ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ੫੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੀ ਰੇਨੀ
ਨਜ਼ਾਮਤ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ੧੨੯
ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.
ਦੱਖਣ ਜਾਂਦੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ ਫੀਨਤਲਾਈ ਤੇ ਫੁਰਦੁਆਰਾ
ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਜੋਗੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

ਨੋਕਰ. ਛਾ ੭੬ ਸੰਗਤਾ—ਚਾਕਰ. ਤਨਖ਼ਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਕ.

ਨੋਕਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨੋਕਰ ਦਾ ਕੰਮ। ੨ ਨੋਕਰ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ
(ਵੇਤਨ).

ਨੋਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਵ. ਕਿਸਤੀ. ਬੋਤੀ. ਭੋਜ ਰਚਿਤ
"ਯੁਕਿਕਲਪਤਰੁ" ਵਿੱਚ ਨੋਕਾ ਦੀ ਚੌਤਾਈ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਲਿਖਾਯ ਨਾਲ
ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

੩੨ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੪ ਹੱਥ ਚੌੜੀ ਨੋਕਾ, ਦੀਰਘਾ ਅਬਵਾ
ਦੀਘਿਕਾ.

੪੮—੬ ਦੀ, ਭਰਣੀ.

੬੪—੮ ਦੀ, ਲੋਲਾ.

੮੦—੧੦ ਦੀ, ਗੜ੍ਹਰਾ.

੯੬—੧੨ ਦੀ, ਗਾਮਿਨੀ.

੧੧੨—੧੪ ਦੀ ਤਰਿ.

੧੨੮—੧੬ ਦੀ, ਜੰਗਲਾ.

੧੪੪—੧੮ ਦੀ, ਪੁਲਾਵਨੀ.

੧੬੦—੨੦ ਦੀ, ਧਾਰਿਣੀ.

੧੭੬—੨੨ ਦੀ, ਦੇਗਿਨੀ.

ਨੋਕਾਦੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਪਾ. ਕਿਸਤੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਵੰਝ.
oar.

"ਚੁਤੀ ਨਵੀਨੀ ਦੀਰਘਾ ਬਹੁ ਠੰਡ ਸਗਾਏ"

ਨੌ ਕੰਨੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਨਵ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਵਾਮਮਾਰਗੀ
ਤਾਤ੍ਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ—ਨਟਣੀ, ਕਲਾਲੀ, ਵੇਸ਼ਣਾ, ਪੋਬਣ,
ਨਾਇਣ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ, ਚੂੜਾ (ਸੁਦ੍ਰੀ), ਗਵਾਲਨ ਅਤੇ ਮਾਲਣ, ਇਹ ਨੌ
ਕੰਨੜਾ ਹਨ.

ਨੌਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਨਵਖੰਡ.

ਨੌਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਗ੍ਰਹ.

ਨੌਚੰਦ. ਨਵੀਨ ਚੰਦਮਾ. ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ.

ਨੌਚੰਦਾ. ਵਿ—ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਦਾ। ੨ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦਾ ਉਹ ਵਾਰ, ਜੋ
ਪਹਿਲਾਂ ਆਵੇ.

ਨੌਜਵਾਨ. ਛਾ ੭੫ ਵਿ—ਚੜ੍ਹਦੀ ਚੁਆਨੀ (ਯੋਵਨ) ਵਾਲਾ. ਤਰੁਣ.

ਨੌਬੇਰਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਪਰ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ
ਹੋਏ ਹੀ ਟਾਕੀਆਂ ਛੱਡੂ ਸੰਮੁਕੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ. "ਨੌਬੇਰੇ ਜਬ ਸ੍ਰੀ
ਪੁਛ ਗਏ। ਤਹਿੰ ਕੋ ਨਰ ਗਣ ਆਵਤ ਭਏ। ਹਾਥ ਜੋਰ ਤਿਨ ਅਰਜ
ਗੁਜਾਰੀ। ਆਪ ਚਮ੍ਹ ਹਜਰਤ ਕੀ ਮਾਰੀ। ਇਸ ਬਲ ਕੀ ਜੈ ਨਹੀ
ਮੁਕਾਮੁ। ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਆਕਲੇ ਗੁਮੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਨੌਦ. ਛਾ ੭੬ ਨੁਦ. ਵਿ—ਪੜਾਰਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਨਵਦ. ਨੌਵੇ. ਨਵਤਿ. ਦਸ
ਘੱਟ ਸੌ—੯੦.

ਨੌਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਨਵਦੁਾਰ.

ਨੋਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ। ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਦਿਵਾਨ ਮਿੰਸਰ
ਨੋਧਾ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਆਸ ਕੌਰ ਦੀ
ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਨੌ ਨਾਗਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਕੁਲ.

ਨੌ ਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਨਾਥ.

ਨੌਨਿਹਾਲ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਨੌਜਵਾਨ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
"ਬਰਖੁਰਦਾਰ" ਵਾਂਗ, ਪੜਾਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਈ ਸੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਵਰਤਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ. ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੜਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਈਸ
ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜਾਦਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ,
ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਫੱਗੂਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੭ (੧੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੦)
ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰ
ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪੜਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੀ
ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਣਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗੁਜਾਨੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਈ ਅਤੇ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ,
ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਂਡੂਰਾ ਥਾਪੇ ਗਏ.

ਸਰਦਾਰ ਬਾਮ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਅਟਾਰੀ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ
ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੩ ਫੱਗੂਣ ੧੮੯੩ (ਮਾਰਚ ਸਨ
੧੮੩੭) ਨੂੰ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਸਰ

ਹੈਨਰੀ ਫੇਨ (Sir Henry Fane) ਬਮਾਂਡਰਿਨ ਚੀਫ ਆਫ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ।

ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਸਾ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਦਾਦੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ੬ ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੪ ਦੀ ਪਿਸ਼ੋਰ ਦੀ ਫਤੇ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫੌਜ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਕੌਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖਤਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਰਦਾਰ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਮਲ ਵੇਖਕੇ ਅਤੇ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦਾਈ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਡੋਰੇ ਨੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਬ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਕੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫੈਟਕ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਕੇ ਰਾਜਕਾਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ, ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦ (੨੧ ਬੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭) ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਸਮਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵੜਦੇ ਜੋ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤੇ ਪੜਦਾ ਅਜੇਹਾ ਡਿੱਕਾ ਜੋ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ, ਅਤੇ ਕਰਨੈਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਗਾਡਨਰ ਨੇ ਜੋ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਖਾਸ ਬਜ਼ੋਤ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਨੌਨਿਧ. ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭੰਡਾਰੀ ਖੜੀ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਆਕਰੇ ਪਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਭੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਨੌਨਿਧਿ. ਨਵਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਨਉ ਨਿਧਿ.

ਨੌਬਹਾਰ. ਡਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਨਵੀਂ ਰੂਤ. ਬਸੰਤ. ਰਿਤੁਰਾਜ.

ਨੌਬਰ. ਆ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਬਡਾ ਨਗਾਰਾ। ੨ ਬਾਰੀ (ਵਾਰੀ).

੩ ਦਸਾ. ਹਾਲਤ। ੪ ਪਹਿਰਾ. ਚੌਕੀ। ੫ ਦਰਬਾਰੀ ਖੇਮਾ.

ਨੌਬਰਖਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਬਰ ਅਤੇ ਨਫੀਰੀ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਵੇਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਨੌਬਰ ਨਫੀਰੀ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨੌਬਤੀ. ਨੌਬਤ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ,

‘ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੰਤੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ “ਜੀਵਨ ਚਿਤ੍ਰਾਂਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ.”

ਜਿਵੇਂ—ਨੌਬਤੀ ਬੁਖਾਰ.

ਨੌਬਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ.

ਨੌਮਿ } ਦੇਖੋ, ਨਉਮੀ ਅਤੇ ਨਵਮੀ.

ਨੌਰਸ. ਦੇਖੋ, ਨਵ ਰਸ ਅਤੇ ਰਸ ੯.

ਨੌਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰਤਨ.

ਨੌਰਤੇ } ਦੇਖੋ, ਨਵਰਾਤ. “ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੌਰਤੇ ਪ੍ਰਪੂਜਤੇ ਸੁ ਨੌਰਾਤੇ } ਆਧੁਧਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਨੌਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਨਉਮੁਨੀ.

ਨੌਰੋਜ਼. ਡਾ ੫੫ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਦਿਨ। ੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਉਤਸਵ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਦਿਨ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਮੰਗਲ. ਉਤਸਵ. ਜਲਨ.

ਨੌਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰੰਗ.

ਨੌਰੰਗ ਸਿੰਘ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ.

ਨੌਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਨਵਰੰਗੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਰੰਗਾ.

ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸੀ। ਇਹ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਹੈ। ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ ੨.

ਨੌਲਕੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ.

ਨੌਲੱਖਾ. ਵਿ—ਨੌ ਲੱਖ ਦੀ ਕ੍ਰੀਮਤ ਦਾ. ਨੌ ਲਕ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਿਆਸਤ ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਸਰਹਿੰਦ, ਬਾਣਾ ਮੁਲੇਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਭੁਰੂ ਤੇਕ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਣਜਾਰੇ ਨੇ ੯ ਅਨਸੂਰੀ ਟਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਭੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨੌ ਲੱਖ ਮੋਹਰ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹਨ, ਭਦ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨੌਲੱਖਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਅਰ ਫੇਰ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਇਹੀ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ। ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਪਾਸ ਕੁਝ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਭੁਰੂ ਗੁੱਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਪੂਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਨੌਲਿ } ਦੇਖੋ, ਨਿਉਲੀ.

ਨੌ ਵਜਾਕਰਣ. ਐਂਦ੍ਰ, ਚਾਂਦ੍ਰ, ਕਾਸ਼ਕ੍ਰਿਤਸ੍ਰ, ਆਪਿਸ਼ਲਿ, ਸ਼ਾਕਟਾਯਨ, ਪਾਣਿਨੀਯ, ਆਮਰ, ਜੈਨੇਂਦ੍ਰ, ਅਤੇ ਕਲਾਪ (ਭਾਤੰਤ੍ਰ). ਇਹ ਨੌ ਵਜਾਕਰਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਅੱਠ ਵਜਾਕਰਣ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜਿ

ਸਾਜਿ. "ਨੋ ਵਡਾਕਰਣ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟ ਨਿਜ ਦ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਧਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੫)

ਨੰ. ਵਡ—ਨਿਸੇਧ ਬੋਧਕ. ਨ. ਨਹੀਂ. "ਸੁਖੇਣ ਬੈਠ ਰਤ ਨੰ." (ਗਾਥਾ) ਸੁਖਦਾਈ ਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ.

ਨੰਗ. ਵਿ—ਨਗਨ. ਨੰਗਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਪੁਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ। ੨ ਕੰਗਾਲ। ੩ ਛਾ ॥ ਸੰਗਤ—ਲੱਜਾ. ਖਲਮ। ੪ ਜੰਗ। ੫ ਦੋਸ. ਐਥ। ੬ ਇੱਜਤ.

ਨੰਗਨਾ. ਕਿ—ਨੰਗੇ ਹੋਣਾ. ਨਕੁ ਹੋਣਾ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣਾ. ਲੱਜਿਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰਗ ੩. "ਬਚੁਤਿ ਜੋਨਿ ਨ ਨੰਗਨਾ." (ਮਧੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫)

ਨੰਗਨੰਗੀ. ਵਿ—ਨਾਨਾਕਾਗਿਨ. ਨੰਗੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਨੰਗਨੰਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਇੱਕ ਨਾਂਗੇ, ਨੰਗ ਧੜੀਓ ਫਿਰਦੇ ਹਨ.

ਨੰਗਲ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਗੁਰਵਾਸਤਾਂ ਹਨ—

(੧) ਚੋਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੁਰੂ ਸੁਰਮਈ ਹੈ ਅਰ ਕਪੜਾ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਹੈ.

(੨) ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੮। ਇੰਚ, ਚੌਤਾਈ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ੩ ਇੰਚ ਹੈ, ਹੇਠਲਾ ਤਲਾ ਚਮੜੇ ਦਾ, ਉੱਪਰੋਂ ਕਮਖਾਥ ਦਾ, ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਨਜ਼ਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਂਦੇ ਹਨ. ਜੋੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਨਾਲ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਧਾਗਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਲੂਣੇ ਦਾ ਬੰਧਾਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਬਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

(੩) ਬਾਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਇੱਕ ਸੇਰ ਹੈ. ਭੁੰਘਾ ਦੇ ਇੰਚ, ਚੌਤਾ ਉੱਪਰੋਂ ੮।, ਥੱਲਿਓ ੭ ਇੰਚ ਹੈ. ਇਹ ਕਈ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲਾਲਚੰਦ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਤੀਏ (ਅੰਬਾਲੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਅਰ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਫੇਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਅਰ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਤਾ ਮੰਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਸ਼ੀਨ ਹੋਕੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ.

ਲਾਲਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਕੇ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਚਹਿੰਦੇ ਰਹੇ. ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੰਗਲ ਪਿੰਡ ਆ ਵਸੀ. ਹੁਣ ਨੰਮੀ ਪੀਤ੍ਰੀ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦੇਖ, ਲਾਲਚੰਦ ੩.

ਨੰਗਾ. ਵਿ—ਨਗੁ. ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਤੇ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ. "ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਨੰਗਾਸਣਾ. ਵਿ—ਨਗਨ ਆਸਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕਵਚ ਨਹੀਂ.

"ਘਾਇਲ ਹੋਇ ਨੰਗਾਸਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜਨਾ. ਕਿ—ਕਵਚ ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਅਤੇ ਵਾਲ ਆਦਿ ਦੀ ਓਟ ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਾਧਕ ਨੂੰ ਸਾਮਰਥਤ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਕਰਨਾ.

ਨੰਵਤਾ } ਮੁਲ. ਵਿ—ਛੋਟਾ. ਕੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਨਵਤਾ. ਭਾਵ—
ਨੰਵਤੋਂ } ਕਾਮਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਜੇ ਜਾਣਾ ਸਹੁ ਨੰਵਤਾ ਤਾਂ
ਨੰਵਾ } ਬੋਝਾ ਮਾਣ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵੇਵਾ.
ਨੰਵੀ } "ਨੰਵੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ."
ਨੰਵੇਰਤੋਂ } (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਨੰਦ. ਸੰ. ਨਨ੍ਦ. ਧਾ— ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣਾ, ਵਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਨੰਦ. "ਬਢਤੋ ਨੰਦ ਜੀ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) "ਜਗਤ ਭਗਤ ਦਾ ਨੰਦ." (ਨਾਪੁ) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਆਨੰਦਰੂਪ ਹੈ। ੪ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਲਤੀ ਨੇ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੫ ਵਿਸਨੁ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ. "ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਨੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ). ੭ ਵਰੀਯਸੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਪਰਜਨਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕੋਰੁਲ ਦੇ ਗੋਪਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਯਸ਼ੋਦਾ ਦਾ ਪਤਿ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਤੁਮ ਚੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ" (ਗਉ ਕਬੀਰ). ੮ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕ. ਪਾਰਖਦ. "ਨੰਦਾਦਿਕ ਪੁਤ੍ਰ ਕਿੰਕਰ ਤੇਈ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ। ੯ ਮਹਾਤਮਾ ਭ੍ਰੰਧ ਦਾ ਮਤੋਰ ਭਾਈ। ੧੦ ਮਕਧ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਪਦਮ ਅਤੇ ਪਦਵੀ "ਨੰਦ" ਸੀ. ਮਹਾਪਦਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ B.C.' ੪੧੨ ਵਿੱਚ ਨੰਦਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਜਾਨਸੀਨ (ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ) ਅੱਠ ਰਾਜਾ ਭੀ ਨੰਦ ਕਹਾਏ. ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ੮੧ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ। ੧੧ ਨੇ ਸੰਖੜਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦੇ ਪੁਸ਼ਿੰਧ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੨ ਛੱਡ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਜੋ ਸੂਦਨਾ ਗੋਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ। ੧੪ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਨੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਬਾਬੇ ਨੰਦ ਦਾ ਸੂਰ ਅਯੋ ਨਾਮ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ਜਾਹਿ." (ਅ: ੧੨, ਛੰਦ ੩੮)

ਨੰਦਕ. ਸੰ. ਨਨ੍ਦਕ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ— ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਖੜਗ। ੩ ਛੱਡ. ਮੋਢਕ.

ਨੰਦ ਕੁਇਚ. ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਦੀ ਸੰਸ. ਧਰਮੇ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ.

ਨੰਦਕ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਕ ੨. "ਧਨੁ ਸਾਰੰਗ ਨੰਦਕ ਖੰਗ ਭਣੈ." (ਸਮੁਦ੍ਰ ਮਥਨ)

ਨੰਦਗੁਰੂਮ. ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ਚੰਦਾਂ ਕੋਹ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪਿਤਾ

'Before Christ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ' ਭਾਵ—ਈਸਵੀ ਸਨ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.

ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਗੁਮ। ੨ ਦੇਖੇ, ਨੰਦਿਕੁਮ।
 ਨੰਦਰੰਦ. ਡਰੋਲੀ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਉਮਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਾ,
 ਜੋ ਡਰੋਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
 ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ ਬਾਪਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ
 ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ
 ਨਾਟਕ ਦੇ ੮ਵੇਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ— “ਤਹਾਂ ਨੰਦਰੰਦ ਕਿਥੇ
 ਕੋਪ ਭਾਰੇ। ਲਗਾਈ ਬੱਰਛੀ ਕੁਪਾਣ ਸੱਭਾਰੇ। ਤੁਟੀ ਤੇਗ ਤ੍ਰਿਖੀ ਕਢੇ
 ਜੰਮਦੰਢੇ, ਹਠੀ ਰਾਖਿਯੋ ਨੌਜ ਬੰਸ ਸਨਢੇ।”

ਇੱਕ ਵੇਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਗੁੰਬਸਾਹਿਬ ਲਿਖਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ
 ਦਸ਼ਮਤ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲਿਆਏ।¹ ਨੰਦਰੰਦ ਨੇ ਇਹ ਕਾਪੀ ਘਰ
 ਰੱਖਲਈ ਅਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦੇਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਜਦ
 ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਨੰਦਰੰਦ ਡਰਦਾ
 ਮਾਰਿਆ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਚੋਰੀ ਨੱਠਕੇ ਧੀਰਮੱਲ ਪਾਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
 ਚਲਾਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਸੂਸ ਸਮਝਕੇ ਮਰਵਾਇਤਾ।
 ਨੰਦਰੰਦ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਾਲੇਸੰਘੇ ਹੋਇਆ।²

ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਖੋਹੀ ਹੋਈ ਗੁੰਬਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਹੁਣ ਡਰੋਲੀ
 ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਨੰਦਜ. ਸੰਗਤ—ਨੰਦ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ
 ਬੇਟਾ, ਪੋਤਾ।

ਨੰਦ ਦਾਸ. ਵ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹਾਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਤਮ
 ਕਵਿ, ਜਿਸਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਨੇਕਾਥ ਅਤੇ ਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ
 ਮਨੋਹਰ ਦੋਹਾਕੇਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਰਕੇ ਛਪਵਾ ਦਿੱਤੇ
 ਹਨ।

ਨੰਦ ਦੇਸ. ਸੰਗਤ—ਮਯਾ ਦੇਸ਼, ਜਿੱਥੇ ਨੰਦਕੁਲ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ਦੇਖੋ, ਨੰਦ ੧੦।

ਨੰਦਨ. ਜੀ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ. “ਨੰਦਨ ਜਗ ਬਾਨੀ ਪਛ ਬੰਦਨ.”
 (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰ, ਬੇਟਾ. “ਨੰਦਨ ਫੇਰੁ ਸੁਫੰਦ ਬਲੰਦ.”
 (ਗੁਪਤ) ੩ ਇੰਦੁ ਦਾ ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੇਦਾਨ। ੪ ਮੇਘ. ਬੰਦਨ।
 ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਚੰਦਨ। ੭ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਲੰਡਨ
 (London) ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੰਦਨ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ. ਪੁੱਤ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਪੋਤਾ. “ਸੁਰਜ ਮਲ ਕੇ ਨੰਦਨ
 ਨੰਦਨ.” (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਅਭਿਬੰਦਨ।

ਨੰਦਨੀ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਨੈਨਨੰਦਨੀ। ੨ ਸੰ.
 ਨੰਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੩ ਉਮਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਗੰਗਾ।
 ੫ ਵਸਿਸ਼ਠ ਦੀ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕੌਤੂ, ਜੋ ਸੁਰਾਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਕਈ ਥਾਂ
 ‘ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕ ਜੋ ਕਾਪੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਗੁੰਬਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ ਦਸਮਤਾਂ ਲਈ ਲਿਆਏ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼
 ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ “ਕਾਲੇ ਸੰਘੇ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਘੇ ਭੇਤ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੋਣ
 ਕਰਕੇ ਸੰਘੇ ਸਹੀ ਹੈ।

ਪਰਸੁਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਡਢੀ ਨੰਦਨੀ ਨਿਖੀ ਹੈ. “ਹੁਤੀ
 ਨੰਦਨੀ ਸਿੰਧੁਜਾ ਕੀ ਸੁਪਤ੍ਰੀ.” (ਪਰਸੁਰਾਮਵ)

ਨੰਦਨੰਦਨ. ਸੰਗਤ—ਨੰਦ ਗੋਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਬੇਟੇ ਦਾ
 ਬੇਟਾ, ਪੋਤਾ।

ਨੰਦਪੁਰ ਕਲੋਤ. ਦੇਖੋ, ਅਨੰਦਪੁਰ ੨. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਚੋਲਵੇ ਸਟੇ
 ਬਲ “ਬਸੀਪਠਾਣਾ” ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੰਦਰ. ਸੰਗਤ—ਨਦਰ. ਨਜਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. “ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇਖਤ ਤੇ ਕਰ
 ਨੰਦਰ.” (ਗੁਪਤ)

ਨੰਦ ਰਜਨੀਸ. ਸੰਗਤ—ਰਜਨੀਸ ਨੰਦ. ਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਚੰਦਮਾ,
 ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ. “ਵਾਰ ਨੰਦਰਜਨੀਸ” (ਗੁਪਤ) ਬੁਧਵਾਰ.

ਨੰਦਰਿ. ਨਿਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰ. “ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ, ਕਰਿ ਨੰਦਰਿ.”
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਨੰਦਰਿ.

ਨੰਦਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਾਂ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
 ਸੇਵਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਖ਼ਾਜਾ
 ਅਲਾਜ਼ੀ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ। ੪ ਪਿੰਡੀਲਾਲ ਦਾ ਭਾਈ
 ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ।
 ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਪੁ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਏ। ੫ ਨੰਦ ਦਾ ਪੜਾਵਾ
 ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ. ਮੁਨਸ਼ੀ ਫੱਜ਼ੁਰਾਮ ਆਗਿਰਸ ਖੜੀ, ਜੋ ਫ਼ਾਰਸੀ
 ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਸਨ ੧੬੩੦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੋਂ ਫ਼ਜ਼ਨੀ ਵੱਲ ਗਿਆ
 ਅਰ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਲ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ
 ਹੋਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ
 ੧੬੩੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਲੀਮ ਦਾ ਯੋਗਤਾ
 ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ੧੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਜਦ ਉਮਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਲਰੀਤਿ
 ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਲਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੈਸਨਵ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਿਵਾਕੇ ਕੰਠੀ
 ਬੰਨ੍ਹਵਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਨੰਦਲਾਲ
 ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕੁਲਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ
 ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਸਨ ੧੬੫੨ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ
 ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਫ਼ਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਏ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
 ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਪਾਸ ਵਸੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ
 ਨਾਮ “ਆਗਾਪੁਰ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ
 ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸਾਧਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗਾ (ਸ਼੍ਰਾਮੀ) ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਇਆ
 ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ
 ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜੀ।

ਸਨ ੧੬੮੨ ਵਿੱਚ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨੋਂ ਤੁਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ
 ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ
 ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਖੜਾ ਲੈਕੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਏ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਤਾਂ ਵਿੱਚ

ਰਚਕੇ "ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਹ" ਨਾਮ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ:— "ਬਾਬੇ ਹੈਵਾਂ ਪੁਰਸ਼ਦਹ ਚੁੰ ਨਾਮੇ ਓ। ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ ਸੁਦਹ ਬਾਂ ਨਾਮੇ ਓ।" (੪੮੭) ਬੈਂਤ ਲਿਖਕੇ ਨਾਉਂ "ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਹ" ਰੱਖਿਆ। ਅਤੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਸਾਹਿਬ ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਰਿਆਜੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੱਛਿਤ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜਮ (ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ) ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਪਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੀਰਮੁਨਸ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਸਨ ੧੬੮੩ ਤੋਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਮੁਅੱਜਮ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਲਿਮਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਆਯਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ (ਮੁਅੱਜਮ) ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈਕੇ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾ ਰਹੇ।

ਆਪ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ "ਸਿੱਖਸੇਵਾ" ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਲਾਹੀ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾ ਵਿਤਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਨ, ਬਡਾ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਲੀਲਾਰਾਮ। ਲਖਪਤਿ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਲੀਲਾਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਵੀਬ ਚਲੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿਕ ਥਾਂਈਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਹਜਧਾਰੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਜਣ ਪੰਥ ਦੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਅਰ "ਭਾਈ" ਨਕਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਲੁਕਮਹਿਮਾਂ, ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਕਸ਼ਾਨ ਵਿਸ਼ਯ ਪੁਰ ਇਹ ਪੁਸ਼ਕ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

੧ ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਹ। ੨ ਰੌਸੀਫ਼ੋਸਨਾ । ੩ ਗੰਜਨਾਮਹ। ੪ ਜੋਤਰਿਕਾਸ਼। ੫ ਦੀਵਾਨਗੋਯਾ। ੬ ਇਨਸ਼ਾ ਦਸਤੂਰ। ੭ ਅਰਜੁਨਟਿਲਫ਼ਾਜ਼। ੮ ਖਾਤਮਹ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਤਮਲੁਸ (ਫਾਪ) "ਗੋਯਾ" ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੋਹਣਾ ੩।

ਨੰਦਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨੰਦ ੧੦.

ਨੰਦਾ. ਸੰ. ਜਨਾ. ਸੰਗਤ—ਨਣਦ. ਪਤੀ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਏਕਮ, ਫਰ
"ਨੰਦਲਾਲ ਤੋਂ ਹਮੇਂ ਦਾਤਾ। ਭਗਤਿਭਾਵ ਸੰਤਨ ਮਨ ਦਾਤਾ। ਫੁਪਿਤ ਨ ਦੇਖ ਸਭੇ
ਚਿਤ ਭਾਰੇ। ਦੇਕ ਕਰਤ ਮਮ ਸੋਇ ਪਿਆਰੇ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਅਤੇ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਤਿਥਿ। ੩ ਦੁਰਗਾ. "ਕਰ ਨੰਦਾ ਖਤਕ ਉਠਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਨੰਦਾ ੨। ੪ ਧ੍ਰ.ਪੀ. ਦੇ ਅਲਮੇਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੨੫੬੬੧ ਫੁਟ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰ ਨੰਦਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਸੂਦਨਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੬ ਸੰਘੋਤਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮ ਗਤਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜਾਬੇਕ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੭ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਸ। ੮ ਦੇਖੋ, ਬਰਵਾ ੨। ੯ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਨੰਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਆਨੰਦ। ੨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਸਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਫੋਲ। ੪ ਸਿਵ। ੫ ਮਿਤ੍ਰ.

ਨੰਦਿਗਾਵ } ਅਯੋਧਯਾ ਤੋਂ ੪ ਕੋਹ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ
ਨੰਦਿਗ੍ਰਾਮ } ਜੀ ਦੇ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਤਪਸ਼ੀ ਭੋਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ
ਭਰਤ ਨੇ ਰਾਜਕਾਜ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਦਰਸਾ.

ਨੰਦਿਘੋਸ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਘੋਸ (ਧੁਨਿ) ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਰਥ.

ਨੰਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਨੀ ੨.

ਨੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਿ ਅਤੇ ਨਾਂਦੀਮੁਖ. "ਬਜਾਹ ਸਮੇਂ ਨੰਦੀ ਕਰੈ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸਿਵ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਫੋਲ. "ਅਮਿਤ ਬਾਣ ਨੰਦੀ ਕਹੁ ਮਾਰੇ." (ਕੁਦਾਵ) ੩ ਸਿਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਦਾਗ ਦੇ ਕੇ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂਭ. ਬੋਲ। ੪ ਵਿ—ਆਨੰਦੀ. ਖੁਸ਼.

ਨੰਦੀਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨਾਂਦੀਮੁਖ. "ਨੰਦੀਮੁਖ ਸੁੱਧ ਕਰਵਾਯੋ." (ਨਾਪੁ)
ਨੰਦੋਰ }
ਨੰਦੋਰ } ਦੇਖੋ, ਅਭਿਚਲਨਕਰ.

ਨੰਨਾ. ਨ ਅੱਖਰ. "ਨੰਨਾ ਨਰਕ ਪਰਹਿੰ ਭੇ ਨਾਹੀ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਨ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਨਕਾਰ। ੩ ਵਜ—ਨਾ. ਨਹੀਂ. ਨਿਸ਼ੇਧ.

ਨੰਨਾਕਾਰ } ਸੰਗਤ—ਇਨਕਾਰ. ਨਾ ਮਨਚੁਰੀ. ਅਸੀਕਾਰ.
ਨੰਨਾਕਾਰ } "ਨੰਨਾਕਾਰੁ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)
ਨੰਨਾ. ਵਿ—ਛੋਟਾ. ਨਤੁਨ.

ਨੰਬਰ. ਅੰ. Number. ਗਿਣਤੀ. ਸੰਗਤ. ਲੁਮਾਰ.

ਨੰਬਰਦਾਰ. ਵਿ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ (ਲੁਮਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੋਧਰੀ. ਨੰਬਰਦਾਰ.

ਨੰਮੂ. ਵਿ—ਨੀਵਾਂ। ੨ ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ. ਹਲੀਮ.

ਨੰਮੂਤਾ. ਸੰਗਤ—ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਝੁਕਾਉ।

ਨੁਓਣਾ. ਕਿ—ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ.

ਨੂਤ. ਨੁਓਂਦਾ ਹੈ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੂਤ. ਨੂਤਾ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਨੂਨ. ਸੰਗਤ—ਸੂਨ. "ਯਜਰਤ ਕੀਨਸ ਨੂਨ ਹਮਾਮ." (ਗੁਪਤੁ)

ਨਾਪੇ. ਨਹਾਈਏ. ਸਨਾਨ ਕਰੀਏ.

ਨਾਪੇ. ਨਾਉਣ ਤੋਂ. ਸਨਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ.

ਨਜ਼ਸ. ਸੰ. ਨਾਸ੍. ਧਾ—ਫੈਂਕਣਾ (ਸਿੱਟਣਾ), ਤਜਾਗਣਾ, ਆਰੋਪਣਾ (ਜੜਨਾ).

ਨਜ਼ਸੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ نَسَسُوهُ ਨਜ਼ਸੁਹ.

ਨਜ਼ਗੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੜ. ਬੋਹਤ ਬਰੋਣਾ. ਵਟ.

ਨਜ਼ਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਥਾਪਨ. ਰੱਖਣਾ। ੨ ਧਰੋਹਰ। ੩ ਅਰਪਣਾ।

੪ ਤਜਾਗ. ਸੰਨਜਾਸ। ੫ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਗੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਓਅੰ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗਨਜ਼ਾਸ.

ਨਜ਼ਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਗਤ ਬਾਤ. ਨੀਤਿ. ਇਨਸਾਫ਼।

(ਅ) ਗੀਤਮ ਦਾ ਰਚਿਆ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

(ੲ) ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ, ਹੇਤੁ, ਉਦਾਹਰਣ, ਉਪਨਯ ਅਤੇ ਨਿਗਮਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਵਾਕ.

(I) ਪਰਵਤ ਅਗਨਿ ਵਾਲਾ ਹੈ— ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ.

(II) ਧੁੰਦੋਂ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ—ਹੇਤੁ.

(III) ਧੁੰਦੋਂ ਵਾਲਾ ਜਰੂਰ ਅੱਗ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਸੋਈ ਘਰ—ਉਦਾਹਰਣ.

(IV) ਨੇਮ ਨਾਲ ਅੱਗ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਧੁੰਦੋਂ ਹੇਤੁ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਰਵਤ ਹੈ—ਉਪਨਯ.

(V) ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਇਹ ਪਰਾਤ ਅੱਗ ਵਾਲਾ ਹੈ—ਨਿਗਮਨ.

(ਸ) ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਵਾਕਤ. ਮਿਸਾਲ. ਕਹਾਵਤ. ਨਜ਼ਾਯਵਾਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਅਨੰਤ ਹਨ. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਜਾਦਾ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

(੧) ਉਸ੍ਟੁ ਲਗਤ ਨਜ਼ਾਯ. ਉੱਠ ਉੱਤੇ ਲੱਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਉੱਠ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਲਈ ਵਰਤੀਏ.

(੨) ਉਖਰ ਵਰਖਾ ਨਜ਼ਾਯ. ਜਿਵੇਂ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਕੁਝ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

(੩) ਅਗਨਿ ਧੂਮ ਨਜ਼ਾਯ. ਧੂੰਆਂ ਕਾਰਨ ਦੇਖਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਰੂਪ ਅਗਨਿ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣ ਲੈਣਾ.

(੪) ਅਰਣਯ ਰੋਦਨ ਨਜ਼ਾਯ. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ ਜੈਸੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਰਾਖਯਾਨ ਕਰਤਾ ਵਿਥਾ ਸਿਰ ਖਪਾਵੇ.

(੫) ਅੰਧਗਜ਼ ਨਜ਼ਾਯ. ਕਈ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਹਾਥੀ ਟੋਹਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਪੂਛ ਟਟੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹਾਥੀ ਰੱਸੇ ਜੇਹਾ, ਟੰਗ ਟਟੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਮਲੇ ਜੇਹਾ, ਕੰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਛੱਜ ਜੇਹਾ ਦੱਸਿਆ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਜਿੱਥੇ ਬਾਰ ਦੀ ਅਸਲੀਯਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਟਕਲ ਨਾਲ ਕਲਪਣਾ ਕਰਨ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

(੬) ਅੰਧ ਪਰੰਪਰਾ ਨਜ਼ਾਯ. ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦੇਖਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਗਣਾ, ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਪੁਰਾਣੀ ਨੀਹ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਣਾ.

(੭) ਅੰਧ ਪੰਛੁ ਨਜ਼ਾਯ. ਅੰਨ੍ਹਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪਿੰਗਲੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਵੇ, ਤਦ ਜਿੱਥੇ ਚਾਹੁਣ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿੱਥੇ ਪਰਸਪਰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਨਜ਼ਾਯ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

(੮) ਏਕਾਯੀ ਤ੍ਰਿਣ ਨਜ਼ਾਯ. ਇੱਕ ਅੱਖੋਂ ਕਾਣਾ ਸੀ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਤਿਨਕਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਵੇ, ਉੱਤੋਂ ਹੋਰ ਵਿਘਨ ਆ ਪਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਮੌਕੇ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੯) ਬਾਮ੍ਹ ਕੰਟਕ ਨਜ਼ਾਯ. ਦਾਤੀ ਮੁੱਛ ਜੋ ਮੁਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਕੰਡੇ ਜੇਹੇ ਤਿੱਖੇ ਉਗਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਜਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ ਨਾਲ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕੱਛਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਖੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਚੋ ਉਠਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਓ ਦਿਖਾਕੇ ਦੁਖ ਦੇਵੇ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੧੦) ਸਮੁਦ੍ਰ ਵਰਖਾ ਨਜ਼ਾਯ. ਜੈਸੇ ਸਮੁਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਉਪਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਤੈਸੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਨਜ਼ਾਯ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(੧੧) ਸਿੰਘਵਲੋਕਨ ਨਜ਼ਾਯ. ਜੈਸੇ ਬੋਰ ਲਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਜਦ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਫਿਰ ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਧੜਾਨ ਦੇਣਾ.

(੧੨) ਸੁੰਦੇਖਸੁੰਦ ਨਜ਼ਾਯ. ਸੁੰਦ ਅਤੇ ਉਪਸੁੰਦ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਤਿਲੋਤੰਮਾ ਅਪਸਰਾ ਨੂੰ ਵਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਤਿਲੋਤੰਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਲੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਵਿੱਚੀ ਲੜਕੇ ਕਟ ਮੋਏ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਸਪਰ ਦੀ ਫੁੱਟ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

(੧੩) ਸੂਚੀ ਕਟਾਹ ਨਜ਼ਾਯ. ਲੁਹਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੇ ਕਤਾਹਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਦੂਜੇ ਨੇ ਆਕੇ ਸੂਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ. ਲੁਹਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਈ ਬਣਾਕੇ ਫੇਰ ਕਤਾਹਾ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸਹਿਜ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਬੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੱਬ ਪਾਉਣਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੪) ਸਥਾਲੀ ਤੰਫੁਲ ਨਜ਼ਾਯ. ਵਲਟੋਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਾਉਲ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਦੇਗ ਦੇ ਚਿੱਥੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਬਾਤ ਦੇ ਯਤਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਜਾਣਲੈਣਾ.

(੧੫) ਸਬੂਣਾ ਨਿਖਨਨ ਨਜ਼ਾਯ. ਜੈਸੇ ਬੀਮੀ ਨੂੰ ਗੱਡਣ ਵੇਲੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਣ ਲਈ ਤੋਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਿਲਾਕੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖ

(ਸਨਾਮ) ੨ ਰਾਜਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਣੀ. "ਨਟੀ ਨਾਟਕੀ ਨਿਪਣੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੭)

ਨਿਪਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਪਤ੍ਰ. ਰਾਜਪਨ. ਰਾਜਤ. "ਬੇਨ ਗਏ ਜਬ ਤੇ ਨਿਪਤਾ ਕਰ." (ਮਾਂਧਾਤਾ)

ਨਿਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨਰਾਂ ਦਾ ਪਤਿ. ਪੁਜਾਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਨਿਪਤਿ ਨਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ. ਸਹਨਸਾਹ. "ਨਿਪਤਿਨਾਥ ਨਾਨਕ ਬਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਨਿਪਨੀ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪਣੀ.

ਨਿਪਮੇਧ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਯਗਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੀ ਬਲਿ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਛਤ੍ਰੀ (ਛਤ੍ਰਿਯ) ਵਧ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਯਗਤ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਨਿਮੇਧ. "ਲੱਛ ਜੋ ਨਿਪ ਮਚੀਐ ਤਬ ਹੋਤ ਹੈ ਨਿਪਮੇਧ." (ਪਾਚਸਾਥ) ੩ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗਤ ਨੂੰ ਤੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨਿਪਮੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਨਿਪਾਧਮ. ਵਿ—ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਧਮ (ਨੀਚ). ਅਨਯਾਯੀ ਰਾਜਾ.

ਨਿਪਾਨ. ਸੰ. ਆਰਧਾਧਿਕ. ਵਿ—ਬੇਜੁਕ. ਬੇਖਤ੍ਰਾ. "ਅਭੇਦ ਨਿਪਾਨ ਸਭੈ ਪਚਹਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਨ੍ਰਧਾਯ. ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲ ਆਦਿ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ੩ ਸੰਗਤਾ—ਨਿਪਕਣ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਨਿਪਾਚ } ਸੰਗਤਾ—ਨਰਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ. ਪੁਜਾਪਾਲਕ.
ਨਿਪਾਲ }

ਨਿਪੇਸ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਪ ਈਸ. ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸੁਮੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਸਹਨਸਾਹ.

ਨਿਬਾਕ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਬਾਕ (ਡਰ). ਬੇਖੋਫ. ਨਿਡਰ. "ਨਮਸਤੰ ਨਿਬਾਕੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਨਿਵੀਕਤ. ਮੋਨੀ। ੩ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਆਦਿ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਨਿਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨਿਬਾਧ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਬਾਧ (ਦੁੱਖ). ਬਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਧ.

ਨਿਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਬਾਣ.

ਨਿਬਾਮ. ਵਿ—ਵਾਮ (ਹਾਨਿ) ਰਹਿਤ। ੨ ਭੁਟਿਲਤਾ ਰਹਿਤ। ੩ ਵਾਮ (ਮਾਇਆ) ਰਹਿਤ. ਨਿਰੰਜਨ. "ਨਮਸ੍ਤੰ ਨਿਬਾਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਨਿਬੂਝ. ਵਿ—ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ. ਜੋ ਬੁੱਧਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. "ਨਮਸ੍ਤੰ ਨਿਬੂਝੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਬੇਸਮਝ. ਅਗਿਆਨੀ.

ਨਿਭੰਗੀ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਭੰਗ (ਵਲ). ਸਰਲ। ੨ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ.

ਨਿਮੇਧ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰੁਸਮੇਧ. ਉਹ ਯਗਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਮਨੁੱਖ) ਦੀ ਬਲਿ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਹ ਯਗਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਅ: ੩੦.

ਨਿਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਾਲੰਭ. "ਨਿਲੰਭ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਨਿਲੰਘ. ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੰਭ.

ਪ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਫ਼ਬੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਹੋਠ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੩ ਪੱਤਾ। ੪ ਆਂਡਾ। ੫ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆ ਕੇ ਇਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦੁਪ, ਪਾਦਪ, ਮਧੁਪ ਆਦਿ। ੬ ਰਖੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ, ਜੈਸੇ—ਨਿਪ, ਭੂਪ ਆਦਿ। ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ। ੮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਕੇ ਇਹ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸੰਗਤਾ— ਭੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਸਿਆਣਪ, ਸੁਹਣੇਪ ਆਦਿ.

ਪਉ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਪੈਰ. ਡਾ. ਪਾ ਅਤੇ ਪਾਯ। ੨ ਪਲ. ਛਣ. "ਜੇਠੈ ਪਉ ਪਉ ਨੂਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਪਲ ਪਲ ਵਿੱਚ ਜੇਠ ਸਾਤਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਧਰਮਰਾਜ ਸੰਤਾਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਪਿਆਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਪਾ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤਿ. "ਧਿਆਨੁ ਲਹੀਐ, ਪਉ ਮੁਕਿਹਿ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਮੁਕਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੫ ਭਾਜੀ ਦਾ ਦਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪੋਥਾਰਾ। ੬ ਮੂਲ. ਕੇਸਰ। ੭ ਪੈਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਪੈ. ਪਤ. "ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮਰਾਇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪਉ ਸੰਤ ਸਰਣੀ ਲਾਗੁ ਚਰਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੮ ਕਿ. ਵਿ—ਉੱਤੇ. ਉੱਪਰ. "ਰਖਿ ਰਖਿ ਪੈਰ ਧਰੇ ਪਉ ਧਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਉਸਟਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸੁਨੀ.

ਪਉਸਨਿ. ਪੈਣਗੇ. ਪੈਣਗੀਆਂ. ਪਤੋਂਗੀ. "ਤਲਥਾਂ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ)

ਪਉਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਅੰਕ ੧੧.

ਪਉਸੀ. ਪਵੇਗੀ. ਪੈਸੀ. "ਦਿਨ ਤੇ ਸਰਪਰ ਪਉਸੀ ਰਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਉਛਕ. ਸੰ. ਪੁਛਕ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਨਾਸ਼. "ਪਉਛਕ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਰੀ (ਬਾਜੀ) ਦਾ ਖਾਤਿਮਾ। ੨ ਸੰ. ਘੋਸ਼ਕ—ਪ੍ਰੋਛਕ. ਵਿ—ਫਿੜਕਣ ਵਾਲਾ.

ਪਉਛਰੀਕ. ਸੰ. ਪੌਛਰਕ—ਪੋਛਰਕ. ਪੁੱਛ ਦੇਸ਼ (ਬਿਹਾਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਤਨੁ ਸੀ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੋਛਰਕ ਮਹਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਚਿੜ੍ਹਦਾ ਸੀ. ਉਹ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਵਾਸੁਦੇਵ 'ਅਬਾ—ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਪਉ ਲਹੀਐ.

ਸੰਖ ਚਕੁਧਾਰੀ ਚਾਂ. ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਅਹੀਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਾਸੁਦੇਵ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੋਛਰਕ ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਵਾਰਾਵਤੀ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਪਉਛਰੀਕ ਕੀ ਇਕ ਕਥਾ ਸੇ ਮੇ ਕਹਿਤ ਸੁਨਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਚ)

ਪਉਢਣਾ } ਕਿ—ਪੁਨੋਠਨ. ਲਿਟਣਾ. ਪਸਵਾਤੇ ਲੈਣੇ.
ਪਉਢਨਾ }

ਪਉਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. ਹਵਾ. "ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਾਣ. "ਪਉਣੈ ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੂਜ ੧) ੩ ਪਾਦ ਉਨਤਾ. ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਕਮੀ. ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਘਾਟਾ.

ਪਉਣਸੁਮਾਰੀ. ਵਿ—ਸ਼ਾਸਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ, ਜੋ ਚੰਮ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਜਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਦਰ ਕਰਦਾ, ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਢਦਾ ਹੈ. "ਇਕਿ ਪਉਣਸੁਮਾਰੀ ਪਉਣ ਸੁਮਾਰਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾ ਦੀ ਸਾਂ ਸਾਂ ਧੁਨਿ. ਪਵਨ ਦੇ ਵੇਗ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਆਵਾਜ਼. "ਆਖਣ ਸੁਨਣਾ ਪਉਣ ਕੀ ਬਾਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਉਪਦੇਸ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਤੁੱਲ ਹੈ, ਭਾਵ—ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ.

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਬਿਸਰਾਉ. (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ਪਵਣ (ਸਤੈ ਗੁਣ) ਪਾਣੀ (ਰਜੈ ਗੁਣ) ਅਗਨੀ (ਤਮੋ ਗੁਣ) ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਦੇਹ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਬੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਪਉਣ ਮਾਰਿ. ਸ਼ਾਸਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਸ਼ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ—ਸ਼ਾਸਾਂ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਰੋਕ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਾਕੇ, "ਪਉਣ ਮਾਰਿ ਮਨਿ ਜਪੁ ਕਰੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਪਉਣਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਵਾਉ.

ਪਉਣਵੇਗ. ਵਿ—ਪਵਨ ਤੁੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ. ਭਾਵ—ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋਇਨ ਸਾਖਤਿ ਪਉਣਵੇਗ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਸੋਨੇ ਦੀ ਸਾਖਤਾਂ ਵਾਲੇ ਚਾਲਾਕ ਘੋੜੇ.

ਪਉਣਾ. ਵਿ—ਪਾਦ੍ਰਨ. ਪਾਦੇਨ. ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਘੱਟ. ਪੌਣਾ "ਜਾਣੇ ਸਾਰਾ ਦੇਵ ਤਨ, ਪਉਣਾ ਮਾਨਸਦੇਹ." (ਗੁਪਤੁ)

ਪਉਣੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. "ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਉੜ੍ਹ ਬਿੰਦੂ. ਦੇਖੋ, ਨਾਦ ਬਿੰਦੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿੰਦੂ ੪.

ਪਉਤ. ਪਵਤ. ਪੈਦਾ. ਪਤਤਾ. "ਸੰਤਹ ਚਰਨ ਮਾਥਾ ਮੇਰੇ ਪਉਤ." (ਰਮ ਮ: ੫) "ਪਾਪ ਬੰਧਨ ਨਿਤ ਪਉਤਜਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ:

੫) ਪੈਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪਉਦ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦ.

ਪਉਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾ। ੨ ਪੈਦਾ. ਪਤਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਟੁਲਿ ਟੁਲਿ

ਪਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਥ ਮ: ੪) ਭਨੁ ਭਨੁ ਪੈਦਾ ਹੈ.

ਪਉਦੀ. ਪੈਦੀ. ਪਤਤੀ. "ਪਉਦੀ ਜਾਇ ਪਰਾਲਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ

ਸੁਗੀ) ਇਥੇ ਪਰਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੰਦ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ. ਪਾਪਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਉਦੀਦੀ. ਪੈਦਿਆਂ ਨੂੰ. ਪਤਤੋਂ ਕੋ. "ਬਾਉ ਨ ਹੋਦੀ ਪਉਦੀਦੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪੈਲੇ ਪੈਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.

ਪਉਦੇ. ਪਉਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪੈਦੇ. ਪਤਤੇ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਇਕੇ

ਪਉਦੇ ਨਰਕਿ ਅੰਧਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਪਉਧ. ਦੇਖੋ, ਪੌਧ.

ਪਉਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣ ਅਤੇ ਪਰਨ.

ਪਉਨਸੁਤ

ਪਉਨਪੁਤ } ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ. ਹਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਭੀਮਸੇਨ.

ਪਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਣਾ. "ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥਿ, ਅਨੀ ਤ ਪਉਨੇ

ਚਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਕੁਬਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਪੈਣੇ

ਚਾਰ ਹੱਥ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਪਉਬਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੋਬਾਰਾਂ.

ਪਉਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੋਰਖ.

ਪਉਰਾਤਨ. ਸੰ. ਪੁਰਾਤਨ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੨ ਅਨਾਦਿ.

ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪਉਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ,

ਜੁਤਾ. ਜੋਤਾ. ਪਾਪੇਸ਼. "ਪਉਲੀ ਪਉਦੀ ਫਾਵਾ ਹੋਇਕੇ ਉਠਿ ਘਰ

ਆਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਪੈਲੀਂ ਪੈਦੀਂ। ੨ ਰੂਪਕੇ ਦਾ

ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਏਕ ਪਾਦ. ਦੁਆਨੀ. ਪੋਲੀ. ਪਾਉਲੀ.

ਪਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉਲਾ ੨। ੨ ਪਾਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉਲਾ ੧.

ਪਉੜ੍ਹ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਾਯ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੁੰਮ. ਪੌੜ੍ਹ:

ਪਉੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉੜ੍ਹਨਾ. "ਜਹ ਪਉੜ੍ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾਕੰਤ." (ਭੈਰ

ਅ: ਕਬੀਰ)

ਪਉੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾ. ਪੌਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾ ਪੌਤਾ। ੨ ਅਧਿਕਾਰ.

ਜੁਤਾ.

ਪਉੜੀ ਅਥਵਾ ਪੌਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਸੀਢੀ. ਜੀਨਾ. ਸੋਪਾਨ. ਨਿ: ਸੁਣੀ. "ਬਿਨੁ ਪਉੜੀ ਗਤਿ ਕਿਉ

ਚੜ੍ਹੀ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇਥੇ ਸਤਸੰਗ ਪੌਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਰਮਪਦ ਹੈ।

੨ ਪਦਵੀ. ਮੌਜਿਲ. "ਇਸੁ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰੁ ਚੁਕੈ, ਸੋ ਆਇ

ਜਾਇ ਦੁਖ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਥੇ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਭਾਵ

ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਹੈ।

੩ ਇੱਕ ਛੰਦ,^੧ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ
ਚਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਢਾਵੀ ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਰਤਿਕ ਸੁਣਾਕੇ
ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਪੌਤੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
ਸਾਥ ਨਾਚੇ ਪੁਕਰਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ
ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦ "ਪਉੜੀ"
ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ
ਪਦ ਭੀ ਪਉੜੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਛੰਦ ਸਮ ਅਤੇ
ਵਿਖਮ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨੌ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਨੌ ਧੁਨੀਆਂ ਪਉੜੀ
ਦੀਆਂ, ਚਾਗੀਆਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਠਹਿਰਾਈਆਂ ਹਨ. ਪਉੜੀਆਂ
ਏਕ ਤਾਲ (ਯੱਕਾ), ਤਿੰਨ ਤਾਲ, ਪੰਜ ਤਾਲ (ਅਸਵਾਰੀ), ਢਾਈ
ਤਾਲ (ਬੁਪਕ) ਵਿੱਚ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਪਉੜੀ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ
ਪਖਾਵਜ ਦੀ ਗਤ ਨਹੀਂ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਕਿੰਤੂ ਸਾਥ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ,
ਇਸੇ ਲਈ ਪਉੜੀ ਨਾਚੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ
ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣ. ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਭੁਲਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਸਵੇਰ ਸੰਤ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੌਕੀ ਦਾ ਭੰਗ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਿਲਾਵਨ ਕਾਨਤੋ
ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪੌਤੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ.

ਸਿੱਖਕਾਵਰ ਵਿੱਚ ਪਉੜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹਨ:—

(੧) ਦੌਰਾ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ—

ਰੇ ਮਨ! ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਹਿ ਰਹਉ,
ਤਹਿ ਤਹਿ ਬੰਧਨ ਪਾਹਿ
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਤਹੁ ਨ ਛੁਟੀਐ
ਸਾਕਤ ਤੇਉ^੨ ਕਮਾਹਿ. x x x

(ਬਾਵਨ)

(੨) ਚੌਪਈ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ—

ਭੱਭਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ,
ਇਆ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲੁ ਹੈ ਜੁਪਨਾ,
ਭਰਮੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ,
ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ. x x x

(ਬਾਵਨ)

(੩) ਹੰਸਗਤਿ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ—ਦੇਖੋ, ਹੰਸਗਤਿ ੩.

(੪) ਹੰਸਗਤਿ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪਉੜੀ ੮ ਚਰਣ ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ
੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.
ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਰ ਅੰਤ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਦਾ—

ਕੁਰੂ ਚੇਲੇ ਚਹਿਰਾਸ, ਅਲਖ ਅਭੇਉ ਹੈ,

^੧ਛੰਦਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਤਿ:ਰੇਣੀ (ਨਿ: ਸੁਣੀ) ਛੰਦ ਜੋ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਤਰਜੁਮਾ)
ਪੌਤੀ ਹੈ.

^੨ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਨ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਤੇਉ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਸਾਥਾਸ, ਨਾਨਕਦੇਉ ਹੈ. × × ×

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੩)

(੫) ਫੀ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਮਗਣ—SSS. ਰੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਅਤੇ ਅੰਤ ਅਨੁਪਾਸ ਦਾ ਮੇਲ.

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚਾ ਨਾਉਂ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ,

ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਸਚ ਬਾਉਂ, ਸਬਦ ਵਖਾਣੀਐ. × × ×

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੪)

(੬) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਇਹ "ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ ਜਗਣਾਂਤ ੫1, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ 55.

ਸੱਚਰੁ ਪੋਣ ਉਪਾਇ, ਘਟੇ ਘਟਿ ਛਾਇਆ. × × ×

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੨੨)

(੭) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਫੀ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤਿਮ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਤਾਈ ਸਤਾਈ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੫ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਸਭ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਮਗਣ SSS.

ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖੁ, ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਐ, × × ×

ਸਭਸੇ ਦੇ ਦਾਤਾਰੁ, ਜੇਤ ਉਪਾਰੀਐ, × × ×

ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਧਿਆਏ ਸੋਇ,

ਜਿਸੁ ਭਾਗੁ ਮਥਾਰੀਐ,

ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ,

ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਲਿਹਾਰੀਐ.

(ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗੁਜ ੨)

(੮) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੂ. ਮੱਧ ਅਨੁਪਾਸ ਦਾ ਮੇਲ. ਇਹ ਸ਼ੁਕਿੰਭ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖਿੰਡੀ ੨.

ਅਗਣਿਤ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ, ਦਲਾਂ ਭਿਤੀਦਿਆਂ,

ਪਾਏ ਮਹਾਖਲ ਭਾਰੇ, ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵਾਂ. × × ×

(ਚੰਡੀ ੩)

(੯) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ. ਇਹ ਪਉੜੀ "ਰਾਧਿਕਾ" ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—

ਇਕਿ ਭਾਸਮ ਚਤਾਵਹਿ ਅੰਗਿ, ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵਹੀ,

ਇਕਿ ਜਟਾ ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲ, ਕੁਲੁ ਘਰੁ ਖੋਵਹੀ.

(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

(੧੦) ਫੀ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ. ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਘੁ—

ਜੇ ਖੁੰਬੀ ਬਿੰਡਾ ਬਹੀ, ਕਿਉ ਹੋਇ ਬਜਾਜ?

ਕੁੰਤੇ ਦੇ ਗਲ ਵਾਸਣੀ, ਨ ਸਰਾਫੀ ਸਾਜ. × × ×

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੩੬)

(੧੧) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੨ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ. ਇਹ ਦਟਪਟਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—

ਲੈ ਛਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ, ਪੁਭ ਜਾਣੈ ਪੁਾਣੀ,

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ, ਲੁਕਿ ਅੰਦਰ ਠਾਣੀ. × × ×

(ਮ: ੫ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਇਹੀ ਰੂਪ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪਉੜੀ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਯਥਾ—

ਸੱਚੇ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ, ਬੈਸਣ ਕਉ ਜਾਈ,

ਸਤ੍ਰੀਕਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਹੈ, ਗੁਰਸਬਦਿ ਸੁਣਾਈ. × × ×

ਇਹੀ ਰੂਪ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਦੇਖਨ ਚੰਡ ਪੁਚੰਡ ਨੂ, ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ,

ਧਾਏ ਚਾਕਸ ਰੋਹਲੇ, ਚਉਗਿਰਦੋਂ ਭਾਰੇ. × × ×

ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਉੱਨੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ" ਲਿਖੀ ਹੈ. ਉਸ ਵਿੱਚ ੭-੮ ਅਤੇ ੯ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਤੀਆਂ ਇਸੇ ਵਜਨ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ:—

ਜੇਬਨਸਾ' ਫਿਰ ਆਖਦੀ, ਇਕ ਸੁਖਨ ਸੁਣਾਯਾ,

ਜਦ ਦਾ ਬੈਠਾ ਤਖਤ ਤੇ, ਕੀ ਅਦਲ ਕਮਾਯਾ?

ਸਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਵ ਕਰ, ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਯਾ,

ਤੋਗਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ਭੀ, ਤੈ' ਧੌਹ ਕਮਾਯਾ,

ਬੀਜਣਾ ਬੀਉਂ ਜੁ ਜਹਿਰ ਦਾ, ਫਲ ਖਾਣਾ ਆਯਾ,

ਅੱਗੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਭਰ ਲੈਲੁ ਸਵਾਯਾ,

ਸ਼ਾਹ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਦੇਜਖ ਪਾਯਾ,

ਉਮਰਖਿਤਾਬ^੨ ਅਦਾਲਤੀ, ਛੋਟਾ ਮਰਵਾਯਾ,

ਕੀਤਾ ਅਦਲ ਨੁਜੇਰਵਾਂ^੩, ਜਸ ਜਗ ਵਿਚ ਛਾਯਾ.

ਈਸਵੀ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ "ਨਿਜਾਬਤ" ਕਵੀ ਨੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸੇ ਵਜਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ:—

ਗੁੱਸਾ ਖਾਕੇ ਦੱਖਣੇ, ਕਲਰਾਣੀ ਜਾਗੀ

ਅੱਗੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਆਈ ਫਰਜਾਦੀ,

ਤੂ ਸੁਣ ਕਿਬਲਾ ਆਲਮੀ, ਫਰਜਾਦ ਅਸਾਫੀ. × × ×

(੧੨) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰਗਣ—SS—

ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ, ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ,

ਆਪੇ ਖੋਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ, ਸਤੁ ਜਗਤੁ ਸਥਾਇਆ. × ×

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

(੧੩) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੩ ਪਉੜੀਆਂ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਦੇਖੋ, ਉਮਰਖਤਾਬ.

ਦੇਖੋ, ਨੋਜੇਰਵਾਂ.

ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ—

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਕੈ, ਹੋਹੁ ਹਰਿਆ ਭਾਈ, × ×
ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਦੇਕੁ ਨਾਮ, ਫਿਰਿ ਬਹੁਤਿ ਨਾ ਧਾਈ.

(ਵਾਰ ਬਸੇ)

(੧੪) ਅੱਠ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੩
ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੧ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਖੁ—

ਹੇ ਅਚੂਤ ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਅਥਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ,
ਹੇ ਪੂਰਨ ਹੇ ਸਰਬਸੈ, ਦੁਖਭੰਜਨ ਗੁਣਤਾਸ. × × ×

(ਭਾਵਨ)

(੧੫) ਛੀ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੩
ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ. ਇਹ “ਮੁਕਤਾਮਣਿ” ਛੰਦ ਦਾ
ਰੂਪ ਹੈ—

ਘੰਟ ਘੜਾਯਾ ਬ੍ਰਹਿਆਂ, ਗਲ ਬਿੱਲੀ ਪਾਈਐ,
ਮਤਾ ਪਕਾਯਾ ਮੱਖੀਆਂ, ਘਿਉ ਅੰਦਰ ਨੁਾਈਐ. × × ×

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ਬਏ)

(੧੬) ਚਾਰ ਚਰਣ. ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ
ਵਿਸੁਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ. ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ
੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.

ਜੁੱਝ ਨਿਜੁੱਝ ਅਨਾਇਆ, ਵਡ ਜੋਧੀ ਸੰਘਰ ਵਾਏ,
ਰੋਹ ਦਿਖਾਲੀ ਦਿੱਤੀਆ, ਵਰਿਆਮੀ ਤੁਰੇ ਨਥਾਏ.
ਦੇਉ ਦਾਨੇ ਲੁੱਠਣ ਆਏ.

(ਚੰਡੀ ੨)

(੧੭) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਸੱਤ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ
੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ. ਅੱਠਵੇਂ ਚਰਣ ਦੀਆਂ
੧੭ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ—

ਸਾਧੂ ਸਤਜੁਗ ਬੀਤਿਆ, ਅਧਸੀਲੀ ਤ੍ਰੇਤਾ ਆਇਆ,
ਨੱਚੀ ਕੱਲ ਸਰੋਸਰੀ, ਕਲ ਨਾਰਦ ਭੋਰੁ ਵਾਇਆ,
ਪਾਸ ਦੁਗਾ ਦੇ ਦਿੰਦਰ ਆਇਆ.

(ਚੰਡੀ ੩)

(੧੮) ਬਾਰਾਂ ਚਰਣ. ਗਿਆਰਾਂ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ਵਿਸੁਮ
੧੨-੧੫ ਪੁਰ, ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਤ ਦੇ
ਰਗਣ—੭੬.

ਬਭੇ ਬਭੇ ਬੁਣ ਸੂਰਮੇ, ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇਕੈ,
ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ.

(ਚੰਡੀ ੩)

(੧੯) ਅੱਠ ਚਰਣ. ਸੱਤ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੩-੧੬ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਤ ਦੇ ਦੇ ਗੁਰੂ—

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਤਾਰ ਪੁਤ੍ਰ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਯਾ, × × ×
ਕਲਿ ਤਾਰਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਯਾ.

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧)

(੨੦) ਪੰਜ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪-੯ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਖੁ—

ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਸਭਿ ਨਾਸ ਹੋਹਿ, ਸਿਮਰਤ ਹਰਿਨਾਉ,
ਮਨਚਿੰਦੇ ਫਨ ਪਾਈਅਹਿ, ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ,
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਖਲੇਹੁ, ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਜਾਉ.

(ਵਾਰ ਜੈਤ)

(੨੧) ਗਿਆਰਾਂ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪-੯ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਤੁਕ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਅਨੁਪੁਸ ਦਾ ਮੇਲ, ਰੁਕਾਤ
ਅਨਮੇਲ. ਇਹ ਸਿਰਖਿੰਡੀ (ਸੁਖਿੰਡ) ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—

ਧੰਗਾਂ ਸੁਲ ਬਜਾਈਆਂ, ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ,
ਧੂਹ ਮਿਆਨੋਂ ਲਾਈਆਂ, ਜੁਾਨੀ ਸੂਰਮੀ. × × ×

(ਚੰਡੀ ੩)

(੨੨) ਛੀ ਚਰਣ. ਪੰਜ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ, ੧੪-੧੬ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਤ ਦੇ ਮਗਣ—੬੬੬.
ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀਖਾਕੁ,

ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ,
ਕੁਤਾ ਨਾਲਬੁ ਛਰੀਐ
ਹੋਇ ਇਕਮਨਿ ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ. × ×
ਮਹਿ ਬੈਝੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ.

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

(੨੩) ਸੱਤ ਚਰਣ. ਛੀ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਤੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪-੧੬
ਪੁਰ ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤਿਮ ਤੁਕ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ, ਅੰਤ ਸਤ ਦੇ ਦੇ ਗੁਰੂ—
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੰਚਾ ਪਾਤਸਾਹ, ਪਤਸਾਹਾਂ ਪਤਸਾਹ ਜੁਹਾਰੀ,
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਹੈ, ਆਇ ਝਰੋਖੇ ਖੋਲੈ ਬਾਰੀ, × × ×
ਭਗਤਵਡਲ ਹੁਇ ਭਗਤਿਭੰਡਾਰੀ.

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੧)

(੨੪) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫-੧੦ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.

ਇਹ ਪਉੜੀ “ਸੁਕੀਤਾ” ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—
ਤੂ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਕੁਲੁ ਹੈ, ਤੁਲਣ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ,
ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸਚੇ ਤਲਾ ਹੈ, ਗੁਰਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ. × ×

(ਮ:੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

(੨੫) ਛੀ ਚਰਣ, ਪੰਜ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਚੀ ਪੱਚੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫-੧੦
ਪੁਰ ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ੧੪-੧੦ ਪੁਰ
ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤ ਸਤ ਦੇ ਦੇ ਗੁਰੂ—

ਹਰਿ ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ, ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਨਾ,
ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ, ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ, × ×
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ, ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ.

(ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ)

(੨੬) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫—੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਚਰਣ—SS—

ਤੂ ਹਰਿ ਪੁਤ੍ਰ ਆਪਿ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਉਪਾਇਆ,
ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਸਥਾਇਆ. x x

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

(੨੭) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਤਿੰਨ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੱਤੀ ਇਕੱਤੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫—੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੇ ਦੋ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੨—੨੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਮਕਣ—SSS.

ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਧ ਸਾਧਿ ਕੇ,

ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ ਜੋਗੀਆ, x x x

ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਯਹੇ,

ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਪਾਪ ਲਹੇਗੀਆ.

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

(੨੮) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬—੧੫ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਚਰਣ—SS. ਇਹ ਪਉਤੀ “ਬੀਰ” ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਚਰਣ ਹੈ—

ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਵਜੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ,

ਬਡਭਾਰੀ ਅਨਹਦੁ ਰਜਿਆ. x x x

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

(੨੯) ਸੱਤ ਚਰਣ, ਫੀ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਹ ਬੱਤੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬—੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੂ—

ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ,

ਜਾਇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਰਸਨ ਡਿੱਠਾ,

ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ੍ਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ,

ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰਸਭਾ ਬਹਿੱਠਾ. x x x

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿਆ ਪਾਪ ਪਟਿੱਠਾ.

(ਭਾਗੁ ਵਾਰ ੧੨)

(੩੦) ਪੰਜ ਚਰਣ, ਇਹ ਪਉਤੀ ਵਿਖਮ ਦੰਡਕ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ੩੦, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ੨੩, ਚੌਥੇ ਦੀਆਂ ੫੯, ਪੰਜਵੇਂ ਦੀਆਂ ੪੬, ਅੰਤ ਸਭ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰੂ—

ਜਿਤਨੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਾਹ ਰਜੇ ਖਾਨ ਉਮਰਾਵ

ਸਿਕਦਾਰ ਹਰਿ, ਤਿਤਨੇ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ,

ਜੇ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਕਰਾਵੈ ਸੁ ਓਇ ਕਰਹਿ

ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਅਰਬੀਏ,

ਸੇ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸਤਨਾ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਵਲਿ ਹੈ

ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਵਰਨ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ਸਭਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗੋਲੇ ਕਰਿ,

ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣ ਕਹੁ ਦੀਏ. x x x

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਪਉਆ. ਸੰਗਤ—ਪਾਦੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਾਉਂ। ੨ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ। ੩ ਸੇਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. ਪਾਉ। ੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ, ੧੫ ਮਿਨਟ। ੫ ਔਂਠ ਔਂਸ (Ounce) ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਫੁਟਾਂਕ ਦੀ ਥੋਤਲ.

ਪਉਰਾਣਕ. ਸੰ. ਪੋਰਾਣਿਕ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਵੇਂਤਾ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੌਡਿਤ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਪੁਰਾਣ ਦਾ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ। ੪ ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣਪਾਠੀ ਸੂਤ. ਦੇਖੋ, ਲੋਮਹਰਸਣ.

ਪਉਰਾਣਕ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮ) ਸੰਗਤ—ਪੋਰਾਣਿਕ (ਲੋਮਹਰਸਣ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਲਭਦ੍ਰ. ਨੇਮਿਸਾਰਣਕ ਵਿੱਚ ਜਦ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਗਏ, ਤਦ ਤਾਮ੍ਰੀਮ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਮਹਰਸਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਪਉਰਾਤਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ. “ਪੁਰਖੁ ਪਉਰਾਤਨੁ ਸੁਣੀਐ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਰੁਸ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ—ਆਦਿਪੁਰੁਸ. ਪੁਰਾਣਪੁਰੁਸ.

ਪਉਰਾਤਨ ਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪਉਰਾਤਨ.

ਪਉਵਾ. ਪਾਦੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਆ ੧. “ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦੀਓ ਪਉਵਾ ਪਰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਭਰਤ ਨੇ ਰਾਮ ਦੀ ਖੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਅਰਪਿਆ.

ਪਇ. ਸੰਗਤ—ਪਾਦ. ਪਾਦ. ਪੈਰ। ੨ ਸੰ. ਧਧਜ਼. ਦੁੱਧ। ੩ ਜਲ। ੪ ਕਿ. ਵਿ—ਪੈਕੇ. ਪੜਕੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੈ.

ਪਇਓਈ. ਤੈਨੂੰ ਪਇਆ (ਪਿਆ) ਹੈ. “ਅਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ.” (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)

ਪਇਆ. ਪਿਆ. ਪੜਾ. “ਪਇਆ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੋਟੈ ਕੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਜੇਹਾ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਖ ਪੈਗਿਆ (ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ) ਹੈ.

ਪਇਆਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਸੰਗਤ—ਗਮਨ. ਯਾਤ੍ਰਾ. ਯੂਰ. ਰਵਾਨਗੀ. “ਸਭਨਾ ਏਹੁ ਪਇਆਣਾ.” (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਟੀ) ੨ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ। ੩ ਆਰੰਭ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਬਿਯਾ. “ਜੁਠਿ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ, ਮੇਖ ਪਇਆਣਾ ਹੋਇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੧)

ਪਇਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਯਾਣ ਹੋਇਆ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. ਚਲਾ ਗਿਆ.

ਪਇਆਣੇ. ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣਾ ੨. “ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਇਆਣੇ.” (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪਇਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਣਾ ੨. “ਜਹ ਅਨੰਦ, ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਪਇਆਨਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ.

ਪਇਆਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ. “ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਛੇ ਜਾਇ ਪਇਆਰੀ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਰਜਾ ਬਲਿ, ਸੁਭੁ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਤ ਮੰਨੇ ਬਿਨਾ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਗਿਆ.

ਪਇਆਰੀ. ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਰ ੨.

ਪਇਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੋਆਰੁ ੩.

ਪਇਆਲ, ਸੰ. ਪਾਤਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਲੋਕ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਪਾਤਲ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਲ. "ਤੂੰ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਇਆਲਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਪ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਬੋਲਾ. ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ. ਪਾਤਲ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੇਠਾਂ. ਬੰਨੇ. ਨੀਚੇ. "ਉਚਾ ਚੜ੍ਹੇ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਇਆਲਭਗਤ. ਸੰਗਤ—ਪਾਤਲ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤ, ਰਾਜਾ ਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ.

ਪਇਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਲਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਪਇਆਲ ੩.

ਪਇਆਲਿ. ਪਾਤਲ ਵਿੱਚ. "ਪਰਬਤਿ ਚੁਫਾ ਕਰੀ, ਕੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆਲਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਪਾਤਲ ਤੋਂ. "ਸੰਬਿ ਪਇਆਲਿ ਗਗਨਸਰ ਭਰੈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ) ਝੁੰਘੀ (ਗਹਿਰੀ) ਸੋਚ ਤੋਂ ਸੁਤ ਗੁਣ ਜਮਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਭਰੇ.

ਪਇਆਲੇ. ਪਾਤਲ ਮੇਂ. "ਮਛ ਪਇਆਲੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਿਠਾਹਾਂ. ਨੀਚੇ. ਦੇਖੋ, ਪਇਆਲ ੩. "ਕਬਹੂੰ ਜੀਅਤਾ ਉਭਿ ਚਤਤ ਹੈ, ਕਬਹੂੰ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਪਇਐ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਣ ਤੋਂ. ਪਤਨੇ ਸੇ. ਭਾਵ—ਕਰਮਲੇਖ ਨਿਖੇਜਾਣ ਕਰਕੇ. "ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਐ ਸਭੁ ਬੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਇਅੰਪ } ਸੰ. ਪੁਲਪਨ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ.
ਪਇਅੰਪਨ } "ਨਾਨਕ ਪਇਅੰਪਿ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਬਕਰਾਦ ਕਰਨਾ. ਬਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪਾਦਪੰਟ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਝੇਟ ਢਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੪ ਪਿਰ ਪਾਉਣਾ. ਪਧਾਰਨਾ.

ਪਇਅੰਪੇ. ਪੁਲਪਨ (ਕਥਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪਨ.

ਪਈ. ਪਤੀ. "ਜਗਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਜਗਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੁੱਪ ਵਸ ਗਈ। ੨ ਦਾਮਿਲ ਹੋਈ. "ਸਤ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਛੈ ਪਈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਈਅਸੁ. ਪਤੀ. ਪੈਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਈਸੁ.

ਪਈਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੀਆ. "ਪੂਰ ਉਠੀ ਰਬ ਪਈਅਨ ਢਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਈ ਹੈ. ਪਤੀ ਹੈ. "ਸਰਣਿ ਪੁਛੁ ਤਿਸੁ ਪਾਛੇ ਪਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਈਸਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਸਾ. "ਤਾਰੂ ਤੇ ਪਈਸੇ ਐ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ." (ਭਾਰੂ ਕ)

ਪਈਸਾਚ }
ਪਈਸਾਚਾ } ਦੇਖੋ, ਪਿਸਾਚ, ਪਿਸਾਚੀ ਅਤੇ ਪੈਸਾਚ, ਪੈਸਾਚੀ.
ਪਈਸਾਚੀ }

ਪਈਸੁ. ਪਤੀ ਹੈ. "ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਪਈਹੋ. ਪਾਵੇਗਾ. "ਗਹਿਨੁ ਨ ਕੋਊ ਪਈਹੋ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪਈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਨਾ.

ਪਸ. ਸੰ. ਪਸ਼. ਧਾ—ਦੇਖਣਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਲਣਾ।

੨ ਪਸ਼. ਧਾ—ਪੀੜਨਾ, ਪੀਹਣਾ। ੩ ਡਾ ੫ ਵਡ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ. ਇਸ ਕਾਰਣ। ੪ ਫਿਰ. ਪੁਨਹ। ੫ ਪਿੱਛੇ. ਬਾਦ। ੬ ਸੰਗਤ—ਢਾਹ (landslip). ੭ ਪੂਯ. ਰਾਧ. ਪੀਪ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. pus.

ਪਸਖੁਦਾ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਸੰਗਤ—ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਉੱਛਿਸ਼. ਚੁਠ.

ਪਸਗੀਬਤ } ਡਾ ੭੭੭੭ ਪਸਗੀਬਤ. ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਗੀਬਤ
ਪਸਗੀਬਤ } (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨੀ. "ਪਸਗੀਬਤ ਕਾ ਮੁਹ ਕਾਲਾ ਹੈ." (ਹਾਜ਼ਿਰਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗੀਬਤ.

ਪਸਚਮ. ਸੰ. ਪਸ਼ਿਮ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ ਅਸੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ. ਨਿਕਲਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਪਸਚਮ ਦੁਆਰੇ ਕੀ ਸਿਨ ਚਿਤ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਕੰਗਰੋਤ ਅਤੇ ਗਿੱਚੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹੈ.

ਪਸਚਾਤ. ਸੰ. ਪਸ਼ੁਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਛੋਂ. ਬਾਦ. ਅਨੰਤਰ.

ਪਸਚਾਤਾਪ. ਸੰ. ਪਸ਼ੁਤਾਪ. ਸੰਗਤ—ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜਤਾਵਾ.

ਪਸਚਿਮ. ਦੇਖੋ, ਪਸਚਮ.

ਪਸਜਰੈ. ਪਸੀਜਿਆ. ਪ੍ਰਸੰਦ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਭਰ ਅੰਕ ਪੁਲਕ ਬਨ ਪਸਜਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਚੀਝਿਆ.

ਪਸਟ. ਸੰ. ਝੜਦ-ਪ੍ਰਹਿਸ਼ੂ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ. ਆਨੰਦਿਤ. "ਪਰਾ ਪਸਟਣੀ ਪਰਬਤੀ ਦੁਸਟਹਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਪ੍ਰਹਿਸ਼ੂ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਰੀਬਣ ਵਾਲੀ.

ਪਸਟਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਟ.

ਪਸਣ } ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖਣਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਸ ਧਾ ਅਤੇ ਪਸਜ.
ਪਸਣੁ } "ਪ੍ਰੇਮ ਅਬਾਹ ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਸਤ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਵਿ—ਨੀਵਾਂ। ੨ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਮੀਨਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਹਮਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ. ਸਮਝੂਮਿ.

ਪਸਤਵੀ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਪਸਤਵੇ. ਸੰਗਤ—ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ. "ਪਹਲਵੀ ਪਸਤਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਪਸਤਾ. ਵਿ—ਪਸ਼ੁਕੰਦਾ. ਮਧਰਾ.

ਪਸਤੋ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਪਸਤੋ. ਸੰਗਤ—ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ)

ਪਸਪਰਦਹ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੜਦੇ ਪਿੱਛੇ. ਪੜਦੇ ਚੱਲੇ.
ਪਸਪਾ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਵਿ—ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ ਚੁੱਖਿਆ ਹੈ.

ਪਸਮ. ਡਾ ੭੭੭੭ ਪਸਮ. ਸੰਗਤ—ਭੇਡ ਬਕਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਚੌਮ. ਉੱਨ. ਰੋਮਵਲੀ.

ਪਸਮਣ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਵਣ. ਸੰਗਤ—ਚੁਟਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਪੂਰਬ
ਪਸਮਨ } ਅਸਥਨ ਮੇ ਕੁਝ ਨਾਹੀ, ਪੁਨ ਪਯ ਪਸਮਤ ਧਾਰਾ." (ਨਾਪੁ) ਪਯਧਾਰ ਪ੍ਰਸਵਤਿ ੨ ਪਯ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸੁਵਣ (ਚੁਟਿਣਾ).

ਪਸੁਵਣ। ੩ ਲੇਵੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਣਾ ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ।
ਪਸਮਾਉਣਾ। ਕਿ—ਪਸੁਵਣ ਕਰਾਉਣਾ। ਟਪਕਾਉਣਾ। ਚੁਆਉਣਾ।
੨ ਗਉ ਸੋਹ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਯ ਸੁਵਣ (ਦੁੱਧ ਟਪਕਾਉਣ) ਲਈ
ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਪਸਮੀਨਾ। ਡਾ ॥ ਪਸਮੀਨਹ। ਸੰਗਤ—ਪਸਮ (ਉੱਨ) ਦਾ
ਵਸਤੂ। ਸਰਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੇਡ ਆਦਿ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉੱਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ
ਕਪੜਾ।

ਪਸਮੰਬਰ। ਸੰਗਤ—ਪਸਮ (ਉੱਨ) ਅੰਬਰ (ਵਸਤੂ)। ਪਸਮੀਨਹ।

“ਪੋਸਿਸ ਅੰਗ ਪਟੰਬਰ ਅੰਬਰ, ਹੈ ਪਸਮੰਬਰ ਸੋਭ ਕਰੀ।” (ਨਾਮੁ)

ਪਸਰ। ਸੰ. ਪੁਸਰ। ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਾਰ। ਫੈਲਾਉ। “ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ
ਹੁਇ ਅਨਤਤਰੰਗ।” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਰ।

ਪਸਰਈਆ। ਵਿ—ਪੁਸਰ। (ਫੈਲਾਉ) ਕਰੇਯਾ। ਵਿਸ਼ਾਰ ਕਰਤਾ।

ਪਸਾਰਣ ਵਾਲਾ। “ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਰਈਆ।” (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਸਾਰਾ। ਫੈਲਾਉ।

ਪਸਰਣ। ਸੰ. ਪੁਸਰਣ। ਸੰਗਤ—ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੨ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ਵਿਸ਼ਾਰ। ਫੈਲਾਉ। “ਪਸਰੀ ਕਿਰਣ ਜੋਤਿ ਉਜਿਆਲਾ।”
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਸਰੂਰ। ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ,
ਜੋ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ
“ਇਰ੍ਰਿਕਾ” ਆਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ
ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਭੋਕ ਨਾਮੀ ਨਈਂ ਵਗਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿੱਚ ਤੇ
ਹੈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਤ ਆਦਿ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਮੀਨ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ
ਕੋਰਡ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਸਰੂਰ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ
ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਹੈ।

ਪਸਲੀ। ਸੰ. ਪਸ਼ੁਕਾ। ਸੰਗਤ—ਛਾਤੀ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਦੀ ਅਦਾਰ ਹੱਡੀ।

ਵੱਖੀ ਦੀ ਹੱਡੀ। ਪਾਸਲੀ। “ਪਸਲੀ ਚੀਰਦੀਨ ਤਤਕਾਲਾ।” (ਸਲੋਹ)

ਪਸਵਾਜ਼। ਦੇਖੋ, ਪਿਸਵਾਜ਼।

ਪਸਵਾਰਾ } ਸੰਗਤ—ਪਸੇ (ਪਾਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਆਤਾ (ਟੇਚਾ) ਕਰਨ ਦੀ
ਪਸਵਾਤਾ } ਕ੍ਰਿਯਾ। ਕਰਵਾਣ। “ਫੂਟੇ ਅਮਲ ਅਫੀਮਿਅਹਿ ਜਨੁ
ਪਸਵਾਰੇ ਲੇਤ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਪਸਾ। ਪਸਾਉ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪਸਾ। ਦਾੜ੍ਹੀ। ਸਮਸ਼ੁ।

ਪਸਾਉ } ਸੰ. ਪੁਸਾਰ। ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਾਰ। ਫੈਲਾਉ। ਪਸਾਰਾ। “ਗੀਤਾ

ਪਸਾਇ } ਪਸਾਉ ਦੇਕੇ ਕਵਾਉ।” (ਜਪੁ) ੨ ਪੁਚਾਰ। ‘ਵਾਚੀ ਕਰੇ

ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ।’ (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੩ ਸੰ. ਪੁਸਾਦ।

ਕ੍ਰਿਪਾ। “ਜਿਸੁ ਪਸਾਇ ਗਤਿ ਅਗਮ ਜਾਣੀ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਗਮਗਤਿ ਜਾਣੀ। ੪ ਨਿਰਮਲਤਾ। “ਗੁਰੂ

ਤੁਠਾ ਕਰੇ ਪਸਾਉ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੫ ਪੁਸੰਨਤਾ। “ਕਰੈ ਰੀਂਗ
ਪਸਾਉ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਸਾਣ। ਦੇਖੋ, ਪਖਾਣ।

ਪਸਾਰਣ। ਸੰ. ਪੁਸਾਰਣ। ਸੰਗਤ—ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਵਿਸ਼ਾਰ
ਕਰਨਾ। ੨ ਵਧਾਉਣਾ। ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ। “ਮਾਂਗਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰੀ।”
(ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਸਾਰਾ। ਦੇਖੋ, ਪਸਾਉ ੧। “ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ।” (ਬਿਲਾ
ਫੱਤ ਮ: ੫)

ਪਸਾਰਿ। ਪੁਸਾਰਣ ਕਰਕੇ। ਫੈਲਾਕੇ। ਪਸਾਰਕੇ।

ਪਸਾਰੀ। ਫੈਲਾਈ। ਵਿਸ਼ਾਰੀ। ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰਣ। “ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ
ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ।” (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਪਸਾਰਿਨ੍ਰ। ਵਿ—ਫੈਲਣ

ਵਾਲਾ। ਵਤਾਪਕ। “ਫੂਟੇ ਹੋਇ ਪਸਾਰੀ।” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ,
ਪਨਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਸਾਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰਿ। “ਮਾਂਗਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰੀ।”
(ਗੁਜ ਮ: ੪)

ਪਸਾਵ। ਦੇਖੋ, ਪਸਾਉ। ੨ ਭਿੰਗ। ਸੰਗਤ—ਦਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਵ।

ਪਸਿੰਦ। ਦੇਖੋ, ਪਸੰਦ। “ਖਸਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਦਿਲਹਿ ਪਸਿੰਦੇ।” (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੧)

ਪਸੀ। ਦੇਖੀ। ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧। “ਕਦ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰ?” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨
ਮ: ੫) ਕਦ ਦਰਸਨ ਵੇਖਾਂ।

ਪਸੀਐ। ਦੇਖੀਐ। ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧। “ਨਾਨਕ ਬਿਆ, ਨ ਪਸੀਐ।”
(ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੂਜਾ ਨਾ ਦੇਖੀਏ।

ਪਸੀਜਨਾ। ਕਿ—ਪੁਸ਼੍ਟ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ਪਘਰਨਾ।
੨ ਚਿੰਤ ਦਾ ਦੁਖਣਾ। ੩ ਰੀਝਣਾ।

ਪਸੀਨਾ। ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼੍ਟ। ਮੁੜ੍ਹਕਾ।

ਪਸੁ। ਸੰ. ਪਸੁ। ਸੰਗਤ—ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਦੇਖੋ, ਪਸ ਧਾ. ਚਾਰ
ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ। ੩ ਯਕਤ। ੪ ਪਸੁ ਜੇਹਾ ਮੁਰਖ। “ਪਸੁ
ਆਪਨ ਹਉ ਹਉ ਕਰੈ।” (ਬਾਵਨ)

ਪਸੁਈਸ } ਦੇਖੋ, ਪਸੁਪਤਿ।

ਪਸੁਏਸ }

ਪਸੁਵੇਰ। ਸੰਗਤ—ਧੁੱਖ ਪਸੁ। ਜੇਤਣ ਨਾਇਕ ਪਸੁ। “ਬਿਨ ਸੁਭੇ
ਪਸੁਵੇਰ।” (ਬਾਵਨ)

ਪਸੁਪਤਾਰਿ। ਸੰਗਤ—ਪਸੁਪਤਿ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਸ਼ੇਰ।
(ਸਨਾਮ) ੨ ਪਸੁ (ਨਾਦੀਏ) ਦਾ ਪਤਿ (ਸਿਵ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ।
“ਪਸੁਪਤਾਰਿ ਦੁਖ ਦੈ ਘਨੇ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪਸੁਪਤਿ। ਸੰਗਤ—ਪਸੁ (ਨਾਦੀਏ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸਿਵ। ੨ ਪਸੁ
(ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਸੁ (ਯਕਤ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਅਗਨਿ।
੪ ਹਾਥੀ। (ਸਨਾਮ) ੫ ਸ਼ੇਰ। ਸਿੱਹ।

ਪਸੁਪਤਿਸੁਰਧਰ ਅਰਿ ਧੁਜ ਚਖੁ ਅਰਿ। (ਸਨਾਮ) ਸੰਗਤ—
ਵਾਣ. ਤੀਰ. ਪਸੁਪਤੀਸੁਰ (ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਦੀਆਂ) ਉਸ ਦੇ ਧਰ
(ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿਵ) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, ਉਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ

ਵਾਲਾ ਮੱਛ, ਉਸ ਦੀ ਚੁਖ (ਚੁਕ—ਅੱਖ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ, ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਦੁਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਮੱਛ ਦੀ ਅੱਖ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੱਠੀ ਸੀ।

ਪਸੁਪਤਿ, ਸੰਗਤ—ਪਸੁਪਤਿ (ਹਾਥੀ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਸ਼ੇਰ, (ਸਨਾਮ) ੨ ਨਾਦੀਏ ਦਾ ਸੁਮੀ ਸਿਵ।

ਪਸੁਪਤਿ ਅਰਿ, ਸੰਗਤ—ਪਸੁਪਤਿ (ਸ਼ੇਰ), ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ, (ਸਨਾਮ) ੨ ਸਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮਦੇਵ।

ਪਸੁਪਤਿ } ਸੰਗਤ—ਪਸੁਪਤਿ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ
ਪਸੁਪਤਿ } ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਪਸੁਪਤਿ ਦੀ ਬੋਲੀ
ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ, ਵਪਸੀਕ ਰਾਮਾਯਣ
ਕਾਂਡ ੨ ਅ: ੩੫, ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸੁਰਤ ੨੨।

ਪਸੁਰਾਜ } ਸੰਗਤ—ਪਸੁਪਤਿ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ੇਰ, ੨ ਬੋਲਪਤਿ ਸਿਵ।

ਪਸੁਰਾਟ } “ਦੇਕ ਦਿਵਸ ਪਸੁਰਾਟ ਰਿਚਾਏ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)
੩ ਮਹਾਮੂਰਖ, ਮੁਰਖਰਾਸ।

ਪਸੁਰਿਯਾ, ਦੇਖੋ, ਪਸਲੀ, “ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਸਭੇ ਪਸੁਰਿਯਾ ਜਾਯਹੈ,”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੮)

ਪਸੁ } ਦੇਖੋ, ਪਸੁ, “ਪਸੁ ਮਿਨਹਿ ਗੰਗਿਆਈਆ, ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ
ਪਸੁਆ } ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ,” (ਗੁਜ ਮ: ੧) ਖੜ (ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ) ਖਾਕੇ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਦੁੱਧ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਸੁਆਕਰਮ, ਸੰਗਤ—ਪਰਉਪਕਾਰ ਬਿਨਾ, ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ
ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਸੁਰਬ ਭਰੇ ਕਰਮ। ੨ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ
ਕਰਮ, “ਪਸੁਆਕਰਮ ਕਰੈ ਨਹੀ ਸੁਭੈ,” (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪਸੁਆਰਾ, ਵਿ—ਧਰੁਗਾਰਿਕ—ਪਸੁਹਾਰੀ, ਜੀਵਹਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੩ ਧੀਵਰ, ਮਾਹਿਕੀਰ, “ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਹੋਰੈ ਘਸੁਆਰਾ,”
(ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਸੇ, ਦੇਖੋ, ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧, “ਪਸੇ ਕਿਉ ਦੀਦਾਰ?” (ਸ੍ਰੀ ਭੰਤ ਮ: ੫)

ਪਸੇਉ, ਸੰਗਤ—ਪਸੇਦ, ਪਸੀਨਾ, ਮੁੜਕਾ।

ਪਸੇਸ } ਸੰਗਤ—ਪਸੁ—ਈਸ਼, ਨੰਦਿਪਤਿ ਸਿਵ, “ਬਹੁ ਭੋਖ

ਪਸੇਸੁਰ } ਕੀਨ ਪਸੇਸ,” (ਜਗਰਾਜ) ਸਿਵ ਨੂੰ ਤੋਸ (ਪ੍ਰਸੰਨ)

ਪਸੇਸੁਰ } ਕੀਤਾ, “ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਦਿਨੇਸ ਪਸੇਸੁਰ,” (ਗੁਵਿ ੧੦)

੨ ਪਸੁਆ ਦਾ ਸੁਮੀ ਸ਼ੇਰ, “ਨਾਥ ਕਹੜੇ ਜੁ ਪਸੇਸੁਰ ਕੇ, ਅਬ ਹੋਰੁ
ਸੁਚੇਤ!” (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਪਸੇਚ, ਭਾ ੬੬ ਪਸੀਜ, ਸੰਗਤ—ਤਯਾਰੀ। ੨ ਸਫਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ।

ਪਸੇ ਪੁਸੁ, ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ।

ਪਸੇਮਾਨ, ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਪਸੁਤਾਪ (ਪਛਤਾਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ, ਲੋਜਿਤ।

ਪਸੇਮਾਨੀ, ਭਾ ੬੬ ਸੰਗਤ—ਪਸੁਤਾਪ, ਪਛਤਾਵਾ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ।

ਪਸੇਵ, ਸੰਗਤ—ਪਸੇਦ, ਪਸੀਨਾ, “ਨਖ ਪਸੇਵ ਜਚੈ ਸੁਰਸਰੀ,”

(ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨੋਹਾਂ ਤੋਂ ਛੱਡਾ ਟਪਕੀ ਹੈ।

ਪਸੈ, ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਪਸ ੧। ੨ ਪਵਸੈ, ਪਉਗਾ। ੩ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪੜਤਾ ਹੈ, “ਪੜੇ ਪਸੈ,” (ਭਾਗੁ) ਸ਼ਜਾਨੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਸੇ ਪੇਸ, ਭਾ, ਸੰਗਤ—ਪਿੱਛਾ ਅੰਗ। ੨ ਭਾਵ—ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ।
੩ ਭਲਾ ਬੁਰਾ। ੪ ਹਾਨਿ ਲਾਭ।

ਪਸੇਦ, ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਮਨਭਾਉਂਦਾ, ਰੁਚਿ ਅਨੁਕੂਲ।

ਪਸੇਦੀਦਨ, ਭਾ, ਕਿ—ਪਸੇਦ ਕਰਨਾ।

ਪਸੇਦੀਦਾ, ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਪਸੇਦਕੀਤਾ, ਮਨਭਾਇਆ।

ਪਸੇਦੋ, ਵਿ—ਪਸੇਦ ਆਇਆ, ਮਨਭਾਇਆ। ੨ ਦੇਖਦਾ, ਦੇਖੋ, ਪਸ

੧, “ਨੈਣ ਪਸੇਦੋ ਸੋਇ, ਪੇਖਿ ਮੁਸਤਾਕ ਭਈ,” (ਅਸਾ ਮ: ੫)

੩ ਦੇਖਕੇ, “ਪਿਰੀ ਪਸੇਦੋ ਹਰਿਚਿ ਬੀਚਿ,” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੱਸ, ਦੇਖੋ, ਪਸਰ।

ਪਸੁਮਿ, ਪਸਿਮ (ਪੱਛਮ) ਵੱਲ, “ਉਲਟਿ ਗੰਗ ਪਸੁਮਿ ਧਰੀਆ,”

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਭਾਵ—ਉਲਟੀ ਗੰਗਿ ਹੋਇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਅੱਗੇ
ਭੁਕਿਆ।

ਪਸਿਮ, ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ, ਪੱਛੋ, ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿੱਥਰ ਸੂਰਜ ਅਸੁ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਪਸਰਮ।

ਪਸੁ, ਦੇਖੋ, ਪਸਤ।

ਪਸਰ, ਸੰ, ਦੇਖਣਾ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ, ਦੇਖੋ, ਪਸ ਾ।

ਪਸਰਤੋਹਰ, ਸੰ, ਸੰਗਤ—ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ,

ਫਠਕਤਰਾ। ੨ ਸੁਨਿਆਰ, ਸੋਨਾ ਘੜਨ ਵਾਲਾ।

ਪਸਰਨ, ਦੇਖਣਾ, ਦੇਖੋ, ਪਸ ਧਾ, “ਲਖ ਅਚਰਜ ਪਸਰਨ ਚਿਤ
ਚਾਹੁ,” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ।

ਪਸਰੰਤੀ, ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਸ ਧਾ।

ਪਸੇਸ, ਸੰਗਤ—ਪਸੁ—ਈਸ਼, ਨੰਦਿਪਤਿ ਸਿਵ, “ਪਸੇਸ ਪੀਠ ਦਈ

ਹੈ,” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਿਵ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ,

ਪਸੁਪਤਿ।

ਪਹ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ, ਭੋਰ, ਤਤਕਾ, “ਚਿਤੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ

ਵੁਟੀ,” (ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪਥ, ਪਹਾ, ਮਾਰਗ। ੩ ਸਿੰਧੀ,

ਦੁੱਖ, ਕਲੇਸ਼, “ਪਹ ਪਿਟਾਰੀ,” (ਰਾਮਾਵ) ਦੁੱਖ ਦੀ ਪਿਟਾਰੀ।

ਪਹਚਾਨ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਿਗਤਾਨ, ਪਰਿਚਯ, ਜਾਨਕਾਰੀ, ਪਛਾਣ।

ਪਹਣੀ, ਪਨਹੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ, ਦੇਖੋ, ਪਨਹੀ।

ਪਹਤਿ, ਸਿੰਧੀ, ਸੰਗਤ—ਦਾਲ, ਦੇਖੋ, ਪਹਿਤਿ। ੨ ਸੰ, ਪ੍ਰਹਤਿ,

ਭੈਰ, ਭਨਿ।

ਪਹਨ, ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਚੋਤਾ।

ਪਹਨਣਾ } ਕਿ ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ, ਓਵਣਾ, ਵਸਤੂ ਰੂਪਣ ਆਦਿ

ਪਹਨਣਾ } ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਹਨਾਉਣਾ } ਕਿ ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਵਸਤੂ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ

ਪਹਨਾਨਾ } ਓਵਾਉਣੇ। ੨ ਸਰੋਪਾ (ਪਿਲਤ) ਪਹਿਰਾਉਣਾ,

ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਪੋਸ਼ਾਕ ਦਾ ਪਹਿਰਾਏ ਜਾਣਾ।

ਪਹਨਾਮ, ਸੰ, ਪਰਿਵਰਤਨਾਸ—ਪਰਿਹ੍ਰਿਤਨਾਮ, ਵਿ—ਬਦਨਾਮ।

੨ ਗੁਮਨਾਮ, “ਪ੍ਰਗਟ ਤਏ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਫਿਰਤੇ ਪਹਨਾਮ,” (ਬਿਲਾ

ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭਾ—ਪਿਨਹਾਂ।

ਪਹਨਾਮੀ. ਸੰਗਤ—ਬਦਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮ। ੨ ਸੰ. ਅਪਨੁਤਿ. ਲੁਕਾਉ. ਝੁਰਾਉ. “ਤਿਸ ਨਾਲ ਕਿਆ ਚਲੈ ਪਹਨਾਮੀ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਫਲ. ਕਪਟ. ਲੁਕਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ.

ਪਹਨਾਵਾ. ਸੰਗਤ—ਲਿਬਾਸ. ਪੇਸ਼ਾਕ। ੨ ਵਿ—ਪਹਰਾਉਣ (ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ.

ਪਹਪਾਟਣੀ } ਸੁਰਖ ਚੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੰਜਾਲਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਪਹਫੁਟਣੀ } ਪਹ.

ਪਹਰ. ਸੰ. ਪੁਹਰ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਠਵਾਂ ਭਾਗ. ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ. “ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ, ਪਹਰ ਕੰਨੁ ਕੋਪਲ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਓਵਣਾ. ਵਸਤੂ ਰੂਪਣ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਹਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪਹਰ (ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ) ਪਿੱਛੋਂ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਚੋਕੀ. ਰਕਾ ਲਈ ਬੈਠਾਈ ਹੋਈ ਚੋਕੀ.

ਪਹਰਾਨ. ਪਰਿਧਾਨ. ਪਹਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਹਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਓਵਾਉਣਾ। ੨ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਖਿਲਤ ਪਹਰਾਉਣਾ.

ਪਹਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਵਾ.

ਪਹਰਿਆ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਣਾ. (ਸੁੀ ਬੇਟੀ) ਜਿਸ ਸੁਰਪ੍ਰਸੂਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ “ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੇ ਰੀਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ।” ਸ਼ਬਦ ਗਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣਾ ਹੈ.

ਪਹਰੂ } ਸੰਗਤ—ਪਹਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਚੋਕੀਦਾਰ. ਚਕਕ.
ਪਹਰੂਆ } “ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਪਹਰੂਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਫਰ ੨ ਅਤੇ ਫਰਿ ੫.

ਪਹਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ। ੨ ਪਹਰ (ਪੁਹਰ) ਪਰਥਾਇ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਸੁਰਿਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰਵੇਲੇ. ਦਿਨ ਰਾਤ. “ਬਿਨੁ ਹਰਿਭਗਤਿ ਕਹਾ ਬਿਤਿ ਪਾਵੈ, ਫਿਰਤੇ ਪਹਰੇ ਪਹਰੇ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਹਰੇਕ. ਪਹਰ (ਪੁਹਰ) ਇੱਕ. “ਪਹਰੇਕ ਲਾਗੀ ਜੰਗ ਬਾਜੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਪਹਰੇਕਿਕ ਲਉ. ਇੱਕ ਪਹਰ ਤੀਕ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਰ ਬਾਦ. ਇੱਕ ਪਹਰ ਪਿੱਛੋਂ. “ਪਹਰੇਕਿਕ ਲਉ ਫਿਰ ਪੁਨ ਫਿਰੇ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਪਹਲ. ਸੰਗਤ—ਪਹਲੂ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ.

ਪਹਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪਲੁਵ.

ਪਹਲਵਾਨ. ਛਾ ਮੁਅੱਜ ਸੰਗਤ—ਸੂਰਵੀਰ. ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ। ੨ ਭਾਵ—ਕੁਸ਼ਤੀ ਲੜਨ ਵਾਲਾ, ਮੱਲ.

ਪਹਲਵੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਰਸੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ “ਪਹਲਵੀ” ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪਹਲਵ (ਈਰਾਨੀਆਂ) ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਪਹਲੜਾ }
ਪਹਲੜੀ } ਵਿ—ਪ੍ਰਥਮ. ਆਦਿ ਦਾ, ਦੀ ਅੰਵਨ.
ਪਹਲਾ }
ਪਹਲੀ }

ਪਹਲੂ. ਛਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਬਗਲ ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਪਾਸ਼ੂ. ਪਾਸਾ.

ਪਹਲੂਤਹੀ. ਪਾਸਾ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣੀ.

ਪਹਲੋਠਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮਿਆ. ਪਹਿਲਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪਹਾ. ਪਿਆ. ਪਤਾ. “ਠਾਗਉਰੀ ਜਿਉ ਉਲਤਿ ਪਹਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਹਾਥਾਜੀ ਵਿੱਚ ਉਲਤ ਪਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਥ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੱਚਾ ਰਾਹ ਜਿਸ ਤੇ ਕੱਕਰ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕੁੱਟੇ ਗਏ. ਜਿਵੇਂ—ਇਹ ਪਹਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ. “ਗੁਨ ਕੈ ਪਹਾਰ ਹੈ.” (ਅਕਾਲ)

੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਹਾਰ। ੩ ਸੰ. ਪੁਸ਼ਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ਼ਾਰ.

ਪਹਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜਾ. ਅੰਗ ਦੇ ਛੁਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਥਵਾ ਨਕਸ਼ਾ. ਗਣਿਤ ਦਾ ਕੋਠਾ. Table of multiplication। ੨ ਸੰ. ਪੁਸ਼ਾਰ. ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸ਼ਾਰ। ੩ ਪੁਭਾਵ. ਸਮਰਥਕ. “ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰਾ ਜਾਪਦਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੪ ਪੁਚਾਰ. ਚਲਨ। ੫ ਪੁਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ. ਲੁਹਾਰ ਸੁਨਿਆਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਤੂ ਨੂੰ ਤਪਾਕੇ ਘਨ (ਹਰੋਤੇ) ਦੇ ਪੁਹਾਰ ਨਾਲ ਘੜੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ.

ਪਹਾੜ. ਪਰਵਤ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿੰਗ ਪਹਾੜ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾੜੀ ੨.

ਪਹਾੜਸਿੰਘ ਰਾਜਾ. ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਚੈਰਾਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀਆ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਨਵਾਂ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ.

ਪਹਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ ੧.

ਪਹਾੜੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਪਰਵਤ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਦੇਵੇਂ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਹਨ ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੈਵਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੰਡੋਟੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ.

ਆਰੋਹੀ—ਧ ਸ ਰ ਮ ਫ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ।

੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੪ ਪਹਾੜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ। ੫ ਵਿ—

ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ.

ਪਹਾੜੀਆ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਪਹਾੜੀ ਕਾਉਂ. ਜੰਗਲੀ ਕਾਉਂ ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਚਾਰੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. Raven.

ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ } ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਬਾਈ ਧਾਰ.
ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ }

ਪਹਿ. ਦੇਖੋ, ਪਹ। ੨ ਵਰ—ਪਾਸ. ਕੋਲ. “ਜਿਸ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) “ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਸੰਤ ਖੰਹ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਤਰ—ਤੋਂ. ਸੇ. ਤੋਂ. “ਤੇ ਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜ਼ਹੀ ਦੇਹਉ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਦੁਣੀ ਮਜ਼ਹੂਰੀ ਦੇਵਾਂਗੀ.

ਪਹਿਤ } ਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਤਿ. “ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ.”
ਪਹਿਤਿ } (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) “ਆਪ ਪਹਿਤੀ ਮੇ ਭਾਰ ਖਾਤ ਨ
ਪਹਿਤੀ } ਬਸਾਚ ਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ਅਜੇਹੇ ਕੰਜੂਸ ਕਿ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਕਲਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ.

ਪਹਿਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਣਾ.

ਪਹਿਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮ.

ਪਹਿਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਹਨਾਮੀ. “ਨਖ ਠਗਿਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰ.

ਪਹਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ. “ਬਸਤੁ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਕਹਿਰੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹਨੁ. “ਪਹਿਰਣੁ ਪੈਰਧਿਆਨੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੈਰਾਹਨ ਹੈ.

ਪਹਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾ.

ਪਹਿਰਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਪਹਿਨਾਇਆ. ਚੰਦਾਇਆ।
੨ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਾਕ ਨਾਲ ਪਹਿਨਾਇਆ. “ਪੂਰੈਕੁਰਿ ਪਹਿਰਾਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਹਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾਨਾ.

ਪਹਿਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰਾਵਾ.

ਪਹਿਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਹਰੇ.

ਪਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਰੰਭ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਵਲ. “ਪਹਿਲ ਪੁਰਸਾ ਬਿਰਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਗੜਾਸੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਰਾਗ ਚਾਹੀਏ.

ਪਹਿਲਸਿੰਘ. ਮੇਲੇ ਸੁਨਿਆਚ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਜੋ ਸਰਹੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਇਹ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੈਨੇ ਦਾ ਸਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਰ ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ.

ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ. ਪੁਰਾਣਪੁਰਸ ਤੋਂ. ਆਦਿਪੁਰਖ ਸੇ। ੨ ਪੁਰੀ (ਲੋਕਚਰਨਾ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. “ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਮਲ (ਪੁੰਡਰੀਕ) ਬਣਿਆ.

ਪਹਿਲਰੀਆ. ਵਿ—ਪਹਿਲੀ. ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਦੀ. “ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ ਪਹਿਲਰੀਆ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਹਿਲਵਾਨ } ਦੇਖੋ, ਪਹਲਵਾਨ. “ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਦਾ
ਪਹਿਲਵਾਨਤਾ } ਪਹਿਲਵਾਨਤਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਪਹਿਲਤਾ } ਵਿ—ਪ੍ਰਥਮ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਦਾ, ਦੀ. ਪਹਿਲੀ.
ਪਹਿਲਤੀ } “ਹਰਿ ਪਹਿਲਤੀ ਲਾਵ ਪਰਵਿਰਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਲੇ. ਪੇਸ਼ਤਰ. ਪਹਿਲਾਂ. “ਪਹਿਲਾ ਸੁਚਾ ਆਪਿ ਹੁਇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਹਿਲਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲੇ. ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੇਂ.

ਪਹਿਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹਲਾਦ.

ਪਹਿਲਾਦਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ.

ਪਹਿਲਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹਲਾਦ. “ਪਹਿਲਾਦੁ ਜਨ ਸਦ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਏ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਲਏ ਉਬਾਰੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਛੇਰੀ ਮਾਈ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:—

- ੧ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਛੇਰੀ ਮਾਈ,
- ੨ ਗੁਰੂ ਲਾਗੇ ਚੇਲੇ ਕੀ ਪਾਈ, x x x
- ੩ ਦੇਖਤ ਸਿੰਘ ਚਰਾਵਤ ਗਾਈ,
- ੪ ਜਨ ਕੀ ਮਛਲੀ ਤਰਵਰਿ ਬਿਆਈ,
- ੫ ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਲੈਗਈ ਬਿਲਾਈ,
- ੬ ਤਲੇ ਰੇਬੇਸਾ ਉਪਰਿ ਸੁਲਾ,
- ੭ ਤਿਸ ਕੈ ਪੇਡਿ ਲਗੇ ਫਲ ਫੂਲਾ,
- ੮ ਘੋਰੈ ਚਰਿ ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ,
- ੯ ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨਿ ਘਰਿ ਆਈ, x x x

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:—

੧ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਔਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਸ਼ੁਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

੨ ਜੀਵਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਮਨ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ।

੩ ਸ਼ੇਰਰੂਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਾਇਰੂਪ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ।

੪ ਆਤਮਾਨੰਦਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀਰੂਪ ਬੁੱਧੀ, ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ ਰੂਪ ਬਿਰਫ ਪੁਰ ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

੫ ਸ੍ਵਾਮਿਸੇਵਾਰੂਪ ਕੁੰਤੇ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡਕ੍ਰਿਯਾਰੂਪ ਬਿੱਲੀ ਭਪਟਕੇ ਲੈ ਕਈ।

੬ ਸੰਸਾਰਬਿਰਫ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵੱਲੀਆਂ (ਰੇਬੇਸਾ) ਹੋਠ ਨੂੰ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਉੱਪਰ ਹੈ।

੭ ਮਾਯਾ ਸੰਯੁਕਤ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਫਲ ਫੂਲ ਲਗੇ ਹਨ।

੮ ਪੁਣਰੂਪ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਇੰਦ੍ਰੀਰੂਪ ਭੈਸਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੯ ਪੁਰੁਸਾਰਥਰੂਪ ਬੈਲ ਅਜੇ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਪਰ ਖੱਟੀ (ਕਮਾਈ) ਦੀ

ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਗੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਕਾਸ਼ੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੂ. ਦੇਖੋ, ਪਹਲੂ.

ਪਹਿਲੋਂਦੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਆਦਿ ਮੇਂ. ਪੇਸ਼ਤਰ.

“ਪਹਿਲੋਂਦੇ ਤੈ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ। ਪਿਛੋਂਦੇ ਤੈ ਜੋਤ ਉਪਾਹਾ.” (ਮਾਥ

ਅ: ਮ: ੫)

ਪਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਪਹਾ. ਪਗਡੰਡੀ। ੨ ਪਹੀ. ਮਾਰਗ ਚੱਲਣ

ਵਾਲਾ. ਪਾਥ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. “ਪਹੀ ਨ ਵੱਢੇ ਬਿਰਥਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ

੨ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਂਦੀ. ਪਤਰੀ. “ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਪਹੀ.” (ਦੇਵ

ਮ: ੫) ੪ ਡਿਗੀ. ਪਈ. “ਗੁਰਚਰਨ ਮਸਤਕੁ ਭਾਰਿ ਪਹੀ.” (ਮਲਾ

ਪਤਰਾਲ ਮ: ੫) ੫ ਸਿੰਧੀ. ਪੈਗਾਮ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪਹੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ.

ਰਾਹੀ. ਪਾਥ. “ਆਵਰ ਪਹੀਆ ਖੂਧੇ ਜਾਹਿ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਰਾਹੀ

ਆਏ ਝੁੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. “ਪੂਰ ਭਰੇ ਪਹੀਆਹ ” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਪਹੁ. ਦੇਖੋ, ਪਹ ੧। ੨ ਵਜ਼—ਕੋਲੋਂ. ਪਾਸੋਂ. “ਕਿਥਹੁ ਹਰਿ ਪਹੁ

ਨਸੀਐ?” (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪਹੁਚ } ਸੰਗਤਾ—ਗਮਤਾ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤਕ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਪਹੁੱਚ } ੨ ਸਮਰਥਤਾ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਰਸਾਈ। ੪ ਪਹੁੰਚੀ

ਦੀ ਥਾਂ ਤੀ ਪਹੁੱਚ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਪਹੁੱਚੇ ਬੰਧਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ

ਗਹਿਣਾ. “ਬੇਸਰ ਕਜਰਾਰੰ ਪਹੁੱਚ ਅਪਾਰੰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਪਹੁਚਣਾ } ਕਿ—ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਪੁੱਜਣਾ। ੨ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ.

ਪਹੁਚਣੁ } ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ. “ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕੈ

ਪਹੁੱਚਨ } ਕੋਇ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਜਨ.” (ਗੁਜ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

“ਤਿਸੁ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਕੋ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਹੁਚਾ } ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਦਾ ਜੋਤ. ਕਲਾਈ. ਮਣਿਬੰਧ

ਪਹੁੱਚਾ } (wrist). ੨ ਵਿ—ਪੁੱਜਾ. ਪਹੁੰਚਿਆ.

ਪਹੁਚਾਉਣਾ } ਕਿ—ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣਾ.

ਪਹੁਚਾਨਾ } ਨਿਯਤ ਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪੁਚਾਣਾ.

ਪਹੁਚਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਪਹੁੰਚਕੇ. ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ.

“ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ, ਪਹੁਚਿ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ.” (ਸਵਾ ਮ:

੧)

ਪਹੁਚੀ } ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਦੀ ਕਲਾਈ ਪੁਰ ਪਹਿਚਾਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।

ਪਹੁੱਚੀ } ੨ ਪਹੁਚਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਪਹੁਤਣਾ } ਕਿ—ਪ੍ਰਸਤੁਤ (ਹਾਜ਼ਿਰ) ਹੋਣਾ. ਇਹ ਪਹੁਚਣਾ ਦਾ ਹੀ

ਪਹੁਤਨਾ } ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. “ਲੈ ਲੈ ਦਾਤ ਪਹੁਤਿਆ ਲਾਵੇ ਕਰਿ

ਤਈਆਰੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ, ਕਹਤੋ ਪਹੁਤਾ.”

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਅੰਤਿ ਏਖੁ ਪਹੁਤਾ ਆਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਪਹੁਤਾ. ਪੁੱਜਾ. ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੁਤਨਾ.

ਪਹੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਹੁਣਾ.

ਪਹੁਨਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾਹੁਣਾ (ਅਤਿਥਿ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਪਹਾਹੁਣੇ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਤਵਾਜਾ. ਮੇਹਮਾਨਦਾਰੀ. ਆਤਿਥਤ.

ਪਹੁਚਾ } ਪਹੁੰਚਿਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਪੁੱਜਾ. “ਆਪਸਕਉ ਆਪਹਿ

ਪਹੁਤਾ } ਪਹੁਚਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਸੋ ਤੋ ਗਏ ਬਕੰਠ ਪਹੁਤੀ.”

(ਗੁਪਸੁ)

ਪਹੁਤੀ. ਵਿ—ਪੁਹੇਡੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੇਡ (ਕੁੰਧ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕੁੰਧੀ. ਰਾਮਸੀ. “ਸਗਲ ਸਨੋਢੀ ਭਏ ਪਹੁਤੀ। ਜੇ ਗੁਰੁਨਿੰਦਾ ਕਰਹੈ

ਕੁਤੀ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਪਹੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ ੧। ੨ ਪੁਹੇਲਿਕਾ. ਬੁਝਾਰਤ. “ਪਹੇਲ ਲਾਲ

ਮੇਲਹੀ.” (ਨਾਪੁ) ਲਾਲ (ਬਾਲਕ-ਗੁਰੂ) ਜੀ ਪਹੇਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ

ਹਨ.

ਪਹੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹੇਲਿਕਾ.

ਪਹੇਆ. ਜਿਨਾ ਕਰਨਾਲ ਦੀ ਕੈਬਲ ਰਸੀਲ ਵਿੱਚ ਬਨੇਸਰ ਤੋਂ ੧੬

ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੁਰੂਕੇਤ੍ਰ (ਕੁਲਫੇਤ੍ਰ) ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥੁਦਕ (ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦਾ ਤਾਲ) ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ

ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ— ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ

ਕੁਰੀਬ ਜੰਮੂ ਦੇ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਪਾਸ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ

ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਬਾਕੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿ ਗਈ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਅਤੇ

ਨਿੰਮ ਇਮਲੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਰਛ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ

ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

(੨) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ

ਨਾਨਕਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਉਦਯ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਬਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ. ੧੦੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਰੀਰ

ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ ਚੌਦਸ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ

ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੂਕੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕੀ

ਸੜਕ ਕੁਰਦਾਰੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਹੁਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪਲੁਵ.

ਪਕ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕ.

ਪਕਣਾ } ਕਿ—ਪਕ੍ਰ ਹੋਣਾ. ਕੱਚਾ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਮਿਆਲ

ਪਕਨਾ } ਦਾ ਢਿੱਡ ਹੋਣਾ. ਸਿੰਧਾਂਤ ਤਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ। ੩ ਹੁਨਰ ਅਤੇ

ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਪੁਣ ਹੋਣਾ. ਤਾਕ ਹੋਣਾ.

ਪਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕਤ. ਗਰਿਫਤ. ਦੇਖੋ, ਪਕਤਨਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ.

ਫਿਕਰ. “ਪਕਰ ਵਿਖੇ ਮਨ ਗੰਗ ਕੋ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਪਕਰਸਿ. ਪਕਤੋਰਾ. ਕੁਹਣ ਕਚੇਗਾ. ਫੜਗਾ.

ਪਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਕੁਹਣ. ਫੜਨਾ.

ਪਕਰਾਈ. ਪਕਤਾਈ. ਗਹਾਈ. ਫੜਾਈ. “ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਹ ਪਕਰਾਈ.”

(ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਪਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੜੇ ਜਾਣ

ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਕਰਾਨਾ. ਕਿ—ਫੜਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਗੁਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. “ਬਾਹ ਪ੍ਰਭੁ ਪਕਰਾਇ ਜੀਉ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਪਕਰਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਫੜਕੇ. “ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਪਕਰੀ. ਪਕੜੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ. “ਨਾਨਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਕਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਨੂਤਾ ੨.

ਪਕਵਾਨ. ਸੰਗਤ—ਪਕੁਓਨ. ਪਕੁ (ਪੱਕਾ) ਅੰਨ. ਰਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਸਤ ਪਕਵਾਨੀ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ.

ਪਕੜ. ਦੇਖੋ, ਪਕਰ ਅਤੇ ਪਕੜਨਾ.

ਪਕੜਨਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰਗੁਹਣ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਫੜਨਾ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ. “ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਅਗੋਚਰ ਪਕੜਿਆ ਗੁਰਮਸਦੀ.” (ਰੂਪਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਪਕੜਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਪਕੜਕੇ. ਫੜਕੇ. “ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਨਿ ਦੂਤਜਮ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਪਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਾ ੪. “ਪਕੇ ਬੇਕ ਦੁਆਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਪਕਾਉਣਾ. ਕਿ—ਪਕ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਭਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਨਾ. “ਬਹਿ ਮੰਦ ਪਕਾਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਭ)

ਪਕਾਈ. ਪਕੁ ਕੀਤੀ. ਰਿੰਨ੍ਹੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਕਾਪਨ. ਪਕਿਆਈ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. “ਕਚ ਪਕਾਈ ਓਥੇ ਪਾਇ.” (ਜਪੁ) ਭਾਵ—ਉੱਚੇ ਅਥਵਾ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ.

ਪਕਾ ਚੌਰੀ. ਵਿ—ਅਸਾਧਤ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ।

੨ ਚੁਸ਼ੀ. ਕੋੜੀ. “ਜਿਉ ਪਕਾਚੌਰੀ ਵਿਲਲਾਇ.” (ਪਨਾ ਮ: ੧)

ਪਕੀਸਾਰੀ. ਪੱਕੀ ਨਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. “ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਕੌਰਾ } ਸੰਗਤ—ਪਕੁ ਵਟਿਕਾ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਥੋਸਣ ਦੀ
ਪਕੌਰੀ } ਬਤੀ. “ਦਧਿ ਸੋਂ ਪਕੌਰੀ ਬਰੇ ਜੀਰਕ ਮਰਚ ਪਾਇ.”
ਪਕੌੜਾ } (ਗੁਪਤੁ) “ਸੁਖਮ ਓਦਨ ਬਰੇ ਪਕੌਰੇ.” (ਨਾਪੁ)
ਪਕੌੜੀ }

ਪਕੌਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗ਼ਬਰ.

ਪੱਕ. ਸੰ. ਪਕੁ. ਵਿ—ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ.

ਪੱਕਰਣਾ. ਕਿ—ਉਪਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿਤਕਤਾ ਬਣਾਉਣਾ. ਮਸ਼ਕੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਪੁੱਜਣਾ.

ਪੱਕਾ. ਵਿ—ਪਕੁ. ਕੱਚੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੱਕਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ।

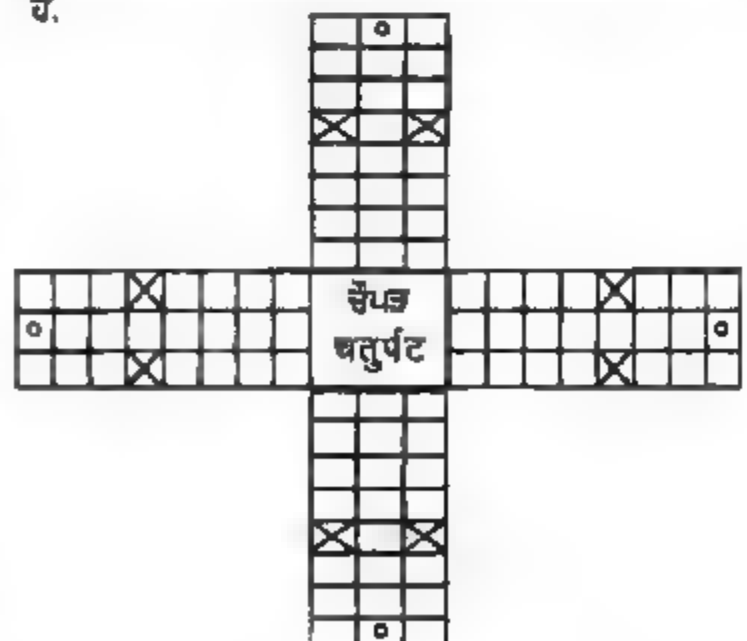
੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਿੱਤਿਆ। ੩ ਪੂਰਣ ਅਭਿਆਸੀ। ੪ ਪੁਖਤਾ. ਚੂਨੇ ਆਦਿ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਚਿਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਤ—ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ.

ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰਾਮਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਜਿਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੰਧਾ ਸੀ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਮੌਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ.ਬੀ.ਐੱਡ ਸੀ.ਆਈ. ਰੇਲਵੇ) ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਪੱਕਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਬਾਣਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਮਧੋਹ (ਅਥਵਾ ਮਧੋਇ) ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਪਿੰਡ (ਮਧੋਹ) ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਖਤਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੀਨੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਪੱਟੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਦਲੀ, ਤਦੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਪੱਕਾਸਾਹਿਬ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਦਰਬਾਰ ਉੱਚਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਰੋਡਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਈ ਹੈ. ੧੬-੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਪੱਕੀ. ਪੱਕਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. ਚੌਪੜ ਦੀ ਉਹ ਨਰਦ, ਜੋ ਪੱਕ ਗਈ ਹੈ. ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਚੱਲਕੇ ਬਿਆਲੀ ਘਰ ਟੱਪਕੇ ਨਰਦ ਪੱਕੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਬਾਹਰਲੇ ਨਾਕੇ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ ਨਰਦ ਨਾ ਮਰੇ, ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨਾਕੇ ਹਨ. “ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) “ਦੇਖਹਿ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਧਰਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀਐ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕੱਚੀ ਨਰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ ਕੁਮਟ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੈ. ਪੱਕੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰਸਰਣ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਵਗੋਹ ਮਿਟਾਇਆ ਹੈ.

ਪੱਕੀਸੰਗਤਿ. ਪੁਧਾਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਧਾਕ ਪ.

ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਤੋਜਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਘੀ,
ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ } ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ
—ਪੂਰੀ, ਕਚੌਰੀ, ਖੀਰ ਅਤੇ ਭੁੱਜੇ ਦਾਣੇ, ਅਥਵਾ ਭੁੱਭਲ ਵਿੱਚ
ਪਕਾਏ ਆਲੂ ਆਦਿ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਦੇਖੋ, ਕੱਚੀ ਰਸੋਈ.

ਪੱਕੇ ਪੋਥਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੋਥਾਰਾਂ.

ਪਕੂ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕ ਅਤੇ ਪੱਕਾ

ਪਕ੍ਰਾਸ਼ਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗਿਜਾ ਪੱਕੇ (ਹਜਮ ਹੋਵੇ). ਦੇਖੋ,
ਮੇਦਾ ੨.

ਪਕ. ਸੰ. ਪਕ. ਧਾ—ਗੁਰੁਤ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਤਰਫ ਹੋਣਾ, ਕਿਸੇ
ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਰਫ. ਓਹ। ੩ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਅਥਵਾ ਬਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਲੂ। ੪ ਸਾਥੀ. ਸਹਾਇਕ। ੫ ਪੱਖ. ਪਰ.
ਖੰਡ। ੬ ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਅਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ। ੭ ਘਰ.
ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ। ੮ ਸੂਰਜ। ੯ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੱਟੀ, ਜੋ ਖਾਸ
ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਿੰਗਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੧੦ ਦੋ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ,
ਕਿਉਂਕਿ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੋ ਪਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੧੧ ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੋਢਾ। ੧੨ ਰਾਜ.
ਸੰਮਤਿ। ੧੩ ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ। ੧੪ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹਾਥੀ।
੧੫ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ। ੧੬ ਪੜੋਸ.

ਪਕਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ। ੨ ਚੰਦਮਾ। ੩ ਤੀਰ.

ਪਕਪਾਤ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰਫਦਾਰੀ. ਯੋਗਤ ਅਯੋਗਤ ਵਿਚਾਰੇ
ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਕਾਘਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਧਰੰਗ.

ਪਕਿਰਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਰਤਾ। ੨ ਸਟਾਧੁ.

ਪਕੀ. ਸੰ. ਪਕਿਨ੍ਹ. ਵਿ—ਪੱਖਾਂ (ਫੰਘਾਂ) ਵਾਲਾ। ੨ ਪਕ (ਤਰਫਦਾਰੀ)
ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਹਾਇਕ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦਾ। ੫ ਤੀਰ.

ਪਖ. ਦੇਖੋ, ਪਕ। ੨ ਡਾ ੮ ਪਖ. ਪਹਲੂ. ਪਾਸਾ। ੩ ਵਿ—ਹੱਛਾ.
ਚੰਗਾ। ੪ ਵਜ—ਵਾਹਵਾ. ਖੁਬ!

ਪਖਊਆ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਖ. ਪਕ. “ਮੋਰਪਖਊਅਨ ਕੋ ਧਰਕੈ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਡ ਧਾਰਕੇ। ੨ ਪਕਧਰ, ਪੰਛੀ. ਪੱਖੇਰੂ.

ਪਖਈਆ. ਪੁਕਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਲਨ.
“ਸਾਧੁਚਰਨ ਪਖਈਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਪੁਕਾਲਨ
ਕਰੀਯਾ. ਧੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪਖਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨.

ਪਖਰਾਰਾ } ਵਿ—ਪੁਖਰ (ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਜ ਅਤੇ ਕਵਚ) ਧਾਰਨ
ਪਖਚਿਯਾ } ਵਾਲਾ. ਸਾਜ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਵਚ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ
ਪਖਰੀਆ } ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ ਘੋੜਾ. “ਪਖਰਚੇ ਨਸ਼ਤ
ਪਖਰੇਤ } ਬਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) “ਚੁਨ ਚੁਨ ਹਨੇ ਪਖਰੀਆ
ਪਖਰੇਤ } ਜੁਆਨਾ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) “ਚਲੇ ਪਖਰੇਤ ਸਿੰਗਾਰੀ.”
(ਗੁਰਸੇਭਾ) “ਬਡੇ ਈ ਬਨੈਤ ਬੀਰ ਸਭੈ ਪਖਰੇਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੁਖਰ ਵਾਲਾ (ਪਾਖਰ ਨਾਲ ਸਜਿਆ) ਘੋੜਾ ਅਥਵਾ
ਹਾਥੀ.

ਪਖਲਾਵਨ. ਕਿ—ਪੁਕਾਲਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਉਆਉਣਾ. “ਕਰ ਪਕ
ਪਖਲਾਵਉ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਖਵਾਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਕ ਭਰ. ਪੱਖ ਪੁਮਾਣ. ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਪੰਛਾਂ
ਪਖਵਾਤਾ } ਤਿਥਾਂ ਹੋਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਉਤਨਾ ਕਾਲ. “ਪਲ ਪਖਵਾਤਾ
ਘਤੀ ਮਹੀਨਾ.” (ਲੋਕੋ)

ਪਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ ਛੱਡਕ. ਪੱਖਾ. ਵਜਸਨ. ਬਾਦਜਨ. “ਪਖਾ
ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾ.” (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪੱਖ. ਪਕ. ਪਰ.
“ਮੋਰਪਖਾ ਕੀ ਫਟਾ ਮਧੁ ਮੂਰਤਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨)

ਪਖਾਉਜ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਵਜ.

ਪਖਾਣ } ਸੰ. ਪਾਸਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਥਰ. “ਪਖਾਣ ਪੂਜਹੋਂ ਨਹੀਂ.”
ਪਖਾਨ } (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਖਾਨਪੂਜਾ. ਪਾਸਾਣ (ਪੱਥਰ) ਦੀ ਪੂਜਾ. ਮੂਰਤਿਪੂਜਨ. ਰੁਤਪਰਸ਼ੀ.
ਪਖਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. “ਬਡੇ ਪਖਾਰ
ਗਾਤ ਪਰ ਪਰੇ। ਮਾਨਹੁ ਗਿਰਿ ਪਰ ਅਹਿ ਸਮਸਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸ਼ੇਰ
(tiger) ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕਾਲੀ ਲੀਕਾਂ ਇਉਂ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ,
ਜਾਣੀਓਂ ਪਹਾਤ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਹਨ। ੩ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਰਕੇ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਖਾਲ। ੪ ਪਯਸ—ਖੱਲ. ਪਖਾਲ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਡੀ ਮਸ਼ਕ
(ਬੋਲੀ), ਜੋ ਭਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਉੱਪਰ ਲੱਦੀਦੀ ਹੈ. “ਇਕਿ ਦਿਨ ਜਲ
ਪਖਾਰ ਕਉ ਲਾਏ ਬਿਖਭ ਅਗਾਰੀ ਕਰਤ ਪਯਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਖਾਰਨ. ਸੰ. ਪੁਕਾਲਨ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਾਲਨ
(ਧੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਕਰਿ ਸੀਗਿ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ.” (ਆਸਾ ਮ:
੫) “ਚਰਨ ਪਖਾਰਉ ਕਰਿ ਸੇਵਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਖਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁਕਾਲਨ ਕਰਕੇ. ਧੋਕੇ. “ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਕਹਾਂ
ਗੁਣ ਤਾਸੁ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਖਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ। ੨ ਪਕ—ਅਰੀ. ਪ੍ਰਤਿਪਕੀ. ਮੁਕਾਬਲਾ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਰੀ. “ਅਪਨੇ ਲਖਿ ਬਾਰ ਨਿਵਾਰ ਪਖਾਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਅਪਨੇ ਬਾਲ (ਬੱਚੇ) ਜਾਣਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਕੀ ਨਿਵਾਰੇ.

ਪਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰ ੪.

ਪਖਾਲਨ. ਪੁਕਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਰਨ. “ਤਿਸੁ ਚਰਣ ਪਖਾਲੀ ਜੋ
ਤੇਰੈ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੈ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫) “ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ
ਪਖਾਲੇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਖਾਵਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕਵਾਦਤ. ਜੋਤੀ ਤਬਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਦਹਿਣਾ
(ਸੰਜਾ) ਤਾਕ ਸਿਆਹੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਏਂ (ਖੱਬੇ) ਨੂੰ ਆਟਾ
ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਾਜ ਲਯ ਤਾਰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.
“ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ ੨.
ਪਖਾਵਜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਖਾਵਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋਤੀ ਦਾ ਬਜੈਯਾ
ਪਖਾਵਜੁ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾਵਜ. “ਵਾਜਾ ਮਤਿ ਪਖਾਵਜੁ ਤਾਉ.” (ਆਸਾ
ਮ: ੧)

ਪਖਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਪਖਜਾਨ.

ਪਖਿਆਰੀ. ਵਿ—ਪਛ (ਪੱਟੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੱਟੀ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਸਿੰਗਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਛ ੯. “ਕਰਿ ਸੀਕਾਰੁ ਬਹੈ ਪਖਿਆਰੀ.” (ਗੋਤ ਕਬੀਰ)

ਪਖੀ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਖੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੱਖੀ। ੪ ਪੱਖ. ਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪਖੀਆਂ.

ਪਖੀਆਂ. ਪਛ. ਪਰ. ਪੱਖ. “ਫੂਟ ਖਗੋਸ ਕਈ ਪਖੀਆਂ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਫੂਲ ਦੀਆਂ ਪਾਖੁਤੀਆਂ. ਪੁਸ਼ਪਦਲ. “ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਕੀ ਜੌਂ ਪਖੀਆਂ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਖੀਜੀ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕਰੀਜੀ. ਧੋਵੀਜੀ. “ਸਾਧੁਚਰਨ ਪਖੀਜੀ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਖੁ. ਦੇਖੋ, ਪਛ ੪. “ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਪਖੁ ਧਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਪਖੇ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ ਕੀਤੇ. ਧੋਤੇ. “ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਪਖੇ.” (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਖੇਰੁ. ਸੰਗਤ—ਪਛਾਰੀ. ਪੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪੰਛੀ. ਪਚਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਖੇਰੁ.

ਪਖੋਆ. ਦੇਖੋ, ਪਖਉਆ.

ਪਖੰਡ } ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ.
ਪਖੰਡੀ }

ਪੱਖ. ਦੇਖੋ, ਪਛ.

ਪੱਖਰਾ } ਵਿ—ਪੁਖਰ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਖਰੀਆ.
ਪੱਖਰੀ }

ਪੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਖਾ.

ਪੱਖੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਪੱਖਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਪਕੀ.

ਪੱਖੇ } ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ
ਪੱਖੇਕੇ } ਕੋਹ ਤੇ, ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ
ਮੁਲਚੰਦ ਚੋਣਾ ਖੜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਬਟਾਲੇ ਵਸਣ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਅਜਿੱਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਤਮਗੁਰੂਨੀ
ਸਿੱਖ ਦੇਖੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੀਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਪਖਜਾਨ. ਸੰ. ਉਪਾਖਜਾਨ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. “ਉਪਦੇਸੈਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਪਖਜਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਥਾਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਰ ਕਥਾ. ਕਥਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਥਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ “ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਜਾਨ” ਦੀ ਥਾਂ “ਪਖਜਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ” ਪਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਪਗ. ਸੰਗਤ—ਪਦ. ਪੈਰ. “ਸੰਤਪਗ ਧੋਈਐ ਹਾਂ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਗ. ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ. “ਫਰੀਦਾ, ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਸੇਲੀ ਹੋਇ ਜਾਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਡਫ. ਡਿੱਘ. ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਠਾਕੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਵਿੱਥ. ਕਰਮ. “ਰਣ ਰੇਟ ਪਰੀ ਪਗ ਦੇ ਨ ਟਲੇ ਹੋ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਗਚਕਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕਟੀ.

ਪਗਛੰਡੀ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਮਾਰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ਤੁਰੀਏ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਬ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਦੰਡ (ਛੰਡੇ) ਜੇਹਾ ਸਿਧਾ ਰਾਹ. ਪਗਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮਿਥਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਛਾਝੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੇ (ਪਾਗੇ) ਜਾਣਾ. ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ੩ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣਾ.

ਪਗਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਨਾਮਤ. “ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਨੈ ਸਨ ਬਾਨੀ ਸੁਨਕੈ। ਪਗਪਾਹੁਲ ਦੀਨੀ ਸਿਖ ਕੁਨਕੈ.” (ਨਾਮੁ)

ਪਗਬੰਦਨ. ਸੰਗਤ—ਪਾਦ ਬੰਦਨ. ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਪੁਣਾਮ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਗਰਉ. ਪਕੜੋ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੋ. ੨ ਪਕਰਿਆ. ਪ੍ਰਗ੍ਰਹਣ (ਧਾਰਣ) ਕੀਤਾ. “ਪੰਚਾਂ ਤੇ ਏਕੁ ਛੂਟਾ, ਜਉ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਪਗਰਉ.” (ਸਾਰ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਪੈਰਚਾਲ.

ਪਗਰਿਧਾ } ਸੰਗਤ—ਪੱਗ. ਦਸਤਾਰ. ਪਗੜੀ. “ਵਸਤੂ ਪਗਰਿਧਾ
ਪਗਰੀ } ਲਾਨ ਯੁਤ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯) “ਹਉ ਅਭਿਮਾਨਿ ਟੇਵਿ
ਪਗਰੀਆ } ਪਗਰੀ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪਗਰੇਣੁ. ਸੰਗਤ—ਬਰਨਰਸ. ਚਰਨਧੂਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪਗ ਅਤੇ ਰੇਣੁ. ਪਗੜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਗਰੀ.

ਪਗਾ. ਪਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਗਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਗ.

ਪਗਾਹ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਭੋਰ. ਤਤਕਾ. ਵਨਸਾਰ. ਪਗਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਕਰਕੇ ਲੰਘਿਆ ਜਾਵੇ. ਪਗਾਹਣ. ਪਗ-ਅਹੰ. “ਨਦੀ ਅਗਾਧ ਨੀਰ ਜਹਿ ਬਹੇ। ਹੋਇ ਪਗਾਰ ਤੋਹਿ ਕੋ ਲਹੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਦਲਦਲ। ੩ ਸੰ. ਪੁਸ਼ਾਰ. ਮਹਲ. ਮੀਂਦਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਲ.

ਪਗਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਗਾਰ ੩ ਅਤੇ ਪਰਲ.

ਪਗਿ. ਪੈਰੀਂ. ਚਰਟੀ. “ਜਨ ਪਗਿ ਲਗਿ ਧਿਆਵਹੁ.” (ਬਿਲਾ ਵਾਰ ੭ ਮ: ੩)

ਪਗਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ.

ਪਗੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੀ. “ਸੁਕ ਜਨਕਪਗੀ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਕੋ.” (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪਾਗੀ. ਲਪੇਟੀ। ੩ ਲੀਨ ਹੋਈ.

ਪਗੀਆ. ਸੰਗਤ—ਦਸਤਾਰ. ਪਗੜੀ. “ਘੋਰ ਪਗੀਆ ਸਿਰ ਪੱਗ ਬਾਂਧੇ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਗੁਤਰ. ਪੈਰ ਹੇਠ. ਪੈਰ ਦੇ ਤਲੇ. “ਹਤਰੋ ਪਿਖੇ ਬਿਨ ਦਯੋ ਪਗੁਤਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੱਗ. ਪਗੜੀ. ਪਾਗ. ਪਗੀਆ. ਦਸਤਾਰ.

ਪੱਗ ਬਦਲਨੀ } ਕ੍ਰਿ—ਗਾੜੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਰਨੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਬਮਾਨੇ
ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ } ਮਿਤ੍ਰ ਪਰਸਪਰ ਪੱਗ ਵਟਾਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੜ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਹਾਂ.

ਪੱਗ ਵੱਟ ਮਿਤ੍ਰ. ਉਹ ਦੋਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਪੱਗ ਬਦਲੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਗ ਵਟਾਉਣੀ.

ਪੱਗਵੰਡ. ਸੰਗਤ—ਜਾਯਦਾਦ ਦੇ ਵੰਡਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਘਰ ਦੇ ਮਰਦ (ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ) ਇੱਥੇ ਜੇਹਾ ਹਿੱਸਾ ਕਰਨ. ਮਤੇਰ ਅਬਵਾ ਵਡੇ ਫੋਟੇ ਭਾਈ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੱਧ ਖੱਟ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਡਾਵੰਡ.

ਪਘਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਘਲਨਾ.

ਪਘੁਲਾ. ਸੰ. ਪੰਕੇਰੁਹ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ. “ਪਘੁਲਾ ਕੇ ਮੂਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਜੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਕਮਲਨਾਲਿ ਥਾਈ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰੀਏ.

ਪਚ. ਸੰ. ਧਥ. ਧਾ—ਪਕਾਉਣਾ (ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ).

ਪਚਏ. ਵਿ—ਪਾਂਚਵੇਂ. ਪੰਜਵੇਂ. ੨ ਪੰਚਮ (ਪੰਜਵੇਂ) ਕਰਕੇ. “ਪਚਏ ਹਨੁਵੰਤੋ ਲਖ.” (ਰਾਮਾਵ) ਪਾਂਚਵੇਂ ਮੁਖ (ਭੁਖ) ਨਾਲ ਹਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ.

ਪਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਹਜਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਅਤੇ ਪਚਨਾ.

ਪਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੨ ਅਗਨਿ, ਅੱਗ.

ਪਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਪੱਕਣਾ. ਉਬਲਨਾ. ੨ ਹਜਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਣਾ. ੩ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. “ਉਪਸੈ ਪਚੈ ਹਰਿ ਬੂਝੈ ਨਾਹੀ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) “ਪਚੈ ਪਤੰਗੁ ਮ੍ਰਿਗੁ ਭ੍ਰਿੰਗੁ ਭੁੰਚਰ ਮੀਨ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਕ੍ਰੋਧ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਕੁੜਨਾ. ਸਤਨਾ. “ਪਚਿ ਪਚਿ ਭੁਭਹਿ ਕੁੜ ਕਮਾਵਹਿ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੫ ਲੁਕਣਾ. ਗੁਪਤ ਰਹਿਣਾ. “ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਅਘ ਪਚੈ ਸੁਨਾਹੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਪਨ. ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਤ, ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਪੰਜ, ਪਚਵੰਜਾ—੫੫.

ਪਚਮਾਰ. ਵਿ—ਪੰਚਾਲਨ (ਸੋਰ) ਮਾਰ. ਸਿੰਹ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਹਾਦਰ. “ਆਨ ਪਚੈ ਪਚਮਾਰ ਸਭਨ ਸੁਨਪਾਇਓ.” (ਚਰਿਤੁ ੯੩)

ਪਚਵੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਪਨ.

ਪਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਜਮ ਕਰਨਾ. ੨ ਲੁਕੋਣਾ. ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚ.

ਪਚਾਇਤ. ਵਿ—ਪੀਤਾ ਨਾਲ ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਸੁੱਕਿਆ, ਕੀਟ ਹੋਇਆ. “ਹੋਇ ਪਚਾਇਤ ਦੁੱਖ ਸਰੰਦਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਪਚਾਸ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸਤ. ਵਿ—ਪੰਜਾਹ ਸੌ ਦਾ ਅੱਧ—੫੦.

ਪਚਾਸਾ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਜਾਹ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਐਸਾ ਗੁੰਥ ਅਬਵਾ ਕੋਈ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ. ੨ ਪੰਜਾਹਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ. “ਖਿਨ ਵਿਸਰਹਿ ਤੂ ਸੁਆਮੀ, ਜਾਣਉ ਬਰਸ ਪਚਾਸਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. “ਮਤਾ ਨ ਕਰੋ ਪਚਾਸਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਪੰਚਾਸਤ. ਵਿ—ਪੰਜ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ. ੫ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਿਵ.

ਪਚਾਸੀ. ਸੰ. ਪੰਚਾਸੀਤਿ. ਵਿ—ਅੱਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ—੮੫. ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਚਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ. ਪਚਾਸੀ. ਪਚਾਸੀਓ ਮੇ. “ਪਚਾਸੀ ਪਛੁ ਖਿਸੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਪਚਾਹਾ. ਪਚ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ. ੨ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਕਰਿ ਬਾਲਕਰੁਪ ਪਚਾਹਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਚਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗ. “ਗਣਪਤਿ ਆਦਿ ਪਚਾਂਗ ਮਨਾਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਾਧ. ਸੰ. ਪਾਬੂਤਰ. ਵਿ—ਪੱਛਮੀ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਾਵੀ ਸਤਲੁਜ ਸਿੰਧ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼.

ਪਚਾਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਚਾਧ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਚਾਧ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਧ. ੨ ਪਚਾਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਪਚਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਨਨ.

ਪਚਾਨਵੇ. ਪੰਚਨਵਤਿ. ਨਵੇ ਉੱਪਰ ਪੰਜ—੯੫.

ਪਚਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਉਣਾ. ੨ ਪਚਿਆ.

ਪਚਾਨੁ. ਵਿ—ਪਚਨਸ਼ੀਲ. ਪਚਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਨ. “ਗੁਰਨਿੰਦਾ ਪਚੈ ਪਚਾਨੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਚਾਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਚਾਯਾ. ਹਜਮ ਕੀਤਾ. ੨ ਪਕਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਚ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਚਾਵਾ. ਇੱਠਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਭੱਠਾ. ਪੰਜਾਵਾ. “ਭਬ ਰਾਮੁ ਇਕ ਦਯੋ ਪਚਾਯਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਾਰ. ਸੰ. ਉਪਚਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਵਾ. ੨ ਦਿਲਾਸਾ. ੩ ਯਤਨ.

੪ ਸੰ. ਪੁਚਾਰ. ਵਿਸ਼ਾਰ. ੫ ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ੬ ਰਿਵਾਜ, ਚਲਨ. ੭ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ.

ਪਚਾਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ. ੨ ਵੰਗਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰਨਾ. ੨.

ਪਚਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੁਚਾਰ ਕਰਨਾ. ੨ ਲਲਕਾਰਨਾ. ਵੰਗਾਰਨਾ.

ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰਣੁ. “ਸੁਰ ਸੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਘਾਏ ਰਣਹਿ ਪਚਾਰਕੈ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਚਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਪਚਾਰ.

ਪਚਾਰੀਐ } ਪੁਚਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਪਚਾਰੀਏ } ਪੁਚਾਰ. “ਜੇਹਾ ਘਾਲੇ ਘਾਲਣਾ ਤੇਵੇਹੇ ਨਾਉ ਪਚਾਰੀਏ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਵੰਗਾਰੀਏ. ਲਲਕਾਰੀਏ.

ਪਚਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਭਾਲਣਾ. ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ—ਜਿੱਤਣਾ. “ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਬਦਿ ਪਚਾਵਣਿਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੨) ੩ ਹਜਮ ਕਰਨਾ.

ਪਚਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਵਣ. ੨ ਵਿ—ਪਚਪਨ, ਪਚਵੰਜਾ, ਪੰਚ ਪੰਚਾਸ—੫੫. “ਲੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸਹਸ ਪਚਾਵਨ.” (ਰਾਮਾਵ) ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ ੧੭੫੫.

ਪਚਾਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਠਾਂ ਦੇ ਪਚ (ਪਕਾਉਣ) ਦਾ ਆਵਾ. ਭੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਵਾ. “ਲਾਇ ਪਚਾਵੇ ਲੇਹਿ ਪਕਾਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਚਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਅਤੇ ਪਚਨਾ. “ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੂਏ ਬਿਖੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੩ ਅਗਨਿ.

ਪਚੀ. ਵਿ—ਪਚਿਤ. ਲਿਵਲੀਨ. “ਜੇ ਨਰ ਪਚੀ ਅਧਿਕ ਸੰਸਾਰੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਚੀਸ. ਪੰਝੀ.

ਪਚੀਸ } ਸੰ. ਪੰਚਵਿੰਸਤਿ. ਵਿ—ਪੰਜ ਅਤੇ ਵੀਹ. ਪੱਚੀ. ਪੰਝੀ—
ਪਚੀਹ } ੭੫. “ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਪੰਜ ਕਾਮਾਇ ਅਤੇ ਸਾਂਖਯ ਮਤ ਦੇ ਪੰਚੀ ਤਤ੍ਵ. ਦੇਖੋ. ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।
੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚੀਕਰਣ.

ਪਚੀਹ ਵਰਣ. ਪਚੀਸ (ਪੰਚੀ) ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਵਰਣ.
ਪਚੇਉ. ਵਿ—ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾ ੨ ਪ੍ਰਯੋਜਨਸਿੰਧੀ ਨਈ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਬੜਨ (ਚਿਮਟਨੇ) ਵਾਲਾ.

ਪਚੇਤਰ } ਸੰਗਤ—ਪੰਚ—ਉਪਰ. ਪੰਜ ਵੱਧ. ਸੋ ਪਿੰਡੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ,
ਪਚੇਤਰਾ } ਜੋ ਮੁਆਮਲੇ ਨਾਲ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦੇ ਅਰ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ
ਖਿਦਮਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਪਚੰਦੇ. ਰਿੱਝਦੇ. ਸੜਦੇ. ਦੁੱਖ ਭੋਗਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਧਾ. “ਵੈਰ ਕਰਹਿ
ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਭਉ ੧)

ਪੱਚਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਸੂਚਰ. ਖਾਲੀ ਥਾਂ (ਵਿੱਥ) ਵਿੱਚ ਠੋਕੀ ਹੋਈ
ਲੱਕੜ ਦੀ ਕੱਟੀ. ਭਾਨਾ. ਇੱਟ ਆਦਿ। ੨ ਭਾਵ—ਰੁਕਾਵਟ. ਵਿਘਨ.
ਪੱਚਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਪੱਚਰ ਨਾਉਣੀ. ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨੀ.

ਪੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਪਚੀਸ। ੨ ਵਿ—ਸਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ. ਸਿਵੇਂ—ਉਹ
ਵਡਾ ਪੇਚੀ ਹੋਇਆ.

ਪਚੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਕਾਉਣ ਲਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਪਚ ਧਾ.

ਪਛ. ਦੇਖੋ, ਪਕ ਅਤੇ ਪੱਛ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. “ਮੁਨਿਪਤਿ ਬੈਠ ਰਹਿਤ
ਪਛ ਭਏ.” (ਦੱਤਾਵ) ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਰਹੇ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਛੇ.
ਪਿੱਛੇ. “ਪਛ ਲਾਗਹੀਂ ਸਰਦਾਰ.” (ਭਗਾਨ)

ਪਛਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਸਤਰੇ ਆਦਿ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਖਲਤੀ ਕੱਟਣੀ.
ਪੱਛ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਸਤਰਾ. ਪੱਛਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਪਛਤਹਿ. ਪਸ਼ੁਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਛੇ ਸੋ. ਪਿੱਛੇ.
ਦੇਖੋ, ਪਛਤਹਿ.

ਪਛਤਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਸ਼ੁਤਾਪ ਕਰਨਾ. ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਬੰਮ ਕਰਕੇ
ਪਛਤਾਨਾ } ਪਿੱਛੇ ਰਖਣਾ.

ਪਛਤਾਪ. ਸੰ. ਪਸ਼ੁਤਾਪ. ਸੰਗਤ—ਰੁਕਰਮ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਤਪਣ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਛਤਾਵਾ. “ਫੋਡਿ ਜਾਇ ਬਿਖਿਆਰਸ, ਤਉ ਲਾਗੇ
ਪਛਤਾਪ.” (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਪਛਤਾਪਿਆ. ਪਛਤਾਇਆ. ਪਸ਼ੁਤਾਪ ਕੀਤਾ. “ਖੋਇ ਗਿਆਨ
ਪਛਤਾਪਿਆ.” (ਬਿਹਾ ਵੰਤ ਮ: ੫)

ਪਛਤਾਪੀ. ਪਸ਼ੁਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਦਿਨਪੁਤਿ ਕਰੈ ਕਰੈ ਪਛਤਾਪੀ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਛਤਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਤਾਪ.

ਪਛਮ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਮ. “ਪਛਮ ਦੁਆਰੈ ਸੂਰਜ ਤਪੈ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
ਭੁਜੰਗਮਾ ਵਿੱਚਦੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
ਪਛਮਨ. ਸੰ. ਪਸ਼ਮਨ. ਸੰਗਤ—ਵਰੁਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ. ਅੱਖ ਦੇ
ਪਪੋਟੇ ਉੱਪਰਲੇ ਵਾਲ.

ਪਛਮੀ. ਵਿ—ਪਸ਼ਿਮੀ. ਪਸ਼ਿਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਦਾ.

ਪਛਰਾ. ਸੰਗਤ—ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ. ਪਰੀ.

ਪਛਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਕਿਰਾਜ ਅਤੇ ਪਛਿਰਾਜ.

ਪਛੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਸ਼ੁਤ ਹੋਣਾ. ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ.

ਪਛੜਾਇਦਾ. ਪਿੱਛੇ ਕਰਦਾ। ੨ ਪਛਾਤ ਦਿਵਾਉਂਦਾ. “ਪਾਪੀ ਨੂੰ
ਪਛੜਾਇਦਾ.” (ਭਾਫ਼)

ਪਛਾ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ. ਅੰਤਿਮ. ਅਖੀਰੀ. ਪਾਸ਼ੁਤਤ. “ਪਹਿਲੈ ਪਹਿਰੈ
ਕੁਲਤਾ, ਕਨੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਅਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲੇ.

ਪਛਾਹ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ਿਮ. ਪੱਛਮ. ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. “ਕਾਹੁ
ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ.” (ਅਕਾਲ)

ਪਛਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਹਚਾਨ.

ਪਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਚਯ ਕਰਨਾ. ਜਾਣਨਾ। ੨ ਤਮੀਜ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਛਾਣੂ. ਵਿ—ਪਹਚਾਨਨੇਵਾਲਾ. ਵਾਕਿਫ਼. “ਇਕੁ ਪਛਾਣੂ ਜੀਅ
ਕਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫)

ਪਛਾਣੰਦੇ. ਜਾਣਦਾ. ਪਹਚਾਣਦਾ. “ਮਰਣ ਪਛਾਣੰਦੇ ਕੋਇ.” (ਵਾਰ
ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਛਾਤਾ. ਪਹਚਾਨਿਆ. ਜਾਣਿਆ. “ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ਹਰੀ
ਕੇਰਾ.” (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੩)

ਪਛਾਨ } ਦੇਖੋ, ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣੂ. “ਰੁਮਹਿ ਪਛਾਨੁ ਸਾਕ ਤੁਮਹਿ
ਪਛਾਨੁ } ਸੰਗਿ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਛਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪਛਾਤ. ਪਟਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਅਚੇਤ (ਬੇਹੋਸ਼) ਹੋ
ਕੇ ਡਿਗਣਾ. “ਗਿਰਜੇ ਅਵਨਿ ਪਰ ਖਾਇ ਪਛਾਰੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਛਾਰਨਾ. ਹ੍ਰਿ—ਪਛਾਤਨਾ. ਪਟਕਣਾ. ਚੋਰ ਨਾਲ ਡੇਗਣਾ.

ਪਛਾਰਾਤਿ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਪਛਾ.
ਪਛਾਵਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਠ ਵੱਲ. ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. “ਅਸਿ ਨੈ ਤਬੁ
ਕਾਨੁ ਪਛਾਵਰ ਚਾਰਜੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਛਾਵਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਪਛਾਵਾ. ਪ੍ਰਤਿਭਾਯਾ.
“ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ, ਤੇਤ ਪਛਾਵਿਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਛਾਤ. ਪਛਾਤਨ (ਪਟਕਾਉਣ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਪਛਾਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਛਾਰਨਾ. “ਆਪ ਪਛਾਤਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ.”
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਛਾਤੜਉ. ਪਛਾਤਿਆ. ਪਟਕਾਇਆ. “ਕਾਮ ਗਹਿ ਕੇਸ
ਪਛਾਤੜਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਛਿ. ਦੇਖੋ, ਪਕੀ. “ਪਛਿਸੁਤ ਚਿਰਨ ਜਨੁਕ ਵਿਦਾਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
ਕਰਤ) ਮਾਨੋ ਪੇਂਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਗਤਿਆਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ.

ਪਵਿਮ. ਸੰ. ਪਸ਼ਿਮ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ ਅਸੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ.
ਮਕਰਬ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੂਰ. “ਪਵਿਮ ਫੇਰਿ ਚੜਾਵੈ
ਸੂਰੁ.” (ਰਾਮ ਬੇਟੀ) ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਲਟਕੇ ਸੂਰਜ ਨਾਤੀ (ਸੱਜੇ
ਸੂਰ) ਦੁਆ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਵੇ.

ਪਵਿਮਿ. ਪਸ਼ਿਮ ਮੇ. “ਪਵਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਦਾ ਦਾ ਡੇਰਾ ਪੱਛੇ ਵਿੱਚ ਸਮਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਸੁਰਾਨ
ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਮੁਖ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ

ਕਰਨੀ। ੨ ਨਿਰਏ ਕਰਨਾ।

ਪੰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤਾ. ਬਹਾਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੈਰ ਤੋਂ ਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਸ਼ੁਰੂ।

ਪਟ. ਸੰ. ਪਟ. ਧਾ—ਲਪੇਟਣਾ, ਹਿੱਸੇ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਭੋਲਣਾ, ਜਾਣਾ, ਜਤ ਤੋਂ ਉਖੇੜਨਾ, ਚੀਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤਾ। ੩ ਪਟਤਾ. “ਲੈ ਪਟ ਕੇ ਪਟ ਸਾਬ ਪਛਾਰੇ.” (ਚੰਡੀ ੧) ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਪਟਤੇ ਨਾਲ ਪਛਾੜਿਆ। ੪ ਤਹਿ. ਪਰਤ. ਦਲ. “ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਘਟ ਪਟ ਉਡ ਗਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੫ ਤਖਤਾ. ਕਿਵਾਤ. “ਭਰਮ ਪਟ ਖੁਲੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੬ ਪਤਦਾ. ਕਨਾਤ. “ਘਟ ਕੇ ਪਟ ਪਾਟਹਿ ਤ੍ਰਿਟ ਭਈ.” (ਨਾਪੁ) ਦਿਲ ਦਾ ਪਤਦਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਈ। ੭ ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ. “ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੮ ਉਰੁ. ਰਾਨ। ੯ ਚੱਕੀ ਦਾ ਪੁਤ. “ਚਕੀਆ ਕੇ ਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਗਗਨ ਕੂਮਿ ਪੁਨ ਦੋਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ੧੦ ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. “ਪੂਰ ਰਹਜੇ ਸਭ ਹੀ ਘਟ ਕੇ ਪਟ.” (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਪਟਈ. ਵਿ—ਪਟਾ (ਸਨਦ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

ਪਟਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਟ-ਹਨ. ਕਪੜੇ ਦੇ ਵੱਟਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕਰਤੇ ਡੰਗੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਏ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਐਸਾ ਨਗਾਰਾ। ੨ ਵਡਾ ਢੋਲ। ੩ ਘੋੜੇ ਪੂਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਗਾਰਾ। ੪ ਪ੍ਰਾ—ਕਤਕਾ। ੫ ਸਿਫ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਪੜੇ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਬਾਟਪਾਰ। ੨ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਗਲ ਘੁੰਟਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. “ਜੇ ਪਟਹਾ ਜਨ ਘਾਵਤ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਟਤੇ ਪੂਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੈਥੀ.

ਪਟਹਿ. ਦੇਖੋ, ਪਟਹ.

ਪਟਕਣਾ. ਬ੍ਰਿ—ਪਛਾਤਨਾ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਾਤਨ (ਡੋਗਣਾ).

ਪਟਕਾ. ਸੰ. ਪੱਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰਬੰਦ. ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸਾਢਾ। ੨ ਛੋਟਾ ਸਾਢਾ ਜਾਂ ਪਰਨਾ। ੩ ਮਾ. ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਤੂ ਅਧਕੰਟਿਆ ਜ਼ਮੀਨ ਪੂਰ ਪਟਕਿਆ ਜਾਵੇ. ਪਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਪਟਕਾਰ. ਕਪੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੁਲਾਹਾ। ੨ ਦਰਜੀ। ੩ ਪਟਕਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ.

ਪਟਕੁਟੀ. ਖੇਮਾ. ਫੋਲਦਾਰੀ ਪਾਲ.

ਪਟਣ. ਸੰ. ਪੱਟਨ ਅਤੇ ਪੱਤਨ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਰ. ਸ਼ਹਰ. “ਹਟ ਪਟਣ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਭੰਨੈ.” (ਭਉ ਮ: ੧)

ਪਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਪੱਟਣਾ.

ਪਟਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਟਣ.

ਪਟਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਰਾਬਰੀ. ਸਮਤਾ। ੨ ਉਪਮਾ. ਮਿਸਾਲ। ੩ ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਪਟਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਤਤਾਲ ੨.

ਪਟਨ. ਦੇਖੋ, ਪਟਣ.

ਪਟਨਾ. ਸੰ. ਪਾਟਲਪੁਤ੍ਰ.^੧ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਿਹਾਰ (ਮਗਧ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ. ਪਟਨਾ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੩੨੧-੧੮੪ ਦੇ ਵਿਚਾਕਰ ਮੌਰਯਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰਪਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਟਨੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੯ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਛੇ ਮੀਲ ਚੌੜੀ ਸੀ. ਬਹਿਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪੱਕੀ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ੫੭੦ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ੬੪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੀ ਖਾਈ (ਖੰਦਕ) ਸੱਠ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਪੈਂਤਾਲੀ ਫੁੱਟ ਗੂੰਘੀ ਸੀ.

ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ੩੩੨ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ੮੪੩ ਮੀਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ੧੫੩੭੩੯ ਆਬਾਦੀ ਹੈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਅਜੀਮ ਨੂੰ ਪਟਨੇ ਦਾ ਗਰਵਨਰ ਥਾਪਕੇ ਨਾਮ ਅਜੀਮਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਪਟਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਅਜਾਤਸ਼ਤ੍ਰ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹਨ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਭੀ ਪਟਨੇ ਪਾਸ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਨਾਮ ਕ੍ਰਸਮਪੁਰ-ਪਦਮਾਵਤੀ ਪੁਸ਼ਪਪੁਰ ਭੀ ਹਨ.

ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਕੁਰਦੂਚੇ ਹਨ:—

(੧) ਹਰਿਮੰਦਿਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ. ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਤਖਤ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਫੇਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ ਅਰ ਹੁਣ ਲਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ.

ਪੰਘੂਤਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬਾਲਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਾਰ ਤੀਰ.

ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ.

ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਖੰਡਾ.

ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਕਟਾਰ.

ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਕੰਘਾ ਚੰਦਨ ਦਾ.

ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖਤਾਵਾਂ ਹਾਥੀਦੰਦ ਦੀਆਂ.

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਖਤਾਵਾਂ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹਨ.

ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਆਮਦਨ:— ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਈ ੪੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜਮੀਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ੧੦੦੦) ਰੁਪਯਾ ਸਾਲ ਹੈ.

ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ੩੧।—)॥ ਮਾਹਵਾਰ.

^੧ਪਾਟਲ ਬਿਹਾਰ (Bignonia suaveolens) ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ.

^੨ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਪਤ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਿਆਸਤ ਨਾਥੇ ਤੋਂ ੫੦੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੮੭੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਰੋਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੭੨੦) ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ੪੫੬।) ਸਾਲਾਨਾ.

ਪਟਨੇ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਚਾਨੀਪੁਰ ਦੀ ੨੨ ਵਿੱਥੇ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੧੬੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਮਹੱਲਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੪੪।) ਸਾਲਾਨਾ.

ਮਹੱਲਾ ਜੱਲਾ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੪੦) ਸਾਲਾਨਾ.

ਨਾਥੇ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀਵਾਨ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ੮੭) ਸਾਲਾਨਾ.

ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ੫੦) ਸਾਲਾਨਾ.

(੨) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਇਹ ਪਟਨੇ ਦੀ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਪਾਸ ਕਾਜੀਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਸੀ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕਾਜੀ ਨੇ ਇਹ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਇੱਥੇ ਮੰਤੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

(੩) ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ. ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਜਲਕ੍ਰੀਡਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸਤੀਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਫੋਟਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੪) ਬਤੀ (ਵੱਡੀ) ਸੰਗਤ. ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੈਤ (ਅਥਵਾ ਜੈਤਾਮੌਲ) ਸੇਠ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਿਰਾਸੇ ਹਨ. ਸੈਤ ਸੇਠ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ.

(੫) ਮੈਨੀ ਸੰਗਤ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫੋਟੀ ਸੰਗਤ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ ਮੈਨੀ ਸੰਗਤ.

(੬) ਮੋਹਨਮਾਈ ਕੀ ਸੰਗਤ. ਇਹ ਵੱਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਾਈ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਜਾਣਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਚਣਿਆਂ (ਫੋਣਿਆਂ) ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਰੋਈਆਂ ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਛਕਦੇ. ਇਹ ਥਾਂ ਕੈਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨੰ. ੨, ੩, ੪ ਅਤੇ ੬ ਕਰਮੰਦਰ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ. ਨੰ ੫ ਦੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਰਤਾ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਹਨ.

ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

ਪਟਨੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਜਾਨ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤੂ—ਫਰਹਰੇ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਪਤਕਾ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਟਬੀਜਨਾ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪਟਤਰ (ਸਮਾਨ) ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਦੇ. ਚਮਕਣ

ਵਾਲਾ ਪਤੰਗਾ. ਖਦੌਤ. ਟਨਾਣਾ. ਜੁਗਨੂ. "ਸੂਰਜ ਕੇ ਤੇਜ ਕੇ ਡਰਾਵੈ ਪਟਬੀਜਨੇ." (ਹਨੂ) ਦੇਖੋ, ਜੁਗਨੂ ਅਤੇ ਰਿੰਗਣ ਜੋਤਿ.

ਪਟਮੇਲੀ. ਪੱਟ (ਕਿਵਾਤ) ਮੇਲਨ (ਭੇਡਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਹੱਟ ਤਾਲ. ਹਤਤਾਲ। ੨ ਬਲਵੇ ਆਦਿਕ ਉਪਦ੍ਰਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਟਮੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਮਾਲਧਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪਟਮੰਡਪ. ਸੰਗਤ—ਕਪੜੇ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਮੇਮਾ. ਤੰਬੂ.

ਪਟਰਾਣੀ } ਸੰ. ੧੬੪੬ਵੀਂ-ਪੱਟਰਾਗੜੀ. ਸੰਗਤ—ਪੱਟ (ਤਖ਼ਤ)
ਪਟਰਾਣੀ } ਪੁਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ. "ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ ਪਟਰਾਣੀ," (ਭੈਰ ਨਾਮਏਵ)

ਪਟਲ ਅਥਵਾ ਪਟਲੂ. ਸੰ. ਪਟਲ. ਸੰਗਤ—ਛੱਪਰ. ਛੰਨ। ੨ ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ. "ਹਉਮੈ ਪਟਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਜਾਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਬਿਨ ਹਰਿਨਾਮ ਨ ਟੁਟਸਿ ਪਟਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਪੜਦਾ। ੪ ਪਟਤਾ. ਤਖ਼ਤ। ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧਿਆਏ ਅਥਵਾ ਕਾਂਡ ਆਦਿ ਭਾਗ। ੬ ਤਿਲਕ. ਟੀਕਾ। ੭ ਸਮੂਹ. ਗਰੋਹ। ੮ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਰਣਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰ. ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾ. ਜੈਸੇ "ਓਅੰ ਨਮ:" ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇਈਏ. ਮੁੱਢ ਓਅੰ, ਅੰਤ ਨਮ:। ੯ ਲਾਉ ਲਸਕਰ. ਮਾਯਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਗੀ. "ਗੁਰੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਚਰਨ, ਅਵਰ ਆਸ ਕਛੁ ਪਟਲੂ ਨ ਕੀਜੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਟਲਿ. ਪਟਲ (ਪੜਦੇ) ਕਰਕੇ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਾਇਆ ਪਟਲਿ ਬਿਸਰਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਟਲੂ. ਦੇਖੋ, ਪਟਲ.

ਪਟਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਾ। ੨ ਪਟ (ਵਸਤੂ) ਸਮੁਦਾਯ. ਕਪੜੇ. "ਭਟਵਾਨ ਕੇ ਲਾਲ ਭਏ ਪਟਵਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪਟ (ਵਸਤੂ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦਾਸੀ. ਕਪਤਾ ਪਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੱਤੀਵਾਰ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ. "ਮੇਕਉ ਨੀਤਿ ਡਸੈ ਪਟਵਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਪਟਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਕੁਪਤ ਹੈ.

ਪਟਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪੱਟ (ਤਖ਼ਤ). ਕਾਠ ਦਾ ਚੌਰਸ ਪਾਵੇਦਾਰ ਤਖ਼ਤ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਨਾਨ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਧੋਈਦੇ ਹਨ.

ਪਟਤੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਪਟਤਾ। ੨ ਪਟਤੀ ਜੇਹੀ ਸਾਢ ਸਤਕ, ਜੋ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਸਤਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਤਖ਼ਤੀ. ਲਿਖਣ ਦੀ ਪੱਟੀ। ੪ ਪੱਟ (ਉਰੂ) ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. "ਪਟਤੀ ਪਰ ਖੜ ਠਾਨ." (ਕ੍ਰਵਿ ੬) ਖੱਗ (ਖਤਰ) ਪੱਟ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ.

ਪਟਾ. ਸੰਗਤ—ਪਟਹ. ਕਿਰਚ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਟਾ ਭੁਮਾਯੋ ਜਿਮ ਜਮ ਧਾਯੋ." (ਰਾਮਾਵ) "ਪਟਾ ਸੇ ਪਟੰਬਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੯) ੨ ਕਾਕਪਕ. ਥਾਉਂ ਦੇ ਖੰਡ ਜੇਹੇ

ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ। ੩ ਪੱਟਾ. ਸਨਦ. ਅਧਿਕਾਰਪਤ੍ਰ. "ਜਮ ਕੇ ਪਟੇ ਲਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਕੁੱਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਫਲ ਪਹਿਰਾਈ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਪੱਟੀ। ੫ ਠੇਕਾ.

ਪਟਾਕ. ਅਨੁ—ਡਿਗਣ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪਾਟਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ

■੪੨■

ਪਟਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਪਟਾਕ ਬਬਦ। ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਟਾਕ ਬਬਦ ਉਪਜੇ ਐਸੀ ਵਸਤੂ, ਜੈਸੇ—ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਪਟਾਕਾ.

ਪਟਾਕੋਪ. ਪੜਦੇ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਰੰਗਸਾਲਾ (ਥੀਏਟਰ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਪੜਦੇ ਦਾ ਪਤਨ.

ਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭਰਵਾਉਣਾ. ਅਟਵਾਉਣਾ। ੨ ਖੁਦਵਾਉਣਾ. ਪੁਟਵਾਉਣਾ.

ਪਟਿਆਲਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫੂਲ ਮਿਸਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਿਲਾ ਬਣਾਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੧੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਰ ਰਾਜਪੁਰਾ ਭਟਿੰਡਾ ਸਮਾਸਟਾ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਦਾ, ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਪਿਛਲੀ ਮਰਫੂਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੪੬, ੮੭੪ ਹੈ.

ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ, ਮੋਤੀਬਾਕ, ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ਅਤੇ ਬਾਕ, ਮਹੇਂਦੂ ਕਾਲਿਜ ਅਤੇ ਰਾਜੇਂਦੂ ਹਸਪਤਾਲ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ.

ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ

ਭਾਵੇਂ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਕੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤੇ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦਾ ਮੂਲ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਇਸੇ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ "ਬਾਬੇ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ

ਮਾਈ ਸਾਈ¹ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਫੂਲ ਨਗਰ ਹੋਇਆ.² ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦਬਦਬਾ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਉੱਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਕਈ ਦਿਲਾਖੇ ਸਮਸ਼ੇਰ ਦੇ ਜੋਰ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਅਰ ਬਰਨਾਲਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਆਦਿ ਨਗਰ ਵਸਾਏ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਜੈਨਖਾਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਦਿਲਾਖਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

¹ਇਹ ਬੁੱਟਰ ਛੋਤ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨਾਨੂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

²ਖਲੀਫ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਸਨ ਕ੍ਰਿਤ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ (ਸਨ ੧੬੯੫) ਦਾ ਜਨਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਦਾਰ, ਸੂਰਵੀਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਵਰਤਾਏ ਫਕਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਫਤੇ ਕੌਰ³ ਭੀ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤ੍ਨਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ.

੨੭ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ (੨੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੭੬੫) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ.

ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ

ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹਾਫ਼ ਵਈ ੭ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ (ਸਨ ੧੭੪੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਸਨ ੧੭੬੫ (ਸੰਮਤ ੧੮੨੨) ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਰਾਜਕੁੰਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ. ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਬੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ.⁴ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿਲਾਖੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਅਰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੪ (ਸਨ ੧੭੬੭) ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਤੋਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਮਰਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਫੁਡਵਾਕੇ "ਬੰਦੀਛੋਤ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੮ ਵਿੱਚ ਭਟਿੰਡਾ ਫਤੇ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਸੈਫਾਬਾਦ (ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ) ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਫੱਕੁਣ ਵਈ ੮ ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ (ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੮੧) ਨੂੰ ਤੇਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜਲੇਦਰ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਵਈ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ (ਸਨ ੧੭੭੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਭੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਈ ਹੁਕਮਾਂ ਵਾਂਗ, ਅਤੇ

³ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭੱਠੇ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਨੇ ਦੇ ਡੈਧਰੀ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

⁴Sardar Jassa Singh had given the young chief (Amar Singh) the pahul or baptism, always a bond of affection among the Sikhs, and there was more sincere friendship between them than had existed in the time of Ala Singh. (The Rajas of the Punjab, p. 31).

ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੀਵਾਨ ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ। ਰਾਣੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕੌਰ ਭੂਮੀਆ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਫਗਵਾੜੇ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ) ਨਾਨੂਮੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ।

ਸੰਮਤ ੧੮੪੪ (ਸਨ ੧੭੮੭) ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨਾਲ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸਾਥ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਈ।

ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਬਨ੍ਹੋਯਾ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਹੋਈ ਸੀ), ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਰਹੀ। ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਡੇ ਸਿੱਧੇ ਸਭਾਊ ਵਾਲੇ, ਲਾਈਲੰਗ ਅਤੇ ਨੀਤਿਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਅਵਾਣ ਸਨ। ਜੋ ਕਿਤੇ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਖਤਾ ਨਾ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਅਨੇਕ ਆਵਤਾਂ ਆ ਪੈਂਦੀਆਂ।

ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤਰਾਊ ਅਤੇ ਲਛਮਨਰਾਊ ਮਰਹਟੇ ਜਦ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨਲੰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਿਲਦੇ ਦੇਖਕੇ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਰਬੋਂ ਉਤਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਧੂਹਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਆਗੂ ਬਣੀ, ਅਰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਜਿੱਤਕੇ ਫਤੇ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜਾਉਂਦੀ ਪਟਿਆਲੇ ਆਈ। ਸਨ ੧੭੯੬ ਵਿੱਚ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਜਦ ਅਬਾਤੀ ਵੈਲੀ, ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਲੈਜਾਕੇ ਉੱਥੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੭੯੯ (ਸੰਮਤ ੧੮੫੬) ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਰਾਣੀ ਆਸ ਕੌਰ (ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ) ਰਾਜਕਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ।

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦੂਰਦੇਸ਼ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਰਾਜ ਦੀ ਰਖਤਾ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ।

ਚੇਤ ਵਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ (੨੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਾਸਸਿੰਘ ਚੱਠੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਆਸ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੫੫ (੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੯੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਹਾੜੂ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ (੩੦ ਜੂਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ। ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਣੀ ਆਸ 'ਦੇਖੇ, Mr Metcalf ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਨੋਟ ੧੭ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੮ ਦਾ।

ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ।

ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਨੋਧੇ (ਨੌਨਿਧਿਰਾਇ) ਦੇ ਸੁਪੁਰਦ ਰਿਹਾ।

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਬਨੇਸਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਸਨ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ। ਸਨ ੧੮੧੪ ਦੇ ਗੋਰਖਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਮਾਈ ਆਸ ਕੌਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ।

ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਫਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ੨੦ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਕਰਜ਼ ਦਿੱਤਾ, ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਣ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸੂਰਵੀਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਅੰਦਰ ਜਿਤਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਨ ਸਾਰੇ ਪਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਾਂ ਲਾਈਆਂ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੪ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ (ਸੰਮਤ ੧੯੦੨) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮੱਘਰ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ (੨੬ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੩) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਵਦੀ ੬ ਸੰਮਤ ੧੯੦੨ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੬) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਰ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੂਰਵੀਰ ਯੋਧਿਆਂ, ਪੰਡਿਤਾਂ, ਉੱਤਮ ਕਵੀਆਂ ਅਰ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਫਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਰ ਖਿਲਤ ੪੧ ਕਿਸਤੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਲਾਮੀ ੧੭ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੋਈ। ਸਿੱਖਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੮੫੭—੫੮ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੪) ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਫਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੮੫੮ ਵਿੱਚ ਧੌਲਪੁਰ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਅਤੇ ਅਵਧ ਵਿੱਚ

'During the disturbances of 1857-58 no prince in India showed greater loyalty or rendered more conspicuous service to the British Government than the Maharaja of Patiala. He was the acknowledged head of the Sikhs, and his hesitation or disloyalty would have been attended with the most disastrous results, while his ability, character, and high position would have made him a most

Continue...

ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਤੇਜ਼ਕੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਕੇ ਨਵਾਬ ਭੱਜਣ ਦਾ ਜਬਰ ਕੀਤਾ ਇਲਾਕਾ ਨਾਚਨੌਨ, ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਅਰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ, ਪੁਣਦੰਡ ਦੇਣ ਆਦਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਮੰਗ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ।¹

੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੦ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ (Lord Canning) ਨੇ ਅੰਥਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਛਾਡਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ, ਅਰ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੨ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰ ਹੋਕੇ ਕਲਕੱਤੇ ਭੇਏ।

ਆਪ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਜੋ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ formidable leader against the Government. But following the honourable impulses of gratitude and loyalty, he unhesitatingly placed his whole power, resources, and influence at the absolute command of the English, and during the darkest and most doubtful days of the mutiny, he never for a moment wavered in his loyalty, but, on the contrary, redoubled his exertions when less sincere friends thought it politic to relax theirs. ***

His support at such a crisis was worth a brigade of English troops to us and served more to tranquillise the people than a hundred official disclaimers would have done. **

He also gave a loan of five lakhs of rupees to Government, and expressed his willingness to double this amount, but no more was required of him.

The Patiala contingent employed in the British cause during 1857, consisted of 8 guns, 2156 horse, 2846 infantry, with 156 officers, the most distinguished of whom were Sirdar Partab Singh and Syad Muhammad Hussain, who commanded the detachment at Delhi, Kaur Dip Singh at Thanesar, Hira Singh and Hazra Singh at Ambala, Sirdar Karam Singh and Kahan Singh at Hissar, Sirdar Dal Singh and Fateh Singh at Hansi, and Sirdar Jiun Singh at Ferozpur. (The Rajas of the Punjab, P 213, 214, 216).

¹The three Phulkian Chiefs accordingly, solicited,

ਅਹਿਦੰਦੇਮਾਨ ਬਾਪੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਨੀਤਿਵਿਧਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਛਡਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾਖੰਬ ਦੇ ਹਿਰ ਲਈ ਆਪਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ "ਧਰਮਧੁਜਾ", ਦੇ ਸਾਥੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਚਿਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਮੋਤੀਬਾਗ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਣਾਕੇ ਕਬਾਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।

ਉਨਤਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੧੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੬੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੮) ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ।

ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾ ਸੀ, ਜਦ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੇ ਰਈਸ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਪੂਰੇ ਨੀਤਿਵੇਤਾ, ਪੂਜਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਟਰੂਪ ਹੋਏ, ਪਰ ਪੂਜਾ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਰਤਨ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੋਪ in 1858, that the power of life and death might be again restored to them. During the mutiny, indeed, it had been restored, for, without it, they could never have maintained order in their territories, and they were then specially authorised to execute heinous offenders without reference to the Commissioner: and the Government, in 1858, granted them the right fully and absolutely, as they desired, considering that they might with safety be entrusted with the power. ***

The second request of the Chiefs was, that in case of a minority in anyone of the three houses, a Council of Regency, formed of three of the old and trusted servants of the State, should be appointed by the British Agent and the other two Phulkian Chiefs, while, from this Council, strangers and the relatives of the minor should be excluded. The Government agreed to this request.

The third and fourth clauses of the memorial of the chiefs asked for the right of adoption, in default of male issue, from among the members of the Phulkian family; and in case of the death of a chief without male issue and without having adopted an heir, that the two remaining Chiefs should have power to elect a successor from the same family. (The Raja of the Punjab, p. 224, 225)

ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੇਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹ ਸੁਭਾਫੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਪਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮਿ੍ਰਗਿੰਦ) ਸੰਗਰੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕੈਧੇ ਦੇਵ ਤੁਈ ਧਰਾ ਏਕਮਈ ਹੋਤ ਦੇਖ
ਧਾਏ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਹੋਂਦ ਹਿੰਦਵਾਨ ਕੀ,
ਨਿਪਤਿ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ
ਭੂਪਤਿ ਭੂਪੁਰ ਸਿੰਘ ਅਵਧ ਨਿਪਾਨ ਕੀ,
ਸੰਮਤ ਉਨੀ ਸੋ ਉਨੀਂ ਅਗਰਨ ਅਸਿਤ ਸਾਤੈ
ਸ੍ਰੀ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਬੈਕੁੰਠ ਪਯਾਨ ਕੀ,
ਬੀਸੇ ਬਦੀ ਕਾਤਕ ਤੁਯੋਦਯੀ ਭੂਪੁਰ ਸਿੰਘ
ਮਾਘ ਬਦੀ ਤੀਜ ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਯਾਨ^੧ ਕੀ,
ਜਗ ਉਜਿਆਰੇ ਭੁਜਭਾਰੇ ਨੀਤਿ ਨੇਮ ਵਾਰੇ
ਤੀਨੋਂ ਤੁਈਵੇਦ ਕੇ ਨਿਤਾਤ ਭੇਦਵਾਰੇ ਹੈ,
ਦਾਨਾ ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਹੈ ਉਦਾਰ ਦਾਨੀ
ਸਾਰ ਇਨਸਾਫ ਕੇ ਔਸਾਫ ਵਪੁ ਧਾਰੇ ਹੈ,
ਤੀਨਹੁ ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਕੀ “ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ” ਧਾਰਾ
ਤੀਨਹੁ ਭੂਵਨ ਜਸ ਪੂਰ ਬਿਸਤਾਰੇ ਹੈ,
ਅਰਸੇ ਮਛੀਫ ਮੇ ਸ਼ਰੀਫ ਯੇ ਰਈਸ ਤੀਨੋਂ
ਦੇਖੀਏ! ਬੈਕੁੰਠ ਤਜਰੀਫ ਲੇ ਪਧਾਰੇ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੨ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੦) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਦਸ ਥਰੇ ਰਾਹ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ (੨੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੨) ਨੂੰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ। ਆਪਣੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ (The Council of Regency) ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ^੨ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਜਕਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ (Canal) ਰੋਪਤ ਤੋਂ ਕੰਢਣੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੋਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ।^੩

^੧ਅਕੁਹਾਧਣ (ਮੱਘਰ) ਬਦੀ ੭.

^੨ਜਵਾਹੀ, ਪਰਲੋਕਯਾਤ੍ਰਾ.

^੩ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਜਗਦੀਸ ਸਿੰਘ, ਫਖਰੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਹਿਮਯਸ ਸਨ.

^੪ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਹੀ ਖਰਚ ਨਾਲ ਬਣੇ ਅਰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਕਰੇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ “ਪੰਜਾਬ ਰਾਜਾ” ਪੰਨਾ ੨੪੭.

ਇਹ ਨਹਿਰ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤ ਰਿਪਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਦੂਤ ਬਾਦ.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਾਤਾ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਸਨ. ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ੨੦੦੦੦) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਸਨ ੧੮੭੧ ਵਿੱਚ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੮੭੩ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੂਰਭਿੱਖਗ੍ਰਸੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਬਖਸ਼ਿਆ.

੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੭੫ ਨੂੰ ਵਾਇਸਰਾਇ ਹਿੰਦ (Earl Northbrook) ਦੇ ਪਟਿਆਲੇ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹੇਂਦ੍ਰਕਾਲਿਜ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿਦਯਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੰਦਾਵਰ, ਦਿਲੇਰ, ਚੜ੍ਹਚ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਸਵਾਰ ਸਨ. ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੈਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ. ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਭਰਕਤ ਨਾ ਹੋਈ, ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੬ (ਸੰਮਤ ੧੯੩੩) ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਅਥਾਨ ਮ੍ਰਿਤਨੁ ਹੋਣ ਪੂਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵਡਾ ਸ਼ੋਕ ਮਨਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੇਰ ਵਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਆਪ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਰੀਜੈਂਸੀ ਨੇ ਕੀਤਾ^੧. ਰਾਜਪੁਰਾ ਭਟਿੰਡਾ ਫੋਲਵੇ ਨਿਨ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ.

ਸਨ ੧੮੭੯ ਦੇ ਕਾਭੁਲਸੰਭ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਫੋਲਵੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਏ, ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੮੫ (ਸਨ ੧੮੮੮) ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਭਾਵੀ ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਚਕੋਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਵਾਇਸਰਾਇ ਹਿੰਦ ਅਤੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ.

ਸਨ ੧੮੯੭ ਦੇ ਤੀਰਾਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗਤ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਸਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਅਠਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਰ, ਵੱਡੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ,

^੧ਇਸ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸਰ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਚੌਧਰੀ ਰਕੁਤਰਾਮ

ਸਨ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤ ਰਿਪਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ

ਦਿਲੋਰ ਅਤੇ ਪੋਲੋ ਕ੍ਰਿਕਟ ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜ ਰੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਭਵ ਤੋਂ ੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੯੧ (ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੪੮) ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੇਠ ਪੂਰ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ। ਆਪ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੌਂਸਲ ਆਵ ਰੀਜੈਂਸੀ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਫੂਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੈਂਬਰ ਲਾਲਾ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਅਰ ਖਲੀਫਾ ਮੁਹੰਮਦਹੁਸੈਨ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਐਚੀਸਨ ਕਾਲਿਜ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਟਾਕਾਇਦਾ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੦੮ (੨੬ ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੯੬੪) ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਜਨਰਲ ਸਰਦਾਰ ਫੂਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਬਖਤਾਵਰ ਕੌਰ ਨਾਲ ਬਾਈ ਹੋਈ, ਜਿਸਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ੭ ਜਨਵਰੀ, ੧੯੧੩ (੨੫ ਪੋਹ, ੧੯੬੬) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਯਾਦਵਇੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ।

ਸਨ ੧੯੦੮ ਦੇ ਮੋਹਮੰਦ ਅਤੇ ਕਾਮੇਲ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਸਰਹੰਦੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ।

੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੦੯ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਲਾਰਡ ਮਿੰਟੋ ਨੇ ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੦ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਯੂਰਪ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਬਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. (G.C.I.E.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ।

ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਮਹਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਯੁੱਧਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਰਣ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਅਦਨ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਕਰਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਨਜ਼ੁਕ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਜੋ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਕਦਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੰਗਰੂਟ (recruits) ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯਾ ਅਨੇਕ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਭੋਜ ਨੇ ਮਿਸਰ, ਮਿਸੋਪੋਟੇਮੀਆ ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਲਾਘਾਯੋਗਤਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਸਨ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤੇ।

੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਜੀ. ਬੀ. ਈ. (G.B.E.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸਲਾਮੀ ੧੯ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ (Major General) ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ। ਇਸੇ ਸਾਲ (੧੯੧੮), ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਵਾਰ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ (Imperial War

Conference) ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰੂਲਿੰਗ ਪ੍ਰਿੰਸਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਹੋਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਏ।

ਯੂਰਪਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਡਾ ਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਬਹੁਤ ਸਲਤਨਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚ ਜਨਮਨ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਸਨ ੧੯੧੯ ਦੇ ਅਫਗਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. (G.C.S.I.) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ। ੧੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਵੀ. ਓ. (G.C.V.O.) ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (King) ਦੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਬਾਪੇ ਗਏ। ਸਨ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ੧੫ ਲੁਇਆਨਾ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਕਰਨੈਲ ਹੋਏ। ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੬ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ੩੧ ਤਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਰੋਂਦ੍ਰਮੰਡਲ (The Chamber of Princes) ਦੇ ਚਾਂਸਲਰ (Chancellor) ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ:—

ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਖ਼ਾਸ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਅ ਮਨਸੂਰੇ ਜ਼ਮਾਨ ਅਮੀਰੁਲ ਉਮਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਰਾਜੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾਏਰਾਜਗਾਨ ਸਰ ਰੂਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ, ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ, ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.; ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ.; ਜੀ. ਸੀ. ਵੀ. ਓ.; ਜੀ. ਬੀ. ਈ.; ਏ. ਡੀ. ਸੀ.; ਐਫ਼. ਆਰ. ਜੀ. ਐਸ.; ਐਫ਼. ਈਫ਼. ਐਸ.; ਐਮ. ਆਰ. ਏ. ਐਸ.; ਐਮ. ਆਰ. ਐਸ. ਏ.; ਐਫ਼. ਆਰ. ਸੀ. ਆਈ.; ਐਫ਼. ਆਰ. ਐਚ. ਐਸ.^੧

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫੪੧੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ। ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ੧੪੯੯੭੨੯ ਹੈ ਅਰ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ੧, ੨੨, ੭੩, ੭੧੯ ਰੁਪਯਾ ਹੈ।

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ੧੪ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ੩੫੮੦ ਪਿੰਡ ਹਨ।

^੧ਫੈਲੀਅਮ ਵੱਲੋਂ—The Grand Cross of the Order of Leopold. ਵ੍ਹਾਸ ਵੱਲੋਂ—Grand officer of the Legion of Honour. ਇਟਲੀ ਵੱਲੋਂ—The Order of the Crown of Italy. ਮਿਸਰ ਵੱਲੋਂ—The Grand Cordon of the Order of Nile.

^੨Lt. General his Highness Farzand-i-khas Daulat-i-Inglishia Mansur-i-Zaman Amir-ul-Umra Maharaja-Dhiraj Rajeshwar Sri Maharaja-i-Rajgan Sir Bhupindar Singh Mahinder Bahadur, G.C.S.I.; G.C.I.E.; G.C.V.O.; G.B.E.; A.D.C.; F.R.G.S.; F.Z.S.; M.R.A.S.; M.R.S.A.; F.R.C.I.; F.R.H.S. Ruler of Patiala State.

ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੂਪੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਫੌਜ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਸਰਵਿਸ— ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਰਸਾਲਾ (Lancers)
੫੨੬ ਸਫਾਰ.

ਪਲਟਨ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ੭੪੦ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੇ ੭੪੦ ਸਿਪਾਹੀ.

ਲੋਕਲ— ਰਸਾਲਾ ੧ ਅਤੇ ਪਲਟਨਾਂ ੨.

ਤੋਪਖਾਨਾ— ੮ ਤੋਪਾਂ, ਗੋਲੀਦਾਜ਼ ੧੫੦.

ਪੋਲੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੨੦੦ ਅਤੇ ਠਾਣੇ ੩੧ ਹਨ.

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਕਾਲਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਏ. ਤਕ ਬਿਨਾ ਫੀਸ ਵਿਦਯਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਡੂਪੇਂਦ੍ਰ ਤਿੱਬੀਆ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਡੂਪੇਂਦ੍ਰ ਐਕੀਕਲਚਰਲ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਭੀ ਉੱਤਮ ਹਨ.

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ੧੧ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੩੦ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ੨੫੩ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ.

ਫਰਸ਼ਸਕੂਲ— ਇੱਕ ਹਾਈ, ਇੱਕ ਮਿਡਲ, ੪੪ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹਨ.

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ੮੦ ਰੋਗੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਲੇਡੀ ਡਾਫਰਿਨ ਸਨਾਨਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੨ ਬਿਸਤਰ ਹਨ ਸ਼ਨਾਘਾ ਯੋਕਰ ਹਨ. ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ੮ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ੨੮ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ ਹਨ.

ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ “ਬਾਬਾ ਅਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਜ” ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਵਾਸਤਾਂ ਹਨ:—

੧ ਗੁਰਮਨਾਮਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ, ਇਸਦਾ ਪਾਠ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

੨ ਤੇਕਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡੋਲਾਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ੧੨ ਸੌਰ ਪੱਕਾ ਹੈ.

੩ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ.

੪ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਤਲਵਾਰ.

੫ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ, ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਗਾ.

੬ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਦੋ ਛਾਂਕਾ ਤੀਰ, ਇਸ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੰਦ ਹਨ.

੭ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਰਛਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੱਤ (ਦਸੂ) ਅਜੀਬ ਜੌਹਰਦਾਰ ਹੈ.

੮ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਸਫਾਸੰਗ.

੯ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਟਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ, ਰਹਿਰਾਸ—
“ਸਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਸਰਮਾ—” ਤਕ, ਕੀਰਤਨਸੋਹਲਾ, ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਲੋਕ, ਸਲੋਕ ਸਹਸਕਿਰਤੀ ਅਰ ਭਾਬਾ ਹੈ.

੧੦ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਕਟਾਰ.

੧੧ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਪਉਏ, ਜੋ ਪਿੰਡੀਘੋਬ ਦੇ ਸੇਠ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ.

੧੨ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਨੇ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ.

ਪਟਿਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਟਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟੀਆ ਅਤੇ ਪੱਟੀ.

ਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੱਟੀ. ੩ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਰਤੀ.

“ਸਚੀ ਪਟੀ ਸਚੁ ਮਨਿ, ਪਡੀਐ ਸਬਦ ਸੁ ਸਾਰ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ.” ××× (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਪੁਰ ਵਾਹਕੇ ਚਿਪਕਾਏ ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ (tress). “ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆਂ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਟੀਆ. ਸੰਗਤ—ਤਰਤੀ. ਪੱਟੀ. “ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੋਪਾਲਾ.” (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪਟੀਆਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਿਆਲਾ.

ਪਟੀਯਸ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ. ਵਡਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਪਟੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦਨ. “ਬੀਚਨ ਕੇ ਤਨ ਚੀਰ ਪਟੀਰ ਸੇ.” (ਚੰਡੀ ੧) “ਪੁਸਪ ਕਪੂਰ ਪਟੀਰ ਘਨੇਰਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਕਾਮਦੇਵ. ੩ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ. ੪ ਬੰਦਲ. ਮੇਘ. ੫ ਭੋਜਲੋਚਨ. ੬ ਉਦਰ. ਢਿੱਡ. ੭ ਕਪਿੱਥ. ਕੈਥ ਬਿਰਛ. ੮ ਬੋਹਤ. ਵਟ. ੯ ਚਾਲਨੀ. ਛਾਲਣੀ.

ਪਟ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪੱਟ. ਰੋਸਮ. ੨ ਰੋਸਮੀ ਵਾੜ੍ਹ. “ਜਿਨ ਪਟ੍ਰ ਅੰਦਰਿ, ਬਾਰਿਰ ਕੁਦਰੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਹੋਇ ਉਂਨ ਕਤਾਇਦਾ, ਪੈਧਾ ਲੋਤੈ ਪਟ੍ਰ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੰਜੋਆ. ਕਵਚ. “ਅਭੈ ਪਟ੍ਰ ਰਿਪੁ ਮਧ ਤਿਹ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੪ ਸੰ. ਪਟ੍ਰ. ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ੫ ਨਿਪੁਣ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਤਾਕ. ੬ ਛਲੀਆ. ੭ ਰੋਗਰਹਿਤ. ਨਰੋਆ. ੮ ਤਿੱਖਾ. ੯ ਸੁੰਦਰ. ੧੦ ਸੰਗਤ—ਨਮਕ. ਲੁਣ. ੧੧ ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ. ੧੨ ਕਰੋਲਾ. ੧੩ ਚੀਨੀ ਕਪੂਰ.

ਪਟ੍ਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟਕਾ.

ਪਟ੍ਰਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਤੁਰਾਈ. ੨ ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ. ੩ ਚਾਲਾਕੀ.
ਪਟ੍ਰਤ੍ਰ }

ਪਟ੍ਰਆ. ਸੰਗਤ—ਪੱਟ (ਰੋਸਮ) ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਪੱਟ ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਸਾਹਜਹਾਪੁਰ ਮੇ ਹੁਤੀ ਇਕ ਪਟ੍ਰਆ ਕੀ ਨਾਰਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧) ੩ ਰੋਸਮ ਦਾ ਕੀਤਾ.

ਪਟੇਬਾਜ. ਸੰਗਤ—ਪਟਹ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੈਫ ਅਰ ਗਤਕਾ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਟੇਤ. ਪਟਹ ਦਾ ਖਿਲਾਰੀ. “ਪਥਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੋਇ ਕੈ ਜਾਨਹੁ; ਪਟੇਬਾਜ ਇਕ ਸੂਰ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ.” (ਨਾਪੁ) ਸੂਰਮਾ ਕਰਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਟੇਬਾਜ ਕੇਵਲ ਖੇਡ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪਟੇਬਾਜੀ. ਸੰਗਤ—ਪਟਹਬਾਜੀ. ਸੈਫ ਅਤੇ ਗਤਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ.

ਪਟੇਰ. ਸੰਗਤ—ਪੱਟੇਰਕ. ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਚੋੜੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਫੁਟ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਰਮ ਰਟਾਈਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਦਾ

ਨਾਮ ਬਚ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. *Typha Angustifolia*.

ਪਟੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਰ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਲ। ੩ ਸੰ. ਪਟਲ. ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦਾ ਪਤਦਾ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ, ਜੋ ਨੇੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਰਖੜਾ ਲਈ ਕਵਚ ਦੇ ਨਾਲ ਯੋਧੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਸਜ ਚਿਲਤਹਿ ਸੰਜ ਪਟੇਲ." (ਸਲੋਹ) "ਸੰਜ ਪਟੇਲਾ ਪਾਏ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਪਟੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਲ ੩.

ਪਟੈ. ਦੇਖੋ, ਪਟਹ ਅਤੇ ਪਟਾ.

ਪਟੈਤ. ਦੇਖੋ, ਪਟੇਬਾਜ਼.

ਪਟੈਲ. ਸਿੰਧੀ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆ.

ਪਟੋਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਟੋਲੀ.

ਪਟੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਸੀ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਪਰਵਲ ਦੀ ਥੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ, ਵੈਦ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. *Trichosanthes Cucumerina*.

ਪਟੋਲਾ. ਸੰਗੜਾ—ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਪਟੋਲ ੧. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤਾ ਢਕਣ ਕੂ ਪਤਿ ਮੇਰੀ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) "ਪਾਤਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ, ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਟੋਲੀ. ਸੰਗੜਾ—ਪੱਟ (ਰੋਸ਼ਮ) ਦਾ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੱਖੁ ਰਹੈ ਪਟੋਲੀ ਭਾਹਿ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਲੱਖੁ। ੨ ਪੱਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਪਟੋਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੩ ਡਿੱਗ. ਪੱਲਾ. ਲਤ. ਵਾਮਨ.

ਪਟੰਤਰ } ਡੁੱਲ. ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਟਤਰ. "ਭਾਸੁ ਪਟੰਤਰ ਨਾ ਪਟੰਤਰਾ } ਪੁਜੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਟੰਬਰ. ਸੰਗੜਾ—ਪੱਟ-ਅੰਬਰ, ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ. "ਪਹਿਰੇ ਪਟੰਬਰ ਕਰਿ ਅੰਬਰ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਟੰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਪਟੰਬੁ.

ਪੱਟ. ਪੱਟਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਖੋਦ. ਪੁੱਟ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਉਰੁ. ਰਾਨ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਲੱਕ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲੱਤ ਦਾ ਮੋਟਾ ਭਾਗ। ੩ ਟੋਆ। ੪ ਤੋੜ. ਦਰਾਰ। ੫ ਵਿੱਥ। ੬ ਪਾਟ. ਦੋਹਾਂ ਕੰਢਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਰਿਆ ਦੀ ਚੌੜਾਈ। ੭ ਸੰ. ਪੱਟ. ਨਗਰ। ੮ ਮੁਲਕ। ੯ ਚੌਰਾਚ. ਚੁਰਸਤਾ। ੧੦ ਪਟੜਾ. ਤਖਤਾ। ੧੧ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਲੇਖਪਤ੍ਰ. ਪੱਟਾ। ੧੨ ਢਾਲ। ੧੩ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ। ੧੪ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੧੫ ਰੋਸ਼ਮ। ੧੬ ਉਹ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਪੀਠੀ ਜਾਵੇ.

ਪੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਤਪਾਟਨ. ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ.

ਪੱਟਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪੜਤਾਲ ੨.

ਪੱਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. ਪੱਤਨ. "ਪੁਰਬ ਪੱਟਨ ਉਪੱਟ." (ਕਲਕੀ) ਪੁਰਵਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਬਾਰ ਕਰਕੇ.

ਪੱਟਾ. ਸੰ. ਪੱਟ. ਸੰਗੜਾ—ਤਖਤੀ. ਪੱਟੀ। ੨ ਸਨਦ. ਅਧਿਕਾਰਪਤ੍ਰ। ੩ ਪਟਕਾ. ਕਮਰ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਟਹ.

ਪੱਟਿਸ. ਸੰ. ਧੜਿਥਾ. ਸੰਗੜਾ—ਨਚਕੀਲੇ ਅਸਪਾਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਧਾਰ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਪੁਰ ਹੱਥ ਦੀ ਰਖੜਾ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪੱਟਿਸ ਚਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮਾ, ਮਧਯਮ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਅਤੇ ਅਧਮ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਰੰ ਪੱਟਿਸੰ ਪਰਘ ਪਾਸੀ ਸੰਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਤਿੰਨ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲਾ ਨੋਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਛਤ (ਦੰਡ) ਚਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੱਟੀ. ਸੰਗੜਾ—ਤਖਤੀ. ਛੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪਟੀ। ੨ ਲੱਤ ਲੱਕ ਆਦਿ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੩ ਜਖਮ ਅਤੇ ਫੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕਪੜਾ। ੪ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਉੱਨੀ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਜ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਾਬੂਲ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਉੱਤਮ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੈ। ੫ ਪੜਦੇ ਦਾ ਵਸਤੂ ਬਨਾਤ ਆਦਿ. ਸੰ. ਅਪਟੀ। ੬ ਭਾਜ. ਦੋੜ। ੭ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੱਤੀ। ੮ ਨਹੋਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਕੁਸੂਰ ਰਸੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੁਸੂਰ ਰੋਲਵੇ ਲੈਨ ਪੁਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਥੇ ਉੱਤਮ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਟਡ (stud) ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ੯ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ੨.

ਪੱਟੂ. ਸੰਗੜਾ—ਉੱਨੀ ਮੋਟਾ ਵਸਤੂ। ੨ ਵਿ—ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘਰਖੇਉ.

ਪਠ. ਸੰ. ਧਕ. ਧਾ—ਸਿੱਖਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਣਾ.

ਪਠਨ. ਪ੍ਰਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੋਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਥਾਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਾਠ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਠ.

ਪਠਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗਤ.

ਪਠਨੇਟਾ. ਸੰਗੜਾ—ਪਠਾਣ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਪਠਾਣਵੰਸੀ. "ਕੌਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਸੇ ਪਠਨੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਪਠਾਣ } ਪਸ਼ਿਮ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਨਿਵਾਸੀ
ਪਠਾਨ } ਲੋਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਫਗਾਨ ੨. "ਮੁਗਲ ਪਠਾਣ ਭਈ ਲੜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਪਠਾਨਕੋਟ. ਦੇਖੋ, ਪਥਾਨੀਆ.

ਪਠਾਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਾਥਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਣਾ.
ਪਠਾਵਨ }

ਪਠਿ. ਪੜ੍ਹਕੇ। ੨ ਭੋਜਕੇ.

ਪਠਿਤ. ਵਿ—ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ.

ਪਠੀ. ਪੜ੍ਹੀ। ੨ ਭੋਜੀ.

ਪਠੀਨ. ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਠੀਨ. "ਨੀਰ ਬਿਹੀਨ ਪਠੀਨ ਅਧੀਨ." (ਨਾਪੁ)

ਪੱਠਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਹ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਚਾਰਾ। ੩ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਹ ਨਸ, ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ਕਰਮ ਅਤੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਚੇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ. Sinew। ੪ ਬੱਚਾ। ੫ ਨੌਜਵਾਨ.

ਪੱਠੇਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ.

ਪੱਠੀਆ } ਸੰਗਤਾ—ਪੱਠਤ। ੨ ਪੱਠਾ. ਪੁਸ਼ਾਰੀ. ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ.

ਪੱਠੀਆ } "ਪੱਠੀਆ! ਕਵਨ ਕੁਮਤਿ ਤੁਮ ਲਾਏ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਥਨ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ ੨. "ਪਥੇ ਕੁਨੇ ਨਾਹੀ ਕਢ, ਬਉਰੇ!" (ਆਸ ਕਬੀਰ)

ਪਵਾਣਾ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਹੌਰ ਵੱਲੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਜਲੂਣ ਜੱਟ ਨਾਲ, ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਭਗਤ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਰਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਚੜ੍ਹਵੇਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ.

ਪਵਿਅਉ. ਪਤ੍ਰਿਆ. ਪਠਨ ਕੀਤਾ. "ਤੈ ਪਵਿਅਉ ਇਥੁ, ਮਨਿ ਧਰਿਓਂ ਇਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਣ. ਸੰ. ਧਨ. ਧਾ—ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਖਰੀਦਣਾ, ਖੇਡਣਾ, ਜਿੱਤਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰਤ ਲਾਏ ਖੇਡੀ ਹੋਈ ਬਾਜੀ. ਜੁਆ. "ਭਹੁਤੇ ਸੁਭਟ ਰਹੇ ਪਣ ਠੌਰ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਪੁਤਿਗਤਾ. ਪੁਣ। ੩ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੪ ਸੌਂਦਾ. ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੫ ਵਪਾਰ। ੬ ਉਸਤਤਿ. ਦੇਖੋ, ਧੂ-paan। ੭ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਭੇਲ ੧੧ ਅਬਦਾ ੨੦ ਮਾਥੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ. "ਤੀਨ ਤਾਂਬੁਪਣ ਮੇਲ ਸੁਨਾਏ" (ਨਾਪੁ) ੮ ਪੁਤਰ—ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਾਕੇ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸੰਗਤਾ ਬਣਾਈ ਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਅਗਰਾਨਪਣ, ਬਲਪਣ, ਤਿੱਖਪਣ ਆਦਿ. ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਪੁਣਾ ਅਤੇ ਪਨ ਹੈ.

ਪਣਠ. ਸੰ. ਪੁਨਸ਼. ਵਿ—ਨਾਸ ਹੋਇਆ.

ਪਣਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਢੋਲ. ਤੰਬੂਰ. ਜੋ ਪਣ (ਉਸਤਤਿ) ਦੇ ਗੀਤ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪਣ.

ਪਣਿਠਾ. ਵਿ—ਪੁਨਸ਼ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਣਠ. "ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਪਾਪ ਪਣਿਠਾ." (ਭਾਗੁ)

¹ਕਈ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਭਭਾਨਾ ਸਦੇ ਹਨ

ਪਣੀਆ. ਪਨਹੀ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨੀਆ ੨. "ਨਾਨਕ ਪਣੀਆ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਣੇ. ਤੰਬੂਰ. ਦੇਖੋ, ਪਣਵ. "ਪਣੇ ਢੋਲ ਬੰਜੇ." (ਪਰਸਰਾਮਾਵ) ੨ ਪਣ ੮ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਪਣੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਅਰੀਫ਼ ਯੋਗਤ. ਸਨਾਹੁਣ ਨਾਇਕ। ੨ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਯੋਗਤ. ਦੇਖੋ, ਪਣ ਧਾ.

ਪਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤਿਸ਼ਾ. ਮਾਨ. ਵਡਿਆਈ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਦੁਹੁ ਲੋਕਨ ਮੇ ਪਤ ਕੋ ਖੋਵਹਿ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਪਤੁ. ਪੱਤਾ. "ਪਤ ਪਰਾਪਤਿ ਛਾਵ ਘਣੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਪਾਤੁ. ਤੁੰਬਾ. "ਭਉ ਭਾਉ ਦੁਇ ਪਤ ਨਾਇ ਜੋਗੀ, ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕਰਿ ਭੰਡੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ਅਤੇ ਪਤੁ। ੫ ਸੰ. ਧਨ. ਧਾ—ਸ਼ਾਮੀ ਹੋਣਾ. ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨਾ, ਉਡਣਾ, ਡਿਗਣਾ.

ਪਤਉਆ } ਸੰਗਤਾ—ਪਤੁ. ਪੱਤਾ. "ਪਤਉਆ ਜਤੋਂ ਲਹਰ ਸੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਤਉਆਂ ਦਾ ਚੌਪੜਾ. "ਨਿਪ ਬੈਠ

ਪਤਉਵਨ ਬਾਂਧ ਜਹਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਪੱਤੇ ਦਾ ਵਾਜਾ. ਬਾਲਕ ਪੱਤੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਸੁਰ ਬਢਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੬.

ਪਤਸਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸਾਹੀ. "ਏਕੋ ਅਮਰ, ਏਕਾ ਪਤਸਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩)

ਪਤਸਾਖ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤਿਸ਼ਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ. "ਹਰਿਨਾਮ ਮਿਲੈ ਪਤਸਾਖ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਪਤੁ ਅਤੇ ਸਾਖਾ. ਪੱਤਾ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀ.

ਪਤਗ. ਸੰ. ਉਡਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ, ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਤੀਰ.

ਪਤਭਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਝੁਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਿਸਿਰ ਰੁੱਤ. ਖ਼ਿਤਾ ਦੀ ਮੌਸਮ. Autumn.

ਪਤਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪੋਤ-ਸਥਾਨ. ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਨੌਕਾ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ. "ਪਤਣ ਕੂਕੇ ਪਾਤਣੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੀਣ ਕਰੀਏ (ਤਰੀਏ) ਜਿਸ ਨੂੰ. ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਗਾਹਣ. ਪਗਾਹਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਤਨ.

ਪਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਤ। ੨ ਸੰ. ਧਨ. ਵਿ—ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ.

ਪਤਤ੍ਰਿ } ਸੰ. ਧਨ. ਤ੍ਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਖਧਾਰੀ ਜੀਵ. ਪੰਛੀ।

ਪਤਤ੍ਰੀ } ੨ ਤੀਰ. "ਅੰਗ ਪਤਤ੍ਰਿਨ ਬੋਧੇ." (ਸਲੋਹ)

ਪਤਨ. ਸੰ. ਧਨ. ਧਾ—ਡਿਗਣਾ. ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਗਿਰਨਾ. "ਜਿਉ ਦੀਪ ਪਤਨ ਪਤੰਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਜੇ ਨਿੰਦੇ, ਤਿਸ ਕਾ ਪਤਨ ਹੋਇ." (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੩ ਅਧਿਗਤਿ. ਚਵਾਲ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਨਾਸ. ਮ੍ਰਿਤਤ.

ਪਤਨਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਛੱਤ ਦੇ ਪਾਣੀ ਪਤਨ (ਡਿਗਣ) ਦਾ ਨਾਲਾ. ਪਰਨਾਲਾ. ਆਲਯ (ਘਰ) ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਨਲਕੀ.

ਪਤਨੀ. ਸੰ. ਪਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ.

^੧ਇਸੇ ਤੋਂ ਪਤੰਗ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਪਤਨੀਯ. ਵਿ—ਭਿਗਣ ਲਾਇਕਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਅਧੇਕਤਿ (ਹਿਠਾਹਾਂ)
ਨੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਪਕਰਮ.

ਪਤਰ. ਸੰ. ਪਤ੍ਰ. ਭਾਂਡਾ. ਬਰਤਨ। ੨ ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ.

ਪਤਰਣ. ਸੰ. ਪੁਤਰਣ. ਸੰਗਤ—ਤਰਨਾ. ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ। ੨ ਵਿੱਧੀ
(ਤਰੱਕੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਪਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਰਾ.

ਪਤਰਿ. ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ. ਬਰਤਨ ਮੇਂ. “ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਰਵਿ ਉਰਕਟ
ਕੁਰਕਟ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਉਰਕਟ.

ਪਤਰਿਆ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ। ੨ ਪਤ (ਵਿੱਧੀ)
ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਪਤ ਉਤਰਿਆ. “ਕਵਨੁ ਕਵਨੁ ਨਹੀ ਪਤਰਿਆ
ਤੁਮਰੀ ਪਰਤੀਤਿ?” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਤਰਿਯਾ. ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਪੁਤਨੁ. ਕ੍ਰਿਸ਼, ਜੋ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਪਤਰਿਆ.

ਪਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰੀ.

ਪਤਰੀਐ. ਪ੍ਰਤਿਰ (ਵਿੱਧੀ—ਤਰੱਕੀ) ਸਹਿਤ ਹੋਈਐ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਰਤਾ.
ਉਂਨਤੀ. “ਨਾਨਕ ਮਿਠੈ ਪਤਰੀਐ ਵੇਖਹੁ ਲੋਕਾ, ਆਇ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਾਰ) ਮਿਠੇ ਨੂੰ ਉਂਨਤੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤਨਾ ਦੁੱਖ ਭੱਲਣਾ
ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਆਕੇ ਵੇਖੋ!

ਪਤਲ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਿ ਅਤੇ ਪੱਤਲ.

ਪਤਲਾ. ਸੰ. ਪੁਤਨੁ. ਵਿ—ਜੋ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਜਾਂ
ਚੋੜਾਈ ਘੱਟ ਹੈ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ. ਨਿਰਬਲ। ੪ ਜੋ ਗੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ. ਛਿੱਦਾ.

ਪਤਲਿ. ਸੰਗਤ—ਪਤੁਲਾਵਾਲੀ. ਪਤਿਆ ਦੀ ਬਾਲੀ. ਪੱਤਲ. “ਪਿੰਡੁ
ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ.” (ਰਾਮ ਸਦ੍ਰ) “ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ
ਕਿਰਿਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪਤਲੀ. ਪਤਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਾ। ੨ ਦੁਰਬਲ.
ਕਮਜ਼ੋਰ. “ਇਕ ਆਪੀਨੈ ਪਤਲੀ, ਸਹਿ ਕੇਰੇ ਬੋਲਾ.” (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ)
ਇਕ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਇਸ ਪੁਰ ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ
ਕਰਤੇ.

ਪਤਲੀਆ ਪੀਰ. ਇਹ ਨਾਮ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੱਤਨੀ ਪੀਰ
ਅਰਥਾਤ ਪਾਕ ਪਤਨ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਪੀਰ ਲੇਖ ਇਕਰਾਹੀਮ ਦਾ ਆਇਆ
ਹੈ.

ਪਤਵਾਮਘ. ਮਗਧ ਦੇਸ ਦਾ ਪਤਿ, ਜਰਾਸੰਧ. ਮਗਧਪਤਿ.
“ਮਾਰਭਰਜੇ ਫਲ ਸੋ ਪਤਵਾਮਘ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਤਵਾਰ. ਸੰਗਤ—ਵਾਰਿਪਤੁ. ਨੌਕਾ ਦਾ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ ਤਖਤਾ, ਜੋ
ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਘੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਕਿਸਤੀ
ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ. ਕਣ. ਪੋਤਵਾਰ (rudder).

ਪਤਵੰਤਾ. ਵਿ—ਪੁਤਿਸਾ ਵਾਲਾ. ਇਸਤ ਵਾਲਾ.

ਪਤਾ. ਸੰ. ਪੁਤਰਯ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਬੂਤ। ੨ ਖੋਜ. ਭਾਲ।
੩ ਖਬਰ. ਸੁਧ। ੪ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੫ ਲਕਣ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਾ.

ਪਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ, ਅਤੇ ਪਤਾਇ.

ਪਤਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਬਤਾਸਾ.

ਪਤਾਕਨਿ } ਸੰ. ਪਤਾਕਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਪਤਾਕਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਧਾਰਨ
ਪਤਾਕਨੀ } ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਤਾਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਡਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧ੍ਰੁਜ. ਧ੍ਰੁਜਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ
ਫਰਹਾਰ. ਧ੍ਰੁਜਪਟ.

ਪਤਾਕਾ ਪਟ. ਫਰਹਾਰ. ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਝੰਡੇ ਦਾ ਵਸਤੂ.
ਪਤਾਕਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਾਕਨੀ.

ਪਤਾਣ. ਸੰ. ਪਦਬਾਣ. ਜੁੱਤੀ. ਜੁੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁੱਤ ਪਤਾਣ.

ਪਤਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪਤਾਲ. “ਲਪਤ ਪਤਾਰ ਕੇ ਤਰ.” (ਅਕਾਲ)
੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਾਰੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ। ੪ ਸੰ. ਪੁਤਾਰ. ਫਲ. ਧੌਖਾ.

ਪਤਾਰਣ. ਸੰ. ਪੁਤਾਰਣ. ਠੱਗੀ. ਵੱਚਨਾ। ੨ ਧੂਰਤਤਾ. ਗੁੰਡਾਪਨ.

ਪਤਾਰੇ. ਪਤ-ਉਤਾਰੇ. “ਜੇ ਮਾ ਹੋਵੈ ਜਾਰਨੀ, ਕਿਉ ਪੁਤ ਪਤਾਰੇ?”
(ਭਾਗੁ) ਪੁਤ ਮਾਰਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰੇ? ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਾਰ ੪
ਅਤੇ ਪਤਾਰਣ.

ਪਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਤਾਲਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ.

ਪਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਮਾ. ਸੰਗਤ—ਕਸੀ. ਕਹੀ.

ਪਤਾਲੂ. ਸੰ. ਪਰਯਾਲੂ. ਵਿ—ਪਰਨਸੀਲ. ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ।
੨ ਸੰਗਤ—ਫੈਤਾ. ਅੰਡਕੋਜ਼.

ਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤਿਸੂ. ਮਾਨ. ਵਿੱਧਤ. “ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਅਪੁਨੈ ਘਰਿ
ਜਾਹੀ.” (ਬਾਵਨ) “ਪਤਿ ਰਾਖੀ ਗੁਰ ਪਾਰਬੁਰਮ” (ਬਾਵਨ)।

੨ ਪਤਿਯੁ. ਪਤਿ. ਖਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. ਗੋਤੁ. “ਨਾਮੇ ਹੀ ਜਤਿ ਪਤਿ.”
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ ਹੈ। ੩ ਸੰਪਤਿ.

ਸੰਪਦਾ. “ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੈ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਪਤਿ ਲਈ ਭੀ
ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਪਤਿ। ੫ ਪਤੀ (ਪਤਿਨ) ਬੂਟਾ.

ਪੋਧਾ. “ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਚੂਪਜੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕਪਾਹ ਦਾ
ਬੂਟਾ ਉਕਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਪਤਿ. ਸ਼ਾਮੀ. ਆਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ ਪ.

“ਸਰਵ ਜਗਤਪਤਿ ਸੋਊ.” (ਸਲੋਹ) ੭ ਭਰਤਾ. ਮਾਵੰਦ.

“ਪਤਿਸੇਵਕਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਵਲੀ। ਪਤਿ ਬਿਨ ਔਰ ਕਰੈ ਸਭ ਨਿਫਲੀ.”
(ਗੁਰੂ ੬) ਕਵਰਗੁੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਿ ਦਾ ਲਕਣ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਧਰਮਪਤਨੀ

ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਵੱਲ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ੮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀਤਾਂ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਤਿ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਪਤਿਆਉਣਾ } ਬ੍ਰਿ—ਪੁਤਰਯ (ਭਰੋਸਾ) ਆਉਣਾ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ
ਪਤਿਆਨਾ } ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ. ਏਤਬਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪਤਿਆਰ } ਸੰਗਤ—ਪੁਤਰਯ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ. ਏਤਬਾਰ.

ਪਤਿਸਸ. ਪਤਿਸਸਤੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਕੰਟ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰ
‘ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪਤਿ (ਕੰਤ—ਕਾਂਤ) ਦਾ ਇਹੀ ਲੱਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ— “ਪਰ
ਵੇਲਿ ਨ ਜੇਹੇ ਕੰਤ ਤੂੰ.” (ਮ: ੫, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨)

ਅਘਨ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁ ਅੰਤ। ਪਤਿਸਟ ਭਾਖਹੁ ਪਾਂਸ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿ ਨਾਮ ਅਨੰਤ।" (ਸਨਾਮ) ਕੰਟਕਾਘ (ਪਾਪ ਨਾਸਨੀ) ਗੰਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਰਿ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ), ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਤਿ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ੩ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ।

ਪਤਿਸਟ. ਸੰ. ਪਤਿਸੂ. ਵਿ—ਅੰਤਰੰਤ ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ, ਪਤਨਸ਼ੀਲ।

ਪਤਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਸੂ।

ਪਤਿਸਟਿਆ. ਪਤਿਸੂ ਹੋਇਆ. ਡਿਗਿਆ. ਨਿਕਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਸਟ. "ਕਉੜਾ ਹੋਇ ਪਤਿਸਟਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੫)

ਪਤਿਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤੀ ਹਾਰ. ਚਿੱਠੀਠਾਸਾਂ. ਪੜ੍ਹਹਾਰਕਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਿਹਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਤਹਾਰ।

ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿਸੂ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਕਰਮ. ਉਹ ਆਚਰਣ (ਕਰਣੀ), ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਵਧੇ। ੨ ਪੰਥਿ (ਕੁਲ-ਖਾਨਦਾਨ) ਦੇ ਆਚਾਰ. ਵੰਸ਼ਰੀਤਿ. "ਜਾਤਿ ਰਹੇ ਪਤਿ ਕੇ ਆਚਾਰਾ." (ਗਉ ਮ: ਮ: ੧)

ਪਤਿਗ੍ਰਹ } ਸੰ. ਪਤਿਗ੍ਰਹਿ. ਸੰਗਤਾ—ਗ੍ਰਹਣ. ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਦਾਨ
ਪਤਿਗ੍ਰਹਿ } ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ. "ਮਹਾ ਪਤਿਗ੍ਰਹ ਕਿਮ ਲੇ ਸਕਹੀ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਹਾਦਾਨ (ਗ੍ਰਹਣ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ) ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਪਤਿਤ. ਵਿ—ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਧਰਮ ਕਰਮ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ. ਪਾਪੀ. "ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨੀਏ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ." (ਕੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ. ਸਮਾਜੋਂ ਮਾਰਿਜ (ਕੱਢਿਆ). "ਪਤਿਤਜਾਤਿ ਉਤਮ ਭਇਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ } ਵਿ—ਪਤਿਤ (ਪਾਪੀ-ਨੀਚ) ਦਾ ਉੱਧਾਰ
ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਣ ਹਰਿ, ਬਿਰਦ ਭੁਮਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਭੈਰਵਨ." (ਸ: ਮ: ੮) ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ।

ਪਤਿਤਜਾਤਿ. ਜਾਤਿਚਤ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਤ ੩.

ਪਤਿਤਪਾਵਨ. ਵਿ—ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਨਾਮ ਹਰੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੪ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਲ, ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਿ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿਤ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ ਉੱਤਮ ਗੀਤਿ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੮੫੧ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਮਨ ਸਰ ਗੁਰ ਸਸਿ ਪੁਨਿਚਿ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਸਸਿ ਵਾਰ। ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕ ਰਚੇ ਪਤਿਤ ਸੁਧਾਰਨਵਾਰ."

ਮਨ (੧), ਸਰ (੫), ਗੁਰ (੮), ਸਸਿ (੧) ਅਰਥਾਤ ੧੮੫੧. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੫ ਅਤੇ ਸੋਮਵਾਰ।

ਪਤਿਦੇਵਤਾ. ਵਿ—ਪਤਿ ਨੂੰ ਦੇਵਰੂਪ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਜੋ ਪਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਪਤਿ ਨਾਗਨਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਗ (ਸ਼ੇਸ) ਪਤਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦੀ (ਵਹੁਟੀ) ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਪਤਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ (ਪੈਦਲ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਨੀ.

ਪਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗਤਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ". (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਪਤਿ (ਪਤਿਸੂ) ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਗਤਿ (ਇਲਮ—ਵਿਦਯਾ) ਨਾਰਾਯਣ, ਗੋਪਾਲ ਧਨ. ਭਾਵ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਵਸ੍ਵ ਹੈ.

ਪਤਿਬੂਤ } ਦੇਖੋ, ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਅਤੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ.
ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ }

ਪਤਿਮਿਯ ਅਰਿ. ਮਿਯ ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਛੰਦ ਵਡਾ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ.

ਪਤਿਯਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਨਾ.

ਪਤਿਯਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਰਾ.

ਪਤਿਵ੍ਰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ ਦੀ ਅਨਨਯ ਭਗਤਿ. ਪਤਿ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ.

"ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਯ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਨੇਮ ਹੋਯ,
ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਕੇਮ ਹੋਯ, ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਰਤ ਹੈ.
ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਯਕਤ ਯੋਗ ਪਤਿ ਹੀ ਰਸ ਭੋਗ,
ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਮਿਟੇ ਸੋਗ ਪਤਿ ਹੀ ਸੋ ਗਤ ਹੈ,
ਪਤਿ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਧ਼ਜ਼ਾਨ ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਪੁਨਤ ਦਾਨ,
ਪਤਿ ਹੀ ਹੈ ਤੀਭ ਸ਼੍ਰਾਨ ਪਤਿ ਹੀ ਕੋ ਮਤ ਹੈ,
ਪਤਿ ਬਿਨ ਪਤਿ ਨਾਹਿ ਪਤਿ ਬਿਨ ਗਤਿ ਨਾਹਿ
ਸੁੰਦਰ ਸਕਲ ਵਿਧਿ ਏਕ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਹੈ."

ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਵਿ—ਪਤਿ (ਭਰਤਾ) ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ੁੱਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਉਹ ਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਵ੍ਰਤ (ਨਿਯਮ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਖਸਮ ਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਤਿਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ. "ਲੋਕ ਵੇਦ ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਕੇ, ਮਨਵਰ ਕੁਮ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ) "ਜੈਸੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਪਰ ਪੁਰਖੇ ਨ ਦੇਖੜੇ ਚਾਹੈ, ਪੁਰਨ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਕੇ ਪਤਿ ਹੀ ਮੇਂ ਧ਼ਜ਼ਾਨ ਹੈ." (ਭਾਗੁਕ)

ਪਤੀ. ਸ਼੍ਰਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ੬ ਅਤੇ ੭. "ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪੁਨਪਤੀ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਪਤ੍ਰੀ. ਤਿਬਿਪਤ੍ਰ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ. "ਪਾਧੇ ਆਣਿ ਪਤੀ ਬਹਿ ਵਾਚਾਈਆ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਚਿੱਠੀ। ੪ ਪਤਿ. ਪੈਦਲ ਫੌਜ. "ਰਬੀ ਗਜੀ ਹਈ ਪਤੀ ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਭੰਜਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਤੀਅਈ ਹੈ. ਪਤੀਜਦਾ. ਪੁਤ੍ਰਯ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ) ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਨਹਿ ਪਤੀਅਈ ਹੈ." (ਭਉ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਚਿੱਠੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰਯ. ਵਿਸ਼ਾਸ. ਏਤਬਾਰ. “ਨਾਮਦੇਵ ਕਾ ਪਤੀਆ ਜਾਇ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਪਰਤਾਵਾ, ਪਰੀਕਾ. ਇਮਤਹਾਨ. “ਤੀਨਿ ਬਾਰ ਪਤੀਆ ਭਰਿਲੀਨਾ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ. “ਜਿਸਨੇ ਤੂੰ ਪਤੀਆਇਦਾ, ਸੇ ਸਫ਼ ਤੁਝੈ ਅਨਿਤ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਸਾਹ ਉਮਰਾਉ ਪਤੀਆਏ.” (ਗੋਡ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਤੀਆਇ. ਪਤੀਜਦਾ. ਪੁਤ੍ਰਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਦਾ. “ਕਹੇ ਨ ਕੇ ਪਤੀਆਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ).

ਪਤੀਆਗਾ. ਪਤਿਆਗਿਆ. ਪਤੀਜਿਆ. ਪੁਤ੍ਰਯ (ਵਿਸ਼ਾਸ) ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. “ਗੁਰ ਪੁਛੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਗਾ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਤੀਆਨਾ. ਪਤੀਜਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ.

ਪਤੀਆਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰਯ. ਭਰੋਸਾ. ਵਿਸ਼ਾਸ. ਏਤਬਾਰ.
ਪਤੀਆਰਾ } ਸੁੱਧਾ. “ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਪਤੀਆਰਾ ਹੇ.” (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ
ਪਤੀਆਰਾ } ਮ: ੧) ੨ ਪਰੀਕਾ. ਪਰਤਾਵਾ. ਇਮਤਹਾਨ. “ਅਸ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ?” (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਪਤੀ ਵਾਲਾ. ਪੰਚਾਗਪਤੁ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ. ਜਤੋਤਿਸੀ. “ਜਹ ਆਪਨ ਅਪੁ ਆਪਿ ਪਤੀਆਰਾ। ਤਹ ਕਉਨੁ ਕਥੈ ਕਉਨੁ ਸੁਨੈ ਹਾਰਾ?” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਤੀਆਵਣ } ਦੇਖੋ, ਪਤਿਆਉਣਾ.
ਪਤੀਆਵਣੁ }

ਪਤੀਐ. ਪਤੀਜੀਏ। ੨ ਪਤੀਜਦਾ. ਪੁਤ੍ਰਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਦਾ. “ਭੂਠਿ ਨ ਪਤੀਐ ਪਰਚੈ ਸਾਢੈ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਜਣਾ } ਵਿ—ਪੁਤ੍ਰਯ (ਏਤਬਾਰ) ਕਰਨਾ. ਵਿਸ਼ਾਸ ਕਰਨਾ.
ਪਤੀਜਣਾ } “ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੋਖੇ.” (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫)
ਪਤੀਣ. ਸੀ. ਪ੍ਰਭੂ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਬੋਦਾ. ਰਮਜੋਰ. “ਅਖੀ ਦੇਖਿ ਪਤੀਣੀਆਂ, ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਰੀਣੇ ਕੰਨ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਨਾ.

ਪਤੀਣਾ. ਪਤੀਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ। ੨ ਸੀ. ਪੁਤਨੁ. ਵਿ—ਸੁਕਮ. ਭਾਰੀਕ. ੩ ਕੀਟ. ਦੁਬਲਾ.

ਪਤੀਣੀ. ਪਤੀਜੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ.

ਪਤੀਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ.

ਪਤੀਣੈ. ਪਤੀਜਣ ਤੋਂ। ੨ ਰਿਚਾਉਣ ਤੋਂ. “ਲੋਕਿ ਪਤੀਣੈ ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਪਤੀਣੋਹਿ. ਪਤੀਜਿਆ ਹੈ. ਏਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. “ਤੂੰ ਅਜੇ ਨ ਪਤੀਣੋਹਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਣਾ.

ਪਤੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣ। ੨ ਸੀ. ਸ਼ਤਧਿਯਨ—ਪੁਤ੍ਰਯਯਨ. ਵਿ—ਵਿਸ਼ਾਸ ਯੋਗਤ. ਨਿਸ਼ੇ ਲਾਇਕ. “ਅਨਦ ਚਿਤਾ ਰਰਖੇ ਪਤੀਨ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਆਨੰਦ ਰੂਪ, ਚੇਤਨ ਰੂਪ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਯੋਗਤ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ.

ਪਤੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣਾ “ਮਨ ਕਰੋਰ ਅਜਹੁ ਨ ਪਤੀਨਾ.” (ਗੋਡ

ਕਬੀਰ)

ਪਤੀਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਣੀ. “ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਤੀਨੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਤੀਨੇ. ਪਤੀਜੇ. ਵਿਸ਼ਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਏ. “ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਪਤੀਨੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਤੀਲਸੋਜ਼. ਦੇਖੋ, ਫਤੀਲਸੋਜ਼.

ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਤ। ੨ ਪਾਤ੍ਰ. “ਪਤ੍ਰ ਵੀਚਾਰ ਗਿਆਨਮਤਿ ਡੰਡਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ. “ਸਾਖਾ ਮੂਲ ਪਤ੍ਰ ਨਹੀ ਛਾਲੀ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤੇ. “ਪਤ੍ਰਾ ਸਭ ਆਪਨ ਹੀ ਉਭਜ ਵਹਿਯੋ.” (ਕਲਕੀ) ੨ ਵਿ—ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤ੍ਰੋਹੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰਵਧੂ. ਬੇਟੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੨ ਪਤ੍ਰ (ਪੱਤੇ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪਤ੍ਰਧਰ. ਪਤ੍ਰਧਰ. ਬਿਰਛ. “ਬਾਜਤ ਪਾਤ ਪਤ੍ਰਧਰ ਕੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਤ੍ਰੋਆ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰੋਆ.

ਪਤ੍ਰੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰਵਟਿਕਾ. ਪੱਤੇ ਦਾ ਪੱਕੜਾ. ਰੇਸਣ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਕੇ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ ਗਾਗਟੀ ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਪਤੰਗ. ਸੀ. ਵਿ—ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ. ਪਹਿੰਦ। ੩ ਭਮੱਕਤ. ਸਲਭ. ਪਰਵਾਨਾ. “ਪੁਗਟਿ ਭਇਓ ਸਭ ਨੈਅ ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਅਧਮ ਪਤੰਗ.” (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ੪ ਸੂਰਜ. “ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ ਪਤੰਗ ਕੇ ਕਿਕਾਨ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ) ਗੰਗਾ ਦੇ ਉੱਜਲ ਤਰੰਗ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਬਿੰਕਾਨ (ਘੋੜਾ) ੫ ਫਿੰਡ. ਭੋਂਦਾ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੭ ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ਼। ੮ ਅੱਗ ਦੀ ਚਿਨਗਾਰੀ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ। ੯ ਡੀਰ। ੧੦ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਡਣ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੁੱਡੀ (ਚੰਗ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪਤੰਗ ਹੈ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗੁ ੨. ੧੨ ਸੀ. ਪਤੰਗ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਉਬਾਲਕੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੀਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Caesalpinia Sappan. ਪਤੰਗ ਦਾ ਰੰਗ ਕੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਸਭ ਜਗ ਰੰਗ ਪਤੰਗ ਕੇ ਹਰਿ ਏਕੈ ਨਵਰੰਗ.” (ਨੰਦਦਾਸ)

ਪਤੰਗਸੁਤ. ਪਤੰਗ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ। ੨ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ। ੩ ਯਮ। ੪ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਪਤੰਗਮ. ਸੀ. ਵਿ—ਜੋ ਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਉਡਣ ਵਾਲਾ. “ਅਸਥਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਮ.” (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ। ੩ ਭਮੱਕਤ. ਸਲਭ. ਪਰਵਾਨਾ.

ਪਤੰਗਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੩. “ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੮। ੩ ਨਿਘੰਟੂ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਤੰਗੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਟਾ ਪਤੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੧੦। ੨ ਵਿ—ਪਤੰਗ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੰਗ ੧੨. “ਪਤੰਗੀ ਸੁ ਰੰਗਾ ਚਲਤੇ ਸੁਣ ਅੰਗਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਤੰਗ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ (ਲਾਲ) ਲਹੂ ਵਗਿਆ। ੩ ਸੀ. ਧਰਤੀ.

ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ, ਖਗ਼.

ਪੰਤ੍ਰਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਤ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਸੰ ਪ੍ਰਤ੍ਰਿਕਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਨੂੰ.
ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ. “ਲਗੈ ਨ ਮੇਲੁ ਪੰਤ੍ਰਿਕਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)
੩ ਤਨੁਮਾਤ੍ਰੁ. ਜ਼ਰਾ.

ਪੰਤ੍ਰਿਚਿਕਾ. ਸੰ. ਪਤਤ੍ਰਿਚਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਚਿੱਲਾ.
ਜਿਹ. ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਚਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਚਾ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.
ਪੰਤ੍ਰਿਜਲਿ. ਸੰ. ਪਤਤ੍ਰਿਜਲਿ. ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ (ਪਾਤੰਜਲ ਦਰਸ਼ਨ) ਦਾ
ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਪਤੰਜਲ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਸਤੂਕਰਣ ਦੇ ਪਾਣਿਨੀਯ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਮਹਾਭਾਸ਼ਣ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਣਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੋਨਰਦ
(ਗੋਂਡਾ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪਤੰਜਲਿ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੧੫੦
ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਈ ਕਵੀਆਂ
ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਤੰਜਲਿ ਪਾਣਿਨੀ ਦੀ ਔਜਿਲ (ਉੱਜਲ)
ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਸੱਪ ਦੇ ਅਕਾਰ ਆਸਮਾਨੋਂ ਪਤਨ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਕਾਰਣ
ਨਾਮ ਪਤੰਜਲਿ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਇਹ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ
ਸੀ.

ਪਤੰਤਿ. ਡਿਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਤਨ. “ਪਤੰਤਿ ਮੋਹਰੂਪ.” (ਸਹਸ
ਮ: ੫)

ਪਤੰਦਰ. ਪਤਿ—ਅੰਤਰ. ਹੋਰ ਪਤਿ. ਮੱਲੋਂ ਮੱਲੀ ਬਣਿਆ ਖਸਮ।
੨ ਜਾਰ. ਵਿਭਚਾਰੀ.

ਪੱਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰ. ਪੱਤਾ.

ਪੱਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਕ੍ਰ. “ਸੁਤੰਤ ਦੰਤ ਪੱਤਕੰ.” (ਜ਼ਾਨ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ
ਪੱਕ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੱਤਿਕਾ.

ਪੱਤਣ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. ਪੱਟਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ
ਪੱਤਨ } ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਾਥ ਹੋ
ਜਾਈਏ, ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ.

ਪੱਤਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰ. ਵਰਕਾ। ੨ ਕਾਗਜ਼ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਧਾਤੂ ਦਾ
ਪਤ੍ਰ.

ਪੱਤਲ } ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰਸਥਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤਲਿ.
ਪੱਤਲਿ }

ਪੱਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰ। ੨ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਤਤ (ਔਲਾਦ)
ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੱਤਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਪਤਨਾਨਾ ਪਤਨਾਨੀ ਪੱਤਾ.”
(ਭਾਗੁ)

ਪੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. ਪਯਾਦਾ. “ਪੱਤਿ ਗਿਰੇ ਗਜ
ਬਾਜਿ ਕਹੂੰ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਪੱਤਿ ਕਬੈ ਅਸਵਾਰ ਚਲਾਈ.” (ਗੁਵਿ
੧੦) ੨ ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਟੋਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧ ਰਥ, ੧ ਹਾਥੀ, ੩ ਘੋੜੇ
ਅਤੇ ੫ ਪੈਦਲ ਹੋਣ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੈਦਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੫ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਪੱਤਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
੧੦ ਘੋੜੇ, ੧੦ ਹਾਥੀ, ੧੦ ਰਥ ਅਤੇ ੧੦੦ ਪੈਦਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
੨ ਪੱਤਿਕ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਵਿ—ਪੈਦਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪਯਾਦਾ.

ਪੱਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤ੍ਰ. ਫੋਟਾ ਪੱਤਾ। ੨ ਕਮਾਦ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ
ਹੋਇਆ ਪੱਤਾ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਖੁਤੀ। ੪ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੫ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ
ਵੰਡ.

ਪੱਤੀਦਾਰ. ਹਿੱਸੇਦਾਰ. ਸਾਂਝੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੱਤੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ.
ਪੱਤੋ. ਦੇਖੋ, ਚਤੋਰ ਅਤੇ ਅਕਬਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ
ਮੇਘਾ, ਬਾਣਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘਵਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ
ਮੇਘੇ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫੱਪਤ
ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ
“ਗੁਰੂਸਰ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਖਤਪੁਰੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਫੇਰ
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਖਤਪੁਰੇ ਤੋਂ ਛਰੇਲੀ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ
ਪਧਾਰੇ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਸੈਰ ਸਿਕਾਰ ਲਈ
ਏਧਰ ਆਏ ਹੋਏ ਠਹਿਰੇ. ਦਰਬਾਰ ਨਵਾਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ
ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭੋਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ
ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ. ੧੦ ਪੁਆਉਂ
ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਪਤ੍ਰਾਇ. ਪਤੀਜਦਾ. ਨਿਸ਼ਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤੀਜਨਾ. “ਅਜੋ ਨ
ਪਤ੍ਰਾਇ ਨਿਗਮ ਭਏ ਸਾਖੀ.” (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਰਤਿਆਕੇ.
ਪਰਖਕੇ.

ਪਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ— ਬਿਰਛ ਤੋਂ ਪਤਨ (ਡਿਗਣ) ਵਾਲਾ, ਪੱਤਾ.
ਦਲ. “ਪਤ੍ਰ ਵਰਜੇਣ ਭਤੀਅੰ ਨਹਿ ਜਤੀਅੰ ਪੇਡ.” (ਗਾਥਾ)
੨ ਚਿੱਠੀ. ਖਤ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤਾੜ ਆਦਿ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਪੁਰ ਲਿਖਣ
ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਠੀ ਅਤੇ ਪੱਤਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਤ੍ਰ
ਹੋਗਿਆ. “ਪਠੜੇ ਪਤ੍ਰ ਕਾਸਿਦ ਕੇ ਹਾਥ.” (ਗੁਪਤੂ) ੩ ਪੱਤੇ ਜੇਹਾ
ਪਤਲਾ ਧਾਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ (ਚਾਦਰ)। ੪ ਪੰਖ. ਖੰਡ। ੫ ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ.
“ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਨਾ ਛਤ੍ਰ ਨਾ
ਸਵਾਰੀ. “ਪਤ੍ਰ ਚਢੇ ਪਰਸੁਨ ਬੁਸਵੈ.” ਦੇਵਤੇ ਵਿਮਾਨਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਫੁੱਲ
ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਪਿੱਪਲਾ. ਅਸਿਪਤ੍ਰ।
੭ ਵਸਤੂ. “ਉਤਰੇ ਪੈਨ ਕੇ ਬੇਗ ਸੈਂ ਅਗ੍ਰ ਪਤ੍ਰ.” (ਜਨਮੇਜਯ)
੮ ਮੇਰਫਤ. ਮੇਰ ਦੇ ਪੰਖਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ, ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੌਰ ਦੀ
ਤਰਾਂ ਫੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਛਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਢਾਰੀਅੰ.” (ਰਾਮਾਵ)
੯ ਪੰਛੀ. ਪੰਖੇਰੂ। ੧੦ ਤੀਰ। ੧੧ ਪਾਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ
ਆਇਆ ਹੈ. “ਭਰੰਤ ਪਤ੍ਰ ਖੇਚਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ਜੈਗਨੀ ਲਹੂ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ
ਭਰਦੀ ਹੈ. “ਪਤ੍ਰ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਵਿਚਾਰ ਦਾ
ਪਾਤ੍ਰ ਕਰੋ। ੧੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੰਖਤੀ (petal). ਦੇਖੋ, ਸਤਪਤ੍ਰ

ਪਤ੍ਰਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾ। ੨ ਦੂਤ.
ਚਰ. ਏਲਗੀ.

ਪਤ੍ਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤ੍ਰਿਕਾ.

ਪੜ੍ਹਾਧਰ. ਵਿ—ਪੰਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀ। ੩ ਤੀਰ।
੪ ਕਰਤ. "ਨਾਗਸੁਤਾ ਤਾਗ ਚਲੀ ਗੁਹਿ ਪੜ੍ਹਾਧਰੈ ਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੫ ਬਿਰਫ਼.

ਪੜ੍ਹਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੌਤਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਪੜ੍ਹਵਲਾ.

ਪੜ੍ਹਵਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤੀਰ। ੨ ਪੰਛੀ। ੩ ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ। ੪ ਹਵਾ.
ਪੋਣ.

ਪੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪੜ੍ਹ। ੨ ਪੰਨਾ. ਵਰਕਾ। ੩ ਧਾਤੁ ਦੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜੇਹੀ ਪਤਲੀ
ਚਾਦਰ। ੪ ਤਿਥਿਪੜ੍ਹ. ਜੰਤ੍ਰੀ.

ਪੜ੍ਹਾਲਾ. ਸੰ. ਪੜ੍ਹਲ. ਵਿ—ਪੌਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲਾ. "ਤਨ
ਸੇਹੇ ਪੜ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਪੜ੍ਹੀ (ਤੀਰ) ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਭੇ,
ਪੜ੍ਹਾਲੇ (ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ) ਸੇਹੇ.

ਪੜ੍ਹਾਲੀ, ਪੜ੍ਹਵਾਲੀ. ਸੰਘਣੇ ਪੌਤਿਆਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੜ੍ਹਲ. "ਜਿਸ
ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪੜ੍ਹਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪੜ੍ਹਿ. ਦੇਖੋ, ਪੜ੍ਹੀ.

ਪੜ੍ਹਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਠੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਰਿਸਾਲਾ ਅਥਵਾ ਅਖਬਾਰ.

ਪੜ੍ਹਿਣੀ. ਸੰਗਤ—ਪੜ੍ਹੀ (ਤੀਰ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੜ੍ਹੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਠੀ. ਮੜ੍ਹ. ਪੜ੍ਹਿਕਾ। ੨ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਕਾਸਿਦ. ਦੂਤ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪੜ੍ਹੀ ਚਲਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ:
੫) ੩ ਤਿਥਿਪੜ੍ਹ. ਪੰਚਾਂਗਪੜ੍ਹ. ਜੰਤ੍ਰੀ. "ਮਨ ਕੀ ਪੜ੍ਹੀ ਵਾਚਣੀ."

(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੪ ਜਨਮਪੜ੍ਹ. ਟੇਵਾ. ਕੁੰਡਲੀ. "ਕਿਤਿ
ਬਿਧਿ ਪੜ੍ਹੀ ਲੀਜੈ, ਬਾਲਾ?" (ਨਾਪੁ) ਹੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਕੁਹੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਲਈਏ? ੫ ਸੰ. ਧਰਿਜ. ਵਿ—ਪੜ੍ਹ
(ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ। ੬ ਪੌਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਤ—ਤੀਰ. "ਕਈ
ਕੋਟਿ ਪੜ੍ਹੀ ਰਿਸੀ ਠੌਰ ਛੁਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੮ ਪੰਛੀ. ਪਛੀ।
੯ ਬਿਰਫ਼. "ਪੜ੍ਹੀ ਪਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜੇ ਵਾਸਾ." (ਨਾਪੁ) ਬਿਰਫ਼ ਪੁਰ ਜੋ
ਪੰਛੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਪੰਖਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ. ਕਮਲ। ੧੧ ਗੁਲਾਬ
ਦਾ ਫੁੱਲ.

ਪੜ੍ਹਜਰਿ. ਸੰਗਤ—ਪੜ੍ਹੀ. (ਬਿਰਫ਼) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ.

ਪੜ੍ਹਜਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਪੜ੍ਹੀ (ਬਿਰਫ਼) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ,
ਉਸਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੜ੍ਹਜਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਪੜ੍ਹੀ (ਬਿਰਫ਼) ਦਾ ਵੈਰੀ
ਹਾਥੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪੜ੍ਹਜਰਿ ਅਰਿ ਧੁਨਿਨੀ. ਪੜ੍ਹੀ (ਬਿਰਫ਼) ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ, ਉਸ
ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹਾ ਨਾਵ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਥ. ਸੰ. ਧਯੁ. ਧਾ—ਫੈਕਣਾ, ਜਾਣਾ, ਉਡਣਾ, ਭੇਜਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. "ਚਾਲਹਿ ਪੁਛੁਪਥਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)
੩ ਚੀਤਿ. ਰਸਮ। ੪ ਪਥਰ. ਪਰਹੇਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪਥਾ। ੫ ਪਾਥ.
ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਾ (ਕੁੰਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਕੜੇਂ ਪਥ ਕੇ ਰਥ ਹਾਂਕ
ਧਯੋ ਰੁ?" (੩੩ ਸਵੈਯੇ).

ਪਥਕ. ਦੇਖੋ, ਪਥਿਕ.

ਪਥਣਾ } ਕਿ—ਪ੍ਰਸਥਾਪਨ ਕਰਨਾ. ਥਾਪਣਾ। ੨ ਥਾਪਤਨਾ। ੩ ਗੋਬਰ
ਪਥਣਾ } ਅਦਿ ਨੂੰ ਥਾਪਤਕੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਪਾਂਡੂ
ਅਦਿ ਦਾ ਥਾਪਤਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ (ਪਿੰਡ). ਪਾਥਣਾ.
ਪਥਰ. ਸੰ. ਪੁਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਸਾਣ. ਪਾਹਨ. "ਪਥਰ ਕੀ ਬੇਤੀ ਜੇ
ਚੁਭੈ ਤਰਿ ਨਾਲਿ ਬੁਡਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਰ (ਬੋਝ) ਨਾਲ
ਭੁੱਬਦਾ ਹੈ.

ਪਥਰਸੈਲ. ਵਿ—ਸੈਲ (ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਸ਼ੁਰ
(ਪੱਥਰ). ਦੇਖੋ, ਸੈਲ ੮.

ਪਥਰਕਲਾ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਾ ਉੱਪਰ ਅੱਗ
ਦੇਣ ਲਈ ਪਥਰੀ ਹੋਵੇ. ਤੋਤੇ ਦੀ ਬਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ
ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਕਮਕ.

ਪਥਰਾਉਣਾ } ਕਿ—ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ. ਪੱਥਰ ਮਾਰਕੇ ਜਾਨ
ਪਥਰਾਨਾ } ਕੱਢਣੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਭਾ ਉਸ
ਵਿਭਾਗੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਆਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਐਸੇ ਹੀ
ਵਿਭਾਗੀ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਤੀ. ਅ. ੧. ਰਸਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਸਾਰ.
ਪਥਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਪੁਸ਼ੁਰ (ਪੱਥਰ). ੨ ਮਸਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ
ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰ.
ਕਸਰੀ-ਅਸਰੀ. Gravel. "ਪਥਰੀ ਬਾਇਫਿਰੰਗ ਔਧਨੇਤ੍ਰਾ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਗਤੀ ਹੋਈ ਵਾਤ, ਮਸਾਨੇ ਅਤੇ
ਕੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮੂਤ੍ਰ ਤੇ ਵੀਰਜ ਰਲੇ ਹੋਏ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ,
ਪੱਥਰ ਅਥਵਾ ਰੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਲੋਕ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ
ਪੱਥ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਜਾਂਦਾ ਮਾਸ ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ,
ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਕਸਰਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ
ਰੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਪਥਰੀ ਬਣਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਸਾਨੇ ਵਿੱਚ
ਅਫਾਰਾ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਕਰੇ ਦੇ ਮੂਤ੍ਰ ਜੇਹੀ ਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.
ਜਦ ਪਥਰੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਬੂੰਦ-ਬੂੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ
ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਪਥਰੀ ਕੱਕਰ ਹੈ ਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ
ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪਥਰੀ ਨਾਲ ਮਸਾਨਾ ਛਿੱਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਹੂ
ਆਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਪਥਰੀ ਗੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ
ਤੋਂ ਚੀਲਾ ਦਿਵਾਕੇ ਪਥਰੀ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.

ਅੱਗੇ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ
ਹਨ—

- (੧) ਕੁਤਾਸੱਕ ਪੀਹਕੇ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ.
- (੨) ਪੇਠੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਜੌਂਖਾਰ ਅਤੇ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ.
- (੩) ਕੁਲਥ ਕਾਝੁਕੇ ਜੌਂਖਾਰ ਪਾਕੇ ਚਾਇ ਵਾਂਗ ਪੀਣਾ.
- (੪) ਤੱਖਰੇ ਦੇ ਬੀਜ ਪੀਹਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ
ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣੇ.
- (੫) ਸਿਲਾਜੀਤ ਭੇਡ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਫਕਣੀ.
- (੬) ਕੁਸਤਾ ਸੰਗਯਹੁਦ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣਾ.

(੭) ਸੁਹਾਂਜਣੇ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾਤੂ ਪੀਣਾ।

(੮) ਪਥਾਣਭੇਦ, ਬਰਨਾ, ਭੱਖਣੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਬੁਹਮੀ ਬੂਟੀ ਅਤੇ ਕਕੜੀ ਖੀਰੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਨੁਰਦਾ, ਇਹ ਸਭ ਕਾਤੂਕੇ ਸਿਲਾਜੀਤ ਅਤੇ ਗੁਣ ਮਿਲਾਏ ਛਕਣਾ।

ਪਥਰੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗਤਰਾਸ਼. ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਜਾਤਿ.

ਪਥਰੀਲਾ. ਵਿ—ਪੱਥਰ ਸਹਿਤ. ਪਥਰੀ ਵਾਲਾ.

ਪਥਰੋਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਥਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਪ੍ਰਸੂਰ ਸ਼ਿਲਾ.

ਪਥਾਨੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਪੂਤ ਭੈੜ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਥਾਨਕੋਟ (ਪਠਾਨਕੋਟ) ਵਸਾਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਨੂਰਪੁਰ ਦੇ ਰਈਸ (ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ) ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਹਨ.

ਪਥਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ. “ਪਥਿਕ ਪਿਆਸ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਤਮਜਲ ਲੈਨ.” (ਮਲਾ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੫) ਇੱਥੇ ਪਥਿਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿਕਰਾਸੁ ਹੈ.

ਪਥਿਕਸ਼ਾਲਾ. ਸਰਾਯ. ਮੁਸਾਫਿਰਖਾਨਾ.

ਪਥੀਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਥ-ਆਈਨ. ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਥਾ. ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. “ਹੋਮ ਜੰਗ ਸਗ ਬਾਪ ਪਥੀਣਾ.” (ਭਾਗੁ) ੩ ਪਥ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ.

ਪਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪਥ। ੨ ਸੰ. ਪਥਤ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ. “ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਪੀਆਲਿਆ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਪਥੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਪਰਹੇਜ਼. ਸੰਯਮ.

ਪਥੇਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਟਾਂ ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਪੱਥਣ ਵਾਲਾ.

ਪੱਥ. ਦੇਖੋ, ਪਥੁ ੨ ਅਤੇ ਪਥਤ.

ਪੱਥਰ. ਦੇਖੋ, ਪਥਰ.

ਪੱਥਰ ਚੌਥਿ. ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੪, ਢੇਲਾ ਚੌਥ. “ਕ੍ਰਿਤਤ ਤਤ੍” ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਤੁਰਥੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਤੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅਸੂਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੱਥਰ ਚੌਥਿ ਨੂੰ ਚੰਦ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਲੰਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਗ਼ਾਲੀਆਂ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਤਦ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੀਦਾ ਹੈ. ਗ਼ਾਲੀਆਂ ਲੈਣ ਦਾ ਉਪਾਉ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀ ਪੱਥਰ ਫੈਂਕੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਗ਼ਾਲਾਂ ਦੇਣ.

ਪੱਥੀ. ਪਾਥ (ਅਰਜੁਨ) ਨੇ. “ਹਨਰੋ ਤਾਂਹਿ ਪੱਥੀ, ਸਦੰ ਸੀਸ ਕਪੜੇ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਥ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਦਰ (ਫੌਜਨ) ਸਿਰ ਕੱਪ ਲੀਤਾ.

ਪਥਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਥ (ਰਸਤੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੁਖਦਾਈ. ਹਿਤਕਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਤ। ੪ ਹਿਤ. ਕਲਜਾਣ.

“ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਕੋ ਲਖੜੇ ਮੇਂ ਮ੍ਰਿਗ ਅੰਕ ਯਾਤੇ, ਚੂਨ ਹੁ ਕਲੰਕ ਮੋਹਿ ਲਾਭਯੋ ਬਹਤ ਹੈ.” (ਪਦਮਾਕਰ)

ਭਲਾਈ। ੫ ਪਰਹੇਜ਼. ਸੰਯਮ। ੬ ਰੋਗੀ ਲਈ ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ.

ਪਦ. ਸੰ. ਪਦ. ਥਾ—ਖੜਾ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਤਰੱਕੀ ਪਾਉਣਾ, ਚੁੱਡਣਾ (ਖੋਜਣਾ). ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ. ਚਰਨ. “ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ.” (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਚਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਖੋਜ। ੪ ਦਰਜਾ. ਰੁਤਬਾ. “ਮਿਰਤਕ ਪਿੰਡਿ ਪਦ ਮਦ ਨਾ, ਅਹਿਨਿਸ ਏਕ ਅਭਿਆਨ ਸੁ ਨਾਗਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) “ਖੋਜੈ ਪਦ ਨਿਰਥਾਨਾ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੯) ੫ ਸ਼ਬਦ “ਥਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਪੁਨ ਨਗਾਰ ਪਦ ਦੇਹੁ.” (ਸਨਆ) ਥਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੋਂ ਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਥਾਨ (ਤੀਰ) ਬਣਿਆ। ੬ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ। ਤੁਕ ਅਬਵਾ ਤੁਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ।

੭ ਪਦਤ ਕਾਵਤ. ਛੰਦ, ਜੋ ਕਾਵਤ ਵਰਣ, ਗਣ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਪਦ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਸ਼ਰਦਾਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਛੰਦ, ਪਦ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੰਦ ਭੀ ਪਦ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ— ਝੁਪਦਾ, ਚਉਪਦਾ, ਅੱਠ ਪਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਅਸਟਪਦੀ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਵਿਖਾਕਰ। ੮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਦੇ ਅੰਗ— ਵਸਤੂ, ਗਹਿਣੇ, ਅੰਨ, ਪਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਰਹਿ ਪਦ। ੯ ਮੰਤ੍ਰ. ਜਪ. “ਜੈ ਪਦ ਰਵਹੁ ਜਿ ਬਹੁਚਿ ਨ ਰਵਨਾ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)। ੧੦ ਡਾ ੪ ਰਛਾ. ਹਿੰਡਾਜਤ। ੧੧ ਵਿ— ਰਛਕ. ਮੁਹਾਡਿਜ। ੧੨ ਪੁਦ (ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ— “ਜੀਵਨ ਪਦ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਮ ੫) “ਸਕਲ ਸਿਧਿਪਦੈ.” (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ਸਿੰਧਿਪਦਾ। ੧੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਿਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੨੩੧ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਣਾ “ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਰੁ ਪਿਤਕਾਨ ਅਰਿ” ਦੀ ਵਯਾਖਤਾ ਵਿੱਚ। ੧੪ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਤਾ ਗ੍ਰਿਥਾ ਕਰਮ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ.^੨

ਪਦਕੰਜ. ਚਰਨ ਕਮਲ। ੨ ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਚਰਨ ਜਿਸਦੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. “ਜਹਿੰ ਰਾਜਹਿੰ ਪਦਕੰਜ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਦਫੇਦ. ਸੰ. ਪਦਘੋਦ, ਅਬਵਾ ਪਦਵਿਛੇਦ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਵਾਕਤ ਦੇ ਸੰਧਿ ਅਤੇ ਸਮਾਸ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Parsing। ੨ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ. ਪਦਵੰਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਬਾਮਨੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪੁਰਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਸਨ— ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਾਗਜ ਦੁਰਲਭ ਹੁੰਦਾ, ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾ ਦਾ ਪੂਰਣ ਅਭਾਸ ਸੀ. ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਪ੍ਰਸੂਕ ਤੋਂ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੰਠਾਗੁ ਪਾਠ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਿਨਾ ਪਦਫੇਦ ਕੀਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣਾ ਅਬਵਾ ਛਾਪਣਾ ਯੋਗਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜੇ ਅਭਾਸ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ:—

“ਜਿਥੈਭਿਨਾਮਿਰਤਕੋਦਿਲਬਹਿਰੀਆਇ.”

^੨ਗੁਰੂ ਗਿਣਾਯਾਨ. (ਪਾਣਿਨਿ)

“ਕੁਰਮੁਖਿਹੋਇਤਪਾਈਐ।”

“ਬੰਦੇਸੇਜਿਪਵਹਿਵਿਚਿਬੰਦੀ।”

“ਨਾਮਵਿਗੁਣੇਕਿਆਗਣੀਜਿਨਹਰਿਗੁਰਦਰਸਨਹੋਇ।”

“ਸੁਰਜਕਿਰਣਿਮਿਲੇਜਲਕਾਜਲਹੁਆ।”

“ਸੰਤਜਨਾਕੀਰੇਣੁਕਾਨੈਮਾਥੈਲਾਵਉ।” “ਵਾਹਗੁਰੂਤੇਰਾਸਭਸਦਕਾ।”

ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਛੇਦ ਬਿਨਾ “ਕੋਇਲ” “ਤਪਾਈਐ” “ਸੋਜਿ” “ਦਰਸਨ” “ਕਾਜਲ” “ਕਾਨੈਮਾਥੈ” “ਰਾਸਭ” ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਦਜ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਦ੍ਰ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਪਦਜ.

ਪਦਕ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖੜਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੁੱਤਾ।
੨ ਖੜਾਉਂ।

ਪਦਪਾਹੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਚਰਨਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮਿਤ੍ਰ. “ਪਦਪਾਹੁਲ
ਏ ਸਿੱਖ ਕਰਤੇ ਹੈ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਦਪੰਕਜ. ਵਿ—ਕਮਲਰੂਪ ਚਰਨ. ਪੰਕਜ ਜੇਹੇ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ
ਚਰਨ. “ਸੰਤਜਨਾ ਕੀ ਪਦਪੰਕਜ ਪੂਰਿ।” (ਭਾਮ ਮ: ੩)

ਪਦਮ. ਸੰ. ਪਦਮ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ. Lotus. (Nelumium
Speciosum). “ਪਦਮ ਨਿਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ।” (ਮਧੂ ਮ:
੧) ੨ ਇੱਕ ਸੋਨੀਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗਿਣਤੀ, ੧੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦੦.
“ਪੈਂਤਾਲਿਸ ਪਦਮ ਅਸੁਰ ਸਜਨੈ ਕਟਕ ਚਤੁਰੰਗ।” (ਚੰਡੀ ੧)
੩ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਚਰਣ ਦੇ ਭਲੇ (ਪਾਤਲੀ) ਅਤੇ ਹੱਥ ਦੀ
ਤਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਖਾ, ਜੋ ਭਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪਦਮ।
੪ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ
ਗਦਾ ਅਤੇ ਕੁਰਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀ ਉੱਪਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
“ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਕਦਾ ਪਦਮ ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਫਦਮ।” (ਸਰੋਬੇ ਮ:
੪ ਕੋ) ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਉੱਪਰ ਦੇ ਭੱਬਖਤੱਬੇ ਦਾਗ। ੬ ਯੋਗਮਤ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਰਿਦੇ ਮਸਤਕ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਕਈ ਕਈ ਪਾਖੁਡੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ।
੭ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ— ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ
ਨ, ਸ, ਲ, ਗ, III, II, I, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪ੍ਰਭੁ ਧਰਤ ਧਰਾਨ ਜੇ। ਸੁਭ ਨਹਿਤ ਕਰਾਨ ਜੇ. x x

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਮਲ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਪਦਮ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਮਲ ੪। ੮ ਸੱਪ ਦੇ ਛਣ ਉੱਪਰ ਸਵੇਦੀ ਮਾਇਲ ਦਾਗ।
੯ ਪਦਮਾਸਨ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪਦਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ— “ਮਗਰ ਪਾਛੈ
ਕਛੁ ਨ ਸੁਭੈ ਏਹੁ ਪਦਮ ਅਲੋਇ।” (ਧਨਾ ਮ : ੧) ਇਹ ਅਲੋਕਿਕ
(ਅਣਖਾ) ਪਦਮਾਸਨ ਹੈ! ੧੦ ਇੱਕ ਪੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਬੇਰ ਜੇਹਾ
‘ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਮਤਰੇਏ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸੰਖਤਾ ਸ਼ਬਦ.

‘ਲਸਕੁ’ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੇ ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਲ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਹੱਥ
ਕੋਲ-ਭੁਨ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਬਜ਼ੀਰ ਵੱਲ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਰਮ
ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। Cherry। ੧੧ ਪਦਮਾ (ਲਕਮੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ
ਪਦਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ.

ਪਦਮ ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ. (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਪਦਮਪਤਿ (ਵਿਸਨੁ)
ਅਤੇ ਕੈਲਾਸਪਤਿ (ਸ਼ਿਵ) ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਯ ਹੈ।
ਪਦਮਗਰਭ } ਸੰਗਤਾ—ਪਦਮ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਬ੍ਰਹਮਾ.
ਪਦਮਜ } ਕਮਲਯੋਨਿ.

ਪਦਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ.

ਪਦਮਨਾਥ } ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸਨੁ, ਜੋ ਕਮਲ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਜਿਸ
ਪਦਮਨਾਥ } ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ
ਪਦਮਨਾਭਿ } ਦੀ ਹੈ ਨਾਭਿ ਜਿਸ ਦੀ, ਸ਼ਿਵ.

ਪਦਮਨਿ } ਦੇਖੋ, ਪਦਮਿਨੀ। ੨ ਪਦਮੀ (ਹਾਥੀ) ਅਨੀ (ਸੈਨਾ).
ਪਦਮਨੀ } ਕਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ, (ਸਨਾਮ)

ਪਦਮਬੰਧੁ. ਸੂਰਜ. ਕਮਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਭੋਰਾ.
ਕੁਮਰ.

ਪਦਮਬੂ } ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.
ਪਦਮਯੋਨਿ } ਪਦਮਗਰਭ.

ਪਦਮਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਲਾਲ ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਚਰਨ,
ਮਾਣਿਕ. ਲਾਲ. Ruby. “ਪਦਮਰਾਗ ਕੇ ਆਸਨ ਜਹਿੰਗਾ.” (ਨਾਪੁ)
ਪਦਮਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਨੈਨ ਅਤੇ ਪਦਮਾਕ.

ਪਦਮਾ. ਸੰ. ਪਦਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦਮ (ਕਮਲ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਲਕਮੀ। ੨ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਵਿਹਦਰਥ ਦੀ
ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੩ ਗੋਦਨੀ। ੪ ਮਜੀਠ। ੫ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੀ
ਪੂਰਵੀ ਸ਼ਾਖਾ.

ਪਦਮਾਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ
ਇੱਕ ਬੈਠਕ. ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਉੱਤੇ, ਅਰ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੱਟ
ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ, ਛਾਤੀ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ. ਸੰਜੀ ਝਾਂਹ
ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਲਿਆ ਕੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ, ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਨਾਲ ਖੱਬਾ
ਅੰਗੂਠਾ ਫੜਨਾ. ਠੰਡੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਨੱਕ
ਦੀ ਨੱਕ ਪੁਰ ਜਮਾਉਣੀ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਪੁਰ ਆਸਣ ਲਾ
ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਦਮਾਸਨ ਲਗਾਕੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸ਼ਿਵ।
੫ ਸੂਰਜ.

ਪਦਮਾਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਭੀਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਦਮ
(ਕਮਲ) ਪੈਦਾ ਹੋਣ। ੨ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਜੋ ਥਾਂਦਾ
(ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ) ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨਲਾਲ ਭੱਟ ਦੇ ਘਰ
ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ
ਥਾਂਦਾ ਦੇ ਨਵਾਬ ਪਾਸ, ਫੇਰ ਰਘੁਨਾਥ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ
ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜਯਪੁਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ
ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਿਹਾ, ਇਸੇ ਥਾਂ “ਜਗਦਵਿਨੋਦ”

ਦੇਖੋ, ਕਲਕਿ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੧੦.

ਕੁੰਬ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਥਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਆਦਰ ਹੈ। ਵਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਦਮਾਕਰ ਨੇ ਭਾਨਪੁਰ ਗੰਗਾਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਪਰ "ਗੰਗਾਲਹਿਰੀ" ਨਾਮਕ ਸਤੰਤ੍ਰ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਕਬਿੱਤ ਇਹ ਹੈ—

ਲੋਚਨ ਅਸਮ ਅੰਗ ਭਸਮ ਚਿਤਾ ਕੀ ਲਾਯ
ਤੀਨ ਲੋਕ ਨਾਯਕ ਸੁ ਕੇਸੇਕੈ ਨਹਰਤੋਂ?
ਕਹੇ ਪਦਮਾਕਰ ਵਿਲੋਕ ਇਮ ਵੰਗ ਜਾਂਕੇ
ਵੇਦਹੁ ਪੁਰਾਨ ਗਾਨ ਕੈਸੇ ਅਨੁਸਰਤੋਂ?
ਬਾਧੈ ਜਟਾਜੂਟ ਬੈਠ ਪਰਬਤਕੂਟ ਪਰ
ਮਹਾ ਬਾਲਕੂਟ ਕਹੈ ਕੈਸੇ ਕੰਠ ਕਰਤੋਂ?
ਪੀਐ ਨਿਤ ਭੰਗੇਂ ਰਹੈ ਪ੍ਰੇਤਨ ਕੇ ਸੰਗੇਂ
ਐਸੇ ਪੁਛਤੇ ਕੇ ਨੰਗੇਂ ਜੈ ਨ ਗੰਗੇਂ ਸੀਸ ਧਰਤੋਂ?

ਪਦਮਾਕਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।
ਪਦਮਾਕ } ਸੰਗਤ—ਪਦਮ (ਕਮਲ) ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ।
ਪਦਮਾਫ } ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ, ਵਿਸਨੁ। ੨ ਕੋਲਭੋਭਾ, ਕਮਲ ਦਾ ਬੀਜ।
੩ ਵਿ—ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖਤੀ ਜੇਹੀਆਂ ਔਖਾਂ ਵਾਲਾ, "ਪਦਮਨਾਥ ਪਦਮਾਫ," (ਗਗਨ)

ਪਦਮਾਪਤ } ਸੰਗਤ—ਪਦਮਾ (ਲਕਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਪਤਿ, ਵਿਸਨੁ।
ਪਦਮਾਪਤਿ } "ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ ਪਦਮਾਪਤ," (ਅਕਾਲ)
੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਮਾਯਾਪਤਿ ਹੈ, "ਪਤਿ ਸਿਉ ਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪਾਏ?" (ਅਕਾਲ)

ਪਦਮਾਲਯ } ਸੰਗਤ—ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਬ੍ਰਹਮਾ।
ਪਦਮਾਲੈ } ੨ ਪਦਮਾ (ਲਕਸ਼ਮੀ) ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਕਮਲ, "ਪਦਮਾਲੈ ਸਟਤੀ ਹੈ ਜੈਸੇ," (ਗੁਪਤੂ) ੩ ਪਦਮਾਲਯਾ, ਲਕਸ਼ਮੀ।

ਪਦਮਾਵਤੀ, ਸੰਗਤ—ਪਟਨਾ (ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ। ੨ ਉੱਜਯਿਨੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ। ੩ ਲਕਸ਼ਮੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਤੋਤਗਤ੍ਰ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚਤੁਰਪਦੀ" ਅਤੇ "ਚਵਪੇਯਾ" ਭੀ ਹੈ। ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਸਕਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ, 11, 5, 5. ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸੁਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲੇ ਤਦ ਉੱਤਮ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦਿਖਿਯਤ ਸਭ ਪਾਪੀ, ਨਹਿ ਹਰਿਜਾਪੀ,
ਤਦਪਿ ਮਹਾ ਰਿਸ ਠਾਨੈ,
ਹੈਂ ਅਤਿ ਬਿਭਚਾਰੀ, ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਭਾਰੀ, .
ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਨਹਿ ਮਾਨੈ,
ਜੈ ਤਦਪਿ ਮਹਾਂ ਬਰ, ਕਹਿਤ ਧਰਮਧਰ,
ਪਾਪਕਰਮ ਅਧਿਕਾਰੀ,
ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਸਭ ਆਖਿੰ, ਮੁਖ ਨਹਿ ਭਾਖਿੰ,

ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿ ਚਢ ਗਾਦੀ,

(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਛੰਦਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਭੀ ਹੈ ਕਿ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੂ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਮਲਾਵਤੀ" ਭੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਕਰਤਾ, ਜੀਵਨ ਭਰਤਾ,
ਜਿਹਿ ਪੂਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਾਰੇ,
ਤਿਸ ਤਯਾਗੀ ਸੇਵਾ, ਪੂਜੈਂ ਦੇਵਾ,
ਸਹੈ ਕਸ੍ਯ ਅਤਿਹੀ ਭਾਰੇ, x x x

੬ ਮਨਸਾਦੇਵੀ। ੭ ਜਯਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੮ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੯ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼ਠਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਣੀ। ੧੦ ਬੁੱਤੀ-ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾ ੨, ਪਦਮਿਨੀ, ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਕਮਲ, ਭਮੁਲ, ਕਮਲਿਨੀ। ੨ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪਦਮਿਨੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਚਤੋਤਗਤ੍ਰ। ੩ ਕਾਵਯਗੁੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ—

"ਸਹਜ ਸੁਗੰਧ ਸੂਰ੍ਧ ਭੁਭ ਪੁਨਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਖਦਾਨ,"
"ਤਨੁ ਤਨੁ ਭੋਜਨ ਚੈਸ ਰਤਿ ਨਿਦਾ ਮਾਨ ਬਖਾਨ,"
ਸਲਜ ਸੁਬੰਧਿ ਉਦਾਰ ਮ੍ਰਿਦੁ ਹਾਸ ਬਾਸ ਸੁਚਿ ਅੰਗ,
ਅਮਲ ਅਲੋਮ ਅਨੰਗਭੂਵਿ ਪਦਮਿਨਿ ਹਾਟਕਰੰਗ."

(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

੪ ਲਕਸ਼ਮੀ, ਪਦਮਾ।
ਪਦਮੀ, ਸੰਗਤ—ਕਮਲਾਕਾਰ ਬਸਤ੍ਰਧਾਰੀਵਿਸਨੁ, ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ੪।
੨ ਹਾਥੀ। ੩ ਕਮਲਾਂ ਵਾਲਾ ਤਾਲ।
ਪਦਮੁ, ਪਦਮਰੇਖਾ, ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ੩, "ਮੇਰੇ ਹਾਥਿ ਪਦਮੁ," (ਫੁਨਰੇ ਮ: ੫)

ਪਦਮੇਤ੍ਰੀ, ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ।
ਪਦਮਜਰਿ, ਸੰਗਤ—ਪਦਮੀ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ, (ਸਨਾਮਾ)
੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ।

ਪਦਰ, ਭਾ ੫ ਪਦਰ ਅਬਥਾ ਪਿਦਰ, ਪਿਤਾ, ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰਿ, ਅੰ. father, ਲੈਟਿਨ peter, ਪੁਰਤ. padre, "ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾ," (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਦਵਿਛੇਦ, ਦੇਖੋ, ਪਦਛੇਦ।

ਪਦਵੀ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਹ, ਮਾਰਗ, "ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਜਾਤੇ ਪਦਵੀ ਮੇ ਪਦਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ," (ਨਾਪੁ) ੨ ਪੱਧਤਿ, ਪਰਿਪਾਟੀ, ਤਰੀਕ੍ਹਾ। ੩ ਦਰਜਾ, ਉਹਦਾ, ਰੁਤਬਾ, "ਤਿਨ ਕਉ ਪਦਵੀ ਉਚ ਭਈ," (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ) ੩ ਉਪਾਧਿ, ਸਿਤਾਬ (title) ਲਕ੍ਸ਼.

ਜਿਸ ਦਾ ਤਨੁ (ਸਰੀਰ) ਤਨੁ ਸੁਖਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੋਜਨ, ਬ੍ਰੋਧ, ਰਹਿ, ਨੀਂਦ, ਮਾਨ, ਤਨੁ (ਘੋਟ) ਹਨ।

ਪਦਵੰਡ. ਪਦਵੰਡ. ਪਦਵੰਡ.

ਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਦ ੨. "ਗੁਜਰੀ ਜੈਦੇਵ ਜੀਉ ਕਾ ਪਦਾ."

ਪਦਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾਯਸ਼। ੨ ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਮਹਾ ਪਦਾਇਸ ਧਨ ਕੀ ਮੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਦਾਂਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦ ਦਾ ਅੰਤ. ਤੁਕਾਂਤ.

ਪਦਾਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ.

ਪਦਾਰਘ. ਪਦਾਰਘ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ. ਕਿਸੇ ਪੂਜਕ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਜਲ.

ਪਦਾਰਥ. ਸੰ. ਪਦਾਰਥ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ. ਤੁਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤਰ) ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਸ਼ਯ, ਜੈਸੇ ਵੈਸੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਰਵਯ, ਗੁਣ, ਕਰਮ, ਸਾਮਾਨਯ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਵਾਯ, ਇਹ ਫੀ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਗੋਤਮ ਦੇ (ਨੜਾਯ) ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤਰ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕ। ੪ ਚੀਜ਼. ਵਸਤੂ। ੫ ਧਨ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਪਦਾਰਥ ਵਿਦਯਾ. ਵਸਤੂਵਿਦਯਾ. Natural philosophy.

ਪਦਾਰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪਦਾਰਥ. "ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਮੋਲਕ (ਅਮੂਲਯ) ਵਸਤੂ. "ਇਹੁ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਦਾਰਥੁਧੇਨੁ. ਸਭ ਪਦਾਰਥ (ਵਸਤੂ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਾਮਧੇਨੁ. "ਸੰਤਸਥਾ ਗੁਰ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁਧੇਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪਦਾਰਥਿੰਦ. ਅਰਥਿੰਦ (ਕਮਲ) ਰੂਪ ਚਰਨ.

ਪਦਾਰਥਿੰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਸ).

ਪਦਿ. ਪਦ ਵਿੱਚ. "ਚਉਥੈ ਪਦਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਪੈਰ ਕਰਕੇ. ਪੈਰੀਂ। ੩ ਸੰ. ਜਾਣ ਲਾਇਕ.

ਪਦੀਦ. ਡਾ ੪੧ ਭਿ—ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਗਟ.

ਪਦੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਦੀਨਾ.

ਪਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪਦ.

ਪਦੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਥਿ. "ਸੁਭੰਤ ਦੰਤ ਪਦੁਕੰ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਥਿ. ਇਹ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਹੈ. ਉੱਥ ਪਾਠ ਪੱਤਕੰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਕ.

ਪਦੇ. ਪਦ ਅਤੇ ਪਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਦੁਪਦੇ, ਚਉਪਦੇ ਆਦਿ.

ਪਦੇਦਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦ-ਉਦਕ. ਉਹ ਉਦਕ (ਜਲ), ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਚਰਣੇਦਕ.

ਪੱਦ. ਸੰ. ਪਦ. ਧਾ—ਅਪਾਨਵਾਯੁ ਛੱਡਣੀ. (breaking wind). ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੋਜ਼. ਗੁਦਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਖਾਰਿਜ ਹੋਈ ਪੌਣ. "ਛਿੱਕ ਪੱਦ ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪਦਜ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਕਾਵਯ, ਜੋ ਛੰਦ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦ (ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣਾਂ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ. ਨਲਮ। ੨ ਸੂਦ੍ਰ.

ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਪਦੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਡ. ਗੁਆ। ੨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਾਹ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਲੀ. ਬੀਰੀ (ਵੀਬੀ).

ਪਧਤਿ. ਸੰ. ਪਧਤਿ—ਪੱਧਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਰਾਹ-ਮਾਰਗ. "ਇਹ ਪਧਤਿ ਤੇ ਮਤ ਚੁਕਹਿ, ਰੇ ਮਨ! (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ. ਰਸਮ। ੪ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ। ੫ ਤੁਰੀਕਾ. ਢੰਗ.

ਪਧਰਾ } ਵਿ—ਪੈਰ ਧਰਨ ਯੋਗਤਾ. ਹਮਵਾਰ ਅਤੇ ਸਾਫ ਪੱਧਰ. ਪਧਰੇ } "ਨਾਨਕ ਪਧਰੁ ਪਧਰੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਦੁ.

ਪਧਾਉ } ਮੁ. ਪੱਧੇਰੁ. ਪੱਧ (ਪਥ) ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. ਪਧਾਣੁ } ਮੁਸਾਫਿਰ. "ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਪਧਾਉਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ (ਜਿਗਤਾਸ਼ੁਆਂ) ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ. ਦੇਖੋ, ਪੱਧਾਣੁ.

ਪਧਾਰਣਾ } ਫਿ—ਪਦ (ਪੈਰ) ਧਾਰਨਾ (ਰੱਖਣਾ). ਤੁਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਪਧਾਰਨਾ } ਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਉਣਾ. ਪਹੁੰਚਣਾ.

ਪਧਿਸਟਕਾ } ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ—ਪਧਿਸ੍ਰਕਾ } ਸੰਗੀਤ ਪਧਿਸਟਕਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਰ, ਜ, ਤ, ਗ, ਲ. JI, I, SSI, S, I. ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤ ਛੰਦ। ੨ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੋਟਕ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਅਤਿ ਪਾਪਨ ਤੇ ਜਗ ਛਾਇ ਰਹੇ." x x x

ਪੱਧਰ. ਦੇਖੋ, ਪਧਰਾ.

ਪੱਧਰਿ } ਦੇਖੋ, ਪਧਰਾ ਅਤੇ ਪਾਧਤੀ. ਪੱਧਰੀ }

ਪਨ. ਸੰ. ਪਨ. ਧਾ—ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਆਨੰਦ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਨਸਾਰੀ। ੨ ਪੁਤਰ. ਪੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਣ ੮. "ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਸਾਧੁ ਮੇਂ ਨ ਸ਼ੇਰਪਨ ਸ਼ੇਰ ਮੇਂ ਨ ਸਾਧੁਪਨ, ਦੇਉ ਪਨ ਦੇਖਿਯਤ ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਮਗ ਮੇ." (ਗੁਲ) ੩ ਪੁਣ. ਪੁਤਿਗਤਾ. "ਪਨ ਪੂਰਨ ਬੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਨਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਟਹਰ. ਕਟਲ. Artocarpus Integrifolia. "ਸਕਲ ਸਰੀਰ ਪਨਸਫਲ ਜੈਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇਕ ਬਾਂਦਰ.

ਪਨਸਾਰੀ. ਸੰ. ਧਾਧਯਾਰਿਨ—ਪਨਸਾਰੀ. ਪਣੜ (ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਸਤੂ) ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ। ੨ ਪਣੜਸਾਲਾ (ਹੱਟੀ) ਵਾਲਾ.

ਪਨਸਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਸਾਰ (ਧਾਰਾ). ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ। ੩ ਪਾਣੀ ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਪਾਣੀ ਮਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਨਹ. ਡਾ ੧੬ ਪਨਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਆਸਰਾ. ਓਟ. "ਤੇਰੀ ਪਨਹ

ਖੁਦਾਇ। (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੨ ਬਚਾਉ. ਰਖਾ।"

ਪਨਹਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਢੇਣ ਵਾਲੀ. ਪਾਣੀ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ.
ਪਨਹੀ. ਸੰ. ਉਪਾਨਹ ਅਥਵਾ ਪੰਨੋਧਾ (ਪਨਫਾ—ਪਦ—ਨੋਧਾ). ਜੋ
ਪੈਰ ਨਾਲ ਥੱਪੀ ਰਹੇ. ਸੰਗਤ—ਜੁੱਤੀ. ਪਨੋਧੀ. "ਲੋਕ ਲਠਾਵੇ ਪਨਹੀ."
(ਸੇਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਪਨਹੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਪਨਕਤ } ਸੰ. ਪੰਨਗਤਿ (ਪੰਨਗਤਿ). ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਪੇਟਬਲ
ਪਨਕਤਿ } ਰਿੜ੍ਹਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਬੂਟਿਟਿ.
ਪਨਗਤਿ }

ਪਨਖਟ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਣ. ਨਦੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਉਹ
ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪਨਚ. ਸੰ. ਪਨਚਿਕਾ—ਪਤੰਚਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.
ਪੁਤੰਚਾ. ਜਿਹ.

ਪਨਚ ਅਗ੍ਰਜ. ਸੰਗਤ—ਪਤੰਚਿਕਾ (ਚਿੱਲੇ) ਅੱਗੇ ਜੋੜਕੇ ਜੋ
ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਨਚ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਤੀਰ.
(ਸਨਾਮਾ) ੨ ਖੜਕ.

ਪਨਚ ਪੁਹਾਰਨਿ. ਸੰਗਤ—ਪਨਚ (ਚਿੱਲੇ) ਦੁਆਰਾ ਤੀਰ ਪੁਹਾਰ
ਕਰਨ (ਫੈਂਕਣ) ਵਾਲੀ, ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚਿੱਲੇ ਨੂੰ
ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਤਲਵਾਰ.

ਪੰਨਧੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਹੀ.

ਪਨਵਾਰ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ.

ਪਨਵਾਰਾ. ਵਿ—ਪਨਵਾਰ ਗੋਤ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ
ਬਰਤਨ, ਪੱਤਲ ਝੂਨਾ ਆਦਿ. "ਆਕੇ ਸਭਕੇ ਧਰ ਪਨਵਾਰੇ। ਭਾਤ
ਪਰੋਸੇ ਭਲੀ ਪੁਕਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀਤਾ. ਗਿਲੋਰੀ.
ਪਣਵੀਟਿਕਾ. "ਪੁਨ ਪਨਵਾਰੇ ਕੀਨ ਚਬੀਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਪਨਾਹ. ਡਾ ੧੬ ਸੰਗਤ—ਰਖਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਓਟ। ੨ ਕੂਣ.
ਬਚਾਉ.

ਪਨਾਹਣ } ਵਿ—ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਰਕਕ. "ਸੰਤ
ਪਨਾਹਣਿ } ਪਨਾਹਣ." (ਅਕਾਲ)

ਪਨਾਰਾ } ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਲਾ. "ਬਹਿ ਸੁਣ
ਪਨਾਲਾ } ਚਲੇ ਜਨੁ ਕੋਟਿ ਪਨਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਫੁੱਤ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਵਹਿਣ ਦਾ ਨਾਲਾ। ੩ ਯਕਸ਼ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਖੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਪਾਕੂ, ਜੋ
ਨਲਕੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਨਿਹਾਰ } ਵਿ—ਪਾਨੀਹਾਰ. ਜਲ ਢੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. "ਹਰਿ
ਪਨਿਹਾਰਾ } ਕਾ ਸੰਤ ਪਰਾਨ ਧਨ ਤਿਸ ਕਾ ਪਨਿਹਾਰਾ." (ਸੂਰੀ
ਪਨਿਹਾਰਿ } ਮ: ੫) "ਹਰਿਜਨ ਕੀ ਪਨਿਹਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਪਨਿਹਾਰੀ } "ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੨ ਸੰ. ਧਯਾਹਾਰਿਨ—ਪਨਹਾਰੀ. ਵਿ—ਸੌਦਾ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਜਿਹ ਪੈਰੇ ਲੁਟੀ ਪਨਿਹਾਰੀ। ਸੋ ਮਾਰਭ
ਸੰਤਨ ਦੁਰਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੌਦਾਗਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਅਟਾ

ਅਤੇ ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ.

ਪਨੀ. ਪਨਹੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਪਨੀ ਪਾਮਰੀ ਤਜ ਭਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੨੧) ਜੁੱਤੀ ਅਤੇ ਫਰਕਲ ਤਯਾਕਕੇ ਨੱਠਾ.

ਪਨੀਆ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੨ ਵਿ—ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਿਸ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ। ੩ ਸੰਗਤ—ਉਪਾਨਹ. ਪਨਹੀ. ਜੁੱਤਾ ਪੰਨੋਧਾ. "ਪਨੀਆ
ਛਾਦਨ ਨੀਕਾ." (ਧਨਾ ਪੰਨਾ)

ਪਨੀਰ. ਡਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਨੀਰ (ਜਲ) ਰਹਿਤ ਪਕ (ਦੁੱਧ). ਦੁੱਧ
ਪਾਤਕੇ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਟਾਈ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। ੨ ਦਹੀਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਚੋਤ ਕੇ ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਬਣਾਇਆ ਗਾੜ੍ਹਾ
ਪਦਾਰਥ

ਪਨੀਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਕ ਤਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੋਧ, ਜੋ
ਦੁਜੀ ਥਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਣੀ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਨੋ. ਢੋਲ. ਦੇਖੋ, ਪਣਵ. "ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਬੀਨਾ ਪਨੋ ਐ ਨਗਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪੱਨੂ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਨੂ ਅਤੇ ਪੰਨੂ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.
ਮੁਕਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਪੱਨੂ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਮਾਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਧਰੀ
ਹੋਏ ਹਨ. ਪੱਨੂ ਗੋਤ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਪੰਨੂ.

ਪਪੱਕ. ਪਵਨ ਵਤਿ ਗਤਿ ਕਰਕੇ. ਪੋਟ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਨਾਲ. "ਪਪੱਕ
ਪੱਖਰੇ ਤੁਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਪਕੂ.

ਪਪਨਾ. ਸੰ. ਧਯਾ—ਪੁਪੰਨ. ਵਿ—ਸ਼ਰਣਾਗਤ. "ਹਮ ਪਾਪੀ ਰਾਖੁ
ਪਪਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਪਪਾ. ਪੱਪਾ ਅੱਖਰ. "ਪਪਾ, ਪਰਮਿਤਿ ਪਰ ਨ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ)
੨ ਪ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਪਕਾਰ.

ਪਪਾਤ. ਵਿ—ਪਤਨ ਹੋਇਆ. ਡਿਗਿਆ. "ਯੋਂ ਕਹਿ ਬਾਤ ਪਪਾਤ
ਧਰਾ ਪਰ." (ਗੁਰੂ ੧੦)

ਪਪਿਹਰਾ } ਸੰਗਤ—ਪੀਣ ਦੀ ਟੀਹ (ਇੱਛਾ) ਵਾਲਾ, ਚਾਤਕ.
ਪਪੀਹਾ } ਦੇਖੋ, ਚਾਤਕ ਅਤੇ ਬੰਬੀਹਾ. "ਚਾਹ ਚਹੀ ਜਸ ਮੇਘ
ਪਪਿਹਰਾ ਪਸਾਸਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੯)

ਪਪੀਤਾ. ਏਰੰਡ ਖਰਬੂਜਾ. ਇਰੰਡ ਕੱਕੜੀ. Carica Papaya.
ਇਹ ਜਿਕਰ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦੁਆਵਕ ਹੈ. ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ
ਹੈ. ਇਸਦਾ ਬੂਟਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਪਪੀਲਕਾ } ਸੰ. ਪਿਪੀਲਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬੀੜੀ. ਚੂੜਟੀ. "ਕਰਦਮੇ
ਪਪੀਲੀ } ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਗਜ ਔਰ
ਪਪੀਲੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਪੋਰਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਾਲਨ ਪੇਸਣ ਕਰਨਾ. "ਰੇ ਨਰ! ਕਾਇ ਪਪੋਰਹੁ
ਪਪੋਲਨਾ } ਦੇਹੀ?" (ਸੇਰ ਮ: ੫) "ਉਨਕੈ ਸੋਯੋ ਰਖੀ ਪਪੋਲਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਗ ਹੋਣ
ਕਰਕੇ, ਰੇ ਦੇਹ! ਤੂੰ ਪਾਲਣ ਪੇਸਣ ਕਰਕੇ ਰੱਖੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸੂ ਨੂੰ
ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਲਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਚੁਸਣਾ।

੩ ਭਾਵ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ।
“ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਪੋਲੀਐ ਵਿਣ ਬੁਝੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਿ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
ਪਪੋਲਿ. ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਪੋਲਨਾ ੧। ੨ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ
ਪਪੋਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਪੋਲ ੨.

ਪਬ. ਦੇਖੋ, ਪੱਬ ੨. “ਧਾਏ ਪਬਾ ਜਿਵੇਂ ਹਟੇ।” (ਚੰਡੀ ੩) ਪਹਾੜਾਂ
ਜੇਹੇ ਰਾਖਸ ਨੱਠਕੇ ਆਏ.

ਪਬਣ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਬਣਿ.

ਪਬਣਿ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭੰਮੁਲ. ਨੀਲੋਫਰ. ਸੰ. ਪਦਮਨਿ. “ਪਬਣਿ
ਕੇਰੇ ਪਤ ਸਿਉ ਫਲਿ ਢਲਿ ਚੁੰਮਣਹਾਰ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) “ਬਿਆ
ਢਲਿ ਪਬਣਿ ਜਿਉ ਚੁੰਮਿਓ।” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਅਤੇ
ਪਦਮਨਿ ਦੀ ਵਾਂਗ ਸੁੱਕਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਮਣ ੩.

ਪਬਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ.

ਪਬਰ. ਸੰ. ਪੁਬਰ. ਵਿ—ਅਤਿ ਉੱਤਮ. ਬਭਾ ਬ੍ਰੇਸ਼. “ਪਬਰ ਤੂੰ
ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨਵੰਨਿ।” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਹੋ ਸੈਨੇ ਰੰਗੇ
ਕਮਲ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਸੀ. ਕਮਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ
ਜਿ.

ਪੱਬ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ ਦਾ ਅਗੁਭਾਗ। ੨ ਪਰਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਹਾੜ.
“ਮੇਰਕ ਪੱਬਨ ਸੇ ਜਿਨ ਕੇ ਤਨ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਕਾਲੇ ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਹੇ
ਜਿਸਮ.

ਪੱਬਯ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਵਰ. ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਾਨ.

ਪੱਬਰਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੂ.
੩ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ.

ਪੱਬਾਕਾਰ. ਵਿ—ਪਰਵਤ ਦੇ ਅਖਾਬ ਦਾ. “ਗਜਰਾਜ ਪੱਬਾਕਾਰ.”
(ਪਾਰਸਾਵ)

ਪੱਬਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਵਰ ਦੀ ਪੁੜੀ ਪਾਰਵਤੀ. “ਪਾਪਾ ਪਾਵਿਤ੍ਰੀ
ਪੱਬਾਣੀ.” (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਵਿ—ਪਹਾੜਨ. ਪਹਾੜ ਦੀ.

ਪਬੜ. ਦੇਖੋ, ਪੱਬ ੨.

ਪਬੜਭੇਦਨੀ ਈਸ ਸਸਤ੍ਰੁ. ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਭੇਦਨ (ਪਾੜਨ) ਵਾਲੀ
ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਰਾਮੀ ਵਰੁਣ. ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰੁ ਪਾਸ (ਫਾਹੀ).
(ਸਨਮਾ)

ਪਮਾਰ. ਪਰਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਰ ੨ (੮). ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੨.

ਪਯ. ਸੰ. ਧਯੁ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧਯਜ਼. ਦੁੱਧ।
੩ ਜਲ। ੪ ਵੀਰਯ। ੫ ਥਲ। ੬ ਪਦ (ਪਯ) ਲਈ ਭੀ ਪਯ ਸ਼ਬਦ
ਆਇਆ ਹੈ—“ਹਬ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਯ.” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੩ ਕੇ)
ਪਯਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਜ.

ਪਯਾਨ. ਸੰ. ਪੁਯਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਗਮਨ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਯਾਤ੍ਰਾ. ਰਵਾਨਗੀ.
ਪਯਾਮ. ਡਾ. ੧੬ ਸੰਗਤਾ—ਸੁਨੇਹਾ। ੨ ਹਾਲ. ਵਿੱਤਾਂਤ.

ਪਯਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤਾਲ. “ਜਾਨ ਪਯਾਰ ਕਯੋ ਤੁਰੰਗਮ.”
(ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੨ ਧਾਨਾ ਦਾ ਪਰਾਲ। ੩ ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੀਤਿ. ਸਨੇਹ।
੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ ਆਨੰਦ ਛੰਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ

ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਅੱਖਰ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ
ਫੀ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭੀਮਚੰਦ ਕਹੀ ਅਬ, ਸੁਨਿਯੋ ਜਨਾਬ,
ਨਾਕਿਸ ਅਕਲ ਬਹੋਂ, ਏਕ ਨੀਤਿ ਛਾਬ.
ਦੂਰ ਦੂਰ ਡੇਰ ਭਾਰ, ਘਾਟ ਬਾਟ ਚੋਕ,
ਠਹਿਰਿਯੋ ਫੇਰ ਸਬ, ਜੀਅਹੂੰ ਕੇ ਸੋਕ.

(ਗੁਰੁਪਦਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਪਯਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤਾਲ। ੨ ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ. ਪਰਾਲੀ.

ਪਯਾਲਾ. ਡਾ. ੧੫ ਪਯਾਲਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਟੋਰਾ. ਜਾਮ। ੨ ਪਾਤਾਲ
ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਲ. “ਜਿਨਿ ਅਥਾਸ ਫੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ,
ਕਰਿਸੈ ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਯਾਲਿ. ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ. “ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ
ਚਹਿਆ.” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਯੂਖ . ਦੇਖੋ, ਪਿਊਖ ਅਤੇ ਪੀਯੂਸ.

ਪਯੋਹਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਜੋਹਸ਼.

ਪਯੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਪਯੋਧਰ.

ਪਯੋਹੀਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪਜੋਹੀਦਨ.

ਪਯੋਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪਯ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਕਮਲ. ਜਲਜ.

ਪਯੋਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪਯ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. “ਗਾਗਰਿ
ਕੈਸੇ ਫੇਰਿਯੋ, ਉਮਭੜੈ ਦੇਖਿ ਪਯੋਦ?” (ਵਿੰਦ) ੨ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਜੀਵ.

ਪਯੋਧ } ਸੰਗਤਾ—ਪਯ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੇਘ. ਬੱਦਲ।
ਪਯੋਧਰ } ੨ ਤਲਾਉ। ੩ ਪਯ (ਦੁੱਧ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਨ. ਕੁਚ.
“ਜਾਂਕੇ ਸੁਭਤ ਪਯੋਧਰ ਪੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ) ਸਰਦ ਰੁਤ ਦੇ ਪਯੋਧਰ
(ਬੱਦਲ) ਮਾਨੋ ਪਯੋਧਰ (ਕੁੱਚ) ਹਨ। ੪ ਨਾਰਿਯਲ. ਨਲੇਰਾ।
੫ ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੬ ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੯.

ਪਯੋਧਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪਯ (ਪਾਣੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.
ਪਯੋਨਿਧਿ } ਜਲਨਿਧਿ.

ਪਯੋਪੋ. ਡਿੰਗ. ਕਥਨ। ੨ ਵਚਨ. ਵਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪਨ ਅਤੇ
ਪਇਅੰਪੋ.

ਪਰ. ਵੜ—ਪਰੰਤੂ. ਲੇਕਿਨ। ੨ ਪਸਚਾਤ. ਪੀਛੇ. ਪਰੰ। ੩ ਸੰ.
ਵਿ—ਦੂਸਰਾ. ਅਨੜ। ੪ ਪਰਾਇਆ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ. “ਪਰਧਨ ਪਰਤਨ
ਪਰਤੀ ਨਿੰਦਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਤਿੰਨ. ਚੁਦਾ. ਵੱਖ। ੬ ਜੋ ਪਰੇ
ਹੋਵੇ. ਦੂਰ। ੭ ਸ਼੍ਰੇਸ਼. ਉੱਤਮ। ੮ ਪ੍ਰਵਿੱਤ. ਕਾਰਜ ਪਰਾਇਣ।
੯ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ। ੧੦ ਸਿਵ। ੧੧ ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ। ੧੨ ਸੰ.
ਪਰੁਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ. ਪਿਛਲੇਰੇ ਸਾਲ। ੧੩ ਪ੍ਰਤੜ—
ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ. “ਉਪਰਿ ਫਕਨੁ, ਗਗਨੁ ਪਰ ਫੋਰਖੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ:
੧) “ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰ ਕੇ ਵਸਤੁ ਪਖਾਰਹਿੰ.” (ਨਾਪੁ) ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ
ਦੇ ਉੱਪਰਦੇ ਵਸਤੂ ਧੋਂਦੇ ਹਨ। ੧੪ ਪਤਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਪੈ.

ਪੜ. "ਗੁਰਚਰਨਨ ਪਰ ਮਾਂਗੇ ਖਿਆ." (ਗੁਪੁਸੁ) ੧੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਪੈਕੇ. ਪੜਕੇ. "ਨਮੇ ਕੀਨ ਪਰ ਦੰਡ ਸਮਾਨੇ." (ਨਾਪੁ) ੧੬ ਟਾ ੪
ਸੰਗਤਾ—ਪੰਖ. ਪਕ. "ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਬਿਹਾ)

ਪਰਉ. ਪੜੇ. ਪਓ. ੨ ਪਰਿਓ. ਪਇਆ. "ਕਹੁ ਗਵਿਦਾਸ ਪਰਉ
ਤੇਰੀ ਸਾਭਾ." (ਗਉ) ੩ ਪੜੇ. ਪਠਨ ਕਰੇ. ੪ ਪੜਉਂ. ਪੜਦਾ ਹਾਂ.
"ਬਿਦਿਆ ਨ ਪਰਉ ਬਾਢੁ ਨਹੀ ਜਾਨਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)
੫ ਪਰਸੋ. ਗੁਜਰੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ। ੬ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ
ਅਗਲੇ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋ ੨.

ਪਰਉਪਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੋਪਕਾਰ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੂਜੇ
ਲਈ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਕੀਆ." (ਗਉ
ਮ: ੪) "ਮਿਥਿਆ ਤਨ, ਨਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਉਪਕਾਰੀ. ਧਰੋਪਕਾਰਿਕ—ਪਰੋਪਕਾਰੀ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਹਿਤ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪਰਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਮਾ। ੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ.

ਪਰਈ. ਪੜਈ. ਪੈਦਾ ਹੈ.

ਪਰਈਆ. ਵਿ—ਪੜੇਯਾ. ਪੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੋਪਰਈਆ।
੩ ਪਰਾਏ ਦੀ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ. "ਜਾਣੈ ਕੋ ਪੀਰ ਪਰਈਆ?" (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਸ. ਸੰ. ਸਪਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਫੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧ
ਪਰਸ ਮਾਨੁਖਜ ਦੇਹੰ ਮਲੀਣੀ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਸੰ. ਪਰਸ. ਸਪਸ਼ਮਣਿ.
ਪਾਰਸ. "ਪਰਮ ਪਰਸ ਗੁਰੁ ਭੇਟੀਐ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਪਾਸੁ.
ਪਾਸਾ. "ਬਾਮ ਪਰਸ ਤੇ ਕੂਠ ਬਨਾਵਾ." (ਪਰਸਾਵ) ਖੋਬੇ ਪਾਸਿਓ
ਕੂਠ ਰਚਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ। ੫ ਅੰ. Purse. ਬੈਲੀ. ਬਟੂਆ.
ਗੁੰਥੀ.

ਪਰਸਣ. ਸੰ. ਸਪਸ਼ਨ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੁਨਾ. ਫੋਹਣਾ.
ਪਰਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ.—ਸਪਸ਼ ਕਰਨਾ. ਫੁਹਣਾ। ੨ ਭੇਟਣਾ. ਮਿਲਣਾ.
"ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਆ ਕੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ." (ਤੁਖਾ ਵੰਤ ਮ: ੪)
"ਪਰਸਤ ਚਰਨ ਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਸਣਿ. ਸਪਸ਼ ਕਰਨ (ਫੁਹਣ) ਲਈ. "ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ ਪਰਸਣਿ
ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰਸਤ. ਸਪਰਸ ਕਰਦਾ। ੨ ਸਪਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣਾ.
੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ.

ਪਰਸਤਸ. ਛਾ ੭੮, ਪਰਸਿਸ. ਸੰਗਤਾ—ਪੂਜਨ. ਪੂਜਾ. ਇਬਾਦਤ.
ਪਰਸਤਨ. ਛਾ ੭੮, ਪਰਸੁਨ. ਕ੍ਰਿ—ਪੂਜਣਾ. ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ. ਇਬਾਦਤ
ਕਰਨੀ.

ਪਰਸਨ ਅਬਵਾ ਪਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣ। ੨ ਸੰ. ਪੁਸ਼. ਸਵਾਲ.
ਪੁੰਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਪਰਸਨੁ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਪੁਸ਼ਨ. ਵਿ—ਮੁਸ਼. ਆਨੰਦੀ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਪੁਸ਼ਨ ਹੋਕੇ. ਰੀਝਕੇ. "ਪਰਸਨ ਪਰਸ ਤਏ ਕੁਬਿਜਾ ਕਉ." (ਨਟ

ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣਾ.

ਪਰਸਨਿ. ਪੁਸ਼ਨਤਾ ਨਾਲ. ਰੀਝਕੇ. "ਪਰਸਨਿ ਪਰਸੁ ਭਏ ਸਾਧੂ
ਜਨ, ਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਐ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਪੁਸ਼ਨਤਾ
ਨਾਲ ਸਾਧੁਜਨ ਭੇਟੇ, ਮਾਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋਗਿਆ.

ਪਰਸਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਸਪਰ. ਆਪੋਵਿੱਚੀ. ਆਪਸ ਮੇਂ।
੨ ਦੇਖੋ, ਅਨਯੋਨਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ.

ਪਰਸਰਾਮ } ਇੱਕ ਵੈਦਕ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਪਰਸੁਰਾਮ } ਹੋਕੇ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਵਿਲਾਜ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ
ਸੀ। ੨ ਫੀਰੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ। ੩ ਇੱਕ
ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ,
ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਯੋਧਤਤ੍ਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

੪ ਪਰਸੁਰਾਮ. ਕੁਹਾਤਾਧਾਰੀ ਰਾਮ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ
ਦਿਸਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਜਮਦਗਨਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ
ਚੇਣਕਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੁਸ਼ਿਕ ਵੰਸ਼ ਕਰਕੇ
ਕੋਸ਼ਿਕ ਸੀ. ਤੇਤਾ ਯੁਗ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼
ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤਥਾ ਰਾਮਾਯਣ
ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹੈ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਰਣ ਨੂੰ
ਅਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ ਅਤੇ ਭੀਸਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ.
ਜਦੋਂ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦੀ, ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਚਾਇਤ ਬੈਠੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ
ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਪਰਸੁਰਾਮ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਹੈ,
ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ,
ਪਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸੁਰਾਮ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਉਪਾਸਕ
ਸੀ ਅਤੇ ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਮਿਥਿਲਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਵ
ਦਾ ਧਨੁਖ ਤੇਜ਼ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰਾਮ
ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੈਸਨਭ ਧਨੁਖ ਦੇਕੇ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮ ਨੇ ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ਕਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ
ਹਾਰ ਮੰਨੀ, ਪਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਜੋੜਲਿਆ ਸੀ,
ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਕਰਨਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਸੁਰਾਮ ਦੀ
ਆਕਾਸ਼ਯਤੀ ਉਸ ਤੀਰ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਯਥਾ— "ਨਭ ਕੀ
ਗਤਿ ਤਾਂਹਿ ਹਤੀ ਸਰ ਸੋ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ
ਜਦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਿੱਤਕੇ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ
ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਚਾਰ ਦਾ
ਵਸਣਾ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਹਰੇਕ ਚਾੜੀ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਛੋਟੀ ਅਣਾਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸਾਗਿਰਦੀ
ਮੰਤਰ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਸੁਰਾਮ ਜਿਸਨੂੰ ਦਾ ਛੇਵਾਂ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ
ਸੋਲਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਹੈ.

ਕੀਤੀ, ਸਿਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਸਤੁ ਅਸਤੁ ਵਿਦਯਾ ਪੁਰਣ ਰੀਤੀ ਨਾਲ
ਸਿਖਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਵਸ ਪਰਸੁ (ਕੁਹਾਤਾ) ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ
ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਸੁਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਰੇਣੁਕਾ
ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰਸੁਰਾਮ ਦਾ ਫਤਹੀਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਯੁੱਧ
ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕੀ ਵੇਰ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਫਤਹੀ ਮਾਰ
ਮੁਕਾਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਫਤਹੀਆਂ
ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੂ ਨਾਲ ਕੁਰੂਕੇਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮੰਤਪੰਚਕ ਨਾਮਕ
ਪੰਜ ਵਡੇ ਤਾਲ ਭਰੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ
ਹੀ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਰੁਣ ਨੇ ਇਸ
ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਿਛੇ
ਧਟਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਈ ਬਸਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਫਤਹੀਆਂ
ਨਾਲ ਪਰਸੁਰਾਮ ਦਾ ਵੈਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੈਹਯਵੰਸ਼ ਦੇ
ਰਾਜਾ ਅਰਜੁਨ (ਕਾਤੰਵੀਯੰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ) ਨੇ ਪਰਸੁਰਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ
ਜਮਦਗਨਿ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਪਰਸੁਰਾਮ ਰੋਵੇ ਘਰਿ ਆਇਆ,”
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਰੇਣੁਕਾ।
੫ ਸਿੰਹਲ ਦੀਪ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਭਨਾਭਿ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਦੇਖੋ, ਨਾਪੁ, ਪੁ: ਅ:
੪੭.

ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ, ਪਰਸੁ (ਕੁਹਾਤਾਧਾਰੀ) ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ,
“ਪਰਸਰਾਮੇਸੁਰ ਕਰ ਕੁਠਾਰੁ ਰਖੁ ਤੇਜੁ ਹਰਿਚਿ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)
ਪਰਸਾ, ਸ਼ਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ, ਪਾਣੀ। ੨ ਪਰਸੁ, ਕੁਹਾਤਾ, ਟਾਕੁਆ,
ਪਰਸਾਦ ਅਥਵਾ ਪਰਸਾਦੁ, ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦ ੧, “ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੁ
ਕਰੇ ਨਾਮੁ ਦੇਵੀ,” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੪) “ਗੁਰੁ ਪੁਰਾ ਪੁਰਾ ਪਰਸਾਦ,”
(ਸੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦ ੨, “ਇਹ ਪਰਸਾਦ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣੈ,”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦ ੩ ਤੋਂ ੭,
ਪਰਸਾਦਨ, ਸੰ. ਪੁਸਾਦਨ, ਸੰਗਤਾ—ਪੁਸੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੰਨ,
ਭੋਜਨ, “ਭੰਡਉਤ ਪਰਸਾਦਨ ਚੋਗਾ,” (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—
ਪੁਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਪਰਸਾਦਾ, ਸ਼ਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਟੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦ ੪,
ਪਰਸਾਦਿ, ਪੁਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦੁਆ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੇ, “ਪਰਸਾਦਿ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ,” (ਸਦੁ) “ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਚੀਨਿਆ,”
(ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦਿ,
ਪਰਸਾਦੀ, ਸੰਗਤਾ—ਰੋਟੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੋਗ, ਪੁਸਾਦ। ੩ ਸੰ.
ਸ਼ਜਾਦਿਨ—ਪੁਸਾਦੀ, ਵਿ—ਪੁਸਾਦੀ, ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਮਿਹਰਬਾਨ,
“ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਪਰਸਾਦੀ,” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਪੁਸਾਦ
(ਕ੍ਰਿਪਾ) ਤੋਂ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੇ, “ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਤੂੰ ਪਾਵਣਿਆ,”
(ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਪੁਸਾਦੀ ੨,
ਪਰਸਾਦੁ, ਦੇਖੋ, ਪਰਸਾਦ ਅਤੇ ਪੁਸਾਦ,
ਪਰਸਾਦੇ, ਪਰਸਾਦਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪੁਸਾਦ ਦੁਆ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ,
“ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦੇ,” (ਸੈਰ ਮ: ੫)

ਪਰਸਿ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ, ਫੁਹਕੇ, “ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ
ਕਉ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਪਰਸਿਐ, ਪਰਸਣ ਤੋਂ, “ਟਰਸਨਿ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ,” (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੨ ਕੇ)
ਪਰਸਿਧ, ਸੰ. ਧਸਿਫ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਵਿ—ਵਿਖਿਆਰ, ਮਲਹੂਰ, “ਤਿਹੁ
ਰੇ ਲੋਕ ਪਰਸਿਧ ਕਬੀਰਾ,” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)
ਪਰਸੀਦੇ, ਪ੍ਰਸੇਦ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ, ਪਸੀਜੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, “ਗੁਰੁ
ਪਰਸੀਦੇ ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ,” (ਨਾਪੁ)
ਪਰਸੁ, ਦੇਖੋ, ਪਰਸ ਅਤੇ ਪਰਸਨਿ। ੨ ਸੰ. ਪਰਸੁ ਅਥਵਾ ਪਸੁੰ,
ਸੰਗਤਾ—ਕੁਹਾਤਾ, ਕੁਠਾਰ, “ਪਰਸੁ ਅਭੋਲੰ ਹਬਨਾਲੰ,” (ਰਾਮਾਵ)
“ਰੁਮ ਪੌਟਿਸ ਪਾਸੀ ਪਰਸੁ ਪਰਮ ਸਿਧਿ ਕੀ ਖਾਨ,” (ਸਨਾਮਾ)
੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸੁ, ਵਿ—ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ, “ਨਾਮੁ ਪਰਸੁ ਜਿਨਿ ਪਾਇਓ,”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੪ ਪਪਲਮਿਣਿ, ਪਾਰਸ, “ਪਾਰਸੁ ਭੋਟਿ ਪਰਸੁ
ਕਰਜਉ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਨੇ ਫੁਹਕੇ ਪਾਰਸ
ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,
ਪਰਸੁਆਰਥ, ਸੰਗਤਾ—ਪਰਉਪਕਾਰ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਰਾਥ ਅਤੇ
ਸੁਥ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪਦ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ
ਇਹ ਲਥਦ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ।
੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਯ, ਪਰਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ,
ਪਰਸੁਧਰ, ਸੰਗਤਾ—ਪਰਸੁ (ਕੁਹਾਤਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਪਰਸੁਰਾਮ।
੨ ਸਭਜੰਗ ਧਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ,
ਪਰਸੁਰਾਮ, ਦੇਖੋ, ਪਰਸਰਾਮ ੪,
ਪਰਸੁਤ, ਸੰ. ਪ੍ਰਸੁਤ, ਵਿ—ਜਨਮਿਆ, ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਉਤਪੰਨ।
੨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਪਰਸੁਤਿ, ਸੰ. ਪ੍ਰਸੁਤਿ, ਸੰਗਤਾ—ਉਤਪੱਤੀ, ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਜਣਨਾ।
ਪੁਸਵ। ੩ ਕਾਰਣ, ਸਬਬ। ੪ ਔਲਾਦ, ਸੰਤਤਿ, “ਮਾਇਆ ਮਾਈ
ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਪਰਸੁਤਿ ਜਮਾਇਆ,” (ਮਧੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩)
ਪਰਸੁਨ, ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਲ, ਦੇਖੋ, ਪੁਸੁਨ ੨, “ਸੈਲਨ ਕਾਨਨ ਸੈਂ
ਧਰਨੀ ਪਰਸੁਨਹਿ ਜਤੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ,” (ਨਾਪੁ) ਸ਼ੇਸਨਾਭ ਨੇ
ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਸਿਫ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ,
ਪਰਸੇਉ, ਸੰ. ਪ੍ਰਸੇਦ, ਸੰਗਤਾ—ਪਸੀਨਾ, ਮੁੜ੍ਹਕਾ,
ਪਰਸੇ, ਦੇਖੋ, ਪਰਸੁ ੨, “ਬਰਛੀ ਅਰੁ ਢਾਲ ਕਦਾ ਪਰਸੇ,”
(ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਸੇਂ,
ਪਰਸੇਂ, ਸੰ. ਪਰਬਕ੍ਸ਼, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ
ਦਿਨ। ੨ ਵੀਤ ਗਏ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ। ੩ ਪਰ-ਦਿਵਸ,
ਸੰਗਤਾ—ਦੂਜਾ ਦਿਨ,
ਪਰਸੰਸ } ਦੇਖੋ, ਪੁਸੰਸਾ,
ਪਰਸੰਸਾ }
ਪਰਸੰਗੁ, ਦੇਖੋ, ਪੁਸੰਗ। ੨ ਸਿਲਸਿਲਾ, “ਆਵਾਗਵਨੁ ਹੋਤ ਹੈ
ਵੁਨਿ ਵੁਨਿ, ਇਹੁ ਪਰਸੰਗੁ ਨ ਤੁਟੈ,” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਪਰਸੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਪਰਸੰਵੇਦ } ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਯੋਗਤ.
ਪਰਸੰਵੇਦਤ }

ਪਰਸੂ. ਫਾ. ੨੬ ਵਿ—ਪ੍ਰਜਕ. ਇਹ ਲਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਬੁਤਪਰਸੂ, ਖੁਦਪਰਸੂ ਆਦਿ.

ਪਰਾਤ੍ਰੀ. ਪਰ-ਸਤ੍ਰੀ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਆਪਣੀ ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਪਰਾਸੰਪਦ. ਸੰ. ਪਰਾਏ (ਦੂਸਰੇ) ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ ਅਤਮਨੋਪਦ ਹੈ. transitive ਅਤੇ intransitive.

ਪਰਸਿਸਤ੍ਰਿ. ਭੋਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਸਣ. "ਗੁਰੂ ਪਰਸਿਸਤ੍ਰਿ ਆਮਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਸੂ. ਪਰ (ਪਰਾਇਆ) ਸੂ (ਧਨ). ਪਰਧਨ.

ਪਰਸੂਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੌਤਾ ਕੁਹਾਤਾ. ਤਬਰ.

ਪਰਹਰਣ } ਸੰ. ਪਰਿਹਰਣ. ਸੰਗਤ—ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੀਨਨਾ।

ਪਰਹਰਨ } ੨ ਬਯਾਕ. "ਕੁਲਖਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਤਤਾਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੩ ਨਿਵਾਰਣ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਜੈਸੇ ਜਲਧਿ ਝਾਰਿ ਪਰਹਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭) ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਰਣ.

ਪਰਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਣਾ. "ਪਰਹਰਨਾ ਲੋਭ ਬੂਠ ਨਿੰਦ ਟਿਵ ਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ (ਵਾਰ) ਕਰਨਾ.

ਪਰਹਰਿ. ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਕੇ. ਤਯਾਗਕੇ. "ਪਰਹਰਿ ਲੋਭ ਨਿੰਦਾ ਰੂਤੁ ਤਿਆਗਹੁ." (ਸੋਚ ਮ: ੧) "ਪਰਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪੁ." (ਚੰਮਕਾਰ)

ਪਰਹਰੀਆ. ਵਿ—ਪਰਿਹਰਣ ਕਰੀਆ. ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੋਰੀ. ਛਕੋਤੀ. "ਕਾਮ ਬ੍ਰੋਧ ਨਿੰਦਾ ਪਰਹਰੀਆ ਕਾਢੇ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੀਕਿ ਮਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਹਾਰ (ਵਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਹਰੁ . ਤਯਾਗੀ. ਛੱਡੋ. "ਪਰਹਰੁ ਲੋਭੁ ਅਰੁ ਲੋਕਾਚਾਰੁ." (ਗਉ ਕਥੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਹਰਿ.

ਪਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਾਰ। ੩ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪਰਹਾਰਿ.

ਪਰਹਾਰਿ. ਅਗਨਿ ਦੁਆਰਾ. ਅੱਗ ਨਾਲ. "ਕ੍ਰਮਬਨ ਦਰਨ ਭਏ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਹਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੱਗ ਨਾਲ ਭਸਮ ਹੋ ਗਏ.

ਪਰਹੇਜ਼. ਫਾ. ੨੬ ਸੰਗਤ—ਕੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰਯਮ। ੨ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਿਯਮ। ੩ ਪੱਥ (ਪਥਰ).

ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ. ਫਾ. ੨੬ ਸੰਗਤ—ਸੰਯਮੀ. ਪੱਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਹੇਜ਼ੀਦਨ. ਫਾ. ੨੬੨੬ ਕ੍ਰਿ—ਕੁਕਣਾ. ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ. ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ.

ਪਰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਰ.

ਪਰਕਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਕਿਣ.

ਪਰਕਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਸ.

ਪਰਕਾਜ. ਪਰਕਾਯ. ਪਰਾਇਆ ਕੰਮ.

ਪਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਛਤੀਹ ਔਮ੍ਰਿਤ ਪਰਕਾਰ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਮੇਲੁ ਵਧਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਪਰਕਾਲਾ. ਫਾ. ੨੬ ਸੰਗਤ—ਚਿੰਗਾਤਾ. ਵਿਸਫਲਿੰਗ.

ਪਰਕਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਕਿਰਤਿ.

ਪਰਕਿਰਤਿ } ਸੰਗਤ—ਪਰਕਿਰਤ. ਪਰਾਇਆ ਕੰਮ. "ਸੂਦੁ ਵੈਸੁ ਪਰਕਿਰਤੀ } ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਿਰਤਿ. "ਪਰਕਿਰਤਿ ਛੋਡੈ, ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ." (ਤੈਰ ਮ: ੩)

ਪਰਕੀਆ } ਸੰਗਤ—ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੱਖਣ ਪਰਕੀਯਾ } ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਾਵਜਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਕੀਯਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—

ਭ੍ਰਿਚਾ, ਜੋ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਅਨੁਭਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਜੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਪਰਕੀਮਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਕਿਣ.

ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ੩ ਅਤੇ ੫. "ਪਦਮਦਵਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰੰ." (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ)

ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰ. ਵਿ—ਜੋ ਪਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਪਰਖ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗੁਣ ਦੇਸ ਦੀ ਪਤਰਾਲ. ਜਾਂਚ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ। ੨ ਗੁਣ ਦੇਸ ਜਾਣਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ. ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ.

ਪਰਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰੀਕਣ. ਧਯਾਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ. ਜਾਚਣਾ. ਪਤਰਾਲਣਾ. ਗੁਣ ਦੇਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪਰਖਤ. ਪਰਖਦਾ ਹੈ. ਪਰੀਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਪਰਖਤ ਅੰਧ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਖਾ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ. "ਨਹਿ ਪਰਖਾ ਭੁਮ ਕਰਤ ਹੋ, ਹਮ ਜਾਨਹਿ ਰੇਵਾ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਰਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰੀਕਾ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਜਾਚ ਕਰਾਉਣੀ.

ਪਰਖਾਸ਼. ਫਾ. ੨੬ ਸੰਗਤ—ਦੁੱਧ. ਲਤਾਈ. ਤਗਤਾ। ੨ ਛੇਤ ਛਾਤ. ਨੌਕ ਚੌਕ.

ਪਰਖਿ. ਪਰਖਕੇ. ਪਰੀਕਾ ਕਰਕੇ. "ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਏ ਜੇ ਬਹੁਤਿ ਨ ਖੋਟਿਆ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰਗਟ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਟ. ਵਿ—ਜਾਹਿਰ. ਪ੍ਰਤੱਯਕ. "ਪਰਗਟ ਕੀਆ ਆਪਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਾਫ. ਨਿਰਮਲ. "ਮਤਿ ਮਲੀਣ ਪਰਗਟ ਭਈ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਪਰਗਟਨਾ, ਕਿ—ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਣਾ, ਜਾਹਿਰ ਹੋਣਾ, “ਆਪ ਹੀ ਰੂਪਤ ਆਪਿ ਪਰਗਟਨਾ,” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਰਗਟਤਾ, ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਟਨ, ਪ੍ਰਕਟ (ਜਾਹਿਰ) ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, “ਕੇਤਰਿਆ ਦਿਨ ਪ੍ਰਧੁਕਾਰ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਪਰਗਟਤਾ,” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਗਟਾ, ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਤਰਕ ਹੋਇਆ, “ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੇ ਪੰਥ ਪਰਗਟਾ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਰਗਟੀਏਸਾ, ਈਸ਼ੁਰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਸਾਕਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, “ਸਚ ਪਰਗਟੀਏਸਾ,” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਰਗਣਾ } ਸੰ. ਪ੍ਰਗਣ, ਫਾ ۲۰, ਪਰਕਨਹ, ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਰਗਣਾ } ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪਿੰਡ ਹੋਣ, ਭੱਲਕਾ,

ਪਰਗੜ, ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ, ਜਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਤਰਕ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੰਘਣਾ,

ਪਰਗੜੀਐ, ਪ੍ਰਕਟ (ਪ੍ਰਤਰਕ) ਕਰੀਐ, “ਤੂੰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗੜੀਐ,” (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ) ਕਰੀਐ,

ਪਰਗਾਸ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਮਕ, ਤੇਜ, ਦੀਪਿ। ੨ ਵਿਕਾਸ, ਖਿਤਨ ਦਾ ਭਾਵ,

ਪਰਗਾਸਿ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਸਿਨ੍—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ, ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਦੀਪਿ) ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਤੇਜਮਯ, ਜਤੋਤਿਰੁਪ, “ਮਿਲਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਰਗਾਸਿ,” (ਸੋਦਰੁ)

ਪਰਗਾਸਿਆ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਿਕ੍ਰਸਿਆ, ਦੇਖੋ, ਬਿਬਲ,

ਪਰਗਾਸੁ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੇਖੋ, ਪਰਗਾਸ, “ਨਾਮ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਪਰਗਾਭਾ, ਪ੍ਰਕਟ (ਜਾਹਿਰ) ਕੀਤਾ, “ਜਿਨਿ ਰੂਪਤ ਨਾਮ ਪਰਗਾਭਾ,” (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਪਰਿਗ੍ਰਹਤ, ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤ,

ਪਰਗਾਮੀ, ਸੰ. ਧਾਰਗਾਸਿਨ੍—ਪਾਰਗਾਮੀ, ਵਿ—ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, “ਪਰਗਾਮੀ ਤਾਰਣ ਤਰਣ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਪਾਰਗਾਮੀ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ,

ਪਰਗੰਦਾ, ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗੰਦਾ,

ਪਰਗ੍ਰਹ } ਸੰ. ਧਰ੍ਰਹ, ਪਰਾਇਆ ਘਰ। ੨ ਭਾਵ—ਪਰਦਿਸਤੀ, ਪਰਗ੍ਰਹ } “ਜੈਸਾ ਸੰਗ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ! ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰਗ੍ਰਹੁ” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਲੋਭਾਦਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰਗ੍ਰਹੁ,” (ਗੁਜ ਸੈਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਗ੍ਰਹ,

ਪਰਘ, ਸੰ. ਪਰਿਘ, ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਦਰੇ ਕਿਵਾਤ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੰਮੀ ਕਦਾ, ਲੋਹਮੂਸਲ, “ਪਰਘ ਭਸੰਤੀ ਤੋਮਰ ਸਕਤੀ,” (ਨਾਪੁ) ਧਨੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਰਿਘ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੩ ਤੀਰ, ੪ ਪਰਵਤ, ੫ ਵਜ੍ਹਾ, ੬ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਬਾਂਸ ਦੀ ਢਾਚਝਾਂ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੭ ਘੜਾ, ਕੁੰਡਾ, ੮ ਘਰ, ੯ ਵਿਘਨ, ਰੁਕਾਵਟ। ੧੦ ਸ਼ੇਸਨਾਗ, ੧੧ ਜਲ, ੧੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੧੩ ਸੂਰਜ,

ਪਰਘਰ, ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਹ। ੨ ਆਪਣੇ ਇਸ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਅਥਵਾ ਪੰਥ, “ਆਨ ਮਨਉ, ਰਉ ਪਰਘਰ ਜਾਉ,” (ਕਉ ਮ: ੧)

ਪਰਘਰਿ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਪਰਾਏ ਦਰ ਤੇ, “ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਇ ਨ ਪਰਘਰਿ ਜਾਵਾ,” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਘਰੁ, ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਹ, “ਪਰਘਰੁ ਜੋਰੈ ਹਾਣੇਹਾਣਿ,” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਪਰਚਉ, ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਚਯ, ਜਾਨਕਾਰੀ, ਗਯਾਨ, ਅਭਿਗਤਾ, “ਪਰਚਉ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਗੁਰ ਪਾਇਅਉ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਬੂਤ, ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਸਿੱਧਿ (ਕਰਮਾਤ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ, “ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ,” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਰਚਸੁ, ਫਾ ۲۰, ਪਾਰਚਹ-ਅਸੁ, ਵਸਤੁ (ਲਿਬਾਸ) ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਸਤ,

ਪਰਚਣਾ } ਕਿ—ਪਰਿਚਯ ਕਰਨਾ, ਜਾਣਨਾ, ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋਣਾ। ਪਰਚਨਾ } ੨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ,

ਪਰਚਾ, ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ ੧, “ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਾਈਐ,” (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ ੩, “ਕੋਈ ਮੁਕਨ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ, ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ,” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਫਾ ੨੦, ਕਾਗਜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਚਿਟਾ, ੪ ਦਿੱਠੀ, ਰੁੱਝਾ,

ਪਰਚਾਉਣਾ } ਕਿ—ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ, ਆਪਣੇ ਪਰਚਾਇਣੁ } ਨਾਲ ਜਾਨ ਪਹਿਚਾਨ ਕਰਾਉਣੀ। ੨ ਬਹਿਲਾਉਣਾ, ੩ ਭਜਨ ਕਰਾਉਣਾ, “ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਉ ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ, ਭੈਦੁ ਬਭੀਖਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ,” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਭੀਸਣ ਦੁਆਰਾ ਭਜਨਤਤ੍ਵ ਦਾ ਭੇਦ ਕਰਵਾਏ ਮਾਰਿਆ,

ਪਰਚਾ ਚਾਕ ਹੋਣਾ } ਪੁਲਿਸ (Police) ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਪਰਚਾ ਚਾਕ ਕਰਨਾ } ਅਪਰਾਧੀ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦਵਾ ਲਾਕੇ ਰਜਿਸਟਰ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਪਰਚਾ ਪਾਤਕੇ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨਾ,

ਪਰਚਾਰ, ਦੇਖੋ, ਪਰਿਚਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਚਾਰ,

ਪਰਚਾਵਣੀ, ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੩ ਸੰਬੰਧੀ ਮੋਟੇ ਤੋਂ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ ਦਾ ਚਿੱਤ ਪਰਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਮਾਤਮਪੁਰਸੀ, “ਤਾਂ ਲੋਕ ਪਰਚਾਵਣੀ ਨੂੰ ਆਵਣ,” (ਜਸਾ),

ਪਰਚਾਵਾ, ਵਿ—ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਚਯ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਾਨਕਾਰੀ, ਵਾਕਫ਼ੀਯਤਾ, ੩ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ,

ਪਰਚੀਨ, ਸੰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ, ਪੁਰਾਤਨ, “ਦੀਨਾਧੀਨ ਪਰਚੀਨ ਨਗ,” (ਭਾਗੁ ਕ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੀਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ,

ਪਰਚੂਨ, ਸੰਗਤਾ—ਚੁਣੀ (ਆਟਾ) ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਲੂਣ ਤੇਲ ਆਟਾ

ਦਾਲ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਤਾਵ—ਸੁਤਾਸੁਤ ਮਿਸ਼ਿਤ ਕਰਮ। “ਪੁਰਬਿ ਜਨਮਿ ਪਰਚੁਨ ਕਮਾਏ,” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਚੁਨੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਚੁਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਰਦਫ਼ਰੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਰਚੁਨ.

ਪਰਚੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਚਉ. ਪਰਿਚਯ (ਅਭਿਆਸ) ਸੇ. “ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਬੇਦਬੀਚਾਰੀ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਪਰਿਚਯ (ਗੜਾਨ) ਦੁਆਰਾ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਚੈ ਮਨਿ ਮੁੰਦਾ ਪਾਈ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ. ਦੇਖੋ, ਅਰਚੈ ਕੈ ਘਰਿ.

ਪਰਚੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪੁਚੰਡ.

ਪਰਛਾਈ } ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤਿਛਾਯ. ਪੁਤਿਬਿੰਬ. ਅਯਾਸ ੨ ਪਛਾਵਾਂ।
ਪਰਛਾਹੀ } ੩ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਸੇ
ਪਰਛਾਵਾਂ } ਪ੍ਰਾਣੀ ਪੁਰ ਅਸਰ. “ਹੋਤ ਭਯੋ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰੇਤੁ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਰਛੰਨ } ਸੰ. ਧਰਿਘਾਨ—ਪਰਿਛੰਨ. ਵਿ—ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਛੰਨ } ਰੁਪਤ. “ਇਕਤੁ ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ ਪਰਛੰਨਾ, ਕੋਇ ਨ
ਪਰਛੰਨਾ } ਕਿਸਹੀ ਜੇਹਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧) “ਇਕੋ ਆਪਿ ਫਿਰੈ
ਪਰਛੰਨਾ.” (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਧਰਿਘਾਨ—ਪਰਿਛੰਨ.

ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ. ਸੀਮਾ ਯੁਕਤ। ੪ ਸੰ. ਸ਼ਬਦ—ਪੁਛੰਨ, ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. “ਮਨਮੁਖ ਸਰ ਰਹੈ ਪਰਛੰਨਾ.” (ਭਾਉ)

ਪਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਜਾ. ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ. “ਸੂਤਕ ਪਰਜ ਬਿਗੋਈ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਪਰਜਾਤ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਕੋਕਿਲ. ਕੋਇਲ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਕਾਉਂ ਪਾਠਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਪਰਜ ਸੰਗਤਾ ਹੈ।

੪ ਸੰ. ਪਰਾਜਿਕਾ. ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ ਜੋ ਧਨਾਸ਼੍ਰੀ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਅਰ ਮਧਮ ਤੀਵੁ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸੁੰਧ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਸਤਸ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਰ ਹੈ. ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਰ ਤੀ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ. “ਮਾਰੂ ਔ ਪਰਜ ਔਰ ਕਾਨਤਾ ਕਲਾਨ ਸੁਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਰਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਹੀਂ। “ਪੁਰਜਨ ਪਰਜਨ ਸਭ ਮਿਲੇ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਪਰਜਨਜ. ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਯੋਗਤ। ੨ ਸੰ. ਧਰੰਯ—ਪਰੰਨਜ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਅਨੇਕ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਨ ਕਰੇ, ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਮੇਘ ਦੀ ਭਰਜਾ ੪ ਇੰਦੂ। ੫ ਵਿਸਨੁ.

ਪਰਜਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਲਨ.

ਪਰਜਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ (ਸ਼ਤ੍ਰੁ) ਦੁਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੰਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਸਜਰਿ.

ਪਰਜਲਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਜਲਨ. ਜਲਣ ਦੀ ਕਿਯਾ. ਮੱਚਣਾ.

ਗੀਤਾ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਯਾਯ ਚੌਦਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਦਲ ਯਗਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਪਰਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਜਾ. ਰੋਯਤ. “ਕੁਤ ਰਾਜਾ ਕੁਤ ਪਰਜਾ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸ਼ਿਸ਼ੂ. ਲੋਕੀ. “ਤਿਨ ਕਉ ਪਰਜਾ ਪੁਜਣ ਆਈ.” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪਰਜਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਾਲਨਾ.

ਪਰਜਾਲਣਾ } ਕਿ. ਪੁਜਲਨ. ਜਲਾਉਣਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਤਾਂਬਤ
ਪਰਜਾਲਨਾ } ਬਾਲਣਾ. “ਬ੍ਰਹਮਾਗਨਿ ਸਹਜੇ ਪਰਜਾਲੀ.” (ਭੋਰ
ਕਬੀਰ) ੨ ਸਾਤਨਾ. “ਭਰਮ ਮੇਹ ਪਰਜਾਲਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰਜਾਲੀਐ.” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੧ ਮ: ੩)

ਪਰਜਾਲਿ. ਸੰ. ਪੁਜਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਹਵਨ ਅਤੇ ਧੂਪ ਆਦਿ ਗ੍ਰਥਾਉਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. “ਪੂਜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਇਆ ਪਰਜਾਲਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪੁਜਲਿਤ ਕਰਕੇ. ਮਚਾਕੇ। ੩ ਫੁਕਕੇ. ਸਾਤਕੇ. ਪਰਜਾਲੇ. ਦਗਧ ਕੀਤੇ. ਸਾਤੇ. ਭਸਮ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਲਨ. “ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਪਰਜਾਲੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਰਜੁਆਲਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਜਾਲਾ. ਲਾਟਾ. ਅੱਗ ਦੀ ਸਿਖਾ। ੨ ਮੁਹੱ ਅੱਗ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. ਤੋਪ. “ਸੁਤਰਨਾਲ ਘੁਸ਼ਨਾਲ ਭਨ ਚੂਰਣਿ ਪੁਨ ਪਰਜੁਆਲਿ.” (ਸਨਾਮਾ)

ਪਰਜੰਕ. ਸੰ. ਧਰੰਯ—ਪਯੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲੰਘ. ਮੰਜਾ. ਪਰਜੰਤ. ਸੰ. ਧਰੰਯ—ਪਯੰਤ. ਕਿ. ਵਿ—ਤਕ. ਤੀਕ. ਤੋਤੀ. ਲੈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ. ਅਖੀਰੀ ਹੋਂਦ. “ਪਰਮਾਣੇ ਪਰਜੰਤ ਆਕਾਸਹ.” (ਗਾਥਾ) ਪਰਮਾਣੁ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੀਕ ਭਰਮਨ ਕਰੇ.

ਪਰਜੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਜਨਜ.

ਪਰਟਿਆ. ਵਿ—ਪਰ-ਅਤਯਯ. ਅਤਯਯ (ਦੋਸ) ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਅਤਯਯ (ਵਿਨਾਸ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ. “ਪਰੈ ਪਰਟਿਆ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਦੋਸ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ.

ਪਰਣ. ਸੰ. ਧਯੰ. ਧਾ—ਹਰਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੱਤਾ। ੩ ਪਨ। ੪ ਪੱਖ. ਖੰਡ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੁਣ. “ਪਰਣ ਨਿਰਬਾਹੀ.” (ਗੁਪਸੁ) ੬ ਦੇਖੋ, ਪਰਨ ੨.

ਪਰਣਸਾਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਣੀ (ਪੱਤੇ) ਦੀ ਜਾਲਾ. ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ
ਪਰਣਕੁਟੀ } ਮਕਾਨ. ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਗੁੱਲੀ. ਫੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀ.
ਪਰਣਚੀਰ. ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰੇ ਹਨ। ੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵਸਤੁ.

ਪਰਣਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਤ.

ਪਰਣਪਿ. ਪੱਤੇ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੀਰ. ਪੰਖਧਰ। ੩ ਪੰਛੀ. ਪਰਣਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਮ. “ਪੂਜ ਪਾਇ ਪਰ ਪਰਣਮ ਕੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਰਣਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਯ.

ਪਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰੁਮਾਲ. ਤੋਲੀਆ. ਉਪਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਪੁਣਯ. ਵਿਧਾਸ. ਭਰੋਸਾ। ੪ ਆਸਰਾ. ਆਧਾਰ. “ਅਭੋਚਰ ਸਾਹਿਬੋ ਜੀਆਂ ਕਾ ਪਰਣਾ.” (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਣੈ.

ਪਰਣਾਇ. ਪਰਿਣਯ (ਵਿਆਹ) ਕੇ. ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਕੇ. "ਜਿੰਦੁ ਵਹੁਟੀ ਮਰਣੁ ਵਰ, ਲੈਜਾਸੀ ਪਰਣਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਯ. ਪਰਣਾਇਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਪਰਿਣਯ (ਵਿਆਹ) ਦਾ ਹੋਣਾ. ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ. ਪਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾਮ। ੩ ਪੁਣਾਯਾਮ. ਸੁਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਕਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸਿ ਕਰਨਾ. "ਨਾਸਾ ਮੁੰਦ ਕਰੈ ਪਰਣਾਮ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਨੀ.

ਪਰਣੈ. ਭਾਰ. ਬਲ. "ਅਖੀਂ ਪਰਣੈ ਜੇ ਫਿਰਾਂ ਦੇਖਾਂ ਸਭ ਆਕਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪਰਿਣਯ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ. "ਮਰਣੈ ਪਰਣੈ ਮੰਨੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਪੁਣਯ. ਵਿਸ਼ਾਸ. ਭਰੋਸਾ. "ਆਪੁ ਫਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ." (ਅਨੰਦੁ)

ਪਰਣੰਮਣਾ. ਕਿ—ਪਰਿਣਾਮ (ਰੂਪਾਂਤਰ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਬਦਲਣਾ. ਪਰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤਹ. ਸਤ੍ਹਾ। ੨ ਵਿ—ਉਨਟ. ਵਿਪਰੀਤ. ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਪਤਤ. ਪੈਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਲਤ. ਗਲ (ਢਲ) ਜਾਂਦਾ, ਜਾਂਦੀ. "ਕਾਥੀ ਗਾਗਿਰਿ ਨੀਰ ਪਰਤ ਹੈ." (ਸੈਰ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਤੁ.

ਪਰਤਹ. ਸੰ. ਧਰਤ: (ਧਰਤ੍ਸ). ਵਜ—ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ. ਅਨਤ ਸੇ। ੨ ਪਿੰਡੇ। ੩ ਪਰੇ. ਅੱਗੇ.

ਪਰਤਖ } ਸੰ. ਪ੍ਰਤਕ. ਪ੍ਰਤਿ-ਅਕ. ਵਿ—ਅੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ.
ਪਰਤਖਿ } ਜਾਹਿਰ. "ਪਰਤਖਿ ਦੇਹ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ." (ਸਵੈਯੇ
ਪਰਤਖੜ } ਮ: ੪ ਕੇ) "ਪਰਤਖਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕੈ ਹਰਿ
ਪਰਤਫ } ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਗੁਰ ਅਰਜਨ
ਪਰਤਫਿ } ਪਰਤਖੜ ਹਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਤਣਾ. ਕਿ—ਪਲਟਣਾ. ਲੋਟਣਾ. ਹਟਕੇ ਆਉਣਾ. ਮੁੜਨਾ। ੨ ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. ਉਲਟਣਾ। ੩ ਮੁੱਕਰਨਾ. ਨਟਨਾ.

ਪਰਤਨ. ਪਰਾਇਆ ਤਨ. ਭਾਵ—ਪਰਦਿਸਤੀ. "ਪਰ ਧਨ ਪਰਤਨ ਪਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਰ ਪੁਰਖ. ਧਰਮ ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਪੁਰਖ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਖ ਲਈ ਪਰ ਦਿਸਤੀ ਪਰਤਨ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਦਿਸਤੀ ਨੂੰ ਪਰਪੁਰਖ ਪਰਤਨ ਹੈ. "ਪਰਧਨ ਪਰਤਨ ਪਰਤੀ ਨਿੰਦਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਰਤਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਮਤੇ ਅਥਵਾ ਰੋਸ਼ਮ ਜਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੱਟੀ, ਜੋ ਮੋਢੇ ਉੱਪਰਦੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਛਾਤੀ ਅਰ ਪਿੱਠ ਪੁਰਦੀਂ ਕਮਰ ਤਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਛਾਤ੍ਰਾ.

ਪਰਤਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ. "ਜੈਸੇ ਸੀਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰੁਖ ਕਾ ਪਰਤਵਾ ਪਉਂਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪਰਤਾਪ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਜ. ਇਕਬਾਲ. "ਪ੍ਰਫਟ ਭਇਆ ਪਰਤਾਪ ਪੁਰੁ ਭਾਈ." (ਸੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ੍—ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਵਿ—ਤੇਜਵਾਨ. "ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪੁਰਖ ਪਰਤਾਪ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਪਰਿਤਾਪ. ਸੰਗਤਾ—ਅਤਰੰਤ ਜਲਨ. ਮਹਾ ਦੁੱਖ. "ਨਾਮ ਬਿਨ ਪਰਤਾਪਏ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੧) "ਪਰਤਾਪਹਿਗਾ ਪ੍ਰਾਣੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੪ ਚਿੱਤ ਦੀ ਤੀਵੁ ਦਿੱਛਾ. ਚਿੱਤ ਦੀ

ਵਜਾਹੁਲ ਦਸਾ. "ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨੇ ਸਭਕੇ ਪਰਤਾਪਦਾ, ਭਿਣ ਭਾਗਾ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਸਭ ਨਾਵੈ ਨੇ ਪਰਤਾਪਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪੁ.

ਪਰਤਾਪਏ } ਪਰਿਤਾਪ (ਮਹਾ ਦੁੱਖ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਖੀ
ਪਰਤਾਪਹਿਗਾ } ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ ੩.

ਪਰਤਾਪਦਾ. ਬਹੁਤ ਲੋਚਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ ੪.

ਪਰਤਾਪੀ. ਸੰ. ਧਰਤਾਪਿਨ੍. ਵਿ—ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ।

੨ ਸੰ. ਧਰਿਤਾਪਿਨ੍. ਦੁਖੀ. ਤਾਪ ਸਹਿਤ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ੍—ਪ੍ਰਤਾਪੀ. ਤੇਜਵਾਨ. ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਲਾ.

ਪਰਤਾਪੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਤਾਪ. ਸੰਤਾਪ. ਦਾਹ. "ਪਰਤਾਪੁ ਲਗਾ ਦੋਹਾਕਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੨ ਪ੍ਰਤਾਪ. ਅਗਨਿ. "ਕਿਉ ਲਾਗੀ ਨਿਵਰੈ ਪਰਤਾਪੁ?" (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਤਾਪ.

ਪਰਤਾਪੀ. ਪਰਿਤਾਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਰਿਤਾਪ (ਮਹਾਘਲੇਸ) ਪਾਵੇਗਾ. "ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਪਰਤਾਪੀ ਪਛਤਾਵੈਗੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਰਤਾਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀਕਾ. ਇਮਤਹਾਨ. "ਕਿਮ ਪਰਤਾਵਾ ਲਿਹੂੰ, ਮਨ ਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਪਰਤਿਅ. ਪਰਾਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ. ਪਰਨਾਰੀ.

ਪਰਤਿਪਾਲ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ. ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਪਰਵਰ. "ਪਰਤਿਪਾਲ ਪੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਵਨ ਗੁਨ ਗਨੀ?" (ਭੈਰ ਪਛਰਾਲ ਮ: ੫)

ਪਰਤੀ } ਪਰਾਤ੍ਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ.
ਪਰਤੀਅ }

ਪਰਤੀਖਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਕਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਖਨ.

ਪਰਤੀਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਤ.

ਪਰਤੀਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਤ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸ਼ੁਯ. ਭਰੋਸਾ. ਯਕੀਨ. ਸੁੱਧਾ. "ਜਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਤੀਰ. ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਤੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੇਲੇ ਦੀ ਗੁੱਲੀ. ਮੋਟਾ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਕੇਲੇ ਦਾ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਗੋਲਾ. "ਜੰਘਵਾ ਪਰਤੀਰਨ ਸੀ ਦੁਰਿ ਗਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਰ. ਕਿਨਚਾ. ਤਟ. ਥੱਢਾ.

ਪਰਤੋ. ਲੋਟੇ. ਮੁੜੇ. ਰਟੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਤੋ.

ਪਰਤੈ. ਸੰ. ਪਰਤ: (ਧਰਤ੍ਸ) ਵਜ—ਦੂਸਰੇ ਦੁਆਰਾ. ਹੋਰ ਤੋਂ. ਅਨਤ ਸੇ. "ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਮਿਲੇ ਸੁ ਹਰਿ ਮਿਲੇ, ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਪਰਤੈ." (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ.

ਪਰਤੰਤੁ. ਵਿ—ਪਰਾਧੀਨ. ਪਰਵਸ.

ਪਰਤੁ. ਸੰ. ਕਿ. ਵਿ—ਹੋਰ ਥਾਂ। ੨ ਦੂਜੇ ਵੇਲੇ। ੩ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਪਰਤ੍ਰਿਅ. ਪਰਾਤ੍ਰੀ. "ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਰਾਵਣਿ ਜਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾ ਲਾਜੀਅਹਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਤ੍ਰਿਣ. ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪਤ੍ਰਿਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੁੱਧ

ਸਬਦ ਰਾਮਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। “ਜਲਮੰਤ੍ਰ ਪਰਤ੍ਰਿਣ ਪਤ੍ਰ ਦਹੇ।” ਬੁੱਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ—“ਪਤ੍ਰਿਣ ਪਤ੍ਰ ਦਹੇ।” ਪਤ੍ਰਿਤ੍ਰ (ਪੰਛੀਆਂ) ਦੇ ਪੰਖ ਜਲ ਗਏ।

ਪਰਤ੍ਰਿਯ। ਦੇਖੋ, ਪਰਤ੍ਰਿਅ।

ਪਰਥਾਉ। ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰੀਤਿ. ਚਾਲ. “ਵਿਣ ਕੁਰਸਬਦ ਜੁ ਮੰਨਣਾ ਉਰਾ ਪਰਥਾਉ।” (ਭਾਗੁ) ਇਹ ਘਾਟੇ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ। ੨ ਪਰ ਸਥਾਨ. ਪਰਾਇਆ ਥਾਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਥਾਈ ੨.

ਪਰਥਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ-ਸਥਾਨ. ਪਰਲੋਕ. “ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਚਲਣਾ ਪਰਥਾਇ.” (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਨਾਹਾ ਨੈ ਪਰਥਾਇ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਰੀਤਿ. ਰਸਮ. “ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਨਿਯਮ. ਪ੍ਰਥਾ. “ਅਯੁਰਥਾ ਥਾ ਬੋਲਣਾ ਹੋਵੈ ਕਿਥੈ ਪਰਥਾਇ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੩) ਬਚਨ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਥਾਈ. ਪਰਸਥਾਨ ਵਿੱਚ. ਪਰਾਏ ਥਾਂ। ੨ ਭਾਵ—ਬਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਦੁਆਰੇ. “ਮਾਨੁਖ ਪਰਥਾਈ ਲਸੀਵਦੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਥਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਸਤੇ. ਸੁਹਰਤ ਲਈ। ੪ ਜੇ ਸਭ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰਮਪਦ) ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦਵੀ ਵਿੱਚ. “ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਸਾਚੇ ਪਰਥਾਈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਥਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪਰਥਾਇ। ੨ ਪ੍ਰਥਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਸਤੇ. “ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਕਰਹਿ ਪਰਥਾਏ.” (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਰਸਥਾਨ (ਪਰਲੋਕ) ਵਾਸਤੇ. ਸੁਰਗਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ.

ਪਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਦ। ੩ ਪਤਦਾ. ਪੋਥੀਦਾ ਮੁਆਮਲਾ. ਪੜਦੇ ਦੀ ਗੱਲ. “ਨਿਜ ਪਰਦ ਪਰਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੀ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾਵਨ ੨.

ਪਰਦਖਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪੁਦਕਿਣਾ. “ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਚੱਲਣਾ ਪਰਦਖਣਾ
ਪਰਦੱਛਣਾ } ਪੂਰਨ ਪਰਤਾਪੇ.” (ਭਾਗੁ) “ਸਫਲ ਚਰਨ ਪਰਦੱਛਣਾ
ਕਰੇਈਐ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਰਦਾ. ਡਾ ੧੫ ਪਰਦਹ. ਸੰਗਤਾ—ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ. “ਜਿਨਿ ਕ੍ਰਮਪਰਦਾ ਖੋਲਾ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵਸਤੂ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਓਟ. ਪਰਦੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਫੈਲਿਆ ਹੈ. ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਦੇ ਲਈ ਸਖਤ ਹਦਾਯਤ ਹੈ. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ “ਹੇ ਨਬੀ! ਆਪਣੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ, ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦਿਓ ਕਿ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਲਿਆ ਕਰਨ. ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੰਗੋ.” (ਸੁਰਤ ਅਹਜ਼ਾਬ ੫੩-੫੯)

ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੬, ਅ: ੧੧੬ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਵਿਭੀਸਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਕਸ਼ਸਰਾਜ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਆਚਰਣ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਘਰ, ਵਸਤੂ, ਕਨਾਤ ਅਰ

ਉੱਚੀ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪਰਦੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਰਾਸਿ ੧, ਅ: ੩੩। ੩ ਵੀਣਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਬਾਜਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਦਾਖਤ. ਡਾ ੨੫ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ. ਤਤਪਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾਖਤਨ.

ਪਰਦਾਖਤਨ. ਡਾ ੨੫ ਕਿ—ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ. ਮਸ਼ਗੂਲ ਹੋਣਾ. ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਵੇਲਾ ਹੋਣਾ. ਫਾਰਗ ਹੋਣਾ.

ਪਰਦਾ ਪਾਤਨਾ. ਕਿ—ਪਤਦਾ ਪਾਤਨਾ. ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨੀ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਤੇਤ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨਾ. “ਬੀਚ ਬਚਹਿਰੀ ਪਰਦਾ ਪਾਰਾ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਪਰਦਾਰਾ. ਸੰ. ਪਰਦਾਰ. ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਧਨੁ ਪਰਲੋਭਾ.” (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਰਦੁਖਹਰ } ਵਿ—ਪਰਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ, ਨਿਵਾਰਕ. ਪਰਾਇਆ
ਪਰਦੁਖਨਿਵਾਰੁ } ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਪਰਦੁਖਹਰ ਸਰਬ
ਰੋਗ ਖੰਡਣ ਗੁਣਕਾਰੀ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) “ਭਯਭੰਜਨੁ
ਪਰਦੁਖਨਿਵਾਰੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਦੁਮਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਦਗੁਮੁ.

ਪਰਦੁਖਨਾ. ਪਰਨਿੰਦਾ. ਪਰਾਏ ਦੂਸਣ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਕਈ ਕੋਟ ਪਰਦੁਖਨਾ ਕਰਹਿ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਦੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ (ਦੂਜਾ) ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼. “ਪਰਦੇਸ਼ ਭਾਗਿ ਸਚੁਦੇ ਕਉ ਆਇਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਪਰਲੋਕ। ੩ ਜਨਮਾਂਤਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਦੇਸ਼ ੩ ਤੋਂ ੭.

ਪਰਦੇਸੀ. ਵਿ—ਵਿਦੇਸ਼ੀ। ੨ ਭਾਵ—ਪਰਲੋਕ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਉਪਰਾਮ. ਉਦਾਸੀਨ. “ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਬੀਐ ਸਭੁ ਦੇਸੁ ਪਰਾਇਆ.”

ਪਰਦੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ.

ਪਰਦੇਖ. ਸੰਭ. ਦੇਖੋ, ਪੁਦੇਖ. “ਕਰੈ ਬਿਚਾਰ ਪਿਖੈ ਪਰਦੇਖੁ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਪਰ-ਦੇਸ਼. ਪਰਾਏ ਐਸ਼.

ਪਰਦ੍ਰਿਸਟਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਵੱਲ ਲੋਭਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. “ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਰਦ੍ਰੋਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਏ ਨਾਲ ਵੈਰ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਸੁਭ ਚਿਤਵਨ. ਪਰਦ੍ਰੋਸ਼. “ਪਰਦ੍ਰੋਹ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਨਿੰਦਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਰਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ—ਪਰਾਏ ਨਾਲ ਵੈਰ (ਵੈਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਸੁਭ ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ.

ਪਰਧਨ. ਪਰਾਇਆ ਧਨ. ਓਹ ਧਨ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ.

ਪਰਧਰਮ. ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਧਰਮ. “ਸਕਥਸੈ ਨਿਧਨ ਐਥ: ਧਰਥਥੀ ਧਧਾਥਥੁ.” (ਗੀਤਾ ਅ: ੩, ਸ: ੩੫)

ਪਰਧਾਣੁ. ਵਿ—ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ. “ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਧਾਣੁ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪਰਧਾਨ. ਵਿ—ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਮੁਖੀਆ. ਦੇਖੋ,

ਧੂ—ਪ੍ਰਤਾਨ. “ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਪਰਬੁਹਮ ਸੇ ਪੂਰੇ ਪਰਧਾਨ.”
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

੨ ਕੁਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ. ਰਮਦਾਸ ਝੰਡੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਵਿਦੁਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਰਨਾਲੇ ਸੰਤ ਗਾਂਧਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਲਾਕੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਜ਼ੀ ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿਤ ਕਰਨ. ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਲਾਈ ਜਾਗੀਰ ਹੁਣ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਦਵਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ.

ਪਰਧਾਨਿ. ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲੀ. “ਤੂੰ ਸਤਵੰਤੀ ਤੂੰ ਪਰਧਾਨਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ.

ਪਰਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਧਾਨ. “ਸੋਈ ਨਾਮ ਪਰਧਾਨੁ.” (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੬ ਕੇ)

ਪਰਧੁਨਿ. ਪ੍ਰਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਸਬਦਿ ਪਰਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਅਰਿ.

ਪਰਨ. ਸੰਗਤ—ਪਤਨ (ਪੈਣ) ਦੀ ਥਿਯਾ. ੨ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਥੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ. ਪਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਧੂਵਕ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਵਜਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਦੇਖੋ, —ਧਾਗਿਨਕਤ ਤਕ ਤਕ ਤਕਿ ਨਕਤਿਕ ਧਿੰਨੁ ਕਿਤਾ ਗਿਦੀ ਗਿਨਾ ਧਾ. ੩ ਪਰਨਾ. ਆਸਰਾ. “ਪਰਨ ਸਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੈ.” (ਨਾਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾ ੫ ਸੰ. ਪੁਣੈ. ਪੰਤਾ. ੬ ਪੰਖ. ਪਰ.

ਪਰਨਾ. ਖਿ—ਪਛਨਾ. ਪੈਣਾ. “ਪਾਰਿ ਨ ਪਰਨਾ ਜਾਇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਭਰੋਸਾ. ਆਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਣਾ ੩ ਅਤੇ ੪. “ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੇ ਪਰਨਾ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਤੋਲੀਆ. ਰੁਮਾਲ. ਭਾਤਨ.

ਪਰਨਾਈ. ਪਰਿਣਾਸਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਆਹੀ.

ਪਰਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾਮ.

ਪਰਨਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾਮੀ.

ਪਰਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਨਾਰੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਾਰ.

ਪਰਨਾਰਿ } ਪਰਾਈ ਨਾਰੀ. ਪਰਾਈ ਔਰਤ. “ਪਰਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਪਰਨਾਰੀ } ਸਹਸ ਬਾਸਵ ਭਛ ਪਾਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪਰਨਾਲਾ. ਸੰ. ਪੁਣਾਲ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਮਾਰਗ. ਮੋਰੀ. ੩ ਨਲਕਾ.

ਪਰਨਾਲੀ. ਸੰ. ਪੁਣਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਨਾਲੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾਲੀ.

ਪਰਨੀ. ਸੰ. ਪਰਿੰਨ. ਵਿਰਫ. ਪਤ੍ਰੀ. “ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜਨੁ ਪਰਨੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘਰ. ਮਕਾਨ “ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਉਂ ਪਰਪ ਜਿਹਿ, ਮੁਝ ਪਿਥਿ ਨਰ ਯੋ ਪੁਰੀ.” (ਨਾਪੁ) ਮੈਂ ਜਿਸ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਲੋਕ ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ.

ਪਰਪੱਕ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਕੁ.

ਪਰਪਚ. ਸੰ. ਪੁਪੰਚ. ਸੰਗਤ—ਪਾਪੰਡ. ਫਲ. ਆਡੰਬਰ. “ਪਰਪਚ ਧ੍ਰੋਹ ਮੋਹ ਮਿਟਨਾਈ.” (ਬਾਵਨ)

ਪਰਪਟ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪਤ.

ਪਰਪਾ. ਪਰਪ (ਘਰਾਂ) ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ (ਕਤਾਰਾਂ) ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਬਜਾਰ. ਗਲੀ. ਕੂਚਾ. “ਪਰਪਾ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਛਬੀਲਾ.” (ਨਾਪੁ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਾਚਲੀ. ੨ ਪਾਪਤ (ਪਪਟ) ਲਈ ਭੀ ਪਰਪਾ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਮੋਦਕ ਸਸਕੁਲਿ ਪਰਪਾ ਪੂਰੀ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਪਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਪਾ.

ਪਰਪਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪਾਟੀ.

ਪਰਪਿਤਾਮਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾਮਹ (ਦਾਦੇ) ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪੜਦਾਦਾ. “ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ ਲੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸੁਤ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਰਪੀਰ } ਪਰਦੁੱਖ. ਪਰਾਈ ਪੀਤ.

ਪਰਪੁਰਖ. ਪਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਪੁਰਖ. “ਜੈਸੀ ਪਰਪੁਰਖਾ ਰਤ ਨਾਰੀ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਪੁਲਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪੁਲਤ.

ਪਰਪੰਚ. ਸੰ. ਪੁਪੰਚ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰ. ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ. “ਬਿਚਲੇ ਪਾਈਅਹਿ, ਜੇ ਨ ਰਚਹਿ ਪਰਪੰਚੁ.” (ਗਉ ਬਿਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਫਲ. ਧੋਖਾ. “ਕਹਿ ਪਰਪੰਚੁ ਜਗਤ ਕਉ ਭਹਿਕੈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਪਰਪੰਚਬੇਟੁ. ਸੰ. ਵਿਪੰਚੀ ਚੀਣਾ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਰਣ ਵਾਲੀ ਵੀਣਾ. ੨ ਅਨਹਤ ਪੰਚਸ਼ਬਦਰੂਪ ਵੀਣਾ. “ਪਰਪੰਚਬੇਟੁ ਤਹੀ ਮਨ ਰਾਖਿਆ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਪੰਚੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪੰਚ.

ਪਰਫਤੁ } ਸੰ. ਪੁਫੁੱਲ. ਵਿ—ਖਿਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਕਾਸ
ਪਰਫੁਲਿਤ } ਹੋਇਆ. ਪੁਫੁੱਲਿਤ. ੨ ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ.
ਪਰਫੁਤਾ } “ਪਰਫਤੁ ਚਿਤ ਸਮਾਲਿ ਸੋਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧)
ਪਰਫੁਲਤਾ } “ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਗੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) “ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ.”
ਪਰਫੁਲਿਤ } (ਸੁਖਮਨੀ) “ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਮਨੁ ਪਰਫੁਲੈ.” (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)
“ਪਰਫੁਲਤਾ ਰਹੈ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫) “ਆਤਮਜੋਤਿ ਭਈ ਪਰਫੁਲਿਤ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਪੁਤਿਫਲ. ਕਰਮ ਦਾ ਬਦਲਾ. “ਸਾਦ ਕੀਤੇ ਦੁਖ ਪਰਫੁਲੈ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਰਬ. ਸੰ. ਪਰ੍. ਧਾ—ਭਰਨਾ. ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪਵ (ਧਰੰਨ). ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਦਾ ਸਮਾ. ੩ ਉਤਸਵ. ਮੰਗਲ. ੪ ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ. ੫ ਕੁੰਥ ਦਾ ਤਾਕ. ਖੰਡ. ਜੈਸੇ—ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਬ. “ਸੁਨੋ ਬਯਾਸ ਤੇ ਪਰਬ ਅਸਟੰ ਦਸਾਨੰ.” (ਗੁਰਾਨ) ੬ ਬਰੀਰ ਦੇ ਜੋਤ. ਸੰਨੁ.

ਪਰਬਸ. ਵਿ—ਪਰਵਸ. ਜੋ ਪਰਾਏ ਵਸ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਰਾਧੀਨ.

ਉਨੇ ਭਲੇ ਸੁਪਥ ਕੁਪਥ ਕੇ ਨ ਦੂਨੇ ਭਲੇ
ਸੁਨੇ ਭਲੇ ਘਰ ਪੈ ਨ ਘਲ ਸਾਥ ਕਰਿਐ,
ਅਨਲ ਕੀ ਲਪਟ ਚਪਟ ਭਲੀ ਨਾਹਰ ਕੀ
ਕਪਟੀ ਕੇ ਕਪਟ ਤੇ ਦੂਰ ਹੀ ਸੇ ਡਰਿਐ,
ਯਹੋ ਕਵਿ “ਜੀਵਨ” ਪਰਮ ਪੁਰਸਾਰਥ ਹੈ
ਪਰਘਰ ਬਸ ਫਿਰ ਰਸ ਸੇਂ ਨਿਕਰਿਐ,
ਹਾਰ ਮਾਨ ਲੀਜੇ ਪੈ ਨ ਬਾਦ ਕੀਜੇ ਨੀਚਨ ਸੇਂ
ਸਰਬਸ ਦੀਜੇ ਪੈ ਨ ਪਰਬਸ ਪਰਿਐ.

ਪਰਬਤ. ਸੰ. ਪਵਤ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ. “ਪਰਬਤ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ
ਹੋਵਹਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਭਾਵ—ਅਭਿਮਾਨ. ਹੋਮੇ. ਆਪਣੇ
ਤਾਂਈਂ ਉੱਚਾ ਜਾਣਨਾ. “ਕੀਟੀ ਪਰਬਤ ਖਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਕੀਟੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨੰਮੁਤਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਦਸ ਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨਿਆਸੀ.

ਪਰਬਤਾਰਿ. ਸੰ. ਪਰਗਾਰਿ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਵੀਰੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਜ੍ਹ
ਨਾਲ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੁਰਣ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ.

ਪਰਬਤਿ } ਵਿ—ਪਵਤ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਾੜੀ.
ਪਰਬਤੀ } ਪਵਤੀਕ. “ਪਰਬਤਿ ਕਾਲਾ ਮੇਹਰਾ.” (ਭਾਗੂ) ਕਾਲਾ
ਅਤੇ ਮੇਹਰਾ ਪਹਾੜੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜੀਆਂ। ੩ ਪਰਵਤ
ਵਿੱਚ. “ਬਨਿ ਬਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬੁਹਮ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਸੁਇਨੇ
ਕੈ ਪਰਬਤਿ ਗੁਫਾ ਕਰੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਪਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਪੁਬਲ.

ਪਰਬਾਦ. ਸੰ. ਪੁਵਾਦ. ਸੰਗਤ—ਝੂਠੀ ਬਦਨਾਮੀ. ਨਿੰਦਾ. “ਅਹੰਬੁਧਿ
ਪਰਬਾਦ ਨੀਤ.” (ਬਿਹਾ ਮ: ੫)

ਪਰਬੀਣ } ਸੰ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਵਿ—ਨਿਪੁਣ. ਚੜ੍ਹਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਜਾਣਨ
ਪਰਬੀਨ } ਵਾਲਾ. ਪੂਰਣ ਗਿਆਨੀ. “ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੀਨ.”
(ਸੁਖਮਨੀ) “ਸੇ ਸਰਬਕੁਣ ਪਰਬੀਨਾ.” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੀਣ.

ਪਰਬੋਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਬੋਧ. ਸੰਗਤ—ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਅਭਾਵ।
੨ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ. ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. “ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿ
ਕੈ ਨਾਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਰਬੋਧਹੁ. ਪ੍ਰਬੋਧ ਕਰੋ. ਜਗਾਓ. ਗਿਆਨ ਸਹਿਤ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ,
ਪਰਬੋਧ ੨.

ਪਰਬੋਧਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਬੋਧਨ. ਸੰਗਤ—ਜਾਗਣਾ. ਜਾਗਰਣ. ਨੀਂਦ ਦਾ
ਰੋਜ਼ਾਗ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ. ਆਤਮਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਹਾਲਤ।
੩ ਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਕਰਾਉਣਾ. ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਚਲੁ ਚਲੁ ਸਖੀ, ਹਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਬੋਧਹੁ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ:
੪) ੫ ਧੀਰਯ ਦੇਣਾ. ਤਸੱਲੀ ਦੇਣੀ.

ਪਰਬੋਧਿਆ. ਪ੍ਰਬੋਧ ਕੀਤਾ. ਜਗਾਇਆ. “ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਮਨੁ
ਪਰਬੋਧਿਆ.” (ਸੂਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਬੋਧਨ.

ਪਰਬੋਧੈ. ਪ੍ਰਬੋਧ ਕਰੋ. ਜਗਾਵੋ। ੨ ਪ੍ਰਬੋਧ (ਗਿਆਨ) ਸਹਿਤ ਕਰੋ.
“ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਮਨ ਪਰਬੋਧੈ ਅਪਣਾ, ਪਾਛੈ ਅਵਰੁ ਰੀਤਾਵੈ.” (ਆਸਾ ਮ:
੫) ੩ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਬੁਹਮ } ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. ਉਪਾਧਿ
ਪਰਬੁਹਮ } ਰਹਿਤ ਵਰਾਪਕਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਪਾਰਬੁਹਮ.

ਪਰਭ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੂ.

ਪਰਭਰਿ. ਸੰ. ਪਰਜੁ—ਪ੍ਰਭਾਤਿ. ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਵੇਣ ਵਾਲਾ.
“ਮਾਟਨ ਮੋਂ ਧਰ ਪਰਭਰਿ ਦਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫) ਮਿਠਾਈ ਮੱਟੀਆਂ
ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ.

ਪਰਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਨਮਾਂਤਰ. ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਭਵ।
੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਵ.

ਪਰਭਵਨੁ. ਸੰ. ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਤ—ਭੋਂਦੇ ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. “ਇਹੁ
ਜੋਗ ਨ ਹੋਵੈ ਜੋਗੀ! ਜਿ ਕੁਟੰਬ ਫੋਡਿ ਪਰਭਵਨੁ ਕਰਹਿ.” (ਰਾਮ ਮ:
੨)

ਪਰਭਵਨ. ਪਰਾਇਆ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗ੍ਰਿਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਭਵਨੁ.
ਪਰਭਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਸ ੩. “ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚ ਕੈਠੇ
ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ.” (ਭਾਗੂ)

ਪਰਭਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤ.

ਪਰਭਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤ. “ਰੈਣਿ ਗਈ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਪਰਭਾਤਿ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਤਤਕੇ. “ਇਸ੍ਵਾਨੁ ਬਰਹਿ
ਪਰਭਾਤਿ ਸੁਧ ਮਨਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪਰਭਾਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਤਕੇ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ. ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇਂ. “ਪਰਭਾਤੇ
ਪ੍ਰਭਨਾਮੁ ਜਪਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰਭੂ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੂ.

ਪਰਮ. ਵਿ—ਅਤਰੰਤ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ. “ਓਇ ਪਰਮਪੁਰਖ
ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖ. “ਕਹੂੰ ਪੀਲ ਪਰਮੰ
ਕਟੇ.” (ਓਛੀ ੨) ੩ ਪਹਿਲਾ. ਆਦਰ। ੪ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ.
ਪਾਰਬੁਹਮ.

ਪਰਮਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਪਰਮਹੰਸ } ਸੰਗਤ—ਪਰਬੁਹਮ. ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ. “ਪਰਮਹੰਸੁ
ਪਰਮਹੰਸੁ } ਸਭ ਜੋਤਿਅਪਾਰ.” (ਕਉਅ: ਮ: ੧) ੨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ,
ਜੋ ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਜੀਅ ਦਇਆ ਮਇਆ
ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੈ ਪਰਮਹੰਸਹਿ ਰੀਤਿ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ
ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇ
ਖੋ, ਸੰਨਿਆਸੀ ੨ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਪਰਮਗਤਿ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤਮਗਤਿ. ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ. “ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ
ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈਐ.” (ਸੂਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੨ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ.
“ਛਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ.” (ਬਾਵਨ)

ਪਰਮਗੁਰਦੇਉ. ਸੰਗਤ—ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੂਜਯ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ.
ਵਾਹਗੁਰੂ. “ਭੋਟੈ ਤਾਸੁ ਪਰਮਗੁਰਦੇਉ.” (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ.

ਪਰਮਗੁਰੂ } ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.
ਪਰਮਗੁਰੂ } “ਗਵਉ ਗੁਨ ਪਰਮਗੁਰੂ ਸੁਖਸਾਗਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੧ ਕੇ) ੩ ਇਮਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਿਬਲਾ ੨.

ਪਰਮਜੀਤਸਿੰਘ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਲੀਅਹਿਦ. ਦੇਖੋ,
ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਪਰਮਤ. ਸੰਗਤ—ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮਜਹਬ. ਪਰਾਇਆ ਧਰਮ।
੨ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਚਾਇ. ਪਰਾਈ ਸਲਾਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੱਤ.

ਪਰਮਤੰਤ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮ ਤਤ੍ਵ. ਆਤਮਕਾਨ. ਆਤਮਵਿਦਯਾ.
“ਪਰਮਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
“ਪਰਮਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਰਮਦਭੂਤ. ਵਿ—ਪਰਮ-ਅਦਭੂਤ. ਅਤੰਤ ਆਬਚਰਯਰੂਪ.
“ਪਰਮਦਭੂਤ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੰ.” (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ)

ਪਰਮਧਾਮ. ਸੰਗਤ—ਵੈਕੁੰਠ। ੨ ਅਵਿਨਾਸੀ ਪਦ. ਸੱਚਖੰਡ।
੩ ਹਰਿਮੰਦਿਰ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਧਯ ਕੁਰਧਾਮ। ੪ ਸਾਧੁਸੰਗ।
੫ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਾਮ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਪਰਮ ਨਰਮ. ਨਿਰਾਕਤ ਮੁਲਾਯਮ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਲਾਮੀਰੀ
ਸ਼ਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਪਰਮਨਾ. ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਪਰਾਏ ਪੁਰੁਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ.
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ.

ਪਰਮਨੁ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਦਿਲ. “ਜਿਉ ਮਨ ਦੇਖਹਿ ਪਰਮਨੁ ਤੈਸਾ.”
(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਜੋ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਜਾਣ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ. “ਜੋ ਜਨ ਪਰਮਿਤਿ ਪਰਮਨੁ ਜਾਨਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)
੩ ਪਰਮ-ਅਣੂ. ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ.

ਪਰਮਪਦ } ਸੰਗਤ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ. ਵਡਾ ਰੁਤਬਾ.
ਪਰਮਪਦਵੀ } ਮੇਕ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. “ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ
ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਇਆ.” (ਸੋਦਰੁ)

ਪਰਮਪੁਰਸ } ਸੰ. ਪਰਮਪੁਰੁਸ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
ਪਰਮਪੁਰਖ } “ਪ੍ਰਾਨੀ ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਗ ਲਾਗੇ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਪਰਮਰਿਖਿ. ਸੰ. ਪਰਮਸਿੰ. ਸੰਗਤ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਰਿਖੀ. ਗੁਰਮੁਖ.

ਪਰਮਲ. ਪ੍ਰਾ. ਪਰਿਮਲ. ਥਈ ਮੁਸ਼ਕੂਦਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮਲਕੇ
(ਕੁੱਟਕੇ) ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧ. “ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ:
੧) ੨ ਉੱਤਮ ਗੰਧ. ਭਾਵ—ਚੰਦਨ. “ਅਕਹੁ ਪਰਮਲ ਭਏ ਅੰਤਰਿ
ਵਾਸਨਾ ਬਸਾਈ.” (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲੁ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਪਰਿਮਲ। ੫ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਮੌਕੀ ਦੇ ਚਿਤਵਿਆਂ (ਮੁਰਮੁਰਿਆਂ) ਨੂੰ
ਪਰਮਲ ਸਦੇ ਰਨ.

ਪਰਮਲਾਦਿ. ਵਿ—ਪਰਿਮਲ (ਉੱਤਮ ਸੁਗੰਧ) ਦਾ ਮੂਲ. ਜਿਸ ਤੋਂ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਸਰਬੇ ਆਦਿ ਪਰਮਲਾਦਿ ਕਾਸਟ ਚੰਦਨ
ਭੋਇਲਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਦੀ
ਆਦਿ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ, ਕਾਠ ਚੰਦਨ ਹੋ ਗਿਆ.

ਪਰਮਲੀਓ. ਵਿ—ਪਰਿਮਲ (ਸੁਗੰਧ) ਰੂਪ. ਖੁਸ਼ਬੂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.
“ਪਰਮਲੀਓ ਬੈਠੇ ਰੀ ਆਈ.” (ਗੁਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੁਯਸ਼ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧ
ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਆ ਬੈਠਾ ਹੈ.

ਪਰਮਲੁ. ਸੰਗਤ—ਪਰਾਈ ਮਲ. ਭਾਵ—ਪਰਨਿੰਦਾ. “ਕਾਈ ਆਸ
ਨ ਪੁੰਨੀਆ ਨਿਤ ਪਰਮਲੁ ਹਿਰਤੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਪਰਾਈ
ਮੇਲ ਵੱਢੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ.

ਪਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪਰਮਾਣੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮ-ਅਣੂ. ਸਿੰਧੀ. ਪਰਮਾਣੇ. ਬਹੁਤ
ਛੋਟਾ ਭਾਗ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਉਹ ਬਾਰੀਕ ਸ਼ਰਾ,
ਜਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਖਾਲੀ ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ
ਜਾ ਸਕਦਾ. Atom.

ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਪਵਨ ਦੇ
ਪਰਮਾਣੁ ਜਦ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਣੁ ਤੋਂ
ਦ੍ਰੜਣੁਕ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦ੍ਰੜਣੁਕ ਤੋਂ ਤੁਸਰੇਣੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਰਮਾਣੁਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਜਦ
ਪਰਮਾਣੁ ਬਿਖਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਲਯ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
“ਪਰਮਾਣੇ ਪਰਜੰਤ ਆਕਾਸਹ.” (ਗਾਥਾ)

ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਅਰ ਨਾਯਕ ਵਾਲੇ ਜੋ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਪਰਮਾਣੁਆਂ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਮੰਨ ਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ
“ਪਰਮਾਣੁਵਾਦ” ਹੈ.

ਪਰਮਾਣੁਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ.

ਪਰਮਾਣੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ.

ਪਰਮਾਤਮਾ. ਸੰ. ਪਰਮਾਤਮਜ੍. ਸੰਗਤ—ਪਰਮ-ਆਤਮਾ.
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਮਾ.

ਪਰਮਾਤਾ. ਸੰਗਤ—ਮਤੇਈ। ੨ ਪਤਦਾਈ। ੩ ਨਾਨੀ. “ਨਹੀ
ਨਨਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਬ੍ਰਿੰਧਮਾਤਾ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਤਾ.
ਪਰਮਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦ. “ਗਾਏ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ, ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ
ਪਰਮਾਦ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਦਿ.

ਪਰਮਾਦਿ } ਵਿ—ਪਰਮ-ਆਦਿ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ. ਸਭ ਦੀ ਜੜ.
ਪਰਮਾਦੀ } ਮੂਲਰੂਪ. “ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਮੰ.” (ਗੁਜ
ਜੈਦੇਵ) ੨ ਪ੍ਰ-ਮਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ. ਆਨੰਦੀ. “ਬਿਸਮ
ਬਿਨੋਦ ਰਹੇ ਪਰਮਾਦੀ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦੀ.
“ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ਜੇ ਪਰਮਾਦੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਦ. “ਭੂਰਿ ਮਰੇ ਦੇਖੇ ਪਰਮਾਦੁ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ)
ਪਰਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਵਿ—ਤੁਲਯ. ਸਮਾਨ. “ਬ੍ਰਿਕੁਟੀ
ਕੁਟਿਲ ਧਨੁਖ ਪਰਮਾਨਾ.” (ਕੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਮਾਨਾਦਿ } ਪਰਮ-ਅਨਾਦਿ. “ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨਾਦੁ.”
ਪਰਮਾਨਾਦੁ } (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ੨ ਪਰਮ-ਆਨੰਦ.

ਪਰਮਾਨੰਦ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮ-ਆਨੰਦ. ਮਹਾਨ ਆਨੰਦ. ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ.
ਆਤਮਾਨੰਦ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਹਾਨ ਸੁਖ। ੨ ਆਨੰਦ ਸੂਰੂਪ

ਬੁਧਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਜੋ ਨ ਸੁਨਹਿ ਜਸ ਪਰਮਾਨੰਦਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)
ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਜਸ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ।

੩ ਬਾਰਸੀ (ਜਿਲਾ ਸੋਲਾਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜੋ ਮਹਾ ਤਤਾਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਪ "ਸਾਰੰਗ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—“ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ.” (ਸਰ) ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਾਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨਵਿੱਤਾਂਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।
੪ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪਤਲਾ ਗੋਤ ਦਾ ਖੜੀ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ।

ਪਰਮਾਨੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਨੰਦ ੨। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੋ ਪਰਮਾਨੰਦ!

ਪਰਮਾਨੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਨੰਦ ੨. "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ." (ਮਲਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਪਰਮਾਰ. ਵਿ—ਪਰ (ਵੈਰੀ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਉਕਾਬ ਆਦਿ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮਾਰਥ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮਾਥ, ਪਰਮ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਸਾਰ ਵਾਤ। ੩ ਆਤਮਵਿਦਤਾ. "ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਵੇਸ ਨਹੀਂ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ। ੫ ਵਾਕਤ ਦਾ ਭਾਵਾਰਥ. ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਿਰੇਤ. "ਅੱਗੇ ਇਸ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪਰਮਾਰਥੀ. ਵਿ—ਪਰਸਾਧਿੰਨ. ਆਤਮਵਿਦਤਾ ਦਾ ਖੋਜੀ. ਜਿਗੜਾਸੁ. ਤੜ ਦੇ ਚੁੱਫਣ ਵਾਲਾ।

ਪਰਮਾਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰਥੀ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਮਿਲਿ ਪਰਮਾਰੰਥ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਮਾਵਧਿ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮ-ਅਵਧਿ. ਪਰਲੀ ਹੁੰਦ. ਅੰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ। ੨ ਪਰਮ ਅੰਤ. ਗ਼ਰਾਨ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਮੌਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੇਰ ਮਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਰਮਿਸਟ. ਪਰਮ-ਇਸ਼੍ਰ.

ਪਰਮਿਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਮਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਗ਼ਰਾਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ. ਪ੍ਰਮਾ. "ਪਰਮਿਤਿ ਬਾਹਰਿ ਖਿੰਬਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਮਾ ਦੀ ਖਿੰਬਾ ਬਾਹਰਿ (ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ) ਚਿੰਝੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਪਰ-ਮਿਤਿ. ਜੋ ਮਿਤਿ (ਮਿਣਤੀ) ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਮਾਪ. "ਪਰਮਿਤਿ ਰੂਪ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਜੋ ਮਿਤਿ (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਅਤੋਨ। ੪ ਮਿਤਿ (ਵਿਕੇਪ) ਤੋਂ ਪਰੇ. ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ।

ਪਰਮਿਤਿਪਾਰੁ. ਵਿ—ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਗ਼ਰਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦੇ. "ਪਾਪ, ਪਰਮਿਤਿਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ." (ਬਾਵਨ)
ਪਰਮਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਦੋਸ਼। ੨ ਜਾਹਰਾ ਮਿਤ੍ਰ. ਦਿਖਾਵੇ 'ਕਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੩੯੮ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਦਾ ਦੋਸ਼. "ਇਹ ਆਸ ਪਰਮਿਤ੍ਰੀ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਹੈ, ਕਿਨ ਮਹਿ ਕੂਨ ਬਿਨਸਿ ਸਭ ਜਾਈ." (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਪਰਮੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੁਦਾ। ੨ ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਬਰ ਪਰਮੁਦਾ ਅਪਵਰਗ." (ਨਾਪੁ) ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਮੁਕ੍ਤਿ।

ਪਰਮੇਸ } ਸੰਗਤ—ਪਰਮ-ਈਸ਼. ਪਰਮੇਸ਼. ਪਰਮਈਸ਼ੁਰ.
ਪਰਮੇਸਰ } ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ. ਸਭ ਰੋ' ਵਡਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਕਰਤਾਰ.
ਪਰਮੇਸਰੁ } ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਆਸਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ."
ਪਰਮੇਸੁਰ } (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਅਚੁਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ." (ਮਾਰੂ ਸੈਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਰਮੇਸੁਰਿ. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ. "ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸੁਰਿ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਪਰਮੇਸੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰੀ.

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮੇਸਰ. "ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤਿ. ਮਹਾਮਾਯਾ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਰਗਾ.

ਪਰਮੇਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਦ.

ਪਰਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਧ. "ਯਹੈ ਆਨ ਪਰਮੇਧ ਸਤਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਦ.

ਪਰਮੰ. ਸੰ. ਪਰਸ੍ਰ. ਵਤ—ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਆਗਤਾ.

ਪਰਯਸ੍ਰਾਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (ਸ)

ਪਰਯਟਨ. ਸੰਗਤ—ਪਯੰਟਨ. ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. ਫੁਮਣ.

ਪਰਯਵਸਾਨ. ਸੰ. ਪਯੰਵਸਾਨ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ. ਖਾਤਿਆ। ੨ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਨਿਸ਼੍ਚੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰਤਰਭਾਵ.

ਪਰਯਾਸ. ਸੰ. ਪਯਾਜ. ਸੰਗਤ—ਗਿਰਾਉ. ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮਾਰਨਾ. ਵਧਾ। ੩ ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪਰਿਵਰਤਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਸ.

ਪਰਯਾਣ. ਸੰ. ਪਯਾਯ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਬਸੀ ਹੋਈ ਕਾਠੀ. ਚਾਰਜਾਮਾ. ਜੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਣ.

ਪਰਯਾਪਤ. ਸੰ. ਪਯਾਪ੍ਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਮਾਪ੍ਤ ਕੀਤਾ। ੩ ਪੂਰਣ. ਮੁਕੰਮਲ.

ਪਰਯਾਯ. ਸੰ. ਪਯਾਯ. ਸੰਗਤ—ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ ਆਬ ਜਲ, ਅਗਨਿ ਆਤਿਸ਼, ਹਵਾ ਪਵਨ ਵਾਯੁ ਆਦਿ। ੨ ਅਵਸਰ. ਮੌਕਾ। ੩ ਕ੍ਰਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸਿੱਥੇ ਕ੍ਰਮ ਪੂਰਵਕ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਆਸਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਉੱਚੇ "ਪਰਯਾਯ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹੋਇ ਅਨੇਕੇ ਆਸੁਯ ਏਕ,

ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ ਕਹਿੰ ਪਰਯਾਯ ਵਿਬੇਕ.

(ਗਰਬਯੋਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਅਗਨਿ ਬੁਝਈ,
ਬਿਨਸੇ ਕੁੰਧ ਖਿਆ ਗਹਿਲਈ.

(ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਓ ਬਿਸਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਟੁ ਬੋਲ ਗਏ ਬਸੇ ਮੀਠੇ ਬੈਠ ਰਸਨਾ ਮੇ

ਨੈਨ ਤਯਾਗ ਚਪਲਤਾ ਗਹੀ ਅਬ ਲਾਜ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਤਯਾਗਕੇ ਦੂਜੇ
ਥਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਐਸਾ ਕਥਨ ਪਰਯਾਯ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਇੱਕ ਥਾਂਉ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾਯ,

ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਵਿ ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਪਰਯਾਯ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਧਾ ਸੁਰਪੁਰਿ ਤਯਾਗ ਵਸਤੇ ਸੰਤਰਸਨਾ ਪੈ

ਵਿਖ ਸਿਵਕੀਠ ਤਯਾਗ ਨੀਰਜੀਤ ਪੈ ਵਸਤੇ.

ਪਰਯਾਯੋਕਿ. ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਨ
"ਪਰਯਾਯੋਕਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਰਯਾਯੋਕਿ ਹੈ ਬਿਧ ਦੇਇ.

ਰਚਨਾ ਸੋ ਜਹਿ ਬਰਨ ਜੁ ਹੋਇ.

ਦੁਤੀਓ ਛਲ ਕਰ ਸਾਧੇ ਕਾਜ.

ਯੋ ਲੰਛਨ ਭਾਖੋ ਕਵਿਰਾਜ.

(ਗਰਬਯੋਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹੈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ! ਸਤ੍ਰੁ ਤੇ ਮੇਕੇ ਕਰੋ ਅਜੀਤ.

(ਅ) ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਟੇਵਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ
ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਰਯਾਯੋਕਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਹਿਰ ਚੰਦਨੀ ਘਰ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸੋ ਕਰ ਨਿਰਵਾਹ,

ਖਤਰ ਪਾਭ ਮੁਹਿ ਦੀਜਿਯੋ ਜਾਉਂ ਜੰਗ ਕੇ ਮਾਂਹ.

ਇਹ ਕਾਇਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ.

ਪਰਯਾਲੋਚਨ } ਸੰ. ਧਰਮਜੋਧਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ
ਪਰਯਾਲੋਚਨਾ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. ਛੁਣ ਅਤੇ ਦੋਖਾਂ
ਦੀ ਪਤਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰਯੋਕ. ਸੰ. ਧਰਮਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਲਿਯ. ਮੰਜਾ.

ਪਰਯੰਤ. ਸੰ. ਧਰਮਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੀਕ. ਤੇਤੀ. ਲੋ. ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਅਖੀਰੀ ਹੁੰਦਾ. ੩ ਪਾਸਾ. ਬਗਲ.

ਪਰਰਾਂ. ਡਾ ੧੨ ਪੱਰਾਂ. ਵਿ—ਉਡਣ ਵਾਲਾ. ਉਡਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਦਨ
ਅਤੇ ਪਰਾਨੀਦਨ. "ਕੀਨੇ ਖਤੰਗ ਪਰਰਾਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ
ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਪਰਰੰਭਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਰੰਭਣ.

ਪਰਲ. ਸੱਤ ਹੱਥ ਲੰਮੇ ਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਚਰ੍ਹੀ ਆਇਕ ਵਸਤੂ
ਲਪੇਟੀ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਸੰ. ਪਲਿ—ਪੱਲਿ. ਬਸਤੀ. ਆਬਾਦੀ. ਨਗਰ.
"ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ ਪਰਲ ਪਗਾਰਾ." (ਤੋਰ ਕਬੀਰ) ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ
ਪੱਲਿ ਪੁਗਾਰਾ. ਨਾ ਖਾਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਟੁ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਬਸਤੀ ਹੈ
ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਮਧਯ ਪੁਗਾਰ (ਮਹਲ) ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਰਾਜਮਹਲ, ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ
ਦੁਆਲੇ ਕੋਟ, ਉਸ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਖਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਪਰਲਉ } ਸੰ. ਪੁਲਯ. ਸੰਗਤਾ—ਲਯ (ਲੀਨ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਪਰਲਇ } ੨ ਜਗਤ ਦੇ ਲਯ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ

ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. "ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰਤਾ." (ਆਸਾ
ਮ: ੫) "ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਦੇਖੋ, ਪੁਲਯ ੨। ੩ ਮੁਰਛਾ. ਗਲ.

ਪਰਲਾ. ਵਿ—ਦੁਸਰੀ ਝਰਛ ਦਾ। ੨ ਪਾਰ ਦੀ ਝਰਛ ਦਾ. ਚੁਰਲੇ ਦਾ
ਵਿਰੁੱਧ। ੩ ਪੈਗਿਆ. ਪੜਾ. "ਭਉਜਲ ਪਾਰਿ ਪਰਲਾ." (ਰਾਮ ਮ:
੫)

ਪਰਲੇ. ਪਰਲਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਪੁਲਯ. ਤਿਰੋਭਾਵ. ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ
ਦਸ਼ਾ. "ਵਿਚਿ ਦੇਹੀ ਦੇਖ ਅਸਾਧ ਪੰਚ ਧਾਰੂ, ਹਰਿ ਕੀਏ ਖਿਨਿ
ਪਰਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ.

ਪਰਲੈ } ਦੇਖੋ, ਪਰਲਉ. "ਸਮਰਥ ਹੈ ਓਪਤਿ ਸਭ ਪਰਲੈ."

ਪਰਲੋ } (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਉਤਪਤਿ ਅਤੇ ਪੁਲਯ.

ਪਰਲੋਕ } ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਏ ਲੋਕ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰ.

ਪਰਲੋਕ } ਦੁਸਰਾ ਲੋਕ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਸੁਰਕ ਵੈਕੁੰਠ ਬਹਿਸੂ ਆਇ. "ਜਿਹਿ
ਪਰਲੋਕ ਜਾਇ ਅਪਕੀਰਤਿ ਸੇਈ ਅਭਿਦਿਆ ਸਾਧੀ." (ਸਾਰ

ਪਰਮਾਨੰਦ) "ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਯੋ." (ਸਵੈਯੋ ੩੩)

੩ ਵਿ—ਜੋ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਕੈਸੇ ਭੋਟੈ ਪਰਲੋਕ
ਸੋ?" (ਅਕਾਲ)

ਪਰਲੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਲਾਲਚ। ੨ ਸੰ. ਪੁਲੋਤ.

ਅਤਰੰਤ ਲਾਲਚ. "ਪਰਦਾਰ ਪਰਧਨ ਪਰਲੋਤਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪਰਲੋ. ਪੁਲਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਲਉ. "ਓਪਤਿ ਪਰਲੋ ਏਕੈ ਨਿਮਖ."

(ਸਵੈਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਪਰਵ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬ ਅਤੇ ਪੁਰਬ.

ਪਰਵਸ } ਸੰ. ਪਰਵਸ ਅਤੇ ਪਰਵਸਤ. ਵਿ—ਜੋ ਪਰਾਏ ਵਸ ਹੈ.

ਪਰਵਸਿ } ਪਰਾਧੀਨ. "ਓਹ ਪਰਵਸਿ ਭਇਓ ਬਿਚਾਰਾ." (ਧਨਾ

ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਰਬਸ ਅਤੇ ਪਰਾਧੀਨ.

ਪਰਵਸੂ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਵਰਿਸ਼. ਪਾਲਨ. "ਆਜਸ ਕੀ ਪਰਵਸੂ

ਕਰੀਜੈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪਰ-ਵਾਤੂ. ਪਰਾਏ ਦੀ ਚੀਜ਼.

ਪਰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬਤ.

ਪਰਲਪ ਡਾਰਾ ਪਾਠ ਅਸੁੱਧ ਹੈ

ਪਰਵਦਗਾਰ } ਦੇਖੋ, ਪਰਵਦਿਗਾਰ. "ਪਰਵਦਗਾਰ ਅਪਾਰ ਅਗਮ
ਪਰਵਦਗਾਰ } ਬੇਅੰਤ ਹੈ." (ਆਸਾ ਕਰੀਦ) "ਪਰਵਦਗਾਰ
ਪਰਵਦਿਗਾਰ } ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਿਤ ਅਨੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:
੫) "ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰਵਰ. ਫ਼ਾ ਮੁ ਵਿ—ਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਯੋਗਿਕ ਪਦਾਂ
ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਗੁਰੀਬਪਰਵਰ ਆਦਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਵਰ.
ਪਰਵਰਣੇ. ਵਿ—ਪਰਿਵਰਤਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਬਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.
"ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਦੇਹੁਰੇ ਪੁਜਾ ਪਰਵਰਣੇ." (ਭਾਵੁ)

ਪਰਵਰਦਨ. ਫ਼ਾ ਮੁ ਕਿ—ਪਾਲਣਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ.
ਪਰਵਰੀਦਨ.

ਪਰਵਰਦਾ. ਫ਼ਾ ਮੁ ਪਰਵਰਦਹ. ਵਿ—ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ.
ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਤ.

ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ. ਫ਼ਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਰਵਰਿਚਿ } ਵਿ—ਪਰਿਵਰਤਿਤ (ਰੂਪਾਂਤਰ) ਹੋਇਆ. ਦੂਜੀ
ਪਰਵਰਿਚਿ } ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਿਯਉ.
ਪਰਵਰਿਚਿਆ } ੨ ਪਰਿਵਰਿਤ. ਘੋਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚਿਸੁ ਅੰਤਰਿ
ਨਾਮੁਨਿਧਾਨ ਹੈ, ਨਾਮੇ ਪਰਵਰਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੩ ਪਰਿਵ੍ਰਿਤ
ਹੋਇਆ. ਢਕਿਆ. ਆਢਾਦਨ ਕੀਤਾ। ੪ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਨ
ਕੀਤਾ.

ਪਰਵਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਪਾਲਨ.

ਪਰਵਰਿਯਉ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਿਅਉ ੧. "ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ
ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਰਵਰੀਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਦਨ.

ਪਰਵਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਿ—ਸਮਰਣਾ। ੨ ਖੋਜ. ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ.

ਪਰਵਾ. ਪੁਵਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਪਤਵਾ. ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ. ਏਕਮ ਤਿਥਿ.

"ਪਰਵਾ ਪ੍ਰਤਿਮ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਾ ਮੁ
ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਆਰਾਮ। ੫ ਸਬਰ. ਸੰਤੋਖ। ੬ ਰਵੱਜਹ.
ਧਾਨ। ੭ ਲੋੜ. ਹਾਜਤ। ੮ ਡਰ। ੯ ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼।
੧੦ ਹਿੰ. ਪੂਰਬ ਦੀ ਪੋਣ. ਪੁਰਾ. ਪੁਰਵ-ਵਾਹੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਪਰਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪੁਵਾਹ. "ਫੁਟਤ ਪਰਵਾਹ ਅਮਿਅ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾ ੨. "ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੇ ਕੋਰੀ." (ਵਾਰ
ਆਸਾ) ੩ ਸੰ. ਪਰਵਰ. ਪਰਵ ਦਾ ਦਿਨ. ਤਰੇਹਾਰ.

ਪਰਵਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਉਡਾਰੀ. ਸੰ. ਧ੍ਰਾਜ.

ਪਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਵਾਣ, ਪਰਵਾਣੁ ੨ ਅਤੇ ਪੁਮਾਣ.

ਪਰਵਾਣਾ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਮਾਣ (ਤੋਲ) ਜਾਣਿਆ
ਜਾਵੇ, ਵੱਟਾ. "ਪਤਿ ਪਰਿਵਾਣਾ ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ
ਜਾਏ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਫ਼ਾ ਮੁ ਪਰਵਾਨਹ. ਆਗ਼ਰਾਪਤੁ.
ਹੁਕਮਨਾਮਾ. "ਪਰਵਾਣਾ ਆਇਆ ਹੁਕਮਿ ਪਠਾਇਆ." (ਧਨਾ
ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਆਗ਼ਰਾ ਦਾ ਲੇਖ. "ਕਾਇਆ ਕਾਗ਼ਦੁ ਮਨ ਪਰਵਾਣਾ."

(ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਜਿਨ੍ਹਾ ਧੁਰੇ ਪੈਯਾ ਪਰਵਾਣਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ
੧) ੪ ਪਤੰਗ. ਭਾਮੋਕਤ। ੫ ਸੰ. ਪੁਮਾਣਿਕ. ਵਿ—ਸਾਸੁ ਦਾ ਗਤਾਤ.
ਵਿਦ੍ਵਾਨ. "ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਛਾਣਾ ਕਲਿ ਨਖਣ ਵੀਚਾਰਿ."
(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਣੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਮਾਣਿਕ.

ਪਰਵਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਮਾਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਮਾਣ (ਵਜ਼ਨ)
ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਵੱਟਾ. "ਅਮੁਲੁ ਤੁਲੁ ਅਮੁਲੁ ਪਰਵਾਣੁ." (ਜਪੁ)
੩ ਵਿ—ਪੁਮਾਣਿਕ. ਮੰਨਣ ਯੋਗਤ. ਮਾਨਨੀਯ. "ਪ੍ਰਕਟ ਪੁਰਖੁ
ਪਰਵਾਣੁ ਸਤ ਠਾਈ ਜਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਨੀਲ ਵਸਤੁ
ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ.
ਮਕਬੂਲ. "ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪਰਵਾਣੁ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸਾ
ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੫ ਪੁਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਤੱਯਕ.
ਜਾਹਿਰ. "ਆਪੇ ਹੀ ਰੂਪਤ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ."
(ਸੌਰ ਮ: ੪) ੬ ਸੰ. ਬਾਥਾਯਕ. ਪੁਮਾਣਤ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਗੁਰ
ਪਰਚੈ ਪਰਵਾਣੁ ਰਾਜ ਮਹਿ ਜੋਗ ਕਾਮਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)
ਪਰਵਾਣੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਣੁ ੪. "ਮਰਣ ਮੁਣਸਾ ਸੁਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ, ਜੇ
ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੇ." (ਵਡ ਅਲਾਹਟੀਆ ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਦ.
ਪਰਵਾਨ. ਅੰਗੀਕਾਰ. "ਕਰਿਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਪੁਮਾਣ.

ਪਰਵਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਮਨਜ਼ੂਰੀ. ਅਨੁਮਤਿ। ੨ ਆਗ਼ਰਾ.
"ਫੁਰੂ ਕੀ ਲੈ ਪਰਵਾਨਗੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਵਾਨਗੀ. ਸਾਰੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਵਾਨੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ.
ਪਰਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਣੁ ੪. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਜਪਿਓ ਨਾਨਕ ਸੇ ਪਰਵਾਨਾ." (ਜਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—
ਆਗ਼ਰਾਪਤੁ. ਹੁਕਮਨਾਮਾ। ੩ ਭਾਮੋਕਤ. ਪਤੰਗ। ੪ ਸੰ. ਪੁਮਾਣਿਕ.
ਵਿ—ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ. ਸਤਤ ਠਹਿਰਾਇਆ. "ਮਤਿ ਪਤਿ ਪੂਰੀ ਪੂਰਾ
ਪਰਵਾਨਾ, ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਸੀ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪਰਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਮਾਣਿਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.
ਪਰਵਾਹੀ. ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. "ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ ਪਰਵਾਨੀ."
(ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਵਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਣੁ। ੨ ਪੁਮਾਣੁ. ਸਬੂਤ। ੩ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ.
"ਇਸ ਪਤੀਆ ਕਾ ਇਹੈ ਪਰਵਾਨੁ। ਸਾਚਿ ਸੀਲਿ ਚਾਲਹੁ ਸੁਲਿਤਾਨ."
(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਰ. "ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਪਰਵਾਲ } ਸੰ. ਪੁਵਾਲ. ਸੰਗਤ—ਮੁੰਗਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਮ. "ਸੁਇਨੇ ਕਾ
ਪਰਵਾਲਾ } ਬਿਰਖ ਪਤ ਪਰਵਾਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਨਾਮ
ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਵਣਜੀਐ ਹੀਰੇ ਪਰਵਾਲੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)
ਪਰਵਿਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ. "ਜਪਿਆ ਪਰਵਿਦਗਾਰ."
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਰਵਿਰਤਿ } ਸੰ. ਸ਼ਬਦ—ਪ੍ਰਵਿੱਤਿ. ਮਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਲਗਨ.
ਪਰਵਿਰਤੀ } “ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਨਿਰਵਿਰਤਿ ਪਛਾਣੈ.”
(ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਪਰਵਿੱਤਿ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਰਸਮ ਰੀਤਿ. ਅਨੁਸਾਰੀਤਿ.
“ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿਉ ਕਹਿਆ ਮਾਇ। ਪਰਵਿਰਤਿ ਨ ਪਤ੍ਰ
ਰਹੀ ਸਮਝਾਇ.” (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਪਰਾਈ ਆਜੀਵਿਕਾ
(ਚੋਜੀ). ੪ ਸੰ. ਧਰਿਕ੍ਰਿਤਿ—ਪਰਿਵਿੱਤਿ. ਵਾਪਿਸ (ਮੁੜ) ਆਉਣ
ਦੀ ਭਿਯਾ.

ਪਰਵੇਸ. ਸੰਗਤ—ਪਰਾਇਆ ਵੇਲ. ਸੁੰਗ. “ਨਟੁਆ ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ
੨੨੨ ਸੁਖਹਿ ਨਹੀ ਪਰਵੇਸਾ ਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ.
ਪਹੁਚ. ਰਸਾਈ. ਦਖਲ. “ਪਰਮਾਚਥ ਪਰਵੇਸ ਨਹੀ.” (ਸੋਰ
ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਸ.

ਪਰਵੇਖ. ਦੇਖੋ, ਪਰਵੇਸਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਖ. “ਚੰਦ ਮਨੋ ਪਰਵੇਖ
ਪਰਤੈ ਹੈ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਰਵੇਲ } ਸੰਗਤ—ਪਰਾਈ ਵੇਲ (ਵੇਲਿ). ਭਾਵ—ਪਰਵੇਲਤੀ.
ਪਰਵੇਲਿ } “ਪਰਵੇਲਿ ਨ ਜੋਹਹਿ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
੨ ਪੁਬਲਤਾ. “ਪੰਜ ਤੋਤ ਪਰਵੇਲ ਅੰਤ ਰਿਗੋਵਹੀ.” (ਭਾਗੁ) ਪੰਜ
ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਪੁਬਲਤਾ.

ਪਰਵੰਨਿਆ. ਪਰਿ-ਵੰਨਿਤ. ਚੰਡੀ ਤਰਾਂ ਕਬਨ ਕੀਤਾ. ਬਾਖ਼ੂਬੀ
ਸਮਝਾਇਆ. “ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਪਰਵੰਨਿਆ.” (ਭਾਗੁ) ੨ ਪ੍ਰਾਵੀਣਤਾ
(ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਪਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ
ਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਾਣੀਆਂ. ੨ ਉਹ ਵਿਦਵਾ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਸਤੂ
ਦਾ ਗੜਾਨ ਕਰਾਵੇ. ਬੁਰ-ਵਿਦਵਾ. “ਯਥਾ ਧਰਾ ਧਰਾ ਨਦਰ
ਬਧਿਗਾਧਰੇ.” (ਸੂਤਿ) ਦੇਖੋ, ਅਪਰਾ. ੩ ਵਜ—ਫੁਟਕਾਰਾ.
੪ ਉਲਟਾਪਨ। ੫ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਸੰਮੁਖ। ੬ ਤਸਗ। ੭ ਬਰਾਦਰੀ।
੮ ਅਨਾਦਰ। ੯ ਵਿ—ਸ਼ੇਸ਼. ਉੱਤਮ. “ਗੁਰਦੇਵ ਪਰਸ ਪਰਸ ਪਰਾ.”
(ਬਾਵਨ) ੧੦ ਪਤਾ. ਪਿਆ. “ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਫੇਕ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
੧੧ ਪਰਲਾ ਪਾਸਾ. ਪਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਉਰਾ. ੧੨ ਫਾ ੧੮ ਪੌਰਹ. ਸਫ਼.
ਕਫ਼ਾਰ. ਪੰਕ੍ਰਿ. “ਗਜ ਬਾਜਿਨ ਕੇ ਪਰਾ ਬੰਧਵਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਾਉਠਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ ਰੋਟਿਕਾ. ਕਈ ਤਹਿ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ
ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ. ਮੋਣ ਪਾਕੇ ਅਤੇ ਘੀ ਲਾਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ.

ਪਰਾਇਓ } ਵਿ—ਓਪਰਾ. ਬੇਗਾਨਾ. “ਪਰਾਇਆ ਛਿਟ੍ਰ ਅਟਕਲੈ.”
ਪਰਾਇਆ } (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਪਲਾਯਨ ਹੋਇਆ. ਪਲਾਇਆ.

ਨੌਠਿਆ. “ਪਰਾਇਓ ਮਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਦੁਖ
ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਆ.” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਾਇਐ. ਪਰਾਏ (ਬੇਗਾਨੇ) ਦੇ. “ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ.”
(ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਰਾਇਣ. ਵਿ—ਪਰਾਯਣ. ਤਤਪਰ. ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਵਿੱਤਿ.
“ਜੈਸੀ ਮੂੜ ਕੁਟੰਬ ਪਰਾਇਣ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤ—

ਆਧਾਰ. ਆਸ਼ੁਯ. “ਸਾਕਤ ਕੀ ਉਹ ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣ.” (ਗੋਡ

ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ. “ਬਾਸਰ ਏਕ ਪਰਾਇ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ)
ਇੱਕ ਦਿਨ ਨੱਠ ਜਾਵੇਗਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਯਣ.

ਪਰਾਇਣਾ. ਰਿ—ਪਤਨਾ. ਪੈਣਾ. “ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਪਾਰਿ ਪਰਾਇਣਾ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪਲਾਯਨ ਕਰਨਾ. ਨੱਠਣਾ. “ਬਡੇ ਗੁਨ ਲੋਭ
ਤੇ ਜਾਤ ਪਰਾਈ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦੀ. ਨੱਠਦੀ. ਨੱਠਦੇ.
“ਲੋਭ ਨਾਮ ਹੀ ਵਿਘਨ ਪਰਾਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਰਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਇਣ.

ਪਰਾਈ. ਵਿ—ਓਪਰੀ. ਪਰ (ਦੂਸਰੇ) ਦੀ. “ਪਰਾਈ ਅਮਾਣ ਰਿਉ
ਰਖੀਐ?” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਪਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ. “ਬਡੇ
ਗੁਨ ਲੋਭ ਤੇ ਜਾਤ ਪਰਾਈ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਪਰਾਏ. ਵਿ—ਓਪਰੇ. ਪਰ (ਦੂਸਰੇ) ਦੇ. ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ। ੨
ਪਲਾਏ. ਨੱਠੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਯਨ. “ਪਯਾਏ ਪਰਾਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫)
ਪਰਾਸਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਫਤ.

ਪਰਾਸਰ. ਸੰ. ਪਰਾਸਰ. ਵਿ—ਦੂਰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਇੰਦ੍ਰ. ਨਿਰਕੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸ ਲਈ
ਪਰਾਸਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਦੂਰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ
ਵੈਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਹ
ਕਪਲ ਮੁਨਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪੁਲਸਤ੍ਰ ਕੋਲੋਂ ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ
ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਿਤ੍ਰੇਯ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭੀ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸਤ੍ਰਵਤੀ ਨਾਲ ਭੋਕ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਾਯਨ
(ਵਸ਼ਾਸ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਨਿਰਕੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੇ ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਿਤ੍ਰਜੀਤੀ
ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਦਾ ਪੋਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.
“ਅਤ੍ਰਿ ਪਰਾਸਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਥੇ ਮੁਨਿ
ਭਾਏ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਪਰਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਪਰ-ਆਸਾ. ਪਰਾਈ ਆਸ.

ਪਰਾਸੁ. ਭੰਗ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ) ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ (ਮੁਰਦਾ).

ਪਰਾਸੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਾਸੁਯ. ਸੰਗਤ—ਪਰ-ਆਸੁਯ. ਪਰਾਇਆ ਆਸਾਯਾ।
੨ ਪਰਾਧੀਨਤਾ। ੩ ਵਿ—ਪਰਾਧੀਨ. ਪਰਾਏ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.
ਪਰਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹਨ.

ਪਰਾਹੀ. ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਠਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਨਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਬਿਗਤਦਾ ਹੈ. “ਜਿਹਕੇ ਪਰਸੇ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਹੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਰਾਹੁਣਾ } ਸੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਘੁਣ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪ੍ਰਾਘੁਣ ਕਰਦਾ
ਪਰਾਹੁਣਾ } ਰਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ, ਅਤਿਥਿ. ਮਿਹਮਾਨ.
“ਭਲਕੇ ਉੱਠਿ ਪਰਾਹੁਣਾ ਮੇਰੈ ਘਰਿ ਆਵਉ.” (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ:
੫) ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਰਾਹੁਣਾ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਰਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੜਕ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਮਨੁ ਅਤੇ ਸੰਖ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ
ਵਿੱਚ ਬਾਚੰ ਦਿਨ ਦੇ ਵ੍ਰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਾਕ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ.

ਪਰਾਕ੍ਰਮ } ਸੰ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਭਾਵ।
ਪਰਾਕ੍ਰਮਿ } ੨ ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ। ੩ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੪ ਪੁਰਸਾਰ।
ਪਰਾਕ੍ਰਮ } ਉੱਦਮ. "ਰਹੇ ਪਰਾਕ੍ਰਮਿ ਤਾਣ." (ਸ੍ਰੀ ਪਹਿਰੇ ਮ:
੧) ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਬਲ ਰਹਿ ਗਿਆ. "ਜੇਹਿ ਪਰਾਕ੍ਰਮਿ ਜੀਅਦੈ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. ਵਿ—ਧਰਮਸਿਨ੍ਹ. ਬਲਵਾਨ। ੨ ਉੱਦਮੀ. ਪੁਰਸਾਰੀ.
ਪਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ-ਕਿਰਤ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਟਹਿਲ. ਦੂਜੇ ਦਾ
ਕ੍ਰਿਤ. "ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ ਪਰਾਕ੍ਰਿਤਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ.
ਪਰਾਖਹਿ } ਪਰੀਕਾ ਕਰਦਾ. ਪਰਖਦਾ ਹੈ. ਪਰਖਿਆ. "ਗੁਰਿ
ਪਰਾਖਾ } ਮਿਲਿਆ ਹੋਰੁ ਪਰਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਆਪੇ ਦਾਨਾ
ਪਰਾਖੈ } ਸਭ ਪਰਾਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਰਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਰੀਕ ਅੰਦਰਲੀ ਤਰੀਆਂ ਉੱਪਰਦੀ
ਮਿੱਠੀ ਰਜ (ਧੂੜੀ). Pollen. ਇਹ ਬਿਰਫ਼ ਅਤੇ ਥੁਣਿਆਂ ਦੀ ਮਣੀ
(ਵੀਰਯ) ਹੈ. ਭੋਰੇ, ਬਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਆਦਿ, ਅਚਾਹੜਾ, ਜਦ
ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਦੇ ਨਰ ਅਤੇ ਮਈਨ ਹਿੱਸੇ (Stamens and Pistil)
ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
"ਪਾਨੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਧੂੜ।
੩ ਚੰਦਨ ਕਪੂਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚੂਰਣ ਦਾ ਵਣਜ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ।
੫ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਮਨ (ਵਿਚਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਪਰਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਾ
ਅਭਾਵ. ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ. "ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਂਗ ਤ ਏਕਹਿ ਮਾਂਗ। ਨਾਨਕ ਜਤੇ
ਪਰਹਿ ਪਰਾਗ." (ਬਾਵਨ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਪਵੇ।
੬ ਪ੍ਰਾਗ ਤੀਰਥ ਲਈ ਭੀ ਪਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.
ਪਰਾਗਕੇਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਤਲੇ ਲੰਮੇ ਸੂਤ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਪਰਾਗ (ਮਿੱਠੀ ਰਜ) ਲਿਪਟੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਫੁੱਲਾਂ
ਦੀ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਮਾਦਾ ਫੁੱਲ ਗਰਭ ਧਾਰਦੇ ਹਨ.

ਪਰਾਗਾ. ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕੜੀਆਲਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਫਿੱਬਰ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਗੋਤਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ
ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾਇਆ. ਭਾਈ ਪਰਾਗਾ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਰਮਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀਕ ਹੋਇਆ,
ਯਥਾ—"ਜੈਤ ਸੋ ਪਰਾਗਾ ਧੀਰ ਪੈਤਾ ਜੰਗ ਆਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ
ਆਤਮਗੜ੍ਹਾਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਵੀਰ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ—ਭਾਈ
ਮਤੀਦਾਸ, ਸਤੀਦਾਸ, ਜਤੀਦਾਸ ਅਤੇ ਸਖੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਮਤੀਦਾਸ.
ਪਰਾਗੰਦਾ. ਡਾ. ੨੬. ਵਿ—ਫਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਖੇਰੁਖੇਰੁ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ.
ਪਰਾਗਮੁਖ. ਸੰ. ਵਿ—ਵਿਮੁਖ. ਜਿਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਹੈ।
੨ ਭਗੋਤ। ੩ ਵਿਰੁੱਧ. ਮਿਲਾਫ਼। ੪ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਪਰਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਚੀ.

ਪਰਾਛਤ } ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਰਿਤ. ਪ੍ਰਾ. ਪਾਯੋਛਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਪ ਦੂਰ
ਪਰਾਛਿਤ } ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਕਰਮ. ਪ੍ਰਾਯ: (ਤਪ) ਚਿੰਤ
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵੀਰਾਨ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੱਲੀ ਕੀਤੀ
ਹੋਇਆ.

(ਨਿਸ਼ੁਯ). ਤਪ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੁਯ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ।
੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਪ (ਦੋਸ) ਲਈ ਭੀ ਪਰਾਛਤ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਸਗਲ
ਪਰਾਛਤ ਲਾਭੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਰਾਸਯ } ਸੰਗਤਾ—ਰਾਹ. ਸਿਕਸ਼ੁ.
ਪਰਾਜੈ }

ਪਰਾਢੇ. ਪਰਲੇ ਢਾਹੇ. ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਾਰ. "ਭਉ ਦੁਤਰੁ ਤਾਰਿ
ਪਰਾਢੇ." (ਕਉ ਮ: ੪) ਦੁਸਰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਕੇ ਦੂਜੇ ਢਾਹੇ
ਪਰੁਚਾੜਿਤੇ.

ਪਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਣਿ ਅਤੇ ਪਿਰਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ.

ਪਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ ਅਤੇ ਪਿਰਾਣਾ.

ਪਰਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣੀ. ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਜੀਵ. "ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਮਰਿ
ਪਰਾਣੀ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਿਗਤਾਤ ਹੋਈ. ਪਰਿ-ਜਾਣੀ।
੩ ਪ੍ਰ-ਨੀ. ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰੇਰਣ ਲਈ ਜਿਸ ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਣੀ
ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ. ਆਰਦਾਰ ਸੋਟੀ। ੪ ਪਲਾਨੀ (ਪਲਾਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ)
ਨਠਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲਈ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੁੰਜ ਗੁਣ ਖਾਣੀ ਗਨ ਵਿਘਨ ਪਰਾਣੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਪਰਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਚੋਤਾ ਚਪੇਤਲਾ ਬਰਤਨ.
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਾਤ (ਸ਼ਾਨਰ) ਸਵੇਰਾ. ਪ੍ਰਾਤਾ। ੪ ਪਲਾਤ.
ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ. ਨਠਾ. "ਮਹਾਕਾਲ ਪਿਖ ਵੈਤ ਪਰਾਤ." (ਸਲੋਹ)
ਪਰਾਂਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਪਰਾਂਤ. ਪਿੱਛੋਂ. ਮਗਰੋਂ. "ਮਰੇ ਪਰਾਂਤ ਚੂਰੇਲ
ਹੂੰ." (ਰਹਿਤ੍ਰ ੯੧) ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਚੁੱਭੇਲ। ੨ ਸੰ. ਪਰਾਜਤ. ਮੌਤ.
ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਪਰਮ ਅੰਤ. ਸਮਾਪ੍ਰੀ। ੩ ਮੋਕ.

ਪਰਾਤਉ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤਾ.

ਪਰਾਤਮ } ਸੰ. ਪਰਾਤਮ੍ਯ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਮਾਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
ਪਰਾਤਮਾ } "ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮ ਚੀਨਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਪਰਾਤਮੁ } ਮ: ੧) "ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ." (ਧਨਾ ਮ:
੧) ਆਤਮਾ ਜੀਵ, ਪਰਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ.^੨

ਪਰਾਤਾ. ਵਿ—ਪਰਿ-ਰਤ. ਅਤਰੰਤ ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ
ਗੁਰਚਰਣਿ ਪਰਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਨਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ.
"ਜਿਉ ਕੁੰਡੀ ਮੀਨ ਪਰਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਰਾਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਤ : ਸਵੇਰੇ. ਤਤਕੇ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੇ. ਪ੍ਰੇਮ
ਕਰਕੇ. "ਫਭਾਇਲੀਓ ਮਹਾ ਬਲੀ ਤੇ ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਪਰਾਤਿ."
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਰਾਤੀ. ਵਿ—ਪਰਿ-ਰਤ ਹੋਈ. ਪ੍ਰੇਮਵਾਨ ਹੋਈ. "ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ
ਚਿਟ ਪਰਾਤੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪਤਤੀ ਪੈਦੀ.

ਪਰਾਤੇ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ. "ਤਿਨ ਸਾਧੂਚਰਣ ਲੈ ਰਿਦੈ
ਗਿਆਨਾ ਕੇਰਤ ਭਲੁਖਾ. ਜਾਨੁਖਾ. ਭਲੁਖੁਖਾ. ਰੇਰੇ ਨੂ ਵਿਨਿਸੁਖਾ.
ਪਸਾਲੇਨੁ ਫਾਗੁਰ. (ਮਹਾਭਾਰਤ ਸਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅ: ੧੮੨ ਛ: ੨੪)

ਕਰਮ, ਜਿਸ ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਰਾਲਿ } ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਪਰਾਲ. “ਰੋਵਣ ਵਾਲੇ ਜੇਤਭੇ ਸਭਿ
ਪਰਾਲੀ } ਬੰਨਹਿ ਪੰਡ ਪਰਾਲਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) “ਫਿਜੈ ਕਾਇਆ
ਪਰਾਲੁ } ਹੋਇ ਪਰਾਲੁ.” (ਮ. ੧ ਵਾਰ ਮਨਾ) “ਮਨਮੁਖ ਥੀਏ
ਪਰਾਲੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪਰਾਵਉ } ਪਓ. ਪਤੇ. “ਤਵਸਗਰ ਤੇ ਪਾਰ ਪਰਾਵਹੁ.” (ਕੁਮ੍ਹਰੁ)
ਪਰਾਵਹੁ } ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ. ਪਓ. “ਅਉਗੁਣ ਛੋਡਹੁ ਨੁਣ ਕਰਹੁ,
ਐਸੇ ਤਤੁ ਪਰਾਵਉ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਲਾਯਨ ਕਰੋ. ਨੱਠੋ.
“ਸਭੈ ਜੰਗ ਤੇ ਅਥੈ ਪਰਾਵਹੁ.” (ਸਲੋਹ)

ਪਰਾਵਨ. ਕਿ—ਪਲਾਯਨ, ਦੋਤਨਾ. “ਕਿਹੁ ਭਾਂਤ ਪਰਾਵਤ ਹੋਂ ਬਲ
ਹਾਰੇ?” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਤਵਾਉਣਾ. “ਨਿਜ ਪਰਦ ਪਰਾਵਨ
ਚਾਹੀ.” (ਨਾਪੁ) ਆਪਣਾ ਪਤਵਾ ਪਤਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਾਵਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. “ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ
ਨਾਥ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ. ੩ ਚੂਚ ਨੀਚ. ਆਇ ਅੰਤ.
ਪਰਾਵੈ. ਪਤਤਾ ਹੈ. ਪੈਂਦਾ ਹੈ. “ਬਾਹਰਿ ਜਾਤਉ ਉਲਟਿ ਪਰਾਵੈ.”
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਲਾਵੈ. ਪਲਾਯਨ ਹੁੰਦਾ (ਨੱਠਦਾ) ਹੈ.

ਪਰਾਵ੍ਰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰੁਸ਼।
੨ ਜਿਸ ਨੇ ਤਪਸਲ ਨਾਲ ਪਾਪ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਰਿਖੀ. ਮੁਨਿ.
ਪਰਿ. ਉਪ. ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਲਗਭੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ
ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:—

ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. (ਚੁਫੇਰੇ), ਜੈਸੇ—ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ.

੨ ਸੰਪੂਰਨ ਈਤਿ ਕਰਕੇ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ, ਜੈਸੇ—ਪਰਿਪੂਰਣ.

੩ ਅਤਿਸ਼ਯ. ਜੈਸੇ—ਪਰਿਚਪਲ.

੪ ਦੇਸ ਕਥਨ. ਜੈਸੇ—ਪਰਿਵਾਦ.

੫ ਨਿਯਮ. ਕ੍ਰਮ. ਜੈਸੇ—ਪਰਿਛੇਦ ਆਦਿ.

੬ ਕਿ. ਵਿ—ਉੱਤੇ. ਉੱਪਰ. “ਹਟ ਪਰਿ ਆਲਾ.” (ਰਾਮ
ਬੋਣੀ) ਦੇਖੋ, ਉਪਰਿ ਹਟੁ.

ਪਰਿਆ. ਪਤਿਆ. ਪਿਆ. “ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿਜੀਉ ਪਰਿਆ.”
(ਸੋਦਰੁ)

ਪਰਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਯ.

ਪਰਿਸ਼੍ਰੁ. ਵਿ—ਬਾਕੀ. ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁੱਥ
ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜਮੀਆ. ਤਿਤਿਮਾ. Appendix.

ਪਰਿਸ਼ੋਧਨ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਯਿਯਾ।
੨ ਕਰਮ ਦੀ ਖੋਜਾਈ.

ਪਰਿਸੰਖਤਾ. ਸੰਗਤ—ਗਿਣਤੀ. ਸੁਮਾਰ.

(੨) ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, “ਪਰਿਸੰਖਤਾ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਇਕ ਬਲ ਵਰਜ ਦੁਤਿਯ ਬਲ ਮਾਹੀਂ,

ਕਛੁ ਠਹਿਰਾਯ ਪ੍ਰਸੰਖਤਾ ਭਾਈ.

(ਗਰਬਜੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਘੋਰੇ ਹਾਥੀ ਚਿਤ੍ਰਨ ਕੇ ਰਹੇ ਚਿਤ੍ਰਸਾਰੀ ਮਾਭ
ਰਾਮ ਕੇ ਜਨਮ ਰਹਯੋ ਦਾਮ ਦਫਤਰ ਮੇ.

(ਰਖੁਨਾਥ ਕਵਿ)

ਸੂਰਤਾਈ ਆਂਧਰੇ ਮੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਈ ਪਾਹਨ ਮੇ,
ਨਾਸਿਕਾ ਚਨਾਨ ਮਧੜ ਨੋਨ ਰਹੜੇ ਹਾਟ ਮੇ,
ਧਮ ਰਹੜੇ ਪੇਬਿਨ ਵਡਾਈ ਰਹੀ ਵਿਕਨ ਮੇ,
ਬੰਧ ਪ੍ਰਪਾ ਪਾਤਨ ਮੇ ਪਾਨੀ ਰਹੜੇ ਘਾਟ ਮੇ,
ਘਰ ਕਲਿਕਾਲ ਨੇ ਬਿਹਾਲ ਕਿਯੋ ਸਭ ਜਗ
“ਨਾਯਕ” ਸੁ ਕਵਿ ਬੈਸੀ ਬਨੀ ਹੈ ਕੁਠਾਟ ਮੇ,
ਰਜ ਰਹੀ ਪੰਬਨ ਰਜਾਈ ਰਹੀ ਸ਼ੀਤਕਾਲ
ਰਜਾ ਭਯੋ ਨਾਈ ਅਧੁ ਰਾਈ ਗਈ ਭਾਟ ਮੇ.

(ਨਾਯਕ ਕਵਿ)

(ਅ) ਇੱਕ ਵਸਤੁ ਦਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਥਾਂ
ਠਹਿਰਾਉਣਾ, “ਪਰਿਸੰਖਤਾ” ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ,
ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ,
ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਟੇ,
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿਹਰਿ ਗੁਣਗਾਟੇ.

(ਭੈਰ ਮ : ੫)

ਨਹ ਸੀਤਲ ਚੰਦ੍ਰਦੇਵਹ, ਨਹ ਸੀਤਲ ਬਾਵਨਚੰਦਨਹ,

ਨਹ ਸੀਤਲ ਸੀਤ ਰੁਤੇਣ, ਨਾਨਕ ਸੀਤਲ ਸਾਧ ਸੁਜਨਹ.

(ਸਹਸ ਮ ੫)

ਹੇਤ ਸੁਖ ਜਨ ਮੇ ਨ ਬਨ ਮੇ ਨ ਧਨ ਮੇ ਨ
ਜਪ ਮੇ ਨ ਭਪ ਮੇ ਨ ਤੀਰਥ ਮੇ ਨਾਇਯੋ,
ਭੋਗ ਮੇ ਨ ਜੋਗ ਮੇ ਸੰਜੋਗ ਮੇ ਵਿਜੋਗ ਮੇ ਨ
ਦੇਸ ਐ ਵਿਦੇਸ ਦਸੋਦਿਸਾ ਜੋ ਵ੍ਰਮਾਇਯੋ,
ਗਯਾਨ ਮੇ ਨ ਧਯਾਨ ਮੇ ਨ ਸਯਾਨ ਸਨਮਾਨ ਮੇ ਨ
ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਮੇ ਨ ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਾ ਬਵਾਇਯੋ,
ਸਾਧਨ ਸਮਾਧਿ ਵਯਾਧਿ ਜਾਨਿਯੋ ਟਹਲ ਸਿੰਘ
ਸੁਖ ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਮੇਂ ਵਿਚਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾਇਯੋ.

(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਪਰਿਸ੍ਰੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਕਾਵਟ. ਬਕਾਣਾ। ੨ ਮਿਹਨਤ. ਮਸ਼ੱਕਤ.

ਪਰਿਸ੍ਰੁਮੀ. ਵਿ—ਮਿਹਨਤੀ. ਉੱਦਮੀ.

ਪਰਿਸ੍ਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੁਇਣਾ. ਰਸਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਚਸਮਾ
ਭਰਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਚੁਇਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਵਾਹ

ਪਰਿਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੋਹਣ ਦੀ ਯਿਯਾ. ਛੀਨਨਾ। ੨ ਤਜਾਯ.
ਤਜਨਾ। ੩ ਨਿਵਾਰਣ. ਹਟਾਉਣਾ.

ਪਰਿਹਰਨਾ. ਕਿ—ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਨਾ. ਤਜਾਗਣਾ। ੨ ਖੋਹਣਾ.

ਖਸੋਟਨਾ। ੩ ਹਟਾਉਣਾ। ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨਾ। ਵਰਜਣਾ।
ਪਰਿਹਾਰ। ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾਰ।

ਪਰਿਹਾਸ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਸੀ। ੨ ਮਖੌਲ। ਠੱਠਾ।

ਪਰਿਹਾਰ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਜਗਾ
੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ। ਕੁਮ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਹ ਕੁਮਿ, ਜਿਸ ਦੇ
ਵਰਤਣ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ। ੪ ਜੰਗ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਧਨ।
੫ ਖੰਡਨ। ਤਰਦੀਦ। ੬ ਅਵਗਤਾ। ਨਿਰਾਦਰ। ੭ ਰਾਜਪੁਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ
ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਪਰਿਕਰ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਵਾਰ। ਕੁਟੰਬ। ੨ ਪਲੰਘ। ਪਘੜੀ।
੩ ਨੌਕਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਤਿਆਰੀ। ੫ ਕਮਰਬੰਦ। ੬ ਇੱਕ
ਅਲੰਕਾਰ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਕਹਿਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਕਥਨ
“ਪਰਿਕਰ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ।

ਜਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ,
ਪਰਿਕਰ ਭੂਸਟ ਸੋਇ ਕਨਾਧ।

(ਕਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਮਿਟਿਗਇਆ
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦੀਪਾਇਓ।

(ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੂਰਜ ਹਰਤ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਅੰਧਾਰ।
ਕਲਪਤਰੈਵਰ ਸਗਤਗੁਰੂ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਫਲ ਦੇਤ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਕਲਪਵ੍ਰੁਕ ਸਾਰਥਕ
ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਧਕਾਰ ਦੂਰਿ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਫਲ ਦੇਣਾ
ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਪਰਿਕਰਾਂਕੁਰ। (ਸਹਾਇਕ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਗੁਢ
ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਾਲ ਕਥਨ “ਪਰਿਕਰਾਂਕੁਰ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ।

ਸਾਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇ ਪਰਿਕਰ ਅੰਕੁਰ ਮਾਨ,
ਵਰਣਤ ਬੁਧ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਗੁੰਬਨ ਕੇ ਮਤ ਜਾਨ।

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸਟ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ ਸਭ ਨਰਨ ਕੇ ਅਪਨੇ ਵਸ ਕਰਲੇਤ,

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਗੁਢ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣਰੂਪ
ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਨਾਲ ਫਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਿਕ੍ਰਮ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਕਿਸੇ
ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ } ਪੂਜਤ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਚੱਕਰ ਦੇਣਾ। “ਦੇਵਕੀਲਾਲ
ਪਰਿਕ੍ਰਮ ਦੀਨੀ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ
ਲਈ ਬਣਿਆ ਮਾਰਗ। ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ।

ਪਰਿਕਯ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਨਾਸ਼। ਤਬਾਹੀ। ੨ ਮਰਣ। ਪ੍ਰਾਣਤਿਆਗ।

ਪਰਿਕਿਤ। ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਚੁਫੇਰਿਚਿ
ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਉੱਤਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ
ਅਭਿਮਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਪਿਤਾ
ਸੀ, ਅਸ਼ੁੱਧਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ
ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ; ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ
ਪਰਿਕਿਤ ਹੋਇਆ।

ਜਦ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਰਾਜ ਤਤਕਾਲੇ ਹਿਮਾਲਯ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਤਦ
ਹਸਿਨਾਪੁਰ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪਰਿਕਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੬੦
ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ
ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇਜਯ ਨੇ ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ
ਸਰਪਮੇਧ ਯਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਿਤ।

ਪਰਿਖਨ। ਸੰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੋਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ।

ਪਰਿਖਾ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੰਦਕ। ਖਾਈ। ੨ ਕਿਲੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਝੁੰਘਾ
ਟੇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਰਹੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵੇਰੀ ਨੂੰ
ਚੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਪਰਿਖਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ
ਪਰਿਖਾ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਸੌ ਹੱਥ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਦਸ ਹੱਥ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਪਰਿਗਤਾ। ਸੰ. ਪਰਿਗਤਾ। ਸੰਗਤਾ—ਸੂਕਮ ਗਤਾਨ। ੨ ਸੰਸ਼ਯ
(ਸੰਕ) ਰਹਿਤ ਗਤਾਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗਤਾ।

ਪਰਿਗਤਾਤ। ਸੰ. ਪਰਿਗਤਾ। ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਿਨਾ
ਸੰਸ਼ਯ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪਰਿਗ੍ਰਹ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ। ਲੈਣਾ। ੨ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰਨਾ। ੩ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ। ੪ ਪਰਿਵਾਰ। ਕੁਟੰਬ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਗ੍ਰਹਣ।
ਵਿਆਹ। ੬ ਬ੍ਰਿਧਾ। ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੭ ਕ੍ਰਸਮ। ਸੌਂਹ। ੮ ਹੱਥ। ਹਸ।
੯ ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ।

ਪਰਿਘ। ਦੇਖੋ, ਪਰਘ।

ਪਰਿਚਯ। ਦੇਖੋ, ਪਰਚਾ।

ਪਰਿਚਰਯਾ। ਸੰ. ਪਰਿਚਰਯਾ। ਸੰਗਤਾ—ਸੇਵਾ। ੨ ਉਪਾਸਨਾ।
੩ ਤੀਮਾਰਦਾਰੀ। ਰੋਗੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ।

ਪਰਿਚਾਰ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਵਾ। ਟਹਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰ।

ਪਰਿਚਾਰਕ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਵਕ। ਟਹਲੂਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ।

ਪਰਿਚਾਰਿਕਾ। ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਸੀ। ਟਹਿਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਕਾ।

ਪਰਿਚਿਤ। ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਹੋ ਗਿਆ
ਹੈ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਢੇਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਚਿਣਿਆ
ਹੋਇਆ।

ਪਰਿਛੇਦ। ਸੰ. ਪਰਿਛੇਦ। ਸੰਗਤਾ—ਢੱਕਣ। ੨ ਪੋਸ਼ਾਕ। ਵਸਤੂ।
੩ ਪਰਿਵਾਰ। ਕੁਟੰਬ।

ਪਰਿਛਾਹੀ। ਦੇਖੋ, ਪਰਛਾਹੀ।

ਪਰਿਛੇਦ। ਸੰ. ਪਰਿਛੇਦ। ਸੰਗਤਾ—ਅਧਯਾਯ। ਬਾਬ। ੨ ਖੰਡ।
ਟੁਕੜਾ। ਭਾਗ।

‘ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਗਵੰਸ਼ੀ ਤਕਕ ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਜਨਮੇਜਯ ਦਾ ਜੰਗ
ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਰਪਮੇਧ ਦੀ ਬਰਾ ਬਣੀ ਹੈ।

ਪਰਿਵੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੰਨ.

ਪਰਿਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ। ੨ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਲੋਕ.

ਪਰਿਣਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਰਿ-ਨਤ. ਬਹੁਤ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਰਿਣਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਬਦਲ ਬਦਲਕੇ ਹੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਦੁੱਧ ਦਾ ਦਹੀਂ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਣਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿ-ਨੀ. ਵਿਆਹ. ਸਾਧੀ.

ਪਰਿਣਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਕ੍ਰਿਯ.

ਪਰਿਣਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਜੋ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਤੇਦਰੁਪ ਉਪਮਾਨ ਕਰੇ, ਤਦ “ਪਰਿਣਾਮ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹੈ ਉਪਮੇਯ ਸਰੂਪ ਜਹਿ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਉਪਮਾਨ,

ਅਲੰਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮ ਰਹਿ, ਸੁ ਕਵਿ ਕਰਤ ਵਾਖਾਨ.

(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨੈਨਕਮਲ ਨਿਰਖੈ ਕੁਰਸਿੱਖਨ

ਇਸ ਥਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਉਪਮੇਯ ਹੈ ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰਖਣਾ ਉਪਮੇਯ ਦਾ ਕੰਮ, ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਂਖਯ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ (ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੋਣ) ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਣਪਰਿਣਾਮਵਾਦੀ ਭੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤ੍ਰਿਕੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਪਰਿਣਾਮੀ. ਵਿ—ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ (परिणामिन्). ਜੋ ਇੱਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੇ.

ਪਰਿਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀ (ਤੀਰ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਵਾਣਵਰਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਰਿਤਾਪ. ਜਲਨ. ਦਾਹ. ਸਾਭਾ.

ਪਰਿਤੋਖ. ਸੰ. ਪਰਿਤੋਸ. ਸੰਗਤਾ—ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਸੰਤੋਸ. ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ.

ਪਰਿਤਯਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਛੱਡਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਿਆਗ.

ਪਰਿਤਯਾਗੀ. ਵਿ—ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ. (परित्यागिन्) ਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ.

ਪਰਿੰਦ } ਭਾ ੧੪ ਪੰਕੀ. ਪੰਛੀ.
ਪਰਿੰਦਾ }

ਪਰਿਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਪਰ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਵਸਤੂ ਚਿਵਣਾ.

ਪਰਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਲ ਘੇਰੇ ਦੀ ਰੇਖਾ. ਦਾਯਰਾ। ੨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ। ੩ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ। ੪ ਪੋਸ਼ਾਕ। ੫ ਯੱਗਕੁੰਡ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਬਿਰਫ ਦੀ ਟਾਹਣੀ। ੬ ਯੱਗਥਾਲਾ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਦੇ ਚੌਕੇ ਦੀ ਰੇਖਾ (ਲੀਕ). ੭ ਸਮੁੰਦਰ.

ਪਰਿਧੇਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਹਿਰਣ ਯੋਗਤਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੂ. ਪੋਸ਼ਾਕ. ਪਰਿਪੱਕ } ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਕਿਆ (ਪਕ੍) ਹੋਇਆ।
ਪਰਿਪਕ੍ } ੨ ਹਜ਼ਮ ਹੋਇਆ। ੩ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ. ਪੂਰਾ ਉਸ਼ਾਦ. (ਤਯਕ).

ਪਰਿਪਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਪਾ.

ਪਰਿਪਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਜ਼ਮ ਹੋਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਵੀਣਤਾ. ਉਸ਼ਾਦੀ। ੪ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਪਰਿਪਾਂਚਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਪਾਂਚਲਿਕਾ. ਬਿਜਲੀ. ਵਿਦਯੁਤ. “ਪਰਿਪਾਂਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਫਬੀਲਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਇਉਂ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—“ਪਰਪਾ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਫਬੀਲਾ.” ਦੇਖੋ, ਪਰਪਾ ੧.

ਪਰਿਪਾਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਮ. ਸਿਲਸਿਲਾ। ੨ ਚੀਤਿ. ਤੁਰੀਕਾ। ੩ ਨਿਯਮ.

ਪਰਿਪਾਲਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਕਾ.

ਪਰਿਪੁਲਤ. ਸੰ. ਪਰਿਪੁਲੁਤ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜਲ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ। ੨ ਗਿੱਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਰ. “ਜਲ ਪਰਿਪੁਲਤ ਵਿਲੋਚਨ ਕੀਨੇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਪਰਿਪੂਰਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਰਿਪੂਰਣ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ। ੩ ਪੂਰਾ (ਖਰਮ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਸਾਰੇ ਵਡਾਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਪੂਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖਿਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਰਿਭਗਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਗੂ (ਭੱਜਿਆ) ਹੋਇਆ. ਟੁੱਟਿਆ ਫੁੱਟਿਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਚੁਰ ਚੁਰ ਹੈ.

ਪਰਿਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਨਾਦਰ. ਤਿਰਸਕਾਰ.

ਪਰਿਭਾਖਾ. ਸੰ. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਥੋਲੀ। ੨ ਐਸੀ ਵਡਾਖੜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੰਸਾ ਨਾ ਰਹੇ। ੩ ਨਿੰਦਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਪਰਿਭੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਭਗਨ.

ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਭਵਣ.

ਪਰਿਮਰਸ਼. ਸੰ. ਪਰਿਮਰਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਲਗਾਉ. ਸੰਬੰਧ। ੨ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ. ਹੱਛੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਮਰਸ਼। ੪ ਸੰ. ਪਰਿਸਰ—ਪਰਿਮਾਨ. ਈਰਖਾ. ਹਸਦ.

ਪਰਿਮਰਦਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਦਨ ਕਰਨਾ. ਮਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. ਗੁੰਨਣਾ.

ਪਰਿਮਲ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ। ੨ ਵਟਣਾ। ੩ ਮੇਥੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗ। ੪ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪਰਿਮਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੇਰਾ. ਚੌਰਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰ। ੨ ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ। ੩ ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ. ਨਾਪ। ੪ ਮੁੱਲ. ਕੀਮਤ। ੫ ਗਿਣਤੀ. ਸੰਖਯਾ। ੬ ਕੁੱਦ. ਭੀਲ.

ਪਰਿਮਿਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ। ੨ ਤੋਲ। ੩ ਹੁੰਦ.

ਸੀਮਾ.

ਪਰਿਵਰਤਣ } ਸੰ. ਪਰਿਵਰਤਣ. ਸੰਗਤ—ਫਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀ
ਪਰਿਵਰਤਨ } ਕ੍ਰਿਯਾ. ਆਲਿੰਗਨ. "ਪਰਿਵਰਤਨ ਫਲ ਸੰਗ
ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਰੰਗ ਧਾ

ਪਰਿਲਸਤ. ਵਿ—ਪਰਿਲਸਿਤ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. "ਮੁਖ
ਮੰਡਲ ਪਰਿਲਸਤ ਜੋਤਿ." (ਗੁਰਮਤ)

ਪਰਿਵਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੂਰਣ ਗੀਤਿ ਨਾਲ ਵਜੰਨ (ਹਟਾਉਣ)

ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਤਕਾਰ. ਤਜਣਾ। ੩ ਮਾਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣ ਨੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰਿਵਰਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਦਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੂਪਾਂਤਰ
ਹੋਣਾ। ੨ ਖੁਮਾਉ. ਚੱਕਰ। ੩ ਅਦਲ ਬਦਲ। ੪ ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ.

ਪਰਿਵਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਾਸੂਵ ਦੋਸ਼ਾਂ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਭੇਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਹੋਣੀ ਕੱਲ ਦੱਸਕੇ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ "ਨਿੰਦਾ",
ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਬਦਨਾਮੀ ਫੈਲਾਉਣੀ "ਪਰਿਵਾਦ" ਹੈ।
੩ ਥਾਂਥੇ ਨੂੰ ਜਰਬ ਦੇਣ ਦਾ ਛੱਕਾ ਅਥਵਾ ਛੱਲਾ. ਮਿਜਰਾਬ
(plectrum)

ਪਰਿਵਾਰ. ਸੰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਤਾ. ਆਵਰਣ।
੨ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਸ਼. ਮਯਾਨ. ਨਯਾਮ। ੩ ਕਿਸੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਘੇ
ਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ. ਕੁਟੰਬ. ਟੱਬਰ। ੪ ਥਾਂਥੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ
ਵਾਲੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼.

ਪਰਿਵਾਰਿਤ. ਵਿ—ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਰਿਵਾਰਿਤ ਬਹੁ ਜਹਿ
ਕਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਰਿਵੇਸ਼ } ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼. ਸੰਗਤ—ਘੇਰਾ. ਦਾਯਰਾ। ੨ ਪਰੇਸਣਾ।

ਪਰਿਵੇਖ } ੩ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚੁੰਬਕੀ ਗੈਲ ਮੰਡਲ, ਜੋ ਹਲਕੀ
ਸਫ਼ੇਦ ਬਦਲੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Halo। ੪ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਕੋਟ.

ਪਰਿਵੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੂਰਣ ਗੁਰਮਤ. ਬਿਨਾ ਕ੍ਰਮ ਗੁਰਮਤ.

ਪਰਿਵ੍ਰਜਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਿਵ੍ਰਜ (ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ)
ਸੰਨਾਸੀ. ਵਿਹੰਗਮਵ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ ਸਾਹੂ, ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ,
ਕਿੰਤੂ ਸਦਾ ਵਿਚਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਰਿਵ੍ਰਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੁਮਾਉ. ਘੁੰਮਾਉ. ੨ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ.
ਰੁਬਾਦਲਾ।

੩ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਥੋੜੀ ਵਸਤੂ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਬਹੁਤ
ਲੈਣਾ ਜਿਸ ਉਕਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ "ਪਰਿਵ੍ਰਤਿ"
ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਨਿਮਯ" ਭੀ ਹੈ.

ਦੀਬੇ ਤਨਕਹਿ ਕੇ ਜਹਾਂ, ਮਿਲੈ ਬਿੰਤ ਬਹੁ ਆਜ,

ਪਰਿਵ੍ਰਤਿ ਭੂਸਣ ਤਾਹਿ ਕਹਿ ਸੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਵਿਰਾਜ.

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਰਨਸਰਨ ਗੁਰੂ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ,

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ,

ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ,
ਸਿਮਰਨ ਤਾਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰੂ ਹੇਤ ਹੈ,
ਭਾਵਨੀ ਤਗਤਿ ਭਾਇ ਕੋਭੀ ਅਗੁਤਾਗ ਰਾਖੇ,
ਤਾਹਿ ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਯਾਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਬੋਧ
ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਹੈ,

(ਭਾਗੁ ਕ)

ਬੰਦਨਾ ਕੇ ਲੇਤਹੀ ਅਬੰਦਤਾ ਕੇ ਦੇਤ ਤਿਹ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੇਤ ਦੇਤ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਖਸੇਤ ਹੈ,
ਭਾਉ ਉਹ ਲੇਤਹੀ ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਡੇ ਦੇਤ ਆਪ
ਨਿਰਗੁਣ ਪਦ ਦੇਤ ਗੁਨ ਦੇਖ ਲੇਤ ਹੈ,
ਬੋਰੀਸੈਸੀ ਭੇਟ ਲੇਤ ਜਮ ਕੀ ਅਭੇਟ ਦੇਤ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਹੁਣਾਨਿਕੇਤ ਹੈ,
ਹੰਤਾ ਲੇਤ ਦਾਸਨ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਗੁਰਮ ਦੇਤ ਤਿਹ
ਮਨ ਲੇਤ ਚਰਨ ਸੇ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਦੇਤ ਹੈ.

(ਨਾਪੁ)

(ਅ) ਬਹੁਤ ਦੇਕੇ ਚੰਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਪਰਿਵ੍ਰਤਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭੀਰਬੁ ਰਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ,

ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਰੁ.

(ਜਪੁ)

ਅਗਨਿ ਰਾਪਨਾ ਜਲ ਮਹਿ ਰਹਿਨੇ,
ਵਤ ਕਰਨੈ ਸੀਤੋਸਨ ਸਹਿਨੇ,
ਉਰਧ ਵਾਹੁ ਅਧੈ ਸਿਰ ਕਰਨਾ,
ਖਰੇ ਹੋਨ ਚਿਰ ਲੋ ਇਕਚਰਨਾ,
ਬਰਮ ਰਾਮਸੀ ਕਰਨ ਦੁਖਾਰੇ, x x x
ਇਨਿ ਮਿਹਨਤ ਬਡ, ਲਖੁ ਫਲ ਪਾਈ.

(ਨਾਪੁ)

ਪਰੀ. ਪਈ. ਪਤੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਪਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ:
੫) ੨ ਪਰਾਂ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ. ਪਰਿੰਦਰ. ਪਕੀ. "ਕਿਸੁ ਪਰੀ ਕੇ ਪੰਖਨ
ਨਜਾਯੋ." (ਗੁਰੂ ੧੦) ੩ ਪਤੀ. ਡਿਗੀ। ੪ ਡਿਗੀ ਹੋਈ. "ਪਰੀ
ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਪਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੪) ੫ ਡਾ ੫੮ ਪਰਸੋਂ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ
ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਦਿਨ। ੬ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ
ਕਹੀਅਨਿ." (ਜਪੁ) ਇਸ ਥਾਂ ਪਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ।
੭ ਅਪਸਰਾ. ਰੂਹ. "ਗਨ ਫਿਰੀ ਪਰੀ ਅਸਮਾਨ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
ਪਰੀਸਹ } ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਗੇ
ਪਰੀਸਹਿ } ਰੱਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ। ੨ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਵੰਡਦਾ
ਹੈ. "ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਸਾਚੁ ਪਰੀਸਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
੩ ਪਤੇਗਾ. ਪਉ. "ਕੈਸੇ ਪਾਰ ਪਰੀਸਹਿ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰ. ਪਰਿਵ੍ਰ.

ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ.

ਪਰੀਸਨ. ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਰੀਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰੋਸਣਾ. ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ.

ਪਰੀਕਕ } ਸੰ. ਪਰਿ-ਈਕ੍. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.
ਪਰੀਕਾ } ਪਰੀਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ. ਇਮਤਹਾਨ
ਪਰੀਕਿਤ } ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਰਖ. ਜਾਂਚ. ਇਮਤਹਾਨ।

੩ ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਂਚਿਆ. ਪਤਤਾਲਿਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਇਮਤਹਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ.

ਪਰੀਖ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀਕਾ. ਪਰਖ. ਇਮਤਹਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਖਕੇ. “ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਨੁ ਸਾਧੁ ਪਰੀਖ.” (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪਰੀਖਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਿਤ ੨.

ਪਰੀਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ. “ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਤਿਸੁ ਸਾਧੁ ਪਰੀਖਿਆ.” (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪਰੀਖਯਤ } ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨. “ਸੁਖਦੇਉ ਪਰੀਖਯਤੁ ਕੁਣ
ਪਰੀਖਯਤੁ } ਰਵੈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਪਰੀਚੈ. ਸੰ. ਪਰਿਚਯ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਨਕਾਰੀ. ਫ਼ਤਾਨ. “ਕੁਰਮਤਿ ਹਰਿਨਾਮ ਪਰੀਚੈ.” (ਮਾਭ ਮ: ੪) ੨ ਪਰਿਚਯ ਕੀਜੈ.

ਪਰੀਛਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨. “ਮਾਨਹੁ ਕਾਲ ਪਰੀਛਤ ਕਉ ਜਮਦੰਡ ਪੁਰੰਛ ਕਿਯੋਂ ਚਮਕਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਰੀਛਤਹਿ ਮਿਲ ਕਿਯੋ ਮੰਨੁ ਮਹਾਨ.” (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਪਰੀਛਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਤਾਤ੍ਵਿਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਣਾਈ ਪੇਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਲਣਾ ਸਿੱਟਕੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪਰੀਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਕਾ ਅਤੇ ਪਰੀਛਾ ੨.

ਪਰੀਛਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਕਿਤ ੨ ਅਤੇ ਪਰੀਕਿਤ ੩.

ਪਰੀਠਾ. ਪਰੋਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ। ੨ ਸੰ. ਪਰਿਤਿਸੁ. ਪਾਸ ਖਤਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ. “ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਕੋਚਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ, ਤਿਨ ਆਗੈ ਆਣਿ ਪਰੀਠਾ.” (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਪਰਿਸ੍ਰਾ. ਅਦਨ ਬਦਨ. ਪਰਿਵਤੰਨ.

ਪਰੀਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰ. ਪਰੀਤ—ਪਰੀਤਿ. ਤੰਗ. ਭੀਤਾ.

ਪਰੀਤਮ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ.

ਪਰੀਤਿ. ਸੰ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੁਰਮਾ. ਪੁਸਪਾਂਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਿ. “ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ, ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਵਭ)

ਪਰੀਤੈ. ਸੰ. ਪਰਿਤ: (ਪਰਿਤਸੁ) ਵੜ—ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸਭ ਤਰਾਂ. “ਪੁਰੋਹਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰੀਤੈ ਵਿਰਤਿ ਮੰਗਾਰੀ.” (ਭਾਕੁ)

ਪਰੀਦਨ. ਫਾ ੭੬੬ ਕ੍ਰਿ—ਉਛਟਾ. ਪਰਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਰੀਧੋ. ਪਰੋਸੇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਧੋ। ੨ ਪਰੋਸਣ ਵਾਲੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਧੋਯ.

ਪਰੀਧੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਘੁੰਘਰੂਦਾਰ ਫੁਜਬੰਦ.

ਪਰੀਰੁਖਸਾਰ. ਫਾ. ਵਿ—ਪਰੀ (ਅਪਸਰਾ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੁਖਸਾਰ (ਚਿਹਰਾ) ਜਿਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਰੁਖਸਾਰ.

ਪਰੀਲਾ. ਵਿ—ਅਤਰੰਤ ਪਰੇ। ੨ ਪਰ-ਇਲਾ. ਵਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਅਕਬਰ. “ਨਾਨਕ ਪਰੇ ਪਰੀਲਾ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਪਰੀਵਾਂ. ਪਵਾਂ. ਪਤਾਂ. “ਹਰਿਰੰਗਿ ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫) ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਵਾਂ.

ਪਰੁ. ਪਤ. ਪੈ. “ਮਨ, ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਠਾਕੁਰ ਪੁਰੁ ਤਾਕੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਵਸ਼ਤ. ਜਰੂਰ. “ਜੋ ਪੁਰੁ ਕਹੈ ਸੇਈ ਪਰੁ ਕੀਜੈ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸ਼ਯ. ਨਿ: ਸੰਦੇਹ. “ਜਾਕਾ ਕਾਰਜ ਸੇਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ.” (ਗਉ ਮ: ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰ. ਪਰੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ.

“ਪਤਹਿ ਮਨਮੁਖ, ਪਰੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਣੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

੫ ਸੰ. ਪਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੬ ਸਮੁੰਦਰ। ੭ ਸ੍ਰਗ। ੮ ਗੁੰਬਿ. ਕੱਠ.

ਪਰੁਸ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਸਣਾ. “ਸਪਦ ਪਰੁਸਗੇ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ.” (ਨਾਪੁ) ਛੇਤੀ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸ ਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੁਖ.

ਪਰੁਖ. ਸੰ. ਪਰੁਸ. ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਸਮਤ. ਰੁੱਖਾ. “ਹੇਰਤ ਬੋਲਹੈ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰੁਖਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਰੁਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੁਖ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਰੁਸਤਾ. ਕਠੋਰਤਾ. ਨਿਰਦਯਤਾ. ਭੇਰਹਮੀ. “ਈਲਖਾ ਪਰੁਖਾ ਫਰ ਆਮਰਖਾ.” (ਨਾਪੁ) ਈਰਖਾ, ਨਿਰਦਯਤਾ, ਫਲ, ਕ੍ਰੋਧ। ੩ ਸੰ. ਪਰੁਸਾ. ਕਾਵਰਚਨਾ ਦੀ ਉਹ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟ ਠ ਢ ਢ ਟ ਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਅੱਖਰ ਬਹੁਤ ਹੋਣ.

ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀਰ, ਰੌਦ੍ਰ ਅਤੇ ਭਯਾਨਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਅਹਿਪ ਹਿਯ ਧਤਕ ਪਿਠ ਕਮਠ ਲੁਠ ਕਤਕ ਉਠ ਖਤਕ ਲੁਠ ਭਤਕ ਹਰ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬੱਕਾ.” (ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਸ਼ਰ) “ਭਹ ਭਹਤ ਭਵਰ ਭਮੱਕਿਯੋ.” (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਰਾਵੀ ਨਦੀ.

ਪਰੁੰਨ੍ਹਣਾ. ਸੰ. ਧਰੀਯਨ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਕਣਾ. ਅਟਕਾਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣਾ.

ਪਰੁਲੀ. ਵਿ—ਪੁਲਯ ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸਕ. ਅੰਤਕ. “ਧਰਮਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪੁਤਿਹਾਰ” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪੁਤਿਹਾਰ ੩.

ਪਰੁਰਉ } ਸੰ. ਪੁਲਕਵਜ਼. ਬੁਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪੋਤਾ,
ਪਰੁਰਵ } ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਹਿਲਾ
ਪਰੁਰਵਾ } ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਪ੍ਰਤਿਸ੍ਠਾਨਪੁਰ (ਝੁਸੀ) ਸੀ. ਇਹ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਇਆ ਹੈ. “ਦੁਰਬਾ ਪਰੁਰਉ ਅੰਗਰਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਦੁਰਵਾਸਾ, ਪੁਰੁਰਵਾ, ਅਤੇ ਅੰਗਿਰਾ.

ਪਰੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੂਰ. ਪਾਰ. ਪਰ। ੨ ਉਸ ਪਾਸੇ। ੩ ਬਾਦ. ਪੀਛੇ। ੪ ਪਤੇ. ਪਏ. “ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਰਣਿ ਪਰੇ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰੇਅ. ਵਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਮਨ ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ. “ਪਰੇਅੰ ਪਵਿਤ੍ਰੁ.”

(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਫੇਥਜ਼. ਪਰਮਪ੍ਰਿਯ. ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ.
 ਪਰੋਸ. ਸੰ. ਪਰੋਸ. ਪਰ-ਈਸ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਹਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
 ਪਰੋਸਾਨ. ਛਾ ੭੮੪. ਪਰੋਸਾਨ. ਵਿ—ਵਤਾਯੁਲ. ਹੈਰਾਨ. ਉਦਾਸ.
 “ਕਰ ਮਲਤ ਬਹੁ ਪਰੋਸਾਨ ਭੇ.” (ਸਲੋਹ)
 ਪਰੋਸਾਨੀ. ਛਾ ੭੮੪. ਪਰੋਸਾਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵਤਾਯੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ.
 ਹੈਰਾਨੀ. “ਨਾ ਫਿਰ ਪਰੋਸਾਨੀ ਮਾਹਿ” (ਤਿਲ ਕਬੀਰ)
 ਪਰੋਕੈ. ਪਰ (ਪਤ) ਏਕੈ (ਇੱਕ ਦੀ). “ਸਰਣਿ ਪਰੋਕੈ.” (ਮਾਰੂ
 ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
 ਪਰੋਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀਕਾ ਇਮਤਹਾਨ. “ਇਲਮ ਪਰੋਖੇ ਨਰ.”
 (ਨਾਪੁ)
 ਪਰੋਜ. ਪਰਹੋਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
 ਪਰੋਟੇ. ਅਤਿ-ਪਰੇ. ਬਹੁਤ ਦੂਰ। ੨ ਪਲੋਟੇ. ਲਪੇਟੇ. “ਬਿਸਟਾ
 ਅਸਤਿ ਰਕਤ ਪਰੋਟੇ ਚਾਮ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ਪਰੋਤ } ਸੰ. ਪ੍ਰੋਤ. ਵਿ—ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ।
 ਪਰੋਤੁ } ੩ ਸੰਗਤਾ—ਮੁਰਦਾ। ੪ ਭੂਤ. ਜਿੰਨ. “ਮਾਇਆਮੋਹੁ
 ਪਰੋਤੁ ਹੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੫ ਪ੍ਰੋਤਰ. ਪ੍ਰੋਤਪੁਣਾ. “ਖਿਨ
 ਮਹਿ ਬਿਨਸਿਓ ਮਹਾ ਪਰੋਤ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)
 ਪਰੋਬਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਗਥਨ. ਪਲੋਬਣ. ਗੁੰਨੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਦੇ ਪੇਤੇ ਨੂੰ
 ਵੇਲਣ ਵੇਲੇ ਲਾਇਆ ਸੁੱਕਾ ਆਟਾ. ਪੜੋਬਣ. ਧੂੜਾ.
 ਪਰੇ ਪਚਾਰੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਦੂਰ ਅਤੇ ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ. ਤਾਵ—ਬਹੁਤ
 ਵਿੱਖ ਪੁਰ.
 ਪਰੇ ਪਰੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਲਾ.
 ਪਰੇਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮ.
 ਪਰੇਯ. ਵਿ—ਮਨ ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ. “ਪਰੇਯੰ ਪਵਿਤ੍ਰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
 ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਯ.
 ਪਰੇਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ.
 ਪਰੇਰੇ } ਕਿ. ਵਿ—ਪਰੇਰੇ. ਦੂਰ. “ਮੁਖ ਦੇਖਤ ਅਘ ਜਾਹਿ ਪਰੇਰੇ.”
 ਪਰੇਰੈ } (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਕਸਮਲਾ ਮਿਟਿਜਾਹਿ ਪਰੇਰੈ.”
 (ਕਾਨ ਮ: ੫)
 ਪਰੇਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਵਤ. ਕਸੂਤਫ। ੨ ਪਰੰਦ. ਪੰਛੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
 ਪਰਾਵਾ.
 ਪਰੇਵੈ. ਪੜਤਾ ਹੈ. ਪੈਦਾ (ਪੈਦੀ) ਹੈ. “ਜਤਨ ਕਰਉ ਉਰਭਾਇ
 ਪਰੇਵੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ਪਰੈ. ਪੜੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੇ.
 ਪਰੈ ਪਰਈਆ. ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਮਨ ਵਾਣੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰੇ.
 “ਹਰਿ ਪਾਹੁ ਨ ਪਾਵੈ ਪਰੈ ਪਰਈਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)
 ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ. ਸੰ. ਪਰਾਤਪਰ—ਪਰਾਤਪਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ
 ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰੇ ਤੋਂ ਅਤਿ ਪਰੇ. “ਗੁਨ ਬੇਅੰਤ××× ਕਹਨੁ ਨ
 ਜਾਈ ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)
 ਪਰੈ ਪਰਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇ ਪਰਾਰੇ. “ਤਜਿ ਸਾਥਤ ਪਰੈ ਪਰਾਰੇ.”

(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)
 ਪਰੈ. ਪੜੈ. ਪਰੈ। ੨ ਪਰਸੋਂ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ.
 “ਪਰੈ, ਅਚੁ ਕੈ ਕਾਲ.” (ਸ: ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ.
 ਪਰੋਇਆ. ਵਿ—ਪ੍ਰੋਤ. ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ. “ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਿਦੈ
 ਪਰੋਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
 ਪਰੋਸ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਸਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਤੋਸ.
 ਪਰੋਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤੋਸਨ. ਕਵਾਂਞ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਪਰੋਸਣ ਦਾ
 ਭਾਵ. ਖਾਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਸਨ.
 ਪਰੋਸਨਹਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਰਤਾਵਾ. ਭੋਜਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
 “ਪੇਖੇ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)
 ਪਰੋਸਨਾ. ਕਿ—ਭੋਜਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ. ਪਰੀਹਣਾ.
 ਪਰੋਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੋਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਤਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਇੱਕ
 ਆਦਮੀ ਦਾ ਆਹਾਰ ਹੋਵੇ. ਪੱਤਲ ਅਥਵਾ ਬਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸਿਆ
 ਹੋਇਆ ਉਤਨਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਅਥਵਾ
 ਭੋਜਿਆ ਜਾਵੇ.
 ਪਰੋਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਤੋਸੀ.
 ਪਰੋਹਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੋਹਿਤ.
 ਪਰੋਭ } ਸੰ. ਪਰੋਭ. ਵਿ—ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਭ
 ਪਰੋਖ } ਨਹੀਂ. ਗੁਪਤ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ.
 ਪਰੋਫ } ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੩ ਗੜਾਨੀ. ਆਤਮਤਤ੍ਵ ਦੇ ਜਾਣਨ
 ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰੋਭ ਦਾ ਗੜਾਨ ਹੈ। ੪ ਪਤੰਜਲੀ ਨੇ ਸੋ ਜਾਂ ਹਜਾਰ
 ਵਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੂੰ ਪਰੋਭ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਪਰੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ. “ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ ਕਛੁ ਪਰੋਜਨ.”
 (ਨਾਪੁ) ੨ ਫੀਰੋਜ਼ਿਆ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਜਾ.
 ਪਰੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੋਜਾ. “ਬੀਰ ਪਰੋਜਨ ਰਚੇ ਸਰੋਜਾ.” (ਨਾਪੁ)
 ਫੀਰੋਜੇ ਰਤਨ ਚੀਰਕੇ ਕਮਲ ਛਣਾਏ ਹਨ.
 ਪਰੋਣਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰੋਤ ਕਰਨਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਮਣਕੇ ਅਥਵਾ ਫੁੱਲ
 ਆਦਿ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੂਈ ਨਾਲ ਡੋਰਾ ਪਾਉਣਾ.
 ਪਰੋਤ } ਸੰ. ਪ੍ਰੋਤ. ਵਿ—ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ.
 ਪਰੋਤਾ } “ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਤਤੁ ਪਰੋਤਾ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)
 ੩ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ. “ਹਰਿ ਰਖਉ ਕੌਠਿ ਪਰੋਤਾ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)
 ਪਰੋਪਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ-ਉਪਕਾਰ. ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ. ਪਰਾਏ ਦਾ
 ਹਿਤ.
 ਪਰੋਪਕਾਰੀ. ਪਰੋਪਕਾਰਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪਰਾਇਆ ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪਰੋਬਾਲ. ਛਾ. ਪਰ (ਪੱਖ) ਅਤੇ ਬਾਲ (ਬਾਹੁ).
 ਪਰੋਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੋਣਾ. “ਨਾਉਂ×××ਮਨ ਮਾਹਿ ਪਰੋਵਣਾ.”
 (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)
 ਪਰੈ. ਸੰ. ਪਰਸ਼. ਵਤ—ਅਨੰਤਰ. ਪਿੱਛੋਂ। ੨ ਕੇਵਲ. ਫਕਤ।
 ੩ ਸੰਬੰਧ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰਮ.

ਪਰੰਗ. ਉਪਰੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ. “ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਅਨੇਕ ਨ ਜਾਪਨਿ ਕਰਤਬਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਪਰੰਤਪ. ਸੰ. ਵਿ—ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਤੋਂਦ੍ਰਿਯ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਚਿੰਤਾਮਣਿ। ੪ ਅਰਜੁਨ.

ਪਰੰਤਿਆਗੀ. ਵਿ—ਪਰਮਤਿਆਗੀ। ੨ ਪਰਿਤ੍ਰਾਗੀ (ਪਰਿਕ੍ਰਾਸਿਨ੍) ਤੜਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਸਰਬ ਦੇਖ ਪਰੰਤਿਆਗੀ.” (ਗਾਥਾ)

ਪਰੰਤੁ. ਸੰ. ਵਤ—ਪਰ. ਕਿੰਤੁ. ਲੇਕਿਨ. ਮਗਰ.

ਪਰੰਦ } ਭਾ ੫੬ ਸੰਗਤਾ—ਪਕੀ. ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿੰਦਾ.
ਪਰੰਦਾ } “ਪਰੰਦੇ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਗੱਠ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪਰੰਪਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਲਸਿਲਾ. ਇੱਕ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜਾ, ਐਸਾ ਕ੍ਰਮ। ੨ ਵੰਸ਼। ੩ ਕਾਫ਼ਰੀ. ਮੁਸ਼ਕ.

ਪਰੰਪਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਲਸਿਲਾ। ੨ ਪੁਰਾਣੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਪਰਿਪਾਟੀ. ਜਿਵੇਂ—ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੀਤਿ.

ਪਰਿਜਊ. ਪੜਿਆ. ਪਿਆ. “ਪਰਿਜਊ ਜਾਚਕ ਇਕ ਸਰਨਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਰੜੇ ਪਰੋਸੇ. ਪਲਿਆ ਪਲੇਸਿਆ. “ਪਰੜੇ ਪਰੋਸੇ ਸੁਤ ਗੁਹਿ ਏਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੪)

ਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—੨੪ ਸੈਕੰਡ (second) ਦਾ ਸਮਾ. “ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਭਾਕਾ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮਾਸ. ਮਾਸ. “ਬਹੁ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚਨ ਕਾਕਨ ਡਾਕਨਿ ਤੋਖ ਕਰੈ ਪਲ ਮੇ ਪਲ ਸੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਚਾਰ ਤੋਲਾ ਭਰ ਵਜਨ। ੪ ਤਰਾਚੂ. ਤੁਲਾ। ੫ ਤਰਾਚੂ ਦਾ ਪਲੜਾ। ੬ ਅੱਖ ਦਾ ਪਤਦਾ. ਪਲਕ। ੭ ਮੂਰਖ.

ਪਲਸਾਰ. ਪਲ ਭਰ. ਪਲ ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਪਲ (ਮਾਸ) ਦਾ ਰਸ. ਸ਼ੇਰਵਾ. ਯਖਨੀ.

ਪਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਪਤਦਾ. ਪਪੋਟਾ. “ਮੁਖ ਡੇਖਾਉ ਪਲਕ ਛਡਿ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਬਰਨੀ. ਅੱਖ ਦੇ ਪਪੋਟੇ ਦੀ ਰੇਮਾਵਲੀ. ਸੰ. ਪਕਮ। ੩ ਪਲ—ਇਕ. ਪਲਮਾਤ੍ਰ. “ਸੀਤਤਾ ਮੰਨ ਮੰਝਾਹਿ ਪਲਕ ਨ ਬੀਵੈ ਬਾਹਰਾ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਕ ੧. “ਪਲਕਾ ਨ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੈ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪਯੱਕ. ਪਲੱਘ. “ਪਲਕੈਂ ਨ ਲਾਗੈ ਪਲਕਾ ਪੈ ਪਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦)

ਪਲਕਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲਮਾਤ੍ਰ ਸਮਾਂ। ੨ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. ਛਣ. ਅੱਖ ਦਾ ਫੇਰ.

ਪਲਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ. ਪੰਘੁਤੀ.

ਪਲੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਲੰਗ (ਚਿੱਤੋ) ਦੀ ਲਪਕ. ਚਿੱਤੋ ਵਾਂਗ ਛਾਲ ਮਾਰਨ (ਲਪਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਰਣ ਮੋ ਰਣਧੀਰ ਪਲੱਕਹਿਗੇ.” (ਕਲਕੀ)

ਪਲੱਘ. ਦੇਖੋ, ਪਲੱਘ.

ਪਲਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਲ—ਅਚਨ. ਮਾਸ ਚੁੰਡਣਾ। ੨ ਚਿਮਟਣਾ. ਚੰਬੜਨਾ। ੩ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਲੰਪਟ ਹੋਣਾ.

ਪਲਚਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲ (ਮਾਸ) ਚਰਣ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਨੀਵ। ੨ ਰਾਖਸ.

ਪਲਚਾਈ. ਪਲਚਦਾ ਹੈ. ਲੰਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਚਨਾ. “ਹੇਤੋ ਪਲਚਾਈ.” (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਪਲਚਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੰਪਟ ਹੋਕੇ. “ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਪਲਟਨ. ਅੰ. Platoon. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਦਾ ਦਸਤਾ. “ਦੇ ਪਲਟਨ ਪਹੁਚੈ ਇਸ ਕਾਲਾ.” (ਗੁਪਤੂ) ਇਹ Battalion ਦਾ ਭੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਪਲਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਵਰਤਨ. ਉਲਟਣਾ. ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਬਦਲਣਾ। ੩ ਮੁੜਨਾ. ਲੋਟਣਾ। ੪ ਕਿਸੇ ਬਚਨ ਅਥਵਾ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਣਾ.

ਪਲਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਦਲਾ। ੨ ਪਲਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੂਰਤਾਨ ਲੈਣੀ, ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਭੀਕ ਜਾਕੇ ਫੇਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਹੇਠਲੇ ਸੁਰ ਵੱਲ ਪਲਟਣਾ। ੪ ਖੁਰਚਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਵੇ ਉੱਪਰੋਂ ਰੋਟੀ ਪਲਟੀ ਜਾਵੇ.

ਪਲਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੋਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ. “ਕਈ ਪਲਟਿ ਸੂਰਜ ਸਿਜਦਾ ਕਰਾਇ.” (ਅਕਾਲ) ਸੂਰਜ ਦੇ ਚਕ੍ਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ (ਪੂਰਵ) ਤੋਂ ਮੁਖ ਪਲਟਕੇ (ਪੱਛਮ ਵੱਲ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. “ਪਲਟਿ ਭਈ ਸਭ ਖੇਹ.” (ਜ. ਕਬੀਰ)

ਪਲਤ. ਪਰਤ੍ਰ. ਪਰਲੋਕ. “ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੁਇ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਿਤ.

ਪਲਤਾ. ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੈਰਾਮ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਚਪਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਗਜ ਦਾ ਪੁਲੰਦਾ.

ਪਲਤਿ. ਪਰਤ੍ਰ (ਪਰਲੋਕ) ਵਿੱਚ. “ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਲਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਲੋਕ. “ਹਲਤ੍ਰ ਪਲਤ੍ਰ ਤਿਨੀ ਦੇਵੈ ਭਵਾਏ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੨) ਦੇਖੋ, ਪਲਤ ੧.

ਪਲਤੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਤ ੨. “ਚਬੈ ਤਤਾ ਲੇਹੁ ਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸੰਘੈ ਪਲਤੇ.” (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) ਸੰਘ ਸਾਭਦਾ ਹੈ.

ਪਲਬੀ. ਚੌਕਤੀ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੱਡੇ ਸਮੇਟਕੇ ਚਿੱਤਤਾਂ ਭਾਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦਾ.

ਪਲੱਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ ਪਲਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਲਾਬਾਜ਼ੀ. ਭਤਕੇ ਬਾਜ਼ੀ. “ਪਲੱਥੇ ਖਿਲਾਰੀ। ਕਰੈਂ ਘਾਵ ਕਾਰੀ.” (ਗੁਪਤੂ)

‘ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਵੈੱਚ ਬਾਬਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ.

ਪਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਵਰਿਸ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਗਲਣਾ. ਸੜਨਾ। ੩ ਪਲਿਤ (ਪੁਰਾਣਾ) ਹੋਣਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਬੁਲਾ. ਡੇਰੀ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਪਲੰਘ. ਪਾਲਣਾ. “ਪਲਨਾ ਪਰ ਪੋਢਾਵਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਲਪੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲ (ਮਾਸ) ਦਾ ਪੰਕ (ਚਿੱਕਤ). “ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਕਾ ਭਾਰਾ.” ਵੀਰਯ ਅਤੇ ਰਕਤ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪੰਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਹ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪਲਪੰਕਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲਪੰਕ (ਰਕਤ ਬਿੰਦੁ ਦੇ ਭਾਰੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. “ਪਲਪੰਕਜ ਮਹਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰੇ.” (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਪਲ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਨਾਮ ਛੁਡਾਏ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਨਾਮ ਇਸ ਦੇਹ ਦੇ ਤਜਾਗ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਸ਼ਰੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਜੀਵਨਮੁਕੁਦਸਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਗਤਾਨੀ ਪੰਕਜ ਦਾ ਅਰਥ ਅੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਲਪੰਕਜ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਅੱਖ ਦਾ ਫੋਰਾ. ਨਿਮੇਸ਼. ਨਾਮ ਨਿਮਖ ਵਿੱਚ ਮੁਥਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪਲਫਾ. ਪਲਭਰ. ਛਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. “ਦੇਖ ਸਭ ਜਨ ਕੇ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਇਕ ਪਲਫਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਪਲਭਫ. ਪਲ (ਮਾਸ) ਭਫਟ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਚਰ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਪਲਭਫ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲ (ਮਾਸ) ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਮਾਂਸ ਖਾਣ ਲਈ ਸੈਨਾਨੇਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪਲਭਫ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਗਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਲਮ. ਛਾ ੪ ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ. ਖਾਕ। ੨ ਜਖਮ ਦਾ ਥਾਂ ਸਤਕੇ ਮਿੱਟੀ ਫੁੱਲ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ Gangrene.

ਪਲਰ } ਸੰ. ਪਲਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਣੇ ਰਹਿਤ ਫੂਸ. ਧਾਨ ਆਦਿ
ਪਲਰਿ } ਅੰਨ ਚਾਤਨ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਤ੍ਰਿਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. “ਜਾ
ਪਲਰੀ } ਪਕਾ ਤਾ ਕਟਿਆ ਰਹੀ ਸੁ ਪਲਰਿ ਵਾਤਿ.” (ਮ: ੧
ਪਲਰੂ } ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਸੰ. ਪਲਲ. ਪੱਥਰ. “ਰਤਨ ਪਦਾਰਥੁ

ਪਲਰਿ ਤਿਆਗੈ.” (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ਪੱਥਰ ਬਦਲੇ ਰਤਨ ਤਿਆਗੈ। ੩ ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੪ ਸਿਵਾਰ. ਕਾਈ। ੫ ਮੈਲ. ਕੰਦਕੀ। ੬ ਦੁੱਧ। ੭ ਤਿਲਕੁੱਟ. ਡੁੱਗਾ। ੮ ਬਲ. ਤਾਕਤ। ੯ ਨਾਸ. ਲੋਥ। ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਵਰਖਾ ਦਾ ਜਲ। ੧੧ ਸੰ. ਪਲੂਲ. ਸਰੋਵਰ. ਤਾਲ. “ਸੁਖ ਪਲਰਿ ਤਿਆਗਿ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਵੈ.” (ਮ: ੩ ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ) “ਹਰਿ ਸੁਖਪਲਰਿ ਤਿਆਗਿਆ.” (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) ੧੨ ਪਲ (ਤਰਾਜ਼) ਧਾਰੀ. ਪਲਰੀ. ਵਪਾਰੀ. “ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਤਿ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਰੀ ਸਤਿ ਅਵਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ। ਅਉਗੁਣ ਵਿਕਟਿ ਪਲਰੀ ਜਿਸ ਦੇਇ ਸੁ ਸਰੇ ਪਾਏ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ਸਾਧੂ ਪਲਰੀ (ਵਪਾਰੀ), ਅਵਗੁਣ ਦਾ ਵਿਰੁਧ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ) ਗੁਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੩ ਪਲਰਨ. ਸੰ. ਪਰਿਹਰਣ. ਤਜਾਗ. “ਚੋਰੀ ਚੋਰ ਨ ਪਲਰਹਿ ਦੁਖ ਸਹਰਿ ਗਰਠੇ.” (ਭਾਗੁ) ੧੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਿਹਰਣ ਕਰਕੇ. “ਦੁਖ ਪਲਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਸਾਏ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਲਲ. ਦੇਖੋ, ਪਲਰ ੨। ੨ ਸੰ. ਮਾਸ। ੩ ਚਿੱਕਤ. ਕੀਚ। ੪ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਚੂਰਨ. ਡੁੱਗਾ. ਤਿਲਕੁੱਟ। ੫ ਤਿਲ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੬ ਪੱਥਰ। ੭ ਲੋਥ. ਨਾਸ। ੮ ਦੁੱਧ। ੯ ਬਲ. ਤਾਕਤ.

ਪਲਵ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਵ.

ਪਲਵਲ. ਗੁਤਕਾਉਂ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. “ਪਲਵਲ ਕੇ ਰਜਾ ਰਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੯)

ਪਲਵਾ. ਪਲਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. “ਤਿਹ ਠੋਰ ਨਹੀਂ ਪਲਵਾ ਠਹਿਰਾਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਲਵਾਨ. ਵਿ—ਪਲ (ਮਾਸ) ਵਾਲਾ. ਮਾਂਸਲ. ਮੋਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਵਾਨ

ਪਲਵੈ. ਪੱਲਵਿਤ ਹੋਵੈ. ਪੱਤਿਆਂ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ. ਲਹਲਹਾਵੇ. ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋਵੇ. “ਤਤੀ ਤੋਇ ਨ ਪਲਵੈ ਜੇ ਜਲਿ ਟੁਬੀ ਦੇਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਲ ਨਾਲ ਸਤੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੋਬੇ, ਪਰ ਹਰੀ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ਭਾਵ—ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦਗਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੇ ਪੁਰ੍ਵਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ.

ਪਲਵੰਗ } ਸੰ. ਪਲਵੰਗਸ. ਵਿ—ਪਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਗਮਨ
ਪਲਵੰਗਮ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੱਫ਼। ੩ ਲੰਗੂਰ।
੪ ਬਾਂਦਰ. “ਪਲਵੰਗਮ ਗਨ ਕੂਦਤ ਆਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਇੱਕ ਛੋਟਾ.
ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੮ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ 15, 5.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਮ ਦਮ ਉਪਰਤਿ, ਆਇ ਵਿਪਲ ਗਿਰਿਵਾਸ ਕੇ,
ਭਨਯੋ ਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਭ, ਸੰਤ ਧਰਉ ਤਜ ਆਸ ਕੇ,
ਰਾਜਯੋਗ ਭਲ, ਭਾਕਿ ਵਿਬੇਕ ਵਿਚਾਰ ਜੋ,
ਪ੍ਰਭਤਾ ਰਾਗ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗਯਾਨ ਤਪ ਸਾਰ ਜੋ.

(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਖਰ)

(ਅ) ਪਲਵੰਗਮ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ. ਯਥਾ—

ਵਿਦਯਾ ਪਤ੍ਰਕੈ, ਮਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਧਾਰਿਯੋ,
ਔਰਨ ਕੇ ਹਿਤ, ਇਲਮ ਹੁਨਰ ਪਰਿਚਾਰਿਯੋ. x x x

(ੲ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਸ ਕੀ ਥਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਚਿੰਤ ਹਸੰਣ ਕਰੈ,
ਜਿਸ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾਸ਼ਰੀਰ, ਨ ਮਨ ਕਸੰਣ ਕਰੈ,
ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜਯਤ, ਲੋਕਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਲਿਹੁ ਜਾਨ, ਸੁ ਜਨ ਮ੍ਰਿਤ ਵਹੀ ਹੈ.

ਪਲਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲ (ਤਰਾਜ਼) ਦਾ ਫਾਥਾ. ਪਟਲ.

ਪਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲਤਾ. ਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਪਟਲ। ੨ ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. pall. “ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤ ਪਲਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਲਾਉ. ਸੰ. ਪੁਲਾਪ. ਸੰਗਤ—ਵਿਲਾਪ. ਰੋਣਾ। ੨ ਬਕਬਾਦ.

ਪਲਾਉ } ਪਲਾਮਉ. ਛੋਟੇ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ
ਪਲਾਉਗਢ } ਜਿਲਾ, ਜੋ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਪਨਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. "ਏਕ ਪਲਾਉ ਦੇਸ ਸੁਨੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੨) "ਪਾਰਾ ਸੀ ਪਲਾਉਗਢ." (ਅਕਾਲ)

ਪਲਾਇਣ } ਸੰ. ਪਲਾਯਨ. ਸੰਗਤ—ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌਤਨਾ.

ਪਲਾਇਨ } ਨੱਠਣਾ. "ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਲਾਇਣ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਪਲਾਸ. ਸੰ. ਪਲਾਸ. ਵਿ—ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਅਸ਼ਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ.

ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ। ੨ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ। ੩ ਹਰਾ. ਸਬਜ਼। ੪ ਸੰਗਤ—

ਢੱਕ. ਕੇਸੂ ਦਾ ਬਿਰਫ਼. ਪਲਾਹ. ਦਾਤਪੋਥ. Butia Frondosa.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰ ਖੰਡ ਦੇ ਅ: ੧੬੦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਲਈ

ਪਲਾਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪਲਾਸ ਦੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਲਾਸ ਦੇ ਢੁੱਲ

(ਕੇਸੂ) ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ

ਵਰਤੀਏ ਹਨ, ਢੱਕ ਦਾ ਗੂੰਦ (ਕਮਰਕਸ) ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ

ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਪੱਤਾ. "ਸੋ ਕੁਲ ਢਾਕ ਪਲਾਸ." (ਸ.

ਕਬੀਰ) ਢੱਕ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੬ ਢੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ. "ਬੰਦ ਤੇ ਪਲਾਸਾਖੜ." (ਸਲੋਹ)

ਕਮਲਦਲ ਜੇਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਔਖਾਂ ਹਨ। ੭ ਰਾਕਸ, ਜੋ ਮਾਂਸ

ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੮ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਪਲਾਸਾਢ } ਕਮਲ ਦੇ ਪਲਾਸ (ਦਲ) ਜੇਹੀ ਔਖਾਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,

ਪਲਾਸਾਖੜ } ਪਲਾਸ ੬.

ਪਲਾਸੀ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਨਦੀਆਂ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਰਥੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ

ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਾਈਵ (Clive) ਨੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ (ਬੰਗਾਲ)

ਦੇ ਨਵਾਬ ਸਿਰਾਜੁੱਦੌਲਾ ਪੁਰ ੨੩ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਫੜੇ ਪਾਈ।

੨ ਸੰ. ਪਲਾਸਿਨ. ਪਲਾਸੀ. ਵਿ—ਪਤਿਆਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਲ (ਮਾਂਸ)

ਆਸ਼ੀ (ਖਾਣ ਵਾਲਾ). ੪ ਸੰਗਤ—ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ। ੫ ਬਿਰਫ਼ ਜੋ

ਪੱਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. "ਪੁਰਾਨੇ ਪਲਾਸੀ ਮਨੋ ਵਾਯੁ ਭਾਰਜੋ." (ਨਰਸਿੰਘਵ)

ਪਲਾਸੂਰ } ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ ੨.

ਪਲਾਸੋਰ } ਪਲਾਸ ੬.

ਪਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਸ ੪। ੨ ਸੰ. ਪੁਲਾਪ. ਬਕਬਾਦ. ਵਿਲਾਪ.

ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪਲਾਹ.

ਪਲਾਹ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪਲਾਹ। ੨ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਪਲਾਹ ਬਿਰਫ਼

ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਪਲਾਹਾਰ. ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ). ਮਾਂਸ ਭਫਟਾ। ੨ ਮਾਂਸ

ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ.

ਪਲਾਹੀ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਫਕਵਾੜਾ ਦਾ ਇੱਕ

ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ

ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਕੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ

ਮਕਾਨ ਹਨ. ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਲਾਹੀ.

ਪਲਾਕ } ਸੰ. ਪੁਲਕਨ. ਸੰਗਤ—ਟਪਸੀ. ਉਫਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਪਲਾਕੀ } ੨ ਕੁੱਦਕੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਲਾਖ. ਸੰ. ਪੁਲਕ. ਸੰਗਤ—ਪਿਲਖਨ. ਬੋਹੜ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਦਰਖਤ.

Ficus Infectoria। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਲਖਨ ਦਰਖਤ

ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੀਪ. "ਪਲਾਖ ਦੀਪ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਜਾਇ." (ਨਾਪੁ)

ਦੇਖੋ, ਪਿਲਖਨ.

ਪਲਾਚਨੀ. ਸੰਗਤ—ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਅਚਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲੀ, ਯੋਗਿਨੀ।

੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਪਲਾਚਨੀ ਚੁਰੈਲ ਭੂਤ." (ਪੰਪੁ)

ਪਲਾੜ. ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਪਲਾਣ. ਡਾ ੭੫ ਪਲਾਨ. ਸੰਗਤ—ਊਂਟ ਗਏ ਆਦਿ ਦੀ ਪਿੱਠ

ਪੁਰ ਕਸੀਹੋਈ ਕਾਠੀ ਅਬਵਾ ਗੱਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਣ.

ਪਲਾਣੇ. ਵਿ—ਕਾਠੀ ਅਬਵਾ ਚਾਰਜਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਕਸੇ ਹੋਏ. ਪਲਾਨ

ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣਵੇਗ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਲਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤੁ ਅਤੇ ਪਲਤ. "ਸਵਰੇ ਹਲਤ ਪਲਾਤਾ."

(ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੋਚੇ.

ਪਲਾਧ. ਪਲ-ਅੱਧ. ਅੱਧ ਪਲ. "ਬਿਰ ਨਹਿ ਰਹਿਤ ਪਲਾਧ." (ਕਲਕੀ)

ਪਲਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਣ. "ਚੀਰ ਪਲਾਨ ਕਿਕਾਨ ਧਸੀ ਵਸੁਧਾ ਮਹਿ."

(ਚੰਡੀ ੧) ਕਾਠੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਧਸ

ਗਈ। ੨ ਸੰ. ਪਲਾਨ. ਪਲ (ਮਾਂਸ) ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪਕਾਇਆ ਅੰਨ.

ਪਲਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੌਤਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਪਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਾਲ. ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ। ੨ ਦਾਣੇ ਬਿਨਾ

ਤ੍ਰਿਣ. ਭੋਹ ਤ੍ਰਤੀ ਆਦਿ। ੩ ਭਾਵ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਰ ਨਹੀਂ.

ਬੋਝਾ. ਅਸਾਰ.

ਪਲਾਵਨ. ਦੌਤਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਵਨ। ੨ ਸੰ. ਪਲਾਵਨ—

ਪਲਾਵਨ. ਤਰਨਾ। ੩ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ। ੪ ਡੋਬਣਾ. ਰੁੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਪੁਵਾਹ

ਵਿੱਚ ਵਹਾਉਣਾ. "ਪਾਪਨ ਪੁੰਜ ਪਲਾਵਨ ਹਾਰੀ। ਜਿਮਿ ਸੁਰਸਰੀ

ਵਿਮਲ ਵਰ ਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਲਿਓ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ ੨-੩-੪। ੨ ਪਲਿਓ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ.

"ਪਲਿਓ ਛਤ੍ਰ ਧਰਮ." (ਰਾਮਾਵ) ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਪਾਲਿਆ.

ਪਲਿਆ. ਵਿ—ਪਰਵਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਪਾਲਨ ਹੋਇਆ।

੨ ਸੰ. ਪਲਿਤ. ਬੁੱਢਾ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ.

"ਸਿਰ ਪਲਿਆ ਦਾੜੀ ਪਲੀ ਮੁਛਾਂ ਤੀ ਪਲੀਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਲਿਕ. ਪਲ-ਇਕ.

ਪਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ ੨। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਾਪ ਗਰਮੀ।

੩ ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੪ ਗੁੱਗਲ। ੫ ਮਿਰਚ.

ਪਲਿਯੋ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਯੋ.

ਪਲੀ. ਪਲਿਤ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਿਆ ੨। ੨ ਸੰ. ਪਲਿਯ. ਤੇਲ ਘੀ ਆਦਿ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਤਫੀ। ੩ ਇੱਕ ਫਟਾਕ ਪੁਆਣ.

ਪਲੀਆ. ਪੱਲੇ. ਦਾਮਨ ਮੇਂ. "ਉਠਿ ਤਿਨਾਕੇ ਲਾਗੀ ਪਲੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪਲੀਤ. ਡਾ ੫ ਪਲੀਤ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. polluted। ੨ ਨੀਚ.

ਪਲੀਤਹ } ਡਾ ੫ ਪਲੀਤਹ. ਅ ੫ ਫਤੀਲਹ. ਵੱਟੀ ਹੋਈ
ਪਲੀਤਾ } ਬੱਤੀ. ਦੀਵਾ ਮਚਾਉਣ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੨ ਤੇਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦਾ ਤੋਤਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤ ਹਵਾਈ ਕੋਨਾ ਛਿਆਨ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ—ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਤਕਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਕ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ ਕਉ ਪਰਬੋਧੈ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ੪ ਤੇਪ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਛੋਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀ ਬਾਬੂਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ੫ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦਾ ਛੋਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਪਦਾਰਥ ਲਾਏ ਭੂਤਗੁਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਪੁੰਝਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭਾਰਤ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਕ××× ਬਹੁਰੇ ਲੇਇ ਪਲੀਤਾ." (ਨਾਪੁ)

ਪਲੀਤੀ. ਵਿ—ਪਲੀਦਤਾ (ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਨਾਪਾਕ. "ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਲੀਦਤਾ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਨਾਪਾਕੀ.

ਪਲੀਦ. ਦੇਖੋ, ਪਲੀਤ.

ਪਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲੁਤ.

ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ. ਲੋਥ ਉੱਪਰ ਲੋਥ. ਲਾਸ ਪੁਰ ਲਾਸ. "ਪਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਬਿੱਥਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਲੂ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਲਾ. ਲੜਾ। ੨ ਸੰ. ਪੱਲਵ. ਪੱਤਾ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਖੁਤੀ. "ਪਲੂ ਅਨਤ ਮੂਲ ਬਿਚਕਾਰ." (ਰਾਮ ਬੇਟੀ) ਇਹ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਪੇਹੋਏ ਦਸਮਵਾਰ ਦੇ ਕਮਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਵਿਰਾਜਦਾ ਹੈ.

ਪਲੇ. ਦਾਮਨ ਮੇਂ. ਲੜ ਵਿੱਚ. ਪੱਲੇ. "ਉਧਰਹਿ ਲਾਗਿ ਪਲੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਕੜੇ। ੨ ਪਾਲਨ ਕੀਤੇ. ਪਾਲੇ. "ਸਰਬ ਠੌਰ ਸਬੋ ਉਠ ਧਰਮ ਪਲੇ." (ਦਿਲੀਪ)

ਪਲੇਸਣਾ. ਕਿ—ਸੇਕ ਦੇਣਾ. ਹਰੀ ਸੋਟੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਫਿੱਲ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਤਾਉਣਾ. ਸੰ. ਪੁਲਸ. ਤਪਾਉਣਾ. ਜਲਾਉਣਾ.

ਪਲੇਟਨਾ. ਕਿ—ਲਪੇਟਣਾ. ਘੇਰਨਾ. ਮੜਨਾ. "ਪਲੂ ਮਾਣਸ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਕੁਟੋਬਿ ਪਲੇਟਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ. plat.

ਪਲੇਟਿ. ਘੇਰਕੇ. ਲਪੇਟਕੇ. "ਕੂੜ ਮੁਲੀਮਾ ਪਲੇਟਿ ਧਰੇਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਪਲੇਬਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇਬਨ.

ਪਲੈ. ਪਤੈ. ਪਵੈ. "ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਪਲੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਟਲ

ਪੈਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਲਨਾ। ੩ ਲੜ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਪਲੇ ੧. "ਪਲੈ ਸਾਚੁ ਸਚੇ ਸਚਿਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ. ਪਲੋਆ. ਪਲਾਘਨ ਹੋਆ. ਨੱਠਿਆ. "ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪੁਲਾਹ ਹੋਆ. ਮਿਟ ਗਿਆ.

ਪਲੋਇ. ਪਲਾਘਨ ਹੋਇ। ੨ ਪੁਲਾਹ ਹੋਇ. "ਭਾਰਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਲੋਈ. ਪਲਾਘਨ ਹੋਈ. ਨੱਠੀ। ੨ ਪੁਲਾਹ ਹੋਈ. "ਨਿੰਮਹੁ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖ ਪਲੋਈ." (ਭਾਗੁ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪਲੋਸਣਾ } ਕਿ—ਪੁ—ਲੋਠਨ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਕੰਬਾਉਣਾ। ੨ ਕੰਮਲਤਾ
ਪਲੋਸਨਾ } ਨਾਲ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੱਥ ਫੇਰਨਾ. "ਮੂਭ ਪਲੋਸਿ ਕਮਰ ਬਧਿ ਪੋਥੀ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਪਲੋਸਿ. ਪਲੋਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਲੋਸਨਾ.

ਪਲੋਟਨ } ਸੰ. ਪੁਲੋਠਨ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨੀ. "ਸਰਾਮ
ਪਲੋਠਨ } ਪਲੋਟਤ ਉਧਵ ਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹਿਲਾਉਣਾ। ੩ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਲੋਵੈ. ਪਲਾਘਨ ਹੋਵੈ। ੨ ਪੁਲਾਹ (ਲੀਨ) ਹੋਵੈ. "ਤੀਨ ਤਿਲੋਕ ਸਮਾਧਿ ਪਲੋਵੈ." (ਰਾਮ ਬੇਟੀ) ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਸਮਾਧਿ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਵੈ.

ਪਲੰਹਾਰ. ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਹਾਰ. "ਪਲੰਹਾਰ ਨੱਚੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਨੱਚੇ.

ਪਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਲੰਘਾ ੨ ਡਾ ੫ ਚਿੰਤਾ. ਚਿਤ੍ਰਕ. Leopard। ੩ ਲਕਤਬਘਾ. ਵਜਾਘੁ. Panther. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਚਿਤ੍ਰ.

ਪਲੰਘ. ਸੰ. ਧਲਘੁ—ਪਲੰਗ, ਅਤੇ ਧਧੰਘੁ—ਪਲੰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਮੰਜਾ. ਖਾਟ. "ਚੂਤਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ।" (ਵਡ ਮ: ੧)

ਪਲੰਮ. ਸੰ. ਪੁਲੰਬ. ਵਿ—ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ. "ਬਿਰਖ ਅਕਾਰ ਬਿਬਾਰਕਰ ਬਹੁ ਜਟਾ ਪਲੰਮੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਮ.

ਪਲੂਵ. ਸੰ. ਧਲਵ ਅਥਵਾ ਧਲਵ. Parthians ਅਥਵਾ Persians. ਮਨੁ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਕੇ ਗਏ ਸਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਲੂਵ ਵਸਿਸ਼੍ਠ ਦੀ ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਂਚੀ ਸੀ. ਪਲੂਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਛੇਵੀਂ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤਕ ਰਿਹਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਕਾਟ, ਮਦਰਾਸ, ਤ੍ਰਿਚਨਪਲੀ ਅਤੇ ਤੰਜੋਰ ਆਦਿ ਸਨ। ੨ ਕਾਰੋਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹੈ.

ਪੱਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਠਾ. ਬਖਾਰ। ੨ ਪਾਲ. ਛਲਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਫੂਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਰਖਕੇ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੱਲਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਤਾ। ੨ ਨਵਾਂ ਸ਼ਗੁਣਾ। ੩ ਕੰਕਨ. ਕਤਾ. ਕੰਕਣ। ੪ ਵਿਸ਼ਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੫ ਚਪਲਤਾ। ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ।

੭ ਪਲੁਵ ਦੇਸ। ੮ ਪਲੁਵ ਦੇਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਪਲੁਵ।
੯ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੱਖੜੀ। ੧੦ ਹੱਥ ਦੀ ਅੰਗੂਲੀ। “ਹਾਥ ਦੇ ਪਾਬੋਜ ਸਮ,
ਪੱਲਵ ਸੇ ਪਲਵਨ, ਤਾਮੇ ਨਗ ਸੂਚੇ ਖਚ ਨਖਨ ਕੀ ਪੰਗੜੀ।”
(ਗੁਪਤ) ੧੧ ਕਿਨਾਰਾ। ਹਾਸੀਆ।

ਪੱਲਾ। ਸੰਗਤਾ—ਲੜਾ, ਦਾਮਨ। ੨ ਕਿਵਾਤ ਦਾ ਤਮਤਾ।

ਪੱਲਾ ਪਾਉਣਾ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ
ਮੇਏ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸਨੇਹੀ ਲਈ ਚੋਣਾ ਅਤੇ ਵੈਣ ਪਾਉਣੇ।

ਪੱਲਾ ਫੜਨਾ। ਕਿ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ। ੨ ਪਤਿ ਧਾਰਨ
ਕਰਨਾ।

ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ। ਕਿ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ। “ਰੁਹ ਕੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ
ਕਰਹਿ ਭਾਈ ਪਲੈ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ।” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਮੁਤਬੰਨਾ ਬਣਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ।

ਪੱਲੇ ਲਗਣਾ। ਦੇਖੋ, ਪੱਲਾ ਫੜਨਾ।

ਪਵ, ਪਵ, ਪੈ. ਦੇਖੋ, ਪਵਈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ਸੁੱਧੀ।
੩ ਪਵਨ, ਵਾਯੂ। ੪ ਗੋਬਰ, ਗੋਹਾ। ੫ ਅਨਾਜ ਦੀ ਫੂਸੀ ਸਾਢ ਕਰਨ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਪਵਈ. ਪੈਂਦੀ. ਪਤੜੀ. “ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਘਾਲ ਨ ਪਵਈ ਬਾਇ”
(ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਪੀਵਈ. ਪਾਨ ਕਰਦਾ. “ਇਕੁ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ
ਕੋਹ।” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸ੍ਵਾਤਿਬੁੰਦ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ।
ਪਵਈਆ. ਪਾਉਣ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਪਤਨੇ (ਪੈਣ)
ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ
ਪਵਈਆ।” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਵਸਤ. ਸੰ. ਪਵਸੁ. ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪਵਸ.

ਪਵਗੇ } ਵਿ—ਪਾਵਨੋਂ ਮੇਂ ਅਗੂਰ. ਪਵਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ. “ਹਰਿ
ਪਵਗੇ } ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵਗੇ।” (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਵਣ. ਸੰ. ਪਵਨ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਯੂ. ਹਵਾ. “ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਯਨੀ
ਪਾਤਾਲ।” (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਅਤੇ ਪਵਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਵਣਾ।

ਪਵਣ ਵਾਉ. ਸੰ. ਧਬਨ ਗਾਧੁ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੋਣ. “ਭੈ
ਵਿਚਿ ਪਵਣ ਵਹੈ ਸਦ ਵਾਉ।” (ਵਾਚ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਵਾਯੂ.

ਪਵਣਾ. ਕਿ—ਪਤਨਾ. ਪੈਣਾ. “ਪੈਰੀਂ ਪਵਣਾ ਜਕਿ ਵਰਤਾਇਆ।”
(ਭਾਗੁ) ੨ ਡਿਗਣਾ. ਸਿੱਧੀ. ਪਵਣੁ.

ਪਵਣੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. ਹਵਾ. “ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ।” (ਜਪੁ)
“ਅਖੀ ਅੰਧੁ ਜੀਭ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਕੰਨੀ ਪਵਣੁ ਨ ਵਸੀ।” (ਆਸਾ ਮ:
੧) ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੋਣ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਬਾਰੀਕ ਤਿੱਲੀ ਪੁਰ ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ
ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਣਾ ੨.

ਪਵਣੁਉਡੰਤ. ਵਿ—ਵਾਯੂਵੇਗੀ. ਹਵਾ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸਿ ਕਰੇ ਪਵਣੁਉਡੰਤ
ਨ ਧਾਵੈ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਵਣੁਉਡੰਤ ਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲੁਵ ਲਈ ਭੀ ਪੱਲਵ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਕਠੋਪਨਿਸਦ ੬.੪.

ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ. (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੋਣ ਪਾਣੀ ਦੀ
ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਭਾਵ—ਜੈਸੇ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੁਖ
ਦਿੰਦੇ ਵ੍ਰਤ ਦਾ ਮਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੈਸੇ ਸਭ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ
ਹੋਵੇ.

ਪਵਦੇ. ਪੈਂਦੇ. ਪਤੜੇ. “ਭਤਿ ਭਤਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ।” (ਸਵਾ
ਮ: ੫)

ਪਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾ. ਵਾਯੂ. ਪੋਣ. “ਪਵਨ ਝੁਲਾਰੇ ਮਾਇਆ
ਦੋਇ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸ੍ਵਾਸ। ੩ ਜਲ. “ਅਗਨਿ ਨ ਦਹੈ,
ਪਵਨ ਨਹੀ ਮਗਨੈ।” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਅੱਗ ਸਾੜਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਣੀ
ਭੋਬਦਾ ਨਹੀਂ। ੪ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਆਵਾ.

ਪਵਨ ਉਣੀਜਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰੁਤ ੨.

ਪਵਨ ਅਰੰਭੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਵੇਲਾ. (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ) ਸ੍ਵਾਸ
ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮਅਭਾਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੂਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗਿਆਨਮਤਿ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਤਿਵੇਲਾ.

ਪਵਨਸੁਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪੋਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੁਮਾਨ.

ਪਵਨਸੁਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਣ ਸੂਤੁ. ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ.
“ਪਵਨਸੁਤੁ ਸਤੁ ਨੀਕਾ ਕਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ।” (ਨਟ
ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਦਾ ਅਭਾਸ.

ਪਵਨਕੁਮਾਰ }
ਪਵਨਜ }
ਪਵਨਤਨਯ } ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੁਮਾਨ। ੨ ਭੀਮਸੇਨ.
ਪਵਨਤਾਤ }

ਪਵਨਤਾਤ ਸਸਿ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ. ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ
(ਭੀਮ) ਸਸਿ (ਚੰਦ). ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਇਹ
ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪਵਨਧਾਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਣਆਧਾਰ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ।
੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—
ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ (ਰੋਕਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ। ੪ ਪੋਣ ਦੇ
ਆਧਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵ੍ਰਤ. ਪਵਨਧਾਰ. “ਕਾਹੂੰ ਪਵਨਧਾਰ ਜਾਤ
ਬਿਹਾਏ।” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਵਨਨਿਵਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਆਕਾਸ਼। ੨ ਦਸਮਦਾਰ। ੩ ਪੋਣ ਦੇ
ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਪਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. “ਤਿਸੀ ਖਿਨੇ
ਮਾਤਾ ਉਦਰ ਕੀਨੇ ਪਵਨ ਨਿਵਾਸ।” (ਗੁਵਿ ੬) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਇਹ ਮਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿੰਤੂ
ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿੱਚ ਪੋਣ ਦੇਵਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਰਭ ਦੇ
ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਪੋਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ
ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਾਣਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਗਰਭ ਹੈ. ਦਾਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਪਵਨ
ਮਾਰਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਦੇਵਤਾ ਬਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਤਾਂ ਪੋਣ ਕੇ ਆਗਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਇਕੇ ਮਾਤਾ ਕੇ
ਉਦਰ ਮੇਂ ਸੋਝੀ ਕਰ, ਜੇ ਉਸ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰਭਾਉ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ।” (ਜਸਭਾਮ)

ਇਸ ਵਿਸਯ ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡਪੁਰਾਣ ਅ: ੧੮੨.

ਪਵਨਪਤ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਤਿ ਆਤਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ
ਪਵਨਪਤਿ } ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗੀ. "ਪਵਨਪਤਿ ਉਨਮਨ
ਰਹਿਨ ਖਰਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਪਿਆਲਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਕ ਰੂਪ ਪਿਆਲਾ. "ਪਵਨਪਿਆਲਾ
ਸਾਜਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਪੁਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਪਵਨਸੁਤ ਅਤੇ ਪਵਨਕੁਮਾਰ.
ਪਵਨਪੁਤ }

ਪਵਨਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪਵਨਨਿਵਾਸ ੪। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਤ
ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਨ ਹੋਣਾ.

ਪਵਨਾ, ਕਿ—ਪਤਨਾ. ਪੈਣਾ। ੨ ਪਵਨਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ. "ਆਪੇ
ਪਾਵਕੁ ਆਪੇ ਪਵਨਾ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਵਨਿ. ਪੈਣ (ਹਵਾ) ਕਰਕੇ. ਪਵਨ ਸੇ. "ਪਵਨਿ ਅਢਾਰ ਤੇਰ
ਚਾਮਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਵਨ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ਼ਾਸ. "ਪਵਨੁ ਨ ਸਾਧਿਆ ਸਚੁ ਨ
ਅਰਾਧਿਆ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਮਨੁ ਪਵਨੁ ਦੁਇ ਤ੍ਰਿਥਾ ਕਰੀ ਹੈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਵਰ. ਦੇਖੋ, ਪੋਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਮਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਰ.

ਪਵਰਖ. ਪੋਰਸ. ਦੇਖੋ, ਪੋਰਖ.

ਪਵਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉਤੀ ਅਤੇ ਪੋਤੀ. "ਪਵਰੀ ਪਾਕੀ ਪਠਮ ਬਨਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਪਵਲਿਰਯ. ਪੈਂਦੇ (ਪਤਤੇ) ਹਨ। ੨ ਰਯ (ਫੇਤੀ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ.
ਭਾਵ—ਤੋੜ ਚਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ. "ਚਰਣ ਤਪਰ ਸਕਯਬ, ਚਰਣ ਗੁਰ
ਅਮਰ ਪਵਲਿਰਯ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੨ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਵੱਲ ਪੈਰ
ਫੇਤੀ ਉਠਦੇ ਹਨ। ੩ ਰਾਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ. ਮਾਰਗ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਪਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਉਤੀ ਅਤੇ ਪੋਤੀ. "ਦੇਰੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵਤੀਆ
ਚਤੀਐ." (ਜਪੁ)

ਪਵਾਹੀ. ਵਿ—ਪਹੇ ਦੀ. ਮਾਰਗ ਦੀ. "ਬੀਉ ਪਵਾਹੀ ਦਭ." (ਸ
ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪਵਿ ਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹੀ.

ਪਵਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. ਵਾਧੂ. "ਰਾਜ ਰੰਕ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤੁਲਿ
ਪਵਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਿ—ਪਵਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਸਾਖੀਸੁਤ ਪਵਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰ। ੨ ਪ੍ਰਮਰ (ਯਮ) ਦੇ ਲੋਕ ਦੀ ਯਾਰੂ.
ਲੋਕਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਯਮਦੂਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਯਮਲੋਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ, ਪਰ ਯਮ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਮੌਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਆ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰਿ.

ਪਵਾਰ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੨

ਪਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾਤਾ.

ਪਵਾਰਿ. ਪ੍ਰਮਰ (ਯਮ) ਲੋਕ ਮੇਂ. ਯਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ,

ਉਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਪਵਾਰਿ ਗਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਾਝ) ਦੇਖੋ, ਪਵਾਰ ੨.

ਪਵਾਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰ. ਪਰਿਕ੍ਰਿਤ—ਪਰਿਵ੍ਰਿਤ. ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੈਨਾ
ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਰਣ ਮਹਿ ਜਿਥੇ ਪਵਾਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਮਰ (ਮੌਤ) ਦਾ ਅਖਾਤਾ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ।
੩ ਯੁੱਧਕਥਾ. "ਜੋ ਇਹ ਸੁਨੈ ਪਵਾਤਾ, ਤਿਸ ਜਨਮ ਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਪ੍ਰਮਾਤਾ. ਭਗਤਾ. ਕਜੀਆ.

ਪਵਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੱਥਰ. "ਸੁਨਿ ਪਵਿ ਦੁਵਤ ਕਠੋਰ
ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਵਜ੍ਹਾ. ੩ ਵਾਕਤ. ਵਚਨ। ੪ ਬੋਹਰ।
੫ ਡਿੱਗ. ਮਾਰਗ. ਪਹਾ. ਰਸਤਾ.

ਪਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਭਏ ਰਾਮ ਕਹਤਹੀ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਵਿਤਪਾਵਨ } ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ.
ਪਵਿਤਪੁਨੀਤ } ਪਵਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ
ਧਰਿ ਪਵਿਤਪਾਵਨ ਹਹਿ ਤੁਧੁ ਨਾਮੇ ਲਾਏ." (ਆਸਾ ਅ:ਮ:੧)

"ਸੰਤ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਇਸ ਜੁਗ ਮਹਿ ਪਵਿਤਪੁਨੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪਵਿਤ੍ਰ } ਸੰ. ਪਵਿਤ੍ਰ. ਵਿ—ਨਿਰਮਲ. ਸੁੱਧ. "ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਪਵਿਤ੍ਰ } ਸਰੀਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਪਵਿਤ੍ਰਹ ਕਿਰਣ
ਲਾਗੇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਰਖਾ. ਮੀਂਹ।

੩ ਜਲ। ੪ ਦੁੱਧ। ੫ ਘੀ। ੬ ਸ਼ਹਦ. ਮਧ। ੭ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਸੁੱਧ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ
ਪਹਿਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰੀ.

ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੁੱਧੀ. ਸਭਾਈ.

ਪਵਿਤ੍ਰਪਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤਪਾਵਨ. "ਪਵਿਤ੍ਰਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ
ਸੁਆਮੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਪਵਿਤ੍ਰਾ } ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰ ੨. "ਕੁਸਾ ਪਵਿਤ੍ਰੇ ਅੰਗੁਰਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)
ਪਵਿਤ੍ਰੀ } ਇਸ ਵਿਸਯ ਦੇਖੋ, ਸੰਵਰਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਸ:
੨੧੮ ਅਤੇ ਕਾਤਕਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ੧੧, ਸ:੩.

ਪਵੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਪਵਿ (ਵਜ੍ਹ) ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਵੀਛ } ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸੁੱਧ. ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ. ਪਾਵਨ ਬੀਏ. "ਹਰਿ
ਪਵੀਛੇ } ਜਪਿਓ ਪਤਿਤ ਪਵੀਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਪਵੀਜੈ. ਪਤੀਜੈ. ਪਈਏ. "ਸਤਿਗੁਰਸਰਨਿ ਪਵੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ:
ਮ: ੪)

ਪਵੀਤ } ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸੁੱਧ. "ਨਾਮ ਲੈਤ ਤੇ ਸਗਲ ਪਵੀਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
ਪਵੀਤਾ } "ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ, ਕਵਨ ਪਵੀਤਾ?" (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਵੀਧੇ. ਪਏ. ਪਤੇ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਵੀਧੇ." (ਕਲਿ ਅ:
ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਵਿੱਧ.

ਪਵੇਨ. ਵਿ—ਪਾਵਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੇਨ." (ਕਾਨ
ਮ: ੪)

ਪਵੈ. ਪੜੈ. "ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਪਵੰਗ } ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜਾ, ਜੋ ਪਵਨ ਤੁੱਲ ਭਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.
 ਪਵੰਗਮ } "ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰੈ ਪਵੰਗ ਤੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਪਰਮ
 ਪਵੰਗਮ ਪਾਏ ਪੇਈਏ." (ਫੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਲਵੰਗਮ.
 ਪਵੰਗੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਸਵਾਰ. ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ. "ਪੈਰੇ ਧਾਰ
 ਪਵੰਗੀ ਫੌਜਾਂ ਚੀਰਕੈ." (ਕਲਕੀ)
 ਪਵੰਦਤੇ, ਪੈਂਦੇ. "ਪਾਰਿ ਪਵੰਦਤੇ ਡਿਠ ਮੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)
 ਪਵੰਨਾ. ਵਿ—ਪਵਨ. "ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੰਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
 ਪਵੰਨਿ. ਪੈਂਦੇ ਹਨ. "ਸਦਤੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ." (ਸੋਹਿਲਾ)
 ਪੜ. ਦੇਖੋ, ਪਰ ਅਤੇ ਪੜਪੋਤਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪੜਨਾ.
 ਪੜਉ. ਪਠਿ. ਪਤੇ. ੨ ਪਠਨ ਕਰੋ. ਪੜੋ. ੩ ਪੜਉਂ. ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ.
 "ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ, ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਪੂਜਉ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)
 ਪੜਈਐ. ਪਠਨ ਕਰੀਐ. ਪੜੀਏ. "ਹਰਿ ਨਿਤ ਪੜਈਐ." (ਗੋਡ ਮ: ੪)
 ਪੜਫੱਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੱਤ ਦੇ ਹੇਠ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਫੱਤ. ਟਾਂਡ. ਪ੍ਰਤਿ
 ਛਾਇਤ.
 ਪੜਛਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਛਾ.
 ਪੜਛਾਵਾਂ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸਾ ੨ ਛਾਉਂ.
 ਸਾਧਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਛਾਵਾਂ ੩.
 ਪੜਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪਠਨ. "ਹਰਿ ਪੜਨਾ ਹਰਿ ਬੁਝਣਾ." (ਬਿਅੰਕਾਰ)
 ਪੜਣੁ } ੨ ਪੈਣਾ. ਲੇਟਣਾ. ੩ ਗਿਰਨਾ. ਡਿਗਣਾ.
 ਪੜਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਤ. ੨ ਪਠਨ ਕਰਤ. ਪੜਦਾ. ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
 ਪੜਦੇ. ਪਠਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ. "ਪੜਤ ਗੁਨਤ ਐਸੇ ਸਭ ਮਾਰੇ." (ਆਸਾ
 ਕਬੀਰ)
 ਪੜਤਾ. ਪੈਂਦਾ. ੨ ਗਿਰਤਾ. ਡਿਗਦਾ. ੩ ਪਠਨ ਕਰਦਾ. ਪੜਦਾ.
 "ਕੋਈ ਪੜਤਾ ਸਹਸਾਕਿਰਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ੪ ਦਰ. ਨਿਰਮ।
 ਪ ਮਰਦਿ ਪੁਰ ਪਿਆ ਮਰਚ. ਲਾਗਤ। ੬ ਮੁੱਲ ਦੀ ਔਸਤ, ਜਿਵੇਂ—
 ਦੋ ਰੁਪਏ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਦਾ ਪੜਤਾ ਪਿਆ.
 ਪੜਤਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਂਚ. ਛਾਨ ਬੀਨ. ਦੇਖ ਭਾਲ। ੨ ਪੱਟਤਾਲ.
 ਚਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਭੇਦ. ਇਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਛਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦੀ
 "ਪੜਤਾਲ" ਸੰਗਤਾ— ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾ ਦੇ
 ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਕਾਨਤੇ ਆਦਿਕ
 ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੜਤਾਲ. ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ "ਪੜਤਾਲ"
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪੜਤਾਲ ਗਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਹੁਣ ਲੋਪ ਹੋ
 ਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਾਂ
 ਨੇ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਕੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
 ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਅਤਰਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤੂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਗਾਏ
 ਪੜਤਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ
 ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ.
 ਪੜਤਾਲੀਆ. ਵਿ—ਪੜਤਾਲ (ਜਾਂਚ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਪੜਤਾਲ

ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ.
 ਪੜਤਿਆ. ਪੜਤੇ ਹਨ. ਪੈਂਦੇ "ਜੋ ਕੁਰਚਰਨੀ ਸਿਖ ਪੜਤਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਪਠਨ ਕਰਦੇ (ਪੜਦੇ) ਹੋਇਆਂ। ੩ ਪੈਂਦੇ
 ਹੋਇਆਂ.
 ਪੜਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ. ੨ ਪੈਂਦਾ. ਡਿਗਦਾ। ੩ ਪਠਨ ਕਰਦਾ
 ਪੜਦਾ.
 ਪੜਦਾਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਤਾਤ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ.
 ਪੜਨ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ। ੨ ਪੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
 ਪੜਨਸਾਲ } ਸੰਗਤਾ—ਪਠਨਸਾਲਾ. ਪਾਠਸਾਲਾ. "ਪੁਹਲਾਵ ਪਠਾਏ
 ਪੜਨਸਾਲਾ" } ਪੜਨਸਾਲਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)
 ਪੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੈਣਾ। ੨ ਡਿਗਣਾ। ੩ ਪਠਨ ਕਰਨਾ. ਪੜਨਾ।
 ੪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਮਝ ਪੜੀ ਮਨਿ ਮਾਹੀ." (ਮਾਰੂ
 ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)
 ਪੜਨਾਉਂ } ਨਾਉਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ.
 ਪੜਨਾਮ } Pronoun. ਜਿਸੇ—"ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦ ਹਾਥੀ
 ਪੜਨਾਵ } ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਹੁਕਮ
 ਸੁਣਿਆ, ਤਦ ਉਹ ਬਡੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ
 ਹੋਇਆ." ਇਥੇ "ਉਹ" ਪੜਨਾਮ ਹੈ.
 ਪੜਪੋਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਪੋਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਪੋਤੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.
 ਪੜਬੋ. ਕ੍ਰਿ—ਪਠਨ. ਪੜਨਾ. "ਮੈ ਜਾਨਿਓ ਪੜਬੋ ਭਲੈ." (ਸ.
 ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਣਾ. ਲੇਟਣਾ. ੩ ਡਿਗਣਾ. ਪੜਨ.
 ਪੜਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ. ਰੰਦਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ
 ਤਿਥਿ. ਏਕਮ.
 ਪੜਵਾਲ. ਸੰ. ਫਸਰੋਗ—ਪਕਮਰੋਗ. Trichiasis. ਪਲਕਾਂ ਦੇ
 ਰੋਮ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਝੁਕਕੇ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਡੋਲੀ ਤੇ ਘਸਣ ਲੱਗਣ, ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ
 ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ
 ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਵੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪਲਕਬੰਦੀ ਕਰਵਾਈ
 ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਝੁਕਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ.
 ਪੜਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜਨ (ਪੈਣ) ਦਾ ਸਥਾਨ. ਵਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.
 ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. Farsang. ਪੜਾਉ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ
 ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.
 ਪੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਟਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਚਿਰਵਾਉਣਾ. "ਚੇਵਹਿ
 ਰਾਜੇ ਕੰਠ ਪੜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)
 ਪੜਾਇ. ਪੜਵਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੜਾਉਣਾ.
 ਪੜਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪੜਾਉ. "ਦੁਹੀ ਪੜਾਵੀਂ ਦੁੱਖ ਵਿਹਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)
 ਭਾਵ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ। ੨ ਪਿਉਕੇ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ.
 ਪਤਿ. ਪਠਨ ਕਰਕੇ. ਪੜਕੇ. "ਪਤਿ ਪੰਡਿਤ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ"
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਪਾਠਨ ਕਰਕੇ ਪੜਕੇ. "ਪਤਿ ਸੁਆ
 ਗਨਕ ਉਧਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)
 ਪਤਿਆ. ਪਠਿਤ. ਪੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਤਿਆ ਅਨਪਤਿਆ

ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਪਿਆ. ਪਤਾ. "ਭੈ ਕਉ ਤਉ ਪਤਿਆ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਤੀਐ. ਪਠਨ ਕਰੀਐ. ਪਤ੍ਰੀਐ. "ਪਤੀਐ ਗੁਨੀਐ ਨਾਮੁ ਸਭ ਸੁਨੀਐ." (ਰਾਮ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਠਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਗੁੰਝਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. "ਤੁਧੁ ਜੇਹਾ ਤੁਹੈ ਪਤੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਪਈਏ. ਪਤੀਏ. "ਸਾਧੂਸਚਨੀ ਪਤੀਐ ਚਰਨੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਤੀਵਦੈ. ਪਤਦਾ ਹੈ. ਪੱਲੇ ਪੈਦਾ ਹੈ. ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰੰਗਤਿ. ਪਤੋ. ਪਠਨ ਕਰੋ. ਪਤ੍ਰੇ. "ਪਤੋ ਰੇ, ਸਗਲ ਬੇਦ, ਨਹਿ ਚੁਕੈ ਮਨਭੇਦ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪਠਿਤ. ਪਤ੍ਰੇ ਹੋਏ. "ਆਖਹਿ ਪਤੇ ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ." (ਜਪੁ)

ਪਤੋਬਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰੇਬਨ.

ਪਤੋਪਤਿ. ਪਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰਕੇ. ਨਿਰੰਤਰ ਪਠਨ ਕਰਕੇ. "ਕਥਿਤ ਪਤੋਪਤਿ ਕਥਿਤਾ ਮੁਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਪਤੈ. ਪਤ੍ਰੇ. ਪਠਨ ਕਰੋ. ਪਤ੍ਰਦਾ ਹੈ. "ਪਤੈ ਸੁਣਾਏ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੈਦਾ ਹੈ. ਪਤਤਾ ਹੈ.

ਪਤੋਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼. ਪਾਸ (ਸਮੀਪ) ਦਾ ਮਕਾਨ. ਗਵਾਂਢ.

ਪਤੋਸਣਿ } ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨ-ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ੀ (ਸਮੀਪਵਾਸ) ਕਰਨ
ਪਤੋਸਨੀ } ਵਾਲਾ ਗਵਾਂਢੀ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ ਗਵਾਂਢਣ. "ਪਤੋਸਣਿ
ਪਤੋਸੀ } ਪ੍ਰਫਿਲੇ ਨਾਮਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪਤ ਪਤੋਸਣਿ.
ਪਤੋਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਪੋਤ੍ਰ. ਪੇਤੋ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪਤੋਤਾ ਨੱਤਾ." (ਭਾਫੁ)

ਪਤੰਤਉ. ਕਿ. ਵਿ—ਪਤਤਾ, ਡਿਗਦਾ. "ਨਰਕਿ ਪਤੰਤਉ ਕਿਉ ਰਹੈ?" (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪਤ੍ਰਤਾ. ਪਠਨ ਕੀਤਾ.

ਪਤੰਤਿਆ. ਪਠਨ ਕਰੰਤਿਆ. ਪਤ੍ਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ. "ਪ੍ਰਫਉ ਬੇਦਪਤੰਤਿਆ" (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਤ੍ਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਠਨ ਅਤੇ ਪਤਨਾ.

ਪਤ੍ਰੇਯਾ. ਵਿ—ਪਠਨ ਕਰੇਯਾ. ਪਤ੍ਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਪਠਿਤ. ਪੰਤਿਤ. ਵਿਦਾਨ.

ਪਾ. ਸੰ. ਪਾ—ਪੀਣਾ, ਰਖਤਾ ਕਰਨਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਫਣ. ਰਖਤਾ. ੩ ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼. ੪ ਸੰ. ਪਾਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਛਾ ੧ ਪੈਰ. "ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਪਾ ਛਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਮ ਪਾ ਸਰਣ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੩ ਕੇ) ੫ ਪੁਨਿਯਾਦ. ਨਿਉਂ ਨੀਂਹ. ੬ ਪਾਦ. ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. "ਬਾਬੇ ਨੇ ਪਾ ਦਾ ਵੱਟਾ ਵੇਖਿਆ." (ਭਗਤਵਾਲੀ) ੭ ਪਾਉਣਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਅਮਰ.

ਪਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਪਾ. ਪੈਰ. ਚਰਨ. "ਪਰਸੀ ਗੁਰ ਕੇ ਪਾਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ੨ ਸੋਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. ਪਾਈਆ. "ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੂਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ. ਹਾਸਿਲ ਕਰ. "ਗੁਰਪੁਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪਦਾਂ. ਪਤਾਂ. "ਸਾਧੁ ਤੇਰੇ ਕੀ ਚਰਨੀ ਪਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਪਾ. ਚਰਣ. ੨ ਸੰ. ਧਾਸ਼ਾ—ਪਾਸਾ, ਇੱਕ ਤੁਰਾ (ਚਮੜੀ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਬਲ ਅਤੇ ਦੱਦ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੀ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹਨ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਕੋੜਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਭੀ ਦੱਦ ਵਾਂਗ ਸੁਖਮ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਫੂਰ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ.

ਪਾਉਂਦਾ. ਪਾਰਾ. ਪੰਜਾ. ੨ ਥੱਛ ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਹਰੀ.

ਪਾਉਂਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ.

ਪਾਉਣਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰਾਪਣ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਪਾਨਾ. "ਪਾਇਆ ਖਜਾਨਾ ਬਹੁਤ ਨਿਧਾਨਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਛਾਲਨਾ. ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ. ੩ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ. ਖਾਣ ਯੋਗਤਾ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮੇਏ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵ ਪਸਾਰਨ.

ਪਾਉਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਰੁਪਏ ਦਾ ਪਾਦ (ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ) ਚਾਰ ਆਨੇ
ਪਾਉਲੀ } ਦਾ ਸਿੱਕਾ. ਚੁਆਨੀ.

ਪਾਅੰਦਾਜ. ਛਾ ੨੫ ਸੰਗਤਾ—ਫਰਸ਼ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੈਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤੱਪਤ. ਲਤਖੋਰਾ. "ਨਿਰਮਲ ਰਾਖਰ ਚਾਂਦਨੀ ਜੈਸੇ ਪਾਅੰਦਾਜ." (ਵਿੰਦ)

ਪਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਪਾਈਆ. ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਪਾਕੇ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ. "ਚਲੇ ਵਰ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਪਾਇ ਠਗਉਰੀ ਆਪਿ ਕੁਲਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਦਾ ਹੈ. ਪਤਤਾ ਹੈ. "ਜੇ ਪਾਬਰ ਕੀ ਪਾਈ ਪਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯ. ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. "ਤਿਲ ਤਿਲ ਪਾਇ ਰਬੀ ਕਟਛਾਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯ: ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ. ੬ ਲਗ ਪਗ. ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ. "ਦਸ ਦਰੋਸ ਪਾਇ ਇੱਖੀ ਨਰੈਣ." (ਦੱਤਾਵ) ੭ ਛਾ ੨੫ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਚਰਨ. "ਪਾਇ ਪਰਉ ਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਪਾਇ ਕਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੮ ਬੁਨਿਆਦ. ਨਿਉਂ. "ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂਤਿਆਰ ਕੂਤੇ ਕੂਤੀ ਪਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੯ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ. ਮਜਬੂਤੀ. ੧੦ ਲਕਤਿ. ਬਲ. "ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਹਾ ਪਾਇ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਮੇਰੀ ਕੀ ਪਾਇ (ਸਕਤੀ) ਹੈ? ੧੧ ਬਹਾਨਾ. ੧੨ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਪਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੭. ੨ ਲਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੧੦. "ਉਸ ਕੀ ਪਾਇ ਕਹਾ ਇਹ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬੁਨਿਆਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ੮. "ਜੋਗੁ ਜਗਤਿ ਕੀ ਇਹੈ ਪਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਪਾਇਓ } ਪ੍ਰਾਪਤ (ਹਾਸਿਲ) ਕੀਤਾ. "ਅਬ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਇਓ."
ਪਾਇਅਤਾ } (ਜੈਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਪਾਇਅਤਾ ਬਡ ਭਾਗੀਈ."
ਪਾਇਆ } (ਗਉ ਮ: ੪) "ਪਾਇਅਤੇ ਸਰਬ ਸੁਖਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) "ਪਾਇਆ ਨਿਹਚਲੁਬਾਨ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ. ਮੇਏ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਹਿਨਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. "ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲਤਾ ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੇ ਨੇ ਪਾਇਆ." (ਮ: ੪)

ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਵਿਮੁਖ ਨੇ ਵਿਮੁਖ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਇਆ। ੪ ਭਾ ੨੫ ਪਾਯਾ. ਹਸੀ. ਹੋਂਦ. "ਗੁਰਚਰਣ ਨਾਗਿ ਹਮ ਬਿਨਵਤਾ ਪੁਛਤ ਕਹ ਜੀਉ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਪਾਯਹ.

ਪਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਸ.

ਪਾਇਸੀ. ਪਾਵੇਗਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ. "ਮਨਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਪਾਇਕ. ਸੰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. ਪਿਆਦਾ. ਭਾ ੨੫ ਪੈਕ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. ਦੁਤ। ੩ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਪੰਚ ਸਮਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਕ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਪਾਯਕ.

ਪਾਇ ਕੁਹਾਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਆਪਣੀ ਹਾਨੀ ਆਪ ਕਰਨੀ. ਆਪਣੀ ਜਤ ਆਪ ਵੰਢਣੀ. "ਪਾਇ ਕੁਹਾਤਾ ਮਾਰਿਆ ਗਫਲ ਅਪਨੈ ਹਾਥਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਇਖਾਨਾ. ਭਾ ੨੫ ਪਾਯਖਾਨਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਈਨ (ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਵਾਲੇ) ਖਾਨਹ (ਘਰ). ਟੱਟੀ. ਮਲ ਤਜਾਫਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਪਾਇਗਹੇ } ਭਾ ੨੫ ਪਾਯਗਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮਹਿਲ ਦੀ ਡਿਹੜੀ.
ਪਾਇਗਾਹ } ਸਿੰਹਪੋਰ। ੨ ਸਰਾਇ। ੩ ਪੋਤੀ ਦਾ ਛੰਡਾ।
੪ ਅਧਿਕਾਰ. ਦੁਤਬਾ. "ਪਾਇਗਹੇ ਤੇਰੇ ਪਾਇਗਹੇ ਪਾਈਅਤ." (ਕਵਿ ੫੨) ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਤੇਰੇ ਦਰ ਆਕੇ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ—ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਫੜਿਆਂ ਦੁਤਬਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਪਾਇਤਾ. ਪਾ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਲ ਦੀਆ. "ਧਰਿ ਪਾਇਤਾ ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਰੇ)

੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਆਏ ਮਿਹਮਾਨ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਘਰ ਅੱਗੇ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪਾਦਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ਵਸਤੂ. "ਦੂਰ ਨੈ ਪਾਇਤੇ ਭਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

੩ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਥਾਨ ਦੇ ਮੁਹੂਰਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ, ਪੁਜਨ ਕਰਕੇ ਤੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਮਾਨ, ਜੋ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਰਵਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ "ਪਾਇਤਾ" ਰਵਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਪੂਜ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡ ਗਨੇਸਾ। ਰਿਪੁਦੇਸਨ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸਾ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪੈਤਰਾ ੨.

ਪਾਇਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਯ-ਦਾਮਨ. ਮੱਜੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਬੁਨਕੈ ਪਾਇਦ ਪਾਇ ਬਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪਾਇਪੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ ਪੈਕੇ। ੨ ਪੈਰ ਉੱਤੇ.

ਪਾਇਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਮਾਲ.

ਪਾਇਯਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. "ਸਹਜਸੋਗ ਨਿਜ ਪਾਇਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪਾਇਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਯ (ਪੈਰ) ਦਾ ਭੂਸਣ. ਜੋ ਪੈਰ ਨੂੰ ਅਲੰ (ਸੋਤਾ ਸਹਿਤ) ਕਰੇ. ਪਾਥੇਬ। ੨ ਮੋਰ ਦਾ ਪੁਸ਼ਨ ਹੈ ਕੇ ਪੰਖ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਮ ਉਠਾਕੇ ਦੁਲਕੀ ਚਲਨਾ. "ਪੋਈਏ ਪਾਇਲ ਪਾਵਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਪੱਤੇ ਵ੍ਰਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ

ਦੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਪੱਲ। ੪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਘੋੜਾ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇੱਥੇ ਮੋਇਆ ਹੈ. ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਖੂਹ ਇੱਥੇ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ। ੫ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤੁਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਸਨ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਪਾਇ ਲਾਗਨ. ਕ੍ਰਿ—ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਣਾ. ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨੇ. ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ.

ਪਾਈ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਹਾਸਿਲ ਕਰੀ. "ਪਾਈ ਨਵਨਿਧਿ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ." (ਚਮੱਕਾਰ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅੰਨ ਮਿਣਨ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ, ਜੋ ੨੫ ਅਤੇ ੩੨ ਸੇਰ ਅਨਾਜ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਨਘੜੀ ਦੀ ਪਿਆਲੀ. ਉਹ ਕਟੋਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭਰਕੇ ਫੂਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਮੁਹਲਤ ਪੁੰਨੀ ਪਾਈ ਭਰੀ." (ਵਡ ਅਲਾਹੁਣੀ ਮ: ੧) ੪ ਪੈਸੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖੜਾਉਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਕੇ ਖੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. "ਪਾਈ ਜੋਰਿ ਬਾਤ ਇਕ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਖੜਾਵਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਤ ਮਿਟਾਕੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ. "ਜੈ ਪਾਬਰ ਕੀ ਪਾਈ ਪਾਇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਪਾਯੀ.

ਪਾਈਂ. ਪੈਰੀਂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਈ ੬. "ਭਤਿ ਹੋਵੈ ਸੰਤਹ ਲਗਿ ਪਾਈਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਈਆ. ਪਾਈ ਹੈ. "ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਆ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੇਰ ਦਾ ਪਾਦ. ਪਾ. ਪਾਉ.

ਪਾਈ ਜੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਈ ੫.

ਪਾਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ. "ਪਾਏ ਮਨੋਰਥ ਸਭਿ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਛਕੇ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ. "ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਪਾਯਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖੰਡੇ. ਥਮਲੇ। ੫ ਧਰਮ ਦੇ ਚਰਣ. "ਚਰ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰੇ ਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੬ ਪਾਵੇ. ਭਾਲੇ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੇਹਾ ਅੰਦਰਿ ਪਾਏ ਤੇਹਾ ਵਰਤੈ." (ਮਾਭ ਮ: ੩) ੭ ਪਾ ਦਿੱਤੇ. ਭਾਲ ਦੀਏ. "ਨਿੰਦਕ ਦੁਸਟ ਸਭ ਪੈਰੀ ਪਾਏ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਪਾਸ. ਸੰ. ਪਾਯ੍ਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬਡਲ. ਪਾਸਾ. "ਧੁਖਿ ਧੁਖਿ ਉਠਨਿ ਪਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਚਿਰ. ਤਰਫ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. "ਲੈ ਭੇਟਾ ਪਹੁਚੈ ਗੁਰੁ ਪਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਸੰ. ਪਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਹੀ. ਫੰਦਾ. "ਪਾਸਨ ਪਾਸ ਲਏ ਅਰਿ ਕੇਤਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ਫਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਵੈਰੀ ਫਾਹ ਲਏ.

ਧਨੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਇੱਕ ਘਸੂ ਫਾਹੁਣ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਅਨੁੱਖਾਂ ਲਈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜੰਗ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਸ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਸੂਤ, ਚੰਮ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਤੇ

ਨਲੀਏਰ ਦੀ ਜੱਤ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਮੱਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਸਖਤ ਕਰ ਲੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਾਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਸਿਰਖਵਰਾਹੀ ਗੱਠ ਹੁੰਦੀ, ਜੋ ਦੁਸਮਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਫੌਂਕੀ ਜਾਂਦੀ। ਜਦ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਵੇਰੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਈਦਾ ਸੀ। ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਪਾਸ ਨਾਲ ਗਲ ਖੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਵੇਰੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

੫ ਜਦ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਪਾਸ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ—ਸਮੂਹ, ਸਮੁਦਾਯ। 'ਕੇਸ਼ ਪਾਸ ਡਬਿ ਰਾਸ ਸੁਧਾਰੇ। ਜੁਰੇ ਗਰਿ ਬਾਂਧੀ ਦਸਤਾਰੇ।' (ਗੁਪਤ) ੬ ਡਾ ੧੫ ਪਾਸ, ਫਟਣਾ, ਟੁਕੜੇ ਹੋਣਾ, ਭਿਖਰਨਾ। ੭ ਡਾ ੧੫ ਨਿਗਹਬਾਨੀ। ੮ ਰਖੜਾ। ੯ ਪਹਰ। ਤਿੰਨੋਂ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੧੦ ਅੰ. Pass, ਰਾਹਦਾਰੀ ਦਾ ਪਰਵਾਨਾ, ਯਾਤਾ ਲਈ ਆਗ਼ਾ ਪੱਤ੍ਰ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਵਲਾਤ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੇਲ ਦਾ ਪਾਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ੧੧ ਕੁਜਰਨ (ਲੰਘਣਾ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ—ਗੱਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋ ਗਈ। ੧੨ ਪਰੀਖਿਆ (ਇਮਤਿਹਾਨ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ, ਜਿਵੇਂ—ਉਹ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਸਸਕਰਨਨਿ, (ਸਨਾਮ) ਪਾਸ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਹਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਵਿਪਾਸ, ਦੇਖੋ, ਬਿਆਸ ੨.

ਪਾਸਕ } ਸੰ. ਪਾਸੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਤਕਤੀ ਦੇ ਪਾਸਖ } ਪਲਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਸਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਪਾਸੇ ਪਾਸਗ } ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਥੋੜਾ, ਡਾ ੧੫ ਪਾਸੰਗ.

ਪਾਸਦ, ਡਾ ੧੫ ਪਾਂਚ-ਸਦ, ਪਾਂਚ ਸੌ, ਪੰਚਸਤ.

ਪਾਸਦੁਆਸ, ਦੇਖੋ, ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ.

ਪਾਸਧਰ, ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸ (ਫਾਹੀ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਵਰ੍ਹਣ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਵਾਟਪਾਰ, ਭਾਬੁ.

ਪਾਸਬਾਨ, ਡਾ ੧੫ ਸੰਗਤਾ—ਚੌਕੀਦਾਰ, ਪਹਰੇ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਸ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਪਾਸਰਾ, ਸੰਗਤਾ—ਸਮੀਪਤਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਸ, "ਹਉ ਨਾ ਫੋਡਉ ਕੰਤ ਪਾਸਰਾ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪਾਦਆਬੁਧ, ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ.

ਪਾਸਵ, ਸੰ. ਵਿ—ਪਸ਼ੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਜੇਰਾ.

ਪਾਸਵਰਤੀ, ਸੰ. ਪਾਰੰਬਰਤਿੰਨ, ਵਿ—ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਸਾ, ਸੰ. ਪਾਸਕ, ਸੰਗਤਾ—ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਉੱਗਲ ਜਿੰਨੇ ਲੰਮੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਛੀ ਪਹਿਲੂ ਟੁਕੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਚੋਪੜ (ਰੋਸਰ) ਖੇਡਣ ਲਈ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਥਵਾ ਅੰਕ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਿਲਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟਕੇ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਜੋੜਕੇ ਗੋਟੀਆਂ ਬਿਸਾਤ ਪੁਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਅਕ.' "ਕਬਹੂ ਨ ਹਾਰਹਿ ਢਾਲਿ ਜੁ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਅੰਕ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਸੇ (ਅਕ) ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਚਾਰ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਕ੍ਰਿਤ, ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੋ ਵਾਲਾ ਦੁਪਾਰ ਅਤੇ ਇਕ ਅੰਕ ਵਾਲਾ ਕਲਿ ਅਪਉਦਾ ਸੀ. ਕ੍ਰਿਤ ਜਿਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਲਿ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਜਾਣਹਿ ਪਾਸਾ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਾਸ਼ੀ, ਬਕਲ। ੩ ਦਿਸ਼ਾ, ਚਿਰ। ੪ ਬੁੱਧ ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚੁਕੋਣਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਫੌਂਕੀ ਤੋਲੇ ਅੱਠ ਮਾਥੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਰਮਲ ਦਾ ਡਾਲਣਾ.

ਪਾਸਾ ਢਾਲਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਚੋਪੜ ਖੇਡਣਾ। ੨ ਬਾਜੀ ਖੇਡਣੀ, "ਜਿਉ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਨ ਹਾਰੀਐ, ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਖੇਲ ਰਚਨਾ, "ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਿ ਜੀਉ." (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ) ੪ ਰਮਲ ਜਾਂ ਪਰੀਫੇ ਦਾ ਡਾਲਣਾ ਸਿੱਟਣਾ.

ਪਾਸਾਰ, ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰੀ, "ਸਚੁਵਖਰੁ ਜਿਨੀ ਲਦਿਆ ਸੇ ਸਚਤੇ ਪਾਸਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪੁਸਾਰ, ਵਿਸ਼ਾਰ, "ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਾਸਾਰਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪੁਸਾਰ, ਵਿਸ਼ਾਰ, ਫੈਲਾਉ, "ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟ ਪਾਸਾਰਾ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ—ਵਪਾਰ, ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਲਾਉ, "ਮਨਮੁਖ ਖੋਟੀ ਰਾਜਿ, ਖੋਟਾ ਪਾਸਾਰਾ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਸਾਰੀ, ਦੇਖੋ, ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਨਸਾਰੀ। ੨ ਜੋਹਰੀ, "ਅਪਹਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਨਿਕ ਆਪੇ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਸਾਰੁ, ਦੇਖੋ, ਪਾਸਾਰ ੨। ੨ ਪੁਸਾਰ (ਵਿਸ਼ਾਰ) ਵਾਲਾ, "ਆਪੇ ਸੁਖਮ ਭਾਲੀਐ, ਆਪੇ ਪਾਸਾਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਪਾਸਿ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਲ, ਸਮੀਪ, "ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਗੁਰ ਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) "ਬਹੀਐ ਪਤਿਆ ਪਾਸਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਕਿਨਾਰੇ, ਵੱਖ, "ਦੇਖ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਸਭ ਪਰਹਰਿ ਪਾਸਿ ਧਰੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਵਸਤੁ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਵੈ, ਦੂਜੀ ਹੋਵੈ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਪਾਸ (ਫਾਂਸੀ) ਵਿੱਚ, "ਭਾਗਹੀਣ ਜਮਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) ੪ ਸੰ. ਪਾਸ, ਸੰਗਤਾ—ਫਾਹੀ, ਛੰਦਾ, "ਨਾਰ ਕੰਠ ਗਰ ਗੁੰਵ ਤਨ ਗੁਹਤਾ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਸਕਲ ਨਾਮ ਏ ਪਾਸਿ ਕੇ ਨਿਕਸਰ ਹੈ ਅਪੁਮਾਨ." (ਸਨਾਮ)

ਪਾਸਿਕ, ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਸ (ਫੰਦੇ) ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ, ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ, "ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ." (ਸੁੀ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੁਆਸਿ.

ਪਾਸਿਯ, ਸੰ. ਪਾਸਾਯ, ਸੰਗਤਾ—ਬੰਧਨ, "ਸਰਬਪਾਸਿਯ ਹੈ." (ਜਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪਾਸੀ, ਪਾਵਸੀ, ਪਾਵੇਗਾ, "ਅੰਤੁ ਇਕੁ ਤਿਨੁ ਨਹੀ ਪਾਸੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸੁੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਲ, ਸਮੀਪ, "ਠਾਢੁਰ, ਸਭਕਿਫੁ ਤੁਮ ਹੀ ਪਾਸੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਫਾਂਸੀ, ਛੰਦਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਸ ੪। ੪ ਖਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, "ਵੇਗਾ ਪਾਸੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਖਤੀਆਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਪਾਸੀਆਂ ਦਾ ਚੌਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਧਾਸਿਨ—ਪਾਸੀ, ਫਾਹੀ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਪਾਸ ਹੈ। ੬ ਸੰ. ਧਾਥੀ, ਪੱਥਰ। ੭ ਨੇਜਾ, ਭਾਲਾ। ੮ ਪਾਸੀਦਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ

ਫਿਤਕਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ, ਜਿਵੇਂ—ਗੁਲਾਬ ਪਾਈ.

ਪਾਸੀਆਂ ਦਾ ਚੌਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸੀ ੪. "ਚੌਕ ਪਾਸੀਆਂ ਕੋ ਜਹਿ ਚੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)

ਪਾਈਦਨ. ਡਾ. ۱۲۱: ਕਿ—ਵਿਖੇਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ੨ ਫਿਤਕਣਾ. ਪਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸ ਅਤੇ ਪਾਸੁ.

ਪਾਸੁ'. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਲਿ (ਧੁਤ). ਰਜ. "ਪਾਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤ ਸੁੰਦਰ." (ਨਾਪੁ) ਚਰਚਰਜ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਰਾਗ ਜੇਹੀ ਹੈ। ੨ ਸੁਕਿਆ ਫੇਰਾ। ੩ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਰਜ.

ਪਾਸੁਪਤ. ਵਿ—ਪਸੁਪਤਿ (ਸਿਵ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਿਵ ਉਪਾਸਕ. ਸਿਵ। ੩ ਤੰਤੁਸਾਸਤੁ, ਜੋ ਸਿਵ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪਾਸੁਰੀ } ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸੁ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਪਸਲੀ. "ਕਨ ਪਾਸੁਰੀਨ
ਪਾਸੁਰੀ } ਸਭ ਫਾਟਦੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)
ਪਾਸੁਲੀ }

ਪਾਸੇ. ਕਿ. ਵਿ—ਕੋਲ ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ. "ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਧੁ ਪਾਸੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਪਾਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਪਾਸੋਯਾ. ਡਾ. ۲۱: ਪੈਰ ਪੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਸ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾਈ ਮਿਲੇ ਅਥਵਾ ਸਾਢੇ ਕਰਮ ਜਾਂ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਦਾ ਧੋਣਾ.

ਪਾਸੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਾਸਕ.

ਪਾਸੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ. "ਪਾਸੰਡ ਮਾਰਕ ਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗਜੁ." (ਸਲੋਹ)

ਪਾਹ, ਪਤ. ਪੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਗਿ ਪਾਹ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

੨ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. "ਗਮਨੇ ਗੁਰੁ ਪਾਹ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਉਤਮ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਫਟਕੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪਾਣ. "ਨਾਨਕ ਪਾਹੀ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੇ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹਣਾ ਅਤੇ ਪਾਹਣੁ.

ਪਾਹਣਾ. ਕਿ—ਪਾਹ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹ ੩.

ਪਾਹਣੁ } ਸੰ. ਪਾਸਾਣ. ਸਿੰਧੀ. ਪਾਹਣੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਥਰ. "ਕਲ
ਪਾਹਨ } ਮਹਿ ਪਾਹਣੁ ਨੈ ਲਟਕਾਵੈ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ
ਪਾਹਨ ਕਉ ਪਾਤੀ ਤੇਰੇ, ਸੈ ਪਾਹਨ ਨਿਰਜੀਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਪਾਹਨਨਾਵ. ਪੱਥਰ ਦੀ ਨੌਕ। ੨ ਭਾਵ—ਅਗਤਾਨੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਤਾ.

ਪਾਹਰੂ } ਸੰਗਤਾ—ਪਰਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਚੌਕੀਦਾਰ. ਰਕਕ
ਪਾਹਰੂਅ } ਸਿਪਾਹੀ. "ਪਾਹਰੂਅ ਚਾ ਫੁਬਿ ਚੇਰੁ ਨ ਲਾਕੈ."
ਪਾਹਰੂਆ } (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੁਬ (ਸਬ) ਨੂੰ ਚੌਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਬ ੨ ਅਤੇ ਫੁਬਿ ੫.

ਪਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾ ੨। ੨ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਕੋਲ. "ਹਰਿ ਸੰਤ ਨ ਪਾਹਾ." (ਬਿਲਾ ਫੁੱਤ ਮ: ੫)

ਪਾਸੁ ਸਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ

ਪਾਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ ੫. "ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ.

ਪਹਾਰਾ ੪. "ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰਾ." (ਗੁੰਡ ਰਵਿਦਾਸ)

੩ ਦੇਖੋ, ਪਹਾਰਾ ੩. "ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਜੋਗੀਅੰਦਰਿ)

ਪਾਹਿ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. "ਅੰਧੇ! ਤੂ ਬੈਠਾ ਕੰਧੀ ਪਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:

੫) "ਕਹੁ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਹਿ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

੨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿਫਲ

ਪਾਹਿ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਤਤਪਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲਗਣਾ. "ਜੇ

ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਆਖਣਿਪਾਹਿ." (ਸੇਦਰੁ) ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਕਹਿਣ

ਲੱਗਣਾ। ੪ ਸੰ. ਵਜ—ਰਕਾ ਕਰੇ, ਬਜਾਓ. "ਮਮ ਪਾਹਿ ਮਮ ਪਾਹਿ!

ਤੂ ਸਰਣ ਆਏ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਪਾਹ ੩.

ਪਾਹੀ. ਪਾਸ. ਕੋਲ. ਸਮੀਪ. "ਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ." (ਸੋਰ

ਮ: ੧) ੨ ਪਨਹੀ. ਜੂਤਾ. "ਨਾਹਿ ਭ ਪਾਹੀ ਪਾਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ

ਮਾਭ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੈਲੇ ਪੈਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਾਹ (ਮਾਰਕ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਰਾਹੀ. ਪੰਥੀ। ੪ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ. "ਗੁਰਬਚਨੀ ਫਲ ਪਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

੫ ਪਾਉਂਦਾ. ਪਾਉਂਦੇ. "ਕਣ ਬਿਨੁ ਗਾਹੁ ਕਿ ਪਾਹੀ?" (ਗੁਜ

ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਪਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਹ ੩. "ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਗੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

੨ ਪਤ. ਪੈ. "ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪਾਹੁਚਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਦੇਸ਼. ਸੁਨੇਹਾ. ਪੈਗਾਮ। ੨ ਪਹੁੰਚੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ

ਯੋਗਤ ਮੰਗਲਸੂਤੁ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਚਿੱਠੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ

ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੰਢ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਬਰਾਤ

ਵਿੱਚ ਸਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸੂਤੁ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤਿ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਘੱਟ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੇ

ਪਾਹੁਚਾ" (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਹੁਚਾ.

ਪਾਹੁਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਸੰਗਤਾ—ਅਤਿਥਿ. ਮੇਹਮਾਨ. ਪ੍ਰਾਹੁਣ ਭੀ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਬਦ ਹੈ. ਪਾਲੀ-ਪਾਹੁਣੇਯ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ.

ਪਾਹੁਣਚਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੇਹਮਾਨ ਦੀ ਚੀਤਿ. ਪਰਾਹੁਣੇ ਵਾਂਗ

ਆਚਰਣ। ੨ ਪਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੰਜਨਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਉ.

ਪਾਹੁਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਪਾਹੁਣਾ. "ਘਰਿ ਪਾਹੁਣੀ ਬਲ

ਪਾਹੁਣੀ } ਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਰੀ ਫੁੱਤ ਮ: ੧) "ਪਾਹੁਣੇ ਮੇਰੇ

ਪਾਹੁਣ } ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ." (ਆਸਾ ਫੁੱਤ ਮ: ੫)

ਪਾਹੁਣਤਾ }

ਪਾਹੁਣਾ }

ਪਾਹੁਰ } ਸੰਗਤਾ—ਪਾਹ-ਜਲ. ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਾਹ (ਪਾਣ) ਚੜ੍ਹਾਉਣ

ਪਾਹੁਲ } ਵਾਲਾ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਲ. "ਪਾਹੁਰ

ਜਾਨ ਕ੍ਰਿਹਰਿ ਨੈ ਆਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਪੈਓ

ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ)

ਪਾਹੁਲੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਪੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ

ਇਸ ਸਬਦ ਦਾ ਅਸਲ ਮੂਲ ਪਾਦਜਲ (ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ) ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ

ਪੁਰਾਣੀ ਘਰਿਪਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਹੁਲ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ

ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.

ਪਾਕੂ. ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. ਦੇਖੋ, ਨਿਵਲ ੨। ੨ ਪਾਹੀ. ਰਾਹੀ।
੩ ਮੋਹਮਾਨ. "ਪਾਕੂ ਘਰਿ ਆਏ ਮੁਕਲਾਉ ਆਏ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)
੪ ਸਿੰਧੀ. ਬਕਸ਼ੁਆ. ਅੰਕੁੜਾ. ਪ ਉਹ ਛੋਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਕਸ਼ੁਆ
ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛੇ.

ਪਾਹੂਚਾ. ਪਹੁਚਿਆ. ਉੱਪਤਿਆ. ਅੱਪਤਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਹੁਚਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਮਤਾ. ਪਹੁੰਚ. ਰਜਾਈ. "ਕਹਿਤ ਜੇਤ ਪਾਹੂਚਾ."
(ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਪਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜ਼ਖਮ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਪੂੰ. ਰਾਧ. ਪਸ।
੨ ਸੰ. ਰਿੰਨੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਕਾਉਣਾ। ੩ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.
ਰਸੋਈ. "ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਇੱਕ ਦੈਤ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਸਾਸਨ। ੫ ਵਿ—ਮੁਰਖ.
ਦੇਖੋ, ਅਪਾਕ ਪ। ੬ ਡਾ ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕੁ ੨। ੭ ਦੋਸ
ਰਹਿਤ. ਬਿਨਾ ਕਲੰਕ। ੮ ਡਿੰਗ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ। ੯ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਹੁਤੇ ਪਾਕ ਰਸ
ਲਾਕ ਚੁਚਾਵਨ." (ਫੁਪਸੁ)

ਪਾਕਸਾਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਕ ਦੈਤ ਨੂੰ ਸਾਸਨ (ਤਾਤਨ) ਵਾਲਾ,
ਇੰਦ੍ਰ. ਪਾਕਰਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕ ੪.

ਪਾਕਸਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਪਾਕ (ਪਕਾਉਣ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ (ਘਰ).
ਪਾਕਸਾਲ } ਰਸੋਈਘਰ. ਲੰਗਰ. "ਅਪਰਸ ਕਰਤ ਪਾਕਸਾਰ."
ਪਾਕਸਾਲਾ } (ਸਾਰ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪) "ਅਤਿ ਸੂਚੀ ਤੇਰੀ
ਪਾਕਸਾਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਕਨਮਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਚਨਾ.
ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ "ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕੇ ਦੀ
ਗੋਸਟਿ.

ਪਾਕਪਟਨ. ਪਾਕਪਤਨ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ
(Montgomery) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ
ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਅਜੋਧਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੁਰ
"ਨਾਨਕਸਰ" ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖਾਸ ਪਾਕਪਟਨ ਹੈ.
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ
ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹਨ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ.

ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਚੌਰਥ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਭੇਰਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਆਲੀਸ਼ਾਨ
ਵਿਮਾਰਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤਮ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰੀਦ.

ਪਾਕਬਾਜ਼. ਡਾ ੨੫ ਵਿ—ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਮਾ. ਧਰਮਾਤਮਾ.
ਪਾਕਰ. ਸੰ. ਪਕਟੀ. ਜੰਗਲੀ ਅੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕੈਮਰੀ.

ਪਾਕਰਿਪੁ. ਪਾਕ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕਸਾਸਨ.

ਪਾਕਰੀ } ਪ੍ਰਾ. ਗੁਹਣ ਕੀਤੀ. ਪਕਤੀ. ਫਤੀ. ਫਤਿਆ.
ਪਾਕਤਿਆ } ਪਕਤਿਆ. "ਕਿਉ ਫੁਟਹਿ ਜਮ ਪਾਕਤਿਆ?"
ਪਾਕਤੀ } (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) "ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕਤੀ."
(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਕਾ. ਪਕੁ. ਪੱਕਿਆ. "ਕੋਲਾ ਪਾਕਾ ਚਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)
ਮੁਖਾ ਦੇ ਲੇਖੇ ਕੰਡੋਲੀ ਭਾਤੀ ਨਾਲ ਕੋਲਾ ਪੱਕਿਆ ਹੈ। ੨ ਪੁਖਤਕਾਰ.
ਭਾਵ—ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਵਿਦਵਾਨ. "ਪਾਕੇ ਸੇਤੀ ਖੇਲ." (ਸ.
ਕਬੀਰ) ੩ ਅੰਕੁਣੇ ਜਾਂ ਉਂਗਲ ਦਾ ਫੋਤਾ.

ਪਾਕੀ. ਪਕੁ. ਪੱਕੀ. "ਕਾਚੀ ਪਾਕੀ ਬਾਢਿ ਪਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ:
੫) ੨ ਡਾ ੬ ਸੰਗਤਾ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਸਫਾਈ.

ਪਾਕੀਜਰ. ਡਾ ੨੫ ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਨਿਰਦੋਸ਼.

ਪਾਕੀਜਗੀ. ਡਾ ੨੫ ਸੰਗਤਾ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ.

ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਕਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕ ਬਾਇ ਸਚਾ
ਪਰਵਦਿਗਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਕ ੩. "ਤਾ ਹੋਆ ਪਾਕੁ ਪਵਿਤ੍ਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਭੋਜਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਕ ੬. "ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ ਪਾਕੁ ਨਹੀ
ਸੁਤਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਪਾਕੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਹੈ।
੩ ਸੰ. ਪਾਕ (ਰਸੋਈ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਕੁ. ਲਾਂਗਰੀ.

ਪਾਕੀਪਾਕ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧ. "ਅਲਾਹ ਪਾਕੀਪਾਕ
ਹੈ." (ਤਿਲ ਕਬੀਰ)

ਪਾਖ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕ. ਤਰਫ਼. ਓਰ. "ਦੂਹੁ ਪਾਖ ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ."
(ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸਹਾਇਤਾ. ਪੱਖ. ਤਰਫ਼ਦਾਰੀ. "ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ
ਰੀਗ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾਕੇ ਪਾਖ ਸੁਆਮੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਕ
ਅਤੇ ਪੱਖ.

ਪਾਖ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕ. ਪੱਖ. ਖੰਡ. "ਨਿਕਸੁ ਰੇ ਪੰਖੀ, ਸਿਮਰੁ ਹਰਿ
ਪਾਖ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਾਖਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸਣ. ਪੱਖਰ. "ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ, ਪਾਖਣ
ਹਮ ਤਾਰਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਾਖਰ. ਬਲਹਰ ਨਿਵਾਸੀ ਝੰਡੇ ਤਖਾਣ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੂ ਸਮੇਤ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮਹਾਨ
ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

੨ ਸੰ. ਪੱਖਰ (ਸ਼ਕੁਕਾਰ). ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦਾ ਜੰਜੀਰਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ
ਤੁੱਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਹੋਵੇ. "ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ
ਪਾਖਰੇ ਨਸਕਰ ਨਖ ਅਪਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਖਰੇ. ਪੱਖਰ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨.

ਪਾਖੜ } ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨। ੨ ਉੱਠ ਦਾ ਪਲਾਣ. ਸੁਤਰ ਦੀ
ਪਾਖੜਾ } ਕਾਠੀ. ਸਿੰਧੀ—ਪਾਖੜੇ। ੩ ਪਰਸ਼ੰਧਨ. ਉਹ ਰੱਸਾ, ਜੋ
ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਰੀਂ ਬੰਧਾ ਜਾਵੇ.

ਪਾਖਾ. ਪਕ ਮੋਂ. "ਹਮ ਪਥੇ ਭਾਗਿ ਤੁਮ ਪਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਅਸੀਂ ਭੱਜਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਾਂ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਖਾ।
ਵਜਜਨ. “ਤਿਸੁ ਕੁਰੁ ਕਉ ਚੁਲਾਵਉ ਪਾਖਾ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
ਪਾਖਾਕ. ਪਾ (ਪੈਰ) ਖਾਕ (ਪੁਲਿ). ਚਰਣਰਜ. “ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾ
ਪਾਖਾਕ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਖਾਣ. ਸੰ. ਪਾਸਾਣ. ਪੀਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪੱਥਰ. ਸਿਲਾ. “ਕੀਟ
ਹਸਤਿ ਪਾਖਾਣ ਜੰਤ ਸਰਬ ਸੈ ਪੁਤਿਪਾਲ ਤੂ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,
ਪਸ ੨। ੨ ਗੰਧਕ. ਗੰਧਰਕ.

ਪਾਖਾਣਿ. ਵਿ—ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਪੱਥਰ ਦਾ। ੨ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ.
“ਪਾਖਾਣਿ ਕੀਟ ਗੁਪਤ ਹੋਇ ਰਹਿਤਾ.” (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਪਾਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਾਣ ੧. “ਜਿਉ ਪਾਖਾਣੁ ਨਾਵ ਚਤਿ ਤਰੈ.”
(ਰੁਖਮਨੀ) ੨ ਪਾਸਾਣਦੁ. ਪਾਸਾਣ ਜੇਹੀ ਕਠੋਰਤਾ. “ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ
ਪਾਖਾਣੁ ਹਰਿਓ ਮਨ ਮੂਰਾ.” (ਸੈਤ ਮ: ੪) ਮਨ ਦੀ ਜਤਨਤਾ ਮਿਟ
ਗਈ. ਸਖਤੀ ਹਟਕੇ ਨਰਮੀ ਆ ਗਈ.

ਪਾਖਾਨ, ਪਾਸਾਣ. ਪੱਥਰ. “ਪਾਖਾਨ ਕਾਇਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ.”
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਖਾਨਾ.

ਪਾਖਿਆ. ਪਕ (ਫਰਫਦਾਰੀ) ਦੁਆ. ਪੱਖ ਨਾਲ. “ਨਾਨਕ ਭਏ
ਨਿਹਾਲ ਪੂਰੁ ਕੀ ਪਾਖਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਪਾਖੀ. ਪਕ ਮੈਂ. ਪੱਖ ਵਿੱਚ. “ਸੰਤ ਪਰੇ ਕੋਥਿਓ ਕੀ ਪਾਖੀ.” (ਸਾਰ
ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਖੀ. ਫੋਟਾ ਪੱਖਾ.

ਪਾਖੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖ ੨.

ਪਾਖੰਡ. ਸੰ. ਪਾਥਾਣ-ਪਾਸੰਡ. ਸੰਗਤ—ਪਾ (ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਦਾ) ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. ਦੁਰਾਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਜੋ
ਖੰਡਨ ਕਰੇ. ਸਤਸਧਰਮ ਦਾ ਤਜਾਬੀ। ੨ ਝੂਠਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚਣ
ਵਾਲਾ। ੩ ਦਿਖਾਵਾ. ਦੰਡ. “ਪਾਖੰਡ ਕੀਨੇ ਜੋਝੁ ਨ ਪਾਈਐ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪਾਖੰਡਕਰਮ } ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਰੂ ਕਰਮ. ਸ਼ੁੱਧ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਆਡੰਬਰ.
ਪਾਖੰਡਧਰਮ } “ਪਾਖੰਡਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਸਿਉ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਾਖੰਡ.

ਪਾਖੰਡਿ. ਪਖੰਡ ਤੋਂ. ਪਾਖੰਡ ਕਰਕੇ. “ਪਾਖੰਡਿ ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਫੋਤਈ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਪਾਖੰਡੀ. ਸੰ. ਪਾਥਾਫਿਨ੍. ਵਿ—ਜੋ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਖੰਡਨ
ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਧਰਮੀ। ੩ ਸਤਸਧਰਮ ਦਾ ਤਜਾਬੀ.
ਝੂਠਾ ਮਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਪਾਖੰਡੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ
ਪਾਖੰਡੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਣਾ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਾਖੰਡਣ. ਵਿ—ਪਕ (ਪੱਖਾ) ਦਾ. “ਪਾਖੰਡਣ ਬਾਜ ਬਜਾਇਲਾ.”
(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੱਖਾਂ (ਖੰਡਾਂ) ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ। ੨ ਪਕ
(ਪਹਰ) ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਯਜਨ.

ਪਾਗ. ਸੰਗਤ—ਪੱਗ. ਪਕਤੀ. ਦਸੂਚ. “ਜਿਹਿ ਸਿਰਿ ਰਚਿ ਰਚਿ

ਭਾਂਧਤ ਪਾਗ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਗਣਾ.

ਪਾਗਉ. ਲਪੇਟੋ. ਮਿਲਾਓ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ. “ਲੋਕਨ ਕੀਆ
ਵਡਿਆਈਆ ਬੈਸੰਤਰਿ ਪਾਗਉ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟੋ.
ਪਾਗਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਕ ਕਰਨਾ. ਪਕਾਉਣਾ। ੨ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਣਾ।
ਪਾਗਨਾ } ੩ ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਵਿਸਥ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ. “ਹਰਿ ਕੇ
ਰਸ ਪਾਗੇ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਪਾਂਕਰਾ. ਪੰਗੁ. ਪਿੰਗਲਾ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ.

ਪਾਗਲ. ਪ੍ਰਾ. ਵਿ—ਸਿਰਤਾ. ਵਿਕਿਪਤ. ਬਾਵਲਾ. ਵਿਸ਼ੁਕੋਲ ਵਿੱਚ
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਕੇ ਅਰਥ ਬੀਤਾ ਹੈ—ਪਾ ਰਕਟੰ
ਤਸਮਾਤੁ ਯਨਤਿ. ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਆਪਣੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ
ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਾ-ਭ-ਗਿਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ
ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ.

ਪਾਂਗਲੁ. ਸੰਗਤ—ਪੰਡਵਾਲ. ਚੰਬੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪਾਂਗੀ ਫਿਲਾਫ਼ੇ ਦੇ
ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਨਾਂਗਲੁ.

ਪਾਗਾ. ਪਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ ੩. “ਅਮਿਅ ਸਰੋਵਰਿ ਪਾਗਾ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਫਾ ਮ੍ਰਿ ਪਾਗਾਹ. ਸੰਗਤ—ਪਗਡੰਡੀ। ੩ ਅਸਤਬਲ.
ਅਸੁਬਾਲਾ. “ਜਨ ਕੇ ਅਸੁ ਅਸੁ ਇਕ ਜਾਯੋ. ਸੋ ਪਾਗਾ ਰਾਜਾ ਕੇ
ਆਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੨) ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਨੇ ਇੱਕ ਘੋੜਾ ਪੈਦਾ
ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਆਇਆ। ੪ ਪਾਯਗਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ,
ਪਾਇਗਾਹ.

ਪਾਗਿਓ. ਲਪੇਟਿਆ. ਮਗਨ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ। ੨ ਪਗੋਂ ਪੈ.
ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ. “ਮਸਤਕ ਭਾਰਿ ਕੁਰਪਾਗਿਓ.” (ਗਉ ਮ: ੫)
ਪਾਗੀ. ਲਪੇਟੀ. ਮਗਨ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ। ੨ ਪੈਰਾਂ ਦੀ. ਪਗੋਂ
ਕੀ. “ਰੇਨ ਨਾਨਕ ਜਨਪਾਗੀ.” (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ.
ਪਗੀ. “ਮਸਤਕ ਆਨਿਧਰਿਓ ਪੁਭਪਾਗੀ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪਾਗੇ. ਲਪੇਟੇ. ਢਕੇ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਨਾ.
“ਰਹਿਨ ਨ ਪਾਵਉ ਬਿਨੁ ਪਗ ਪਾਗੇ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਪਗੋਂ
ਮੈਂ. ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ. “ਸਗਲ ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭਪਾਗੇ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਗੋਂ } ਦੇਖੋ, ਪਾਗਉ ਅਤੇ ਪਾਗਨਾ.

ਪਾਂਚ. ਸੰ. ਧਤ੍ਰਚ—ਪੱਚ. ਵਿ—ਚਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕ. ਪੰਜ.
“ਪਾਂਚ ਤਰੁ ਕੇ ਤਨੁ ਰਚਿਓ.” (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਚ.
ਪੈਂਚ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਚੋਤਰਾ। ੩ ਪੰਨਾ. ਨਗੀਨਾ. “ਪਾਂਚ
ਕਾਂਚ ਨਹਿ ਹੋਇ.” (ਵਿੰਦ) ਕੱਚ ਪੰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੪ ਪਾਜ.
ਮੁਲੀਮਾ. “ਰਾਖਤ ਸਾਚ ਪਾਂਚ ਉਘਰਾਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਪੰਜ ਸੰਖਤਾ
ਪਾਂਚ, ਪੰਚ, ਪੰਜ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ
ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ
ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਜੁੜੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ “ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਰ” - “ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ” - “ਪੰਚ
ਸ਼ਬਿਕ” ਆਦਿ.

ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ.

ਪਾਚਉ. ਪਾਂਚਉ. ਪੰਜੇ. ਪਾਂਚੇ. "ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਘੀ, ਖੰਡ, ਸ਼ਹਦ। ੨ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ—ਭਫੜ, ਭੋਜੜ, ਲੋਹੜ, ਪੇਧ ਅਤੇ ਚੋਸੜ। ੩ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ. ਪਾਂਚੋਂ ਕੋ. ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ. "ਪਾਚਉ ਮੁਸਿ ਮੁਸਲਾ ਬਿਛਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ੧ ਅਤੇ ੨ ਤਥਾ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ. ਪੰਜ ਲੜਕੇ. ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ. "ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ ਜਾਰਿਕੈ ਰਹੈ ਰਾਮਲਿਵ ਨਾਭਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਂਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ੧ ਅਤੇ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਂਚ ਸਸਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਸਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ. ਗੁਰੁਸੇਭਾ
ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ } ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ
ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਮਾਰੇ ਸਮਸ਼ੇਰਨ ਕੇ ਲੋਥਨ ਪੈ ਲੋਥ ਭਾਰੀ
ਤੀਰਨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਕਹੂੰ ਧੀਰਜ ਨ ਧਰਹੀਂ,
ਮਾਰੇ ਬੰਦੂਕਨ ਕੇ ਦੀਨੇ ਅਸਵਾਰ ਭਾਰ
ਨੇਜਨ ਕੇ ਮਾਰੇ ਨਰ ਧਰਨੀ ਪੈ ਪਰਹੀਂ,
ਮਾਰੇ ਜਮਧਾਰਨ ਕੇ ਜੀਵਨ ਕੇ ਨਾਹਿ ਮੂਲ
ਬਾਂਧੇ ਹਥਿਆਰ ਪਾਂਚ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਲਰਹੀਂ. x x

ਅਰਥਾਤ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਤੀਰਕਮਾਨ, ਬੰਦੂਕ, ਨੇਜਾ ਅਤੇ ਕਟਾਰ.

ਪਾਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਕਾਉਣ (ਪਚ-ਪਾਕ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ, ਰਸੋਈਆ, ਲਾਂਗਰੀ। ੨ ਹਜ਼ਮੇ ਦਾ ਬੂਰਨ. ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਪਚਾ ਦੇਵੇ.

ਪਾਂਚਚੌਤਰਾ. ਪੰਚਾਯਤ (ਪੈਂਚਾਂ) ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ. ਉਹ ਚੌਤਰਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਚੌਧਰੀ ਬੈਠਣ. "ਪਾਂਚਚੌਤਰੇ ਫੋਰ ਚੌਧਰੀ ਆਇਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬)

ਪਾਂਚਜਨ } ਸੰਗਤਾ—ਪੰਚਜਨ ਦੈਤਜ ਦਾ ਸ਼ੀਖ (ਯਾਤ੍ਰਯਾਤ੍ਰਾ).
ਪਾਂਚਜਨਜ } ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਂਦੀਪਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੰਚਜਨ ਦੈਤ ਫੜਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ. ਸਾਂਦੀਪਨ ਨੇ ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਪਿਸ ਮੰਗਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਪੰਚਜਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੀਖ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ ਲੈ ਆਂਦਾ. ਇਹ ਸ਼ੀਖ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੨੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੀਖ ਪੰਚਜਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਪੰਚਜਨ ਦਾ ਕਰੰਗ ਹੈ.

ਪਾਚਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਨ। ੨ ਸੰ. ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਕਾਉਣਾ। ੩ ਅੰਨ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਖੱਟਾ ਰਸ। ੫ ਅਗਨਿ.

ਪਾਂਚ ਨਾਰਦ. ਪੰਜ ਗਣਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਜੋ ਨਾਰਦ ਵਾਂਗ ਚੈਨ ਨਾਲ

ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ. ਮਹਾ ਚੰਚਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਰਦ. "ਪਾਂਚਨਾਰਦ ਕੈ ਸੰਗਿ ਬਿਧਿਵਾਰਿ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਪੰਜ ਗਣਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਨਾਲ ਵਿਧੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਪਾਚਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣ. ਤਾਣੀ ਦੇ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਾਢਾ. "ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਆਦਮੀ ਦੀ ਮੁਰਾਬ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਚਨ

ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪਚੀਸ.

ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ. ਪੰਜ ਪਲੀਤਹ (ਫਤੀਲਹ). ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਤਤਕਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ. "ਪਾਂਚ ਪਲੀਤਹ ਕਉ ਪਰਬੋਧੈ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਪਲੀਦ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪਾਂਚ ਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਬਾਣ.

ਪਾਂਚ ਭੌਤਿਕ. ਧਾਤ੍ਰਥ ਭੌਤਿਕ. ਵਿ—ਪੰਜ ਭੂਤਾਂ (ਤੱਤਾਂ) ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ.

ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪਾਂਚ ਮਿਰਗ ਬੋਧੇ ਸਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਾਨੀ ੬.

ਪਾਂਚਯਾਰੀ. ਪੰਜ ਪੜਾਇਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਪੰਜ ਪੜਾਇਆਂ ਦੀ ਛਮੇਟੀ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ ਭੋਗਧਾਰੀ ਬੀਰ
ਫਤ੍ਹੀਕੌਮ ਸਾਰੀ ਕੀਨ ਬਾਸੀ ਜਾਨਦੀਨੀ ਹੈ,
ਬਾਂਕਰੋ ਡਬੀਲੇ ਪੜਾਏ ਤੀਸਰੇ ਜਜਾਯੋ ਪੰਚ
ਰਾਹ ਦੇਉ ਰੰਦਕੇ ਮੁਯਾਦ ਨੂਤ ਦੀਨੀ ਹੈ,
ਚਿਰੀ ਤੋਂ ਚਿਰਾਏ ਬਾਜ ਕੀਰੀ ਤੋਂ ਭਗਾਏ ਫੀਲ
ਮੀਰੀ ਐ ਫਕੀਰੀ ਪੀਰੀ ਤੀਨੋਂ ਧਾਰਲੀਨੀ ਹੈ,
ਅਨਾਥਾਰੀ ਸ਼ਾਹਨ ਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਨੀ ਗਾਰ
ਚਾਰਧਾਰੀ ਹੂੰ ਤੋਂ ਬਚ ਪਾਂਚਧਾਰੀ ਕੀਨੀ ਹੈ.

(ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਪਾਂਚਲਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ਲਰਿਕਾ.

ਪਾਂਚੜ. ਵਿ—ਪਚਾਉ. ਗਤੱਪੂ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ. "ਪੰਮਾ ਪਾਂਚੜ ਲਖੜੇ ਪੁਬੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)

ਪਾਂਚਾ. ਪੰਜ ਦਾ ਅੰਗ। ੨ ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪਾਂਚਾਧੇ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬਾਹਰੀ, ਪਾਂਚਾਧਿਆਂ, ਖੇਖਰਾਇਣ." (ਭਾਫੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਚਾਧਾ.

ਪਾਂਚਾਮਰ. ਪਾਂਚਜਨਜ ਸ਼ੀਖ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਜ. "ਪਾਂਚਾਮਰ ਲੈ ਨਾਦ ਅਧਿਕ ਕਿਯ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਾਂਚਾਲ. ਵਿ—ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਲ। ੨ ਤਖਾਣ, ਜੁਲਾਹਾ, ਨਾਈ, ਧੋਬੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ.

ਪਾਂਚਾਲੀ. ਵਿ—ਪਾਂਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁੱਡੀ. ਕਪੜੇ ਦੀ ਪੁਰਲੀ। ੩ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁੱਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਲ ਅਤੇ ਪੰਚਾਲੀ। ੪ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਪਾਢੇ. ਪਚੇ. ਚਿੱਝੇ. ਪੱਕੇ. ੨ ਮਿਟੇ, ਨਾਥ ਰੋਏ. "ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਮਰਿ ਮਰਿ ਪਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪਾਢੇ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੱਚਮੀ ਤਿਥਿ. "ਪਾਢੇ ਪੱਚ ਤਤ ਬਿਸਬਾਰ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਪਾਢ. ਸੰਗਤਾ—ਪਛ. ਪੱਖ. ੨ ਪਿੰਡਾ. ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. ੩ ਵਿ—ਪਿਛਲਾ. ਪਿਛਲੀ. "ਗਈ ਵਯ ਪਾਢ ਅਕਾਰਬ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੱਛ ੬.

ਪਾਢਲ } ਵਿ—ਪਿਛਲਾ.
ਪਾਢਲਾ }

ਪਾਢਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ੨ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਪੱਛਾ ੩ ਵਿ—ਪਾਢਤ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਢਾ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ੨ ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. "ਕਹਿ ਇਮ ਗਮਲੇ ਪਾਢਾ ਦੀਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਪਾਢਾਰ. ਪਾਖਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾ ਅਤੇ ਫਾਰ.

ਪਾਢਾਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਭਾਯਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਾ ੨ ਛਾਉਂ. ਸਾਧਾ. ੩ ਵਿ—ਪਿਛਲੰਗੁ. ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ੪ ਪਿਛਲਾ.

ਪਾਢੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਛ. ਪਿੱਛੇ. "ਸਰਣਿ ਪੁਤ੍ਰ ਤਿਸੁ ਪਾਢੇ ਪਈਆ."
ਪਾਢੇ } (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਅਗਲੇ ਮੁਏ ਸਿ ਪਾਢੇ ਪਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕੁਤ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਆਕੈ ੩.

ਪਾਢੈ. ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ. "ਪਾਢੈ ਬਰੋਤਿ ਅਕੁਟੀਵਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਜ, ਸੰਗਤਾ—ਟਾਂਕਾ. ਕੱਠਾ ੨ ਮੁਲੰਮਾ. ੩ ਭਾਵ—ਪਾਖੰਡ. ਦੰਡਾ. ੪ ਝੂਠ. "ਕਿਧੋਂ ਹਰਖ ਹਿਤ ਪਾਜ ਚੁਢਾਰੇ." (ਨਾਪੁ) ੫ ਪੋਲ. ਭੋਤ.

"ਤਬ ਜਾਨਹੁਗੇ, ਜਬ ਊਘਰੈਗੇ ਪਾਜ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪਾਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗੱਠ ਲਾਉਣਾ. ਛਿਦ੍ਰ (ਛੋਕ) ਬੰਦ ਕਰਨਾ. ੨ ਲਪੇਟਣਾ. ਪਾਗਣਾ.

ਪਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਜਾ.

ਪਾਜਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਜਾਮਾ.

ਪਾਜਿਆ. ਕੱਠ ਲਾਇਆ. ੨ ਗਿਲਟ ਕੀਤਾ. ੩ ਲੇਪਨ ਕੀਤਾ.

"ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਪਾਜੀ. ਵਿ—ਪਾਜ ਵਾਲਾ. ਮੁਲੰਮਾ. "ਪਾਜੀ ਕੇ ਅਪਾਜੀ ਲਖ ਤਸੋਂ ਵਿਰਮਾਯੇ ਹੈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਾ ੭੩ ਕਮੀਨਾ. ਨੀਚ. ਪਾਮਰ.

ਪਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜ. "ਖੇਟਾ ਪਾਜੁ ਖੁਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

"ਮੁਲੰਮਾ ਪਾਜੁ ਲਹਿਜਾਇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਪਾਜੇ. ਦਿਖਾਵੇ. ਉੱਪਰਲੇ ਆਰੰਥਰ. "ਲਸਕਰ ਨੇਥ ਖਵਾਸੀ ਪਾਜੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਾਗੇ. ਮਗਨ ਹੋਏ. "ਮਾਇਆ ਮੇਰ ਪਾਜੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੨)

ਪਾਜੇਬ. ਡਾ. ساجه سگتਾ—ਪੈਰ ਨੂੰ ਜੋਬ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਝੂਸਣ. ਨੁਪੁਰ. ਥਾਂਕ.

ਪਾਟ ਅਬਵਾ ਪਾਟ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਸਤੁ. ਪਟ. ਕਨਾਤ. ਪਤਦਾ.

"ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨੁ ਪਾਟ ਬੀਰ ਖੋਏ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੱਟ. ਰੇਸ਼ਮ.

"ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਬਿਰਬਿਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਪਟ. ਕਪੜਾ.

"ਪਾਟ ਕੇ ਪਾਟ ਧਰੇ ਪਿਯਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਤਖਤਾ. ਕਿਵਾੜ.

ਪਟਾ. ੫ ਪਤਦਾ. ੬ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. "ਰਾਜ ਪਾਟ ਦਸਰਬ ਕੇ ਦਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਪੱਤਨ. ਨਗਰ. ਪੱਟਨ. "ਮਾਨੈ ਹਾਟੁ ਮਾਨੈ ਪਾਟੁ." (ਪ੍ਰਤਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨ ਹੀ. ਅਬਵਾ—ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ

ਬਾਜ਼ਾਰ. ੮ ਪੱਟ. ਚੁਰੂ. ਰਾਨ. "ਪਾਟ ਬਨੇ ਕਦਲੀਦਲ ਦੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੯ ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ ਅਤੇ ਪਾਟਿ. ੧੦ ਪੇਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ

ਬੁਣੇ ਤੰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵਾ. ੧੧ ਸੌ. ਵਿੱਥਾ. ੧੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋਹਾਂ

ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ.

ਪਾਟਸ. ਦੇਖੋ, ਪੱਟਿਸ.

ਪਾਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਟ. ਨਾਚਾਕੀ. ਵਿਰੋਧ. ਪਾਟ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪਾਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫਟਣਾ. ਤੋਤ ਖਾਣੀ. ਅਲਗ ਹੋਣਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ.

ਪਾਟਨ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਟਣਾ. ਭਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਿ. ੨ ਪੱਤਨ. ਨਗਰ.

"ਪਾਟਨ ਤੇ ਚੁੰਜਰ ਭਲਾ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੌ. ਚੀਰਨਾ. ਪਾਤਨਾ.

੪ ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ.

ਪਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫਟਣਾ. ੨ ਅੱਟਣਾ. ਭਰਨਾ. ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਨੂੰ ਭਰਕੇ ਸਮ

ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਿ. ੩ ਮਿਤ੍ਰਭਾਵ ਤਤਾਰਕੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣਾ.

ਪਾਟਨਾਰਾ. ਪੱਟ ਦਾ ਨਾਲਾ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਇਜਾਰਬੰਦ.

ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੱਟ ਦੇ ਵਸਤੂ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਛੋਰੇ, ਨਾਲੇ, ਫੀਤੇ

ਆਂਦ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਹੰਢਾਵਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੂਤ ਆਦਿ ਦੇ ਪਟ (ਵਸਤੂ) ਅਤੇ ਪੱਟ (ਰੇਸ਼ਮ) ਦੇ

ਕਪੜੇ.

ਪਾਟਲ. ਸੌ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਚੰਕ. ਕੁਲਾਬੀ ਚੰਕਾ.

੨ ਕਾਮਧੁਤੀ ਨਾਮ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੋਲ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਫਲੇ

ਰੁਹਾ. ਕੁੰਭੀ. ਪਾਡਲ. *Bigonia Suaveolens*. ਇਸ ਦੀ

ਛਿੱਲ ਦਾ ਕਾਕੂ ਮਰੋਤ, ਖੰਘ, ਅਤੇ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ੩ ਧਾਨਾਂ

ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦੀ ਹੈ.

ਪਾਟਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੋਨੇ ਦਾ ਵਡਾ ਪਾਸਾ, ਜੋ ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ. ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਲੇ ਦਾ ਸੁੱਧ ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. *Stereospermum*

Suaveolens.

ਪਾਟਲਿ. ਸੌ. ਕੁਲਾਬ.

ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ. ਪਟਨਾ ਨਗਰ. ਪੁਰਾਣਾ ਪਾਟਲਿਪੁਤ੍ਰ ਵਰਤਮਾਨ ਪਟਨੇ

ਤੋਂ ਢਾਈ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਕੁਮੁਰਾਰ

ਕੁਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ.

ਪਾਟਵ } ਸੌ. ਸੰਗਤਾ—ਪਟੁਤਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਬੁੱਧਿ ਦੀ ਤੀਕਣਤਾ.

ਪਾਟਵਤਾ } ੨ ਅਰੋਗਤਾ. ਤਨਦੁਰਸਤੀ.

ਪਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟ ੧੨. "ਚਤੁਰ ਕੇਸ ਪਾਟਾ ਤਿਸ ਨਦ ਕੇ." (ਗੁਪਤ)

ਪਾਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅੱਟਕੇ. ਭਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਨਾ ੨. "ਪਾਟਿ

ਬਾਰਿਧਿਰਾਜਕਉ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਪਾਟਕੇ. ਫਟਕੇ.
 ਪਾਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਟੀ. ਤਖਤੀ. "ਲੈ ਪਾਟੀ ਪਾਏ ਕੈ ਆਇਆ." (ਭੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਹੀ. "ਪਾਟੀ ਚੋਟ ਗੋਡ ਪਰ ਲਾਗੀ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਫਟੀ. ਦੇਖੇ, ਪਾਟਨਾ.
 ਪਾਟੂ. ਪੱਟ. ਰੋਸਮ. ਦੇਖੇ, ਪਾਟ ੨. "ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ×××ਪਾਟੂ ਲਗਾ ਅਧਿਕਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)
 ਪਾਟੂ. ਵਿ—ਰੋਸਮੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੋਸਮੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਵਸਤੂ। ੩ ਦੇਖੇ, ਪੱਟੂ ੧.
 ਪਾਟੰਬਰ. ਪਟ-ਅੰਬਰ. ਦੇਖੇ, ਪਟੰਬਰ.
 ਪਾਠ ਅਥਵਾ ਪਾਠੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਠਨ.
 "ਬੇਦ ਪਾਠ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)। ੨ ਸਥਾਨ. ਸੰਥਾ. "ਪਾਠ ਪਤਿਓਂ ਅਰੁ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰਿਓ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੁਸ਼ੁਕ ਦਾ ਭਾਗ. ਅਧਯਾਯ। ੪ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ੁਕ ਅਥਵਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਿਤੜ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪਾਠੁ ਪੜੈ ਨ ਬੁਝਹੀ." (ਸੁੀ ਮ: ੪)
 ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਠ (ਪੜ੍ਹਨ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ. ਮਦਰਸਾ. ਸਕੂਲ. (School)
 ਪਾਠਕ. ਸੰ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਚਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਠੀਆ। ੨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਉਸਤਾਦ. ਅਧਯਾਪਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
 "ਪਾਠਕ ਨਾਮ ਤਿਲੋਕਾ." (ਗੁਪਤ)
 ਪਾਠਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ.
 ਪਾਠਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਸ਼ੁ ਜਵਾਨ. ਪੱਠਾ. "ਪਾਠੇ ਤਰੁਨ ਪਖਰਿਯਾ ਪਰਖੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)
 ਪਾਠਾਂਤਰ. ਸੰ. ਹੋਰ ਪਾਠ. ਤਿੰਨ ਪਾਠ. ਪਾਠ ਦਾ ਭੇਦ.
 ਪਾਠਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਅਧਯਾਪਿਕਾ.
 ਪਾਠੀ } ਸੰ. ਧਾਰਿਨ. ਵਿ—ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰੀ
 ਪਾਠੀਆ } ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪਾਠੀਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ. ਬੋਆਲ ਮੱਛੀ. Boalis.
 ਪਾਠੂ. ਦੇਖੇ, ਪਾਠ.
 ਪਾਠੰਗਾ. ਪਾਠ-ਅੰਗ. ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ. ਪਾਠ ਦਾ ਉੱਦੇਸ਼.
 "ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਪਾਠੰਗਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
 ਪਾਠਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗਜ. ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਇਕ.
 ਪਾਠਲ. ਦੇਖੇ, ਪਾਟਲ.
 ਪਾਠਲ ਸਾਹਿਬ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਸ਼ਹਿਰ ਮੰਡੀ) ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਰਵਾਲਸਰ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ "ਮੰਡੀ" ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਆਇਆ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਪਾਠਲ (ਪਾਟਲ) ਬਿਰਛ ਪਾਸ ਭੇਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ. ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੮੫) ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਸਰਦਾਰ ਨਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਜੋ ਇਸੀ ਰਿਆਸਤ (ਮੰਡੀ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਲੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ:—

(੧) ਬੰਦੂਕ ਤੋਤੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕੁੱਝੇ ਸਮੇਤ ੭ ਫੁਟ ੪ ਇੰਚ ਹੈ.

(੨) ਸਣ ਦੀ ਸੁਤਲੀ ਦਾ ਉਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਲੰਘ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੬ ਫੁਟ ੨ ਇੰਚ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੩ ਫੁਟ ੧੦ ਇੰਚ, ਉੱਚਾਈ ੨ ਫੁਟ ਹੈ.

(੩) ਰਬਾਬ, ਜੋ ੪ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਹੈ.

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਹਰਕਰਨਦਾਸ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੇਜੋਂ ਦੁਆਬਾ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ੮੦— ੮੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਪਾਂਡਵ. ਪਾਂਡੂ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵੰਸ਼, ਪਾਂਡੂ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਹੈ:— ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਖਈ ਰੋਗ ਨਾਲ ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ. ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਤਿਨਾ ਔਲਾਦ ਵਿਧਵਾ ਰਹਿ ਗਈਆਂ. ਇਸ ਪਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀ ਮਾਂ ਸਤ੍ਰਜਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਸ ਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ (ਜੋ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਾਸਰ ਰਿਖੀ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦੁਆਰਾ ਸਤ੍ਰਜਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ). ਵਾਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੋਗ ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਬਿਕਾ ਨੇ ਵਾਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੀਥ ਲਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਿਤ੍ਰਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਦਾ ਮਾਰੇ ਡਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਪਾਂਡੂ (ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ) ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਅੰਨ੍ਹਾ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਾਂਡੂ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ. ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਪਾਂਡੂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੁੰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਦ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਂਡੂ ਨੇ ਕਿਸੇਂਦਯ ਰਿਖੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਪਾਂਡੂ ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗ ਕਰੇਗਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ.

ਸੁਾਪ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਜਾਣਿਆ, ਪਰ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਵੰਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇਗੀ, ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲੱਗੀ. ਪਤੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਦੇਖਕੇ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥ ਰਖਦੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਗਤਾ ਨਾਲ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਯੁਪਿਸ਼ੁਰ, ਪੋਣ ਤੋਂ ਭੀਮ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਆਪਣੀ ਸੋਕਣ ਮਾਦ੍ਰੀ ਲਈ ਅਸ਼ਿਨੀਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਾ ਸੌਂਦੇ, 'ਦੇਖੇ, ਨਿਯੋਗ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਇਹ ਪੰਜੇ, ਪਾਂਡੂ ਦੇ ਖੇਤ੍ਰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਂਡਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਕੀਤੇ। ਭਾਵੇਂ ਪਾਂਡਵ ਭੀ ਕੁਰੂਵੰਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਰਵ ਸਨ, ਪਰ ਪਾਂਡੂ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੋਂ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਾਖ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕੋਰਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਹੀ। ਕੋਰਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਯਸ੍ਥਿਨਾਪੁਰ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ (ਦਿੱਲੀ) ਸੀ। “ਰੇਵਹਿ ਪਾਂਡਵ ਭਏ ਮਜੁਰ। ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਜ਼ੂਰਿ।” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਰੂਪਾ ਖੇਡਣ ਪੁਰ ਰਾਜ ਖੇਲੇ ਵਿਰਾਟਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਪਾਂਡਵ ਰੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ੨ ਜੇਹਲਮ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼। (੩) ਪੰਜ ਸੰਖਯਾ ਲੇਖਕ ਲਬਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਂਡਵ ਪੰਜ ਸਨ, ਦੇਖੋ, ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ, ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਥ।

ਪਾਂਡਵ ਨਗਰ } ਦਿੱਲੀ।
ਪਾਂਡਵ ਪੁਰੀ }

ਪਾਂਡਾ } ਪੰਡਿਤ, ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ, ਪੰਡਾ, ਪੁਜਾਰੀ। “ਸੁਟਿ ਪਾਂਡੇ!
ਪਾਂਡਾ } ਕਿਆ ਲਿਖਹੁ ਜੰਜਾਲਾ।” (ਚੰਦਕਾਵਰ)

ਪਾਂਡਿਤੜ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਡਿਤਾਈ, ਪੰਡਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਵਿਦ੍ਵੱਤਾ।
ਪਾਂਡੀ, ਸੰਗਤ—ਪੰਡ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਬੋਝਾ ਚੋਟ ਵਾਲਾ ਮਜ਼ੂਰ।

ਪਾਂਡੂ, ਸੰਗਤ—ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ।
੨ ਪਾਂਡੂ ਰੰਗ ਦੀ ਚਿਕਣੀ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੋਚਾ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਂਡਵ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ। ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ। ੪ ਚਿੱਟਾ ਹਾਥੀ। ੫ ਇੱਕ ਰੋਗ। ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ ਅਤੇ ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ।

ਪਾਂਡੂਰ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਫੇਦੀ ਮਿਲਿਆ ਪੀਲਾ ਰੰਗ। ੨ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ। ੩ ਖੜੀਆਂ ਮਿੱਟੀ। ੪ ਚਿੱਟਾ ਕੋੜ੍ਹ, ਫੁਲਬਹਿਰੀ।

ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ, ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ। “ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪਾਂਡੂ, ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡੂ। ੨ ਭਿੰਗ, ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਈਸ।

ਪਾਂਡੋ, ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡਵ। “ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਦੇਖਦੇ।” (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡੂ ੨।

ਪਾਂਡਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਂਡੂ। “ਪਾਂਡੇ ਘੋਰ ਘੋਰ ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਂਣ, ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਬੁਣਨ ਸਮੇਂ ਲਾਇਆ ਮਾਵਾ। ੨ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਥੁੜਾਕੇ ਕਰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਨ ੮। “ਕਰਤੈ ਮੱਦ ਪਾਂਣਿ।” (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਆਬ, ਚਮਕ। “ਸੱਚ ਪਾਣ ਸੱਚ ਮਾਨ ਮਹੱਤਾ।” (ਭਾਗੁ) ੫ ਪਾਨ, ਪਾਣੀ, ਜਲ। “ਤਿਹ ਪਾਣ ਪਿਆਇ।” (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਣੂ ੨। ੭ ਸੰ. ਵਪਾਰ, ਲੈਣ ਦੇਣ। ੮ ਦਾਉ, ਬਾਜੀ। ੯ ਪ੍ਰਸੰਸਾ, ਤਅਜ਼ੀਫ਼।

ਪਾਣਪ, ਦੇਖੋ, ਪਾਨਪ ਅਤੇ ਪਾਨਿਪ।

ਦੇਖੋ, ਬੁਰਵੰਸ਼।

ਪਾਣਾ, ਸੰਗਤ—ਖਲ ਜੌਂ ਦਾ ਆਟਾ ਆਦਿ ਮਿਲਾਕੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੀਣ ਯੋਗਤ ਬਣਾਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਪਨਹੀ, ਜੁੱਤੀ। “ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ।” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ।

ਪਾਣਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੱਥ, ਕਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ, ਸਰਵਖੁਦ, ਆਪ। “ਜੇ ਤੂ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ ਤਾਰੂ ਪੁਣੁ।” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਖੁਦ ਤਾਰੂ ਹੈਂ, ਤਾਂਭੀ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛ, ਅਥਵਾ ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਾਰੂ ਹੈਂ, ਤਦ ਭੀ ਪੁੱਛ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਣੀ।

ਪਾਣਿਗਤ, ਵਿ—ਹੱਥ ਆਇਆ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ।

ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ, ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਆਹ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਨਾ।

ਪਾਣਿਨਿ, ਪਾਣਿਨੀ ਮੁਨੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਸਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰਯ ਅਸ਼੍ਵਯਾਯੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸਲਾਹ (ਸਲਾਹੂਰ) ਪਿੱਛ ਵਿੱਚ ਦਾਕੀ ਦੇ ਉਦਠੋਂ ਜਨਮਿਆ। ਇਹ ਦੇਵਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ, ਪਾਣਿਨਿ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ B.C. ੪੦੦ ਅਤੇ ੩੦੦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪਾਣਿਨੀਯ, ਪਾਣਿਨਿ ਦਾ ਚੇਨਾ। ੨ ਪਾਣਿਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਵਾਕਕਰਣ।

ਪਾਣਿਪ, ਆਬ, ਸ਼ੇਭਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਨਿਪ। “ਪਾਣਿਪ ਹਿੰਦਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਬਰਬੀਰ ਧਰੈਂ ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਣੁ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਣੀ, ਸੰ. ਪਾਨੀਯ, ਸੰਗਤ—ਜਲ। “ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਲੀਕ ਜਿਉ।” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿ। ੩ ਦੂਜੇ ਲਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਂਦਾ ਹੈ—ਹੱਥ ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ, ਜਿਵੇਂ—“ਨਮੇ ਮਥਤਈ ਸੁਲਣੀ ਖਤਾਡ ਪਾਣੀ।” (ਚੰਡੀ ੨)

ਪਾਣੀਹਾਰ } ਪਾਣੀ ਚੋਟ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਹਾਰ। “ਮੇਘਮਾਲਾ ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ } ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾਣੀ ਬਿਨਾ ਡੁੱਬਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਅਕਾਰਣ ਫੁੱਖ ਪਾਉਣਾ, “ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਹੀ, ਭੁਬਿਮੂਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਪਾਣੀਲਾਗ, ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਲਾਗ।

ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਸਿਰ ਉੱਪਰਦੀਂ ਪਾਣੀ ਫੇਰਕੇ ਪੀਣਾ, ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਪਜਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਪਦਾ ਨੂੰ ਆਪ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, “ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ।” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਮਾਤਨ ਵਾਰ ਪਿਯੋ ਜਲ ਪਾਨੰ।” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਘੋਲ ਘੁਮਾਉਣਾ।

ਪਾਣੁ, ਦੇਖੋ, ਪਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈਣਾ। “ਨਾ ਹਉ, ਨਾ ਮੈ ਜੁਨੀ ਪਾਣੁ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) “ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਪਾਤ, ਸੰਗਤ—ਪਤ੍ਰ, ਪੌਤਾ, “ਜੈਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ।” (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਇਹ ੨੮੮੬ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ, ਸਾਰੇ ਵਸਕਰਣ ਗੁੰਝਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ਇਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਘੁਸਿੰਘਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੈਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਖੋਕ ਅਤੇ ਪਿੱਛ ਦੇ ਕਾਰਣ ਲਾਨਾਤੁਰੀਯ ਹੈ

੨ ਪੰਖ. ਪਕ. "ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)
੩ ਪਾਵਤ (ਪਾਉਂਦਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਤੈਸ ਕਰਮਫਲ ਪਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੪ ਸੰ. ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ. "ਰਾਜ ਕਾਜ ਰਾਖਏ ਕੇ ਕਛੂ ਨਹਿ
ਪਾਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੫ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਪਕ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਹਰ
ਹੋਣੀ. "ਉੱਤਰ ਦੇ, ਨਤੁ ਹੈਰੈ ਪਾਤ." (ਨਾਪੁ) ੬ ਪੁਰਾਰ. ਆਪਾਤ.
"ਦੇਵੀ ਕਰਜੇ ਖੱਛ ਪਾਰੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੭ ਵਿ—ਰਕਕ. ਤ੍ਰਾਤਾ.
"ਕੇਤੇ ਪਾਤ ਨਰਿੰਦ." (ਜਪੁ) ੮ ਛਾ ਘੁ ਤਖਤ. ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ.
ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ.

ਪਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਥਿ. ਪਾਤਿ. ਕਤਾਰ.

ਪਾਤਉ. ਸੰ. ਪਾਤੁ. ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ ਆਦਿ. "ਦਸ
ਪਾਤਉ ਪੰਚ ਸੰਕੀਰਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦਸ ਪਾਤੁ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ,
ਅਤੇ ਪੰਜ ਗਵੇਯੇ ਬਜੇਯੇ ਰੂਪ ਰਸ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸੇ.

ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਪਾਤ (ਸਿੰਘਾਸਨ) ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ. ਪਾਦਸ਼ਾਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ. ਪਾਦਸ਼ਾਹੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ੨ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂਤਾ.
ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ। ੩ ਸੱਚੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਵਾਲੇ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ.
ਜੈਸੇ—ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦
ਆਦਿ.

ਪਾਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤ (ਡੇਗਣ) ਵਾਲਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਿਤ
ਹੋਈਦਾ ਹੈ. ਪਾਪ. ਗੁਨਾਹ।

੨ ਸਿੱਖਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸ ਪਾਪ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ
ਪਤਿਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ— ਚੋਰੀ, ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਬਿਨਾ ਖੀਤੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ
ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਕਮਨ, ਇਹ— ਤਿੰਨ ਕਾਇਕ (ਸ਼ਾਚੀਰਿਕ) ਪਾਤਕ.
ਕੋੜਾ ਬੋਲਣਾ, ਝੂਠ, ਝੂਗਲੀ ਅਤੇ ਭੇਮੇਲ ਬਕਬਾਦ, ਇਹ ਚਾਰ
ਵਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਕ. ਦੂਜੇ ਦੇ ਧਨ ਮਾਲ ਲੈਣ ਦਾ ਖਿਆਲ, ਕਿਸੇ ਦਾ
ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨਾ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਗੱਦ, ਇਹ ਤਿੰਨ
ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਪਾਪ ੪।

੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਹੋਈ
ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਇਹ ਪਾਤਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ੧੦ ਦਿਨ, ਕਤਿਯ ਦੇ ੧੨
ਦਿਨ, ਵੈਸ਼ਣ ਦੇ ੧੫ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੇ ੩੦ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.
ਕਈ ਸਿੱਖਿਤੀਆਂ ਨੇ ੧੨-੧੩-੧੭ ਅਤੇ ੩੦ ਦਿਨ ਯਥਾਕ੍ਰਮ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤਨਖਾਹ ਯੋਗਤ ਕਰਮ,
ਅਰਥਾਤ— ਮੁੰਡਨ, ਵਿਭਚਾਰ, ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ
ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ.

ਪਾਤਕੀ. ਸੰ. ਪਾਤਕਿਨ੍ ਵਿ—ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਤਕ ਕਰਮ
ਦਾ ਕਰਤਾ.

ਪਾਤਣ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਣ.

ਪਾਤਣਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪੋਤਾਚਾਨ (ਕਿਸਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ) ਤੇ ਰਹਿਣ
ਪਾਤਣੀ } ਵਾਲਾ ਜਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਭੇਤੀਆ, ਜੋ ਮਨਾਹਾਂ ਨੂੰ
ਪਾਤਣੁ } ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਖਤਾ ਪੁਕਾਰੇ ਪਾਤਣੀ."
ਪਾਤਣੁ } (ਸ. ਫਰੀਦ) ਇੱਥੇ ਪਾਤਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ. "ਆਪੇ ਪਤਣੁ

ਪਾਤਣੀ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਮਲਾਹ. ਪੱਤਨ ਪੁਰ ਪਹੁਚਾਉਣ
ਵਾਲਾ (pilot). ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਜੇ ਪਾਤਣੁ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ." (ਸ.
ਫਰੀਦ) ੩ ਪੱਤਨ ਪੁਰ ਮਹਿਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਡੇਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਿਠਾਹਾਂ ਸਿੱਟਣਾ.

ਪਾਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤੁ। ੩ ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਜੋ ਮੋਟਾ
ਨਹੀਂ. "ਪਿਯ ਪਾਤਰ ਪਤਰੀ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧)

ਪਾਤਰਾ. ਵਿ—ਪਤਲਾ. "ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਾਤਰੇ ਬਹੁ ਕਰ ਧਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਪਾਤਰੇ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤੁ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਤ੍ਰਹਾਰ. ਕਾਸਿਦ. ਦੇਖੋ,
ਕੋਸਰੇ. "ਤਸ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੇ ਆਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—
ਪਤਲਾ.

ਪਾਤਲ. ਦੇਖੋ, ਪੱਤਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਰ। ੩ ਪੱਤਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ
ਵਡਾ ਕੱਢੂ.

ਪਾਤਲੀ. ਸੰ. ਪਾਦਤਲ. ਪੈਰ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ.

ਪਾਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤੁ. ਪੱਤਾ.

ਪਾਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਾਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਹੇਠਲਾ ਲੋਕ। ੨ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਵਾਂ ਲੋਕ. "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਲੋਅ ਆਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੭.
ਪਾਤਾਲਕੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ.

ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸਤਦੁਵ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੈਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.
ਸਰਦਾਰ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਰੋਪਤ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ। ੨ ਮਾ. ਕਹੀ. ਕਸੀ. ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ
ਪਾਤਾਲਮੋਚਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਾਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ ੨.

ਪਾਤਾਲਯੰਤ੍ਰ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਤੇਲ ਅਰਕ ਆਦਿ ਸਾਰ ਕੱਢਣ
ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਖਬੰਦ ਪਾਤੁ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠ ਛੋਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਪਾਕੇ ਉਸ ਹੇਠ ਦੂਜਾ ਖਾਲੀ ਪਾਤੁ ਛੋਕ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ.
ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਤੁ ਝੁੰਘੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਧਰੀਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸ ਟੋਏ ਦੇ ਉਪਰ
ਗੋਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਅੱਛ ਮਚਾਈਦੀ ਹੈ. ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਉੱਪਰਲੇ
ਪਾਤੁ ਵਿੱਚੋਂ ਟਪਕਕੇ ਰਸ ਤੇਲ ਆਦਿ ਹੇਠਲੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਵੈਦ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਪਾਤਾਲੀ. ਪਾਤਾਲੀ. ਪਾਤਾਲੋਂ ਮੇਂ. "ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ."
(ਅਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਪਤ "ਭਗਤਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਪਾਤਿ."
(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਤਿ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. "ਗਜ ਬਾਜਿ
ਰਥਾਦਿਕ ਪਾਤਿ ਕਣੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਪਾਤਿ. ਪੰਥਿ. ਕਤਾਰ।
੪ ਫਿਰਕਾ. ਗੋਤ. ਜਾਤਿ ਦੀ ਬਾਖ. "ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਨ
ਜਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਮਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. "ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ ਜਾਤਿ।
ਦੂਤੀਆ ਤੇਰੀ ਮਨੀਐ ਪਾਤਿ." (ਅਸਾ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਪ੍ਰਤੁ. ਸ਼੍ਰਾਮੀ.

ਪਾਂਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪੰਕ੍ਰਿ. ਪੰਗਤ. ਸੁਣੀ। ੨ ਕੁਲ. ਗੋਤ. ਮਾਨਦਾਨ.

“ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਮੀਨੀ ਪਾਂਤਿ ਕਮੀਨੀ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪਾਤਿਸਾਹ } ਦੇਖੋ, ਪਾਤਸਾਹ ਅਤੇ ਪਾਦਸਾਹ. “ਸਚੀ ਤੇਰੀ
ਪਾਤਿਸਾਹਿਬ } ਕੁਦਰਤਿ, ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ!” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਪਾਤਿਸਾਹਿਬ } “ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਫਤ੍ਹਿਸਿਰ ਸੇਧੁ.” (ਬਾਵਨ) “ਸੋ
ਪਾਤਿਸਾਹੁ } ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ.” (ਜਪੁ)

ਪਾਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ. “ਪਤਿਤ ਕੇ ਪਾਤਿਕ ਉਤਰਹਿ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਾਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਪਤ੍ਰੀ. ਚਿੱਠੀ. “ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਪਾਤੀ ਜੁ ਪਠਾਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਤ੍ਰ. ਦਲ. ਪੱਤਾ. “ਪਾਤੀ ਤੇਰੇ ਮਾਲਿਨੀ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਪੰਕ੍ਰਿ. ਪਾਂਤਿ. ਝੁਲ. ਗੋਤ. “ਤੂ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ਪਾਤੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਇੰਜਤ. “ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਾਖੀ ਪਾਤੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੫ ਪਤੀ. ਸੁਆਮੀ. “ਤੁਹੀਂ ਨਿਰੰਜਨੁ ਕਮਲਾਪਾਤੀ.” (ਧਨਾ ਸੈਣ) ਕਮਲਾ (ਨਕਸ਼ੀ) ਪਤਿ ੬ ਸੰ. ਵਿ—ਡਿਗਣ ਵਾਲਾ. (ਘੋਸਿਨ). “ਸੋ ਨਰਕਪਤੀ ਹੋਭਤ ਸੁਆਨੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਪਾਤੀਂ. ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੇ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ. “ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਉਤਮ ਪਾਤੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੮ ਸੰ. ਪਾਤ੍ਰਿਕ—ਪਾਤ੍ਰੀ. ਪਾਤ੍ਰ ਵਾਲਾ. “ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਰਪਾਤੀ.

ਪਾਤੀਧਾਨੁ. ਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਔਫਤ. ਤੁਲਸੀਦਲ ਵਿਲੁਪਤੁ ਆਦਿ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਯੋਗਤ ਸਾਬਤ ਚਾਵਲ. “ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀਧਾਨੁ.” (ਪੁਰਾ ਮ: ੧) ਪਾਤੰਜਲ ਦਸ਼ਨ. ਸੰਗਤ—ਪਤੰਜਲਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਤੰਜਲਿ.

ਪਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਭਾਂਡਾ. ਬਤਰਨ। ੨ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪਾਉਣ ਯੋਗਤ ਪੁਰੁਸ਼। ੩ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ ਆਦਿ। ੪ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ. ਨਟ। ੫ ਰਾਜਮੰਤ੍ਰੀ। ੬ ਇੱਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਚਾਰ ਸੋਰ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ੭ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ.

ਪਾਬ. ਸੰ. ਪਬ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. “ਨਹ ਨਿਬਹਤ ਜਮ ਕੈ ਪਾਬ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) “ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪਾਬ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Patil। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਰ. ਪੱਥਰ. “ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਹਮ ਪਾਖੀ ਪਾਬ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਪਾਬ (ਪਾਖਲ) ਜਲ. “ਹਰਿ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਬ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਹਰਿਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਜਲ ਹੈ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਪਵਨ. ਹਵਾ। ੭ ਅੰਨ। ੮ ਆਕਾਸ਼.

ਪਾਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਬ (ਮਾਰਗ) ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. “ਜਮ ਮਾਰਗ ਕੈ ਸੰਗੀ ਪਾਬ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪਾਬਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰ—ਸਥਾਪਨ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੇ ਬਣਾਉਣਾ,
ਪਾਬਣਾ } ਜੈਸੇ ਇੰਟ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੱਥਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਥਕੇ
ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਡ. ਜੈਸੇ ਪਾਂਧੂ ਗੋਬਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਬਣਾ.

ਪਾਬਨਾਬ } ਸੰਗਤ—ਪਾਬ (ਜਲ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ.
ਪਾਬਪਤਿ }

ਪਾਬਰ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੂਰ. ਪੱਥਰ. “ਜੋ ਪਾਬਰ ਕਹਿ ਕਹਤੇ ਦੇਵ.”
ਪਾਬਰੁ } (ਭੈਰ ਕਬੀਰ ਮ: ੫) ੨ ਜਤ੍ਰਮਤਿ. ਮੂਰਖ। ੩ ਪਾਖੀ.
ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਰ ਨਾਲ ਭਾਰੀ. “ਪਾਬਰ ਫੁਬਦਾ ਕਾਢਿਲੀਆ.” (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਬੀ. ਸੰਗਤ—ਪੱਥਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਗੋਬਰ ਦਾ ਉਪਲਾ। ੨ ਪਾਂਬ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ.

ਪਾਬੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਬ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ. “ਹਾਬ ਹੈ ਪਾਬੋਜ ਸਮ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਬੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਬ (ਜਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੰਦਲ. ਮੇਘ.

ਪਾਬੋਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਬ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ.

ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਦ. “ਪਾਦ ਮਾਰ ਕਰ ਉਚ ਚੁਨਾਵਾ.” (ਪੰਪੁ)

੨ ਸੰਗਤ—ਪੈਰ. ਚਰਣ. “ਧਰਤੀ ਪਾਦ ਪੈ ਸੀਸ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਅਥਵਾ ਛੰਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪਦ।

੪ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ, ਜੈਸੇ ਸੋਰ ਭਰ ਤੋਲ ਦਾ ਪਾਈਆ ਅਤੇ

ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਚੁਆਨੀ। ੫ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ, ਮੂਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦਪ।

੬ ਕਿਰਣ. ਰਸਿਮ। ੭ ਚਾਲ. ਗਤਿ. ਗਮਨ। ੮ ਜਿਵ। ੯ ਡਾ ੧੦

ਤਖਤ. ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦਸਾਹ.

ਪਾਦਸਾਹ. ਡਾ ੧੧. ਪਾਦ (ਰਖਤ) ਬਾਹ (ਪਤਿ). ਸਿੰਘਾਸਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ.

ਪਾਦਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਤੇਜ ਚਾਲ ਚੱਲੇ.

ਪਾਦਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦੁਕਾ.

ਪਾਦਗੁਹਣ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਫਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰ ਫੁਹਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਰਣ ਨੈਣੀ.

ਪਾਦਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ, ਸੂਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਰਣ.

ਪਾਦਜਲ. ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਗਏ ਹਨ।

੨ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ.

ਪਾਦਤ੍ਰ } ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਦੀ ਤ੍ਰਾਣ (ਰਖਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੁੱਤਾ.

ਪਾਦਤ੍ਰਾਣ } ਪਨਹੀ। ੨ ਖੜਾਉਂ.

ਪਾਦਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਦ (ਪੈਰ—ਜੜ) ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਬਿਰਛ.

ਵ੍ਰਿਕ ਆਪਣੇ ਤਣੇ ਨਾਲ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. “ਪਾਦਪ ਦਲ ਸੁੰਦਰ.”

(ਨਾਪੁ)

ਪਾਦਪੂਰਣ. ਸੰਗਤ—ਛੰਦ ਦੇ ਚਰਣ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਮਸਤਾ

ਪੂਰਤੀ। ੨ ਉਹ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜਨ

ਨੀਕ ਰੱਖਣ ਨਈ ਪਦ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪਾ ਦਰ ਹਵਾ. ਡਾ ੧੨. ਵਿ—ਹਵਾ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—

ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਦਰਬ. ਸੰਗਤ—ਪਉਂਦੇ. ਖਤਾਉਂ.

ਪਾਦਰੀ. ਪੁਰਤ. Padre—ਪਾਦ੍ਰੇ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲੈਟਿਨ Pater

‘ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤਾ

ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ.

(ਪਿਤਾ) ਹੈ। ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ। ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਾਦਰੀ William Carey ੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੭੯੩ ਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਬੋਲੀਆਂ ਸਿੱਖਕੇ ਅੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਪਾਦਾਸ਼. ਛਾ ਜੰਮ੍ਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ ੨ ਦੰਡ. ਸਜਾ.

ਪਾਦਾਰੁਲਕ. ਦੇਖੋ, ਅਤਿਮਾਲਤੀ.

ਪਾਦਾਰਘ. ਸੰ. ਪਾਦਯਾਘੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ ਧੋਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਲ.

ਪਾਦਾਰਿਤ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ.
ਪਾਦਾਰਿਕ }

ਪਾਦੁਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁੱਤੀ. ਜੋਤਾ. ਪਨਹੀ। ੨ ਖੜਾਉਂ. ਪੜ੍ਹੇ.

ਪਾਦੋਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ-ਉਦਕ. ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ. ਉਹ ਪਾਣੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਅਬਾਦ ਪੂਜਤ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਕਏ ਹਨ.

ਪਾਧਰ ਅਬਾਦ ਪਾਧਰੁ. ਸੰ. ਪਦ੍ਰ. ਪਿੰਡ. ਗ੍ਰਾਮ. "ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪਾਧਰ ਬਾਣ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪) ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਹਰਿ ਦੇ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਹ ਮਿਲੇ. "ਰਾਹ ਪਾਧਰੁ ਰੁਰੁ ਦਸੈ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪਦ੍ਰ. ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. "ਭੁਲੀ ਮੈ ਫਿਰੀ ਪਾਧਰੁ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) "ਅੰਧਾ ਆਕੁ ਜੇ ਬੀਐ ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ?" (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਹਨੁਮਾ. ਸੁਮਾਰਗ ਦੋਸਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਧਰੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ੪ ਪਧਰਾ. ਹਮਵਾਰ। ੫ ਭਿੰਗ. ਤਲਵਾਰ.

ਪਾਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਧਤੀ। ੨ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ.

ਪਾਧਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਧਰ.

ਪਾਧੜੀ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੋਲਾਂ ਮਾਰੂ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਰੂ ਪੁਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਮ, ਅੰਤ ਜਗਣ ਲੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਨਭੂਤ ਤੇਜ, ਅਨਭਿੱਜ ਗਾਤ,

ਕਰਤਾ ਸਦੀਵ, ਹਰਤਾ ਅਨਾਸ. × × ×

(ਅਕਾਲ)

ਪਾਧਤੀ ਅਰਧ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਅੰਤ ਜਗਣ, ਅਬਾਦ ਚਾਰ ਮਾਰੂ ਪਿੰਡੇ ਜਗਣ ਇਹ ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. S, S, ਲੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੋਭੰਤ ਸੁਰ। ਲੋਭੰਤ ਹੁਰ।

ਅਭੀ ਅਪਾਰ। ਚਿੰਤੀ ਸੁਧਾਰ ।

(ਅਜਰਜ)

ਪਾਧਾ. ਸੰ. ਉਪਾਧਯਾਧ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਧਯਾਪਕ.

"ਪਾਧਾ ਕੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟਤਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ." (ਚਿਅੰਕਾਰ)

"ਆਖੇ ਚਾਟਸਾਲ ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਰਾ)

ਪਾਧਾਣੂ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਧ (ਪੰਥ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧ.

"ਪਾਧਾਣੂ ਸੰਸਾਰ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪਾਧਾ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ. ਬ੍ਰਿ—ਪਾਧੇ (ਪੰਛਿਤ) ਤੋਂ ਲਫਜ਼ ਮੁਹੂਰਤ ਆਦਿ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣਾ. ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਉਡੀਕ ਅਤੇ ਭਰਮ ਛੱਡਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. "ਨਹਿ ਪੁੱਛੇ ਪਾਧਾ ਚਲ ਪਰੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਂਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਧ (ਰਾਹ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧ.

ਪਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣ. ਆਬ. ਚਮਕ. ਭਭਕਾ ੨ ਆਗਤਾ. "ਦੀਜੈ ਪਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਪਾਣਿ. ਹੱਥ. "ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰ ਪਾਨ ਪਕਾਰੇ."

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਪਾਯਨ, ਪੈਰੀਂ. "ਸਭੈ ਪਾਨ ਲਾਗੇ ਤਜਯੋ ਕਰਬ ਭਾਰੀ"

(ਦੌਤਾਵ) ੫ ਪਲਾਯਣ. ਤਤਪਰ. "ਇਕ ਪਾਨ ਜਾਨ ਉਦਾਸ." (ਦੌਤਾਵ)

ਇੱਕ ਪਲਾਯਣ ਹੋਇਆ। ੬ ਪ੍ਰਾਣ. ਸ੍ਵਾਸ. "ਪਾਨ ਤਜੇ ਝੁਮ ਤਾਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਾਨ ਤਜੇ ਝੁਮਰੇ ਹਿਤ ਪਸਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੭) ੭ ਪਣੰ.

ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ. "ਪੈਨ ਬਹੀ ਦੁਮ ਪਾਨ ਨਿਹਾਰੇ." (ਕਲਕੀ) ੮ ਨਾਗਰਬੋਲਿ

ਦਾ ਪੱਤਾ. ਤਾਂਬੂਲ. ਛਾ ਜੰਮ੍ਹ (Piper betel) "ਪਾਨ ਲੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ."

(ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੯ ਸੰ. ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੀਣਾ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ

ਕਰਹੁ ਸਾਧਸੰਗਿ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੧੦ ਜਲ. "ਮਿਥਿਆ ਭੋਜਨ ਪਾਨ." (ਸਾਧ ਮ: ੫) "ਨ ਪਾਨ ਫੇਰ ਸਾਚਤੇ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹ

ਧਾਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੧ ਲਾਭ. "ਪਾਨ ਭਰਾਇ ਕਸੁੰਭਤੋ ਰੂਰੇ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭਤਾ ੨। ੧੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਹਰੇ ਆਜ

ਪਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਅੱਜ ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ੧੩ ਪੀਣ

ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੧੪ ਰੂਨੁ. ਨਹਰ। ੧੫ ਰਕਾ. ਰਖਾ। ੧੬ ਪੋ. ਪ੍ਰਪਾ. ਜਿਸ

ਚ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਜਾਵੇ। ੧੭ ਜਯ. ਛੱਤੇ. ਜਿੱਤ.

ਪਾਨਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ. "ਕਈ ਕੈਟਿ

ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਹ ਪਾਨਹਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਪਾਨਹੀ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਹੀ. "ਤਾਢੇ ਪਗ ਕੀ ਪਾਨਹੀ ਮੇਰੇ ਤਨ

ਕੇ ਚਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾਨ ਕੋ ਸਾਜ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਘੜਾ. "ਮੈ ਧਰਿ ਸੀਸ ਪਾਨ ਕੇ

ਸਾਜਾ। ਭਰਿ ਲਜੈਹੋ ਜਲ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਕਾਜਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭)

੨ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ। ੩ ਜਲਤਰੰਗ ਵਾਸਾ.

ਪਾਨਕੋਸ਼ੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ.

Bacchanalia । ੨ ਭੈਰਵੀਚਕ੍ਰ.

ਪਾਨਦ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਣਦ. ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਨਦ ਬੋਲਹਿੰ ਬਾਨੀ."

(ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪਾਨ (ਤਾਂਬੂਲ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਲਦ. ਮੇਘ. ਬਦਲ।

੪ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

ਪਾਨਦਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨ ਚੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ.

ਪਾਨ ਦੇਣਾ. ਬ੍ਰਿ—ਭੁੱਖ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਯੋਧੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਪਾਨ

ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨ ਮੰਗਣਾ ਅਤੇ ਬੀਤਾ ਚੁੱਕਣਾ.

ਪਾਨਧ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪਾਨਨੁਚਾਰਾ. ਪਾਨ-ਨ-ਉਚਾਰਾ. ਪਾਨ (ਪਾਣੀ) ਸ਼ਬਦ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਾ

ਉਚਾਰਿਆ. ਪਾਣੀ ਨਾ ਮੰਗਿਆ. "ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਤਿਨ ਪਾਨਨੁਚਾਰਾ."

(ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਪਾਨਪ. ਸੰ. ਵਿ—ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਧਾਰਮਿਕ ਮਦਰਾ (ਸੋਮਰਸ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪਾਨ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪੀਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. “ਕਈ ਇੰਦ੍ਰ ਪਾਨਪਹਾਰ.” (ਬੁਹਮਾਵ) ਜਲ ਪਿਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਹਾਵੀ ਬਰਦਾਰ। ੪ ਪਾਨ (ਆਬ—ਚਮਕ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਲਬਦ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਪਾਨਪ ਸੋ ਪੂਰੀ ਧਾਰ.” (ਗੁਲ)

ਪਾਨਪਾਨ. ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੀਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨ। ੨ ਵਿ—ਪਾਨੀਯ ਪਾਨ. ਪੀਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰਗ੍ਰਹ. “ਨਮੋ ਪਾਨਪਾਨੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਪਾਨਭੋਗ. ਪਾਣਿਭੋਗ. ਹਸੁਮੈਬੁਨ. ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ. ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਮਥਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਕਰ ਬਾਮ ਮਾਤ੍ਰਿ ਸਮਾਨ। ਕਰ ਦੰਡਨਾਤ੍ਰਿ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕਿਯ ਪਾਨਭੋਗ ਬਿਚਾਰ। ਤਬ ਭਏ ਦੌਤ ਕੁਮਾਰ.” (ਦੱਤਾਵ) ਖੰਭਾ ਹੱਥ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ.

ਪਾਨ ਮੰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਪਾਨ ਦਾ ਭੀੜਾ ਮੰਗਕੇ ਲੈਣਾ. “ਆਹਵ ਸਿੰਘ ਬਲੀ ਹੁਤੇ ਮਾਂਗ ਲਿਖੇ ਤਿਨ ਪਾਨ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਭੀੜਾ ਚੁੱਕਣਾ.

ਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ। ੨ ਪਾਨ ਭੀੜਾ. ਪੀਤਾ.

ਪਾਨਾਵਾਤੀ. ਨਾਗਬੋਲਿ ਦੀ ਬਗੀਚੀ. ਨਾਗਵੱਲੀ ਦੀ ਵਾਤੀ “ਪਾਨਾਵਾਤੀ ਹੋਇ ਘਰਿ ਖਰ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿ ਅਤੇ ਪਾਨੀ.

ਪਾਨਿਗ੍ਰਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ.

ਪਾਨਿਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਣਿਨਿ.

ਪਾਨਿਪ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣ. ਚਮਕ. ਬੋਝਾ. “ਪਾਨ ਔਰ ਪਾਨਿਪ ਧਨ ਚਾਜਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ.

ਪਾਨੀ. ਸੰ. ਪਾਨੀਯ. ਪੀਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਜਲ. “ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖ ਜੈਸਾ.” (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸਰਾਬ. ਮਦਰ. “ਇਕਤ੍ਰ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਪਾਨੀ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ—ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਰਜ. “ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਇੱਥੇ ਮੈਲਾ ਅਤੇ ਗੋਰੀ ਸ਼ਬਦ ਰਜ ਅਤੇ ਮਟੀ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਹੈ। ੪ ਆਬ. ਚਮਕ. ਜਿਵੇਂ—ਮੇਝੀ ਦਾ ਪਾਨੀ। ੫ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆ ਕੇ ਇਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਮਦਰਪਾਨੀ। ੬ ਪਾਨ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ. “ਧਰੇ ਬਾਨ ਪਾਨੀ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਪਾਨੀਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ. ਭਾਵ—ਦਾਸ. “ਰਾਮਭਗਤ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ.” (ਗੋਤ ਮ: ੫)

ਪਾਨੀ ਕਾ ਪਤਾਸਾ. ਵਿਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਵਾਂਗ ਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

“ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੰਡ ਕਿੰਨਰ ਭੁਜੰਗ ਜੀਵ,
ਚੀਟੀ ਤੇ ਬਿਰੰਚਿ ਲੋ ਸਭੈ ਹੀ ਕਾਲ ਗੁਸਾ ਹੈ।
ਸਿੰਧੁ ਮੈਂ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਹੈ ਬਿਲਾਇ ਜਾਤ,

ਜੈਸੇ ਘਨ ਘਟਾ ਛਟਾ ਦਾਮਿਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸਾ ਹੈ।

ਤਾ ਮੈਂ ਤੂੰ ਮਵਾਸਾ ਅਸਾ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ,
ਬੰਦੁਜ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਨ ਪਛਾਨੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ਹੈ।

ਅਤਮ ਵਿਸਾਰ ਕਾਹੇ ਭੂਲਤ ਕਵਾਰ ਮਨ,
ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਕੋ ਪਤਾਸਾ ਹੈ.”

ਪਾਨੀਦੇਵਾ. ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਢੇ ਪਿਠਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੋਤਾ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ. “ਪਾਨੀਦੇਵਾ ਰਹੇ ਨ ਕੋਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਦੇਖੋ, ਜਲਦਾਨੀ ੨.

ਪਾਨੀਪਤ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੰਲਿਆ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਜੰਗਭੂਮਿ ਰਹੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਨ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਫੀਤਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਅਰ ਬੇਖ ਤਾਹਰ ਨਾਲ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਅਬੂ ਅਲੀ ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦਾ ਸਾਧੂ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ਼.

ਪਾਨੀ ਭਰਨਾ. ਭਾਵ—ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੰਨਣਾ ਅਰ ਅਪਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨਾ. “ਪਾਨੀ ਸਕਤਿ ਭਰੀਜੈ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਸਕਤਿ (ਮਾਯਾ) ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ ਹੈ.

ਪਾਨੀਲਾਗ. ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਿਹਤ ਪੁਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੁਆਰ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਦਾ ਲਕਣ। ੩ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਪੁਰ ਅਸਰ.

ਪਾਨੋ. ਸੰ. ਪਾਨੀਯ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ. ਪਾਣੀ. “ਤੁਮਰੇ ਦੂਧ, ਬਿਦਰ ਕਉ ਪਾਨੋ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਾਪ ਅਥਵਾ ਪਾਪੁ. ਸੰ. ਧਾਪ. ਸੰਗਤਾ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਈਏ, ਅਜੇਹਾ ਕਰਮ. ਦੇਸ. ਗੁਨਾਹ. ਕੁਕਰਮ. “ਪਰਹਰਿ ਪਾਪੁ ਪਛਾਣੈ ਆਪ.” (ਚੰਮਕਾਰ)

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਸ ਮਹਾ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ:— ਹਿੰਸਾ, ਚੋਰੀ, ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਝੂਠ, ਕੌਤਾ ਬੋਲ, ਚੁਗਲੀ, ਵਾਇਦੇਖਿਲਾਫੀ, ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣਾ, ਬੇਰਹਮੀ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਨੀ.

ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ੧੧ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਸਲੋਕ ੫੪ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮਹਾ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਬ੍ਰਹਮਹਤਯਾ, ਸਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਚੋਰੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੈਂਡਣੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਕ ੨.

ਕੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖਤਾ, ਉੱਦਮ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣਾ, ਤਿੰਨ ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ ਹਨ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਨ, ਵਿਭਚਾਰ, ਤਮਾਬੂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ ਚਾਰ ਮਹਾ

ਪਾਪ ਹਨ।

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪਾਪ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਅਭਿਮਾਨ, ਵਿਤਰਾਜ, ਈਰਖਾ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਜੀਭਰਸ (ਪੇਟਦਾਸੀਆਂ ਹੋਣਾ) ਅਤੇ ਆਲਸ।¹ ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ।

੨ ਨੀਚ। ੩ ਅਮੰਗਲ। ੪ ਵਿ—ਪਾਪੀ।

ਪਾਪਹਰ } ਵਿ—ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਪਾਪਹਰ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ।

ਪਾਪਖੰਡਨ। ਵਿ—ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। “ਪਾਪਖੰਡਨ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ।” (ਰਾਮ ਅ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਸਿੱਖ ਧਰਮ।

ਪਾਪਗਰਹ। ਸੰ. ਪਾਪਗ੍ਰਹ। ਸੰਗਤ—ਜਯੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ, ਮੰਗਲ, ਸ਼ਨਿ, ਚਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੂ। ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬੁਧ। “ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ਪਾਪੀ ਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਕੇਤੂ ਰਾਹੁ।

ਪਾਪਗੋ। ਵਿ—ਪਾਪਗੁਸਿਤ। ਪਾਪ ਦੇ ਗਹੇ (ਗੁਸੇ) ਹੋਏ। “ਹਮ ਰਾਖਹੁ ਵਡ ਪਾਪਗੋ।” (ਨਟ ਮ: ੪)

ਪਾਪਗ੍ਰਹ। ਦੇਖੋ, ਪਾਪਗਰਹ।

ਪਾਪਣ } ਵਿ—ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। “ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪ੍ਰਤਨਾ।”
ਪਾਪਣਿ } (ਭਾਗੁ)

ਪਾਪਨਾਸਨੀਸ ਅਸਤ੍ਰੁ। ਸੰਗਤ—ਪਾਪਨਾਸਨੀ ਕੰਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਵਾਸੀ। ਪਾਸ਼। (ਸਨਾਮ)

ਪਾਪਨਾਰੀ। ਸੰਗਤ—ਵੇਸ਼ਣਾ। ੨ ਵਿਤਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਕੁਲਟਾ। ਦੇਖੋ, ਧਰਮਨਾਰੀ।

ਪਾਪਬਿਨਾਸਨੁ। ਵਿ—ਪਾਪ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਾਹਗੁਰੂ।

ਪਾਪਬਿਨਾਸਨੁ ਸੇਵਿਆ। (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ਪਾਪਰ। ਦੇਖੋ, ਪਾਪਤ੍ਰ।

ਪਾਪ ਰਤ। ਵਿ—ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ। “ਪਾਪ ਰਤ ਕਰਭਾਰ।” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪਾਪੜ। ਸੰ. ਪਪਟਿ। ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਪਤਲੀ ਚਪਾਤੀ, ਜੋ ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਕਰਤੀ ਪੀਠੀ ਤੋਂ ਵੇਲਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਰਚ ਮਸਾਲੇ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ

¹ There are seven social sins in the world. They are:—

1. Politics without principles.
2. Wealth without work.
3. Pleasure without conscience.
4. Knowledge without character.
5. Commerce without morality.
6. Science without humanity.
7. Worship without sacrifice.

—Canon Donaldson, from the Crusader.

ਰਾਤ੍ਰੀਕੇ ਜਾਂ ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਤਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਪਤ ਖਾਣੇ ਮੇਏ ਲਈ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਹਨ।

ਪਾਪਤ੍ਰਾ। ਸੰਗਤ—ਪਾਪ। ਦੋਸ਼। ਕੁਨਾਹ। “ਪਾਪਤ੍ਰਿਆ ਪਾਭਾਤ੍ਰਾ।” (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ-ਪਾਪਤ੍ਰਾ।

ਪਾਪਤ੍ਰਿਆ। ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ। ਦੇਖੋ, ਪਾਪਤ੍ਰਾ।

ਪਾਪਾਕੁੰਤ। ਵਿ—ਪਾਪ-ਆਕੁੰਤ। ਪਾਪ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ। “ਪਾਪਾਕੁੰਤ ਧਰਾ ਭਈ।” (ਕਲਕੀ) ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਬਾਊ ਹੋ ਭਈ। ੨ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਪਾਪਾਤਮਾ। ਸੰ. ਧਾਧਾਤਮਾ। ਵਿ—ਦੁਸ਼੍ਰਾਤਮਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। “ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੂਲ ਅਹੰਕਾਰ ਪਾਪਾਤਮਾ!” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਪਿ। ਪਾਪ ਕਰਕੇ। ਪਾਪ ਸੇ। “ਪਾਪਿ ਲਦੇ ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ।” (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਪਾਪਿਸਟ। ਸੰ. ਪਾਪਿਸ੍ਟ੍ਰਾ। ਵਿ—ਮਹਾ ਪਾਪੀ। ਜੋ ਸਦਾ ਪਾਪ ਕਰੇ। “ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਪਾਪਿਸਟ ਹਤਿਆਰੀ।” (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) “ਮਿਲਤ ਸੀਕਿ ਪਾਪਿਸਟ ਤਨ ਹੋਏ ਦੁਰਗਾਦਿ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਪਾਪੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੋ ਭਏ।

ਪਾਪੀ। ਸੰ. ਧਾਧਿਨ੍ਰਾ। ਵਿ—ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਦੋਸੀ। ਪਾਤਕੀ। ਅਘੀ। “ਪਾਪੀ ਹੀਐ ਮੇ ਕਾਮੁ ਬਸਾਇ।” (ਬਸੰ ਮ: ੯)

ਪਾਪੇ। ਪਾਪ ਦਾ ਹੀ। “ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ।” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੨ ਪਾਪ ਵਿੱਚ। ਪਾਪੇਸ਼। ਡਾ ੭੫ ਸੰਗਤ—ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਕਿਲਾਫ਼। ਪੈਰੀਂ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਚੁੱਤੀ। ਪਨਹੀ।

ਪਾਬੰਦ। ਡਾ ੮੫ ਵਿ—ਪਗਬੰਧਨ ਸਹਿਤ। ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਆਗੜਾ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੩ ਸੰਗਤ—ਕੈਦੀ। ਪਾਬੰਦੀ। ਡਾ ੮੫ ਸੰਗਤ—ਅਧੀਨਤਾ। ਪਾਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਯਮ ਅਥਵਾ ਆਗੜਾ ਪਾਲਨ ਲਈ ਅਧੀਨਤਾ।

ਪਾਮ। ਸੰਗਤ—ਪਾਦ, ਪਾਂਵ, ਪੈਰ, ਚਰਣ। “ਰਹੇ ਤਾਪ ਧੂਮ ਕਰੈ ਪਾਮ ਉੱਚੈ।” (ਦੱਤਾਵ) ਸਿਰ ਤਲੇ ਅੱਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਚੇ ਕਰਕੇ। ੨ ਪਾਮਾ। ਦੇਖੋ, ਪਾਉਂ ੨।

ਪਾਮਰ। ਸੰ. ਪਾ-ਮਰ। ਵਿ—ਰਖੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ੨ ਗਮੀਨਾ। ਪਾਸੀ। ਦੁਸ਼੍ਰਾ। “ਨਰ ਪਾਮਰ ਅਨਜਾਨ ਜੇ।” (ਨਾਪੁ) ੩ ਧਰਮ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੪ ਪਾਮ (ਪਾਉਂ) ਰੋਗ ਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਪਾਉਂ ੨।

ਪਾਮਰਿ } ਸੰਗਤ—ਫਰਗਲ। ਸੰ. ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ। ਸਰਦੀ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਨ
ਪਾਮਰੀ } ਦਾ ਵਡਾ ਰੋਲਾ। “ਲਾਮਸੇਤ ਨੀਲੀ ਨਾਲ ਰਹਦ ਸਬਜ਼
ਚੰਗ, ਫੁਰੂ ਜੀ ਕੁਬਿੰਦ ਐਸੀ ਮੋਜ ਦੇਤ ਪਾਮਰੀ।” (ਮੰਗਲ ਕਵਿ)
੨ ਸੰ. ਪਾਮ-ਅਰਿ, ਪਾਉਂ ਰੋਗ ਦੀ ਵੈਰਣ ਗੰਧਕ।

ਪਾਮਾ। ਦੇਖੋ, ਪਾਉਂ ੨।

ਪਾਮਾਲ। ਡਾ ੫੫ ਵਿ—ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਪਦਦਲਿਤ। ੨ ਤਬਾਹ। ਬਰਬਾਦ।

ਪਾਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਯੇ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। ੨ ਡਾ ੮੫ ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ.
ਪਾਦ. ਚਰਣ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਪੀਣ ਯੋਗਤ. ਪੀਨੇ ਲਾਇਕ। ੪ ਸੰਗਤਾ—
ਜਲ.

ਪਾਯਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਪਾਇਆ. “ਪਾਯਉ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ.” (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਾਯਸ. ਸੰਗਤਾ—ਪਯ (ਫੁੱਧ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ।
੨ ਖੀਰ। ੩ ਖੋਆ.

ਪਾਯਹ. ਡਾ ੮੫ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਵਾ. ਚੌਕੀ ਮੰਜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪੈਰ।
੨ ਖੰਡਾ. ਬਮਲਾ। ੩ ਪਦ. ਦਰਜਾ. ਪਦਵੀ। ੪ ਪੌੜੀ. ਸੀਟੀ.

ਪਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਕ.

ਪਾਯਤਮਤ. ਡਾ. ਪਾਯਹ—ਤਮਤ. ਰਾਜਧਾਨੀ. ਦਾਰੁਲਮਿਨਾਫ਼ਤ.

ਪਾਯਗਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਗਾਹ.

ਪਾਯਦਾਰ. ਡਾ ੮੮੫ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਜਬੂਤ.
ਚਿਰਤੀਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਯਦਾਰੀ. ਡਾ ੮੮੫ ਸੰਗਤਾ—ਮਜਬੂਤੀ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ.

ਪਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਯਹ.

ਪਾਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ.

ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਗਤ.
ਪਾਤਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤ, ਰਾਜਾ ਬਨਿ. “ਫੁਣ ਗਾਵਹਿ
ਪਾਯਾਲਿਭਗਤ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਜੋਸਨਾਗ.

ਪਾਯਿਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਕ.

ਪਾਯੀ. ਸੰ. ਧਾਧਿਨ੍, ਵਿ—ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਈ.

ਪਾਯੂ. ਸੰ. ਰਕਕ. ਪਹਰੇ ਵਾਲਾ. ਚੌਕੀਦਾਰ। ੨ ਗੁਦਾ. ਮੁਲਦਾਰ.

ਪਾਯੰਦਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਾਅੰਦਾਜ਼.

ਪਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਤ. ਸੰਨ੍ਹ. ਨਕਬ. “ਇਸ ਕੋ ਪਾਰ ਦਯੋ ਦਰਸਾਵੈ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਧਾਰ. ਧਾ—ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ।

੩ ਸੰਗਤਾ—ਦੂਜਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਪਰਲਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਅਪਰ ਤਟ. “ਪਾਰ
ਪਰੇ ਜਗਸਾਗਰ ਤੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਅੰਤ. ਹੱਦ. “ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ
ਪਦਮਾਪਤਿ.” (ਅਕਾਲ) ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. ਦੂਜੀ ਵੱਲ।

੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਿ. ਪਾਤਕੇ. “ਉਰ ਤੇ ਪਰਦਾ ਝੂਮ ਕੇ ਸਭ ਪਾਰ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਡਾ ੮੫ ਪਿਛਲਾ ਸਫਲ. ਵੀਤਿਆ ਵਰ੍ਹਾ। ੮ ਡਾ ੮੫

ਪਾਰਹ. ਖੰਡ ਟੁਕੜਾ. ਟੁਕ. “ਸਿਰ ਕਰਵਤ ਸਹਿ ਤਰੁ ਪਾਰ ਪਾਰ
ਹੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਪਾਰਹ ਪਾਰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੯ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਨ. “ਜਿਸ
ਕਾਸਟ ਨੇ ਪਾਰ ਬਧਾਵੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਾਲਕੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪਾਰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਰਸ ਦੇਸ਼. Persia. ਪਾਰਸਤ. ਡਾ ੮੫
ਈਰਾਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ

ਟਰਕੀ (Turkey) ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਕਰਕੇ
ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੬੨੮,੦੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ

ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਇੱਕ ਕਰੋੜ (10 millions) ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਹੈ. ਰਾਜਧਾਨੀ Teheran ਹੈ. ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ

ਮੰਡਲੀ (ਮਜਲਿਸ) ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਬਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਜ਼ਾਖਾਨ ਪਹਲਵੀ
ਹੈ, ਜੋ ੧੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੫ ਤੋਂ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ.

ਸਪਸ਼. ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁਹਣ ਤੋਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੋਨਾ
ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਪਸ਼ ਮਣਿ. Philosopher's stone.

“ਲੋਹਾ ਹਿਲਨ ਹੋਵੇ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਪਾਰਸਨਾਬ.
(ਪਾਸ਼ੁੰਨਾਬ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਪਾਰਸ ਕਰ ਭੰਡੋਤ ਘਰ ਆਏ.”

(ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਾਰਸਦ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਖਦ.

ਪਾਰਸਨਾਬ. ਸੰ. ਪਾਸ਼ੁੰਨਾਬ. ਇਕ੍ਰਾਚੁਦੰਸੀ ਰਾਜ ਅਸੂਮੇਨ ਵਾਰਾਣਸੀਪਤਿ
ਦਾ, ਵਾਮਾ ਰਾਣੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਵਾਮਾਦੇਵੀ ਨੇ ਗਰਭ

ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ਼ੂ (ਕੋਲ) ਸਰਪ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਦੇ
ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਸਰਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ, ਇਸ ਨਈ ਨਾਮ ਪਾਸ਼ੁੰਨਾਬ ਰੱਖਿਆ।

ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੁਸ਼ਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਸੇਨਜਿਤ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ
ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਪੁਰਾਪੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਗਿਲਾਨੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਜੈਨ ਧਰਮੀ ਹੋ
ਗਿਆ ਅਰ ਤਪ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤੇਈਹਵਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਬਣਿਆ. ਦੇਖੋ,

ਤੀਰਥੰਕਰ.

ਪਾਰਸਨਾਬ ਦਾ ਜਨਮ ਪੋਹ ਬਦੀ ੧੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ
ਅਸ਼੍ਵਮੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਨ ਈਸਵੀ ਤੋਂ

੫੮੯ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸਨਾਬ ਨੂੰ
ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਦੰਤਾਉਯ ਦਾ ਮਤ ਦੂਰ

ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ. “ਪਾਰਸਨਾਬ ਭਡੇ
ਰਣ ਪਾਰਜੋ. ਆਪਨ ਪੁਰੁਸ਼ ਜਗਤ ਮਤ ਕੀਨਾ, ਦੇਵਦੰਤ ਕੇ ਟਾਰਜੋ.”

(ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰੀਬਾਗ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ
ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੈਨ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਥੇ ਪਾਰਸਨਾਬ ਨੇ, ਸ਼ਰੀਰ

ਤਿਆਗਿਆ ਸੀ.

ਪਾਰਸ ਪਰਸਪਰਾ. (ਬਾਵਨ) ਗੁਰੂਰੂਪ ਪਾਰਸ ਫੁਹਕੇ ਪਰਸਪਰ
ਪਾਰਸਭਾਵ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪਾਰਸ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ

ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਕਰਦਾ
ਹੈ.

ਪਾਰਸਭਾਗ. ਭਾਈ ਅੰਡਨਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰਿਤ, ਇਮਾਮ ਗਜ਼ਾਲੀ ਦੀ
“ਕੀਮੀਆ ਸਾਅਦਤ” ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਉਲਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਰਥ

ਦੀ ਉੱਤਮ ਸਿਖਤਾ ਹੈ.

ਪਾਰਸਾ. ਡਾ ੮੫ ਵਿ—ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ. ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ.
ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ। ੨ ਜਿਤੋਂਦ੍ਰਿਯ.

ਪਾਰਸੀ. ਵਿ—ਪਾਰਸ (ਫਾਰਸ) ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਸੰ. ਪਾਰਸੀਕ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ-ਫਾਰਸੀ). ੩ ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼

ਦਾ ਵਸਨੀਕ।

੪ ਅਸੁਰਮਯ (ਜਰਦੂਸ਼ੂ ਅਥਵਾ ਜਰਦੂਸ਼ੂ) ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਮਤ
ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਰਸੀਲੋਕ ਅਯਨਿਪੂਜਕ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ

ਵਿੱਚ ਅਗਨੀ ਬੁਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਹੁੱਕਾ ਚੁਰਟ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਲੇਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਹਿਰੇ ਅਹਾਤੇ (ਦਖਮੇ) ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਮਾਂਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ ਜੰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ਨਾਮ "ਜੰਦਅਵਸੂ" ਹੈ। ਪਾਰਸੀ ਤਿੰਨ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਮਨਸ਼ਨੀ, (ਉੱਤਮ ਸੰਕਲਪ) ਗਵਸ਼ਨੀ (ਉੱਤਮ ਵਾਣੀ), ਕੁਨਸ਼ਨੀ (ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ), ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ੭੩੫ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਸੰਜਾਨ (ਜਿਲਾ ਬਾਨਾ-ਇਲਾਕਾ ਬੰਬਈ) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਤਿ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਨਿਪੁਣ ਹੈ।

ਪਾਰਸੁਤੀ. ਸੰ. ਪਰਿਸ੍ਰੁਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਉਸਤਤਿ. ਤਅਰੀਫ਼.

ਪਾਰਸੁਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਸਨਾਬ.

ਪਾਰਹ. ਭਾ ੨੫ ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ.

ਪਾਰਕ. ਵਿ—ਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਿਤ. "ਲੈ ਪਾਰਕ ਕਰ ਪਾਲਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੭) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਲਾਹ। ੪ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼। ੫ ਸੁਥਰਣ. ਸੇਨਾ। ੬ ਵਿ—ਪਾਰਕਰਤਾ.

ਪਾਰਖ. ਪਰਖ. ਪਰੀਖਣਾ. "ਪਾਰਖ ਕਰ ਲੀਜਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਰਖਦ. ਸੰ. ਪਾਸੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਜੇ (ਪਰਿਸਦ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਸਭਾਸਦ. ਦਰਬਾਰੀ। ੨ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੧੭ ਨਾਮ ਨਾਭਾ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤਮਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ—

ਵਿਸੁਕਸੇਨ ਜਯ ਵਿਜਯ ਪੁਬਲ ਬਲ ਮੰਗਲਕਾਰੀ,
ਨੰਦ ਸੁਨੰਦ ਸੁਭਦ੍ਰੁ ਭਦ੍ਰੁ ਜਯ ਆਮਯਹਾਰੀ,
ਚੰਡ ਪੁਰੰਡ ਵਿਨੀਤ ਕੁਮੁਦ ਕੁਮੁਦਾਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲਯ,
ਸ਼ੀਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਸੇਣ ਭਾਵ ਭਕ੍ਤੁਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਯ,
ਲਕਸ਼ਮੀਪਤਿ ਪ੍ਰੀਣਨ ਬੁਵੀਣ ਭਜਨਾਨੰਦ ਭਕ੍ਤੁਤਾਨਿਹਦ.
ਮੇ ਚਿੰਤ ਚਿੰਤਿ ਨਿਤ ਤਹਿ ਰਹੇ ਜਹਿ ਨਰਾਯਣ ਪਾਰਖਦ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਖਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਮੁਖੀਏ ਹਨ—ਜਯ, ਵਿਜਯ, ਬਲ, ਸੁਬਲ, ਨੰਦ, ਸੁਨੰਦ, ਭਦ੍ਰੁ ਅਤੇ ਸੁਭਦ੍ਰੁ.

ਪਾਰਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰੀਕਾ. ਪਰਖ. ਇਮਤਹਾਨ.

"ਨਿਪ ਕੇ ਖੋਜ ਪਾਰਖਾ ਧਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਖਾ.

ਪਾਰਖੀ } ਪਰੀਕਾ. ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਰਖੀਆ ਥਾਵਹੁ ਲਇਓ
ਪਾਰਖੁ } ਪਰਖਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਨਾਨਕ ਪਾਰਖੁ
ਪਾਰਖੁ } ਆਪਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) "ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਉ ਪਾਰਖੁ."
(ਗਉ ਮ: ਮ: ੧)

ਪਾਰਗ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰਾ ਗਤਾਤਾ. "ਵੇਦ ਪਾਰਗੇ ਵਿਪ੍ਰ ਸੁਕਰਮੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਰਗਰਾਮਨੋ } ਧਾਰਗਸਿਨ੍ਹ. ਵਿ—ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ
ਪਾਰਗਰਾਮੀ } ਸਾਫ਼ਰ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ
ਪਾਰਗਰਾਮੀ } ਪਾਰਗਰਾਮਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਿ ਕਮਾਵੈ
ਪਾਰਗਰਾਮੀ } ਸੁ ਪਾਰਗਰਾਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਤਾਰਣਤਰਣ
ਪਾਰਗਰਾਮੀ." "ਪਾਰਣਨਾਵ ਨ ਪਾਰਗਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪਾਰਚ } ਭਾ ੨੫ ਸੰਗਤਾ—ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੨ ਕਪੜਾ. ਵਸਤੂ.
ਪਾਰਚਾ } "ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਰੋਜ਼ ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ.
ਪਾਰਜਾਤ } ਸੰ. ਪਾਰਿਜਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ
ਪਾਰਜਾਤੁ } ਹੋਇਆ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ
ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਣ ਸਮੇਂ ਏਹ ਦਰਖਤ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ
ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਸ਼ਚੀ" ਇਸ ਨੂੰ ਵਛਾ ਪਸੰਦ
ਕਰਦੀ ਸੀ. ਜਦ ਕਿਸਨ ਜੀ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੁਰਗਲੋਕ
ਗਏ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸਤਯਭਾਮਾ ਨੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਪਾਰਿਜਾਤ
ਦੁਰਿਕਾ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਕਿਸਨ ਜੀ ਦਾ
ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਹਾਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸਨ ਜੀ ਨੇ
ਪਾਰਿਜਾਤ ਸਤਯਭਾਮਾ ਦੇ ਵੇਹਤੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਕਿਸਨ
ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਬਿਰਛ ਆਪ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ
ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ. "ਪਾਰਜਾਤੁ ਗੋਪੀ ਲੈ ਆਇਆ." (ਵਾਰ
ਆਸਾ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾਰਜਾਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ,
ਯਥਾ— "ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਮੁੰਗ।
੩ ਰੂੰਬਾ। ੪ ਭਾਵ—ਪਾਰਕ੍ਰਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਪਾਰਜਾਤੁ ਘਰਿ ਆਗਨਿ
ਮੇਰੇ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵ੍ਰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ
ਜਾਵੇ। ੨ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ ਦਾ ਕਰਮ। ੩ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਰਜਾਉਣਾ। ੪ ਸਮਾਪਤਿ. ਸ਼ਾਂਤਿਮਾ। ੫ ਬੰਦਲ. ਸੇਧ। ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣਾ।
੭ ਸੰ. ਪਾਰੰ. ਵਿ—ਪਰੰ (ਪਿੱਤ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਾਰਣਾ. ਆਸਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਣਾ. "ਸਭਸੇ ਤੇਰਾ ਪਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਹੀਤ ਧਨੁ ਨਹ ਪਾਰਣਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
੨ ਪਾਤਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੩ ਪਾਲਣਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਪਾਰਬ. ਸੰ. ਪਾਰੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਾ (ਕੁੰਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ.
"ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਾਰਬ ਉਚਾਲੈ ਨਹੀਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੫ ਕੇ) ਅਨੁਯ ਇਉਂ ਹੈ—

"ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਪੁਰਖ ਪਾਰਬ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਉਚਾਲੈ ਨਾਹੀ"

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨਰ, ਅਰਜਨੁ ਵਾਂਗ ਜੰਗ ਤੋਂ ਉੱਚਾਲਿਤ
(ਚਲਾਯਮਾਨ) ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੇ। ੨ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਅਤੇ ਭੀਮ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥਾ
(ਕੁੰਤੀ) ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਰੰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ
ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀਪਤਿ ਰਾਜਾ.

ਇਸ ਥਾਂ ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਜੰਗ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਸਹਸਰਨਾਮ ਸਤ੍ਰੋਕ ਮ: ੫, ਨੰ:
੨੮.

ਪਾਰਬਿਵ. ਸੰ. ਪਾਬਿਵ. ਵਿ—ਪ੍ਰਿਬਿਵੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਪ੍ਰਿਬਿਵੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਜ. ਪ੍ਰਿਬਿਵੀਪਤਿ। ੩ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ।
੪ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਤੋਂ. ਪ੍ਰਿਬਿਵੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ।
ਪਾਰਬਿਵੀ. ਸੰ. ਪਾਬਿਵੀ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਬਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀਤ।
ਪਾਰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ
ਨਾਲ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਾ. “ਮਨ ਮੁਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸਨਾ
ਪਕਰੈ ਕੌਨ ਉਪਾਯ? ਪਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਛ ਪੜਾਵੇ ਹੈ ਬਿਰ
ਜਾਯ,” (ਨਾਪੁ) ਪਾਰਾ ਪੀਕੇ ਚੁਹਾ ਅਚੰਚਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰੇ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦੇ
ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਵਵੀਜ, ਰੁਦ੍ਰਜ ਆਦਿ
ਹਨ, ਪਾਰਦ (ਪਾਰਾ) ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ
ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਕੁਸ਼ਤਾਂ ਬਣਾਕੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਰੋਗਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇ
ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. Hydrargyrum. ਅੰ. Mercury।
੨ ਵਿ—ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਰ ਕਰਤਾ। ੩ ਭਾ ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਤ।
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ. ਧਾਰਵਰਿਜ. ਵਿ—ਅਖੀਰ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।
ਦੂਰਦੇਸ਼. ਚਤੁਰ. ਬੁੱਧਿਆਨ.

ਪਾਰਦਾ. ਪਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਪਾਰਦ ਬਰਨੀ
ਪਾਰਦਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਦਾ. “ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰ
ਲਾਹਿ ਪਾਰਦੇ.” (ਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਰਧੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਿਧਾਨ (ਓਟ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ
ਵਾਲਾ. ਟੱਟੀ ਦੀ ਆਡ ਲੈਕੇ ਜੀਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ. “ਕਹੂੰ
ਪਾਰਧੀ ਜੜੋਂ ਧਰੇ ਬਾਨ ਰਾਜੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਔਸਨਸੀ
ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੩੬.

ਪਾਰਨ. ਸੰਗਤ—ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼. “ਅਬ ਲੋ ਤੁਮ ਪਾਰਨ
ਕੀਨੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਨਾ ੨. “ਸੋ
ਕਾਗਦ ਅਬ ਪਾਰਨ ਕਰੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਲਣਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਾਤਨਾ. ਚੀਰਨਾ।
੩ ਉਤਪਾਟਨ ਕਰਨਾ. ਉਖੇਤਨਾ. “ਰੋਇ ਕਰ ਪੀਟ ਸਿਰ ਕੇਸ ਕੇ
ਪਾਰਤੀ.” (ਗੁਵਿ ੧੦) ੪ ਪਾਤ ਦੇਣਾ. ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣੀ. “ਅਪਰ ਥਾਨ
ਕੇ ਪਾਰਨ ਕਰੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਗਣਾ.
“ਜਬ ਰੂਪ ਇਤੋ ਰਣ ਪਾਰਤ ਭਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਪਾਰਣ.

ਪਾਰ ਪਰਾਨਾ. ਪਾਰ ਪਿਆ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਪਾਰ ਪੈਣਾ.
ਪਾਰ ਪਾਰ. ਪਾਰਹ ਪਾਰਹ. ਟੁਕ ਟੁਕ. ਖੰਡ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ ੮.
ਪਾਰ ਬਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ ਵਸਾਉਣਾ.

ਪਾਰਬਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਪਾਵਤੀਯ. ਪਹਾੜੀਆ. “ਪਾਰਬਤੀ
ਪਰਮਦੇਸੀ ਪਛੇਲੇ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਪਾਰਬਤੀਸ. ਸੰਗਤ—ਪਾਵਤੀ-ਈਸ਼. ਪਾਵਤੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਸ਼ਿਵ.
ਪਾਰਬਤੀਸ ਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਪਾਵਤੀਸ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ.

“ਪਾਰਬਤੀਸ ਅਰਿ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੬) ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ.
ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਬਤੀਸ.

ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ ਬੱਲਭਾ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੜਾਰੀ ਭੰਗ.
“ਪਾਰਬਤੀਪਤਿ ਬੱਲਭਾ ਨਾਗਵੇਨ ਕੋ ਖਾਇ.” (ਗੁਵਿ ੧੦)
੨ ਉਮਾ. ਗਿਰਿਜਾ.

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਪਰਬ੍ਰਹਮ. “ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ.”
(ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਪਾਰਭਾ. ਪਾਰ ਭਇਆ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ.

ਪਾਰਮਲੋ. ਵਿ—ਮਲੀਨਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਸੁੱਧ. ਨਿਰਮਲ. “ਮਲੈ ਨ
ਲਾਛੈ ਪਾਰਮਲੋ.” (ਗੁਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮਲੈ ੨.

ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ. ਵਿ—ਪਾਰਮਾਰਥਿਕ. ਪਦਮਾਰਥ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਰਲੋਕਮੁਖ
ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਵਾਸੁਵ (ਅਸਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ,
ਸਦਾ ਜੜੋਂ ਕਾ ਤੜੋਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਰਲਾ. ਵਿ—ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਦਾ. ਹੱਦ (ਸੀਮਾ) ਦਾ. “ਪਾਰਲਾ
ਉਰਾਰਲਾ ਨ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਮਿਲੇ ਜਰਾ.” (ਸਲੋਹ)

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ. ਅੰ. Parliament. ਸੰਗਤ—ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨ ਦੇ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕਨੂੰਨ ਘੜਨ ਵਾਲੀ ਸਭਾ. ਦੇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀਆਂ
ਦੀ ਮਜਲਿਸ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਨਰੀ ਤੀਜੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ
੧੨੫੮ ਵਿੱਚ ਬੰਨਾ.

ਪਾਰਲੋਕਿਕ. ਵਿ—ਪਰਲੋਕ ਸੰਬੰਧੀ। ੨ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਫਲ
ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਪਾਰ ਵਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਦੋਂ ਪਰੇ ਵਾਹ ਲਾਉਣੀ. ਪੂਰਾ ਵਸ
ਲਾਉਣਾ. ਸਾਰਾ ਬਲ ਖਰਚਣਾ. “ਲੋਤੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ, ਜੇ ਕਾ
ਪਾਰਵਸਾਇ.” (ਸਾ ਮ: ੩)

ਪਾਰਵਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਵਣ. ਪਵ (ਤਰੋਹਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਪਵ ਦੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਪਾਰਵਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪਾਵਤੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਪਵਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਮਾ, ਜੋ
ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ। ੨ ਨਿਘੰਟੂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਤੋਂ
ਉਪਜਦੀ ਹੈ.

ਪਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪਰਲਾ ਪਾਰ. ਅੰਤ. “ਜੋਗੀ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ, ਪਾਇਓ
ਨਹਿ ਤਿਹ ਪਾਰਾ.” (ਜੈਤ ਮ: ੮) ੨ ਪਾਲਾ. ਸੀਤ. “ਪਾਰਾ ਪਰੈ
ਜਗਤ ਅਧਿਕਾਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ—ਪਾਰ ਦਾ. “ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾ
ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਤੇਰੇ ਪਾਰ ਦਾ ਅੰਤ
ਨਹੀਂ। ੪ ਪਾਇਆ. “ਦੇਸ ਕਹੂੰ ਰਹੈ ਨ ਪਾਰਾ.” (ਰਘੁਰਾਜ) ਦੇਸ
ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਪਾਇਆ। ੫ ਪਾਰਦ ਸੀਮਾਬ. “ਐਸੇ ਉਡੀ
ਭਾਰਾ ਜੈਸੇ ਪਾਰਾ ਉਡ ਜਾਤ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਲਾ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗ
ਉਡ ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਦ। ੬ ਭਾ ਘੁ ਪਾਰਹ. ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ।
੭ ਅਧਯਾਯ. ਝਾਬ.

ਪਾਰਾਇਣ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਮਾਪਤਿ. ਭੋਗ। ੨ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ
ਪਾਰਾਯਣ } ਗੁੱਬ ਦਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਕੀਤਾ ਪਾਠ. ਜਿਵੇਂ—

ਸਪਤਾਹ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਦਿ.
 ਪਾਰਾਵਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਦੇਸੀ।
 ੩ ਸੰਗਤਾ—ਕਬੂਤਰ। ੪ ਬਾਂਦਰ। ੫ ਪਰਾਤ.
 ਪਾਰਾਵਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਵਾਰ. ਪਰਲਾ ਅਤੇ ਉਰਲਾ ਬਿਨਾਰਾ.
 ਹੋਂਦ. ਸੀਮਾ. “ਨਾਨਕ ਅੰਤ ਨ ਜਾਪਨੀ ਹਰਿ ਤਾਕੇ ਪਾਰਵਾਰ.”
 (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕ। ੩ ਸਮੁੰਦਰ. “ਪਾਰਵਾਰ
 ਲਗ ਫੈਲੀ ਜੀਤ ਬਸਬੇਰ ਕੀ.” (ਕਵਿ ੫੨)
 ਪਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ. “ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਜਾਹਿ ਇਕ ਬਿਨਾ.”
 (ਬਸੰ ਮ: ੨) ੨ ਪਾਲਕੇ. ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ। ੩ ਪਾਤਕੇ. “ਪਰਮਾਨੰਦ
 ਤੇ ਪਾਰਿ.” (ਗੁਪਤੁ) ਪਰਮਾਨੰਦ ਨਾਲੋਂ ਪਾਤਕੇ (ਵੱਖ ਕਰਕੇ)
 ਪਾਰਿਓ } ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਾਤਿਆ। ੩ ਪਤਿਓ. ਪਤਾ. ਪਿਆ.
 ਪਾਰਿਆ } “ਪਲੁ ਪਲੁ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰੁ ਪਾਰਿਓ.” (ਜੀਤ
 ਰਵਿਦਾਸ)
 ਪਾਰਿਜਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਜਾਤ.
 ਪਾਰਿਤੋਖਕ. ਪਾਰਿਤੋਸਿਕ. ਵਿ—ਪਰਿਤੋਸ (ਆਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਵਸਤੂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ.
 ਇਨਾਮ. ਰੋਟਾ. ਖਿਲਤ.
 ਪਾਰਿਪਰਾਨ } ਪਾਰ ਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਉਤਰਿਆ. “ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ
 ਪਾਰਿਪਰਾਨਾ } ਤੇ ਪਾਰਿਪਰਾਨ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਪਭਤਾਲ ਮ: ੪)
 “ਸਿਮਰਤ ਪਾਰਿਪਰਾਨਾ.” (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫)
 ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ. ਪਾਰਪਵਾਂ. “ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਾਂ ਜੀਉ.”
 (ਮਾਭ ਮ: ੫)
 ਪਾਰੀ. ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ. ਪਾਲੀ. “ਹੀਤੁ ਚੀਤੁ ਦੇ ਲੇ ਲੇ ਪਾਰੀ.”
 (ਸਵੇਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) “ਮਨਹੁ ਬੁਲਾਈ ਕਿਨ ਗੋ ਪਾਰੀ.”
 (ਨਾਪੁ) ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਗਏ। ੨ ਪਾਤੀ. ਚੀਰੀ। ੩ ਉਖੇਤੀ. ਪੁੱਟੀ।
 ੪ ਵਾਰੀ. ਅਵਸਰ। ੫ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ। ੬ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ
 ਰੱਸੀ। ੭ ਡਾ. ਫਲ.
 ਪਾਰੀਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. “ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੀਆ.” (ਗੁਰੂ
 ਅ: ਮ: ੫)
 ਪਾਰੀਅੰ. ਪਤੀਅੰ. ਪਿਆ. ਪਤਾ. “ਨ੍ਰਿਪੇਸ ਪਾਇ ਪਾਰੀਅੰ.”
 (ਰਾਮਾਵ) ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ.
 ਪਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰ. “ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ ਪਾਇਬੇ ਰੇ.” (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)
 ੨ ਸੰ. ਸੂਰਜ। ੩ ਅਗਨਿ.
 ਪਾਰੁਖ. ਸੰ. ਪਾਰੁਸ਼. ਵਚਨ ਦਾ ਰੁੱਖਾਪਨ. ਕੌਤਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਵਿਰਸਪਤਿ। ੩ ਇੰਦੁ ਦਾ ਬਾਗ। ੪ ਅਗਰ
 (ਅਕਰੁ).
 ਪਾਰੈ. ਪਾਲੇ. ਪਾਲਦਾ ਹੈ. “ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਪਾਰੈ.” (ਸਾਰ ਮ:
 ੫)
 ਪਾਰੋ. ਪਾਲਾ. ਸੀਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਰੋ ਭਾਈ। ੩ ਪਾਲਨ ਕਰੋ. ਪਾਲੇ.
 ਪਾਰੋਸੀ. ਪ੍ਰਤਿਵਾਸੀ. ਪਤੋਸੀ. ਹਮਸਾਯਹ. “ਪਾਰੋਸੀ ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ,

ਤੂ ਅਪਨੇ ਤੀ ਜਾਨ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
 ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ } ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜੁਲਕਾ ਖੜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
 ਪਾਰੋ ਭਾਈ } ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ “ਪਰਮਹੰਸ” ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ.
 ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ. ਗੁਰੂ
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਨਾਰਾਯਣਦਾਸ ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ ਵਿੱਚੋਂ
 ਸੀ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ
 ਜੀ ਦੀ ਆਗ਼ਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ
 ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. “ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਪਰਮਹੰਸ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਕਿਰਪਾਧਾਰੀ.” (ਭਾਗੁ)

ਪਾਰੰਗਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਿਆ. “ਨਾਨਕ
 ਸੇ ਪਾਰੰਗਤ ਹੋਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਪੂਰਾ ਵਿਦਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੇ
 ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪਾਰ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਪਾਰੰਗਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਮਗਤਿ. ਮੋਕ. “ਪਾਰੰਗਤਿ ਦਾਨ ਪਤੀਵਧੈ.”
 (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਮੁਕਤਿਦਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ (ਮਿਲਦਾ) ਹੈ।
 ੨ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਣਾ. ਪਾਰ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਭਾਵ.

ਪਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ. “ਨਾਨਕ ਬਾਧਿਓ ਪਾਲ.” (ਧਨਾ
 ਮ: ੫) “ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਸਾਧੁਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਲਾਗੇ ਪਾਲ.” (ਬਿਲਾ ਮ:
 ੫) ੨ ਨੌਕਾ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਹਵਾ ਦੇ ਰੁਖ
 ਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚਾਲ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਉਧਰੇ
 ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਸਾਗਰ ਲਾਗਿ ਸੰਤਨਾ ਪਗ ਪਾਲ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,
 ਅੰ. pall। ੩ ਪਲਨਾ. ਝੂਲਾ. “ਦਿਯੋ ਏਕ ਪਾਲੀ ਸੁਬਾਲੀ ਰਿਖੀਸੰ.”
 (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਪੱਤੇ ਫੂਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਕਾਏ ਲਈ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ
 ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰ. ਪੱਲ. “ਅੰਬ ਪਾਲ ਦਾ, ਖਰਬੂਜਾ ਭਾਲ ਦਾ.”
 (ਲੋਕੋ) ੫ ਫੋਟਾ ਤੰਬੂ। ੬ ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੭ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ. ਵੱਟ।
 ੮ ਸੰ. ਧਾਕ. ਧਾ—ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨੀ। ੯ ਵਿ—
 ਪਾਲਕ. ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਰਕਕ. “ਤੂ ਅਪਲੰਪਰ ਸਰਬ ਪਾਲ.”
 (ਬਸੰ ਮ: ੧) “ਜਿਉ ਰਾਖੇ ਮਹਤਾਰੀ ਬਾਲਕ ਕਉ ਤੈਸੇ ਹੀ ਪੁਰੁ
 ਪਾਲ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੧੦ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ। ੧੧ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ
 ਜਾਤਿ। ੧੨ ਇੱਕ ਰਾਜਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਨ ੮੧੫
 ਤੋਂ ੧੨੦੦ ਤਕ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਮਗਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਪਾਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ. ਚੂਕ. ਸੰ. ਪਾਲੰਕ.
 Spinach। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ
 ਸਾਈਸ. ਖੁੜਵਾਲ। ੪ ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੱਤਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ
 (ਗੋਦੀ ਲਿਆ) ਲੜਕਾ। ੫ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਪਾਲਕਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪਾਲਕ! ੨ ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. “ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ
 ਪਾਲਕਾ!” (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪਾਲਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਲਾਜੰਕ (ਮੰਜੇ) ਪੂਰ ਛੱਤ ਪਾਕੇ ਬਣਾਈ ਇੱਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਰ ਕੰਨਿਆ ਪੂਰ ਚੁਕਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ

ਤੋਂ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ (Portuguese) ਨੇ Palanquin ਸ਼ਬਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। Litter.

ਪਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਵਰਿਸ਼. ਰਕਣ. “ਪਾਲਹਿ ਅਕਿਰਤਘਨਾ.” (ਬਿਹਾ ਫ਼ਤ ਮ: ਪ) “ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗ” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ਪ) ੨ ਹਿੰ. ਪਲਨਾ. ਝੁਲਾ. “ਬਾਲਕ ਪਾਲਨ ਪਉਢੀਅਲੇ” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ. ਰਕਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਲਨਾ. ਝੁਲਾ.

ਪਾਲਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਲਨ ਯੋਗਤ.

ਪਾਲੜਾ. ਸੰਗਤ—ਤਰਾਸ਼ੁ (ਤੋਕਤੀ) ਦਾ ਪੱਲਾ. ਛਾਬਾ.

ਪਾਲਾ. ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਿਆ. “ਮਾਤਗਰਤ ਮਹਿ ਤੁਮਹੀ ਪਾਲਾ.” (ਮਾਥ ਅ: ਮ: ਪ) ੨ ਪੱਲਾ. ਲਤ. “ਫੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਤਿਨਿ ਬਾਧਿਓ ਪਾਲਾ.” (ਪੁਰਾ ਅ: ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਪੁਲੇਯ. ਸੰਗਤ—ਹਿਮ. ਬਰਛ। ੪ ਸਰਦੀ. ਠੰਢ. “ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਵਰਛ ਬਰਸੈ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪਾਲਾਕਕਰੁ.

ਪਾਲਾਕਕਰੁ. ਸੰਗਤ—ਪੁਲੇਯਕਕਰ. ਬਰਛ ਦਾ ਚਿਲਾ. ਕਤਾ. ਹਿਮਉਪਲ. “ਪਾਲਾਕਕਰੁ ਵਰਛ ਬਰਸੈ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਪਾ ਲਾਗਨ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਫੁਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨੇ. “ਪਾ ਲਾਗਨ ਕਹੀਓ.” (ਗੁਪਤ)

ਪਾਲਾਗਲ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਲ ੨.

ਪਾਲਾ ਤਾਊ. ਸੰਗਤ—ਸੀਤਜੁਰ. ਕਾਬੇ ਦਾ ਤਾਪ. Malarial fever. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (੮). ੨ ਪਾਲਾ ਅਤੇ ਤਾਪ (ਗਰਮੀ). ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ. “ਪਾਲਾ ਤਾਊ ਕਛੂ ਨ ਬਿਆਪੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੁਣ ਗਾਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ਪ) ੨ ਪਾਲਾ ਅਤੇ ਤਾਊਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਊਨ.

ਪਾਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ. ਪਾਲਕੇ. “ਸੈ ਪੁਰੁ ਸਿਮਰੀਐ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ.” (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ਪ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਕ੍ਰਿ. ਕਤਾਰ। ੩ ਵੱਟ. ਬੰਧ. “ਸੁਕੇ ਸਰਵਰ ਪਾਲਿ ਬੰਧਾਵੈ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ। ੫ ਪੁਲ। ੬ ਪਤਦਾ. ਟੱਟੀ. “ਕੂੜੇ ਕੀ ਪਾਲਿ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ.” (ਗਉ ਮ: ੩) “ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?” (ਜਪੁ) ੭ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ। ੮ ਦਾੜੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੯ ਅੰਕ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੧੦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ ਤੀ ਪਾਲਿ ਹੈ. ਪਾਲਨ ਕਰ.

ਪਾਲਿਓ } ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਿਆ.
ਪਾਲਿਆ }

ਪਾਲਿ ਸਮੁਹਾ. ਵਿ—ਪਾਲਿ (ਰੋਕ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਮੁਖ. “ਪਾਲਿ ਸਮੁਹਾ ਸਰਵਰੁ ਭਰਾ, ਪੀ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ਨੀਰੁ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਰਿਨਾਮ ਜਲ, ਅਤੇ ਹੋਸੀ ਦੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੱਟ। ੨ ਕੰਢੇ ਤੀਕ. ਲਬਾਲਬ.

ਪਾਲੀ. ਪਾਲਨ ਕੀਤੀ “ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਪਾਲੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੱਲੇ. ਲਤ. “ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ.”

(ਧਨਾ ਮ: ੪) ਆਪਣੇ ਲਤ ਲਾਵੈ। ੩ ਸੰਗਤ—ਮਗਧ ਦੇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣ ਹੁਣ ਲੰਕਾ (Ceylon) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੌਧ ਧਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਪਾਲੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ R.C. Childers ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਉੱਤਮ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਪਾਲਿਕ. ਵਿ—ਪਾਲਨ ਕਰਤਾ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਰਾਖਾ. ਚਰਵਾਹਾ। ੬ ਰਾਸਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਜੋ ਜੋਧਪੁਰ ਅਤੇ ਉਜੈਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. “ਪੁਰ ਪਾਲੀ ਮੇ ਬਸਤ ਦੈ ਗੁਰੁਕੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ.” (ਗੁਪਤ)

ਪਾਲੀਟਿਕਸ. ਅੰ. Politics. ਰਾਜਸ਼ਾਸਨ ਵਿਦਯਾ. ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਪਾਲੂ. ਸੰਗਤ—ਪਲੰਕ. ਸੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮਾ.

ਪਾਲੂ. ਵਿ—ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਲਿਤ. ਪਾਲਤੂ.

ਪਾਲੇ. ਪਾਲਦਾ ਹੈ. “ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗ ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ.” (ਮ: ਪ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੱਲੇ (ਭੋਲੀ) ਵਿੱਚ.

ਪਾਲੈ. ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਸੇ ਉਦਾਸੀ, ਜੋ ਪਾਲੈ ਉਦਾਸ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੮) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੱਲੇ. “ਨਾਮ ਧਨੁ ਜਿਸੁ ਜਲੈ ਪਾਲੈ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਪਾਲੜ. ਵਿ—ਪਾਲਨ ਯੋਗਤ. ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਾਇਕ.

ਪਾਵ. ਸੰਗਤ—ਪਾਦ. ਪੈਰ. ਪਾਯ. “ਸਿਰੁ ਨਾਨਕ ਲੋਕਾ ਪਾਵ ਹੈ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੇਰ ਆਦਿ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪਾਊ। ੩ ਸੰ. ਪਵਨਯੰਤ੍ਰ. ਹਵਾਈ ਵਾਜਾ ਅਬਵਾ ਕਲ.

ਪਾਵਉ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ. ਪਾਓ। ੨ ਪਾਵਉਂ. ਪਾਵਾਂ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ. “ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਸਦਾ ਦਰਸੁ ਪੇਖਾ.” (ਗੋਡ ਮ: ੫)

ਪਾਵਸ. ਸੰ. ਪਵਸੂ. ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. “ਤਹ ਪਾਵਸੁ ਜਿਸੁ ਪੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਓਥੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਅਤੇ ਤਰੀ (ਅਬਵਾ ਉਚਾਣ ਅਤੇ ਨਿਵਾਣ), ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਛਾਂਉਂ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਲੋਕ ਪਾਵਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਥੇ ਵਰਖਾਯੁੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੁੰਦ (ਦੁੰਦ) ਪਦਾਰਥ ਗਿਣੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯।

੨ ਸੰ. ਗਰੁਬ—ਪ੍ਰਾਵਿਸ਼. ਵਰਖਾ (ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦੀ) ਰੁੱਤ. ਬਰਸਾਤ. “ਬਿਖੈ ਭਈ ਮਤਿ ਪਾਵਸਿ ਕਾਇਆ ਕਮਲੁ ਕੁਮਲਾਣਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਟੀ)

ਪਾਵਸਿ. ਪਾਵੇਗਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ. “ਜਦੈ ਨਾਮਿ ਸੁਨਿਐ ਜਮੁ ਛੋਡੈ, ਤਾਂਕੀ ਸਰਣਿ ਨ ਪਾਵਸਿ ਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ਪ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ ੨. “ਬਿਖੈ ਭਈ ਮਤਿ ਪਾਵਸਿ ਕਾਇਆ ਕਮਲੁ ਕੁਮਲਾਣਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਟੀ) ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪਾਵਸੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ.

ਪਾਵਹ } ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਪਤਿ ਪਤਿ ਪਾਵਹਿ ਪਾਵਹਿ } ਮਾਨੁ.” (ਜਪੁ)

ਪਾਵਹੀ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਧਾਰਦਾ. ਲਿਆਉਂਦਾ. “ਕਿਸ ਹੀ

ਚਿਤਿ ਨ ਪਾਵਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਤਾਵ—ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਾਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇ, ਅਗਨਿ. ਅੱਗ. "ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਸੁਰ ਨਹ ਹੈ ਜਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਆਂਚ। ੩ ਤਲਾਵੇ ਦਾ ਬਿਰਤ।

ਪਾਵਕਤੋਅ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਯ—ਅਗਨਿ. ਜਲਾਕ੍ਰੀ. ਬਤਵਾ ਅਗਨਿ.

"ਪਾਵਕਤੋਅ ਅਸਾਧ ਘੋਰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪਾਵਕਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਗਨਿਬਾਣ. "ਪਾਵਕਬਾਣ ਬਹੇ ਨ ਜਲੇ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਾਵਕਬੇਖ. ਅਗਨਿਬੇਖ. ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. ਭਾਵ—ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ. "ਰਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਪਾਵਕ ਬੇਖ ਭਟੇ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਾਵਕਮਣਿ. ਆਤਮੀ ਬੀਜਾ.

ਪਾਵਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਕ ੧. "ਪਾਣੀ ਪਾਵਕੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਪਾਵਟਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ ਅਟਕਾਇਆ ਜਾਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਰਕਾਬ.
ਪਾਵਟਾ } ਪਾਵਤਾ। ੨ ਸੋਭਾ. ਚੁੱਤਾ। ੩ ਮਕਾਨ ਅੰਗੇ ਵਿਛਾਇਆ ਉਹ ਫਰਸ਼, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਨਮਾਨ ਯੋਫ਼ਤ ਪਰਾਹੁਣਾ ਪੈਰ ਰੱਖਕੇ ਆਵੇ. ਪਾਵਤਾ. "ਬੀਬਿਨ ਮੇ ਪਾਵਟੇ ਪਰਤ ਜਾਤ." (ਰਘੁਨਾਥ)।

੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ਕਿਆਥ ਦੂਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਵਟਾ ਰੱਖਿਆ. ਤੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੰਗ ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅੰਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਪਾਵ ਟਿਕਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਕੇ ਆਨਦਪੁਰ ਤੇ ਆਇ।

ਨਾਮ ਧਰਤੇ ਇਸ ਪਾਵਟਾ ਸਭ ਦੇਸਨ ਪ੍ਰਗਟਾਇ।"

(ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਭੀ ਪਾਵਟੇ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੋਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ,
ਅਵਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪੁਰੁ ਧਰਮਜੁਧ ਕੇ ਚਾਇ,
ਸਤ੍ਰੈ ਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਮੇ ਜਮੁਨਾ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ,
ਨਗਰ ਪਾਵਟਾ ਸੁਭ ਕਰਨ ਜਮੁਨਾ ਬਹੈ ਸਮੀਪ."

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ ੨੩੮੦)।

ਪਾਵਟੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਚਾਰ ਅਸਥਾਨ

¹ਭਾਈ ਫਤਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਤੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਨ ੧੭੪੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਦਲਮੇਸ਼ ਨੇ ਪਾਵਟੇ ਰਹਿਕੇ ਕੋਈ ਬਾਵਰਦਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਫੁਰਤ ਹੀ ਡੇਰਾ ਫੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ. ਤੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੰਗ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹੋਰ ਭੀ ਹਨ, ਪਰ ਵਤਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇੱਕੋ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ੧੭੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ, ੧੧੧ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਤੋਂ, ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਬੁਝੀਏ ਤੋਂ, ੧੮ ਰੁਪਯੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ, ੭੨ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਕਲਸੀਆ ਤੋਂ, ੧੦ ਰੁਪਯੇ ਸਰਦਾਰ ਭਰੋਲੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਚਾਰ ਸੌ ਪੱਚੀ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਹਨ, ਤਸੀਲ ਪਾਵਟਾ, ਬਾਣਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਨਾਹਨ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਪਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਾਪਣ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਪਾਉਣਾ.

ਪਾਵਣਿਆ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਈ ਪਾਵਣਿਆ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਪਾਵਤ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ। ੨ ਪੈਂਦਾ. ਪਤਤਾ. "ਫੂਲਿ ਫੂਲਿ ਕਿਆ ਪਾਵਤ ਹੇ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪਾਵਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਮੰਜੇ ਦੀ ਦਾਮਨ (ਦਾਉਣ). ੨ ਪਾਇੰਦ ਦਾ ਪਾਸਾ. "ਪਾਵਦ ਬੈਠ ਮੁਕਿਯਨ ਮਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੪)

ਪਾਵਨ ਅਥਵਾ ਪਾਵਨੁ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਉਣਾ. ਭਾਲਨਾ. "ਨਿਜ ਪਾਵਨ ਕੇ ਕਰੀਅਹਿ ਪਾਵਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਸਦਨ ਮਮ ਪਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਓ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ੨ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵ. "ਪੁਨ ਧੋਵਹਿ ਪਾਵਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ. ਪੈਰੋਂ ਸੇ. "ਪਾਵਨ ਧਾਵਨ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਪੰਥਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਪਤਤਾ ਹੈ. "ਕੇ ਰੋਵੈ, ਕੇ ਹਸਿ ਹਸਿ ਪਾਵਨੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਬਧਨ—ਪ੍ਰਾਪਨ. ਵਿ—ਸ਼ਰਣਾਗਤ. ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ. "ਫੋਤਮ ਨਾਰਿ ਅਹਲਿਆ ਤਾਰੀ, ਪਾਵਨ ਕੋਤਕ ਤਾਰੀਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੬ ਸੰ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਵਨ ਨਾਮ ਜਗਤ ਮੈ ਹਰਿ ਕੇ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੭ ਪਵਿਤ੍ਰ. ਸੁੱਧ. "ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨ ਕਰੇ" (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੮ ਪੌਣਾਹਾਰੀ। ੯ ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ। ੧੦ ਜਲ। ੧੧ ਚੰਦਨ.

ਪਾਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪਾਵਣਾ.

ਪਾਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਨ.

ਪਾਵ ਪਸਾਰਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦ ਪ੍ਰਸਾਰਣ. ਪੈਰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਇਸਥਿਤ ਮੰਨਣਾ। ੩ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਕਬਜ਼ਾ) ਵਧਾਉਣਾ. "ਬਿਰ ਕੇਉ ਨਹੀ, ਕਾਇ ਪਸਾਰਹੁ ਪਾਵ?" (ਬਾਵਨ)

ਪਾਵਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਪ. ਪਉ. ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਸਰਬ ਤੀਰਥ ਪਰ ਪਾਵਰ ਬਾਂਧਾ" (ਰਘੁਰਾਜ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਵਰਿ। ੩ ਪਾਮਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਾਵਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੇ ਮਨ ਮੋਹਨ ਸੁੰਦਰ ਸਾਵਰ। ਮੈ ਮਲੀਨ ਪਾਮਰ ਤੇ ਪਾਵਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਸੰ. ਪਾਵਰ.

ਨਰਦ ਅਬਵਾ ਡਾਲਣਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਲੱਗੇ ਹੋਣ।
ਅਬਵਾ

ਪਾਵਰਿ } ਸੰਗਤ—ਪਉਂਦੇ, ਖੜਾਉਂਦੇ, ਪਾਏਕਾ, ਜੋ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਣ
ਪਾਵਰੀ } ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਪਾਵਲਾ, ਦੇਖੋ, ਪਾਉਲਾ।

ਪਾਵੜਾ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਅੜਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਰਕਾਬ, ਦੇਖੋ,
ਪਾਵੜਾ } ਪਾਵਟਾ ੧. "ਸਹਜ ਕੈ ਪਾਵਭੈ ਪਛੁ ਧਰਿਲੀਜੈ,"
(ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਵਟਾ ੩.

ਪਾਵਾ, ਸੰਗਤ—ਮੰਜੇ ਚੌਕੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਦ, ਪਾਯਗ, "ਹੁਤੇ ਹੀਨ
ਚੌਕੀ ਇਕ ਪਾਵਾ," (ਗੁਪਤ) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, "ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖ
ਪਾਵਾ," (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ।

ਪਾਵਾਧੇ } ਭੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, "ਪਾਵਾਧੇ ਪਾਚਾਧਿਆਂ," (ਭਾਗ)
ਪਾਵਾਧੇ }

ਪਾਵਾੜਾ, ਸੰਗ, ਦੇਖੋ, ਪਵਾੜਾ, "ਜਿਤਾ ਪਾਵਾੜਾ," (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨
ਮ: ੫)

ਪਾਵਿਤ੍ਰ, ਸੰ. ਪਾਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਸੰਗਤ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, "ਕਿ ਪਾਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮੰ,"
(ਦੱਤਾਚਾਰ)

ਪਾਵੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ,
"ਲਗਿ ਸਤਿਕ੍ਰਿਪਿ ਪਾਵੈ," (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪਾਵੰਗ, ਦੇਖੋ, ਪਵੰਗ। ੨ ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ,
ਪਾੜ, ਸੰਗਤ—ਸੰਨ੍ਹ, ਨਕਬ, ਸੀਧਿ। ੨ ਵਿੱਥ, ਪਾਟ। ੩ ਪਾਰ।
੪ ਖੂਹ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਲਈ ਪੀਟਿਆ ਟੋਆ।

ਪਾਤਛਾ, ਪਾਤ (ਜਲ) ਚੰਡਕ, ਪਾਰਚਾ, ਥੁਟੇ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਉਹ
ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਿੱਛਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਫਦਾ ਅਤੇ ਫੇਰ
ਨਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਰਤੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲੋਂ
ਕੁਹਾੜੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਟਾ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ
ਮਾਰਕੇ ਪਾਤਛੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ।

ਪਾਤਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਚੀਰਨਾ, ਫਾੜਨਾ। ੨ ਭਿੰਨ ਕਰਨਾ, ਚੁਦਾ ਕਰਨਾ।
੩ ਵਿਰੋਧ ਪਾਉਣਾ, ਸੰ. ਪਾਟਨਾ। ੪ ਖੋਹਣਾ, ਲੁੱਟਣਾ।

ਪਾਤ ਪਤੋਸਣਿ, ਪਾਟ ਪ੍ਰਤਿਵਾਸਿਨੀ (ਅਬਵਾ ਪਾਟ ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ),
ਦੂਜੇ ਮਹੱਲੇ ਜਾਂ ਉਸੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਵਸਣ ਵਾਲੀ, "ਪਾਤ
ਪਤੋਸਣਿ ਪ੍ਰਫਿਲੇ ਨਾਮਾ," (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਾੜਾ, ਸੰਗਤ—ਭੇਦ, ਵਿਰੋਧ। ੨ ਵਿੱਥ। ੩ ਦਫਿਆ ਦੇ ਦੋਹਾਂ
ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਵਿੱਥ, ਪਾਟ।

ਪਾੜਿ, ਪਾੜਕੇ, "ਪਾਤਿ ਪਟੇਲਾ ਧਜ ਕਰੀ," (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪਾੜੀਬਾਟ, ਸੰਗਤ—ਵਾਟਪਾਰ, ਰਾਹ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਡਾਕੂ, "ਪੰਤਿਤ
ਪਾੜੀਬਾਟ," (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪਾੜ੍ਹਾ, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਝੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦੋ ਝੁੱਟ
ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, Hog-deer, L. Gervus porcinus.
"ਕੇਤਕ ਪਾੜ੍ਹੇ ਸੁਕਰ ਮਾਰੇ," (ਗੁਪਤ) ਪਾੜ੍ਹੇ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਫ

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਪੜ੍ਹਾਕੂ, ਪੜ੍ਹਨ (ਪਠਨ) ਵਾਲਾ,
ਪਿਉ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਤਾ, "ਪਿਉ ਦੇ ਨਾਹਿ ਪਿਆਰ ਚੁੱਲਿ,"
(ਭਾਗ) ੨ ਪਤਿ, ਸੁਆਮੀ, ਆਕਾ.

ਪਿਉਕਾ, ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਓਕਸ (ਘਰ), ਪਿਤਾ ਗ੍ਰਿਹ, ਬਾਪ
ਦਾ ਘਰ.

ਪਿਉਂਦ, ਡਾ ੨, ਪੇਵੰਦ, ਸੰ. ਪਿਥਦ, ਸੰਗਤ—ਜੋੜ ਲਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਾਖ ਪੁਰ ਡੱਲਾ ਅੱਖ ਆਦਿ ਦਾ
ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਪੈਵਸੁਨ.

ਪਿਉਂਦੀ, ਵਿ—ਪੈਵੰਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ,
Grafted.

ਪਿਉਸ } ਸੰ. ਪੀਯੂਸ, ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੀਣ ਯੋਗਤ
ਪਿਉਖ } ਪਦਾਰਥ, ਅਮ੍ਰਿਤ, ਸੁਧਾ, "ਹੁਤੀ ਸੁ ਪਿਆਸ ਪਿਉਸ
ਪਿਵੰਨ ਕੀ," (ਸਵੇਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਕਤ ਹੂ ਪਿਉਖ ਹੁਕੇ ਪੀਵਤ
ਪਿਵਾਵਤ ਹੋ," (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੋਮਰਸ, ਇੱਕ ਬੂਟੀ ਦਾ ਨਸ਼ੀਲਾ
ਰਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਵੀਂ ਸੁਈ ਭਰੂ
ਦਾ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਚੋਇਆ ਦੁੱਧ, Colostrum। ੪ ਦੁੱਧ ਦੀ
ਮਲਾਈ.

ਪਿਓ, ਪਿਤਾ, ਦੇਖੋ, ਪਿਉ, "ਕਾਥਿ ਖਤਗ ਕੋ ਪਿਓ ਰਿਸਾਇ,"
(ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਪਿਆ, ਪ੍ਰਿਯ, ਪਤਿ, ਭਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਕੇ, ਪਾਨ ਕਰਕੇ,
ਪਿਆਰਵਾ, ਪ੍ਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਵਰ, ਵਿ—ਪਿਆਰਾ, "ਸਮਰ ਸੁਯੰਵਰ
ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਿਆਰਵਹਿ ਪਾਉ," (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਪੀਲੇ ਰੰਗ।
੩ ਸੰਗਤ—ਪਤਿ, ਭਰਤਾ.

ਪਿਆਰਾ, ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪੀਤ, ਪੀਲਾ.

ਪਿਆਰਾਨੀ, ਪੀਲੀ ਹੋ ਗਈ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ। ੩ ਪੀਤ ਸਹਿਤ ਹੋਈ.
ਪਿਆਉ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਪ, ਪਉ, ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ
ਜਾਵੇ.

ਪਿਆਇ, ਪਿਲਾਕੇ, ਪਾਨ ਕਰਾਕੇ.

ਪਿਆਸ, ਸੰ. ਪਿਪਾਸਾ, ਸੰਗਤ—ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਤ੍ਰਿਖਾ, "ਪਿਆਸ
ਨ ਜਾਇ ਹੋਰਤੁ ਕਿਤੈ," (ਅਨੰਦ) ੨ ਰੁਚੀ, ਚਾਹ, "ਜਿਨ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਸਰਧਾ ਹਰਿਪਿਆਸ," (ਸੋਦਰ) ੩ ਵਿ—ਪਿਪਾਸੁ, ਪਿਆਸਾ,
ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ, "ਫਿਰਤ ਪਿਆਸ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨਾ," (ਸੁਹੀ ਅ:
ਮ: ੫)

ਪਿਆਸਾ } ਵਿ—ਪਿਪਾਸਾ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ, ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.
ਪਿਆਸੀ } "ਦਰਸਨਪਿਆਸੀ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ," (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ:
੫) ੨ ਪਿਆਵੇਗਾ, ਪਾਨ ਕਰਾਉ, "ਸੇ ਪੀਐ ਜਿਸੁ ਰਾਮੁ ਪਿਆਸੀ,"
(ਸਾਚ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪)

ਪਿਆਕ } ਵਿ—ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.
ਪਿਆਕੂ }

ਪਿਆਜ, ਦੇਖੋ, ਛਠਾ ਅਤੇ ਪਾਜ.

ਪਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਣ.

ਪਿਆਦਾ. ਡਾ ॥ ਪਯਾਦਹ. ਸੰਗਤ—ਪੈਦਲ. ਸੰ. ਪਦਾਤਿ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ੨ ਅਫੀਮੀਆ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਅਫੀਮ ਦਾ ਫੋਟਾ ਮਾਵਾ, ਜੋ ਮੁਕੱਰਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ. ਤਾਦ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਯਾਦੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜਾਕੇ ਅਮਲ (ਨਸ਼ੇ) ਨੂੰ ਸੱਦ ਨਿਆਵੇ. ਅਫੀਮੀਆ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਪਿਆਦਾ ਦੋਤਾਉਣਾ” ਹੈ। ੩ ਬਤਰੰਜ ਦਾ ਫੋਟਾ ਮੋਹਰਾ.

ਪਿਆਦਾ ਦੋਤਾਉਣਾ. ਕਿ—ਦੇਖੋ, ਪਿਆਦਾ ੨.

ਪਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਨ.

ਪਿਆਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹੱਬਤ. ਪਯਾਰ. ਪ੍ਰਿਯਤਾ.

ਪਿਆਰਤਾ } ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪ੍ਰਿਯਤਰ. ਪਯਾਰ ਵਾਲਾ. “ਜੇ ਕਰ ਪਿਆਰਾ } ਕਹਹਿ ਪਿਆਰਤੇ!” (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

“ਪਿਆਰੇ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰਾ। ੨ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਰੰਧਾਵਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਾਤੁ ਜਾਣਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕਵਾਲੀਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੱਜਨ ਅਰਦਾਸੀਏ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ.

ਪਿਆਰਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰਾ ੨.

ਪਿਆਰਿਹੂ } ਸੰਬੋਧਨ. ਪਿਆਰੇ ਲੋਕੋ! ਐ ਪ੍ਰਿਯ ਜਨੋ! “ਆਵਹੁ ਪਿਆਰਿਹੋ } ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ.” (ਅਨੰਦੁ)

ਪਿਆਰੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯਾ. ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ. “ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਿਆਰੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਯਤਾ. ਮੁਹੱਬਤ. “ਹਰਿ ਦੀਜੇ ਨਾਮ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ. ਪ੍ਰਿਯ ਦਾ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਪੀਵਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੀ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪਿਆਰੇ. ਪਿਲਾਵੇ. ਪਾਨ ਕਰਾਏ। ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! “ਪਿਆਰੇ, ਇਨਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪਿਆਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਪਿਆਰੇ. ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਤੁਭਹਿ ਪਿਆਰੇ ਦੂਧ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਿਆਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰਾ. “ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ?” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਪਿਲਾਓ, ਪਾਨ ਕਰਾਓ.

ਪਿਆਲ. ਸੰਗਤ—ਪਾਤਾਲ। ੨ ਪਯਾਲਾ. “ਸੁਰਤਿ ਪਿਆਲ ਸੁਧਾਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਣਾ.

ਪਿਆਲਣਾ. ਕਿ—ਪਿਲਾਨਾ. ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਪਿਆਲਾ. ਡਾ ॥ ਪਯਾਲਹ. ਸੰਗਤ—ਕਟੋਰਾ. ਪਾਤ੍ਰ. “ਇਹੁ ਪਿਰਮਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਤੋਝੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪਥਰਕਨਾ ਬੰਦੂਕ ਦਾ, ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਸਕਲ ਦਾ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦੂਕ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤੋਝੇ ਦੀ ਅਗਨਿ ਅਥਵਾ ਪਥਰੀ ਦੇ ਚਿੰਗੜੇ ਤੋਂ ਮੱਚ ਉਠਦਾ ਹੈ. ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਵਿੱਚਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਨ

ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ, ਛਠਵਾਂ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਕੁਰੁਭਾਰੀ.” (ਤਾਰੂ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ.

ਪਿਆਲਾ ਚਰ ਜਾਣਾ. ਕਿ—ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਬਾਹੁਵ ਦਾ ਬਿਨਾ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੇ ਮੱਚ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ ੨.

ਪਿਆਲਿ. ਪਾਤਾਲ ਮੈਂ। ੨ ਪਿਲਾਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਾਕੇ.

ਪਿਈਣੀ. ਵਿ—ਪੈਨੀ. ਤਿੱਖੀ। ੨ ਬਾਰੀਕ. ਸੂਖਮ. “ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਬਹੁਤ ਪਿਈਣੀ.” (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ)

ਪਿਸ. ਸੰ. ਧਿਯ. ਧਾ—ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਧਿਯ. ਧਾ—ਪੀਹਣਾ, ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪਿਸਟ. ਸੰ. ਪਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ—ਪੀਠਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪਿਸ਼੍ਟ. ਸੰਗਤ—ਪੀਠੀ. ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਭਿੰਜੀ ਹੋਈ ਦਾਲ ਨੂੰ ਸਿਲ ਵੱਟੇ ਪੁਰ ਪੀਹਕੇ ਬਣਾਇਆ ਚੂਰਣ। ੩ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. ਪਿੱਠ. ਪੀਠ. “ਕੋਈ ਧਰਤ ਜਾਇ ਨੈ ਪਿਸਟ ਪਾਨ.” (ਦੱਤਾਵ) ਕੋਈ ਪਦਮਾਸਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਹੱਥ ਨੈ ਜਾਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਪਿਸਟਲ. ਅੰ. Pistol. ਸੰਗਤ—ਪਿਸਤੌਲ. ਤਮੱਚਾ. ਇਟਲੀ ਦੇ Pistoja ਨਗਰ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੫੪੪ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. “ਜੰਬੂਆ ਪਿਸਟਲ ਹਬਨਾਲ ਜਬਰ.” (ਸਲੋਹ)

ਪਿਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟ ੨ ਅਤੇ ਬ.

ਪਿਸਤਾ. ਵਿ—ਪਸ਼ੁਕੰਦਾ. ਮਧਰਾ. ਨਾਟਾ. “ਕੂਕਰ ਬੋ ਪਿਸਤਾ ਕਹਿ ਜਾਂਹੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਡਾ ॥ ਪਿਸ਼੍ਟਹ. Pistachio nut. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਮੇਵਾ, ਜੋ ਇਰਾਕ, ਖੁਰਾਸਾਨ, ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਾਦਾਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ ਕਰੜੇ ਫਿੱਲ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਫਿਰ ਦਾ ਰੰਗ ਸਥਾਈ ਦੀ ਭਾਹ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਿਸ਼੍ਟਾ ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ. “ਦਾਖ ਬਦਾਮ ਗਿਰੀ ਪਿਸਤਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਪਿਸਤਾਸਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਤਾਸਨੀ.

ਪਿਸਤਾਨ. ਸੰ. ਪਯਾਸਾਨ. ਡਾ ॥ ਸੰਗਤ—ਚੂਚੀ. ਕੁਚ (ਸੂਨ) ਦੀ ਡੋਡੀ। ੨ ਬਣ. ਮੰਮਾ.

ਪਿਸਤੌਲ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟਲ.

ਪਿਸਨ. ਸੰ. ਪਿਸ਼ਨ. ਸੰਗਤ—ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਾਤਨ ਵਾਲਾ) ਚੁਕਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸ. “ਦੁਰਬਰਨ ਭੇਦ ਭਰਮੰ ਸਾਕਤ ਪਿਸਨੰ ਤ ਸੁਰਜਨਹੁ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਨਾਰਦ। ੩ ਕਾਉਂ। ੪ ਚਿੱਚਤ. “ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਿਸਨਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਸ਼ਨਤਾ. ਚੁਕਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ. “ਹੀਸਾ ਕੂਰ ਪਿਸਨਤਾ ਨਿੰਦਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੁਸ਼ਤਾ. ਨੀਚਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਨ. ਪਿਸਰ. ਡਾ ॥ ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. “ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਪਿਸਰਾਂ. ਡਾ. ਪਿਸਰ (ਪੁਤ੍ਰ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਬੇਟੇ.

ਪਿਸਵਾਜ. ਡਾ ॥ ਪੇਸਵਾਜ. ਸੰਗਤ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੈਨ।

੨ ਭੁਭਤੀ ਨਾਲ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਘੋਂਗਰਾ, ਇਹ
ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ।

ਪਿਸਾਇ. ਪਿਸਵਾਕੇ. ਪਿਹਾਕੇ.

ਪਿਸਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੀਹਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਪਿਸਾਚ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਅਚ (ਖਾਂਦਾ) ਹੈ. ਪਿਸਾਚ.

ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ। ੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਯਕਾਂ ਤੋਂ
ਘਟੀਆ ਹੈ. “ਕਈ ਕੋਟਿ ਜਖ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

੩ ਭੂਤ. ਪ੍ਰੇਤ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਤਨ ਕੌਮ.

ਪਿਸਾਚੀ. ਪਿਸਾਚ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਰਾਖਸੀ. ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ।

੨ ਪਿਸਾਚਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਾਚ ੪.

ਪਿਸਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੂਰਨ. ਆਟਾ. “ਪੱਥਯ ਪਿਸਾਨ ਹੁਇ.”

(ਕਲਕੀ) ਪਰਵਤ ਚੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪਿਸਾਬ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਬ.

ਪਿਸਿਤ. ਸੰ. ਪਿਸ਼ਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਸ. ਕੋਸ਼.

ਪਿਸ਼ਿਤਾਸ਼ਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਅਸ਼ਨ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ,

ਰਾਖਸ। ੨ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ.

ਪਿਸ਼ਿਤਾਸ਼ਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰਾਖਸੀ, ਜੋ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਖਾਂਦੀ ਹੈ.

“ਪਿਸ਼ਿਤਾਸ਼ਨੀ ਆਸ ਦੁਖਦਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਵਿ—ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੀ.

ਪਿਸੁਨ } ਦੇਖੋ, ਪਿਸਨ ਅਤੇ ਪਿਸਨਤਾ.

ਪਿਸੇਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਸੇਮਾਨ.

ਪਿਸੋਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ੨.

ਪਿਸੰਗ. ਸੰ. ਪਿਸਾਗ—ਪਿਸਾਗ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਰਖੀ ਮਾਇਲ ਝੂਰਾ
ਠੰਗ.

ਪਿੱਸੂ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਝੂਰਾ ਛੋਟਾ ਜੀਵ, ਜੋ ਕਟ੍ਰੇ
ਮੰਡਰ ਵਾਂਗ ਲਹੁ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਮਦਾਰ ਅਤੇ ਠੰਢੇ
ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੈਕ. ਬਰਗੁਸ. Flea.

ਪਿੱਸੂ ਪੀਠੇ. ਕ੍ਰਿ—ਤਲਮੱਛੀ ਲਗਣੀ. ਬੇਥੀਨੀ ਹੋਣੀ. ਜਿਵੇਂ—
ਪਿੱਸੂਆਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਤਤਕੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਜ਼ਾਕੁਲ ਹੋਣਾ.

ਪਿਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਪਿਸਟ.

ਪਿਸ਼ੂਪੇਸਣ. ਪੀਠੇ ਦਾ ਪੀਹਣਾ, ਭਾਵ—ਤਯ ਹੋਈ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰ
ਚਰਚਾ ਫੇੜਨੀ.

ਪਿਹਰ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਹਿਤ.

ਪਿਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਫਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਾਵਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ
ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਕਰਮ ਨੂੰ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ
ਆਖਕੇ, ਕਿਸੇ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਜਾਹਰ ਕਰਨਾ ਪਿਹਿਤਿ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਰ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨ ਗਤਿ ਤਾਂਕੇ ਦੇਤ ਜਨਾਯ.

ਕਛੂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰ ਕਹਿਤ ਹੈ ਪਿਹਿਤਿ ਤਾਹਿ ਕਵਿਰਾਯ.

(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਿਖ ਮਸੰਦ ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਕਲਗੀਧਰ ਹਸਦੀਨ.

ਅਰੁ ਤਿਨ ਓਰ ਨਿਹਾਰ ਧਨ ਖੀਸੇ ਭਾਰਨਕੀਨ.

ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪਤ ਕਰਮ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ.

ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਇ ਜਬ ਚਰਣਬੰਦਨਾ ਕੀਨ,

ਹਸ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਤੁਰਤ ਆਸਾ ਨਿਜ ਕਰ ਲੀਨ.

ਹੁਬਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚੋਬਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ
ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਸਤਾ ਦੇ ਘਰ ਪੁਵੇਸ਼ ਹੋਣੇ ਬਚਾਇਆ
ਸੀ.

ਪਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. “ਬੈਲਤ ਹੈਂ ਪਿਕ ਕੋਕਲ

ਮੇਰ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕੋਕਿਲ. ਕੋਇਲ.

ਪਿਕਪਿਯ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਬ, ਜੋ ਕੋਕਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੨ ਵਸੰਤ

ਦਾ ਸਮਾਂ. ਬਹਾਰ.

ਪਿਕਬਯਨੀ } ਵਿ—ਪਿਕ (ਕੋਇਲ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ.

ਪਿਕਬੈਣੀ } ਕੋਕਿਲ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. “ਰੂਪਰਾਸਿ

ਪਿਕਬੈਣੀ } ਸੁੰਦਰ ਪਿਕਬੈਣੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਪਿਕਾਬਰ } ਡਾ. ਪੈਰੀਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਕਾਮ (ਸੁਨੇਹਾ) ਲੈ

ਪਿਕਾਬਰ } ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਟੀਸ਼ੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ

ਲਿਆਵੇ. “ਪੀਰ ਪਿਕਾਬਰ ਸੇਖ.” (ਵਾਰ ਰੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪਿਕਾਬੂ } ਦੇਖੋ, ਪਿਕਾਬਰ. “ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਬੂ ਕੇਤੇ.” (ਅਕਾਲ)

ਪਿਕੰਬਰ } ਦੇਖੋ, ਪਿਕਾਬਰ. “ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਬੂ ਕੇਤੇ.” (ਅਕਾਲ)

ਪਿਖਣ. ਪ੍ਰੇਕਣ. ਦੇਖੋ, ਪੇਖਣ.

ਪਿਖਾਪਿਖੀ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖਾਦੇਖੀ. ਇੱਕ ਨੂੰ ਬਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ

ਭੀ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭੇਡਚਾਲ. “ਪਿਖਾਪਿਖੀ ਤਿਸ ਢਿਗ

ਚਲ ਜਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਪਿਖਿ. ਪਿਖ (ਦੇਖ) ਕੇ. “ਪਿਖਿ ਦਰਸਨ ਗੁਰਸਿਖਹ.” (ਸਵੈਯੇ

ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਿਖਿਜੈ } ਪ੍ਰੇਕਣ (ਦੇਖਣਾ) ਕਰਿਜੈ. ਦੇਖੀਏ. “ਨਯਣ ਗੁਰੁ ਅਮਰ

ਪਿਖੀਜੈ } ਪਿਖਿਜੈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪਿਖੰਦੋ. ਦੇਖੋ, ਪੇਖੰਦੋ.

ਪਿੰਗ. ਸੰ. ਪਿਕਾ. ਵਿ—ਪਿਲੱਤਣ ਦੀ ਭਲਕ ਸਹਿਤ ਝੂਰਾ।

੨ ਝੂਰਾ ਅਤੇ ਲਾਲ. ਤਾਮਤਾ. “ਨਹੇ ਪਿੰਗ ਬਾਜੀ ਰਬੰ ਜੇਨ ਸੋਭੈ.”

(ਰਾਮਾਵ) ਨਹੇ (ਜੋਤੇ ਹੋਏ) ਪਿੰਗ ਘੜੇ ਜਿਸ ਦੇ ਰਬ ਨੂੰ ਸੋਭਦੇ

ਹਨ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਚੋਟਾ. ਚੈਂਸਾ। ੪ ਚੂਹਾ। ੫ ਹੜਤਾਲ। ੬ ਵਿ—ਸੰ.

ਧਕਾ. ਪੰਗੁ. ਲੰਗਤਾ. ਲੰਗਾ. “ਪਿੰਗ ਕਿਰਨ ਚਵਜਾਇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

੭ ਦੇਖੋ, ਪੰਗੁ। ੮ ਦੇਖੋ, ਕਾਵਤ ਦੋਸ.

ਪਿੰਗਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਪੀਤ। ੨ ਝੂਰਾ ਅਤੇ ਲਾਲ. ਤਾਮਤਾ।

੩ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਫੰਦਸੁਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ

ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੪ ਪਿੰਗਲ ਮੁਨਿ ਦਾ

ਰਚਿਆ ਫੰਦਸ਼ਾਸਤੁ। ਪ ਬਾਂਦਰ। ੬ ਅਭਿਨਿ। ੭ ਪਿੰਤਲ ਧਾਤੁ।
੮ ਹਤਤਾਲ। ੪ ਉਂਨੁ। ਉਲੁਕ। ੧੦ ਖਸ। ਉਬੀਰ।

ਪਿੰਗਲਸਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀਲਾਲ.

ਪਿੰਗਲ ਭਾਖਾ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ
ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਪਿੰਗਲਾ. ਵਿ—ਲੰਬਾ. ਪੰਗੁ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ੬।
੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨੀਤਿ। ੩ ਸੰ. , ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ
ਨਾਮ ਸੂਰਯਨਾਤੀ ਤੀ ਹੈ. "ਇਤਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨ ਬੰਦੇ." (ਕਉ
ਕਬੀਰ). ੪ ਲਕਸ਼ਮੀ। ੫ ਦੁਰਗਾ "ਜਪੇ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਿੰਗਲਾ."
(ਪਾਰਸਾਵ) (੬) ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਣਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ
ਗਿਆਰਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਹੈ—

ਵਿਦੇਹ ਨਗਰ (ਜਨਕਪੁਰੀ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਣਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ,
ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿੰਗਲਾ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਧਨੀ ਸੁੰਦਰ
ਜਵਾਨ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਕਾਮ ਨਾਲ ਵਧਾਕੁਲ ਹੋ ਉੱਠੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ
ਪਾਸ ਨਾ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭੇਢੇਨੀ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ. ਅੰਤ
ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵੇਰਾਗ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਈਸ਼ੁਰ ਵਿੱਚ
ਲਾਉਂਦੀ, ਤਦ ਕੇਹਾ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੁੰਦਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ
ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜੇ ਮੁਕਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਸਾਖਰ ਸੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ
ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ— "ਨਿਰਾਸ਼: ਸੁਖੀ ਪਿੰਗਲਾ ਵਤ੍." ਦੇਖੋ,
ਗਨਕਾ। ੭ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰਿ (ਹਰਿਭਰਤ੍ਰਿ) ਦੀ ਚਾਣੀ। ੮ ਟਾਲੀ.
ਸੀਸਮ.

ਪਿੰਗਲਾਫੀ. ਵਿ—ਪਿੰਗਲ (ਭੂਰੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ. ਪਿੰਗਲਾਫੀ.

ਪਿੰਗਲਾ. ਭਾਮਤਾ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ਪ.

ਪਿੰਗਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਡੀ. ਭਵਾਨੀ. ਦੁਰਗਾ। ੨ ਹਲਦੀ।
੩ ਹਿੰਗ.

ਪਿੰਗਾਫ. ਸੰ. ਪਿੰਗਾਫ. ਵਿ—ਕਬਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਸ਼ਿਵ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਬਿਤਾਲਾਫ
ਮਾਢੇ ਸੁ ਪਿੰਗਾਫ ਧਾਏ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਪਿੰਗਾਫੀ. ਵਿ—ਪਿੰਗ (ਭੂਰੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਦੁਰਗਾ.

ਪਿੰਗੀ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੰਗ (ਤਾਮਬਾ) ਰੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ੨.
ਪਿੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗ ੬ ਅਤੇ ਪੰਗੁ.

ਪਿੰਗੁਰੀਆ. ਵਿ—ਪਿੰਗੁਲਾ. ਪੰਗੁ. ਚਰਣ ਰਹਿਤ. "ਆਰਤ ਦੁਆਰਿ
ਰਟਤ ਪਿੰਗੁਰੀਆ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਪਿੰਗੁਲ. ਵਿ—ਪੰਗੁ. ਪਾਦ ਰਹਿਤ. "ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਪਿੰਗੁਲ ਤਇਆ."
(ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੭. "ਜੇ ਕਛੁ
ਪਿੰਗੁਲ ਕਰਜੇ ਮਾਨ ਸੋਈ ਲਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯) ਜੋ ਪਿੰਗਲਾ ਨੇ
ਆਖਿਆ.

ਪਿੰਗੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੩. "ਸੁਖਮਨਾ ਇਤਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਬੁਝੇ."

(ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਗਲਾ ੬. "ਅਜਾਮਲ ਪਿੰਗੁਲਾ ਲੁਭਤ." (ਕੇਦਾਰਵਿਦਾਸ)

ਪਿੰਗੁਲੀਆ. ਵਿ—ਪਿੰਗ ਦਰਣ ਵਾਲੀ. ਪਿੰਗਲ ਰੰਗ ਦੀ. ਦੇਖੋ,
ਪਿੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲ. "ਮਾਤਾ ਪਿੰਗੁਲੀਆ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਪਿੰਗਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰ—ਗਲਨ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਣਾ. ਸੇਕ ਨਾਲ ਕਰਤੇ
ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਪਤਲੇ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੁਵਣਾ, ਰੀਚਣਾ.

ਪਿੰਚ. ਵਿ—ਪਿੱਲਾ. ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕਿਆ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਚੁ.
ਪਿਚਕ. ਦੇਖੋ, ਪਿਚਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਚਕ. "ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜਗ
ਭਵਿ ਦਿਪਤ ਖਲ ਪਿਚਕ ਨ ਜਾਨਤੈ." (ਭੁਪਤ੍ਰ) ਉੱਲ੍ਹਾਓ ਨੇ ਸੂਰਜ
ਨਾ ਜਾਣਿਆ.

ਪਿਚਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਿੱਚ (ਦਬ) ਜਾਣਾ. ਸੰਕੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.
ਪਿਚਕਣਾ } ਸੁਕਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਚ.

ਪਿਚਕਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਂਸ ਜਾਂ ਧਾਤ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਹਵਾਖਾਰਜੀ ਨਿਯਮ (suction) ਅਨੁਸਾਰ ਜਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ
ਦਬਾਉ ਪੈਣ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਹਥਨਾਲ ਬੰਦੂਕ
ਫੁਟੇ ਪਿਚਕਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਿਚਵਯ. ਡਿੰਗ. ਕਪਾਸ. ਕਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਚੁ.

ਪਿਚੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁੰ. ਰੂਲ। ੨ ਬੁਸ਼ ਰੋਗ. ਕੋੜ੍ਹ। ੩ ਦੋ ਤੋਲਾ ਭਰ
ਤੋਲ। ੪ ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋਂ.

ਪਿਚੁਮਦ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿਚੁ (ਕੋੜ੍ਹ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿੰਮ.
ਪਿਚੁਮਦ }

ਪਿੱਚ. ਸੰ. ਪਿਥ. ਕਤਰਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਦਬਾਉਣਾ.

ਪਿਛ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਛੇ. ਪਿੱਛੇ. "ਪਿਛ ਪਗ ਧਾਰਾ." (ਨਾਪੁ)

੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛ। ੩ ਸੰ. ਪਿਛ. ਧਾ—ਦਬਾਉਣਾ, ਨਿਚੋੜਨਾ.

ਪਿਛਉਡੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛਉਡੀ। ੨ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਡੱਗੀ।

ਪਿਛਉਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਈਤੀ ਦੀ ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸਿਆਰੀ ਿ.

ਪਿਛਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਛੇ. ਪੀਛੇ ਸੇ। ੨ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ.

ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛਲੀ ਰਾਤੀ ਵਿੱਚ. ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ
ਭਾਗ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ). "ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਸਦਯਾ ਨਾਮ ਖਸਮ ਕਾ
ਲੇਹੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪਿਛਲ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ. ਪਿਛਲੀ. "ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ."

(ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਛਲ ੨-੩-੪.

ਪਿਛਲਗ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰਾਨੁਕ. ਵਿ—ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਗਾਮੀ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਤਿ ਤੋਂ ਹੈ
ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਪਤਿ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਪਿਛਲਰਾਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰਾਤੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲੇ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ.

ਪਿਛਲਾ. ਵਿ—ਪਿੱਛੇ ਦਾ. ਪਿੱਛੇ ਦੀ. ਪਾਸ਼ੁਤਤ. "ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ
ਬਖਸਿਲਏ ਪੁਝੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪਿਛਵਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਿਛਲੀ ਤਰਫ. "ਪਿਛਵਾਇ

ਹਟੇ ਇਕ ਪੈਰ ਨਹੀਂ।" (ਗੁਪਤ)

ਪਿਛਵਾਰਲਾ } ਸੰਗਤ—ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. "ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ
ਪਿਛਵਾਰਾ } ਪਿਛਵਾਰਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
ਪਿਛਵਾਰਾ }

ਪਿਛਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ. ਪਿੱਠ। ੨ ਵੀਤਿਆ ਹੋਇਆ
ਸਮਾਂ. "ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਾ ੩-
੪-੫-੬.

ਪਿਛਾਰਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛਾਰਾਤਿ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾਰਾਤਿ.

ਪਿਛਾਰੀ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ. ਪਿਛਲੀ ਓਰ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਪਿਛਾਰੀ } ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਬੰਧਨ. "ਚਰਨ ਪਿਛਾਰੀ
ਚੁਰਤ ਫੁਰਾਈ." (ਗੁਪਤ)

ਪਿਛੁਆ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਿਛਵਾਰਾ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ.

ਪਿਛੋ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਛੋ. ਪਿੱਛੋ ਸੇ. "ਪਿਛੋ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ."
ਪਿਛੋਰੇ } (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਮੋਏ ਪਿੱਛੋ ਪੱਤਲ ਮਣਸਦੇ ਅਤੇ
ਪਿਛੋ } ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਤਨ ਬਿਨਸੇ ਪੁਨ ਰਹੇ
ਪਿਛੋਰੇ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਪਿਛਲੀ ਓਰ. ਪਿਛਲੀ

ਪਿਛੋਰੀ. ਵਿ—ਪਾਸ਼ੁਤਨ. ਪਿਛੋ ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਪਿੱਛੋ. "ਪਹਿਲਾ
ਪੂਤ ਪਿਛੋਰੀ ਮਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਪਿਛੋਂ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਛੋ ਸੇ. ਬਾਦ ਅਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲੋਂਦੇ.
ਪਿਛੋਂਦੇ }

ਪਿਛੋਰ. ਸੰਗਤ—ਪਿਛਲੀ ਓਰ. ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—
ਪਿੱਛੋ. "ਪੈਨ ਗੋਨ ਕੇ ਕਰਤ ਪਿਛੋਰੇ." (ਗੁਪਤ)

ਪਿਛੋਰਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸਿਆਰੀ. ਈਤੀ ਦੀ ਹੁਸ਼ ਮਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਓਵਨੀ.
ਚਾਦਰ. "ਪੀਤ ਪਿਛੋਰਿਕਾ ਰਣਧੀਰ ਚਾਚੇ ਬੀਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪਿਛੋਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛੋਰ.

ਪਿਛੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛੋਰਿਕਾ ੨. "ਸਿਰ ਕੀ ਡਿਰਕੀ ਸੁ ਪਿਛੋਰੀ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਿਛੋਰੀਡੀ. ਵਿ—ਘਟੀਆ. ਕਮ ਦਰਜੇ ਦੀ. ਤੁੱਛ. "ਤੇਰੀ ਪਿੰ
ਪਿਛੋਰੀਡੀ ਹੋਇਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪਿੱਛ. ਸੰ. ਧਿਛ. ਸੰਗਤ—ਅੰਨ ਨੂੰ ਨਿਚੋਤਕੇ ਕੱਢਿਆ ਰਸ. ਦੇਖੋ,
ਪਿਛ ਧਾ। ੨ ਪਲੂ ਦੀ ਉਹ ਪੂਛ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲ ਹੋਣ। ੩ ਮੋਰ ਦੀ
ਪੂਛ। ੪ ਹਰੇਕ ਪੰਛੀ ਦੀ ਪੂਛ। ੫ ਮੋਰ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਕਲਗੀ। ੫ ਦੇਖੋ,
ਪਿੱਛਾ ੪.

ਪਿੱਛਲ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ। ੨ ਸੰ. ਚਿਕਣਾ. ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਪੈਰ ਫਿਸਲ
ਜਾਵੇ। ੩ ਸੰਗਤ—ਅਮਰਬੋਲ. ਅਕਾਸਬੋਲ। ੪ ਟਾਲੂ (ਸੀਸਮ) ਦਾ
ਬਿਰਛ.

ਪਿੱਛਾ. ਵਿ—ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵੀਤਿਆ ਸਮਾਂ. ਭੂਤ
ਕਾਲ। ੩ ਸੰ. ਧਿਛਾ. ਸੁਪਾਰੀ। ੪ ਟਾਲੂ (ਸੀਸਮ) ਦਾ ਬਿਰਛ
ਪਿੱਛੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪਿਛਹੁ.

ਪਿੱਜ. ਸੰ. ਧਿਛ. ਧਾ—ਚਮਕੀਲਾ ਕਰਨਾ, ਫੁਹਿਣਾ, ਫਣ ਫਣ

ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਤਾੜਨਾ, ਤਪਾਉਣਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ
ਗੱਡੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪਹੀਏ ਨੂੰ ਭੀ ਪਿੱਜ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਿੱਜਣ } ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜ, ਪਿੱਜਨ ਅਤੇ ਪਿੱਜਨਾ.
ਪਿੱਜਣਾ }

ਪਿੱਜਣੀ. ਪਿੱਜਣ ਦਾ ਧਨੁਖ। ੨ ਕਪਾਹ ਤਾੜਨ ਦੀ ਸੋਟੀ।
੩ ਪਿੱਛਕਾ. ਖੁੱਰ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲੱਤ ਦਾ ਮਾਂਸਲ ਭਾਗ.

ਪਿੱਜਨ. ਸੰ. ਧਿਛ. ਸੰਗਤ—ਪੀਜੇ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ
ਨਾਲ ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਦਾ ਹੈ. ਤਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜ.

ਪਿੱਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ. ਧਨੁਖੀ ਨਾਲ ਰੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ,
ਪਿੱਜ ਅਤੇ ਪਿੱਜਨ.

ਪਿੱਜਰ } ਸੰ. ਧਿਛ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਜਰਦ। ੨ ਸੰ. ਧਿਛ. ਧਿਛ-
ਪਿੱਜਰਾ } ਪੰਜਰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਿੱਜਰਾ. "ਰੂੰ ਪਿੱਜਰੁ
ਹਉ ਸੁਅਟਾ ਤੇਰ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਹ ਦਾ ਢਾਂਚਾ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ

ਕਰੰਗ (Skelton). "ਕਾਗ! ਚੁੰਡਿ ਨ ਪਿੱਜਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. "ਜਿਸ ਪਿੱਜਰ ਮੈ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀ, ਸੇ ਪਿੱਜਰੁ
ਲੈ ਜਾਰਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਪਿੱਜਰਿ. ਪਿੱਜਰੇ ਵਿੱਚ. "ਪਿੱਜਰਿ ਪੰਖੀ ਬੰਧਿਆ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ
ਮ: ੧ ਬਿਤੀ) ੨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਪਿੱਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜਰ.

ਪਿੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਂਜਾ। ੨ ਸੰ. ਧਿਛ. ਰੂੰ. ਰੂਨ। ੩ ਹਲਦੀ।
ਪਿੱਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਿੱਜਨ (ਤਾੜੇ) ਨਾਲ ਰੂੰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਵਾਉਣਾ.
ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜ ਅਤੇ ਪਿੱਜਨ.

ਪਿੱਜੈ. ਪੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. "ਸਚੁ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਿੱਜੈ." (ਮ: ੪
ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਪਿੱਵ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜ.

ਪਿੱਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜਨ ਅਤੇ ਪਿੱਜਨਾ

ਪਿੱਵਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਜਾਉਣਾ. "ਵੇਨਿ ਪਿੱਵਾਇ ਫੁਣਾਇਆ."
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪਿਟ. ਸੰ. ਧਿਛ. ਧਾ—ਜਬਦ ਕਰਨਾ, ਢੇਰ ਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟਣਾ.
ਪਿਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਿਟਾਰ. ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਫੈਤਾ। ੩ ਗੁੰਬ ਦਾ
ਕਾਂਡ. ਭਾਬ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੌਧ ਗੁੰਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ—
ਪਿਟਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੋਈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਪੁਰਾਚ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਦ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪਿਟਾਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ.

ਪਿਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ. ਪੀਟਨਾ। ੨ ਸਿਆਪਾ ਕਰਨਾ.
ਪਿਟਨਾ } ਦੇਖੋ, ਪਿਟ। ੩ ਸੰਗਤ—ਭਗੜਾ. ਬਖੇੜਾ. ਕਲੇਸ਼।
੪ ਸਿਆਪਾ.

ਪਿਟਨਿ. ਪਿਟਦੀਆਂ ਹਨ. "ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ." (ਸਵਾ
ਮ: ੧)

ਇਸੇ ਤੋਂ ਪਿੱਟਣਾ ਸ਼ਬਦ ਭਟਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੂੰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ.

ਪਿਟਾਰ
ਪਿਟਾਰਾ
ਪਿਟਾਰੀ
ਪਿਟਿਆਰੀ

ਸੰਗਤਾ—ਪਿਟਕ, ਪਿਟਕਾ, ਬਾਸ ਬੈਤ ਆਦਿ ਦਾ
ਸੰਦੂਕ ਡੱਬਾ ਆਦਿ.

ਪਿਟਿਹੁ, ਪਿਟੇਹੇ ਹੋ. "ਧੰਧਾ ਪਿਟਿਹੁ ਭਾਈ ਹੋ! ਤੁਮ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹੁ."
(ਆਸਾ ਮ: ਮ: ੧)

ਪਿਟੋਰਾ, ਦੇਖੋ, ਪਿਟਾਰਾ.

ਪਿਠ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਠਿ, ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿ (ਪ੍ਰਵਿ)

ਪਿਠਰ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਧਾਣੀ। ੨ ਟੋਕਣੀ, ਵਲਟੋਹੀ, ਦੇਗ.

ਪਿਠਰੀ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਗਰੀ, ਵਲਟੋਹੀ.

ਪਿਠਿ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿ, ਪੀਠ, ਪਿੱਠ. "ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ
ਪਿਠਿ ਦੇਇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਿੱਠ, ਦੇਖੋ, ਪਿਠ.

ਪਿੱਠਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਸ੍ਠਿਭਾਗ, ਪਿੱਠ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ, ਅਕਸ. "ਦਰਪਣ
ਰੂਪ ਜਿਵੇਹੀ ਪਿੱਠਾ." (ਭਾਵੁ)

ਪਿੰਡ } ਸੰ. ਪਿਛਾ, ਧਾ—ਵੇਰ ਕਰਨਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਜੋਲਾ
ਪਿੰਡ } ਵੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਆਟੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ, ਕੋਲਾ। ੩ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪੇ ਹੋਏ ਜੋ ਦੇ ਆਟੇ
ਆਦਿ ਦੇ ਪਿੰਨ. "ਪਿੰਡੁ ਪਤਨਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ." (ਆਸਾ
ਮ: ੧) ੪ ਦੇਹ, ਸ਼ਰੀਰ. "ਮਿਲਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡ ਕਮਾਇਆ." (ਮਾਠੂ ਮ: ੧) "ਜਿਨਿ ਏ ਵਡੁ ਪਿੰਡ ਠਿਠਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ
੩) ਦੇਖੋ, ਠਿਠਿਕਿਓਨੁ। ੫ ਕੋਲਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ। ੬ ਕੁਮ, ਗਾਂਥ.
"ਹਉ ਹੋਆ ਮਾਹਰੁ ਪਿੰਡ ਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਇਥੇ ਭਾਵ
ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਹੈ। ੭ ਵੇਰ, ਸਮੁਦਾਯ। ੮ ਭੋਜਨ, ਆਹਾਰ.

ਪਿੰਡ ਅਹੀਰਾਂ, ਅਹੀਰਾਂ (ਰਵਾਲਿਆਂ) ਦਾ ਪਿੰਡ. ਅਹੀਰ ਵਰਖਾ
ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਨ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਬੈਂਤੇ ਸਮੇਂ ਲਈ
ਫੂਸ ਪੱਤੇ ਦੇ ਘਰ ਬਣਾਏ ਆਬਾਦੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਭਾਵ—
ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ। ੩ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉੱਪਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਤੋਂ
ਮਮਤਾ ਰਹਿਤ ਵਿਹੰਗਮਵਿੱਤਿ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅਹੀਰਾਂ ਦਾ
ਪਿੰਡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਗਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰ
ਅਹੀਰਾਂ." (ਵਾਰ ੨੬)

ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣ } ਵਿ—ਜੋ ਪਿੰਡ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੈ. ਦੇਹ
ਪਿੰਡ ਪਰਾਯਣ } ਆਸਕੁ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਅਤੇ
ਪ੍ਰਾਯਣ (ਜੀਵਨਅਵਸਥਾ). ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਜਾਨ. "ਸਾਕਤ ਕੀ ਓਹ
ਪਿੰਡ ਪਰਾਇਣਿ." (ਕੋਭ ਕਬੀਰ)

ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਕੁਮ ਵਸਾਉਣਾ। ੨ ਪਿੰਨਾ ਵੱਟਣਾ.

ਪਿੰਡਰੀ, ਸੰ. ਪਿੰਡਿਕਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਜਣੀ, ਪਿੰਨਣੀ. ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਹੇਠ
ਅਤੇ ਕਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਲੰਬ ਦਾ ਮੋਟਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. "ਕਰ
ਪਰਸੇ ਪਿੰਡਰੀ ਜਬ ਦੇਖੀ." (ਨਾਪੁ)

ਪਿੰਡਾ, ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸਮ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ ੪. "ਬਹਿਨਿ ਜਿ

ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰ. ਪਿਛਾ, ਅਸਪਾਤ ਲੋਹਾ।
੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਕਸਤੂਰੀ.

ਪਿੰਡੀ, ਵਿ—ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਚੇਤ ਪਿੰਡੀ। ੨ ਸੰ.
ਪਿਛਾਣੀ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਨੀ, ਛੋਟਾ ਗੋਲਾ। ੩ ਪਹੀਏ ਦੀ ਪਿੰਜਣੀ. ਨੇ
ਮਿ। ੪ ਘੀਆ ਕੱਦੂ। ੫ ਯਗਤ ਅਥਵਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦੀ ਵੇਦੀ, ਜਿਸ
ਪੁਰ ਬਲੀਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੂਤ ਦਾ ਪਿੰਨਾ। ੭ ਦੇਖੋ,
ਪਿੰਡਰੀ। ੮ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ.

ਪਿੰਡੀਲਾਲ, ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ੪.

ਪਿੰਡੁ, ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ.

ਪਿੰਡੇ, ਪਿੰਡ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡੇ.

ਪਿਤ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ, ਤਾਤ, ਬਾਪ. "ਪਿਤ ਲੁਤੇ ਸਗਲ ਕਾਲਤੁ
ਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ, "ਕਾਵਿ ਕੁਠਾਰੁ ਪਿਤ ਬਾਤ
ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਪਿਤਪਾਰਬ, ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਬ (ਅਰਜੁਨ) ਦਾ ਪਿਤਾ, ਇੰਦੁ. (ਸਨਾਮ)

ਪਿਤਰ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰ, ਪਿਤਾ, ਪਦਰ, ਬਾਪ. "ਮਾਤਰ ਪਿਤਰ
ਤਿਆਕਿਏ." (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰ—ਪਿਤ੍ਰਿ, ਮੇਟੇ
ਹੋਏ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ ਬਜ਼ੁਰਗ. "ਐਸੇ ਪਿਤਰ ਕੁਮਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ,
ਆਪ ਨ ਕਹਿ ਆਨ ਲੇਹੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ, ਬਾਪ
ਦਾਦਾ ਮਾਤਾ ਦਾਦੀ ਆਦਿ. "ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ, ਮੁਟੇ
ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪਿਤਰਕਰਮ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰਕਰਮ. ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਾਧ ਆਦਿ
ਕਰਮ. "ਪਿਤਰਕਰਮ ਕਰ ਭਰਮ ਕੁਲਾਯਾ." (ਭਾਵੁ)

ਪਿਤਰਤੀਰਥ, ਦੇਖੋ, ਪਿਤ੍ਰਤੀਰਥ.

ਪਿਤਰਪੱਖ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰਪੱਖ, ਮਹਾਲਯ ਅੱਸੂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ.
ਪਿਤਰਪੱਖ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੱਖ ਪਿਤਰਾਂ
ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਆਦਿ ਵਸੂ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਲਈ
ਖਿੰਤ੍ਰਲੋਕ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਿਤਰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਪਿਤਰਨ
ਪੱਖ ਪਹੁਚਾ ਆਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) ੨ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਲ. ਪਿਤਾ ਦੀ
ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ.

ਪਿਤਰਰਾਜ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰਰਾਜ, ਧਰਮਰਾਜ.

ਪਿਤਰਲੋਕ, ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰਲੋਕ. ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਲੋਕ.
ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਿਤ੍ਰਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
ਪਿਤਰੀ, ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰਿ, ਪਿਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਪਿਤਰ ੨। ੨ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ.
ਪਿਤਰੀਂ, "ਘਰ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪਿਤਲ, ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਲ.

ਪਿਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਰਖਤਾ ਕਰੇ, ਬਾਪ, ਪਿਤ੍ਰ, ਜਨਕ. "ਪਿਤਾ
ਕਾ ਜਨਮ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਪੂਤ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪਿਤਾਜਾਤਿ, ਸੰਗਤਾ—ਬਾਪ ਦੀ ਜਾਤਿ. ਭਾਵ—ਪਿਤਾ ਰੂਪ.
ਨਿਰੁਕੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— "ਪਿਤਾ ਯਾਤਾ ਗਾ ਯਾਲਧਿਗ ਗਾ."

੬/੨੮

“ਪਿਤਾਜਾਤਿ ਤਾ ਹੋਈਐ, ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਕਰੈ ਪਸਾਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਜਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਵਰਨ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅਤਿਮਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਪਿਤਾਜਾਤਿ ਹੋਣਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ, ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਾ।

ਪਿਤਾਨੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ), ਚਾਚਾ। “ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ ਔਰ ਜਿ ਗੁਰਾਤੀ.” (ਨਾਮੁ)

ਪਿਤਾਪੁਰਖੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਰੀਤਿ. ਕੁਲ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਰਯਾਦਾ।

ਪਿਤਾਪੂਤ. ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਜੀਵ. “ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਏਕੈ ਗੋਕਿ ਲੀਨੇ.” (ਭੋਰ ਮ: ੫)

ਪਿਤਾਮਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਦਾਦਾ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੩ ਭੀਸਮ।

ਪਿਤਾਮਹੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਦੀ।

ਪਿਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਾਮਹ. “ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪਿਤੀਏਰ. ਵਿ—ਦਾਦਕ. ਪਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ।

ਪਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਤਾ। ੩ ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਿਜਾ. ਅੰਨ. ਖਾਨ ਪਾਨ। ੪ ਪਿਸ਼ਿਤ (ਮਾਸ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਿਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਰਤ੍ਰ ਪਿਤ੍ਰ ਫੁਤਿਹੇ ਚਟਿਜਾਹੁ” (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੁਜਾ ਦਾ ਰਕੁ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਿਤ, ਚਾਕਰਰੂਪ ਕੁੰਤੇ ਚੰਟਮ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿੱਤ. ਸੰ. ਸਿਜ. ੧ ਸਫ਼ਰਾ. Bile. ਪਿੱਤ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਖਤਾ, ਅਤੇ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕ ਰੋਗ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਪਤਲਾ (ਦੁਬ) ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੈ. ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੇਲ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਜਹਿਰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਿੱਤ ਦੇ ਪੰਜ ਰੂਪ ਲਿਖੇ ਹਨ—

(ੳ) ਆਲੋਚਕ—ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦੀ ਚਮਕ ਹੈ. ਇਹ ਰੂਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਰੰਜਕ—ਜਿਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਲਹੂ ਬਣਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖੂਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. (ੲ) ਸਾਧਕ—ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬੁੱਧਿ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਸ) ਪਾਚਕ—ਇਹ ਮੇਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗਿਜਾ ਪਚਾਉਂਦਾ, ਮੇਲ ਖਾਰਿਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਦਾ ਹੈ, ਜਠਰਾਗਨਿ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਭ੍ਰਾਜਕ—ਇਹ ਤੁਚਾ (ਖਲੜੀ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਚਮਕ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਗੜ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੇਕੁ ਲਾਲ ਪੀਲੇ, ਮੂਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਪੀਲਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਖੱਟਾ, ਭਸ ਡਕਾਰ, ਕੁੱਧ, ਦਾਹ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਪਣਾ, ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ

ਆਦਿਕ ਚਾਲੀ ਰੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੱਤ ਦੇ ਸਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਥਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਉਪਾਉ ਕਰਨੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ।

ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ, ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਗੋਕੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਈਸਬਕੋਲ ਦਾ ਸਤ ਛੀ ਮਾਥੇ ਲੈਣਾ, ਚੰਦਨ ਅਨਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਵਰਤਣੇ, ਸਰਦ ਤਰ ਫਲ ਖਾਣੇ, ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਾਲ ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਵਟਣਾ ਮਲਕੇ ਮੇਲ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਆਦਿ. “ਬਾਇ ਪਿੱਤ ਕਰ ਉਪਜਤ ਬਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

੨ ਪਿੱਤ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਤੁਚਾ ਭੇ ਨਿਕਲੀਆਂ ਬਰੀਕ ਕੁਨਸੀਆਂ ਭੀ “ਪਿੱਤ” ਆਖੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਵਟਣੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਪ ਤੋਂ ਅਰ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਸਬੂਟ ਨਾਲ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਕੁੱਧ. ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ.

ਪਿੱਤਜੁਰ } ਦੇਖੋ, ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਥਾਨ.
ਪਿੱਤਜੁਰ }

ਪਿੱਤਪਾਪਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਤਦੋਸ ਨਾਸ਼ਕ ਪਪੀਟ. ਸ਼ਾਹਤਰਾ. L. Fumaria Officinalis. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭੂਟਾ ਇੱਕ ਭੂਟ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਵਾਦ ਕੌੜਾ ਅਤੇ ਬਕਥਕਾ ਹੈ. ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਵਾਲਾ ਨੀਲੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪਿੱਤਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਤਲ ਧਾਤੂ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਲੋਹ। ੩ ਹੜਤਾਲ। ੪ ਭੋਜਪਤ੍ਰ. ਪਿੱਤਵਾਤ. ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਅਤੇ ਵਾਤ (ਸੋਦਾ) ਮਿਲੇ ਹੋਏ. ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਤੇ ਤੱਤਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜਲ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਤਿਵੇਂ ਪਿੱਤ ਵਾਤ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਉਪਦ੍ਰਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਬਾਇ ੪.

ਪਿੱਤਾ. ਸੰ. ਪਿੱਤਾਸਯ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਤ ਦੀ ਬੈਲੀ. ਇਹ ਜਿਗਰ ਦੇ ਹੇਠ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮਨ. “ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਪਿੱਤਨ ਪਿੱਤਾ.” (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤ। ੪ ਕੁੱਧ। ੫ ਸੋਸ। ੬ ਹੋਸਲਾ.

ਪਿੱਤਾਸਯ. ਪਿੱਤ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਾ ੧ ਅਤੇ ਜਿਗਰ. ਪਿੱਤਾ ਪੀੜਨਾ } ਜਿਗਰ (ਅਰਥਾਤ ਮਨ) ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ.
ਪਿੱਤਾ ਮਾਰਨਾ } ਭਾਵ—ਵਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਾ। ੨ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ.

ਪਿੱਤੀ. ਵਿ—ਪਿੱਤ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ. “ਪਿੱਤੀ ਸਹਿਤ ਵਿਕਾਰਨ ਜੇ ਨਰ ਵਿਸਯ ਲਗੈ ਅਤਿਸਾਚ ਮਹਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਕਤਵਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਪੂਰ ਨਿਕਲੀ ਧਫੜੀ. ਰਕਤਪਿੱਤੀ.

ਪਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ.

ਪਿਤ੍ਰਿਤੀਰਥ, ਉਹ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਏ ਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ੁੱਧਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮਤਸਰਪੁਰਾਣ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਧਕਲਪ ਦੇ ਬਾਈਹਵੇਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਕਯਾ ਕਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿ ੨੨੨ ਪਿਤ੍ਰਿਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਪਿਤ੍ਰਿਮੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਦਾਹਕਰਮ, ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਫੀਵੇਂ ਕਾਂਡ ਦੇ ਅ: ੧੧੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਉਂ ਹੈ—ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਦੀ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਵੇਦੀ ਰਚਕੇ ਅਗਨਿ ਸਥਾਪਨ ਕਰਨੀ। ਉਸ ਪੂਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰੱਖਕੇ ਘੀ ਦਹੀਂ ਪਾਉਣਾ। ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਕੰਨੇ ਪੂਰ ਸਰੋਆ (ਘੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬੜਵੀਂ), ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਗੱਭਾ, ਜੰਘਾਂ ਤੇ ਉੱਖਲ ਅਤੇ ਮੂਸਲ ਰੱਖਣਾ, ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਦਾਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਮੇਏ ਪਿਤਰ ਲਈ ਦਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਆਦਿ ਕਰਮ।

ਪਿਤ੍ਰਿਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵਯਾਨ.

ਪਿਥੋਰਾ. ਇਹ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਪਦਰ.

ਪਿੰਦਾਸ਼ਤਨ. ਭਾ. ੧੧.੬. ਕ੍ਰਿ—ਪਛਾਣਨਾ. ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੰਨਣਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪਿੰਦਾਰ. ਭਾ. ੧੫. ਜਾਣ ਲੈ. ਸਮਝ ਲੈ। ੨ ਘਮੰਡ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਪਿੰਦਾ } ਸੰ. ਪਿਦ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦੀ ਚਿਤੀ.
ਪਿੰਦੀ }

ਪਿੰਧ } ਸੰ. ਆਪਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਗਭਵਾ. ਘਤਾ.
ਪਿੰਧਿ } ਟਿੰਡ. "ਪਿੰਧੀ ਮਹਿ ਸਾਕਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਟਿੰਡਾਂ
ਪਿੰਧੀ } ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ.

ਪਿੰਨ. ਪਿੰਡ. ਪਿੰਨਾ.

ਪਿਨਹਾਂ. ਭਾ. ੧੬. ਵਿ—ਪੋਜੀਦਾ. ਨੁਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਿਨਣਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿੰਡ-ਹਰਣ. ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਮਣਸੇ ਪਿੰਡ
ਪਿੰਨਣਾ } ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਾਵ—ਮੰਗਕੇ
ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ. "ਪਿਨਣੇ ਦਰਿ ਕੇਤਤੇ." (ਸਥਾ ਮ: ੫) "ਜੱਟ
ਪਿੰਨੇ ਤਾਂ ਕੰਧ ਬੀਂ ਪਿੰਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜੇ ਜੱਟ ਮੰਗੇ ਤਦ ਕੰਧ ਤੋਂ ਤੀ
ਲੈ ਲਵੇ.

ਪਿੰਨਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਮੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਨਣਾ.

ਪਿਨੱਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪਿੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡੀ ੬.

ਪਿਨਾਕ. ਸੰ. ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਧਨੁਖ।
੨ ਤ੍ਰਿਸੂਲ। ੩ ਗਰਦ ਦੀ ਵਰਖਾ. ਅਸਮਾਨੋਂ ਘੱਟਾ ਡਿਗਣਾ.

ਪਿਨਾਕਪਾਣਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿਨਾਕ ਨਾਮਕ ਧਨੁਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ
ਪਿਨਾਕੀ } ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਪਿਨਾਕਧਾਰੀ. (ਧਿਨਾਕਿਨ੍ਰ) ਸ਼ਿਵ.
"ਪਿਨਾਕਪਾਣਿ ਤੇ ਹਨੇ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਪਿਨਾਕੀ ਅਰਿ ਧੁਜ ਨੇਤ੍ਰ ਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਨਾਕੀ (ਸ਼ਿਵ)
ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਮ, ਉਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਣ ਵਾਲੀ ਮੰਡੀ, ਉਸ ਦੇ

ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਵਰਣ ਸਮੇਂ ਅਰਜੁਨ ਨੇ
ਮੱਛਕੰਤ੍ਰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ.

ਪਿੰਨੀ. ਵਿ—ਪਿੰਜੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜਣਾ। ੨ ਮੰਗੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ,
ਪਿੰਨਣਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਲਾ. ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਡੀ
੬.

ਪਿਪਲ. ਸੰ. ਪਿੱਪਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਪਲ ਬਿਰਛ. ਅਬੂਥ. Ficus
religiosa। ੨ ਜਲ.

ਪਿਪਲਪਤ੍ਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ.
ਪਿਪਲਵਤ੍ਰਾ } ਨੱਥ ਮੱਛਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬੁਲਾਕ.

ਪਿਪਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਜੋ ਪਿੱਪਲ ਪੱਤੇ ਦੀ ਨੋਕ
ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਤਰ ਦੀ ਨੋਕ. "ਪਿਪਲਾ ਖਗ ਅਗ੍ਰ ਸਰੀਰ ਫੂਹੇ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਿਪਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਪਲਾਦ.

ਪਿਪਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵਰ੍ਹਣੀ. ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ। ੨ ਛੋਟੇ ਪੱਤੇ ਦਾ
ਪਿੱਪਲ. ਮਦੀਨ ਪਿੱਪਲ। ੩ ਸੰ. ਪਿੱਪਲੀ. ਮਘਪਿੱਪਲ. Piper
Longum.

ਪਿਪਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਅੰਗ (੧੪).

ਪਿਪਾਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਣ ਦੀ ਆਸਾ (ਇੱਛਾ). ੨ ਤ੍ਰਿਖਾ.
ਪਿਆਸਾ. ੩ ਲਾਲਚ. ਤਮਾ.

ਪਿਪਾਸੂ } ਵਿ—ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. ਪਿਆਸਾ.
ਪਿਪੀਸੂ }

ਪਿਪੀਲ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਤਾ. ਕੀਤੀ. ਚਿਉਂਟਾ. ਚਿਉਂਟੀ.
ਪਿਪੀਲਕ } ਦੇਖੋ, ਪਪਲੀਕਾ.
ਪਿਪੀਲਕਾ }

ਪਿੱਪਲ. ਦੇਖੋ, ਪਿਪਲ। ੨ ਨੰਗਾ. ਨਾਂਗਾ.

ਪਿੱਪਲਾਦ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਅਬਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ
ਪੁਰਾਤਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ, ਨਾਗਰਖੰਡ, ਅਧਿਆਯ ੧੬੪.

ਪਿੱਪਲਾਯਨ. ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਿਸਭਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਰਿਖਿ
ਭਰਤ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪਿਯ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਤਿ. ਪਿਆਰਾ.

ਪਿਯਤ. ਪੀਂਦੇ ਹੋਏ. ਪੀਂਦੇ. ਪਾਨਕਰਤ. "ਪਿਯਤ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਲੋਚਨ
ਤੇਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪਿਯਰਾ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਯ। ੩ ਪੀਤਾ.
ਦਰਦ.

ਪਿਯਰਾਤ. ਪੀਤਾ ਕਰਤ. ਪੀਤ ਦਿੰਦਾ. "ਖਟਕਤ ਹਿਯ ਕੇ ਮਾਂਝ
ਸਦਾ ਪਿਯਰਾਤ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੯)

ਪਿਯਰਾਨੀ. ਪੀਲੀ ਹੋ ਗਈ. "ਪ੍ਰਾਚੀ ਪਿਯਰਾਨੀ ਚਾਰੁ ਚਟਿਕਾ
ਚੁਹਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪੀਤ ਸਹਿਤ ਹੋਈ. ਦੁਖਣ ਲੱਗੀ.

ਪਿਯਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪਿਯਾਜ਼. ਭਾ. ੧੬. ਸੰਗਤਾ—ਗਠਾ. ਗੰਢਾ. ਖਾ. ਚੁੱਪਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਾ

ਅਤੇ ਪਿਆਜ਼.

ਪਿਯੂ. ਪਿਤਾ. ਪਿਉ. "ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
ਪਿਯੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਯੂਖ.

ਪਿਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਸੀਗਾਰੂ ਕਰੇ ਪਿਰ ਖਸਮੁ ਨ
ਭਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਪਿਰ
ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਧਨ ਸੀਗਾਰਾ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਪਿੜ.
ਅਖਾਤਾ. "ਮੱਠਹਿ ਕੀ ਪਿਰ ਸੋਭ ਧਰੇ." (ਕੁਸਨਾਵ)

ਪਿਰਹੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਯਤਾ. ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਕਰਿ ਸਾਂਈ ਸਿਉ
ਪਿਰਹੜੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਸੇਈ ਧੰਨੁ, ਜਿਨਾ ਪਿਰਹੜੀ ਲਭ
ਸਿਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪਿਰਘਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ-ਅਘੜ. ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ ਪਿਆਰਾ. "ਭਜਿ
ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਤਿ ਪਿਰਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਪਿਰਬਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰਬਮ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾ.

ਪਿਰਬਮੀ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਧ੍ਰਿਥੀ). ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ. ਵਡੇ
ਪਿਰਬਵੀ } ਵਿਸੁਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ. "ਫਤ੍ਹੁ ਸਿੰਘਾਸਨੁ ਪਿਰਬਮੀ
ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਕਉ ਦੇ ਆਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ. ੫ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਪ੍ਰਿਥੁ ੫.

ਪਿਰਬੀ ਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਮੱਲ.

ਪਿਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ. "ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ." (ਵਾਰ
ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਪਿਰਮਲੁ. ਸੁਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਲ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰਮਲੁ ਤਨਿ ਨਾਵਣਾ."
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਵਣਣਾ.

ਪਿਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਮ. "ਪਿਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ." (ਸ੍ਰ ਮ: ੩)

ਪਿਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! ੨ ਹੇ ਪਤਿ. "ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਹਿ ਪਿਰਾ
ਜੀਉ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਪਿਰਾਹਨੁ. ਡਾ ٲٲٲٲ. ਪਿਰਾਹਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਲਾ. ਕੁਤਤਾ. "ਅਗਨਿ
ਪਿਰਾਹਨੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਭਾਵ—ਤਾਮਸੀ ਲਿਬਾਸ.

ਪਿਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗ ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ ੪. "ਧ੍ਰੁਤਿ ਪੁਨੀਤ ਸਾਧੁ
ਲਖ ਕੋਟਿ ਪਿਰਾਗੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਪਿਰਾਗਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਗਾ.

ਪਿਰਾਗੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਗ ੪. "ਬੇਈ ਸੰਗਮੁ ਤਹਿ ਪਿਰਾਗੁ." (ਰਾਮ
ਬੇਈ) ਇਤਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਤ੍ਰਿਬੇਈ ਸੰਗਮਰੂਪ ਪ੍ਰਯਾਗ.

ਪਿਰਾਣਾ. ਸਤਿਨਾਮੁ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨਨ੍ਯ ਸੇਵਕ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ
ਸਿੱਖ ਜੋ ਚੱਕ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਪੈਰਮ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਦਮ
ਰਿਹਾ. ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦੇ ਗਵਾਲਿਯਰ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ
ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪਿਰਾਣਾ ਅਨੇਕ
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੋਯਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯਾ. ਸ਼ਹੀਦ ਗੱਜ ਜਮਾਦਾਰ ਦੀ
ਹਵੇਲੀ ਪਾਸ ਖੋਸਲਿਆਂ ਦੀ ਗਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ,

ਜੈਦ ਪਰਾਣਾ.

ਪਿਰਾਣਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਬੈ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਲਹਸਿ
ਪਿਰਾਣੁ } ਪਿਰਾਣਿ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਸੰ. ਪ੍ਰਗਤਾਨ (ਸ਼ਬਾਨ).
ਬੋਧ. ਸਮਝ. "ਪ੍ਰਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰਾਣਿ ਲੈ ਮੋਟਉ ਠਾਕੁਰ ਮਾਣਿ."
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਣ. ਗਮਨ. ਜਾਣਾ. "ਰਕਤ
ਬਿੰਦੁ ਕਾ ਇਹੁ ਤਨੇ ਅਗਨੀ ਪਾਸਿ ਪਿਰਾਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪਿਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਤ ੨ ਪੀਤਾ ਕਰਤ. ਪੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪਿਰਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤੀ ੨ ਪ੍ਰਿਯ (ਪ੍ਰਯਾਏ) ਨਾਲ ਰਤ (ਪ੍ਰੇਮ
ਸਹਿਤ) ਹੋਈ.
ਪਿਰਾਨੀ. ਪ੍ਰਯਾਣ (ਗਮਨ) ਕਰ ਗਈ. ਚਲੀ ਗਈ। ੨ ਪੀਤਾ-
ਆਨੀ. ਦੁਖਣ ਲੱਗੀ. "ਕਾਗ ਉਡਾਵਤ ਭੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ." (ਸੂਹੀ
ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਉ ਉਡਾਉਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਯ-ਆਨੀ. "ਉਪਮਾਂ ਕਬਿ
ਬਰਾਮ ਪਿਰਾਨੀ." (ਕੁਸਨਾਵ) ਪਿਆਰੀ ਉਪਮਾਂ ਲਿਆਂਦੀ. ਉੱਤਮ
ਉਪਮਾਂ ਫੁਰੀ.

ਪਿਰੀ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ ੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ. "ਅੰਤਰ
ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ." (ਰੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਪਿਰੀਆ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਮੂ ਪਿਰੀਆ ਸਉ ਨੇਹੁ." (ਸਵਾ ਮ:
੪) ੨ ਪ੍ਰਿਯਾ ਪਿਆਰੀ.

ਪਿਰੀਏ. ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! ਹੇ ਪਿਆਰੇ! "ਜਿਥੇ ਪਿਰੀਏ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੂ
ਭੁਠਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹੇ ਪ੍ਰਿਯਾ! ਹੇ ਪਿਆਰੀ!
ਪਿਰੀਨਿ ਪਿਆਰੇ ਕੰਨੀ. ਪਿਆਰੇ ਵੱਲ. "ਨਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੀਨਿ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

ਪਿਰੰਮ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ. "ਜਿਸੁ ਲਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰੰਮ ਕੀ." (ਆਸਾ
ਪਿਰੰਮੁ } ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯਾਮ। ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਅਤਿ
ਪਿਆਰਾ. "ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮੁ ਕਾ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਪਿਲਕਨ } ਸੰਗਤਾ—ਬੋਹੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ,
ਪਿਲਖਨ } ਪਲਾਖ ਅਤੇ ਪਲਕਾ। ੨ ਪਿਲਖਨ ਬਿਰਛ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ
ਇੱਕ ਵੀਖ. "ਤਰੁ ਪਿਲਖਨ ਤੇ ਨਾਮ ਸਦਾਇ." (ਨਾਪੁ)

ਪਿਲਚਣਾ } ਕਿ—ਲਿਪਟਣਾ। ੨ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ. ਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਪਿਲਛੀ } ਸੰਗਤਾ—ਚੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਸ।
ਪਿਲਜੀ } ੨ ਤੁਤ ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਥੂਟਾ, ਜੋ ਨਦੀਆਂ
ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪਿਲਪਿਲਾ. ਵਿ—ਇਤਨਾ ਨਰਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੱਬਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦਾ
ਰਸ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ. ਅੰਦਰੋਂ ਨਰਮ. "ਅੰਗ ਪਿਲਪਿਲ
ਕਰੰਤ." (ਗੁਪਸੁ)

ਪਿਲਾਉਣਾ } ਕਿ—ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਪਿਲਾਨਾ } ਕਿ—ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

ਪਿਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪਲੰਗ.

ਪਿਲੰਗੀਫਾਲ. ਵਿ—ਪਲੰਗ (ਚਿੱਤੇ) ਜੇਹੀ ਕੁਦਾਤੀ. "ਪਿਲੰਗੀਫਾਲ"

ਪਾਈਆਂ." (ਕਲਕੀ)

ਪਿੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਵਿ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਅਧਪੱਕਾ
ਭਾਂਡਾ ਆਦਿ.

ਪਿਵ. ਸੰ. ਧਿਥ. ਧਾ—ਸਿੱਜਣਾ, ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ.

ਪਿਵੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. ਪੀਵੀਏ.

ਪਿਵੀਨਿ. ਪਾਨ ਕਰੀਨਿ. ਪੀਵੇ ਹਨ.

ਪਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਖਲਹਾਨ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਖਾਤਾ. ਬਾਜੀ
ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਮਾਇਆ ਕਾਚਣਿ ਪਿਤਬੰਧਿ ਨਾਚੈ." (ਮਾਥ
ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬਾਜੀ. ਖੇਡ. "ਬਿਨ ਨਾਥੈ ਪਿਤ ਕਾਚੀ." (ਵਡ
ਅਲਾਹਟੀ ਮ: ੧) "ਆਪੇ ਪਾਸਾ ਆਪੇ ਸਾਰੀ, ਆਪੇ ਪਿਤਬੰਧੀ." (ਮਾਥੁ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਤਾਮਿ। ੫ ਜੰਗ. ਲੜਾਈ. "ਸੈ ਵਰਿਆਂ
ਕੀ ਪਿਤ ਬਧੀ." (ਵਾਰ ਮਾਥ ਮ: ੧) "ਏਕੁ ਵਿਸਾਰੇ ਤਾ ਪਿਤ
ਹਾਰੇ." (ਮਾਥੁ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਤੇਉਣ (ਤਿੱਜਣ) ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਭੀ ਪਿਤ ਸਦੀਦਾ ਹੈ.

ਪਿਤਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਟਕਾ. ਪਿਟਾਰੀ. "ਸਪੁ ਪਿਤਾਈ ਪਾਈਐ." (ਮਾਥੁ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੀਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪੀਤਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.
ਪਿਤਾਨੀ. ਪਿਤ-ਰਾਨੀ. ਜੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ। ੨ ਮ੍ਰਿਤਾਨੀ ਦੀ
ਥਾਂ ਭੀ ਕਈ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਮ੍ਰਿਤ ੨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਾਨੀ.

ਪਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪਿਤ.

ਪੀ. ਸੰ. ਧਾ—ਪੀਣਾ, ਢੁੱਲਣਾ, ਵਧਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਕੇ. ਪਾਨ
ਕਰਕੇ. "ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤਾ—
ਪ੍ਰਿਯ ਪਤੀ. "ਜਾਧ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪੀ ਕੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਪਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸਾਧੁਸੰਗ ਦੁਆਰਾ। ੪ ਅਪਿ (ਪੁਨ:) ਬੋਧਕ ਭੀ ਪੀ
ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਗੁਰਿ ਰਿਖੀ ਦੇ ਵਜਾਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਪਿ
ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪੀਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਕੇ. ਪਾਨ ਕਰਕੇ. "ਬਿਖੇ ਠਗਉਰੀ ਪੀਉ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਨਾ ਜਾਨਾ
ਕਿਆ ਕਰਸੀ ਪੀਉ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) "ਸਰਬ ਸੁਖਾਨਿਧਿ ਪੀਉ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ. "ਭਗਤ ਆਰਾਧਿਹਿ
ਜਪਤੇ ਪੀਉ ਪੀਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਪੀਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਪਾਨ
ਕਰ. ਪੀ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੀਉਣ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਨ ਕਰਨਾ. ਪੀਣਾ.

ਪੀਉ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ. ਬਾਪ. "ਪੀਉ ਦਾਏ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਫੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ। ੨ ਵਿ—ਪਿਤਾ ਦਾ.
"ਮਾਉ ਪੀਉ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥ) ਮਾਂ ਬਾਪ
ਦਾ ਕੀਤਾ (ਕ੍ਰਿਤ) ਖੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਾਨ
ਕਰੇਗਾ. ਪੀਏਗਾ.

ਪੀਉਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਉਖ ਅਤੇ ਪੀਯੂਸ.

ਪੀਓ. ਪਾਨ ਕਰੋ. "ਪੀਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

੨ ਪਾਨ ਕੀਤਾ. ਪੀਤਾ. "ਪੀਓ ਮਦਰੋ ਧਨ ਮਤਵੰਤਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)
ਪੀਓਈਐ. ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਇਨ ਬਿਧਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪੀਅ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੩ ਪੀਯੂਸ
(ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪਿਅ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਧਰਾ ਪੀਅ
ਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਹੇਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਹੇ ਮਿੱਠੇ.

ਪੀਅਹਿ. ਪੀਵੇਂ. ਪਾਨ ਕਰੋ. "ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ।" (ਮਾਥੁ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇਂ। ੨ ਪੀਅਹਿ. ਪੀਦੇ ਹਨ.

ਪੀਅਣ. ਕ੍ਰਿ—ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ. "ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ." (ਵਾਰ ਮਾਥ ਮ: ੧)

ਪੀਅਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਲ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ. (ਸਨਾਮਾ)
ਪੀਅਣੀਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਅਣੀ (ਨਦੀ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)
ਪੀਅਰ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. "ਪੀਅਰ ਸਿਤ ਭਰਣ ਮੁਖ." (ਪਾਰਸਾਵ)
ਪੀਅਰਾ. ਪੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀਅਰਾ ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.
ਪੀਅਰੀ. ਵਿ—ਪੀਲੀ. ਪੀਤ. ਜਰਦ. "ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ." (ਸ.
ਕਬੀਰ)

ਪੀਅਲਾ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਜਰਦ. ਦੇਖੋ, ਬਗਾ ੩.

ਪੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰੀ। ੩ ਪੀਤਾ.
ਪਾਨ ਕੀਤਾ.

ਪੀਆਲਿਆ. ਪਾਨ ਕਰਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਪੀਆਲਿਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੫)

ਪੀਏਉ. ਪੀਂਦਾ ਹੈ. "ਜੇ ਪੁਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ, ਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਹਜਿ
ਪੀਏਉ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੬) ੨ ਪੇਸ਼. ਪੀਣ ਯੋਗਤ.

ਪੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਹਣ. ਪੀਹਣ ਲਈ ਸਾਥ ਕੀਤਾ ਅੰਨ. ਪੇਸ਼.
"ਪੀਸ ਜਿਮ ਪੀਸੇ ਗਏ ਦਾਨਵ ਅਪਾਰ ਜੰਗ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਪੀਸਣਾ.

ਪੀਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੀਹਣਾ. ਚੁਰਨ ਕਰਨਾ. ਸੰ. ਧਿਥ. ਧਾ—ਪੀਸਨਾ।
੨ ਸੰ. ਪੇਸ਼ਣ. ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੀਸਉ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਆਪੁ
ਤਿਆਗੀਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੀਸਣਿ. ਪੀਸਣ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਚੱਕੀ. ਸੰ. ਪੇਸ਼ਣੀ. "ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ
ਪਾਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਪੀਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੀਸਣ ਯੋਗਤ ਅੰਨ. ਪੇਸ਼.
"ਹਰਿਜਨ ਕੈ ਪੀਸਣੁ ਪੀਸਿ ਕਮਾਵਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਪੀਹਣ
ਦਾ ਵੱਟਾ, ਜੋ ਸਿਲਾ ਉੱਪਰ ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਪੀਹਦਾ ਹੈ. "ਸਿਲਾ
ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੀਸਤ. ਪੀਹਦੇ ਹੋਏ. "ਪੀਸਤ ਪੀਸਤ ਚਾਬਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਪੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ (ਪੀਹਦਾ) ਹੈ.

ਪੀਸਨ } ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ ਅਤੇ ਪੀਸਣੁ. "ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਓਵਿ
ਪੀਸਨਾ } ਕਾਮਰੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਪੀਸਿ. ਪੀਸਕੇ. ਪੀਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ.

ਪੀਹਣ }
ਪੀਹਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪੀਸਣਾ ਅਤੇ ਪੀਸਣੁ.
ਪੀਹਣੁ }

ਪੀਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤ੍ਰਿਗ੍ਰਿਹ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪੇਉਕਾ. "ਜਾਹਰ ਪੀਹਰ ਪੱਲਰੈ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਥੁੱਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਿਵ.
"ਗਰੇ ਮੇ ਤੰਬੋਰ ਕੀ ਪੀਕ ਨਵੀਨੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ
ਚਜ. ਧੂਨਿ. ੩ ਸਿੰਧੀ. ਇਸਥਿਤੀ. ਪੂਰਣ ਵਿਸ਼ੁਮ. ੪ ਪੀਤਾ. ਪਾਨ
ਕੀਤਾ. "ਛਾਵਤ ਸੁਨਤ ਦੇਉ ਭਟੇ ਮੁਕਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖਿਨੁ ਹਰਿ
ਪੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੫ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੌਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਨਲਕੀ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਏ
ਹਨ. Funnel.

ਪੀਕਦਾਨ } ਸੰ. ਪ੍ਰਕਿਵਧਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਕ ਥੁੱਕਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ.
ਪੀਕਦਾਨੀ }

ਪੀਘ. ਸੰ. ਖੇਡਾ—ਪ੍ਰੇਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਲਾ. ਬਿਰਫ ਜਾਂ ਛੱਤ
ਨਾਲ ਝੂਟਣ ਲਈ ਲਟਕਾਈ ਹੱਸੀ.

ਪੀਘਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੀਘ ਝੂਟਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਖਣ. "ਟੁੱਟੀ ਪੀਘੇ ਪੀਘੀਐ
ਏ ਟੋਏ ਮਰੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਚਨ. ਪਾਨ ਕਰੀਚਨ. ਪੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਲਖ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਪੀਚਨ." (ਭਾਗੁ)

ਪੀਚੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. ਪੀਵੀਏ. "ਹਰਿਰਸ ਪੀਚੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ:
੪)

ਪੀਛਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੱਛਾ.

ਪੀਛੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿਛੇ. ੨ ਪਿਛੇ. "ਪੀਛੇ ਨਾਭਿਚਲੀ ਉਠਿ
ਪੀਛੇ } ਕਉਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੀਜਈ. ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਏ. ੨ ਪਾਨ ਕਰੀਏ. ਪੀਵੀਏ. "ਨਾਮ ਸੰਸਾਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਜਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਪੀਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੇਜਾ. ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ ਅਤੇ
ਪਿੰਜਣਾ.

ਪੀਜੈ. ਪਾਨ ਕਰੀਜੈ. "ਤਤੁ ਨਿਜਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ:
ਮ: ੪)

ਪੀਝੂ. ਸੰਗਤਾ—ਪੇਝੂ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫਲ.

ਪੀਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਾੜਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ, ਪਿੱਟਣਾ.

ਪੀਠ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਪਿੱਠ. "ਪੀਠ ਰਿਪੁ ਕੇ ਨਹਿ ਦੀਨੀ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਚੌਕੀ. ਕੁਰਸੀ. ਮੂੜਾ. ਤਖਤ. ੩ ਮੱਤ੍ਰਸਿੰਧੀ ਵਾਸਤੇ
ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ੪ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਡਿੱਗੇ
ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮.

ਪੀਠਾਬਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ
ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਡਿੱਗੇ. ਕਾਮਾਖਯਾ, ਜ਼ਾਲਾਮੁਖੀ, ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਆਦਿ.
ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮.

ਪੀਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੀਸਨਾ. ਪੇਸਣ. ਪੀਹਣਾ, ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ.

ਪੀਠਾ. ਪੀਸਿਆ. ਪੇਸਣ ਕੀਤਾ. "ਜਿਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਪੀਠਾ."
(ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੀਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਹਕੇ. ੨ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ. "ਸੋਟਾ ਤੇਰੀ ਪਰੈ
ਪੀਠਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਸ੍ਠ. ਪਿੱਠ.

ਪੀਠਿਕਾ. ਸੰ. ਪੀੜ੍ਹੀ. ੨ ਸਰੂਨ (ਬਮੁਲੇ) ਹੇਠ ਦੀ ਕੁਰਸੀ.

ਪੀਠੀ. ਸੰ. ਪਿਸ਼ੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਂਹ ਮੂੰਗੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦਾਲ, ਭਿਉਂਕੇ
ਸਿਲ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਰਗੜੀ ਹੋਈ.

ਪੀਠੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ. ਪਿਛੇ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਾਹੁਰਿ ਨਹੀ
ਪੀਠੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੀਸੇ. ਚੂਰਨ ਕੀਤੇ. ਪੀਹੇ.

ਪੀਡਣ } ਦੇਖੋ, ਪੀਡਨ.
ਪੀਡਨ }

ਪੀਡੀ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿਵ. ਮਜਬੂਤ. ਕਰਤੀ. "ਜੇ ਜਾਣਾ ਲੜ੍ਹ
ਫਿਜਣਾ, ਪੀਡੀ ਪਾਈ ਗੱਢਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਪੀਡਨ.

ਪੀਵਾ } ਪੀਠ. ਪੀਠਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀ.
ਪੀਵੀ }

ਪੀਣ. ਦੇਖੋ, ਪੀਣਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪੀਨ ੨. "ਕ੍ਰੋਧ ਪੀਣ ਮਾਨੀਐ."
(ਕਲਕੀ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪੀਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਨ ਕਰਨਾ.

ਪੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਜਰਦ. "ਪੀਤ ਬਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪
ਕੇ) ੨ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ. "ਕਹੂੰ ਜੋਗਿਨੀ ਪੀਤ ਲੈਹੁ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਤਾਲ. "ਪੀਤ ਪੀਤੰਬਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
ਧਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹਰਤਾਲ ਜੇਹੇ ਪੀਲੇ ਵਸਤੂ.

੪ ਪੁਖਰਾਜ ਰਤਨ. ੫ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ
ਹੈ—"ਪਾਸ ਸੀ ਪੀਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦) ਫਾਹੀ ਜੇਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ.

ਪੀਤਮੂਰ. ਦੇਖੋ, ਉਸਨਤਾਪ ਅਤੇ ਯਰਕਾਨ.

ਪੀਤਮ. ਪ੍ਰੀਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯਤਮ.

ਪੀਤਮਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਖਰਾਜ ਰਤਨ.

ਪੀਤਲ } ਦੇਖੋ, ਪਿੱਤਲ ੨.
ਪੀਤਲੋਹ }

ਪੀਤਾ. ਪਾਨ ਕੀਤਾ ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਲਦੀ. ੩ ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ.
੪ ਪੀਲਾ ਕੇਲਾ. ੫ ਅਮਰਥੇਲ. ੬ ਵਿ—ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ.

ਪੀਤਾਬਧਿ. ਸੰ. ਧੀਰਾਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀ ਲੀਤਾ ਹੈ ਅਬਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ)
ਜਿਸ ਨੇ, ਅਗਸਤ੍ਰ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ.

ਪੀਤਾਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਵਸਤੂ. ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ, ਜੋ ਪੀਲੇ
ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ. ੩ ਕਰਤਾਰ. ੪ ਵਿ—ਪੀਲੇ ਵਸਤੂ ਵਾਲਾ.

ਪੀਤਿ. ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ "ਜਾਨੈ ਨ ਹਰਿ ਕੀ
ਪੀਤਿ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਰਖਣਾ (ਰਕਾ). ੩ ਘੋੜਾ. ੪ ਗਤਿ. ਚਾਲ.

ਪੀਤੀ. ਪਾਨ ਕੀਤੀ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੀਤਿ.

ਪੀਤੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤਾਬਰ.

ਪੀਤੰਬਰ ਪੀਰ. ਸੰਗਤ—ਪੀਲੇ ਵਸਤੂ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ.
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. “ਜਹਾ ਬਸਹਿ ਪੀਤੰਬਰ ਪੀਰ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
੨ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ.

ਪੀਤੰਬਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤੰਬਰ ੩. “ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ.”
(ਗੁਜ ਤਿਲੋਚਨ)

ਪੀਨ. ਸੰਗਤ—ਕਸੀ, ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ ਉਹ ਟੋਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸੂ
ਠੋਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਮੋਟਾ. ਸਬੂਲ. “ਮਿਨ ਕਰ ਜਿਤੇ
ਕਹਤੇ ਪਰਿਮਾਨ। ਤਿਤੇ ਰਾਖ ਕਰ ਪੀਨ ਮਹਾਨ.” (ਗੁਪਤ) ੩ ਚਿੰਘੀ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. “ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਗੁਰੁ ਭਟੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਪੀਨ.”
(ਗੁਪਤ) ੪ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੂਰਣ. “ਪੁੰਨ ਹੀਨ ਤਨ ਪਾਪਨ
ਪੀਨ.” (ਨਾਪੁ) ੫ ਪਾਨੀਯ (ਜਲ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੀਨ ਲਏ ਅਇਆ
ਹੈ. “ਮੀਨ ਹੀਨ ਬਿਨ ਪੀਨ.” (ਚਕ੍ਰਾਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਪੀਨਸ. ਸੰਗਤ—ਪਾਲਕੀ. ਸੁਖਅਸਵਾਰੀ. ਸੰ. ਉਪਾਨਸ। ੨ ਸੰ.
ਜੋ ਪੀਨ (ਮੋਟੇ) ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਪੁਰਾਣੀ ਚੋਜਲ. ਇਸ ਤੋਂ
ਨੱਕ ਦੀ ਸੁੰਘਣਸ਼ਕਤਿ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਜਲਾ. “ਪਾਂਝੁ ਰੋਗ
ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) “ਪੀਨਸ ਵਾਚੇ ਜੋ ਤਜਰੇ ਬੋਰਾ
ਜਾਨ ਕਪੂਰ.” (ਵਿੰਦ)

ਪੀਨਕ. ਡਾ ੫ ਪੀਨਕੀ, ਅਥਵਾ ਪੀਨਗੀ. ਸੰਗਤ—ਟੂਲ. ਉੱਘ
ਦਾ ਝੂਟਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਫੀਮੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਦਾ ਹਿਲੋਰਾ.

ਪੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀਣਾ। ੨ ਮੋਟਾ.

ਪੀਪ. ਸੰਗਤ—ਪੂਯ. ਰਾਧ. ਪੱਕੇ ਜ਼ਖਮ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਮਵਾਦ.
ਪਸ। ੨ ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਫ. “ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਲਗਿ ਚੂਚੇ, ਜਿਉ ਪੀਪ
ਪਲਾਸ ਖਾਇਲੀਜੀ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਪਲਾਸ ਵਿੱਚ ਉਗਿਆ
ਪਿੱਪਲ ਪਲਾਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤਿਵੇਂ ਨੀਚ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਜਦ
ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਸੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਟੀਪ ੫.

ਪੀਪਰ } ਪਿੱਪਲ. ਅਸ਼ੁੱਭ. ਦੇਖੋ, ਪਿਪਲ.
ਪੀਪਲ }

ਪੀਪਾ. ਸੰਗਤ—ਢੋਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਠ ਅਥਵਾ ਧਾਤੂ ਦਾ
ਬਰਤਨ. Cask।

੨ ਇੱਕ ਮਹਾਪੁਰਖ, ਜੋ ਕਕਰੋਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ.^੨ ਇਸ ਦਾ
ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੪੮੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪੀਪਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ
ਭਗਤ ਸੀ ਫੇਰ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋ ਕੇ ਵੈਰਾਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ ਸਮੇਤ ਘਰ ਤਿਆਗਕੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਕੇ
ਅਵਸਥਾ ਵਿਰਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ. “ਪੀਪਾ ਪੁਣੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਹੈ.” (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਪੀਪਾਨ } ਸੰ. ਪ੍ਰਾਪਨ. ਪੀਣਾ. ਪਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਨ ਕੀਤਾ.
ਪੀਪਾਨ } ਪੀਤਾ. “ਨਾਮਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਪਾਨਾ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

^੧ਭਤਿਸ੍ਵਜੁਸਥਿ ਸਥਿਤਿ ਨਾਜਾਥਿ.

^੨ਕਕਰੋਨ ਕੋਟੇ ਤੋਂ ੪੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ

ਪ)

ਪੀਯ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸੰ. ਧੀਯ. ਧਾ—ਦੋਸ
ਲਾਉਣਾ, ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਪੀਯਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪਿਆਰਾ। ੨ ਪੀਲਾ. ਜ਼ਰਦ.

ਪੀਯਰੀ. ਪੀਲੀ. ਜ਼ਰਦ. “ਪੀਯਰੀ ਪਰੀ ਨ ਕਿਸ ਦਿਸ ਹੋਰਤ.”
(ਗੁਪਤ)

ਪੀਯੂਸ } ਸੰਗਤ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਪਿਯੂਸ.
ਪੀਯੂਖ }

ਪੀਰ. ਸੰਗਤ—ਪੀਤ. ਸੰ. ਪੀਤਾ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟੈ ਤਾ ਉਤਰੈ
ਪੀਰ.” (ਆਸਾ ਮ: ੨) ੨ ਵਿਪਤਿ. ਵਿਪਦਾ. “ਨੰਗ ਭੁਖ ਕੀ
ਪੀਰ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਪੀਯਰਾ. ਪੀਤ. “ਬਦਨ
ਬਰਨ ਹੈ ਆਵਤ ਪੀਰ.” (ਗੁਪਤ) ੪ ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀਤਕੇ. ਪੀਡਨ
ਕਰਕੇ. “ਕੋਲੂ ਪੀਰ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਅੰਧਾਰ ਮੇ.” (ਭਾਨੁਕ) ਕੋਲੂ
ਪੀਤਕੇ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੀਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਡਾ
੫ ਵਿ—ਬੁੱਢਾ. ਵਿੱਧ. ਕਮਜ਼ੋਰ. “ਹਮਜ਼ ਪੀਰ ਮੇਰੇ ਹਮਜ਼
ਪੀਲਤਨ.” (ਜਫਰ) ੬ ਸੰਗਤ—ਬਜ਼ਰਗ। ੭ ਧਣਾ ਦਾ ਆਚਾਰਯ.
ਗੁਰੂ. “ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੀਰਜ਼ਾਦਾ. ਡਾ ੫੫੫ ਸੰਗਤ—ਪੀਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਗੁਰਪੁਤ੍ਰ.
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ.

ਪੀਰਤਨੁ. ਸੰਗਤ—ਪੀਤਤ੍ਰ. ਪੀਲਤਣ. ਪੀਲਾਪਨ. “ਹਰਦੀ ਪੀਰਤਨੁ
ਹਰੈ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੀਰਪਰਸੂ. ਡਾ ੫੫੫ ਵਿ—ਪੀਰਪੂਜਕ. ਗੁਰਬਰ.

ਪੀਰਪੰਜਾਲ. ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਦੌਰਾ.
ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰਪੁਰ.

ਪੀਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪੀਤਾ. ਚਰਦ. “ਪੀਰਾ ਦੀ ਤਨ ਹਾਬ ਪ੍ਰਹਾਰੇ.”
(ਨਾਪੁ) ੨ ਵਿ—ਪੀਲਾ ਜ਼ਰਦ. “ਬਦਨ ਬਰਨ ਹੁਇ ਆਵਤ ਪੀਰਾ.”
(ਗੁਪਤ) ੩ ਪੀਤ੍ਰਾ.

ਪੀਰਾਨਪੀਰ. ਵਿ—ਪੀਰ ਦਾ ਪੀਰ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪੀਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪੀਤਿਤ.

ਪੀਰੀ. ਵਿ—ਪੀਲੀ. ਪੀਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੀਲਾਪਨ. ਜ਼ਰਦੀ. “ਪੀਰੀ
ਪਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਜਾਂਕੇ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਪੀਤ੍ਰੀ. ਪੰਝੂਤਾ. ਪੀਠਿਕਾ.
“ਯਾਹੀ ਚਤ੍ਰੁ ਪੀਰੀ ਪਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੪) ੪ ਪੀਰ ਦਾ ਕਰਮ.
ਗੁਰਤਾ. “ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ.” (ਗੁਪਤ)

ਪੀਰੂ. ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਪੈਰੋਂ ਦਾ
ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਪੀਰੂ ਮਨਸੂਬੇ ਠਹਿਰਾਯੋ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ,
ਪੈਰੋਂ.

ਪੀਲ. ਡਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਪੀਲੂ. “ਪੀਲਰਾਜ ਫਿਰੇ ਕਹੂੰ
ਰਣ.” (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਇੱਕ ਮੋਹਰਾ.

ਪੀਲ ਅਫ਼ਗਨ. ਡਾ ੫੫੫ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਡੇਗਣ (ਪਛਾਤਨ)

ਵਾਸਾ.

ਪੀਲਸੋਜ਼. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਤੀਲਸੋਜ਼.

ਪੀਲਕੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਲ (ਹਾਥੀ) ਨੂੰ ਪੁਰਣ ਕਰਤਾ. ਹਥਵਾਨ. ਮਹਾਵਤ. "ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਪੀਲਕੁ ਗੁਰੂ " (ਮ:੩ ਵਾਰ ਕੁਜ ੧)

ਪੀਲਤਨ. ਡਾ. ۰۰۰ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਸੂਮ ਪਹਿਲਵਾਨ.

ਪੀਲਪਾ } ਡਾ. ۰۰ ਹਾਥੀ ਜੇਹਾ ਪੈਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ.
ਪੀਲਪਾਉ } ਦੇਖੋ, ਫੀਲਪਾਵ.
ਪੀਲਪਾਵ }

ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ. ਡਾ. ۰۰۰ ਵਿ—ਬਹਾਦੁਰ ਆਦਮੀ. ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਥੀ (ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਕੱਦਵਰ)

ਪੀਲਰਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਗਜਰਾਜ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਵਡਾ ਹਾਥੀ. ੨ ਐਰਾਵਤ. ਇੰਦੁ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹਾਥੀ.

ਪੀਲਵਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀਵਾਨ. ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਾਵਤ.

ਪੀਲਾ. ਵਿ—ਪੀਤ. ਜ਼ਰਦ.

ਪੀਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਿਲਾਨਾ. ਪਿਆਉਣਾ.

ਪੀਲਾਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਫ਼ੀ. ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. "ਪੀਲਾਵਾ ਹੱਕਚ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ)

ਪੀਲੀ ਕੋਠੀ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅਖਾਤੇ. "ਧਰਮਧੁਜਾ" ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਪੀਲੀਭੀਤ. ਯੂ.ਪੀ. ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਖਨਊ—ਸੀਤਾਪੁਰ—ਬਰੇਲੀ ਲਾਈਨ ਪੁਰ ਹੈ.

ਪੀਲੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ। ੨ ਜਾਲ (ਬਣ) ਦਾ ਬਿਰਫ਼, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. (Careya arborea). ੩ ਫੁੱਲ। ੪ ਬਾਣ. ਤੀਰ। ੫ ਫੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਗ। ੬ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਅਖਰੋਟ ਦਾ ਬਿਰਫ਼। ੮ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ.

ਪੀਲੁ. ਦੇਖੋ, ਪੀਲੁ ੨.

ਪੀਲੇਦਮਾਂ. ਡਾ. ۰۰۰ ਵਿ—ਮਸੂ ਹਾਥੀ। ੨ ਕੁੰਧ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹਾਥੀ.

ਪੀਲੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ ੨। ੨ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਸ ਰਿਸਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ ਹਨ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਗੁਹਸੁਰ ਰਿਸਭ, ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਤਸ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੋਕੇ ਲਕਦਾ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰ ਹੈ

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਪੀਵ. ਪਾਨ. ਪੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀ. "ਪੀਵਿਰਹੇ ਜਲ ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. ਪਿਯ. ਪ੍ਰਿਯ. "ਮੇਸੋਂ ਆਇ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਪੀਵ ਪੀਵ ਕਹੜੇ, ਤੈਸੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਪਕਾਰੇ ਜੁ ਸੋਂ ਪਕਾਰੀ ਪਕਾਰੀ

ਕਹੀਓ." (ਦੇਵ)

ਪੀਵਉ. ਪਾਨ ਕਰੋ. ਪੀਓ.

ਪੀਵਸਿ. ਪੀਂਦਾ. ਪਾਨ ਕਰਦਾ. "ਨਿਕਟਿ ਨੀਰੁ ਪਸੁ ਪੀਵਸਿ ਨ ਭਾਗਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੀਵੇਗਾ.

ਪੀਵਹੁ. ਪਾਨ ਕਰੋ. ਪੀਓ.

ਪੀਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਨ ਕਰਤ. ਪੀਂਦਾ। ੨ ਪੀਣਸਾਰ. "ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਦਾਣ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੀਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਨ ਕਰਨਾ. ਪੀਣਾ. "ਪੀਵਨਾ ਜਿਤੁ ਮਨ ਅਘਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੀਵਾ. ਪੀਵਾਂ. ਪਾਨ ਕਰਾਂ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਾ." (ਮਾਤ ਮ:੫)

ਪੀੜ. ਸੰ. ਧੀੜ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਨਚੋੜੇ ਜਾਣਾ, ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੀੜਾ. ਦੁੱਖ. "ਹਰਿਸੇਵਕ ਨਾਹੀ ਜਮਪੀੜ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੀੜਨ। ੪ ਮਰੇੜ. ੫ਮ. ਮੁਰਛਾਕੇ ਮੁਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਵੱਟ ਖਾਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸਿ ਸੂਕਹਿ ਨਾਹੀ, ਨਾਨਕ ਪੀੜ ਨ ਖਾਹਿ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਮੁਰਛਾ ਕੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ.

ਪੀੜਨ. ਸ. ਪੀਡਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜ ੧। ੩ ਕਸਣਾ. ਘੁੱਟਣਾ। ੪ ਖੋੜੇ ਸੁਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਲਾਣਾ ਕਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜਿ ੨.

ਪੀੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. ਦਰਦ. "ਚਿੰਤਾਰੋਗ ਗਈ ਹਉਪੀੜਾ." (ਮਾਤ ਮ: ੫)

ਪੀੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੀੜਕੇ. ਦਬਾਕੇ. "ਦਰਿ ਨਦੇ ਲੇਖਾ ਪੀੜਿ ਫੁਟੈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਉ ਤੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਸਕੇ. "ਪੀੜਿ ਪਲਾਨ ਬਘੰਬਰ ਲਾਹੜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਲਾਣਾ ਪੀੜਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਉੱਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲਈ.

ਪੀੜਿਤ. ਵਿ—ਪੀੜਾ ਸਹਿਤ. ਦੁਖੀ। ੨ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਪੀੜੀ. ਪੀੜਨ ਕੀੜੀ. ਦਬਾਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੀਡੀ। ੩ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੀੜੀ ੨. "ਵਧੀ ਵੋਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੀੜੇ. ਪੀੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੀੜਨ ਕਰੇ। ੩ ਕਸੇ. ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ. ਜੋੜੇ. "ਘੋਮੇ ਫਤ੍ਰੁ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਬ ਪੀੜੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਪੀੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਠ. ਮੂੜ੍ਹਾ. ਛੋਟਾ ਮੱਜਾ. "ਪੀੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਭਸਾਵਾ." (ਨਾਪੁ)

ਪੀੜ੍ਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੀਠਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਪੀੜ੍ਹਾ। ੨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ. "ਚੱਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੋਚੀਆਂ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪੀੜੀ ੩.

ਪ੍ਰੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੁ. ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ਼). ੨ ਪੁਲਿੰਕ.

ਪੁਆਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਆਧਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਮਾਛੀਵਾਤਾ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮੀਲ ਹੈ.

ਚਮਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ. ਪੁਆਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਰੰਘੜ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸੈਣੀ ਹਨ।

ਪੁਆਧ. ਪਹਾੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਦਮਨੇ ਕੋਹ ੨ ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਪੁਆਧੜਾ. ਵਿ—ਪੁਆਧ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਫਿਲੌਰ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਿਲਗਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਸੱਤ ਔਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਪੁਆਰ. ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਇਹ ਪੁਆਰ (ਪਰਮਾਰ) ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਹੀ ਰੁਪਾਂਤਰ ਹੈ।

ਪੁਆੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਵਾੜਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਪੁਐ } ਪਰੋਂਦਾ (ਗੁੰਥਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ. ਫੁੰਦਦਾ ਹੈ. "ਪੁਐ ਰੁੰਡਮਾਲ." }
ਪੁਅੰਤ } (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਪੁਅੰਤ ਪਾਚਬਤੀ ਸਿਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪੁਸ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਟ.

ਪੁਸ. ਸੰ. ਪੁਸ਼. ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ਼). ੨ ਆਤਮਾ.

ਪੁਸਕਰ. ਸੰ. ਪੁਸ਼ਕਰ. ਸੰਗਤ— ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਝੀਲ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪੁਸ਼ਿੰਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਯਗੜ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਪੁਸਕਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਏ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਸਨ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਉਦਰ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ ਚੇਤਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਤਾ—

"ਸੰਗ ਆਪ ਭੇ ਕੇਸਨਧਾਰੀ,
ਕੜਾ ਇਨ ਕੀ ਇਹੁ ਜਾਤਿ ਉਚਾਰੀ?
ਸੁਨਕਰ ਕੁਝ ਫਰਮਾਵਨ ਕੀਆ,
ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਮੇ ਤੀਆ,
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹਨ ਤੇ ਨੜਾਰੋ,
ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਦਾਸ ਵਿਚਾਰੋ."

(ਗੁਪਤ)

ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ" ਹੈ।

੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੩ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੪ ਤਾਲ. ਤਲਾਉ। ੫ ਆਬਾਜ਼। ੬ ਸੱਤ ਵੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀਪ. "ਆਵਾ ਪੁਸਕਰ ਦੀਪ ਅਗਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)। ੭ ਪੁਸਕਰ ਦੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਵਤ। ੮ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਖ (ਮੂੰਹ)। ੯ ਸਰਪ। ੧੦ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ। ੧੧ ਤੁਰੀ. ਤੁਰਮ। ੧੨ ਤੀਰ. ਥਾਣ। ੧੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੧੪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੧੫ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ। ੧੬ ਰਾਜਾ ਨਲ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਲ ੭। ੧੭ ਵਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੧੮ ਭਰਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ੧੯ ਦੇਖੋ, ਪੁਖਕਰ.

ਪੁਸਕਰਨਾਭ. ਪੁਸਕਰ (ਕਮਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ (ਪੁੰਨੀ) ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕਮਲ ਜੇਹੀ ਪੁੰਨੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ.

ਪੁਸਕਰਾਭ. ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਵਿ—ਕੋਲ ਦੀ ਪੰਖਤੀ ਜੇਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ.

ਪੁਸਚਲੀ. ਸੰ. ਪੁੱਛਲੀ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖ (ਪਤਿ) ਪਾਸੋਂ ਹੋਰ ਪਾਸ ਜਾਵੇ. ਵਿਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ਼ਤੀ। ੨ ਵੇਖਣਾ.

ਪੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਪੁਸ਼.

ਪੁਸਤ. ਸੰ. ਪੁਸ਼. ਧ—ਕੰਨੁਣਾ, ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਡਾ ੨੫ ਪੁਸ਼. ਸੰਗਤ—ਪਿੱਠ. ਪੀਠ. ਸੰ. ਪਿਸ਼। ੫ ਪੀੜੀ ਵੰਸ਼ਵਲੀ. "ਪੁਸਤਨ ਲਕੋਂ ਰਬਾਈ ਬੀਵੇ." (ਗੁਪਤ) ੬ ਪੁਸ਼ਕ (ਦੁਲੱਤਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਤੇ ਕਥਾ ਬਹੁ ਪੁਸਤ ਨਿਕਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) ਬਹੁਤ ਕੋਰਤੋ ਮਾਰੇ, ਘੋੜੇ ਨੇ ਦੁਲੱਤੋ ਕੱਢੇ (ਚਲਾਏ).

ਪੁਸਤਕ. ਸੰ. ਪੁਸ਼ਕ. ਸੰਗਤ—ਪੋਥੀ. "ਪੁਸਤਕ ਪਾਠ ਬਿਆਕਰਨ ਵਖਾਣੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੁਸਤ ੨। ੨ ਡਾ ੨੫ ਪੁਸ਼ਕ. ਦੁਲੱਤਾ। ੩ ਸਦਰੀ. ਬਾਸਕਟ। ੪ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਗਧੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਕ.

ਪੁਸਤਕਾਗਾਰ } ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼ਕ—ਆਗਾਰ. ਪੁਸ਼ਕਆਲਯ. ਪੋਥੀਆਂ }
ਪੁਸਤਕਾਲਯ } ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਤੁਬਖਾਨਾ. Library.

ਪੁਸਤਾ. ਡਾ ੨੫ ਪੁਸ਼ੁਹ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਲਾ. ਢੇਰ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੀ ਕੰਧ ਦੀ ਵਿਤ੍ਰਤਾ ਲਈ ਉਸਾਰਿਆ ਬੰਧ.

ਪੁਸਤੀਨ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਤੀਨ. "ਗੁਰੂ ਚੂਪਰ ਬੀ ਤਬ ਪੁਸਤੀਨ." (ਨਾਪੁ) "ਕਾਨੁ ਤਥੈ ਪੁਸਤੀਨ ਹੈ ਆਪ ਉਤਾਰਭਰਤੈ ਸਭ ਗੋਪਿਨ ਜਾਭਾ." (ਕੁਸਨਾਵ)

ਪੁਸਤੋਨੀ. ਡਾ ੨੫ ਪੁਸ਼ੋਨੀ. ਵਿ—ਜੋ ਕਈ ਪੁਸ਼ (ਪੀੜੀ) ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਵੇ. ਵੰਸ਼ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ. Hereditary.

ਪੁਸਪ. ਸੰ. ਪੁਸ਼ਪ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ। ੨ ਇਸ਼ੀ ਦੀ ਰਜ। ੩ ਵਿਕਾਸ. ਖਿਤਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਲੋਕ. ਲਵੰਗ। ੫ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਵਿਮਾਨ ਪੁਸ਼ਪਕ। ੬ ਰਸੋਤ.

ਪੁਸਪਕ. ਸੰ. ਪੁਸ਼ਪਕ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ। ੨ ਜਤਾਊ ਕਤਾ। ੩ ਪਿੱਤਲ। ੪ ਕੋਡੀਆਲਾ ਸੋਪ. ਸੰਖ-ਰੂਤ। ੫ ਇੱਕ ਪਰਵਰ। ੬ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਵਿਮਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਾਮਾਯਣ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲੋਂ ਵਰ ਮੰਗਕੇ ਇਹ ਵਿਮਾਨ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਬੇਰ ਪਾਸੋਂ ਰਾਵਣ ਖੋਹ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ. ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਛਮਣ ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਗ ਅਯੋਧਯਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਪੁਸਪਕ ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਵਿਮਾਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਰਤਨਵਾਜਿਕ" ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਹਪਕ.

ਪੁਸਪਕੇਤੁ } ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼ਪਕੇਤੁ—ਪੁਸ਼ਪ ਧਨੁਨ. ਪੁਸ਼ਪਾਂ (ਫੁੱਲਾਂ)
ਪੁਸਪਚਾਪ } ਦਾ ਚੰਡਾ ਅਤੇ ਧਨੁਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ. ਮਨਮਥ.
ਪੁਸਪਧਨਾ } ਮਨੋਜ.

ਪ੍ਰਸਪਰਸ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਿਠਾਸ. ਮਕਰੰਦ.

ਪ੍ਰਸਪਵਾਣ. ਪ੍ਰਸਪ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦਾ ਵਾਣ (ਤੀਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ.

ਪ੍ਰਸਪਿਤ. ਪ੍ਰਸਪ ਸਹਿਤ ਹੋਯਾ. ਫੁੱਲਿਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ.

ਪ੍ਰਸਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਾਕ.

ਪ੍ਰਸੂ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂ ਵਿ—ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੋਟਾ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ। ੪ ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਦ੍ਰਸਟ ਦੰਡਣ ਪ੍ਰਸੂਖੰਡਣ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸਣ (ਪਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੋਟਾਪਨ. ਮੁਟਿਆਈ। ੩ ਫੁੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ। ੪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਮਜ਼ਬੂਤੀ। ੫ ਤਾਈਦ. ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਸਮਥੀਨ. Corroboration। ੬ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੭ ਇੱਕ ਯੋਗਿਨੀ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ੍ਰਿ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਸੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ. "ਪਰਮ ਦੀਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸ੍ਰੀ" (ਗੁਪਤ)

ਪ੍ਰਹਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਕਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਖਰਾਜ. "ਪ੍ਰਹਕਰ ਅੰ ਬਿਰਜੇ ਚੁਨਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪ੍ਰਖਰਾਜ ਅਤੇ ਬਿਰੋਜੇ ਚੁਣਕੇ। ੩ ਪ੍ਰਸਕਰ. ਨਲ ਰਾਜਾ ਦਾ ਭਾਈ. "ਧਰ ਪ੍ਰਹਕਰ ਕੈ ਰੂਪ ਤਹਾ ਕਲਿਯੁਗ ਗਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੭)

ਪ੍ਰਹਪ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਪ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ. "ਪ੍ਰਹਪ ਮਧਿ ਸਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਸਪਕ ਵਿਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਪ ੫. "ਤਈ ਪ੍ਰਹਪ ਪੈਕੈ. ਚੜ੍ਹੇ ਜੁੱਧ ਜੈਕੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪ੍ਰਹਪਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਪਕ ੬. "ਪ੍ਰਹਪਕ ਬਿਬਾਨ ਬੈਠੇ ਸੀਤਾ ਰਮਨ ਕਹਾ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਪ੍ਰਹਪਧਨੁਖ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਪਧਨੁ. ਕਾਮ. ਮਨਮਥ। ੨ ਕਤਾਨਪੁਥੋਧ
ਪ੍ਰਹਪਧੰਨਿਆ } ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਹਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰਹਪਧੰਨਿਆ
ਪ੍ਰਹਪਧੰਨੀ } ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਸਪਧਨੀ ਦੀ.
"ਕਿਧੋਂ ਪ੍ਰਹਪਧੰਨਿਆ."

ਪ੍ਰਹਪਰਾਜ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸਪਰਾਜ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਕੁਲਾਬ। ੨ ਕਮਲ। ੩ ਵਸੰਤ। ੪ ਕਾਮ। ੫ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਹਪਾਵਲਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸਪਾਵਲਿ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬੁਣੀ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ.

ਪ੍ਰਹਮਿ } ਸੰਗਤ—ਬ੍ਰਮਿ. ਪ੍ਰਹਮੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਪ੍ਰਹਮਿਪਾਤਕ
ਪ੍ਰਹਮੀ } ਬਿਨਾਸਹਿ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਪ੍ਰਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਯੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਫੁਹਾਰਾ.

ਪ੍ਰਕਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਰਣਾ.

ਪ੍ਰਕਰੋਰੈ. ਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕਰਣਾ. "ਯੰਰ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਕਰੋਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕੋਸ਼. ਸੱਦ. ਕੁਹਾਰ. ਚਾਂਗ. "ਮਤ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਨਾਲਿਸ਼. ਫਰਿਆਦ. "ਅਬਜਨ ਉਪਰਿ

ਕੋ ਨ ਪ੍ਰਕਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਕਾਰਣਿ. ਪ੍ਰਕਾਰਣ ਵਾਸਤੇ. "ਮੁਕਤਿ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰਣਿ ਜਾਈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਬੇਅੰਤ ਮੁਕਤੀਆਂ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ.

ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਕੋਸ਼ਨ. ਚਿੱਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੱਦ ਮਾਰਨੀ. ਚਾਂਗ ਮਾਰਨੀ। ੩ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਣਾ.

ਪ੍ਰਕਾਰਿ. ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ. ਚੰਡੋਰਾ ਦੇਕੇ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਹਉ ਕਹਤੁ ਪ੍ਰਕਾਰਿ." (ਭੈਰਉ)

ਪ੍ਰਖ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਤ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੂ ਕਰੇ. ਸਤਾਈ ਨਫਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠਵਾਂ ਨਫਤ੍ਰ (ਨਫਤ੍ਰ).

ਪ੍ਰੰਖ. ਸੰ. ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਸੰਗਤ—ਤੀਰ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਖ (ਖੰਡ) ਜਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਬਾਕਤ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਪ੍ਰਖਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਕਰ. "ਪ੍ਰਖਕਰ ਭਰੇ ਪ੍ਰਖਕਰ ਪ੍ਰਖਕਰ ਜਤੋ, ਪੇਖ ਕਰ ਸਸੀਕਰ ਕਰੇ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੇ ਭੀਨ।" (ਨਾਪੁ) ਪ੍ਰਸਕਰ (ਜਲ) ਨਾਲ ਪਰੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਵੇਂ ਕਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇਖਕੇ ਸੋਭਾਹੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਜਲ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੂਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਕਰ.

ਪ੍ਰਖਤਾ. ਫ਼ਾ. ੨ ਵਿ—ਪੱਕਾ। ੨ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ। ੩ ਤਜਰਬੇਕਾਰ. ਪ੍ਰਖਤਾਕਾਰ.

ਪ੍ਰਖਤਾਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਖਤਾ ੩.

ਪ੍ਰਖਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਖਰਾਜ। ੨ ਪ੍ਰਸਕਰ. ਤਲਾਉ. ਟੋਭਾ.

ਪ੍ਰਖਰਾਜ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਪਰਾਜ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਰਤਨ, ਜੋ ਨੌਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Topaz.

ਪ੍ਰੰਖੀ } ਸੰਗਤ—ਪੁੰਖ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਖ. "ਫੁਟੈ ਸ੍ਰੁਣਪੁੰਖੀ."
ਪ੍ਰੰਖੀ } (ਕਲਕੀ)

ਪ੍ਰਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਪਹੁੰਚਣਾ. ਪੁੱਜਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਅਖੰਡ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ. ਬਿਨਾ ਵਿਘਨ ਨਿਭਣਾ.

ਪ੍ਰੰਗਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰ (ਨਰ) ਕਵ (ਬੈਲ). ਢੱਟਾ. ਸਾਂਡ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ) ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਨਰ ਪ੍ਰੰਗਵ. ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ.

ਪ੍ਰਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗਣਾ. "ਵੈਰ ਪ੍ਰਗਾਇ ਮਹਾਂ ਰਿਪੁ ਮਾਰੇ." (ਗੁਪਤ)

ਪ੍ਰੰਗੀਫਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਗਫਲ.

ਪ੍ਰਚਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਅਨੁ—ਪ੍ਰਚ ਪ੍ਰਚ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਹੋਠਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਕਾਰੀ ਮਾਰਨੀ.

ਪ੍ਰਚਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ.

ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਿੱਲੇ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੇਚਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਚ ਪ੍ਰਚ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬੁਲਾਵੁਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਠਾਂ

ਤੋਂ ਹੁੰਮਣ ਦੀ ਧੁਨੀ ਕਰਨੀ. "ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੩ ਕੁਠੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨੀ.

ਪੁਛ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ—ਪੁੱਛ. ਸੰਗਤ—ਸਵਾਲ. ਪੁਸ਼ਨ. "ਅਠੈ ਪੁਛ ਨ ਹੋਵਈ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ.

ਪੁੱਛ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ—ਪੁੱਛ. ਸੰਗਤ—ਪੁਛ. ਦੁਮ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ. ਪਿੱਛਾ.

ਪੁਛਣਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ—ਪੁੱਛ. ਧਾ—ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਪੁਛਣਾ. "ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ." (ਸੇਰ ਮ: ੧)

ਪੁਛਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁੱਛਕੇ. "ਪੁਛਿ ਨ ਸਜੇ ਪੁਛਿ ਨਾ ਚਾਰੇ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਪੁਛ। ੨ ਪੁਛ. ਦੁਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ ੧. "ਪੁੱਛ ਸਟਕਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਪੁੱਛਣ (ਧੋਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੁੱਛ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮੁਖ ਪੁੱਛਲੇ ਕੁੰਤਕਾਨ ਕਰੁਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੁੱਧੀ ਕੁੰਤਕਾਨ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਧੋਲੀਤਾ.

ਪੁੱਛਕੀਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਛ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਡਾ, ਠੂਹਾਂ. ਚਿੱਛੂ.

ਪੁੱਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਨਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਲਵੇ, ਢੇਰ. ਸਮੁਦਾਯ. ਰਾਸ਼ਿ. "ਅਘ ਪੁੱਜ ਤਰੰਗ ਨਿਵਾਰਨ ਕਉ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਪੁਜਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਹੁਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਗਣਾ। ੨ ਮਤਮ ਹੋਣਾ. "ਪੁਜਿ ਪੁਜਨਾ } ਦਿਵਸ ਆਏ ਲਿਖੇ ਮਾਏ." (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਝੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ. "ਰਸਨਾ ਉਚਰੈ ਕੁਣਵਤੀ ਕੋਇ ਨ ਪੁਜੇ ਦਾਨੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) "ਪੁਜਹਿ ਨ ਰਤਨ ਕਰੋਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਪੁਜਤ ਹੋਣਾ। ੫ ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜੇ.

ਪੁਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਪਹੁਚਾਉਣਾ। ੩ ਨਿਸ਼ਾਹਣਾ. ਪੁਜਾਇਣ. ਵਿ—ਪੂਰਨ ਕਰਤਾ. "ਸਿਮਰ ਸੁਆਮੀ ਸਗਲ ਆਸ ਪੁਜਾਇਣ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਈ. ਪੁਜਨ ਕਰਾਈ। ੨ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ. "ਸਗਲ ਇਛ ਪੁਜਾਈ." (ਸੇਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੂਜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੁਜਾਹਾ. ਵਿ—ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਜਕ। ੩ ਪੁੱਜ (ਸਮੁਦਾਯ) ਹੀ. ਸਾਰੇ ਹੀ. "ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗ ਪੁੱਜ ਤੁਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਪੁਜਾਮੀ. ਵਿ—ਪੂਰਣ ਕਰਤਾ. "ਸਭ ਇਛ ਪੁਜਾਮੀ." (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਰਾ. ਵਿ—ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੂਜਕ। ੨ ਪੂਜਾ—ਅਰੁ (ਅਠ). ਪੂਜਾ ਯੋਗਤ.

ਪੁਜਾਰਿਆ. ਪੂਜਕ ਦੀ. ਉਪਾਸਤਾ ਦੀ. "ਪੂਰਨ ਇਛ ਪੁਜਾਰਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੁਜਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪੂਜਕਾਰੀ. ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਜੇਹਾਂ. ਪੂਜਣਾ ਹਾਂ। ੨ ਪਹੁਚਦਾ ਹਾਂ.

ਪੁਜੈ. ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਪੂਜਣਾ ਪ.

ਪੁਜੰਦੇ. ਪਹੁਚਦੇ. "ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਪੁਜੰਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਪੂਜਦੇ. ਉਪਾਸਦੇ। ੩ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ.

ਪੁਟ. ਸੰਗਤ—ਪੁੱਠ. ਪਾਹ। ੨ ਸੰ. ਪੁਟ. ਧਾ—ਲਪੇਟਣਾ, ਢਕਣਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਢੱਕਣ. ਆਵਾਦਨ। ੪ ਝੂਟਾ. ਦੋਨਾ। ੫ ਕਟੋਰਾ. ਪਾਤ੍ਰ. "ਕਰਣ ਪੁਟਨ ਸੰਗਿ ਪੀਵਹਿ ਸੁੱਤੇ." (ਨਾਪੁ) ੬ ਆਸਣ. ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. "ਬੈਸਹਿ ਪੁਟ ਪਟ ਬਿਮਲ ਬਿਛਾਏ." (ਨਾਪੁ) ੬ ਖੀਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. ਪੁਟਕ ੩.

ਪੁਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਮਲ। ੨ ਉੱਜਲ. ਭੁੱਕ। ੩ ਖੀਸਾ. ਜੈਬ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Pocket.

ਪੁਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤੀ.

ਪੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨਾ. ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੁੱਟ. ਧਾ—ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਕਮ (ਘੱਟ) ਹੋਣਾ.

ਪੁਠਕੰਡਾ. ਸੰਗਤ—ਉਲਟੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੋਧਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਸਮ ਖਾਂਸੀ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੜ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਉਣ ਤੋਂ ਰੱਜੀਰਾ (ਕੰਡ-ਮਾਲ) ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. L. Amarantaceae.

ਪੁੱਠ. ਸੰਗਤ—ਪਾਹ. ਪੁਟ. ਪਾਣ। ੨ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ. ਪਿੱਠ। ੩ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ, ਸਿੱਧ ਤੋਂ ਉਲਟ.

ਪੁੱਠਾ. ਵਿ—ਉਲਟਾ ਵਿਪਰੀਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪੁੱਠੇ ਬਡੇ ਪੁੱਛ ਸਟਕਾਰੀ." (ਗੁਪਤ)

ਪੁਛ. ਸੰ. ਪੁਛ. ਧਾ—ਢਕਣ (ਆਵਾਦਨ ਕਰਨਾ), ਪੀਹਣਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼. "ਉਡਸ ਤੁਯੈ, ਪੁਛਸ ਤੁਯੈ." (ਗਜਾਨ) ਤੂੰ ਉਡ (ਗਾਰਾ-ਨਫਤ) ਹੈਂ. ਤੂੰ ਆਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈਂ.

ਪੁੱਤਰ. ਸੰ. ਪਾਤ੍ਰਰ. ਵਿ—ਪਿਲਿਤਣ ਦੀ ਭਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ। ੨ ਸਫੇਦ. ਚਿੱਟਾ. "ਪੁੱਤਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਭੇ ਧਉਲੇ." (ਸੁੀ ਬੋਣੀ) "ਕੇਸ ਪੁੱਤਰ ਜਬ ਹੁਏ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਪੁੰਡਰਕ } ਸੰ. ਪੁੰਡਰੀਕ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਿੱਗਜ
ਪੁੰਡਰੀਕ } ਹਾਥੀ, ਜੋ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਸੇਰ. ਸਿੰਘ।
੩ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ. "ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀਤਾ। ੫ ਕਮੰਡਲੁ। ੬ ਚਿੱਟੀ ਗੁੱਦ ਵਾਲਾ (ਸਫੇਦਾ) ਅੰਬ। ੭ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹਾਥੀ। ੮ ਪੇਂਡਾ. ਕੰਨਾ। ੯ ਚੀਨੀ. ਖੰਡ। ੧੦ ਇੱਕ ਨਾਗ। ੧੧ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੱਪ। ੧੨ ਫੁਲਵਹਿਰੀ. ਸਫੇਦ ਕੋੜ੍ਹ। ੧੩ ਅਗਨਿ। ੧੪ ਤੀਰ। ੧੫ ਆਕਾਸ਼। ੧੬ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ.

ਪੁੰਡਰੀਕ ਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਡਰੀਕ (ਸੇਰ) ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਬੰਦੂਕ. (ਸਲਾਮ)

ਪੁੰਡਰੀਕਾਕ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਡਰੀਕ (ਕਮਲ) ਵਰਗੀਆਂ ਅੰਖਾਂ ਵਾਲਾ,

ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੀਆਂ ਔਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਮਲਦਲ
ਜੁੱਲ ਹੋਣ।

ਪੁੰਡ੍ਰ. ਸੰ. ਪੁੰਡ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪੇਂਡਾ. ਮੋਟਾ ਇੱਖ (ਕਮਾਦ). ੨ ਤਿਲਕ.
ਟਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਉਰਧਪੁੰਡ੍ਰ। ੩ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸੇ
ਨਾਮ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹੈ।

ਪੁਣ. ਸੰ. ਪੁੰਧ. ਧਾ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਵਿੱਧਿ (ਤਰੀਕੀ) ਕਰਨਾ, ਜਾ
ਕਰਨਾ।

ਪੁਣਫ. ਰਿਆਸਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ
ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਸੇਵਕ ਰਾਜਾ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਪੁਣਫ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੩੩੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਧਰਾਨ
ਸਿੰਘ ੨।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਮਿਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈ
ਭੋਰੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ
ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ ਅਰ ਕੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ
ਦਿੱਤਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਟੜਿਆਂ (ਭਾਈ ਪੰਜਾਬਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਰੋਚਾਸਿੰਘ
ਜੀ) ਨੇ ਭੀ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਰੋਚਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ
ਭਾਈ ਮੇਲਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਣਫ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤਿੰਨਥੁ ਮੀਲ ਨਗਲੀ
ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਬਣਾਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੁਰਮਤ ਦੇ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭਿਆ ਅਤੇ ਵਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋਈ।

ਮੇਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕੋਟੋਹੜੀ ਪਿੰਡ (ਪੁਣਫਰਾਜ) ਅੰਦਰ
ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੨੨ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧
ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਗਲੀ ਦੇ ਛੇਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ, ਫੇਰ ਅੱਠ ਪਿੰਡ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਪੇ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਰਮਤ ਦਾ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੁਣਨਾ. ਸੰ. ਪੁੰਧ. ਧਾ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣਾ, ਭਾਣਨਾ, ਸਾਫ
ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨੜਾਯ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਇਨਸਾਫ ਕਰਨਾ.
“ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਦਰਿ ਅਛਾ ਪੁਣੀਐ ਫੁਟਹੁਗੇ ਕਿਤੁ ਪਸਿ.” (ਮ: ੧
ਬੰਨੇ) ੩ ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਪੋਠੋਦਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁਣਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਐਥਜੇਈ ਅਤੇ
ਗਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਣਨਾ ਚੰਗਾ
ਨਹੀਂ. (ਲੋਕੋ)

ਪੁਣਾ. ਪੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਣ ੮ ਅਤੇ ਪਨ ੨।

ਪੁਣੇਦੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫਾਣਦੇ. “ਹਭੇ ਭਸੁ ਪੁਣੇਦੇ ਵਤਨਿ.” (ਵਾਰ
ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਸਾਰੇ ਖਾਕ ਫਾਣਦੇ ਪਏ ਫਿਰਨ।

ਪੁਤ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਸੁਤ. “ਪੁਤ ਭਾਈ ਭਾਤੀਜੇ ਰੇਵਹਿ.”
‘ਭਾਈ ਰੋਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਲੇ ਯਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਵਿੱਚ
ਜਨਮੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਰਮਤੀ ਦਾ
ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

(ਵਡ ਅਲਾਹਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਨਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੁਤਹਾਰੀ. ਹਾਰੀ—ਪੁਤ੍ਰ. ਹਾਰੀ (ਮਨਤਾਵਨ) ਪੁਤ੍ਰ. ਮਨੋਹਰ ਸੰਤਾਨ
“ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਕੁਤ ਪੁਤਹਾਰੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪੁਤਹਾਰੀ
(ਪੁਤਗਾਰਿਨ). ਖਿਲਵਾ. ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹਵਾਖੋਰੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣ
ਲਈ ਨੌਜਵਾਨ ਵਾਲਾ, ਦਾਇਆ।

ਪੁਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤਨਾ ੨.

ਪੁਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੁਤਰਾ } ਸੰ. ਪੁੱਤਲ ਅਤੇ ਪੁੱਤਲਿਕਾ ਸੰਗਤ—ਗੁੱਡੀ. ਪੁਤਲੀ।
ਪੁਤਰੀ } ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਰੀਰ. “ਮਾਟੀ ਕੇ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤ ਹੈ।”
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ) “ਪੰਚ ਤਤੁ ਕਰਿ ਪੁਤਰਾ ਕੀਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)
“ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿਕਰਿ ਬਾਟੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਔਖ ਦੀ
ਧੀਰੀ (pupil). “ਨੈਨਨ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਦੇਉ ਹਾਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਪੁਤਰੇਲਾ. ਗੋਦੀ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਪਾਲਿਤ ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੁਤਲਾ } ਦੇਖੋ, ਪੁਤਰਾ—ਪੁਤਰੀ.
ਪੁਤਲੀ }

ਪੁਤੀਂ. ਪੁਤੀਂ. ਪੁਤਾਂ ਕਰਕੇ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਸੇ. “ਪੁਤੀਂ ਗੰਢ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਪੁਤ੍ਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੇ ਪੁੰ ਨਾਮਕ ਨਰਕ ਤੋਂ ਬਚਾਏ, ਬੇਟਾ. ਸੁਤ.
ਪੁੱਤ } ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ ੧ ਅ: ੧੩ ਅਤੇ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਤਿ ਅ:
ਪੁਤ੍ਰ } ੮ ਸ: ੧੩੮. “ਪੁਤ੍ਰਕਲਤੁ ਕੁਟੰਬ ਹੈ.” (ਸਵਾ ਮ: ੪)
“ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਲਾਸ ਬਨਿਤਾ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਕਲਤ੍ਰ (ਵਹੁਟੀ),
ਨੂੰਹ. “ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲੋਕ ਕ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧੇਹੀ.” (ਸੋਭ
ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ. ਵਿ—ਪੁਤ੍ਰਵਤੀ. ਬੇਟੇ ਵਾਲੀ. “ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ ਸੀਲਵੰਤਿ
ਸੁਰਾਗਣਿ.” (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪੁਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤਰਾ.

ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ
ਉਹ ਲੜਕੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਈ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇਹ ਵਚਨ ਲੈ
ਲਵੇ ਕਿ ਜੋ ਕਨੜਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਊ ਉਹ ਨਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਊ।
੩ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਪੁਤਲੀ. “ਚਿਤ੍ਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ.” (ਰਾਮਾਵ) “ਜਨੁਕ
ਕਨਕ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਤ—ਬੇਟੀ. ਸੁਤਾ. “ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ.” (ਆਸਾ
ਪਟੀ ਮ: ੩) ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਪੁਤਲੀ. “ਕਿ ਸੋਵਰਣ ਪੁਤ੍ਰੀ.” (ਦੱਤਾਵ)
ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਹੈ। ੩ ਔਖ ਦੀ ਧੀਰੀ। ੪ ਪੁਤ੍ਰੀਂ. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੇ.
“ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਪੁਦਗਲ. ਸੰ. ਪੁਦਗਲ. ਸੰਗਤ—ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ। ੨ ਆਤਮਾ। ੩ ਬਿੰਧਮਤ
ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੪ ਜੈਨਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪਰਸ਼, ਰਸ ਅਤੇ
“ਬੁਝਾਯੋ ਨਰਯਾਨੁ ਰਸਾਯਾਨੁ ਪਿਰਥੰ ਭਾਯਰੇ ਸੁਤੰ. ਰਸਾਯਾਨੁ ਪੁਤ੍ਰ
ਭੀਲੁ ”

(ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਵਾਲਾ ਸਤ੍ਹਾ ਪਦਾਰਥ.

ਪ੍ਰਦੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦੀਨਾ.

ਪੁਨ. ਸੰ. ਪੁਨ: (ਪੁਨਰ) ਵਰ—ਵੇਰ. ਦੁਸਰੀ ਵਾਰ। ੨ ਉਪਰਾਂਤ.
ਅਨੰਤਰ. "ਪੁਨ ਰਾਵਸ" ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੩ ਸੰ
ਪੁਨਰ (ਪੁਨਯ). ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ. "ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗ ਪਾਈਐ
ਵਡੇ ਪੁਨ." (ਵਾਰ ਜੋਤ) ੪ ਸੰ. ਪੁਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ.

ਪੁੰਨ. ਸੰ. ਪੁਨਯ ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਭਲਾ. ਨੇਕ. "ਹਰਿਰਸ ਚਾਖਿਆ
ਸੇ ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਭ ਕਰਮ.
ਪਵਿਤ੍ਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ. ਸੁਕ੍ਰਿਤ. "ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਸਭੁ ਬੇਦ
ਦਿਭਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਪਾਪ ਤੋਂ ਭਾਵ—ਹਿੰਸਾ ਹੈ."

ਪੁਨਹ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧. "ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਨਮਸਕਾਰ. (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਪੁਨਹਚਰਣ } ਸੰ. ਪੁਰਸ਼ੁਰਣ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ
ਪੁਨਹਚਰਨ } ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਾਏ ਸੋਚਣ ਦੀ ਕਿਫ਼ਾ। ੨ ਜਪਮਲ
ਪੁਨਹਚਾਰ } ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ. ਮੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਲਈ ਜਪ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ

ਪੁਰਸ਼ੁਰਣ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਜਪ, ਹੋਮ, ਤਰਪਣ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ,
ਬ੍ਰਾਹਮਣਭੋਜ. "ਅਨਿਕ ਪੁਨਹਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਅਭਿਖਧੁ ਪੁਨਹਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਉਧਰੇ ਨਾਮ
ਪੁਨਹਚਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ. ਪੋਨ: ਪੁਨਿਕ. ਫਿਰ ਫਿਰ. ਬਾਰ ਬਾਰ. ਹਟਹਟਕੇ.
ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ.

ਪੁਨਹਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਰਿਹਾ", "ਚਾਂਦ੍ਰਾਣ", "ਪਰਿਹਾ"
ਅਤੇ "ਫੁਨਹਾ" ਭੀ ਹੈ। ਲੱਛਣ— ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧
ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਜਗਣਾਂਤ, ਦੂਜਾ ੧੦ ਪੁਰ ਰਗਣਾਂਤ.
ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਾਵਉ ਦਸਾ ਅਨੇਕ, ਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਭੁ ਕਾਰਣੇ,
ਪੰਚ ਸਤਾਵਹਿ ਦੂਤ, ਕਵਨਬਿਧਿ ਮਾਰਣੇ? ××

(ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਹੋ! ਹਰਹਾ! ਹੋ! ਫਰੀਦਾ!
ਬਜੀਦਾ! ਆਦਿਕ ਸੰਬੋਧਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਕਵਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸੰਖਯਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ।

(ਅ) ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਗਣ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਿਆ, ਕੇਵਲ ਅੰਤ ਰਗਣ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਆਯਸ ਅਥ ਜੋ ਹੋਇ, ਗੁੰਥ ਤਉ ਮੈ ਰਚੋਂ,
ਰਤਨ ਪ੍ਰਮੁਦ ਕਰ ਬਚਨ, ਚੀਨ ਤਾਂ ਮੇ ਭਰੋਂ,
ਤਾਖਾ ਸੁਭ ਸਭ ਕਰਹੋਂ, ਧਰਹੋਂ ਕਿੱਤ ਮੈ,
ਅਦਭੁਤ ਕਥਾ ਅਪਾਰ, ਸਮਝ ਕਰ ਚਿੱਤ ਮੈਂ।

(ਚੰਡੀ ੧)

ਭਾਂਡਾ ਧੋਵੈ ਕਉਣ, ਜਿ ਕੱਚਾ ਸਾਜਿਆ,
ਧਾਰੂ ਪੰਜਿ ਰਲਾਇ, ਰੂਤਾ ਪਾਜਿਆ। ××

ਪੁੰਨਕ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸ਼ਕਰ ਗੰਗ ਜਿਹ ਪੁੰਨਕ
ਹੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਨਚ } ਦੇਖੋ, ਪੁਣਫ.
ਪੁਨਫ }

ਪੁੰਨਦਾਨ. ਪੁਨਯ (ਪੁਨਯ) ਦਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਾਨ. ਉੱਤਮ ਦਾਨ.
ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ. "ਪੁੰਨਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰ." (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ. ਪੁਨਰ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਜੀਵ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਮਾ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਤੇ
ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

ਪੁਨਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧.

ਪੁਨਰਪਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁਨ: ਅਪਿ. ਫਿਰ ਭੀ। ੨ ਫਿਰ ਕਦੀ.
"ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਆਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਪੁਨਰਪਿ ਗਰਭਿ ਨ
ਪਾਵਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੁਨਰਭਵ. ਸੰ. ਪੁਨਰਭਵ. ਸੰਗਤ—ਵੇਰ ਜਨਮ. ਦੇਹ ਭਯਾਨ ਪਿੱਛੋਂ
ਵੇਰ ਜਨਮ ਧਾਰਣ। ੨ ਨੌਹ. ਨਾਸ਼ੁਨ, ਜੋ ਕੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੇਰ ਪੈਦਾ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੁਨਰਭੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਖ (ਨਾਸ਼ੁਨ), ਜੋ ਕੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੇਰ ਜੰਮ
ਪੈਂਦੇ ਹਨ. "ਦਿਪਹਿ ਪੁਨਰਭੂ ਮਾਣਿਕ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ
ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਦੂਜੀ
ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਪੁਰ
ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਿਗਤ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ
ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੇਖੋ, ਪੋਨਰਭਵ.

ਪੁਨਰ ਵਿਵਾਹ. ਪਤਿ ਮਰਨ ਪੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਨ ਪੁਰ
ਪਤਿ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਆਹ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਆਗੋਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਦੇ ਵਾਕ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਦੇਖੋ, ਮਿਤਾਕਰਾ.

ਨਾਯਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਏ ਬ ਪਨਿਠੇ ਧਰੀ। ਬਚਸਾਧਸ੍ਰੁ
ਜਾਨੀਯਾਂ ਬਚਿਦਾਯੋ ਬਿਧੀਯੋ। (ਪਾਰਾਸਰ ਅਤੇ ਨਾਰਦਸਿਮ੍ਰਿਤਿ)

ਪਤੀ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਮਰਨ ਤੋਂ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਨਪੁੰਸਕ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਜਾਤਿ
ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਕਰਨਾ ਯੋਗਤ ਹੈ.

੨੨ੀਆਗ੍ਰੰਥਾਏ ਏਕੀਥੀ ਕੰਕੀਲਨ ਥਾਥਨੀ ਬਿਧਿ:

(ਕ੍ਰਿਹਤ ਪਰਾਸਰ ਸੋਹਿਤਾ ਅ: ੪)

੧ ਬਿਧਾਵਿਧਿਯਾਧੁਲਨ ਬਿਧਾਵਫੇਦਨ ਧੁਨ

(ਮਲੁ ਅ: ੯, ਬ: ੬੫)

੨ ਫਿਰੀਥਯ ਚਾਖੀਯਾਂ ਕਥਿਦਾਯੋਧਿਧਿਧਰੇ.

(ਮਲੁ ਅ: ੫, ਬ: ੧੬੨)

ਤਾਵ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੈ ਵਿਆਹਵਿਧੀ ਵਿੱਚ
ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ. ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਕਿਤੇ
ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ.

ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖਕੇ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਇਸਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਰ ਬਹੁਤ ਜਾਤਾਂ ਵਿਧਵਾਵਿਆਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਵਿਆਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਗਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਪਰਸੰਘੋਗ।
ਪੁਨਰਾਗਮਨ } ਸੰਗਤ—ਫੇਰ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਫਿਰ ਆਵਤ
ਪੁਨਰਾਵਰਤ } (ਮੁੜਨਾ)। ੨ ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਦੂਜੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ
ਫੇਰ ਆਉਣਾ, ਪੁਨਰ ਜਨਮ। “ਪੁਨਰਾਵਰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਤੁ ਹੋਇ।”
(ਗੁਪਤੁ)

ਪੁਨਰਾਵਰਤੀ, ਸੀ. ਧੁਨਰਾਵਰਤਿੰਨ੍ਹ, ਵਿ—ਫੇਰ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੁਨਰਜਨਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪੁਨਰਾਵਰਤੀ, ਸੀ. ਧੁਨਰਾਵਰਤਿੰਨ੍ਹ, ਸੰਗਤ—ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ। ੩ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦਾ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ। ੪ ਇੱਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਪੁਨਰੁਕਤ, ਸੀ. ਧੁਨਰਾਵਰਤਿੰਨ੍ਹ, ਪੁਨ: (ਫਿਰ) ਉਕ੍ਰ (ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ)। ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਵਾਕ।

ਪੁਨਰੁਕਤ ਵਦਾਭਾਸ, ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ-ਵਤ-ਆਭਾਸ, (ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਦੀ ਝਲਕ), ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਭਾਸੇ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਸਤ ਹੈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਸੇ, ਨਹਿ ਨਿਦਾਨ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ,

ਵਦਾਭਾਸ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਸੇ, ਕੂਸਣ ਵਰਣਤ ਯੁਕ੍ਰਿ,

(ਜਿਵਰਾਜ ਕੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭੰਗ ਨਾਉ ਰਖਾਇਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੋਇ,

(ਜਪੁ)

ਇਸ ਥਾਂ ਕੀਰਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਚਰਚਾ ਅਰ ਸੁਹਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਨਹੀਂ।

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਕੁਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ,

(ਅਨੰਦੁ)

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਪਦ ਛਣਕਾਰੂਰ ਬੋਧਕ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਵਿਸੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਤਮਾਮ ਭੀ ਹੈ।

ਖਟੁਕਰਮ ਕੁਲ ਸੰਜੁਕਤੁ ਹੈ ਹਰਿਭਗਤ ਹਿਰਦੈ ਨਹਿ,

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਨ ਕਥਾ ਭਾਵੈ ਸੁਪਚ ਤੁਲਿ ਸਮਾਨਿ,

(ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਇੱਥੇ ਸਮਾਨ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ—ਉਸ ਨੂੰ, ਮਾਨ ਜਾਣੇ।

ਜਲਜ ਕਮਲ ਕਰ ਸੈਭਿਤ ਤਾਲ,

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸਭ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਦੀ ਝਲਕ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਪੁਨਰੁਕਤਿ, ਸੰਗਤ—ਪੁਨ: ਉਕ੍ਰਿ, ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਹਿਣਾ ਕਾਵਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਦੋਸ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਵਯਦੋਸ ੮.

ਪੁੰਨਵਾਨ, ਪੁੰਨਾਗਨ, ਵਿ—ਪੁਨਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਧਰਮਾਤਮਾ, ਪੁੰਨਤੀ, ਪੁਰਣ ਹੋਈ, ਪੁੰਜੀ, “ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨਤੀਆ, ਕਿਤੁ ਕੂਤਿ ਲੋਭਾਇਆ?” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁੰਨਾਗ, ਸੀ. ਪੁੰਨਾਗ, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਚੰਪਕ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰੀਆਂ ਪੁੰਨਾਗਕੇਸਰ ਸਦਦੇ ਹਨ। ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ, ਤੁੰਗ, ਦੇਵਵੱਲਭ, L. rottleria tinctoria । ੨ ਜਾਧਵਨ। ੩ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ। ੪ ਵਿ—ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ।

ਪੁੰਨਿ, ਵਤ—ਫੇਰ, ਦੋਬਾਰਾ, ਤਿਸ ਪਿਛੋਂ, “ਪੁੰਨਿ ਦੋਤਰਾਜ ਵਚ ਭਾਖੇ,” (ਸਲੋਹ)

ਪੁੰਨਿਆ, ਪੁਰਣ ਹੋਇਆ, ਪੁੰਜਿਆ, “ਬਿਰਧ ਭਏ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆ,” (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ, “ਚਿਰ ਜੀਵਨ ਬਡ ਪੁੰਨਿਆ,” (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੇ) ੩ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣੀਆ, ਪੁਰਨਾਮਾਸੀ।

ਪੁੰਨਿਆਤਮਾ, ਸੀ. ਪੁੰਨਾਤਮਾ, ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰਕਰਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਧਰਮਾਤਮਾ, “ਪ੍ਰਭੁ ਪੁੰਨਿਆਤਮੈ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ,” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੁੰਨਿੰਦਾ, ਭਾ ਪੁੰਨਾਹੰਦਾ, ਵਿ—ਪੁਨਾਹ-ਇਹੰਦਾ, ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, “ਪਾਲਕ ਪੁੰਨਿੰਦਾ,” (ਕੜਾਨ) ੨ ਪੁਣਨ (ਛਾਣਨ) ਵਾਲਾ, ਪੁੰਨੀ } ਪੁਣ ਹੋਈ, “ਮਿਟਿਗਈ ਚਿੰਤ, ਪੁੰਨੀ ਮਨਆਸਾ,” (ਗਉ ਪੁੰਨੀ } ਮ: ੫) “ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੀ ਚਲਣਾ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰਕੇ, “ਪਾਈਐ ਵਡ ਪੁੰਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਨਰਵਾਨ, “ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਹਿ,” (ਜਪੁ)

ਪੁੰਨੀਆ, ਪੁਰਣ ਹੋਈ, “ਸਗਲ ਇਛਾ ਪੁੰਨੀਆ” (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਪੁੰਨੀਐ } ਪੁਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, “ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਛ ਪੁੰਨੀਐ,” (ਸੁਗੀ ਪੁੰਨੀਹਾ } ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਪੁੰਨੀਤ } ਸੀ. ਪੁੰਨੀਤ, ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਪਵਿਤ੍ਰ, “ਸੁਣਤੇ ਪੁੰਨੀਤ } ਪੁੰਨੀਤ ਕਹਤੇ ਪਵਿਤ,” (ਅਨੰਦੁ) “ਪੇਖਤ ਹੀ ਪੁੰਨੀਤ ਹੋਇ,” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੁਨੁ, ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨ ੩, “ਕਚਿ ਸਾਧੁ ਅੰਜਲੀ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੇ,” (ਸੋਹਿਲਾ)

ਪੁੰਨੁ, ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਪੰਨੁ ਅਤੇ ਪੰਨੁ। ੨ ਕੇਚਮਬਰਾਨ (ਸਿੰਧ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੱਸੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਸੱਸੀ

‘ਛਈ ਭਾਈ ਦੁਹਰਾਏ ਵਾਕਾ ਵਿੱਚ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ ਦੇਸ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, “ਹੱਸਿ ਕਸੀ ਆਖਮ ਕਥਾ ਵਹੁਰਦੀਜਤਾ ਉਕ੍ਰਿ, ਵਾਦ੍ਯਤਤਿ ਅਭਾਸ ਮੇਂ ਦੇਸ ਨਹੀਂ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ।’

ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪੁਨੂੰ ਦੇ ਭਾਈ ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ, ਸੱਸੀ
ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ ਪਿੱਛੇ ਗਈ ਅਤੇ ਰੋਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਈ। ਦੇਖੋ,
ਸੱਸੀ ੨.

ਪੁੰਨੇ. ਪੁਰਣ ਹੋਏ. ਵੀਤੇ. ਫੁਲਰੇ. "ਆਏ ਦੂਰ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਪੁੰਨੇ."
(ਲੁਪੁਰੁ)

ਪੁਨੜ. ਸੰ. ਧੁਧ. ਸੰਗੜਾ—ਪਵਿਤ੍ਰਕਰਮ. ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ੨ ਵਿ—
ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਪੁਨੜਦਾਨ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਾਨ. ਉੱਤਮ ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ.

ਪੁਨੜਾਤਮਾ. ਸੰ. ਧੁਧਾਤਮਾ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਾਨ
ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਬ. ਪਾ. ਸੰ. ਪੂਵ. ਕਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲੇ. ਪੇਸ਼ਤਰ. "ਪੁਬ ਜਿਨਹੁ ਸੇ
ਵਾ ਕਰੀਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸੰਗੜਾ—ਪੂਵ ਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ,
ਪੁਬਿ.

ਪੁਬਲੀ. ਵਿ—ਪੂਵ ਕਾਲ ਦੀ. ਪਹਿਲੀ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਬਲੀ ਨ ਹੁਟਹਿ."
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੁਬਿ. ਸੰਗੜਾ—ਪੂਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. "ਪੁਬਿ ਅਨੁ ਪਸੁਮਿ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੩ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਉਤਰਿ.

ਪੁਮ } ਸੰ. ਪੁਸਯੁ ਅਤੇ ਪੁਸਾਨੁ. ਸੰਗੜਾ—ਪੁਰਖ. ਮਰਦ. ਨਰ.
ਪੁਮਾਨ } "ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਪੁਮਾਨ ਉਧਾਰੈ." (ਨਾਪੁ)

ਪੁਰ. ਸੰਗੜਾ—ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਲਾਤ। ੨ ਦੇ ਭਜ ਦਾ ਮਾਪ. ਚਾਰ
ਹੱਥ ਪੁਮਾਣ। ੩ ਪੁਤ. ਪੁਟ. "ਦੁਇ ਪੁਰ ਜੈਰਿ ਰਸਾਈ ਭਾਈ."
(ਰਾਮ ਕਬੀਰ) "ਦੁਹੂੰ ਪੁਰਨ ਮੇ ਆਇਕੈ ਸਾਬਤ ਭਾਣਾ ਨ ਕੋਇ."
(ਰਹਿਤੁ ੮੧) ੪ ਸੰ. ਨਗਰ. ਸ਼ਹਿਰ. "ਪੁਰ ਮਹਿ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ."
(ਨਾਪੁ) ੫ ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਅਟਾਰੀ। ੭ ਲੋਕ.
ਫੁਲਨ। ੮ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੯ ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ। ੧੦ ਡਾ ੨ ਵਿ—
ਪੂਵ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਪੁਰ ਦਰ ਬੇਪਰਵਾਹ." (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੧੧ ਪੁਰਾ. ਮੁਕੰਮਲ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ (ਉਪਰ)
ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਘੋੜੇਪੁਰ ਚੜਿਆ.

ਪੁਰਇਨ. ਸੰਗੜਾ—ਪਦਮਨਿ. ਭਾਮਨ. ਨੀਲੋਛਰ। ੨ ਚੌਪੰਤੀ.
ਦੇਖੋ, ਪੁਰਵਿਨ. ਪੁਰਾਇਨਿ, ਅਤੇ ਪੁਰੇਨ.

ਪੁਰਈਆ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਈਆ.

ਪੁਰਏ. ਪਰਏ. ਪੁੱਤੇ. ਵਿੰਨ੍ਹੇ. "ਪੁਰਏ ਇਨ ਸੀਡਨ ਸਾਬੇ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਿੰਗਾ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ.

ਪੁਰਸ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖ। ੨ ਸੰ. ਪੁਰਸ਼. ਪੁਰ: ਕਿ. ਵਿ—ਸਾਮੁਟੇ.
ਸੰਮੁਖ। ੨ ਪਹਿਲੇ. ਪਹਿਲਾਂ.

ਪੁਰਸਸ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.

ਪੁਰਸ ਸਿੰਘ. ਸੰ. ਪੁਰਖ ਸਿੰਘ. ਵਿ—ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ.
ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਮਨੁੱਖ। ੨ ਜਵਾਮਰਦ. ਬੁਰਵੀਰ.

ਪੁਰਸਕਾਰ. ਸੰ. ਪੁਰਸਕਾਰ. ਸੰਗੜਾ—ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ। ੩ ਉਪਹਾਰ. ਦਿਨਾਮ। ੪ ਸੰ. ਪੁਰਸਕਾਰ.

ਉੱਦਮ. ਪੌਰਖ. ਪੁਰਸਾਬੰ.

ਪੁਰਸਰਾਤ } ਸੰਗੜਾ—ਪੁਲ-ਸਿਰਾਤ. ਨਰਕ (ਦੋਸ਼) ਦਾ ਸਿਰਾਤ
ਪੁਰਸਲਾਤ } ਨਾਮਕ ਪੁਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੨-੩. "ਪੁਰਸਲਾਤ ਕਾ
ਪੰਥ ਦੁਹੇਲਾ." (ਸੁਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) "ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਪੁਰਸਲਾਤ."
(ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੁਰਸਾਈ. ਸੰ. ਪੁਰਸਤ੍ਰ. ਸੰਗੜਾ—ਮਰਦਾਨਗੀ. "ਖਸਮੈ ਸਾ
ਪੁਰਸਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸਾਪੁਰਸਾਈ. ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.
ਪੁਰਸਾਰ. ਸੰਗੜਾ—ਬੰਧ ਪਰੰਪਰਾ. ਪੀੜ੍ਹੀ. ਪੁਸ਼. "ਲੈਗੇ ਵੇ ਪੁਰਸਾਰਨ
ਖੋਟ." (ਪਾਪੋਪੁ)

ਪੁਰਸਾਰਥ. ਸੰ. ਪੁਰਸਾਬੰ. ਸੰਗੜਾ—ਪੁਰਸ (ਆਦਮੀ) ਦੇ ਉੱਦਮ
ਦਾ ਵਿਸ਼ਕ, ਜਿਸ ਨਈ ਉਸ ਨੂੰ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਪੁਰਾਣੇ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕ ਨੂੰ ਪੁਰਸਾਬੰ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੩ ਉੱਦਮ.

ਪੁਰਸਾਵਾ. ਵਿ—ਪੁਰਖ ਦਾ. ਮਰਦਾਨਾ. "ਪੁਰਸਾਵਾ ਵੇਸ." (ਭਾਗੁ)

ਪੁਰਸਿਸ਼. ਡਾ ੨ ਸੰਗੜਾ—ਪੁਸ਼ਨ. ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ.

ਪੁਰਸੀ. ਡਾ ੨ ਤੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ. ਤੂੰ ਪੁੱਛੋ. ਤੂੰ ਪੁੱਛੋਗਾ. ਦੇਖੋ,
ਪੁਰਸੀਦਨ.

ਪੁਰਸੀਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਿਸ਼.
ਪੁਰਸੀਦਨ. ਡਾ ੨ ਸੰਗੜਾ—ਪੁੱਛਣਾ. ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨਾ.

ਪੁਰਸੋਤਮ. ਸੰ. ਪੁਰਸੋਤਮ. ਵਿ—ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ। ੨ ਸੰਗੜਾ—
ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਥੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਦਮੀ.
ਮੁਖੀਆ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਜਗੰਨਾਥ.

ਪੁਰਸੋਤਮਪੁਰੀ. ਪੁਰਸੋਤਮ (ਜਗੰਨਾਥ) ਦੀ ਪੁਰੀ ਜਗੰਨਾਥ ਦੇ
ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ
ਸੰਬੰਧ ਨਾਮ ਪੁਰੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਗੰਨਾਥ ੨.

ਪੁਰਸੁਰਣ } ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਚਰਣ.
ਪੁਰਹਚਰਣ }

ਪੁਰਹਿਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿਰਾਜਹੂਰ ੨.

ਪੁਰਹੁਤ. ਸੰ. ਪੁਰਹੁਤ. ਸੰਗੜਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਹੋਣ. ਜੋ ਬਹੁਤ
ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਹੁਤ (ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ). ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਗਜ.

ਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖ। ੨ ਆਦਮੀ. ਮਨੁੱਖ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.
"ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਖਈਆ. ਵਿ—ਪੌਰੁਸ ਰਖੇਯਾ, ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ. "ਹਉ ਬਨਿ ਬਲਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਪੁਰਖਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੁਰਖ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖ ਜਾਤੀ.

ਪੁਰਖੱਤ. ਸੰ. ਪੁਰਸਤ੍ਰ. ਸੰਗੜਾ—ਮਰਦਾਨਗੀ. "ਲਖੜੇ ਤੁਮ ਰੇ
ਪੁਰਖੱਤ ਚਹੜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਰਖਪਤਿ. ਵਿ—ਪੁਰਸਪਤਿ. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ. ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਕਰਤਾਰ. "ਸਾਧੂ ਪੁਰਖ ਪੁਰਖਪਤਿ
'ਪੁਰਖੈਰ ਯਟਯੋ ਰੁਲਾਧਾਧ'.

ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ ੯.

ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ ਪੁਰਖ.

ਪੁਰਖਪ੍ਰਾਣੀ. ਵਿ—ਪੁਰੁਸ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ. ਉਦਯੋਗੀ ਮਨੁੱਖ. "ਓਇ ਪੁਰਖਪ੍ਰਾਣੀ ਧੰਨ ਜਨ ਹਹਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਪੁਰਖਰਾਸ਼. ਫਾ ੧/੪ ਵਿ—ਵ੍ਰਖਦਾਇਕ. ਦਿਨ ਨੂੰ ਫਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਖਾਰਥ } ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸਾਰਥ. "ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਇਹੁ ਪੁਰਖਾਰਥੁ } ਪੁਰਖਾਰਥੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੁਰਖਿ. ਪੁਰਖ ਨੇ. "ਕਰਤੈਪੁਰਖਿ ਤਾਨੁ ਦਿਵਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਪੁਰਖ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ.

ਪੁਰਖੁ. ਸੰ. ਪੁਰੁਸ. ਸੰਗਤਾ—ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪੁਰ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ (ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ) ਹੈ. "ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ, ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਜਿਉ ਪੁਰਖੇ ਘਰਿ ਭਗਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ." (ਸਵਾ ਮ ੩)। ੩ ਪੁਰਣਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਸਰਵਜਨਾਪੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। "ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ." (ਜਪੁ)। ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ। "ਪੁਰਖੇ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ ੪) ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਪਾਰਾ। ੭ ਨਰ. ਪੁਰੁਸਰੂ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਪੁਰਖੁ ਨ ਜਾਣਈ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਸਾਂਖਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਇੱਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਅਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਸੰਗ ਹੈ। ੯ ਰਿਗਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ਼ੁਰ, ਜੋ ਜਗਤਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ 'ਪੁਰੁਸ-ਸੂਕ੍ਤ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ੧੦੦੦ ਸਿਰ, ੧੦੦੦ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ੧੦੦੦ ਪੈਰ ਹਨ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਚੁੰਬਰੇ ਲਪੇਟਣ ਪੁਰ ਇਹ ੧੦ ਉੱਲਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਇਸ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਜੋ ਰੁਝ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰੁਝ ਅੱਗੋਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਭ ਪੁਰਖੁ ਹੀ ਹੈ. ਸਾਰੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਸ ਦਾ ੧/੪ ਭਾਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ੩/੪ ਭਾਗ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹਨ, ਜੋਹਤੀਆਂ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਰ ਹਨ. ਜਦ ਇਹ ਪੁਰਖ ਖਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਏਸ ਦਾ ੧/੪ ਭਾਗ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਡੀ ਉੱਪਰ ਲੰਘ ਗਿਆ. ਜਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ "ਪੁਰੁਸ ਯਗਤ" ਕੀਤਾ ਤਦ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਘੀ, ਗ੍ਰੀਖਮ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿਸਿਰ ਦਾ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਯਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪਸ਼ੁ ਪੰਛੀ ਉਪਜੇ, ਜਦ ਦੇ ਵਤਿਆਂ ਨੇ ਪੁਰੁਸ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬੁਜਾ ਫਤੀ, ਪੇਂਟ ਵੈਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪੈਰ ਸੂਦ੍ਰ ਬਣੇ. ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਰਜ, ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਅਗਨਿ, ਸੁਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਯੂ, ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆਕਾਸ਼, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ. "ਜਹ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖਪਤਿ ਹੋਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)। ੧੦ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਮ ਮਧਯਮ ਅਤੇ ਅਨਯਪੁਰਖ. Person. ਜੈਸੇ—"ਮੈ ਤੈਨੁ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਦੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾ ਕਰੀਂ." "ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਮੈਂ

ਉੱਤਮ ਪੁਰਖੁ, first person ਹੈ, ਤੂੰ ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ second person ਹੈ, ਉਹ ਅਨਯਪੁਰਖ third person ਹੈ। ੧੧ ਸਿਵ. ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ. ਪੁਰੁਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਮੀ ਮਾਨਿੰਦਾ। ੨ ਸੂਰਯ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ ੫। ੩ ਸਿਵ ਵਾਕਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖੁ ੧੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ.

ਪੁਰਖੇਤਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਸੋਤਮ. "ਪੁਰਖੇਤਮ ਅਪਾਰ ਪਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੁਰਗਯਨ. ਦੇਖੋ, ਗਯਨਪੁਰਿ.

ਪੁਰਚੁਸਤ. ੧੪੪ ਵਿ—ਸਵਰਤੀ ਨਾਲ ਪੂਰਣ. "ਪੁਰਚੁਸਤ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਚਾ" (ਰਮਾਵ) ਮਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਚਜੁ.

ਪੁਰਜਨ. ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ. ਨਾਗਰ.

ਪੁਰਜਾ. ਫਾ ਪੁਰਜਹ. ਸੰਗਤਾ—ਟੁਕਤਾ. ਖੰਡ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਅੱਗੇ ਅਟਨ ਕਰੇ. ਧਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੋਨਾ. ਸਵਰਣ. "ਹੋਰੇ ਜਟਿਤ ਪੁਰਟ ਕੇ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪੁਰਤਗਾਲ. ੧੪੪ portugai. ਯੂਰਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਸਪੇਨ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੪੨੫੪ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਯਾ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੈ.

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕ (ਪੁਰਤਗਾਲੀ Portuguese) ਹੀ ਸਾਰੇ ਫਰੇਂਗੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਮੀਨ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ Vascoda Gama ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜਹਾਜ (San Gabriel) ੨੦ ਮਈ ਸਨ ੧੪੯੮ ਨੂੰ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇ ਕਾਲੀਕਟ ਬੰਦਰ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੧੦ ਵਿਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਗੋਆ ਮੌਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ.

ਪੁਰਤਗਾਲੀ. ਵਿ—ਪੁਰਤਗਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਤਗਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਤਗਾਲ.

ਪੁਰਧਨੀ. ਕਤਿਯ ਜਾਤਿ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਪੁਰਬ. ਸੰ. ਪੂਵ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ। ੨ ਸੰ. ਪਰੰ. ਪਵ. ਸੰਗਤਾ—ਉਤਸਵ. ਤਰੋਹਾਰ. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਦਿਤਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਖਾਸ ਦਿਨ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੋਯਾ. "ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਤੀਰਥੀ ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਸਭੈ ਫਿਰ ਦੇਖੇ." (ਭਾਗੁ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬੁ ੩ ਪੁਰਬਾਇਆ. ਪਵ—ਆਇਆ. "ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਕਲ ਪੁਰਬਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਸਾਰੇ ਪਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ. ਸਭ ਤੀਰਥ ਪਵਾਂ ਦੇ ਫਲ ਪਾਲਏ.

ਪੁਰਬਾਇਆ. ਵਿ—ਪਵੰ ਸੰਬੰਧੀ. ਪਵੰ ਦਾ. "ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਪੁਰਬਿ. ਪੂਵ ਕਾਲ ਮੇਂ. ਪਹਿਲਾਂ. "ਜੇਹਾ ਪੁਰਬਿ ਕਿਨੈ ਬੋਇਆ."

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਪੁਰਬੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵੰ ਕਾਨ. ਪਵੰ ਦਾ ਸਮਾਂ. “ਪੁਰਬੀ ਨਾਵੇ.”

(ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਪੁਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬ। ੨ ਮਰਾ—ਪੁਰਣਤਾ। ੩ ਗੁਣ. ਸਿਫਤ. “ਏਕ ਪੁਰਬੁ ਸੈ ਤੇਰਾ ਦੇਖਿਆ, ਤੂ ਸਭਨਾ ਮਾਹਿ ਰਵੰਤਾ.” (ਸੇਰ ਮ: ੧)

ਪੁਰਮੁਖੀ. ਗੁਆਧਯਕ. ਪੰਚ. ਨੰਬਰਦਾਰ. ਚੌਧਰੀ.

ਪੁਰਯਸ੍ਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਿਸ੍ਰਕਾ.

ਪੁਰਵਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਵਿਨ। ੨ ਪੁਰਣ ਕਰਨਾ. “ਪੁਰਵਨ ਕੋ ਮਨਭਾਵਨਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਭਰਨਾ. ਔਟਣਾ.

ਪੁਰਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਵੰ ਦੀ ਵਾਯੁ ਪੁਰੇ ਦੀ ਹਵਾ। ੨ ਪੁਰ. ਪਿੰਡ. “ਬਾਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪੁਰਵਾਉਣਾ. ਕਿ—ਪੁਣ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਭਰਵਾਉਣਾ. ਅਟਾਉਣਾ। ੩ ਪਰੋਣਾ (ਪ੍ਰੋਤ) ਕਰਾਉਣਾ. “ਮੁਕਤਾ ਪੰਕਤਿ ਸਰਸੁਤੀ ਗੁਰੁ ਜਸ ਗੁਨ-ਪਰਵਾਇ.” (ਨਾਪੁ)

ਪੁਰਵਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਵੰ ਦੀ ਪਵਨ. ਪੁਰੇ ਦੀ ਹਵਾ। ੨ ਭਰਵਾਈ. ਪੁਰਣ ਕਰਾਈ। ੩ ਭਰਵਾਈ (ਅਟਵਾਈ) ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਪੁਰਵਾਸੀ. ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਸਿੰਦੇ.

ਪੁਰਵਿਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਵਿਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਇਨਿ. “ਜੈਸੇ ਪੁਰਵਿਨ ਪਾਤ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਪੁਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬੀ। ੨ ਪੁਰਣ ਹੋਈ. “ਮਨੋ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਪੁਰਵੀ ਚਾਹਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੁਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਵੰ ਦੀ ਵਾਯੁ। ੨ ਪੁਵੰ ਇਲਾ। ੩ ਪੁਰ. ਨਗਰ। ੪ ਸੰ. ਕਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. ਪੁਰਮ. “ਯਨ ਪੁਰਾ ਹਰਿਨਾਮ ਉਚਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ) ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ੫ ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ. ਪਹਿਲਾ.

ਪੁਰਾਇਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰਾਇਨ. ਚੌਪੜੀ. ਜਲ ਉੱਪਰ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦੀ. “ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ਜਲ ਉੱਪਰ ਚੌਪੜੀ ਅਤੇ ਰਸ (ਜਲ) ਵਿਚ ਕਮਲ ਝੁੱਲ ਨਿਰਲੇਪ.

ਪੁਰਾਈ. ਪੁਣ ਕੀਤੀ. “ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰਾਈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਭਰਵਾਈ. ਪੁਣ ਕਰਵਾਈ.

ਪੁਰਾਣ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰੁਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ। ੩ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਸੰਗ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ. “ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

੪ ਰਿਖੀ ਵਯਾਸ ਅਬਵਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਠਾਰਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਲੱਖ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ—

“ਸਾਗੰਧਿ ਸ੍ਰਤਿਸਾਗੰਧਿ ਕੰਧਾ ਸੰਘ-ਚਰਾਗਿਯ।

ਕੰਧਾਨੁਚਰਿਤੰ ਚੈਰ, ਪੁਰਾਣੰ ਧ੍ਰੁਵ-ਲਕਸ਼ਣਾਯ॥

ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ, ਪੁਲੇ, ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ,

ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਪੁਸੰਗ ਹੋਣ, ਉਹ ਪੁਰਾਣ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਠਾਰਾਂ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ, ਪਦਮ, ਬ੍ਰਹਮ, ਸ਼ਿਵ, ਭਾਗਵਤ, ਨਾਰਦ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਗਨਿ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ, ਲਿੰਗ, ਵਾਰਾਹ, ਸਕੰਦ, ਵਾਮਨ, ਕੁਰਮ, ਮਤਸਯ, ਗਰੁਡ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅਤੇ ਤਵਿਸਤਾ ਪੁਰਾਣ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ, ਅਠਾਰਾਂ ਉਪਪੁਰਾਣ ਭੀ ਹਨ—

ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਪੁਰਾਣ, ਨਾਰਸਿੰਹ, ਨਾਰਦੀਯ, ਦੇਵੀ, ਭਾਗਵਤ, ਦੁਰਵਾਸਾ, ਕਪਿਲ, ਮਾਨਵ, ਔਸ਼ਨਸ, ਵਰੁਣ, ਕਾਲਿਕਾ, ਸ਼ਾਂਭ, ਨੰਦਾ, ਸੋਰ, ਪਾਰਾਸਰ, ਆਦਿਤਯ, ਮਾਹੇਸ਼ਵਰ, ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਵਾਸਿਸ਼੍ਟਾ।

੫ ਅਠਾਰਾਂ ਸੰਖਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣ ਨਾਉਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ੧੮ ਹਨ.

ਪੁਰਾਣਪੁਰਖ. ਸੰ. ਪੁਰਾਣਪੁਰੁਸ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਸਰਵਵਤਾਪੀ ਅਨਾਦਿ ਵਾਹਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਰਾਤਨ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪੁਰਾਣਾ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣੀ. ਪੁਰਵਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਬੋਂਦਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ. “ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਸਚੁ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਬੀਐ.” (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਪੁਰਾਣੀ. ਪੁਰਾਣਾ ਦਾ ਇਸ਼ਤੀ ਨਿੰਗ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ. “ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਇਆ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਮੇਂ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ. “ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਪੁਰਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਪੁਰਾਤਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣੀ. ਪੁਰਾਣਾ. “ਜੈ ਜੈ ਤਰਿਓ ਪੁਰਾਤਨ ਨਵਤਨ, ਭਗਤਿਭਾਇ ਹਰਿ ਦੇਵਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਪੁਰਾਧਿਪ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰ-ਅਧਿਪ. ਨਗਰ ਦਾ ਸ੍ਰਾਮੀ.

ਪੁਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ ੧. “ਤਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਪੁਰਾਨ ਜੀਉ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ ੩-੪ ਅਤੇ ਸਹਸਾਂਕਿਰਤਾ.

ਪੁਰਾਨਪੁਰਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣਪੁਰਖ. “ਪੁਰਖਪੁਰਾਨ ਸੈ ਪੁਰਾਨਨ ਮੇ ਗਾਈਅਤ.” (ਹੰਸਰਾਮ)

ਪੁਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣਾ.

ਪੁਰਾਬ. ਪੁਰ-ਆਬ. “ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੁਜੈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦੇਹਰੂਪ ਕੱਚਾ ਮਟਕਾ, ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਆਬ (ਜਲ) ਨਾਲ ਪੁਰ (ਪੂਰਿਤ) ਹੈ. ਪੁਰਾਰਾਤਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਰ
ਪੁਰਾਚਿ } ੨ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ. “ਜਪਹਿੰ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸੰਤ
ਪੁਰਾਚੀ } ਪੁਰਾਚੀ.” (ਨਾਪੁ) ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ੫.

ਕਈ ਗੁੰਝ ਵਿੱਚ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਪਪੁਰਾਣ

ਪੁਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰੀ. ਨਗਰੀ। ੨ ਸਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਨਦੀ.
ਪੁਰਿਸ੍ਵਕਾ. ਸੰ. ਪੁਰਿਸ੍ਵਕ—ਪੁਰਿਸ੍ਵਕ. ੧ ਪੰਜ ਤੱਤ, ੨ ਦਸ
ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ੩ ਮਨ, ੪ ਬੁੱਧਿ, ੫ ਵਾਸਨਾ, ੬ ਕਰਮ, ੭ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ
੮ ਅਵਿਦਯਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਪੁਰਿਸ੍ਵਕ ਹੈ. ਇਹ ਨਿੰਗਸ਼ਰੀਰ
ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ। "ਸੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਸ੍ਵਕਾ ਵਸਦੀ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)
ਪੁਰਿੰਦਰ } ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਦਰ.
ਪੁਰਿੰਦ੍ਰ }

ਪੁਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਸੰਪਦਾ
ਵਿੱਚ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਗਰੀ. ਸ਼ਹਰ. "ਕਰੋ ਬਸਾਵਨ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰੀ." (ਗੁਪਤੁ)

੨ ਭਾਵ—ਸੁਰਫ਼ ਲੋਕ. ਦੇਵਪੁਰੀ. "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਪਾਤਾਲ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜੈਕਾਰ ਧੁਨਿ।
੩ ਦਸ ਭੇਦ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਅੰਤ
ਪੁਰੀ ਸ਼ਬਦ ਲਗਦਾ ਹੈ. "ਪੁਰ ਜਾਸ ਸਿੱਖ ਕੀਨੇ ਅਪਾਰ। ਪੁਰੀ ਨਾਮ
ਤੋਂ ਜਾਨੇ ਵਿਚਾਰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ।
੪ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮਪੁਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਉਤੀਸੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪੁਸਿੱਧ
ਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰੰਨਾਥ ੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਪੁਤੀ. ਪੁਟਿਕਾ. "ਪੁਰੀ ਏਕ
ਦੀਨੀ ਤਿਨ ਪਾਨੇ." (ਨਾਪੁ) ੬ ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਗਿਲੋਰੀ. "ਪਲ
ਖਾਇਕਰ ਪੁਰੀ ਬਨਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੬) ੭ ਪੂਰਣ ਹੋਈ. "ਨਾਹਿ
ਪੁਰੀ ਮਨਾਵਨਾ." (ਗੁਪਤੁ) ੮ ਪੁਰਿਤ ਹੋਈ. ਤਰੀ ਹੋਈ. "ਕੁਲਕੀਰਤਿ
ਸੇ ਹੈ ਪੁਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੯ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਜੋ ਫੀ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ
ਗਿਣੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੜੀ ਸ਼ਬਦ. "ਪੰਮੁ ਪੁਰੀ ਕੁਝ ਕਾ ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਨੁ) ੧੦ ਅੰਤਤੀ. ਆਦਿ. ੧੧ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ। ੧੨ ਨਦੀ.

ਪੁਰੀਆ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਚੂਹਤ ਦਾ
ਭਾਈ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹਤ। ੨ ਪੁਰੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੁਰੀਆਂ.
"ਪੁਰੀਆ ਖੰਡਾ ਸਿਰਿ ਕਰੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਪੁਤੀਆ.
ਪੁਤੀ. ਪੁਟਿਕਾ. "ਧੁਰਿ ਸਕੇਲਕੇ ਪੁਰੀਆ ਭਾਧੀ ਦੇਹ." (ਸ.
ਕਬੀਰ) ੪ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਨਲਕੀ. "ਛੁਟੇ ਕੁੰਡੇ ਭੀਕੇ ਪੁਰੀਆ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ। ੫ ਵਿ—ਪੁਰੀ. ਮੁਕੰਮਲ. "ਪੁਰੀਆ
ਏਕ ਤਨਾਈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜ ਨਵ। ੬ ਸੰ. ਪ੍ਰਧ—
ਪ੍ਰਧ. ਭਰਣ ਯੋਗਤ. ਭਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ." (ਜਪੁ) ਮੇਦਾ ਆਦਿਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਜੋ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਹਨ,
ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਨ ਦਾ ਭਾਰ (ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਏ. ਭਾਵ—ਰੋਕ
ਲਈਏ. ਦੇਖੋ, ਭੁਖਿਆ.

ਪੁਰੀਈ. ਪੁਰੀਓ ਮੇ. ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚ. "ਪੁਰੀਈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾਤੀ
ਲਾਈ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੁਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ.

ਦੇਖੋ, ਸਨੰਦਨ ਸਿਮ੍ਰਤਿ—

ਗੁਰੇਸ਼ਿਧ ਸਾਸੀ ਬੁਝਿ ਬਾਜਸਾ ਕਥੰ ਗਾਧਰ।

ਧਰਿਯਾ ਭਾਵਨਾ ਧੀਲੇ ਪੁਰੰਦਰੁਖਿ ਜਜਾਏ ॥

ਪੁਰੀਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰ-ਈਸ਼ਰ. ਨਗਰਪਤਿ। ੨ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਂ ਦਾ
ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਪੁਰੀਖ. ਸੰ. ਪੁਰੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ਼ਾ. ਮਲ. ਗੰਦਗੀ. "ਮੁੜੁ ਪੁਰੀਖ
ਦਾਸ ਲੇ ਚੁੰਚੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਫੋਕ, ਫੋਕਤ। ੩ ਜਲ. ਪਾਣੀ.

ਪੁਰੀਤਤ } ਸੰ. ਪੁਰੀਤਤ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਪੁਰੀ (ਦੇਹ) ਨੂੰ ਤਣੇ
ਪੁਰੀਤਤੀ } (ਫੈਲਾਵੇ) ਅੰਤਤੀ. ਆਦਿ. ੨ ਇੱਕ ਸੁਖਮ ਨਾਭੀ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਖਪਤੀ ਸਮੇਂ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੩ ਦਿਲ ਦੀ
ਬਾਰੀਕ ਭਿੱਲੀ (pericardium).

ਪੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰ ੧੧. "ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ ਹੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)
੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰ ੧੦. "ਤੂੰ ਪੁਰੁ ਸਾਗਰ ਮਾਣਕ ਹੀਰ." (ਆਸਾ ਅ:
ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਦੇਵਲੋਕ। ੪ ਸਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਫੁੱਲ ਦਾ ਪਰਾਗ।
੬ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਰਮਿਸ਼੍ਠਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਯਯਾਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.
ਇਹ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸੇ
ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਰੁ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਰਵ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ।

੭ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਬਨਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ
ਸਨ B.C. ੩੨੬ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਜੇਹਲਮ ਪਾਸ ਲੜਿਆ
ਅਤੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ Porus
ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪੁਰੁਸ } ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖ.
ਪੁਰੁਖ }

ਪੁਰੁਖ (ਪੁਰੁਸ) ਜਾਤਿ. ਕਾਮਯਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਮਿਨੀ ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ
ਸੰਖਿਨੀ ਅਤੇ ਹਸਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵਾਂਗ ਪੁਰਖ (ਪੁਰੁਸ) ਦੇ ਚਾਰ
ਭੇਦ—ਸ਼ਬਕ, ਮ੍ਰਿਗ, ਵਿਸ (ਵ੍ਰਿਸਭ) ਅਤੇ ਵਾਜੀ (ਤੁਰੰਗ).

(ੳ) ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁਭੇਲ, ਨੇਤ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ, ਚੇਹਰਾ ਖਿਤਿਆ
ਹੋਇਆ, ਰੰਗ ਗੋਰਾ, ਚੌਤਾ ਮੱਥਾ, ਦੰਦ ਉੱਜਲ ਅਤੇ ਵਿਚਲੇ, ਕੋਸ਼
ਕੋਮਲ, ਨੱਕ ਤਿੱਖਾ ਅਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਹਨ; ਜੋ ਚਰੁਰ, ਉੱਦਮੀ,
ਧਰਮੀ, ਉਪਕਾਰੀ, ਭੋਗ ਦੀ ਘੱਟ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਤਕਾਰਯੋਗਤਾ
ਹੈ, ਉਹ "ਸ਼ਬਕ" ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਪਦਮਿਨੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

(ਅ) ਸੁੰਦਰ, ਚਪਲ, ਮਿਹਨਤੀ, ਤੁਰਨ ਵਿੱਚ ਚਾਲਾਕ, ਹਾਸਰਸ
ਨਾਚ ਕਾਯਨ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ (ਆਭੰਬਰ) ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਜਾਦਾ
ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਹੁਤ ਮਿਤ੍ਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, "ਮ੍ਰਿਗ" ਪੁਰਖ
ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਯੋਗਤ ਹੈ.

(ੲ) ਸਿਰ ਵਡਾ, ਨੇਤ੍ਰ ਔਸਤ ਦਰਜੇ ਦੇ, ਮੱਥਾ ਅੰਦਰ ਨੂੰ
ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਲ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਰੁੱਖੇ, ਬਲਵਾਨ, ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਨਾ
ਬੰਕਣ ਵਾਲਾ, ਨੱਕ ਚੌਤਾ, ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਰੋਮ, ਦੰਦ ਸੰਘਣੇ, ਭੋਗ ਦੀ
ਬਹੁਤੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ "ਵ੍ਰਿਖਭ" ਪੁਰਖ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਖਿਨੀ ਜਾਤਿ
ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ.

(ਸ) ਫਾਜੀ (ਅਸ਼ੁ ਅਥਵਾ ਤੁਰੰਗ) ਪੁਰਖ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ
ਘਮੰਡੀ, ਲੜਾਕਾ, ਫਰੇਬੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰਬੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁਭੇਲ

ਨਹੀਂ, ਅੰਗ ਮੋਟੇ ਰੋਮਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਵਚਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਠੀਆ, ਮਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਦਫ਼ਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ “ਹਸਤਿਨੀ” ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਪੁਰਖਰੂ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖਰੂ.

ਪੁਰਖਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਨਰਮੇਧ.

ਪੁਰੁਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੁਰਵਾ.

ਪੁਰੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਜਾ. “ਭੈਰਵ ਕਾਲ ਕੀਨੇ ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ.

ਪੁਰੈਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਇਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਇਨਿ. “ਜੈਸੇ ਪੁਰੈਨਪਾਤ ਰਹੈ ਜਲਸਮੀਪ”. (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੁਰੋਹਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਯਗਯਾਦਿ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਚਾਟਕੜ ਨੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ—

“ਬੇਵ ਬੇਵਾਯੁ ਤਾਥਾਯੋ ਯਥ ਭੋਸ ਧਰਾਧਯਾ:

ਆਰੀਵੀਵ ਬਧੀ ਯੁਕਤ ਏਵ ਰਾਜਪੁਰੋਹਿਤ.”

ਪੁਰੋਗ } ਸੰ. ਪੁਰੋਗਾਮਿਨ. ਵਿ—ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਪੁਰੋਗਮ } ਚੋਬਦਾਰ. ਚਪਰਾਸੀ। ੩ ਪੁਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. ਪੇਸ਼ਵਾ.
ਪੁਰੋਗਾਮੀ } ਆਗੂ। ੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿਦਲੀ ਗਣ.

ਪੁਰੋਭਾਸ. ਸੰ. ਉਹ ਬਲਿ ਅਥਵਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਧੰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ੨ ਮਾਸ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ੩ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬੇਪਰੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਜੌਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਜੋ ਯਗਯ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਾਰਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੪ ਸੋਮਰਸ.

ਪੁਰੋਧਾ. ਸੰ. ਪੁਰੋਧਾਯ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰੋਹਿਤ। ੨ ਪੁਰੋਹਿਤਾਈ.

ਪੁਰੰਜਨ. ਸੰ. ਪੁਰੰਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰ (ਦੇਹ) ਰਚਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ. ਜੀਵ. “ਪਿਰਮਪਿਆਲੇ ਸਾਦ ਪਰਮ ਪੁਰੰਜਨੇ.” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੪, ਅਧਯਾਯ ੨੫ ਤੋਂ ੨੯। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਰਜਨ। ੩ ਡਿੰਗ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਸੰ. ਪਰੰਜਨ.

ਪੁਰੰਜਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੁਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੈਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕੁਕੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਦੇ ਵਤੇ ਵਿਸਨੁ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁਰੰਜਯ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ.

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਪੁਰੰਜਯ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਬੈਲ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਵਡੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਬੈਲ ਦੀ ਕਲ੍ਹਦ (ਢੰਟ) ਤੇ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ

‘ਬਸਤੁਭਿ ਪੁਰੋਭਾਸਾ ਮਥਾਧਾਨਾ ਸ੍ਵਾਧ ਭਯਿਗਾਸੁ’

(ਮਨੁ. ਅ: ੫, ਸ਼: ੨੩)

ਪੁਰੰਜਯ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਕਕੁਤਸਥ” ਭੀ ਹੋਇਆ.

ਪੁਰੰਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਪੁਰ ਤੋਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ. “ਪਾਇ ਵਿਜੈ ਕੇ ਅਧਿਕ ਪੁਰੰਦਰ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਵਿਸਨੁ। ੩ ਚੋਰ, ਜੋ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪੁਰੰਦਰ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪੋਰੰਦਰ. ਪੁਰੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. “ਆਯਸ ਮਾਨ ਪੁਰੰਦਰ ਕੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੁਰੰਦਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਪੁਰੰਦਰੀ. ਸੰ. ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕਨਯਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੂਰੀ (ਭਰੀ ਹੋਈ) ਇਸਤਰੀ. ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ. “ਰਾਜਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਆਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੀ ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨ ਰਹਿਤ ਇਸਤਰੀ ਰਣਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਪੁਰੰਧ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਦਰੀ.

ਪੁਲ. ਸੰ. ਪੁਲ. ਧਾ—ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਵਡਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਦੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪੁਲਸਤ } ਸੰ. ਪੁਲਸਤਯ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ
ਪੁਲਸਤਤ } ਕਿਟਤੀ ਸੰਤ ਰਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਵਿਸ਼ੁਵਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕੁਵੇਰ ਤਥਾ ਰਾਵਣ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ. “ਅਭਾਤ ਪੁਲਸਤ ਭਸਿਸਟ ਤੇ ਆਦਿ, ਨ ਜਾਨਪਰੇ ਕਿਹ ਦੇਸ ਸਿਧਾਏ.” (ਦੱਤਾਵ) ਇਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ੨੯ ਲਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਭੀ ਹੈ.

ਪੁਲਸਰਾਤ } ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੨-੩ ਅਤੇ ਪੁਰਸਰਾਤ. “ਤਾ ਬ
ਪੁਲਸਿਰਾਤ } ਆਸਾਨੀ ਬਿਗੁਜਰੀ ਪੁਲਸਰਾਤ.” (ਦੀਗੋ)

ਪੁਲਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਤ ਰਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਟਤੀ ਹੈ.

ਪੁਲਕ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਮਾਂਚ. ਪ੍ਰੇਮ ਆਨੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ
ਪੁਲਕਾਵਲਿ } ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖੜੇ ਹੋਣਾ. “ਪੁਲਕੜੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਮਨੁਆ.” (ਨਾਪੁ) “ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲਿ ਹੋਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪੁਲਕਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਰੋਮਾਂਚਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ.

ਪੁਲਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਲਤ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ. ਪੋਈਆ। ੨ ਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤੇਦ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਗੁਰੂ (ਦੀਰਘ) ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਤਚਾਥੇਰ. “ਸੁੱਟਰ ਪੁਲਤ ਤਥੇ ਉਠ ਧਾਈ.” (ਲੁਵਿ ੧੦) ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਹੋਈ. “ਪੁਲਤ ਵਿਲੋਚਨ ਜਲਕੇ ਸਾਥ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪੁਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿਨ.

ਪੁਲਾਉ. ਸੰ. ਪੁਲਾਥ. ਡਾ ੧੬ ਸੰਗਤਾ—ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨੇ ਅਤੇ ਪਕਾਏ ਮਿਠੇ ਜਾਂ ਸਲੂਣੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦਾ ਚੋਜਨ। ੨ ਘੀ ਭੁੰਨੇ ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਰਿੰਧੇ ਚਾਉਲ.

ਪੁਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਲਾਉ.

ਪੁਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫੋਲਾਦ.

ਪੁਲਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਾਉ.

ਪੁਲਾਕ. ਸੰਗਤ—ਪੇਲ. ਬੋਧ. ਚੁਨਕ. space. Vacuum.

ਪੁਲਿੰਗ } ਸੰ. ਧੁਲਿੰਗ. ਪੁਰੁਸ (ਪੁਰਖ) ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਲਿੰਗ).
ਪੁਲਿੰਗ } ੨ ਵਰਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਖ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ.

Masculine gender.

ਪੁਲਿੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਕਪੜੇ ਕਾਗਜ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਗੱਠਾ. ਸੰ. ਪੁਲ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਗਮ ਤਪਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਸਾਗਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ.

ਪੁਲਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਨਦੀ ਦੇ ਪੁਰਾਹ ਨਾਲ ਰੇਤੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵੱਟ। ੩ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁਸ਼ਕ ਥਾਂ, ਜੋ ਜਲ ਦੇ ਪੁਰਾਹ ਨਾਲ ਚੁੰਚਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ. "ਸੁੰਦਰ ਪੁਲਿਨ ਸਥਾਨ ਜਿਸੀ ਥੇ." (ਗੁਪਤ)

ਪੁਲੋਮਨ. ਸੰ. ਧੁਲੋਮਨ. ਸੰਗਤ—ਇਹ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸ਼ਚੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਸਕੁਨਿ ਪਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਕਾ." (ਨਾਪੁ)

ਪੁਲੋਮਾ. ਵੈਸ਼ਾਨਰ ਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਿਹ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਚਕਵਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਲੋਮਨ.

ਪੁਲੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਿੰਦਾ.

ਪੁਲੇ. ਪੁਲਤ ਕਰੋ. ਟਪਾਏ. ਪੇਲੇ. "ਕਿ ਪਾਵੰਗ ਪੁਲੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪਵੰਗ (ਘੋੜੇ) ਕੁਦਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਤ.

ਪੁਤ. ਸੰਗਤ—ਪੁਟ. ਪੜਦਾ। ੨ ਤਹਿ. ਸਿਤਾ (ਸਿਤਹ). ੩ ਚੱਕੀ ਦਾ ਹੇਠ ਉੱਪਰਲਾ ਪੱਥਰ. "ਦੁਇ ਪੁਤ ਢਕੀ ਜੋਤਿਕੀ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਹੇਠਲੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕ. ਭਮੀਨ ਅਤੇ ਆਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤਿ.

ਪੁਤਪੁਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ. ਕਨਪਟੀ.

ਪੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਟ. ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ. ਕਾਗਜ਼ ਪੱਤਾ ਆਦਿ ਲਪੇਟਕੇ ਸੰਪੁਟ ਆਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਟੰਗ ਰਬਲੇ ਦਾ ਚਰਮਪੁਟ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਆਰ ਦੀ ਚੋਭ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਗੋਲ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਪੁਤਿ. ਪੁਤ ਅਥਵਾ ਪੁਤਾ ਨੂੰ. "ਦੁਇ ਪੁਤਿ ਜੋਤਿ ਵਿਛੋਤਿਅਨ." (ਵਭ ਅਲਾਹਟੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪੁਤ ੪.

ਪੁਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁਟਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਪੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤਾ ੧.

ਪੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਤ.

ਪੂ } ਦੇਖੋ, ਪੂਯ। ੨ ਸੰ. ਪੂ. ਧਾ—ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ,
ਪੂ } ਚਮਕਾਉਣਾ.

ਪੂਅਰ } ਸੰ. ਪੇਰੁ ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ. "ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਨ ਕੁਰ
ਪੂਅਰ } ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ, ਬਾਹਰਿ ਪੂਅਰ ਤਾਪੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

"ਪੂਅਰ ਤਾਪ ਗੋਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ." (ਪੁਤਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੁਤ

ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਵਾਰ ਅਤੇ ਪੁਵਰ. "ਪੂਅਰ ਗਉਤ ਪਵਾਰ ਲੱਖ." (ਭਾਰੁ)

ਪੂਆਰੇ. ਫੱਵਾਰੇ. ਜਲਯੰਤ੍ਰ. "ਬਾਰ ਸਿਬਾਲ ਤੇ ਸੇਖ ਪੂਆਰੇ." (ਕੁਸਨਾਵ) ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਸਿਵਾਲ ਜੇਹੇ ਅਤੇ ਸਿਖਾ ਫੱਵਾਰੇ ਤੁੱਲ.

ਪੂਸ. ਸੰ. ਪੋਸ. ਸੰਗਤ—ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਸੰ. ਪੂਸ. ਸ਼ਹਰਤ ਦਾ ਬਿਰਫ਼.

ਪੂਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਕਾਰ. "ਮਤ ਤੂ ਕਰਹਿ ਪੂਕਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਪੂਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਕਾਰਨਾ. "ਪੂਕਾਰਨ ਕਉ ਜੋ ਉਦਮੁ ਕਰਤਾ ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤਾਕਉ ਮਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁਕਾਰਣ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪੂਕਾਰੰਤਾ. ਪੁਕਾਰ ਕਰੰਤਾ. "ਪੂਕਾਰੰਤਾ ਆਜਾਣੰਤਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ.

ਪੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਖ.

ਪੂਖਨ. ਸੰ. ਪੂਸਨ (ਧੂਬਨ). ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪੁਸਟ ਕਰੇ, ਸੁਰਜ. "ਪੂਖਨ ਪੁਨਹਿ ਪੁਕਾਬਿਤ ਭਯੋ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਫਿ—ਪੋਸਣ (ਪਾਲਣ) ਵਾਲਾ. "ਭ੍ਰਿਤਪੂਖਨ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪੂਖਾ. ਸੰ. ਪੂਸਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਸੱਜੇ ਕੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਾੜੀ.

ਪੂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਪਾਰੀ ਦਾ ਬਿਰਫ਼ Areca Catechu (Betel-nut tree). ੨ ਸੁਪਾਰੀ. ਪੂਗਫਲ. ਛਾਲੀ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰੀਏ ਉਹ ਪੂਗ ਹੈ. "ਭਨ ਪੂਗ ਨਾਲਿਯਰ ਸੈ ਰੜਾਇ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਸ਼ਹਰਤ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਚੋਰ। ੫ ਪੰਚਾਇਤੀ ਸਭਾ.

ਪੂੰਗ. ਮੁਲ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਡ (ਆਹਣ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਮੱਛੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੂਗ.

ਪੂਗਫਲ. ਸੰਗਤ—ਪੂਗ ਬਿਰਫ਼ ਦਾ ਫਲ. ਸੁਪਾਰੀ. Areca nut. (betel-nut).

ਪੂੰਗਰਾ } ਪਘ ਗ੍ਰਾਹਕ. ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਪੂੰਗਤੁਜ. ਪੁਤ੍ਰ.

ਪੂੰਗਤਾ } ਬੇਟਾ. "ਕਬੀਰ ਪੂੰਗਰਾ ਰਾਮ ਅਲਹ ਕਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

"ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੂੰਗਤਾ ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

੩ ਦੇਖੋ, ਪੂੰਗਵ ੨.

ਪੂਗੀ } ਦੇਖੋ, ਪੂਗ ਅਤੇ ਪੂਗਫਲ.
ਪੂਗੀਫਲ }

ਪੂਫ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸਨ. ਸਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪੁਫਣਾ. "ਨਾਨਕ ਬਖਸੇ ਪੂਫ ਨ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਪੂਫ ਨ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪੁੱਛ. ਦੁੱਮ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ

ਪੂੰਫ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ। ੨ ਡਿੰਗ. ਲਕਤਿ. ਬਲ. ਸਮਰਥ.

ਪੂਫਟ } ਸੰਗਤ—ਪੁੱਛ. ਦੁੱਮ. ਪੂਫ. "ਤੇਰੀ ਪੁੱਛਟ ਉਪਰਿ ਭਮਕ

ਪੂਫਟ } ਬਾਲ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਪੂਫਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪੁਫਣਾ. "ਪੂਫਉ ਬੇਦਪਤੰਤਿਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:

ਪੂਫਨਾ } ੧) "ਪੂਫਉ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆਂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਪ੍ਰਫਲ. ਵਿ—ਪੁੱਛਲ. ਦੁੱਮ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਡੀ ਦੁੱਮ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਫਿ. ਵਿ. ਵਿ—ਪੁੱਛਕੇ. ਪੁੱਛਕਰ. "ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੁਰੂ ਪੁੱਛਦੇਖਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਕੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਾਹਕੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਵੇਖੋ— "ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ਕੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਪ੍ਰਜ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁ. ਧਾ—ਪ੍ਰਜਾ ਕਰਨਾ, ਆਦਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਾ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪ੍ਰਜ ਨ ਹੋਇ." (ਗੁਜ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਜਤ. ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ. "ਜਿਨ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਕੁਰੂ ਪ੍ਰਜਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਜ ਕਰਾਵਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਸਰਬ ਪ੍ਰਜ ਚਰਨ ਕੁਰ ਸੇਉ." (ਕੋਡ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਤ—ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੈਨੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਪ੍ਰਜਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਜਣਾ. "ਪ੍ਰਜ ਅਰਧ ਦਿਸਾਨ." (ਪ੍ਰਿਥਰਾਜ) ੬ ਭਾ ੫; ਪ੍ਰਜ. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਬੁਝਨੀ. ਵਧੀ ਹੋਈ ਬੁਝੀ.

ਪ੍ਰਜਸਿ. ਪ੍ਰਜਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਜਨ ਕਰਦਾ. "ਸਿਲ ਪ੍ਰਜਸਿ ਬਛਲਸਮਾਧੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪ੍ਰਜਦਾ. ਪਹੁੰਚਦਾ. ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ. "ਪ੍ਰਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਜਹਿ. ਪ੍ਰਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਜਹਿ. ਪ੍ਰਜਦੇ ਹਨ. "ਨਿਰਜੀਉ ਪ੍ਰਜਹਿ ਮਤਾ ਸਰੋਵਹਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਪ੍ਰਜਦਾ ਹੈ. ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ. ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਜਹੁ. ਪ੍ਰਜਨ ਕਰੇ. "ਪ੍ਰਜਹੁ ਕੁਰ ਕੇ ਪੈਰ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਜਕ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਾਰੀ.

ਪ੍ਰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਜਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਜ ੧ ਅਤੇ ਖੋਤਸੇਪਚਾਰ। ੨ ਪ੍ਰਜਣਾ. ਪਹੁੰਚਣਾ। ੩ ਤੁੱਲ ਹੋਣਾ. ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ। ੪ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. "ਪ੍ਰਜਤ ਪਾਵ ਨ ਪ੍ਰਜਤ ਕਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਰਚਨ. "ਪ੍ਰਜਨ ਚਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮਠਾਇ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੨ ਸਾਮਰਥਨ. ਤਾਈਦ. ਪ੍ਰਸਿ. "ਇਸ ਬਾਕ ਕੇ ਪ੍ਰਜਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਜਨੀਕ } ਵਿ—ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਤ. ਅਚੰਨ ਯੋਗਤ.
ਪ੍ਰਜਨੀਯ }

ਪ੍ਰਜਰੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਤਤਰ. ਅਤੰਤ ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ. "ਗਵੰ ਕਾਨ ਪ੍ਰਜਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਜਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਨ (ਅਚੰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਨਮਾਨ. ਸੇਵਾ. "ਅਚੁਤ ਪ੍ਰਜਾ ਜੋਗ ਗੋਪਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਰੰਗ—ਤਾੜਨਾ. ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ. "ਏਕ ਗਦਾ ਉਨ ਕਰ ਮੇ ਧਰੀ। ਸਤ ਰੂਪਨ ਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਜਾਚਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਨ-ਆਚਾਰ. ਪ੍ਰਜਨਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੁਆਪਰਿ ਪ੍ਰਜਾਚਾਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪ੍ਰਜਾਰਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਜਾਰੀ (ਧ੍ਰੁਜਾਵੰ). ਪ੍ਰਜਾ ਯੋਗਤ. ਪ੍ਰਜਾਰਿਆ. ਪ੍ਰਜਨ ਕੀਤਾ. "ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਪ੍ਰਜਾਰਿਆ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਜਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਜਾਰੀ. "ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਜਾਰੀ ਕਰਤੇ

ਪ੍ਰਜਾ." (ਭੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਜਕ. "ਏਕ ਨਾਮ ਕੇ ਬੀਓ ਪ੍ਰਜਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਜਨ-ਅਰੰ (ਕਥੰ). ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ. "ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਪ੍ਰਜਾਰੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਜਾਰੇ. ਪ੍ਰਜਨ ਕੀਤੇ. "ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਚਰਨ ਪ੍ਰਜਾਰੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਕੇ. ਪ੍ਰਜਨ ਕਰਕੇ. "ਬੁਤ ਪ੍ਰਜਿ ਪ੍ਰਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੁਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਜਿਤ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਅਚਿੰਤ.

ਪ੍ਰਜੀ. ਪੁੱਜੀ. ਪਹੁੰਚੀ। ੨ ਪ੍ਰਜੀ ਹੋਈ। ੩ ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਪੁੱਜੀ। ੪ ਖੋਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਜ (ਮੁੰਹ) ਦਾ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਨੱਕ ਉੱਪਰਦੀ ਹੋਕੇ ਗਲ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਜ ੬.

ਪੁੱਜੀ. ਸੰਗਤ—ਧਨਪੁੱਜ. ਰਾਜਿ. ਮੁਤੀ. Capital. "ਸਉਦੇ ਕਉ ਧਾਵੈ ਬਿਨ ਪੁੱਜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ. "ਪੁੱਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਗਦਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਪੁੱਜੇ. ਪ੍ਰਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਤੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਜਦਾ ਹੈ. "ਰਾਮਨਾਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਪੁੱਜੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮਰਮ ਹੋਵੇ. ਪੁੱਜੇ. "ਜਿਸ ਕੀ ਪੁੱਜੈ ਅਉਧ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਜਾ ਹੋਵੇ. "ਤਾ ਕੀ ਆਸ ਨ ਪੁੱਜੈ ਕੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਜਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ. ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਤ.

ਪ੍ਰਜਤਪਾਦ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਪ੍ਰਜਣ ਯੋਗਤ ਹਨ.

ਪੁੱਛਣਾ } ਸੰ. ਯੋਝਾਣ—ਪੁੱਛਣ. ਸੰਗਤ—ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਪੁੱਛਣਾ } ਗਿੱਲੀ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਧੂਭ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਫੇਰਕੇ ਉਠਾਉਣਾ. ਸਾਰ ਕਰਨਾ.

ਪੁੱਟ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਟਣਾ. "ਪੁੱਟਲਯੋ ਨਗ ਕੋਪ ਹਥਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੁੱਧ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਪੁੱਟਕੇ ਹੱਥ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ.

ਪੁੱਠਾ } ਉਲਟਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਠਾ ੧.
ਪੁੱਠੇ }

ਪੁੱਠ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਠੀ ੨.

ਪੁੱਠੀ. ਸੰ. ਧ੍ਰਿਯ—ਪੰਜਿ. ਸੰਗਤ—ਕੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਰੁੱ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਬੰਤੀ. ਤੁਲਨਾਲਿਕਾ। ੨ ਸੰ. ਧ੍ਰੁ. ਧਾ—ਏਕਤ ਕਰਨਾ. ਬਟੋਕਾ.

ਪੁੱਤ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰ. "ਧੀਆ ਪੁਤ ਸੰਜੋਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਾਰੇ ਪੁਤ ਚਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਚੇਲਾ. ਨਾਦੀ ਪੁਤ੍ਰ. "ਭੋਰਖ ਪੁਤ ਨੁਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. "ਤਕੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੁਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸਾਢ।

੫ ਸੰਗਤ—ਸਤ੍ਰ. ਸੱਚ। ੬ ਕੁਸਾ. ਚੱਭ। ੭ ਸੀਖ. ੮ ਪਲਾਸ਼. ਢੋਕ. ਪੁਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੇਏ ਨੂੰ ਪੁਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰਤ. ਹਰੀਤਕੀ। ੨ ਬਲਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਵਕਾਸੁਰ ਅਤੇ ਅਘਾਸੁਰ ਦੀ ਭੈਣ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹੋਈ ਦਾਈ ਬਣਕੇ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਗਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਮੰਮਿਆਂ ਪੁਰ ਵਿਹੁ ਲਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਿਓਂਤ ਗੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦਾ

ਲਹੂ ਚੁਸਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ। ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੬.
 “ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪ੍ਰਤਨਾ ਦੁਹੀਂ ਬਣੀ ਵਿਹੁ ਲਾਇ ਵਹੇਲੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
 “ਜਾਂਕੇ ਮਨ ਪ੍ਰਤ ਨਾ ਲਖਕੇ ਗੁਰੂ ਸੁਪ੍ਰਤ ਨਾ ਜਿਸੀ ਕੇ ਪੀਰ ਪ੍ਰਤ ਨਾ
 ਸੰਘਾਰੀ ਸਮ ਪ੍ਰਤਨਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ)
 ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਅਰ ਜਿਸ
 ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ ਦੀ ਪੀੜ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਨਾ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ
 ਮਾਰਿਆ।^੧ ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਨਾ।

ਪ੍ਰਤਨਾਸੁਦਨ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਨਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.
 ਪ੍ਰਤਨਾਰਿ }
 ਪ੍ਰਤ ਮਨਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਰਾ, ਪ੍ਰਤਲਾ, “ਮਾਟੀ ਕੇ ਹਮ ਪ੍ਰਤਰੇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਤਰੀ, ਪ੍ਰਤਲੀ, ਪ੍ਰਤਲਿਕਾ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ, “ਸੇ ਹਰਿ ਨੇਨਹੁ
 ਕੀ ਪ੍ਰਤਰੀ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪ੍ਰਤਲਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਲਾ, ਪ੍ਰਤਲੀ.
 ਪ੍ਰਤਲੀ }

ਪ੍ਰਤਾਤਮਾ, ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤਾਤਮਾ, ਵਿ—ਪ੍ਰਤ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਮਨ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ
 ਦਾ ਦਿਲ ਪਾਕ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਿ, ਪ੍ਰਤ ਨੇ, “ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ,” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ,
 ਜੋਇ ਖਸਮੁ, “ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਤਾ ਇਕੁ ਜਾਇਆ,” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਜੀਵ
 ਨੇ ਗ਼ਰਾਨ ਪ੍ਰਤੁ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਸੁੱਧੀ।
 ੩ ਦੁਰਗੰਧ, ਬਦਬੂ। ੪ ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ।

ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਤਾ ਇਕੁ ਜਾਇਆ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿ।

ਪ੍ਰਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ, ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮੁ।

ਪ੍ਰਤੀ, ਪ੍ਰਤੀ, ਥੋਟੀ, “ਸੋਹਗਨਿ ਕਿਰਪਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀ,” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ)
 ਸੋਹਗਨਿ (ਮਾਇਆ) ਕ੍ਰਿਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਪ੍ਰਤੁ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੁ।

ਪ੍ਰਦਨਾ, ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਇਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਭੁਰਾ, ਕੰਦ ਜੱਤ ਅੰਨ ਇੰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਮੀਨ
 ਪੁਰ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ “ਰੁਹੀ-ਰੁਹੀ”
 ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ, “ਪ੍ਰਦਨਾ ਸਦੀਵ ਰੁਹੀ ਰੁਹੀ ਉਚਰਤ ਹੈ.”
 (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਦੀਨਾ।

ਪ੍ਰਨਉ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨਉ।

ਪ੍ਰਨਾ, ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਇੱਥੇ ਬ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਦੇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਪਧਾਰੇ ਸਨ, ਇਹ ਬੰਬਈ ਤੋਂ
 ੧੧੯ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੭੬, ੬੭੧ ਹੈ।

ਪ੍ਰਨਉ } ਸੰ. ਪ੍ਰਣੀਮਾ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਨਮਾਸੀ, ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ
 ਪ੍ਰਨਉ } ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਤਿਥਿ, “ਪ੍ਰਨਉ ਪੂਰਾ ਚੰਦ
 ਪ੍ਰਨਿਆ } ਅਕਾਸ਼,” (ਗੁਰੂ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਰਚਾ।

^੧ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਇਕ ਦਾਈ ਮੰਮਿਆਂ ਤੇ ਵਿਹੁ ਲਾ ਕੇ ਮਾਰਣ ਦੇ
 ਭਾਵ ਨਾਲ ਆਈ ਸੀ

ਪ੍ਰਨੀ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨੀ।

ਪ੍ਰਨੀਆਂ, ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ (ਗੋਤ੍ਰ)

ਪ੍ਰਨੋ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਨਉ.
 ਪ੍ਰਨੌ }

ਪ੍ਰਪ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਾ, ਅਪ੍ਰਪ, ਮਾਲਪ੍ਰਤਾ ਪਕਵਾਨ, “ਪ੍ਰਪ ਪੂਰਿਕਾ
 ਬਹੁਰ ਤਿਹਾਵਲ,” (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਪਨਾ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਪ (ਪ੍ਰਤਿਆ) ਪੁਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਤਾ
 ਪੱਕੇ, ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ, ਪੇਟਦਾਸੀਆਂ। ੨ ਮੰਗਤਾ,

ਪ੍ਰੰਬਾ, ਸੰਗਤ—ਪੰਬਹ, ਪੰਬਾ, ਰੂਈ ਦਾ ਛੱਬਾ, ਜੋ ਤਾੜੇ ਨਾਲ
 ਧੁਣਕਣ ਸਮੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ, “ਦਾਨਵ ਮਾਨ ਗਯੇ ਉਡ
 ਪੁੰਬੇ,” (ਚੰਡੀ ੧)

ਪ੍ਰਯ, ਸੰ. ਧ੍ਰੁਯ, ਧਾ—ਗੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਸਤਨਾ, ਦੁਰਗੰਧਿਤ ਹੋਣਾ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਪੀਪ, ਪ੍ਰੰ, ਰਾਧ, ਪਸ,

ਪ੍ਰਰ, ਸੰਗਤ—ਨੌਕਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਉਤਨੇ ਯਾਤ੍ਰੀ,
 ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੇਤੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਸਕਣ, “ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ
 ਪ੍ਰਰ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਭੂਮਿ, “ਪ੍ਰਰ ਫਟੀ ਫੁਟ ਪ੍ਰਰਸਟੀ
 ਜਟ,” (ਕਲਕੀ) ਛਮੀਨ ਪਾਟ ਗਈ, ਸਿਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਖੁਲ੍ਹ
 ਗਈਆਂ। ੩ ਪ੍ਰਟ, ਵਿ—ਪ੍ਰਰਾ, “ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਰ ਗਿਆਨੀ,” (ਸਾਰ
 ਮ: ੫) ੪ ਵਜਾਪਕ, “ਜਲਿ ਬਲਿ ਪ੍ਰਰ ਸੋਇ,” (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫)
 ੫ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਚੜ੍ਹਉ। ੬ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਫਰਨਾ,

ਪ੍ਰਰਉ, ਵਿ—ਪ੍ਰਰਾ, ਪ੍ਰਰਣ, “ਪ੍ਰਰਉਪ੍ਰਰਖ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ,”
 (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪ੍ਰਰਈਆ, ਪ੍ਰਰਦਾ ਹੈ, “ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਤਾਲ ਪ੍ਰਰਈਆ,”
 (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਟ ਕਰੀਯਾ,

ਪ੍ਰਰਕ, ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਰਣ ਕਰਤਾ, ਭਰਣ
 ਪੇਖਣ ਕਰਤਾ, “ਸਗਲ ਪ੍ਰਰਕ ਪ੍ਰਰਧਨੀ,” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩
 ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਅੰਗ, ਓਅੰ ਜਪ ਨਾਲ ਸ੍ਵਾਸ ਅੰਦਰ
 ਲੈ ਜਾਣੇ, “ਰੇਚਕ ਪ੍ਰਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ,” (ਪ੍ਰਤਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਪ੍ਰਰਕਰੰਮਾ, ਵਿ—ਪ੍ਰਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ, ਮੁਸ਼ਨਸੀਬ, “ਸੇ ਪ੍ਰਰਕਰੰਮਾ
 ਨਾ ਛਿਨਾ,” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਰਕੁ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਰਕ ੧, “ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਤੈਸੀ ਕਾ ਪ੍ਰਰਕੁ,” (ਸੋਰ ਮ:
 ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਰਕ ੨,

ਪ੍ਰਰਗਿਆਨ, ਵਿ—ਪ੍ਰਰਣ ਗਿਆਨ, “ਭਾਣੈ ਪ੍ਰਰ ਗਿਆਨਾ ਜੀਉ,”
 (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਰਣ, ਸੰ. ਧ੍ਰੁਯ, ਧਾ—ਏਕਤਾ ਕਰਨਾ, ਵੇਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
 ਕਰਤਾਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩ ਜਲ। ੪ ਵਿ—ਪ੍ਰਰਾ, ਮੁਕੰਮਲ। ੫ ਭਰਿਆ
 ਹੋਇਆ, ਪੂਰਿਤ, “ਪ੍ਰਰਣ ਹੋਈ ਆਸ,” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

^੨ “ਅਪ੍ਰਧਾ ਕਯੋਨਾ ਕਯੋਨਾ ਕਤ ਕਰ੍ਹਾ

ਰਾਧਕੁਟੀ ਰਾਧਾ ਜਾਤੋਗ ਕਿੰਦੁਰ ਯੋਜਨਤਯਯੁ,”

(ਸੁਗਸਿਤ ਰਤਨਾਕਰ)

ਪ੍ਰਣਵਕਾਮ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਣ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਪ੍ਰਣਦੇਇ. ਪ੍ਰਣਦੇਵ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੨ ਪ੍ਰਣਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਦੇਇ.

ਪ੍ਰਣਵਤਾਰ. ਪ੍ਰਣ—ਅਵਤਾਰ. ਉਹ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਣ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਪ੍ਰਣਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਿਓ.

ਪ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ.

ਪ੍ਰਣ ਦੇਇ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ ਦੇਇ ੨. “ਆਪੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜਿਆਨੁ ਆਪੇ ਪ੍ਰਣ ਦੇਇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪ੍ਰਣਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਉਪਿਆ.

ਪ੍ਰਣਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣ. ਸੰਗਤ—ਪਾਲਣ. ਪਰਵਰਿਥ। ੨ ਖੋਟਣ ਅਤੇ ਚਿਣਨ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਤਾਲ ਖੂਹ ਆਦਿ ਦੇ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੪ ਵਿ—ਪ੍ਰਣਤ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਣਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਿ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਣਤਾ। ੩ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ. “ਪ੍ਰਣ ਆਸ ਕਰੀ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨਕੋਟ (ਸਿਆਲਕੋਟ) ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਾਲਿਵਾਹਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਸਾਲੂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਿਆਗਕੇ ਯੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਣ ਦਾ ਖੂਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਤੋਈ ਦੀ ਚਲਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਰਖਨਾਬ ਨੇ ਆਕੇ ਕੀਤਿਆ ਸੀ. ਕੋਰਖਨਾਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਟਿੱਬਾ ਭੀ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਣ ਦੇ ਖੂਹ ਤੇ ਆਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਏਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਜੋਗੀ ਹਨ. ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣ ਦਾ ਭੋਰਾ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਸੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਉਹ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਪ੍ਰਣਆਸਨੀ. ਆਸਾ ਪ੍ਰਣਕ. “ਪ੍ਰਣ ਪ੍ਰਣਆਸਨੀ, ਮੇਰੇ ਮਨਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਣ ਗਾਗਤ—ਪ੍ਰਣ ਆਸਨ. ਬਹੁਤ ਪਾਸ. ਹਾਜਰ ਹਜ਼ੂਰ.

ਪ੍ਰਣਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਕਾਮ. “ਪ੍ਰਣਕਾਮ ਮਿਲੇ ਗੁਰਦੇਵ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਣ ਦਾ ਖੂਹ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣ ੨.

ਪ੍ਰਣਪਦ. ਪ੍ਰਣਪਦਵੀ. ਆਤਮਗਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਤੁਰੀਯ ਪਦ. “ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਣਪਦ ਪਾਇਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਣਪੁਰਖ. ਪ੍ਰਣਪੁਰੁਸ਼. ਸਰਵਵਤਾਪਕ ਕਰਤਾਰ. “ਪ੍ਰਣਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਥਿਨਾਮੀ.” (ਸੁਹੀ ਵੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪ੍ਰਣ ਪੁਜੰਕ. ਪ੍ਰਣ—ਪਯੰਕ. ਭਾਰਯਾ (ਵਹੁਟੀ) ਸਹਿਤ ਸੇਜਾ.

“ਕਹੁ ਪ੍ਰਣ ਪੁਜੰਕ.” (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਣ ਭੈ. ਪ੍ਰਣ ਭਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੈ ੩.

ਪ੍ਰਣਮਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਿਓ. “ਪ੍ਰਣਮਾ ਪ੍ਰਣ ਪ੍ਰਣ ਏਕ.” (ਗਉ ਪ੍ਰਣਮਾਸੀ } ਚਿਤੀ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਣ ਰਾਜਜੋਗ. ਪ੍ਰਣ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣ ਯੋਗ. ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਥ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ. “ਪ੍ਰਣ ਤਪੁ ਪ੍ਰਣ ਰਾਜਜੋਗੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਰਾਜ ਜੋਗ.

ਪ੍ਰਣ ਵਾਕ. ਵਚਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਜੋ ਵਾਕ ਕਹਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਤਾ. “ਜਨ ਕਾ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਣ ਵਾਕ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

੨ ਗੁਰਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ੩ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਬਦ ਹਨ.

ਪ੍ਰਣ. ਵਿ—ਪ੍ਰਣ—ਪ੍ਰਣ. ਪਹਿਲਾ. ਪੁਸ਼ਮ. “ਪ੍ਰਣ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣ ਦਿਸ਼ਾ।

ਪ੍ਰਣਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਕ.

ਪ੍ਰਣਜ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਜ.

ਪ੍ਰਣਜਨਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਜਨਮ. ਸੰਗਤ—ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ. ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ. “ਪ੍ਰਣਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਣਣ. ਪ੍ਰਣਿਆ. ਪ੍ਰਣਮਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਿਓ.

ਪ੍ਰਣਰੂਪ. ਪ੍ਰਣ (ਪਹਿਲਾ) ਰੂਪ. ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ। ੨ ਕਾਵਤ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗੁਣ ਲੈਕੇ ਤਿਆਗਣਾ ਅਰ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, “ਪ੍ਰਣਰੂਪ” ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ.

ਪੁਸ਼ਮ ਸੰਗਤੁਣ ਕ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਫਿਰ ਧਾਰਤ ਨਿਜਰੰਗ. (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਸੁਣ) ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕਾਲ ਸੰਗਤਿ ਰਹੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਧਾਰਣ ਕਰਨੇ ਅਰ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪੁਰ ਆਜਾਣਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬਾਜੀਗਰਿ ਸੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ,
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ,
ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ,
ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ, x x x
ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਗੁਰੁ ਪਰਕਾਰਾ,
ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ.

(ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਕਬੀਰਾ ਧੂਰਿ ਸਕੋਲਿਕੈ ਪੁਰੀਆ ਬਾਂਧੀ ਦੇਹ,
ਦਿਦਸ ਚਾਰਿ ਕੇ ਪੇਖਨਾ ਅੰਤ ਖੇਹ ਕੀ ਖੇਹ.

(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ,
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ.

(ਜਪੁ)

ਫਟਕ ਮਨਿੰਦ ਹੁਤੀ ਮਤਿ ਕਾਚੀ,
ਢਿਕ ਸਤਸੰਗ ਰੰਗ ਸੁਭ ਰਾਚੀ,

ਵਿਵਰਯੋ ਜਥੈ ਤਬਾ ਰਹਿਗਇਉ,
ਯਥਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੂਰਖਮਤਿ ਤਇਉ।

(ਫੁਲ੍ਹ)

ਪੁਰਬਲਾ. ਵਿ—ਪੁਰਵ ਕਾਲਿਕ. ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ. “ਪੁਰਬਲਾ ਅੰਗੁਰ ਜਾਗਿਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪਰਾ ਪੁਰਬਲਾ.

ਪੁਰਬਲੇ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬਲਾ. “ਪੁਰਬਲੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਨ ਮਿਟੈ.” (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਪੁਰਬਾਂਗ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬਾਂਗ.

ਪੁਰਬਾਣੀ } ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਕ)
ਪੁਰਬਾਣੈ }

ਪੁਰਬਾਪਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁਵ—ਅਪਰ. ਪੁਰਵਾਪਰ. ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ।
੨ ਵਿ—ਅਗਲਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛਲਾ। ੩ ਪੁਰਵ ਅਤੇ ਪਸ਼ਿਮ ਦਾ.

ਪੁਰਬਾਰਧ. ਪੁਵ—ਅਧ. ਸੰਗਤ—ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ. ਉੱਤਰਾਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ.

ਪੁਰਬਿ. ਪੁਰਵ ਕਾਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਪੁਰਵ ਤੋਂ. “ਜੇ ਹੋਵੇ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਣਹ. ਪੁਰਵ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ. ਪੁਰਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਅਨੁਸਾਰ. “ਲਭਣੈ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਣਹ.” (ਗਾਥਾ)

ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ. ਪੁਰਵ ਲਿਖਿਤ. ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਪੁਰਬਪਲੇਖ. “ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪੁਰਬੀ. ਵਿ—ਪੁਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਰਵ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. “ਪੁਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈ.” (ਅਕਾਲ) ੩ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ ਲਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵੁ, ਸਤਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਕਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਰਚ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਮੀ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕਉੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਹ ਰਾਗਿਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਪੁਰਬੀਆ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਧ੍ਰ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ.

ਪੁਰਬੋਕਤ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਵੋਕੁ.

ਪੁਰਬੰਡਾਰੀਆ. ਵਿ—ਪੁਰਣ ਭੰਡਾਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਲਗੁਦਮ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. “ਹਰਿ ਪੁਰਬੰਡਾਰੀਆ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੁਰਵ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬ.

ਪੁਰਵਕ. ਸੰ. ਪੁਵਕ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾ. ਪੁਵ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—

ਵਭੇ ਵਭੇਰੇ. ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨਾਲ. ਸਾਧ. ਸਹਿਤ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਵਿਚਾਰ ਪੁਰਵਕ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਧਰਮ ਪੁਰਵਕ ਕਥਾ ਸੁਣਨਾ ਆਦਿ.

ਪੁਰਵਜ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪੁਰਵ (ਪਹਿਲਾਂ) ਜਨਮਿਆ ਹੈ, ਵਡਾ ਭਾਈ। ੨ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ ਵਭੇਰੇ। ੩ ਵਿ—ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਹੋਵੇ.

ਪੁਰਵ ਪੱਖ } ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ।
ਪੁਰਵ ਪੱਖ } ੨ ਕਿਸੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੱਖ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਕਿਸੇ

ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰ ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਈ ਬਾਤ. ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਬਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੱਖ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਦਾਵਾ. ਪੁਰਵਭਾਸੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਯਾਥਿਨ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ—ਮਿਲਣ ਆਏ ਨੂੰ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸਦਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪੁਰਵ ਮੀਮਾਂਸਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਚਾਰ। ੨ ਕਰਮਕਾਂਡ ਸੰਬੰਧੀ ਥਾਸਤ੍ਰ. ਜੈਮਿਨਿ ਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ.

ਪੁਰਵਾਂਗ. ਸਰੀਰ (ਜਿਸਮ) ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦਾ ਪਾਸਾ। ੨ ਰਾਗ ਦੇ ਆਲਾਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ। ੩ ਦਿਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ.

ਪੁਰਵਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਬਾਪਰ.

ਪੁਰਵੋਕੁ. ਪੁਰਵ (ਪਹਿਲਾਂ) ਉਕੁ (ਕਹਿਆ). ਵਿ—ਪਹਿਲੇ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ.

ਪੂਰਾ. ਵਿ—ਪੂਰਣ. “ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੇ ਮਿਲੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਕੁਰਾ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਪੂਰਾਇਸਨਾਨੁ. ਪੂਰਣ ਸਨਾਨ. ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫਾਈ. ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ. “ਪੂਰਾ ਮਾਰਗ ਪੂਰਾ ਇਸਨਾਨੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾਈ. ਪੂਰਣ ਕਰਾਈ. ਭਰਵਾਈ। ੨ ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ। ੩ ਪੂਰਣਤਾ. ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ. ਪੂਰਣ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣਾ. ੨ ਮਰਣਾ. ਸਾਰ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ. “ਭਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰੁ ਸੰਗ ਬਖਾਨਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਪੂਰਾ ਗੁਰ } ਵਿ—ਪੂਰਣ ਗੁਰੂ. ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ
ਪੂਰਾ ਗੁਰ } ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼ਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. “ਪੂਰਾਗੁਰੁ ਅਖੜਉ ਜਾਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪੂਰਾਨ. ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ. ਵਯਾਪਕ. “ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਗਲ ਪੂਰਾਨ.” (ਗੋਤ ਮ: ੫)

ਪੂਰਾਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਪੂਰਣਪੁਰੁਸ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. “ਪੂਰਾਪੁਰਖੁ ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੀ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੮) ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਪੂਰਮਾਰਗ. ਵਿ—ਉਹ ਰਾਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਿੱਖ ਪੰਥ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ. ਸਿੱਖਮਾਰਗ. “ਪੂਰਮਾਰਗੁ ਪੂਰਾ ਇਸਨਾਨੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੁਰਾ ਲੋਕੀਕ. ਪੁਣ ਲੋਕੀਕ. ਵਿ—ਪੁਰਣ ਪੁਸਿੱਧ. ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੁਨੀਆਵੀ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਣ.
“ਪੁਰੀ ਸੋਭਾ ਪੁਰਾ ਲੋਕੀਕ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਪੁਰਾ ਵੇਸਾਹੁ. ਪੁਰਣ ਵਿਸ਼ਾਸ. ਪੁਰੀ ਸੁੱਧਾ। ੨ ਪੁਰਣ ਵਯਾਪਾਰ. ਪੁਰਾ ਵਣਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਾਹਨ ਅਤੇ ਵੇਸਾਹਨ.

ਪੁਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੁਰਣ ਕਰਕੇ. ਭਰਕੇ। ੨ ਵਿ—ਪੁਰਣ. ਸੰਪੁਰਣ.
“ਸੁਖਵੰਤੀ ਸਾ ਨਾਰਿ ਸੋਭਾ ਪੁਰਿ ਬਣਾ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਵਯਾਪਕ. “ਪੁਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬਤੁ ਮੈ.” (ਵਾਰ ਜੋਤ)

ਪੁਰਿਅੜੀ. ਪੁਰਣ ਕੀਤੀ “ਨਾਨਕ ਪੁਰਿਅੜੀ ਮਨਆਸਾ.” (ਗਉ ਮ: ੪)

ਪੁਰਿਆ. ਪੁਰਣ ਕੀਤਾ। ੨ ਵਯਾਪਿਆ। ੩ ਹਨਯੋਗ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਆਂ ਨੂੰ ਓਅੰਜਪ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਪੁਰਿਆ (ਭਰਿਆ).
“ਨਾਦ ਸਤ ਪੁਰਿਆ.” (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਪੁਰਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਪਲਾ. ਪੁਰੀ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀ ੪ ਅਤੇ ਪੁਪ.

ਪੁਰਿਤ. ਵਿ—ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਤ੍ਰਿਪਤ.

ਪੁਰਿਨ. ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਬਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਦੇ ੭੭੭ ਅੰਕ ਵਿੱਚ “ਪੁਰਿਨ” ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪੁਰਿ (ਰਸ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪੁਰੀ. ਪੁਰਣ ਕੀਤੀ. “ਪੁਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਮਨਸਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ.” (ਵਭ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੁਰਣ. ਨਤੁਨਤਾ ਰਹਿਤ. “ਪੁਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸੰਗਤ—ਤਸੱਲੀ. “ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪੁਰੀਪਰੀ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ. ਪੁਰਿਕਾ. ਪੁਤੀ. ਸੰ. ਪੁਪਲਾ। ੫ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵੇਲ ਆਦਿ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਲ ਚਮੜਾ.

ਪੁਰੀਅਲੇ. ਪੁਰਣ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਯਾਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.
“ਸਪਤ ਲੋਕ ਸਾਮਾਨਿ ਪੁਰੀਅਲੇ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਮਾਨਭਾਵ ਕਰਕੇ ਪੁਰਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਪੁਰੀਨਾ. ਪੁਰਣ ਕਰਤਾ. ਭਰਨ ਵਾਲਾ. “ਨੀਚ ਤੇ ਉਚ, ਉਨ ਪੁਰੀਨਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੁਰੀਪੀਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਪੁਰਣਤਾ ਹੋਈ. ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਪੁਰੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ. “ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਪੁਰੀਪੀਣੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਪੁਰੀ ਰਾਸਿ. ਉਹ ਰਾਸਿ (ਪੁੰਜੀ) ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਘਟੇ. ਭਾਵ—ਸੁਰਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਪੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰ ੧. “ਦੁਬਿਧਾ ਭੋਏ ਪੁਰੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੁਰੇਵ. ਪੁਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਮਨਸਾ ਸਤ ਪੁਰੇਵ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪੁਰੈ. ਪੁਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੁਰਣ (ਪੁਰੇ) ਨੇ. “ਗੁਰਿ ਪੁਰੈ ਕੀਤੀ ਪੁਰੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪੁਰੇ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਵਿ—ਪੁਰਣ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੀ ਨਹੀਂ.

ਪੁਰੇਪੁਰਾ. ਵਿ—ਅਤਿ ਪੁਰਣ. ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਵਯਾਪਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਪੁਰਣ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਤੁਨਤਾ ਨਹੀਂ.
“ਪੁਰੇਪੁਰਾ ਆਖੀਐ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੁਲ } ਸੰ. ਪੂਲ. ਧਾ—ਢੇਰ ਕਰਨਾ, ਬਟੋਰਨਾ (ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ).
ਪੁਲਕ } ੨ ਸੰਗਤ—ਘਾਹ ਆਦਿ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕੱਠਾ. ਮੁੱਠਾ. “ਕੇਸ ਪੁਲਾ” } ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕਾ ਪੁਲਾ.” (ਗੋਬ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਪੁਲਕ. ਸੰਗਤ—ਬੋਧਾ ਦਾਣਾ. ਭਾਵ—ਅਸਾਰ ਕਰਮ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ. “ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਪੁਲ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੁਲਾਦ. ਡਾ ਅ ਸੰਗਤ—ਫੋਲਾਦ. ਜੋਹਰਦਾਰ ਲੋਹਾ। ੨ ਤੂਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲਵਾਨ। ੩ ਕੁਤਕਾ. ਮੁਤਹਿਰਾ. ਜਲੋਤਰ.

ਪੁਲੀ } ਦੇਖੋ, ਪੂਲ, ਪੁਲਾ.
ਪੁਲੁ }

ਪੁਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ.

ਪੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਪ. ਮਾਲਪੁਤਾ ਪਕਵਾਨ. ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ ਗਾਰੇ ਘੁਲੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਦੀ ਘਿਉ ਜਾਂ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਹੋਈ ਨਰਮ ਰੋਟੀ.

ਪੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀ ੪.

ਪੇਉ. ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ. ਪਿਉ. ਬਾਪ। ੨ ਸੰ. ਪੇਯ. ਵਿ—ਪੀਣ ਯੋਗਤ. “ਏਹੁ ਮਹਾਰਸ ਪੇਉ ਰੇ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਾਨ ਕਰ. ਪੀ. “ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੇਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੇਉਕਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ ਚਕਸ਼ੁ. ਪਿਤਾਗ੍ਰਿਹ. ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੰਸ਼.

ਪੇਉਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਉਖ.

ਪੇਈਅਤਾ } ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਲ. ਭਾਵ—
ਪੇਈਆ } ਇਹ ਲੋਕ. “ਪੇਈਅਤੈ ਸਹੁ ਸੇਵਿ ਤੂੰ ਸਾਹੁਰਤੈ ਸੁਖਿ ਵਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਨਿਤ ਨ ਪੇਈਆ ਹੋਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
“ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ.

ਪੇਸ. ਸੰਗਤ—ਵਸ. ਚੋਰ. ਬਲ. “ਪੁਰਬ ਕਰੇ ਉਪਾਯ ਜੇ ਕੇ ਪੇਸ ਨ ਜਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰ. ਪੇਸ਼. ਸਿੰਕਾਰ. ਸਿੰਗਾਰ. “ਕੇਸ ਪੇਸ ਸੈਂ ਜੂਟ ਉਪਾਯਯੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਰ) ੩ ਡਾ ਡੁ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਾਮੁਣੇ. ਸੰਮੁਖ. ਅੱਗੇ. “ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੇ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)
ਪੇਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸਿਆਰੀ ਇਜਾਫਤ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ੪ ਸੰਗਤ—ਕੁਤਤੇ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਕਲਾ ਭਾਗ। ੫ ਸੰ. ਪੇਥ. ਧਾ—ਮਸਲਣਾ, ਰਗੜਨਾ, ਯਤਨ ਕਰਨਾ.

ਪੇਸ ਆਮਦ. ਡਾ ਪੇਸ਼ ਸਾਮੁਣੇ ਆਇਆ.

ਪੇਸਕਸ਼. ਡਾ ਪੇਸ਼ ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪੇਸ਼ (ਸਾਮੁਣੇ) ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਖਿਲਤ, ਸੰਗਤ, ਤੋਹਫਾ ਅਤੇ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਪੇਸਕਬਜ. ਡਾ ਪੇਸ਼ਕਬਜ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜਾ ਪੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮੁਣੇ ਹੋਵੇ. ਕਰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਪੇਸਕਾਰ. ਡਾ ਪੇਸ਼ ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ (ਅੱਗੇ)

ਮਿਸਲ ਅਰਜੀ ਆਇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਸਰਿਸ਼੍ਰੇਧਾਰ.

ਪੇਸ਼ਗਾਹ. ਫ਼ਾ ۱۰۶ ਸੰਗਤਾ—ਘਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੀ ਥਾਂ, ਵੇਝਾ. ਸਕਨ।

੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਰਗਾਹ.

ਪੇਸ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ ۱۰۷ ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ. ਅਗਾਉ ਦਿੱਤਾ ਧਨ.

ਪੇਸ਼ਣ. ਸੰ. ਪੀਹਣਾ. ਚੂਰਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ ਪ.

ਪੇਸਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਕੀ. ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ ਪ.

ਪੇਸਤਰ. ਫ਼ਾ ۱۰۸ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. ਪੂਰਵ. ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.

ਪੇਸਦਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ ۱۰۹ ਸੰਗਤਾ—ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਜ਼ਾਦਤੀ. ਵਧੀਕੀ। ੩ ਦਿਲੇਰੀ.

ਪੇਸਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੇਸ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਵੇਸ਼ਜਾ. (ਰਹਿਤ ੧੪੮)

੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਸਣੀ.

ਪੇਸਬੰਦੀ. ਫ਼ਾ ۱۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਚਾਉ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ.

ਪੇਸਰਉ } ਫ਼ਾ ۱۱੧ ਸੰਗਤਾ—ਆਗੂ. ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਪੇਸਰੋ } ਫ਼ਾ ੧੧੨ ਸੰਗਤਾ—ਆਗੂ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਇਹ ਪਦਵੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਰਹਟਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬਾਲਾ ਜੀ ਰਾਉ ਵਿਸ਼ਨਾਥ ਨੂੰ, ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੀਤਿ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਜੀਰਾਉ (੧) ਸਨ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਵਾ ਹੋਇਆ. ਪੇਸ਼ਵਾ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਦੀ ਰਾਜ ਰਿਹਾ. ਬਾਜੀਰਾਉ (੨) ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਬਾਜੀਰਾਉ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਾ ਪ.

ਪੇਸ਼ਵਾਈ. ਫ਼ਾ ੧੧੩ ਸੰਗਤਾ—ਅਕਵਾਨੀ. ਕਿਸੇ ਮਾਨਯੋਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੇਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ ੧੧੪ ਸੰਗਤਾ—ਕਸਬ. ਕਿੱਤਾ. ਕਾਰਜ। ੨ ਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਕਿਰਤ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਕਿਰਤ ਲਈ ਭੀ ਪੇਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪੇਸ਼ਾਨੀ. ਫ਼ਾ ੧੧੫ ਸੰਗਤਾ—ਮੱਥਾ. ਮਸੂਕ। ੨ ਅੱਗੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਪੇਸ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ ੧੧੬ ਸੰ—ਪ੍ਰਸ਼ਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਮੂਤ੍ਰ. ਮੂਤ. ਬੌਲ. ਅੰ. piss.

ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਵ ਦਾਨ. ਅੰ. Piss-Pot.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ. ਫ਼ਾ ੧੧੭ ਸੰਗਤਾ—ਪੇਸ਼ਾ (ਕਿੱਤਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ।

੨ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪੁਰਸ਼ਪੁਰ ਅਬਾਦ ਪੁਰਸ਼ਵਰ ਹੈ. ਇਹ ਗੰਧਾਰ ਦੇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇੱਥੇ ਸਨ ੧੨੦ ਤੋਂ ੧੬੨ ਤਕ ਕਨਿਸ਼ਕ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੯੯੧ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੁਸ਼ਕਤਗੀਨ ਨੇ ਜੈਪਾਲ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੭ (੪ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੭੫) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਪਰ ੬ ਮਈ ਸਨ ੧੮੩੪ ਨੂੰ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਰ ਬਾਲਾਹਿਸਾਰ ਕਿਲੇ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੁਲਾਕੇ ਨਾਮ 'ਸੁਮੇਰਗਤ' ਰੱਖਿਆ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਹੱਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭਵਰਨਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਵਡੀ ਛਾਉਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੮੩, ੮੮੪ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੮੮ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੧੫੮੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਮਹੱਲਾ ਆਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਇਮਾਰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ. ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਅਤੇ ਅਜੁੱਟ ਲੰਗਰ ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਡਿਹੜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਗਨ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚਸਮਾ ਆਮ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ.

(ਅ) ਭਾਈ ਬੀਬਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰੀਮ ਪੁਰੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਬੀਬਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ.

(ੲ) ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. ਮਹੱਲਾ ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਨ ਆਏ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

(ਸ) ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਇਹ ਭੀ ਮਹੱਲਾ ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਸਤਸੰਗ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਪੰਜ ਜੋਤਾਂ (ਦੀਪਕ) ਅਖੰਡ ਜਗਦੀਆਂ ਹਨ.

(ਹ) ਕਿਲਾ ਬਾਲਾ ਹਸਾਰ ਪਾਸ ਸ਼ਹੀਦ ਬੁੰਗਾ, ਭਾਈ ਸੰਕੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸੂਰਬੀਰ ਜੋ ਕੌਮੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਹੈ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ ਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਨਿੱਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਜਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਵਸਤਾਂ ਭੀ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ—ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਸੁਖਤ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਇੱਕ ਕਟਾਰ, ਇੱਕ ਚੁੱਤੀ (ਜੋਤਾ), ਭਾਈ ਭਾਗ ਮੱਲ ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਦੇ ਘਰ ਗਲੀ ਪੇਂਜਿਆਂ ਦੀ ਕਰੀਮ ਪੁਰੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਰਬਾਬ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਕੀਮ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਦਬਕਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭਾਈ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੱਜਾ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰਬੰਦ, ਅਤੇ ਜਾਮਾ ਹੈ।

ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਈ ਬੁਤਕੀ ਦੇ ਘਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਮਾ ਅਤੇ ਚੀਰਾ
ਅਰ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬੇਹਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੁਕਮ
ਨਾਮਾ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ।

ਪੇਸ਼ਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਆਂਢਾ। ੨ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ। ੩ ਕਰਲ
ਦੀ ਚਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪੇਸ
੩.

ਪੇਸਿ ਤੋ. ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ ੩.

ਪੇਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਿ। ੨ ਡਾ. ੁੰ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਆ। ੩ ਸੰ. ਵਜ੍ਹਾ। ੪ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਵਾਲ। ੫ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ।
੬ ਵੇਲ।

ਪੇਸ਼ੀਨ. ਡਾ. ੁੰ ਵਿ—ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਰ
ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਪੇਸ਼ੀਨਹ. ਡਾ. ੁੰ ਕਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾ. ਪੁਰਾਣਾ.

ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ. ਡਾ. ੁੰ ਸੰਗਤ—ਭਵਿਸ਼ਤ ਕਥਨ. ਅੱਗੋਂ ਹੋਣ
ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ.

ਪੇਹਜ. ਸੰ. ਪੇਯ. ਪੀਛ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ.

ਪੇਹਨੁ. ਡਾ. ੁੰ ਪੇਹਾਹਨ. ਸੰਗਤ—ਜਾਮਾ. ਚੋਲਾ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ
ਕਾ ਪੇਹਨੁ ਤੇਥਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪੇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਕੁਕਾ.

ਪੇਕਾਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਕਾਬਰ. "ਪੀਰ ਪੇਕਾਬਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ."
(ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇਖਣੁ } ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕਣ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ. ਅਵਲੋਕਨ.

ਪੇਖਨ } "ਪੇਖਨ ਕਉ ਨੇੜੁ, ਸੁਨਨ ਕਉ ਕਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ:
੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਸਣ.

ਪੇਖਨਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰੇਕਣ. ਦੇਖਣਾ. ਨਿਹਾਰਨਾ. "ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨ ਪਾਟ
ਬੀਚਿ ਖੋਏ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ. "ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰੁ
ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ, ਸਰਬ ਚੰਦੋਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰਗਤ—
ਭਾਸ਼ਾ. ਖੇਲ. "ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਪੇਖਨਾ ਐਸੇ ਜਗ ਕਉ ਜਾਨਿ."
(ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਨਜ਼ਾਰਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ.

ਪੇਖਾਗਿਓ. ਅਗੁ—ਪ੍ਰੇਕਣ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਿਆ। ੨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਾਂ.
"ਨਿਮਖ ਦਰਸ ਪੇਖਾਗਿਓ." (ਸਾਭ ਮ: ੫)

ਪੇਖਾਰਉ. ਦਿਖਾਵਾਂ. ਪ੍ਰੇਕਣ ਕਰਾਵਾਂ. "ਕਹ ਪੇਖਾਰਉ ਹਉ ਕਰਿ
ਚਤੁਰਾਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪੇਖਾਰੀਆ. ਪ੍ਰੇਕਣ ਕਰਤਾ. ਦੂਸਰਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਪੇਖਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਦੇਖਕੇ. ਪ੍ਰੇਕਣ ਕਰਕੇ. "ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕ
ਬਿਗਸੇ." (ਸੂਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਪੇਖੁ. ਪ੍ਰੇਕਣ ਕਰ. ਦੇਖ. "ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦਉਰਤੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ" (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਪੇਖੋ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੇਖਣੁ। ੨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ.
"ਸੁਖੀਏ ਕਉ ਪੇਖੇ ਸਭ ਸੁਖੀਆ, ਰੋਗੀ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਭ ਰੋਗੀ." (ਸੋਰ
ਮ: ੫)

ਪੇਖੰਤ } ਕਿ. ਵਿ—ਪੇਖਦੇ (ਦੇਖਦੇ). ਦੇਖਦੇ ਹੀ. ਦੇਖਣਸਾਰ. "ਮਿਸ਼ਰੀ
ਪੇਖੰਤੁ } ਪੇਖੰਤ ਬਧਕ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਪੇਖੰਤੇ ਤਜਾਗੀ ਕਰੋਤਿ."
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਪੇਖੰਦਤਾ } ਵਿ—ਦੇਖਣ (ਪ੍ਰੇਕਣ) ਵਾਲਾ. "ਪੇਖੰਦਤੋ ਕੀ ਕੁਲ
ਪੇਖੰਦਤੋ } ਕੁੰਮਾ ਦਿਸਮੁ ਸੋਹਣਾ." (ਵਾਰ ਜੀਤ)
ਪੇਖੰਦੋ }

ਪੇਚ. ਡਾ. ੁੰ ਸੰਗਤ—ਘੁਮਾਉ. ਵਲ. ਵੱਟ। ੨ ਉਲਝਣ। ੩ ਡਲ.
ਕਪਟ। ੪ ਪਗਤੀ ਕਮਰਬੰਦ ਆਦਿ ਦਾ ਲਪੇਟ.

ਪੇਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉੱਚੁ. ਘੁਕ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੂਛ। ੩ ਚੁੰ.
ਧੂਕਾ। ੪ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੫ ਪਲੰਕ. ਚਾਨਪਾਈ। ੬ ਡਾ. ੁੰ ਤਾਗੇ ਦੀ
ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਤ ਜਾਂ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਤੰਦ ਦਾ ਪੇਚ ਲਪੇਟਿਆ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ.

ਪੇਚਤਾਬ. ਡਾ. ੁੰ ਸੰਗਤ—ਕੁੱਧ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪੇਚ ਖਾਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਆ. ਕੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਰੇਭੇ ਲੈਣੇ.

ਪੇਚਾ. ਡਾ. ੁੰ ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਪਕੜੀ। ੨ ਦਸਤਾਰ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਪੇ
ਟਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੩ ਸਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁਸਣਾ। ੪ ਪਤੰਗ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ
ਦਾ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਤੰਗਭੇਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੇਰ ਦਾ ਪਾਇਆ ਪੇਚ.

ਪੇਚਿਸ. ਡਾ. ੁੰ ਸੰ. ਧਰਮਿਕਾ—ਪ੍ਰਵਾਹਿਕਾ ਅਥਵਾ
ਸੁਰਗਤਿਸਾਰ-ਮੁਰਗਤਿਸਾਰ, Dysentery. ਲੀਹ. ਇਸ ਦੇ
ਕਾਰਣ ਹਨ— ਸੈਨਾ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ, ਸਤੇ ਫਲ ਅੰਨ ਮਾਸ
ਖਾਣੇ; ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਬੈਠਣਾ, ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ,
ਬਿਨਾ ਹੁੱਖ ਖਾਣਾ, ਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ, ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਤਿੱਖੇ
ਕਰਮ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਆਦਿ.

ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ— ਮਰੋਤ ਨਾਲ ਦਸਤ ਆਉਣੇ, ਅਣਪਚਿਆ
ਅੰਨ ਆਉਂ ਨਾਲ ਖਾਰਿਜ ਹੋਣਾ, ਅੰਤ ਦਾ ਬੋਲਣਾ, ਅੰਤਤੀ ਤੋਂ ਲਹੂ
ਆਉਣਾ, ਬੋਤਾ ਬੋਤਾ ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਕਦੇ ਕਬਜ਼ ਹੋਣੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ
ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਆਦਿ. ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਜ ਹਨ—

(੧) ਬੋਤਾ ਇਰੰਤੀ ਦਾ ਤੇਲ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪੀਣਾ.

(੨) ਬਿਲ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਉਥਾਲਕੇ ਚਾਟਿ ਵਾਂਙ ਪੀਣਾ.

(੩) ਕੁਤਾ ਛਾਨ, ਅਤੀਸ, ਮੋਚਾ, ਬਾਲਛਤ, ਲੋਧ, ਚੰਨਣ ਦਾ
ਬੂਰ, ਬਹੋਤਾ, ਅਨਾਚਦਾਣਾ, ਪਲਾਹਜ਼ੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਸ਼ਹਿਦ
ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

(੪) ਈਸਬਗੋਲ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ ਸਰਬਤ ਅੰਜਵਾਰ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ.

(੫) ਤੇਲਾ ਈਸਬਗੋਲ ਕਦਾਮਰੋਗਨ ਨਾਲ ਚੌਸਕੇ ਦੇ ਤੇਲੇ ਸਰਬਤ
ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਨਾਲ ਫੱਕਣੀ.

(੬) ਸੌਫ ਅਤੇ ਜੰਗਹਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕ
ਪੀਹਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਫੀ ਫੀ ਮਾਸੇ ਦੀ

ਫੱਕੀ ਲੈਣੀ.

ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ. ਫਾ. ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੱਪ, ਕੁੰਡਲੀਆ ਸਰਪ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਜਹਰੀਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. "ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਅੰਦਸੁ ਪੇਚੀਦਹ ਮਾਰ." (ਸਫਰ) ਪੇਚੀਦਨ. ਫਾ. ۳۴۵ ਕਿ—ਲਪੇਟਣਾ. ਵੱਟ ਦੇਣਾ. ਵੱਟ ਖਾਣਾ. ਲਿਪਟਣਾ.

ਪੇਚੀਦਾ. ਫਾ. ۳۴۵ ਵਿ—ਪੇਚਦਾਰ. ਉਲਝਾਉ ਵਾਲਾ.

ਪੇਛਣ } ਦੇਖੋ, ਪੇਖਨ ਅਤੇ ਪੁਕਣ. "ਪੁਣਪੇਛਣ ਹੈ." (ਕਲਕੀ)
ਪੇਛਨ } ਪੁਤਿਗੜਾ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ. ਭਾਵ—ਪੁਣ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਪਿਆਨ ਜਿਸ ਨੂੰ.

ਪੇਂਜਾ. ਸੰਗਤ—ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿੰਜ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨਾ.

ਪੇਜੀਦਨ. ਫਾ. ۳۴۵ ਕਿ—ਛਾਣਨਾ. ਪੁਣਨਾ.

ਪੇਂਜੁਖਾ. ਸੰ. ਪੇਂਜੂਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨ ਦੀ ਮੋਮ. ਕਰਣਮਲ.

ਪੇਂਤੂ. ਸੰਗਤ—ਕਰੀਬ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫਲ. ਪੀਂਝ.

ਪੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਂਜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਜਨਾ.

ਪੇਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਪੇਤ. ਧੱਢਾ. ੨ ਸੰ. ਪੇਟਕ. ਪਿਟਾਰਾ. ਬੋਲਾ.

੩ ਉਦਰ. ਚਿੱਛ. ਪੇਟਕ (ਪਿਟਾਰ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ. "ਘਰ ਮੁਸਿ ਬਿਰਾਨੇ ਪੇਟ ਭਰੇ ਅਪਰਾਧੀ." (ਸਚ ਪਰਮਾਨੰਦ) "ਜਉ ਇਹ ਪੇਟ ਨ ਕਾਹੂੰ ਹੋਤਾ. ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਬਹਿਤਾ?" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਹਿ ਰਹੀਮ ਯਾ ਪੇਟ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਨ ਭਯੋ ਤੂ ਪੀਠਿ, ਰੂਖੇ ਮਾਨ ਬਿਕਾਰ ਹੈਂ ਭਰੇ ਬਿਕਾਰੀਂ ਦੀਠਿ." (ਮਾਨਮਾਨਾ) ੪ ਗਰਭ. ਚਿੱਛ. ਹਮਲ.

ਪੇਟ ਛੂਟਨਾ. ਕਿ—ਦਸਤ ਲੱਗਣੇ. "ਭੱਭਤ ਬਰੀ ਪੇਟ ਤਿਹ ਛੂਟਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੧) ਵੱਟੀ ਖਾਏ ਹੀ ਦਸਤ ਲੱਗੇ.

ਪੇਟ ਦਾਸੀਆ. ਪੇਟੂ. ਦੇਖੋ, ਪੇਟਾਰਬੀ.

ਪੇਟਲ. ਵਡੇ ਪੇਟ ਵਾਲਾ. ਚਿੱਡਲ. ਗੋਗੜ ਵਾਲਾ.

ਪੇਟਾ. ਸੰਗਤ—ਤਾਣੇ ਦੇ ਤਿਰਫੇ ਤੰਟ. "ਸੂਤ ਇੱਕ ਜਿਉ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ." (ਭਾਗੂ) ੨ ਮੱਧ ਭਾਗ. ਵਿਚਾਲਾ. ੩ ਤਫਸੀਲ. ਵਿਉਰਾ. ੪ ਘੇਰਾ. ੫ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਟ. ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਥ.

ਪੇਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਟਾਰਾ.

ਪੇਟਾਰਬੀ. ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ. ਖਾਉ. ਪੇਟੂ. glutton.

ਪੇਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟੀ. ਪਿਟਾਰੀ. ਸੰਦੂਕਰੀ.

ਪੇਟੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਪੇਟਿਕਾ. ੨ ਪੇਟ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਚੋਤਾ ਤਸਮਾ ਅਬਾ ਵਸਤੂ. ੩ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ੪ ਭਿੰਗ. ਰਸਦ. ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਸੀਧਾ.

ਪੇਟੂ. ਦੇਖੋ, ਪੇਟਾਰਬੀ.

ਪੇਠਾ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਕੱਦੂ. ਕੁਸਮਾਂਡ. Pumpkin. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਇੱਕ ਅੰਦਰੋਂ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੂਜਾ ਅੰਦਰੋਂ ਚਿੱਟਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵੱਤੀਆਂ ਅਤੇ

ਪੇਠੇ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਪੇਡ. ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ, ਜੋ ਸ਼ਾਖਾ ਕਰਕੇ ਪਰਿ-ਵ੍ਰਿਦ (ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਹੈ. "ਪੇਡ ਪਾਤ ਆਪਨ ਤੇ ਜਲੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਮੂਲ ਮੁੱਢ. ਆਰੰਭ. "ਜੈਸੀ ਉਪਜੀ ਪੇਡ ਤੇ, ਜਉ ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓਤਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪੇਡਿ.

ਪੇਡ ਸੰਪਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਪਤਾ ੨.

ਪੇਡ ਬਾਨਿ. ਸੰਗਤ—ਮੂਲ ਅਸਥਾਨ. ਜਤ. ਮੁੱਢ. "ਪਾਇਓ ਪੇਡ ਬਾਨਿਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇਡਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਡ. ੨ ਬਿਰਫ ਦਾ ਧੜ. ਮੂਲਕਾਂਡ. "ਭਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਛਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਪੇਡਿ. ਮੂਲ ਤੋਂ. ਮੁੱਢੋਂ. ਆਦਿਕਾਲ ਸੇ. "ਪੇਡਿ ਲਗੀ ਹੈ, ਜੀਅਤਾ ਚਾਲਣਹਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇਡੂ. ਦੇਖੋ, ਪੇਡ. "ਤੂੰ ਪੇਡੂ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੂਨੀ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਪੇਡੂ. ਸੰਗਤ—ਨਾਭੀ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਘਨ ੩.

ਪੇਂਡੂ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦਿਹਾਤੀ. ਗੁਮੀਨ.

ਪੇਤੀ. ਵਿ—ਪਿਤ (ਸਫਰ) ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਾਲਾ. ਪਿੱਤੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਸੁਭਾਉ ਭਨ ਪੇਤੀ ਹੋਇ." (ਗੁਪਸੂ)

ਪੇਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੀਟ ਯੋਗਤਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪੀਟ ਯੋਗਤਾ ਪਦਾਰਥ ਦੁੱਧ ਸ਼ਰਬਤ ਆਦਿ.

ਪੇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਈਆ.

ਪੇਯੂਖ. ਦੇਖੋ, ਪਿਉਖ.

ਪੇਰਣ } ਫਾ. ۳۴੬ ਪੈਰਾਹਨ. ਚੋਲਾ. ਜਾਮਾ. ਲਿਭਾਸ. "ਇਕਨਾ ਪੇਰਨ } ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇਕਨਾ ਦੇ ਵਸਤੂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਸਾਰੇ ਫਟ ਗਏ.

ਪੇਰੂ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰ. ਚਰਨ. ਪਾਦ. "ਆਵਸੀ ਗਫਲ ਫਾਹੀ ਪੇਰੂ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਜਾਮਿ ਖਿਸੇਏ ਪੇਰੂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ. ੩ ਸੂਚਨਾ. ੪ ਅਗਨਿ. ੫ ਵਿ—ਚਕਕ. ਰਾਖਾ. ੬ ਪਿਆਸਾ. ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ.

ਪੇਰੂ } General Pierre Peron. ਇਹ ਫ੍ਰੈਂਚ (ਫਰਾਂਸੀਸੀ) ਪੈਰੋਂ } ਮਲਾਹ ਸੀ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੮੦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਡਿਬੇਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੋਧੀਆ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣਿਆ. ਜਨਰਲ ਲੇਕ ਨੇ ਸੋਧੀਆ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ, ਜੋ ਪੈਰੋਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸਾ ਦਿੱਤੀ

ਡਿਬੇਟੀ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮਰਹੱਟਾ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਢਬਾਈ. ਸਰਦਾਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੀਰੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੀਰੂ.

ਪੇਲ. ਸੰ. ਪੇਲ੍ਹ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਚਲਣਾ, ਹਿੱਲਣਾ.

ਪੇਲਕ. ਵਿ—ਪੇਲਨ (ਧਕੇਲਨ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੇਲਨ. ੨ ਸੰ ਸੰਗਤ—ਅੰਡਕੋਸ਼. ਫੋਤਾ.

ਪੇਲਨ. ਸੰਗਤ—ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਕੇਲਨ. ਦੇਖੋ, ਪੇਲ ਧਾ.

“ਕਾਲੁ ਨ ਸਾਕੈ ਪੋਲੁ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਪੁਰਣਾ. “ਹਰਿ ਨਾਵਹੁ ਮਨੁਆ ਪੋਲਿ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਹਟਾਉਣਾ. ਰੱਦ ਕਰਨਾ. “ਪੋਲਿ ਦੇਹੁ ਤੋਂ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ) ੪ ਪੀੜਨਾ. “ਕਾਚੀ ਸਰਸਉ ਪੋਲਿਕੈ ਨਾ ਖਲ ਭਈ ਨ ਤੇਲੁ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੋਲਿ. ਪੋਲ (ਪੁਰ) ਕੇ. ਧਕੇਲਕੇ। ੨ ਦਬਾਕੇ. ਪੀੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਪੋਲਨ. ਪੇਵਕੜਾ, ਸੰਗੜਾ—ਪਿਉ ਦਾ ਘਰ. ਪਿਤਾਭ੍ਰਿਹ. “ਪੇਵਕੜੇ ਧਨੁ ਖਰੀ ਇਆਣੀ। ਤਿਸੁ ਸਹ ਕੀ ਮੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੇੜਾ. ਸੰਗੜਾ—ਪਿੰਡ. ਪਿੰਨਾ। ੨ ਹੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਲੋਈਆ। ੩ ਦੁੱਧ ਦੇ ਖੋਏ ਚਾ ਪਿੰਡ. ਖੋਏ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ.

ਪੇੜੈ. ਪਿੰਡ (ਪਿੰਨੇ) ਵਿੱਚ. “ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਪੱਲੇ. ਪਾੜ ਵਿੱਚ. “ਜੇ ਵਿਰਿ ਮਿਠਾ ਪੇੜੈ ਪਾਇ.” (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਪੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਕੇ. ਪਤਕੇ. “ਪੈ ਪਾਇ ਮਨਾਈ ਸੋਇ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਜ—ਪਰ. ਪਰੰਤੂ. ਲੇਕਿਨ. “ਫੁਝਾ ਝਾ, ਪੈ ਉਬਰਿਓ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) “ਸੇਜ ਏਕ, ਪੈ ਮਿਲਣ ਦੁਹੇਰਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਪਾਸ. ਸਮੀਪ. “ਭੋਜਨੋ ਤਬ ਤਾਂ ਪੈ ਇਕ ਦਾਸ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਉੱਪਰ. “ਚਵੇ ਅਸੁ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਪੁਤਰ—ਕਰਣ ਬੈਧਕ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਤੋਂ. ਸੇ. “ਮੰਦਨ ਨ ਬਾਜੈ ਨਟ ਪੈ ਸੁਤਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੬ ਸੰ. ਪਯਸੁ. ਸੰਗੜਾ—ਦੁੱਧ. “ਪੈ ਮੇ ਜਿਮ ਘ੍ਰਿਤ.” (ਨਾਪੁ) ੭ ਜਲ. ਪਾਣੀ. “ਕਈ ਕਰਤ ਸਾਕ ਪੈ ਪਤੁ ਤੱਭ.” (ਅਕਾਲ) ੮ ਡਾ ੪ ਪੈਰ. ਚਰਨ. “ਮਕਾ ਮਿਹਰ ਰੋਜਾ ਪੈਖਾਯਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੯ ਪੱਠਾ. ਨਸ. “ਗਾਵੇ ਜੁਗ ਗੋਸੇ ਬਡੇ ਪੈ ਬਹੁ ਲਪਟਾਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਧਨੁਖ ਨੂੰ ਨਸਾਂ (ਪੱਠੇ) ਦੇ ਛੰਧਨ ਜਾਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੦ ਖੋਜ. ਸੁਰਾਗ. ਪੇੜ। ੧੧ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਰ। ੧੨ ਵਜ—ਵਾਸਤੇ. ਲਈ.

ਪੈਓਹਰ. ਸੰ. ਪਯੋਧਰ. ਪਯਸੁ (ਦੁੱਧ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਨ. ਬਣ. ਕੁਚ. ਮੰਮਾ.

ਪੈਓਹਰੀ. ਪਯੋਧਰੀ. ਵਿ—ਪਯੋਧਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰ. “ਉਤੰਗੀ ਪੈਓਹਰੀ, ਗਹਿ ਰੀ ਗੰਭੀਰੀ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਰੀ (ਹੇ) ਉਤੰਗ (ਉੱਚੇ) ਪਯੋਧਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਨਵਯੋਵਨਾ), ਗੰਭੀਰਤਾ (ਨੰਮ੍ਰਤਾ) ਗਹਿ (ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ). ਭਾਵ—ਜੋਬਨ ਦੇ ਮਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਖਤ.

ਪੈਅਸ. ਸੰ. ਪਯਸੁ. ਸੰਗੜਾ—ਪੁਰਖ ਦਾ ਵੀਰਜ. ਮਣੀ. “ਪੈਅਸ ਤੁਯੰ, ਤ੍ਰੈਅਸ ਤੁਯੰ.” (ਗਰਾਨ) ਪੁਰਖ ਦਾ ਵੀਰਜ ਤੂੰ ਹੈਂ. ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੂੰ ਹੈ. ਅਥਵਾ—ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਰਿਤੁ ਤੂੰ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈ ੬ ਅਤੇ ੭.

ਪੈਆਰੁ. ਪਿਆਰ. ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹਬਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਤਾਲ। ੩ ਪਰਾਲੀ. ਪਲਾਲ. ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਫੂਸ. “ਕਬਹੂ ਖਾਟ ਸੁਪੇਦੀ ਸੁਵਾਵੈ. ਕਬਹੂ ਕੂਮਿ ਪੈਆਰੁ ਨ ਪਾਵੈ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪੈਅੰਪੈ. ਦੇਖੋ, ਪਇਅੰਪ ਅਤੇ ਪਇਅੰਪੈ.

ਪੈਸਕਾਰ. ਸੰ. ਪੁਰਸਕਾਰ. ਸੰਗੜਾ—ਇਨਾਮ. ਬਖਸ਼ਿਸ਼. “ਪੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਬਾਨੁ ਹੈ, ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਪੈਸਕਾਰਿਆ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੇਸਕਾਰ। ੩ ਭਾਵ—ਕੁਰੂ. ਸੰਤ। ੪ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦਾਖਿਲਾ ਪੈਸਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨਹਿ ਭਯੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੈਸਠ. ਪੰਚ ਸਸ੍ਰਿ. ਸੰਠ ਉੱਪਰ ਪੰਜ—੬੫.

ਪੈਸਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ. ਸੰਗੜਾ—ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁਸਣਾ. ਪੈਠਣਾ.

ਪੈਸਨਿ. ਪੈਣਕੇ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਕੇ.

ਪੈਸਾ. ਸੰਗੜਾ—ਆਨੇ ਦਾ ਪਾਦ. ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚੌਸਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਤਿੰਨ ਪਾਈ ਦਾ ਸਿੱਕਾ। ੨ ਭਾਵ—ਰੁਪਯਾ. ਮਾਲ. ਧਨ. ਜੈਸੇ—“ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਹੈ.” (ਲੋਕੋ) ੩ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ. “ਤਿਉ ਕੰਚਨੁ ਅਰੁ ਪੈਸਾ.” (ਕਉ ਮ: ੯) ਅਸਰਫੀ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਕੁੱਲ ਹੈ.

ਪੈਸਾਚ } ਸੰ. ਵਿ—ਪਿਸ਼ਾਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪਿਸ਼ਾਰ ਪੈਸਾਚੀ } ਦਾ. ਦੀ। ੨ ਪਿਸ਼ਾਚ ਭਾਸ਼ਾ.

ਪੈਸਿ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕੇ. ਦਾਖਲ ਹੋਕੇ. “ਪੈਸਿ ਜੁ ਨੀਕਸਿ ਜਾਹਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੈਸੀ. ਸੰਗੜਾ—ਪੰਜ ਸੌ ਤੰਦਾਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦਾ ਵਸਤੂ. ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੂਤ ਦੀ ਪੰਜ ਸੌ ਤਾਰ ਹੋਵੇ. ਖੰਦਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤੂ.

ਪੈਸੀਲੇ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ. “ਪੈਸੀਲੇ ਗਗਨ ਮਚਾਰੈ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਦਾਖਿਲ) ਹੋਈਏ.

ਪੈਸੇਰੀ. ਸੰਗੜਾ—ਪੰਜੇਰੀ. ਪੰਜ ਸੇਰ ਭਰ ਭੋਲ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਭੋਲ ਦਾ ਵੱਟਾ.

ਪੈਹਨ. ਪਰਿਧਾਨ. ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਹਨ.

ਪੈਹਮਾਨ. ਡਾ ੭੬ ਸੰਗੜਾ—ਇਕਰਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਹਦ. ਪ੍ਰਣ. ਪੁਤਿਗੜਾ.

ਪੈਹੈ. ਪਾਵੇਗਾ. “ਤਿਨ ਕੈ ਕਾਸੁ ਨ ਦੇਖਨਪੈਹੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੁੱਖ ਦੇ ਖਣਾ ਨਹੀਂ ਪਊ.

ਪੈਕ. ਡਾ ੭੭ ਸੰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਸੰਗੜਾ—ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ. “ਭੈ ਤਪ ਤਾਉ ਜੁ ਪੈਕ ਦਲ ਰਾਜਰ ਸਤਗੁਰੁ ਰਾਮ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੈ, ਤਪਸਾ, ਭਾਵ, ਇਹ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਹੈ.

ਪੈਕਰ. ਡਾ ੭੮ ਸੰਗੜਾ—ਸ਼ਕਲ. ਚਿਹਰਾ। ੨ ਸੱਚਾ (ਸੱਚਾ). ੩ ਦੇਖੋ, ਪੈਖਤ.

ਪੈਕੜ. ਦੇਖੋ, ਪੈਖਤ.

ਪੈਕਾਨ. ਡਾ ੭੯ ਸੰਗੜਾ—ਤੀਰ ਅਥਵਾ ਬਰਫੀ ਦਾ ਢਲ। ੨ ਤੀਰ। ੩ ਭੱਬਾ. ਤਰਕਸ਼.

ਪੈਕਾਨੈ. ਡਾ ੮੦ ਪੈਕਾਨੀ. ਸੰਗੜਾ—ਮਾਣਿਕ. ਰਤਨ. “ਤਾਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੇਇ ਪੈਕਾਨੈ.” (ਕਲਿ ਮ. ੪) ਰਤਨਰੂਪ ਸਿਖੜਾ. ਭਾਵ—ਅਮੋਲਕ ਸਿਖੜਾ.

ਪੈਕਾਬਰ } ਦੇਖੋ, ਪੈਗੰਬਰ. "ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ." (ਵਾਰ
ਪੈਕਾਬਰ } ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਸੇਖ." (ਰਾਮ ਮ:
੫)

ਪੈਕਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਪੈਕਾਨ ੨. "ਪਿਰਮ ਪੈਕਾਮ ਨ ਨਿਕਲੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਤੀਰ ਲਗਿਆ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੈਗਾਮ.

ਪੈਕਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗੰਬਰ. "ਪੀਰ ਪੈਕਾਮਰ ਸਾਲਿਕ ਸਾਦਿਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਪੈਕਾਰ } ਛਾ ੫, ਸੰਗਤਾ—ਇਰਾਦਾ, ਸੰਕਲਪ, ਖਿਆਲ. "ਨਿਰਮਲ
ਪੈਕਾਰ } ਸਾਰਿ ਰਤਾ ਪੈਕਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਜੰਗ.
ਯੁੱਧ। ੩ ਪੈਰੋਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਅਰਥਾਤ—ਬੰਮ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ।
੪ ਪੁਰਾਣੇ ਬਮਾਨੇ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਆਦਮੀ,
ਜੋ ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਆਹ ਖਰੀਦਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ
ਨਿਖਾਰਿਆ ਕਰਦਾ. ਨਿਆਰੀਆ.

ਪੈਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗੰਬਰ.

ਪੈਖਰ } ਸੰਗਤਾ—ਪੈਰ ਜਥਤਨ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਉਹ ਬੰਧਨ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ
ਪੈਖਰ } ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ. "ਭਰਮ ਮੋਹ ਕਛੂ ਸੁਭਸਿ ਨਾਹੀ
ਪੈਖਰ } ਇਹ ਪੈਖਰ ਪਏ ਪੈਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰ
ਤਉ ਛੁਟੈ" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨ. "ਹਉਮੈ ਪੈਖਰ ਤੇਰੇ ਮਨੈ
ਮਾਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਪਾਖਤ.

ਪੈਖਾਕ } ਸੰਗਤਾ—ਪਾਖਾਕ, ਚਰਣਰਜ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੁਤਿ "ਹੋਇ
ਪੈਖਾਕ } ਪੈਖਾਕ ਭਖੀਰ ਮੁਸਾਫਿਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੈਗ. ਸੰਗਤਾ—ਪਗ. ਡਿੱਖ. ਕਰਮ. "ਪੈਗ ਅਵਾਈ ਕੂਮਿ ਦੇ ਕਹੀ." (ਵਾਮਨਾਵ) "ਅਠਾਰਹਿ ਪੈਗ ਪੈ ਜਾਇ ਪਰਤੈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਗਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਯਗਲਿਤ. ਬਥਨਮ. ਓਸ. ਤੁਲ. "ਮੇਘ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਵਰਸਦੇ ਅਤੇ ਪੈਗਲਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪੈਗੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗੰਬਰ.

ਪੈਗਾਮ. ਛਾ ੫, ਸੰਗਤਾ—ਸੁਨੇਹਾ. ਸੰਦੇਸ਼.

ਪੈਗਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਗੰਬਰ.

ਪੈਗੰਬਰ. ਛਾ ੫, ਪੈਗਾਮ (ਸੁਨੇਹਾ) ਬਰ (ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ). ਜੋ
ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਲਿਆਵੇ, ਐਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ.
ਨਬੀ.

ਪੈਗੰਬਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਕੰਮ.

ਪੈਂਚ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਚ. ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖ। ੨ ਨੰਬਰਦਾਰ. ਚੋਧਰੀ.

ਪੈਜ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਮਾਨ. ਇੱਜ਼ਤ. "ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ
ਸਵਾਰੀ ਆਪਿ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਬਵਾਈ." (ਮਾਰੂ
ਮ: ੯) ੨ ਨਾਮਵਰੀ. "ਅੰਦਰਹੁ ਝੁਠੇ, ਪੈਜ ਬਾਹਰਿ." (ਵਾਰ
ਆਸਾ) ੩ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. ਪੁਣ. "ਪੁਨ ਤੇਰੇ ਵਾਕਨ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ,
ਕਰਨ ਪੈਜ ਕੋ ਧਿਕ ਧਿਕ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਪਾਦਜ. ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ
ਜੰਮਿਆ ਸ਼ੁਦਾ. ੫ ਪੈ (ਦੁੱਧ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਮੱਖਣ। ੬ ਪੈ (ਜਲ) ਤੋਂ

ਜਨਮਿਆ, ਕਮਲ.

ਪੈਜਨੀ } ਪਦਰੰਜਨੀ. ਨੁਪੁਰ. ਭਾਂਡਰ.
ਪੈਜਨੀ }

ਪੈਜਵਾਰ. ਵਿ—ਇੱਜ਼ਤ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ) ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾਪਾਲਕ.

ਪੈਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜੰਗਲੀ ਚੈਰੀ. ਇਹ ਬਿਰਛ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਸ ੩.

ਪੈਜਾਰ. ਛਾ ੫, ਸੰਗਤਾ—ਪਦਤ੍ਰਾਣ. ਚੁੱਗੀ.

ਪੈਝਣਾ } ਕਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ। ੨ ਪਹਿਰਾਏ
ਪੈਝਣਾ } ਜਾਣਾ.

ਪੈਝੈ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰੀਜੇ. ਪਹਿਰੀਏ. "ਖਾਜੈ ਪੈਝੈ ਰਲੀ ਕਰੀਜੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਪਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ
ਜਾਵੇ. "ਮਿਤੁ ਪੈਝੈ ਮਿਤੁ ਬਿਗਾਜੈ." (ਸਵੁ)

ਪੈਠ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖਲ। ੨ ਗਤਿ. ਗਮਜਤਾ. ਪਹੁਚ.

ਪੈਠਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਘੁਸਣਾ. ਧਸਣਾ. ਦਾਖਿਲ
ਹੋਣਾ.

ਪੈਠਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਵਿਸ਼ ਹੋਕੇ. ਪੈਠਕੇ. ਦਾਖਿਲ ਹੋਕਰ.

ਪੈਠੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਵਿਸ਼. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ. "ਸਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲਜਲਿ ਪੈਠੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਸਰਪਨੀ ਮਾਇਆ, ਨਿਰਮਲਜਲ ਸੁੱਧ ਅੰਤਰਕਰਣ.

ਪੈਡ } ਸੰਗਤਾ—ਪਦ. ਪੈਰ. "ਪੈਡੇ ਪੈਡ ਨ ਪਾਵਤ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
ਪੈਡ } ੧੭੪) ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਰ ਨਾ ਪਾਇਆ। ੨ ਕਰਮ. ਡਿੱਖ.

ਪੈਡਾ } ਸੰਗਤਾ—ਮਾਰਗ. ਪੱਧ. ਪਦ (ਪੈਰ) ਰੱਖੀਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ.
ਪੈਡਾ } "ਮਨੁ ਕਰਿ ਬੈਨੁ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਪੈਡਾ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

੨ ਡਿੱਖ. ਕਰਮ. ਪਦ ਦ੍ਰਿ. ਦੋ ਵਾਰ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ
ਲੰਬਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਡੇਵ ਕਜ ਭਰ. "ਚਰਣ ਸਰਣ ਕੁਰੁ ਏਕ ਪੈਡਾ
ਜਾਇ ਚਲ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੈਡੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੈਡੁ. ਦੇਖੋ, ਪੈਡ.

ਪੈਡੇਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾਖਾਨ.

ਪੈਡੇ ਬਿਨੁ ਬਾਟ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਪੈਡੈ. ਮਾਰਗ ਮੇਂ. ਰਾਹ ਵਿੱਚ. "ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਨੁਟੀ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੈਡੇਈ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਡੇ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਰਾਹੀ. "ਕੋਈ
ਪੈਡੇਈ ਹਮਾਰੀ ਓਰ ਆਵਤਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਪੈਣਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੜਨਾ. ਲੇਟਣਾ। ੩ ਡਿਗਣਾ.

ਪੈਤਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦਾਂਤਰ. ਪੈਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ
ਕਾਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਬਦਲਕੇ ਰੱਖਣਾ।

੨ ਹਿੰਦੂਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਬਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ. ਬਾਪੇ ਹੋਏ
ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਜੋ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ
ਪਟਕਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਠੀਕ ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਤੋਰ ਦਿੰਦਾ
ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਤਰਾ ਸੰਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਪਦੇਤਰ"

ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਤਾ ੨.

ਪੈਤਾਲ. ਪੈਤਾਲੀਆ ਸਾਲ. "ਸਤੁਹਸੈ ਪੈਤਾਲ ਮੈ ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸੁਧਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾ ਸੈ ਪੈਤਾਲੀਏ (੧੭੮੫) ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ.

ਪੈਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਤਾਲੀ.

ਪੈਤੀ. ਸੰ. ਪੰਥਕੁੰਸਰ. ਤੀਹ ਅਰ ਪੰਜ—੩੫। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਤੀ ਅੱਖਰ ਹਨ.

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ੜ

ਪੈਤੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਤੀ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜ.

ਪੈਤੀਸਅੱਖਰੀ. ਪੈਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੨ ਪੈਤੀਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਰਚਨਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਰਚੀ ਹੈ.^੧

ਓਅੰਕਾਰ ਸਰਬਪਰਕਾਸੀ,
ਆਤਮ ਸੁੱਧ ਅਕ੍ਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ,
ਈਸ ਜੀਵ ਮੇ ਰੋਦ ਨ ਜਾਨੇ,
ਸਾਧ ਚੋਰ ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨੇ,
ਹਸਤੀ ਚੀਟੀ ਕ੍ਰਿਣ ਲੋ ਆਏ,
ਏਕ ਅਖੰਡਿਤ ਵਸੈ ਅਨਾਏ। ×××

੩ ਉਹ ਬਾਵਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਦਿ ਅਬਦਾ ਅੰਤ ਪੈਤੀਸ ਅੱਖਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ—ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈਯੇ ਫੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਪੈਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਕੋਤਕ ਏਕ ਵਿਚਾਰ ਜਨ੍ਮਪਤਿ
ਸੁਰਤ ਏਕ ਧਰੀ ਗਿਰਿ ਬਾਂਚੀ, ×××
ਹੋਇਰਹੇ ਵਿਸਮੈ ਸਭ ਗੋਪ
ਸੁਨੀ ਹਰਿ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਜਬ ਸਾਖੀ ×××
ਔਰ ਗਈ ਸੁਧ ਬੁਲ ਸਭੇ
ਇਕ ਕਾਨ੍ਹਹਿ ਕੇ ਰਸ ਮੇ ਅਨੁਰਾਗੇ ×××
ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੀ ਸਭ ਕੇ ਹਸ ਕੇ

^੧ਤੰਗੁਸਾਸਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵਰ ਰੱਖਕੇ ਪੈਤੀਸਅੱਖਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਖਾਸ ਖਾਸ ਚਿੰਤਤੀ ਦਾ, ਖਾਸ ਖਾਸ ਵਿਛਾ ਵੱਲ ਮੁੱਠ ਥਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਚੀਤਿ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੈਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦਾ ਦੁਰਗਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਤਾਵੀਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

^੨ਇਹ ਰਚਨਾ ਆਪ ਹੀ ਦਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਨਹੀਂ.

ਮਿਲ ਧਾਮ ਚਲੇ ਜੋਉ ਹੈ ਹਰਤਾ ਅਯ ×××

ਫੂਸਤ ਸੈ ਲਰਕੈ ਜਿਨਹੂ

ਨਵਸਤ ਛਡਾਇ ਲਈ ਬਰਮੰਛਾ. ×××

ਗਣਨਪੁਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੰਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਪੈਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਕ੍ਰਿਪਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਿਪਾਰੰ। ਖਿਤਾਤ੍ਰਾ ਅਖੰਡੰ।

ਕਤਾਤ੍ਰਾ ਅਗੰਡੰ। ਘਤਾਤ੍ਰਾ ਘਰਾਨੰ।

ਬ੍ਰਿਆਤ੍ਰਾ ਬ੍ਰਿਹਾਲੰ। ×××

ਪੈਤੀਸ ਨ ਖੀਣਉ. ਦੇਖੋ, ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰਿ ਪੰਜ.

ਪੈਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਪੈਤੀ ੧.

ਪੈਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.

ਪੈਦਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਦਚਰ. ਪਾਦਾਤਿਕ. ਪਯਾਦਹ ਸਿਪਾਹੀ. Pedestrian। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ. "ਪਾਲਾਗਲ" ਬਬਦ ਦੂਤ (ਹਰਕਾਰਾ) ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਪੈਦਾ. ਡਾ ۞ ਵਿ—ਉਤਪੰਨ. ਜਨਮਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਸਿਲ. ਪ੍ਰਾਪਤ.

ਪੈਦਾਇਸ } ਡਾ ۞ ਪੈਦਾਯਸ, ਸੰਗਤਾ—ਉਤਪਤੀ. ਰਚਨਾ.

ਪੈਦਾਇਸਿ } "ਆਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ ਆਬ ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਪੈਦਾਮਾਨ. ۞۞۞ ਪਾਯੰਦਾਮਾਨ. ਇਹ ਗਤਹਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਆਲਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਠਾਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਾਸ ਵਡੇਮੀਰ ਪਿੰਡ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਦਾਵਰ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਸਾਣਕੇ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ ਅਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਾਪਿਆ. ਪੈਦਮਾਨ ਆਪਣੇ ਦਾਮਾਦ ਆਸਮਾਨਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆਇਆ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਰਣਖੇਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਖਤਰਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦੋ ਖੰਡ ਹੋਇਆ, ਤੁਹ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਛੀ ਸੌਰ ਪੰਕਾ ਹੈ।

੨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੇਬ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੜਕ ਨਾਲ ਮੋਇਆ. ਪੈਦਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਪੈਦਾਇਸ.

ਪੈਦਾਵਾਰ. ਡਾ ۞ ਸੰਗਤਾ—ਉਪਜ.

ਪੈਧਨ. ਸੰ. ਪਰਿਧਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ.

ਪੈਧਾ. ਵਿ—ਪਰਿਧਿਤ. ਪਹਿਰਿਆ. "ਤਿਨ ਕਾ ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਪੈਧਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਕੇ. ਪਹਿਰਕੇ.

ਪੈਧੈ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ. ਪਹਿਰਣ ਤੋਂ. "ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਪੈਨਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਹਿਰਨਾ. ਓਢਣਾ. "ਪੈਨਣਾ

ਪੈਨਣੁ } ਰਖ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) "ਪੈਨਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਪੈਨਾ. ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਭੋਜ. ਅਜਿਹਾ ਤਿੱਖਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ.

ਪੈਨਾਇਆ. ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਇਆ. ਪਹਿਰਾਇਆ। ੨ ਖਿਲਤ (ਸਲੋਪਾ) ਪਹਿਨਾਇਆ. “ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ, ਨਾਨਕ ਪੈਨਾਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਪੈਨੀ. ਵਿ—ਤਿੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਨਾ. “ਪਰਨਾਰੀ ਸੇ ਨੇਹ ਫੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰ ਜਾਨਹੁ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਪੈਨਾਵਣੀ. ਸੰਗਤ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਪੈਨਾਵਣੁ. ਕ੍ਰਿ—ਪਰਿਧਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਪਹਿਰਾਉਣਾ.

ਪੈਪੁਰਖਾ. ਪੂਰਵ ਪੁਰਸ਼. ਪਿਤ੍ਰਿਗਣ. ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ. “ਏ ਜਨ, ਪੈਪੁਰਖਾ ਰਿਤਵਾਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਮਾਂ ਸ਼ਿਕਨ. ਡਾ ੧੫੫ ਵਿ—ਅਹਦ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਭੰਗ ਕਰਤਾ. ਬੇਵਫ਼ਾ.

ਪੈਮਾਨ. ਡਾ ੧੫ ਸੰਗਤ—ਵਚਨ. ਕੋਲ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. ਇਕਰਾਰ.

ਪੈਮਾਨਾ. ਡਾ ੧੫ ਸੰਗਤ—ਮਾਪਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਢੰਡ. ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਜਾਵੇ.

ਪੈਮਾਯਸ਼. ਡਾ ੧੫੫ ਸੰਗਤ—ਮਿਣਤੀ. ਮਾਪ.

ਪੈਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਪਾਮਾਲ.

ਪੈਮੁਦਹ. ਡਾ ੧੫੫ ਵਿ—ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੈਮੁਦਨ.

ਪੈਮੁਦਨ. ਡਾ ੧੫੫ ਕ੍ਰਿ—ਪੈਮਾਯਸ਼ (ਮਿਣਤੀ) ਕਰਨੀ. ਮਿਣਨਾ.

ਪੈਯਤ. ਪਾਈਦਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹੀਨਿਕ.

ਪੈਯਾ. ਪਿਆ. ਪੜਾ. “ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪੈਯਾ ਪਰਵਾਣਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਪੜਨੇ (ਪੈਣ) ਵਾਲਾ.

ਪੈਰ. ਸੰਗਤ—ਪਦ. ਚਰਨ. “ਪੈਰ ਚੋਵਾਂ ਪਖਾ ਫੇਰਦਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੂਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੱਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਪਦਜ.

“ਉਲਟਾ ਖੋਲ ਪਿਰੰਮ ਦਾ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ੍ਰ ਅੱਗੇ ਕੁਛਾਇਆ। ੨ ਵਿ—ਪਰਲਾ. ਦੂਸਰਾ ਕਿਨਾਰਾ.

“ਪਾਯੋ ਨ ਜਾਇ ਜਿਹ ਪੈਰ ਪਾਰ.” (ਅਕਾਲ) ੪ ਵਿਸਤੀਰਣ.

“ਪੈਰ ਪਰਾਗ ਰਹੀ ਹੈ ਬੈਸਾਖ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਰਉਆ. ਵਿ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਵਨ ਕਰਤਾ. ਤਰਾਕੁ. ਨਦੀ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪੈਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪੌਤੀ. ਜੀਵੀ. “ਜੈਸੇ ਨਰ ਪੈਰ ਪੈਰਕਾਰੀ ਪੈ ਧਰਤ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪੈਰ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਨਾ.

ਪੈਰਣ } ਕ੍ਰਿ—ਪਯ (ਜਲ) ਤਰਣ. ਪ੍ਰਵਨ ਕਰਨਾ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਨਾ } ਤਰਨਾ. “ਪੈਰਨ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੁ.” (ਨਾਪੁ) “ਪੈਰੇ

ਸਮਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਬਹੁ ਮਹਾਰਥੀ ਬਲ ਧਾਮ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਯੁੱਧਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰੇ ਹਨ, ਭਾਵ—ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਵਡੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪੈਠਣਾ.

ਪੈਰਵੀ. ਡਾ ੧੫੫ ਸੰਗਤ—ਅਨੁਸਰਣ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਆਗਤਾਪਾਲਨ.

ਪੈਰਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਿਰਾਹਨੁ.

ਪੈਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੈਰੀਂ. ਚਰਣਾਂ ਦੁਆਰਾ. “ਪੈਰੀ ਚਲੈ, ਹਥੀ ਕਰਣਾ.”

(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ } ਕ੍ਰਿ. ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਡਿਗਣਾ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਸਿਰ ਪੈਰੀਂ ਪਵਣੁ } ਰੱਖਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ. “ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰ ਸਿਖਤਾ ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ } ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਜੀਉ” (ਸੁਹੀ

ਮ: ੫, ਗੁਣਵੰਤੀ) “ਪੈਰੀਂ ਪਵਣੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਕਲੀਕਾਲ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰੇਗੀ.” (ਭਾਗੁ) “ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਜਗ ਵਰਤਾਯਾ.” (ਭਾਗੁ) ਇਸ

ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਵ, ਅਭਿਮਾਨ ਤਤਾਗਕੇ ਨਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਣ ਤੋਂ ਹੈ. ਕਈ ਸਿੱਖ ਚਰਣ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ

ਤਰਕਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਮੇ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ. ਹਾਂ, ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਟੇ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪੁਜਾਉਣੇ ਚਾਹੇ ਅਰ

ਆਪ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਚਰਣ ਛੁਹਣੇ ਅਪਮਾਨ ਸਮਝੇ.

ਪੈਰੀਵਾਜਾ. ਸੰਗਤ—ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਧਾ ਵਾਜਾ, ਘੁੰਗਰੂ. ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੈ ਤਾਰ ਸਹਾਇਤਾ

ਚੁੰਦੀ ਹੈ. “ਪੈਰੀਵਾਜਾ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੈਰੇ. ਦੇਖੋ, ਪੈਰਟ.

ਪੈਰੇ. ਡਾ ੧੫੫ ਵਿ—ਪਿਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ.

ਪੈਰੇਕਾਰ. ਡਾ ੧੫੫ ਵਿ—ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਗਤਾਪਾਲਕ.

ਪੈਲ. ਵਿ—ਪਰਲਾ. ਦੂਸਰਾ. ਦੂਜੀ ਵੱਲ ਦਾ. “ਛੇਦਕੈ ਪੈਲ ਪਾਰੇ ਪਧਾਰੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਇਲ.

ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ. ਜਿਵੇਂ ਮੇਰ ਖੰਡ ਫੈਲਾਕੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਰਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ। ੨ ਭਾਵ—ਮਿੰਤਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨੀ.

ਪੈਲੀ. ਵਿ—ਪੱਲਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਖੇਤੀ। ੨ ਦਾਣੇ ਮਿਣਨ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਸੰ. ਪੱਲਿਕਾ.

ਪੈਵਸੁਨ. ਡਾ ੧੫੫ ਕ੍ਰਿ—ਮਿਲਾਉਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਜੋੜਨਾ. ਗੱਠਣਾ.

ਪੈਵਸੁਾ. ਡਾ ੧੫੫ ਵਿ—ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਮੇਸ਼ਾ. ਨਿਤਤ.

ਪੈਵੰਦ. ਡਾ ੧੫੫ ਸੰਗਤ—ਜੋੜ. ਗੱਠ। ੨ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਿਉਂਦ.

ਪੈਤ. ਸੰਗਤ—ਪਦਚਿੰਨ੍ਹ. ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਖੋਜ। ੨ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ

ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਜਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੈਤਾ. ਮੱਥਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਇਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ. ਕਈ

ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

੨ ਛੱਜਣ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ

ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਣਸੰਗਲੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਲਿਆਇਆ

ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਕੀਕਤ. ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ।

੩ ਚੰਡਾਲੀਆ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ।
ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਧਰਮਜੰਗਾਂ
ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।

੪ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਤਸਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਕਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੈਰ
ਅੜਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ।

੫ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੋਠਾ, "ਬੂਝੜੇ ਪੜਯੋ ਕੈਸੇ ਪੈਤਾ?" (ਨਾਪੁ)

੬ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਸੰ. ੪੬੯—ਪੁਰ. ੨੫੨
ਕਸਰਤੁਲਤਮਸ, Menorrhagia. ਸੁਭਾਵ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਵਿਰੁੱਧ
ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ, ਜਾਦਾ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨ, ਸ਼ਰਾਬ
ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਰਤਣ, ਗਰਭ ਦੇ ਭਿਰਨ, ਅਤੀ ਸੋਧ ਕਰਨ,
ਬਹੁਤ ਪੈਦਲ ਫਿਰਨ, ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ, ਅਤਿ ਸੋਧ ਕਰਨ ਆਦਿ
ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ
ਰਿਤੁਧਰਮ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ— ਸੰਚਰ ਨੂਣ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ,
ਮੁਲੰਠੀ, ਨੀਲੋਫਰ, ਸਮਾਨ ਪੀਸਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ
ਧੋਣ ਨਾਲ ਪੀਣਾ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਸੁੰਢ, ਦੇਵਦਾਰੂ, ਹਲਦੀ, ਲੋਧ, ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਕਾਝਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ। ਮੱਜੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਟਾਟ ਫੂਕਕੇ ਉਸ
ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਤੌਲ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਭੋਵ
ਤੋਲਾ ਨਿੱਤ ਭੱਕਣਾ।

ਪੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੋਇਆ. ਵਿ—ਪ੍ਰੋਤ. ਪਰੋਇਆ.

ਪੋਈ. ਪਰੋਈ. ਦੇਖੋ, ਪੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਸਤਸੰਗ
ਪੋਈ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੋਈਆ. ਡਾ ੨੬ ਪੋਯਹ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਲਕਾ ਲਾਰਾ. ਸੰ.
ਪ੍ਰਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਪਵੰਗਮ। ੨ ਹਰਕਾਰਾ. ਚਰ. ਦੂਤ.

ਪੋਈਐ. ਪਰੋਈਏ। ੨ ਗਮਨ ਕਰੀਏ. ਚੱਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਪੋਈਦਨ.
"ਚਰਨ ਪਰਦੰਖਨਕੈ ਪੋਈਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੋਈਦਨ. ਡਾ ੨੬੬ ਕਿ—ਦੌਤਨਾ. ਨੱਠਣਾ। ੨ ਢੁੰਡਣਾ. ਖੋਜਣਾ.

ਪੋਏ. ਪਰੋਏ. ਪਰੋਤੇ. "ਪੋਏ ਬਰਾ ਸੀਖ ਭਟਿਆਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੪੦੫)

ਪੋਸ. ਡਾ ੨੬ ਪੋਸ. ਸੰਗਤ—ਗਿਲਾਫ਼. ਉਛਾਤ. ਆਵਰਣ. "ਚਮਰਪੋਸ
ਕਾ ਮੰਦਰ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਚਮਰਪੋਸ ਦਾ ਮੰਦਰ ਦੇਹ ਹੈ।
੨ ਕਵਚ ਸੰਜੋ. ਜਿਰਹ। ੩ ਖੱਲ. ਤੁਚਾ. "ਸਿਰ ਪਛ ਸਗਲ ਪੋਸ
ਉਤਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖਲਤੀ
ਉਤਰਵਾਏ। ੪ ਵਿ—ਢਕਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ
ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਰਪੋਸ,
ਸਫੇਦਪੋਸ ਆਦਿ। ੫ ਸੰ. ਪੋਸ. ਪੋਸਣ. ਪਾਲਨ. "ਪਾਲ ਪੋਸ ਕਰ
ਤਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫) ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ। ੬ ਪਸੇ ਪੋਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਪੋਸ
ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਚਪਰਾਸੀ ਕੋਚਮੈਨ ਆਦਿ ਰਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕਾਂ
ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹਨ.

ਪੋਸਸ. ਡਾ ੨੬੬ ਪੋਸਿਸ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸਾਕ. "ਜੌਂ ਅਧਿਪਤਿ ਇਕ
ਪੋਸਸ ਤਜਕੈ." (ਨਾਪੁ)

ਪੋਸਣ. ਸੰ. ਪੋਸਣ. ਸੰਗਤ—ਪਾਲਨ. ਪਰਵਰਿਸ਼. (ਸੰ. ਪੁਸ਼.
ਧਾ—ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਵਿੱਧਿ. ਬਚਤੀ। ੩ ਪੁਸ਼ਿ। ੪ ਸਹਾਇਤਾ.
ਪੋਸਤ. ਡਾ ੨੬੬ ਪੋਸੁ. ਸੰਗਤ—ਫਿਲਕਾ। ੨ ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ ਦਾ
ਫਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਤ ਪੀਣਾ। ੩ ਤੁਚਾ. ਖੱਲ। ੪ ਅਫੀਮ ਦਾ ਬੂਟਾ.
ਪੋਸਤ ਪੀਣਾ. ਕਿ—ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ ਦੀ ਫਿੱਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ
ਭਿਉਂਕੇ ਅਤੇ ਮਲਕੇ ਪੀਣੀ. ਪੋਸਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੱਠੇ ਸੁਸਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ
ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੋਸਤਿਯਾ } ਪੋਸਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡੇ ਮਲਕੇ ਪੀਣ
ਪੋਸਤੀ } ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ. ਪੋਸਤੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ
ਆਲਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪੋਸਤੀ } ਡਾ ੨੬੬ ਸੰਗਤ—ਪੋਸੁ (ਖੱਲ) ਦੀ ਕੁਝਤੀ. ਚਮਤੇ ਦਾ
ਪੋਸਤੀਨ } ਕੋਟ. "ਕੁਹਨ ਪੋਸਤੀ ਤਨ ਧਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਪੋਸਨ } ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ.
ਪੋਸਨਾ }

ਪੋਸਾ. ਪੋਸਣ ਕੀਤਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀਤਾ. "ਸਤਗੁਰੁ ਕੋ ਅਚਾਯਕੈ ਪੋਸਾ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੋਸਾਕ. ਡਾ ੨੬੬ ਸੰਗਤ—ਪਹਿਰਣ ਦੇ ਵਸਤੂ. ਪਹਿਨਾਵਾ. ਲਿਬਾਸ.
ਪੋਸਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਪੋਸਸ.

ਪੋਸੀਦਨ. ਡਾ ੨੬੬ ਕਿ—ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਫੁਪਾਉਣਾ. ਢਕਣਾ.

ਪੋਸੀਦਾ. ਡਾ ੨੬੬ ਵਿ—ਰੂਪਤ. ਡਿਪਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪੋਸਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਲਣ (ਪਰਵਰਿਸ਼) ਯੋਗਤ.

ਪੋਹ. ਸੰਗਤ—ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਪੋਹਣਾ.

ਪੋਹਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਹਣ. ਸੰਗਤ—ਸਵਾਰੀ. ਯਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣ।

ਪੋਹਣਾ } ਕਿ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਹੋਣਾ. ਘੁਸਣਾ। ੨ ਅਸਰ ਹੋਣਾ. "ਪੋਹਣ
ਪੋਹਣਾ } ਨਾਹੀ ਪੱਚ ਬਣਵਾਰੇ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੫) "ਜੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ
ਸਕੈ ਕਾਲੁ." (ਜਪੁ) "ਦੈਤ ਦੇਉ ਨ ਪੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਢੁੱਖ
ਦੇਣਾ. "ਤਿਸ ਨੇ ਪੋਹੇ ਕਵਣੁ ਜਿਸ ਵਲਿ ਨਿਰੰਕਾਰ." (ਵਾਰ ਕ੍ਰਮ
੨ ਮ: ੫)

ਪੋਹਣੀ. ਸੰਗਤ—ਭੋਭੀ. ਫੁੱਲ ਦਾ ਉੱਪਰ ਦਾ ਪਤਦਾ. "ਪੋਹਣੀਓ
ਸਿਰ ਕੰਢਕੈ ਫੁੱਲ ਕੁਸੁੰਭ ਚਲੁੰਭ ਖਿਲਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਪੋਹੇ. ਪੂਰ. ਪਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਪੋਹੀਤਿ. ਵਯਪਦਾ. ਅਸਰ ਕਰਦਾ. "ਨਹਿ ਪੋਹੀਤਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੋਹਣਾ.

ਪੋਹੀਤਿ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਗਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕਈ ਅਮੀਰ ਕੋਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰਾ
ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮਨ ਪੋਸਤ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਦਾਰਾਸ਼ਕੋਹ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੇ
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਤਰਲੇ ਗੀਤੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਸਤ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਚੀ
ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਪੋਖ. ਸੰ. ਪੋਸ. ਪੁਸਤ ਨਵਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੁਰਣਮਾਸੀ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਪੋਹ ਮਹੀਨਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਸ ੫.

ਪੋਖਕ. ਵਿ—ਪੋਸਕ. ਪੋਸਣ (ਪਾਲਣ) ਵਾਲਾ.

ਪੋਖਣ } ਦੇਖੋ, ਪੋਸਣ. "ਤਰਣ ਪੋਖਣ ਸੰਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪੋਖਨ } (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਪੋਖਰ } ਸੰ. ਪੁਸ਼ਕਰ. ਸੰਗਤ—ਤਾਲ. ਟੋਡਾ. "ਉਖਰ ਪੋਖਰ ਸਤ ਪੋਖਰਾ } ਭਰੇ." (ਗੁਪਤ) "ਪੋਖਰ ਨੀਰੁ ਵਿਰੇਲੀਐ ਮਾਖਨੁ ਨਹੀ ਰੀਸੇ." (ਗਉ ਮ: ੫: ੧)

ਪੋਖਰਿ. ਤਾਲ ਅਥਵਾ ਡਪਤੀ ਵਿੱਚ. "ਪੋਖਰਿ ਖੋਖਰਿ ਚੂਢਤੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੋਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖਰ.

ਪੋਖਿ. ਪੋਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ. "ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੨ ਪੋਸਣ ਕਰਕੇ. ਪਾਲਕੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੋਮ ੧੧ ਅਤੇ ਪੋਖਿਓ.

ਪੋਖਿਓ } ਪੋਸਣ ਕੀਤਾ. ਪਾਲਿਆ. ਭਰਿਆ. ਪੂਰਿਆ. "ਕਰਿ ਪੋਖਿਆ } ਪਰਪੰਚ ਉਦਰ ਨਿਜ ਪੋਖਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਪੋਖੁ. ਪੋਹ ਵਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ. "ਪੋਖੁ ਸੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਪੋਖੈ. ਪੋਸਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪੁਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਸਰ ਭਰਿ ਸੋਖੇ ਭੀ ਭਰਿ ਪੋਖੇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪੋਗਾ. ਸੰਗਤ—ਪੋਆ. ਸਰੂਫਾ. ਨਵਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪੱਤਾ। ੨ ਤਰਕ. ਰੁੱਜਤ.

ਪੋਗੰਡ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜ ਤੋਂ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਵਿ—ਬਿਗਡੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਪੋਚ. ਸੰਗਤ—ਲੇਪ. ਨਗਾਉ. "ਨਾ ਕਛ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ, ਨਾ ਕਛ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੰਡ. ਦਿਖਾਵਾ. "ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛ ਪੋਚ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਡਾ ੬੬ ਵਿ—

ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਨੀਰ. "ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ ਸੋਚ ਦਿਨਰਾਤੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਮਾਨੁਖਾ ਅਵਤਾਰ ਦੁਰਲਭ ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੋਚਨ. ਸੰਗਤ—ਪੋਚਣ. ਪਾਣੀ ਫਿੜਕਣਾ। ੨ ਲੇਪਨ. ਲਿੱਪਣਾ.

ਪੋਚਨਹਾਰਾ } ਪੋਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ। ੨ ਭੱਠੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ ਖਰਤਨ ਪੋਚਨਹਾਰੀ } ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ. "ਸੁਖਮਨ ਪੋਚਨਹਾਰੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਠੰਢਾ ਪੋਚਾ ਇਸ ਲਈ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਭਾਫ ਸਤ ਨਾ ਜਾਵੇ. ਦਸਮਦਾਰ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਗਰਮੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁਖਮਨਾ.

ਪੋਚਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੋਚਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਚਨ.

ਪੋਚਾ. ਸੰਗਤ—ਲੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਪੋਚਨ। ੨ ਲੇਪ. ਲਗਾਉ. "ਨਾ ਉਸ ਲੇਪੁ, ਨ ਹਮ ਕਉ ਪੋਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਭਾਫ ਠੰਢੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਕ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਖਰਤਨ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੋਚਾ. "ਉਹੀ

ਭਾਠੀ ਉਹੀ ਪੋਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੋਚਾਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਖਸਰਦਾਰੀ ਕਰਨੀ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ ਕਰਨੀ. ਸੰਤਾਲ ਕਰਨੀ.

ਪੋਚਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪੋਚਕੇ. ਮਾਂਜ ਕੂਚਕੇ. "ਰਖਹਿ ਪੋਚਾਰਿ ਮਾਟੀ ਕਾ ਭਾਂਡਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਦੇਹ ਤੋਂ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਚਾਰਣੁ.

ਪੋਛਨ. ਸੰ. ਧੋਤਾਛਨ—ਪੁੱਛਨ. ਪੁੱਛਣਾ.

ਪੋਛਸ. ਡਾ ੧੬ ਉੱਜਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤੋਝਾ ਕਰਨਾ. ਖਿਆ ਮੰਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਪੋਟ } ਸੰ. ਪੋਟਲ. ਸੰਗਤ—ਗਠਤੀ. ਪੋਟਲਿਕਾ. ਪੰਡ. "ਜਉ ਪੋਟਲਾ } ਲਉ ਪੋਟ ਉਠਾਈ ਚਲਿਅਉ ਤਉ ਲਉ ਭਾਨ ਭਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬੋਨਿ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੋਟਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਟ. ਪਤਦਾ. ਥੀਲੀ. ਪੋਟ ਦੀ ਥੀਲੀ ਮੇਦਾ। ੨ ਅੰਗੁਲੀ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਢੁੱਲ.

ਪੋਟੀ. ਪੋਟ (ਪੰਡ) ਢੋਟਵਾਲਾ. ਪਾਂਡੀ. "ਬੰਧ ਪੋਟ ਪੋਟੀ ਨ ਉਠਾਇ." (ਗੁਪਤ)

ਪੋਠੋਹਾਰ } ਸੰਗਤ—ਦਰਿਆ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਪੋਠੋਵਾਰ } ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਧੰਨੀ ਘੋਬ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ." (ਗੁਪਤ)

ਪੋਠਾ. ਸੰ. ਪੁੱਠ. ਸੰਗਤ—ਮੋਟਾ ਕਮਾਦ. ਪੋਨਾ.

ਪੋਣਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਣਨ ਦਾ ਰੁਮਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿ ਛਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਤਲਾਉ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਛੋਦੇਦਾਰ ਸਨਾਨ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਵਿੱਚਦੀਂ ਭਰਕੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਨਾ.

ਪੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਕਪੜਾ. ਵਸਤੂ। ੪ ਨੌਕਾ. ਜਹਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪੋਤੁ। ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰੋਤ. ਵਿ—ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਿ। ੬ ਸੰਗਤ—ਪੋਟਾ. ਤਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਤੰਦ। ੭ ਪੋਧਾ। ੮ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੋਤਾ (ਪੋਤੁ) ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਬਰਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੁਤ ਪੋਤੇ ਨਾਤੀ ਪੋਤ ਹੇ." (ਗੁਪਤ) ਪੁਤੁ, ਪੋਤੇ, ਨੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੇ.

ਪੋਤਹ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਾ ੧.

ਪੋਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਪੰਛੀ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਪੋਤਕ ਕਪੋਤ ਸਾਰਕਾਨ ਤੇ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ." (ਗੁਪਤ)

ਪੋਤਤਟ. ਸੰ. ਜਹਾਜ਼ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Port.

ਪੋਤਦਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪੋਤਹਦਾਰੀ. ਮਜ਼ਾਨਬੀਪੁਟਾ. ਭਾਵ—ਮੁਨੀਸੀ. "ਤਿਸ ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਤਦਾਰੀ ਚਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਲਾਗੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਪੋਤਵਾਹ. ਸੰ. ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਨੌਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. Pilot.

ਪੋਤੜਾ. ਸੰ. ਪੁਲੋਤ. ਸੰਗਤ—ਕਪੜਾ. ਚੀਬੜਾ. ਵਸਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਪੋਤ-ਪਟ. ਪੋਤ (ਬਾਲਕ) ਦੇ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਪਟ (ਵਸਤੂ)

ਪੋਤਾ. ਸੰਗਤ—ਡਾ ੨ ਪੋਤਹ. ਮਜਾਨਾ. "ਦਇਆ ਕਾ ਪੋਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਖੋਟੇ ਪੋਤੇ ਨ ਪਵਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਪੋਤ. ਜਹਾਜ਼. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੋਤਾ ਕਰਮ ਪਸਾਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਪੋਤ੍ਰ. ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵੇਹਿਆ ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਜੇ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ
ਭੋਜਨ ਤਾਰਨ ਕੈ ਪਦ ਪੋਤਾ,
ਵਾਕ ਬਲੀ ਸਿਕਰੇ ਸਮ ਜੇ ਹੁਇ
ਦੇਸ ਨਸੈਂ ਸਮੁਦਾਯ ਕਪੋਤਾ,
ਸੇਵਕ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਦੇਵਨਦੇਵ
ਅਭੇਦ ਸਦਾ ਕੁਨ ਗਜਨਹਿ ਪੋਤਾ,
ਜੋ ਅਥ ਜਾਹਰ ਰੂਪ ਅਨੁਪ
ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੋਤਾ.

(ਗੁਪਤੁ)

ਪੋਤਾਲ } ਪਤਾਲੂ. ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼. (ਮ: ੧ ਬੰਨੇ)

ਪੋਤਾਲੇ } ਪਤਾਲੂ. ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼. (ਮ: ੧ ਬੰਨੇ)

ਪੋਤਿ. ਪੋਤੇ ਵਿੱਚ. ਵਸਤੂ ਦੇ ਪੋਤੇ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਅਤੇ ਪੋਤ

੬। ੨ ਖਜਾਨੇ ਵਿੱਚ.

ਪੋਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪੋਤੀ. ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ.

ਪੋਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਜਹਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਪੋਤ ੪. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪੋਤ੍ਰੁ ਹੈ

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁਤੀਏ." (ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤ੍ਰੋਹਿਥ.

ਪੋਤ੍ਰੋਹਿਥ. ਸੰ. ਸ਼ਰਨੁ ਬਰਿਤ—ਪੁਤ੍ਰਤ ਵਹਿਤ. ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ

ਜਹਾਜ਼. ਛੇਤੀ ਪਾਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲਯਾਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ

ਪੋਤ੍ਰੋਹਿਥਾ, ਖੇਵਟ ਸਬਦੁ ਗੁਰੁ ਪਾਰਿਲੀਘਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ:

੪) ਹਰਿਨਾਮ ਤੇਜ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਖੇਵਟ (ਕੇਵਰਤ) ਗੁਰੁਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜੋ

ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਥ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪੋਤੇਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪੋਤਹਦਾਰ. ਮਜਾਨਾ. "ਸਿਵਤ ਜਿਨਾ ਕਉ

ਬਖਸੀਐ ਸੇਈ ਪੋਤੇਦਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੨ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ

ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤਵਾਹ.

ਪੋਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਪੋਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੋਤ੍ਰੀ.

ਪੋਤ੍ਰੀ } ਦੇਖੋ, ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਪੋਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੋਤ੍ਰੀ.

ਪੋਥ. ਵਿ—ਪੋਤ. ਪਰੋਤਾ. ਵਿੰਨਿਆ। ੨ ਵਿਛਿਆ. ਫੈਲਿਆ. "ਲੇਖ

ਪੋਥ ਭਈ ਮਹਾਂ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਵਡੀ ਪੋਥੀ. ਦੇਖੋ, ਪੋਥਾ.

ਪੋਥਾ. ਵਡਾ ਪੁਸਤਕ. ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਪੋਥ ਅਤੇ ਪੋਥਾ

ਨਵਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪੋਥੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁਸਤਕ. ਕਿਤਾਬ. ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਾ.

"ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਬਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਬਾਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ "ਪੋਥੀ" ਛਬਦ

ਸਾਡੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਪੋਦੀਨਾ. ਡਾ ੨ ਪੋਦੀਨਹ. ਸੰ. ਪੁਤਨੀ ਅਤੇ ਮਰੀਚ. ਇੱਕ ਛੋਟਾ
ਘੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਚਟਣੀ ਬਣਦੀ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਅਰਕ
ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਪੋਦੀਨਾ ਸੁੱਖ
ਵਧਾਉਂਦਾ, ਹਿਚਕੀ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ ਕਢਦਾ ਹੈ.
ਮੂਰਛਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖਾਇਆ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਜੀਰਣ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ
ਵਮਨ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. *Menthus*
Arvensis.

ਪੋਨਾ. ਕਿ—ਪਰੋਣਾ। ੨ ਗੁੰਨਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪੋਣਾ

ਪੋਪਲ. ਵਿ—ਬੋਥਾ. ਖਾਲੀ। ੨ ਕੰਗਾਲ. ਨਿਰਧਨ। ੩ ਡਾ ੨੨

ਪੁਪਲ. ਸੰਗਤ—ਸੁਪਾਰੀ. ਅ—ਫੈਲਣ. ਸੰ. ਪੁਕਫਲ. ਦੇਖੋ, ਫੋਫਲ.

ਪੋਪਲੀ. ਸੰਗਤ—ਹਵਾਭਰੀ ਮਸ਼ਕ. ਸਨਾਈ. ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾਲ।

੨ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਪੋਮਚਾ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣਾ ਪਾਚਰਾ. ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕਪੜਾ.

ਚੀਬਤਾ। ੨ ਪੁੱਛਨਚੇਲ. ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਪਰਨਾ. ਭਾਤਨ.

ਪੋਯੋ. ਪਰੋਇਆ. ਵਿੰਨਿਆ. "ਚੰਦ੍ਰ ਦੁਖ ਪੋਯੋ." (ਗੁਪਤੁ)

ਪੋਰ. ਸੰਗਤ—ਊਂਕਲ ਦੀ ਗੱਠ। ੨ ਬਾਂਸ ਆਦਿ ਦੀ ਪੋਰੀ। ੩ ਬਾਂਸ

ਦਾ ਲੰਮਾ ਬੋਝਾ ਛੰਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਿਰਸਾਣ ਦਾਣੇ ਬੀਜਦਾ ਹੈ.

ਪੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਲੱਕੜ ਦਾ ਗੋਲ ਤੱਢਿਆ ਚੀਰਿਆ ਟੁਕੜਾ।

੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ.

ਪੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੋਰ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਸੰਗ ਅੰਗੁਸ੍ਠੁ ਅੰਗੁਰਿਨ ਪੋਰੀ."

(ਗੁਪਤੁ) ੨ ਨਲਕੀ. ਪੋਲਰਾ. "ਕੰਚਨ ਪੋਰੀ ਸ੍ਰਿੰਗਨ ਪਾਏ." (ਗੁਪਤੁ)

ਪੋਲ. ਸੰਗਤ—ਬੋਥ. ਪੁਲਾਤ। ੨ ਖੋਖਲਾਪਨ। ੩ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ

ਦੇਸ.

ਪੋਲਾ. ਵਿ—ਬੋਥਾ. ਖਾਲੀ.

ਪੋਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪੁਲਾਦ ਅਤੇ ਫੋਲਾਦ.

ਪੋਲਿਟੀਕਲ. ਅੰ. Political. ਵਿ—ਰਾਜਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਸ਼ ਦੇ

ਪ੍ਰਬੰਧ (ਸਿਆਸਤ) ਮੁਤਾਲਿਕ. ਰਿਆਸਤੀ.

ਪੋਲੋ. Polo. ਚੌਗਾਨ. ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖਿੱਚੇ ਖੁੰਡੀ ਦਾ ਖੇਡ. ਇਹ

ਖੇਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ

ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੌਗਾਨ (ਪੋਲੋ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖੇਲਾਰੀ ਬੁਤਬੁੱਟੀਨ

ਐਬਕ ਸੀ. ਇਹ ਪੋਲੋ ਖੇਡਦਾ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ

General Sherar ਨੇ ਇਹ ਖੇਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੬੯

ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ. ਇਸ ਖੇਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੈਚ

Aldershot ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਨ ੧੮੭੧ ਵਿੱਚ 10th Hissars

ਅਤੇ 9th Lancers ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਇਆ.

ਪੋਵਨ. ਸੰਗਤ—ਪਰੋਣ ਅਤੇ ਗੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੋੜਨਾ. ਕਿ—ਪੁਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਗੱਡਣਾ. ਚੁਰੇਣਾ. "ਪਾਥੇ ਵਿੱਚ ਸੁਈ

ਪੋਤ ਆਵੇ." (ਭਗਤਵਲੀ)

ਪੋ. ਦੇਖੋ, ਪਉ.

ਪੋਸ਼ਨੀ. ਪੁਸ਼ਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪੁਸ਼ਿ ਕਾਰਣੀ. "ਪਰਾ ਪੋਸ਼ਨੀ

ਪਾਰਬਤੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਪੋਖ. ਦੇਖੋ, ਪੋਖ.

ਪੋਗੰਡ. ਬਚਪਨ. ਪੰਜ ਤੋਂ ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਪੋਗੰਡ.

ਪੋਂਟਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ.

ਪੋਂਡਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਪੁੰਡਰੀਕ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਡਰੀਕ.

ਪੋਂਡੂ. ਵਿ—ਪੁੰਡੂ ਦੇਸ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁੰਡੂ ੩.

ਪੋਂਡੂਕ. ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ.

ਪੋਂਢਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪਉਢਨਾ.
ਪੋਂਢਨਾ }

ਪੋਂਣ. ਦੇਖੋ, ਪਉਂਣ.

ਪੋਂਣ ਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਪਵਣ ਵਾਉ.

ਪੋਂਤ } ਪੁਤ ਦਾ ਪੁਤ ਅਤੇ ਪੁਤ ਦੀ ਪੁਤੀ. ਪੋਤਾ. ਪੋਤੀ.
ਪੋਤੀ }

ਪੋਦ. ਸੰਗਤ—ਪਨੀਰੀ. ਛੋਟੇ ਪੌਧਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਪੋਧ.

ਪੋਦਾ. ਸੰਗਤ—ਪੋਧਾ. ਬੂਟਾ.

ਪੋਧ } ਸੰ. ਪੋਤ. ਦੇਖੋ, ਪੋਦ ਅਤੇ ਪੋਦਾ.
ਪੋਧਾ }

ਪੋਨ. ਦੇਖੋ, ਪਉਂਣ.

ਪੋਨਜ ਨੀਰਧਿ ਤਾਤ. ਸੰਗਤ—ਪੋਣ ਦਾ ਪੁਤ ਭੀਮ, ਨੀਰਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ) ਦਾ ਬੇਟਾ ਚੰਦ. ਭਾਵ—ਭੀਮਚੰਦ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭੀਮਚੰਦ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪੋਨਰ ਭਵ. ਸੰ. ਧੀਨਸੰਕ. ਪੁਨਰਭੂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਪਤੀ ਦੀ ਫੌਤੀ ਹੋਈ ਅਥਵਾ ਵਿਧਵਾ ਜੋ ਦੂਜੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੋਨਰ ਭਵ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੁਨਰਭੂ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਪੋਨਾਸਨ. ਪਵਨ-ਅਸਨ. ਪੋਣ ਦਾ ਆਹਾਰ। ੨ ਪੁਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣੇ ਰੋਕਕੇ ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪੋਬਾਰਾ. ਚੋਪੜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਲਣੇ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਜੇ ਦੋ ਭਾਲਣੇ ਛੀ ਛੀ ਦੇ

੦	੦	੦
੦	੦	੦

੦	੦	੦
੦	੦	੦

੦
---

੧) ਪਤਕਾ ਗਾ ਬਰਿਸਲਾਨਾ ਗਾ ਬਿਖਗਾ ਗਾ ਸੁਬਕੇਛਕਾ।
ਚਲਾਏਏਪੁਨਸ੍ਰੰਗਾ ਜ ਧੀਨਸੰਕ ਚਯਜੇ ॥
(ਮਲੁ ਅ: ੯, ਬ: ੧੭੫)

ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਵਾਲਾ ਪਵੇ, ਤਦ ਪੱਕੇ ਪੋਬਾਰਾ, ਜੇ ਇੱਕ ਭਾਲਣੇ ਦੇ ਛੀ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਵੇ, ਤਦ ਕੱਚੇ ਪੋਬਾਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪੋਬਾਰਾ ਪੈਣੇ ਬਾਜੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ. "ਚਲੇ ਤੇ ਜੀਤ ਜਗ ਬਾਜੀ, ਪਤੇ ਹੈਂ ਪੱਕੇ ਪੋਬਾਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਪੋਰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰ (ਨਕਰ) ਦਾ ਦੁਾਰ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ). ੨ ਵਿ—ਪੁਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨਾਕਰ. ਸਹਰੀ। ੩ ਸੰਗਤ—ਸੁੰਮ. ਦੇਖੋ, ਪੋਤ. "ਅਵਨੀ ਬਜਤ ਪਰਤ ਜਬ ਪੋਰ." (ਗੁਪੁਸ਼ੁ) ਮਰਾਠਾ ਗੋਤ.

ਪੋਰਕ. ਸੰ. ਸਹਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਬਾਗ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Park.

ਪੋਰਖ. ਸੰ. ਪੋਰੁਸ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰੁਸਤੁ. ਮਰਦਊ. ਮਰਦਾਨਗੀ।

੨ ਬਹਾਦੁਰੀ। ੩ ਬੁੱਦਮ।

ਪੋਰਾਣ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣ ਦਾ. ਪੁਰਾਣ ਸੰਬੰਧੀ.

ਪੋਰਾਣਿਕ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਪਾਠੀ। ੨ ਪੁਰਾਣ ਦਾ. ਪੁਰਾਣ ਨਾਲ ਹੈ

ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਪੋਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ. ਡਿਹੁਡੀ ਬਰਦਾਰ।

੨ ਦੇਖੋ, ਪੋਤੀ.

ਪੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਉਲਾ.

ਪੋਲਾਦ. ਭਾ. ੧੧. ਸੰਗਤ—ਫੋਲਾਦ. ਆਲਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜੌਹਰਦਾਰ

ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਤਮ ਤਲਵਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਪੋਤ. ਸੰਗਤ—ਖੋਤੋ ਦਾ ਪੈਰ. ਸੁੰਮ। ੨ ਚੋੜੀ ਪੋਤੀ. ਖੁਲ੍ਹਾ ਜੀਨਾ।

੩ ਦਰਸਨੀ ਡਿਹੁਵੀ ਅੱਗੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਚੋਕੀ, ਜੋ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪੋਤਾ. ਮਾ. ਪੋਤੀ. ਕੁਰਦਾਰੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਜੀਨਾ। ੨ ਤਲਾਉ ਦੀ ਪੋਤੀ।

੩ ਪਦਵੀ. ਕੁਤਬਾ. ਅਧਿਕਾਰ.

ਪੋਤੀ. ਸੰਗਤ—ਜੀਨਾ. ਸੀਵੀ। ੨ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਤਸੀਲ

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਪਉਤੀ ੩.

ਪੰਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਨਸਾਰੀ.

ਪੰਸੇਰੀ. ਪੰਜ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ। ੨ ਪੰਜ ਸੇਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਸਤੁ.

ਪੰਕ. ਵਿ—ਪਾਨਕ. ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ ਦਾ ਮਧੁ ਪੀਣ

ਵਾਲਾ ਝੋਰਾ. "ਪੰਕਜ ਭਾਬੇ ਪੰਕ ਮਹਾ ਮਦ ਗੁੰਢਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ:

੫) ਮਹਾ ਮਦ ਵਿੱਚ ਗੁੰਢਿਤ (ਮੱਤੇ) ਭੋਰੇ ਪੰਕਜ ਵਿੱਚ ਭਾਬੇ। ੩ ਰਸ.

ਧੂਨਿ. "ਤਿਨਕੀ ਪੰਕ ਪਾਈਐ ਵਡ ਭਾਗੀ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

"ਤਿਨ ਕੀ ਪੰਕ ਹੋਵੇ ਜੇ ਨਾਨਕ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਪੰਖ. ਖੰਡ.

ਦੇਖੋ, ਪੰਕ ੨। ੫ ਪੰਕਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਉਰਧ ਪੰਕ ਲੈ ਸੁਧਾ ਕਰੈ."

(ਗਉ ਕਥੀਰ ਵਾਰ ੭) ੬ ਸੰ. ਧਕ. ਚਿੱਕਤ. ਭਾਰਾ. ਕੀਚ।

੭ ਲੇਪ। ੮ ਪਾਪ. ਕੁਨਾਹ. ਐਬ.

ਪੰਕਜ. ਵਿ—ਪੰਕ (ਚਿੱਕਤ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ। ੨ ਪੰਕ (ਪਾਪ) ਤੋਂ

ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤ—ਪਾਪ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ. "ਕੁਮ

ਕੀ ਕੁਈ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਸ, ਪੰਜਕ ਅਤਿ ਤੀਖਣ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ." (ਗਉ

ਮ: ੫) ਕੁਮਰੂਪ ਖੁਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾਰੂਪ ਰਸ (ਜਲ) ਮੋਹਰੂਪ ਵਿਨਾਸ਼ਕ

ਵਾਸੀ ਤੋਂ ਅਤਿ ਦੁੱਖ ਹੈ। ੪ ਪੰਕ (ਚਿੱਕਤ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪੰਕਜ ਸ਼ਬਦ

ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਨਿਖਰਤੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ" (ਕਾਨ ਅ: ਮ:

੪) ਪ ਸੰ. ਕਮਲ ਜੋ ਪੰਕ (ਗਾਰੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਪੰਕਜ ਵਾਸੇ ਪੰਕ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਘੜਾ. ਕੁੰਭ। ੭ ਸਾਰਜ ਪੰਛੀ.

ਪੰਕਜਸੁਤ }
ਪੰਕਜਤਨਯ } ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ.
ਪੰਕਜਪੂਤ }

ਪੰਕਜਬਾਟਿਕਾ } ਸੰਗਤਾ—ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ। ੨ ਦਸਮਕੁੰਭ
ਪੰਕਜਵਾਟਿਕਾ } ਵਿੱਚ ਇਹ "ਮੇਦਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.
ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਭਗਣ, SI, SI, SI, SI.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੈਨ ਜੁਝੇ ਨਿਪ ਭਰੇ ਅਤਿ ਆਕੁਲ,
ਧਾਵਤ ਭਰੇ ਸਮੁਹੇ ਅਤਿ ਵਜਾਕੁਲ,
ਸੰਨਧ ਹੈ ਚਿਤ ਮੇ ਅਤਿ ਕੁੰਧਿਤ,
ਆਵਲ ਭਰੇ ਰਿਸ ਕੈ ਕਰ ਧੁੰਧਿਤ. (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਛੰਦਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਕਜਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ,
ਪੁਤਿ ਚਰਣ, ਭ, ਨ, ਜ, ਜ, ਲ, SI, III, ISI, ISI, I. ਇਸਨੂੰ
ਕੰਜਾਵਲਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਰਾਮ ਚਲਤ ਨਿਪ ਕੇ ਯੁਗ ਲੋਚਨ,
ਬਾਰਿ ਭਰਤ ਭਯ ਵਾਰਿੰਦ ਰੋਚਨ. x x x

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਪੰਕਜਾਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਕਜ-ਆਸਨ. ਕਮਲ ਪੁਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ
ਆਸਣ, ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਪੰਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕ੍ਰਿ.

ਪੰਕਨਿਧਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਕਤ ਦਾ ਖਜਾਨਾ. ਸਮੁੰਦਰ.

ਪੰਕਰੁਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਕ (ਚਿੱਕਤ) ਤੋਂ ਰੁਹ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ), ਪੰਕਜ.
ਕਮਲ। ੨ ਵਿ—ਗਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕ। ੨ ਖੰਡ. ਪੰਖ. ਪਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਖ. "ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ
ਪੰਕੁ ਨ ਭੀਜੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੰਕੋਰੁਹ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕਰੁਹ.

ਪੰਕ੍ਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਕਤਾਰ। ੨ ਸਤਰ। ੩ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼।
੪ ਦੇਖੋ, ਉਡਲਾ.

ਪੰਖ. ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡ. ਪਰ. "ਪੰਖ ਤੁਟੇ ਵਾਹੀ ਪਤੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)
੨ ਪੰਛੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਖ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਚਿਤੀ. ਬੁਲਬੁਲ.
"ਫਰੀਦਾ, ਪੰਖ ਪਰਾਹੁਣੀ, ਦੁਨੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਭਾਵ ਰੂਹ ਤੋਂ ਹੈ.

ਪੰਖਣੂ } ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ (ਪਸ਼ਿਨ) ਪੰਖਧਰ. "ਖੋਲਿ ਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੂ ਜੋ
ਪੰਖਣੂ } ਜੋ ਬੁਝਦੇ ਸਰ ਭਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪਕ-ਅਨੁ. ਜਿਸ
ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਪੁੰਸਕ. "ਨਾਰਿ ਨਾ ਪੁਰਖਨ ਪੰਖਣੂ." (ਮਾਰੂ ਅ:
ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਧਯੁ—ਪਕਣੂ. ਪਕਾਉਣ (ਰਿੰਨੁਣ) ਵਾਲਾ. ਪਾਚਕ.
ਪੰਖਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਖਤੀ. ਪਾਂਖੁਤੀ. ਫੁੱਲ ਦਾ ਦਲ. "ਖਿਰੜੇ ਸਰੋਜ

ਚਿੱਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ। ਇੱਛਾ ਪੰਖਰੀ ਜਿਹ ਬਿਗਸਾਤੀ." (ਨਾਪੁ)

ਪੰਖਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਭ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਪੰਖਾ ਵਜਜਨ.

ਪੰਖਿ } ਸੰਗਤਾ—ਪਸ਼ਿਨ. ਪੰਖਧਾਰੀ, ਪੰਛੀ. ਪਰੰਦ. ਪਰਾਂ
ਪੰਖੀ } (ਫੰਘਾਂ) ਨਾਲ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. "ਬਿਰਖ ਬਸੇਰੇ
ਪੰਖੀਅਲੇ } ਪੰਖਿ ਕੇ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) "ਕਬੀਰ ਮਨ ਪੰਖੀ
ਪੰਖੀਆ } ਭਇਓ." (ਸਲੋਕ) "ਜਿਉ ਆਕਾਸਿ ਪੰਖੀਅਲੇ."

(ਕੁਜ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਤਿਤਲੀ. butterfly. "ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ
ਨ ਸਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)। ੩ ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹਾਭ ਮਾਸ
ਨਾਤੀ ਕੋ ਪੰਜਰੁ ਪੰਖੀ ਬਸੈ ਬਿਰਾਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਪੰਖੀ ਪੰਚ. ਪੰਜ ਗਣਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਤਰਵਰਿ ਪੰਖੀ ਪੰਚ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਪੰਖੀਰਾਇ } ਵਿ—ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. "ਪੰਖੀਰਾਇ ਕਰੁਤ." (ਧਨਾ
ਪੰਖੀਰਾਜ } ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰੁਤ.

ਪੰਖੁਰੀ } ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਲ ਦੀ ਪੱਤੀ. ਦਲ. ਪਾਂਖੁਰੀ. "ਅਲਿ ਪੰਖੁਰੀ
ਪੰਖੁਤੀ } ਕਮਲ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੪)

ਪੰਖੇਰੂ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਖਧਰ. ਪੰਛੀ. ਪਰੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ.

ਪੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਕ. ਚਿੱਕਤ. ਦੇਖੋ, ਨਿਪੰਗ। ੨ ਸੰ. ਧਯੁ. ਭਮੋਕਤ.

ਪਰਵਾਨਾ. ਪਤੰਗ। ੩ ਸੰ. ਧਯੁ—ਪੰਗੁ. ਵਿ—ਪਿੰਗਲਾ. ਲੰਬਾ.
ਪਾਦਹੀਨ. "ਕੁਰਮੁਖ ਪੰਛੀ ਪੰਗ ਬਾਰਹਿ ਖੇਲਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਯੋਗੀਆਂ
ਦੇ ਬਚਾਂ ਮਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਲਈ ਰੂਹ ਦਾ ਸਿੱਖ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ.

"ਕੁਚ ਬੇਭਨ ਕਰ ਭਗਮਗਾਤ ਤ੍ਰਿਯ ਚਲ ਨ ਸਕਤ ਭੀ ਪੰਗ."
(ਸਲੋਹ) ੪ ਦੇਖੋ, ਪੰਗਾ.

ਪੰਗਤ }
ਪੰਗਤਿ } ਦੇਖੋ, ਪੰਧਿ.
ਪੰਗਤੀ }

ਪੰਗਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੱਕਤ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਖੁੰਘੀ. ਡਾ ੨ ਪੰਗ.

ਪੰਗਾ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੇਡਖਾਨੀ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਗਾ. "ਪਰਘਰ ਜਾਇ
ਨ ਲਈਐ ਪੰਗਾ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਗੀ. ਰਿੰਗ. ਕੀਰਤਿ. ਨੋਕਨਾਮੀ.

ਪੰਗੁ. ਵਿ—ਪਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਗ ੨. "ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ ਮਨੁ ਭਇਓ
ਪੰਗੁ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਵਰ ਦੋਸ.

ਪੰਘੁਰਾ }
ਪੰਘੁਤਾ } ਫੋਟਾ ਪਯੰਕ. ਫੋਟਾ ਮੰਜਾ.

ਪੰਘ } ਦੇਖੋ, ਪੰਕ. "ਸਭ ਨਾਥੇ ਕਿਲ ਵਿਖ ਪੰਘ." (ਸੁਰੀ ਮ: ੪)

ਪੰਝੁ } ਚਿੱਕਤਰੂਪ ਪਾਪ ਲੱਭੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਗੁ.

ਪੰਚ '। ਸੰ. ਧਯੁ. ਧਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ (ਪਸਾਰਨਾ).

੨ ਧਯੁਬਨ. ਵਿ—ਪਾਂਚ. ਚਾਰ ਉੱਪਰ ਇੱਕ—ਪ। ੩ ਸੰਗਤਾ—

ਪੰਜ ਅਥਵਾ ਜਾਦਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਚੌਧਰੀ. ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜੋ

ਫੁਰਕਾਭੀ ਵਿੱਚ ਪੰਚ ਅਤੇ ਪੰਜ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ
ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਸ ਲਈ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਕਿ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਜੁੜੇ ਜੁੜੇ ਹਨ.

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਪੰਜ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਲਿ ਪੰਚਹੁ ਨਹੀ ਸਹਸਾ ਚੁਕਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਸਾਧੁਜਨ. ਗੁਰਮੁਖ. "ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ." (ਜਪੁ) ੬ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪੜਾਵੇ. ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਗੁਰਸਿੱਖ.

"ਗੁਰਘਰ ਕੀ ਮਰਧਾਦਾ ਪੰਚਹੂੰ,
ਪੰਚਹੂੰ ਪਾਹੁਲ ਪੂਰਬ ਪੀਨ।
ਹੁਇ ਤਨਖਾਹੀ ਬਖਸ਼ਹਿ ਪੰਚਹੂੰ,
ਪਾਹੁਲ ਦੇਂ ਮਿਲ ਪੰਚ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਲਖਹੁ ਪੰਚ ਕੀ ਬਡ ਬਡਿਆਈ,
ਪੰਚ ਕਰਿਹ ਸੇ ਨਿਫਲ ਨ ਚੀਨ."

(ਫ਼ਾਹੁ)

੭ ਪੰਜ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਚ ਵਿਕਾਰ. "ਤਉ ਪੰਚ ਪ੍ਰਭਟ ਸੰਤਾਪੀ." (ਸੁੀ ਬੇਣੀ) "ਪੰਚ ਮਨਾਏ, ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ, ਪੰਚ ਵਸਾਏ, ਪੰਚ ਗਵਾਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਤ੍ਯ, ਸੰਤੋਖ, ਦਯਾ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਯ ਮਨਾਏ; ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਰੁਸਾਏ; ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਛਿਮਾ ਆਇ ਵਸਾਏ; ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਗਵਾਏ। ੮ ਪਨਚ (ਧਨੁਖ) ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰਜੰਚਾ (ਚਿੱਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਪੰਚ.

ਪੰਚ ਅਕਰ } ੧੬ ਸਤਿਨਾਮੁ. "ਪੰਚ ਅਖਰ ਉਪਕਾਰ ਨਾਮ ਪੰਚ ਅਖਰ } ਸਮਾਲਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਜਾਰੈ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਛੰਨੋ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਤਨ ਲਈ, ਜਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੰਤੋਖ ਵਿਰਾਗ ਅਤੇ ਨਿਮੁਤਾ ਰੂਪ ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮਚਾਏ.

ਪੰਚ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾੰਗ.

ਪੰਚ ਅੰਨ. ਚਾਉਲ, ਮੂੰਗੀ, ਤਿਲ, ਜੌਂ, ਮਾਂਹ.

ਪੰਚ ਸਪੀ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਈਆਂ ਪੰਜ ਕਸ਼ਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

"ਪੰਚ ਸਪੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਸਖੇ. ਪੰਚ ਪੜਾਵੇ. ਗੁਰਮਤ ਧਾਰੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖ. "ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰਭਾਈ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਸਨਾਨ. ਦੋ ਹੱਥ, ਦੋ ਪੈਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਧੋਣਾ. ਖਾ—ਪੰਜਸਨਾਨਾ। ੨ ਪਾਰਾਸਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅ: ੧੨ ਬ: ੮-੧੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਸਨਾਨ ਹਨ—

ੳ. ਆਗਨੇਯ (ਭਸਮ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਧੁੱਪੀ),

ਅ. ਵਾਯੂਣ (ਜਲ ਨਾਲ ਸਫਾਈ),

ੲ. ਬ੍ਰਹਮ (ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ),

ੳ. ਪੰਚ ਜਲ

ੴ. ਪੰਚਸਨ ੬ ਦਾ ਛੁਟਨੇਟ.

ੴ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਚੌਂ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ੴ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਹੈ.

ਸ. ਵਾਯਵਤ (ਪੋਣ ਨਾਲ ਧੁੱਪੀ)

ਹ. ਦਿਵਤ (ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ)

ਪੰਚ ਸਬਦ. ਬੋਸੁ ਸਬਦ, ਉੱਤਮ ਸਬਦ. "ਪੰਚ ਸਬਦ ਤਹ ਪੂਰਨ ਨਾਦ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)^੧ ੨ ਪੰਜ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਪੰਜ ਵਾਜੇ ਇਹ ਹਨ—

ੳ. ਤਤ (ਜਗ) ਤਾਰ ਅਤੇ ਤੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ. ਸਿਤਾਰ ਰਬਾਬ ਆਦਿ.

ਅ. ਫਿਤ (ਕੂਰ) ਚੰਮ ਨਾਲ ਮਝੇ ਹੋਏ ਵਾਜੇ. ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਢੋਲਕ ਆਦਿ.

ੲ. ਘਨ. ਧਾਤੂ ਦੇ ਘੰਟਾ ਛੈਣੇ ਆਦਿ.

ਸ. ਨਾਦ. ਘੜਾ ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਲਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੱਥ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ.

ਹ. ਸੁਖਿਰ (ਚੁਕਿਰ). ਫੂਕ ਨਾਲ ਢਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਨਫੀਰੀ. ਮੁਰਲੀ ਆਦਿ. "ਤਜ ਬਿਤ ਘਨ ਸੁਖਰਸ ਸਭ ਭਾਜੈ। ਸੁਨ ਮਨ ਰਾਗ ਗੁਨਿਕਨ ਨਾਜੈ." (ਅਜਰਾਜ)

ੳ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਦਸਮ ਵਾਰ ਦੇ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ—

ਸੰਖ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਕਿੰਕਰੀ, ਮੁਰਲੀ ਅਤੇ ਵੀਣਾ ਦੀ ਧੁਨਿ।

ੴ ਹਨਯੋਗਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਅਨੁਸਾਰ—ਕੁਮਰਗੁੱਜਾਰ, ਹਵਾ ਭਰੀ ਨਲਈ ਦੀ ਧੁਨਿ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ, ਘੰਟਾਧੁਨਿ, ਸਮੁਦ੍ਰਗਰਜਨ ਅਤੇ ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ।

੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ—ਵੇਦਧੁਨਿ, ਬੰਦੀਜਨਧੁਨਿ, ਜਗਧੁਨਿ, ਸੰਖਧੁਨਿ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਧੁਨਿ।

੬ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੱਜਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ—ਸਿੰਗ, ਭਫ, ਸ਼ੰਖ, ਢੋਰੀ ਅਤੇ ਜਯਘੰਟਾ.

ਪੰਚਸਬਦੀ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਾ ਅਖੰਡ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵਜਦੇ ਹਨ।

੭ ਸੰਗਤ—ਅਭਯਾਸੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਖ. "ਵੀਵਾਹ ਹੋਆ ਸੋਭ ਸੇਤੀ ਪੰਚਸਬਦੀ ਆਇਆ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਸਰ. ਪੰਜ ਸਰੋਵਰ. ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੰਜ ਰਾਜ—ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸੰਤੋਖਸਰ, ਰਾਮਸਰ, ਕੋਲਸਰ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

੮ ਸੰ. ਪੰਚ ਸਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਧਕ.

ਪੰਚ ਸਾਖ. ਪੰਜ ਸਾਖਾ (ਉੱਗਲੀਆਂ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੱਥ.

ਪੰਚਸਾਧਕ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਧਕ (ਤੀਰ)—ਦੁਵਣ, ਸੋਸਣ, ਤਾਪਨ, ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਉਨਮਾਦਨ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਤੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਾਮ. ਮਨਮਥ. ਅਨੰਗ. ਪੰਚਸਰ.

ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰ. ਪੰਜ ਸਿੱਕਹਦਾਰ. ਪੰਜ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ. "ਏਕੁ ਕੋਟੁ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ਕੋਟ ਤੋਂ ਤਾਵ ਸਰੀਰ ਹੈ.

ਪੰਚ ਸਿਖ. ਕਪਿਲ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਾਖਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ.

^੧ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਵ ਅਖੰਡ ਦਿਵਤ ਆਤਮਿਕ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਹੈ.

ਪੰਚ ਸਿੰਘ. ਕਾਮਾਦਿ ਹਿੰਸਕ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਰਾਖੇ ਪੁਭ ਮਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਬਹਾਦੁਰ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੇ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚਸੈਲ. ਸੰ. ਧਕੁਬੀਲ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੫੫. "ਜੋ ਜੀਵਨਮਰਨਾ ਜਨੈ: ਸੋ ਪੰਚਸੈਲ ਸੁਖ ਮਾਨੈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨਮਰਨਾ, ਪੰਚਸੈਲ ਸੁਖ ਹੈ.

ਪੰਚਸੰਗੀਤਾ. ਪੰਜ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਗਣਾਂਤਾ. ਪੰਜ ਰਾਗੀ, ਭਾਵ—ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸਯ. "ਦਸ ਪਾਤਉ ਪੰਚ ਸੰਗੀਤਾ ਏਕੈ ਭੀਤਰਿ ਸਾਥੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਪੰਚਸੰਗੁ. ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ. ੨ ਪੰਜ ਸਾਥ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀ. "ਪੰਚ ਸੰਗੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਛੁਟੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਹਿੰਸਾ. ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਰੋਜ਼ ਪੰਜ ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸੀਵ ਮਰਦੇ ਹਨ—ਉੱਖਲੀ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਭੁੱਟਣਾ, ਚੂਨਾ ਤਪਾਉਣਾ, ਚੱਕੀ ਪੀਹਣੀ, ਠਾਡੂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਜਲ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰਨਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਪੰਜ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅ: ੨ ਸ: ੧੩, ੧੪, ੧੫. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਯਗ੍ਯ.

ਪੰਚਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਪੰਜ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ੨ ਪੰਜ ਨਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ—ਧਨਿਸ਼ਾ, ਸਤਭਿਖਾ, ਪੂਰਵਾਭਾਦ੍ਰਪਦ, ਉੱਤਰਾਭਾਦ੍ਰਪਦ ਅਤੇ ਰੇਵਰੀ, ਇਹ ਪੰਜ ਨਫ਼ਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਰਨਾ ਫਲਿਤ ਜਯੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ.

ਪੰਚ ਕਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ.

ਪੰਚਕਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਕਕਾਰੀ.

ਪੰਚਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਕ ੨.

ਪੰਚਕਲਿਆਣ] ਪੰਜ ਕਲਯਾਣ (ਮੰਗਲ) ਕਾਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ. ੨ ਪੰਜ ਪੰਚਕਲਿਆਣ] ਬੁਭ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ. ਕੈਲਾ, ਤੇਲੀਆ ਕੁਮੈਤ ਅਤੇ ਮੁਸਕੀ ਘੋੜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸੁੰਮ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੰਚ ਕਲਿਆਣ ਹੈ.

ਪੰਚ ਕਲੇਸ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਸ ੫.

ਪੰਚਕਲਯਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਕਲਿਆਣ.

ਪੰਚ ਕਵਰ] ਪੰਚ ਕਵਲ (ਗੁਸ). ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੀਆਂ ਪੰਚ ਕਵਲ] ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਬੁਰਕੀਆਂ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ—ਕੁੱਤੇ, ਪਤਿਤ, ਕੋੜੀ, ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਦਾ ਹੈ.

ਪੰਚਕਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਪੰਚ ਕੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੨.

ਪੰਚ ਕੋਸ਼. ਪੰਜ ਪੜਦੇ. ਉਪਨਿਸਦ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਪੰਜ ਆਵਰਣ—

ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਸੂਲ ਸਰੀਰ.

ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਕਰਮਾਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ.

ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਮਨ.

ਵਿਗਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪੰਜ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ,

ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼, ਅਹੰਕਾਰਾਤਮਕ ਅਵਿਦਯਾ.

ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨਵਾ. ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਿਕਾਰ. ਪੰਜ ਬਾਸਤਕਾਰ. ਪੰਜ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨਵਾ ਭਾਗਿਗਏ, ਲੈ ਬਾਂਪਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚ ਖਤੰਕ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਰ ੨ ਅਤੇ ਪੰਚ ਸਾਯਕ.

ਪੰਚ ਖਤੰਕ ਅਰਾਤੀ. ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ. ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਖੰਡ ੪.

ਪੰਚਖੰਡ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ੨ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮੰਡਲ. ੩ ਪੰਚਾਯਤ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ.

੪ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਤਸੀਲ ਸੂਰੀ ਵਿੱਚ ਭਸੇਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ. ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੁਨਾਮ ਸੰਗਰੂਰ ਵੱਲੋਂ ਹਟਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ "ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ" ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮਾਜ ਹੈ.

ਭਸੇਤ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੯੫੦ ਵਿੱਚ ਥੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭਸੇਤ ਕਾਇਮ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਸਕੱਤਰ) ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥਾਪੇ ਗਏ. ਸੰਮਤ ੧੯੬੨ ਵਿੱਚ "ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ" ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ.

ਪੰਚ ਗਵਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੨.

ਪੰਚ ਗਵਰ. ਗਊ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ. ੨ ਗਊ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਪੰਜ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਏ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਸੁਤਕ ਪਾਤਕ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਪਤਿਤਾਂ ਦੀ ਸੁੱਧੀ, ਕੂਏ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਇਸੇ ਦੁਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਹ ਹੈ—ਕਾਲੀ ਗਊ ਦਾ ਮੂਤ੍ਰ ਇੱਕ ਹਿੰਸਾ, ਚਿੱਟੀ ਗਊ ਦਾ ਗੋਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਕਪਿਲਾਂ ਗਾਂ ਦਾ ਘੀ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ, ਤਾਬੇਰੰਗੀ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਅੱਠ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਗਊ ਦਾ ਦਹੀਂ ਭੀ ਅੱਠ ਹਿੱਸੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਅਤੇ ਰਿਤਕ ਕੇ ਪੰਚਗਵਰ ਬਣਦਾ ਹੈ

ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਰਚ ੧੯੩੩ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੪ ਮਾਰਚ ੧੯੮੦ (ਮੁਤਾਬਕ ੨੯ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੩੩) ਨੂੰ ਹੋਯਾ.

ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਮੂੜ ਵਿੱਚ, ਅਗਨਿ ਗੋਬਰ ਵਿੱਚ, ਪਵਨ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਘੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੧, ਸ: ੨ ਤੋਂ ੪੦.

ਪੰਚ ਗੁਣ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਗੁਣ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਪਵਨ ਦਾ ਸਪਰਸ਼, ਅਗਨਿ ਦਾ ਰੂਪ, ਜਲ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਗੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ.

ਪੰਚ ਚਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਨਰਾਚ ੨.

ਪੰਚ ਚੇਲੇ. ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਨਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਜੋ ਚੇਲੇ ਵਾਂਗ ਆਗ਼ਾਫ਼ਾਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ. "ਪੰਚ ਚੇਲੇ ਵਸਿ ਥੀਜਹਿ, ਰਾਵਲ।" (ਗਉ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਚੌਰ. ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਸੋ ਸੁਤ ਕੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. "ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੌਰ ਵਸਹਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ।" (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਤਾਮਸੀ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈਆਇਆ." (ਪੁਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਪੰਚਜਨ. ਸਾਧੁਜਨ. ਕ੍ਰਮਮੁਖ. "ਪੰਚਜਨਾ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਕਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਾਦਿ. ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ. "ਪੰਚਜਨਾ ਗੁਰਿ ਵਸਿਗਤਿ ਆਣੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਧ੍ਰੁਵਯਯ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖ। ੪ ਮਨੁੱਖ. "ਪੰਚਜਨਾ ਸਿਉ ਬਾਤ ਬਤਉਆ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ—ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵਤਾ, ਦੈਤ, ਨਾਗ ਅਤੇ ਪਿਤਰ। ੬ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲ. ੭ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਂਚਜਨਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਕ. "ਜਨਪੰਚ ਸੁਨਾਮਯ ਸੰਖ ਸੁਭੰ." (ਸਮੁਦਮਥਨ)

ਪੰਚਜਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਚਾਇਤ. ਪੰਚਸਭਾ. ਪੈਂਚਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਪੰਚਜਨੀਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੰਡ. ਮਸਖਰਾ। ੨ ਨਟ.

ਪੰਚਜਨਕ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਕ.

ਪੰਚ ਜਲ. ਖੂਹ, ਨਦੀ, ਤਾਲ, ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਤਿਲਕ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਨਈਂ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਪੰਚ ਜੋਗੀ. ਪੰਜ ਸ਼ਾਕਤ. ਭੈਰਵੀਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜ ਵਾਅਮਚਰੀ.

"ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਪੰਚ ਜੋਗੀਆ ਬੈਠੇ, ਬੀਚਿ ਨਕਟਦੇ ਰਾਨੀ." (ਆਸਾ ਬੀਰ)

ਪੰਚਜੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਜਨਕ.

ਪੰਚ ਤਸਕਰ. ਪੰਜ ਚੌਰ. ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ." (ਪੁਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ.

ਪੰਚ ਤਤ੍ਵ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਪਵਨ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼. "ਪੰਚ
ਪੰਚ ਤੱਤ } ਤਤ ਕਾ ਰਚਨ ਰਚਾਨਾ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਤਤ੍ਵ } ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਤ੍ਵ (ਸਾਰ) ਰੂਪ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ—

ਦੇਖੋ, ਨਿਰੁਕ ੩-੮. ਸ਼੍ਰੀਮੀ ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁ-ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ "ਪੰਚ ਪਦਾਰਥ" ਦਾ ਇਹੀ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰ ਵਰਣ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲ, ਪੰਜੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ.

"ਸਭ ਸਾਚ ਰਥਾ ਸਤ੍ਯਾ ਸੁਧਾ ਸੈਥੁਨ ਸੇਥਬ।

ਧ੍ਰੁਵ ਰਤ੍ਨ ਸਿਫ਼ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਵਿ ! ਨਿਰੀਯ ਹੇਰੇ॥"

(ਕੁਲਾਚਟਵਤੰਤ੍ਰ)

ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਮਕਾਰ.

ਪੰਚ ਤਨਮਾਤ੍ਰ. ਸਾਂਖਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬੂਲ ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ ਸੂਖਮਰੂਪ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਅਤੇ ਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਤਨਮਾਤ੍ਰ.

ਪੰਚਤਪ. ਪੰਚਾਤਪ. ਚਾਰ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸੂਰਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਰੂਪ ਕਰਮ, ਦੇਖੋ, ਹਾਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੫, ਸ: ੨.

ਪੰਚਤਰੁ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਪੰਚ ਤੀਨਿ ਨਵ ਚਾਰਿ. (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਨੌਂ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੨ ਪੰਜ ਤਤ੍ਵ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਨਵ ਖੰਡ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ.

ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ. ਵਿਸ਼ਨੁਸਰਮਾ ਨਾਮਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਾ ਈਸਵੀ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਮਨੋਹਰ ਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ ਹਨ—ਮਿਤ੍ਰਭੇਦ, ਮਿਤ੍ਰਸੰਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਕਾਕੋਲੁਕੀਯ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਊਂ ਅਤੇ ਉੱਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ) ਲਬਧਪ੍ਰਣਾਲ ਅਤੇ ਅਪਰੀਕਿਤਕਾਰਕ.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੇ ਪਹਲਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ. ਸਨ ੭੫੦ ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤਾ. ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਨ ੧੧੦੦ ਵਿੱਚ ਇਬਰਾਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਨ ੧੨੫੧ ਵਿੱਚ ਸਪੇਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੪੮੦ ਵਿੱਚ ਲੈਟਿਨ ਅਰ ਸਨ ੧੫੭੦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬੁਲਫਜਲ. ਸੰਮਤ ੧੭੪੧ ਵਿੱਚ ਤਨਸੁਖ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਨਸੁਖ ੨.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਵਿ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਵਿਜਤਾਜਾ ਮਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੬੮ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁਧਿਬਾਰਧਿ (ਬੁੱਧਿਵਾਰਧਿ) ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੂਕਾਲਯ ਦੀ ਇਸ ਕੁੰਭ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕਾਪੀ ਅਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਆਰਿਸ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧਿਬਾਰਧਿ.

ਪੰਚਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿੰਡਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ—ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਦੇਹਪਾਤ.

ਪੰਚਦਕਾਰ. ਪੰਜ ਦੱਦੇ. "ਦੇਸ਼ ਦੁਰਗ ਦਲ ਦਰਬਰੁ ਦਾਨ। ਪੰਚਦਕਾਰੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ." (ਗੁਪਤ)

ਪੰਚਦਕਾਰੀ. ਪੰਜ ਦੌਦਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਦਕਾਰ.

ਪੰਚ ਦਾਸ. ਪੰਜ ਮਾਹੀਭੀਰ. ਪਾਂਚ ਫੌਧਕ। ੨ ਪੰਜ ਦਸਤੁ (ਭਾਯੂ).

ਪੰਜ ਰਾਖਸ. "ਪੰਚ ਦਾਸ ਤੀਨਿ ਦੇਖੀ ਏਕ ਮਨ ਅਨਾਥ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਦਾਸ ੯.

ਪੰਚ ਦੂਤ. ਪੰਜ ਜਾਸੂਸ. ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ.

"ਪੰਚ ਦੂਤ ਤੁਧੁ ਵਸਿ ਕੀਤੇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਥਦਿ

ਪਚਾਵਣਿਆ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਪੰਚ ਦੇਵ } "ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪੂਜਯ ਦੇਵਤਾ— ਸੂਰਜ,
ਪੰਚ ਦੇਵਤਾ } ਭਟੇਸ਼, ਦੁਰਗਾ, ਕੁੰਦੁ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਪੰਚ ਦੇਖ, ਪੰਜ ਦੇਸ. ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ. "ਇੰਦ੍ਰੀਜਿਤ ਪੰਚ
ਦੇਖ ਤੇ ਰਹਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਪੰਚ ਦੇਖ ਅਰ ਅਹੰ ਰੋਗ ਇਹ ਤਨ
ਤੇ ਸਗਲ ਦੂਰਿ ਕੀਨ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਧਾਤੂ } ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੂ ੫ ਅਤੇ ਧਾਤੂ. "ਕੁਰ ਕੈ
ਪੰਚ ਧਾਤੂ } ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਪੰਚ ਧਾਤੂ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

੨ ਪੰਜ ਤੰਤ. "ਜਬ ਦੂਕੈ ਪੰਚ ਧਾਤੂ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)
ਪੰਚਨਖ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜ ਨੌਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਵਾਲਮੀਕ ਦੇ ਚੌਥੇ
ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਤਾਰਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਨਖ ਜੀਵਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਹਨ—ਕੈਂਡਾ, ਸੋਹ, ਭੋਹ, ਸਤਾ ਅਤੇ ਕੱਢੂ.
ਮਨੁ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੫,
ਸ਼: ੧੮.

ਪੰਚਨਦ, ਪੰਜ ਦਰਿਆ—ਸਤਲੁਧ, ਵਿਪਾਸ਼, ਐਰਾਵਤੀ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ
ਅਤੇ ਵਿਤਸਤਾ (ਜੇਹਲਮ). ੨ ਪੰਜ ਨਦਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼. ਪੰਜਾਬ।
੩ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੋਂ ੪੪ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ
ਸਤਲੁਧ, ਵਿਪਾਸ਼, ਚਾਵੀ (ਐਰਾਵਤੀ) ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਅਤੇ
ਜੇਹਲਮ (ਵਿਤਸਤਾ) ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ, ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਚ ਪਹਰੂਆ ਦਰ ਮਹਿ
ਰਹਿਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਨਹਿ ਪਤਿਆਰਾ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਵਰਣ } ਸੌ ਸਾਖੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ
ਪੰਚ ਪਚੀਸਾ ਜਾਪ } ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ
ਜਪ-ਵਿਧੀ ਲਿਖੀ ਹੈ—"ਵਰਣ ਪੰਚ ਪਚੀਸ ਕੈ ਅਥਵਾ ਛੱਤੀ ਹੋਇ.
ਜਪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮ ਵਰਣ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰੈ ਨਰ ਜੋਇ."

੧ੳ ਸਤਿਨਾਮੁ ਇਹ ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ. ੧ੳ ਇੱਕ ਅੱਖਰ
ਹੈ. ੧ੳ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਤੱਕ ਪਚੀਸ (ਪੰਝੀ) ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ.

੧ ਅਤੇ ੳ ਨੂੰ ਦੋ ਅੱਖਰ ਮੰਨਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੱਕ ਛੱਤੀ ਅੱਖਰਾਂ
ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ. ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਰ, ਪਚੀਸ ਵਰਣ ਦਾ ਪਚੀਸ
ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਛੱਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜਪੇ.

ਪੰਚਪਦਾ, ਪੰਚਪਦ. ਪੰਜ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ
ਵਿੱਚ, "ਪੁਥਮੇ ਗਰਭ ਮਾਤਾ ਕੈ ਵਾਸਾ." ਸ਼ਬਦ.

ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ. ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਆਟਾ.

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ } ਦੇਖੋ, ਪੰਚ. ੨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਪੰਜ
ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ } ਸੁਭ ਗੁਣ—"ਸਤ੍ਰ ਅੰ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਰਥ
ਮੇਲ, ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਕੀਏ ਗੁਰਮਤ ਸਾਜ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)
੩ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ. ਪੰਚਾਇਤ. "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਮੇ ਪ੍ਰਤਿਸਟਾ
ਘਟਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਪੰਚ ਪਾਤਕ } ਪੰਜ ਮਹਾ ਪਾਪ—ਆਤਮਵੈਰਤਾ ਦਾ ਵਧ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ,
ਪੰਚ ਪਾਪ } ਚੋਰੀ, ਵਿਭਚਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ

ਕਿਲਵਿਖ ਅਤੇ ਮਹਾਪਾਪ ੨.

ਪੰਚ ਪਿਤਾ. ਜਨਮਦਾਤਾ ਬਾਪ, ਸਹੁਰਾ, ਰਾਜਾ, ਵਿਦਯਾ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਚ ਪੀਰੀਆ. ਸੁਲਤਾਨ, ਮੀਰਾਂ, ਗੁੱਗਾ, ਬੀਬਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਤਲਾ
ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸੂਰਜ, ਬਿਵ, ਭਟੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ
ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.

ਪੰਚ ਪੂਤ. ਪੰਜ ਤੰਤ. "ਪੰਚ ਪੂਤ ਜਣੇ ਇਕ ਮਾਇ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫)

੨ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ—ਬੇਟਾ, ਚੇਲਾ, ਜਵਾਈ, ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਅਭਯਾਗਤ.

ਪੰਚ ਪੰਖੀ. ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਪੰਖੀ ਪੰਚ ਉਡਰਿ ਨਹੀ
ਧਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖੀ.

ਧੰਧੇ ਕੀ ਇਕ, ਦੇਖਾਦੇਖੀ,
ਹਿਰਸੀ ਤ੍ਰੈ, ਸਿਦਕੀ ਅਵਰੇਖੀ।
ਪੰਚਮ ਅਹੈ ਭਾਵ ਕੀ ਭਲੇ.
ਪੁਥਮਾ ਇਮ ਜਿਮ ਭਾਈ ਚਲੇ,
ਸਭਿ ਸਕੁਰੇ ਮੁਭ ਨਿਕੁਰਾ ਕਹੈ,
ਲੇ ਸਿੱਖੀ "ਧੰਧੇ" ਕੀ ਅਹੈ।
ਕੋਇਕ ਸਿੱਖ ਬਨੈ ਕਿਹ ਦੇਖਾ,
ਸਦਨ ਪਦਾਰਥ ਭਲੇ ਬਿਸੇਖਾ,
ਲੋਭ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਮਨ ਭਯੋ,
ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੇ ਗਯੋ।
ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਹੈ "ਦੇਖਾਦੇਖੀ",
ਰਹੀ ਪਦਾਰਥ ਰਾਹ ਵਿਸੇਖੀ,
ਤੀਜੀ "ਹਿਰਸੀ" ਸਿੱਖੀ ਜਾਨੈ,
ਬਹੁਤ ਜੁ ਕਰਹਿ, ਕਰਣ ਸੈ ਠਾਨੈ,
ਸੋਝੀ ਬੁਝ ਨ ਆਪ ਕੇ ਆਈ,
ਨਹੀ ਸੀਖ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ।
ਚਰੁਬ ਸਿੱਖੀ "ਸਿਦਕੀ" ਹੋਇ,
ਕੁਰੂ ਬਿਨ ਅਪਰ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕੋਇ,
ਜੀਵਣ ਮਰਣ ਬਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਰਣੀ,
ਤਜਹਿ ਨ ਜਿਮ ਪੁਦਾਹ ਮੈ ਤਰਣੀ।
ਪੰਚਮ "ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ" ਉਪਾਈ,
ਲਖ ਗੁਰਮਹਿਮਾ ਪਰ ਸਰਣਾਈ,
ਨਿਸ਼ ਦਿਨ ਗੁਰਮੂਰਤਿ ਉਰਧਾਰੀ,
ਕਰਹਿ ਭਾਵ ਸਭ ਸਿੱਖ ਮਝਾਰੀ।

(ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. ਅਸਥਾਨ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ—ਪ੍ਰਾਣ,
ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਵਾਨ ਅਤੇ ਉਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ.

ਪੰਚ ਬਜਿਤ੍ਰ. ਪੰਚ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਪੰਜ ਵਾਜੇ. "ਪੰਚ ਬਜਿਤ੍ਰ ਕਰੇ
ਸੰਤੋਖਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ.

ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ. ਪੰਜ ਵਾਟਪਾਰ. ਪੰਜ ਡਾਢੂ. "ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ, ਸੇ ਮੀਤ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਡਾਵ—ਭਗਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪੰਚਬਟੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਵਟੀ.

ਪੰਚ ਬਾਣ. ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਤੀਰ। ੨ ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਮ, ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ। ੩ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤੀਰ—ਯਤ, ਸਾਂਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਨਮ੍ਰਤਾ. "ਪੰਚ ਬਾਣ ਲੇ ਜਮ ਕਉ ਮਾਰੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਕਾਵਰ—ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਕਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਸ਼ਪਵਾਣ—ਪਦਮ, ਅਸ਼ੋਕ, ਸਿਰੀਸ਼, ਆਮ੍ਰ ਅਤੇ ਉਤਪਲ.

ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ. "ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ ਮਨ ਮਹਿ ਬਸੇ." (ਬਿਤੀ ਕਉ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ. ਪੰਚ ਵਿਸਾਦੀ (ਬਿਖਾਦਿਨ). ਪੰਜ ਫਿਸਾਦੀ. ਉਪਦ੍ਰਵੀ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ. "ਪੰਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕ ਕਰੀਬਾ, ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਪੰਚ ਬੈਲ. ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. "ਪੰਚ ਬੈਲ ਗਡੀਆ ਦੇਹ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਪੰਜ ਭਗਨਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਪੰਚ ਭਰਤਾਰੀ. ਪੰਜ ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦੁੱਪਟੀ.

ਪੰਚਭੂ } ਪ੍ਰਭੂ ਸ੍ਰਗਾਤਮਾ—ਪੰਚਭੂਤਾਤਮਾ. ਪੰਚ ਭੂਤਾਂ ਦੀ
ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ } ਸੂਖਮ ਸਤ੍ਰ ਅੰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਅੰਤਰਕਰਣ. ਮਨ.
"ਬਚਨ ਕੁਰ ਰਿਦਿ ਧਰਹੁ ਪੰਚਭੂ ਬਸਿ ਕਰਹੁ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ, ਤਾ ਤੀਰਥਿ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਸ." (ਗੁਜ ਮ: ੩) ੨ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਕੁਣ. "ਪੰਚਭੂ ਟੇਪੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਕੁਣ.

ਪੰਚ ਭੂਤ. ਪੰਜ ਤੱਤ। ੨ ਪੰਜ ਭੂਤਨੇ ਕਾਮਾਦਿ. "ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੋਤਾਲਾ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) "ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਬਲ ਹੈ ਦੇਹੀ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਪੰਚਭੂਤਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਭੂਆਤਮਾ.

ਪੰਚਭੂਨਾਇਕ. ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੁਮੀ, ਕਰਤਾਰ. "ਪੰਚਭੂਨਾਇਕੋ ਆਪਿ ਸਿਰੰਦਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਭੂਮ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ਪ.

ਪੰਚਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਪੰਜਵਾਂ. ਪਾਂਚਵਾਂ। ੨ ਸੁੰਦਰ। ੩ ਚਤੁਰ। ੪ ਸੰਗਤ—ਸੱਭ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਸੁਰ। ੫ ਨੀਚ ਸਾਂਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੁਹਣਾ ਹਿੰਦੂ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੬ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਜਾਤਿ। ੭ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ. ਕਈ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਕਈ ਹਿਸਾਬ ਵਰਜਿਤ ਦੱਸਕੇ ਸਾਜਵ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

ਪੰਚ ਮਕਾਰ. ਪੰਜ ਮੱਧੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਤਤ੍ਰ। ੨ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਪੰਚ ਮੇਕਨ ਤਾਪਨ ਵਜ਼ਿਕਰਨ ਉਨਮਾਦਨ ਉੱਚਾਟਾ ਪੰਚ ਬਾਣ ਮਨਮਥਨ ਕੇ ਕੇ ਬਿਰਹਨਿ ਤਨੁ ਕਾਟ ॥" (ਹਨੂ) ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਾਯਕ.

ਮਕਾਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਮਦਿਰਾ, ਮਾਂਸ, ਮੈਥੁਨ, ਮਾਇਆ, ਮੁਦ੍ਰਾ.^੨ ਦੇਖੋ, ਵਾਮਾਚਰਕ.

ਪੰਚ ਮਜਮੀ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਅਹ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ੂਦ. ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਕਾਤ ਸ਼ਕਲ. "ਪੰਚ ਮਜਮੀ ਜੇ ਪੰਚਨ ਰਾਖੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਪੰਚ ਮਨਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚ ਮਰਦ. ਪੰਜ ਪ੍ਰਬਲ ਯੋਧੇ, ਕਾਮਾਦਿ. "ਪੰਚ ਮਰਦ ਸਿਦਕ ਲੇ ਬਾਂਧਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਪੰਜ ਸ਼ੁਰਵੀਰ ਪੜਾਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪੇ.

ਪੰਚ ਮਾਤਾ. ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਨਨੀ, ਕੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੱਸ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾਈ.

ਪੰਚ ਮਾਰ. ਪੰਚਾਨਨ (ਸ਼ੇਰ) ਮਾਰਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਨ ਬਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਮਾਰਿ.

ਪੰਚ ਮਾਰਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਮਾਰਕੇ (ਜਿੱਤਕੇ). "ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਪੁਤਾ ਮ: ੧)

ਪੰਚਮਿ } ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਤਿਥਿ.
ਪੰਚਮੀ } "ਪੰਚਮਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭੇ." (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੋਤਾਲ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੁੱਪਟੀ। ੩ ਵਜ਼ਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਾਦਾਨ ਕਾਰਕ.

ਪੰਚਮੁਖ. ਪੰਜ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸਿੰਘ. ਸ਼ੇਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੰਚ (ਵਿਸਤਾਰ) ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਪੰਚ ਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਮੇਲ.

ਪੰਚ ਯਗੜ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਲਈ ਹਿੰਦੂਮਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਯਗੜ—

ਦੇਵ ਯਗੜ (ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਨ ਅਤੇ ਹੋਮ).

ਭੂਤ ਯਗੜ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਲਿ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ).

ਪਿਤ੍ਰ ਯਗੜ (ਤਰਪਣ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ).

ਬ੍ਰਹਮ ਯਗੜ (ਦੇਵ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ).

ਨਰ ਯਗੜ (ਅਤਿਥਿ ਪੂਜਨ). ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੩, ਸ਼: ੭੦ ਅਤੇ ਤੈਤਿਰੀਯਾ ਚੰਨ ਸ਼ਕ ੨, ੧੦.

ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਤਿ ਦੇ ਬ: ੨੮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪੰਜ ਯਗੜ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ—

ਦੁਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ, ਉੱਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ, ਨਰਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਧਨ ਜਾਮਾ ਕਰਨਾ, ਇਨਸਾਫ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਪਾਤ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਰਖੜਾ ਕਰਨੀ.

ਪੰਚ ਰਤਨ. ਸੁਵਰਣ, ਹੀਰਾ, ਨੀਲਮ, ਲਾਲ ਅਤੇ ਮੋਤੀ। ੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ—ਸੋਨਾ, ਤਾਂਬਾ, ਚਾਂਦੀ, ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਖੁੰਜੇ ਹੋਏ ਚਿਤਰੇ ਚਣੇ ਘੋੜੇ ਕਣਕ ਦਾ ਬੇਰਤਾ "ਮੁਦ੍ਰਾ" ਘੋੜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਮਾਚਰਕੀਆਂ ਦਾ ਨੁਕਲ ਹੈ.

^੨ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੰਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਸਦਭੋਜਤ, ਵਾਸਦੇਵ, ਅਸ਼ੋਕ, ਤਤ੍ਰਪੁਰੁਸ਼, ਈਸ਼ਾਨ.

ਮੁੰਗਾ. ਮੇਏ ਪੁਣੀ ਦੇ ਮੁੰਹ ਪੰਜ ਰਤਨ ਪਾਉਣੇ ਹਿੰਦੁਮਤ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਹੈ। ੩ "ਕੁਲਸੀ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇ ਪੰਚ ਰਤਨ ਹੋਂ ਸਾਰ। ਸਾਧੁ ਮਿਲਨ ਔ ਹਰਿਭਜਨ ਦਯਾ ਦਾਨ ਉਪਕਾਰ."

ਪੰਚਰਾਸੀ. ਵਿ—ਪੰਜ ਗ਼ਰਾਨਇੰਦ੍ਰੀਯ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ (ਨੀਕ) ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ. "ਜਾਂ ਪੰਚਰਾਸੀ, ਤਾਂ ਤੀਰਥਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਯਕਸ਼, ਜੋ ਪੰਜ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਸਨਵਧਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੁਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ।

ਅਭਿਗਮਨ (ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਲਿੱਪਣਾ, ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ).

ਉਪਾਦਾਨ (ਸ਼ੁਕੀਧ ਧੂਪ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਜਮਾ ਕਰਨੀ).

ਇਸ਼ਤ (ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ).

ਸ੍ਰਾਧਯਾਯ (ਮਨਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੰਤ੍ਰਜਪ).

ਯੋਗ (ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਰਮ).

ਪੰਚ ਬੁਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚ ਲੋਕ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਲੋਕ. ਚੌਧਰੀ. "ਪੰਚ ਲੋਕ ਸਭ ਹਸਟਿ ਲਗੇ."

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ੨ ਸਾਧੁਜਨ. "ਪੰਚ ਲੋਕ ਵਸਹਿ ਪਰਧਾਨਾ."

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਪੰਚ ਵਸਾਏ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ੭.

ਪੰਚਵਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮੁਖ.

ਪੰਚਵਟੀ. ਪੰਜ ਬਿਰਛਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਜ ਬੋਹੜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਿਰਛ ਹੋਣ।

੨ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਸਿਕ ਪਾਸ ਦੰਡਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੀਤਾ ਲਫਮਣ ਸਮੇਤ ਵਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਰਹੇ ਸਨ. ਪਿੱਪਲ, ਬਿੱਲ, ਬੜ, ਆਉਲਾ ਅਤੇ ਅਜੋਕ ਇਹ ਪੰਜ ਬਿਰਛ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਾਮ ਪੰਚਵਟੀ ਹੋਇਆ. ਰਾਮਾਯਣ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਵਟ, ਸਿੱਧਵਟ, ਸਨਤ ਕੁਮਾਰਵਟ, ਬ੍ਰਹਮਵਟ ਅਤੇ ਰਿਸਿਵਟ ਇਹ ਪੰਜ ਵਟ (ਬੋਹੜ) ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਪੰਚਵਟੀ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. "ਰਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਪੰਚਵਟੀ." (ਹਨੁ)

ਪੰਚਵਦਨ. ਸਿਵ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਨਨ.

ਪੰਚਵੱਲਭਾ. ਪੰਜ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਪੜਾਰੀ ਦੁੱਪਦੀ.

ਪੰਚਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਸਰ ੨, ਪੰਚਸਾਧਕ ਅਤੇ ਪੰਚ ਬਾਣ.

ਪੰਚ ਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਸਬਦ.

੧ ਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਗਿਆਨਵਾਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ.

"ਰਾਤ੍ਰ ੪ ਭਾਜ ਬਥਨ ਭਾਜ ਬਥਨ ਭਿੰਨ ਸ੍ਰੂਰਸ੍ਰ। ਜੇਨੇਵ ਯਥਾਤਥ ਧਰਮਨਿ ਬੀਧਿਯ:।"

(ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ, ੧.੧.)

ਨਾਰਦਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ੨੫ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ.

ਪੰਚ ਵਿਕ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਪੰਚਾਇਣ } ਪੰਚਾਯਤਨ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ।

ਪੰਚਾਇਣ } ੨ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੨ ਚਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਪੰਜ ਗ਼ਰਾਨਇੰਦ੍ਰੀਯ. "ਤਸਕਰ ਮਾਰਿ ਵਸੀ ਪੰਚਾਇਣਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਕਾਮਾਦਿ ਚੌਰ ਮਾਰਕੇ ਵਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦਾਦਿ ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੫ ਪੰਚਾਂ ਦੀ ਸਭਾ. ਪੰਚਾਇਤ. "ਰਾਜਾ ਤਖਤਿ ਟਿਕੈ ਗੁਣੀ ਤੈ ਪੰਚਾਇਣ ਰਤ੍ਰ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੬ ਪੰਜਵਾਂ ਆਯਣ (ਸਰੂਪ). "ਚਾਚੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣੁ ਆਪੇ ਹੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ.

ਪੰਚਾਇਤ. ਪੰਚਾਯਤਨ. ਪੰਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ.

ਪੰਚਾਇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਯਤੀ.

ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ ੫ ਦਾ (ੳ)

ਪੰਚਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਸਾ ਅਤੇ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ.

ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਸਾ.

ਪੰਚਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਚਾਸੀ.

ਪੰਚਾਸਤ੍ਰ. ਪੰਜ ਹਨ ਆਸਤ੍ਰ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਨਨ.

ਪੰਚਾਹਰੁ. ਪੰਜ ਗ਼ਰਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਿਆਂ ਵੱਲ ਆਹਰਣ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪੰਚਾਹਰੁ ਨਿਦਲਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪੰਚਾਕਾਰੀ. ਵਿ—ਪੰਜ ਰੱਤਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. "ਆਪੇ ਰਾਜਨੁ ਪੰਚਾਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

੩ ਵਿ—ਪੰਚ-ਆਕਾਰੀ. ਪੰਜ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੰਚਦੇਵ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਦੇਵ.

ਪੰਚਾਂਗ. ਪੰਚ-ਅੰਗ. ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿਥਿ, ਵਾਰ, ਨਫਤ੍ਰ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਣ ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹੋਣ।

੨ ਇੱਕ ਧੂਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ, ਅਗੂਰ, ਕਪੂਰ, ਕੇਸਰ ਅਤੇ ਗੁੱਕਲ ਹੋਵੇ।

੩ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ—ਜੜ, ਸ਼ਾਖਾ, ਪੱਤਾ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ।

੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਅੰਗ—ਜਪ, ਹੋਮ, ਤਰਪਣ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੋਜਨ।

੫ ਨੀਤਿ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ—ਸਹਾਯ, ਸਾਧਨ ਦੇ ਉਪਾਯ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦਾ ਗ਼ਰਾਨ, ਵਿਪਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਅਤੇ ਕਾਯਸਿੱਧਿ।

੬ ਕੱਢੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜ ਅੰਗ (ਸਿਰ, ਚਾਚ ਪੈਰ) ਹਨ।

੭ ਸ਼ਰੀਰ (ਦੇਹ), ਹੱਥ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਸਿਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ ਹਨ.

ਪੰਚਾਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਰਪ। ੨ ਵੇਦ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ—

(ੳ) ਅਨ੍ਰਾਧਾਯ ਪਚਨ (ਦਕਿਣਾਗ੍ਰਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧਕਰਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਦੀ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਅਗਨਿ).

(ਅ) ਗ੍ਰਹਪਤਿ (ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨਿਰਭਰਮ ਅਤੇ ਯਗ੍ਯ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਪਸ਼ੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਗਨਿ)।

(ੲ) ਆਹਵਨੀਯ (ਗ੍ਰਹਪਤਿ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਯਗ੍ਯਮੰਡਪ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਹੁਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

(ਸ) ਆਵਸਥਾ (ਲੌਕਿਕਾਗ੍ਰਿਹ, ਘਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਔਂਗ)।

(ਹ) ਸਭਾ (ਘਰ ਆਏ ਰਿਖੀ ਅਤੇ ਅਭਾਗਤਾਂ ਦੇ ਸੈਕਣ ਲਈ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਅਗਨਿ)।

੩ ਵਿ—ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਵਾਲਾ। ੪ ਪੰਜ ਅਗਨੀਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪੰਚਾਂਗੁਲ, ਸੀ. ਇਰੰਡ, ਏਰੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪੰਜੇ ਜੇਹੇ ਹਨ।

ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ, ਪੰਜ ਉਂਗੁਲਾਂ, “ਫੇਰ ਦਿਖਾਇ ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ” (ਭਾਗੁ)

ਪੰਚਾਨਨ, ਪੰਜ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਨਨ (ਮੁਖ), ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸ਼ੇਰ, ਪੰਚ

(ਵਿਸ਼ਾਕ) ਵਾਲਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਅਥਵਾ—ਚਾਰ ਪੰਜੇ

ਅਤੇ ਮੂੰਹ, ਇਹ ਪੰਜ ਹਨ ਆਨਨ ਜਿਸ ਦੇ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ੪੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਚਾਰਾਂ ਚਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ

ਪੂਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅੰਤ ਕੁਰੁ ਨਘੁ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਵਲਨੈਨ ਮਪੁਰ ਬੈਨ, ਕੋਟਿ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੋਭ,

ਕਹਿਤ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ, ਦਹੀ ਭਾਤ ਖਾਹਿ ਜੀਉ,

ਸੌਂਤਿ ਸਾਚੁ ਸੁਨਿਵਾਸ, ਆਦਿਪੁਰਖ ਸਦਾ ਤੁਹੀ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਉ।

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਪੰਚਾਨਨ ਘੋਖਨਿ, ਪੰਚਾਨਨ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ) ਕਰਨ

ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ, (ਸਨਾਮਾ)

ਪੰਚਾਪਸਰ, ਪਤ੍ਰਾਪਸਰ, ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ

ਕਿਨਾਰੇ ਮਾਂਡਕਣਿ ਰਿਖਿ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੰਦੁ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਤਪ

ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਅਪਸਰਾਂ ਭੇਜੀਆਂ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਬਨਵਾਸ

ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ੨ ਪੰਚਾਪਸਰ ਇਸ

ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਪਸਰ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ, ਪਤ੍ਰਾਮ੍ਰਿਤ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਲਿਖਦੇ ਹਨ—“ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਜਲ ਪਾਵਕ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਪੰਚ ਮਿਲ

ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ” ਸੋ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਮੇਵਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ੨ ਸਿਮਿਤ੍ਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ—ਦੁੱਧ,

ਦਹੀ, ਘੀ, ਖੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਹਦ, “ਜਿਹ ਮੁਖਿ ਪਾਚਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਏ”

(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ—ਗਿਲੇਯ, ਗੋਖਰੂ, ਮੁਸਲੀ,

ਗੋਰਖਮੁੰਡੀ ਅਤੇ ਸਤਾਵਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਾਚਉ ੨।

ਪੰਚਾਯਤ, ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਇਤ।

ਪੰਚਾਯਤੀ, ਵਿ—ਪੰਚਾਯਤਨ ਦਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਚਜਨ ਦਾ ਹੈ ਸੰਬੰਧ

ਜਿਸ ਨਾਲ, ਜੈਸੇ—ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾਤਾ।

ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾਤਾ, ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾਤਾ।

ਪੰਚਾਲ, ਸੰ. ਪਤ੍ਰਾਪਸਰ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

ਦੇਸ਼ ਚੂਰਧ ਦੁਆਬ ਵੱਲ ਸੀ, ਕੁਰੂਪੁਤਾਪ ਸੂਰਯ ਤੋਂ ਭੀ ਇਸ ਦੀ

ਤਾਈਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਦੇਸ ਪੰਚਾਲ ਰਸਾਲ ਸਨਾਤਨ ਤੀਰਥ

ਰਾਜ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਨਾ” ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ

(ਮੇਰਟ ਦਾ ਜਿਲਾ) ਭੀ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਮਨੂ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਕਨੋਜ ਪਾਸ

ਦਸਦਾ ਹੈ, ਵਿਲਸਨ (Wilson) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ

ਵੱਲ ਦੋਹਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੰਬਲ ਨਦੀ ਤਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਚਾਲ ਹੈ,

ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ

ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੰਚਾਲ, ਕਨਿੰਗਹਮ (Cunningham) ਲਿਖਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ ਕੁਹੇਲਖੰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੰਚਾਲ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ

ਦਾ ਦੁਆਬ ਸੀ, ਕੁਹੇਲਖੰਡ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰੀ ਪੰਚਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ

“ਅਹਿਛਤ੍ਰ” ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਰਾਮਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ, ਅਤੇ

ਦੱਖਣ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ “ਕਾਪਿਲਯ” ਪੁਰਾਣੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਸ ਬਦਾਉਂ

ਅਤੇ ਡਰੱਖਾਬਾਦ ਦੇ ਮੱਧ ਸੀ।

ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੪ ਅ: ੧੯ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਭਰਤਵੰਸ਼ੀ

ਰਾਜਾ ਹਰਯਸ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਮੁਦਕਣ, ਸਿੰਜਯ, ਵਿਹਦਿਨੁ, ਪ੍ਰਵੀਰ,

ਕਾਪਿਲਯ) ਦਾ ਦੇਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਲ ਸੰਗਤ ਹੋਈ।

ਪੰਚਾਲਬਾਰਾ } ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਦੀ ਬਾਲਾ (ਕੰਨਯਾ) ਦੁਪਦੀ, “ਕਿ

ਪੰਚਾਲਬਾਰੀ } ਪੰਚਾਲਬਾਰੀ” (ਦੱਤਾਵ)

ਪੰਚਾਲਬਾਲਾ }

ਪੰਚਾਲਿ } ਸੰ. ਪਾਂਚਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਪਾਂਚਾਲੀ, ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਦੀ

ਪੰਚਾਲਿਕਾ } ਦੁਪਦੀ, ਪੰਚਾਲਪਤਿ ਦੁਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ, “ਪੰਚਾਲੀ

ਪੰਚਾਲੀ } ਕਉ ਰਾਜਸਭਾ ਮਹਿ ਰਾਮਨਾਮ ਸੁਧ ਆਈ,” (ਮਧੂ

ਮ: ੯)

ਪੰਚਾਵਸਥਾ, ਉਮਰ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਟ, ਬਾਲਯ, ਕੋਮਾਰ, ਪੋਸ਼ਭ, ਯੁਵਾ

ਅਤੇ ਵਿੱਧ।

ਪੰਚਾਵਯਵ, ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਗ ੨ ਦਾ ਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਗ ੩।

ਪੰਚੀ, ਵਿ—ਪੰਜ ਕੁਣਾ।

ਪੰਚੀਕਰਣ, ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ

ਵਿੱਚ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਮਤ

ਹੈ ਕਿ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੱਤ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਗਏ,

ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਾਬਤ ਰਿਹਾ ਅਰ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਦੇ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਬਣਾਏ

ਗਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਭਾਗ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ

ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂਕਿ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਮਿਲਕੇ

ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ, “ਪੰਚੀਕਰਣ ਪੰਚ ਤਤ੍ਤ੍ਵ ਜੋਈ।

ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਾਏ ਸੋਈ ॥” (ਨਾਪੁ)

ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ, ਵਿ—ਪੰਜ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ,

ਪੰਚੀਕਰਣ।

ਪੰਥੇ ਰੁੱਤੇ ਦੁਖ ਭਰੇ. (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭਾਤਾ,
ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਪੰਜ ਗ਼ਰਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯ।

ਪੰਛੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ (ਪਸਿਨ੍ਹ). ਪੰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪੰਥੇਰੁ.

ਪੰਜ'. ਭਾ ੬ ਵਿ—ਪੰਚ ਪਾਂਚ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੰਜ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ
ਪਦਾਰਥ, ਜੈਸੇ—ਪੰਜ ਤੱਤ ਆਦਿ “ਤੀਹ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਪੰਜ ਕਰ
ਸਾਥੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇੰਥੇ ਤੀਸ ਰੋਜੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤਵ ਹੈ.
ਪੰਜ ਐਬ. ਚੋਰੀ, ਵਿਚਾਰ, ਜੁਆ, ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ ਅਤੇ ਬੂਠ।
੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸ ਖਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ,
ਜੁਆ ਖੇਡਣਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚੋਰੀ.

ਪੰਜ ਸਸਤ੍ਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ (ਖੜਕ), ਧਨੁਖ, ਬੰਦੂਕ,
ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ.

ਪੰਜ ਸਤਿ ਨਉ ਲਗਾ ਰਖਣ. (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ
ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪੰਜ ਸ੍ਰਾਸ, ਸੱਤ ਸ੍ਰਾਸ, ਨੌਂ ਸ੍ਰਾਸ ਬਨੇ
ਸਨੇ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ੨ ਪੰਜ ਗੁਣ (ਸੰਤੋਖ, ਦਾਨ, ਦਯਾ,
ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਨਿਮੁਝਾ). ਸੱਤ (ਪੰਜ ਗ਼ਰਾਨਇੰਦ੍ਰਿਯੀਆਂ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ),
ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਣ ਲੱਗਾ ਹੈ.
ਪੰਜ ਸਨਾਨਾ. ਖਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਸਨਾਨ.

ਪੰਜ ਸਰੀਕ. ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਦੇਹ ਰੂਪ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਾਕਤ ਦਸਦੇ ਹਨ—

“ਬੰਨਿ ਆਂਦੇ ਪੰਜ ਸਰੀਕ ਜੀਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਪੰਜ ਸੁਕਰਮ. “ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨ ਅਰ ਨਿਵ ਚਲਣਾ। ਵੰਡ ਖਾਵਨਾ
ਹਿਤ ਧਰ ਮਿਲਨਾ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਕਰਨ ਅਹਾਨਾ। ਪੈਰਹੁ ਕਰਮ
ਦੇਰ ਸੁਖ ਸਾਰਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਸਤ੍ਰ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਕਮਾਣ,
ਬੰਦੂਕ, ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਬਰਫਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚ ਹਥਿਆਰ.

ਪੰਜ ਕਕਾਰ } ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੰਜ
ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ } ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ
ਪੰਜ ਕੱਕੇ } ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਕੱਛ, ਕੰਘਾ
ਅਤੇ ਕਤਾ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੈਮੁਦਾ। ੨ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜ ਕੱਪੜੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਵਸਤ੍ਰ.

ਪੰਜ ਕਲੇਸ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਸ ੫.

ਪੰਜ ਕਿਰਸਾਣ. ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਪਿੰਡ
ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਹਨ. “ਪੰਜ ਕਿਰਸਾਣ ਮੁਜੇਰੇ ਮਿਹਡਿਆ.” (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਮੇਰੇ ਮੁਚਾਰੇ ਹਨ.

ਪੰਜ ਕੁਕਰਮ. ਬੂਠ, ਨਿੰਦਾ, ਚੁਗਲੀ, ਪਰਾਈ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ
ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਯਨਤਾ.

ਦੇਖੋ, “ਪੰਚ” ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ

੨ ਲਾਲੂ ਬਾਝੂ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼.

ਪੰਜ ਕੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੩ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਪੰਜ ਕੋਬ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਕੋਸ.

ਪੰਜਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ

ਪੰਜੱਖਾ. ਖਾ. ਕਾਣਾ. ਲਖਨੇੜਾ.

ਪੰਜਗੁੰਬੀ. ਉਹ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ—ਜਪੁ, ਸੈਦਰੁ, ਸੋਹਿਲਾ, ਆਸਾ
ਦੀ ਵਚ ਅਤੇ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੇ. ਹੁਣ ਸੁਖਮਨੀ ਆਦਿ ਕਈ ਥਾਣੀਆਂ
ਪੰਜਗੁੰਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਸਵੈਯੇ,
ਚਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਜਿਸ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ੩ ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ
ਉਸਤਤਿ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਗ਼ਰਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਅਤੇ ਤੇਤੀਹ ਸਵੈਯੇ ਜਿਸ
ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ.

ਪੰਜ ਜੱਗ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਯਗਤ.

ਪੰਜ ਜਥੇ. ਪੰਚ ਯੂਥ. ਪੰਜ ਟੈਲੇ. ਦੇਖੋ, ਤਰੁਣ ਦਲ.

ਪੰਜ ਠਗ. “ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੇਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਪੰਜ ਰਖਤ. ਅਕਾਲਬੰਗਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ, ਅਥਿਰਲਨਗਰ
ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ.

ਪੰਜ ਦੱਦੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਦਕਾਰ.

ਪੰਜ ਧਾਮ. ਦੇਖੋ, ਧਾਮ ੪.

ਪੰਜ ਨਿਮਾਜਾਂ } ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼. “ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾਂ ਵਖਤ ਪੰਜ, ਪੰਜਾਂ
ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾਂ } ਪੰਜੇ ਨਾਉਂ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਨੇ ਉੱਤਮ ਪੰਜ ਨਮਾਜਾਂ ਇਹ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ—ਜਤੜ, ਹਲਾਲਖੋਰੀ,
ਸ਼ੇਰਾਤ, ਨੀਯਤ ਸਫ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਿਫਤ. “ਪਹਿਲਾ ਸਭੁ ਹਲਾਲੁ
ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਬੇਰ ਖੁਦਾਇ। ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ॥” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਪੰਜ ਨੂਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਨੂਣ.

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ } ਗੁਰਘਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ
ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ } ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਜੇਹਾਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. “ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ
ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ.” (ਜਪੁ) “ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਪਰਪੰਚ ਤਜ $\times \times \times$ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੋਹਨਿ
ਗੁਰਬਾਣੀ.” (ਭਾਗੁ) “ਸਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ
ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਮਿਟੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਹੈ” (ਭਾਗੁ ਕ) “ਗੁਰੁਘਰ ਕੀ
ਮਰਜਾਦਾ ਪੰਚਹੁ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ,
ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ, ਕੇਵਲ ਬੋਝੇ
ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜੇਹਾ ਕਿ— ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ—
ਬਿਧੀਚੰਦ, ਜੇਠਾ, ਲੰਗਾਹ, ਪਿਰਾਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪੈਤਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਤਮਗ਼ਰਾਨੀ ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ— ਦੀਵਾਨ
ਮਤੀਦਾਸ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਉਦਾ ਅਤੇ ਜੈਤਾ.

੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਇਹ ਪੰਜ ਮਹਾਪੁਰਖ “ਪਾਠਾਂ” ਇਸ ਲਈ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਪੂਰਕੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕਰੇ, ਕੜੋਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਤਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ। ਪਰਮਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ “ਪਾਠਾਂ” ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਦੀ ਨਿਉਂ ਚੱਖੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ਼ਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤੇ, ਉਹ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਉਸ ਰੀਤਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਵਰਤਣ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਭਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਕਯਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ— ਭਾਈ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ “ਗੁਰਦੁਆਰੇਦਰਸ਼ਨ” ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

(੧) ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਖੜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਦਿਆਲੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਭਾਦੋਂ ਪੂਰਵਿਸ਼ਾ ੧੧ ਨੂੰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੩੪ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ।

ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਅੱਸੂ ੧੧ ਨੂੰ ਅਭਿਚਲਨਗਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ। ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਰਿਹਾ, ਜਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਕੁੰਬੀ ਹੋਏ, ਤਦ ਉਹ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਜਾਰੀ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

(੨) ਪਿੰਡ ਜਟਵਾੜਾ (ਜਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਸੰਤਰਾਮ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਜੱਸੀ (ਜਾਂ ਸਾਵੇ) ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੪ ਕੱਤਕ ੭ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ। ਵੈਸਾਖੀ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਲਸੀਆਂ ਦੇ ਰਸਾਲਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(੩) ਨੰਗਲਸ਼ਹੀਦਾਂ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ (ਜਾਂ ਚਮਨਰਾਮ) ਨਾਈ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਬਿਸਨਦੇਈ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੪ ਹਾੜ੍ਹ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ

੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਕੇ ਜਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਰਹੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲੱਖ ਨੰਗਲਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ।

(੪) ਪਿੰਡ ਸੰਗਤਪੁਰਾ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਸੋਤੀਰਾਮ ਰਿਉਰ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਰਾਮੋ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

(੫) ਬੁਤੀਏ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥਰਾਮ ਛੀਂਬੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ੨੨ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੩੩ ਨੂੰ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਵੈਸਾਖੀ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਕਵਿਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁੱਧੇ ਖੜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਿਆਲੀ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੬ ਵਿੱਚ ਦਯਾਰਾਮ ਜਨਮਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਭਿਚਲਨਗਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ।

(ਅ) ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤਰਾਮ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸਾਭੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਵਿੱਚ ਧਰਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

(ੲ) ਦੁਾਰਿਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਤੀਰਥਚੰਦ ਛੀਂਬੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦੇਵਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੨੦ ਵਿੱਚ ਮੁਹਕਮਚੰਦ ਜੀ ਜਨਮੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਜੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

(ੳ) ਬਿਦਰ ਨਿਵਾਸੀ ਚਮਨੇ ਨਾਈ ਦੇ ਘਰ ਸੋਨਾਬਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਧਰਮਯੁੱਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੰਗਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਪੁਰੀ (ਜਗੰਨਾਥ) ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ ਤੀਵਰ ਦੇ ਘਰ ਪੰਨੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ।
ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਦੇ ਧਰਮਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਬਹੀਦ ਹੋਏ।

੩ ਉਹ ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪੀ—ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤਸਿੰਘ।

ਪੰਜ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਖਾਲਸਾ ਮਤ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਪੰਜ ਨੈਵੇਦਤ, ਜੋਅਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉਣ ਯੋਗਤ ਹਨ—ਕਤਾਹਪ੍ਰਸਾਦ, ਪਤਾਸੇ, ਗੁੜ, ਫਲ ਅਤੇ ਮਖਾਣੇ (ਲਾਚੀਦਾਣਾ)।

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭਰਮ ਪ.

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੋਜਨ.

ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ. ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦੇ “ਸੁਵਰ” ਆਦਿ ੧੦ ਸਵੈਯੇ, ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਲਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤਨਿਯਮ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ੨ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਚੌਪਈ, ਸਵੈਯੇ, ਅਨੰਦੁ.

ਪੰਜਭੀਤਿ ਪੰਜ ਡਰ. ਪੰਜ ਭਯ—

ਪੰਜਭੀਤੀ “ਏਸੁ ਕਲੀਓਂ ਪੰਜਭੀਤੀਓਂ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖਾਂ ਪਤਿ?”

(ੳ) ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬਤਬਤ ਕਰੇ ਬਹੁਤ,

(ਅ) ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤੁ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ,

(ੲ) ਜੇ ਬਹਿਰਹਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਬਰੁ ਘਤਿ,

(ਸ) ਉਠਿਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਫਾਰੂ ਗਇਆ ਸਿਰਿ ਘਤਿ,

(ਹ) ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੈ ਭਯਤਿ.

(ਮ: ੧ ਬੰਨੇ)

ਪੰਜ ਭੂ } ਦੇਖੋ, ਪੰਚਭੂ ਅਤੇ ਪੰਚ ਭੂਤ.
ਪੰਜ ਭੂਤ }

ਪੰਜਮ. ਡਾ ਨ ਵਿ—ਪੰਚਮ. ਪੰਚਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮ.

ਪੰਜਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਮਾਰ। ੨ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.
“ਹੋਆ ਪੰਚਾਇਣ ਪੰਜਮਾਰ.” (ਭਾਗੁ)

ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ. ਜਾਤ ਪਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟੇ ਧਰਮਵੀਰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪੜਾਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ—ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਟਹਿਲ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਵ ਜਨਮ ਲਊ, ਹੱਲਾ, ਨਾਮਦੇਵ, ਸੈਠ ਜਰ ਵੰਧਕ ਕਲਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਗੱਪ ਹੈ। ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਧਨਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਖੜ੍ਹੀ ਦਾ ਆਤਮਾ ਮੁਤ ਖੜ੍ਹੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾਈ ਦਾ ਨਾਈ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ x x ਆਦਿ, ਕਿਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੁਰੁ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਗੱਪ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ—

ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਲਊ ਕੇ ਪੰਨੇ ਕੇ ਲਖ ਧਰਮਾ।

ਨਾਮਦੇਵ ਮੁਹਕਮ ਹੋ ਜਨਮਯੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਿਤ ਚਿਤ ਮਕਾਮ।

ਸਾਹਿਬ ਨਾਈਸੈਨ ਭਗਤ ਅਵਤਾਰ ਫੇਰ ਚੁਕਿ ਆਯੋ।

ਹਿਮਤ ਬੰਧਕ ਕੇ ਅਵਤਾਰੀ ਭਗਤ ਨਿਖਾਦ ਸੁ ਕਾਯੋ।

ਸਿੰਘ, ਈਸਰ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ.

ਪੰਜ ਮੇਲ. ਪੰਜ ਸਮਾਜ. ਮੀਏ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਚਈਏ, ਸਿਰਗੁੰਮ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਰਹਿਤ ਵਿਰੁਧ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਣ, ਤਦ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪੜਾਰੇ ਗੁਰਭਾਈ ਹਨ.

ਪੰਜ ਯਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪੜਾਰੇ.

ਪੰਜ ਯਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਚਯਾਰੀ.

ਪੰਜਰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਵਾਂਗ। ੨ ਪੰਜਰਾ.
“ਸਾਗਤਦੀ ਸੰਜ ਪੰਜਰੇ.” (ਰਾਮਾਵ) ਕਵਚਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪੰਜਰੇ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ.

ਪੰਜ ਚਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਰਤਨ। ੨ ਖਾ. ਕਾਜਰ, ਮੂਲੀ, ਸਲਗਮ, ਬੈਂਗਣ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਪੰਜ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰਿੱਧਾ ਸਲੂਣਾ.

ਪੰਜ ਨੂਣ. ਸਮੁੰਦਰੀ, ਸੋਚਰ, ਬਿਤ, ਸੋਧਾ ਅਤੇ ਸਾਂਤਰ.

ਪੰਜ ਵਸਤੂ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਭਾ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਕਪੜੇ—ਦਸਤਾਰ, ਤਣੀਦਾਰ ਬੁਤਤੀ (ਅੰਗਾ), ਕੱਛ, ਕਮਰਕਸਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਢਾ। ੨ ਦੋ ਕੱਛਾਂ, ਦਸਤਾਰ, ਚਾਦਰਾ ਅਤੇ ਕੱਛ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸਾਢਾ, ਇਹ ਪੰਜ ਵਸਤੂ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਗਿਣਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਪੰਜ ਵਖਤ. ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਵੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਨਮਾਜ਼. “ਕਛਹੀ ਚਲਿ ਨ ਆਇਆ ਪੰਜੇ ਵਖਤ ਮਸੀਤਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਪੰਜਵਾ } ਵਿ—ਪੰਚਮ. ਪੰਚਵਾਂ. “ਪੰਜਵਾ ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ.” (ਵਾਰ
ਪੰਜਵਾਂ } ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾ. ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ. ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਕਲਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਤਾਂਬੂਕਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਬੁਧ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਕਰੋਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਪੰਚ ਮਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ.

ਪੰਜ ਵਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਬਬਦ.

ਪੰਜਾ. ਡਾ ੪ ਸੰ. ਪੰਚਕ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ, ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਜਮੇਤ। ੪ ਦਸਤਾਨਾ.
“ਪਹਿਰੇ ਪੰਜੇ.” (ਰਾਮਾਵ)

੫ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਮੁਹਰ ਵਾਂਗ ਕਾਗਜ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਛਾਪਾ. ਇਸ ਦਾ ਹਿਵਾਜ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਦੀ ਹੋਇਆ. ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਹ ਲਿਖਤ ਹੇਠ ਪੰਜਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਦਿ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਕਾਗਜਾਂ ਪੁਰ ਪੰਜਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕਈ ਸਨਦਾਂ ਪੁਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਬਬਦ ਲਿਖਕੇ ਹੇਠ ਦਸੁਖਤ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ.

ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਗੁਮ ਦੇਖੋ, ਸਿਰਗੁੰਮ.

ਪਾਸ ਇੱਕ ਸਿਲਾ ਪੁਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੱਥ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਜਲ ਦਾ ਚਲਾਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਹੋਕੇ ਵਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ੨੪ ਹਾਥ ਸੰਮਤ ੧੫੭੭ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗੁਰਅਬਦਾਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਗੁਰੂਧਾਮ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਰਪੀ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਨਚੰਕੀਆਂ ਦੀ ਭੀ ਆਮਦਨ ਹੈ। ੨੨ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂਧਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਆਰਾਮ, ਕਥਾ ਬੀਰਤਨ, ਹਾਸਪਟਿਲ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਹੋਰ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੩੨ ਨੂੰ ਪੰਜੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋਯਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਥਰ ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦਵੇਂਦੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਰੱਖਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਮਨੋਹਰ ਮੰਦਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ ਗੁਲ ਨੇ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

“ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੈ ਪਾਨੀ ਕੀ ਜਨ੍ਮੁਸ ਕੋ ਜਗੈਯਾ ਪੀਰਾ
ਵਾਂਝੀ ਕਰਾਮਾਤ ਬੇਚ ਦਾਬ ਕੋ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਹੈ,
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਲਥੇ ਕੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਇਪਦਮ ਜੈਸੇ
ਦਾਰਿਦ ਦੁਖਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਸੁਲਿ ਸਮ ਭੰਜਾ ਹੈ,
ਗੁਲ ਕਵਿ ਅਰਜ ਕਰੇਯਨ ਕੀ ਪੂਰੈ ਭਜੰ
ਤੁਰਕਨ ਤੇਜ ਤੂਲ ਤੁੰਗਨ ਕੋ ਭੰਜਾ ਹੈ,
ਗਿਰਿ ਕੋ ਗਿਰਤ ਬਾਂਡਲਿਯੋ ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਜੋ
ਦੇਖੋ ! ਸੁਫ਼ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪੰਜਾ ਹੈ।

੨ ਹੁਣ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਸਨਅਬਦਾਲ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ੨੯ ਮੀਲ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਹਸਨਅਬਦਾਲ।

ਪੰਜਾਂਗ, ਤਿਥਿ, ਵਾਰ, ਨਕਸ਼, ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਣ, ਜੋ ਜਯੋਤਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਪਤ੍ਰ, ਤਿਥਿ ਪਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰੀ। ੩ ਵੈਦਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤ, ਫੁੱਲ, ਫਲ, ਫਿੱਲ ਅਤੇ ਜੜ ਇਹ ਪੰਜ ਅੰਗ।

ਪੰਜਾਂਗ ਪਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਤਿਥਿ ਪਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂਗ ੨.

¹ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ (ਹਸਨਅਬਦਾਲ)

ਪੰਜਾਂਗੁਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਂਗੁਲਾਂ.

ਪੰਜਾਬ. ਪੰਚ ਨਦ. ਪੰਜ-ਆਬ. ਪੰਜ ਜਲਧਾਰਾ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ—ਵਿਤਸੂ (ਜੇਹਲਮ), ਚੰਦ੍ਰਤਾਰਾ (ਚਨਾਬ), ਐਰਾਵਤੀ (ਰਾਵੀ), ਵਿਪਾਸ (ਬਿਆਸ), ਸਤਲੁਜ (ਸਤਲੁਜ).

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ੩੪੦੦੦ ਪਿੰਡ, ੩੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ੪੨ ਦੇ ਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਏ.ਜੀ.ਜੀ (Agent to the Governor General) ਨਾਲ ਤੇਰਾਂ (ਪਟਿਆਲਾ, ਬਹਾਵਲਪੁਰ, ਜੀਂਦ, ਨਾਭਾ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਮੰਡੀ, ਸਰਮੌਰ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਚੰਬਾ, ਸੁਥੇਤ ਅਤੇ ਲੁਹਾਰੂ) ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ. ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਤਿੰਨ (ਪਟੋਦੀ, ਦੁਸ਼ਾਨਾ ਅਤੇ ਕਲਸੀਆ) ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ. ਸੁਪਰਨਟੈਂਟ ਹਿਲ ਸਟੇਟਸ ਸਿਮਲਾ (Superintendent Hill States Simla) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਤਾਈ ਰਿਆਸਤਾਂ (ਬੁਸ਼ਹਿਰ, ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ (ਅਬਵਾ ਹਿੰਡੂਰ), ਕਸ਼ੋਬਲ, ਬਾਘਲ, ਬਘਾਟ, ਜੁੱਬਲ, ਕੁਮਾਰਸੈਨ, ਭੱਜੀ, ਸਿਲੇਕ, ਬਲਸਨ, ਧਾਮੀ, ਕੁਠਾਰ, ਕੁਨਿਹਾਰ, ਮਾਂਗਲ, ਬਿਜਾ, ਦਾਰਕੋਟੀ, ਤਿਰੋਚ, ਸਾਂਗਰੀ, ਕਨੇਤੀ, ਭੈਲਠਾ, ਕੋਟੀ, ਬੇਓਗ, ਮਧਾਨ, ਘੁੰਡ, ਰਤੇਸ, ਹਾਂਵੀਗਵ ਅਤੇ ਢਾਡੀ) ਪੋਲਿਟਿਕਲ (Political) ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ਚਕਕਾ (area) ੧੩੬੯੦੫ ਵਰਗੀ ਮੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ੩੭੦੫੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ੨੫੧੦੧੦੬੦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ੪,੪੧੬,੦੩੬ ਹੈ.

ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਮਤ ਭੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ਇਉਂ ਹੈ—

ਮੁਸਲਮਾਨ ੧੨,੯੫੫,੧੪੧.

ਹਿੰਦੂ ੯,੧੨੫,੨੦੨.

ਸਿੱਖ ੩,੧੧੦,੦੬੦.¹

ਈਸਾਈ ੩੪੬,੨੫੯.

ਜੈਨੀ ੪੬,੦੧੯.

ਬੌਧ ੫,੯੧੮.

ਪਾਰਸੀ ੫੯੮.

ਯਹੂਦੀ ੩੬.

ਇਹ ਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਫਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ੨੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਆਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, J.D. Cunningham ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮੇਜਰ Evans Bell ਕ੍ਰਿਤ Annexation of the Punjab.

²ਸਿੱਖ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਾਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਾਦਾਤ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬ ਕੌਰ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪੁਰ ਮਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਚਾਹੀ ਸੀ. ਦਲਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਪਹੁੰਚਕੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸਭ ਯੋਗਜ਼ ਇੰਤਜਾਮ ਕੀਤਾ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧੀ ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ.

ਪੰਜਾਬਾ. ਗੁਲਾਬੇ ਦਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਾ ਅਤੇ ਮਾਛੀਵਾਤਾ. ਪੰਜਾਬੀ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਦੀ। ੪ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ (ਲਿਖਤ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪੰਜਾਲੀ. ਪੰਜ ਅਰਲੀਆਂ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਹਲ ਕੱਢਾ ਆਦਿ ਜੋਤਣ ਸਮੇਂ ਬੈਲਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸੁਰ. ਭਾਵ—ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਆਗਤਾ ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਬਾਣਿ ਮੇ ਸਾਰਦ ਥਾਠ ਹੁਤਾਸਨ
ਤਾਰ ਕੇ ਯੰਤ੍ਰ ਮੇ ਰਾਕ ਬਲੋਲੈ,
ਸਾਧਨ ਮਾਹਿ ਜਤੋਂ ਸਿੱਧਿ ਬਸੈ
ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸੰਗਤਿ ਮੇ ਨਿਤ ਭੋਲੈ,
ਮੈਨ ਮੇ ਜੀਵ ਜਤੋਂ ਧੇਨੁ ਮੇ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ"
ਤਰੋਂ ਦਧਿ ਮੇ ਘ੍ਰਿਤ ਪਾਇਓ ਛੋਲੈ,
ਫੂਲ ਮੇ ਭੰਧ ਮਹਾਨਦ ਕੰਚਨ
ਪੰਚਨ ਮੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬੋਲੈ.

ਦੇਖੋ, ਪੰਚ.

ਪੰਜੀਹ. ਪੰਚ ਵਿੰਸਤਿ. ਪੰਝੀ, ਪੱਝੀ—੨੫.

ਪੰਜੀਹੇ. ਭਾਵ—ਰੁਪਯੇ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪੰਝੀ ਪੱਝੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਨਾਕੇ ਰੁਪਯੇ ਗਿਣਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ. "ਜੇ ਪੰਜੀਹੇ ਹੋਏ ਹੋਨ, ਤਾਂ ਰੋਜਗਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ." (ਜਸਾ)

ਪੰਜੀਰੀ } ਘੀ ਵਿੱਚ ਆਣਾ ਭੁੰਨਕੇ ਖੰਡ ਅਤੇ ਜੀਰਕ (ਜੀਰਾ)
ਪੰਜੀਰੂ } ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਪੰਜੀਰੀ ਵਿੱਚ ਧਨੀਆ ਸੁੰਢ ਆਦਿ ਭੀ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਅਨੇਕ ਮੇਥੇ ਭੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ "ਪੰਚ ਜੀਰਕ" ਹੈ. ਜੀਰਾ ਸੌਂਢ ਆਦਿ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਕਰਿ ਪੰਜੀਰੁ ਖਵਾਇਓ ਚੋਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪੰਜੇ ਐਬ ਸ਼ਰਈ. ਪੰਜ ਐਬ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਾ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਐਬ.

ਪੰਜੇਬ. ਦੇਖੋ, ਪਾਜੇਬ.

ਪੰਜੇਖਰਾ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਬਾਣਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਡੀ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਮੁਰਖਰਾਜ ਛੱਜੂ ਛੀਵਰ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਸੁਣਵਾਏ. ਸ਼ਕਤਿ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ.

"ਗਾਂਵ ਹੋ ਪੰਜੇਖਰਾ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਜਾਤੇ ਮਗ ਮਾਹਿ,
ਤਹਾਂ ਆਪ ਬੋਲੋ: 'ਆਜ ਈਹਾ ਟਿਕ ਰਹੀਏ',
ਨਾਮ ਸੁਨ ਆਇਏ ਏਕ ਪੰਡਿਤ ਉਚਾਰਨੋ
ਯਹ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੈ, ਤੇ ਗੀਤਾ ਅਰਥ ਕਹਨੋ ਚਹੀਏ,
ਗੁਲ ਕਵਿ ਕਹੀ ਛੱਜੂ ਛੀਵਰ ਤਹਾਂ ਕੋ ਹੁਤੋ
ਵਾਂਸੋ ਫਰੀ ਫਾਯ ਕਹਿਵਾਯੋ ਅਬ ਸਹੀਏ,
ਮਾਨ ਜਗ ਤਾਰਬੇ ਕੋ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਆਏ ਕਿਰ
ਐਸੇ ਕੁਰੁ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਹੀਏ."

(ਗੁਰੂ ਪਰਾਸਾ)

ਕੁਰਦਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ ਦੇ ਜੋ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਪਹਿਲੀ ਫੱਗੂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪੰਜੋਰ. ਸੰ. ਧੜਕਪੁਰ-ਪੰਚਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਕੰਡਾਘਾਟ ਵਿੱਚ ਕਾਲਕਾ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗਲਕ ਦਾ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਰੱਖਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੁੰਦਰ ਥਾਕ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਧਾਰਾਤੀਰਥ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੮੮ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੫੧ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.^੨

ਪੰਝੀ. ਪੰਚਵਿੰਸਤਿ. ਪਝੀਸ. ਵੀਹ ਅਤੇ ਪੰਜ—੨੫

ਪੰਝ } ਪੰਚ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਸਰਣਾਗਤਿ ਸਾਧੂ ਪੰਝੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)
ਪੰਝੂ }

ਪੰਡ. ਸੰ. ਧਾਫ਼. ਧਾ—ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਢੇਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਠਤੀ. ਪੇਟ. "ਤਿਹਾ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੩ ਦੇ ਗਜ਼ ਚੋਤੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ ਲੰਮੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਸਿਤਨਾ ਨੀਰਾ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਤਿੰਨ ਮਣ ਕੱਚਾ ਬੋਝ (ਇੱਕ ਮਣ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਸੇਰ ਪੱਕਾ). ੩ ਸੰ. ਹੀਜੜਾ. ਨਪੁੰਸਕ। ੪ ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ, ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ. "ਪੰਡ ਰਾਜ ਜਹਿ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

^੧ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਥਾਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵਡੇ ਅਮੀਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਫਿਦਾਈਆਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਗੀਰ ਅੰਦਰ ਸਨ ੧੦੭੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

^੨ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿਥੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਨਿਖੀ ਹੈ.

ਪੰਡਤ } ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤਾਈ.
ਪੰਡਤਾਈ }

ਪੰਡਰਪੁਰ ਅਥਵਾ ਪੰਢਰਪੁਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਨਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭੀਮਾ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਬਿਠੋਵਾ (ਵਿਸਨੁ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਪੰਡਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਤਾਨ. ਬੁੱਧਿ. ੨ ਵਿਚਾਰ. ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਤਾਨ.

੪ ਸੰ. ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦਵਾਨ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਡਾ ਅਥਵਾ ਪੰਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੫ ਪੰਡੂ (ਪੀਲੇ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—“ਪਿਖੇ ਭੀਰੁ ਪੰਡਾ.” (ਗੁਪਤ) ਕਾਯਰਾਂ ਦੇ ਪੀਲੇ ਮੂੰਹ.

ਪੰਡਾਵਤ } ਸੰ. ਵਿ—ਵਿਦਵਾਨ. ਗਤਾਨੀ. “ਓਨੁ ਬਿਦਿਆ ਕਹਾ ਪੰਡਿਤ } ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਦਵਾ

ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਪੁਰਖ. “ਪੰਡਿਤ, ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਭੀਚਾਰਿ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਰਾਸਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ—ਭਵਿਯਾਨਾ ਜਥੇ ਵ੍ਹਰੀ ਥਸ ਥਰਤਿ ਧਯਿਤਥ. (ਅਧਿਆਯ ੪, ਸ਼ ੬੦) ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਡਿਤ ਹੈ. ਭੀਤਾ ਦੇ ਰੋਬੇ ਅਧਿਆਯ ਦੇ ਉਨੀਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“यस्य सर्वे समाख्याः काम चक्राश्च बलिताः ज्ञानाग्नि दग्धा कर्माणि समाहू पण्डितं ब्रुवा।”

ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤ.

ਪੰਡਿਤਾ. ਵਿਦਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਦੁਸੀ.

ਪੰਡਿਤਾਈ. ਪੰਡਿਤਪਨ. ਪੰਡਿਤਤਾ. ਵਿਦੁੱਤਾ.

ਪੰਡਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਿਤ. “ਪੰਡਿਤੁ ਵੇਦ ਪੁਕਾਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

੨ ਕੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਡਿਤ—“ਸੈ ਪੰਡਿਤੁ ਜੈ ਮਨ ਪਰਬੋਧੈ.”

(ਸੁਖਮਨੀ) “ਤਰੁ ਪਛਾਣੈ ਸੈ ਪੰਡਿਤੁ ਹੋਈ.” (ਮਾਲ ਅ: ਮ: ੩)

੩ ਪੰਡਇਤੁ. ਪੰਡ ਸਿੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. “ਸੈ ਪੰਡਿਤੁ ਜੈ ਤਿਹਾ ਕੁਣਾ ਭੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਪੰਡਿਆ. ਪੰਡਿਤ. ਪੰਡਾ. ਤੀਰਥਪੁਰੋਹਿਤ. “ਅਚਰਜ ਏਕੁ ਸੁਨਹੁ, ਰੇ ਪੰਡਿਆ!” (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ)

ਪੰਡੂ. ਵਿ—ਪੀਲਾ. ਜਰਦ. “ਕਰ ਹੋਰ ਕੁਵੰਡਹਿ ਤੂੰਡਹਿ ਪੰਡੂ ਭਗੇ.” (ਨਾਪੁ) ਪੀਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਨੱਠੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰਜਾ ਪੰਡੂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਵ ਅਤੇ ਪੰਡ ੪.

ਪੰਡੂਸੁਤ } ਦੇਖੋ, ਪੰਡਵ.
ਪੰਡੂਪੁਤ }
ਪੰਡੂਵੰਸ਼ }

ਪੰਡੋ. ਪੰਡ ਵਿੱਚ. ਪੋਟ ਮੋ. “ਸਾਕਰ ਪੰਡੋ ਪਾਇਆ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਆਕਰਸ਼ਣਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ.

ਪੰਡੂਨ. ਪੰਡਵਨ. “ਉਤੈ ਕਬਾ ਪੰਡੂਨ ਪੈ ਗਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭)

ਪੰਤ. ਦੇਖੋ, ਪੰਤਿ.

ਪੰਤਾਲੀ. ਪੰਚ ਚਤੁਰੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਪੰਜ—੪੫.

ਵਿਨੋ.

ਪੰਤਿ } ਸੰਗਤ—ਪੰਥੁ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਬਤਾਰ. “ਬਗ ਪੰਥਿ ਲਸੈ ਜਨੁ ਪੰਤੀ } ਦੰਤ ਗਣਾ.” (ਚੰਡੀ ੧) “ਦੰਤਿ ਪੰਤੀ ਅਨੰਤੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਕਤਾਰਾਂ. “ਲਸੈ ਦੰਤ ਪੰਤੀ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੰਥੁ.

ਪੰਥ. ਸੰ. ਧਨੁ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਫਿਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. (ਧਨੁ). “ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਤਵਨ ਕੇ ਪਰੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ. ਧਰਮ. ਮਜਹਬ. “ਕੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਨਿਰੋਲ, ਨ ਰਲੈ ਰਲਾਈਐ.” (ਭਾਗੁ) ੪ ਮਰਾ. ਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਜੀਰ. ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ. ਪੰਥ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਭਤੀ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਰਚਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕ੍ਰਮਿਕਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਚਟਰਲੋਨੀ (Sir David Ochterlony) ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਕਪਤਾਨ ਮਰੇ (Captain Murray) ਨੇ ਜੋ ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਦੇ ਹਾਲ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਲਿਖੇ, ਉਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪੁਸ਼ੁਕ ਦੇ ਆਕਾਰ ਸੰਮਤ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਟ ਕੀਤੇ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਭੰਗੂ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਸਰਦਾਰ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਥਾ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰੋੜੀਆ ਦੇ ਦੋਹਤੇ ਸਨ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੦੩ (ਸਨ ੧੮੪੬) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹੁਣ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਭਤੀ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

੨ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ ਦੀ ਬਖਿਤਾ ਛੰਦਸਾਸਰੂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਦੇਖਕੇ, ਲੋਗੋਵਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਗਤਾਨੀ ਗਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਰ ਮਿਲਾਕੇ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੩੭ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੈ. ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਹੋਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਵਿਤਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲਕੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਪੰਥਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥ. “ਸਚ ਕਾ ਪੰਥਾ ਬਾਟਿਓ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਪਹਾ-ਸਤੀ. ਮੋਏ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸਭਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਪੰਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਜਾਣਈ ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਗਵਾਰ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ ਜਲਨਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਵਿਰਹਿ ਦੀ ਚੋਟ ਮਰਨਾ ਸੱਚਾ ਸਤੀਪਨ ਹੈ. ਪੰਥਿ. ਪੰਥ ਵਿੱਚ. “ਪੰਥਿ ਸੁਹੇਲੈ ਜਾਵਹੁ.” (ਵਡ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਥੀ ਅਤੇ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ.

ਪੰਥੀ. ਧਨਿਯੁ. ਰਾਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ. “ਪੰਥੀ ਕਉ ਦੁਖ ਦੇਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਪੰਥੁ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥ ੨. “ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਪੰਥ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ. ੩ ਕਿਸੇ ਮਜਹਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ

“ਬਿਕ੍ਰਮ ਬਸੁ ਕੁਹ ਅਹਿ ਲਸੀ ਬੀਤਤ ਭਏ ਸੁਸਾਲ। ਪਾਠਕ ਸੁੰਤੇ ਨਿੱਤ ਹੀ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਧੁ)

ਵਾਲਾ. "ਮਨੋ ਮਗੁ ਨ ਚਲੈ ਪੰਥੁ." (ਜਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਅਨੇਕ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਭਾਵ—ਭੇਡਚਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਉਸ ਦਾ ਕੇਵਲ "ਧਰਮ ਸੋਤੀ ਸਨਬੰਧੁ" ਹੈ.

ਪੰਦ. ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਖਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੰਦਿ.

ਪੰਦਨਾਮਾ. ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ. ਸਿਖਤਾ ਪੜ੍ਹ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਭਕਤਿਗੀਨ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਹਮੁਦ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼.

ਪੰਦਰਸ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਅਮਾਵਸ ਅਤੇ ਪੂਰਣਮਾਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣਮਾਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ੧੫ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪੰਦਰਾਂ. ਪੰਦਰਸ਼. ਪੰਦ੍ਰਾਂ—੧੫.

ਪੰਦਿ. ਡਾ ੪ ਪੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਉਪਦੇਸ਼. ਸਿਕਾ. ਨਸੀਹਤ. "ਨਾਨਕ ਅਗੇ ਉਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪਾ ਪੰਦਿ ਨ ਦੇਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੨ ਨਿਯਮ. ਉਸੂਲ। ੩ ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ.

ਪੰਦੀ. ਵਿ—ਪੰਦ (ਸਿਖਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਪੁਰਾਰਕ. "ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਈਸ਼ਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਉਪਾਸਕ.

ਪੰਦ੍ਰਹ } ਪੰਦਰਸ਼. ਪੰਦਰਾਂ. "ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਿਤੀ ਤੈ ਸਤ ਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੨)

ਪੰਦ੍ਰਾਂ }

ਪੰਧ. ਮੂਲ—ਪੰਥ. ਮਾਰਗ. ਰਸੂ. "ਪਵ ਜੁਲਾਈ ਪੰਧ ਤਉ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿੱਥ.

ਪੰਧ ਸਿਰ. ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਰਸਤਾ ਅਲਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਾਹ ਦਾ ਮੁੱਢ.

ਪੰਧ ਸਿਰਿ. ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਪੰਧ ਸਿਰ. "ਜਿਸਹਿ ਡੁਲਾਈ ਪੰਧ ਸਿਰਿ, ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਕਉਣ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਪੰਧਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਪੰਡਰਪੁਰ.

ਪੰਧਾਉ } ਪੰਧ (ਪਥ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਪਾਂਧ. ਰਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ।
ਪੰਧਾਆ } ੨ ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. "ਇਸੁ ਪੰਧਾਨੁ ਘਰ ਘਣੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੰਧੀਆ. ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧ. ਪੰਧ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਾਹ. ਮਾਰਗ. ਸਤਕ. "ਕਬਤੀਆ ਸੰਤਾਹ ਤੇ ਸੁਖਾਉ ਪੰਧੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਪੰਧੋਰ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦੋਰ.

ਪੰਧੋਰੂ. ਪੰਧ (ਮਾਰਗ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹੀ। ੨ ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਪੰਨ. ਸੰ. ਧਨ. ਵਿ—ਭਿਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨੀਵਾਂ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਚਲਣਾ.

ਪੰਨਗ. ਧਨਾਗ. ਪੰਨ-ਗ ਜੋ ਮੂੰਹ ਡੇਗਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ. ਸੱਪ. ਸਾਂਪ. "ਬਾਰਕ ਮਰਯੋ ਤੁ ਪੰਨਗ ਖਾਯਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪਦਮਵਿਭ. ਸੁਪੁਭ. L. Prunus Padam.

ਪੰਨਗ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਅਘਾਸ਼ਰ.

ਪੰਨਗਾਰਿ. ਪੰਨਗ (ਸੱਪ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਭਰਤਾ। ੨ ਲਮਵੀਂਗ। ੩ ਨਿਉਲਾ। ੪ ਭਾਯਾ। ੫ ਮੋਰ.

ਪੰਨਗੀ. ਪੰਨਗ (ਸੱਪ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਸੱਪਣ. ਸਾਂਪਣੀ। ੨ ਨਾਗਕਨਯਾ.

ਪੰਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜ੍ਹ. ਵਰਕ। ੨ ਵਹੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾ। ੩ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ੇ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਰਤਨ. Emerald. "ਰਾਜਤ ਬੀਚ ਪੰਨਾ ਨਗ ਖਾਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਪੰਜਾ. ਪੱਥ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ। ੫ ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਬੁੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ। ੬ ਚਤੁਰਪਤਿ ਰਾਣਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਸੀ ਪੁਤ੍ਰ ਬਲਬੀਰ ਤੋਂ (ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜਕੁਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਬਾਲਕ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.

ਪੰਨਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ.

ਪੰਨੂ. ਇੱਕ ਜੱਟਜਾਤਿ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਨੂ. ਭਾਈ ਲਾਲਾ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਜਨਮਪਤੀ ਲੈਣ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਭੇਡ ਦਾ ਸੀ. "ਲਾਲਾ ਪੰਨੂ ਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ." (ਨਾਪੁ)

ਪੰਨੇ ਪਾਉਣਾ } ਭ੍ਰਿ—ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨਾ. ਚਜਿਸਟਰ ਪੂਰ
ਪੰਨੇ ਪਾਉਣਾ } ਚੜ੍ਹਾਣਾ. "ਤਿਨ੍ਹ ਕਾ ਆਖਿਆ ਆਪ ਸੁਣੇ ਜਿ ਲਇਅਨੁ ਪੰਨੇ ਪਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਮੇਲਿਅਨੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੰਨੇ ਪਾਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ਭਾਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਫਰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ.

ਪੰਨੜਾ. ਪੰਨਕਕਨਯਾ. ਨਾਗਕਨਯਾ. "ਕਹੂੰ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਕੀ ਰਿਸ੍ਰਿ ਪੰਨੜਾ." (ਅਕਾਲ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਸ੍ਰਿ (ਪਾਤਲ) ਦੀ ਉੱਤਮ ਨਾਗਕਨਯਾ.

ਪੰਪਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਰਿਸ਼ਯਮੁਕ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਰੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ.

ਪੰਪਾਸਰ. ਪੰਪਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਥੀਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੁਟੀ ਬਣਕੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਤੀਲਣੀ) ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਪਸਰ.

ਪੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਫੰਬਾ.

ਪੰਮਾ. ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਜੋ ਵਕਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਭੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਕਪਟੀ, ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰਥੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਗਿਆ ਤਦ ਪੁਰੋਹਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇ. ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਾਰਣ ਸੀ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਨਾਦਰ

ਬੰਧਕ "ਪੰਮਾ" ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੰਮਾ ਆਖਣਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
੨ ਪਾਮਰ।

ਪੰਮੂ. ਪੁਰੀ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁੰਮੋ, ਜੋ ਫੁੱਟੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀ ੯.

ਪਜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਸ.

ਪਜਾਜ਼. ਫਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਠਾ. ਰੁੱਪਾ. ਸੰ. ਪਲਾਂਡੁ. ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਪਜਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਦਾ.

ਪਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰ.

ਪਜਾਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ. ਪ੍ਰਿਯਤਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਤ੍ਰ.

ਜਾਨੇ ਰਾਗ ਰਾਗਿਨੀ ਕਬਿੱਤ ਰਸ ਦੋਹਾ ਛੰਦ

ਜਪ ਤਪ ਤੇਕ ਤਜਾਗ ਹੋਵੇ ਦ੍ਰਿਵ ਤਨ ਕਾ,

"ਮਹਬੂਬ" ਉਰਥ ਨ ਦੇਖ ਸਕੈ ਮਿਤ੍ਰਨ ਕੀ
ਚਿਤ੍ਰ ਹਰ ਭਾਂਤ ਮੇ ਰਿਐਯਾ ਨੁਕਤਨ ਕਾ,
ਜਾਂ ਸੇ ਜੋ ਕਬੂਲੈ ਜੋ ਨ ਝੂਲੈ, ਝੂਲੈ ਮਾਫ ਕਰੇ
ਸਾਫਦਿਲ ਆਕਿਲ ਖਿਲਾਯਾ ਹਰਫਨ ਕਾ,
ਨੇਕੀ ਸੇ ਨ ਨਜ਼ਾਰਾ ਰਹੈ ਬਦੀ ਸੇ ਕਿਨਾਰਾ ਰਹੈ
ਏਸਾ ਮਿਲੈ ਪਜਾਰਾ ਤੋ ਗੁਜਾਰਾ ਚਲੈ ਮਨ ਕਾ.

੨ ਪਯਾਲਹ. ਪਜਾਲਾ. "ਮਦਿਰਾ ਕੇ ਸੇ ਪਜਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੦)
ਨੇਤ੍ਰ ਮਾਨੈ ਮਦਿਰਾ ਦੇ ਪਜਾਲੇ (ਜਾਮ) ਹਨ.

ਪਜਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ.

ਪ੍ਰ. ਸੰ. ਵਜ਼—ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ—ਆਰੰਤ, ਗਤਿ, ਅਤਿ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਪ੍ਰਚੰਡ, ਪ੍ਰਬੋਧ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਚਿੰਚ. ਦੇਖੋ, ਪੁੱਛ.

ਪ੍ਰਚਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ.

ਪ੍ਰਸਸ੍ਰ. ਪ੍ਰ-ਸਸ੍ਰ. ਵਿ—ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ੨ ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ.

ਪ੍ਰਸਕ੍ਰ. ਵਿ—ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਚੁੱਤਿਆ ਚਰੇ।
੨ ਆਸਕ੍ਰ. ਆਸਕ.

ਪ੍ਰਸਥਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੀ (ਚਾਹੀ. ਮੁਸਾਫਿਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਢਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸਥਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਪ੍ਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ.

ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ.

ਪ੍ਰਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸਾਰ। ੨ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ। ੩ ਫੁੱਧ. ਜੰਗ.

ਪ੍ਰਸਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਤਾਵ। ੨ ਫੈਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸਾਰ। ੩ ਉਤਪੱਤਿ। ੪ ਫੌਜ ਦਾ ਕੂਚ ਅਤੇ ਹੱਲਾ.

ਪ੍ਰਸਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਣਨਾ. ਪ੍ਰਸੁਤਿ। ੨ ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੪ ਫਲ। ੫ ਵਿੱਧਿ. ਤਰੱਕੀ.

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਾਸਨ (ਹੁਕਮਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. ਆਗਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਸਾਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੁਕਮਤ। ੨ ਆਗਤਾ ਦੇਣੀ. ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਾਇਮ. ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ। ੨ ਸਾਂਤਮਨ.

ਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਖੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਉਰ ਹੈ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਤਕਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੁੰਫਤਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ। ੩ ਅਰੋਗਤਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਨੈਵੇਦਯ. "ਜੇ ਓਹ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਾਵੇ." (ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਵਰਤਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਕਾਵਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ. ਪਦਾਂ ਦੀ ਜਤਤੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣਾ। ੬ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਅਨੁਗ੍ਰਹ। ੭ ਖਾ. ਭੋਜਨ. ਰਸੋਈ। ੮ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ.

ਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਬ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੇ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਾਦਿਨ੍. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰੀਮ. "ਅਜੁਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ." (ਜਪੁ) ਪ੍ਰਸਾਦੀ. ਰੋਟੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਤਨਰਾਇ ਨੇ ਅਰਪਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ (ਰੋਟੀ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਚੰਦ ਸੀ ਅਰ ਉਸੇ ਤੋਂ ਦੋ ਉਂਗਲ ਦੀ ਚੌੜੀ ਸਫੇਦ ਲੀਕ ਨਿਕਲਕੇ ਸੁੰਢ ਦੀ ਨੋਕ ਤਕ ਅਤੇ ਐਸੀ ਹੀ ਇੱਕ ਰੇਖਾ ਪਿੱਠ ਪੁਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਚੌਰ ਕਰਦਾ, ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਨਾਲ ਚਰਨ ਪੁਆਕੇ ਕੁਮਾਲ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਦਾ, ਮਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦਾ ਅਤੇ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਤੀਰ ਚੁਣ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਪ੍ਰਸਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਸਾਦ ੧ ਅਤੇ ੬. "ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਗੁਰਦੇਵ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਸਾਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰ-ਸਾਧਨ. ਯਤਨ. ਉਪਾਉ। ੨ ਅਲੰਕਾਰ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ. "ਵਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਧੰ." (ਗੁਰਾਨ) ੩ ਵੇਸ. ਭੇਸ. ਭੇਖ.

ਪ੍ਰਸਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਸਾਰ.

ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ. ਪਟਸਨ ਅਥਵਾ ਗੰਧਾਲੀ ਬੂਟੀ, ਜੋ ਗਰਮਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਕਢ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬਲਦਾਇਕ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. Hesmideisnus-indicus.

ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਤੇਲ. ਸ਼ਰਾਦਿਨੀ ਜੰਗ. ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਇਹ ਹੈ—ਚਾਰ ਸੌ ਤੇਲਾਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦ੍ਰੋਣ (ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਕੱਚੇ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾੜ੍ਹੇ, ਜਦ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਾਰਕੇ ਛਾਣ ਲਵੇ. ਕਾੜ੍ਹੇ ਦੇ ਤੇਲ ਬਰਾਬਰ ਤੇਲ ਦਹੀਂ ਅਤੇ ਕਾਂਜੀ ਮਿਲਾਵੇ. ਤੇਲ ਤੋਂ ਚੋਗੁਣਾ ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਾਵੇ. ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਤਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ

ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾਕੇ ਸੁੱਟੋ—

ਮੁਲੱਠੀ, ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ, ਚਿੱਤੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਸੋਧਾ ਲੂਣ, ਬਰ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ, ਦੇਵਦਾਰੂ, ਰਾਇਸਨ, ਗਜਪਿੱਪਲ, ਭਲਾਵੇ, ਸੌਂਫ, ਜਟਾਮਾਸੀ, ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕੋ ਤੇਲ ਦੀਆਂ, ਤੇਲ ਤੋਂ ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਹੋਣ. ਜਦ ਤੇਲਮਾਤ੍ਰ ਪੱਕ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛਾਣਕੇ ਸੀਥੇ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਤ ਅਤੇ ਕਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਭੈਲਾ, ਲਕਵਾ, ਗੁਣਖਵਾਉ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੇਲ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸਿੱਖ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਧ. ਚੇਲੇ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਪਤਸਿੱਖ.

ਪ੍ਰਸਿਜ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਧ. ਵਿ—ਗੀਤਿਆ. ਪਸੀਜਿਆ. "ਸਮਸਤੰ ਪ੍ਰਸਿਜੇ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਧ. ਵਿ—ਵਿਖਯਾਤ. ਮਸ਼ਹੂਰ. ੨ ਭੂਸਿਤ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ (੮).

ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਧਿ. ਸੰਗਤ—ਮਸ਼ਹੂਰੀ. ਖਯਾਤਿ.
ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ }

ਪ੍ਰਸੀਜਨ } ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ (ਪਸੀਨੇ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ੨ ਪ੍ਰਸਾਦਵਾਨ ਹੋਣਾ.
ਪ੍ਰਸੀਦਨ } ਚੀਭਣਾ. ਪਸੀਜਣਾ. "ਨੀਲੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪ੍ਰਸੀਜੇ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) "ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਸੀਨਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਮੁੜਕਾ. ਪਸੀਨਾ. ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼. "ਪ੍ਰਭੁ ਰਏ ਪ੍ਰਸੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਸੁਪੁ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਘੁਕ ਸੁੱਤਾ.

ਪ੍ਰਸੁਕ. ਵਿ—ਪ੍ਰ (ਬਹੁਤ) ਸੁੱਕਦੀ ਹੋਈ. ਸੀਟੀ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਧੁਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪ੍ਰਸੁਕ ਗੌਰਿ ਖਰ ਸੀਸ ਕਾਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਗਏ ਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਕੰਨ ਉੱਪਰਦੀਂ ਗੋਲੀਆਂ ਸੁੱਕਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਪ੍ਰਸੁਤ. ਵਿ—ਉਤਪੰਨ. ਪੈਦਾ. ਜਾਤ. ਪ੍ਰਸਵ ਹੋਇਆ. ਸੁਇਆ.

ਪ੍ਰਸੁਤਾ. ਵਿ—ਸੁਈ ਹੋਈ. ਜਿਸ ਨੇ ਬੱਚਾ ਜਣਿਆ.

ਪ੍ਰਸੁਨ. ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ. ੨ ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ. ੩ ਫਲ. ੪ ਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਤਾਨ.

ਪ੍ਰਸੇਤ } ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜਕਾ. "ਮਹਾਕਾਨ ਕੇ ਭਯੋ
ਪ੍ਰਸੇਦ } ਪ੍ਰਸੇਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਸੇਨ. ਦੇਖੋ, ਸਨਮੰਤਕ.

ਪ੍ਰਸੇਵ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜਕਾ. ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਸੁਵ ਹੋਈ. ਟਪਕੀ. ਚੁਟੀ. ਚਸੀ. "ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਸਾਂਝੇ ਸੁਰਸੁਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਿਸ ਦੇ ਨੌਹਾਂ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਟਪਕੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਸੇਵ. ਸੰਗਤ—ਬੀਨ ਦਾ ਰੂੰਥਾ. ੪ ਚੈਲਾ.

ਪ੍ਰਸੋਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਸੋਸਣ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ. ੨ ਸਟਾਈਚੈਂਟ (blotting-paper).

ਪ੍ਰਸੰਸਾ. ਪ੍ਰ-ਸੰਸ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਸਾ. ਉਸਤਤਿ. ਤਅਰੀਫ਼.

ਪ੍ਰਾਣ ਕਰਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰਾ ਨੇ ਵਾਸਨ ਭਕਵਾਨ ਦੇ ਚਰਣ ਧੋਕੇ ਕਹਿਣੁ ਵਿਚ ਜੇ ਰੇਖੇ ਸਨ, ਉਹੀ ਕੰਗਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗਾ

ਪ੍ਰਸੰਖਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋਤ. ਮੀਜਾਨ. ੨ ਸੁਮਾਰ. ੩ ਦੇਖੋ, ਭਯਾਨੰਖਯ ੨.

ਪ੍ਰਸੰਗ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ੨ ਸੰਬੰਧ. ਲਗਾਉ. ੩ ਲਕਨ. ਪ੍ਰੀਤਿ. ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਜੋਗ. ਮੈਥਨ. ੫ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ.

ਪ੍ਰਸੰਨ. ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਿ—ਖੁਸ਼. ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ. ੨ ਨਿਰਮਲ ਸੁੱਫ. ੩ ਸੰਗਤ—ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ.

ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਪ੍ਰਸੰਨਮੁਖ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖਿਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਹੰਸਮੁਖ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਪ੍ਰਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਪਥਰ.

ਪ੍ਰਸੂਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਸ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤ—ਫੈਲਾਉ. ਵਿਸਫਾ. ੨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੇਜਾ. ੩ ਫੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰਯ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰਕੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਅਰ ਨਵੇਂ ਕਲਪ ਲਈਏ ਹਨ. ੪ ਪੌੜੀ. ਸੀਢੀ. ੫ ਅਧਿਕਤਾ. ਵਿੱਧਿ. ਭਗੀ.

ਪ੍ਰਸੂਵ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਸ੍ਰਿਤ. ਪ੍ਰ-ਸ੍ਰਵ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲਚਸਪ ਬਾਤ. ੨ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਸਿਕਰ. "ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸੂਵ ਰਿਤਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਭੂਮਿਕਾ. ਦੀਬਾਰਾ. ਮੁਖਬੰਧ.

ਪ੍ਰਸੂਵਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਰਮਹੀਦਾ. ੨ ਆਰੰਭ.

ਪ੍ਰਸੂਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਫੇਤੀ ਗਈ ਹੈ. ੩ ਉਪਸਿਬਤ. ਹਾਜਿਰ. ੪ ਤਿਆਰ.

ਪ੍ਰਸੂਤਾਂਕੁਰ. (ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਾਕ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਲਾਂਭੇ ਨਾਲ ਗੁਫ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਕਥਨ "ਪ੍ਰਸੂਤਾਂਕੁਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਸੂਤਿ ਕੋ ਜਹਾ ਪ੍ਰਸੂਤਿ ਬੀਰ ਪ੍ਰਭਾਵ,
ਪ੍ਰਸੂਤਿਅੰਕੁਰ ਜਾਨੀਯੋ ਅਲੰਕਾਰ ਕਵਿਰਾਵ.

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਬੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਰਵ ਗੁਨ ਕਹਾਂ ਜਗਤਗੁਰਾ, ਜਉ ਕਰਮ ਨ ਨਾਸੈ?
ਸਿੰਘਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕ ਗੁਸੈ?

(ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਕੜੋਂ ਮਿਸਰੀ ਕੋ ਤਯਾਗਕੋ ਚੋਰੀ ਕੋ ਗੁੜ ਖਾਤ?

ਅਰਥਾਤ ਸੁੰਦਰ ਧਰਮਪਤਨੀ ਨੂੰ ਤਯਾਗਕੋ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕੁਰੂਪਾ ਪਰਦਿਸਤੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਚੋਰੀ ਭਟਕਦਾ ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਾਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਾਥ ਮੇਦਾਨ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਹੋਵੇ. ੨ ਮੇਦਾਨ. ਸਮਝਮਿ. ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉੱਚਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਕੇ ਪ੍ਰਾਬਨ ਪ੍ਰਾਬਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਵਿਸੁਚ. ਫੈਲਾਉ. ੫ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਂ. ੬ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ ਅਤੇ ਤੇਲ ਅਠਹਾਲੀ

ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਦੋ ਸੇਰ ਭਰ ਵਜਨ.

ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਮਨ. ਕੁਚ. ਰਵਾਨਗੀ। ੨ ਪਾਇਤਾ. ਜੋਤਿਸੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੁਹੂਰਤ ਪੁਰ ਜੋ ਕੁਚ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰਵਾਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਾਇਤਾ ੩ ਅਤੇ ਪੈਤਰਾ ੨.

ਪ੍ਰਸੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਵਾਲ. ਪੁੰਛ. ਜਿਗਤਾਸਾ. ਪੁਰਸਿਸ਼। ੨ ਅਥਰਵਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੀ ਪ੍ਰਸੂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਲ ੬੭ ਮੰਤ੍ਰ ਹਨ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰੋਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਸੂ ਅਤੇ ਉੱਤਰ. ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬ। ੨ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੂ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਕੁਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਥਾਂ “ਪ੍ਰਸ੍ਰੋਤਰ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੇਉਂ ਬੂਝੈ ਬਾਤ ਕੋ ਕੇਉਂ ਉੱਤਰ ਦੇਤ,
ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ ਤਾਂਕੋ ਕਹਿਤ ਭੂਸਣ ਸੁਕਵਿ ਸੁਚੇਤ.

(ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਭੂਸਣ)

ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਵਲ “ਉੱਤਰ” ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਕਿਨੀ ਕੁਣੀ?
ਸਹਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸੀਗਾਰੀਆ, ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੀ.

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ?

ਜਿਥੇ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ. × × ×

ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ?

ਖਸਮਹੁ ਖੁਬੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ.

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਤੇਹੀ ਮੋਹੀ, ਮੋਹੀ ਤੇਹੀ ਅੰਤਰ ਕੈਸਾ?

ਕਨਕ ਕਟਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ.

(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਨਾਨਕ, ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ?

ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ, ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ, ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ.

(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਆਹ ਹਨੁ! ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਬੀਰ,

ਭਛੁ ਸੁਧ ਹੈ ਸਿਯ ਕੀ ਛਿਤਿ ਮਾਹੀ?

ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਲੰਕ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ, ਸੁ

ਬਸੈ ਤਹਿ ਰਾਵਨਬਾਗ ਕਿ ਛਾਹੀ.

ਜੀਵਤ ਹੈ? ਕਹਿਬੇ ਛੁਇ ਨਾਥ

ਸੁ ਕੜੋਂ ਨ ਮਰੀ ਹਮ ਤੇ ਭਿਛੁਰਾਹੀ?

ਪੁਨ ਬਸੈ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮੇ

ਯਮ ਆਵਤ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਵਤ ਨਾਹੀ.

(ਹਨੁ)

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਗ ੫.

ਪ੍ਰਸੂਵਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਆਦਿ ਦਾ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਸੋਤਾ. ਚਲਾ. ਭਰਨਾ। ੩ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜਕਾ। ੪ ਦੁੱਧ, ਜੋ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਇਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਵ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਸ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਹਾਉ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਉ. ਨਦੀ. ਨਲਾ। ੩ ਪਸੀਨਾ ਚੁਇਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਸ. ਸ੍ਰਾਸ (ਦਮ) ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

ਪ੍ਰਸ੍ਰੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜਕਾ.

ਪ੍ਰਹਸਤ } ਪ੍ਰਹਸਿਤ ਵਿ—ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਹਸੂ. ਲੰਮੇ ਹੱਥ
ਪ੍ਰਹਸੂ } ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਥੱਪਤ. ਚਪੇਤ। ੪ ਭਾਵਣ ਦਾ
ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ ਅਕੰਪਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. “ਪ੍ਰਹਸਤ ਤੇ
ਇਹ ਭਾਂਤ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰਿਓ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਪ੍ਰਹਰਸ } ਸੰ. ਪ੍ਰਹਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.
ਪ੍ਰਹਰਖ } ਪ੍ਰਹਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਹਸੰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਆਨੰਦ. ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. “ਪ੍ਰਸ੍ਰ
ਪ੍ਰਹਰਖਣ ਦ੍ਰਸੁ ਮਥੇ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਨਵਾਂਛਿਤ ਤੋਂ ਜਾਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤੀ
ਹੋਣੀ, ਐਸਾ ਵਰਣਨ “ਪ੍ਰਹਰਸਣ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਸਹਿ ਇੱਛਾ ਤੇ ਫਲ ਅਧਿਕਾਈ,
ਕੋ ਪਾਵੈ, ਪਰਹਰਸਣ ਗਾਈ.

(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਜਮਲੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੁਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਨੀ

ਕਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਬੋਲਾਚੇ,

ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਈ ਭਾਵਨੀ

ਜਮਕੰਕਰ ਮਾਹਿ ਬਿਦਾਚੇ.

(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਡੱਲੇ ਨੇ ਮਾਂਗੀ ਜਬ ਬਰਖਾ,

ਫੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤਬ ਜਲ ਵਰਖਾ.

ਤਿਸੀ ਸਮੇ ਦੀਨੋ ਯਹਿ ਵਰ ਹੈ,

ਸਤਦ੍ਰਵ ਮਰੁਥਲ ਸੋਚਨ ਕਰ ਹੈ.

(ਅ) ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਸੋਚਣਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਵਾਂਝਿਤ ਵਸਤੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਜਾਣੀ “ਪ੍ਰਹਰਸਣ” ਦਾ ਦੂਜਾ ਭੇਦ ਹੈ. “ਮਨ ਜਾਂਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੈ ਮਿਲੈ ਵਸਤੁ ਸੇ ਆਯ.” (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਭੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਨ ਉਪਜਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਚਿਤਵੈ ਅਨਿਕ ਉਪਾਯ,

ਅਕਸਮਾਤ ਨਿਉਂ ਖੇਦਤੇ ਦਬਰੇ ਖਜਾਨਾ ਪਾਯ.

ਪ੍ਰਹਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਹਣਾ. ਫੀਨਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ। ੩ ਸਸਤ੍ਰ। ੪ ਯੁੱਧ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦੇਦਾਰ ਰਬ ਭੰਪਾਨ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਹਰਤਾ. ਸੰ. ਭਵਰ੍ਹ. ਵਿ—ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਤਾ. “ਜਗਤ ਪ੍ਰਹਰਤਾ ਸਭ

ਜਗ ਭਰਤਾ." (ਗੁਰਮਤ) ੨ ਯੋਗ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ. ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਵ—ਪ੍ਰਹਲਾਦ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭਾਵ—ਪ੍ਰਹਲਾਦ
ਭੀ ਹੈ. ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਲਿ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਪ੍ਰਾਣਕਥਾ ਹੈ
ਕਿ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗਲੋਕ ਵਿੱਚ
ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਫੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ
ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ
ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਦੋਤਾਂ ਦੇ
ਅਸਤ੍ਰ ਸਰਪਾਂ ਦੇ ਡੰਗ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦ, ਅੱਕ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਆਦਿਕ
ਦਾ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪੁਰ ਫੁੱਟ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ
ਦੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਨਰਸਿੰਹ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ.

ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੋਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ
ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਇਹ ਇੰਦ੍ਰਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਹੀ
ਹੋ ਗਿਆ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਰਨਾਖਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ
ਹੋਇ ਰਘੁਰਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ." (ਭੈਰ ਮ:
੩) "ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਲੀਨੋਵਤਾਰ." (ਨਰ ਸਿੰਘਵਾ) ੨ ਆਨੰਦ.
ਖੁਸ਼ੀ. "ਦੇਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋ." (ਗੁਪਤੁ).

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿੰਘ. ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ. ਇਸ ਦੇ
ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਵੇਰੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—"ਅਬਚਲਨਗਰ
ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਆ ਬਿਚਾਰ, ਬੋਲਿਆ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਰਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ."

ਅਰ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਬਣਨ ਦਾ ਸਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ—

"ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹਿ ਸੈ ਭਏ ਬਰਖ ਭਵੰਜਾ ਨਿਹਾਰ,
ਮਾਘ ਵਦੀ ਤਿਥਿ ਪੰਚਮੀ ਵੀਰ ਵਾਰ ਸੁਭ ਵਾਰ."

ਇਸਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੨ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਨਹੀਂ ਪਧਾਰੇ ਸਨ ਅਰ ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ
ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੀ.

ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ਵਾਕ ਇਹ ਹਨ:—

"ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਕੋ ਹੁਕਮ ਤੇ ਪੁਗਟ ਚਲਾਏ ਪੰਥ,
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਭੁੱਖ."
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮਾਨੀਓ ਪੁਗਟ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ." × × ×

ਪ੍ਰਹਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ.

ਪ੍ਰਹਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਟਹਾਸ. ਚੈਰ ਦਾ ਹਾਸਾ। ੨ ਸ਼ਿਵ।
੩ ਨਟ। ੪ ਭੰਡ. ਮਖੌਲੀਆ.

ਪ੍ਰਹਾਸਨ] ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਸਿਨ੍. ਵਿ—ਉੱਚਾ ਹੌਸਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਟਹਾਸ
ਪ੍ਰਹਾਸੀ] ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਮਨੀ ਪ੍ਰਹਾਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਰ. ਆਘਾਤ. ਚੋਟ. ਸੱਟ.

ਪ੍ਰਹਾਰੀ. ਪ੍ਰਭਾਸਿਨ੍. ਵਿ—ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਨਾਸਕ.

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਮਾਤਾ ਉਪਦੇਸੈ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ
ਪਿਆਰੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿੰਘ.

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ. "ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਹੈ, ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਇ "
(ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਪ੍ਰਹੀਰੰਤ. ਪ੍ਰਹਾਰੰਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰੰਤ. "ਪ੍ਰਹੀਰੰਤ ਤੀਰੰ." (ਕਲਕੀ)

ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ. ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ. ਅਦ੍ਰਿਸਕੂਟ. ਇਹ ਉਭਯਾਲੰਕਾਰ
ਹੈ. ਅਰਥਪਹੇਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖੋ, "ਚਿਤ੍ਰ" ਦੇ ਅੰਕ ੬ ਵਿੱਚ.

ਵਰਣਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ ਅਜਿਹੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ
ਉੱਤਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ
ਅੰਤਰਲਾਪਿਕਾ ਅਤੇ ਵਹਿਰਲਾਪਿਕਾ ਆਦਿਕ ਭੇਦ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ
ਕਈ ਉਦਾਹਰਣ ਅੱਗੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਕਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ੁ ਜਯੋਂ ਪੇਟ ਭਰ

ਲੇਟਤ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ?

ਬੁੱਧੀ ਵਿਦਯਾ ਵਿਦਾ ਕਰ

ਮਾਨ ਮੁਯਾਦਾ ਭੰਗ?

ਇਸ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਭੋਂਗ" ਹੈ.

(ਅ) ਨਿਰਮਲ ਕੇ ਵਹ ਆਇ ਮੇ

ਰਹਿਤੇ ਬੀਚ ਬਿਹੰਗ,

ਜੰਗ ਅੰਤ ਮੇ ਪੇਖਿਯਤ

ਬੁਝ ਪੁਸ਼ਨ ਪੁਸੰਗ,

ਉੱਤਰ "ਨਿਹੰਗ"

(ੲ) ਸੰਤੁ ਕਹਾਂ ਭਿਖ ਧਰਤ?

ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਕਵਨ ਕਹਿ?

ਪ੍ਰਜਾ ਬੂਧ ਕਹਿ ਦੇਤ?

ਦਾਨ ਮੇ ਚਹਤ ਕਵਨ ਨਹਿ?

ਕਾ ਕਰ ਸੋਭਤ ਬਾਮ?

ਦਯਾ ਨਹਿ ਕਾ ਪਰ ਚਹਿਯੇ?

ਮੰਗਲ ਮੇ ਧੁਨਿ ਕਵਨ?

ਕਵਨ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਜ ਜਿ ਲਹਿਯੇ?

ਕਵਨ ਗੁਣਨ ਵਿਗੁਣਨ ਦਾ?

ਵੇਦਿਵੰਸ਼ ਕੋ ਧਰਮਧੁਰ?

ਸਸਿਜਹਰੀ ਉੱਤਰ ਦਯੋ

"ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਗੁਰ."

(ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ)

ਇਸ ਛੱਪੜ ਦੇ ਦਸ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਭੇਵ
ਗੁਰ" ਵਾਕਯ ਵਿੱਚ ਯਥਾ ਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਹੈ— ਨਾਰ, ਨਰ, ਕਰ,
ਦੇਰ, ਵਰ, ਅਰ, ਭੋਰ, ਵਰ, ਗੁਰ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਗੁਰ
ਹੈ.

(ਸ) ਕੰਜ ਲਸੈ ਕਿਹ ਮੱਧ?

ਸੁਭਟ ਹਰਖਤ ਕਿਹ ਕੈ ਨਿਧ?

ਸਤੁ ਭਰੈ ਕਿਹ ਦੇਖ?

ਕੋਨ ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ ਸਰਬ ਸਿਧ?

ਕੋ ਕੁਖਨ ਰਮਣੀਨ?

ਕਹਾ ਭਾਵਨ ਮਨਭਾਵਨ?

ਚੁਪਕਾਰ ਕੋ ਸਾਰ?

ਕੋਨ ਹਯ ਰਾਮ ਬਧਾਵਨ?

ਕਹਿ ਮੁਨਿ ਗੁਹਿ? ਕੋ ਬੁਭ ਜਨਮ ਜਗ?

ਜਗ ਕਿ ਭਾਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁ ਕਵਿ?

ਦਸਸੀਸ ਹਰਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਰ

ਸੋਭਤ ਹੈ "ਸਰ ਨਬਲ ਫਬ"

(ਕਵਿ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ)

ਇਸ ਫੱਪਯ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਸਰ ਨਬਲ ਫਬ" ਪਦ ਵਿੱਚ ਗਤਾਗਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਇਉਂ ਹੈ— ਸਰ, ਰਨ, ਬਨ, ਲਫ, ਫਬ, ਬਫ, ਫਲ, ਲਬ, ਬਨ, ਨਰ, ਰਸ ਅਤੇ ਸਰ ਨਬਲ ਫਬ.

(ਹ) ਮੇ ਮਦ ਬਾ ਫਰ ਲੋਹ ਦਗਾ ਮਲ

ਸੰਭ ਕਬੀ ਉਰ ਮਾਹਿ ਨ ਧਾਰੈ,

ਦਾਹ ਅਥੋ ਸਖਿ ਦੈ ਮਰ ਸੰਧਮ

ਮਾਵ ਸਦਾ ਉਰ ਤੇ ਨਹਿ ਟਾਰੈ,

ਸਾਗੁ ਭਵੇ ਸੁ ਸਪੰਥ ਇਨੀ ਤਰ

ਜੇ ਦਨ ਦਾ ਬਲ ਨੇਤ ਸੰਭਾਰੈ,

ਜੇ ਇਨ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਹਿ ਮਿਲੈ

ਤਬ ਜਾਮਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਤਿਹਾਰੈ.

(ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ)

ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਪਦਯੋਜਨਾ ਇਉਂ ਹੈ—

ਮੋਹ, ਮਦ, ਦਗਾ, ਕਾਮ, ਫਲ, ਰਸ

ਲੋਭ, ਕਬੀ ਉਰ ਮਾਹਿ ਨ ਧਾਰੈ,

ਰਾਮ, ਹਰ, ਅਜ, ਬੋਧ, ਸਮ, ਖਿਮਾ,

ਦੈਵ, ਸਦਾ ਉਰ ਤੇ ਨਹਿ ਟਾਰੈ,

ਸਾਂਤ, ਗੁਰ, ਭਜ, ਵੇਦ, ਸੁਨ, ਸਦ,

ਪੰਥ, ਚਲ, ਇਨੇ ਨੀਤ ਸੰਭਾਰੈ.

(ਕ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਿਯ ਕਵਨ?

ਜਨਮ ਉੱਤਮ ਕੋ ਕਹਿਯੋ?

ਨਿਪਹਿ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕੜਾ ਦੇਤ?

ਮਾਨ ਕਾ ਕਰ ਜਗ ਲਹਿਯੋ?

ਕਵਨ ਨੇਤੁ ਕੋ ਵਿਸਯ?

ਦੇਹ ਚੇਤਨ ਕਿਹਕਰ ਹੈ?

ਜਗਤਾਰਕ ਹੈ ਕਵਨ?

ਪਰਮਗੁਰ ਆਦਿ ਅਕਰ ਹੈ?

ਇਹ ਵਹਿਰਲਾਪਿਕਾ ਹੈ, ਉੱਤਰ ਇਉਂ ਹਨ:— ਨਾਹਿ, ਨਰ, ਕਰ, ਕੁਣ, ਰੂਪ, ਜੀਵ. ਅੰਤਿਮ ਪੁਸ਼ਨ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤਾਰਕ ਪਰਮਗੁਰ ਕਵਨ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਹੈ. ਆਦਿ ਦੇ ਅੱਖਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ."

ਪ੍ਰਕਟ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ. ਜੋ ਪੁਤੱਖ ਹੋਵੇ. ਜਾਹਿਰ। ੨ ਸਪਸ਼੍ਰ. ਸਾਫ. ਪ੍ਰਕਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਕਸੰਣ. ਸੰਗਤ—ਅਧਿਕਤਾ। ੨ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਸੀਟਣਾ. "ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਕਰਖਣ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਾ। ੨ ਗੁੰਝ ਦਾ ਭਾਗ. ਬਾਛ। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. "ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਰਣ." (ਗਤਾਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ. ਤੇਜ. ਜਲੋਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਧੁੰਪ. ਆਤਪ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ। ੫ ਗਤਾਨ। ੬ ਪ੍ਰਹਾਸ. ਹਾਸੀ। ੭ ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੂ। ੮ ਵਿਸੁਧ. ਫੈਨਾਉ। ੯ ਸਿਵ। ੧੦ ਗੁੰਝ ਦਾ ਕਾਛ. ਬਾਬ.

ਪ੍ਰਕਾਸੀ. ਧਕਾਸਿਕ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਕਾਂਡ. ਸੰ. ਧਕਾਣ. ਸੰਗਤ—ਮੋਟਾ ਟਾਹਟਾ. "ਗਹੇ ਪ੍ਰਕਾਂਡ ਸਜੋਰ ਹਿਲਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ਾਖ. ਟਹਣੀ। ੩ ਬਿਰਫ ਦਾ ਧੜ. ਪੇਰਾ। ੪ ਵਿ—ਵਿਸੁਧ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਰਹ. ਭਾਂਤਿ. "ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਓ ਬਖਸ਼ਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭੇਦ. ਕਿਸਮ। ੩ ਸਮਾਨਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਲਾ. ਕੋਟ. "ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ, ਤੁਮ ਹੀ ਦੀਏ ਮਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਕੀਰਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕੀਰਣ. ਵਿ—ਖਿੱਡਾਯਾ ਹੋਇਆ, ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅਨੇਕ ਤਰਹਿ ਦਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਰਣ. ਅਧਯਾਯ। ੫ ਪਾਗਲ. ਸਿਰਝਾ। ੬ ਫੁਟਕਲ ਕਵਿਤਾ। ੭ ਚੋਰ. ਚਾਮਰ। ੮ ਵਿਸੁਧ। ੯ ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗਮ.

ਪ੍ਰਕੀਰਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕੀਰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। ੨ ਚੰਡੋਰਾ.

ਪ੍ਰਕੰਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਂਬਾ. ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਲੁਣਾ. ਬਰਬਰਾਹਟ.

ਪ੍ਰਕੰਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੰਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਹਵਾ. ਵਾਯੂ। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿ—ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ (ਪ੍ਰਸੰਗ) ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੩ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਕੁਦਰਤੀ. ਸੁਭਾਵਿਕ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਵ. ਮਿਜਾਜ। ੨ ਤਾਸੀਰ। ੩ ਸਾਂਖਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦੀ ਦਸਾ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਬੀਜ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਤਨਮਾਤ੍ਰ ਆਦਿ ਉਪਜਕੇ ਵਿਸੁਧ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼. ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਗੁਣ

ਦੇਖੋ, ਸਾਂਖਯ ਸਾਸਤ੍ਰ ੧-੬੧.

“ਏਕ ਏਕ ਤੱਤ ਤਾਂਕੀ ਪੰਚ ਹੈ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਭਈ,
ਲੇਖ ਮੋਹ ਅਹੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਭ ਜਾਨਿਯੋ,
ਬਲ ਕੈ ਕਰਨ ਅਰੁ ਧਾਵਨ ਪਸਾਰਨ
ਸੰਕੋਚ ਦੇਹ ਬਧੈ ਸੁ ਸਮੀਰ ਪਹਿਚਾਨਿਯੋ,
ਨੀਂਦ ਓਜ ਕਾਂਤਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਸਾਸ ਹੋਇ ਆਲਸ ਜੇ
ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੱਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਏ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ,
ਰਕਤ ਪਸੀਨਾ ਪਿੱਤ ਕਫ ਬਿੰਦੂ ਨੀਰ ਹੂੰ ਕੀ
ਚਾਮ ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾਤੀ ਰੋਮ ਛਿਤਿ ਭਾਨਿਯੋ.”

(ਨਾਪੁ)

੫ ਮਾਇਆ. “ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰ” (ਕ੍ਰਮ ਜੇਦੇਵ) ੬
ਅਕਾਸ਼। ੭ ਪਰਮਾਤਮਾ।

੮ ਮਨੁ ਅਤੇ ਚਾਣਕਰ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੱਤ ਅੰਗ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹਨ—ਸ਼੍ਰੀਮੀ (ਰਾਜਾ), ਮੰਤ੍ਰੀ, ਦੇਸ (ਇਲਾਕਾ), ਦੁਰਗ
(ਕਿਲਾ), ਖਜਾਨਾ, ਦੰਡ (ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫੌਜ), ਮਿਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਅ:
੯, ਸ਼: ੨੯੪.^੧ ਦੇਖੋ, ਰਾਜੰਗ ਸ਼ਬਦ। ੯ ਸ਼ਕਤਿ, ਤਾਕਤ। ੧੦
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਧਾਤੁ। ੧੧ ਭਗ, ਯੋਨਿ। ੧੨ ਨਿੰਗ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰ. ਵਿ—ਜੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਸੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ. “ਪਰਮਦਰੁਤੰ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੰ.” (ਕ੍ਰਮ ਜੇ ਦੇਵ)

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਯੁਕ੍ਤਿ, ਤਰੀਕਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਰਣ, ਪ੍ਰਸੰਗ. “ਕਹੂੰ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾਸਿਕਾ^੨ ਸਰਬ ਮਥਿੰ.” (ਅਜੈ ਸਿੰਘ) ੩ ਵਡਾਕਰਣ ਦਾ
ਟਿੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਪ੍ਰਕਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕਾਲਨ (ਧੋਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਖਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ। ੨ ਪ੍ਰਚੰਡ, ਕ੍ਰੋਧੀ। ੩ ਸੰਗਤ—
ਖੱਚਰ। ੪ ਕੁੱਤਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ.

ਪ੍ਰਖਰੇ. ਪ੍ਰਖਰ (ਖੱਚਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਖਰ ੩। ੨ ਪਾਖਰ
ਸਹਿਤ ਸਜੇ ਹੋਏ. “ਪ੍ਰਖਰੇ ਪਾਵੰਗੰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ.

ਪ੍ਰਖਰਾਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੇ ਬਹੁਤ ਖਰਾਤ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੈ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਪ੍ਰਖਰਾਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਪ੍ਰਗਟ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਟ. “ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਨੇ ਪੁਛ ਕਰਨੈਹਾਰੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਗਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਕਟ (ਜਾਹਿਰ) ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਕਟਨ.
ਪ੍ਰਗਟਨਾ }

ਪ੍ਰਗਟੀਨਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਹੋਇਆ. “ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਜਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟੀਨਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਗਟ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਟ. “ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਗਟ੍ਰ ਸੰਸਾਰਿ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
“ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਇਕੁ ਪ੍ਰਗਟ੍ਰ ਹੋਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੪)

^੧ਕੁਝਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਿਰ, ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇਤ੍ਰ. ਮਿਤ੍ਰ ਕੰਨ, ਕੰਧ ਮੁਖ, ਸੈਨਾ ਭੁਜਾ,
ਦੁਰਗ ਹੰਧ, ਸਨਪਦ (ਦੇਸ) ਨੂੰ ਪੈਰ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੱਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਕੇ
“ਸਪਤਾਰਥਜਨ” ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

^੨ਕਾਸਿਕਾ ਨਾਮਕ ਵਡਾਕਰਣ ਕੁੰਧ.

ਪ੍ਰਕਲਭ. ਸੰ. ਭਗਵਾ. ਵਿ—ਜੇ ਬਹੁਤ ਗਲ੍ਭ (ਉਤਸਾਹੀ) ਹੈ।
੨ ਚਤੁਰ। ੩ ਹਾਜਿਰਜਵਾਬ। ੪ ਨਿਰਭੈ. ਨਿਡਰ। ੫ ਗੰਭੀਰ.

ਪ੍ਰਗਾਸ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਸ. “ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਉਲਿਆ ਆਤਮਪ੍ਰਗਾਸੁ.”
ਪ੍ਰਗਾਸੁ } (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) “ਗੁਰਸਬਦਿ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)
ਪ੍ਰਗਾਭਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਗਾਭਾ.

ਪ੍ਰਗਾਢ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਖਣ। ੨ ਅਤਿ ਕਨੋਰ ਬਹੁਤ ਕਰਤਾ.
ਪ੍ਰਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕਾਯ.

ਪ੍ਰਗਿੰਦਾ. ਭਜਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਾ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.
“ਪਾਰਸੀ ਪ੍ਰਗਿੰਦਾ.” (ਕਾਨਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਗਿੰਦਾ.

ਪ੍ਰਕਾਯ. ਭਜਾ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਤੁਰ, ਦਾਨਾ.
ਪ੍ਰਕਾਯ. ਸੰ. ਭਜਾ. ਸੰਗਤ—ਜਾਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ।^੩

੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੩ ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ. ਜ਼ਮੀਰ. Conscience.
ਪ੍ਰਗਾਯਕ੍ਰ. ਸੰ. ਭਜਾਯਕ੍ਰੁਜ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧਿਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ.
ਭਾਵ—ਅੰਨ੍ਹਾ, ਜੋ ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।
੨ ਕਾਨਨਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ੍ਟ੍ਰ.

ਪ੍ਰਕਾਯਤ. ਭਜਾਤ੍ਰ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ.
ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਪ੍ਰਗਾਯਨ. ਭਜਾਨ. ਸੰਗਤ—ਯਥਾਰਥ ਗਾਯਨ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਕਾਯਨ.
ਪ੍ਰਕਾਯਵੰਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਯ (ਤੀਕਣ ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਹੋਸਿਆਰ.

ਪ੍ਰਘ. ਦੇਖੋ, ਪਰਘ. “ਤਬ ਹੀ ਕੁਪਿਓ ਇਨ ਪੈ ਧਰਤਾ ਪ੍ਰਘ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਰਿਘ (ਵਜ੍ਰ) ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ ਟਿੰਦੂ ਕੋਪਿਆ.

ਪ੍ਰਚਰਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਚਰਯਾ। ੨ ਦੇਖ ਭਾਲ. ਪਤਤਾਲ. “ਸੰਕਰ
ਵਿਰਤ ਲਿਖੇ ਕਣ ਸੰਗਾ. ਭੂਤ ਪ੍ਰਚਰਯਾ ਹੇਤ ਉਮੰਗਾ.” (ਨਾਪੁ) ੩
ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਚਰਯਾ.

ਪ੍ਰਚਰਯਾ. ਸੰ. ਭਚਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਯ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪੈਰਵੀ।
੩ ਤਦਬੀਰ ਦਾ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਪ੍ਰਚਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚਲਨ. ਰਿਵਾਜ। ੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ. ਲੁਹਰਤ.

ਪ੍ਰਚਾਰਕ } ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਪ੍ਰਚਾਰਿਕਾ } ਵਿਦਤਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਆਦਿ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਸੇ
ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਉਪਦੇਸਿਕਾ.

ਪ੍ਰਚੁਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. “ਆਪਨ ਪ੍ਰਚੁਰ ਜਗਤ ਮਤ
ਕੀਨਾ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਸੰਗਤ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਚੋਰ.

ਪ੍ਰਚੇਤਾ. ਸੰ. ਭਚੱਤ੍ਰ. ਵਿ—ਅੱਛੇ ਦਿਨ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਦਿਨ।
੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ
ਕਿਣਤੀ ਹੈ। ੩ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ.

ਪ੍ਰਚੰਡ } ਭਚਧਣ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ). ੨ ਵਡਾ ਕ੍ਰੋਧੀ।
ਪ੍ਰਚੰਡੁ } ੩ ਪ੍ਰਤਾਪੀ। ੪ ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ. “ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਚੰਡੁ
^੩ਚਰੰ ਯਥਾਤ੍ਰਯਾ ਗਾਇਤਾ ਪਰਾਯਾਯਾ ਯਾਤ੍ਰੁ.”

(ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸੂਤ੍ਰ)

ਬਲਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਸੁਰਜ. "ਕਰਿ ਪੁਗਾਸੁ ਪੁਚੰਤ
ਪੁਗਟਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਨਾਸ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੫)

ਪ੍ਰਫ. ਸੰ. ਧਰ. ਧਾ—ਪ੍ਰਫਣਾ (ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ).

ਪ੍ਰਫਸਤੁਆ ਪ੍ਰਜਾਪੰ. (ਗ਼ਰਾਨ) ਪ੍ਰਫ (ਜਿਗਰਾਸਾ) ਤੋਂ ਤੂੰ ਪਯਾਪੁ
(ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਫਿੰਨ. ਸੰ. ਧਰਾਨ—ਪ੍ਰਫਿੰਨ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਕਿਆ ਹੋਇਆ.
ਕੁਪਤ. ਫਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. "ਆਪ ਪ੍ਰਫਿੰਨ ਖੁਦਾਇ ਹੋਂ." (ਨਾਪੁ)
"ਅਹੋ ਪ੍ਰਫਿੰਨ, ਨ ਪਰਹੁ ਲਖਾਇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪ੍ਰ—ਫਿੰਨ. ਚੰਗੀ
ਤਰਾਂ ਕੋਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਕੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਫੇਦਨ. ਸੰ. ਧਰਾਦਨ. ਸੰਗਤ—ਕੱਟਣਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵੱਢਣਾ
੨ ਚੁਦਾ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਫਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਫਿੰਨ.

ਪ੍ਰਫਾਦਨ. ਸੰ. ਧਰਾਦਨ. ਸੰਗਤ—ਢਕਣ (ਫੁਪਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ
੨ ਢਾਦਣ. ਚਿਢਣ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ.

ਪ੍ਰਜਲਪਨ. ਸੰ. ਧਰਾਦਨ. ਸੰਗਤ—ਬਹੁਤ ਜਲਪਨ (ਬੋਲਣ) ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਕਬਾਦਾ ੨ ਬਾਤਚੀਤ. ਚਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਸਲਪ.

ਪ੍ਰਜਾ. ਸੰਗਤ—ਔਲਾਦ. ਸੰਤਾਨ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼।
੩ ਰੋਯਤ. ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ
ਕਰ (ਮਹਿਸੂਲ) ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ } ਸੰਗਤ—ਰੋਯਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦਾ
ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ } ਮਾਲਿਕ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਿਤਾ। ੪ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਰਚਣ
ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਰਿਖਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਨੁਕਤੰਤੁ ਅਨੁਸਾਰ
ਦਸ ਹੈ—ਮਰੀਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ, ਅੰਗਿਰਾ, ਪੁਲਸਤੜ, ਪੁਲਹ, ਕੁਤੁ,
ਪ੍ਰਚੇਤਾ, ਵਸਿਸ੍ਠ, ਭ੍ਰਿਗੁ, ਨਾਰਦ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਮੋਕਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸਬਾਣੁ, ਮਨੁ, ਦਕ, ਭ੍ਰਿਗੁ, ਧਰਮ, ਯਮਰਾਜ, ਮਰੀਚਿ,
ਅੰਗਿਰਾ, ਅਤ੍ਰਿ, ਪੁਲਸਤੜ, ਪੁਲਹ, ਕੁਤੁ, ਵਸਿਸ੍ਠ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰੀ, ਵਿਵਸ੍ਵਤ,
ਸੋਮ, ਕਦੰਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਅਵੀਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਤ। ੫ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ।

੬ ਸੁਰਜ। ੭ ਅਗਨਿ। ੮ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ (ਕੁੰਭਕਾਰ)
ਨੂੰ ਭੀ "ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਜਾਰਣ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਸਮ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਜੁਗਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਯੁਕੁ. ਵਿ—ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਗੂ. ਸੰਬੰਧਿਤ.
"ਪ੍ਰਜੁਗਤ ਅਨੁਪ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਜੁਲ. ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸ੍ਰਾਲ ਘਟੰ ਪ੍ਰਜੁਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪ੍ਰਜੇਸ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਜਾ—ਈਸ਼. ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ। ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਰਾਜਾ.

ਪ੍ਰਜੇਸ਼ੁਰ }
ਪ੍ਰਜੇਗ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗੀ.

ਪ੍ਰਜੇਗੀ }
ਪ੍ਰਜੇਸਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਜਾਸਨਿ. ਵਿ—ਸੰਤਾਨ ਦਾਇਕ. "ਪ੍ਰਜੇਸਨ, ਜਗਤ
ਬਿੰਧੁਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਜੇਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਜੇਕ. ਸੰਗਤ—ਪਲੰਗ. ਮੰਜਾ. ਖਾਟ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਹਨ
ਪ੍ਰਜੇਕ.

ਪ੍ਰਜੁਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਲਨ (ਮੱਚਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਜੁਲਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਚੰਡਤੋਜ ਨਾਲ ਮਚਦਾ ਹੋਇਆ. ਦਹਕਦਾ
ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਭੁੱਲ. ਵਿ—ਪ੍ਰਭੋਲਿਤ. ਵਿਚਰਦਾ. ਫਿਰਦਾ. "ਸੋਭਾ ਬਸੰਤ ਜਹਿ
ਤਹਿ ਪ੍ਰਭੁੱਲ." (ਅਕਾਲ) ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸੋਭਾ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ (ਫੈਲੀ ਹੋਈ
ਹੈ).

ਪ੍ਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ। ੨ ਕਸਮ. ਸੋਗੰਦ। ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਠਾਣਾ.
ਪ੍ਰਚੀਨ.

ਪ੍ਰਣਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰ-ਨਤ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੰਮ੍ਹ।
੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਦਾਸ। ੩ ਭਗਤ. ਉਪਾਸਕ.

ਪ੍ਰਣਤਪਾਲ. ਵਿ—ਦੀਨਰਥਕ। ੨ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਤ.

ਪ੍ਰਣਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ। ੨ ਬੇਨਤੀ. ਵਿਨਯ.
"ਪ੍ਰਣਤਿ ਹਮਾਰੀ ਮੀਤ, ਕਹਾ ਸੁਨਲੀਨਿਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੨)

ਪ੍ਰਣਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੁਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਪ੍ਰਣਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ।
੩ ਸੁੱਧਾ. ਭਰੋਸਾ। ੪ ਆਗੂ. ਪੇਸ਼ਵਾ। ੫ ਮੋਢੀ. ਨਿਰਵਾਣ.

ਪ੍ਰਣਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸਤੁਤਿ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਓਅੰ
(ਗੰ) ਜੋ ਸਭ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਪ੍ਰਣਮਨ. "ਪ੍ਰਣਵੇ ਆਦਿ ਟੇਕੰਕਾਰਾ." (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਣਵਤਿ. ਸੰ. ਧਰਾਧਰਾਜ. ਵਿ—ਸੁੱਧਾਵਾਨ. "ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ
ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਣਾ." (ਸੋਪਰਖੁ) ੨ ਪੁਨਮਤਿ. ਨਮਸਕਾਰ (ਪ੍ਰਣਾਮ)
ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਣਵੈ. ਪ੍ਰਣਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮ."
(ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪ੍ਰਣਾਸਨ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਣਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਲੈ ਕਰਨਾ. "ਜਗਤ
ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਤੁਯ ਸਰਣੰ." (ਗ਼ਰਾਨ)

ਪ੍ਰਣਾਸੀ. ਵਿ—ਧਰਾਸਿਨ੍ਹ. ਸੰਖਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸਕ.
ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਸਨ.

ਪ੍ਰਣਾਮ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਮਸਕਾਰ।
੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮ.

ਪ੍ਰਣਾਮ ਪਾਨ ਪੌਂਦੀਯੰ. (ਚੰਗੀ ੨) ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ
ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ.

ਪ੍ਰਣਾਮਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ.

ਪ੍ਰਣਾਮੀ. ਸੰ. ਧਰਾਸਿਨ੍ਹ. ਵਿ—ਪ੍ਰਣਾਮ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਇੱਕ ਮਤ, ਜੋ ਦੇਵਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ. ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਵਿੱਚ

ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਤੰਜਲੀ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ—ਰਸਥ ਗਾਥਕ ਧਰਾਮ. (੧-
੨੭)

ਅਮਰਕੋਟ (ਸਿੰਧ) ਵਿੱਚ ਮਨੁਮਹਿਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇਵਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਭੁਜ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ “ਪ੍ਰਣਾਮ-ਪ੍ਰਣਾਮ” ਸ਼ਬਦ ਜਪਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਵੇਦ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਾਮਨਗਰ ਪੰਨਾ ਸਤਾਰਾ ਆਦਿ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਚੇਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਜੋ “ਪ੍ਰਣਾਮੀ” ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਪੈਂਨੇ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮੀ।

ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੨ ਬੰਦੂਕ
ਪ੍ਰਣਾਲੀ } ਦੀ ਨਾਲੀ। ੩ ਗੀਤ। ਰਸਮ। ੪ ਢੰਗ। ਤਰੀਕਾ।
੫ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ। ਪੀੜ੍ਹੀ।

ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਯਤਨ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਖਯਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ। ੩ ਸਮਾਧਿ। ੪ ਅਤਰੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਉਪਾਸਨਾ। ੫ ਅਰਪਣ।

ਪ੍ਰਣੀਤ, ਸੰ. ਵਿ—ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਣੇ, ਢੋਲ, ਤੰਬੂਰ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਵ, “ਪ੍ਰਣੇ ਸੱਖ ਭੇਰੀ。” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਤ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿ।

ਪ੍ਰਤਖ } ਸੰ. ਪ੍ਰਤਕ, ਵਿ—ਅੱਖ ਦੇ ਜਾਮੁਣੇ, ਜਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਕਟ,
ਪ੍ਰਤਖਿ } ਪਰਗਟ, “ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੈਰਹਿ。” (ਆਸਾ ਪ੍ਰਤਖੜ) ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਤਗਿਆ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ। ੨ ਸੁੱਧਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ, “ਰਾਮ
ਪ੍ਰਤਗਤਾ } ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਤਗਿਆ ਆਈ。” (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਪਰੀਕਾ, ਇਮਤਹਾਨ, “ਆਏ ਸਤਗੁਰੁ ਲੈਨ ਪ੍ਰਤਗਤਾ。” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਪ੍ਰਤਛ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਕ, “ਕੋਤਕ ਪ੍ਰਤਛ ਹੁਇ ਪਚਾਇ ਪ੍ਰਤਛਿ } ਖਾਇਜਾਹਿਗੇ。” (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਤਨਾ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਤਨਾ, “ਕੋਪ ਭਰੀ ਜਦਵੀ ਪ੍ਰਤਨਾ。” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ।

ਪ੍ਰਤਨਾਰਕ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਵਾਸੀ, ਪਾਸ, (ਸਨਾਮ)

ਪ੍ਰਤਨਾਪਤਿ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਤਨਾ (ਫੌਜ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਰਾਜਾ (ਸਨਾਮ)।

ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ, ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਨ—ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ, ਵਿ—ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀਕ੍ਰਿਤ, “ਸਰਬ ਜੀਅ ਕੀਏ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ。” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਤਤ੍ਰਤਪੰਨ, ਫਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਦਾ ਭੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਮਾ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾ।

ਪ੍ਰਤਰਦਨ, ਸੰ. ਪ੍ਰਦੇਨ, ਸੰਗਤ—ਤਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਤਾੜਨਾ। ੨ ਤਾੜਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਾਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦਿਵੇਦਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਦਾਲਸਾ ਵਡੀ ਪੰਡਿਤਾ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੪ ਵਿਸ਼ਨੁ।

ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਤਰੰਤ ਤਾਪ, ਉਗ੍ਰ ਤੇਜ। ੨ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਇਕਬਾਲ। ੩ ਵੀਰਤਾ, ਬਹਾਦਰੀ। ੪ ਉਦਯਪੁਰਪਤਿ ਰਾਣਾ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੭੨ ਵਿੱਚ ਉਦਯਪੁਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੫੯੭ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਯਾ। ਇਹ ਸੱਚਾ ਦੇਸਭਗਤ, ਮਹਾਂਵੀਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਨਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੫ ਸੰਤਾਪ, ਜਲਨ, “ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਬਿਰਹ ਪ੍ਰਤਾਪਾ。” (ਨਾਪੁ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਕੁਲਵੰਸ਼, ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ, ਵਿ—ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ, ਤੇਜਸ਼ੀ, ਇਕਬਾਲਮੰਦ।

ਪ੍ਰਤਾਪਿ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੁਆਰਾ, “ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਭਰਮ ਸਭ ਨਾਸੇ。” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ।

ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ਵਿ—ਪ੍ਰਤਾਪਿਨ੍ਰ, ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ।

ਪ੍ਰਤਾਪੁ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਾਪ, “ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ。” (ਸੁਖਮਨੀ) ਪ੍ਰਤਾਪੁ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖੜ੍ਹੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕਸ਼ਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਤਾਰਕ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਾਰਣ (ਠੱਗੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਠਗ, ਚੰਚਕ। ੨ ਪ੍ਰ-ਤਾਰਕ, ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ।

ਪ੍ਰਤਾਰਣ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਠੱਗੀ, ਚੰਚਣਾ, ਚੰਚਨ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਾਰਣਾ।

ਪ੍ਰਤਿ, ਸੰ. ਵਤ—ਨੂੰ, ਕੋ, ਤਾਈਂ। ੨ ਵਿਰੁੱਧ, ਉਲਟ। ੩ ਫਿਰ, ਪੁਨਹ। ੪ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ। ੫ ਹਰ, ਹਰ ਇੱਕ, “ਪ੍ਰਤਿ ਵਾਸਰ ਜੈਨ ਵਧਾਵਤ ਹੈ。” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੬ ਸਮਾਨ, ਤੁੱਲ। ੭ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ। ੮ ਓਰ, ਤਰਫ। ੯ ਸੰਗਤ—ਨਕਲ, ਕਾਪੀ (copy)।

ਪ੍ਰਤਿਉੱਤਰ, ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੁਜਰ, ਸੰਗਤ—ਉੱਤਰ ਮਿਲਣ ਪੁਰ ਦਿੱਤਾ ਉੱਤਰ, ਜਵਾਬ ਦਾ ਜਵਾਬ।

ਪ੍ਰਤਿਉਪਕਾਰ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਤ੍ਰਪਕਾਰ, ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭਲਿਆਈ।

ਪ੍ਰਤਿਅੰਗ, ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਯੰਗ, ਸੰਗਤ—ਅੰਗ ਦਾ ਛੋਟਾ ਅੰਗ, ਜਿਵੇਂ—ਹੱਥ ਅੰਗ ਹੈ, ਅੰਗੁਲਾਂ ਪ੍ਰਤਯੰਗ ਹਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਅੰਗ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤਿ, ਹਰ ਇੱਕ ਅੰਗ, “ਬਾਹਨ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਅੰਗ ਪੁਹਾਰੇ。” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਤਿਸਟਾ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ।

ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ, ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ, ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ੇਧ, ਵਰਜਨ, ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਵਾਸਤਵ ਰੂਪ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ (ਅਟਕਲ) ਕਰਨੀ, “ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ” ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

“ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰ ਅਨ ਕੀਰਤਨ ਪਰਕਾਸ਼,

ਤਹਾਂ ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ ਹੈ ਕਵਿਜਨ ਬੁੱਧਿਵਿਲਾਸ.

(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨ ਸੇਵਿਓ,
ਸਬਦਿ ਨ ਕੀਤੇ ਵੀਚਾਰੁ,
ਓਇ ਮਾਣਸ ਜੁਨਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ,
ਪਸੁ ਚੋਰ ਗਾਵਾਰ. (ਸਵਾ ਮ: ੩)
ਗੁਨਖਾਨੀ ਗੁਨਬੈਠ ਉਚਾਰੇ,
ਨਹੀ ਪੰਕ ਜੇ ਭਰਿਓ ਭਾਰੇ,
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਾ ਛਤ੍ਰੁ ਸੁ ਦੀਓ,
ਅਪਰ ਨ ਇਹ ਸਮ ਜਗ ਮੇ ਬੀਓ।

(ਨਾਪੁ)

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ
ਕਰਨੀ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ੇਧ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੇਵਤਰੋਵਰ ਹੈ ਨ ਇਹੈ
ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਤਰੋਵਰ,
ਸੇ ਸੁਰਪੇਨੁ ਨਹੀ ਮਨ ਜਾਨਿਯ,
ਸੇਵਗੁਰੂ ਸੁਰਪੇਨੁ ਲਹੈ ਨਰ,
ਹੈ ਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੂਝ ਸਿ ਦੇਖਿਯ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਖ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਬਰ,
ਸੈ ਨ ਸੁਧਾ ਮਧੁਰਾਇਤ ਕੈ ਧਰ,
ਗਾਨਾਨਕਿਰਾ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਧੁਰੀ ਤਰ.

(ਗੁਪ੍ਰਸ਼੍ਠ)

ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਠਹਿਰਾਉ। ੨ ਸਥਾਪਨ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਾਪਣਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਮਾਨ. ਦਿੱਖਤ. ਸਤਕਾਰ।
੫ ਯਕਤ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੬ ਸਹਾਰਾ. ਆਸਰਾ.

ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾਨ. ਪ੍ਰਯਾਗ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਾਲਿਬਾਹਨ.
ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠੁਰ. ਸਰੰਗੀ, ਤਾਬੂਸ, ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਵਜੇ ਦੀ ਤਰਬ ਦੀ
ਧੁਨਿ। ੨ ਇੱਕ ਸਪਤਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੂਜੀ ਸਪਤਕ ਦਾ ਉਹੀ ਸੁਰ।
੩ ਗੂੰਜ. ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ.

ਪ੍ਰਤਿਹਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਟਾਇਆ ਹੋਇਆ।
੩ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ੪ ਭੇਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਆਖਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਸੱਟ। ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ
ਉੱਚਾਰਣ ਲਈ ਜੀਭ ਦਾ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਦੁਰਾਪਲ
(ਦਰਵਾਨ), ਜੋ ਅਨਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਤਨੇ ਵਰਜਦਾ ਹੈ.
“ਧਰਮਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) “ਧਰਮ ਕੋਟਿ
ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ.” (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੪ ਚੋਬਦਾਰ. ਨਕੀਬ. “ਛਪਨ
ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ.” (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੫ ਬਾਜੀਗਰ.

ਪ੍ਰਤਿਹੀਸਾ. ਖੂਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ.

ਪ੍ਰਤਿਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤੀਕਾਰ. ਕਾਰਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਾਰਜ.
ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ। ੨ ਇਲਾਜ.

ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ. ਖਿਲਾਫ. ਵਿਰੁੱਧ।
੨ ਸੰਗਤ—ਬੜ੍ਹ. ਵੈਰੀ. “ਜਾਸ ਵਿਲੋਕ ਦਬਤ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੰ.” (ਨਾਪੁ)
ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਅਥਵਾ ਨਾ ਕਰਨ
ਨਈਂ ਵਚਨ ਦੇਣਾ. ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਸਮ, ਸੋਗੰਦ।

੩ ਪ੍ਰਣ ਸਹਿਤ ਕਥਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ,
ਅਥਵਾ ਜੇ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰਾਂ, ਤਦ ਐਸਾ ਐਸਾ ××× ਸਿੱਧ ਹੋਵਾਂਗਾ.
ਅਥਵਾ ਜੇ ਐਸਾ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਇਤਯਾਦਿਕ
ਵਰਣਨ ਜਿਸ ਕਾਵਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ “ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ” ਅਲੰਕਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਣ ਅਥਵਾ ਸੋਗੰਦ ਕੇ ਵਰਣਨ ਰਚਨਾ ਮਾਹਿ,
ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੇ ਇਹੀ ਕਹੈ ਕਾਵਤ ਅਵਗਾਹਿ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਯੋ ਸੁਨਕੈ ਬਤਿਯਾ ਤਿਹ ਕੀ
ਹਰਿ ਕੋਪ ਕਹੌ ਹਮ ਯੁੱਧ ਕਰੈਗੇ,
ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਦਾ ਗਹਿਕੈ
ਦੁਓ ਭਾਤ ਸਬੈ ਅਰਿ ਸੈਨ ਹਰੈਗੇ,
ਸੁਰ ਸਿਵਾਇਕ ਤੇ ਨ ਭਜੈ
ਹਨਹੈ ਤੁਮ ਕੇ, ਨਹਿ ਰੂਝ ਮਰੈਗੇ,
ਮੇਰੁ ਹਲੈ ਸੁਕਹੈ ਨਿਧਿਵਾਰਿ
ਤਉ ਰਨ ਕੀ ਵਿਤਿ ਤੇ ਨ ਟਰੈਗੇ.

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪਸਿਮ ਸੂਰ ਚੜ੍ਹੈ ਕਬਹੂੰ
ਅਰੁ ਗੰਗ ਬਹੀ ਉਲਟੀ ਜਿਯ ਅਵੈ,
ਜੇਠ ਕੇ ਮਾਸ ਤੁਸਾਰ ਪਰੈ
ਬਨ ਔਰ ਬਸੰਤਸਮੀਰ ਜਰਾਵੈ,
ਲੋਕ ਹਲੈ ਧੂਅ ਕੇ ਜਲ ਕੇ ਬਲ ਹੈ
ਬਲ ਕੇ ਕਬ ਹੈ ਜਲ ਜਾਵੈ,
ਕੰਚਨ ਕੇ ਨਗ ਪੰਖਨ ਧਾਰ ਉਡੈ,
ਖਤਰੋਸ ਨ ਪੀਠ ਦਿਖਾਵੈ.

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਰਵਿ ਅਸੁਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਜਬੈ,
ਜੇ ਨ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇਤੋਂ ਤਬੈ,
ਤੋ ਨਿਜ ਪਿਤ ਤੇ ਜਨਮੈ ਨਾਹੀਂ,
ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਹੂੰ ਰਾਜਨ ਮਾਹੀਂ. (ਗੁਪ੍ਰਸ਼੍ਠ).

੪ ਨਜਾਯ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਵਯਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕਤ.

ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਪਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਬਚਨ ਪਾਲਨ.

ਪ੍ਰਤਿਗੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਹਣ. ਸੁੰਕਾਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਗੁਹਣ
ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪਾਣਿਗੁਹਣ. ਵਿਆਹ। ੪ ਦਾਨ ਦਾ ਲੈਣਾ.

ਦਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੫ ਉਗਾਲਦਾਨ, ਪੀਕਦਾਨੀ।
 ਪ੍ਰਤਿਚਾ, ਸੰ. ਪਤੰਚਿਕਾ, ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਖ ਦੀ ਭੋਰੀ, ਚਿੱਲਾ, ਜਿਹ.
 ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ, ਕਿ. ਵਿ—ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿਤਰ.
 ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ, ਕਿਸੇ ਧੁਨਿ (ਆਵਾਜ਼) ਤੋਂ
 ਪ੍ਰਤਿਧੁਨੀ } ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਗੂੰਜ, ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਬਦ, echo. "ਗਿਰਿ
 ਪ੍ਰਤਿਨਾਦ } ਗਿਰਿ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਉਠੀ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁਲਤ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਬਾਪਨ ਕੀਤਾ
 ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਯਮਮੁਕਾਮ। ੨ ਰਾਜਦੂਤ, Ambassador।
 ੩ ਪ੍ਰਤਿਮਾ। ੪ ਡਿੰਗ-ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਅਕਸ.
 ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ } ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਖ। ੨ ਵੈਰੀ,
 ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ } ਦੁਸ਼ਮਣ। ੩ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
 ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ } ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਪੁਰਖ। ੪ ਬਰਾਬਰੀ, ਸਮਾਨਤਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਪੱਤਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਪਤਿ। ੨ ਗਤਾਨ। ੩ ਅਨੁਮਾਨ।
 ੪ ਦਾਨ। ੫ ਨਿਰਣਾ। ੬ ਆਦਰ। ੭ ਨਿਸ਼ਚਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ, ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
 ਤਿਥਿ, ਪੜਵਾ, ਟੇਕਮ, "ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਦਾ ਦਿਨ ਕੋ। ਗੁਰੁਤਾ
 ਦੀਨ ਤਿਲਕ ਅਰਜਨ ਕੋ।" (ਗੁਪਤੁ)
 ਪ੍ਰਤਿਪਲਾਘਾ } ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ ਕਰਤਾ, "ਸਰਣਾਗਤਿ ਪੁਰਖ
 ਪ੍ਰਤਿਪਲੀਆ } ਪ੍ਰਤਿਪਲਾਘਾ," (ਮਾਭੂ ਮ: ੫) "ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਗਲੇ
 ਪ੍ਰਤਿਪਲੀਆ," (ਮਾਭੂ ਮ: ੫)
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਏ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਮਾਣ.
 ਸਬੂਤ। ੩ ਦਾਨ। ੪ ਇਨਾਮ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਤ, ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤ, ਬਿਆਨ ਕਰਨ
 ਲਾਯਕ, ਸਮਝਾਉਣ ਯੋਗਤ। ੨ ਦੇਣ ਯੋਗਤ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਕ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਪਰਵਰਿਸ਼, "ਹਮ
 ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ਤੁਮਰੇ," (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਪਦੈ ਛਾਪ
 ਜੈਸੇ ਮਾਈ," (ਗਉ ਮ: ੫)
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, "ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ," (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਲਣ ਪੋਖਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਰਖਤਾ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਰਾਜਾ। ੪ ਕਰਤਾਰ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰਖਤਾ ਕਰਨ
 ਦਾ ਭਾਵ, "ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਿਤ ਸਾਰ ਸਮਾਲੈ," (ਸੋਰ ਮ: ੫)
 ੩ ਨਿਰਵਾਹ, ਨਿਬਾਹੁਣ ਦਾ ਕਰਮ, ਜੈਸੇ—ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨ.
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ } ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, "ਤੂ ਸਭਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਜੀਉ,"
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ } (ਮਾਭੂ ਮ: ੫) "ਵਿਸਾਰਿਆ ਜਗਤਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿ,"
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ."

(ਤੈਰ ਮ: ੪).

ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ, ਸੰ. ਧਰਿਪੰਨ, ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਮੰਨਿਆ
 ਹੋਇਆ। ੩ ਸਰਵ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਣ, "ਜਿਮ ਸਭ ਛਿਤਿ ਕੇ
 ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ," (ਗੁਪਤੁ) ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਫਾਇਆ, ਅਕਸ, ਪਤਛਾਵਾਂ। ੨ ਚਿਤ੍ਰ.
 ਤਸਵੀਰ। ੩ ਦਰਪਣ, ਸੀਸਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ, ਸੰਗਤਾ—ਰੁਕਾਵਟ, ਵਿਘਨ, "ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਸੰਕਲਪ
 ਉਠਾਵਨ," (ਨਾਪੁ) ੨ ਬੰਦੋਬਸਤੂ, ਪੁਰੰਧ.
 ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ, ਸੰਗਤਾ—ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਰੁਕ, ਦਰਖਤ.
 ਪ੍ਰਤਿਭਟ, ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸੂਰਮਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਯੋਧਾ।
 ੨ ਬਤੂ, ਵੈਰੀ.
 ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਸੰਗਤਾ—ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਸੂਕਸ਼ਮ ਬੁੱਧਿ, ਨਵੀਨ
 ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਯੁਕਤਿ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਸੂਖਮ ਸਮਝ, intuitive
 faculty, ੩ ਚਮਕ, ਦੀਪ੍ਰਿ.
 ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ, ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਚਮ, ਪੈਰ.
 ਪ੍ਰਤਿਭਿਗਤਾ, ਸੰ. ਧਰ੍ਯਸਿਭਾ, ਸੰਗਤਾ—ਪੂਰਵਗਤਾਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ
 ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਫੇਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਪਜੇ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
 ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਗਤਾਨ। ੨ ਅਭੇਦਗਤਾਨ, ਜੀਵ ਈਸ਼ੁਰ ਦੇ ਇੱਕ
 ਜਾਣਨ ਦਾ ਗਤਾਨ.
 ਪ੍ਰਤਿਭੂ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਮਿਨ।
 ੨ ਕਾਯਮਮੁਕਾਮ, ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ। ੩ ਮੁਖਤਾਰ, ਵਕੀਲ, (proctor).
 ਪ੍ਰਤਿਮਾ, ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬਣਾਈ ਸਕਲ, ਮੂਰਤਿ.
 ਤਸਵੀਰ। ੨ ਨਕਲ, ਕਾਪੀ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਛਾਇਆ.
 ਪ੍ਰਤਿਮਾਸ, ਕਿ. ਵਿ—ਹਰ ਮਹੀਨੇ.
 ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ, ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਪਤਛਾਵਾਂ, ਪਰਛਾਹੀ। ੨ ਸਮਾਨਤਾ.
 ਬਰਾਬਰੀ। ੩ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ, ਉਦਾਹਰਣ, "ਅਸੈ ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਪ੍ਰਭਾਧਰ,"
 (ਪਾਰਸਾਵ) "ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਨ ਨਰ ਕਹੂੰ ਦੇਖਪਰੈ," (ਕਲਕੀ)
 ਪ੍ਰਤਿਲੋਮ, ਵਿ—ਉਲਟਾ, ਵਿਪਰੀਤ। ੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚੇ
 ਸੁਰ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰ ਵੱਲ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸੁਰ ਦਾ ਅਵਰੋਹ।
 ੩ ਨੀਚ, ਕਮੀਨਾ, ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ। ੪ ਸੰਪ। ੫ ਭੁੱਤਾ.
 ਪ੍ਰਤਿਲੋਮਜ, ਦੇਖੋ, ਦਸਅਠ ਵਰਨ.
 ਪ੍ਰਤਿਵਸੂਪਮਾ, (ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਮਤਾ), ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ
 ਉਪਮੇਯੋਂ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਧਰਮ, ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਰੱਖਣ
 ਵਾਲੇ, ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਪਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, "ਪ੍ਰਤਿਵਸੂਪਮਾ"
 ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਪਦ ਸਮੂਹ ਜੁਗ ਧਰਮ ਜਹਿ ਭਿੰਨ ਪਦਨ ਸੇਂ ਏਕ,

ਪਰਗਟ ਪ੍ਰਤਿਵਸੂਪਮਾ ਤਹਿ ਕਵਿ ਕਹਤ ਅਨੇਕ.

(ਲਲਿਤਲਲਾਮ)

"ਬੜਾ ਸਕ ਨਕੀ-ਨੇਥੰ ਭਾਲਿਨੀ ਬਤਿਸਾ ਸਗ " (ਗੁਰੂ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਲਸਤ ਸੁਰ ਮਧਯਾਨ ਜੜੋਂ,
ਤੜੋਂ ਦੀਪਤ ਗੁਰੁ ਸਭਾ ਮਹਿ.

ਸੁਰਜ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਰੂਪ ਧਰਮ, ਲਸਤ ਅਤੇ ਦੀਪਤ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਪ੍ਰਤਿਵਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਖੰਡਨ. ਤਰਦੀਦ। ੨ ਉੱਤਰ. ਜਵਾਬ.

ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ. ਵਿ—ਭਤਿਥਾਦਿਨ੍. ਪ੍ਰਤਿਵਾਦ (ਖੰਡਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਤਿਪੱਖੀ. ਜੋ ਵਾਦੀ ਦੀ ਬਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ.

ਪ੍ਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿ.

ਪ੍ਰਤੀਕ. ਪ੍ਰਤਿ-ਇਕ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿਬੂਠ. ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਉਲਟਾ. ਜੋ ਹੇਠੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਅੰਗ। ੫ ਮੁਖ। ੬ ਰੂਪ. ਸੁਰਤ। ੭ ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤਿ.

ਪ੍ਰਤੀਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਕਾਰ.

ਪ੍ਰਤੀਕੋਪਾਸਨਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ, ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਮੂਰਤਿ ਅਥਵਾ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ.

ਪ੍ਰਤੀਕਟ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਡੀਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ੀ.

ਪ੍ਰਤੀਕਾ. ਅੱਖ ਨਾਲ ਟਕ ਨਾਕੇ ਉਡੀਕਣਾ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਰਾਹ ਤੱਕਣਾ। ੨ ਉਡੀਕ.

ਪ੍ਰਤੀਖਨ] ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਕਟ. “ਕਰਤ ਪ੍ਰਤੀਖਨ ਕੋ ਚਲ ਆਈ.”

ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ] (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) “ਸਭ ਪ੍ਰਤੀਖਨਾ ਤੇਰੀ ਧਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਪ੍ਰਤੀਖੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਪ੍ਰਤਿ ਇਨ (ਹਰ ਰੋਜ਼) ਸੁਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ. ਪਸ਼ਿਮ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛਮ.

ਪ੍ਰਤੀਫਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤੀਕਟ.

ਪ੍ਰਤੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖੁਸ਼.

ਪ੍ਰਤੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਤਾਨ. ਇਲਮ। ੨ ਯਕੀਨ. ਦ੍ਰਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ. “ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੀਐ ਆਈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਥਾ ਮੇ ਨ ਕੰਥਾ ਮੇ ਨ ਤੀਰਥ ਕੋ ਪੰਥਾ ਮੇ ਨ
ਪੋਥੀ ਮੇ ਨ ਪਾਥ ਮੇ ਨ ਸਾਥ ਕੀ ਬਸੀਤ ਮੇ,
ਜਟਾ ਮੇ ਨ ਮੁੰਡਨ ਤਿਲਕ ਤਿਰਪੁੰਡਨ ਮੇ,
ਨਦੀ ਰੂਪ ਕੁੰਡਨ ਅਨੂਪ ਦਾਨ ਰੀਤ ਮੇ,
ਪਾਠ ਮਠ ਮੰਡਲ ਨ ਕੁੰਡਲ ਕਮੰਡਲ ਮੇ
ਮਾਯਾ ਦੇਹ ਮੇ ਨ ਦੇਵ ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਮੇ,
ਆਪ ਹੀ ਅਪਾਰ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪੁਭ ਪੂਰ ਰਹੜੇ
ਪਾਈਐ ਪੁਗਟ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੇ.

੩ ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ੪ ਆਨੰਦ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਆਦਰ. ਸਨਮਾਨ.

ਪ੍ਰਤੀਪ. ਸੰ. ਵਿ— ਉਲਟਾ. ਪ੍ਰਤਿਬੂਠ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਆਸਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਲ।

੩ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਕ ਮੰਨਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਪਮੇਕ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਰਨੀ, “ਪ੍ਰਤੀਪ” ਅਨੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਮਾਨ ਕੋ ਕਰ ਵਰਣਤ ਉਪਮੇਕ,
ਤਹਿ ਪ੍ਰਤੀਪ ਭ੍ਰਸਣ ਕਹਿਤ ਭ੍ਰਸਣ ਕਵਿਤਾਪ੍ਰੇਕ.
(ਸਿਵਰਾਜਭ੍ਰਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਮਲ ਅਕਾਸ ਮਾਸ ਭਾਤਕ ਕੀ ਚੌਦ੍ਰਿਕਾ ਹੈ

ਪ੍ਰਭਟ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਜੈਸੈ ਯਸ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੋ.

ਕੀਰਤਿ ਉਪਮੇਕ ਹੈ, ਚਾਂਦਨੀ ਉਪਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਯਸ ਨੂੰ ਉਪਮਾਨ ਅਤੇ ਚਾਂਦਨੀ ਨੂੰ ਉਪਮੇਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਪ ਹੈ.

(ਅ) ਉਪਮੇਕ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਹਾਂ ਕਰਤ ਅਤਿ ਭਰਸ਼ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਨ?

ਨਰ ਤੇ ਸੇ ਘਟ ਭਾਲ ਅਰੁ ਅੰਤਕ ਪੁਲਕ ਕ੍ਰਿਸਾਨ.

ਇਸ ਬਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਪਮੇਕ ਦਾ, ਕਾਲ ਅਰ ਪੁਲਕਅਗਨਿ ਉਪਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਇਆ.

(ੲ) ਉਪਮਾਨ ਦਾ ਉਪਮੇਕ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਤਗੁਰੁ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਪੂਰਨ ਕਰਨਹਾਰ

ਤਾਂਕੇ ਸਮ ਕਹਾਂ ਸੁਰਤਰੁ ਤੁੰਭ ਫਨਿਯੋ?

ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ ਉਪਮਾਨ ਦਾ, ਸਤਗੁਰੁ ਉਪਮੇਕ ਤੋਂ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਇਆ.

(ਸ) ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਉਪਮੇਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਸਮਤਾ ਲਾਇਕ ਨਾ ਠਹਿਰਾਈਏ, ਤਦ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੇਉ ਕਰ ਜੇਰਕਰ ਬੰਦਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ,

ਦੇਤ ਹੈਂ ਅਨੰਦ ਸੁਖਕੰਦ ਅਘਮੰਦ ਹੀ,

ਸਤਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਪਟਬੀਜਨੇ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ,

ਕੀਟ ਤੇ ਗਜਿੰਦ ਪੰਥ ਦਯੋ ਗਤਿਵੰਦ ਹੀ,

ਮਸ਼ਕ ਖਰਿੰਦ ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਹਾਲ ਵਿੰਦ,

ਰੰਕ ਤੇ ਨਰਿੰਦ ਕਰੇ ਬੰਦਤ ਮੁਕੰਦ ਹੀ,

ਸੁੰਦਰ ਮੁਖਾਰਵਿੰਦ ਸੋਹਤ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ

ਹੀਨ ਜੇ ਕਲੰਕ ਤੋ ਸਮਾਨ ਹੇਤ ਚੰਦ ਹੀ

(ਨਾਪੁ)

(ਹ) ਉਪਮੇਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਪਮਾਨ ਨੂੰ ਅਤਿ ਤੁੰਭ ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦੇਣੀ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਰੂਪ

ਵਿ—ਪਹਿਲੇ. “ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ.” (ਤੁਥਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਲਖੇਤੁ ਪਹੁਚੇ.

ਪ੍ਰਥਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਿਲੀ ਵਿਰਥਿ. ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ। ੨ ਏਕਮ ਤਿਥਿ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਥਮਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਜਨ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜੋਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗੀਤਿ. ਚਾਲ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਖਣਤਿ. ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ.

ਪ੍ਰਥੀਸ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਸ.

ਪ੍ਰਦ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਦਾਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਸਿੱਧਿਪ੍ਰਦ, ਸੁਖਪ੍ਰਦ, ਮੋਕ੍ਸ਼ਪ੍ਰਦ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਦਕਿਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਦਕਿਣ (ਸੋਨੇ) ਰੱਖਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਪਰਕ੍ਰਮਿਆ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਇੱਕ, ਸੂਰਜ ਦੀ ੨, ਅਗਨਿ ਦੀ ੨, ਗਣੇਸ਼ ਦੀ ੩, ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ੪ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅੱਧੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਦੀ ਗੀਤਿ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਯੋਗਤ. ਸਮਰਥ. ਲਾਇਕ.

ਪ੍ਰਦਕਿਣਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ.
ਪ੍ਰਦੱਖਨਾ }

ਪ੍ਰਦਗਧ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦਗਧ (ਜਲਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਦੱਫਨ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦਕਿਣ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਦਕਿਣਿਤ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਫਨਾ } ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. “ਸਾਧੁ ਪ੍ਰਦੱਫਨ.” (ਅਕਾਲ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦਕਿਣਿਤ.

ਪ੍ਰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਪੇੜਾ ੬.

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਿਖਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ. ਠਾਟਵਾਟ. ਆਡੰਬਰ.

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ. ਸੰ. ਸ਼ਵਰਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਨੁਮਾਸ਼.

ਪ੍ਰਦਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਆਹ. ਸ਼ਾਦੀ। ੩ ਅੰਕੁਸ਼. ਹਾਥੀ ਹੱਕਣ ਦਾ ਕੁੰਡਾ.

ਪ੍ਰਦਾਯਕ. ਵਿ—ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਤਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਰਤਾਰ.

ਪ੍ਰਦਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ—ਦਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ.

ਪ੍ਰਦੀਪ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਸਤੁ. ਦੀਵਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਪ੍ਰਦੀਪਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਮਕਾਉਣਾ.

ਪ੍ਰਦੁਮਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਦੁਮਨ.

ਪ੍ਰਦੇਸ } ਪਰ—ਦੇਸ਼. ਦੂਸਰਾ ਦੇਸ਼. ਵਿਦੇਸ਼। ੨ ਦੂਜਾ ਥਾਂ. “ਤਨ ਪ੍ਰਦੇਸੁ } ਸੁਗੰਧ ਫੂਫੇ ਪ੍ਰਦੇਸ.” (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਦੇਸ਼.

ਦੇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼. ਜੈਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੁਆਬਾ, ਮਾਝਾ,

ਮੁਲਤਾਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ ਕਾਢੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੰਭੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਦਕਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮਾਲਵਾ ਆਦਿ। ੪ ਅੰਗ। ੫ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਦੀਵਾਰ. ਕੰਧ। ੭ ਸੰਗਤਾ. ਨਾਮ.

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾ. ਸੰ. ਸ਼ਵੇਦ. ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ। ੩ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਾ.

ਪ੍ਰਦੇਸ } ਸੰ. ਪ੍ਰਦੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰੀ ਦੇਸ (ਪਾਪ). ਵਡਾ ਗੁਨਾਹ।
ਪ੍ਰਦੇਖ } ੨ ਉਹ ਹਨੇਰਾ, ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਧਾਕਾਲ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਪ੍ਰਦੰਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾਤਵੀ। ੨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ (ਸ਼ਵਾਹੁ). ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਦੰਤ. ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ } ਵਿ—ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਦਤੁਮੁ (ਬਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਮਹਾ
ਪ੍ਰਦਤੁਮੁ } ਬਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਾਮ. ਅਨੰਕ, ਜੋ ਬਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ. ਜਦ ਇਹ ਛੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦੇਤ ਚੁਰਾਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਮੱਛੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਗਈ. ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਉਹ ਮੱਛੀ ਫੜ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਸੰਬਰ ਦੇਤ ਦੇ ਲੰਗਰਖਾਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਮੱਛੀ ਦਾ ਪੇਟ ਚਾਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮਾਯਾਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ. ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਮਾਯਾਵਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੌਲੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੀਤੀ. ਜਦ ਇਹ ਜੁਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਯਾਵਤੀ ਇਸ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਬਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ ਨੇ ਸੰਬਰ ਨਾਲ ਘੇਰ ਚੁੱਕਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮਾਯਾਵਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਆਰਕਾ ਜਾ ਪੁੱਜਾ. ਕਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਗੁੰਥਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਦੇਵ ਹੀ ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜਨਮਿਆ ਸੀ.

ਪ੍ਰਧਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੱਕ. ਲੜਾਈ. ਯੁੱਧ.

ਪ੍ਰਧਰਖਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰਧਰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧਮਕਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਬਾਉਣਾ. ਡਾਟਣਾ. ਤਾੜਨਾ. “ਦੂਸਟ ਪ੍ਰਧਰਖਣ.” (ਅਕਾਲ)

ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਖਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤ੍ਰ ਰਜ ਤਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ। ੨ ਈਸ਼ੁਰ. ਪਰਮਾਤਮਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਦਾ ਵਜੀਰ। ੪ ਫੌਜ ਦਾ ਵਡਾ ਸਰਦਾਰ। ੫ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਬਾਬਾ ਅਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਰਧਾਨ ੨। ੬ ਵਿ—ਮੁਖ. ਖਾਸ। ੭ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਉੱਤਮ.

ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖੁ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖ. ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਰੋਮਣਿ ਪੁਰਖ। ੨ ਕਰਤਾਰ. “ਪ੍ਰਧਾਨਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਇ.” (ਜੁਖਮਨੀ) ੩ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ.

ਪ੍ਰਧਾਨਿਯ. ਵਿ—ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲਾ. “ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਧਾਨਿਯ.” (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਚਾਰ. ਵਿਵੇਕ.

ਪ੍ਰਧਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਧਾਨ ੬. “ਸਗਲ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਧਾਨੁ.”

(ਸੁਖਮਨੀ)

ਪ੍ਰਧੀ. ਸੁਖਮ ਬੁੱਧਿ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਤਿ। ੨ ਹੱਛੀ ਸਮਰ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਧ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਨਾਸ. ਨਾਸ. ਰਬਾਹੀ.

ਪ੍ਰਧ੍ਰਿਸਕ. ਕਿ—ਵਿਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਧ੍ਰਿਸਾਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਪ੍ਰਨ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣ.

ਪ੍ਰਨਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਸਨ. "ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਣਾਸ (ਵਿਨਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਸ਼ਕਰਤਾ.

"ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਯਸਾਏ ੧੦)

ਪ੍ਰਨਾਰ. ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪਨਾਲਾ. "ਚਰੁਰ ਕੋਸ ਬਨਾਯ ਕੁੰਡ, ਸਹਸੁ ਨਾਇ ਪ੍ਰਨਾਰ." (ਜਨਮੇਸ਼ਯ)

ਪ੍ਰਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਪ੍ਰਪੱਕ } ਵਿ—ਪਰਿਪਕ੍ਰ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਮਤਾ.
ਪ੍ਰਪਕ੍ਰ } ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਚਯ ਸਹਿਤ. "ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਪੱਕ ਰੂਪ ਮਨ ਸੋਊ." (ਨਾਪੁ)ਪ੍ਰਪਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਥਾਂ। ਪਉ। ੨ ਖੂਹ. ਬਾਵਲੀ.
"ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜਾਉ ਪ੍ਰਪਾ ਜਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਪੁਲਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਪੁਲਤ.

ਪ੍ਰਪੰਚ. ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਪੰਚ.

ਪ੍ਰਪੰਚੀ. ਸ਼ਬਦਿਬਨ. ਵਿ—ਪ੍ਰਪੰਚ. (ਛਨ) ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਆਭਿਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਪੰਨ. ਸੰ. ਸ਼ਬਦ. ਵਿ—ਪ੍ਰਪਤ. ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਰਣਾਯਤ.

ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ } ਸੰ. ਸ਼ਬਦ. ਵਿ—ਖਿਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ.
ਪ੍ਰਫੁੱਲ } ਖੁਸ਼.ਪ੍ਰਬਰਖਣ. ਸੰ. ਸ਼ਬਦ. ਸੰਗਤਾ—ਮੀਂਹ ਵਰਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਰਖਾ.
"ਸਰਧਾਰ ਪ੍ਰਬਰਖਣ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਕਿਸ਼ਕਿਧਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਰਾਤ,

ਜਿਸ ਪੁਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

ਪ੍ਰਬਲ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਬਲ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਵਰ.

ਪ੍ਰਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹ.

ਪ੍ਰਬਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਵਾਹਣ.

ਪ੍ਰਬਾਦ. ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਸਪਰ ਬਾਰ ਚੀਤਾ ੨ ਸੁਹਰਤ.
ਚਰਚਾ. "ਸੁਨ ਪ੍ਰਬਾਦ ਕੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਨਿੰਦਾ.
ਬਦਨਾਮੀ.ਪ੍ਰਬੀਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਵੀਣ. ਪ੍ਰਵੀਣ. ਵਿ—ਜੋ ਵੀਣਾ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਗਾਵੇ. ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਪੁਣ। ੨ ਚੜ੍ਹਰ. ਦਾਨਾ।
੩ ਨਿਪੁਣ. ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਣ.

ਪ੍ਰਬੀਰ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਸੁਰਮਾ (ਸ਼ਰੀਰ). ਬਹਾਦੁਰ

ਪ੍ਰਬੁੱਧ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਗਿਆਨੀ. ਪੰਡਿਤ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲ. ਖਿਡਿਆ ਹੋਇਆ.ਪ੍ਰਬੇਸਟਨ. ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼ਨ. ਸੰਗਤਾ—ਘੇਰਨ (ਵਲਗਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
"ਪ੍ਰਬੇਸਟਿਤ ਬਲਕ ਚਹੁ ਪਾਸ." (ਨਾਪੁ)ਪ੍ਰਬੇਧ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਗਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਪੂਰਣ ਗਿਆਨ। ੩ ਤਸੱਲੀ.
ਦਿਲਾਸਾ.

ਪ੍ਰਬੇਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੇਧ ਚੰਦ੍ਰਦਫ.

ਪ੍ਰਬੇਧ ਚੰਦ੍ਰਦਫ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਿਸ੍ਰ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਾਟਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਹੈ ਚੇਦਿ ਦੇ ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਪੂਤ ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ ਦੀ ਅਗਤਾ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੦੪੯ ਤੋਂ ੧੧੦੦ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ ੧੦੬੫ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਕੁਲਾਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਫੰਦਬੰਧ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਪ੍ਰਬੇਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਹੈ.

ਪ੍ਰਬੰਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੰਧਨ। ੨ ਚੰਸੀ. ਡੇਰੀ। ੩ ਇੰਤਜਾਮ.
ਬੰਦੋਬਸਤ। ੪ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ। ੫ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਉੱਤਮ ਚੀਤਿ ਨਾਲ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭ. "ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਸਰਣਾ ਭਉ ਨਹੀ ਕਰਣਾ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭਣ. ਡਿੰਗ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੨ ਹਿੰਮਤ. ਉੱਦਮ.

ਪ੍ਰਭਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਭ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਅਨੀਕਿਨੀ (ਸੈਨਾ). ਰਾਜਾ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮ)

ਪ੍ਰਭਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਭਤਾ. ਪ੍ਰਭਤ੍ਰ. ਵਡਾਈ. ਬਹੁਚਕੀ। ੨ ਸਾਹਿਬੀ.
ਮਾਲਿਕਪਨ. "ਜੇਬਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਭਤਾ ਕੈ ਮਦ ਸੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਚਹੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਹੁਕੂਮਤ.ਪ੍ਰਭਰੰਗ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਾਧ ਕਾ ਸੰਗੁ। ਜਿਸ
ਪ੍ਰਭਰੰਗੁ } ਭੇਟਤ ਨਾਕੈ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)ਪ੍ਰਭਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਕ੍ਰਮ. ਬਲ। ੨ ਜਨਮ। ੩ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ।
੪ ਵਿਸਨੁ.ਪ੍ਰਭਵਣ } ਸੰ. ਪਰਿਭ੍ਰਮਣ. ਸੰਗਤਾ—ਘੁੰਮਣਾ. ਫਿਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭਵਨੁ
ਪ੍ਰਭਵਨੁ } ਕਰੈ ਬੁਝੈ ਨਹਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰ.

ਪ੍ਰਭਵਨ. ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਉਤਪੱਤਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਮੂਲ. ਜਤ.

ਪ੍ਰਭਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ.
ਅਲਕਾ। ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਦੂਰਗਾ.ਪ੍ਰਭਾਉ. ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਰ. "ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ
ਭੇਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਵ.ਪ੍ਰਭਾਸ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਭਾਸ. ਵਿ—ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਭਾ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ.
ਚਮਤਕਾਰੀ. "ਕਬਾਣ ਕੱਥੇ ਪ੍ਰਭਾਸ." (ਬੁਧਮਾਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਜਗੋਤਿ। ੩ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਾਰਾਵਤੀ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੋਮਤੀਲਥ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਯਾਦਵਵੰਸ਼
ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਸਹਿਤ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਮਨਾਥ ਅਤੇ ਪਰਭਾਸ।
੪ ਇੱਕ ਵਸੁ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਖੀ। ੫ ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਸਾ. ਕਥਨ.

ਉਪਦੇਸ਼.

ਪ੍ਰਭਾਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਭਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦਮਾ। ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਸਮੁੰਦਰ.

ਪ੍ਰਭਾਕਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁਪਹਰ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਜਦ ਸੂਰਜ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਪ੍ਰਭਾਕਾਲ ਮਾਨੈ ਸਭੈ ਰਸਮਿ ਭਾਨੈ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ਪ੍ਰਭਾਕੀਟ. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ. ਜੁਗਨੂੰ ਖਦਜੇਤ.

ਪ੍ਰਭਾਖਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਭਾਸਿਤ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਆਖਿਆ. ਤਾਖਣ (ਕਥਨ) ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਤਾਖਣਾ. ਬਿਆਨ.

ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਪ੍ਰਭਾ (ਰੋਸ਼ਨੀ) ਉਗਦੀ ਹੈ. ਭੋਰ. ਤਤਕਾ. ਸਵੇਰਾ। ੨ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗਿਣੀ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮੰਨ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੁੱਲਿੰਗ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ੨.

ਪ੍ਰਭਾਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਤਣ, ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਤਜ ਗਾਧਾਰ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਕੰਮਲ ਹਨ. ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਤਜ ਸੰਵਾਦੀ, ਕੁਹ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਅਚੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਗ ਮ ਪ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮ ਗ ਰਾ ਸ.

ਸ੍ਰੀ ਕੁਤੂ ਕ੍ਰਿਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿੰਚ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਭਾਧਰਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਬਿਜਲੀ.

ਪ੍ਰਭਾਮਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਜ.

ਪ੍ਰਭਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਵਰਭਾਵ। ੨ ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਅਸਰ। ੪ ਮਹਿਮਾ. ਮਹਾਤਮਾ। ੫ ਰੋਥ. ਦਬਦਬਾ। ੬ ਸੂਰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਛਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਭਾਵਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੂਰਯ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ੨। ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਭਾ ਵਾਲੀ.

ਪ੍ਰਭਿ. ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ. ਸ੍ਰਾਮੀ ਨੇ. “ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਪੈਜ ਰਖਾਈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭੁ. ਪੁ-ਭੁ. ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਰਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. “ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਸਦਾ ਧਿਆਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪਾਰਾ। ੪ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪ੍ਰਭੁਸੰਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਾਸ. ਸ਼ਾਂਤਮਨ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ.

ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰਭੁਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਉਤਪੱਤੀ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ. ਜਿਆਦਤੀ. “ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਾਸਿਤ—ਪ੍ਰਭੋਕ੍ਰਿ. ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਭੁਤਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭਤਾ.

ਪ੍ਰਭੁਲੋਗ. ਸ੍ਰਾਮੀ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ.

ਪ੍ਰਭੁ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੁ. “ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਾਰਾ ਸਾਰੇ ਸੁਆਰਥ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਭੁਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ। ੩ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਪ੍ਰਭੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ। ੩ ਅਧਿਕਤਾ.

ਪ੍ਰਭੇਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭੇਦ. ਜੁਦਾਇਗੀ. ਵਿਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਭੰਨਕੇ (ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ) ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਭੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿੰਨੁਣਾ. ਪਰੋਣਾ। ੨ ਪਾਤਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੩ ਅਲਗ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਭੇਇਓ. ਪ੍ਰਭੋਧਨ ਕੀਤਾ. ਆਖਿਆ. “ਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭੇਇਓ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਪ੍ਰਭੋਗੀ. ਪ੍ਰਭੋਕ੍ਰਿ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. “ਨਮਸ੍ਤੁ ਪ੍ਰਭੋਗੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਭੰਗੀ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ਼ਿਨ. ਵਿ—ਤੋਤਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਨਾਸਕ. ਨਾਸ ਕਰਤਾ. “ਪ੍ਰਭੰਗੀ ਪ੍ਰਮਾਥੇ.” (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰਮਾਥੀਆਂ (ਦੁਖਦਾਈਆਂ) ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਭੰਜਨ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸ਼ਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤੋਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹਨੇਰੀ। ੩ ਭਾਯੁ. ਹਵਾ, ਜੋ ਬਿਰਭਾ ਨੂੰ ਤੋਤਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਭੰਜਨਸੁਤ } ਪ੍ਰਭੰਜਨ (ਵਾਯੂ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨੁਮਾਨ।
ਪ੍ਰਭੰਜਨਤਾਤ } ੨ ਭੀਮਸੇਨ
ਪ੍ਰਭੰਜਨਨੰਦਨ }ਪ੍ਰਭੰਜਨਿ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੰਜਨ ੨.
ਪ੍ਰਭੰਜਨੀ }

ਪ੍ਰਭੰਜਨੀ ਕੁਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੰਜਨਸੁਤ.

ਪ੍ਰਭ੍ਰਿਤਿ. ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਰੁਤਿ. ਵਤ—ਇਤਰਾਦਿ. ਵਗੀਰਹ.

ਪ੍ਰਮੱਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਮਤਵਾਲਾ. ਨਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦੂਰ। ੨ ਪਾਗਨ. ਸਿਰਤਾ.

ਪ੍ਰਮਥਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹਿਤਕਣਾ। ੨ ਮਲਣਾ. ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਅਪਮਾਨ. ਹਤਕ.

ਪ੍ਰਮਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਤਵਾਲਾਪਨ। ੨ ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ। ੩ ਧੜਕੇ ਦਾ ਫਲ। ੪ ਵਿ—ਮਤਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਮਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਮਮਦ ਨਾਲ ਪੂਰਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਵਯੋਵਨਾ.

ਪ੍ਰਮਦਾਹਰ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Paramour.

ਪ੍ਰਮਦਾ ਬਨ. ਪ੍ਰਮਦਾ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਦੇ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਵਨ (ਬਾਗ). ਜਨਾਨਖਾਨੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਬਾਗ.

ਪ੍ਰਮਰ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ.

ਪ੍ਰਮਰਦਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰਮਦੰਨ. ਸੰਗਤਾ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦਲਣਾ। ੨ ਨਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ. ਸੁੱਧ ਗਿਆਨ. ਕ੍ਰਮ ਰਹਿਤ ਭੋਧ। ੨ ਨਿਉਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੩ ਮਾਪ. ਮਿਣਤੀ.

ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰ-ਮਾਣ. ਤੋਲ. ਵਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਤੋਲ ੩। ੨ ਮਾਪ.

ਮਿਣਤੀ। ਏਖੇ, ਮਿਣਤੀ। ੩ ਕਾਥਣ। ਹੇਤੁ। ਸਬਥ। ੪ ਮਰਯਾਦਾ।
੫ ਗਿਆਨੋਂਦ੍ਰਿਯ। ੬ ਤਰਾਊ। ਤੁਲਾ। ੭ ਦੁਰੀ। ਫਾਸਿਲਾ। ੮ ਬ੍ਰਹਮ।
ਕਰਤਾਰ। ੯ ਸਤਜਵਕਤਾ ਪੁਰਖ। ੧੦ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ।
੧੧ ਪ੍ਰਮਾ (ਯਥਾਰਥ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਸਬੂਤ।

ਮਤਭੇਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਛੇ ਅਤੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੈ,
ਪਰ ਕਾਵਰਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨੇ ਗਏ— ਪੁਤ੍ਰਜਕ, ਅਨੁਮਾਨ,
ਉਪਮਾਨ, ਸਬਦ, ਅਰਥਾਪੋਤਿ, ਅਨੁਪਲਬਧਿ, ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਐਤਿਹਾਸ।
(ੳ) ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ
ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ “ਪੁਤ੍ਰਜਕ” ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਰੁ ਮਨ ਯੇ ਜਹਾਂ
ਵਿਸਥ ਆਪਨੇ ਪਾਇ,
ਗਯਾਨ ਕਰੇ ਪੁਤ੍ਰਜਕ ਤਹਿ
ਕਹਿ ਗੁਲਾਬ ਕਵਿਰਾਇ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ
ਕੁਦਰਤਿ ਤਉ ਸੁਖਸਾਰ,
ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਆਕਾਰ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ : ੧)

ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਮੈ ਭੀਠ।

(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ,
ਸੇ ਬੋਲਹਿ ਜੇ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ।

(ਰਾਮ ਮ: ੫)

(ਅ) ਕਾਰਣ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਯ ਦਾ ਗਿਆਨ “ਅਨੁਮਾਨ” ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਕਾਰਣ ਕੇ ਜਾਨੇ ਜਹਾਂ ਕਾਰਯ ਜਾਨਜੋਜਾਇ,
ਹੈ ਅਨੁਮਾਨ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਵਿ ਗੁਲਾਬ ਕੇ ਭਾਇ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੂਮ ਤੇ ਆਗ ਰਹੈ ਨ ਦੁਰੀ ਜਿਮ,
ਬੜੇ ਫਲ ਤੇ ਤੁਮ ਕੇ ਲਖਪਾਯੇ।

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

(ੲ) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤੁਲਨਾ ਕਿਸੇ ਅਣਦੇਖੀ
ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ “ਉਪਮਾਨ” ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਉਪਮਾ ਕੀ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨ ਦੇਖਯੋ ਉਪਮੇਯ,
ਜਾਨਪਰੈ ਉਪਮਾਨ ਸੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ ਭੋਯ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਾਂ ਜੇਹਾ ਰੋਝ, ਬਘਿਆੜ ਹੁੰਦਾ ਕੁੱਤੇ ਜੇਹਾ,

ਬਿੱਲੀ ਜਿਹਾ ਬਾਘ ਇੱਠ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਬਾਜ਼ ਹੈ।

(ਸ) ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਅਥਵਾ ਲੋਕਪ੍ਰਮਾਣ ਵਾਕਜ “ਸਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ” ਹੈ।

ਜਹਾਂ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਰ ਲੋਕ ਕੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਖਾਨ,
ਸੇਉ ਸਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਭਾਖਤ ਸੁਕਵਿ ਸੁਜਾਨ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ,
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ।

(ਜਪੁ)

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ, ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ,
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਫੁਟੀ ਨਾਲਿ।

(ਜਪੁ)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ!
ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਵਾਏ।

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

(ਹ) ਇੱਕ ਬਾਤ ਵਰਗਬ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਦੂਜੀ ਦੀ
ਕਲਪਣਾ ਕਰਾਏ, ਇਹ “ਅਰਥਾਪੋਤਿ” ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਜਹਾਂ ਵਰਥ ਭੇ ਅਰਥ ਕੇ ਔਰ ਜੋਗ ਸੇ ਥਾਪ,
ਅਰਥਾਪੋਤਿ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੀ ਭਾਖਤ ਸੁਕਵਿ ਸਦਾਪ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੈ,
ਤਿਸ ਦਾ ਨਡਰੁ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿ ਖਾਏ?
ਜਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਘਰਿ ਵਸੁ ਹੋਵੈ ਨੁ ਨਡਰੈ ਹਥਿ ਆਵੈ,
ਅਣਹੋਈ ਕਿਥਹੁ ਪਾਏ?

(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

(ਕ) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਥੇ ਵਾਤੁ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ
“ਅਨੁਪਲਬਧਿ” ਹੈ।

ਜਾਨ ਪਰੈ ਨਹਿ ਵਸੂ ਕਛੁ ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਹੈ ਸੋਯ।

(ਲਲਿਤ ਕੌਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੁਲੀ ਗਵਾਰੀ।
ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਬਾਰੇ ਕਰਮੁ ਰੀ, ×××
ਪੂਰਥਲੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰਗੋਹਟਿ,
ਤਾਬੇ ਮੋਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ ਰਾਮ ਚੇ ਨਾਮ।

(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਸਾਡੇ ਅਕਾਸ ਸਾਡੇ ਪਤਾਰ,
ਬਿਬਰਯੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ।

(ਅਕਾਲ)

(ਖ) ਜਿਸ ਬਾ ਕਿਸੇ ਭੱਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ

ਇਹ "ਸੰਭਵ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਜਹਿ ਸੰਭਵ ਹੈ ਵਸੂ ਕੇ, ਸੰਭਵ ਨਾਮ ਸੁ ਰੇਖ।

(ਨਲਿਤ ਕੋਮੁਦੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਾਰ ਜਨੇ ਚਾਰਹੁ ਦਿਸਾ ਤੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਗਹਿ,

ਮੇਰੁ ਕੇ ਹਲਾਯਕੈ ਉਖਾਰੈ, ਤੇ ਉਖਰਜਾਯ।

(ਨਾਚੁਰ ਕਵਿ)

(ਗ) ਜਿਸ ਕਥਨ ਦੇ ਵਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਗੱਲ ਚੱਲੀ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ "ਐਤਿਹਾਸ" ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਪਰੰਪਰਾ ਕਹਨਾਵਤ ਜੋਈ,

ਤਿਹ ਏਤਿਹਾਸ ਕਹਿਤ ਸਬਕੋਈ।

(ਗੁਰਬ ਗੱਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਗਤ ਹੋਤਿ ਮਾਰਿਓ ਹਰਨਾਖਸੁ

ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੋਇ ਦੇਹ ਧਰਿਓ,

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਰੇਸਵ

ਅਜਹੂੰ ਬਲਿਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੈ।

(ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ)

ਨਿਪਕੀਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕ ਭਇਆ ਭੋਖਧਾਰੀ,

ਕਾਮਾਰਬੀ ਸੁਆਰਬੀ ਵਾਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ।

(ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

੧੨ ਵਿ— ਰੁੱਲ. ਸਮਾਨ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਬਿਧ ਨੈ ਸਿਰਿਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤੁਲਨਾ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ

ਵਿਧਾਰਾ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ।

੧੩ ਵਜ਼—ਤੀਕ. ਤੋਤੀ, ਪਰਯੰਤ.

ਪ੍ਰਮਾਣਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ.

ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ } ਸੰ. ਸਮਾਜ ਪੁਲਕ. ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ (ਵਾਦੀ

ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ } ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ) ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ.

ਸਾਲਿਸ. Arbitrator. "ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਪਿਖਰੁ
ਨਯਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ ਇਸ ਫੰਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਨਗਸ਼ੁਰੁਪਿਣੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—

ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਲਘੁ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਅਠ ਅੱਖਰ,

ਅਬਵਾ—ਜ, ਚ, ਨ, ਗ, ISI, SIS, I, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨ ਦੇਵ ਦਾਨਵਾ ਨਰਾ। ਨ ਸਿੰਧ ਸਾਧਿਕਾ ਧਰਾ।

ਕਲਾ ਧਰੇ ਹਿਰੈ ਸੁਣੀ ॥੪੪੪॥

(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ)

ਅਨੰਦਕੰਦ ਰੂਪ ਹੋ। ਬਲੰਦ ਰੂਪ ਰੂਪ ਹੋ।

ਨ ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਹਿ ਕੋ। ਸਮਾਨ ਆਨ ਹੋਹਿ ਕੋ?

(ਗੁਪਤ)

ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ.

ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਣੁ। ੨ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਮਾਨ. ਮਾਨੰਦ. "ਗੁਰਿ

ਰਾਮ ਦਾਸ ਅਰਜਨੁ ਵਰਯੁ ਪਾਚਸੁ ਪਰਸ ਪ੍ਰਮਾਣੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫

ਕੇ) "ਗੁਰ ਅਰਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪਾਰਬਉ ਚਾਲੈ ਨਾਹੀ." (ਸਵੈਯੇ

ਮ: ੫ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪੁਰਖੁ (ਵੀਰ), ਪਾਰਬ (ਅਰਜਨ) ਸਮਾਨ

ਰਣ ਰੂਮਿ ਤੋਂ ਪੈਰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਪ੍ਰਮਾਤਾ. ਸੰ. ਸਮਾਜ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮੇਯ ਦੇ ਕੜਾਨ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਚੇਤਨ ਪੁਰਖ।

੩ ਵਿਸਯ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਿਸਯੀ. ਦੁਸ਼ਾ. ਸਾਖੀ.

ਪ੍ਰਮਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਥਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਰਿਤਕਣਾ। ੨ ਕੁਚਲਣਾ.

ਦਲਣਾ। ੩ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਪਖੰਡ ਪ੍ਰਮਾਥ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਮਾਥੀ. ਸੰ. ਸਮਾਧਿਨ. ਵਿ—ਮਥਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੁਖਦਾਈ।

੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਭੰਗੀ.

ਪ੍ਰਮਾਦ. ਪ੍ਰ-ਮਾਦ. ਸੰਗਤ—ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ। ੨ ਭੁੱਲ. ਮਤਾ।

੩ ਬੇਪਲਵਾਹੀ। ੪ ਪਾਗਲਪਨ.

ਪ੍ਰਮਾਦੀ. ਸੰ. ਸਮਾਧਿਨ. ਵਿ—ਨਸ਼ਈ। ੨ ਭੁੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

੩ ਸੰਗਤ—ਪਾਗਲ. ਸਿਰਤਾ.

ਪ੍ਰਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪ੍ਰਮਾਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਾ.

ਪ੍ਰਮਿਤ. ਵਿ—ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੋਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਣਿਆ

ਹੋਇਆ. ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਮਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ.

ਪ੍ਰਮਾ। ੨ ਮਿਣਤੀ। ੩ ਤੋਲ.

ਪ੍ਰਮੁਦ. ਵਿ—ਆਨੰਦਿਤ. ਪ੍ਰਸੰਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ. "ਪ੍ਰਮੁਦ

ਕਰਨ ਸਭ ਭੋਹਰਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਪ੍ਰਮੁਦਾ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਹਾਗਣ

ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪ੍ਰਮੁਦਾ ਪ੍ਰਮੇਦ ਪਾਇ ਗਮਨੀ ਨਿਕੇਤ ਕੇ." (ਗੁਪਤ)

ਪ੍ਰਮੇਹ. ੧. ਜਰੀਆਨ. Spermatorrhoea. ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ

ਲੱਛਣ ਹੈ—ਪੇਸ਼ਾਬ ਮਿਕਦਾਰ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਗੰਧਲਾ

ਹੋਣਾ, ਧਾਰੂ ਗਿਰਨੀ ਆਦਿਕ. ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਹ ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੇਤੀ ਨਾ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮਧੁ ਪ੍ਰਮੇਹ Diabetes ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਮੇਹ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਬਹੁਤ ਬੈਠਕ, ਬਹੁਤ ਸੌਣਾ, ਬਹੁਤ

ਦਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਸ਼ੱਕਰ ਰੂਤ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਅਤੀ ਮੈਥੁਨ, ਸਰਾਬ ਬਹੁਤੀ

ਪੀਣੀ, ਚਟਣੀ ਅਚਾਰ ਖਾਣੇ, ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਕਢ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ

ਕਰਨੇ ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਮੇਹ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹਨ—ਗਿਲੇ ਜਾਂ ਆਉਲਿਆਂ ਦਾ

ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਪਕੇ ਪੀਣਾ. ਸਿਲਸੀਤ ਅਬਵਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੋਲਾਦ ਸ਼ਹਿਦ

ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਆਉਲੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਹਲਦੀ ਦਾ ਚੂਰਨ

ਫੱਕਣਾ. ਇਮਲੀ ਦੇ ਬੀਜ ਜੁੰਨਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿੱਲ ਲਾਹਕੇ ਬਰੀਕ

ਕੁੱਟਕੇ, ਮਾਰਾਂ ਦੀ ਧੋਤੀ ਜੁੰਨੀ ਦਾਲ ਅਤੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ ਤੇਲ ਦੇ ਲੈਕੇ

ਸਭ ਦਾ ਚੁਰਣ ਕਰਕੇ ਨਿੱਤ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਡੇਢ ਤੋਲਾ ਫੱਕਣਾ।
ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਤੁੱਕੇ ਸੁਕੇ ਪੀਂਹਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਗਊ ਦੇ
ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਫੱਕੀ ਲੈਣੀ।

ਪ੍ਰਮੇਹ ਹੋਣ ਸਾਰ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਮੂਤ੍ਰ ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ
ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਏ ਅਰਥਿ ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਯੋਗਤਾ ਹੈ।
“ਚਿਣਕ ਪ੍ਰਮੇਹ ਤਰਿੰਦੁ ਵਖੁਤਾ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਮੇਯ, ਵਿ—ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਵਿਸਯ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਮਾਪ
ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪ੍ਰਮੇਵ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮੇਹ।

ਪ੍ਰਮੋਦ, ਸੰਗਤ—ਅਤਰੰਤ ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

ਪ੍ਰਮੋਦਕ, ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਦੇਖੋ, ਬਖ਼ਸ਼ਾ। ੩ ਭੰਡ, ਮਸਖਰਾ, ਨਕਲੀਆ।

ਪ੍ਰਮੋਧ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ।

ਪ੍ਰਯਤਨ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਯਤ੍ਨ, ਪੂਰਾ ਯਤਨ, ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼।

ਪ੍ਰਯਾ, ਦੇਖੋ, ਪਰਯਾਯ।

ਪ੍ਰਯਾਸ, ਸੰਗਤ—ਯਤਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼। “ਪ੍ਰਯਾਸ ਤੇ ਟੀਸੁਰ ਪਾਵੈ।”
(ਨਾਪੁ) “ਬਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਭਟੇ ਸਭ ਬਾਦ।” (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਯਾਗ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਯਕਤ ਹੋਵੇ, ਘੋੜਾ।
੨ ਉੱਤਮ ਯਕਤ। ੩ ਯਕਤ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੪ ਧੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ
ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ
ਗੁਪਤ ਸੰਗਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਸ਼ੰਖਾਸੁਰ
ਪਾਸੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਚੋਟ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਤਦ ਉਸ
ਨੇ ਦਸ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਯਕਤ ਇੱਥੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ “ਪ੍ਰਯਾਗ” ਹੈ
ਗਿਆ। ੫ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਹੋਇਆ
ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਅਕਯਵਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਮਰਨਾ ਹਿੰਦੂ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ
ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਬੋਹੜ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।^੨

ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਮਹੱਲਾ ਅਹਿਯਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ “ਪੱਕੀ ਸੰਗਤਿ” ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਖਾਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

“ਤਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ।” ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ
ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇਸ਼, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ
ਹੋਏ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਧਾਰੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਯਾਗ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੬੯੭, ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ
੫੬੦ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੮੪੪ ਮੀਲ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ੧੫੫, ੯੭੦ ਹੈ।

ਪ੍ਰਯਾਣ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਮਨ, ਕੂਚ, ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ।
੩ ਕਾਰਜ ਦਾ ਆਰੰਭ।

^੧ਇਹ ਨਾਮ ਅਕਬਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਮੁਗਲਵਾਜ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਸੀ। ਹੁਣ ਭੀ ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ।

^੨ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਥੇਵਟ ਦੱਸਕੇ ਪੰਡੇ ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਯਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਯਾਤ, ਵਿ—ਗਤ, ਗਿਆ, ਤੁਰਿਆ। “ਚਮੁ ਸੰਗ ਉਮਰਾਵ
ਪ੍ਰਯਾਤ।” (ਗੁਪਤ) ੨ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਬਹੁਤ ਚਲਣ ਵਾਲਾ,
ਪ੍ਰਯਾਮ, ਸੰਗਤ—ਲੰਬਾਈ, ਦੀਰਘਤਾ। ੨ ਸੰਯਮ। ੩ ਮਹਿੰਗਾਈ।
ਪ੍ਰਯੁਕ੍ਤ, ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਯੋਗ, ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੁਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ
ਲਗਣਾ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ।
੩ ਨਾਟਕ ਦਾ ਖੇਡ। ੪ ਚੰਗੀ ਲਈ ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ,
ਉਪਚਾਰ, ਇਲਾਜ। ੫ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ, ਮਿਸਾਲ। ੬ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਰਬ ਆਦਿ
ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਵਰਤਣਾ, ਇਸਤਮੁਆਲ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ, ਖਯੋਗਿਨ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ,
ਪ੍ਰਯੋਘ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਯੋਗ, “ਸਰ ਓਘ ਪ੍ਰਯੋਗ ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ।” (ਕਲਕੀ)
ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ (ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜਕੇ) ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ।
੨ ਪਰਿਘ, “ਲੋਹ ਮੂਸਲ ਪ੍ਰਯੋਘ।” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਪਰਘ।

ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਾਰਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਦਾ ਲਗਾਉ
ਹੋਵੇ, ਮਤਲਬ, ਫਰਜ਼।

ਪ੍ਰਯੰਕ, ਦੇਖੋ, ਪਰਯੰਕ।

ਪ੍ਰਯੰਤ, ਦੇਖੋ, ਪਰਯੰਤ।

ਪ੍ਰਲਘ, ਸੰਗਤ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੀਨ ਹੋਣਾ, ਲੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ।
੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਲਘ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਲੀਨ ਹੋਣਾ,
ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਅੰਸ਼ ੧ ਅ: ੭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਿਤਰ
ਮਰਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਤਰਪ੍ਰਲਘ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੌਣ ਪੁਰ ਨੈਮਿਤਿਕਪ੍ਰਲਘ,
ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਪ੍ਰਲਘ, ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਵਿੱਚ
ਲੀਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਲਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।^੧ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ
ਹੁਣ ਕਦੇ ਪ੍ਰਲਘ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਯਨੁਖ। ੩ ਕਾਵਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਭਾਵ, ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਤਦਰੂਪ
ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਕੇ ਮੂਰਛਾਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ।

ਪ੍ਰਲਘ ਘਨ, ਪ੍ਰਲਘ ਕਾਲ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਸਲਧਾਰ
ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਲਵ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੱਛੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, “ਕਰ ਦਨੁਜ
ਪ੍ਰਲਵ ਸੰਤਨ ਉਧਾਰ।” (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੨ ਟੁਕੜਾ, ਧੱਸੀ।

ਪ੍ਰਲਾਪ, ਪ੍ਰ-ਲਪ, ਸੰਗਤ—ਬਕਬਾਦ, ਨਿਰਰਥਕ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਕਥਨ।
੩ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪਾਯਲਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, delirious
speech, ਵਿਯੋਗਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪ੍ਰਲਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਲੀਨ, ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲੈ ਹੋਇਆ, ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ।

ਪ੍ਰਲੈ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਲਘ।

ਪ੍ਰਲੇਠਨ, ਦੇਖੋ, ਪਲੇਠਨ।

ਪ੍ਰਲੰਬ, ਸੰ. ਫ਼ਲਕ, ਵਿ—ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੰਮਾ।
^੧ਕੁਰਮ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ੪੭ਵੇਂ ਅਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਲਘ ਲਿਖੀ ਹੈ—

“ਨਿਰਕੰ ਰੰਮਿਸਿਕੰ ਬੰਬ ਚਾਕ੍ਰਾਨਾਦ੍ਵਿਚਕੀ ਰਥਾ।”

੩ ਢਿੱਲਾ, ਸੁਸਤ। ੪ ਸੰਗੜਾ—ਸ਼ਾਖਾ, ਟਾਹਣੀ। ੫ ਸੁਨ, ਬੁਰ।
੬ ਛਾਡੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਰ। ੭ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ
ਦੈਤ, ਜੋ ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਪ (ਯੁਧ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ
ਬਣਾਕੇ ਖੇਲਣ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ
ਲੈਕੇ ਨੱਠਾ, ਅਰ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ
ਸਕੰਧ ੧੦ ਅ: ੧੮.

“ਦੈਤ ਪੁਲੰਬ ਬਡੇ ਕਪਟੀ
ਤਬ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਧਰਜੇ ਨ ਜਨਾਯੋ।
ਕੰਧ ਚਵਾਯ ਹਲੀ ਕੋ ਉਤਰੇ
ਤਿਨ ਮੁਕਨ ਸੋ ਧਰ ਮਰ ਗਿਰਾਯੋ ॥”

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਪੁਲੰਬਖਨ } ਪੁਲੰਬ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਲਰਾਮ।
ਪੁਲੰਬਾਰਿ }

ਪ੍ਰਵਣ, ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਚੋਰਾਹਾ, ਚੁਰਸਰਾ। ੨ ਉਦਰ, ਪੇਟ। ੩ ਢਲਵਾਨ,
ਉਤਾਰ। ੪ ਵਿ—ਭੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਨਮ੍ਹ, ਵਿਨੀਤ। ੬ ਉਦਾਰ।
੭ ਅਨੁਕੂਲ। ੮ ਆਸਕ੍ਰ, ਆਸਕ, “ਕਲਿ ਕੀਰਤਿਹਰਿ ਪ੍ਰਵਣੇ.”
(ਨਟ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਵਤਸਰਤ ਪਤਿਕਾ } ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜਿਸ
ਪ੍ਰਵਤਸਰਤ ਪ੍ਰੇਮਸੀ } ਦਾ ਪਰਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ।
ਪ੍ਰਵਰ, ਵਿ—ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਔਲਾਦ, ਸੰਤਾਨ। ੩ ਅਗਰ
ਦੀ ਲੱਕੜ।

ਪ੍ਰਵਰਤਕ, ਸੰ. ਪ੍ਰਵਤੀਕ, ਸੰਗੜਾ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ
ਵਾਲਾ। ੨ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਪ੍ਰਵਾਸ, ਸੰ. ਪ੍ਰ—ਵਸ, ਸੰਗੜਾ—ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੨ ਵਿਦੇਸ਼,
ਪਰਦੇਸ਼। ੩ ਸੰ. ਪਰਿਵਾਸ, ਰਹਾਇਸ਼, ਨਿਵਾਸ, “ਪ੍ਰਿਥੀਉਨ ਪ੍ਰਵਾਸ
ਹੈ.” (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਵਾਸਨ, ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ, ਨਗਰ ਅਬਵਾ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਲਾਵਤਨੀ।

ਪ੍ਰਵਾਹ, ਸੰ. ਪ੍ਰ—ਵਹ, ਸੰਗੜਾ—ਜਲ ਦਾ ਵਹਾਉ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਤਿ।
੨ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੩ ਕਾਰਜ ਦਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ। ੪ ਹੱਛੀ ਸਵਾਰੀ,
ਘੋੜਾ ਆਦਿ ਉੱਤਮ ਵਾਹਨ, “ਕੇਸਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹੇ.” (ਅਕਾਲ) ਸੇਰ ਦੀ
ਸਵਾਰੀ।

ਪ੍ਰਵਾਹਸਰਿ, ਸੰਗੜਾ—ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਅਖੰਡਧਾਰਾ।
“ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹਸਰਿ ਅਤੁਲ ਚੰਡਾਰ ਭਰਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ
ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਵਾਹਣ, ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਚੋਇਆ ਜਾਣ ਦਾ ਤਾਵ। ੨ ਵਹਾਇਆ
ਜਾਣਾ।

ਪ੍ਰਵਾਹੀ, ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਹਿਨ੍, ਵਿ—ਵਹਾਉ ਵਾਲਾ, ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ।
ਪ੍ਰਵਾਣ, ਸੰਗੜਾ—ਮਨਜ਼ੂਰ, ਅੰਗੀਕਾਰ, ਕਬੂਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ।
ਪ੍ਰਵਾਦ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬਾਦ।

ਪ੍ਰਵਾਨ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਨ. “ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਵਾਨੇ.” (ਅਕਾਲ) ਅਤੁਲ
ਪ੍ਰਮਾਣੇ।

ਪ੍ਰਵਾਨਾ, ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਨਾ ੨-੩. ਦੇਖੋ, ਬਿਤਾਲੀ ੩.

ਪ੍ਰਵਾਰ, ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵਾਰ.

ਪ੍ਰਵਾਲ, ਮੁੰਗਾ, ਦੇਖੋ, ਪਰਵਾਲ। ੨ ਡਿੱਗ, ਵੀਣਾ ਦੀ ਡੰਡੀ, ਜਿਸ
ਉੱਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੜਵਾਲ, ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪਲਕਾਂ ਦੇ
ਚੇਮ, ਜੋ ਕੁਝਕੇ ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਫੇਲੀ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ, ਅੱਖ ਵੱਲ ਪੜੇ ਹੋਏ
ਪਲਕ ਦੇ ਵਾਲ, “ਧੁੰਧ ਜਾਲ ਪ੍ਰਵਾਲ ਖਾਂਸੀ.” (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਪੜਵਾਲ,
ਪ੍ਰਵਾਲਬਿੰਦੂਮ, ਮੁੰਗੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ
ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀਤੇ (Coelenterata) ਦੀ ਰਚਨਾ, “ਲਾਲ ਜਾਲ
ਪ੍ਰਵਾਲ ਬਿੰਦੂਮ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਵਿਦੂਮ.

ਪ੍ਰਵਿਸ੍ਰ, ਵਿ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਪੈਰਾ, ਘੁਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਵਿੱਧ, ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਵੀਣ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਬੀਨ.
ਪ੍ਰਵੀਨ }

ਪ੍ਰਵੇਸ਼ } ਪ੍ਰ—ਵਿਸ਼, ਸੰਗੜਾ—ਅੰਦਰ ਨਿਵੇਸ਼ (ਦਖਲ), “ਸਤਿ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ } ਤੇ ਜਨ, ਜਕੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਗਤਿ,
ਪਹੁੰਚ, ਗਮਤਾ.

ਪ੍ਰਵੇਖ, ਦੇਖੋ, ਪਰਿਵੇਖ, “ਜੈਸੇ ਦੇਹ ਪੁਨ ਕੋ ਪ੍ਰਵੇਖ ਸਜਿ ਭਾਨੁ ਕੋ.”
(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਪ੍ਰਵ੍ਰਜਨ, ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ
ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਜਾਣਾ.

ਪ੍ਰਵ੍ਰਤ, ਸੰ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਜ, ਵਿ—ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਤਤਪਰ.

ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਿਤ } ਸੰ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਜਿ, ਸੰਗੜਾ—ਲਗਾਉ, ਮਨ ਦੀ ਲਗਨ।
ਪ੍ਰਵ੍ਰਤਿਤੀ } ੨ ਉਤਪੱਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਬਹਾਉ.

ਪ੍ਰਾ, ਪਾ—ਭਰਨਾ, ਅਧਿਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਪ੍ਰ ਦਾ ਵਿੱਧੀ ਸਹਿਤ ਰੂਪ,
ਜੋ ਯੋਨਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ— ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ—
ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਾ—ਪ੍ਰਾਕ੍ਰ, ਪ੍ਰਜਾਪਤ—ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਪ੍ਰਥਮ—ਪ੍ਰਾਥਮ
ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਾਇ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਥ.

ਪ੍ਰਾਸ, ਸੰ. ਪ੍ਰਾਸ, ਖਾਣਾ, ਨਿਗਲਣਾ। ੨ ਸੰਗੜਾ—ਭੋਜਨ। ੩ ਵਾਦ
ਵਿਵਾਦ, ਬਹਸ ਮੁਬਾਹਸਾ, “ਨ ਤ੍ਰਾਸੰ ਨ ਪ੍ਰਾਸੰ.” (ਅਕਾਲ) ੪ ਸੰ.
ਪ੍ਰਾਸ, ਨੇਜ, ਭਾਲਾ, “ਪ੍ਰਾਸ ਜੋ ਪ੍ਰਾਤ, ਪਟਾ ਸੇ ਪਟੰਬਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੮੦)

ਪ੍ਰਾਸਨ, ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਚੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ, “ਅਨੰਤ
ਨਰਾਸ ਪ੍ਰਾਸਨੰ.” (ਗੜਾਨ) ਅਨੇਕ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੩ ਸੰ. ਪ੍ਰਾਸਨ, ਸਿੱਟਣਾ, ਫੈਕਣਾ.

ਪ੍ਰਾਸਾਦ, ਸੰਗੜਾ—ਰਾਜਮੰਦਿਰ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਮੰਦਿਰ.

ਪ੍ਰਾਸੂ, ਦੇਖੋ, ਪਰਾਸੂ.

ਪ੍ਰਾਹ, ਸੰ. ਕਹਿਆ, ਆਖਿਆ, “ਪਾਸ ਬਸਾਇਕੈ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਾਹੀ.”

(ਨਾਪੁ) ਕੋਲ ਬੈਠਕੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਖੀ।

ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪੁਣ.

ਪ੍ਰਾਕ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪੂਰਵ। ੩ ਕ੍ਰਿ.

ਵਿ—ਪਹਿਲੇ. ਪਹਿਲਾਂ. "ਬਹੁ ਔਗੁਨ ਕੀਨੇ ਇਨ ਪ੍ਰਾਕ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਾਕਾਗਮ } ਪ੍ਰਾਕ-ਅਗਮ. ਪ੍ਰਾਕ-ਆਗਮੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ.

ਪ੍ਰਾਕਾਗਮੀ } ਪਹਿਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਸੁਭਾਵਿਕ. ਕੁਦਰਤੀ। ੨ ਸੰਸਾਰੀ.

ਲੌਕਿਕ। ੩ ਸਾਧਾਰਣ. ਮਾਮੂਲੀ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਅਤੇ

ਅਨੇਕ ਭਾਖਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਸੁਭਾਵਿਕ

ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਬੋਲੀ. ਇਹ ਅਸਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ

ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ.

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ, ਅਹਿਲਕਾਰ,

ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਵਾਰ ਅਰ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਜਦ

ਪਰਸਪਰ ਬਾਤਚੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਭਾਵਿਕ

ਹੀ ਬਣ ਗਈ.

ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਉਰਦੂ ਬੰਗਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਦਿ ਸਭ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ

ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ, ਜੋ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲਣ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ. ਇਸ

ਵਿਚ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ—ਕ ਆ ਫ਼ ਝ ਞ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ

ਅਤੇ ਕ ਘ ਗ ਘ,

ਕ ਚ ਛ ਞ,

ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ,

ਜ ਘ ਞ ਘ,

ਧ ਢ ਞ ਘ ਞ,

ਧ ਧ ਞ ਞ ਜ ਞ ਇਹ ੨੮ ਵਰਜਨ ਹਨ.

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ.

ਪ੍ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਗਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਗਯ. "ਪ੍ਰਾਗ

ਇਸਨਾਨੇ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਪ੍ਰਾਗਜੋਤਿ. ਜਗੋਤਿਸ-ਪ੍ਰਾਗਤ. ਜਗੋਤਿਸਵਿਦਯਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਯਾਤਾ.

"ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਗਜੋਤਿ ਬੁਲਾਇ." (ਕਯਾਨ)

ਪ੍ਰਾਗਜਗੋਤਿਸਪੁਰ. ਪ੍ਰਾਗਜਗੋਤਿਸ (ਕਾਮਰੂਪ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ

ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਕੋਹਾਟੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਰਕਾਸੁਰ

ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਨਗਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤ੍ਰੇ (ਕੁਬ ਦੇ ਬੇਟੇ)

ਅਮੁਰਤਰਾਜ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ. ਪ੍ਰਾਕ-ਅਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅਭਾਵ.

ਪ੍ਰਾਗਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਹਲ. ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ.

ਪ੍ਰਾਗਿ. ਪ੍ਰਾਗਤ ਤੀਰਥ ਤੇ. "ਮਕਰ ਪ੍ਰਾਗਿ ਦਾਨੁ ਬਹੁ ਕੀਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਗਤ.

ਪ੍ਰਾਗਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗਿਆਨੀ. ਵਿਦਵਾਨ.

ਪੰਡਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪਰੀਖਣਾ (ਇਮਤਹਾਨ).

੩ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ੫ ਸੁਖਪਤਿ

ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਪ੍ਰਾਪੁਣ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਪ੍ਰਣ. ਜੋ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—

ਪਰਾਹੁਣਾ. ਮਿਹਮਾਨ. ਅਤਿਥਿ.

ਪ੍ਰਾਚ. ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼.

ਪ੍ਰਾਚੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ.

ਪ੍ਰਾਚੀਨ. ਵਿ—ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ. ਪੂਰਬੀਆ। ੨ ਪੁਰਾਣ.

ਪ੍ਰਾਫਤ } ਦੇਖੋ, ਪਰਾਫਤ. "ਪ੍ਰਾਫਤ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਬਿਨਾਸ." (ਰਾਮ

ਪ੍ਰਾਫਤ) ਅ: ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਾਜਯ. ਹਾਰ. "ਚਿੰਤ ਪਾਗਤਦੀ ਪ੍ਰਾਜੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ.

ਪ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਵਾਸ. ਦਮ. "ਪ੍ਰਾਣ ਮਨ ਤਨ ਜੀਅ ਦਾਤਾ." (ਗੁਰੂ ਫ਼ਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦਸ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ। ੩ ਜੀਵਨ। ੪ ਮਨ. ਚਿੰਤ. "ਜਿਸ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ

ਪ੍ਰਾਣ." (ਫ਼ਨਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ। ੬ ਬ੍ਰਹਮ. ਪਰਮਾਤਮਾ।

੭ ਖੀ. ਖ੍ਰਿਤ। ੮ ਸਮੇਂ (ਵੇਲੇ) ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀਹ

ਲਾਪੁ ਅਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ. "ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਮ ਇਕ

ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ, ਖਟ ਅਸੁ ਸਮ ਪਲ ਏਕ। ਸਾਠ ਪਲੋਂ ਕੀ ਇਕ ਘੜੀ, ਯਹ

ਕਵਿ ਕਾਲ ਵਿਵੇਕ." (ਗਣ ਪ੍ਰਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰਕਾ) ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਪ੍ਰਾਣਅਧਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ. ਅਤਿ

ਪ੍ਰਿਯ। ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਪ੍ਰਾਣਸਖਾ } ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਜੀਵਨਭਰ ਦਾ

ਪ੍ਰਾਣ ਸਖਾਈ } ਸੰਗੀ ਮਿਤ੍ਰ. ਜੋ ਅੰਤ ਤੋਂਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਭਾਏ, ਜਿਸ

ਪ੍ਰਾਣਸੁਖਦਾਈ } ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਲੁਖ ਨਾਲ ਵਿਤਾਈਏ. "ਮੇਰਾ

ਪ੍ਰਾਣ ਸਖਾਈ ਜਦਾ ਨਾਲਿ ਚਲੈ." (ਮਾਰ ਮ: ੪) "ਅਟਲ ਅਖੰਡ

ਪ੍ਰਾਣ ਲੁਖਦਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਤੀ } ਸੰ. ਸ਼ਾਕ. ਸ੍ਵਭਾਵਾ—ਪ੍ਰਾਣ ਸਿੰਘਲਾ. ਹਠਯੋਗ

ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਤੀ } ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ

੧੧੩ ਅਧਿਆਯ ਦੀ ਇੱਕ ਪੋਥੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ

ਰਚਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪਸੁਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਪੋਥੀ ਜਲਪੁਵਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ

ਉਹ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਹੁਣ ਭੀ ਇਸੇ ਨਾਉਂ ਦੀ

ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਮ। ੨ ਠਕ. (ਸਨਾਮ)

ਪ੍ਰਾਣਦ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮ)

ਪ੍ਰਾਣਦੱਤ } ੨ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਜਲ. "ਪ੍ਰਾਣਦ ਦੁਮ

ਪ੍ਰਾਣਦਾਤਾ } ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਨਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਦੇਖੋ, ਵਪੁਸ਼੍ਰ ਰਾਜਿ ੩, ਅ: ੩੨.

ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ } ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਜੀਵਤਮਾ। ੨ ਸ਼੍ਰਮੀ. ਭਰਤਾ.
ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ } ਪਤਿ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ
ਗੋਬਿੰਦਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ.

ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਹਿੰਦੁਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਧਾਰੂ ਪੱਥਰ
ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਵਮੂਰਤਿ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਆਰੋਪਣ
ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਾਣ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਮੂਰਤਿ ਪੂਜਾ ਯੋਗਤ
ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਭਰਤਾ. ਪਤਿ.

ਪ੍ਰਾਣਬਾਇ. ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ. ਪ੍ਰਾਣ
ਵਾਯੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਿਰਦੇ ਸਿਰ ਛਾਤੀ ਕੰਠ ਮੁਖ ਕੰਠ ਅਤੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ
ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਮ ਹਨ—ਬੁੱਕਣਾ, ਡਿੱਕਣਾ, ਭਕਾਰ
ਲੈਣਾ, ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ, ਅਹਾਰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ.

ਜਦ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ, ਵਿਰੁੱਧ ਖਾਣ ਪੀਣ, ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਸਹਾਰਣ, ਅਤੀ
ਸੋਭਨ ਕਰਨ, ਉਨੀਂਦੇ ਰਹਿਣ, ਚਿੰਤਾ ਸ਼ੋਕ ਭੈ ਵਿੱਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣ,
ਜੁਲਾਬ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਗਤਨ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਦ
ਸਿਰਦਰਦ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀਤ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਅਕਤਾਉ, ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ
ਝੁਤਲਾਉ, ਦਮਕਸ਼ੀ, ਘੁਕੀ, ਕੰਠ ਦਾ ਝੁਕਣਾ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਰੋਗ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੂ ਦੇ ਦੋਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ—ਅਦਰਕ, ਲਸਨ ਆਦਿ ਦਾ
ਜੇਵਨ, ਘਿਉ, ਬਦਾਮਰੋਗਨ, ਦੁੱਧ ਮੱਖਣ, ਮਾਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ, ਕਤਾਹ
ਅੰਡੇ ਆਦਿ ਖਾਣੇ, ਪਸੀਨਾ ਕੱਢਣਾ, ਨਾਭਵਾਇਕ ਹੈ. ਸਾਲਪਰਣੀ
ਘੋਟ ਕੇ ਨੁਕਦਾ ਬਣਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣਾ, ਅਥਵਾ
ਅਸਗੰਧ ਥੋੜੇ ਦੀ ਡਿੱਲ ਦੇ ਦੋ ਮਾਸੇ ਪੀਹਕੇ ਥਰੋਥਰ ਦਾ ਗੂੜ ਮਿਲਾਕੇ
ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ
ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਪ੍ਰਾਣਬਾਇ ਅਪਾਨਬਾਇ ਭਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਪ੍ਰਾਣਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ.

ਪ੍ਰਾਣਯਾਤ੍ਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ। ੨ ਉਹ ਵਯਾਪਾਰ,
ਜਿਸ ਵਾਰਾ ਜਿੰਦਗੀ ਬਣੀ ਰਹੇ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ। ੩ ਜਿੰਦਗੀ
ਵਿਤਾਉਣੀ.

ਪ੍ਰਾਣਾਤਕ. ਵਿ—ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਯਮ। ੩ ਠਗ.
(ਸਨਾਮ)

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਯੋਗ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅੰਗ. ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ਼ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ.
ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਕੇ—"ਓਅੰ ਹ੍ਰ੍ਵ ਹ੍ਰ੍ਵ: ਸ੍ਵ:"
ਸਹਿਤ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜਪ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣੀ } ਵਿ—ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ (ਸ਼ਾਯਿਨ). ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਣ।
ਪ੍ਰਾਣੀ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜੀਵ. ਜੰਤੂ। ੩ ਮਨੁੱਖ. "ਪ੍ਰਾਣੀ, ਤੂੰ ਆਇਆ

।'ਵਗਸ ਭਵਗਸਯੋਗੰਤਿ ਵਿਭੋਭ:ਭਾਗਾਧਾਸ:

(ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ ੨-੪੮)

ਲਾਹਾ ਲੈਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤ. ਸੰਗਤਾ—(ਸ਼ਾਸਰ). ਪ੍ਰਭਾਤ. ਸਵੇਰਾ. "ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸਨਾਨ
ਕਰਾਹੀ." (ਫਤਿ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਾਤ ੧. "ਆਨਹੁ ਘਰ ਤੇ
ਪ੍ਰਾਤ ਮਹਾਨਾ××× ਤਿਸ ਮੇ ਸਿੱਖਨ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)
੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ (ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪ੍ਰਾਤ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਮਨੋ
ਰਵਿ ਅਸੁ ਕੇ ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਪ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਸ਼ਿਆ। ੨ ਪਿਛਲੀ (ਅਖੀਰੀ) ਹੱਦ।
੩ ਇਲਾਕਾ. ਪਰਗਣਾ। ੪ ਨੌਕ. ਸਿਰਾ। ੫ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼.

ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਤ: ਕਾਲ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦਯ ਹੋਣ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ } ਪਹਿਲਾ ਵੇਲਾ. ਭੋਰ "ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਲਾਗਉ ਜਲਚਰਨੀ."
(ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤਨਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾਤ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਸੂਰਜ.

ਪ੍ਰਾਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨ ਸੰ. ਪਰਾਤਨ੍. ਪਰਾਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ।
੩ ਜੀਵਤਮਾ. "ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਰੂਪ." (ਗੋਡ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕ੍ਰਮ ਦੇ
ਕਾਰਣ ਭਾਸੇ, ਜੈਸੇ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸੱਪ.

ਪ੍ਰਾਦੁਰ੍. ਸੰ. ਪ੍ਰਾ-ਦ੍ਰਸ੍. ਦਰਵਾਜ਼ਿਓਂ ਬਾਹਰ. ਭਾਵ—ਸਾਮ੍ਰਣੇ. ਜਾਹਿਰ.
ਪ੍ਰਾਦੁਰ੍ ਭਾਵ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਦੁਰ੍ਭਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.
ਜਾਹਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਤਪੱਤਿ.

ਪ੍ਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਪ੍ਰਾਨ ਤਰਨ ਕਾ ਇਹੈ
ਸੁਆਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ. "ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਕੇ
ਕਲਾਨ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਾਨਾਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਾਧਾਰ. "ਪ੍ਰਾਨਾਧਾਰ ਨਾਨਕ ਹਿਤ ਚੀਤ." (ਕੋਡ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਨਸਖਾ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਸਖਾ. "ਕੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਨਸਖਾਈ."
ਪ੍ਰਾਨਸਖਾਈ } (ਸੋਦਰੁ)

ਪ੍ਰਾਨਸਾਇ } ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ. "ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਾਨਸਾਈ } ਪ੍ਰਾਨਸਾਇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਨ ਗਤਿ. ਪ੍ਰਾਣੀ-ਗਤਿ. "ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਨ ਗਤਿ ਪਾਵੈ."
(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਪਰਮਗਤਿ. ਕੈਵਲਤ ਮੋਕ। ੩ ਪ੍ਰਾਣ (ਸ਼੍ਰਾਸ) ਦੀ
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਲ.

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ. "ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਤੂ
ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ } ਰਚਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰਾਨਪੂਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਦਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕਾਇਮ
ਰਹਿਣ। ੨ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਨ. ਜਿੰਦਗੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ. "ਸਤਗੁਰੁ
ਸੇਵਾ ਭਾਇ ਪ੍ਰਾਨਪੂਜਾ ਕਰੈ ਸਿੱਖ." (ਭਾਨੂ ਕ)

ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ. ਸੰ. ਸ਼ਾਸਰਸੁਖ—ਪ੍ਰਾਣਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖ ਧਾ. ਸੰਗਤਾ—
ਪ੍ਰਾਣਰਤਤਾ. ਯਮਦੁਤਾ ੨ ਜੱਲਾਦ. "ਠਗਦਿਸਟਿ ਬਗਲਿਵ ਨਾਗ।
ਦੇਖਿ ਬੈਸਨੇ ਪ੍ਰਾਨਮੁਖ ਭਾਗ।" (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਪਾਖੰਡੀ ਘਾਤਕ ਵੈਸਨਵ
ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਜੱਲਾਦ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ.

ਪ੍ਰਾਨਿ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਛੁ ਨ ਚੇਤਈ." (ਸ: ਮ: ੯)
ਪ੍ਰਾਣੀ }
ਪ੍ਰਾਪਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਪਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਮਿਲਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਣ
ਪ੍ਰਾਪਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ. ਜਿੱਥੋਂ ਸੌਂਦਾ ਮਿਲੇ।
੨ ਸੌਂਦਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਪਣੀਯ. ਵਿ—ਮਿਲਣ ਯੋਗਤ. ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ.
ਪ੍ਰਾਪਤ. ਪ੍ਰ-ਆਪ੍-ਕ੍ਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ. ਮਿਲਿਆ. ਹਾਸਿਲ. ਪਾਇਆ.
ਪ੍ਰਾਪਤਵਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਵਤ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਣ ਯੋਗਤ.

ਪ੍ਰਾਪਤਿ } ਸੰਗਤ—ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਲਣਾ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤੀ } ੨ ਪਹੁੰਚ. ਭਾਗਤ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ। ੩ ਲਾਭ. "ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪੋਤਾ
ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ } ਕਰਮ ਪਸਾਉ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੪ ਆਮਦਨ. ਆਯ।
ਪ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕੰਸ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ.

ਪ੍ਰਾਪਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. ਪਾਉਣ ਲਾਇਕ.

ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ.

ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ. ਵਿ—ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ। ੨ ਮੰਨਣ ਯੋਗਤ।
੩ ਠੀਕ. ਸਤਤ. ਯਥਾਰਥ। ੪ ਸੰਗਤ—ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਆਚਾਰਯ.
ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਗੁੰਬ ਆਦਿ. Authority and authoritative.
ਪ੍ਰਾਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. ਬਰਾਬਰ. "ਤਿਲ ਤਿਲ ਪ੍ਰਾਯ ਸਕਲ
ਥਰਭਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਮੌਤ। ੩ ਅਵਸਥਾ.
ਉਮਰ.

ਪ੍ਰਾਯ: ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯਜ੍ਞ. ਵਤ—ਅਕਸਰ। ੨ ਲਕਪਕ. ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ।
੩ ਅਧਿਕਤਾ ਨਾਲ.

ਪ੍ਰਾਯਸਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਯਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਯਤ.

ਪ੍ਰਾਯਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਜਾਣਾ। ੨ ਆਰੰਭ
(ਸ਼ੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਕਰਮ। ੩ ਜੀਵਨ ਅਵਸਥਾ.

ਪ੍ਰਾਯਨਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਅਧੀਨ. ਪ੍ਰਾਧੀਨਾ. ਸੰਗਤ—ਬਹੁਤ ਚਾਹੁਣ ਦਾ
ਭਾਵ. ਮੰਗਣਾ। ੨ ਵਿਨਯ. ਬੇਨਤੀ.

ਪ੍ਰਾਯੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਧਿਨ੍. ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਬੇਨਤੀ (ਵਿਨਯ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰਾਯਧ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਆ-ਰਧ੍. ਪ੍ਰਾਯਧ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੇ ਆਰੰਭ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਮ। ੨ ਭਾਗਤ. ਕਿਸਮਤ। ੩ ਵਿ—ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ
ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰਾਯੰਭ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰ-ਆਰੰਭ. ਸ਼ੁਰੂ. ਆਦਿ.

ਪ੍ਰਾਯੰਭਣ. ਸੰਗਤ—ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ.

ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪਾਵਸ ੨.

ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਆਵ੍ਰਿਤ
(ਢਕਣ) ਵਾਲਾ ਵਸਤੂ. ਜਾਮਾ. ਚੋਲਾ. "ਗਰ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ
ਬਨਜੇ." (ਨਾਪੁ) ਗਲ ਵਿੱਚ ਨੀਵਾਂ ਚੋਲਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿ. ਸੰ. ਪ੍ਰ. ਧਾ—ਰਖਤਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਰਜ ਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ.

ਪ੍ਰਿਊ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ—ਪ੍ਰਯਾਤ. "ਹੁਣ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ
ਪ੍ਰਿਅ } ਰੂਪ ਭਗਵੰਤਾ!" (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

"ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਿਊ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਏਕੋ
ਪ੍ਰਿਅ ਸਖੀਆ ਸਭ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯ.

ਪ੍ਰਿਆ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਾ. ਵਿ—ਪ੍ਰਿਆਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਲਕਸ਼ਮੀ. "ਪ੍ਰਿਆ
ਸਹਿਤ ਕੰਠ ਮਾਲ." (ਸਵੇਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ.

ਪ੍ਰਿਸਟ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਸਟ. ਵਿ—ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਣ
ਪ੍ਰਿਸ੍ਟ } ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੰਗਿਆ ਹੋਇਆ।
੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਸ੍ਟ.

ਪ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਤ—ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਵਾਲ। ੨ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.
ਪਿੱਠ.

ਪ੍ਰਿਸ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪਿੱਠ. ਪਿੱਠ। ੨ ਪੜ੍ਹੇ ਦਾ ਪਾਸਾ. ਸਫ਼ਹ (page).

ਪ੍ਰਿਤਨਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਜੈਨਾ. ਭੱਜ। ੨ ਭੱਜ ਦੀ ਖਾਸ
ਗਿਣਤੀ—ਹਾਥੀ ੨੪੩, ਰਬ ੨੪੩, ਘੁਤਸਵਾਰ ੭੨੯ ਅਤੇ ਪੈਦਲ
੧੨੧੫। ੩ ਸੰਗ੍ਰਾਮ. ਜੰਗ। ੪ ਮਨੁੱਖ. ਆਦਮੀ.

ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਕ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ.

ਪ੍ਰਿਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾ.

ਪ੍ਰਿਤਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ. "ਪ੍ਰਿਤਮਾਨ ਨ ਨਰ ਕਹੂੰ ਦੇਖਪਰੈ."
(ਕਲਕੀ) ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਪ੍ਰਿਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਿਮਾ. ਮੂਰਤਿ. "ਕਿ ਸੁਰਣੀ ਪ੍ਰਿਤਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਪ੍ਰਿਥ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥ. ਧਾ—ਫੈਲਣਾ, ਅਧਿਕ ਹੋਣਾ, ਪੇਸਣ (ਪਾਲਨ)
ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਥੇਲੀ. ਕਰਤਲ.

ਪ੍ਰਿਥਕ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥਕ. ਵਿ—ਚੁਦਾ. ਭਿੰਨ. ਅਲਗ. "ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ
ਹੋ ਭਾਖੋ ਸਭ ਹੀ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰਿਥਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਮਾ ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ
ਸਿਮਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਪ੍ਰਿਥਮਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਮਾ. "ਹਾਤ ਬਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਸੁਖਦਾਵਨ." (ਰਾਮਾਵ)
ਹਾਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਦੇਕਮ.

ਪ੍ਰਿਥਮਿ } ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਫੈਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਭੂਮਿ. ਧਰਾ.
ਪ੍ਰਿਥਮੀ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ
ਰਚਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ. "ਦਾਤਾ ਅਗ੍ਰੇ ਪ੍ਰਿਥਮਿ
ਧਰਾਇਣ." (ਮਾਰੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫) "ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ
ਅਕਾਸਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਿਥਮੇ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲੋਂ. "ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਵਸਿਆ ਸਤ ਕਾ ਖੇਤਾ."
ਪ੍ਰਿਥਮੀ } (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਾਜਿਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਬਿੰਦ ਪੰਚਾਨਨ. (ਗੁਵਿ ੧੦) ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਗੋ) ਬਿੰਦ
ਪੰਚਾਨਨ (ਸਿੰਘ). ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ
ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥਾ. ਖੇਡਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਥਾ. ਕੁੰਤਿਭੋਜ ਦੀ ਕੰਨੜਾ ਕੁੰਤੀ, ਜੋ ਧੁਧਿਸੂਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਥਾ।

ਪ੍ਰਿਥਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥ।
ਪ੍ਰਿਥਿਜ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਿਰਫ਼, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਹਨ। (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥਿਜ ਚਰ ਅਰਿ ਅਰਿ. ਘਾਹ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਨ ਬੰਦੂਕ। (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਮੀਨ. ਭੂਮਿ ਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਮੀ।

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਸੂਰ } ਸੰਗਤਾ—ਭੂਪ. ਭੂਪਤਿ. ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਨਾਥ } ੨ ਜਿਮੀਦਾਰ। ੩ ਕਰਤਾਰ.
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ }

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲ

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪ੍ਰਿਥੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਿ.

ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ ਪ੍ਰਵਾਸ. (ਜਾਪੁ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਸ ਕਰਤਾ. ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅੰਦਰ ਵਸਾਪਕ.

ਪ੍ਰਿਥੀਆ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ.

ਪ੍ਰਿਥੀਸ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ. ਰਾਜਾ.
ਪ੍ਰਿਥੀਸੂਰ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਜਿਮੀਦਾਰ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
"ਪ੍ਰਿਥੀਸਿ." (ਜਾਪੁ)

ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੬੧੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੭੫ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸੋਢੀ ਛੋਟੇ ਮੇਲ ਦੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਣਾ ੨। ੨ ਛਵਵਾਲਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੯.

ਪ੍ਰਿਥਿਜ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥਿਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੀਨਾਥ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ.
ਪ੍ਰਿਥੀਪਤਿ } ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ.
ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲਕ }

ਪ੍ਰਿਥੀਮੱਲ. ਸਰਕਲ ਗੋਤ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਤੱਲਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਜਾਤਿਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਛੋਟੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰਵਿਲਾਸ ਵਿਚ ਸਨਮ ੭ ਅੰਸੁ ਸੰਮਤ ੧੬੦੫ ਦਾ ਅਤੇ ਦੋ ਹਾਂਤ ੨੧ ਵੈਸਾਖ ੧੬੬੩ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ. ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ. ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਔਤਮ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਮਲਾ ਦੇ ਕਰਭ ਤੋਂ ਸੋਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੨੫੦ (ਸਨ ੧੧੯੭) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਨੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਹਿੰਦੂਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ. ਕਵਿ ਚੰਦ ਨੇ "ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਜਸੋ" ਗੁੰਬ ਵਿਚ ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਜਸੋ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੬ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ.

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਫ਼. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ (ਬਿਰਫ਼) ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਟ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਪ੍ਰਿਥੁ. ਸੰ. ਪ੍ਰਥੁ. ਵਿ—ਢੋਤਾ। ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਵਾਲਾ. "ਪ੍ਰਿਥੁ ਨਿਤੰਬ ਜਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਕੇ ਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਵਡਾ. ਮਹਾਨ। ੩ ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਵੀਣ। ੪ ਅਗਤਿਤ. ਅਸੰਖਤ.

੫ ਸੰਗਤਾ—ਵੇਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥੁ ਇੱਕ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭੀ ਹੈ. ਅਬਰਵ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁ ਵੈਵਸੁਤ ਇਸ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਭਾ ਸੀ. ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਹੋਇਆ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੁ ਵੇਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ ਅਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ.

ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਵੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਵਡਾ ਅਧਰਮੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਪੂਜਾ ਹਵਨ ਆਦਿਕ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨਿ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਤੀਲੇ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਵੇਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਦੇਕਤੁ ਹੋਕੇ ਮੇਏ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੱਟ ਮਲਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੋੜਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਭਿਆਨਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਸਾਏ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਈ ਫੇਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪੱਟ ਮਲਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਬਾਲਕ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨ ਰਮਕਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵੇਣ ਨਰਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪੁੱਜਾ. ਜਦ ਪ੍ਰਿਥੁ ਨੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਾਂਭਲਿਆ, ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਜੰਗਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਣ ਨਾਲ ਪਰਵਤਾਂ ਨੂੰ ਧਕੇਲਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਹੋਈ. "ਮਾਨੋ ਮਹਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਲੈਕੇ ਕਮਾਨ ਸੁ ਭੂਧਰ ਭੂਮਿ ਤੇ ਨਜਾਰੇ ਕਰੇ ਹੈ" (ਚੰਡੀ ੧) ੬ ਮਹਾਦੇਵ. ਸ਼ਿਵ। ੭ ਅਗਨਿ। ੮ ਵਿਸਨੁ.

ਪ੍ਰਿਥੁਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਾਰੀ. ਵਡਾ. ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਸਹਿਤ. "ਪ੍ਰਿਥੁਲ ਨਿਤੰਬ

ਪੀਤ ਕਟਿ ਧੋਤੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਪ੍ਰਿਥੁਦਕ } ਸੰ. ਧ੍ਰੁਵਦਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹੋਆ ਤੀਰਥ. ਸਰਸੁਤੀ
ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ } ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ
ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵੇਣ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ
ਇਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤਿਮਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੧੨ ਦਿਨ ਅਭਿਆਸਤਾਂ
ਨੂੰ ਉਦਕ (ਜਲ) ਪਿਆਇਆ. "ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੋਦਕ ਤੀਰਥ ਹੋਰ." (ਭੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਪਹੋਆ.

ਪ੍ਰਿਥੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥੁਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਰ) ਕੁਣ ਵਾਲੀ, ਚਮੇਲ, ਭੂਮਿ. ਧਰਾ
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਪ੍ਰਿਮ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮ. "ਹਰਿ ਲਾਗੇ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਿਮ ਕਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਿਆਰਾ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ ੩ ਹਿਤ.
ਭਲਾਈ। ੪ ਜਮਾਈ. ਦਾਮਾਦ। ੫ ਖਡਾਨਨ. ਕਾਤਿਕੇਯ.

ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੜਾਰਾ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪੜਾਰਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰਿਯਦਰਸਨ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਪੜਾਰਾ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਖਿਰਨੀ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ.

ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ੀ. ਧਿਯਦਰਿਨ੍. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬.

ਪ੍ਰਿਯਭਗਤਾ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ. ਪਤਿਤਰ੍ਯਾ. "ਪ੍ਰਿਯਭਗਤਾ ਠਾਕੀ ਏਕੰਗੀ." (ਦੱਤਵ)

ਪ੍ਰਿਯਭਾਖੀ } ਧਿਯਭਾਖਿਨ੍—ਧਿਯਗਾਦਿਨ੍. ਵਿ—ਪਿਆਰੇ
ਪ੍ਰਿਯਵਾਖੀ } ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਪ੍ਰਿਯਾ. ਵਿ—ਪਿਆਰੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਰਯਾ. ਜੇਰੂ. ਵਹੁਟੀ।
੩ ਚਮੇਲੀ। ੪ ਇਲਾਯਚੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਅਕ੍ਰੁਹਾ"
ਅਤੇ "ਸੰਯੁਤਾ" ਭੀ ਹੈ, ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਜ, ਜ, ਗ. MS, ISI, ISI, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਹੈਂ ਸੁਖਕੰਦ ਜੀ।

ਨਹਿ ਬੰਦ ਹੈਂ ਜਗਬੰਦ ਜੀ।

ਨਹਿ ਬੇਦਬਾਕ ਪੁਮਾਨ ਹੈਂ।

ਮਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਬਖਾਨ ਹੈਂ ॥

(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਚਰਣ—SS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹੇ ਪੁਛੁ। ਹੇ ਬਿਛੁ। ਪੁਨ ਤੁ। ਮਾਨ ਤੁ ॥

ਪ੍ਰਿਯਾਲ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਚਿਰੋਂਜੀ ਮੇਵਾ ਹੈ.
Buchanania Latifolia.

ਪ੍ਰੀ. ਸੰ. ਪ੍ਰ. ਧਾ—ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ, ਪਲਣਾ, ਦੇਣਾ, ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੀਤਿ. ਪ੍ਰੇਮ। ੩ ਚਮਕ। ੪ ਇੱਛਾ। ੫ ਤ੍ਰਿਪਤਿ.

ਪ੍ਰੀਹਾ. ਸੰ. ਸ੍ਵਹਾ—ਸਿਪ੍ਰਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ. ਰਾਹ. "ਕਛੁ
ਦਰਥ ਨ ਪ੍ਰੀਹਾ ਮੇਰੇ." (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰੀਛਤ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਛਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰੀਛਿਤ.

ਪ੍ਰੀਣਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਹਣਾ.

ਪ੍ਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰੀਤਿਯੁਕਤ। ੨ ਖੁਸ਼. ਪੁਸ਼ਨ.

ਪ੍ਰੀਤਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ. ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ. ਅਤਰੰਤ ਪ੍ਰਿਯ. "ਪ੍ਰੀਤਮ,
ਜਨਿਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) "ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੋਹਿ ਲਾਗੈ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰੀਤਮਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੀਤਮ (ਮਿਤ੍ਰ) ਦੀ ਅਨੀ (ਸੈਨਾ). ਮਿਤ੍ਰਸੈਨਾ.
(ਸਨਮਾ)

ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ. ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਗਤਦਾਸ ਜੀ ਦਾ
ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਚੋਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ "ਨਿਰਬਾਣ" ਪਦਵੀ
ਅਤੇ ਵਿਭੂਤ (ਰਸਮ) ਦਾ ਗੋਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਬਨਖੰਡੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ.
ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜਦ ਧਰਮਪੁਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਪਹੁੰਚਿਆ,
ਤਦ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ੍ਰਲਾਲ ਦਾ ਚਾਚਾ ਨਾਨਕਚੰਦ ਇਸ ਦਾ
ਸੇਵਕ ਹੋ ਗਿਆ. ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਨੇ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ
ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੰਥੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ
ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਨਕਚੰਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਨੇ ਪੁਯਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਭੋਖ ਦੇ ਸਪੁਰਦ
ਕੀਤਾ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਨਹਿਰ (ਹਸਲੀ) ਲਿਆਕੇ
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਅਤੇ ਸੰਗਤਦਾਸ
ਜੀ ਨੇ ਪਰਮ ਉੱਤਮ ਕੀਤੀ.¹

ਪ੍ਰੀਤਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ
ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.
ਸੰਗਤਵਾਲਾ ਅਖਾਤਾ ਇਸ ਸੰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਣ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਿਯਤਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ
ਪਿਆਰਾ। ੩ ਪ੍ਰੀਤਮ—ਪਰਾਯਣ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ ਵਿੱਚ ਤਨਮਯ. "ਪ੍ਰੀਤਮ
ਪ੍ਰਾਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ, ਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖ ਖਾਈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)
ਪ੍ਰੀਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜਾਰਾ. ਪ੍ਰੇਮ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਗਤ ਮੈ ਝੁਠੀ ਦੇਖੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੯) ੨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੩ ਪੁਸ਼ਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ. "ਮੀਨੇ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਜਲਿ ਨਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ
ਰਤਿ ਦੀ ਸੋਕਣ ਹੈ.

ਪ੍ਰੀਤਿਕਰ. ਵਿ—ਪੁਸ਼ਨਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਿ.

ਪ੍ਰੀਧੇ. ਦੇਖੋ, ਪਰੀਧੇ. "ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਧੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰੇ. ਸੰ. ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ, ਜਾਣਾ, ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. "

¹ਇਛਨੇ ਸਮੇਂ ਜਲ ਸਰਕਾਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਖੁਲੀ ਹਸਲੀ ਦੁਆਰਾ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਹੁਣ
ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੀਮੈਂਟ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਹਸਲੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮੀ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਯ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਵੈ ਸਰਬਪ੍ਰੇਮੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)
 ਪ੍ਰੇਮਣ } ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਭੇਜਣਾ. ਸੰ. ਧੇਥ. ਧਾ—
 ਪ੍ਰੇਖਣ } ਜਾਣਾ, ਭੇਜਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕਣ. ਦੇਖਣਾ. (ਪ੍ਰ-ਈਕਣ).
 ਪ੍ਰੇਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ. ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
 ਮੁਰਦਾ. ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਲਪਿਤ
 ਸ਼ਰੀਰ, ਜੋ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ। ੪ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੫ ਪਿਸ਼ਾਚਾਂ ਦੀ ਇੱਕ
 ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਹੁਤ ਡਰਾਵਣੀ ਹੈ. ਭੂਤ. ਜਿੰਨ.

ਪ੍ਰੇਤਸ਼ਿਲਾ. ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ
 ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੰਡਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਤਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਰਦਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਨੂੰ.

ਪ੍ਰੇਤਕਰਮ } ਸੰਗਤਾ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਦਾਹ ਅਤੇ
 ਪ੍ਰੇਤਕ੍ਰਿਯਾ } ਪਿੰਡਦਾਨ ਆਦਿ ਸਪਿੰਡੀ ਤਕ ਦਾ ਕਰਮ.

ਪ੍ਰੇਤਗੋਹ. ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ). ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮਿ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ
 ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੇਤਲੋਕ.

ਪ੍ਰੇਤਤਹ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਤਭ੍ਰ. ਪ੍ਰੇਤਤਾ. ਪ੍ਰੇਤਪੁਣਾ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇ
 ਪ੍ਰੇਤਭਰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਪ੍ਰੇਤਨਾਥ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਯਮਰਾਜ.
 ਪ੍ਰੇਤਪਤਿ }

ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪੰਜਰ (ਚਾਂਚਾ). ਪ੍ਰੇਤਦੇਹ.
 ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਡ } ਪ੍ਰੇਤਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਤ. "ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਕਾਸਟ
 ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ੧)

ਪ੍ਰੇਤਪੁਰ } ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਯਮਪੁਰ. ਧਰਮਲਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ.
 ਪ੍ਰੇਤਲੋਕ } "ਸੰਯਮਨੀ."

ਪ੍ਰੇਮ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸ੍ਯ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਨੇਹ. "ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ
 ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਸਾਚ ਕਹੈ ਸੁਨਲੇਹੁ ਸਬੈ,
 ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯੋ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਭਾਯੁ. ਪਵਨ.
 ਪ੍ਰੇਮਸੁਮਾਰਗ. ਬੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ
 ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਕ੍ਰੀਡ, ਜੋ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ.
 ਪ੍ਰੇਮਕੋਰ. ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ, ਰਾਣੀ ਆਸ ਕੋਰ
 ਦੇ ਪੇਟੋਂ, ਛੋਟੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਖਤਰ ਸਿੰਘ ਰਣੀਸ
 ਬਾਹਬਾਦ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਲੋਧੇਵਾਲੇ (ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ)
 ਦੇ ਨੌਬਰਦਾਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਜਰੁਮਾਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
 ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਸਨ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ
 ਕੋਰ ਪੁਤ੍ਰਪ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਲੀਏ ਨੇ
 ੧੫ ਸਿਰੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਵਡੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ.
 ਪ੍ਰੇਮਗਰਵਿਤਾ. ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤਿ
 ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ. ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ
 'ਉਸੇ ਦਿਨ, ਜਦ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਵਸਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ.

ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ. ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ. "ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ." (ਨਾਪੁ)
 ਪ੍ਰੇਮਜਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲ, ਅੰਬੂ. ਅਸ਼ੁ।
 ੨ ਪਸੀਨਾ (ਮੁਕੁਕਾ), ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਉਮੰਗ ਵਿੱਚ ਆਵੇ.

ਪ੍ਰੇਮਪਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। ੨ ਮਾਸ਼ੁਕ.

ਪ੍ਰੇਮਪਿਟਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨਗੋਯਾ.

ਪ੍ਰੇਮਪੁਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ,
 ਰੋਮਾਂਚ.

ਪ੍ਰੇਮਪੰਥ. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸਤਾ (ਰਾਹ).

ਅਤਿ ਛੀਨ ਮਿਨਾਲ ਕੀ ਤਾਰਹੁ ਤੇ

ਤਿਹ ਉਪਰਿ ਪਾਯੈ ਏ ਆਵਨੇ ਹੈ,

ਸੁਈ ਬੇਧ ਕੇ ਬੇਧ ਸੇ ਕੀਨ ਤਹਾਂ

ਪਰਤੀਤ ਕੇ ਟਾਂਭੇ ਨਦਾਵਨੇ ਹੈ,

ਕਵਿ "ਬੇਧ" ਅਨੀ ਘਨੀ ਨੇਜਓ ਕੀ

ਚਢ ਤਪੈ ਨ ਚਿੰਤ ਚਲਾਵਨੇ ਹੈ,

ਯਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪੰਥ ਕਰਾਏ ਹੈ ਰੇ

ਤਲਵਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਪੈ ਧਾਵਨੇ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਪਿਆਰ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਪ੍ਰੇਮ ਫੁਲਵਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਦੀਵਾਨਗੋਯਾ.

ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਭਾਉ (ਉਪਾਸਨਾ).
 ੨ ਪ੍ਰੇਮਸੇਵਾ. "ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ:
 ੧)

ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨੇਮ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਨਿਯਮ
 ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਨੀਰ ਬਿਨਾ ਮੀਨ ਦੁਖੀ ਕੀਰ ਬਿਨਾ ਸਿਸੁ ਜੀਸੇ

ਪੀਰ ਜਾਕੇ ਦਾਰੂ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਰਹਜੋਜਾਤ ਹੈ,

ਚਾਤਕ ਜੜੋਂ ਸ੍ਵਾਤਿਬੰਦ ਚੰਦ ਕੇ ਚਕੋਰ ਜੈਸੇ

ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਾਹ ਕਰ ਛਣੀ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ,

ਅਧਨ ਜੜੋਂ ਧਨ ਚਾਹੈ ਕਾਮਿਨੀ ਕੇ ਕਾਮੀ ਚਾਹੈ

ਏਸੀ ਜਾਕੇ ਚਾਹ ਤਾਕੇ ਕਢ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ,

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪੁਰਾਵ ਏਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਹਾਂ ਨੇਮ ਕੈਸੇ?

"ਸੁੰਦਰ" ਕਹਿਤ ਯਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮਾ. ਦੇਖੋ, ਮਥੇ ਮੁਰਾਰੀ। ੨ ਤਲਵੰਡੀ (ਜੋ ਗੋਇੰਦ ਵਾਲ ਪਾਸ ਹੈ
 ਉਸ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਖੜੀ, ਜੋ ਲੰਗਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ
 ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੋਜ ਆਪਣੇ
 ਘਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਦਹੀਂ ਲੈਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ
 ਨਾਲ ਇਹ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੰਬਾਰ
 ੨.

ਪ੍ਰੇਮੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰੇਸ੍ਯ. ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਰਾਗੀ। ੨ ਆਸਕੂ.

ਆਸਿਕ.

ਪ੍ਰੇਸ਼. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਸ਼. ਵਿ—ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ.

ਪ੍ਰੇਸ਼ਸੀ. ਸੰ. ਵਿ—ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ.

ਪ੍ਰੇਰ. ਸੰ. ਚਲਾਉਣਾ. ਧਕੇਲਣਾ.

ਪ੍ਰੇਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਰੇ ਤਿਉ ਕਰਨਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਧਕੇਲਣਾ। ੩ ਭੜਕਾਉਣਾ.

“ਉਰਚਿ ਰਹਿਓ ਇੰਦ੍ਰੀਯ ਪ੍ਰੇਰਿਓ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਪ੍ਰੈਸ. ਅੰ. Press. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ ੩.

ਪ੍ਰੈਸਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਵਾਸੀ. ਵਿਦੇਸ਼ ਗਿਆ। ੨ ਮੋਇਆ. ਗੁਜਰਿਆ.

ਪ੍ਰੈਸਿਤਪਤਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਪੁਰ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ.

ਪ੍ਰੇਹਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਹਿਤ.

ਪ੍ਰੇਕੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰ-ਉਕੁ. ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਕੁਝੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਕਬਿਤ. ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ.

ਪ੍ਰੇਕੁ. ਪ੍ਰ-ਉਕੁ. ਛਿਤਕਣਾ। ੨ ਪ੍ਰੇਕਣ. ਛਿਤਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਤਲ ਨਾਲ ਯਗਤ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਅਬਥਾ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਛਿੱਟਾ ਦੇਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪਰੇਕ.

ਪ੍ਰੇਖ. ਸੰ. ਪਰੇਕ. ਵਿ—ਅੱਖ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਰੂਪਤ. “ਦੀਨਾਨਾਥ ਪ੍ਰੇਖ ਪੁਤਿਪਾਲਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਕ.

ਪ੍ਰੇਖਿਤ } ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੈਸਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸਿਤਪਤਿਕਾ.
ਪ੍ਰੇਖਿਤਪਤਿਕਾ }

ਪ੍ਰੇਫ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਖ.

ਪ੍ਰੇਫਨ. ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕਣ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਛਿਤਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿਤਕਾਉ। ੨ ਯਗਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦੀ ਬਲਿ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਸ਼ੂ ਪੁਰ ਪਾਣੀ ਛਿਤਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪ੍ਰੇਫਨ. (ਸ਼ੀਸ਼ਾਯ). ਪੁੰਤਣਾ. ਪੇਂਫਨਾ. “ਪ੍ਰੇਫਤ ਭੇ ਦ੍ਰਿਗ ਨੀਰ ਬਹਾਏ.” (ਗੁਵਿ ੬)

ਪ੍ਰੇਫਪਾਲ. ਪਰੇਕ ਪਾਲਕ. “ਪ੍ਰੇਫ ਪਾਲੰ.” (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਪਰੇਖ.

ਪ੍ਰੇਤ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਉਤ. ਵਿ—ਪਰੇਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤ—ਵਸਤੁ.

ਪ੍ਰੇਯਾ. ਪ੍ਰੇਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਯਾ. “ਸੁਭ ਰੂਨ ਸਭ ਇਸ ਮੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਯਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਪ੍ਰੇਯ. ਸੰ. ਪ੍ਰ-ਉਯ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੱਕਾ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੪ ਭੰਤੀਰ। ੫ ਚਤੁਰ. ਨਿਪੁਣ.

ਪ੍ਰੇਯਤਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰੇਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਯ.
ਪ੍ਰੇਯਤੁ }

ਪ੍ਰੇਯਾ. ਸੰਗਤ—ਢਲਵੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਨਾਯਿਕਾ.

ਪ੍ਰੇਯਾ ਅਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਯਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੋਪ ਦਿਖਾਵੇ, ਧੀਰਯ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਦੇ ਭਾਵ ਲੁਕੇ ਨਾ ਸਕੇ.

ਪ੍ਰੇਯਾ ਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਨਾਯਕ ਦੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਵਿਲਾਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੋਪ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਿੰਤੂ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਕੋਪ ਜਣਾਵੇ.

ਪ੍ਰੇਯਾ ਧੀਰਾਧੀਰਾ. ਕਾਵਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਯਿਕਾ, ਜੋ ਨਾਯਕ ਦੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਜਣਾਵੇ ਅਲ ਕੁਝ ਵਜੰਗ ਨਾਲ ਕੋਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਪ੍ਰੇਯੋਕ੍ਰਿ. (ਅਧਿਕ ਉਕ੍ਰਿ) ਅਕਾਰਣ ਨੂੰ ਕਾਰਣ ਕਥਨ ਕਰਨਾ “ਪ੍ਰੇਯੋਕ੍ਰਿ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜਹਿ ਉਤਕਸ਼ ਅਹੇਤੁ ਕੇ ਵਰਣਤ ਹੈ ਕਰ ਹੇਤੁ,

ਪ੍ਰੇਯੋਕ੍ਰਿ ਤਸੋਂ ਕਹਿਤ ਕੂਸਣ ਕਵਿਕੁਲਕੇਤੁ.

(ਸਿਵਰਾਜ ਕੂਸਣ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭੂਠੇ ਕੇ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਨਾਉਂ,

ਕਥਹੁ ਨ ਸੁਚਾ ਕਾਲਾ ਕਾਉ.

(ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧)

ਕਾਲਾ ਕਾਉਂ ਹੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ.

ਪੇਖਣ ਨੀਰ ਵਿਰੇਲੀਐ ਮਾਖਨ ਨਹੀ ਰੀਸੈ.

(ਗੁਊ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੇ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰਿਤਕੀਏ ਤਦ ਭੀ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ.

ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਉੱਜਲ ਰਿਦਯ ਜਰੋਂ ਹਿਮ ਹਿਮਬਤ ਸ੍ਰੇਤ.

ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਬਰਫ ਹੀ ਚਿੱਟੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਹੋਰ ਬਰਫ ਭੀ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਾਰੇ ਪਾਹਨ ਸਾਰਖੇ ਦੁਰਜਨ ਚਿੱਤ ਕਠੋਰ.

(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਭੂਰਾ ਪੱਥਰ ਭੀ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ ਕਠੋਰਤਾ ਲਈ ਅਕਾਰਣ ਹੈ.

ਪ੍ਰਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਿਲਖਨ. ਪਾਕਰ. Ficus Infectoria. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਖ.

ਪ੍ਰਲਵ. ਸੰ. ਟਪੂਸੀ। ੨ ਗੋਤਾ. ਟੁੰਬੀ। ੩ ਤਰਣਾ. ਤਾਰੀ। ੪ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਕੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੫ ਭੱਡੂ। ੬ ਬਾਂਦਰ। ੭ ਮੁਰਗਾ.

ਪ੍ਰਲਵਗ. ਵਿ—ਜੇ ਪ੍ਰਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਤੁਰੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭੱਡੂ. ਮੇਡਕ.

ਪ੍ਰਲਵੰਗਮ. ਪ੍ਰਲਵ (ਟਪੂਸੀ) ਮਾਰਕੇ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਂਦਰ. ਲੰਗੂਰ. ਦੇਖੋ, ਪਲਵੰਗਮ.

ਪ੍ਰਲਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗੋਤਾ. ਟੁੰਬੀ। ੨ ਸੰਪੂਰਣਤਾ.

ਪ੍ਰਲੀਹਾ. ਸੰ. ਪ੍ਰਲੀਹਨ. ਸੰਗਤ—ਤਿੱਲੀ। ੨ ਤਿੱਲੀ ਵਧ ਜਾਣ ਦਾ ਚੋਕ. ਦੇਖੋ, ਲਿੱਛ.

ਪ੍ਰਭਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਨੁਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁੰਦਿਆ
ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ. ਪੋਈਆ। ੪ ਤਿੰਨ
ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸੁਰ. ਦੀਰਘ ਤੋਂ ਭੀ ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ।

੫ ਟਪੁਸੀ. ਫਾਲ। ੬ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ। ੭ ਵੀਣਾ ਦੇ ਮਧਮ
ਆਦਿ ਇੱਕ ਬੰਦ ਪੁਰ ਅੰਗੂਲੀ ਰੱਖਕੇ ਮੀਂਡ (ਬੈਂਚ) ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਜਾਂ
ਵੱਧ ਸੁਰ ਪ੍ਰਭਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

---

¹“ਲਘੁ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰੁ, ਪ੍ਰਭਤ ਤ੍ਰੈ ਮਾਤ੍ਰ ਪਛਾਨ। ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰ ਫੜੰਜਲ
ਲਖੇ, ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਬਖਾਨ.” (ਗਣ ਪ੍ਰਸਾਰ ਚੌਦ੍ਰਕਾ)

ਫ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਈਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਹੇਠ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫੱਫਾ, ਪ-ਬ-ਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਇਆ ਸੱਸਾ ਕਦੇ ਕਦੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜैसे ਪਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਫਾਸ, ਬੰਧ ਦੀ ਥਾਂ ਫੰਧ, ਦੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਡੰਭ ਅਤੇ ਸਫੁਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਫੁਰਣ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ਼ਾਰ. ਫੈਲਾਉ। ੩ ਰੁੱਖਾ ਵਚਨ। ੪ ਫੁਕਾਰਾ. ਫੁਤਕਾਰ। ੫ ਅਵਾਸੀ (ਉਬਾਸੀ). ਸੰਭਾਈ। ੬ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੭ ਰੱਖਤ. ਅੰਧੇਰੀ.

ਫਰਿਜ਼. ਅ. ۶۰ ਫੌਜ. ਸੰਗਤਾ—ਸੈਨਾ. ਲਖਕਰ. “ਮੁਹਕਮ ਫਰਿਜ਼ ਹਠਲੀ ਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦ੍ਰਿਵ ਹਠੀਲੀ ਫੌਜ.

ਫਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਫੋਤ.

ਫਸਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸ (ਫਾਹੀ) ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਬੰਧਨ ਮੇਂ ਪਤਨ। ੨ ਅਟਕਣਾ. ਉਲਝਣਾ.

ਫਸਤ. ਦੇਖੋ, ਫਸਦ.

ਫਸਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਸ. ਫਾਹੀ. ਫੰਧਾ। ੨ ਚਗਤਾ. ਬਖੇਤਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਫਸਤੋ. ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਕਥਾਦ.

ਫਸਤਾ ਵੱਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫਾਹਾ ਕੱਟਣਾ. ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਚਗਤਾ ਮੁਕਾਉਣਾ. “ਇਸ ਮੀਟੋਂ ਸੁਨਤਾਨ ਦਾ ਫਸਤਾ ਦੇਵਾਂ ਵੱਢ.” (ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ)

ਫਸਦ. ਅ. ۶۱ ਫਸਦ. ਸੰਗਤਾ—ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਨਸ (ਨਾੜੀ) ਨੂੰ ਫੇਦਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਚੀ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Phlebotomy.

ਫਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਸਣਾ.

ਫਸਲ } ਅ. ۶۲ ਫਸਲ. ਸੰਗਤਾ—ਰੁੱਤ. ਮੌਸਮ। ੨ ਸਮਾਂ.
ਫਸਲਿ } ਵੇਲਾ। ੩ ਦੱਖਿਣਾਯਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ. ਹਾੜੀ (ਰੱਬੀ) ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ (ਖਰੀਫ਼). “ਫਸਲਿ ਅਹਾੜੀ ਏਕੁ ਨਾਮੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫਸਲ ਦੇ ਸਮੇਂ.

ਫਸਲੀ. ਵਿ—ਫਸਲ (ਰੁੱਤ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮੌਸਮੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਮਤ (ਸੰਵਤ) ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹਾੜੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੯੬੩ ਹਿਜਰੀ (A.D. ੧੫੫੬) ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫਸਲੀ ਬਟੋਰਾ. ਭਾਵ—ਸ਼ਾਰਬੀ. ਖੁਦਗਰਜ. ਜਿਵੇਂ ਫਸਲ ਦੇ ਮੌਰੇ

ਬਟੋਰ ਦਾਣੇ ਚੁਕਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਫਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾਸ (ਫਾਹੀ) ਵਿੱਚ ਫਾਹੁਣਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ. ਵਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.

ਫਸਾਹਤ. ਅ. ۶۳ ਫਸਾਹਤ. ਸਫਾਈ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. ਸੁਬਕੋਈ. eloquence.

ਫਸਾਦ. ਅ. ۶۴ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਗਾਤ. ਵਿਕਾਰ. ਮਰਾਬੀ। ੨ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਵਿਦ੍ਰੋਹ। ੩ ਚਗਤਾ.

ਫਸਾਦੀ. ਅ. ۶۵ ਵਿ—ਫਸਾਦ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਗਤਾ. ਦੰਗਦੀ.

ਫਸਾਨਹ. ਫਾ. ۶۶ ਸੰਗਤਾ—ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ। ੨ ਮਕਰ. ਫਰੇਬ. ਕਪਟ.

ਫਸੀਹ. ਅ. ۶۷ ਫਸੀਹ. ਵਿ—ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਹੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. Eloquent.

ਫਸੀਲ. ਅ. ۶۸ ਫਸੀਲ. ਸੰਗਤਾ—ਸਹਰਪਨਾਹ. ਨਗਰ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਰਖਣਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਕੋਟ.

ਫਹਮ. ਅ. ۶۹ ਸੰਗਤਾ—ਗਿਆਨ. ਸਮਝ. ਵਿਚਾਰ. ਭੁੱਧਿ.

ਫਹਮਾਯਸ਼. ਫਾ. ۷۰ ਸੰਗਤਾ—ਸਿਖਣਾ. ਨਸੀਹਤ। ੨ ਹੁਕਮ. ਆਗ਼ਾ.

ਫਹਮੀਦਨ. ਫਾ. ۷۱ ਕ੍ਰਿ—ਸਮਝਣਾ. ਵਿਚਾਰਨਾ.

ਫਹਮੀਦਾ. ਫਾ. ۷۲ ਫਹਮੀਦਹ. ਵਿ—ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ.

ਫਹਮੀਦਾ ਏਮ. ਫਾ. ۷۳ ਅਸੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਹਮੀਦਨ.

ਫਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਰਨਾ. “ਪ੍ਰੰਮ ਧੁਜਾ ਫਹਰੰਤ ਸਦਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਫਹਰਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਾਉਣਾ. ਫਹਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ
ਫਹਰਾਨਾ } ਕਰਵਾਉਣੀ. ਫਹਰਾ ਲਹਰਾਉਣਾ. “ਚਲੇ ਧੁਜਾ ਫਹਰਾਵਤ ਰੇ.” (ਸਲੋਹ)

ਫਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਹਾ. ਚੁੰ ਅਥਵਾ ਵਸਤੂ ਦੀ ਟਾਕੀ, ਜੋ ਫੇਤੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਫੰਬਾ.

ਫਹਿਮ. ਦੇਖੋ, ਫਹਮ.

ਫਹਿਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਹਰਾਉਣਾ.

ਫਹੀ. ਸੰਗਤ—ਫਾਹੀ. ਪਾਸ. ਫਾਂਸੀ। ੨ ਵਿ—ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੀ.

“ਭੀਤੀ ਗਲੀ ਫਹੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਕਿ. ਵਿ—
ਫਾਂਹੁੰਦੀ. ਫਸਾਉਂਦੀ. “ਜਮ ਕੀ ਭੀਰ ਨ ਫਹੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫਹੀਮ. ਅ. ۞ ਵਿ—ਫਹਮ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. ਗਿਆਨੀ.

“ਕਿ ਪਰਮ ਫਹੀਮਿ.” (ਜਾਪੁ)

ਫਹੋਰੀ. ਫਾਹੁਤੀ. “ਫਰੂਆ ਫਹੋਰੀ ਹਾਥ.” (ਨਾਪੁ)

ਫਕ. ਸੰ. ۞ ਫਕ. ਫਾ—ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜਾਣਾ, ਹੀਨਤਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ,
ਬਦਚਲਨੀ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਾਕੇ। ੨ ਅ. ۞ ਫੱਕ. ਫੱਫਣਾ।
੩ ਅਸਾਦ ਕਰਨਾ। ੪ ਹੇਠਲਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਸਥਾਨ। ੫ ਬੰਦੇ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਦਵਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤੂਤੀ ਆਦਿ
ਨੀਰੇ ਦੀ ਧੂਤ ਨੂੰ ਫੀ ਫੱਕ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੭ ਫੱਕਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ
ਅਮਰ। ੮ ਅਰਬੀ ਫੱਕ ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਪਾਤਲਾ, ਫਿੱਸਣਾ ਆਦਿ ਤੋਂ
ਇਸ ਦਾ ਭਾਵਾਰਥ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਬਦਚੰਗ ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—
ਫੂਸ ਦਾ ਚੋਹਰਾ ਫੱਕ ਹੋ ਗਿਆ. (ਲੋਕੋ)

ਫਕਣਾ. ਕਿ—ਮੂੰਹ ਫੈਲਾਕੇ ਕਣ ਖਾਣਾ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ
ਫੱਕਾ ਮਾਰਨਾ.

ਫਕਰ. ਅ. ۞ ਫਕਰ. ਵਜ—ਕੇਵਲ. ਸਿਰਫ. ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਬੱਸ. ਅਲੰ.

ਫਕਰ. ਅ. ۞ ਫਕਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਰਧਨਤਾ। ੨ ਫਕੀਰੀ. ਸੰਨਾਸ.

ਫਕਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭ ਸਾਹਿਬ ੪.

ਫਕਰਦੇਸ. ਸੰਗਤ—ਸਾਧੁ ਸਮਾਗਮ. ਸੰਤਸਭਾ. “ਫਕਰਦੇਸ ਕਿਉਂ
ਮਿਲੈ ਦਮੇ ਤੇ.” (ਭਾਫੁ) ਦੀਮਾਂ (ਰੁਪਯਾਂ) ਨਾਲ ਸਾਧੁਸਮਾਗਮ ਕਿਸ
ਤਰਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਫਕਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫਕਰ ੨. “ਫਕਰੂ ਕਰੇ ਹੋਰ ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ.” (ਮ:
੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) “ਕਰਿ ਫਕਰੂ ਦਾਇਮ.” (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਫਕੜ ਅਥਵਾ ਫਕੜ. ਦੇਖੋ, ਫਕਰ। ੨ ਵਿ—ਫੋਕੜ. ਅਸਾਰ.
ਫਲ ਰਹਿਤ. “ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜ ਨਾਉ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ)
੩ ਕੁਕਰਮੀ. ਅਨਾਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਕ। ੪ ਸੰਗਤ—ਕੁਬੇਲ. ਬਕਵਾਸ.
ਫਕੜਿ. ਫੋਕੜ ਵਿੱਚ. ਅਸਾਰ ਕਰਮ ਵਿੱਚ. “ਲੋਕਾ, ਮਤ ਕੈ
ਫਕੜਿ ਪਾਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਫਕੜੀ.

ਫਕੜੀ. ਸਿੰਧੀ. ਫਕਿਤੀ. ਸੰਗਤ—ਭੰਡੀ. ਬਦਨਾਮੀ ਦੀ ਭੋਂਡੀ.
“ਓਸੁ ਪਿਛੈ ਵਸੈ ਫਕੜੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਵਿ—ਬਦਚਲਨ.
ਕੁਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਫਕ ੧.

ਫਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਫਕਰ ੨. “ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲਫਕੜੁ
ਸੰਸਾਰੁ.” (ਸਦਾ ਮ: ੧) ਜੋ ਫੋਲ (ਅਮਲ) ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਹਨ, ਉਹ
ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਫੋਕੜ. ਅਸਾਰ. “ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧੁ.” (ਮ:
੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਫਕਾ. ਸੰਗਤ—ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜੋ ਇੱਕ
ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਫੱਕਣ ਦੀ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ,
ਫਕਣਾ। ੩ ਅ. ۞ ਫਾਕੁਹ. ਫਾਕਾ. ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ.
“ਇਕਿ ਖਵਹਿ ਬਖਸ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ, ਇਕਨਾ ਫਕਾ ਪਾਇਆ

ਜੀਉ.” (ਗਉ ਮ: ੪)

ਫਕੀਰ. ਅ. ۞ ਫਕੀਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ. “ਜਿਨ ਕੈ
ਪਲੈ ਧਨ ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ”। (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)
੨ ਦਰਵੇਸ਼. ਸਾਧੂ. ਪੂਰਣ ਤਿਆਗੀ. “ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਬਖਸਾਈਅਹਿ
ਸਤਿ ਗੁਨਹ ਫਕੀਰੈ.” (ਮਾਰੂ: ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਹੇ ਕੇ ਤੂ ਘਰ ਫੋਡਾ ਕਾਹੇ ਕੇ ਘਰਨਿ ਫੋਡੀ?

ਕਾਹੇ ਕੇ ਇੰਜਤ ਖੋਈ ਦੁਰਬੇਸ ਬਾਨੇ ਕੀ?

ਕਾਹੇ ਕੇ ਤੂ ਨੰਗਾ ਹੁਆ ਕਾਹੇ ਕੇ ਬਿਝੁਤਿ ਲਾਈ?

ਕਾਨੇ ਸੀਖ ਦਈ ਤੁਝੇ ਲੰਗਲ ਮੇ ਜਾਨੇ ਕੀ?

ਆਦਤ ਕੇ ਫੋਡਦੇਤਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਮਤ ਹੋਤਾ?

ਸੀਖ ਸੁਨ ਲੇਤਾ ਤੂ “ਚਤੁਰਸਿੰਘ” ਰਾਨੇ ਕੀ,

ਭੋਲਾ ਜਾਇ ਏਕ ਲੇਤਾ ਖਾਨੇ ਕੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇਤਾ

ਜਾਤੀ ਮਿਟ ਚਿੰਤਾ ਰੇ ਫਕੀਰ ਖਾਨੇ ਦਾਨੇ ਕੀ।

ਜਲ ਹਿਮ ਮਾਹਿ ਦੇਖੀ ਆਗ ਕੀ ਲਪਟ ਕਹਾਂ?

ਸਾਧੂ ਕੇ ਕਪਟ ਕਹਾਂ ਭਯ ਕਹਾਂ ਬੀਰ ਕੇ?

ਖਲਨ ਕੇ ਕਜਾਨ ਚਿਤ ਚਪਲ ਕੇ ਧਜਾਨ ਕਹਾਂ?

ਆਤੁਰੀ ਸਿੰਘਾਨ ਕਹਾਂ ਬਚਨ ਅਧੀਰ ਕੇ?

“ਚੰਦਨ” ਕਹਿਤ ਧਨ ਕਾਜ ਲਾਜ ਫੋਡ ਹਿਯੇ?

ਲਾਲਚ ਸਮਾਤ ਕਹਾਂ ਕਾਹੂੰ ਮਤਿਧੀਰ ਕੇ?

ਮੁਖਤਾ ਮੇ ਰਸ ਕਹਾਂ ਸੁਮਤਾ ਮੇ ਜਸ ਕਹਾਂ?

ਜੋਗੀ ਬਾਮਬਸ ਕਹਾਂ ਫਿਕਰ ਫਕੀਰ ਕੇ?

ਫਕੀਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ। ੨ ਦਰਵੇਸ਼ੀ. ਸਾਧੁਪਨ.

ਜਬ ਲੋ ਹੈ ਪਰਾ ਮੁਖ ਗਫਲੁ ਕਾ ਆਖੋਂ ਪਰ

ਲੰਜਤ ਤਭੀ ਲੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਔ ਵਜੀਰੀ ਹੈ,

ਕਿਸੀ ਚਕੁ ਚੋਂਕ ਜਾਵੈ ਝੂਲ ਪਰਦਾ ਉਠਾਵੈ

ਚੰਕ ਲਾਲ ਨਜ਼ਰਾਵੈ ਝੂਟੇ ਦਿਲਗੀਰੀ ਹੈ,

“ਜੈ” ਕਹੈ ਜਹਾਂ ਬੀਚ ਨਿਗਹਸ਼ਾਨ ਫੀਕੀ ਕਫੁ

ਭਾਵਤ ਨ ਨੀਕੀ ਧੁਨਿ ਨੌਬਤ ਨਫੀਰੀ ਹੈ,

ਆਪ ਹੁਆ ਮੀਰੀ ਤਬ ਪਲਮ ਅਮੀਰੀ ਗਨੈ

ਭਾਵੈ ਨਾ ਮੁਸਾਹਿਬੀ ਤੋ ਸਾਹਿਬੀ ਫਕੀਰੀ ਹੈ.

ਦੁਖਨ ਸੋਂ ਦੁਖਿ ਔਰ ਸੁਖਨ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗ,

ਨਿੰਦਕ ਸੋਂ ਬੀਰ ਫਿਰ ਬੰਦਕ ਸੋਂ ਗੀਰੀ ਹੈ,

ਪੂਜਾ ਕੇ ਭਰਮ ਔ ਪੁਜਾਯਬੇ ਕੇ ਦੰਭ ਜੋਲੋ

ਪਾਯੋ ਤੇ ਅਨੰਦ ਅਨਪਾਯੋ ਦਿਲਗੀਰੀ ਹੈ,

ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸਾ ਅਰੁ ਮਰਣ ਫਿਕਰ ਜੋਲੋ

ਬਿਨ ਹਰਿਭਾਉ ਜਗ ਜਾਮਤ ਕੀ ਜੀਰੀ ਹੈ,

“ਅਕਰ ਅਨਨਾ” ਏਤੀ ਫਾਟੈ ਨ ਫਿਕਰ ਜੋਲੋ

ਤੋਲੋ ਫਜਿਹਤਾ ਬਾਬਾ! ਫੂਰੈ ਨਾ ਫਕੀਰੀ ਹੈ.

ਫੱਕ. ਦੇਖੋ, ਫਕ.

ਫਕੀਰਤ. ਫੁਆਰੀ.

ਵੱਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ।
੨ ਅਯੋਗ ਵਿਹਾਰ। ੩ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਪੁਸ਼ੁਕ ਦੀ ਪੱਕੀ (ਸਤਰ)।

ਵੱਕੀ. ਸੰਗਤ—ਵੱਕਟ ਦੀ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਵਕ ੫.

ਵੱਕੁਲਰਹਨ. ਅ. ۛۛۛ ਸੰਗਤ—ਗਹਿਣੇ ਰੱਖੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਡਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।

ਵੱਖਰ. ਅ. ۛ ਸੰਗਤ—ਵੱਡਾਈ. ਮਾਨ। ੨ ਉੱਤਮਤਾ. ਬੇਸ਼ੁਤਾ.

ਵੱਗਵਾ. ਵਜ. ਵਾਕ. ਹੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਵਗੁਆ.

ਵੱਗਵਾੜਾ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੱਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਨ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੬੨ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:-

(੧) ਭਾਂਸੀ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਦੁਆਸੀ ਹੈ.

(੨) ਸੁਖਚੈਨਆਣਾ. ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੁਲਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੱਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੩ ਘਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਵੱਕਾ. ਡਾ. ۛ ਸੰਗਤ—ਸ਼ੇਰ. ਰੇਲਾ। ੨ ਦੁਹਾਈ. ਫਰਿਆਦ।
੩ ਅਫ਼ਗਾਨ (ਪਠਾਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਵੱਗੁਆ. ਦੇਖੋ, ਵਗੁਆ.

ਵੱਗੁਣ } ਦੇਖੋ, ਵਲਗੁਣ.
ਵੱਗੁਨ }

ਵੱਗੁਆ. ਸੰਗਤ—ਵੱਗੁਣ (ਵਾਲਗੁਨ) ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ. ਵਗਵਾ। ੨ ਹੋਰੀ ਦਾ ਗੀਤ.

ਵੱਗੁਵਾਲਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਕੱਚਾ ਮੱਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਵੱਗੋ. ਦੇਖੋ, ਚਚਾ ਵੱਗੋ.

ਵੱਜਰ. ਅ. ۛ ਸੰਗਤ—ਭੋਰ. ਤੜਕਾ. ਸਵੇਰਾ. ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ.

ਵੱਜਲ. ਅ. ۛ ਵੱਜਲ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਪਾਵੋਗੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਵੱਜਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਵੱਜਲ ਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਵੱਜਾ. ਅ. ۛ ਵੱਜਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਸ਼ਾ ਮੈਦਾਨ.

ਵੱਜੀਹਤ } ਅ. ۛ ਵੱਜੀਹਤ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਦਸ਼ਾ. ਖੁਆਰੀ.
ਵੱਜੀਹਤ } ਦੇਖੋ, ਵੱਜੀਹਤ.

ਵੱਜੀਲਤ. ਅ. ۛ ਵੱਜੀਲਤ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤਮਤਾ. ਬੇਸ਼ੁਤਾ।
੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਵਡਿਆਈ.

ਵੱਜੀਲਤ ਮਆਬ. ਡਾ. ۛ ਵੱਜੀਲਤ ਮਆਬ. ਵਿ—ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਰੁਖ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਫ਼.

ਵੱਜੁਲ. ਅ. ۛ ਵੱਜੁਲ. ਵਿ—ਵਿਧਾ. ਨਿਰਰਥਕ। ੨ ਵਾਧੂ।
੩ ਬਕਵਾਸੀ। ੪ ਵੱਜੁਲ ਖਰਚ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਐਸੇ ਬਿਪ੍ਰ ਵੱਜੁਲ ਕੇ ਮੇਹਿ ਨ ਰਾਖਯੋਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਵੱਜੁਲਖਰਚ. ਡਾ. ۛ ਵੱਜੁਲਖਰਚ. ਵਿ—ਵੱਜਰਥ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇਹ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਖਰਚਣ ਵਾਲਾ (extravagant).
ਵੱਜੁਲੀ. ਡਾ. ۛ ਵੱਜੁਲੀ. ਵਿ—ਬਕਵਾਸੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਕੀਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਵੱਜੁਲਖਰਚੀ. "ਅਬ ਫੋਰ ਵੱਜੁਲੀ ਕੇ ਹੋਹੁ ਸਿਆਨਾ." (ਨਪੁ)

ਵੱਟਕ. ਪੱਛੀ ਦਾ ਪੰਖਾ (ਖੰਡਾ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਫਟ ਫਟ ਸ਼ਬਦ. "ਪੱਛੀ ਫਟਕ ਸਕੈਂ ਨਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੨) ਭਾਵ—ਪੱਛੀ ਦੀ ਗੀਮਤ ਨਹੀਂ।
੨ ਸੰ. ਸਫਟਿਕ—ਸਫਟਿਕ. ਸੰਗਤ—ਬਿੱਲੋਰ. "ਮੁਦਾ ਫਟਕ ਬਨਾਈ ਕਾਨ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕੱਚ. ਕੱਚ.

ਵੱਟਕਰੀ } ਸੰ. ਸਫਟਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਿੱਲੋਰ ਜੇਹੀ ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ
ਵੱਟਕੜੀ } ਖਾਣ (ਖਨਿ) ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਇੱਕ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਖਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਢਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੀਜ਼ ਹੈ. Alum. L. Alumen.

ਵੱਟਕਾਚਲ. ਸੰਗਤ—ਸਫਟਿਕ (ਬਿੱਲੋਰ) ਜੇਹਾ ਚਮਕੀਲਾ ਪਹਾੜ, ਕੈਲਾਸ. "ਵੱਟਕਾਚਲ ਸਿਵ ਕੇ ਸਹਿਤ ਬਹੁਰ ਬਿਰਾਜੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੧)

ਵੱਟਣਾ } ਸੰ. ਸਫਟ. ਧਾ—ਖਿੜਨਾ, ਪਾਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਫਟਨ.
ਵੱਟਣਾ } ਵੱਟਕੇ (ਪਾਟਕੇ) ਨਿਕਲਣਾ। ੩ ਪਾਟਣਾ.

ਵੱਟਾਕ. ਅਨੁ. ਪਛਾਤਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ. "ਵੱਟਾਕੈਂ ਗਜਾਨੈ." (ਗਯਾਨ)

ਵੱਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਵੱਟਕ.

ਵੱਟ. ਸੰਗਤ—ਘਾਉ. ਜ਼ਖਮ. ਚੀਰਾ। ੨ ਪਾਟ. ਨਦੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਵਿੱਥ। ੩ ਲੱਕੜ ਦਾ ਤਖਤਾ.

ਵੱਟੜ. ਵਿ—ਜ਼ਖਮੀ. ਘਾਇਲ.

ਵੱਟੀ. ਵੱਟ (ਘਾਉ) ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਪੱਟੀ। ੨ ਕਮਾਣ ਦੀ ਮੁੱਠ ਅਤੇ ਗੇਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਚੌੜਾ ਭਾਗ. "ਵੱਟੀ ਦ੍ਰੈ ਚੌਰੀ ਅਧਿਕ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮੁਸ੍ਰਿ ਵਿਸਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੱਟੀ. ਤਖਤੀ.

ਵੱਣ. ਸੰ. ਫਯ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੱਪ ਦਾ ਕੰਠ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਢੁੱਲਕੇ ਚੌੜਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਸੱਪ ਦਾ ਸਿਰ. ਭੋਗ (hood of a snake) ਕਢਾਹ.

ਫਣਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸੱਪ. ਫਣੀਅਰ.

ਫਣਿ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ.

ਫਣਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ.

ਫਣਿੰਦਭੁਜ. ਸੰਗਤਾ—ਫਣੀਂਦ (ਫਣੇ ਸੱਪ) ਨੂੰ ਖਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਗਰੁਤ. "ਸਿਅ ਜੱਫ ਗੰਧਰਬ ਫਣਿੰਦਭੁਜ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਸੱਪ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲਮਚੀਂਗ ਮੋਰ ਆਇ.

ਫਣਿਮਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਹੋਣਵਾਲੀ ਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਫਣਿਮਣਿ. ਫਣੀ. ਸੰ. ਯਧਿਨ. ਫਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਰਪ. ਫਣੀਅਰ. ਭੋਗੀ. ਫਣੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਫਣਧਰ.

ਫਣੀਸ. ਸੰਗਤਾ—ਫਣੀਸ. ਵਡਾ ਸਰਪ. ੨ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸਨਾਗ. ੩ ਵਾਸੁਕਿ. ੪ ਦੇਖੋ, ਡਿਉਚਾ ਦਾ ਰੂਪ (੮).

ਫਣੀਂਦ } ਸੰਗਤਾ—ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸਨਾਗ. ੨ ਵਾਸੁਕਿ ਨਾਗ.
ਫਣੀਰਾਜ } ੩ ਵਡਾ ਸੱਪ.
ਫਣੇਸ }

ਫਤਹ. ਅ. ੮. ਫਤਹ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਜਯ. ਸਿੱਤ. "ਦੇਕੋ ਤੇਕੋ ਫਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇ ਦਰੰਗ." ੨ ਸਫਲਤਾ, ਕਾਮਯਾਬੀ. ੩ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਸ਼ੂਚਾਰ ਦਾ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ.

ਫਤਹ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ.

ਫਤਹ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਫਤੇ ਦਾ ਭੰਡਾ. ਜਯ ਪਤਾਕਾ. ੨ ਫਤੇ ਦਾ ਨਗਾਰਾ.

ਫਤਵਾ. ਅ. ੮. ਸੰਗਤਾ—ਫੈਸਲਾ. ੨ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਵਜ਼ਾਫਾ.

ਫਤਿਹ. ਦੇਖੋ, ਫਤਹ. "ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿਜੀਤ." (ਬਾਵਨ)

ਫਤੀਲ. ਅ. ੮. ਫਤੀਲਹ. ਸੰਗਤਾ—ਬੱਤੀ. ਵੱਟੀ
ਫਤੀਲਸੋਜ਼. ਫਾ. ੮. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਵਟ. ਧਾਤੂ ਦੀ ਚੌਮੁਖੀ ਦੀਵਟ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਤੇਲ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬੱਤੀਆਂ ਲਈ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਥਾਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਫਤੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਤੀਲ.

ਫਤਹ. ਫਤਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਫਤਹੀ. ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਾਬ ਦੇਵੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਭੋਰਾ ਨਿਗਲਕੇ ਬਾਜ ਮਰਣ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ, ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਕੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ੨ ਅ. ੮. ਫਤਹੀ. ਘੁੰਡੀ ਅਬਵਾ ਬਟਨਦਾਰ ਕੁਤਤੀ. ਜਾਕਟ. ਅੰ. Jacket.

ਫਤਹੁ. ਅ. ੮. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਕਾਰ. ਦੋਸ. ੨ ਉਪਦ੍ਰਵ. ਉਧਮ. ੩ ਵਿਘਨ. ੪ ਨੁਕਸਾਨ. ੫ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ.

ਫਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫਤਹ ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ.

ਫਤੇਸਾਹ. ਸ਼੍ਰੀਨਕਰ (ਗੜ੍ਹਵਾਲ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫਤੇਚੰਦ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਕੜੇ

ਅਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਪਾਵਟੇ ਪਾਸ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੮. "ਫਤੇਸਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬ ਰਾਜਾ ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੋ ਬਿਨ ਕਾਜਾ." ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾਣੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਨੂਰ ਮਹਲ.

ਫਤੇਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ੨ ਜੀਦਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਅਰ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਿਆ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਫਤੇਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਨਮੇ. ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਵਜ਼ੀਰਖਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਆਮਲਾ ਚਰਟ ਸਰਹਿੰਦ ਕਏ ਹੋਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਭੁਪ੍ਰਸੂ ਐਨ ੧ ਅ: ੨੯. ਦੇਖੋ, ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ. ਖਾ. ਕੁਤਕਾ. ਸਲੋਤਰ. ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ.

ਫਤੇ ਕੌਰ. ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ "ਫਤੇ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਲੇ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਹ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਫਤੇਗੜ੍ਹ. ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗੁਰਧਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ (ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਨੇ ਨਜ਼ਾਮਤ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਰੋਪੜ ਸਰਹਿੰਦ ਰੇਲਵੇ ਲੈਨ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਹੈ. ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ੨. ੩ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਸਰਹਿੰਦ ਤੇ ਜਮਰੋਦ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ੨.

ਫਤੇਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਸਾਹ.

ਫਤੇ ਦਰਬਨ. ਦੇਖੋ, ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਤੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ.

ਦੇਖੋ, ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ.

ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.

ਫਰੇਪੁਰਸਿੰਘਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸੱਤਵੇਂ ਫ਼ੂਰ ਜੀ ਦਾ "ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ" ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਫੱਤਾ. ਕਨੇਚ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਜੱਟ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਮਾਫੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੁਝ ਘੜੀ ਇਸ ਪਾਸ ਵਿਸ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਅਰ ਫੱਤੇ ਤੋਂ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੋੜੀ ਮੰਗੀ. ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਨਾ ਕਰਕੇ ਫ਼ੂਰ ਜੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ. ਘੋੜੀ ਅਰ ਫੱਤਾ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਕ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮਰ ਗਏ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਤ.

ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਟਾਈਆਂ ਫੱਤੂ ਸੰਮੂ ਕੀ.

ਫੱਤੇ ਨੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਬੁਰਜਸਾਹਿਬ.

ਫੱਤੇ ਬਿੰਡਰ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਬਾਟਾ ਡਸਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ ਅੱਗੇ ਦੇ ਮੀਲ ਬੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਬੁੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਘੁਮਾਉਂ ਸਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਨਿਰਜਲਾ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੱਤੇ. ਭਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤੀ ਬੀਬੀ ਫੱਤੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਦੀ ਭਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬੀਲੋਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ। ੨ ਬਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਫਤੇਕੌਰ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਫੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਤੇਕੌਰ.

ਫਦਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜਲ.

ਫਦੀਹਤ } ਅ. ۱۰۰ ਫਜੀਹਤ. ਸੰਗਤ—ਖ਼ਾਮਰੀ ੨ ਭੁਰਿਆਈ.
ਫਦੀਹਤ } ੩ ਨਾ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪ ਅ. ਫੁਜਲਤ.
ਖਾਧੀ ਗਿਲਾ ਦਾ ਫੋਕ. ਕੰਦਕੀ. ਵਿਸ਼ਾ. "ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭਤਾਸਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਫਦੂਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜੂਲ.

ਫਦੂਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫਜੂਲੀ.

ਫਧ } ਸੰਗਤ—ਬੰਧ. ਬੰਧਨ. ਫੰਧਾ. ਪਾਸਬੰਧ. "ਨ ਕਾਲਫਧਾ
ਫਧਾ } ਫਸ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) "ਮਨ ਮਾਇਆ ਸੈ ਫਧਿ ਰਹਿਓ."
ਫਧਿ } (ਸ: ਮ: ੯) "ਦੁਰਮਤਿ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਫਧਿਓ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਫਨ. ਦੇਖੋ, ਫਣ। ੨ ਅ. ۱۰ ਫਨ. ਸੰਗਤ—ਫਲ. ਧੋਖਾ।
੩ ਵਿਭੂਤੀ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. "ਹਿਤ ਲਾਗਿਓ ਸਭ ਫਨ ਕਾ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਫਾ. ਗੁਣ. ਹੁਨਰ.

ਫਨਖਾਨਾ. ਸੰਗਤ—ਫਨ (ਫਲ) ਖਾਨਹ (ਘਰ). ਧੋਖੇ ਦਾ ਘਰ.
"ਚੇਤਸਿ ਨਾਹੀ ਦੁਨੀਆ ਫਨਖਾਨੇ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਫਨਾ } ਅ. ੬ ਫਨਾ. ਵਿ—ਵਿਨਸ਼ੁਰ. ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.
ਫਨਾਇ } "ਚਸਮਈਦੰ ਫਨਾਇ." (ਤਿਲ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—
ਫਨਾਹ } ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲਯ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਰਵਿਕਲਪ

ਸਮਾਧਿ। ੩ ਮਿਟ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਫਨਿ. ਸੰਪ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ. "ਮੇਰ ਤੇ ਜਰੋਂ ਫਨਿ, ਤਰੋਂ ਸਕੁਚਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਫਨਿਜਾ. ਫਣੀ (ਨਾਕ) ਦੀ ਕਨੜਾ. ਨਾਕਪੁਤ੍ਰੀ. (ਸਨਆ)

ਫਨਿੰਦ } ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ.
ਫਨਿੰਦੁ }

ਫਨਿਮਨਿ. ਸੰਗਤ—ਨਾਮਨਿ. ਸੰਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਰਤਨ. "ਨੂਲੁ ਜਮੁਰਦ ਨੀਲ ਫਨਿਮਨਿ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਫਣੀ (ਸੰਪ) ਦਾ ਮਣਿ (ਸਰਦਾਰ) ਸੇਸਨਾਕ. ਫਣਿਪਤਿ.

ਫਨਿਯਾਰਾ. ਫਣ ਵਾਲਾ. ਫਣਧਰ. ਭੋਗੀ. ਫਣੀਅਰ.

ਫਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀ.

ਫਨੀਂਦ. ਦੇਖੋ, ਫਣੀਂਦ.

ਫਨੂਸ. ਦੇਖੋ, ਫਾਨੂਸ. "ਜਨੁ ਦੀਪਕ ਮੱਧ ਫਨੂਸ ਕੀ ਬੈਲੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਫਫੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦੰਭ. ਫੰਦ. ਫਰੇਬ.

ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਟਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਰੋਂਦਪੁਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਦਸੋਧਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ—

(੧) ਇੱਕ ਪਾਜਮਾ ਕਕਤੋਲ (ਕੱਕਤ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਚੰਮ) ਦਾ.

(੨) ਦੋ ਅੰਗਰਖੇ (ਚੋਲੇ) ਬੂਟੀਦਾਰ ਕਪੜੇ ਦੇ.

(੩) ਇੱਕ ਮਲਮਲ ਦਾ ਕੁਮਾਲ.

(੪) ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਹਰ (ਅਸਰਫੀ).

(੫) ਇੱਕ ਕਟਾਰ.

ਫਫਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਤਾਈਹਵਾਂ ਅੱਖਰ. "ਫਫਾ, ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਆਇਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਫ ਦਾ ਉਚਾਰਣ. ਫਕਾਰ.

ਫਫਾ ਕੁਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੁਫੀ ਕੁਟਨੀ.

ਫਫੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸ਼ਫੋਟ. ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਣ ਤੋਂ ਜਾਂ ਰਗੜ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਛਾਨਾ.

ਫਬ. ਦੇਖੋ, ਫਬਿ.

ਫਬਣਾ } ਫਿ—ਫਬਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਭਾਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਸਜਣਾ.
ਫਬਨਾ } "ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਦੀਓ ਹਰਿ ਨਾਮਾ, ਜੀਅ ਕਉ ਏਹਾ ਵਸਤੁ
ਫਬੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਫਬਿ. ਸੰਗਤ—ਫਬਿ. ਬੋਤਾ.

ਫਬੀ. ਦੇਖੋ, ਫਬਣਾ.

ਫਯਾਜ } ਅ. ۱۰ ਫਯਾਜ. ਵਿ—ਫੈਜ (ਲਾਭ) ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਫਯਾਜ } ੨ ਉਦਾਰ.

ਫਯਾਜੀ. ਅ. ۱۰ ਫਯਾਜੀ. ਸੰਗਤ—ਫੈਜ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਾਭ ਪੁਚਾਉਣਾ। ੨ ਉਦਾਰਤਾ.

ਫਰ. ਦੇਖੋ, ਫਲ. "ਆਕਾਸ਼ੇ ਫਰੁ ਫਰਿਆ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਫਲ ਫਲਿਆ. "ਪੁਤ੍ਰੁ ਪੋਤ੍ਰੁ ਤਿਨਕੇ ਨਰਿ ਫਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਫਾ, ਫਰ ਪਰ. ਪੰਖ. "ਬਿਨ ਫਰ ਸਰ ਮਰੀਚਕੇ ਮਾਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਸ਼ਨਸ਼ੋਕਤ. ਦਬਦਬਾ. ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨੋਕ. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਪਿਪਲਾ. ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਸੁੱਨ ਕੀ ਧਾਰ ਫੁਟੀ ਸੁ ਲਕੇ ਸਰ ਕੇ ਫਰ ਨੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਫਰ.

ਫਰਊਨ. ਆ ۱۱/۱ ਫਿਰਊਨ. Pharaoh. ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਮ ਤੀ "ਜਨਕ" ਦੀ ਤਰਾਂ ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੀ ਅੱਲ (ਉਪਾਧੀ) ਸੀ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਰਊਨ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਮੂਸਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਉੱਪਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੂਸਾ ਤੀ ਸੀ), ਬਹੁਤ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਮਿਸਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਲੇਗ ਪੈ ਗਈ. ਮੂਸਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਿਸਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਕੁਝ ਦੂਰ ਮੂਸਾ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰਊਨ ਨੇ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਮੂਸਾ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਸਮੇਤ ਰੱਤੇ ਸਾਗਰ (Red Sea) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰਊਨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੇਤ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡਰਕ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਫਿਰਊਨ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਲੀਦ ਬਿਨ ਮੁਸਾਊਬ ਸੀ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ. ਘਤਿਆਲ. ਨਿਹੰਗ। ੩ ਵਿ—ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਫਰਸ. ਫਾ ۱۱/۱ ਫਰਸ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਛਾਈ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਵਿਛਾਉਣਾ। ੨ ਆ ۱۱/۱ ਫਰਸ. ਘੋੜਾ. "ਨ ਫੌਜੋ ਫਰਸ." (ਜਫਰ)

ਫਰਸਤਾਦਨ. ਫਾ ۱۱/۱ ਫਰਿਸਤਾਦਨ. ਕ੍ਰਿ—ਭੇਜਣਾ.

ਫਰਸਤਾਦਾ. ਫਾ ۱۱/۱ ਫਰਿਸਤਾਦਹ. ਵਿ—ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਫਰਸਤਾਦੇ ਆਏ ਹਨ." (ਜਸਤਾਮ)

ਫਰਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਸੂ. ਕੁਹਾੜਾ. ਰਬਰ.

ਫਰਸ਼ੀ. ਵਿ—ਫਰਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਫਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਫਰਹਰਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਫਰਹ ਨਿਸ਼ਾਨ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਆ ੮/੮ ਫਰਹ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ.

ਫਰਹਤ. ਆ ੮/੮ ਸੰਗਤਾ—ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਦੀ ਉੱਗ.

ਫਰਹਰ. ਵਿ—ਫਰ (ਪਰ) ਵਾਲਾ. ਪੰਖਧਰ. "ਫਰਹਰ ਤੀਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਰਹਰ.

ਫਰਹਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਪ੍ਰਜਪਟ. ਦੇਖੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਫਰਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲੂ. ਖਿਤਕ. ਫਾਟਕ. "ਫਰਹੇ ਮੁਹਕਮ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਿ." (ਆਸਾ ਆ: ਮ: ੫)

ਫਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਮੁਸਾਅਬ ਇਬਨ ਹੈਜਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਸਟ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ੬੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ

ਫਰਹਾਦ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੀ ੩.

ਫਰਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀ.

ਫਰਹੰਗ. ਫਾ ੮/੮ ਸੰਗਤਾ—ਬੁੱਧਿ। ੨ ਵਿਦਯਾ। ੩ ਅਦਬ। ੪ ਬਹੁਰਗੀ। ੫ ਕੋਸ਼. ਅਭਿਧਾਨ. Dictionary. Glossary.

ਫਰਕ. ਆ ੮/੮ ਫਰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਦਾਈ. ਭਿੰਨਤਾ। ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ। ੩ ਭੇਦ। ੪ ਨਤੂਨਤਾ. ਕਮੀ। ੫ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ.

"ਖਾਕੇ ਦਰਗਾਹੇ ਤੋਂ ਸਦ ਤਾਜ ਅਸੂ, ਬਹਰੇ ਫਰਕੇ ਮਾ." (ਦੀਗੋ)

ਫਰਕਸ. ਫਾ ੮/੮ ਫਰਮਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਪੁੱਠਾ. ਘੋੜੇ ਖੱਚਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਫਰਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਫੜਕਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪੱਠੇ ਦੀ ਹਰਕਤ
ਫਰਕਨਾ } ਨਾਲ ਫੁਰਣਾ (ਸਫੁਰਣ ਹੋਣਾ). ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ ੧.

ਫਰਕਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕੁਖਾਬਾਦ. "ਕਾਸੀ ਆਦਿਕ ਫਰਕਾਬਾਦ." (ਫ਼ਾਜ਼ਲ)

ਫਰਕਾਵਨ. ਫਰਕਾਉਣਾ. "ਫਰਕਾਵਨ ਰਖ ਆਦਿ ਰਿਖੀ ਕੇ." (ਗੁਪਤ) ਨੇੜ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫਰਕਾਉਣਾ, ਅਰਥਾਤ—ਚੇਸਟਾ ਕਰਾਉਣੀ.

ਫਰਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫੌਰਨ. ਛੇਤੀ. ਫਤੱਕ ਦੇਕੇ. "ਸਬ ਦੇਖਿਓ ਬੇਤਾ ਜਰਜਰਾ ਤਬ ਉਤਰਿਪਰਿਓ ਹਉ ਫਰਕਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿੱਥ ਤੇ.

ਫਰਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕ. "ਆਪੇ ਫਰਕ ਕੀਤੇਨ ਘਟ ਅੰਤਰਿ." (ਮਾਰ ਆ: ਮ: ੩)

ਫਰਮਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫਰਕਸ.

ਫਰਖੰਦਹ. ਫਾ ੮/੮ ਵਿ—ਮੁਬਾਰਕ। ੨ ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਫਰਗਲ. ਆ ੮/੮ ਫਰਗਲ. ਹੁੰਦਾਰ ਲੀਮਾ ਹੋਲਾ.

ਫਰਜ. ਆ ੮/੮ ਫਰਜ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਵਜ. ਡਰੂਟੀ (Duty). ੨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ੩ ਅਕਾਲੀ ਹੁਕਮ। ੪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ। ੫ ਵੇਲਾ ਨਿਯਤ (ਮੁਕੱਰਿਰ) ਕਰਨਾ।

੬ ਅਟਕਲਣਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਫਰਜਾਨਕੀ. ਫਾ ੮/੮ ਸੰਗਤਾ—ਦਾਨਾਈ. ਅਕਲਮੰਦੀ.

ਫਰਜੀ. ਆ ੮/੮ ਫਰਜੀ. ਵਿ—ਫਰਜੀ. ਵਿ—ਫਰਜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕਲਪਿਤ. ਬਣਾਉਣੀ.

ਫਰਜੰਦ. ਫਾ ੮/੮ ਫਰਜੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. "ਮਕਰਬ ਮਾਂਹਿ ਫਰਜੰਦ ਕੇ ਬਠਾਇਯੇ." (ਨਾਪੁ)

ਫਰਡਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਚਾ. ਖੇਤੀ ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਟਾਢੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਖੜਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਫਰਡਾ ਲਗ ਜਵਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ." (ਗੁਪਤ)

ਫਰਦ. ਆ ੮/੮ ਫਦ. ਸੰਗਤਾ—ਤਖਤਾ. ਫੱਟ। ੨ ਸੂਚੀ. ਫਹਿਰਿਸ਼ੂ. "ਕਾਮ ਬ੍ਰੇਖ ਕੁਰ ਹੂੰ ਕੀ ਵਿਧਤਾ ਫਰਦ ਕੀ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਇੱਕ ਪੁਰਖ. ਵਜ਼ੀਰ.

ਫਰਦਾ. ਫਾ ੮/੮ ਸੰਗਤਾ—ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. ਕੱਲ.

ਫਰਦੋਸ. ਅ. ੭੭/ ਸੰ. ਸੰਕਰਾ—ਸੁਰਗ. ਵੈਰੁਨ. ਬਹਿਸੁ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਫ਼ਿਰਦੋਸ ਤੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਫਰਦੋਸੀ ਅਬਵਾ ਫ਼ਿਰਦੋਸੀ. ੭੭/ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦੇ ਪੁਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਕਵਿ, ਜੋ ਤੂਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਰਫ਼ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬੁੱਧ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ੬੦੦੦੦ ਫ਼ੰਦਾਂ ਦਾ "ਸ਼ਾਹਨਾਮਾ" ਨਾਮਕ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਖਰਚਕੇ ਲਿਖਿਆ, ਜੋ ੨੫ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੦੧੦ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਫਰਦੋਸੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਅੱਬੁਲਕਾਸਮਹਸਨ ੭੭੭੭੭ ਸੀ.^੧

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਫੰਦ ਪਿੱਛੇ ਮੁਹਰ (ਸੁਰਣਮੁਦਾ) ਦੇਣੀ ਕਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁੱਬ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਰਸਤਮੁਦਾ (ਰੁਪਯਾ) ਦੇਣ ਲੱਗਾ. ਕਵੀ ਨੈਣੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰ "ਤੂਸ" (ਮਸ਼ਹਦ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਰ ਮਹਮੂਦ ਦਾ ਕਮੀਨਾਪਨ ਗੁੱਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ਪਛਤਾਕੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਹਰਾਂ ਭੇਜੀਆਂ, ਪਰ ਜਦ ਅਹਿਲਕਾਰ ਤੂਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਾਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਫਰਦੋਸੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਭੇਟਾ ਨੈਣੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਫੇਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਅਰ ਉਸ ਰਕਮ ਤੋਂ ਜ਼ਹਰ ਪਾਸ ਦਰਿਆ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ, ਘਾਟ ਅਤੇ ਇਕ ਸਹਾਇ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ. ਫਰਦੋਸੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੂਸ (ਮਸ਼ਹਦ) ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੦੨੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ੮੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਜਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:— "ਚਿ ਖੁਸ਼ ਗੁਣਤ ਫ਼ਰਦੋਸੀਏ ਮੁਸ਼ਜੂਬਾਂ."

ਫਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਤਨਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਫਲਣਾ.

ਫਰਫਰਾਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਫਤ ਫਤ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਤਤਫਣਾ. "ਫਰਫਰਾਤ ਭਾਸ਼ਨ ਇਤ ਉਤ ਕੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪੰਡੀ ਦਾ ਖੰਡ ਫਟਕਾਰਨਾ.

ਫਰ ਫਰਿਆ. ਫਲ-ਫਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰਫੰਦ. ਸੰਕਰਾ—ਫਲ. ਕਪਟ.

ਫਰਬਾ. ਫਾ ੭/ ਵਿ—ਮੇਟਾ. ਸਥੂਲ. ੨ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ੩ ਭਾਰੀ.

ਫਰਮਾਂਹ. ਸਰੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਕਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Tamarix Dioica.

ਫਰਮਾਨ. ਫਾ ੭/ ਸੰਗਰਾ—ਆਗਰਾਪਤ੍ਰ. ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ੨ ਆਗਰਾ. ਹੁਕਮ.

ਫਰਮਾਯਸ਼. ਫਾ ੭/ ਸੰਗਰਾ—ਆਗਰਾ. ਹੁਕਮ.

ਫਰਮੂਦ. ਫਾ ੭/ ਫਰਮਾਇਆ. ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ.

ਫਰਮੂਦਨ. ਫਾ ੭/ ਕ੍ਰਿ—ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ. ਆਗਰਾ ਕਰਨੀ.

ਫਰਮੇਸ. ਦੇਖੋ, ਫਰਾਮੇਸ਼.

ਫਰਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆਦ.

^੧ਅੱਬੁਲ ਕਾਸਿਮ ਅਲ ਮਨਸੂਰ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਫਰਦੋਸੀ ਸੰਕਰਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਵਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਸਭਾ ਫਰਦੋਸ (ਸੁਰਗ) ਬਣ ਜਾਵੇ.

ਫਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਹਰਾ.

ਫਰਰੁਖਸਿਯਰ. ੭੭/ ਇਹ ਅਜੀਮੁੱਸ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੜੋਤਾ, ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਸੀ. ਇਸਦਾ ਜਨਮ ੧੮ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੮੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ਗਵਰਨਰ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਬਦੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ਸੂਬਾ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਸੇਯਦ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੭੭੦ (੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੧੩) ਨੂੰ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਜੇਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ੧੭ ਦਸੰਬਰ ਸਨ ੧੭੧੫ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੭੩ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ (੨੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੭੧੯) ਨੂੰ ਅਬਦੁੱਲਾਖ਼ਾਨ ਦੇ ਭਾਈ ਹੁਸੈਨਅਲੀ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਫ਼ਰਰੁਖਸਿਯਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ.

ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਫਰਰੁਖਾਬਾਦ. ਯੂ ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਆਕਰਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਨਵਾਬ ਮੁਹੰਮਦਖ਼ਾਨ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰਰੁਖਸਿਯਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਨ ੧੭੧੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਫਰਲਾਂਗ. ਅੰ. Furlong. ਮੀਲ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਅਬਵਾ ੨੨੦ ਗਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ.

ਫਰਵਾਹੀ. ਸੰਕਰਾ—ਦੋ ਆਦਮੀ ਫਤਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਐਸੀ ਆਰੀ. ੨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਤਮੀਲ ਬਰਨਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਭੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੮੪ ਰੁਪਯੇ ਨਕਦ ਜਾਰੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹੁਣ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਡਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਫਰਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾਪੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਮਨ ਸਿੰਘ.

ਫਰਾ. ਫਰਾਂਸ (France) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਫਰਾ ਕੇ ਫਿਰੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਮੇਨਪੁਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ੩ ਦੇਖੋ, ਫਲਾ.

ਫਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਤਵਾਕੇ. ਚਿਰਵਾਕੇ. "ਕਾਨ ਫਰਾਇ ਹਿਰਾਏ ਟੁਕਾ." (ਪੁਭਾ ਅ: ਮ: ਪ) ੨ ਪਕੜਵਾਕੇ. ਫਤਵਾਕੇ.

ਫਰਾਸ. ੭੭/ ਫ਼ਰਾਸ਼. ਸੰਗਰਾ—ਫ਼ਰਸ਼ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਫਰਾਂਸ. France. ਫ਼ਾਂਸ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ ਸੀ. ਤੀਜੇ ਨਪੋਲੀਅਨ

(Napoleon II) ਦੀ ਹਕੂਮਤ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਮਿਟਾਕੇ ਸਨ ੧੮੭੫ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਯਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਸਲਤਨਤ (Republic) ਕਾਯਮ ਹੋਈ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਰਿਆਸਤ ਬੈਲਜੀਅਮ ਅਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਚੈਨਲ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇਟਲੀਆਂਟਕ ਮਹਾਸਾਗਰ, ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਮੈਡਿਟੇਰੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਹੈ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ (Paris) ਹੈ।

ਫ਼ਾਂਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੨੧੨, ੬੬੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ। ਜਨ ਸੰਖਯਾ ੩੯, ੨੦੯, ੭੬੬ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਏਸ਼ੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫ਼ਾਂਸ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੫, ੧੨੦, ੦੦੦ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ, ੫੨, ੫੦੦, ੦੦੦ ਹੈ।

ਫ਼ਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹਿੰਦ ਨਾਲ ਸਨ ੧੬੬੪ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਜਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀ "La Compagnie des Indes" ਕਾਇਮ ਹੋਈ। ਇਸ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਇਤਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਮਿਲੀ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੀ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਨੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਲਾਈਵ, ਚਾਰਨਹੋਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵੈਲਜ਼ਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰੀ ਪੁਚਾਈ। ਹੁਣ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਡੀਚਰੀ ਚੰਦਨਗਰ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਰਾਂਸਿਸ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ. فرانسى ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿਦਾਰਥਿਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੋਵੇ। ੨ ਫ਼ਰਾਂਸੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ। ਫਰਾਂਸੀ, ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. French. "ਫਰਾਂਸੀ ਫਿਰਾਂਗੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਫਰਾਂਸੀਸ. ਫਰਾਂਸ ਦੇਸ਼. France. "ਫਰਾਂਸੀਸ ਕੇ ਦੁਰੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸ। ੨ ਫ੍ਰੈਂਚ।

ਫਰਾਂਸੀਸੀ. ਵਿ—ਫ਼ਾਂਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—French.

ਫਰਾਂਹਮ. ਫ਼ਾ. فرم ਵਿ—ਏਕਤ੍ਰ. ਕੱਠਾ. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ।

ਫਰਾਂਹੂਨ. ਦੇਖੋ, ਫਰਹੂਨ। ੨ ਸਰਬਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ।

ਫਰਾਂਕੀ. ਫ਼ਾ. فرانك ਫਰਾਂਕ (ਪਿੱਠ) ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਤਸਮਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੰਬਲ ਅਥਵਾ ਯਰਦਨੀ ਉੱਪਰਦੀ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਤੰਗ।

ਫਰਾਂਕ. ਫ਼ਾ. فرانك ਵਿ—ਖੁਲ੍ਹਾ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਮੋਕਲਾ।

ਫਰਾਂਖੀ. ਫ਼ਾ. فرانك ਸੰਗਤਾ—ਚੋੜਾਈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਰ। ੨ ਧਨ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਕੀ।

ਫਰਾਂਗ. ਆ. فرانك ਸੰਗਤਾ—ਵੇਲ੍ਹ. ਫਰਸਤ. ਅਵਕਾਸ।

ਫਰਾਂਗਤ. ਆ. فرانك ਸੰਗਤਾ—ਫੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਵੇਲ੍ਹ।

*Pondicherry ਫ੍ਰੈਂਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੬੭੪ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਫਰਸਤ "ਤਬੇ ਫਰਾਂਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਵੈ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ. ਫਰਾਂਮੋਸ਼. ਫ਼ਾ. فراموش ਵਿ—ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਹੋਸ਼ ਭਟੀ ਫਰਾਂਮੋਸ਼ ਸਭੈ." (ਨਾਪੁ)

ਫਰਾਂਮੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ. فراموشى ਕਿ—ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਵਿਸਮਰਣ ਕਰਨਾ. ਫਰਾਰ. ਆ. فرار ਵਿ—ਭੱਜਿਆ (ਨੱਠਾ) ਹੋਇਆ. ਜੋ ਦੌੜ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੌੜਨ (ਨੱਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਫਰਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਬਹਰ, ਬਾਣਾ ਬੰਗੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇਸਟੇਸ਼ਨ ਬੈਹਰਾਮ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੋਟਾ ਜੇਹਾ ਫੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ੩-੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਫੁਰਦਾਰੇ ਪਾਸ ਹੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫਰਿਆ. ਫਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧।

ਫਰਿਆਦ. ਫ਼ਾ. فریاد ਫਰਯਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਦੁੱਖ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।

ਫਰਿਆਦੀ. ਵਿ—ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆਦ।

ਫਰਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਿਸਤ।

ਫਰਿਸਤਹ } ਫ਼ਾ. فرستاد ਫਰਿਸ਼ਹ. ਵਿ—ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਸ
ਫਰਿਸਤਾ } ਦਾ ਮੂਲ ਫਰਸ਼ਾਦਨ (ਭੇਜਣਾ) ਹੈ। ਸੀਲ ਦੇ ਥਾਂ ਸੀਨ
ਫਰਿਸਤਾ } ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਕੀਲ. ਦੂਤ। ੩ ਤੋੜਾ.
ਭੋਟਾ. ਉਪਹਾਰ।

੪ ਦੇਵਤਾ. Angel. ਆ. ملاك ਮਲਕ. ਇਸਲਾਮ (1777) ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁੰਬ ਤੋਹ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਰ ਵਡੀ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਕਦੀ ਥਾਈਂ ਸਵਾ ਨੱਖ, ਕਿਤੇ ਔਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਮੁਖੀਏ ਲਿਖੇ ਹਨ—

(ੳ) ਜਿਬਰਾਈਲ (جبرائيل) ਜੋ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਲਕ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਪਤਾਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਲਿਆਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਲੁਲੁਦਸ (Holy Ghost) ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਅ) ਮੀਕਾਈਲ (ميكائيل) ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ੲ) ਇਸਰਾਫੀਲ (اسرافيل) ਇਹ ਪੁਲਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੁਰੀ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰਣਸਿੰਗੇ ਦੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਾਹ ਆਵੇਗੀ ਅਰ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਰਦੇ ਉੱਠਣਗੇ।

(ਸ) ਫ਼ਿਰਾਫੀਲ ਅਥਵਾ ਅਜ਼ਰਾਫੀਲ (فرافيل) ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। "ਅਜ਼ਰਾਫੀਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀਤੇ ਘਾਟੀ". (ਮ. ਪ. ਕਊ ਵਾਰ ੧) ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਲਕੁਲਮੌਤ (ملك الموت) ਭੀ ਹੈ। "ਮਲਕੁਲਮੌਤ ਜਾਂ ਆਵਸੀ ਸਭ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭੰਨਿ". (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟ, ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇ ਹੋਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਰਾਮਤ ਕਾਤਿਬੀਨ ^{کاتیبین} ਹਨ। ਇੱਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਜੇ ਹੱਥ ਸੁਭ ਕਰਮ ਲਿਖਣ ਲਈ, ਦੂਜਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਕੁਕਰਮ ਲਿਖਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ।

ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ “ਮੁਨਕਰ” ^{منکر} “ਨਕੀਰ” ^{نکیر} ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਮਤਹਾਨ ਬਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅੱਠ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਠਾਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਮਾਲਿਕ ^{مالك} ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ੧੯ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨਰਕ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ। ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਰਿਜਵਾਨ ^{ریزان} ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ।

੫ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ “ਅਸਤਰਾਬਾਦ” ਫਾਰਸ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਸਨ ੧੫੭੦ ਦੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁਲਮਅਲੀ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਤਵਾਰੀਖ, ਜੋ ਸਨ ੧੬੧੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ “ਫਰਿਸ਼ਤਾ” ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ, ਦੇਖੋ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫਤ।

ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫਤ. ਫਾ ^{فرشتہ} ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਫਤ. ਵਿ—
ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਸਾਧੂ. ਕੁਰਮੁਖ।

ਫਰੀ. ਸੰ. ਫਲਕ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟੀ ਵਾਲ, ਜੋ ਕਤਕਾ ਅਬਦਾ ਤਲਵਾਰ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। “ਫਰੀ ਅਬੁ ਖੰਡਾ.” (ਚਹਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਤੀ। ੩ ਫਲੀ। “ਹਲਾਹਲ ਫਰਫਰੀ.” ਵਿਸ ਫਲ ਫਲੀ।

ਫਰੀਕੁ. ਅ ^{فریخ} ਸੰਗਤ—ਦੂਸਰੇ ਪੱਖ ਦਾ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਤਿਪਕੀ। ੨ ਤਰਫਦਾਰ।

ਫਰੀਦ. ^{فرید} ਫਰੀਦ. ਵਿ—ਅਦੁਤੀ. ਲਾਸਾਨੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੇਖ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ ਦੇ ਘਰ (ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ), ਮਾਤਾ ਮਰਿਯਮ ਦੇ ਉਦਥ ਤੋਂ ਕੈਠੀਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਚਾਵਲੀ ਮਥਾਯਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ)। ਸੰਮਤ ੧੨੩੧ (ਸਨ ੧੧੭੩) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਖ਼ਾਜਾ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਬਖ਼ਤਯਾਰ ਕਾਚੀ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਏ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਮਹਾ ਤਿਆਗੀ, ਪਰਮ ਤਪਸ਼ੀ ਅਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਨੰਨ (ਅਨਨਤ) ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਅਜੋਧਨ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਪਟਨ ਅਰਬਾਤ ਪਾਕਪੱਤਨ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ), ਚਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਦੀ ਨਾਸਿਰੁੱਦੀਨ ਮਹਮੂਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹਜ਼ਬਰਾ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਇਸ ਤਵਾਰੀਖ ਦਾ ਨਾਮ “ਗੁਲਸ਼ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮੀ” ਅਤੇ “ਨੋਰਸਨਾਮ” ਭੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ Col. Bridges ਨੇ ਸਨ ੧੮੭੮ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ਆਪ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ, ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਉਪਜੀਆਂ। ਸੰਮਤ ੧੩੨੩ (ਸਨ ੧੨੬੬) ਵਿੱਚ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਾਕਪਟਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਦੀਦਾਨ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ ਬੈਠਾ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਸ਼ੇਖ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ

|

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦੁੱਦੀਨ ਮਸ਼ਹੂਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ

|

ਦੀਵਾਨ ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਸੁਲੈਮਾਨ

|

ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ (ਮੌਜੇ ਦਰਯਾ)

|

ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਮੁਇਜ਼ੁੱਦੀਨ

|

ਖ਼ਾਜਾ ਦੀਵਾਨ ਪੀਰਫਜਲ

|

ਖ਼ਾਜਾ ਮੁਨੱਵਰਸ਼ਾਹ

|

ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਬਹਾਉੱਦੀਨ (ਹਾਰੂ)

|

ਦੀਵਾਨ ਸ਼ੇਖ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ

|

ਦੀਵਾਨ ਪੀਰ ਅੜਾਉੱਲਾ

|

ਖ਼ਾਜਾ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ

|

ਸ਼ੇਖਬੁਹਮ (ਇਬਰਾਹੀਮ)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ “ਸ਼ੇਖ ਬੁਹਮ” (ਸ਼ੇਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਜੀ) ਨਾਲ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ, ਬਲਰਾਜਾ, ਸਾਲਿਸ ਫਰੀਦ ਆਦਿਕ ਹਨ) ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼ੇਖਬੁਹਮ ਹੀ ਨਾਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

“ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਪਟਨ ਹੈ ਜਹਿੰਵਾ,
ਸ਼ੇਖਬੁਹਮ ਤਬ ਬਸਈ ਤਹਿੰਵਾ,
ਤਿਹ ਕੇ ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਗਤਿਦਾਈ
ਦੇਇ ਕੇਸ ਪਰ ਬੈਠੇ ਜਾਈ”।

(ਨਾਪੁ ਉੱਤਰਾ ਅ: ੩੩)

ਫਰੀਦਸਾਨੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਬੁਲਸ਼ਨੇ ਔਲੀਆ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰਾਮੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ। ੩ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਮੁਥਾਨਚੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਬਗਤ ਦੀ ਰਸੀਲ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੦੭ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਫਰੀਦਕੋਟ. "ਮੋਕਲ ਨਗਰ" ਰਾਜਾ ਮੋਕਲਦੇਵ ਨੇ ਵਿਕੁਮੀ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ, ਪਰ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਹਟਾਕੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਨਕਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ।^੧ ਇਹ ਲਹੌਰੋਂ ੭੯ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ ਅਤੇ N.W.R. ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ।

ਫਰੀਦਕੋਟ ਚਿੱਠੀ ਤੀਕ ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੇ ਬਰਾਬਰਵੰਸ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਗਿਆਸਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ—

ਸਿਲ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ ਤੋਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੀ ਲਾਖ ਤੁਰੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦੁੱਲ ਤੋਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ। ਦੁੱਲ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੌਧਰੀ ਭੱਲਣ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਕਰਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੱਲਣ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਘਰ ਨੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਭੱਲਣ ਦਾ ਮਨਸੂਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਸਰਸੇ ਵੱਲ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ ਚੌਧਰੀ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਬਾਰਤ ਚਗਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸਰੋਪਾ ਮਿਲਿਆ। ਜਦ ਮਨਸੂਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੀਰਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਭੱਲਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੋਪਾ ਦੀ ਉੱਡੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮਨਸੂਰ ਦਾ ਔਧਾ ਚੀਰਾ ਪਾਤਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਇਸ ਪੁਰ ਅਕਬਰ ਬਹੁਤ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਚੌਧਰ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ।^੨

ਸਨ ੧੬੨੦ (ਸੰਮਤ ੧੬੮੮) ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਭੱਲਣ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਸਮੇਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਭੱਲਣ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੬੪੩ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਪੂਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚੌਧਰੀ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਕਪੂਰੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਸਨ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ। ਇਹ ਉਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਨਿਆਯਕਾਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣਾ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

^੧ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਥਾਂ ਹੁਣ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਅੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ,

^੨ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਅਖਾਉਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—

"ਭੱਲਣ ਚੀਰਾ ਪਾਤਿਆ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ."

ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧-੬੨ (ਸਨ ੧੭੦੩-੪) ਵਿੱਚ ਆਏ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰੀਏਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ ਅਰ ਨਾਮ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ ਬਖਸ਼ੀ। ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੋਟਾ ਭੋਜਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਖੇਤਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੱਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਜੰਗਲ ਬਿਖੇ ਕਪੂਰਾ ਜਾਣ,
ਕੇਤਿਕ ਗੁਮਨ ਕੇ ਪਤਿ ਰਾਠ,
ਇਕ ਸੌ, ਇਕ ਹਜਾਰ ਧਨ ਦੇਕੇ,
ਚੰਚਲ ਬਲੀ ਕੁਚੰਗਮ ਨੈਕੇ,
ਸੌ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ,
ਦੇਖਯੋ ਬਹੁ ਬਲ ਸੌ ਚਪਲਾਈ,
ਅਪਨੇ ਚਬਬੇ ਹੇਤ ਬੰਧਾਯੋ,
ਦਲਸਿੰਗਾਰ ਤਿਹ ਨਾਮ ਬਤਾਯੋ"।^੧

(ਗੁਪਤ)

ਸਰਦਾਰ ਈਸਾਖਾਨ ਮੰਜ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਵੈਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਪਾਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਤਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਨ ੧੭੦੮ ਦੀ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਥੋਟੇ ਸੁੱਖ, ਸੇਮਾ ਮੁਖੀਆ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਈਸਾਖਾਨ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਲਾ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਿਆ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਸੇਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਚੌਧਰ ਕੀਤੀ। ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਸੇਮੇ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਚੌਧਰੀ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਕਈ ਨਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੇਠ ਲੈ ਆਏ। ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੋਧ, ਹਮੀਰ ਅਤੇ ਵੀਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵੰਡ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰੀਦਕੋਟ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਜੋਧ ਪਾਸ ਅਰ ਮਾਝੀਮੁਸਤਫਾ ਵੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ।

ਸਨ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਾਜਸੀ ਠਾਟ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੌਣਕ ਦਿੱਤੀ। ਜੋਧ 'ਇਹੀ ਪੁਸੰਗ ਦਾਮ ਪਾਠਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੁਰ ਦਿਲਾਸ ਦੇ ਆ: ੧੮ ਵਿੱਚ ਹੈ' ਗਿਆਚਾਂ ਸੌ ਰੁਪਯਾ।

^੨ਦੇਖੋ, ਦਲਸਿੰਗਾਰ ਸਬਦ.

ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਸਨ ੧੭੫੭ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਸਨ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ।^੧ ਇਹ ਯੋਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਹੁਕੂਮਤ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਕੇ ਸਰਦਾਰੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਈ। ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਲਾਇਕ ਅਤੇ ਨਿਰਬੀ ਯੋਧਾ ਸੀ।

ਸਨ ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਇਆ ਦਲ ਸਿੰਘ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਕੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਆ ਪਿਆ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਰਿਆਸਤ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਜੋ ਮਸੀਂ ਜਾਨ ਬਚਾਕੇ ਨੱਸੇ। ਪਰ ਦਲ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਸਕਿਆ। ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਸਰਦਾਰ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਿੱਲ ਸਰਦਾਰ) ਨੇ ਕੁਝ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਛਾਪਾ ਆ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਦਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ।

ਸਨ ੧੮੦੬-੭ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਮੁਹਕਮਚੰਦ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਖਿਰਾਜ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ। ੨੬ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੦੮ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਆ ਜਮਾਇਆ ਅਤੇ ਰਈਸ ਨੂੰ ਫ਼ਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤੇ।

ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਜਦ ਸਤਲੁਜ ਉਰਾਰਈਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਆਪਣੀ ਰਖਤਾ ਅੰਦਰ ਲਈਆਂ, ਤਦ ੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੦੯ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ।

੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੨੬ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹਵਾਬੋਰੀ ਕਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ।

ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਬਣਿਆ। ਇਹ ਦਾਨੀ, ਸੁਰਵੀਰ ਅਤੇ ਵਡਾ ਚੜ੍ਹਰ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਕਈ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖੂਹ ਲਗਵਾਏ।

ਸਨ ੧੮੪੫ ਦੇ ਸਿੱਖਜੰਗ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ “ਰਾਜਾ” ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਸਬਤ ਕੀਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ੩੫੬੧੨) ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜਾ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੯੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ

ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ^੨ ੨੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੯ ਦੇ ਸਿੱਖਜੰਗ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੫੭ (ਸੰਮਤ ੧੯੧੪) ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ “ਬੈਰਾਤਬੰਸ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ” ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ, ਸਲਾਮੀ ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਖਿਲਤ ੧੧ ਪਾਰਚੇ ਦਾ ਹੋਇਆ। ੧੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੨ ਨੂੰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਨਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਰਾਜਾ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਣ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ਕੁਰਕੇਤੂ ਦੇ ਬਾਨਤੀਰਬ ਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੪ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸਬਾਪਨ ਕਰਕੇ ਸਦਾਵੁਤ ਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਨ ਪੁਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਰਦਾਰ ਜ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਣੀ ਇੰਦਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੧ ਸੰਮਤ ੧੮੯੮ (ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੨) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਰ “ਫਰਜੰਦੇ ਸਾਦਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਜ਼ਰਤੇ ਕ੍ਰੈਸਰੇ ਹਿੰਦ” ਖਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

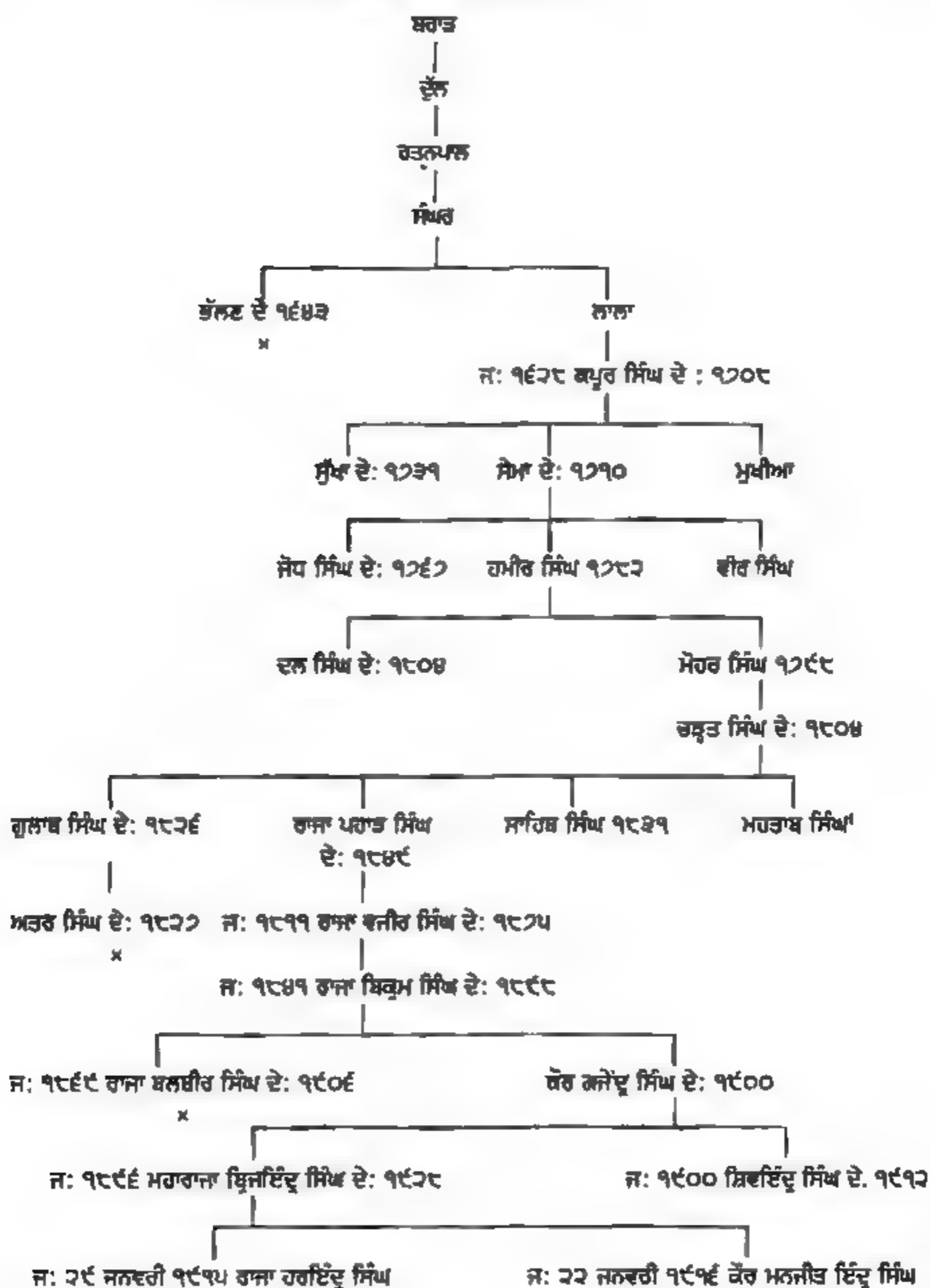
ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੁਣੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਛਾਈ ਬਦਨ ਸਿੰਘ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚਕੇ ਦੋ ਵਾਰ ਛਪਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲਈ ੭੫੦੦੦) ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਜਲੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ੨੫੦੦੦ ਰੁਪਯਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ।

੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਣੀ ਬਿਸਨ ਕੌਰ (ਬਖਸ਼ੀ ਪੁਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬਦੀ ੮ ਸੈਮਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬ (ਸਨ ੧੮੬੯) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੧੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕੰਦਾਵਰ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬਾਗ ਲਾਏ, ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕੋਰ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਿਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੯੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਨ ੧੯੦੬ ਵਿੱਚ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਤਾਏ ਦਾ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਚੰਦਕੌਰ, ਦੀਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਮੁੰਦ ਸਿੰਘ ਯਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ।

ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਹ ਹੈ:—

ਮਹਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਮਹਮੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸਲਵਾਰ ਹਨ।

ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਜਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੦੬ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਚੀਸਨ ਕਾਲਿਜ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਪਾਈ। ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਨ ਅਤੇ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸਫਰਮੈਨਾਂ (Sappers) ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਈਸਟ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਬਲਾਘਾ ਯੋਗਤਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਨਵਾਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ। ਸਨ ੧੯੨੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਤ ਦੇਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਥਤਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ, ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਨ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਨਾ ਹੋਈ। ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਅਕਾਲਮਿਤੁਤ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸ਼ੋਕ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਹਰਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੫ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਹਿੰਦਰਕੌਰ ਜੀ (ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਪੁਰ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਹੋਇਆ, ੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ।

ਇਹ ਹੇਨਹਾਰ ਰਾਜਾਸਾਹਿਬ, ਐਚੀਸਨ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕੌਰ ਮਨਜੀਤਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਤ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ (ਪ੍ਰੀਜ਼ੀਡੈਂਟ) ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਸਰਦਾਰ ਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ. ਏ. ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲਾਲਾ ਇੰਜਤ ਰਾਇ ਜੀ, ਸ਼ੇਖ ਅਲੀਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਦਾਰ ਕੁਰਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ।

ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੧੪ ਤੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬਦਲਕੇ ਬਹਾਦਲਪੁਰ ਏਜੰਸੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਏ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ।

ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ- ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ (His Highness) ਫਰਜੰਦੇ ਸਆਦਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਜਰਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੇ ਹਿੰਦ, ਬਰਾਤ ਬੰਸ ਰਾਜਾ ਹਰਦਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ ਰੂਲਰ (ruler) ਫਰੀਦਕੋਟ।

ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਾਜ ਦਾ ਰਕਬਾ ੬੪੩ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ। ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ੧੫੦, ੫੬੧ ਹੈ। ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਕਰੀਬ ਅਠਾਰਾਂ ਲੱਖ ਦੀ ਹੈ। ਫੌਜ ੩੪੪, ਅਤੇ ਪੋਲੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੨੪ ਹੈ।

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਦਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਬੀਮਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਨਾਨਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਬਿਸਤਰ ਹਨ ਉੱਤਮ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਫਾਵਨੀ ਦਾ ਇਹ ਕੋਰ ਮਰਾਥਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿਮੂਆਏ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਫੌਜੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ।

ਸੁੰਦਰ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਹਨ।

ਸਕੂਲ ੫੯ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੧ ਗਰਲ ਸਕੂਲ, ੨ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਬਾਕੀ ੫੫ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ।

ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤੇਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੜਕ ਅਤੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੌਧਰੀ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ।

ਇੱਕ ਪਤ੍ਰਾ ਸਾਢੇ ਸੌਲਾਂ ਇੰਚ ਦਾ ਲੰਮਾ ਦਸਮ ਗੁੱਥ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਨਿਖਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਤ੍ਰਾ ਤੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਰਾਜ ਦੀ ਕਬਾ ਵਿੱਚੋਂ ੫੭੧੬ ਫੰਦ ਤੋਂ ੫੭੪੦ ਤਕ ਪਾਠ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ- ਦੇਖੋ ਵਿਚਾਰ, ਰਾਜਾ ਅਪਾਰ, ਆਨਾਨ ਚਿੱਤ, ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ, ੫੭੧੭।^੧ × × ×

ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ। ਸੌਂਦਰਜ ਰੂਪ। ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਸੋਭੇ ਸੁਧਾਰ। ੫੭੨੦। × × ×

ਫਰੀਦੀ, ਅਫਰੀਦੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ।

ਫਰੀਦੂਂ } ਫਾ ਅਫਰੀਦੀ } ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ
ਫਰੀਦੂਂ ਗਾਉ ਪਰਵਰ } ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਭਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਜਮਸ਼ੇਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਗ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਆਬਤੀਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਜੁਹਾਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਈਰਾਨ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਜਮਸ਼ੇਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪੂਰ ਫਰੀਦੂਂ ਦੀ ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ ਅਰ ਉਸ ਜਗਾ ਇੱਕ ਗਵਾਲੇ ਦੀ ਕੁਝ ਨਾਲ ਬੰਬੇ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ ੭੫੦ ਬੀ.ਸੀ. ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਯਤ ਵਿੱਚ ਫਰੀਦੂਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਬੋਤ ੪੩।

ਫਰੂ. ਫਨ. ਦੇਖੋ, ਵਰ ੧।

ਫਰੂ. ਵਿ-ਫਰੂ. ਫਤਨ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦਸੁਗੀਰ. "ਜਮਕਾਲੈ ਵਸਿ ਜਗੁ ਬਾਧਿਆ, ਤਿਸ ਦਾ ਫਰੂ ਨ ਕੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੩ ਅ. ੬, ੭ ਫਰੂਆ. ਫਰੂਆ (ਸਾਖ-ਟਾਹਣੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ।

ਫਰੂਆ. ਸੰਕੜਾ-ਕਾਠ ਫਾਤਕੇ (ਖੋਦਕੇ) ਬਣਾਇਆ ਪਾਕੂ. ਕਠੋਤਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਜੋ ਫਕੀਰ ਮੰਗਣ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਫਰੂਆ ਬੀਚ ਭਾਰ ਕਰ ਦਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੮) ੨ ਫਾਹੁੜਾ. ਫਰਸਾ. ਧੂਈ ਦੀ ਹਾਖ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫਾਹੁੜੀ. "ਲੈ ਫਰੂਆ ਤਿਹ ਸਾਮ੍ਹਿ ਧੂਪ ਜਲੈਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ.

ਦੇਖੋ, ਫਰੂਆਈ ਸ਼ਬਦ.

ਹੁਣ ਇਸ ਫੰਦ ਦਾ ਅੰਗ ਦਸਮ ਗੁੱਥ ਵਿਚ ੪੪ਵਾਂ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਮਾਰੀ ਮੁੰਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤਕ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਸਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ, ਕਲਾਕੀ ਅਵਤਾਰ ਸਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਨ. × × ×

ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਹਰਇੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਫਰੇ. ਫਤੇ. ਪਕਤੇ। ੨ ਫਤ (ਪਕਤ) ਕੇ. "ਗੁਰੂ ਭੋਟੇ ਕਾਵੇ ਬਾਂਹ ਫਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਫਰੇਸਤਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸਤਾ. "ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲੁ ਪੀਤੇ ਘਾਣੀ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧)

ਫਰੇਸਤਨ. ਫਾ فرست مېو ਲੈਣਾ. ਦਿਲ ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ. ਠਗਣਾ। ੨ ਠਗੇ ਜਾਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫਰੇਸਤਾ. ਫਾ فرست ਵਿ—ਮੋਹਿਤ. ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਆਸਕੁ. ਆਸਕੁ.

ਫਰੇਬ. ਫਾ فریب ਸੰਗਤ—ਫਲ. ਕਪਟ। ੨ ਧੋਖਾ. ਜਾਲ.

ਫਰੇਬੀ. ਵਿ—ਫਰੇਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲੀਆ. ਕਪਟੀ.

ਫਰੈਂ. ਫਲੈਂ. ਦੇਖੋ, ਫਰ ੧.

ਫਰੈਂਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਂਦ੍ਰ.

ਫਰੇ. ਦੇਖੋ, ਫਰੂ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਿਰੇ। ੩ ਫਲੋਂ। ੪ ਫਤੇ.

ਫਰੇਸ਼. ਫਾ فرس ਵਿ—ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਮੇਵਾਫ਼ਰੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫਰੇਸ਼ੀਦਨ.

ਫਰੇਸ਼ਦ. ਫਾ فرس ਵੇਚਦਾ ਹੈ. ਵੇਚੇ, ਵੇਚੇਗਾ.

ਫਰੇਸ਼ੀ. ਸੰਗਤ—ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਦੇਖੋ, ਫਰੇਸ਼ੀਦਨ. "ਉਹੁ ਗਲਫਰੇਸ਼ੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧) ਭਾਵ—ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖੋਟਿਆ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫਰੇਸ਼ੀਦਨ. ਫਾ فرس ਕਿ—ਵੇਚਣਾ. ਫਰੇਸ਼ਤ ਕਰਨਾ.

ਫਰੇਸ਼ਤ. ਫਾ فرست ਸੰਗਤ—ਵੇਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਿਕ੍ਰਯ। ੨ ਵਿ—ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ.

ਫਰੇਸ਼ਤਨ. ਫਾ فرس ਕਿ—ਵੇਚਣਾ. ਵਿਕ੍ਰਯਣ.

ਫਰੇਗ. ਫਾ فر ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. ਉਜਾਲਾ। ੨ ਚੋਣਕ.

ਫਰੇਗੁਜਾਸ਼ੁ. ਫਾ فرغ فرغ فرغ ਸੰਗਤ—ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਫੌਡ ਦੇਣਾ। ੩ ਗਲਤੀ. ਭੁੱਲ.

ਫਰੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੇਜਾ.

ਫਰੇਜ਼ਾ. ਫਾ فرس ਵਿ—ਚਮਕੀਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ.

ਫਰੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰੋਲਨਾ.

ਫਰੇਰੀ. ਫਰੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੋਲਨਾ. "ਪਛ ਸੇਂ ਰੇਤ ਫਰੇਰੀ ਜਬਹੀਂ." (ਨਾਪੁ)

ਫਰੋਲਨਾ. ਕਿ—ਚੇਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹਿਲਾਕੇ ਟੋਲਣਾ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ। ੩ ਟੋਲਨਾ. ਭਾਲਣਾ.

ਫਰੰਕ. ਦੇਖੋ, ਫਰਬਨਾ। ੨ ਫ੍ਰੈਂਕ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ.

ਫਰੰਗ } ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ ਅਤੇ ਫਿਰੰਗੀ.
ਫਰੰਗੀ }

ਫਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀ.

ਫਲ. ਸੰ. ਫਲ. ਧਾ—ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਫਲ ਦਾ ਉਪਜਣਾ, ਜਾਣਾ, ਤੋਤਨਾ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ ਦਾ ਫਲ. "ਫਲ ਫਿਕੇ

ਫਲ ਬਕਬਕੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕਰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ. ਲਾਭ. "ਫਲ ਪਾਇਆ ਜਪਿ ਸਤਿਗੁਰੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੫ ਨੇੜੇ ਅਰ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ। ੬ ਬਦਲਾ. ਪਲਟਾ। ੭ ਕਾਮਯਾਬੀ. ਕਾਰਯਸਿੱਧੀ. ਫਲਅਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤੋਤਾ, ਜੋ ਫਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫਲਸਫ਼ਹ. ਯੂ علم ਹਿਕਮਤ. ਮੰਤਕ. Philosophy.

ਫਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਖਤਾ, ਪੱਟੀ। ੨ ਪਤਾ. ਵਰਕ। ੩ ਹਥੇਲੀ. ਕਰਤਲ। ੪ ਫਲ. ਮੇਵਾ। ੫ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੬ ਲਾਭ। ੭ ਅ. ਆਕਾਸ਼। ੮ ਸੂਰਜ. ਬਹਿਸ਼ੁ.

ਫਲਗੁ. ਫਲੇਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਲਗੁ.

ਫਲਗੁਣ. ਸੰ. ਫਾਲਗੁਣ. ਵਿ—ਲਾਲਗੁਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਰਜੁਨ. ਗੁੰਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪਤਾ। ੩ ਫੱਗੁਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਪੂਰਵਫਾਲਗੁਣੀ ਅਬਦਾ ਉੱਤਰਾ ਫਾਲਗੁਣੀ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਉਦੇ ਹੋਵੇ.

ਫਲਗੁਣਿ. ਫੱਗੁਣ ਵਿੱਚ. "ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਫਲਗੁਨ. ਫੱਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਫਲਗੁਣ.

ਫਲਗੁਨਿ. ਫੱਗੁਣ ਵਿੱਚ. "ਫਲਗੁਨਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਫਲਗੁ. ਸੰ. ਫਲਗੁ. ਸੰਗਤ—ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਯਾ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਵਾਯੂਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਲੀਲਾਜਾਨ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੁਰੂਕੇਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪਹੋਂਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਗਯਾ ਵਾਸ਼ ਲੋਕ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੰਡਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਗੁਲਾਲ. ਲਾਲ ਚੰਗ ਦਾ ਚੂਰਣ, ਜੋ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿ—ਅਸਾਰ. ਤੱਤ ਭੋਂ ਖਾਲੀ। ੫ ਛੋਟਾ। ੬ ਵਰਥ. ਨਿਰਥਕ। ੭ ਸਾਧਾਰਣ. ਮਾਮੂਲੀ। ੮ ਲਾਲ. ਸੁਰਖ। ੯ ਕਮਜ਼ੋਰ.

ਫਲਘਾ. ਫਲ-ਅਘ. ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ. "ਫਿਰਿ ਪਛਤਾਨੇ ਹਥ ਫਲਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ਜਦ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੱਥ ਲੱਗਾ (ਮਿਲਿਆ), ਤਦ ਪਛਤਾਏ.

ਫਲਣਾ. ਕਿ—ਫਲ ਮਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁਤੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਫਲਣੇ. ਫਲ ਲੈਣੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੋ ਸੇਵੇ ਸਭ ਫਲਣੇ" (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਫਲ ਯੋਗ.

ਫਲਤਹ. ਸੰ. ਫਲਤ: ਵਜ਼—ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ। ੨ ਇਸਲਿਯੇ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ.

ਫਲਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ.

ਫਲਧ } ਸੰਗਤ—ਫਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਰਫ। ੨ ਬਰਫਾ (ਨੇਜਾ)
ਫਲਧਰ } ਅਤੇ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਫਲ ੫.

ਫਲਧਰ ਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਫਲਧਾਰੀ (ਬਿਰਫ) ਦਾ ਵੇਰੀ ਹਾਥੀ।

੨ ਫਲ (ਮੁਖੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਵਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੀਰ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਧਰ ਅਰਿਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲਧਰ ਅਰਿ (ਹਾਥੀ) ਵਾਲੀ. ਉਹ ਫੌਜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਹੋਣ. ਈ ਪੁਤ੍ਰਾਯ ਦਾ ਅਰਥ ਵਾਲੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਣਾ.

ਫਲਨਿ. ਫਲਦੇਣ. “ਕਬੀਰ ਫਲ ਲਾਗੇ ਫਲਨਿ.” (ਸ) ਫਲ ਦੇਣ ਲੱਗੇ. ਫਲਣ ਲੱਗੇ। ੨ ਸੰ. ਫਲਿਨ੍. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਫ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਲ ਨਕਦੇ ਹਨ.

ਫਲਰਾਜ } ਸੰਗਤਾ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਤੀਰਾ
ਫਲਰਾਜਨ } ਅਤੇ ਖਰਬੁਜਾ। ੨ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਬ.
ਫਲਰੁਹਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲੇਰੁਹਾ.

ਫਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲ੍ਹਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਤੀ ਦਾ ਬਿਰਫ. ਬਾਮੀ.

ਫਲਾਂ. ਅ. ۱۰۰ ਫਲਾਂ. ਵਿ—ਅਮੁਕ. ਕੋਈ ਇੱਕ। ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ.
ਫਲਾਸਫਹ. ਅ. ۱۰۰ ਫਲਾਸਫ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. Philosophers.
ਫਲਾਸੀ. ਸੰ. ਫਲਾਸਿਨ੍. ਫਲਾਸੀ. ਫਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੇਵਲ ਫਲ ਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲਾਹਾਰੀ.

ਫਲਾਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲ-ਆਹਾਰ. ਕੇਵਲ ਫਲ ਖਾਣਾ. ਫਲ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ.

ਫਲਾਹਾਰੀ. ਫਲਾਹਾਰਿਨ੍. ਵਿ—ਫਲਾਸੀ. ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਫਲਾਂਗ } ਸੰਗਤਾ—ਪੁਲੰਘਨ. ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਕੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਫਲਾਂਘ } ਫਲ। ੨ ਫਲਾਂਗ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ.

ਫਲਾਦੇਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਦਾ ਫਲ ਕਹਿਣਾ. ਨਤੀਜਾ ਦੱਸਣਾ।
੨ ਜਤੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦਾ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਫਲ ਕਹਿਣਾ.

ਫਲਾਧਿਆ. ਫਲ-ਲਾਧਿਆ. ਫਲ ਪਾਇਆ. “ਸਚੁ ਸਚਾ ਸੇਵਿ ਫਲਾਧਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਫਲਾਨਦ. ਫਲ-ਆਨੰਦ. “ਸਘਨ ਬਾਸ ਫਲਾਨਦ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਸੰਘਣਾ ਬਣ ਸੁਗੰਧ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਫਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਂ.

ਫਲਿਸ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲ-ਈਸ਼. ਬਿਰਫ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਫਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਾਭ ਸਹਿਤ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਫ.

ਫਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮਟਰ ਸਰਸੋਂ ਸੇਮ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿਪਟੇ ਜਾਂ ਫੇਲ ਅਰ ਨੰਮੇ ਫਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਫਲਿਨ੍. ਵਿ—ਫਲ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬਿਰਫ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫਲੀ.

ਫਲੀਆਂ. ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. “ਫਲੀਆਂ ਖੇਖਰਾਇਣ ਅਵਗਾਹੀ” (ਭਾਗੁ)

ਫਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲੀਤਾ ਅਤੇ ਫਤੀਲ.

ਫਲੀਭੂਤ. ਵਿ—ਲਾਭਦਾਇਕ. ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਫਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫਲ. “ਧਰਮ ਫਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਫਲੁਸ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲੁਸ.

ਫਲੁਹਾ. ਅ. ۱۰੦ ਫੁਲੁਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਿਆਈ. ਮੁਸਕੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕਾਚਣ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀ ਤੁਰਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤੇਡ। ੨ ਫਾਲਾ. “ਸਤਗੁਰੁ ਕੇ ਤਬ ਪਰੇ ਫਲੁਹੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਫਲੇਰੁਹਾ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਟਲ.

ਫਲੇਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਹਾਰ. “ਫਲੇਹਾਰ ਕੀਏ ਫਲੁ ਜਾਇ.” (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧)

ਫਲੋਰ. ਦੇਖੋ, ਫਿਲੋਰ.

ਫਲੋਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਕਚੋਰੀ. ਮੋਣਦਾਰ ਅਤੇ ਖਸਤਾ ਕਚੋਰੀ.
੨ ਦੇਖੋ, ਫਿਲੋਰੀ.

ਫਲੰਗ. ਦੇਖੋ, ਫਲਾਂਗ.

ਫਲ੍ਹਾ. ਸੰ. ਫਲਹਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਤਖਤਾ ਖਿਤਕ ਆਦਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਅਥਵਾ ਜਾਣਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ।
੨ ਅਨਾਜ ਗਾਹੁਣ ਵੇਲੇ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੰਧਾ ਭਾਰੀ ਢਾਢਾ, ਜੋ ਕਣਕ ਜੋ ਆਦਿ ਦੀ ਨਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋਤ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ.

ਫਲ੍ਹੀ. ਫੋਟਾ ਫਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲ੍ਹਾ.

ਫਲਜ. ਦੇਖੋ, ਫੋਜ. “ਗਾਹ ਗਾਹ ਫਿਰੇ ਫਲਜਨ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਫੋਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਹਾਰਾ.

ਫੜ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਝਾ. ਤਖਤਾ. ਫੱਟ। ੨ ਸੋਖੀ. ਲਾਭ। ੩ ਚੂਏ ਦਾ ਦਾਉ। ੪ ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ. ਸੰ. ਫਰਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਫਰਨਾ.

ਫੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫੜ ਫੜ ਕਰਨਾ. ਪੰਖਾਂ ਦਾ ਫੜ ਫੜ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ.
ਦੇਖੋ, ਅੰ. flutter.

ਫੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਕੜਨਾ. ਪੁਕੁਹਣ.

ਫੜਫੋਟ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭਰ. ਮੋਡ। ੨ ਹਲਚਲ.

ਫੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਕੜਾਣਾ. ਪੁਕੁਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. “ਲੜੁ ਆਪਿ ਫੜਾਏ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਫੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਕੜਕੇ. ਫੜਕੇ.

ਫੜੀ. ਵਿ—ਪਾਖੰਡੀ. ਦੰਭੀ. ਦੇਖੋ, ਫੜ ੪। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੌਤੀ ਫੜ (ਫੱਟੀ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੜ ੧. “ਫੜੀ ਬਲਦ ਮੰਗਾਇਓਸ ਫਰਮਾਇਸ ਕਰ ਮੁਲਤਾਨ ਕਉ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਧਨੁਖ ਕਿਸੀ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ.

ਫੜੀਅਗੁ. ਪਕੜਿਆ ਜਾਉ. “ਹੋਂਦਾ ਫੜੀਅਗੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਹੋਸੀ ਵਾਲਾ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ.

ਫੜੁ. ਪਾਖੰਡ. ਦੰਭ. ਦੇਖੋ, ਫੜ ੪. “ਫੜੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾ ਨੇ ਦਿਖਲਾਵਹਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਫਾ. ਫਾ ੬ ਸੰਗਤਾ—ਪੜਾਰੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਵਿ—ਲੱਜਾਵਾਨ। ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਸਫਲ ਬੋਲਣਾ। ੪ ਸੰਤਾਪ.

ਫਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾਤੀਆ ੩. “ਨਮਾਜ ਦਰੁਦ ਨ ਫਾਇਤਾ.” (ਮਕੋ)

ਫਾਲ. ਅ ۛ ਸੰਗਤ—ਸਰੂਨ। ੨ ਰਮਲ ਦਾ ਲਗਨ। “ਮੌਤ ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਫਾਲ ਐਸੀ ਆਵਸੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਫਾਲਸਾ. ਫਾ ۛ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਟਮਿਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸੰ. ਪਰੂਸਕ. ਇਸ ਦਾ ਸਰਬਤ ਪਿੱਤਰੇਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। *Grewia Asiatica*. ਫਾਲਗੁਨ. ਸੰ. ਫਾਲਗੁਨ. ਫੱਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੨ ਅਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਫਲਗੁਣ.

ਫਾਲਤੂ. ਵਿ—ਫਾਦਲ. ਫਾਜਲ. ਵਾਧੂ. ਜੋ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੇ। ੨ ਨਿਕੰਮਾ.

ਫਾਲਰਾ. ਸੰਗਤ—ਫਰੋਲਾ. ਫਾਲਾ. “ਪਾਇਨ ਪਰੇ ਫਾਲਰੇ ਘਨੇ.” (ਗੁਪਤ)

ਫਾਲਾ. ਸੰ. ਫਾਲ. ਸੰਗਤ—ਹਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਫਲ ਜੋ ਵਾਹੁਣ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਝਦਾ ਹੈ.

ਫਾਲਿਆ. ਫੈਲਿਆ. “ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਵਣਸਪਤਿ ਫਾਲਿਆ.” (ਭਾਫੁ) ਫਾਲਿਜ. ਅ ۛ ਸੰਗਤ—ਅਰਧਾੰਗ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰੋਗ. ਪਛਾਘਾਤ. ਦੇਖੋ, ਅਧਰੰਗ.

ਫਾਵਾ. ਫਾ ۛ ਵਿ—ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ੨ ਮਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਰਹਿਤ. ਅਪਮਾਨਿਤ. “ਫਾਵਾ ਹੁਇਕੈ ਉਠਿ ਘਰਿ ਆਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧)

ਫਾਵੀ. ਫਾਵਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. “ਫਾਵੀ ਹੋਈ ਭਾਨ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਫਾਵਾ.

ਫਾੜ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ. ਚੀਰਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਫਾੜਾ.

ਫਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੨ ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਫੋਟਕ ਪਾਉਣਾ.

ਫਾੜੀ. ਸੰਗਤ—ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੨ ਫਲ ਦੀ ਫਾਂਕ.

ਫਿਆਜ. ਦੇਖੋ, ਫੈਯਾਜ.

ਫਿਸਕ. ਅ ੮ ਫਸਕ. ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੌਂਦਾ ਮੋੜਨਾ। ੩ ਅ ੮ ਫਿਸਕ. ਬਦੀ. ਭੁਰਾਈ. ਪਾਪ.

ਫਿਸਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫਪਟਣਾ. ਚਿਕਣੇ ਬਾਉਂ ਪੈਰ ਨਾ ਜਮਣਾ. ਤਿਲੁਕਣਾ.

ਫਿਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫਸਾਦ.

ਫਿੱਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਤਰੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਫੁੱਟ ਪੈਣਾ.

ਫਿਹਰਿਸੂ. ਅ ੮ ਸੰਗਤ—ਸੂਚੀ. ਤਤਕਾਰਾ. ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਲ (ਵੇਰਵਾ). List (table of contents)

ਫਿਕਨ. ਫਾ ੮ ਵਿ—ਫੈਕਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—“ਹਿਰਾਸੁਲ ਫਿਕਨ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ਤਰ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਫਿਕਫਿਕਾ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਫਿੱਕਾ. ਅਤਿ ਬੇਸੁਆਦ। ੨ ਸੋਭਾਹੀਨ. ਫਿਕਰ. ਅ ੮ ਸੰਗਤ—ਸੋਚ. ਚਿੰਤਾ. ਖਟਕਾ. “ਦਿਲ ਕਾ ਫਿਕਰ ਨ ਜਾਇ” (ਤਿਲੋਂ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਿਆਨ. ਵਿਚਾਰ. ਚਿੰਤਨ.

ਫਿਕਰਨ. ਸੰਗਤ—ਫੁਤਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੁਕਾਰਾ ਮਾਰਨਾ।

੨ ਗਿੱਦਤ ਦੀ ਧੁਨੀ. ਜੰਭਾਈ (ਅਵਾਸੀ) ਲੈਣ ਜੇਹੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਧੁਨੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਤਕਾਰ ੨. “ਰਣ ਫਿਕਰਤ ਜੰਬੂਕ ਫਿਰਹਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਫਿਕਰਮੰਦ } ਫਾ ੮ ਵਿ—ਚਿੰਤਾ ਵਾਲਾ. ਸੋਚ ਦਾ ਗੁਸਿਆ
ਫਿਕਰਵੰਦ } ਹੋਇਆ. “ਫਿਕਰਵੰਦ ਹੈ ਭਾਰੀ.” (ਨਾਪੁ)
੨ ਧਿਆਨਪਰਾਇਣ.

ਫਿਕਰਾ. ਅ ੮ ਸੰਗਤ—ਪਦ. ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਜੋ ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ. ਵਾਕ. Sentence.

੨ ਕੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਗੰਢ.

ਫਿੱਕਰੀ. ਸੰ. ਫੇਰੁਕੀ. ਸੰਗਤ—ਗਿਦਤੀ. “ਫਿਕੰਤ ਫਿੱਕਰੀ ਫਿਰੰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਫਿਕਰੀਆ. ਵਿ—ਫਿੱਕਾ. ਬੇਸੁਆਦ. “ਹਰਿਹਰਸ ਬਿਨ ਸਭ ਸੁਆਦ ਫਿਕਰੀਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਫਿਕਰੰਤ. ਫੁਤਕਾਰ ਕਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਤਕਾਰ ੨. “ਫਿਕਰੰਤ ਸੁਨ ਸਿਯਾਲ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਫਿਕਾ. ਵਿ—ਫੀਕਾ. ਬੇਹਸ. ਬੇਸੁਆਦ. “ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਦਚਬਾਨ, ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ. “ਫਿਕਾ ਦਰਗਹਿ ਸੁਟੀਐ, ਮੁਹ ਬੁਕਾਂ ਫਿਕੇ ਪਾਹਿ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕੌਤਾ. ਰੁੱਖਾ. “ਨਾਨਕ ਫਿਕੇ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਸੋਭਾਹੀਨ. “ਮਾਇਆ ਕਾ ਚੰਗ ਸਭੁ ਫਿਕਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫)

ਫਿਕੰਤ. ਫੁਤਕਾਰ ਕਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਰਨ, ਫਿੱਕਰੀ ਅਤੇ ਫਿਤਕਾਰ. ਫਿਕੰਦਨ. ਫਾ ੮ ਕ੍ਰਿ—ਸਿੱਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਫਿਕੰਨ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਨ.

ਫਿੱਕ. ਸੰਗਤ—ਫਿੱਕਾਪਨ. ਰਸ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਣਬਣ. ਚੁਰਸ.

ਫਿਕੂ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਰ.

ਫਿਕੂਣੀ. ਗਿਦਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਕਰੀ. “ਭਵੰਤ ਫਿਕੂਣੀ ਤਨੰ.” (ਕਲਕੀ)

ਫਿਜਾ. ਫਾ ੮ ਵਿ—ਵਧਾਉਣ (ਅਧਿਕ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਦਿਲਫਿਜਾ (ਦਿਲ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ). ੨ ਦੇਖੋ, ਫਜਾ.

ਫਿਟ. ਵਜ਼—ਪਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ। ੨ ਵਿ—ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਤ। ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਫਿਟਕ. ਸੰਗਤ—ਪਿਕਾਰ ਯੋਗਤ ਕਰਮ। ੨ ਖੇਟਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ. ਮੰਦ ਵਜ਼ਸਨ. “ਫਿਟਕ ਫਿਟਕਾ ਕੇਤੁ ਬਦੀਆਂ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਫਿਟਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਿੱਕਾਰਨਾ. ਲਾਨਤ ਦੇਣਾ. “ਨਿੰਦਕ ਕਉ ਫਿਟਕੈ
ਫਿਟਕਣਾ } ਸੰਸਾਰ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) “ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਆ ਫਿਟਕਿਆ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩)

ਫਿਟਕਾਰ. ਸੰ. ਚੰਦਕਾਰ. ਫਿਟਕ ਕਹਿਣ ਦੀ ਧੁਨੀ. ਪਿੱਕਾਰ.

ਲਲਤ.

ਫਿਟਕੀਨਗਰੀ } ਬਾਪਿਤ (ਸਰਾਫੀ ਹੋਈ) ਨਗਰੀ, ਸਕਹਿੰਦ.
ਫਿਟਕੀਪੁਰੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਾਰੀ.

ਫਿਟਣਾ. ਕਿ—ਪਿੱਕਾਚ ਕਹਿਣਾ. ਲਲਤ ਦੇਣੀ। ੨ ਕੁਸ਼ੀ ਹੋਣਾ।
੩ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਿਗੜਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਦੁੱਧ ਦਾ
ਫਿੱਟਣਾ। ੪ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮਿਸ਼ਾਜ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਜਿਵੇਂ—
ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਅਤੇ ਮਾਨ ਪਾਏ ਫਿੱਟ ਗਿਆ ਹੈ.

ਫਿਟਾ } ਵਿ—ਫਿਟਕਾਰਿਆ. ਪਿੱਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ।
ਫਿਟਿਆ } ੨ ਅਪਮਾਨਿਤ. ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ. “ਫਿਟਾ ਵਤੋ ਕਲਾ.”

(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਕੱਲਾ (ਟੋਲਾ) ਪਿੱਕਾਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
੩ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਤ. “ਨਾਨਕ ਮਨ ਕੇ ਕੰਮ, ਫਿਟਿਆ ਕਣਤ ਨ
ਆਵਹੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਫਿਟੁ. ਦੇਖੋ, ਫਿਟ. “ਫਿਟੁ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ
ਪੇਟੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) “ਤਿਸ ਨੇ ਫਿਟੁ ਫਿਟੁ ਕਹੈ ਸਭ
ਸੰਸਾਰੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਫਿੱਡ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦੁਕ, ਗੋਂਦ, ਖੁੰਦੇ, ਖਿੰਨੁ.

ਫਿੱਡਾ. ਵਿ—ਫਿੱਡਾ. ਬੈਠਵਾਂ। ੨ ਫਿੱਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਫਿਤਕਾਰ. ਸੰ. ਯੁਕਤਾ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਕਾਰ. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਤੋਂ
ਸਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੰ. ਚੋਟਕਾਰ—ਫੇਤਕਾਰ. ਬਖਿਆਤ
ਗਿੱਦਤ ਕੁੱਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਫੇਲਣ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਫਿਤਕਾਰੀ. ਵਿ—ਫੁਕਾਰਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੋਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,
ਫਿਤਕਾਰ.

ਫਿਤਕਾਰੀ ਫੇਤ. ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— “ਪਹਿਲਾਂ ਆਵੈ
ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਫਿਤਕਾਰੀ ਫੇਤ.” ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦਾ
ਅਰਥ ਕਲਪਦੇ ਹਨ—ਫੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ (ਵਿਜਯੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ)
ਫੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਫਿਤਨ. ਅ. ੧. ਫਿਤਨਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਫਿਤਨਾ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤ—ਉਪਦ੍ਰਵ. ਝਗੜਾ. ਫਸਾਦ। ੨ ਕਲੇਸ਼.
ਦੁੱਖ.

ਫਿਤਰਤ. ਅ. ੩. ਸੰਗਤ—ਦਾਨਾਈ। ੨ ਪੈਦਾਇਸ਼. ਉਤਪੱਤਿ।
੩ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਉ। ੪ ਸਾਜਿਸ਼. intrigue.

ਫਿਦਵੀ. ਅ. ੪. ਵਿ—ਫਿਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਨਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਭਗਤ. ਆਗਤਾਕਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਸ. ਸੇਵਕ.

ਫਿਦਾ. ਅ. ੫. ਸੰਗਤ—ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕੁਰਬਾਨੀ.

ਫਿਰ. ਵਤ—ਪੁਨ: ਦੇਬਾਰਾ. ਬਾਰ ਬਾਰ. ਬਹੁਰ.

ਫਿਰਯੂਨ. ਦੇਖੋ, ਫਰਯੂਨ

ਫਿਰਹੰਗ. ਦੇਖੋ, ਫਰਹੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ. “ਫਿਰਹੰਗ ਕੇ ਫਿਰੰਗ
ਵਾਲੀ.” (ਅਕਾਲ)

ਫਿਰਕਾ. ਅ. ੬. ਫਿਰਕਾਹ. ਸੰਗਤ—ਫਰੋਹ. ਟੋਲੀ। ੨ ਪੰਥ।
੩ ਕੌਮ। ੪ ਜਾਤਿ.

ਫਿਰਣਸੀਹ. ਫੇਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ. “ਗੁਰਜਗਤ ਫਿਰਣਸੀਹ ਅੰਕਰਉ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੰਘ-ਰੂਪ ਸੁਪ੍ਰਤੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਦੇਵ ਜੀ.

ਫਿਰਣਾ. ਕਿ—ਵਿਚਰਨਾ. ਫੇਰਾ ਪਾਉਣਾ. “ਹਉ ਫਿਰਉ ਦਿਵਾਨੀ
ਆਵਲ ਬਾਵਲ ” (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੨ ਮੁੜਨਾ. ਹਟਣਾ। ੩ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ
ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਖਹਰਾ ਗੱਤ ਦਾ ਸੱਟ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ
ਹੋਇਆ। ੫ ਸੂਦ ਜਾਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੬ ਬਹਲ
ਗੱਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ.

ਫਿਰਤ. ਸੰਗਤ—ਫਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭ੍ਰਮਣ. “ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ
ਫਿਰਤ ਕੀਤੀ.” (ਲੋਕੋ) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਫਿਰਦਾ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ.
“ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪੁਤੁ ਆਇਆ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਫਿਰਤਉ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. “ਫਿਰਤਉ ਯਰਬ ਕੁਬਾਰਿ ਮਰਦੁ ਨਹ
ਜਾਨਈ.” (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਫਿਰਬਈ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਫਿਰਦੇ ਹਨ. “ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸਭੁ ਕਾਮੁ
ਮੋਖੁ ਹੈ, ਜਨ ਪੀਛੇ ਨਗਿ ਫਿਰਬਈ.” (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਫਿਰਦੋਸ } ਦੇਖੋ, ਫਰਦੋਸ ਅਤੇ ਫਰਦੋਸੀ.
ਫਿਰਦੋਸੀ }

ਫਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਣਾ.

ਫਿਰਨੀ. ਡਾ ੧. ਸੰਗਤ—ਦੁੱਧ ਚਾਉਣ ਖੰਡ ਪਕਾਏ ਬਣਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਖਾਜਾ। ੨ ਖਾ. ਚੱਕੀ, ਜੋ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.
ਫਿਰਨੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਖਾ. ਚੱਕੀ ਪੀਹਣੀ. ਚੱਕੀ ਫੇਰਕੇ ਆਟਾ
ਪੀਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫਿਰਾ. ਕਟਾਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖੜੀ, ਜੋ ਯੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਸੀ ਸੀ.
ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸਤਤ ਦਾ ਖੋਜੀ ਹੋਇਆ.

ਫਿਰਾਉ. ਸੰਗਤ—ਯੋਤਾ. ਚਕ੍ਰ. ਘੁਮਾਉ। ੨ ਖਮ. ਵਿੰਗ। ੩ ਅ
੪ ਫਰਾਸ਼. ਚੋਟੀ. ਸਿਰ. “ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਚਿਪੇ ਜੀਅ ਸਿਉ ਭਾਈ,
ਲਏ ਹੁਕਮਿ ਫਿਰਾਉ.” (ਸਦਾ ਮ: ੩) ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਵੇ.
ਫਿਰਾਈ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਾਈ ੨.

ਫਿਰਾਹਰ. ਫਿਰਣ ਦਾ ਆਹਰ. ਆਵਾਗੋਣ ਦਾ ਯਤਨ. “ਬਿਨੁ
ਨਵੈ ਸਭ ਫੇਰ ਫਿਰਾਹਰ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਫਿਰਾਹੂਨ. ਵਿ—ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਚਿਮੁਖ. “ਫਿਰਾਹੂਨ ਪੁਸ਼ ਤੇ ਭਏ
ਬਹੁ ਪਾਇ ਸਜਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਰਯੂਨ.

ਫਿਰਾਕ. ਅ. ੭. ਫਿਰਾਕ. ਸੰਗਤ—ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਧੋਗ. ਜੁਦਾਈ.
“ਜਲਿਮ ਫਿਰਾਕ ਦੀਨਾ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਫਿਰਾਤ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਭ੍ਰਮਤ.

ਫਿਰਾਦੀ. ਵਿ—ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆਦ.
“ਲਵਪੁਰ ਗਏ ਫਿਰਾਦੀ ਸਾਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫਿਰਾਮੀ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਭ੍ਰਮਦੇ ਹਨ. “ਨਿਤ ਕਰਬਿ ਫਿਰਾਮੀ.”
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਫਿਰਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਫੇਰ. ਪੁਨਹ. ਮੁਤਕੇ. “ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰਾ.”
(ਵਡ ਭੰਤ ਮ: ੨) “ਫਿਰਿ ਏਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ.” (ਕਾਨ ਅ:
ਮ: ੪) ੨ ਫਿਰਕੇ.

ਫਿਰ ਘਿਰਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਪੁਨ: ਮੁਤਕੇ. ਗੇਤਾ ਖਾਕੇ. “ਫਿਰਿ
ਘਿਰਿ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਆਇਆ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਫਿਰੇ. ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਣਾ ੨ ਫੇਰੇ. ਮੋੜੇ. “ਫਿਰੇ ਆਯਾਸਣ.”
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੇ ਆਗੜਾ ਮੇਟੇ.

ਫਿਰੇ. ਡਾ. ਵਿ—ਨੀਵਾਂ. ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਹੇਠਾਂ.

ਫਿਰੋਜ਼. ਡਾ. ਵਿ—ਵਿਜਯੀ. ਫਤਹਮੇਦ.

ਫਿਰੋਜ਼ ਸ਼ਹਰ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ੨.

ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. ਤੁਗਲਕ ਵੰਸੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ
ਦੇਹਾਂਤ ੨੦ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੩੮੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੧੬।

੨ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ੨੧
ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਘਾਤ ਜੰਗ
ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਨਾਲਾਇਕ ਸਿੱਖ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਰਮਾਨਾਕ ਬਰਕੂਤ
ਤੋਂ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਬਾਜੀ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ.^੧
ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ, ਫੇਰੂਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਫੇਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੪.

^੧At this moment Sardar Teja Singh, with some twenty-five or thirty thousand fresh troops, arrived from the camp at Ferozepore, and presented himself before the British force, which, tired and exhausted with its previous exertions, was unable to attack him, and would, in all likelihood, have been found unable to repel a vigorous assault from an army of fresh men, in overpowering numbers, like that led by him. The usual good fortune of the British prevailed however, and instead of seeing the Seik (Sikh) reserve advance to the attack, they had the satisfaction of beholding them turn back without firing a shot and follow their defeated comrades towards the Sutlej. The British force was thus left in undisputed possession of the field of Ferozeshuhur, with the entrenched camp of the Seiks and all their artillery.

Rajah Lal Singh, who was one of the first to flee from the fight, made his way to the camp of Runjoor Singh near Philloor, whence he hastened to Umritsir, where he secreted himself for some time.

(The Reigungh family of Lahore by Major Carmichael

ਫਿਰੋਜ਼ਹ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੋਜ਼ਹ.

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ. ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗਲਕ ਨੇ ਇਹ ਨਾਮ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ
ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ੨ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਲਹੌਰੋਂ ੫੭
ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਭੀ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ.
ਇੱਥੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੀ ਰੱਦ ਸਮਝਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਾਉਂਟੀ
Smyth p. 175, 176)

The second wing of their army approached in battle-array, and the wearied and famished English saw before them a desperate and, perhaps, useless struggle. This reserve was commanded by Tej Singh; he had been urged by his zealous and sincere soldiery to fall upon the English at daybreak, but his object was to have the dreaded army of the Khalsa overcome and dispersed & he delayed until Lal Singh's force was everywhere put to flight, and until his opponents had gain ranged themselves round their colors. Even at the last moment he rather skirmished and made feints than led his men to a resolute attack and after a time he precipitately fled, leaving his subordinates without orders and without an object, at a moment when the artillery ammunition of the English had failed, when a portion of their force was retiring upon Ferozpoor, and when no exertions could have saved the remainder if the Sikhs had boldly pressed forward.

(History of the Sikhs by J D Cunningham. Chap 9th p. 308, 309)

“Happily for our Indian Empire, the treachery of Lal Singh on the following day was still more pronounced, and the victory which crowned our efforts was much more decisive. The enemy's camp was taken, their army was put to flight; a new army which came up under Tej Singh from Ferozepur and had not yet drawn a sword, hesitated for some inscrutable reason, to attack our worn out troops, who had not tasted food for thirty six hours and had fired away almost their last round of ammunition, and by the evening the whole Sikh force was in full retreat.”

(Life of Lord J Lawrence by R. Bosworth Smith. M.A., Vol. I. Page 186)

ਬਣਾਈ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ੩੬ ਸਿੱਖ ਪਲਟਨ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੋ ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

ਫਿਰੋਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੋਜ਼ਾਹ.

ਫਿਰੋਜ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਫੀਰੋਜ਼ਾਂ.

ਫਿਰੋਦ. ਫ਼ਾ. ਕਿ. ਵਿ—ਹੇਠਾਂ. ਨੀਚੇ.

ਫਿਰੋਦ ਆਮਦ. ਫ਼ਾ. ਹੇਠ ਆਇਆ. ਨੀਚੇ ਉਤਰਿਆ.

ਫਿਰੋਬੰਦ. ਫ਼ਾ. ਬੰਦ ਕਰ ਲੈ. ਬੰਦ ਕਰ ਦੇ.

ਫਿਰੰਗ. ਅੰ. Frank. ਯੂਰਪ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਫਿਰੰਗਿਸਤਾਨ. "ਕੋਟ ਕੇ ਕੁਦ ਸਮੁਦ ਕੇ ਫਾਂਪ ਫਿਰੰਗ ਮੇ ਆਨ ਪਰਤੋ ਅਭਿਮਾਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫) ਫ੍ਰਾਂਕ (ਅਬਵਾ ਫ੍ਰੈਂਕ) ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਜਥਾ ਸੀ, ਜੋ ਫ੍ਰਾਂਸ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ "ਫਿਰੰਗੀ" (Franks) ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰੰਗੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਿਆ. ਫੇਰ ਜੋ ਫ੍ਰਾਂਸ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਆਇਆ, ਸਭ ਫਿਰੰਗੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੋਇਆ. ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੋਰੀ } ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੋਤੀ } ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਏ ਕਈ ਭਰਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿਖਾਏ, ਤਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫਿਰੰਗਾਲਾ (ਤਮਾਸ਼ੇਗਾਹ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੋਤੀ ਵੇਖੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੇਠ ਉਤਰਦਾ ਅਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਚਰਜ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਹੈ.

"ਜਿਸ ਫਿਰੰਗ ਕੀ ਪੋਰੀ ਹੋਇ*ਲਖੇ ਜੁ ਚਰਤ ਜਾਤ ਮੇ ਉਚਾ। ਸੋ ਉਤਰਤ ਗਮਨਤ ਹੈ ਨੀਚਾ। ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਗਮਨੋ ਨੀਚੇ। ਸੋ ਚਥ ਸਾਤ ਅਚਾਨਕ ਉਚੇ ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫਿਰੰਗਤਾਲ. ਯੱਕਾ ਤਾਲ. ਫੌਜ ਅੱਕੇ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਬਾਜੇ ਦੇ ਤਾਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਫਿਰੰਗ ਤਾਲ ਬਾਪਲਿਆ. ਸਰਬਲੋਹ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਫਿਰੰਗਤਾਲ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਫਿਰੰਗਵਾਤ } ਆਤਸ਼ਕ (Syphilis) ਰੋਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਫਿਰੰਗਾਮਯ } ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਹੂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਂਦਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਅਤੇ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਦਫਿਰੰਗ.

ਫਿਰੰਗਵਾਲੀ } ਫਿਰੰਗ ਨਿਵਾਸੀ. "ਬੰਗ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਰੰਗ ਫਿਰੰਗੀ } ਕੇ ਫਿਰੰਗਵਾਲੀ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਫਿਰੰਗ.

ਫਿਰੰਡਾ. ਕਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਡਾ. "ਇਕ ਕੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੋ ਲਗਤੋ ਫਿਰੰਡਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫਿਰੰਤ. ਭੁਮੰਤ. "ਫਿਰੰਤ ਜੋਨਿ ਅਨੇਕ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਫਿਰੰਦਾ. ਫਿਰਦਾ. ਭੁਮਣ ਕਰਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮੁਸਾਫਿਰ. "ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਫਿਰਹ ਫਿਰੰਦੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਆਯਤਾ ਨਾਲ

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਸਾਜ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭੈਰੋਆਣਾ. ਫਿਰਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਾ.

ਫਿਲਹਾਲ. ਅ. مُلّا. ਫੀ-ਅਲਹਾਲ. ਕਿ. ਵਿ—ਇਸ ਵੇਲੇ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਮੇਂ. "ਦੁਨੀਆ ਚੀਜ਼ ਫਿਲਹਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਦਿਲ ਮਹਿ ਜਾਣਹੁ ਸਭ ਫਿਲਹਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹੁਣ ਹਨ, ਇਹ ਸਦਾ ਕਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ.

ਫਿਲਹਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਲਹਾਲ.

ਫਿਲਫੋਰ. ਅ. مُلّا. ਕਿ. ਵਿ—ਫੋਰਨ. ਫੋਤੀ. ਭਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ.

ਫਿਲੋਰ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਸਰਾਇ ਬਣਵਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ, ਫਿਲੋਰ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਸੀ. ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਨੁਦਿਆਵੇ ਸੀ.

ਫਿਲੋਰੀ. ਵਿ—ਫਿਲੋਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਮੋਟਦਾਰ ਕਚੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਲੋਰੀ. "ਬੇਸਨ ਸਾਨਿ ਫਿਲੋਰੀ ਕਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਫਿਜਕਾ. ਸੰਗਤ—ਫੂਸ ਦਾ ਭਾਟਕ. ਕੱਖਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਕਪਾਟ. ਫੀ. ਅ. مُلّا. ਵਰ—ਹਰਇੱਕ. ਪ੍ਰਤੀਕ. ੨ ਦਰਮਿਆਨ. ਵਿੱਚ. ੩ ਉੱਪਰ.

ਫੀਕ. ਵਿ—ਫਿੱਕਾ. ਰਸਹੀਨ। ੨ ਸੋਭਾ ਰਹਿਤ। ੩ ਅਸਾਰ. ਫੋਗ. "ਤਿਨ ਸਭ ਕਾਰਜ ਫੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਫੀਕ ਫਿਕਾਨਾ } ਵਿ—ਫਿੱਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿੱਕਾ. ਅਤਿ ਬੇਸੁਆਦ. ਫੀਕ ਫੀਕਾਨਾ } "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਫੀਕ ਫਿਕਾਨੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਅਤਰੰਤ ਸੋਭਾਹੀਨ.

ਫੀਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਕਾ ਅਤੇ ਫੀਕ. "ਆਨ ਰੰਗ ਫੀਕੇ ਸਭ ਮਾਇਆ," (ਕਉ ਮ: ੫)

ਫੀਟਨਾ. ਕਿ—ਧਿੱਕਾਰਨਾ. ਲਾਨਤ ਦੇਣਾ। ੨ ਵਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਸਤੂ ਦਾ ਵਿਗੜਕੇ ਭੁਰੂਪ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਿਗੜਨਾ. ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ. "ਕਾਜੁ ਨ ਫੀਟੈ ਕੀਟਿ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਫਿਟਣਾ.

ਫੀਤਾ. ਪੁਰਤ. ਸੰਗਤ—ਨਵਾਰ ਅਬਵਾ ਸੂਤ ਦੀ ਪਤਲੀ ਪੌਜੀ. Tape.

ਫੀਮ. ਦੇਖੋ, ਅਫੀਮ.

ਫੀਮੀ. ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਅਫੀਮੀ.

ਫੀਰ ਅਬਵਾ ਫੀਰੁ. ਸੰਗਤ—ਫੇਰਾ. ਗੇਤਾ. ਭੁਮਣ. ਚਕ੍ਰ. "ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਦੁਖ ਗਇਆ, ਫਿਰਿ ਪਵੈ ਨ ਫੀਰੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੨ ਫ਼ਾ. ਫੀਰ. ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਫੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ.

ਫੀਰੋਜ਼ਹ } ਫ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਹਰੀ ਚਲਕ ਸਹਿਤ ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਫੀਰੋਜ਼ਾ } ਰੰਗ ਦਾ ਰਤਨ. ਸੰ. ਹਰਿਤਾਸ਼ਮ ਅਤੇ ਪੇਰੋਜ਼.

Turquoise.

ਫੀਲ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਪੀਲ. ਹਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲ.

ਫੀਲਮਾਨਾ. ۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਹਸੀਮਾਲਾ.

ਫੀਲਨਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਰੀ ਤੋਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਖਿੱਚਣ.

ਫੀਲਪਾ } ਸੰ. ਵਲੀਧਵ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੈਰ ਹਾਥੀ
ਫੀਲਪਾਦ } ਦੇ ਪੈਰ ਜੇਹੇ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ۱۰
ਫੀਲਪਾਵ } ਦਾਘਉਲਫੀਲ. ਪੀਲਪਾਦ. Elephantiasis
“ਫੀਲਪਾਵ ਪੁਨ ਜਾਨੂ ਰੋਗ”. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਵਰਖਾ ਦੇ ਜਮਾ ਹੋਏ ਮੈਲੇ ਸਤੇ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ, ਸਲਾਬ ਵਾਲੇ ਠੰਢੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨ, ਹਿਸਤਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਲੇਟਣ, ਲਹੂ ਦੇ ਸਭ ਉੱਠਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ, ਕਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਭਾਰੀ, ਅਤੇ ਪੈਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਲੰਘਨ, ਪਸੀਨਾ, ਵਮਨ, ਜੁਲਾਬ, ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਹੀਤ ਨਾਲ ਲਹੂ ਕੱਢਣਾ ਆਦਿਕ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਫੀਲਪਾਵ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

ਇਟਸਿਟ, ਹਰਤ, ਬਰੇਤਾ, ਆਉਲਾ, ਮਘਾਂ, ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਚੁਰਨ ਕਰਨਾ. ਫੀ ਮਾਥੇ ਚੁਰਨ ਨਾਲ ਫੀ ਮਾਥੇ ਬਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਧੜ੍ਹਕਾ ਇਰੰਡ ਸੰਭਾਲੂ, ਇਟਸਿਟ ਸੁਹਾਸਣਾ ਸਹੂੰ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਝੰਗ, ਅਕਾਸਰੇਲ ਰਗਤਕੇ ਲੱਤ ਅਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਆਦਿ.

ਫੀਲਬਾਨ } ۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀਵਾਨ. ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ
ਫੀਲਬਾਨ } ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ.

ਫੀਲੀ. ਵਿ—ਫੀਲ (ਹਾਥੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀਵਾਨ.

ਫੀਲੀ ਤੋਪ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲਨਾਲ.

ਫੀਲੀਨਗਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਤੀ ਨੌਬਤ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਬਜਾਈਜਾਵੇ. “ਫੀਲੀਨਗਾਰੇ ਬਜੈਕੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਫੀਲੂ. ਹਾਥੀ ਦੇਖੋ, ਫੀਲ. ੨ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ—

- ੧ ਫੀਲੂ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ ਕਉਆ ਤਾਲ ਬਜਾਵੈ,
- ੨ ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਕਦਹਾ ਨਾਏ ਫੀਸਾ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ,
- ੩ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ,
- ੪ ਕਿਨੈ ਬੁਝਨਹਾਰੈ ਖਾਏ.
- ੫ ਬੈਠਿ ਸਿੰਘ ਘਰਿ ਪਾਨ ਲਗਾਵੈ, ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ,
- ੫ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੁਸਰੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹਿ, ਕਛੁਆ ਸੰਖੁ ਬਜਾਵੈ,
- ੭ ਬੰਸ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ ਸੁਇਨੇ ਮੰਡਪ ਛਾਏ,
- ੮ ਰੂਪਕੀਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ ਸਮੈ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਗਾਏ,
- ੯ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਕੀਟੀ ਪਰਬਤੁ ਖਾਇਆ,
- ੧੦ ਕਛੁਆ ਬਹੈ ਅੰਗਾਰ ਭਿ ਲੋਰਉ ਲੁਕੀ ਲਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ. (੬)

ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਅਸੰਤਵ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਧਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਸੰਤ ਹੈ। ਅਥਵਾ—

੧ ਰਾਬੀ (ਮਦਮੱਤ) ਰਬਾਬੀ ਹੈ, ਬੈਲ (ਪਲੁਫਾਵ ਵਾਲਾ) ਪਖਾਵਜੀ ਹੈ, ਕਾਉਂ (ਵਿਸਾਯਲੰਪਟ) ਤਾਲ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ.

੨ ਫੀਸਾ (ਖਰਮਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੇਟਦਾਸੀਆ) ਭਗਤਿ ਦਾ ਨਿਬਾਸ ਖੰਗਰਕੇ ਨਿਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੀਸਾ (ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੋਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ) ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

੩ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਬ ਪਕਾ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ.

੪ ਇਹ ਫਲ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਨੇ ਖਾਧੇ ਹਨ.

੫ ਸਿੰਘ (ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ) ਘਰ ਬੈਠਕੇ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਲਈ ਪਾਨ ਤਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਘੀਸ (ਤਰਕਬੁੱਧ) ਗਿਲੋਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ.

੬ ਮੁਸਰੀ (ਚੁਹੀਆਂ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ (ਗੋਲਕਾਂ) ਅੰਦਰ ਮੰਗਲ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੱਢੂ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੰਕੋਚਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਖੇਡੀ) ਕੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

੭ ਬੰਧਾ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੀਵ, ਮੋਕ ਰਿਆਹੁਟ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਸੁੱਧ ਅੰਤਰਕਰਣ ਸੁਰਣ—ਮੰਡਪ ਹੈ.

੮ ਸੁਰੂਪਾ ਕਨਕਾ ਮੁਕਿ, ਸਸਾ (ਨਿਰਬਲ) ਸਿੰਘ (ਬਲਵਾਨ) ਭਾਵ ਉਚ ਨੀਚ ਨੇ ਕੁਣ ਗਾਏ.

੯ ਕੀਟੀ (ਨੰਮੂਤਾ) ਪਰਬਤ (ਅਹੰਕਾਰ)

੧੦ ਕੱਢੂ ਅੰਗਾਰ (ਕਰਾਨ ਅਗਨਿ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੁਕੀ (ਕੁੱਤੀ—ਤਾਮਸੀ ਵਿੱਤਿ) ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਇਆ ਹੈ.

ਫੀਲੂ ਰਬਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਫੀਲੂ ੨.

ਫੁਸਲਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਫਿਸਲਾਣਾ ਬਾਉਂ ਤੋਂ ਹਿਲਾਉਣਾ. ੨ ਧਰਾਨ
ਫੁਸਲਾਨਾ } ਨੂੰ ਉਖੇੜਕੇ ਦੂਜੀ ਵੱਲ ਲਾਉਣਾ. ੩ ਪਰਚਾਉਣਾ.
੪ ਫੁਲਾਉਣਾ. ਫੁਮਾਉਣਾ. “ਜਿਹ ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਫੁਪਹਿ ਫੁਸਲਾਇ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੪)

ਫੁਹੁਸ. ਅ. ۱۰ ਵਿ—ਅਸਲੀਲ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੱਜਾ (ਸਰਮ) ਹੋਵੇ.
੨ ਨਾ ਕਹਿਣ ਯੋਗਤਾ ਵਾਕਤ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬੇਹਯਾਈ. ਨਿਰਲੱਜਤਾ.

ਫੁਹਾਰਾ. ਅ. ۱۰ ਫੁਹਾਰਹ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲਯੰਤ੍ਰ (fountain).

ਫੁੱਕ } ਸੰ. ਫੁਟਕਾਰ—ਫੁਤਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਘ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ
ਫੁੱਕਰ } ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾਂ ਨੱਕ ਤੋਂ ਬੋਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ਾਸ ਦੀ ਧੁਨਿ.
ਫੁੱਕਾਰ } “ਫੁੱਕ ਫਨੰ.” ਅਤੇ “ਫਟੀਅਰ ਫੁੱਕਾਰਣ.” (ਅਕਾਲ)
ਫੁੱਕਾਰਾ }

ਫੁਜਲਾ. ਅ. ۱۰ ਫੁਜਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਕਤ. ਫੋਗ. ੨ ਗੰਦਗੀ.

ਵਿਸ਼ਾ, ਜੋ ਖਾਧੀ ਗਿਜਾ ਦਾ ਫੋਗ ਹੈ (faeces). ੩ ਵਿ—ਫਾਪੂ.

‘ਦੇਖੋ, ਬੰਸ ੧੧.

ਫੁਜਲ. ਦੇਖੋ, ਫਜਲ.

ਫੁਟ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਟ। ੨ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਮੋਟੀ ਕੱਕੜੀ ਜੋ ਖਰਬੂਜੇ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਪੱਕਣ ਪੁਰ ਫਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਅੰ. foot. ਫੁਟ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ. ਬਾਰਾਂ ਇੰਚ ਦਾ ਮਾਪ.

ਫੁਟਕਲ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਜੋਤਾ ਨਹੀਂ. ਵਾਧੂ। ੨ ਅਲਗ. ਜੁਦਾ.

ਫੁਟਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਬੀਜ ਦਾ ਅੰਕੁਰ (ਅੰਕੁਰ) ਜੋ ਬਿਰਫ਼ ਬੋਲ ਦੇ ਬਰੂਫੇ ਦਾ ਪੁਕਟ ਹੋਣਾ.

ਫੁੱਟ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵੇਰ. ਵਿਰੋਧ. ਫੁੱਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੁਟ.

ਫੁੱਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕਪਾਹ ਦੇ ਟੀਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁੱਟਕੇ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕਪਾਹ ਦੀ ਲੜੀ। ੨ ਦਹੀਂ ਦਾ ਲੋਥੜਾ.

ਫੁੱਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫੁਕਾਰਾ. “ਫੁੱਟ ਫੁੱਟਕੇ ਫੁੱਤਕਾਰ.” (ਸਨਮੇ ਸਯ) ਸੰਪ ਸਿਰ ਪਟਕਦੇ ਭਗ ਸੁਟਦੇ ਫੁਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ.

ਫੁਦਕਨਾ. ਕਿ—ਸਪੰਦਨ. ਉਫਲਣਾ. ਫੁੱਦਣਾ. ਟੱਪਣਾ.

ਫੁਨ } ਦੇਖੋ, ਪੁਨ.
ਫੁਨਹ } ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ.

ਫੁਨਹਾ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ “ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਪੁਨਹਾ ਛੰਦ ਹੈ, ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਫੁਨਹਾ ਹੈ.

ਫੁਨਿ. ਵਰ—ਪੁਨ: ਫਿਰ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ. “ਫੁਨਿ ਫਰਭ ਨਾਹੀ ਬਸੰਤ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) “ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਫੁਨਿ.” (ਗਉ ਮ: ੯)

ਫੁਫੜ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਆ ਦਾ ਪਤਿ. ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਸੁਆਮੀ.

ਫੁਫੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ. ਭੁਆ. ਸੰ. ਪਿਤ੍ਰਿਸ੍ਰਿਸ਼ਿ. “ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆਂ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਫੁਫੀ ਕੁਟਣੀ } ਸੰਗਤਾ—ਭੁਆ ਬਣਕੇ ਕੁੱਟਣੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ
ਫੁਫੀ ਕੁਟਨੀ } ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਸਮੀਪੀ ਸਾਥ ਪੁਕਟ ਕਰਕੇ
ਵਿਭਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫਫਾਕੁਟਨੀ.

ਫੁਫੇਰ } ਵਿ—ਭੁਆ ਦਾ. ਫੁਫੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੁਆ ਦੀ ਸੰਤਾਨ.
ਫੁਫੇਰਾ }

ਫੁੰਮਣ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੰਦਨਾ. ਫੁੱਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਕੁੱਛਾ। ੨ ਸੂਤ ਦੀ ਕੁਚੀ. ਰਜੋਹਰਾ. “ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਫੁੰਡੀਏ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੁੰਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਜੋਹਰਾ (ਰਜੋਹਰਾ) ਹੈ, ਇਸ ਨਈਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੋਵੇ.

ਫੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਛੀ ਦੇ ਉਡਣ ਸਮੇਂ ਪੰਖਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ।

੨ ਵਿ—ਸਤੜ. ਸੱਚਾ. “ਤੁਮਰੇ ਕਹੜੇ ਨ ਫੁਰ ਤਾ ਏਕੁ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੁਰਸ. ਫ਼. / ਫਾਰਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. ਪਾਰਸੀ.

ਫੁਰਸਤ. ਅ. / ਫੁਰਸਤ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਲ੍ਹ। ੨ ਸਮਾਂ. ਅਵਸਰ.

ਫੁਰਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਰਕਨਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਤਲਾ ਪਦਾਰਥ ਲੈਕੇ ਸ਼ਾਸ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਫੁਹਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਾਹਰ ਫੈਂਕਣਾ.

ਫੁਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਕਾ. “ਫੁਰਕੇ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਦਿਯੋ ਬਗਾਇ.” (ਗੁਰਿ ੧੦)

ਫੁਰਕਾਨ. ਅ. / ਸੰਗਤਾ—ਫੁਰਾਨ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਪੁਸ਼ੁਕ। ੨ ਫੁਰਾਨ ਦੀ ਪਰੀਹਵੀਂ ਸੂਰਤ। ੩ ਵਿਭਾਕ. ਖੰਡ ਹਿੱਸਾ. ੪ ਛੱਤੇ. ਜਿੱਤ.

ਫੁਰਣ. ਵਾਰਦੋਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੇ ਪੱਠੇ ਦਾ ਬਰਕਣਾ. “ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵਕਾ, ਤੰਤ ਨ ਮੰਤ ਨ ਫੁਰਣ ਵਿਚਾਰੇ.” (ਭਾਗੁ) ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁਰਣ ਦੇ ਬੁਝ ਅਸੁਝ ਫਲ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ ੧.

ਫੁਰਣਾ. ਕਿ—ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਪੁਕਟ ਹੋਣਾ. ਸਫੁਰਣ। ੨ ਫਲੀਕ੍ਰੁਤ ਹੋਣਾ. “ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਫੁਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਤੜ ਹੋਣਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਕਲਪ. ਇਰਾਦਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ.

ਫੁਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਤੀ. “ਕਾਰ ਕਰਨ ਮੇ ਧਰਤੀ ਫੁਰਤਿ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਫੁਰਤੀ. ਸੰ. ਸਫੁਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੀਖ੍ਰਤਾ. ਤੇਜ਼ੀ। ੨ ਔਸਣ.

ਫੁਰਤੀਲਾ. ਵਿ—ਫੁਰਤੀ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸੁਸੁ ਨਹੀਂ.

ਫੁਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ। ੨ ਅੰਕ ਦਾ ਫਰਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣ ੧.

ਫੁਰਮਾਉਣਾ. ਕਿ—ਫਰਮਾਨ ਦੇਣਾ. ਆਕੜਾ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਨ. ਫੁਰਮਾਇਅਤੈ. ਫਰਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ. ਫਰਮਾਨੇ ਸੇ. “ਸਾਹੈ ਕੈ ਫੁਰਮਾਇਅਤੈ.” (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮ: ੫)

ਫੁਰਮਾਇਆ. ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ. ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. “ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹ ਕਰੇਹੁ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਫੁਰਮਾਇਸ } ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਯਸ. “ਲਖਾ ਉਪਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ
ਫੁਰਮਾਇਸਿ } ਤੇਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) “ਬਹੁਤ ਕਰਹਿ
ਫੁਰਮਾਇਸੀ, ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਅਫਾਰ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਫਾਰਿਸ਼.
“ਭਾਰ ਭਾਰ ਸਿਖ ਦਾਸ ਮਸੰਦ। ਦਿਜ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਹਿ ਖਿੰਦ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਯਾਚਨਾ. “ਸੁੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ, ਤਿਹ ਉਪਰਿ ਹੈ
ਫੁਰਮਾਇਸ ਮੇਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੁਰਮਾਣ } ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਨ. “ਅਮੁਲੁ ਕਰਮੁ ਅਮੁਲੁ ਫੁਰਮਾਣੁ.”
ਫੁਰਮਾਣੁ } (ਜਪੁ) “ਫੁਰਮਾਨੁ ਤੇਰਾ ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)
ਫੁਰਮਾਨ }
ਫੁਰਮਾਨੁ }

ਫੁਰਮਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਫਰਮਾਯਸ.

ਫੁਰੜਾਕਾ } ਸੰਗਤਾ—ਨੱਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਸਾਹ ਦਾ ਬਾਹਰ
ਫੁਰੜਾਟਾ } ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੁਰਤ ਬਾਝ ਹੋਵੇ. “ਮਾਰਤ ਨਾਸਨ
ਸੋ ਫੁਰੜਾਕਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੁਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰਨਾ. “ਬੁਤ ਦੇਹੁ ਫੁਰਾਇ” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਬੁਤ ਫੁੜਵਾ (ਝੁੜਵਾ) ਦੇਖੋ। ੨ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਫੁਰਣਾ.

ਫੁਰੰਤ. ਫੁਰ (ਸਤੜ) ਹੋਵੰਤ। ੨ ਫੋਰੰਤ (ਫੋੜੰਤ). “ਕਿਸ ਕੇਰ

ਬਦਨ ਗੁਲਕਾ ਫੁਰੱਤ." (ਗੁਪਤ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗੋਲੀ ਭੰਨਦੀ ਹੈ।
ਫੁਲ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ। ੨ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ. ਪੋਟਾ। ੩ ਪੈਰਾਂ
ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਥੀਆਂ ਜੋ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਗਕੇ
ਹਿੰਦੂ ਗੱਗਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। "ਹਰਿਕਥਾ ਪਤੀਐ
ਹਰਿਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ, ਬੇਬਾਣ ਹਰਿਚੰਗ ਗੁਰੁ ਭਾਵਏ। ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ
ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ ਫੁਲ ਹਰਿਸਰਿ ਪਾਵਏ।" (ਸਦ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ,
ਵਿਮਾਨ, ਪਿੰਡ, ਪੱਤਲ, ਕ੍ਰਿਯਾ, ਦੀਪਕ, ਅਤੇ ਗੱਗਾ ਵਿੱਚ ਅਸਥੀਆਂ
ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਹਰਿਚੰਗ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਫੁਲਕਾ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਪਤਲੀ ਰੋਟੀ (ਚਪਾਤੀ)।

ਫੁਲਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਲਕਾਰੀ. ਕਸ਼ੀਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਪੁਰ
ਫੁੱਲ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਫੁਲਕਾਰੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਨ ਦਾ
ਵਸਤੂ ਹੈ।

ਫੁਲਝੜੀ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ
ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨਿ ਦੇ ਫੁੱਲ ਡਿਗਦੇ ਹਨ।

ਫੁਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿਤਨਾ. ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ
ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਨਾ ੩.

ਫੁਲੱਥਾ. ਸੰਗਤ—ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੱਥ. ਪਟੇਬਾਜ਼ੀ. ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਕਤਕਾ.

ਫੁਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਣਾ.

ਫੁਲਬਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੇਤਕੁਸ਼ੁ.

ਫੁਲਵਤ. ਫੁਲਦਾ. ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਫਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਣਾ. "ਫੁਲਵਤ
ਦੇਹ ਅਇਆਨੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੁੱਲ-ਵਤ. ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ. ਫੁੱਲ
ਭੁੱਲ.

ਫੁਲਵਾਈ } ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਵਾਈ. ਫੁੱਲਵਾਟਿਕਾ. ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਦੀ ਵਾਜ਼ੀ।
ਫੁਲਵਾਰੀ } ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਫੁਲਝੜੀ. "ਬਰੂਦ
ਫੁਲਵਾਡੀ } ਕੇ ਤਰ ਮਤਾਬੀ ਫੁੱਟੈ ਫੁਲਵਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਫੁਲੜਾ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ. "ਪਹਿਲੈ ਪਹਿਰੈ ਫੁਲੜਾ." (ਸ.
ਕਬੀਰ)

ਫੁਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲਾਂ.

ਫੁਲਾਉ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿਸ਼ਾਰ. ਫੈਲਾਉ।
੩ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਬਦਨ ਦੇ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫੁਲਾਇਣ. ਸੰਗਤ—ਫੁਲਵੇਸ਼. ਬਾਬੇ ਫੁਲ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲ
੪. "ਸਾਬ ਫੁਲਾਇਣ ਸਭ ਲੈ ਆਯੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਫੁਲਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਬਥੂਲ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਬਿਰਛ.
ਫੁਲਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਫੁਲਾਹੀ ਦੀ ਗੂੰਦ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਮ
ਟਾਹਣੀ ਦੀ ਦਾਤਨ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. *L. Acacia senegal*
ਅਥਵਾ *modesta*.

ਫੁਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਫੈਲਾਦ.

ਫੁਲਿੰਗ. ਚਿੰਗਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ.

ਫੁਲੀਠਾ. ਫੋਲ-ਡੀਠਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫਾਲਾ. ਸੱਪ ਦੀ ਵਿਖਭਰੀ

ਥੈਲੀ. "ਸਾਕਤ ਕਉ ਬਹੁ ਦੁਧੁ ਪੀਆਈਐ ਬਿਖੁ ਨਿਕਸੈ ਫੋਲਿ
ਫੁਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਫੋਲਿ.

ਫੁਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫੁੱਲ ੨. "ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗਿਆਨੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)
ਫੁਲੁਸ. ਅ. *فولس* (ਫੋਲੋ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਪੈਸੇ.

ਫੁਲੇਰਾ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਸ਼ਪ ਵਸਤਾਪਾਰੀ। ੨ ਬਾਗ
ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਰਹਣ (ਲੋਜਾਣ) ਵਾਲਾ.

ਫੁਲੇਲ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ-ਤੇਲ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਤੇਲ.

ਫੁਲੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਲੋਰੀ ਤੇ ਫਿਲੋਰੀ.

ਫੁੱਲ. ਸੰ. *فول*. ਧਾ—ਖਿਤਨਾ, ਫੁਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼ਪ.
ਕੁਸੁਮ. ਸੁਮਨ। ੩ ਉਂਨ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਟਪਕਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਅਭੀਮ ਦਾ ਰਸ. "ਪੀਤਾ ਫੁੱਲ ਇਆਈ ਘੁਮਨ ਸੁਰਮੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਜਿਵੇਂ ਇਆਣੇ (ਸੋਫੀ) ਫੁੱਲ ਪੀਕੇ ਝੁੰਮਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ
ਯੋਧਾ ਘੁਮਨ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਸ। ੫ ਰਿਤਕਟ ਸਮੇਂ ਚੱਕ ਦੀ
ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਠੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਆਇਆ ਮੱਖਣ। ੬ ਫੁੱਲ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਜੈਸੇ ਢਾਲ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ
ਪੁਰ ਫੁੱਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਰੋਸਮ ਨਾਲ ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਕੱਢਿਆ
ਫੁੱਲ ਆਦਿ। ੭ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਅੰਗਾਰ ਦੀ
ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੮ ਚੱਪਟੀ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਦੀਵੇ ਦਾ
ਕੱਜਲ। ੯ ਵਿ—ਹੋਲਾ. ਫੁੱਲ ਜੋਹਾ ਹਲਕਾ। ੧੦ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—
ਹੈਰਾਨੀ. ਅਚਰਜ.

ਫੁੱਲ ਸਿਰ ਪਾਉਣੇ. ਦੇਖੋ, ਫੁਲ ਸਿਰ ਭਾਲਨਾ.

ਫੁੱਲ ਪਾਉਣੇ. ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਕਪਾਲ ਛਾਤੀ ਅੰਗੂਲਾਂ ਦੇ ਹੱਥ, ਚਿਤਾ
ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣੇ.

ਫੂਏ ਫਾਲ. ਵਿ—ਖਿੰਡੇ ਖੁੰਸੇ. "ਫੂਰ ਬਿਚਾਰੇ ਫੂਏ ਫਾਲ." (ਗੋਂਡ
ਕਬੀਰ) ਤਾਣੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਉੱਚ ਖਿੰਡੇ ਖੁੰਸੇ ਪਏ ਹਨ.

ਫੂਸ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਕਾ ਅਤੇ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ। ੨ ਫੂੜਾ.

ਫੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਕੂਸੀ.

ਫੂਹ. ਕਤਰਾ (drop). ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਮਦ.

ਫੂਹਤ. ਸੰਗਤ—ਚਟਾਈ. ਫੂਸ ਦਾ ਤੱਪਤ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਬਾਨ ਦਾ
ਗੰਦਾ. ਖੇਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਫੂਹਤਿ. ਖੇਟੇ ਵਾਂਗ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਹਤ ੨ ਅਤੇ ਫੂਤਿ.

ਫੂਹੀ. ਸੰਗਤ—ਫੂਹਾਰ. ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਕਣੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ.
ਵਿ—ਕਤਰੇ ਨਾਲ. ਤੁਬਕੇ ਦੁਆਰਾ. "ਫੂਹੀ ਫੂਹੀ ਤਲਾਉ ਭਰਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰਗਤ—ਫੂਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਢੰਬਾ. ਪੰਥਰ.

ਫੂਕ. ਅਨੁ. ਸੰਗਤ—ਸੂਸ. ਪੁਾਣ ਵਾਧੂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੂ ਲਬਦ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. "ਨਿਕਸਿਆ ਫੂਕ, ਤ ਹੋਇ ਕਇਓ ਸੁਆਹਾ." (ਆਸਾ ਮ:
੫) "ਫੂਕ ਕਢਾਏ ਫਹਿਪਦੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ
ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹਵਾ. "ਫੂਕ ਮਾਰ ਦੀਪਕ ਬਿਸਮਾਵੈ." (ਤਨਾਮਾ)
੩ ਦੇਖੋ, ਫੂਕਣਾ. "ਇਹੁ ਤਨ ਦੇਵੈ ਫੂਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ—
ਬੋਭਾਹਿਨ. ਢਿੱਕਾ. "ਫੂਕ ਭਏ ਮੁਖ ਸੁਕ ਗਏ ਸਭ." (ਅਸਰਾਜ)

ਫੂਕਣ } ਕਿ—ਫੂਕ ਮਾਰਨੀ। ੨ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਫੂਕ ਮਾਰਨੀ. “ਕੰਨ ਫੂਕਣਾ” ਵਿੱਚ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਫੂਕਣ. (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਫੂਕ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣੀ। ੪ ਜਲਾਣਾ. ਭਸਮ ਕਰਨਾ.

ਫੂਕਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੂਕ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀ ਥੰਨੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੁਨਿਆਰੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. Blow-pipe ੨ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੰਕਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੇਖੀ. “ਸ਼ੇਖ ਫੂਕਣੀ ਹਰਹਿ ਬਿਸੇਖੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੂਕਣੁ. ਫਿੰਗ. ਫੇਫੜਾ. ਦੇਖੋ, ਫੇਫੜਾ.

ਫੂਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਕਣੀ.

ਫੂਕਾਰਣਾ. ਫੂਤਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੂਕਾਰਾ.

ਫੂਕਿ. ਫੂਕ ਮਾਰਕੇ. “ਫੂਕਿ ਫੂਕਿ ਪਾਵਨ ਕਉ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪੈ ਧਰਤ ਹੋ.” (ਅਕਾਲ) ਭਾਵ—ਸੁਖਮ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ। ੨ ਫੂਕ (ਜਲਾ) ਕੇ. ਭਸਮ ਕਰਕੇ.

ਫੂਕੈ. ਫੂਕ ਮਰਦਾ ਹੈ. ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੈ. “ਭਕੈ ਫੂਕੈ ਖੋਹ ਉਡਾਵੈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮੱਲਾ) ੨ ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਫੂਟ. ਦੇਖੋ, ਫੂਟ ਅਤੇ ਫੁੱਟ.

ਫੂਟਨਾ. ਕਿ—ਭੱਜਣਾ. ਫੁੱਟਣਾ. ਟੁੱਟਣਾ. “ਫੂਟੇ ਅੰਡਾ ਭਰਮ ਕਾ.” (ਮਾਧੂ ਮ: ੫) ੨ ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ੩ ਭੇਦਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ. ਜਿਸੇ ਅੰਕੁਰ (ਭੰਘੂਰ) ਫੂਟਣਾ। ੪ ਖਿੜਨਾ.

ਫੂਟਮਫੂਟ. ਚੁਰ ਚੁਰ. ਖੰਡ ਖੰਡ. “ਖਾਪਰ ਫੂਟਮਫੂਟ.” (ਸ. ਬਥੀਰ)

ਫੂਟਿ. ਫੁੱਟਕੇ. “ਤੁਝਤੇ ਨਿਕਸੀ ਫੂਟਿ ਮਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਫੂੰਦਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੂਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ ਥਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁੰਝਾ. ਫੁੰਮਣ.

ਫੂਫੀ. ਫੂਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਫੀ. “ਫੂਫੀ ਬਰਨ ਚਿੱਤ ਹਰਿ ਧਰੜੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਸ਼ਪ. ਬੁਸ਼ਮ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲ. “ਆਪੇ ਭਵਰਾ ਫੂਲ ਬੋਲਿ”. (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਫੂਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੂਸਣ. “ਸਗਲ ਆਤਰਣ ਸੋਭਾ ਕੀਠਿ ਫੂਲ”. (ਆਸਾ ਮ: ੫)

੩ ਢਾਲ ਦੇ ਫੂਲ. “ਫੂਲਨ ਲਾਗ ਚਿਣਕ ਕਨ ਜਾਗਾ”. (ਭੁਪੁਸੁ)

੪ ਬੈਰਾਤ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਫੂਲ, ਜੋ ਰੂਪਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਅੰਬੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ (ਸਨ ੧੬੨੭) ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ, ਜਦਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੋਹਰਾਜ ਗੁਮ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕ ਫੂਲ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਕਾਲੇ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਪੇਟ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਦੀ ਹਰਕਤ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਦੀ ਮਾਈ ਕੁਜਰ ਗਈ ਹੈ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਲਈ ਇਸਾਰੇ ਨਾਲ ਅਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਭਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਰਾਜ ਭਾਗ ਭੋਗੇਗੀ.

ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਮੋਹਰਾਜ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਫੂਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਸਮੇਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਦੇਖਕੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਹੁਣ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਹਨ.

ਫੂਲ ਦੇ ਦੋ ਵਿਆਹ ਹੋਏ— ਧਰਮਪਤਨੀ ਬਾਲੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੰਘੂ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਰਾਮੀ ਜਨਮੇ, ਅਰ ਰੰਜੀ ਤੋਂ ਚੰਨੂ, ਚੰਡੂ ਅਤੇ ਤਖਤਮੱਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ.

ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ (ਸਨ ੧੬੯੦) ਵਿੱਚ, ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਹੋਇਆ, ਸਸਕਾਰ ਫੂਲ ਨਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਧ ਵਿਦਰਮਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ, ਮੋਹਰਾਜ ਅਤੇ ਫੂਲਵੰਸ਼.

੫ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੧੧ (ਸਨ ੧੬੫੩) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਹੈ.

੬ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਸਾਹਿਬ। ੭ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਫੂਲਸਾਹਿਬ } ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਖੜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗੋਇੰਦਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੂਲਸਾਹਿਬ } ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਟਿੱਕ ਪੂਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ. ਫੂਲਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਸੰਮਤ ੧੭੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਫੂਲ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਕਤਬਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਧਣਾ ਵਡਾ ਕਠਿਨ ਹੈ. ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁਸ਼ੇਕ ਸੋਧਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

‘ਰੰਘੂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜਿਉਂਦਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਅੰਦਰ ਹਨ.

‘ਸੁਪੜੀ ਰਾਮੀ ਦੀ ਬਾਦੀ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਰਈਸ ਨਾਲ ਹੋਈ. ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਰ ਪਿੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਬੀਬੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਝੰਗਰ (ਰਾਜ ਨਾਭਾ) ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੈ.

‘ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਫੂਲ ਨਾਲ ਸਨ ੧੬੫੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

‘ਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਨਾਤੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਨੌਲੇ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਦਾ ਵਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ

‘ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੂਲ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਸਨ ੧੬੨੭ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਸਨ ਬਾਬੇ ਫੂਲ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਫੂਲ

ਫੂਲ ਸਿਰ ਭਾਲਨਾ, ਵਜ਼ਰ, ਬੇਪਤੀ ਕਰਨੀ, ਇੱਜਤ ਉਤਾਰਨੀ, ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ, “ਤੇਰੇ ਫੂਲ ਭਾਰ ਸਿਰ ਐਹੋ” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੩) ੨ ਦੀਵੇ ਦਾ ਫੂਲ ਸਿਰ ਤੇ ਝਾੜਕੇ ਝਾਟਾ ਫੂਕਣਾ।

ਫੂਲ ਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ } ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਫੂਲ ਕੀ ਮਿਸਲ } ਇੱਕ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਿਸਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ (ਸੰਗਰੂਰ) ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ (Phulkian States) ਹੈ। ਇਹ ਰਿਆਸਤਾਂ ਮਈ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਅਰ ੫ ਮਈ ਸਨ ੧੮੬੦ ਦੀ ਸਨਦ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਮੁਤਬੰਨਾ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਰਈਸ ਫੂਜਰ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਵੇ ਪਤੋਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਮਤੀ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੱਕਦਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਸਨਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਮੁਦਾਖਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼।

ਫੂਲਜਈ, ਸੰ, ਫੂਲ-ਜਾਧਾ, ਸੰਗਤਾ—ਫੂਲ ਦੀ ਮਾਂ, ਵੇਲ, ਵੱਲੀ, “ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰ ਮੇਰਾ, ਜਿਉਂ ਫੂਲਜਈ ਹੈ ਨਾਰਿ” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਬੇਲ ਨੂੰ ਨਾਰ (ਪਾਣੀ) ਦਾ, ਨਾਰ—ਜਲ, ਨਾਰਿ—ਜਲ ਦਾ (ਪਾਣੀ ਦਾ)।

ਫੂਲਦ, ਬਿਰਫ ਅਬਵਾ ਪੋਦਾ, ਜੋ ਫੂਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫੂਲਨਾ, ਕਿ—ਫੂਲਣਾ, ਫੂਲ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਖਿੜਨਾ। ੩ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ, “ਕਾਹੇ ਭਈਆ! ਫਿਰਤੋਂ ਫੂਲਿਆ ਫੂਲਿਆ” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਫੂਲਮਾਲਾ ਰਾਮਾਯਣ, ਕਵਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਪਾਸ ਨਾਨੋਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਚੁਣਕੇ ਰਾਮਕਥਾ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜੋੜਿਆ ਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਥਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਤੇ ਕਵਿ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਪ ਦਾਸ ਹੈ।

ਛਪਾ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਨਾਨੋਕੇ ਗਨਿਜੈ,
ਰਾਸ ਨਗਰਪਤਿ ਪੂਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਭਨਿਜੈ,

ਅਮਿਤ ਕਵਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਚੀਨਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਵਿਨ ਸਨ,
ਕੀਨੋ ਇਕਠੇ ਸਹਸ ਕਿਤਕ ਅਤਿ ਉਕ੍ਰਿ ਯੁਕ੍ਰਿ ਗਨ,
ਸੁਭ ਰਾਮਚਰਿਤ ਚੁਨਿ ਤਿਨਹ ਤੇ

ਬਹੁ ਗੁੰਬਨ ਪਰਮਾਨ ਲਿਖ,
ਧਰ ਛਾਪ “ਦਾਸ ਨਿਜ ਨਾਮ ਕੀ
“ਫੂਲਮਾਲ” ਇਹ ਗੁੰਬ ਕਿਯ,
ਦੋਹਾ

ਜੇਠ ਮਾਸ ਦ੍ਰਿਤਿਯਾ ਬਿਮਲਾ
ਕਵਿ ਦਿਨਾ ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ,
ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਗਰੰਥ ਯਹ
ਨਿਧਿ ਨਭ ਕ੍ਰਹ ਮਹਿ ਸਾਲ।^੧

ਫੂਲਰਾਜਾ, ਸੰਗਤਾ—ਬੁਹਮਾ, ਕਮਲ ਦੇ ਫੂਲ ਪੁਰ ਸੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, “ਕਹੂੰ ਫੂਲਰਾਜਾ ਹੋ ਬੈਠਾ” (ਚੋਪਈ) ੨ ਫੂਲਰਾਜ, ਗੁਲਾਬ। ੩ ਕਮਲ।

ਫੂਲਵੰਸ਼, ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਕੁਲ, ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੨੧੩ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਜੈਸਲ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੇਮ ਤੋਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਮਹੇਲ ਅਤੇ ਭੀਮ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਛੀਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਿੱਧੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧੂ ਗੋਤ ਚੱਲਿਆ, ਸਿੱਧੂ ਤੋਂ ਨੇਮੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਰਾੜ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਬੈਰਾਤ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ, ਬਰਾੜ ਤੋਂ ਬਾਰੂਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਰਮਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਫੂਲ ਦਾ ਵਲਰੂਪ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ (ਸੰਗਰੂਰ) ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ—ਭਦੌੜ, ਮਲੋਂਦ, ਪੱਖੋ, ਬੇਰ, ਰਾਮਪੁਰ, ਬਡਰੁੱਖਾਂ, ਜਿਉਂਦਾਂ, ਦਿਆਲਪੁਰਾ, ਰਾਮਪੁਰਾ, ਕੋਟਦੁੱਨਾ ਅਤੇ ਫੂਮਟੀ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ, ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਰਈਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਜਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਦੌੜ, ਜਿਉਂਦਾਂ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਅਤੇ ਕੋਟਦੁੱਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਪੱਖੋ, ਬੇਰ, ਮਲੋਂਦ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜਿਲੇ ਅੰਦਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜ ਜੀਂਦ ਅੰਦਰ ਹਨ, ਫੂਮਟੀ ਦੇ ਲੋਢਘਰੀਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

^੧ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੨,

^੨ਬੁਕੁਬਾਰ,

^੩ਨਿਧਿ (੯), ਨਭ (੦), ਕ੍ਰਹ (੯), ਮਹਿ (੧), ਸੰਮਤ ੧੯੦੯.

ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਛ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ:—

(ਨੰ: ੧)

ਜੈਸਲ (ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤ)

ਹੇਮ (ਭੀਮ) ਦੇ: ਸੰਮਤ ੧੨੬੫

ਜੁੰਧਰ (ਜੋਧਰਾਯ)

ਬਟੇਰਾਯ

ਮੰਗਲਰਾਯ

ਅਨੰਦਰਾਯ

ਖੰਵਾ

ਸਿੰਧੂ

ਧਰਾ

ਭੂਰ

ਬੀਰ

ਸਤ੍ਰੁਹਾ (ਸਤਰਾਜ)

ਜਰਥ

ਲਕੰਥਾ

ਮਹੀ

ਹਰੀ

ਘੋਲਾ

ਮੇਹਰਾ

ਹੰਕੀਰ

ਬਰਾਤ

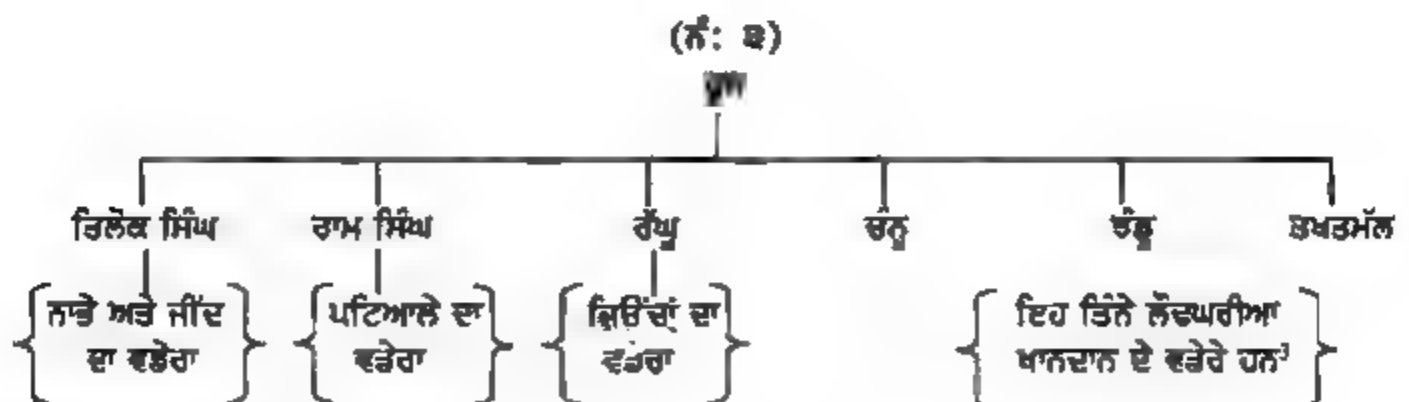
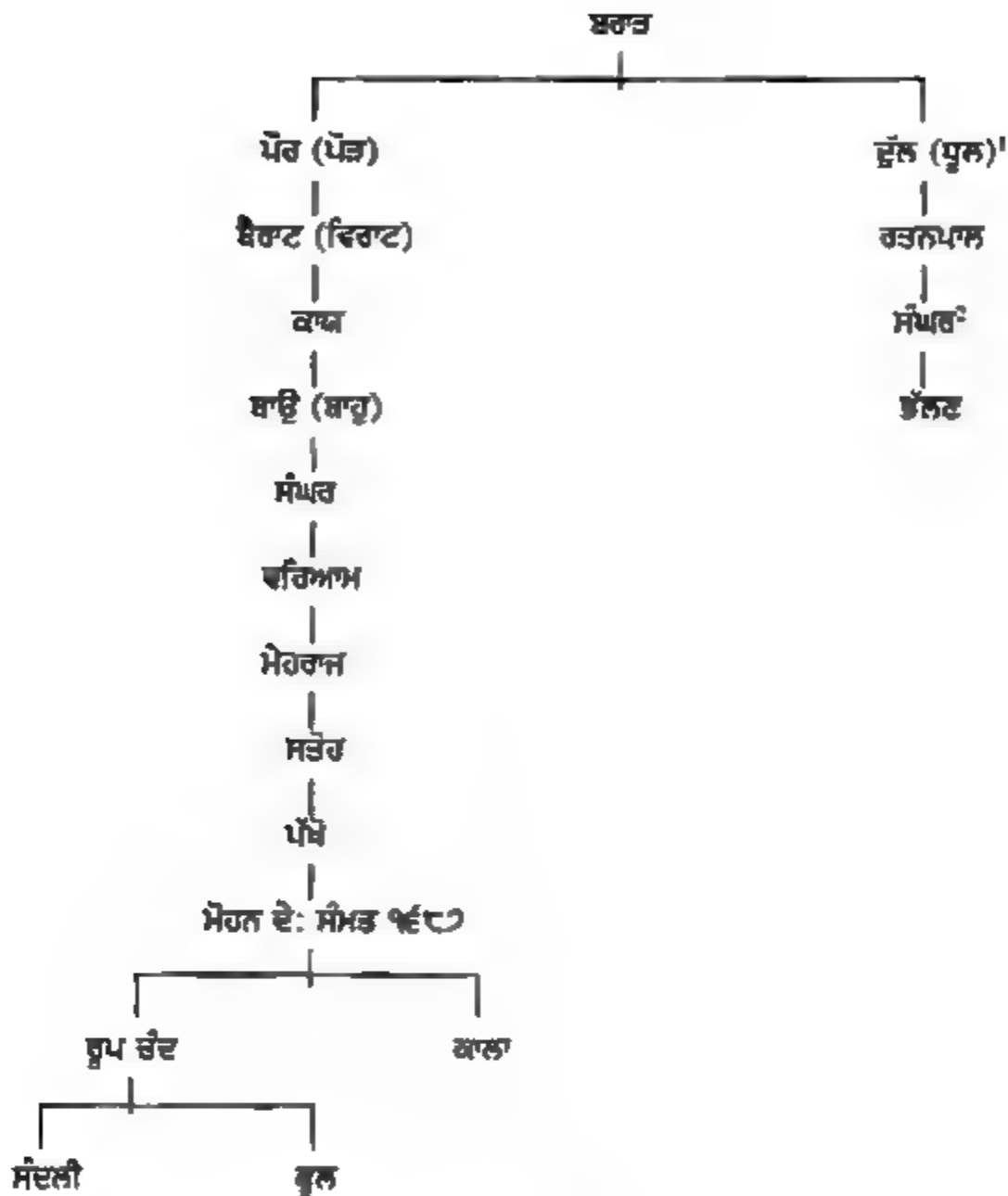
'ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁਮੀ ਅਤੇ ਸਲ ਅਤੇ ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਅਰ ਜਿਸੇ ਸੰਮਤ ਜਾਂ ਸਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕੇਵਲ ਅੰਗ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਈਸਵੀ ਸਨ ਹੋ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਧੋਨ = ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ.

ਮੇਲ ਤੋਂ "ਸਿੰਧੂ" ਭੱਤ (ਭੋਤ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਇਹ ਕੇਵਲ ਚੁੰਬਾ ਅਚਨੇਨੀ ਅਤੇ ਸੰਧੂਚਾਲ ਦੇ ਖਨਦਾਨ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਵਲ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ.

ਇਹ ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਫੂਲ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿਰਾਭ ਹੋਇਆ.

‘ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਵਡੇਰਾ’.

ਏਥੇ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਸ਼ਬਦ.

‘ਲੋਢਾ’ (ਫੋਟਾ) ਘਰ (ਮਹਲ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਲੋਢਘਰੀਏ ਹੋਈ, ਅਰਥਾਤ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਵਹੁਟੀ ਗੰਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ. ਲੋਢਘਰੀਏ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਟੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਨਿਕ ਹਨ. ਚੰਡੂ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਲੋਢਘਰੀਏ ਚੰਨੂ ਅਤੇ ਤਖਤ ਮੱਲ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਯਾ.

(ਨੰ: ੪)

ਫੂਲ

ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ (ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ)'

ਫੂਲਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੭੫੪

ਸੂਰਤੀਆ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੫੨

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੭੮੩

ਜ: ੧੭੭੫ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੪੦

ਜ: ੧੮੨੨ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੫

ਜ: ੧੮੪੦ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੩

ਜ: ੧੮੪੨ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੧

ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਛਰੂਖਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੭੧ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਾਪੇ ਗਏ.

ਜ: ੧੮੪੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ੧੯੧੧

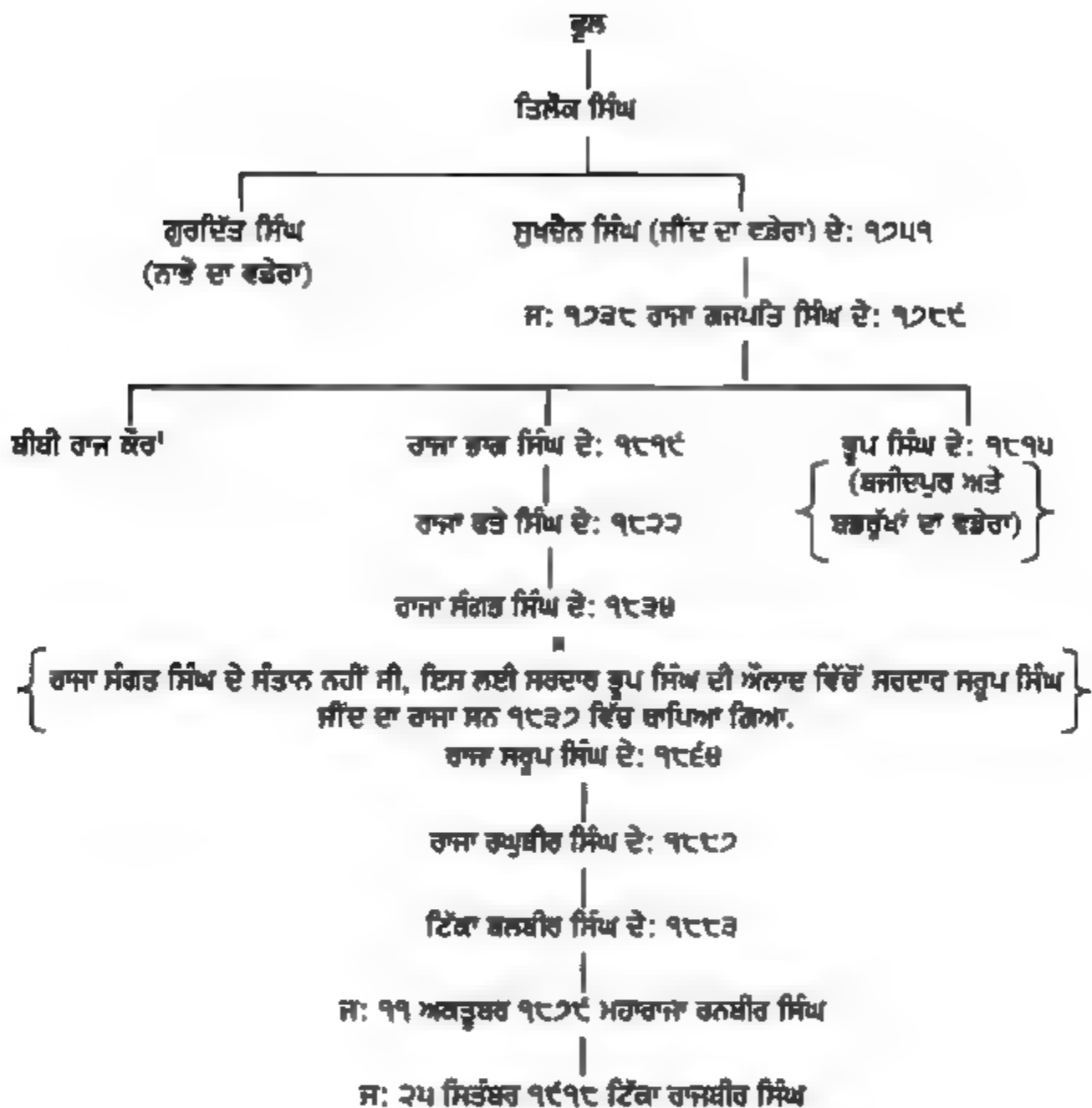
ਜ: ੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ):

ਜ: ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੧੯ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ'

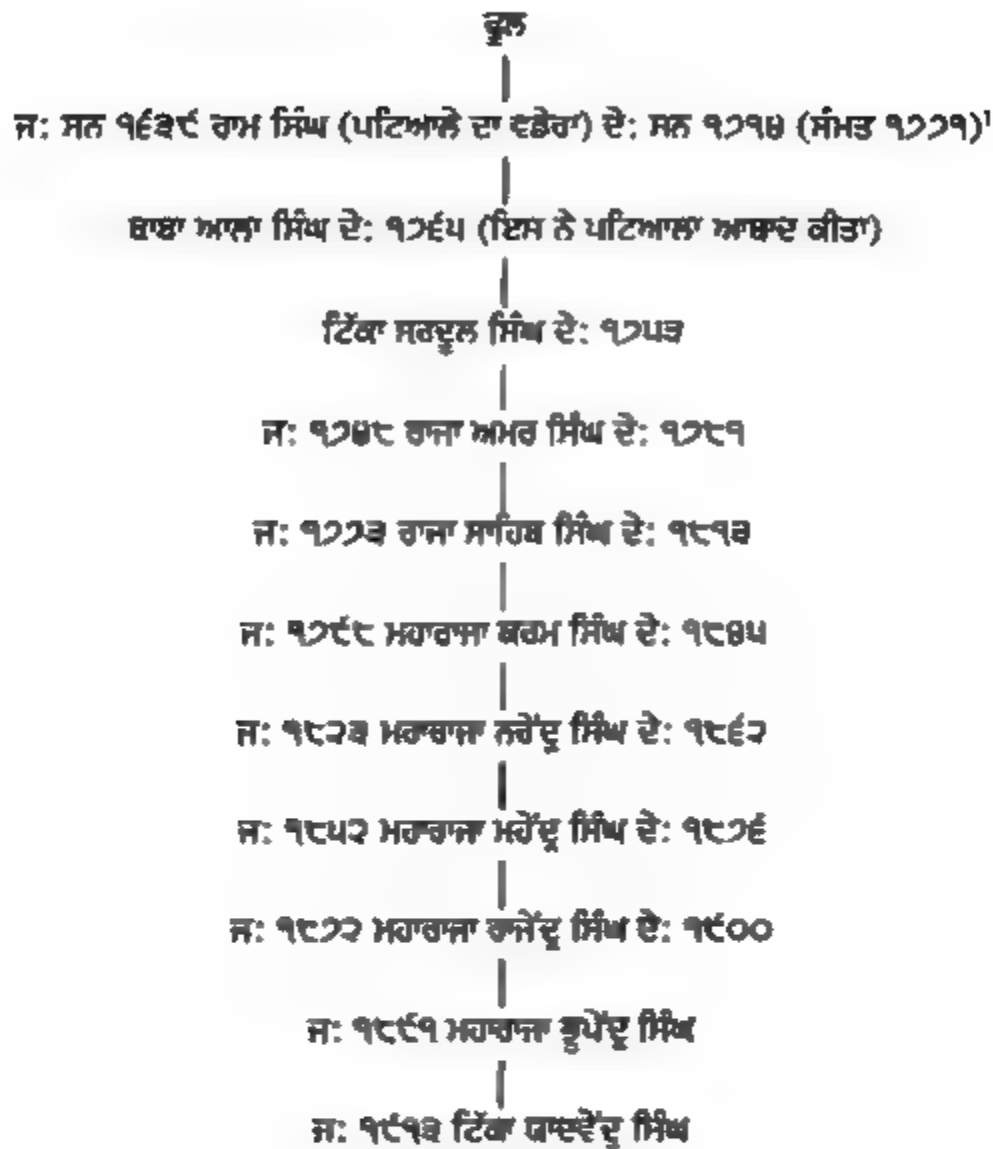
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਵ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਿਕਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੪੪-੪੫ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭੇਜਕੇ ਆਪਣੇ ਯਜੁਰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਰਹਿੰਦ ਸਸਕਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਦਮਦਮੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਿਰ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੭੭੧ (ਸਨ ੧੭੧੪) ਤੋਂ ਫੀ ਸੰਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ.

ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ.

੧੭੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੭੮ ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭੇ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਬਾਪੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ.

^੧ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਸੁਕਚੱਕੀਏ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਦਿਆਗੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਖੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ.

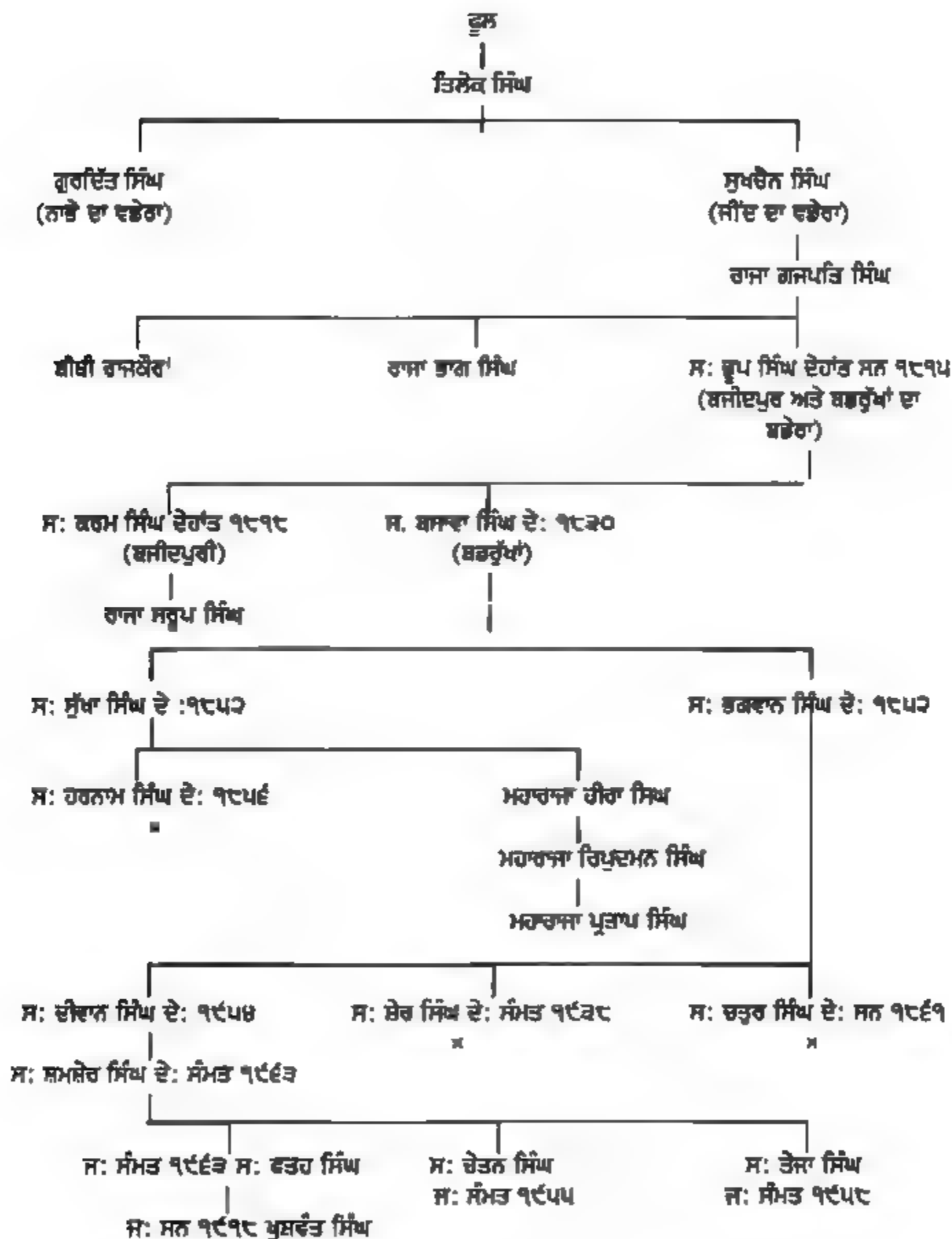

(ਨੰ: ੭)

¹ਏਥੇ, ਸ਼ਬਦ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਤੇ ਫੁਟਨੋਟ.

(ਨੰ: ੮)

ਏਥੇ, ਸਥਾਨ ੫ ਦਾ ਡੁਟਨੋਟ.

ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ. ਬਾਂਗਰ ਦੇ ਸੀਹਾਂ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸੀ ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਰੀਬ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਦੇ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਾ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ (ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ) ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਤਨ ਰੂਪ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਨਾਮ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਕਾਲੀਬਾਗ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਰੰਧ ਭਰਿਆ ਫੁੱਲ ਸੀ. ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭ ਕੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਮਦਮੇ ਆਦਿਕ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਜਥੇ ਦੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਬਵਾ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਹੁਣ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.^੧

ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਖਾਲਸਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਨਿਧਰਕਤਾ ਅਜੇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਈ.

੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੩ (੧ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਨੂੰ ਸਰਹੰਦੀ ਗਾਸੀ ਅਤੇ ਮੁਲਬੰਧੇ ਦੀ "ਤਰਕੀ" ਨਾਮਕ ਜੰਗਬੂਮੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾਦਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗ ਢੁਤੇ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੀਦ ਹੋਏ.^੨ ਆਪ ਦਾ ਸਹੀਦਗੰਜ ਲੁੱਭੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ (ਨੋਬਹਰ) ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕ ਅਕਾਲੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਲੰਕਰ ਲਈ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਜਾਫੀਰ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਦਸਹਿਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਆਬਾਦ ਹੈ.

ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ 'ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਭੇਜ ਲਿਆਇਆ ਸੀ.

"The battle of Tere was won for Runjeet after all hope of victory had fled, by the bravery of Phoola Singh, so gallantly supported by his little troop of Akalees. The heroism of the Akalee chief won the applause of both Serk and Mussulman, and the tomb erected over his remains on the spot where he fell, although watched and attended by a party of Akalees, has become a place of pilgrimage for Hindoos and Mahometans alike. It stands at Naoshera on the Yusoozie side of the Loonda or Cabul river. (The Reigning family of Lahore by Major Carmichael Smyth)

ਵੇਚਣ ਦਾ ਬਤਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੧੬ ਵਿੱਚ ਮਹੰਤ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਵਾ ਕੀਤਾ. ੧੮ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੧੮ ਨੂੰ ਮੁਕਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹੰਤ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਹੀਦਗੰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ.

ਫੂਲਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਫੁੱਲਕੇ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਨਾ. "ਫੂਲਿ ਫੂਲਿ ਕਿਆ ਪਾਵਤ ਹੇ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਫੁੱਲ ਉੱਪਰ. ਫੁੱਲਾਂ ਪੁਰ. "ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਫੂਲੰਤ. ਪੁਫੁੱਲ ਹੇਵੰਤ. ਖਿੜਦੇ ਹਨ। ੨ ਖੁਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਫੂੜਿ. ਵਿ—ਫੂਹੜੀ. ਦੇਖੋ, ਫੂਹੜ ੨. "ਬੋਨੈ ਕਉਤਾ ਜਿਹਥਾ ਕੀ ਫੂੜਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜੁਬਾਨ ਦੀ ਗੰਦੀ.

ਫੇਹਰਿਸੁ. ਦੇਖੋ, ਫਿਹਰਿਸੁ.

ਫੇਂਕਨਾ. ਕਿ—ਦੇਖੋ, ਫਿਕੰਦਨ ਅਤੇ ਫੈਂਕਣਾ.

ਫੇਟ] ਸੰਗਤਾ—ਪੇਟ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਕਮਰ ਦਾ ਮੰਡਲ। ੨ ਕਮਰਬੰਦ.

ਫੇਟ] ਵੇਸੁਨ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਠੋਕਰ. ਧੱਕਾ. "ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਮਾਰੈ ਫੇਟੈ." (ਮਥੁ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧) "ਕਛੁ ਨ ਲਾਗੈ ਫੇਟ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫੇਟਾ. ਵਿ—ਟੇਵਾ. ਵਿੰਗਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਰੋਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੱਠੇ ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੇਲਾ ੩। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੇਂਟਾ ਅਤੇ ਫੈਂਟਾ.

ਫੇਂਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਫੈਂਟਾ.

ਫੇਟੀ. ਵਿ—ਟੇਵੀ. ਵਿੰਗੀ. "ਤੀਰ ਤੁਫੰਗੀਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਈ, ਸੁੀ ਪੁਛੁ ਵਚ ਤੇ ਫੇਟੀ ਪਰਹੀਂ." (ਨਾਪੁ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪੁਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ.

ਫੇਣ. ਦੇਖੋ, ਫੇਨ.

ਫੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਫੇਨੀ.

ਫੇਤ] ਸੰ. ਫੇਟਕਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੰਥਾਰਾ। ੨ ਫੁੱਤੇ ਗਿੰਦੜ ਫੇਤਕਾਰ] ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਰਤਾਉਣਾ. ਘੁਰ ਘੁਰ ਸਬਦ ਕਰਨਾ.

ਫੇਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਝੱਕ. ਜਲ ਦੁੱਧ ਪੁਰ ਆਈ ਚੂੰ ਜੇਹੀ ਨਰਮ ਵਸਤ੍ਰ. "ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

੨ Sir Henry Fane. ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅਫਸਰ (ਜੰਗੀਲਾਟ) ਸੀ. ਸਨ ੧੮੩੭ ਦੇ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਕੋਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਅਟਾਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਟਾਰੀ, ਨਾਨਕੀ ੩ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ.

ਫੋਨਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਝੱਕ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫੋਨਨਿ ਜਾਚਰ ਸਤ੍ਰੁ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਫੋਨਨਿ (ਨਦੀ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਫੋਨਨਿਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਨਨਿ (ਨਦੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.
(ਸਨਾਮਾ)

ਫੋਨਪ. ਵਿ—ਝੱਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜੋ
ਗਾਂ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਚੁੰਘਦੇ ਵੱਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਡਿੱਗੀ ਝੱਗ ਮਾੜ੍ਹ ਪੀਕੇ
ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਫੋਨਲ. ਸੰ. ਫੋਨਿਲ. ਵਿ—ਝੱਗਦਾਰ. ਫੋਨ (ਝੱਗ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਰੀਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਝੱਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਫੋਨਲ ਕੋ ਤਰੁ
ਤਹਿ ਹੁਤੈ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਰੀਠਾ.

ਫੋਨਿਲ. ਦੇਖੋ, ਫੋਨਲ.

ਫੋਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ
ਫੋਜ (ਝੱਗ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਫੋਫੜਾ. ਸੰ. ਫੂਫੁਸ—ਫੁੱਫੁਸ. ਅੰ. Lung. ਸੰਗਤਾ—ਬਰੀਫ
ਅੰਦਰ ਬੈਲੀ ਅਤੇ ਸਪਾਂਜ (sponge) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ,
ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਫੋਫੜਾ ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੇਠ
ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫੈਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੋਰ. ਵਜ਼-ਪੁਨਹ. ਬਹੁਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਾ ਚਕ੍ਰ. “ਫੋਰ ਮਿਲੇ,
ਪਰ ਫੋਰ ਨ ਆਏ.” (ਦੱਤਾਵ) ਚੋਰਾਸੀ ਦੇ ਗੋਤੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਛਾਏ, ਪਰ
ਮੁੜਕੇ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪੁਨ: ਨ ਆਏ. “ਬਹੁਤੇ ਫੋਰ ਪਏ ਕਿਰਪਨ
ਕਉ.” (ਧਨਾ ਮ: ੩) “ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਫੋਰ ਨ ਪਵੈ.” (ਸ੍ਰੀ
ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਦਾਉ. ਪੇਰ। ੪ ਦਾਖਿਲੇ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸੀ. ਅੰਦਰ ਵਤਨੋਂ
ਰੁਕਾਵਟ. “ਦਰਿ ਫੋਰ ਨ ਕੋਈ ਪਾਇਦਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਫੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੁਮਾਉਣਾ. ਗੋਤਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਤੋਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ।
੩ ਮੋੜਨਾ. ਵਾਪਿਸ ਕਰਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫੋੜਨਾ। ੫ ਵਿਮੁਖ ਕਰਨਾ.
“ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਫੋਰਹਿ, ਮਥੇ ਤਿਨ ਕਾਲੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਫੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਾ. ਚਕ੍ਰ. ਘੁਮਾਉ. “ਸਚਾ ਬਖਸਿਲਏ ਫਿਰਿ
ਹੋਇ ਨ ਫੋਰਾ.” (ਵਡ ਫੰਤ ਮ: ੩) ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਗੋਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. “ਫੋਰੇ ਤਤੁ ਦਿਵਾਏ.” (ਸੂਹੀ
ਫੰਤ ਮ: ੪)

੩ ਮੀਰਪੁਰ (ਇਲਾਕਾ ਜੰਮੂ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕਟਾਰਾ ਜਾਤਿ ਦਾ
ਖੜੀ, ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਆਤਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ
ਦੀ ਮੰਜੀ (ਗੱਦੀ) ਬਖਸ਼ੀ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਫੋਰਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰਾਂ ੩.

ਫੋਰਿ. ਵਜ਼—ਪੁਨ: ਦੋਬਾਰਾ. ਫਿਰ. “ਫੋਰਿ ਓਹ ਵੇਲਾ ਓਸੁ ਹਥਿ ਨ
ਆਵੈ.” (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪)

ਫੋਰਿਹਾਂ. ਫਿਰੇ ਹਾਂ. ਮੁੜੇ ਹਾਂ. “ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਫੋਰਿਹਾਂ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਨੜ (ਹੋਰ) ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਕੇ ਹਟੇ ਹਾਂ. ਤੋੜ ਚੁਕੇ ਹਾਂ.
ਫੋਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਆਟਣੀ. ਚਕ੍ਰ ਮੰਡਲ ਨਿਰਤ. “ਬਾਜੇ ਬਿਨੁ ਨਹੀਂ
ਲੀਜੇ ਫੋਰੀ.” (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) “ਭਉ ਫੋਰੀ ਹੋਵੈ ਮਨ ਚੀਤ.” (ਆਸਾ

ਮ: ੧) ੨ ਘੁੰਮਣ (ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਮਲ ਲਥੇ ਲੈਦੇ
ਫੋਰੀਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੩ ਭਿਖਤਾ ਮੰਗਣ ਲਈ ਫੋਰਾ
ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ. ਪਰਦੱਫਣਾ. “ਵਾਰੀ ਫੋਰੀ ਸਦਾ
ਘੁਮਾਈ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਫੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰ ੨. “ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਫੋਰੁ ਪਾਇਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ:
੩) ੨ ਸੰ. ਗਿੱਦਤ। ੩ ਬਾਬਾ ਫੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰੁ.

ਫੋਰੁਆਣ. ਬਾਬਾ ਫੋਰੁ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਤੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ.

ਫੋਰੁਆਣਿ. ਬਾਬਾ ਫੋਰੁ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਤੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੇ. “ਫੋਰਿ
ਵਸਾਇਆ ਫੋਰੁਆਣਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਝੂਰ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੂੰ.

ਫੋਰੁ. ਵਿ—ਫੋਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਫੋਰੁ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਮਥੇ ਦੀ
ਸਰਾਇ (ਨਾਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ) ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ
ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਇਹ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦੇ ਖਜਾਨਚੀ ਸਨ. ਬਾਬਾ
ਫੋਰੁ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਭਾਈ ਫੋਰੁ. ਅੰਬਮਾਤੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉੱਪਲ ਖੜੀ ਬਿੰਨੇ ਦੇ ਘਰ
ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਨਾਉਂ
ਸੰਗਤ ਰੱਖਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਚਾਇ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫੋਰੁ ਰੱਖਿਆ,
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਪਾਰ ਲਈ ਫੋਰੀ ਪਾਉਂਦਾ ਭਾਈ ਭਗਤ ਦੀ ਮਾਰਫਤ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡੋਂ
ਨੱਕੇ ਦਾ ਮਸੰਦ ਬਾਪਿਆ. ਜਦ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਮੰਦ ਕਰਨੀ ਪੂਰ ਵਜ਼ਮੇਸ਼
ਜੀ ਨੇ ਰਾਝਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਫੋਰੁ ਨੂੰ ਭੀ ਦਾੜੀ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਹਜ਼ੂਰ
ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਫੋਰੁ ਆਪਣੀ ਦਾੜੀ ਆਪਣੇ
ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਵਡੀ ਨਿਮੂਤਾ ਨਾਲ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ
ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ “ਸੱਚੀ ਦਾੜੀ” ਅਤੇ “ਸੰਗਤਸਾਹਿਬ” ਦਾ ਖਿਤਾਬ
ਬਖਸ਼ਿਆ. ਭਾਈ ਫੋਰੁ ਦੇ ਚੇਲੇ ਚਰਨ ਦਾਸ, ਚੂਖਾ, ਖਾਨਸ਼ਾਹ,
ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਚੇਲੇ ਮਾਲੀ ਜਗਤਾ ਅਤੇ ਭਗਤਾ ਆਦਿ ਕਲਗੀਧਰ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ
“ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬਕੇ” ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਫੋਟਾ ਅਖਾੜਾ ਇਸੇ ਸ਼ਾਖ
ਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜਾ (ਅ).

ਭਾਈ ਫੋਰੁ ਦਾ ਅਸਥਾਨ “ਫੋਰਾ ਭਾਈ ਫੋਰੁ” ਪਿੰਡ ਮੀਂਏ ਕੇ
ਮੋਤ ਤਸੀਲ ਚੂਹਣੀਆਂ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਾਂਗਾ ਮੰਗਾ ਤੋਂ ੯ ਮੀਲ ਅਤੇ ਕੋਟ ਰਾਧਾਕਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦਸ
ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਗੋਦਤੀ ਹੈ. ਇਸ
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ੧੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਦੇ ਕਰੀਬ
ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

ਫੋਰੁਸ਼ਹਰ } ਦੇਖੋ, ਫਿਰੋਜਸ਼ਾਹ ੨.
ਫੋਰੁਸ਼ਾਹ }

ਫੋਰੁਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਫ.

ਵੇਰੁਸੁਤ
ਵੇਰੁਤਨਯ
ਵੇਰੁਤਨੈ
ਵੇਰੁਨੰਦਨ
ਵੇਰੁਪੁਤ੍ਰ

ਬਾਬਾ ਵੇਰੁ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਜੀ.

ਵੇਰੁ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਵੇਰੁ ੩.

ਵੇਰੋ. ਦੇਖੋ, ਵੇਰਾ ੨ ਵੇਰਦੇ ਹੋ. ਦੇਖੋ, ਵੇਰਨਾ. "ਬੋਰੇ ਕਾਜ ਬੁਰੇ ਕਤ ਵੇਰੋ?" (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਬੋਰੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬੁਰਾ ਕਿਉਂ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ.

ਵੇਰੋਜਸ਼ਹਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਰੋਜਸ਼ਹਰ ੨.

ਵੇਲ. ਅ. ۞ ਵਿਅਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ੨ ਅਮਲ. ਕਰਨੀ. ੩ ਅੰ. Fail. ਘਟਣ, ਮੁੱਥਣ ਅਤੇ ਚੁੱਕ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਵੇੜ. ਸੰਗਤਾ—ਬਦੀ. ਸਰਾਬਤ. "ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਵੇੜ ਕਰੇਨਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਐਮਲ. "ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਵੇੜ ਕਰਮ ਸੁਖ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਵੇੜੇ ਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਜੀਉ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਵੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਉਣਾ. ਕਰਮ ਦਾ ਕਰਨਾ. "ਪਰਧਨ ਦੇਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਵੇੜੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਰਾਈ ਕਮਾਉਣੀ. ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ. "ਸਿਰ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਵੇੜਿਆ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਤੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੇ ਕੀ ਬੁਰਾ ਕਮਾਇਆ ਹੈ?

ਵੈਸਲਾ. ਅ. ۞ ਵੈਸਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਬੇੜਾ. ਵਿਵੇਕ. ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਦਾ ਨਿਬਟੇਰਾ.

ਵੈਂਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜੋਰ ਨਾਲ ਵਗਾਹੁਣਾ. ਸਿੱਟਣਾ. ਸੰ. ਕੋਪਣ. ਦੇਖੋ, ਵਿਕੰਦਨ.

ਵੈਜ. ਅ. ۞ ਵੈਜ. ਸੰਗਤਾ—ਲਾਭ. ੨ ਫਲ. ਪਰਿਣਾਮ. ਨਤੀਜਾ.

ਵੈਜੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਬੁਲਫਜਲ.

ਵੈਜੁਲਾਪੁਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਪੁਰੀਏ.

ਵੈਂਟਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੇਸ਼ਨ ਕਰੀਏ (ਲਪੇਟੀਏ). ਕਮਰਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਂਟਾ. "ਨਿਜ ਕਟਿ ਕੋ ਵੈਂਟਾ ਦਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸਿਰ ਲਪੇਟਣ ਦਾ ਕਪੜਾ ਪੱਗ ਸਾਢਾ ਆਦਿ.

ਵੈਯਾਜ } ਦੇਖੋ, ਵੱਯਾਜ ਅਤੇ ਵੱਯਾਜੀ.
ਵੈਯਾਜੀ }

ਵੈਲ. ਦੇਖੋ, ਵੇਲ. "ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੈ ਵੈਲਫਕਤੁ ਸੰਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਵਿਅਲ (ਕਰਣੀ) ਕਰਕੇ ਫਕੀਰ ਵਿਰਲੇ ਹਨ. ੨ ਦੇਖੋ, ਵੈਲਣਾ.

ਵੈਲਸੂਫ. ਯੂ ۞ ਹਕੀਮ. ਪੰਡਿਤ. ਤਰ੍ਹਵੇਤਾ. ਮੰਤਰੀ. philosopher.

ਵੈਲਕੂਸ. ਯੂ ۞ ਸਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕੰਦਰ ੧.

ਵੈਲਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਫਰ ਹੋਣਾ. ਪਸਰਨਾ. ਵਿਸਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.
ਵੈਲਨਾ }

ਵੈਲਫਕਤੁ. ਆਮਿਲ ਫਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਵੈਲ.

ਵੈਲਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵਿਸਾਰ. Expansion.

ਵੈਲੁ. ਸੰਗਤਾ—ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਲ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਹਉਮੈ ਵੈਲੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਅਲ ਹਨ. ੨ ਵੈਲਾਉ. ਆਡੰਬਰ. "ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਵੈਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਵੈਆ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਹਾ. ਫੰਡਾ. ਫਹਾ. ੨ ਤੇਦ. ਭਿੰਨਤਾ. "ਜਗ ਵਿੱਚ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਸੰਗ, ਸੰਗਸੁਤਾਇ ਜਾਇ ਫਲ ਵੈਆ." (ਭਾਗੁ) ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਦੇ ਸੰਗ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਤੇਦ ਹੈ.

ਵੈਹਸ. ਦੇਖੋ, ਵੁਹਸ.

ਵੈਹਾ. ਦੇਖੋ, ਫਹਾ ਅਤੇ ਵੈਆ.

ਵੈਕ. ਵਿ—ਅਸਾਰ. ਵੇਗ. ਫੁਜਲਾ. "ਬਿਨ ਹਰਿਸਿਮਰਨ ਵੈਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਵੇਖਤਾ. ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗਤ. ਵਾਣ ਦਾ ਉਹ ਦੁਮੁਹਾਂ ਭਾਗ, ਜੋ ਚਿੱਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਬਾਨ ਹਨੇ ਸਬ ਵੈਕਨ ਨੋ ਗਫਰੇ ਤਨ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵੈਕਟ } ਵਿ—ਸਾਰ ਰਹਿਤ. ਬੇਬਾ. ਨਿ: ਸਾਰ. "ਸਭ ਵੈਕਟ ਨਿਹਚਉ
ਵੈਕਤ } ਕਰਮ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਵੈਕਟ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਅਗਿਆਨੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਵੈਕਾ. ਵਿ—ਫਿੱਕਾ. ਰਸ ਬਿਨਾ. ੨ ਸਾਰ ਬਿਨਾ. ਵੇਗ.

ਵੈਕੀ. ਵਿ—ਫਿੱਕੀ. ਦੇਖੋ, ਵੈਕ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੀਰ, ਜੋ ਵੈਕ (ਬਾਗਤ) ਰਖਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਵੈਕੀ ਨੋਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਕੀ (ਤੀਰ) ਜੇਹੀ ਨੋਕ (ਚੁੰਜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਪੰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਵੈਕੀ ਨੋਕੀ ਅੰਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਕੀ ਨੋਕੀ (ਪੰਛੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਵੈਗ. ਦੇਖੋ, ਵੈਕ. "ਤੀ ਸੇ ਵੈਗ ਸਮਾਲੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਵੈਂਟ. ਵਜ਼—ਪਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ. ਵਿਟਕਾਰ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਝੁੱਟ. ਵਿਰੋਧ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਵੈਂਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਝੁੱਟ. ਨਾਚਾਕੀ.

ਵੈਂਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵੈਂਟਕ. ਨਾਚਾਕੀ. ਵਿਰੋਧ. ੨ ਭਿੰਨਤਾ. ਜੁਦਾਈ. ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਚੜ੍ਹਦਿਆ ਹੁਇ ਅਠਖੰਡ ਪਵੈ ਫਲ ਵੈਂਟਾ." (ਭਾਗੁ) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹਨੇਰਾ ਫਿੰਨ ਭਿੰਨ (ਅਠਖੰਡ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿੱਧੀ (ਫਲ) ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਵੈਤਾ. ਫਾ ۞ ਸੰਗਤਾ—ਪਟਕਾ. ਕਮਰਬੰਦਾ. ੨ ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ. ੩ ਬੀਲੀ. ਬਟੂਆ. ੪ ਅੰਡਕੋਸ਼. ਖਾਯਾ. ਪਤਾਲੂ.

ਵੈਤੋਦਾਰ. ਫਾ ۞ ਵੈਤਹਦਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਖਜ਼ਾਨਚੀ. ਚੋਕਤੀਆ. "ਸੇਈ ਵੈਤੋਦਾਰ." (ਮਯੋ) ਦੇਖੋ, ਵੇਤਾ ੩.

ਵੈਫਲ. ਅ. ۞ ਸੰ. ਪ੍ਰਗਫਲ. ਸੁਪਾਰੀ ਦਾ ਫਲ. "ਚਿੱਤਮਿਤਾਲੇ ਵੈਫਲੇ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਪੋਪਲ ੩.

ਵੈਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਸਵਰਣ. ਨਿਮਖ. ਨਿਮੇਸ. ਅੱਖ ਝਪਕਣ

ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਕਾ ਨੇਤ੍ਰਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਫੋਰਨ } ਕਿ—ਫੋੜਨਾ. ਤੋੜਨਾ. ਭੰਨਣਾ.
ਫੋਰਨਾ }

ਫੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੋੜਾ.

ਫੋਰਿ. ਫੋੜਕੇ. ਤੋੜਕੇ. "ਫੋਰਿ ਭਰਮ ਕੀ ਰੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫੋਰੀ. ਫੋੜੀ. ਭੰਨੀ. "ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਫੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

"ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਗਗਰੀਆ ਫੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਫਰੋਲੀ.
ਦੇਖੋ, ਫਰੋਲਨਾ.

ਫੋਲਣਾ } ਕਿ—ਵਿਖੇਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ। ੨ ਤਲਾਈ ਲੈਣੀ. ਟੋਲਣਾ.
ਫੋਲਨਾ }

ਫੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੨ ਨਜਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿੱਲੀ.

ਫੋਲਿ. ਫਰੋਲਕੇ. "ਫੋਲਿ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭਤਾਸਾਂ." (ਮ: ੧

ਵਾਰ ਮਾਥ) ੨ ਫੋਰਿ. ਤੋੜਕੇ. ਭੰਨਕੇ. "ਬਿਖੁ ਨਿਕਸੈ ਫੋਲਿ ਫੁਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜਹਿਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਫੋੜਕੇ ਜਹਿਰ ਦਾ ਫੁਲੀਠਾ (ਫਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਫੁਲੀਠਾ ੨.

ਫੋੜਨਾ. ਕਿ—ਸੁਫੋਟਨ. ਭੰਨਣਾ. ਤੋੜਨਾ.

ਫੋੜਾ. ਸੰਗਤ—ਸੁਫੋਟਕ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਸੋਜਾ ਅਤੇ ਵੁਟ. boil.

ਫੋਹ. ਸੰਗਤ—ਦਾਉ. ਪੇਚ। ੨ ਫਲ.

ਫੋਹ ਪੈਣਾ. ਕਿ—ਦਾਉ ਲੱਗਣਾ.

ਫੋਕ. ਅ. ੭੭ ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ੇਸਤ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਉੱਪਰ.

ਫੋਜ. ਅ. ੮੭ ਸੰਗਤ—ਝੁੰਡ. ਜਥਾ. ਯੂਥ। ੨ ਸੇਨਾ (ਸੈਨਾ). ਲਸਕਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਨਾ ੨.

ਫੋਜਦਾਰ. ਫਾ. ੧੭੭ ਸੰਗਤ—ਸੈਨਾਪਤਿ. ਫੋਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਹੁਦਾ, ਜੋ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫੋਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਬਹਦਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੋਜਦਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਫੋਜਦਾਰੀ. ਫਾ. ੧੭੭ ਸੰਗਤ—ਫੋਜ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

੨ ਲੜਾਈ. ਦੰਗਾ। ੩ ਹੁਕੂਮਤ. ਫੋਜ ਨਾਲ ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ੪ ਫੋਜਦਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਜਦਾਰ ੨.

ਫੋਜੀ. ਵਿ—ਫੋਜ (ਲਸਕਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਫੋਤ. ਅ. ੭੭ ਵਿ—ਮੋਇਆ. ਨਸ਼। ੨ ਗੁੰਮ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤ—

ਮਰਨਾ.

ਫੋਰਨ. ਅ. ੭੭ ਕਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਫੇਤੀ. ਚਟਪਟ. ਝੱਟ.

ਫੋਲਾਦ. ਅ. ੭੭ ਪੁਲਾਦ ਦਾ ਅਰਬੀ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਸੰਗਤ—ਜੋਹਰਦਾਰ ਕਰੜਾ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਹਕੀਮ (ਵੈਦਕ) ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਫੋਲਾਦ ਸੋਧਕੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਲ ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਫੋਲਾਦ ਦੀ ਦੋ ਸੰਗਤ ਹਨ—ਆਤਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਬੀ. ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੁੱਠਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗ ਦੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਤਿਸ਼ੀ. ਜੋ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਅੱਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਬੀ. ਆਤਿਸ਼ੀ ਨਾਲੋਂ ਆਬੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਘੱਟ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ.

ਫੋਲਾਦੀ. ਵਿ—ਫੋਲਾਦ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੩ ਕਰਤਾ. ਸਖਤ.

ਫੰਕ. ਸੰਗਤ—ਫਾਂਕ. ਢਾਤੀ. "ਤਾਂ ਫਲ ਫੰਕ ਲਏ ਜਉ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੨) ਬ੍ਰਹਮਫਲ ਦੀ ਫਾਂਕ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਫੰਗ } ਸੰਗਤ—ਪਕ. ਪੰਖ. ਪਰ. ਖੰਭ.
ਫੰਘ }

ਫੰਦ. ਸੰਗਤ—ਪਾਸ਼. ਫੰਧਾ. ਬੰਧਨ। ੨ ਫਲ. ਫਰੇਬ.

ਫੰਦਕ. ਸੰਗਤ—ਫੰਧਕ. ਫਾਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਾਲਸਾਜ਼.

ਫੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਤਬ ਸਗਲੇ ਇਸੁ ਮੇਲਹਿ ਫੰਦਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਫੰਧ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਪਰਤ ਤਾਹਿ ਜਮਫੰਧ." (ਸ: ਮ: ੮)

ਫੰਧਕ. ਦੇਖੋ, ਫੰਦਕ। ੨ ਮਾਹੀਗੀਰ। ੩ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਫੰਧਾ ਲਾਕੇ ਜੀਵ ਫਾਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੰਧਾ } ਸੰਗਤ—ਬੰਧਨ. ਪਾਸ਼. "ਜਉ ਆਇਪਰੈ ਜਮਫੰਧੁ."
ਫੰਧੂ } (ਭਾਵਨ)

ਫੰਨ. ਦੇਖੋ, ਫਨ ੨.

ਫੰਨੀ. ਵਿ—ਫਨ ਵਾਲਾ. ਵਾਲੀ। ੨ ਫਲ (ਫਲ) ਸਹਿਤ. "ਪ੍ਰਿਗੁ ਪ੍ਰਿਗੁ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਫੰਨੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਫਾਨੀ.

ਫੰਬਾ } ਫਾ. ਪੰਬਰ. ਰੂੰ. ਰੂਨ. ਰਾਈ। ੨ ਰੂੰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ.
ਫੰਭਾ }

ਫ੍ਰਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸ.

ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਾਂਸੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ.

